Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXX
H
32

XXX
H
32.

Digitized by Google

Digitized by Google

IOANNIS
HEVRNII
VLTRAIECTINI,
Primarij quondam, in Academia Leidenſi, Medicinæ Profeſſoris,

OPERVM OMNIVM:
TAM AD THEORIAM, QVAM AD PRAXIN Medicam ſpectantium:

Iuxta OTTHONIS HEVRNII, Auctoris filij, Medicinæ in Leidenſi quoque Academia Profeſſoris Clariſſ. recenſionem ac œconomiam fideliter expreſſorum:

TOMVS SECVNDVS:
Poſtrema Editio: Prioribus, non tantùm anguſtiore formâ, ſed & typorum nitore, & mendarum raritate, infinities tum luculentior, tum accuratior.



LVGDVNI,
Sumptibus IOANNIS ANTONII HVGVETAN, & MARCI ANTONII RAVAVD.
M. DC. LVIII.

ILLVSTRISSIMIS,

Ampliſsimis ac Prudentiſsimis

ORDINIBVS GENERALIBVS

PROVINCIARVM CONFOEDERATARVM BELGICÆ

IOANNES HEVRNIVS

dedicat conſecrátque.

SVMMA Dignitas & Amplitudo veſtra, & Fortunæ noſtræ tenuitas faciunt, Ordines Illuſtriſſimi, vt non modò veſtris in Prouincias confœderatas Belgicæ meritis referre parem gratiam nullam poſsimus; ſed vt etiam in hoc ipſo officio noſtro, quo gratias vobis referimus, non tam obſeruantiæ (quam nos omnes ſummam vobis debemus) onus leuare, quàm augere videamur. Etenim in hoc libro meo, quem Studioſorum precibus ac grauium virorum hortatu iam edo, vobis nuncupando, beneficium me potiùs relaturum, quàm daturum intelligo. Neque enim vobis, Ordines Nobiliſsimi ac Ampliſsimi, nec Gloriæ celeberrimarũ Virtutum veſtrarum (quæ excelſo loco poſita iam toto terrarum orbe ſplendet, ab omnibúſque populis conſpicitur) quicquam decoris meis ſcriptis ego conciliare poſſum. Sed ex aduerſo, Liber hic meus per ſe obſcurus futurus, nomen veſtrum, toto iam orbe celebratum, præferendo mirè ſplendebit. Quis enim titulus poſſit inſcribi ſplendidior, quàm nominis Veſtri? Vos illi eſtis qui, Diuino vobis annuente numine, ciuili prudentia ad altiſſimum hoc faſtigium Prouincias confœderatas Belgicæ prouexiſtis. vt ſanè aput Prudentiores viros nihil miri ſit, Potentiſſimos etiam orbis terrarum Reges ac Principes (norunt enim iam illi quantum potentiâ, prudentiâ, ac

belli gloriâ excellatis) veſtram amicitiam , quæ nulli vnquam fraudi fuit , ſibi ſuíſque ſtudioſè vouere. Singulares virtutes veſtras iam perſequi nolo , quæ ipſa ſplendore ſuo omnium in oculis ſunt. cur vobis ipſis eas narrarem ? Veſtræ æquitatis ac prudentiæ erit , Ordines Illuſtriſſimi , voluntatem meam , quod vnum facultatis meæ eſt , pro munere amplecti. Rectè de Diuinis Pythagoras olim referebat , Cœlites non rerum copiam , ſed animos offerentium ſpectare. Eam etiam virtutem apud vos ſplendere noui , quæ non tam muneris exiguitatem , quàm egregiam tribuentis voluntatem ſpectet ; qualecumque munus id tandem fuerit. Oro vos , Ordines potentiſſimi , vt quemadmodum hactenus prudentiſſimis conſiliis Rempublicam habuiſtis , eodem cultu ingenia ſtudioſa promoueatis , iuuetis , ac defendatis. DEVS Optim. Max. Illuſtrem veſtram Amplitudinem , ad veræ Relligionis tutelam , Prouinciarúmque Confœderatarum incrementum ac gloriam , tueatur incolumem. Ex Academia Leyda in Batauis.

ELENCHVS

ELENCHVS CONTENTORVM TOMO SECVNDO.

I. DE Febribus, Liber.
II. De Peſte, Liber.
III. De Morbis Mulierum, Liber.
IV. De Humana Felicitate, Liber.
V. De Morbis nouis & mirandis Epiſtola.
VI. De Morbis Ventriculi, Liber.
VII. Reſponſum nomine Academiæ Leidenſis, *Nullum eſſe aquæ innatationem Lamiarum indicium.*
VIII. Oratio De Medicinæ origine, Æſculapidum ac Hippocratis ſtirpe & ſcriptis.

COMMENTARIA:

IX. In Hippocratem De Natura Hominis.
X. In Hippocratis Iuſiurandum.
XI. In Hippocratem De Medico.
XII. In Hippocratis Legem.
XIII. In Hippocratem De Arte.
XIV. In Hippocratem De Veteri Medicina.
XV. In Hippocratem de Elegantia.
XVI. In Hippocratis Præceptiones.
XVII. In Hippocratem De Carnibus, ſiue de Principiis.
XVIII. In Hippocratem de Purgatoriis Remediis.
XIX. In Hippocratis Prognoſticon Libros III.
XX. In Hippocratis De victus ratione in morbis acutis Libros IV.
XXI. In Hippocratis Aphoriſmorum Libros VII.

Digitized by Google

INDEX
LIBRORVM ET CAPITVM
TOMI SECVNDI.

DE FEBRIBVS LIBER.

CAP. I. DE Febris eſſentia: & quid febris, & eius ſubiectum. pag. 1

II. De Generalibus cauſis febrium, quæ omnibus febribus ſunt communes. 3

III. Quo modo hæ cauſæ febrem accendant. ibid.

IV. Differentia & ſpecies febrium. 5

V. De febribus non putridis. Et primò de Hecticis febribus: hoc eſt, de earum Differentiis, Cauſis, Signis, Prognoſi, & Curatione. 7

VI. De febrium Ephemerarum Natura, Cauſis, Differentiis, Signis, Prognoſi, & Curatione. 11

VII. De Ephemera plurium dierum, hoc eſt, Synochi vel Continentis non putridæ Natura, Cauſis, Differentiis, Signis, Prognoſi & Curatione. Barbari hanc vocant Synochum inflatam. 14

VIII. De Febribus Putridis Generali quodam modo, & omnibus putridis communi. vt de Natura putredinis, & putridarum Cauſis, Differentiis, Signis, Prognoſi, & Curatione generali. 16

X. De Putridarum Febrium cauſis. vel De Putredinis Cauſis. 17

X. De Differentiis Febrium Putridarum. ibidem.

XI. De Periodorum ac Paroxiſmorum natura & cauſis. quid ſint, & quid eorum naturam mutet. 20

XII. De Signis ex quibus cognoſcimus febrem putridam eſſe quæ infeſtat. & quænam illa ſit. Et de Signis temporum febrium. 22

XIII. De Prognoſi vniuerſim ſpectante ad febres putridas. 24

XIV. De Curatione Febrium putridarum vniuerſali: hoc eſt omnibus febribus putridis communi. 25

XV. De Fluxibus aluinis, ac de generali eorum curatione. 33

XVI. De Synochi putridæ, hoc eſt Febris continentis putridæ Natura; Cauſis, Differentiis, Signis, Prognoſi, & curatione. 37

XVII. De Febrium Continuarum putridarum, vt de Cauſi, hoc eſt, Concluſæ & ardentis febris, & de Tertiana contina, reliquarumque febrium continuarum Natura, Cauſis, Differentiis, Signis, Prognoſi & Curatione. 32

XVIII. De Syncopali Febre. 43

XIX. De Febribus Peſtilentibus. Deque earum Natura, Cauſis, Differentiis, Signis, Præſagiis, Præſeruatione, & Curatione. 44

XX. De Symptomatis maximis febris Peſtilentialis. & primò de Carbunculo, dein de Bubone, & Peſtigiis. 57

XXI. De Febribus Intermittentibus, Et primum De Tertiana intermittente. 61

XXII. De Tertiana notha intermittente. 63

XXIII. De Cottidiana Febre intermittente, Amphiemerina Græcis dictâ, quòd particeps ſit amborum: nimirum diei & noctis. 65

XXIV. De Epiala febre, & Lipyria. 66

XXV. De Quartana febre. 68

XXVI. De quintana, Septana, Nonana, Erraticis, & Febribus Compoſitis. 71

DE PESTE LIBER.

CAP. I. PEſtem omnium morborum eſſe grauiſſimum. 72

II. Quid ſit Peſtis. 73

III. De Cauſis Peſtis. ibid.

IV. De Signis Differentium cauſarum. 74

V. Vnde noſcatur num quis Peſte laboret. 75

VI. De Indicationibus curatiuis. 76

VII. De Prognoſi, num æger euadet vel non. ibidem.

VIII. Peſtis quo modo ſit cauenda vel auertenda. 77

IX. Peſtis quo modo ſit curanda: & primùm de Vena ſecanda, & de Purgatione. 80

X. De Antidotis & ſudorificis, propriàque Peſtis curatione. 82

XI. De Victus ratione eorum qui ex Peſte laborant. 83

XII. De Symptomatibus quæ in peſte eueniunt. & primum de Peſtifera Syncope, & Lypothymia. 85

XIII. De

XIII. *De Phrenitide peſtifera.* ibid.
XIV. *De Vigiliis.* 86
XV. *De Soporoſis affectibus.* ibid.
XVI. *De Fluxu aluino.* ibid.
XVII. *De Sanguinis effuſione per nares vel per os, aut ex hæmorrhoidibus, vel ex vtero.* 87
XVIII. *De Exanthematibus.* ibid.
XIX. *De Bubone Peſtifero.* ibid.
XX. *De Carbunculo Peſtifero.* 89
XXI. *De variis Paſſionibus quæ ſe ſæpe Peſti iungere ſolent.* 89

DE MORBIS MVLIERVM LIBER.

Cap. I. *De Suppreſſione menſium.* 94
II. *De Profluuio ſanguinis ex vtero copioſiore: vel de immoderato fluxu menſium.* 97
III. *De Subſtillo menſtrui ſanguinis: & de vteri dolore.* 98
IV. *De Profluuio muliebri, quod Græcis dicitur ῥοῦς γυναικεῖος, vel ῥοῦς τῆς ὑστέρας, id eſt, vteri profluuium.* 99
V. *De Infæcunditate.* 102
VI. *De Mola.* 103
VII. *De Abortu.* 104
VIII. *De difficili Partu.* 106
IX. *De ſuffocatione à Matrice.* 108
X. *De Excoriatione vteri.* 109
XI. *De ſuppreſſa vrina.* ibid.
XII. *De Sanguinis mictu.* ibid.

De Humana Felicitate Libellus. 109

De Morbis Nouis & Mirandis Epiſtola. ibid.

DE MORBIS VENTRICVLI LIBER.

Cap. I. *De difficili ciborum deglutitione.* 122
II. *De Ardore ſtomachi.* 123
III. *De oris ventriculi inflammatione.* ibid.
IV. *De imbecillitate ventriculi, vnde coctio labefactatur, fitque cruditas.* ibid.
V. *De Vlcere ventriculi.* 126
VI. *De Inflammatione ventriculi, eiuſque de dolore.* 127
VII. *De laſo appetitu quo quis cibum faſtidit, qui Anorexia Græcis dicitur.* 129
VIII. *De Appetitu canino, & de Boulimo.* 130
IX. *De Pica.* ibid.
X. *De Coctione ventriculi læſa. Caliaca paſſio.* 131

Reſponſum ad Nobiliſſ. & Ampliſſ. Præſidem *Ioannem Banchemium*, & Conſiliarios Supremæ Curiæ Hollandiæ, Zelandiæ & Vveſtfriſiæ; *Nullum eſſe aqua innatationem Lamiarum indicium.* 132

De Medicinæ origine, Æſculapidum ac Hippocratis ſtirpe & ſcriptis, Oratio. 133

In Hippocratem de Natura Hominis Commentarius. 137

Hippocratis Prolegomena, & Prognoſticorum libri tres: Cum Paraphraſtica verſione & breuibus Commentariis. 156

Hippocratis Iuſiurandum. 157

Hippocratis De Medico. 160

Hippocratis Lex. 166

Hippocratis De Arte. 168

Hippocratis De Veteri Medicina, Quam *Diæteticam* vocare videtur. 177

Hippocratis de Elegantia. 197

Hippocratis Præceptiones. 205

Hippocratis De Carnibus, ſiue, De Principiis. 214

Hippocratis De Purgatoriis Remediis. 226

Hippocratis Prognoſticon Liber Primus. 231

Hippo

Hippocratis Prognoſticon Liber Secundus. 246

Hippocratis Prognoſticon Liber Tertius. 270

In Hippocratis de victus ratione in morbis acutis Libros quatuor Commentarius. 283

Hippocratis de victus ratione in morbis acutis Liber Primus. 284

Hippocratis de victus ratione in morbis acutis Liber Secundus. 297

Hippocratis de victus ratione in morbis acutis Liber Tertius. 320

Hippocratis de victus ratione in morbis acutis Liber Quartus. 336

Hippocratis Aphoriſmi: Breui Enarratione, fidaque Interpretatione ita illuſtrati, vt ab omnibus facilè intelligi poſſint; Cum hiſtoriis, obſeruationibus, cautionibus, & remediis ſelectis. 363

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Primus. 364

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Secundus. 381

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Tertius. 399

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Quartus. 411

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Quintus. 434

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Sextus. 457

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Septimus. 469

Digitized by Google

IOANNIS HEVRNII DE FEBRIBVS LIBER.

AD LECTOREM.

A SVMMO DEO *hominibus nihil præſtantius corde ad vitæ tutelam conceſſum fuit: in quo vitæ prædia ac fundia habitant. Eſt enim id, viſcus nobiliſſimum ac per ſe micans, tribus intextum villorum generibus, caloris natius fons & officina, domicilium* [illegible] *, hoc eſt, caloris viuifici & humorum. Etenim nectar illud viuificum tanquam ab vberrimo fonte hinc procedit, vnde partes omnes calorem genuinum atque decorem tuentur, vel amiſſum induunt. Hoc caloris vitalis domicilium ſolum, febris focus eſt: qui, ni promptè extinguatur, funeſtam calamitatem adfert, abſorptis illis vitæ theſauris qui hoc domicilio ſtabulantur, totumque corpus in funeſtam intemperiem rapit. Quare, ſi vita humana chara, nunquam febris negligenda; at ſtrenuò vitæ propugnandum, ac illa oppugnanda. Præterea rari morbi ſunt qui febrem, tanquam certam ſociam reſpuant: & vix quiſquam ſine febre moritur. Vnde ob frequentiam & ob ſolitam calamitatem quam ferunt, olim Romæ multa templa Febris Diuæ fuere, in quibus tabulæ ponebantur, ſcriptæ remediis ritè probatis.* Gal. 2. Criſ. 8. *Legimus & Archigenem, antiquum medicum, decem longiſſimos libros de Febribus ſcripſiſſe: quòd natura harum ac cauſæ ni exploratæ fuerint, fugari nequeant. Quare & nos lucidè earum hiſtoriam & curationem proponemus.*

ORDO ATQVE SERIES IN HIS.

PRIMVM breuiter de febris eſſentia dicemus. Secundò, generales febrium cauſas adducemus; quæ nimirum per omnia genera febrium ſe pandunt. Tertiò, differentias & ſpecies febrium enarrabimus. Quartò, de non putridis, vt hecticis, diariis, & ſynochis agemus: de earum dico naturis & curatione. Quintò, de putridis febribus generali quodam modo: & de rebus, omnibus putridis communibus; vt de putredine, paroxyſmis, & periodis: & de earum curatione vniuerſali, quæ cunctas attingit. Sextò, de peculiari cuiuſque putridæ continuæ, & intermittentis natura & curatione breuiter tranſigam. Septimò, de compoſitis febribus agendum num ſit.

CAPVT I.

DE FEBRIS *eſſentia: & quid febris, & eius ſubiectum.*

VT igitur febris eſſentia nobis rectè explorata ſit, peruestigare in primis debebimus quidnam febris ſit. Dicitur febris à feruendo. Februum, inquit Vox.

Varro, Sabini purgamentum vocant, quòd quæ deferbuerunt puta ſint. Hippocrates πῦρ ſæpe appellat: 1. De linguâ Latina. nam maxima febris, ignis opera imitatur vrendo, liquando, diſſipando. Febris autem Definitio variè à Definitio. veteribus tradita fuit, non ſolùm aput Medicos, verùm etiam aput agricolas: etenim & bruta febribus tanguntur. Scribit M. Varro, Capras ſanas ſanum neminem promittere: nunquam enim ſine febri ſunt. 2. De re ruſt. 3. Eraſiſtratus aput Plutarchum libro quinto De placitis Philoſophorum, eam definit, Motionem ſanguinis

 incidentis

1. Aph. 14. & 1. ac. 18. 1. Diff. feb. 3. 2. ſect. 59. Idem colligitur ex 8. 1. Meth. 1. ubi dicit febrem in nobis conſiſtere non aliter ac cæteri morbi qui ex intemperie.

incidentis in pulmonis vaſa, vltrò factam. Galenus definit Febrem eſſe calorem natiuum verſum in igneum. At, De differentiis febrium, addit, calorem eſſe præter naturam in corde. Verùm ſexto Epidemiûn adiicit, in totum corpus, vel ſaltem in principes partes effundi debere. Et decimo Methodi ait, permanentem illum calorem eſſe debere, atque actionem lædere. Ex his Galeni locis vnam febris Definitionem colligimus: FEBRIS eſt calor natiuus præter naturam in corde accenſus, per venas & arterias, mediantibus ſpiritibus & ſanguine, per totum corpus effuſus, actionem primò & per ſe lædens.

Definitionis explicatio.

Diximus eſſe calorem: id ex omnium hominum opinione. Non enim, ſi propriè loquaris, vlla febris eſt frigida; ſed ex euentu ita interdum vocatur, quòd naſcatur à cauſa frigida, vel quòd frigidas reddat partes quaſdam; vel iungitur illi alius morbus.

Calor in nobis geminus.

Cùm itaq; ſit calor, videndū quotuplex in nobis is ſit. Eſt in nobis calor innatus fluēs, & fixus in mēbris.

Calor fluēs.

Fluēs cōſiſtit in ſubſtantia ſeminaria, ſpirituoſa, ſanguinea, calida, blanda, cordi, arteriis, venis, iecorique inſita. Ita in vitali viſcere luxurians, vt etiam ad cæteras partes effluat. Hic calor fluens acriorem calorem induit, acriórque euadit nonnunquam, & fixum calidum in membris, vnà afficit. Acquiſititia enim qualitas calida, ſubſtantiæ eſt terreæ & mordacis, conſumpta humidi natiui parte. Ingeniti enim caloris ſubſtantia, aërea eſt & aquea, vt ſemen. Videtur ille fluens calor eſſe ſpiritus, ſpirituoſúſque ſanguis, per quem algemus & calemus. Calidum natiuum fixum etiam conſtat humido ſpermatico primigenio, quod perfuſum eſt calore & ſpiritu. Nam eſt humiditas viſcida, calida, ſpiritibus plena, blanda, & generationi commoda. Eiuſdem cum fluente originis: ſed in corde adeò circumfluens, vt effluens calidum producat. Diximus febrem eſſe calorem natiuum præter naturam accenſum.

1. Aph. 16. & 14. & 1. acut. 43.

Nam & Galenus aſſeruit febrem eſſe natiui caloris in igneum declinationem.

In quo ſubiecto ſit febris.

Sed dices, in quonam calore conſiſtit febris? an in fluente illo qui ex corde, toto funditur corpore: vel in fixo, qui eſt quaſi entelechia quædam partium ſolidarum?

In calore fixo.

Sanè cùm febris ſit affectus: affectus autē ſit in cenſu eorū quæ permanent, conſectarium videtur febrem in calore potiùs fixo conſtituendam eſſe, quàm in fluente.

Non in ſpiritibus.

Nam calidum illud fixum dum extra lineam ſuæ temperaturæ non rapitur, cauſa eſt naturalium functionum. Si itaque eam exceſſerit (vt dum fit igneum) lædet functiones: nam vitiabitur temperamentum partium ſimilarium: dum fixum in illis calidum affligitur. Affligitur autem per febres à calorificis præter naturam cauſis: vt dum à ſpiritibus fluentibus, ab incendio incandeſcentibus, vel putridis vaporibus aliáve ratione in æſtum abripitur. Si enim ſubiectum ephemeræ febris, eſſet ſpiritus ſiniſtri cordis ventriculi. febris ephemera non eſſet morbus. Nam morbus eſt paſſio viuentis animatæque partis. ſed ſpiritus fluentes non ſunt partes corporis animatæ: quare nec erunt ſubiectum febris: nec eorum calor præter naturam dici poterit febris. Nec etiam calor in ſpiritu accenſus præter naturam, peruertet actionem primò & per ſe: quare nec morbus dici poterit: nam ſpiritui nulla eſt actio propria; (ſed defert facultatem parti, qua illa actionem edat) propterea non percellet primò actiones partis, ſed ſecundariò, quod, dum ipſe incendio præter naturam incanduit, peruertat partium temperiem ſimilarium. Quare, cùm febris ſit morbus, hoc eſt, affectus permanens, eſſentiam ſuam ἐν γενέσει non habebit, verùm permanentem.

Non in humoribus.

Quin & humores cùm nec ſint animati, nec partes propria actione ornatæ, quæ primò ac per ſe à putredine lædantur, etiam ſubiectum febris putridæ eſſe nequeunt. Hi enim partium actionem non lædunt, ni temperies ſimilarium partium flectatur. Et cùm humorū iniquus calor ſit cauſa febris putridæ; ſanè is, febris eſſe non poterit. dum enim humores cauſæ febrem efficientis rationem ſubeunt, earum ſubiectum eſſe non poterunt: quòd materia & efficiens, nunquam coincidant, reſpectu eiuſdem.

Dubium, num ſpirituum vbertas vitioſa.

Sunt qui contendunt in calido natiuo febrem non conſiſtere: & rationes eorum conuincunt calidum hoc copiâ in viuo eſſe non poſſe; imo quò vberius circumfluit, eò naturales functiones feliciores edi. Quamuis ſuſpecta ſit illa ſpirituum abundantia, etiamſi ad vires videatur plurimum faceret; attamen ea periculi plena eſt ac σφαλερά: quòd ſpirituum luxurians copia nunquam ſuccorum vacet plenitudine: quæ, non extra diſcrimen eſt.

1. Aph. 3.

Reſponſio.

Sed eſto, ſit felix eius vbertas; ex eo tamen nemo concludet, hoc calidum vel ſuam qualitatem à ſua natura degenerare non poſſe, aut vllo modo immutari. mutatur enim aliquo modo eius ſubſtantia, etiamſi non corrumpatur. Hippocrates ſcribit, Senes vſque adeò febribus non implicari acutis, quòd acciſus ſit in illorum corporibus hic calor fixus, humido radicali inhærens; ex aduerſo autem euenire reliquis ætatibus.

1. Aph. 14.

Conſiſtit ergo in hoc calore febris: tantóque erit ea vehementior, quanto hic calor in corpore erat copioſior, priùſquam mutaretur. & qui antè erat actionum naturalium opifex & author, iam immutatus, eaſdem edit titubantes ac vitioſè: tandémque, perſeuerante affectione, actiones abolentur exhauſto calore natiuo.

Quæſtio.

Sed dices, febris eſt calor præter naturam. quaſi dicas, febrem eſſe calorem alium, ac calori naturali ſuperadditum, vt quondam Gentilis de S. Sophia & quidam alij putârunt.

Reſponſio.

Fateor quidem febrem eſſe calorem præter naturam; ſed dico, illum eſſe calidum natiuum præter naturam affectum. Vnde alioqui quæſo à foris venit hic calor tam ſubitò? aut qua ingreſſus eſt? Quamuis non negauerim, calorem qui erat in corpore, à cauſis quæ ſunt à foris & calore aduentitio exagitari ac mutari: Sed opus erat, vt is calor, qui ob temperiem ſic familiaris erat naturæ, aut potiùs qui ipſe natura erat, & actiones perficeret, ab illa temperie deiectus eaſdem læderet ac corrumperet. Dubia res erit, ſi calidum natiuum adeò peruertitur in corde; vbi itaque vitalis calor erit? Reſpondemus, calorem natiuum non omnino extinctum eſſe, ſed reſtant quidam illi gradus. Verùm dices, Galenum vocare calorem febrilem aduentitium & externum. Dico, eum id facere hoc ſenſu, quòd qui erat primus animanti familiaris, quique actiones cunctas perageret, is idem depoſita iam priori illa humanitate, tanquam hoſtis, illas debellat, efficitúrque præter naturam, cùm primùm amicus & naturalis eſſet. Quòd ſi calor ille natiuus integer & incolumis perennaret, nec à natura ſua degeneraret, profectò non æquè actiones peruerterentur. Attamen rogabis, qua in parte ita peruertitur calidum illud innatum fixum? Galenus primi de differentiis febrium quarto, ſtatuit cor ſubiectum cauſæ febrilis: quod etiam fecit vndecimo libro Methodi. Cor conſtat partibus ſolidis à ſemine parentum, carneiſque, & ſpiritalibus humidis aëreis: hac enim compage cunctæ partes noſtri corporis fabricatæ fuere: iam enim omitto ſpiritus & humores ſinuum cordis. Calidum autem natiuum fixum ac temperies harum afficitur partium, eóque ita æſtuans, vnà fluentem calorem in intemperiem abripit, vnde toto corpore funditur malum: vel interdum, flammans primùm fluens calidum, imprimit æſtum cordi. Nam à fluente illo calore, tanquam Sole, infixus membris calor in energiam efflorescit. non enim ſubſtantia natiui calidi deſerit cor, ſed eius ſola qualitas corpori affunditur. Nec tamen hæc ratio Hecticæ febris excludit ſpecies: nam

Digitized by Google

De his cordis partibus vide caput 5. 1. De diſ. feb. 2. nam cùm humiditas cordis iam conſumitur, eius primum gradum conſtituit: cùm carnoſa, ſecundum: cùm ſolida, tertium. Si rogaueris, Cur ſpirituoſa vel carnea cordis pars æſtu flagrans, non affligit ſolidas partes? Quia, dico, vt ſtuppæ flamma eſt in ferrum inualida, ita & hic in ſolidas partes calor, qui in ſpirituoſa vel carnea parte æſtuat. quamuis, ſi diu perſeuerauerit flamma in ſpiritibus, humores vnà trahant in intemperiem: qui etiam tandem ſolidas affligunt. Quare febris conſiſtit in corde & in calefacto eſſe, hoc eſt, ἐν γεγονόσι. Quid ſi ſumeretur hoc apoteleſma? Febres ſubiecto non diſtinguuntur, ſed cauſa: Diaria oritur ex ſpirituum calore: putrida, ex humorum putredine: quæ tamen putredo varia eſt; alia enim leuiuſcula eſt, alia eſt excellens: hectica, ex ſolidarum calore Dixi præterea in definitione, febrem eſſe calorem in corde accenſum: quamuis enim in hepate, & aliis partibus æſtus concipiatur, attamen meritò febris non dicetur, niſi calor cordis ita afficiatur, vt toto corpore ſpargi poſſit. Cor enim ſubiectum primum febris, fluentem calorem ita afficere debet, vt toto ſe fundat corpore ardentior vis. Dixi mediantibus ſpiritibus & ſanguine. primùm enim calor acquiſititius incenditur in corde, ac calorem natiuum fluentem afficit, ac ſanguis dein incaleſcit, poſtea venæ & arteriæ. dum pars poſt partem incen-

Dubium. datur Nec tamen neceſſe eſt vt cuncta corporis partes in calorem abripiantur, quo febris nomen mereatur is calor: nam ſuffecerit cor incendio adeò incanduiſſe, vt illud toto corpore pandi poſſit, niſi obſtaculum inuenerit. Impeditur enim vel à concepta viſceribus phlegmone, quæ inſtar cucurbitæ in ſe rapit ſpiritus & calorem. vel putredinis inæqualitas hoc non

2. Progn. 4. admittit. Ita in lipyria febre, caput, manus, pedes, à

7. Aph. 4. frigore algent: attamen Galenus hanc, veram febrem

7. Meth 8. eſſe aſſerit. Nam febris eſt primaria affectio cordis: ſecundaria aliarum partium, dum ſpiritus & humores inde inflammati, totum corpus in ardorem rapiunt, ac eius actio etiam percellitur. Quòd ſi ſpiritus & ſucci primùm accenſi fuerint, febrium effectrices

Quæſtio. cauſæ cenſendi erunt. Verùm num febris hyparxis in

1. Aph. 16. ſola caliditate, verùm etiam in ſiccitate poſita ſit, quæſitum eſt. nam Hippocrates in ſiccitate potiùs quàm in caliditate febrem collocare videtur, cùm febricitantibus victum imperet humidum: ac illi de frigore ſilentium ibi eſt. Reſpondemus, omnes authores aſſerere calidam ac madidam intemperiem conſociari poſſe. Finge iam hominem naturâ humidiorem: hic corripiatur febre à putreſcentibus ſuccis: an non calor madori ibi iungetur? Sed dices, calor iſte corpus ſiccum reddet: eſto, verùm antequam eò ventum fuit, homo febricitabat: quare illa ſiccitas non ex febris eſſentia, ſed per aliud accedit. Tandem enim calor eam, vt ſociam acceſſit. In ephemera nulla etiam ſiccitas in vitio eſt; nec enim ſiccus appellari morbus poteſt, niſi ſit ἐν γεγονόσι: verùm ephemera facilè abit, quod minimè fieret ſi ſiccitas pedem fixiſſet. At febris perpetuò eſt affectus calidus ἐν γεγονόσι. Quare dum curatrices notas humectandi febrem acceſſere dicũt, id eò aiunt, quòd calor exſiccet: at quæ à calore ſumitur refrigerandi indicatio, petita eſt ex febris eſſentia: verùm quæ à ſiccitate, ab accidente. Nam omnis febris exigit refrigerantia & humectantia; illa, vt remedium: hæc, vt præſeruans, niſi fuerit hectica. Hæc ſatis ſint de eſſentia febris.

CAPVT. II.

De Generalibus cauſis febrium, quæ omnibus febribus ſunt communes.

QVOD certæ febrium cauſæ ſint, exemplis abundè oſtendit Galenus. Sunt autem cauſæ febrium, aliæ naturales, vel non naturales, & eæ quæ contra naturam. Naturales ſunt occultæ vel manifeſtæ, occultæ, vt in Antipatro, quem refert Valerius Maximus, natali die tantummodo quotannis febricitaſſe, eodémque tandem interiiſſe. Manifeſtæ verò naturales cauſæ ſunt hæ, quæ à natura nobis inſunt, ac promptos in febres reddunt: vt ætas; ita iuuenes facilè febricitant, quíque temperiem ſqualidam ac calidam nacti ſunt. Et ad alias febres, aliæ naturæ promptæ ſunt. vt homines frigidi & humidi ad cotidianas facilè abeunt: verùm in febres ſimpliciter facilè abripiuntur calidi & ſicci. Sunt & non naturales febrium cauſæ, à rebus calentioribus ac ardentioribus & ſiccis profectæ: qualia ea quæ aſſumuntur, excernuntur, aguntur, admouentur, ſi calidiora fuerint. Cùm hæc incommodè in vſum ducuntur in ſubſtantia, qualitate, copia, tempore & vtendi modo. Cauſæ autem præter naturam quæ febres pariunt, ſunt, quæ præter naturam calorem noſtrum accendere poſſunt. Id aguntratione motus, vel caloris. ratione motus & caloris, ita. Quare nobis perluſtrandæ erunt eæ res quæ calorem noſtrum in incendium abripere poſſunt. Galenus aſſerit quinq, eſſe quæ tali potentia micant; nimirum motus vehemens tum corporis, tum animi: animi, vt ab ira: corporis, vt à labore. Quare de ira frenanda veteres dicebant, Pegaſo indomito, aureum Palladis frenum iniicere oportet. & Pallas iratum Achillem crinibus retrahit. & draco igniuomus, pharmaco Medeæ ex Promethei cruore confecto, ſopiendus eſt. quin Cerbero latranti, offa medicata Sybiliæ obiicienda eſt. Maximè enim cor percellit ira; quæ eſt quaſi ebullitio quædam iraſcibilis facultatis, quæ habitat in ipſo cordis corpore. Secundò, putrefactio, ſeu corruptela in humore non diſſlato; quod euenit à calore externo & alieno. Tertiò, ſuppreſſio calidi effluuij, ſeu fuliginoſi excrementi. Quartò, contactus externi caloris, vt Solis, ignis, remediorum calidorum. Quintò, permiſtio calidæ ſubſtantiæ, vt alimentorum acrium, ſalſorum, vel malignorum. Qui has quinque cauſas latè ſibi demonſtrari velit, perlegat primum Galeni De differentiis febrium, à capite quarto ad ſeptimum: ibi quàm plurimis elegantiſſimis exemplis, certam fidem, incerto animo adferet.

1. De diſ. feb. 3.

Naturales. Occultæ. Lib. 1. Manifeſtæ.

Non naturales cauſæ.

Cauſæ præter naturam.

1. De diſ. feb. 4.

CAPVT III.

QVO *modo hæ cauſæ febrem accendant.*

QVOD verò nulla harum cauſarum, ſine patientis aptitudine agere poteſt, eleganter demonſtrauit Galenus. Cunctæ autem hæ cauſæ febrem adferunt, vel ſimplici ab incendio, vel totius ſubſtantiæ à permutatione. Permutatur ſubſtantia, cùm vel in putredinem trahitur, vel cum ab incendio vritur. Spiritus noſtri corporis, & ex ſimplici incendio, & ex putredine febrem adferre poſſunt. Nec vetendum caſtiſſimam illam philoſophiam à nobis ſtuprari, quæ ait ſpiritus putreſcere non poſſe, eò quòd

1. De diſ. feb. 6.

Spiritus cauſa febris.

naturâ ignei ſint, & lepromeriâ excellant: & Ariſtoteles libro quarto, qui inſcriptus vulgo Meteorologicôn, (qui rectiùs inſcriberetur De elementorum actionibus, vel De concretis) aſſerit illa putredine interire, quæ nulla violentia in interitum rapiuntur. Ignem tamen inquit putrere non poſſe, eò quòd illi ſint omnia, veluti materia, ſubſtrata. Reſpondemus, ſpiritus non verè ignitos eſſe, ſed ex puriore ſanguine, & aëre inſpirato genitos, vt docuit Galenus: qui aſſerit hos ex aëre gigni per coctionem, admixtionemque ſanguinis purioris. Cùm itaque ex aëre & ſanguine ſpiritus gignantur: aërem autem putreſcere pote cùm ſit, vt fatetur ipſe Ariſtoteles, & etiam aqua putredine contaminetur: cur non etiam ſpiritus, ex his geniti, putredini obnoxij erunt, maximè cùm, in cauernulis cordis volutati, putridis inquinamentis permiſcentur? Fateor tamen lubenter, ea quæ humido primigenio ac viuifico calore circumfluunt, ægrè à putredine expugnari, & non niſi à valida internecináque cauſa. Sanguis quoque ſimplici incendio, & putredine febrem accendere poteſt: quamuis Galenus nullum febris genus, à putrido ſanguine ortum agnoſcat, vnde ab Auicenna & neotericis acriter reprehenditur: licet ille ſatis clarè ſuam ſententiam, vbi de febribus agit, aperuerit. Sed nos breuiter Philoſophica ratione rem deducamus. Sanguis neceſſariò aliquando putreſcit: quòd cuncta ab elementis nata, cùm intereunt, putreſcant. Et vſus loquitur in phlegmone concepta, ſanguinem putreſcere: quamuis non malignè, attamen putreſcere. Cùm ſanguinem putreſcere dico, ita putredinis vocabulo vtor, vt alterationem diſpoſitionémque denoter, non factam iam corruptelam. Etenim putredo quæ ſanguinem fatigat, vel eſt ἐν γενέσει, vel ἐν γεγονέναι. ἐν γένεσι, cùm aptatur: γεγονέναι, cùm iam corruptus eſt. vt vinum aceſcit dum corrumpitur: ſed cùm corruptum eſt, in acetum iam euaſit. Propterea Auicenna rectè ſcripſit, ex putreſcente ſanguine febrem generari: & etiam præclarè Galenus, ex putrido ſanguine febrem haut naſci ſanguineam: quia antequam ad eam effertur putredinem ſanguis, iam incendio flagrans, in bilem vritur: indéque nata febris, biliosa dicitur. Melancholia autem & pituita ad eum caloris ambitum accendi nequeunt, quo abſque putredine, febrem excitent. vel enim pituita putreſcit priuſquam ad illum ardorem veniat: vel melancholia vritur in terreſtrem frigidámque marcitam. Nulla ergo ex pituita, nulla ex melancholia, ni priùs putruerint, febris incendi poterit. Verùm bilis & incendio & putredine febrem accendere poteſt. Num incendio bilis incandeſcens febrem accendat, multis doctiſſimis viris in dubio eſt. Nos hoc ita probamus. Illa ad vſtionem flammamque concipiendam ſunt paratiſſima, quæ, cum lepromeria ſunt calidiſſima & ſicciſſima. quæ verò humore madent, nec natiuo calore circumfluunt, ea citiùs putredine contaminantur, vt aſſerit Galenus. at bilis in humano corpore eſt omnium ſuccorum calidiſſima & ſicciſſima: quare citiùs exuri, quàm putrefieri poterit: & ſolitariâ vredine, nondum putredine labefactata, febrem corpori afferet. Galenus ipſe, talem in iuuene febrem depingit: qui erat viginti quinque annorum, temperaturæ ſicciſſimæ, muſculoſu habitu, corporéque hirſuto: hic longo itinere, laboribus, vigiliis, curiſque fatigatus fuerat. huic Galenus, ineunte paroxyſmo, cibum exhibuit: id non facturus in initio putridæ. Sed dices, Galenus aſſeruit nullum humorem, citra putredinem, poſſe febrem accendere, præter vnum ſanguinem. & ſecundi Criſiôn nono, id diſertè aſſerit de bile, pituita, & melancholia Reſpondemus, Nos cum Galeno non ire inficias, rarò ſinceram bilem febrem accendere, ni primùm in putredinem abierit. Attamen dicimus illud aliquando euenire: cui iam narrata hiſtoria fidem facit. quin non rarò nulli fœtores, nec vlli humores aut vapores putidi ab ægris excluduntur. Sed quid Galeno? dicimus eum quinti Simplicium decimoquarto appellare omnia vrentia, putrefacientia, propter ſymptomatum ſimilitudinem: licet verè putrefacientia, calida ſint & humida. Galenus itaque ibi ſub vſtione putrefactionem comprehendit. quare hoc eum etiam egiſſe libro ſecundo De differentiis febrium, & ſecundo De criſibus credibile eſt: vt quæ ab vſta bile ſurgit febris, ſub putrida contineatur.

Spiritus nũ putreſcant.

Reſponſio.

Gal. De vſu reſpir. & De vi. pulſ. & lib. quod ſanguis in arteriis contineatur.

Sanguis cauſa febris.

2. De criſibus 12.

2. De diſ. feb. 12.

Sanguis nũ putreſcat.

Melancholia & pituita ni putreſcant, non accendunt febrem.

Bilis febriũ author: & num ſolo æſtu febrẽ det.

3. De Temper. & 1. Simplic.

10. Meth 3.

Dubium.

2. De diſ. feb. à 1. ad 5. cap.

CAPVT

CAPVT IV.

DIFFERENTIÆ & ſpecies Febrium.

FEBRIVM Differentiæ

- Propriæ, ab earum ſubſtantia. Nam eſſentia febrium eſt in genere caloris præter naturam. Igitur ex differentiis calorum (nam magis & minus admittunt) ſpecies ducuntur febrium, vt fecit Hipp. 6. Epid. 1. A caloris
  - Qualitate, vel ſubſtantia, nam mordere & mite eſſe propriè calori conuenit.
    - Mordax, qui manum thoraci impoſitam mordet: vt putrida à bile.
    - Mitis, qui minùs mordax, vt ephemera.
  - Motu
    - Increſcens calor, cùm paulatim acriùs manum ferit.
    - Miteſcens calor, cùm paulatim ad manum miteſcit, initio acrior, quamuis acuta febris videatur.
  - Materia, in qua accenditur calor. maximè propriæ hinc ſumuntur differentiæ. In nobis hæ materiæ ſunt
    - Impetum facientia. i. Spiritus. Ab his inflammatis fiunt febres Ephemeræ. i. Diariæ, quam Hippoc. πνευματώδη, i. flatuoſam vocat 6. Epid. 1. 17.
    - Humores, qui conſiſtunt in corde. quæ in his fit dicitur Hippocrati νοτώδης, humida.
    - Partes Solidæ. in his excitata febris Hectica dicitur. Hipp. αὐτὸν ἰδίων πυρετὸν vocare videtur.
- Remotiores & magis alienæ, à
  - Propinquo Accidente febrilis Materiæ, Colore
    - ἐξέρυθρος, rubens: vt ſunt ſanguineæ & ſynochi.
    - ἔξωχρος, pallida, vt à flaua multa bile.
    - πέλιον, vt quæ à pituita, & humore viſo.
  - Proprio accidente febris.
    - Intermittens
      - Cottidiana
      - Tertiana
      - Quartana, &c.
        - Vera
        - Notha
        - Complexa.
    - Continua
      - Cauſus.
      - Hemitritæus.
      - Typhodes.
      - Leipyria.
      - Λοιμώδης. i. Peſtilens.
      - Ἑλώδης.
      - Synochos.
  - Parte affecta
    - Hepatica.
    - Splenetica.
    - Pleuritica.
  - Symptomate & accidente.
    - Phrenitica.
    - Comatodes.
    - Lethargica.
    - Cataphorica.
    - Errans.
    - Diurna.
    - Nocturna.
    - Synanchica.
    - Ictérica.

Sunt non tantùm materia, ſed & cauſæ efficientes.

Quomodo hæ fiant, exemplo demonſtrat Gal. 1. diſ. feb. 1. fol. ſtis initio.

Interdum & alio quodam modo, per alias nempe differentias Galenus febres diuidit. Quas (ne quem turbent) breuiter ſubnecto.

Febris
- Per ſe conſiſtens, vt tertiana, &c.
- Symptomatica, vt à pleuritide, &c.

Aliter.

Febris in eam
- Cuius cauſa à febre excitata adhuc remanet, vt putrida.
- Cuius cauſa externa iam deſiit, febre excitata: vt
  - Diaria.
  - Hectica.

Aliter.

Febris in eam quæ eſt ἐν
- σχέσει ſeu σχετικὴ, quæ facilè ſoluitur, vt ephemera, & billioſæ, hectica incipiens.
- ἕξει ſeu ἑκτικὴ quæ ægrè ſoluitur, vt putrida pituitoſa, vel melancholica, & omnium difficillimè Hectica abſoluta maraſmodes.

Verùm maximè propriæ differentiæ ſumuntur à Materia, in qua calor ille præter naturam exiſtit, tanquam in ſubiecto: & medici omnes has maximè perſequuntur, nimirum: à ſpiritibus, humoribus, & partibus ſolidis. Febrem enim omnem in aliquo horum trium, æſtu incandeſcente, habitare doctiſſimi credunt viri. Et aliàs ex alio incipit, & ab vno dimanans, alia duo inuadit. Sæpè tria hæc febrium genera, vt in hecticis; ſæpiſſimè duo, vt in putridis, ſimul miſcentur.

Nulla enim ferè hectica eſt, in qua & humores & ſpiritus ſimul accenſi non ſint: nullaque omnino putrida, quin & ſpirituum inducat inflammationem. Nomen autem febris habet ab eo quod primùm accenſum eſt; niſi ex vna in magnam abeat, ita diaria putridam inferens, quamuis accenſi ſpiritus maneant, dicitur putrida: & putrida in hecticam abiens, quia ambæ inſignes ſunt & periculoſæ, vtrumque nomen ſeruant.

Et quanquam priùs omnem febrem febriſque calorem in ſubſtantia cordis habitare diximus, non propterea tamen celebrem hanc febrium ex materia, ſeu effectrice cauſa, diuiſionem damno. Etenim Galenus interdum per febrem nihil aliud intellexit quàm illud incendium quod ſe offert tangentis manui, quacumque id tandem in materia ſtabulerut. Qui autem calor manui ſe exhibet, aliàs ſqualorem quendam præſefert, vt hecticæ febris calor: aliàs cauſæ effectricis ideam calor refert, vt bilis acrem mordacemque calorem: ſanguis mitiorem madidioremque calorem ſpirat: pituita, quaſi per cribrum quoddam exilientem: eò quòd humor ille nunquam æquali filo putreſcat. Quare ille calor qui manui ita occurrit, quique variam ſui cauſam, in qua conceptus eſt, indicat, febris, cum Galeno, aliquo modo dici poteſt. Quamuis is calor propriè febris dicatur, qui in ſubſtantia cordis concipitur, vt ab accenſis ſpiritibus, vel ſuccis: vel iam in ſolidis partibus qui conceptus eſt. Adeò vt ex materia & effectrice cauſa, (non ex eſſentia) hæc febrium diuiſio conſtet. Vt ſi ſpiritus cor accenderit, diaria fiat febris: ſi humores, putrida dicatur. Fatetur enim Galenus, nullum humorem, præter ſanguinem, abſque putredine febrem excitare poſſe. rarò enim bilioſa corpora à bile ſine putredine febricitant.

[Gal. 1. ad Glauc. 2. de Criſ. 6. Epid. 1. 29.]

[Diuiſio febrium non bona.] Qui verò doctiſſimi viri febres partiuntur in ſimplices, putridas, & peſtilentes, nec vocum proprietati, nec naturæ hiſtoriæ ſatisfeciſſe videntur. Nam præter, quam quòd ſimplici febri rectiùs compoſitam oppoſueris, peſtilens ſub hectica, & putrida continetur. Ita Galenus cunctas peſtilentes aſſerit ex putredine oriri, vel hecticas eſſe. Imò multas peſtilentes ab initio hecticas eſſe exiſtimat. In putridis peſtilentibus, ab aëre putri, interni putreſcunt ſucci: in hecticis peſtiferis, ipſa cordis ſubſtantia putreſcit, vel genuinus cordis nutricatus, qui in foco roſcido conſiſtit. Hic in ſimplici hectica ſolùm exhauritur. Nec benè diſcriminatur inter peſtilentem hecticam, & aliam quæ peſtilens non eſt, eò quòd hæc ab aëre externo orta ſit, illa verò minimè. Efficiens enim cauſa morbi ſpeciem vertere nequit: neque aër peſtilentem febrem periculoſam reddit, niſi per putredinem internam, qua plurimos enecat. Cùm ergo peſtilens febris, ſit vel putrida vel hectica, ab harum cenſu eam non auellemus.

[Gal. 1. de diſ. feb. 3. De præſag. ex pulſ. 3.]

[A cauſis diuiſio.] Et meritò diuiſio febrium à cauſis, & ab adiunctis hocmodo iniri poterit: Febris excitatur ab accenſis & adhuc plus iuſto calentibus ſpiritibus vel ſuccis; vel in intimam cordis ſubſtantiam receptus iam calor ab aliqua cauſa, ibi focum ſtabilem concepit.

[A Spiritibus quæ febres.] Quæ à ſpiritibus enata fuit, ephemera appellatur: ſiue ab æſtu incandeſcentibus ſpiritibus, ſiue à putredine contaminatis oriatur. Nam vtraque hæc, tẽpus diuturnum, niſi iis etiam humores labefactentur, excedere nõ ſolet.

[Ab Humoribus quæ febres.] Ab humoribus quæ flagrat febris, varia eſt, vt & illi ſunt varii. Sanguis ſi citra putredinem in ardorem trahatur, ſynochum ſeu continentem febrem non putridam profert, quæ etiam diaria non exquiſita vocatur. Hæc plerumque vno paroxyſmo, more propriæ ephemeræ, paucis diebus ſuam abſoluit hiſtoriam.

[A Sanguine febres.] Solus Sanguis, inter alios humores, ita incandeſcere, citra putredinis labem poteſt, vt febrem accendat: eò quòd natiuo ſuo calore a corruptione ſe, non aliter quam generoſiſſima quæque vina vindicat. At ſi putreſcere inceperit, ſynochus ſeu continens febris putris excitatur; eaque vel ſemper accreſcens, vel decreſcens, vel eodem filo ad metam vſque excurrens. De putreſcente ſanguine, non de putri loquor: nam cum Galeno, omnem febrem, ex ſanguine putri ortam, bilioſam, non ſanguineam voco. [2. de Criſ. 11.] Reliqui ſucci in incendium, putredine niſi contaminati fuerint, cor haut abripiunt, niſi quòd ſqualidis bilioſiſque corporibus id aliquando eueniat, ſed rarò. Quare ab his ſuccis accerſita febris, putrida appellabitur: eò quòd ſanguis putreſcens ſolùm, (non putris) febrem excitet. aut, ſi gignat, ea non ſanguinea, ſed bilioſa fit, ſanguine, per putredinem, in bilem commutato. Pituita putrida, quotidianas: bilis, tertianas: melancholia, quartanas excitat.

[Ab adiunctis diuiſio. Continua.] Ab adiunctis febrium alia diuiſio ſtatui poteſt: eſt enim alia continua, alia intermittens. Continua, cuius cauſa coërcetur regione cordi vicina, adeò vt continuò cor ab ea fatigari poſſit. Quales ſunt venæ maiores quæ intra inguina & axillas feruntur; vel pars remotior, cui tamen ex prægrandi arteria, magna eſt cognatio cum corde. Eſt vero continua, vel primaria, vel ſymptomatica.

[Primaria.] Primaria appellatur quæ non eſt conſectaria alij morbo. Hæcque vel exacerbatur, vel non. non exacerbatur, cuius focus, ſanguis putreſcens vel nimium efferueſcens, venis clauditur maioribus, vt ſynochus putris, & etiam ſynochus non putris.

[Quæ exacerbentur.] Exacerbatur ea, quæ ex putredine aliorum ſuccorum enaſcitur. Harum quædam ſunt grauiſſimæ, aliæ mitiores.

[Cauſus.] Grauiſſimæ, cauſi, hoc eſt, deurentes febres appellantur, propterea, quòd ratione foci, qui vicinus eſt cordi, ac materiæ ardentioris, vrens ille harum ſit calor, vnde ſitis inexplebilis, linguæ ſcabrities & ſiccitas. Galenus exquiſitum cauſum à flauabile [4. Acut. 23.] naſci aſſerit, quæ intra vaſa putreſcit: nothum verò ex ſalſa pituita prouenire prodidit: quam etiam ex ſanguine putreſcente ſurgere alibi affirmat. Non enim purum cauſum dabit: omnis enim febris ex putrido ſanguine nata, mitior eſt, & remiſſiora ſymptomata edit, blandéque ſe remittit. Exacerbantur autem hæ febres vel certo ordine, vel incerto. Quæ certis periodis recrudeſcunt (ſine intermiſſione tamen perennantes,) hoc illis quotidie euenit, diciturque cottidiana continua; aut ternis diebus, vocatur hæc tertiana continua; aut quarto excandeſcunt die, nominatur hæc quarta continua. Quæ incertis vicibus recurrit, ordinis expers appellatur, nomenque ſumit ex idea humoris, cui propius accedit. Febres aliæ ſunt primariæ, aliæ ſecundariæ, quas ſymptomaticas vocant. Inter has vltimas Auicenna etiam cenſet febres obſtructionum. Dices, ergo omnis putrida febris erit ſecundaria. Reſpondemus, ſi intra viſcera concepta fuerit illa obſtructio, faciet ſecundariam febrem: ſi in venis, primariam.

[Symptomatica.] Symptomatica febris dicitur, quòd conſectaria ſit aliis ita, vt ab eis dependeat morbis. Sunt autem hi morbi phlegmones partium nobilium & cordi vicinarum; vt euenit in peripneumonia, phrenitide, & cæteris talibus. Vel ſi partes phlegmone occupentur, quæ contagione quadam cordi, ob vaſorum communionem iunguntur, vt in fractura calcis. Vel ab obſcuro viſceris alicuius vitio, vt ab hepatis fracta vi, eiuſve obſtructione. Rectè accipienda eſt hæc de ſymptomaticis

Digitized by Google

maticis febribus ratio. nam affirmamus febrem ſymptomaticam pendere ex phlegmone, non ei conſectariam eſſe. Nam qui ex tertiana vel cottidiana laborat, huic alia ratione phlegmone ſubnaſci poteſt, ita vt febris ſociam phlegmonem habeat: non tamen fiet ſymptomatica. Quemadmodum etiam nec ei, quæ euictâ phlegmone, ſæpe ex ſuccorum colluuie & putredine incurrit. Ita lipyria, febris primaria cenſenda eſt, licet ſociam phlegmonem habeat. non enim ex phlegmone, ſed ex ſuccorum putredine dependet. Non tamen negamus lipyriam, typhodem, epialem, heleodem à phlegmone prodire poſſe: ſed ex vnius certæque alicuius partis inflammatione, vt pleuritis, phrenitis, & ſimiles, pendere has, cum Galeno negamus. Quare febris lipyria quidem omnis cum phlegmone internæ partis prodit, & cum phlegmone conſiſtit: non tamen ſymptomatica eſt; quia à phlegmone non pendet, verùm ex ſuccorum putredine. Poſtremò hæ omnes febres ſunt, vel ſimplices vel compoſitæ: ſalutares, vel lethales. Particulariùs de his mox, vbi de putridis: iam ſubnectam pauca de cauſis differentiarum: nam iterum, vbi de putridis, de his peculiariter agam. Cauſa cur febris perpetua naſcatur eſt, nulla aut perquam exigua materiæ aut ſpirituum exhauſtio. Non exhauritur vel ob peculiarem partis conditionem, vt ſi validus infarctus adſit parti quæ cordi iungitur, vel ſi copioſa materiâ circumfluat, vel ſi ea craſſior fuerit, aut ſi hæc cuncta ſe mala iunxerint. Vt ſi in prægrandibus venis materia craſſa copioſaque concepta fuerit, quæ tota exhauriri nequit. Quòd verò intermittant, cauſa eſt totius morbificæ materiæ excluſio, ac nouæ ſuccreſcentis quibuſdam periodis aggeſtio ex reſtibili empyreumate, aut à prauo victu. Nam paroxyſmorum cauſam in materiam, & efficientem referimus. Sanguis enim & ſpiritus, ſiue incendio ſolùm incanduerint, ſiue putredinis labem traxerint, morbos continuos pariunt. Cur verò ab his febres vel eodem filo caloris ferantur, vel actiùs exardeſcant, aut feruor ſenſim miteſcat, cauſa eſt exhauſtio materiæ morbificæ, quæ vel ſuccreſcit eadem copia, vel atteritur, aut grauiùs inualeſcit. Nam ſi præ exigua obſtructione plus exhauriatur quàm accendatur, pedetentim accidetur febris, vt euenit in ſynocho decreſcente. Sin præ valido infarctu plus accendatur, quàm exhauriri poſſit, validiùs illa febris exardeſcet. quòd ſi eodem filo ſuccreuerit materia illi, quæ exhauſta iam iam eſt, eadem idea febris perſeuerabit. Cæteri ſucci morbiferi in putredinem tracti, paroxyſmos accerſunt. Poſtea periodorum cauſas aperiemus, vbi de putridis: nam ibi vnà de ſignis & prognoſi agemus.

Notandum de ſymptomaticis.

Lipyria.

7. Aph. 42. 4. Aph. 48.

Cauſæ differentiarũ. Cur continuæ.

Vnde intermittant: & vnde acrius exardeſcant.

CAPVT V.

De Febribvs *non putridis. Et primò De* Hecticis *febribus: hoc eſt, De earum Differentiis, Cauſis, Signis, Prognoſi, & Curatione.*

Hectica Febris nonnunquam denotat omnem febrem ſolutu contumacem: vt eam etiam, quæ à melancholia contumaci, ac tenaci à pituita perennat. Ex aduerſo, omnis febris quæ facilè fugatur, Schetica appellatur. De his iam non agimus. Alio modo dicitur hectica, quæ in ſolidis partibus cordis ſtabulatur: (ſpiritus enim & humores caleſiunt in hecticis, non ſunt calfacta, vt ſolidæ partes in hecticis) nam ἕξιν habitum coporiſque ſubſtantiam ſignificat. De hac agemus, quòd inter cunctas febres, quæ extra putredinem ſunt, hæc ægerrimè expugnetur. Cuius curatio explorata cùm fuerit, facillimè etiam ephemerarum oppugnationem aggrediemur, cùm eiſdem ferè armis frangantur ambæ. Hectica ergo febris in cordis ſubſtantia conſiſtens, vt variè eam abſumit, ita & varij hecticæ gradus ſunt. Nam quadruplicem in corde ſubſtantiam ponimus. Primò, adeps quendam, qui inuenitur in partibus ſolidis: cuius abſumptio conſtituit primam ſpeciem febris hecticæ, eiúſque initium. Nam hectica febris dari poteſt ſine ſiccitate, authore Galeno. Secundò, adeſt ros quidam carni inſperſus: hoc eſt, guttulæ quædam ſanguineæ, roris more inſperſæ, quo, commeatus more, carnis ſubſtantia nutritur & reſtituitur: & ſecundum gradum febris hecticæ conſtituit cùm abſumitur. Tertiò, adnata eſt fibris caro, quæ tandem abſumitur. & hæc ſingula ſuam quandam amplitudinem habent. Et hactenus ſimpliciter febris hectica dicitur. Quartò, fibræ ipſæ attinguntur; & à calore colliquantur: & hæc tunc duplex eſt. prima, cùm fibræ conſumuntur, ſed nondum perfectè conſumptæ ſunt, dicitúrque febris maraſmodes. ſecunda cùm iam ſunt conſumptæ, vt exuſtum elychnium. Et hæc conſumptio eſt terminus, ad quem hectica ſpectat: & dicitur Maraſmus, Celſo Tabes, & Marcor Latinis. Nam marcor, teſte Galeno libro de Marcore, dicitur de toto corpore; non de vna parte. Eſt autem duplex maraſmus vnus à calore & ſqualore, de quo iam egimus. alter à ſiccitate & frigore. Hic iterum duplex eſt, vnus ex lege naturæ; alter, præter naturam. Ex lege naturæ maraſmus frigidus & ſiccus, cùm humidum primigenium ob inopiam calidi natiui ſiccatur; appellatur Senium. Maraſmus præter naturam, eſt calamitas illa, qua partes proprio genio ac nutricatu fraudatæ, iam ſine febre tabeſcunt: & appellatur Senium ex morbo. Galenus teſtatur ſe hunc morbum vidiſſe in ſenibus, iuuenibus, & pueris. Philippus, antiquus medicus, hunc vocabat Hecticam ſenectutis ac febrem eſſe putabat. At Galenus redarguit Philippum, ac febrem minimè hunc eſſe demonſtrat. & ex Galeni ſententia, eſt corruptio corporis viuentis à ſiccitate: primò in corde, dein in aliis partibus, ab extincto calido natiuo. Diuiditur etiam maraſmus alio modo à Galeno, in verum, & non verum. Verum vocat, cùm omnes marceſcunt corporis partes, initio à corde facto: quod fit à mœrore, ira. Non verum, cuius cauſa primò in aliqua parte alia conſiſtit; plerumque fit ab hepate vel ventriculo. Veteres exiſtimârunt à ſolis his partibus eum naſci: at Galenus aſſerit, ex omnibus diuturnis inflammationibus, quæ cor ac totum corpus in ſqualorem tandem abripiunt, eum poſſe naſci, vt ab hepate, ventriculo, inteſtinis, meſenterio, vtero, renibus malè curatis, vel concepto in his pure: vt dici poſſit hectica ſymptomatica. Quibuſdam, in his febribus, areſcit tantùm cor: quibuſdam etiam ad putredinem rapitur propria eius ſubſtantia, putrefacto eius rore malignè. éſtque hæc peſtilens hectica, oritúrque ſolùm ab aëre peſtifero. Reliquis hecticis ſiccatur cor à prægreſſa alia cauſa (quod frequenter euenit) vel ab externa cauſa inuritur. Iam ad cauſas venio. Cauſæ hecticarum ſunt vel procatarcticæ, vel partium intemperies. procatarcticæ, vt motus vehemens animi vel corporis: animi, vt mœror, cura, æſtus: corporis, vt labor, ſitis, inedia, venenum. Hæ cauſæ ſi parum vehementes fuerint, diarias; at valentes, hecticas febres inferunt aridis corporibus. Nam, teſte Galeno, nullus humido corpore præditus, ab Initio Hecticâ tentatur. Hecticæ expoſiti ſunt calidi & ſicci homines. Rarò hæc primigenia hectica homines capit. Frequenter verò illa hecticatentat homines quæ ſuccedanea eſt ardenti febri biliosæ, (non pituitoſæ) ſi huic non occurſum fuit

Hecticæ vox varia.

Gal. de Hectica ægr. 1. De diff. feb. 10.

Differentiæ.

Quæ humiditates in ſolidis partibus ſint, vide apud Auicennam, De Humoribus.

1. De diff. feb. 1.

Præclarè de eo Galenus. 1. De diff. feb. 10. in initio.

Gal. 1. Diff. feb. 10 in fine.

Lib. de maraſmo, & 7. Method. 1.

1. Diff. feb. 11. De Maraſmo 1. 10 Method. 8.

Cauſæ.

1. De diff. feb. 11.

Cauſam reddit Gal. lib. De maraſ. 7.

frigidis bumidiſque medelis. Tunc enim hæc populabunda ſe inſerit partibus ſolidis: breuíque illam calamitatem inuehit, quam hectica primigenia longâ die vix daret. Cauſa autem illius maraſmi qui dicitur ſenium ex morbo, eſt hectica febris, vel rerum frigidarum immoderatus vſus: nam à perenni febre exhauſto calore natiuo, cor frigidum remanet: ex frigidorum verò immoderato vſu cor alget, cum horum neceſſarium vſum ſuadet præſens periculum quod illi intentatur ab hectica febre: vt nimirum ex maraſmode febre in ſenium ex maraſmo transferantur: nam illud tolerabilius eſt, quam integrum radicale humidum abſorberi à calore incendij. Ideò Galenus author eſt, ne temerè quis illi manum admoueat, qui ex febre calida & ſqualida maraſmóque laborat, niſi cum præfatione, cùm in alterum maraſmum, qui ex ſenio dicitur, transferendus ſit æger. Iam ad Signa veniendum. Hi poſt horam à cibo ferè incaleſcunt. Cauſa verò cur calor in Hecticis incendatur à cibo, ſunt flatus, qui, à fracto innati ventriculo in aridum rarúmque corporis elati habitum (per quem calor expirat) cum infarciunt, vnde hi binis vel ternis horis rubore ſuffunduntur. hoc eſt, dum flatus diſſipati fuerint, interim fit quidam in corpore inæqualis calor, qui tunc ſentitur ob inæqualitatem. Ita inquit Galenus calcem efferueſcere ab affuſa aqua frigida: patuli enim eius meatus, quibus exhauriri ſolet eius calor, ab aqua obturantur; hinc bullæ. Dicit Galenus, quòd arida caliditas membrorum, à ſuccis nutriciis partibus ſolidis infuſis nutriri videtur. nihil ergo Galenus aſſerit; ſed videtur, inquit. Malè hanc ſententiam incurrit Auerrhoës, dum ait, Licercalx habeat contrarietatem cum aqua, Alimentum tamen non eam contrarietatem gerit cum, partibus ſui corporis: Ergo nulla eſt ſimilitudo ea quæ à calce. Quòd ſi ille rationem à nobis allatam perpendiſſet, hæc ita temerè non protuliſſet. Et ſi hæc dicta à nobis ratio abeſſet, cur quæſo, ô Auerrhoës, ſi calx aqueo madore irrigata efferueſcit, ac tactum ardentiùs ferit quàm antè; non poterunt membra hecticorum ſuum ardorem edere, affuſo alimentali humido? quod nimirum humidum illud non ſit membris contrarium? Sanè omne alimẽtum dum ab alumnis partibus patitur, his contrarium eſt: atque dum nondum aſſimilatur, tamdiu patitur: paſſio eſt à contrario. In corde, hectica occupato, roſcida humiditas præ febre efferueſcit, ſerpentéque febre incipit exhauriri. At à ſumpto cibo tenuiores partes, antequam diadoſis ad hepar veniat, appellit in cor, quò reſarciatur id quod exhauritur, vnde calor cordis increſcit, qui inæqualis effloreſcit. hoc ſentiunt ipſi ægri. Quin in hecticis ſqualent ab ariditate membra: at alimentum omne humet actu, commiſſum nutriendo corpori. Dicebat Galenus in calce nutriri ſqualidum calorem ab aqua: idem euenit hecticis, dum alimentum à calore ſqualido præter naturam, qui eſt in nutriendo membro, imbuitur ardore. quod in putridis febribus locum non habet, ob madorem, qui illis adeſt. Grauius argumentum eſſet, ſi quis obiiceret, pyloron claudi dum cibus coquitur. quin ſi à ſuccis id fieret, à ſeptem vel octo horis tandem in ardorem traherentur. Sed hoc fit poſt vnam aut alteram horam. Saltem hoc fit hic quod in calce ab aqua. etenim vt ignis in calce celatus ab iniecta aqua deprehenditur, ita à cibis hic calor. Signa alia ſunt ſolius hecticæ; alia ſunt febris hecticæ cum putrida. Solius hecticæ quædam ſunt, quæ demonſtrant hanc adeſſe: quædam, quænam ſpecies hecticæ ſit. Hecticam adeſſe imprimis demonſtrant ſigna quæ ex actione violata: nam pulſus in his eſt exiguus & obſcurus; (cùm in diariis ſint magni & celeres,) ſubduri, tenſi, attamen à cibo maior ac velocior euadit pulſus. Etiam ex tectementis: nam ſyntexeos quædam argumenta proferuntur: quamuis alioquin hîc deiectiones non ſint pingues neque fœtidæ admodùm, vt in putrida colliquante: nam pedetentim hîc ſyntexi tentantur. quin ab accidente mutato; his enim adeſt calor aridus & ſiccus, mordax (quamuis primo attactu ſit exiguus) cum ingenti ſqualore: adeò vt bona inde coctio non celebretur; nam in ephemeris, illico naturæ vis coctrix explendeſcit. Semper totoque ſuo decurſu hæc febris eſt exigua & æqualis. à cibo tandiu æſtuat, donec ſqualorem cordis madefecit; & tunc redit ad priſtinum ſtatum. Arteriæ calidiores ſunt, quàm circumpoſitæ partes. A cauſa etiam notæ ducuntur. Si enim à cauſa procatarctica ortum non ducit febris, illa non erit hectica, modò non conſectaria fuerit alij febri. etenim nulla hectica febris, ſine cauſa manifeſta, ilicò inuadere poteſt. Et quamuis cauſa procatarctica quodlibet febris genus inuehere poſſit, peculiaria tamen ſigna hoc ab hectica diſcriminabunt. A ſymptomatis etiam diagnoſis hæc; nam ſunt perpetuæ, nil intermittentes, ſed inſurgunt fortiùs 3. vel 4. horas à cibis: etenim poſt vnam aut alteram horam, à cibo, effloreſcit hæc febris: adeò vt febris putridæ imago multos fallat, quotidianam continuam putantes. Verùm quòd cibo accendatur, abundè hecticæ ideam exprimit. Cùm enim ſqualida membra genio fruuntur ſuo, nouóque pabulo calor efferueſcat, vel potiùs dum flatibus, in ventriculo natis, patuli habitus pori infarciuntur, indéque calor qui effundi ſolet retineatur, fit, vt variis periodis exhibitus cibus, varia viciſſitudine febrim adferat. Si non à cibo, ſed certâ periodo efferueſcat, putrida erit. Calor his toto corpore eſt fuſus, nec id ſentiunt: nam eſt illis iam quaſi conſentaneus. Eſt maior calor in volis, quòd ibi deſinant arteriæ, quódque carne ſint ſpoliatæ. Præterea à duodecim horis non quieſcunt; nec robur die induunt, vt putridæ. ſed eodem caloris ſtilo trahuntur: ægri aiunt ſe non febricitare. nã sũt doloris expertes, quia adeſt æqualis intemperies. Sed in putrida & ephemera ſentiunt ſua mala. Dolorifica enim actio fit, dum eſt paſſio [illegible], non autem in [illegible]. Etenim in non hecticis febribus adeſt intemperies inæqualis; (non ratione diuerſarum qualitatum, ſed ratione eiuſdem caloris, qui in vna parte validior vrit quàm in alia) vnde quædam partes minimè ægrotant. Vnde cùm pars vna in alteram agit, fit dolor. Sunt etiam certa ſymbola quæ indicant quænam ſit ſpecies hecticæ. Cùm ergo deprehenſum ſit, febrem eſſe hecticam quæ affligit. ſi nondum eximiè ſqualeat homo, erit prima hecticæ ſpecies: nam ſummus corporis ſqualor, vltimam eius ideam deſignat: mediocris, mediam ſpeciem delineat. Pulſus celer, creber, exiguus, primam: durus apertè, ſecundam: ſummè creber, & conuulſiuus, & exiguus, tertiam hecticæ ſpeciem denunciat. Excrementa cruda & liquida, primam: pinguedine imbuta, ſecundam: quiddam oleaceum, aut polentæ ideam referens ſi excernatur, tertiam ſpeciem indicat. Pinguedo tamen vrinæ ſæpè innatat, ex renibus profecta: quæ fallit ſi putes ex eliquato toto corpore eam proficiſci. Notas hecticæ febris in maraſmodem tranſeuntis diligenter perſequitur Trallianus libri duodecimi quarto. Author eſt Raſes, quòd oculi cinere conſperſi videntur, & quòd aures minores reddnntur: addit Auerrhoës, has etiam citrinas euadere, ſi fuerit cum marcore, oculi erunt concaui, inquit Galenus, & lippitudo arida adeſt, vt his euenit, qui per loca ſqualida ſub ſole ac per arenas iter faciunt. Ad hanc ſententiam alluſiſſe videtur Raſes, cùm de cinere loquitur. Cadauerosa tandem facies apparet illa Hippocratica. hypochondria

retracta

Left margin:

Cauſæ maraſmi.

50. Method.

Signa

Cur calor in Hecticis incẽdatur.

4. Collect. 33.

Signa quòd hectica ſit.

Right margin:

1. de dif. feb. 12.

Gal. 1. de dif. feb. 12.

1. de dif. feb. c. 12. initio.

Notæ indicantes ſpeciem hecticæ.

Gal. 1. de dif. feb. 11. 12.

Raſ. De feb. 11.

1. De dif. feb. 11.

Digitized by Google

retracta ſunt ad thoracem:ita vt venter inteſtinis ſpoliatus videatur. Pili falsò videntur augeri: quia promi-
9. Problem. 37. nent, exhauſtâ carne, inquit Auerrhoës. Ariſtoteles & Raſes ſcribunt, in maraſmo acutam edi vocem: quòd, attritis iam viribus, fortiter ſpirabiles partes iam collapſæ aërem expectorare nequeant: addit Auicenna hîc pediculos luxuriare. Cutis circa frontem his tenditur, ab exhauſtu. Diximus ſigna quædam eſſe quæ hecticam adeſſe indicant; alia verò, quæ
Signa ſi putrida iungatur. cuiuſque ſpeciem aperiunt: de his hactenus. Iam ſi hecticæ putrida iungatur, tunc, inquit Galenus, hectica difficilè agnoſcitur. Attamen magni momenti eſt hæc diagnoſis: nam hectica ſimplex cùm ſua remedia habeat peculiaria, hæc ſi admoueas vbi conſociatur putridæ, calamitatem adferent. nec enim illa purgationem feret: nec hæc lac admittet.
Gal. 1. de diſ. feb. 11. C. fol. 250. & proſequitur (cum peſtilente) cap. 12. & eleganter cap. 13. cum hiſtoria: fol. 231. D. Agnoſceris, quia à ſudore & declinatione putridæ, calidus ſqualor corpus tenet, nec euaneſcit. Deinde, quòd maiorem gracilitatem corpus induit, quàm vis putridæ inferre ſolebat: Præterea ex vrina craſſa, cum pinguedine: verùm hoc ſolùm labente ac progreſſâ hecticâ euenit. Tandem ex fuga ardoris ad interanea: pulſuſque ex varia contractione. Hactenus vt natura hecticæ, ac eius variæ ideæ dignoſcantur; iam videamus quænam eius ſpecies ad-
PROGNOSIS. mittant vt vires redintegrari poſſint: ne operam ludamus. Prognoſis ergo ſcitè ineatur. Omnis autem prædicendi ratio poſita eſt in diſtinctione ſimilium, & diſſuoilium, corporum, cauſarum, & ſignorum. hæc ergo ritè examina. Qui in maraſmum tracti ſunt ex inſcitia Medicorum, (qui neglexere curandi occaſionem) vbi iam mala diu inualuere, redintegrari
Gal. 1. de diſ. feb. 10. in fin. nequeunt: nam exaruit in his cor, inſtar emarcidæ arboris: & à priuatione, habitus denuò comparari non poteſt. Cùm autem primum veſtigium preſſit, necdum validè robur corporis attritum fuerit; cúmque efferueſcentia ſolùm quædam humidi natiui adeſt, ſatis loci ſanationi eſt: nam
Pulchrè de his Gal. 1. De diſ. feb. 10. in medio. vires immotæ adhuc perſeuerant. Sed mox conſectaria elucet huic efferueſcentiæ macies: quâ, in longum protractâ, cordis ſolidæ partes tenues euadunt, ſuo fraudatæ genio: hîc tunc febris dubia nutat in vtramque partem: nimirum ad hecticam curabilem, & maraſmodem inſanabilem. Quò autem maraſmodi fuerit vicinior, eò periculo erit propinquior. Salutis verò ſpem præbet alia, quæ ad primam recedit: nondum debellatâ facultate nutriciâ: dum enim reſtibilis adhuc micat vis coctrix, caro reuocari poteſt. Argumento ſunt vulnera, è quibus abſciſſa caro reuocatur: non tamen partes ſolidæ. Quare hæc febris quæ maciem hanc adfert, ſuum, vt diximus, ambitum habet. Quòd ſi ergò hæc media omnino fuerit inter ambas recenſitas febres, facili momento huc vel illuc fertur. Plurimis funeſta eſt à decimo-octauo anno ad trigeſimum vſque quintum: maximéque viris, ídque autumno. Quæ iungitur putridæ, plerumque eſt inſanabilis: vt enim putrida euacuatione, ita hectica nutritione ſanatur. Cùm conſociat ſe
CVRATIO hecticæ, viſceris phlegmone, conclamatum eſt. Iam ad curationem venio. Initio à qua cauſa ortum hectica ducat perſpiciendum, & quibus ea affectibus ſit conſociata: & num ſit morbus vel ſymptoma: etenim ſi ſymptoma fuerit, curari non poterit, ni primùm auferatur morbus, cuius hæc eſt ſymptoma. vt ſi ab vlcerato pulmone nata fuerit. Sin hectica non ſymptomatica fuerit, eius curationem in duo capita partiemur: cùm duplex genus ſit hecticarum febrium; vnum ſine maraſmo, alterum
Dubium. cum maraſmo. Sed dices, maraſmodem incurabilem pronunciaſti: cur ergo eius curationem inſtituis? Vt, nimirum, humanitatis hoc officium hominibus demus, vtque quamdi utiſſimè vita proferatur. Itaque cùm hectica febris ſit affectus ſimplex, ſine materia: eius quoque curatio ſimplex erit. Eſt affectus calidus & ſiccus; curatio ergo frigidis ac humidis peragetur. Securiùs tamen madefacimus, quàm refrigeramus, ob habitus tenuitatem. Res non natu- *Res naturales.* rales in algorem & madorem abeant: famem fugiat & ſitim: ſomnus ſit vberior, nam humectat. Veſtibus tegatur quidem, ſed non incaleſcat corpus. Si ventriculus vel hepar primariò affligatur, quoli- *Aër.* bet aëre fruatur. verùm ſi cor primitiò afficitur, aër frigidior commodus erit. Aluus ſi immemor fue- *Aluus.* rit officij, ſoluatur rebus pinguibus & humidis. Talis præſcribatur clyſter: Accipe caput dimidium veruecis: maluarum vel violarum ſemimanipulum: fiat decoctio ex aqua hordei, ad conſumptionem quartæ partis. accipe illius decocti libram: adde butyri recentis vncias tres: olei amygdalini dulcis *Gal. 10 metho. 7. & ſeq.* vncias quatuor: fiat clyſma. Vel accipe iuſcula pullorum, humida vi imbuta. Celſus & Oribaſius ex ſolo ſucco hordei præſcribunt clyſteres: quia re- *Cibus.* creant arida inteſtina, & humectant. Cibus ſit humidus. & qui facilè ſe per corpus traiiciat; ſine ca- *Vide Gal. 10. Meth. 11. & cap. vltimo: & De maraſmo in fine.* lore valido. vtiliter dantur hordeata, amygdalata, emulſiones ſeminum frigidorum. Ptiſanæ ſuccus celebratur ab antiquis. Capo nutritus frumento. Accipe carnis, ex femore bouis vel veruecis ſuccipleni, libras duas: pulpam caponis integri, paſſularum Corinthiacarum, vncias duas: cinnamomi drachmas duas: macis ſcriptulum: affunde cyathum aquæ endiuiæ, & vini libi non fortis. Conciſa ſit caro in tenues partes: coquatur in diplomate horas octo: exprimatur ſuccus in amplam patinam: vſus tempore, (nam hic ſuccus concreſcit) cochleari auferes tegmen quo tegitur pinguedinis: & quod illi ſubeſt ſucci, cochleari excipies, ac igni appones, ilico liqueſcit in tenuem ſuccum: adde parum panis, hoc ſorbeat. Commendantur etiam carnes coctæ ex aceto & aqua. Aſina nutritur hordeo, cicoreo, nymphæa, ſalice, lactuca: lac eius tepidum vacuo ventriculo propinatur. Hac arte tepidum excipitur. mulctrum innatet aquæ calidæ: pauco addito ſaccharo, bibitur. Sed ineunte eius vſu parca manu exhibeatur. bibat primùm ſeſcunciam vel vncias duas: ſi iuuat, adiice cottidie ſemunciam: dum perueniatur ad vncias quinque vel ſex. hoc agat horis tribus vel quatuor ante prandium. In cibo laudantur etiam porcelli, & eorum pedes: perdices: gelatina: panes mazij ex pineis, ac ſeminibus frigidis maioribus facti. Accipe: amygdalorum maceratorum in aqua roſata, vel violata, ſemilibram: pinearum vncias duas: medullæ ſeminum 4. frigidorum maiorum vnciam: ſeminis papaueris ſemunciam: ſacchari quantum ſatis ſit, vt fiat mazius panis. Accipe pulpam alarum gallinæ, hanc tere ac perfunde lacte & vino, iunge vitellum oui, cum farina & ſaccharo, coque dum ſpiſſum aliquantulum euadat: coque pullum, adiecta lactuca, dum molleſcat pes: contunde, ac iterum iuri eum redde, ac denuo coque: mox exprime. Sumat cum lacte papaueris, vel per ſe, aut adiectis amygdalis. Lactuca etiam condita vtatur. Verumtamen præſtat liquidis indulgere cibis. nam alimentum non ſeipſum deducit ad nutriendas partes: ſed ab ipſis partibus nutriendis attrahitur. Sed hæ partes ſunt in hecticis adeò attritæ, nimiàque ſiccitate exhauſtæ, vt omnis trahendi potentia in ipſis ſtupeat. Propterea tractu facile debet eſſe alimentum. attractu autem facile eſt, quod eſt tenue & calidum. At hoc non validè nutrit: nam id quod nutrlcatui ſtudet, ſit oportet craſſum & viſcidum, vt diu hæreat, nec facilè exhauriatur. Verùm id ægrè ab ægris partibus prolectari poteſt. Idcircomediocre ſit oportet, quod hîc nutricatui ſtudebit tale eſt ſuccus carnis, ita vt dixi eliquatus: lac, & gelatina.

Lactucam

Lactucam commendat Galenus. Portulaca coquatur
De maraſ.13 in iuſculis. Conueniunt cocta poma: pinei nuclei:
paſſulæ. Si metus adfuerit diarrhœæ, fiat hordeatum
ex hordeo retorrido: vel auenatum. Cœnet hora quarta: & ſerò ſumat ius pulli. Commendatur etiam
ius quod ex femore veruecino ferè aſſato, ſæpiùs
puncto emanat: id, patina exceptum igni redditur,
Potus & alterantia. adiecto pauco vino. Potus ſit ceruiſia tenuis; ſi
metus adſit infirmatum virium, vinum addat. ſin
diarrhœæ periculum fuerit, coquatur aqua cum hordeo torrefacto. Inter cœnam & prandium licebit ſemel bibere. Potiones etiam præſcribuntur. Accipe
foliorum endiuiæ, lactucæ, florum nymphææ, ſingulorum manipulum: coque ex aqua ad libram: colaturæ adiice ſirupi cicorei vncias duas: ſirupi papaueris drachmas ſex: miſce: dentur vacuo ventriculo.
Aqua frigida. Ineunte autem hecticâ; quia vires ſunt firmæ, &
corpus ſanguinis adhuc benignitate rigatum, aqua
frigida propinetur. At in attenuato corpore cautiùs
Lib.10.meth. & De Maraſ.10.cap. agendum, ne frigus lædat. Galenus homini tenui
cyathum aquæ vnum aut alterum concedit: at craſſiori, heminas duas vel tres. Fiunt etiam potiones
ex decocto violarum, bugloſſæ, portulacæ, maluæ,
radicum ſatyrij, quatuor ſeminum frigidorum, papa-
Iolabia. ueris, cydoniorum, alkekengi, liquiritiæ. Iolabiis etiam caſtigatur ſqualor corporis; In aquæ violaceæ & boraginis libra macerentur flores violarum
& boraginis: colaturæ adde ſirupi violacei vel roſacei
ſimplicis vncias tres: vel ſolum ſaccharum adiiciatur. Vtiles etiam ſunt ſirupi hi, nenupharinus, ex
ſucco endiuiæ aut boraginis: cum aqua hordei, in
qua emulſa ſint quatuor ſemina frigida, & lactucæ
ſemen. In Italia fit iolabium limpidiſſimum, quod
magna voluptate ab ægris bibitur, hoc modo, Accipe aquæ puræ, vel roſatæ, & ſacchari optimi æquas
partes: adde oui optimè quaſſati albumen: (ita vt
quælibet aquæ libra vnum albumen oui accipiat)
remiſcent cuncta exactè. Sed in aqua primùm immacerant roſas albas: lento igne coquunt: deſpumant:
ter deinde colant: iterum coquunt, ad iolabij dum
venit conſiſtentiam. Accipies huius iolabij vnciam:
aquæ lympidæ vncias quattuor: miſce. Quidam
conſeruas amant ad alterandum: quare accipies 4. ſeminum frigidorum maiorum excorticatorum vncias
duas: caphuræ ſemiſcriptulum: adde margaritas lucentes: conſeruæ violarum, vel roſarum, aut endiuiæ, vncias quinque: adde lactucam conditam: fiat
Foris admouentur. mixtio omnium. Foris admouentur epithemata, vel
irroramenta. Sed cauendum ne illa ſint frigore horri-
De maraſmo 3. da: deinde ne illa ſemel pectori adhibita validè incaleſcant, ſed ſæpè innouentur ac repetantur: tertiò,
ſint odorata & grata, quò partibus & viſceribus ro-
Cautiones. bur addant: talia ſunt roſæ, ſantala, diarrhodon abbatis, violæ, nymphæa, caphura: quartò non remiſce validè ſtringentia, nam ſiccant illa, ac poros occludunt. Talia imponantur parti primario affectæ.
10. Method. 9. Epithemata. Accipe aquæ cicorei, hepaticæ, vel acetoſæ, nenupharis, violarum, endiuiæ, roſarum, ſucci ſolatri, ſingulorum vncias tres: aceti vncias quattuor: cum
pannis lineis cordi, hepati, vel parti primariò affli-
Lib. De maraſ.13. ctæ adhibeantur. Galenus hoc modo; Vuas immaturas contunde in mortario, ſuccum exprime; & in
eo contunde portulacam: remiſce hunc ſuccum cum
aqua niuis. (in eryſipelate adde quid olei roſati)
hæc imponenda, dum alſioſæ reddantur internæ partes, ibique frigus ſentiatur, & dum minùs æger ſitiat: hæc Galenus. Vel accipe hordei mundati pugillum: cucurbitæ vel cucumeris vnciam: coque ex
aqua: in fine coctionis adde olei violacei, vel amygdalorum dulcium vncias tres: miſce vehementer: &
pannis applica pectori & hypochondriis. Ita coquitur etiam ſemen lactucæ, papaueris, & folia nymphææ. Vnguenta quoque & olea pectori illinuntur: Illitus.
vt oleum nymphææ, violarum, roſarum, ſeminis
melonum, cucurbitæ, papaueris, ſalicum, cydoniorum. Sed ceratum Galeni optimum eſt, quod ab eo
deſcribitur decimi Methodi nono. Sed admonet ibi
Galenus, in medio Capitis, vt hæc admota aſſiduò
mutentur, ne incaleſcant. Balneum cùm ſua propria Balnea.
vi, & per aliud alſioſum corpus reddat, proprium he- *De maraſ. 12.*
cticarum febrium remedium erit. Propterea Galenus ſcripſit, cunctis hecticis febribus balneum prodeſſe: cùm ſolùm hecticæ fuerint. Si enim eryſipelas, aut phlegmone aliqua corpus fatigârit, vel ſi
corpus crudis putridisve ſuccis circumfluat, horum
ratione corpus lædi poterit. Verùm hoc nihil ad hecticam, quæ ſemper à balneis temperatur. Quin
aſſerit Galenus, hoc efficax auxilium eſſe ad auertendum maraſmum, ne ille incumbat, & confidenter hos
balneis immittendos iubet. Sed dices, Galenus vti- Dubium.
tur frigido balneo: quod ſanè periculi plenum: cùm
medicus certam refrigerij menſuram ac copiam præſcribere difficilè poſſit: quo modo enim eam percipiet? maximè cùm corpus hecticorum exſangue, carne nudum, & adipis expers ſit? Certè, cùm partes
ſolidæ nullum munimen ab adipe & carne habeant,
frigidæ occurſum non ſine noxa excipient. Reſpondemus, Galenum non confeſtim hos frigidæ aquæ
intrudere: verùm ille priùs corpus eorum præparat ad
frigidum balneum; & primùm tepido in balneo corpus æqualiter calfacit. Iterum dices. Metus erit ne
corpus in diuerſa transferas, ac in validum frigus abducas. Fatemur: ſiquidem ſi aliter has febres curare
liceret, conſultius id foret. nunc, quia tota curatio
in refrigeratione & madefactione conſiſtit, & quia ex
cunctis frigidis remediis, his corporibus attenuatis
noxa imminet, neceſſarium erit Thucydidis conſilium, agere aliquid, vel periclitari. Quibus enim
alia ſalutis ratio non eſt, & quæ vnica eſt, ea dubia
eſt, hac aduerſum pericula eundum. Præterea, frigida hæc intemperies, à curatione hac contracta, non
eſt irremediabilis: nam poſtea licebit ſenſim ac tutò calfacere. Quare præſtat aliquid cùm periculo facere, quàm certò perire. Quædam ante & poſt bal- Obſeruanda ad balneum.
neum ſunt obſeruanda, & quædam in ipſo balneo.
Ante vſum balnei aliquid offeras quod vires firmat,
vt lac vel priſanam. Non tamen ilicò ante balneum
his indulgeat. Scribit enim Hippocrates [illegible] *3. Acut. 54.*
[illegible]: hoc eſt, neque potu neque
cibo ſaturatum lauare eſt æquum: ne, ſcilicet, cruda
materia ex aluo in venas, & habitum corporis rapiatur. Cur ergo Medici, modò lac aſininum exhau-
ſtus biberit æger, in balnea immittunt? reſpondent, Dubium.
vt rapiatur in habitum corporis. At non aſſimilabitur, cùm non mitificatum fuerit. Rectiùs ergo id
agerent poſt quartam horam. Imò, inquit Hippocrates, * [illegible]. excitatâ
(nimirum calore.) vi attractrice, quæ capit occa- ** Neque confeſtim à balneo ſorbendum, neque bibendum.*
ſionem mitificandi. Primùm immittatur æger aquæ
valdè tepenti, vt partes corporis placidè ſe fundant:
deinde affunde frigidam, vt leniter tepeſcat; hoc
enim humectat corpus. vltimò, tantum frigidæ
affundatur, vt frigeſcat balneum: id alſioſum red- Encheireſis.
det corpus, denſabit partes ac firmabit, non aliter,
ac candens ab igne ferrum, cùm aquâ frigidâ extinguitur. In primo balneo non hæreat diu: in medio,
mediocrem nectat moram: in tertio, minùs hæreat
quàm in ſecundo. Sed primo manè iniiciatur clyſma:
prandeat hora nona: & ſumat iuſcula in quibus decoxere pedes vitulini & porcini. Horâ primâ poſt
mediam noctem ſumat ius pulli, vel priſanam aut
ouum: quatuor vel quinque horis pòſt, ingrediatur
balneum, cui aliquando violæ, roſæ, malua incoxere; hinc abſtergeatur, nec ſudor exprimatur, ſed
oleo

oleo vngatur; dormiat horas duas vel tres. A ſomno capiat ptiſanam & iuſculum: deinde in cœna bibat vinum, & manè à ſolidiore cibo, balneum repetat. Decimo quoque die, tribus continuis diebus vtatur balneo. Si ventriculo debiliori fuerit æger, primùm ille roboretur impoſitâ cruſtâ panis vſtâ, & vino aſperſâ, caryophyllisque transfixâ: mox balneum accedat. Hæc itaque eſt optima ratio ineundi balnei. Antiqui varias opiniones ſparſere de his hecticorum balneis: & Galenus pulchrè contra Philippum

10. Method. 10. & de maraſ. 10. & 11. in fine.

diſſerit de his. Galenus vtitur actu frigido: Alexander tepido: Philippus ille, balnei vſum reiiciebat. Iam ad maraſmodis hecticæ curationem venio. Hæc curatio reſpondet hecticæ. id peculiare habet, quòd ſolida reſici debent. Et quamuis maraſmo occupati nequeant redintegrari, attamen homines, hominibus humanitatis hoc præſtare debent officium, ne, periculis inuoluti prorſus animum abiiciant, vtque quantum

CVRATIO HECTICA MARASMODIS.

10. Method. 10.

licet, vita hominis protrahatur. Sed tamen, vt monuit Galenus, quem planè maraſmus iam occupauit, hunc non ita cura vt ſanationem promittas, ſed vt transferas in ſenium à morbo; quod, vt aſſerit Galenus contra

Potus.

Philippum, non eſt febris. Potus ſit tenuis cereuiſia, vel aqua hordei. Et, quia ſolidæ partes ab exhauſtu laborant, à vino eſt abſtinendum, inquit Galenus De marcore, capite vltimo. Si enim ſpiritus ſolùm exhauſti eſſent, vinum eſſet propinandum.

Cibus.

Cibus his ſit caro vitulina, caponum, lac, oua, veruecina caro, & inde eliquatus ſuccus. Accipe caponem optimè purgatum: pedem porcinum: & duos pedes ouillos coctos: vini Rhenenſis vncias octo: ſacchari perlati vncias tres: cinnamomi ſemunciam: coque in duplici vaſe horas octo: & vſui ſerua. Accipe pulpæ caponis & perdicis, cuiuſque vncias tres: amygdalorum dulcium aquâ roſarum maceratorum vncias tres: pinearum vel piſtachiorum ſemunciam: contere: adiice gummi Arabici & tragacanthi, ſingulorum ſemidrachmam: ſpecierum diarrhodonis, & pulueris Hali ad tabem, cuiuſque drachmam: conſeruæ violarum vnciam: cinnamomi drachmam: ſacchari perlati vncias tres: cum pauca aqua roſata fiat paſta regalis, auro obducta.

Lib. De aëre & aquis. *8. κατὰ τόπ.*

Hippocrates caſeum commendat ad corpus pinguius reddendum. Trallianus eum concedit cùm declinat febris. Teſtudines, authore Galeno, potenter nutriunt. Sed bene parari debent, vt faciliè mitigari poſſint. Diu ſunt ſeruandæ, vt teneriores reddantur & coctu faciliores. Integræ in feruentem

Rondeletius De Piſc.

aquam iniiciuntur, quò teſtæ & oſſa ſeparentur: deinde carnes, oua, cæteræque internæ partes coquuntur. Sanguis actu frigidus ſentitur, quem hecticis nonnulli in potu dant, tum ad refrigerandum, tum ad alendum. Maximè hîc vtiles ſunt hæ carnes cum hordeo coctæ. Iuſcula coquantur cum ſeminibus quatuor frigidis maioribus & minoribus, papauere, floribus bugloſſi, violarum, nymphææ, nucleis pineis, paſſulis, prunis, pomis. Coquitur gallina cum coxis rauarum: ſumat hoc ius. Deſtillatur aqua ex limacibus & cancris, ſæpiùs lotis in decocto hordei. Accipe paſſularum mundatarum libram, lauentur aquâ roſatâ, coque cum pauco ſaccharo: ſumat manè, & ante

Act. 2. 1. 93.

cœnam. ita etiam nuclei pinei. Mellis vſum refugiant omnes hectici. Accipe pulpam caponum, hanc tere cum paucis pineis, adde parum cinnamomi, coque ex aqua cinnamomi cum ſaccharo: fiant rotulæ teretes: capiat manè & ſerò. Accipe carnis cancrorum fluuiatilium, teſtudinis, cochlearum, caponum, æqualem copiam: coque ex aqua, adde olei amygdalini dulcis recenter extracti, vncias tres: à coctione fiat colatura. Accipe huius colaturæ libras duas: amygdalorum dulcium libram: ſacchari albi vncias tres: coquantur ſimul vſque ad conſiſtentiam mellis: dein adde præſcriptas carnes tritas & contuſas, & etiam caphuræ drachmam: raſuræ eboris drachmas duas: miſce, fiat electuarium: capiat ſummo mane vnciam. Nutricatui ſtudet, hæret facilè partibus, nec à ſqualido calore facilè tenues euaneſcit in auras. Condimenta fiant ex amygdalis tuſis, agreſta, ſucco acetoſæ cum ſaccharo. Balnea inſtituantur ex violis, maluis, capite & inteſtinis veruecis. Hactenus de hecticis: iam ad ephemeras abeo. Si quis graphicè hiſtoricaque fide curationem ſibi depingi velit, legat Galeni *Fol. 246. & 248.* quintum caput, libri decimi Methodi. Breuiter ita quidam curant. Inſtituatur balneum ex aqua tepida & oleo; ſi diues fuerit, ex oleo: mox oua comedat, vel lac: & lac bibat; dein dormiat. Aër tepeſcat & madeſcat. fugiat famem & ſitim & iram. Subinde ſumat libram lactis: addat vitellos ouorum tres: vini albi dulcis vncias quatuor. lentè coquantur. Vtatur radicibus conditis eryngij & ſatyrionum. Iniice interdum nutrientem clyſterem: totùmque corpus vngant oleo amygdalino dulci. Iuuenculam lactet nutritam molliter humidis calidiſque cibis. Conſociatur ſæpè hecticæ febris putrida: hæc purgationis eget: illa verò minimè illam admittit: quare molliter id agendum. Sed vide quem typum ferat. Caue tamen in aperientium vſu, ab his quæ validè ſiccant. Si tertianæ ideam præ ſe fert febris iuncta, parabimus cauſam morbificam capillo veneris, endiuia, fumaria, violis. Deinde purgabimus ſirupo roſato laxatiuo, vel manna ex decocto præſcriptarum herbarum, adiectis tamarindis & ſebeſten, vnà adiectis ſeminibus frigidis. Vel propinabimus rhabarbarum infuſum aquæ endiuiæ, cum ſirupo violato & roſato. Si cottidianam imitatur, dabimus ius annoſi galli, cui incoxit vncia ſeminis carthami & paſſularum Corinthi, cum drachma aniſi: addimus ſaccharum. Interdum geminamus pondus carthami. Coquimus materiam ſirupo capillorum. Robuſtioribus præbemus infuſum agarici ex aqua violata, cum melle roſato. Quartanam ſi æmulatur, vtatur decocto mercurialis ex iure galli, cum polypodio: coquatur tamen primùm materia ſirupo violato, de fumaria ſimplici, boraginis, bugloſſæ. A balneo & lacte hi abſtineant. Ita tractandi cùm iungitur putrida hecticæ. Quatuor enim ſymptomata ſe ſociare hecticæ ſolebant, fluxus ventris, & eiuſdem aſtrictio, ſyncope, & corporis fœditas. Fluxui occurrendum frigidis ſtringentibus (niſi lienteria fatigârit) vt oryza, pullo infarcto hordeo, cum tragacanthi & arabici gummi drachmis duabus, vt fiat reſtaurans ius, cum ſirupo myrtino. Syncopen vt cures conſule Trallianum 12. lib. 5.

CAPVT VI.

DE *febrium* EPHEMERARVM *Natura, Cauſis, Differentiis, Signis, Prognoſi, & Curatione.*

EPHEMERA, quæ Latinis Diaria dicitur febris, fit ex phlogôſi, ſine putredine, cùm calor ſine fuligine (putrida ſaltem) communicatur cordi, qui primùm in calore fluente conceptus eſt. Dicitur Diaria, quòd diem viginti quatuor horarum non ſuperet, vel paulò prolixiùs excurrit, authore Trallıano. niſi tamen alterius affectus, vel *Lib. 12.* perſeuerantis cauſæ internæ ſoboles ſit, cuius præſentiâ hæc febris conſeruatur; at illa verè ephemera non eſt. Naſcitur ephemera febris vera omnis, Cauſæ. à cauſa quæ à foris eſt. Falluntur ergo illi, qui exiſti- *1. De diff. feb.* mant eam incumbere poſſe ſine aliqua perturbatione *8. 122.*

corporis

10. Method. 2. fol. 239. 1. Ad Glauc. 368. D.

corporis vel animi. In hanc febrem promptè trahuntur calidi & ſicci. cùm nimirum acerrimas fuligines colligant: vnde facilè vel æſtu incandeſcunt, vel aſtrictis venis occluſaque cute, exardeſcunt fuligines, ac calorem fluentem inflammant, ac ephemeram febrem ſimpliciter proferunt, abrepto in æſtum corde. Quòd ſi his fraudetur genius, abit in hecticam. Sin corpus plethoricum fuerit, ſynochum non putridam proferunt: ſi verò cacochymia fœdatum fuerit, ſynochum putridam inducere ſolent. Sunt hæ, quas dixi, cauſæ naturales quæ procreant hanc febrem: ſed ſunt etiam aliæ, quæ à rebus non naturalibus; & ab his quæ ſunt præter naturam. Aër calidus, vel frigidus, obſtructis venulis ac arteriis aſtrictaque cute, (vnde ſupprimitur calidum effluuium) ephemeras accerſit. cibus in ventre & inteſtinis calidior redditus, continui ſucceſſione, calorem fluentem & cor in æſtum abripiunt, ſine putredinis notâ. Ita motus, laſſitudo, & vigiliæ ſpiritus ac cor incendunt. ira, timor, gaudium, mæror, dolor acerbus: obſtructio à viſcidis & multis ſuccis: ebrietas: phlegmone conſpicuæ partis, vt inguinum: ſucceſſione quadam cùm inde ſenſim incandeſcant partes, cor tandem feritur: nam putridæ fuligines non eò vſque ſe erigunt. Eademratione cæteræ partes à foris in æſtum raptæ, id agunt. Hactenus de cauſis.

Differētiæ. *1. De diff. feb. 7. & c. vlt. 9. Method.*

Differentiæ ſumuntur à cauſarum tantùm varietate. Galenus tamen aſſerit duplicem eſſe ephemeram, quarum vna ſimpliciter ita vocatur; altera, plurium dierum: & dicitur ſynochus non putrida. hæc in tertium vſque diem excurrit. Appellatur diaria, quòd vna acceſſione breuiter finiatur. hæc de differentiis. iam ad ſigna.

Signa.

Hæc animaduertantur ex modo caloris, actionibus, excrementis, cauſis, & figura. Ex modo caloris, nam hic ſuauis eſt, & vberrimus: ex actionibus, vt pulſu magno, veloci, crebro, ſine vlla retractione aut inæqualitate: & adeſt euphoria in ſtatu etiam quædam, quæ ab aliis febribus abeſt: nec rigor nec pigritia fatigant Tamen interdum corripit corpora biliosa cum horrore, dum illa ab inedia laborant; nam acres profert ſuccos, qui tertio die mordicant: & quia horror corpus ſtipat, fuligines expirare nequeunt, teſte Galeno 10. Methodi, capite 4. Vide ergo ne pro putrida hanc accipias. Ab excretis; nam hæc, à naturæ vi mitigata primo die appârent, ſine vlla putredinis notâ. niſi tamen phlegmone concepta fuerit in vrinalibus viis, aut hepate: tunc enim abſque febre putridâ poteſt vrina putrida videri. A cauſis: ſi à cauſa manifeſta non nata fuit, vera diaria febris non erit: non tamen ſi à cauſa manifeſta incepit, neceſſariò diaria erit: nam quæque febris inde oriri poterit. iunge ergo alia ſigna. A figura: non intermittunt; ſed ſunt perpetuæ. Si adſint ſigna æſtus phlegmonoſi interni, & excrementa ſi nullam ideam putredinis præ ſe ferant. Sin vrina, vel alia excrementa putredinis notam referant, tunc roga num febris phlegmonen anteceſſit, an ſecuta ſit. Si anteceſſit, non eſt ſymptomatica febris: igitur nec diaria. Si ſecuta eſt; inſpice alia etiam ſigna.

1. De diff. feb. 9.

Focus.

Focus autem ephemeræ cognoſcitur ex perſpicientia cauſæ procatarcticæ. Nam ſi à cogitatione, curâ, & pertinaci ſtudio euenerit, focus eſt in cerebro. Si à triſtitia, ira, & ſimilibus affectibus animi, focus erit in corde. Si à longa rerum Venerearum cogitatione, focus erit in hepate.

Signa cauſarum.

Particularia ſigna cuiuſque cauſæ, ex quibus nimirum cognoſcere poſſumus, num ex vigiliis, cura, mærore, laſſitudine, cruditate orta ſit, perſequitur Galenus libro ad Glauconem philoſophum. Satis difficilè, cauſæ dignoſcuntur, niſi ipſe æger referat. Primo die, dicit Paulus, cocta appâret vrina. & tota eius hiſtoria eſt vnius paroxyſmi, 24. horarum.

1. Lib. 2. & 1. De diff. feb. vltim. & Fern. De feb.

4. lib. 3. & Fuchſ. 4. lib. 1.

Si ab inflammatione, calor acrior erit, ob acerrimam vim fuliginum: & pulſus pro phlegmones modo mutatur; euphoria adeſt. Si à cruditate, hoc euenit à calore, vel plerumque à frigore: ructus nidorulentus. calorem: acidus, frigus denunciat. adde totius temperamentum, vitæ inſtitutum, & talia. Non negligenter hæc perpendi debent, ſi rectè curatio inſtituenda; nam, minimè mirum, inquit Galenus, multos tantum in curatione aberrare, quantum in cognitione falluntur: facillimè enim curatur, modò agnoſcatur.

Trall. 12. lib. 1. Ad Glauc.

Prognoſis.

Ad prognoſin iam venio. Hæc febris eſt placidiſſima, vt ſubiectum in quo conſedit leuiſſimum eſt. euphoria adeſt; augmentum non ſuperat duas horas: ſtatus non eſt vehemens: curatio etiam facilis: at difficilior eſt eius cognitio. Vapores & ſudores humidi prorumpentes, bono ſunt. Sed dices, hæc febris eſt materiæ expers; vnde hi ſudores? Ichor, ſanguinis vehiculum, qui per ſanitatem per ſenſibus incompertam ſpirationem euacuatur, in ſudorem hîc abit, vel in vapidum rorem denſatur. Hippocrates ſcripſit omnes febres quæ ex bubonibus naſcuntur malas eſſe, niſi ephemeræ fuerint. Si ex cruditate nata fuerit ephemera febris, aluum ferri, eſt bonum: ſupprimi, malum.

1. Ad Glauc. 367. c. in medio, vſque ad D.

Aët. 2. 1. 68.

Curatio.

Nunc de Remediis. Contrarium ſemper remedium illi adferatur: vt laſſitudini quies: vigiliis ſomnus: iræ furori, triſtitiæ, animi accedat iucunditas: quibus moleſta eſt cogitatio, omittant ratiocinationem. Remedij autem quâritas, à quantitate affectus ducitur. hæc autem febris cùm omnium mitiſſima ſit, clementioribus remediis excutienda. Leniſſima autem ſunt illa, quæ ad victus rationem pertinent.

Cibus.

quare primùm de cibo agemus: qui, ſi malè inſtituatur, in hecticas calamitoſas ac febres putridas abducit ephemeram. Balneum tepidum his vtiliſſimum eſt. Quòd ſi ergo dum lauatur neque horror inſolitus acceſſerit, nec quid moleſtum fuerit, ſed à balneo ſi recreetur homo, paſtum ineat, ac vinum propinetur, mediocri copia. At qui ex denſitate cutis, aut ex glandularum phlegmone febricitant, non ita plena nutriantur manu: nam his tenuis victus debetur, & vinum tenue. Laſſitudine autem fractis da cibum coctu facilem, ac cruditatem vitet, & liberaliùs vino indulgeat. Sed nihil quod validè exhaurit agat aut ſumat. Ex glandularum phlegmone qui laborant, arcendi ſunt à vino, dum vis inflammationis deferbuerit: ne maius rheuma concitetur ad partem inflammatam. Ex perfrigeratione vel à ſtrictâ cute ſi ephemera fuerit nata, vinum dabis: modò non valida fuerit illa aſtrictio, nec multum perfrigerati ſi fuerint, nec corpus plethoraci circumfluat. Ex animi perturbatione, vel ſi ex perennibus vigiliis ephemera obnata fuerit, cibo humido & euchymo erunt recreandi à balneo: vinúmque intrepidè hauriant, niſi cephalalgiæ metus adſit, & pulſu micent arteriæ capitis. & ab ira placata dandum eſt vinum. Si incurrerit ephemera à cruditate calida, abſtineat à calidis: nam tametſi hæc, diſcuſſis flatibus, prodeſſe videantur primùm, poſtea tamen maiorem febrem, & etiam putridam accerſunt. Si cibus nidorulentus adhuc hæſerit ventriculo, calidam ceruiſiam præbe: hæc eluit, humectat, meatus laxat, ſpiritus flagrantes temperat. Si non adſit æſtus ventriculi, radices apij leniter coquantur ex iuſculis, cum ſemine coriandri: ſi æſtu flammat ventriculus, coriandri ſemen ſolum incoquatur. Si incendio non incanduerit ventriculus, vini ſtringentis momentum detur. Sed, ſuaſore Tralliano, viribus validis, cauendum à vino, in hominibus calidis, ſi à crudirate calida, oborta febris fuit. Dabis potiùs quid quod refrigerat, & quod non facilè corrumpitur, vt piſces ſaxatiles, pullum gallinaceum. Cùm à cruditate inducta ephemera, fluxum alui, ſocium habet: qui ſi perdurat, inſperges

1. Ad Glauc. 3. Aët. 2. 1. 64.

Trallianus 12. 1.

cibo

cibo granatorum ſuccum ; & cibus coquatur cum
malo, cydonio : & vtatur decocto myrtillorum. Si
proſtratus appetitus languet, vtatur oxyporio me-
dicamento ; ita appellato, quòd citò peruadat, &
coctoriumeſt : quale hoc quod fit ex malo cydonio
cum melle cocto. accipiat huius cochlearium vnum
aut alterum. Si nauſea moleſtiam à cruditate adfe-
rat pituitoſa, vomat aquæ tepidæ à potu : foueat ven-
triculum, & dormiat, & tenui diætâ vtatur. Qui ex
vſtione & ita febricitant, his, inquit Oribaſius, fri-
gida & humida diæta conuenit, cum modico tamen
tepore. At ſi ex mœrore & vigiliis ita febricitat, ad-
des humida quæ ſomnum prouocant. & fatigatis ple-
nior, refrigeratis tenuior diæta debetur: reliquis, me-
diocris. Fatigatio ſi febrem præbuit, hordei talem
cremorem ſumat. accipe hordei mundi pugillum;
coque dum crepat, ac in mortario contunde ; & ad-
de amygdalorum dulcium purgatorum binas vncias:
ſeminum quatuor frigidorum, ſemunciam : con-
tunde cuncta ſimul, & cum aquæ huius decocti
hordei libra, trance per ſetaceum : adde ſacharum, vel
violatum ſirupum. Bilioſis ac hirtis hominibus ine-
dia eſt damnoſa : quare vel ineunte etiam paroxyſ-
mo febrili his cibum concedes : eo nimirum tempo-
re cùm horrere incipiunt. Quòd ſi iam vltra horro-
rem ventum fuerit, à cibo abſtineat, donec inclinare
10. *Meth.* 4. febris inceperit. Nec tamen expectabis dum ad fe-
bris vacuitatem ventum ſit, nam in calidis & ſiccis
naturis, inediâ aut laſſitudine defatigatis, non euane-
Ægin. 2. 16. ſcit febris, priuſquam cibum ſumpſerint ægri. alio-
qui in hecticam trahuntur hæc ſqualida corpora:
mordax enim & acre, fumi fuliginiſve æmulum eſt
quod expirat ex horum corporibus : longéque aliter
his euenit quàm ſucci plenis corporibus, hæc enim
halituoſum vaporem effundunt. His ergo corpo-
ribus victus vtilis eſt qui dulces ſuccos generat.
8. *Method.* 2. Si aluus immemor, ob calorem, officij fuerit, vta-
Balnea. tur lactucâ, endiuiâ, ptiſanâ. Vult Galenus om-
nes ephemeras balneis curari : maximè ſi ab vſtio-
Ad Glau. 1. 3. ne obnatæ fuerint. Quòd ſi ex corruptis cibis li-
8. *Method.* 3. beraliùs feratur aluus, etiam hi ad balnea ducendi
Lib. 12. 2. 1. erunt, ſuaſore Tralliano : niſi tamen omnino fractæ
68. fuerint vires : inquit Aëtius, modò iam ſubſiſtat : alio-
qui cibus potiùs erit præbendus. Nam ſcripſit Hip-
pocrates, γυμνωθέντι χελώνῃ. hoc eſt, vt interpretatur
Galenus, καταλελυμένοις, hoc eſt, quibus fractæ ſunt
vires. Si adſit catarrhus, ni coctus ille ſit, non la-
uetur, dicit Paulus. Aëtius tamen id laudat, ſi ma-
teriam calidam agnoſcit catarrhus ; ita etiam Raſes.
Quare de crudo aquoſo loquitur Paulus : de aſtricta
8. *Method.* 3. cute cum calida materia Aëtius. Si ex inedia obor-
ta fuit ephemera, primùm diu hæreant in calido bal-
neo, & tunc calidam ceruiſiam bibant, ptiſanam
edant, deinde lactucam, & piſces teneros. Ita etiam
ages, ſi ab aſtrictâ cute fuerit. Quatuor de cauſis
hîc Auicenna arcet ægros à balneo : dum metus eſt
putredinis, & cum infarctus adeſt à craſſis ſuccis,
vel ſi ex nauſea fatigentur ; tandem, ſi catarrhus
moleſtus ſit. Vbi ab animi afflictione incubuit
Illitus. ephemera, illitus valdè à Galeno celebrantur. hi
enim oleo tepido & multo manibus molliter fricandi.
& maximè etiam hi, qui ex laſſitudine febricitant:
deinde balneis fruantur, & pauco vino oligophoro,
hoc enim ſudores & vrinas mouet. Deinde etiam
qui ex meatibus aſtrictis in ephemeram trahuntur.
præterea ſi ex glandularum phlegmone oborta febri-
cula hæc fuerit. & hos ſæpiùs, quantum licue-
rit, lauabis. Addit Trallianus, illos vnà humectan-
dos eſſe, qui ex laſſitudine laborant, & refrigerandos
balneis & inunctionibus. Et admonet, ne hæc exhau-
riant : ſed potiùs ex hydrelæo vngi hos vult ; mini-
méque oleo tepido : quo maiorem madorem & algo-
rem bibant artus calidi. Hoc non fiat ſudante corpo-
re : nam vnà oleum effluet. Poſtea ineant balneum:
& iterum à balneo vngantur. Ita agendum dum
ex vigiliis, vel mœrore febris illata fuit. Miſce
aquam tepidam vel frigidam, vt conceptus calor, &
corporis temperies ſuaſerit. Si fluxus ventris adeſt à
cruditate, aluina regio vngatur oleo roſato, vel cy-
doniorum, vel maſticino, in quo macerârunt ba-
lauſtia, acacia, cortex caſtaneorum. Si à cruditate
frigida hoc euenerit, vnguento nardino vtemur, vel
oleo menthæ, adiectis aromatibus. Cùm febris
hæc ex frigore inuaſit, rigabitur caput oleo nardi-
no, irino, chamæmelino. Cùm ex ardore Solis, ma-
deſcat caput frigido ab oleo roſato. Sin enata fuerit
hæc febris à cruditate, & ſi aluus non ampliùs laxè
feratur, abſinthium aquâ maceratum coque ex oleo
in maris balneo, eòque ventrem inungat. Si os ven-
triculi debile fuerit, contundes maſticem in oleo nu-
cis moſcatæ : & hapſo calidum impone, non tepi-
dum. Si cruditas iam delapſa ſit ad inteſtina, (quod Clyſteres.
animaduertemus ex anguſtia & oppreſſione quæ ibi
negocium faciunt) iniiciatur clyſter ex decocto fur-
furum, cum ſaccharo. Si adſint flatus, coque ex *Aëtius.*
oleo cuminum, rutam : ſemen aniſi, fœniculi : flores
chamæmeli, anethi. &, euacuatâ aluo, nutriatur:
tenui tamen diæta hi vtantur. Hi poſtridie, ſi be-
nè dormierint, immittantur balneo : ventriculus
nardino vnguento, cum vino foueatur. Sin morſus *Oribaſ.*
ventris adſit ex cruditate, accipies oleum in quo ali- *De morb.*
quid adipis anſerini vel gallinacei, vel ſuilli ſit li- *Cur.* 3 3.
quatum, & pauca cera adiecta fiat vnguentum. Iam *Galen.* 8.
de decoctis : ſi craſſi, viſcidíque humores obſtruant, *Meth.* 5. Decocta.
extenuantibus vtendum erit ſine calore : tale eſt
oxymel. Si tamen ægri temperies ſiccior fuerit, &
materia craſſior, ne tum quidem oxymel dandum:
aut ſi mœror, laſſitudo, ira, vigiliæ præceſſerint:
nam ſiccando nimium craſſefacit. Quæ enim à ſic-
citate coaluere, ea remedium ſiccans non attenuat.
Propterea ſcribit Trallianus ſe vidiſſe febrem au-
ctam, & vrinam ſuppreſſam fuiſſe ab oxymelite, in
tali intemperie. Detur ergo oxymel vbi materia eſt
cruda, craſſa, frigida : habitúſque fuerit pituitoſus,
frigidáque temperies corporis. in quibus nimirum
cruditatis plena ſunt omnia. Dabitur ex decocto
adianthi, petroſelini, aniſi, apij. Sed in labefacta- *Trall.* 12.
tis viribus, & vbi circumfluit æger melancholico ſuc-
co, cauendum erit ab oxymelite : nam, authore Hip-
pocrate, τὰ μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλα-
πλασιοῦται. διαγωγὴν τὸ μελαίνης ἔξω. hoc eſt, nigra fer- 3. *Acut.* 38.
mentantur, & maiorem acquirunt (ab vſu oxyme-
litis) molem, & acceſſione quaſi incrementis
augeſcunt : nam nigra acetum mouet. Iam paucis Purgantia.
de purgantibus : Si fluxus adſit à crudis nidorulen- *Trall.* 12.
tis cibis, adiuuetur rhabarbaro, myrobalanis, ſirupo
roſato laxatiuo. Accipe rhabarbarum in puluc- *Aet.* 2. 1. 68.
rem redactum, cui affunde ſuccum roſatum & ſac-
charum, cum pauco cinnamomo, Soli expone.
Quòd ſi vehementiùs ſe effuderit aluus, propina cydo-
niatum ex aqua roſata ; & citra balneum nutriantur:
nam, authore Hippocrate, qui deiectis ſunt viribus,
non debent lauari. Si materia ſola praua (citra vi- 3. *Acut.*
tium iacturam) ſit abiecta, lauandi & nutriendi. Con-
uenit ne in hac febre phlebotomia ? Si, ex copia Pleboto-
ſuccorum, infarctu teneantur poti corporis, vt ni- mia.
mirum hinc ſanguis efferueſcat, ſoluatur vena. De-
inde vtemur his quæ laxant, diſcutiunt, attenuant.
nam ſi hæc adhibueris, inquit Galenus, non eua- 8 *Method.* 4.
cuato toto corpore, incrementa ducet obſtructio, quin,
ait, vbi obſtructio adeſt, etiamſi non adfuerit pletho- *Trall.* 12.
ra, vena erit percundenda. Niſi enim vitioſus ſuccus *Aet.* 2. 1. 69.
tranſpiret, ex ephemera neceſſariò putridam dabit.
Quare, vt tranſpiret, ſoluenda erit vena, quò maximâ

Digitized by Google

parte ſucci, qui in vitio erat, acciſâ, cùm ad apertientia & detergentia ventum fuerit, ſine metu his vtaris, nec geminandæ obſtructionis periculum incumbat. Quin etiam laxatâ venâ, fumoſa ſuccorum excrementa, ſuccis acciſis, pauciora reſtabunt: vnde & minor reddetur calor febrilis, & foras tranſpirabit calor conceptus, ſi exigua fuerit obſtructio. Copia ſanguinis educatur quæ ſit analoga obſtructioni. obſtructionis autem quantitas, ex magnitudine febris elucebit: nam magna obſtructio febrem magnam; parua, paruam adfert. Si adſit phlegmone glandularum inguinis, ſine manifeſta cauſa quæ oborta fuit, plerumque id ſymbolum eſt circumfluxi ſanguinis toto corpore: quare ilicò ſeca venam, antequam phlegmones materia putreſcat, & putridam febrem concitet. & tenui victu viuat. Et ex ſententia Aëtij, inguini, ante phlebotomiam, appone repellentia & aſtringentia: ſed poſt phlebotomiam, laxantia & modeſtè diſcutientia. vt decocto maluæ & chamæmelorum ex ſtupa foue tepidè. Vt breuiter dicam.

Aët. 2.1.67.

Cùm metus eſt ne in putridam febrem res abeat, pertundenda vena. Roborentur tandem viſcera. Si à crudore frigido vitium enatum fuit, vtatur diacydoniato calido, diatrionpiperio, aqua cinnamomi. Si à calido, conſerua roſarum cum ſpeciebus diarrhodonis: citrio malo cocto ex aqua roſata, cum margaritis & pluri ſaccharo: iolebo roſato vel violaceo. Iam manum de tabula tollo. Qui veterum remedia velit, legat Trallianum, duodecimi primo. is curationem ex quaque cauſa vt oborta fuerit proſequitur latiſſimè. & Galenus toto octauo libro Methodi. & Ægineta breuiſſimè vno capite, a libri 16. & Oribaſius 3. De curandis morbis 2. ſatis prolixè omnium cauſarum curationes proſequitur; ſed ſatis confusè. Diſtinguit optimè omnia cauſarum genera Aëtius 2.1.58. & ſequentibus. De ephemera ex cruditate agit Galenus 8. Method. 5. & de ea, quæ ex occluſa cute 8 Meth. 4.

Confectiones.
Trallianus 12.1.
Veteres vbi de hac febre.

CAPVT VII.

De Ephemera plurium dierum, hoc eſt, Synochi vel Continentis non putridæ Natura, Cauſis, Differentiis, Signis, Prognoſi, & Curatione. Barbari hanc vocant Synochum inflatam.

HANC febrem veteres Diariam vocârunt, quòd, modò ritè tractetur, vt ephemeris euenit, vno paroxyſmo finiatur. Quare non nomine, ſed re, ephemera dicitur, ab eo quòd ſæpiùs ei accidat. Sanguis in hac febre feruet, neque putrefactus nec vſtus in plethora, & durat quatuor dies: neque acerbationes habet. interdum, inquit Galenus, ad ſeptimum vſque diem vna acceſſione perſeuerant. Et habet verè eſſentiam ephemeræ; non enim in hac febre eſt calor ἐν γεγονόσι in partibus: (procul enim receſſit ab hectica) neque ſanguis in hac vſtus eſt aut putredine contaminatus. Conſiſtit ergo potiùs in ſpirituoſa cordis parte: nam ſpiritus ardentes & cum ſanguine vberrimo permiſti hanc febrem faciunt. Non autem vno die hic ſpirituum calor finitur, quia calor ſpirituum mutuò ab eo, qui in ſanguine eſt fouetur, interdum vltra tertium diem excurrit. Atque eo modo calor ſpirituum alitur; qui, ſi cum ſanguine minùs feruido conſociaretur, intra diem vnum finiretur. Verùm ob æſtuoſum ſanguinem (etiamſi genium ſuæ eſſentiæ nondum exuerit) dies quatuor durat. intra quos, ſi mediocris cauſa fuerit, quieſcit. ſin magna, mutatur in putridam: quòd ſanguis prolixiùs tantum ardorem perperi nequeat extra putredinem. Naſcitur à ſanguine incandeſcente ab æſtu, ob eius vbertatem, quæ cordi proxima vaſa maximè implet. Nec tamen putret ille ſanguis, ſed ab ea vbertate fit coarctatio; ac tranſpiratio intercipitur: ſuppreſſaque tranſpiratione, ſanguis æſtum concipit à fuliginum retentione. Retinentur fuligines ob cutis denſationem. ſtipatur cutis à copia ſanguinis, vel à frigore quod à foris, ſordeſcente à cute, balneis alumine tinctis, aliiſve remediis ſtringentibus. quin cauſas agnoſcit eaſdem vnde genuinæ ſurgunt ephemeræ, ſed grauiores. Sanguis autem non facilè putreſcit, ob ſucci eius bonitatem, & naturæ gubernatricis vim, quæ emicat circa viſcera vbi maximè ſtabulatur ſanguis, quem ab hac iniuria, ob nutricatus neceſſitatem vindicat. ſi hoc vindice fraudetur, putreſcit ilicò. Quin videtur etiam hinc fieri. Si, nimirum languidior reddatur corporis calor; hinc naſcitur bilis pallida, ad citrinum colorem non ſurgens, quæ, cùm caloris impotentia à reliquo ſanguine ſeparari nequit, vertitur in ſanguinis ichorem: hinc fiunt interdum ſynochi non putres. Synocho quæ fit à ſanguinis copia obnoxij ſunt temperati homines intemperanter viuentes: & hi, quibus ſolemnis aliqua euacuatio ſuppreſſa eſt; vt menſium aut hæmorrhoidum, vel ſi mutili ſint membro. Iam ad Differentias abeo. aliàs tantum fuliginum perennitate quadam gignitur, quantum perpetuò exhauritur. tunc tota morbi hiſtoria calor ſui ſimilis ſibique par permanet. & dicitur ſynochos homotonos. Nonnumquam verò exhauſtio copioſior eſt fuliginum, quàm earum recens incendium: & tunc ilicò emicans ardor, paulatim miteſcit. & dicitur paracmaſtica. Interdum recens fuliginum inflammatio, quàm exhauſtio eſt copioſior: & tunc perenni incremento augeſcit calor. dicitur epacmaſtica, hoc eſt, increſcens. Ad Signa venio. Iuuenes ſucci pleni huic obnoxij ſunt hyeme & vere. Pulſus adeſt fortis, vehemens, celer, frequens: ſed æqualis. Vrina non longè à naturali receſſit in colore & conſiſtentia: quia non eſt tantus ardor, qui plurimum bilis gignat. nec fœtet. Habitum ſui corporis exiſtimat turgeſcere æger: durior, aſtrictior, & compactior ſentitur. calor non admodum mordax. hepar calidum & humidum ei eſt: victus in plethoram promptus præceſſit. Moles corporis manet, nec concidit: quia nihil exhauritur; propterea nec oculi his cauantur. Facies his maximè inflammatur. laſſitudo tendens omnia tenet. adeſt iactatio. venæ copiâ diſtentæ turgent. tempora pulſant. caput ingraueſcit cum dolore. ſomnus ſæpè veternoſus. halituoſus vapor adeſt: reſpiratio (diſtentis copiâ pulmonum vaſis, arctatiſque bronchiis) difficilis. nulla adeſt excandeſcentis, nulla intermiſſio. Ad Prognoſin iam abeo. Ephemera febris quæ ſine putredinis notia, diem vnum aut alterum exceſſit, ſuſpicionem præbet ſynochi. Soluitur haimorrhagiâ ex naribus, vel ſudore intra tertium vel quartum, &, quod longiſſimum, ſeptimum diem: aut mutatur in ſynochum putridam poſt tertium diem. Sin ſanguis valdè luxuriâtit copiâ, tranſpiratione cohibitâ, ſuffocantur, vel à ſyncope, pleuritide, & phrenitide, & angina periclitantur: niſi vel virium robur, vel ſudoris copia, vel exanthemata, aut haimorrhagia eos à morte vindicet. veternus hîc malus. Scopus curationis hic eſt, euacuare copiam: extinguere calorem præter naturam; & craſſitiem attenuare, ſi adſit. dein temperiem redintegrare. Galenus aſſerit, eos qui euaſere, phlebotomiâ vel haimorrhagiâ euaſiſſe: nam venæ ſectio aufert intemperiem calidam & ſuccorum vbertatem, vnâque excludit obſtruentem & acrium ſuccorum copiam. Rarò euenit his, qui ſunt corpore calido & ſicco, vel habitu raro. Propterea rarò his titubant vires. Quare iam de ſanatione. Aufert tantum ſanguinis quantum

8. Method. 1. *in fine.*
Natura.
2. *De dif. feb.* 13.
Cauſæ.
9. *Method.* 1.
Differentiæ.
9. *Method.* 3.
Aet. 2.1.70.
Signa.
Hiſtoriam vide 9. *Method.* 4.
Prognoſis.
Curationis ſcopi.
Aet. 2.1.70. *in fine.*
9. *Meth.*
Phlebotomia.

quantum vires ferunt, etiam ad lipothymiam, alioqui ſuffocantur, niſi aut hæmorrhagia, vel ſudoris copia eos eripiat: nam plethora à vaſis capi nequit. Quare illicò ſecare venam: nam natura recreatur, mole humorum depoſitâ. Nam venæ, ratione vacui, loco depoſiti ſanguinis, aërem frigidum iterum contrahent: vnde venæ & humores refrigerantur, & putredinis metus arcetur.

Cautiones.

Cautio tamen hæc adſit, vt, ſi recens cibus fuerit in ventriculo, id fiat, eo concocto: ne, cùm liberali manu educitur ſanguis, crudi ſucci in venas rapiantur. Deinde, ſi metus ſit futuræ euacuationis, vt menſium vel hæmorrhoïdum, vt tantum relinquas quantum exiſtimas à natura vacuandum. Tandem, ſi natura tentat hæmorrhagiam, permitte illi ſuum negocium: & ſi non ſatisfecerit, iuua. Præterea habitum corporis nota: Nam durus habitus, abundè rigatus ſanguine, facilè fert phlebotomiam: quòd ægrè tranſpiret. & ex aduerſo, calida & ſicca corpora non ferunt ſibi abduci ſanguinem. & etiam hi qui calent ac hument, raro habitu corporis præditi ſunt: & qui ſunt picrocholi τὰ ἄνω, hoc eſt, quibus ſtomachus ab amara bile debilis eſt: nam facilè tranſpirat horum corpus ac exhauritur. Homo ſi fuerit frigidus & humidus, exigui ſanguinis, pinguis, albus, maximè æſtate phlebotomiam non feret. Quin, inquit Aëtius, quidam ita expirârunt intra manus Medicorum. Nec ſint fractæ vires à morbo, vt ab hydrope, orthopnœa, vel ab hepatis vel ſtomachi debilitate: periculosè enim his abducitur ſanguis.

Quando.

Nec ad dierum numerum colliniandum: nam etiam poſt ſextum & ſeptimum diem ſanguis abducendus, ſi vires adſint. Et qualibet etiam diei hora hoc licet: alioqui metus erit, ne ſanguis in pulmones ſe effundat, vnde peripneumonia: vel, ſi in latus transferatur, ne pleuritidem excitet: vel ne in putredinem trahatur. Si vires reclamant, ſcarificatione ac magnis cucurbitulis ſanguis accidatur.

Cucurbitæ. *1. Aph. 23.*

Si vires ægri non rectè nobis exploratæ fuerint, repetita venæ ſectione euocetur ſanguis: Ita, ſi dubia fuerit ſpecies febris, nec benè comperta ſi ſit eius magnitudo: vel ſi cruditas ſe conſociârit: vel ſi timidus ſit æger. Si, progreſſo iam aliquantulum morbo, nulla criſis ſigna appârent, & ſi febris incrementa ducit, ſi vires adſint, ſeca venam: attamen non æquè copioſè abducatur ſanguis, ac ſi primo die id egiſſes.

Aquæ frigidæ exhibitio. *9. Meth. 5. fol. 222. Aet. 2.1.72.*

Galenus aſſerit huius mali duo eſſe maxima remedia, phlebotomiam, & aquæ potum. Aqua loco & iure hîc propinata corroborat partes ſolidas, quæ tunc prætenuatos humores aggrediuntur, ac ſeceſſu, ſudore, aut vomitu euacuantur. Quare ſi æger phlebotomiam refugerit, ad aquæ potum veniendum erit. Sed videndum, quænam aqua ſit propinanda, qualis, quanta, quo modo, quare, quibus. Quando? cùm pepaſmi ſigna appârent, maximè in vigore morbi. Confidenter dabis his, qui per ſanitatem frigidæ aſſueuere: quod viſcera aſſuetum frigus facilè ſuſtinent: & maximè iam, ſi æſtu incanduerint: ſint homines ſucci pleni. His, qui tenues ſunt, periculoſior hic potus eſt: ad ſolidas enim partes facilè traducitur frigus: quòd ſint carnibus exutæ. Non adſint craſſi humores huic qui liberaliter frigidæ potu ſe inuitabit, nec ſint viſcera tumoribus aut phlegmone obſeſſa: nam euacuationem, coctionem, & vrinarum effluxum prohibet, & denſat corpus: hinc aliam grauiorem febrem acceſſit. Nec propinetur vbi debilia adſunt viſcera: vt ventriculus, hepar, caput. Nam cuidam ita deglutitio ferè periit: aliis fracta aluina œconomia fuit, coctioque labefactata. quibuſdam hepar ita fuit afflictum, vt hydropem dederit: nonnullis colum, veſica, pulmo, renes inde adeò afflicta fuere, vt munia ſua ferè depoſuerint. Quidam inde incurrêre orthopnœam, alij ſoporem, vel parotides, ſpaſmum, tremores, & ſiderationes: vt breuiter dicam, caput ac eius τὰ [illegible] affligit non iure data frigida.

Diæta. *Aet. 2.1.73. 9. Meth.*

Quibus vena ſecta eſt, his, poſt duas horas dabimus aliquid cibi, vt priſanæ ſuccum, imitatione Galeni: & indicemus ægro quietem & ſomnum. Tunc enim facilè ſomnum captant, fatigati primùm vigiliis ac mæſtitiæ, à mole. A ſomno iterum quid exhibe: ita ages ad tertium vſque diem. Quarto autem die, quia facilè tunc ſudores prorumpunt, ad balneum tepidum, ſi commodè id fiat, ducantur. Paſtum autem ineat eo tempore, quo per ſanitatem conſueuit: vel cùm minùs premi à febre videtur. Si virium robur adſit, ac iam iam futurus ſi ſit vigor, extemplo fraudentur cibo: ne natura auertatur à ſuo inſtituto, hoc eſt, à pepaſmo, excretione & criſi, ad pepſin. Interdictus ſit vſus carnis & vini. Attamen cùm ſigna coctionis eduntur, vtetur vino aquoſo; tenui vtatur ceruiſia, vel aqua cum iulabio roſato: Galenus ante vndecimum diem non dat vinum, metu hecticæ. Pomis veſcatur acidis, & prunis.

Decocta.

cocta vtatur lactuca, & portulaca; nam tenuiſſima diæta his vtilis. Si vires frangantur, vtetur iure vitulino, vel pulli, in quo portulaca, lactuca, borago, & ſemina frigida coxêre. Præſcribatur lac amygdalinum, cum ſeminibus frigidis. In tenui diæta non facile peccabimus per hoc morbi genus: rarò enim fatigat corpus calidum & ſiccum: quare etiam rarò adeſt fracta facultatis vis.

Clyſteres.

Clyſteres ſint modicè refrigerantes, ne nimia vis frigoris ſtringat: & emolliant. Accipe foliorum althææ, maluæ, cuiuſque manipulum: violarum, lactucæ, cuiuſque ſemimanipulum: ſeminis aniſi drachmas duas: pruna octo: fiat decoctio: cuius libræ iunge caſſiæ pro clyſteribus, vel electarij lenitiui ſeſcunciam: olei violati vncias tres: ſalis drachmam: fiat clyſma.

Sirupi. *8. Meth. 4.*

Vtatur iulebo roſato ex decocto endiuiæ, acetoſæ, & talibus cæteris. Confert etiam ſirupus de cucurbita: & ſirupus de acredine citreorum, nam arcet putredinem: oxyſaccharum, ſirupus de granatis, & de fumaria.

Purgantia.

Si morbus vſque in ſeptimum diem ducetur à phlebotomia illicò detur purgatio: ne ſeroſa & bilioſa excrementa putreſcant, indéque putrida naſcatur febris. Sume talia remedia quæ citra calorem & agitationem id agunt: vt mannam, ſirupum roſatum vel violatum laxatiuum, rhabarbarum, electarium lenitiuum, caſſiam cum tamarindis, catholicum, trypheram Perſicam. Accipe tamarindorum vnciam: pruna octo: florum cordialium ſemimanipulum: aniſi ſeminis drachmam: coque ex aqua. & in decocti huius tribus vnciis inde ſirupi roſati laxatiui vnciam: mannæ ſeſcunciam. Hæc purgant, & acrimoniam in ſanguine conceptam extinguunt. Vel ſeſquidrachmam rhabarbari infundimus aquæ endiuiæ: colaturæ addimus ſirupum roſatum, vel mannam.

Balnea.

Si ex bona victus ratione, tertio die videris parum febris reliquum eſſe, nec vlla ſubſint indicia putredinis aut cruditatis in vrina & pulſu; quinque tunc horis ante ſuſpectum tempus ad balneum ducatur: vt ſi hora duodecima ſuſpecta fuerit, lauet hora ſexta. In vſu balnei abſit materiæ copia; quæ non ſit illa nata ex nauſeabunda ſatietate: nec adſit obſtructio: nec catarrhus frigidus, nec alui fluxus. In declinatione conuenit. A balneo nihil detur, niſi decoctum petroſelini: nam iam in procinctu erit paroxyſmus: alioqui pulticulam hordeaceam exhibe.

Signum pereuntis in aliam febrem.

Si prolixiùs excurrit ephemera abit in putridam vel in hecticam. In putridam, ex cibi copia: & ſi notæ putredinis edantur in pulſu, excrementis, fœtore. In hecticam, ſi ſqualet naturâ corpus, in inedia ſi verſatur, & ſi ab exhauſtu obnata fuit ephemera.

CAPVT VIII.

De Febribvs Pvtridis *Generali quodam modo, & omnibus putridis communi, vt De Natura putredinis, & putridarum Cauſis, Differentiis, Signis, Prognoſi, & Curatione generali.*

Galen. 3. De diſ. reſp. 9. 193. 1. De diſ. feb. 7.

PAvcissimi ſunt morbi quibus non ilicò febris putrida ſe iungit. adeò vt Athenæus & eius aſſeclæ exiſtimârint, cunctas febres putridas eſſe. Cuius opinionem enarrat Galenus, nec eam apertè refellere voluit, eo quòd etiam hecticæ febres plerumque ex putridis naſcantur. Et ſæpè hæc opinio antiqua fuit: argumento eſt ſcriptum De vetere Medicina Æſculapidum, vbi eam vindicat ab iniuria Gorgiæ Leontini, & diſcipulorum Poli. atque aſſerit non à ſolo calore, quod illi dicebânt, febres ſurgere, ſed ἐκ δυνάμεων: ita vocat quod ſuccis nutriciis ineſt, vt ſalſum, amarum, acre, acidum, & cætera talia. Hæc, inquit, cùm à miſcella ſe eximunt, morbos faciunt.

Natura putridarum vnde noſcatur.

Vt itaque methodo quadam naturam Febrium putridarum peruestigemus, ab ipſa eſſentia & natura putredinis initium faciemus; & primùm variorum nominum, ad putredinem ſpectantium, rationes dabimus.

Varia corruptionis nomina.

Cuncta quæ viuunt, vitam haud ſortiuntur ſine decenti quatuor elementorum mixtione. hac ſolutâ, vitam deponunt & τὸ τὶ εἶναι. Hæc autem mixtio ſoluitur à cauſis quæ intùs ſunt, aut ab his quæ foris.

Lib. De long. & breui. vitæ, & 3. Problem. 25. Lib. De Igne. 3. de cauſ. Morb. & De vſu reſpir.

hinc apud Ariſtotelem, Theophraſtum, & Galenum variæ leguntur corruptelarum ideæ ac nomina. Quæ intùs fit, euenit vel ſubitò, vel ſenſim. quæ ſubito, appellatur violenta extinctio: vt cùm altè micans flamma ſtrue lignorum opprimitur.

Extinctio violenta. *μάρανσις* marcor. *ἄναυσις* ſiccatio. *σβέσις* extinctio. *καῦσις* vſtio. *σῆψις* putrefactio.

Quæ ſenſim euenit, vocatur μάρανσις & μαρασμὸς, cùm natiuum humidum à calore exhauritur: hinc ipſe calor ſuo fraudatus pabulo cadit. Quæ à foris, hæc prouenit ab externo calore vel frigore. quæ à frigore ſicco, appellatur ἄναυσις, hoc eſt ſiccatio: vt cùm plantæ vi frigoris pereunt: nam ἄναυσις eſt in plantis, quod γῆρας in ſenibus à ſiccitate. ita etiam ſubito incurſu frigoris extinguitur ignis. aut fit à frigido madore, appellatúrque σβέσις, vel extinctio: nam ita vocatur extinctio quæ ab alio fit. Aut naſcitur à calore: eóque vel valido & ilicò ſiccante, vnde καῦσις: vel non magno, ſenſimque in ſqualorem ducens, appellatur σῆψις vel putrefactio.

5. Simplic. vbi De putrefacientibus.

Illud notandum, cunctas has corruptelas communi nomine φθορὰς καὶ σήψεις dici. quin omnes mutationes in aliam ſpeciem, vt vinum in acetum, ita nominant. Vnde quando Galenus & Auerrhoës ſcribunt, à frigore externo putredinem trahi, ea ſanè propriè dicta putredo non eſt, ſed ἄναυσις vel σβέσις.

2. Artis Med. 5. 3. Collect. 4.

Quid & Quotuplex putredo.

Eſt itaque triplex putredo: vna naturalis: eáque duplex, mixtorum, & viuentium. altera eſt putredo ſecundum partem, κατὰ μέρος ab Ariſtotele appellata: tertia, eſt morboſa.

Mixti putredo.

Naturalis putredo mixti, Ariſtoteli eſt caloris proprij diminutio in proprio humido, à calore ambientis, per exitum vnà cum humido: ac proinde per diſſolutionem humidi cum ſicco.

Viuentis putredo.

At naturalis viuentis putredo eſt, cùm calidum natiuum ſenſim extinguitur, appellatúrque ſenium.

Quæ κατὰ μέρος.

Verùm κατὰ μέρος putredo nominatur alteratio & receſſus à propria natura: vt cùm aqua incaleſcit: ac vnde abierat, redit. Talis ferè quædam putredo eſt Medicorum alteratio ducens ad putredinem; qualis hæc, quæ nihil aliud eſt quàm humorum ſolummodo receſſus à proprio eorum temperamento. Nam humores cùm ita putreſcunt, non omnino intereunt, ſed ſecundum partem. vt cùm alterati à ſtatu ſuo abeunt: his ſi citò medelam admoueas, à putredine verâ vindicabuntur.

Cauſæ putredinis κατὰ μέρος.

Pronaſcitur autem hæc putredo ex materiæ alienæ commixtione: vt cùm humor humori miſcetur, nam inde eius temperies flectitur in intemperiem.

Morboſa putredo.

Cùm calor vehementer augetur, fit morboſa putredo hæc exuſtioni proxima eſt. non fit ab occubitu caloris natiui, qui hîc omnino non euaneſcit, ſed ſolùm mutatur. & veteres omnem mutationem, putredinem dixere. Calore autem ambientis, vt quid putreſcat, opus eſt.

Lib. de Flatibus.

& omnium primus dixit Hippocrates, aërem in noſtro corpore omnis putredinis authorem eſſe. Aër autem ingreditur aut per reſpirationem, vel per tranſpirationem, aut cum cibo & potu. Hic ſi intùs præter naturam cohibeatur, calorem natiuum in æſtum abducit, qui etiam tunc humores alterat. Hoc eſt quod aſſerit Galenus, cùm ſcribit corpora calida & madida, loco æſtuoſo ac humido clauſa, putreſcere ex facili. nam ita vi caloris effetueſcentis incandeſcunt, ac à natura abeunt.

Galeni definitio putredinis. 2. Method.

Quare Galenus definit Putredinem eſſe mutationem totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam, à calore externo. Ferè idem quod Ariſtoteli dicitur putredo κατὰ μέρος: quæ ſumitur non pro mutatione ab eſſe ad non eſſe: ſed ab eſſe naturali, ad eſſe præter naturam. Etenim Medici humores, in initiis febrium putridarum, putridos vocant, vel potiùs adhuc putreſcentes. & hæc putredo Medicorum eſt via quædam, ad illam putredinem quæ apud Ariſtotelem eſt mixti corporis. hoc eſt, ad interitum ſimplicem, qui totius ſubſtantiæ diſſolutionem continet. Diximus in Definitione, Totius ſubſtantiæ putreſcentis. quod nihil aliud eſt, quàm humidum & calidum natiuum: Hiſce enim duobus tota rerum putreſcentium ſubſtantia conſtituitur.

5 Simplic.

Imò Galenus ſcribit, ſola illa corpora putrefieri quæ naturam humidam & calidam habent. Quin ſi altiùs rem peruestigauerimus, deprehendemus, quòd in corporibus quæ putreſcunt, (mixtorum etiam naturali putredine,) partes frigidas & ſiccas non mutari; ſed humidum tantùm, & calorem qui humidum gubernat. Quare cùm Galenus dicit, Totius ſubſtantiæ putreſcentis; calidum natiuum putat & illud humidum cui inſedit illud calidum. Sæpè per putridas febres euenit, vt putredo ea quæ ſuccos inuadit vaſorum, non ſimpliciter ſit putredo, ſed habet aliquid in ſe quod mitigari poteſt à reſtibili vaſorum coctrice vi. Aliud enim pus eſt, aliud mera putredo. Hæc autem materia febrium putridarum, dum pepaſmi eſt capax, vbi integra natura, ita elaboratur, vt puri reſpondeat. Propterea ſcribit Galenus, tot ἰατρόματα vrinis miſceri, quot in abſceſſibus puris differentiæ inueniuntur.

1. De diſ. feb. 8.

Quæſtio.

Quæſtio oboritur ex Galeni verbis, Num, cuncta quæ putreſcunt, fœteant. Hoc tamen non aſſeuerat Galenus. Nam non omnia quæ putreſcunt, fœtent: vt muſcus: & plurimæ arbores, authore Theophraſto, dum putredine afficiuntur, benè olent.

1. De cauſis. Plant.

Aſſeruit Galenus, Quòd cuncta quæ corrumpuntur atque ſimul fœtent, putreſcant: non quòd omnia putreſcentia fœteant. In putredinem abeunt ſucci cum obſtructione corporis; vel ſine ea: attamen per febres putridas nunquam liberum eſt ab obſtructione ita corpus, quin adſit prohibita tranſpiratio: alioqui fuligines cor non ſetirent.

Hactenus de putredinis natura, voce, & definitione.

* * *

CAPVT

CAPVT IX.

De Putridarum Febrium Cauſis. vel De Putredinis cauſis.

CAVSA harum alia eſt efficiens, alia materialis. Efficiens eſt ambientis calor: vt aër, aqua. Aër enim calidus valdè ingrediens noſtra corpora, ſuccos inflammat. Cauſa verò materialis eſt humidum. ita accipe quicquid madeſcit totâ noſtri corporis œconomiâ. id autem varium eſt, vt elementale, nutritium, & excrementitium, & id quod in ſolidis partibus. Elementale, vt aëreum, & aqueum. Aëreum, vt ſpiritus, quibus aliquando putredo bellum indicit, ac citâ morte funeſta eſt; vt olim euenit in Ephemera Anglica. Si nutritiam humiditatem inuaſit, vt chylum & inteſtinorum ſuccos, naſcuntur modò febres, modò vermes, vel diarrhœæ. Quòd ſi ichorem ſanguinis contaminârit putredo, abripiuntur in ſynochum putridam. Cùm excrementitium ſuccum cepit, vt pituitam, profertur quotidiana: idem de reliquis ſuccis excrementitiis cenſendum. Si carnibus aut adipi ſe inſinuârit putredo, producitur hectica peſtilens. Ita hecticæ quædam febres putridæ ſunt: vt non immeritò Galenus *1. De dif. feb.* videatur Athenæo conceſſiſſe, febres putridas eſſe etiam hecticas. Si putredo ſtabulatur in lacte vel ſemine, tractis in contagionem humoribus, ad cor iniuria hæc manat. Hæ ſunt illæ putredinis ideæ, quibus corpus noſtrum tentari ſolet. Aliæ cauſæ. Sunt & aliæ cauſæ putridarum febrium, ex foco putredinis. Nam ſucci putreſcunt intra, vel extra vaſa. Si in vaſis, vel amplioribus, aut exiguis. Si amplioribus, naſcuntur continuæ febres nihil remittentes: Si exiguis, fiunt continuæ remittentes. Si extra vaſa, inde ſurgunt cuncta tumorum genera putreſcentium: & febres intermittentes, ſi in exiguis carnium venis putreſcere inceperint humores. Hæc erat Græcorum, Galeni, & Auicennæ de putridis ſententia. Variæ ſententiæ De putridis. Verùm apud veteres, vt refert Trallianus, *12. Lib. 2.* variæ fuere de febribus ex putredine natis opiniones. Quidam credidere nullam in venis pullulare putredinem, ſed ſola ex * phlogôſi *(* Accenſione.)* oriri febres, non aliter ac charta vel pix accenduntur, nec tamen putreſcunt. Argumento, aiunt, eſt lumbricorum in his abſentia. At vermes non gignuntur, ni ſenſim in putredinem quid degeneret. *6. Epid 1.28.* Addunt, Galenum non alias febres quàm peſtiferas propriè putridas appellaſſe. Reſpondemus: opus eſt alta quadam putredine, certóque eius ambitu vt inde pullulet animal: aſt is nobis minimè eſt compertus. imò quidam vnà cum ſemine effudere *Plut. 8. Sympo. 9.* animalcula. Galenus verò putridas vbi ait peſtiferas, de fœda putredine loquitur, vnde peſtiferæ febres ſurgunt; non tamen negat alias putridas ex minori putredine ortum ducere. Nam vt datur debilis coctio, *1. De dif. feb. 7.* ita datur debilis corruptio, authore ipſo Galeno. Ex aduerſo alij, cunctos humores in vaſis putreſcere exiſtimabant; & continuas ſolùm produci, quòd ignis ille in quamplurimis craſſis ſuccis flammaret, nec citò inde poſſe extingui. Sed hi rigorum ac frigorum, per paroxyſmos incurrentium, cauſas dare nequeunt. Hi etiam putârunt melancholicum humorem putredine non contaminari: quòd frigida & ſicca non putreſcant. Sed hi falluntur. quamuis enim cum cæteris ſuccis commiſſa melancholia ſqualeat, & algeat: attamen eſt liquor proprio calore præditus. *Per figuram dictum.* Quidam exiſtimârunt ſolam pituitam putreſcere, quòd phlegma Græcis ἀπὸ τοῦ φλέγειν appelletur. *3. Diuturn. 1.* Verùm ita per Antiphraſin appellatur, authore Aureliano: vt Græcis fel dulce dicitur, inquit *27. Lib. 10.* Plinius. ita Galenus, optabilis, dulcis, formoſæ *3. De fract. 5.* voces pro rebus contrariis proferri aſſerit. Quidam *Lib. De Natura humana.* bilem ſolam putreſcere affirmant, ac hinc febres enaſci. Cui ſententiæ ſubſcribere videtur Hippocrates, vbi αἱ τοὶ πλεῖςοι τῶν πυρετῶν γίνονται ἀπὸ τῆς χολῆς. *4. De part. animal. 2.* Hoc idem videtur Ariſtoteles adſcripſiſſe Anaxagoræ, nimirum bilem, ſeu bilis receptaculum acutorum morborum cauſam eſſe. Quam ſententiam etiamſi damnâſſe videatur; attamen ſi quis perpendat, vehementiſſimos morbos qui cum ſummâ ſymptomatum vi ſuam abſoluunt hiſtoriam, à feruidiſſimis ac tenuiſſimis ſuccis pronaſci, ac orgaſmos & translationes ſymptomaticas ab his illabentibus in partes principes fieri, rem argumento non carere deprehendet: atque tenuia Ariſtotelis argumenta facilè contemnet, quibus ille debellare Anaxagoram nititur. Cur enim ibi Ariſtoteles laudat veteres, qui fellis inopiæ vitæ diuturnitatem aſcribunt? Veruntamen non ex ſola bile putreſcente tales duci f. bres, argumenta ſunt quæ per febres manant excrementa, & variæ aliorum ſymptomatum ideæ. Sectatores quidam Auerrhoïdis aſſerunt vredine ſolùm humores in phlogóſin abripi, non putredine tentari, vt in ſynocho ſanguis incendio extra putredinem incandeſcit: ſacer enim naturæ ille focus ægrè in putredinem abripitur: tutelarem enim vim naturæ habet. Quin, aiunt, flaua bilis citra putredinem tantam flammam concipit, vt febrem proferat. Reſpondemus; dum ſuccorum calor natiuus valido ab æſtu aliò flectitur, gubernacula ſua deponit; hinc illi putreſcunt. Sed dicat ipſe Auerrhoës, cùm febrem definierit; Febrem eſſe calorem conſociatum ex calore natiuo cum putrido; quomodo intelligat in febribus (quæ ab humore) calorem putredine contaminatum abſque putredine? Verum eſt à ſanguinis ſpiritibus, in calorem abreptis nimirum, ſynochos prouenire ſine putredine. Si tamen validè incaluerit ſanguis, putreſcet, labefactato eius natiuo calido. Talis etiam Cauſę aliæ. cauſarum cenſus adferri poterit. cauſæ aliæ humores putridos generant: aliæ, genitos humores putredine afficiunt. Generantes cauſæ, vt cibi praui, & interclusa corporis tranſpiratio; cruditates; hepar ſi caleat, algente ventriculo; omnia quæ obſtruunt ac aluum cohibent. *11. Meth. 4. & 9. 1. De dif. feb. 3. 2. De dif. feb. 5. De cauſis Morb. 8. Ad Piſonem De Ther. 16. De inæqual. intemp. 7.* Afficientes cauſæ genitos humores putredine, vt aër peſtifer, ſine prohibita tranſpiratione. Cauſas quintanæ vel nonanæ febris dicemus, vbi De Periodis. Plato in Timæo proximè ad elementa retulit cauſas febrificas: & tertianas ad aquam; ad aërem cottidianas. Contra hunc diſſeruit Galenus octaui libri De dogmatibus Hippocratis & Platonis vndecimo.

CAPVT. X.

De Differentiis Febrium Putridarum.

HARVM Febrium duæ ſunt præcipuæ differentiæ. Continuatio, & Interpolatio. harum rationes peruestigandæ. Continuæ quædam ita ſunt continuæ, vt nullam exacerbationem habeant: quòd eodem filo labantur in declinationem. Quædam continuæ febres exacerbantur cottidie, vel ſecundo die, tertio, vel quarto die; quamuis nunquam his febris vacuitas adſit. Et quamuis nonnunquam ex conſociatis febribus ita perennent, attamen continuas has vocamus. Continuæ focum ſuum habent in venis omnibus, vel maioribus. iiſque vel proximè cor tangentibus, vel longiùs aliquantulum recedentibus. Dum enim ſucci in venis cordi proximis putreſcunt,

putreſcunt, tunc perenni quodam allapſu, ſine vllis inducijs, cor putrido calore inquinatur: hinc febris perpetua, ſine vlla remiſſione. Hæc quibuſdam continua appellatur. talis eſt ſynochus putrida, & cauſus. Cùm verò longiùs materia putrida recedit à corde, remittit illa interdum ſuam vehementiam, nec tamen intermittit, nec vacuum à febre hominem videas. Si enim tunc in ſanguine putreſcat pituita, cottidie exacerbabitur: ita & reliqui ſucci ſeſe periodis ſuis efferent ſtatis.

Fer. fol. 69. 29. Nam in venis, vnus ex nutricijs illis quatuor ſuccis, aut eorum ichoribus, putredine contaminari poteſt, alijs intactis. Nam ſi etiam alij putreſcant, naſcentur febres ordinis expertes: &, ſi tota maſſa ſanguinis nutricia ſimul putreſcat, peſtilentes febres gignentur. Hinc eſt quòd ſæpè fallantur Medicorum iudicia: quòd vno exhauſto edomitóque ſucco, mox alter, germen putredinis redolens, putreſcere incipiat. Continuæ nonnunquam, per febres continuas, exacerbationes incidunt: quòd exhauſtâ parte humoris morbifici à calore febrili, alia pars putreſcere incipiat: idque toties dum nihil teſtibile fuerit. Et quia modò

Fer. 97. lin. 16. ichores humorum, modò melancholia, modò alij humores putreſcunt, ſeparatim, vel iunctim, inde variæ continuarum ideæ, ſynochus, lipyria, epiala, hemitritæus, continua tertiana, cottidiana, quartana. Variæ febrium formæ pronaſci videntur etiam ex fuligine quæ inuadit cor, ac illi calorem importat: nam hæc fuligo eſt varia, pro natura materiæ putreſcentis vnde ſurgit, & loci in quo putreſcit: vt autem varia, ita variè cor in æſtum abripit. Hæc enim materia eſt nutritiris, vel ex-

De inæqual. intemp. cap. vlt. crementitia. Ita Galenus nonnunquam ſcribit, rumores aliquos ſurgere ex affluxu ſanguinis: hoc eſt, nutritij. Excrementitia materia, vt pituita in ventriculo: quæ eſt excrementũ primæ coctionis ita alia ad inteſtina, alia ad

Galen. de atrabila 8. 5. Acut. 44. Cautio. iecur fertur. hinc variæ febres. Quin quædam pituita eſt excrementum tertiæ coctionis, qualis illa quæ ex capite promanat, vnde febres catarrhales. Hîc errant illi, qui ventriculo remediantur, quod capiti debebant. Ita etiam varia eſt bilis: nam alia eſt nutritia, nimirum quarta pars ſanguinis, illa leuiſſima: alia eſt excrementitia; quæ etiam gemina, vel vtilis, aut inutilis. Vtilis illa bilis excrementitia, ſolùm progignitur in ſecunda concoctione, quæ officinam ſuam habet hepar: éſtque flaua vel pallida. In his, cùm febrilem focum habent, extra venas non mouetur materia; attamen rigent, nam acrior aura fertur per totum corpus, (quamuis materia

2. Criſ. 6. 6. Epid. 5. 31. bilioſa non extra venas feratur) & per carnem. Inutilis bilis excrementitia eſt illa porracea quæ in ventriculo generatur, & æruginoſa, cærulea: nam vitellina in ventriculo non gignitur. Scribit Galenus, cibum in ventriculo corrumpi. hinc febris ex corruptione acidæ pituitæ, vel ſi corruptio nidorulenta à bile praſſina, vnde intermittens praua. errant hîc Medici qui ſirupos ſolùm præſcribunt, dicatos venis, cùm hæc cloaca ilicò exigi debebat. Sed febrem perpetuam eſſe aut interciſam, non efficit ſucci idea. nam vtraque ex eodem ſucco exardeſcit iam putrefacto; nam vt eſt febris perpetua bilioſa, ita etiam eſt bilioſa interciſa. quamuis, vt ferocior magiſque indomita illa fuerit, plus negotij & periculi adferat, ob pepaſmi contumaciam; typum tamen ſeruat naturæ ſuæ. Quare potiſſimùm id facit membrum in quo ſuccus putreſcit, vt antea etiam diximus, non vi quadam ſibi inſitâ, ſed vt à corde propiùs vel longiùs receſſit. Quidam doctiſſimi viri putant, febrilis intermiſſionis & continuitatis cauſam eſſe putreſcendi modum quo contaminatur ſuccus. Vt ſi ſerpat putredo in omnes ſanguinis partes, ita vt non ſeparatim vnus eius humor putreſcat, continuam

Sanguinis nomen homonymon. febrem excitari putant. Etenim nutritius ille qui in venis eſt ſanguis, non vnus ſuccus eſt, ſed ex quatuor ſuccis coaluit. ſub idea ſanguinis: nimirum ex bile, pituita, ſanguine qui κατ' ἐξοχὴν ita vocatur, quique cæteris vnà hoc nomen præbet, & ex melancholia: omnibus nutricijs. Oculis quatuor hæ partes conſpicuæ ſunt in ſanguine extra venas effuſo & concreto. Quòd ſi ergo, aiunt, ſeorſim vnus horum ſuccorum initium & finem putreſcendi acceperit, intermittentem febrem pariet. Cùm ergo ſucci recepti venis ac arterijs maioribus putreſcunt, quia ſimul confuſi putreſcunt, perpetuas febres faciunt. Cùm verò exiguum eſt quod intrò putreſcit, aut putredo exigua, id verò quod manifeſtò putreſcit reijciatur extra venas, aut in locum aliquem, aut in habitum corporis, & periodis quibuſdam extrudatur ſenſim pars poſt partem, interciſa naſcitur febris. Tunc enim irritata vaſa excludunt, dum copiâ aut qualitate laſciuientes ſucci moleſti ſunt. Si perpetua motio ſucci adfuerit, & illius irritatio, perpetuam illa adferet febrem. Quòd ſi viciſſitudinibus quibuſdam moueatur ſuccus, (qui ſine perpetuo motu intra vaſa exardeſcebat) à partibus tentantibus excluſionem, ac ſidat ſine exactione ſuccorum ea agitatio, fit continua febris, non continens, hoc eſt, interdum altiùs ſeſe euehens. Illis horis creſcit, cùm copioſior fumus ferit cor, vt commotæ fæces grauiùs olent. Mouentur à ſynathriſmo, ac grauiori putredine Hinc aiunt, ſolùm ſanguinem ſynochas febres proferre, qui ſolus hoc blandimentum habet, vt naturæ familiaris, ardere poſſit minimè irritatis venis. Sed ardor ille interdum in ſanguine validior exardeſcit, vel exhaurit materiæ partem ob materiæ mollitiem ac corporis raritatem; inde variæ differentiæ ſynocharum, vt antè definiuimus. Verùm nos exiſtimamus dum tota illa nutritia maſſa ſanguinis putreſcit; confuſionem maximam ſanguinẽ inuadere ac ichores, adeò vt peſtilentes proferantur inde febres vi calamitoſa pernicioſæ. Quare cogitent doctiores, num ea quæ primùm dicta ſunt, ichoribus ſuccorum nutritiorum aſcribi poſſint. Nam nutritij illi quattuor in ſanguine ſucci

quique ſuum peculiarem ichorem obtinent, vt eleganter docuit Plato in Timæo. Hi intactis ſui ſucci partibus, ſæpe putreſcere videntur; imò prima peſtis contagia accipere. Nam plurima febrium genera ſudoribus, qui ab ichoribus fiunt, finiuntur. nec alio modo feliciùs peſtis abigitur: nec ipſius ſanguinis detractione quicquam in hac calamitoſius: argumento eum non æquè ibi fœdari; qui ſi abducatur, aut peſtifera vi obſideatur, fractis viribus à diſſipatis ſpiritibus, intereeptóque nutricatu, peſſundantur ægri. Certè cùm ſubſtantia humoris in corde putreſcit, naſcitur putrida febris peſtilens. *Ichores humorum qui ſunt in venis nutriciorum.*

Intermittentes febres. Intermittentes autem febres non fiunt ex humore per totum corporis habitum ſparſo: nam ictericorum ac elephanticorum corpora tota, ita fœdata ſunt; qui tamen nequaquam febricitant. Sed vt intermittentes febres in paroxyſmum exiliant, opus eſt tribus rebus, quarum vna ſi adfuerit, paroxyſmus non fiet: nimirum, vt adſit ſynathriſmus, hoc eſt, collectio humoris præter naturam. (quod fit in aliqua parte, vbi focus putredinis eſt, quòd illa repleatur præter naturam, quia ſuſcipit vel attrahit materiam. ſuſcipit, ob debilitatem: attrahit, vi doloris aut caloris.) deinde, vt is humor putreſcat. tandem, vt ita affectus humor moueatur, (non autem vt iam motus conſideat) à partibus, quæ eius copiâ vel qualitate extimulantur ad eius abactionem. Ad putridæ febris intermittentis eſſentiam hæc tria requiruntur, quorum nec duo ſuffecerint.

Rigoris cauſa, & Horroris. Cùm autem vapor vel ſuccus acer è venis exilit, & cùm inde partes ſentientes perreptat, fit corporis quædam concuſſio, eáque varia, maior vel minor, vt id quod exilit acrius, mitius, vel copioſius fuerit. Etenim ſi acer hic multúſque fuerit ſuccus & vapor, rigorem proferet: ſin mitiora hæc fuerint, eueniet leuis quædam corporis concuſſio, quam horrorem appellamus. Porrò ſi humor multus ac acer è venis exciderit, validior quàm à vapore

pore

Digitized by Google

pore moueb1tur concuſſio, quò, ſcilicet, craſſior fuerit humor vapore. Reſtibilis autem humor craſſior in venis permanet. Etenim ſi craſſior ille humor è venis excideret, in perpetuam concuſſionem corpus abriperet, longéque maiorem, quàm ſi vel à vapore humoréve tenui fuiſſet progenita: verùm cùm paulo pòſt, per febres interciſas, rigorem abire videamus, conſectarium eſt, id quod reſtibile eſt materierum in venis permanere. Huc accedit, quòd ſi materia quæ febris eſt cauſa, è venis in muſculos incideret, ac ibi ſi conſiſteret, tumorem ibi procrearet, qualem non rarò peſte tactis euenire ſcimus, cùm materia validè à natura excluditur. Poſtremò, ſi extra venas, carnibus concepta hæc materia contineatur, quo modo quæſo poterunt tum muſculi tum caro ipſa immunes eſſe à putredine? Videtur ergo humor, in intermittentibus febribus, non hærere extra venas. Sed dices, Si putret in venis, cur ergo non profert continuam febrem? Id fit, quia colligitur in minoribus vaſis, quæ diſperguntur per muſculos & partes, quæ quia longè à corde receſſere, non æquè citò vapor ex illis elatus, cor ferire poteſt: & dum putrere incipit, acrimoniâ ſuâ pungit vaſa quibus continetur, quæ dum excludunt tenuiorem partem, illa putreſcit, ac partes ferit. Sed continuæ naſcuntur in venis maioribus, vel prope viſcera, quia his nunquam deeſt materia putrida, vnde feritur cor.

Cõtra Neotericorum obpugnationem de foco intermittentiũ febrium.

Quare magni ingenij homines non ſatis benè aſſerere videntur, focum intermittentium febrium conſiſtere in ſpatiis circa membra interna, vel in ipſis viſceribus. Nam ipſa viſcera plena ſunt venarum, & cauitates habent vicinas venas. Quare ſi in iis ſtabularetur febrilis focus, & hic ſi locus eſſet vbi primùm igneus calor accenditur, (qui tamen calor prius non dicitur febris, quàm ad cor, proprium nimirum febris ſubiectum pertingat) vix fieri poſſet, quin febres ſemper continuæ, quarum focus in venis eſt non procul à corde quæ abſunt, generarentur. quia materia putrida hærebit locis cordi vicinis & magnis vaſis: quare planè continuæ fient. Quæ verò intermittunt, & quæ periodos habent, generantur, cùm in minoribus venulis & remotioribus locis focus febrilis conſedit. Atque hinc appâret, cur ex intermittentibus continuæ febres gignantur: & ex aduerſo. Quando enim in continuis materia minuitur atque coquitur, & foras pellitur ex venis, ſæpè intermittentes his conſectariæ fiunt. Sicut ex aduerſo, dum diætæ negligens eſt æger, ac per frigora febrilia potat, auctâ materia morbifica, geminataque obſtructione adeò, vt extra venas in muſculos ſpariáque illa ſimilarium partium excurri nequeat, ex intermittentibus continuæ fiunt. Sed illi obiicient, In intermittentium curatione Medici non collineant ad eam materiam quæ in paruis venis eſt habitus corporis. quin multi liberantur vomitu, purgatione, ſanguinis miſſione, vel haimorrhagia. Reſpondemus, curatiuam methodum id petere, vt primùm cauſa, vnde morbus natus fuit excindatur. Quare cùm in pituitoſis febribus prima cauſa ſit pituitâ luxurians ventriculus, ſicut in tertianis & bilioſis iecur & folliculus fellis, in quartanis lien: neceſſe eſt vt iis membris, quæ materiam & fomitem ſuppeditant, non tamen foci ſunt, ſuccurramus. Sicut in continuis, ne ſanguinis emiſſionem negligamus. Quare non ſine iudicio applaudendum nouis ſententiis. Nec, quod illi putant, co-
I. gimur omnium morborum ferè cauſas, ad illos humores qui in venis ſunt referre. nam ex apoſtematibus, inflammationibus viſcerum, & aliorum membrorum, febres continuas, atque interdum interpolatis reſpondentes, (dum tenuiores viſcerum venulas occupant
II. ſucci morbifici) cum Galeno oriri putamus. Secundò, quod aiunt abſurdum eſſe, ineunte paroxyſmo materiam è venis in habitum corporis propelli, & extimas in partes, vt manus, pedes, naſum: nam hæc primùm ferè frigeſcunt: Reſpondemus, non neceſſe eſſe vt humores ad loca remotiſſima pellantur: ſed ſatis eſt, vt ad vicina. Quòd verò partes frigeſcant, id euenit palindrome calidi natiui, quod intrò viam
affectat. Tertiò obiiciunt, ſi intermittentium focus in III.
venulis eſt, cur in continuis, quarum focus magna vaſa, portio ſuccorum putreſcentium in habitum corporis non effunditur, quæ ſæpè rigorem efficiat? Nam inuadunt plurimæ harum cum rigore; cur deinceps id non euenit? Dicimus quòd Natura adhuc vegeta nondum alta putredine in ſanguine concepta, excludere poteſt tenuem bilis partem: vnde initio continuarum oboritur rigor. Vt verò putredo cepit, oppreſſo calido natiuo, exigere materiam nequit, niſi reſoluat primùm eam in vapores vel ſudores. Sed in principio alacrior natura poteſt excludere: at poſtquam incrementa duxit materia, ac calidum natiuum infirmius in putredine redditur, nequit ipſos humores è venis expellere, niſi reſoluantur ac ſepa-
rentur: itaque putreſcunt ibi vbi collecti erant. Quar- IV.
tò hoc argumento nituntur: Per rigorem & horrorem febrium intermittentium, vrinæ meiuntur albæ & tenues: ergo tunc intrò, non foras mouetur bilis materiaque febrifica. Reſpondemus, id arguere maximè tranſlationem aliò eorum humorum qui vrinas inuadere ſolebant. Progreſſo verò paroxiſmo euadunt coloratiores vrinæ & craſſiores, quia fuligines genitæ in venis ab æſtu febrili, in vrinas affunduntur. At, aiunt, interdum tota febris intermittentis hiſtoriâ vrinæ appârent bonæ ſubſtantiâ, colore, & hypoſtaſi: argumento, venis focum hunc febrilem non ſtabulari.

Ad alias eorum rationes.

Nos magnis venis hunc focum non aſcribimus, & tamen raro fit, quin vrina plerumque hîc vitium habeat in ſubſtantia, colore, & hypoſtaſi. De hypoſtaſi, quod vrgent, bona per has febres, id ſanè non magni momenti: cùm interdum in pernicioſis ac cõtinuis febribus illa alba edatur, nõ à materia morbifica, ſed à portione chyli quæ ſubterfugit aſſimilationem, cùm crudior eſt, quàm vt in ſanguinem verti
poſſit. Addunt, In tertiana exquiſita, intermitten- 1. Criſis.
te, extremarum partium frigus percipitur: ergo bilis Obiectio.
ibi flaua non effunditur in habitum corporis; nam ea eſt calida & acris. Dicimus bilem proferre ibi frigus per aliud; nam calidum natiuum intrò tunc ſe vertit, ac moleſtiam hanc refugit: vnde externa ſuo calore ſpoliata algent. Subdunt, Quartana continua raro moleſta eſt, quòd raro melancholia putreſcat in vaſis: at quartana intermittens frequentiſſima eſt: ergo in vaſis harum focus latere nequit, quia ibi raro putreſcit. Fatemur melancholicum ſuccum non æquè circumfluere, attamen cottidie, ex membrorum debilitate ac calore febrili ſuccreſcit, ita vt craſſitie tum perenni illa generatione ſufficiat tot paroxyſmis mo-
uendis. Compoſitarum febrium rationem vt redda- Compoſitæ
mus; & cur in tertiana duplici bilis portio cottidie febres
in habitum corporis pellatur; Hanc damus: Compoſitæ febres naſcuntur; vel quia eiuſdem naturæ ſucci diuerſis temporibus in diſſitis locis coacetuantur; qui propterea variis temporibus naturam ad excluſionem irritant: vel interdum non eiuſdem ideæ ſucci, in eiſdem locis, vel non eiſdem locis, eodem vel alio tempore congeruntur; qui eodem ſynathriſmi loco putreſcunt, vel aliò effunduntur vbi putreſcunt: hinc polydædalæ febrium ideæ, & diuerſæ variis temporibus excluſiones ſuccorum. Poſtremò curationis legem adferunt. Si, dicunt, materia febrifica eſt in venis, phlebotomiâ ſolâ curabuntur: at hæc febrem non tollit. Reſpondemus, & continuas febres non ſolùm phlebotomiâ curari, verùm & pharmaciâ & diætâ: quibus redintegrantur membra, ne nouam

materiam febri gignant, vnde iterum ſynathriſmus ſuccreſcat: atque his humoris febrilis impetum & focum frangunt: ſuccos collectos temperant, attenuantque, ne naturam ſtimulent. Quin, quod omnium eſt commodiſſimum, obſtructa aperiunt, quô via detur effluentibus ſuccis, adeò vt non ampliùs illorum congeſtio aut putrefactio fiat. Sed nos etiam nouas eorum rationes perpendamus, non ſine ratione, num veterum ſententiis meliùs poſitæ ſint. Intermittentium, dicunt, ſedes & origo in prima eſt corporis regione circum præcordia, circum ventriculum, diaphragma, iecoris caua, lienem, pancreas, omentum aut meſenterium. Sed ſi hoc verum eſſet, vix ictericus febris expers vnquam foret, tunc enim folliculus fellis bile circumfluit: vt in ictero nigro melancholicus ſuccus etiam lienem occupat: at febris his abeſt. Præterea ſi contaminata materia ſtabularetur in parte præcordiorum exquiſiti ſenſus, nulla eueniret intercalaris febris abſque præcordiorum acerbo dolore ac oppreſſione; quod falſum eſt. At, vt aiunt, dum pars vlcerata pungitur, fit horror, ob inſignem ſcilicet dolorem. (refero argumentum) ergo etiam in intermittentibus, cùm materia morbifica pungit præcordia, dolorem inferet, cuius ratione horror totius oborietur. at hoc non euenit in omni febre intermittente. Quotidiana, aiunt, euenit, cùm pituita in ventriculo laſciuit. Imò Ariſtoteles negat vermes ibi gigni, quòd tantus calor ibi concipi nequeat, vt putredo ibi fiat: ergo, nec febres ibi à pituita putreſcente ſuum habebunt focum. Præterea, ſi bilis putreſcens in inguine, author eſt febris continuæ, cur eadem circum præcordia putreſcens potiùs intermittentes adferet, maximè cùm tota materia eô conſedit, nec aliunde importatur? Quin ſi hæc putredo focum ſuum habet circa membranas præcordiorum, perennis ibi dolor in querela eſſet. Sed iam abeo, quod antea etiam has ſententias concuſſerimus.

Nouarum rationum examen.

4 Meteor.

CAPVT XI.

De Periodorum ac Paroxyſmorum natura & cauſis, quid ſint, & quid eorum formam mutet.

Periodus quid.

Paroxyſmus quid.

Typus quid.

PERIODI & Paroxiſmi maximè febribus intermittentibus aſcribuntur. eſt autem Periodus tempus intenſionis & remiſſionis febrilis: à quo fit reditus à ſimili, ad ſimile. Nam Galenus diuidit periodum in intenſionem & remiſſionem. Intentionis tẽpus dicitur Paroxyſmus: nã Paroxyſmus nihil aliud eſt, quàm deterius Periodi tempus. Priſcianus vertit paroxyſmũ commotionem, & exagitationem. At Typus febris, eſt ordo & forma periodi, hoc eſt, intentionis & remiſſionis. Ad putridæ febris intermittentis eſſentiam tria requiruntur, motus, putredo, & coaceruatio. Quorum nec duo ſuffecerint. Nam in ſuccedentibus paroxyſmis triplex materia putreſcit: vna eſt caput rei, vt in quartana melancholicus ſuccus: ſecunda eſt reſtibilis materia putrida à præcedente paroxyſmo; éſtque illa vaſis elapſa: tertia, eſt ſanguis effluens in hanc partem; qui cùm non difflatur, ſuccíſque miſceatur contaminatis, in infima hac parte putreſcit. Hunc ad ſanguinem collineans Galenus, ſcripſit, vndecimo Methodi, præclarè emitti ſanguinem in omni febre putrida. Humor enim non excitat intermittentem febrem, niſi cùm putruerit: ille, niſi moueatur, nunquam febrem dabit: neque ſi moueatur, erit febris, niſi adſit putrida coaceruatio. nam ſi pituita non putrida mouetur, fit rigor ſine febre. Cauſas in primis videamus Periodorum ac Paroxyſmorum vniuerſales: mox, cur modò certis, modò incertis ſpatiis recrudeſcant. Particulæ cuique à S. Deo illud inditum eſt, vt quod illi noxium eſt longè à ſe repellat, hócque perpetuò facit, niſi aut fracta fuerit eius genuina vis, aut partis vicinæ potentiâ prematur. Frangitur labefactatúrque genuina eius vis, cùm materiæ copiâ vel prauitate opprimitur. Copia materiæ in parte coaceruatur, vel aliunde in partem illam irruit. Coaceruatur, dum flectitur partis temperies, ita, vt eius calor minimè coctionem promoueat, adductúſque ei ſanguis ad nutricatum, oneri eſſe incipit: & etiam naſcitur hæc coaceruatio materiæ, à tardeſcente vi expultrice partis, vel à lenteſcente ibi materia, aut, dum infractu fatigatur pars, indéque fuligines cùm detinentur. hinc enim fit, vt illa quæ obſtruunt, & illa quæ obſtruuntur, tandem putreſcant. Sin verò materia affluat, id fit orgaſmo, vel cùm pars mittens effundit ſe in contentam, vel doloris vi. & hæc cauſa eſt quòd ophthalmiæ quædam ſingulis diebus, aliæ tertio die infeſtent. ita aurium ac capitis quidam dolor: quin arthritis etiam ſuas nouit periodos. Argumento ſunt venæ quæ tunc in his partibus attolluntur: nam id etiam in internis, vt in pleuritide & peripneumonia euenire, author eſt Galenus. Vnde huiuſmodi excrementa præter naturæ legem coaceruata cùm adeò luxuriant, vt à calore natiuo ampliùs cõtineri nequeant, incaleſcunt ac putreſcunt: nam putridis iam etiam excrementis remiſcentur, nec difflantur commodè. Putredinem autem natura vt arceat, mouet, dum extimulatur pars materiæ iniquitate: hinc febris. Vt autem certis temporum curriculis noua materia congeritur, putreſcit, ac mouetur, ita varij febrium paroxyſmi ac periodi naſcuntur. Nam dum cauſæ perſeuerant in corpore, nimirum congeſtio ſuccorum, foméſque caloris in cineribus reſtibilis, (vnde putredo, ac putridi ſucci motus) non mirum videri debet, ſi idem redintegretur affectus, hoc eſt, nouus paroxyſmus. &, vt obiter id dicam, quò fuerit cauſa maior febris, eò eſt paroxyſmus diuturnior: vt in tertiana ſi plurima materia adſit, vel ſi fuerit bilis æruginoſa craſſa. Et hinc eſt quòd hypoſtaſis bona declarat, ad febris declinationem iam ventum eſſe: nam focus in quo latebat calor præter naturam, tunc excluditur. Generantes & ſuppeditantes autem partes, ex quibus cauſa antecedens in focum febrilem (qui eſt in habitus corporis venis) emittitur, plures eſſe poſſunt, cerebrum, ventriculus, hepar, venæ, lien: harum enim ratio ſemper in curatione habetur. Intermittunt autem febres, cùm materia non ita eſt pertinax, nec eâ putreſcat copiâ quin tota ea quæ partem irritat, poſſit conſumi. Remittunt tantùm, cùm materia, antequam ſit exhauſta, nouum putredinis exordium ſumit. In continuis verò periodi non fiunt, quia tota materia præſens eſt, ſimúlque inflammatur tota, ignémque conceptum tam diu retinet, dum materia exhauſta ſit putrida. In intermittentibus, variis temporibus conſociatur materia, vel per affluxum, vel per ſynathriſmum ſenſim. Cùm per ſynathriſmum, potiùs ſtudendum vt arceatur ea congeſtio, quàm inanitionibus vt operam demus. Cauſa cur modò ordine affligant, modò ordine nullo: cur modò anteuertant, modò diuturnior inuaſio ſit, horum, inquam, cauſa eſt materiæ vis, corporis diſpoſitio, & errata ægrorum. Cùm in parte focus eſt permanens intemperiei, neceſſum eſt nouum ibi gigni febri excrementum, ab eo ſanguine qui nutricatus causâ allabitur, nec totus mitigatur, ſed ab excrementis putridis in parte relictis, & ab ipſa propria prauitate initium putredinis ſumit. Materia vnius generis, vniformes periodos facit: virtus robuſta, breues adfert paroxyſmos: error, deformes & inordinatos facit. Statas periodorum vices facit eadem materiæ qualitas

Galen. 2. de diff. feb. 5.

Eleganter de his Galenus 2. De diff. feb. 14. & ſequent.

2. De diff. feb. 13.

2. De diff. feb. 4.

3 De Praſag. ex pulſ. 7.

Cur remittant.

Cur ordine vel nullo ordine recedant paroxyſmi.

Fer. 109.

tas & copia, eadémque naturæ vis. Sed tria à nobis explicari debent, vt periodorum & febrium intermittentiũ ratio in aperto ponatur. primò, cur ineuntibus paroxyſmis anomalia, frigus, vel horror, aut rigor appareat. Secũdò, periodorũ quæ ſit ratio; cur in febribus quædã ſint cottidianæ, tertianæ, quartanæ: nã & nonanas Hippocrates vidit. tertiò, num ſucci cùm fluunt ab vna parte in aliam, vt febrim efficiant, ſint putridi: vel num ſolùm vbi iam conſedere in parte, in putredinem abeant. Primæ ſententiæ rationem hanc

I.
Gal. 2. De cauſ. Sympt. 5.

adfert Galenus; anomalia, frigus, horror, rigor, differunt cauſæ copiâ, acrimoniâ, & motionis impetu. Hæc, ſi vehementia fuerint, rigorem: alioqui horro-

Vnde anomalia, frigus, horror.

rem: ſin mitiora, frigus vel anomaliam adferunt. Vt ſi benigna ſuauiſque pituita excludatur, quæ nec copiâ nec qualitate validè fatigat, naſcetur anomalia, nam reluctatur infeſtanti humori aliquantulum calor natiuus. Sin humor vel vapor acredine ac copia bellum moueat, ac ſe traiiciat per membra ſubitò, horror eueniet, vt in tertianis nothis: à calido natiuo refugiente huc ac illuc. Sin copioſi fuerint ſucci valdè frigidi, & confertim ſe effuderint per ſenſibiles partes, intrò viam affectat calor, hinc frigus, vt in quartanis. Si his mordacitas acceſſerit, rigor oritur; & vegetus calor reluctatur Sin fractus calor natiuus fuerit, modò cedit, iterúmque contendit,

Rigor quid. Et quòd fiat ex naturæ conflictu: intrò ſe recipiente calore.

vnde concuſſio illa & tremor. Eſt autem rigor, inæqualis partium totius corporis concuſſio, cum ſenſu perfrictionis dolorificæ per affectionem caloris natiui, à contrariæ materiæ occurſu. Dum enim ex venulis in habitum corporis materia vel vapor acrior, aut quauis ratione vehementi cum incurſione moleſta, ſubitò excluditur, ferit ac peruadit quaſi

6. Epid. 5. 31.

membranulas illas quibus omnes partes corporis iunguntur. inde dolorifica refrigeratio naſcitur in cute. Totum enim corpus, ſpatiis alioqui inanioribus futuris, membranulis repletur, quibus, veluti arctiſſimis vinculis, partes conſociantur. Hæ ſunt illæ membranæ, quæ in ſectione anatomica maximam obſcuritatem pariunt, ac ita cunctas nectunt ac inuoluunt partes, vt omnem earum diſtinctionem obumbrent; ab anatomicis non benè depictæ aut diſtinctæ. Hæ, vt & cæteræ membranoſæ ſenſiléſque partes, à fœdis ſuccis ac vaporibus cùm confertim feriuntur, refugiente & obluctante calido natiuo, hæc ſymptomata iam dicta proferunt. ita cùm contraria hæc materia occurrit, in ſuperiori ventre, vbi neruoſæ ſunt partes, calido natiuo rigorem etiam adfert. nam ſecundæ venæ non modo in exterioribus, ſed etiam in partibus internis terminantur, & febrile excrementum etiam eò deponere poſſunt. In rigore autem duo eueniunt, expultricis motus in omnibus membris, & motus reciprocus caloris natiui. Differt autem copiâ cauſæ, acrimoniâ, motionis impetu, qui pendet ex facultate expultrice. Eſt triplex rigor, pe-

II.

riodicus, criticus & ſymptomaticus. Iam ad ſecundam ſententiam à nobis propoſitam venio, Variæ fuere de periodis ſententiæ recentiorum & veterum au-

3. De dieb. decret. 8.

thorum. Aſtrologi, quòd ſtatis ita vicibus recurrerent febres, ab aſtris fieri dicebant. Saturni enim filia melancholia, Moloch (Chaldæis) aſtri, id eſt, Saturni motum ſequitur: bilis Martem: ſanguis Iouem, qui Remphaam Chaldæis, Græcis [illegible] appellatur; pituita Lunæ motum imitatur. Etenim cottidie motam Lunam oculis animaduertas, vt Saturnum die quarto. Hos motus ſequi ſuccos putant.

3. Contra Aſtr. 17.

Mirandulanus Comes hos refutauit: & nos non vniuerſalem, ſed propinquam cauſam quærimus,

2. Probl. 10.

Alexander in Problematibus, quem ſequitur Montanus, humorum copiæ aſcribit paroxyſmorum vices: nimirum quò fuerint illi copioſiores, hôc fore frequentiores paroxyſmos. At in pluribus corporibus melancholia ſuperat copiâ flauam bilem. & ſi hoc verum, frigora quartanæ eſſent mitiora cottidianæ, nam pituita eſt in corpore vberior. Sed vt has illaqueationes vitaret Alexander, ſcripſit; non ſolum humorum copiam, verùm & humorum naturã, vt qui vel facilè vel ægrè putreſcũt, periodos efficere. Sed ita pituita faciliùs putreſceret (quia cottidie affligit ea) bile. Verùm hoc omnes negant; nam frigida & humida non æque facilè putreſcunt. imò ra-

Num proprietas ſpecifica id agat.

rò cottidianæ eueniunt. Auicenna, & cum eo Arabes omnes, Gentilis & Iacobus de Partibus, circuitus hos occultæ humorum proprietati tribuunt: exiſtimantes proprietatẽ ſpecificam eam eſſe (vt ea vis

Auic. De feb. apoſtem.

quâ magnes trahit ferrũ) qua certis ſpaciis mouerent ſe humores: vt bilis tertio die. Idq; ex Galeno, qui aſſe-

1. Aph. 12.

rit pleuritidẽ ex bile: morbos lienis, ex melãcholia ſuos paroxyſmos habere & certis periodis. Reſpondemus, Si ea proprietas hunc affectum moueret, perpetuò eiſdem curriculis recrudeſcerent paroxyſmi, nec à facili occaſione peruerterentur: quare à materiæ potiùs qualitate & copia, vel aliis talibus rebus pendet hæc cauſa, cùm non ſemper eodem filo fluant periodi. Nam ſuccorum copia & qualitas diætâ augentur, minuuntur, mutantur; non autem his flectitur rerum proprietas. Præterea, ſi victus ratio periodos inuertat, & non vertat humorum proprietatem, ſed eorum copiam & qualitatem. proculdubio hæc proprietati aſcribi non poterint. Huc accedit, quòd plures ſint febrium circuitus, quam humores aut humorum proprietates Quinto enim die quædam febres, inquit Alexander: ſunt quæ ſeptimo,

2. Problem. 10.

ſunt quæ nono die redeant. & Galenus, de Typis,

Cap. 1.

earum meminit: & etiam Auicenna vſu eas ſe depre-

Ep. 3. 2. Fen 1.

hendiſſe aſſerit. Quare aut proprietati cauſa adſcri-

cap. 4. Tr. 2.

benda non eſt, aut tot adferendæ proprietates, quot febrium periodi & paroxyſmi. Si à proprietate fiunt paroxyſmi, cur in morbo regio inſultus non præbet humor? Præterea, ſi menſes muliebres proprietati tantùm, non manifeſtæ qualitati aut copiæ ſuum excurſum debent, ſanè ex vna illa ſua proprietate, ſingulis menſibus, adróque ſingulis menſium diebus recurrent. Sed ſæpe bis térve in menſe, modò initio, iterúmque in fine, ex varia qualitate & copia ſanguinis effluunt: & cunctis menſtrualibus effluunt, ſiue ſint pituitoſæ ſiue bilioſæ. Auicenna quoque ipſe cauſam febris quintanæ & nonanæ humori aſcribit febris quartanæ, ſed minori. Ergo vel ipſo etiam iudice, humoris copia, alicuius circuitus erit cauſa. Deinde, ſpecificæ corporum proprietates actum proferunt ſuum dum integra earumſunt corpora, miniméque corrupta, aut temperie ſua exuta. ſed in periodorum viciſſitudinibus humores à lege naturæ abierunt. propterea proprietates eorum operari non poterunt. Vt hoc argumentum euitaret magni ingenij vir, dicit non eſſe proprietatem humoris, ſed putredinis. Reſpondemus. Ergo quacumque putredine tacti, hoc agent. Quare itaque dum magnis in vaſis putreſcunt, ſuam vim illam non proferunt? cur intermittentem non proferunt febrem propriis periodis reſpondentem? Sed dices, Auicenna ſcribit,

Dubium. 37.

acceſſiones febriles quintanas, ſeptimanas, nonanas (de quibus agit Hippocrates primo Epidemiôn) ex parua melancholiæ copia oriri: Cur ergo, ſimili ratione, ex minori pituitę copia, tertiana nõ oritur? Cauſã adhuc non potui inuenire aliã, quàm quòd humor melancholicus ſit omniũ maximè terreſtris, & omniũ difficillimè diſcutiatur, quodque nec putredine, nec vſtione in aliũ ſuccũ permutari queat. Veluti pituita, dũ non eſt ſegregata à ſanguine, ex putredine in aliquã flauæ bilis ſpeciem, & hæc in atram tranſmutatur. atra verò, in nullum aliud humoris genus, ſed tantùm in deteriorem naturam abit. Cùm itaque bilis vel pituita

aliquando congeruntur, tam exigua in copia, vt ſtatuto ſuo die paroxyſmum inferre non poſſint, diſcutiuntur vel euacuantur ita, vt nulla planè febris recurrat. Aut ſi non euacuantur, in aliud humoris genus mutatæ, aliam febrem diuerſam, maximeque erraticam inferunt. At melancholiæ nihil horum euenit, vt quæ ad euacuationem & diſcuſſionem minimè apta ſit, quæque in humorem alterius generis mutari nequit. Sed quænam cauſa eſt inæqualitatis febrilis, ita vt homo iiſdem partibus calorem & frigus percipere videatur? Huius cauſa eſt, inæqualis calidi natiui motus. non quòd febris, modò augeatur, modò minuatur: ſed quòd corpus contrariis qualitatibus, frigoris, inquam, & caloris affligatur: quod Galenus nec præter rationem ita fieri aſſerit: quamuis Phyſico axiomati id aduerſetur. Exiſtimârit aliquis id fieri poſſe, cùm non eadem vi ac eodem gradu qualitates in vitio ſunt. Verùm nos exiſtimamus non modò febrem vllam, ſed ne morbum quidem vllum poſſe eandem particulam contrariis qualitatibus, quæ eâdem vi micant, afficere. Et quamuis in epiala febre id euenire Galenus aſſerit, id tamen ita fieri interpretamur, vt exiguæ admodum corporis partes incaleſcant, iterúmque aliæ frigeſcant. Quæ cùm admodum exiguæ ſint, tactúſque eas diſtinguere non poſſit, eadem omnino pars & frigore & calore perfundi illis videtur. Hoc ipſe Galenus his verbis innuere videtur, In febribus epialis refrigeratur & incaleſcit corpus, cùm calidum & frigidum aſpergatur corporis exiguis particulis. cùm enim corpus per minimas partes frigore & calore aſperſum eſt, nullam poſſis particulam deprehendere, in qua alterum non ſit.

Cauſa anomaliæ.

De inæquali intemper.
2. De diſ. feb.
3. Simpl. 19.

De inæqual. intemperie cap 11.

De Periodorum ac Paroxyſmorum cauſis, inter cunctos Medicos veriſſimam ſententiam attuliſſe videtur Galenus, qui geminas cauſas adfert, nimirum ſanguinis, quo nutritur pars, varietatem, & partis quæ nutricatu fruitur, naturam ac temperiem. Humor ergo qui coaceruatur, vel is qui aliquando influit in partem, potens eſt ad hanc rem: conſpicuum id inde eſt, quod cùm flaua bilis in atram abit, fit, ex tertiana, quartana. Et humor variis rationibus à tẽperie, ſubſtantiæ modo, ſuáq; natura abire poteſt: eiúſq; copia accîdi vel augeri: motus eius variari poteſt: quin ipſa pars, hoc eſt, ipſe focus febrilis, hoc eſt, fomes caloris putridi qui reſtibilis eſt à quolibet paroxyſmo, modò hoc, modò illo modo diſpoſitus eſt, vt inde variæ ideæ ac tractus periodorum fiant. Nam vt olla recens nidorem retinet, ita febrilis foci venæ & vaſa. Et talis affectio partibus impreſſa ægrè cedit cùm corpus ſuccis circumfluit nimis, & infarctus meatuum ſi adſit, ac partis fracta œconomia ſi iacuerit, Dum iſta perſeuerant, etiam paroxyſmi recurrent. Quo itaque ſuccus citiùs putreſcit, eo citiùs redintegratur paroxyſmus. Citæ verò putredinis cauſa, eſt ſucci copia, & qualitas. Vt pituitæ magna copia eſt, ex craſſa alimenti parte, & in ipſo ventriculo gignitur facilè, nec difflatur facilè. & hæc in parte maius relinquit inquinamentum. Iam itaque dico, cottidiana inuadit ex multa craſſa pituita: & propterea hæc non diſſoluitur, cùm nec calor vehementer eam exerceat, ac fomitem caloris magnum retinet illa pituita reſtibilis, vnde ex ipſa nouus facilè ignis exardeſcit. Sed cur ita ſtatis periodis recrudeſcit? Id fit ex menſura coaceruati ſucci, quæ nobis indeprehẽſa eſt. nam vbi eadẽ diſpoſitio eſt corporis, & partis vbi focus eſt febrilis, eadéq; copia & qualitas ſuccorum dum allabitur, eodem modo periodi recurrent. Neceſſe enim eſt, æquale ac ſimile quod ab eadem alteratur facultate, æqualia ac ſimilia facere excrementa. At tantum bilis coaceruatur tertio die vt naturam ſtimulet ad ſui excretionem. His adde naturam partis in qua focus. Tertium quod à nobis propoſitum erat, nimirum num ſucci putridi extrudantur: vel num extruſi in putredinem abeant. Dicimus humores dum fluere incipiunt non eſſe putridos: nam dum putreſcunt fiunt paroxyſmi. Sed cur ergo natura excludit eos? quia copia & qualitate cùm iam putreſcant, ſtimulant naturam. Habitat cauſa febrilis intermittentium in venulis habitus corporis: quæ cottidie alitur ex humoribus viſcerum ac maiorum venarum. Ibi in venulis igitur coaceruata, qualitatem malam bibit ex vicino foco, (vbi reſtibile empyreuma) ac copiâ vique creſcente, ſtimulatur excretrix, eliditúrque hæc materia in habitum corporis. Ac ita putreſcens vapore ferit membranulas, & membranoſas partes, vt antea diximus. hinc anomalia, vel frigus, horror, aut rigor. Iam ergo patet cur ſtatis certiſque periodi vicibus interdum recurrant, & quâ cauſâ varient. Si enim bilis, quæ tertianam intermittentem accendebat, eadem permanſerit copiâ & qualitate, tertio die certo ordine certáque hora febris recurret, qua inuaſit primùm. Aut ſi acrior vel auctior reddita ſit, affliget citiùs: ſin languidior fuerit iam eius vis, & copia minor, tardiùs incumbet. Sin in atram bilem tranſierit, quarto tunc die mouebitur. Sed illud notandum: Cùm ob humoris mutationem & mutatam victus rationem non certis temporibus redeant febres, falli interdum Medicos ab implexione paroxyſmorum incognita ſibi; quam putant inuaſiones ordinis expertes.

Vera ſententia.

2. De diſ. feb. vlt. fol. 157. lin. vlt. Et cap. penult.

2. De diſ. feb. 16.

III.

CAPVT XII.

De Signis, ex quibus cognoſcimus febrem putridam eſſe quæ infeſtat. & quanam illa ſit. Et de Signis temporum febrium.

POSTQVAM iam tranſegimus de iis quæ ad febrium putridarum naturam, generationem communem, cauſas, differentias, periodóſque attinent, nunc harum ſigna depingenda nobis ſunt. Etenim non magni vſus fuerit, cuncta prædicta in numerato habere, niſi notæ quædam nobis compertæ fuerint, quibus in cuiuſque febris cauſæ dignotionem veniamus. Primùm compendioſè, mox fuſiùs aliquantulum hoc agemus. Communia febrium ſigna deſumuntur ab eſſentia febris, hoc eſt, calore, quo corpus plus vel minùs foris acri ac pungenti, vel intùs moleſto affligitur. Vel ab effectibus, vt pulſu celeri, frequenti, & ſubinde inæquali; vitium languore, & ſubinde imbecillitate totius corporis, eiuſq; grauitate; ſiti, linguæ ariditate, vrina ardẽtiori. Vel à cauſis: vt à cunctis his quæ vel intùs aſſumpta, vel foris admota: aut è corpore abducta, vel in eo retẽta febrem excitare poſſunt. Iam ſingularum febrium ſigna facilè ex his peti poſſunt. Putrem verò à non putri diſtinguet in primis rigor, horror, aut frigus, pulſus inæqualitas, mordax acriſque calor, vrina crudior: plethora, cacochymia; hypochondriorum diſtentio, difficilis reſpiratio, nauſea, vomitus. ſic alui vel vrinæ copioſa vel planè ſuppreſſa excretio. Hæc dicta ſint breuiter: iam aliquantulum prolixiùs id agamus. Signa, vt etiam in reliquis morbis captandis ac dignoſcendis, petuntur ab accidentibus, actione læſa, excrementis, cauſa morbi, & figura febris. Ab accidentibus, vt hîc à qualitate caloris: nam in putridis febribus nihil eſt moderatum aut ſuaue, omnéque blandimentum abeſt, ſed mordax calor tangentem ferit manum, non aliter ac fumus oculos & nares: maximè dum ad vigorem ſurgit paroxyſmus. At acris erodensque calor, inquit Galenus eſt ſoboles putredinis.

Vide Galen. 1. de diſ. feb. 6. 124. vſque ad 128. Fer. 99. lin. 4.

Ab effectis.
A cauſis.

A ſymptomatis in qualitate mutata.

1. Diſ. feb. 7. 126. Aly codices 9. capit.

Qualis ſit illa putrida febris, à caloris qualitate.

dinis. Calor itaque maior flammat in putridis febribus, quàm in hecticis: cum minori tamen ariditate, attamen mordax eſt cùm manu ſenritat; at hærente manu, acrimonia aliquantiſper vinci videtur: hæc talis febris biliosa erit. Sin ex aduerſo, primus occurſus non præſeferat acrimoniam, & mordacitas ſenſim increſcat ad tangentē manū, pituitoſa hæc febris erit, vel melancholica. Quòd ſi illa mordacitas quæ ſuccreſcit, non æqualiter manus partes feriat, ſed ſi veluti punctio multarum acuum adſit: aut, vt ſcribit Galenus, veluti per cribrum inæqualiter proſiliat, ac primo occurſu ſit vaporoſus potiùs quàm mordax; ſed ſi ſenſim accedat mordacitas, erit pituitoſa. Inæqualitatem hanc habent ſolæ pituitoſæ, quòd craſſi ſucci lentè tenuentur, nec toti, nec æqualiter; ſed quod computruit, extenuatur ſolùm, & foras fertur. Et à dolore capitis putridam eſſe agnoſcimus. Sed dices, Ephemeræ febres etiam fiunt ex dolore capitis. Dicimus illum præcedere ephemeras: at in putridis ſequitur. Et linguæ nigredo putridam loquitur. Refetes, Galenus ait nigredinem naſci ex ventriculo, vbi is imbuitur talibus ſuccis: ergo hæc nota non arguit putredinem. Reſpondemus, Si linguæ nigredo prouenit ex aduſtione, erit proprium ſignum putridæ febris: ſi non inde fuerit nata, ita imbui lingua poterit ex ſucco atro qui ventriculum peruaſit. Nam, authore Ariſtotele & Theophraſto, corpora ex variis cauſis nigreſcunt, vt aduſtione Æthiopes: putredine ſenes; ſiccitate ſanguis: vel quia fuligine obſidentur, vt culinæ à fumo. Quare ſi ſiccitas adeſt linguæ vnà cum nigredine, erit ab ardore illa nigredo. Ab actionibus læſis etiam ſigna ducuntur: ab animali actione, vt à delirio feroci bilioſa febris notatur. A pulſuum motu: nam cùm ad vigorem venitur, magni, celeres, crebri, inæquales, ac ſyſtoles celerrima contractio, putridam arguit. Sed hæc omnia moderata eueniunt per pituitoſas febres. At in melancholicis febribus pulſus ſunt rari, ac magnitudine mediocres. Ineunte febre putridâ, calor non eſt magnus, nondum enim computruit materia: & tunc pulſus retractatio & quaſi coarctatio adeſt, ſubmerſio, & profunditas: quia materia morbifica ſuffocat ferè calidum natiuum, quamuis in florida caloris vi fortes quaſdam pulſationes interdum edat: illicò tamen premitur ac paruus euadit. Ab excrementis: hæc ſi nullam putredinis aut cruditatis in initio notam habent, indicio erit illam febrem expertem eſſe putredinis. bilioſa ſi effundantur excrementa: erit febris bilioſa: idem de aliis dictum puta. A cauſis efficientibus, vt ab aſſumptis, admotis, eductis, retentis Si ſine cauſa à foris incurrente ortum traxit, plerumque putrida eſt: ſi bilioſa victus ratio præceſſit, bilioſa erit. A typo: Si febris eſt intermittens, certè putrida eſt. & ſi exacerbatur tertio, quarto, quinto die, ſuſpicio hecticæ aberit. Si cottidie exacerbatur, erit vel putrida, vel hectica: ſi à cibo, hectica erit: ſi non, putrida. Quòd ſi cottidie putrida ingraueſcat, eſt pituitoſa. Si intermittit, eſt ex putreſcentibus ſuccis extra vaſa magna. Si ſo remittat manifeſtè, tum vide num incipiant iterum exardeſcere cum rigore; ſi ita, erit ex intermittentibus, etiamſi nullum detur otium à febre. Ab Auicenna aliud quoddam enumeratur ſignum quod præcedit febres putridas, quod ambigit inter morbum & ſanitatem (etiamſi à Raze febris dicatur) laſſitudo vlceroſa, enata ex ſuccis tenuioribus ſub cutem excurrentibus. & tarditas motus. pandiculatio, à copia vaporum muſculos ferientium. pulſatio arteriarum in aliqua parte, ex humorum ebullitione. perturbatio in ſomno, ex humorum plenitudine. vigiliæ ex anathymiaſi acriori, membranas cerebri vellicante. ſpirabilium partium arctatio. ex fumis craſſioribus. tenſio venarum & hypochondrij

2. De diff. feb. 12.

6. Epid 5.

Lib. de coloribus, & 38. Prob.

Lib. de igne.

A pulſu.

1. Diſ. feb 17.

3. De præſag. ex puls. 7.

Ab excrementis.

Ab efficientibus.

ex repletione. dolor pulſans capitis. Febrem itaque putrem à non putri diſtinguit frigus, horror, pulſus inæqualitas, acris calor, vrina cruda, cacochymia, plethora, hypochondriorum tenſio, anxia reſpiratio, nauſea, vomitus, alui vel vrinæ copioſa vel ſuppreſſa excretio, cauſæ externæ in impurum corpus incurrentes, vt Sileno euenit. & rigor, qui ſine febre antiquis non eueniebat. Per febres putridas oboritur rigor à materia calida, vel frigida. Si calida, erit illa vaporoſa, vel humor. Vapores enim interdum non aliter ac acerrimi ſucci extimulant excretricem vim, ac intrò vocant calorem natiuum: quare rectè Hippocrates ſcripſit rigorem à flatibus naſci. Vel humores, vt bilis vel eius ichor acrior, aut ſalſedine qui tincti ſunt ſucci per corpus ſeſe traiicientes, membranas feriunt inſtar effuſæ aquæ calentis: vnde vis expultrix inſurgens contra horum iniuriam, rigorem efficit. Febris ſua habet tempora, (loquor non de paroxyſmi particularis temporibus, nam hic etiam ſua tempora habet: ſed, de totius morbi hiſtoria) nimirum principium, augmentum, vigorem, & declinationem. Notamus hæc ex morbi ſpecie, more, motu, corporis charactere, ac robore, anni tempore, ætate, vitæ inſtituto, pulſu, rigore, periodis, & paroxyſmis, ſignis pepaſmi. Si eadem hora reuertatur paroxyſmus, febris illa ad vigorem venit: ſi anticipat, erit in augmento: ſi poſtponit, in declinatione verſabitur. Sed in hoc recurſu ac tardatione notare debemus, quis paroxyſmus fuerit vehementior, poſterior, vel prior: vel num eodem ſe modo trahant. Si eodem afflixerint modo, denunciabunt ad febris vniuerſalem vigorem ventum eſſe. Si poſterior ſit vehementior priore, indicabunt augmentum totius morbi hiſtoriæ adeſſe. Sin remiſſior illa poſtpoſitio fuerit, id arguet declinationem adeſſe. Ergo ſi ille paroxyſmus qui poſtpoſitioni conſectarius fuerit, leniùs afflixerit ac breuiùs, non prolixiùs excurret illa febris: ſed ſuam breui finiet hiſtoriam. Sin ex aduerſo euenerit, longa euadet, quia fit à materiæ copia Præterea hoc à nobis obſeruatum eſt vſu, vt ex peculiaris paroxyſmi effuſis excrementis, totius curriculi febrilis tempus colligamus. Verbi gratia, ſi in tertianæ intermittentis paroxyſmi initio bilem vomit æger, in principio totius ſui curriculi verſatur morbus: id ſi euenerit in augmento peculiaris paroxyſmi, totius febris augmentum voluitur. Præterea, tempora febrium dignoſcemus ab excrementis: num ſcilicet illa ideam pepaſmi referant, aut num cruditatis plena adhuc illa ſint. Si coctionis quædam notæ eluceant, illæ erunt debilis coctionis aut manifeſtæ, vel perfectæ. Vt ſi cruditatis adhuc ſigna eluceant, vel lotium tenue, albicans ſpiceo colore, ac ſtaudatum hypoſtaſi, febris in initio ſuo verſabitur Quòd ſi id lotium quod ſubruffum apparebat, euadat ruffum, teſtibili adhuc tenuitate; quia hoc tenuem aliquam coctionem denotat; ſignificabit febrem per ſuum augmentum ferri, ac primam augmenti partem eam decurrere: Cùm incepit coqui, enæorema producitur, & vrina ruffa euadit, tunc augmentum plenè ſui curriculi inuaſit. Perfectæ verò coctionis ſigna ſunt, color vrinæ inter ſubruffum & ſubflauum; ſubſtantia eius mediocris; hypoſtaſis eius alba, læuis, & æqualis. Et tunc, in declinatione, eſt maximè purgandum: quia cùm materia in ſubſtantiam partis verti nequeat, corrumpitur, & deterrima fit febris. Cùm causa morbifica pepaſmi eſt expers, ita vt vinci nequeat à natura, omnia redduntur nigra, impura, opaca. Præter vrinam, alia quoque excrementa inſpicienda, vt variis focis fouetur febris: vt expectorata, ſudores, mucci emanans copia. Metam impoſituri huic capiti, breuiter notas addimus peculiares cuique febri intermittenti. Bilioſæ febres à rigore

Anacephalæôſis.

1. Ep. 1.

Gal. De opt. ſecta.

Hipp. De morbis.

Lib. De flatibus.

4. Aph. 46.

Signa temporum.

1. Criſ. 3.

Obſeruabile.

Signa particularia febrium intermittentium.

rigore incipiunt magno, exiguo perſeuerant tempore, mox caleſcit, ac vigor in procinctu iam iam erit. Tertianæ vigor eſt breuiſſimus. Quartana ab horrore incipit, paroxyſmi tempus mediocre excurrit. Cotidiana à frigore inchoatur: ac eius paroxyſmus eſt longiſſimus. Vt hoc addamus, rigor non eſt initium febris: quia dum rigor affligit, non adeſt neceſſariò febris. Galenus ſcribit, in epiala febre ægros ſimul frigus & calorem ſentire. frigus, inquit, ratione materiæ nondum putrefactæ: hæc frigiditas eſtne febris? Frigus & rigor ſunt notæ principij periodi, & ſignum mox adſuturæ febris. Anomalia naſcitur, cùm materia incipit putreſcere. Ineunte paroxyſmo opprimi videtur pulſus, liuent ac frigent extremæ partes, laſſatæ ſunt partes motui dicatæ, anxietas adeſt, in ſomnum procliuitas, os madet ſputo, tuſſis moleſta eſt. In augmento adeſt magnus pulſus, ac calor toto ſpargitur corpore. In vigore calor eodem ſtatu hæret, & ſymptomatum plena ſunt omnia. In declinatione cuncta miteſcunt, ac ſudor manat.

De Inæqualitem. 6.

CAPVT XIII.

De Prognoſi vniuerſim ſpectante ad febres putridas.

IAM ad Prognoſes venio quæ quamplurimis febribus putridis communes ſunt. Fuerint autem hæ quidem iſtiuſmodi, vt vel metu terreant, vel ſpe miſeros conſolentur. Mors non incidit in declinatione vniuerſali, ratione materiæ; ſed vel ratione eſſentiæ febris, vel ſymptomatis. Ita in decreſcente ſemper ſynocho, vbi illa declinat, moriuntur. In declinatione autem particulari, ſæpè calor deſinit febrilis, & euacuatur æger, attamen moritur. Pulſus prænuncius erit: hunc tange: in eo qui euadet, validus erit: at paruus, inæqualis ſi fuerit pulſus, motique ægri in lipothymiam ſi trahantur, funeſtum. Inter febres intermittentes maximè veretur Hippocrates de quintanis: nam, inquit, ad tabem ducunt. Inter continuas febres potiſſimùm Hippocrati ſuſpecta eſt ea, quæ tertio die fortiùs exardeſcit. Quæ febris noctu affligit, eſt longior & periculoſior: ſpiritus enim tunc maximo impetu intrò feruntur, cùm vi tenebrarum, tum febris: hinc enim validior exardeſcit æſtus. Quartanæ etiam ab aliis liberant morbis. Signa prognoſtica in genere, non aliunde meliùs quàm ab ipſo Hippocrate peti poterunt. Alia itaque ſunt quæ diuturnitatem febris præſagiunt; alia quæ ſalutem, alia quæ perniciem. Diuturnitatem hæc, Febricitanti ſudor ſuperueniens cum febris aſſiduitate, malum: producitur enim morbus, nimiamque ſignificat humoris morbifici copiam. Illud autem malum: quia iudicatorium non iudicans, ad mortem vel ad deterius appâret. Producitur: quia cùm pars humoris tenuior euanuerit, reſtibilis erit craſſior materia: vnde ad naturæ infirmitatem accedit pepaſmi difficultas: inde longæ euadunt. Et farinæ ideam referens hypoſtaſis vrinalis, diuturnitatem morbi denunciat. ſummam enim pepaſmi difficultatem ſignificat, vnde vel mors, aut longa inualetudo arguitur, vt in Sileno, & in eo qui in horto Dealcis decumbebat. Signum quod ad diuturnitatem & breuitatem morbi pertinet ita refert quoque Hippocrates, Si febricitanti nec omnino leuiter, ſtatu ſuo permaneat corpus, nihilque concedat, aut etiam plus æquo gracileſcat, malum. hoc enim diuturnitatem morbi: hoc, corpus plus æquo tabeſcere ſignificat. Notandum ab Hippocrate ita ſcribi, Si non omnino leuiter febricitârit. Etenim ſi leuiter febriciter, nihil mali ſignificat: ſin verò non leuiter, ſed ſi vehementer febriciter, & corpus eadem mole atque charactere maneat, indicat materiæ morbificæ copiam, quæ non poteſt tam citò à vivida potentia caloris ſubigi: quare longam febrem denotat. At ſi plus, quàm febris vehementia ſuadet, tabeſcat, ſignificat maximè affici naturam, hoc eſt, calorem natiuum, modò non præceſſerit copioſa aliqua vacuatio: vt alui, vrinæ, ſudoris, vomitus. Propterea dicit, Plus æquo ſi tabeſcat: hoc eſt, affectione caloris natiui. ita vt appareat illa facies Hippocratica & cadaueroſa, fœdata narium acumine, &c. Alibi Hippocrates ita, Qui ſudores oboriuntur per febrem acutam frigidi, mortem: at cum minore febre, morbi diuturnitatem denotant. Nam qui frigidi manant in acuta febre, tantam copiam ſignificant humoris morbifici, vt nec febrili maximo calore incaleſcere, nec potentiâ natiui caloris poſſint: inde & necroſin partium ſolidarum, vnde dimanant, denotant. Et Hippocrates alia quædam ſigna enumerat, quæ ſignificant ſalutarem fore febrem, vbi ait, Sudores per febres oborti, boni iudicij ſunt qui manant tertio die, quinto, ſeptimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoſeptimo, viceſimo primo, viceſimo ſeptimo, & triceſimo quarto. ſunt enim huiuſmodi ſudores ſecundi iudicij. Qui aliis diebus manant, ſunt ſiniſtri iudicij. nam ſunt ſymptomatici, ac motu morbi exprimuntur. morbi longitudinem denotant hi, ob nimiam crudorum humorum abundantiam. Et, inquit, recidiuas afferunt: ob ſuperſtitem ſcilicet cacochymiam. Cùm itaque hi morbi, qui paribus diebus mouentur, paribus iudicentur: illi autem qui imparibus, imparibus: & longi morbi moueantur paribus, acuti imparibus: cúmq; in paroxyſmos incidat criſi: Ergo illi ſudores qui dictis diebus eueniunt, erunt boni: alij, mali. Febrem, bonis ægri rebus, aliquando morbis ſuperuenire eſt author Hippocrates, vbi ita ſcribit, Dolores circa hypochondria obortos, inflammationis expertes, ſoluit ſuperueniens febris. Cùm nimirum nullus morſus ſenſus adeſt, eryſipelatis ſoboles, nec inflammatio. tunc enim dolor non agnoſcit aliam cauſam quàm intemperiem frigidam, flatum, vel crudam materiam. Hanc igitur frigidam intemperiem temperat ſuperueniens febris, crudam materiam coquit, ac flatum diſcutit, (cùm nimirum ille dolor in parte non nobili conſtitit) nam per aluum aut vrinam ex hypochondriis materiam eiicit. Et libro quarto Aphoriſmorum inquit, Quos ab vrinæ ſubſtillo ileos fatigat, intra ſeptem dierum ſpatium moriuntur, niſi ſuperueniente febre, copioſè vrinæ effluxerint. Cùm, ſcilicet, illud vrinę ſubſtillum ab intemperie frigida veſicæ ortum fuit, cum copia craſſorum humorum, qui in collo veſicæ, exitum præcidunt vrinæ. Vnde veſica vrinæ copiâ turgeſcens, ob communionem maximam quam inter ſe inteſtina & veſica habent, illa afficit, ac ileum accerſit, ſurſum raptis fæcibus. Verùm vi febrilis caloris mitigatus humor in veſica, protruditur, ac euadit interdum æger. Sed ſi à phlegmone fuerit, potiùs nocebit febris. Alibi dicit Hippocrates, Quibus per febres ad dentes glutinoſus humor obnaſcitur, iis acerbiores febres redduntur: id enim ſignificat nimiam crudi humoris in aluo abũdantiam, quam calor febrilis in glutinoſam excoquit ſubſtantiam, cùm flammam humor concepit. Si fuerit ater color, moritur æger, exhauſtis ſuccis. Et antea dixerat, Quibus in febribus lachrymæ inuitis profluunt, terrificum eſt. modò nulla excuſatio affecti oculi, vt ophtalmiæ, vel perturbationis criticæ, (vt in cocta materia, & in ſuſpicione hæmorrhagiæ) adferri poſſit. Nam hæc talis illachrymatio alioqui ſignificat reſolutionem carunculatum quæ ſunt in canthis oculorum, quarũ reſolutio & cerebrum

4. Aph. 56.
Diuturnitatis ſigna.

7. Aph. 31.

4. Aph. 37.

Salutis ſigna.
4. Aph. 36.

6. Aph. 40.

Aph. 44.

Calamitoſæ febres.
4. Aph. 53.

4. Aph. 52.

reſolutum

reſolutum eſſe ſignificat. Quæ ad febres calamitoſas
2. Aph. 26. ſpectant, Hippocrates etiam refert in Aphoriſmis, vbi
ait, Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm
Dubium. conuulſionem febri. Sed dicet quis, Hippocrates in
Coacis inquit, Conuulſio febri finem imponit. Reſ-
pondemus, Si ſuperuenerit eodem die: tunc enim hu-
moris diffuſione ſæpè muſculi velluntur. Nam oritur
talis conuulſio, quáuis febri ſuperueniat, à repletio-
ne: cùm materia à venoſo genere ad habitum corporis
excutitur. quin tunc ſanguinem exhaurire erit con-
1. Aph. 14. ſultiſſimum. Præterea Hippocrates aſſeruit, Senibus
febres non eſſe vehementes, quia frigidum eſt eorum
corpus. Etenim cùm febris nihil aliud ſit, quàm calo-
ris natiui in igneum conuerſio, cúmque ſenes parum
caloris habeant, hoc æſtuare nequeũt, niſi ex imma-
nitate quadam cauſæ. Quare cùm ſeni febris accidit,
qualis iuueni ſolet, pernicioſa eſt: nam indicat cauſæ
immenſitatem. Et quarto libro Aphoriſmorum inquit,
Aph. 65. In febre ſi cui incendio aluus conflagret cum cardio-
gmo, malum. A fluctuante nimirum bile, in tunicis
ventriculi reſoluta. tunc omni genere ciborum dam-
nis augetur: & cùm magnam communionem ſtoma-
chus cum corde habeat, & ob doloris acerbitatem, in
ſyncopen ægri incidunt. & tunc cor palpitationis
motu agitatur: id valdè funeſtum: nam vitæ principiũ
4. Aph 30. inflammatum denotat. Præterea, Quibuſcumque pa-
roxyſmi fiunt, quacumque hora febris dimiſerit, eadẽ
ſi ſequentibus diebus affligat, difficilis iudicij erit:
nimirum difficultate pepaſmi & excretionis, ob
4. Aph 35. craſſorum ſuccorum coaceruationem. Et poſtea in-
quit. Si cui febre detento, ſubitò collum vertatur, &
vix deglutire poteſt, ſine vllo tumore, lethale. nimi-
rum vertebrâ ſecundâ, quæ dens dicitur, luxatâ in an-
teriorem partem, adeò vt foſſa in collo appareat. Nam
validiſſimo ligamento occipiti & primæ vertebræ
iungitur. Fit autem ob inflammationem muſculo-
rum gulæ, qui cùm iungantur meningi ſpinam cin-
Lib. 4. genti, retrahunt ſpinam, eámque luxant. Et ſexage-
ſimo ſecundo Aphoriſmo ſcribit, Qui in febres inci-
dunt morbi regij ante ſeptimum diem, ſunt calamito-
ſi. Nulla ergo febris ante ſeptimum diem ſalutariter
iudicari poteſt per cutem. Diem ante ſeptimum icte-
rus ergo appârens calamitoſus: niſi haimorrhagiâ li-
berali, vel vrinæ aut alui eruptione copioſâ, quod
Heraclidi euenit, periculo defungantur. Accîdo hoc
caput: plurima enim talia ſunt aput Hippocratem;
atque illorum plurima conſociauit Lommius fol. 9.
Obſeruationum. Hoc denique obſeruabile, In decli-
natione particulari interdum homines abripi. & ta-
men falſa idea remittit ſe febris: verùm pulſus im-
bellis ac inæqualis euadit, ſinéque ordine fertur.

CAPVT XIV.

De Curatione Febrium putridarum vniuerſali: hoc eſt omnibus febribus putridis communi.

PRÆCLARVM eſt vniuerſim quid complecti
poſſe: id enim menti ac memoriæ gratiſſimum.
Et Galenus ita docet agendum eſſe: nam hac ratio-
ne deprehensâ, facilè deprehendemus qua arte par-
31. Method. 7. ticulatim febres curari debeant. Quia verò febres pu-
tridæ interdum ſunt meræ febres; aliquando autem
his ſymptomata grauiſſima conſociantur: idcirco
maximè agemus de curatione febrium, neglectis
ſymptomatibus. dein, quo modo ſymptomatis oc-
currendum ſit, breuiſſimè ſcribemus. Itaque putri-
dæ febris vniuerſim natura ex duabus rebus cohæ-
ret, nimirum ex forma, quæ eſt calor præter natu-
ram in corde accenſus: & materia, quæ eſt humor
putridus. Cùm autem prima indicatio curatiua ſu-
matur à natura ipſius morbi, quam frangimus con-

trarij remedij obpugnatione: ſed cùm in conſocia-
tis indicationibus, vt cùm cauſa adhuc morbo ſe
iungat, ratio ſuadeat authorem mali primùm debel-
landum eſſe; à cauſæ remotione exordienda curatio
erit. In putridis autem febribus perpetuò cauſa
his iungitur, nimirum putredo; huic ergo primò
occurrendum. Qua autem militia putredo exſcindi
debeat, hoc ipſa putredinis loquetur natura. Parens
putredinis, obſtructio ſi adſit, illâ liberandæ partes:
dein putrida materia erit excludenda: & quæ nondũ
in putredinem abiit, erit alteratione caſtiganda, ac in
priſtinã temperiem flectenda. Hinc duæ metæ cura-
tionis ſurgunt, euacuandi, & alterandi. Euacua-
tio fit clyſmis, ſudore, frictionibus, vomitu, alui-
na excluſione, vrinarum prouocatione, ſanguinis ex-
hauſtione, inediâ. vnâ, vel ſingulatim his adhibi-
tis, vt conſuetudo, naturæ, materiæque morbifi-
cæ inclinatio ſuaſerit. Alteratio fit ventilando & re-
frigerando, facultatémque altricem firmando. Vt
qui ſemiputridas carnes à putredine vindicare ni-
titur, primò putridas abſcindit, cæteras liberiori
auræ exponit, aceto adſpergit. Ita & nos hîc, ſiru-
pis decoctiſque aperientibus & acetoſis, balneiſque
ventilamus. Quin res, quas non naturales nomi-
nant, huc flectimus, vt aërem in primis. Nam &
febris & materia putrida aërem frigidum poſtulant.
Omnes vno ore clamant aërem purum, frigidum at- 1. Method 5.
que madidum ex vſu eſſe. Sed in dogmatica diſci- 10. Method. 8.
plina, dogmaticè, hoc eſt, ex certis rationibus dedu-
cta medendi ratio ſolùm locum habere debet: id fit
ex natura affectus pellendi, certis notis ac indicatio-
nibus ſumptis. Aër autem duplici ratione ſe iudicio
humano offert per febres, vel vt peculiari vi vires
fouet, & harum ratione in iudicium trahitur: vel vt
peculiari vi frangit affectus præter naturam. Prima Gal. 11. Method.
ratione indicatur à viribus vt eas conſeruet. Vires ha-
bitant in ſpiritibus, humoribus, & partibus ſolidis.
Spiritus ſeruantur ſpiratione: ergo aër, vt hoc agat,
purus eſſe debet. Quare ſi quis tutelarem ſe præbere 12. Meth. 5.
voluerit ſpiritibus, purum illum eligat & tempera-
tum. Secundò, vt diximus, aër in iudicium trahitur
à rebus quæ præter naturam ſunt, vt à materia mor-
bifica. Hæc materia ita affecta eſt vt vel in putredinem
iam abierit, vel vt facilè in putredinem degenerare
poſſit. Si in putredinem iam tracta eſt, illi opus eſt
aëre frigido & ſicco, vt in peſtilentibus: nam dum
putredo in vitio eſt, circumfluit materia madore. Pro-
pterea in magna illa peſte, quæ tempore belli Pelo-
ponesiaci Græciam internecina calamitate vaſtabat,
Hippocrates, *imitatus factum Acronis Agrigentini,
(qui primus Empiricæ ſectæ auctor fuit) corolla her-
baſque odoratas ignibus iniecit maximis, & nemora
incêdit. Inde inquinamenta illa madida quæ aëra con-
taminârant abſumpta fuere: vtilitatéque publica ſta-
tuam emeruit. Quòd ſi materia illa nondum putredine
à naturæ linea abducta ſit, varius aër indicabitur com-
modus: vt ſi bilis fatigârit, aër frigidus & humidus ex
vſu erit. ita de cæteris à contraria vi ſtatuendum. Col-
lineamus etiam in putredine ad obſtructionem, tan-
quam ad huius parentem: & propterea fugimus vſum
obſtruentium. Non ſit igitur, per febres putridas, aër 10. Method.
ſummè frigidus, ſed temperatus. Iubet Galenus vt ar-
dentibus febribus implicita corpora etiam tegeren-
tur, ne ita obuia forent frigido aëri. Quare ratione
quidem febris erit ex vſu frigidus aër: at ratione
denſitatis, conueniet is, qui laxat poros. Attamen in
ardenti febre, magis in ſe curam rapit calor febrilis:
nec tamen is adeò vrget. vt non aliquantulum tegere
ægros liceat, ne aër denſet eorum corpus. Si hoc iure
locum habet de ardente, quid ergo cenſendum de cæ-
teris? Quare vt febris fuerit, arctiùs vel leniùs tegan-
tur. Recentetur aër panno lineo, ab aceto & aqua roſata

 madidos

madido: hoc obducantur parietes. fronde ſalicum, vel pampinis aut gramine, vel aceto & aqua irroretur cubile: & propter lectum fragrantes ponantur

Cibus.

fructus, & aqua. Cibus præſcribatur talis, qui vnà naturæ ſtudet, & cum morbo eiúſque cauſa pugnat. Præcipuè tamen cibus datur, vt naturæ conſulamus.

Antiqui. *ad Thraſybulum* 4.

Variæ ſunt veterum Medicorum de victu febricitantium ſententiæ. Quidam valida inedia vtebantur in febribus, adeò vt ne aquam quidem concederent: alij priſanam conceſſere. alij iterum laborabant, ne hordeum ægri potarent. Petronas autem ſuillam etiam carnem conceſſit, & vinum nigrum: ad vomitum cogebat, &, quâ libuiſſet copiâ, frigidæ potum permiſit ægris. Apollonius verò & Dexippus, Hippocratis auditores, tantum abeſt vt vinum darent, vt ne aquam quidem conceſſerint. Nam fabricârant cyathos exiguos duodecim, qui ſinguli caperent* heminæ partem ſextam. Horum cyathorum duos vel tres dabant ægris, alternis diebus. Eraſiſtratus exiſtimabat per febres ciborum coctionem lædi, non quòd calidum natiuum læderetur, ſed quòd vis labefactata ventriculi non æquè amplecteretur & attereret cibos; hoc refutauit Galenus. Omnes iam Medici vno ore aiunt his cibum præſcribendum eſſe optimi ſucci, minimè excrementitium, qui ſit facilis coctionis & diſtributionis, quique non facilè corrumpatur, refrigerans, abſtergens, ab infarctu liberans.

* Nam hemina continet vncias decem. Harum ſexta pars, facit drachmas 14.

2. *Nat. fac* 8. 104. *Græto* 35.

Nos dogmaticè hoc perpendere volumus, ac perluſtrare quæ ſint ſuadæ indicationum, admittentium, & prohibentium. Cibus duplici modo conſideratur, ratione alimenti, & remedij. Ratione nutricatus, indicatur cibus à viribus. Nam ſi morbus non refragatur, exhibemus cibum illum

1. *Aph.* 14.

quem vires poſtulant. quæ, quo robuſtiores fuerint, hoc pleniore nutricatus copiâ denunciant opus eſſe. Et in morbis acutis, (qui ſumma cum ſymptomatum vi breuiter ſuam abſoluunt hiſtoriam) quo vires fuerint validiores, hoc tenuiorem cibum indicant: ne natura vertatur à ſuo inſtituto, hoc eſt, à

11. *Method.*

Vires quid ſint.

pepaſmo ad pepſin. Alioqui vires ſui cuſtodiam ſemper indicant. At vires conſiſtunt in ſpiritibus, humoribus, & partibus ſolidis. Solidæ ſeruantur cibo ſolido. Solidæ autem hæ partes, cùm homo incipit ægrotare, vel ſunt temperatæ, vel intemperatæ. Si temperatæ fuerint, facilè vires tuebimur, modò earum temperies ſeruetur. Sin ſolidæ partes intemperatæ fuerint, id his eueniet abſente morbo, vel eo præſente. Si morbus affligit, remediis illæ tentari non debent, nec eo tempore in temperiem flecti: nam ſolidarum temperiem per morbos mutare non licet: ſed per ſanitatem id agendum: tunc enim cibo contrario intemperiem talem caſtigamus. Ratione morbi & virium conſideratur cibus in ſubſtantia, qualitate, quantitate, tempore, & exhibendi modo. Subſtantiæ ratione vtilis eſſe videtur caro. Sed ſcri-

Lib. 3.

bit Auenzoar, omnes ſpecies carnium citiſſimè febricitantibus ad putredinem verti. Sed carnes tamen hoc tempore ita parantur, vt minimè noxiæ ſint. quale illud inſtaurans dictum: Accipe pulpæ carnis caponis vncias duas: ſeminum melonum mundatorum, amygdalorum dulcium, ſingulorum ſeſcunciam: ſacchari optimi quinque vncias: fiat confectio per bolos: comedat hos inclinante febre. Carne vtatur pulli, vel hœdina, ex crure vituli, perdicum. Nam hæ carnes quamuis non conſiſtentiâ, attamen quali-

1. *Aph* 16.

tate ſunt humidæ. quales Hippocrates febricitantibus conuenire ſcripſit. Elixis vtatur: non ita aſſis: niſi longiores febres fuerint, & periculum immineat fluxus aluini: nam elixis aluus magis humeſcit. Alioqui coquatur caro cum prunis, paſſulis, lactuca. Sed peculiaris cuiuſque natura ſemper obſeruetur: non enim ſemper contuſæ, quod quidam faciunt, carnes dandæ: ſed quidam ægri omne contuſum euomunt. Si verò natura non reclamat, & ſi ægrè deglutire poteſt

Colatitia.

æger, exhibe colatitiam contuſam carnem. Sin eam æger reſpuat, & difficilè deglutiat, viréſque pro-

Diſtillatũ.

ſtratæ langueant, fiat deſtillatum, hoc modo: Accipe pulpam integri caponis, reiectis neruoſis partibus; foliorum acetoſæ, endiuiæ, boraginis, cuiuſque pugillum: diſtillatio fiat ex duplici vaſe. Aſſerit Auicenna, hoc magis nutrire quàm vinum. Propterea hoc propono; quòd vbi fractas vires vident Medici, illico de vino exhibendo cogitant: at hi delirium inuehunt. Sit capo carnoſus, non pinguis, cute remotâ: pulpa incidatur in aliquot partes quæ filo iungantur; & inter pulpæ ſpatium, boraginem, endiuiam, & acetoſam iunge: hæc fiolæ vitreæ immitte ita, vt pulpa fundum vaſis non attingat: bulliant in diplomate, obturato vaſe, quatuor vel quinque horas. Sed vnà vaſi immitte crus caponis filo alligatum, quod vnà cum pede coctum cùm fuerit, reliquam etiam carnem mitigatam eſſe iudicabit. liquore illo vtatur. Si iuſ-

Reſtaurans.

culum validius velis, quod conſummatum appellant, & reſtaurans ab aulicis dicitur, quo hodie principes vtuntur mulieres, Coctum caponem contunde vnà cum oſſibus in mortario, & iterum coque, & ſummâ vi exprimatur: vtatur hoc iuſculo cum pane: efficaciter nutrit. Scribit Plinius, oua omnium maximè

39. *lib* 3.

Oua.

conuenire in morbis, eo quòd nullum ſit alimenti genus quod æquè alat, nec oneret, ſimilitérque vim cibi ac potus habeat. Sine dubio de ſorbili loquutus fuit Plinius: ſed hoc aluo ſæpe negocium facit. noui qui ex duobus vitellis iuri mixtis in fluxum alui trahebantur. Rogandi ergo ægri, num oua ament. Optima ſunt, autore Galeno, tremula: non enim ita robur alui laxant. Sed ſit æger etiam his par. At pri-

Priſana.

ſana laudatiſſimum fuit omnibus æuis edulium. Fit priſana ex hordeo: eaque integra, vel colata, hoc eſt, ſuccus priſanæ. Caſſius Dionyſius dicit hanc valdè nutrire. & Galenus ſcribit eam refrigerare &

Geoponic. 3 *lib.* 9. *&* 2. *libr.*

8 *Method.* 2.

humectare: appetit, nullamque impedit euacuationem, nec alui, vrinæ, nec ſudoris. Prolixior eſſem ſi, quas ei attribuit laudes Hippocrates, De victu in acutis morbis inſtituendo, recenſeam. Exoleuit hoc æuo modus quo antiquitus pariri ſolet, adeò, vt vix norint

Priſana veterũ quid.

iam quid veterum priſana fuerit. Antiqui hoc modo eam parabant. Hordeum maceratũ decorticabant, & in Sole ſiccabant, atque ita reponebant. Inſpergebatur ei quod tenue eſt ex eo decuſſi m, hoc enim ipſam conſeruabat. decuplam partem aquæ ſumebant. Nos hoc ita imitabimur: Accipe hordeum optimum, & rectè excorticatum, quod infundes horam vnam aut alteram in aquam tepidam; granaque lineamento aſpero fricentur, quò immundities cuncta cedat: Deinde coque in magna aquæ copia: Cape vnam partem hordei, & aquæ viginti, quò exactè coquatur, repetitâ nullâ aquæ affuſione Hoc non fiat ex iure pulli, etiam ſi æger fuerit obnoxius flatibus aut imbecilli ventriculo. Nam ſi ex iure coquatur, euadet ſalſum hordeum. Planè coctum fuerit, dum granum grano hæret, adeò vt vix id cognoſcas, hoc eſt, dum in maſſam conglobatur. id appellatur priſana. Si exprimere velis, id fiat ſine contuſione, & leuiter exprimatur: hoc dicetur ſuccus priſanæ: alioqui integra foret hoc priſana. Succus priſanæ miſcetur cum iure quod redolet vim petroſelini, vel acetoſæ; vt febris, in qua præſcribitur, fuerit. Accipe vnam partem iuris, & duas ſucci hordei, vel vt res ſuadet, ex aduerſo; coque quadrantem horæ. Panis

Panis.

ſit furfurum expers, niſi quid prohibeat: quia ſæpè à longa febre habent ægri aluum ſiccam; nec æquũ eſt ſemper remediis vti. Tunc cõfertet panis furfuraceus, ſi in primã menſam venerit. Sin aluus fluxa fuerit, purus panis vtilis erit. Sit ſemper ritè fermentatus. Panificij

quoddam

quoddam genus eſt quod Nebulas appellant à candore & tenuitate. Id fiat ex pane triſo, (non ex farina) cum ſaccharo, & vitellis ouorum. ſi febris mitior fuerit, adde quid cinnamomi.

Olera, & fructus.

Lactuca ad ardentem febrem commendatur, & endiuia, cichoreum, ſpinachia, cucurbita. Fructus niſi coctos non dabis: nam ſuperflua humiditate putredinem adferunt. Cocta dentur poma. Pira aſtringentia noxia ſunt febribus ex putredine natis. Si crudis pomis vti velint, exugant tantùm ſuccum. Quartanariis conueniunt poma & pira dulcia, matura. In febribus lubenter concedimus piſtacia, ſemen melonum, amygdala dulcia. Si febris fuerit valida, ſemina melonum tantùm ſumenda: alioqui iunge amygdala dulcia. Si lenteſcat febris, piſtacia vtiliter præſcribentur: ſi illa pituitoſa fuerit, adde cinnamomum. Accipe ſeminum melonum mundatorum vncias tres: piſtaciorum, amygdalorum dulcium, cuiuſque ſeſcunciam: ſacchari albi vncias quinque: cum aqua roſarum fiat panis mazicus, vel boli. adde ſcriptulum cinnamomi ad libram maſſæ præſcriptæ. Si fuerit frigida materia febris, parentur condimenta ex melle, petroſelino, fœniculo, cinnamomo. Si calida materia fuerit febrifica: illa inſtruantur aceto, ſaccharo, emulſionibus ſeminum frigidorum, ſucco citri, acetoſæ. ſit cibus ſimplex & incertus.

Copia cib.

Vt autem vires remedia, quæ perpetuò his bellum indixere ſpernunt, cibos verò exigunt: ita, ex aduerſo, morbus ſemper remedia poſtulat, cibos autem negat. Propterea ex viribus & morbo fit quædam moderatio ciborum, quæ abit à nutricatu ſanorum. Quare in examen vocare debemus res præter naturam, & vires. Res præter naturam, vt morbum & cauſas eius.

Exactè acutis qualis victus conueniat.

Morbum, vt ſi acutus ſit exactè, hoc eſt, talis qui ſeptimum ſuperat diem, non decimumquartum: hic exactè tenuem diætam poſtulat, vt ſuccum ptiſanæ.

Peracutis non exactè.

Peracutus ſi fuerit morbus non exactè, qui ſcilicet quartum diem ſuperat, non tamen ſeptimum, mulſam indicat vtilem fore: aut ptiſanam colatam paruâ copiâ.

Peracutis exactè.

Sin morbus peracutus exactè fuerit, hoc eſt, talis qui quartum diem non egrediatur huic conferet oxymel, aqua, vel inedia.

Ratione cauſæ morbificæ & virium.

Ratione verò morbificæ cauſæ, Si vires languent cum ſuccorum corruptela, ſæpe offeratur parua cibi copia. Si vires languent in humorum integritate, parum & rarò cibo indulgebimus. Quòd ſi vires validæ fuerint cum ſuccorum corruptela, multum cibi ſæpè offeratur: nam metus eſt de infirmis viribus.

Vſus horũ.

Talem ergo ordinis inibis in his rationem: vt primum ſollicitus ſis de cauſa putridarum: dein de morbo, num ille ſit acutus: deinde de virtute. &

Quæ ſpectant ad vires.

quæ eò ſpectant: vt de temperamento, ætate, conſuetudine, ſtudio vitæ, regione. & quid inter hæc maximè vigeat. Regio aliquid poteſt: nam Trallianus ſcribit, quod etiam iam fieri aſſerit Doctiſſimus Proſper Alpinus, qui nuper in Ægypto Medicinam fecit, & de ea ſcripſit, Ægyptios Medicos peponibus aliiſque fructibus & herbis frigidis ægros nutrire. Galeni verò tempore in Italia paſſim vinum propinabatur febricitantibus. Quidam iam Italiæ populi niuoſam præbent aquam: ac aſſerunt ab eo more ſolemni facto, pauciores interiiſſe.

Tempus alendi. Gal. 11. Meth. 15. & vltimo, Methodicorũ & Dogmaticorũ nutriẽdi modum docet.

Noſtrates etiam libenter à vino abſtinent. Sed quo tempore genio indulgebit æger per febres? In principio decurſus vniuerſalis, cibus offeratur parcâ manu, ſi cum eo quem ſumere ſolebat ſanitatis tempore committatur: in augmento hæc parcitas adhuc accidatur: in ſtatu, parciſſimè habeatur: in declinatione, liberaliùs. Interrogare num ineunte febre & ante febrem cibis liberaliùs indulſerint, ita vt his repleti fuerint.

Notandum.

Nam hi ineunte iam morbo parciùs haberi debent, quàm in augmentum dum ille ſe erigit. Et hi ante phlebotomiam purgari leniter debent: & deinde liberaliùs, Hyeme ſi ægrotet quis, liberaliùs habeatur: nam ſi morbus admittit, vires ſemel abunde ſatiari poſtulant. ſi Vere, quia plethora adeſt, ſatius eſt parum ac rarò alimentum offerre: nam ver ſoluit humores, qui hyeme concreuerant.

Bilioſi nutriendi.

Quin graciles bilioſique ſi fuerint homines, ac ex intemperie calida & ſqualida ſi febricitauerint, vt à Solis ardore ſi vſti fuerint, & fatigatione, inediâ, vigiliis, ſollicitudine, ira, aliiſve ſiccantibus cauſis ſi exhauſti fuerint, ante paroxyſmum etiam, neceſſitate cogente, nutrimento rigabis; metu maraſmi. Horum enim ardor ac ſqualor, ſine madore nutricatus non facilè cedit.

Longæ febres vt habendæ.

Sunt quædam febres quæ lentè in ſummum ſui decurſus ſtatum ac vigorem ſe erigunt, & per plurimos paroxyſmos eò tandem veniunt: quin ipſe illarum ſtatus amplum decurſum habet; ita vt ſtatus illarum generalis, plures paroxyſmos contineat. Ita quartanæ generalis ſui decurſus ſtatus eſt quinque, ſex, vel ſeptem paroxyſmorum. In tali ſtatu non erit præſcribenda inedia, ſed tenuis victus. Vt ſi ineunte tali febre dederis ptiſanam integram cum ouo: in augmento detrahes ouum: in ſtatu dabis ſuccum ptiſanæ: declinante febre, integram offeres ptiſanam, pleniorique manu. Deinde ad piſces, carnes, & illa quæ illi ex more ſunt, conuertat ſe. Sed quâ horâ genio indulgebit febricitans homo? Obſeruandum in primis quænam ſit hæc febris. Si hæc fuerit continua. & ſi ſemper eâdem vi feratur, cibum concedemus eâ horâ quæ illi in more eſt ſano. Sed tamen quibuſdam horis ægriùs febrem ferunt; vt eſt ea hora diei quæ magis calet: nam tunc materia magis putreſcit in vaſis: quare ſæpè ad meridiem ægriùs à febre laborant. Si fuerit febris continua remittens ſe, eâ induciarum horâ æger alatur. Si ſit febris intermittens diu, adferemus cibum quinque vel ſex horis ante paroxyſmum. vt fuerit cibus facilis aut difficilis mitigatu, ita prolixiùs ante paroxyſmum præbeatur: ita ſi venter fuerit ignauior: nam decet vt febris vacuum incurrat ventriculum. Vt, ſi validus fuerit ventriculus, & ſi ſorbitiunculam cum ouo & carnibus exhibere decreueris, id ages quinque vel ſex horis ante inuaſionem febrilem. ſi ptiſanæ ſoli indulgebit, eam ſumat tres horas ante acceſſionem febris. Si febris vacuitas non prolixa concedatur, dabimus cibum inclinante febre. Cùm infirmæ vires languent, notabis quæ ſit infirmitatis cauſa. ſi illa fuerit oppreſſio, à cibis abſtinebis: ſi exhauſtio, dabis. Dum pedes frigent, abſtineant à potu & cibo: donec totum corpus ardori implicitum, à pectore illũ abire ſentit, dumque calor relictis ſpirabilibus partibus, ad pedes deſcendit. Noſtri populares vix à potu, dum per febrilia principia frigore, horrore, aut rigore quatiuntur, arceri poſſunt: indéque fit, vt hic ex intermittentibus ac ſalutaribus febribus, continuæ ac calamitoſæ euadant.

Modus alendi.

Alantur ægri potiùs ſorbili nutricatu, quàm his, quibus mandendo fruimur. Et ſedentes in lecto alantur: nam cùm iacentes cibum capiunt, is fundum ventriculi vix attingit. Deinde à cibo ſumpto ſemihoram ſedeant, vel ſaltem erecti aliquantulum iaceant. Ante cibum memores ſint purgationis oris, nam à febre plurimi vapores feruntur in caput, qui limum quendam linguæ inducunt, qui cùm guſtum perturbet, cibos etiam mala qualitate imbuit. Quin œſophagus ſemper per febres aridiuſculus eſt, ita vt illi vix cibus hæreat, ni rigetur madore.

Potus.

A cruda aqua abſtineant, eſt enim ſitiens, nec meabilis: & propterea amareſcit, cunctandóque putreſcit. Alia ratio eſt aquæ quæ propinatur in cauſo: nã illa remedij rationẽ habet, plenâ enim haurìtur manu, vt peruadat. Aqua cocta commendatur in febribus vbi ventriculus eſt validus. vel huic miſcetur iolabium, vel ſirupus acetoſus. Vel coquitur aqua cũ endiuia, & acetoſa, ſucco aranciorũ malorũ aut citreorum. Iam ægri coquunt acetoſam in acidi lactis ſero. Coquitur etiam hordeum ex aqua:

ſed id quatuor vel quinque horas coqui debet, quò
Potio præſtantiſſima. exuat omnes flatus. Hæc ſuauiſſima aqua mihi in
vſu eſt: Accipe aquæ libras octo : ſacchari vncias
quatuor: cinnamomi vncias duas: coque: & labatur
per manicam Hippocratis. Imminui cinnamomum
In pituitoſa: & biloſa. poterit, prout ardentior flammauerit febris. Si pitui-
teſcat humor febrilis, miſcemus mel, addimuſque
fœniculũ, aniſum, petroſelinum. Si bilis ferocior fue-
4. Acut. 40. rit, miſcebimus aliquid aceti. In pituitoſis febribus
non validis, vbi ventriculus languet, interdum quid
vini remiſcemus, imitatione Galenica; ſeni enim dat
aquam cum exiguo vino: non iucunditatis, inquit,
gratiâ, ſed vt aqua meliùs penetret. modicum ſcili-
cet, ita vt vinum vix guſtum feriat. Mulſa etiam con-
uenit diluta, vel oxymel: æſtate frigidum: hyeme,
calidum. Si his non cedit ſitis, plenâ manu aquam
frigidam, remedij loco propinamus, ſi frigidæ homo
aſſueuit: ſed cruda non ſit materia morbifica. Cùm
melancholicus humor in vitio eſt, incoquimus aquæ
Ius longũ. boraginem, & ſaccharum buglоſſam. Ius longum, à
pragmaticis dictum, potui etiam datur. Conficitur ex
parua carnis mole, affusâ plurimâ aquâ, dum ventri-
culi vis languet, hoc modo: Phiala repletur aquâ:
adiicitur carnem vituli vel pulli adipis expertem,
ſitque ſemicocta: coque in diplomate. Gratum erit
hoc ius, ac odoris expers: nam caro cùm non cruda
ita coquitur, vacat graui odore. Vel ſi æger vellet
diſtillatum bibere, id quoque licet. Coquatur pullus
ex aquæ vberrima copia: dein eum contunde: & vnâ
cum iure immitte balneo maris: bibat id diſtillatum
Vinum. frigidè, ſi fuerit æſtas. Vinum oligophorum conue-
nit album, non auſterum nec fuluum. Tamen illud
8. Simpl. ſemper perpendendum, Galenum ſcripſiſſe, omne
vinum calidum eſſe: quare illud non propinabis, ſi
mentis mouendæ ſit metus, vel cephalalgiæ, aut
phlegmones principis partis, vel ardentis febris. & ſi
falſa deſtillatio iuncta ſit febri: hæc enim à vino in-
crementa ducerent. Verùm ſi nil tale adfuerit, & fe-
bris ſit remiſſior, vinum dabis; ſed non ſuſque dé-
que quocunque tempore, ſed dum ſigna pepaſmi
manifeſtò apparent, ex ſententia Galeni. Quare non
ilico cùm ſigna pepaſmi appârent, ruemus in vinum:
nam vinum datur ea lege, vt quæ iam triumphata
ſunt, à naturæ vi, excludantur: quæ, ſi excludi non po-
terunt à vino, ob cruditatem, geminabitur infarctus.
Diſtingues etiam num ſit intercalaris febris, vel pe-
rennis. In continua febre vbi crudor adeſt, vel etiam
pepaſmus, ſi maxima adſit materiæ copia, coctaque
ſi ſit, da vinum aquoſum, ſi febris non ſit vehe-
10. Meth. 6. mens. Dices, Galenus tamen author eſt, vt vinum,
ineunte morbo, ilicò exhibeatur. Sed ibi loquitur de
Qualitas & copia potus. febre cui iungitur ſyncope. Potus copia cibo reſpon-
deat. Si ventriculo ſit valido, & ſi fuerit æſtas, fri-
gidæque ſi aſſueuit æger, bibat frigidum actu, ſi
Motus & Quies. valida fuerit febris. Si ventriculi vis languet, cali-
dum potet. Niſi ſit quartana, non debebunt ſe exer-
cere: nam quies refrigerat: & ſcribit Hippocrates, ca-
11. Method. lidis naturis otium amicum eſſe. Galenus exiſtimat,
causâ febria vtendum eſſe quæ refrigerant actu, po-
teſtate, & per aliud. In paroxyſmorum initiis non
2. Aph. t. dormiat: nam ſpiritus per ſomnum intrò ruunt vnà
cum calore natiuo; idem illis euenit ineunte paro-
xyſmo. Quare metus eſt ne à ſubito illo raptu ſuffo-
cetur calidum natiuum. Sed dices, Auicennam ſcri-
pſiſſe, ſomnum peſſimum eſſe, ſi quis eum ineat in
ſtatum prouecto paroxyſmo. Reſpondemus, Galenum
affirmaſſe, melius eſſe vt quis dormiat in ſtatu, quàm
ineunte paroxyſmo. Sed Auicenna ſignum id peſ-
ſimum aſſerit eſſe, ſi quis dormiat vigente paroxyſ-
mi robore. De balneis egit Galenus vndecimi Me-
Remedia. thodi vigeſimo. Diximus putredinis priùs cauſis
occurrendum eſſe. Hoc agemus dum obſtructio-

nem, putredinis authorem, abigimus, ac calorem
præter naturam refrigerando ac euentando fuga-
mus, id quod computruit euacuamus ac ſiccamus,
quod vero in putredinem nutat alteramus. Hæc vt
a diæta obtineamus, per febres putridas diximus.
Iam quo modo putrida medicamentis ſint ſubigen-
da, inque naturam priſtinam reuocanda; &, ſi id
fieri nequeat, vt ſecernenda ac pharmacis abſcinden-
da ſint, iam dicendum erat; niſi aliud remedij ge-
nus in primo curationis veſtibulo ſe nobis offerret,
quod non minùs quàm pharmacia morbi ablationem
adfert. Dicitur id phlebotomia. Etenim duorum Phlebotomia.
horum celebrium remediorum, nimirum pharmaciæ
& phlebotomiæ cùm incidit vſus, à phlebotomia
eſt auſpicanda curatio. Niſi tamen validè impleue-
rit ſe ante morbum: tunc enim leniter primò pur-
gandi, deinde vena tundenda, demum validiùs eſt
purgandum. Remedia itaque putridarum febrium
ſunt duplicia, euacuantia, & alterantia. Alteran-
tia maximè dicata ſunt cauſis morbificis & mor-
bis: at euacuantia cauſas auferunt. Euacuantia ge-
minâ facie occurrunt: nam ſunt quæ propriâ vi id
agunt, alia per aliud euacuant: nam inedia id,
alienâ facit vi: at phlebotomia & pharmacia per ſe id
moliuntur. Phlebotomia vt ritè fiat, quædam con- Quibus
ueniant neceſſe eſt, materia, morbi vehementia, opus vt fiat
ætas florens, virium robur. Materia; nam tunc ma- phlebotomia.
ximè ſecari debet vena vbi plethora in vitio eſt. I.
Plethora autem exquiſita duplex eſt, vt cùm vaſis Materia.
contineri ſanguis præ copia nequit, dicitúrque 4. Method. 6.
κατ' ἐξοχὴν Plethora. Eſt etiam plethora ad vires, & De vena
quæ non eſt ex cacochymia, ſed quòd vires tan- ſect. 8.
tam copiam ſuſtinere nequeant. Sed dices, Scri- 1. Aph. 3.
pſit Galenus, in omni febre putrida, ſalutariter ad- 11. Method,
moueri phlebotomiam. Accipienda eſt ita ſenten- 15.
tia Galeni, vt ſeruentur ſeruanda. nam libro quem
aduerſus Eraſiſtratum ſcripſit, reprehendit eos, qui
in omni putrida febre venam ſecant. Et De morbis 6. Epid. 3.
epidemicis ſcripſit Galenus, in biliosis non ſecan-
dam venam: id, dixit Hippocrates, ne quidem Aph. ult.
agendum in ſanguinis ſputo, vbi maximè venæ ſe-
ctione opus eſt. Et Galenus vbi ita ſcripſit vndecimo Senſus Ga-
Methodi, ſubintelligit aliquam plenitudinem: leni.
nam ſubdit, Natura ita onere leuata, domat mate-
riam morbificam. & illud dicebat in diuitum adu-
latores Medicos, qui vetabantur de venæ ſectione.
Nam ex illorum ſententia qui aiunt, In omni febre Refutatio.
putrida venam eſſe pertundendam, quæſtio naſce-
retur, Num phlebotomiæ locus ſit, vbi materia mor-
bifica eſt viſcoſa & craſſa ſine plethora. Sed huic re-
ſpondet Galenus, Si plethora adſit, ſecetur vena: 10. Method.
Si non adſit plethora, ſed cacochymia, illa erit te- 2. 240. c. &
mixta cum ſanguine, nec ita longè ab eo degenera- 9. Method.
uit, hæc phlebotomiam admittit: & hoc eſt, quod 11. c.
dicit Auicenna, Si vrina ſit craſſa: vel hæc materia
longiùs à ſanguine abiit, vt eſt materia viſcida,
craſſa, lenta: hîc non eſt ſecanda vena. Præterea, vt II.
ritè vena ſecetur, opus eſt, vt id ſuadeat morbi vehe- Vehementia morbi.
hementia præſentis, aut ſi eius futuri metus adſit.
Propterea ſexto libro Epidemiôn, ad finem tertiæ ſe-
ctionis, in pleuritide non aperitur vena: nam morbi
magnitudo non aderat. Magnus ſit morbus ex mali- Magni qui
gnitate moris, ſymptomatum magnitudine, cauſæ im- morbi.
manitate, inflammata quia eſt pars princeps, vel
tranſlatione ſymptomaticâ. Tertiò, vt ritè meatur III.
phlebotomia, virium ratio eſt habenda. nam ſi mulieri Vires.
febricitanti menſes non ſatis copioſè ferantur, vena 12. Meth. 5.
huic erit pertundenda: nam criticus hic eſt fluxus,
& de naturæ motu editur; quare cùm vires valent, nec
metus imbecillitatis adſit, hoc licet. Quamuis Galenus 1. Ad Glauc.
aliàs, nec robuſtis in viribus venam ſecandam putâ- 13.
rit, ob metum qui aderat iam futuræ infirmitatis:
nam

nam vbi fames, laborandum non eſt. Si mulier ingrauidata ex febre laborat, viribus robuſtis, ſecare venam, quamuis fœtus perire poſſit: ne fœta & fœtus alioqui pereant. [Vires duplices.] Vires autem robuſtæ ſunt ἁπλῶς, id eſt, abſolutè, vel κατά τι, hoc eſt, ſecundum quid. Abſolutè, cùm partes ſpirituoſæ, carnoſæ ac humidæ, & ſolidæ ſunt robuſtæ. Secundũ quid dicuntur vires robuſtæ, cùm aliqua horum robur habent. Cùm partes ſolidæ ſunt imbecilles, hoc eſt, molliores & laxiores, & faciles reſolutioni, quamuis alioqui carnoſæ & ſpirituoſæ robuſtæ fuerint, nunquam his ſecanda erit vena, vt in pueris, & mollibus albiſque corporibus ac pinguibus. Et vt ſolidæ prohibent ſanguinis extractionem, ita ſi validæ fuerint, eam interdum admittunt, quamuis carnoſæ & ſpirituoſæ labaſcant. Nam ſpiritus duplici de cauſa ſiunt infirmi, reſolutione, & oppreſſione. Si ab exhauſtu fuerint imbecilles, non erit ſecanda vena, etiamſi in carnoſis & ſolidis adſit robur. Dum autem à materia opprimuntur, modò ſolidæ ſint robuſtæ, ſecari vena poterit. [4. Acut.] Ita Hippocrates venam ſecat in pulſus defectu, obmuteſcente etiam ægro, ratione materiæ opprimentis ſpiritus. Quòd ſi fuerit mulier ab vtero præfocata, emaciata, langueat vt in ea carnoſum genus, dummodo ſolidæ partes eius fuerint firmæ, ſecabimus illi venam, etiamſi iam quoque præfocata ab vtero iaceat. Id enim ni fiat, morietur, oppreſſis ſpiritibus à mole. Si ab exhauſtu languor [5. Method. 13.] adſit, non tundenda vena. ita Galenus Romanæ illi [6. Epid. 3. 29.] mulieri noluit venam pertundere, nam quatriduum in inedia fuerat. ita in exquiſita tertiana intermittente Galenus non ſecat venam: nam hæc febris naſcitur æſtiuis caloribus, regione calida, temperie ſicca & calida: quæ cuncta atterunt vires. Si res fuerit tibi cum ægro, cui carnoſum genus ab exhauſtu fuerit imbecille, huic non aperies venam: Sed ſi carnoſum genus ex impuro ſanguine languorem contraxit, ſeca. Nota ergo num turgidulæ venæ emineant: ſi ita, emitte ſanguinem. In ſecundo etiam ſenio eſt triplicis generis imbecillitas: propterea in hoc vena non debet feriri; nam etiam exangues ſunt. [Ætas.] Neque in pueris id agendum eſſe ait Galenus, [11. Method. 14.] vbi putridis febribus occupantur. Quidam doctiſſimi viri putant tamen his aliquando venam aperiendam [Pueris num ſecanda vena.] eſſe, annuente Galeno, libro De curandi ratione per ſanguinis emiſſionem: & ex Auerrhoide, qui teſtatur Auenzoarem filio ſuo trimo ſanguinem detraxiſſe, [Cap. 14. 7. Collect.] ac eum ex acuto morbo ſeruatum fuiſſe. Reſpondemus, Galenum venæ ſectionem illam, ſuo tempore ſolemnem, quæ ad libras exhauriebat ſanguinem, non admiſiſſe ante decimumquartum annum. Et locum Galeni libro De ſanguinis miſſione, de cucurbitulis & hirudinibus fortè accipiendum eſſe. Idem fecit fortè Auenzoar: vel inflammatio illi puero adfuit, non putrida febris. Sed dices, Si morbus phlebotomiam exigit, verùm ſi ætas impedierit, quid agendum? cucurbitis vtar: nam hi, cùm ſanguinem tenuiorem proliciunt, non æquè [Lib. De peſte 14.] diſſiciunt ſpiritus. Ita Raſes agit in lactentibus pueris. Alioqui purga. ſed non ſit laborioſa purgatio. [11. Method. 15.] Sed qua copia emittetur ſanguis? Si plethora ex- [4. De Sanit. 11.] quiſita preſſerit, copioſè educatur. minùs in plethora notha: verùm multò parcius in plethora ad vires. [Quantitas emittendi ſanguinis] Si morbus vrget magnus, notabis num adſit phlegmone. ſi ita, fluat dum mutatur ſanguis: vt dum loco boni fluat malus. Si ſit phlegmones expers, [2. Acut.] educatur donec pro malo effluat bonus: ea enim naturæ cura eſt vt meliorem ſeruet. Liberaliùs abduces ſi [9. Meth.] fuerit ſynochus putrida, quæ focum ſuum in magnis [3. & 10.] habet vaſis. Attamen ſemper collinea ad vires, vt ſi [De curandi rat. 16.] media ſit ætate æger, & viribus ſi fuerit mediocribus, decem vncias exhaurias. Sed ſi tenui habitu fuerit æger, vt ſi in balneis vitam agat, non validè euacuabis. In diuturnis febribus, quales ſunt quartanæ, repetitis vicibus id fiat: nec ſimul plurimum euacua. Regionem etiam in iudicium euoca: nam Auicenna non ita audax eſt in exhauriendo ſanguine ex popularibus ſuis, ac Galenus apud ſuos. Si fluxu aliquo ex- [9. Meth. 5. 224. B.] hauritur æger, vel ſi eius futuri metus adſit, parciùs effluat ſanguis. [Tempus.] At quo morbi tempore aperiemus [9. Method 5.] venam? Quo citiùs, eo meliùs. Si cruditas fuerit in venis, detrudatur, coquatur. ne, quod Auicenna ait, obſtructio reddatur grauior eo attractu. Sed conſidera morbi ſpeciem. Si enim fuerit vehementiſſima febris, illicò ſeca. & deinde ducatur aluus. Si morbus non adeò vrget, & ſi validè ſplendent vires, differre licet. Si vires non adeò validè micant, ſitque acuta febris, ſtatim ſoluatur vena. Quòd ſi non fuerit acuta febris, & tamen non vllam cunctationem ferãt vires, illicò ſeca. Iubet Auicenna, vt poſt quartũ paroxyſmum vena non aperiatur in tertiana febre: nam titubat plerumque tunc virtus. Sed ſi ventriculus doloribus fatigatur, eritne ſecanda vena? Reſpondet Auicenna, Dolor ſedetur primùm, & ventriculus roboretur. Reſpondemus illum loqui de dolore ſecundario: ſed in primario illicò ſecetur. Si perſeuerârit febris, [1. Aphor.] ſecabis à ſoluta aluo horam aut duas horas. Si calor [13. & Ad] nimium æſtuat, ſeca dum ille deferbuit. Tertiana [Glauc. 14.] cùm erit continua, ſeca quinque vel ſex horis ante maiorem afflictionem. Aperietur ergo vena ineunte febre, non tamen in paroxyſmo, exceptis tribus caſibus, authore Oribaſio, qui ex Herodoro id [7. Col. 8.] notauit, vbi periculum eſt ſuffocationis: nam nonnunquam ineunte febre ita irruunt ſucci, vt penè ſuffocent homines. Deinde, cùm periculum eſt conuulſionis. Vltimò, dum dolor excrucians adeſt in paroxyſmo. At quænam vena ſecari debet? ſi focus febris ſit circa iecur, aperiatur baſilica: ſi hæc [Quæ vena.] latet, mediam pertundito venam. [Gal. De curat. per ſang.] Si putrida ſit ex ſuppreſſis menſibus, inferiores venæ aperiantur, ſi [16. & 13.] plethora non te aliò reuocet. nam ſi illa adſit, toti [Meth.] priùs ſtudendum. alioqui ob affluxum copioſiſſimi ſanguinis, illa in venis hiſtericis obſtructio geminabitur; non aliter ac cùm plurimi homines ex eadem porta ſimul nituntur egreſſum. Quin totum corpus non eſt per ægrum locum euacuandum: illud enim iniquum foret, vt afflictis daretur afflictio. Hac ratio- [De Curat.] ne Galenus ſcripſit, vtero inflammato ne moueas [per ſang. 14.] menſes: idem aſſerit de inflammatione obſeſſis renibus & veſicâ. Sed inſignis quædam difficultas obo- [Si fluxus] ritur de vena ſecanda, vbi fluxus adeſt. nam Galenus [adſit, num] narrat, omnes febricitantes interiiſſe, quibus ſecta [ſecanda vena.] in fluxu vena fuit. & Auicenna ait periculoſum eſſe [1. Ad Glauc.] fluxum fluxui addere. & tamen hi authores aliis in locis præſcribunt talia remedia. Quare cuncta rectè diſtingui debent. Eſt enim fluxus alius hominibus ſolemnis, alius inſolens. [Solemnis fluxus.] Solemnis fluxus eſt vel ſanguinis, vel aliorum ſuccorum. Si ſanguinis, vt menſium, hæmorrhoïdum, erit vel copioſus nimis, vel acciſus. Si copioſior, vena erit ſecanda, non tamen reuulſionis causâ, ſed vt naturam quò [9. Method. 5.] vergit ducas. ita Galenus in menſium fluxu diminuto ſecat venam, ſed infernam. Nam talis ſolemnis euacuatio ſemper promoueri debet, etiam ineunte morbo. quamuis alioqui in morborum initiis, nihil naturæ ex legibus erumpat, ſed vi morbi. Sit ſanè ita, in non ſolemni euacuatione: ſed id in ſolemni euacuatione, locum non habet. Si fluxus hic ſolemnis ſit, at aliorum humorum qui à ſanguine ſunt alieni, & ſi ille copioſior quàm decet fuerit, vena non erit ferienda, nec purgandum, ſed potiùs reuellendum. Si copia [Inſolens] acciſior ſit quàm decet, iuuetur: quia natura [fluxus.] aſſoeuit ita euacuari. Sin fluxus non ſit ſolemnis, ille

Digitized by Google

ille erit criticus, vel ſymptomaticus. ſi criticus, erit effuſior. vel contractior. ſi effuſior, emitte ſanguinem, quò reuellas: ſi contractior, iuuetur. Si fuerit fluxus ſymptomaticus, notandum erit, num ille ſe effundat per vias lege naturæ conſentaneas, vel per diſſentaneas. Cùm per diſſentaneas, inhibeatur. ſi per conſentaneas, perpendemus num ſit primarius ille fluxus, vel potiùs ſecundarius. Si ſecundarius, ille erit vel abũdans nimium, vel contractior. ſi nimis abundè feratur, cõſtringatur, & reuulſioni ſtudeatur. Si cõtractior fuerit, debili præſidio irritari debebit, quia fertur per vias lege naturę conſentaneas. Sed quòd ſymptomaticus ſit, & vires titubant, illud auxilium non validum eſſe debet.

Criticus.

Symptomaticus.

Per diſſentaneas.

Per conſentaneas.

1. Epid. 3.

Hoc indicauit Hippocrates in curatione Metonis, qui laborabat ex ſecundario fluxu ſanguinis, nam ſuperuenit is febri ſymptomaticè: nam ſubſtillus erat, nec aderant ſigna pepaſmi. Attamen Hippocrates illi fouebat caput balneo laxante. Non vtebatur phlebotomia, ſed tenui remedio. Ita Galenus ſcribens Glauconi, damnat validum remedium. Sed poſtea prolixiùs aliquantulum de fluxibus agemus, ac peculiare fortè de iis caput ſcribemus. Cucurbita officium interdum ſumit phlebotomiæ, ſed ſenſim euacuat: quare à phlebotomia, perſeuerante ſanguinis vitio, dum vires phlebotomiam non admittunt, ſcarificatione vtimur. locus tepidâ aquâ foueatur. Dorſo hîc non admoueatur: ibi enim cor eſt; at totum corpus per afflictam partem vacuari non debet, ſed ſuris admoueantur. Sed ſi ingrauidata ſit mulier, brachiis affigantur. A ſecta vena, in febribus putridis, vt id quod putruit, ritè ac ex naturæ legibus abſcindatur pharmaco, præparari debet, quò naturæ expellenti & pharmaco trahenti cedat. Nam hoc naturæ munus illúdque ſtudium eſt, vt, priuſquam excernat, ſecernat. Secretio fit attenuando materiam craſſam, lentam incidendo, viſcidam abſtergendo, tenuem incraſſando, calidam temperando. Sed in prima aluo nonnunquam materia fœda eſt: vnde euenit vt remedium integris viribus non facilè materiam coquendam præparandámque attingere poſſit. Quare primò lenientibus vtendum, dein ad præparantia eundum, tandem purgandum. Hæc materia excrementitia detenta in primâ regione aluinâ, vel ſurſum repit, vel deorſum. Si ſurſum, vomitum mouebimus leuioribus pharmacis. Vt ſi materia biliosa fuerit craſſior, accipiemus aquæ hordei tepidæ, vel iuſculi pulli tepidi, decem vncias: ſucci raphani vncias duas: oxymellis ſimplicis ſeſcunciam: miſce pro vomitorio. Si pituiteſcat materia, accipies medium corticem nucis iuglandis arboris, maceretur tota nocte vino: manè bibat hoc vinum. Ab oleo abſtinendum: quia nimis laxat ventriculum, cuius robur in febribus eſt ſeruandum. Quidam in iuſculo, octo vel nouem folia aſari macerant, ius propinant Dicet quis. Qui ineunte paroxyſmo vomunt, his leuior fit febris: ſemper ergo erit vomitus excitandus. Reſpondemus, interdum ſyncopen inferri niſu vomendi, maximè ſi ſenſilis ſit ſtomachus, & homo ſi fuerit naturâ bilioſus, refuſâ ad ſtomachum bile: hinc enim cor trahitur in conſenſum. Quare ita tranſigendum, Si æger dicat ſe leuiùs agere à vomitu, detur. Sin ex vomitu, aut e paroxyſmum inciderit in ſyncopen, inicies primùm clyſteres, & roborantia admouebitis ventriculo, ne materia eò ſe effundat. Dum enim iecur expellit materiam ad ambitum corporis, aliquam etiam partem ad ventriculum eructat, quare vt ea ad inteſtina reuellatur, vtemur clyſmis. Sed in initiis febrium, ad leniendum, debent admodum mites præſcribi. Accipe aquæ hordei libram: ſucci betæ vncias duas: olei communis vncias tres; ſacchari rubri vnciam: oui vitellum: fine ſale. vel ſaltem cum ſcriptulo, fiat clyſma. Alius mediocris roboris, Accipe mercurialis, furfurum, cuiuſque ſemi-

Pharmacia.

De lenientibus.

Vomitoria.

Dubium.

manipulum: fiat decoctio ex aqua. huius decocti accipe libram: mellis roſati & colati vncias duas vel tres: electarii lenitiui ſemunciam: olei communis vncias tres: oui vitellum: ſalis ſcriptulum: miſce, fiat enema. A potentioribus caue. Vbi vires fuerint infirmæ, balani fingantur ex ſale & melle. Veteres ſola mulſa, benè cocta, cum oleo vtebantur ad vſum clyſteris. Per os etiam dantur remedia lenientia, hoc eſt, leniter excrementa per aluum ecientia: nec tamen purgant, hoc eſt, non attrahendo validè, euacuant: ſed potiùs molliendo. Audacter per febres leniendum; timidè purgandum. Hoc agimus ſirupis, bolis, & potionibus. Sirupi alij educunt tenues ſuperfluitates, alij craſſas. tenues, vt ſirupus roſatus: maximè confert vbi venter eſt imbecillior. Sirupus violatus ſolutiuus, cùm acres & mordaces ſunt vitioſi ſucci. Craſſa excrementa abducit mel roſatum & violatum ſolutiuum: nam non ita conficiuntur cum aqua vt ſirupi. Accipe folia mercurialis, itidem & maluæ, hæc infunde melli, eo modo vt roſæ infundi ſolent. Propina cum decocto acetoſæ, endiuiæ, & hordei. Vel boli præſcribuntur lenes. Si tenuior fuerit materia, præſcribemus tamarindos; non enim adeò adſtringunt quàm roſæ. quin Metue caſtigat myrobalanorum ſtrictam vim à iunctis tamarindis. Sint hi acidi, cum quadam ſuauitate & pinguedine. tales enim bilis ferociam obtundunt, naturæque ſtudent. Manna præbeatur ad tenues crudirates, vbi frigidior fuerit hominis temperies, & mulieribus, & pueris. Ad craſſa excrementa porriges ſpecies hieræ: hiera enim vtitur Galenus ad ducendam aluum. Non tamen vtemur ea in continuis febribus, ſed pituiroſis. & in febribus ſuffecerit ſeſquidrachma hieræ. ſed quòd ſit calida, nec ſatis leniat, propterea conſocia illi caſſiam. Craſſa & tenuia educit caſſia. da eius ſeſcunciam: cum aniſi ſemidrachma: adde ſaccharum. Accipe caſſiæ vnciam: tamarindorum pulpæ ſemiunciam: cum ſaccharo. Si flatibus homo obnoxius ſit, flatus eo modo à caſſia fugentur: accipe ſucci endiuiæ, acetoſæ, vel cichorei depurati vnciam: caſſiæ vnciam, ad duas vncias: ſimul traiiciantur per cribrum: poſtea fiat coctio: lento igne deſpumetur. Nam coctione non exuitur vi purgandi. Accipe pruna matura dulcia, coque ex infuſo roſarum, iunge ſaccharum. Vel accipe carnem pomorum dulcium maturorum, coque ex infuſo ſolutiuo violarum. Accipe ius caulium ſemicoctorum, miſce huic acetoſam. Pro tenellulis illis delicatulis accipiemus pruna integra, matura ac dulcia: inſternemus iis folia roſarum pallidarum, & iniiciemus ſaccharum modicè, ac Soli æſtiuo exponemus illa vt modicè ſiccentur. Potio, vbi tenuis materia: accipe ſirupi roſati ſolutiui, ſi laxior fuerit ventriculus, alioqui ſirupi violati ſolutiui ſeſcunciam; adde mannam & pulpam tamarindorum: diſſolue hæc cum decocto acetoſæ; & endiuiæ, ſi bileſcit excrementum. Accipe mannæ vncias duas: ſirupi roſati ſolutiui vncias tres: decocti acetoſæ quantum ſatis erit vt fiat potio. Sin craſſum fuerit excrementum, accipiemus ſpecierum hieræ ſimplicis ſcriptulos quattuor: cum ſirupo roſato ſolutiuo fiant pilulæ, vel boli quinque. Et mox ſuperbibat hunc potum: nam hiera ob amarorem nunquam potari debet: accipe ſirupi roſati ſolutiui vncias quattuor: decocti endiuiæ parum: miſce, fiat potio breuis. bibat ilico à ſumptis pilulis. hoc aperit etiam menſes & hæmorrhoides. Hactenus quo modo aluus debeat prima liberari à fœditate excrementitia: iam de præparantibus. Præparantia alterant occulta vel manifeſta qualitate. Occultâ, vt antidota, quæ occultam abditámque morbi vim frangunt. Vtiliter hæc nouis & inauditis morbis propinantur. Ita vipera exhibita fuit ſeruo Crateri medici Romani. vt prodidit Porphyrius Tyrius libro 3. De differentiis animalium. Qui cùm in inauditum morbum incidiſſet ita,

Lenientia.

Sirupi.

Boli.

7. Method. 11.

2. κρισ. 9. in fine, & 8. κρισ. 2. 710. B.

Præparantia in febribus putridis.

Occulta.

Noui & inauditi morbi.

ita, vt caro aboſſibus diſcederet, nec remediis proficí quicquam potuiſſet, à vipera deuoratam, cùm piſcis more præparata eſſet, carnem oſſibus hærere fecit.

Lib. De ſub figurat. empiric.

Tales tres vel quatuor hiſtorias narrat Galenus.

Manifeſta.

Manifeſtis autem qualitatibus prædictis remediis præparamus, vt apta fiat ad purgandum materia. Sed apta reddi nequit, niſi cognoſcamus quo modo ſit inepta. Eſt autem inepta ratione viarum, materiæ, & formæ.

Gal. 3. De ſymp. cauſ. 2. de dyſenteria in fine.

Dicit Galenus, non ſatis eſſe vt partes attrahant, quò illæ fruantur ſuo nutricatu, ſed & viæ ac materia nutritia benè comparata, vt id fiat, eſſe debent.

Viæ.

2. Aph. 9.

Si itaque viæ non recluſæ fuerint, ſymptomata loco purgationis pharmaco inducentur. Nam cùm purgare conſilium eſt, corpora debent effici meabilia: nam ita ægri alacriter id ferent.

Materia.

Secundò, materia purganda debet parari ad excluſionem: ſi craſſa, attenuetur: viſcida, abſtergeatur: lenta, incidatur. alioqui tormina, vertigines, & cætera mala adferet. Tertiò, forma materiei debet excoli in cultum: vt cùm illa fuerit cruda & inculta, ſirupis coqui debet, & ſeparari bona à mala. Et quamuis fuerit materia cocta, attamen non ſemper poteſt euacuari; ſed ſi viſcoſa fuerit, erit abſtergenda, craſſa tenuanda: mulsâ cum origano id benè conficitur. At materia tenuis cocta ſi fuerit, his non eget: nam quanto humor fuerit tenuior, eo faciliùs euacuatur. Quòd ſi verò tenuis materia cruda fuerit, coqui debebit.

1. Aph. 24.

Propterea Hippocrates ſcripſit, In morbis acutis rarò pharmaciæ eſt locus, idque in incuntibus: atque id adhibito antè ſingulari iudicio eſt faciendum. Dicit, rarò, ineunte tali malo, vtendum eſſe pharmaco. interdum ergo eò veniendum. quando? cùm materia eſt efferа, ne inde calor febrilis augeatur, vires frangantur, néve irruat efferа materia in partem cuius officio vita carere nequit. Galenus ibi in commentario ait, In acutis morbis, initio ſtatim vel circa primum diem, aut non vltra ſecundum, purgatione vtendum. Studebimus ergo vt calor natiuus fortior euadat, nam ille coctionis eſt author: operámque dabimus, vt calor præter naturam abigatur. Notabimus inprimis quænam ſit materia mitiganda, quæque ſit corporis temperies. Præparamus itaque decoctis & ſirupis. Hos ſine aquis offerimus, cùm non petimus vt ad longas vias ſe traducant. Sed cùm materia recedit longiùs, aquis hos diluimus. Præparari ad excluſionem maximè per febres ſolet materia biliosa & pituitoſa.

Pituita vt præparanda.

Si materia fuerit pituitoſa, accipiemus ſirupi de betonica, & oxymelitis ſimplicis, cuiuſque drachmas ſex: decocti betonicæ, & petroſelini vncias quatuor: miſce. ita etiam vtemur eupatorio vulgari, & agrimoniâ.

8. Method. 4.

Galenus celebrat hic oxymel. Sed per febres dum vſus eius initur, accipiat maiorem aquæ copiam. Ego ſoleo in fine coctionis, dum enarratæ iam herbæ ex aqua coquuntur, libræ decocti admiſcere vncias tres aceti & mellis.

Cautio.

Cautio adſit in febribus pituitoſis, vt in corpore non aſſueto frigidæ, in ventriculo debili, aëre frigido, potus ſint actu calidi: nam plerumque ventriculus hîc in vitio eſt. Oxyſaccharum etiam & mulſa commodè præſcribuntur: nam vnà naturæ ſtudent, & cauſam morbificam oppugnant: quod cæteris plerumque negatum eſt.

Bilis vt paranda.

Si fuerit febris biliosa, accipiemus ſirupi de ſucco acetoſæ, & acetoſi ſimplicis, & de cichorei ſucco, ſingulorum ſemunciam: decocti endiuiæ, acetoſæ, hordei, vncias quatuor: miſce: bibat manè. Si materia ſit vitellina vel æruginoſa bilis, commodè coquitur lactuca & flores nymphææ in ſero lactis: dantur vnciæ duodecim: vel ſucci endiuiæ vel lactucæ vncia remiſcetur ſero. Vel ſi iolabium velit, accipe ſirupi de ſucco endiuiæ, de ſucco acetoſæ, cuiuſque drachmas ſex: aquæ endiuiæ, acetoſæ, boraginis, cuiuſque vnciam: miſce. Sed decocta magis placent. Fit in his decoctio ad tertias, ne vires exhalent. Accipe ſirupi de acredine citreorum, de cichoreo ſimplicis, ſingulorum vnciam: decocti acetoſæ, endiuiæ, cichorei, vncias quatuor: miſce. In diplomate quæ fit decoctio non ita exuitur viribus. Accipe foliorum endiuiæ, acetoſæ, boraginis, ſingulos ſemimanipulos: aquæ ſeſquilibram: coque horas quatuor in diplomate. accipe colati huius decocti vncias quatuor: ſirupi de ſucco acetoſæ, roſarum, recentis, cuiuſque drachmas ſex: miſce, vtatur manè & ſerò. Sed ſimplex herbarum, ſeminum, aut fructuum infuſum mihi maximè probatur: ob leptomeriam qua excellunt; qua infarcta faciliùs expediunt per febres putridas: nam id quod tenuiſſimum eſt ſolùm bibit aqua: quod alioqui per coctiones ſurrigitur, ac tenues euaneſcit in auras. Hyeme, vbi non licet infundere aquæ herbas, hoc ego vtor, Accipio aquæ cardui benedicti, cichorei, cuiuſque ſemilibram; (ſi grauis æſtus vrit, affunde aquæ papaueris rhœados vncias quatuor) ſeminis lactucæ & cichorei, cuiuſque ſeſquidrachmam, contunde & tepidè immacera ſimul: expreſſioni adde ſirupi violati, vel nenupharini, aut cichorei, vncias tres. Ita calidam materiam præparamus frigidis ſirupis. at paratâ materiâ calorem fouemus ſirupo boraginis, capillorum veneris, & ſimilibus. Bugloſſi radicem non libenter decoctis remiſcemus: nam præter quam quòd ſitum adferat decocto, etiam obſtruit. ſemina frigida cortice ſuo abſtergent & aperiunt, medullâ nutriunt.

Euacuatio.

Iam nos monent Euacuantia vt illa etiam per febres putridas in vſum ducamus. In febribus putridis materia quia adeſt putris, euacuandi ſeſe offert indicatio. Sed captata ita à qualitate materiæ indicatio nondum perſuadet hoc agendum eſſe. Sed natura ægri in conſilium eſt ducenda. ac videndum, num natura hoc admittat: ſi enim illa ſatisfacit euacuationi, ſuperſedendum. Deinde videbimus quo remedij genere ſit vtendum, num vomitorio, detectorio, diuretico, ſudorifico: quare notabimus quô naturæ ac materiæ fiat inclinatio: & qua corporis regione materia morbifica lateat.

Cautio.

Quin peculiarem etiam ægri naturam notabimus. nam ſi ægrè vomat, vt ſi anguſto ſit pectore, ſi laboret ex aphthis, obnoxiúſque ſit cephalalgiæ, hæmorrhagiæ, veterno, ſi ſcapulæ alarum more emineant, ſi tenui gracilíve collo fuerit præditus, ſi à vomitu ſyncope corripiatur, non propinabimus vomitoria; nec etiam ſi ventriculus habuerit vlcus.

Copia.

Inuento remedio quod commodè exhiberi poterit, vide qua copia offerri debeat. Non enim hoc ſatis eſt, remedia præbere quæ plurimum recrementorum effundant, nam authore Hippocrate,

1. Aph. 25.

excretiones non copiâ & multitudine ſunt ſcienter colligendæ, ſed prout qualia decet feruntur, ægríque ferunt ex facili. Quaſi dicat Hippocrates, Duo ſunt iuſtæ quantitatis tecmeria in omni vacuatione, ægri alacritas, & humoris qui in vitio eſt excretio.

Tempus.

Et quo tempore exhiberi debeat deprehenſum iam remedium, cognitáque poſtquam fuerit copia eius, videndum eſt. Hoc docuit Hippocrates, vbi ait,

2. Aph. 29.

Incipientibus morbis ſi quid mouendum eſt, moue: vt nimirum reuellatur efferа materia, quæ orgaſmo ruit, à nobili parte, doloris acerbitas tollatur, corpúſque perſpirabile reddatur. At ſi materia cruda fuerit pituitoſa, ſemper pepaſmus erit expectandus: nam ab hac præceps periculum non eſt; etenim partim coquitur, & partim euacuatur: vt enim ſunt gradus coctionis, ita & euacuationis eſſe debent: ita fit, vt natura non facilè ſuccumbat.

3. Acut. 11.

3. Epid. 2. 76.

Quare ineuntibus morbis, tenues & feroſos ac biliosos humores euacuabimus cùm non poſſunt coqui, vt in hydrope: craſſos verò, vt pituitam & melancholiam, coquemus.

Vomitoria.

Euacuationem molimur vomitu, deiectione, vrinæ prouocatione, ſudoribus. Vomitoriis primùm vtemur lenioribus: at ſi morbus trahitur, nec remediis concedit, audacter agendum. Galenus dum quartanam curat, probat vomitorium ex elleboro albo, ſi anni totius curriculo domari non potuit. quare idem tunc nos tentabimus.

Cautio.

Cautio adſit ne vomat valido ex remedio, niſi pepaſmo domita fuerit materia morbifica. & potiùs à cibo id agat. Coquuntur pauca folia aſari ex vino, cum melle, macis foliolis, & cinnamomo; bibunt cottidie, vel alternis diebus cyathum. curat quartanas & tertianas. Quidam addunt centaurium, quod febrifugam vocant.

Purgantia per aluum.

De aluum purgantibus pharmacis, ſingulatim dicemus in cuiuſque febris hiſtoria. Propinētur quinque vel ſex horis ante cibum. Sed interdum ilicò à remedio hauſto cibum offeremus, maximè ſi vires fuerint proſtratæ. quia etiamſi materia morbifica purgetur, vnà tamen quid nutricij ſucci excluditur: argumento ſunt hi, quibus in hydrope pertunditur abdomen: nam moriuntur ilicò, ſi tota his aqua conſertim excludatur. Si pharmacum hæſerit orificio ſtomachi, author eſt Hippocrates vt priſanam ſorbeat, quô illud elui poſſit. Superdormiat ſeſquihoram. ſed quô venter eius validior fuerit, hoc minùs dormiat. Somnus tamen maximè prodeſt, dicit Auicēna. Hac authoritate pragmatici præſcribunt pilulas tribus horis elapſis à cæna, & vt totâ nocte ſomno ſe det æger imperant. Sed Auicennæ ſtudium fuit hoc, vt ea ratione calor natiuus promptiùs agat in medicamentum, eiúſque ſopita vis euocetur: hoc enim tempore ſomni pepſi operam dat natura. Sed eo tempore in actum ducitur remedij vis, cùm natura diſtributioni ſtudet, quod fit per vigilias. Hoc, de ſomno, dictum puta de illis pharmacis quæ in nutricatum non abripiuntur. Nam caſſiæ illico cibus iungi debet. Quare dum conſociatur caſſiæ cibus, commodè ſomnus imperatur: alioqui non. Sed videamus, antequam à purgantibus abimus, Num diebus criticis licitum ſit purgare.

An diebus criticis ſit purgādum.

Dicimus, Si nihil indicatum antè fuit, licebit die quarto, ſeptimo, vndecimo, decimoquarto, vigeſimóque die purgare, & ſanguinem etiam abducere: nam non erunt, hoc indicio, critici. Sed ſi fuerint hi dies critici, notandum erit, num illis diebus natura molitura ſit vacuationem, vel non. Si eam moliatur perfectè, Medicus nihil agat. Sin imperfectam moliatur criſin: tu nota num id agat vomitu, ſudore, hæmorrhagiâ narium, ſedis, vel vterinâ. Tunc ſanè leni vomitorio iuuare licet vomitum, frictione ſudores, fotu aquæ calidæ vel hirudinibus hæmorrhagiam: nam hæc in noſtra manu ſunt, ac ſiſti poſſunt. Sed ſi per ſeceſſum natura moueat imperfectam criſin, præſtiterit Medicum hunc non iuuare motum, ne maior quàm par ſit fiat euacuatio, cùm ſemel hauſtum pharmacum reuocari nequeat, nec illud amouere liceat. Naturæ enim is adeſt mos, vt cunctanter interdum moueat, mox validè aluum excludit. Quare poſtridie potiùs erit pharmaco vtendum, quô id quod teſtibile eſt à criſi excludatur. Sed ſi natura impedita, die critico nullam moliatur criſin, pepaſmo ſi mitigata fuerit materia, medicus pharmaciâ vel phlebotomiâ vtatur, ſi certò ſciat naturam id non acturam eſſe. Sed dices, Hippocrate authore, critico die nihil mouendum eſſe. Sed illi ſermo eſt de tali die, in qua natura mouet: nam vires defatigatæ ſunt eo die ſymptomatum vi. Hactenus de critica euacuatione. Sed ſi natura ſymptomaticè euacuationem moliatur, éſtne ea cohibenda? id ſanè affirmare videmus Galenum.

1 *Aph*. 22.

attamen experimur id ægrè ferri ab ægris. Ita deciſionem adferemus huius dubij.

Sympto-matica.

Symptomatica euacuatio vel fit per loca lege naturæ conſentanea, vel diſſentanea. Si per diſſentanea, debet cohiberi: de hac loquitur Galenus. Si per conſentanea ferantur loca, non ſemper debet cohiberi. Nam fallit interdum, cùm primùm mala videtur, quæ tamen benè cedit, vt in Methone, qui quinto die hæmorrhagiam experiri cepit.

4. *Aph*. 46. 47.

Præterea talis euacuatio non eſt cohibenda: nam praui humores copiâ vel qualitate ſtimulantes euacuantur: qui alioqui fortè metaſtaſi aliô calamitosè raperentur. Licet alioqui talis euacuatio cruditatis ſit argumentum, ac ſignum malum; ratione tamen cauſæ bonum eſt, vel minùs malum: nam minùs malum eſt humores educi, quàm in principem partem ferri. Si in otio & quiete hærerent illi ſucci, præſtaret eos non excerni: ſed cùm praui adeò ſint, vt partes irritent, præſtat eos excludi. Cautione hîc opus: Quod, licet ineuntem euacuationem talem non libeat cohibere, minimè tamen à Medico eſt valdè iuuanda, cùm fiat à natura malè agente, etiam ſi fuerit diminuta. nam vbi nata rectè excluſionem mouet, huic auxiliares manus porrigere debet Medicus. Deinde vbi perſeuerat talis euacuatio, ac vires proſternit, erit cohibenda.

Diuretica.

Diuretica verò remedia ſunt duplicia. Nam quæ ἁπλῶς, hoc eſt, exquiſitè ſunt diuretica, leptomeriâ quadam partium excellunt, ſuntque calida & ſicca, ſanguinem fundunt, & ſerum eius ſeparant, vt calamintha, dictamnum, ſemen dauci, ammi, oleum iuniperinum, & vinum. Sed hæc, dum flammat febris, locum non habent. Non exactè diuretica, à tenui ſubſtantia vrinam mouent, non calore; vt ceterachum, capilli veneris, & glycyrrhiza, ſemina majora frigida, hæc vtiliora ſunt febricitantibus. Propterea Galenus vtitur ſolum aqua, in qua petroſelinum maduit. Omnibus febribus tale vrinale commodè propinatur: Accipe capillorum veneris viridium, ceterachi, cuiuſque pugillum: aquæ hordei calidæ ac feruentis libram: fiat infuſio horas octo: adde radicum petroſelini vnciam: expreſſioni colatæ adde emulſionis ſeminum frigidorum maiorum ſeſcunciam: ſirupi acetoſi ſimplicis vnciam: miſce. bibi id poteſt ad decem vnciarum pondus, nam copiâ quadam opus eſt, vt vrina procedat affatim. Tenui & oligophoro vino lac infunditur: Serum id bibitur, adiecto ſucco pauco petroſelini.

Sudorifica.

Sudorifica, potētiora ſint diureticis, & niſi febris immanis ardor impedierit, ſint calida. Si febrilis calor impediuerit calidorum vſum, accipiat diuretici mox deſcripti vncias duodecim: id ad ſudorem abibit. Si pulueribus vti conſilium fuerit, ſint illi tenuiſſimè attriti, vt capillorum veneris folia, ceterachum, fœniculum, dictamnum.

11 *Method*. 9.

Foris admota ſudorem mouent illa quæ laxant, vt oleum amygdalinum, chamæmelinum cum aqua dulci: fricetur hoc cutis, quo ſe fundat illa, & vt acrior fuligo temperetur.

Topica.

Accipe olei amygdalini dulcis, aquæ pluuiæ, ſingulorum vncias duas: vini albi tenuis ſemunciam: nam ita peruadit; modò non ardua febris fuerit. Sal abſinthij etiam commendatur: & decoctum radicum Chinæ.

Epithema-ta.

Epithemata cùm ex rebus frigidis & adſtringentibus fabricentur, meritò ſuſpecta eſſe debent in febribus putridis. nam ab exitu arcent vapores putridos; hinc geminatur putredinis cauſa, obſtructio. Excipio cauſos & peſtiferas febres: in his enim ſtringendum eſt cor; in illis intolerabilis flamma eſt extinguenda.

Empirica.

Ex more noſtro iam pauca empirica remedia accerſimus, quæ tamen à ratione non ſint aliena. Auerrhoës ſcribit, ad ardentes febres ſalutariter propinari aquam anguriæ. Idem melonum, & cucumerum aqua præſtat. Quidam propinant aquam ex ranis deſtillatam: ac dyſenteriam vnà curant. Illi tegi poſtea debent, qui his aquis vtuntur: quô ſudor euocetur. Macerantur tamarindi toto die aquâ, vnà cum berberis, prunis acidis, cum exigua copia ſeminis fœniculi dulcis.

dulcis. interdum vncias duas mannæ cum eo percolant. Clyſteribus quidam vtuntur ex decocto ſeminis maluarum, althææ, hordei, lactucæ, endiuiæ, ſonchi, & quatuor frigidorum: cum oleo nenupharis, violato, cum caſſia. Quidam, in febribus nothis à pituita & bile, in potu dant ſingulis diebus ſuccum betæ cum ſaccharo candido, ad vncias octo, in aurora. Quidam offerunt drachmam agarici, cum calido decocto chamædryos. alij abſinthij decoctum, cum drachma pulueris chamædryos, per horam ante paroxyſmum. Nonnulli drachmam rhabarbari ſingulis paroxyſmis exhibent: dum nondum occupat febris corpora. Alij hunc potum celebrant; ſi anteuerterit paroxyſmum duabus horis: accipe mannæ, caſſiæ, tamarindorum, ſingulorum ſemunciam: bulliant in aquæ libra, dum duæ partes exhauriantur: colaturæ adde olei amygdalini recenter expreſſi vncias duas. Sunt qui duabus horis ante paroxyſmum propinant duas vncias aquæ betonicæ & endiuiæ: cum ſacchari cryſtallini ſemuncia. Commendatur decoctum pentaphylli, agrimoniæ, ac althææ, cum ſirupo violato: hoc triduo exhibetur in aurora. Aliud: decoctum pulegij cum ſaccharo datur horam ante paroxyſmum. Scribit doctiſſimus vir Proſper Alpinus, probari admodum hoc æuo Ægyptiis opobalſami drachmam, ſi ſumatur ex decocto radicis Chinæ, & ſpicæ Indæ, vel ex iure pulli cum radice petroſelini ebullito. mox ſudori ſe dant. ter, inquit,

Admouenda.

eo iure vtuntur. Quidam totum corpus fricant oleo amygdalino amaro & chamæmelino, cum pauco nitro. Incoque aquæ ac aceto roſarum flores. chamæmelum, violas, boraginem, ſemen endiuiæ, & maluarum, fœnigræci, althææ, pſyllij, papaueris: adiecto tandem colaturæ, diarrhodonis abbatis puluere, fiat epithema ſpirabilibus partibus. Succus cucurbitæ cum oleo roſarum pulſibus illitus, pellit omnem febrem. Succus ſemperuiui cum vino, aceto, & lacte muliebri, ſi illinatur plantis pedum, voliſque manuum, & fronti, calorem extinguit toto corpore conceptum, ac ſomnum conciliat. Idem fiet ſi quis pedes fouerit decocto foliorum ſalicis. Bibat aquam plantaginis, roſarum, tormentillæ: & fiat epithema ex decocto agrimoniæ. Accipe pulueris cumini drachmas duas: furfurum vnciam 1 ſalis drachmam: miſce duobus albuminibus ouorum: pedibus ſubdatur, emplaſtri modo. Aliud: Accipe chelidoniam cum radicibus, contunde: adiice ſalis pugillum: aceti parum. veſperi plantis pedum ſuppone. & brachiorum pulſibus impone duo ouorum albumina ſtuppâ excepta. Ego ſaponem, ſalem, & fermentum ſub pedibus apponi iubeo: ſi metus ſit ne ilicò in ariditatem trahantur, folio braſſicæ excipiantur. Si acutus ſit morbus, incoquat acetoſam ſero lactis: bibat. Cucurbita viridis inuoluitur paſtæ, & coquitur in furno: deinde exprimitur ſuccus; in quo tandem còquitur gallina vel perdix: addi poterit hordeum, vuæ paſſulæ, munda ſemina frigida: coque in balneo: poſtremò exprime, & adde ſaccharum. hoc nutrit, modeſtè infrigidat, & robur addit. Coque tria corda ranarum vna ebullitione in vino: hoc tepidum bibat. Propine turante paroxyſmum ſcripulus theriacæ cum aqua ſcabioſæ. Pentaphyllon cum vrtica mortua, & tela aranearum, pulſibus adligatum. In oculos reuoco curationis filum,

Anacephalæoſis curationis.

Aluum ſolue, venam tunde, præpara alienum à
ſanguine ſuccum, purga, ab infarctu liberatam
materiam exclude, incide, attenua,
refrigera, ſicca ea quæ putrue-
re, & elide,
robora.
* *
*

CAPVT XV.

De FLVXIBVS *aluinis, ac de generali eorum curatione.*

MAGNVM negotium ægris & Medicis aluini fluxus facere ſolent. Quare de his, iterum iam agere iubet periculum, quod illi adferre ſolebant, ſi quid temerè ad hos compeſcendos, aut irritandos moliamur. Et vt nil temerè, naturam illorum ac cauſas exploratas habere debemus. Cum excrementum aluinum corpulentum *παρὰ φύσιν* elabitur ex aluo, animaduertemus eius ſubſtantiam vel conſiſtentiam, qualitatem, copiam, excernendi tempus & modum. Conſiſtentia ex lege naturæ ſit cohærens: non dura nec liquida, vt euenit intemperie calidâ obſeſſo hepate, & in affectione iecoraria, cœliaca, lienterica, & cæteris talibus. ſed ſit mediocris ſubſtantia, nec pinguis. vt euenit in ſyntexi. Et copiâ, excrementa reſpondeant cibis. Tempore autem ſi eo, quo per ſanitatem excerni ſolemne eſt illi homini, excludantur, bono eſt. nam vegetam naturæ vim denunciat: vt quæ nihil remiſerit à ſuo officio. Odore non ſint ita fœdo vt in peſtiferis fluxibus. Colore ſint ſubruffo. Excluſionis modus ſit citra moleſtiam. Si ab his ideis abierit excrementum, in vitio erit. Huius ergo cauſas inueſtigemus.

Cauſæ.

Materia hæc excrementitia effluit ex toto corpore, vel ex parte aliqua; vel in aluo gignitur. Ex parte, vt ex cerebro, iecore, liene, meſenterio. ex aluo, vt ventriculo vel inteſtinis. Effluit materia, quòd à propriis vaſis non retineatur: id fit vitio vaſorum, vel facultatis.

Cur effluat materia.

Vitio vaſis, vt cùm elabitur à diſrupto laceróque vaſe. Facultatis vitio, vt dum ſphyncter muſculus paralyſi ſoluitur; tunc enim aſſiduò labitur excrementum. Interdum retentrix vis in vitio eſt, dum intemperie ab humida laborat pars: nam ita eueniunt fluxus lienterici & cœliaci. Expultrix nonnunquam fatigatur, irritata ſuccorum copiâ vel acrimoniâ. Succreſcit autem copia materiæ, & etiam eius acrimonia ex cauſarum internarum, & earum quæ à foris ſunt, non moderato incurſu & vſu. Cauſæ enim internæ crimen habent, errore attractricis facultatis, vel alteratricis vt dum vis attractrix altiùs ſe erigens, plus proleçtat in partem, quàm illi pro nutricatu ſuo opus ſit. Hoc euenit caloris vel doloris potentiâ. Dum verò alteratrix vis immemor eſt ſui officij, quòd pars tacta intemperie languet, procreatur materia ibi quæ qualitate aliqua in vitio eſt.

Cauſæ externæ.

Cauſæ aliæ ſunt externæ, vt ſi hauſtum fuerit pharmacum virulentum, vnde iniqua quædam vis humoribus corporis impreſſa fuit. Aër etiam acriori caloris vi ſi corpus liquârit, ac bili ſtimulos addiderit: vel ſi madidior is, corpora ſuccóſque laxârit. Præterea ſi aër peſtilentiâ infamis fuerit. Cibi etiam hoc faciunt, qui facilè in corruptelam degenerant, vt horæi fructus, & omnes qui excrementitiis partibus circumfluunt. Scribit Auicenna parciorem cibum etiam fluxum acceſſere: dum à nimio corporis accenditur ardore; inde acriorem potentiam induens, corruptelâ acri excretricem vim irritat. Fungi etiam cæteraque talia quæ virulentiam quandam redolent, in fluxum corpus interdum præcipitant. Quidam cibi, quibuſdam antipraxiâ quadam ſunt bellicoſi, vnde in fluxos aluinos vel alias calamitates trahuntur. Picrocholis melicratum turbat aluum hoc etiam interdum molles ac lubrici faciunt cibi: quibuſdam ſtrictâ vi præditis cibis firmatur aluus. Frigidæ etiam potu ieiunis redditur infirma retentrix: & à motu qui mox excipitur à cibo. & à nimio ocio, quod ſecun-

dum

dum eſt in vberrimum excrementum, quod laceſſit
tandem excretricem potentiam. His verò qui alte-
to crure mutili ſunt, κατὰ φύσιν naturæ ſingulis ferè
menſibus per ſedem effluit ſanguis, qui alioqui in
Differentiæ. cruris nutricatum abiturus fuiſſet. Variis labuntur
excrementa ideis. lienteria fertur crudis: cœliaca, ali-
quantulum mutatis, ad chylum quaſi nutantibus.
A materia. Hæc chyliformis materia eſt vel putredine contami-
nata, vel putredinis expers. Si putredinis fuerit ex-
pers, faciem gerit cibi qui in chylum abit. ſi imbu-
ta fuerit putredine, DiarrhϾ nomen induit. Me-
minit etiam Auicenna fluxus merè fæcalis. Si verò
fluxus materia non ſit chylus aut cibus, ſed quæ iam
cibi ideam depoſuit, hæc erit nutritia materia, vel
excrementitia. A nutritia, naſcuntur ſanguinei
fluxus. ab excrementitia, oritur diarrhœa, aut ſanio-
A partibus. ſus fluxus, vt dyſenteriæ euenit. Diſtinguuntur
etiam fluxus à partibus, vnde ducunt ſui motus ini-
tium. nam effunditur excrementum ex toto corpore,
vel ex peculiari aliqua parte. A toto naſcitur diar-
rhœa, & ſyntexis. à cerebro, cerebralis fluxus appel-
latur Auicennæ. A ventriculo, lienteria, cœliaca
paſſio, diarrhœa chyloſa, cholera. A iecore prodit
fluxus hepaticus: à liene, ſpleneticus. à mezenterio,
chyloſus, dum chylus non putreſcit: diarrhœa chy-
loſa, dum illa in putredinem abit. Ab inteſtinis, flu-
xus inteſtinalis, iſque fæcalis; dyſenteria, vel te-
A cauſa. neſmus. Præterea, vt effectrices cauſæ fuerint va-
riæ, variè diſcriminantur fluxus, vt à vaſe dirupto, vel
à laxato eius oſculo. Vel ob ſolutam vim retentricis;
aut expultricis ob vexationem à copia vel acrimonia
ſuccorum. Materiæ vitio euenit fluxus, cùm ea à
benignitate ſua abit, cùm coctrice ceſpitante, vel at-
tractrice nimis vegetâ corrumpitur: vel quòd à foris
iniuriam acceperit, vt à rebus quæ aſſumuntur, ex-
cernuntur, admouentur, & aguntur. Præterea, alius
Signa. criticôs euenit: alius, ſymptomaticôs. Iam ſymbo-
lis quibuſdam interſtinguamus cuiuſque differentiæ
Num criti- ſpeciem. Criticus fluxus noſcitur ex ſignis pepaſ-
cus. mi, & ex euphoria: nam ſi ſymptomaticus fuerit,
Vnde. damnis inde augentur ægri. A toto corpore eum pro-
dire argumento erit, quòd nulla pars in querela fuit,
& febris hominem occupat. A parte aliqua ſi elaba-
tur, hæc in vitio fuit, & excrementum geret ideam
eius partis vnde dimanat. Si à laxata facultate ani-
mali elabatur excrementum, id noſcetur ex paralyſi
ſphyncteris ani. Cùm à fracta vi retentricis obor-
tum malum eſt, elucebunt humidioris intemperiei
notæ, maximè ventriculi & inteſtinorum, & cum
doloris vacuitate effundentur. Expultricis irritatio-
ne qui euenit fluxus, copiâ vel acrimoniâ excre-
mentorum ſe prodit. A foris illatum dum vitium eſt,
relatu aſtantium & ægrotorum id agnoſcitur. Quando
attractricis importunâ vi obortus fluxus, prodromos
aderit calor inſignis, aut dolor. Nam ſi à proſtrata
coctrice fluxus concitabitur, nec calor, nec dolor
aderunt. Quare aſſero, In fluxu aluino critico, im-
Indicationes. pedito, vel effuſiore, aliquid remedij adferendum eſſe:
in moderato nihil. In ſymptomatico fluxu, materia
quæ in vitio eſt, auferenda, & aliò reuellenda.
Deinde partes vnde effluit roborandæ; & ſi à toto,
illud redintegrandum. Iam ad Prænotionem abea-
Prognoſis. mus. Criticus fluxus eſt ſalutaris; at ſymptomaticus
eſt periculi plenus. Quò excrementum aluinum
longiùs abit à lege naturæ, eò plus periculi adeſſe in-
dicat. Quare κατὰ φύσιν excrementa, vtpote nullius
vius, non ſunt periculoſa: at ſanguinea periculi ple-
na. Videndum etiam ex quibus in quæ fiat mutatio.
ſi flauam deiectionem mox exceperit viridis vel ni-
gra, malum. Si eadem labantur ſemper ideâ; ea ita
ferentur ſincera, vel aliis remixta. hæc bona ſunt;
illa, praua. Quæ à principe dimanant parte, præſen-
tius periculum indicant. ita ſpleneticus fluxus mi-
nus periculi habet hepatico. Si ex vaſorum diæreſi
effundantur ſucci, plus periculi habent, quàm ſi il-
la recuderentur lienteria & cœliaca paſſio, quia in
hac retentrix titubat vis, in illa verò aufertur, ægrè
curatur. Cùm verò expultrix vis vitium facit à co-
pia laceſſita, faciliùs redintegratur quàm ſi acerrima à
ſuccorum vi hoc illi eueniret: faciliùs enim accidi-
mus copiam, quàm acrimoniam eluimus. Si ortus
fuerit fluxus à rebus quæ ſunt à foris, faciliùs inhi-
betur, quàm ſi ab internis rebus hæc excrementorum
copia vel acrimonia ortum duxerit, modò venenum
exceperis. Si fluxui conſociauerit ſe nauſea, ſingul-
tus, ſyncope, corporis ſumma tenuitas, ſcirrhus he-
patis diuturnus, ſumma res erit periculi. Deprehensâ
iam cauſarum naturâ ac vi, ad curationem pergamus.
Eſt ne vena ſecanda fluente aluo? Clariſſimi autho- Phlebotomia.
res cenſent periculoſum eſſe, addere periculo pericu-
loſi morbi. & in aluino fluxu ſtupent vires.* Aliis ta- Gal. Ad Glauc. 1.
men locis ſcripſere iidem, fluxum interdum promo- 14 & 5. De
uendum eſſe. Si reſponderimus criticum fluxum Sanit. tu. 2.
non eſſe irritandum, aduerſabimur Galeno, qui hoc & 4 Acu.
affirmat nono Methodi. & ſi dixerimus ſymptomati- 116.* Vt
cum fluxum eſſe promouendum, eandem Maleam Auic. 133.
ferimus, cùm hoc noluerit Galenus vbi ad Glauco- tract. 5. cap.
nem ſcribit. Vt deciſio doctè adferatur, varias flu- 12. & Gal. 1.
xuum naturas perpendamus, & aliquantulum latiùs, Aph. 20. &
vltra aluinum fluxum, illum pandamus. Fluxus eſt 2. Aph 12. &
quidam naturæ ſolemnis; alius eſt illi inſolens. So- 9. Method.
lemnis, vt menſium, & hæmorrhoïdum; qui iure & 5. & 9.
loco eueniunt. Inſolens; vt diarrhœa. Si fuerit ſo- κατὰ τόπ. &
lemnis, ille erit ſanguineus, vel à ſanguine alienus. Dioſc. lib 3.
Si ſanguineus, is erit acciſus, vel effuſior; ſecetur
vena; hîc, reuulſionis cauſa; ibi, quô naturam iu-
ues. Ita Galenus in acciſo menſium fluxu venam 9. Method 5.
incidit infernam; non enim reuellendi conſilium
erat. Ergo in ſolemni ſanguinis fluxu licet pertun-
dere venam. Sed dices, In principiis morborum ni- Dubium.
hil κατὰ φύσιν euacuatur, ſed ſymptomaticè. Reſpon-
demus, ſolemnem excretionem eſſe ex naturæ lege:
quare etiam impellenda & promouenda: non enim
fit à cauſa morbifica, ſed à pellente natura. Si ſolem-
nis euacuatio fuerit aliorum ſuccorum, & ſi copio-
ſior fuerit, non concitanda, ſed reuellenda. ſi parcior
fuerit, auxiliabimur: nam eſt naturæ ſolemnis hæc
euacuatio, atque ex more. Si verò inſolens ſit eua-
cuatio, eueniet criticôs, vel ſymptomaticôs. Si cri-
ticôs feratur, at liberaliùs quàm naturæ in more ſit,
reuulſionis causâ vena aperienda erit, modò ſangui-
nea effundantur: ſi alij humores effluunt, aliis auxi-
liis quàm phlebotomia, fiat venæ ſectio. Si parciùs
ferantur, auxiliandum erit naturæ, pharmaco. Cùm
ſymptomaticôs excluduntur alieni à ſanguine ſucci,
notandum num id fiat per loca lege naturæ conſen-
tanea, vel incommoda. Si per diſſentanea, reuellen-
dum erit ad loca commoda: vt ad inteſtina. Si effu-
ſiùs excludantur per loca lege naturæ conſentanea,
cohibendi, ac nonnunquam inhibendi; quanquam
interdum illud non liceat. Quare obſeruandum,
num hic fluxus qui abit per partes ex lege naturæ
conſentaneas, ſit fluxus primarius, vel non. Prima-
rium voco, qui non eſt febri conſectarius: vt cùm
diarrhœa, vel dyſenteria fatigat abſque febre. Non
primarium fluxum voco, cùm fluxum febris excipit,
hoc eſt, qui febri eſt conſectarius, & hic eſt ſympto-
maticus. Si non fuerit primarius, ſed ſymptomati-
cus, atque is ſi ſit effuſior, etiamſi ſe effundat per
loca lege naturæ conſentanea, erit reuellendum &
ſtringendum. Si fuerit acciſior, tenui auxilio illi ſuc-
currendum erit: nam fertur per loca legi naturæ con-
ſentanea. tenui tamen id agendum medicamine, ne
vires fatiſcant, & etiam quòd ſit ſymptomaticus flu-
xus.

f

xus. Ita egit Hippocrates in ſubſtillo ſanguinis non primario, ſed à febre: & vbi nulla prodroma notabantur pepaſmi argumenta; nam ſymptomaticum illud ſubſtillum erat. Laxat tamen meabiléſque partes reddit ille Senex, fotu aquæ tepidæ. hoc eſt, tenui auxilio ſuppetias fert: & à phlebotomia abſti-

1. *Ad Glauc.* 14. *Method.* 13.3. net. Hoc modo Galenus etiam repudiat pharmaciam in fluxu ſymptomaticôs oborto ac diminuto. Nam etiamſi fundantur ſucci per loca lege naturæ commoda, nec admodum effuſe id agant, non tamen eſt concitandus validis pharmacis. Suffecerit enim myrobalanis & rhabarbaro paruâ copiâ præſcriptis, ac ſæpè repetitis, inteſtinis conceptam materiam eluere,

In primario fluxu. nec tamen nouam attrahere. Si fluxus fuerit primarius ſanguinis, erit is effuſior, vel acciſus. Si effuſior, non modò aſtringere, verùm etiam reuellere licèt phlebotomiâ. Si acciſior, ſecetur vena: nam natura eſt iuuanda vbi ſanguinis vacuatione opus eſt. Si à ſanguine alienus fuerit qui effunditur ſuccus, ſi fuerit copioſior, reuellendum erit frictionibus ac loris, non venæ ſectione. Si parciùs eliditur, pharmaco irritandus: & ita fluxu fluxum curamus. Quia fertur materia per loca lege naturæ conſentanea: & eſt primarius hic fluxus; nec ab antegreſſa febre cor-

Copia educendi ſanguinis, pus labefactatum eſt. Vbi igitur conſilium eſt ſoluendi venam, ea copia abducatur ſanguis, quam eius vbertas, vires, ætas, & ſimilia admiſerint, morbique magnitudo ſuaſerit. Dum euacuandi ſtudio ſcinditur vena, maiori fluat copiâ: cùm reuellendi, minori. Euacuandum vnica vice: reuellendum plu-

Quando. ribus. Quando vena ferienda? ilico, quô liceat tutò

Quæ vena. & ſtatim in vſum vocare ſtringentia remedia. Quæ vena? ſi hepar in querela fuerit, dextra: ſi lien, ſini-

Cucurbitę. ſtra. Cucurbitæ loco venæſectionis dorſo admouentur. Tandem, cùm totum corpus purum eſt, ventriculo adhæreant quatuor horas cucurbitæ, ſuaſore Auicenna: id agendum ſine ſcarificatu. Iam ad Phar-

Pharmacia. Ad cauſam fluxus. maciam. Medicamenta præſcribuntur ad cauſam fluxus, vel ad fluxum. Ad cauſam fluxus; vt illæ variæ ſunt, ita & medicinæ. nam inde eſt quòd modò aſtringentia, modò reuellentia præſcribamus. hæc, vt materia quæ ad inteſtina fertur, reuellatur in alias partes: illa, vt refrænetur impetus ruentis ſucci. verùm his non vtendum antequam corpus à fœditate fuerit liberum. proptereà eſt euacuandum, & materia acris temperanda. Euacuantia remedia locum habent in aluinis fluxibus tum parcioribus, tum effuſioribus. nam materia infixa hæret inteſtinis, ac ita irritat vim expultricem, vt etiam alimenta exigat. Abſit vt demus pharmacum ratione materiæ affluentis; ſed id damus quô hærens ibi materia, expultricémque laceſſens excutiatur. Calamitosè enim hæc materia

Varia ſunt euacuātia. ſupprimitur, dum infixa eſt inteſtinis. Verumtamen audaciùs hoc agendum in fluxu acciſo. Euacuantia ſunt aluina, vomitoria, diuretica, & ſudorifica. Aluina & vomitoria ſint leniſſima: abſtinendum ab his quæ naturæ ſunt infenſa, quæque validè ſuccos rapiunt in centrum corporis, vbi ſymptomaticè per loca commoda fertur materia, parciore copiâ. Tamarindos commendat Auicenna: nam præterquam quòd modeſtè excludant, vnâ naturæ ſtudent moderando feruorem & ſuccorum æſtum, ac partibus robur addunt. Accipe pulpæ tamarindorum ſemunciam, aut quid amplius: conſeruæ roſarum drachmas duas: ſantalorum odoratorum ſemiſcriptulum: cum ſirupo roſato ſumat ex cochleari. Pruna etiam non omnino dulcia commendantur. Præ ceteris tamen nobilitauit Auicenna myrobalanos; nam excludunt fœda, roborant, ac ſtringunt: &, cùm variæ ſint, varios ducunt ſuccos. Celebre remedium eſt ſirupus roſatus laxatiuus, cum decocto tamarindorum. His adde rhabarbarum, exiguâ mole, (ne à toto adducat ſuccos ad inteſtina) ſæpiúſque repetitum: Accipe rhabarbari optimi ſcriptulum vel ſemidrachmam, aut ſcriptulos duos: pulueris corticum myrobalanorum citrinarum ſemiſcriptulum vel ſcriptulum: cornu cerui, vel margaritarum præparatarum ſemiſcriptulum: miſce cum ſirupo de ribes: ſumat ex cochleari. Serum etiam lactis acrem mitigat ſuccum, & hepar refrigerat. Si nullum ſtringendi conſilium fuerit, vtemur infuſis rhabarbari, myrobalanorum, tamarindorum. Sin magis ſtringendum putaueris, his toſtis vtemur. Si validiùs exiſtimaueris ſtringendum eſſe, vſtulatum rhabarbarum in vſum ducemus. Ita agemus dum bilioſa recrementa effunduntur. Sed ſi ab atra bile natum ſit malum; ſumat mel roſatum laxatiuum cum iuſculo pulli. Fiat etiam clyſma ex lacte caprillo in quo chalybs ſæpiùs extinctus ſit: adde mel roſatum. deinde vſtulatum ſumat rhabarbarum. & poſtridie iniiciatur clyſter abluens, qui fiat ex ſucco carnis, vel ex aqua hordei cum eius ſucco & ſaccharo, vel ex lacte & ſaccharo. Sequenti mox die infundatur clyſma hoc: Accipe aquam chalybeatam, cui incoque hordeum mundatum, balauſtia, & roſas ſiccas, pro tribus vicibus. Colaturæ adde ſacchari rubri vncias duas: ſeui ouilli vncias quatuor: trochiſcorum de carabe ſeſquidrachmam: miſce, fiat

clyſter. ſopit mirè dolores. Sed non temerè ſtrin- Cautio.

gendum. nam, vt ait Celſus, Vno die fluere aluum *Lib.4.*

ſæpè pro valetudine eſt, atque etiam pluribus, dum febris adſit, & intra diem ſeptimum id conquieſcat. purgatur enim corpus. & quod intùs læſurum erat, vtiliter effunditur. Verùm ſpatium periculoſum eſt; interdum enim tormina & febriculas excitat, viréſque conſumit; interdum euenit vt fluxus diu ne-

glectus, curari difficilior ſit. Dum ſtringis, vſum re- Temperantia.

mediorum quæ temperant viſcerum calorem vnà inite debes; & leniter hæc etiam ſtringant. Fiant ex roſis, cicoreo; vel ex mentha, ſi materia frigida fuerit. A dulcibus abſtinendum: nam aluum promouent, faciléque bileſcunt: maximè ſi bilioſis feratur aluus. proptereà vſum melicrati interdixit picrocholis Hippocrates. Si corpus naturâ fuerit calidius, decoctis vtemur ex ſoncho, endiuia, dente leonis, cicoreo; nam ſirupi ſaccharum habent, quod facilè fluxui addit. Iunge ſuccum de ribes, vel granatorum, aranciorum malorum, citreorum, limo-

num. Sed cautio adſit, ne his vtamur dum tuſſis fa- Cautio.

tigat. tunc enim præſtiterit viſciditate quadam aluum continere, ac lentore quodam fluxum cohibere: vt farinâ amyli, radicibus conſolidæ, oryzâ: nam hæc pectori non officiunt. Aceto alioqui vti licet, ſi abſit tuſſis, nec inteſtina fuerint ἑλκώδη: nam nulla vlceratione occupata inteſtina roborat & ſtringit. Sin illa imbecilla aut aphthis obſita fuerint, ne oxymel quidem propinandum putabimus. Præſtaret

ſucco concreto cicorei, vel conſerua eius ex modico *Avic.* 36. & 32.

ſaccharo confecta vti, quàm ſirupis & decoctis, niſi exiguâ offerantur mole, authore Auicenna. Clyſteres etiam temperantes ex ſucco hordei liquido, cum ſaccharo commendantur: adde interdum quid tro-

chiſcorum de carabe. Vomitus etiam vtiliter præ- Vomitoria.

ſcribitur. ſed cautio ſit ab oleo: hoc enim, dum ven-

triculum laxat, effuſiorem reddit fluxum. Vrinalia Vrinalia.

remedia, ad diuerſionem, commodè etiam in vſum vocantur. Vbi febri incanduit corpus, dabimus emulſionem ſeminum peponum, melonum, cucumerum, ex decocto ſeminum cydoniorum. alioqui

diluto radicum petroſelini vtemur. Sudorifica locum Sudorifica.

habent intùs & foris. ſi materia morbifica fuerit frigida, decoctis ſudorificis id agemus; quale eſt decoctum radicis chinæ. Quòd ſi materia calida fuerit, balneis prouocabimus ſudores, prouiſione primùm

habita de toto corpore. Quin etiam frictione molli Ad fluxum.

vtemur,

vtemur, vnctâ manu, dulci oleo amygdalino, cum pauco vino albo tenui, ex præſcripto Auicennæ.

Aſtringentia.
3. Method. 5.

Aſtringentia quæ præſcribuntur ad fluxum, ſunt vel narcotica, vel ſtupefactionis expertia. Sed præcipuè animaduertendum num copioſus, vel exiguus ſit aluinus fluxus. vtrumque tamen ſuperfluum intellige: alioqui non eſſet ſtringendum. Si effuſior, validis vtendum ſtringentibus. Si exiguus, debilioribus: maximè cùm metus ſit, ne vires labantur. Eſt tamen ſuus ambitus effuſior fluxui: nam vel longè excedit, vel modicè. Si plurimum, validè ſtringendum: ſi modicè, modeſtè ſtringentibus vtemur.

Modeſtè ſtringentia.

Modeſtè ſtringit roſa, maſtix, terra lemnia, hæmatites lapis, oryza, farina hordei ſiccata in furno, cydonia mala, caſeus vetus aſſatus, & lotus ſæpiùs dum inſulſus euadat. detur drachma, cum ſcriptulo gallarum, & conſeruæ veteris roſarum drachmis duabus. Ita etiam datur coagulum leporis vel hœdi ablutum ſæpiùs: datur cum aqua ſymphyti. Cydoniatum ſoluitur cum aqua antiqua roſata, propinatur. Si frigida ſit materia morbifica, Accipiemus macis, maſticis, caryophyllorum, cuiuſque drachmam. ſumat manè drachmam. Quidam accipiunt turturem antiquum, hunc immittunt vaſi vitreo, abſque vllo liquore, operculo obſtruunt, ac panis maſſâ vndique combinant rimas, & furno immittunt vnâ cum pane: inde fac puluerem, & eum propina manè & ſerò. Diſtillant quidam aquam ex viuentibus ranis: quam propinant remixtam cum puluere à ranarum diſtillatione reſtibili. Si ſanguis effundatur, commendatum eſt ſpodium ſumptum ad ſemunciæ pondus, cum ſirupo myrtillorum. Accipe ſirupi myrtini, ſirupi cydoniorum, & de roſis ſiccis, cuiuſque vnciam: aquæ prunellorum, plantaginis, foliorum quercus, ſingulorum vncias quatuor: miſce, fiat clarum iolabium: propinetur cum aqua roſarum. Aliud; accipe ſmaragdi grana nouem: vertatur in puluerem, ac cribro excernatur, ac ex aqua calida, vacuo bibatur ſtomacho. Auenzoar & Auerrhoës vniones aceto ſoluunt; & corallum, ſucco ribes: cochlear huius ſucci propinatum, dyſenteriam etiam curat.

Fortiter aſtringentia.

Fortiter aſtringit acacia, balauſtia, cortex mali granati, galla immatura, vinum prunorum ſilueſtrium. Prædictis ex quibuſdam adiectis validius in ſtrictionem vinum rubrum redditur. Potens etiam hoc eſt, Accipe corticum granatorum vncias duas: ſeminis nigellæ Romanæ vnciam: granorum tinctorum, ſeminis fœniculi, cuiuſque ſemunciam: radicum cyperi, ireos Florentinæ, ſingulorum drachmas binas: radicum tormentillæ, biſtortæ, ſingulorum drachmas tres: maſtiches electæ vnciam: balauſtiorum, roſarum rubrarum, corticis citri non conditi, cuiuſque ſemunciam: ſumachij ſemunciam: cinnamomi rudi ter contuſi drachmas tres. Coquantur ex lege artis, ex aquæ libris tribus, dum ſuperſit iuris decocti libra: tunc adde vini Gallici ſubaſtringentis ſemilibram: ferueant duabus vel tribus ebullitionibus: & macerentur duodecim horis. Poſtea colentur expreſſione mediocri. De hac colatura excipe cochlearium vnum: cui adde vini ſtringentis tantundem: & cum multo ſaccharo roſato ſubtiliſſimè trito, ac iiſdem probè commiſto, fiat hauſtus breuis, initio cuiuſque paſtus exhibendus. Conſerua etiam ex cornis ſemimaturis validè ſtringit. Scribit Auicenna, cibum in ventriculo à coriandro valenter retineri. Aliud: Accipe boli, terræ ſigillatæ, lapidis hæmatitidis, cuiuſque drachmam: picis naualis, vel maſticis ſeſquidrachmam: coralli rubri, margaritarum, cornu cerui vſti, & loti aquâ plantaginis, ſingulorum ſcriptulum: ſacchari roſati drachmas duas. addo lubenter aliquid caphuræ. Sumat æger cochlear ante cibum, vel ex oui vitello. vel miſce cum ſucco granatorum, vel cum decocto noſtro aſtringente, quod iam deſcripſimus, & vino de roſetta, vel tincto, vt vocant. Aliud: coque folia quercina in ceruiſia, ad dimidias. Ante cibum ſumat drachmam penis cerui ſiccati, ex vino rubro.

Narcotica.

Alia autem ſtyptica dicebam eſſe narcotica: vt, Accipe conſeruæ roſatæ ſemidrachmam: theriacæ ſcriptulum: requiei Nicolai ſcriptulum etiam: dentur ſub noctem. In prauis febribus quæ cum fluxu fatigant, ſolebam decoctis adiicere magnam copiam ſeminum papaueris & capitum eius, cum ſcordio, carduo benedicto, ſcabioſa, ſemine citrij, acetoſa, bugloſſo, & cicoraceis, acore que limonum, adiecto ſirupo de ribes vel cydoniorum. Aliud: Accipe ſeminis hyoſcyami albi, cuiuſque drachmas decem: terræ ſigillatæ, coralli rubri, ſingulorum drachmas quinque: ſacchari roſati antiquiſſimi, quod ſatis ſit, vt fiat electarium. ſumat manè & veſperi drachmam.

Quo modo ipſe chalybs potabilis reddatur.

Si à liene fluxus eſt, ſumat chalybis liquorem: qui hoc fiat modo: Accipe chalybis limaturæ libram, quam ablue aceto: dein cola, ac limaturam extende ſuper pannum, & inſperge ſemunciam caryophyllorum in puluerem redactorum: viginti quatuor horis ita hæreant. Deinde accipe ſex vel octo libras vini potentiſſimi, quale maluaticum eſt, (ſint vina alba) vitro ſimul infundantur, ac ſolibus æſtiuis exponatur: alioqui in balneo maris foueatur, & cottidie vas agitetur. Liquitur illa limatura ferè tota. ſumat ex eo vino manè cochlearium vnum aut alterum, & affundat tantundem aquæ plantaginis, vel vini.

Foris.

Auicenna admonet olea aſtringentia ventri, vt balauſtiorum, roſarum, myrtinum, cydoniorum; ex oleo omphacino parari hæc debent. Si frigidior videtur materia, vtemur oleo maſticino, cum nuce cupreſſi, mentha, caryophyllis, ladano, abſynthio. alioqui iungemus acaciam, corallum, balauſtia. Accipe foliorum cydoniorum, meſpilorum, prunorum ſilueſtrium, cornorum, corticum malicorij, roſarum ſiccarum, cum fructibus ſingulorum: ferueant in aqua: & colaturâ foueat ventrem & pedes.

Cautio de ſtupefacientibus.

Sed religioſè tranſigendum in narcoticorum vſu, & obſeruandum, quod monuit Auicenna, vt miſceas quæ mitigant veneficium in his algoris. Refert enim is author, ab enematum opiatorum vſu, quendam obiiſſe: quare non ſine diſcrimine per os iis periclitamur. Iunge ergo caſtoreum, crocum, myrrham, lignum aloës verum. Hac ſerie: primùm admoueantur fotis: deinde indantur ſuppoſitoriis & clyſmis: vltimò per os exhibeantur. nam periclitari præſtat de frigore ventriculi, quàm permittere vt homo intereat. Talia hæc ſint, inquit Auicenna, quæ vnà incraſſant materiam affluentem, ac partem quæ infrigidant: ita materia ægriùs effluet. Sintque ſomnifera: per fluxus enim vigiliæ fatigant. præterea dolorem ſedent, maximè ſi cuncta in calorem conſpirauerint, vt materia, aër, corpus.

Victus.

A victu abſint dulcia, aquea, ſalſa, aroma validum fragrantia. Ouum coquatur ex aceto. Paſſulæ conueniunt ſtringentes: fuge dulces. Coquantur cibi cum malis cydoniis, ſymphyto, plantagine, oryza, ſumachio, aqua roſata. Abſtine à liquidis, modò non ſit fractus æger, aut validè à febre fatigetur. tunc hordei farinam furno inde vnâ cum pane: ex ea puls coquatur, cum ſucco granatorum, vel de ribes.

Potus.

Potus fiat ex aqua chalybeata & aqua plantaginis. vel plantago coquatur ex aqua hordei. Si tuſſis moleſta ſit, adiice radices ſymphyti. Modò febris admittat, iunge vinum auſterum. Potet frigidum, niſi phlegmone, obſtructio, aut frigidior intemperies eius vſum renuant. Parcâ tamen manu potet. niſi fortè remedij loco potari vinum liberaliùs velis: vt, reuulſione, ſudores aliò vocent orgaſmum ſuccorum, nimirum ad peripheriam corporis. ita iuſſit Auicenna ad ebrietatem potandum

dum eſſe. Sed id ſemel, remedij vice, agatur. Verùm aliis ſudorificis id longè feliciùs moliemur & tutiùs.

Somnus.

Partes infernæ ſint in otio. A cœna propinentur ſomnifera ex decocto oryzæ cum conſolida, & emulſione ex duabus vnciis ſeminis lactucæ, & duabus aut tribus drachmis ſeminis papaueris. Subitus terror reuocat aluum. Subdo, coronidis loco, quædam empirica.

Empirica.

Accipe limaturam chalybis, hanc ablue cum muria, & dein cum aqua dulci. tum demum ſuperfunde acetum acerrimum, quod ſupernatet quatuor digitos. Soli expone dies aliquot, ac nouum ſubinde affunde acetum; ita tenuior fiet limatura. Aperto vaſe per integrum diem reuerbera, dum euadat rubicundiſſimum & læuiſſimum. Coque iterum dio cum aqua pluuia. Ex eo poteſt fieri oleum, vi aquæ vitæ. Dabis guttulam cum conſerua roſata vel ſymphyti. Corduacommeodat philonium Perſicum. Aliud: Vino rubro infunde limaturam chalybis ab igne candentem: id decies repete: remiſceo quid eius vini, cum alio vino quo vtitur. Pulueriſatam verò illam limaturam ablue aquâ: dabis ſemidrachmam cum conſerua roſata. Sumat cotidie drachmam ſucci acaciæ ſolutam aliquo liquore. Immittuntur vino auſtero pruna ſilueſtria. Fiunt etiam clyſteres ex decocto ſucci acaciæ. Accipe radicum tormentillæ, radicum pimpinellæ, cuiuſque ſemunciam: zedoariæ, cinnamomi, macis, ligni aloës, ſingulas drachmas: ſacchari parum: ſumat drachmam. Vt ventriculus redintegretur languens: accipe ariſtolochiæ rotundæ radices quinque: menthæ, roſarum rubrarum, ſingulos manipulos: calami, galangæ, zinziberis, cuiuſque duas drachmas: maſticis ſemunciam: olibani drachmas duas: bulliant ex aceto: & ſpongiâ admoue ventriculo hoc acetum: vel panis aſſus eo madeſcat.

Cautio.

Sed cautio per febres adſit, vt quàm frigidiſſimis ex his vtamur, vel ſaltem minùs æſtuantibus.

CAPVT XVI.

De Synochi putridæ, hoc eſt, Febris Continentis putridæ Natura, Cauſis, Differentiis, Signis, Prognoſi, & Curatione.

SVPRA egimus de Synocho non putri, hoc eſt, de Ephemera multorum dierum, quam vocant Latini Continentem non putridam.

De ſanguinis putredine.

Iam ad eam venio cui originem dedit ſanguis putredine obſitus, quæ dicitur Synochos vel continens putrida.

4. Collect. 31.
2. De diſ. feb.
11. 9. Meth.
4. 2. Criſ. 6. 11.

Inter maximos authores maxima fuit quæſtio, Num ſanguis putreſcat. Auerrhoës ait tam arduam fuiſſe hanc quæſtionem, vt Galenus dubius hac in re deprehendatur: cùm modò affirmare, modò hoc negare videatur. Sanè Galeni ſententia fuit, ſanguinem bilioſum dici poſſe, cùm in bilem receſſit: hoc eſt, dum eſt mutatio illa ἐν γινέσθαι, non autem ἐν γεγενῆσθαι.

De Plethora 10. Ariſt. 3. Hiſt. animal. 19. & 2. De Part. animal. 9.

Dum enim putreſcit, remanet adhuc ſub forma ſanguinis: quia nondum perfecta corruptio eſt: nam dum ita putreſcit, plures adhuc intactas putredine partes habet. Non aliter ac vinum dum aceſcere, & ad acetum abire incipit, nondum acetum euaſit; nam plures adhuc partes illæſas habet. Ita etiam ſanguis dum putreſcit, poteſt ſanguis vocari: nam adhuc ad priſtinam naturam reuocari poteſt. Tunc quamuis ichoroſa eius ac tenuior pars non fiat bilis, attamen illi ſimillima redditur. Hinc eſt quòd paroxyſmi eius, febris faciem quandam induant bilioſæ ac tertianæ: qui tamen, authore Galeno, mites ſunt,

2. De diſ. feb. 11. 2. Criſ.

etiamſi magnis claudatur materia venis. propterea aliquomodo bilioſa dici poteſt. & tempus aliquod datur certum, in quo aliæ partes ſunt putrefactæ, aliæ putreſcunt, aliæ diſpoſitæ ſunt ad putredinem. Propterea dicit Galenus ſecundi De febrium differentiis vndecimo, Pleuritici cùm rubrum expuunt, tertianarium habent motum: vbi verò ſupra modum aſſatur, mutatur penitus pars tenuis in pallidam bilem. primò verò erat in confinio bilis collocatus humor. Febris autem, inquit, fit pro ſpecie humoris, in quem ſanguis mutatur. Cap. 3. De hac re priùs etiam egimus: quare ſuperſedeo. Hactenus de natura eius.

Cauſæ.

Cauſam agnoſcit maſſam ichoroſam ſanguineam, quæ in magnis venis putreſcit.

Sanguinis vox homonyma.

Eſt enim ſanguinis vox homonyma; duobus enim modis intelligitur: primò, pro puro illo & ſincero humore ſumitur, qui propriè ſanguis appellatur, ab aliis tribus humoribus nutriciis ſecretus. Secundo modo, pro omnibus quatuor humoribus qui in venis continentur, quibus apertis effluit ſanguis quatuor humoribus præditus. Hi humores ſinguli ſuis perfunduntur ichoribus, ceu lac ſero. Eſt ergo ichor ſanguineus, bilioſus, pituitoſus, melancholicus. Hic ichor ſanguineus maximè in vitio eſt.

Ichor eſt cauſa.

Sed dices, Si febres ex ichore naſcuntur, ergo hydropicos maximè fatigabunt. Sed horum ichoroſa materia nullam analogiam habet cum ichore ſanguinis qui copia in vitio eſt. verùm hydropicorum ichor potiùs qualitate in vitio eſt: vt in pituitoſi ichoris culpa. Propterea Galenus ſcripſit, eorum qui laborant ex ſynocho corpora, eſſe robuſta ac calida. 9. Method. 3. Ichor ergo ſanguinis ad putredinem abit. Si enim ſanguis ipſe in putredinem traheretur, non ferrent hi ſanguinem ad lipothymiam vſque abduci. Dicit Galenus, corpora calidis excrementis circumflua, hac febre tentari. Igitur calida recrementa putreſcunt: & nihil æquè facilè putreſcit ac ichor; quod in vino obſeruamus. Primò itaque putreſcunt ichores: progreſſu, niſi occurratur, etiam ſucci alimentales trahuntur, & tunc ſynochi peſtilentes naſcuntur. Sed ad conſtituendam ſynochum non peſtiferam, ſatis eſt vt putreſcant ichores. Sed dices, Cur non cuncti quibus plethora moleſta eſt, ſynochis implicantur? Quòd circumfluant non cuncta plethorica corpora hoc ichore: eſt enim præter naturam. Quare primùm neceſſe eſt vt cauſa accedat, aſtrictio, obſtructio, intercepta tranſpiratio, repletio, inſolens exercitatio, eò ichores, qui putreſcunt. hi naſcuntur ex horæis fructibus, & aquoſis. Et, ſi ſanguis putreſceret in maioribus vaſis, quo modo viuere poſſit homo? & qua vi tam facilè ſuperaretur malum? affirmat Galenus, ſynochum quarto die iudicari ſolere. 3. Criſ. 4. Gignuntur ergo hi ichores in corporibus plethoricis, cùm intercipiuntur fuligines & vapores: hinc ichorum copia, qui paulatim putreſcunt, interceptâ tranſpiratione. Et niſi occurras, trahuntur nutricij ſucci, vnde ſynochus peſtilens. In hanc prompti ſunt iuuenes irrigui ſanguine, in otio degentes, quique ſubitò ab inedia ad epulas deliciaſque ſe vertunt.

Differentiæ.

Ad Differentias venio. Σύνοχος eſt febris συνεχὴς, nullis paroxyſmis diſtincta. In hoc enim differt ἀπὸ τοῦ συνεχοῦς πυρετοῦ, hoc eſt, à continua, quòd hæc paroxyſmos habeat pro humoris à quo genitur ſpecie. Si namque eam pituita excitauit, cottidie effert ſe; ſi bilis, alternis; ſi melancholia, quarto exacerbatur die. Verùm ὁ σύνοχος, hoc eſt, continens, nullas huiuſmodi mutationes habet, ſed ab vno paroxyſmo, eodem ſilo, nullis paroxyſmis interſtincto, ad finem fertur. Huius tamen tres differentiæ ſtatuuntur. aut enim perennis ille paroxyſmus æquali fertur pede, ita vt nec ſe efferat, nec dimittat toto ſuo curriculo, quæ σύνοχος ὁμότονος ſiue ἀκμαστικὸς appellatur: vel ſenſim altiùs ſe euehit, dicta ἀναβατικὸς & ἐπακμαστικός. vel pedetentim ferociam ſuam remittit, παρακμαστικὸς dicitur. Præterea ſanguinea hæc materia vel leniter putreſcere incipit, vt cùm ad benignum alimentum verti iterum poteſt.

tunc quamuis tenuis eius pars non fiat bilis, attamen illi ſimillima redditur: adeò vt Galenus interdum *2. De diſ. feb. 2.* has ex flaua bile naſci dixerit. Hinc eſt quòd paroxyſmi interdum tertianæ ideam æmulentur: ſin ad melancholiam abeat ſanguis, quartanam quadam facie exprimant: idem in aliis ſuccis euenit. Sed tamen mites ſunt hæ febres, inquit Galenus, *2. Criſ. 12.* etiamſi magnis in venis ſtabulentur. Sin adeo in putredinem degenerârit, vt redintegrari nequeat in priſtinam naturam, fient tertianæ acceſſiones. Iam ad ſigna. **Signa.** Eiſdem ſignis ſe prodit quibus ſynochus non putrida. ſed manifeſtioribus: longè enim acerbior feruor hîc fatigat ob vim putredinis. Guttur flammam & quaſi tumorem recipit: nam in glandulas ſpongioſas gulæ reſudat acris humor ex venis, & acerrimis replentur vaporibus: & propterea ægrè lingua officium ſuum facit. *Trall. 11. lib. 2.* oculi ſunt lachrymabundi: nam ſanguine abundant eiúſque ichore, qui acrior ad oculos reſudat. Pulſus idem qui in ſynocho non putri: ſed inæqualior. hîc tamen, analogiâ ad aliarum febrium pulſum, dici poteſt æqualis: ſed per ſe eſt inæqualis: velociter enim ſe contrahit; tardiùs ſe diſtendit. Vrina his eſt craſſa, turbida, rubra, hypoſtaſis expers. Exanthemata ſæpè toto corpore efflorеſcunt liuida, nigra: adeò vt ideam ducat peſtilentis: eſt tamen morbus hic mitiſſimus & periculi expers. Fit enim hoc, quòd pars aliqua ſanguinis pellatur in cutem. Quin & talia nonnunquam per intercalares eueniunt febres: ſed metus abſit: non enim poteſt, vt aliqua ratione peſtilens febris intermittat. Hæc febris nunquam fatigat eos quibus contigit habitus corporis gracilis; ſed plethoricos & homines venoſos inuadit: nec ferit ætatem frigidam & ſiccam. Illa indoles huius febris eſt, vt totum ilicò hominem caloribus inuoluat, ſine prodromo frigore, horrore, aut rigore. **Prognoſis.** Ad prognoſin abeo: qui enim exercitationem peculiarem velit, legat Galenum nono libro Methodi, vbi duos iuuenes proponit, quorum vnus putridâ, alter ex non putridâ laborat. Ineunte morbo ſi euacuatio valida fiat ſponte, conſtantibus viribus, bonum ſi non perennant. Exanthemata à pepaſmo trinco die effloreſcentia, bona: alioqui calamitoſa. Si pepaſmi ſigna diu non appareant, facie inſtar ſphæræ turgida, tornatilem vocat faciem Auicenna, *17. Contiventes.* perlongum futurum morbum inde ſignificatio fit. Scripſit Raſes, ſe experientiâ exploratum habere, quòd, vbi ſynocho inuolutis aluus immemor officij redditur, ceruix & collum grauantur, in procinctu eſſe phrenitidem vel lethargum. A quarto die deſinit plerúmque. Si inſurgat ſemper febris, linguáque reddatur nigra, vrina craſſa & nigra, oculíque refugiant lucem, calamitoſum: nam increſcens hæc febris labefactato in ægro, cauſæ validam denunciat vim, ac mortem. Sin decreſcens ſit febris, ſine his notis, ſalutaris erit. Homotonos verò ambigit inter has: tanto ſecurior, quanto ab anabatico longior. Facilis à non continente putrida, in putridam; & ab hac iterum in tertianam continuam, vel in peſtiferam tranſitio eſt. Sunt periculi expertes, ſi rectè tractentur. Quartum diem curioſè obſerua; ſi tunc pepaſmi elucent ſigna, criſis fiet die ſeptimo. Auicenna docet, tantum temporis intercurrere inter exordium huius febris, & prima pepaſmi ſigna, quantum ſpatij eſt inter pepaſmi ſigna, & ſolutionem. Vt ſi primæ notæ pepaſmi in conſpectum venerint die quarto, ſoluetur febris die ſeptimo: ſi die ſeptimo eluceant hæc ſymbola coctionis, ſoluetur decimoquarto: eò enim vſque excurrere poteſt. **Curatio.** Iam ad curationem abeo. Duo præcipui ſunt curationis ſcopi. vt nimirum ebullitio ſanguinis ſedetur; & ne ampliùs putreſcat ichor ſanguinis, vtque id quod facilè in bilem abit, excludatur. Ebullitionem ſiſtunt victus bona ratio, & remedia. **Diæta.** Victus, vt fraga, pruna, ceraſa acida, mala punica & aurantia, cucurbitæ. Sit cibi parca quantitas. abſtineat à carnibus, & à rebus dulcibus; nam validè nutriunt. Veſcatur portulacæ maioris ſtolonibus coctis. Potet aquam hordei, vel tenuem cereuiſiam. abſtineat à vino. Confert etiam aqua cum ſucco granatorum. Melicratum non conuenit, quia putredinem in ſynocho auget. Aluus ſi ignaueſcat, ſollicitanda erit enemate, ex decocto maluæ, althææ, hordei, lactucæ, endiuiæ, ſonchi, ſeminum cucumerum, & melonum: cum oleo violato, nenupharinó; addе caſſiam. Inter medicamenta eſt aquæ frigidæ potio, *9. Method 5.* modò venæ ſectio poſthabita fuerit: nam hæc, abſque frigidæ vſu, ſæpè abegit hanc febrem. **Præparanta.** Parabitur ichor bilioſus ad exclusionem decocto & ſucco de ribes, tamarindorum decocto: cum ſirupo lactucæ, nenupharis. boraginis, de iuiubis. Accipe foliorum lactucæ, portulacæ, nymphææ, endiuiæ; cuiuſque pugillum: tamarindorum vnciam: fiat decoctio ex aqua hordei. huius decocti accipe vncias quatuor: ſirupi de iuiubis, & oxyſacchari, cuiuſque vnciam. ita caſtigabis ſanguinis tenuitatem, refrigerabis, & vias parabis ad excluſionem. Scribit doctiſſimus medicus Proſper Alpinus, hoc æuo, per has febres ab Ægyptiis propinari anguriæ aquam: quam Auerrhoës etiam teſtatur peculiari dote dicatam eſſe feruentibus febribus. Ita etiam prabent aquam cucumeris, & melonum: à quarum potu rigunt ægros in ſpem ſudoris. Alij, inquit Proſper Alpinus, propinant plurimam aquam in qua tamarindi, berberis, & pruna, cum paucis fœniculi ſeminibus macerata fuere. Si corpus exanthematis fœdetur, metus abſit, ſolue venam ilicò. **Phlebotomia.** Dices, Natura ad peripheriam inclinat, ac eò humorum colluuies rapitur: hæc non impedienda. Reſpondemus, collineandum eſſe non ad exanthemata, (quæ ſolùm feruente paroxyſmo effloreſcunt, móxque ſedatâ acceſſione euaneſcunt) ſed ad cauſam antecedentem: nam infarctus alioqui geminabitur. Sermo nobis eſt non de exanthematibus quæ per febres peſtiferas ſe in conſpectum dant, ſed quæ in ſynochis effunduntur. Si alicubi venæſectio locum habet, is hîc eſt; hæc enim recludit infarcta, quæ alioqui in peſtiferam vim degenerarent: mera enim plethora hîc in vitio eſt. Protrahemúſne ergo ſanguinis eductionem ad lipothymiam? Periculi ſanè plenum eſt hoc remedium in hoc moruum more, vbi ab ingluuie cruditatibúſque infarciuntur corpora, ac obrutum his ſtupet calidum illud nobis à primo ortu conſociale. illud eſt quod putredini frena inijcit, ne latiùs exiliat. hoc, inquam, animi deiectione deijcitur. **Cucurbitæ.** Cucurbitæ ſuris affigantur ſcarificatis altioribus plagis. nam in Ægypto, inquit D. Proſper Alpinus, tria vel quatuor ampla vulnera ſuris inferunt ſcarificando, ac vberrimè ſanguinem proliciunt. deinde cucurbitas admouent ponè aures ad ſpinam: vel pertundunt venam frontis, vel temporum arteriam, ſi perennes vigiliæ fatigârint. Auerrhoës & Auenzoar feriunt frontis venam. **Purgantia.** Cùm materia excluſioni parata eſt, purgetur ſanguis modeſtè. vt mannâ, vel ſirupo granatorum laxatiuo, tamarindis. Accipe mannæ, caſſiæ, tamarindorum, ſingulorum ſemunciam: bulliant in libra aquæ endiuiæ ad exhauſtionem duarum partium: colaturæ adde ſirupi roſati vel violati ſolutiui vncias duas. Si bolum malit, Accipe pulpæ tamarindorum, caſſiæ recenter extractæ, cuiuſque drachmas ſex: ſucci condenſati fumariæ ſeſquidrachmam: fiat bolus, aſpergatur ſaccharo. Si potum velit, Accipe tamarindorum ſemunciam: myrobalanorum corticum citrinarum, drachmas tres: paſſularum Corinthi, ſemunciam:

fumariæ ſemimanipulum: infunde ſero caprillo: co-
latæ expreſſionis accipe vncias quatuor: mannæ
optimæ vnciam vnam; duas, vel tres. vel eius lo-
co caſſiæ recens extractæ vnciam. Epithemata fiant
ex equa roſata, violata, nymphææ, adiectâ caphurâ,
croco, aceto. Moue vrinas ſeminibus frigidis, aſpara-
Roborantia. gis, capillaribus, cicoraceis. Purgato corpore ac ſe-
data febre, aboleantur veſtigie putredinis, quæ ſan-
guini inuſta ſunt; & partibus robur addatur. pro-
pterea cottidie vtatur conſerua de acredine citreorum:
& ipſis citrus malis: & ſuperbibat cochlearium
aquæ diſtillatæ ex totis citreis: conſerua roſarum,
boraginis, bugloſſi, lectuca condîta: remiſce quid
Ad vigilias. ſpecierum diarrhodonis Abbatis. Si æger ſomni ex-
pers fuerit, vtatur noctu emulſione ſeminum papaue-
ris, & ſeminis pſyllij, quæ extracta ſit in aqua lactucæ,
cum ſirupo papaueris.

CAPVT XVII.

De Febrium Continuarum putridarum, vt de C A V S I, *hoc eſt, Concluſa & ardentis febris, & de Tertiana continua, reliquarúmque febrium continuarum natura, Cauſis, Differentiis, Signis, Prognoſi, & Curatione.*

CAVSOS hæc febris dicitur, quòd ardoris
plena videantur omnia in hac febre: potiúſque
calorem, quàm putredinem præſeferre. Interdum
Quid ſit. quæuis valida febris ita appellatur. Eſt autem Cau-
ſos vel febris ardens exquiſita, febris continua bi-
lioſa, à bile putreſcente non longè à corde. Per
bilem intelligo bilem ichoroſam, & humorem bi-
lioſum nutricium, ſiue is in propria natura putreſ-
cat, ſiue mutetur in excrementitiam. Bilis enim
conſiſtens in maioribus venis & arteriis, ſanguini
reliquo infuſa, facit febrem ardentem eadem ſegre-
gata à ſanguinis concretione, facit tertianam exqui-
1. Epid. 2. 19. ſitam. Eſt namque eadem materia tertianæ & cau-
& 2. Criſ. 6. ſi: ſed hoc intereſt, quod inter herpetem & eryſi-
Auer. 3. Col- pelas: Nam materia cauſi eſt ſanguini affuſa. Bilis
lect. 4. 7. 11. itaque nutricia, putredine abit in excrementitiam,
vel in propria natura corrumpitur. & vtcumque pu-
treſcat, febrem proferre poteſt. etenim excrementitia
bilis, cùm per ſeceſſum non eliditur, ſed cùm per ve-
nas rapitur, febres adfert. Diximus in definitione
hanc bilem putreſcere non procul à corde: nam bilis
putreſcere poteſt in magnis, paruis, cordi proximis,
vel ab eo remotis vaſis. In remotis venis dum pu-
treſcit materia, (cùm ſcilicet eò extruditur à maiori-
bus venis) fieri nequit quin portio aliqua excidat per
carnoſas partes: vnde fit rigor paruus; & tunc dici
nequit hæc febris exquiſitè ardens. Ea enim diffe-
rentia eſt inter febrem ardentem ſeu cauſum, & inter
tertianam continuam, quòd in tertiana continua pu-
2. Criſ. 6. treſcat materie in venis remotis à corde: At ſi cor-
di vicinis in magnis venis putreſcat, erit ardens pa-
roxyſmi expers. Tertiana continue habet exacerba-
tiones febriles: ergo eius materie non putreſcit in
Dubium. cordi proximis venis tertio enim die recrudeſcit. Sed
dices, Hippocrates ſcripſit, in tali febre, nimirum in
continua tertiana, diebus paribus recrudiuiſſe in plu-
3. Epid. 3. 36. ribus paroxyſmum. Reſpondemus. Si fuerit duplex
tertiana, ſingulis diebus experietur acceſſiones febri-
les æger. nam in geminis febribus paroxyſmi efflo-
reſcent paribus & imparibus diebus: nam ſexto
quoque die inuadet. Prauæ autem febris, du-
plicis tertianæ, acceſſiones ſunt ſemper vehemen-
tiores. vnde dies impares ſunt plerunque infeſtæ ma-
gis. Fit tamen interdum, vt paribus diebus paroxyſmi
ſint grauiores. rarò tamen hoc euenit. Eadem bi- Cauſa.
lis quæ tertianam facit, cauſa eſt ardentis febris; ni-
ſi quòd in ardenti febre calor bilis ſit acrior, materia
copioſior, & venis concepta calidioribus. Vt ſi vtra-
que hæc febris ortum duxerit à calore hepatis, illud
longè calidius erit cùm ardentem accendit febrem:
idem de temperamento calido corporis cenſendum.
Hyeme affligit per aliud, dum intercipitur bilis eua-
cuatio. Procatarcticæ cauſæ ſunt duæ, ſitis, & la-
bor. Differentes hæ ſunt febres à cauſa materiali, Differentiæ.
& loco in quo putreſcit materia. Ratione materiæ:
nam putreſcit bilis nutricia, ichoroſa, vel excremen-
titia: hæc vltima exquiſitam cauſum profert ſi ſit
flaua: at ſi fuerit vitellina, æruginoſa, vel cærulea,
edit febrem colliquantem. A loco: in magnis venis 4. Aph. 58.
putreſcit, vnde naſcitur, ſi ichoroſa bilis putreſcat,
ſynochus bilioſa, quæ vnico paroxyſmo excurrit ple-
rumque ad quartum diem, & eſt exactè peracuta;
nonnunquam ad ſeptimum producitur, nec vltra. Si
enim vltra ſeptimum efferatur, non erit peracuta fe-
bris exquiſitè. ita hîc putreſcit bilis. Vel putreſcit 2. Criſ. 6.
materia in venis paruis in viſceribus, vt in pulmoni-
bus, ventriculo, hepate, cerebro. plures facit paro-
xyſmos: plerumque tamen non eſt exactè peracuta
hæc febris: excurrit in ſeptimum, rarò quarto die
finem habet. Cùm materia circa cor putreſcit, li-
pyriam producit. Eſt à cauſis procatarcticis cauſus
dipſodes & copiodes. Iam ad ſigna venio. Ardens Signa.
febris ſemper eſt vehemens, breuitérque ſuam ab-
ſoluit hiſtoriam: nihil hæc febris remittit, ſed perpe-
tuò vrit. Tertiana continua remittit ſe, ſed tertio die
iterum exacerbatur. Et cuncta ſymptomata ſunt
mitiora in tertiana, quàm in cauſo. Cottidiana
continua, cottidie: & quartana, quarto die efflore-
ſcit. Quædam ſunt ordinis expertes, quæ à pituita &
melancholia eſſe videntur. Ita vt alio die bis térve
inſiliant; alio, non vllam perturbationem adferant.
quie his putreſcentibus ſuccis, fieri nequit quin &
alij contaminentur: hinc febres ordinis expertes. Sed
magna diligentia opus eſt vt cottidianam conti-
nuam rectè internoſcas ab hectica. Quare hæc no-
ta. Cottidiana continua, quam Barbari etiam Lati-
cam appellant, circa principium noctis exacerbatur,
ſiue per inediam, ſiue ſumpto à cibo. Cutis eſt
mollis, lenis, miniméque tenſa. ventriculus maxi-
mè affligitur, & à cibo opprimitur. non antecellere
cauſæ exſiccantes: facies tumet, ſitis eſt æger ex-
pers. vomit pituitoſa, pulſus eſt mollis, ſyſtoléque eius
velocior eſt. Dignoſcitur febris ardens ex ſympto- Pulſus.
matis: pulſus ineunte morbo eſt validus emicante na-
turæ vi: quâ preſſâ, fit frequens, creber, & durus
ob ſiccitatem quam trahit à bile. Delirant ægri, perti-
nax vigiliarum fatigatio; ægrè ſpirant, animam fœ-
tentem exſpirant; vomunt bilioſa, niſi plurima, an-
te inuaſionem febrilem, pituitoſa alimenta ingeſ-
ſerint. Sitis inexplebilis adeſt, niſi adſit tuſſicula
quæ fauces rigat. A qualitate mutata: ſummum in-
cendium intùs flagrat: foris mordax calor vrit: lingua
aſpera & ſicca, craſſa, amara, quæ lingua, cùm acrior
redditur bilis, morbúſque cùm ingraueſcit; nigra
redditur. His adde temperiem corporis calidam: &
ſi homo liberali manu aromatibus rebúſque cali-
dis indulſit, potarítque copioſè aquam vitæ Vali-
dus æſtus præcordia ferit. Aliis ſoluta, aliis eſt ſtri-
cta eluuis. In tertiana continua non ſunt omnia ita
intenſa vt in cauſo. Cùm à bile originem ducant ple- Signa cauſarum.
rumque febres continuæ, videndum quænam bilis
in vitio ſit, nimirum ichoroſa, nutritia, vel excremēti-
tia. Id agnoſces ex ſymptomatum diſcrimine: nam
ab ichore ſunt longè mitiora, quòd tenuis mate-
ria facilè dometur. Si ſit à nutritia, pulſus non
erit admodum validus. Si fuerit ab excrementitia,

hæc erit flaua, vitellina, porracea, vel æruginoſa. Ex lotio id dignoſcetis: ſi enim à praſſina bile fuerit nata febris, lotium erit viride, iactant ſe ægri loco iacere neſcij: eſt hæc peſſima febris, nec dum tamen peſtilentialis. A loco quæ ſumuntur ſigna, ita decernenda: Si materia putreſcit in magnis venis, nullus aderit paroxyſmus, nec vlla ratione remittent febres. cauſus perpetuum habet ardorem corporis, ac ſitim inextinguibilem. bilioſos iuuenes plerumque inuadit. Si focus ſit in paruis viſcerum venis, tunc interdum videas febrem remitti, iterúmque intendi, & querela eſt de ardore eius viſceris. hæc rarò quarto die terminatur. Si focus hic febrilis conſederit in ventriculi venis, aderit inextinguibilis ſitis, morſus ventris, ac ibi anxietudo, lingua erit admodum aſpera. Si hepatis venæ afficiantur, preſſum hepar, vehementer dolebit, regio verò lienis, doloris erit expers. Si ſit à capitis venis, aderit delirium, rubent oculi, modò à capite ſit materiæ ſynathriſ-

Cauſam reddit Fer. 99 38. & fol. 101. 15. mus. Continuarum frequentiſſima eſt tertiana: rarior eſt cottidiana: at quartana continua eſt rariſſima; continua ordinis expers, eſt frequentior his duobus.

Prognoſis. Ad Prognoſin abeo. Breuis hic eſt morbus nam cauſus exquiſitus non excedit ſeptimum diem. Tertiana continua, vt ſynochus, non effertur vltra decimumquartum. Si rigor crudo adhuc morbo euenerit, hoc eſt, in principio, vel, vt ait Galenus, die ſexto, (nihil enim boni in initio apparere poteſt) & ſi pulſus ſit paruus, lethale ſignum: nam ſolidam cordis ſubſtantiam affligi id deſignat. Pulſus ſi frequens fuerit, quique facilè opprimatur tactu, miniméque tangentibus digitis reſiſtat, calamitoſum

Subſtillum ſemper peſſimum ardenti febri. Subſtillum ſanguinis atrum ex naribus, in omni ardente febre peſſimum: nam ſymbolum eſt lethargi. Si is ſanguis non fuerit ater, & ſi fuerit non ardens febris, non erit deplorata omnino res. nam tunc ſæpè iuuenibus in parotidem abit morbus: alioqui ra-

6. Epid. riſſimè abſceſſu iudicatur hic morbus. Hoc dicebat Hippocrates, vbi ait, abſceſſus rarò fiunt his qui rigent. quaſi dicat, morbi rarò iudicantur per abſceſſum, vt cauſus, tertiana. Nam natura ab excretione ad abſceſſum ſe conuertit materiæ contumaciâ. naturæ infirmitate, meatuum anguſtia. vt in hæmorrhagia, ſi non largè ſatis effluxit ſanguis, fit pa-

1. Aph. 24. rotis. Senibus calamitoſa eſt ardens febris: immanis enim cauſa ſit oportet, vnde ſenile corpus in tantum abripiatur ardorem: iuuenibus frequens hoc malum, nec æquè funeſtum: pueris non admodum

1. De Morbis. lethale: quòd, vt ſcribit Hippocrates, hæ febres ſiccando enecent. Signa pepaſmi ſi initio apparuerint, ſoluetur morbus quarto vel ſeptimo die vomitu, alui profluuio, vel hæmorrhagiâ. In peripneumoniam ſi abierit, in propinquo mors erit.

4. Aph. 62. Scripſit Hippocrates, Icterum ante ſeptimum diem apparentem per febres ardentes, malum eſſe. quod euenit Hermocrati, qui ſexto die ictero tentatus,

1. Epid. 3. obiit. Sed dices, Heraclides euaſit. Reſpondeo, illi laudabilibus excrementis ferebatur aluus & vrina, & ſanguis huic liberè profluxit. at Phanagoræ ſeruus, inquit, cui tale nihil euenit, obiit. Si à rigore extrema marmore frigidiora manſerint, & liuidi digiti appareant, malum. Continuæ vigiliæ quas excipit ſopor, calamitoſum: nam à reſoluto id fit ce-

4. Aph. 68. rebro. Duplex intrò reuocatio ſpiritus, τὸ πνεῦμα προσκόπτον vocat Hippocrates, quæ fit ſpiratione in faucibus illiſa, malum: ſignificat enim conuulſionem à ſiccitate muſculorum intercoſtalium. & cùm aëre defraudetur cor, calor in æſtum degenerat. Surditas aurium quæ non ſoluitur profluente aluo, lethalis eſt. naſcitur enim à labefactione facultatis animalis, vt in Hermocrate. Vrina alba his eſt lethalis: nam ea bilis qua vrina tingi ſolebat, rapitur in caput. Sudor qui manat in initio morbi, malus eſt. Sed oculi maximè vim morbi produnt. eſt enim conſentaneum, ſi in trium partium virtute, omnis depellendi morbi cauſa conſiſtat, id quod certò & conſtanter earum vim vel infirmitatem arguit, ſpem aut deſperationem ſalutis ſignificare. huiuſmodi autem ſunt oculi: vt enim oculi fuerint affecti, ita & totum corpus, inquit Hippocrates. Scribit idem author primo Prognoſticôn, *6. Epid.*
Si oculi non ſponte illachrymant, (reſolutis nimirum carunculis, quas oculorum canthis ad arcendas lachrymas Deus obduxit) aut peruertantur; (contractis ſex muſculis ab ariditate febrili.) aut alter minor fiat, exhauſtis humoribus oculorum, & ſpiritus affluentis inopia. Et ſi palpebra reflexa fuerit, inquit Hippocrates, ita nimirum vt imperfectè committatur, ex conuulſione, vel reſolutione alterius muſculi palpebram mouentis: atque rigida, inquit, ſi fuerit, ita vt ipſa nullo modo committatur, exhauſto ab humido primigenio: aut liuida ſi fuerit, caloris vitalis inopiâ: aut pallida, alimenti & ſucci altilis corruptione: hæc cuncta calamitoſa ſunt. Quòd ſi etiam decliuus ſit æger, & ad pedes delabatur, pernicioſum illud eſt: quia eſt ſignum exhauſti ſpiritus animalis, & muſculorum infirmitatem arguit, & mortem in propinquo eſſe. Quòd ſi etiam denudatis pedibus deprehendatur. (vt nimirum frigidam captet auram,) nec admodum calidis, vt ea refrigeratione ſit opus, malum. nam conceptam viſceribus inflammationem ſignificat, aut intus concluſam putredinem, cuius coaceruatione, perpetua excitatur febris. manibus, inquit Hippocrates, collo & cruribus negligenter proiectis & nudis, malum: nam halitum ſignificat. Fanaticus factus dentibus ſi ſtrideat, etiam malum: imò tunc in propinquo mors eſt: quia omnis conuulſio quæ in delirium cadit, mortem propinquam eſſe ſignificat. Singultus poſt citam aluum vel copioſam hæmorrhagiam, malum. nam eſt conuulſio ab inanitione: quæ conuulſio in neruoſo genere difficilè reſarcitur: nam longa die opus eſt, & morbus non dat inducias, ſed cita mors deii-
cit hominem. Si perſeuerat febris, & ſanguis coa- *4. Aph. 23.*
ctus infrà deiiciatur, poſtridie moriuntur: à reſolutione partium nutritioni dicatarum. Inferior etiam dolor, ſi transferatur in viſcera, malum. Vlcus etiam quo quis ante morbum obſeſſus fuit, liuidum ſi euaſerit & ſiccum, pernicioſum. nam ab huiuſmodi vlceribus qui exhalat vapor, venenoſus eſt & peſtilens, hic intrò recurrit, incendio internarum partium attractus; ibique ſpiritus diſſi-
pat, & calidum innatum extinguit. Frequens *4. Aph. 46.*
etiam in febris aſſiduitate rigor, fractis iam viribus, funeſtum. Hoc enim euenit ob labefactatam naturæ vim, quia calor ad interiora ſe conuertit, vnaque materiam morbificam eò ducit: & eſt iudicatorium non iudicans: illud autem ſemper eſt malum. Et ſiue ſequatur euacuatio, ſiue nulla ſequatur, malum erit; nam nec vacuationem inſignem, aut concuſſionem fractæ vires ferent. eſt enim rigor, inæqualis totius corporis concuſſio, affectione caloris naturalis, à materiæ contrariæ occurſu, maximè in ſuperiore ventre. In tertiana continua ſi imparibus diebus criſis fiat, aluo, ſudore, vrinis, bonum eſt: ſi paribus, malum. quia bilis imparibus diebus mouetur. Cottidiana continua, quam etiam laticam vocant, diuturna eſt. prolabitur interdum ad quadrageſimum, ſexageſimúmve diem: imò in ſextum vſque menſem. In hac, vrina bullis obſita confuſaque cariem minatur, ſi ſomnolentus ſit æger, ac algeat ſi illi caput. Si non rectè habeantur, ſequitur hydrops, vel atrophia. Iam de curatione Quia exquiſitus

cauſus

Curatio.

cauſus non excurrit vltra ſeptimum diem; quò dum peruenit, vide num natura moueat criſim, & quà: nam ſi imperfectè mouet, & eò ducas, quò ipſa viam affectat. ſi ſubſtillum ſanguinis naribus feratur, ſetis porcinis ſtimulentur, & vellicentur. Si nihil natura effecerit ſeptimo, & febris deferbuerit, die octauo vel nono da pharmacum ex rhabarbaro & ſimilibus. Nam apud Aëtium Philumenus, author grauiſſimus, dicit, hanc febrem primùm blandè ac leniter aggrediendam eſſe. Auicenna author eſt, eandem curationem his deberi, quæ tertianæ puræ intermittenti: ſed maximam curam habendam eſſe ſymptomatum & vitium. Duæ præcipuæ indicationes ſeſe offerunt, ductæ ab incendio, & à

Fol. 210. F.

materia morbifica. A Philumeno plurima remedia

Diæta.

ſcribuntur apud Aëtium, quæ febrile incendium extinguunt. Aër ſit frigidus & madidus, maximè ſi focus febrilis in pulmonibus ſtabulatur: aquâ frigidâ cingatur lectus. Manus non iniiciantur aquæ frigidæ: nam refluxu vaporum ad cor, ita peſtiferæ febri occaſio dabitur. Cibus ſit actu & vi frigidus

4. Acut. 9. Gal. 1. ad Glauc. 13.

& humidus: & parcè paſtum ineat, inquit Hippocrates: & media ſtatus tranſigatur. Coquatur lactuca cum acetoſa, rigetúrque aceto. Cibus & potus bibat vim quatuor ſeminum frigidorum maiorum. Quo tempore offeretur? in aurora: quia tunc, aurâ frigidiore, vires ſunt valentiores. Detur ptiſana, vel lactuca cocta, vel cereuiſia ſaccharata. pomum coctum. Incoque interdum cereuiſiæ hordei farinæ parum; vt tenuis fiat ſorbitiuncula. Potus ſit aqua hordei cum acredine citreorum. vel ſerum acidi lactis, in quo coxit acetoſa. Soluta febri, potet vinum album oligophorum. A phlebotomia auſ-

Phlebotomia. Auſcandum. *4. 1. cap. De Phleb.*

picanda eſt curatio. Si exquiſitus fuerit cauſus, à pura bile ortus, non ſecabimus venam, inquit Auicenna: nam grauiter ebulliret bilis, ſpoliata ſanguine. Sed raro naſcitur ex bile pura: nam temperies corporis, aëris, regionis, cibi victúſque, ætatis, vel tale quid, bilis puritatem contemperat; ac ſanguini

Copia.

commixtam hanc eſſe teſtantur. Qua ergo copiâ? Ad vncias decem, duodecim, vel ſedecim: vt fuerit feruor, & quod cæteræ indicationes admiſerint. pulſus facilè monebit quid ferat æger. Hac arte frangitur febris immanitas: nam omnes humores euacuat

Quando. Quæ vena.

ſecta vena. Quo morbi id agemus tempore? ilicò: etiam ante alui ſubductionem. Quæ vena? cubiti interna feriatur: ſi in capite fomes, media vel cephalica pertundatur: mox frontis vena, ne firmet ſe materia morbifica, ac phrenitidem inducat. Ilicóque hirudines circa aures & ad frontem ponantur, quò caput à circumfluo ſanguine vindicetur. Si ſubſtillum ſanguinis inciderit, id promoue ſetis ſuillis, nein phrenitidem abeat. ita capitis lotionibus promouit ſanguinem Hippocrates, qui Metoni ſtil-

1. Epid. ſect. 3. hiſt. 7.

labat. Inſtigat chirurgus tenue foramen venæ: eſt enim tenuis in febre hac ſanguis. Lenientia remedia

Lenientia.

per os non ſunt danda, nullam enim cunctationem admittit morbus. quare prima velitatione iniciatur clyſma ex ptiſana. Accipe iuſculi carnis libram: olei violati vncias tres: mellis violati vncias duas: oua integra duo: ſalis ſcrupulum; fiat enema. ſequentia non accipiant ſalem vt diu hæreant: id enim alſioſa reddet inteſtina & hepar. Accipe herbarum 4. emollientium, foliorum lactucæ, cucurbitæ, cuiuſque manipulum: pruna decem. colaturæ adde caſſiæ vnciam: olei violati vncias quatuor. Interdum iunge ſemina frigida. flores & folia nymphææ & violas. Finguntur balani ex melle violato, & pauco ſale. Ea cura adſit, vt quotidie aluum deponat æger. Si materiâ obſeſſus ſit ventriculus loco clyſteris vtemur hac potione, Accipe pulpæ tamarindorum ſemunciam; fiat decoctio ex aqua: colaturæ adde ſirupi roſati laxatiui

vncias tres: mannæ ſeſcunciam: fiat potio. Ita coquuntur pruna, paſſulæ, flores cordiales, ſemina frigida. Vel fiat bolus ex caſſia & tamarindorum pulpa. Auicenna, ob acerrimam vim bilis, vult plena manu lenientia propinari, vt, Accipe mannæ & ſirupi roſati laxatiui, cuiuſque vncias duas vel tres: miſce cum pauco decocto tamarindorum & hordei. Sectâ

Præparantia.

venâ, ſolutâque aluo, præparetur materia excluſioni. Et quia feruor hic eſt inſignis, & acerrima hæc bilis, imò longè acrior illa quàm in tertiana intermittente, vtemur frigidioribus rebus, vt ſirupo nymphææ, lactucæ, acetoſæ, ita vnà vigilias demulcebimus. Accipe aquam lactucæ cum ſirupo nymphææ. edat ribes vuas conditas & berberis. bibat aquam in qua ſemen pſyllij maceratum fuit, plena manu. Præclarè hoc ad feruorem facit, Accipe ſucci acetoſæ li-

Sitim extinguentia.

bras duas vel tres: bulliat, & per ſetaceum traiice: adde tantundem aquæ; & aceti cochlearia tria; ſacchari vnciam: coque. bibat. Coque in aqua hordeacea lactucam, nymphæam, & papauer. Vtemur etiam aqua plurima in qua macerarunt tamarindi, berberis; pruna: interdum iungimus quid fœniculi, vt ſudet tectus æger. Interdum etiam hoc diluto ſoluimus mannæ duas vncias, vel ſirupum de granatis dulcibus cum manna factum. In tertiana continua vtimur ſirupo acetoſo ſimplici, oxyſaccharo, & damus emulſionem ſeminum frigidorum, cum ſirupis. Si fuerit quotidiana continua, eiſdem eam pellemus quibus intermittentem: ſed addemus ſirupum endiuiæ. In continuis bilioſis, Accipe ſirupi portulacæ, de ſucco acetoſæ, de ſucco endiuiæ, & ſirupi de nymphæa, cuiuſque drachmas ſex: decocti acetoſæ, lactucæ, endiuiæ, portulacæ, vncias ſex: remiſce oleum vitrioli ad acorem: ita iucundè præ-

Aquæ frigidæ potus.

paratur materia, ac ſitis extinguitur. Frigidè ſumatur potus vbi aër ab æſtu incanduit, & ventriculi vis admiſerit: nam metus eſt ab hectica: quare ſi vehementer vrit febris, pepaſmus etiam rudior & inchoatus ſufficit, ne in hecticam trahatur. Propinetur

11. Method. 72.

etiam eandem ob cauſam aqua frigida, ſi nihil prohibet eius vſum; plenaque ea hauriatur manu, etiam ante pepaſmi exquiſiti notas. Præſtat enim morbum longiorem reddi, quàm ægrum immani ab æſtu iugulari. Ita Auenzoar, inquit Auerrhoës, puero propinauit aquam anguriæ, ac ilicò deleuit febrem, quæ tamen in diuturnum tranſiit morbum. Hæc enim aqua materiam vacuat, & corpus humectat. Pleniore hìc datur ea manu quàm in ſynochis, quòd ardor ſit maior ac perſeuerantior, quódque non tantam copiam ſanguinis hìc extrahere licet. Vt commodè detur, exploranda erunt affectus præter naturam. Si materia morbifica fuerit craſſa & frigida, hanc non dabimus. Si materia fuerit calida & tenuis, hanc bibat; talis eſt in cauſo: conſentanea ergo illi eſt, ratione cauſæ. Morbus præterea debet eſſe calidus & ſiccus, vt cauſus: nam ephemerâ occupatis conceditur metu maioris morbi. quare & in tertiana, vbi vrit vehementiùs præſens morbus, hac vti licebit. Phlegmone autem incrudeſcit à frigidæ potu. Sed ſi eryſipelas adſit cum magna febre, ratione febris iure conceditur: alioqui enim in hecticam vel in interitum abripiuntur. Accedant ad iudicium res naturales: vt habitus corporis ſi ſit carnoſus: conſuetudo ſi non reclamat. ſi fuerit gracilis, ſenex, frigida temperie præditus, non detur, nam ſubitò calidum natiuum extingueretur, quod Attio Peripatetico euenit. Quo tempore? cùm notæ pepaſmi éduntur in vrina & pulſu. Sed vide, Hypoſtaſis nutricia cum pulſu debili, mortem in procinctu eſſe denotat: ne detur tunc. Edomitâ materiâ morbificâ, cùm pulſus prementi obnititur manui, propinetur tunc, nec pepaſmi exactiſſimi

notæ expectentur, nam acumine ſuo fatigat morbus. Noli crudam propinare aquam, ſed coctam cum pauco, ſi lubet, ſaccharo. Aqua etiam angutiæ humectat & abſterget; & Auerrhoës ſcribit eam peculiari quadamdote cauſo mederi.

9. Meth. 10. D.

Si pituita mixta fuerit, accipiemus foliorum endiuiæ, acetoſæ, boraginis, cuiuſque pugillum, apij ſemipugillum: fiat decoctio ex aqua ad libram: colaturæ adde ſirupi acetoſi ſimplicia, ſirupi endiuiæ, ſingulorum

Purgant. 2.

ſeſcunciam: fiat apozema clarum. Parata materia excludatur, & quia orgaſmo fertur aliquando efferata bilis, ante quartum diem, à vena ſecta, purgetur. Nam ſi perfectè cauſus criſin experietur, eorum alterum fiat neceſſe eſt: vel vt biliosſus elidatur ſuccus, vel huius extinguatur feruor. In tertiana continua ſi natura, editis iam pepaſmi ſignis, nullam excluſionem molitur, poſtridie, à die critico, detur purgans remedium, maximè ſi aqua frigida vſus non fuerit, nec inde ſudârit. Coque tamarindorum ſemunciam ex aqua endiuiæ, cui infunde rhabarbari ſeſquidrachmam: expreſſioni adde ſirupi violati ſolutiui vncias tres. ſi verò ſit imbelli ventriculo, vtemur ſirupo roſato laxatiuo. Si velit rhabarbarum, ſuperpotet libram ſeri lactis. Ineunte morbo, cùm materia turget, hac potione vtemur: at in ſtatu & augmento ab his abſtinebimus. Declinante morbo addemus pulueriſati rhabarbari ſemidrachmam, vt membra firmentur. Cùm vehementiùs purgare conſilium eſt, adiicimus electarij de ſucco roſarum drachmas duas. Si æger purgari bolis malit, ſumat pulueris rhabarbari ſeſquidrachmam: pulpæ tamarindorum, caſſiæ, cuiuſque ſemunciam: miſce, & cum ſaccharo fiat bolus. Sed ea cautio adſit, vt, cùm rhabarbarum ſumpſit, poſtea quædam frigida ſumat, vt hecticam febrem vitet: talia ſunt hæc, conſeruæ cicorei vel endiuiæ vncia; aquæ cicorei, aut decocti endiuiæ vncias bibat octo. Si materia pituiteſcit, loco rhabarbari veniat agaricum: vel decoctum ſeminis carthami, cum melle roſato ſolutiuo. Biliosa etiam materia commodè abducitur vnciis duabus mannæ, cum aqua melonum. vel cum ſirupo granatorum dulcium maturorum parato cum manna. Vel ſumatur vncia caſſiæ cum ſaccharo. Electarium de ſucco roſarum vehementiùs id agit. Clyſteres fiant ex ſemine pſyllij, hordei, maluarum foliis & althææ, lactucæ, endiuiæ, melonis, cucumeris: cum oleo

Foris admouenda.

nenupharis, vel violarum, & caſſia. In augmento & ſtatu admouemus epithemata cordi, hepati, renibus, teſtibus, quo vindicemus ægrum à periculo quod illi eſt de hectica: nam tunc incendij plena ſunt

Epithemata hepati.

omnia. Accipe ſuccorum endiuiæ, cicorei, hepaticæ, lactucæ, cuiuſque vncias duas: aceti, (quò remedium peruadat) vnciam: fiat epithema dictis partibus, quater die, maximè autem hepati, ante paſtum id agatur. Ab vſu epithematis ſiccetur regio hepatis & vngatur olei roſati vnciâ, & olei maſticini vnciis duabus. Vel, accipe vnguenti ſantalini ſeſcunciam: olei nymphææ, olei roſati, cuiuſque drachmas tres, laua hæc aceto, adde ſpicæ grana duo, tepidè admone regioni hepatis in tertiana continua. Vel ex roſis & ſantalis, & ſemiſcriptulo ſpicæ, fiat ſacculus: manè rigatum aqua roſarum & endiuiæ, adhibe hepati. Sed nec diu id fiat, ne nimiùm conniueant venulæ in gibba hepatis parte. In morbi vigore hæc maxi-

Cordi epithemata.

mè locum habent. Cordi etiam ſolatium adferunt epithemata: Accipe aquæ violarum, lactucæ, acetoſæ, nymphææ, cuiuſque vncias duas: aquæ roſatæ vncias tres: aceti vnciam: adhibe cordi, nec iunge aromata. interdum tamen caphuræ quid additur. Vel accipe florum roſarum, nenupharis, violarum, ſingulorum pugillum: ſantalorum drachmam: ſpicæ grana quinque: fiat ſacculus ex ſyndone. qui ex aqua roſata expreſſus, cordis regioni admoueatur. Hæc admouentur vndique pectori & dorſo: nam id metum hecticæ arcet. Adiicimus interdum aliquid margaritarum: & grana tria vel quatuor caphuræ. Si maximus adſit ſqualor, pectus vngatur olei violati & nymphææ ſemunciâ, cui iunge muccaginis pſyllij in aqua violata extractæ drachmas duas: & ceræ quod ſatis ſit ad vnguenti vt veniat formam: & lauetur aqua plantaginis. Aliud: accipe olei violati & amygdalorum dulcium, olei nymphææ, æquas partes miſce, & frigidè inunge. vel ſudariolum tenue complicatum, oleóque & aqua tepentibus madefactum pectori applicetur. Vel aquâ roſatâ oleóque roſato id agatur. Vel vnguento nenupharino remixto cum oleo roſam dorſum perſtringemus. Cauebimus ab ea parte cui ineſt focus putredinis.

Renibus.

Ren recreabitur vnguento roſato, cum oleo nymphææ, vel violato: iunge caphuram, & ſuccum nymphææ. applica cum folio nymphææ. Teſtes foue aqua nymphææ, & plantaginis, cum pauco vino.

Sacculus. hepati.

Quidam abhorrent ab epithematibus, his admone ſacculos: Accipe florum roſarum rubrarum, violarum, nymphææ, cuiuſque pugillum: ſantalorum omnium, ſingulas drachmas: ſeminis acetoſæ, portulacæ, cichorei, cuiuſque ſemidrachmam: fiat ſacculus ex ſyndone, ad lunæ creſcentis formam: hic exprimatur ex aqua cichorei & roſarum: manè regioni hepatis apponatur. Si focus cauſi ſtabulatur in venis ventriculi, vberiùs calida inſpergemus frigidis, quàm cùm hepar focum febrilem continet: vt, Accipe olei nymphææ, violarum, roſarum, olei maſticis, ſingulorum ſemunciam: pulueris roſarum, maſticis, ſingulorum ſemidrachmam: ceræ parum: fiat vnguentum.

Frontalia.

Metu futuri delirij admouentur quædam remedia fronti & temporibus, ita vt quid etiam detur auribus & naribus, ſi ſomniferis illud egerimus. Talia ſunt oleum nenupharis, papaueris, violarum. Accipe olei roſati vncias quatuor: ſucci citrij mali ſemunciam: fronti linteo adhibeatur. Aliud; accipe olei roſati, violati, nymphææ, cuiuſque vncias duas: aquæ lactucæ, nenupharis, vncias tres: ſucci citrei vnciam: adde quid aquæ meliſſæ, vel betonicæ, aut chamæmeli. Cautio adſit, vt hæc admoueantur dum capitis dolor ſymptomaticè euenit: ſi enim ille euenerit ratione futuræ hæmorrhagiæ, ab his ſuperſedendum, alioqui calamitatem dabis. Si verò delirium ſymptomaticôs incubuit, ilico à ſecta vena applica oxyrrhodinon, metu phrenitidis quæ in procinctu eſt. Sed dices, qua arte dignoſcam delirium criticum? Si pepaſmi ſigna ediderit lotium, & pulſus ſi validior, ac euphoria ſi adfuerit, abſtine, iam iam enim proruet ſanguis. Sin pepaſmi nullæ edantur notæ, ac vires ſi titubare videantur, dum ſcilicet preſſi euictique ſucci, triumphatâ naturâ, in caput transferuntur, hoc arce, ac ſomnum inducas.

Somnifera.

Cùm neceſſitas dormiendi vrget, accipiemus olei nenupharini drachmas duas: opij, croci, cuiuſque grana tria: miſce, vnge nares & tempora. Vel vnge frontem, nares, tempora oleo violato & papaueris, vel mandragoræ. Accipe vnguenti populnei ſemunciam: olei mandragoræ & papaueris, cuiuſque drachmas duas: opij grana duo: miſce: fiat linimentum. Accipe vnguenti roſati, populeoi (ſi illud ferant) ſingulorum ſemunciam: requiei Nicolai drachmam: miſce cum oleo nenupharino. Accipe croci, opij, myrrhæ, ſeminis hyoſcyami albi, corticis mandragoræ, cuiuſque ſcriptulum: cum ſucco lactucæ redigantur in trochiſcos. Vſu exigente dilue vnum ex lacte muliebri, aut ex albu-

mine

Lotiones. mine oui;illine tempora & frontem. Fiat etiam em-
brechma manuum & pedum; Accipe foliorum mal-
uæ, lactucæ, vel nymphææ, ſalicis, vitis, cucurbitæ
manipulos quattuor: capitum papaueris ſex: corti-
cum radicum mandragoræ ſemunciam: foliorum me-
liſſæ manipulum: ſeminis anethi ſemunciam, fiat
decoctio ad quintæ vel ſextæ partis conſumptio-
nem, vt reſtent libræ ſex. Addimus interdum flores
nymphææ, ſalicis, vitis, cucurbitæ, meliloti. Si hæc
quæ foris admouentur, non adferunt ſomnum, pro-
Lac amygdal. pinetur primùm lac amygdalorum cum ſemine papa-
ueris. hoc etiam ad ſemunciæ pondus contundatur,
& linteo illigatum, iuri imponatur horis quinque.
quod exprimitur cibis affundatur. His non iuuátibus,
dabis poſt tres vel quattuor horas à cibo, lactis ſemi-
nis papaueris ſemunciam. Emulgeatur iſtud lac ex
iure alterato lactucâ & paucis meliſſæ foliis. His
euictis vi morbi, ad ſeſcunciam ſirupi papaueris ſur-
gemus, cum decocto lactucæ & meliſſæ, vel cum
vnciis quattuor aquæ lactucæ, iunge tandem ſcri-
Cautio. pulum Philonij. Cautio adſit, vt non ſemper no-
ctu præbeantur hæc, ſed cùm non verſatur ęger in
paroxyſmi initio. Si non remittit febris, noctu den-
tur. Fit etiam emulſio ſeminum papaueris in aqua la-
Ad oris ſqualorem. ctucę: interdum adiicimus ſirupum papaueris. Ali-
quid ore teneatur, vt aliquid per os labatur, quo eius
partes madeſcant. Coque drachmam ſeminis pſyllij,
& ſeminum cydoniorum in aquæ lactucę vnciis quat-
tuor: colaturę adde ſirupum violatum & de ribes,
vel lac melonum, poma arancia, aut citri acorem. Con-
ſerua oxalidis & nymphææ. Puppa ex ſemine pſyllij
Vrinalia. aquâ macerata, teneatur ore. Vrinam mouentia etiam
pręſcribuntur: Emulſio ſeminum melonum ad duas
vncias diluitur cum decocto vel aqua endiuię. Vel ad
nimium feruorem febrilem accipio aquæ cichorei
vel decocti endiuiæ libram: addo ſeminum frigido-
rum, & ſeminis cichorei ſemunciam: fiat emulſio:
colaturæ addo ſirupum capillorum ad tres vncias: &
Victus. vitrioli tantum, vt leniter aceſcat. Victus ratio ea
habeatur, vt in vigore cibo non egeat æger. Ius pulli
imbuatur acetoſæ & endiuię vi, adiecto pauculo ace-
to. Vinum, non niſi declinante morbo concedi de-
Empirica. bet. Empirica quædam addo. Pimpinellæ folia im-
macerata aquæ calidę, ilicò ſoluunt febrem conti-
nuam. Idem facit aqua bibita anguriæ vel melonum.
Decoctum acetoſę & tamarindorum, cum pauco vi-
trioli oleo. Semé pſyllij maceretur tota nocte in aqua:
colaturæ adde ſirupum violatum, vel ſaccharum, de-
tur potui; febrilem æſtum extinguit, & ventrem la-
xat. Immacerati flores nenupharis aquæ, quę cum
ſaccharo propinetur. Veſcatur iuſculo gallinæ
cum agreſta, & emulſione ſeminum frigidorum. Ha-
ctenus de febribus continuis putridis.

CAPVT XVIII.

De Syncopali Febre.

CVM præſcriptas febres, ſcilicet continuas, ſiue
illæ biliosæ vel pituitoſæ fuerint, ſæpe excipiat
ſyncope, quæ æquè curationem flagitat atque febris
ipſa, de hac paucis tranſigemus. Præceps enim peri-
culum hanc exercitationem exigit. Syncopem excipit
febris phlegmatica, vel biliosa. hanc Arabes appellát
Gal. 11. Meth. 12. Syncopalem minutam: illam, Syncopalem humoralem
nominant. In phlegmatica cauſam habet ſæpè ſyn-
1. ad Glauc. 13. 380. 382. cope, copiam ſuccorum in ventriculo conceptam, de-
Cauſæ & ſigna. inde virium imbecillitatem, tandem vel anguſtiam
vaſorum. Succi hi, vel putreſcunt, vel non: ſi putre-
ſcant, veneni quadam maculâ pituita contaminatur
interdum: quæ exercet ſuo vapore cor. In bilioſa
continua febre, naſcitur Syncope à tenui prauáque *12. Meth. 5.*
materia. iuuenilia ſunt corpora quæ huic malo expo-
ſita, macra, rara, bilioſa. his iunge diætam calidam, &
tale anni tempus. His ita compoſitis, ſi ſyncope ingr-
uat, à bile erit. Si paroxyſmus reuiuiſcat veſperi, ſu-
ſpicio erit pituitoſæ febris. Iam ad Prognoſin. Hoc Prognoſis.
tædium æſtate & autumno plerumque affligit, tunc
enim ferocior vis bilis fatigat. Si magna fuerit & vi-
lida, plerumque lethalis eſt, & vix ad quartum paro-
xyſmum peruenit, quin antè iuguletur: nam cauſę quan-
dam immanitatem denotat, & fractas teſtatur vires. &
ſenſim in vigorem cùm ſurgat febris, materia il-
la praua validiùs mouetur. Et pituitoſæ febres
cum ſyncope plerumque calamitoſæ ſunt: nam phar-
maco agitari materia ſine metu nequit: id enim
validiùs mouet materiam veneno delibutam, quàm
paroxyſmus. Cordis & vitæ hæc ęgritudo eſt, vt ele-
ganter diſſeruit Aretæus Cappadox, De ſignis acu-
torum libri ſecundi tertio capite. Iam quibus leuari Diæta.
ſubſidiis poſſit, videamus. Si ab exhauſto incumbit
ſyncope, vel à bile, vt in ſqualido & calido corpore,
fingatur aër frigidus & humidus. aquâ & aceto con-
ſpergatur cubile, roſas linteis iniice & lecto, ita &
pampinos, myrtum. Galenus, Ad Glauconem ſcribens,
hos aſpergit frigidâ, & vento eos exponit. ſed, in-
quit, abſit fluxus ad ventrem: quo enim magis ſtrin-
xeris cutem, hoc magis fluxum augebis. Si pituitoſa
fuerit febris, ſit aër moderatus, lucidus. nam calidior,
vires ſoluet: frigidior obſtruet poros. Frigus pellatur
ſuffitu ex caryophyllis & ſtyrace: id fiat ante paro-
xyſmum. Vitet aërem humidum & frigidum. Cibus Cibus.
detur duabus vel tribus horis ante. Si à bile fuerit,
exhibe ptiſanam, cum ſucco granatorum, ouum cum
agreſta, panem tritum ac coctum ex aqua & ſucco
citreorum: ius pulli, cui immaduit acetoſa & bu-
gloſſa. Si materia febrifica fuerit pituitoſa, incidendi
vim habeat ex petruſelino, origano, hyſſopo. Offera-
tur cibus ſæpè & parca manu, & ſit eupeptos. ſuccus
carnium in balneo maris eliquatus. vel oui vitellus:
panis cum vino, ſi ſubitò trahantur in ſincopen, &
aliquid alicæ: vel panis parum torrefactus. vinóque *Gal. ad*
immiſſus, & cinnamomo pauciſque caryophyllis a- *Glauc. 385. D.*
perſus. Iuſcula cum origano coquantur. Potus, ſi à Potus.
bile nata fuerit febris, ſit aqua hordei cum iolabio
roſato vel violato, aut de acredine citreorum. Si in-
cendij plena fuerit febris, atque ſi materia morbifica
bilioſa adhuc fuerit pepaſmi expers, à vino inſanabi-
lis redditur febris. Sin pituitoſa fuerit hæc materia,
vinum album oligophorum initio quoq; morbi pro-
pinare licebit: vel vinum diluatur decocto radicis
circij. Sed extra cibum potet aquam coctam cum ſac-
charo, vel tenuem cereuiſiam. Sed ſi copioſiſſimi ad-
fuerint humores, ſuadet Galenus, à vino eſſe abſtinen- *Ad Glauco-*
dum: da oxymel, vel hydromel in quo coxit hyſſopum *nem 384. A.*
& pulegium, & origanum, vbi non admodum febri-
citat. Sed, dicit Galenus, ſi fuerit ex imbecillitate
ſtomachi, calidum vinum propinetur & tenue. Si ſit à
nimio ſudore, potetur vino frigido. Fricentur artus Frictiones.
in pituitoſa febre: ſed bilioſa febris, quiete fruatur.
Nam in pituitoſa, caput curationis eſt frictio quæ
fit aſperioribus pannis, tribus diebus primis: vt etiam
ligationes & calfactiones. ita etiam ſi à phlegmone
vel maligna vi enata fuit febris. A pedibus proficiſ-
catur frictio, deinde eatur ad brachia, collum, dor-
ſum, pectus latera verſus; id enim auertit à corde va-
pores. Panni frictorij ſint imbuti odore caryophyllo-
rum, ligníque aloës. & hoc triduo dum ita fricatur,
vtatur mulſa hyſſopitide, vel oxymelite & ſirupo de
integris citreis. & à frictione imponatur cordi epithe-
ma ex vino aromatico, aqua & aceto roſato, & ſpecie-
bus diarrhodonis abbatis. Somnus non obrepat eo Somnus.

Balnea. ad Glauc. 383.384.

tempore quo ſyncope inuadere ſolebat. Balneis abſtinendum, ait Galenus, ſi à ſuccorum copia febricitârit: ſin à calore fuerit nata febris, vel ſi ſuccorum effuſio fuerit ad ventrem, concedit balneum. Cogit nos ilicò hîc neceſſitas in vſum rerum corroborantium.

Corroborantia.

Si non adſit flagrans incendium, accipiemus conſeruæ roſarum drachmam: theriacæ ſemidrachmam miſce. Vel conſeruæ boraginis drachmam: pulueris ſcordij ſemidrachmam: hæc danda vbi ſuſpicio adeſt prauorum ſuccorum. Si bilioſa ſit materia febrifica, Accipe conſeruæ de acredine citreorum drachmam: boli optimi ſcriptulum. Manus Chriſti perlata, cum ſantalis. Malum citreum coquatur ex aqua roſata in tabem, adde ſaccharum & margaritas. Accipe ſpecierum diamargariti frigidi, coralli rubri, compoſitionis de hyacintho, vel alkermes, cuiuſque ſemidrachmam: ſerapij de acredine citreorum vnciam: cum aqua acetoſæ fiat hauſtus, ſumat ſyncopes tempore. Si à pituita fuerit malum, vtemur aqua cinnamomi; & aqua theriacali, cui, ob febrilem ardorem, iunges quid aquæ boraginis vel cardui benedicti.

Epithemata.

Cordi imponemus epithemata ex aqua roſata & nymphææ aqua, cum aceto, vino, ſpeciebus diarrhodonis, croco vel caphura; vtatur his ante paſtum. Talia etiam admouētur teſticulis, mammis, vtero.

Sacculi.

Sacculi etiam fingantur ex meliſſa, roſis, caryophyllis, ligno aloës, ſantalis, croco; & cordis regioni impone.

Lenientia.

Si languet os ventriculi, remiſce vnguentum nardinum cum oleo macis, & maſtice. Pulſibus ſuperligetur maſſa facta ex cruſta tetorrida atri panis, macerata in vino aromatico, vel aceto, adde caryophyllos & crocū: duabus pecijs excipiatur. Aluus ſoluatur molli enemate. Si à bile ſit morbus, Accipe herbarum emollientium, lactucæ, cucurbitæ, ſingulorum manipulum; pruna xij ſeminis aniſi drachmam: coque ex aqua: colaturæ adde caſſiam, ſaccharum, & oleum violatum. Si à pituita fuerit, Accipe decocti mercurialis, betæ, braſſicæ, hordei & furfurum, libræ menſuram: adde ſacchari ſubrubri ſeſcunciam, vitellos duos ouorum: olei communis vncias tres: fiat enema. Porro leniens, vbi bilis moleſta eſt: Accipe pruna & tamarindos cum paſſulis: hæc coque ex iuſculo pulli, in colatura diſſolue mannæ electæ vncias duas. Vel ſumat caſſiam. In pituitoſa ſyncopali febri vtemur melle roſato cum ſirupo roſaro laxatiuo, & talibus: nam grauioribus non eſt hîc irritanda materia, ne illa agitata, transferatur in cor.

Præparatio.

Præparetur materia morbifica hoc modo: Illo primo triduo quo vtitur frictionibus, indulgeat ſolùm melicrato hyſſopo tincto. Hoc aget, in pituitoſa febre, ad ſeptimum vſque diem, ſi is morbi motus adſit, qui tunc vigorem ſuadet futurum, modò vires eam tenuitatem victus admiſerint. Alij propinant oxymelitis ſeſcunciam, cum aquæ fœniculi, hyſſopi, & bugloſſi vncia: cottidie id præbent, & poſt biduū purgant. Ita euictâ ac abductâ parte materiei, explendeſcentéque naturæ vi, ſi perſeuerârit febris, ſenſim ad maiorem attenuantium vim ſurgunt, ac præſcribunt ſirupum de duabus radicibus. Si ab infarctu principis partis, vel quòd vberiùs pituitâ rigetur ventriculus, obnaſcatur ſyncope,

Purgatio.

vel etiam ex alijs ſi ſit cauſis, remedia docet Galenus libro ad Glauconem primo. Paratam materiam purgabimus forti medicina, non grandi mole præſcripta: vt ſemidrachmâ turpeti, cum granis ſex vel ſeptem zinziberis, ſumat ex iuſculo pulli ſacharati. Purgatione tamen non vtemur dum adeſt metus ſyncopes: quia dum ſtomachus affligitur, ſyncopen lethalem adferret. Alioqui ſumat mel roſatum laxatiuum cum manna. Accipe radicum fœniculi, petroſelini, cuiuſque ſemunciam: capillorum veneris, boraginis, meliſſæ, ſingulos manipulos: florum cordialium pugillum; ſeminis aniſi drachmas duas: foliorum ſenæ ſemunciam: pruna octo: coque ad vncias ſex; adde oxymelitis ſimplicis, & ſirupi de acredine citreorum, cuiuſque vnciam: ſumat bis manè.

CAPVT XIX.

De Febribus Peſtilentibus.

Deque earum Natura, Cauſis, Differentiis, Signis Præſagiis, Præſeruatione, & Curatione.

TAM funeſta calamitate hæ nonnunquam ruunt febres, vt ex viginti hominibus qui his inuoluūtur, vix duodecim à pernicie vindicentur. Accedit & illud, quòd quibuſdam annis, plurimos homines inuadant. Quare harum febrium notitia maximè eſt expetenda, quò perſpectâ harum naturâ, dextrè medicina his admoueri poſſit. Agemus autem hoc capite de exacta febre peſtifera, quæ contagia agit funeſta: & quoque de alia, quæ non adeò contagioſa eſt. Quare vt ordine rem tranſigamus, agam primùm quid nomen indicet, & quæ ſit natura harum febrium, quaque circumſcriptione definiantur. ſecundò, cauſas. tertiò, differentias. quartò, ſigna. quintò, præſagia. ſextò, præſeruationem. ſeptimò, curationem deſcribam. De nomine id vobis notandum, Peſtem non eſſe

Nomen.

nomen morbi alicuius proprium: ſed eam communem eſſe omnibus morbis tum epidemijs, tum vernaculis. Nam peſtis endemia, id eſt, vernacula, accidit ſoli vitio, hoc eſt, aëris alienæ materiæ permixtione corrupti. Sed peſtis epidemia, euenit vitio aëris, propriæ ſubſtantiæ corruptione laborantis. Qui enim morbus, multis vno in loco accidit, hic epidemius appellatur.

Gal. 3 Epid. 3.20.

Si verò huic morbo contingat, vt tollat multos è medio ex cauſa communi, hoc eſt, vitio aëris, peſtis eſt. Sic eryſipelas poteſt eſſe peſtilens, quemadmodum etiam tertiana. Quare fallunur interdum cùm putamus aliam peſtis cauſam eſſe, quàm putredinem. Nam ſi paulò accuratiùs perſcrutari velimus ſententiam Hippocratis, vbi ſtatum deſcribit peſtilentem, inueniemus, eo in ſtatu omnia putredinis eſſe plena.

In Epidem.

Præterea illud de nomine eſt notandū: differentiam eſſe inter peſtem, & febrem peſtiferam. Galenus ſcripſit ſæpe fieri febres peſtiferas, ſine peſte. At nunquā videtur peſtis incidere, ſine febre peſtifera.

3. De præſag. ex pulſ. 4. & 3. Epid. 3. 20.

Propterea diximus, nos acturos eſſe de exacta febre peſtifera, & etiam de alia quæ non ita contagioſa eſt.

Quid peſtis.

Eſt autem peſtis morbus, qui plurimos ſubitò è vita tollit. Quæ vt exactè intelligamus, notare debemus, antiquos in duo ſumma genera morbos diſpertitos fuiſſe, in ſporadas & communes.

Diuiſio morborum.

Sporades appellabantur, qui non vlla re ſimiles, integras regiones inuadunt: vt ſi omne ferè morborum genus vagetur. Hi autem morbi, vel ſunt periculi expertes, vel calamitoſi. Communes morbi, hoc eſt, ſimiles morbi eiuſdemque generis, duplices ſunt: vel vni regioni ſunt familiares, vt in hac regione ſtomacace, & ſcelotyrbe; in Ægypto elephantiaſis; vt dracunculi in Æthiopia circa mare rubrū; & leucophlegmatia in Delo: dicuntur hi morbi Endemij. Vel per plures regiones ſe fundunt: & hi appellantur Epidemij. Hi ſunt duplices, vel ſalutares, vel pernicioſi. Pernicioſi, vt peſtis. Hæc iam nobis eſt definienda. Hîc hallucinor, & ſanè neſcio num Peſtis definiri bene à me poſſit.

Definitio, & eius explicatio.

Hæc enim modò humidas, modò ſpirituoſas, nunc partes ſolidas occupat. ac vt ſunt diuerſæ temperaturæ hominum peſte laborantium, ita quoque eſt alia atque alia peſtis idea, & alia efflorеſcunt vbique ſymptomata. Eſt autem FEBRIS peſtifera, vel Peſtis, Græcis λοιμὸς ſeu λοιμώδης πυρετὸς, febris orta ab excellenti putredine in corde: peracuta, contagioſa, venenata, populariter graſſans, multos perimens; bubone, carbunculo,

bunculo, aut exanthematis comitata, ſi exquiſita fuerit. Diximus eam naſci ab excellenti putredine.

6. Epid. 3. 24.

Nam Galenus aſſeruit eam ab aliis febribus differre, eximiâ quadam putredine. Etenim excellens quædam putredo inuadit ſucculentam partem cordis,

Vt differat ab aliis febribus.

* Id eſt malignam & venenatā.

eiúſque ſubſtantiam totam interdum affligit. Eſt inſignis hæc putredo, longéque maior quàm in aliis putridis febribus, eſt enim venefica ob nimis * altam putredinem. Propterea hîc pulſus admodum languet: venenum enim formam habet maximarum vitium in agendo (quam ſubſtantiæ proprietatem vocat Galenus) licet inſtrumentum, hoc eſt, calor, non ſit vehemens in veneno. Et hoc eſt, quod Galenus dicebat, ſecundo De Natura humana quarto, In euaporationibus quandoque affici corpora potiùs ſubſtantiæ proprietate, quàm nuda qualitate. In hectica autem peſtilenti, non tantùm incaluit cor, ſed eius ſubſtantia ſolida putreſcit: quod non fit in aliis febribus hecticis. Vt dum naſcitur febris hectica ex vlcere pulmonis, ſanies inquinat cor ſuis fuliginibus putridis. inde naſcitur hectica febris, nam cor rapitur in illum calorem, qui eſt ἐν γεγονόσι. Non tamen abit in hecticam peſtilentem, quia non pro-

3. De præſag. ex pulſibus 3. 10 fine.

uenit ab inſigni putredine, hoc eſt, peſtilenti. Galenus aſſeruit tunc peſtiferam febrem naſci putridam, quando calor putridus peſtilens vniuerſus deflectit ad cordis ſuccos. Hinc concludo, hecticam peſtilentem eſſe, cùm calor putridus peſtilens, occupat cordis ſubſtantiam ſolidam. Nam qui his implicitit iacent, authore Galeno, non ſentiunt febrem. Id enim argumento eſt, hanc febrem hecticam eſſe: id

Dubium.

enim oritur, ab æquali partium intemperie. Sed dices, Non poteſt cordis ſubſtantia putreſcere, dum vitâ

5. Loc. aff. 2.

fruimur: Id Galenum aſſeruiſſe; dum ſcribit, Cor phlegmonem pati non poſſe; nam ea ſi occupetur, ho-

Reſponſio.

minem extingui. Reſpondemus, In corde eſſe nobiles & ignobiles partes. Si nobiles putreſcant, ilicò hominem rapi. Propterea dicebat Galenus, Si vulnus non peruadit vſque ad ſiniſtrum ſinum cordis, non tam citò hominem cadere. Nec dicit Galenus, hos ilicò, inflammato corde mori: ſed aliquandiu viuunt: nam ait, Quamdiu vixerint, non delirant. Quare etiam hectica peſtilens in cordis ſubſtantia concipi poteſt. Huc dum trahitur cor, primùm humida pars cordis putreſcit, ſolidior verò eius pars eſt in putrefacta: quæ tamen tandem ex habitudine in habitum trahitur ita, vt cùm primùm eſſet peſti-

Cauſæ.

lens putrida, fiat tandem hectica peſtilens. Cauſæ harum febrium ſunt, propriæ ſubſtantiæ corruptiones humorum, vel alienæ ſubſtantiæ admixtiones. Neoterici ſcriptores, doctiſſimi viri agnoſcunt ſolum aërem huius febris authorem, & tamen fatentur cuncti, putredinem pernicioſam hic vim ſuam exercere. Rogo itaque, cùm putredo ita flagrat, an non etiam venenum hauſtum quod putrefacit, id talem febrem excitabit? vtrumque enim id cauſam habet, putrefaciendi vim, & calorem. Non ergo negandum eſt, à cauſa interna

6 Loc. aff. vlt.

produci eam poſſe. Docuit Galenus, pernicioſum venenum in corpore noſtro vltrò generari humorum vitio, vel diætæ crimine. Corpus autem illud quod veneno obſeſſum eſt, ſi ſit infarctu impeditum, an non poterunt illi humores veneno deprauati in cor tepere, ac fœdam putredinem excitare? Quòd ſi hinc cordis putreſcant ſucci, cur peſtife-

1. De diff. feb. 6.

ram non accerſent febrem? Quare aſſerimus peſtiferam febrem pronaſci à cauſis internis vel externis.

Ab internis.

Ab internis fit febris peſtilens ſine peſte, cùm ſucci putreſcunt; excellenti & venefica putredine. &

4. Aph. 43.

propterea febris peſtifera erit ſemper continua: nam in hac cordis humores putreſcunt; & ſucci alimentales veneficâ putredine affecti, poſſunt cauſa eſſe putredinis cordis. Ita in peſtilentialibus febribus vidimus extractum ſanguinem omnino corruptum eſſe ac à naturæ lege alienatum. Hippocrates ſcripſit, morbis diuini quid adeſſe: id ſi aliquo in morbo, certè

Diuinum quid.

1. Prognoſt. in initio.

hîc locum habet. Tum, inquit, obſeruandum, & ſi quid diuinum inſit in morbis: ob materiam ſcilicet indomitam & pepaſmi expertem & propriæ ſubſtantiæ corruptione vitioſam. Huiuſmodi materia eſſe ſolet morborum peſtilentium, venenatorum, & contagioſorum. Illius ergo diuini prouidentiam nos conſectari voluit medendi ille præceptor. Duo enim ſunt, quæ in omnibus morbis, mortis conſecutionem adferunt, τὸ ὀξὺ, καὶ τὸ θεῖον: hoc eſt magnitudo, & malignitas. Sumit enim Hippocrates hanc vocem τὸ θεῖον ex loquendi more, pro materiæ in nos irruentis maximè extrinſecus, extraordinaria malignitate. vt illa tertiana quæ pronaſcitur ex aëris vitio, eſt longè difficilior, quàm quæ à diætæ orta fuit incommodo. A valida putredine quæ concepta eſt ſuccis, putreſcunt ſpirituoſæ, vel humidæ, vel ſolidæ partes cordis; quare proferuntur interdum ephemera & hecticæ febres putridæ peſtilentes: quæ tamen rariùs eueniunt. Eſt enim id in natura peſtis, vt abſumpto ſpiritu extinctoque calore natiuo, ſua malignitate tollat vſum reſpirationis; hinc cita mors. Doctiſſimi tamen viri dubitant, Num peſtis fiat à putredine, an

Dubium.

potiùs ab occulta qualitate. Quidam aiunt, Qui ex quartana laborant & ex elephantiaſi cœli ſtatu peſtifero, effugiunt hanc calamitatem: & tamen hi graui tenentur putredine. Dicendum, omnem peſtem eſſe à putredine: & id docuiſſe Hippocratem

3 Epid.

Duplex putredo.

per herpetes qui oſſa nudabant, ac corpus glabrum qui reddebant, & tabo manabant corpora pepaſmi experte. Nam ad primam illam putredinem, alia quædam deterrima & inexplicabilis accedebat. eſt enim duplex putredo; quædam pepaſmi capax, à qua tertianæ & quartanæ febres ſimplices fiunt: alia pepaſmi expers, ſordida & profunda, à qua eſt peſtis. Nam ipſe etiam Galenus agnoſcit variam

1. De diff. feb. 2. in fine.

putredinis vim, vt ea quantitate vel qualitate fuerit grauior. Cauſa externa, vt cibus & potus. Sed in-

Externæ cauſæ.

ter cunctas cauſas externas, maximè aëris vitium cauſa eſt peſtis. Hoc aſſeruit Galenus primo De differentiis febrium capite quinto, vbi ait, cùm peſtilentes ſubeunt conditiones, inſpiratio potiſſimum cauſa eſt. Qui aër, vel valida alteratione, vt in tem-

Vide lib. de cibis boni & mali ſucci. & 1. De diff. feb. 4.

peſtatibus intempeſtiuis, propriæque ſubſtantiæ corruptione in vitio eſt, vel mixtione alienæ ſubſtantiæ. Miſcentur enim lutulenta quædam corpuſcula, vnde aer conſpurcatur & fœdatur. hæc appellat Hippocrates miaſmata: eius verò præceptor Democritus, atomos: Lucretius, ſemina. ſurgunt ex aqua putredine affecta; vel ex corruptis leguminibus, vel oleribus, aut ſpecubus, vel fodinis, cloacis, barathris, (maximè ſi tempeſtates anni non tempeſtiuè ſibi ſucceſſerint,) vnde fœda putredo: vel cùm mota terra expirat quædam praua quæ aërem contaminant, & cùm ab inedia proſternuntur corpora, hæc aërem inquinant.

Thucid. lib. 2.

cum ſcilicet madida calidaque tempeſtas ſuperuenit ſtragi ab inedia. Author eſt Iulius Obſequens, Ætnam montem terræ motu ignes ſuper verticem latè diffudiſſe, & ad inſulam Liparas mare efferbuiſſe, piſcium vim magnam exanimatam fuiſſe, quos Liparenſes auidiùs epulis appetentes, contaminatione ventris conſumptos fuiſſe, ita vt noua peſtilentia vaſtarentur inſulæ. Scribunt Oroſius, Obſequens, Eutropius, & Auguſtinus 3. De ciuitate Dei 3 & Liuius libro nono, locuſtarum in Africa prodigioſam copiam fuiſſe, quæ ingenti nube in mare deiecta fuit. Qua mortua redditaque littoribus, atque hinc aëre corrupto, tantam ortam peſtem dicunt, vt in ſolo regno Maſiniſſæ octingenta hominum

millia

millia perierint, & multo amplius in terris proximis, tum Vticæ ex triginta millibus virorum quæ ibi erant, decem remanſiſſe. Propterea ſcripſit Vitru-
1. Lib. 4.
uius, ſalubritatem eſſe à ventis frigidis Aquilonaribus: minúſque his expoſita à peſte tentari. nec enim hyeme peſtis fit, vel ſi quæ fiat, aëris frigore ilicò
Contagiũ.
extinguitur. Sed illud in tota natura maximè mirandum, ab homine peſti implicito, tanquam venenoſo, alium hominem veneno aſpergi. Hoc genus dicitur contagium habere, ſed vnde habeat, pauci aperuere. Solus Fracaſtorius dixit, à praua qualitate, quæ ab vno corpore in aliud transfertur per aërem naſci: fit etiam per contactum ſpiritus & humorum. à ſpiritu, vt lippitudo, & tabes. ita etiam peſtis na-
1. De dif. feb. 2.
ſcitur, traductis ſpiritibus. vel morbi contagium faciunt per humores. verùm non cuncti humores fœdi id poſſunt, niſi duo adſint, nimirum vt hæreant in peripheria corporis, & vt lentore adhæſionem faciant. Propterea ſcripſit Ariſtoteles, apoplexiam & epilepſiam non eſſe contagioſa mala. Sed in peſte, vt in carbunculis, maximè per ſpiritus ſerpunt contagia: & propterea acceſſum fugiunt eorum cuncti homines qui vitam amant. Nec tamen hoc contagium bellum indixit cunctis animantibus: nam quamuis omnia animantia aëre fruantur infecto, tamen corpus à corpore, natura à natura, nutricatus à nutricatu differt. proptereaque alia aliis diſſentanea & ſimilia ſunt. Sed contagio ſuæ ſpeciei corpora ferit. Ita arbores ſataque inuadit alia, alia bruta, alia homines contaminat, vt eleganter cecinit
Num ab occulta qualitate.
Lucretius libro ſexto De natura. Quidam autem exiſtimant, occulti quid his morbis ineſſe, ac putredinem negant cauſam eſſe peſtis. Quam rationem ſi probare vellem, hoc argumento id ego agerem: Si peſtis eſſet ex valida tantùm putredine, tantùm ſecundùm magis & minus differret ab aliis putridis: Sed magis & minus non variant ſpeciem: At peſtilens & non peſtilens variant ſpeciem: longiùs ergo diſtant, quàm vt ſolùm ſecũdùm maius & minus differant. Si tamen paulò accuratiùs perſcrutari velimus peſtiferã conſtitutionẽ ab Hippocrate deſcriptã, deprehendemus in ea putredinis plena fuiſſe omnia; vt qui nõ alia ratione carbunculos vocârit
Dubium cur non omnes peſte occupẽtur.
ἄνθρακας, quò oſtenderet magnitudinẽ putrefactionis. Dicet quis, Cur non omnes in peſtilenti conſtitutione corripit peſtis? Reſpondemus cum Galeno, id fieri, ex temperaturæ proprietate, vt corpus fœdis vel moderatis ſuccis præditum fuerit; hoc eſt, id pen-
2. De dif. feb. 6.
det ex afficiendi corporis præparatione. Qui enim prauis ſuccis abundant, facilè à peſte & contagioſis morbis exercentur. Hinc eſt quòd pauperes, otioſi, gulones, luxurioſi, ſordidi, facilè, ob viuendi negligentiam congeſtis ſuccis prauis, peſti inuoluantur. Ariſtoteles putauit etiam coitione Saturni & Iouis naſci peſtem, ac regum imperia opprimi. Albumaſar id Ioui & Marti aſcribit, humido ſi excipiantur ſigno. Alij eclipſi id tribuunt. Sanè aër ſæpe in vitio eſt: non ſolùm quòd putredinem ex eo venire videas; ſed quòd vaporibus coinquinetur, & tunc nec craſſus nec turbulentus eſt; vapor enim
Differẽtiæ.
peſtilens non craſſefacit aërem. Variæ ideæ peſtis occurrunt. quædam enim febris peſtilentialis ab aëre eſt, quæ totâ naturâ eſt peſtilentialis & cum peſte. alia, ſecundùm accidentia tantùm. Si anni ſtatus non fuerit peſtilens, erit præcipua cauſa peſtiferæ febris, ſuccus putreſcens extra cor. Peſtis modò ſpiritus, modò humores, vel partes ſolidas occupat.
1 Lib. 5.
Sed datúrne ephemera peſtilens? Galenus, De differentiis febrium ſcribens, id negare videtur. Sed tamen ille non negat ab aëris putredine eam naſci poſſe, quamuis aſſerat eam non oriri ab humorum putredine. nam dicit, Non videntur mihi ſequi humorum putredinem, vt, inquit, ſi phlegmone inguina occupauerit, ephemeram præbet, cùm pars à parte caleſcit: at ſi putridi humores efferantur ad cor, non erit ephemera, ait Galenus. Quare ſpiritus cùm ab aëre putreſcunt, faciunt diariam peſtiferam. argumento eſt ſubita calamitas: nam intra tres dies, homines abripiuntur: quare nec ſucci nec ſoli-
dæ cordis partes obſeſſæ ſunt. Quanquam fatea- Num ſpiritus putreſcant.
mur ſpiritus difficilè putreſcere, ob calidum natiuum quo circumfluunt, motum, & tenuitatem. Vnde.
attamen cùm aër propriæ ſubſtantiæ corruptione in vitio eſt, inde putreſcunt etiam ſpiritus, nam inde
naſcuntur. Aſſeruit etiam Ariſtoteles, omnia pu- 4. Meteor.
treſcere, excepto igne. Sunt fatemur ſpiritus calidi & ſicci, ſi conferantur cum humoribus, & propterea etiam longè difficiliùs putredinem concipiunt quàm humores: attamen non ita calent nec ſqualent, quin extremâ putredine affligi poſſunt, tum ex mixtione alterius rei putridæ, tum propriâ naturâ. Cùm ergo febris naſci poteſt ex putrefactione ſpiri-
tuum, quæ vno die iugulat hominem, hæc Diaria Num ſit
dici poteſt peſtilens. Sed datúrne hectica febris pe- peſtilens
ſtilens, ex ſolidarum partium cordis putredine? Va- hectica.
riæ hac de re ſunt ſententiæ. Quidam Ariſtotelica 3. De part. animal. 4.
authoritate id negârunt, quòd cor graue vitium non accipiat, quòd ne propriorum quidem ſuccorum ferat vitium; accedit quòd hectica paſſio ſuam hyparxin habet ἐν γεώδεσι, at peſtilens, ἐν χυμοῖς. & dicunt, Peſtiferæ febres curantur phlebotomia & pharmaciâ, & criſi: quare nulla peſtilens eſt hectica. Reſpondemus, hanc peſtiferam, verè hecticam non eſſe: nam verè hectica illa, ſemper conſectaria eſt aliis febribus, aut mœrori, iræ, & talibus. Sed verè peſtilens fit à ſolo aëre: ergo non eſt verè hectica. Et hectica verè ita dicta, eſt putredinis expers. hectica peſtifera habet pulſus ſimiles ſanis, & aliqua pars cordis in ea putreſcit.
Ergo hæc non eſt verè hectica. Attamen idem ſob- Gal. 3.
iectum fatigant. Quod dicant cor non ferre ma- De præſag. ex puls. 3. 4.
gna tœdia, fatemur, atque profitemur propterea homines ſubitò mori, cùm cor putredine occupatur; nec diu patitur cor: & hyparxin ſuam habet
ἐν χυμοῖς, nam non eſt verè hectica. Sed dices, Ad Dubium.
quam ergo febrium ſpeciem referemus has febres? ad ephemeráſne, vel ad hecticas? Habent ſanè hæ nullum genus proprium & peculiare: nam modò ſpirituoſas, modò ſucculentas, modò ſolidas partes cordis occupant. Hinc eſt quòd Galenus has, modò inter hecticas, modò inter putridas recenſuerit. Maximè veræ naſcuntur ab aëre peſtifero. Cùm ab humoribus prouenit, non dubium quin à ſingulis illis amplâ putredine fœdatis prouenire poſſint; potiſſimùm tamen vbi tota maſſa ſanguinea pu-
treſcit. Sed dices, Potuerúntne ergo dari intercalares 4. Aph. 44.
peſtiferæ febres? Minimè: nam adeſt venenata qua- Ab accidẽtibus differentiæ.
litas. Sumuntur præterea differentiæ ab accidentibus: quia hæ febres fiunt vel cum papulis, vel ſine papulis. Si papulæ efflοreſcant, illæ erunt magnæ, vel paruæ; paucæ vel copioſæ: nigræ, vel aliis coloribus imbutæ: pedem figentes, vel ilicò euaneſcentes. Vel ſocium habent bubonem aut carbunculum. Quin nonnunquàm hæ febres ſunt tumorum expertes: & tunc materia vel intus retinetur, ac hominem enecat; vel excluditur ſudore, vrinâ, ſeceſſu. A loco; nam cordis ſpiritus, humores,
vel ſolidas eius partes occupat. Iam de ſignis. Ho- Signa.
rum quædam denunciant futuram peſtem: quædam
iam præſentem. Futuram, vt ſi Sol oriatur multo Futuræ peſtis.
tempore ſuo ſplendore hebetato: quò enim is fit obſcuriùs fulſerit, eò faciliùs ea, quæ mundi theatro continentur, putreſcunt. hinc vetus illud dictum, Nos Sole & ſale nihil habere melius. maximè ſi à ventis ſilet aër, Cometæ, trabes in cœlo, chaſ-

mata

mata, aranearum inopia; muſcarum, murium, culicum copia, & fungi ſi enaſcantur plurimi, peſtem in procinctu eſſe arguunt. Antiqui dicebant, A fame, peſtis: & poſt inediam rerum abundantia. & variulæ paſſim vagantes peſtis ſemina ſpargi ſignificant. Cælum etiam ſua dabit ſymbola, vt ſi concurrerint Saturnus, Iupiter, & Mars in Scorpione. Nam ex ſiderum aſpectu terræ viſceribus innaſcuntur vapores praui, ſi fides Aſtrologis; indeque terræ ſuperficies coinquinatur, ac fruges rubiginem ducunt: tunc talpæ ac lumbrici terram linquunt. terra præter rationem ſterilis euadit. Hi diri halitus non petunt aërem (vt faciunt hi à quibus fit terræ motus, qui eruptionem faciunt, ac aërem & aquam inficiunt) ſed ſuperficiem terræ petunt ſpiritus exitiales, vnde brutorum clades. Si tempeſtates non tempeſtiuè eueniant. In primis oues & boues, dein ſues proſternuntur. Nonnunquam ab aqua in calamitatem pecora trahuntur. Ita in Hollandiæ paluſtribus locis, noſtra memoria, boues & oues mactatæ cùm eſſent, pulmonibus ac in hepate viuos paruos piſciculos, ſoleis ſimiles habebant. Canes quàm plurimi ſi rabie tententur. fructus terræ innaſcentes ſi inſipidi fuerint, & facilè ſi in putredinem trahantur. Si vina turbentur. Si luxuriarint prauæ herbæ, terram iam venenum concepiſſe indicio erit.

Vicinæ peſtis ſigna. In procinctu verò peſtem eſſe denunciant febres prauæ. &, ſi ros ante Solis ortum collectus cani detur, & is ob id moriatur: vel poma nocturnæ auræ data integra, ſi putreſcant. Quin ſi corpora quidam languor habet: &, ſi bruta calamitas fatigat, quod Thucydidis hiſtoria etiam teſtatur. Prætereà, ſi caro citiùs putredinem trahat, quàm ratio exigat: vel ſi ea aëri expoſita, facilè putreſcat.

Præſentis peſtis ſigna. Præſens autem peſtis interdum ægrè agnoſcitur à dato clam veneno. Signa communia peſtiferis febribus ſumuntur ab actione læſa, excrementis, & ab accidentibus. Non tamen hæc ita accipienda, vt exiſtimes cunctis his opus eſſe: vnum enim aut alterum interdum ſignum ſufficit. Ab actione læſa: nam ſcribit Thucydides, adeò quoſdam à peſte fatigatos fuiſſe, vt proprij nominis obliti fuerint. quare principes cerebri actiones hîc validè laborant, laſſitudo adeſt, & vertigo, capitiſque dolor: ſtatim hæc eueniunt in morbi initio. A naturalibus actionibus etiam ſymbola præſentis peſtis ducemus, nam ſitis inexplebilis fatigat; nauſeant. Interdum lingua areſcit ſine ſiti: cauſa eſt; quod putredo cor occupat; quod refrigeratur ab aura ſpiratione inducta: potus lædit hîc: nota malignitatis. nauſeant à vaporibus prauis. A vitali etiam vi, quia pulſus eſt debilis. Meticuloſi facilè tanguntur: metus enim quatit, ſuccoſque confundit, ac inquinat: nihil enim periculoſius humorum ac ſpirituum agitatione. Pulſus in ſe gerit proprium ſignum huius morbi; nam cæteris etiam viribus integris, hîc citra cauſam flacceſcit, cum inæqualitate. Ab excrementis His liquida, bilioſa, 3. Epid. 3. 55. & aquoſa funduntur, paludoſo quodam odore; ſyntexis fatigat, non tamen ſemper; nam quidam ſtipatam habent aluum. Sed dum fluxu fatigantur hi qui febribus peſtiferis inuoluuntur, ille erit colliquationis ſobules: nam maximi caloris id argumentum. fætoris cauſa eſt ſumma putredo: colliquationis cauſa eſt incendium: & in tanto fœtore, 9. Simplic. de terra lemnia. tenuiter febricitare videntur. Et quamuis nonnunquam authores ſcribant, à remiſſo calore febrem 6. Epid. 1. 29. indicari peſtiferam, id ita interpretari neceſſe eſt, vt intus ille vrat, non foris. & qui foris eſt, initio occurrit mitis, ſed quò diutiùs tangitur, eò acriùs ferit. Emiſſus è venis ſanguis non concreſcit abſumptis 3. Epid. 3. 61. à putredine fibris. Vrina, inquit Hippocrates, conturbata, quin ſæpè liuida illa funditur, ab extincto calido natiuo. Corona apparet in vrina rubicunda ac conturbata, giluа, florulentiam quandam æruginoſam continens, vt loquitur Hippocrates in Coacis. Dices, Galenus teſtatur vrinam ſimilem eſſe 3. De præſ. ex pulſ. 3. ſanorum hominum. Ita eſt: ſed illud obſeruabile, peſtiferam febrem ex aëre vel ſuccis naſci; ſi ab aëre tantùm computreſcunt humores cordis, vrina primùm nihil indicat. Sin ſucci putreſcant extra cor, erit neceſſariò lotium vt ſit prauum. Sudor his manat frigidus; ſudatiuncula à laſſata natura quæ à materia morbifica opprimitur. Parotides etiam febrem peſtiferam arguunt. Sed dices, Caſſius Medicus ait Problem. 30. parotides veteribus [Greek] vocatos, quòd fauſto oſtento appareant in calamitoſis morbis. Fatemur, ſi in fine morbi, triumphatâ materiâ morbificâ appareant: at ineunte morbo, triumphatâ naturâ funeſtæ. Horror frequens, à prauis vaporibus, etiam in æſtu febrili fatigat. Notandum, hoc peculiare eſſe peſtiferis malis, cuncta grauia ſymptomata ſtatim ineunte morbo inuadere: quæ alioqui per alios morbos increſcentes euenire ſolebant. Magna interdum pituitæ copia è naribus manat, feruidus tamen efflatur halitus. Illa corpora maximè peſti obnoxia ſunt quæ madent ac calent, quæ hircum olent. Æſtatis fine, & 8 Method. 7. medio Autumni tempore, eiuſque initio contagia 1. De diff. feb. 7. agit; nam eo tempore languor copora habet, ac circumfluunt corpora prauis ſuccis ab oporæ fructibus.

Pathognomonica certa. Oculi viuido ſplendore in omni peſtifera febre fraudantur, quia cor acerbè affligitur. Cùm quis iam iam ſubitoque à peſte tangitur, anxiè è ſomno excutitur: dein vertigo occupat, ac laſſitudo cum languore & inquietudine, & nauſea fatigare incipit. Ilicò tunc remediis pugna. Si natura preſſa nihil excernit, humoribus iam contaminatis, in carum trahuntur ægri non ſine delirio, ac puſtulis facies occupatur, & orthopnœa fatigantur, intùs cuncta fœdante vapore. Pulſus imbecillitas cum magna inæqualitate, cæterarumque virium infirmitate, ſtatim initio continua febris, peſtilenti in ſtatu, ferè eſt indicium peſtis. Certiſſimum erit, ſi ſyncope & vomitio adſit cum cardiogmo ſpontaneo.

Signa differentiarum. Peculiaria ſunt prætereа ſigna, quæ notant num ſit ephemera, putrida, vel hectica febris peſtilens. Spirituoſam cordis partem putrere oſtendunt corporis agitatio, nullumque ſi excrementum emanat fœtidum ex corpore, vomendi quædam libido corpus fatigat, animique deliquium, vrina ſimilis, primùm ſanorum; totum corpus imbelle labitur: decem vel duodecim horis plerumque hominem rapiunt. Si peſtilens febris fuerit putrida, remiſſio quædam his aderit, ita vt quibuſdam horis meliùs ferant febrem, & niſi mens ægrotârit illis, ſentiunt febrem. Adſunt ſumma putredinis ac colliquationis ſigna. varia ſymptomata premunt, vt variorum humorum dominatu corpus tenetur. Exuſtus ſanguis carbunculos profert: pituitoſus parotidas & bubones; bilioſus eryſipelata excitat. Hecticam adeſſe peſtiferam inde colligimus, quòd ea intentionis & remiſſionis ſit expers. Sed pulſus inſignem præſefert debilitatis notam.

Dubium. Sed dices, Galenus affirmat ſanorum pulſui horum pulſum ſimilem eſſe. 3. De præſ. ex pulſ. 3. Reſpondemus, in omni peſtifera febri pulſum languere. attamen ita, vt in putrida ſit alacrior, quàm in hectica peſtifera. quamuis nonnunquam eueniat vt in hectica peſtilenti hic admodum ſit ſimilis ſanorum pulſibus. Galenus autem loquitur de pulſu febricitantium, in quibus partium cordis diuerſa eſt intemperies: nam, ait, euenit vt ſolida ſubſtantia cordis ſit calidior, ſubſtantia autem contenta frigidior. Cùm ſolida cordis ſubſtantia homini alicui eſt calidior, is præcipuè febribus peſtiferis hecticis tentatur tempore peſtilenti: quia magis illa peſtifera pernicies vim ſuam fundit in ſubſtantiam

cordis,

cordis. Et in his, quorum cordi temperiei quædam varietas eſt familiaris, pulſus inuenietur quædam mediocritas. Quare Galenus, dum hoc ait, non loquitur de qualibet hectica peſtifera quæ occupat cor: ſed de hectica quæ occupat cor, quod habet diuerſam partium intemperiem. Sit ergo cordis pars ſolida calidior, erunt illi pulſus crebriores: ſit verò humida pars frigidior, fient inde pulſus rariores & tardiores. hinc fiet quidam affectus medius, qui edet pulſum nec rariorem nec frequentiorem, nec velociorem nec tardiorem. Attamen neceſſariò in peſtifera hectica febre, pulſus eſt debilis, paruus, nec reſiſtens preſſui: veruntamen quamuis ita paruus ſit, erit tamen nonnunquam in celeritate mediocris: aliquando tamen frequentiſſimus. Quare, vt breuiter rem dicamus totam, in ephemera peſtifera, & etiam in hectica, typus abeſt: eſtque continua ſine reciprocatione, vrina ſanorum, mitis ſentitur manu calor. In hectica peſtifera fœtidus eſt anhelitus: ab extincto calido natiuo enim putreſcunt ilicò ſucci. Putrida peſtilens paroxyſmos habet, fundit vrinam ſubiugalem, nigram: calor vexat vehemens, faciliùsque curatur quàm hectica aut ephemera. Sed dices, Nónne vera peſtis fit, quòd aër peſtilens hauſtus cor contaminat; vnde ergo notæ putredinis variis in partibus? Reſpondemus, Aër peſtilens à corde hauſtus, illud contaminat, à quo per venas & arterias in viſcera effunditur: quòd ſi iſtic deprehenderit materiam contaminationi aptam, eam malignitatis ſuæ notam inurit. Per vaſa enim communicatur labes: vt ſi cerebrum ſeroſis, iecur aut ſplen vel venoſum genus cacochymia circumfluant, eam inficit: vnde ſopor, phrenitis, feruor ingens, putredo vrinarum, & in aluinis excrementis labes, tumores qui etiam intus deliteſcunt; vnde, ſi pectus occupauerint, ſputum ſanguinis; ſi cor, mors. Blanda nonnunquam facie hæ fallunt febres tertianaria velitatione, quæ mox hemitritæi formam induunt, peſtiferamque demum malignitatem proferunt. Nonnunquam venenatæ qualitatis argumenta ilicò proferunt, ſæuiuntque delitiis, vigiliis, aphthis, inextinguibilique ſiti vrunt, ſpirabiles partes opprimunt, animi deliquia afferunt. Manant fœda liquamenta: fœdaturque exanthematis corpus; ſubſtillant nares interdum ſanguine: ſudores miliares appârent, fractus eſt pulſus. Vnde hæc? quòd peſtifera febris plerumque ſit putrida: rarò hectica: ephemera rariùs affligit, niſi adſit pernicioſiſſima peſtis; hanc enim doctiſſimi quidam viri peſtem abſque febre appellant. nam ilicò hi cadunt, & ſæpè non abſque putredinis no-
Ex 3. Epid. 3. 25. & Plutarcho in vita Romuli. 1. Prorhet. 2. 17.
tis. Affligitur in peſtiferis ſemper cor, ſiue primariò occupetur, ſiue à deprehenſa parte affligatur. Aliis enim ilicò de capite querela eſt, aliis anxius tædia concipiunt prima. aliis ilicò excandeſcit maligna febris vis, dum cor focum malignitatis concepit. quibuſdam febris non omnino prauæ, vt diximus, idea appâret, quæ mox in malignitatem degenerat, vbi cor totum occupauit prauitas. Ita ex communi venarum putredine naſcuntur peſtiferæ phrenitides, anginæ, pleuritides, peripneumoniæ: hoc eſt, conſociantur peſtiferæ febri, à venenata qualitate.

Prognoſis.

Iam ad Prognoſin venio. Lethargus aut phrenitis poſt vndecimum aut 14. diem, plerumque lethalis. Peſtiferæ febres hecticæ curari nequeunt. Ephemeræ verò peſtiferæ interficiunt plerumque decem vel duodecim horarum ſpacio. Author eſt Iacobus à Partibus, quòd in graſſante peſte, cùm ægri ipſum accederent, ac eos tangeret, minimeque ſibi febricitare viderentur, paulò tamen pòſt hos interiiſſe. Pauci euadunt quibus ſtatim ab initio pulſus paruus & valdè inæqualis exiſtit: quamuis cæteris valere videantur. nam plenus & ordinatus pulſus ſecuritatis index eſt. Si humores hoc virus inuaſit, putredinum plena erunt omnia. nam tota ferè maſſa ſanguinea corrumpitur. timor ſi tunc adſit ægris, cor occupari indicio erit, maximè ſi alieni ſint à cibo. Ineunte morbo ſi grauis adſit cephalalgia cum caro, pulſu debili & inæquali; vel ſi frequens animo linquantur; vel frigidum ſudârint, fatis concedunt ſubitò. Ita ſi perpetua vomitio premat cum ſyncope frequenti. Pulſus princeps in hoc indicio eſt: is enim ſemper languet hîc: ſin moderatè hoc illi eueniat, bonum. Si facies in colore, charactere, & mole, à natiua forma longè receſſerit, malum: vt ſi nigreſcat faciei color. Nigræ ſi per corpus ſpargantur maculæ, inſtar culicum morſus, hoc malum eſt: ſunt enim argumenta ebullientis putredinis ac mola creſcentis. Si intùs vratur homo, & ſi is foris marmore frigidior fuerit, non fugaci, ſed à fixo frigore, hoc calamitoſum eſt. Excrementa ſi fundantur nigra cum fœtore, lethale. Si ſtatim, ineunte morbo phlyctænæ apparuerint,
vt Critoni, calamitoſum. Subſtillum ſanguinis initio morbi obortum, lethale. *1. Epid. 3. hiſt. 9.* Idem denunciat fluxus alui, vrinæ, vel ſudoris, ſi primis diebus iniuerint: nam copiam ſuccorum indomabilem denotant, aut eorum ferocem acrimoniam. Vbi tamen vera peſtis adeſt, obſeruatum fuit ineunte morbo ſudorem ac alui fluxum profuiſſe. Vrina nigra fœtens, mortem. Si proſtratis viribus ventriculus inflatur, conclamatum eſt. Bubo ſi exardeſcat cum ingenti dolore, & mox ſi ſopiantur omnia, ſed ſi ſtupeſcat æger, & amens ſi reddatur, malum. Cùm à preſſa iam natura in ſtatu, vt dum extremis algentibus, ſudant, ſubſtillat ſanguis, nigreſcit aſpera lingua, ſomnus non obrepit ampliùs, conuulſione tentantur, tunc ſi bubones, carbunculi vel puſtulæ nigræ appareant, ſubitò cadunt. Quia ineunte morbo præſtaret hæc apparere, integrâ adhuc naturâ. Carbunculi parui cum puſtula nigra, peſſimi ſunt: nam nigri ſunt rubris etiam carbunculis peiores; & quò plures, eò calamitoſiores. Quò cordi fuerint viciniores, eò periculoſiores.

Præſeruatio.

Agemus iam de Præſeruatione à peſte, & de eius curatione. Præſeruatio conſtat ea rebus ſex non naturalibus dictis, ſi hæ ita comparentur, ne facilè contaminationem admittant. Inter hæc principem locum tenet aër, quo ad momentum temporis vix carere poſſumus. Sit aër cubiculi non perflatus, ſed in eo colluceat ignis; niſi cælum æſtuârit, tunc oxycrato reſpergatur cubiculum, quò ignis calor moderetur. Sed ſemper tepeat: ne ſpiracula cutis obſtruantur: maximè ſi bubo aut exanthemata apparuerint. nec ante triduum innouandus eſt aër.

Aër.

Auicenna, aërem craſſum hîc vtiliorem putat, quòd non æquè putreſcat. Huic reclamant cuncti, quòd aër naturâ ſit tenuis, qui cùm craſſeſcit, hoc illi à miaſmatis euenit. Sit domus munda, fœdi odores à putredine nati pellantur, cloacæ purgentur, ac optimi venti admittantur, noxii arceantur. Rationi tamen conſentaneum eſt, graues, attamen à putredine alienos odores ſalutariter aëri affundi: vt cor à ſe reiiciat potiùs omnia ſyſtole, quàm vt ſuaui odoris blandimento, ſeſe fundendo diaſtole, attrahat. Ita enim contagium facilè bibit. Hoc innuit Hippocrates cùm ſcribit, Spiritum non copioſum intròducendum eſſe. Ita coriarii & falſamentarii, & qui per fœtores vitam ducunt non putridos, rarò peſte occupantur. Propterea quidam Principes peſtifero cæli ſtatu hircum in aula alunt, & aſſam fœtidam olfaciunt. Vſu conſtat, cùm primùm halecum ſale conditorum copia à piſcatoribus in maritimas ciuitates defertur, peſtem breui euaneſcere.
Apud Varronem narratur de quodam, qui, Corcyræ *2. Lib. 4.* cùm eſſet exercitus ac claſſis, & omnes domus cùm repletæ eſſent ægrotis ac funeribus; immiſſo feneſtris nouis Aquilone, & obſtructis peſtilentibus, ianuâ-

que

que permutatâ, cæteráque eius generis diligentiâ, ſuos comites ac familiam incolumem reduxit. Quare ſuffiantur cubicula roſarum aqua & aceto, in quibus coxêre ſantala, lignum aloës, caphura, & caryophylli. Arnoldus tamen Villanouanus ſcribit, herbarum accenſiones ſpiritus inflammare ac ad peſtem flectere. Sed hoc nonnunquam agendum, quò aëre concepta putredo exuratur: & interim nos caſtigamus eum feruorem algioſis remediis. Inſigne eſt iouentum Raſis, qui lintea aceto madentia parietibus extendit. Nos die cubicula irroramus aqua cui immixtum eſt acetum, tum veſperi lapidem ignitum per domum circumferimus, ac aceto aſpergimus, quò fumus aërem corrigat. Ignis ſtruatur ex lignis reſiniferis, qualia illa quæ vnà cum ceſpitibus hîc eruuntur, Belgica lingua *keenen* appellata: vel ligna iuniperi hoc agant. Odores aromatum fugiant, quia tenui calore caput opplent.

Potus.

Potus ſit ſalubris, ceruiſia vim citreorum habeat, & pimpinellæ vel bugloſſi. Non plurimum potet, etiamſi valdè ſitiat: attamen ſitim extinguat. Aqua ſi quis vtatur, ea primùm coquatur cum pauco aniſo: vel ei affundatur iolabium acoris citrei mali. Vel accipe aquæ libras quattuor, quibus incoque drachmas duas ſcobis cornu ceruini: ſacchari vncias ſex: cinnamomi drachmas duas: adde ſuccum citreorum. Vinum ſit oligophorum, attamen odorum. Legumina vitet.

Cibus.

Caro columbarum in menſam veniat, ſneppparum, & ruſticæ gallinæ, auium non paluſtrium, veruecum, gallinarum; coquatur ex aceto, & cum acetoſâ, agreſtâ, & cum acredine limonum. Sumant imbecilli reſtaurans ex pullo, cum ſucco citreorum. vel incoque pimpinellam, calendulam, boraginem, acetoſam, aſparagos, cornu cerui. Si caro ſit infecta, primùm debet aceto & ſale macerari, dein ſal abluatur. Piſces, ob madorem, vitet exceptis halecibus.

Motus.

Exerceat ſe moderatè & tempeſtiuè, cùm Sol emicat. & ineunte peſte, moderatè ſe moueat, ſi infirmitas non fatigat. Valida vitabis exercitia: quia inflammant & corpus proſternunt: qui enim à valido exercitio peſte corripiuntur, aut à terribili imaginatione, ferè pereunt. Exerceat ſe non ad ſudorem, ſed ad vdorem. Nec etiam in ocio torpeſcat: hinc enim cruditas.

Somnus.

Somnus & vigiliæ ſint moderata. nam immodicæ vigiliæ ſpiritus diſſipant, calidum natiuum hebetant, hinc cruditates, & inde imbecillitas. immoderatus verò ſomnus, humorum madorem adfert, putredinis pabulum. Qui peſte iam fædati ſunt, non altum dormiant, ſed ſubinde concutiantur: maximè etiam iam eminentibus tumoribus. Qui ſunt in morbi principio, à ſomno caueant: alioqui duas horas manè dormiant, ſi ſomno vel imbecillitate premantur. Venus, quia eneruat vires, eſt fuganda. Cibus varius eſt noxius. Simplex verò laudatur, hunc enim natura meliùs coquit.

Balnea.

Balnea ad ſordium ablutionem inſtituantur cum roſis, violis, cypero, foliis ſalicis, meliloti. alioqui vitentur, nam debile corpus reddont. Veſtes citreorum malorum ſuauem odorem redoleant; vel roſarum, caryophyllorum, xyloaloës, ſantalorum Induſia ſæpè mutentur, nam id refrigerat.

Aluus.

Aluus ſit lubrica: nam non facilè acutis febribus tentantur, qui eam facilem habent; nam ita corpus perſpirabile redditur, & ſiccius euadit. Clyſter optimus ſit, vbi maximus feruor, ex ſucco ptiſanæ cum ſaccharo, vitellis ouorum, & oleo roſato

Animi motus.

Animi motus hîc plurimum poſſunt; arceatur timor quantum fieri poteſt: hic enim rapit in cor, vnà cum ſpiritu, peſtiferam aëris vim. Lætitia animique explicatio vehementer confert. Argumento fuit Thales Cretenſis, qui, vt refert Pauſanias & Plutarchus, muſicâ peſtem à corporibus fugare ſolitus erat. Inter corroborantia eſt citrium malum ex aqua roſata in pultem cum ſaccharo eliquatum ebullitione. ſumitur manè ſemicochlear. Acetoſa commendatur, & ſuccus pentaphylli, corallium, caphura, bolus, ſantala: nam ſtrictione quadam prohibent innati caloris exhauſtum.

Corroborantia.

Ex ruta & caricis cum aceto, fiat confectio. Foueatur regio cordis, inguina, & axillæ aceto caryophyllato. Germani manè ſumunt radicem petaſitidis aceto maceratam, vel bibunt vinum abſinthites. Optimum illud eſt, Accipe mala citrea decem: conſcindantur in multas partes: ſeminis angelicæ ſemunciam: ſcordij, vel, ſi calor adſit, acetoſæ, vel boraginis manipulum: vini albi libras tres: fiat immaceratio. manè ſume cochlearia duo, cum theriacæ particula exigua. diſtillari id etiam poterit. Qui aqua vitæ vti velit, huic miſceat roſas, ſantala, ſaccharum. Sacculi cordis regioni admouentur, ſi frigus ſit. Accipe calaminthæ montanæ, meliſſæ, maioranæ, dictamni, cuiuſque pugillum: ligni aloës, caryophyllorum, zedoariæ, cuiuſque ſcriptulos duos: muſci grana quattuor. fiat ſacculus. Aliqui ex arſenico ſacculos ſub axillis & in regione cordis geſtant. Illinitur regio cordis theriacâ vel mithridatio: inde enim cor robuſtum redditur. Venetiis & Patauij oleo vtuntur dicto Magni ducis Florentiæ: fit ex theriaca & mithridatio, & hyperico: hoc regio cordis, arteriæ temporum, pedum & brachiorum inunguntur: ita cor trahit vim olei. Fit etiam vnguentum ex ſucco radicum & ſeminis angelicæ, & ex adipe ſerpentum venenatorum, cum vitriolo. Vel accipimus ſucci cardiacæ, vel ſcordij, aut meliſſæ vnciam: caphuræ ſemidrachmam: croci ſcriptulum: cum cera fiat vnguentum. Olfaciat flores nymphææ, ſantala citrina, roſas, caphuram cum ambra, acetum, rutam. Coquantur aceto herbæ, vt ſerpillum, baccæ iuniperi. Si frigidum tempus fuerit, accipiemus ſtyracis odoratæ, myrrhæ, cuiuſque ſcriptulum: caryophyllorum, macis, cuiuſque ſemiſcriptulum: moſci grana ſeptem: ambræ grana quatuor: ladani ſemunciam: cum vino aromatico & aceto acerrimo fiat pomum. Auribus inſtilla guttam olei ſaluiæ vel caryophyllorum, cum pauco moſco. Sed in victus ratione notetur num aquæ infectæ ſint: ſi ità, primùm ea coquatur cum aromate, deinde cum ea cibi coquantur. Nam, vt author eſt Ariſtoteles, magis ex aqua quàm ex cibis ægrotamus, quòd & in potu & in cibis ea vtamur. *1. Problem. 14.* Aluus reſpondeat cottidie: ſi ea ignaueſcit, corpuſque fuerit calidum, & ferueat cœlum, mollibus laxetur medicinis, vt ſirupo roſato laxatiuo cum manna, tamarindis, & caſſia. Tempore verò frigido & corpore algioſo, præbe pilulas Ruffi, quibus interdum iungimus agaricum, bolum, caphuram, zedoariam, dictamnum, gentianam: vel ſumat mel roſatum, & hieram ſimplicem. Tempore frigido & corpore non ita æſtuante, tuebimur corporis temperiem ſirupo de corticibus citreorum cum decocto ſeminum eorundem: meliſſâ, betonicâ, carduo benedicto, roſmarino, angelica; dictamno. Cùm verò cor ex inæquali intemperie laborat, vt cùm calet ſolida cordis pars; *3. De præſag. ex puls. 3.* (hi enim facilè peſtilenti hectica tentantur ab aëre) his noxia ſunt remedia calida: faciliùs enim inde in peſtiferam hanc calamitatem trahentur. Propterea author ad Piſonem ſcripſit, theriaca non vtendum eſſe in pueris, nec tempore feruido. *Cap. 17.* Ea quæ corroborant, non ſint aſtringentia: nam putredo inde ſuboleſcit. Sumat cottidie opobalſami ſemidrachmam is, qui frigidior. Vel accipe ſuccum recentium baccarum iuniperi: adde ſaccharum: redigatur in formam opiati. id calculos etiam eiicit: & hoc ad arterias quoque illinitur. Ex cunctis alexiteriis aqua coctis, ac fortiter expreſſis iterumque cum ſaccharo coctis, electaria fiunt. Obſeruabile illud, Auicennam vti ad præcautionem theriaca

& mitridatio, ſed vbi curationem inſtituit, altum de his illi eſt ſileotium: ſed frigidis fiduciam adhibet. Quidam vtuntur oucibus, caricis & ruta, cum aceto contuſis. Quidam ſub axillis & ad regionem cordis venena portant: & puto optima illa remedia eſſe. Nam ſimilitudine quadam venenum trahit ad ſe venenum: at contrà agit theriaca & mithridatium, nam venena pellunt. Hoc ergo fit cum quodam labore & teniſu: illud, vltrò allicitur ac affluit: faciliùs ergo & promptiùs agit hoc. Quin cor cùm ſentit venenoſam vim, contrahit ſe magis quàm pandit. Accipiunt bufones magnos & veneno turgidos

Secretum.

numero binos: hos occides menſe Maio, ac ſiccabis in libera aura, mox fumo, cauendo ne vrantur & redigantur in ſubtilem puluerem. Huius pulueris accipe binas vncias, arſenici ſemunciam: radicum tormentillæ & dictamni, cuiuſque drachmas duas: ſiccentur igne: margaritarum drachmam: corallorum, hyacinthi, ſmaragdi, cuiuſque ſemidrachmam: croci ſcriptulos duos: fiat puluis: & ex ſyndone carmoſina fabricentur ſacculi plures ad cordis ideam. Cùm ægrum accedes, tibi hunc admouebis. Si homo fuerit frigidus, qui à ſudoribus fætet, is ferat collo aliquid ambræ & muſci, hæc feriant regionem cordis. Hactenus de præſeruatione, iam de curatione. Vt rectè curemus, naturam iam morbi

Curatiuæ Indicationes.

compertam inſpicere debemus. Hîc adeſt maxima ſanguinis ebullitio, adeſtque putredo maxima & excellens, éſtque materia eius venenoſa. Causâ ergo ebullitionis naſcitur Indicatio temperandi ſanguinem ac refrigerandi: ratione verò putredinis, id quod computruit eiiciendi: & id quod ita comparatum eſt vt facilè putreſcat, ſiccandi: at ratione venenoſæ materiæ, antidotis, quia totâ formâ alterant, cor erit roborandum: huius enim facultas validè labefactatur ab immenſa hac putredine venenoſaque

c. Acut. 7.

vi. Scribit Aretæus, morbos quoſdam eſſe medicamentis pernicioſis ſimiles. Hinc eſt quòd in peſtilentia quæ Athenas afflixit, non alienum fuerit quoſdam exiſtimaſſe in puteos Pyræi à Peloponenſibus venena fuiſſe coniecta. Cùm ergo hæc febris ſuam hyparxin non ſolum habeat in intemperie, verum etiam in labefactata proprietate cordis, hæc vt dixi, ſtabilienda erit antidotis. Et quia hæc febris præſertim augetur, cùm obſtructio cor affligit, oritur indicatio aperiendi & refrigerandi. Ratione quidem febris eſt humectandum: ſed immenſa illa putredo, ſiccantia flagitat. Coque ergo ex iuſculis tormentillam, bolum, & talia. Quare lenitâ primùm aluo, aperi, ſicca, refrigera ebullitionem, proprietas cordis labefactata reſtituatur; praua materia exhauriatur, quæ ab incognito putredinis eſt gradu. Si fuerit peſtilens hectica, erit refrigerandum & humectandum ratione febris: & etiam vt occurramus venenatæ qualitati, deinde, vt tueamur vitalem vim, quæ hîc titubat. & quia putredo adeſt, an non etiam ſiccandum? Sed quia hectica, potiùs humectandum: at vincit venenata vis, quæ ferè à putredine, inuaditque ſolidam cordis ſubſtantiam; propterea ſiccandum: nam veneno & eius cauſis eſt occurrendum. Quæ iam computruere, vt dixi, exhaurienda, & eorum cauſæ abſcindendæ: materia humida eſt ſiccanda: cohibita tranſpiratio laxanda: craſſa tenuanda: copioſa accidenda. Si occultæ fuerint cauſæ, occultis remediis debellandæ. Virtus vitalis, quæ hîc flacceſcit, redintegretur. Ita ducimur curandi leges à febre, venenata qualitate, & à viribus. Vincit tamen cætera, quæ à venenata vi elicitur medendi lex. Breuem curationem peſtis vide apud Geſnerum epiſtolarum libro primo, epiſtola trigeſima quinta, folio vigeſimo nono: & epiſtola trigeſima ſeptima, folio trigeſimo primo,

Prognoſis.

vbi quædam ex Hali. Sed ad poſitas à nobis notas curatrices redeo. Sanè ſcopos, quos hæ denunciant, interdum attingere nequimus, vt ſi hectica fuerit peſtilens. In putrida tamen peſtilenti hos ferire licet, attamen non ſine magno negotio: eſt enim hîc morbus maximus & perennis, nam ſuccos cordis inuaſit hæc deterrima pernicies, vnde vitalis vis hîc vehementer frangitur. Sunt venenati hi morbi malè morati maléque conſtituti, quare numquam audacter promittite ſalutem: qui enim morbi à materia mouentur venefica, hi non certis periodis mouentur, nec certo ordine: & poſteà, cùm minimè id cogitas, hæc materia metaſtaſin facit, & opprimit vitam. Talis medicomaſtix peſtis, in fronte ſalutem, in occipitio funus gerit. Illud obſeruabile, peſtiferos & veneno-

Venenoſis ilicò ſuccurrendū.

ſos morbos ilicò, priuſquam cor vaſtârint, oppugnandos eſſe: dum enim toto corpore exardeſcit morbus, vt dum carbo & bubones ſe efferunt & in conſpectum dant, (nam cùm primis diebus anxietas nauſeabunda, & vertiginoſa laſſitudo affligit, alexiteriis pugnandum) vix remediis locus, ob virium iacturam. Propterea quidam ſtatim alexipharmacis vtuntur, eodemque tempore vomitum mouent, ſeceſſum, & ſudorem. Nullus enim hîc ignauiæ locus: aut enim à prompta medicina vita; aut à ſegni, mors in procinctu.

In peſte nihil deterius multis remediis.

Mihi nihil videtur peſtilentius in peſte, multis auxiliis polydædalaque pharmacorum turbâ. Si enim non profuit remedium, peſſundatur æger: nec enim tempus datur deliberationi, nec mutationi remediorum. Sed extemplò cuncta peragenda ſunt, cùm in præcipiti morborum occaſione, grauia repentinaque pericula, multæ deliberationis conſilium non admittant. Quare dum graſſatur peſtis, in principio obſta, hoc eſt, dum anxius homo nauſeat, ac vertigo dum occupare incipit. Ilicò ſumant tunc drachmam theriacæ cum ſpiritus ſeminis angelicæ ſemidrachmâ: dilue vino: ac ſudet. repetat ſi reiecerit, & ter die id fiat, abſque ſudore vltimis vicibus. Sed

Diæta peſte laborantiū. *1. De diff. feb. 16.*

nos ordine tranſigamus. & primùm pauca de Diæta. Hæc ita inſtituatur, vt temperetur ſedetúrque ſanguinis ebullitio, tollatúrque putredo. Nam, authore Galeno, Maxima pars generationis morborum eſt, afficiēdi corporis præparatio. Aër ſit frigidus, maximè, ſi ex eo contagia fiant: alioqui ſit familiaris. Arceatur hominum multitudo à cubili. Cuncta inſtituantur eo modo vt diximus De præſeruatione. De cibo hîc

Num plurimum comedere debeant. *Ex Hip. 3. Epid. 3. 19.*

controuerſia eſt. Nam quidam dicunt, plena manu paſtum eſſe incondum: periclitantur enim à virium caſu. nam, aiunt, ſcribit Hippocrates, eos euaſiſſe, qui ſtrenuò comedebant. Malcam hi feriunt: nam vires titubant, nec cibis pares ſunt. Et prædia virium hîc abſumuntur non ab inedia, ſed à morbi prauitate. & corpora impura quò plus alimenti aſſumunt, eò pluribus damnis augentur. Et languet hîc ventriculus, nec coquet; ergo non eget plurimo cibo. Nec ſeruabantur, inquit Galenus, qui plurimum edebant, ſed qui moderatè, hoc eſt, qui viriliter quidem comedebant, ſed ita tamen, vt tenuem diætam non violarent. Author eſt Galenus, eos mortuos fuiſſe qui maluere mori, quàm comedere. Vtantur ergo non multo cibo, ſed pauco, peſti aduerſo: iuſculis alterantibus herbis tinctis, vt pimpinella, calendula, acetoſa, citreorum ſucco, ceruino corno. Si nihil prohibet, vino vtatur: dilue aqua decoctionis cornu ceruini. Vitetur inedia: nam, vt author eſt, apud Aëtium, Herodotus, ἀσιτία, hoc eſt, omnimoda cibi abſtinentia efficit ferociores humores. Veſcatur hordei ſucco cum acido citreorum. venenis reſiſtit citrium malum, & cotonium, & perſicum: nam Ægyptij putabant, hoc indicio, eis cordis formam euenisse, quòd illi ſuccurrant. Carnium vſum, per febres, reiicit Auenzoar: nam grauem putredinem, ni coquantur, concipiunt. Dilapſa iam ferè

morbi

morbi vehementiâ, coquantur illæ ex aqua roſata, cum aceto, & ſucco citreorum. Initio iuſcula conueniunt imbuta vi pimpinellæ, acetoſæ, citriorum, berberis. Rhaſes lac laudat acidum cum farina hordei. Idem author ſuadet nec lac recens, nec aquam calidam potandam eſſe. A vini potu abſtineat. ex aqua pura bibat iolabium citreorum, vel berberis, vel roſarum, vel conſeruam acredinis citreorum miſceat cum aqua, vel aranciorum aut citreorum ſuccum: vel coquatur aqua cum aceto roſato, & ſucco granatorum. vel ſerum lactis acidi coquatur cum acetoſa: adde ſi vis ſirupum de agreſta. Somnus immodicus obeſt: vigiliæ ſine moderatæ. Repletio omnis fugienda, & clyſmis procuretur alui mollities. Animi mœror excutiatur: lætè viuat, & in meliorem ſe erigat ſpem: nam Thucydides & Lucretius aiunt, eos maximè periiſſe qui animis ſternebantur. Hactenus de viribus firmandis, vtque prouiſio habenda ſit ne longiùs ſerpat putredo. iam ad ſecundam indicationem venio, vt ritè educamus id quod computruit: hoc efficiemus phlebotomia vel medicinis. De vena ſecanda variæ ſunt medicorum ſententiæ: quidam plenâ manu ſanguinem educunt: alij religioſè abſtinent à venæ ſectione: nonnulli paruam auferunt eius partem. Quid dicas? penè neſcio: tanta enim calamitate hoc ſæuit malum, vt, quicquid agas, malè egiſſe videaris. Nam ſiue ſanguinem emiſeris, ſiue non, vix calumniam fugias; vltra enim remedia hoc ſe effert malum, vindice quaſi manu S. Dei impulſum. quis illi reſiſtet, quis par? homines humus ſumus. Attamen aliquid agendum, ac periclitari. id enim potius, quàm certò interire. Religioſè ſummaque cautione in vena ſecanda tranſigendum eſt. Eſt enim phlebotomia remedium magnum: & vires corporis obſeſſi à peſtifera febre languent iam, vel ſaltem metus adeſt iam futuræ imbecillitatis, & natura ipſa intùs foras elidit materiam, vnde exanthemata, bubones, carbunculi: & veremur ne in cor retrahatur morbifica materia. Quare ſi corpus purum fuerit, nec illi querela fuerit ante, puto à phlebotomia & pharmacia eſſe abſtinendum. Si verò cacochymia adſit, non ante aluus ducatur catharſi, quàm antidotis vis veneni deuicta fuerit, quod ex pulſu intelliges: & non ante quàm tubercula ſuppurârint, vel euanuerint. Enema interim ſufficit differ ergo poſt ſeptimum vel decimumquartum diem. Tamen quia adeſt maximus morbus, maximè ſi materia non fuerit aliena à ſanguine, maximaque eius ſi adfuerit ebullitio, vt cùm adſunt* peſtigia rubra, quæ maximè circa collum & ſcapulas efflorefcunt, nondum progreſſo morbo, vena ſecanda eſſe videtur. Sed ſi hæc non adſint, & tamen corpus ſi ſatis commodè à ſanguine rigetur, eritne vena aperienda? Videndum num id vires ferant. nam quamuis hæ validæ ſint, non tamen validiſſimæ eſſe poſſunt: his enim pulſus titubat, & metus adeſt mox futuræ infirmitatis. Quare accuratè perpende num hæc peſtifera putredo, hoc eſt, ardua illa ac valida, ſit* ἐν γίνεσθαι, an ἐν γεγονέναι. Si ſit ἐν γίνεσθαι, adeò vt maximæ illius putredinis argumenta nondum edantur, vt contagium, vermes, & talia; ſed ſi vires adhuc integræ floreant, adſitque plethora, ſanguiniſque ebullitio, & morbus non diu inhæſerit, maculæque fuerint rubræ quæ inter ſcapulas erumpunt, ſi ætas, & tempus anni admiſerint, & ſi nondum peſtifera facta ſit febris, audacter emittemus ſanguinem. Si peſtifera ſit ἐν γίνεσθαι iam concepta, etiamſi adſint quàm plurima quæ venæ ſectionem ſuadeant, vt nimirum materia putreſcens adimatur, vtque arceatur putredinis vis, ne altiùs ſerpat per corpus; parcè tamen id agendum erit: nam adeſt futuræ iam iam infirmitatis metus. Quum verò ardua validaque illa putredo eſt ἐν γεγονέναι, & iam ſi omnia putredinis plena eſſe videntur, contagiaque illa faciat, ſumma hæc putredo non feret abduci impunè ſanguinem. Quâ causâ? quia putredo eſt extinctio calidi natiui, & reſolutio ſpirituum: ergo hija friget calidum natiuum. At venæ ſectio frigidiorem facit ſanguinem, & ſpiritus exhaurit: quare ad incrementum putredinis faciet. Ergo vbi valida elucet putredo, non valida venæ ſectio conferet, languor enim corpus habet; nam etiam ſpiritus in putredinem trahuntur: & à vena ſecta fraudatur mitigandi vi iam proſtrata natura. hæc enim vis eſt huius putredinis, vt ilicò cordis abſumat humiditatem, & ſanguinem depaſcitur, vireſque labuntur. Propterea in venenoſa, corrupta, peſtiferaque materia non emittemus ſanguinem. Sed dices, Galenus ad lipothymiam educit ſanguinem in ebullientibus carbunculis. At in his vnicam ſolùm partem occupat putredo, ad quam, impetu facto, ruunt humores, vnde metus maximi doloris vel gangrænæ, quare reuulſioni ita ſtudendum eſt & id locum habet dum eſt putredo * ἐν γίνεσθαι: tunc ſanè opportuna eſt venæ ſectio, & hoc eſt quod innuit Galenus, dum ait, niſi fuerit phlegmone maligna. Ita etiam vbi lethargus huic malo ſuperuenerit, hirudines ano & rectè admouemus, reuulſionis & eductionis venenificæ ac peſtiferæ materiæ causâ. Sed interdum fit, vt ad inflammata membra, per hunc morbum, non trahatur ſanguis; maximè ſi ia non abundârit. nam anginas peſtiferas rubentes ſine tumore videas, & etiam pleuritides eryſipelatodas inuenias. Si tamen tumor apparuerit in corpore ſanguine circumfluo, percutndi poterit vena intra viginti quatuor horarum ſpatium: nam ſecundo vel tertio die, hoc eſt, cùm morbus ad vigorem venit, pereunt à ſecta vena. Galenus vbi de valida iam concepta putredine agit, non meminit phlebotomiæ. in libris De ſimplicium medicaminum vi, vbi agit De terris, ſcribit eos, qui bolo Armena non fuiſſent curati, interiiſſe omnea, etiamſi cuncta rectè adhiberentur. Nam non plus cómodi adferre videtur phlebotomia, quàm quòd corpus ab ea frigeſcat, moles ſanguinis accidatur putredo quæ eſt ἐν γίνεσθαι coërceatur, auerſio quædam fluctuentis in partem ſucci, quo ſymptomata quædam leniantur. ſed ita non vindicatur corpus à venenoſa concepta putredine. Et vbi ſcribit Galenus de boni & mali ſucci cibis, aſſerit in peſte illa medicos abſtinuiſſe à venæ ſectione: nam erat aliena putredo hæc à ſanguinea vbertate. Doctiſſimus etiam Geſnerus reiicit venæſectionem: nam, inquit, obſeruaui quamplurimos ab ea interiiſſe: niſi, inquit, conſociârit ſe angina vel pleuritis, in qua tamen plus vena tali ſecta & antidotis profuere. Eiuſdem ſententiæ fuit doctiſſimus Fracaſtorius, & Fallopius. Sed ſi prædictæ res admiſerint venæ ſectionem, qua erit copia extrahendus ſanguis? Author fuit Galenus, quò magis ſcopi huius emiſſionis ſe extulerint, hoc pleniore manu eſſe ſanguinem extrahendum, & admonet, ſe per ſcopos intelligere magnitudinem morbi & robur virium. Quantum ad morbi magnitudinem, ea ſanè ſuaderet ad lipothymiam abigendum vſque eſſe ſanguinem: ſed iam iam futuræ infirmitatis metus eſt, mox enim debilem deprehendes pulſum. Nam venenoſa altaque illa putredo adeſt, vel mox aderit, hoc eſt, ἐν γίνεσθαι eſt. & Galenus author eſt phlebotomiâ non tolli putredinem. & hîc virium lapſus exhauſtioque ſpirituum in procinctu eſt: infirmis, ſuadet ratio, vt non detur afflictio: vires atque ſpiritus affligit ſanguinis extractio nam vires hîc non oppreſſione à copioſo ſucco, ſed ab exhauſtu laborant, hos enim immanis vis putrida depopulatur. Vbi autem

Margin notes:

10. *Ad Almanſ.* 16.

Curatio.

Phlebotomia.

* Hoc eſt, *Petecchie* Italorum.

* In fieri, vel in facto eſſe.

9. Meth. 8. & 4. 11. *Method.* 8. & 5. *Meth. initio.* & 10. *cap.*

14. *Method.* 10.

* in putreſieri.

De ſang. miſſ. 14.

Copia quæ ſanguinis emittenda. *De ſect. vena* 16.

3. *De præſag. ex pulſ.* 3. 11. *Method.* 14.

Digitized by Google

cauſa ceſpitantium virium non eſt oppreſſio, ſed exhauſtio, nunquam ſecari vena debet. Cùm enim ab oppreſſione laborant vires, etiam in apbonia ſanguinem emittendum puto. Sed cur hîc attritis vel ionx à venenata putredine atterendis ſpiritibus exhauſtionem ab abducto ſanguine adferemus? Oribaſius ſcribit, ſe non probare vt cottannis aperiatur hominibus vena: nam, inquit, vnà vitalis ſpiritus egreditur, hinc imbecilli euadunt homines. At hîc dum putredo eſt ἐν γιγνομένοις, vel cùm iam iam acerba putredo ſanguinem eiúſque ichorem mouebit, vires euanidæ ſunt: nam, authore etiam Galeno, pulſus his non ſunt validi. Sed ſi plethora, & ſi quæ reliqua, ſuaſerint venæ ſectionem, quænam erit aperienda? Suadet Oribaſius venam non eſſe ſecandam, ſed cutim eſſe ſcarificandam. Doctiſſimus Medicus Proſper Alpinus, qui in Ægypto nuper medicinam fecit, author eſt, eos, vſu doctos, (eſt ibi enim peſtis ferè endemia) id agere, nouaculà ſcindere carnoſam illam molem trium muſculorum ſuræ, ita vt recto tramite tria, quattuor vel quinque vulnera, ſatis profunda inferantur, diúque ne coëant caueri, ita ſœdam expui eluuiem. Id ſanè rectè fiet, cùm generali euacuationi operam damus, copioſè enim effluet ſanguis, & ita receſſit ille locus à corde, vt non æquè id iniuriam hanc ſentiat. Id etiam benè fiet, ſi ad regionem cordis carbo conſederit, & ſanguinem emittendum eſſe exiſtimaueris. Sin alias partes, à corde diſſitas, occupauerit ille, proxima, à tumore, pars erit ſecanda. Si carbunculi vel bubones ad inguina appârent, inferna ſecentur. Si in collo apparuerit, vena frontis pertundatur, vel narium venæ millefolij aculeis laceſſitæ recludantur, vel externæ iugulares feriantur, aut ſub lingua vena reſeretur, & cucurbitæ brachiis, ceruici ſcarificatio alia præbeatur. Ex iam dictis rationibus (vſui tamen fidite) ferè auderem hoc apoteleſma noſtro Atheneo inferre: Tumor malignus, vltrò obortus ſi febrem anteceſſerit peſtiferam, in ſui principio, vegetâ adhuc virtute, admittit validam venæſectionem ex proxima ſibi vena; vt venenoſa materia exhauriatur, febriſque futuræ metus arceatur. Sed tamen, ſi nullum putredinis ſignum ſlui excrementum aut vrina habet, vena non eſt ſecanda, etiamſi ſymptomata vigeant. Si verò hoc apoſtema conſectarium fuerit febri peſtiferæ, nocebit phlebotomia. Ergo antequam peſtifera ſit febris, ſecare licet. Cùm tamen à contagio naſcitur peſtis, ob venenoſam putredinem iam conceptam, à ſanguinis exhauſtione abſtinendum putarem. Sed ſi vena recludi debet, quando hoc agemus? Quamprimum, inquit Aëtius, imò intra vigintiquattuor horas. Etenim peſſimus iam ardor inuaſit vitale viſcus; quare progrediente morbo, iam iam cadent vires. Id colligimus ex hiſtoria illa Critonis, quam ita explicat Galenus. Cùm itaque ſcopi mittendi ſanguinis adſint, & notæ ebullitionis ſanguineæ, vt peſtigia interſcapules rubra, ſicque ea primo vel ſecundo die appareant, ſecare venam. Hæc enim non ſunt critica, ſed denotant naturam opprimi, fuſi & ebullientis ſanguinis à copia. Nec erit periculum vt intrò repant à vena pertuſa: imò natura ab oneroſa preſſione recreata, quod reliquum eſt materiæ feliciùs propellet. At elapſo iam ſi acceſſeris biduo, à venæ pertuſione abſtine: ſed ſcarificatione potiùs totius plenitudo eliciatur. Hoc ſi agendum cucurbitulis, quibus eas dabimus partibus? Ignobilibus, ſi rationi & Oribaſio fides; vt partibus quæ ſunt infra renes, vt ſuris. Non eas admouebimus dorſo, ne ad cor, quod ab incendio flagrat, praua attrahatur materia. Poſtea tamen, reuulſionis à corde cauſa, cùm totum corpus euacuatum eſt, dorſo admoueri poterunt: & ſi aliqua ſuperetiτ ſanguinis luxuriantis copia, cum ſcarificatione

3. De præſag. ex pulſ. cap. 3.
Quæ vena aperienda.
Ex Gal. 4. De ſanit. tuenda 4.
Apoteleſma de venæſectione.
Quo tempore ſecanda vena.
1. Epid. 3. 26.
Cucurbitæ.
4. ſanit. tuēd. 4.
2. Aph. 17.

id agemus è regione cordis; & peſtigiis tunc etiam has applicabimus. hoc etiam delirij metum arcet. foueatur primùm locus aquâ tepidâ, ita ſe fundet ſanguis. Hirudinibus etiam vtimur, cùm cucurbitulis non datur locus. Has affigimus partibus ignobilibus, vel ſedi, cùm ſanguis craſſus in vitio eſt ſuppreſſis ab hæmorrhoïdibus. At prorepente malo & delirio, cùm materia iam capiti impacta fuerit, venis aurium & frontis commodè imponuntur. Cauteria ad præcautionem præclarè faciunt: plurimíque clinici horum beneficio intacti ac impunè peſti implicitos homines tractant; plurima hi ſibi tribuunt. Sed ad curationem, cauteria repudiamus: quia antequam beneficium ſuum edant, (quod fit poſt decimum diem) vi peſtis abripiuntur ægri. Veſicatoria laudamus: hæc enim virus prolectant ad ignobiles partes, citra viribum iacturam: non enim ſanguinem effundunt, vt cucurbitæ, ſed ſolùm virulentam eliciunt materiam, nec malè corpus turbant, vt cauteria. Galenus quinto Methodi aſſerit, plurimos euaſiſſe, quibus obitum erat corpus vlceribus. Calorem ſanè à partibus imis euocant, ſpiritúſque venenatos alliciunt. Et his vti licet in phrenitide occupatis, & etiam in eius vacuitate, & etiam cùm papulæ appârent. In peſte in cutem criticôs natura expellit ſemini contaminatum ſanguinis quod orgaſmo concitatum ruit. Tu ergo abducas in ignobilem cutem: quod à fera lucifera tactu a ageres; hoc etiam hîc. Galenus ait, omne deleterium venenum, à foris impoſitis medicamentis euacuatur: nimirum vi calidorum remediorum, aut totius ſubſtantiæ ſimilitudine: talia verò vt æſtuoſa prædita ſunt, phœnigmi, veſicatoria, dropaces, & ſinapiſmi. Sed dices, Hic motus exanthematum & ſudorum, euenit in morbi principio; quare non eſt criticus, ſed ſymptomaticus, à nobis nec imitandus nec promouendus. Ita eſt: eſt hic motus ſymptomaticus; ſed tamen abducitur materia praua per loca commoda, hoc eſt, per partes ignobiles: hunc ergo adiuuabimus debili remedio. Ita agimus in ſymptomaticis alui fluxibus. Elicia quadam vi hæc foras æſtuoſum incendium, quod intùs flagrat, euocant, & materiæ diadoſin facit venenoſæ, & orgaſmo concitæ. Hæc auertunt à corde venenum; quod ſi ſemel ibi pedem fixerit, operam ludes. Proſunt delirantibus, comate ſomnifero preſſis, cardiacis. Libenter hoc auxilio vtimur, nam citò operantur. Velim vt quamprimum bis vtamur: ſi enim cauteria vſui maximè ſunt præcautionis ratione, cur non tactis iam à peſte hæc etiam ilicò ſuccurrant? Quibus partibus hæc inuremus? Manibus & cruribus & coxis, quò reuellatur venenoſa materia à corde. & etiam ratione deriuationis, progrediente iam malo, ponè aures, humeris, ſcapulis, coronali ſuturæ. Si qua pars incurri ſolet humoribus, huic maximè veſicas inuremus, vt ſi coxendicis vel genu aut pedis doloribus fatigari ſoleat, his locis inurantur. Vtiliter in vſum vertimus cantharidea. Si autem hæ femoribus admotæ veſicam tentant, illud remediabimur facilè emulſione ſeminis papaueris albi ex ſero lactis: iungimus ſemina frigida maiora & maluæ. Vtimur etiam flammula Iouis, & plantagine aquatica. Caue dum talis admouentur, ne partes ſint illitæ oleo. Veſicis ilicò pertuſis admoue folium caulis butyro illitum, vt laxentur partes, & profluat materia. Poſt biduum hoc repeti debet, idque bis vel ter. Pharmacia ambigua in peſte eſt. neſcio quid hîc tutum exhibeas, & à crimine liberum. Abſtinebimus hîc à calidis, vt à Ruffi pilulis, niſi vſus quædam comprobauerit. Tenellulis detur ſirupus roſatus ſolutiuus, & ſi pituiteſcit corporis habitus, mel roſatum ſolutiuum: vel manna cum decocto tamarindorum, acetoſæ & quinquefolij. Caſſia hoc modo caſtigetur: eius accipe

Hirudines.
Cauteria & veſicatoria.
6. Aph. 25. 37.
3. Aph. 20. & 4. & 30.
5. Simpl. 27.
Quo tempore phœnigmis vtendum.
Quibus partibus.
Quæ vlcerantia.
Pharmacia.
Lenientia, & Purgantia.

&

Digitized by Google

& tamarindorum ſemunciam : iunge ſcriptulum ſeminis citreorum. Si purgatio ſit inſtituenda, ea fiat innoxiis remediis. Si fuerit hectica febris peſtifera, à vacuantibus remediis erit abſtinendum: nam ne quidem putridis peſtiferis occupatos, putamus validè pharmacis agitandos eſſe, ne vires frangamus, néve naturæ raptum in peripheriam, iterum ad centrum

3. Epid. 3.

violenter reuocemus. Obſeruauit Hippocrates, venerem cunctos abſtuliſſe. Vſus hîc plurimi eſt momenti. Quidam Patauij, inquit Fallopius, accipiebat carpas duas albas, has excauabat, & in qualibet ponebat mithridatij drachmas duas: coquebat furno: expreſſioni addebat confectionis Hamech, vel electarij roſati Meſues, aut diaprunі ſolutiui ſemunciam: miſcebat cum aqua ſcabioſæ. Fallopius dicit ſe pharmaco vti ex euphorbio. Innoxia remedia ſunt rhabarbarum, agaricum, ſenæ folia, myrobalani, electarium de pſyllio. Abſtinendum ab illis, quæ deleterij vim habent. Præſtiterit ergo, vt, ratione pituitæ, non ſuperet hæc vis agaricum: melancholiæ, ſenam & epithymum: bilis, rhabarbarum. Propinentur etiam hæc cum frigidis. Si homo fuerit in bilem & melancholiam promptus, Accipe rhabarbari drachmam vnam aut alteram: ſenæ ſemunciam: decocti polypodij vel epithymi cum paſſulis & acetoſa quod ſatis ſit vt immacerentur: expreſſioni adde mannæ electæ vnciam: vel ſirupi roſati laxatiui vncias duas: miſce, fiat hauſtus. exhibeatur dum miteſcere videtur aliquantulum febris.

Pro pueris

Sed tenelluli pueri blandè remediis tententur. Scindatur in taleolas rhabarbarum, eas humecta cum vapore vini albi: & infunde poſtea cum cinnamomo in aqua roſata, ſi æſtas ſit; ſin hyems, vino. Cùm colorem rhabarbari bibit aqua, eam effundes, & nouam illi rhabarbaro affunde; id toties, dum aquam non tingit ampliùs rhabarbarum. Accipe aquas illas, & leniter bulliant, dum media pars exhauriatur, iunge ſaccharum vel mel: & coque ad mellis conſiſtentiam: tandem redde his rhabarbari taleolas. Pueri duorum vel trium annorum ſumant duo vel tria cochlearia ex hoc pharmaco. qui prouectiores ſunt, taleolam accipiant vnà cum ſirupo. nam & lumbricos deturbat. Interdum primùm irroramus rhabarbarum aquâ vitæ, & poſtea iſtud maceramus in aqua boraginis. Vel coque rhabarbarum ex ſirupo violato aut roſato: iunge quid cinnamomi. Felix vſus eſt huius electarij: Accipe recentium foliorum ſcordij: menthæ nobilis, viridium radicum angelicæ, vincæ peruincæ, agrimoniæ, cuiuſque manipulum; abſinthij ſemimanipulum: ſeminis angelicæ ſemunciam: foliorum ſenæ vncias duas; vel eius loco epithymum, polypodium, agaricum, & talia: fiat decoctio ex aqua diu: expreſſioni forti adde ſaccharum ad ſuauitatem; & caſſiæ vel tamarindorum, aut mannæ vncias duas: fiat ad ideam opiati. Vel ſolue mannam in aqua ſcabioſæ, miſce illi ſirupum roſarum laxatiuum. & diacatholicum.

Notatio.

Sed ſemper animo hæreat, peſtem eſſe morbum indicibilis putredinis, quæ maximè ſpiritum vitalem ferit ſubtili veneno, quod non tam vomitoriis ac deiectoriis, quàm ſudorificis, quæ corpus ἀδιάπνοον faciunt, curatur. Quidam initio vitant vehementia pharmaca illa quæ deorſum purgant, ſed ſuadent vt vomitus moueatur.

Vomitoria.

Accipiunt chalcanthum aut vitriolum Romanum accuratè ſiccatum: id diſſoluunt in aqua; ac curant vt depuretur per reſidentiam: depuratam euaporant: eius quod in fundo eſt granis duobus vtuntur cum conſeruæ boraginis ſemidrachmâ vel drachmâ. A vomitu nutriunt aquâ carnium: deinde præbent quid carnis cydoniorum cum cortice citreorum vel ribes. Ruſticis pinguioribus quidam propinant antimonium. Si imbecillior ſit, accipiat decoctum aſari cum oxymelite. Si ſit pituitoſus, abſque magna febre, robuſtis adhuc viribus, ac nauſeabundus; Accipe radicum bryoniæ, cyclaminis, cuiuſque vncias tres: ellebori albi vncias ſex: accuratè purgentur, & redigantur in puluerem, qui ſiccetur parum in aere: affunde ei aquam vitæ, dum duobus digitis ſupereminear, & digeratur aliquot diebus in balneo. Deinde lentè extilletur alembico, dum nihil amplius prodeat. Quod reliquum eſt iterum puluerizetur, eique reddatur ablectata aqua: hoc ages ter Plumæ apicem huic aquæ immerges, & elues vino; ſtatim mouebit vomitum. Poſt euacuationem, ne prauitas ſuccorum longiùs ſerpat, eam frigidis & ſiccis coërcebimus rebus: nam ſordida putredo ſuccos diſſociat, ac ſpiritus diſiicit, ac partium robur diſſoluitur: quare ſicca remedia quodammodo continent ac firmant ſuccos & partes ne diſſoluantur, néve longiùs ſerpat putredo.

Præparantia vel Alterantia.

Horum quædam ſunt quæ intus ſumuntur, & quæ foris admouentur. Intus ſumuntur decocta, conſeruæ, & ſirupi ex ſucco acetoſæ, de acredine citreorum: ſi verò vigiliæ nocent, ex cichoraceis, boragine, meliſſa, pimpinella, ſcordio, nymphæa, violis, ſcabioſa, carduo benedicto, pimpinella, calendula, (nam ſucci harum etiam coquantur cum ſaccharo & vino: & aroma afflatur cinnamomo & ſantalis: vel immacerantur aquæ vitæ: expreſſio coquitur cum pari ſaccharo in ſirupum: ea lege, vt in ſqualidis naturis admiſceas ſuccum acetoſæ, vel limonum) ſemine citreorum, margaritis, cornu cerui, lapide bezoar. Ineunte malo miſce ſemper ſiccantia aliis remediis quæ ſpiritum venenoſum extinguunt. remiſsè ſicca, ne putredo ad cæteros ſuccos & partes ſerpat. A calidioribus caue rebus, nec eæ ſuperent ſecundum feruoris ordinem: nam ſatis erit ſi primo ambitu caleant; etenim calor febrilis cor habet, & metus eſt ne fiat tranſitus in hecticam. Accipe aquæ acetoſæ, cardui benedicti, ſcabioſæ, calendulæ, cuiuſque vncias quatuor: ſirupi de acredine citreorum, cichorei, oxyſacchari, cuiuſque vnciam: adde parum olei vitrioli. bibat manè, hora à ſudore, cyathum. Et repetat horam ante prandium. alioqui, ſi theriacam ſumpſit hora decima, poſt ſemihoram hoc bibat. Veſperi duabus horis ante cænam ſumat theriacam ſiccam: & poſt mediam horam bibat hunc potum. Nam primis diebus, dum anxietas premit, ter vtendum theriaca: ſemel manè in potu, vt ſudet per horulam. hora decima ſiccam theriacam offerimus, nec in ſudorem cogimus: & poſt horam ab abſterſo ſudore iolabium propinamus in peſte; idem veſperi hora quarta agimus Hæc triduo primo: dum anxietas euaneſcat. nam tunc ſolo vtimur iolabio, cùm hæc abiit. Aliud, Accipe cichorei. florum boraginis, pimpinellæ. ſcabioſæ, calendulæ, ſingulorum ſemimanipulum; ſeminis acetoſæ & citreorum, cuiuſque drachmas duas: coque in aquæ hordei libris ſex, vſque ad exhauſtum tertiæ partis: colaturæ leuiter expreſſæ adde aciditatem citrij mali cum ſaccharo. Si calidis vtendum, ſint ea ſcordium. meliſſa, betonica. Auicenna vbi curationem inſtituit, frigidis vtitur Si ſqualor ingens corpus habet, vti licet ſirupo boraginis, de pomis; nymphææ, ſi vigiliæ vexant. Sumantur hæc ex decocto acetoſæ, & acetoſitatis citrij, radicis quinque folij, endiuiæ. Nec vnquam vtemur merè calidis: nam etiamſi primo gradu caluerint, tamen frigidorum, conſociatione temperari debent: Accipe ſcordij manipulum: foliorum endiuiæ, acetoſæ, boraginis. pimpinellæ, nymphææ; cuiuſque pugillum: ſeminis citrij ſemunciam: decoque ex aqua hordei ad libram: colaturæ adde ſirupi de acredine citreorum, vncias tres: iunge olei vitrioli quid, quo ſuauiter aceſcat: iunge grana ſeptem. Vtatur conſerua de acredine citreorum, vel berberis, ribes. Natura interdū

Diuretica.

Digitized by Google

per vrinales meatus ablegat materiam morbificam: quare nos vnà eô propellemus. Sed ſint vrinalia hæc remedia frigida: in decocto acetoſæ & quinquefolij fiat emulſio ſeminum melonum, adde quid olei vitrioli, & ſaccharum.

Sudorifica.

Sudor optimè in hoc morbo, vbi ipſa graſſatur peſtis, ac præclarè ad ſalutem facit: & neſcio ego an fidelius ac felicius ad hanc rem, remedium inſtitui poſſit. Hunc præclarè elicit lachryma cerui: dantur tria grana ex vino vel aqua ſcabioſæ. Aut miſce drachmam theriacæ vnciis quatuor ſucci depurati ſcabioſæ, & ſpiritus aniſi ſemidrachmæ. Vel accipe cœpam, hanc caua, theriacaque imple, & ſub cineribus coque, coctam extunde aceto & aquâ ſcabioſæ. & mox lateres aceto extinctos, madentibúſque ab aceto linteis inuolutos, tepidè cruribus, femoribus, & axillis admoue. Et Saxonica Meobani antidotus, quam deſcripſimus in Methodo praxis, vbi de alterantibus cor humidum. Sed ſudoris elicium non ſuperet tres horas: tunc enim abſtergeri debet. Accipe pulueris Meobani, & theriacæ, cuiuſque drachmam; aquæ acetoſæ vel calendulæ vncias tres: aceti cochlearium: miſce. vel accipe pulueris radicis angelicæ, theriacæ, cuiuſque drachmam: aquæ angelicæ quatuor cochlearia: aceti cochlear vnum: miſce. Quidam ſumunt ſuccum rutæ cum theriaca, diluunt aceto. Artemiſia, ruta, ſaluia, meliſſa, abſinthium, hypericum, centaurium minus, medius fraxini cortex, ſiccantur, vruntúrque ſeorſim: cineres horas duodecim aqua tepente macerantur ſeorſim. Singulorum limpidiſſimum lixiuium tam diu coquitur dum abſumptum ſit ſale vtimur. datur à ſcripulo ad drachmam ex aqua cardui, cum mithridatij momento. datur primo vel ſecundo die. calendula maximam vim habet: aromatica eſt, nec validum calorem afflat. Sæpè ſumes panem calentem adhuc à furno: huic foramen inſeres, quod implebis theriacâ & aceto. & vmbilicus ægri immittatur foramini. hoc validè exſugit venenum. Amotus tandem panis proiiciatur in aquam. Poſt ſudorem alexipharmacis prouocatum, à ſomno noctu abſtinendum. acerrimo aceto ſpongia imbuta nares feriat; ac ſomnum tunc, ſi fieri poſſit, vigintiquattuor horas arceat. non enim aliter his ac ictis à venenatis feris euenit, qui ſi ſuperdormiant, in cor venenum rapitur. Abſterſo ſudore, recreetur ſitis, acore citreorum, vel aranciorum. Sudorem tribus horis fluere cotidie, ineunte morbo, per triduum, conſultum eſt: nec interim nouus captandus aër, ſed igne purgetur. Abſterſo ſudore, ſumat cochlear aquæ cinnamomi cum ſucco citreorum. Sed non vltra duas horas dormiat à ſumpto hydrotico. Noctu quattuor horas dormiat: interdiu, vt iam dixi, duabus, ſumpto alexiparmaco. & dein comedat. Nam poſt quatriduum arte non eliciendus ſudor: ſed cardiacis firmetur cottidie. Saſſaphras coquitur cum pimpinella, & carduo benedicto, & angelica. Febris ſi vrit, da decoctum caricarum, florum rhœados, radicum ſcorſoneræ, ſcordij, & trifolij odorati, pimpinellæ, calendulæ.

Nouum inuentum.

Accipe magnam copiam abſinthij & ſcabioſæ: contere, ac vaſi vitreato inde, obtura in balneo, vel ſaltem ad ignem aliquot dies digere, dein exprime ſuccum; hunc diſtilla lacinioſo philtro: diſtillatum euapora igne, dum mellis quædam ſuccago reſtet. Huius dabis grana decem, ex aqua mali citrei. Ex cineribus fraxini fiunt ſales; dantur grana decem ex aqua ſcabioſæ; inde enim totum corpus ſudore perfunditur. Aqua theriacalis cum ſucco berberorum & calendulæ. fit autem hæc aqua theriacalis ex eo vino, quod media in diſtillatione elabitur. Miror ego, Matthiolum & quoſdam magnos viros præcipuum antidotum peſtis facere antimonium, quod cor mirè debilitat: & peſtis totius ſubſtantiæ morbus eſt, qui maximè ſpiritus ferit ſubtili veneno. Sed hoc non tam vomitoriis ac deiectoriis, quàm ſudorificis, quæ corpus ἀδιάπνευστον faciunt, excluditur. Florentini medici maximo ſucceſſu propinant euphorbium cum elemmo gummi & maſtice. Geſnerus adiicit parum opij. Accipe theriacæ optimæ ſcripulos duos: philonij Romani ſemidrachmam: caphuræ, euphorbij, ſingulorum grana quatuor: lapidis beſoar vel terræ Lemniæ ſemiſcripulum: diluantur pauco aceto: & bibát. mox lateribus tepidis ſuperinſudet. optimum hoc eſt remedium Poteſt huic etiam miſceri antidotus Saxonica Meobani, qua nihil in ſudorem felicius. huius etiam drachma datur cum aceto & aqua theriacali. Primæ verò notæ eſt lachryma cerui, hanc principes ſtudeant, vt venando nanciſcantur. Theomneſtus grauis veterinariorum author ſcribit, ceruos inteſtinorum inuolucris impletos vermes ſerpentium eſu enecare, quos ex cauernis narium ſpiritu eliciunt, & ne illorum virus illis obſit, ad fontes accelerant, quibus ad labra ſe immittunt, tum oculis lachrymæ lentè deſtillant, quæ viſcedine ſua coagulatæ in angulis oculorum nucis iuglandis pondere coaleſcunt. Cùm ſeſe veneno exoneratos ſentiunt, aquam egreſſi, in latebras diuertunt, & caput arboribus affricant, vt viſus obſtaculum decidat. Hunc lapidem in Sicilia & Oriente magni vendunt.: de quo Auenſoar grana tria in lacte vel aqua cucurbitæ aut roſata diſſoluta, filio regis Hali dedit potandum; & eum à virulenta aurigine liberauit. Huius etiam meminit Scribonius Largus. Sed nemo exactiùs Iulio Scaligero. Ante centeſimum, inquit, annum in ceruo nulla eſt lachryma: poſt eam ætatem accreſcit ad oculi canthum, ea duritie, quâ cornu ſuperet. qua parte prominet, rotunda eſt, inſigni nitore, coloris fului, non ſine veſtigiis arteriarum venarum, tanta læuitate, vt penè tactum aufugiat: ita enim ſeſe ſubtrahit, vt penè ſeipſam mouere videatur. Aduerſus venena remedium præſtantiſſimum, peſte correptis datur cum vini momento, vnde tantus cietur ſudor, vt penè totum corpus ſolui credas. Cùm hæc in circulis interdum recitarem, vnus ex his qui è legatorum comitatu, rerum Aſiaticarum cognitionem profitebatur, negabat ad ceruum quicquam attinere, ſed eſſe verè lapidem. Ego illi poſtridie oſtendi qua parte ex oſſe fuiſſet auulſa. Hanc Solimanus olim dono dederat Samblancardo trierarcho, & ea ego poſtea eius filij Bernardi munificentia expertus ſum. Hæc Scaliger Exercitatione 112. Aqua extillatur ex cerui primis cornibus: vel in ſcobem verſum cornu maceratur in aqua cardui benedicti. Captos quoque apros & ceruos illachrymare Plutarchus aſſerit. at ceruorum ſalſas, aprorum dulces eſſe. Cauſam refert Plutarchus in calorem & frigus: hic fugit, ille impetu ferit, irâ hic ſpiritus in lachrymas eliquat: eiúſque, inquit Xenophon, recenter occiſi dentes adeò feruent, vt crines, ſi quis admoueat, exurat. Sed ad rem. A principio ſtatim puto ſudorificis incumbendum eſſe, & per horulam pòſt in lecto collocentur, aluo priùs ſoluta balano. Et etiamſi vena ſecanda foret, tamen primùm antidotus dabitur, ſiue ea ſudorifica ſiue non ſudorifica fuerit: & dein paulo pòſt vena ſecanda: & paulo pòſt danda quæ corroborant: alimenta, debilioribus; medicamenta, fortioribus. Et quatuor horis elapſis, iterum ſudorifica præſcribenda: & tum demum ſudandum, non ante phlebotomiam. At ſi magna copia ſanguinis detrahatur, vt in plethoricis, ſudorifico omiſſo, antidotus aliqua non ſudorifica tum ante, tum poſt phlebotomiam tribus aut quatuor horis interpoſitis dari poterit. Cacochymia etiam fœdati, maximéque phlegmatici & debiliores, omiſſa venæ ſectione, principio purgari poterunt antidoto & purgatione mixtis. Deinde cibo recreati, ac breui tempore interpoſito, antidoto data, ſudent. Accipe theriacæ drachmam: electarij

Lachryma cerui.
Lib. 1.
Cap 153.
Lib. Subtil.
Sympoſ. 7. 2.
Lib. De venat. ad Cyr.

electarij de ouo ſemidrachmam : olei vitrioli grana quattuor : aceti fortiſſimi & aquæ calendulæ ſingulas vncias : ſumat tepidè. Accipe philonii ſemidrachmam : maſticis, angelicæ, tormentillæ, euphorbij, caphuræ (ſi calet natura ægri admodum) ſingulorum ſemiſcriptulum : aquæ calendulæ ſeſcunciam; aceti ſemunciam : miſce, fiat potus. Quidam dant recentem theriacam cum bolo, ne magis moueantur humores. Datur etiam aqua theriacalis cum eo aceto quod deſcribit D. Geſnerus. Sed in muliere ingrauidata abſtinendum ab aceto. Obſeruatum eſt à doctiſſimo & diligentiſſimo Geſnero, opium in antidotis ſudorem mouere, aut ei reſpondentia, vt ſolatrum tetraphyllum, hoc eſt, herba Paris, ſolanumque ſomniferum, nux vomica. Sed his remiſceri debent quædam calidiſſima. A leui pharmaco ſudent ilicò, ſed non vltra horam vnam aut alteram; & id agant vacuo ventriculo. Hoc modo, Manè propina validum ſudorificum, cùm primùm ſuſpicio eſt peſtis, & ſi ardor & ſitis vrgent, poſtquam per horam ſudauit, recreetur æger altera horula, & hoc iolabium, vt De præparantibus dixi, exhibe. Deinde horâ nonâ ſumat theriacam ſiccam, nec ſudet, & poſt horam bibat iolabium : deinde prandeat : idem veſperi repetat hora quarta. Hæc hactenus dum anxietas ſedat. Quotidie manè per vnam horam ſudoribus ſtudeat. Vtetur ter, vt dixi, quotidie theriacâ, dum anxius eſt. Optimum etiam eſt hoc : Accipe pulueris Meobani drachmam : aceti deſtillati ſeſcunciam : miſce, bibat calidè. Senioribus & pueris ſatis erit ſemidrachma. Crato, apud Geſnerum, author eſt, vſu compertum eſſe, theriacam datam cum decocto medii corticis ſambuci, ferè omnes ſanare; nam ita non purgat, ſed ſudores mouet. Vel ſume theriacæ & pulueris Meobani, cuiuſque ſemidrachmam. Talibus medelis optimè euincitur letiferum hoc malum : hæc enim occulta vi occultum venenum demoliuntur. Hæc etiam, cùm acerbiſſima putredo adſit, ſiccant, & exhauriunt per ἄδηλον διαπνοήν, & etiam per ſenſibus compertos meatus, & vnà corpus εὔπνουν faciunt, patentemque putredinis abigunt. Vbi incendio flammant omnia, à calidis pax ſit : ſed vbi obſcurus fouetur calor, ibi nihil theriacâ & mithridatio præclarius inſtitui poteſt : alioqui theriacalem, (huius enim feruor à leptomeria euanidus eſt) miſcemus cum aqua boraginis. Recens ſit theriaca; hæc non admodum calet, nec friget. Antoninus Imperator ſomnum ab hac conciliabat ſibi. Et ſiccat ea quæ maligno madore putrent. Auicenna ſcripſit, ſummam curationis eſſe ſiccationem. Si æger non ſitiat admodum, & ſi extrema eius frigeant, indicium eſt calidum eius natiuum opprimi à veneno, da ilicò theriacam : nam inflammatio viſceris hîc non eſt auctor frigoris illius, ſed venenum, quod pepaſmi eſt expers, longè à vitali principio abigendum. Et ne crudi ſucci fundant ſe nimium, miſcetur terra lemnia, & talia quædam. Nec verendum eſt vt in hecticam abeant ab vſu theriacæ : nam, vt priùs monui, hectica peſtilens, non eſt verè hectica, ſed ratione ſubiecti, nimirum ſolidarum partium, ita appellatur, quòd venenata hæc qualitas has inuaſit: verùm hæc non niſi antidotis debellatur. Cùm partes extremæ frigidæ fuerint, internæ verò exardeſcunt, nec tamen anxiè vrantur, liberaliter aquæ theriacali affundi debet acetoſæ vel cichorei liquor. Primo die; imò primâ horâ hæc agenda, emicante adhoc naturæ vi expultrice : ſaltem intra vigintiquattuor horas id agatur: maximè ſi vires aliam non ſuſtinent euacuationem, vt in hectica peſtifera, hîc animoſè ilicò propina theriacalia. theriaca datur hîc ad binas drachmas. Scio doctiſſimos quoſdam viros in peſtifera febre, ipſa peſte calamitoſiorem putare theriacam, quòd illa caleat ac ſiccet. Tamen quia vſu didicimus eam præclarè ad ſalutem facere, & longè feliciùs quàm alia, hac vtendum puto: & interim diſcernendum, cur id agat, & quare eius calor & ſqualor non æquè noceant. Recentiorem nos lubenter propinamus hanc, quæ ſanè ſecundum gradum caloris non attingit, ſi non refrigerat. Sed theriaca non ſolùm calore aut frigore prodeſt; verùm aliæ in hac vires etiam potentiſſimæ micant, quibus opus eſt ad peſtis debellationem. Nec enim peſtifera febris ſolo vrente calore ac ſqualore offendit, ſed indicibili quadam putredine enecat. Putrida omnia madore quodam maligno fœda ſunt: & calidum natiuum in illis extinguitur. Sed theriaca calidum natiuum erigit, ac ſiccat madida illa venenoſa : &, vt antea monui, Auicenna caput curationis hîc ſiccationem appellat. Pulſus languor ſatis indicat, à vi praua potius premi cor, quàm ab æſtu. Non memini theoriacæ Auicenna, vbi curationē inſtituit, quia in præſeruatione id egerat: quæ enim præſeruant à venenis, eadem concepta venena extinguunt. & Galenus ſcripſit, peſtem eſſe veluti venenoſam beſtiam, quæ vrbes & regiones depopulatur. Febris peſtilens poteſt eſſe ſine peſte : at peſtis non eſt febris expers, quamuis ea ſit ſæpe languida febris. eſt enim morbus acutus qui biduo aut triduo interimit. Et gignitur ita peſtis, quòd ab aëre putrefacto cor affligatur : ergo calidum eius in igneum abit. Quare ſunt quædam peſtiferæ febres quæ parum veneni habent, & plurimum incendij : hîc vſus theriacæ non ita vtilis. tamarindi ſaccharo conditi vtiliſſimi tunc erunt, & etiam eodem modo parata berberis. Vbi verò febres multum maligni viroris gerunt, & parùm æſtuant, vt hîc plerumque euenit in veris peſtiferis, neceſſariò theriaca præſcribi debet in morbi initio & augmento. Longis ſanè paraſangis vincit venenata hæc putredo cæteras indicationes. nam Galenus ipſe hic non humidis, ſed ſiccis medetur. & idem medendi magiſter aſſerit, has febres, verè peſtiferas, non eſſe calore vehementes : nulla enim ardoris ſymbola in pulſu nec in vrina, & tamen ſubitò moriuntur. Si verò plus æſtus quàm peſtiferæ putredinis habet febris, id ages quod Galenus iubet tertio libro De victus ratione in morbis acutis, Aphoriſmo decimo tertio, Cùm per febres, inquit, abiiciunt ſpumantia & ſaturata biliosa, febrem ſcito eſſe quæ liquefacit, & ad tabem ducat. Tunc obſerua aliquod pepaſmi ſignum ex vrinis, quantumuis momentaneum : ſi tunc frigidam dederis, maximo erit præſidio. Purgantia initio nulla dentur: quibus enim fluit aluus, iis vicina mors. Sed vincatur primùm pernicioſa vis mali : dein ſeptimum poſt diem vel à decimoquarto; detur dilutum rhabarbari ex aqua theriacali, ſcabioſæ, cum cornu ceruino, & ſirupo citreorum & diacatholico. Iam ad corroborantia venio. Cordi ſemper robur aſſeratur, theriacâ, mithridatio, bezoar lapide. ſumat interdum cochlearia duo aquæ citreorum, cum dimidio cochleari aquæ theriacalis caphuratæ. Accipe ſemunciam conſeruæ acetoſæ cum ſcriptulo margaritarum : ſumat ante & poſt cibum. margaritas miſceo parua copia, ne obſtruant. Regioni etiam cordis feliciter admouentur foris quædam remedia quæ cor tuentur à cauſis prauis & venenatis: quibus preſſis, cor firmatur, & ſpiritus puriores redduntur, vnde faciliùs obluctantur venenis: nam hæc remedia refrigerant cor, & putredinem ſedāt: Oleum ex corticibus & ſeminibus citreorum ſumitur ore, & pulſibus cordiſque regioni admouetur: Ruber pannus cocceus madens tali liquore, tepidè cordis regioni imponatur. accipe aquæ roſatæ, in qua cacumina calendulæ macerata fuere, libram vnam: ſpecierum diarrhodonis abbatis drachmam : croci & caphuræ, ſingulos ſemiſcriptulos : aceti roſati

Margin notes (left column): *Lib 2. Epiſt. fol. 95.* — Theriacæ vſus.

Margin notes (right column): *Gal. Ad Pisonem cap. 16.* — *1. Aph. 7. & 3. De diff. reſpir. prope finem & 1. De diff. feb. 4.* — *Gal. 9. Simplic. De terra Samia. & 6. Epid. 1, 25. & 3. Criſ. 4. & 3. De Praſag. ex pulſ. 4.* — Corroborantia. — Topica. — Epithemata.

ſati vncias quatuor : immacerata ſit aceto cortex citri, vel meliſſa, aut caryophyllus, flos, vel ſcordium. Mox vngatur cordis regio theriacâ, cui miſce ſuccum ſcordij & citreorum, cum pauco vnguento roſato. Vel vngatur pectus pulſuúmque ſedes oleo ſcorpionum Mathioli. Oleo ſcorpionum adde arſenicum : vnge præcipuas partes corporis, vt regionem cordis, pulſuum, axillarum, inguinum. Ad curationem & præcautionem eſt hoc ſingulare remedium : nam ratione ſimilitudinis validè trahit. Singulis tribus horis hoc ſemel agatur. Panem vſtum macera aceto forti, vt abeat in pulticulam : adde caryophyllos contuſos, theriacam, & aquam vitæ, pulſibus admoue. Electarium de hyacintho & theriacam cordi illine cum aceto. In oleum hyperici theriaca & veneois reſiſtentia etiam iniiciuntur : totum corpus hoc illinitur cùm ſe ſudori dabit. Accipe ſucci cardiacæ vnciam : caphuræ ſemidrachmam: croci ſcriptulum. fiat vnguentum : hoc cordis regio

Ad hepat. vngatur. Hepar etiam recreetur : Accipe trium ſantalorum odoratorum, ligni rhodij, & ligni aloes optimi, cuiuſque ſemunciam : redigantur in puluerem ; hunc coque ex aqua ſeſquihoram. vbi aqua inde benè tincta fuerit, coletur forti expreſſione : eámque coque ad mellis craſſitiem : adde ſucci cichorei vel ſonchi, & petroſelini, cuiuſque ſemunciam: caphuræ drachmam: adiecto pauco vnguento ſantalino vel roſato, fiat linimentum. Hoc modo ex roſis, & radicibus vnguenta facta, faciliùs ad cor eunt, quàm ſi ignaui pulueres remiſceantur. Tere roſas rubras, eáſque lentè coque ex aqua roſata, traiice per ſetaceum, & iterum coque dum ad mellis formam abeat : hoc illine regionem cordis. Idem ages flauedine citreorum & aranciorum : vſus tempore remiſce parum ſucci maturi citrij. Hæc etiam commodè admouentur cordi dum efflorescere incipit bubo. Intùs ſumatur confectio de hyacintho, vel de bolo Armeniæ, quater de die. Mercatus hæc deſcri-

Suffitus. bit De febribus malignis pag. 167. Gratus odor conciliatur aëri ſuffitu : aceto optimo cum aqua roſata remixto iniiciantur radices cyperi, & flauedo corticum citriorum malorum, lignum rhodium. lignum aloes, ſantalorum lignum, roſæ. bulliant quædam horum iniecta, vaporéque rigetur cubile. Hoc ſiccat, putredinẽ arcet, nec plethoricis cauſis, vt cætera aromata, caput implet. Si frigidum cælum fuerit, accipiemus vini generoſiſſimi ſemilibram, aceti roſati & aquæ roſatæ cuiuſque tres vncias : caryophyllorum, & cinnamomi, ſingulorum binas drachmas : bulliant, & ollula fumum per cubile fundat. Adiicimus interdum ca-

Empirica. phuræ drachmam & manipulum ſcordij. Empirici

Libro De quidam iam in Ægypto, vbi frequens ſerpit peſtis,

Medicina audacter, quod obſeruauit doctiſſimus medicus Proſ-

Ægyptiorum. per Alpinus, propinant quatuor cantharidarum capita & earum alas ex tribus vnciis aquæ endiuiæ : atque ita venenum effundi dicunt ſudore vel vrinâ. Quidam ex aqua boraginis & roſarum decoquunt radicem chinæ, ſemen citrij & melonum : & adiiciunt parum ſucci citrij. Alij chinam cum tamarindis coquunt in aqua limonum : bibunt eius ſemilibram, ac ſudant. Alij coquunt baccas iuniperi & lauri, cum ſemine pæoniæ, ſantalis, caryophyllis, & caphura : addunt beſoar & theriacam. Apud Turcas & nobiles Ægyptios, inquit Alpinus, opobalſami vſus eſt frequentiſſimus : nam putredinem arcet, fouet calidum natiuum, roborat viſcera, ac peruadit ocyſſimè. Multi, inquit, vſu illius à plurimis peſtilentiis ſuperuixêre. Quare huic maximè cuncti fidunt. quo ſe à contagio vindicent, ſumunt aliquid eius liquatum in aqua acidi citrij, vel ex vino albo, aut iuſculo pulli. Vel, quod his in ſecretis eſt, miſcent illi myrrham, beſoar, & quid croci : manè vtuntur drachmâ. Alij veſicatoria peſte tactis admouent cruribus, brachiis, inguinibus ; ac vlcera his inurunt. Quinetiam tria longa & profunda vulnera ſuris vtriſque inſcindunt, nec ſinunt vt ea coaleſcant, antequam euaſerit æger. ita reuellunt in ignobiles partes noxiam materiam, eámque ſimul euacuant. Quare in cunctis peſtiferis febribus hi vlcera profunda & lata inguinibus imponunt. ſi hepar primùm affectum fuerit : brachiis, ſi cor : collo, ſi cerebrum in vitio fuerit. Hanc encheireſin habere hodie videntur Ægyptij per hunc morbum. A molli clyſtere, inquit Alpinus, eodem die à ſcarificatis ſuris copioſè ſanguinem euacuant. Secundo die tamarindorum pulpam ex aqua ſonchi coquunt, addunt vncias tres mannæ, vel ſirupum granatorum ſolutiuum. Potum præſcribunt ex aqua endiuiæ, bugloſſæ, roſarum, cum acido citrij : huic infundunt per integrum diem & noctem berberis & tamarindorum, cuiuſque geminas vncias : & ſeminis citrij drachmam : colaturæ adiiciunt ſucci citreorum, emulſionis ex ſemine melonum cum aqua roſata extractæ, ſingulorum duas vncias : fit potus. ſumunt ſemilibram. Deinde vngunt corpus leniter fricando, oleo amygdalino amaro, adiecto nitro : & ilicò ſudores mouent à data theriaca cum aqua citrij adiecto cornu cerui præparato, margaritis, caphurâ, & corallis, nam his caret theriaca. manè & veſperi ſumitur horis ſex à cibo, & ſudatur. Quidam dicunt caueri à peſte, & eam occupantem arceri, ſi quis bibat guttas ſex olei ſulphuris per campanam diſtillati, ex vnciis quatuor iuſculi pulli, in quo herbæ cordiales coxere. Alij capiunt terræ lemniæ ſcriptulum, cui inſtillant tres guttulas aceti : hoc rer ſiccatur : dein iungunt ſemidrachmam theriacæ, & propinant ex cochleario ſucci rutæ, vini, aquæ roſatæ & ſacchari. Nonnulli oxalidem, rutam, & rutam immacerant calido vino per horam, & adiecto citriorum ſucco propinant. Dantur drachmæ duæ aquæ vitæ cui immiſſum fuit ſemen rutæ, cum ſucco citreorum : & illâ aquâ illinuntur arteriæ foris. Theriaca immittitur aquæ vitæ ; cum caphura ; quidam addunt myrrham, ſed nimis amareſcit, & angelicam, citriíque flauedinem. huius cochlearium paruum bibunt aquæ, cum tribus cochlearibus aquæ acetoſæ, vel boraginis, aut acoris citrij mali vel aquæ cardui benedicti. Si purgandum, vtantur intra duodecim horas, pilulis de euphorbio Ad præcautionem celebres ſunt pilulæ peſtifugæ hæ. Accipe aloës Zocotrinæ ſemunciam : myrrhæ optimæ drachmas duas : (quidam tantundem ammoniaci adiiciunt) croci ſelecti drachmam : confice cum balſamo Peruuiano. Eſt ſanè illud balſamum viribus excellens. Balſamum

ſtyracem hoc ſuaueolentiâ ſuperat ; eiuſdem enim ar- Peruu.a-

boris liquor videtur. Accipe theriacæ optimæ ſe- num.

munciam : florum ſulphuris drachmas duas, lachrymæ cerui ſemidrachmam, olei ſeminis angelicæ vel iuniperi drachmam : miſce. Sumat duas drachmas ex vino : bibat calidè : hoc quatriduò vel triduò agat, cùm ſe primùm peſte tactum ſentit ; & ſudet. Manè ſolùm ſudandum : dein : poſt tres horas ſumat theriacæ vnam drachmam. In pueris & imbecillioribus leniùs agendum. Plurimi hodie ſ luimum ad tutelam commendant flores ſulphuris ; ſiccant enim, & minimè calfaciunt : quare hos cum præſcriptis pilulis remiſcent. Chymicorum vt hîc chimæras vitemus & inanes luſus, modum damus quo facilè & om- Flores ſul-

nium puriſſimi hi haberi poſſint : Accipies tantum vi- phuris quo

trioli Romani quantum lubet, hoc ollæ indes, obſera- modo facs-

bis, & in fornace laterifico coquetur dum rubeſcat. lè fiant.

Deinde contundes id in puluerem : cuius libris duabus affundes libram vnam ſulphuris, & exactè miſcebis. Hæc cucurbitæ indes terreæ, quam mox paruo fornaci impones, ac tegmen illi inferes vitreum, galeam

leam vocant: & luto conglutinabis galeam cucurbitæ, ne quid halitus effundat ſe. Deinde leniſſimum ſubdes ignem, qui ſenſim incrementa ſumat. Initio extillabit fœtidiſſima quædam aqua: hanc ſcabiei commodam aiunt quidam. mox ſequetur ſulphur, quod galeæ adhærebit. hoc manu abſterge bis, collectúmque iterum cucurbita in noua diſtillabis, adiecto rurſum recenti vitriolo; vt antè ſcripſimus. Reliquum videbis vitriolum funditus hærere atramenti more nigrum & reiectaneum ac inutile. Ter hoc agi debet. Eleuſinium ſacrum chymiſtarum habes.

1. De diff. feb. 6. Præſeruatio à peſtiferis febribus.

Galenus ita docet præcautionem inire febris peſtiferæ. Putredo arceatur. Quare, inquit; incipiente peſtifera conditione, quæcumque corpora vidimus præhumida, ſtatim quouis modo ſiccare tentauimus: quæcumque verò ſicciora, priſtinam naturam in his cuſtodiuimus: quæcumque excrementis plena, purgationibus ſanauimus: cunctaſque meatuum obſtructiones, ſoluimus, atque aperuimus. Et mox, capite ſeptimo, inquit, vnum primúmque conſilium in omnibus epidemicis morbis commune eſt, vt corpus maximè vacet excrementis, & vt ad tranſpiratum habile ſit. ſecundum verò poſt hoc, vt exuperanti cauſæ repugnet, quoad fieri poteſt. Quibus verò contraria horum inſunt, ocyſſimè patiuntur, maximéque ægrotant. Citria mala condîta præſeruant. Fiat ſirupus ex tormentilla, pimpinella, & carduobenedicto, ſcordio. Duorum digitorum latitudine ſub ſiniſtra papilla mammaria illinatur regio pectoris theriacâ. Accipe æquales partes nucum ficuum, & rutæ; ſingulatim contunde. & tandem ſimul cum ſirupo citreorum: adde granum ſalis: interdum adde parum pulueris Meobani, & theriacæ. ſuperbibe parum aquæ ſcordij, vel cardui benedicti. Radix petaſitis pota iuuat. Ne ſepulta cadauera ex tumulis peſtem exhalent, ſeratur graminis ſemen, quo illud denſè pullulet. Cùm quis moritur ex peſte, facilè aſtantes inficit: quòd igneus ille vapor exiliat in extremo illo conatu. Ingrauidatas facilè capit fœminas, quòd circumfluant cacochymiâ, & violentiùs in ſe rapiant, aucto reſpirationis vſu ob fœtum.

CAPVT XX.

De Symptomatis *maximis febris Peſtilentialis. & primò de* Carbvncvlo. *dein de Bubone, & Peſtigus.*

Anthrax quid.

Carbvncvlvs Plinio dicitur qui Græcis Anthraxi. Anthrax apud authores varia denotat; Vitruuio ſignificat glebam ex qua minium conficitur. denotat etiam nobilem gemmam, quam Plinius carbunculum, vulgus à præclaro rubore & fulgore rubinum vocat. carbonem etiam denotat. agricolæ in plantis etiam morbum quendam carbunculum vocant, dum vruntur hæ æſtu vel frigore. Nos ita etiam vocamus vlcus cruſtoſum, excitatum à ſanguine in atrambilem conuerſo, eóque efferueſcente.

Signa & cauſæ.

Nomen hoc inueniſſe videtur à puſtula ambuſtis conſimili; quamuis etiam ſine hac incipiat. Pruriginoſæ ſunt hæ puſtulæ: ab vſto ſanguine enim naſcuntur; cruſta autem cinerea & partim nigra eſt. Inter initia qui hoc malo tenentur. particulam ſcabunt, vnde nunc vna, nunc plures puſtulæ erumpunt milij ſeminis modo exiles, carni inſertæ. His ruptis, cruſta ſuperinducitur velut canterio inuſta. ima hæc radice adhæret, & rodit. Circumpoſita carto nigreſcit ac incendio torretur, bituminíſque more fulget. Febris magna fatigat. Antequam erumpant carbunculus & bubo, percelluntur ægri anxietate, ingenti ſiti, & delirio: quarto vel ſaltem ſeptimo die erumpit tuberculum durum, pulſans in profundo, cum ingenti punctione. Bubo peſtifer ita dolorificus eſt, vt non ferat tactum. Nauſea adeſt, cordis tremor, ſomni, vel vigiliæ. carbunculo calor, dolor, & pruritus inſunt, maximè noctu, & cùm cibus in ventriculo coquitur. Aliquando citra puſtulam eſt, quaſi cauterio inuſtus. Pars quaſi vinculo preſſa videtur.

Gal. De tumoribus cap. 4 & 6. Aph. 45 Paul. 45. lib 25. Tumorum cauſæ.

Sed quænam cauſa eſt quòd modò naſcantur carbunculi, modò eryſipelata, modò phlegmones? Cauſa eſt ſanguis; huic enim triplices inſunt partes, tenues, mediocres, & craſſæ. Dum vna harum exuritur, exuſtaque ebullit, varios profert tumores. Si illa ſubtilior fuerit, fit eryſipelas phlegmonodes: ſi media, naſcitur vera phlegmone: ſi craſſa, carbunculus. Quæ exuſtio vt fuerit acerbior vel mitiòr, ita varias carbunculorum ideas profert. Hoc, vt iam diximus, modo; naſcuntur etiam non peſtiferi carbunculi. Sed nos agimus iam de peſtifero carbunculo, qui nihil aliud eſt, quàm illud vlcus quod iam deſcripſimus, niſi quòd quædam iuncta habeat: nimirum aërem infectum: proptereáque eſt hic peſtifer, contagioſus, & indicibilem quandam prauitatem induit. Naſcitur ab aëre miaſmatibus inquinato: quæ, cùm multiplicem ortum habeant, maximè tamen à madore & calore proueniunt. Talis ille Athenienſium aër erat, cùm, vt ſcripſit Thucydides, homines in tugurijs ſuffocabantur. Bifariam hic aër corpora contaminat, vel cùm reſpiratione cor inuadit, quod validè illud venenum à ſe excutit: vel dum cuncta corporis permeandens aër, quaſdam eius partes rectè comparatas ad contagium reperit, harum aliquam, priuſquam cor venenum petat, commaculat. Ebullit & putreſcit in hoc peſtifero carbunculo ſanguis.

14. Meth. 10.

Scribit Galenus, febrem ſemper ſociam eſſe carbunculo: quare peſtifer carbunculus ſemper peſtiferam febrem ſociam habebit.

Communia ſigna.

Communia etiam ſigna quædam ſunt. vt ardor totius corporis, horror aliquando, cùm ſe aliâ quantulum remittit incendium: nam illa remiſſione horrent. Adeſt iactatio, inquietudo, ſitis, vigiliæ, laſſitudo, fœtent excrementa omnia. lotium nunc atrum, nunc viride, craſſum, turbatum; ſudor diaphoreticus, faucium & ſtomachi incendia, lipothymia, deliria.

Prognoſis. 3. Epid. 3. 12.

Affectus hic periculi plenus eſt vel tunc, cùm ſolùm ex prauis ſuccis pronaſcitur. quod ſi præter natiuam hanc prauitatem, accedat etiam aëris prauitas, longè calamitoſiſſimum euadet malum, vt in Thaſo & Cranone euenit. Si punctura naſcatur circa diaphragma, cum ſudore frigido, vicina erit mors. Si inciſa caro liuida fiat, & ſpuma prodeat, calamitoſum. Quidam lac mulieris lactantis maſculum infundunt vrinæ ægri: ſi ſidit, moritur intra ſeptem dies. Euomere omnia, malum eſt. Si leuetur æger à tumoribus & excretis, bonum & mente conſtare, benéque cibis indulgere, ſalutare eſt; Si circulus iridis inſtar coloratus ambiat tumorem, mortale. Si tardè appâret per febres bubo, malum. Duriores vix maturantur ſine exulceratione maligna: molliores ſunt ſalutares magis. Bubones aut anthraces ſi fuerint horrendâ magnitudine, periculi pleni. Si conſectarij ſint febri, die non critico, funeſtum. Rarò euadunt quibus intrò rapiuntur; & qui ineunte morbo purgantur naturâ vel arte per ſedem, vel quibus ſecatur vena à triduo poſtquam ægrotant, moriuntur. Qui non procul conſedere à principe parte, periculi plus adferunt quàm hi qui longiùs ac ad ignobilem abiere partem. Qui iuxta carnem conſiſtunt, citò ſanantur: qui neruoſa occupant;

Digitized by Google

cupant, diutiùs perſeuerant, ac ſubiectis partibus lùem impertiunt. Nam qui in capite conſiſtunt, collum, ceruicem, pectus, brachia, aut alas in contagionem abducunt: ita quæ in inguinibus, crura afficiunt. Dolor vbique eſt grauior quàm pro ratione exigui affectus. Nigri ſunt calamitoſiores: deinde liuidi & virides, tandem rubri. cuncti tamen funeſti ſunt. Dormiat noctu horas quatuor: interdiu, dum ſudorificum hauſit, primis nimirum tribus diebus, horas duas ſomno indulgeat: cor epithemate roboretur. Tumore aperto modeſtè purgetur corpus, adiectis cardiacis. De præſeruatione, & de internis remediis egimus, vbi de febre peſtifera, quæ hîc ſemper
Curatio. adeſſe videtur. Et quamuis de venæ ſectione ibi ſatis noſtram aperuimus ſententiam, idem hîc agendum putamus: eſt enim res hæc magna & dubia, de vita ac nece. Dubia ſanè res, num ſanguis hîc emitti debeat; eſt enim ſanguis aut eius ichor qui hîc plerumque fomitem peſtiferum habet, & omnia hîc præ incendio æſtuant ac flammant. Ratio & vſus ab alia parte reclamare videntur: nam phlebotomia reuocat ſanguinem & ſpiritus à circumferentia ad centrum & ad cor. Et quò natura vergit, eò ducere oportet: at illa intùs foras viam affectat: indicio ſunt exanthemata, bubones & carbunculi. Ita in ferarum venenis, & in puſtulis & bubone venereo, antequam ſuppurârit, nec venam ſecamus, nec purgamus. Accedit & illud, quòd virium infirmitas maxima adſit, vel iam in procinctu ea eſt. Scio medicos ob virium imbecillitatem terreri non adeò deberi vt à venæ ſectione omnino abſtineant, ſed cauſam infirmitatis eſſe peruestigandam. videamus ergo imbecillitatis ſubitæ cauſas. Vires conſiſtunt in ſpiritibus humoribus, & partibus ſolidis. Spiritus omnium facillimè labefactantur. Hoc autem fit, quia illi vel ſuffocantur mole ſuccorum, vel diſſipantur, vt dum tenues euaneſcunt in auras, vt dum nutricatu ſuo fraudantur: vel cùm propria eorum ſubſtantia corrumpitur à maligna materia, quæ illis bellum indixit. Vbi ergo ab oppreſſione ſola, virium hæc proſtratio naſcitur, vena ſecanda eſt, ſi ſanguinea ſit materia, etiam actu exiſtente ſyncope. Sed vbi virium hæc preſſio, eſt ab exhauſtu & ſpirituum diſſipatione, nunquam eſt vena ſecanda. Talis autem eſt virium labefactatio in carbunculo & bubone peſtifero: ergo non eſt ſecanda vena. Vſus etiam docuit, plurimos cecidiſſe quibus etiam à doctiſſimis medicis vena pertuſa fuit: quibus autem loco phlebotomiæ antidota propinata fuere, eorum multos euaſiſſe. Putredo enim alta quamuis adſit, hæc fit non ab obſtructione, ſed à contagio. nam ſcripſit Galenus hos facilè tangi peſte, qui meatibus ſunt apertis: at hi non facilè infarctu obſidentur: non ergo vena ferienda. & contagium intrò fertur ſua natura; in hoc ergo noli ferire venam. Sed dices, interdum adeſt plethora: ſit ita: ſed eſt ſæpè, immigrante contagio, ſanguis inuiolatus. Sed ſit totus contaminatus, ne tunc quidem ſecanda vena, nam vires ceſpitant. Paulus in principio ictus venenati non ſecat venam, ne
Quæ vena ſecanda. virus in cor trahatur. Si tamen ineunte ilicò morbo, ob plethoram & efferueſcentiam vena pertundenda, omnino videtur (quod non ſuadeo agendum poſt ſeptimam horam à morbi prima inuaſione, ſed ante) vel quòd carbo pulmones, hepar, lienem, aut latus, vel renes occuparit, primo die ſeca. Præterea qua recmarſi id agendum ſit, ita habeto. Si, dum natura incipit expellere materiam, ſtatim deliteſcat tumor, quod ſæpe euenit, quia refluit ad cor, ex loco affecto emitte ſanguinem: vel ſaltem id ages cucurbitis. Sed ſi præter hunc euentum ſanguis ducendos videbitur, (quod tamen raro agendum puto) ſedis quam carbunculus occupat ſummam rationem habebis. Veluti ſi carbunculus pectus occupat, tali vena feriatur. ita materia veneno delibuta ad partes remotas abducetur. Si conſtiterit carbunculus in femore vel brachio, à partibus vicinis educatur ſanguis. Sed caue ne magnam ſanguinis abducas copiam. Verùm dices, Galenus ad lipothymiam vſque abducit 14. Meth. 10.
ſanguinem in carbunculo. Ita eſt, ſed non agit de peſtifero. De purgantibus, alterantibus, & corroborantibus fusè egimus vbi De febre peſtifera. Purga lenibus, quarto maximè die. E re fuerit cucurbitas Topica.
vicinis admouere partibus, quò virus elidatur, & vnà à corde in affectam trahatur partem. Quin quàm primùm eluceſcit carbunculus hoc agatur, & ipſi carbunculo admoue cauterium noſtrum. vel ſaltem veſicatorium: & crudum adhuc ferro aperi à potentiali cauterio. ita non ſentiet æger dolorem; & ita fundent ſe venenoſi vapores, & contaminatus effundetur cruor: qui alioqui ſub cruſta fouetur. Fiat ergo ſcarificatus, quo emanet ſanguineus ichor. Deinde potenter ſiccandi ſunt attracti in partem humores, vt ſucco nicoſianæ, vel pimpinellæ, aut cardui Quod deſcripſi 1. lib. Method. vbi
benedicti vel ſcabioſæ, cum pauco præcipitato, vel De cauteriis.
ſoblimato: miſce cum vitellis ouorum coctis, adde theriacam. Sed illud obſeruabis, vt, dum venam ſecas, purgas, vel dum clyſmis aluum cluis, perpetuò tumori hæreat cucurbita. Laudo etiam vt tumor foueatur decocto chamæmeli, meliloti, ſcabioſæ, & maluæ ex aqua vel vino: ex ſtuppa tepidè admoueatur: quò perenni vaporatione exhauriatur venenum. ac tenues vt abeat in auras. Emplaſtica non laudo nec oleoſa. Si cauterium non fert, accipe folia rutæ, acetoſæ & nicoſianæ, chartæ triplici inuolue, conde cineribus: coctas tere cum theriaca, vel cæpa cocta: impone. Vngula caballina, morſus diaboli, acetoſa, malua, ſambucus, coquuntur ſub cineribus, adde crocum & theriacam: adde ad feruorem folia hyoſcyami, & ouum integrum contuſum. Infra ſea digitis, cucurbitam admoue cum ſcarificatu. Præſtat cauteriis malum exurere. Si potentia illa non ferat, amotis cucurbitis, appone veſicatorium ex ſemidrachma cantharidum, ex fermento & ſcabioſa contuſa cum oleo ſcorpionum Matthioli. Si validè depopulatur vicinas partes, caſtigetur ferro ardenti, & ad dolorum leuamen circumpone panis medullam, quæ calida ex furno immaduit aceto & aqua plantaginis. vel adde pulpam coctæ lentis aquaticæ, vel caphuratum album Raſis. ſæpe repetatur hæc impoſitio. Cruſta allinatur butyro cum ſucco ſcabioſæ & vitello oui cocto, vel cum herba Roberti. quæ cùm excidit, mundetur melle roſato cum terebinthina, vel ſucco nicotianæ, ſcabioſæ, pimpinellæ, vel cardui benedicti, & ſenecionis. Et diu pòſt carbunculus ſanie vt manet ſtudebis. Miſcent his quidam carbonem quernum, ea Plinio. Accipe fuligi- Lib. 36.
nis vncias tres: ſalis communis vnciam: cum vitellis ouorum fiat cataplaſma. ardorem lenit, ac pus mouet. Alia verè ſuppurantia, cadaueroſam hîc putredinem adferunt. Admoue cum ſtuppis cataplaſmata. Si indolens ſit tumor, nec ſatis excreſcat, attrahe cataplaſmate ex rad. liliorum, cæparum, & fermento, coctis in aqua; adde ſinapi, fimum columbinum, ſaponem album, cum paucu mithridatio: ſæpe innouetur. His ſatis prouocato carbonculo, alia, quæ iam dixi, maturantia adhibe. Tandem ſoblato gangrænæ metu, vulgaria maturantia, tergentia, ſarcotica vſurpanda. Dum ſurgit carbunculus, ſi eius acumen liueſcat aut nigreſcat, tangatur cauterio, vel aqua forti. In omni peſte fuge potum aquæ frigidæ: potiùs vtantur ceruiſiâ. aqua nimis comprimit.

BVBONE verò emicante ac ſe primis rudimentis oſtendente, ilicò ad cucurbitam veni, & illi B v b o.

eam

eam impone: quò enim plures humores immiſcuerint ſe his venenatis ſuccis, eò faciliùs ad pepaſmum venient. ſcarifica & elide aliquid; niſi puer fuerit. Singulis ſex horis iterum impone cucurbitam, donec tumor adoleuerit in iuſtam molem. Sed acerbus dolor abſit, hæc dum fiunt: nam is ſatis attrahit. Deinde ea adfer quæ tenues in auras conceptum exhalant venenum. vt, fiat fotus ex decocto chamæmeli, meliloti, ſeminis lini, fœnugræci, radicum althææ. Cùm ad pus abire videtur, tale quid imponi poterit, Accipe radicum althææ, liliorum, cuiuſque vncias duas: coque, tere, cribra, adde galbani ſemunciam: nitri drachmam: farinæ lini & fœnugræci, cuiuſque vnciam. Fiat cataplaſma. Vel impone ei diachylon magnum. Cataplaſmata ſingulis horis nouentur, nec dormiat æger vigintiquatuor horis. poſtea ſumpta antidoto dormiat noctu horas quinque, & die duabus horis, dum ſudat. Primùm illine tumorem theriacâ. Accipe radicum ſymphyti maioris, liliorum, cæparum, cuiuſque vnciam: foliorum aceto ſæ manipulum: cum inſulſo butyro fiat pila ſub cineribus coquenda: tere cum axungia & lilino oleo, adiecto mithridatio, & fermenti momento. Acetoſa etiam coquitur cum butyro contuſa, ſub cinere: addunt baſilici duplum, in calidioribus: alioqui fermentum addunt. Et infra duos digitos cuti immitte radicem ellebori nigri ſilueſtris, hoc eſt, conſiliginis Plinij. Dum bubo amplificatur, veſicatorium admoue ſuper ipſum proximè, proniore ſitu, rectâ lineâ, vt ſolito ductu materia feratur: id præſtantius, quàm ſi infrà admoueas. Exſcinde veſicas, & caue ne ſicceſcant: ſed folio braſſicæ rigentur. Si axillas occupat bubo, exciſa manu interna, è directo minimi digiti, ſcordium admoue. Solent Hiſpani noſtrum buboni imponere cauterium, vt fluat ab eſchara ſanies: præſtat ſuper tumorem aliquantulum admouiſſe: hoc eſt, recedendo paululum à tumore ſuperiora verſus: niſi tamen ingens phlegmone gangrænæ metum adferat: tunc tutius eſt paulò longiùs, decliui loco adhibuiſſe. Et hac arte non opus erit crudum bubonem incidere, ne grauior ſurgat phlegmone, quia expuitur venenum. niſi tamen liuidus bubo gangrænæ metum adferat, nam hos ilicò crudos ſcarifica, vel cauterio vre, & ſeca: mox gallinas admoue illi, vel decoctum chamæmeli & ſcordij, & ſeminis lini. In hoc ſtuppa cannabis in puluinare efficta merginir, ac calidè imponitur, horíſque ſingulis immutatur. Hoc vtile in omni bubone, poſtquam cucurbita illi proximè adhibita fuerit infra, mox ſeriatim aliæ tres vel quatuor rectâ linea, qua chorda quædam tenſa ſe trahit; ſæpè hæ poſtremæ cucurbitæ repetantur: mox veſicatorium in ea parte vbi remotiſſima fuit cucurbita excitetur. dein cannabis imponatur buboni: hæc curatio doloris expers eſt. ante ſeptimum diem glutinoſa coquentia & maturantia ne imponas. Sed præclarè ad ſalutem facit, ſi, vt anteà dixi, commodo loco vlcus excitetur. Quidam accipiunt folia oxalidis, rutæ, & peti; inuoluunt hæc triplici papyro: coquunt ſub cineribus, miſcent cum vino, imponunt, & liquidam partem bibunt. Alij coquunt ſub cinere cæpam, cum theriaca, croco, & myrrha, vt fiat cataplaſma. Nonnulli contundunt rutam cum theriaca, melle, & aqua vitæ. Quidam addunt ſcordium, ſcabioſam, cæpam, vel parum fimi columbini. Vel cæpa cum ſemine ſinapi albo. Cauterium noſtrum attrahit, & elidit. ſed dein maturantibus leniatur dolor. Sed fotus mihi maximè placent ex chamæmelo, meliloto, ruta, althæa, fœnugræco, furfuribus. Cùm aliquo modo ſuppuratur bubo, doloríſque fiat ſi expers, is aperiatur cauſtico noſtro: ne praua hæc ſerpat materia. Deinde abſtergatur melle, balſamo Peruuiano, cum iride, ariſtolochia, & farina lupinorum, ſucco nicotianæ. Hæc purgant & ſiccant vlcus. Vel remiſce his ſuccum ſcordij. Deinde claude ſolo balſamo: vel fiat puluis ex iride & myrrha, & illis impone emplaſtrum de ceruſſa, & vnguentum album camphoratum: tandem claude diapalmate. Per os da theriacam & Meobani puluerem cum aceto ſambucino. Et tertio vel quarto die leniter purga. adde electarium roſatum. Poſt ſeptimum vel decimum quartum diem, cùm iam antidotis virulenta pernicies obtuſa eſt, & ſi corpus purgatione eget, dum aliquid supereſt duritici vel tumoris in vlcere, vide ne combinetur: ſed molli, ſuppura, & deterge. Quidam tres cucurbitas rectâ lineâ à carbunculo applicant, tertia ſæpè repetitur: veſperi veſicatorium admouetur tumenti ab hac admotione parti: vlceri braſſica imponitur. Si dolor non concidit his, ſcarificetur tumor altè, vt craſſus aduſtúſque ſanguis veneno pollutus effluat: ita dolor mulcebitur, ac gangrænæ periculum declinabimus. Diſciſſus carbunculus muriâ abluatur ſæpiùs: dein ſtuppis impone maturans. Sed bubones non ita ſcindendi, niſi liueſcant. cum metu gangrænæ. nunc inciſuris cucurbitam admoue. Et in bubonibus, ob vicinitatem partium principum, ſatius eſt, inferiore loco, cauterio vlcus accerſere. Sed vſtus locus ilicò ſecandus, ne venenata pernicies à cruſta coërceatur. Eryſipelas vicinam partem ſi inuaſerit, ab acri viroſoque ichore, vel acrium remediorum vi, foue digerente ac modicè refrigerante remedio; dein accipe aquæ plantaginis vnciam: ſublimati grana duo: miſce. illinatur locus ita demulcetur pruritus, ac dolor mitescit, vlcúſque ſiccatur. oleum ex myrrha hoc etiam præſtat. Sin exulceratum non ſit eryſipelas, à fotu cataplaſma admoue. Accipe panis furfuracei ſemilibram: farinæ lentium & fabarum, cuiuſque ſeſcunciam: cynogloſſi manipulos duos: coque in oxycrato, fiat cataplaſma. Alij accipiunt malum punicum acidum cum cortice in mortario tritum: cui adde farinæ fabarum vnciam: panis furfuracei vncias quinque, miſce cum oxycrato: coque ad cataplaſmatis formam. EXANTHEMATVM varia etiam genera per febres efflorescunt, non aliter ac in pueris videmus fieri papulas, morbillos, ecthymata, variolas. Vt ſi febris acuta pueros inuadat vel iuuenes, eáque lateat obſcuris ſymptomatis, cum dolore tamen dorſi, & laſſitudine, difficultatéque reſpirandi, voce raucâ, vrinâ pallidâ, narium & aurium prurien, terrore per ſomnos, oculorum cum rubedine. & cum punctione totius corporis, & pandiculatione, hos morbilli vel variolæ inuadent. hoc euenire ſolet illis die tertio vel quarto. Si verò in febre non obſcurè acuta difficilis ſubitò reddatur reſpiratio, adſítque paroxyſmorum anticipatio, æſtus grauis, torpor, pulſus frequens, vrina craſſa & rubra, criſis futura erit per maculas rubentes. Si hæc non ſatis commodè prodeant, ſecabimus venam, ſi ætas & ſanguinis copia ſuaſerint. Deinde, ſi maior ratio peſſimi ſucci habenda, quàm febris, propinamus decoctum ficuum, cum radicibus fœniculi & apij, adijcimus iuiubas, dactylos, paſſulas corinthi. vel ficus cum glycyrrhiza coque ex tenui ceruiſia. Si tenuis & feruore ebulliens ſit ſanguis, adde lentes, vel tragacanthum. Vel ſero lactis incoque iam dicta. Ducatur aluus leniter caſſiâ cum mannâ & ſirupo roſato. Dilutum damus ſummitatum calendulæ & cardui benedicti, & angelicæ. Damus etiam quid theriacæ cum aqua roſata & vino. Radices enulæ in vino rubro coctæ feliciter (ſi febris non vrget) exanthemata expellunt: ita etiam calendula cocta. laudatur aqua diſtillata ex floribus lini. Hoc probum eſt, Accipe radicum cichorei, corticum radicum fœniculi, petroſelini, bugloſſi, cuiuſque ſemunciam: capillorum veneris, manipulos

Exanthemata peſtifera.

Morbillorum & variolarum notæ.

Macularum rubentium notæ.

Harum cura.

manipulos duos, florum calendulæ ſemimanipulum:
ſeminum melonum ſemunciam : coque ex aqua ad
libr. iii : adde ſirupi citreorum vncias tres. Accipe
oleum amygdalinum amarum, vel chamæmelinum,
vel rutæ, aut iuniperi, cum pauco nitro rubro, fiat
illitus cum leni perfrictione. vel in oleo amygdalino
amaro coque ſcordium & radices ſcrophulariæ. Cum
eo frica tempore maioris frigoris. Hoc ſudorem pro-
uocat, & dum exanthemata efflorescere incipiunt,
vel dum in ſpe ſunt eruptionis, mirè prodeſſe ſolet.
Aliud, Accipe olei amygdalini amari, ſucci rutæ,
vini aromatici albi, theriacæ, cuiuſque ſemunciam:
so vitrea phiala bulliant ad dimidias. Poſt ſeptimum
diem ſicca decocto roſarum, ſalis & croci. vel ex ſa-
le, alumine, & ſulphure. Sed maiores primùm pun-
gantur. Si albæ fuerint ac benignæ puſtulæ, præſtat
nihil admouere. Veſtigia ſi quæ ſuperfuerint, ſumes
limaces, eáſque includes vitro cum ſemuncia ſaccha-
ri non fracti : loco pone obſcuro dies nouem. dein
acu punge: manabit liquor. eo vnge. Quidam illi-
nunt lardo fumo ſiccato: alij oleo amygdalino recenti,
cum ſaccharo; vt corpora fuerint mollia, vel duriora.
Oculis caue aqua roſata, cui drachma ſumachij inco-
xit: dein adde tutiam & crocum. Vel ſemen cydoniorū
incoque aquæ roſatæ. Nares illine vnguento roſato:
riget os diaribes. gargariſmus fiat ex decocto integri
hordei & ſcabioſæ, & acetoſæ. Sed ſi ſit acerrimus ibi
morſus, fiat ex lacte cocto cum tribus partibus aquæ:
aſſiduò agitetur addo interdum ſaccharum. nec illa-
chrymet. rubris pannis inuoluatur, ita vt carnem
non tangant panni. Aër ſit tepidus. Vtatur olere, ex
fœniculo, caltha, buglosſo, meliſſa, petroſelino, hor-
mino. Vtatur nuce, dactylis, ficu, paſſulis corinthi.
Abſtineat à vino, bibat aquam hordei cum ſaccharo:
Peſtigia. vel tenuem ceruiſiam in qua coxere ficus. Sed non
eſt vllum ab antiquis deſcriptum genus pernicioſius
his, quæ Itali *petecchie*, Hiſpani *taberdete*, & *taberdil-
lo* vocant. Apparent ſine vllo tumore aut prurits, ac
varias formas gerunt, rotundas, angulares, ruffæ, li-
uidæ, rubræ. Quidam putant Hippocratem illa vidiſ-
Epidem. 7. ſe, ac eorum meminiſſe in hiſtoria Pherecydis. & Aë-
2. 1. 129. tius hæc deſcribere latè videtur ex Herodoti ſenten-
1. Method. 23. tia, & Actuarius. Nec pruritum, nec aſpredinem vl-
lam præſeferunt. Maxima pars hominum perit qui
his occupantur : putreſcit enim ſanguinis maſſa, &
ebullit inde ſanguis bilioſus, omni coctione vſque
ad iudicium ſilente. Pulſus his eſt frequens, par-
uus, debilis : dum fere erumpunt maculæ, formicans
eſſe videtur pulſus, & interdum intercidens. Reſpi-
ratio frigida, fœtida, difficilis interdum, palmos,
ſactatio à calore & ab oppreſſo thorace : & maximè
noctu velamenta excutiunt, tunc enim plena manu
vapores ſeſe erigunt. cardialgia, laſſitudo, delirium,
vigiliæ, ſitis maxima, faſtidium, excrementorum hor-
rendus fœtor. Vrina primùm bona, hinc turbida, te-
nuis, cruda, vel turbida craſſa, & intenſi caloris : hy-
poſtaſis rubra, turbida. Vrina etiam nigra : tremor
manuum & linguæ ; nauſea, vomitus. Ferè omni
tempore calamitoſa hæc ſunt, nam à putrido vene-
noſóque ſucco fiunt. Hoc eſt, plerumque ſympto-
Prognoſis. maticè fiunt. Criticè tamen aliquando eueniunt, cùm
alia etiam accedit vacuatio qua recreantur ægri, vt
ſudor vel alui deiectio. Harum macularum explorari
debet copia, qualitas, ſitus, & motus. Copioſæ &
latiores ſunt peiores, ob corrupti humoris copiam:
liuidæ peiores rubris, & flammeæ rubris : quæ faciem
inuadunt, malæ, nam caput his occupari denunciant:
Curatio. quæ citò euaneſcunt, prauæ. Vt rectè in his decer-
natur de phlebotomia & de pharmacia animaduerte-
re debebimus num ſit excretio harum critica, vel
ſymptomatica. quod enim ſymptomaticè elidantur
interdum, arguit mors ; ab ea enim bubones fiunt,
indomiti humoris ferocia. Si eueniat die critico, &
ab earum excretione ſi leuetur æger, nec phleboto-
mia nec pharmacia vtiles erunt. Si ab his non leuetur
natura, ſcopúſque phlebotomiæ adſit, ſecetur vena:
vel cucurbitis id agatur. ego ſanè malim elici ſudores
alexiteriis : cauendo ne à foris admotis, vel intrò ex-
hibitis reuocentur in viſcera : quare nec ſine ſumma
cautione aluum purgarem, nec venam ſecarem. ſom-
nus ſit moderatus. Si illi ſcopi non annuant, ſat
erit laxantia remedia & aperientia cuti impoſuiſſe, ex
oleo amygdalino, nitro, vino & aqua : nam tale reme-
dium, inquit Herodotus, ſoluit putridos ſuccos in
ſudores, interna refrigerat, nam ex imis calorem tra-
hit. Sin cacochymia adſit & preſſa natura, purga. In
peſtigiis illis quæ appellant *pepercoren*, hoc eſt, gra-
na piperis, ob nigrorem & ideam piperis, venam ſe-
cuiſſe, nihil aliud eſt, quàm hominem iugulaſſe;
nam omnes à phlebotomia pereunt. Cùm verò ſym-
ptomatica eſt excretio, quod animaduertemus ex
cruditate excrementorum, quódque die non critico
efflorescant, ſi æger in damnis auctus fuerit, ſi adſit
ſanguinis copia, venam pertundemus, ſi non æquè
venenoſa fuerit materia vt peſtis. hoc eſt, ſi non-
dum ad contagium vſque computruit. Sin cacochy- *1. De dif.*
mia adſit, purgetur æger non ſolùm per aluum, ſed *feb. 4.*
& per ſudorem & per vrinam. Cùm in hac calami-
tate inexplebili bibendi deſiderio teneantur ægri, &
ab omnibus ferè remediis abhorreant, ego non ma-
ius deprehendi remedium oleo vitrioli. Hoc remi-
ſceo cum aqua hordei, vel in qua maduit acetoſa &
endiuia. ſolùm ea copia affundo hoc oleum quâ ſua-
uiter aceſcat : addo aliquid iulabij violati vel roſati.
Hoc feruorem ſanguinis extinguit, putredinem ar-
cet, ac ſitis moleſtam vim mollit illicò. Si imbutis Diarrhœa.
à veneno inteſtinis, in diarrhœam trahantur, noli
ſtringere, ſed deriuatione auerte, ac extingue ve-
nenum. Accipe decoctum aniſi & fœniculi : miſce
guttulas aliquot olei iuniperi vel vitrioli. & quotidie
parum theriaces ſumat. & manè ſudet.

Sudor q. Anglicus ſi inuaſerit multos ; antequam Sudor.
is erumpat prouiſio habeatur totius. Dein talem po-
tum præſcribe; Accipe ſummitates calendulæ, ſcordij,
florum nenupharis, violarum, cardui benedicti, pim-
pinellæ, boraginis, ſingulorum ſemimanipulum : paſ-
ſularum pugillum : ficuum decem : laccæ ablutæ ſe-
munciam : tragacanthi, zedoariæ, dictamni, radicum
tormentillæ, cuiuſque drachmam : fiat calidè macera-
tio in aqua boraginis & nenupharis : adde ſirupum
de acredine citreorum. tepidè lambant cùm calor vrit.
Si tardat ſudor, coque hæc ex aqua ſcabioſæ & fœ-
niculi : adde ſirupum byzantinum. Sudet moderatè:
quod vires ferant. Vomitus ſi moleſtus ſit, non alius Vomitus.
potiùs debellatur quàm alexipharmacis : nam ſynti-
moriâ eâ quæ ventriculo cum corde eſt, oboritur. foris
admoue ſacculum, accipe foliorum ſiccorum menthæ,
abſinthij, origani, anethi, ſingulorum pugillum : ſe-
minis aniſi, cardui, radicum cyperi, acori, cuiuſque
binas drachmas : caryophyllorum ſeſquidrachmam:
fiant ſacculi, qui ferueant aliquantiſper in aqua: dein
adde vini aromatici tertiam partem: aceti & aquæ ro-
ſatæ, cuiuſque vncias duas : mithridatij ſemunciam.
admoue cordi. Mox illine oleo roriſmarini cum aceto
& mitridatio. Ita ſingultum etiam vinces. Hæmor- Hæmorrha-
rhagia ſi moleſta ſit, non ſecetur vena, ſed cardiacis gia.
ſuperetur. & cordi iecoríque adhibe frigida cardiaca:
mox ſi diutiùs ruit, fronti, temporibus, & naribus.
Sanguis ſi expectoratur, dentur quæ modeſtè abſter- Sputum sā-
gent, ardorémque quæ temperent: vt decoctum hordei guinis.
cum conſerua roſarum, adiecto ſirupo violato. Aluus Alui pro-
ſi ſe fundat ante pepaſmi ſigna in bubonibus, car- fluuium.
bunculis, & vrinis, periculoſum : nam reuocat exi-
tium à peripheria ; eſtque index reſoluti ventriculi.

Ratò

Rarò enim in carbunculo vel bubone, profluuium alui arte vel natura factum, citra perniciem euenit. Alioqui ſi per febres peſtiferas vltrò euenerit, quæ bubonum, carbunculorum & ecthymatum expertes ſunt, ſi ſenſim diutiúſque promanârit, nec cohibeatur, nec proritetur, ſed vires roborentur victu & remediis; id ſæpè liberat. Si tamen cunctantiùs mouetur vel citiùs quàm par ſit, ſupprimatur, rhabarbaro reliquiæ eius exigantur.

Vigiliæ. Vigiliæ exhauriunt corpus, ac caput implent nocuis ſuccis, vnde delirium. fiunt ex incendio, acerrimíſque vaporibus. Crura fricentur, ac ſcarificentur in cucurbitarum vſum, lauentur. Hora qua ſomnum inire debet, propina apozema. amygdalata dentur. vel theriacæ ſemidrachma cum granis tribus philonij. Semen papaueris indatur hordeato. Accipe decocti lactucæ & portulacæ vehementer expreſſi duas vncias: ſirupi de papauere vnciam: miſce. detur quatuor horis à cœna. Illinatur caput oleo nymphææ & papaueris cum ſucco lactucæ, adde quid vnguenti populnei. Vel ſpongia frigida, madefacta decocto foliorum mandragoræ & hyoſcyami & papaueris albi; cuiuſque manipulum accipies: ſucci lactucæ vncias quatuor: tepidum id fronti ac naribus apponito. Si neceſſitas iubet, adiicies illi decocto grana decem opij. Si hæc contemnant vigiliæ, vel turbatus ſi à ſomno fuerit, aut inter dormiendum loquatur, delirij metus aderit. Tunc frictionibus ac vinculis & cucurbitis halitus longè auertas, & tandem caput oxyrrhodino muniatur, ne quid ſuſcipiat mali. Si ſomnum inire his nequeat, ſed delirare cœperit, cucurbitas ſuris admoue, ac ſanguis copioſè educatur. Ac tandem ceruici admoue eas cum ſcarificatu, & tandem brachiis ea regione qua deſinit muſculus deltoïdes. Si his non mitescit delirium, indicium eſt caput admiſiſſe malum illum hoſtem; quare ſeca venam frontis vel naſi: & oxyrrhodino iunge oleum chamæmeli: & tandem oleo chamæmeli vtêris ſolo cum pauco ſucco citreorum. Tandem foue caput arietis pulmone recentato ex decocto chamæmeli: vel columbis diſſectis. Cùm quieſcit, rariùs his vtemur, ne iterum caput incaleſcat.

Somnus. Somnus ex aduerſo nonnunquam moleſtus eſt, ex caliginoſis fuliginibus ac putridis. Fiat auerſio, vt diximus de vigiliis. Cucurbita occipitis ea parte qua capillus deſinit affigatur. & oxyrrhodina cum oleo chamæmeli in vſum ducantur. Aceto acerrimo modicè calefacto excitetur, ſi naribus admoueatur. Hirudines ano appone.

Parotides. Parotis ſi emicuerit, vena eiuſdem lateris pertundatur, & ſcapulis eadem parte impone cucurbitas: & oleum calidum chamæmelinum apponatur hapſo. Si hoc non iuuat, accipies micam panis albi, quam lacte macera, adde vitellum oui, oleum chamæmeli, & crocum. Si celeriter prorumpit, abſtinendum ab attrahentibus: ſed mitigandum. ſin lentè prorepant, aut peſtilentes ſi fuerint, attrahendum medicamentis & cucurbitis. Quòd ſi venenoſæ fuerint, ac ita creſcant vt metus ſuffocationis adferant antequam ad pepaſmum veniant, aperiatur vnico foramine, quo vis veneni expiret, aut nimia ſuccorum euacuetur copia. Totam curandi hanc febrem rationem doctè ac breuiſſimè complectitur D. Mercatus capite vltimo de febribus malignis. *Fol. 194.*

CAPVT XXI.

DE FEBRIBVS INTERMITTENTIBVS. *Et primùm* DE TERTIANA *intermittente.*

2. De dif. feb. 5. in fine. TRibus conditionibus, vt priùs diximus, opus eſt, quò febris naſcatur intermittens; ſynathriſmo,

putredine, & motu materiæ. Cauſa autem materialis tertianæ intermittentis eſt bilis mera, putreſcens extra vaſa magna. *Causa.* Frequens adeò hæc febris, vt quidam veterum putârint, omnes febres à bile gigni. *Gal. 2. De dif. feb. 1.* Naſcitur autem hæc bilis ex rebus procatarcticis calidis, vel quòd corpus ita naturà ferueat. Differentiæ eius variæ ſunt, vt bilis variârit ſubſtantiâ, qualitate, copiâ, & foco. *Differentiæ.* A variâ bilis ſubſtantiâ variæ proueniunt febres tertianæ, vt illa fuerit nutritia, flaua, vel porracea. A copia: ſi enim putrida bilis exili fuerit copiâ, naſcetur exquiſita tertiana, cuius paroxyſmus non vltra duodecim horas protrahitur. *Exquiſitæ tertianæ Differentiæ.* Si maiori copia in vitio fuerit, adeò vt feratur vltra duodecimam horam, ita tamen vt viceſimam non ſuperet, erit tertiana ſimpliciter. ſin vltra viceſimam excurrerit horam, vocabitur Tertiana protenſa: *2. De dif. feb. 3.* hæc oritur ex maxima bilis copia. nam paroxyſmi longiores, vel breuiores euadunt ex bilis copia, & qualitate, ægri viribus, & præſente tunc in ægri corpore diſpoſitione. Itaque tertiana exquiſita ſpatio duodecim horarum circumſcribitur: media, horarum octodecim: extenſa, horarum vigintiquatuor. A foco: nam focus bilis interdum eſt in ventriculo, & in hypochondriis; ſed plerumque in hepate. Hinc eſt quòd interdum hepati, interdum ventriculo ſuccurramus. A qualitate: etenim hæc bilis interdum ab acerrima abit qualitate, & copioſo miſcetur ſanguini: vel ſeri ferè benignitate ſpoliata, ferocit acri ſuaui. Iam ad ſigna Rigor magnus eſt indicium exquiſitæ tertianæ. *Signa.* Parum frigoris præcurrit, mox rigor. At in aliis febribus non ita initio fatigat rigor. Propterea Rhaſes dicebat, parum frigoris adeſt, & copioſus rigor, vt eſt affectio pedis, cùm obſtupeſcit, nec diu durat rigor. *10. Ad Almanſ. 4.* In tertiana eſt rigoris alia idea quàm in quartana: in hac enim quaſi refrigerans quidam rigor fatigat: in illa, quaſi pungens & vulnerans ſenſum. Validus calor tertianæ eſt exquiſitæ, ita vt Galenus, ſecundo de differentiis febrium capite tertio, aſſerat eam cauſodem eſſe. Si acerrima bilis in vitio fuerit, ſed ſi illa non admodum copioſa fuerit, rigor non adeò validus eueniet, verùm moleſta erit bilis pungendo, ſitim excitabit, vigilias ac cephalalgiam adferet. *Gal. 2. De dif. feb. 1.* Si biliosus vapor ſe inſinuat capiti, ac ſe miſcuerit ſpiritibus, deliria dabit: alioqui cephalalgiam. Rigor validè quatit dum flaua bilis admodum putreſcit: validiùs adhuc, dum porracea ea eſt: at mitior eſt à bile nutritia: ſed hanc ægerrimè tolerant: nam nutricatu ſuo ſpoliantur ægri. Vt autem bilis à natura excutitur in diuerſas partes, ita varia elucent ſymptomata. *Vide Gal. 1. Ad Glauc. 5. D.* Si in ſtomachum, fit vomitus bilis: ſi in caput, vigiliæ & cætera mala. Pulſus habent magnos, niſi ſit ab alimentali bile: & febrilem ſolùm inæqualitatem habent. Si fuerit à nutritia bile, ægrè tolerant febrem. Si ſit à porracea bile, talis quoque erit vomitus: & in dyſenteriam plerumque degenerant. *Signa Differentiarum.* Quòd ſi hæc in ventriculo gignatur, aderit feruor inſignis, ſitis perpetua & vehemens, vrina ferè expers inflammationis. ſin per venas trudatur, tingitur: ſi per alios ductus effundatur, ruboris expers lotium erit. Si eius focus in abdomine eſt, non aderit ſudor nec rigor, ſed ægri queruli erunt de hypochondriis, ac iactabit ſe æger. In tertiana ſimplici eſt vnus focus, hoc eſt, vnica pars in vitio eſt, à qua materia protruditur in totum corpus. Si enim plures foci fuerint, etiam plures febres naſcentur. Scribit Hippocrates de exquiſita tertiana hoc iudicium, *Prognoſis. 4. Aph. 59.* Quòd febris tertiana exquiſita, (cuius nimirum materia eſt bilioſa & vniuſmodi,) ad ſalutem ægri iudicatur ſeptem periodis. Huius enim materia non eſt venenata, nec pepaſmi expers, liberúmque corpus eſſe ab inflammatione denunciat id, quòd tertio quoque

die repetat. Et intra illud tempus abſolui poteſt materiæ benignæ pepaſmus. Obſeruamus etiam hodie hanc quinto, ſeptimo, aut nono circuitu ad ſummum iudicari. Statum ferè habet quarta acceſſione, hoceſt, ſeptimo die: vel nono, aut vndecimo: decimotertio die declinat. Et ita plenam criſim ſubire ſolet hæc febris; hoceſt quod innuit Hippocrates, vbi ait, Abſceſſus rarò fiunt his, qui rigent. nam abſceſſus eſt decubitus humorum in aliam partem. Sed quia ante ſtatum vena ſecatur, & in ſtatu maxima ſurgunt ſymptomata; niſi hæc prædixeris, putabunt aſtantes tuâ culpâ & intempeſtiuâ venæ percuſione hæc euenire. Si labra aut naſus tuberculis occupentur, febrem finiunt. Si quinta periodo lentor febris fuerit, ac ſudor profuſior vel aluus, finietur breui febris. Si vrina primo die enæorema habuerit, non ſuperabit tertium paroxyſmum: ſi ſecunda die, non excurret vltra quintum. Si multa circumfluat bilis, craſſáque ſi ea fuerit, ac proſtratæ ſi fuerint vires, ac corpus denſius, dabit longam tertianam. Æſtate iudicatur faciliùs.

1. Aph. 12.

Diæta.

Cibus parca manu præſcribatur, ſitque frigidus & humidus. Ptiſana bene præſcribitur vſque ad ſtatum morbi, ſi non nata fuerit febris à nutritia bile: & ſi morbus non vltra ſeptimum excurſurus ſit diem. Si enim à nutritia bile fuerit, pleniùs haberi æger debet, alioqui exuitur viribus. Quare ſi inde fuerit, vel ſi febris illa non ſit terminanda ad ſeptimum diem, ſimplici ptiſana non eris contentus, ſed vitellum oui illi addes: ne cogaris cibum offerre in vigore morbi, cùm minimè decet. Tenellulos nutries fructibus & oleribus. Gloriatur Trallianus quòd vſu fructuum coctorum plurimos curârit. Conceditur etiam panatella, cerebrum ſuillum & hœdi: hæc enim bilis acerrimam vim obtundunt. Lactuca, acidum lac, portulaca cocta cum aceto & pauco oleo, lapathum, atriplex, poma, cucurbita, piſces ſaxatiles, ſuum pedes, oua præbet Galenus. Eluceſcentibus pepaſmi notis, dabimus vinum pauciferum, paruâ copiâ: dum verò mitigata eſt materia, liberaliùs id potetur. At ineunte morbo, cùm cruditatis cuncta plena ſunt, à vino eſt abſtinendum, niſi morbus à bile nutritia originem duxerit. Si abhorrent à ptiſana, hoc potu vtantur, Accipe aquæ libram: cinnamomi ſemunciam: ſacchari albi vncias tres: traiice hæc incocta per filtrum. vtantur pro potu. Sed ſi à vitellina aut praſſina bile ortum fuerit malum, non dabitis vinum. Salſa, acria, dulciáque cuncta vitentur. Potus aliquid acoris gerat: id enim pituiteſcere facit bilem, ac ne potus peruadat corpus in cauſa eſt. Coctâ materiâ balneis vti licet. Cleophantus, inquit Celſus, multo ante acceſſionem caput ægri multa calida aqua perfundebat.

1. Ad Glauc. 9.
Potus.

Curatio.
Phlebotomia.

Vt iam ad curationem veniamus; Eſt ne ſecanda vena? Notare debemus num hæc materia morbifica ſit copioſa, vel non. Si copioſa illa fuerit, erit ſanguinea, aut à ſanguine aliena. Si plurima ſanguini remixta fuerit, opus erit phlebotomia. Verùm vt feliciter ea in vſum ducatur, rectè perpendemus febris naturam & vim, cauſam eius, & ſymptomata. Febris hæc naturâ breuis eſt, ergo vires ſanguinis abductionem facilè ferent. Sunt enim vires nulla à cauſa proſtratæ grauiore: putredo enim alta illa & valida abeſt, nec fatigat praua aliqua phlegmone, nam intercalaris eſt: nec ſymptomata adſunt quæ vires proterant. Cùm ergo nulla cauſa adſit proſternens vires, licebit extrahere ſanguinem in tertiana non exquiſita: eius enim cauſa eſt bilis pallida mixta ſanguini copioſo. Propterea ſcribit Auicenna venam in tertiana ſecandam eſſe, ſi vrina fuerit craſſa & rubra. Sed in tertiana exactè exquiſita, non ſolues venam; quia materia eius biliosa, longè recedit à natura ſanguinis. Propterea Galenus, in tertiana non ſecat venam. Si tertiana nata fuit ex praſſina quæ in ventriculo oritur bile, ſi venam recluſeritis, calamitatem adferetis. Materia ſi ſanguini remixta fuerit, ni ſecueritis venam, in continuam abibit. Si omninò abit à natura ſanguinis, maximè refrigerandum erit hepar & ventriculus. Sed quo tempore eſt ſecanda vena? Dicit Auicenna ante quartum paroxyſmum id agendum eſſe: nam tunc morbus eſt in ſtatu. non tamen aſſerit poſtea id agendum non eſſe: ſed ilicò, antequam vires labantur, id agendum eſſe iubet. Quare author ſum, vt, lenitâ iam aluo, poſt primam acceſſionem aperiatis venam.

Ad Glauc.

Quando ſecanda vena.

Clyſteres.

Clyſteres ſint minimè acres in exquiſita tertiana, ſed refrigerantes. Si fuerit bilis praſſina vel vitellina in vitio, clyſmata iniiciantur ex ptiſana colata, cum ouo integro: adde vnciam ſacchari, ſemunciam caſſiæ, ac tres vncias olei violati, fiatque clyſter ſine ſale. Si nauſeabundus ſit æger, vomat ab aſſumpta hordei tepida aquâ.

Præparantia.

Præparetur materia ad excluſionem; ea tamen cum cautione, vt cuilibet materiæ morbificæ ſua dentur remedia. Bilis nutritia ſi cauſa fuerit huius febris, illa parari debebit cichoraceis ſirupis, vel ſirupo de ſucco acetoſæ, aut roſarum recentium ſirupo, vel capillorum veneris, cum iure pulli. Sed ſi non fuerit nutritia hæc bilis, cum decoctis exhibebuntur hi ſirupi. Accipe decocti cichorei, violarum, endiuiæ, vel ſonchi, acetoſæ, libram: ſirupi de ſucco acetoſæ, vel de ſucco endiuiæ, aut roſarum recentium vncias tres: fiat apozema. ſumat bis die cyathum. Si fuerit à bile porracea, magis erit refrigerandum & humectandum, vt ſirupo violato, lactucæ, nymphææ. Sed ob vitellinæ bilis craſſitiem iungemus ſirupum acetoſum ſimplicem. Dabimus ergo ex decocto acetoſæ, lactucæ, florum nymphææ, vel violarum, & radicum pentaphylli, ſirupum lactucæ, violarum, nymphææ, acetoſitatis ſimplicem.

Purgantia.

Cùm pepaſmi ſigna elucent, purga; id ages vomitu, ſeceſſu, lotio, ſudore, quò natura vergit. Ita leuiatur aluus, Accipe florum nymphææ, violarum, boraginis, cuiuſque pugillum: pruna x: tamarindorum vnciam: coque ex ſero lactis: colaturæ adde electarij lenitiui, diacatholici, ſirupi violati, cuiuſque ſemunciam: miſce: fiat hauſtus. Laudat in hac febre Galenus pharmaciam: & Hippocrates ſecundo libro de morbis inquit, Si tertiana tertium paroxyſmum fecerit, pharmacum deorſum purgans dato: Pharmacis vtemur lenibus, frigidis, ac madenti vi præditis. quare à ſcammoniatis abſtinebimus. Accipe rhabarbari ſeſquidrachmam: infunde decocto tamarindorum & acetoſæ: colaturæ adde ſirupi roſati laxatiui vncias tres: vel eius loco mannam: fiat hauſtus. Vel, accipe myrobalanorum Indicarum & chebularum, cuiuſque drachmam: tamarindorum ſemunciam: florum cordialium pugillum: in talis decocti vnciis quatuor, infunde rhabarbari ſeſquidrachmam, ſpicæ grana duo, (ſi bilis non fuerit acerrima) & mannæ, ſirupíque roſati laxatiui cuiuſque vnciam. Aut, accipe tamarindorum drachmas tres: & caſſiæ fiſtulæ drachmas ſex: rhabarbari drachmam: cum ſaccharo fiat bolus. Si acerrima bilis cauſa morbi fuerit, quia hæc ægrè temperatur, metúſque adeſt ne in dyſenteriam abripiantur, muniantur inteſtina ante vſum pharmacorum clyſmate, quod fiat ex iure pingui inteſtinorum vituli, ſine ſale, cum adipis vitulini vnciis tribus, & cum oleo amygdalino. Poſtridie adiicimus cremorem hordei, vt abſtergeatur ea materia quæ alioqui arroderet.

Diuretica.

Vrinam etiam mouebimus, ſi vncias octo aquæ hordei propinauerimus, in quibus immaduere radices petroſelini, adianthum & anethum, cum ſeſcuncia emulſionis

ſionis ſeminum melonum. Balnei ſuauis vſus valdè confert, ſi quis ei aſſueuerit: nam plus commodi adfert quàm ſudorifica. In fine tamen paroxyſmorum præclarè ſudor promouetur, ac vnà ſitis extinguitur decocto hordei & liquiritiæ, ſi calidè propinetur. Et poſt quartam acceſſionem, ſi ſigna pepaſmi elucent, ex profeſſo ſudorem ciebimus. itaque aquæ graminis addemus ſirupum byzantinum, vel endiuiæ compoſitum. Vel accipe decocti milij excorticati vncias quinque: vini albi tenuis vncias duas: ſirupi Ambroſij vnciam. Hepati applicetur ſuccus cichorei & endiuiæ, cum pauco aceto. Robur tandem partibus internis adfertur conſerua cichorei, nymphææ, endiuiæ, ſonchi. Si languor habet ventriculum, addes ſcripulum ſpecierum diarrhodonis abbatis. Aurea alexandrina etiam præclarè hoc agit. Scribit doctiſſimus Geſnerus, gentianæ ſucco, febres (tertianas longas, & nothas, & huiuſmodi) ſanaſſe ſe iam bis aut ter, ilicò acturò. Illinunt quidam ſpinam hoc: Accipe olei amygdalini amari, ſucci rutæ, vini aromatici, theriacæ, cuiuſque ſemunciam: coque ad dimidias: vnge ſpinam. Alij contundunt araneas cum telis ſuis, & miſcent parum olei roſati, ad modum linimenti hæc ducuntur. Hoc ligant ſuper pulſum brachiorum & crurum. Alij incoquunt araneas oleo roſato, & pulſuum loca illinunt. Quidam vrticam contundunt cum ſale, horam ante paroxyſmum pulſibus illigant. Bibat ſuccum antithoræ, horam ante acceſſionem. Fiat emplaſtrum ex vrtica maiori, tritâ cum plurimo ſale, imponatur, iam coctâ materiâ, carpi pulſui. Accipe raphanum, eúmque tere cum farina ſiliginis, in formam cataplaſmatis. imponatur hypogaſtrio, donec dolorem ſentit æger. hæc fiant pepaſmi notis eluceſcentibus. Datur etiam arnogloſſæ ſuccus ante paroxyſmum. Quidam chelidonium, papauer vtrumque, vrticam & ſal ſimul terunt cum melle, ac pulſibus imponunt ante paroxyſmum. Succus pimpinellæ vel cichorei bibatur ante paroxyſmum. Alij obſeruârunt, ſuccum apij, & etiam polygonati idem agere. Quidam thapſi barbati ſuccum, in paroxyſmo, naribus hauriunt. Nonnulli medium corticem nucis vino tenui & albo macerant tota nocte: vinum ineunte paroxyſmo bibunt, quô vomant, & corticem pulſibus alligant. Alij ſex vel ſeptem folia aſari coquunt ex iuſculo, eo decocto propinato, vomunt. In notha tertiana, vbi pituita remiſcetur bili, hæc maximè locum habere puto. Vt etiam illud: accipiunt raphanum & eius ſemen, cum ſemine atriplicis, & radice ebuli, coquunt cum aceto & melle, ad dimidias: hoc bibitur duas horas ante paroxyſmum: poſt horam euomat. Succi abrotani vnciæ tres bibantur horam ante paroxyſmum: hoc agat ter. Accipe pedis columbini dicti geranij, quod ſatis ſit; contunde cum albumine oui & modico acêti ſambucini: pedibus id ſubde. Hoc modo curatur tertiana pura: qua etiam vtemur curatione in tertiana duplici, & triplici.

Corroborantia.

Empirica. 2. Epiſt. 11. fol. 63.

CAPVT XXII.

De Tertiana *notha intermittente.*

OMNIVM frequentiſſimè hominum vitas inuadit febris tertiana notha. Hanc malè videtur Agathinus hemitritæum vocaſſe. Eſt ex illis febribus hæc tertiana, quas Galenus libri ſecundi de differentiis febrium vndecimo, vocat valdè productas. nam ait has interdum ad quadraginta, & eo ampliùs produci horas. Vocat ſimpliciter extenſam, quæ profertur ad horas vigintiquatuor. Paululum extenſam appellat eam, quæ producitur ad triginta horas. Ampliùs extenſam nominat, quæ durat ad triginta ſex horas. Plurimum extenſa quæ vſque vel etiam vltra horas quadraginta excurrit. Vt enim materia eius fuerit frigidior, craſſior, copioſior, eò erit impura magis tertiana. Triplex eius eſt materia: aut enim pituita bili permiſcetur: aut bilis craſſior aſſatione reddita, ſupra bilis naturam conſiſtit: aut denique ichor bilis, qui infra naturam bilis conſiſtit: nam quæ inter has duas conſiſtit media, eſt materia tertianæ puræ. Græci non nouerunt aliam tertianam notham, quàm eam quæ eſt à perfuſa bile & pituitâ. Arabes verò etiam eam quæ eſt à flaua bile per aduſtionem craſſiore facta, quam vitellinam vocant; & hanc, quæ eſt à perfuſione bilis cum pituita. Hanc vocant maioris notæ: illam, minoris notæ, hoc eſt, non tam communem. Bilis ſuperare debet cæteros humores copiâ vel vi: & exacte permiſceri hi debent. non tamen ita, vt inde reſultet quoddam tertium: verùm ita, vt natura vtriuſque humoris euidenter eluceat. Videtur etiam prouenire poſſe ex tenui bile remixta cum melancholia. Naſcitur hæc morbifica materia ex hepate æſtu incandeſcente, & ventriculo à frigore torpente. Vel ex vſu rerum nimium natura æſtuantium; & frigore algentium. Iam ad ſigna. Rigor naſcitur ex bile, at frigus ex pituita; hic verò medium quid inter rigorem & frigus oritur, quod dicitur horror, qui inæqualiter totum occupat corpus. Vt à bile prolixiùs abſcedit, ita alius humoris indolem magis magiſque exprimit. Sæpè nullo certo ordine paroxyſmorum ſunt acceſſus: nam modò anteuertunt, modò cunctantur. Paroxyſmus vltra quatuordecim horas excurrit, & interdum triginta horis durat. vix duodecimâ periodo finitur: ſæpe menſem ſuperat, interdum in ſex menſes excurrit. autumno vegetat. feréque in ventriculi aut lienis vitia abit. Non æquè eſt vehemens ardoribus vt tertiana: nec æquè ſudores copioſos fundit. Caput valdè dolet à pituitoſis vaporibus. Sitis lenior, & pulſus quietior quàm in tertiana pura. Senes & mulieres potiùs his febribus inuoluuntur quàm iuuenes. Vrina cæteráque excrementa nec bilem, nec pituitam exactè denunciant in vitio eſſe. Si coronarit vrinam circulus liuidus, & quaſi vireſcens, id denotat bilem praſſinam & æruginoſam in vitio eſſe. Si adſit tumor durus lienis, & ſi vrina nigricat, adſitque febris tertiana, ſine dubio hæc erit ex bile & melancholia. Nam ſi bilis cum melancholia vitium faciunt, magis ad melancholiam ſigna eunt, quàm ad pituitam. Regio annique tempeſtas calida atque humida huic febri obnoxiæ ſunt. Quæ fit à craſſiſſima bile, qualis eſt vitellina, tres menſes ſæpè ſuperat, & earum paroxyſmus ad trigeſimam horam excurrit. Hæc febris naturâ ſuâ eſt curabilis, nam intermittit. Nunquam finem inuenit ſeptem paroxyſmis: imò rarò quatuordecim: nam ſæpè vltra tertium excurrit menſem, cùm à vitellina eſt bile. Sic inſtituatur diæta, vt naturæ ſtudeat, & vt cum morbo pugnet. Si paroxyſmus excurrat in trigeſimam vſque horam, anteuertat cibus futuram acceſſionem horis ſex. Miſce hîc calida frigidis alimentis: Sed calida primò minori copia, dein maiori miſce frigidis. Galenus miſcet cum priſana piper: nam non æquè humido ac frigido hic victu opus eſt, vt in tertiana pura. da ius pulli coctum cum ciceribus. Quo longiùs abſunt à ſtatu, eò liberaliùs habeantur. Potus ſit aqua hordeicum aniſo vel cinnamomo, ſaccharo, & pauca maſtice. Galenus mulſam præbet cum hyſſopo & origano: nos tenuem ceruiſiam. Vinum ante pepaſmi ſigna nunquam detur. Somnum captet: nam nihil æquè crudos ſuccos domat ac ſomnus & quies. In horrore, repentes lapi-

Cauſæ.

Signa.

Prognoſis.

Cibus.

1. Ad Glauc.

Potus.

Clyſteres.

des pedibus admoueantur. Aluus clyſmis eluatur, ſintque vi mediocres: nam pituita hic etiam in vitio eſt. Accipe ſeri lactis vel aquæ hordei libram: mellis roſati vncias tres: diaphœnici ſemunciam: olei violati vncias duas: ſalis ſcriptulum: miſce. Interdum furfures adiicimus decocto, vel centaurium minus, flores chamæmeli & emollientes herbas: addimus etiam hieram picram. Sed ſi febris hæc fuerit à vitellina bile, ab omnibus rebus acribus abſtinendum erit; & potiùs vtemur prunis, ficubus, violis, althæa, malua, caſſia, oleo violato, ſaccharo. Molli medicina effluat aluus die quietiore. Secanda his eſt vena, ſed priùs ſubductâ benè aluo.

Lenientia.

Hoc fiet ſpeciebus hieræ ſimplicis cum agarico. Sed quia corpus vehementer calet, non niſi dilutas aliorum vi dabitis has, hoc modo: Accipe caſſiæ vnciam, ſpecierum hieræ ſimplicis drachmam: cum ſaccharo fiat bolus. Vel accipe loco caſſiæ diacatholicum, cui remiſce drachmas duas, vel ſeſquidrachmam hieræ. Si potum malit, Accipe ſirupi roſati vel mellis roſati laxatiui, mannæ, cuiuſque ſeſcunciam: decocti cichorei quod ſatis ſit, vt fiat potio exigua. Si pilulas exegerit, Accipe ſpecierum hieræ drachmam, cum melle roſato fiant pilulæ, quæ deaurentur: deinde accipe ſirupi roſati laxatiui vncias tres: quæ diluantur decocto cichorei, & mox à ſumptis pilulis ſuperbibat hoc. Si fuerit à vitellina bile, accipies caſſiæ ſemunciam; mannæ vnciam: ſirupi violati ſeſcunciam: cum decocto endiuiæ & bugloſſæ fiat potio. Non ſemel exhibuiſſe hîc ſufficit lenientia. ſed ſæpè vſus illorum eſt ineundus; nec purgandum initio, dum pepaſmi ſigna non apparent, nec ilicò dare licet ſirupos coquentes, ne per venas ſe pandat materia morbifica.

Vomitus.

Et facilè per has febres cruditates in ventriculo generantur. Vomat à cibo, vel ineunte paroxyſmo: nam ita vberiùs pituita effunditur. accipe iuris pulli vncias decem: oxymelitis vncias duas: ſucci raphani vnciam: vomat à cibo, vel in paroxyſmi initio.

Phlebotomia.

De phlebotomia cogitandum eſt in initio præparationis, nimirum poſt tertium paroxyſmum.

Præparantia.

Materia huius morbi quia eſt contumax, ſenſim erit paranda, & paulatim purganda: pedetentim ad maiora eundo. Vtemur oxymelite ſimplici, ex decocto cichorei & betonicæ. Quòd ſi peſtiferæ graſſentur febres, vtemur ſirupo de acredine citreorum, & de ſucco acetoſæ. Si miſcetur humor melancholicus, addemus boraginem, fumariam, lupulum: & vtemur ſirupo de fumo terræ, & adianthi. Prodeſt cum cichoraceis decoctum agrimoniæ, radicumque quinquefolij. In principio non liberali manu eſt vtendum decocto: nolumus enim, dum cruditate circumfluit aluus, vt cruditas illa feratur per corpus. Accipe ſirupi de betonica, & de ſucco cichorei, oxymelitis ſimplicis, cuiuſque ſemunciam: decocti cichorei, agrimoniæ, quinquefolij vncias duas cum ſemiſſe. Ita initio proxima ſolùm alteramus. Dein ad remotiora veniemus, hac ſerie: melle roſato, ſirupo de endiuia, de duabus radicibus, de quinque radicibus, ſirupo adianthi, ſirupo de endiuia compoſito, oxymelite compoſito, ſirupo byzantino. Accipe ſirupi byzantini, ſirupi de hyſſopo, cuiuſque drachmas ſex: ſirupi acetoſi ſimplicis ſemunciam: decocti petroſelini, fœniculi, ſtœchados, endiuiæ, vncias quatuor. In morbi principio damus ea, quæ pituitam domare poſſunt: progreſſo autem morbo ea, quæ bilem. Antequam propines vltimos hos ſirupos, propina aliquid trochiſcorum, ne in hydropem trahatur, aut in lienis tumorem. Trochiſci de abſinthio ſunt efficaces: de eupatorio, de capparibus, de roſis ſine ſcammonio. Propinantur à ſcriptulo ad drachmam. Accipe trochiſcorum de abſinthio ſemidrachmam: cum ſirupo cichorei vel cum melle roſarum fiant pilulæ tres: & ilicò ab aſſumptis pilulis, hauriat apozema: ita traiicient ſe ad remotas partes. Primò ſemper vtemur tenuantibus, abſtergentibus, & aperientibus modeſtè. In vitellina bile ſint magis tenuantia remedia. Ex ſymptomatis remiſſis, noſcemus iam paratos eſſe ſuccos morbificos. Admonet Auicenna, rarò & tardè purgandum eſſe: importuna enim purgatio tenues ſolùm partes ſuccorum abducit.

Purgantia. Præparatio & purgatio.

Cùm pepaſmi ſigna apparent, purgabimus. ſed à ſcammonio & colocynthide abſtinebimus, quia ventriculus horum languet. Mediocribus vtemur; tale eſt rhabarbarum ad bilem, & agaricum ad pituitam. Sed non eâdem copiâ hæc in vſum ducenda: ſed vt copioſius bilis vel pituita circumfluunt, ita modò hoc, modò illud primas partes gerat. Hi humores purgentur ſimul: nam alter alterum refrenat: alioqui exiliet in offenſam alter. Accipe rhabarbari ſeſquidrachmam: ſchœnanthi ſemiſcriptulum: agarici drachmam: decocti fructuum & florum cordialium quod ſatis ſit; fiat inmaceratio: colaturæ adde ſirupi roſati laxatiui vncias duas: mellis roſati vnciam: miſce. In repetita purgatione auge vim agarici: (nam bilioſus humor faciliùs educitur) accipe agarici ſeſquidrachmam: rhabarbari ſcriptulos duos: catholici drachmas quinque: cum ſaccharo fiat bolus. iungimus nonnunquam his ſpecies hieræ: & mel roſatum. Vel, accipe myrobalanorum citrinarum & Indarum ſingulas drachmas: frica has oleo: paſſularum corinthi ſemunciam: florum cordialium pugillum: fiat decoctio ex aqua cichorei. accipe huius decocti vncias quinque: agarici, rhabarbari, ſingulorum ſcriptulos binos: ſpicæ grana duo: zinziberis grana quinque: vini ſemunciam: infunde per noctem: colaturæ adde ſirupi roſati ſolutiui vncias duas: bibat id manè.

Validior præparatio & purgatio.

Tandem fortioribus inſtitue materiæ præparationem, & validiùs purga. Præſcribe ergo ſirupum acetoſum compoſitum, byzantinum, ſirupum de cichoreo Nicolai, ſirupum de eupatorio: vt, accipe eupatorij, polij, radicum apij, fœniculi, cicerum rubrorum, cuiuſque pugillum: horum fiat decoctio; cui adde ſirupum de cichoreo compoſitum, & de quinque radicibus, vel byzantinum. Deinde purgetur electario roſato, confectione Hamech, diaphœnico, ex infuſo agarici & rhabarbari. Vel electario Indo vtemur, & pilulis aggregatiuis. Si purganda ſit vitellina bilis, propinabimus decoctum commune cum polypodio & ſena, illi iungemus catholicum cum ſyrupo violato. Si malit pilulas, accipiat ex maſſa aggregatiuarum ſcriptulos duos, & ſuperbibat decoctum cicerum ex iuſculo pulli cum ſirupo roſato. Si ſuſpicio adſit melancholiæ, coque in iuſculo pulli paſſulas corinthiacas, & cordi dicatos flores; cui decocto infunde rhabarbari drachmam, & foliorum ſenæ drachmas tres, aniſi ſcriptulum: expreſſioni adde mannæ, & ſirupi roſati laxatiui, cuiuſque ſeſcunciam.

Producto in morbo.

Prorepente morbo, præſcribantur apozemata: Accipe quinque radicum aperitiuarum vino maceratarum, cuiuſque ſemunciam: capillorum veneris, pimpinellæ, eupatorij, endiuiæ, cuiuſque ſemimanipulum: quatuor ſeminum frigidorum maiorum drachmas ſex: cicerum rubrorum ſemimanipulum: paſſularum ſemunciam: polypodij vnciam: foliorum ſenæ, agarici, ſeminis cnici, cuiuſque ſemunciam: coque ex aqua, ad libram: colaturæ infunde rhabarbari drachmas duas: cinnamomi drachmam: de colatura vtatur manè cyatho.

Vrinalia.

Vrinalia remedia etiam hîc locũ habent; quibus quo diutiùs vtimur, eò plura adiiciemus quæ pituitam fundũt. Primò vtemur emulſo ſeminũ melonũ ex aqua hordei, ad vncias octo. deinde hoc vtemur ex decocto adianthi & aniſorũ: poſtremò adiiciemus radices aſparagi & petroſelini. A febre vt æger tutò ad ſanitatẽ properet, vtatur his pilulis:

Accipe

Corrobo-rátia intus. Accipe pilularum alephanginarum drachmas duas: ſpecierum hieræ ſcriptulos duos: agarici trochiſcati ſemidrachmam: rhabarbari, tamarindorum, ſingulorum ſcriptulos duos: cum ſirupo roſaro laxatiuo fiat maſſa. Ex vna drachma huius maſſæ fingantur pilulæ quindecim: ſumat tres ex illis, alternis diebus, horam ante cœnam. Corroborantia non ſint nimis feruida: nam hepar his æſtuat. Accipe ſpecierum diarrhodonis abbatis, & trium ſantalorum, cuiuſque ſcriptulum: conſeruæ cichorei vnciam: miſce pro duabus vicibus. interdum iungimus conſeruam beronicæ. In primis cichorei copia vincat: pedetentim ſurgat betonicæ moles: imò tandem veniatur ad diatrionpiperion. Miſcemus etiam trochiſcos abſinthij vel eupatorij; aut rhabarbari trochiſcos cum conſerua roſarum: & aſpergimus aromatico roſato. Ventriculus imbecillis plurimum pituitæ gignit; hunc robora: da cortices citreorum cum conſerua miſtum, aut radicum bugloſſi, vel conſerua roriſmarini: & parum vini ſuperbibat, maximè ſi melancholia ſe iunxerit. Foris vngatur regio hepatis frigidis: at ventriculi, calidis. Accipe oleum maſticinum, abſinthinum, caryophyllorum, macis; iunge mentham, corallum, roſas, vel ſpecies aromatici roſati, adde quid ceræ. Accipe emplaſtri de maſtice, & emplaſti pro ſtomacho, ſingulorum vnciam: galangæ drachmas tres: coralli rubri drachmas duas: fingatur emplaſtrum, cum oleo cydoniorum, ad ſcuti formam. ſed tempore paſtus exuatur. Si caput dolet, vngatur vnguento alabaſtrino. Vſus hîc etiam quædam notauit. Præbent pulueris chamædryos drachmam, ex iure pulli. Vel decoctum eius bibat cum ſaccharo pluribus diebus. hoc cottidianis etiam prodeſt. Geſnerus deſcribit aquam elleboratam Succus gentianæ etiam commendatur. Galenus laudat oxymel omni tempore & ætate. hoc ſanè nullum videtur medicamentum antiquius: fuit eius vſus ante Hippocratis tempora.

Foris.
Stomacho.
Empirica.
2. Epiſt. 69. fol.

CAPVT XXIIII.

De Cottidiana Febre *intermittente, Amphiemerina Græcis dicta, quòd particeps ſit amborum: nimirum dies & noctis.*

HÆc febris omnium rariſſimè occurrit: nam plerumque tertianæ duplices, quæ cottidie affligere videntur, inuadere ſolebant. Etenim non facilè ad id incendium exardeſcit pituita, vt febris incendium plenè adferat A duplici tertiana facilè diſtinguitur, ſi vtriuſque ideam, ſpeciem, ſymptomata & cauſas longè pugnantiſſimas rectè diſcriminauerimus. Oritur Cottidiana febris hæc, ex pituita inſipida, quæ media eſt inter tenuem & craſſam. interdum tamen craſſa eſt admodum; & propterea hærens in meatibus tardè mouetur paroxyſmi tempore. Nam quæ febris naſcitur ex pituita ſalſa, non longè abeſt à tertiana notha. Cauſa itaque materialis huius febris eſt pituita ea quæ nunc incandut ab æſtu. fomes verò eius pituita hæc, quæ toto corpore eſt diſperſa. vel quæ in primis ſtabulatur corporis venis. Inſidiatur comedonibus, hominibus pituitâ circumfluis, otio ſomnóque deditis: frequentior regionibus madidis ac algentibus. Æſtate rarò moleſta eſt: nam ſi fiat, à maxima & immodica pituitæ vbertate oritur. Eſt hæc Cottidiana febris, vel exquiſita, vel non verè exquiſita, vt ſcilicet pituita illa mera vel non æquè ſincera fuerit, vtque tenuior illa vel craſſior. Nam quò illa tenuior fuerit, eò futurus breuior paroxyſmus: quò craſſior, eò longior. Huic febri obnoxij ſunt pueri voraces, ſenes, mulieres pingues: aſſerit enim Galenus, ſe nunquam vidiſſe iuuenem biliosum, ætate florentem, cottidianâ tentatum. In paroxyſmo frigus ſine rigore percipitur, quamuis interdum leui horrore concutiatur. Sæpe tamen in paroxyſmo tam vehementer mouetur pituita, vt eius frigore, dum hæc in hepar & ſtomachum ſe effundit, anima deficiat: nam languet in his os ventris. Præterea parum nutricatus accedit ægris; languet enim appetitus. Et ineunte paroxyſmo, inexpugnabilis adeſt dormiendi neceſſitas, quòd vaporibus cerebrum incurratur. Modò calor, modò frigus percipitur in augmento: tandémque expirat halituoſus & quaſi ex lignis viridibus fumus, nec acris calor corpus occupat. Nec in ſtatu paroxyſmi admodum frigida experiunt. Sudor nullus ineunte morbo, ſed in ſtatu totius morbi, & in declinatione ille manat. Acceſſio plerumque in veſperam incidit: difficulter accenditur, longúmque obtinet incrementum. mucago inſipida eſt in ore. Vrina initio eſt tenuis, alba: deinde turbida, rubra. & cùm cocta eſt materia, copioſiùs fluit vrina, frigus minuitur, calor augetur. Diu querela fuit de ventriculo: ſi quæ vomit, pituitoſa ſunt. Protrahitur acceſſio in octodecim horas. & ſemper ſeruat in calore & pulſu, putridi humoris indicium Nam hic humor non integrè purgatur per inclinationes paroxyſmorum, & plurimum relinquitur quod ſuccendatur. Totus hic morbus ſuam abſoluit hiſtoriam ſexaginta quatuor dierum ſpatio. Sed ſi viſcoſa admodum fuerit materia, in ſextum menſem vſque aliquando proferri obſeruatum fuit. Principium eius durat dies octodecim: ſtatus huius eſt breuis: declinatio longa: augmentum omnium longiſſimum. Tutior eſt quæ in paroxyſmo pituitæ vomitum mouet vltrò: eúque declinante, ſudorem profundit plurimum: alioqui tædij & periculorum erit plena. ſapor in ore indicat quænam pituitæ ſit qualitas; ſalſa, acida, & num inſipida. Acida in quartanam prompta eſt. Per hanc febrem rarò fit criſis, ob materiæ craſſitiem & frigus: ſed ſenſim plerumque ſoluitur morbus. Vt ad curationem veniamus, ex naturâ morbificæ materiæ deprehendemus eam incidendam atque attenuendam eſſe: ducta verò indicatio à natura morbi, refrigerandum eſſe iubet. Quare prima indicatio cauſæ debetur. Cibus conueniat incidens, attenuans, abſtergens. Ineunte morbo octo diebus fruatur tenui diæta, ex iure pulli cum pauco pane. Potus ſit cereuiſia. Poſtea pleniùs habeatur, vtatúrque iuſculo pulli in quo ciceres coxere; & ouis. Vinum ſi alicubi concedendum, hîc locum habet in declinatione. Galenus præbet priſanam cum pipere. Fugiat madentes naturâ carnes. Somnum vitet ineunte paroxyſmo: alioqui ille confert. Loco inediæ triduanæ Celſi, vtemur clyſmis abſtergentibus, ex furfure, beta, mercuriali, chamæmelo, meliloto, adiectis hieræ drachmis ſex. Per os ſumat mel mercurialarum: & paſſulas ex decocto carthami turgentes. Vel ſumat ficus quatuor vel quinque, quibus inde ſeminis carthami ſeſquidrachmam. Poterit etiam vti hiera ſimplici. Abſtineat à caſſia, tamarindis, & prunis. Vena rarò hic ſecanda; niſi tamen materia hæc morbifica fuerit cum ſanguine mixta: hoc eſt, cùm vrina craſſitie quadam rubeſcit. Id tunc fiat, cùm minùs premitur à febre æger. Et tamen exigua copia ſanguinis educatur. Præparantia hunc ordinem habeant; primùm exhibebimus mel roſarum, cum decocto capillorum veneris & bugloſſi: & ſeptimo dein die euacua. Secundò vtemur oxymelite, & ſirupo de duabus radicibus, cum decocto fœniculi, endiuiæ, bugloſſi: & à tertio die vacua. Tertiò cùm aliquot dies quieuit, vtemur ſirupo byzantino, de eupatorio, & de quinque radicibus: cum decocto adianthi, aſparagi, fœniculi; chamædryus Geſnerus commendat

Vt diſtinguatur, à duplici tertiana.
Cauſæ.
Differentiæ.
Signa.
Gal. 2. De diſ. feb.
2. De diſ. feb. 4.
Prognoſis.
Curationis ſcopi.
Diæta.
Gal. 41. De ſanit. 4.
Lenientia.
Phlebotomia.
4. De ſan. 4.
Præparantia.
2. Epiſt. fol. 5.

commendat acetum deſtillatum cum elleboro: nam dicit, aperit tantùm, nec vomitum prouocat, vt latiùs ſcribemus ex illo, vbi De quartana. Probatur ad huius febris curationem vomitus, ſed non ante ſeptimum aut octauum diem: nam ante hos dies materia valdè cruda eſt, quæ non ſine maximo labore euomi poterit. Sed ſignis pepaſmi apparentibus, & ſi ex facili vomit æger, & ſi nauſea acceſſerit, prouocetur ante paroxyſmum, vel in paroxyſmi augmento. Non autem ineunte paroxyſmo, nam tunc frigore percellitur æger. Prouocabitur decocto ſeminis anethi, atriplicis, raphani, adiectis ſeptem vel octo foliis azari: adde oxymel ſcilliticum. Comedat primùm raphanum cum piſcibus ſalitis. Galenus confertim purgat: Trallianus ſenſim. Sed Galenus agit de febre cotidiana pura, & ſimpliciſſima, quæ fit à media pituita inter tenuem & craſſam, quæ vt facilè in pepaſmum flectitur, ita facilè etiam educitur. Accipe mellis roſati, ſirupi acetoſi ſimplicis, ſingulorum vnciam: decocti cicerum, glycyrrhizæ, apij & ceterachij, vncias quattuor. Hoc aperit, incidit, attenuat, calfacit; nam hiſopus eſt ad talem pituitam. Deinde vnica vice expurgetur: Accipe agarici recenter trochiſcati ſcriptulos quattuor: turbethi ſcriptulos duos: cinnamomi ſcriptulum vnum: fiat infuſio in aqua menthæ: expreſſioni adde ſirupi roſati laxatiui ſeſcunciam. Si bolum malit, Accipe catholici drachmas ſex: agarici recenter trochiſcati ſemidrachmam; zinziberis grana ſex: electarij de ſucco roſarum ſeſquidrachmam: miſce. At in aliis pituitæ ſpeciebus, lentè agendum. accipe oxymelitis ſimplicis, mellis roſati, cuiuſque vnciam: decocti petroſelini, cichorei, & hyſſopi vncias quattuor. In augmento febris, vtemur validioribus. accipe ſirupi de mentha, ſirupi de duabus radicibus, ſingulorum vnciam: decocti fœniculi & aſparagi, capillorúmque veneris, vncias quattuor: miſce. Dein validiùs purga. accipe myrobalanorum corticum ſemunciam: paſſularum vnciam: fiat decoctio ex aqua & vino: huius vnciis tribus infunde agarici drachmam: fiat infuſio horas duodecim: colaturæ adde ſirupi roſati ſolutiui vnciam: electarij roſati drachmas duas: miſce. ſumat vbi febris abiit. Trochiſci de violis hîc etiam locum habent, ſi miſceantur cum agarico. & etiam diacarthamum: modò quid rhabarbari acceperit. Cùm verò ad *ἀκμὴν* febris, hoc eſt, ad vigorem ventum eſt, efficaciùs præparandi & educendi erunt humores. Remiſce cum decocto radicum aperitiuarum, artemiſiæ, & capparorum, ſirupum byzantinum & de quinque radicibus: Deinde purgetur pilulis ante lucem dictis, vel diaphœnico. Præclarè etiam ita paratur, Accipe oxymelitis Geſneri minoris, ſemunciam: & maioris, drachmas duas: ſirupi de eupatorio vncias tres: aquæ fœniculi, abſinthij, cichorei, cuiuſque vncias duas cum ſemiſſe: miſce: fiat potus, pro tribus vicibus. Deinde accipe ſucci gentianæ copiam iuglandis. Quia verò illi ſirupi valdè attenuant craſſam pituitam, hydropis metum adferent, in diuturno eorum vſu; quapropter ex re fuerit aliquid trochiſcorum abſinthij, vel de capparibus, vel de roſis vnà ſumere. ex ſcriptulis duobus fiant pilulæ quattuor cum melle, & ſuperbibat ilicò iulabium. Poſtremò, ob tædium remediorum, præſcribatur tale apozema: Accipe quinque radicum aperitiuarum, in aceto maceratarum, cuiuſque ſemunciam: capillorum veneris, caſſutæ, pimploellæ, ſingulorum manipulum: pentaphylli, filipendulæ, abſinthij, omnium ſemimanipulum: bugloſſæ cum radice manipulum: paſſularum vnciam: ſeminis apij, aniſi, fœniculi, ſingulorum drachmas duas: quattuor ſeminum frigidorum maiorum, cuiuſque ſemidrachmam: cicerum rubrorum ſemimanipulum: florum cordialium, cuiuſque pugillum: medullæ cnici, agarici trochiſcati, ſingulorum ſemunciam: turbethi drachmas tres: zinziberis drachmam: polypodij recentis vnciam: foliorum ſenæ ſemunciam: coque ad libras duas, cum ſaccharo & melle: aromatiſetur cinnamomi drachmis tribus. Vtatur cyatho, in aurora. Si quæ ſuperſit oppilatio declinante iam febre, ea abigatur attenuatis ſuccis craſſioribus. Vinum abſinthite tunc vtile; nam vnà roborat ventriculum. chamædrys vtiliſſimè hîc etiam præſcribitur. & ea in vſum vocentur, quæ commendantur à Galeno libro de attenuante victus ratione. Frictiones corporis & balnea etiam locum habent declinante vi febrili. Si metus futuri hydropis adſit, coniiciemus apozemati flores geniſtæ, & ſambuci, radices aſari, cinnamomi ſemunciam: cnici vnciam: myrobalanorum chebularum & emblicarum, cuiuſque ſemunciam: rhabarbari drachmas tres: ſpicæ nardi & ſchœnanthi, cuiuſque ſemidrachmam. Viſceribus tandem robur afferatur: ni enim hoc fiat, in atrociſſimos præcipitantur tandem morbos. Laudatum his remedium eſt aurea Alexandrina ex ſtœchadis tuſculo. & diatrion piperion, diacalamintha, diaſpoliticum, aromaticum roſatum, theriaca, mithridatium cum conſerua adianthi vel roſarum, diarrhodon abbatis. Sumat opobalſamum à ſemidrachmæ ad drachmæ pondus: hoc enim liberat viſcera ab obſtructione; &, calidum natiuum fouendo, cruda coquit & digerit, nam omnibus frigidis cauſis confert. Foris admoue oleum abſinthij, nardinum, maſticinum, malorum cotoneorum: iunge corallum rubrum, galangam, caryophyllos, mentham ſiccam, roſas rubras, cum cera fiat linimentum. Emplaſtrum de maſtice, emplaſtrum pro ſtomacho: horum duabus vnciis adde coralli rubri & galangæ drachmam: & cum oleo nardino fiat ſcutum. quod, dum cibum capit, amoue. Vel fabricetur ſaccolus ex mentha, roſis, abſinthio, roremarino, caryophyllis, coriando, mace. Tandem à febre, ne illa recrudeſcat, Accipe pilularum alephanginarum drachmas tres: maſticis ſemiſcriptulum: cum melle roſato fiat maſſa. ex drachma fiant pilulæ ſex. vtatur tribus, horam ante cænam. Hoc agat bis aut ter in hebdomade. Empirica varia huic remedia ſunt febri, & quædam non abſque ſuperſtitione vana; quæ ita deridet Q. Serenus,

Nam febrem vario depelli carmine poſſe,
Vana ſuperſtitio credit, tremulaque parentes.

Cotidie ante paroxyſmum per horam ſumat ſemidrachmam theriacæ.

Purgantia. Vomitus. Quomodo purgandū. Vrinalia. Roborantia. Foris. Empir.ca.

CAPVT XXIV.

De Epiala *febre, & Lipyria.*

Epiala febris dicitur ab ἠπίου, quod mite vel blandum Græcis ſignificat. In hac etenim febre, maxima inæqualitas ſentitur totius corporis: nam ſtrictum quoddam frigus, & blandum calorem percipiunt. nam ſimul febricitant & rigent. Quare, vt ſophiſmata cedant, hoc ita accipe, verè vel apparenter eodem loco calorem & frigus percipi. Non enim in minima quaque parte verè ſimul eſt frigus & calor. Sed iuxtà poſitæ partes aliæ frigidis, aliæ calidis occupantur affectibus. Ariſtoteles & Auicenna diuerſo modo depingunt epialam: nam illud nomen epialæ, erat multis febrium generibus commune. Quare Arabum epiala eſt valdè diuerſa à Græcorum epiala. Nam Græci volunt vna eadémque parte, & eodem tempore frigus & calorem percipi. Arabes

a De dif. feb. 6. Gal. de Inæq. intemp. 12.

Horum ſententiam videtur refutare Fernel. De feb. cap. 12. in fine, fol. 210. dim. 24.

Arabes verò in epiala dicunt frigus occultari, & calorem tenuem emicare: fieríque eam ex pituita vitrea, quæ friget in profundis partibus; hoc eſt, ſtomacho, inteſtinis, mezenterij venis, & muſculis internis. In quibus dum mouetur pituita, ſenſum frigoris præbet. & quia pars computruit, hinc vapores, corporis extrema calfaciunt. Dum enim nō mouetur hæc pituita, eius frigus non ita ſentitur.

Cauſa.

Cauſa eius eſt vitrea pituita leniter putreſcens; cuius altera pars iam computruit; altera non. Hic ſuccus omnium eſt frigidiſſimus. Naſcitur à tali victus ratione, quæ prompta eſt in algidiſſimam pituitam à fracto calore natiuo. Si hæc tota in putredin m abiret, inde cottidiana gigneretur. Febrilis ſenſus eſt à vaporibus calidis, qui demittuntur in corpus.

6. Epid. 1. 9.

Plerumque ita fit, vt vitreus humor cottidianam acceſſionem adferat ſi accendatur: ſi verò non accendatur, fit rigor abſque febre, cuiuſmodi ſentiunt mulieres in otio viuentes, & horæis fructibus indulgentes. Sed cùm incipit putreſcere, mouetur: & quod in centro corporis ſuccorum erat, vnà ad peripheriam rapitur.

Signa.

Hi initio oſcitant; pulſus adeſt minimus, tardus, & rarus, reſpectu aliarum febrium. Referri poteſt ad cottidianas, nam harum typo fertur. Vrinæ ſunt crudæ & aquoſæ. Cottidie ferè inuadit. Paroxyſmus à quatuor horis, ad vigeſimam quartam extendi poteſt: ſed fereè eſt breuior. Aliquando tertio vel quarto die commouetur. id vt rectè noſcas, intuearis antecedentem vitæ conditionem, in victu, aëre, ætate: adde corporis habitum & temperiem.

De Inæq. intemper. 11.

Galenus diſtinguit lipyriam ab epiala, quòd hæc paruis portionibus fundat materiam per integrum corpus: illa, quòd ſolùm partes quaſdam maiores occupat, vt externas, & internas.

Curatio.

Curatur eodem modo vt cottidiana: ſed magis calfaciendum, attenuandum, & incidendum. Sed initio leniter id agendum oxymelite, ex decocto betonicæ & radicum fœniculi, cum cinnamomo. Deinde vtemur ſirupo ex duabus radicibus. tandem veniemus ad oxymel compoſitum. Vel propinabimus hydromel tinctum vi artemiſiæ, origani, ſatureiæ, calaminthæ, ſerpilli, carui. Sed interim firma viſcera cortice citrij mali condito, ſpeciebus aromatici roſati, vel diamoſci, cum conſerua adianthi, remiſce cum ſirupo corticum citreorum. Illinatur ventriculi regio oleo macis & caryophyllorum cum maſtice. Purgetur hierâ cum trochiſcis alhandel: agarico. Vel annoſus gallus coquatur adiecto carthamo, polypodio, aniſo, anetho, fœniculo: ius cottidie ſorbeat.

Colicus dolor.

Vitrea hæc pituita nonnunquam protruditur ad inteſtina, ac colicum dolorem præbet: cui ita medebimur: Accipe foliorum braſſicæ rubræ, parietariæ, mercurialis, maluæ, florum chamæmeli, meliloti, origani, ſingulorum manipulum: ſeminis cnici drachmas ſex: foliorum ſenæ ſemunciam: centaurei minoris manipulum: ſeminis anethi & fœniculi, cuiuſque drachmas tres: ficus tres: coque ex aqua ad tertias. Huius decocti libræ adde electarij lenitiui vnciam: mellis anthoſati ſeſcunciam: vel benedictæ ſemunciam: hieræ picræ ſimplicis drachmas ſex: olei chamæmeli vncias tres: ſalis communis drachmam: fiat clyſma. Deinde foue ventrem dolentem decocto althææ, chamæmeli, meliloti, ſeminis lini, & fœnigræci. A fotu vnge oleo anethino. Et deinde hoc enema iniiciatur. Accipe olei anethini libram: iniiciatur. Robora, diacalamintha, diagalanga.

De Lipyria.

3. Progn. 4. & 4. Aph. 48. & 3. Simplic. 3. 7. Aph. 42.

Lipyria febris alia deſcribitur Græcis, alia Arabibus. Græcis potiùs ex bile naſci videtur: Arabibus ex viſcida pituita. In hac febre interna vruntur, & ſimul externa frigent. Galeno eſt febris continua hæc, & fatetur eſſe febrem ardentem, natam cum viſcerum phlegmone, quæ in ſe rapie ſanguinem & calorem inſtar cucurbitulæ: proptereaque corporis extrema frigent, ita vt marmore ſint frigidiora, non fugaci frigore. Extremorum nomine pedes & manus intellige, vel etiam extimam peripheriæ corporis cutem ſiquidem vtrumque aliquando accidit per febres lipyrias. Hoc immanem viſceris phlegmonem denotat. Lipyriam febrem exiſtimamus primariam febrem eſſe, licet iungatur illi inflammatio viſceris: non enim ex phlegmone, ſed ex ſuccorum putredine dependet. Non tamen nego, lipyriam, vt & alias quaſdam febres, qualis eſt typhodes, epiala, helcodes, à phlegmone prodire poſſe. Sed ex vnius certæque alicuius partis inflammatione, vt pleuritis, phrenitis, & ſimiles, pendere has, cum Galeno negamus. Quare lipyria quidem omnis cum phlegmone interna partis prodit, & cum phlegmone conſiſtit, non tamen ſymptomatica eſt: quia à phlegmone non pendet, verùm ex ſuccorum putredine. Aëtius ab eryſipelate circum ventrem conſiſtente, febrem lipyriam accendi prodidit: vt ab eo quod hepar occupat πυρώδη, & ab eo quod in pulmonibu, κρυμώδη.

Differt à peſtilenti.

Hæc Galeni Lipyria diuerſi generis eſt à peſtifera & maligna, in qua quamuis extrema frigere ſoleant, non tamen eſt neceſſe interna incendio conflagrare: quòd peſtilentiæ & malignitatis eſſentia non ſit poſita in feruore, ſed in putredinis contrarietate malignæ.

4. Aph. 48.

De hac Lipyria ſcripſit Hippocrates, In febribus intermiſſionis expertibus, ſi extimæ partes frigidæ ſint, interiores verò incendio conflagrent, & ſitiant, lethale eſt.

Arabum. Lipyria.

Auic. De feb. cap. 10.

Ex Arabum verò ſententia, Lipyrias febris incenditur ex pituita vitrea quæ putreſcit in profundo. Nec inde, ob craſſitiem, ſurgunt vapores ad partes externas. Cùm itaque, ex eorum ſententia, pituita putreſcat intùs, vrit interna: &, quia non reſoluitur, non calore afficit externas partes, quòd eò vapores non ſurrigat. Sed ſpiritus feruntur ad locum læſum; hinc externæ partes fraudantur calore. Accedit & hoc, quòd, inquit, cruda pituita vitrea per habitum corporis ſpargitur, vnde friget ille. Affirmat etiam Auicenna, hanc incendi etiam ex bile craſſa: & hanc tabidam vocat: cùm ob craſſitiem peripheriam non ferit eius calor. Vel, inquit Auicenna, pituita partim putreſcit in internis corporis partibus, & vapidæ quædam putridæque exhalationes ad peripheriam corporis truduntur: vnde primo incurſu incaleſcere videntur extimæ partes; ſed cùm à ſuccis ibi ſtabulantibus inalgeſcant, huiuſmodi exhalationes algioſæ euadunt.

Curatio.

Lipyria à bile, eſt periculoſa. Commendat Auicenna ſirupum acetoſum ex melle: qui ferè idem eſt quod oxymel. In biliosa hac febre laudat Auicenna omphacium, nam firmat ventriculi os. Propterea rob agreſte coquit cum melle, vel cum ſirupo roſato. Deinde veniendum ad ſemina aperientia & attenuantia. Stomachi hîc ſemper cura ſit. Quæ eſt à bile craſſa, curatur vt Tertiana notha. Purgamus hiera, pilulis de aloë. Robur addimus trochiſcis de roſis, cum maſtice. Quæ eſt à pituita, curatur vt epiala & cottidiana. Clyſmis eluatur aluus, ex decocto thymi, centaurei minoris, anethi, meliloti, braſſicæ, ſeminis fœniculi, & carthami: adde mel deſpumatum. id incîdit, attenuat, vim ſopitam expultricis excitat. Si nauſeat, vomat ex decocto anethi, raphani, calaminthæ. Purgetur myrobalanis & turbith. Tandem robora, trochiſcis de eupatorio.

Cap. 60.

Auicenna epialam & lipyriam ſimul curat. Græcorum verò lipyriæ conuenit phlebotomia. Comedat pepones, lactucam. Frigida illi negetur ante pepaſmi ſigna. In vigore accipe ſucci ſemperuiui, plantaginis, portulacæ, vuarum acerbarum æquales partes, cum farina hordei fiat liquidiſſimum cataplaſma, ac duplici linteo præcordiis impone, dum caleſcat; ac repete, dum extincta ſiti, æger ſe

Digitized by Google

intùs refrigerari ſenſerit. Poterit remiſceri oleum roſatum. Sumat diacodium dilutum frigidâ cum pauco vino.

CAPVT XXV.

De Qvartana *febre.*

Antiqvi nuſquam ſunt viſi magis ſuperſtitioſi, quàm in inueniendis quartanæ præſidiis. Nam febris hæc naturâ ſuâ longè excurrit. vnde ſcripſit Plinius, medicinam in quartana nihil poſſe. Hanc negauit nullus naſci ex malancholia. Vt ergo hæc melancholia varia eſt, ita etiam quartana erit diuerſa. Cùm putreſcit melancholia naturalis, quæ eſt limus ſanguinis frigidus & ſiccus, qui à liene prolectatur, pura quartana incenditur. Verùm cùm reliqui ſanguinis ſucci à morbis acutis vel ab erraticis febribus aduruntur, adeò vt in cinerum ſqualorem abeant, notham producunt quartanam. Sed cùm bilis in atram vredine commutatur, tam mitem febrem non excitat. nam hæc cancrorum parens eſt, & terram fermenti more ſubigit. Quòd autem humor ille melancholicus frigidus atque ſiccus (cuius propria ſedes eſt lien) à quo vera exquiſitaque quartana naſcitur, ita in corpore circumfluat, cauſa eſt lien infarctu obſeſſus, ita vt ampliùs non trahat hunc ex ſanguine ſuccum.

Cauſæ. Μέλαινα χολή.

Signa. Quòd hinc naſcatur, indicio eſt lienis tumor, & querela diuturna de liene: quodque homo vſus fuerit diæta quæ prompta eſt in ſanguinem craſſum ac frigidum. Rigor, ineunte febre paruus, imò potiùs horror, qui tamen progreſſu temporis incrementa ducit, & à frigore quaſi natus ſentitur; laſſitudo quaſi exoſſans: ὀστεώδης, Græci dicunt. Pulſus parui, obſcuri, tardi, rari ineunte, paroxyſmo, & eorum in vna pulſatione inæqualitas. æger in vacuitate febris ad priſtina munia facilè redit: & cibum petit. Sed tamen pulſus ceſſante paroxyſmo minor, rarior ac tardior naturali ſentitur, contra aliarum febrium morem. Horum omnium cauſa eſt, quòd, vt ſcribit Galenus ſecundi de differentiis febrium quinto, intermiſſio planè pura videatur, eo quòd hîc cunctum id humoris melancholici quod accenſum erat exhauritur. nihilque fumoſum, aut ſemiuſtum hîc relinquitur. Et hinc eſt quòd plures euacuationes ex hoc ſucco fiant, quàm ex pituitoſo. Solemnis hæc febris eſt Autumno, & ætati inclinanti.

Nothæ ſigna. Notha verò quartana maximè aliis febribus conſectaria eſt, & non gignitur ab huiuſmodi frigido ſiccoque humore, ſed potiùs ab aduſto ſucco, ideoque adhuc ardorem ſpirat, vt qui priſtinam naturam nondum penitus exuerit. Propterea ſymptomata huius reſpondent in multis tertianæ febri. Solemnis hæc eſt æſtati, & iuuenes exercere ſolet, ob diætæ & pathematum vitia. Cum rigore inuadit. Auenzoar, ſignificans hunc rigorem validum eſſe, dicit, ſimilem eſſe illi, qui à grandine ictis euenit. pulſus habet maiores, frequentiores, & celeriores quàm exquiſita quartana: ciborum nauſea huic adeſt: vrina tenuis, tuſſa. Viceſimum paroxyſmum rarò ſuperat. Hæc Notha quartana à iecinoris intemperie calida ac eius ab ictu naſci videtur, quòd dolorem contactu ſentit, teſtante Ruffo aput Aëtium.

Prognoſis. Quartana exquiſita ætati declinanti familiaris eſt: vt notha, florenti. Profertur ferè paroxyſmus in duodecimam horam. Quæ ſurgit ex vitellina bile, longa eſt; quæ ex atra bile, peſſima eſt, ſed breuior: quæ ex ſucco melancholico, moderatior eſt, ſed tarda. Aliis morbis conſectaria, peior eſt primariâ. Exquiſita quartana ſecuriſſima eſt. Quæ ſocium habet induratum lienem, periculi plena eſt. Quartana in mouendo eſt pigerrima, atque ob eam cauſam longiſſima, præſertim hyberna. Hæc autem hyberna, nonnunquam in acutam febrem tranſit. Qui tranſitus periculi pleniſſimus eſt; nam fit mutatio eius febris quæ foras mouetur, in eam quæ intrò: morbique facillimi, manſuetiſſimi, & tutiſſimi, in difficillimum, maleficentiſſimum, aſperrimum, periculoſiſſimumque tranſitus: Cuius ſunt ſymptomata ſingula totidem morbi. Hyeme hoc maximè fit, dum excurrentibus ſuccis opponit ſe frigus, ac eos condit intimis penetralibus corporis. Hoc etiam euenit medicamentorum purgantium acriori & intempeſtiuo vſu: inde enim ex ſimplicibus quartanis duplices, triplicesque, & ex triplicibus continuæ. Quartana libertatis vindex eſt in epilepſia: nam lenis ille calor coquit lentum illum ſuccum. In omni quartana verte oculos ad firma coctionis ſigna: nam per hæc, vrina etiam nigra, benè apparet. Exquiſita quartana diuturna ſi hominem corripiat, & perfectè ſoluatur, nunquam ampliùs ille homo fatigabitur à quartana, & in poſterum feliciùs valebit. Nam corpus exquiſitè euacuat; & diu ita afflicti, non æquè ſuſque deque victus rationem ineunt.

Victus ratio. Vtemur elixis potiùs quàm aſſis. Si aſſa velit, priùs tamen elixentur. vitulina carne fruatur, & gallinis. Progreſſo iam morbo, attenuãtibus indulgeat; vt cappatibus. Rapæ etiã conueniunt. In exquiſita quartana vtitur Auicenna calidis & humidis: Galenus calidis tenuantibus, vt ſalſamentis. Auicenna tres cautiones obſeruat in cibo præſcribendo, vt flatus diſcutiat, non aſtringat, bonum ſanguinem gignat. In ſtatu tenuiter victitent. Aceti vſum hîc fugiat; frigidum enim eſt & ſiccum, additque huic cauſæ morbificæ: accedit ab eo etiã hoc, quod monet Hippocrates, vbi ait, τὰ δὲ μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται· ἀναγωγὸν γὰρ μελαίνων ὄξος. hoc eſt, nigra ab aceto fermentantur, ac maiorem acquirunt molem: nam nigra acetum mouet. *3. Acut 36.*

Clyſter. Aluus cottidie reſpondeat, vel leni clyſtere ſoluatur. Accipe violariæ, maluæ, parietariæ, betæ, ſingulorum ſemimanipulum: ſummitatũ anethi, florũ chamæmeli, & meliloti, cuiuſque pugillum: foliorum ſenæ & epithymi, ſingulorum drachmas duas: aniſorum drachmam: libræ colaturæ adiice olei anethi vncias tres: mellis violati vncias duas: miſce, fiat clyſter. Si acriorem velis, adde diacatholicum vel diaſenam. Animi fugiat triſtitiam. Galenus arcere videtur ægros ab vſu refrigerantium & humectantium; quod Trallianus vehementer reprehendit, & Auicenna ſuadet vt à rebus ſiccis & frigidis abſtineat. Nec Galeni textus, quod Leonicerus putat, in vitio eſt; nam Paulus, Aëtius, & Oribaſius hoc modo ſcribunt ex Galeno: Ratio Galeni fuit, quòd quæ refrigerant & humectant, incraſſant & crudos reddunt humores, & multam fæcem habent. Propterea laudat Galenus tenuantia. Ratio eſt, quia quæ frigido ſicco congelantur, ſoluuntur à calido humido, & quoque à calido ſicco, vt glacies. *1. Ad Glauc. 11.*

Curatio. Lenientia. Soluatur aluus remediis lenientibus, vt clyſmis, vel tali medicina: Accipe electarij lenitiui, caſſiæ recenter extractæ, cuiuſque ſemunciam: puluetis ſenæ vel epithymi ſeſquidrachmam: miſce cum laxatiuo ſirupo. Sumat ante paſtum cochlearium. Vel vtatur electario paſſulato, aut ſirupo de polypodio.

Vena. Si ſolemnis euacuatio ſuppreſſa fuerit, vel ſi homo ſanguine circumfluat, ſecetur illi vena ſiniſtri brachij.

Præparantia. Præparabitur humor calidis extenuantibus (nam in omni quartanâ extenuantia conueniunt) & humectantibus potionibus, electariis, fomentis, vnctionibus. Fiant decocta ex foliis meliſſæ, boraginis, ſcolopendrij, fumariæ, maluæ, chamædryos, epithymi, cardui benedicti, agrimoniæ, herbarum capillorum, paſſulatũ, glycyrrhizæ, lupulorum, meliſſæ, floribus & fructibus cordialibus. huius vnciis tribus adde ſirupi de epithymo, & de fumaria, cuiuſque vnciam.

eiam. Si fortius decoctum velis, adiice folia tamariſci, cichorij, radices capparorum: miſce ſirupum de quinque radicibus, & byzantinum ex ſero lactis interdum hæc propina.

Purgantia.

Prudenter in vſu purgantium eſt tranſigendum. Vt enim cruditas humoris morbifici, quæ caret ἐρεθισμῷ, acriſiam quidem facit, non tamen funeſtam: ita ſi acceſſionem habet ἐρεθισμῷ, conſecutionem adfert ſiniſtri iudicij atque mortis. Ex quo efficitur temerè purgationibus nperam dari in febre quartana: quoniam erethiſmus fruſtrà inducitur qui antè non erat: & nulla bona craſis ſperabilis, dum cruditas manet. Forti autem medicinâ hic humor contumax irritatur, nō ſegregatur. Eodem etiam modo dum præparamus, ineunte morbo abſtinemus à vehementer incidentibus, attenuantibus & aperientibus: nam hæc ſolùm agerent in humorem ſubtiliorem: quo exhauſto, contumaciùs craſſeſcet humor craſſus. Potulenta pharmaca meliora hîc ſunt. Inſtituatur purgatio ex decocto epithymi, polypodij, boraginis, lupi ſalictarij: adde ſirupum de epithymo.

Apozema.

Accipe corticum radicum capparorum, & tamariſci, radicum quinque maceratarum in aceto, ſingulorum ſemunciam: bugloſſi cum radice, boraginis, fumariæ, meliſſæ, ſingulorum manipulum: j. herbarum capillorum, ſemimanipulum: paſſularum corinthiacarum vnciam: florum geniſtæ, trium florum communiū, cuiuſque ſeſquipugillum: polypodij quercini vnciam: foliorū ſenæ ſemunciam: coque ex aqua: in fine coctionis adde drachmas duas epithymi: & adiecto ſaccharo & melle fiat apozema: aromatizetur drachmis duabus cinnamomi. Vtatur manè. Vel accipe caſſiæ recèns extractæ ſemunciā: confectionis Hamech drachmas duas: ſeri lactis vncias quattuor: miſce. Si ex mero ſucco melancholico ſit nata quartana, Accipies extractum ellebori nigri; da ex decocto fumariæ & cichorei & paſſularum quod ſpirat cinnamomum & aniſum: miſce ſirupum de polypodio, & mannam. Tandem veni ad extractum ellebori albi in melle, quale deſcripſimus in Methodo noſtra ad praxin. Si pituiteſcat ægri corpus, iunge ſenæ folijs agaricum, cum melle roſato laxatiuo; ex decocto betonicæ & paſſularum. Si fuerit bileſcens quartana, detur infuſum Rhabarbari & ſenarum ex decocto paſſularum, florum cordialium, boraginis, & endiuiæ; iunge mannam & ſirupum de polypodio. & ſuperbibat ſex vncias vel octo ſeri lactis; quo hepar algioſum fiat. Tandem manifeſtò eluceſcentibus pepaſmi ſignis, ſingulis hebdomadibus, duabus horis ante paroxyſmum ſumat theriacam. Vtatur autem ſingulis diebus electario diamoſci dulcis & lætitiæ Galeni: id aget ante paſtum. Antequam verò pepaſmi elucent ſigna, vtemur ſpeciebus trium ſantalorum, & diarrhodonis abbatis.

Ad frigus quartanæ.

Ad rigorem febrilem vtemur oleo anethi vel chamæmeli, cum oleo caryophyllorum & aqua vitæ, in qua calamintha & galanga macerârunt. Accipe oleum chamæmelinum & anethinum, frica totam ſpinam ab occipite vſque ad clunes, & tege poſtea locum linteis calidis. Inaniatur pomum colocynthidos, & impleatur oleo anethino. & ſuper prunas torreatur dum efferueſcat oleum. deinde cum pomo oleum exprimatur. ex eo oleo expreſſo ſpina dorſi vngatur. Nimium calfacientia, nimiumque refrigerantia in hac febre vitentur: hæc enim pepaſmi expertem faciunt materiam: illa, metum continuæ ac lethalis febris.

In notha quartana.

Si ſit quartana notha, principio omnia remedia & alimenta, ad madorem & algorem abeant: at progreſſo morbo, cùm acrior deferbuit calor, calorificis vtendum erit. Lactuca ferculis miſceatur: conuenit cucurbita caro porcellorum, quieſcat æger.

Diæta.

In alijs quartanis paroxyſmi dies in inedia tranſigatur: ſed hîc ante paroxyſmi inuaſionem horas tres vel quattuor, cibo indulgeat. Potus ſit aqua ſaccharata vino diluta. fuganda ira & triſtitia.

Lenientia.

Emollientibus clyſmia adiecta caſſia & ſaccharo, & oleo violato, humeſcat aluus. Vel ſumat caſſiam cum manna ex ſirupo violato. vel electarium lenitiuum cum caſſia vel manna. vel ſumat mel violatum ſolutiuum cum decocto boraginis.

Præparantia.

Paretur materia excluſioni ſerapio boraginis, de liquiritia, de lupulis, de pomis, violarum, & ſirupo acetato, ex decocto endiuiæ, bugloſſi, lupulorum, fumariæ, meliſſæ, ceterach. Purgetur deinde ex catholico, & confectione Hamech. A purgatione vtatur theriacâ. Deinde aliquot diebus quieſcat, & vtatur electario trium ſantalorum.

Epithema

Si hepar æſtum maximum ſpirare videatur, aquam roſarum & acetoſæ vel endiuiæ, cum drachma ſpecierum trium ſantalorum, aceti ſemuncia, & ſpicæ granis quibuſdam. Poſt menſem, ſi nondum deferbuit calor, paretur humor ſerapio de epithymo, & violarum, ex decocto endiuiæ, cichorei, fumariæ, bugloſſi. Accipe ſucci boraginis, & bugloſſi libram: ſucci pomorum redolentium ſemilibram: aceti vncias duas: coque ad conſumptionem tertiæ partis, addendo ſacchari quantum ſufficit. Hoc vtatur integrâ ſeptimanâ, & deinde fortiùs purgetur: Accipe confectionis Hamech, & diacatholici, cuiuſque drachmas tres: cum ſaccharo fiat bolus: & ilicò ſuperbibat decoctum florum & fructuum cordialium, cum ſirupo violato. Deinde ſumat theriacæ ſemidrachmam, ex aqua boraginis & bugloſſi.

Phlebotomia.

Sanguis emitti poterit, ſi homo ſucci plenus ſit, ex brachio vel manu ſiniſtra. Si is craſſus & niger effluit, elabatur pro ægri viribus: ſin tenuis ille fluxerit, ilicò ſupprimatur: nam indicat craſſum ſanguinem ſolum circà hepar latere. Cùm ad vigorem ventum eſt, vtatur diarrhodone abbatis manè, & veſperi ante paſtum. Aquæ dulcis balneum huic febri vtile eſt.

Purgatio.

Purgatio etiam hîc feliciter inſtituitur ex fumaria, & folijs ſenæ, cum epithymo, & aniſo: hæc macerantur in ſero caprillo & pauco vino: & cum ſirupo roſato laxatiuo propinantur. bugloſſum etiam & endiuia interdum vnà immacerantur. Humectatio præclarè hîc ad ſalutem facit, & tutò ea vtimur.

Corroborantia.

Cautio ea adſit vt, cuicto iam morbo, robur partibus affletur. Et etiam, quod antè monuimus, talia præbemus tres horas ante inuaſionem. vt Accipe aquæ vitæ drachmas duas: quibus adde olei caryophyllorum guttas tres. Si hoc nimis potens videatur eſſe, dabimus ſemidrachmam theriacæ. Vel accipe ſucci calaminthæ ſemunciam: caryophyllorum grana quinque, miſce, ac propinetur. Abſinthij vſus commendatus fuit ab Aretæo in melancholia: & aſſerit ſuccum eius in cauſa eſſe quòd melancholia non gignatur. & ſcribit Ruffus Ephesius, abſinthium præclarè hic ad ſalutem facere. In notha quartana iiſdem remedijs vtimur quibus in pura: attamen rationem habemus illius humoris vnde eius cauſa morbifica nata fuit: & propterea quædam eò ſpectantes remiſcemus.

Empirica

Phyſica remedia, inquit Plinius, ſunt potiùs inuenta Magorum quàm Medicorum. Quod autem refert de Q. Fabio Maximo, quòd multis millibus hoſtium cæſis liberatus fuit, id lætitia euenit naturaliter. Mithridatium ex vino potatur horam ante paroxyſmum: hoc etiam cotidianam ſoluit. Oxymel ſcilliticum compoſitum diuturnis quartanis & cotidianis confert. Diacuminum Nicolai quibuſdā laudatur. Scribit Miſaldus, vbi de ſolſequio, à monacho quodam quartanas curatas propinato albo vino ante paroxyſmum, in quo ſeptē grana calendulæ trita fuerint, repetito dies aliquot hauſtu. Nonnulli accipiunt radicem ari præparatam, acori, & pimpinellæ ſiccatas: oculos cancri calcinatos (quorū quæque doſis vix accipit ſemiſcrupulū) adde ſemē naſturtij & ſaccharum. Sumat cochlear vnū manè. Hoc roborat ventriculum, pellit obſtructiones viſcerum & duritiem lienum. Vſitatū doctis Medicis remedium. Alij commendant ſiccatum iecur ranarum: eius puluis datur in acceſſione. Quidam deglutiunt viuæ ranæ iecur. Geſnerus laudat

Lib. 1. epiſt. fol. 5. ad Craton.

acetum

acetum elleboratum deſtillatum: nam, inquit, vomitorium non eſt, ſed tantùm aperit. Et alio loco dicit, Aceti circiter duæ libræ ſi diſtillentur cum duabus vel tribus drachmis ellebori albi contriti, vaſis poſitis in cinere, & ſeorſim aqua colligatur prima, quæ albidior erit, & deinde ſecunda: prima vtilis erit ad aperiendum omnes obſtructiones viſcerum. dari poteſt vncia vna, vel plus, per ſe, vel cum ſaccharo, vel ſirupo aliquo: ſumitur ſine aliqua moleſtia & noxa. Efficacem, inquit, expertus ſum in febribus longis à phlegmate, vel ab atra bile. vtero etiam & lieni obſtructo confert, & morbis capitis, à materia craſſa, viſcoſa, frigida. Secunda aqua plus virium aceti quàm ellebori habet. & in morbis à bile ortis propinatur cum aliis conuenientibus, nam penetrationem promouebit. Adde quid cinnamomi & baccarum iuniperi. Geſnerus quendam quartanarium, cui ſemper in paroxyſmo aſthma ſuperueniebat, curauit, primùm propinato ſuo oxymelite, dein oleo vitrioli. Aquam etiam laudat theriacalem, ſi eius dentur drachmæ ſex, ter, manè. Doctus quidam medicus præbebat olim aquam acetoſæ diſtillatam cum aceto, ad vomitum prouocandum. Vel roſarum pallidarum dabat aquam ineunte paroxyſmo. Sed ſit facilis in vomitum æger; & pepaſmi ſigna appareant. Author appendicis Pandectarum præparat vitriolum album, contra quartanam & peſtem. Et gentianæ ſuccum cuidam dedit quartanario, cui ilicò expulſa fuit febris. Ad mouendum ſudores vritur Geſnerus Meobani puluere. Aqua vitæ confert quartanariis pituitoſis, (nam è craſſo contumacique humore crudo in ſtomacho congeſto, quartanam gigni poſſe ſcribit Ariſtoteles) ſi duabus ante paroxyſmum horis ſumatur cum his, quæ melancholiæ aduerſantur. Sed hæc fiant inclinato iam morbo. Herba nicotiana cum floribus diſtillatur, fæcês redduntur aquæ: hæc aqua datur ante paroxyſmum. Sumat horâ ante paroxyſmum exuuij ſerpentis drachmas duas ex ſemilibra decocti menthæ. Vel vomat tempore paroxyſmi ex decocto azari. Accipe agarici trochiſcati, gentianæ, caſtorei, myrrhæ, ſeminis rutæ, piperis longi, calami, croci, ſingulorum ſcriptulum: theriacæ antiquæ drachmam; cum ſirupo roſato laxatiuo fiat maſſa: ex qua ſumat drachmam vnam ante paroxyſmum. Aliud, Accipe agarici præparati drachmam: myrrhæ ſcriptulum: ſumat ex decocto pulegij. Accipe maſticis drachmas duas: ſpicæ nardi ſemidrachmam: euphorbij drachmam. Sumat ante paroxyſmum per horam, pondus drachmæ, ex iure calido. Quidam empiricus his ſequentibus vtebatur: Accipe apij, ſulphuris viui, myrrhæ, agarici, foliorum rutæ, caſſiæ fiſtulæ, cuiuſque drachmam: confice cum ſucco abſinthij, fiant paruæ pilulæ. ſumat tres aut quattuor ante paroxyſmum. In quartana non atrabilaria præclarè iuuat decoctum radicum Chinæ cum boragine: ſudent. Trochiſci quibus multi in hyeme vna potione ſunt liberati, & proſunt etiam cottidianis: Accipe ſeminis rutæ, myrrhæ, ſeminis petroſelini, theriacæ recentis, ſingulorum drachmam: opij ſemiſcriptulum: fiant trochiſci parui: dabis vnum cum aqua ante paroxyſmum. Vinum fortiſſimū in quo decocta eſt agrimonia, quartanam tollit. Idem facit ſuccus thapſi barbari ante acceſſionem ſumptus. hoc poteſt etiam millefolium cum vino. Accipe aſſæ fœtidę, foliorū rutæ, piperis longi, cuiuſque drachmas duas: confice cum melle: da molem caſtaneę, ante acceſſionem. Succus vngulæ caballinæ nouē dies bibitus, quartanam & tertianā tollit. Octo vel nouem folia aſari incoque vino: potet id vinum ante acceſſionem duabus horis. Poſtridie à purgatione, da ante paroxyſmum parū olei iuniperi. Item, decoctum calaminthę, origani, pulegij, rutę, boraginis, bugloſſæ, linguę ceruinæ, corticum radicum tamariſci, betonicæ, chamædryos, thymi, epithymi, ſenę, agrimoniæ, radicum graminis, aſparagi: bulliant in vino albo, adde mel., bibat manè & ſerò. Coquitur nepeta etiam ex vino: exhaurit potenter materiā. Accipe ſummitates volubilis flore albo, vnà cum floribus tere & immacera vino: hinc vino remiſce requiei. Nicolai à ſemiſcriptulo ad drachmæ pondus: propinetur ante paroxyſmum: tertia vice penitus eam tollit. Rana viridis ſi coquatur cum oleo myrtino, eóque ante paroxyſmum illinatur, eum tollit. Soluatur ei ſiniſtra ſaluatella, in ſynodo ipſa luminarium. Item, caudam, pedes, nares, aures muris viuentis abſcinde, & lineamento excepta ſuſpēde collo: omnē typum & rigorem antiquarum febrium virtute quadam occulta tollit. Fiunt decocta ex quinque radicibus aperitiuis, mediôque cortice ebuli, ſambuci, & fraxini, geniſta: contuſa hæc toto die macerantur aceto acerrimo, adiiciuntur folia chamædryos, calaminthę, eupatorij, abſinthij, endiuiæ, cichorei, ſcolopendrij, ſemina frigida: cum melle coquitur in ſirupi formam. Manè ſumat tria cochlearia parua cum decocto fumariæ, vel ſero lactis, aut cum ſucco pomorum. Splenem & hepar ab infarctu vindicat. Deinde purgetur hoc modo: accipe florum boraginis, violarum, ſenæ, epithymi, glycyrrhizæ, vuarum paſſularum, cuiuſque vnciam: fiat decoctio ex ſero lactis: hoc in decocto temperentur folia ſenæ, vel myrobalani ad ſemunciam. Quidam accipiebat abſinthij, arthemiſiæ, menthæ, bugulæ, ſingulorum manipulum: bulliant in diplomate, ex vino Gallico, adiecta quarta parte aquæ, ad dimidias: bibat ter die cyathum. Aliud, Accipe radicum tormentillæ ſeſcunciam: contunde has & macera in amphora vini, & adde aquæ quartam partē: bulliant ad mediæ partis conſumptionem: ſumat cyathum, media hora ante febrem, & in ipſo æſtu febrili. Accipe ſucci depurati radicum thapſi barbati vncias duas: vini albi optimi drachmas duas: bibatur ante paroxyſmum, & liberabitur ante tertium vel quartum paroxyſmum. Accipe mithridatij ſcripulos quattuor: ſucci plantaginis vncias duas: miſce, & ſumatur horam ante paroxyſmum, & liberabitur infallibiliter, ſi experientiæ fides. Accipe farinæ triticeæ, olybani, cuiuſque vncias duas: excipiantur ſucco menthæ, extende in longo lineamento: & hora vna ante paroxyſmum tepidè applicetur à prima vertebra ad coccygisos; hæreat dum vltrò excidat. Velim tamen hæc non ſine ſumma cautione exhiberi: nam plurima horum ſi abſque cautione propinantur, non aliter atque theriaca, duplicem quartanam inferent: fundunt enim humores putridos, vnde confuſio. Et diligenter ſui curam habere debet æger. nam ſcribit Ioſephus, Alexandrum Iudææ regem triennio quartana affectum, cùm bello occupatus eā negligeret, ex atrophia obiiſſe. Et Auicenna in duodecimum annū hanc produci ſcripſit Empiria hoc celebrat. Accipe ſucci lanceolæ, acetoſæ, calendulæ, ſingulorum ſemunciam: theriacæ Andromachi drachmam: miſce. Aliud: Accipe theriacæ, ſeminis portulacæ contuſi, drachmam: miſce cum melle: ſumat auellanæ copiā, manè & veſperi pridie dū febrē expectat. Bibat opobalſami ſemidrachmam. Quidam diſtillatum liquorem ceraſiorū propinant. Cauſa huius remedij hęc eſt. Quartanę primigenię, diætę vitio obortæ, ſi æſtiuę fuerint, breues ſunt: At ſymptomaticę, longę ſunt, vt natęab infarctu hepatis aut lienis; tertio menſe ſoluuntur oborta inſigni vacuatione vrinarum nigrarum vel hæmorrhoidum. Aliis ſexto menſe finiuntur, cùm calor æſtiuus incipit: aliis nono menſe, vel longo cùm ceraſia maturescunt; vnde quibuſdam perſuaſum ea ſanare quartanas: ſed eſt anni calor. Experimentum fidum, Accipe ſuccum cochlearię & bryonię, quibus ſint herbę contuſę & radices: eliciatur liquor balneo; Sumat manè cyathum diebus à febre ſerenis. Sed ante paroxyſmum ſumat binas drachmas

Lib. 1. Epiſt. 27. ad Geſſerum.

Epiſt. 120. fol.

Cautio.

13. Antiquit. 23.

drachmas ex ſequenti vino, Accipe aquæ vitæ libram: caryophyllorum in partes conſciſſorum vncias duas: immacera.

CAPVT XXVI.

De Quintana, Septana, Nonana, Erraticis, & Febribus Compoſitis.

1. *Epid.* QVINTA, πεμπταῖος πυρετὸς Græcis, animaduerſa fuit ab Hippocrate, vbi ait, Quintana peſſima eſt omnium; etenim & iam tabidis & ante tabem eueniens interimit. Aſſerit hanc aliis, vt ſeptanâ & nonanâ, eſſe deteriorem, quamuis alioqui ſextana & ſeptana longiùs excurrant, funeſtæ tamen non ſunt. Verùm quintana calamitoſa eſt. etenim vel hecticam efficit, vel ei conſectaria eſt. Ita etiam quintana quæ ſequitur erraticas febres, periculi plena eſt, ob proſtratas iam vires. Sin hæ per ſe euenerint, non ita periculoſæ: nam, ex ſententia Auicennæ, à minima ſucci melancholici copia naſcuntur. (*1. De dif. feb. 7. in fine.*) Galenus ſcribit ſe non vidiſſe longiores febres quartanâ. Et ſi rectè rem perpendamus, vix tales dicendæ. Septana enim conſtat ex duplici periodo quartanæ: quintana ex duplici periodo tertianæ: ſextana ex duplici periodo cottidianæ Ergo ſeptanæ materia erit melancholia: quintanæ bilis: ſextanæ pituita. Rhaſes aſſerit ſe vidiſſe hominem qui quinto decimo quoque die laborabat ex febre: quin alium, cui menſtrualis erat febris, nimirum à melancholia pituiteſcente. Curantur, vt quartanæ, vbi à melancholia ſunt: alioqui, vt fuerit cauſa morbifica, ita remedia in vſum ducantur. (*Πλανῆτες.*) Erraticæ etiam febres ſurgunt, quòd diuerſis focis materia putreſcat, mouetur, aut colligitur: aut quòd ipſa diuerſis focis eſt heterogenes: aut eiuſdem portio vnà mouetur, altera immota manet: vna nunc putret, altera putreſcit. Incertis horis inuadunt, modò calent, & poſt tres horas horreſcunt. In his occaſionem catharctici captare non licet: bonitati naturæ relinquendæ. (Compoſitæ Febres.) Compoſitæ Febres eodem modo curantur vt ſimplices, ex quibus compoſitæ ſunt. Nullus harum dignotiones vnquam exactiùs proſequutus fuit Galeno, libro 2. de differentiis febrium, à capite ſeptimo vſque ad vndecimum. Ioubertus etiam eleganter agit De compoſitis, confuſis, implicitis, & ſemitertiana, libro 2. capite 17. (*Fol. 170.*) Nos ita breuiter. Compoſitæ febres vel ſunt eiuſdem ſpeciei, vt duplex tertiana: hæc frequentiſſima eſt, & cottidie ab hac homo febricitat. Vel ſunt diuerſarum ſpecierum; vt quartana cum tertiana, & cottidiana cum hectica. Quin nonnunquam euenit vt continua iungatur cum intermittente. vt ſi iungatur tertiana intermittens cum cottidiana continua, fit inde horrifica febris dicta Hippocrati, inde, quòd maxima pars paroxyſmi plurimum horroris habeat. Hanc vocamus hemitritæum; cuius hiſtoriam eleganter proſequitur Galenus ſecundi libri de differentiis febrium octauo & nono capite. Rectè autem horrifica dicitur, nam ratione pituitæ eſt continua: ratione verò bilis, tertiana. Hoc eſt, tertio quoque die facit exacerbationes, non quidem cum rigore, ſed cum horrore, eo quòd bilis acrimonia à pituita obtundatur: nec etiam cum frigore inuadit, quia frigiditas pituitæ, bilis calore perfunditur. eleganter admodum huius naturam aperit Galenus libri de Typis capite quarto; & 2. Criſium 7. 9. Interdum propè ſibi accedunt paroxyſmorum initia: nonnunquam ea longiùs à ſe abeunt. Hinc fit, vt ordo periodorum, ac typorum natura in his peruertatur: nam ſymptomata ita miſcentur, vt, niſi admodùm in ſimplicium cognitione verſatus fueris, non cognoſcas quid febrium ſit. Nam febris genus non ſolùm ex periodorum certis vicibus dignoſci debet, ſed potiùs ex propriis cuiuſque ſymptomatis. Etenim his qui ex duplici tertiana laborant, cottidie febris recrudeſcit. quare ſi ex periodis & intermiſſione ſolùm iudicium petas, iudicabis hanc cottidianam eſſe. ſed remedia quæ cottidianæ debentur, ſi hîc in vſum traxeris, calamitoſa erunt. Quare ſpecies febris quæ ſit, indicabunt peculiaria cuique febri ſymptomata. Sed remedia ſequantur hîc vim ſymptomatum: ita tamen, vt minora etiam ſymptomata non omnino negligas. Iam antè docuimus in tertiana notha, vbi tertianæ ſymptomata non ſunt pura, ſed remixta pituitæ, huius curationem flectendam eſſe ex ſymptomatum apparentium varietate aliò, à veræ exquiſitæque tertianæ remediis. Sic ergò compoſitarum febrium compoſita curatio, vt illæ ex ſimplicibus commixtæ fuerint. Semper ea cautione, vt quod magis vrget, id maximè cures. Studium adſit itaque vt ſimplices febres promptè noſcas, ac earum curationem exactè calleas: hinc facilè remixtis remedia dabis. De ſymptomatis febrium nos antè egimus, maximè de his, quæ metum aliquem de vita adferunt. (Symptomaticæ.) Cæterorum qui curationem velit, vt æſtus, laſſitudinis, iactationis, oppreſſionis, diſpnœæ, tuſſis, lumborum doloris, cephalalgiæ, vigiliarum, paraphrenitidis, ſoporis, ſitis, linguæ ariditatis, guſtus deprauati, faſtidij ciborum, lentoris dentium, ingentis famis, lipothymiæ & ſyncopes, ſingultus, & vomitus, alui fluxus, alui aſtrictionis, icteri, frigoris, horroris, & rigoris, ſudoris; legat librum tertium D. Iouberti. Faxit Deus Opt. Max. vt felici manu hæc in vſum vitæ humanæ ducantur. Nam

Nî Deus affuerit, viréſque infuderit herbis,
Quid, rogo, dictammum, quid panacaa iuuent?

IOANNIS

IOANNIS HEVRNII DE PESTE LIBER.

AMPLISSIMO PRVDENTISSIMOQVE MAGISTRATVI LEYDENSI.

AMPLISSIMI *prudentiſſimique Domini, cùm Republicæ ſalus conſiſtat in religione, ciuium ſanitate, ac eorundem concordia (neque enim ſine his vinculis conditur aut custoditur optima ciuitas) ſi quid horum labefactetur, quis non videt optimi Magiſtratus officium eſſe vt id ſtabiliat ac redintegret? Quis cunctis laudibus non euehat talem Magiſtratum qui hoc ſtudioſè agit? At quem non ſolum hæc cura cepit vt erigat Rempublicam ſuam, cùm pericula in neruum erumpunt; verùm cui ille in Rempublicam ſuam amor iſtúdque ſtudium, vt ſagaci vigilantiâ præuideat arceátque iam etiam imminentia pericula; quâ, quæſo, gloriâ celeberrimâ illi efferendi? An non vos illud agitis? Quid enim aliud impulit vos, vt per Clariſſimum virum, honoris ac vtilitatis veſtræ ſtudioſiſſimum,* D. D. NICOLAVM ZEYSTIVM *Syndicum veſtrum ita ſollicitè iam diu mecum agere volueritis Ampliſſimo veſtro nomine, vt ſi ſcripto ſuccurrere poſſim periclitanti (à ſeminibus quibuſdam peſtiferis, quæ iam ſpargi per populum cœperunt) Reipublicæ veſtræ, id veſtrâ causâ velim? At quid ego non velim veſtrâ causâ? qui non exigua beneficia à vobis accepi. Quare non vt volui, ſed vt potui, omni diligentiâ, quod petieratis feci. Animum verò mihi addidit in dulciſſimam patriam amor: incitauit, vel potiùs impulit me graue mox futurum à diro hoc malo, ni debelletur, periculum. Quare non eſt quod quis mihi obiiciat, Machinas me iam adferre poſt bellum: eſt enim ea vis huius contagij (cuius ſemine fœta iam magna Europæ pars) vt ſi nec Summo fauente Numine (cùm plerumque vltra remedia hoc ſe efferat malum, vindice quaſi manu S. Dei impulſum: quis ei reſiſtet, quis par? homines humus ſumus) hyberno algore, nec præcellentibus remediis extinguatur, metus ſit, ne mox reuiuiſcente anni calore, in immenſam vaſtitatem peſtifer hic fœtus exiliat. Quare non dubito, viri Ampliſſimi, quin noſtra hæc voluntas ſit grata vobis futura. Maior eſt, fateor, in me veſtra beneficentia, quàm cui vel minima parte, huius munuſculi literarij tenuitas poſſit reſpondere: ſed maius etiam eſt veſtrum erga literas literatóſque ſtudium, quàm vt id vobis ingratum eſſe poſſit, quod Reipublicæ veſtræ conſecratur.* DEVS OPT. MAX. *Amplitudinem veſtram ad Reipublicæ tutelam tueatur incolumem. Ex Academia veſtra Leyda in Batauis.* ANNO CIↃ. IↃ. C.

CAPVT PRIMVM.

PESTEM omnium morborum eſſe grauiſſimum.

Qualis ſit morbus. PESTE nullus morbus eſt pernicioſior nec grauior; hæc enim breui dolorum cruciatu, vel virium proſtratu horribilem calamitatem edit. Romæ quo tempore obiit Camillus, quotidie decem millia eo tempore in vrbe interibant. Et ſub Veſpaſiano ſubque Commodo Imperatore duo milia quotidie abripiebantur. Sub Leone Iſaurio trecenta hominum milia Conſtantinopoli à peſte obiere. Platina author eſt ſub Benedicto octauo plures peſte abreptos fuiſſe, quàm ſuperfuiſſe viuos. Iacobus à Partibus ſcribit, anno ſalutis milleſimo trecenteſimo quadrageſimo quinto, dimidiam hominum partem extinctam fuiſſe: durauit ea calamitas quinquennium. Anno milleſimo quingenteſimo octauo, tertia hominum pars interiit. Neſcio an vnquam, à Pharaonis tempore, in vlla prouincia maior fuerit illâ quam expertus eſt Rex Dauid, *Samuelis cap. vltimo.* ſummo Numine irritato à temerario eius cenſu militari. Calamitoſiſſimam etiam peſtem deſcribit Thucydides, *Lib. 2.* quâ nulla horribilior & ſæuior vllis aliis temporibus in mundo graſſata eſſe legitur. Euenit hæc anno ſecundo Peloponeſiaci, ſicut in verſu oraculi prædictum fuerat; ἥξει δωριακὸς πόλεμος, ϗ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ. Vbi cum dubitatum eſſet λοιμὸς ne, an λιμὸς

pronunciatum

pronunciatum ab oraculo eſſet ; euentus oſtendit vtrumque malum deſignatum eſſe. Huius grauiſſimæ Peſtis meminit Galenus libro De theriaca ad Pisonem, & etiam Lucretius in fine libri ſexti De natura, & Manilius in fine libri primi. quin & ipſe Virgilius libro quarto Georgicôn, vbi de apibus ; & Ouidius libro ſeptimo Metamorphoſeos. Nicephorus prodidit ſimilem luem tempore Iuſtiniani Cæſaris magnam partem orbis terrarum peruagatam eſſe. Ni breuitati hîc ſtuderem, quàm plurima ſæuæ ac fœdæ huius furiæ exempla referre poſſem: quare cùm non hiſtoriam, ſed morbi naturam ac eius à nobis propulſionem ſcribere animus ſit, ab exemplis ſuperſedeamus.

17. Lib. 17. Euagrius Eccleſiaſ. hiſtori. cap. 28. Procopius lib. 2. De bello Perſico ſub Iuſtiniano, Conſtantinopoli.

CAPVT II.

QVID ſit Peſtis.

LATINIS Peſtis, peſtilentia, Lucretio peſtilitas, Græcis λοιμὸς, non pro vnica re vſurpatur. Quare, ne cùm à nobis pro peculiari quodam morbo accipitur, dumque de eo diſſerimus, à Lectore pro alia re intelligatur, breuiter dicam quid hac voce ſignificetur, ac quid nos eâ notemus. Peſtis interdum aëris corruptelam denotat: cùm is propriæ ſubſtantiæ ratione in vitio eſt, quòd plurima * miaſmata, vt Democritus dicebat, vel vt Hippocrates * πονηρὰ ἀπόκρισις, hoc eſt, excretio morbida vaporum permiſceatur aëri, ſoboles funeſtiſſimorum morborum. Quin interdum ſignificat morbum à tali aëris contaminatione natum. Vulgus verò Carbonem & bubonem, piperiſque ideâ ſparſa phymata vel puſtulas, peſtem appellat: quæ verè comites potiùs ſunt morbi, quàm morbus ipſe. Alij febrem peſtilentialem ipſam peſtem vocant. Quid igitur nos eam eſſe dicemus, & quid nobis vox ea ſignificabit? Peſtis, dico, eſt lues cordis ab aëre venenato, per ſpirationem vel immiſſionem illata: aut veneno intùs genito effecta: vnde diris ſymptomatis infeſta eſt, contagioſa, ac plurimis eodem tempore funeſta. Dixi Peſtem eſſe luem cordis. Lues appellatur affectio quæ plurimos homines affligit. Dixi in definitione, ab aëre venenato: nam fuligo quædam quæ cordi bellum indixit aërem occupat; eſtque ea ſenſibus incomperta, leptomeriâ peruadens omnia. Hinc eſt quòd peſtis à Philone Iudæo definiatur * ἀέρος θάνατον. Et quia horrenda vi crudelique inimicitia humanum genus proſequitur, propterea Marſilius Ficinus definiuit peſtem eſſe cum aëreo corpore draconem. Dixi præterea in eius definitione, Per ſpirationem vel immiſſionem illata: Nam vel aërem per nares & os ſorbemus, vel is ſuperficiem totam corporis ambiens, (in aëre enim ſumus) per cutis ſpiracula, dum eò terminantes arteriæ oſcula ſua aperiant, corpus inuadit, ac ſui contagem cordi cæteriſque partibus infundit. Ita contagione ſoloque contactu nonnunquam irrepit peſtis, minimè corrupto aëre. Dixi, aut veneno intùs genito, effecta: Duplex eſt enim focus peſtis, aër, & fœdus corporis humani ſuccus. Dum enim per famem corrupta alimenta ingeruntur, quale eſt triticum ſitu obſeſſum, aut putrefactæ carnes, fit, vt ſucci noſtri corporis in venenatam prauitatem degenerent. Reliqua quæ in definitione, ne quid bis, iam, vbi de cauſis, pleniùs explicabimus.

** Hoc eſt, inquinamenta.*
** Aphrodiſæus appellat λοιμικὴν ἀπόῤῥοιαν.*
Definitio, & eius explicatio.
Libro De mundo.
** Hoc eſt, mors aeris.*

***

CAPVT III.

DE CAVSIS PESTIS.

CVNCTOS æquè inuadit hoc malum, ſanos ac ægros, dominos & ſeruos, reges ac laniones. Peſtis enim ex cauſis non peruulgatis naſcitur, eſtque alta putredine venenataque qualitate funeſta. Theologia veriſſimè ad Summum rerum creatorem, tanquam cauſam primam, hanc calamitatem referunt, dum ſuæ Iuſtitiæ iura exequitur. Hoc etiam Ethnici nouere. nam in bello Troiano narratur ab Apolline peſtem immiſſam fuiſſe Græcorum exercitui, ob filiam Chryſis ſtupratam. Ibi Podalirius & Machaon parum arte poſſunt: ſed ſacrificio numen placatur. Magi aſcripſere hanc calamitatem Dæmonibus inter homines humana ſpecie verſantibus, quos oppida inquinare exſtimabant: qui, lapidatione à populo obruti, peſtem auertebant. Ita Appollonius Tyanæus ab Epheſo, Pythagoras à Thurio & Metaponto expulerunt peſtem. Quin Magi victimis peſtem profligabant. has enim mari iniiciebant, ac clamabant, Neptune hæc piacula pro nobis ſunto. Referunt hiſtorici, non admodum eſſe quòd tale quid Romæ euenerit. Demetrius quidam Græcus Lacon taurum magicis carminibus cicurem redditum, tenui filo ad cornu religato trahebat. Erat autem integrum illud cornu cui filum innexum erat: aliud verò cornu medium reſecuerat. Ita ille taurum ad amphitheatrum duxit, & Peſti deæ illum mactauit; peſtis poſteà mitiùs affligere multitudinem videbatur. Ita olim Romam vectus anguis ex Epidauro, qui videbatur vrbem toto triennio peſte obſeſſam liberaſſe. Verùm hæc, vt norunt prudentes, noctuæ ſunt Satanæ ad aucupia animarum. Quanto ſatius foret diuinum numen precibus placare, ac ita peſtem reppellere! Nam Deus Optimus Maximus peſte, noſtra ſcelera interdum vlciſcitur. teſtis eſt Ezechiel, qui ex ore Dei comminatur populi tertiam partem peſte ac fame caſuram eſſe. Nec ſummo numini opus eſt ad hanc luem naturalibus cauſis, quas ſecundas appellamus. Plerumque tamen Deus cauſis paratis vtitur ad aëris corporumque corruptelam. Hæ autem cauſæ duplices nobis videntur, vel corruptela aëris, vel ſuccorum noſtri corporis in venenatam vim abductio. Aër autem bifariam in corruptelam abit, vt cùm propriæ ſubſtantiæ ratione in vitio eſt, vel cùm temperies eius violatur. Propriæ ſubſtantiæ ratione cùm in vitio eſt, tunc latè ſe mortifera hæc vis fundit, plurimoſque homines proſternere ſolet, nam venenoſus tunc aër euadit. Inter cunctas, hæc grauiſſima eſt peſtis. Scribunt Aſtrologi talem maximè contaminationem aëri inferri à congreſſu Saturni & Martis ſub ſigno Geminorum vel Virginis, ſi acceſſerit eclipſis, triumphante planeta Marte. Deinde aër internecinum hominibus venenum contrahit ex humanis cadaueribus ab inedia cadentibus. Vel cùm paludoſa loca aut Charoneæ ſcrobes infuderint aëri miaſmata vel inquinamenta graui veneno obſita: nam aër viſceribus terræ conceptus, ibique putreſcens, cùm erumpit, hæc afflare aëri noſtro ſolet. Et cùm à prælijs cadauera humana à Sole in tabum diffluunt; nam fœda inde corpuſcula per aërem vagantia à nobis hauriuntur vnà cum aëre; vnde Lucanus,

Corpora tum ſoluit tabes, & digerit artus:
Traxit iners Cœlum fluida contagia peſtis
Obſcuram in nubem.

Quædam natura ſoli etiam hominibus aduerſa eſt; ita Sardina aduenis calamitoſa eſſe dicitur, & inſula

1 Regum, vltimo.
Ethnid.
Magi.
Romæ nuper quid actum.
Cap. 5.
Cauſarum diuiſio.
Ferociſſima quæ peſtis.

nuper ab Argonautis Hollandis occupata, quam Principis vocant, plurimis interitum attulit. quin pauci impunè noſtram Zelandiam Mariorum videtunt. Interdum euenit vt piſces in ſubterraneis antris moriantur exitu intercepto, ibique putreſcant: mox ſi terræ motu erupetit fœda hæc aura, peſtem inferre prouinciæ illi ſolebat. Cùm in Italia eſſem, Ferraria oppidum violento terræ motu diu quaſſata fuit; mox erupit Sulphureus fons, qui ardentem aquam piſcibus plenam effundebat: his peſtis ſe ſociam dedit. Talia contagia ſemel concepta, vel venti, vel homines in alios populos transferunt. Nam communis omnibus aër, illa venenata miaſmata excipit, vel interdum in vno cubiculo, vnave domo, platea, vel oppido. imò lintea & ſtragula contagium bibunt ab hominibus peſte tactis, & cùm incaluere, in alios venenum exilit; crebriùs tamen animâ ductâ quàm cutis ſpiraculis admittitur: nam peſte occupati aërem ſpirant contagioſum, vnaque cum exſpirant per ſenſibus incompertam euaporationem; hinc veſtes, ſtragulaque veneno occupantur, quæ tacta ac incaleſcentia in alios ſerpunt. Faciliùs tamen hoc venenum vnà cum aëre ſorbetur, ac per pulmones in cor ingreditur. Hoc itaque primum peſtis genus eſt inter cuncta funeſtiſſimum.

Secunda peſtis. Secundam peſtis cauſam diximus eſſe, cùm temperies violatur. hæc rarò ita ſæuit vt illa prior. Violatur autem aëris temperies, cùm ὥραι non ὡραίως eueniunt: hoc eſt, cùm tempeſtates non tempeſtiuè ſibi mutuò ſuccedunt, vt cùm Autumnus non in hyemem, ſed in Ver abire videtur; vel ſi præter naturæ legem in anni ſingula tempora inciderint inſignes mutationes frigoris, madoris, aut æſtus. Talis, Hippocratis æuo, aëris æſtiui conſtitutio fuit in Cranone, qua continenter rapidis pluebat aquis, cum dominatu Auſtri, vnde cuti ſubnaſcebantur ichores & puſtulæ, mox carbunculi. Hæc itaque cauſa peſtis adeſt, cum aër toto ferè anno humerà oebulis aut pluuiis: ſique tunc hyems ſuam algioſam vim non exſeruerit, & ſi Ver tepeat, æſtasque incaluerit, ventorum cum ſilentio, in auſtrina conſtitutione obſcura ac tepida: nam talis mador in humorum prouentum luxuriat, & calor ad putredinis promotionem facit, quam aëris tranquillitas auget, vnde interna ſuccorum putredo. Si itaque ſumma hæc fuerint, inde peſtis ſurgere poterit, quæ etiam contagio ſerpet; alioqui communes alios proferet morbos, ac febres putridas. Hæc aëris labes ſæpiùs peſtiferas quàm veras peſtes proferre ſolet.

Tertia peſtis. Tertium genus peſtis naſci diximus ex ſuccorum noſtri corporis in venenatam vim abductione Pernicioſum hunc ſuccum colligit noſtrum corpus ex corruptela nutricatus, maximè verò cùm aër extra lineam ſuæ temperiei abeptus, hos validiore prauaque putredine contaminat. Nutricatus in hanc corruptelam promptus eſt ex frumento vel leguminibus rubigine vel mucore vitiatis, vel ex potu putrido aut veneno deprauato. quod euenit Athenienſibus in bello Peloponeſiaco, ab hoſte infectis puteis. Et ininterdum cùm præ inedia eduntur ignotæ radices & herbæ, quod militi Cæſaris euenit apud Lucanum,

——— Cernit miſerabile vulgus
In pecudum cecidiſſe cibos, & carpere dumos,
Et foliis ſpoliare nemus, lethumque minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas.

Hæ ſunt omnes ac ſingulæ cauſæ peſtis, & ex his conſociatis cauſis binis, aut ternis ſimul pronaſci peſtis poterit Et quæque harum contagio ſerpit per hominum corpora. Sed obſcura res eſt natura contagij: quare quid id ſit videamus, & quo modo efficiatur. *Contagium quid, & quo modo fiat.* Non facilè inuenias nomen Contagij apud antiquos authores phyſicos & medicos. Vnus Hippocrates libro De flatibus id notaſſe videtur, μιασμάτων, hoc eſt, inquinamentorum nomine. Thucydides, Alexander Aphrodiſæus, & Ariſtoteles, videntur voce ἅπτεσθαι, quod eſt tangere, vti. *7. Problem. 2.* Apud hiſtoricos & poëtas inuenias contagium, contagem, contagionem, & contactum. Nullus tamen veterum ſcripſit quid illud ſit. *Quid ſit contagium.* Fracaſtorius ſolus hanc glaciem primus ſcidit; ac demonſtrauit hoc nihil aliud eſſe quàm qualitatem prauam quæ ab vno corpore in aliud transfertur. Hæc verò qualitas eſt pernicioſa, vel non pernicioſa In peſte, eſt pernicioſa hæc qualitas. *Quomodo fiat.* Fit autem talium morborum tranſlatio per contactum ob ſpiritus, vel ob contactum per humores. Ob ſpiritus, vt in illis morbis qui primò ſpiritus coïnquinant, qui deinde eadem pernicie humores aſpergunt. Ita Lippitudo aliorum oculos inficit ab inquinatis ſpiritibus; ita etiam peſtis ſpiritali veneno efferа eſt Hinc eſt quòd ſubitaneo metu peſtis perculſi, eam in ſe facilè proliciant: ſpiritale enim venenum facilè (intrò confertim reuocatis ſpiritibus ad cor) ſyntimoriâ quadam ſe vitalibus ſpiritibus conſociat. Humores etiam contactu aliena corpora peruadunt, ſi ſuperficiem corporis occupauerint, & ſi fuerint lenti & viſcidi. In peſte verò occupatis hominibus ſpiritus omnes inquinari ſunt veneno. Refert Thucydides magnæ illius peſtis tempore, nullos bis peſte afflictos fuiſſe, puto cauſam eſſe quòd is humor qui facilè peſtem concipit, totus euacuetur in illo morbo.

CAPVT IV.

De Signis *Differentium cauſarum.*

Signa quibus noſcimus quãlibet peſtis ſpeciem, quãque ſingulis ſit proprium.

Hactenus de natura peſtis, iam de notis quibus quæuis ſpecies peſtis notari poſſit, agamus. Ab aëre inualuiſſe peſtem nota eſt, quod ea quamplurimis communis ſit, nam omnes eodem fruimur aëre. Præterea quòd ſuſque deque eodem tempore occupet tam eos qui accurata, quàm qui vulgari diæta vtuntur, viros & mulieres, ſenes & pueros, tam qui carnibus quàm qui piſcibus vtuntur, tam qui in exercitiis quàm qui in ocio vitam agunt, nobiles & ignobiles trahit. Quid enim eximeret quenquam ab hac pernicie? nam exilia miaſmata vel atomi exiliunt in aërem à venenata putredine illa rarе, quæ ſemeotem agunt per contagia, raptimque peruadunt corpora, ſpiritibusque veneno expugnatis enecant. Hinc fit quòd ſæpe vbi in morbis peſtiferis exiguæ notæ putredinis appàrent, homines citiùs moriantur, quàm vbi prægrandia ſymptomata affligunt. Hoc eſt, quod affirmat Galenus, vbi ait, talem vim peſti ineſſe qualis in deleteriis medicamentis ineſt. Ita arca in Babylone reperta in templo Apollinis, miræ vetuſtatis, aſpirauit pernicioſiſſimum halitum, inde peſtis quæ vſque ad Parthos peruaſit. Idem euenit M. Veri ætate, vt ſcribit Ammianus Marcellinus. Hoc itaque primum peſtis genus ferociſſimum eſt, ac contagione ſæuum, adeò vt ilicò in multos eat, & primo vel ſecundo die quoſdam enecet, multos tertio vel quarto; plurimos quinto, ſexto, ſeptimo, vel octauo quod longiſſimum ferè. Et contagionis vis hîc maior eſt, & citius longiuſque vibrat ſua inquinamenta. Et fomitem inſerit ſtragulis, tignis, araneis, quæ ſemina hæc fouent diù. Cùm itaque hæc fœda aëris inquinamenta ſorbentur à pulmone vnà cum aëre, in cor traducuntur. Hinc fit vt vel ſpirituoſa, vel ſolida cordis pars occupetur venenata hac vi, ſi vel naturà vel ab vſu diетæ cor ita fictum ſit, vt hanc calamitatem facilè admittat, fitque tunc

Hectica

Hectica peſtilens. Hectica peſtilens in corde febris, cunctis pernicioſa primo quoque die. Hi non ſentiunt ſe febrire; nam eſt viciſſitudinis paroxyſmorum expers: pectus tamen æſtu flagrat, quamuis æger ipſe id neſciat; pulſus celeres, at imbecilles. Crebro ac magnum reſpirant. De preſſu cordis anxiè queruntur, ac vires ſuas frangi ſentiunt. Fœdam animam ſpirant, facies pallorem eryſipelatoden induit, vrina ſanorum hominum ideam præ ſe fert: caleſcunt, ac flammant donec moriantur. Si ſpirituoſas cordis partes inuaſerit, animo deficiunt, vomunt, vigilant, iactant ſe, vrina ſanorum, calor non vrit, ſine dolore, inopinato decedunt, etiam inter negocia, decem vel viginti horarum ſpacio. *Putrida peſtilens.* Sin in humores humidasque cordis partes ſerpit (quod fit cùm naturâ vel diætæ vitio huic lui obnoxiæ hæ partes fuerint) accedet Peſtilens febris putrida plurimis calamitoſa. Ipſe æger ſentit ſe febricitare: flagrant interna, foris non ita æſtuat. Talem Thucydides deſcribit peſtem. Imbecillis eſt pulſus, ſed non æquè ac in hectica peſtifera. Ineunte morbo ſoporoſi ſunt: deinde, ob acerrimam putredinis vim, vigiliæ vrgent: ac delirant: lingua ſcabra eſt, ſitis inexplebilis, ciborum faſtidium adeſt. Alui profluuiis colliquatiuis tentantur, ac vomituriunt. Vrinæ confuſæ, hypochondria tenduntur, ſudor fœtidus manat, ſanguis ſubſtillat. Hæc ſpecies carbunculos, bubonesque adfert. *Notatu dignum.* Vt rectè à non peſtiferis diſcrimines hos tumores, ſciendum carbunculum violaceum; furunculum, album caput habere. Bubo peſtilens in longum protendit aliquantulum acuminatum tergus, non ita qui peſtifer non eſt. Phrenitides etiam interdum & lethargos adducit. Et liuentes atrasque puſtulas adfert; & linguam nigram & ſcabram, ardorem in faucibus, ſingultum, & interdum hæmorrhagiam concitat. Nam vapor putridus cuncta viſcera fatigat, nam apothymia cunctis peſtibus iuncta eſt. Hoc primum genus peſtis in annos excurrit. Interdum enim trienniο vel quadriennio ſæuit, nonnunquam in decimum quintum annum perennat. Nicephorus refert quinquaginta duos annos duraſſe.

Signa ſecundæ peſtis. Secundum peſtis genus naſci diximus cùm aëris temperies violatur à tempeſtatibus non rectè ſeſe excipientibus, vel à natura ſua degenerantibus: vt cum tepidus madiduſque Auſter ſilentia ſpirat aura nebulas. Peſtilentiales potiùs febres quàm veram peſtem inferre ſolet, quamuis & mixtim hanc etiam: maximè ſi diu valideque hæc intemperies aërem obſederit, ſique acceſſerit praua victus ratio. Hæc aëris peruerſio fœcunda eſſe ſolet in fœdè putreſcentis pituitæ prouentum, vnde ægri in lethargum abripiuntur ilicò ineunte morbo. Cumque pituita hæc putris ventriculum fatiget, cordis dolorem concitat; & dorſum his dolet, & horrent; nec admodum ſitiunt, cùm fauces rigentur pituitæ madore: nec eſuriunt, at ranceſcunt ab eo delapſu. Mox vigiliæ dolorificæ vexant, cùm putrido humore caput repletur, alioqui lethargici iacent. Diarrhœæ & ſudores plurimi, nam ichoribus corpus circumfluit. Eryſipelate infeſtantur vere, æſtate, vel autumno. Sed illud eſt pepaſmi expers, locoque puris fundit ſaniem putridam, fœtidam, pallidam, quæ erodit ipſum vlcus, vt & nerui & oſſa decidant. In hac conſtitutione animalcula quæ ex putredine viuunt maximè abundant, vt muſcæ, araneæ: & carnes facilè tunc putreſcunt, cometæ flagrant. Hæc peſtis ſpecies, vt dixi, potiùs ad febrem peſtiferam, quàm ad veram peſtem pertinet: quamuis & veram peſtem proferat hæc cauſa aërea in quibuſdam corporibus: Nec in hoc cùm ſubnaſcitur, ac tertio genere, tanta eſt vis contagij, nec fomitem ita relinquunt, vt quod primum à nobis deſcriptum eſt. *Tertium genus peſtis.* Hoc ſecundum genus vno anno ſuam

hiſtoriam abſoluit. Tertium genus, quòd à corporis ſuccis prauis naſcitur, qui in venenum degenerant à putrido nutricatu, vt antè diximus, etiam contagioſum eſt & funeſtum, minùs tamen quàm priora duo genera. De hac cauſa etiam pronunciamus idem, quod de ſecundi generis diximus cauſis: nimirum cacochymiam, vt & aëris intemperiem, potiùs fœcundam eſſe in febrem peſtiferam, quàm in ipſam peſtem. Niſi tamen prauiſſima illa cacochymia à grauiſſimis cauſis concepta fuerit, vt ex cadauerum putreſcentium, aut tritici mucore obducti eſu: tunc ſanè loco febris peſtiferæ, ipſam peſtem inferet: maximè ſi grauis intemperies tunc aëris conſpirauerit. Illa enim duo conſociata peſtem facilè adferent. Ab hac ſpecie Vernali tempore plurimi intereunt. Conſociant ſe his vlcera carbunculi æmula, & depaſcentia, Eryſipelata cutis, ac phlegmones. Hæc peſtis anno ſalutis reparatæ 455. ſub Martiano Imperatore Orientis grauiſſimè ſæuiit. nam vehemens phlegmone primo biduo excæcabat, & tertio die tuſſis eos abripiebat. Præcipuè in hoc malo vexat ægros delirium ac vigiliæ: quin interdum ſopor, vt fuerit humor infectus. Vno vere & æſtate ſuum conficit plerumque curſum. Quacunque tamen harum trium ratione euenerit peſtis, contagio in alios ire ſolebat, & ab vno populo in alium deriuari: vt cùm aër infectus ventis in aliud clima effertur: vel cùm res peſtifero veneno infectæ importantur aliò. Sed prima ſpecies hac pernicioſa peruaſione præ cæteris atrox habetur. Præclarè Pindarus, *Pyth. γ.*

——— ϗ γειτόνων
πολλοὶ ἐπαῦρον, ἁμᾶ
δ' ἔφθαρεν πολλὰν τ' ὄρει πῦρ ἐξ ἑνὸς
σπέρματος ἐνθορὸν ἀΐστωσεν ὕλαν.

Hoc eſt, & ex vicinis multi participes fuerunt, ſimulque perierunt: ac velut ignis in monte, ex vno ſemine proſiliens, magnam vaſtauit ſiluam.

CAPVT V.

VNDE *noſcatur num quis peſte laboret.*

VIDEAMVS ergo ex quibus notis ſimpliciter peſtis, quatenus Peſtis, dignoſci poſſit. *PESTIS. Propria ſigna quibus noſcimus aliquem ex eâ laborare.* Cùm primùm hominem hoc malum inuadit, inconſtantes admodum notas habet. Nam quibuſdam cum tremore & frigore accedit, aliis cum calore: Plerumque obrepit cum capitis dolore, cordis tremore, nauſea, ac ſopore; eoque validiſſimo, vbi carbo erumpit. Spiritus ægrè exhalatur, inquietudo & anxietas adeſt, ſudores fœdi, conuulſio ab acri vapore. Hæc ſeorſim vel mixtim eueniunt. Non ſunt his fida magis inuadentis mali, ſigna. Quidam calorem faciei viridem ducunt, facies ſibi diſſimilis, oculi liuentes, alij æſtuant præcordiis, foris algent, quidam dormire non poſſunt. alij vomunt fœda. nonnulli animo linquuntur: laſſitudo adeſt. vinum poſtulant; pulſus interdum plenior, mox imbellis. Progrediente aliquantulum malo fauces apparent exuſtæ, lingua nigra, iactant ſe ægri, quamuis nec ipſi nec medici æſtum percipiant. Primùm tuſſa excernunt, dein fuſca, tandem nigra: hinc mors. Vrina ſanorum, vel tenuis aquoſa, vel turbida: dolent quidam à thorace ad clauiculam; vox rauca. Rarò ſine dolore capitis, qui dorſum peruadit, fit peſtis: adſunt iis vigiliæ vel ſopores, & cardialgia cum imbecillitate. Primarium autem peſtis ſignum eſt contagium, idque non ſimplex, ſed quo plurimi ſimul abripiuntur. Præterea bubones ponè aures & in ipſis ceruicibus, in axillis, vel in inguini-

bus. Carbunculus maximè in pectore. Puſtula pallida, liuida) vel nigra rubore cincta emicat. Nam vera peſtis non eſt ſine bubone vel anthrace, manifeſto vel occulto. In his inflammationibus rubor pallori miſcetur, niſi pituita in tali corpore circumfluat. Attamen in primo interdum genere peſtis, vbi ea grauiſſima adeſt, cùm ſpirituoſas & ſolidas cordis occupat partes, nullo tumore indicatur Quoſdam exanthemata purpurea ſecundo vel tertio die occupant, quidam cum ſtupore & amentia balbutiunt: hi fere tertio, quinto, vel ſeptimo die expirant. Peſtis tempore ſi partes corporis foris temperatæ ſunt, & præcordia ſi flagrant æſtu, ſignum eſt peſtis. Præterea ſi facies fuerit quadam ſui parte rubore tincta, in alia verò pallidior, & in alia ſi ſubnigreſcat quaſi inflammata, hoc eſt, Eryſipelatodes ſi fuerit, peſtis indicium eſt. *Signa Num mortuus quis ſit ex peſte.* Aliquem autem ex peſte obiiſſe argumento eſt naſi liuor, & aurium vnguiúmque liuor fœdior eſt, quàm in cæteris cadaueribus quæ nec veneno nec à peſte tacta fuere: & molleſcit putreſcitque fœdè cadauer ilicò: vel tumor erumpens. *Quid aërem contaminet, vt noſcas.* Expiratio autem morboſa occulta, quæ aërem corrumpit virulenta vi, vnde ſit, denunciant animalia quæ ſedes ſuas mutant; vel in iis ſi hæreant, moriuntur. Si verò nec talis occulta expiratio, nec aliqua euidens cauſa, vt fames, cadauera putrida, & talia adſint, ſine dubio erit à contagio aliunde illata, ac aduena regioni vel oppido.

CAPVT VI.

De Indicationibvs *curatiuis.*

Indicationes curatiuæ. IAm ex natura huius morbi deprehenſa adferamus certos ſcopos ad quos collineandum in euratione, vt ſciamus quidnam hîc agendum ſit. Hic ſanè morbus cùm ſit omnium morborum funeſtiſſimus ac perperacutus, ilicò indicat remediandum eſſe, antequam humor qui peſtiferum iam venenum concepit tumefiat; tunc enim ex paucis multa, vt loquitur Thucydides. Nec vllus hîc ignauiæ locus: ſi enim non profuit remedium, conclamatum eſt. Morbus enim hic nullas præbet induciás, ſed cum ſumma Simptomatum vi, celeriter ſuam abſoluit hiſtoriam ad vitam vel ad mortem. Quare ſemper in ore habeo, nihil peſtilentius eſſe in peſte, quàm plurima non efficacia habere remedia. Quare antequam prodierint tumores, quod ſæpius fit poſt triduum vel quatriduum, ſuccurrendum erit. Nam cùm peſtis aliquantulum proſerpſit, reſpuit omne remedium. Peſtifero tempore quam primùm caput cunctáque membra grauantur, ſimul cum febre, ilico ſuccurre. Quid agas? Natura huius morbi ſuadet vt ante omnia, aptiſſima antidota præſcribamus quibus venenata hæc pernicies extinguatur. Ratio enim medica iubet vt cum illo, à quo maximum vitæ periculum imminet, ilicò fortitérque pugnemus. Cùm enim hîc cor affectum ſit venenata labe, indéque neceſſariò id debile ſit, euacuationes ferre nequit: quare à venæ ſectione ac pharmacia ſuperſedendum; ſoliſque his vtendum quibus cor erigitur, ac venenata qualitas debellatur. Interim tamen non prohibeo vt non euacuantibus remediis æſtus febrilis temperetur: putredo arceatur, fuligines excludantur, infarctu viſcera liberentur, ſenſim copia ſuccorum abſcindatur. Hæc libro à nobis De febribus edito, vbi de peſtilenti egimus febre, prolixè proſequuti ſumus.

CAPVT VII.

De Prognosi, *num æger euadet vel non.*

Prognoſis. SEd antequàm ad curationem veniamus, videamus quænam peſtis curari poſſit. Omnis ſanè peſtis naturà ſua funeſta eſt, nullúſque morbus hac fallacibus notis inſidioſior: in facie ſalutem, in tergo funus gerit, vera medico-maſtix: nam emergunt rari nantes in gurgite vaſto. Etenim tanta vis eſt interdum huius veneni, vt quæque ambitioſa etiam principum remedia contemnat. Deus eſt qui immittit, quis eximet? Eſt peracutus hic morbus: propterea ſcriptum eſt à Thucydide, ſeptimo vel octauo die hos interiiſſe; ſæpiùs nonum diem non attingunt. Quin decem vel viginti horarum ſpacio quædam peſtis ſuum curſum peragit: nam peſtiferum hoc virus, vires calidúmque natiuum ac vitales ſpiritus qui in corde habitant ita eneruat, vt ilico ita debelletur, vt non poſſit reſiſtere virulentiæ. Hi minùs periclitantur, qui antidorum potum non euomunt. Tumores magni ſi excludantur procul à corde in partem capacem, ſique inde febris ac dira ſymptomata miteſcant, ſicque pepaſmi capaces fuerint, nec in corruptelam abeant, ſique corpus totum à ſudore madeat, bono eſt. Sin verò recurrant tumores vnde excurrerant, hoc eſt ad cor ſi palindromen fecerint: vel ſi ferro inciſa inflammata pars, fiat liuida & ſicca, funeſtum. Si ex carbunculis apertis non erumpit pus ſanioſum, ſed veluti quædam ſpuma, calamitoſum. Circa fauces qui effloreſcit carbo vel inflammatio, citra morte eſt funeſtus. Præſtat vt ilico papulæ ac tumores erumpant: & vt bubones plures erumpant; argumento eſt Crito. Bubo quanto minor, eò periculoſior. Ex carbunculis peſſimus eſt nigricans puſtulâ, & durâ, qui non facilè aperit ſe: minores maiuſculis ſunt peiores. Pernicioſi carbunculi qui guttur, pectus, ac qui ventriculi regionem poſſident. Carbunculi multi paucis ſunt magis funeſti: at bubones pauci ſunt magis calamitoſi quàm plures. Bubones ſi ſponte euaneſcant ſubitò, in cor rapi venenum argumentum eſt, ac mortem in procinctu eſſe. Si conſociàrit ſe phrenitis aut Iecoris inflammatio, mortale. Puſtulæ ante criticum diem efflореſcentes, ſi ilicò in liuorem abeant, lethale. Qui nigra vomunt vel aluo fundunt, moriuntur. Fœtor excrementorum qualiumcumque malum. Facies ſui diſſimilis vel ex purpura atreſcens ſi fuerit, mors iam iam aderit. Si extremæ partes algent, internæ verò ab æſtu flagrentur, malum. Hæmorrhagia ex ore, naribus, aluo, veſica, ſi ineunte morbo oborta fuerit, funeſtiſſimum: nam vix tertium diem attingunt. Mens ſi ſemper turbida ſtupeat, cum quadam balbutie, tertio, quinto, vel ſeptimo die hi ferè moriuntur. Soporoſi, moriuntur. Eunti morbo ſi ſuperuenerit tremor cordis vel ſyncope, lethale. Morientibus pulſus formicat inæqualiter, extrema frigent, pectus & facies frigido ſudore perfunditur cum animi deliquio. Si venter turget, inquit Rhaſes, cum mœrore ægri, mortem in propinquo eſſe denunciat. Obſeruaui hos obiiſſe, quibus quinto die ſanguine ſtillabant nares. Quibus oboritur eryſipelas quod ſaniem putridam eructat, quódque vnà partem excedit, plerumque euadunt, à principibus partibus auerſo veneno. Ita hi quibus diarrhœâ aluus fertur, aut qui Ictericam vrinam fundunt, non ita moriuntur. at ſyntexis praua eſt: ita lienteria & dyſenteria. nam aluus plurimos delet. Exanthemata

plura

plura ſunt potiora paucis. Puſtulæ omnes ſunt ſuſpectæ quæ laſſitudinem adferunt. Vrinam plurimam fundunt interdum ſymptomaticè, ſyntexeos vi; ita & ſudores. Non ſemper peſtis à Meridie in Occidentem ſe effundit, ſed quò eunt venti at hominum commercia, eò perferri ſolet. quamuis Auſter ad hoc malum ſit fæcundiſſimus. Plurimi pueri, ſenes, ac mulieres moriuntur ſeneſcente Luna, ac ea conticeſcente: nam corpora tunc plus excrementorum generant, nec tunc menſes fœminis fluunt. At iuuenes ac ſucci pleni homines, plena Luna maximè moriuntur: nam ſucci corporis tunc maximè mouentur & iactantur, vt eluter in æſtuoſi maris fluctibus reciproci. Recens verò Luna mitior ac lætior eſt. Senes, inquit Plinius, ſemper putatum eſt minùs à peſte tentari. nec piſces, dicit Ariſtoteles, à peſte infeſtantur. Virgines nubiles à peſte infectæ, fere commoriuntur. Cùm aliæ ægritudines incipiunt graſſari, tunc peſtis deſinit. Ineunte Autumno maximè contagia ſerpere ſolebant: nam eo tempore effœta natura corporum languet, exhauſta à præcedentis æſtatis ardore, ac iam vſu fructuum fugacium putredinis ſemina ingerunt corpora. ſtricto à frigore hyberno extoguitur. Cacochymia obſeſſi faciliùs à peſte inuaduntur: argumento ſunt puerperæ & carnibus omnium ſe infarcientes, ac in immunditia degentes, nam hi propè ad putredinem accedunt. Quicunque corde ſunt calidiore, naturâ vel diætâ, ob auctam reſpirandi neceſſitatem, ſunt peſti obnoxij.

3 De hiſt. Animal.

Quo tempore maximè ſæuiat.

CAPVT VIII.

Peſtis quo modo ſit cauenda vel auertenda.

PESTIS à b irato quia immittitur Deo, ille ſolus precibus placatus illam auertere poteſt. Sed & Deus laudari vult in conditis à ſe auxiliis: non enim fruſtrà medicinam fecit. Omnes ſciunt nihil tutius eſſe, Citò, Longè, Tardè. quare de his non ago. In primis quiſque ita corpus ſuum comparatum habeat, vt quantum fieri poteſt quàm longiſſime à putredine abſit; efficiens enim cauſa vix agit niſi in rem paratam. In primis vita homines peſte imbutos, nam expirant ore totoque corpore venenatum halitum: facileque conſanguinei ſuos afficiunt, vt etiam alios cum quibus eſt naturæ quædam ſimilitudo & ſympathia. Cor à calore tuebimur, corpus purum reddemus, obſtructio & cruditas abſit, & antidotis robur affletur. Sol ardens vitetur. Peſti itaque in primis parata materia è corpore excludatur, & corporis intemperies caſtigetur: vt ſi cor nimium incaluit. Nam omne ſtudium adeſſe debet, vt robore quodam cor veneno refragetur. Aër ſiccior reddatur ſuaueolentibus. Tegula ab igne exardeſcens perfundatur acero, vt per totam domum is vapor fundatur: fuge hominum frequentiam, at plateas anguſtas vita; & nares inunge theriacâ cum ſucco Rutæ. Pomum ita fiat: accipe ladani, ſtyracis, beniouini, ſingulas ſemuncias, ſuccini drachmas duas, ſantali odorati, & roſarum rubrarum, cuiuſque drachmam: aſperge aqua Roſata, in qua ſit parum gummi tragacanthi: miſce in mortario, adde olei cinnamomi & caryophyllorum, cuiuſque grana quinque, macis parum, ambræ, moſci, ſingulorum grana quatuor. Si malum à contagione ſit illatum, arce aduenas: domus infecta de die claudatur. Veneti infectos relegant ad inſulam Lazaretum dictam. Foco aſſide ex querno vel abiegno ligno facto, vel ex picea aut Iunipero, vel pino. Æſtate verò violis, nymphæâ, roſis pauimentum ſternatur. Rutæ ſucco adde caphuram & crocum: ex ſpongia odoretur. Frigidiore tempore redoleat aër lauendulam, ladanum, aurantia mala, terebinthinam, cortices pomorum, roſmarinum, caryophyllos; auiculis cypriis fumus excitetur, & veſtes ſuffiantur: quæ etiam ſæpe mutentur; ita ex iuniperi baccis fit halitus. Et quæ herba ſuauem odorem refert, domui inferatur, thymbra, menta, pulegium, maiorana, ſaluia, crocum, ſantala, caphura, beniouinum. Igne domus optimè à lue putrida expiatur: hoc enim nihil meliùs aëris putredinem caſtigat. Eo vtemur, fœtido, caliginoſo ac frigido cælo. Quin & calido cælo confert etiam ignis ratione ſeminum putridorum ac peſtilentium, vt ea conſumantur. verùm tunc ilicò pòſt refrigeretur aſperſâ poſcâ, vel linteis à madentibus, pampinis, ſalice, iuncis, foliis quercinis, nymphææ, lactucæ, violariæ, myrti, cotoneæ mali foliis, & roſis. Fit etiam ſuffitus ex ſuccino, myrrha, thure, croco, maſtice, beniouino. lintea ſpirent iucundum odorem: & veſtes purga lucidâ flammâ ex querno vel iunipetino ligno, & ſuffiatur aceti fumo. Sereno cœlo feneſtras aperi ea parte qua venenum non venit. Exi Sole emicante. Os ab alloquente ſit auerſum, ventoque ſecundo, non aduerſo, alloquium fiat cum his qui in ſuſpicionem veniunt. Domus à fœtore vindicari debet. vita cœmiteria, & arctius hominum conſortium vita. Pomum citrium manu geratur ac odoretur. Vel ſpongiola madeſcat ab aquæ roſatæ partibus duabus, vini maluatici vna, aceti dimidia; adde quid muſci, & naribus admoue. Accipe acetum roſatum, aquam roſaceam, & vinum album; adde modicum Zedoariæ, vel corticum citrij: ex hoc ſæpe parum bibe, laua eo manus & faties, & totum corpus eo frica manè & veſperi tepidè; & ex ſpongia odoretur: præſtans hoc eſt ad auertendam peſtem. Caue tibi circa nouilunium & plenilunium; tunc enim fortiter aëreum venenum mouetur. Vis aliquid ſecretioris in natura? caue tibi cùm ſingulis menſibus Luna venit ad eum locum cœli, in quo erat Saturnus cùm naſcereris. idem de Marte dictum puta. Topazium collo appenſum, vel ore ſi ſugatur, aue runcat hanc luem. Æſtate naribus admoue aquam roſatam caphuratam, & ſantalis imbutam. Faciem & manus ablue ſæpe odorâ aquâ. Domus excipiat vaporem aceti & aquæ roſatæ, in quibus ſuccinum coxit: manus & facies etiam eâ madeſcant. Rutam manu gere, & zedoariam ore, cùm exibis vel parum theriacæ infer ſuperno labro, quo ſenſim in gulam veniat eius vis. Medicus comis ſit ac affabilis, ſpem ſalutis præbeat: at non diu hæreat apud ægrum. antequam accedas, cubiculum conuerratur, ſolum poſcâ irroretur, auerſâ facie colloquiuda, non propè. iube vt æger conditi quid ſumat, vel os colluat, aquâ roſatâ vel aceto veſtes inficiat. Si quis aërem mutare velit, ea mutatio fiat ad aquoſum ſolum, & cœlum craſſius, cùm aëris vitium mali cauſam dedit: nam is aër tutior eſt ob frigiditatem & denſitatem. Veſtes ſint texiæ preſſiùs, vt ſericeæ: nam ſunt expertes pilorum, & vndulatæ, omnéſque quæ glabræ ſunt, vt & coria. His enim tenaciùs non hæret malum. Pelliceas abiice veſtes. Induſia & ſubuculæ ſæpe mutentur. Apud veſtes ponantur roſæ, violæ, ſantala, cum caphura. Hyeme iride aſpergantur, & violaceo puluere; vel cyprio. ſuaui ſuffitu aromatum perfundantur veſtes ex myrrha, ſtyrace, ladano. Quantum ad exercitia ſubeunda, hîc plus quieti quàm exercitio eſt dandum: nam cuncta vitare debemus quæ cor in calorem abripere poſſunt. Dum enim reſpirandi augetur neceſſitas, faciliùs aër contaminatus

Quæ ad aerē ſpectant.

Cautio.

Secretum

Medicus.

Veſtes.

Exercitia

contaminatus inuadit cor. quod tunc auidiùs in ſe rapit. *2. De natura humana 10.* Hinc eſt quòd Hippocrates, vbi aër in vitio eſt, tenuem diætam commendet, ne, dicit, opus ſit crebrò ac multum reſpirare. Vita ergo hoc exercitium, vbi aër eſt infectus, quod cogit in crebram reſpirationem. Minùs ſe exerceat à meridie ad veſperam: hoc enim tempore maximè ſemina ſua effundit contagium. Locus exercitio dicatus ſit purus ab omni ſuſpicione contagij: nam corpore patente faciliùs ſubiret malum. *Cibus.* Cibi vitentur qui in locis infectis nati vel ſeruati fuere. Sint cibi boni ſucci, qui facilè coquuntur, quique ægrè putreſcunt. Bilioſi abſtineant ab alliis, ſinapi, multis aromatibus, melle, vino valido. Fames & ſitis abſint. Condiant hi cibos acetoſa, citriis, aceto, agreſta, granatis malis. Panis fiat ex tritico enato in loco qui peſte non eſt contaminatus. Carne veſcemur veruecina, vitulina, cuniculorum, quorum caro conditur omphacio, croco, & cinnamomo; gallinæ. Vtantur elixis qui natura calent ac ſqualent. Non ſe impleant cibis. Piſces bonū frigidiorem ſanguinem gignunt: quare hîc laudantur; & hi non laborant vnquam peſte, & maximè marini ſunt tuti. Piſces ſint hi qui carnem friabilem habent, ut aſelli, bugloſſi, paſſeres, rhombi, lupi, erythrini, auratæ, gobiones, merulæ, mullus barbatus. cancri: para cum aceto, ſucco aranciorum, vel acetoſæ. Oua gallinarum, oxygala. Caricæ, paſſulæ, medica mala in prima menſa his, quibus feruet ventriculus: in ſecunda his, quibus alget ſtomachus, pyra cocta & poma. Coriandrum aceto maceratum. Olus ex acetoſa, & beta cum aceto, & butyro, adde boraginem, lactucam, ſpinachiam. Rapum, paſtinaca, allium parcâ manu ſumptum, meliſſa, puls auenata, hordeata. Citrij mali ſucco aſperge cibos. Cappares probantur. Hyeme roſmarinum incoquatur cibis, & hyſſopus, thymus, maiorana, meliſſa: aceti, acetoſę, & agreſtę maximus ſit vſus: adde parum cinnamomi & croci. Pituitoſi caueant à multa lactuca, perſicis, ac fructibus crudis: nec potent aquam multam. Melancholici vitent ſale vel fumo induratá carnem, braſſicam, vinum auſterum. Pituitoſi incoquant cibis piper craſſo modo contuſum. Sed qui ſunt impuro corpore, vt virgines quædam, valdè læduntur aromatum vſu. Curioſi in aquæ cenſu eſſe debemus, *Potus.* nihil ferè ſine ea corpori ingeritur. Vbi peſtis ab aëre venit, pluuialis aqua damnoſa erit: præſtantior erit tunc altiſſimi putei aqua. Hydropotæ cruſtam panis vſtulatam aquæ immergant. Tenue vinum & ceruiſia tenuis in menſam vnà veniant. Citria mala ceruiſię immittantur, vel abſinthium cum radicibus cichorij. Si ſitis premit, aquæ immiſce conſeruam roſarum vel acetoſę; hanc bibe. Nimia potus, vt & cibi, ingeſtio cauenda: nam id maximè corpus tuetur à peſte, ſi vacuum ſit excrementis, optiméque ſi ſit perſpirabile: nam peſtis ſummum ius ſibi vendicat in intemperantes. Quare parciore manu paſtum inibimus quàm aliàs ſolebamus. Nec tamen laudo vt quis ſuoſe genio defraudet: id enim corpus eſſet eneruare, ac ſpiritibus exhauſtum peſtifero incurſui exponere. *Extrementa. Aluus.* Ciborum varietas damnoſa eſt. Mundiciei ſtudium adſit. Sit ſemper aluus memor ſui officij, quare pilulis peſtilentialibus per horam ante cœnam vel prandium ſumptis admoneatur aluus ſui officij. *Pilulæ peſtilentiales noſtræ.* Hæ hoc modo optimè finguntur, Accipe aloës zocotorinę ſemunciam, myrrhę drachmas duas, croci ſcriptulum vnum, ammoniaci drachmas duas, caphuræ ſcriptulum: confice cum vino aromatico. Sumantur ex cochleari cum ſyrupo de citreis, vel de violis. Aloë corpora munda facit: myrrha putredinem arcet, crocum ſpiritus viuificat: caphura refrigerat. ſingulis ſeptimanis vnius drachmæ pondus ſumatur: fiant igitur ex vna drachma pilulæ nouem. Si metus ſit ne aluus inde ſe præcipitet in fluxum, inuolue eas in puluere boli: ſi ſtomachus inde doleat, adde quid maſticis. Si abhorret à pilulis, Accipe ſcordij, agrimoniæ, abſinthij Romani, cuiuſque manipulos duos: ſenæ vncias duas: fiat decoctio ex aqua ad horas quatuor: expreſſioni forti adde ſacchari vnciam, caſſiæ vncias tres: fiat opiatum. da ſemunciam. Solemnis nulla intercepta maneat euacuatio, vt hæmorrhoidum, vrinę (nam ea ſæpe reddenda) vlcerum, fiſtularum, ſcabiei, arthritidis, ſudorum, & talium quibus viſcera ſe liberant. *Balnea.* Vita balnea, nam reſpirationis neceſſitatem augent: niſi ſqualidus quis æſtate media, ex aqua dulci eis frui velit. Laconico non vtantur. *Venus.* Venerem cum Epicuro hîc relegamus: proſternit enim vires nimium. *Somnus.* Somnus ſit diuturnior, diúque à cœna ineatur: in cubili ſuffitus fiat ſuauis. Mœror abſit & ira. Sarcina excrementorum excludatur. *Euacuatio.* Si ſanguinea ſolemnis euacuatio fuerit intercepta, recludatur vena, ſi alia ratione imminui is tutò nequeat; & periculum ſi intentat. Fiat plenilunio, ſi agendum; nam pręſtat dięta refrigerante & parciore, ſanguinis copiam & feruorem minuere: at in ſecunda valetudine non conſumemus aduerſę mox fortè futurę pręſidia. Quia facilis peſtilenti tempore aluus in fluxum abripitur, non laudo vſum validiorum purgantium: ſatis ſint pilulę peſtifugę, vel manna; nam hęc gummoſa cùm ſit, veneno reſiſtit: vel ſyrupus roſatus ſolutiuus, & tamarindi, vel rhabarbarum, aut ſena: denique alephanginę pilulę. Qui prauis ſuccis circumfluunt, iubeant ſibi fontinellam inuri brachiis vel cruribus. Pro pueris, accipe extracti rhabarbari drachmas tres; rhabarbari puluerisati drachmas duas, conſeruæ roſarum ſemunciam, ſacchari in aqua cinnamomi ſoluti quantum opus eſt: fiant rotulæ. Sumat vnam: adde interdum grana pauca ſalis hyperici. *Foris. Admouenda corpori aduerſus peſtē.* Admouentur etiam quædam corpori quæ frangunt veneni vim, alexicaca dici poterunt. Quædam venena cordis regioni applicantur: nec puto id ratione carere: nam dum cor qualitatem illam inimicam percipit, ſeſe contrahit, fitque eius ſyſtole fortior quàm diaſtole, ita vt validiùs eo motu à ſe excludat, quàm attrahat. *Cur venena iuuent.* Antea diximus peſti iter ad cor facillimum dari, cùm id potenter attrahit. ne itaque potenter attrahat, Accipio arſenici cryſtallini vncias duas, zodoarię drachmas duas, croci ſcriptulum, caphuræ ſemidrachmam ex muccagine quæ fit ex gummi Arabico in aqua roſata, fiat paſtillus; qui cùm exactè exaruit, ſyndoni includatur, ac pectori appendatur, axillis quoque & arteriis manuum obligantur oblongi ex his ſacculi. Poterunt etiam ſacculi fieri ex ſemine & cortice mali citrei, zedoaria, corallis, caphura, croco, & muſci granis duobus; adde, ſi lubet, roſas, myrtum, ſantala, ſuccinum album. immerge vino maluatico temixto cum aqua roſata, & aceto, quibus immaduerit ſpecies diarrhodonis abbatis: cordi apponatur. Vel accipe adipem ſerpentum, adde theriacam, & parum vitrioli, & cum ſucco citreorum illine regioni cordis, & arteriarum; eſt ſanè hoc excelſum remedium. Si mitius velis, attamen præſtans, accipe ſucci ſcordij vel cardiacæ vnciam: caphuræ & croci cuiuſque ſcriptulum: cum cera fiat vnguentum, vnge cordis locum. Si æſtas incendio conflagrarit, Accipe vnguentum roſarum, cui adde ſantala & caphuram. Si frigus, adde olei cinnamomi & caryophyllorum grana tria: vel per aquam vitæ extrahe eſſentiam ſantalorum & aliorum aromatum. Excellens etiam hæc eſt vnguentorum parandorum ratio: Accipe aliqua ex his, vt tormentillæ radicem, zedoariam, abſinthium ſiccum, roſas, agrimoniam, ſcordium, carduum benedictum, coque per ſeſquihoram in aqua: exprime fortiter, & euapora; vel per filtrum diſtilla, & euapora dum venerit ad mellis conſiſtentiam: adde caphuram, & cum cera fiat vnguentum: dicta

iam

iam loca eo illine. Auribus immitte & naribus vnguentum roſatum, cum momentulo eſſentiæ caryophyllorum, vel ſaluiæ, aut eorum oleis. Granatus gemma aëri venenato repugnat, ac cordi ſtudet, vt ſmaragdus cerebro, & ſapphirus hepati, & corallus ventriculo: hyacinthus exhilarat. Topazium inter cuncta celebratur à Serapione, & theriacæ anteponitur: Villanouanus & Ramundus idem aſſerunt. Agathes etiam ad peſtem commendatur, & margaritæ. Hæc annulis includuntur, vel geſtantur in pectore, vel ore ſuguntur. Ore contineant theriacam, vel zedoariam, aut ſemen citrij. Pectus, arteriarum regiones, & nares illinantur theriacâ. Sericeo coccineo aliquid ex his includi poteſt, vt puluis ireos, cyperi, caryophyllorum, cinnamomi, mirti, roſarum, violarum, ladani, beniouini, croci, caphuræ, ſtyracis, moſci, ſantalorum. Iam de his quæ aſſumuntur ad tutelam ſanitatis, agamus. Hyeme ſumant manè conſeruam ex foliis ſcordij, cum ſucco aranciorum & pauco vino; æſtate cum acetoſæ ſucco vel foliis. Theriaca Andromachi omnium optima antidotus eſt; piſi mole manè ſumitur; ita & Mithridatis theriaca. Theriaca ad annum duodecimum proba eſt: infra quartum annum quæ eſt, biliosis vtilis eſt. Sex horis præcedat eius vſus cibum. Pro pauperibus efficax eſt theriaca diateſſarum: vel hoc, Accipe boli Armeniæ ſemunciam, tormentillæ drachmas tres, radicum angelicæ drachmam: fiat puluis: miſce cum melle; ſumant manè ſemidrachmam. his addi poteſt ſemen citrij mali, & zedoaria, & caphura, ſemen acetoſæ, & ſuccus ſcordij, corallum, vel cornu cerui, cinnamomo afflatur ſuauitas, datur ad duas vel tres drachmas. In vſu trium remediorum nobiliſſimorum vindices ſanitatis maximè pono; Nimirum vt ter quis in hebdomade vtatur illis pilulis peſtilentialibus, quas hîc deſcripſi, ita vt drachmæ pondus, hoc eſt coronati pondus ſingulis ſeptimanis abſumat. Intercalaribus diebus autem vt parum theriacæ optimæ capiat, vt ad fabæ molem. Et interdum loco theriacæ pilulam vnam ex optima rubráque myrrha; fiat illa hoc modo. Accipe myrrham rubram & puram, quæ ſplendet fracta. in puluerem contundatur: hunc miſce cum aquæ theriacalis guttulis quibuſdam, & pauca cum theriaca & melle, vt fiat maſſa; accipe manè auellanæ quantitatem ex ea maſſa. Hæc ſanè inter cuncta aſſumenda præſtantiſſima ſunt. Sed quædam naturæ adeò ab his abhorrent, vt nullo niſu his frui poſſint: quare ſelectiſſima quædam alia adfero. Radices quibus vtimur, vt angelicæ & tormentillæ, primùm macerantur aceto, iterúmque ſiccantur. Qui ſunt humido admodum corpore, & aluinis fluxibus obnoxij, his ſemiſcriptulum boli & tormentillæ remiſcemus cum ſemidrachma theriacæ; & ſuperbibat parum vini cum aqua roſata: vel aquam ſcabioſæ in qua maduit meliſſa. Bolus & terra ſigillata ſæpe inſuccantur aquâ roſatâ & aceto. Turcæ dant terræ Lemniæ drachmam: Germani propinant ſuccini albi drachmam in peſtis curatione. Pauperes manè comedant ficum vnam, cum ſeminuce non rancida, & foliis quinque rutæ vel ſcordij, cum mica ſalis; vel hæc terant cum aceto. Vel ita, Accipe iuglandium non rancidarum quinque, ficuum pinguium tres, rutæ, ſcordij, cardui ben. cuiuſque pugillum: radicum tormentillæ, & petaſitidis, & pimpinellæ, aceto maceratarum & iterum ſiccatarum, cuiuſque drachmas duas, ſalis abſinthij ſemiſcripulum, cornu cerui vſti ſemidrachmam, boli præparati, & myrrhæ, cuiuſque drachmas duas; tere omnia, & adde mellis deſpumati quantum ſatis eſt vt fiat electarium. Vel hoc modo, Accipe ficuum pinguium vncias tres, iuglandium ſeſcunciam, foliorum rutæ drachmas duas, ſalis parum: contunde cum melle deſpumato, vel cum ſyrupo de ribes aut de citreis; ſumat caſtaneæ molem cum aqua roſata & aceto calendulæ. Vbi De curatione, deſcribemus ouum quod etiam præcautioni dicatum eſt. Trochiſci de caphura etiam magnam vim habent. Arabes octo grana ſmaragdi ex vino propinant: noſtri, ſuccinum cum caphura. Hoc eſt etiam præclarum, Accipe conſeruæ acetoſæ Romanæ, & cardui b. cuiuſque vnciam, corticum citreorum conditorum ſemunciam, mithridatij optimi drachmas tres, ſuccini albi drachmas duas, caphuræ ſcriptulum: cum Sirupo de acredine citreorum fiat conditum: ex eo ſumat manè drachmam vnam aut alteram. Magnatibus tale præſcribo, Accipe poma tria vel quatuor citria, eaque ſcinde in partes, & coque ea cum aqua roſata dum in pultem omnino colliqueſcant: contunde, ac traiice per cribrum: adde margaritarum drachmam vnam aut alteram, mithridatij vel theriacæ drachmas duas, vnicornu ſcriptulum, lapidis beſoar ſcriptulum: fiat conditum. Si inopia ſit malorum citreorum, eorum loco capio cortices conditos. Manè & veſperi ſumunt drachmam. Si quis velit quid potulenti, Accipe aquæ roſatæ, aceti roſati, vini maluatici, aquæ acetoſæ partes æquas: his infunde puluerem zedoariæ, cortices citri & bolum armenum, adde parum croci: iunge coniecturam veterem roſatum; ſerua in vitro obturato: ſæpe bibe inde parum. Vindicat hoc cuncta à putredine & à veneno: Cornelius Agrippa ea vtebatur. Vel tali liquori immacerari poteſt ſcordium, ruta, calendula, acetoſa, angelica, ſemen citrij, tormentilla, caphura: quædam ex his. Hoc etiam excellens remedium eſt, Accipe theriacæ optimæ drachmas duas, myrrhæ rubræ ſcriptulum, caphuræ ſemiſcriptulum: da ſcriptulum vnum cum aqua roſata. Coque alexeteria in magna copia, ex aqua per horas quatuor: expreſſioni adiice ſaccharum, & excoque liquorem, quo veniat ad mellis conſiſtentiam. Ita etiam ſuccus recentium baccarum iuniperi coquitur: qui arenulas etiam ſoluit renum. Aquâ vitæ extrahe rubedinem malorum citreorum, roſarum, ſantalorum, cinnamomi: bibe ſemunciam cum ſaccharo; id frigidis confert hominibus. Pauperes radicem petaſitidis aceto vel vino infundant: manè ſumant fruſtum cum ſaccharo; vel macerentur caryophylli aceto: manè vnum ſumant, & aceto lauent faciem, axillas, & pudenda. Vterum quæ gerunt mulieres, caueant ne vtantur antidotis quæ abortum prouocant: vidi quæ, cùm à medico remedium ad auertendam peſtem ſibi comparari iuſſiſſet, mortem ſibi accerſiuit, vi remedij effuſo ſanguine omni ex vtero. Si neceſſaria illis ſit purgatio, id fiat à quarto menſe ad ſeptimum: idque agemus maximè mannâ, caſſia, & talibus: ſed à ſyrupo roſato laxatiuo abſtine, nam euocat menſes. Si ſecundo vel tertio menſe ingrauidationis fluunt menſes à nimia plethora concitati, vena his ſecetur: ſæpe enim obſeruatum fuit, has tunc fæliciùs fœtum proferre. Quin his quæ ægrè, ob grandeſcentem nimis fœtum, defungi partu ſolent, commodè pertunditur vena: nam ſubducto ſanguine, detrahitur moli fœnis. Hoc electarium occulta dote à peſte vindicat, ac fœtum tuetur: Accipe cydoniorum malorum conditorum, & citreorum, cuiuſque vncias duas; conſcindantur minimas in partes; dactylorum, ficuum, ſingulorum vnciam, conſeruæ boraginis vncias tres, ſeminis fœniculi drachmas duas, ligni aloës, cinnamomi, caryophyllorum, granorum paradiſi, cubebarum, cuiuſque ſemidrachmam, ſpicæ nardi ſemiſcriptulum: Vtantur ex eo manè nucis magnitudine grauidæ mulieres. Grauidis hoc quod ſequitur etiam præſcribo: accipio citrium malum, co-

Lapides pretioſi.

Olfacienda.

Aſſumenda quæ à peſte defendunt.

Tria nobiliſſima remedia, quæ præſeruant à peſte.

Excellens remedium.

Elegans modus.

Mulierum ingrauidatarum præſeruatio.

quo ex aqua roſata, addo margaritas, ſemen citreorum, acetoſæ ſemen, & coriandri, cornu ceruinum, zedoariam, bolum, corallum, tormentillam, caryophyllos, & aliquid ex vnicornu. Superbibat parum aquæ fragorum. Cordi appendat corallum cum hyacintho, vel topazium. *Virgines.* Virgines non menſtruales, ter ſingulis ſeptimanis ſumant pilulas peſtifugas, & quotidie bibant decoctum pimpinellæ ex aqua cum pauco croco & ſacchato. *Cautio prophilactica.* CAVTIO ſit in horum omnium vſu, ne quis vtatur iis, quibus valdè alteratur. propterea ſecurus vſus eſt veri boli, & ſuccini albi cum ſacchato, vel cum conſerua roſarum.

CAPVT IX.

PESTIS *quomodo ſit curanda: & primùm de Vena ſecanda, & de Purgatione.*

CVM peſtis omnium morborum funeſta calamitate ſit maximus, magniſque morbis magna iure debeantur remedia, ſintque duo ſolùm magna remedia, ſcilicet venæ ſectio & purgatio, meritò in primis inquirendum nobis eſt, num hæc peſti conueniant. Et ſi hîc vſum habent, quanam tecmarſi ea in vſum duci debeant. *De chirurgia, & primùm de Phlebotomia.* Verùm in Peſte exiſtimo rarò & ne vix quidem venam ſecandam eſſe. Vno enim ore fatentur exercitatiores pragmatici, ſe obſeruaſſe plures ſanatos fuiſſe, quibus vena non fuit ſecta. Cauſa eſt virium proſtratio: nam illud virus vitæ noſtræ arcem ilicò expugnat. Et quamuis vires firmæ videantur ineunte morbo, mox tamen illæ fatiſcent, cùm cuniculis occultis ſerpens virus peſtiferum, cor ſubitò inuadet. Quare qui ſanguinem educunt vel purgant ægrum, maximè antequam antidotum propinauerint quod vires firmat, ægrum præcipitant. Præterea nullum venenum, nec etiam vlla putredo, tantum abeſt vt peſtilens, phlebotomiâ curatur. Fateor quidem obſtructionem putredinis cauſam phlebotomiâ interdum adimi: ſed cùm peſtilens hæc putredo plerumque naſcatur à contagio, miniméque ab obſtructione, venæ ſectio iuuare non poterit: nam contagium non adimitur ab emiſſo ſanguine. Annotat notauítque doctiſſimus *Obſeruatio.* Fallopius, hos, quibus ab Anno 1524. ad Annum 1530. à clariſſimo D. Friſimeliga ſecta fuit vena, omnes ferè interiiſſe: multos verò quibus non fuit vena ſecta, euaſiſſe. Præterea hîc nulla pars interna occupatur inflammatione; quin nec in huius anginæ rubore apparet tumor: quare nec reuulſionis cauſa eſt ſecanda hîc vena. Sed peſtis eſt quaſi venenum quod infertur ab ictu vel morſu venenati animalis. Quare etiam Gelenus in peſte debellanda pugnat ſolis antidotis, vt theriacâ & bolo. Nam, inquit Auicenna, ſanguinis emiſſione intrò vocatur venenum: & id habet peculiare venenum, vt ilicò ad cor ſe conuertat, illúdque oppugnet: propterea omne venenum foras vocari debet. Has quæſo rationes perpendant accuratè qui tales ægros tractant: nam agitur hoc in remedio de vita & morte ægri. Graues admonitiones omnium celeberrimorum medicorum nullum non mouere deberent, qui vno ore affirmant veneno infectis ictu, morſu, potu, eſu, tactu, aliáve ratione veneno afflatis venam pertundendam non eſſe. Si nec his rationibus perſuaſi, nec authoritate veterum moti abire à ſententia nolint, oro, ſi ægrorum eis ſanitas ac vita chara, ne poſt triduum peſte afflictis venam aperiant: grauis enim iam tum virium imbecillitas in procinctu erit, pabula vitæ inuadente iam veneno. Quare in tumoribus inflammatoriis, intra viginti quatuor horas, ſi id agendum putant, vena recludatur: nam ſecundo vel tertio die prouehitur morbus hic in vigorem. Et antequam id fiat, ſumat boli drachmam, cum aquæ roſatæ vnciis duabus, & vnâ vnciâ vini albi; nec intra ſex horas poſtea dormiat. Imò fiat id quatuor horis à cibo: *Cucurbitæ.* & nunquam protrahatur euacuatio ad animi deliquium. Si emicante bubone is ſubitò recurſum fecerit eò vnde excurſus fuerat, fiatque ſi illud ineunte iam iam morbo, ſcalpello vel cucurbitâ è loco affecto ſanguis educi poterit. *Veſicatoria.* Si tumor peſtilens ſe in conſpectum dederit, qualiſcunque is fuerit, fotu rerum emollientium ac diſſipantium is placari debet; vt poſtea præſcribam vbi de bubone. Et ſex digitis infra tumorem applicetur tale veſicatorium. Accipe cantharides decem, aufer ab eis extremas partes; paſſularum vnciam, fermenti ſeſcunciam, ſcabioſæ, cynogloſſæ, conſolidæ maioris, vincetoxici, cuiuſque vnciam: incorporentur cum oleo lilino. Præterea accipe mala punica, ea ſcinde in quatuor partes: coque ea in aceto dum diffluant, contere, & loco ſuperno applica: id age ab initio ad ſtatum, hoc eſt, ante apertionem. Ne autem circumpoſitæ partes in putredinem abripiantur, eas muni aceto & aquâ roſatâ cum bolo. Sed de his prolixiùs vbi de carbone. Hactenus de Chirurgia: iam ad Pharmaciam venio. Sed antequam eam adeam, ſuadet Methodus medendi vt de Præparantibus ſcribam. *Præparantia.* Hæc ſanè vtilia forent ſi peſtilentia conſilium ac tempus admitteret; at ferè moræ neſcia illa irruit, ac celeri pede ſuum curſum abſoluit. Cùm verò hæc præparantur remedia, talia ſint, quæ vim veneni ac ardoris extinguant: cúmque perpetuò Antidotis ac ſudorificis (in quibus vera curatio huius mali) vti non liceat, nos illa hîc etiam prodemus. Quamuis his non puto vtendum eſſe ratione præparatoriæ purgationis, attamen cùm ocium eſt ab Antidotorum ac ſudorificorum vſu, his vti poterimus interdum, vel etiam loco potus dum ſitit æger. Accipe aquam hordei, cui incoque ſaccharum cum radice petroſelini, & ſi lubet adiice ficus: adde oxyſaccharum. Bis die da ſyrupum citreorum, de agreſta, de ribes; rob de berberis, de cidoniis, de granatis: aliquem ſcilicet horum, cum aqua endiuiæ, boraginis, acetoſæ, meliſſæ. ita etiam vtimur ſyrupo de ſucco acetoſæ, roſato ſimplici, de ſucco cardui b. Accipe aquam acetoſæ, roſarum, ſcabioſæ, meliſſæ, bugloſſæ, vel endiuiæ, vel melonum, vel prunorum alborum, cum caphuræ ſemidrachma: nihil enim promptiùs ſanguinis ardorem extingit & ſitim ſedat. Probamus etiam decoctum tamarindorum, cum ſeminibus frigidis, & cum floribus cordialibus. Vel in aqua roſata infunde meliſſam, boraginem, ſcordium, acetoſam, acorem & ſemen citrij, parum caphuræ & aceti: colaturæ adde ſyrupum citreorum. Accipe aquæ roſatæ libram, vini albi odorati ſemilibram, boli ſemunciam, vel tantundem ſuccini albi: da ſæpe vncias duas. *Cautio.* Sed prudenter vtendum eſt his frigidis. Hoc eſt, vbi æſtu febrili flagrat corpus, his vtendum creſcente morbo: ſed cùm ad ſtatum venitur, abſtinendum. *Excellens remedium in maligno æſtu.* Ego fœliciter, S. Dei beneficio hoc vtor: Accipio foliorum ſcordij, acetoſæ, ſummitatum calendulæ cùm ſe in gemmas nectunt, cuiuſque ſemimanipulum; pimpinellæ vel endiuiæ, cardui b. florum boraginis, ſingulorum pugillos duos, meliſſæ pugillum, decocti ſecundi hordei libram, aquæ roſatæ vncias duas: infunde hæc, & non coque, ſed immacera calidè tota nocte: colaturæ claræ adde ſyrupi de acedine citreorum, vel ſyrupi de ſucco cardui benedicti vncias tres: olei ſulphuris, vel ſpiritus vitrioli quantum ſatis ſit, vt

leuiter aceſcat. interdum iungo quid trochiſcorum de caphura. Hyeme, vbi herbæ deſunt endiuiæ & cichorij, ſumo earum loco harum ſemina. ex hoc apozemate ter die bibant vncias quatuor. Ratione virium, ſi illæ flacceſcant, coquo endiuiam, acetoſam, & cæteras ſuaues herbas iam ſcriptas; adiicio perdicem vel ſemipullum, & agreſtam: colaturæ addo vinum granatorum. Interdum iubeo vt conſeruam roſatam, vel diamatenatum exprimant cum aqua hordei: vtque eam bibant. Iam ad purgantia veniamus. An hîc purgandum? cùm Peſtis hyparxis conſiſtat potiùs in qualitate praua ac venenata, quàm in copia materiæ, exiſtimo ad veram peſtis curationem per ſe non multum facere purgationes. nam peſtis, quà venenum, alexipharmacis ſolis curatur. Attamen ne febres flagrantiſſimæ ab vſu antidotorum calidarum incendantur, & ne ſucci, ſi qui praui ſunt in corpore, calidis remediis accenſi fomitem vberiorem veneno præbeant, néve illi humores, ſi qui corpore circumfluant fœdi, vſu calidorum antidotorum in parte aliqua vitæ neceſſaria phlegmonem accerſant, purgandi veniunt. Quare auctor ſum, vt ilico, cum veneno antidotis pugnemus: & ab vſu antidotorum vt purgetur: eaque ſemper lege, vt purgantibus ea adiicias quæ vim veneni peſtiferi frangunt, eáque quæ febrilem ardorem mitigant: vera naturæ ſtudeamus, vnáque cum morbo pugnemus. Quod ſi ita corpus prauis ſuccis circumfluere videatur, vt ante merum antidotorum vſum iſtud purgandum exiſtimes; hoc hac arte fiat. Accipe cæpam albam magnam, hanc excaua ſuperiore parte, & exempto corde imple drachmâ theriacæ optimæ: adde parum pulueris radicis tormentillæ & dictamni: inuolue papyro humidæ, & aſſetur ſub cineribus calidis: dein contunde in formam pultis, adiice parum aceti calendulæ, cum aqua cardui b. & fiat fortis expreſſio: cui adde in tenellulis naturis tryphera Perſicæ ſemunciam; cum drachma vna electarij Hamech, vel electarij indi; & è ſucco roſatum vnam drachmam: diaphœnici drachmas duas. Hoc purgat, & mox ſudorem prouocat, & veneno reſiſtit: cor enim firmat. Hîc enim nullus ſegniciei locus eſt: omnia ilico agenda. Nec metue contrarios eodem tempore motus; natura enim niſi ilico vindicetur ab hoc hoſte, conclamatum erit: vſus hæc docuit proba eſſe. Si verò corpus purum eſſet à prauis ſuccis, nollem illud purgari. Præceps enim in ventrem eſſe ſolebat humorum præcipitatio, eo tempore quo peſtis graſſatur. quare vide num huic peſti id ſolemne ſit: ſi ita, abſtine à purgantium vſu. Cùm enim tota curationis ſpes conſiſtat in robore virium, quod veneno huic, quod cordi bellum indixit, reſiſtere debet, cordíque propugnare; cumque purgantium vi atterantur validè vires, non temerè huc veniendum erit. Dico, non temerè ad vectoria vibrantiaque pharmaca eundum eſſe. Quare corporum obſeſſorum à peſte natura erit perſcrutanda: nam talia illa fortè ſint, támque valida cacochymia fœdata, vt ni illa purgetur, cuncta antidora calida operam ludant. Hæc cauſa eſſe videtur, quòd Iacobus Carpenſis plurimos ſanaret, quos tractabat ab anno ſupra milleſimum quingenteſimum, viceſimoſeptimo ad trigeſimum primum. hic ineunte morbo præſcribebat laxatiuum: & in augmento purgabat. Et Gentilis dicit, medicos ſui æui vſos fœliciter fuiſſe ſcammoniatis. Auenzoar propinat remedium quod excipit euphorbium: hoc autem ſiccum eſt, & calet ad quartum vſque gradum. Fallopius vſum eius ab vſu probat. Exiſtimo veneno refragari. Si quis eo vti velit, præbeat cum caſſia: ita non vrit. Tu, cùm contagia agit peſtis, inquire num aluus auferat plurimos: ſi ita, abſtine; ſi verò plurimi alui fluore liberantur, purga: ſed certa tecmarſi. Vide igitur quiſnam humor in corpore labantante triumphet, hunc purga. Si biliosus videatur humor in vitio eſſe, Accipe florum boraginis, violarum, althææ, foliorum ſcordij, lichenis qui petris adnaſcitur, lactucæ, cuiuſque ſemimanipulum, ſeminis cichorij, endiuiæ, cuiuſque drachmam, tamarindorum ſemunciam, ſeminis citrei ſcriptulum, pruna quinque: coque ex aqua. accipe huius decocti vncias quinque: quibus infunde rhabarbari drachmam, & cinnamomi ſcriptulum: vel horum loco mannæ electæ vnciam. & ſyrupi roſati laxatiui ſeſcunciam, caphuræ grana quatuor: fiat hauſtus. Ita etiam vtimur myrobalanis, caſſiâ, tripherâ Sarracenicâ. hæc etiam interdum ſumuntur ex aqua roſata, boraginis, & aceto calendulato, in quibus coxere tamarindi & myrobalani. Quòd ſi pituita purganda veniat, præſcripto iam decocto addes ſemen aniſi, & betonicam: colaturæ autem infunde agarici recenter trochiſcati ſeſquidrachmam, zinziberis ſemiſcriptulum: macera tota nocte, & colaturæ adde mellis roſati laxatiui ſeſcunciam, vel electarij lenitiui drachmas ſex: ſumat ilico. Si melancholia redundat, priùs deſcripto decocto adde epithymi, chamædryos, ceterachi, fumariæ pugillos duos, polypodij ſemunciam, & foliorum ſenæ drachmam. Huius decocti vnciis quinque infunde myrobalanorum Indarum ſemunciam, foliorum ſenæ drachmas duas: Si ſit atra bilis, adde caſſiæ ſemunciam, confectionis Hamech drachmam, tryphera Perſicæ drachmas duas: & decoctum tunc accipiat flores plurimos violarum & althææ. Vomitus ſi videatur neceſſarius, is non ſit violentus: is enim vias aperit ad cor veneno, & cerebrum facilè veneno grauat: id enim per vomitum plethoricis cauſis augetur. Sed ſi æger vomibundus ſit, & id ſi agendum videtur, Accipies vitriolum Romanum valde ſiccatum: id diſſolues in aqua. per reſidentiam depura, ac euapora: ſidet in fundo vitriolum in forma ſalis: Propina ſcriptulos duos; ad drachmam licet venias. Exhibe ex conſerua roſata vel boraginis, aut roriſmarini, vel ex aqua bugloſſæ. A vomitu nutriatur carnium liquore: dein da quid carnium cidoniorum & citrij. Præſtat autem ſudare eos qui non ſunt vomibundi. Caue ne venenoſis remediis vomitum moneas; nam natura vix vni veneno par eſt. Magis laudatur aluina purgatio. Sed dices, At medici præſcribunt intoxicatis vomitum. Reſpondemus, non eandem veneni conditionem eſſe: hic enim venenoſus ſpiritus eſt extra ſtomachum; ibi materia in ſtomacho concepta eſt. Primo itaque vel ſecundo die leuis purgatio imperetur, vt ex caſſia cum tamarindis, myrobalanis, rhabarbaro, manna, ſyrupo roſato laxatiuo. Sequentibus ſit pax à pharmacis, ſed aluus ducatur pilulis peſtilentialibus, vel molli clyſmo. Interim dum ſic purgas, recrea ægrum iolapiis, ne ſpiritus reſoluantur, vt Iulepo roſato, violato, acoris citreorum & ceraſorum, berberis, acetoſæ. Sed iam ad alexipharmaca veniamus: nam propria peſtis curatio S. Dei beneficio, his conceſſa eſt: ſi priùs tamen purgatiunculam pueris dicatam prodidero: Scinde rhabarbarum in tenues taleolas, has irrora aquâ vitæ: deinde has humecta cum vapore vini albi. poſtea has infunde aquæ roſatæ, ſi æſtas fuerit; vel vino, ſi hyems. Cùm hæc aqua colorem rhei bibit, effundes eam, & nouam infunde aquam: idque toties dum colorem nullum amplius bibit aqua. Tunc illas aquas leuiter excoques ad dimidij exhauſtum: adiice ſaccharum vel mel: coque ad ſyrupi conſiſtentiam; & redde ei taleolas rhabarbari. Da pueris, duorum vel trium annorum, cochlearia duo vel tria. prouectiores taleolam vnam accipiant, ita vnà lumbricos occidet. Vel coque taleolas rhabarbari cum ſyrupo roſato laxatiuo,

&

Purgantia.

Peſti dicata purgatio.

Iacobus Carpenſis.

4. Cano. 1. Fen. 3. Thei. ſir. 3. 4.

Bilem purgantia.

Pituitam purgantia.

Melancholiam purgantia.

Vomitus.

Cautio.

Dubium.

Cautio.

Puerorum purgatio.

& adde cinnamomum: da tres vel quatuor taleolas cum duobus cochlearibus ſyrupi.

CAPVT X.

De Antidotis, & ſudorificis, propriáque peſtis curatione.

CVM pernicioſiſſima peſtis hyparxin ſuam habeat in ſpirituali veneno qualitatéque venenata, eáque indicibili in prauitate cùm poſita ſit, propriè nec venæ ſectione, nec purgatione ea curari poterit. Sed iis propriè oppugnanda, quæ antipraxiâ virulentiam hanc extinguunt, ac naturę humanę robur afflant, quæque ſudores promouent. Quæ enim ſudores proliciunt, vnà ſpirituoſos halitus veneno infectos euocant: adeóque non tam ſudorum ratione, quàm halituum qui vnà eunt, ſpirituale id virus peſtiferum exigitur. An itaque multis hoc moliendum remediis? apage illud à me quæſo reputa, NIHIL in peſte peſtilentius, mole remediorum ignauorum; dum enim nihil proficiunt, abripiuntur ægri. nullus enim hîc ſegnitiei locus, vtque iterum hoc admoneam, ſi non profuit remedium, homo peſſundatur: locus hîc nullus bis peccandi; nam occaſio medendi hîc præceps admodùm eſt. Quare maximè commendamus ea remedia, quæ longiſſimi ęui periclitatione comprobata ſunt. Sint hæc remedia talia, quæ immutant venenum per arterias diffuſum. Primæ autem nobilitatis in hoc cenſu eſt theriaca. Fugite ea remedia quæ plurima aggeruntur theriacæ: hæc enim ſua mole obtundunt theriacæ robur. Theriaca, diuina quadam vi, inquit Auicenna, debellat venenum, & cordi robur afflat; & hoc præterea habet theriaca, vt viſcerum infarctus expediat, ac ſpiracula cutis vt reſeret, & ſudore partem putridi ſucci euacuet. Propinatur theriacæ drachma vna, cum ſalis abſinthij granis duodecim: interdum miſcemus ſcriptulum pulueris Meobani. Nonnunquam præſcribimus theriacæ & pulueris Meobani cuiuſque ſcripulos duos, vel ſemidrachmam, cum grania duodecim ſalis abſinthij. Dici nequit quantum ſudoris profundant hæc remedia. Pueris damus ſcriptulum theriacæ, cum granis ſex, ſeptem, vel octo ſalis abſintij. Exhibentur autem hæc ex aqua roſata, vel ex aqua boraginis, vel cardui benedicti, & ſemicyatho vini albi tenuis. ſi æſtus vehemens adſit, remiſcemus ſyrupum de acredine citreorum Vel ſumi poterunt cum cyatho decocti ſcordij, ſcabioſæ, acetoſæ, cardui benedicti, ſeminis citrei; vel propina hæc cum ſucco rutæ & aceto calendulæ. Ter talia aſſumat ſpacio viginti quatuor horarum primo die. Si quid adiicere theriacæ velis, vt ſemen citrij, tormentillam, radicem angelicæ, tunc theriacæ pondus, ferè æquare debet cæterorum molem aut vim. Aliud præclarum: accipe theriacæ drachmam, ſalis abſinthij grana decem vel octo, lapidis bezoar ſemiſcriptulum, aquæ roſatæ vnciam, vini ſemunciam, aceti roſati parum. Nec quæſo calorem theriacæ reformida: nam elementares qualitates, in tam parua mole parum de ſe virium fundunt: at τὸ θεῖον etiam in parua mole inſigne habitat. Quare theriaca potentior eſt ad venenum excludendum, quàm ad incendendum: vix enim ea ad ſecundum ordinem caloris ſe erigit. & ſanè in hoc morbo plus eſt veneni, quàm caloris. Venenum hîc ab inſpiratione ortum eſt: quod ſudoribus, expiratione, diaphoreſi, & calidis rebus excludi debet. Si eſſet febris peſtilentialis, aliter ageremus: ſatis eſſet ſi ſpiracula aperirentur, vtque corroboraretur. validis abſtineremus. Sed dices, Tamen in peſte manus, pedes, ac extremæ partes frigent: id autem fieri docet Galenus, quòd inflammatæ internæ partes principes in ſe proleƈtent ſanguinem, ac calorem ex toto habitu corporis in ſe auocent: quare ſi theriacam aliáve calida hîc propinaueris, inflammationem augebis, ac mortem accerſes Reſpondeo: ita eſt; nec ego in tali hiſtoria morbi exhibuero theriacam: ſed non ſolùm ſemper frigent externæ partes habitúſque corporis ob phlegmonem internæ partis, ſed ea etiam ratione, quòd calor natiuus incipiat extingui, quod externæ partes ilicò ſentiunt, ac algeſcunt: fit autem hoc ex venenata vi morbi. hîc vſus theriacæ, vitæ poſt S. Deum auctor eſt. Sed dices, ſi, vt ais, partes externæ frigent & à phlegmone intùs concepto, & à veneno, quo modo internoſcam has cauſas? Reſpondeo, Si frigent extremæ partes vi conceptæ phlegmones in viſceribus, aderit ſitis inexplebilis, ardor circum præcordia immanis, lingua ſcabra ac arida: at cùm frigent à veneno quod calidum natiuum opprimit, ibi nec ſitis nec ardor immanis cruciat, ſed imbecilles homines proſternuntur: Hîc audacter iubis vſum theriacæ. Accipe theriacæ ſemidrachmam: aquæ cinnamomi vnciam vnam: aquæ cardui benedicti, vel ſcabioſæ, vncias tres: miſce, & ſumat. potentiſſimè mouet ſudores. Hoc nuper mulieri propinabam quæ lipothymiâ & ſpaſmo acerbiſſimè torquebatur: ilicò recreata fuit: addideram ſcriptulum philonij: nam noua theriaca non erat ad manum. Validum etiam hoc eſt: Accipe theriacæ, pulueris Meobani, cuiuſque drachmam: aquæ cardui benedicti vel acetoſæ, vncias tres: aceti calendulæ vel roſatum vnciam: vel exhibe cum aqua angelicæ & aceto. Si Meobani puluis non ſit ad manum, eius loco accipe radicis angelicæ drachmam. Sal fraxini magnam etiam vim proleƈtandi ſudoris habet, & veneno refragatur. Idem intellige de ſale angelicæ, zedoariæ, ſcabioſæ, rutæ. Vſu nobis etiam probatum eſt hoc, Accipe cæpas albas ſex: eas cauatas in ſuperiore parte, & exempto corde imple theriacâ: adde parum pulueris tormentillæ & dictamni, inuolue papyro humidæ, & aſſentur ſub cineribus calidis. Harum pars accipiatur, & contundatur ad modum pultis, & imponatur, poſt fotum, abſceſſui. elicit enim atque perimit venenum, eſtque tutum remedium. Reliquas contunde cæpas cum vncia ſyrupi de citreorum acore, adde parum aceti: exprime per ſtamen: ſumat calidè vncias tres, cooperiatur in lecto: & abſtineat horas ſex à cibo: & caueat omnimodè ne dormiat. Huic miſce quid pulueris Meobani, aut ſalis abſinthij, ſi ita videtur. Aliud validum remedium, Accipe aquæ vitæ optimæ libram, theriacæ ſeſcunciam, myrrhę rubræ ſemunciam, radicum petaſitidis parum ſiccatarum vnciam, ſpermatis ceti, terrę Lemnię, cuiuſque drachmam, radicum vincetoxici drachmas duas, radicum dictamni, valerianæ, & oſtrutij, ſingularum ſeſquidrachmam, caphuræ grana ſeptem: vertantur in puluerem craſſum, & infunde vitro, quod claudatur apprimè: & octo dies maceretur in loco frigido. Sumat ex eo à ſemicochleari ad coclearium vnum: & remiſceat, ſi velit, duo vel tria cochlearia aquæ cardui, acetoſæ, vel roſatæ: interdum aſperge grana aliquot ſalis abſinthij; & cibi expers maneat horas ſex. Videris vt primariam authoritatem ad euincendum venenum theriacę aſcripſerimus, eámque quo modo aliis iunctam in maiores vires extulerimus: verùm euenit nonnumquam vt illâ genuinâ ac vegetâ fraudemur: quare neceſſitas nos in alia cogit. Hæc cauſa eſt, quòd quædam præcellentia iam adiicio. In primis Mithridatis theriacam eodem ferè cenſu habemus quo theriacam Andromachi, de qua hactenus. Quod ſi hæc ad manum ſit, veniemus ad puluerem Meobani, (qui iam paſſim apud pharmacopolas extat; deſcripſimus eum in Methodo noſtra ad praxin) & ad ſalem abſinthij, ex aqua roſata, acetoſæ,

&

Notatio neceſſaria.

Optima remedia.

Pueris.

Theriacæ vſus non formidabilis.

Dubium.

Sudorificum, quod vires vnà roborat.

Aqua theriacalis optima.

Alia remedia.

Electarium ex ouo. & cardui b. cum pauco vino. Quin electarium ex ouo fabricabimur, hoc enim diutius perennat quàm theriaca. Accipe ouum recens, exclude album eius dimiſſo vitello, & imple croco optimo in puluerem verſo: ſenſim aſſetur, nec aduratur: quare vel paſtæ inuolue. Contunde in puluerem: adiice ad eius pondus ſinapi album, vel ſemen erucæ: & tere ſimul diu. Datur ad drachmæ pondus & amplius, ex aqua roſata & pauco vino: Ciceris verò mole ad præſeruationem. Hæc fuit primæua huius electarij de ouo compoſitio: poſteriores adiecere dictamni albi, & tormentillæ, cuiuſque drachmas duas: nucis vomicæ drachmam. Poſtea alij his addiderunt radices pimpinellæ, zedoariæ, angelicæ, ſemen citreorum, ſemen cardui b. & acetoſæ, cornu cerui, & caphuram, & cum theriaca ad omnium pondus fit electarium ad formam opiatæ. Oportet vt intra duodecim horas ab inuadente morbo, drachma eius cum vino albo, ſi cum frigore inuaſit; vel cum aqua roſata, ſi cum æſtu, exhibeatur. Arabes commendant ſmaragdi grana octo, cum vnicornu ſcrupulo. Turcæ dant terræ Lemniæ drachmam; Germani præbent ſuccini albi drachmam; vulgus radicis petaſitis puluerem ad drachmæ pondus cum ſucco ſcabioſæ vel calendulæ.

Pauperum remedium. Nobilis quædam princeps ac Dux orabat me vt potum hunc pauperibus præſcriberem: nam ſibi id in ſecretis eſſe, ac plurimos eius vſu ſanatos affirmabat, nihilque æquè in ſudorem eſſe promptum ac hoc: Accipiebat fimum vaccinum recentem, cum aceto exprimebat & propinabat. *Ruſticis.* Pro ruſticis hoc vtile, Accipe aquæ vitæ, ſucci allij, ſingulorum vncias tres: aceti optimi vncias ſex: ſucci rutæ ſeſcunciam: miſce: ſumat vncias duas. *Nobile remedium.* Nobile eſt hoc etiam remedium, Accipe teneriorum radicum & primarum germinationum arboris nucis, ſaluiæ, fœniculi, apij, petroſelini, ſemperuiui, cuiuſque manipulum: ranas quadraginta: aceti vinoſi optimi libras duodecim: decoquantur ad medietatem: colentur: & colaturæ immiſce medium pondus ſubſcripti electarij: & vitro reponatur in vſum. accipe mithridatij vnciam: nucis myriſticæ drachmas tres: baccarum lauri, zinziberis, cuiuſque ſemunciam: ariſtolochiæ rotundæ drachmas duas: cum melle fiat electarium. accipe cæpam rubram: hanc excaua, & imple iam dicto electario, & aſſetur: deinde extundatur cum tribus vnciis decocti præſcripti, & propinetur ineunte morbo: & deinde ſolum decoctum bis de die bibat. *Elegans remedium.* Elegans hoc eſt, Accipe angelicæ, zedoariæ, tormentillæ, gentianæ, cuiuſque ſeſcunciam: ſeminis cardui b. citrij mali ſeminis, cuiuſque drachmas duas: fiat puluis, & coquatur horis tribus, & fiat fortis expreſſio: & cum ſaccharo fiat opiata, da drachmas duas, cum aqua diſtillata citreorum. *Admonitio.* Antidotum ſi ægri euomunt, ilicò, abluto ore repetant. *Sudandi tecmarſis.* Sudet horis quatuor, tribus, vel pluribus ſi vires ferant. Per ſudores à cibo potúque abſtineant, nec ſomnum capiant antequàm ſudorem multum ſudârint: nec extrema nudent: & à frigore cuſtodiant iugulum, axillas, & inguina. Tandem linteis abſtergeant ſudorem tepidis, & lintea pura ſumat. Mox ſuppreſſa aluus leni remedio euocetur; vt accipe iuris gallinæ libram: olei amygdalini, & ſacchari, cuiuſque vncias tres: vitellos ouorum adiice duos. Dum autem ſudori ſtudet, non dormiat, (propterea que ſpongia acerrimo aceto imbuta nares feriat) nec bibat, ſi ferre poteſt, ſed ita refocilletur: *Cautio.* Accipe conſeruæ roſarum, boraginis, nymphææ, acetoſæ, pomorum citreorum conditorum, ſingulorum ſemunciam, electarij de gemmis frigidi, drachmas duas: corallorum rubrorum, margaritarum, cuiuſque ſemidrachmam, cum ſyrupo de acredine citreorum fiat conditum. Et recrea vires odoribus: nec vinum nec aquam interim bibant antequam ſudor euanuerit. Finito ſudore parum da ex his quæ recreant. Si ſudor nimis diu protrahitur, ita vt vires fatiſcant, inunges corpus oleo myrtino vel cydoniorum malorum. Sudor non ſit productior quatuor vel ſex horarum ſpacio. Tunc abſterſo ſudore, recreetur acidis ex iuſculis cum ſaccharo perlato. Sudor criticus raro ſpontè hoc in morbo erumpit: propterea ſæpe ſufficit tres horas, & non vltra quinque ſudaſſe. Si tamen tertio, quinto, vel ſeptimo morbi die ſudor erumpit, is quia criticus, plenè effluat. In ſudoribus, vt dixi, non edat, ſed horam poſt finitos ſudores. Si à bibito antidoto ſudore inceperit madeſcere, prouoca: ſin minùs, non nimium vrge, ne ſudoribus vi expreſſis vires frangas. *Sudoris eliciendi modus.* Sudor alioqui imperatur mollibus ſpongiis immerſis decocto chamæmeli, meliloti, florum roriſmarini, hyſſopi, calaminthæ, origani, ſtœchados, & roſarum, dorſo, pectori, & abditis alis quæ expreſſæ admouentur, crebróque immutantur, donec ſudent. Vel ſaxum ab igne æſtuans inuoluo linteis ab aceto vinoſo madentibus: iubeo admoueri lateribus, ac ſtragulis vaporem includi. Laudamus in hoc malo etiam compoſitionem quam Diaſcordion vocant: ea enim ſelecta habet ex theriacæ compoſitione remedia ad peſtis fugam facientia: dantur drachmæ duæ ex aqua cardui b. cum ſyrupo de citreis, etiàm ingrauidatis mulieribus, & pueris. *Ponit eam Vvecherus in Antidotario ſpeciali fol. 305.* Proba etiam eſt theriaca Diateſſarôn dicta; quæ ita conficitur, Accipe gentianæ, ariſtolochiæ rotundæ, baccarum lauri, vel, ſi quis eas non amat, baccarum iuniperi, myrrhæ, ſingulorum vncias duas: mellis deſpumati libras duas, datur ad drachmæ pondus. *Foris admouenda.* Foris admoue panem ex furno calentem: huic foſſam imprime, quam theriacâ imple, & vmbilico impone. Cordis regioni, extra ſudorem, impone epithemata ex aqua & aceto roſacco, cum ſpeciebus diarrhodonis abbatis & pauco croco: impone pectori ex purpureo rubro panno. *Nobilium remedium.* Accipe roſas rubras ſiccas, ſantala citrina, cortices & ſemina citreorum: vertantur in puluerem, & coquantur ex aqua roſata: traiice per ſetaceum: & iterum coque ad mellis conſiſtentiam: adde guttulas limonum dum coquitur: fiatque vnguentum, quo cordis regio illinatur. *Oleum ſcorpionum deſcribitur à Fallopio, vbi De bubone, capite 14. & De tumoribus cap. 27.* Oleo ſcorpionum illinantur pulſus & regio cordis. Accipe aquæ theriacalis, vini maluatici, cuiuſque vnciam: his remiſce drachmas duas theriacæ: & panis cis repleatur, ac vmbilicus ei imponatur: & tunc tribus horis ſudet à data theriaca cum ſale abſinthij: ita omne venenum abibit in panem abiice poſtea hunc panem in flumen. Sudorificum magno ſucceſſu diu vſurpatum; Accipe ſacchari cryſtallini drachmas tres: zinziberis drachmas duas: camphoræ drachmam: datur drachma ex aqua cardui. loco zinziberis, ſalis abſinthij drachma poni poteſt. Electarium: Accipe ſucci ſcordij reſiccati, ſemunciam: ſucci cardui b. drachmas duas: tormentillæ, dictamni, zedoariæ, gentianæ, myrrhæ, angelicæ, caryophyllorum, ſuccini albi, ſingulorum drachmam: croci, caphuræ, cuiuſque ſemidrachmam: ſcorſim pulueriſa: cum ſyrupo de ſucco ſcordij vel cardui fiat electarium: datur ſeſquidrachma ex aqua cardui in qua ſcordium fuit maceratum & meliſſa.

CAPVT XI.

DE VICTVS *ratione eorum qui ex peſte laborant.*

Aër. AER ſit ab omni putredine ac fœtore alienus. auctor eſt Herodianus, Commodum Imperatorem in magna peſte ſeceſſiſſe Laurentum, vbi à Lauro ſiluæ viſuntur, quæ gratum odorem expirant. *Libro 1.* Vbi decumbit æger, ligneo in vaſculo ſit aqua roſata calida

cum

cum aceto, cui incoxit ſcordium, ſantala, cyperus, lignum aloës. *v. Natur. quæſ.17.* Scribit Seneca, pecora magis peſte tentari, quòd aperto cœlo & aquis maximè vtantur: quare curioſè de aëre & aqua tranſigendum. Olfaciat æger ex linteo vel ſpongia acetum, aquam roſatam, adiecta pauca caphora; ſæpéque odoretur malum citrium, vel arancium. Lintea & veſtes ſpirent odorem roſæ & ſantalorum. Conſpergatur cubile rebus frigidis odoriferis, vt roſis, violis, nymphæa, pampinis, iuncis, ſalice, aqua aceto temperata. Fumus ab aceto excitetur, in ignito lapide, vel ex ladano & caryophyllis. Qui curat morbum, geſtet altera manu cypream auiculam fumantem, ita vt naſum feriat odor. *Cibus.* Iam de cibo tranſigamus. Scribit Galenus, partes noſtri corporis debiles reddi propter dyſcraſian, & propter meatuum latitudinem: propterea *De diff. feb. cap.5.* cibus hîc debebit præſcribi humectans, refrigerans, & laxas venas ſtringens ſiccando: ſeruètque cordis temperiem. Sitim nec famem tolerent. Salſamenta hîc damnoſa ſunt; nam ſanguinem inflammant, ac corpus ex his marceſcit: hinc eſt quod Ariſtoteles ſcripſerit, filios edi ſine vnguibus, quorum grauidæ matres, picâ detentæ, ſe ſale ſatiant nimio. Sæpiuſculè autem cibus dari debet: nam in contagione tam cita ac rapida de viribus ſolliciti ſumus: quia veneni ſpirituum copia atteritur. Cœnandum parcè citra eſum carnis: iuſculis veſcatur vel glaciato, vel pulli carne pauca ex aceto & roſacea: vel potiùs cocta lactuca & acetoſa, cum butyro & aceto. Carnis eſum non laudamus dum ſæuit hoc malum. ſed fiat tale *Optimum reſtaurans.* glaciatum: Accipiant caponem, cúmque à plumis liberatum ſcindant in tenues particulas oblongas, & oſſa confracta etiam addant: eodem modo adiiciant ſciſſam carnem veruecinam non pinguem, ad pondus duarum librarum. lauentur hæc omnia vino albo: adde parum macis vel cinnamomi integri, & ollæ oblongæ include hæc, ac obtura, fiat coctio in balneo horas viginti quatuor: vel duodecim ſpacio horarum, quod ſit breuiſſimum. Deinde ita calentia traiice per linteum mundum: id conuoluendo exprime, ac patinâ amplâ excipe: noli dum expreſſio fit manus admouere illi parti qua perfluit ſuccus. conglaciatur hic ſuccus, ac pinguedine tegitur, quam pro corruptelæ cuſtodia retineat. Sed cùm eo vti velis, aufer parum ex illa pinguedine, & ſubiectum ſuccum excipe, & cum ſucco citreorum foco liqueſcat, vel cum agreſta vel aceto, vel aurantiatum ſut granatorũ ſucco ſumant. *Ordo in cibis.* Ordo in diæta hic ſeruetur. Prima luce qua peſtis inuaſit, ſi vẽtriculus cibo adhuc grauis ſit, aluus clyſmo ducatur: & vacuo ventriculo antidotus ſudorifera propinetur, & poſt duodecim horas ſorbeat ex iam præſcripto conglaciato; vel ius pulli bibat in quo coxit acetoſa, & quatuor ſemina frigida, & acerbæ vuæ duæ vel tres: & tempore vſus inſtilla ſuccum granatorum, citreorum, aranciorum, & acetum. Sin inuaſerit lues ieiunum hominem, ab antidoto, ſorbeat ius hoc cum croco & mica panis. Ita nutriatur ſingulis ſex horis noctu ac interdiu. Secundo die eodem modo agat, niſi velis coctum pomum vel pyrum, aut pruna cum ſaccharo addere. Antequam paſtum ineat lauet os, manus ac faciem poſcâ, & exugat mali punici grana copiâ duorum cochleariorum: lauentur hæc grana primò roſaceâ: expuat nucleos, & ſæpe os recreetur acido citrij cum ſaccharo. ceraſa acida etiam conferunt: & hæc iuſculis incoque cum lactuca, acetoſa, boragine, portulaca. Tertio die adiiciat pedes & ſummas alas pullorum, ac teſtes iuuenis galli: & carnis conglaciatus ſuccus, quem antè deſcripſi, tunc maximè locum habebit, adiecto vino. Condiantur cibi ſemper acidis, & aquâ roſatâ. Quarto die glaciatum ius cum pane copioſiore ſumat. Hoc modo ad ſeptimum vſque diem tranſigatur, & tunc parum ex alarum carne comedat. Ita ſemper à parciore manu ad pleniorem eſt eundum. Et à ſeptima, elixa caro perdicis vel pulli cum acidis iuſculis & ceraſis in cibum veniat. Veſperi abſtineat à carne, nam illa per febres putreſcit. Tunc ptiſana potiùs detur, vel auenatum, cum ſaccharo & oxalidis ſucco, aquâ roſatâ, aut citriorum ſucco vel punicorum, cum pauco croco vel cinnamomo. Aſſatum etiam malum vel pyrum. Iuſculis hoc incoquitur, Accipe ſantalorum citrinorum & rubrorum, cuiuſque drachmas duas: caphuræ ſemiſcripulum: quatuor ſeminum frigidorum maiorum & minorum, cuiuſque ſemidrachmam, contunde hæc craſsè, & linteo innexa incoque iuſculis. Si adeſt cordis tremor, adde iuſculis diamargaritam frigidam, vel triaſantalôn. Oua ſorbilia: panatella cum ſucco citrei, vel de ribes. Vbi tumores vrgent, caro nunquam offeratur: acidis iuſculis cum pane viuat, & pyrum vel malum coctum detur: nec vinum detur ante biduum, ſed aqua vtatur hordei cum oxyſaccharo. Vſus *Cautio.* tamen rerum acidarum non ſit ita copioſus, vt ſudorem intercipiat: propterea enim interdum pro potu damus aquam hordei cum paſſulis, & meliſsâ immaceratâ. Cùm tempus eſt vt vſum ſolidioris cibi iure *Piſces carnibus præferantur.* poſcant, tunc delecti piſces carnibus ſunt potiores, nam non ita ſanguinem copioſum generant, nec ita calidum: proptereáque is non ita facilè putreſcit. Petantur ex aquis limpidis, arenoſo alueo vel littore. Præterea piſces cùm aquâ tegantur, non ita inſpirant contaminatum aëra: nec aqua ob perennem motum, facilè putreſcit; miniméque marina, ob ſalſedinem. Ideo Ariſtoteles ſcripſit, piſces peſte non *7. De part. animal.* laborare. Veſperi ſæpe vtatur amygdalato, quod *Amygdalatum.* hoc modo eleganter fiet, Accipe amygdalorum dulcium ac recentium libram: aquâ calidâ corticem exuant (ſi verò candidius velis, frigidâ id ages) & contunde in vaſe marmoreo vel ligneo piſtillóque ligneo in offam: & affunde aquam calentem, hauriantque humorem ſemihoræ ſpacio: tunc rurſus & validius quàm antea contundito: cola. & clementi carbone coque, & moue ne coeant: à coctione parum cinnamomi adiice, & micam panis albi digitis contritam: adde parum ſacchari. Die & noctu ſæpe & parum alatur cibo & potu. Sæpe detur quid *Ad ſitim & inde quæ fit infirmitatem.* quod vires reuocat: Accipe ſucci acetoſæ, vel de ribes, citreorum, aranciorum, granatorum, boraginis vel endiuiæ, cydoniorum, omphacij, ſingulorum vncias duas vel tres: clarificentur à fæce. perſpicuo ſucco adde aceti roſati vncias tres, ſantali citrini drachmas tres, caphuræ ſcriptulum, cinnamomi ſcriptulos duos, ſacchari libram ſemiſſem: fiat iulapium, ſumat cum aqua decocta. *Potus.* Ad potum quod attinet, is ſit tenuis cereuiſia cui adde aquam roſatam, vel acetoſæ, boraginis, cum ſucco citreorũ: & puppa cum cinnamomo immittatur ratione odoris. Vel potet ſecundum decoctum hordei, cum ſyrupis acidis. A quinto die, ſi metus adſit lipothymiæ, tenue vinum detur in prandio, non in cœna. Quidam illorum auidiſſimè vinum appetunt, his primo die liceat vino diluto os & faciem abluere; & tertio die vtantur in prandio vino quarta parte aquæ diluto: ſitque album & tenue: medióque in paſtu eo vtantur. Scribit Simplicius, eo tempore *In prædicamento Qualitatis.* quo M. Aurelius Imperator bellum gerebat aduerſus Parthos, peſtem enatam fuiſſe, quæ vino & oleo curabatur. *Aqua frigida.* Quod ſi febrili incendio æger flagrat, frigida aqua æger expleatur, ſi is ſucci plenus fuerit, & firmus ſtomacho, & ſi aſſueuit frigidis, nec ſuſpicio ſit inflammati viſceris. Qui in lipothymiam abripiuntur, refocillentur offâ panis ex vino diluto, ſaccharo aſperſo & cinnamomo. Vt ſitis placetur, diamargaritum vel *Mediis temporibus quæ danda.* conſeruam roſarum exprime cum aqua, & bibatur. Accipe conſeruæ roſarum pallidarum, corticum citreorum

rum conditorum, cuiuſque ſeſcunciam: ſuccini candidi, coralli rubri, terræ ſigillatæ, cuiuſque drachmam: margaritarum præparatarum ſemidrachmam: cum ſyrupo de acredine citreorum quantum ſufficit vt fiat opiata: ſæpe ſumat drachmas duas inter prandium & cœnam, & etiam noctu. Vel accipe trochiſcorum de caphura, de ſuccino, de ſpodio, de terra lemnia, cuiuſque drachmam: pulueris trium ſantalorum, diarrhodonis abbatis, diamargarit. frigidi, ſingulorum ſemidrachmam: ſyrupi de oxalide, quantum ſufficit, fiant pilulæ: ſumat quotidie, roborant cor: initio, cùm nondum calet morbus, adde his theriacam: alioqui adde conſeruam acetoſæ, vel boraginis. Trochiſcus de caphura ſingulare remedium eſt. Accipe hordei mundati pugillum: tamarindorum vncias tres: coque ex ſex libris aquæ, ad libras quatuor. eſt valdè iocunda hæc potio, ſitim extinguit, cordi hepatique ſtudet, & aluum modeſtè deponit. Merenda ſit fruſtum citrij conditi. Aceti frequens ſit vſus. Non dormiat, ſi fieri poteſt, donec conſiſtat eleuatus tumor, ſi bubo turgeſcere videtur. Ocio & quiete vtendum dicit Auicenna. Singulis horis ſex renoua induſia, & liotea, & pannos. Epithemata cordis regioni admoueantur vacuo ventriculo. Accipe ſtaedinis citrei mali, ſantalorum citrinorum, ſuccini candidi, caphuræ, croci, coralli rubri, ſingulorum ſemiſcriptulum: ſpecierum diarrhodonis abbatis ſemidrachmam: aquæ roſatæ ſemilibram: aquæ acetoſæ vel bugloſſæ vncias quatuor: aceti optimi vncias tres: tere terenda, & miſce, rubro panno cordi tepidè admoue. Vel accipe aquæ endiuiæ, lactucæ, acetoſæ, nymphææ, bugloſſæ, meliſſæ, ſi ſit hyems, cucurbitæ, cuiuſque vncias tres: aceti roſati vncias duas, pulueris ſantali citrini & roſarum, cuiuſque drachmam: cyperi, diarrhodonis abbatis, ſingulorum drachmam: croci ſemiſcriptulum: fiat epithema. Accipe ſuccini candidi, ſantalorum citrinorum, cuiuſque ſcriptulum: caphoræ grana ſex: croci grana quatuor: vnguenti roſati vnciam: aceti optimi paululum, hoc vnguento illine regionem cordis. Vel fiat ſacculus ex ſpeciebus iam ſcriptis, qui madeat aceto & aquâ roſatâ & caphuratâ, vel ioſarciatur roſâ & ſantalis. Si totum corpus æſtu exardeſcat, infrica calida mano oleum violarum, roſarum, vel nymphææ: miſce interdum aquam roſatam: ſed omnia tepidè. Quotidie bis plantæ pedum fricentur aceto, ſale, & ſucco rutæ. Talo circumpone aquam ſalſam calidam. Abluantur crura & pedes decocto tepido roſarum, ſalicis, chamæmeli, pampinorum: vacuo id agatur ventriculo. Vide ne criſis vnquam impediatur vſu frigidorum: nec vnquam hic frigida actu admoue. Aluus ſegnior ſyrupo roſato vel molli clyſmo ducatur: non validis illa laceſcenda, ne in dyſenteriam vel diarrhœam prorumpat. Quare vltra trypheram non ſe erigat clyſmatum vis. Accipe parietariæ, maluæ, violariæ, betæ, ſcabioſæ, lactucæ, bugloſſæ, cuiuſque manipulum: hordei pugillum: quatuor ſeminum frigidorum maiorum, ſingulorum drachmas duas: pruna decem: fiat decoctio: colaturæ adde tryphera Saracenicæ vel caſſiæ vnciam: fiat clyſter. Hoc præclarè roborat, ſi quis intermediis diei ac noctis ſpatiis drachmam vnam aut alteram ſæpe comederit. Accipe corticum citreorum conditorum vncias duas: conſeruæ acetoſæ vnciam: mithridatij drachmas duas: margaritarum ſemidrachmam vel drachmam: vel earum loco cornu cerui: fiat opiata cum aqua roſata & ſyrupo de acredine citreorum.

Potus ad ſitim præſtans. — *Somnus.* — *Epithemata cordi admouenda.* — *Æſtus totius.* — *Criſis.* — *Aluus.* — *Roborans.*

CAPVT XII.

DE SYMPTOMATIBVS *quæ in peſte eueniunt, & primùm De peſtifera* SYNCOPE, *& Lipothymia.*

TAM ferum malum eſt peſtis, vt quis iure dixerit cuncta eius ſymptomata calamitoſos morbos eſſe. τὸ θηριῶδες συνωδυνῶδες, tanquam verus peſtilentiæ parens, maximè per tumores elucet hîc & in Syncope. Nam verè regnum ſuum habet peſtis ἐν τῷ θηριώδει κλίνοντι συνωδυνῶδει. Et hæc vera cauſa eſt, cur peſte tactis crebra ſyncope eueniat; hoc enim fit per imbecillitatem cordis, deinde verò per impotentiam micandi. Nam diſſipato cordis nectare viuifico, hoc eſt, vitali ſpiritu & calore, neque diaſtole ſufficit ad hauriendum ſanguinem è caua vena, & ſpiritum è pulmonibus: neque ſyſtole votis reſpondet in exprimenda fuligine à ſynthoe nectaris illius viuifici per arterias, tanquam per aquæductus in vniuerſum corpus. Sumat ſæpe aquam cinnamomi, cum cerneris facta ex integro citrio malo cocto ex aqua roſarum cum margaritis & ſaccharo: adde ſpecies electarij de gemmis & diamargariti frigidi. Ius reſtaurans coquatur ſantalis, caryophyllis, cinamomo, macere. Offam ſugat intinctam in ſucco granatorum & aqua roſata moſcata. Nam ſpiritus exardeſcunt, membráque officij immemora redduntur ob venenum putridum. Hîc ſuſcula reſtaurantia commendamus: nam, dicebat Hippocrates, potu refici facilius eſt quàm cibo. Quare quæ celerrima egent refectione, his humidum alimentum ad vires recuperandas optimum eſt. Si celeriore egent nutricatu, id fiat odoribus: olfaciat aquam roſatam cum aceto: facies lauetur aquâ roſatâ caphuratâ: lauent manus poſcâ: lintea redoleant roſas, cyperum, & muſcum. Mororum ſuccus coctus cum ſaccharo prodeſt, ſi ſumatur cum corallo rubro, cornu cerui, bezoar. Superbibant aquam lilij conuallij & vincetoxici, cum vino lauendulæ. Pulſibus hæc paſta applicetur inter duo lintea. Accipe vſtum panem, hunc immacera aceto, adde caryophyllos: interdum adiice caphuram, & cinnamomum, & aquam roſatam. Si incidat ſyncope in paroxyſmum, manus caleſiant linteis, & exhibe cochlearium aquæ theriacalis caphuratæ: adde duo cochlearia aquæ cardui b. ſi febris non ſit valida, propina cyathum vini.

Syncopes cauſa. — 2 *Aphoriſ.* 18.

CAPVT XIII.

DE *Phrenitide peſtifera.*

EXHIBE ea quæ venenum expugnant antidota, & Iolabia cum ſpiritu vitrioli. Si maximus æſtus adſit, da decoctum capitum papaueris & hordei, cum guttis olei vitrioli vel ſulphuris, ad acorem: bibant quantum velint. Mulierum mammis & virorum teſtibus impone ea quæ poteſtate frigida ſunt. Accipe ſucci ſemperuiui, ſolatri, aceti, hyoſcyami, ſingulorum ſemunciam: opij ſemidrachmam: croci ſcriptulum: cum oleo mandragorino & cum vnguento alabaſtrino fiat vnguentum. Laua deinſum caput decocto roſarum, foliorum ſalicis, hordei, calycum papaueris, florum violarum, & nymphææ: in augmento adde flores chamæmeli. Accipe olei roſati, violati, nymphææ, & mandragoræ, cuiuſque ſemunciam: opij ſemiſcriptulum: vnguenti roſati vnciam: fiat linimentum: inunge frontem & nares. Vel vngatur frons vnguento populneo, cum aceto roſato. Accipe opij drachmam: croci ſemiſcriptulum: roſarum,

nymphææ,violarum, omnium ſantalorum,ſingulorum drachmam : fiat puluis, quem ſyndoni innexum odoretur. In morbi vigore, pulmo calidus imponatur capiti ex vitulo vel veruece : incaleſcat ex decocto roſarum,chamæmeli,meliloti , roriſmarini , ſtœchados,tegatur ne frigeſcat.Lectus irroretur aquâ roſatâ,violatâ, & nymphææ.Sed maximè in initio cum hoc malo pugnare debemus, & ea admouere quæ arcent venenum à capite. Quare fiat oxyrrhodinon tepidum ex aqua roſata,aceto, oleo violato, roſato. & nymphææ ; fronti admoue tepidè.Bombax aceto & aqua roſata tincta immittatur naribus.

Nobile remedium in initio adhibendum. Accipe albumina contuſa cum aqua roſata & aqua ſambuci : ſtuppam eo madidam capiti impone. Accipe caphuræ drachmam vnam : liqueſcat in aqua vitæ, vt lacteſcat ; affunde vnum aut alterum cochleatim albuminis oui quaſſati, & aquæ roſatæ, vel aceti roſati,fiat lac: impone capiti cum ſtuppa.

Cautio. Caue à frigidis actu : nam eſſent hîc calamitoſa. Poſtea ſeca gallinam nigram,& capiti raſo appone;vel,vt antè dixi,pulmones vituli; id fiat tribus horis.Semen papaueris iuſculis impone.

CAPVT XIV.

De Vigiliis.

SI illud gratiſſimum Dei donum,quod ſuauiſſimum ſerpit mortalibus , ſomnum dico , inire nequeant , Accipe amygdalorum dulcium mundatorum, vncias quattuor : quattuor ſeminum frigidorum maiorum: papaueris albi, & lactucæ , ſingulorum drachmam : piſta hæc in mortario : dein affunde aquæ hordei libram : traiice per ſetaceum : Dein parum bulliant, adiectis ſacchari vnciis quatuor ; aquæ roſatæ vnciis tribus : pro duabus aut tribus vicibus. Nutricatus cauſa miſceri poteſt vitellus oui. Comedat lactucam coctam , ac ſaccharo aſperſam. Bibat noctu lac ſeminis papaueris. Roſa , viola , flores nymphææ, & papaueris ; ſyndoni include , ac macera in aqua roſacea : capiti & naribus admoue. Vel nymphææ & lactucæ folia imponantur capiti , & reticuli complexu nectantur , ne excidant. Si hæc non iuuant , tonſis capillis , coronalem illine oleo nenuphari , & ſuperinijce hoc emplaſtrum : Accipe ſucci lactucæ vncias ſex : ſucci nymphææ , ſucci ſedi maioris , & portulacæ , cuiuſque vncias tres ; ſucci roſarum,farinæ hordei , ſingulorum vncias duas : ſeminis papaueris ſeſcunciam, foliorum hyoſcyami ſemunciam : ſucci citreorum vnciam : fiat cataplaſma, id ſæpe innouari debet cùm ſicceſcit , & tunc olei illinitio repeti debet. Aliud : Accipe vnguenti populnei ſemunciam , opij grana quinque : croci grana octo. Aliud fortius: Accipe cinnamomi , croci,opij , ſingulorum drachmam : olei roſati quantum ſufficit,fiat illitus ad nares , frontem, tempora , & pulſus. Æger lauet manus & partem brachiorum vbi pulſus eſt, in decocto ſalicis, lactucæ,

Dolor capitis. capitum papaueris,anethi,& talium. Si adſit intolerabilis dolor capitis,à prouiſione habita totius corporis, Accipe corticum radicum hyoſcyami albi , & phu, foliorum ſolatri & ſemperuiui , ſingulorum manipulum: bulliant ex vini & aceti roſati cuiuſque libra : excoque ad quartæ partis conſumptionem , linteis hinc madentibus tepidíſque foue caput ; teſtibus etiam admoue. hæc agat dum in ſomnum abeat. Vel vrticæ & geranium contundantur cum aceto roſaro , fiat frontale. Idem agit aqua ſpermatis ranarum. Quidam præbent aquam vrticæ cum pauco aphronitro. Sal nitri Ita purgetur,Accipe ſalis nitri ſemilibram : aquæ tantiſſum vt liqueſcat : filtro traducatur , quòd clareſcat: tunc coque ad quartæ partis exhauſtum. Deinde impone nitidè edolata ligna , ſimúlque crueæ algenti committe : mox nitrum cryſtalli charactere conglomerabit ſe ad ligna : exime,& ſicca ſuper papyrum in ſole vel foco. datur ad ſeſquidrachmam.

CAPVT XV.

De Soporoſis affectibus.

NOLIS permittere vt hi altùm dormiant,clyſmis & glandibus è ſapone ſolido alnus irritetur , frictiones artuum præſcribe. Acetum acerrimum naribus admoue , in quo vis ſit caryophylli floris, ſambuci , maioranæ , vel rutæ. Accipe angelicæ, oſtruthij, zedoariæ , tormentillæ , dictamni , ſingulorum manipulum : roſarum rubrarum manipulos duos : maioranæ, lauendolæ , cuiuſque drachmas tres : aceti libras duas : bulliant in duplici vaſe : ſtuppam eo madentem capiti impone ; mirum quantum auxilij lethargicis hoc afferat : brachia quoque & manus eo abſtergeantur , eóque crura ac pedes fricentur. Aliud, accipe thuris ſemunciam : theriacæ vnciam : baccarum lauri ſemunciam : foliorum nicotianæ pugillom : ſulphuris parum : aquæ vitæ cochlear : coque in libris duabus aceti : calidam impone capiti. Si à flatuum copia turgeat facies,accipies ſeminis aniſi , fœniculi,cumini, cuiuſque drachmas duas : coque ex aceto. Vel capiti imponatur hoc , Accipe thuris , baccharum lauri , piperis,cuiuſque ſemunciam : miſce cum albumine oui, & tepidè impone capiti. Errhina etiam præſcribantur : & phœnigmi inferantur. Accipe betonicæ , roſarum, maioranæ,ſaluiæ, florum ſambuci vel foliorum eius,cuiuſque manipulum:coque ex vino & aceto:admoue calidè capiti : cùm refrixerit repete.id agat dum reſipiſcat.

CAPVT XVI.

De fluxu aluino.

ALVVS fluens non temerè cohibeatur : nam ſi fœtida ac fœda effunduntur, da ſemidrachmam vel drachmam rhabarbari & corticum myrobalanorum: cinnamomi ſemiſcriptulum : cornu cerui præparati ſcripulum : ſumat cum cochleari ſyrupi de ribes. hoc agat ſecundo vel tertio quoque die , dum fœtor & fœdus color abſint : Dum enim exhibetur in parua doſi,excludit id quod prauum inhæret inuolucris inteſtinorum , nec rapit à toto corpore prauam materiam ad inteſtina : nam totum per partem affectam purgari non debet. Si vires flacceſcant, da ſaccharum roſatum & coroncatum. Quidam hoc ſeruati fuere dyſenteriâ priſtâ correpti , Accipiebant allium cum ſaccharo & ſucco citreorum:contundebant,& comedebant Hoc decocto plurimos curaui S. Deo adiuuante , Accipe radicum pimpinellæ , pentaphylli , tormentillæ , cuiuſque ſemunciam : foliorum ſcordij, roſarum, cichorei , pimpinellæ , scrroſæ cum radicibus , ſingulorum ſemimanipulum : radicum cichorij vncias duas : zedoariæ drachmam : quatuor ſeminum frigidorum maiorum , portulacæ, drachmam ; fiat coctio ex aqua hordei : colaturæ adde ſyrupi granatorum vncias tres: ſyrupi de acredine aurantiorum malorum vnciam: cum pauco oleo vitrioli aceſcat , ſumat ter die vncias quatuor Si non praua materia admodum effluat , adde decocto myrtum , balauſtia , radices plantaginis, ſymphyti , & ſummitates rubi. In fœda dyſenteria elue primùm clyſmo hoc , Accipe decocti hordei libram : mellis roſati vncias tres. Deinde accipe decocti ſtringentis libram : olei myrtini vncias duas : olei roſati vnciam ; ſanguinis draconis , terræ lemniæ,

boli,

boli; cuiuſque ſcripulum: Si dolor vrget, infunde adipem hircinum, anſerinum, vel gallinarum, & vnguentum roſatum, & oui albumen, cum drachma trochiſcorum de carabe; ex iuſculo carnis pinguis hæc iniiciantur. Dicebat D. Fallopius, ſe obſeruaſſe in peſtiferis febribus aluum ſubſtitiſſe vſu ſucci & pulueris ſcordij: nam feruorem hepatis caſtigat, dicebat ille. Venter horum roboretur, Accipe foliorum menthæ, roſarum rubrarum, cuiuſque manipulum: acori, cyperi, galangæ, zinziberis: cuiuſque drachmas duas: maſticis ſemunciam: thuris drachmas duas: bulliant in aceto, & ſpongiâ ventriculo admoue, vel panis aſſus eo madeſcat, & cum puluere caryophyllorum fiat emplaſtrum. Rhazes libro de peſte affirmat nihil magis aſtringere ventrem, quàm acidi lactis fœculentum, cum toſto pane, & pauculo gummi Arabico. Accipe ſanguinis cerui ſiccati vnciam: coralli rubri ſemunciam: mumiæ ſeſcunciam: fiat puluis: ſumat drachmam: & promoueat vdorem corporis. Quidam præbent ranæ puluerisatæ drachmam, ex aqua menthæ.

CAPVT XVII.

De *Sanguinis effuſione, per nares, vel per os, aut ex hemorrhöidibus, vel ex vtero.*

Sanguinis expectoratio. TERRIBILE ſanè in peſte malum eſt expectoratio ſanguinis. Hi enim primo vel ſecundo morbi die expectorant ſanguinem, fiſſo vaſe in pulmone vel in pectore: fit hoc ex carbunculis aliiſve tuberculis pectori innatis. Quæ tubercula ſi non rumpantur, ilico enecant: ſin vaſa ex his lacerantur, vnâ cum cruore animam fundunt; quid funeſtius? Summo ſtudio hîc cauendum; ne venenatus vapor iam ſpirabilibus partibus conceptus, retineatur ſtringentium remediorum vi: quod maximè fit poſt triduum. Bibant iolabium roſarum, & de acredine citreorum, ex diluto ſcabioſæ & calendulæ, & ſcordij. Da hordei decoctum cum ſaccharo vel ſirupo violaro, quò expectoretur ſanguis ille contaminatus. Accipe ſuccum portulacæ cum aqua ſua, & eclegma eius, & ſuccus papaueris rhœados proderit. Accipe rhabarbari optimi, tormentillæ, cuiuſque drachmam vnam: cinnamomi ſcriptulum: herbæ ſcordij pugillum: coque ex vino, vbi nulla adeſt febris: alioqui ex vnciis octo aquæ cardui b. coque ad dimidias: expreſſioni adde theriacæ ſemidrachmam: terræ Lemniæ ſcriptulum: ſyrupi de acredine citreorum vncias duas: miſce, ſumat in diluculo. *Ex naribus ſanguis.* SI VERÒ ex naribus prorumpat ſanguis, cùm vires deiicit, vincula inferemus brachiis ac cruribus: cucurbitas hypochondriis affigemus. Veſcatur cytoneis malis & pyris. Potui inde ſummachium & baccas myrti, vel ſaccharum ex roſaceo ſucco. Miſce potui aquam equiſeti, portulacæ, plantaginis. Potui dentur ex iam dictis aquis trochiſci de terra lemnia, & de ſuccino, ad drachmæ pondus. Tandem venimus ad Philonium perſicum cum terra lemnia. Fronti impone lanam ſuccidam cum linimento quod habet hæmatitem, ſanguinem draconis, bolum: cum oui albo & aqua roſata, & modico aceto, & naribus hæc ſine aceto inde. Potet aquam vrticæ, cum ſcriptulo vno cranij humani: & puluis cranij naribus indatur cum ſanguine combuſto: & manus & pedes teneantur in aceto calido. Quin lintea imbuta aceto, collo ac pudendis admoue, & mulierum mammis. *Haimorrhoïdes.* Haimorrhoïdes ſi nimiùm fluant, accipies aloën, & admoue. Verùm vna maneat aperta dum vltrò ſiſtatur. Si nimio fluxu ruant, admoue guttulas aliquot pulueris ex colcothar, hoc eſt vitrioli vnde oleum extillatum fuit. *Cæcæ haimorrhoïdes.* Si cœcæ fuerint haimorrhoïdes, acerrimos dolores inferunt, Accipe ceræ nouæ citrinæ, adipis anſeris, fiat vnguentum. Aliud, accipe ſcarabæos, hos coque in oleo lini, cola & vnge. Si altiùs in corpore latentes tangi foris nequeant, Accipe radicis ſerpentariæ vnciam: mellis clari ſeſcunciam: fiat electuarium: ſumat manè ſemunciam: id curat externas & internas haimorrhoïdes. *Muliebris fluxus.* Ex vtero etiam interdum erumpit ſanguis. Quare caueant ingrauidatæ, ne, cùm cauent à peſte, iis vtantur quibus præcipitatur fœtus: nam plerumque hoc tempore immaturus æditus fœtus ſibi & fœtæ mortem acceſſit. Menſes ſi nimium fluunt, digitus ligetur, cucurbitæ mamillis, lieni & hepati applicentur. Accipe boli drachmas quatuor: terræ ſigillatæ drachmam: glycyrrhizæ, ſeminum citreorum, cornu ceruini, eboris, tormentillæ, ſingulorum ſemidrachmam: coralli rubri, ſeminis acetoſæ, coriandri, ſingulorum drachmam: fiat puluis: hunc ſumat cum ouo, & bibat cum ſaccharo, vel cum decocto ſaniculæ & pyrolæ. Vel accipe conſeruæ roſarum veteris drachmas duas: ſuccini, & terræ ſigillatæ, cuiuſque drachmam: cum ſyrupo de roſis ſiccis fiat electarium: ſumat manè.

CAPVT VIII.

De *Exanthematibus.*

CVNCTA hæc exanthemata curantur validis ſudoriferis: nullo enim modo frigidis repercuti debent. Cautio tamen adſit, ne nimio æſtu ſuffocentur pueri. Accipe lapides pretioſos præparatos, & margaritarum, corallorum, ſpodij, raſuræ eboris, ligni aloës, cuiuſque ſemidrachmam: cornu cerui vſti ſeſquidrachmam: radicum dictamni, zedoariæ, ſingulorum drachmam: ſantalorum omnium, cuiuſque drachmam: boli ſemidrachmam: croci, caphuræ, cuiuſque ſcriptulum: carabæ albæ ſcriptulos duos: corticum citri ſemunciam: fiat puluis, ſumat ex ſyrupo citreorum drachmam: & ſuperbibat dilutum ſcordij, calendulæ endiuiæ, pimpinellæ. Accipe conſeruæ boraginis, roſarum, cuiuſque ſeſcunciam: theriacæ ſemunciam: ſalis abſinthij ſemiſcriptulum: foliorum auri numero duo: aceti vnciam: ſyrupi de acredine citreorum quantum ſatis eſt vt fiat electarium: dentur pueris drachmæ duæ, cum aqua fumariæ: ſeniori ſemuncia Senſim, & non coacte eſt ſudandum: nam tandem ſudabunt. Loco contineantur tepido, ne primo triduo ſpiracula ſe contrahant illabente frigore. Frigidæ omnis vſus abſit foris & intùs. Enula vel calendula macerata in vino rubro expellunt exanthemata rubra. Rubris pannis inuoluantur. Accipe caricarum, & lentium, cuiuſque vnciam: fiat decoctum: quod cum puluere laccæ, & croci bibatur. *Lib. 4. Capite De venenis.* Scribit Auicenna, venenum in corpore latitans, omni ſtudio foras euocandum. Si cutem exedunt, butyrum l. uetur aqua roſatum, dum albeſcit: tepidè admoue. vel accipe cremorem lactis cum ceruſa. Inſigne remedium, Accipe bezoar lapidis, & vnicornu cuiuſque grana nouem: pulueris Meobani, ſcriptulum: theriacæ ſemidrachmam: ſalis abſinthij, & croci, ſingulorum ſemiſcriptulum: ſumant ex aqua cardui b. cum ſyrupo cardui b.

CAPVT XIX.

De BVBONE *Peſtifero.*

Bubo. BVLO peſtilens enaſcitur, cùm pars princeps in ſibi dicatas glandulas diram eructat materiam. Sunt autem tales glandulæ in axillis, inguinibus, ponè

aures, & in ceruice. Nam Bubones frequenter ſuperueniunt febribus: at alij tumores nunc anteeunt febres, nunc ſubſequuntur, nunc ſimul obnaſcuntur. Qui ſubſequuntur, ſi die decretorio emergunt, bonis ægrorum rebus protuberant: alioqui ominoſi ſunt. Mali ſunt bubones, inquit Hippocrates, qui ſtatim initio febrium acutarum effloreſcunt. *1. Epid. 3.* Præſtat in peſte febrem ſuperuenire buboni, quàm febri bubonem. Maximè lethales ſunt, ſi affluat aluus liquidis ac crudis excrementis. Bubones carbunculis leuiores incidunt: non enim in his eſt tam valida putredo; & cruciatus minor. *Fotus.* Præcellunt in bubonis aliorúmque tumorum curatione præ cæteris remedijs perennes fotus calidi, qui fiunt ex decocto florum chamæmeli, meliloti, ſcabioſæ, morſus diaboli, ſeminis fœnugræci, rutæ, foliorum maluæ, florum anethi & ſambuci, & croci. Interdum ſacculo includimus ſulphur cum multa argilla, & vnà coquimus. Stuppa cannabis purgata ac malleo tuſa, ne aculeis pungat, in puluinar quadratum formatur, ac prædicto decocto immergitur, & inter ligneos orbes duos exprimitur: imponitur calidè, & ſingulis horis mutatur. Id agitur donec tumor omnino ſit diſcuſſus, vel dum ſuppurârit, quod ſæpe in bubone euenit: vel dum liueſcat, vt carboni euenit: tunc cætera admouemus malactica, dein purgantia. Primò tamen attrahere licet cucurbitâ: dein fouere. Præſtans ſanè remedium in dira hac lue eſt fotus: nam ſpiritus venenatus perenni illa euaporatione libertimè effluit, quod in cataplaſmatum vſu non æquè licet, ita vt metum ſic auertas, ne fiat veneni palindrome in cor. Cùm ad pus promoueri velle videntur, à fotu diſcuſſa iam parte maxima veneni, admoue micam recentis panis decocto chamæmeli, ſcabioſæ, maluæ, & ſymphyti maceratam, ita vt fiat pulticula: adde crocum quò flaueſcat, vitellum oui, & parum olei roſati; fiat cataplaſma. *Cautio.* Puto non conſultum eſſe vt bubones aut tubercula in principio ſcarificentur, maximè ſi principibus partibus vicina conſtiterint. Alioqui aucto dolore ex vulneratione, æſtuoſi ſucci à toto corpore eò irruent, vnde putredo creſcet, & venenum exardeſcet, & pars phlegmonen contrahet. In alarum bubone veſiculæ excitari poterunt in muſculo dorſi, qui alæ ex aduerſo eſt. In ſtatu (ſi fotu non emituit) ſcarificari tumor poteſt, vt id quod in eo æſtuat & vicina exeſt, elidatur. Vel cucurbitæ tres ſic apponantur vt prima, citra ſcarificatum, infra glandem propè affigatur, altera poſt hanc, tertia poſt vtramque deorſum verſus rectâ lineâ quâ tangenti percipitur quaſi neruus durior. Id ſæpe die agendum, maximéque ſi lipothymia inciderit; hoc enim pepaſmo ſtudet, & à corde auocat. Dein, vt diximus, ſtupâ ex decocto foue, ſeptem diebus fotu ex ſtupa vtendum. Nam ille fotus nec febres auget, nec dolorem excitat, & venenum facit vt euaneſcat in tenues auras. *Fotu quamdiu ſit vtendum.* Quare ad ſeptimum diem hoc vtendum, nec citiùs ad ea quæ pepaſmum promouent eundum; nam ea retinent venenoſum vaporem, ac eum in cor refundunt. Vſus docuit ſudoribus ac euaporatione ex toto corpore fœliciter peſtem excludi: cur non eadem via & tubercula curarentur? nihil eſt fotus, quàm peculiaris partis in ſudorem vel ſpiraculorum apertionem promotio. Sint in decocto, vt dixi, emollientia: ab aridis ac æſtuoſis abſtine, vt à calamintha, pulegio, fermento, arſenico. Cùm ergo tuberculum creſcere ac ad ſuppurationem feſtinare animaduertis, febre leuatâ, ac veneni ſuſpicione iam remotâ, tunc, vt dixi, pulticulam ex mica panis impone, ſi nec liueſcat nec nigreſcat tuberculum. Tunc etiam tale cataplaſma admoueri poterit, Accipe radicum althææ & lilij, cuiuſque vncias duas vel tres: cæpam vnam, modò febris abſit, foliorum maluæ, ſcabioſæ, althææ, parietariæ, cuiuſque manipulum: florum ſambuci, manipulos duos: caricas pingues ix. farinæ ſeminis lini & fœnigræci, cuiuſque vnciam: cum axungia porci recenti liquata & colata, fiat cataplaſma. Addunt quidam cochleas cum teſtis tuſas, vbi craſſior cutis: alij adijciunt fermenti vnciam: id trahit ac rumpit; commendatur magis in carbunculo. Si ſuppurat, non expecta maturitatem, ſed aperi cauſtico ſtatim. Si liueſcit ac nigreſcit tuberculum, & ſi palindromen ad viſcera moliatur ita vt ſidat, admoue cucurbitam cum ſcarificatu; & accipe ſcabioſæ & conſolidæ maioris, cuiuſque manipulum, tere inter duos ſilices cum vitello oui & axungia porci ſalſa & vetuſta ita vt ranceſcat. Vel accipe opopanacem, hunc coque ex aceto vt ſoluatur, & ſetaceo traijce, & cùm oleo hyperici vel laterino iterum coque ad melliginem: fiat emplaſtrum. Aut fiat cataplaſma ex conſolida maiori, ſcabioſâ, ficubus abſtracta pellicula externâ, rutâ, radice liliâ: interdum cæpa adijcitur, & theriaca, cum croco, ex aqua fit cataplaſma. Non eſt vrendum tuberculum, niſi abſit febris, & robur adſit corpori. Diſciſſo bubone, ſtuppis oleo roſato & vitellis ouorum tritis repleatur. Sed priùs fundat modicè ſanguinem cum pure. Nunquam immodicè ſanguis fundatur. Si nimium fluat ſanguis, ſiſtatur. Accipe aloës, thuris, partes æquales; excipe leporinis pilis, & albumine oui; impone. Si ſanguis copioſiùs aliquantulum fluxerit, dentur offulæ ex vino, & ſuperbibat quid vini. facies aſpergatur aquâ roſatâ caphuratâ, & eâ manus lauent, acetum odoretur. Cùm ſuppreſſus eſt ſanguis; ſumemus ea quæ pro ichore pus gignunt. accipe terebinthinæ partes tres: vitellum oui; olei roſati quod ſatis ſit. Dein cùm ad plenum pepaſmum ventum eſt, accipies terebinthinæ & mellis roſati æquales partes: farinæ hordei quantum ſufficit, & adde puluerem ireos: hoc mundat vlcus: adijci poſſunt ſucci ex nicotiana, carduo b. ſenecione, pimpinella, ſcrophularia, ſcabioſa, ſcordio. Mundo iam vlcere, cùm rubet, nec nimis madet, nec vehementer ſi ſqualet, tunc adde ſarcocollam, myrrham & thus. Si vicina rubent aut liuent, vnge vnguento roſato, & ſcarifica vt egrediatur ſanguis. Si vlcus intùs nigricat, nec ſerpit, carnem leniter conſume prauam, *Inſigne vnguentum & Emplaſtrum.* Accipe mellis roſati vel optimi vncias tres: æruginis, ariſtolochiæ rotundæ, cuiuſque drachmas duas: vini baſtardici vncias ſeptem: coque omnia ad mellis conſiſtentiam. Si ſerpit, caſtigetur Ægyptiaci parte adiecta ad iam dictum vnguentum. Et tali emplaſtro tegatur, Accipe ceræ, olei, ſingulorum vncias ſex: minij ſeſcunciam: vitrioli Romani crudi drachmas ſex: fiat emplaſtrum. Sed ſi nec hac arte euinci poterit caro putrida, cauſtico inuratur, cruſta eluatur recenti butyro, nouatum ac purum vlcus claudatur. Si conſtiterit bubo in ala, exſcinditur cutis in manu interna, è directo minimi digiti, & ſcordium ei imponitur. Bubonem autem foue, vt diximus, dein micam panis in pultem verte, vt antea diximus: adde, ſi vis, radicem cynogloſſæ, dein buboni admoue coctam cæpam cum theriaca. Vicinis tuberculorum partibus admoue cataplaſma ex punico malo; exprimit enim malum, vnde bubo mirè tumeſcit. Anno 1528. in magna illa peſte, medici ſenes Florentini, inquit Fallopius, vtebantur optimo cum ſucceſſu lapide ſmaragdo ad grana octo: quæ dabant ex maluatico. Accipe ſuccum hederæ arboreæ; cum excoque cum butyro inſulſo; ſtrepitus vlceri inde.

CAPVT XX.

De Carbunculo *peſtifero.*

Antrax vel carbunculus dicitur quòd vrat partes inſtar carbonis, vnde & Ignis ſacer appellatur. *Quid ſit?* Eſt autem Carbunculus vlcus cruſtaceum, nigricans, pruriginoſum, & erodens. Partes circum- *Differentiæ.* poſitæ liuent. Fit ab exuſto venenatóque, in peſte, ſanguine: quæ exuſtio vt maior vel minor eſt, ſic va- *Signa.* rio charactere æditur carbo. Interna incendio flagrant: cúmque ſe remittit ardor, interdum horrere videntur. adeſt his laſſitudo membrorum omnium. Lotium turbatum ac craſſum fœtet, fauces exardeſcunt, ſudor ſymptomaticus micat, animi deliquio tentantur, & delirant. Scribit Plinius, hos ſomno per triduum iugulari. Partibus principibus vicini, ſunt le- *Prognoſis.* thales. Nigri peſſimi; dein lucidi & virides: tertiò, rubicundi. Carbo in baſi rubet, ſupra baſin nigreſcit, in cacumine veſicam gerit, qua diſrupta fit vlcus fœdum peſtiferum. Quo latiores & plures, eò meliores. *Indicatio curatiua.* Curationis ſcopi ſunt, vt ſedetur ſanguinis ebullitio, & tollatur putredo; & quod maximum eſt, dictum vt id venenum extinguatur. Aër ſit frigidus. non ni- *Diæta.* mium dormiat, ſed moderatè. Duabus aut tribus horis dormiant primo quaternione. Sed non profundum ſomnum ineant: ſed excitentur ſtertentes. Excita, ſi pedibus ac manibus algeſcant: id enim lethale, ni excitentur. quare non ſemper dormiant. Læti vi- *[illegible] intus ſumenda.* uant: nam Thucydides author eſt, maximè interiiſſe metu anxios. Intùs ilicò dentur ea antidota quæ ſudores eliciunt, à nobis antea, vbi de antidotis, deſcripta. Bibat etiam interdum ex hoc iulabio, nam ſiccat, refrigerat, & putredini refragatur, Accipe acetoſæ, ſcordij, endiuiæ, calendulæ, pimpinellæ, boraginis, cuiuſque ſemimanipulum: infunde decocto hordei: colaturæ adde ſyrupi de ſucco acetoſæ, vel de acredine citreorum, vel de ſucco cardui b. vncias tres: olei vitrioli vel ſulphuris tot guttas vt aceſcat leuiter. Sed antequam hæc bibat, capiat ſeſquidrachmam huius confectionis, Accipe conſeruæ acetoſæ & de acredine citrei, cuiuſque vnciam: pulueris margaritarum, & cornu ceruini, cuiuſque ſcriptulos duos: bezoar lapidis ſemiſcriptulum: miſce. Vel huius lo- *Externa.* co accipiat Diaſcordij drachmam. Sumat interdum etiam pilulas Ruffi, & theriacam. In grauidis & pueris valdè commendatur hoc; Accipe aquam acetoſæ bene diſtillatam, cum ſucco limonum, & pauco oleo vitrioli: Lauatur acetoſa primùm cum aceto. Plantago cocta cum ſaccharo, vbi apparet carbo, confert. Cor muniatur hoc epithemate, Accipe aquæ roſatæ ſemilibram: aceti roſati vncias quatuor: cui infunde meliſſæ & ſcordij, cuiuſque ſemimanipulum; colaturæ adde ſpecierum diarrhodonis abbatis ſcriptulum: miſce, & cum panno rubro tepidè mammillæ ſiniſtræ admoueatur; cùm exaruit, redintegretur. Accipe vnguenti roſati & ſantalini; cuiuſque vnciam: theriacę ſeſquidrachmam: ſucci ſcordij ſiccati drachmam: ſucci limonum vnciam: adipis viperarum drachmas duas: vel eius loco olei ſcorpionum Fallopij, vel aquæ theriacalis ſemunciam: miſce, fiat vnguentum pro corde. *Vlceri admouenda.* Vlceri vel tumori, hoc eſt, carbunculo nihil fœlicius ineunte morbo per dies aliquot admouetur quàm fotus ille quem ſuperiori capite pro bubone præſcripſimus. Nam obſeruatum quòd his, qui perſeuerabant in eo fotu, exigua caro ſeceſſionem fecerit ac exciderit. Deinde ex medulla panis, vt dictum vbi de bubone, cataplaſma imponatur, adde ſcabioſam & ſymphyrum, & cynegloſſum. Vel hoc: Accipe conſolidæ, cynogloſſæ, fermenti, cuiuſque vnciam: cantharidum ſemunciam: fiat paſta cum oleo ſcorpionum. Si carbo tam malus ac ferox eſt, vt ad pepeſſmum erigi nequeat, ſcarificetur, quò corruptus ſanguis elabatur: & cauterium illi impone: cruſta butyro cum ſaccharo excidat: & diu apertum teneatur. loco circumponatur. Emplaſtum ex pomo granato cocto in vino acido; vel muniantur roſato vnguento, cum bolo, ſantalis, & pauco aceto. Si admodum malignus ſerpat, vicinas partes defende frigidis ſiccis, vt ſucco plantaginis, lentibus coctis in aceto, albo oui, bolo cum aceto. Si nihil proficis, ignito ferro vre. Sed ne à cauſticis palindromen faciat humor, dolórque nimium vexet, in ambitu hoc emplaſtrum ponatur, Accipe foliorum arnogloſſi manipulos tres: panis furfuracei vncias ſex: farinæ lentis vnciam: coque ex aceto. Vel fiat Emplaſtrum ex duobus malis punicis, in poſca vel aceto decoctis. Quidam aſſerunt hoc coquere ac rumpere carbunculum, Accipe ficuum tunicâ detractâ, nucum, cuiuſque vnciam: farinæ hordei vncias tres: ſapæ libram: coque in vnguentum: dein hoc modo purgetur, Accipe ſucci apij, plantaginis, abſinthij, nicotianæ, pimpinellæ, ſenecionis, cum melle roſato, farina hordei, ac terebinthina loca coque: purgatum carne reple: ac diu ſinat. Empiricum, Accipe aquæ ſpermatis ranarum *Empiricum.* libras duas: myrrhæ, thuris, caphuræ, cuiuſque ſeſcunciam: bulliant, dum liqueſcant gummi, admoue ardori.

CAPVT XXI.

De *variis* Passionibus *quæ ſe ſæpe peſti iungere ſolent.*

Tremor Cordis affligit ſæpe in peſte: ple- *Tremor cordis.* rumque eſt mortis præludium, cadente iam vitâ. Accipe theriacæ ſemidrachmam: ſpodij vel vnicornu ſcriptulum: caphuræ ſemiſcriptulum: & tantillum croci, & moſci grana tria, ſumat cum aqua cinnamomi & meliſſæ. Ita ſemen ocymi, margaritæ, corallum, ſuccinum album: caryophylli, ex aqua roſarum cum ſucco punicorum malorum. Pulſibus impone toſtum panem ex aceto, cum caryophyllis. Accipe macis, drachmam: cinnamomi, caryophyllorum, cuiuſque duas drachmas: roſarum pallidarum manipulos duos: vini maluatici libram: macera quatuordecim dies in balneo: bibat cum grano moſci.

Ad Dolorem cordis, Accipe margaritas tres vel *Dolor cordis.* quatuor: coralli tantundem: in pictorum lapide fiat puluis cum pauca aqua roſata: adde quid ſacchari cryſtallini: ſumat interdum cochlearium.

Tantaleum illud malum, quod Sitim vocamus, ex- *Sitis.* tingue aquis naturâ frigidis, tepidè propinatis, cùm iam duo vel tres dies elapſi fuere: cùm iam metus non ampliùs ſit repellendi. Aquæ incoque ſemina frigida maiora & minora; adde quid olei vitrioli. Accipe liquiritiæ raſæ vnciam, aquæ libram; coque: colaturæ adde ſalis petræ ſcriptulos duos: laudani grana decem: olei vitrioli vt leuiter aceſcat: aceti optimi vncias duas: da quatuor vncias. Da ſerum lactis coctum cum acetoſa & cum pauco aceto. Iulepia ex roſis, violis. citrei acore, aranciis, ceraſis acidis, acetoſa, ribes, agreſta. Fiat agreſta ex ribes fermentata. Aqua diſtillata ex melonibus, & ex prunis albis paruis; miſce parum aquæ ſolatri, vel ſpermatis ranarum: adde parum nitri præparati vel olei vitrioli, & affunde ſyrupum citreorum.

In Pleuritide peſtiferâ nec venæ ſectio, *Pleuritis, & Peripneumonia.* nec purgatio, aliáve auerſio aut alterario quicquam ſolatij adfert, ſed diro malo maiorem adſtruit ſæuitiam. Foue pectus decocto maluę, & ſeminis lini, inde veſicæ. Ex melle, lacte, & oleo coctis in cataplaſma, fiat cum albo panno impoſitio. Admoue etiam acetum in quo

myrrha coxit; vt mox, vbi de angina, dicemus. Sumat ſuccum papaueris rhœados cum aqua ſua. Ad ſitim, Accipe aquæ acetoſę, ſcabioſę, lactucę, cum ſyrupo citreorum, vel de ribes: caue à nimio ſaccharo vbi ſitis affligit. Syrupus papaueris. Sorbitur ſuccus cardiacæ, & fimus recens equi cum vino expreſſus: ſudet. Vnge pectus oleo ſcorpionum, & vnguento reſumptiuo, vel dialthææ, cum oleo chamæmelino.

Angina. ANGINA peſtilens eodem ferè modo etiã curatur. Illicò propina theriacam cum puluere Meobani, cum aqua acetoſę & roſarum: corallum ſolutum in ſucco limonum & berberis, & margaritę. Fiat gargariſmus ex theriaca & puluere hirundinum, cum aqua prunellę, acetoſę, & roſarum: Mox, ſi vires ferãt, parum ſanguinis ex eodem latere auferatur: id poſtridie repete, deinde ex linguę vena timidè extrahe, poſtea purga. Non tamen laudo admodum hîc venę ſectionem, quia vires mox cadent: & metus eſt ne à ſecta vena eueniat pleuritis, nam rubedo quidẽ hîc adeſt, ſed eſt tumoris expers: eſt enim eryſipelatodes, non autem phlegmonodes paſſio, quare cucurbitæ potiùs admoueantur. Accipe myrrhę, thuris, cuiuſque vnciam: caphurę, croci, ſingulorum drachmam: aquę ſolatri & ſpermatis ranarum vel ſempervivi, partes duas, & aceti vnam: bulliant donec gummi eliqueſcant. Admoue ea calidè colli parte qua tubet; id age donec euanuerit rubedo. Spongiolà hoc liquore tinctâ fauces purgentur, dein gargariſmo humectentur partes faucium: fiant ex ſemine cydoniorum & pſyllij. vide quæ hic De eryſipelate.

Parotis. PAROTIS vocatur ille bubo qui enaſcitur ponè aures. Fiat fotus, vt capite de bubone dictum eſt. Deinde puls ex mica panis & croco, & cęteris: adde oleum ſcorpionum. Semen lini contuſum coque ex lacte, adde adipem anſerinum vel leporinum. Apertis impone illud emplaſtrum quod capite de Bubone deſcripſimus, vel impone diachylon. Si ſpongioſa caro ſupercreuerit, abſumatur cum alumine vſto, ac reſoluto in aceto.

Aurium dolor. AVRIVM internus dolor vehemens, intra triduum enecat. Accipe olei violati vel roſati drachmam: opij granum vnum: croci grana duo: miſce; & cum bombace aliquid auri immitte. Et hoc Emplaſtrum ſuperponatur: Accipe furfurum, florum chamæmeli, anethi, cuiuſque ſemimanipulum: pulueris baccarum lauri drachmas duas: ſeminis rutæ drachmam: coque ex aqua & melle, fiat cataplaſma: inter duo lintea imponatur.

Linguæ inflãmatio, noſtris de breuyn. LINGVA nonnunquam inflammatur, in tumorem attollitur, ac nigreſcit. In primis lauet os decocto roſarũ, ſempervivi, & ſolani. Vel accipe aquæ prunellæ, acetoſæ, rhœados, cuiuſque ſemilibram: diamori vncias duas: Accipe ſalem nitri præparati: bulliat in aqua ad duarum tertiarum conſumptionem. Tertiam hanc partem patinæ infuſam cauea impone: ita conglaciabitur: iterum ſal: huius drachmam, ſeu ſemidrachmam immiſcebis duabus vnciis aquę: bibat. Calculo etiam proſunt quatuor eius grana ex vino. Robuſtis ineunte hoc malo, nimirum linguæ inflammatione, datur ſeſquidrachma ex aqua prunellæ. Accipe ſex vel ſeptem cancros viuos; ſedi maioris manipulos tres vel quatuor: piſta ſimul in mortario: exprime ſuccum: eóque linguam fricet & abluat; & parum ex eo bibat. Sæpe vncias duas ſumat aquæ prunorum alborum. Accipe ſempervivi libram: contunde cum ſemuncia ſalis ammoniaci: ſoluantur in caues: fiat diſtillatio: eâ aquâ laua linguam quotidie calidè.

Aphthæ. Aphthæ ſi in putredinem abeunt, Accipe ſumachij, balauſtiorum, cuiuſque drachmam: caphurę ſemidrachmam: aquę roſatę, plantaginis, & acetoſę, cuiuſque vncias tres: aquæ ſolatri ſemunciam: coque ad tertias: expreſſioni adde ſirupi de acredine citreorum & diamori, cuiuſque ſemunciam: iterum coque, & cola: colluat ſæpe hoc aphthas. Accipe ſeminis citoneorũ & pſyllij, cuiuſque drachmam; coque ex aqua roſata: irrigetur hac tenue linteum, ac linguę imponatur: Accipe nuces non maturas; has contunde ac aſperge aceto, diſtilla: hac aqua ablue aphthas. Accipe ſempervivi maioris quantum velis, adiectóque pauco ſale ammoniaco tunde in pultẽ: in cauea fundat ſe in aquã ſal: dein diſtilla balneo. Hac aquâ lauetur lingua: refrigerat, abſterget, euocat.

ERYSIPELAS ſi ſuperuenerit, Accipies aquæ ſpermatis ranarum libras duas: myrrhæ, thuris, cuiuſque vnciam: caphuræ drachmas duas: fiat puluis, & coque. calidè impone, eóque madeſcat æſtuans incendio pars, horas viginti quatuor. *Eryſipelas.*

DOLOR dorſi ſi infeſtauerit, id illinatur oleo ſcorpionum, vel amygdalino, cum vnguento roſato. Si adſit maximus calor, Accipe vnguenti roſati, populnei, cuiuſque vnciam: alabaſtrini ſemunciam: olei nymphæi ſeſcunciam: caphurę ſcriptulum: miſce. *Dolor dorſi. Hoc oleum ſcorpionum deſcribit Fallopius De bubone cap. 14. & De tumoribus cap. 27.*

VERMES maximè peſtis tempore vexare ſolent. Mel peculiari vi vermes necat; Huic include rhabarbarum, corallinum, ſemen xantonici in aceto maceratũ, cornu ceruinum, ſemen citrij: da cochleariũ. Accipe aloës ſemunciam: colocynthidis ſemidrachmam: fellis vnciã: cum ſucco abſinthij, abrotani, & oleo melanthij odorati; adiectâque farina hordei & pauco aceto fiat cataplaſma: inter duo lintea imponatur ventri. Dentur tria vel quatuor grana ſalis vitrioli, cum decocto hyperici. Vel melli include puluerem ſcordij, baccarum ſabinæ, corallinę. Pilula ex myrrha. Aliud: Accipe contuſi ſeminis hyperici, drachmam: corallinę ſemidrachmam: dictamni tantundem: oculorum cancri ſcriptulum: euphorbij grana pauca, vel Mercurij granum. Detur ex melle. *Vermes.*

VOLVVLVS ſi ſuperuenerit, Accipe oleũ anethinũ in quo cuminum coxit, & foue eo aluum. Potet decoctũ anethi: & clyſmis inde oleũ anethi: ſorbeat decoctum maluæ & anethi cum butyro. Sacculus ex ſemine lini vel ex furfure, tepidâ macerentur: eo foue ventrem. *Iliaca paſſio.*

CONVVLSIO cùm affligit, os inſerto ligno perulũ fit quies concilietur. Linteis calidis ſpina, crura, & brachia fricentur. Odore ſuccini excitentur, & naribus inde ſuccum rutæ cum aceto. A paroxyſmo fricentur fortiter crura & brachia ſale & oleo. Bibat vinum lilij conuallij, cum aqua florum tilię. Si calent turgida membra, fricentur oleo roſato, violato, & adipibus. Si adſint notæ frigoris, fricentur oleo chamæmelino, balſamo, & adipe vulpis. *Spaſmus.*

CIBVM ſi omnino faſtidiat, fiant condimenta ex ſucco cydoniorum, acetoſę, malorum punicorum & citreorum, & de ribes, cum pauco cinnamomo. Cæparum morſu interdum tollitur nauſea. Accipe roſarum rubrarum ſiccarum ſemimanipulum: menthę, pulueris abſinthij, corticis citrij, coriandri, cuiuſque drachmam: omnium ſantalorum, coralli, maſtiches, caryophyllorum, maceris: ſingulorum ſemidrachmam: caphuræ ſcriptulũ: fiat ſacculus, qui irroretur aquâ roſatâ caphuratâ: admoueat eum ventriculo, eo tempore cùm non ſudat. *Cibi Faſtidiũ.*

VOMENDI libido biduo iuuetur, ne quid ventriculus prauiretineat, iuua clyſmis, præſcribe ſyrupos cardiacos: & foras elice prauitatem diſcutiente epithemate. Si immoderatus fuerit, foue ſpongia quæ madeat aceto, in quo coxere nuces cupreſſi, roſa, baccę myrti, maſtix, balauſtia, caryophylli, & talia. Emplaſtra admoue ex cruſta panis: & cucurbitas. Bibat decoctum menthæ nobilis, cum ribes. *Vomitus.*

Sudor non eat vltra tres vel quatuor horas, abſtergatur linteis calidis: caue à frigore & vento: nec ante finitum ſudorem bibat. Olfaciat acetum roſatum, bibat quid cornu ceruini cum aqua mentæ. *Sudor immoderatus.*

REGIVS morbus in peſtem incidens, ſudoriferis curatur. Detur aqua theriacalis, rhabarbaro purgetur, ſæpe vtatur vitrioli oleo. Accipe radicum bugloſſæ, angelicæ, cuiuſque drachmam: theriacæ drachmas duas: miſce cum aqua fumariæ & cardui b. cuiuſque libra: macera 24 horis, dein cola, bibat, & ſudet. Accipe aquæ *Icterus.*

vitæ

Digitized by Google

vitæ ſemilibram: theriacæ vnciam: myrrhæ rubræ ſemunciam: croci drachmam: da ſemunciam huius vini ex aqua fumariæ vel rutæ; repetat ſudoris vſum, ſi vires & calor id ferant. Dentur ei ſalis abſinthij & ſcabioſæ, cuiuſque grana ſex, ex aqua cardui benedicti.

Hydrops. HYDROPS in peſte naſcitur à vaporibus venenoſis quæ hepar exuunt ſuo robore. Da trypheram Perſicam cum guttis aniſi & carui; ſæpe ſudet. Bibat deincoctum aniſi, fœniculi, cumini. Si confectarius ſit ſitis inſatiabilis, potui, dabis decoctū belenij, & diaturbith ex vino aniſato. Pedes puerorum ſi tumet, coque roſas, tapſum barbatum, & ſambucum in aceto, pro balneo pedum. Et cùm ex eo fotu incaluere pedes, tunc Accipe aluminis vncias tres: myrrhæ, aloes, roſarum rubrarum, cuiuſque vnciam: incoque vino, & pannum album eo tinctum calidè admoue pedibus. Pauperes fumant fimum columbarum, gallinarum, anſeris, & parum ſalis. coquant ex aqua, & aceto, pro fotu pedum.

Tumorum ardor. IN Tumorum ardore, Salem petræ inde aceto vt liqueſcat, adde ſemperuiui ſuccum: lintea hoc madentia applicentur pulſibus proximis tumori.

Zona. ZONA vel cinctus dicitur, cùm puſtulæ praui coloris quatuor digitorum latitudine cingunt femur, vel brachia, caput, humeros, vel tibias: deſinit plerumque in carbunculum vel in bubonem. Da theriacam & ſalem abſinthij ex aqua ſcabioſæ & roſata, & impone. Fotum, vt diximus vbi De Bubone. Illæ puſtulæ verè ſunt carbones, impone ſcabioſam tritam cum vitello oui & ſale, vel emplaſtrum ex malis punicis. Vtantur antidotis, & odoramentis, & epithemate frigido. Oro Ieſum Chriſtum noſtrum dominum ac Deum verum, vt diram hanc calamitatem à nobis auertat: aut vt tactis, à ſe conditis remediis ſolatium adferre velit.

Ne paginæ quædam inofficioſæ perirent, eas dicandas exiſtimaui his remediis, quorum vſum præclarum noui-mus ad venenatos morbos. Sed vt etiam hic tecmarſis medendi non deſideretur, Indicationes præmitto breuiter curatiuas vbi hauſtum venenum.

I. PRIMVM nitendum erit, vt vomitu vel clyſtere venenum aſſumptum excludatur. Coque ſemen maluæ, lini, & rapi: cum oleo propina expreſſum hoc decoctum. Vel bibat ceruiſiam butyratam, cum terra Lemnia: tepidè hæc exhibenda Clyſter ſit ex lacte, adiecto butyro inſulſo. Dein bibat hydromel, vel cereuiſiam

II. Gedanenſem. Secundò da theriacale quid quod agit formâ ſpecificâ, vt lapidem bezoar, cum aqua acetoſæ vel ſcabioſæ. Appone pedibus Smaragdum gemmam.

5. Collect. 55. Scribit ita Auerrhoës, ille qui contra venenum ſumptum ſmaragdum biberit, incurret mala accidentia, eaque quæ non minora ſunt ſymptomatis quæ à veneno ipſo: ſed poſtea ſubitò recreatur ita, vt nulla infirmitas reliqua maneat, nec intemperies vlla. Hæc gemma bibitur contra omne venenum, ſed peculiariter cōtra venenatorum animalium venena: hæc ſanè ſunt calamitoſiſſima. Propinatur ad nouem granorum pondus & exactiſſimè in pollinem ſupra lapidem teri debet, ne vlla aſperitas illi hæreat; bibitur cum lacte amygdalino, vel cum aqua violarum, cum modico aceto, vel cum ſucco menthæ. Nam omnia medicaméta quæ exhibentur poſt vomitum, cum mentæ ſucco benè propinantur. Lapis etiam buffonis benè pedibus apponitur, & cordi imponatur epithema cardiacum.

III. Tertiò exhibebimus ea, quæ acerrimam vim manifeſtā veneni frangunt: vt vbi opiū ſumptum eſt, caſtorium exhibemus. Quartò, talia dabimus quæ vim veneni

VI. reſoluunt, vt aquam cæparū vel allij, vbi opium quis aſſumpſit. Talia ferè ſunt quæ ſudorem prouocant, ita principes, calidi equi ventri ſe immittunt toxico infecti.

Cenſus alexipharmacorum quorumdam.

Angelicæ radix: ad laſerpitij naturam accedere vi-

Radices. detur. datur radicis eius ſemidrachma cum theriaca. Zedoariæ radix, pimpinellæ maioris, ſaxifragæ hircinæ radix, abrotanum; oſtruthij radix, hirundinariæ radix, & petaſitidis, & gentianellæ, hoc eſt, cruciatæ radix, & gentianæ Radix ſerpentariæ. althææ, raphani ſylueſtris cum aceto: pentaphylli, pæoniæ, acori, anthoræ radicis ſcriptulus cum aqua roſata, phu, radix Chinæ: lignum guaiacum Rutæ folliculi & folia cum ſemine, & cum caphura impone aquæ vitæ, euphor- *Herba.*
biū in parua quantitate: flores violarum altilium, quos caryophyllos vocant, vulgo tunici herba: ſilueſtris roſa, ſcabioſa, morſus diaboli, roſmarinus, ſaluia, calendula, betonica, hypericum ſonchus, veronica, agrimonia, carduus b. marrhubium, fraxini corticis interni aqua, dictamnus, inula, britannica, acetoſa, meliſſa, borago. Sal abſinthij & fraxini, & rutæ, & ſcabioſæ, ſantala, baccæ iuniperi & lauri, chamædrys, ſcordium, ariſtolochia, citri cortex & ſemen, acetum, aqua vitæ theriacalis. Semē hyperici, fraxini, viticis, nigellæ, iuglandium aqua, ſemen lilij. Muſcus, ambra, ciconia vel eius ventriculus in cineres verſus, vel ſanguis eius, aqua ex *Ex animalibus.*
ſanguine verris caſtrati, ſperma ceti, vngula alcis: cornu ſerpentis poſitum ſuper ſalem, colorem mutat veneni acceſſu. Myrobalani conditæ, mala cotonea, citria, aurantia, granata, berberis, ribes. Succus ſiccatus *Fructus.* *Succi.*
ſcordij, cardui b. ſcabioſæ, cum caphura & myrrha, croco & rutæ ſemine. Bezoar lapis, qui triplici colore *Lapides.*
conſpicitur, glaucus, fuſcus viridis, eſt & albus qui aliquantulum glauceſcit: hic inter cæteros eſt optimus, læuis, ſplendens, abſque ſapore. Dicit Abdala Hamarac. filium Mamari hunc lapidem comparaſſe Cordubæ palatio: datur ad grana duodecim. Hyacinthus Orientalis. Smaragdi grana ſex ex aqua & vino. Lachryma cerui, topazius, carbunculus, ſapphyrus, corallus, cornua, ebur, ſuccinum album ad drachmæ pondus datur, aurum, caphura, oleum & ſpiritus vitrioli, & ſulphuris Lapis bufonis, ſi ita auro vel argento includatur, vt altera ſui parte carnem tangat, vrit digitum veneno præſente. Cùm iter facerem per Ardennam ſyluam, vix fæminam vidi quæ non geſtaret talem argenteum annulum. Praſinus lapis, hoc eſt ſerpentinus iam dictus: hic præſente veneno, exuitur ſuo colore: & cum abluitur, recuperat eum. Terra Lemnia in pollinem redacta, & in aqua campeſtrium roſarum madefacta, ac ſponte ſiccata; datur manè ad binos ſcriptulos cum ſyrupo de citreis, vel ex vino. Puluis Meobani. Electarium de gemmis, diaſulphur Meſues, & eſdra Auicennæ, diamoſchum, trochiſci de ſtella, opobalſamum, myrrha, crocum, beninuinum, terebinthina. ſtyrax, aromata omnia. Ex his variæ conſociati formæ remediorū poſſunt: quod maximè fieri velim, ad formam componendique rationem quæ ſeruata eſt in Theriaca. Et melli includi illa, optimum factu exiſtimo: nam mel fermentat ac ſoluit ſimplicium remediorum vires, facitque vt illæ liberatæ, vinculo communi ſe nectant, ac in facultatem vltra ſimplicium vires ſe efferat compoſita antidotus.

Pauperum Theriaca.

Accipe gentianæ, baccarum lauri. vel iuniperi, myrrhæ, ariſtolochiæ rotundæ, ſingulorum vncias duas: mellis deſpumati optimi vncias viginti quatuor. miſce, & tepido loco fermententur. Datur drachma eius ex aqua cardui b. Confert etiam epilepticis, paralyticis, & conuulſis à pituitæ copia. Et ad ventriculi dolorem à flatibus, & ad infarctum hepatis, & ad hydropis præludia, & ad cuncta venena efficax eſt. Deus noſter, qui vnus & trinus, hæc in fœlicem Reipublicæ Chriſtianæ vſum ducat, quod ſpero & voueo; nam

Ni Deus affuerit, vireſque infuderit herbis,
Quid, rogo, dictamnus, quid panacea iuuent?

IOANNIS HEVRNII *DE* MORBIS MVLIERVM LIBER.

Illuſtriſsimis ac Potentiſsimis

ORDINIBVS GENERALIBVS CONFOEDERATARVM PROVINCIARVM BELGII,

OTTHO HEVRNIVS, *defuncti parentis nomine* IOANNIS HEVRNII, *dedicat conſecrátque.*

CV M *optimè parens noſter,* DOMINI POTENTISSIMI, *intelligeret, hoc æuo ſcribere eſſe hominis ſibi irati, & inuidentis otio ſuo ac honori, præcipuè ſi ſtylum huiuſmodi materiæ arduæ & à paucis tractatæ iniiciat: nam cùm labor ſit Herculeus,* De Mulierum morbis *ſcribere, id eſt illis qui in eam partem cadunt quâ à viris mulieres diſtinguuntur, tantum tamen abeſt vt aput hoc æuum laudem ſperes, vt potiùs benignè tecum agi exiſtimare debeas, ſi veniam impetres: Nihil id tamen aput illum potuit quin Medicinam innouato cultu ſub Illuſtriſſimorum virorum auſpiciis publicæ luci committeret, hoc calcari incitatus; Vnum inſatiabiliter eſſe parandum, etiam obſtrepente liuore, proſperam ſui memoriam, nam contemptu famæ contemni virtutes. boni viri eſſe ſe apud poſteros à tenebrionibus ſegregare; omnes námque pares mori, impares aput poſteros obliuione aut egregij facinoris gloriâ cenſeri. Hoc ſtimulo concitatus poſtquam de variis diuerſas corporis humani partes infeſtantibus morbis magno bonorum applauſu ſcripſiſſet, tandem ſe ad difficillimos & medelæ egentiſſimos,* Morbos Muliebres & Ventriculi, *conuertit: & quæ limæ veritatis Hippocrates cogentiſſimis quidem & neceſſariis rationibus de hiſce morbis ſcripſit, ſed obſcuriùs, illuſtrius expoſuit: & terſa innouatáque facie exhibuit, quæ medij æui ſcriptores barbariæ mucco haud aliter inquinauerant, quàm olim Philoxenus & Gnatho Siculus gulæ proceres ad conuiuia vocati in pultariis ſe emungebant, vt abſtinentibus cæteris iis ſoli fruerentur. Ordinem dicto dedit concinnum & verborum nitelam, non redundantiam; nam rei agendæ cauſa loquitur, & verbis non vltra quàm ad intellectum ſatis eſt vtitur. Idem igitur licet eradat quod olim & alij, facie tamen diuerſa: vtque eadem res diuerſis picturis expreſſa, non tamen eiuſdem cenſetur pretij, ſed ab artificum arte æſtimium accipit: ita & hîc ſtatuendum. Offert igitur vobis,* ORDINES POTENTISSIMI, *parens noſter* IOANNES HEVRNIVS *per nos morborum muliebrium medelam; id eſt illorum qui ea in parte eueniunt quæ nos ad vitam deſtinat, mulieribus ſanitatem conſeruat, & nos propagando efficit immortales. Naſcimur namque in hac parte, nobili videlicet loco, inter veſicam & inteſtinum ſito, id eſt inter vrinas & fæces, ex excremento gemino, ſemine nimirum vtriuſque parentis, & ſanguine matris menſtruo, vt noſtræ ſortis ab ipſis primordiis admoneamur, intelligentes bonam noſtri partem eſſe lutū in hac fornace ſcitè mixtum. Ita licet impares viuamus, pares tamen vt mori ſic & nos naſci voluit S. Deus. Sana huius partis beneficio eſt mulier; nam vt ei omne genus morbi ab vtero euenire poteſt, etiam tabes, epilepſia, & mania: ita & omni morbo liberari poteſt vtero menſtruali officio fungente. Immortales nos facit hoc membrum; nam caduci cùm ſimus ſinguli, ſtirpes tamen immortales, beneficio huius ſoli cui implantantur, fecit S. Deus. Nónne à primo Mundi exortu vſque in hoc tempus produxit nos ex ſplendidis ſordidiſque alternata ſtirpium ſeries? In hac parte adamantina vis à S. Deo inſita, quæ naturam noſtri abolitionem molientem eludit, & vno ſubducto alterum perenni ſerie ſubmittit: an non hoc membro vi morbi otiante vnius æui turba erimus & in noſmet ruemus, cùm nobis latens & ſerpens ad interitum cauſa ſit agnata, vt ligno exedens teredo? Miſerrimi profectò eſſemus, niſi huic fatali neceſſitati, quæ ſine miſſione nos ad mortem deſtinat, delinimentum nouam ab vtero ſobolem S. Deus dediſſet. Digniſſima igitur hæc pars ante alias, cùm vitæ primordiis inſeruiat, vt incolumis conſeruetur: quod tamen arduum ob morborum eam infeſtantium copiam, magnitudinem, & ſubdolam indolem; vnde & incerta vagáque mulierum valetudo. Morborum vberrimus in hac parte prouentus inde conſpicuus, quòd vt omnium amnium confluxus in Oceanum, ſic redundantium humorum in Vterum. Doloſam eorum arguit indolem quòd occultis cuniculis vitæ inſidientur, & repentino inſultu ſæpè calamitatem minentur: nam vt in Ætna ignis ſua habet interualla, & cùm deſæuiiſſe creditur redit; ita & multi illorum morborum qui in hac parte. Magni ſunt, nam ſe in totum corpus effundunt, adeò vt in mulierum curatione ſemper Medicis vterus in ſuſpicionem venire debeat,*

Google

debeat, etiam cùm remotiſſima pars, caput, laborat. Hinc Medicus ſemper in mulierum curatione incedit per ignes ſuppoſitos cineri doloſo: nec eas curaueris, licet etiam ſecum omne artis Medicæ robur trahat, niſi procella medelam petat ab vtero, vnde totus vt plurimum tempeſtatis impetus erumpit. Vobis igitur, Illuſtribus Clariſque nominibus, Ordines Potentissimi, *hoc opus ad veſtræ Reipublicæ incolumitatem magno ſtudio elucubratum, vnà cum* Epiſtola De Nouis & Mirandis Morbis, *&* Libro De Felicitate Humana *exactè elaborato ſelectiſſimiſque hiſtoriis referto (ex quo noſtra in hac vita Beatitudo conſpicua, vt ex priori illo Miſeria) parens noſter* Ioannes Hevrnivs *per nos offert, tum vt omnibus ſint gratiora, tum vt à Momi dente immunia. Nã vt inſignia veſtra ædibus, prætoriis, villis contra vim & proterniam appenduntur, ſic & libris illuſtre veſtrum nomen contra calumniam & liuorem. Gratum autem eſſe & auidiùs appeti qui non poſſit hoc opus, cuius frontem veſtri nominis illuſtre ſidus inſideat? nam vos illi eſtis*, Ordines Potentissimi, *qui nec Maiorum virtute, nec numero exemplorum vllis gentibus ſitis inferiores, rerum autem geſtarum mole & magnitudine, plurimis priores: ſenſit hoc hoſtis, nouit Orbis Terrarum, nouit & Oceanus quà per diuerſas Mundi oras variarum gentium litora, inſulas & promontoria flexuoſo meatu oberrat. Accipite igitur*, Ordines Potentissimi, *hoc opus mole quidem paruum, ſed maximum delectu eorum remediorum quæ efficaciter eius partis morbos fugant in qua ipſa fœmineitas ſedilia poſuit, cuius partis integritas Vos Veſtrámque Remp. liberorum propagatione efficiet ſempiternam. Valete* Ordines Potentissimi, *& ad Vera Religionis incrementum, Prouinciarúmque Confœderatarum gloriam ac tranquillitatem incolumes regnate æternùm. Ex Academia Leida in Batauis* Anno CIↃ. IↃ. C. VII.

PROOEMIVM.

Mvlieres *plerumque morbis ab vtero inuoluuntur. Vterus à Summo Deo mulieribus conceſſus fuit ad ſobolem, quæ homo per ſe mortalis, ſobole relicta humana, quaſi hîc etiam immortalis propagatione fieret. Vterus ſitus eſt inter inteſtinum longanonem, & inter veſicam: hoc in gremio, hoc eſt, inter ſtercora & vrinam, ſuperbiſſimum hoc animal, homo, gignitur. Diuiditur autem Vterus in fundum, (cornua vocat Galenus)*

Gal. in fine de ſympt. cauſis. Lib. De ſuperfœtatione. *corpuſque vteri, ceruicem, & in os ceruicis, vt loquitur Hippocrates. Figuram habet veſicæ amulam: membranoſa eſt eius ſubſtantia: tunicas obtinet duas, exteriorem à peritonæo, & internam craſſiſſimam, omni varietate fibrarum, ad varia munera, intextam. hæc tunica eſt craſſiſſima, & ad amplitudinem fœtus ſe effundit. mirum ac ſtupendum videas in ingrauidatis hîc miraculum: quòd turgente ac mole increſcente maximè fœtu, vteri corpus in craſſamentum ſolideſcat digiti, ita vt vnà cum panſo vtero craſſities eius incrementa ducat. Neruos fundus vteri excipit à cõiugatione neruorũ ſexta: at eius ceruix ab oſſe ſacro neruis perfunditur. Habet & fibras carneas foris in fundi apicibus, quibus muſculorũ vice, ſurſum vterus rapitur, cùm ilia mulier contrahit. Hic Vterus fundamentum eſt naturæ muliebris, cui Summus rerum opifex Deus indidit amorem gignendi, ac eum velut fundum*

Morbi vterim. *concupiſcentiæ condidit. Quin iecur, gratioſi ſucci fons, affinitate quadam voluptaria concupiſcentiæ vtero morem gerit, ac rigat ſanguine fundum matricis. Morbis autem variis tentatur vterus, varias enim actiones is edit, variaque munia in corpore exercet. Nam, vt peculiare officium habet, quod nulli cæterarum partium commune eſt, ita diuerſæ actiones in eo violantur: concipit enim, formationi ſtudet, ac parit fœtum. Quamuis æquè aliis morbis, qui cæteris partibus communes, ſæpe etiam inuoluatur. Vt autem mulieri, extra ingrauidationem, benè ſit; neceſſe eſt, vt ſingulis menſibus ſanguinẽ vtero fũdat certa lege ſubſtãtiæ, qualitatis, quãtitatis, & excernendi modi. Menſtruales ſũt virgines viro maturæ: & mulieres vacuæ à puerperio. Menſtruales dicuntur; quòd menſtrua purgatio illis naturalis ſit, ſi nulla ſit excuſatio morbi, mœroris vnde ſic emarcuerint, vt nihil in iis ad excludendum ſuperſit, excuſatio ſit nulla etiam lactis nutritii. Nam ingrauidatarum nulla eſt purgatio menſtrua ex lege naturæ, maximè poſt κύησιν. Sed cur Deus eam purgandi legem mulieri indixit? Sanè ipſa muliebritas in hac purgatione conſiſtere videtur. Ita ait Hippocrates Phaetuſam naturà menſtrualem non potuiſſe γυναικωθῆναι; hoc eſt, mulieraſcere vel muliebritatem iterum induere, quam amiſerat ex viri exulis prægrandi triſtitia. Quare menſtruorum cauſa eſt ἡ γυναικείη φύσις καὶ χροιὴ hoc eſt, natura mulſebris & color, vel potiùs ſuperficies perpolita & læuis, nam ita Pythagorei χροιὰν appellabant. Mulieri itaque vnum eſt perfugium atque præſidium ad bonam valetudinem, euacuatio per muliebria, tum in omni affectione plethorica, tam vniuerſali quàm particulari; tum in orgaſmo ſanguinis: quia ſic natura mulieris eſt comparata, vt earum ſanguis ad locos & naturalia curſum inflectat; eiuſque beneficio ſæpe morbis mortiferis defunguntur. Nam ab excrementis corpus vindicant, & bene moratam efficiunt nutricatus œconomiam; mentis actiones fœlicitant, & faciunt vt votis naturæ reſpondeant ſomni, cibus & potus, & etiam fœcunditas; morbi congeneres & ſyntrophi libera ab hac purgatione quieſcunt. Benè res eunt mulierum menſtrualium, quibus menſes bene reſpondent: non enim ſunt varicoſæ; non haimorrhoicæ, nec podagricæ. Quare vbi ad tempus ventum eſt quo in perpetuum ceſſat illa mulierum muliebritas, ſi his olim fœcundis quibuſque erat menſtruorum vbertas, bis anno ſanguinem per triennium aut quadriennium detraxeris, ſanitati earum conſules. Ferè ex naturæ lege ac tempeſtiuè ſupprimuntur menſes* Obſeruandũ. *à quadrageſimo quinto; ad circiter quinquageſimum ætatis annum, pro varia mulieris naturâ, complexione & compagine. pinguibus interdum benè finiuntur trigeſimo quinto anno. Cauendum ſemper ne quis temeraria medicina velit ciere menſtrua, vbi vacuitas eſt materiæ menſtrualis, vt ſi mulier mœrore aut morbo confecta ſit, vel ſi genium defraudauit, vel ſi ſit lactans. Si itaque purgatio menſtrua copiâ decenti non feratur; vel ſi omnino ſupprimatur, variis morbis eam inuoluit. quare primùm de grauiſſimo malo; ſcilicet de Menſium ſuppreſſione, agemus.*

* * *

CAPVT

CAPVT I.

De ſuppreſſione menſium.

Definitio & eius explicatio. MENSIVM ſuppreſſio eſt interceptin ſolemnis euacuationis ſanguinis eius qui ab vtern ſingulis menſibua prodire ſolet, ob cauſam præter naturam quæ vterum affligit. Dixi in hac definitione, eam eſſe interceptionem ſolemnis euacuationis ſanguinis: nam dum ea ætate eſt mulier, qua menſtrualis eſt, hoc eſt ab adoleſcentia pubera ad quinquageſimum tertium ferè annum, ſtatis vicibus ac periodis neceſſario effluere debet illi ſanguia, dum non lactet, nec ingrauidata ſit, nec morbo aliave ratione emaciata fuerit: nam alioqui ſana diu eſſe nequit. Præter naturam itaque in his ille ſanguis intercipitur. & quamuis ſincetus ac putus ille ſit ſanguis, cùm ideam gerat illius qui manat ab agno recens mactato, attamen mulieri ille non eſt conſocialia, at merè excrementitiua, dum copiâ *Difficultas.* in vitio ſit. Hinc eſt, quod quidam putârunt (cùm variis tædiis ac periculis mulier ab eo implicetur) hunc ſanguinem menſtruum venenum eſſe: inde enim .us deliria, maniæ, morbi caduci, cancri, tabea naſcuntur, & ipſa tandem mors. quin canes eo abſorpto, in rabiem vertuntur; & ab eo tactas herbas mori, eóque tinctas fruges ſterileſcere, prodidere grauiſſimi viri. *Deciſio difficultatis.* Deciſin huius difficultatis hæc eſt. Naturâ ſuâ non eſt prauus ille ſanguis, eſt enim roſeus purpureúſque, ſola copia peccans in ſanis mulieribus. ſed euenit interdum, vt ille ſanguis vtero conceptus non ilicò effundatur foras, verùm ibi cunctando putreſcit, quod facilè fit in loco humido & calidn: qoin fœda excrementa plurima nonnunquam in vtero ſtabulantur, quibus ſanguis ille ſi remiſceatur, ibi interceptus & exitu prohibitus, (quod aliquando fit ob diſtortum ceruicis vteri os) in peſſimum ibi veocnum degenerat. Hnc eſt illud aucupium dæmonis, quo miſeros amantes irretire ſolet; perſuaſit enim id philtrum eſſe, ac amatria illices & illecebras in eo habitare: ac ita mntiem, miſerè decepti, pro amore propinant ſuia *Cari Lucretij mors.* amaſiis. Hæc res calamitoſa fuit Carn Lucretio: dum enim æſtu ille poëticn ferueret, vxor eius amore alieno eum teneri exiſtimans, hunc ſuum ſanguinem illi propinauit: vnde miſer poëta in tabiem verſus, ſibi tandem manus intulit. Cùm itaque ille per ſe ſanguis menſtruus nihil aliud ſit, quàm ſuperflua ſubſtantia tertiæ coctionis, nimirùm carnoſarum partium (vt ſemen eſt ſolidarum) & quaſi reliquiæ vtilis ac nutritij ſanguinis redundantia, ab omni venenatæ qualitatis ſuſpicione alienus eſſe debet. Homo enim non ex veneno coaluit, ſed ex parentum ſemine, & hoc ex matris ſanguine: quo etiam æditus in lucem nutritur: nam lac nihil aliud eſt, quàm ſanguis menſtruua albore in mammia fucatus. Quare is quantitate ſola eſt in vitio. qualitate altri ſanguini ſimilis. His enim per venas & arterias in fundum vteri fertur; ibíque diaſtole arteriarum purior factus in alimentum cedit fœtui: éſtque conſiſtentiâ mediocris, ſapore dulcis, & in terram effuſus concreſcit. Quare nec ſuæ ſubſtantiæ ratione, nec qualitate in vitio eſt, ſed ſola copia. Ideóque cùm hic ſanguis ſupprimitur, meram in perniciem abit, *Cur ſoli mulieri ſit menſtruus ſāguis.* nulláque parte ferri poteſt. Sed cur ſoli mulieri eſt menſtruus ſanguis? Reſpondemus, rectè dixiſſe Hippocratem, mulierem ambidextram non fieri. ita innuit, Mulierem viro eſſe frigidiorem: non enim tantum caloris habet, vt ambidextra fiat: quare etiam non tam valido calore prædita eſt, vt circumfluum il-*Mulier non calidior viro.*lum ſanguinem diſſipare poſſit. Quare ſanguis illæ cùm redundat in muliere, facit vt mulier ſit calidior viro dicn mulierem non ſimpliciter eſſe viro calidiorem; ſed ille ſanguis reddit eam calidiorem: nam is exardeſcit. At ſolidæ partes in viris ſunt calidiores. Quare Hippocrates non dicit mulierem eſſe calidio-*Lib. 1. De morbis mulierum.*rem viro, & quòd propterea ſortiatur ſanguinem calidiorem: ſed ex aduerſo affirmat fœminam habere ſanguinem calidiorem viro, & propterea eam eſſe calidiorem viro. Aliud enim eſt ſolidas partes incaleſcere à ſanguine, aliud ſanguinem incaleſcere à ſolidis. à ſolidorum enim calore vibrat pulſus magnum ictum: fœminæ verò à ſanguinis feruore frequentem edunt pulſum; nam ita reſarcit magnitudinem frequentiâ & celeritate: ita Aſcanius reſarciebat greſſum patris Æneæ non paſſibus æquis. Nec prægnantibus nec lactantibus fertur hic ſanguis copioſe, nam poteſt parcà copiâ emanare, integro fœtu ac ſanâ fœtâ. Effertur plerumque per tres dies: imò interdum, inquit Paulus per dies duodecim, nimirùm in his, quæ gulæ ac ocio deditæ vitam inertem agunt. Pubertatis tempore, dum pandunt ſe venæ & ſanguis copiâ augetur, menſtruales fiunt puellæ. Copiâ tali ſingulis menſibua effundi debet, vt euphoriam habeat conſectariam, vt nimirùm alacrior ſibi mulier videatur. nam certam in hia menſuram definire difficile eſt. Sunt enim quædam candidæ mollėſque mulierea, aliæ fuſcæ & aſperæ. Tenellulæ illæ candidę circumfluuoe excrementis: his in vndecimum diem protrahitur interdum, & etiam ſpacioſiua; illis in biduum ſolùm. attamen naturæ lex iubet, vt ſaltem tres dies fluant. Hippocrates ſcripſit menſes elidi copiâ duarum hæ-*1. De morbis mulierum.*minarum Atticarum, hoc eſt, octodecim vnciarum, paulo plua vel minus, inquit. Hic itaque ſanguis à toto corpore per vterum excluditur: eſt enim vterus para imbellis, apta vt excipiat excrementa totius corporis. Vnde ſupprimitur hic ſanguis? hoc de ſymptomate *Cauſæ.* iam agimus, quod nimirum conſiſtit in excremento retento: quare id non debet immediatè referri in morbum, ſed in actionem læſam, quæ hîc eſt excretricia læſæ. Sed cur læditur hîc vis excretrix? Id fit ratione totius corporis, vel ipſius ſanguinis, vaſorum, & ipſiua vteri. totius corporis, cùm iſtud vel pars eius princeps valida ab intemperie algioſa vel ſqualida laborat: vnde vel ſanguia non gignitur, vel diſcutitur. vel quia morbo tali implicitæ ſunt, vel febri validæ vel hecticæ vel diuturnæ: vel ſi extenuata fuerit labore, inediâ, mœrore: vel ſi langueant à ventriculo & hepate: nam his parum ſuccreſcit ſanguinis. Sanguinis etiam ratione otiari poteſt potentia excretrix, cùm is vitium facit in copia vel qualitate. Copiâ vberiore, vel acciſâ: nam vaſa nimiâ copiâ ſanguinis infarciuntur, ita vt impetu impelli ſanguia ab excretrice vi non poſſit: ita veſica referta vrinam excludere nequit. quod tamen rarò euenit, nî adſit craſſities. Qualitate ſangnis vitioſus eſt, cùm eſt craſſior, lentus, viſcidus. Ratione verò vaſorum otiatur expultrix, cùm venę in vitio ſunt quæ proficiſcuntur ad vterum; vel cùm ipſę venę, quæ vtero intexuntur, vitium habent. Quæ ad vterum eunt, infarciuntur à lento, viſcido ac craſſo ſanguine, quāuis interdum qui cæteris venis conceptus eſt ſanguis, ſit tenuis. Vteri vero ipſius venæ interdum conniuent, quod fit à prima generatione, quòd ita ſint factæ. vel quia obſtruuntur, aut comprimuntur. vel coaleſcunt. vel ipſius vteri corpus denſius redditur, ita vt orificia venarum ſtringantur, quod fit ab vſu rerum frigidarum & ſtringentium. & in vetulia, quamuis excrementis abundent, venæ ſiccitate conniuent, vt etiam in hectica febre occupatis. vel os ceruicis vteri in latua vel anticam aut ad poſticam corporis partem ſe obuertit. Maximè in puerperio & tempore menſium aëris externi iniuriis expoſitus eſt vterus; nam tunc rectum eſt os ceruicis vteri, ac hiat. Omentum interdum

dum comprimit ceruicem vteri, vt in illis pinguibus mulieribus, ita vt exitus non detur ſanguini ab vtero. rarò caruncula aut membrana os vteri intercipit. Iam ad Signa venio. *Signa.* Si ſanguis ſit in vtero concertuatus, is ibi putreſcit, vnde venter imus, ilia, & lumbi atrociter dolent, & interdum febricitant, delirant, horrore quatiuntur: & interdum lac habent. *5. Aphoriſ. 61. & 39.* quare tunc ilico ſuccurrendum, nec falſa ingrauidationis ſpecie falſi cunctari debemus, ne ax morbo curabili euadat inſanabilis. Cùm diu in vtero clauſi ſupprimuntur, interdum tumores tunc hinc naſcuntur in ilibus: & cùm tempus effuſionis menſtruæ in procinctu eſt, tunc mulier à collo & ſincipite dolet, nam agitantur tunc vapores & humores; & eryſipelata & inflammationes tunc eueniunt, & vrinæ nigreſcentes cum rubra ſanie nonnunquam funduntur. Si à partis alicuius vitio hæc oborta ſuppreſſio fuerit, ipſa pars ſuum prodet vitium; & ea quæ præceſſere, vitij qualitatem aperient. Si frigus vtero conceptum ſit, ipſa mulier dicet ſe ſentire frigus, & ante ſuppreſſionem menſes poſtpoſuere. Hoc maximè euenire ſolet cùm incuriâ quadam à partu vel in fluore menſium frigori temerè ſe exponunt, nam eo tempore vteri ceruix recta hiat ac aërem admittit. A denſitate fundi vteri ſi fuerit, dicunt ſe ſtuporem quendam ibi ſentire; nec datos vtero ſuffitus naribus ſentiunt. Si in ore vel ceruice vteri ſit vitium, obſtetrix referet à tactu, nam os tunc durum erit cum dolore interdum.

Indicatiwaes curatiua. Poſtquam iam natura huius mali nobis explorata eſt, videamus quænam inde naſcantur curationis indicationes. Hîc cohibita eſt ſolemnis euacuatio; itaque oritur inde illam reuocandi indicatio. Sed quia hæc ſuppreſſio oritur ab expultrice ſui officij immemore, qua læditur; vel ratione totius corporis peccantis in intemperie, ſurget indicatio hanc caſtigandi. ſi genio fraudata fuit, nutriatur: ſi nimio adipe circumfluit, genium fraudet ſenſim. Si pars in querela fuerit, vt lien, ventriculus, hepar, illa caſtigetur. Si infarctus adſit, expediatur: denſitas vteri ſi in vitio ſit, rareſcat: Si obtorta ceruix, reuocetur in rectitudinem.

Progroſis. Iam ad Prognoſin abeo. Hinc interdum naſcitur hydrops, inflammatio hepatis, aſthma, mania, & etiam cancer mammarum aut vteri, aut eiuſdem inflammatio vel eryſipelas. Si conſocietur delirio, febri, vigiliis, & cum ſuppreſſione vrinæ, ita emaciare fœminam ſolet, vt ſi ſemeſtre tempus traxerint, non vnquam redeant. *5. Aph. 33.* Bonum ſignum eſt in ſuppreſſis menſibus ſanguinem per nares fundi plenâ manu. quòd illa haimorrhagia vnde, quò, quâ, & quamobrem fieri debeat, legitimam & naturæ conſentaneam rationem obtineat, nec partibus quà ſanguis fertur, moleſta ſit. Inter mala ſigna ſcribit hoc Hippocrates, Quibuſcumque mulieribus conglomeratur ſanguis in mammis, inſaniam ſignificat. nimirùm quòd cerebrum per ſympathiam afficiatur, vel quia exhalationes acerrimæ ſpiritus animales inuadunt, vnde mulier è poteſtate mentis exit. Et affirmat Hippocrates, à partu calamitate maiore ſupprimi menſes, quòd ſanguis eo tempore vehementer excrementis ſit contaminatus. Et virginibus acerbior euenit hæc ſuppreſſio, ſi vtero conſederit: quòd hæc moles ſit vtero virginis inſolens.

Chirurgia. Iam ad Curationem abeo. Si plethora adſit, ſecetur brachij vena ad totius euacuationem, idque fiat in media menſtrui periodo. at pedis vena ſecetur iam iã imminente excluſione menſtrua. Gracilis ſi ſit mulier, ac amplis pleniſque venis prædita, benè feret ſanguinis abactionem. Quæ vena in pede maximè turget, ſecetur: quare inſpice dextrum & ſiniſtrum pedem. Si tamen ſiniſtra pars corporis dolet, ſiniſtri etiam pedis venam pertundi curabis. *Cucurbitæ.* Cucurbitulæ admouentur pedibus duos vel tres dies ante ſolemnem euacuationem menſtruam; maximè id agemus ſi mulier fuerit exilibus venis dotata, vt ſi alba & turgidula fuerit. Femoribus amplæ cucurbitæ imponuntur ſine ſcarificatione, à prouiſione totius. Si nulla ſpes eſt reuocandorum menſium, haimorrhoïdes euocari poterunt, quò corpus à retento ſanguine liberari poſſit: ſed hæc deriuatio menſes alioqui ſiſtit.

Pharmaca. Medicamenta lenientia ſint ita comparata, vt vnâ menſes moueant. Si ſint excrementa biliosa aluo concepta, detur ſirupus roſaceus laxatiuus, vel caſſia: iunge interdum ſpecies hieræ ſimplicis. vel ſumat ſirupum ſolutiuum mercurialatum. Si craſſior materia melancholeſcens, propinetur mel roſatum ſolutiuum vel mercurialatum: ſi ſit viſcida pituiteſcens materia, capiat hieram ad ſemunciam, & ſuperbibat decoctum mercurialis. Hæc agat, cùm poſt decem ferè dies tempus menſium erit: & agat id intercalari dierum ſpacio.

Præparatio. Liberata aluo ab excrementis, erit præparanda materia his medicamentis quæ vtero dicata ſunt aliquo modo. vt ſi bilis in vitio ſit, fiat decoctum ex herbis capillaribus & cicoraceis, cum radicibus oxalidis, & ſeminibus frigidis: & in hoc decocto madeſcat arthemiſia, pulegium, vel petroſelinum. ſumat bis dio cyathum cum ſirupo capillorum Veneris. Si materia morbifica melancholeſcit, fiet decoctum ex buglosſa, boragine, violis, fumaria, mercuriali, ciceribus rubris, glycyrrhiza, radicibus aſparagi: detur cum ſirupo de pomis, de boragine, vel de fumaria. Si materia eſt pituitoſa, vtatur decocto praſſij, hyſſopi, betonicæ, pulegij, radicum fœniculi & petroſelini, cum ſirupo de radicibus, oxymelite, melle roſato. Vel in fine coctionis adde mellis deſpumati & aceti optimi, cuiuſque vncias tres: nam ita vim oxymelitis induet decoctum.

Purgantia. Purgantia ſint varia, vt ſi materia fuerit morbifica, propinentur primùm leuiora, dein fortiora: leuiter bilem purgat rhabarbarum, manna, & electarium de ſucco roſarum. pituitam agaricum, & ſemen carthami. melancholiam folia ſenæ, polypodium, epithymum eleganter purgant diacatholicum & diaſebeſten cum ſpeciebus hieræ. Fortiùs bilem euacuant pilulæ aureæ cum granis paucis ſcammoneæ: pituitam pilulæ cochiæ cum paucis granis trochiſcorum alhandel; vel remiſcemus grana tria vel quatuor trochiſcorum alhandel cum pilulis de hiera cum agarico: & interdum hiera ſimplici. Cautio adſit, vt cùm talia purgantia præſcribuntur, qualia ea ſunt, quæ vnâ menſes mouent, conſultum fore, vt eodem tempore mulier fotu vtatur euocante menſes, vt ex decocto artemiſiæ, pulegii, & talibus: & ſuper ſaccum, cui herbæ inſunt tales, in balneo ſedeat. Hoc magnæ efficaciæ eſt, Accipe ſpecierum hieræ picræ, vnciam: myrrhæ, ariſtolochiæ, dictamni, croci, rubiæ tinctorum, caſtorei, cuiuſque drachmæ ſemiſſem; cum ſirupo de arthemiſia fiat maſſa. capiat ex hac maſſa alternis diebus vel etiam quotidie pilulas quinque, decem aut duodecim diebus continuis, ante ſolemnis menſtruæ purgationis tempus. &, vt antè dixi, fiat fotus.

Peculiaria remedia. Menſes autem mouent ea quæ impellunt ſanguinem, eum attenuando, ac orificia vaſorum aperiendo, talia ſunt acria, ac ſine ſtricta vi nitroſa. Inter hæc lenia ſunt, capillus Veneris, fumaria, mercurialis, roſa pallida, petroſelinum, pulegium, caricæ, ciceres rubri; grana iuniperi, radix & folia ciclamini, radix pæoniæ. *Leniter menſes mouentia.* Medioctia, arthemiſia, matricaria, calamintha, abrotanum. Fortia, ſabina, dictamnus, aromata, borax. *Fortiter menſes mouentia.* Fiant decocta ex vino mulſo. Vterus enim gaudet aromate ac dulcibus. ſumat ſemilibram decocti ſingulis vicibus. Accipe ligni aloës odorati; vel ligni roſei in taleolas tenues ſciſſi, vnciam: roſarum pallidarum manipulum, cumini, aniſi, cuiuſque ſemunciam, (adde, ſi vis, ex herbis & radicibus quid iam enumeratarum) granorum iuniperi drachmas ſex: infunde vini mulſi libræ: per ſedentur vnciæ octo huius colaturæ: vel remiſce guttu-

lus

las quaſdam olei baccarum ſabinæ, vel trochiſcorum de myrrha ſcriptulos quattuor (hæc ſumma ſit eorum doſis) cum ſcriptulo boracis & croci: Propinabitis hæc à fotu & balneo ventris: quinque horis ante prandium fotum ineat: nam tunc fundit ſe vterus, ac laxior redditur; & cùm ita modeſtè incaluit, prolectat in ſe remedium. Commendatur decoctum granorũ hederæ, ſabinæ, ac iuniperi. Per plures dies his remediis erit vtendũ: & repetitis vicibus modò fortioribus modò lenioribus vtemur. Accipe radicũ aperitiuarum vnciam: calamintæ, artemiſiæ, ſabinæ, cuiuſq; ſemimanipulum: coque ex aqua ad libram: colaturæ accipiat ſingulis diebus manè vncias octo, adiectis duabus vnciis ſirupi capillorum Veneris vel de arthemiſia, aut de radicibus: & parum croci & cinnamomi. Aliud: accipe theriacæ vel mithridatij, electarij hæmagogi, ſingulorum ſemidrachmam: mellis roſati ſemunciam, cum decocto iuniperi vtatur alternis diebus manè, idque cùm in procinctu ſunt menſes. Aliud: Accipe myrrhæ drachmas tres: calaminthæ montanæ drachmas duas: rutæ recentis ſemimanipulum; ſabinæ ſemunciam: cinnamomi drachmas tres: croci ſemidrachmam: medullæ paſſularum vncias duas: contunde omnia, & cum melle fiat electarium molle: ſumat manè drachmas duas cum decocto rubiæ tinctorum.

Sirupus. Sirupus hic menſes mouet: accipe pulegij, artemiſiæ, capillorum Veneris, ſabinæ, abſinthij Romani, nepitæ, meliſſæ, roſarum pallidarum, ſingulorũ ſemimanipulum: rubiæ tinctorum, acori, ſchœnanthi, origani, ſeminis carui, aniſi, ſingulorum ſemunciam: cinnamomi, caryophyllorum, cuiuſque drachmas tres: croci ſemidrachmam: radicum cyperi, galangæ, ſeminis ameos, cuiuſque drachmas duas: paſſularum perpurgatarum vnciam: coque ex lege artis: colatura coquatur cum melle ad ſirupi conſiſtentiam: doſis ſit trium vnciarum. Coque nepitam aut pulegium in mulſa, & cochlearium chalybis in ſuccum ſoluti manè cum vnciis octo prædictæ mulſæ bibat, & exerceat ſe poſtea per ſemihorulam.

Balneum. Balneum, Accipe foliorum artemiſiæ, matricariæ, mercurialis, pulegij, calamintæ, dictamni, ſabinæ, cuiuſque manipulos duos: granorum iuniperi vncias duas: ſeminis carui, ameos, aniſi, ſingulorum vnciam vnam: fiat decoctio ex aqua, & fiat fotus. ſi adiiceretur colocynthis vel elaterium, robuſtiùs ageret.

Vnguentum. Vnguentum: Accipe olei lilini vnciam: olei macis ſemunciam: axungiæ gallinæ & cuniculi, cuiuſque ſemunciam: pulueris croci, ſpicæ, ſabinæ, & myrrhæ, cuiuſque drachmam: ceræ parum: fiat linimentum.

Peſſus. Peſſus ex rubia tinctorum, myrrha, & felle animalis rapacis: & illinatur oleo macis. Fortes peſſi fiunt ex ammoniaco, opopanace, galbano, ſagapeno, cum radice cyclamini.

Suffitus. Suffitus etiam aromatum infernè valdè prodeſt, ſi cephalalgiæ non fuerit obnoxia mulier. Si his exardeſcat ſinus mulieris, illinat ſe vnguento albo caphurato, vel roſato. Victus ratio ſit attenuans & incîdens, ex capparibus, petroſelino, fœniculo, aſparagis, lupulo: gallinæ, paruæ aues, vituli elixa caro: iuſcula cum cinnamomo, croco, caryophyllis. Vinum limpidum, album. Exercitatio mollis ante cibum: cibi ſint parci: aluus reſpondeat quotidie. caro coquatur cum ſatureia, origano, thymo. Si ſqualet & calet corpus, vtatur humectantibus & refrigerantibus.

Empirica. Vſu quædam comperta remedia ſubdo. Antequam menſes fluent, ſeca pedis venam: ſed priuſquam id agas, ſex vel octo dies antè præparetur mulier pedum lotione, ex decocto pulegij, mentæ, ſabinæ, calaminthæ, artemiſiæ. Et iuſcula imbuantur vi pulegij, & ſabinæ: ſingulis diebus his vtatur. Vinum in quo meliſſa decocta eſt: & euagantem vterum deprimit. Origanum tritum ſi ſupponatur, vel ſi fotus ex eo admoueatur. bibitum diu ſuppreſſos menſes euocat. Radix rubiæ trita & ſuppoſita. Sirupus magiſtralis, Accipe quinque radicum aperitiuarum vino maceratarum, radicum azari, hippoſelini, cuiuſque vnciam: glycyrrhizæ raſæ ſemunciam: radicis helenij ſemunciam: foliorum artemiſiæ, tanaceti, valerianæ, thymi, ſingulorum manipulos duos: boraginis, bugloſſæ cum radicibus, capillorum Veneris, ſingulorum ſeſquimanipulum: aut cichorei, endiuiæ, fumariæ, ſingulorum ſemimanipulum: ſeminis ſeſeleos, liuiſtici, apij, petroſelini, cuiuſque drachmas duas: ſeminis aniſi, fœniculi, dauci, cuiuſque ſeſquidrachmam: cicerum rubrorum pugillum: addere poteris ſemina frigida maiora. fiat ſirupus perfectè coctus ad libram vnam, cum ſacchari decenti copia, & aromatizetur drachmis duabus cinnamomi. hoc vtatur ante menſtruum excurſum tribus vel quatuor diebus. Puluis: accipe cinnamomi ſelecti ſemunciam: radicum ariſtolochiæ, valerianæ, hippoſelini, cuiuſque drachmas duas: radicum aſari drachmam: trochiſcorum de myrrha ſcriptulos quatuor: caſtorei non glutinoſi nec ita vehementer redolentis ſemidrachmam: croci ſcriptulum: ſpecierum diambræ ſcriptulos duos: ſaccharum ad pondus omnium: fiat puluis tenuiſſimus: capiat drachmam ex cochleari, cum iuſculo cicerum. Peſſus. accipe florum thymi, tryphera Perſicæ ſine opio, cuiuſque drachmas duas: ſi non haberi poſſit tryphera, eius loco ſume myrrhæ optimæ ſeſquidrachmam: muſci granum vnum aut alterum: croci ſemidrachmam cum artemiſia vel nepeta aut calaminta vel hiera fiat peſſus ex ſyndone. iuuat, ſi fuerit malum ab infarctu venarum vteri. Illinantur medulla cerui vel oleo macis. Sæpe innuuentur, neque noctu retineantur, niſi fuerint ex rebus leuibus, ne exardeſcant loci. virgo oleis ſe vngat fragrantibus. Decoctum ligni guaiaci cum dictamno. Coquat ſaluiam ex vino mulſo, & bibat. ita etiam nepitam & pulegium, vel marrubium. Accipe aquæ pimpinellæ vncias quattuor: croci grana quatuor: ſacchari drachmas duas: ſumat hæc bis in die. Accipe ſpecierum hieræ ſemunciam; cum ſucco ſabinæ fiant pilulæ xxi. ſumat tres alternis diebus, mox ante prandium. Accipe caſtorei ſcriptulum: fiant pilulæ tres: ſumat manè cùm fluxus tempus adeſt. Accipe boracis drachmam: cinnamomi ſemidrachmam: ſumat ex aqua capillorum Veneris, eo tempore quo in procinctu eſt eruptio menſium. Oluſculum ex foliis ſenecionis. Myrrhæ, ladano, ſtyraci, & benioino iude aromata; fiantque trochiſci, quorum vnus carbonibus impoſitus fumum fundat: carbones illæ impone; his inijce trochiſcum; ac operculum, quod foramen habet, illi impone; mox infundibulum ſuperimpone, ac locis muliebribus indat, quò fumum excipiat vtero. Stringat ſe mulier, antequam hæc agat, ſub vmbilico optimè linteis, ne ſuffitus caput petat. hæc agat bis vel ſemel die per ſemihoræ ſpacium. Vel in ſella latrinaria ſedens, aliqua re apertis locis, vapores excipiat. Vel coquat ex aqua arthemiſiam, pulegium, dictamnum, calamintam, rubiam tinctorum, origanum, hyſſopum, chamæmelum, ſtœchadem, ſaluiam, acorum, itidem ſiccam: inſideat vmbilico tenus, donec vteri partes incaluerint, & ſudore maduerint. Detur ammoniaci ſcriptulus ſolutus in decocto dictamni. vel galbanum ligetur in pecia, ac impendeat oblongo vaſi, quod aquæ calidæ ac bullienti imponatur, vt liqueſcat: quod extillauit in fundum, vſui erit. Accipe ſucci marrubij albi odorati vncias ſex: mellis optimi, vini albi generoſi, cuiuſque vncias duas: myrrhæ, boracis, ariſtolochiæ, radicis pæoniæ, baccarum fraxini, cuiuſque drachmam: croci ſcriptulum: cinnamomi ſemidrachmam: coque ſuccum cum vino, lento foco, dum

dum duæ partes exhauriantur: dein affunde mel: lentè ad mellis conſiſtentiam coque: tunc reliqua in pollinem verſa adde, & miſce exactè. ſumat quotidie cùm menſes ephodon dabunt cochleatium. hoc etiam lochia euocat. Haimagogon Nicolai, & dialacca Nicolai. *Vbi de castoreo.* Galenus libro vndecimo ſimplicium vehementer commendat vſum caſtorei, cochlearij ſi detur menſurâ ex melicrato cui incoxit calamintha & pulegium. id agit ſectâ iam tali venâ. Peſſus ex foliis mercurialis ita tritis vt flacceſcant, cum oleo keiri, linteo inuolue. Vel accipe ladani vnciam: bdellij, myrrhæ, cuiuſque ſemunciam: fiant peſſi magnitudine parui digiti. Fiat maceratio in oleo florum Keiri, liliorum alborum, & radicum ireos & myrrhæ, vngat eo pectinem. Accipe caſtorei vel aſſæ fœtidæ drachmam: galbani ſcripulum: croci, ſeminis pæoniæ, cuiuſque ſemiſcriptulum: boracis grana xv. cum aqua ſabinæ fiat maſſa: ſumat drachmam cum decocto granorum iuniperi. Accipe ſcriptulum eſſentiæ baccarum iuniperi, ex cyatho decocti baccarum iuniperi, cum ſemuncia mellis roſati. Fermentum bibitur ad auellanæ magnitudinem ex vino, cum pauco croco. Accipe dilutum pimpinellæ ad vncias quattuor: croci grana quatuor: ſacchari drachmas duas: miſce. ſumat bis die. Accipe ſpecierum hieræ drachmas duas: boracis, trochiſcorum de myrrha, cuiuſque ſcriptulum: cum ſucco ſabinæ fiant pilulæ XXXVIII. Dentur tres alternis dibus immediatè ante prandium. Foueat ſe, ab oſſe ſacro femora & pedes, ſerò & manè hoc in decocto, Accipe ſabinæ, pulegij, dictamni, roſmarini, ſiccatarum radicum ireos, ſingulorum manipulum: coque ex optimo vino: & manè in aurora accipiat theriacæ veteris ſemidrachmam: croci grana quatuor: aquæ arthemiſiæ vncias duas: miſce: potet. Vtero imponat theriacæ veteris ſemunciam: croci ſemiſcriptulum: cum ſucci ſabinæ ſemidrachma: fiat peſſarium paruum.

CAPVT II.

De Profluuio ſanguinis ex vtero copioſiore: vel de immoderato fluxu menſium.

Definitio. PROFLVVIVM menſium eſt motus deprauatus immodicus ſanguinis menſtrui à corpore per vteri venas per plures dies egredientis. Diximus ſanguinis menſtrui. quia hoc mobili diſcriminatur à profluuio muliebri: nam in eo alia materia eliditur. Dixi à *Cauſæ.* corpore, ſcilicet toto, vel à parte. Cùm autem hoc profluuium ſit ſymptoma, reduci debet ad actionem læſam. læditur hîc retentrix facultas, & immodicè extimulatur excretrix vis. Excretrix afficitur totius corporis vel vteri. Totius corporis, cùm nimia copia ſanguinis moleſta eſt corpori: vel acerrima vi præditus ſanguis ſtimulat vim excretricem: vel quia aquoſus ac tenuis ſanguis conſiſtentiâ facilè eò viam affectat. Vel vbi proſtratæ vires languent, retentrice totius ſolutâ, emanat ſanguis. Interdum effluit ſanguis ex vtero nimiâ copiâ, quòd eius venæ aperiantur, vt à rerum madefacientium & à fomentorum vſu frequentiore. vel à partu difficili. & ab abortu. vel exeduntur hæ venæ ab acerrima materia, quæ à ſecundinis poſt partum relictis ſoboleſcit. quin rumpuntur interdum hæ venæ ab ictu, lapſu. Quare vt breuiter dicam, hîc in vitio eſt totum corpus, vel ſanguis, vel vteri venæ. Totum, vt ſi cacochymum, vnde fœdi colores: ſanguis, quia copia nimia peccat, vel acrimonia, vel tenuitate: vteri venæ, vt ſi nimio ſuo teneteſcant nimium ſi rumpantur, vel aperiantur præter naturam, vel exedantur. Sed ſi propriè loqui velimus, fluxus immoderatus menſium non aliunde venit, quàm ex vaſis vteri apertis. nam qui immoderatior fluxus venit ab eroſis vel ruptis venis, propriè menſtruus dici nequit: nam quouis tempore euenit. *Signa* Signum eiuſmodi ſanguinem effundi eâ copiâ ex naturæ lege eſt, quòd alleuantur mulieres: alioqui ſi præter naturam funditur, cachexiâ laborare incipiet mulier, ac præludia hydropis apparebunt, fœdi colores illis euenient, ac pedes œdematoſi reddentur. Diſcernitur hoc à muliebri profluuio, quia ibi non egreditur ſanguis, niſi duo hi affectus conſocientur, ſcilicet profluuium muliebre & menſium. Præterea profluuium menſium euenire ſolet ſtatis vicibus, tunc ſcilicet cùm fluunt menſes. A quanam cauſa naſcatur, ita notabimus. *Signa differentium cauſarum.* Si fuerit profluuium à vitio totius, laſſitudines præceſſere: nec aderunt ſigna aliarum cauſarum. Tenuis ſanguis ſeipſum prodit ſua aquoſitate. Si copiâ in vitio eſt, id inde elucebit, quòd ſolemnis hæc euacuatio ſuppreſſa fuit, vel quod otio ac gulæ ſe dederit mulier. Si acri vi peccat, cum morſu egreditur. Si fiat vitio venarum vteri eroſarum, iunget ſe dolor, vlcera & rhagades, nec erumpet ita copioſè vt in laceris aut apertis venis. Dolorem etiam facit ruptio venarum; & ictus vel lapſus aut tale aliquid præceſſit. Apertio plerumque conſectaria eſt fotibus. Iam quid ſuadeat natura huius mali videamus. *Indicationes curatiuæ.* Quia ſanguis præter naturæ legem hîc funditur, naſcitur indicatio eum cohibendi. Si fluit à vitio corporis totius, naſcetur indicatio roborandi totum, & hepar. Si toto à corpore eò impetu ruit, reuellatur. Si effluit ratione ſanguinis tenuioris, is erit craſſefaciendus: ſi fuerit aquulentus, erit euacuandus hydragogis, ac vrinam mouentibus & ſudorem prouocantibus; & prouiſionem admouebimus, ne is talis iterum gignatur: quare hepar & ventriculus redintegrari debebunt. Si mordax ab acerrima vi fuerit ſanguis, mitigetur ea acrimonia, ac hepar refrigeretur. Sin à vitio venarum vteri funditur ſanguis, inciſas ac corroſas agglutinabimus, apertas claudemus ſtrictâ à vi, rariores ac molliores denſabimus. Si vtero contaminata purulentia fuerit concepta, excludatur. *Prognoſis.* Sed iam videamus num redintegrari his ſanitas poſſit, & quibus mulieribus ita afflictis: nam pro varietate cauſarum feliciùs vel ægriùs ſanantur. Conuulſio calamitoſa, ſi incidat in hoc genus morbi; nam ab exhauſtu & atrophia fit partium. Et lipothymia cùm ab exhauſtu fit ſpirituum, mala eſt: quamuis ſi à timore, bona ſit, aliò rapto ſanguine. *Curatio.* Venæ ſuperiores, ratione reuulſionis pertundantur. *Phlebotomia & cucurbitæ.* Si copiâ in vitio eſt ſanguis, illicò pertundatur vena: ſin copia non peccat, primum per octiduum nitemur eum ſtringentium vi retinere; ſin hoc non ſuccedit, vena feriatur, & per triduum ſingulis vicibus parum ſanguinis emittatur. Cucurbitæ ſine ſcarificatione admoueantur infra mammas, vbi ferè illæ deſinunt: eæ potentiſſimè reuellunt. ſint hæ magnæ & altæ, & cum magna flamma admoueantur. Vincula humeris iniiciantur. Iam ad pharmaciam. *Pharmacia.* Medicamenta alia præſcribuntur ratione totius, alia ratione vteri profluuium patientis. Ratione totius, lenientia, præparantia, purgantia, roborantia: ratione verò vteri, adſtringentia. Lenientia hîc talia eſſe debent, quæ à prauorum ſuccorum excluſione adſtrictionem relinquunt: vt ex aduerſo, in menſium ſuppreſſione ea lenientia præſcribi debent, quæ poſtea etiam menſes promouent. Hæc primæ alui excrementa ſi fuerint bilioſa, dabimus caſſiam cum ta-

marindorum pulpa, vel cũ decocto tamarindorũ exhibebimus mannam: nam tamarindi edomant vnà æſtum bilis. Si ſint pituitoſa, exhibebimus mel roſatum laxatiuum cum decocto mentæ ſiccæ. *Præparantia.* Præparantia debent vi craſſefaciendi prædita eſſe, nam in hoc affectu tenuis humor plerumque in vitio eſt. attamen hæc tenuis materia eſt mordax vel aquulenta: ſi mordax, vtemur cicoraceis cum acetoſa, portulaca, plantagine in decoctis; addemus ſirupum myrtillorum, cydoniorum, de agreſta, de ribes, de ſucco plantaginis, de ſucco acetoſæ, granatorum: & à dulcibus abſtinebimus. Sin materia fuerit pituitoſa, dabimus decoctum foliorum & nucum cupreſſi, & mentæ ſiccæ, cum ſirupo de menta, vel cum melle roſarum. Melancholeſcentem ſuccum parabimus ſirupo de pomis & de boragine. *Purgantia.* Purgabimus tunc puluere rhabarbari & myrobalanorum, ex conſerua roſarum vel pulpâ tamarindorum, vel ex decocto tamarindorum. accipe corticum myrobalanorum, rhabarbari, cuiuſque drachmam: infunde per noctem in aquæ endiuiæ vnciis quatuor, & aquæ portulacæ vncia: manè adde, pulpæ tamarindorum & caſſiæ, cuiuſque ſemunciam: ſirupi roſati vnciam: fiat potus. Si materia fuerit tenuis pituita, hydragogo non valido purgetur. Accipe ſeminis carthami drachmas tres: agarici recenter trochiſcati drachmam vnam: macerentur in decocto maſticis & mentæ, adde expreſſioni colatæ mel roſatum laxatiuum. Si melancholeſcit materia morbi, propinabimus decoctum polypodij, epithymi, foliorum ſenæ. Si vomendum, præſcribe oxymel cum decocto raphani. *Corroborãtia.* Corroborantia varia ſunt, ex idea cauſæ morbificæ. Si ſit cauſa ſanguis tenuis & frigidus, ita factus ob frigidam intemperiem ventriculi vel hepatis, vtetur diatrionpipereo, diacymino, aromatico roſato, theriaca, mithridatio. Si ſit vitium illatum à materia calida, vtatur conſerua roſarum, diacoroneo, conſerua cichorei, cum ſpeciebus diarrhodonis abbatis. *Adſtringẽtia.* Ratione vterinorum vaſorum vtemur ſtringentibus, non ſine glutinoſitate: talia ſunt, bolus Armeniæ, terra Lemnia, ſanguis draconis, conſolida maior. Auicenna vtitur remedio ex mumia, alumine vſto, ac ſero lactis ſæpiùs extincto, corallo, & balauſtiis, & ratione vehiculi addit aliptam moſcatam. Aſtringunt conſeruæ ex cornis, meſpilis, cidoniis malis, ſirupus myrtillorum, ſpongia cremata ex vino, ad drachmæ pondus, trochiſci de carabe. Si ob ſanguinis tenuitatem vitium obortum fuerit, accipe pulueris mororum immaturorum drachmas tres: farinæ drachmam: dilue vino craſſo: ita contunde malum punicum, abiecto cortice, & macera in vino, conſerua roſarum. benè ad robur vteri maſtice additur remediis: & illa bibitur ex vino aſtringente. Hic puluis ſiſtit omnem haimorrhagiam: accipe ſeminis hyoſcyami albi, ſeminis papaueris albi, cuiuſque drachmam: haimatitidis, coralli rubri, vtriuſque ſemidrachmam: terræ ſigillatæ drachmam: caphuræ ſemiſcriptulum: maſticis ſcriptulos duos: ſumat manè & veſperi ſemidrachmam. Aliud, Accipe micletæ, conſeruæ roſarum antiquæ, cuiuſque ſeſcunciam: pulueris ſpodij, coralli rubri, ſanguinis draconis, ſuccini, haimatitidis præparati, balauſtiorum, maſticis, cornu ceruini vſti, thuris, acaciæ gummi tragacanthi & Arabici, cuiuſque drachmas duas: ſirupi myrtillorum quod ſatis ſit vt fiat confectio: ſumat cochlearium cum aqua portulacæ vel plantaginis. *Topica.* Topica remedia non admoueantur, niſi vitium in vtero conſederit. Fotum præſcribit Hippocrates ex poſca, ita frigidum, vt citra rigorem perferat hoc corpus: huic roſæ vel myrti folia incoqui poſſunt. Ita ex vino coquimus ſumachium, balauſtia, malicorium, gallam, & pruna ſylueſtria. Emplaſtrum comitiſſæ & de cortice caſtanearum pubem, inguina, & lumbos cingat: Peſſaria fiant ex radicibus conſolidæ & foliis plantaginis. Vteri loco antico & poſtico admoue epithemata ex aqua portulacæ, plantaginis, ſolani, cum aceto & bolo, &c. Accipe olei myrtillorum, cydoniorum, & maſticis, cuiuſque ſemunciam: boli Armeniæ, ſanguinis draconis, trochiſcorum de carabe, ſingulorum ſemidrachmam: aceti ſemicochlearium, ceræ parum; fiat vnguentum. Veſcatur pedibus vitulinis: pomis cydoniis, & *Victus.* granatis, ceraſis amarellis, ribes & acetoſa: agreſta condiatur cibus. aſſis carnibus fruatur. portulaca cocta commendatur à Galeno. oriza cum lacte amygdalorum *6. ſimpl.* Abſtineat à multa carne & ouis. Si vires proſternantur, ſumat ius carnium cum ſucco acetoſæ, cydoniorum malorum, & agreſta. Frigida ſint actu alimenta. Bibat cereuiſiam, cui immiſtus ſit ſuccus granatorum. Empiria ſua etiam remedia habet: Accipiat ſuc- *Empirica.* cini, vel coralli rubri drachmam, ex aqua vel decocto aſtringente, vel ex ſirupo tali: vel ex decocto pedum vituli vel porci Sumat manè per aliquot dies ſemunciam conſeruæ roſarum veteris, ex aqua portulacæ, cum ſirupo myrtino. Stercus aſininum cum aqua & ſirupo ſumptum, & foris admotum, cum aqua chalybeata & aceto. Galenus diebus quatuor, infuſo in vterum per metrenchytam, curauit menſium fluorem, qui nullo alio auxilio curari potuit. Suffitus ranarum combuſtarum eſt mirabilis. Suffitus vngulæ mulæ. Accipe corticum duorum ouorum recentium adustorum, thuris, maſticis, ſingulorum ſemunciam: margaritarum, coralli rubri præparati, carabes, ſingulorum drachmas duas: lapidis hæmatitidis & ſmaragdi præparati, ſingulorum ſemiſcriptulum: farinæ hordei, ſine furfure, pugillos duos: albumina ouorum quatuor: adde parum aquæ chalibeatæ, & fiant duo panes ſeu placentæ, & coquantur in furno, vt poſſint in puluerem redigi: datur ad drachmæ pondus cum decocto pedum arietis; ſummo manè propinatur. Opiata dentur vltimò, & viribus adhuc florentibus, requies Nicolai, athanaſia, trochiſci de carabe, philonium Romanum, vel Perſicum, cum ſcriptulo boli. Accipe ſucci millefolij vncias duas, ſacchari albi vnciam, propina in aurora. In inueterato malo, Accipe maſticis drachmas duas: olibani drachmam vnam: myrrhæ ſemidrachmam: balauſtiorum ſcriptulum: fiat puluis ſubtilis, & cum ſucco cydoniorum malorum fiat maſſa: inde quotidie per decem dies ſumat vnam pilulam ante cibum. poſſunt addi trochiſci de carabe. Accipe corallorum rubrorum, maſticis, cuiuſque drachmam: balauſtiorum ſcriptulum: ſeminis hyoſcyami albi, corticum radicum mandragoræ, cuiuſque ſemidrachmam: pulueriſentur ſubtiliter, & excipiantur ſucco ſemperuiui, ſolatri, plantaginis, & aceto forti: hoc tepidè vngat plantas pedum veſperi dormitura.

CAPVT III.

De ſubtillo menſtrui ſanguinis; & De vteri dolore.

SVBTILLVM menſium eſt effluens præter *Quid ſit.* naturam ſanguinis menſtrui per vterum egredientis ſtillatim & cum dolore. Cauſa refertur in fa- *Cauſa.* cultatem, vel in materiam, vel in inſtrumentum. Nam facultas excludere pro more nequit, proptereáque ſtillis elabitur: vel materia ſanguinis in vitio eſt quantitate, vel qualitate. quantitate, cùm circumfluit nimiâ copiâ, cúmque is egredi nequit, tendit vterum, hinc dolor. qualitate verò, vt cùm acrior ac mordax irritat expultricem, ſe dolorem infert: vel quia craſſus, viſcoſúſque eſt ſanguis, vnde guttatim ſolùm permeat. Inſtrumentum crimen habet, vt cùm *Signa.* anguſtiores ſunt venæ, quàm vt ſolemni copiâ mea- *Curatio.* re ſanguis poſſit. Signa habet, dolorem & guttatim *Chirurgia.* quòd

quòd ſtillet. Vena pertundatur in brachio, ſi ingens ſit dolor, qui à fotu non miteſcit: mox cedi ad fomenta. ſed vires ſint firmæ in ſanguinis emiſſione. Iam euacuato toto corpore, & cùm foribus craſſus ſanguis ſe fudit, cucurbitæ tres vel quatuor inguinibus & hypogaſtrio cum ſcarificatione admoueantur, ac copia mediocri ſanguis proleſtetur. Nocturno tempore vincula brachiis & cruribus admoueantur, ne ſanguis impetu ad vterum feratur, eò abductus refluis per tenebras nocturnis ſpiritibus. *Topica.* Admouebimus ea quæ laxant tenſum vterum, quæque placant acrimoniam materiæ radentis Præſcribatur cataplaſma ex farina ſeminis lini, foliis maluæ, althææ, atriplicis, meliloti floribus: ita laxato vtero, tenſio euaneſcet, & materia datâ viâ effluet. Peſſi fingantur ex eiſdem emollientibus. Quod ſi materia craſſa fuerit, his addemus folia arthemiſiæ & dictamni. quin ex aqua & oleo hæc cocta, balnei loco erunt. Si contumax malum, vnà incoque ſacculum hunc: Accipe ſulphuris craſſo modo pulueriſati vnciam vnam: terræ argilloſæ vncias quinque: aluminis drachmam: miſce bene, & ſacculo denſo lineo innecte. Deinde vngat ſe vnguento roſato, adde medullam cerui, vel oleum recens amygdalinum, vel lilinum recens. Inteſtino etiam hæc ad octo vncias infundi poſſunt, cum ſemuncia terebinthinæ: & etiam vtero. Si his non cedit malum, ad dropaces erit veniendum: Accipe picem aridam, & liqueſcat cum oleo lilino, aſperge piperis ſcriptulum: pyrethri ſemiſcriptulum: tandem ſinapi adde. Sæpe euenit, vt vterus à *Afflatu dolor.* flatu hæc patiatur, & tunc negligi poteſt phlebotomia: *Præparantia & Purgantia.* Præparari debet in contumaci malo materia craſſa: Accipe ſirupi de matricariâ vnciam vnam: mellis roſati, & ſirupi de duabus radicibus, cuiuſque ſemunciam: aquarum artemiſiæ, calaminthæ vel pulegij, fœniculi, ſingularum vnciam: miſce. vtatur per quinque dies. Poſtea ſumat hanc purgationem, Accipe ſpecierum hieræ drachmam vnam: diacatholici ſemunciam: ſirupi roſati laxatiui vnciam: cum decocto arthemiſiæ & florum cordialium, fiat hauſtus. Et deinde ſingulis diebus manè recipiat cyathum huius decocti: Accipe aquæ artemiſiæ vncias XXIV: ſchænanthi, dictamni, radicum matricariæ, dauci, cuiuſque ſemunciam: ſpicæ drachmas duas: bulliant in balneo: cola ſine expreſſione: adde ſingulis vnciis tribus, mellis roſati colati ſemunciam. Si vehementer dolor ex flatibus viget, accipe nucis moſcatæ, & cinnamomi, cuiuſque ſcriptulum: caryophyllorum ſemiſcriptulum: croci grana ſex: ſacchari drachmas tres: fiat puluis, & cuiſcerato in pomo dulci coque in cineribus: & comedat. intolerabilis ſi adſit dolor, iunge duo grana opij, & comedat tempore doloris. Vel accipe philonij Rom. ſcriptulos duos, vel ſemidrachmam: diagalangæ, diacymini, ſingulorum ſcriptulum: mellis roſati vnciam cum pauco vino. Aliud: accipe ſeminis dauci ſubtiliter pulueriſati, vel baccarum lauri, drachmam: mellis roſati colati vncias duas, ſumat tempore doloris. Accipe olei de cheiri libram: olei ſambucini vncias quatuor: calidè foue intùs & foris matricem cum albo panno, & dein ſacculum admoue ex floribus chamæmeli, foliis calaminthæ, ſemine fœnigræci, lini: & aſperge vino, cùm calfeceris in patella. clyſter emolliens, ac flatus diſcutiens, vtilis erit: vt, Accipe matricariæ, parietariæ, arthemiſiæ, florum chamæmeli, ſingulorum manipulum: ſeminis fœnugræci vnciam: ſeminis lini craſſe contuſi, ſemunciam: aniſorum drachmas duas: coque ex aqua ad vncias decem. colaturæ adde benedictæ laxatiuæ vnciam: hieræ picræ ſimplicis ſemunciam: olei cheirini vncias tres: ſacchari rubri vncias duas: vnum vitellum oui: miſce; fiat clyſter. Si verò mulier verſatur in partu; tunc abſint electaria illa, ſed colaturæ adde olei cheirini vncias tres: vitellum oui vnum: ſacchari rubri vnciam. In victu abſtineat à ſalſis & acribus, & ab his *Victus ratio* quæ flatus mouent: nam tenſione ſua dolorem exaſperant.

CAPVT IV.

De Profluuio muliebri, quod Græcis dicitur ῥοῦς γυναικεῖος, vel ῥοῦς τῆς ὑστέρας, id eſt, vteri profluuium.

In hoc affectus genere effluit ſanguis ab vtero penè aſſiduè, eſtque is fluxus ordinis expers. Itaque hoc profluuium longè diuerſum eſt ἀπὸ τῶν καταμηνίων ἢ ἐμμήνων, in quibus fluit ſanguis ſtatis *Gal. 6. loc. aff. 5.* menſtruis periodis. Cùm autem varia in hoc profluuio idea ſit colorum, (in hoc enim profluuio genuinus color abeſt) addi debet nomini coloris varietas, vt percipiamus quiſnam humor ex vtero effluat, dicendo ῥοῦν λευκὸν, ἢ ῥοῦν ἐρυθρὸν, hoc eſt, profluuium album, vel rubrum: &c. Fit à motu deprauato ex- *Cauſa.* cretricis facultatis importunè irritatæ: quæ elidit ſanguineum excrementum per vterum. Colligitur id excrementum toto corpore, vel parte, vt in vtero, capite, hepate, & venis. Eſtque id, quod fit ab hepate & venis, vel ichoroſum, aut ſanguineum. Ichoroſum, vt ſanguis fuerit variè obſitus humoribus, naſcetur profluuium vel album, vel rubrum, vel pallidum, vt abundârit pituita vel bilis ſecum. Vel profluuium illud non ichoris, ſed humoris ideam gerit; eſtque is humor vel pituitoſus, vel melancholicus. Pituitoſum profluuium fit à crudiore parte ſanguinis, vt euenit in anaſarca, à frigidiore hepate. Bilioſum profluuium muliebre fit à bilioſo ſanguine, cùm nimirùm folliculus fellis hepati intextus, non prolectat à ſanguine qui in hepate gignitur bilem, tum ea nonnunquam eliditur in vterum: vel interdum tenuior ſanguinis pars, vel bilis nutritia, quæ eſt in ſanguine, incendio flagrans in bilem aduritur, ac ad vterum excutitur. Melancholicum verò profluuium rarò apparet: fit dum ſanguis qui in hepate gignitur, non defæcatur à liene, tunc interdum is ad vterum ablegatur. Fit etiam à ſanguine craſſo ac aduſto. Seorſum autem à ſanguine interdum naſcitur hoc excrementum, vt in ventriculo gignitur excrementitia pituita, quæ per ſedem excludi ſolet: quod cùm interdum non fit, ſi ad hepar trahatur, per venas in vterum effunditur. ita etiam in capite gignitur pituita: attamen quamuis ſeorſim à ſanguine gignatur in tertia coctione, poſtea tamen irrepit in venas. Interdum à toto corpore vel ab aliqua parte venit hoc excrementum ad vterum, quòd is imbecillus ſit, vt cùm humida ob intemperie laxior eſt, vel nimis ſi dehiſcant venæ. Vel extra vteri culpam circumfluens excrementum ad vterum viam affectat: idque vel quòd obſtructæ ſint viæ, per quas aliò ferri deberent, vt in pituita euenit capite concepta, quæ cùm nimiâ laſciuiæ copiâ, cùm per os expui deberet, per nares, aures & oculos exitum quærit, quin & per fauces & pulmones egreſſum molitur: ita & in hoc excremento ſanguineo euenit, cùm nimia vbertate luxuriat, ſi interceptæ fuerint viæ vrinariæ & fæcum, & expectorationis, per vterum excludi ſolet. Differen- *Differentia.* tiæ in hoc profluuio ſumuntur à mobili, termino à quo, & à motore. A mobili aliud euenit ab ichore, hoc eſt, ſeroſa aquoſaque ſubſtantia ſanguinis: aliud naſcitur ab humore qui quaſi mellis craſſitiem gerit. Vtrũq; eſt ab ichore vel humore bilioſo, melãcholico,

pituitoſo, vel ſanguineo. hi ſucci cùm ſinceri non ſint, nomen ſumunt à copioſiore. A termino à quo, id eſt à termino mandante, nam quoddam profluuium naſcitur à toto corpore, plerumque ita euenit, cùm id exonerat ſe ab excremento quod copiâ vel qualitate in vitio eſt aliud à capite, vel aliqua alia à parte: diciturque muliebre profluuium, Græcis ῥοῦς γυναικεῖος: terribile ſanè malum. quod ego maximè nomen aſcribere ſoleo illi profluuio, quod euenit à rupiis vteri venis, cùm putus merusque ſanguis confertim maximâ copiâ effunditur. Nam illud menſtruum profluuium dici non poteſt: nam in menſtruo profluuio aperiuntur, non rumpuntur venæ: ſed cùm venæ rumpuntur, perpetuò & non certis temporum periodis funditur ſanguis. hoc innuere videtur Galenus libro ſexto ſimplicium, vbi de cauda equina, quam curare dicit ῥοῦν γυναικεῖον ἐρυθρόν. Cùm verò in vtero gignitur, & ab vtero manat hoc excrementum, non dicitur profluuium muliebre, ſed vterinum. A motore nimirum irritata facultate excretrice. Mouetur hoc profluuium interdum intercalari, non tamen certo, vt menſes, ſed incerto dierum ſpacio; vulgus appellat menſes decoloratos, nonnunquàm perpetuò fluxus durat. Spacium per quod elabitur ſunt venæ vteri, vel ceruicis vteri. Ichor, qui author eſt huius profluuij, interdum merus ac purus eſt, interdum ſanguis illi remiſcetur. Vt ad ſigna deueniam, primùm ſtudium ſit, vt diſcernamus hoc profluuium menſium, retinebit priſtinum ſuum colorem, ſcilicet menſibus familiarem: ſed muliebre profluuium à ſanguine degenerat. quin in menſibus immoderatis grumeſcit ſanguis; quod negatur profluuio muliebri. Et profluuium muliebre perennat plerumque, & diuturnum: & magis atterit mulieres, quàm menſium profluuium; redduntúrque anheloſæ, ac fœdis coloribus occupantur. ac appetitus proſternitur. Eſt quoddam tale profluuium muliebre nothum, quod non perpetuò vrget, ſed anticipare ſolebat, vel mox ſequi conſueuit menſes. Accuratè autem diſtinguendum eſt inter profluuium muliebre & vterinum. Quare conſiderabimus hæc excrementa in copia, qualitate, & excernendi modo. Nam ſi fuerit muliebre, copioſè excludetur, nam manat à toto corpore: ab vtero tanta non funditur copia. Præterea muliebre non ita albicat: nam refert ideam eius vnde dimanauit, ſcilicet à venis in quibus ſtabulatur ſanguis: ab vtero verò quod venit albus eſt muccus, niſi tamen vterus fœda exulceratione occupatus fuerit. Excernendi etiam modus diſtinctionem adfert. nam à ſtatis menſium fluxibus, ſi profluuium muliebre fuerit, inducias dabit: hoc eſt, poſtquam menſes tres vel quatuor dies fluxere, ſilebit illud perenne profluuium muliebre: at vterinum ex aduerſo, nam tunc illud incrementa ſumet. Cauſa huius rei eſt, quòd materia vnde oritur muliebre profluuium, ſit ſanguinea in venis, & vnà cum menſibus effluit: qua exhauſta, ſilet. Verùm vteri materia viſcida effundi vnà non potuit, verùm iam ab eductis menſibus mota & agitata, emanat. Interdum euenit, vt profluuium muliebre grumos habeat, etiamſi abſit menſium profluuium: id euenit ab aperta vel eroſa aliqua vena in oſculo vteri. tunc præceſſit dolor, & purulenti aliquid emanauit. & etiam tempore menſium dolet hæc pars. Cùm itaque exploratum nobis fuerit, quodnam ſit iſtud profluuium, cumque compertum ſit, iſtud muliebre eſſe propriè ita dictum, vel nothum, rimandum erit, vbinam incunabula ſua habuerit primò, intra vel extra venas num natum ſit primò hoc excrementum. Hoc modo hanc diagnoſin ſubibimus. Si pituitoſum hoc fuerit excrementum, & ſi æger olim ex palato, naribus, magnam pituitæ copiam excernere ſolet, iam autem inde non procedat, indicio erit, hanc per vterum excerni, ac in capite primò genitam fuiſſe. Ita ſi ventriculus eiicere ſolet pituitam, & iam ſi per vterum talia excludantur, ſine dubio veniet ad vterum à ventriculo, quæ primò nata fuit pituita. Si hoc excrementum intra venas natum eſt, id erit ichoroſum, vel humoris ideam referet. ichor eſt inſtar aquæ: at humor mellis craſſitiem obtinet. Si ichoroſum fuerit, referet ideam pituitæ, bilis, melancholiæ, vel ſanguinis. Si itaque rubet illud excrementum, mulierque ſi ſit floridæ ætatis, indicio erit, illum ichorem eſſe ſanguineum. ſin ichor fuerit albus, & ſi mulier ſit candida, pinguis, craſſa, erit ichor ille pituitoſus. flauus ichor eſt à bilioſo ſanguine, maximè ſi temperies & habitus corporis illius mulieris ſqualeant. Quod ſi humoris ſub idea profluuium iſtud manat; ipſe humor ſe aperiet: vt ſi pituita fuerit, erit humor lentus, viſcidus, albus, mellis craſſitie. A gonorrhœa diſtinguitur; hæc viduis caſtè iam viuentibus euenit, & corpus labefactat admodum, & ſplendet materia. Profluuium muliebre in procinctu eſſe indicat grauedo totius corporis, lumbi dolent, ſentiunt vterum surſum trahi, humore ſeſe inſinuante in vteri vincula, atque ea contrahente. Si bilis, flaueſcet: ſi melancholia, nigreſcet, maximè ſi triſtis mulier ſit. Si autem fuerit ab excrementitia bile, vel à melancholia excrementitia, habebit vitium in folliculo fellis, vel in liene, aderit icterus flauus, vel niger, & euphoria aderit ab excluſione huius excrementi. Si materia illa bilioſa vel melancholica nutritia fuerit, aderit dyſphoria, iactatio ac dolor, & incendium quoddam præceſſit. Si nothum fuerit profluuium, id ita agnoſcemus, à cuius ſcilicet humoris ichore natum fuerit; Seruentur lintea excremento illo tincta, ſi in die tincta fuerunt, tota nocte; ſi autem nocte tincta fuerunt, ſeruentur toto die, & extra Solem ſiccentur: deinde perfunctoriè lauentur. *Ex Hippoc. lib. 1. De morbis mulierum* Quæ ita lota ſi appareant maculis imbuta citrinis vel viridibus, erit à bile: ſin albis, à pituita: ſi nigris, à melancholia. *Indicationes.* Naſcitur hîc Indicatio curatrix, vt excrementum hoc, quia peccat copiâ, qualitate, & motu, & à parte aliqua procreatur imbecilli, vt euacuetur, alteretur, reuellatur, aut deriuetur, vtque vterus roboretur, & pars gignens redintegretur, vt noua materia ſanguinea gigni commoda poſſit. Maxima Indicatio aderit euacuandi: quod fiet hydragogis, vrinalibus, & diaphoreticis: vtque deinde totum roboretur, ne noua materia iterum ſuccreſcat. Vltimò vterus roboretur, attamen non ſemper. quare cautè hoc in negocio tranſigendum: nam Galenus & alij Medici lædebant Boeti vxorem, cùm vterum remediis roborare ſtudebant: nam tunc ſe in molem efferebat vterus. Quare obſeruandum, num id profluuium ſit vetus, diuque ac multum num fatigauerit mulierem, vel num ſit recens. Nam ſi vetus ſit malum, orietur indicatio roborandi, quia procul dubio vterus madidior ac laxior redditus, facilè excideret. Quod ſi recens malum fuerit, fueritque vterus laxior ac imbecillus, erit roborandum: alioqui nihil circa vterum moliendum. *Prognoſis.* Ad prognoſin venio. Profluuium pituitoſum diuturnum eſſe ſolet, & curatu difficile finiri ſolet per vomitum, & per diarrhœam. Bilioſum citiùs finitur: attamen periculoſum, nam excitat rhagadas in ore vteri, & in ipſo vtero abraſionem interdum. Melancholicum eſt omnium peſſimum, ac contumax. finitur per haimorrhoïdes, & narium haimorrhagiam. Obſeruandum, nũ profluuium hoc analogiâ

corporis

corporis remperiei & habitui reſpondeat, oam id facilè curatur, vt euenit Boëti vxori. Deinde accuratè obſerua, num ab excrementitia materia ortum ſit, vel à nutricia: nam quod à outritia materia venit, plerumqne calamitoſum eſſe ſolet. Iam ad curationem abeamus. *Curatio. Phlebotomia.* Si excrementum ſit pituitoſum, vel ichor pituitæ, vena oon erit ſecanda. Quod ſi fuerit ichor rubræ bilis, vena ſecanda erit, nam corpus ſanguine circumfluum eſſe denunciat. Quia verò cacochymiæ inuoluuntur hæc talia corpora, quæ hoc malo fatigantur, tarò venam ſecamus. *Pharmacia.* Pharmaca alia toti dicata ſunt corpori, alia vtero. Quæ toti, alia ſunt euacuantia, alia corroborantia. Vacuantia ſunt varia, vt varium eſt profluuium. nam ſi profluuium pituitoſum io vitio eſt, erit totum euacuandum agarico, carthamo. Nec opus eſt præparatione, vbi ichor manat tenuis, vt in Boëti vxore. Si bilioſus ſit ichor, purgetur rhabarbaro & myrobalanis, cum ſirupo de cichoreo cum rhabarbaro. Dein diureticis deriuetur materia ad renes: petroſelinum & radices axari, leuiter macerentur in aqua & vino albo, vbi pituiteſcit materia: alioqui ſi bilioſus ſit ichor; adde ſemina maiora frigida. Sed intercalaribus vicibus purga. Dein fricetur corpus, primùm molliter, vt fereſerent poti. & inunge oleo myrtino. Sed, vt dixi, per interualla purgetur, vt ſi bilia in vitio, detur decoctum tamarindorum ex aqua cichorei cum manna: vel caſſia cum pulpa tamarindorum: & rhabarbaro, cum ſaccharo roſato. Vomat ſi ex facili, & ſi pituita ſit occupatus ventriculus, ſumat aquam hordei cum oxymelite, vel cum ſucco raphani. Tandem roboretur totum; caue tamen à ſtrictiore vi: da conſeruam roſarum cum ſucco portulacæ: vel exhibe conſeruam foliorum acetoſæ. Foris admoue fotum ex vino in quo decoxere roſæ rubræ ſiccæ, myrtilli, maſtix, balauſtia, cyperum. Emplaſtrum quod dicitur pro matrice, vel de maſtice dictum emplaſtrum: adde ladanum, & extendatur in aluta, & *Victus.* ſuper ventrem geſtet. Comedat pullum: herbis alteratis iuſculis vtatur ex indole ſuadentis ſucci peccantis, ouis veſcatur mollibus, &, ſi valdè emaciata fuerit, lac potet.

Vteri Profluvium. Vterinvm autem profluuium fundit materiam pituitoſam ex vtero. Hæc materia pituitoſa naſcitur ex vitio vteri, cùm congeritur ibi ob fractam vim vteri, qui vti non poteſt ſuo nutricatu; quòd tactus ſit intemperie; quare in excrementum degenerat illud alimentum. Vel illud fit, quòd acetabula vteri repleantur à pituita. Sunt autem acetabula, ora venarum & arteriarum vteri. Dignoſcitur hæc differentia, nam ſi ab *Signa.* vtero venit, perpetuò manat, nec rem habere cum viro ſine dolore poteſt. ſi ab acetabulis, mucus quidam *Indicationes.* apparet, non aliter quàm ſi ex ſede veniret. Hîc naſcitur indicatio euacuandi ab vtero, vtque corroboretur *Prognoſis.* vterus & acetabula. Eſt tamen hoc curabile malum, attamen fœdum, & impedit conceptum, ſi io vtero vitium ſit: ſi in acetabulis hæſerit, bimeſtres vel tri*Curatio.*meſtres abortiunt. His vena non ferienda, niſi mu*Phlebotomia.*lier ſanguinis ſit plena: tunc enim ob præcautionem ſolùm ſanguis aufertur, ne, dum calida remedia vtero admouentur, is phlegmonem, eò attractus inferat. Pur*Pharmaca.*getur corpus à pituita, Accipe Agarici recenter trochiſcati ſeſquidrachmam: rhabarbari drachmam: zingiberis ſemiſcriptulum: cinnamomi ſcriptulum: macerentur tota nocte in vini albi & aquæ betonicæ, cuiuſque vnciis duabus: colatæ expreſſioni adde mellis roſati ſolutiui vncias duas: fiat hauſtus. Vt autem ab vtero eluatur pituita, illi iniici curabimus ab obſtetrice, decoctum agrimoniæ, betonicæ, centaurei minoris, ficuum pinguium, ſeminis lini, maſticis, cum adipe gallinæ: & cum melle roſato. Fiat peſſus ex agarico & ſirupo roſato vel melle roſato laxatiuo. Tandem ſiccantia iofundantur, ex decocto roſarum rubrarum, maſticis, ſchœnantho, & cauda equina, vel foliorum ſalicis. Sed cautio adſit, ne ſtringentibus vtamur tempore menſium.

Consilium. Conſilium à me ſcriptum cuidam nobili matronæ laboranti ex albo menſium profluuio. erat quadragenaria, tenellula, attamen habitu non malo, ſubfuſca, amplis venis prædita. Ortum hoc profluuium ducere mihi videtur ex ventriculo, hepate, & capite, Propterea velim abſtineas ab hortæis crudis fructibus, à prunis, pyris, pomis, lactuca, lacte, aquæ potu, ac à coctu cibis durioribus. Vtéris defæcata ceruiſia, & vino. Cibus coquatur betonicâ, roſmarino: interdum adiiciatur quid endiuiæ, portulacæ & lactucæ, acetoſæ, buglosſæ, ob feruorem hepatis tui. pullus vel caro veruecina vel vitulina his coquatur. Manè fricentur humeri & ſcapulæ. Vomes interdum. Aluus in primis ſoluatur, Accipe caſſiæ recenter extractæ vnciam; vel drachmas ſex: medullæ ſeminis carthami, myrobalanorum citrinarum, cuiuſque ſemidrachmam: rhabarbari ſcriptulum vnum: cinnamomi ſemiſcriptulum: cum ſirupo de betonica, fiat bolus: aſperge ſaccharo. Dein per biduum parari ad purgationem corpus debet hoc decocto, Accipe betonicæ, agrimoniæ, caryophyllatæ, meliſſæ, eupatorij, endiuiæ, fumariæ, boraginis, lupulorum, ſingulorum manipulum: ſeminis fœniculi drachmam: coque ex ceruiſia limpida, vel ex aqua & vino tenui: ſumat manè & veſperi cyathum. Deinde purgetur hoc modo, Accipe rhabarbari optimi ſeſquidrachmam: cinnamomi ſemiſcriptulum: myrobalanorum citrinarum drachmam: agarici recenter trochiſcati ſcriptulum: zingiberis grana octo: immacera vini albi & aquæ endiuiæ, cuiuſque vnciis duabus: colaturæ adde ſirupi roſati laxatiui vnciam: miſce, fiat hauſtus breuis. Sed ſi frequentior purgatio tibi moleſtior fuerit, loco harum vtéris ſæpe pilulis alephanginis, vſque ad drachmæ pondus ſurgendo ſenſim: repetatur id quarto die. vel ſi pilulæ non ſatisfaciunt, accipies ſeſcunciam ſirupi roſati laxatiui, ſenſim ſurgendo ad eius vncias tres: adiici poteſt dilutum drachmæ Rhabarbari. ſexto die repetatur. interdum rhabarbaro iunges drachmam corticum myrobalanorum citrinarum, vſque ad drachmas duas, Vel vtéris hoc remedio, Accipe rhabarbari optimi ſemunciam: corticum myrobalanorum citrinarum drachmas duas: ſacchari albi vncias quinque: diſſolue ſaccharum in aqua cinnamomi, & fiat tabulatum: quarto die comedat vnciam. Purgato bene corpore, ſumat manè ſequentibus diebus conſeruam florum betonicæ & roſmarini cum boraginis conſerua. vel ſumat manè ſemunciam ex hoc electario, Accipe conſeruæ roriſmarini, ſtœchados, conſeruæ florum betonicæ, & boraginis, & roſarum, cuiuſque ſemunciam; ſpecierum diarrhodonis abbatis drachmam: cornu ceruini, coralli rubri, cuiuſque ſemidrachmam: cum ſirupo de citreis fiat opiata. Præclarè etiam confert ſirupus ex floribus perſicæ Parato hoc modo corpore toto, veniendum erit ad vteri redintegrandam vim. Interdum admittat clyſterem ex decocto florum chamæmeli, meliloti, artemiſiæ, ſaluiæ. Fiat tunc fotus, hoc modo, Accipe terræ argilloſæ manipulos tres: aluminis ſemunciam: ſulphuris drachmas tres: miſce, ac ſacco include; hunc ſaccum iniice plurimæ aquæ, & coque; adiice florum roſarum, chamæmeli, meliloti, menthæ, abſinthij; foliorum quercus, myrtillorum, arthemiſiæ, aliquam partem, adde balauſtiorum drachmas duas: inſideat vmbilico tenus huic decocto, vel ex eo ſe foueat. Lectum veſperi

accedens ſumes maſticis albæ drachmam: ex pauco vino rubro: adde interdum ſemidrachmam ſpecierum diatragacanthi frigidi. Dein fiat peſſus ex drachma maſticis linteo exceptæ. Manè interdum hauriat aquæ foliorum quercus vncias tres cum ſcriptulo cornu cerui, vel coralli, vel ſuccini, vel maxillas piſcis lupi calcinatas. vnicornu & margaritæ etiam commendantur. hæc miſceri poſſunt conſeruæ roſarum, & parum vini ſuperbibatur. Oſſi ſacro tunc hoc emplaſtrum imponatur, & infra vmbilicum: ſed cautio ſit tempore menſium, vt tunc id amoueatur. Accipe vnguenti Comitiſſæ vncias duas: emplaſtri contra rupturam, & emplaſtri contra matricem; cuiuſque vnciam: pulueris maſticis, coralli albi, ſingulorum drachmas duas: roſarum rubrarum pugillos duos: radicum biſtortæ, muſci querni, ſingulorum drachmas duas: terræ ſigillatæ ſeſquidrachmam: cum oleo myrtillorum fiat emplaſtrum: extendatur in aluta.

CAPVT V.

De Infœcunditate.

EST Infœcunditas, ablata quæ ſemini ineſſe debebat actio viuificandi, ociante vteri proprietate, quæ illam vim ſeminis excitare deberet. Quæ huius ocij præter naturam cauſæ? hæ ſunt internę vel externę. *Cauſa.* Internę, vel in viro, vel in muliere. In viro, ratione totius corporis, vel partis. Totius, nam id vitio laborat natalitio, vel aduentitio. Natalitio, cùm habitu vel temperie mala procreatus fuit. Habitu ſi ſit craſſiore, vel tenuiore. Temperie, ſi frigidior, vel calidior, humidior, vel ſiccior. Calor enim areſacit ſemen: frigus id extinguit: humiditas crudum ac aquulentum ſemen gignit: ſiccitas ſqualidum ſemen producit, adeò, vt id expandi in ſtamen nequeat, ita vt opus eſt. Hæ intemperies vel per ſe, vel κατά τι adferunt infecunditatem: per ſe, cùm potenti dyſcraſiâ corpus afficiunt: κατά τι, cùm non tam validè vrgent, ſed quòd iunctus ſit mulieri, quæ ex eadem intemperie laborat, infœcunditas naſcitur. Vitium aſcititium à variis venit cauſſis, vt ſi à diuturnis febribus in ſqualorem tractus fuerit, vel propulſus ad validam intemperiem, vel ſi in hydropem lapſus. Quidam infœcundi ſunt viri, ob partis genitalis longitudinem, *Ratione viri.* longo enim eo itinere euanidum euadit ſemen; alij ob partis genitalis breuitatem ſemen integris viribus ad vterum peruenire nequit: vel in obliquitatem flexa pars, prolificam vim ſemini eximit, dum longa fertur mora. Quantum attinet ad mulierem, in ea etiam conſiderantur vitia totius corporis, & etiam partis generationi dicatæ. *Ratione mulieris.* Totum eius corpus eiſdem vitiis implicari poteſt, quibus diximus virile impediri. Pars verò generationi dicata eſt vterus & vaſa, quæ ad eum pertingunt, vt venæ, arteriæ, vaſa ſpermatica. Cùm enim vaſa nimiùm hiant, proluuie copioſiore ſanguinis eluitur ac excluditur ſemen ex vtero. Quod ſi illa vaſa conniueant nimiùm, ob acetabula contracta, læuis adeò tunc euadit vterus, vt ſemen ibi perennare nequeat, vel ſaltē tandem abortiunt, cùm ob vaſorum anguſtiam non prolectari ritè ſanguis poſſit. Spermatica verò vaſa ſi repanda fuerint, naſcitur gonorrhœa, ac ſemen imbelle excernitur, quod tam diu cunctari in vaſis non potuit, vt rectè mitigari potuiſſet: vel hæc vaſa nimiùm conniuent. Vteri autem vitio ſterileſcit mulier, cùm is tentatur à valida intemperie frigida, qua in anguſtum redactum ſemen expandere ſe nequit, ſed extinguitur: vel quia vterus denſior redditus patitur illicò ſemen elabi; læuor enim non admittit, vt id illi hæreat: accedit & illud, quòd ſanguis allabi ad ſemen nequeat, coactis vaſorum orificiis, quare nutricato ſuo fraudatur ſemen; vel ſi quis prolectetur ſanguis, is tenuis admodum & aquulentus eſt. Quin ab vtero ſtricto quodam frigore algente, totum corpus in intemperiem gelidam abripitur: hinc crudor in ſanguine, & infarctus vterini. Sin temperies vteri in æſtum degenerauerat, exurit prolificam ſeminis vim. Si vliginoſo madore humeſcat vterus, germinare illîc ſemen non poterit. Sicca vteri intemperies areſacit ſemen, adeò vt in ſtamina ſe pandere nequeat. Quod ſi itaque vterus vaſta ab intemperie laborârit, omninò infœcunda erit mulier. ſi verò hæc intemperies non ita valida fuerit, ſique iungatur viro diſſimili ex intemperie laboranti, fœcunda erit: alioqui minimè. Nonnunquam mala compoſitio vterina fœcunditatem intercipit, vt craſſius omentum comprimat collum vteri, ſeménque adita arceat ab vtero. Membrana collo vteri innata hoc etiam facit: vel læuitas vteri à cicatrice; aut obuertit vterus ſuum os ad latus vel ad dorſum. Propterea quædam mulieres non concipiunt niſi vltimo die ſuorum menſium: tunc enim hiat his vteri os rectum: quod illicò obuertitur, cùm tempus hoc menſtrui ſui elapſum eſt. Incurrit interdum os vteri tumor calloſus, aquoſus, flatulentus, inflammatorius, nam ex mole horum clauditur os vteri: quin etiam cùm nimiùm hiat os vteri, ſemen effluere permittit. Conceptum impedit ſcortatio viri. nam amorem delet: concurſus ſeminalis fœcundus eſſe ſolet. Signa hiantium vaſorum vterinorum ſunt, ſi menſes copioſè fundantur non ſtatis vicibus: *Signa.* conniuentes deprehenduntur ab acciſis menſibus. Si ſpermatica vaſa nimiùm dehiſcant, gonorrhœa tentantur: ſin omnino conniueant, non effundunt ſemen. Si corpus vteri in vitio eſt, ob conceptam intemperiem validam, id deprehendimus à ſuffitu: qui ſi non ſentiatur in capite, arguit infœcunditatem, à quacumque etiam intemperie vterus occupetur. nam frigida intemperies extinguit: calida diſſipat, humida ſuffocat: ſicca perdit. Scribit Galenus, totum corpus affici ab vtero; quare eadem idea qualitatis erit in vtero, *5. Aph. 62.* quæ eſt in toto corpore. vt ſi totum frigeat, algebit etiam vterus: iuuabitur à calidis: & ad venerem ignaueſcit. Naſcitur hîc indicatio, vt primùm euacuetur totum corpus, deinde vt vterum purgemus, ac *Indicationes curandi.* dein vt redintegretur eius temperies. Ad Prognoſin *Prognoſis.* venio. Author eſt Auicenna, mulieres infœcundas eſſe robuſtiores, ac tardiùs ſeneſcere; nam non ſubeunt validas illas euacuationes, nec vterus his ita labefactatur, & totum corpus ſequitur vteri robur. Virilia inſtrumenta ſi magnam intemperiem incurrerint, caſtigari non poterunt. Externæ cauſæ abigi poſſunt. In muliere ſi naturâ fuerint arcta vaſa, curari non poterunt. nec maxima vteri intemperies poteſt caſtigari. ægrè curatur frigida & ſicca vteri dyſcraſia. Si fœcunda fuit antea, iamque ſterileſcat, quotannis bis ferietur illi vena, in brachio & in pede: modò *Curatio.* illa præ copia ſanguinis mole corporis creſcat. Vel *Phlebotomia.* dorſo & lumbis, dein femoribus & pedibus cucurbitæ admoueantur, & ſanguis prolectetur. Si corpus non ita rigeret ſanguinis copiâ, ſolis pedibus & femoribus hæ affigantur. In cacochymiâ cauteria cruribus inuri poterunt: vel brachiis, ſi caput in vitio eſt. Si totius *Pharmacia.* corporis cacochymia adſit, ea purgetur, ac præparetur materia & corpus, ne fiat via vi, ſed vt inoffenſo curſu ad excluſionem materia feratur: & mox intemperies alterantibus caſtigetur. Si vterus calida ab intemperie ægrotat, recreabitur foris & intùs remediis frigidis: *Ad intemperiem vteri.* ſumat conſeruam violarum vel roſarū, & ſuperbibat ſerū lactis in quo coxit ſemen melonum, adde ſaccharū. vel macera violas & roſas damaſcenas in ſero lactis: ſumat cū ſyrupo violato. Venter & lūbi vngantur vnguēto roſato cum oleo roſato, vel oleo violato, vel nymphææ. Fiat etiam fotus ex rhodoſtagmate, & ex decocto roſarū, violarum, bellidis, violariæ, maluæ, vmbilici veneris,

parietariæ,

parietariæ, foliorum vitis & ſalicis, lactucæ. Si vterus frigida ab intemperie languet, propinabimus manè illi cochlearia duo aquæ cinnamomi vel iuniperi. vel accipe olei aniſi ſcripulum: diacymini, diacalaminthæ, diamoſci, diagalangæ, horum vnius drachmam: ſacchari albi vncias quinque, & ex aqua cinnamomi fiat tabulatum: ſumat bis die drachmas tres. vtatur etiam manè interdum ſcriptulo mithridatij vel theriacæ. Digito ſuo illinat vteri os, & foris abdomen hoc linimento, Accipe olei macis ſemunciam: olei maſticis drachmas duas: olei caryophyllorum ſemiſcripulum, muſci grana duo. Imponantur enemata ſine ſale, ex decocto artemiſiæ, matricariæ, parietariæ, calaminthæ, ſaluiæ. Humida intemperies ſi in vitio fuerit, vtatur veteri conſerua roſarum, & ſuperbibat aquam ex foliis quercus, vel equiſeti, vel ſalicis, cui melonum ſemen incoxit. adde dulcia, ne ad renes abeant: nam vterus auidè prolectat ſuauia. attamen præſtat ſubdere peſſo ſiccantia: quare excipe ſirupo de roſis ſiccis corallium, myrtilla, balauſtia, cornu cerui præparatum. Hæc extra tempus ſolemne menſium in vſum veniant. Sicca intemperies ſi in querelam venit, vtatur victus ratione humectante. &, vtero impone medullam vituli, adipem caponum, oleum amygdalinum & ſeminum melonum, butyrum inſulſum. decoctum ex malua, & floribus maluæ arboreſcentis, ex ſemine lini, ex ficubus, iuiubis, radicibus ſatyrij. *Empirica.* Ea quæ proprietate iuuant, dentur cum ſaccharo, ſi calida adſit intemperies: cum melle, ſi frigida adſit intemperies. Satyrij radix cum melle, adde virgam cerui, ſemen erucæ, puluerem vteri ſuilli, adde nucem moſcatam & caryophyllos, & ſemen vrticæ.

CAPVT VI.

De Mola.

Cauſa. MOLA eſt caro informis in vtero concepta. Eſt enim morbus in numero aucto; quem auctum numerum habet vterus. Naſcitur ex ſemine craſſo & ſanguine menſtruo. *Cur in virginibus non fiat.* Sed cur virgini non fit mola? Reſpondeo, nullum agens in ſeipſum agere, quò aliquid producat. Semen, ſiue virile ſiue muliebre (in ſeipſo conſideratum) eſt merè agens, aptum ad aliquid procreandum. Vt igitur aliquid procreet, agat vt in aliquod, quod à ſe diuerſum ſit, oportet. Quod tamen tale eſſe debet, vt ita cum patiente conſociale ſit, vt id in ſuum quaſi genium conuertat, eiſque inferat illam vim quam in ſe habet. Talia autem ſunt vtriuſque, erga ſe, ſexus ſemina. Illa enim miſcent ſe ac agunt ita, vt vnum inde fiat ſemen, & corpus vnum viuum, in quo ſit motus principium vnum, ſplendente in eo formatrice vi, vt ducat ad talem perfectionem, ad quam vt ducat naturâ aptum eſt. Eſtque tunc illud ſemen non ampliùs ita compoſitum, vt viri vel mulieris dici poſſit, ſed vnum ſemen, per ſe ſubſiſtens (in quo non dicas illud agi ab eo, vt maris, illud vt fœminæ) ad vnam perfectionem ſemouens: vt ſcilicet vel mas vel fœmina procreetur. Cúmque iam vnum illud ſit, in eo maſcula vel fœminea vis dominabitur. Et quia, vt antea dixi, nihil in ſeipſum agit, cùm iam id vnicum ſit factum, quærit materiam, in quam agat; illud eſt ſanguis, ſubiectum huius talis ſeminis nati ab vtroque parente. Quid igitur vis illa agens in ſemine ita mixto agit? producit filamenta quædam partium ſolidarum, quæ deinde agunt in ſanguinem. Nam illud dicimus ſemen fœcundum, quod iam tale eſt redditum, vt agat in ſanguinem: etenim aliud ſemen non viuificatur ab vtero: ſed hoc ſolum quod eſt fœcundum. Viri autem vel mulieris ſemen fœcundum vocamus, quod talem vim habet, vt in ſe mutuò agendo, miſcellam illam producant, & ſubtegmina illa partium ſolidarum texant, quæ tunc ſanguinem menſtruum prolectant. Quare Mola fieri nequit ſine vtriuſque parentis ſemine: nam ibi procreatio quædam adeſt membranarum, venarum, arteriarum: quod fieri nequit, niſi veſtigia quædam partium ſolidarum ſeſe iam in lucem protulerint. At illa non emicant, niſi fabricentur ab vtroque ſemine mixto: cùm nihil in ſeipſum agat, nec ſeipſum informet. Dum itaque alteri confunditur ſemen, fit inde fœcundum ſemen: alioqui non. Et hoc eſt quod dicit Ariſtoteles, Naturam in fruticibus miſcuiſſe naturam maris & fœminæ: quòd ſola vis maſcula, licet terra ei materiam conferat, non ſatis ſit ad procreationem in ſtirpibus: quare in animalibus ea iunctione maximè opus erit. Et fortè ab vno animali tantùm ſpirituum vitalium ſine pernicie effundi non poſſit; ita gallinæ ouum, ſine galli opera in animal non ſuboleſcit. Sed dices, *Dubium. 4. De gener. animal. 7.* Ariſtoteles dicit, ex ſolo menſtruo ſanguine gigni molam: cùm enim inter cuncta animantia mulier ſola ſit menſtrualis; rationi conſonum erit, ex menſtruo ſanguine gigni molam, & non ex ſemine. Reſpondemus, Ariſtotelem ſuæ doctrinæ conſentanea aſſerere: nam ille aſſeruit ſemen tantùm ratione cauſæ efficientis concurrere. verùm Hippocrates, Galenus, & Auicenna exiſtimant, molam naſci ex ſemine, & interdum etiam ex ſanguine craſſo & copioſo. Nam ſi ex ſolo ſanguine generaretur Mola, eam etiam proferrent virgines. Quare Mola eſt rudis indigeſtaque moles vtero addita, quam cruditas edit ſeminis, atque corruptio. Eſt autem hæc accretio phyſica, ſed informis: viuit enim & creſcit more tuberum, quæ ὕδνα Græci vocant: non autem ſtirpium, ſuis partibus diſcretis, abſolutarum. Hæc impeditio diſcretionis, eſt à ſeminis cruditate, quam etiam interdum promouet muliebris, quæ in procinctu eſt, purgatio. Non enim à ſanguine ſemen nutritur, dum informatur fœtus, ſed à ſuo conſociali, quod eſt ſemen alterutrum, quod dominatu regitur informantis, tum maris, tum fœminæ. Quare Mola eſt veluti quædam [illegible]: quòd illa ſit crudor quidam, quo vis exoleuit gignendi ac diſcernendi à ſemine. nam τὸ μυλῶδες Hippocrati eſt, à celeri motu & mutatione quieſcere refrigeratum. Quare, ex Hippocratis ſententia, gemina videtur cauſa molæ, ſemen nimirum craſſius, & menſtruus ſanguis craſſior. qui obruere poteſt ita ſemen, vt diſcretioni & accretioni operam nauare nequeat. His notis deprehenditur. *Signa.* Tardiùs quàm in fœtu venter mulieris attollitur, nam viuit more plantæ, & propterea augeſcit ſine oſſibus, ſine viſceribus & inteſtinis: at pondus maximum ſentiunt: nam non natat in ſudore & vrina vt fœtus. Nec cùm quieſcit mulier, tertio vel quarto menſe motum vllum; inquit Aëtius, eius ſentit. ſed cùm mulier ſe proiicit in latus, manifeſtè motum ſentit. turgidæ mammæ lac non fundunt. Præcipuum ſignum eſt quòd illicò venter attollatur: at in vero fœtus conceptu primùm venter contrahitur, ita vt mulier reddatur gracilior, ſed mox turgere incipit. Videamus iam, qua arte excludi poſſit. *Indicationes curatiuæ.* Hic opus eſt robuſta vi expultrice: quare ea extimulari debet. Sed mola vix cedit, nam vtero hæret, & eſt ſubſtantia ſua duritie contumax, & mole eſt magna. Quare naſcentur indicationes eam accidendi, nimis firmiter vtero hærentem laxandi, duram emolliendi, vt ita expellentis cedat viribus vteri. Attamen primùm prouiſio habeatur totius corporis: nam, dicit Auicenna, interdum vena eſt ſecanda, interdum corpus eſt purgandum. *Prognoſis.* Ad prognoſin venio. Scribit Hippocrates, molam interdum vltrò abiici trimeſtrem vel quadrimeſtrem: in-

terdum vſque ad mortem comitatur, interdum per annos tres vel quatuor fatigat. Hoc euenit, quòd modò contumaciùs, modo autem leuiùs vtero nectatur: & cunctando arctiùs vtero innodari ſolet ita, vt tandem elabi nequeat. Annoſa ægrè ſanatur. *Phlebotomia.* Vena eſt pertundenda, ob metum futuri magni morbi, ſcilicet inflammationis vteri. Si corpus circumfluit ſanguine, axillaris pertundatur, vt ſubducatur ſuccus molæ. *Medicamenta.* Pharmaca fruſtrà præſcribuntur mulieri, ſi ex effœto virili ſemine nata ſit mola: ſed ſi ex ſanguine craſſo concepta ſit mola, purgetur mulier pilulis de hiera cum agarico, & coccis. Peculiaria remedia dicata ſunt ipſi molæ, vel dolori. Molæ dicata ſunt duplicia, nimirùm emollientia & irritantia. Emollientia, vt emplaſtrum de muccilaginibus, imponatur pubi & oſſi ſacro, & interfeminco, vel fiat cataplaſma ex farina ſeminis lini & fœnugræci, & ex foliis maluæ, althææ, floribus chamæmeli, meliloti, radicibus althææ, & ficubus: coque ex vino. inſideat etiam horum decocto. Fiant peſſi ex ficubus, cum medulla vituli. Iniiciantur etiam clyſteres emollientes, quò vincula molæ ſe laxent. Sed cautio adſit, ne vtatur his laxantibus, antequam purgatum ſit totum corpus, nam longa die vti debet laxantium viribus. Irritantia ſint calida & tenuia, quibus attenuetur mola. da aquam iuniperi cum eius oleo, adde quid mithridatij & mel, ex decocto iuniperi vel dictamni. refert Aëtius, philoſophum amici ſui vxori propinaſſe vinum aromaticum fuluum, in quo ruta & anethum coxerat; & molam ilicò depoſuit. Peſſi præſcribantur ex cyclamine, & ex colocynthide, vel ex elleboro. Dolor cùm vrget, laxantibus ſoluitur: ſin id non inde obtineamus, ad narcotica venimus; Accipe theriacæ optimæ ſemidrachmam, Philonij Romani ſemiſcriptulum: ſumat ex vino. *Victus.* Victus non ſit tenuis nec plenus, ſed mediocris, attamen potiùs ad tenuitatem nutet: ne copia nutricatus incrementa ducat mola. Sed tenuans non ſit, antequam totum corpus purgatum ſit: nam id præcipitaret ſuccos in vterum. In ocio habeatur mulier, antequam corpus purgatum ſit, ne allaborioribus humoribus ad vterum, molem mola ducat: ſed purgato à corpore exerceat ſe, vt irritetur vis expultrix vteri.

CAPVT VII.

De Abortu.

ABORTVS fit, cùm fœtus vita in vtero defungitur, antequam ad iuſtam magnitudinem prouectus fuerit. Fit autem hoc, cùm vis excretrix vteri potenter in ſuam geſtionem exurgit. Exurgit ita vteri excretrix, cùm irritatur à fœtus mole, pondere, vel à ſuccis acerrimis, vel à tabo, qui à fœtu. Propterea ſcripſit Auicenna, magis dolorificum euenire abortum, quàm partum. Expultrix etiam in ingrauidatæ mulieris vtero interdum irritatur, quòd febribus illa *5. Aph. 55.* implicetur: Quæcumque mulieres, inquit Hippocrates, grauidæ, in febres incidunt (à motu, putredine, & ſynatriſmo humorum in maioribus venis & arteriis, aut in viſceribus) ſi vehementer extenuantur, nulla incidente alia (quàm febris vi) extenuationis cauſa (vt haimorrhagia, alui profluuium, inedia, & talia quæ reſarciri poſſunt) grauior eſt illis & periculoſior partus: aut certè calamitoſa eſt illis abortio. Dicit ad hunc Aphoriſmum Galenus, non ſolùm id fieri à magnis febribus, verùm & à mitioribus: quia cùm expurgari non poſſit vterum geſtans mulier, illi succreſcit cacochymiæ copia, quam faſtidit fœtus, vnde moritur: vel ſucci illi peſſimi vterum inuadunt, & eum pungunt. Quin ipſa per ſe febris abortum facit ſæpe; nam in grauidis pulſus cordis duplo maior eſt, quàm in non grauidis: propterea aucto iam vſu reſpirationis, & tranſpirationis, ſi inſuper acceſſerit calor febrilis, vſui aut motui arteriæ nequeunt ſatisfacere: hinc ſæpe fœtus & fœta ſtrangulantur, vel mulier valdè extenuatur, vnde & fœtus ſuo fraudatur genio: atque hinc abortio. Dyſenteria etiam, & perpetua deſidendi cupiditas, qua pauca muccoſa exprimuntur ab inteſtino longanone, quod fit, dum illud mordetur à ſucco acri & ſalſo, ſolet cauſa abortus eſſe. Trahitur enim in contagium vterus, nam ceruice nectitur inteſtino recto: ac fœta fatiſcit crebra deſidendi neceſſitate: cùm enim excretrix vis inteſtini irritatur, tunc vnà vterus inſurgit. Et cunctæ affectiones dolorificæ, fœcundæ ſunt in abortum. Nonnunquam aër in cauſa eſt, vt abortiant mulieres. Teſtis eſt Hippo- *3. Aph. 12.* crates, vbi ait, Si auſtrina, pluuia & tepida fuerit hiems, (in qua ſcilicet mulier ingrauidata eſt,) Ver autem ſiccum & aquilonium, mulieres illæ ingrauidatæ, quæ Vere parituræ ſunt, quauis de cauſa externa abortiunt. Ratio eſt, nam talis hiems parens eſt pituitæ putris, & talis hiems ventis placida eſt & temperata, lenis & mollis: Ver verò tale quod ſequitur, occludit vi frigoris ſpiracula corporis, vnde nihil ex corporibus exhalat: ſed pituita illa putris, quæ hieme nata fuit, intrò fertur; vnde læditur nutricatus ipſius fœtus: iſque iam grandior factus, fraudatur ſuo genio: & vterina laxantur vincula à pituitæ copia madentia. Subita etiam illa frigoris incurſio, validè affligit fœtum: nam frigus illud aquilonium maximè peruadit vteri iam laxioris partes. Præterea aliæ cauſæ externæ interdum excludunt fœtum, vt ſaltatio quæ retrò fit, trepidatio, euacuatio aliqua valida: balneum calidum ſuffocat fœtum, tepidum laxat vincula vteri. Inedia etiam fraudat fœtum ſuo genio, ita tenuans nimiúmque menſes aperiens diæta abortum facit. Diarrhœa, haimorrhagia, vigiliæ, exhauſtionúmque genus omne, hanc calamitatem adferre poterit. valida etiam vociferatio, extinctæ non exactè candelæ fumus. Author etiam eſt Hippocrates, eryſipelas ſi mulieri grauidæ in vtero ſit, id funeſtum fore: cauſa eſt febris vehementia, quam eryſipelas facit, & ſpirandi difficultas, & ſumma curandi difficultas. Nam ob metum fœtus nullum medicamentum vtero adhibere audemus, quo illa materia diſcutiatur vel concoquatur. Nam eryſipelas eget ad ſui curationem venæſectione: huiuſmodi autem auxilium eſt periculi plenum fœtui & fœtæ. Eryſipelas itaque vteri maximè eſt funeſtum fœtui, ob ardorem & interceptionem alimenti; coniuent enim inde ora venarum vteri in tali tumore: & hinc allabitur alimentum fœtui. Præterea prouenit interdum abortus ex ſecundinarum ac vinculorum vteri laxitate. Fœtus enim alligatur ſecundinis, ſecundinæ verò vtero. Secundinas conſtituunt illa venarum & arteriarum oſcula, quæ cotyledones appellamus. Quæ ſecundinæ diuelluntur, ſi vaſa & oſcula illa muccoris plena fuerint. Plena autem erunt, ſi mulier cœli morbo, aut diætæ vitio colligat pituitæ vitreæ copiam in capite, vel ſi ea fuerit craſſa & gypſea à ſanguinis concretione aliena, quæ neque per os, neque per nares, per inteſtina aut per veſicam excluditur, ſed perenni fluxu in vterum delabitur. Tales mulieres bimeſtres, atque etiam trimeſtres, cùm fœtus gerunt, tunc illos abortiunt, etiamſi nulla excuſatio adſit extenuationis aut obeſitatis, ſed ſi videantur etiam corpore bene conſtituto præditæ: & etiamſi nulla valida euacuatio ſuborta fuerit, nec præceſſerit ictus, caſus, aut animi perturbatio. Primo autem menſe hæ non abortiunt, quia tunc exilis

fœtus

fœtus nullam vim infert acetabulis, cùm nec pondere nec mole moleſtus ſit vtero fœtus. Nec quoque hæ quarto vel quinto menſe abortiunt, nam tunc firmiora ſunt vincula, & pituita illa abſumitur & ſiccatur. Fœtus interdum rumpit membranas, ac tunc vterum feriunt ac mordent excrementa, quæ illis incluſa latebant, vnde ſurgit vis vteri expultrix: hoc fit, cùm membranæ ex corrupto ſemine parentum natæ fuere. Inedia primis menſibus non ita nocere ſolet, ac prouecto iam fœtu. Saltatio retrò facta, periculoſa eſt primo & octauo menſe. Fit itaque abortus ratione fœtæ, fœtus, & vteri. Súntque cauſæ abortus continentes tres, fœtus imbecillitas, nutricatus inopia, & vinculorum, quibus fœtus vtero nectitur, laxitas. *Signa.* Significat abortum futurum extenuatio corporis mulieris ſi ſumma fuerit, ab exhauſtu partium ſolidarum, vbi, ſcilicet nulla ſpes eſt redintegrationis. Vt ſi longo à morbo exaruerint. Hæ, inquit Hippocrates, abortiunt. nimirùm bimeſtres, hoc eſt, ſimulatque fœtui nutricatu eſt opus. Nam cùm mulier ſit extenuata, ſibi ſolùm cibum capit, indéque fœtus inediâ redditur infirmus: etenim quo modo fœtum alet, ſi ſeipſam fœta non aluerit? quare fraudatur ſuo nutricatu fœtus: nam illud modicum quod ſupereſt alimentum abſumitur à fœmina: attrahitur enim magis à corpore mulieris, quàm fœtus: quia alimentum primò eſt ratione mulieris, ſecundò ratione fœtus. Loquor iam de extenuatione ea, in quam incidit mulier, non quæ venit ex ſpirituum & humorum exhauſtu, ſed ex attritis & exhauſtis quæ euenit partibus ſolidis. Præterea ſi mammæ ingrauidatæ mulieris, quæ primùm erant ſolidæ & ſucciplenæ, cùm fœtus mouetur (quod fit tertio quartóve menſe) repentè extenuentur (vt nulla excuſatio tabeſcentis corporis totius adferri poſſit à viſceris alicuius inimicitia) hæc, inquam, abortit. nam fraudatur ſuo genio fœtus, adeò vt ſanguis illi nutriendo non ſufficiat. vel fit anadrome ſanguinis ad vterum, quòd graui is morbo teneatur. *libri de ſterilibus initio.* Hippocrates ſcribit, quòd his, quæ corrumpent fœtum, mammæ gracileſcunt: ſi verò iterum dureſcant, dolor erit in mammis, vel coxis, aut oculis, aut in genibus, & non corrumpetur fœtus. Nam tunc dureſcent iterum mammæ, cùm in eas recurret materia ab vtero: propterea enim dolent hæ partes, quòd in eas recurrat materia. Quare vtroque modo, & ab inopia alimenti, & à ſubito recurſu ad vterum fiet abortus. Conſule Commentarios noſtros ad aphoriſmum quinquageſimum tertium libri quinti Aphoriſmorum. *lib.14. De vſibus partium.* Quibus itaque mulieribus grauidis mammæ ſubitò gracileſcunt, abortiunt: quod non alia ex re euenit, ex ſententia Galeni, quàm quòd fœtus in vtero alatur non ſolo ſanguine, ſed etiam lacte. Cùm igitur alatur lacte, ſi euenerit vt plus lactis prolectet quàm decet, quod euenit, cùm fœtus eſt vegetior & calidior, deficit illi nutricatus, & propterea calcitrat, ac abortus fit. Doctiſſimus Medicinæ olim Louanij profeſſor Hieremias Triuerius huic ſententiæ reclamat, *Ad Aph 38. lib.5.* in Commentariis ſuis ad illum Aphoriſmum. vbi ſcribit Hippocrates, Mulieri grauidæ ſi altera mamma extenuetur, ac gemellos gerat, alterum abortit. Igitur, inquit D. Triuerius, id non fit ratione alimenti, quia alimentum vtrique fœtui commune eſt: ſed fit ex peculiari affectione vteri. Reſpondemus: nos id admittere, nimirùm inde quoque abortum naſci, nec id negat Galenus: ſed hoc intercedit diſcriminis, quòd cùm à peculiari affectione vteri mulier abortit, tunc mammæ lac profundunt, quia imbecillis fœtus tunc lac non prolectat: Verùm cùm ſine lactis profuſione tenuantur mammæ, id fit, quòd nimium in ſe attrahat fœtus, ita vt nullus ſanguis in vbera veniat. Et maxima eſt ſyntimonia partis ſiniſtræ vteri cum mamma ſiniſtra; hinc ille fœtus tunc perit. idem iudicium de dextra. *Dubium. 5. Aph.53.* Dices, ſcribit Galenus, duras mammas etiam præſagas eſſe abortus: at reclamare videtur Hippocrates; Si dureſcant, inquit, non abortiunt. Reſpondemus, Duplex eſt durities, vna propriè, altera impropriè dicta. Impropriè, cùm res per ſe non dura, dura ſentitur à repletione, vt cùm veſica repletur; altera, cùm tota rei ſubſtantia induratur. Itaque cùm impropriè mammæ dureſcunt, vt ab infuſo copioſè lacte, tunc fiet abortus: quia fœtus imbecillis non fruitur eo lacte. at ſi propria ſubſtantia mammarum dureſcat, minimè præſagiet abortum. In procinctu eſt abortus, cùm cruentus quidam ichor ab vtero manat crudo adhuc exiſtente fœtu: id enim denunciat laceras eſſe ſecundinas. Et dolor quoque acerbus tunc incumbit, qui fatigat ventrem inferiorem, dorſum, & lumbos: éſtque is acerbior, quàm in partu naturali: quia violenti quid eſt abortus. Si ingrauidata mulier excluſerit materiam ſanguineam ex vtero, ea imponatur aquæ tepidæ: ſi genitura non ſit, fundet ſeſe in aquam ſanguis: at ſi genitura effuſa fuerit cum ſanguine, in aqua ſe in conſpectum dabit materia albicans ac compacta. *Fœtus mortui ſigna.* Vbi verò fœtus in vtero mortuus fuerit, vel moribundus ſi fuerit, venter & mammæ concident, frigeſcit ſinus pudoris & pubes, ex ore & pudendo grauis odor exit, cauantur oculi, arteriarum motus langueſcit; facies, crura, corpus ſubtumeſcunt; nullus pueri motus ſentitur, ſed pondus iners incumbit vtero, extimæ nares & auriculæ palpitant, ſanies fœda ab vtero manat. *Indicationes curatiuæ.* Ex his ducuntur notæ curandi. Si fœtus mortuus ſit, excludatur, & prohibeatur ne in maiorem putredinem degeneret. Si adſint cauſæ quæ fœtum corrumpunt, illæ auferantur; vt ſi à febre, illa curetur: ſi à veneno, illud amoueatur, ita & alia vitia. Si excludi mortuus fœtus debet, laxentur partes, ne fiat via vi, & aperiantur viæ vteri & roborentur. Quodſi metus adſit, ne fiat abortus, & iam iam periculum adſit eius, erit adſtringendum, & auferendæ cauſæ abortus. maximè id agendum in mulieribus, quibus ſolemnis eſt abortus. Quare rectè perpendendum, num metus abortus proficiſcatur à muliere, vtero, vel num à fœtu. *Prognoſis.* Scribit Hippocrates in libro De morbis mulierum, Periculi plenum eſſe abortum: quod ſi non interfecerit, attamen in plurima tædia ac morbos abripiet mulierem. Nam vterus inde contrahit ſæpe tumores, inflammationes, & vlcera: ex quibus caput in conſenſum abripitur, vnde in antica parte capitis pertinax dolor. Et diu fatigant hæc mala ab vtero contracta: & octauo vel decimo menſe coxarum intolerabilem cruciatum incurrunt. Communione autem vaſorum trahit vterus caput in ſua vitia: quia plurimæ arteriæ in vterum profectæ, etiam ab eodem ductu ſparguntur in anticam partem capitis, vnde fuligines ab vtero in anticam capitis partem effunduntur. nam ob ſuturarum raritatem eò per ſanitatem excludi ſolebant. *4. Tetrab. Serm.4.18.* Scribit Aëtius, omnem fœtus corruptionem periculi plenam eſſe in muliere robuſta, quæ vterum robuſtum & denſiorem ſortita eſt: minùs verò læduntur hæ, quæ aluum humidiorem habent, & vterum humidiorem, quæque ſæpe maximos fœtus ſine moleſtia pepererunt: & quæ ſunt ætate prouectiores, vt quæ ad trigeſimum annum iam peruenere, & quibus non ita circumfluit ſanguis, & non pingues. *Phlebotomia.* Ad curationem pergo. Num vena pertundenda? Pauci Medicorum ſunt, qui in ſcriptis ſuis hoc imperant, nec immeritò: nam rarò circumfluunt abortientes mulieres ſanguine: & malunt, ſi quæ ſanguinis copia adſit, hanc inediâ potiùs conſumere. Si tamen metus ſit ab abortu, in circumflua ſanguinis copia, conſultò pertunditur vena, maximè ſi iam in procinctu ſit abortus: nam tam citò ab inediâ tanta

vis ſanguinis exhauriri nequit. Verùm præſeruationis cauſâ ſecabitur vena primis menſibus, vbi vbertimè ſanguine rigatur corpus. Roga ex grauida muliere, num conceperit ante vel poſt purgationem menſtruam: Si poſt, non aderit tanta ſanguinis copia, quin inedia exhauriri poſſit. Sin concepit ante fluxum menſtruum, indicio erit irrigouum à ſanguine corpus venæ ſectione egere. Cautio ſemper adſit, ne nimium ſanguinis abducatur. Brachij venæ feriendæ. Si fœtus primis periit menſibus, vt ſi bimeſtris; vterus erit laxandus & aperiendus, ac dein expultrix vis erit ſollicitanda. Fiat itaque primò inſeſſus ex decocto maluæ, althææ, thapſo barbato, ſemine lini, fœnugræci. dein obſtetrix vngat ſinum naturæ oleo amygdalino dulci, cum medulla vituli, & oleo lilino. tandem fiat peſſarium ex radice cyclaminis, cum adipe anſerino & croco, & myrrha. Si fuerit maior fœtus, admonet nos Hippocrates, vt exploremus, num rectè ad excluſionem ſitus ſit fœtus, vel non. Si rectè, id eſt, ſi capite nitet ad ſinum muliebrem, inſtituantur fotus & litus, vt dixi. Emollito vtero præcipiendum vt obſtetrix modeſtè ſinéque vi aperiat vteri os, & vt ea imponat, quæ vteri vim excretricem ſtimulant. Iubet Hippocrates vtero infundi ſuccum porri & apij transfuſum per linteum: addit adipis anſeris vncias tres, octo vncias prædicti ſucci; addit reſinæ ſemidrachmam: iubet vt diu mulier hoc infuſum retineat. Peſſarius fiat ex ſtercore murium, myrrha, pauca colocynthide vel elleboro nigro, cum melle ſemicocto. Cùm his remediis non cedit fœtus mortuus, author eſt Hippocrates, vt veniamus ad potiones: nos hoc vtimur, Accipe cinnamomi electi drachmas duas cum ſemiſſe: myrrhæ optimæ ſcrupulos duos: ſuccini candidi ſeſquidrachmam: rubiæ tinctorum, caſtorei, cuiuſque ſcripulum: boracis ſemiſcriptulum: croci grana octo: miſce, fiat puluis ſubtiliſſimus: capiat drachmam vnam cum dulci vino albo, adde mellis roſati colati vnciam. Salutaris tunc etiam euenit ſternutatio, nam ea validè propellit ad inferna diaphragma, compreſſóque epigaſtrio, valido niſu truditur ad inferna vterus. naribus inde parum caſtorei & exiguum euphorbij. Si robuſta fuerit mulier, ſuſtineatur à duabus mulieribus, & ambulet non ſine ſuccuſſatione. Si fœtus prauè prodeat, vt ſi manus vel pedes exerat, reclinanda erit mulier in caput, ita vt pedes ſint capite ſubliniores, quò intrò labatur fœtus, ac vt verti poſſit: ac dein mulier iterum ſe ſiſtat in pedes: & vt antea diximus, remediis vtatur. Si totum brachium exeratur, mortuo iam fœtu, id exſcindatur. Extracto fœtu, dolor maximè placari debet, ne fiat vteri inflammatio: foue itaque decocto foliorum maluæ, althææ, tapſi barbati, ſeminis lini, fœnugræci, floribus adiectis chamæmeli, meliloti, ficubus & vnge medullis & adipibus mollibus, adiecto pauco croco. Quodſi implacabilis dolor vrget, hoc certò placabis, Accipe opij, ſpecierum diambræ, ſingulorum drachmas quinque: mumiæ, myrrhæ, cuiuſque ſemidrachmam: fiat extractum cum ſufficienti copia aquæ vitæ, & vncia aquæ cinnamomi: cùm ad melleam craſſitiem venit id extractum, addes ei ſuccini albi, coralli rubri præparati, ſingulorum ſcriptulos duos: vnicornu, muſci, cuiuſque grana duodecim: croci grana ſedecim: margaritarum præparatarum ſemidrachmam: olei carabæ, aniſi, caryophyllorum, cinnamomi, ſingulorum grana tria: fiat confectio in pilulis; da vnum granum vel duo: rarò quintum ſupera. Quodſi nondum ſit abruptus fœtus, ſed ſi iam iam ſit abrumpendus, vt ſi acerbi illi dolores nixij adſint, ſed ſi nondum ichor cruentus ex vtero feratur, tunc non vtemur laxantibus, ſed potiùs ſtringentibus & roborantibus ligamenta vteri, idque per os & inferius. Per os dabimus conſeruam cornorum, meſpillorum, cum maſtice vel olibano, aut drachmam cinerum cancrorum fluuiatilium. Accipe conſeruæ roſarum vnciam; pulueris trochiſcorum de terra lemnia, vel de carabe drachmam, degluriat: ita vtimur corallo, ſantalis; adiectis, ob vterum, ſemper dulcibus. ex ouo ſorbeat maſticis puluerem. Inferius, dorſo, lumbis, inguinibus, perineo admouemus vnguentum comitiſſæ, & emplaſtrum pro hernia. Ita ex roſis rubris, foliis myrti, ſantalis, acacia, plantaginis ſucco, ſumachio finguntur remedia. Cautio ſit, vt remiſceas his calida quædam, ne vterus eneruetur: iunge maſticen, mentam, abſinthium. Obſeruabile, tutiora eſſe ea remedia, quæ inferiùs admouentur, quàm ea, quæ per os ſumuntur: maximè ſi adſit febris putrida; hæc enim vſu adſtringentium increſcet. Quædam & occulta proprietate iuuare videntur: Accipe lapidis hæmatitidis, & aëtitis, thuris albi, ſingulorum ſemunciam: maſticis, ladani, cuiuſque vnciam: ſeminis ſumachij drachmas tres: galbani ſemuncium: reſinæ pini quantum ſatis ſit, puluériſatis puluéritſandis, & contritis conterendis, fiat ex arte ceratum: quod geſtet in ventre & oſſe ſacro. Hoc remedium doctiſſimo Medico Italo D. Bellocatoni in ſecretis erat, à quo id habui. Quidam commendant aëtitidem lapidem brachio alligatum: ſed is ex aquilæ nido eripi debet. In his verò ingrauidatis, vbi non ita præceps periculum adeſt, emplaſtra ſtringentia ventri admoueri non debent, ne paſſionem vteri intercipiant, ſed lumbis & oſſi ſacro apponantur. Quodſi mulier, quæ nondum concepit, in metu ſit, ne à conceptu abortiat, diligenter tunc explora, cur illa id metuat: nam eò rapi poteſt ratione totius corporis, vel vteri. Nam totius corporis vitio abortiunt, nimium ſi emacruerint, vel ſi nimia pinguedine onerentur. Abſtineant à cunctis quæ abortum prouocant. Purga à quarto menſe ad ſeptimum, ſi cacochymia adſit: id fiat caſſia, vel manna. Obſeruatum, ſi ſecundo vel tertio menſe fluant menſes, vena erit pertundenda ingrauidatis plethoricis; nam ſic meliùs fœtum retinent. Et vtatur his temporibus hoc remedio, Accipe diacydonij vncias duas: corticum citreorum conditorum, tantundem: conſcindantur minutim: dactylorum minutim ſciſſorum, conſeruæ roſarum vncias duas: ligni aloës, cinnamomi, caryophyllorum cuiuſque drachmam: cum ſirupo citreorum fiat electuarium: ſumat manè drachmas tres.

Medicamēta.

Doloris remedium.

Secretum remedium ad omnes dolores.

Si iam iam imminet abortum.

Cautio.

Empirica.

CAPVT VIII.

De Difficili Partu.

IN difficili fœtus maturi partu, actio hæc pariendi diminuitur, deprauatur, vel abolettur. Diminuitur actio pariendi, cùm diu ea in re ſit mulier, nec defungi fœtu poteſt. Deprauatur pariendi actio, cùm partus ſit non ſine grauiſſimis ſymptomatis ac ſæuis doloribus: vel cùm in pedes vel manus prodit. Ablatus partus eſt, cùm moritur infans, nec excluditur. Differt ab ortu, nam hîc eſt fœtus integer, ibi immaturus. Sed quænam eſt cauſa difficilis partus? Cauſas varias habet. nam id fit vel ratione fœtæ, fœtus, membranarum, & cauſarum quæ à foris ſunt. Ratione fœtæ, vt ſi mulier diu febribus implicita fuit, vnde fœta & fœtus languent. vel ſi habitior mulier ac pinguedine circumflua fuerit. vel ſi iuuencula fuerit illa à decimo quarto anno ad decimum ſeptimum ætatem agens: vel ſi vltra quadrageſimum anni prouecta fuerit. & ſi non aſſueuit parturitioni. Vteri ratione, ſi is ſqualidus ſit, vel morbum habeat, vel ſi veſica tumuit ab intercepto lotio, vel ſi inteſtinum rectum inflammatione obſeſſum fuerit, vel ſi in eo excrementa indurüerint,

Cauſæ difficilis partus.

ita

Digitized by Google

ita enim ab exitu arcebitur infans. Quin reſolutio muſculorum epigaſtrij interdum in cauſa eſſe poteſt; qui cùm contrahere ſe nequeunt, non ita ſe tunc contrahit vterus. Ratione fœtus fit difficilis partus; vt ſi is torpeſcat, nec validè nitatur ad exitum. & ſi caput ampliſſimum ſortiatur fœtus, vel ſi geminatus prodit. Ratione ſecundinarum ægrè interdum pariunt, vt cùm illæ tenellulæ emittunt: quam intempeſtiuè, vnde in ſqualorem poſtea abripitur vterus. Aër calidior id interdum etiam efficit, cùm viribus effœtis à nimio æſtu huc venitur: quin ſtrictum frigus etiam adeò firmat ſecundinas, vt rumpi nequeant. & nimia venus fœtum & fœtam eneruat. Rerum aſtringentium vſus ante partum, & odorata naribus admota tempore partus, illum acerbiorem reddere ſolent.

Signa. Argumentum difficilis futuri partus eſt, ſi aqua vterina antea profluxit, idenim vteri ſqualorem denunciat. Si antica pars ventris in parturigine maximè indoluit, facilem fore partum denunciat: ſin poſticæ partes acerbiſſimis affligantur doloribus, ægrè pariet mulier. Cauſa huius rei hæc eſt, quòd tunc difficilè membranæ auellantur ab vtero; & vterus nectitur lumbis, vnde per conſenſum lumbi vehementer dolent.

Prognoſis. Si à graui partus dolore lochia votis puerperalibus non bene reſpondent, partum periculi plenum denunciant: tunc enim in procinctu erunt conuulſiones, tremores, rigores, deliria, vigiliæ, vrina iumentorum more turbata, & febres acutiſſimæ. Si fœtus duplicatus prodire inceperit, periculi id plenum. Sternutamentum ſi ægrè parienti ſuperuenerit, bonum eſt ſignum, nam denotat alacrem ac excitatam eſſe naturam: quin ſternutatio in cauſa eſt ſæpe, vt motu & quaſſu elidatur fœtus.

Curatio Phlebotomia. Scribit Hippocrates libro De morbis mulierum, malleoli venam pertundendam eſſe, vbi fœmina, quæ ægrè parit, fuerit ſucciplena, integræ ætatis, & robuſta: vt hac arte deorſum flectat ſuum impetum natura, quò fœliciùs ita excludatur fœtus.

Fœtus extractio. Quantum ad extractionem fœtus, ſi mulier lethargica fuerit, & ſi pulſum tremulum ſortiatur, nihil agendum.

Remedia. Remedia varia in vſum ducenda, vt variæ ſunt cauſæ difficilis partus. Si pendet hæc difficultas à toto corpore mulieris, vt ſi laborauerit ex febre, illa curetur vſu rerum refrigerantium & aperientium. Præſcribe decoctum ex herbis capillaribus, violis, ceterac ho, radicibus aſparagi, graminis, hordeo mundato, ſemine frigido maiore: adde ſirupum roſatum ſimplicem, & granatorum dulcium: nam hæc vnà contra febrem pugnant, & ſtudent partui. Si præ nimia pinguedine in metu ſit mulier difficilioris partus, tenui diæta ſtude vt gracileſcat: & ita componat ea ſe mulier, vt magis ſit prona quàm ſupina, genibus ad ventrem ductis, ita enim orificium vteri herrectum. Ætas etiam in cauſa eſſe poteſt difficilis partus, vt ſi ætas tenera vel prouectior fuerit. vt quinquagenariæ imbecilles ſunt mulieres. Hæ debent nutricatu recreari, ouis ſorbilibus, iuſculis carnis, vino nobili, aqua cinnamomi, modò phlegmones metus abſit. Quin in hoc euentu naribus admouebimus vinum, acetum, vel aquam roſatam, & aquam cinnamomi. Si nunquam antea pepetit, admoneat obſtetrix, vt ſtrenuè animam contineat, ac ad vterum anhelitum quaſi elidat. Si vitium ſit in vtero, quòd ille ſqualeat; obſtetrix hoc ſtudium adhibeat, vt digitum ſuum ori vteri ſemper immittat, ita enim rectum illud manet: ſi enim id neglexerit, ſtarim ſe vertit id ad poſticas vel latera, vt non ampliùs aditum præbeat digito, nec exitum fœtui: dum enim obſtetricis digitus eo loci hæret, ab illo tactu ſe pandit os vteri. Altera autem manu rigabit obſtetrix ſucco aliquo viſcido ac humido inſertum ſinui muliebri digitum: vt inde madeſcat gremium naturæ. Extrahatur muccago ſeminis althææ, maluæ, ſeminis lini, in aqua artemiſiæ vel maluæ; adde oleum lilinum, & parum croci. Quod ſi difficilis partus fiat ratione fœtus mortui, validis remediis is excuti debebit: talia ſunt quæ cient validè menſes, & etiam ea quæ vterum irritant & pungunt: propterea præſcribebat Hippocrates fel taurinum ex vino aromatico: fel id præbetur à guttis quinque ad decem. Nos hoc vtimur, Accipe cinnamomi, croci, cuiuſque ſcriptulum: boracis ſcriptulos quatuor: mellis roſati ſeſcunciam: cum aqua artemiſiæ fiat hauſtus. Vel propina ſuccinum album cum aqua pulegij. vel hoc, Accipe aquæ artemiſiæ, vini albi, cuiuſque vncias tres: boracis ſcriptulum ſemis: mumiæ ſemidrachmam: mellis roſati ſeſcunciam: ſumat. Poſtridie da hoc: Accipe pulueris Ducis ſemidrachmam: ariſtolochiæ rotundæ ſcriptulum: ſeminis pæoniæ ſemidrachmam: fiat puluis: ſumat manè: hoc enim excludit quod à ſecundinis in vtero reliquum fuerit. Accipe trochiſcorum galliæ moſcatæ, myrrhæ, caſtorei, ſtyracis, benioini, dictamni, ſabinæ, cuiuſque ſemidrachmam: croci ſemiſcriptulum: fiat puluis: da drachmam ex vino. Et accipe muccaginum ſeminis fœnugræci, lini, althææ, olei lini, adipis gallinæ partes decentes: ceræ & croci parum: adde ſuccum ſabinæ: ſinus mulieris illinatur. Inferius etiam iubet Hippocrates admoueri virgulta cum radicibus ellebori nigri, eomodo vt vndique obuoluatur linteo vel cera, attamen ita, vt emineat extima pars, eáque vtero immittatur. Cùm cruentatur hæc radix, tunc ſuum officium feciſſe eam ſignificatio fit. Crocus miram vim habet ad excluſionem. Audiui olim in Italia à meo præceptore ſene, quòd cùm ægrè quædam pariens hoc potaſſet, fœtum croco tinctum edidiſſe: adde myrrham, caſtoreum, ariſtolochiam: fiat puluis; detur ex decocto cinnamomi, ſabinæ, calaminthæ, cum ſirupo capillorum Veneris. Talibus potionibus hauſtis, ambulet mulier inter duas fœminas, quibus nitatur, quæ hanc quatiant; ita peruadet promptiùs remedium. Maiorem fœtum obſtetrix vngat lubricis illis remediis iam præſcriptis. Si minor fœtus ſit, ſternuat mulier. Si fœtus manus aut pedes proferat, modeſtè hæc iterum obſtetrix immittat. Si gemini ſimul prodeunt, alterum leniter retrudat. Si membrana craſſior exitum fœtui neget, obſtetrix oleo lilino digitos vngat, & eam vnguibus ſuorum digitorum perſtringat. Si ob tenuitatem membranæ ruptæ fuerint nimis maturè, adeóque iam cuncta ſqualeant, præſcriptis muccaginibus, & adipibus madeſcant loca. ſorbeat ptiſanam colatam, & vitellos ouorum. Vt mulier facilè pariat, laudant noſtræ mulieres, vt extremis ſuæ ingrauidationis menſibus comedant multas ficus: inde enim acetabula & vterus madeſcunt.

A partu difficili quid agendum. Præterea obſeruabile eſt, vt commodè mulier habeatur à partu edito tanta difficultate.

Libro De natura pueri, & De ſeptimeſtri partu. Iubet Hippocrates, vt non ilicò vmbilicus abſcindatur pueri, à ſecundinis: ſed eo tempore cùm iam minxit, ſternutauit, vel cùm ploratum edidit: vt gemino illo matris calore foueatur; nam languet à labore. Puerperæ etiam quæ ægrè pepetit ratio habenda: in primiſque ſtudendum, vt ſecundinas abiiciat. id fiet his, quæ mortuum remedia fœtum excludunt, quæque menſes prouocant: & curandum vt mulier ſternuat, & concutiatur, quo infrà præcipitentur ſecundinæ. Quod ſi nullis remediis cedant, docta obſtetrix dextrè manu vncta eas euellat: alioqui perit. Mulier etiam à difficili partu curioſè habeatur. Poſtquam ſecundinæ prodiere, mulier & vterus odoratis & euchimis rebus roborentur. Attamen monet Hippocrates, ne feruentiorem victus rationẽ ineat, cauendum eſſe: hæc enim res maximè perniciem afferre ſolebat.

Hiſtoria. Memini me olim apud principem mulierem,

rem, iam mortuam, vocatum fuiſſe vnà cum amico meo viro clariſſimo D. Petro Foreſto: nec potuimus aliam cauſam deprehendere mortis, quàm quòd obſtetrix imperita ab edito fœliciter fœtu, ac ab excluſis ſecundinis plena manu propinaſſet vinum aromatibus refertum: idque per aliquot dies. Primis enim à partu diebus maximè febres has mulieres inuadere ſolent, quæ acuuntur à calido victu. Propterea ego iubere ſoleo, vt quatuor vel quinque dies abſtineant à calidioribus cibis & potibus. Non tamen aquam bibant, ſed ceruiſiam mediocrem: & fruantur iuſculis carnium alteratis capillis veneris & ſemine melonum: hæc vnà refrigerant ac lochia euocant. Obſeruabile, ne pharmaca purgantia propinentur in partu, vel ilico poſt: nam ab inſtituto ſuo auocaretur natura. Sed ſi maſculus fœtus editus fuerit, non ante trigeſimum diem id agendum: ſi fœmella nata, non ante quadrageſimum-ſecundum diem erit pharmaciâ vtendum. Attamen vſum lenientium excludere interim non debet: nam ſi aluus ignaueſcat, vel febris ſi inciderit, prima regio corporis vindicari à ſordibus debet. Ego fœliciter ſemper ferè hoc vtor. Accipe caſſiæ recenter extractæ ſeſcunciam: mannæ electæ ac ſolutæ in pauca copia aquæ capillorum veneris, vnciam vnam: ſirupi roſati laxatiui, quantum ſatis ſit, vt molle fiat electarium: ſumat ſere quotidiè ante prandium ſtatim, cochleari um magnum. Spolium anguis femori alligetur. Si mulier ſit ſanguinis plena, tertio vel quarto menſe ſecetur ei brachij vena: nam ſubducto nutricatu, detrahitur moli infantis.

Cautio.

CAPVT IX.

De Suffocatione à Matrice.

HOc malum nuptas innuptáſque inuadere ſolet, ætate tenellulas ac etiam prouectas. Dicuntur Græcis hyſtericæ, hoc eſt, ab vtero laborantes: & quia illæ ſuffocari videntur, dicitur ſuffocatio vterina, & præfocata mulier. Quidam vterinam apnœam vocârunt, nam lipothymia præcedit hanc. Mulieri enim hyſtericæ ad tempus nulla reſpiratio eſt, ſublato ipſius vſu, per diſſipationem ſpiritus & caloris vitalis, à venenata ſeminis corrupti aurâ. Solâ diapnoë tantiſper viuunt, donec ſuffocationis hyſtericæ cauſam excluſerint, & ad ſe redierint. Penè miraculo apponi debet hîc reſpirationem intercipi, nam non potis eſt hanc in pleriſque cernere, nec inſpirando nec expirando. Hoc ſanè accidit perfrigerato cordis calore viuifico, vnde ſpirandi eſſe ſolebat vſus atque neceſſitas. Supereſt tamen in corde micandi potentia ac facultas, qua editur perſpiratio vniuerſi corporis, quæ tantiſper ſufficit impediendæ caloris extinctioni (non aliter ac in muſcis, fucis & apibus, cæteriſque quæ Græcis ἄτομα vocantur,) donec apnœæ cauſa ex vtero ſit excluſa: vel eius venenata aura, relicto corde, ad cerebrum ſit tranſmiſſa, vbi & vnde mouet conuulſionem. Itaque venenata aura, quam ſemen corruptum è locis muliebribus expirat, inſtar veneni cuiuſdam à morſu phalangij aut ſerpentis, ſuo ad cor appulſu tollit ſpirandi vſum pauliſper, vnde apnœa hyſterica: vnde ad guttur ſtrangulationis opinionem facit, ac ſi adeſſet illaqueatio. Poſtremò ad cerebrum ſe effundit, hinc melancholia, quæ eſt in mœrore ac metu, ab opinionis errore: tum etiam conuulſionis, vt antea dixi, epilepticæ parit euentum. Hanc conuulſionem facit cerebri irritatio, atque contractio ab aura maligna & venenata, quæ ex corrupto ſemine, circa locos muliebres, ſurſum effertur. Huius itaque hyſtericæ paſſionis cauſa eſt, ſeminis circa locos corruptio. Hæc tamen conuulſio fugax eſt & facilis: nam cauſa eius non eſt fixa. Fieri etiam poterit à ſanguine menſtruo, qui cunctando in vtero putreſcit: cùm exitus ei negatur, obtorto ore vteri; quod non euenit in ſemine putreſcente. quare exploret id obſtetrix. Non contemnendum ſane malum: nam vterus hîc laborat, qui quadam cognatione principes partes in conſenſum abripit, ac totum corpus affligit. Grauiſſima autem euenit ea præfocatio, quæ naſcitur à corrupto ſemine. Quædam præludia ſolent hunc affectum præcurrere, vt mentis torpor, crurum titubatio, defœdatio faciei. Comitantur hæ notæ, iacent proſtratæ mulieres ſine ſenſu & motu, pulſu languidiſſimo, vel pulſus expertes. quædam inter illas ſentiunt & mouentur, ac ratio his conſtat, ſed lipothymia affliguntur, ſi venenum ab vtero elatum præcordia feriat, & ægrè ſpiritum ducunt. aliis crura & brachia conuelluntur, ſomnolentæ ſunt, deſipiunt, obmuteſcunt, & interdum conuelluntur, cùm cerebrum inuadit venenum è locis muliebribus delatum. Cùm iam paroxyſmus abibit, redire incipit color, ac oculos aperiunt. venter borborygmos edit, ex vtero mador labitur. A ſemine grauiſſima naſcuntur ſymptomata: nam non ſolùm inde dyſpnœa naſcitur, verùm etiam apnœa; & tamen viuere poteſt illa mulier ſine reſpiratione. Cauſa eſt, quòd totum corpus mulieris ita à veneno frigido algioſum redditur, atque ita ſopitus calor non eget reſpiratione, ſed ſolùm tranſpiratione micat. Tantum frigus naſcitur à mole veneni exigua, quæ à ſemine eſt corrupto, non aliter ac à ſcorpij & phalangij veneno tactis euenit. Si fuerit à ſanguine menſtruo putreſcente in vtero, os vteri erit obuerſum, miniméque rectum. à ſemine putrido ſi eſt malum, vteri os rectum erit. Non ilicò Libitinæ tradenda eſt mulier hyſterica, non antequam fœtor corporis certam mortem denunciet, quod fiet ſpacio ſeptuaginta duarum horarum. Syncope ſi illi conſociatur, eſt res periculi plena. Oborta illi ſternutatio eſt bona: nam inde ſignificatio fit calorem ferè extinctum redintegrari, quódque ea concuſſione expellatur materia ſeminis, quódque fœdus vapor (natus à menſtruorum corruptione, vel à retento ſemine) caput ac diaphragma feriens, qui reſpirandi vim intercipiebat, excludatur. In paroxyſmo glande ſoluatur aluus, & extrema fricentur. Corpus inflectat prona. Perdicum plumæ ab igne fœtentes naribus admoueantur, vel capilli, calcei, funiculus cæruleo colore tinctus, aſſa fœtida cum caſtoreo, ſulphur. Si metus eſt ne ſuffocetur mulier, aperiatur vena ſaphæia, maximè ſi ſit à refluo menſtruo ſanguine, ſitque illa ſucciplena: nam ſi inde mortis periculum, actu etiam exiſtente ſuffocatione ea, pedis vena feriatur. Clyſter acrior præſcribatur, & ſternuat, pauco pipere, & caſtoreo & euphorbio inflato naribus. ſuffitus foliorum tabaci in ſinu exceptus reuocat vterum. Si à putrido ſemine laborat, abiiciatur id, & oleum cinnamomi & macis bombace locis imponatur. Pectinis pili vi auellantur. Cucurbitæ tibiis affigantur, & vmbilico affigatur magna. & dein emplaſtrum ſemipalmæ amplitudine ex takamahaca gummi, vel ex galbano, corio albo excepto vmbilico imponatur. vel fiat cingulum ex corio albo, illitum galbano; hoc ſe cingat mulier. Ita agendum, dum proſtrata mulier iacet. Extra paroxyſmum cauſæ demantur. Si à menſium ſuppreſſione, euocentur. Si à ſemine, maritus remedium. Agnovtatur caſto, & parcè victitet. Vinum daphnites commendatur in libro Geoponicorum.

Cauſa.

Prognoſt.

Curatio in paroxyſmo.

Extra paroxyſmum ea curanda.

CAPVT

CAPVT X.

De Excoriatione Vteri

INTEROVM euenit vtà perenni fœdorum excrementorum incurſu vterus atteratur. Quare habita prouiſione totius corporis & cauſæ morbificæ, talis in vterum fiat iniectio: Accipe lac, cui incoque agrimoniam, folia bellidis, & parum ſeminum cydoniorum malorum, & drachmam maſticis: coque per horam: colaturæ adde mellis roſati & ſacchari, cuiuſque vnciam: vitellos ouorum duos. Poteſt addi plantago, burſa paſtoris, roſa, ſymphytum, balauſtia, nuces cupreſſi, hypericum, carduus benedictus, fragaria, papauer. Tandem ceruſa cum cremore lactis: vel ſuccus ſolatri in vnguentum verſus cum piſtillo plumbeo. vnguentum de tutia. Bibat decoctum bugulæ, agrimoniæ, veronicæ, liquiritiæ, chamædryos. Hæc iniectio etiam proba eſt: Accipe hordei mundati pugillum: agrimoniæ, foliorum althææ, cuiuſque manipulum: liquiritiæ. ſeminis althææ, cuiuſque drachmam: pimpinellæ pugillum: coque ex aqua: colaturæ adde ſacchari ſemunciam: trochiſcorum de alkekengi ſemidrachmam. Laudatur oleum papaueris, oleum amygdalinum dulce, & nymphææ, quaſſatum diu in mortario plumbeo, adiecto vitello oui: adiice parum opij, ſi doloris vis coëgerit. idem fit ex oleo violarum & lumbricorum. Medulla cerui. lac aſininum. Accipe olei violacei vnciam: opij, croci, cuiuſque grana tria: vnguenti roſati ſemunciam: fiat iunctio. Accipe aquæ maluæ vncias quatuor: ſirupi violati vncias

Elegans remedium.

duas: fiat hauſtus. Lac caprillum vel humanum, cum aqua oui & decocto papaueris & ſeminis pſyllij: adde trochiſcorum de alkekengi ſcripulum: fiat iniectio: ea etiam delet vrinæ ardorem, ſi veſicæ iniiciatur.

CAPVT XI.

De ſuppreſſa vrina.

MVLIERI ſi ſupprimatur vrina, coquat agrimoniæ, parietariæ, cuiuſque manipulum: ſeminis maluæ ſemunciam: radicum aſparagi vnciam: grana alkekengi duodecim: ſeminum melonum ſemunciam: liquiritiæ drachmas duas: addi poteſt ambroſiana, teſta bouis, ciceres, curiones, cicadæ.

CAPVT XII.

De Sanguinis mictu.

MILLEFOLIVM coquatur cum lacte; id bibat. Laudatur plantago, pyrola, ambroſiana, agrimonia, ſuccinum, corallum, hæmatites, glandes, folia quercus. Accipe ſucci plantaginis, ſucci nymphææ, cuiuſque vnciam: olei roſati, olei myrtini, cuiuſque ſemunciam: corallorum rubrorum, roſarum rubrarum: hypocyſtidos, acaciæ, ſingulorum ſemidrachmam; pulueriſanda pulueriſentur. & cum modica cera fiat vnguentum: vngatur regio renum vſque ad pectinem.

DE HVMANA FELICITATE LIBELLVS.

P. FORESTVS IOANNI HEVRNIO V. CL. Salutem.

DVM cognata mea ad vos properaret, mi Heurni clariſſime, non potui non tibi, amico mihi ſingulari, animóque meo cariſſimo, & compatri optimo, ea aperto pectore ſignificare, quæ his diebus mihi iam feri euenerunt. Ampliſſimis conſulibus Delphenſibus de abitu meo, vel potiùs de reditu meo in meam patriam me cogitare nuper indicaui: rationémque & cauſam addidi. Vt paucis dicam, obtinui: gratias egere mihi, quòd hoc medendi officium illis triginta octo annos dederim. Tuo itaque conſilio tuáque ſuada impulſus, iam iam ad patriam anhelo lætus. Delphenſibúſque hactenus meis voueo, vt ſic fauſta illis eueniant, vt alius Foreſtus ex meis, illis æquè vtilis veniat in mentem. Patria mea mihi in animo, quam nunquam colere ac amare deſinam.

Non dubia eſt Ithaci prudentia: ſed tamen optat

Fumum de patriis poſſe videre focis.

Ita profectò ego, quoties defatigatum animum remittere recrearéque libet, nulla in re ſuauiùs, atque in patria recordatione acquieui ſemper. Id quod fieri non poſſet, niſi mirum quendam amorem eius nobis inſeuiſſet natura. Apud Euripidem Iocaſte quærit ex filio, ἡ πατρὶς, ὡς ἔοικε, φίλτατον βροτοῖς; *reſpondet Polynices,* οὐδ' ὀνομάσαι δύναιμ' ἄν, ὡς φίλον. *Ita & mihi, vel patriæ fumus igni alieno luculentior.* πολλοῦ γὰρ χρυσοῦ καὶ πάντα κρείσσων πάτρα, *dicebat Tragicus ille philoſophus Euripides. Sed cur ego tantoperè patriam? vt, quod ſuadebas, tandem ocio ac Philoſophiæ me darem quietiori, non ſine exemplo maximorum virorum. Ita Galenus noſter olim, cùm diu Romæ apud Marcum Aurelium Antoninum, Commodum, Lucium & Seuerum Imperatores vi-*

xiſſet, illiſque intima amicitia quamuis coniunctus eſſet, detineri ab his tamen perpetuò non potuit, quin tandem in dulciſſimam ſuam patriam reditum feceris. Vbi tandem ſeptuagenarius, ſub Imperio Seueri, placidè obiit, perpetuam poſt ſe gloriam ac deſiderium relinquens. An non meritò idem ego, qui iam ſeptuageſimum tertium annum ſuperaui, ad illam fœlicitatem iure viam affecto? Sed dic, quaſo, clariſſime Heurni, qua in re tu fœlicitatem hanc humanam ponis? Scimus enim tu & ego, veram illam & æternam beatitudinem peti ex verbo Dei Optimi Maximi. Sed dic, quaſo, in hac vita quænam ſit illa, & in qua re habitet mortalis illa ac caduca fœlicitas humana? Quamuis enim tu ſtudiosè diſſimulare ſolitus ſis accuratam illam tuam philoſophicam palæſtram, qualis quinquertio & pancratiaſtes in illa ſis, cùm velis, non me latet. quæſo philoſophemur aliquantulum in illa arena, vt mox, firmo pede, oculos ad ipſum ſolem tollamus, diuiniſque ac perpetuis rebus nos inſeramus. Quod ſanè ego, iuuenili mente, in ſenili hoc corpore alacriter tecum agam. Vale compater chariſſime, & nos mutuo Pyladæ Theſeque amore amplectamur donec vixerimus: extentque perennia argumenta poſteritati coniunctionis noſtræ. Saluta tuam coniugem à me, matronam lectiſſimam, & meam Margaritulam. Vale. Delphis, 4. Octob. anno 1596.

PETRVS FORESTVS
tuus vt ſuus.

IOANNES HEVRNIVS

Clariſsimo Viro

D.D. PETRO FORESTO

Felicitatem hîc, ac Beatitudinem deinde voueo.

GRATVLOR, vir Clariſſime, Senatui Ampliſſimo Alcmariano, ciuibúſque tuis, quòd te illis Medicum dederis: imò & tibi, iure, quòd tandem quietum illud Philoſophiæ ocium amplecteris. Illis, an ego non meritò? qui te Medicorum huius ſæculi coryphæum nacti fuere? an ego hoc tibi blandimento? abſit, non ego hoc, verùm Italia, Germania, vt Belgicam noſtram ſileam, Gallia, Anglia, & quæ non Barbara terra hoc non fatetur? Noui ego iam dudum, quos tibi ſcripta tua amicos fecerint: quæ alia cauſa Clariſſimo D. Mercuriali, quæ ratio celeberrimo D. Camerario ad te litteras extorſit? Sanè triumphalis illa celebritas tuorum ſcriptorum hoc fecit, quæ iam totam peruaſit Europam. Scimus nos eo ardore tua ſcripta à cunctis expeti, vt nouis ea typis, (quæ rara eorum, hoc ſæculo, eſt fœlicitas) committi ſæpiùs neceſſe fuerit: cùm cuncti vno ore amicè petant, ne cætera eius genij, quæ plurima apud te habes, diu ſupprimas. Hinc frequentia ea litteraria Doctiſſimorum ad te virorum. Sed quid ego hæc, quæ cunctis in ore, optiméque Ampliſſimo Senatui Alcmariano nota, qui hoc tuæ gloriæ ſplēdore (quo fulgeat hac etiam parte cultiſſima eorum reſpublica) excitus, ampliſſimo te ſtipendio affecit, ſummóque honore in rempublicam ſuam vocauit. Prudenter ſanè illi ſuæ reipublicæ ſtudent, quibus ciuium ſanitas adeò cordi, vt huic exercitatiſſimum medicum præfecerint. Tu enim iam quinquaginta vnum annos medicinam fœlicitate ſumma feciſti. Et Delphis (in populoſa & diuite vrbe) Appollineam artem triginta octo annos cum ſumma laude exercuiſti (nam iuuenilia tua exercitia Gallia habuit:) vt nec iudicium, nec experientiam quis in te deſideret. Meritò ſanè reſpublica noſtra, Alcmariam fœlicem fatetur, quæ te ad illa officia nacta ſit. Sed, mi Foreſti, quid iam porrò acturus? Galenum annis ſuperaſti, ſeptuageſimum quartum agentem te patria tua recepit. Si me ſuaſorem velis, pietati, & veræ philoſophiæ te inſeres. At quæ, ais, eſt illa? Et qua in re ponis tu fœlicitatem hanc humanam? nam de æterna Beatitudine nulla nobis quæſtio. Mi Foreſti, ad ſepta philoſophica me reuocas, & vltra lineam epiſtola abibit, ſi id monſtrare nitar. attamen cogis: nec negare id tibi audeo. ſed audin? Ea lege, vt ſi quis prolixitatem accuſauerit, te in me ſit accuſaturus. Magna profectò res eſt, doctiſſime Foreſti, & cunctis horis omniúmque votis exoptata humana fœlicitas. Huc tendunt cunctorum vota mortalium: Hæc eſt ſumma curarum, hæc eſt ſumma rerum expetendarum: hac fœlicitate terminantur mortalia deſideria: Cui enim hîc illa euenit, nullius rei inopiâ teneri poteſt. Inuenias qui regna non optant, qui verò fœlicitatem repudiet, extitit nullus: nemo enim non hîc fœlix eſſe velit. De fœlicitate humana loquor: pauca de illa adferam ex lætiſſimis philoſophiæ hortulis; inde floſculos amœniſſimos hinc inde decerpam, quorum quaſi odore tua ſenectus cruda ac viridis (in decrepita hac tua ætate) aliquantulum recreetur. Legi olim ego, & fortè tu, ſcholaſticos quoſdam doctores, non paruæ æſtimationis viros, de fœlicitate humana ſcribentes: Sed tam incondita, ſpinoſa, implicita erant quæ tradebantur, vt in prædicanda fœlicitate infœlices fuiſſe eos meritò quis iudicaſſet. Ego pro mea tenuitate (quia tu ita vis) iucundè tantùm, incuriosè veterum Philoſophorum ſententias penſitans, exemplaque ad fœlicitatem pertinentia proferens, quid ſentiam tecum conferam. Dic ergo, inquis, Quid eſt illa Humana Felicitas? Si D. Auguſtino credimus, illa Eſt omnium rerum optandarum plenitudo. Vel, vt auctor eſt Boëthius, eſt ſtatus omnium bonorum congregatione perfectus. Ariſtoteles decreuit fœlicitatem eſſe finem rerum expetendarum. alia cuncta propter fœlicitatem experi: fœlicitatem verò propter ſeipſam. Sed de hac fœlicitate, quænam ea ſit, non conuenit inter vulgus & philoſophos: quin nec ipſi philoſophi idem aiunt. Diſputantes enim de Finibus bonorum & malorum, varias ſententias prodiderunt. Conſtituto enim fine bonorum, conſtabunt omnia. Hunc itaque inquiramus. Quibuſdam (quales plurimos noſtrum agnoſcit ſæculum) nihil bonum, excepta voluptate, eſſe placet, vt Epicureis: aliis nil bonū, niſi Honeſtum, vt Stoïcis. Hieronymus Rhodius Peripateticus ſummum bonum putabat ἀοχλησίαν, hoc eſt, indolentiam. Carneades Academicus primam naturam, hoc eſt, pulchritudinem, robur, & alia id genus cenſebat id eſſe. Clitomachus Pœnus (qui apud Carneadem conſenuit,) Academicus nouus, & Callipho voluptatem cum honeſtate iunxere. Diodorus Peripateticus, indolentiam honeſtati copulauit.

Fœlicitas humana.

Quid ſit Humana fœlicitas.

3. De Ciuit. Dei.

3. De Conſol.

1. Ethicor.

Varia exiſtimata fœlicitas.

Alij

Alij in gloria, alij in diuitiis, alij in potentia, humanam fœlicitatem collocarunt. Quidam in ocio, non pauci in vita ruſtica. Platonici vero & Ariſtotelici, qui Philoſophorum nobiliſſimi, tria genera bonorum tradiderunt, ex quibus humana fœlicitas abſoluitur; in primis animi bona, vt virtutes: ſecundò corporis bona, vt valetudo, pulchritudo: tertiò externa, quæ fortunæ adſcribuntur, vt diuitiæ & honores. Eccleſiaſtici Doctores ſummum bonum eſſe dixerunt vitam æternam: ſummumque malú, mortem æternam. Fatemur.

De qua fœlicitate agamus.

ſed nos de humana fœlicitate diſſerimus, (quæ, vt fatetur Ariſtoteles, etiam donum Dei Optimi Maximi eſt) ad quã hìc mortales cuncti peruenire nituntur, quamuis diuerſo tramite incedant; & quamuis variæ diſſentientéſque ſententiæ ſint, tamen omnes in deligendo bono fine, hoc eſt, fœlicitate conſentiunt. Ariſtippus,

Cyrenaici Philoſophi in voluptate: & plurimi hominum: & cur.

conditor ſectæ Cyrenaicæ, voluptatem ſtatuit ſummã fœlicitatem. In hanc ſententiam agminatim eunt docti pariter & indocti; Mortales enim, inquit Seneca, lubenter eò concurrunt, vbi audiunt laudari voluptatem, nec fortaſſis immeritò. Nam ſi, teſte Ariſtotele, id

1. Eth. 1.

bonú eſt quod omnes appetunt omnes auté appetunt voluptaté; effici videtur, vt voluptas ſit hoc bonú. Eudoxus quoque Philoſophus aſtrologiæque cóſultiſſimus, ac Platoni familiaris (de quo Cęſar apud Lucanú,

1. 10.

Nec meus Eudoxi vincetur faſtibus annus;)

voluptatem ſummam fœlicitatem eſſe putabat, quòd animaduerterat bruta, plantas cunctaque rationis experti a ac etiam homines voluptatem affectare. Huius Eudoxi rationes probabiles, ob ipſius modeſtiam & probitatem habitæ fuere: non enim vt voluptatis amicus voluptatem aſſerere credebatur, ſed quòd res ita ſe haberet. Et manifeſtum hoc eſſe ex contrario demonſtrabat: etenim cùm contrariorum contraria ſint effecta; ſi dolor, dicebat, per ſe eſt omnibus fugiendus tanquam ſummum malum; voluptas cunctis erit expetenda tanquam ſummum bonum. Hæc omnia manarunt ex ſchola Epicuri philoſophi voluptarij. Habuit habétque hæc ſecta aſſeclas ferè infinitos ὧν, vt inquit Apoſtolus, ὁ θεὸς ἡ κοιλία, quique gloriam ſuam in ſua turpitudine ponunt. Philoxenus Erixius ſummum bonum collocabat in voluptate guſtus; optabat ſibi dari gruis collum, vt diutiùs ea voluptate edendi & bibendi frueretur. Hinc Sardanapalus Aſſyriorum rex, natus helluationi, ſcripſit in Epitaphio, ſe illa tantùm habere quæ ediſſet & bibiſſet, & per libidinem expletam percepiſſet.

Phil. 3.

EDE, BIBE, LVDE.

Et Xerxes maximus ille Perſarum rex repertori nouæ voluptatis conſtituit præmium. Claudius Tiberius, inquit Suetonius, nouum inſtituit officium, quod à voluptate dicebatur. qui, propter nimiam vini auiditatem pro Tiberio Biberius, pro Claudio Caldius, pro Nerone Mero vocitabatur. Quid memorem ingluuiem Vitellianam, Heliogabali & Galieni Imperatorum? qui omnes abdomini mancipati vixere? inuentæ ſunt integræ ciuitates, & populi vniuerſi, qui voluptatem tanquam ſummum bonum amplecterentur: quales fuere Mileſij, Sybaritæ, & Tarentini. Mileſij olim luxu diffluentes eiecere ex ciuitate ſua Hermodorum virum clariſſimum, quòd frugalitatis & modeſtiæ amator eſſet. in ore enim his erat hæc ſententia. Nemo apud nos frugi ſit, nemo ſolus excellat.

Ariſtop. in Pluto.

Inde natum prouerbium * πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι: tanquam luxuriâ & nequitiâ omne robur virilitatis perdidiſſent. Sybaritæ erant in Italia, quibus, vt indicat Quintilianus, ín terrin odio erat frugalitas. Refert Helius Lampridius Sybaritas eo tempore interiiſſe, quo obſonium ganeatum, ex oleo & garo reppererе, quod Sybariticum ius appellant; quo affatim delectatus eſt Heliogabalus. Tarentini, vt nomen ipſum indicat (nam Terenum, molle Sabinorum

** olim fortes Mileſij:*

Macr. 3. Sat.

lingua ſignificat, vnde etiam Terentios dictos putat Varro) molles delicatique ſuper cunctos mortales fuere. vnde Horatius: *Et molle Tarentum non me præterit.* Auctor eſt Strabo, hos plures feſtos egiſſe quàm ſint dies anni. Inde eſt iſtud Satyrici, coronatum & petulans Tarentum. Poſſem infinita fere congerere de vita hac voluptaria, & de hominibus, qui hoc fine fœlicitatem humanam metiuntur, ſed vereor ne nauſeam tibi, Clariſſime Foreſti, homini ſeni ac graui, nimia moueat voluptas, quæ te non tangit ampliùs. Quare tecum lubenter fateor indecorum eſſe id ſummum in homine bonum ſtatuere, quod bruta animalia pro ſummo ſuo agnoſcunt bono. Ad maiora enim nos genuit ſummus Deus; ad aliud profectò nati ſumus, quàm vt cibum & potum percolemus. Ariſtoteles hinc probat voluptatem non eſſe ſummum bonum, Quia, inquit, impedit prudentiam: & quantò maiores fuerint, eò magis mentem obnubilant: quod in aphrodiſius apparet. Plato quoque oſtendit voluptatem non eſſe ſummum Bonum: nam ſi voluptati, inquit, addatur aliud bonum, elegantior longéque optabilior euadit, quàm ſi ſola eſſet. At ſummum bonum nullo additamento elegantiùs exſplendeſcere poteſt: id enim ſummum eſt, quod incrementis augeri nequit: ſed omni ex parte perfectum. Quin ſummum bonum numquam in malum verti debet. ſed plerumque voluptas comitem dolorem conſectarium habet: vt non malè veteres Voluptati ſororem Triſtitiam dederint. Diuinè penè Seneca ita inquit, Inde pallor eſt, & neruorum vino madentium tremor, & miſerabilior ex cruditatibus, quàm ex fame macies. Inde incerti labentium pedes, & ſemper (qualis in ipſa ebrietate,) titubatio, diſtentúſque venter, dum aſſueſcit plus capere quàm poterat: inde ſuffuſio luridæ bilis, & decolor vultus, intorti digiti articulis obrigeſcentibus. Quid capitis vertigines dicam, quid oculorum & aurium tormenta, quid referam innumerabiles morbos, ſupplicia luxuriæ? Quem ex helluonibus illis tam diuina Ethnici verba in ruborem non darent? Critolaus Peripateticus malum eſſe voluptatem dixit, & mala quoque parere, iniurias, obliuiones, ignauias. Philopœmenes certè, apud Plutarchum, deridet Athletas, quòd moles illa corporea ex nimiis epulis contracta, neque ad ſanitatem, neque ad res gerendas vtilis ſit: quodque hęc ſagina diu cũ ſanitate habitare nequeat, quódque mentes tot adipibus inuolutæ nihil tenue cogitare poſſunt. Propterea Antiſthenes Socraticus philoſophus voluptatem ſummum malum eſſe dixit; hac frui, inſanire potiùs eſſe dicebat, quam oblectari. Præclarè Horatius,

Refutatio Epicureorũ.

Sperne voluptatem: nocet empta dolore voluptas.

Virtus apud Silium ita inceſſit Voluptatem,

Quippe nec ira Deûm tantum, nec tela, nec hoſtes,
Quantum ſola noces animis illapſa Voluptas.
Ebrietas tibi fida comes, tibi Luxus, & atris
Circumte ſemper volitans Infamia pennis.

Scribit Ariſtoteles, voluptates, guſtus & tactus belluinas eſſe. Vnde Socrates dicebat, multos homines propterea velle viuere, vt edant & bibant: ſe bibere atque eſſe vt viueret. Legimus quoſdã arthritide ac podagra miſerè magno in luxu rerú vixiſſe; qui, proſcriptione bonorú, ad ſimplicem menſam & paupertatem redacti conualuere. Epularum enim abundantia in putredinẽ corpus rapit. Quare cùm tot malis fœcunda ſit voluptas, illi adſcribi humana felicitas nequit. Et prudens ſenatú, in quo tu, clariſſime Foreſti, nunc verſaris, auerſatur illas Sirenes, & ad Gloriã potiùs ſe erigit. Fateor, longè honeſtior eſt ſententia illorum, qui ſummã fœlicitaté humanam in Gloria & honore collocarunt. Videtur hæc fuiſſe ſententia ſummorum Imperatorum Romanorum, Græcorum, & Barbarorum. Hi omnes voluptatem contempſere, dies noctéſque

3. Ethic.

In gloria non ſumma fœlicitas.

Digitized by Google

in laboribus militaribus triuerunt, vt in Gloria viuerent, vnaque cum ea morirentur. Ad Romanorum laudes dixit Saluſtius, *Laudis auidi, pecuniæ liberales erant: gloriam ingentem, honeſtas diuitias volebant.* Hanc gloriam, vt eleganter ſcribit D. Auguſtinus, ardentiſſimè dilexerunt, & propter hanc viuere voluerunt, propter hanc & mori non dubitarunt: Cæteras cupiditates huius vnius cupiditate preſſerunt. Hæc eſt illa gloria, quæ (velut cunctæ fœlicitatis meta) Fabios, Metellos, Africanos, Cæſaréſque incitauit, extimulauit, inflammauit ad res amplas forti animo capeſcendas. Valerius Flaccus ait,

Tu ſola animos mentemque peruris Gloria.

Silius Italicus facem honeſtæ mentis eam appellat. Hoc eſt quod Tullius dicebat, Principes gloriâ eſſe alendos. Iulius Cæſar cùm apud Herculis templum in Hiſpania res geſtas ab Alexandro (vt ſcribit Plutarchus,) contemplaretur in picturis, gemuit illachrymauitque, veluti ignauiam ſuam pertæſus: quòd nihil tum à ſe memorabile actum eſſet in ea ætate, qua iam Alexander orbem terrarum ſubegiſſet. De Themiſtocle Athenienſi narrant, cum noctu ambulaſſe in publico, quòd ſomnum capere non poſſet: quærentibus vigiliarum cauſam, reſpondebat ſe Miltiadis trophæis & gloriâ ex ſomno excitari. Quin ille Oratorum princeps Demoſthenes lætatus eſt olim vehementer gloriolæ ſuſurro, quòd anus Attica, aquam ferens, alteri inſuſurrarat ita, Hic eſt ille Demoſthenes. Nec immeritò hæc apud illos, qui putabant hominem ſolùm ad laudem & gloriam genitum. Maiora videamus: altum illud Alexandri pectus inſatiabile laude fuit, qui Anaxagorâ referente innumerabiles mundos eſſe ex auctoritate ſui præceptoris Democriti, Heu me miſerum, dixit, qui ne vno quidem mundo ſum potitus! Vnus ergo iuueni Pellæo non ſufficit orbis. Alexander orbi terrarum Magnus eſt, orbis Alexandro anguſtior. Idem cùm in Sigæo ad Achillis tumulum aſtitiſſet, ô fortunate, inquit, adoleſcens, qui tuæ virtutis præconem Homerum inueneris! Hannibal ille Pœnorũ maximus Imperator, apud Silium, alloquẽs ſuos in pugna Cannenſi, mercedem laborũ ſuorum ſolâ gloriam ſibi vult:

——mihi magna ſatis, ſat vera ſuperque Bellandi merces ſit gloria: Cætera vobis Vincantur.

Quid multa? non ſolùm Duces militares egregij gloriæ inhiant, ſed ferè ſcriptores etiam cuncti ad hanc gloriam, veluti ad præmium vberrimum ſuarum lucubrationum collineare videntur. Illi quoque Philoſophi qui libros ſcripſere, De contemnenda gloria, ſua nomina in Titulo conſcripſere, & in prima pagina licitari voluerunt. Quid & nónne opifices ipſi gloriâ ducti nobilitari voluere? nam Phidias, nunquam ſatis laudatus inter ſtatuarios, cùm feciſſet ſimulachrum Mineruæ incomparabile, nec ei liceret inſcribere, vt moris eſt, nomen ſuum, incluſit in clypeo ſui ipſius effigiem: quâ conuulsâ, tota operis colligatio & ſtructura ſoluebatur. Quin tanta gloriæ cupiditas eſt inſita mentibus mortalium, vt quidam ſceleribus innoteſcere, quia virtutibus nequibant, voluerint. Inter quos eſt Heroſtratus qui Epheſinum templum incendit: vt perdito opere pulcherrimo, nomen ſuum per orbem diffunderet. Epheſij publico edicto ſanxerunt, vt hic eſſet innominatus: ſed fruſtrà; & hodie nominatur, quod ſolum cupiebat; vt nimirùm famæ magnæ, quamuis non bonæ eſſet. Sed hæc gloria finis bonorum eſſe nequit: nam aliunde cùm pendeat, breui flaceſcere poterit: quod de vera fœlicitate credere nefas eſt. Hæc enim magis in laudantibus quàm in laudato cõſiſtit: cùm nihil aliud ſit gloria, quàm opinio de aliena virtute. Auguſtinus feruentiſſimũ vitium vocat laudis & gloriæ amorẽ. Democritus Abderita, noſtri Hippocratis præceptor, lætabatur, quòd Athenis multos annos vixerit ignotus illi vrbi: nam, vt pulchrè ait Seneca, qui vixit notus omnibus, ignotus moritur ſibi. Eleganter Horatius,

In gloria non eſt tota fœlicitas.

Nec vixit malè, qui natus moriénſque fefellit.

Modeſtam ſanè gloriam laudant omnes, quæ dominũ non in vitia erigit, ſed conſpicuum ad altum alijs ſine ſui elatione oſtentat. Ita Moyſes de monte Sinaï deſcendens gloriâ quadã diuinâ explendeſcebat, adeóque fulgebat, vt cuncti ad illud decus obſtupeſcerent, ipſe verò ſolus ſuum fulgorem ignorabat; cognitum verecundè linteo protegebat. Quidam humanam fœlicitatem in ſumma potentia conſtituerunt. Hi vel ipſi regnare voluere; vel regnantibus adhærere pulcherrimum fœliciſſimúmque eſſe iudicarunt. Et profectò Regum res, vt ait Liuius, inter Deos hominéſque pulcherrima eſt. Autharicus Gottorum Rex cùm Conſtantinopolim veniſſet icto fœdere, cúmque benignè ab Imperatore acceptus fuiſſet, vrbémque introiſſet, ac ædificia pulcherrima populique frequentiam vidiſſet, ac regiam ingreſſus officia diuerſa conſpiceret, Sine dubio, dicebat, Deus terrenus eſt Imperator. Et Cæſar dicere ſolebat, Si ius violandum, regni cauſâ eſt violandum. Idem cùm in Alpibus oppidum oppidò puſillum præteriret, amicis quærentibus, num ibi etiam ſeditiones aliquæ de principatu forent? Mallem, inquit, hîc eſſe primus, quam Romæ ſecundus. Polynices apud Senecam exclamat, Pro regno velim patriam, penates, coniugem dare flammis. Cæterùm plurima ſunt, quæ documento ſunt, veram fœlicitatem in potentia non habitare, nec in regni occupatione. Eſt enim Regnum res ardua, laborioſa, curarum plena, negotiáque ſæpe Reges ipſos terrent. Neceſſe enim eſt multos vt timeat ille, quem multi timent. Vbi ergo inconcuſſa fœlicitas? certè non in hac aula refertiſſima formidinum. Simul iſta poſuit rerum conditor Deus, odium atque regnum. His aſtipulatur ſcitum illud Regis illius, Quem ferunt traditum ſibi diadema, priuſquam capiti id imponeret, retentum diu conſideraſſe, ac dixiſſe, ô nobilem magis quàm fœlicem pannum, quem ſi quis penitùs cognoſcat, quàm plurimis curis, periculis ac miſerijs obnoxius ſit, ne humi quidem iacentem attollere vellet. Memoratiſſimum eſt exemplum Damoclis & Dionyſij. Nam cùm Damocles eueheret copias, opes & maieſtatem Dionyſij Syracuſani, negarétque vnquam beatiorem extitiſſe, Viſne, inquit Dionyſius, ô Damocles, quum te hæc mea vita delectet, ipſe eandem fortunam ac poteſtatem experiri meam? Cùm ſe cupere dixiſſet, collocari iuſſit hominem in aureo lecto, ſtrato pulcherrimo textili ſtragulo, abacos plurimos ſtrauit, aureis argenteiſque cœlatis vaſis ornatos. Tum ad menſam eximiâ formâ pueros iuſſit conſiſtere, eóſque ad eius nutus diligenter miniſtrare; exquiſitiſſimæque epulæ adferebantur; aderant vnguenta, coronæ, deliciarum omne genus: fortunatus ſibi Damocles videbatur. In hoc tam beato apparatu gladium fulgentem è laqueari ſetâ equi appenſum dimitti iuſſit, vt impendéret illius beati ceruicibus. Cúmque ille Dionyſiacas delicias imminentis mortis periculo aſpernaretur, iámque beatus ampliùs eſſe nollet: talis eſt, inquit Dionyſius, vita noſtra, quã beatam putabas; ſic mortem ſemper videmus. Etenim imperium res eſt inuidioſa, quæque ocium cunctis bonis optatiſſimum excutit, quod alioqui magni plurimi viri potentiæ prætulere. Hac de re de Pyrrho & Cynea pulcherrimum exemplum recenſetur. Cyneas facundia præpollẽs Pyrrhũ Regem ad Italiam propenſũ cernens, ſic illũ aliquando ocio indulgentẽ affatus eſt. Egregij bello, ô Pyrrhe, Romani eſſe dicuntur: quos ſi ſuperare dij dederint, quid tunc agemus? Ad hæc Pyrrhus, Romanis ſuperatis nec Græca vlla nullaque Barbara ciuitas reſiſtet potẽtiæ noſtræ, ilicóque totius Italiæ imperio fruemur. Paũper cõmoratus Cyneas, cùm Italiam, ait, cepimus, quid tũc agemus? & Pyrrhus, Pro-

Potentia ſumma non ſit ſummum bonum.

In Thebaide.

Refutatio.

Seneca.

Quidam in ocio felicitatem poſuere.

xima

Digitized by Google

xima eſt Sicilia inſula opima & opulenta, quæ captu facilis erit. Rectè ais, inquit Cyneas, ſed an finis militiæ nobis erit Sicilia capta? His, inquit Pyrrhus, veluti præludiis atque præſidiis vtemur ad res maximas conficiendas: quis enim Africa abſtineat atque Carthagine? quâ captâ, orbis noſter erit. Ita eſt, inquit Cyneas: ſed ſubactis omnibus quid faciemus tandem? Et Pyrrhus ſubridens, ociabimur, inquit, & ocio perfruemur. Tunc Cyneas, Quid vetat, ô Rex, cur minùs iſto nunc ocio fruamur? quippe adeſt ſine labore quò per ſanguinem, pericula ærumnaſque peruenturi ſumus. Veriſſima dicebat Cyneas; ſed Pyrrhum ſpes immodicas anhelantem retrahere non potuere. Quare & ipſe Pyrrhus in ocio poſuiſſe fœlicitatem videtur. Cùm itaque illa in potentiâ, iudicio potentiſſimorum regum non ſtabuletur, an in diuitiis eſſe poterit, mi doctiſſime Foreſti? Certè, vt nunc ſunt tempora, omnes ferè, video, ſummum bonum ac beatitudinem diuitias putant: verbis negant? ſanè factis probãt ac vitæ modo. niſi fallat me voluptatis affectatio, diuitiæ iam mentes occuparunt. Neſcio enim quo fato id fiat, vt ſæcula diuerſa voluant variis de ſumma fœlicitate ſententiis humanam mentem. Fuere olim robuſta ſæcula, quæ nil niſi gloriam ſpirabant: conſectaria fuere mox alia, quæ laxarunt illud robur in fœdas voluptates. Parentum perſuaſiones id mentibus immittere tenellis ſuorum fœtuum puto. Cantio illa à teneris flectit in in quoſvis tonos molles ab annis animos: mutatâque illâ mentium muſicâ, mutatur tota Reſpublica. Qui parentes hodie virtutes ſuis inſerunt? qui non pecuniam? mirum profectò ni auarum hoc ſæculum foret. Nec ſanè mirum, id nunc etiam fieri in auarica hac & extrema fæce mundi, cùm olim ſapienti etiam ſæculo de hac opinione conquererentur prudentes viri, exclamantes,

Num in diuitiis ſummũ bonum.

Varia ſæcula in variis poſuere fœlicitatē & unde.

O ciues quærenda pecunia primùm:
Virtus poſt nummos.

& Petronius,

——*Quiduis, nummis præſentibus, opta,*
Eueniet: clauſum poſſidet arca Iouem.

Quidni? aurum eſt ſuada Regum. Huic metallo, inquit Apuleius, difficultates cunctæ ſunt peruiæ. Dicere ſolebat Verres, Nihil eſſe tam ſanctum, quod non expugnari pecuniâ poſſet. *Aurum*, inquit Horatius, *per medios ire ſatellites, Et perrumpere amat ſaxa, potentiùs Ictu fulmineo.* Philippus Macedo omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in quæ aſellus onuſtus auro poſſet peruadere. Vrbium portas ille auro diffindebat. Pecunia ergo ingens hominum bonum exiſtimatum fuit; pecunia in honore, paupertas probro haberi cæpit. Hinc eſt illa Satyrici vox, prima vota eſſe,

——*& cunctis notiſſima templis,*
Diuitiæ creſcant, vt opes, vt maxima toto
Noſtra ſit arca foro.

Lib. 10. 2. Epiſt. Vnde quæſo hæc cunctis immiſſa habendi libido? Seneca inquit auri. igentique admirationem parentes fecere: totus populus in alia diſcors, in hac conuenit: hoc ſuſpiciunt. hoc ſuis optant; hoc Diis, veluti maximum rerum humanarum conſecrant: & quod optimum videri volunt, id aureum appellant. Sine me, quidam dicebat, vocari peſſimum, modò diues vocer: etenim an bonus, nemo; an diues, omnes quærimus: tanti hodie quiſque eſt, quantum habet. Caligula Imperator exiſtimans aurum ſummum bonum eſſe, ſuper innumeros aureorum aceruos nudis pedibus ſpaciatus, & toto corpore aliquamdiu volutatus eſt. Si talem ad natationem mare, an non putas id plurimos aſſeclas habiturum? Alcmæon ſane non abonillet, qui olim prægrandem tunicam indutus, & calceos latiſſimos, perrexit ad theſauros Regis Crœſi, eo id concedente, ilicóque in aceruos auri procumbens, primùm refarſit calceos auro, mox ſinus veſtium, quinetiam ramenta

Herodot. in Erato.

auri capillis auribúſque implicuit, os quoque & manus auro impleuit. Exiuit tandem auro ſuſtercinatus, vix cothurnos trahens, non homini, ſed monſtro ſimilis, cuius os turgidum prominebat, totúmque corpus ab auro tumebat. An non ille in auro ſummam fœlicitatem eſſe putabat? Sed audi, maiora adfero. Floruit temporibus Xerxis Pythius Bithynicus: hic tanquam ſumma noſtra fœlicitas in auro habitaret, omnes ſuos ciues in fodiendis metallis occupatos habebat, atque id vnum auri congerendi ſtudium tanto ardore percolebat, vt quamplurimi apud illum ciues laborum magnitudine interirent. Vnde mulieres agminatim vxorem Pythij adierunt, orantes vt huic malo remedium inueniret. Hæc illas bono animo eſſe iuſſit; atque adhibitis artificibus, panes & edulia, omnéque ferculi genus ex auro confici ſibi iuſſit. Quibus diligenter ſtudioſéque confectis, Pythio, cœnam poſtulanti, auream menſam vxor apponi iuſſit. Eius aſpectu delectatus eſt Pythius, vtpote mirâ arte ſingula elaborata conſpiciens. Tandem aſpectu ſatiatus, cibum adferri iubet; verùm vxor ſingula ex auro iuſſit apponi. Cúmque ille irâ percitus, eſurire ſe vociferaretur, neque aurum ſe id temporis ampliùs expoſcere: tum verò vxor cordata & prudentiâ pollens, Nullius, inquit, rei, ô coniux, præter hanc vnam habendi facultatem præbes; omnis omnium virorum cura, tuo iuſſu, in auro verſatur: iam nemo agros colit, iam omnis ſerendi, plantandi, & totius ruſticationis diligentia intercidit. Hoc prudenti conſilio valdè Pythius commotus fuit: at illud negocium totum non intermiſit, vt qui putabat in auro fœlicitatem humanam poſitam eſſe. Hic fuit ille Pythius, qui platanum auream vitémque illam nobilem Dario Regi donauit; qui Xerxis copias innumeras epulis excepit; ſtipendium quoque quinquemenſium, frumentúmque quinque menſium pollicitus. Hi, nec dubium, in diuitiis ſummam beatitudinem poſuere; adeò, inquit Plinius, auro inhiantes, vt ſi vlli eſſent inferi, iam profectò illos auaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodiſſent. Verùm id, quod quærimus, ſummum bonum in Diuitiis non eſt. Etenim quod ſummum bonum eſt, ex malo non prouenit: at ſæpe diuitiæ ex iniquitate ſurgunt. Audet dicere Hieronymus, Eſt quis diues? iniquus eſt, aut iniqui hæres. Et ſumma ſapientia appellat diuitias Mammona iniquitatis, quod ex iniquitate naſcantur, vel quòd iniquè homines iis vtantur. Quin ſummo philoſopho Senecæ nihil videtur ſummum bonum, quo quis malè vti poteſt. At quamplurimi diuitiis malè vtuntur. Imò ipſæ diuitiæ hominibus abutuntur ac his nocent: quot necauere illæ? Præclarè Heſiodus mediocritatem his anteferebat, cùm dimidium plus toto eſſe affirmabat. Viden vt illi opulenti homines mœſti, ſolliciti, ac anxij ſedeant: foris beati auro bracteataque fœlicitate inſignes, at in receſſu miſerè languent ac plorant. Anaxagoras à diuite quodam rogatus quiſnam fœlix eſſet? nemo, reſpondit, ex iis quos tu fœlices exiſtimas. Socrates, apud Platonem interrogatus, fœlixne illi videretur Archelaus Macedoniæ Rex: neſcio, inquit, nunquam apud ipſum fui, nec mihi compertum quantum virtutis habeat. Audet vouere Plinius, aurum poſſe è vita abdicari. Apuleius execrandum metallum id vocat. Socrates Thebanus magnum auri põdus abiecit; putabat enim ſe non poſſe virtutem & aurum ſimul poſſidere. Et Zeno Philoſophus intellecto rerum ſuarum naufragio, exclamauit, Iubet me Fortuna expeditiùs philoſophari. Democritus, vt alacriùs philoſopharetur, patrimoniũ ſuum patriæ dedit. & Anaxagoras poſſeſſiones ſuas incultas reliquit, pluris faciens doctrinã quàm diuitias: nã dicebat, Ego nõ valeré niſi iſtę poſſeſſiones periiſſẽt: Fortuna enim, vt ait Martialis, multis nimiũ dat, ſatis nulli. quo quis ditior, eo magis cupit: qui verò cupit,

Herodot. in Polymnia.

Humana fœlicitas non eſt in diuitiis.

beatus quî ſit? eſt enim congeſto pauper in auro, & magnas inter opes inops. Et certè ad viuendum, velut ad natandum, is melior, qui onere liberior: nam maiore, inquit Seneca, pecunia tormento poſſidetur quàm quæritur. Si morbos animi facit pecunia, nec à corporis tædiis liberat, fœlicitatis auctor non erit.

Num in eruditione.

Si magni illi viri, de quibus hactenus diximus, diuitias proiecere, vt eruditionem ac virtutem diſcerent, eritne ergo in his expetita illa fœlicitas? An non potiùs, ob meras illas delicias quæ litteris inſunt, illæ per ſe expetendæ? Vel an potiùs, maiorum exemplis, vt Reſpublica conſilio & armis, imitatione conſiliorum ac ſtratagematum, ab hoſtili oppreſſione liberari poſſet, animuſque inflammari ad res præclaras forti animo peragendas? vt breuiter dicam, Num tot ſtudiorum labores capeſſendi, vt humanas virtutes imbibamus ac

Num in Virtute.

nobis inſeramus litteris? Profectò ſi verum eſt quod videtur dixiſſe Horatius,

Ad ſummum, ſapiens vno minor eſt Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum?

hîc ſtudiorum finis erit. Quis enim non lubentiſſimè, imò & Herculeis laboribus ſibi tantas opes emere velit? Sed quidnam eſt illa virtus? Ardua profectò res laboriſque plena virtus humana: altum quiddam eſt, inuictum, & infatigabile. Virtutem in templo inuenies, in foro, in curia: ſtantem, puluerulentam, coloratam, calloſas habentem manus. Hanc virtutem ita definit Silius,

Senec. ad Gallionem De vita Beata.

——frons hirſuta, nec vnquam
Compoſitâ mutata comâ, ſtans vultu, & ore
Inceſſuque viro propior, lætique pudoris,
Celſa humero, niuea fulgebat ſtamine palla.

Horatius Virtutem humanam definit hoc modo,

Virtus eſt vitium fugere; & ſapientia prima,
Stultitiâ caruiſſe.

At quis effectus huius Virtutis? Nolo hîc iam Stoam illam ſeueritatem, vel potiùs ſuperbiæ ſtuporem; vulgaria diſſero de vulgi fœlicitate. Comicus eleganter hos proponit, vbi ait,

In Amphitruone.

Virtus præmium eſt optimum, Virtus omnibus
Rebus anteit profectò, libertas, ſalus, vita,
Res, parentes, patria, & prognati tutantur, ſeruantur:
Virtus omnia in ſe habet.

Si hæc cuncta præbet Virtus, rectè ſanè de illa pronunciauit Horatius,

Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.

An non talis virtus intaminatis ſemper fulgebit honoribus? certè annuit Euripides, *ἁ δ' ἀρετὰ κἀν θανοῦσι λάμπει*, virtus etiam mortuis ſplendida micat. Quare excellentioris mentis impulſu Abderita ille Democritus, vt virtutum decora ſibi iungeret, opes abdicauit, Indiam, Scythiam, Ægyptúmque peragrauit, ac Dardani Ægyptij libros, quos ſecum in ſepulchrum condiderat, effodit. Cùm rediiſſet, inſaniam (vt hominum inſanias fugeret) ſimulabat: Hippocratémque ad eius curationem euocârunt ſui ciues, exiſtimantes Rempublicam beatam fore, ſi à virtute præditis viris haberetur: miſeram, cùm per vitia duceretur. Quid? inquit Cicero, cùm fateamur ſatis magnam vim eſſe in vitiis ad miſeram vitam: nónne fatendum eſt eandem vim virtuti eſſe ad beatam vitam? Rectè quidem ille, ſed hodie, inquit Iuuenalis, *probitas laudatur & alget*. Verùm re diligenter perpenſa, ſi virtus humana humanioribus ex ſtudiis addiſci poſſit, fatebimur in virtute aliquem litteraturæ finem reponi poſſe: at non omnibus modis abſolutum. Etenim & in his quæ ad corpus & fortunam ſpectant, vtiles etiam ſunt literæ. Sed poteſtne virtus doctrinâ acquiri? negat Plato, & cum illo tragicus ille philoſophus Euripides, apud quem Hippolytus pratum deſcribens amœniſſimum, ita inſit,

Num virtus diſci poſſit.

——faceſſat ô procul
Ex diſciplina hauſta indoles, natura quos
Ad recta ducit, vſque quos ſtipat pudor
Natiuus; his fas hinc ſit herbas carpere:
Præclusus at ſit aditus omnis improbis.

Ad quam ſententiam eleganter Auratus ſcripſit hoc,

Amanda Virtus, magiſtri
Negat & abnuit curam.
Sine fraude, ſine & artibus,
Excurrit in campum equus.
Canis nemora rimánſque venaticus
Prenſat, hauſtibus hians
Notis ſine dolo, feras
Latibulis iam quoque
Cubantes, nec opera
Docentis canunt
Per agros amicta
Pennis aues.

At polyhiſtor ille Plutarchus aliter cenſet. & in hanc ſententiam morum ſeuerus caſtigator Perſius ſcripſit:

——Tibi luditur, effluis amens;
Contemnere: ſonat vitium percuſſa, malignè 3. Satyr.
Reſpondet viridi non cocta fidelia limo.

Fatemur ferorum ingenium molliri litteris poſſe ac domari. verùm naturæ impetu ad bona quod fertur, ad imaginem veræ virtutis id proueli poſſe. Quidam litteras vtiles putant, vt imitatione conſiliorum, euentuum ac ſtratagematum Reſpublica defendatur, animúſque vt inflammetur ad res præclaras forti animo peragendas. Teſtis eſt Lacônum ciuitas, cuius exercitus Tyrtæi poëtæ verſibus inflammatus, pulcherrimam illam de Meſſeniis victoriam reportauit. Tropæa Miltiadis Themiſtoclem Reipublicæ dedere. Hæ ſunt illæ litteræ, quæ nobilem Alexandri animum in bellum armauere ac gloriam. Cui, vt ſecum paciſceretur, Darius obtulit filiam ac mundi, à ſuis fatis, imperium; inito hac de re conſilio cum ſuo Parmenione, cùm ille reſpondiſſet, ſe, modò Alexander eſſet, conditionem accipere velle: & ego, reſpondit Alexander, ſi Parmenio eſſem, his fortunæ commodis frui vellem. Reſponſum non aliunde profectum quàm ex aurea Darij arcula, quæ ſub puluino illius poſita, perpetuò illi Homeri Iliada accinebat, vt belli gloriam his tympanis litterariis in mente inflammaret. Etenim, *Vis litteraturæ.*
vt eleganter Plato diſſeruit, In animis hominum tonini quidam ſopiti tacitique iacent, qui animorum vario impulſu varios ſonos pariunt, Proteique more polydædalam motuum varietatem exprimunt. Id cùm perſpectum haberet Damocles olim inſignis Muſicus, cùm Phrygium carmen audiret modulantem tibicinam, iuuenibus ebriis inſana quædam peragentibus, Doricum canere iuſſit. illi ſtatim ab hoc inſulſo motu ceſſarunt. Quare Plato Doricam Muſicam, Phrygicâ repudiatâ, laudat: Hoc eſt, tales litteras quæ animoſam illam vim altiùs euehunt. Et hoc eſt quod ille dicebat, Muſicâ mutatâ, totam Rempublicam mutari. Quo enim nutent animi taciti ſoni, eorúmque impetus, qui cùm varij ſint, modò molles, iterúmque animoſi, eò formam Reipublicæ duci & trahi exiſtimat. Nihil profectò arctiùs menti ſe inſinuat, eámque in varios ductus flectit, ac litteræ. Scribit Ælianus famam quandam ad ſe veniſſe, Iſocratem *13. Lib Variarum hiſt. 2.*
Rhetorem in cauſa fuiſſe, quamobrem Perſæ cogerentur in ſeruitutem à Macedonibus. Etenim Panegyricæ orationis (quam Iſocrates Græcis exhibuit) fama in Macedoniam peruenit, atque primùm quidem Philippum aduerſus Aſiam extimulauit, ac dein Alexandrum ad bellum conficiendum adhortata eſt: vt hac arte victor orbis terrarum euaſerit. Et ſtratagemata docent literæ. Hoc eſt quod fabulantur, Palladem armatam ex

cerebro

Digitized by Google

cerebro Iouis proſiliiſſe, vnum in ſcopum fixis oculis toruè collineantem. Scribit Vegetius, ad Imperatorem pertinere, vt diſſerat cum multis quid fieri debeat: quid facturus, cum paucis, vel potiùs ipſe ſecum. Doctiſſimus Metellus interrogatus quid facturus eſſet, Si, reſpondit, veſtem hanc meam mei conſilij conſciam crederem, eam flammis deurerem. Propterea inter ſigna militaria erat Minocentaurus in labyrintho abditus. Aiunt doctum Imperatorem potiorem eſſe valido exercitu. Cum Scipio Æmilianus Numantinos vertiſſet in fugam, illique indignarentur, querentes quòd Romanos fugiſſent, quos toties antè fugaſſent: quidam reſpondit, oues quidem eaſdem eſſe, ſed paſtorē alium. Ex quo illud Gabriæ ſcitu dignum, formidabiliorē eſſe exercitū ceruorū, duce leone, quàm leonū duce ceruo. Quare, hoc fine quidā exiſtimarunt litteras tentandas eſſe. Veruntamen qui pecuniam bellorum neruum dixit, oraculum dixit. res & conſilia hoſtium illa aperit: & quod viribus ingenióque negatum eſt, aurum efficit. Docti quidem viri litteras amplectendas exiſtimant ob ſeipſas, diuináſque illarum delicias quæ in hoc Muſarum commercio habitant. Quid quæſo litteratura ſuauius, quid elegantius? Quæ tanquam per amœniſſimum quoddam pratum, inter mille hiſtorias inexplicabili ſuauitate lectorem rapit; dum gentium, Rerumpublicarum, Regnorum ſurgentia initia dubio fauore illuſtrat: mox in molem adoleſcentia contemplatur, ac mira cupiditate tenetur, vt videat in quem ſplendorem ac maieſtatem mox illa contemplabitur. Tandem, cùm nihil ſub variante Lunæ facie voluatur eadem facie, nec quiete frui poſſit, cúmque in ſummum iam vigorem extulit ſe, in meliúſque acceſſio adiungi nequeat, nihil reſtat, quàm vt in deterius ruat. Hic litteris deditus cauſas horum euentuum ac conſilia perpendit, præſentibúſque ſuis rebus adhibet ea, ac rerum futurarum euentum ſummâ prudentiâ auguratur. Iſtud olim præclarè intellexere Mitylenæi, præcipuam in Republica vim eſſe litterarum: qui, quos populos bello deuicerant, hanc ſolam illis pœnam irrogabant, ne liberos ſuos litteras edocerent. Vt ad artes humaniores veniam, quid quæſo illis diuinius hominibus conceſſum fuit? quid hominibus antiquius? quæ profectò nihil aliud eſſe videntur, quàm cultæ quædam notiones, primæ naturæ à ſummo Deo inſitæ. Dialectica inter has præambulo, docet qua arte verum in rebus inquirimus, amicè collatis rationibus. Sed nimis anxia ſubtiliſque diſputatio inutilis eſt: veratrum craſſiuſculè ſumptum purgat, in pollinem læuigatum ſuffocat. Huic vicina eſt venuſta illa mentis regina Rhetorica, ſuadæ medulla, qua olim in animis hominum tonabat Pericles. Hæc illa fidicina eſt, quæ cuiuſque inſitos animi tonos polydædalo digito pulſare docet, mentem in quācunque velis formam traducens. Meritò apud Sophoclem exclamat Vlyſſes, Linguâ inuenio propè omnia, Pauca adminiſtrari manu. Plato in Ægypto decem annis ſacerdotum amicitiam ambiuit ob artes Mathematicas, ac in Italiam nauigauit causâ Philolaï; Aſtronomiæ amor eum inſtigârat. Et ſi verum fateri velimus, nulla res æquè naturæ pulchritudinem & Dei opificium declarat, ac ſyderum cœlíque facies. Quid enim ſpecioſius picturata illa ſtellarum varietate? quid admirabilius reciprocâ æſtuantis Lunæ reparatione? Qualis ibi ordo? nullus non hinc fateri cogitur, mundum & ratione fuiſſe conditum, & Dei ſummi gubernaculum ſequi. Quin Sol Rex quidam præſidere videtur lucidis illis corporibus: nam Saturnus, Iupiter & Mars hunc veluti Regem ſuum colere ac venerari videntur. Nam quoties hi Soli coniunguntur, toties ſummum Epicycli faſtigium tenent: tanquam reuerentiâ tanti hoſpitis, in extremos ſuæ ditionis limites progreſſi, vt Regi præſenti loco

Litterarum amœnitas.

Artes humaniores.

In Philoctete.

Aſtronomia.

cedant. Recedente deinde à coniunctione Sole, ipſi de arce Epicycli deſcendunt, deducturi abeuntem regem: ſicque per trientem Zodiaci progreſſi, veluti ſatisfecerint deducendi officio, mœſti valedicunt, ac conſiſtunt, oculis quaſi Regem proſequentes. Mox ad ſuos limites recedunt: ac tandem Sole è conſpectu quàm longiſſimè erepto, ſe ad imam Epicycli partem abiiciunt. Cúmque eum iterum aduenientem conſpiciunt, ipſi ſurſum ab ima parte Epicycli enituntur, Solíque feſtinant occurrere, cùm ille abeſt per trientem Zodiaci. Eum deinde aduentantem propiùs ſalutabundi conſiſtunt, ac eum excipiunt: iterúmque verſo curſu, veluti [illegible] ad arcis faſtigium, quô Regi cedant, euadunt. Venus autem & Mercurius ſatellitij officium apud Solem perpetuum gerunt. Hi enim modò ad Solem recurrunt, tanquam mandata excepturi; modò ab eo excurrunt quaſi ſpeculandi causâ, quaſique vt viæ pericula explorent emiſſi videantur. Nec longiùs à Regis cuſtodia euagantur, mox enim iterum, quaſi reuocati properant; ſempérque in apogæo vel perigæo Soli iuncti ſunt. Nec Venus longiùs quàm quadraginta octo gradus, nec Mercurius vltra viceſimum octauum exſpatiatur gradum à Sole. Præclarè Cato apud Ciceronem exiſtimat Deum immortalem ſparſiſſe animas in corpora humana, vt eſſent qui terras tuerentur, quíque cœleſtium ordinem contemplantes, imitarentur eum vitæ modo atque conſtantiâ. Quare diuinæ litteræ immortalitatem quandam ſpirare videntur; nec enim ſinunt ingenia humana ſitu ac ignauia obſoleſcere. Sed in arduo atque edito monte habitant illæ: labores, ſudores, & vigiliæ in earum veſtibulo excubant, nec lata via currere ad Muſas datur; ſed nihil mortale habent illæ, proximéque ad humanam fœlicitatem veniunt. Noſti tu id optimè, Doctiſſime Foreſti, qui fœlix fœlici hoc commercio vbique gentium celebraris. Sed propius aliquantulum iam ad doctiſſimorum philoſophorum ſententias accedamus. Ex illorum ſententia hæc pulcherrima nympha humana fœlicitas, triplici bonorum genere decorata ſplendet & abſoluitur, ex bonis animi, corporis, atque fortunæ. Sed quomodo hæc ſeſe iungat hominibus intelligi nequit, niſi priùs nobis exploratum ſit, quid ſit ipſe homo, quibúſve ex partibus fabricatus fuerit. Homo neque ſolùm corpus eſt, neque ſolùm anima: ſed ex anima & corpore ſimul compacta coaluit. Qui ita factus homo, tamen abſque rebus quæ foris ſunt, viuere nequit. Quare qui virtutem apud homines fœlicitatem fecere ſummam, in hoc feſellere, quòd animum ſolùm intuentes, corpus neglexerunt. Qui autem fœlicitate corporis beatitudinem humanam metiebantur, animum incultum, ac veluti pediſſequam corporis reliquerunt. At qui ex bonis animi, corporis, & fortunæ fœlicitatem fabricarunt, propiùs ad fœlicitatem acceſſerunt. Etenim bona animi virtutes ſunt, quarum cauſa externa cuncta petuntur; anima verò nullâ aliorum gratiâ. Summus Deus corpus hominis animæ iunxit, quô anima corporis ſeruitio vteretur. Pleríque iam contrà faciunt, omnia ad corporis obſequia flectentes, mortali immortale ſubiicientes. Quin, quod turpiſſimum eſt, pecuniam, rem ab homine alienam, animo ac corpori longè præferentes. Inter animi bona exſplendet in primis Prudentia, cunctarum, vt ait Plato, Virtutum regina. Plurimi ſapientes etiam viri hac caruere. Anaxagoram ac Thaletem ſapientes fuiſſe ait Ariſtoteles, non tamen prudentes. Iuſtitia inter animi bona lucifero atque heſpero pulchrior micat & Fortitudo, quæ verè maſcula virtus eſt, & Temperantia frenans libidines. Socrates olim interrogatus, quodnam animal eſſet pulcherrimum? homo, reſpondit, ornatus doctrinâ & virtute. Bona verò corporis ſunt valetudo, robur, & pulchritudo. Sine bona valetudine profectò

Triplici bonorum genere hæc abſoluitur fœlicitas.

Valetudo.

humo fœlix dici nequit; qua ergo fronte cuncti diuitias fœlicitatem putamus ſine honis. quæ enim ſuauitas in illis ſine ſanitate? laudo illud Horatianum,

Non domus aut fundus, non æris aceruus & auri
Ægroto domino deduxit corpore febres,
Non animo curas: valeat poſſeſſor oportet,
Si comportatis bene rebus cogitat vti.

Quin nec ipſa virtus, ſi bona corporis valetudine ſatis fungi officio ſuo poteſt, animus enim corporis robore fulcitur: eſt enim vas animi corpus. Quare rectè dictum fuit olim, *Non eſt viuere, ſed valere vita.*

In Gorgia.

Apud Platonem cantiò conuiualis celebratur, * ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον, τὸ δεύτερον καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως. Sed, inquit, Sanitate nihil eſt melius. Sapiens poëta Pindarus ſanitatem diuitiis & gloriæ anteponit, vbi ait * ὑγίεντα δ' εἴ τις ὄλβον ἄρδει, ἐξαρκέων κτεάτεσσι, καὶ εὐλογίαν προστιθεὶς, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι. Propter hanc ſanitatem tot remedia maximis laboribus inuenta fuere; ob hanc medicina ex rubro mari & ex India petitur. Hinc tot cerota, collyria, malagmata, antidota, cataplaſmata fuere excogitata, tanta mixturarum inexplicabilis varietas circumfertur: qua cauſa? vt hoc fœlicitatis ſementum naturamque primigeniam ſtabiliamus. Plinius auctor eſt, ob ſanitatem, medicam artem etiam Imperatoribus imperare. Sed quidnam tuetur maximè ſanitatem? exercitatio. hac, inquit Fabius Quintilianus, cuncta conualeſcunt. Sine hac, ait Galenus, nulla diuturna ſanitas. Sed quodnam exercitium ſanitati optimum? Galenus paruæ pilæ cæteris prætulit: Auguſtus etiam Cæſar, omiſſa equeſtri exercitatione, ad pilam tranſiit, ait Suetonius. Celſus id etiam commodè iniri ſcribit curſu, ambulatione, & clara lectione. Pythagoras, Plato, & Ariſtoteles gymnaſticam cum primis probarunt; qua vires augeſcunt, & ſanitas inoffenſa cuſtoditur. Plato adeò gymnaſticam probauit, vt ſcripſerit, exercitationes cunctas bellicas his includi. Conſtabat enim hæc exercitatio quinque: iactu diſci, curſu, ſaltu, iaculatione, & lucta. Qui his quinque excellebant Athletæ, quinquertiones vocabantur Pancratiaſten etiam eum dicebant, qui in omni gymnaſtica exercitatione pugnaret & vinceret. vnde Propertius,

* Optimum quidem eſt bene valere, ſecundo loco formoſum eſſe, tertio habere diuitias ſine dolo partas.

Si quis ſanus bona auget, contentus his ſuis, iunxeritque famam bonā, non deus fieri ille velit.

5. De Repub.

Gymnaſtica exercitatio.

Et patitur duro vulnera Pancratio.

Hanc ſanitatem πολυτέλεια frangit: at εὐτέλεια, quam frugalitatem appellant, eam durabilem præſtat: cuius aula victus eſt parcimonia. Sed quid ego noctuas Athenas, mi Foreſti? quis enim te horum callentior? Bona verò externa ſunt diuitiæ & honores, quæ in manu fortunæ eſſe putantur, attamen iuuare ad vitam beatam. Hæc fortuna toto mundo, omnium vocibus, omnibusque horis inuocatur, accuſatur, rogatur, & cum conuitiis colitur: cæcam eam volubilemque arguunt, vagam, incertam, indignorum fautricem. Hæc in tota ratione mortalium vtramque paginam facere exiſtimatur: Nonne ab hac fortuna fœlices ac fortunatos vocamus, & fortunæ alumnos? Hanc ſexcentis templis totidemque nominibus antiqui cohoneſtauere Romani. Ibi colebatur Fortuna primigenia, viſcata, fortis, maſcula, bene ſperans, virgo barbata, vt ſcribit Plutarchus. De hac ita Teophraſtus, Vitam regit Fortuna, non ſapientia. & Plautus,

Fortuna.

Lib. De fortuna Rom.

In Pſeud.

Centum doctorum hominum conſilia hac deuincit Dea
Fortuna. Atque id verum, proinde vt quiſque fortuna vtitur, ita
Præcellit, atque maximè ſapere eum omnes dicimus.

Si reflauerit Fortuna, inquit Cicero, affligimur. Virgilius fortunam omnipotentem vocat. Saluſtius eam in omni re dominari affirmat. Hæc dea, inquit Horatius, Pollens eſt vel imo tollere de gradu Mortale corpus, vel ſuperbos Vertere funeribus triūphos: & Ouidius,

Dat quodcunque lubet fortuna rapitque.

Sed, doctiſſime Foreſti, credo te meminiſſe, quòd Aſtrologi etiam Fortunam inter ſydera ponunt. Argumento hæc ſunt, ſummum Deum externa hæc diſiunxiſſe aliquantulum à nobis: qui non fortunæ, ſed ſuo arbitrio modò conſociat hæc nobis, modò auellit. Vt hoc modo, ſit hîc vita beata, beatior, & beatiſſima, ex Academicorum ſententia. Stoici verò hunc ambitum excluſere, apud quos nihil beatius, beato. Nos etiam probamus libram illam Critolai, quæ cùm in altera lance animi bona, in altera corporis & externa libret, tamen in ea propendere animi bona putabantur. His itaque tribus bonis, nimirum animi, corporis, & fortunæ, fœlicitatem ſummam abſolui exiſtimauere nobiliſſimi philoſophorum Peripatetici & Platonici. Videamus quæſo iam, Num in vllo mortalium cumulata vnquam fuerint hæc bona, quique meritò haberi fœlix meruerit. Apud Romanos Lucius Metellus Pontifex, magiſter equitum, conſul, Dictator, qui primo bello Punico primus in triumphum duxit elephantos decem, primarius bellator, optimus orator, ſummus ſenator, fortiſſimus Imperator: cuius auſpicio maximas res geſſere Romani; ob ſummam ſapientiā ſummis honoribus decoratus, pecuniâ, bono modo partâ, fœlix, liberis honoratiſſimis ſplendidus, & in vrbe clariſſimus vixit. Sed quamuis vni nec alij ab Vrbe condita hæc euenerit, fœlix tamen dici non potuit, cùm orbam luminibus ſenectutem exegerit. Huius etiam nepos inter rara fœlicitatis exempla numeratur. Qui, præter honores ampliſſimos, cognomen etiam Macedonici meruit. Hic à quatuor filiis illatus fuit rogo, vno Prætore, tribus conſulatibus, duobus triumphalibus, vno cenſorio, quæ ſingula paucis contigere: vnde à Tullio illud dictum; Voueт ſibi quiſque Metelli fortunam. Sed quis hunc iure fœlicem dixerit, cùm periclitatus ſit ad libidinem Catinij Labeonis Tribuni plebis? à quo in dignitatis ſuæ flore, ad Tarpeium ſaxum raptus eſt vt præcipitaretur, faucibusque intortis, & expreſſo per os ſanguine, ægrè alterius tribuni interceſſione à limine mortis reuocatus, alieno beneficio poſtea vixit. Diuum quoque Auguſtum vniuerſa mortalitas in hac fœlicitate nuncupauit: qui, cùm Caium filium in Armeniam mitteret, à diis immortalibus illi optabat Pompeij beneuolentiam. Alexandri audaciam, & ſuam ipſius fortunam. Sed æſtimentur quæ ad eum cuncta, plurima infœlicitatis documenta in illo animaduertes. Repulſam paſſus eſt in magiſterio equitum apud auunculum Cæſarem: in prælio Philippenſi ægrotus in palude triduum latuit. adde aquam ſubtercutem, naufragia Sicula, & inter ſeditiones militum tot ancipites morbos corporis, vulgatiſſimaque Iuliæ filiæ adulteria. An fœlix tot calamitatibus inuolutus ſit? Huius putatæ fœlicitatis exemplum inclitum præbet Crœſus Lydorum rex, qui cùm opibus cunctiſque fortunæ bonis exſplendeſceret, ſe omnium mortalium beatiſſimum prædicabat. Ad quem cùm Solon ſapientiſſimus perueniſſet, amiceque à Crœſo acceptus eſſet, à miniſtris, iuſſu Regis ad theſaurum abductus fuit, quò cuncta, quæ mortales inter beata admirantur, ibi circumfluere videret. Mox Crœſus, ô Solon quem mortalium vidiſti tu beatiſſimum? Tellum, reſpondit ille, Athenienſem, quòd illi eueniſſent filij docti, boni, & honeſti: cumque hanc vitam bene vixiſſet, obitus ſplendidiſſimus euenit: ſiquidem viriliter dimicans, hoſte in fugam verſo, pulcherrimam mortem oppetierat. Quem Athenienſes in eo quo occubuerat loco humauerant, magnificeque honorauerant. Et quem, inquit, ô Solon ſecundum? Cleobim, reſpondit, & Bitonem beatiſſimos vidi, quibus genus Argiuum, & victus illis honeſtus erat, nec non corporis robur excellens, vt in certaminibus ambo ſimul victores euaſerint. Cumque feſtum Iunonis apud Argiuos celebraretur, cumque, ex more ſacerdos, eorum mater, curru ad phanum vehenda eſſet, quod ab oppido abe-

Num qui fuerint ex ſententia Academicorum & Peripateticorum.

erat ſtadia circiter quinque & quadraginta, cumque moram traherent vectores: hîc iuuenes hi currum ſubeuntes boum vice, plauſtrum protraxere. Ita mater ſacerdos aduecta à filiis ad delubrum Iunonis, precata eſt Deam, vt filiis ſuis id, quod præſtantiſſimum homini à Dea adferri poſſit, concederet. Poſtquam epulati ſe ſomno dedere, nunquam à ſomno reuixere, manè in delubro mortui reperti: quorum ſtatuas, vt virorum optimorum, apud Delphos collocârunt. Vnde commotior Crœſus, ô hoſpes Athenienſis, inquit, adeóne vobis contemnitur noſtra fœlicitas, vt ne priuatis quidem viris me committas? Tunc Solon, dici beatum ante obitum neminem, ſed ſuprema ſpectari funera debere, grauiter & copioſè diſſeruit: & aſſeruit hominem prorſus calamitoſum, cùm nullus humanæ vitæ dies, rem prorſus talem qualem alius afferat, & toto vitæ curriculo multa videri ac tolerari quæ nolis. Solonis ſententiam fuiſſe veriſſimam, Crœſi exitus comprobauit. Hic maximo Imperio ſpoliatus, & à Cyro captus, pedibúſque vinctus, ſuper ingentem pyram impoſitus fuit, quò viuus cremaretur. Cui, in tanta calamitate, illud Solonis in mentem venit, viuentium nullum beatum eſſe: ac ingemiſcens ter Solonem ſublata voce compellauit. Rei nouitate tactus Cyrus, iuſſit Interpretem percunctari, quiſnam Deorum aut hominum is Solon eſſet, quem in dubiis caſibus imploraret. At Crœſus, nil diſſimulans, cuncta quæ à Solone audierat expoſuit. Quæ vbi ad Cyrum delata eſſent, vtpote qui, Crœſo prudentior, Solonis oraculum ex præſenti euentu comprobatum conſpiceret, Crœſum apud ſe in ſummo honore viuere iuſſit. O admirandam ſolertiam Solonis, qui eadem oratione alterum ex Regibus ſeruauit, alterum cautiorem prudentioremque reddidit, qui iuſſit extremæ reſpicere ſpacium vltimum vitæ! Ariſtoteles tamen huic ſen-
1 Ethic. tentiæ Solonis acriter reclamat, qui ait, Beatos dici viuentes, quibus fœlicitas operatio eſt. Cæterùm ſi, repudiata omni ambitione, verum fateri ve-
Nemo fælix. limus, Nemo mortalium eſt fœlix. Eſto, ſuggerantur hæc cuncta bona, an non metus erit, ne culminans laceſſat fortuna? quo ſemel recepto, ſolidam illi conſocialem dabis fœlicitatem? abſit. Meritò Chryſippus illud laudare Euripideum ſolebat, Nemo mortalium eſt, quem non attingit dolor morbuſque. Præclarè Plinius, multos accepta afflixere Imperia, multoſque bona perdidere & vltimis miſcuere ſuppliciis. Ita alius de alio iudicat dies, & tandem ſupremus de omnibus: ideoque nulli credendum eſt, quòd incertum ac fragile ſit hoc munus fortunæ quicquid datur nobis. Nox & morti ſimilis ſomnus alteram vitæ noſtræ partem vendicant ſibi: adde infantiæ annos, qui ſenſu carent, adde tot pericula, tot morbos (quos præter nouos qui cottidie pullulant, Plinius enumerat trecentos) tot metus, curas, toties inuocatam mortem, vt nullum ſit votum frequentius. Hebeſcunt ſenio ſenſus, membra torquentur, præmoritur viſus, auditus, inceſſus, dentes etiam & inſtrumenta ciborum labaſcunt, & hæc tempora fœlicia vitæ. Sanè pro miraculo & id ſolitarium reperitur exemplum, Xenophilum muſicum centum & quinque annos vixiſſe ſine vllo corporis incommodo. Cùm itaque nullus mortalium fœlix ſit, id vnum optandum à ſummo naturæ rerumque Imperatore Ieſu Chriſto, vt ita nos foueat, ne infœlices dici meritò poſſimus. Quare, doctiſſime Foreſti, prudenter tu ſemper ludibria fortunæ vitaſti, qui te illi arti dederas quæ non efferre, ſed premere animos ſolebat; dum cottidianis exemplis monebaris, quàm molli labilique vaſe vitam circumferamus noſtram. Submiſſis tamen animis fortunas auxiſti tuas, quibus honeſtè vixiſti ac viuis. vnde à debellatis morbis. His itaque trophæis fœlix in patriam redis, & ad veram fœlicitatem te componis: & fateor id tecum lubenter, hîc litteratum philoſophicumque ocium fœlicem facere vitam. Ita Theophra- Philoſophicum ocium fælix.
ſtus, Plato, & Xenocrates in hortis olim philoſophabantur: ita & iam fœliciter tu. Hortulicias curas iungis philoſophiæ? ſanè diuinè: ibi enim procul à negociis, vt priſci illi Philoſophi ac innocui viri, tuam ſenectutem pones. Si agricultura olim in tanto honore habita fuerit, ob iunctum philoſophiæ ſtudium, vt Imperatores ſe eò demiſerint; ſi oracula approbârint; quid res hortilitia, quæ ea meta initur, vt nobiſcum philoſophemur? Apollo interrogatus olim, quiſnam Græcorum eſſet fœliciſſimus? Aglaum Pſophidium dixit fœliciſſimum eſſe. Hic in angulo Arcadiæ paruum, ſed annuis victibus largè ſufficiens prædium colebat, nunquam ex eo egreſſus, ac ibi conſeneſcens. nam, vt ait ille,

Viuere naturæ ſi conuenienter oportet,
Vidiſtine locum potiorem rure beato?

Natura enim, ait Varro, dedit agros; ars humana Agricultura.
ædificauit vrbes. Propterea Imperatores Romanos non puduit manibus triumphalibus agros colere, ſemina tractare, arbuſta diſponere. Diocletianus maior, Imperator ſpontè imperiales faſces relinquens, apud Nicomediam in propriis agris conſeneſcebat, ac iis decem annis vacauit. Cúmque Herculius & Galerius, vt ſcribit Sextus Aurelius Victor, ſollicitè eum hortarentur ad recipiendum Imperium, quod ſpontè demiſerat: Vtinam, inquit, poſſetis videre oliueta noſtris manibus Salonæ conſita, profectò iſtud tentandum nunquam iudicaretis, nec me ad oneroſum Imperij diadema repetendum tam anxiè ſollicitaretis. Hic Imperator dum ruri Salonæ agebat, teſtatus eſt Soles ibi lætiores fuiſſe. Ita magni illi viri antiqui, quoties animum laxare vellent, ad villam confugiebant, ad ſuas delicias. Ibi curas deponebant, vbi longè ab hominum diſcordiis, ciuium ſimultatibus, vicinorum inuidiis, curiæ ſtrepitu, tranquillè conquieſcebant animis. Lucullus poſt Imperatorias adminiſtrationes in villam ſe abdidit ad quietem. Tiberius princeps rebus quàm plurimis fœliciter geſtis, Romam reuerſus, ad villam commigrauit. Gordianus Imperator ſenior in ſyluis & villa ſuauiſſimè vixit. Scipio Linternum delegit; quò relictæ patriæ ingratæ dolorem leniret. Homerus, qui multis antè ſæculis fuit, Laërtem lenientem deſiderium, quod illi erat de filio, colentem agrum induxit. Cyrus Perſarum Rex in Lydia apud Sardos hortos ſua manu conſeuit: ad quem cùm Lyſander Lacedæmonius veniret, admiratus arborum elegantiam in quincuncem diſpoſitarum, magiſtrum vt indicaret, rogans: Ille ilicò reſpondit, ego non priùs prandere ſoleo, quàm agreſte opus aliquod abſoluero. Marcus etiam Curius cùm de Samnitibus, Sabinis, & Pyrrho triumphaſſet, extremum vitæ tempus in villa conſumpſit. Abdolonymus, ſcribit Q. Curtius, è ſtirpe regia Sidonis, cùm ei regiæ veſtis inſignia portârentur, inuentus eſt in horto, ſteriles ibi repurgans herbas. Cùm eum admitti Alexander iuberet, percunctatuſque eſſet quo animo inopiam ferret? Reſpondit, vtinam eodem animo regnum pati poſſim. manus meæ meo deſiderio ſufficiunt, vt nihil habenti nil deſit. Nunciatum olim fuit L. Quinctio Cincinnato agrum aranti, eum Dictatorem eſſe pronunciatum: de quo ita Liuius, Ope- Decad 1.
ræpretium eſt audire, qui omnia præ diuitiis ſper- lib. 3.
nunt, neque honori magno locum neque virtuti putant eſſe, niſi vbi affusè affluunt opes; Spes vnica Populi Romani L. Quinctius Cincinnatus, trans Tiberim quatuor iugerum colebat agrum; ibi legati operi agreſti intentum Dictatorem eum gratulantes conſalutant.

conſalutant? Illo eo tempore Imperatorum manibus colebantur horti & agri: gaudente terra laureato vomere & triumphali manu. Quin Deus optimus maximus, an non primo homini hîc fœlicitatem allaturus, eum in hortum poſuit, quo ſumma animi cum voluptate eum coleret? Non enim credibile eſt, vt ante peccatum eum ad laborem condemnârit. Quid enim iucundius; quid amœnius quàm poſitis in ſurculis, iactis ſeminibus, inſitis malleolis vigentem vegetantemque videre Deum (liceat mihi ita iam vocare naturam Dei ſummi vim. Quæ maior voluptas, quæ potior amœnitas? Si ad arborum ramos oculos ſuſtollis, patulis ac tremulis frondibus Solem non excludere, ſed vel potiùs eludere videntur. hîc hedera ſerpens arbores amplexatur, & hilari cæſarie comat: illîc varia florum laſciuia gemmeis coloribus certat, dum ſmaragdi, hyacinthi amethyſtique vice terræ amictum intexunt. Solum ſpectas? viriditas vbique amœna, quæ iucundo decore amicit terram: quin variæ herbæ odorum fragantiâ naribus blandiuntur: pratorum medio limpidæ aquæ internitent, quæ veluti limpidiſſimo in ſpeculo pro hortis nemora fingunt. Hîc ſuaues repunt ſomni arborum vmbris; ibi iucundum fallere ſitium torrentem, & membra ſomno feſſa reſoluere; dum Zephyrus laſciuientibus ſuſurrantibusque foliis recentem aſpirat auram. Mox excitatus philomelarum argutis modulationibus, ſi ad fructus reſpexeris, alios videas matureſcentes, alios decidentes, alios renaſcentes, ac ex flore in pomum ſe colligentes. Studio dicas ibi certari quò voluptate te afficere ſatagant. Ibi fructibus oneratos ramos conſpicias, ac ſe quaſi incuruantes, quò tibi, qui eos coluiſti, infra decumbenti ſeſe offerant. Ibi philomelam mille per diſcrimina vocum modulantem audias, quæ nunc ducit, nunc variat ſpiritum inflexo, nunc diſtinguit conciſo, copulatur intorto, infuſcatur ex inopinato, promittitur reuocato nunc ſecum murmurat pleno, graui, acuto, crebro, extento, nunc ſummo, medio, imo.

Hic ſecura quies, & neſcia fallere vita:
Diues opum variarum.

abeſt inſanum forum ac vulgi tabularia. Propterea Academiæ locus Athenis in ſuburbio erat, quam Cimon riguis & vmbroſis deambulacris exornauit, auctore Plutarcho. Lacydis Cyrenæi ſchola in hortis erat, quos Attalus ei extruxit ædificauit. Theophraſtus hortum iuxta ædes collocauit, quem moriens Philoſophantibus teſtamento reliquit. Scribit Euſebius, Philonem philoſophum iuxta mare hortos habuiſſe, ibiq́; philoſophię ſe dediſſe. Cicero nô minùs philoſophus quàm orator, Academiam ſuam habuit nemore celebrê in villa, ab lacu Lucrino Puteolos tendêtê, addiditque Marianâ quercum & Tuſculanum ſeceſſum, loca diſputationibus commoda, vbi diuinæ illæ Tuſculanæ quæſtiones enatæ fuere. Annon ergo philoſophica amœnitas, hos maximos viros in hortos & agros extruſit? Cùm itaque nullus mortalium fœlix ſit, à ſummo Deo ea ratio vitæ optanda, qua minimè fortunæ ludibriis exponi poſſimus: quam non alibi facilè inueniemus, quàm in vera Dei agnitione ac fiducia. Idque cùm in primis ex diuino eius verbo, tum quoque ex Dei poſterioribus. Quæ profectò nihil aliud eſſe videntur, quàm pulcherrimum huius Mundi, hominiſque Microcoſmi theatrum. Quem hominem inter tot ſenſu motuque prædita animalia, cœlitùs cœleſti altiùs emicantem aurâ in mediam vniuerſi ſphæram ideò poſuit ſummus Deus, vt ad cuncta mundi mœniis concluſa aciem oculorum voluens, variam illam œconomiam, quam quæque mundi partes exercent, diligenti indagine perſcrutans, ſummi Dei benignitatem ac ſapientiam certis æternisque argumentis agnoſceret, ſuamque mentem his perſuaſam, in ſpem altiorem abduceret. Animaduertimus enim nos in omnibus naturæ rebus adumbratam quandam diuinitatem: quæ rotat atque agitat cuncta, cunctis præſens diuina vis, à nobis naturæ dicta nomine. Has fœlices opes philoſophiæ ſtudio & cultu Deus Opt. Max. emendas poſuit. Suntque eæ veræ illæ opes, quibus ex omnibus fortunæ fluctibus quis enatet, Dei dico agnitio & fiducia, vitæque inde modus. Et ſi quis vel Ethnicorum more ſuauem illam fœlicitatem rerum philoſophicarum metiri velit amœnitate, ac iucunditate æſtimare fructum, numquam intemorituram fœlicitatem hîc nitteſcere videbit. Eſt enim, vt Poeticè hoc dicam, Iucunda naturæ fabula. Eſt etenim profectò hic omnis rerum mortalium ſtatus, Vulcanus quidam è cœlo deiectus, claudicans & imperfectus, infimus & miniſter Deorum. Is igne & calore naturæ multa & mirabilia opera fabricat, quibus riſum quendam ἄσβεστον, & voluptatem nimis affectam ſpectantibus excitat. Vtamur, mi Foreſti, hoc fabro, qui nobis ſcalas & gradus ad ſuperiora ex abyſſo & hoc infimo mundo, magis magiſque in altum ſubuehentes fabricet. Nec ſemper in his gradibus conſiſtamus, ſed ad veram fœlicitatem pergamus, æternique Dei contemplatores euadamus, vt, diuino imbuti ſpiritu Dei, æterna beatitudine, quæ in Immortalitate conſiſtit, à Domino noſtro Ieſu Chriſto perfruamur: Et cũ Regio vate accinamus illi lætamête, Pſal. 4.

Poſcit opes modò degeneres pars maxima vulgi,
Hac animos vota vna fatigant:
At tu me placido tantùm bonus aſpice vultu:
Aura tui diuina fauoris
Me ſuper irradiet, ſat amico te mihi fœlix.
Alter frugibus horrea ſtipet,
Impleat & multas generoſo nectare cellas,
Et congeſto gaudeat auro.
Aſt ego curarum vacuus de nocte recumbam,
Et ſine ſollicitudine ſomnos
Accipiam, tu ſecuram mihi robore mentem,
Tu certâ ſpe pectora firma.

Sed quia humana mens irretita corporeis his vinculis neſcit ſe in altam illam diuinitatis lucem perpetuò intendere, quin oolens etiam hebeſcat ac ad inferna hæc nutet, quid tum illa homini ſibi loquetur? Oſtendet igniculos diuinitatis hîc luſitantes ac quaſi nobiſcum loquentes. Viden vt ſemen in ſurculos, folia & fructus, fructus iterum in ſemen fœcundum ſe colligat? Vnde hæc? à ſummo Deo, cuius potentia ac ſapientia faciliùs adoratur, quàm ſenſu acmente peruestigatur. Devs Optime Maxime, qui pulcherrimam hanc mundi fabricam per Iesvm Dominum noſtrum condidiſti, quam, trinus & vnus Deus perenni tuâ ſapientiâ & immenſâ potentiâ ſine negocio ducis, in qua per cunctos agros ac campos iacentes vbique igniculi bonitatis tuæ ac gloriæ exſplendeſcunt, te ſupplices oramus, vt vera ſapientia ac beatitudine nos ornare velis. Siue enim ad iucundum decus cunctarum rerum, ſiue ad ſtupendas leges herbarum cum terra oculos quis flexerit, fieri nequit, quin tam alto fulgore humanam mentem perſtringas, vt cum ſtupore titubans abſcedat homo. Quis enim hæc tua non potiùs admiretur, quàm timetur? quis non ſtupeat in exiguis etiam rebus ebullientia rudimenta illa nouo è ſemine & antiqua matre plantarum? Inſcrutabilis tua ſapiêtia Deus in minimis etiam, & in his quæ ante oculos, in quibus, quaſi per vmbram, tuas vires incluſas ſentimus. Tu itaque Maxime Deus, qui immenſâ illâ pulchritudine, qua in rebus micas, oculos humanæ mentis perſtringis, vim præbe, vt hanc tuam in rebus ſparſam diuinitatem videntes, te ex illis etiam colamus, qui te ſine oppreſſione capere non poſſumus. Fœlicem itaque, mi Foreſti, te iam puto, qui his fœlicibus exercitiis te quotidie ad ſummam beatitudinem, quæ noſtra eſt Immortalitas, erigis. Vale hîc fœliciter.

Quæ vita optanda?

liciter, & poſtea beatè. Habes, clariſſime Foreſti pro Epiſtola libellum, magis ieiunum quidem illum, quàm vel ipſe fortè expectabas, vel materia quàm tractauit exigebat. Sed cùm non lateat te, me, propter aſſiduum docendi in hac Academia laborem, minimè abundare ocio, tuæ erit æquitatis, non tam quid aſſecutus ſim, quàm quid aſſequi voluerim, æſtimare. Hoc vnum quidem certè, vt tibi morem gererem ſedulò ſum conatus. Vale. Ex Leyda: poſtridie quàm Collegæ noſtri Viri clariſſimi D. D. GERARDI BONTII filium ad decus doctoratus Medicinæ publicè promouiſſem.

DE MORBIS NOVIS ET MIRANDIS EPISTOLA.

I. Heurnius D. D. Henrico à Bra S. D.

CLARISSIME ac ornatiſſime D. Doctor, pergratæ mihi fuere tuæ litteræ, & ob argumentum, & ob amorem in me tuum. Hic facit vt tibi, quantum in me eſt, benè velim: illud, vt te maximi faciam, qui tam accuratè perpenderis atrociſſimum quod apud vos graſſatur ſymptoma. Vtinam cuncti πάντες ἀστῶν hoc agerent, vt ſinguli, qui ſingulis populis Endemij ac inquilini ſunt morbi, ita examinarent, ac patria vſuque deprehenſa remedia proderent ad illa mala. Quod de Dracunculis quæris, idem mihi morbi genus olim valdè monſtroſum legenti viſum fuit, dum viderem Galenum id genus morbi nunquam vidiſſe, nec eius cauſam intellexiſſe, ſed in quodam Arabiæ loco vagari aſſerere. Scribit etiam Iulius Pollux in Æthiopia (& maximè vt ſcribunt alij, in regione ad mare rubrum) Dracunculum extitiſſe, qui crura hominum & femora edebat: Æthiopes ſolos ferè, inquit, exercens, rarò aliis moleſtus. Adeſt his vlcus, cui eminet quid neruoſum putridum. Et dubitantem notabam Æginetam quarti libri capite vltimo, num ſint animalia, vel eorum ſolùm ideam præ ſe ferentia. Nam Auicenna titubat valdè de horum ſpecie. Iurarem ferè Aëtium animal id fuiſſe exiſtimaſſe: idem de Raxe dixerim. Sed Soranus Epheſius medicus ſectæ methodicæ, qui Galeni temporibus vixit, cuiusque ſcripta Cælius Aurelianus Latina fecit, negauit Dracunculum animal eſſe, ſed tenuis cuiuſdam nerui, qui medicis & ægris motu quodam cieri videtur, ſub cute condenſationem. Manardus hoc naſci ait ex vredine ſucci craſſi. Gorræus negat nos de his iudicium poſſe ferre, quòd nunquam occurrat. Author Definitionum medicarum, & Guido, ad varices referunt. Quid tandem dicas? rem incertam. Quicquid ſit, tumor eſt tibias occupans, colore ac craſſitudine lumbricis ſimilis: hoc eſt, teres & longus. nonnumquam puto protendi illum tumorem in obliquum & in anfractus trahi, vt dracunculorum imaginem præ ſe ferat. Sed patrius ille ruus *Varen* locum mutat, quo reſedit maculas adfert. Cauſſam quam tu ſcribis eandem & ego puto eſſe, orgaſmum ſucci venenoſi, tenuiſque ac aduſtæ pepaſmique expertis bilis flatulentæ. Vltraiectini tale quid patiuntur etiam: vocant *de ſpringhende jicht*: quaſi articularem dicas inſilientem dolorem. Ita cuique ferè regioni ſua ſunt & mala & bona. Illi qui Americanum attigere nuper littus, ibi familiare obſeruarunt malum Ton dictum, quod digitos pedum, pediculi animalculi idea exedit, ſub vnguibus ſe inſinuans, ac in gangrænam conuertit, oleo rubro ex fructu curoque ſuccurrunt. Sic referunt Aretæus & Lucretius elephantiaſin morbum Ægypto vernaculum extitiſſe: Podagras Athenis, in Achaia ophthalmias. Erat etiam huiuſmodi morbi genus Leucophlegmatia, quam narrat Æſchines, in Epiſtolis Græcis, Philocrati, ſe vidiſſe cunctis qui in Delo inſula habitabant, qui vultus & capillos albeſcentes habebant, collo & pectore intumeſcebant, ſine febre, ſine dolore vllo, nec inferiores partes quicquam immutatæ fuerant. Atque hæc Apollinis irâ ſibi eueniſſe putabant. Nos fugâ captâ nocte aufugimus, nosipſos inter abeundum percunctantes, an quiſquam colorem & pilos, quos domo geſtauerat, haberet. Refert etiam Cælius Aurelianus, huiuſmodi etiam morbum Romæ interdum extitiſſe. Veteres hos morbos Inquilinos vocabant. Quin mala quædam morbifica ſe toto orbe ſpargunt; inuenuſta illa Venus ex nouo orbe profecta argumento eſt, & maximè fuit. Quin peculiaria quædam ac inuiſa mala hominem interdum occupant: adeò vt rectè ſcripſerit Celſus, Monſtra in medicina euenire. Audi quæſo, Doctiſſime D. Bra, Crateri ſummi medici meminit Cicero in Epiſtola quadam ad Atticum, de Attica tunc ægrota loquens: Commouet me Attica, etſi aſſentior Cratero: & Horatius in Satyra tertia, ſecundi libri, *Non eſt cardiacus, Craterum dixiſſe putato, Hic æger*. Et Perſius, *Sed quid opus Cratero magnos promittere montes?* Huius Crateri ſeruus in nouum inauditumque morbum incidit: idemque admirabili quadam curatione ſanatus eſt, vt memoriæ prodidit Porphyrius Tyrius in primo libro περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Cùm huius caro diſceſſiſſet oſſibus, nec medicamentis quicquam profici potuiſſet, viperâ, piſcis in morem conformatâ, deuorataque ab eo, liberatum eum ipſo morbo narrat. Ita namque carnem oſſibus hærere cœpiſſe, ac conglutinatam eſſe. Scribit Ioſephus decimiſexti Antiquitatum octauo, Herodem Magnum Antipatri filium interno æſtu flagraſſe quem tamen foris poſitæ partes non ſentiebant: fames illum in perpetuos cibos cogebat, pudendorum fœtor aderat cum ſatyriaſi verminoſa. Balnea naturalia, & illa ex oleo, hunc non iuuerunt. Tanto tædio affectus, vt tandem cultello ſibi manus intuliſſet, niſi ab aſtante cognato ictus exceptus fuiſſet. Mirum etiam quod refert Plutarchus libro De Claris Mulieribus, capite vndecimo, vbi de morbo qui inuaſerat virgines Mileſias, cuius nullum remedium, inquit, poterat inueniri. Fanaticam quandam contagionem ab aëre infuſam putabant, quæ eas in inſaniam abigeret, adeò vt mortis cupidine tactæ, ſeipſas ſtrangularent. Tanta, inquit, mali erat calamitas,

tas, vt neque parentum lachrymæ, neque amicorum monitis, aliquid remedij attulerint huic malo: tantaque erat furoris immanitas, vt omnem cuſtodientium diligentiam ſuperaret. Nullum mali huius remedium inuentum antè, quàm decerneretur, vt virginum quæ ſibi mortem conſciſſent, per medium forum nuda cadauera efferrentur. Ea res virginum furorem non ſolùm compreſſit, verùm etiam ſedauit & extinxit. Tantum ignominiæ metus valuit, vt quas, humanorum malorum grauiſſima mors non auerterat ab inſtituto, turpitudinis ſpecies commouerit. Mirum ſi ab aëre hoc illis euenit ſolis. ſcimus ab aëre miaſmatibus fœdato, & ab eo qui propriæ ſubſtantiæ corruptione in vitio eſt, monſtrifica non rarò vitia pullulare. Scribit Ammianus Marcellinus libro viceſimotertio hiſtoriæ ſuæ, monſtroſam rem: Poſt hanc, inquit, Seleucia, ambitioſum opus Nicanoris Seleuci, quæ per duces Veri Cæſaris expulſa, auulſum ſedibus ſimulachrum Comæi Apollinis, perlatumque Romam in æde Apollinis Palatini deorum antiſtites collocârunt. Fertur autem quòd poſt direptum hoc idem figmentum incensâ ciuitate, milites fanum ſcrutantes, inuenere foramen anguſtum, quo reſerato vt precioſum aliquid inuenirent, ex adyto quodam concluſo à Chaldæorum arcanis labes primordialis exiluit, quæ inſanabilium vi concepta morborum, eiuſdem Seueri Marci Antonini temporibus ab ipſis Perſarum finibus ad vſque Rhenum, per Gallias, cuncta contagiis polluebat & mortibus. Hæc ille re & verbis monſtroſa. Ita quædam mala ſe ſpargunt toto mundi theatro: quædam rurſus angulo aliquo mundi habitant, raroque in alias regiones migrant. Hoc de dracontiis præfiſcinè ſcribit Pollux, vbi ait, σπάνιον δὲ τοῖς ἄλλοις ἐπιγιγνόμενον, Αἰθίοψι δ' ἐγχώριον. Fruſtrà ergo ad aliena conamur ſæpe reuocare mala noſtra. Sunt certa vitia, certæ terrarum parti, membriſque hominum certis, authore Plinio: vel ætatibus, & etiam fortunis, tanquam malo eligente, hæc proceres, illa pauperes ſentire. Hodie in Stiria & Carintia, ob aquas metallis tinctas, homines ſtrumâ ac bronchocele voce ferè priuantur. Ante Pompeij tempora, Elephantiaſin non nouit Italia. Carbunculus Narbonenſi prouinciæ familiaris; & primùm in Italiam venit L. Paulo, & Q. Martio cenſoribus. Mentagram ante Tiberij principis tempora Italia non vidit. Gemurſa morbus olim graſſabatur, iam eſſe deſiit. Ita noua interdum exſplendeſcunt in nobis, alia in nobis deſinunt. Ita *Varen* Tranſiſulanis peculiarem dicemus? Sed ne ἀγράμματος ſic Epiſtola hæc, te ſcire velim, primum quoddam remedium ac ἐμετικὸν nuper ad me veniſſe. Accipimus radicum ellebori albi craſſiuſculè contuſarum ſemunciam; fiolæ indimus, ac affundimus vini Hiſpanici, quod Petrus Semenus vocatur, libram. Solibus æſtiuis exponimus. Damus cochlearium vini. validè vomitum mouet, nec affligit admodum. Interdum ſemicochlearium miſcemus cum aliis laxantibus; præclarè abducit aluum, ſine vomitu. Quin linctibus, in empyemate guttulas aliquot miſcemus, ac copioſiſſime expectoratum moueri hinc vidimus. Sed quid tu interim? quin pergis in lucem, qua methodo ſolebas, ſimplicia morbis peculiariter dicata proferre? Ego totus in Hippocrate vertendo & breuibus commentariis illuſtrando ſum: ſed vereor ne, ante quàm amphora exierint, vita mea, vt in Alexidis verſu eſt, ἀπέρχεται. Quod ſummo Deo Ieſu placuerit fiat; facilis iactura ſcripti noſtri. Interim, ſubciſiuis horis, particulares exercitationes ſcribo. Quas de capite nuper dedi, ac Nobiliſſimis Ordinibus Hollandiæ & VVeſtphriſiæ dicaui. Vale, ac me ama. Svvollenſem medicum ſi noſti, admoneas quæſo vt interdum ad me aliquid litteratum mittat; ac dicas, ſi aliqua re illi opus ſit, quæ apud nos mea in manu, graue mihi fore, ſi non confecero. is enim propè ſanguine iungitur vxori meæ, auus maternus erat Gerardus Lyſtrius, Magni Eraſmi in ſtudiis ſocius, illique amiciſſimus. Anno cIↃ. IↃ. XCIV. Die v. Maij.

DE

DE MORBIS VENTRICVLI LIBER.

Nobiliſsimis, Ampliſsimiſq́ viris,

ADRIANO A MATHENES,

DOMINO IN MATHENES, RIVIRE, OPMEER, & Conſilij Status Confœderatarum Belgij Prouinciarum Conſiliario:

CORNELIO VANDER MYLE,

Illuſtriſſimo Principi MAVRITIO, Principi Orangiæ, Comiti Naſſouiæ, Prouinciarum Confœderatarum Belgij Gubernatori, &c. à conſiliis:

Magnificis Curatoribus Academiæ Leydenſis:

Ampliſſimis Prudentiſſimiſque

D. D. CONSVLIBVS

Vrbis LEIDENSIS:

Ampliſsimo Clariſſimóque viro

D. D. NICOLAO SEISTIO,

Reipublicæ Leidenſis Syndico digniſſimo, Magnificis D. D. Curatoribus à Secretis,

Dedicat conſecrátquè

OTTHO HEVRNIVS IOANNIS filius.

VIRI *Nobiles*, *Viri Prudentes*, *Quæ* DE MORBIS VENTRICVLI, AQVÆ IN SAGARVM DIGNOTIONE INDICIO, & MEDICINÆ ORIGINE, *Parens noſter* IOANNES HEVRNIVS *ſcripſit, vobis offero, tum vt veſtra auctoritate contra maligni liuoris dentem ſint vallata, omnibúſque magis accepta, tum vt grati animi ſint indicium. Vos enimilli eſtis,* MAGNIFICI DOMINI, *qui illuſtri auctoritatis veſtræ ſplendore & famam & tutelam huic operi addere poteſtis: nam in vobis ornandis fortuna cum natura certauit, inſupérque eruditionis cultura acceſſit, quæ velut bractea gemmæ ſuppoſita pretio ſplendorem adiicit. Ingens eſt, fateor, veſtrorum erga me meritorum magnitudo: ſed & magna animi mei erga vos gratitudo: quam cùm pro veſtra beneficentia exprimere nequeam, pro mea tamen tenuitate adnitor. Nam vt nulli fuit vitio Deos colere pro ſua fortuna, aut lacte, aut vino; ita ſpero nec vobis ingratum erit, ſi pro viribus donaria offeramus. Nec tamen quod offerimus vobis indignum munus, vtpote quod & Artis medicæ primordia luculenter enarrat, & ſtudet ſanitati partis corporis noſtri curationis medicæ egentiſſimæ, Ventriculi: cuius ad valetudinem totius corporis adeò efficax integritas, vt rariſſimè à morbo ſuperentur, ſed ſalubri corpore plerumque ſenectute diſſoluantur, qui eum ſanum habent. Nam is alimenti ſubſidio inſtaurat perennem conſumptionem corporis noſtri, quod fluminum more rapitur, adeò vt nunquam iidem ſimus manè qui fuimus pridiè. Hæc illa eſt pars quæ ſi diutulè afficiatur, tenaces morbos accipit, & poſtea, vt nigra lanarum, nullum colorem agnoſcit: ita vt tunc tenuiſſimam totius corporis valetudinem efficiat, reliquiſque viſceribus morbos inſeminet. Inde tunc alij vulnerati damna pulmonis egerunt, alij aqua natantes cadaueri ſuo ſupereſſe videntur. Cùm igitur huius partis noxa toti corpori officiat, optimúſque etiam cibus ſine eius integritate corpori prodeſſe nequeat, non mediocrem operam illum Rei-*

publica præſtare exiſtimandum, qui paucis etiam paginis totius hoc corporis penuarium inſtaurare, & naſcentia in hoc mala extinguere doces, priuſquam in nobilium partium damna propagentur. Hoc igitur vobis dignum opus, MAGNIFICI CVRATORES, *accipite, vobis quod debetur, benignè excipite* AMPLISSIMI CONSVLES & SYNDICE: *nam quibus niſi vobis illum Librum offeram, qui illud continet De Sagis Reſponſum, quod Illuſtriſſimo veſtro ciui, Socero tuo, Prudentiſſime* SYNDICE D. D. NICOLÆ SELSTI, *datum, rarè dico ingeny miraculo, verendóque Iuſtitiæ ſacrario,* IOANNI BANCHEMIO, *Supremæ Curiæ Hollandiæ, Zelandiæ, & VVeſtfriſiæ Ampliſſimo* PRÆSIDI, *Academiæque Leidenſis Magnifico* CVRATORI, *cuius viri prudentiæ celebritas eodem quo Orbis terrarum termino clauditur? Accipite igitur, Viri Nobiles, Viri Prudentes, hoc munus, ex veſtra quidem dignitate ſi ſpectetur, perexiguum; ſin ex animo meo, magnum. Nam maior eſt fateor, veſtra dignitas & erga nos beneficentia, quàm cui vel minima ex parte huius munuſculi literary tenuitas reſpondere poſſit: ſed maius eſt etiam veſtrum erga literas & literatos ſtudium, quàm vt hoc vobis ingratum eſſe poſſit, quod Reipublica literaria, cui præſidetis, conſecratur Valete* MAGNIFICI DOMINI, *& ad ſanitatem vobis ac oblectamentum hoc ſcriptum inſeruiat. Ex Academia veſtra, Anno* cIↃ. IↃ. c. VI.

PRÆLOQVIVM.

SVMMVS Deus ita noſtrum corpus fecit, vt id hîc mortale foret. Neceſſitas nobis hæc indita, quòd contrariis multiſque à rebus id corpus conſociatum coaluit. Propterea perenni affectione cùm tenetur, indéque plurima quæ corpori inſunt, diſſoluantur tenueſque euaneſcant in auras, periculum fuiſſet, ni reſarciatur, breui id exhauſtum iri ac contabeſcere. Cùm verò cuncta ſeruentur à ſuis ſimilibus, homoque conſtet ex ſanguine materno ac parentum ſemine, ſanguine illi opus fuit, quo nutricatus vitam perennet. Summus Deus propterea hepate hominem donauit: quod nihil aliud præ ſe ferre videtur, quàm ſanguinis quandam conglobationem venulis intextam. Huic data vis ſanguifica: ſed ingeſtum rudiorem cibum, ſine mitigatione prauia, ilicò in ſanguinem vertere non potuit: hinc eſt quòd præparatoria inſtrumenta in prima corporis regione poſuerit S. Deus: inter quæ non vltimo loco ſeſe primùm offert ventriculus. qui ſi non rectè officium ſuum fecerit, hanc ſanè iniuriam ſentiet hepar totumque corpus: nam in eo cùm fiat prima ciborum coctio, eius vitium non eluetur à ſecunda coctione quæ fit in hepate: nec etiam vitium ſecundæ coctionis caſtigabit tertia concoctio, quæ aſcribitur toti corpori. Adeoque fracta prima coctio, quæ peragitur in ventriculo, cauſa erit, cur totum corpus ſuo fraudetur genio, ac Ilias malorum id facilè incurrat. Quare noſtro more iam De Ventriculi morbis agamus accuratè ac breuiter. nam ſcribit Raſes, In ventriculi & iecinoris affectibus profligandis, medico erudito & naturâ ſagaci opus eſſe.

CAPVT I.

De difficili ciborum deglutitione.

Cauſa & ſigna. SI hoc euenit à valida intemperie œſophagi, ægrè deglutiet quidem, ſed ſine vllo obſtaculo: roganum ſitiat, caleat; vel frigeat, humeſcat: inde elucet intemperiei idea. maximè frigidus & humidus catarrhus ſolebat fibras œſophagi laxare, ac tractionem ſoluere. Si cum obſtaculo quodam, tumor in vitio erit. Si, dum deglutit dolor adſit, ſuſpicio vlceris vel excoriationis ſuſcipietur. Interdum reſoluuntur muſculi hyoidei, tunc, larynx quia surſum duci nequit, anxiè deglutiunt. His verò muſculis conuulſis, ſurſum erigitur larynx, tunc regurgitat in os cibus liquidus, at ſolidus ſuo pondere delabitur tremulo anxioque quodam motu. Nuper

Hiſtoria.

in nobili matrona hoc vidi, quæ vix liquida deglutiebat, ſæpeque per nares reddebat: ſolida verò cùm deglutiret, conuulſiuo quodam modo id agebat: manus, brachia, pedes ab aſtantibus tenebantur directè. Notandum eſt, ex lege naturæ quæ fit deglutitio, bifariam agi; habet namque principium ſuum actionis, & finem. Principium ruit ope attractricis facultatis œſophagi, qui in interna tunica ſortitus eſt fibras rectas, & in externa fibras obliquas, ac vi muſculorum illi vicinorum: finem habet ab expultrice œſophagi ac à ſtomachi proiectandi facultate. Si ſuſpicio ſit paralyſis muſculorum hyoïdeorum, illinatur mentum ea parte quam antereona vocamus hoc linimento, Accipe olei macis drachmas duas; olei caryophyllorum ſemiſcriptulum: olei hyperici drachmas tres: adipis hircini ſemunciam: ac primùm fiat fotus ex decoctis cephalicarum herbarum calidarum. Si à conuulſione quæ à pituita, eodem ferè modo curatur. Si ſit intemperies frigida & humida concepta in œſophago, accipe mellis roſati, ſirupi de mentha, cuiuſque ſemunciam: myrrhæ, maſticis, cuiuſque ſemidrachmam: croci ſemiſcriptulum: olei fœniculi grana octo: conſeruæ roſarum ſemûnciam, addi poteſt bolus. Si calor adſit, da quaſſatum oui album, cum conſerua roſarum, & iunge ſpecies diatragacanthi frigidi. & ſpina dorſi vngatur vnguento roſato loto in aceto. Si caruncula adſit in gula conſpicua, quæ interdum ſubnaſcitur ab vlcere, accipies æquas partes vnguenti Ægypriaci & mellis roſati: & (ſi ſit à lue Venerea) iunge paruum præcipitati, & cum cereâ hoc illitâ tange carunculam, & expuat æger: ita facilè conſumitur hæc caruncula. plurimos reuocauit deploratos hoc remedium S. Deo auxiliante. Sin tumor ille fuerit ab angina, qui cùm iam ſuppurauit ab exputatum venire nequit, & ſi inde homo periclitetur, accipies Ægyptiacum vnguentum cum melle roſato, quæ infundes decocto emollienti, vt ex foliis maluæ, althææ, violariæ, liquiritiæ, ficuum, ſcabioſæ, morſus diaboli: anagallidis: vt fiat gargatiſmus. Si quid à cibo gulæ inhæret, lingat oleum commune, vel oxymel, vel caſſiam: glans irritet aluum, & molle cataplaſma aſperæ arteriæ & collo imponatur. ſerum lactis bibat, ſi poteſt. Si ita quid œſophago inhæret, vt abſceſſum faciat, Accipiat ore decoctum ficuum & radicum althææ, cum glycyrrhiza. Clyſtere nutriatur ex decocto pulli, vino & vitellis ouorum.

Obſeruabile.

Remedia.

Obſeruabile remedium.

CAPVT

CAPVT II.

De ardore Stomachi.

FIT ea paſſio à bile ventriculo concepta. Ructus nidorulenti fatigant, vt cùm quis frixa oua comedit, morſumque ſentit, aromatum ab vſu læditur, & rerum pinguium, lardi, & butyri rancidi eſu in fine menſæ, rerum in ſartagine frixarum etiã ab vſu. *Remedia.* Excludatur noxius humor: Accipe Caſſiæ recenter extractæ vnciam: ſpecierum hieræ pictæ ſemidrachmam; fiat bolus. Edat res humidas ac moderatè frigidas, & in fine paſtus ſumat carnem cydoniorum cum ſemine coriandri, ligno aloës, & pauca creta. vel panem aceto tinctum. Accipe conſeruæ roſarum antiquæ vnciam: oculorum cancrorum in puluerem redactorum ſemunciam: terræ lemniæ drachmam: cum ſirupo cydoniorum fiat electarium. vel ſumat cretam cum ſirupo conſtruationis nucum myriſticatum. Bibat aquam calidam, vel lac.

CAPVT III.

De oris ventriculi inflammatione.

Excoriatio. SI eius excoriatio adſit. vtatur ptiſana. Lingat muccaginé ſeminis pſyllij ex aqua maluæ, vel ex decocto roſarum maluæ arboreſcentis: ita etiam ex ſeminibus cydoniorum malorũ emulgetur muccago, & ex ſemine papaueris: adde parum ſirupi violati & aquæ roſarũ. vel concute crudum oui album cum ſaccharo: id lingat. Detergeatur diacodio Aëtij. Raro hæc pars inflamma- *Inflammatio.* tur. eius tamen dolor vehemens in ſympathiam trahit cerebrum & cor, vnde deliria, conuulſiones. & validæ febres: ardor adeſt ingens, ac cupiditas potus inſatiabilis. Soluta ab aluo, ſecetur vena cubiti, &, ob vires titubantes, non ingens copia ſanguinis educatur. Et ineunte morbo lingat ſirupum de ribes, cydoniorum, portulacæ, nymphææ: adiectâ paucâ aquâ roſatâ. Et iube apponi regioni enſiformis cartilaginis & dorſo tale cataplaſma: Accipe farinæ hordei ſemilibram: roſarum rubrarum manipulum: ſantalorum rubrorum drachmas duas, cum hydrelæo facto ex oleo roſato & chamæmelino fiat cataplaſma: quod linteis duobus implicitum admoueatur. Tandem purgatiuncula detur ex electario lenitiuo cum manna vel ſirupo roſato laxatiuo ex diluto rhabarbari. Interim vtatur tali condito: Accipe conſeruæ violarum ſemunciam: ſacchari perlati ſemunciam: remiſce cum ſirupo violato. Pro ſiti vtatur miua de ribes, & lactuca condita.

CAPVT IV.

De imbecillitate ventriculi, vnde coctio labefactatur, fitque cruditas.

VENTRICVLVS imbecillus redditur ſæpe ab intẽperie calida, frigida, humida, vel ſicca: dum enim extra ſuæ temperiei lineam ab his trahitur, fatiſcit mitigandi cibos in eo facultas: quæ rectè ſuum officiũ facit, dum cibum imbuit ventriculi propria qualitate. cùm hoc non facit, naſcitur cruditas, vel tarda coctio, vel alienatio à corrupto alimento, quæ nomine proprio caret. Verùm rarò ſolitaria eius intemperies diu conſiſtit. Dum enim calida flagrat intemperies, ilicò in ſqualorem obſeſſa ab ea corpora trahuntur: dumque frigus vrget, nihil madoris exhauritur, vnde ille tunc laſciuire ſolebat: ſiccitas verò ſi ceperit florentem ætatem, calorem; ſin ſeneſcentem, ſqualorem imprimere ſolet; non ſine excrementorum circumflua vi. Cùm autem de his qualitatibus loquimur, rectè accipiendæ illæ ſunt; nam loquimur de iis quæ actiua vi præditæ ſunt, ac corpori illatæ à rebus agendis, admouendis vel aſſumendis. Nã & qualitates hæ priuatiuæ dictæ affligere poſſunt: vt ſi fatiſcat calor natiuus, aut humidum primigenium ventriculi. *Gal. 6. de Symptom. cauſis 1.* Vis coquendi læditur in ventriculo, vel cùm is laborat in propria facultatis eſſentia, vel cùm impeditur ab externo errore. Propria eius eſſentia laborat, cùm intemperie eius corpus fatigatur, vel cùm tumore, vlcere aut alio inſtrumentario morbo impeditur. Ab externo verò errore, vt cùm excrementa plurima colligit ventriculus, vel cibos ingeſſit copiâ aut durâ qualitate noxios, vel tempore & vtendi modo qui in vitio ſunt: vel quia ſomnus acciſus fuit, vel intempeſtiuè initus. *Frigus & humiditas ventriculi.* Quamuis quæuis ventriculi intemperies coctionem eius violet, plerumque tamen frigus & humor eum fatigare ſolent: nam & ſubſtantia ventriculi eſt membranoſa, frigida, & pituita in eo procreari ſolet. quare de hac potiſſimùm agam. *Cauſa frigiditatis ventriculi.* Cauſæ ſunt res frigidæ quæ aſſumuntur, vt ſi quis liberali manu frigidam bibit dum æſtu incanduit eius corpus: ita qui per febres ardentes eam infundunt immoderatiùs, hydropici euadunt, refrigerato à ventriculo & hepate. id etiam facit liberalior inuitatio à fructibus horæis, acetariis: & à remediorum vſu. Admouenda etiam id agunt. vt ſi quis hyberno tempore corpus non tegat ſatis à frigore. Agenda etiam, vt ſi quis in otio & vmbrator pe[illegible]. Quin refuſus frigidus ſuccus ad ventriculum, eum tradit in algorem: & cibi pituiteſcentes facilè, vt lactuca, portulaca, piſcium viſcidorum vſus, extremitates animalium, fæcunda hæc ſunt in pituitæ prouentum. & hæc dum intemperiem inferunt ventriculo, tunc ægrotat. vel ita natus eſt ventriculus vt in frigus nutet, & ita gignit pituitam, maximè ſi vicinæ partes, vt meſenterium, omentum, hepar frigiditate occupentur. quin calidius hepar abſorbet humidum primigenium ventriculi ac omenti, vnde illa graciliſcunt. Corpus etiam exhauſtum euacuatione ventriculum frigidum habet. Si in madorem hæc vna conſpirauerint, fiet ventriculus præter naturam frigidus & humidus. *Flatus* Ex eiſdẽ his cauſis flatus ſurgunt, qui internecina calamitate ac dolore immenſo affligunt. vidi enecatos vi flatuum. Obſeruabile tamen nonnunquam flatus ſurgere à vi caloris, cùm feruidæ res pituitoſam materiam agitant: ſic alcyonia ſunt in magno Brumæ frigore; at Sole emicante, venti naſcuntur. dum etiam in picrocholis τὸ ἄνω bilis per pylorum in ventriculum repit, imóque eius fundo illinitur, flatus eructat. *Signa.* Signis ſe prodit hæc intemperies, nam vrinam pallidam aquoſamque fundunt, &, quod vſu obſeruaui, conqueruntur ſe valdè à paſtu grauari: ructus acidos interdum ædunt cùm frigidis vel temperatis cibis vtuntur; nam cùm aromatibus vel calidis indulgent, flatibus diſtenduntur: at flatibus diſcuſſis iuuantur à calidis. Pituitoſis excrementis circumfluunt: quæ ſi craſſa viſcidaque fuerint, pondus quoddam ibi percipiet: aderit cibi faſtidium, ac virium iactura. Ab humiditate autem fit vt non ſentiant ſitim, ſed tonus ventriculi quaſi ſoluitur, os madore rigatur fatuo. Euenit vt ſicca ventriculi intemperies maximam proferat madoris copiam: dum poculis hi liberaliùs indulgent: nam naturâ ſiccior ventriculus facilè inſitim abripitur, at pauco potu ea placatur; à copioſiore grauantur, & fluctuat, ſed morboſa ſiccitas rarò euenit, niſi genuina humiditas abſumatur. hic à ſiccantiũ vſu abſtine: nam ventriculi gracilitas & inopia humidi primigenij, illa non ferent. Præterea illud

obſeruabile, ſæpe ex capite in ventriculum influere pituitam: interdum etiam bilem per folliculum fellis. Bilis illa ſi fundum occupat ventriculi, coctionem lædit, ructus præbet nidorulentos, quaſi quis fixa oua comediſſet: ſin ſupernam ventriculi partẽ occupauit, cardiogmum, iactationẽ, lipothymiam, & conuulſionem inferre poteſt. Excernitur vomitu amaro, vel ſeceſſu; habitus corporis gracilis ac ardens, iecur feruens. Interdũ os ventriculi calida à materia fatigatur, cùm fundus ex pituita laboret. Ab omni intẽperie malè coquit vẽtriculus. Inſpice temperiem totius corporis, & præcedentem vitæ rationem, & iuuantia & lædentia. Flatuũ copia ſeipſam prodit: nam oberrant, tendunt, & inflatio ſidit his erumpentibus: ſi qui elidi ſolebant ructu aut à ſede intercepti fuerint, ſi crudis fructibus indulſerimus. Si praui ſucci ventriculum occupârunt, alienis deſideriis tenentur, vnde Martialis;

Abile.

Flatuum ſigna.

Neſcio quod ſtomachi vitium ſecretius eſſe
Suſpicor: vt quid enim, Batice σαπροφαγεῖς?

Frigidæ intemperiei ſigna.

In frigida ventriculi intemperie coctio non reſpondet appetitui; nam, dicit Raſes, adeſt in vẽtriculo cibi mora: etenim vel diminuitur coctio, aufertur, vel corrũpitur: nã hæc ſymptomata ex lege frigoris vel altiùs ſurgunt, vel ſe dimittunt. Si enim tenuis vis fuerit frigidioris intemperiei, aderunt ructus fatui nulliusque ſaporis, aut ſaporem ciborum ſpirantes. Si humida iungit ſe intemperies, copioſo madore rigabitur os. Sed dices, Tamen aſſerit Galenus nihil è ventriculo egredi citra nauſeam, vt ex pulmonibus nihil citra tuſſim. Reſpondemus, id intelligendum eſſe, dum confertim effunditur materia, non autem dum ſenſim quid emanat. Sin adſit calida & ſi[cca] intemperies, macies, inquit Raſes, & inflammatio corporis aderit, depr[a]uatur coctio, ſitis premit, fœtidi ac nidorulenti æduntur ructus. Quilibet cibus ſpirat peculiarem ideam cùm corrumpitur, vt quidam cœni virulentiam, vel piſcium crudorũ. Nullus enim cibus ſi immodicè fuerit calefactus, ſine putredine permanere poteſt. Ægri ſentiunt æſtuantem in ventriculo flammam, ita vt interdum admota manu percipiatur æſtus. febricula aliquando tenuis his adeſt, ac hectica inquit Galenus. Si fundus ventriculi maximè laborauerit, coctio grauiùs affligetur quàm appetitus. Cùm tunicis ventriculi concepta eſt materia, adeſt nauſea citra vomitum. Vitia peculiarium partium & cacochymia indicant num à toto corpore, vel à qua parte immiſſa ſit materia in ventriculum, cùm non ſynatriſmo coaceruata fuit: nam ſigna primarij affectus ſunt, ſi nullæ querelæ adſint aliarum partium. Sicca vel humida intemperies ventriculi actionem abolere non poteſt niſi multo tempore: nã oportet vt hydrops illam humiditatẽ præcedat, vel vt maraſmus antecedat illã ſiccitatem. Perſpecta natura iam huius mali, videamus quid indicet agendum eſſe. Peculiaribus remediis ſibi dicatis quælibet intemperies caſtigetur: vt ſi frigida, calefiat. Euacuanda verò materia eâ ideâ ſe offert quâ eſt genita, vel quâ gigni poteſt. Si enim iam genita fuerit totoque corpore ſparſa, vel ſi capite conſederit, ea primùm reuellenda & euacuanda, mox ea quæ ventriculo concepta, dein intemperies corrigenda; ac ſtudendum ne noua ſuccreſcat. Et quia vẽtriculus pars eſt cuius officio vita carere nequit, eius tonum ac robur ſemper tueri debemus, aromatica ſtipticaque vi. Prædictio vt rectè inſtituatur noſcere debemus vnde hæc cruditas profecta, ægriùs enim curatur quæ à vẽtriculi fracta vi nata fuit, quàm ea quæ à cibis peccantibus in qualitate, copia, vtẽdi tempore & modo oborta fuit. Humida intemperies faciliùs aboletur quàm ſicca: & frigida ſecuriùs caſtigatur quàm calida, ob aliarum partium viciniam, de quibus metus eſt ne iniuriam earum calidum nariuum ſentiat. Si fouetur ventriculi intemperies à vicinis partibus, ægriùs poterit redintegrari, vt à iecore, qui ſemper incumbit ventriculo humano, vel à iecore, omento, pancreate. Si adſit materia, difficiliùs expugnari intemperies poterit: maximè ſi non conueniat illa materia cum intemperie, vt ſi in flagrante ab æſtu ventriculo immiſſa fuerit materia pituitoſa craſſa, viſcida, & lenta: nam hanc eximere non potes ſine vſu remediorum calidorum, quæ intemperiem calidam ventriculo conceptam exaſperabunt. quare ægrè tales curantur, maximè ſi fomitem huic materiæ ſuggerat caput, vel alia aliqua pars. & ſi reſtagnat aluus in his naturâ, nec vomat ex facili: nam cunctando putreſcent tunc hi ſucci, vnde roſio. Si in ventriculum frigidum frigida pituita labatur è capite facilè id caſtigatur, ſi manè quid acori conditi cum aqua vitæ ſumpſerit.

Dubium. 2. Aph. 43.

Calida & ſicca intemperies.

Gal. vlt. de ſympt. cauſ. cap. 1. in fine.

Indicationes curatiuæ.

Prognoſis. Gal. 6. de ſympt. cauſis cap. 1. in fine.

Gal. 6. De ſa[n]. tu. 10.

Iam ad curationem venio. Si corpus circumfluit ſanguine, is venâ ſectâ emittatur, ne, ſi calida viget intemperies, inflammationem adferat & febres: nã inſignis calor ventriculi, & quaſi quædam febris hîc adeſt. vel ſi frigus tenet ventriculum, eadẽ à circumfluo ſanguine ne eueniant, dum calidis remediis id oppugnamus. Et quia ventriculus pars eſt cuius officio vita carere nequit, non confertim ſanguinem extrahemus, ſed potiùs intercalaribus vicibus. In frigida intẽperie cauteria cruribus & humeris illata proſunt, ne aſſiduè cùm gignatur materia, in ventriculum repat. Pharmaca non ſint vectoria, ne vires fractæ ventriculi magis labefactentur: adde quòd materia morbifica in propinquo eſt. In primis notandum qualis materia illa ſit quæ ventriculum vexat, num ſit pituita vel bilis: & num ſit craſſa vel tenuis, an lenta aut viſcida: & quo loco concepta, num in cauitate obambulet, vel num lateribus ventriculi adhæreſcat, vel potiùs tunicas peruaſerit illiſque ſe inſinuauerit. Si craſſa excrementa fuerint impacta tunicis ventriculi, fueritque ventriculus frigidus, vel ſi ventricolus fuerit repletus à pituita, dabis ſpecies hieræ picræ ſimplicis ad pondus trium drachmarum; & cum melle roſato ſolutiuo fiant boli. Si admodum lenta ſit materia, repete vſum præſcripti boli, verùm intercalari illo ſpacio para materiam ad excluſionem, oxymelite cum melle roſato, vel oxyſaccharo. Si materia fuerit pituitoſa tenuis, præſcribemus mel roſatum ſolutiuum & ſirupum roſatum ſolutiuum: nam materiæ tenui non debetur aloë, & hiera materiam attenuat, vacuat, & calorem afflat ventriculo: propterea materiæ craſſæ eſt dicata & frigido ventriculo. Si calet ventriculus qui habet pituitam tenuem, propinabis caſſiam, vel ſirupum roſatum laxatiuum. Si craſſa admodum pituita fluctuat in ventriculo calido, accipies caſſiæ vnciam: cui remiſce ſpecierum hieræ picræ ſimplicis drachmam vel ſemidrachmam. Hiera educit ea quæ tunicis immerſa ſunt. Quodſi biliosa fuerint excrementa, notandum erit, num illa fuerint tenuia vel craſſa, & num hæc concepta ſint in ventriculo calido. Si fuerit materia biliosa tenuis, ſique homo is vomat ex facili; eam vt euomat, dabimus, inquit Raſes, tepidam aquam, & præcipiemus vt gulam irritet pennâ oleo madente: id, dicit Raſes, agemus, dum ventriculi adeſt ſubuerſio & eroſio, nauſeaque ſi ſequatur. Sin δυσέμετος fuerit æger, propinabis mulſam in qua abſinthium maduit: deinde da caſſiam cum tamarindis. Accipe tamarindorum vnciam: infunde aquæ endiuiæ (ſi ventriculus feruet) vnciis quatuor: macera tota nocte; colaturæ adde ſirupi roſati ſolutiui vncias duas vel tres: vel, ſi ventriculus friget, mannæ vnciam. Accipe pilularum maſticinarum, aloës, ſingulorum ſemidrachmam: cum ſirupo acetoſæ fiant pilulæ ſeptem. Nam aloë tenuem bilem educit, vt hiera craſſam. Si fuerit materia biliosa craſſa, accipe caſſiæ vnciã: ſpecierũ hieræ drachmã vnã aut alterã. Si materia immiſſa fuerit tunicis vẽtriculi, remiſcebimus ſpecies hieræ maiori copia: ad ſemũciæ vſq; põdus. Sed ſi

Chirurgia.

Gal. 2. ad Glauconem.

Medicamenta.

7. Meth. 12. & 6. De ſanit. tuenda 10.

Biliosa.

ventriculus

ventriculus feruet, dabimus tunc ab vſu hieræ quid quod refrigerat, vt iuſculum hordei. Datur autem hiera vel vt præparetur materia craſſa & lenta: & tunc exhibetur ad drachmæ pondus. vel ea præſcribitur ad excluſionem materiæ morbificæ: & tunc ad ſemunciæ pondus offertur. Primò itaq; leui medicina excludatur ea materia quæ natat in ventriculi cauitate: dein præparetur ea quæ viſcoſitate ſua adhæret ventriculo: & dein leni pharmaco excludatur. Præparabitur hæc viſcida materia ventriculi tunicis hærens, ſi ventriculus calidus fuerit, oxymelite, vel oxyſaccharo. ſin frigidus fuerit ventriculus, accipe mel ſcilliticum cum roſato: vel accipe ſpecierũ diacalaminthæ, diatrionpipereón, cuiuſque ſemidrachmam: foliorum calaminthæ ſiccatorum ſcrtipulũ: olei cinnamomi ſemiſcriptulũ: macis ſcriptulum: ſacchari in aqua cinnamomi ſoluti vncias quatuor: fiat confectio in tabulis. Sumat manè drachmas tres. Robur eadẽ ratione redditur ventriculo, cùm redintegratur nimirum eius tẽperies.

Roborantia.
Calida intemperies.

Si calida ſimplex intemperies in vioo fuerit, ea caſtigetur vſu cicoraceorum, acetoſæ, lactucæ, portulacæ, endiuiæ: radicibus coctis vtatur cichorei cum aceto & paſſulis, malis aranciis & citreis, accipe ſuccini albi ſemidrachmam: aquæ endiuiæ vncias quattuor: miſce: bibat. vtatur lactuca, & carne cucurbitæ etiam condita. Infunde conſeruam violarum & roſarum aquæ endiuiæ, & cola: bibat. priſana. Inunge hypochondrium ſiniſtrum, vbi ſpuriæ coſtæ, oleo roſato vel violato, & nymphææ, cum pauco aceto: & interdum ſucci lactucæ quid miſce. Sed vbi validè refrigerantia imponis, iunge quid calidioris, vt maſticen. nec tam diu inhæreant valde frigida, vt diaphragma comprimant: ita enim premeretur reſpiratio.

Frigida intemperies.

Si in algioſum intemperiem abrepens ſit ventriculus, dabis aromatici roſati ſemidrachmam ex vino: & aromata proſunt omnia. Picatio probatur. liqueſcat pix cum pauco oleo: & extende in panno lineo: admoue bis die calidum regioni ventriculi, accipe ſpecierum ſtomachalium ſemunciam: picis naualis, reſinæ, cuiuſque vnciam. Cùm æger ſentit teporem, auferatur. Accipe olei macis ſemunciam, olei ſpicæ grana tria: olei amygdalini drachmas duas: olei caryophyllorum ſcriptulum vnum: ceræ parum: fiat vnguentum. Miſceantur ſemper ſtringentia calidis remediis. Indant hi cibis piper.

Humida intemp.

In humida ventriculi intemperie vtatur veſperi pomo in quo maſtix cocta ſit: cereuiſiæ imponat abſinthium, agrimoniam, & betonicam. vtatur conſerua roſarum cum corallis, cornu ceruino, terra lemnia, inedia.

Sicca intemper.

Sicca intemperies caſtigetur vſu violarum, boraginis, florum maluæ, lactucæ, pomorum, butyri, lactis, cereuiſiæ dulcis, iuſculorum, carnis. vngatur reſumptiuo vnguento, vel oleo amygdalino cum adipe anatis. balneum confert ex aqua temperata: nam per hanc intemperiem totum corpus in ſqualorem abripitur: à balneo totum vngatur oleo amygdalino dulci. Cautio adſit ne nimiùm humectemus, vt virtus ſtomachi non ſoluatur. Sed notandum num cum ſiccitate iungatur calor aut frigus. Accipe olei amygdalini recenter extracti, olei maſticis, adipis gallinæ recentis, cuiuſque ſemunciam: pulueris maſticis drachmam vnam: ceræ parum, miſce vt fiat linimentum molle. hoc temperie excellit: ac vtile eſt vbi cum ſiccitate calor non admodùm æſtuat, vel vbi frigus cum ſiccitate iungitur.

Sicca & frigida intemperies.

Si ſiccitas conſociata frigori fatigat, inſtituatur balneum ex aqua dulci, cui incoxere folia maluarum, althææ, chamæmeli: & vngatur oleo amygdalino cum chamæmelino, iunge quid vini dulcis.

Sicca calida intemperies.

Si in ſqualorem & calorem demigrarit ventriculi temperies, cauendum ne nimium refrigeremus, ne actio coctionis intercipiatur: nam ventriculus ac cæteræ partes exſuccæ erunt in hoc ſqualore: quare cùm [illegible] nullum carnis habeant, algioſa ea vi facilè calidum natiuum expugnari poterit. Quare quod vnica vice non licet, frequenti remediorum repetitione efficiemus: nam ventriculus etiam natiuâ ſuâ friget. Quotidie, inquit Raſes, vtantur balneo tepido aquæ dulcis; cui incoque hordeum, folia violarum, lactucæ, maluæ. Hippocrates tertio libro De morbis acutis valdè in his balneum commendat; aperit conniuentes carnium meatus, ac tunc rigatur facilè totum corpus. Vnge ventriculum oleo violaceo, ſitque id ex oleo immaturo confectum, ſi vehemens ſit æſtus. huic miſcebimus, ob ſqualorem, oleum amygdalinum, & adipem recentem gallinæ.

Humida & frigida intemp.

Quodſi humida & frigida vexet intemperies ventriculum, foris & intùs calefaciemus. Sumat aromaticum roſatum, diacalaminthan, xinziber conditum, conſeruam betonicæ, ſaluiæ, theriacam, mithridatium: decoctum guaiaci cum betonica, mentâ & cæteris ſtomachicis: in fine coctionis adde tertiam, quartam, vel quintam partem vini. ita tranſiges etiam cum ſaſſaphras ligno. Accipe maſticis, thuris, ſingulorum ſemunciam: cum ſirupo de menta fiat maſſa: da drachmam vnam ſolutam vino, & propinetur in aurora. ita calefacies, ſiccabis & robur addes ventriculo: Si catarrhus fatigat, ſub noctem his diu vtatur etiam. Conditæ radices acori. Accipe olei cinnamomi, olei aniſi, cuiuſque ſcriptulum ſemis: conſeruæ florum roſmarini drachmas tres: ſacchari in aqua cinnamomi ſoluti vncias tres: fiant rotulæ: ſumat ſemunciam manè, & veſperi. Accipe ſaſſaphras ſemunciam: aquæ libras quatuordecim: macera per integrum diem: coque ad dimidias: quotidie inde tantum ſume vt in eo quarta pars pulli coqui poſſit, & fortiter exprime; & pro ientaculo ſumat: reliquo decocto vtatur cum vino in potu.

Raſes cap. ad Almanſ. hos deſcribit.

Rhaſes author eſt vt vtamur paſtillis ex roſis ſeſquidrachmæ pondere, ex hoc decocto incidente, accipe: Cymini, ameos, cuiuſque drachmas duas: coq; ex aqua, dum ea rubeſcat. Quodſi inueterauit hoc malũ, ſuadet Raſes vt accipiamus electarij cymini & diaolibani, cuiuſque ſeſquidrachmam cũ vncia vini veteris ac meri vt propinetur. Raſes libro nono ad Almanſorem Capite ſexageſimo tertio deſcribit hoc electarium de cymino; & iſtud de olibano Capite de Profluuio ventris. Cùm ſtrictior eſt aluus, inquit Raſes, illud de cumino datur; ſed ſi moderata aluus fuerit, vtrũque propinatur. Commendat Raſes diacidonium vel Miuam ſuam, quã ibi deſcribit, datam ante cibum.

fol. 119.

Fiat conſerua ex pipere cocto in vino (ſit craſſo modo comminutum piper) & ſaccharo. Sirupus ex aloe optimè conuenit: hunc deſcripſi Capite de Palpitatione cordis.

Topica.

Foris ad chondrium ſiniſtrum varia admouentur. Sacculus ex molliſſima pluma anſeris. Scutum ſtomachicum ex bombace bene carpto, in vino generoſo immerſo exiccatoque, cui cinnamomum, mace, caryophilli, abſinthium, menta infarciuntur. accipe ceratum ſtomachicum Galeni; adiice maſticen, cinnamomum, cyperum, & parum croci. Accipe cruſtam panis vſtulatam ac calentem: hanc infunde vino maluatico vt fiat puls, cui inſperge puluerem caryophyllorum, mentam, & cinnamomum, & inter duo lintea ventriculi regioni admoue: addi poteſt maſtix, abſinthium, & talia. Accipe ſummitatũ abſinthij & mentæ nobilis, cuiuſque drachmas duas: olei de menta & de maſtice cuiuſque duas vncias: vini optimi ſemunciam: bulliant in balneo maris ad vini conſumptionem: dein adde ſchœnanthi, ligni aloës, origani, calami aromatici, piperis albi, cuiuſq; ſcriptulum: caryophyllorum, macis, ſingulorum ſemidrachmam: maſticis ſemunciã: ceræ & terebinthinæ, quantũ ſufficit vt fiat ceratum. Accipe olei macis ſemunciã: olei caryophyllorũ, olei cinnamomi, & mentæ nobilis, ſingulorũ ſemiſcriptulũ: aquæ vitæ drachmam: miſce, fiat illitus. addi poteſt aliquid maſticis. In vino coquatur menta nobilis, ſtœchas, & ſaluia. fiat fotus calidè cum ſpongia: & herbæ ipſæ ita coctæ

admoueantur, & dein ſiccatus locus præſcriptis iam oleis illinatur. Sin humida & calida intemperies ventriculum occupauerit, commendat Raſes ſirupum ex malis cidoniis acidis, quem deſcribit capite ſexageſimo tertio, libri noni ad Almanſorem, circa finem. Fiat iolapium ex ſirupo violato vel roſato, ex aqua endiuiæ vel boragiois. Fit ſirupus ex ſucco mori & fructus Idæi rubi expreſſo, aſpectu pellucidus & floridiſſimus rubore, tum odore omnium gratiſſimus, ac ſapore ſuauiſſimus inter dulcem & acidum; cunctis ferè ſtomachicis & cardiacis anteponendus. Cautio adſit in vſu omnium horum remediorum, vt ſemper aliquid adiicias quod hepar firmat, etiam eo illæſo & intacto à morbo: nam hoc iuuat ventriculi coctionem: eſt enim princeps pars actioois naturalis. Si materia à parte aliqua peculiari io ventriculum effunditur, vel ſi id fiat à toto corpore, is fons primùm purgetur, deio ventriculus: poſtea ſiſtemus influentes ſuccos, vt ſirupo papaueris: vltimò iam dictis rationibus ſtomachus firmetur. Interdum flatus vexant, quum vel ſucci pituitoſi ibi contenti, vel cibi, ab imbelli calore in vaporem ſoluuntur nebuloſum ac turbidum. His prodeſt aqoa vitæ. Scribit Sauonarola Io. Franciſcum Gonzagam primum Marchioné Mantuæ, cùm innumeris ferè ad ſtomachi dolores quos à flatibus patiebatur, remediis vſus fuiſſet, nullũ aquæ vitæ par aut ſimile inueniſſe. attamen modus in eius vſu adhibendus. Ego maximo etiã ſucceſſu vtor quatuor vel quinque baccis lauri, cum ipſarũ externa tunica in craſſum puluerẽ comminutis, ex cereuiſiæ vel vini cochlearibus duobus. Prodeſt etiã tabulatum hoc: accipe olei carui & aniſi, cuiuſque ſemiſcriptulum: ſacchari albiſſimi vncias tres vel quatuor; cum aqua cinnamomi fiat tabulatum: ſumat manè & veſperi ſemunciam Vtor & hoc, accipe ſpecierum hieræ (quæ conſtat ex octoginta drachmis tantùm aloës) ſemunciam: ſirupi roſati laxatiui vncias tres: ſumat quarto vel quinto die cochlearium. Ad victus rationem venio. Cautio adſit, oe vnquam cibo cibus accedat, oi primò coctus fuerit. Et reliquiæ famis comitentur à menſa. Abſtineant à cibis aſtringentibus: nam hi exprimunt humiditatem, & eam io vicinas partes abigunt, & propterea ſiccandi vim habere dicuntur. Notandum num ſola adſit ſicca intemperies, vel num ſit conſociata calori vel frigori. Si ſicca tantùm, coouenit lac, cum pauco ſacchato. Si validum frigus ſe iunxerit, lacti miſcebimus mel. Quod ſi calor iungatur ſiccitati, priſana veniat loco lactis. quio vtetur commodè lactucâ, cucurbitâ, maluâ: & carne hœdi, piſcibus petroſis, agnina & vitulina carne: & cæteris hecticæ febri dicatis. Cùm humida intẽperies in vino eſt, parcè potet, & indulgeat aſſis carnibus, caryophyllis infectis paſſim. Si calor iunxerit ſe madori, irrorentur cibi agreſtâ, aceto, ſucco limonum vel granatorum malorũ: nam cibus acidus & auſterus hîc vtilis; condiantur acetoſæ ſucco, & ribes. Frigus ſi coniunxerit ſe humiditati, omnia aromatibus aſpergantur: & maximè pipere. Cautio adſit ne heſterno crudori nouus cibus accedat: abſint flatulenta. Sorbeat oua cum maſtice vel cinnamomo. Potus in intẽperie ſicca ſit vinum oligophorum, tenuiter adſtringens ratione officij ventriculi: ſitque mediæ ætatis. Si frigus ſe cõſociauerit, vtetur calidiore vIno. Sio calor iunxerit ſe ſiccitati, ſit omnino aquoſum vinum, etiã magis quàm io ſimplici intemperie ſicca. Obſeruandũ in omni ſiccitate, modò abſit febris, vtendum eſſe vino, etiamſi adſit calor; oam opus eſt madore genuino. Febris ſi adſit, vtemur tenui cereuiſia, vel aqua hordei, & iure frigido pulli. In humida intemperie propinetur vinum quod redolet vim granatorum malorum vel chalybem: ſed parcè bibat ob madorem. Si madori conſocietur frigus, bibat vinũ generoſum & tenuans, inquit Raſes, ne fluctuet cibus: & parcè bibat generoſũ vinum. aromata & ſaluia cereuiſiæ indantur. hydromel opportunè etiam dabitur. Sed intempeſtiuus vini vitetur vſus, nam diluit ciborum vnioocm. Sint cuncta actu calida vel frigida: id enim ſolario eſt ſtomacho: non tepeant. Cautio adſit ne offeratur vinum abſinthites vbi immiſta eſt materia praua ventriculi villis: alioqui vtile hoc vinum erit vbi frigida & humida intemperies ventriculum excruciat. Aote cibum exerceat ſe æger: dormiat poſtquam leui deambulatione cibus fundum ventriculi attigit, illito primùm ventre oleo macis cum caryophyllino. Sed in ſicca & calida intemperie omnem motum fugiat, vt obeſitatem pariat, inquit Raſes. Empirica. Accipe tormentillam vel radices filicis, & mentã: coque ex aceto roſato, fiat fotus. Eodem modo coque radices biſtortæ cum pauco alumine: & fone. Interna pellicula ſtomachi gallinacei. Coralli ſemidrachma pota: & corallũ collo appenſum. myrobalani conditæ. theriaca vinum cum menta. Accipe ſucci malorum acidorum punicorum contuſorum vncias octodecim: ſucci mentæ vocias ſex, & tantundem mellis Attici, io vaſe fictili coquito, aſſiduè agitando: & vbi denſata fuerint, ab igoe ablata reponito. tempore vſus da cochlearium ante cibum, Aliud, quod etiam dyſenteriam curat & vomentes cibum: accipe radicis mali coroneæ ſemilibrã: vini myrtei vncias tredecim: coquito ad tertias, deinde exprime liquorem, & mellis Attici onuem vncias adde, rurſusque coque aſſiduè mouendo, repone, & da ante cibum cochlearium. Accipe olei maſticini vnciam: olei macis ſemunciam: ſpecierum aromatici roſati ſcriptulos duos: ceræ drachmas duas: miſce: & vngat regionem ventriculi. Radix acori condita, & etiam eryngij radix condita. radix anthoræ condita, & zinziber conditum. Obſeruabile eſt, pleraque remedia hæc empirica eſſe dicata frigido ac humido ventriculo. In aliis temperiebus ab his cauendum, ne genuinus ventriculi mador ab his abſorbeatur, néve ab his hepar exardeſcat. Accipe miuæ cidoniorum ſemunciam: vini vnciam cũ ſemiſſe, theriacæ ſemidrachmam, vtatur bis in ſeptimana,

Humida & calida intemperies. fol. 121.

Sirupi ex rubi Idæi fructu laus.

Cautio.

Flatus.

Victus ratio.

Cibus in ſicca intemperie.

Cibus in humida intemp.

Potus in ſicca intemperie.

Potus in humida intemperie.

Cautio.

Empirica.

Obſeruandũ.

CAPVT V.

De Vlcere ventriculi.

EVANIT interdum ab acri ſucco vel à veneno vt erodatur ventriculi interna tunica. Secui olim principis cuiuſdam corpus, qui perpetua diarrhœa interierat. Narrabat is mihi ſe in ſympoſio à maleuolis quibuſdã potionatum fuiſſe. Deprehendi eroſum eius ventriculi fundum, ac venenum adamantinum vtrique tunicæ ſe inſinuarat. Vomitus ſi fatigat, pus elidetur; & ructus fœtidi os feriunt. Sitis premit ob calidos ac ſiccos vapores à pure elatos. Cumque ventriculus ſit mẽbraneus, puogeos quidam dolor aderit maximè dum à cibo incurritur, potiſſimè ſi acrior cibos vel mitigatu difficilis ſumatur. Præceſſere interdum cauſæ quæ inurere poſſunt vlcus. Superior pars ventriculi magis quàm eios fundus dolorificus eſt cùm ibi vlcus conſedit, nã neruis ditior eſt. Si à purulenta ſanie inuaſit vlcus, præceſſit phlegmone. num verò putrida pituita, bilis, aut alius ſuccus hoc fecerit, ex nota aliqua illi ſucco familiari, eum agnoſcemus. Scribit Raſes, phlegmonẽ oris ventriculi in id temporis ſpacium protrahi poſſe, vt in expuratum erumpat. Vt breuiter ad Indicationes curatrices veniamus, quia adeſt vlcus, naſcitur indicatio ſiccandi & abſtergendi. Nam geminis ſordibus vlcera fœdantur dum caro à ſanguine gignitur: ſcilicet tenuibus, & craſſis. quæ tenuia, ſiccari debent: quæ craſſa, debent abſtergeri. De euentu vt quid dicamus huius mali: id ſanè vix eſt redintegrabile.

Signa.

Indicationes.

Prognoſis.

etenim

Digitized by Google

etenim illud vlcus mundari ægrè poteſt: & deterſorio remedio vti non poſſumus ſine ſummo periculo: nam quæ detergent, ſunt acriora. nec etiam ocium ad glutinationem datur ventriculo. Quare hîc in anguſto ſpes eſt, ob ventriculi ſenſum exquiſitum, eiúſque ob ſolemne officium, quo vita carere nequit, & ob eſſentiæ ſuæ fabricam quæ eſt ſpermatica. Putridum vlcus periculoſum eſt: & id quod vetus, quódque in ſuperiore hæret parte. In ſene eſt inſanabile. Iam ad curationem veniamus.

Phlebotomia.

Prouiſionis cauſa licet venam pertundere in recenti vlcere & vbi corpus ſanguine circumfluit. Si vlcus conſedit in ſuperiore parte ventriculi, non cædito venam, etiam ætate in florente, & etiamſi ſanguinis copia adſit. Nam vbi infirmum eſt os ventriculi, à venæ ſectione eſt temperandum: etenim in metu ſyncopes hi verſantur.

1. ad Glauc. 14.

Pharmacia.

Pharmaca acriora non præſcribantur, ne acerbius reddatur vlcus. Nec vnquam vomitum prouocans in vſum ducatur: quatitur enim eo niſu vomendi validè ventriculus, cùm alioqui quiete opus ſit in vlcere.

Peculiaria remedia.

9. ad Almanſ. 64.

Peculiaria remedia ſunt ea quæ vlcus purum à ſordibus faciunt, ſarcotica, & glutinantia. Scribit Raſes. Trochiſcos ex ſpica propinatos, præclarè ad ſalutem facere. hos Raſes deſcribit, vnàcum emplaſtro efficaci. ſed tamen Arculanus exiſtimat œdema ventriculi à Raze ibi curari. In hoc malo, quæ pus abſtergent minimè ſint mordacia.

Obſeruandum.

Obſeruandum hîc, num ſanies ſit calidior, tunc enim eam abſtergebimus ſero caprillo cum emulſione ſeminum quatuor frigidorum. & ſaccharo. vel coquemus hordeum, roſas, & ſemina melonum ex aqua, addemus ſirupum roſatum ſolutiuum: ita abſterſa ſanies ad infernas partes detrudetur. Da ſeri libram cum vna aut altera vncia ſirupi roſati ſolutiui. Quod ſi non ita feruens fuerit materia ſaniei, ſed ſi craſſior fuerit, vtemur decocto agrimoniæ ac cicerum rubrorum, addemus aliquid erui. interdum iunge quid mellis, vel mellis quid ſolutiui. quod poteſt etiam dari cum ſero lactis. Mundato iam vlcere, ad ſarcotica erit veniendum & ad glutinantia. Sarcotica vim habere debent ſiccandi & detergendi, non aſtringendi. agglutinantia ſint ſicciora, & adſtringant. Ex ſero lactis, vbi feruor adeſt ventriculi, detur gummi Arabicum, maſtix, & ſanguis draconis Et coquantur folia caudæ equinæ ex ſero lactis: ita etiam folia ſalicis. Si verò alget ventriculus, loco ſeri vtemur decocto cicerum. Obſeruabile, vt cùm abſtergendum eſt, vtamur his in magna copia, vt ad ſemilibram: vbi verò ſarcoſi ſtudemus, parca manu hæc præſcribantur. & cùm glutinandum erit, parciùs miſcebimus tunc ea quæ abſtergendi vi pollent. Propterea commodè dantur glutinantia pilulari formâ, ſinéque multo liquore.

4. Meth. 7.

Galenus ad glutinationem internam maximè vtitur myrtillis, ſumachio, & malicorio. Contunde radices conſolidæ maioris, & miſce eum aqua roſarum veteri, adde ſirupum de roſis ſiccis, cydoniorum & myrtillorum: fiat electarium.

Vlcus corroſiuum.

Si vlcus corroſiuum fuerit, præclarè ad eius curationem faciet ſuccus plantaginis, cum aqua roſata & hordei decocto: ſi algioſus ſit ventriculus, iunge maſticen. Si doloris vis vrget, ſique ſanguis effluat, vtemur philonio Romano. Suadet Aëtius, vt, dum vtimur glutinantibus, quò diutiùs perſeuerent agglutinantia in ventriculo, foris vtamur fotu ex roſis, cypero, myrrha.

Diæta.

Victitet priſana eo tempore cùm eſt abſtergendum: poterit mulſam & cereuiſiam ſaccharatam. Cùm verò glutinandum eſt vlcus, vtemur cibis viſcidis & aliquantulum aſtringentibus, vt oryza, farina auenæ, cum ſucco granatorum. Incoque cibis ſymphyti radices: vtatur miuacidoniorum. Bibat cereuiſiam quæ habet vim ſymphyti. ſit vinum auſteriuſculum.

CAPVT VI.

De Inflammatione ventriculi, eiúſque de dolore.

PER Inflammationem intelligo etiam eam quæ exquiſitè talis non eſt: hoc eſt, agemus de intemperie calida admodum, cum tumore qui naſcitur à materia ſanguinea. Dum enim fluit ſanguis in aliquam partem, implet primùm partis illius venas ac arterias maiores, dein minores, hinc minimas; tandem diſſeminatur per ſpiracula partis. Quare dum feruens hic ſanguis partes in calorem abripit, eas intemperie calida occupari affirmamus. At hæc materia quæ peruaſit iam partes, eas tendit. Quare ſi concepta parte materia eam non tendit, erit intemperies cum materia, ſed non dicetur inflammatio. Cùm tumor ad tantum venit incrementum, quo actionem partis lædat, is tumor morbus erit in mala conformatione: ſin minor fuerit, ſymptoma erit. Quare inflammatio eſt tumor præter naturam, cum intemperie calida, & cum materia ſanguinea.

Cauſæ.

Cauſa eſt ſanguis qui eò ruit attractus vel eò transfuſus. attrahitur à calore vel dolore. dolor fit cùm ſoluitur continuum à valida actione qualitatis, vel à materia mordente, vel tendente aut lacerante. Calor fit à cauſis calorificis. Transfunditur ſanguis ad ventriculum à toto corpore vel à parte aliqua corporis: cùm orgaſmo iactatur vehementiùs liquefactus ſanguis: vel impulſus vi partis expellentis excluditur in partem contentam. A toto corpore ita impellitur ſanguis, & etiam à parte, cùm horum vitio circumfluit copia vberiore, vel ſi prauus gignatur ſanguis. à copioſiore fit genuina inflammatio. à prauo ſanguine fit inflammatio non exquiſita, ſed pro varia idea degenerantis ſanguinis nutat ad eryſipelas, œdema, vel ſchirrhum. Ventriculus talem ſanguinem ab aliis excipit partibus, quòd ſit factus imbecillis ob aliquam cauſam. vt cùm ita à natura factus fuit: vel à mala diæta aut morbis ſi affligatur.

Differentiæ.

Affligitur totus ventriculus, vel eius pars: & interna vel externa ſuperficies laborat: infera vel ſuperna regio: verſus dorſum, vel verſus abdomen. Et vt fuerit ſanguis qui influit varius, talis erit etiam tumor.

Signa.

Dignoſcitur ex dolore pulſatili loco hærente eodem: quin tumor interdum conſpicuus eſt circa hypochondrium ſiniſtrum, ſi totus inflammatus fuerit ventriculus, & adeſt febris: dolor validè vrget, & ſitis adeſt vehemens. Si interna pars phlegmone obſidetur, tumor non conſpicuus erit: à cibo dolebit. In ſuperna parte ſi conſtiterit affectus, dolor acerbiſſimus affliget adeò vt lipothymiam accerſat. Si fit à bilioſo ſanguine, aderit febris grauiſſima. Externa in ſuperficie ſi ſtabulatur affectus hic, increſcet dolor dum cibum excludit ventriculus: tunc enim ſe arctant fibræ tranſuerſæ quæ conſiſtunt in externa ventriculi tunica.

Indicationes curatiuæ.

Poſtquam natura morbi nobis aperta iam ſit, videamus, quid ea indicet hîc agendum eſſe, quo ille fugari poſſit. Cùm inflammatio ſit affectus mixtus ex intemperie & mala compoſitione quæ naſcitur à materia tendente, orietur indicatio alterandi, & ratione materiæ euacuandi: nam materia habet cauſæ rationem ſine qua non: nam niſi illa materia tendens auferatur, non poterit vſus alterantium commodè iniri. Et non ſolùm eſt euacuandum & alterandum, ſed collineandum eſt etiã ad materiam influentem, & ad eam quæ iam iam eſt influxura. Nam ratione influentis materiæ eſt reprimendum & deriuandum: & ratione fluxuræ eſt reuellendum à parte attrahente vel ſuſcipiente, hoc eſt à ventriculo inflammato & dolente. Cùm attrahitur, vt ſi à calore id fiat, erit refrigerandum: ſi id fiat à dolore, is mitigari debebit, Si fiat illa affluxio ab orgaſmo

ac tranſlatione materiæ ad ventriculum debilem, erit vacuanda illa materia, & pars roboranda erit. Videamus iam quid polliceri poſſimus in curatione. *Prognoſis.* Summâ ſane vi ferit corpus hic affectus. vnica ſpes vitium, cibus. ſed hunc non ferunt vires. Si itaque totus ventriculus occupetur phlegmone, conclamatum erit: ſi ſupremum os, periculum in procinctu erit à syncope: nam pulſus his languet, & extrema frigent. Si grauis adſit dolor citra febrem, minus periculi aderit. Si ita doleat à lumbricis qui ventriculum inuaſere, res non erit in tuto. Refert Suetonius de Claudio Imperatore, eum tam atroci dolore ſtomachi interdum correptum fuiſſe, vt dixerit, ſe etiam de conſciſcenda morte cogitaſſe. Iam ad curationem eamus. *Curatio. Phlebotomia.* Vena eſt hîc cædenda, nam affectui ingenti, valido auxilio ſuccurrendum. Quare ſanguineus cùm ſit affectus, vena aperiatur. Nam fatetur Galenus nullum ſe inueniſſe remedium præſentius in omnibus doloribus, venæ ſectione vſque ad lipothymiam. vbi ſcilicet ille dolor naſcitur vi inflammatoria: non autem quòd acerrima materia mordeat ventriculum, quod per paroxyſmos febrium interdum euenit. Etenim tunc ab euacuato ſanguine non remouebitur dolor, nam eo auxilio non excluditur cauſa quæ efficit dolorem: quin vires languescent à ſecta vena. Vena ſecanda dum adhuc influit ſanguis, cúmque nondum firmum veſtigium impoſuit. Quare ilicò, etiam antequam eliqueſcat à molli medicina aluus, pertundatur vena: nam omnis mora hîc eſt calamitoſa. clyſmo tamen locus eſt. ita tranſigendum in omni viſcerum inflammatione. Secanda eſt, authore Raſe, axillaris dextra. *11 Meth. 13. Pharmaca.* Mitescente à phlebotomia inflammatione dabimus pharmaca: ſed ſint mitia illa. Iam, inquit Raſes, æſtu vehementi remiſſo, detur illis caſſia. Nos coquimus caſſiam cum ſucco endiuiæ: nam coctione non amittit illa vim leniendi. Nam hæc cautio adeſſe debet, vt in purgando hîc vnà roboremus & refrigeremus. Caſſiæ addatur pulpa tamarindorum. à validis abſtine. Si pituitescit, fiat ſirupus ex mercurialis diluto, vel ex diluto carthami. Sirupum de Santalis deſcribemus Capite de hepatis intemperie calida. Rarò tamen hîc purgamus. *Topica. & quæ intus ſumuntur doloris cauſa.* In ventriculi inflammatione cauendum ab opiatis: nam à valido eorum vſu ſtomachus poſtea per totam ſuam vitam effœtus ac languidus euadit: nam os ventriculi exactè ſentit, & citò læditur. & opiata denſant nimium refrigerando: quod cauendum in inflammatis partibus, ne ſcirrhus excipiat inflammationem. Præclarè ad ſalutem faciunt illa remedia quæ cauſam doloris exigunt, vt ea quæ tenſionem laxant, vt Accipe olei amygdalini dulcis, medullæ ceruinæ, adipis caponis & humani, cuiuſque ſemunciam: croci ſcriptulum: fiat linimentum. Fiat fotus ex decocto maluarum, althææ. Intus, fiat decoctum ex ſemine & foliis maluæ, ficuum, cum ſirupo violato. *Cautio.* Sed adſit cautio ne veniamus ad horum laxantium vſum, niſi ſumma doloris vis iuſſerit: & non niſi à facta reuulſione per phlebotomiam, cucurbitas, vel ſaltem per enema. Nec diu puris laxantibus vtemur, ſed ea quæ ex roſis vel cydoniis componuntur foris & intus præſcribendis conſociabimus. Si induruit tumor ſcirrhodes, vtemur eo emplaſtro quod deſcribit Raſes *fol. 124. & 125.* nono ad Almanſorem, capite ſexageſimo quarto, vbi etiam nardinum deſcripſit. *Repercutientia.* Quæ ab influxu materiam arcent ſunt duplicia, alia propriè & verè repercutiunt eam materiam: hæc ſunt illa quæ vim habent refrigerandi & craſſefaciendi materiã eam quæ influit. Alia ſunt quæ impropriè dicuntur repercutientia, quæ craſſam quidem obtinent ſubſtantiam, ſed non ſunt frigida, quin potiùs in calorem abeunt, vel ſaltem ſunt moderata. Præſcribuntur autem repercutientia omnia ratione materiæ influentis, & etiam fluxæ illius, quæ proxima eſt loco inflammato. Si ſanguis calidus repercutiendus, in vſum vocabimus ea quæ propriè reuerberant. Talis eſt miua cidoniorum malorum, & eorũ ſirupus, miua ex ribes, ſuccus granatorum, ſirupus myrtinus & roſatus ex roſis ſiccis, vel ex roſis recenter factus, ſirupus de agreſta, ſirupus de aurantiis malis immaturis, miua ex rubo idæo, ex moris immaturis, ſirupus ex fructu rubi. Foris admoue circa hypochondrium ſiniſtrum epithema ex aqua roſata & ſucco citoniorum, adiice ſantala, roſas, & caphuram. vel placenta roſata immadeat aquæ roſatæ & aceto, admoueatur ſpuriis coſtis ſiniſtris. Si ſanguis qui influit non ita ferueat, verùm ſi pituiteſcat, aliis illis quæ impropriè repercutiunt vtemur: quare ſirupo de menta indemus maſticem: vel ex miua cidoniorum eam propinabimus. Foris verò hoc imponemus: accipe panis mediocriter toſti decentem copiam, & maceretur aceto roſato, ſucco abſinthij & mentæ: adde caryophyllorum & maſticis, cuiuſque ſemidrachmam: fiat cataplaſma pro ſtomacho. ſedat dolorem, etiam vomitum & ſingultum. Interdum propriè repercutientia remiſcemus impropriè repercutientibus, vt res ſuadet. Ad hæc non eundum ante clyſterum vſum, nec ante phlebotomiam peractam: nam his neglectis, reprimentia ſuum officium non faciunt. *Oedema ventriculi. fol. 126.* Oedematis ventriculi curationem deſcribit Raſes in fine ſexageſimi quarti capitis ad Almanſorem lib. nono: vbi deſcribit Raſes emplaſtrum laudatiſſimum, & paſtillos ex ſpica. Vt redeam ad inflammationem, cùm iam deſæuiit principium eius, erit vtendum digerentibus remediis, ſenſim ad validiora eundo. Iuſculis pinguibus incoque flores chamæmeli, & folia ſeminaque althææ, & ficus. cereuiſiæ panis loco interantur ficus: coque pro iuſculo: ita etiam dulces paſſulas. Foris admoue emplaſtrum de muccilaginibus. Accipe olei amygdalini & maſticini cuiuſque vnciam: pinguedinis gallinæ ſemunciam: croci ſcriptulũ: ammoniaci in aceto ſoluti drachmam: gummi elemnij ſemidrachmam: fiat linimentum. Tandem fiat decoctio ex radicibus Chinæ, & ex ligno roſeo: adde betonicam & iuncum odoratum. theriaca & mithridatium. Fiat fotus ex decocto mentæ, abſinthij, maſticis, iunci odorati, ſemine fœniculi, dauci, floribus meliloti, granis iuniperi. Propina baccas lauri cum cortice. adde ariſtolochiam. Tandem fiat picatio. nam maximè foris admotis remediis eſt pugnandum. *Suppurantia.* Si in pus commigrare tumor incipiat, comedat pultem ceruiſiariam ex ficubus & paſſulis dulcibus, adde crocum. vel fiat puls ex lacte cum farina, butyro & pauco croco. *Victus.* Victu vtantur tenui. præter priſanam, inquit Raſes, nihil offeras: & potet aquam hordei vel tenuem ceruiſiam cum ſucco granatorum. *Dolor ventris à flatu.* Si verò phlegmone non adſit, ſed ſi dolor vehemens vrgeat ex copia flatuum, vnde ventriculus tendatur & ſingultiat, Accipe olei aniſi ſcriptulum: ſacchari albiſſimi ſoluti in aqua cinnamomi vncias quatuor: fiat tabulatum. poteſt addi drachma diacymini vel diacalaminthi. Pipere aſpergantur cibi & macere, caro coquatur cum thymo. Potet parum vini meri & clari. Accipe cumini in aceto infuſi ac torrefacti: caryophyllorum: cuiuſque ſemunciam: ariſtolochiæ longæ drachmas duas: macis, cinnamomi, ſingulorum drachmam: ſpecierum diarrhodonis abbatis drachmas duas. claude linteo tenui: quo patina cineribus modicè impleta tegatur, & ſtomacho totum accommodetur. Accipe tres vel quatuor baccas lauri cum corticibus, contunde, ac propina calidè cum vino. Da cochlearium ex hoc, Accipe ſpecierum hieræ ſimplicis drachmas tres, diacymini drachmam: ſirupi roſati ſolutiui vncias quinque. Propina cochleariũ aquæ iuniperi vel aniſi, vel aquæ cinnamomi. In hoc malo appetitus conſtat, & à cibo magis dolent: nam hic dolor ſæpe fit ab acidis & pituitoſis ſuccis, vnde turgent flatus: tunc enim non aliter tenditur ventriculus, quàm colo inteſtino per

ſuos

Digitized by Google

ſuos dolores euenit. Sonitus adeſt, nec veſtigium preſſio retinet: conſequitur intemperiem frigidam. Nam dum emicat calidum natiuum, per halitum tranſpirat illa humiditas: cùm verò imbecillum fuerit calidum natiuum, & humor ſemicoctus, craſſus & glutinoſus, fit craſſior halitus quàm vt tranſire poſſit, & propterea in flatum abit. Tunc itaque calidum natiuum erit roborandum, & calidis ſiccisque remediis leptomeriâ præditis craſſus humor mitigari debet. Galenus commendat vſum ſeminum calidorum: & oleum rutæ: & admouet cucurbitam magnam ſine ſcarificatione, idque bis aut ter.

CAPVT VII.

De læſo appetitu, quo quis cibum faſtidit, qui Anorexia Græcis dicitur.

MAGNA ratio appetitus eſt habenda ſtomachi. Stomachus enim, inquit Aretæus, delectationis triſtitiæque princeps eſt, animi alacrioris & abiecti autor. Delectationis autem hi fructus ſunt, bona coctio, carnis moles decens, floridus corporis color. & cùm alimento caret, animi abiectionem inducit. Quare S. Deus appetitum nobis indidit, ne eius, ſine quo perennare vita animantis nequit, per negligentiam obliuiſceremur. Agimus iam de hac functione læſa facultatis animalis ſtomachi quæ appetit, originem ducens à ſenſu ſuctionis offenſæ. Vt hæc commodè percipiantur, focus appetitus nobis exploratus eſſe debet. Exhauritur corpus noſtrum perenni diſſipatione: quare reſarcire oportuit exhauſtum quod eſt. Propterea ſerie quadam ſuctionis ab habitu corporis, ventriculi tandem tanguntur venæ: & cùm ventriculo vlterius nihil ſit à quo prolectet, cibum flagitat dum eius os collabitur. Quare vt appetitus fiat ex lege naturæ, plurimi motus concurrant neceſſe eſt: nam opus eſt exhauſtione, ſuctione, & ſuctionis ſenſu, qui fames dicitur: appetitus verò eſt implendi cupiditas. Quare vt varium eſt quod exhauritur, ita & varius naſcetur appetitus: exhauritur enim id quod eſt vel calidum, frigidum, humidum, vel ſiccum. cùm enim ea quæ humida ſunt ſolùm exhauriuntur, exurget ſitis. Cùm itaque non ſentitur in ore ventriculi ſuctio, languet appetitus, etiamſi fiat illa ſuctio: vt cùm animalis facultas non defluit ad ſtomachum, vel interdum non appetunt, quia ſuctio non fit, vt cùm nihil exhauritur ex corpore; nam ſi fieret, id ſentiretur. Languor facultatis animalis non poteſt interdum ſtomachum rigar.: quin in graui mœrore ea facultas aliò abripitur: vel quia anguſtiâ premitur neruus ſextæ coniugationis qui perfundit ſuperiorem ventriculi partem. Vel graui affectioni implicitum os ventriculi non percipit præſentem facultatem: vt cùm graui premitur intemperie, vel ſolutione continui. Intemperies calida, etiamſi non fuerit valida, expugnat appetitum: nam fundit ſuccos vaſorum ventriculi, vnde repletio: ita æſtate languet appetitus. Frigida intemperies non facilè eximit appetitum, niſi valida illa fuerit: nam immoderatio omnis actiones ſoluit. Præterea materia vliginoſa putrida ſi feriat ventriculū vt & talis vapor, quod ſolemne per malignas febres & vermes, violare appetitum ſolet. Materia etiam viſcida vel pinguis, vel melancholica ſi copioſa fuerit, appetitum violat. Aretæus cenſet appetitum etiam auferri à tenui & duro victu, etenim tunc ex vicina fœditate ſe implet ventriculus, vnde inappetentes fiunt. &, inquit Aretæus ex nimio ſtudio in cibi inopia & ex vigiliis cęteriſque incommodis: nam ita exhauritur ſpiritus. Vt rectè indicationes curatiuas ponamus, notabimus num lædatur ventriculus primariò, vel à concordia partis alicuius, vel totius corporis. his remediandum. Si vitium hæret in ventriculo tacto intemperie calida, orietur indicatio refrigerandi: ſi ab vlcere, illud amouendi: Si ab vtero vel inteſtinis, aut aliis partibus, vt hæ redintegrentur. Non duci debet indicatio à ſymptomate, niſi id rationem cauſæ ſubierit. Graue ſanè hoc vitium: nam corpus ſuo defraudatur genio. A frigore aufertur periculoſiùs quàm à calore: nam ni validum frigus conceptum fuerit, id hoc vitium accerſere non ſolet. Vbi ſitis cauſa adeſt, nec tamē ægri ſitiūt, id periculi plenum eſt: nam indicium eſt reſolui facultatem: hoc ita euenire videmus per febres peſtiferas. Aretæus author eſt, eos tandem in melancholiam præcipitari, & in maniam abripi, ob cordis viciniratem, vbi principatus omnium eſt, cardialgiâ interueniente. Vide num à contagione aliarum partium affligatur ventriculus: nam tunc cauſæ affectarum partium indagari debent, & debellari. Si ipſe ventriculus incaluit nimis, inalgeſcat: ſi frigore occupetur, incaleſcat. Iam ad remedia venio. Si ab incurſu bilis in ventriculum appetitus languet, accipe ſpecierum hieræ picræ drachmam: caſſiæ recenter extractæ vnciam: cum ſaccharo fiat bolus. vel accipe rhabarbari optimi drachmam, ad ſeſquidrachmam: cinnamomi ſcriptulum: immacera hæc aquæ endiuiæ & tenuis vini, cuiuſque vnciis duabus: manè expreſſioni colatæ adde ſirupi roſati laxatiui & mannæ, ſingulorum vnciam: fiat hauſtus. Si in vitio ſit pituita lenta, dabimus bolum ex ſemuncia ſpecierum hieræ cum melle roſato ſolutiuo. vel accippe rhabarbari ſemidrachmam: agarici recenter trochiſcati drachmam: infunde vini albi & aquæ capillorum Veneris cuiuſque vnciis duabus: adde zingiberis & cinnamomi, cuiuſque ſcriptulum: colaturæ adde mellis roſati ſolutiui vncias duas: fiat hauſtus. Præparetur hæc materia oxymelite & melle roſato. In intemperie calida vtatur lactuca cocta cum butyro & aceto: cocta portulaca, ex aceto & pauco oleo: ſucco malorum aurantiorum, coctis pomis & prunis: decocto tamarindorum cum ſirupo malorum citreorum. Pullus coquatur cum lactuca, portulaca, & adde acetum. Bibat manè iulapium roſatum cum aqua hordei. ita diaribes & rubi idæi conditi fructus, & conſerua roſarum ex aqua hordei propinetur. vtatur manè ſirupi roſati ſimplicis vncia, cum ſpecierum diatrhodonis abbatis drachma. Accipe ſucci malorum Perſicorum libras duas: ſint non omnino matura; coque ad dimidiatum partium exhauſtum: ſubſidentibus fæcibus, id quod clarum eſt effundatur, cum ſaccharo fiat iulapium; aromatizetur ligno roſeo. Sumat duo cochlearia manè & veſperi. Rob ex granis illis rubris acidis, quæ vliginoſis hîc locis proueniunt, vbi ceſpites foco dicati; *inde Veenen*, dicitur Belgicè. Vnge ventriculi regionem vnguento roſato loto aceto, cum pauca maſtice. Si à frigore ſit malum, accipe olei aniſi drachmam: piperis ſemidrachmam: diacalaminthæ ſcriptulum: ſacchari in aqua cinnamomi ſoluti vncias quatuor, fiat confectio in tabulis: ſumat manè drachmas duas. Sæpe vtatur theriacæ vel mithridatij ſemiſcripulo. bibat vinum in quo maduit radix acori, quam vulgus appellat iam calamum aromaticum. Foris illinat ventriculi regionem oleo macis cum oleo caryophyllorum. Vtatur etiam pomis cidoniis conditis cum melle, & aſpergantur ſpeciebus roſatæ nouellæ, vel aromatici roſati. Sumat ſæpe quid aquæ cinnamomi. Ventriculo hoc admoue. Accipe emplaſtri ſtomachici vnciam: maſticis drachmas duas, in corio extende ad formam ſcuti. Cruſtam panis retorridam immacera maluatico vino: adde ſpecies roſatæ nouellæ, caryophyllos, cinnamomū, mentam, & flauedinem citreorum. Accipe emplaſtri maſticis & emplaſtri ſtomachici, cuiuſque vnciam: galangæ & coralli rubri, cuiuſque drachmam: mentæ puluerizatæ ſemidrachmam;

Cauſæ.

Indicationes curatiuæ.

Prognoſis.

Indicationes.

Medicamenta.

Intemperiem abigentia.

Digitized by Google

mam:cum oleo mentæ & macis fiat emplaſtrum. A cibo abſint omnia pinguia. Condiantur cibi acetoſâ, omphacio, aceto, ſuccis malorum acidorum. Accipe coriandri præparati vnciam: diacidonitis cum ſpeciebus, aniſi, cinnamomi, cuiuſque ſeſquidrachmam: panis biſcocti ſemunciam: ſacchari duriſſimi ad pondus omnium: fiat puluis: vtatur in fine paſtus.

CAPVT VIII.

De Appetentia Canina. & de Boulimo.

IN hoc affectu inſatiabili edendi rabie vexantur homines, & à vomitu ad cibos inexplebili deſiderio redeunt. Deus Optimus Maximus ex ſapientiæ ſuæ lege ſingulis animalibus inſeuit appetitum alimenti ad ſui conſeruationem; hunc famem appellamus. Hæc fames gemina eſt, vna naturalis, qua cunctæ partes corporis tanguntur vt etiam plantæ, nam inopiæ moleſtiam non ſentiunt. Altera fames eſt animalis, ſenſus ſcilicet particeps; nam eſt perceptio moleſtæ ſuctionis quæ fit in ſtomacho, qua monitum animal, cibum quærat. Hæc actio interdum depranatur, vt in hac canina.

Cauſa. Cauſam duplicem agnoſcit, frigus ſtomachi nudum, vt euenit his qui per niuoſos montes hieme iter faciunt, vel conſociatum cum humore acido. ſecunda cauſa eſt exhauſtus corporis immoderatior. Nam acidi humores ſuctionis falſam quandam imaginem præbent, dum rodendo moleſti ſunt.

Signa differentiarum. Si ſit ab acidis ſuccis, quæ euomunt, acorem redolebunt. Si ſit ab exhauſtu, incendio quodam æſtuabunt: inde enim cùm rarefcae cutis, per ἄδηλον διαπνοὴν nutricatus ſubducitur partibus; hi parcè aluum deponunt, ac ſcybala.

Cibus, & Remedia. Si nata ſit fames canina vi inanitionis, vt euenit in his qui cùm ægrotauere necdum eualuere, ſed qui conualeſcunt, præſcribatur cibus euchymus ac eupeptos, qui modicè ſæpéque ſumatur. Si totius corporis æſtuid fiat, is temperetur vſu rerum frigidarum ac modicè ſtringentium. Potet aquam cum pauco vino ſtiptico, vel cereuiſiam cum ſucco granatorum. Comedat caſtanea, terræ glandes, piſces durioris carnis, ac bubulam & ſuillam.

Cautio. Cautio adſit vt miteſcente vi mali, ad mitiorem diætam ægrum transferamus. ne ſuccreſcat ſoboles multorum morborum à ſynathriſmo craſſorum ſuccorum. Dum feruet hoc malum, vngatur totum corpus oleo myrtino cui balauſtia vel ſumachium incoxere. Si à verme originem habet, ille excludatur. Quod ſi fiat citra inanitionem, ex fatigante ſolo ſuctionis ſenſu, vt cùm ſtomachus frigida ab intemperie percellitur, vel à materia acida cùm irritatur, præſcribemus quæ ſenſum ſuctionis obliterant, quæque illam pituitam calfaciant & ſiccitatem quandam inferant. Abſint tamen ea attenuantia & incidentia quæ appetitum prouocant, qualia ſunt acria, vt ſinapi, porrum. Carnes coquantur mentha, petroſelino, vel ſaluia. Potet vinum vetus aquâ aliquantulum temperatum: vel cereuiſiam fœniculatam, vel cui incoxit & immaceratum eſt lignum guaiacum & ſaſſaphras. Cibi ita condiantur vt ſuctionis ſenſum obtundant, & craſſam pituitam incidendo ad excluſionem præparent. Senſum ſuctionis delent quæ ſunt pinguia & lenta: comedat oluſcula ex malua, oxylapatho, butyro adiecto copioſè: pruna dulcia cum melle & butyro cocta; iuſculis interat pinguioribus ficus. cerebra animalium conueniunt, lac cum farina tritici coctum. Vt incidatur pituita hæc, coque cibum cum ciceribus, petroſelino, fœniculo, ſaluia, origano. Si vomitus diutius vexat, abſtine à pinguibus: da ſuccum carnis, vitellos ouorum, offulas ex maluatico, vel ex Hippocratico, pepones, cucumeres.

Remedia. Vt paretur materia ad excluſionem, abſtine à rebus acidis, nam hæc famem faciunt. Fiant apozemata ex calamintha, ſaluia, fœniculo, ligno guaiaco, & ligno ſaxaphras. Purgetur ſemunciâ vel drachmis ſex diaphœnici; vel pilulis de hiera ſimplici. Purgato benè corpore detur theriaca, vel diagalanga, electarium aromaticum roſatum vel roſatum nouellum ex decocto ligni ſaxaphras. Nobile hîc remedium eſt vinum generoſum, tenue, fuluum, odoratum, non nimis vetus. hoc propinatur poſt cibos pingues: pleno id tunc hauriant ore: id enim redintegrat languentem à frigore ventriculum: ſuccos acidos mitigat.

Cautio. Caue ne pingue ac generoſum hoc vinum propinandum eſſe exiſtimes, cùm ex perenni inedia, vel ex diarrhœa, aut ex haimorrhagia aliave inanitione huc venit æger.

BOVLIMOS. Boulimon Græci prægrandem famem appellarunt, nam hæc particula voci adiecta alteri βȣ, auget eius ſignificationem. Eſt deprauata appetentia quæ à frigore oris ventriculi naſcitur, cum virium lapſu. Cauſa prægrande poteſt eſſe frigus ab aëre, vnde cor per arteriam magnam quæ ab orificio ventriculi tangitur, in contagionem abripitur; hinc lipothymia nam initio edendi libido vrget, quæ mox in imbecillitatem ac virium proſtrationem ſatiſcit, ac eſurire deſinit, imò ciborum in faſtidium abit. Decolores fiunt, torquentur ſtomacho, refrigerantur corde & extremis partibus. Hîc non ita vomunt vt in canina appetentia. Hi vino odoribúſque recreandi: offulas ex vino ſumat ſi per paroxyſmos febriles euenerit. Odoretur acetum & vinum. oua comedat, oryzam & ſuillam cum pipere. Singulis horis quid capiat. potet vinum generoſum.

CAPVT IX.

De Pica.

Nominis ratio. PICAM vocant ab aue quæ variarum rerum appetitu ducitur, vocatúrque à Græcis hæc auis κίττα: quare quidam vocis cognatione ἀπὸ τῆς κίττης malum hoc dictum putant. Eſt enim κιττὸς hedera, quæ variis herbis ſe inuoluere ſolet, ac nullius refugere implexum. Malacia, quaſi mollitiem dicas, hoc malum etiam vocatur. Eſt ſymptoma facultatis appetitricis corruptæ. trimeſtri grauidationi frequens malum. Tunc enim reſidua excrementa ventriculum inuadunt: & pro eorum idea, abſurda appetunt.

Quæ vorent. crudos interdum piſces vorant, carnem humanam, cineres, calcem, lutum, picem, cretam. Fœdis coloribus præditis puellabus à menſtruo ſuppreſſo frequens eſt malum: quin pueros & viros interdum inuadit.

Tom. 2. Epiſt. Epiſt. 12. Hiſtoria. Mulier, inquit Langius, carnem mariti, circa Andernacum, veſci deſiderabat; quem ſibi percarum occidit, & dimidia dilecti coniugis carne ſaturata, reliquum ſale macerauit. Lemburgi Sileſiæ ſacerdotem nudis pedibus balneũ egreſſum grauida ſubſecuta à tergo crure altero deprehenſo, de calce ſacerdotis mordicus dentibus fruſtum auulſit, nihil illius clamore expaueſcens, quo hominum fidem & ſubſidium implorabat.

Altera. Grauida deſiderio humeri piſtoris denudati capta, omnem alium cibum faſtidiebat. Maritus charæ miſertus vxoris, pro ſingulis morſibus cum piſtore paciſcebatur: duos inſultus fertur ſuſtinuiſſe; alterum, dolorum pertæſus, ferre noluit. Tergeminos hæc eſt enixa ac tertiũ mortuum. Noui mulierem cui venter hydrope turgebat in immenſum, hæc aquam ſcaturientem è fonte ſitiebat: egreſſa vrbem, aquam caua manu ter vel quater ſorbſit ebullientem cum arena. & intra biduum pituitam excreuit, ac apertis menſibus, nigro fluente ſanguine conualuit ab hydrope, adeò potẽtes affectus ſunt oris ventriculi. Os ventriculi enim hîc in vitio eſt: quod qualitate indicibili prædita alimẽta, attamen à lege naturæ aliena, efflagitat. Differt à canina appetentia: nam copia illa maximè peccat; hæc verò, qualitate.

Prognoſis. Quarto ferè

ab

Digitized by Google

ab ingrauidatione menſe quieſcit hoc ſymptoma: nam vomitu ferè tunc ventriculus ſe vacuauit à prauis ſuccis; & inediâ, ob nauſeam, cruditas ſubacta in venis: & grandior iam fœtus ſuſque déque in ſe trahit ſuccos qui ad ventriculum refluere ſolebant. Naſ-
Indicationes curatiuæ. citur in hoc malo medendo Indicatio amouendi prauum ex ore ventriculi ſuccum, ac id roborandi, ne amplius admittat illum. Hîc namque ſucci craſſi, crudi,
Cibus. frigidi, imbibiti ſunt tunicis ventriculi. Cibis vtantur coctu facilibus & à corruptione alienis. ſucco granatorum vel omphacio & pomis aurantiis & citriis condiantur. Pedes porcini coquantur cum paſſulis Corinthiacis & agreſta. panis vſtulatus maceretur in ſucco granatorum & vino generoſo. Pyra cocta comedat. Coque paſſulas Corinthiacas ex vino & ſucco granatorum, adiecto ſaccharo: infunde patinæ, adiectóque vſtulato pane albo, veſcatur cochleari. Potet vinum ſubaſtringens & giluum: vel claram cereuiſiam
Vomitoria. cinnamomi vi imbutam. Si non ſit grauida, ſique vomit ex facili, ſumat decoctum raphani cum oxymelite.
Pharmac. Si non facilè vomit, accipiat caſſiam cum pulpa tamarindorum ad vnciæ pondus; adde ſpecierum hieræ picræ drachmam. Species hieræ cum melle roſato vtiliter exhibentur in materia pituiteſcente. Vel purgetur rhabarbaro: Accipe rhabarbari drachmas duas: cinnamomi ſcriptulum: tamarindorum ſemunciam: infunde aquæ endiuiæ & vini albi, cuiuſque vnciis duabus: macera horis duodecim: dein ſemel ebulliant, ac fiat fortis expreſſio: cui adde ſirupi roſati ſolutiui vnciam. In ſero lactis infundantur folia ſenæ, & fumaria, cum myrobalanis: vtatur quinque diebus manè cyatho. Deinde da ſuccum mali punici dulcis, diacidonium. accipe ſeminis ammios drachmam: macis ſemidrachmam: gingiberis, ſcriptulum: olei aniſi ſemiſcriptulum: ſacchari in aqua cinnamomi ſoluti vncias quatuor: fiat confectio tabulata: ſumat manè drachmas tres. Fiat ſcutum ſtomachicum ex emplaſtro de maſtice, & ex emplaſtro ſtomachali. In ventriculo frigido vtile eſt diatrionpipercon. Sirupus ex aloë præclarè ad ſalutem facit: hunc deſcripſimus Capite De palpitatione cordis. Ab vſu aſtringentium ſuperſedebimus dum ventriculus fuerit purgatus. Si ſucci aliunde influunt, adſtringentium vſus erit neceſſarius: quò
Sitis. firmato ventriculo, ſuccus non immittatur. Si ſitis cruciat, Accipe ſeminum quatuor frigidorum ſemunciam: lactucæ conditæ, diacodij in forma ſolida cum ſaccharo confecti, ſacchari cryſtallini & violati, ſingulorum drachmas duas: tragacanti ſemidrachmam: cum albumine oui fiant pilulæ: & ore detineantur. Potet cyathum aquæ anguriæ. coque ex aqua ſemina frigida: vel da ſerum lactis cum pauco aceto, vel coque
Morſelli vel Rotulæ alentes. in eo acetoſam: citreorum ſucci, ceraſa, ribes. Accipe pulpæ caponis, perdicum, ſingulorum vncias tres: piſticorum infuſorum in aqua roſata. ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, cuiuſque ſemunciã: cinnamomi drachmam: ſacchari optimi libram vel ſeſquilibram, cum aqua boraginis fiat confectio in morſellis.

CAPVT X.

De Coctione ventriculi læſa. Cæliaca paſſio.

CVM non rectè mitigatur chylus, ita vt in ſanguinem ab hepate conuerti nõ poſſit, imbecillus
Stomachici. id facit ventriculus; quique hoc affectu laborant Stomachici rectè dici poſſint, non ſecus ac illi qui ab imbecillo iecore Hepatici appellantur. Eſt priuatio de-
ἀπεψία. centis alterationis. vt ἀπεψία, in qua diminuitur: δυσπεψία, in qua deprauatur. Ventriculus coctionis huius author eſt: qui rectè in hoc officio ſe gerit, cùm probè attrahit, & quæ traxit retinet & in qualitatem mutat amicam, & tandem aliena expellit. Quare ad coctionem conueniunt etiam hæ tres facultates: proptereáque facultas quæ in chylum mitificat cibum, titubat vel propria ratione, vel vi harum aliarum facultatum. Propria ratione labefactatur coctrix à calore vel frigore: ob calorem corrumpitur ac in alienam qualitatem commigrat, dicitúrque dyſpepſia: à frigore verò fit cruditas, quæ appellatur bradypepſia. Et quamuis omnis intemperies ventriculi actionem ſoluat, attamen actiuæ qualitates, hoc eſt calor & frigus promptè id agunt: at paſſiuis opus eſt longa die. Ita à madore non ita percellitur ventriculus, niſi adſit hydrops & intemperies frigida. Nec à ſicco coctrix aufertur, niſi adſit maraſmus, aut febris antegreſſa fuerit. Cùm itaque non ita triumphat facultas vt ab ea mitigari poſſit, tarda fiet concoctio. Hoc etiam eue- *Cibus vt in vitio ſit.* nire poteſt ob acciſum ſomnum: vel quòd ipſi cibi in vitio ſint ratione ſubſtantiæ, qualitatis, quantitatis, vel vtendi modi. Ratione ſubſtantiæ, vt ſi indomabiles fuerint & flatulenti. Copiæ ratione, nimitùm niniuæ, vel ſi varij fuerint cibi: vel minima ſi ſumpti fuerint copia, vnde interdum aſſatione fœdantur. Qualitatis ratione occultæ interdum crimen habet cibus: nam cùm chylum edat proprietate ſua ventriculus ac à calido ipſo natiuo fit vt quidam cibi habeant qualitatem quæ huic proprietati bellum indixit. inde tamen corruptio coctionis naſcitur potiùs quàm imbellis coctio. Si manifeſta qualitate cibus in vitio ſit, ea erit prima vel ſecunda: vt craſſior cibus, vel talis qui facilè corrumpitur. Ratione temporis vitium agnoſcit cibus, cùm is non opportuno ſumitur tempore: vt ſi prior cibus nondum fuerit mitigatus in ventriculo: vel ſi qui ſemel die paſtum inire ſolebat, iterum comedat. Ordinis ratione violat cibus coctionem, vt ſi quæ duriora ac ægrè mitigari poſſunt, præmiſſa fuerint, plenâque manu ingeſta, móxque ea quæ facillimè mitigantur inferat quis. Quin etiam coctio percellitur ſi effuderit ſe fœdum aliquod excrementum in vẽtriculum, inde deprauabitur coctio, niſi id frigidum fuerit. tunc enim diminuitur vel aufertur coctio. Quin interdum à cibis aſtringentibus dureſcit aluus, vnde pituita viſcida retinetur, indéque coctio labefactatur. *Signa.*
Circumflua excrementorum copia hãc noxam indicat. Inquirendum tunc erit an id fiat ob facultatem læſam, an ob externum errorem. Nam ſi quis non delinquit in ſex rebus non naturalibus, & tamen in eo violetur coctio, ſine dubio facultas in eo læſa erit. Acidi ructus à frigido ſucco frangi ventriculi potentiam denunciant, nec ſitis vrget. Fatigat ſæpe hæc imbecillitas eos qui à valida ægritudine iam reuiuiſcunt. Co- *Curatio.* quatur pullus dum exoſſetur, conteratur, ac iterum decocto reddatur: adde quid mentæ & petroſelini vel ſaluiæ, cum pauco vino vel agreſta. vel ſumat ius pulli, adde cochlearium aquæ roſatæ, & ſucci citreorum, adde parum vini cum vitello oui & ſaccharo. eſt gratiſſimum hoc edulium. oua ſorbilia, auiculæ. Si pituita in vitio ſit quæ ventriculum occupauit, paretur illa ad excluſionem melle roſato, oxymelite, ſirupo de menta. octauo die purgetur pilulis alephanginis, vel de hiera vel pilulis maſticinis. dein Accipe ſpecierum diarrhodonis abbatis & roſatæ nouellæ, cuiuſque ſemidrachmam: olei aniſi ſcriptulum: ſacchari albi vncias quatuor: diſſolue in aqua cinnamomi, & fiat confectio tabulata: ſumat manè ſemunciam. vel ſumat manè parum theriacæ vel mithridatij. Primum hauſtum ſumat vini ex abſinthio. Tegat ventriculi regionem pelle vulturis. Vngat eam partem oleo macis & caryophyllorum & mentæ. vel geſtet ceratum ſtomachicum. Defendat ſe à frigore in parte qua ſitus eſt ventriculus, ſacculo ex menta & abſinthio, caryophyllis, & aniſi ſemine. Sumatur ante paſtum cochlearium huius pulueris cũ iuſculo vel pauco vino.

Accipe

Accipe coriandri vnciam: cinnamomi, ſeminis aniſi, cuiuſque ſemunciam: panis biſcocti vncias duas: ligni aloës odorati drachmas tres: coralli rubri præparati drachmam: galangæ ſemidrachmam: maſticis ſcripulum: ſacchari albiſſimi ſemilibram: miſce, fiat puluis. Omnem intemperiem euincit puluis diarrhodonisabbatis, ſi ex iuſculo manè ſumatur. Id enim ſtudium adeſſe debet, vt ventriculus ſe in ſe contrahat, & totum cibum amplectatur, ita vt nulla parte eius vacua, nulláque hiante, vnico calore perficiatur coctio. Ita coctus chylus quaſi depreſſus, faciliùs deſcendet, nec longiorem moram, quàm par eſt, in ventriculo trahet, neque humidiorem chylum, qui nec in inteſtinis capax pepſeos eſt, vt euenit bibacibus, in ventriculum regurgitabit, nec matutinum vomitum dabit. Granum thuris albiſſimi vel maſticis horâ decubitus deglutiat: addi poteſt conſerua roſarum. A cibo ſumat cochlear huius pulueris, Accipe coriandri præparati ſeſcunciam: panis albi toſti vnciam: corallorum rubrorum præparatorum, margaritarum præparatarum, cuiuſque ſcriptulos duos: ſacchari albiſſimi ſemilibram: coctionem iuuat. Flatus ſi moleſti ſint, incidat *Flatus.* craſſiuſculè zedoariam, & cum vino ſumat ſcriptulum eius. iuſculis indat interdum ſemen carui vel ammi. Panis à furno calens immittitur vino, ita micæ ilico tepente balneo diſtillantur: ſemicochlear ſumatur. Sirupus ex ligno aloës, deſcriptus Capite De palpitatione cordis. Iniice optimæ aquæ vitæ roſas rubras, liquiritiam, lignum aloës, ſantala, cinnamomum, caryophyllos, mentam, macerem, maſticem, galangam, cardamomum, moſcum: aliqua horum: & ſumat ſemicochlearium eius aquæ, cum pauca aqua roſarum vel endiuiæ. Scribunt corallum vel ſmaragdum & iaſpin ventriculi regioni admota iuuare. Manus calida incumbat ventriculo. Fotus cum ſpongiâ ex decocto in vino rubro & aqua chalybeata, mentæ, roſmarini, abſinthij, radicum cyperi, galangæ, corticum citreorum, cinnamomi, caryophyllorum, ſeminis carui, fœniculi, coriandri, roſarum. Si ingens dolor vrget, Accipe Philo- *Dolor.* nij Romani ſemiſcriptulum: theriacæ optimæ ſemidrachmam: cum aqua meliſſæ vel cardui benedicti ſumat longè à cibo.

RESPONSVM

ad Nobiliſſ. & Ampliſſ. Præſidem IOANNEM BANCHEMIVM, *& Conſiliarios Supremæ Curiæ Hollandiæ, Zelandiæ, & VVeſtfriſiæ;*

Nullum eſſe aquæ innatationem Lamiarum indicium.

Quærunt Nobiliſsimi Ampliſsimíque Domini:

Num Lamiis, ſagis, ſortilegis, vel veneficis, à praua illarum arte, aut nefanda exercitatione hoc peculiariter inſit, vt ſi decuſſatim innctis ſtrictiſque ſimul pedibus cum manibus vi vinculorum, flumini immittantur, mergi nequeant; ſed aquæ innatantes, peculiari quadam vi, ab ea reſpuantur, nec admittantur. vel num aliqua alia naturalis huic rei cauſa ſubſit.

RESPONDEMVS. *Ea quæ in homine, vel circa corpus humanum eueniunt, vel ex vi τῆς προαιρέσεως proficiſcuntur, hoc eſt, ex actu intellectus per cognitionem, promouentis ſe in voluntatem, quaſi conſilio capto. alia eueniunt vi τῆς ὁρμῆς: hoc eſt, impetu vel inſtinctu naturæ, cùm cauſa ſubiectis, in quæ agunt, analogiâ reſpondent: alia, vi earum rerum quæ à foris ſunt. Quod ex vi conſilij capti euenit, vt ſi pactum intercesſerit cum Dæmone, id nec ſacra, nec profana, de natura rerum, litera, aliter iudicandum ſtatuunt, quàm ex effectis: vt ex veneficiis & latrociniis. Ita Horatius, Ode ſexta Epodon, Gratidiam veneficam, quam Canidiam appellat, accuſauit, quòd furtim raptum puerum quendam patricium, humi mentotenus defoſſum necârit, vt ex eius cadauere, ſua arte, maleficia ac philtra concinnaret. Nam ille malus genius vix ſine nefandi ſceleris tranſactione, pactum facere poterit: nec enim illi putamus tantum ius in humanam naturam eſſe, vt illi id à S. Deo concedatur; niſi illa, omnem priùs humanitatem ſe exuiſſe, exemplo declarârit. Huiuſmodi autem pacti iudicium aqua deberi nuſquam legimus. quin ſi talem vim Deus aqua dediſſet, id ſine dubio 18. capite Deuteron. indicaſſet. Si aqua illas indignas habet vt ſubmergat, cur terra illas patitur? cur aër benignè ſuam auram vitalem illis aſpirat? cur cibus Tantalus illas non fugit? hæc æquè naturæ noſtræ ſunt dicata, ac aqua.*

Si verò ex naturæ inſtinctu abhorreat illas aqua, vel ſaltem eas non admittat: id fiet ex cauſa aliqua naturali. Cauſæ autem naturales agunt, vel antipraxiâ quadam, vel vi quadam, quæ rationi eſt manifeſta, ac ei comperta.

Si antipraxiâ, id eſt, diſcordiâ quadam, vel odio quodam natiuo: hæc cauſa humanæ rationi eſt incomperta: non aliter atque ea, quæ ex aduerſo, ſympathiâ, contagienéque quadam natiuâ iucundè ſe amplectuntur.

Quis enim dicet cur magnes trahat ferrum? cur gallinaceus pullus vix natus equum aut taurum nihil reformidet? miluum adeò expaueſcat, vel longè conſpectum etiam, vt matris ſe condat alis? Eadem agno cum lupo inimicitia eſt. Quaſdam familias in Creta legimus intuendo infantes in tabem vertere. Adamas ſolo hircino ſanguine molleſcit. Neruo vniſono in cithara tacto, mouetur & alius vniſonus in alia cithara ſine tactu. Magnes patinâ exceptus, ac aqua vnâ impoſitus, frontem perpetuò ſuam ad polum Arcticum vertit: etiam ſi patina in gyrum millies voluatur; quieſcens, polum fronte intuebitur. Leo, animalium omnium terror, gallinaceo expaueſcit viſo. Braſſica & rutæ tanta eſt inimicitia, vt iuxtà ſeri nolint. Cucumis ſuppoſito oleo, recuruat ſe. echeneis, paruus piſciculus, remoram vocant, medio in mari, nauem vi ventorum actam ſiſtit. Et infinita alia id genus,

ſenus, quæ incredibilis admirationis ſunt plena. & tamen cauſas in natura habent, ſed humanæ rationi incõpertas.

Sin ratio ſubſit, ita vt ex lege naturæ hæc aliquando eueniat, certè nihil monſtri erit hæc natatio, intellectâ causâ, quæ admirationem excutit.

Quidam intempeſta nocte, dormientes lecto exiliunt, quæque impoſſibilia ac inacceſſa ſunt vigilantibus, perficiunt ſine offenſa, cum omnium ſpectantium trepidatione & admiratione. & tamen lucidè in natura huius rei cauſa eſt. Quin quidam, teſte maximo medico Aretæo, per morbos futura præuident & prædicunt: & quidam, ſine dæmone, in morbis, variis loquuntur linguis.

Ita conſpicua ratio de natatricibus his adſerri poterit: Quòd nimirùm quædam mulieres ventricoſæ ſint, protenſóque vtero, ac pulmones laxiſſimos habeant, vbera maximè fungoſa, inteſtina ampla, quæ interdum copiosè flatibus implentur, maximè in melancholicis, quales hæ fœminæ (quæ in ſuſpicionem magiæ, ob imaginationes melancholicas, trahuntur,) plerumque ſunt. Cúmque ita deligantur, vt pedes manibus iungantur, ſinus ac cauitates omnes ampliores redduntur, totóque corpore vtriculum ac vaſculum referunt ferè. Quare flatibus, quædam, repleta natare poſſunt, vt videmus in ouis euenire, quæ ſi aquæ dulci immittantur, ſidunt: ſed ſi eadem oua putreſcant, vel fœtum contineant, natant: nam ventus quidam in iis conceptus tunc eſt. Accedit, quòd quædam mulieres, & etiam viri, coxendicis oſſa ampla habeant, & ſcapulas prominentes, ita vt ſcapham exprimant.

Præterea hæ mulieres, vel viri, metu ſubmerſionis continent ſpiritum, ac fauces claudunt, ne aquam hauriant. Vnde, ſi pulmo his fuerit laxior & grandior, copioſum concipiunt aerem. Hoc enim viſcus, pulmo dico, librat ac fulcit corpus aquæ innatans. Et hæc ratio eſt, cur cadauera ſubmerſa poſt paucos dies emergant: nam plurimos flatus id viſcus concipit. Argumento ſunt cadauera quibus exſecti ſunt pulmones: hæc fluentis immiſſa, numquam emergunt: quod piratæ optimè norunt. Ideò quidam natandi artem diſcere nequeunt, ob pulmonum paruitatem, ac cauitatum anguſtiam, quæ ſunt in corpore.

Quare, ſi quæ ampliſſimos pulmones habuerit, ac multis meatibus peruios, ita vt ampliſſimum aerem haurire poſſit; & ſi eo modo ligetur, vt diximus, ab aqua fulciri ac librari poterit.

Imò nouimus, qui cùm ſpirationem arctè comprimeret, non ſolùm ſpirabiles partes tendebat, ſed totum etiam hypochondrium huic flatibus turgeſcebat: ita vt pro hydropico ab omnibus haberetur: flatibúſque ita tractis anhelitus compreſſione, ludebat homines. Virgis exceptus, cùm non liceret animam comprimere, euanuit ilicò moles ventris.

Si ea vi, quæ à foris eſt, id euenerit, vt ſi à dæmone ſuſtineantur, cur hoc illis imputetur, ſi ita fieri id ſinit Deus? Scimus enim diabolum ab hominibus cogi non poſſe. ſunt enim potentes à Deo creati, & quamuis lumen gratiæ & fauoris diuini amiſerint, tamen vires maximæ his reſtibiles ſunt: ſed frenat eos Deus. Quin ipſe filius Dei & homo Chriſtus, nonne per aera à Diabolo elatus fuit ad faſtigia montium? ſi hoc in Seruatorem noſtrum illi licuit, an non poterit ei concedi à Summo Deo, vt homines geſtet in aquâ, ſine vllo crimine veneficy?

Graue ergo, vbi nihil harum cauſarum conſtiterit, iudicium exercere: maximè, cùm nec lex diuina nec humana, ab aquâ iudicium peti imperet.

DE

MEDICINÆ ORIGINE,

Æſculapidum ac Hippocratis ſtirpe & ſcriptis,

ORATIO.

Recte dixit Pythagoras, duo omniũ pulcherrima diuiniſque operibus conſimilia nobis à S. Deo fuiſſe conceſſa, veritatem eloqui, & mortalibus facere benignè. Diuini quid eſt, omnibus prodeſſe velle: prudentis, hoc ipſum certa ratione & via inſtituere: fortis, in labore perſeuerare. Hoc iuuandi conatu ductũ genus humanum, quamplurima ſtupenda, quæ etiã hominẽ ipſum ſua mole ſuperant, vſibus humanis attulit: vt rectè dixiſſe Sophocles in Antigone videatur,

Nihil æquè ſtupendum ac hominem
Natura parens produxit vnquam.

Hoc eſt illud iuuandi ſtudium, quod nullam mundi partẽ, quæ cæli circumflexu tegitur, intentatam reliquit: quod homines docuit procelloſum mare, dum atra etiã ſub Arcturo hyems ſæuit, ſuperare, ac ex imo mari merces & nutricatũ humanæ cõmoditati inferre. Hoc, inquã, hoc ipſum ſtudium, Tellurem, quam incorruptam Deam veteres vocabant, aratris ſcindere docuit, ac equis verſare, quos etiam magnis primùm laboribus ſubiugauit. Sed pedetentim ad elegantiora ornamenta ſe conuertit hoc ſocietatis humanæ ſtudiũ: hinc ſapientiæ & legũ laudes, vt argutè dirimi poſſint eæ querelæ, quæ alioquin diris violarent hominũ commercia iniuriis Sed ante omnia cum homine vnà exſplenduit Medicina grauium morborum leuamen. Vt autem corporis firma conſtitutione nulla opes, nulla fortuna ampliores, ſic labente illa nihil tædioſius, calamitoſius nihil. Quare viri illi, qui vſibus humanis illam artem intulere, Medicinam dico, ſine qua etiam externarum fortunarum vſus iucundus ac dulcis haberi nequit, gratâ memoriâ celebrari ab omnibus bonis ingeniis merentur: nam, vt dicit Euripides,

Virtus etiam mortuis ſplendida lucere debet.

Dicam itaque iam ego de reuerendo illo ſene, qui certa oracula olim Medicæ ſcholæ intulit, & quidquid artis Medicæ ad nos deuenit, excoluit: de Hippocrate, inquã, Coo Aſclepiadææ gentis ſacro corypheo, dicam. Spero veniã vos mihi daturos eſſe, auditores ornatiſſimi, ſi non dignè laudes dixero ei, qui omni laude maior ab omnibus celebratur: quod quidem vt faciatis, vos pro eximio candore veſtro, & meo erga vos ſtudio & obſeruantia, vehementer oro.

Ante Empiricam conditam ſectam Græci eos, qui hac arte excellebant, Deorũ filios vocabant: qui profectò herbariã potiùs quandam experientiam habuiſſe videntur, quàm artem medẽdi. Eiuſmodi apud Græcos Chiron Centaurus, & ab eo eruditi Heroës, nouerant. Nã principibus viris tantùm Medicinam olim exercere licebat, eámque ſuis poſteris per manus tradebant, vt ſcribit Ælianus De Hiſt. Animal. lib. 2. c. 18. Ita apud Pindarum Pyth. 3. Iaſon dicit Chironem ſibi nomen Iaſonis impoſuiſſe: ideò indubiè quòd inter condiſcipulos doctrina & experientia medica excelleret. Sic multa de Ariſtæo, Polyïdo, & Melampode ſcribuntur, qui, quòd Prœtidas, Thraciæ mulieres, elleboro ab inſania vindicaſſet, Melampodium di- Medicinam apud priſcos Græcos tãtùm Principes exercuiſſe. Iaſon. Elleborus Melampodiũ dictus.

Digitized by Google

Acrō Agrigentinus Empiricæ ſectæ auctor. Hippocrates peſtis remedium ab Acrone didicit.

ctum Elleberi medicamen fuit.

Empirica autem ſectæ initium dedit Acron Agrigentinus, Empedoclis Phyſici (qui circa Hippocratis tempora floruit) authoritate commendatus, vt refert Plin. lib. 29. c. 1. Hic Acron ætate Hippocratem ſuperauit, & celebritatem inde nactus eſt (teſte Plutarcho in lib. De Iſide & Oſyr. & Aetio, ac Paulo Ægineta) quòd ſæuiente atroci in Sicilia peſte ignes paſſim accendi iuſſerit, vnde peſtis euanuit. Hinc mutuaſſe remedium Hippocratem, veriſimile eſt, cùm in magna illa Athenienſium peſte (quæ primùm à Thucidide, deinde à Lucretio Latinis verſibus eſt enarrata) odorata ligna & corollas vbique accendi iuſſit. Quod ſimiliter refert Galenus in libro de Antidotis. Poſt Acronem Empirica ſecta illuſtribus viris fulſit, quales fuere Crito, Philiſtion, Philinus, Menodotus, atque Serapion, qui ὑπόμνημα ſcripſit. Hāc ſectam Tereticen & Mnemoneuticen, id eſt, obſeruatricem memorémque Græci vocare ſolebant.

Rationalis Medicina

Empirica ſecta iam facta, cùm homines rerum experientias cauſis firmare optarent, viderént que ignotis cauſis effectuum etiam obſeruationem minimè firmam eſſe, ad earum contemplationem inclinare cœperunt: atque ita ſenſim rationalis Medicina ſubnaſci cœpit: quæ fuit ante Hippocratē penes Cnidios, Rhodios, & Coos: cui ſplendorem, incrementum & maieſtatem primus omnium afflauit Hippocrates, ac eam primus, dicit Galenus, apud Græcos in lucem protulit. qui, vt dicit Celſus, vir arte & facundia clarus fuit: quique, vt ait Macrobius, tam fallere quàm falli neſciebat.

Hippocratis laus.

In hoc verborum preſſa proprietas, ſententiarum conciſa ſubtilitas, ſermonis veneranda antiquitas, & artificij commendabilis dignitas. Hæc genuina & propria ſunt Hippocrati. Eius certè ſi enumeres verba, breuiter & abſciſsè ſcribere deprehendes: ſenſum ſi æſtimes, copiosè & valenter. Nam rei agendæ cauſa loquitur; & verbis non vltrà, quàm ad intellectum ſatis eſt, vtitur: idcòque eius ſcriptorum dignitatem ab vlla huius æui multiloquentia non ſuſtineri poſſe putem, non ſi quater totum hoc ſeculum reuiuiſcat.

proſapia.

Hunc Hippocratem origine paterna ab Æſculapio, materna ab Hercule prognatum eſſe affirmant. Id mirum, quod artis Medicæ ſtudium vna Aſclepiadum familia annos amplius mille conſeruauit, liberis inueſtigia parentum ſuccedentibus, & artis auitæ poſſeſſionem tuentibus. Ita apud illos ars adoleſcebat, & incorrupta ad poſteros tranſmittebatur.

Æſculapius à Chirone inſtitutus.

Refert Pindarus in Nem. Ode 3. de Æſculapio, eum poſt Iaſonem ad Chironem veniſſe, vbi dicit quòd Chiron.

* .i. Æſculapiū docuit applicationē remediorū multifariorū, quæ fit molli manu.

*——— Ἀσκλαπιὸν
Τὸν φαρμάκων δίδαξεν
Μαλακόχειρα νόμον

Sed dubium non eſt eum apud Ægyptios, aut eorum apud magiſtros, Iudæos dico, artem didiciſſe, & inde Græciæ intuliſſe. Eſt & nomen ipſum peregrinum, ab EZ & KELEPH factum, quorum illud capram, hoc canem ſignificat: nam caprillum lac intus, & canis lingua ad vlcera foris, medela loco erant. Et quæ de Æſculapio expoſito, ac à capra lactato, à cane cuſtodito, Græci fabulantur, omnibus nota ſunt. Tanto autem ſucceſſu Æſculapius in Græcia Medicinam fecit, vt Hippolytum, Theſei filium, in vitam reuocaſſe perſuaſione vulgi creditus ſit, diuiniſque honoribus ideò cultus. Indubiè à Chirone Centauro fuit educatus, in eadem cum præſtantiſſimis Græciæ principibus ſchola, in qua fuere Peleus, Iaſon, Achilles, &c. Quod argumento eſt eum non obſcuro loco natum fuiſſe: maximè cùm poſteros eius in Peloponneſo partis Meſſeniacæ imperaſſe conſtet ex Homero & Pauſania. Et ſeculo illo antiquo artibus elegantioribus illuſtres familiæ tantùm vacabant, quæ iam ad tuguria verè relegantur, muſis cultoribúſque ferè tabeſcentibus.

Machaon eiuſque poſteri.

Ex hoc Æſculapio nati Podalirius & Machaon, qui & ſuas duxere copias ad oppugnandam Troiam. Machaone ad Troiam ab Eurypylo Telephi filio occiſo, poſteri eius tenuere paterna & auita regna in Meſſaniaca, vſque ad reditum Heraclidarum in Peloponneſum: nam illi recuperata Peloponneſo pepulerunt inde Pelopidas, Nelidas, & Aſclepiadeos vniuerſos: ex quibus aliis aliò ex fuga dilapſis, & Tiſamenes Oreſtis filius relictis Argis ad Achiuos: Nelidæ, quorum erat à Neſtore origo, Athenas ſeſe reciperent: Machaonis nepotes ad Podalirij poſteros fugiſſe non dubitandum eſt.

Podalirius vbi medicinā fecerit. A podalirij poſteris tres Medicę ſcholæ inſtitutæ: Rhodia, Cnidia, Coa.

Capta Troia Podalirius tempeſtate delatus ad Scyron Cariæ vrbem, ibi, quòd Græcia partim bellis flagraret, partim latrociniis pateret, depoſita imperij cura ſcholam aperuit, paternam artem docuit ac fecit. Ex hac ſchola coloniæ tres ſcholarum deductæ maximo Medicinæ cultu, cùm toti Græciæ, Aſiæ, & ad Perſidem vſque medicos páreret: Rhodia, nimirum, Cnidia, & Coa. Certârunt hæ ſcholæ inter ſe æmulo ſtudio amplificandæ artis: ſicque his contendentibus de artis Aſclepiadeæ poſſeſſione, reliquas tandem obſcurauit Coa, celebrium artificum numero & ſcriptorum ſplendore: quamuis & ſua Cnidiis ſententiis dignitas atque authoritas fuerit; nam etiam diu in medica ſchola viguerunt.

Hippocratis indoles, & ſtirps paterna.

Quæ autem in Co extitit ſchola, ea genuit, aluit, & docuit Hippocratem decimum ſeptimum ab Æſculapio. Hic abſolutiſſima artis auitæ cognitione inclaruit, ac emicuit feliciſſimo artis eiuſdem ſucceſſu: nec id mirum, nam nactus naturam beatiſſimam, mox artem veluti cum nutricis lacte ſugebat. Tanta huius fuit benignitas, nihil vt ſciuerit nos quod neſcire voluerit: tanta autem ſolertia & ſapientia, vt quod ipſe ignorauerit, poſt ipſum ſciuerit nullus. Eius paterna ſtirpis hæc eſt ſeries: Æſculapius, Podalirius, Hippolochus, Soſtratus, Dardanus, Cleamitides, Criſamis, Theodorus, Soſtratus ſecundus, Criſamis ſecundus, Theodorus ſecundus, Soſtratus tertius, Nebrus, Gnoſidicus, Hippocrates, Heraclides, Hippocrates Magnus.

Nebrus tritauus Hippocratis.

Theſſalus filius Hippocratis in oratione ad Athenienſes meminit Nebri tritaui patris ſui. Amphictyones enim bellum gerentes aduerſus Gryſeos Locrorum vicinos, repetituri ab illis templi Delphici opes, hunc Nebrum oraculi monitu accerſiuerunt ad pellendam ab exercitu peſtem, quæ eius magnam partem vaſtauerat. Huius Nebri ex Gnoſidico filio nepos fuit Hippocrates primus, cui tribuuntur libri De Fracturis, & De Articulis, qui inter Hippocraticos extant: eiuſdem fuit abnepos Heraclides noſtri Hippocratis pater, qui Amyntæ Macedonum regi charus & familiaris fuit. Ab hoc conſcripti cenſentur à quibuſdam Aphoriſmorum & Prognoſticorum libri, qui inter monumenta Hippocratica ſoli ferè principatum obtinent.

Hippocrates materna ſtirps viceſimus ab Hercule.

Hoc patre natus eſt Hippocrates noſter, & Phanareta Heraclidea matre, propter quam ſe etiam viceſimum ab Hercule numerat. Claruit maximè temporibus belli Peloponneſiaci, regnante apud Perſas Dario Longimano, Hectoris fertè filio, quæ nupſerat Aſſuero, quem Græci Xerxem, Chaldæi Artaxerxem appellant: quo tempore illuſtris erat Democritus Abderita philoſophus: Protagoras Sophiſta, cuius libros decreto publico Athenienſes exuſſerunt. & Phidias Athenienſis, ſtatuariorū coryphæus, qui viuos Iouis vultus ex ebore duxit, qui omnis ætatis admirationem in ſe traxerunt, vt rectè in laudem Phidiæ ſe effundens Plinius l. 7. c. 37. dicat: Phidię Iupiter Olympius quotidie teſtimonium perhibet.

Nobiliſſima Græciæ peſtis ab Hippocrate curata.

Tunc graſſante celebri illa peſte, à Thucydide deſcripta, eius ſcientia toti profuit Græciæ, quæ ex Pannonia & Illyride in Græciam immani cum ſtrage profecta ei vaſtitatem minabatur, anno ſecundo Belli Peloponneſiaci: anno Mūdi 3537. Fuit enim ea veneni in hoc malo truculētia, vt vel ſubitò necaret, vel excuſſū in crura aut brachia malū illa vnà auelleret & ſolutis artubus cōſcinderet: alios

Semianimes errare viis dum ſtare valebant
Aſpiceres, flentes alios, terrâque iacentes, Ouid. 7. Met.
Hîc, illîc, vbi mors deprenderat exhalantes
Atque etiam in quoſdam cepere obliuia rerum
Cunctarum, neque ſe poſſent agnoſcere vt ipſi. Lucret. lib. 8.

Ita

Ita horribiliter graſſante lue, cùm à Theſſalie hoc contagium depuliſſet, ad Thermopylas profectus, à Dorienſibus & Phocenſibus

Sollers occultas rerum cognoſcere cauſas
Hippocrates ſactam ſuſtulit igne luem.

Hinc dictus Magnus ſeruator, Macedonia, Theſſalia, & Thracio. Theſſalum filium reuocatum ab Archelao Macedonum rege, qui heredibus Perdicca fraude ſublatis regnum vi rapuerat, conceſſit eum Athenienſibus petentibus anno ſecũdo belli Peloponneſiaci. Draconem alterũ filiũ miſit in Helleſpontũ. Polybo genero ſtudiorũ & ſcholæ curã cõmiſit. Poſtea Athenienſibus in Siciliã traiecturis Theſſalum rurſus adiunxit. Horum beneficiorũ memores Athenienſes Hippocratem proximum Herculi in Eleuſiniis ſacris collocarunt donatum iure ciuitatis: & poſteris eius ſtipendia & victum in Prytaneo de publico decreuerunt: quod fuit apud Athenienſes ſummum.

Hippocrati ab Athenienſibus diuinus honor exhibitus.

Hic Hippocrates, vt ſcribit Soranus, Perdiccæ regi Macedonum in honore & delitiis fuit, cùm propter artis excellentiam, tum propter originis & familiæ Heraclideæ cognationem.

Hippocrates Perdiccæ Macedonũ regi familiaris & charus.

Ob artem, quidem, quia cùm Perdiccas tabe ab omnibus laborare exiſtimaretur, publicitus cum Euryphonte, qui ipſo ætate maior erat, ad eum curandum vocatus fuit, ac certis notis deprehendit ei animum, non corpus, in querela eſſe. Etenim Perdiccas, poſt mortem parentis Alexandri, Phylam parentis pellicem amare cœperat; ad quam cùm Hippocrates rem detuliſſet, regem ſeruauit. Quin & ob cognationem familiæ Heraclideæ regi amiciſſimus fuit; nam & Macedonum reges paternam originem ad Herculem referebant, vt maternam Hippocrates.

ob artis excellẽtiam, & affinitatem.

Præceptorem in Philoſophia habuit Democritum, quem cùm Abderitani inſanum flerent (nam totus naturæ contemplationi deditus, ab omni hominum conſortio remotus ſolitarius degebat, reique familiaris curam prorſus negligebat) illum ſanũ deprehendit, & præceptorem ſuum ab elleboro (quod illi Abderitani propinare volebant) graui ſanis medicamento, quodque in ſanis mortis aut inſaniæ euentum habet, liberauit.

Hippocratis præceptor Democritus ab ipſo ab ellebori iniuria liberatus.

Illuſtris hic ſenex, felix gloria ſua ſpectator, qui viuus maiores quàm vnquam vlli mortali honores ſibi à ſuis delatos vidit: Regum ipſe nepos, qui Aſiæ & Africæ latè dominantes reges, quaſi tam inſigni & illuſtri nomine tyrannos indignos, ad illius ſe amicitiam applicantes repudiauit.

Hippocratis mors.

Denatus, inquam, hic eſt apud Lariſſæos, cùm totidem, quot ipſius præceptor Democritus Abderita, vitæ annos expleuiſſet, nimirùm centum & nouem, vt teſtatur Soranus. Admirandum quid ei defuncto contigit: namque eius ſepulchro diu poſt mortem apes inſedere mellificãtes, quo melle infantium oris vlcuſculis iuxta tumulum illito, nutrices ea perſanabant: quaſi natura clamante, hoc homine veram Medicinam Deum hominibus monſtraſſe.

Portentum poſt mortẽ Hippocratis.

Hippocratis filij, & ſucceſſores.

Inter plurimos diſcipulos quos reliquit, clariſſimi fuere duo eius filij, Theſſalus Hippocrates, & Draco Hippocrates. Theſſalus Hippocrates quæ lacera pater reliquerat, tanquam nouus quidam Æſculapius Virbij membra, collegit, inque ordinẽ dedit. Conſociati ab hoc putantur, liber Epidemicon ſecundus, quartus, quintus, & ſextus. Sed procul à ſchola & ſtudiis apud Macedonũ regem, non ſcribendo, ſed medendo conſenuit.

Polybus gener Hippocratis.

Polybus, gener Hippocratis Magni, poſt ſocerum ſcholæ & ſtudiorum curam ſuſcepit. Ab hoc ſcriptos libros De Natura Humana, & Semine, erudita vetuſtas credidit. Dubitatum etiam fuit, num libri περὶ [illegible] etiam huic attribui debeant.

Draco filius Hippocratis.

Draconem, alterum filium, libros Prorrheticõn compoſuiſſe opinio fuit: quos quidam Theſſalo adſcripſere. Retinuere autem poſteri Hippocratis auitæ artis poſſeſſionem per annos penè ducentos. Theſſalus reliquit Hippocratem tertium: hic iterum Hippocratem quartum, qui Draconem ſecundum, ex quo natus Hippocrates quintus. Dioſcorides is qui ſub Hadriano Imperatore Hippocratica ſcripta collegit & in ordinem redegit, cenſuit Hippocratem tertium fuiſſe autorem ſcripti De Lienteria. Draconem ſecundũ medicinam facientẽ apud Roxanen, Alexandri Magni coniugem, Caſſander cum illa carceri incluſum occidi iuſſit. Commemorat Suidas alios Hippocrates ex eadẽ Hippocratis ortos ſtirpe, Coos omnes vt ſextum Thymbræi filium, & ſeptimum Praxyanactis filium: ſed certo nõ conſtat qua cognatione primos attigerint, nec qua nominis & artis celebritate exſplenduerint. Polybum in Hippocraticæ ſcholæ adminiſtratione ſecutus eſt Diocles Caryſtius, qui primus Anatomica ex profeſſo docuit & ſcripſit: fuit medicus Antigoni regis: exiſtimatur autor librorum De Morbis Mulierum.

Diocles Caryſtius.

Diocli ſucceſſit Praxagoras Cous Nicearchi filius, ex Aſclepiadeis vltimus. Apud hunc condiſcipuli fuere, Philotimus, Eudemus, & Herophilus. Philotimo attribuitur liber περὶ [illegible].

Aſclepiadũ doctrina à quibus corrupta.

Herophilus ab Hippocratica ſinceritate primus deflexit, moxque eum ſequuti Chryſippus & Eraſiſtratus probum vetuſtæ doctrinæ vinum affuſa naſutiæ ſuæ aqua diluerunt: & ita priſtinus Medicinæ decor periit, cùm iam familiam Æſculapij deſeruiſſet. Innouata hæc Medicina diu floruit: nam Strabo, qui Auguſti æuo vixit, ſcribit in fine libri decimitertij, ætate ſua inter Laodiceam & Caruram fuiſſe celebrem ſcholam eorum Medicorum qui Herophilum ſectabantur: qualis etiam fuerat tempore patrum ſuorum Smyrnæ Medicorum qui Eraſiſtrati dogmata amplectebantur. Poſtquam igitur Æſculapidum familiam deſeruiſſet Medicina, in tres factiones diſtracta fuit, aliis ſe profitentibus Rationales, aliis Methodicos, aliis Empiricos nouos. Ita inualeſcentibus partium ſtudiis, & crescente nouarum opinionum fœtu, preſſa fuit Hippocratica veritas, totaque ars fœdè commentitiis nugis aſperſa fuit: vt ferè fit, cùm ignari ſententia eorum à quibus primò artes profectæ ſunt, in artes ſurrepunt; quibus fidus comes ambitio ferè eſſe ſolet, quæ arrogantiam ex inſcitia parit: hinc ſuperbum faſtidium ad vſitata atque recepta, & ingens calcar ad nouitatis ſtudium. Ita doctrina Medica penè proſecta, & factionum contentionibus quaſi exoſſata iacuit, ad Galeni vſque tempora, qui Hippocraticam lucem à tenebris vindicauit, excuſſis Empiricorum & Methodicorum inſaniis, quarum ore exſplendeſcentis veritatis ex animis & memoria hominum euanuere.

Hippocratis ſcripta quid ambigua effecerit?

Quæ ſcripta nomen eius præferunt, iurène an iniuria, olim etiã dubitatum fuit: hoc inde enatum fuit. Cùm Ptolemæus Philadelphus maximis ſumtibus veterum ſcripta coëmeret in Bibliotheca cultum, lucri ſpe multi alienis ſcriptis nomẽ Hippocratis intulere: quin in genuinis multa pro libidine immutauere, ſicut Mnemon Sidites tertium Epidemicon obtulit ſuo nomine, cum additione τῶ Σιδήτου. Poſtea cùm conflagraſſet Bibliotheca Alexandrina, & quæ in priuatorum manibus reſtibilia erant collegiſſent Artemidorus Capito, & cognatus eius Dioſcorides, Alexandrini, Adriani Imperatoris temporibus, plus damni quàm commodi Hippocratis rebus intulere deprauando. Galeno igitur debemus quòd genuina ab adulterinis dignoſcimus, qui & menda ſcripturæ emendauit, & quæ fraude immiſſa & quæ Hippocrati conſectanea demonſtrauit. Is 1. Epidem. & 3. Hippocrati Magno, 2. 4, 5, 6, eius filio Theſſalo adſcribit: reliquos ſuppoſititios cenſet. Προγνώσεων libros, & Aphoriſmos alibi Magno Hippocrati, quo potiùs inclinat, alibi eius patri Heraclidi adiudicat. De Aphoriſmis Suidæ eſt elogium: [illegible] Hippocrati etiam Magno adſcribit Librum De Aëre, Aquis, & Locis: & De Victus Ratione in morbis Acutis: addens ex quorundam tamen ſententia cenſeri hos ex Cnidiis ſententiis eſſe conglomeratos.

Hippocratis laus.

De ipſo Hippocrate Galeni iudiciũ eſt; καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὄνομα αὐτὸν γενέσθαι, μὴ ἐκ φιλοτιμίας, ἢ φιλοδοξίας, ἀλλ' ἀληθείας ἔρωτι. Et de ſcriptis eius, ὅτι καλῶς ἰδίᾳ ἔγραψεν: ſed eſſe quædam mutila, quædam conciſa & in arctum contracta; nihil ſuperfluum, ocioſum nihil: ſed argutâ breuitate rotunda & ſignificantia omnia: ita vt vbertas & amplitudo rerum verborum numerũ longè vincat. Hic enim antiquus Medicæ ſcholæ fuit mos, in eoque Æſculapidum ingenium ſe oſtentabat, quòd multa artis cote, ſummis laborum ærumnis, ab ipſis incunabulis vſque, erat ſubactum. Ideò & nunc, vt rectè antiqua Æſculapidum are diſcatur, Æſculapij ingenio eſt opus.

Nam omnia veri medici inſignia, ab antiquitate Æſculapio adſcribuntur, verè laborioſa omnia. Nocturna, vt ſit vigil ac in ſtudiis perennet, vt ſciat caſus & euentus morborum prædicere. Galerus & nodoſus baculus, vt medicus ſtudioſè addiſcat vim remediorum & vires ægri, vt cognoſcat exactè quales remediorum ictus ſinguli homines opportunè excipere poſſint. Serpens, vt callidè ſummáque cautela remedia admoneat, & ad contortas ſedecim indicationes curatiuas collineet. Manu altera amplectebatur caput draconis, qui ὀξὺ τῷ ὁρᾶν, *id eſt, acutè videndo dicitur, iuxtà vigili cane adſiſtente, vt ſagaci ingenio morborum indolem & euentum perſpiciat, perſpectúmque ſumma cura & minimo nocumento morbum auferat: ſanitatémque præſentem cuſtodiat, morbum imminentem fuget. Altera manu pini pomum geſtabat, innuens duriſſimum quidem eſſe artis medicæ corticem, ſed vtiliſſimam ac ſuauiſſimam eius medullam & fructum. Dextro lateri Sanitatis aligera effigies ſurgebatur: vt Medicus non ſordidi lucri, ſed valetudinis generis humani habeat rationem, vtque ſanitatem præpeti pennâ ferri à dextra in læuam partem cognoſcat. Pullus, vt diætam ſumma cautela inſtituat in morbis qui celeriter, vehementer & continenter, quaſi acuta & alta vulnera punctim corpori humano infligunt: vtque cùm opus eſt victum gratum præſcribat, & ſucco tenerum, hoc eſt, vt ægri vires perpetuò corroboret, & ita ſe ſtudiorum cultu comparet, quò id arte rectè agat. Barbam etiam demiſſam ac ſilueſcentem Phœbi imberbis filius gerebat, vt nullus niſi ætate & ſcientia adultus morborum curationem aggrediatur.*

Æſculapius vt olim pingi conſueuerit.

Medicus qualis eſſe debeat.

Quare agite, iuuenes Nobiliſſimi, mecum ad laurea illa antiqua Aſclepiadum pedem conferte: difficilis quidem via, ſed breuis Hippocrates. at obſcura breuitas? diligentia & labor facem præferant, & in clara luce Charites, Veneres, & Lepores, in his viridariis Naturæ ſaltantes videbitis. Nam totius naturæ nitor & elegantia in Medicina eſt corriuata. Verè, profectò hoc dicam, ſi humana natura integra manſiſſet, nihil poſt Deum habuiſſet in quo ſe ſuauiùs & cupidiùs exercuiſſet ac oblectaſſet, quàm in rerum ab ipſo creatarum (quarum haud infima pars eſt homo) contemplatione. Quare naturæ Medicina eſt [illegible]. *Quin hoc naturæ ſtudio, in dura hac natura, ad pietatem animus molleſcit, & rerum contemplatione ad S. Dei venerationem excitatur. Profectò in tam magna fabrica & œconomia humani corporis cùm architecti ſapientia perpetuò occurrat, fieri non poteſt quin timor relligioſus animos occupet. Quare authori Medicinæ S. Deo gratias agamus, quod hæc monumenta Aſclepiadum, in quibus præcipua ſapientia diuina expreſſa ſunt imagines, inter tot temporum iniurias defenſa & ad nos propagata fuerint: & ab illo petamus, vt hoc beneficio nos & poſteros vti ſinat.*

IOANNIS

IOANNIS
HEVRNII
IN
HIPPOCRATEM
DE NATVRA HOMINIS,
COMMENTARIVS.

Nobiliſsimis, Ampliſsimis, & Prudentiſsimis

CONSILIARIIS STATVS
CONFOEDERATI BELGII,

OTTHO HEVRNIVS, *defuncti parentis nomine* IOANNIS HEVRNII, *dedicat conſecrátque.*

HIPPOCRATIS COI, DE NATVRA HVMANA *Libros breuibus robuſtiſque ſententiis conſcriptos, quæ tum breuitate, tum veritate oraculi maieſtatem referunt, cùm Parens noſter* IOANNES HEVRNIVS *in Academia Leidenſi publicè explicaſſet, publicæ etiam luci (Commentariis multâ eruditionis cote magno labore ſubactis, illuſtrates) committere decreuerat, ſed non ſine Tutoribus, ne infirmus in fama campo pupillus à liuore & calumnia circumueniretur. Id dum cogitaret, Veſtra* NOBILISSIMI MAGNIFICIQVE DOMINI AMPLITVDO ET PRVDENTIA *eius oculos perſtrinxit, cenſuitque à nullis commodiùs hoc officij peti poſſe, nulliſque quàm vobis huius operis conſecrationem deberi. Cùm autem egregiæ voluntatis effectum immatura mors intercipiſſet, quod ipſe non potuit, per nos fieri voluit. Opus igitur hoc* NOBILISSIMI AMPLISSIMIQVE DOMINI *Veſtro nomine munitum contra liuorum publicæ luci ſe committere patiamini parens noſter* IOANNES HEVRNIVS *noſtris verbis rogat. Is námque Veſtræ* PRVDENTIÆ *eſt fulgor qui omnem malignitatem offuſcare queat. Vos illi eſtis quorum auſpiciis Reſpublica Confœderati Belgij in eam magnitudinem excreuit quæ in* POTENTISSIMORVM REGVM ET PRINCIPVM *ſocietatem eam adduxit. Vos illi eſtis quorum prudentiſſimis Conſiliis ingens bellorum flamma patriæ veſtibulum adlambens, inhibita eſt. Vos per tot annos in medio bellorum æſtu ſerenam tranquillitatem nobis præſtitiſtis; adeò vt omnes Confœderati Belgij incolæ omnem vobis gratitudinem debeamus. Sereno itaque vultu hoc donarium excipiatis rogamus, quod mole licet ſit paruum, tribuentis tamen voluntate, rerúmque vtilitate ac maieſtate eſt maximum. Nam ſtructuram corporis noſtri lucidè explicat, quâ nihil admirabilius à Summo Deo in totius Mundi pulcherrimo theatro elaboratum. Nam non tumultuarium & incogitatum opus eſt homo, ſed mera Naturæ delitia, adeò vt inter maxima rerum ſuarum Natura nihil habeat quo magis glorietur: eſt Mundi epitome & immortalis animæ domicilium. Mundi fabricam in nobis eſſe fatalis ille docet dies qui mixtum diuini humanique hoc ſecernit. Quanta ſit eius ab animæ inhabitatione dignitas, ipſius animæ præſtantia arguit, quæ à lima Veritatis Seneca ita exprimitur:* Magna & generoſa res eſt animus; nullos ſibi poni niſi communes cum Deo terminos patitur. *Ideò antiquiſſimus Bactrianorum rex Zoroaſter Hominis naturam magno molimine ſcrutatus, dixit,* Hominem Deum terrenum eſſe, Deum autem hominem immortalem: *tandémque admirabundus exclamauit,* O homo audaciſſimæ & omnia confidenter molientis Naturæ decus! *Quare ſicut Apelles, cùm admirandam illam Venerem pingeret, clauum fixit, quem qui auferret totam ipſam diſſolueret, in eius autem claui apice ſe ipſum viuis coloribus delineauit: ita* DEVS OPT. MAX. *cùm venuſtam hanc Mundi œconomiam fabricaſſet, colophonem adiecit hominem, in quo ſuam imaginem poſuit, ex cuius inſpectione artifex agnoſceretur. Vos igitur* NOBILISSIMOS AMPLISSIMOSQVE DOMINOS *in excelſo Dignitatis gradu conſtitutos, arduum hoc opus, vobis quod debetur, benignè excipiatis rogamus.* DEVS OPT. MAX. ILLVSTREM VESTRAM MAGNIFICENTIAM *ad* RELIGIONIS & CONFOEDERATI BELGII *Gloriam & incrementum æternum incolumem tueatur.*

Ex Academia Leida in BATAVIS ANNO cIↄ. Iↄ. C. IX.

PROOEMIVM.

Hic liber ad Medicinalem philoſophiam pertinet. Optimum enim Medicum eundem & philoſophum eſſe oportere integro libro id demonſtrauit Galenus. Veruntamen non cuncta quæ à Philoſophis tractantur, ea etiam à Medico inquirenda eſſe voluit. Hic enim quædam ex his inutilia eſſe non ſolùm Morali & Ciuili virtuti, verùm & arti Medicæ cenſuit, atque etiam toti humano generi. Veluti quæ de Tempore, Loco, & de Mundo an vnus ſit vel plures, genitus vel æternus, an extra ipſum vacuum: & alia quæ à Philoſophis diſputari ſolent: Vt num omnia ſint vnum, vel multa: an omnia moueantur, vel quieſcant: an omnia generentur vel corrumpantur: duo eſſe elementa leuia, duo grauia. Tantum abeſt vt Medicus de his Naturali philoſopho credere debeat, vt potiùs hæc nullo modo curet. Sicut neque, vt Galenus indicauit, Terram ſtabilem in medio reſidere, ignem circulari motu agi in concauo orbis Lunæ: cùm actiua neceſſitas hæc non requirat. & id genus alia: Quæ Socrates apud Xenophontem, tanquam humano generi omnino inutilia contemnit. At in his Medicum Galenus verſari voluit quæ ad hominis naturam cognoſcendam exactè pertinent, quatenus nimirum homo ſanus eſt, vel à ſanitate degenerat. Hæc philoſophia illa eſt quam Galenus aliquando vocauit Medicinalem, & ſine qua Medicum quempiam fieri poſſe præſtantem negauit. Quid ergo, Phyſicámne proponet nobis Hippocrates? Proponet ſanè, verùm alio habitu indutam, quàm à philoſophis oſtenſa ſit. At quo quæſo? Habitu artium factiuarum. Propterea que vos non in Theoriam tanquam finem ducet, ſed in rectum modum operandi. Vt admirandum illud naturæ opus, corpus humanum, tale, quale ab ea procreatum eſt, cuſtodire valeatis, id tuendo, ac redintegrando, quantum humana id arte licet.

8 De decret. 3.

In Proœmio. Irrepſere, dicit Galenus, in hunc librum quædam adulterina: nam primus liber ad verſus ducentos quadraginta protenditur, inquit: Atque demonſtrat animalium corpora nata eſſe ex calido, frigido, humido, & ſicco: ac humorum indolem explicat. Omnes ferè Medici cum Platone hunc genuinum Hippocratis eſſe librum aſſerunt. Initio inquirit num ex vna vel ex diuerſis materiebus homo ſit conflatus. ex variis eum eſſe demonſtrat, attamen non infinitis, vt eius Præceptor Democritus aſſerebat. Deinde venit ad propiora hominis elementa: eáque etiam varia eſſe demonſtrat, miniméque vnum humorem eſſe. Mox ex his quæ eueniunt circa corpus humanum, aliorúmque animantium, imò & ſtirpium, demonſtrat ſuam ſententiam firmam eſſe. Hoc libro ergo diſſerit de principiis conſtituentibus corpus humanum; pertinétque ad Phyſiologiæ initia. Ineſt huic libro elegans ſcientia, præclara methodus, & dictionis quædam elegantia: quamobrem nunc & olim magnificè hoc de libro ſenſerunt omnes. Aliena quædam acceſſere de morborum ortu, varietate, notis, ac curatione, de venarum propagatione & ſectione, de Tabe, de ſignis ex vrina, & de febribus.

In Phædro. Argumenti libri.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙ

ΦΥΣΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

I.

Ὅστις μὲν εἴωθεν ἀκούειν λεγόντων ἀμφὶ τῆς φύσιος τῆς ἀνθρωπίνης προσωτέρω ἢ ὁκόσον αὐτῆς ἐς ἰητρικὴν * ἀφήκει, τούτῳ μὲν οὐκ ἐπιτήδειος ὅδε ὁ λόγος ἀκούειν.

* ἐφήκει.

HIPPOCRATES

DE NATVRA HOMINIS.

I.

Qviſqvis 1 de natura 2 humana altiùs 3 differentes audire conſueuit, quàm ad Medicam artem pertineat, huic ſanè vtile non eſt hunc meum ſermonem audire.

Commentarivs.

In Phædro. 1 Præclarè dixit Plato in primis opus eſſe ad veram alicuius rei notitiam comparandam, vt exploratum quis habeat, ſimpléxne ea res ſit, an varia. Si ſimplex ea deprehenditur, eius inueſtiganda vis eſt quâ in aliud quippiam agit, aut qua aptum eſt vt quid ab aliquo patiatur. Si vero varia ea res deprehenditur, ſingularum vires eâdem lege, vt dixi, perpendantur. Propterea inquirit Hippocrates, num vniuſmodi ſit corpus humanum, aut varium, hoc eſt ex diuerſis compoſitum. † Scripſere veteres De Natura; híque primum ſubſtantiam qualis ſit perſcrutati ſunt: quam

† Phyſici antiqui.

exiſtimabant non genitam, ſed perpetuam, ſubiectam corporibus quæ ortui ac interitui expoſita erant. Præterea ea quæ conſectaria ſunt ſingulis quæ oriuntur ac intereunt, peruestigarunt. Tales olim libros ſcripſit Empedocles, Parmenides, Meliſſus, Alcmæon, Heraclitus, Epicurus. Hi cum rectè notarent corpora compoſita eſſe, eorum ſimplicia inquiſiuere, eóuſque dum ad ea peruenere quæ ſingula in plures formas partiri non poſſint. Atque hæc tunc pro principiis habuere Eſt enim, vt ait Galenus, prima corporum notio minimorum in quantitate: quam excipit altera in qualitate; vt monſtrat * Galenus in voce φα. *Hinc maxima inter phyſicos diſſertatio nata fuit, cùm alij conſtituerint particulas minimas quantitate, eorum corporum elementa eſſe quæ oriuntur & intereunt: alij verò qualitate, vel ſpecie. Has tricas ſibi euitandas putat Hippocrates.* Quid enim ad Medicinam argutias illas perpendiſſe de materia prima, elementorúmque cauſas rimaſſe? ſatis profectò id hactenus naturæ vires perſcrutaſſe, quatenus vim gerunt mutandi corpora: vt relligiosè corporum temperiem ſeruare, ac deperditam eam reuocare poſſent. Phyſicis relinquit Hippocrates de elementis diſſertationem, ſolúmque ab eis id accipiendum, quattuor eſſe elementa vniuerſi, quibus humores corporis reſpondent humani. Quare Hippocrates hanc arenam deuitans, propugnat ſolùm Axiomatibus ſuæ artis, ex Phyſiologia, (cui ſubiicitur Medicina,) petitis. Parcè hæc ille de primis corporum elementis: at apertiùs de his quæ propria hominum elementa ſunt. Communia enim rebus omnibus huius inferni Mundi elementa, non ilicò hominum proferunt corpora, verùm polydædala à mutatione id agunt. quare olim quæſitum eſt, quænam ſit propria ortus noſtri materia? Hæc eſt illa quæſtio, quam ſibi vendicauit Ars medica; ac deprehendit hanc materiam Sanguinem

* In Prologo ad lib. De Natura humana.

eſſe

eſſe, io quo apertè oculis ac tactui demonſtrat quattuor humores ineſſe. Hos itaque hominibus ineſſe demonſtrat Hippocrates Hoc agit ille non alio fine quàm vt in ſanitate ab arte corpora perpetuari poſſint, hos humores in viuacitate ſua tuendo; vel eâ flacceſcente, recreando. Quod nullus fecerit, qui principia ignorauerit fabricæ humanæ, quorum vi ſtat ac cadit illa. Partes enim noſtri corporis pro ſuccorum ex quibus coagmentatæ ſuot temperie florent ac marcent.

2 Rerum compoſitarum forma,& materia, vtraque dico hæc; Naturæ nomine ſignificantur. Hic pro materia ex qua proximè corpus humanum fingitur, id eſt humoribus ex elementis conſtantibus vſurpatur. Subiectum huius libri ſunt principia ex quibus fabricatur corpus humanum.nam humores ſunt propria elementa animalium ſanguine præditorum. qui tamen interuentu nutricatus ex IV.elementis naſcuntur. vnde Gal.1.De elem.5.dicit, Cùm videris particulam ſiccam,denſam, frigidam, ea ſatis eſt vt tibi terram reuocet in memoriam, &c. Virtute enim inſunt, non actu. Hic igitur agit de materia corporis humani, id eſt ex qua homo cùm primùm generatur & etiam poſtea viuit ac creſcit & nutritur, vel ægrotat, aut ſanus degit. Initio refutat prauas opiniones philoſophorum de principiis humani corporis. poſtremò veram adfert ſententiam, ac eam rationibus firmat. Dicit ſe velle agere de natura hominis, quâ ſubiicitur Medico: hoc eſt de materia proxima ex qua homo oritur, augetur, & conſeruatur: nimirum an ea ſimplex ſit, vel varia.

3 Ex ſuperiore Scientia qui argumenta ducunt, & principia φιλοσοφωτέρως quàm opus ſit. Hi enim variis ſcotentiis ludunt; & non ſemper eadem dicunt Fiois Medicinæ eſt bona valetudo: quæ præcepta ad eum non conferunt, inotilia ſunt. Abſit igitur excurſus qui vltra præſcripta fertur ſpacia, medicinæque vſum relinqoit. Non igitur ad cauſas vſque elementorum excurrat inquiſitio. Ita etiam qui hominem dicunt vnum elementum eſſe. Nam ætate Hippocratis Phyſici ſenſuum euidentiâ noo vtebantur, ſed obſcurâ ratiocinatione, vnum elementum cuncta eſſe dicentes, vnâ inferebant hominem eſſe ignem, alij terram, &c. Ergo cùm phyſici non Medicè diſputabant; nec Medicis credebant: cùm tamen, vt aſſerit Hippocrates libro De veteri medicina, natura rerum ex Medicina optimè cognoſcatur. Quare vtendum potius Medicis rationibus, ſenſibos deprehenſis: non dubiis philoſophicis. Nec enim Æſculapidum ſchola credit aſſerenti hominem eſſe ex vno elemento, niſi id ſenſus teſtimonio oſtenderit: vel ſenſibilibus quibuſdam argumentis actionum & paſſionum naturalium vſus, id colligat aliquis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Varia eſſe hominis elementa.

II. Οὔτε 1 γὰρ τὸ πάμπαν 2 ἠέρα λέγω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, οὔτε 3 πῦρ, 4 οὔτε ὕδωρ, οὔτε 5 γῆν, οὔτε 6 ἄλλο οὐδὲν, ὅτι μὴ 7 φανερόν ἐστιν ἓν ἐὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ἀλλὰ 8 τοῖσι βουλομένοισι ταῦτα λέγειν παρίημι.

II. *Nam 1 neque prorſus 2 aërem eſſe Hominem dixerim, aut 3 ignem, aut 4 aquam, neque 5 terram; aut quicquam 6 aliud quod non 7 manifeſtum ſit vnicum in homine eſſe. Attamen 8 per me quidem licet, vt hi quibus ita loqui placet, putent quod velint.*

COMMENTARIVS.

QVASI dicat, Ego exiſtimo materiam proximam ex qua homo natus eſt & dein augmenta duxit, vitamque hanc ac valetudinem conſeruat, non voicam eſſe, verùm variam. A ſanguine enim nati ac ſati ſumus; mox lacte (quod nihil quàm fucatus ſanguis) ac ſuccis in hepate natis ſuſtinemur. Cuncta enim à ſimilibus fouentur, vt à contrariis loco mouentur; vt demonſtrat * Plato. At ſanguini inſunt IV. humores; qui in eo oculis ac digitis percipiuntur. Quare qui imbuti ſunt alia opinione de vnitate, hæc reiicient mea.

* *In Alcib. de ſecundo*

1 Hoc eſt mixtionis expers: ſed cuncta elementa inuicem contemperata ſunt. Phyſicorum quorundam ſententiam narrat. Plurimi fuere qui vnum rebus principium adſcripſere: quare & homini. Sed horum opinionem non refutat, quòd ad Phyſicos id pertineat. Sed Medicorum ſententiam refutat Medicè, id eſt ſenſibus compertis argumentis. quod phyſici non faciebant, qui vnum elementum ſtatuebant. Imò in tota rerum natura vix particulam ſyoceram reperias; quare abſurdè in humano corpore id quæras: & ocioſum id eſſet, & à natura alienum. Videas tamen in oſſe, terram ſuperare; in pituita, aquam: nec ſenſibus opus eſt pura illa elementa apparere. Sunt enim rerum elementa: ſúntque elementa minimæ partes eius quod ex ipſis concretum eſt: non nata ex alio corpore, ſúntque ſimpliciſſima, quia prima initia. Iam verò ad cognoſcendas ſimpliciſſimas naturas compoſitorum corporum non peruenies ſenſuum indicio (dum compoſitum iſtud abſol uuht ac contiocnt.) Nam talia naturæ ſuæ hyparxin πρός τι habent, ac πῶς ἔχον in his intuemur potiùs, id eſt, eam conditionẽ quâ ad aliud affecta intelligũtur, (nã hæc, quicquid ſunt, aliorũ ſuot,) quàm qualitates illi ſubſtantiæ proprias. Quâ, dico, elementa ſunt, id eſt, aliorum priocipia, ratione explorari debent. Ratio verò ea ad minima & ſimpliciſſima principia diuellit: ac ſummas qualitates his aſſcribit, quò penitus corpora mutari poſſint, vt fiat rerum ortus ac interitus. Hæ verò qualitates in corpore humano animaduertuntur: quare & elementa. Senſus verò ſuo arbitrio modò hoc, modò illud, conſtitueret, vt quid miotmum illi ſe obtulerit; quare iudicio voâ opus eſt.

2 Vt Anaximeocs. Nam Hippocrates apud illos hæc, quibus perſpecta erat eorum opinio, ac eorum rationes audierant. Nam hi dicebant aërem tenuatum, ignem gignere; denſatum, aquam.

3 Quidam dicebant cuncta ex igne eſſe, eo nempe denſato. nam ſi paululum concreuerit, aërem naſci putabant: ſin denſius cogeretur, aquam.

4 Vt Thales. Nam cùm concreſcit ea, terram gigoi dicebat: cùm liqueſcit, aërem fieri.

5 Non cooſtat quis ille fuerit.

6 Qui dixerunt vnum eſſe vniuerſum, & vniuerſi etiam partes ex vno conſtare.

7 Quod ſenſui refragatur & vſui. nam videmus per ἄδηλον διαπνοὴν corpus abſumi, ac variis reſtitui.

8 Quia nolunt in veram reuocari viam. tamen tuetur veritatem per ſe.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Sententia varia de hominis natura.

Et ex more diſputãdi eorum, arguit ignorantiam eorum.

Eodem argumẽto vtẽtes, diuerſa tamẽ concludunt.

Prudentis eſt certò tunc quid affirmare,

III. Δοκέουσι 1 δέ μοι οὐκ ὀρθῶς γινώσκειν οἱ τὰ τοιαῦτα λέγοντες. 2 Γνώμῃ μὲν γὰρ τῇ αὐτῇ πάντες χρέονται, λέγουσι δὲ οὐ τὰ αὐτά, ἀλλὰ τῆς μὲν γνώμης τὸν ἐπίλογον τὸν αὐτὸν ποιέονται. φασὶ γὰρ ἕν τι εἶναι, ὅ τι ἐστι, 3 καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ ἕν τε, καὶ τὸ πᾶν. Κατὰ δὲ τὰ ὀνόματα οὐχ ὁμολογέουσι. Λέγει δ' αὐτέων ὁ μέν τις φάσκων, ἠέρα τοῦτο εἶναι (τὸ ἕν τε καὶ τὸ πᾶν,) ὁ δὲ πῦρ, ὁ δὲ ὕδωρ, ὁ δὲ γῆν. 4 Καὶ ἐπιλέγει ἕκαστος τῷ ἑωυτοῦ λόγῳ μαρτύριά τε καὶ τεκμήρια, ἅ γε ἐστιν οὐδέν. 5 Ὅτι μὲν γὰρ τῇ αὐτῇ γνώμῃ πάντες προσχρέονται, λέγουσι δ' οὐ τὰ αὐτά, δῆλον 6 ὅτι οὐδὲ γινώσκουσιν αὐτά. Γνοίη δ' ἂν τῷδέ τις μάλιστα, παραγενόμενος αὐτέοισιν ἀντιλέγουσι. 7 Πρὸς γὰρ ἀλλήλους ἀντιλέγοντες οἱ αὐτοὶ ἄνδρες, τῶν αὐτέων ἐναντίον ἀκροατέων, οὐδέποτε τρὶς ἐφεξῆς ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος περιγίνεται ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ, ἀλλὰ ποτὲ μὲν οὗτος ἐπικρατέει, ποτὲ δὲ οὗτος, ποτὲ δὲ ᾧ ἂν τύχῃ μάλιστα ἡ γλῶσσα ἐπιρρυεῖσα πρὸς τὸν ὄχλον. Καίτοι δίκαιόν ἐστι τὸν φάντα

cum id accuratè exploratum habet.

Contra eos qui vnū eſſe elementum aſſerebant.

ὀρθῶς γινώσκειν ἐπαγγελλόμενον τὰ ἀμφὶ τῶν πραγμάτων, περιγίγνεσθαι αἰεὶ διαφυλάττοντα τὸν λόγον τὸν ἑαυτοῦ, εἴπερ ἐόντα γινώσκει, καὶ ὀρθῶς ἀποφαίνεται. 8 Ἀλλ' ἔμοιγε δοκέουσιν οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι σφᾶς αὐτοὺς καταβάλλειν ἐν τοῖσιν ὀνόμασι τῶν λόγων αὐτέων ὑπὸ ἀσυνεσίης· τὸν δὲ 9 Μελίσσου λόγον ὀρθοῦν. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἀρκεῖ μοι τὰ εἰρημένα.

III. *Verumtamen 1 videntur mihi talia proferentes non rectè rem perſpectam habere, eámve rectè cognoſcere. Cùm 2 enim cuncti hi ſint in eadem ſententia, neque tamen eadem proferant ac aſſerant, ſententiæ tamen epilogum, id eſt, concluſionem eandem inferunt. 3 Aiunt enim vnum eſſe quicquid eſt, & idipſum vnum eſſe & vniuerſum. At verbis inter ſe diſcrepant. Nam alius aſſerit illud ipſum eſſe aerem, (nimirum illud vnum ac vniuerſum) alius ignem, alius aquam, alius terram. 4 Et adhibet vnuſquiſque aſſertioni ſuæ teſtimonia ac ſigna quæ nihil ponderis habent. 5 Hoc ipſo enim quod cùm vna ſit omnium ſententia, at non eadem dicant, 6 manifeſtum ſit quòd non intelligant ea quæ profitentur. Id quod perſpectum manifeſtè erit ei qui coram concertantes audiuerit. 7 Nam cùm iidem viri inter ſe diſſerunt, in eadem auditorum corona, nunquam ter conſequenter idem homo vincit in eadem propoſita quæſtione, ſed modò hic, modò ille, modo alius, cui fuerit lingua volubilis ac populo grata. Atqui dicebat hunc qui de rebus ſe rectè cognoſcere pronunciat, inuictas præſtare ſuas rationes, ſempérque demonſtrando victorem euadere, ſi quidem res ita ſe habere cognoſcit, eáſque aptè propoſuerit. 8 At hi homines videntur mihi ſe ipſos fallaciâ ac ignorantiâ euertere, eandem ſententiam ſed variis nominibus profitendo, quin 9 Meliſſi opinionem confirmare. De quibus hæc protuliſſe ſatis eſto.*

COMMENTARIVS.

1 Qui nimirum omnium corporum vnum elementum conſtituunt.

2 Nam omnium horum Philoſophorum ratio erat, vnum, ex quatuor his, elementum in aliud ſe tranſferre. Quare idem, diuerſis verbis tamen, profitentur. Nam neſcientes ipſi ponebant materiam primam, omnibus corporibus ſuiectum commune immutabile. Id illi voluere, quoddam corpus eſſe naturale per ſe conſiſtens, idque vnum ex .v. iam appellatis elementis. Fatentur itaque omnes eſſe vnum initium corporum, quod propinqua ſit materia omnium quæ gignuntur, & in quæ iterum deſinunt: vt illa elementa omnia ex ipſo exilientia, vbi reuera antè fuerint contenta. Nam penitus mutari nolunt illud vnum elementum quod ponunt: proptereaque aiunt illud vnum eſſe vniuerſum, ac τὸ ἓν vocant. Nam dicebant aërem liquefactum ignem vocari, attamen aërem remanere: craſſeſcentem verò aquam dici, reuera tamen aërem manere: ita & cæteri. Quare cuncti idem concludebant; nimirum, Id vnde exiliunt omnia, eſſe commune omnium principium. Axioma illorum fuiſſe videtur hoc, Cuius ex commutatione aliud efficitur, id elementum eſt: hoc falſum eſt: ſed dicit elementum eſſe quod primum ac ſimpliciſſimum eſt, & minima pars concreti ex ſe corporis Sed inter IV. elementa nullum primum eſt, ratione ea quæ eſt inter ipſa, ſed quoduis primum eſt. Quare vnum omnes dicunt, nimirum vnum eſſe vniuerſum: ſed hoc de eodem ſubiecto non affirmant. Et tamen idem concludunt, nimirum cunctos homines vnum eſſe; quia vniuerſum, cuius homo pars eſt, vnum eſt.

3 Per ſe vnum eſſe id dicebant, at per accidens eſſe multa. Vnum, id probabant hoc modo: Quod eſt, vnum eſt: Homo eſt vniuerſi pars: Igitur homo vnum eſt. Per accidens verò non vnum, ſed multa eſſe dicebant, pro varia actione caloris ac frigoris, qua id, quod vnum eſt, ſpeciem ac facultatem ſuam mutat: ita vt nunc amarum, nunc dulce; nunc album, nunc nigrum reddatur. Talis eſt ratiocinatio, Qui de genere conueniunt, móxque in ſpecie diſcrepant; nec genus nec ſpeciem intelligunt. Tales ſunt hi philoſophi: Nam dicebant vniuerſum eſſe vnum cuius homo eſt pars: probabant, Quia Ens vnum eſt: At vniuerſum eſt Ens. In ſpeciei verò ratiocinatione diſcrepant. Nam Hippaſus & Heraclitus ignem, Anaximenes aërem, Thales aquam, Heſiodus & Pherecydes terram, vniuerſum eſſe dicebant, & hominem quoque, eius nimirum partem. Hæc probabant ita eſſe ex tranſmutatione, id eſt, concretione & ſecretione mutua elementorum. Hi enim ex igne concreto aërem, aquam, terram fabricabantur: Hi ex terra attenuata aquam, &c. fieri dicebant, multiſque ſignis hoc affirmabant. Et quiuis ſuum id, vnde reliqua ſurgerent, principium appellabat. Vnde apparebat. Nec hoc, nec illud, ens finitum, principium reliquorum eſſe poſſe.

4 Nam omnes hi vtebantur eodem medio ad contrarias concluſiones: quod, fieri nequit, vt ſit proprio dicatum ſubiecto: nam tali opus erat ad demonſtrationem. Quare hæc tecmeria erant, communia, & irrita: nam ſumebant hæc ſigna ab elementi rarefactione, &c. in ſe inuicem: quæ tranſmutatio, potiùs multa eſſe elementa probabat. Nec illa mutatio elementi poterat arguere illud primum principium eſſe aliorum, ſed potiùs indicabat communem aliquam priorem materiam eorum quæ in ſe commigrant.

5 Vniuerſum, vnum eſſe dicebant, quod cùm hominis eſſet principium, hunc quoque vnum affirmabant eſſe. Sed alius illud vnum quod vniuerſum abſoluit, dicebat aërem eſſe, &c.

6 Nihil enim certa demonſtratione aſſerunt: quare vana quædam adferunt. Nam eodem Medio quo vnus demonſtrabat hominem ac vniuerſum ignem eſſe, eodem Medio alius demonſtrabat hominem aquam eſſe. Quare nec Medij vim nec elementorum naturam exploratam habebant. Quare modò hic, modò ille obtinebat ſententiam ſuam.

7 Veritas tueri facilè poteſt, ſed multiplex à vero error fluctuat, faciléque refutatur.

8 Nam admouent hypotheſes remotas à ſua cauſa. Nam dicunt illud vnum mutari: cur igitur non æquè ei in quod mutatur principij nomen adſcribunt? quod alij illorum faciunt. & cuncta mutari fatentur.

9 Vt Parmenides Ens finitum ſtatuebat: ita Meliſſus infinitum, ingenitum, incorruptibile, aptum elementorum generationi. Ille fortè reſpectu formæ: hic, materiæ. Peccauit tamen quòd illud immobile poſuerit. Hac occaſione moti poſteri, materiam primam inuenêre. Meliſſus autem exiſtimabat, inquit Galenus, vnum eſſe elementum, attamen ex IV. illis, igne, aëre, aqua, terra, id non eſſe. Videtur enim Meliſſus rebus cunctis ſubſtantiam quandam communem excogitaſſe, quatuor elementis ſubiectam, ab ortu & interitu liberam. Hanc ſtatuit ille concretam ex materia & forma: eſſéque vnicum rerum initium: nimirum abſque qualitatum ope. Hæc à poſteris eius ὕλη, id eſt materia dicta fuit. Hanc ſubſtantiam ille vocabat vnum & totum. Quæ non rectè poſuit. Neque enim ſolum illud vnum corporum, quæ generantur & intereunt, principium: (quæ Meliſſi erat opinio) ſed præter id extremum frigus, calor, humiditas, ſiccitas. Non tamen ſunt hæc elementa corporum: ſed principia. Neſciebant Priſci elementi ac principij diſcrimen, cùm etiam principia interdum

Principij & elementi diſcrimen.

vocentur

vocentur elementa : hinc eorum hac in re error Differunt autem, quòd elementum ſit minima rei particula ; nec ſenſus aliam animaduertat : At mens hanc diuidit in principia. verbi gratia, Ignem non potes demonſtrare ſenſu ex duobus corporibus eſſe compoſitum : at cogitando potes concipere aliam eſſe illius quod mutatur eſſentiam, aliam eſſe illius mutationem. Neque enim idem eſt quod mutatur, atque eius mutatio. exempli cauſa, vt fiat ex igne aër, in quo vna qualitas nimirum calor remanet : quæro, in quanam materia ſeruatur caliditas ? Non ſanè iam in igne : nam deleta ſiccitate iam non eſt amplius ignis Non in aëre quia nondum factus ac perfectus eſt : ergo in re aliqua diuerſa ab aëre & igne, nimirum materia prima, quæ communis eſt igni & aëri. Quod mutatur igitur ſubiectum eſt : mutatio autem à qualitatum efficitur viciſſitudine, cui cùm inſit ſummus calor, efficitur ignis : ſi ſummus mador, aqua : ſi ſiccitas ſumma abſque calore adſit, terra fit. Quare, dicit Hippocrates, hi Meliſſi ſententiam confirmant, quia tantum abeſt vt tv. elementa ponant : quin potiùs ex vno elemento, à quatuor illis ſeparato, quod tamen ex illis ſit compactum, cuncta eſſe dicant. Vt tetrapharmacum dicit Galenus neque ceram eſſe, nec picem, nec reſinam, nec adipem : ſed quid vnum, ab iis diſtinctum, quod ex his eſt omnibus genitum. Faciebant igitur illi, id quod Meliſſus conabatur : ponunt enim perpetuum aliquod in corporum mutationibus, quod ſit immutabile & vnum : ex quo cuncta & etiam elementa alia fiant. Meliùs tamen Meliſſus ; qui cùm τὸ ἓν poſuiſſet* ἀκίνητον, ac conſideraſſet inde omnia fieri, & propterea ſe non poſſe ἀκινήτου nomen tueri, id ſingulis rebus attribuit, vocauítque τὸ πᾶν & infinitum: quod vniuerſi inſtar ſe haberet.

* immutabile.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Medicorum opiniones.

IV. Τῶν δὲ ἰητρῶν οἱ μὲν τινες λέγουσιν, ὡς ὁ ἄνθρωπος αἷμα μοῦνόν ἐστιν· οἱ δ' αὐτῶν χολήν φασιν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ἔνιοι δέ τινες φλέγμα.

IV. *Quidam autem ex medicis dicunt hominem ſanguinem tantum eſſe; alij bilem, nonnulli pituitam.*

COMMENTARIVS.

Hactenus philoſophorum, iam Medicorum quorundam refutat ſententiam. Nam iidem qui phyſica, etiam tunc medica tractabant. diuulſit primus hæc ſtudia Hippocrates. Hîc enim ab humorum hiſtoria huius artis initia poſuit : tanquam propinqua ea ſint corporis elementa.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. [1] Ἐπίλογον δὲ ποιέονται καὶ αὐτοὶ πάντες τὸν αὐτόν, ἕν γάρ τι εἶναί φασιν, ὅ, τι ἕκαστος αὐτῶν ἐβουλήθη ὀνομάσαι, καὶ τοῦτο ἓν ἐόν, μεταλλάσσειν τὴν ἰδέην καὶ τὴν δύναμιν, ἀναγκαζόμενον ὑπό τε [2] τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, καὶ γίνεσθαι καὶ γλυκὺ, καὶ πικρὸν, καὶ λευκὸν, καὶ μέλαν, καὶ [3] παντοῖόν τι ἄλλο. [4] ἐμοὶ δὲ οὐδὲ ταῦτα δοκεῖ ὧδε ἔχειν.

V. *Qui tamen omnes epilogum vel concluſionem eandem faciunt, dum vnum quid eſſe dicunt, quodcumque cuique ipſorum nominare placuit : & idipſum vnum exiſtens, ſpeciem ac vim ſuam 2 mutare, coactum à calido ac frigido, fierique & dulce & amarum, & album & nigrum, & quiduis 3 aliud quod plurimis ac variis qualitatibus diuerſo modo temperatum ſit. 4 Quæ mihi tamen minimè ita ſeſe habere videntur.*

COMMENTARIVS.

1 Vt philoſophi ad elementum vnum, ita medici ad vnum humorem cuncta referebant 1 ac eandem concluſionem adferebant : alij enim bilem, alij pituitam ponebant : non aliter ac philoſophi, quorum vnus aërem, alius aquam, id vnum eſſe concludebat, Ita, dicit, Medici quidam hunc, alij illum humorem priorem ponebant, vnde alij naſcerentur : nam vi caloris ac frigoris, naſci ex eo humore amarum, dulce, &c. hoc eſt per ſolam congregationem plurima entia prouenire dicebant ; nec propterea mutare ſpeciem ac vim. Hoc illorum erat argumentum: Quod transfertur in reliqua, primum principium eſt reliquorum. Vt ſanguis præ calore in bilem abit : præ frigore verò in pituitam abit ac albeſcit. Ita exiſtimabant ſe vnum poſuiſſe tantùm, quod ſolis accidentibus mutatis alia ſub facie ſe conſpiciendum præberet.

2 Vt * Parmenides præter vnum ens quod poſuerat, etiam calorem & frigus aſſumpſit, (vnde denſitas & raritas) ita & Medici quidam. Sed differt generatio ab alteratione. Generatio enim & corruptio euenit coëuntibus & diſſolutis. Sed in alterando, natura ſubſiſtere poteſt, ac accidentia variè mutari poſſunt in vno, ſubiecto permanente. propterea hi vnum mobile ponebant, id eſt, vnum ſpecie, quod appellabant vniuerſum.

* 1. Metaph. 4. 1. Phyſic 41. 1. De Ortu 1.

3 Vt æruginoſa & iſatodes bilis, & rubens, & praſſina, & cæteri colores quos putridus ſuccus parere ſolet.

4 Id putat non euenire ex peculiari natura vnius humoris : ſed quòd in aliud aliquid conuertatur iſtum humor à calido & frigido : vel quòd alij humores adſint, vt ſanguis dulcis, amara bili ; album pituitæ; nigrum, atra bilis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Ἐγὼ [1] φημι, εἰ ἓν ἦν ὁ ἄνθρωπος, οὐδέποτ' ἂν ἤλγεεν. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν * ὑπὸ τοῦ ἀλγήσειεν, ἓν ἐόν. [2] Εἰ δ' οὖν καὶ ἀλγήσειεν, ἀνάγκη καὶ τὸ ἰώμενον ἓν εἶναι.

Si vnum eſſet homo, nõ dolebit vnquã. * ὑφ' ὅτευ.

VI. *At 1 ego dico, ſi vnum eſſet homo, nunquam dolore affligeretur : Non enim quicquam eſſet ex quo doleret, ſi vnum exiſteret. 2 Quin etiam ſi doleret, neceſſarium foret etiam huic vnicum tantùm remedium eſſe.*

COMMENTARIVS.

1 Generatim iam illos refutat : Medio omnium doloris, ſocij plerumque morborum. Si homo vnum eſſet, non doleret ; vnde enim doloret? nam dolor fit ab aduerſario agente. At vni nihil eſt aduerſum: vnde igitur afficeretur ? Vnde affectio contra naturam ſurget ? d.q. A calore & frigore afficietur. Reſp. Si per ſe illa conſtiterint, non erit vnum ens. Si dixeris eſſe tantùm accidentia; Reſponſio erit, ea ex æquo omnibus igitur conuenire, proptereaque dolorem non facient ſibi mutuò ſuccedendo : id non fiet præter naturæ legem : at dolor eſt affectus præter naturam. Sed dolet homo, & voluptate afficitur, & ſentit, imaginatur, &c. Ergo non eſt vnum. Nam dolor eſt paſſio præter naturam, quæ oritur ſolùm in corpore alterationis & ſenſus capace, ex actione alterius præter naturam exiſtentis in illo. Sed dices ; vnde habent elementa mixta inter ſe, ſenſum ? Nam quod quid non habet, dare nequit. Reſp. Senſus eſt ab anima ſenſitiua, quæ forma eſt inſeparabilis, ſuperueniens mixtis, quæ producitur è potentia materiæ ope agentis: ita vt adſit in momento paratæ materiæ, quæ potentiam habet ad receptionem omnium formarum corruptibilium. Et mixtorum formæ ordinantur ad animam. Nec opus eſt vt mixti forma pereat dum aduenit anima, vt euenit cùm ex albo fit nigrum. quia vera contrarietas non inuenitur in formis ſubſtantialibus ; ſed id quædam earum habent, vt ad inuicem ordinentur. Longis igitur à mutationibus

Digitized by Google

nibus elementorum mixtorum gigni poteſt corpus ſenſu præditum. Mixta & animata formas habent eiuſdem generis, nimirum corruptibiles: propterea ad inuicem ordinantur.

2 Quod ſi etiam daremus, cùm ſeipſum affecerit ac afflixerit, vnico ſanè remedio id redintegrabile eſſet. nam vnicum erit quod labefactabitur & ſimplex, vnicam etiam ſolùm habebit cauſam doloris. * Nam cùm vnum vni duntaxat ſit contrarium: etiam curatio, quæ eſt reſtitutio priſtinæ naturæ, per contraria fiet. vnicum itaque remedium ſatisfaciet omnibus. Vis argumenti eſt: Ergo & remedium in omnibus morbis vnum eſt. Conſequens falſum. Nam varij ſunt morbi & eorum cauſæ.

Ariſt.2.de cœlo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Morborum cauſæ.

VII. Νυνὶ δὲ πολλά· 1 πολλὰ γάρ ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἐόντα, ἃ ὁκόταν ὑπ' ἀλλήλων 2 παρὰ φύσιν θερμαίνηταί τε καὶ ψύχηται, καὶ ξηραίνηταί τε καὶ ὑγραίνηται, νούσους τίκτει. ὥστε πολλαὶ 3 αἱ ἰδέαι τῶν νουσημάτων, πολλὴ δὲ καὶ ἡ ἴησις αὐτῶν ἐστιν.

VII. *Sed ex aduerſo, nunc plura 1 ſunt in corpore: quæ 2 cùm mutuò à ſe calſiunt, præter naturæ legem, & frigeſiunt, ſiccantúrve & humectantur, morbos pariunt. Ita 3 vt plurimæ morborum ideæ ſint: vnde & varia eorum medela.*

COMMENTARIVS.

Demonſtrat iam doloris remedium non eſſe vnicum. Nam curatio ipſa indicat qualiſnam ſit morbus; ſed variè curantur morbi: ergo morbi ſunt multiplices. Propterea homo non eſt vnum. Præterea, Quod variè mutatur ac vertitur, id vnum non eſt. Tale autem eſt humani corporis temperamentum: nam modò ab interno calore, modò à frigore affligitur.

1 Quæ ſi κατὰ φύσιν mixta fuerint, ſunt ſanitatis auctores. Quare illæ nobis cognatæ ſunt à primo ortu noſtro: an igitur homo vnum? Sed vnde eueneruntnobis hæ qualitates? Sunt ſanè communes cunctis concretis corporibus. Sed vni ſimplici corpori hæc quatuor attribuere non potes aduerſaria: Ergo corpus humanum non eſt vnum.

2 Si exiliat vis horum, ita vt ſociam qualitatem deprimat, morbi fiunt. Secundæ verò qualitates ſunt aſſeclæ, primæ; & quot eas notamus in guſtu, tot, dicit Galen. etiam in odoratu ſunt, quamuis non ſint nominibus diſtinctæ. παρὰ φύσιν vocat illas mutationes quæ morbos pariunt: quæ nimirum vertunt natiuam temperiem: hoc eſt, validas ac potentes mutationes, non leuiuſculas.

3 Nam quæ incaluere præter naturam, ſunt refrigeranda, &c.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Argumentū ab experientia.
** ἄλλην.*

VIII. Ἀξιῶ δὲ ἔγωγε τὸν φάσκοντα αἷμα εἶναι μοῦνον τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἄλλο μηδέν, δεικνύειν αὐτὸν 1 μὴ μεταλλάσσοντα τὴν ἰδέην, μηδὲ γινόμενον παντοῖον.* ἀλλ' ἢ ὥρην τινὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἢ τῆς ἡλικίης τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾗ αἷμα ἐνεὸν φαίνεται μοῦνον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Εἰκὸς γὰρ ἐστὶ μίαν γε εἶναι ὥρην ἐν ᾗ φαίνεται αὐτὸ ἐν ἑωυτῷ ἐόν. Τὰ αὐτὰ δὲ λέγω καὶ περὶ τοῦ φάσκοντος φλέγμα εἶναι, καὶ τοῦ χολὴν φάσκοντος.

VIII. *Puto autem ego æquum eſſe, vt is qui ex ſolo ſanguine hominem conſtare exiſtimat, nihilque eum aliud eſſe, oſtendat eum non 1 mutare ſpeciem, eádemque perpetuò ideâ perſeuerare, nec multifariis mutationibus obnoxium eſſe. 2 Vel ſaltem aliquod eſſe anni tempus, aut hominis ætatem, in qua ſolus ſanguis homini ineſſe appareat. Etenim rationi conſonum erit tempus aliquod anni eſſe quo is ſolus homini ineſſe appareat. Eadem quoque aduerſus illos dicta puta, qui ex ſola pituita, vel ſola bile, hominem eſſe exiſtimant.*

COMMENTARIVS.

Quaſi dicat, ſemper plures humores deprehenduntur in corpore humano.

1 Variæ autem Temperamenti mutationes hominem exercent. id fit ex dominatu variorum principiorum. Talis eſt argumenti vis. Homo ſolùm eſt ſanguis: Igitur nunquam alteratur. Conſequens eſt falſum: Quia nulla ætas, vel anni dies in humana vita eſt, quibus non ſit expoſitus variis mutationibus. Igitur homo non eſt vnus humor.

2 Ita ratiocinatur, Homo vnico conſtat ſolùm humore. Igitur nullum anni tempus, aut ætatis, dabitur quibus alios humores demonſtret in corpore humano eſſe. At conſequens eſt falſum. Nam nulla ætas, nulla anni pars eſt, vbi ſolus ſanguis dominium habet. Nec enim ex puro ſanguine, eo qui κατ' ἐξοχὴν dicitur ſanguis, homo genitus & nutritus eſt: ſed ex tota maſſa, cui IV. inſunt humores. Quin ipſum ſemen ex tali ſanguine prodiit.

Gal.com.29. De nat.hum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Suam dicit ſe velle ſententiam ſirmare νόμῳ & φύσει.
** ἴσοιον.*

IX. Ἐγὼ μὲν ἀποδείξω ἃ ἂν φήσω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, κατὰ τὸν νόμον, καὶ κατὰ τὴν φύσιν, ἀεὶ ταῦτα ἐόντα* ὅμοια, καὶ νέου ἐόντος, καὶ γέροντος, καὶ τῆς ὥρης ἐούσης καὶ ψυχρῆς, καὶ θερμῆς. Καὶ τεκμήρια παρέξω, καὶ ἀνάγκας ἀποφανῶ, δι' ἃς ἕκαστον αὔξεταί τε καὶ φθίνει ἐν τῷ σώματι.

IX. *At 1 ego quæcumque & ex quibus hominem conflatum eſſe dixero, ea demonſtrabo & ſecundum legem vſúmque loquendi, & ſecundum naturam ipſam ſemper eodem modo ſe habere in iuuene & ſene, tempore frigido æquè ac calido. 2 Adferam quinetiam tecmeria ſigna, cauſáſque neceſſarias oſtendam ob quas horum vnumquodque augetur ac minuitur in corpore.*

COMMENTARIVS.

1 Humores, quos proxima ponit corporis elementa, & quos dicit hominem eſſe, dicit ſe omni tempore probaturū incrementa ac detrimenta capere: attamen ſemper ineſſe eos eiuſdem ſpeciei, vt bilis non aliam ſpeciem præ ſe fert etiamſi meracior interdum ſit. Idque dicit ſe oſtenſurum tum ex doctorum hominum conſenſu, tum ex rei natura, & per ſenſum. Teſtimonia Iudicij hominum prudentium, extant in nomenclaturis, quibus res diſcriminant à rebus: his ſubſcripſit ætas ſequens; horum itaque authoritatem nemo excludat facilè. id * νόμον vocat, cùm ita formatum ſit: Attamen præcipua pondera habet ratio ducta à rei natura, eiúſque ortus ac interitus modo: quæ vſu comperta eſt ac euidenter comprobatur. id † φύσιν vocat.

** νόμος quid. Politicus loquendi mos ex ſententia plurium.*
† Quid lex & natura.

2 Quia videmus temperiem variare corporis à mutatis humoribus, cauſas adferam cur modò illi creſcant, modóque accidantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Generatio ab vno nō fit. & quæ ad eam requirantur.

X. Πρῶτον 1 μὲν οὖν ἀνάγκη τὴν γένεσιν γίνεσθαι μὴ ἀφ' ἑνός. 2 Πῶς γὰρ ἄν ἕν γ' ἐὸν, τι γεννήσειεν, εἰ μή τινι μιχθείη;

X. *Itaque 1 primùm neceſſe eſt generationem fieri non ab vno. 2 Qui enim quod vnum eſt, ex ſe aliud quid generârit, niſi alicui alteri commixtum fuerit?*

COMMENTARIVS.

1 Hippocrates, dicit Galenus, ſemper rerum euidentiam ſequitur, & doctorum hominum opinionem. Id iam etiam agit, vbi loquitur de internis & non de externis principiis. Ita ratiocinatur. Homo, qui primùm non erat, naſcitur: Quare illi ſunt principia plura. Ita enim in natura omnium naſcentium eſt comparatum. * Nam eorum quæ ad generationem concurrunt Mixtione eſt opus, cùm primùm diſſociata

** Mixtio eſt primus gradus ad generationem; deīn temperamentum.*

Digitized by Google

ciata ſint. At quod vnum eſt, miſceri oequit. igitur quod generatur vel genitum eſt, oon eſt vnum. Prætetea quæque res nata ſuum temperamentum habet. Sed quod temperamenti non eſt expers, hoc pendet ex analogia & proportione mixtorum, vt mox docebit, vbi de calido, frigido, &c.

a Foris aliquid accedat neceſſe eſt, quod illi temperiei mediocritate conſociale ſit. Igitur qui vniuerſum vnum ponit, rerum tollit generationem. Aſt eius quod priùs non erat, eſt generatio & ortus: vnde is? ſanè ex ſubiecto aliquo quod antè erat. Semina noo per ſe pullulant in plantam, ni foris humore ac calore foueantur: nec enim illicò fœtum proferunt. nam à ſeipſis non proferunt aliud: verùm perfundi aliena vi debent, ita vt tota alterentur. ita nec mas nec fæmina ſola fœturam facit. Ita ratiocinatur, Quicquid generatur, mixtionem ſubire debet, At vnum ſibi non remiſcetur. Igitur ex vno nihil generatur. Probatio maioris eſt, in animalium prouentu, eorum nimirum generatio indicat præcedentem mixtionem. Mixtorum enim formis conſociat ſe mox anima vegetatiua, & etiam ſenſitiua in animalibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ex modo generationis & corruptionis oſtendit hominem non eſſe vnum.

XI. Ἔπειτα οὐδ' ἂν μὴ 1 ὁμόφυλα ἐόντα μίσγηται, καὶ 2 τὴν αὐτὴν ἔχοντα δύναμιν, γεννᾷ, οὐδ' ἂν 3 ταῦτα ἡμῖν συντελέοιτο.

XI. *Deinde, cùm ne miſta quidem, niſi 1 quæ generis ſocietate conſocialia ſunt, iungantur ac miſceantur, 2 atque non eiſdem ſint viribus prædita, gignant quicquam; neque 3 quicquam nobis conferent, vt ſimilia progenitoribus procreentur.*

COMMENTARIVS.

Pro varia cauſarum inquiſitione vtitur ἀναλογίᾳ petito à generatione animalium & plantarum. Sola hæc nihil procreant nec ilico progerminant, ſed aliquo ſubſidio egent: nam quædam menſibus integris cunctantur. Opus illis eſt aquâ, terra, calore, paſtinatione, lætamine vt fæliciùs germineot. Senſus eſt, Neceſſariò ea, quæ ad ortum alicuius rei concurrunt, partim conueniunt, partim differunt. † Conueoire enim debent & eſſe ὁμόφυλα, hoc eſt inquilina eiuſdemque gentis, ac eiuſdem finis: vt homo cum homine; elementi pars, cum parte elementi. Differre autem debent, quia vnum agere, alterum pati debet: mas agit, patitur fæmina. Quin certa menſura etiam miſceri debent, vt agendo repati, & patiendo reagere poſſint.

† Sine quibus non fiat generatio.

1 Si diuerſi generis & noo eiuſdem materiæ res remiſceantur, dicit, Tantum abeſt vt ex vno quid gignatur, vt ne ex duobus quidem id fiat, niſi eſſentiæ cognatione iuncta fuerint quæ miſcentur. Vt equi & aſini gignunt, quia conſocialem naturam habent: at gallina & canis non: nimium enim diſtat eorum natura. * Quare omnia quæ remiſcentur eiuſdem materiæ ſunt, mutuoque ſe afficere poſſunt, agendo & patiendo: Ergo mixtio non fiet, cùm miſcibilia illa plura diuerſi ſunt generis, aut cùm eamdem prorſus agendi & patiendi vim ſunt ſortita; vel cùm inter ea nulla analogia eſt, ſed ſi vnum cætera excellit, quia illis ineſſe non poterunt, nam corrumpentur à potentiore.

** 2. De ortu, in fine. & textu 53.*

2 Quæ ſplendent æqualibus viribus, in ſe mutuo non agunt, nec à ſe mutuò patiuntur: actio enim ſurgit non à ſimili, ſed à potentiore. Cùm his cunctis opus ſit, manifeſtum erit pluribus vno opus eſſe ad mixtionem: nam rerum miſcibilium requiritur materia, forma ſeu temperies, moles, numerus, proportio, & vt mediocritate quadam conueniant. Nam miſcibilia in mixtione manere debent, non interire: quod eueniret nimia vi exſplendente alicuius.

3 Quædam animalia gignunt, † ſed nulla ſimilitudo fœtui eſt cum illis, vt mulo, & canis ex vulpe & cane genitus.

† 2. De ortu 48.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. Καὶ πάλιν ἢν μὴ τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, καὶ τὸ ξηρὸν τῷ ὑγρῷ 1 μετρίως πρὸς ἄλληλα ἔχῃ καὶ ἴσως, ἀλλὰ θάτερον θατέρου πολὺ προέχῃ, καὶ τὸ ἰσχυρότερον τοῦ ἀσθενεστέρου 2 ἡ γένεσις οὐκ ἂν γένοιτο.

A præcipua actione, qua ortus conſtat.

XII. *Præterea niſi calidum ac frigidum, & ſiccum ac humidum 1 moderatè inter ſe contemperentur, ſed alterum alteri plurimum excellat, & fortius debiliori antecellat, 2 generatio ex illis fieri non poterit.*

COMMENTARIVS.

Quaſi dicat, Non ſatis eſt vt ea quæ generabunt ſint homophyla eiuſdémque gentis, facultatéque ſint prædita contrariâ quô agere ac pati poſſint, ſed etiam opus eſt vt iuſta quantitate conueniant in calore, frigore; humiditate, ſiccitate. His enim tribus opus eſt ad generationem.

1 Nam temperiei huius ratione ſcribit * Hippocrates vteros mulierum ſteriſceſcere vel fœcundari. Hyems ignaua colono eſt, dicit Virgilius Humor enim genitalis contabeſcit in agro nimis vdo aut ſicco: viden vt amœna veris temperie ſoboleſcant gramina? Et in rerum mixtione, hæ qualitates totam ſubſtantiam alterare poſſunt: id quod qualitatibus ſecundis negatum eſt. ita vt quælibet pars mixti ſit mixta. Quare innuit Hippocrates generationem non fieri per concretionem & diſcretionem intranſmutabilium: ſed per totius ſubſtantiæ alterationem: quam ſolæ primæ qualitates faciunt: hæque ſolis IV. Elementis inſunt: Quare homo conſtat ex his quatuor.

** 5. Aph. 52.*

2 Ortus rerum conſtat ex mutatione materiæ ex forma ſubſtantiali, in aliam formam ſubſtantialem: quod euenit à mutua contrariarum qualitatum actione, quæ ſeſe tangendo afficiunt mutuò, ideóque miſcentur ac confunduntur. Quare opus fuit vt minimæ partes miſceantur, conuenienti quodam congreſſu; quo fœdere facto conſpirent in vnum corpus, quo vna ſit materia ac forma.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. Ὥστε πῶς εἰκὸς * ἀπὸ ἑνός τι γεννηθῆναι, * ὅτε γε οὐδ' ἀπὸ * τῶν πλειόνων γεννᾶται, ἢν μὴ τύχῃ καλῶς ἔχοντα * τῆς κρήσιος τῆς πρὸς ἄλληλα;

** ἀρ.* ** ὅτι μ.*

XIII. *Quomodo igitur veriſimile erit ab vno initio quid generari, cùm id ne ex pluribus quidem vno fieri poſſit, niſi qualitatum temperamento inter ſe probè conueniant?*

COMMENTARIVS.

Nam in cunctarum rerum naturalium procreatione opus eſt rerum multarum μίξει ac κράσει eorum quæ mixta ſunt: Nec quicquam proferent, etiamſi hæc plurima fuerint quæ miſcentur, niſi ſibi dicatam κρᾶσιν obtinuerint; quo itaque modo vnum generationis principium erit? nam craſis non eſt vnius, ſed plurimorum diuerſorum conuenientium in vnum effectum. Hippocrates primus docuit ex elemẽtorum mixtione, temperamenta fieri, ac corpora cuncta. Empedocles quoque ex eiſdem elementis cuncta terrena corpora conflari aſſerebat, ſed non mixtis inter ſe, verùm fruſtulatim compactis ac ſeſe tangentibus. Sed inde noo proueniet ſenſile corpus: Quod demonſtrauit * Galenus.

** Lib. De elementis.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Quod homo non vnum.

XIV. ἀνάγκη τοίνυν 1 τῆς φύσιος τοιαύτης ὑπαρχούσης, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων καὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου, μὴ ἓν εἶναι τὸν ἄνθρωπον· 2 ἀλλ᾽ ἕκαστον τῶν ξυμβαλλομένων ἐς τὴν γένεσιν, ἔχειν τινὰ δύναμιν ἐν τῷ σώματι οἵην περ ξυμβάλλετο.

XIV. *Itaque neceſſe eſt, tali exiſtente natura cum ceterarum rerum tum etiam hominis, 1 non vnum eſſe hominem: 2 ſed ſingula quæ ad generationem illius collecta ſunt, vim eam in corpore habere quam in primo ſtatim ortu contulere.*

COMMENTARIVS.

Plurimis argumentis demonſtrat iam Hippocrates principia artis Medicæ. At dicas, ſcientiarum principia non probantur vtrum ſint: ſed ea probantur ex ſuperiore ſcientia: & huius rurſus ex alia ſuperiore ſcientia, donec res ad primam philoſophiã peruenerit. Huius enim munus eſt probare principia omniũ aliarũ ſcientiarum. Reſpondet * Auerrhoes, Principia ſcientiarũ demonſtrari in propriis ſcientiis per cauſas: licere tamen per ſuos proprios effectus. atque non tranſibimus ad aliud genus. Omnia per quæ demonſtrat Hippocrates ſunt medica, ſi in actionem medicam diriguntur.

** Phyſic. 28.*

1 Probat plura eſſe principia materialia hominis. Sequuntur enim orta naturam ſuorum principiorum. Cùm enim homo priùs non eſſet, ſed oriretur, plura habebat principia. Ergo plura principia habebit etiam cùm iam eſt ortus, id eſt cùm iam eſt homo. Probatur maior: Nam ad cunctarum rerum naturalium generationem conueniunt plura principia materialia; nam mixtione ac temperamento opus eſt omni ortui rerum: hæc non vni eueniunt, ſed pluribus. Hoc ita eſſe, argumento eſt homo mortuus, ac viuens, cæteraque animalia. De viuente iam, mox de reliquis. Nam dicit, Quam diu viuit homo, quoduis horum propriam vim habere animaduertitur, quam à principio ortus contulit. Cùm igitur generatio corporum nulla fiat, ni qualitates vt calidum frigido, &c. rectè miſceantur; neceſſe eſt vt hoc naſcenti homini etiam eueniat: nam hæc ſunt omnibus dicata elementa, ignis, aër, &c. Propria autem animalium elementa ſunt humores.

2 Cùm enim nihil intereat in ortu, par eſt ſymbola quædam eorum exiſtere, ex quibus corpus fabricatum eſt. licet qualitatibus refractis non ita emicent ob miſtionem. Vnde non obſcurè principia elementáque percipis. Nam hæ qualitates quæ propriæ ſunt elementis, homini inſunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Homine mortuo ſingula elementa ad ſuam naturã redeunt.

XV. Καὶ πάλιν γε ἀνάγκη ἀποχωρέειν εἰς τὴν ἑωυτοῦ φύσιν ἕκαστον τελευτῶντος ἀνθρώπου, τό, τε ὑγρὸν * πρὸς τὸ ὑγρὸν, καὶ τὸ ξηρὸν, πρὸς τὸ ξηρὸν, καὶ τὸ θερμὸν πρὸς τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν πρὸς τὸ ψυχρόν.

** προχωρεῖται*

A modo corruptionis argumentum.

XV. *Quinetiam neceſſe eſt redire ſingula ad ſuam naturam homine moriente; nimirum quod humidum eſt ad humidum, ſiccum ad ſiccum; quod calidum ad calidum frigidum ad frigidum.*

COMMENTARIVS.

Probat iam plura hominis eſſe principia ex eo quod homini morienti euenit. Etenim cùm moritur homo, ſingula migrant ad ſuum elementum, è quo profluxerant. Compoſitum omne vt generatur, ita etiam interit, id eſt, diſſoluitur in ea ex quibus componitur, reditque eò vnde ortum eſt. Atqui cuncta compoſita componuntur ſecundùm ſubſtantiam ex IV. elementis. Igitur in ſua corruptione in eadem diſſoluuntur. Maior per ſe manifeſta eſt, De componentibus immanentibus ſecundum ſpeciem. Alia verò quæ ſecundam materiam tantùm (vt ouum pulli conſtitutionem) aut alimenta humorum promouent, non remanẽt nec producuntur denuò per reſolutionem eorũ quæ genuerunt. dicet quis: Si componentia ſunt elementa, quî redibunt in elementa? Reſpondemus. Ab eſſe refracto, ad eſſe perfectum & determinatum ſecundum propriam ſpeciem redeunt: (niſi ad nouã mixtionem aſſumantur) denuóque elementa determinatæ ſpeciei fiunt, & partes vniuerſi ſimplices fiunt cùm antea in gratiam mixtorum ſubiecta eſſent ad inſtar nudæ materiæ alteri formæ à qua determinabantur. Minorem antè confirmauit Hippocrates. Quare concluſionem oſtendit mox ſequentibus verbis.

Quæ componentia ſep. vetur denuo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVI. Τοιαύτη 1 δὲ καὶ τῶν ζώων ἐστὶν ἡ φύσις, καὶ 2 τῶν ἄλλων πάντων.

XVI. *Atque 1 talis eſt tum animantium, 2 tum cæterarum omnium rerum natura.*

Compoſita omnia conſtare ex IV. elementis.

COMMENTARIVS.

1 Præcedentem concluſionem illuſtrat ex iis quæ eueniunt cunctis animantibus (primùm enim id egit argumentis ductis ex homine tum viuente, tum moriente) quæ non alia ratione ac homines, (quantum attinet ad materialia principia, vt calidum, frigidum, &c.) naſcuntur, viuunt, ac corrumpuntur. Nam mutatio totius naturæ circa eandem materiam verſatur. Enarrari pulchrè hic locus poteſt ex libro primo De diæta, vbi de regno Iouis ac regno Plutonis naturali ex ſcientia diſputat: Nihilque interire, ſed locum tantùm mutando, demonſtrat cuncta ortui ac interitui obnoxia eſſe.

2. Ita & ſtirpium naturam ſoboleſcere ex terra & aqua videmus: & quia calor ſtirpibus adeſt, hyemis frigus ſuſtinent ac ſuperant, is tamen calor nec à terra nec ab aqua hyberna his euenit: & quia aquâ leuior ſtirps natat, aërem illi ineſſe loquitur. Cùmque ita fabricatæ ſtirpes, an non eiuſdem naturæ erit earum ſoboles pomum? Et an non ex fructibus noſter conſiſtit nutricatus? Ergo cuncta ex IV. Elementis fabricata fuere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVII. Γίνεταί τε ὁμοίως πάντα, καὶ τελευτᾷ ὁμοίως πάντα.

XVII. *Generantúrque ſimili modo omnia, & intereunt ſimiliter omnia compoſita corpora.*

COMMENTARIVS.

Non ſolùm humanum corpus, verùm cuncta corpora, inquit, ex IV elementis naſcuntur, & in eadem finiuntur. Ita oſtendit iam Hippocrates ſuperioris argumentationis concluſionem veram eſſe: nimirum: Quod de vno compoſito affirmatur, idem de cæteris cenſendum. Humanum autem corpus ſoluitur in IV. Elementa: Ergo ex his fuit coagmentatum. Idem de aliis compoſitis ſit iudicium.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. Συνίσταται γὰρ αὐτέων ἡ φύσις ἀπὸ τούτων τῶν προειρημένων πάντων, καὶ τελευτᾷ κατὰ τὰ εἰρημένα εἰς τὸ ἑωυτοῦ ἔθνος * ξυνιὸν ἕκαστον, ἐνταῦθα οὖν καὶ ἀπεχώρησε.

Communis corruptio cunctis compoſitis.

** ξυνιὸν.*

XVIII. *Etenim eorum natura conflata eſt ex his cunctis quæ dicta ſunt, & deſinit vnumquodque iuxta prædicta in ſeipſũ, hoc eſt, vnde conflatũ eſt quoduis, eò recedit.*

COMMENTARIVS.

Hoc eſt, redeunt cuncta ad ſuam naturam: vel ipſum in ſeipſum, hoc eſt, ad ſuam peculiarem ſpeciem, quale ab initio fuerat: nimirum humidum ſub mixtione latens ad humidum mundi totius elementum, &c. Idem in cæterorum compoſitorum corporum corruptione euenit. Ergo cuncta nata ſunt ex IV Elementis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Materialia principia proxima quæ, & qualia, eſſent generationisque humanæ, ac cæterorum ſanguine præditorum.

XIX. Τὸ 1 δὲ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐν ἑωυτῷ αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ χολὴν διξὴν, ξανθήν τε καὶ μέλαιναν. 2 καὶ ταῦτ' ἐστὶν αὐτέῳ ἡ φύσις τοῦ σώματος· 3 καὶ διὰ ταῦτα ἀλγέει καὶ ὑγιαίνει 4.

XIX. *Corpus 1 autem hominis continet in ſeipſo ſanguinem, & pituitam, & geminam bilem, nimirum flauam & nigram : 2 quibus natura corporis illius conſtituitur, & 3 per quæ ægrotat ac ſanitate fruitur 4.*

COMMENTARIVS.

1 Hominis materialia principia ponit quattuor humores elementis quattuor reſpondentes. Non loquitur de excrementitiis, ſed de nutritiis qui in mero ſanguine ſunt humoribus. illi enim per aliud gignuntur: hi intrinſecè fabricantur corpus humanum. Propterea dicit Hippocrates, ἔχει ἐν ἑωυτῷ, id eſt, continet 1 v iſta corpus humanum, ita vt natura eius inde conſtituatur hæc quattuor ſanguini inſunt, vt lacti ineſt butyrum, caſeus, ſerum. Non enim eſt ſimplex ſanguis, vt oculis videmus.

2 Si itaque his abſoluitur natura hominis; Igitur hæc erit eius materia ex qua conſtat. Nam humores continentur in ſolidis partibus : quæ & ipſæ ex humoribus natæ fuere in vtero materno. nam menſtruo ſanguini inſunt.

3 Sanitas & morbus cunctæque affectiones ex his quatuor humoribus proueniunt. Quæ enim corporis ſubſtantiam abſoluunt, eorum etiam ſtudio conſeruatur ac perdurat. Si enim æſtu ſanguis conflagrârit aut algioſo madore inundârit; morbum dabit.

4 Tria ſunt ortus noſtri principia; Hippocrates vocauit, τὰ ἴσχοντα, ἃ ἐνισχόμενα, ἃ * ἐνορμῶντα σώματα. Nata hæc fuere ex duobus principiis, nimirum ſemine & ſanguine. Semen ſimplex haud eſt, ſed ex ſanguine ortum naturam ſpirabilem in ſe habet ac vim genitalem. Hæc vis cùm promouet ſe ad procreationem, Natura dicitur. Magna enim vis ſpirituum ac ſanguinis in fœtum fluit per vaſa vmbilicalia. Vnde conſtat ſpirabilem ineſſe fœtui materiam, liquidam, ac ſolidam concretamque: nam his corpus abſoluitur : quare & eiſdem ſeruatur. Spirabilis natura (appellatur etiam calidum natiuum) conſeruatur nutricatu vapidi ſanguinis cordis, quo per arterias totum corpus rigatur ac vitali aurâ afflatur. Huic ſpirabili naturæ itaque nutricatum ac fomitem præbent humores ſanguinei; qui iacturam eius ſarciunt. Itaque ex quattuor humoribus corpus conſtat.

** Spirabilis natura ita dicta, quòd vim habeat ad ε ἐνδοι motus promptam. Natura.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XX. Ὑγιαίνει μὲν οὖν μάλιστα, ὁκόταν μετρίως ἔχῃ ταῦτα τῆς πρὸς ἄλληλα κρήσιος καὶ δυνάμιος 1 καὶ τοῦ πλήθεος, 2 καὶ μάλιστα ἢν μεμιγμένα ᾖ.

XX. *Et ſanitate tum maximè fruitur, quando hæc inter ſe moderatè affecta fuerint temperie, & 1 facultate, & copiâ, 2 & maximè ſi optimè mixta fuerint.*

COMMENTARIVS.

Conſtare hominem ex quatuor illis ſuccis demonſtrat ſanitas ac morbus. Valet enim horum beneficio; cùm nimirum talem κρᾶσιν habent vt inuicem ſibi reſpondeant δυνάμει, id eſt, qualitate, & πλήθει. 1. copia; & μίξει, id eſt, mixtione, ita vt non diuortium fecerint, ſed vt perfectiſſima mixtio adſit. id enim perfectam facit ſanitatem. Niſi enim rectè miſceantur, ſintque iuncta decenti qualitate & copiâ, non poterunt ſuum temperamentum tueri, nec nutricatum corpori præbere Nulla itaque in corpore pars dari debet, in qua non liceat cunctas illas naturas ſub iuſta copia ac potẽtia cõſociatas ac vnitas deprehẽdere.

1 Vt ſi copiâ non ſint in vitio, ſed potentiis, ita vt conuenire nequeant, ſed vnum reliquorum qualitates debellet & corrumpat. Vt ſi qualitas partium calidarum leptomerarum quæ duos gradus implere deberet, ſurgat ad quatuor; & contra.

2 Vt ſi opus ſit pituitæ nutritiæ generatione ad libras, ſi iam ad vncias generetur: & contra. vel ſi quæ pars abundè nimis rigetur à ſanguine, alia verò parciùs.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Sanitatem & ægritudinem tribuit copiæ & facultati, atque miſturæ ſuccorum.

XXI. Ἀλγέει δὲ, ὁκόταν τι τουτέων ἔλασσον ἢ πλεῖον ᾖ, ἢ χωρισθῇ ἐν τῷ σώματι, καὶ μὴ κεκρημένον ᾖ τοῖσι ξύμπασιν.

XXI. *Ægrotat verò vehementer, quoties horum aliquod aut parcius aut copioſius fuerit, aut etiam à cæteris diuortium fecerit in corpore, neque cum reliquis cunctis commixtum fuerit.*

COMMENTARIVS.

Oſtendit materialia principia humani corporis eſſe quatuor humores: nam horum beneficio homines ſani ſunt & ægri. Ægrotant enim horum maleficio, cum nimirum vel copia vel qualitate, vel mixtione in vitio ſunt. Quod ad μίξιν, cùm nimirum vnus ſuccus ſeceſſionem facit à reliquis qui in maſſa ſunt, id mox ſequenti Aphoriſmo declarat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXII. Ἀνάγκη γὰρ, ὁκόταν τι τουτέων χωρισθῇ, καὶ ἐφ' ἑωυτοῦ στῇ, ὅθεν τι ἐξέστη οὐ μόνον τοῦτο τὸ 1 χωρίον ἐπίνοσον γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἔνθα * ἐπιχυθῇ 2 ὑπερπιμπλάμενον, ὀδύνην 3 τε καὶ * αὐτῷ πόνον παρέχειν.

XXII. *Neceſſe namque eſt cùm ſeceſſerit ſecretumque quid horum fuerit, & per ſe ſteterit; non ſolùm eum locum 1 è quo exceſſerit morbidum fieri : ſed etiam eum in 2 quem decubuerit, quemque nimiâ ſui copiâ impleuerit, dolore 3 ac morbo vexari.*

COMMENTARIVS.

Ex ſanitate & morbo probat hominem ex quatuor ſuccis conſtare. Nam dum horum vnus ſeparatur, ægrotat non ſolùm ea pars à qua ſeceſſio fit, verùm etiam ea in quam labitur præter naturæ legem. Ita, ſi in corpore humor manſerit, gemina mala accerſit: nam affligit partem eam in quam effunditur, & eam à qua effluit præter naturæ legem. vt in dyſenteria apparet.

a Quòd decenti temperie aut mixtione partes deſtituantur, nec nutriantur. Etenim illa pars ex qua fluxit, & illa in quam, intemperie ac tumoribus affligetur: intemperies autem & mala conformatio morbi ſunt.

a Sua actione ſpoliatur pars intemperie aut copiâ ſuccorum obſeſſa, eorumve mala qualitate preſſa.

3 A lacerata continuitate partium ſenſu præditarum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Euacuatio quando dolorifica.

XXIII. Καὶ γὰρ ὅταν τι τουτέων ἔξω τοῦ σώματος ἐκρυῇ πλέον τοῦ ἐπιπολάζοντος, ὀδύνην παρέχει ἡ κένωσις.

XXIII. *Et cùm quid horum copioſiùs extra corpus effuſum fuerit quàm redundantiæ modus requirat; dolorifica euadit ipſa euacuatio.*

COMMENTARIVS.

Ex affectionibus & morbis humani corporis oſtendit id conſtare ex quatuor humoribus nutritiis. Cùm eorum enim μίξις ſoluitur, dolor gignitur. Vt cùm plurimum ſanguinis effunditur, vt in muliebri fluxu, grauiſſimæ affectiones fiunt, lipothymiæ, cordis palpitationes, pulſus totius corporis, lumborum ac capitis dolores. Ita in ſanguineis inteſtinorum deiectionibus. Nam mixtio ac temperies illius partis vnde effluit ſoluitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*ἐσ' ἂν | * ἔνθα

XXIV. Ἢν * ταῦτα πάλιν ποιέηται ἔσω τὴν κένωσιν, καὶ τὴν μετάστασιν, καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων, πολλὴ αὐτῷ ἀνάγκη διπλῆν τὴν ὀδύνην παρέχειν κατὰ τὰ εἰρημένα, ὅθεν τε ἐξέστη, καὶ * ἔνθα ὑπερβάλλει.

XXIV. *Rurſus ſi intra corpus fiat einſdem euacuatio, & tranſlatio, & ab aliis ſecretio, geminatum dolorem exhibere neceſſe eſt, nempe & ei parti vnde ſeceſſit, & in quam receptum redundat.*

COMMENTARIVS.

Nam pars vnde effluxit dolebit ab euacuatione: Ea verò quæ recipit pars, à repletione: Cunctos itaque morbos aſcribit humoribus, tum intemperies, tum malam conformationem. Sunt enim humores nutritij proxima ortus noſtri elementa, vnde tum ſimilares partes naſcuntur, totumque corpus abſoluitur. Ex his igitur & ab eorum ſuccorum excrementis naſcuntur morbi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Non vnum ſed iu ſecundum naturā humores inesse id eſt cūſtituētia hominis principia.

** ψαυόμενα*

XXV. Ἔφην 1 δὴ ἃ ἂν φήσω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, ἀποφαίνειν ἀεὶ ταῦτα ἐόντα, καὶ κατὰ νόμον, καὶ κατὰ φύσιν. Φημὶ δὴ εἶναι αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ χολὴν ξανθήν τε καὶ μέλαιναν. καὶ 2 τούτων πρῶτον μὲν κατὰ τὸν νόμον τὰ ὀνόματα διωρίσθαι φημί, καὶ οὐδενὶ τουτέων τὸ αὐτὸ ὄνομα εἶναι. 3 ἔπειτα τὰς ἰδέας κατὰ φύσιν κεχωρίσθαι, καὶ οὔτε τὸ φλέγμα οὐδὲν ἐοικέναι τῷ αἵματι, οὔτε τὸ αἷμα τῇ χολῇ, οὔτε τὴν χολὴν τῷ φλέγματι. 4 Πῶς γὰρ ἂν ἐοικότα εἴη ταῦτα ἀλλήλοισιν, ὧν οὔτε τὰ χρώματα ὅμοια φαίνεται προσορώμενα, οὔτε τῇ χειρὶ * ψαύοντι ὅμοια δοκέει εἶναι; 5 οὔτε γὰρ θερμὰ ὁμοίως ἐστὶν, οὔτε ψυχρὰ, οὔτε ξηρὰ, οὔτε ὑγρά.

Lege & naturā diſtingui humores.

Vetuſtati ſtandum.

XXV. *Quæcumque 1 verò ego hominem eſſe dixero, (quemadmodum promiſi me facturum eſſe,) ea demonſtrare conabor ſemper einſmodi eſſe, & iuxta legem, & iuxta naturam. Ego itaque aſſero hominem eſſe ſanguinem, & pituitam, & bilem flauam nigrámque. 2 Ac primùm quidem vſu loquendi, id eſt, iuxta legem, diſtincta his nomina obtigerunt, neque vlli iſtorum idem nomen eſſe. 3 deinde natura ſingulorum ſpecies diſcretæ, iuxtáque naturam horum ſpecies ſunt ſeparatæ; vt neque pituita ideam ſanguinis referat, neque bilem ſanguis, neque bilis pituitæ ſimilis eſſe conſpiciatur. 4 Quî enim hæc inter ſe ſimilia ſint, quorum nec colores ſimiles aſpicienti apparent: nec qualitates tactu explorantis ſenſum ſimiliter afficiunt? 5 Neque enim ſimiliter calida ſunt, neque frigida, neque humida.*

COMMENTARIVS.

1 Demonſtrat quatuor eſſe humores in corpore humano, idque κατὰ νόμον, & κατὰ φύσιν. Semper eiuſmodi eos eſſe, dicit, demonſtrabo. hoc eſt in omni hominis ætate, & quouis anni tempore.

2 Demonſtrat ex varietate impoſitorum nominum, varios ineſſe homini humores. Etenim ſi varii hi non forent, non appellarentur diuerſis nominibus à medicis doctis ac peritis: Itaque κατὰ * νόμον, id eſt, ex ſententia hominum rectè ſentientium. Ex maiorum iudicio de humoribus ducit argumentum. vt hoc modo ſanguis vocatur vel bilis ille humor, & non alius humor ita vocatur.

** νόμος quid.*

Ab humorum differentiis quæ naturæ eorum hærent proximè.

**Idea quid.*

3. Iam id demonſtrat κατὰ φύσιν, id eſt, ſecundum rei naturam, ſenſus iudicio expoſitam. idque euincit ex humorum qualitate, eorumque motu. Qualitatem vocat * ideam, quæ oculis ac manibus percipitur; quaſi dicat: Quæ differunt ſenſibilibus externis qualitatibus, differunt etiam eſſentiâ internâ, quæ ſola ratione cognoſcitur: & propterea non ſunt vnum, ſed ſpecie ſunt diſtincta.

4 Tactili ac viſili qualitate differunt quatuor* humores: nam phlegma albeſcit, melancholia nigreſcit. Cholera feruet, at pituita alget. alius lentus, alius fluxus.

5 Vt cholera & pituita.

Quæ forma & facultate differunt, ea eadem non ſunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVI. Ἀνάγκη τοίνυν ὅτε τοσοῦτον διήλλακται ἀλλήλων τὴν ἰδέην τε, καὶ τὴν δύναμιν, μὴ ἓν αὐτὰ εἶναι, εἴπερ μὴ πῦρ τε καὶ ὕδωρ ταὐτόν ἐστι.

XXVI. *Quando igitur tantopere hæc & ſpecie & facultate inter ſe diſcrepant, haud eſſe illos vnum neceſſe eſt, niſi cui fortè ignis & aqua vnum ſunt.*

COMMENTARIVS.

Confirmat ſimilitudine, quod quæ ſecundum externas ſenſibus competens qualitates differunt, etiam ſecundum eſſentiam internam (quæ ſolâ ratione noſcuntur) differre, nec vnum eſſe. Colore verò ac conſiſtentiâ differunt inter ſe humores: Ergo etiam eſſentia differunt. Niſi, dicit, quis ignem & aquam, viſili ac tactili qualitate differentia elementa, vnum eſſe contendat. At hoc abſurdum: igitur & illud. Videntur quidam perſuaſi fuiſſe, hominem ex vno conſtare humore: nec mirum, inquit Galenus hîc, Cùm ex Archigenis aſſeclis homo minimè malus inductus erat; neque in ducendo ſpiritu, aërem corpus ingredi, neque egredi in expirando.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVII. Γνοίης 1 δ' ἂν τοῖσδε, ὅτι οὐχ ἓν ταῦτα πάντα ἐστὶν, ἀλλ' ἕκαστον αὐτέων ἔχει δύναμίν τε καὶ φύσιν τὴν ἑωυτοῦ. 2 Ἢν γάρ τινι διδῷς ἀνθρώπῳ φάρμακον, ὅ, τι φλέγμα ἄγει, ἐμέεταί σοι φλέγμα. καὶ ἢν διδῷς φάρμακον ὅ, τι χολὴν ἄγει, ἐμέεταί σοι χολήν. Κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ χολὴ μέλαινα καθαίρεται, ἢν διδῷς φάρμακον, ὅ, τι χολὴν μέλαιναν ἄγει. 3 Καὶ ἢν τρώσῃς αὐτέου τοῦ σώματος μέρος τι, ὥστε τραῦμα γενέσθαι, ῥυήσεται αὐτέῳ αἷμα. XXVIII. Καὶ ταῦτα ποιήσει σοι πάντα πᾶσαν ἡμέρην καὶ νύκτα, καὶ χειμῶνος καὶ θέρεος, μέχρις ἂν δυνατὸς ᾖ τὸ πνεῦμα ἕλκειν ἐς ἑωυτὸν, καὶ πάλιν μεθιέναι. 4 δυνατὸς * δὲ ἔσται, ἔστ' ἂν τινὸς τουτέων στερηθῇ τῶν ξυγγεγονότων. 5 ξυγγέγονε δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα. 6 Πῶς γὰρ οὐ ξυγγέγονε; πρῶτον μὲν φανερόν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ἔχων ἐν ἑωυτῷ ταῦτα πάντα ἀεὶ, ἕως ἂν ζῇ. ἔπειτα γέγονεν ἐξ ἀνθρώπου ταῦτα πάντα ἔχοντος· ἔπειτα τέθραπται ἐν ἀνθρώπῳ, ταῦτα πάντα ἔχοντι. ὁκόσα ἐγὼ νῦν φημί τε καὶ ἀποδείκνυμι.

** δὴ*

Vnumquemque humorem ſuam habere naturam & facultatem.

XXVI. *Quòd 1 verò cuncta hæc non vnum ſint, verùm quòd ſingula horum peculiares vires ac naturam habeant. 2 Si enim alicui homini pharmacum propinaueris quod phlegma educit, pituitam tibi vomet, & ſi pharmacum dederis quod bilem ducit, bilem tibi euomet. Eodem modo & bilem atram purgabit, ſi pharmacum propinaueris quod bilem atram ducit. 3 Quod ſi partem aliquam corporis ſauciaueris, vt vulnus fiat, manabit inde ſanguis.* XXVIII. *Quin hæc cuncta euenire conſpicies omni tempore, interdiu noctúque, & hyeme & æſtate, quandiu ſpiritum trahere redderéque poterit homo. 4 Valebit autem, donec vno aliquo eorum quæ congenita ſunt, fuerit priuatus. 5 Congenita autem ſunt prædicta. 9 Quî enim non ſint congenita? primùm enim manifeſtum eſt, hominem perpetuò dum vixerit hæc in ſe habere. deinde genitus eſt ex homine, cuncta hæc habente. poſtremò adoleuit in homine hæc cuncta habente. quæ ego in præſentiarum affirmare ac demonſtrare contendo.*

COMMENTARIVS.

1 Demonſtrat quatuor humores corpori ineſſe, eoſque facultate ac ſpecie differre. Nam toto vitæ curriculo adſunt, ac varij illi ſunt. quare & ſinguli peculiarem vim obtinebunt.

2 Diuerſos

2 Diuerſos ſemper corpori ineſſe humores demonſtrat ex varietate humorum qui è corpore ſemper educi poſſunt. Nam ſi quauis diei hora cholophygum pharmacum propinaueris, bilem ſemper educes: ſi humor ad educendum paratus fuerit, viæque meabiles. Ita & de cæteris humoribus ſtatuendum. Hi humores quatuor ſanguini inſunt, ac mediocritatem ſubſtantiæ ſuæ habent, qua proſunt corpori. Nam excrementitij, nimii ſunt qualitate vtraque. Si excrementitij inſunt, igitur & naturales. facilè demonſtrantur excrementitij. Nam propterea generantur excrementitij, quòd ſanguis generatur: cuius excrementa hi ſunt. Diſſimilitudini igitur humorum euidens argumentum eſt, quòd ſinguli trahantur à peculiaribus medicamentis. Ergo non omni ex parte ſimiles ſunt.

3 Ergo humores quatuor naturâ diuerſi erunt, ac peculiari vi dotati.

4 Conueniunt humores in eo quòd congeniti ſint, cunctique ſimul principium materiale corpori præſtent. Nam homo non moritur niſi priuetur vitæ principiis congenitis. Sed homo fraudatus vno ex quatuor his humoribus moritur. Nam priuatur naturali humore, qui facit ad integritatem totius ſingularúmque partium. Priuari autem poterit humore congenito, ab effuſa euacuatione liberaliore manu, vltrò, vel pharmacia aut vulnere, vel quòd in corruptelam degenerato humore, illo ſpolietur corpus.

5 Ergo, dicit, cùm homo non moriatur niſi priuetur vitæ congenitis principiis: Moritur autem cùm his humoribus priuatur: Ergo humores quatuor ſunt vitæ noſtræ congenita principia.

6 Nam omni tempore homo habet in ſe hos humores quatuor. Itaque iam vt homo euaſit, habet hæc quatuor. Præterea cùm gigneretur à patre & matre, ex his ortum ac incrementa duxit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Vnde perſuaſi quidam exiſtimârint hominem vnum eſſe.

XXIX. Οἱ δὲ λέγοντες ὡς ἓν εἶναι ἄνθρωπον, δοκέουσί μοι ταύτῃ τῇ γνώμῃ κεχρῆσθαι. Ὁρέοντες τοὺς πίνοντας τὰ φάρμακα, καὶ ἀπολλυμένους ἐν τῇσιν ὑπερκαθάρσεσι, τοὺς μὲν χολὴν ἐμέοντας, τοὺς δέ τινας φλέγμα, τοῦτο ἕκαστον αὐτέων ἐνόμισαν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, 1 ὅ,τι καθαιρόμενον εἶδον αὐτὸν ἀποθανόντα. Καὶ οἱ τὸ αἷμα φάντες εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τῇ αὐτῇ γνώμῃ χρέονται, ὁρέοντες ἀποσφαζομένους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὸ αἷμα ῥέον ἐκ τοῦ σώματος, τοῦτο 2 νομίζουσιν εἶναι τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Καὶ μαρτυρίοισι τούτοισι πάντες χρέονται ἐν τοῖσι λόγοισι.

XXIX. *At qui ex vno conſtare hominem dicunt, videntur mihi hoc argumento perſuaſi: Nimirum cùm viderent eos qui pharmaca hauſerant, in hypercatharſi interiſſe, alios quidem bilem vomentes, alios pituitam, id, in cuius euacuatione hominem emori viderunt, hominem eſſe crediderunt. Eadem ratione ducti ſunt, qui ſanguinem fecerunt vnicam hominis materiam, ex fuſi à iugulatis ſanguinis copia ſic perſuaſi: hinc & ſanguinem eſſe hominis 2 animam dixerunt. Itaque hæc ferè ſunt argumenta quibus vtuntur in ſermonibus ſuis.*

Commentarivs.

1 Γνώμη eorum eſſe videtur hæc, Abſque quo humore homo ſupereſſe nequit, id principium hominis materiale eſt. Atqui hi ſine pituita, hi ſine ſanguine, &c. hominem ſupereſſe poſſe negant: Ergo talium aliquis erit humani corporis principium materiale. Minorem probat hypercatharſis: quam vt variis à ſuccis fieri vidit, ita quiuis illum hominis principium poſuit. Falſa aſſumebant: debuiſſent cauſæ mortis rationem explicare; cur nimirum illo vel illo humore euacuato homo moreretur: Quia non protinus id hominis principium eſt, cuius vacuationem cita mors ſequitur. nam apoſtema ac aqua ἀθρόως effuſa mortis cauſa ſunt. Quare potiùs ſpirituum quàm humorum eductioni mortis aſcribenda eſt cauſa.

2 Nouiſſimè hic effunditur, adeò vt vnà cum ipſo animam effundi putes. vltimò is trahitur, quòd nulla peculiari remedii vi educatur; & partibus conſocialis ſanguis eſt: ex eoque cùm paſtum ineant, diutiſſimè eum retinent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXX. Καίτοι * πρῶτον μὲν ἐν τῇσιν ὑπερκαθάρσεσιν οὐδείς πω ἀπέθανε χολὴν μοῦνον καθαρθείς. ἀλλ' ὁκόταν τις πίῃ φάρμακον, ὅ, τι χολὴν ἄγει, πρῶτον μὲν χολὴν ἐμέει, ἔπειτα δὲ φλέγμα· ἔπειτα δὲ ἐπὶ τοῖσι χολὴν ἐμέουσι χολὴν μέλαιναν ἀναγκαζόμενοι. τελευτῶντες δὲ καὶ αἷμα ἐμέουσι καθαρόν. * πρότερον

XXX. *Atqui primùm quidem per immodicas purgationes qui bilem ſolam excluſerit, mortuus eſt nemo. Nam ſi quis pharmacum biberit quod bilem cieat, primùm bilem vomet, deinde pituitam, poſtea per vim atram quoque bilem à flaua diuerſam, poſtremò etiam moribundus ſanguinem purum vomet.*

Commentarivs.

Quaſi dicat: Nullus moritur vno ſolo effuſo humore: ſed varii effunduntur. igitur homo non eſt vnum. Nam congenito materiali abducto ex homine, neceſſariò moreretur: ac non moritur ab vno humore abducto. In hypercatharſi ab vno etiam pharmaco ita irritatur natura, vt reliquos continere nequeat: vellicatur enim à vectorio pharmaco, quod ſuo feruore reſerat etiam oras vaſorum. Hoc eſt quod ſignificat illa vox ἀναγκαζόμενοι. *4. Simplic.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. Τὰ αὐτὰ δὲ πάσχουσι καὶ ὑπὸ τῶν φαρμάκων τῶν τὸ φλέγμα ἀγόντων. πρῶτον μὲν τὸ φλέγμα ἐμέουσιν, ἔπειτα χολὴν ξανθὴν, ἔπειτα μέλαιναν, τελευτῶντες δὲ αἷμα καθαρὸν, καὶ ἐν τῷ δὲ ἀποθνήσκουσι.

XXXI. *Eadem eueniunt his qui pharmacum pituitam ducens hauſerunt: primùm enim pituitam vomunt, deinde bilem flauam, poſtea atram, morientes verò purum ſanguinem, & in hoc mox vitam finiunt.*

Commentarivs.

Primùm euacuatur humor qui pharmaco familiaris eſt, mox ille qui facillimè ſequitur: poſtremò ſanguis, ob naturæ vinculum quo ei iungitur: illi enim eſt familiariſſimus. Vt quidam exiſtimârint cum eo animam vnà effundi. Et nullo pharmaco peculiari abducitur ſanguis; & ſanguis eſt principium noſtri ortus, ac corporis pabulum: quare natura eum ægrè dimittit. *Sanguis naturæ familiaris.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXII. Τὸ γὰρ φάρμακον 1 ὁκόταν ἐσέλθῃ ἐς τὸ σῶμα, πρῶτον μὲν ἄγει ὃ ἂν αὐτῷ κατὰ φύσιν μάλιστα ᾖ, τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων. ἔπειτα δὲ καὶ τ' ἄλλα ἕλκει τε καὶ καθαίρει. ὥσπερ 2 τὰ φυόμενά τε καὶ σπειρόμενα ὁκόταν ἐς τὴν γῆν ἔλθῃ, ἕλκει ἕκαστον τὸ κατὰ φύσιν ἐνεὸν ἐν τῇ γῇ (ἔνι δὲ καὶ ὀξὺ, καὶ πικρὸν, καὶ γλυκὺ, καὶ ἁλμυρὸν, καὶ παντοῖον) πρῶτον μὲν τὸ πλεῖστον τούτου εἵλκυσεν εἰς ἑωυτὸ, ὅ, τι ἂν ᾖ ἑωυτῷ κατὰ φύσιν μάλιστα· ἔπειτα δὲ ἕλκει καὶ τ' ἄλλα· 3 τοιοῦτον * δέ τι καὶ τὰ φάρμακα ποιεῖ ἐν τῷ σώματι, ὅσα ἂν χολὴν ἄγῃ, πρῶτον ἀκρητεστάτην ἐκάθηρε χολὴν, ἔπειτα δὲ μεμιγμένην· καὶ πάλιν τὰ τοῦ φλέγματος φάρμακα, πρῶτον μὲν ἀκρητέστατον τὸ φλέγμα ἄγει, ἔπειτα δὲ μεμιγμένον. Καὶ τοῖσιν ἀποσφαζομένοισι πρῶτον μὲν τὸ αἷμα ῥέει θερμότατόν τε καὶ ἐρυθρότατον, ἔπειτα δὲ φλεγματωδέστερον καὶ χολωδέστερον. * δή

Pharmacum quid agat.

XXXII. *Nam 1 vt corpus ſubierit pharmacum, ante omnia ducit id, quod ipſi ex omnibus in corpore exiſtentibus maximè ſecundùm naturam familiare fuerit, ac tum deinceps alia trahit ac purgat. 2 Quemadmodum enim ſe res habet in his quæ vel vltrò naſcuntur vel conſeruntur vbi in terram peruenerint, vt vnumquodque trahat id quod natura ſuæ familiare in terra exiſtit (ineſt enim terra & acidum, &*

& amarum, & dulce, & ſalſum, & omnigenum) & primò quidem plurimum eius trahat in ſeipſum, quod ſibi ipſi iuxta naturam maximè familiare fuerit, deinde etiam reliqua. 3 *Tale etiam quiddam pharmaca in corpore faciunt. Quacunque enim bilem ducunt, primùm meraciſſimam bilem purgant, poſtea verò mixtam: quæ pituitam, primùm meraciſſimam trahunt, poſtea mixtam: iugulatis itidem primùm quidem ſanguis calidiſſimus & ruberrimus profluit, deinde pituitoſior ac bilioſior.*

Commentarivs.

1 Argumento ipſo aduerſariorum ſuorum ipſos oppugnat. dicit, Non moritur homo niſi congenito vitæ principio fraudetur is. At non niſi quatuor humoribus euacuatis moritur homo. Ergo non vnicus ſed quatuor humores vitæ principium conſtituunt, ſiuntque congeniti. Probat Minorem, Cùm quis pharmacum hauſit, dum non maxima pars humorum effunditur, ſed tantùm vnus cùm educitur, non moriuntur homines. Sed dum poſtremus euacuatur, aſtantes putant ob eius vnius eductionem mortem venire.

2 Id declarat ſimilitudine. Terræ commiſſa ſemina aut depoſiti ſurculi ſolent exugere è terra nutricatum ſimpliciſſimum ſibique familiarem: eo verò exhauſto illud exugunt quod huic vicinum eſt, quodque minùs illi ſimile eſt. At, dicit Hippocrates, pharmaca eodem modo trahunt. Igitur ſimilitudine ſubſtantiæ trahunt, inferimus nos. φυόμενα vocat quæ ſingulis annis ſponte renaſcuntur: σπειρόμενα verò quæ ſatione continua conſeruantur.

3 Ita propinata pharmaca, primùm cholagoga euacuant ſynceram bilem, dein mixtam: phlegmagoga pituitam meram primùm educunt, deinde mixtam. Ita in iugulatis primùm funditur cruor calidiſſimus & ruberrimus, dein pituitoſior & bilioſior.

Putat itaque Hippocrates pharmaca purgare trahendo: nimirum vt pars ſpirituoſa peruadens partes, humori familiari quaſi manum porrigat, eóque trahente & naturâ expellente in ventrem effluat. Primumque humor merus ſpirituali hac qualitate affectus, dein alius qui cum eo remixtus fuerat effertur. vt ferro perfricatum lignum etiam à magnete trahitur: quod alioqui ſolum à magnete proſectatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Cur humores non ſemper eadem copiâ corpori inſint.

XXXIII. Αὔξεται 1 δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ μὲν φλέγμα χειμῶνος. τοῦτο γὰρ τῷ χειμῶνι κατὰ φύσιν μάλιστα τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων. ψυχρότατον γάρ ἐστι. 2 τεκμήριον δὲ τουτέου, ὅτι τὸ μὲν φλέγμα ψυχρότατον, εἰ ἐθέλεις ψαῦσαι φλέγματος, καὶ χολῆς, καὶ αἵματος, τὸ φλέγμα εὑρήσεις ψυχρότατον ἐόν. καίτοι γλισχρότατόν ἐστι. καὶ 3 βίῃ μάλιστα ἄγεται μετὰ χολὴν μέλαιναν (ὅσα δὲ βίῃ * ἄγεται, θερμότερα γίνεται ἀναγκαζόμενα ὑπὸ τῆς βίης) ἀλλ' ὅμως καὶ πρὸς ταῦτα πάντα ψυχρότατον ἐὸν τὸ φλέγμα φαίνεται ὑπὸ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ. 4 Ὅτι δὲ ὁ χειμὼν πληροῖ τὸ σῶμα φλέγματος, γνοίης ἂν τοῖσδε. Οἱ ἄνθρωποι πτύουσί τε καὶ ἀπομύσσονται φλεγματωδέστατον τοῦ χειμῶνος. καὶ τὰ οἰδήματα * λευκότατα γίνεται μάλιστα † ταύτην τὴν ὥρην, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα φλεγματώδεα.

** ἴσχεται.*

κάυτόματα † καλά.

Pituita hyeme creſcit, quàm frigidiſſima.

XXXIII. *Porrò 1 pituita in homine hyeme incrementa ducit: huic enim præ cæteris quæ inſunt homini, maxima eſt cum hyeme naturâ cognatio, frigidiſſima enim exiſtit.* 2 *Hæc autem documento eſſe poſſunt quòd pituita ſit frigidiſſima. Si enim pituitam & bilem & ſanguinem contingere libuerit, pituitam profectò frigidiſſimam eſſe deprehendes. Etſi verò viſci in morem lenteſcat, & poſt atram bilem contumaciſſima ſit ad eductionem, vt non niſi magnâ vi attrahatur, (quæcunque autem per vim trahuntur, hoc ipſo calidiora fiunt) nihilominus tamen frigidiſſima eſſe apparet pituita ex ſua propria natura, nec eo tractu caleſcit, ſed frigida apparet, cognatamque ſuam frigiditatem retinet.* 4 *Quòd autem hyems impleat corpora pituitâ, hæc argumenta tibi ſunto: quod homines expuunt & emungunt pituitoſiſſima hyeme, & tumores laxi albiſſimi gignuntur maximè hoc anni tempore, itémque reliqui morbi pituitoſi.*

Vi tracta incaleſcunt.

Commentarivs.

Quæ anni tempora excellentem qualitatem præ ſe ferunt, ea vhementer mutant corpora noſtra, vt inde modò hic modò ille humor increſcat, illéque iterum. Ac redeunt humoribus per anni tempora ſuæ vices.

1 Naturæ diuerſæ diuerſis præditæ ſunt ſuccis. Ita ratiocinatur: Qui humor hyemi natura & temperie ſua ſimillimus eſt, is brumâ etiam incrementa ducit. At pituita hyemis naturæ ſimillima eſt inter cunctos humores. Igitur hyeme maximè increſcit.

2 Probat Minorem, Tactus ita iudicabit, ſi conferatur eius qualitas cum bile, melancholia, ſanguine. Pharmacis eliditur cùm pituita, frigidior apparet. Et quibus caput pituita abundat, ſæpè queruli ſunt de frigore quo ſentiunt caput ſtupere.

3 Quæ violenter agitantur motus violentiâ incaleſcunt. At pituita violenter agitatur, ob tenacitatem qua excluſioni renititur. Ergo pituita motus vi incaleſcet ac phlegmones proferet. Quod ſine dubio faceret, niſi ſtricto quodam frigore prædita eſſet. Incaleſcit itaque motu, ſed ita vt tum quoque ingenitam ſuam frigiditatem præ cæteris retineat.

4 Quòd hyeme pituita abundat argumento ſunt excreméta corporis pituitoſa: & morbi qui tunc eueniunt pituitoſi. Demonſtrat omnes ſuccos ſemper corpori ineſſe 1 at modò vberiùs hi, modò copioſiùs illi inſunt. Id in primis per pituitam oſtendit, quæ maximè oſtentat ſeſe in excrementis. Et vt excrementitii circumfluunt, ita etiam nutritii, quorum illi ſunt excrementa. Maximè autem pituita creſcit hyeme, præſertim ſi regio, ætas, anni conſtitutio eò nutant, id eſt, ſi in humiditatem ac frigus conſpirarunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIV. Τοῦ 1 δὲ ἦρος, τὸ φλέγμα 2 * ἔτι μὲν ἰσχυρόν ἐστιν ἐν τῷ σώματι, καὶ 3 τὸ αἷμα αὔξεται. τά τε γὰρ ψύχεα ἐξανίει, καὶ τὰ ὕδατα ἐπιγίνεται. τὸ * δὲ αἷμα κατὰ ταῦτα αὔξεται ὑπό τε τῶν ὄμβρων, καὶ τῶν * θερμημεριῶν. κατὰ φύσιν γὰρ αὐτέῳ ταῦτά ἐστι μάλιστα τοῦ ἐνιαυτοῦ. ὑγρόν τε γάρ ἐστι καὶ θερμόν. 4 Γνοίης δ' ἂν τοῖσδε. οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἦρος καὶ τοῦ θέρεος μάλιστα ὑπό τε τῶν δυσεντεριῶν ἁλίσκονται, καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἷμα ῥεῖ αὐτέοισι, καὶ θερμότατοί εἰσι καὶ ἐρυθροί.

** ἐπιγίνεται*
** ἐστι*
** θερμημεριῶν*

Vere ſanguis increſcit.

XXXIV. *Vere 1 etiamnum valida eſt pituita, 2 creſcitque ſanguis. nam & 3 frigoris vis per id anni tempus remittit, & imbres ſuccedunt. Sanguis igitur iuxta hæc augeſcit, ab imbribus videlicet ac calidorum dierum tepore: hæc enim anni pars maximè iuxta naturam ipſi reſpondet, eſt enim humidum ac calidum Ver.* 4 *Quod hinc facilè cognoſcas: nam vere & æſtate maximè homines implicantur dyſenteriis, & ſanguis ex naribus ipſis fluit, ac calidiſſimi tunc ſunt & ruberrimi.*

Dyſenteria quando eueniant.

Commentarivs.

Humorum motum declarat in corpore, ſecundum anni tempora. Vere, dicit, mediocris eſt pituitæ copia in corpore humano (pauciſſima melancholia) at ſanguis tunc luxuriat. id oſtendit & ratione & vſu.

1 Reſpondet enim initium veris hyemi.

2 Progreſſo vere.

3 Ratio: Eo tempore quo calor & humor dominantur, eodem etiam ſanguis incrementa ducit. At vere calor & humor dominium tenent. Ergo vere ſanguis præſertim luxuriat. Eſt enim ſanguis naturâ calidus ac madidus. ita & ver ſi conferatur cum cæteris anni partibus. frigus enim vere remittit, at pluuiæ

rigant mundum. Hinc calidum noſtri corporis natiuum variè mutatur: variéque vt ab aëre afficitur, ita etiam varias in humoribus facies profert. nam ambienti ſimiles profert humores.

4 Vſus.nam morbi calidi ac humidi tunc proferunt ſe: & ſymptomata efflorefcunt à materia ſanguinea nata; vt hæmorrhagia, & qualitas corporis calida & rubicunda. Diſenteria tunc etiam cruenta euenire ſolet ex hæmorrhoïdibus, deplente ſe natura à copia ſanguinis. Sed, dicet quis, Vere melancholiæ fiunt. Reſponde: non tunc illa naſcitur, ſed profertur, ac quaſi paroxyſmum facit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXV. Τοῦ δὲ θέρεος, τό, τε αἷμα ἰσχύει ἔτι, καὶ ἡ χολὴ ἀείρεται ἐν τῷ σώματι, καὶ παρατείνει ἐς τὸ φθινόπωρον. γνοίης δ' ἂν τοῖσδε. Οἱ ἄνθρωποι αὐτόματοι ταύτην τὴν ὥρην χολὴν ἐμέουσι, καὶ ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι χολωδέστατα καθαίρονται. δῆλον 1 δὲ καὶ τοῖσι πυρετοῖσι, καὶ τοῖσι χρώμασι τῶν ἀνθρώπων. Τὸ δὲ φλέγμα τοῦ θέρεος ἀσθενέστατόν ἐστιν αὐτὸ ἑωυτοῦ. ἐναντίη γὰρ αὐτοῦ ἐστι τῇ φύσει ἡ ὥρη· 2 ξηρή τε γάρ ἐστι καὶ θερμή.

XXXV. *Per æſtatem verò viget adhuc ſanguis, & bilis in corpore ſurgit, & vſque in autumnum porrigitur. Id quod hinc cognoſcas; homines enim æſtiuo tempore bilem vltrò vomunt, ac pharmacorum propinatione bilioſiora purgantur: idipſum quoque comprobant & febres & colores corporis, qui eo tempore corpora hominum occupare ſolebant. Pituita è contra æſtate debilior ſeipſa eſt: 2 contrarium enim eſt naturæ eius id tempus, calidum puta & ſiccum.*

Commentarivs.

Pergit in demonſtrando varium eſſe humorum incrementum ac decrementum in corpore humano. Nam æſtate pituita acciditur ἀμυδρῶς ac πλάδῃ: non tamen omnino deficit. eſt enim congenitus humor vitæ neceſſarius: ſed deliteſcit in corpore languetque, quòd ab aëris vtraque aduerſa qualitate quaſi opprimatur. Sanguis mediocri copia ac vi perſeuerat æſtate, quòd proxima veri ſit æſtas. At bilis luxuriat æſtate ac ἀείρεται, id eſt, efferueſcit ac in molem maiorem ſe attollit. Argumento ſunt vomitus ac aluo quæ funduntur, ſunt enim cunctaillioſa æſtate: ſanguis autem in principio æſtatis, quod vernare adhuc videtur, perſeuerat, id eſt, vſque ad ſolſtitium æſtiuum ab ortu Vergiliarum 1 hoc eſt ſpacium quadraginta dierum. At bilis creſcit ad ortum vſque Arcturi: primùm flaua, hinc atra,

1 Nam æſtate eueniunt tertianæ continuæ & interpolatæ: & bilinſus flauus color corpora defœdat.

2 Eſt enim pituita naturâ ſuâ frigida & humida; bilis ſicca & calida. Ignea corporis vis æſtate diſcutit pituitã, vnà cum externo aëre tenui, calido ac ſicco.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVI. Τὸ δὲ αἷμα τοῦ φθινοπώρου ἐλάχιστον γίνεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ξηρόν τε γάρ ἐστι τὸ φθινόπωρον, καὶ ψύχειν ἤδη ἄρχεται τὸν ἄνθρωπον. ἡ δὲ μέλαινα χολὴ τοῦ φθινοπώρου πλείστη τε, καὶ ἰσχυροτάτη ἐστίν.

Autumno quid fiat in corpore humano.

XXXVI. *Sanguis verò pauciſſimus Autumno fit in homine. Siccus enim eſt Autumnus, & hominem iam refrigerare incipit. Atra porrò bilis Autumno, & plurima & fortiſſima eſt.*

Commentarivs.

Motum humorum varium in corpore eſſe declarat iam per Autumnum: Tunc enim pauciſſimus eſt ſanguis. Nam is eſt frigidus & ſiccus, ſanguini aduerſus. At melancholia circumfluit Autumno. Deuſti fuere ſucci æſtate: quod reliquum in humoribus eſt, craſſeſcit ac refrigeratur ac ſicceſcit: nam exhauſtum id eſt ſuo madore ab æſtatis incendio. Autumnus mane ac ſerò friget: meridie calet: friget itaque magis: accedit & ſiccitas. hinc melancholiæ prouentus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVII. Ὁκόταν 1 δὲ ὁ χειμὼν καταλαμβάνῃ, ἥ τε χολὴ ψυχομένη, ὀλίγη γίνεται. καὶ τὸ φλέγμα αὔξεται πάλιν, 2 ἀπό τε τῶν ὑετῶν τοῦ πλήθεος, καὶ ἀπὸ τῶν μηκέων τῶν νυκτῶν.

Hyeme bilis decreſcit.

XXXVII. *Poſtquam 1 autem hyems aduenit, bilis frigore decreſcit. pituita è contra incrementa augit, id quod euenit tum 2 ob imbrium copiam, tum ob noctium longitudinem.*

Commentarivs.

1 Pituita quia hyemi eſt ſimillima, propterea tunc augetur. Idque probat à contrario humore. Nam bilis hyeme deficit; quòd ei huiuſtemperies aduerſa ſit. Hyems Medicis incipit ad Vergiliarum occaſum, qui iam incidit paulo ante calendas Nouembris, cùm imbres copioſi decidunt.

2 Ob imbrium copiam madet hyems, ac ob noctium prolixitatem (à ſolis abſentia) friget: hinc pituitæ ſimilis eſt.

Ex Hippocratis itaque ſententia conſtat animalium corpora affici à circumfuſo aëre. dicet quidam: Quo modo ergo ventriculi hyeme & vere naturâ ſunt calidiſſimi? vt tunc cibos copioſiores poſtulet. Quo ergo modo pituita tunc increſcet potentiſſimè? nam commodè percoctus cibus ſanguinem purum proferet. Reſpondeo, Ventriculi tunc quidem ſunt calidiſſimi à natiuo calore, id eſt, temperatiſſimi ſunt. Sed partes corporis refrigerantur valdè hyeme, ob veſtium inopiam, vel ob vitæ genus &c Quin in quibuſdam ipſe venter & hepar ſentiunt frigoris iniuriam, & venæ. Adde iam ciborum copiam facilè pituiteſcentium. vt rapa, legumina, liba, porcinam carnem, pultes, caſeum, vinum nouum, craſſamve cereuiſiam. Hippocrates τὸ ἐλάχιστον & τὸ πλεῖστον (ſupra textu 36.) refert ad molem: ἀσθενέστατον & ἰσχυρότατον ad facultatem.

Quæſtio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVIII. Ἔχει 1 μὲν οὖν ταῦτα πάντα αἰεὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. ὑπὸ 2 δὲ τῆς περιϊσταμένης ὥρης ποτὲ μὲν πλείω γίνεται σφῶν αὐτῶν ἑωυτῶν, ποτὲ δὲ ἐλάσσω ἕκαστα, κατὰ 3 μέρος καὶ κατὰ φύσιν.

Concluſio.

XXXVIII. *Hæc itaque cuncta ſemper 1 habet corpus hominis, 2 verùm pro temporis ratione ſingula aliquando augentur, aliquando minuuntur, 3 ſecundum partem & ſecundum naturam.*

Commentarivs.

1 Semper dum viuit homo, hæc cuncta, id eſt, quatuor humores inſunt corpori humano.

2 Quamuis hi quatuor humores ſemper corpori inſunt, tamen horum copia eſt varia, vt anni conſtitutio eſt varia, & temporum diuerſa facies vt fuerit.

3 Ratione partium, dicit, & loci, diuerſæ ſunt humorum quantitates: vt (κατὰ μέρος partium: κατὰ φύσιν nimirum totius) æſtate bilis circumfluit toto corpore, non ita hyeme. hoc eſt, ſecundum φύσιν totius. κατὰ μέρος verò, id eſt, ſi partes conſiderentur, Hyeme bilis copioſior folliculo fellis continetur, quàm æſtate in reliquis corporis partibus. Ita Zuingerus: quem reprehendit Scrodæus, ac dicit ita exponendum, vt dicat Hippocrates, augentur minuuntúrve humores ſecundum partes anni; quia æſtate bilis, vere ſanguis, &c. donatur. κατὰ φύσιν, id eſt, dum modò ſecundum naturam habent: nam dum anni tempora non rectè eunt, etiam humores variant: maximè cùm etiam hominum peculiares temperies variæ ſint.

Concludit Hippocrates, nimirum hæc conſtituere ac conſeruare corpus humanum, tanquam congenitos &

& nutritioni neceſſarios humores. At quia variè mutantur homines, id fieri dicit ex humorum incremento ac decremento vario ex anni variis temporibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIX. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἐνιαυτὸς μετέχει μὲν πᾶς πάντων, καὶ τῶν θερμῶν καὶ τῶν ψυχρῶν, καὶ τῶν ξηρῶν καὶ τῶν ὑγρῶν. οὐ γὰρ ἂν μείνειε τούτων οὐδὲν οὐδένα χρόνον ἄνευ πάντων τῶν ἐνεόντων ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ· ἀλλ᾽ εἰ ἕν τι ἐκλίποι, πάντ᾽ ἂν ἀφανισθείη. ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης πάντα ξυνέστηκέ τε καὶ τρέφεται ὑπ᾽ ἀλλήλων.

A magno mundo argumentum.

XXXIX. *Nam vt quiuis annus cunctorum particeps eſt, & calidorum & frigidorum, & ſiccorum ac humidorum. Neque enim quicquam horum, ne minimo quidem tempore conſiſteret ac duraret, ſine cunctis his quæ mundo inſunt: quin ſi vnum aboleretur, cuncta profectò deficerent. Ab eadem enim neceſſitate cuncta perſeuerant ac mutuò aluntur.*

COMMENTARSVS.

Dixetat humores mutari ex variis anni qualitatibus: id iam confirmat totius mundi exemplo, cuius princeps pars homo eſt, vt homo aſſecla totius mundi deprehendatur: & propinqua principia ſequi remotiora principia: Ita ex anni natura hos humores corpori ineſſe deprehendere licet. Nam vt annus omni tempore particeps eſt caloris, &c. Quia ſi vna qualitatum harum interiret, caderet œconomia totius mundi: nam vno elemento deficiente, cuncta ex eo compoſita interirent. Nam ab eadem neceſſitate conſtituta ſunt cuncta. Dei voluntas hanc neceſſitatem impoſuit rebus, vt quatuor eſſent qualitates. Ergo æqualis harum quatuor eſt neceſſitas. Temperies enim & mixtio ſine his nulla. & in ipſis anni temporibus nihil immixtum eſt: igitur nec homo vnum. Quin nullum elementum ſimplex perſeuerare poteſt: nonne terra ſucco priuata horrida ſterilitate ſqualeret? an non ignis tabeſcit fomite ſpoliatus? Vel ſi frigidum pereat elementum, an non cuncta ignis erunt? ſi ſiccum, an non aquâ fluctuabunt omnia? Abſolutum elementum, dicit hîc Galenus, mente potiùs inuenitur quàm ſenſu. non κατ᾽ ἐξοχὴν, dicit Galen. hæc mundi elementa vocantur calida, frigida, &c. ſed κατά τι, vt elementale. Si calidum elementum intereat, concreſcet, dicit Galenus, humidum inopia caloris, nec planta vlla nec animal ſuboleſcet. Si, dicit Galenus, fingas aquam prorſus frigidam & humidam fieri, non iam amplius erit aqua, ſed concreſcet fluxu priuata. Ita terra adamante durior erit, ſi prorſus ſicca & frigida fuerit: vnde tunc fœtura plantarum, ac animalium nutricatus? peribunt omnia. Quare neceſſitate quadam ex ſe mutuò pendent mundi elementa, ac à ſe nutriuntur: quod flamma etiam indicat lucernæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XL. Οὕτω δὲ καὶ εἴ τι 1 ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκλίποι τούτων τῶν ξυγγεγονότων, οὐκ ἂν δύναιτο ζῆν ὁ ἄνθρωπος.

XL. *Sic etiam ſi quid ex homine 1 deficeret ex his quæ ipſi congenita ſunt, non ſanè viuere poſſet homo.*

COMMENTARSVS.

Remotiora principia propinquorum fontes ſunt, quare eorum aſſeclæ ſunt principia propinqua. Ita humanum corpus ſequitur Anni & Mundi temperiem: ac quatuor eius humores temperiem variam ineunt ex varia anni conſtitutione, ac quatuor qualitatum moderatione. Ex quibus ſi vna deficiat, vel vnus ſi humor deſierit eſſe, interit homo. nam ſanguini, vnde fabricatus eſt, hi inſunt. * Humores, dicit hîc Galenus, vocantur calidi & frigidi, non quòd tales merè ſint, ſed quia ea qualitate cæteros humores excellunt. Ita pituitam humidam & frigidam vocamus, non quaſi

** Humores qua rat one dicantur frigidi, &c.*

contrariorum expertem, ſed quòd in ea humidum & frigidum explendeant. Quæ ſi frigida ſola foret, vt glacies cogeretur: & ſi planè humida eſſet, nullam craſſitiem ac lentorem haberet. Ita bili vtrique aliqua eſt madoris pars; nam alioqui humor non eſſet; ſed adamante durior foret. frigida itaque dicuntur, quæ plus frigoris quàm caloris habent. Gal. Quin ipſe ſanguis vt temperatiſſimus ſit, cum reliquis humoribus confundi debet: quare temperatiſſimus ſanguis pituitæ & bilis vtriuſque particeps eſt.

s Cuncta huius mundi corpora concreta ſunt ex quatuor elementis, plantæ animaliaque: quare nihil eorum perſtare poteſt ſine horum præſidio: ſi vnum interierit, reliqua trahuntur: Ita & homo vnius principij inopiâ interit.

XLI. Ἰσχύει δὲ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τοτὲ μὲν ὁ χειμὼν μάλιστα, τοτὲ δὲ τὸ ἔαρ, τοτὲ δὲ τὸ θέρος, τοτὲ δὲ τὸ φθινόπωρον. οὕτω 2 δὲ καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοτὲ μὲν τὸ φλέγμα ἰσχύει, τοτὲ δὲ τὸ αἷμα, τοτὲ δὲ ἡ χολή, πρῶτον μὲν ἡ ξανθή, ἔπειτα δ᾽ ἡ μέλαινα καλεομένη. XLII. Μαρτύριον δὲ * σαφέστατον, εἰ ἐθέλεις τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ 3 δοῦναι τὸ αὐτὸ φάρμακον τετράκις τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐμέεταί σοι τοῦ μὲν χειμῶνος φλεγματωδέστατα, τοῦ δὲ ἦρος 4 ὑγρότατα, τοῦ δὲ θέρεος χολωδέστατα, τοῦ δὲ φθινοπώρου μελάντατα.

Humores in homine mutari.

* σαφέστατον.

XLI. *In anno autem aliquando quidem 1 Hyems maximè viget, aliquando Ver, modò Æſtas, modò Autumnus. Haut 2 aliter & in homine interdum pituita præualet, aliquando ſanguis, aliquando bilis, primùm quidem flaua, deinde etiam quæ nigra vocatur.* XLII. *Huius rei clarius argumentum hoc eſto: quodſi eidem homini quater in anno idem medicamentum 3 dederis, vomet tibi hyeme quidem pituitoſiſſima, vere autem 4 humidiſſima, æſtate bilioſiſſima, autumno denique nigerrima.*

COMMANTARIVS.

Docet humorum mutationem ex anni temporibus, ſimilitudine ex mundi œconomia deſumta, cuius non minima pars homo eſt, aſſecla ſuorum principiorum.

1 Vt annus omni tempore particeps eſt cunctarum qualitatum, alio tamen tempore aliæ qualitates exſplendeſcunt: ex qua qualitatum excellentia annus in quatuor tempora diuiditur.

2 Ita homo licet ſit dotatus omni tempore ſuccis quatuor, attamen alia ætate aliaque anni parte hi dominantur varij, vt hîc enumerat.

3 Probat ſingulis anni temporibus ſingulos increſcere humores. Nam idem pharmacum phlegmagogum, ex eodem homine dilutiorem pituitam educet æſtate quàm hyeme.

4 Ex Ichore ſanguinis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIII. Ὀφείλει οὖν τούτων ὧδε ἐχόντων, ὁκόσα μὲν τῶν νοσημάτων τοῦ χειμῶνος αὔξεται, θέρεος λήγειν· ὁκόσα δὲ θέρεος αὔξεται, χειμῶνος λήγειν· ὁκόσα μὴ αὐτῶν ἐν περιόδῳ 2 ἡμερέων ἀπαλλάσσεται· τὴν δὲ περίοδον αὖθις φράσω τὴν τῶν ἡμερέων. ὁκόσα δὲ ἦρος γίνεται νοσήματα, προσδέχεσθαι χρὴ φθινοπώρου τὴν ἀπαλλαγήν. ὁκόσα δὲ φθινοπωρινὰ νοσήματα, τούτων τοῦ ἦρος ἀνάγκη τὴν ἀπαλλαγὴν γενέσθαι· ὅ, τι δ᾽ ἂν τὰς ὥρας ταύτας ὑπερβάλλῃ νόσημα, εἰδέναι χρὴ ὡς 3 ἐνιαύσιον αὐτὸ ἐσόμενον.

Morborum mutatio ſecundum anni tempora.

XLIII. *Quare cùm hæc ita ſe habeant, par eſt morbos qui augentur 1 hyeme, æſtate finiri: & qui æſtate augentur, hyeme deſinere: niſi ex eorum ſint genere qui dierum 2 circuitu finiri ſolent: de quibus agam alio loco. 3 Quicumque autem morbi Vere fiunt, horum diſceſſum Autumno expectare oportet. Quicumque verò Autumnales morbi ſunt, horum diſceſſum neceſſe eſt Vere fieri. Quòd ſi quis morbus hæc tempora tranſgreſſus fuerit, eum annuum 4 fore ſcito.*

COMMEN

Digitized by Google

Commentarivs.

1 Senſus eſt : morbos chronicos, qui paroxiſmorum (qui diebus paucis fiunt,) certis periodis non feruntur, ſed menſium periodis, eos anni ſpacio finiri. Ratio huius rei eſt, quòd contrario anni tempore (à quo cepere) non vincantur: nam ſeptimus menſis primo opponitur. Et etiam primus annus opponitur ſeptimo. Præclarè ad medicinam faciendam facit habere perſpectam humorum luxuriantium copiam, ac eorum indicationem : quod anni tempora etiam nos docent : Nam inde petitur valetudinis tuendæ victusque inſtituendæ ratio, ac morborum fœlix curatio. & etiam ad præſagitionem hoc omnino facit. Vt cottidianæ febres ſeptimo ſæpe terminantur menſe.

2 Vt bilioſi morbi : qui facilè reſoluuntur : nam vltra quadrageſimum diem non excurrunt.

3 Ita ab effectis iam probat motum varium in corpore habere humores. Nam dicit, ſimiles humores oriuntur temporibus anni : & diſſimilibus temporibus vincuntur hi humores. Ita hyeme ſoluuntur morbi æſtiui, ob contrarietatem quam cum bile habet id tempus ; autumnales vere, &c.

4 Quia contumax materia, quæ euinci non potuit, ſed ſolùm in contrariis temporibus emituit, mox ſibi congenero tempore ad ingenium redit : vnde ἐπαναστασινοσήματα.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIV. *Καὶ τὸν ἰητρὸν οὕτω χρὴ ἰῆσθαι τὰ νουσήματα, ὡς ἑκάστου τούτων ἰσχύοντος ἐν τῷ σώματι κατὰ τὴν ὥρην τὴν ἑωυτῷ κατὰ φύσιν ἐοῦσαν μάλιστα.*

XLIV. *Medicum quoque ſic morbis mederi oportet, quaſi vnumquodque horum in corpore praualeat eo tempore, quod ſuæ naturæ conuenientiſſimum exiſtit.*

Commentarivs.

Quæ nam vtilitas ſit obſeruationis temporis ac temperiei anni, ætatis, ac diætæ, nimirum, vt ſciat medicus quis humor copia vel qualitate in vitio ſit, quaque parte corporis abundet. Hippocrates in hoc libro Hominis, id eſt, corporis humani naturam inueſtigare voluit. Propterea primùm inueſtigauit num id ſimplex vel compoſitum: Cumque compoſitum id eſſe deprehenderit, deinde ſimplicium id componentium naturam peruestigauit, id eſt, quam habeant vim agendi in aliud. vel patiendi ab alio. Propterea temporum Anni meminit, & ætatum : hæc enim mutant ſuccos noſtri corporis ſimplices: ita & pharmaca. Hæc noſcere debet medicus. Nam quo tempore anni humor parciſſimus fuerit, eo facilè profligari poterit. ægrè verò vincitur dum copia & qualitate viget. Obſeruandum itaque quo tempore humor αὐξάνεται mole: & quo tempore ἀκμάζει efferueſcat ſua vi. Nam quilibet humor ineunte ſibi familiari tempore paucus eſt, vt qui initium habet ſui motus: ſequente, luxuriat; hinc viget, dein deficit; moleque ἐλάχιστον, & facultate ἀδυνατώτατος euadit. non tamen ita vt omnino euaneſcat aliquis quatuor humorum, ſed contraria ab aëris qualitate interdum delitescit, & quaſi premitur. Ita ver premit melancholiam : æſtas pituitam : autumnus ſanguinem, hyems bilem.

De tribus maximè hactenus actum eſt, de humore qui mouetur, tempore anni in quo mouetur, & motus ipſius ratione.

HIPPOCRATIS
DE HOMINIS NATVRA
LIBER SECVNDVS.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

I.

Εἰδέναι δὲ χρὴ καὶ τάδε, πρὸς ἐκείνοισιν

I. *Præter iſta etiam hæc ſunt cognoſcenda.*

II. *Ὅτι ὁκόσα πλησμονὴ τίκτει νουσήματα, κένωσις ἰῆται.*

I I. *Quos morbos profert repletio, hos euacuatio curat.*

Hic ſecundus liber ſpurius eſt : molis causâ primo libro olim adiectus, cùm Ptolemæus & Attalus libros emebant.

Commentarivs.

Eſt Plethora ad vaſa & ad vires : hæc humores inquinat, ac eos excludit in partes imbelles : illa rumpit vaſa ac laxat ora eorum: ac interdum cuncta corporis ſpiracula intercipit, vnde cita mors venit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. *Ὁκόσα δὲ ἀπὸ κενώσιος γίνεται νουσήματα, πλησμονὴ ἰῆται.*

III. *Quæcumque verò morborum genera procreat euacuatio, hos curat repletio.*

Commentarivs.

Modò nimirum decenter id fiat, vt non ſubitò aluinum habitum, temperamentum, & actionem mutet. Hoc eleganter demonſtrauit Hippocrates, * vbi contra Cnidios diſſerit Medicos : qui dicebant magnæ mutationi magnam mutationem eſſe opponendam. Rectè, inquit Hippocrates : ſed commodè in vſum illa duci debet : vt natura etiam ægri fuerit, conſulendum, &c.

* Lib. 1. acut.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. *Ὁκόσα δὲ ἀπὸ ταλαιπωρίης γίνεται, ἀνάπαυσις ἰῆται.*

IV. *Quæ à labore fiunt affectiones, quiete curantur.*

Commentarivs.

Dum muſculi parteſque corporis attriti ſunt, laſſitudinemque contraxerunt, adeò vt quædam occulta diſſociatio facta ſit à nimia tenſione, quæ fit vel attritu, vel incubitu flatuum: aut fuſione ſuccorum, aut inanitione distractis à partibus cum dolet : hanc redintegrat quies.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. *Ὁκόσα δ' ὑπ' ἀργίης τίκτεται, ταλαιπωρίη ἰῆται.*

V. *Quæ verò à nimio ocio gignuntur, hæc labor curat.*

Commentarivs.

5 Hoc fœcundum enim eſt in cauſas morbificas: nam plethoram procreat. Dum enim plena manu paſtum ineant, nec quicquam exercitio excludant, plus his perpetuò accedit, quàm exhauritur. Quodſi cacochymis etiam rebus indulſerit, nihil non mali morbifici pullulabit in tali corpore. Moderatum enim exercitium omnium morborum ferè alexicacon eſt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. *Τὸ 1 δὲ ξύμπαν γνῶναι δεῖ τὸν ἰητρὸν, 2 ἐναντίον ἵστασθαι τοῖσι καθεστεῶσι, καὶ νουσήμασι, καὶ 3 εἴδεσι, καὶ ὥρῃσι, καὶ ἡλικίῃσι.*

VI. 1 *Medicum enim cuncta explorata habere oportet, nam 2 & contrarias vires tempeſtatibus opponere debet, ac morbis, & 3 formis, annique temporibus, & ætatibus.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, cunctas externas cauſas earumque vires, quid contra naturæ legem inferant corpori compertum habere debet.

2 Nam intemperatæ naturæ, modico contrariorum vſu gaudent.

3 Id eſt, temperamentis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VII. Καὶ τὰ συντείνοντα λύειν, καὶ τὰ λελυμένα συντείνειν. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τὸ κάμνον ἀναπαύοιτο. ὅτι ἴησις τοῦτό μοι δοκεῖ εἶναι. VIII. Αἱ δὲ νοῦσοι γίνονται, αἱ μὲν ἀπὸ τῶν διαιτημάτων, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ 3 πνεύματος, ὃ ἐσαγόμενοι ζῶμεν.

VII. *Tendentia laxet: laxata tendat. Ita enim maximè dolor placabitur: hæc mihi videtur curatio eſſe.*
VIII. 2 *Morbi partim naſcuntur à diætâ, partim à 3 ſpiritu, cuius attractione viuimus.*

COMMENTARIVS.

Cauſas nimirum auferat quæ continuum ſoluunt, & quæ tonum partibus adimunt. Hæc balneis fotibusque fieri poſſunt in artubus: intùs verò remediis quæ influxam materiam adimunt: vt in obſtructis, induratis, inflammatis.

2 Vt cunctæ res agendæ, admouendæ.

3 Vt id manifeſtè appâret in locis Charoneis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IX. Τὴν δὲ διάγνωσιν χρὴ ἑκατέρων ὧδε ποιέεσθαι. ὁκόταν μὲν ὑπὸ νοσήματος ἑνὸς πολλοὶ ἄνθρωποι ἁλίσκωνται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, τὴν αἰτίην χρὴ ἀνατιθέναι τούτῳ, ὅ, τι ἂν κοινότατον ἐστι, καὶ μάλιστα αὐτῷ πάντες χρεώμεθα. Ἔστι δὲ τοῦτο ὃ ἀναπνέομεν. Φανερὸν γὰρ ἤδη, ὅτι τὰ διαιτήματα ἑκάστου ἡμῶν οὐκ αἴτιά ἐστιν, ὅτε ἅπτεται πάντων ἡ νοῦσος ἑξῆς, καὶ τῶν νεωτέρων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν ὁμοίως, καὶ τῶν θωρησσομένων καὶ τῶν ὑδροποτεόντων, καὶ τῶν μάζαν ἐσθιόντων, καὶ τῶν ἄρτον σιτεομένων, καὶ τῶν πολλὰ ταλαιπωρεόντων, καὶ τῶν ὀλίγα. οὐκ ἂν οὖν τά γε διαιτήματα αἴτια εἴη, ὁκόταν διαιτώμενοι πάντας τρόπους οἱ ἄνθρωποι ἁλίσκωνται ὑπὸ τῆς αὐτῆς νούσου. ὁκόταν δὲ αἱ νοῦσοι γίνωνται παντοδαπαὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, δῆλον ὅτι τὰ διαιτήματα ἐστιν αἴτια ἕκαστα ἑκάστοισι.

Aër quando iure morborum cauſa putetur.

IX. *Diagnoſin autem vtriuſque huius morbi ita inibis. cùm plurimi homines eidem morbo inuoluuntur eodem tempore, tunc eius cauſa aſcribenda erit ei quod cunctis maximè commune eſt, quoque omnes maximè fruimur. Hoc autem illud eſt quod omnes inſpiramus. Quare liquet cuiuſque hominis victus rationem huius morbi cauſam eſſe non poſſe, etenim hic morbus cunctos inuadit tam iuuenes quàm ſenes, tam maſculos quàm fœminas, æquè hos qui vinum bibunt ac qui aquam, iuxta eos qui maza quàm qui pane victitant, tam qui exercent ſe quàm qui in ocio degunt. Quare diæta non eſt cauſa; cùm homines diuerſo victu vtentes eidem morbo inuoluantur. Verùm vbi varia morborum genera eodem tempore vagantur, non dubium eſt quin peculiaris cuiuſque victus in cauſa ſit.*

COMMENTARIVS.

Hæc omnia verba recitat Galenus ex hoc libro, 1. Epid. in proœmio. Igitur hæc ſunt Hippocratis. Ita ratiocinatur: Quod plurimis commune eſt, hoc communem habet cauſam. Aër omnibus communis neceſſariò eſt. Si cibus communis eſſet, idem faceret, vt in Æno cùm leguminibus veſcebantur, crura his laborabant: qui verò eruis veſcebantur, genuum dolore affligebantur. Ita qui in inopia omnium rerum, vtuntur frumento muccido, vel aqua putrefacta, vel carnibus putridis, vt argonautis interdum euenit, eodem malo affliguntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. Καὶ τὴν θεραπείην χρὴ ποιέεσθαι ἐναντιούμενον τῇ προφάσει τῆς νούσου, ὥσπερ μοι πέφρασται καὶ ἑτέρωθι, ἐκ τῶν διαιτημάτων μεταβάλλειν. Δῆλον γὰρ ὅτι οἷσί γε χρέεσθαι εἴωθεν ὁ ἄνθρωπος διαιτήμασιν, οὐκ ἐπιτήδειά οἱ ἐστιν, ἢ πάντα, ἢ τὰ πλείω, ἢ ἕν γέ τι αὐτῶν, ἃ δεῖ καταμαθόντα μεταβάλλειν, καὶ σκεψάμενον τοῦ ἀνθρώπου τὴν φύσιν, τήν τε ἡλικίην, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὴν ὥρην τοῦ ἔτεος, καὶ τῆς νούσου τὸν τρόπον, τὴν θεραπείην ποιέεσθαι, ποτὲ μὲν ἀφαιρέοντα, ποτὲ προστιθέντα, ὥσπερ μοι καὶ πάλαι εἴρηται πρὸς ἑκάστας τὰς ἡλικίας, καὶ τῶν ὡρέων, καὶ τῶν εἰδέων, καὶ τῶν νούσων, ἔν τε τῇσι φαρμακείῃσι προστρέπεσθαι καὶ ἐν τοῖσι διαιτήμασιν. ὁκόταν δὲ νοσήματος ἑνὸς ἐπιδημίη καθεστήκῃ, δῆλον ὅτι οὐ τὰ διαιτήματα αἴτιά ἐστιν, ἀλλ᾽ ὃ ἀναπνέομεν, τοῦτο αἴτιόν ἐστι. καὶ δῆλον ὅτι τοῦτο νοσηρήν τινα ἀπόκρισιν ἔχον ἂν εἴη. τοῦτον οὖν τὸν χρόνον τὰς παραινέσιας ποιέεσθαι τοῖσιν ἀνθρώποισι τοιάσδε, τὰ μὲν διαιτήματα μὴ μεταβάλλειν, ὅτι γε οὐκ αἴτιά ἐστι τῆς νούσου. τὸ δὲ σῶμα ὁρᾷν, ὅκως ἔσται ὡς ἀογκότατον καὶ ἀσθενέστατον. Τῶν σιτίων τε ἀφαιρέοντα, καὶ τῶν ποτῶν οἷσιν εἰώθει χρέεσθαι κατ᾽ ὀλίγον. ἢν γὰρ μεταβάλλῃ ταχέως τὴν δίαιταν, κίνδυνος καὶ ἀπὸ τῆς μεταβολῆς νεώτερόν τι γίνεσθαι ἐν τῷ σώματι. ἀλλὰ χρὴ τοῖσι μὲν διαιτήμασιν οὕτως χρέεσθαι, ὅτε γε φαίνεται μηδὲν ἀδικέοντα τὸν ἄνθρωπον. τοῦ δὲ πνεύματος, ὅκως ἐλαχίστη ἡ ῥύσις ἐς τὸ * στόμα ἐσίῃ, καὶ ὡς ξενωτάτη ὅσην προμηθέεσθαι. τὴν δὲ χώρην τοὺς τόπους μεταβάλλοντα εἰς δύναμιν, ἐν οἷσιν ἂν ἡ νοῦσος καθεστήκῃ, καὶ τὰ σώματα λεπτύνοντα· οὕτω γὰρ ἂν ἥκιστα πολλοῦ τε καὶ πυκνοῦ πνεύματος χρήιζοιεν οἱ ἄνθρωποι.

X. *Curationem hoc nimirum modo inibis, vt, ſcilicet, cauſam morbificam (etiam externam) oppugnes, quemadmodum aliàs docui, ac diætam vt mutes. Nam manifeſtum ilicò iſtud erit, eam diætam qua frui ſolet, ei noxiam eſſe totam, vel partem eius maximam, vel ſaltem aliquam. Quod cùm exploratum fuerit, mutetur. Ac perſpectâ hominis naturâ, ætate, temperie, ac tempore anni, morbique more ac ſpecie, Curationem aggredieris, nunc detrahendo, nunc adiiciendo, vt olim docui, collineando ad cuiuſque ætatem, tempus anni, temperiem, & morbum, tam in pharmacis præſcribendis, quàm in diæta. At verò vbi vnus endemius morbus vagatur, nullo modo diæta in cauſa eſt, ſed id quod ſpirando ducimus. Nec dubium quin id morbificam quandam excretionem habeat. Hoc tempore hominibus hæc præſcribes, diætam, vt quæ vitium hoc non attulit, ne mutent: Cæterùm cura eis adſit vt minimè copiâ cibi turgeat corpus, ac ſit debiliſſimum: ſenſimque conſueti cibi ac potus accidant copiam. Subitanea enim diætæ mutatio metum facit, ne quid in corpore grauius ab immutatione innouetur. Sed ea cautione diætâ vtendum, vt nullâ iniuriâ hominem afficiat. Eaque cautio adſit, vt aëris quàm parciſſima copia corpus ſubeat, vtque is ſit alieniſſimus ab infecto aëre. Ac ſi fieri poterit, locum mutabis morbo obſeſſum, ac corpora extenuabis: ita enim parcè minimeque frequenter homines aërem attrahent.*

COMMENTARIVS.

Epidemios morbos pariunt ἀραιὰ, cùm minimè ἀραιοὶ eunt; & loca cœnoſa, vnde halitus qui in vitio ſunt proprietate totius eſſentiæ. Propterea locum mutari vult contaminatum, ac parum aëris attrahi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XI. Ὁκόσαι δὲ τῶν νοσημάτων τῶν ἀπὸ τοῦ σώματος γίνονται τῶν μελέων τοῦ ἰσχυροτάτου, ταῦτα δεινότατά ἐστι. 1 Καὶ γὰρ ἢν αὐτοῦ μένῃ ἔνθα ἂν ἄρξηται, ἀνάγκη τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν μελέων πονεομένου, ἅπαν τὸ σῶμα πονέεσθαι. 2 Καὶ ἢν ἐπί τι τῶν ἀσθενεστέρων ἀφίκηται ἀπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου, χαλεπαὶ αἱ ἀπολύσιες γίνονται. ὁκόσαι δὲ ἀπὸ τῶν ἀσθενεστέρων ἐπὶ τὰ ἰσχυρότερα ἔλθωσιν, εὐλυτώτεραί εἰσιν· ὑπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος ἀπαλλάσσονται ῥηιδίως 3 τὰ ἐπιρρέοντα.

XI. *Quicunque morbi ex corporis partibus robuſtiſſimis naſcuntur, grauiſſimi ſunt. 1 Nam ſi quo loco inuaſerunt*

runt illic pedem fixerint, eſt neceſſarium (afflicto potentiſſimo membro) totum corpus ægrotare. 2 Quod ſi excludatur à validiſſimo membro in partem imbecilliorem, ægrè ſoluuntur. Quæcunque verò ab infirmis partibus ad robuſtas fluunt, faciliùs ſoluuntur: à robore enim facilè ea quæ 3 influunt arcebuntur.

Commentarius.

Nullus tam benè natus, quin aliquod membrum alio imbellius ſortitus ſit: huic pedes, illi caput in querela eſt aliis lien, nonnullis oculi. Quin morbo pars olim preſſa, imbecillis manet diu.

1 Hoc eſt, ſi pedem ibi in parte principe fixerint. vt ſi peſtilens venenum ibi conſederit.

2 Nam partis imbecillis potentiam ferè opprimit: quamuis ſe liberet excluſione ea pars princeps.

3 Coquent & digerent facilè, ſi non magna copia aut prauitate opprimantur ſubitò.

Adducit hunc Hippocratis locum Fernelius lib. 2. De Abditis rerum cauſis, vbi de morbis totius ſubſtantiæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Venæ quæ ſecandæ in quibus morbis.

XII. Αἱ παχύταται δὲ τῶν φλεβῶν, ὧδε πεφύκασι. τέσσαρα ζεύγεα ἐστὶν ἐν τῷ σώματι· καὶ ἓν μὲν αὐτέων, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὄπισθεν διὰ τοῦ αὐχένος, ἔξωθεν ἐπὶ τὴν ῥάχιν, ἔνθεν τε καὶ ἔνθεν παρὰ τὰ ἰσχία ἀφικνέεται, καὶ ἐς τὰ σκέλεα. Ἔπειτα διὰ τῶν κνημέων καὶ τῶν σφυρῶν τὰ ἔξω καὶ ἐς τοὺς πόδας διήκει. Δεῖ οὖν τὰς φλεβοτομίας τὰς ἐπὶ τῶν ἀλγημάτων τῶν ἐν τῷ νώτῳ καὶ τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἀπὸ τῶν ἰγνύων ποιέεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν σφυρῶν ἔξωθεν. Αἱ δὲ ἕτεραι φλέβες ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς κεφαλῆς παρὰ τὰ ὦτα, διὰ τοῦ αὐχένος, αἱ σφαγίτιδες καλεόμεναι, ἔσωθεν παρὰ τὴν ῥάχιν ἑκατέρωθεν φέρονται παρὰ τὰς ψόας ἐς τοὺς ὄρχιας καὶ ἐς τοὺς μηρούς· καὶ διὰ τῶν ἰγνύων, ἐκ τοῦ ἔσωθεν μέρεος. Ἔπειτα διὰ τῶν κνημέων ἐπὶ τὰ σφυρὰ ἔσωθεν, καὶ ἐς τοὺς πόδας. Δεῖ οὖν τὰς φλεβοτομίας πρὸς τὰς ὀδύνας ποιέεσθαι τὰς ἀπὸ τῶν ψοῶν καὶ τῶν ὀρχίων, ἀπὸ ἰγνύων καὶ ἀπὸ τῶν σφυρῶν ἔσωθεν. Αἱ δὲ τρίται φλέβες ἐκ τῶν κροτάφων διὰ τοῦ αὐχένος ὑπὸ τὰς ὠμοπλάτας. Ἔπειτα ξυμφέρονται ἐς τὸν πνεύμονα, καὶ ἀφικνέονται ἡ μὲν ἀπὸ τῶν δεξιῶν, ἐς τὰ ἀριστερά· ἡ δὲ, ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν, ἐς τὰ δεξιά. Καὶ ἡ μὲν δεξιὴ, ἀφικνέεται ἐκ τοῦ πνεύμονος ὑπὸ τὸν μαζὸν, καὶ ἐς τὸν σπλῆνα, καὶ ἐς τὸν νεφρόν· ἡ δὲ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐς τὰ δεξιὰ, ἐκ τοῦ πνεύμονος, ὑπὸ τὸν μαζὸν καὶ ἐς τὸ ἧπαρ, καὶ τὸν νεφρόν. τελευτῶσι δὲ ἐς τὸν ἀρχὸν, αὗται ἑκάτεραι. Αἱ δὲ τέταρται φλέβες ἀπὸ τοῦ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ὑπὸ τὸν αὐχένα καὶ τὰς κληῖδας. Ἔπειτα ὑπὲρ τῶν βραχιόνων, ἄνωθεν ἐς τὰς ξυγκαμπὰς, ἔπειτα δὲ διὰ τῶν πηχέων καὶ τῶν χειρῶν ἄνωθεν, καὶ ἐπὶ τοὺς καρποὺς καὶ δακτύλους. Ἔπειτα ἀπὸ τῶν δακτύλων πάλιν διὰ τῶν πηχέων καὶ τῶν χειρῶν ἄνωθεν ἐς τὰς ξυγκαμπάς· καὶ διὰ τῶν βραχιόνων τοῦ κάτωθεν μέρεος, ἐς τὰς μασχάλας. Καὶ ἀπὸ τῶν πλευρέων ἄνωθεν, ἡ μὲν, ἐς τὸν σπλῆνα ἀφικνέεται· ἡ δὲ, ἐς τὸ ἧπαρ. Ἔπειτα ὑπὲρ τῆς γαστρὸς ἐς τὸ αἰδοῖον τελευτῶσιν ἀμφότεραι. Καὶ αἱ μὲν παχύταται τῶν φλεβῶν ὧδε ἔχουσιν. Εἰσὶ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς κοιλίης φλέβες, ἀνὰ τὸ σῶμα παμπολλαί τε καὶ παντοῖαι, καὶ δι' ὧν ἡ τροφὴ ἐν τῷ σώματι ἔρχεται.

Nouus aliquis Prometheus hæc finxit omnia.

XII: *Maximæ venarum hac ſerie enatæ ſunt. Quaterna ſunt in corpore paria. Vnum earum par, ab occipite retrò per ceruicem foris ſuper ſpinam, ab vtraque parte ad coxendicem & crura progreditur. Hinc per ſuras ad malleolos foris ad pedes venit. Quare in doloribus dorſi & coxendicum venam pertundes ſurarum ac malleolorum foris. Alterum venarum par ex capite fertur prope aures, per ceruicem & iugulares; quæ Sphagitides dicuntur; deferunturque intrò vtrinque iuxta ſpinam ad lumbos & ipſos teſtes ac femora, & per poplitum internam regionem; deinde per ſuras ad malleolos intrò & in pedes. Quare phlebotomiæ vſus erit in dolore lumborum ac teſtium, ſecando venas poplitum ac malleolorum internas. Tertium par venarum ex temporibus per ceruicem ſubter ſcapulas labitur, mox ad pulmonem feruntur: altera à dextro latere in ſiniſtrum, altera à ſiniſtro in dextrum. Ipſaque dextra etiam ex pulmone ſubit mammam, atque inſinuat ſe in lienem & renem: altera illa quæ in dextram partem ex ſiniſtra proficiſcitur, ex pulmone ſub mammam, & in iecur ac renem penetrat, ambæ in longanonem deſinunt. Quartum par ab antica capitis parte & oculis ſub ceruicem & clauiculas, ab his ex brachiis supernè ad flexuras, poſtea per cubitos in carpum ac digitos. Rurſus à digitis per cubitos ac manus ſupernè ad flexuras & per brachiorum infernam partem ad alas, vnde ſupernè à lateribus orta perque eũmas coſtas, altera ad lienẽ defertur, altera ad iecur; hinc ſupra venerem in pudenda terminantur ambæ. Et maximæ quidem venæ hoc modo feruntur. Diſtribuuntur etiam à ventriculo per corpus multæ ac variæ, à quibus corpori alimentum venit.*

Commentarius.

Hîc videas prima incunabula anatomices; quæ non à rationis demonſtratione petenda, ſed ab vſu.

Vna vena eſt grandiſſima, caua dicta, per gibbam partem iecoris, excurrens in totum corpus. Diaphragma ſubter, altiora petit, cordi inſeritur à latere: infrà alia ſui parte ſe fundit. Iecorariam hanc cauam venam vocat Hippocrates lib. 2. Epid. Supernè ad clauiculas in iugulares venas funditur: infernè, ad os ſacrum, in eas quæ ad crura abeunt. Præterea hepar habet venam portam: vt in magna vrbe portæ ſunt: ita agro comparare licet inteſtina & ventrem, ex quibus multæ venæ, inſtar viarum, frumenta in ciuitatis portas deuehunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII.° Φέρονται δ' ἀπὸ τῶν παχέων φλεβῶν εἰς τὴν κοιλίην καὶ εἰς τὸ ἄλλο σῶμα, καὶ ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ ἀπὸ τῶν εἴσω. καὶ εἰς ἀλλήλας διδόασιν, αἵ τε εἴσωθεν ἔξω, καὶ αἱ ἔξωθεν εἴσω. *Falſo ſunt*

XIII. *Quin etiam ex maximis venis rami quidam ſe inferunt in ventriculum ac in reliquum corpus, & ab externis, & ab internis; & mutuo ſibi diſtribuunt ac impertiunt; interna iis quæ foris ſunt; & quæ foris ſunt, internis.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIV. Τὰς οὖν φλεβοτομίας δεῖ ποιέεσθαι, 1 κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. XV. Ἐπιτηδεύειν δὲ χρὴ τὰς τομὰς, 2 ὡς προσωτάτω τάμνειν ἀπὸ τῶν χωρίων, ἔνθα ἂν αἱ ὀδύναι μεμαθήκωσι γίνεσθαι, καὶ τὸ αἷμα συλλέγεσθαι. Οὕτως γὰρ ἂν ἥκιστα μεταβολὴ ἥκιστα μεγάλη γίνοιτο ἐξαπίνης. Καὶ τὸ ἔθος μεταστήσειας ἄν, ὥστε μηκέτι ἐς αὐτὸ χωρίον ξυλλέγεσθαι.

XIV. *Phlebotomia itaque ineunda erit; 1 eâ ratione quâ dixi. XV. Studendum autem vt venarum ſectio inſtituatur 2 quàm longiſſimè ab illis locis qui dolore affligi ſolebant, ac vbi ſanguis colligi ſolet. Ita non ſubitò magna mutatio eueniet corpori. Ac conſuetum eò fluendi morem vertes, ne iterum in eandem ſe colligat ſedem.*

Commentarius.

1 Id eſt, in dorſi ac lumborum & iſchiæ doloribus venas ſecandas eſſe poplitis & malleoli externas.

2 Cùm nimirum per ſanitatem ſæpe pars aliqua morbifica materia incurritur; aliò reuellenda.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVI. Ὁκόσοι πύον πολλὸν πτύουσιν, ἄτερ πυρετοῦ ἐόντες, καὶ ὁκόσοισιν ὑπὸ τὸ οὖρον πύον ὑφίσταται πολλὸν, ἄτερ ὀδύνης ἐοῦσι, καὶ ὁκόσοισι τὰ ὑποχωρήματα αἱματώδεα, ὥσπερ ἐν τῇσι δυσεντερίῃσι καὶ χρόνια, ἀνθρώποισιν οὖσι πέντε καὶ τριάκοντα ἐτέων, καὶ γεραιτέροισι, τούτοισι πᾶσιν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τὰ νοσήματα γίνεται. Ἀνάγκη γὰρ τούτους, ταλαιπώρους τε γενέσθαι καὶ φιλοπόνους τῷ σώματι, καὶ ἐργάτας νεηνίσκους ἐόντας

ἔπειτα

ἔπειτα δὲ ἐξανεθέντας τῶν πόνων, σεσαρκῶσθαι σαρκὶ μαλθακῇ, καὶ πολὺ διαφερούσῃ τῆς προτέρης. Καὶ πολὺ διακεκριμένον ἔχειν τὸ σῶμα, τό, τε προϋπάρχον, καὶ τὸ ἐπιτραφέν, ὥστε μὴ ὁμονοεῖν. Ὁκόταν οὖν νόσημά τι καταλάβῃ τοὺς οὕτω διακειμένους, τὸ μὲν παραχρῆμα διαφεύγουσιν. ὕστερον δὲ μετὰ τὴν νοῦσον, χρόνῳ τήκεται τὸ σῶμα, καὶ ῥέει διὰ τῶν φλεβῶν, ᾗ ἂν εὐρυχωρίη μάλιστα τύχῃ, ἰχωροειδές. Ἢν μὲν οὖν ὁρμήσῃ ἐς τὴν κοιλίην τὴν κάτω, σχεδὸν οἷόνπερ ἐν τῷ σώματι ἐνῇ, τοιοῦτον καὶ τὸ διαχώρημα γίνεται. ἅτε γὰρ τῆς ὁδοῦ κατάντεος ἐούσης, οὐχ ἵσταται πολὺν χρόνον ἐν τῷ ἐντέρῳ. Ὁκόσοισι δ᾽ ἂν ἐς τὸ στῆθος ἐσρυῇ, ὕπυοι γίνονται. ἅτε δὲ τῆς καθάρσιος ἀνάντεος ἐούσης, καὶ χρόνον ἐνδιατρίβοντος πολὺν ἐν τῷ στήθει, κατασήπεται, καὶ γίνεται πυοειδές. Ὁκόσοισι δ᾽ ἂν ἐς τὴν κύστιν ἐξερεύγηται, ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ χωρίου, τοῦτο καὶ θερμὸν καὶ λευκὸν γίνεται, καὶ διακρίνεται. καὶ τὸ μὲν ἀραιότατον ἐφίσταται ἄνω· τὸ δὲ παχύτατον κάτω, ὃ δὴ πύον καλέεται.

X V I. *Qui febris expertes plurimum 1 pus expectorant, quibuſque plurimum puris in vrinis ſubſidit abſque dolore, & quibus deiectiones cruentæ ſunt vt in dyſenteria & diuturnæ, quæ iuuenes natos triginta quinque annos fatigant, atque etiam ſeniores, his cunctis ex eadem cauſa morbi fiunt. Quare hos in adoleſcentia in exercitiis, laboribus corporis ac operibus vixiſſe neceſſe eſt: Deinde laboribus depoſitis, molli carne multum à priore differente concorporatos eſſe: & corpus multum diſcrepans habere; vt id quod priùs extitit, cum eo quod inde adepti ſunt, nulla parte conueniat. Quare ſi, qui hoc in ſtatu ſunt, in morbum incidant, in præſenti quidem euadunt; ſed poſt morbum, die, liquitur corpus, perfluitque venas, quà maximè patent, ſanioſum ac ichoroſum Quod ſi imum ventrem petat, quale continebat corpus, tale euadit ferè quod deiicitur. 2 Quia enim decliuis eſt via, non ſubſiſtit in inteſtino diu. Quibus influit in pectus, fiunt ſuppurati: quippe cùm acclinis purgatio ſit, & longo tempore commorans in pectore putreſcit, & fit purulentum. Quibus in veſicam eructatur, ab huius loci calore albeſcit excerniturque, atque quod eſt rariſſimum innatat: craſſiſſimum, quod quidem pus vocatur, ſubſidit.*

C o m m e n t a r i v s.

1 Cruenta ac muccoſa exercitiis fraudati periodis deiiciunt; non ita pus. Cætera experientiæ ſunt.

2 Celerem excretionem ponit in decliui via, vbi dyſenteria adeſt: at in pectore, accliuem viam tardæ excretionis cauſam ponit. In vrinis, loci calorem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X V I I. Γίνεται καὶ οἱ λίθοι τοῖσι παιδίοισι διὰ τὴν θερμότητα τοῦ 1 χωρίου τούτου, καὶ τοῦ ὅλου σώματος. τοῖσι ἀνδράσιν οὐ γίνονται λίθοι, διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ σώματος.

X V I I. *Pueris etiam calculi innaſcuntur ob 1 loci huius calorem, totiuſque corporis. Viris verò calculi ob algioſum corpus non innaſcuntur.*

C o m m e n t a r i v s.

1 Veſicæ: ibi albeſcit, dixit, ob loci calorem, Eſt calculus glutinoſi & craſſi humoris coagmentatio lapidoſa. Hæc duplicem habet matricem in veſica, quam προύπαρχον veteres nominarunt: vnam in rene: alteram in ipſa veſica. In rene quidem, cùm ante cæptam duci vrinam, (quod πρὸ ἐμπήξιος dicitur Hippocrati) coagmentatum illîc ſabulum in veſicam illabitur, nec inde excluſum, corticatim creſcit. In veſica verò matrix eſt, perfecto vrinæ ductu, quod eſt μετ᾽ ἔμπηξιν Hippocrati, cùm per ſe fit coagmentatio lapidoſa, id eſt ὀμμαγμα Hipp. à craſſo humore ſtabulante in veſica debili puerorum ac ſenum calculus non fit μετ᾽ ἔμπηξιν, id eſt, perfecto vrinæ ductu à X L I I I ad L X I I I ætatis annum. Cætera ætas, ob vitæ genus voluptuariæ quod ſectatur, veſicam habet obooxiam: & pueris obedacitatem id cuenit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X V I I I. Εὖ γὰρ χρὴ εἰδέναι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερέων, 1 θερμότατός ἐστιν αὐτὸς ἑωυτοῦ. τῇ δὲ ὑστάτῃ ψυχρότατος. X I X. Ἀνάγκη γὰρ 2 αὐξανόμενον καὶ χωρέον τὸ σῶμα πρὸς βίην, θερμὸν εἶναι.

X V I I I. *Hoc enim plane ſciendum eſt, primo die hominem in omni vita 1 calidiſſimum eſſe: poſtremo, frigidiſſimum.* X I X. *Quod enim corpus 2 adoleſcit, atque ad vim progreditur, caleat neceſſe eſt.*

C o m m e n t a r i v s.

1. Nimirum, Calido natiuo: non ſimpliciter.

2. In tres diſtenduntur corpora creſcentia dimenſiones à calore natiuo. Eſt enim calor natiuus humidus; propterea que facilè extenditur. Pueri naturâ voraces ſunt; vnde cruditas; & cùm caleant, facilè hinc calculus fabricatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X X. Ὁκόταν δὲ ἄρχηται μαραίνεσθαι τὸ σῶμα, καταρρέον πρὸς εὐπετείην, ψυχρότερον γίνεται κατὰ τοῦτον τὸν λόγον.

X X. *At vbi marceſcere corpus cæperit, delabens in ocium, fit frigidius.*

C o m m e n t a r i v s.

Inclinata ætate corpus non augetur: quare ex eo ocio fit frigidius. Conuerte, inquit Galenus, rectius cauſam aſſequeris. Quia accidit ur calor natiuus, non ampliùs creſcuot.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X X I. 1 Ὁκόσον γὰρ τῇσι τῶν ἡμερέων τὴν πρώτην πλεῖστον αὔξεται ὁ ἄνθρωπος, τοσούτῳ θερμότερος γίνεται κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. Καὶ τῇ ὑστάτῃ τῶν ἡμερέων ὅσον πλεῖστον καταμαραίνεται, τοσοῦτον ἀνάγκη ψυχρότερον εἶναι. X X I I. Ὑγιέες δὲ 2 γίνονται αὐτόματοι οἱ οὕτω δὲ διακείμενοι, πλεῖστοι μὲν ἐν τῇ ὥρῃ, ᾗ ἂν 4 ἄρξωνται τήκεσθαι πέντε καὶ τεσσαρακονθήμεροι. ὁκόσοι δ᾽ ἂν τὴν ὥρην ταύτην ὑπερβάλλωσιν, ἐνιαυτῷ 5 αὐτόματοι ὑγιέες γίνονται, ἢν μή τι ἄλλο κακουργῆται ὁ ἄνθρωπος.

X X I. 1 *Et ex ductu huius rationis fit vt Homo quanto plus primis diebus incrementi ſumat, tanto calidior exſiſtat; & quanto plus poſtremis diebus marceſcit, tanto frigidior neceſſariò euadat.* X I I. *Qui hoc prædicto 2 modo affecti ſunt, 3 ſani vltrò euadunt, plurimi quidem ab eo tempore quo 4 liqueſcere incipiunt quadragintaquinque diebus. Qui verò hoc tempus ſuperant, anno 5 ſpacio conualeſcunt vltrò, niſi alio malo infeſtetur homo.*

C o m m e n t a r i v s.

1 Verteoda oratio.

2 Qui nimirum ab negocio ad ocium ſe contulerunt, qui pus ore ac lotio reddunt, quique dyſenteriæ inuoluuntur. De dyſenteria quod dixit, verum eſt: at pus vix vnquam ab ocio viſum: ſed lentam pituitam fortè ita appellat cùm cocta eſt: Ita Eraſiſtratus appellabat hypoſtaſin pus, in febribus; nam illi ſimilis eſt.

3 Nam ſatis purgantur naturâ.

4 Id eſt, quo euacuationes illæ his incepere.

5 Sæpè erumpeore purgatione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X X I I I. Ὁκόσα 1 τῶν νοσημάτων ἐξ ὀλίγου γίνεται, καὶ ὁκόσων αἱ προφάσιες εὔγνωστοι, ταῦτα δὲ ἀσφαλέστατά ἐστι προαγορεύεσθαι. Τὴν δὲ ἴησιν χρὴ ποιέεσθαι αὐτὴν ἐναντιούμενον τῇ προφάσει τῆς νόσου. οὕτω γὰρ ἂν λύοιτο τὸ τὴν νοῦσον παρασχὸν ἐν τῷ σώματι.

X X I I I. *Qui 1 morbi breui gignuntur, quorumque cauſa facilè cognoſcuntur, ſecuriſſimos fore prædici poteſt.*

Curatio

Curationem horum aggrediemur morbi cauſæ nos opponendo. Ita enim quod morbum in corpore facit ſoluitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIV. Ὁκόσοισι 1 ψαμμώδεα ὑφίσταται, ἢ πῶροι ἐν τοῖσιν οὔροισι, τούτοισι τὴν ἀρχὴν φύματα ἐγένετο παρὰ τὴν φλέβα τὴν παχεῖαν, καὶ ἐξεπύησεν. Ἔπειτα δὲ ἅτε οὐ ταχέως ἐκραγέντων τῶν φυμάτων, πῶροι συνεστράφησαν ἐκ τοῦ πύου, οἵτινες ἔξω θλίβονται διὰ τῆς φλεβὸς, σὺν τῷ οὔρῳ ἐς τὴν κύστιν.

XXIV. *Quibus in vrina ſubſident 1 ſabuloſa vel tophi, his tubercula ad craſſam venam enaſcuntur, vbi illa initium habet, & ſuppurant. Quæ tubercula quando ſeriùs erumpunt, qui tophi concreuerunt ex pure, vnà cum vrina protunduntur per venam in veſicam.*

COMMENTARIVS.

1 Vel citra venæ afflictionem craſſus ſuccus renes occupans, à calore ſiccatus cogitur. Atque ita coactus calculus affligit renes, & vlcus facit, vnde meiunt pus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. 1 Ὁκόσοισι δὲ αἱματώδεα τὰ οὐρήματα, τούτοισιν αἱ φλέβες πεπονήκασιν. XXVI. 2 Ὁκόσοισι δὲ ἐν τῷ οὐρήματι παχεῖ ἐόντι, σαρκία μικρὰ τριχοειδέα συνεξέρχεται, ταῦτα δὲ ἀπὸ τῶν νεφρῶν εἰδέναι χρὴ ἐόντα καὶ ἀπὸ ἀρθριτικῶν. XXVII. 3 Ὁκόσοισι δὲ καθαρὸν τὸ οὖρον, ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε, οἷον πίτυρα ἐπιφέρεται ἐν τῷ οὐρήματι, τούτων ἡ κύστις ψωριᾷ.

XXV. 1 *Quibus cruentæ vrinæ ſunt, his venæ ægrotant.* XXVI. 2 *Quibus cum vrina craſſâ paruæ carunculæ piliformes funduntur, hæ ex renibus ſunt, & ex articulari morbo obſeſſis.* XXVII. 3 *Quibus vrina eſt pura; ita vt aliàs atque aliàs furfuracea innatant, his ex ſcabie laborat veſica.*

COMMENTARIVS.

1. Quaſi dicat, extra renum querelam: ſolæ venæ ſanguinem effundunt in veſicam. οὔρημα Hippocrati ignota vox.

2. Nam ſi à colliquatione totius corporis id eueniret, febris vehemens vreret: & vrina tunc tenuis mingeretur.

3 Ex libris Aphoriſmorum huc tranſlatus eſt Aphoriſmus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. Οἱ πλεῖστοι τῶν πυρετῶν γίνονται ἀπὸ χολῆς. εἴδεα δὲ σφέων εἰσὶ τέσσαρα, χωρὶς τῶν ἐν τῇσιν ὀδύνῃσι γινομένων τῇσιν ἀποκεκριμένῃσιν. ὀνόματα δὲ αὐτοῖσίν ἐστι, ξύνοχος, ἀμφημερινὸς, τριταῖος, τεταρταῖος. Ὁ μὲν οὖν ξύνοχος καλεόμενος γίνεται ἀπὸ πλείστης χολῆς καὶ ἀκρητεστάτης, καὶ τὰς κρίσιας ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ ποιέεται. τὸ γὰρ σῶμα οὐ διαψυχόμενον οὐδένα χρόνον συντήκεται ταχέως, ἅτε ὑπὸ πολλοῦ τοῦ θερμοῦ θερμαινόμενον. ὁ δὲ ἀμφημερινὸς μετὰ τὸν ξύνοχον ἀπὸ πλείστης χολῆς γίνεται, καὶ ἀπαλλάσσεται τάχιστα τῶν ἄλλων. Μακρότερος δὲ ἐστι τοῦ ξυνόχου, ὁκόσῳ ἀπὸ ἐλάσσονος γίνεται χολῆς, καὶ ὅτι ἔχει ἀνάπαυσιν τὸ σῶμα, ἐν δὲ τῷ ξυνόχῳ οὐκ ἀναπαύεται οὐδένα χρόνον. Ὁ δὲ τριταῖος μακρότερός ἐστι τοῦ ἀμφημερινοῦ, καὶ ἀπὸ χολῆς ἐλάσσονος γίνεται. Ὁκόσῳ δὲ πλείονα χρόνον ἐν τῷ τριταίῳ, ἢ τῷ ἀμφημερινῷ τὸ σῶμα διαναπαύεται, τοσούτῳ χρονιώτερος οὗτος ὁ πυρετὸς τοῦ ἀμφημερινοῦ ἐστιν. Οἱ δὲ τεταρταῖοι, τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. χρονιώτεροι δὲ μᾶλλον τῶν τριταίων εἰσὶν, ὁκόσῳ ἔλασσον τὸ μέρος μετέχουσι χολῆς, τῆς τὴν θερμασίην παρεχούσης, τοῦ τε διαψύχεσθαι τὸ σῶμα πλεῖον μετέχουσι. Προσγίνεται δὲ αὐτοῖσιν ἀπὸ μελαίνης χολῆς, τὸ περισσὸν τοῦτο καὶ δυσαπάλλακτον. Μέλαινα γὰρ χολὴ τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων χυμῶν γλισχρότατον, καὶ τὰς ἕδρας χρονιωτάτας ποιέεται. Γνώσῃ δὲ ἐν τῷδε, ὅτι οἱ τεταρταῖοι πυρετοὶ μετέχουσι τοῦ μελαγχολικοῦ. φθινοπώρου γὰρ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι ἁλίσκονται ὑπὸ τῶν τεταρταίων. Καὶ ἐν τῇ ἡλικίῃ ἀπὸ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων, ἕως τῶν πέντε καὶ τεσσαράκοντα. Ὅτι καὶ ἡ ἡλικίη αὕτη ὑπὸ μελαίνης χολῆς κατέχεται μάλιστα πασέων τῶν ἡλικιῶν, ἥ τε φθινοπωρινὴ ὥρη μάλιστα πασέων τῶν ὡρέων ἐπιτηδειοτάτη. ὁκόσοι δὲ ἐὰν ἁλῶσιν ἔξω τῆς ὥρης ταύτης, καὶ τῆς ἡλικίης, ὑπὸ τεταρταίου, εὖ χρὴ εἰδέναι μὴ χρόνιον ἐσόμενον τὸν πυρετὸν, ἢν μὴ ἄλλο τι κακοπραγῇ ὁ ἄνθρωπος.

XXVIII. 1 *Febrium maxima pars bilis ſoboles eſt, quarum ſpecies, extra eas quæ dolores occultos comitantur, quatuor ſunt. Harum nomina ſunt continua, cottidiana, tertiana, & quartana. Continuam vocant, quæ à copioſiſſima bile fit, eaque meraciſſima, criſeſque facit breuiſſimo ſpacio. Corpus enim quia nunquam refrigeratur, ilicò colliqueſcit, vtpote multo æſtu conflagrans. Cottidiana à plurima, ſecundum continuam, bile naſcitur. Hæc præ aliis ociſſimè diſcedit, ſed continuâ eſt productior, quia ex parciore naſcitur bile, ac corpus quietem habet: at in continua, nullo requieſcit momento. Tertiana quàm quotidiana longior eſt, ortumque habet ex parciore bile. Quo diutiùs in tertiana corpus quàm in cottidiana quieſcit, hoc febris hæc prolixior eſt quàm cottidiana. Quartanæ alia habent ſimilia, niſi hoc, quòd tertianis ſint longiores, quo bilis, quæ calorem incendit, magis ſunt expertes, & corpus liberaliùs refrigeratur. Hunc cumulum illæ, & difficilem diſceſſum frigoris, atræ bili referunt acceptum. Atra enim bilis omnium quæ in corpore ſunt & eſt viſcoſiſſima & diuturniores ſtationes facit. Nam eſſe melancholici humoris quartanas febres participes, hoc argumento fit. Autumno potiſſimùm homines tentantur quartanis, & à vigeſimo quinto ætatis anno, ad quadrageſimumquintum. Hæc autem ætas maximè præ omnibus aliis atræ bili obnoxia eſt, ſupraque omnia alia tempora, autumnale. Quòd ſi qui extra hoc anni tempus quartana corripiantur, hanc febrem ſcito, niſi quid aliud homini officiat, non fore diuturnam.*

COMMENTARIVS.

1 Antiqui, inter quos etiam Plato, exiſtimarunt febres continuas ex ignis copia pronaſci; ex aëris copia cottidianas, ex aquæ tertianas, ex terræ quartanas. Qui igni omnium febrium cauſas aſcripſere, quia eæ ſunt morbi calidi, veritati conſona dicere videntur: vt nimitùm ex magno igne magna flammet febris, &c. Συνόχου vocem ignorauit antiquitas, dicit Galenus.

HIPPOCRA

Digitized by Google

HIPPOCRATIS PROLEGOMENA, *ET* PROGNOSTICORVM LIBRI TRES:

Cum Paraphraſtica verſione & breuibus Commentariis.

Nobiliſsimis, Ampliſsimis ac Prudentiſsimis

CONSILIARIIS STATVS PROVINCIÆ BELGICÆ

IOANNES HEVRNIVS *dedicat conſecrátque.*

MOS eſt, Nobiliſſimi ac Ampliſſimi viri, vt ſcriptores lucubrationes ſuas Maximis Viris nuncupent, vel obſeruantiæ cauſâ, vel vt eas à dente Ligurinorum Momorum vindicent. Illa vt vos, Dominos meos, compellem iubet: hi, vt debeam ſuadent. Quos enim potiùs appellem, niſi eos, per quos Opulentiſſimæ Potentiſſimaque parti Belgicæ tranquillitas Muſarumque deliciæ, & rebus humanis iuſtitia reſtituta eſt? quis enim iam toto terrarum orbe tam rerum geſtarum ignarus, qui prudentiſſimo Conſilio veſtro exercita imperia, omnium populorum applauſu, omnique fama maiora non audierit? Quis eſt cui non comperta ſint eæ laudes exercitatiſſimæ Prudentiæ veſtræ propriæ? aperto certare Marte ac vincere: victos clementiſſimo Conſilio veſtro beare victoria! fatentur cuncti ita triumphari prudentiſſimo à Conſilio veſtro hoſtes; vt mox ipſi videant (quod antea illos latebat) ſe de ſuis triumphare malis. Ea enim imperij prudentiſſimi veſtri Conſilij maieſtas ac laus, ea in regendis populis ac vera religione propaganda prudentia atque æquanimitas: ea denique Conſiliorum veſtrorum integritas, isque veſter in Chriſto dicatum populum amor; vt qui vel horum vnum celebrare velit, Solis ſplendorem ineptè extollere velle videatur. Vobis itaque, Viri Illuſtres, hæc dedico, vel ſaltem ea cauſa, quòd vix ab ingrati animi crimine me vindicare poſſe exiſtimauerim (qui iam ſedecim annos in hac Academia Medicinam doceo, vbi poſt S. Deum vos ocia Muſis, nobiſque facitis, nosque ab hoſtili vi protegitis) niſi aliquod meæ erga Nobiliſſimam veſtram Amplitudinem voluntatis indicium hac ſaltem dedicatione feciſſem. Vos itaque, Viri Ampliſſimi, ac Potentiſſimi oro, vt ea, qua alij Illuſtres Viri hilaritate ſibi dedicata excipere ſolent, hocce qualecumque plurima reuerentia vobis oblatum munus accipiatis. Id ſi, quod voueo, feceritis, non ſolùm me maximo deuincietis beneficio, (nam inde mihi non parum decoris acceſſurum ſcio,) verùm etiam mihi calcar addetis, alacriùs ſurgendi ad maiora opera: cunctique bonarum artium ſtudioſi intelligent, ſuam ipſos opinionem non fefelliſſe, qui tantam de Nobiliſſimâ veſtrâ Amplitudine opinionem de iuuandis ſtudiis ſuſcepere. DEVS *Opt. Max. Illuſtrem veſtram Amplitudinem diu ad veræ religionis tutelam,* STATVSQVE *Belgicæ incrementum tueatur incolumem.*

Ex Academia Leyda in Batauis ANNO cIↄ. Iↄ. IIIC.

PRÆFATIO.

EXISTIMAVI ſemper, amice Lector, laudabile illud eſſe, vt quis eas quas didicit artes excolat, ac nitidiores eas redditas in publicum proferat: vel, quod præſtantius, noua quædam in Reipublicæ commoda inueniat. Vituperabile verò putaui ſemper, ſi ita ignaueſcat animus, vt non ſolùm nihil ad hominum vitam aut tuendam, aut ornandam proferret, verùm etiam vt nec aliorum etiam laboribus vti vellet: ſed aut contemneret, aut rideret. Nam cui quæſo Reipublicæ parti vtiles illi erunt? Horum voces in aurem tacitè mihi dicere videntur, Fruſtra hic poſt tot Enarratores ac interpretes ſuſcepit inutilem hunc laborem, mitius hoc. Sed nec defuturos auguror, qui reprehendent, cauillis lacerabunt ac mordebunt: arridebunt his alij, quibus alegans nihil quod non dentatum. Si tam parum pro impenſa opera gloriæ reportauero, id tamen bonorum cauſa feci; vt lucidè ac contractis Commentariolis (prolixos enim odi) abdita obſcuraque Hippocratis dictio ac ſententia, in perſpicuam lucem euaderet. Hoc enim ſummè ſtudui, vt Hippocratice, hoc eſt, breuiter ac fidè Hippocratem per ipſum Hippocratem ferè explicarem,

plicarem. qua fidelior ratio nulla. Breuiter, dico, id agere volui: etenim non aliæ te magis extingui ardorem ſciendi in Lectore ſcio, quàm prolixè ductis rationibus; quæ plerumque aliô abire etiam ſolent. Satis ſuo officio fecit is Commentator, qui abditam auctoris à ſe explicandi mentem aperuit. Si quis his vberiora velit, accedat Doctiſſimi Theodori Zuingeri tabulas Hippocraticas, ac celeberrimi Ludouici Dureti Coacarum Prænotionum commentaria: nam vt illius tabulis ad priores libellos, ita huius ad Coacas commentariis vſus ſum ad expolienda Prognoſtica. At quantum laboris hæc res habeat, commodè, hoc eſt, loco, hæc in ſuum vſum vertere, experietur is, qui periculum facere velit. Si fecerit, non dubito quin æquior futurus ſit ſtudiis noſtris: Nam nullorum conatibus adeò ego obſto, vt vehementer gauiſurus ſim, ſi quis noſtram obſcurat operam. Vale quiſquis es amice lector, ac candidè faue laboribus pro te ſuſceptis.

HIPPOCRATIS IVSIVRANDVM.

ARGVMENTVM.

HIPPOCRATES Sacramento Medicinæ ſtudioſis ſilentium indicebat, & ne à pietate abirent iuramento illos ſtringebat. Ita ille ſapientiſſimus ſenex à ſuis, omnium ſcelerum auctorem Impietatem auertebat: hæc enim eſt ἀσέβεια, vt ait Theologus, κακῶν, καὶ λίαν τολμηρὸν ἐς ἐγχείρησιν: malorum inuentrix, & ad aggrediendum longè audaciſſima. Nam Æſculapidum ſacra gens ſapientes petebat auditores. quinam iſti? Iobus ille heros tragicus hoc monſtrat, ἰδοὺ, inquit, ἡ θεοσέβεια, ἐστὶ σοφία: pietas eſt ſapientia. Propterea Hippocrates pietati aſtrictis, & iuratis fidebat. Scitum & tunc illud erat, appoſito à iuramento cautiorem fieri animum: teſtis Sophocles in Hippodam. διπλῆ θεμένη [illegible] φίλων τι [illegible] καὶ εἰς θεοὺς ἁμαρτάνειν: à duobus ſibi tunc cauet, & ne lædat amicos, & ne peccet in deos. Magna enim pœna violati iuſiurandi. Non tam necat enſis, inquit Chryſoſtomus, quàm iuſiurandi natura, nec tam machæra, quàm iuſiurandi plaga. Hoc ante Hippocratem cecinerat etiam Heſiodus, cùm ait, periurium lædit terreſtres homines. Ita ſemper Iuſiurandum, affirmante id Demoſthene, maximum, & potentiſſimum apud omnes homines cenſetur. Eſt enim Iuſiurandum affirmatio religioſa, qua nullum eſt ad conſtringendam fidem vinculum arctius. Nam eſt inuocatio dei, qua petimus vt deus ſcelerum vindex & verax ſit teſtis de noſtro animo, quo aſſeueramus nos fallere nolle. Omitto quæ hic adducere potuiſſem ex Euripide, Herodoti ſexto, vbi de periuro Glauco Chryſippo, Cleanthe, &c. Sed ſummi præceptoris violare prolixitate manes nolo, qui ſe breuitati conſecrauerat. Hic libellus, quòd nec à Galeno, nec ab alio claſſico citetur, quibuſdam ſpurius habetur. Sed clariſſimus medicus Opſopœus hanc iniuriam arcet: nam, inquit, Suidas ei primum locum tribuit. teſtis & Soranus, ab Hippocrate medicæ artis tirones iuramento aſtrictos fuiſſe idem & Hieronimus: & longè antè Galenum Scribonius Largus ſcribit Hippocratem, initia diſciplinæ à iureiurando tradidiſſe: & Erotianus τοῦ ὅρκου meminit in Catalogo librorum Hippocratis. Hippocrates ideam Medici explicat pragmatici in hoc Iureiurando; quemadmodum agit etiam libello περὶ νόμου, vbi eius ideam explicat generatim reſpectu praxeos. Vt commentario De medico, ſpeciatim tranſigit de Tirone medico. Commentario verò De Elegantia & Præceptis, agit de Profeſſore artis.

Digitized by Google

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΟΡΚΟΣ.

Ὄμνυμι 2 Ἀπόλλωνα ἰητρὸν, καὶ 3 Ἀσκληπιὸν, καὶ 4 Ὑγείαν, καὶ Πανάκειαν, καὶ θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ἵστορας ποιεύμενος, ἐπιτελέα ποιήσειν, κατὰ 5 δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμὴν, ὅρκον τόνδε καὶ ξυγγραφὴν τήνδε.

HIPPOCRATIS
IVSIVRANDVM.

IVRAMENTO 1 affirmo, teſte 2 Apolline Medicorum præſide, & 3 Æſculapio, 4 Hygea ac Panacea, deabus diiſque omnibus, me, quantum 5 viribus & iudicio aſſequi poſſum, inuiolatum hoc iuſiurandum, hancque ſtipulationem præſtaturum.

COMMENTARIVS.

1 Q. d. ὄμνυμι τὸν ἰσχυρὸν ὅρκον, vindice, ſi fallo, ſummo Deo, Ὑγείας καὶ Πανακείας patre. Hoc modò initiati medicis ſacris omni exceptione maiori fide ſtringebantur.

2 Cæſar initio v. lib. de bello Gallico, ait Gallos eandem opinionem de Apolline habuiſſe quam reliquæ gentes, eum morbos depellere. Dion 11. libro hiſtoriæ ſcribit eum in Co templum habuiſſe & lucum: Hunc Ἰατρὸν vocabant Romæ Veſtales: Elei Acceſium ab ἀκεῖσθαι curare: Athenienſes Alexicacon: id eſt in malis adiutor, auerruncanus, depulſor, qualem verè Eccleſia Chriſtum cognoſcit, & gentes falsò Apollinem. Lindij Λοίμιον, quòd debellet peſtiferam putredinem, id eſt Pythona ἀπὸ τοῦ πύθειν à putreſcendo dictum. Nam ſolis calor moderatus caſtigat putredinem, ac morbos fugat, & ſalubritatem præſtat: vnde eum dictum exiſtimant quaſi ἀπελαύνοντα, id eſt propellentem & auertentem morbos: Etenim Latini ab Apellendo deducunt, id eſt procul pellendo: nam Apellinem veteres dixiſſe ait Feſtus. Romanis Soſpitalis, & Opifer dictus. A Deliis οὔλιος dictus ab οὔλω valeo, vnde οὐλὴ Cicatrix. Vocatus & Ἀκεσ, ab ἄκος medela. Et Pæan ἀπὸ τοῦ παύειν ἀνίας, à ſedando moleſtias. Epicurius dicebatur ab Arcadibus, id eſt Auxiliator. Manu dextra dicebatur Gratias geſtare, ſiniſtra ſagittas: nam vitæ blanditur medicina dextrè adhibita, alioqui lædit: vt ſol modeſtè tepens viuifico nectare rigat omnia; at flagrans damna infert. Quaſi dicat Hippocrates, ſummus Deus Opt. Max. qui larga ſua benignitate in hoc naturæ luſu omnia elegantibus donis ornauit, quæ inſtar numinum exſplendeſcunt, & ab hominibus variis numinum ſymbolis complexa ſunt, has dotes quas Apollini aſcripſere, mihi infelicitet, ſi fallo, medico in officio: ſoſpitet, ſi ſeruo.

3 Filius Apollinis medicinam primus mortalibus, quemadmodum Pæon diis, inuexit, vt Græcia exiſtimauit. Huius poſteri Aſclepiadæ: inter quos Hippocrates. Cicero 111. de Nat. deorum tres Æſculapios numerat. Phornutus dicit ab Hepio edoctum, quia ſedat dolores: at Pindarus Nem. 3. à Chirone educatum canit, vt in Præfatione diximus: vbi etiam (in fine) quænam ſigna, & cur hæc ei aſcribantur aperuimus. ἠπιόδωρος Orpheo dictus, quaſi mitis dator. Nomẽ Æſculapij duci videtur ab ἀπαλῶς ἤπια ποιεῖν, quòd aſpera mitia faciat: vel potius ab ez & keleph, de quibus in præfatione. Per hæc etiã numina, fauſta aut infeſta vt ſint, meréri, iurat. Ἀλεξίκακος dicitur Ariſtophani.

4 Ὑγίειαν Ioniſmus exigit, dicit D. Doctiſſimus Opſopœus. Hæc ſeorſim colebatur cum ſorore Panacea, ſine patre Æſculapio, & matre Lampetia, & abſque aliis ſororibus Ægle & Iaſo: Nam Hygea conſeruat, Panacea reuocat ſanitatem: reliquæ medicorum præmia notant. D. q. Cur non potiùs filiorum Podalirij meminit? Reſpondet doctiſſimus Zuingerus, hi artifices, illæ verò horum officia & ornamenta notabant. Hippocrates hîc tuendæ & reuocandæ ſanitatis vires iuramento tentat. Hygea olim pro dea culta, vt Athenæus eleganter vltima pagina cantat. Plato, in Epiſtolis, ad Dionyſium, diſputat, num meliùs ſcribatur ad amicos eis optare ſalutem, vel gaudium. Idem, de legibus, hæc nobis optanda propoſuit ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον, τὸ δ' ἄριστον καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ πλουτεῖν. Pindarus diuitiis ac gloriæ ſanitatem præponit, his verbis, ὑγίεντα δ' εἴ τις ὄλβον ἄρδει, ἐξαρκέων κτεάτεσσι, καὶ εὐλογίαν προστιθεῖς, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι: Si quis iunctas ſanitati diuitias poſſederit pro ſuæ neceſſitatis modulo, bonúmque iis nomen addiderit, non eſt quòd is deus fieri adnitatur. In foribus Delii Apollinis hoc carmen erat:

Κάλλιστον τὸ δικαιότατον, λῷστον δ' ὑγιαίνειν,
Ἥδιστον δὲ τυχεῖν, ὧν ἕκαστος ἐρᾷ.

Perpulchrum iuſtum eſt, verùm optimum habere ſalutem.
At dulce eſt, ſi quis quod cupit illud habet.

Huic Ariphron Sicyonius hymnum cecinit, quem hoc modo imitari, quàm interpretari malui, d. Calcagninus.

O qua nec altera vetuſtior eſt Cælitum,
O vna cunctis expetita Sanitas,
Quodcunque reliquum eſt vita, tecum vtinam
Agam, & vna omnium contubernalis ſis mihi.
Quicunque enim fortunis fruitur aut liberis,
Aut eſt aliter obnoxius Volupia,
Te vnâ fauente cuncta habet propitia.
Aſſiant & illum Charites, etſi media Hyems
Rigeat, tamen ver illi floſculos parit.
Abſente te, ſunt cuncta dura & aſpera.
Nec grata prorſus cætera eſt fælicitas,
Quam eſſe planè deſinit fœlicitas.

Scelere itaque ſe contaminant in hac arte, qui, cùm poſſunt iuuare, nolunt: & temeritate, cùm volunt quæ præſtare non poſſunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἡγήσασθαι μὲν τὸν διδάξαντά με τὴν τέχνην ταύτην, ἴσα γενέτῃσιν ἐμοῖσι, καὶ βίου κοινώσασθαι, καὶ χρεῶν χρηΐζοντι μετάδοσιν ποιήσασθαι, καὶ γένος 2 τὸ ἐξ ωὐτέου, ἀδελφοῖς ἴσον ἐπικρινέειν ἄρρεσι, καὶ διδάξειν τὴν τέχνην ταύτην, ἢν χρηΐζωσι μανθάνειν, ἄνευ 3 μισθοῦ καὶ ξυγγραφῆς.

1 Sanctè itaque promitto, me loco parentum habiturum hunc, qui me hanc artem docuit, nutriciumque me ei præſtiturum, & quibus eget benignè impertiturum. 2 Progeniem eius germanorum loco reputaturum. Et hanc artem ſi diſcere eius poſteri voluerint, ſine mercede & abſque 3 ſtipulatione me illos docturum.

COMMENTARIVS.

1 Sunt enim benefacta beneficiis cumulanda: nam ſi Heſiodo credimus, in referanda gratia debemus imitari agros fertiles, qui plus multò adferunt, quàm acceperunt. Hæc vera ἀντιπελάργωσις præceptoribus debita.

2 Nam, vt ait Plautus, improbus eſt homo, qui beneficium ſcit ſumere, reddere neſcit. Ita illi: quid nos Chriſtiani? παλαιὰ εὕδει χάρις, vt d Pindarus.

3 Reddit beneficium qui libenter debet, ait Cicero: at fratribus & nepotibus (quos hîc ſuos facit) debemus. Hoc modo Ethnici: apud nos ſæpe illud φ.

COMMEN

Ingratus cuculus nutricem deuorat ore,
Et miſera pietas officioſa manet:
Heu mihi quam ſcelus hoc imitantur ſæpe volucres,
Pectora quæis Cygno candidiora putes!

Mirum eſt Ixiona μετὰ πολλοὺς ἄρων hos ſua cantilena non mouere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*Ὀψὲ παραινέσιος †ποιήσασθαι. *Ὀψέρ. χρήσομαι, retento εἴρξειν: vel χρήσομαι retento εἴρξειν: nam ita ſibi mutuo reſpondent.

1 * Παραγγελίης τε καὶ 2 ἀκροήσιος, καὶ τῆς λοιπῆς 3 ἁπάσης μαθήσιος μετάδοσιν † ποιήσασθαι υἱοῖσι 4 τε ἐμοῖσι, καὶ τοῖσι τοῦ ἐμὲ διδάξαντος, καὶ μαθηταῖσι 5 συγγεγραμμένοις τε καὶ ὡρκισμένοις νόμῳ ἰητρικῷ, ἄλλῳ δὲ οὐδενί. 6 Διαιτήμασί τε * χρήσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμήν, ἐπὶ 7 δηλήσει δὲ καὶ 8 ἀδικίῃ εἴρξειν. Οὐ δώσω δὲ οὐδὲ 9 φάρμακον οὐδενὶ αἰτηθεὶς θανάσιμον, οὐδὲ ὑφηγήσομαι 10 ξυμβουλίην τοιήνδε.

1 *Præceptorum & 2 narrationum, & reliquæ 3 vniuerſæ artis benignè & fideliter participes facturum 4 meos, & præceptoris mei liberos, imò & reliquos qui 5 ſcripto ſtipulati fuere, ac ex lege medica iuſiurandum interpoſuere: alium præter hos nullum. Cæterùm in tractandis ægris, 6 diætâ, quantùm viribus & ingenio aſſequar, ex ægrorum commodo vtar: à 7 veneno autem imbutâ, & ſanitati 8 iniuriâ illos arcebo. Nec vnquam, aut prece aut præmio victus, 9 pharmacum calamitoſum propinabo cuiquam, nec nefarij huius 10 conſilij auctor ero vnquam.*

COMMENTARIVS.

1 Quæ conciſa breuitate & obſcura, Aphoriſmorum nomine, Aſclepiadæ tradebant: quemadmodum Cnidij medici gnomis ſuis.

2 Quæ fusè explicabant ſententiarum contractam breuitatem. Hinc Ariſtoteles duplex ſcribendi genus ſumſit, conciſum illud & difficile: & aliud laxum & planum.

3 Quæ exercitatione exemplorum, & propria ἐγχειρήσει conſtat.

4 Nam liberalem medicinam patres per manus filiis tradebant, quare παῖδες ἰητρῶν appellabantur. nam ſerui medicinam ſeruilem diſcebant: Plato 5. & 9. de legibus.

5 Non vagis, ſed firmis, non vulgo quod experimenta captat, quæ profuiſſe videor, ſine notatione cauſæ morbificæ, & curſus morbi. Abſint igitur à ſacra Æſculapidum gente qui (χαλὸν πῆμα) idiotis remedium produnt. Rectè illud Ennius, Benefacta malè locata, malefacta arbitror.

6 Nullum enim tam potens eſt remedium quod præſtare eam quam pollicetur opem queat, ſi ratione victus aut conturbetur, aut non adiuuetur Quare ſummo ſtudio atque fide ea inſtituenda ex ægri & morbi conditione. vt lib. 3. Meth. 16. ſcripſimus.

7 Veneficium nullibi aſtutiùs fallit quàm in cibis. Ita boletis Claudium necauit Nero. Apud Philoſtratum 6. Apollonius Tyanæus rogatus à Tito, reſpondit, vt patre viuente, ab inimiciſſimis ſibi caueret: eo autem mortuo, ab iis qui ſibi eſſent propinquiſſimi. Quot ſuſtulit hac arte Caligula? videat medicus ne quid monſtri gerat victus: & philtra abſint.

8 Nam enecare poteſt optimus cibus, ſi non loco & iure præſcribatur: vt in vigore ſidetur morbi acuti, & pleuriticis dum nondum os madet à ptyalo vt ſummus præceptor docuit libris De victu acut. vbi tot euangeliis celebrat hordeum: quod tamen calamitoſum dari (ſi non loco & iure exhibeatur) ægris conuincit. Idem dictum ſit de narcoticis.

9 Non piabile ſcelus eſt, mortem pro medicina propinare. Cùm id lædit vnde plurimum auxilij expectatur, in anguſto res eſt: quod à pharmacis euenit, niſi dextrè adhibeantur. Sed hæc calumnia ſæpe aulicos Medicos immerentes affligit. Cogitent illi quid Philippo medico Alexandri fido, apud Q. Curtium libro 3. euenerit: & quo modo cum laude euaſerit. Et remedium in loco non propinare, calamitoſum interdum eſt. legite apud Iouium in Elogiis doctorum, de Petro Leonio, quid illi euenerit.

10 Ita Vlyſſi negatur venenum apud Homerum. [οὐδ' ὑφηγήσομαι] i. ὑπίσχομαι οὐδ' εἰσηγήσομαι.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁμοίως δὲ οὐδὲ γυναικὶ πεσσὸν φθόριον 1 δώσω. 2 Ἁγνῶς δὲ καὶ ὁσίως διατηρήσω βίον τὸν ἐμὸν καὶ τέχνην τὴν ἐμήν. 3 Οὐ τεμέω δὲ οὐδὲ μὴν λιθιῶντας, ἐκχωρήσω δὲ ἐργάτῃσιν ἀνδράσι πρήξιος τῆσδε. Ἐς οἰκίας δὲ ὁκόσας ἂν ἐσίω, ἐσελεύσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, ἐκτὸς ἐὼν πάσης ἀδικίης 4 ἑκουσίης καὶ 5 * φθορίης τῆς τε ἄλλης, καὶ 6 ἀφροδισίων ἔργων, ἐπί τε γυναικείων σωμάτων καὶ † ἀνδρῴων, ἐλευθέρων τε καὶ δούλων.

* Ὀψέρ. πλάνης Gerræ. id eſt, fraude, errore. d. Heſych. v. 3. quidam φθορῆς legiſſe, ſed aliud melius. † ἀνδρῶν Zuing. & in marg. ἀνδρῴων.

Ita nuſquam ingrauidatæ mulieri peſſum 1 abortiferum porrigam. 2 Vitam artemque meam caſtè & ſanctè ducam. 3 Nec vnquam ex calculo laborantes ipſe ſecabo: ſed his qui ſe totos huic operi dicârunt, hoc officium permittam. Quaſcumque ingredior ædes, in his ægrorum commodis ſtudebo, ſtudioſéque vlla 4 iniuria à me neprudenter eueniat cauebo, & ab omni 5 corruptelâ, cum aliâ, tum maximè 6 venereâ me continebo; ſiue corporibus fæmineis, maſculis, liberis aut ſeruilibus medicinam fecero.

COMMENTARIVS.

1 In ſemine eſt fatalis portio corporis effingendi & procreandi. Nam ſemen fit actu animal, perficiendo: non autem corruptione. Et animal factum ex ſemine, eſt ens quod erat: ſed non quo modo erat: quia ſeminis eſſentia eſt eſſe quod eſt, vt aliud ſit, nempe animal. Conſcelerant itaque ſe immani barbarie, qui illud præcipitant ex illo naturæ horto, vtero: d.q. Quare Hippocrates igitur libr. de na. pueri pſaltriæ abortiferum ſaltum præſcribit? Reſpondet huic argumento Doct. D. Zuingerus 59. fol. ex Doct. D. Mercurialis 4. Var. 10. & Merc. ad Iuſiurandum d. Hip. de ſeptim. fœtu, id præſcripſit, quò ſemen in vitam non conformaretur; & exiſtimabant ſe fœtum tantum ne fieret impedire. Ariſt. 7. Polit. prius quam ſenſū & animam induat interſtingui concedit. Sed Tertullianus in Apologetico dicit eſſe feſtinationem homicidij, prohibere non naſci. Φθόρια propriè ſunt medicamenta quæ abigunt ex vtero fœtus, ſeu viuos ſeu mortuos: dicuntur & ἐκβόλια, ἀπὸ τοῦ ἐκβάλλειν, ab eiiciendo.

2 Q.d. malignè nulli morbum differam, abreptus plutophilia: aut remediis falsò gemmatis & iniquè appretiatis (quæ iam veræ noctuæ ad aucupia crumenarum) degraſſabor in alienas opes: ſed Innocentia & Iuſtitia duce medicinam faciam.

3 In atrociſſima calculi tyrannide ipſa curationis celeritas mora eſt: & atroci crudelitati hoc adiicitur, quod ipſa curatio crudeliſſima ſit, nec temerè præcipitanda. Cautio adſit virium, ætatis, morbi, temporis, in eius euulſione. Sed hæc euulſio ſæpe eſt mutatio, non declinatio periculi: nam anceps omnino eſt ſectionis euentus. Attamen dubia ſalus certâ deſperatione eſt potior. Nec aliud proponit remedium Hippocrates: quod tamen ipſe adhibere noluit, ſed aliis adhibendū reliquit. Nam veteres, vt ſcribit Plato, 1 & 9. de legibus, quaſdā medicinæ functiones ſeruis permiſerunt. Non eſt huius loci cauſas adferre cur calculo nulli intus remedio ſit locus. Agyrtæ ſuo more fremant, inania triſcurria. Quinto Epid. Lariſſæ Theophorbi puer refert carnificinam quam temeraria eorum medicina exercet. Calamitoſa eſt omnis medicina quæ frāgēdo veſicæ calculo adfertur. Poſt natum Galenum omniū

Digitized by Google

medicorum Doctiſſimus Ludouicus Duretus dicere ſolebat, Cui profuerit vidi adhuc neminem: permultos autem, quibus exitio illa fuit Hæc Hipp. ſententia ita placuit Auenzoari, vt dicat medicum ne alios quidem extrahentes debere videre, *a*, *b*, *s*.

4 Q. d. nihil per iniuriam factam, nec momentum illud occaſionis curandi; in quo caput ſanationis, malignè negligam.

5 Furti & auaritiæ crimen vitabo.

6 Hoc eſt, alienus ab omni libidine, nullis philtris matronarum, aut aliarum pudicitiam obpugnabo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἃ δ' ἂν ἐν θεραπείῃ ἢ ἴδω ἢ ἀκούσω, ἢ καὶ ἄνευ θεραπείης κατὰ βίον ἀνθρώπων, ἃ μὴ χρή ποτε ἐκλαλέεσθαι ἔξω, σιγήσομαι, ἄρρητα ἡγεύμενος εἶναι τὰ τοιαῦτα. 2 Ὅρκον μὲν οὖν μοι τόνδε ἐπιτελέα ποιέοντι, καὶ μὴ ξυγχέοντι, εἴη ἐπαύρασθαι καὶ βίου καὶ τέχνης, δοξαζομένῳ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον. 3 Παραβαίνοντι δὲ καὶ ἐπιορκοῦντι τἀναντία τουτέων.

1 Quæ autem inter curandum viſu aut auditu notauero, vel extra medendi arenam in communi hominum vitâ percepero, quæ non decet enunciare, ſilentio inuolutam, & tanquam arcana illa æſtimabo. 2 Itaque inuiolatâ integritate, ſanctè ſi hoc iuſiurandum præſtitero, nec fallo, eueniat mihi fœliciter vita & hæc ars, atque perpetuò gloria mea toto ſplendeat orbe. 3 Sin periurus fefellero fidem, his votis aduerſa eueniant omnia.

COMMENTARIVS.

1 Nam, vt ait Cicero in Officiis, vir bonus eſt qui prodeſt quibus poteſt, nocet autem nemini. Medici, qui thalamos & tecta aliena ſubeunt, multa tegere debent, etiam læſi: quamuis difficile eſt tacere cùm doleas; irati enim efferimur.

a Et eius coætaneus Herodotus 5 hoc oraculum protulit, ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων; hoc eſt, viri veracis & ſeruantis iuramentum poſteritas fœlicior erit.

3 Dira ſibi imprecatur, ſi ſuas leges non ſeruârit. Pauſanias, in Arcadicis, refert Philippi regis Macedonici liberos ideo in tantas calamitates incidiſſe, quia pater omnia promiſſa, pacta, & iuramenta conculcauerat pedibus. Quod præclarè Iobus, cap. 21. φῶς ἀσεβῶν σβεσθήσεται.

Hæc de iuſiurando. Exiſtimo tamen cum Euſebio qui d. τρόπων καλοκἀγαθίαν ὅρκου δεῖ πιστοτέραν ἔχειν. hoc eſt; morum probitatem iureiurando firmiorem habere oportere: quòd, vt ait Philo, qui iam iurauit etiam verè, eius fides in ſuſpicionem venit.

BREVITER quædam repeto, vt lucem dem Græcæ literaturæ. Hæc mihi communicauit Nobiliſſimus clariſſimusque vir Ioſephus Scaliger, Excepta ab eo ex antiquiſſimis Reginæ Galliæ codicibus, vbi ait Hipp. ἵστορας, intellige μάρτυρας. ἐπιτελέα hoc eſt, ἐν τελῇ, ἀψευδῆ. ξυγγραφὴν, hoc eſt, Συμφωνίαν. μετάδοσιν, i. κοινωνίαν. εἴρξω, hoc eſt, ἀμυνοῦμαι. εἴσω, εἰσελθών. φθορίης, βλάβης. ξυγχέοντι, hoc eſt, παραβαίνοντι. ἐπαύρασθαι, i. ἀπολαῦσαι. vbi ait, ἴσα καὶ γενέτῃσιν, hoc eſt, γονεῦσιν vel συγγενέσιν. οὕτως Ἀθηναῖοι λέγουσιν· ὡς καὶ Φερεκύδης ἐν παλαιᾷ φωνῇ· ἀλλ' οὐδὲ γενέτην δύναμαι εὑρεῖν οὐδένα τὸν τοιοῦτον, καὶ ἀπολιμπάνω μόνος· καὶ Πίνδαρος ἐν τῷ περὶ τῶν Ἀθηναίων Συμμαχίας φησί. Οἱ μὲν ἐκ τῆς φωνῆς, φυλέται λέγονται· οἱ δὲ κατὰ τῆς αὐτῆς φρατρίας, φράτορες· οἱ δὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους, γεννῆται.

HIPPOCRATIS DE MEDICO.

ARGVMENTVM.

HIPPOCRATES hic ſe demittit ad tyrocinia prima; quæ διὰ τῶν futuri Medici, imò plebei Chirurgi, cùm veteres externa in medicina diſcipulos primùm exercerent: Mores & inſtrumenta docet. Mores animi & corporis. Inſtrumenta vt vſui ſint opportuna, & qua forma quáque tecmarſi in vſum flecti debeant.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΙΗΤΡΟΥ.

Τὸ δὲ γράμμα τόδε ἰητροῦ ἐστι παραγγελίη, καὶ παράγγελμα, πῶς χρὴ ἐν ἰητρείῳ καλλωπίζεσθαι ἰητρόν. Ἰητροῦ μὲν ἐστι προστασίη ὁρῆν εὔχρως τε καὶ εὔσαρκος πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ φύσιν. Ἀξιοῦνται γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν, οἱ μὴ εὖ διακείμενοι τὸ σῶμα, οὐδ' ἂν ἑτέρων ἐπιμεληθῆναι καλῶς. Ἔπειτα δὲ τὰ περὶ αὑτὸν καθαρίως ἔχειν, ἐσθῆτι χρηστῇ καὶ χρίσμασιν εὐόδμοις, ὀδμὴν ἔχουσιν ἀνυπόπτως πρὸς ἅπαντα. Τοῦτο γὰρ ἡδέως ἔχειν συμβαίνει τοὺς νοσέοντας. Δεῖ δὲ τοῦτον σκοπεῖν περὶ τὴν ψυχὴν τὸν σώφρονα, μὴ μόνον τὸ σιγᾶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν βίον πάνυ εὔτακτον. Μέγιστα γὰρ ἔχει πρὸς δόξαν ἀγαθά.

HIPPOCRATIS DE MEDICO.

HVIVS libri inſcriptio eſt medici 1 auctoritas, & admonitio conſiliúmque quomodo officina 2 medica inſtrui debeat. Ex dignitate Medici eſſe exiſtimamus, vt aſpectus eius viuido colore fulgeat, ac habitu corporis ſit ſucci pleno, 3 quantum peculiaris natura eius id feret. Putant enim plerique hominum, ſi qui minus feliciter corpus diſpoſitum habeant, 4 eos neque aliis rectè conſulere poſſe. Præterea ſtudeas externæ 5 munditiei: veſtitu 6 vtatur decoro, & vnguentis odoratis, ſecurum 7 odorem ad omnia gerentibus. Inde enim ægros recreari

recreari continget. Dein animi cultus ita illi curæ ſit, vt omnia 8 ad modeſtiam comparata ſint, non ſolùm in ſilentio: ſed etiam in toto vitæ curriculo vt rectè compoſitus ſit. Præclarè enim id facit ad veram auctoritatem.

COMMENTARIVS.

1 Hoc eſt, quo cultu à tenera ætate ſe ornare debeat, vt ſuam dignitatem & auctoritatem tueatur, quam ἰητρικὴν vocat. προσέχοντα vocat medicum qui præeſt ægro: at ὑπηρέτην, qui iungitur medico: ποιοῦντα ἐπιστασίην, ægris præfici.

2 Inſtrumenta quo modo comparata eſſe debeant, hoc ad παραγγέλματα pertinet, quæ ſunt præcepta ad officinam inſtruendam.

3 In colore, mole, charactere, & habitu præſeferat ſanitatem: nam ſpem faciet ægris huius tutelam eſſe in eius manu.

4 Nam aiunt, Curet primùm ſe, tunc me illi dabo. eſt itaque, vt ait Plutarchus, optimum condimentum ſanitas; hanc ſui ſtudioſis promittit medicina.

5 Sit lotus & mundus, capilli compoſiti, non cincinnati: acciſi vngues, ptyaliſmus nullus adſit.

6 Nam decus addit honeſta veſtis & pulchritudinem: quam Ariſtoteles dicebat quauis epiſtolâ efficaciorem ad commendationem; & Theophraſtus ſilentem fraudem; quòd abſque verbis perſuadeat: & Carneades ἀδορυφόρητον βασιλείαν, id eſt, regnum abſque ſatellitio; quod nulla vi admota imperet.

7 Ne ad morbum faciat odor: vt muſcum redolentes hyſtericas mulieres enecant: ita baryodmis catybarian incendunt. ſint igitur temperata.

8 In dictis apud idiotas ſobrius: & factis modeſtus, aſpectu, inceſſu, quiete, alloquio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὸ δὲ ἦθος εἶναι 1 καλὸν καὶ ἀγαθόν. τοιοῦτον δ' ἐόντα, πᾶσι καὶ 2 σεμνὸν καὶ φιλάνθρωπον. τὸ γὰρ 3 προπετὲς καὶ τὸ πρόχειρον 4 καταφρονεῖται. 5 κἂν πάνυ χρήσιμον ᾖ. Σκοπεῖν δὲ ἐπὶ 6 τῆς ἐξουσίης. τὰ γὰρ αὐτὰ παρὰ τοῖς αὐτοῖς 7 σπανίως ἔχοντα, ἀγαπᾶται. Σχήματι δὲ ἀπὸ μὲν προσώπου 8 σύννουν, μὴ πικρῶς· Αὐθάδης 9 γὰρ δοκέει εἶναι καὶ μισάνθρωπος. Ὁ δὲ ἐς γέλωτα ἀνιέμενος, καὶ λίην ἱλαρὸς, 10 φορτικὸς ὑπολαμβάνεται. Φυλακτέον δὲ τὸ τοιοῦτον οὐχ ἥκιστα. Δίκαιον 11 δὲ πρὸς πᾶσαν ὁμιλίην εἶναι. χρὴ γὰρ πολλὰ ἐπικουρέειν δικαιοσύνην.

Decet etiam moribus 1 honeſtis elegantem eſſe. Et cùm talem ſe præſtiteris, erga omnes inſuper 2 & grauis & humanus eſto. 3 Promptitudo enim & facilitas 4 medendi effusè oblata, ab ægris 5 contemnitur, quamuis alioqui ſummæ benignitatis officium illud ſit. Metam itaque officium oblatum habeat, in 6 auctoritate. Nam eadem officia ab eiſdem 7 parciùs reddita, boni conſuluntur. Figuram faciei habeat 8 meditabundam, citra amarulentiam, ne 9 intractabilis videatur, & miſantropos. Qui autem in riſum ſe ſoluit, ac nimium eſt hilaris, 10 illepidus habetur. Quare magna cautione illud vitandum. Iuſtum 11 autem ad omnem conuerſationem eſſe conuenit. Opus enim eſt ſummopere in omni vita iuſtitiâ, quæ plurimum præſidij adferre ſolet.

COMMENTARIVS.

1 Minimè obſecundans ſuis cupiditatibus. Hippocrates gazas Artaxerxis poſtpoſuit patriæ nobilitati.

2 Q.d. in ipſa vrbanitate moribus ſit grauis in porrigendis remediis, quiete, inceſſu.

3 Suum officium offerre ſponte curandi. opponitur σεμνότητι præpropera effuſio in remediis adhibendis, niſi grauitate condiatur.

4 Vt in congreſſibus & compitis, ex tempore remedia dicere.

5 Niſi grauitate & humanitate condiantur.

6 Vel tua, vel aliena: tua, ne nimia facilitas tua & oblatum medendi munus, violet tuam auctoritatem: aliena, vt ſi principi viro medicina facienda, effuſa obuiáque officij promptitudo nihil abiecti aut adulatorij habet, cum eorum auctoritas hæc flagitet; ſuperbi eſſet hanc contemnere. In templo Delphico ſcriptum erat, μηδὲν ἄγαν: addit Alphæus, ἄγαν με τέρπει id eſt, Illud, Nihil nimis, nimis mihi placet. Itaque rectè Ariſtoteles putat virtutes eſſe mediocritates.

7 Nam, vt ait Pindarus, ne flores quidem Veneris, nec mel exuberans ſuaue. non ſint itaque immoderata officia.

7 Facies, mentis ſpeculum, ſit placida, vt ratio exigit, & decurſus morbi quem curat.

9 Cui nihil placet præterquam quod ſuum eſt.

10 Scurræ in more eſt riſus: cui à σκώψ nomen. Imitetur Chironem in riſu, de quo Pindarus Pyth. Θ. χλαρὸν γελάσσαις ὀφρύϊ, placido blandè ridens ſupercilio.

11 Ad vitæ decus & auctoritatem. Ita Phocion dicebat Antipatro, cùm rem inhoneſtam peteret, non poteris Phocione amico & adulatore vti. Idem, legato Perſarum regis reſpondit, ſe amicitiam ſuam venalem non habere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Πρὸς δὲ ἰητρὸν, οὐ μικρὰ συναλλάγματα τοῖσι νοσέουσίν ἐστι. Καὶ γὰρ αὐτοὺς ὑποχειρίους ποιέουσι τοῖς ἰητροῖς· καὶ πᾶσαν ὥρην ἐντυγχάνουσι 1 γυναιξὶν, παρθένοις, καὶ τοῖς ἀξίοις πλείστου κτήμασιν. 2 Ἐγκρατέως οὖν δεῖ πρὸς ἅπαντα ἔχειν ταῦτα. Τὴν μὲν οὖν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα οὕτω διακεῖσθαι. 3 Τὰ δὲ εἰς τὴν ἰητρικὴν τέχνην παραγγέλματα, (δι' ὧν ἔστιν εἶναι τεχνίτην,) ἀπ' ἀρχῆς σκοπεῖν, ἀφ' ὧν καὶ μανθάνειν ἄνθρωπος ἄρξαιτο. Τὰ τοίνυν ἐν ἰητρείῳ θεραπευόμενα, σχεδὸν 4 μανθανόντων ἐστίν. Δεῖ δὲ πρῶτον μὲν τόπον ἔχειν τὸν ἐπιτήδειον· 5 Ἔσται δὲ τοῦτο, ἐὰν μήτε 6 πνεῦμα ἐς αὐτὸν παραγενόμενον ἐνοχλῇ, μήθ' ἥλιος 7 ἢ αὐγὴ λυπῇ. Φῶς δὲ τηλαυγὲς τοῖσι μὲν θεραπεύουσιν ἄλυπον, οὐχ ὁμοίως δὲ τοῖς 8 θεραπευομένοις ὑπάρχει. Πάντως μὲν οὖν τοιαύτην τὴν αὐγὴν μάλιστα φυλακτέον, ἥτις συμβαίνει τοὺς ὀφθαλμοὺς νοσεῖν. Τὸ μὲν οὖν φῶς τοιοῦτον εἰρήσθω. Τοῦτο 9 δὲ ὅπως μηδαμῶς ἐναντίον ἕξει τὸ πρόσωπον τῆς αὐγῆς· προστυχεῖ γὰρ τὴν ὄψιν ἀσθενέως ἔχουσαν. Πᾶσα δ' ἱκανὴ πρόφασις, ἀσθενέας ὀφθαλμοὺς ἐπιταράξαι. Τῷ μὲν ὦν φωτὶ, τοῦτον τὸν τρόπον χρηστέον ἐστίν.

Non minima etenim commercia ægris cùm Medico ſunt. Nam ſe in poteſtatem Medicorum tradunt. Et omni tempore, quo medicinam faciunt, occurrunt vxoribus, 1 virginibus, & ſupellectili precioſa. Temperanter 2 itaque ad hæc omnia ſe gerere debent. Et animo quidem & corpore ſic comparatum eſſe oportet. 3 Hoc itaque conſilium & has admonitiones medicas, (quæ ſi obſeruet, artifex eſſe videbitur) ab iis initiis conſiderabimus; à quibus primùm diſcere homo incipit exorſi. Quæ itaque in officina Medica curantur, ferè ad diſcentem 4 pertinent. Itaque primum quidem locum domus habere oportet: 5 qui ſanè talis ſit; vt neque 6 ventus ad ipſum accedens moleſtiam exhibeat, neque ſol 7 vel ſplendor infeſtet; lux enim ſplendida vt medentibus minimè moleſta, ita 8 ægris grauis eſſe ſolet. Omni itaque ſtudio vitandus erit ille ſplendor, quo oculi affliguntur. Et hocce quidem præceptum eſto de luce. 9 Alterum vt nequaquam faciem ſplendori aduerſam habeat; turbat enim viſum titubantem. Omnis enim occaſio, vel leuiſſima, prompta eſt in oculi turbationem. Hoc itaque modo luce vtendum.

COMMENTARIVS.

1 Nota Scipionis temperantia. & Draconi tertio calamitoſa fuit Roxanæ Alexandri Magni notitia,

tia,cum qua carceri incluſus & enecatus fuit à Caſſandro.

2 Nulli malignè morbum differat. & abſit illud Neronis, ſcis quid mihi opus ſit;& hoc agamus, ne quis quicquam habeat.Intactæ ſint tibi fœminæ, & opes ægrorum: potior ſit ſententia D. Pauli 1. Tim.6.ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετ' αὐταρκείας:quæſtus eſt magnus, animus ſua ſorte contentus. ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶ φιλαργυρία.multi, d. ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. transfixerunt,d.nam curæ animum perfodere videntur.

3 Veteres exercitationem iungebant doctrinæ à prima ætate: nam illa ſola ſcientia eſt certa, quæ ex ſenſibus perceptis in generalia axiomata ſe colligit.

4 Veteres externa mala domi ſuæ curabant, & inſtrumenta tyrones ibi curabant, quos iam docet. Alia pars Medicinæ κλινικὴ vocabatur, quod non in tabernis, i., ἰατρείῳ, ſed ἐν ταῖς κλίναις ægrorum pharmaca propinaret. Imò refert 249. ſer. veteres Medicos vt chirurgiæ variæ operationes publicè fierent ſtatuiſſe.

5 Ædes Græcorum cortinis & tapetis variè lucem admittebant.Curæ itaque ſit ventus tyroni, ne is moleſtus eſſe pergat.

6 Turbat ſpiritus.

7 Diſſipat viſum.

8 Ophthalmiis,cephalalgiæ obnoxiis,doloribus, & vigiliis bellum indixit ſplendor: hinctunt ſucci, & opthalmia augetur.6.Aphor.31.

9 Medicus luci oculos ne obuertat, ſed aduerſus ſtet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τοὺς δὲ δίφρους ὁμαλοὺς εἶναι τοῖς ὕψεσιν ὅτι μάλιστα, ὅπως κατ' αὐτοὺς ὦσιν. 2 χαλκώμασι δὲ πλὴν τῶν ὀργάνων, μηδενὶ χρέεσθαι. 3 Καλλωπισμὸς γάρ τις εἶναί μοι δοκεῖ φορτικὸς, 4 σκευέων τοιούτων χρῆσις. 5 Τὸ δὲ ὕδωρ παρέχειν δεῖ πότιμον τοῖς θεραπευομένοις, καὶ καθαρόν. Τοῖς δὲ ἀπομάγμασι, καθαροῖς καὶ μαλθακοῖς χρέεσθαι. Πρὸς μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὀθονίοις, σπόγγοις δὲ τὰ τραύματα ἀπολύειν. 6 Αὐτάρκεα γὰρ ταῦτα βοηθεῖν δοκεῖ καλῶς. 7 Τὰ δ' ἐργαλεῖα πάντα εὔχρηστα πρὸς τὴν χρείαν ὑπάρχειν δεῖ, τῷ μεγέθει καὶ βάρει, καὶ λεπτότητι. τὰ δὲ προσφερόμενα ἅπαντα μὲν χρὴ συμφέρειν, ὅπως συναίνῃ, μάλιστα δὲ, πλεῖστον εἰ ὁμιλεῖν μέλλει τῷ νοσέοντι μέρει.

1 Sellæ æquales altitudine ſint, quantum fieri poteſt, vt in ipſis ægri collocentur. 2 Æramento, exceptis inſtrumentis, nullo vtatur. 3 Lepos enim illepidus mihi eſſe videtur, tali 4 ſupellectile vti. 5 Aqua exhibenda eſt his qui curantur potabilis, & pura. Abſtergmentis vtendum puris & mollibus: ad oculos quidem linteis,ad vulnera verò ſpongiis. Vltrò 6 enim hæc egregiè auxiliari videntur. Omnia autem inſtrumenta 7 commoda ad vſum eſſe oportet mole, grauitate & tenuitate.Cuncta verò quæ admouentur, vtilia 8 vt ſint ſtudendum eſt, maximè ſi ægræ parti diuinhærere debeant.

COMMENTARIVS.

1 Ne vacillantes ſint, ſed firmè accipiant ægros: vt medici ſeſe ægris dextrè accommodare queant.

2 Dioſc. ſiccat, tenuat, reprimit, trahit. Gal. acre eſt.

3 Fucus, elegantia, ornatus hic illiberalis,oneroſus, & luxus: nam æger non ornatum, ſed quod eſt vtile poſtulat.

4 Vt hauſtra,capſæ, &c. thecæ remediorum:ſymbola vera non veræ artis, externo ſplendore ignorantiam obſcurare. in cenſu tunc erat æs.

5 Nam voluit ſordities fugari in admouendis etiam. Quæ aqua bona? fontana,pluuia.

6 Nam abſtergent & ſiccant, à ſorde & ichore.

7 Vt ſpathæ, volſellæ, ſcalpra, acus: & cætera. omnia ſint ad vſum medicum rectè comparata, quò dextrè Medicus his vtatur, & vt æger commodè ea admittat: ſint igitur, eiuſdem generis varia magnitudine &c.& ſubſtantiâ eburnea, argentea, lignea, ferrea, lapidea. Qualitate acutâ, obtuſâ, vt ſtyli,forcipes, nouaculæ: &c. Nitida, vncta oleo.

8 Non igitur conſocientur, vt hodie fit, quæ non proſunt: nec calida pugnent frigidis, humentia ſiccis; & ſine pondere habentia pondus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ταῦτα δέ ἐστιν ἐπιδέσματα καὶ φάρμακα, καὶ τὰ περὶ τὸ ἕλκος ὀθόνια, καὶ καταπλάσματα· πλεῖστον γὰρ χρόνον ταῦτα περὶ τοὺς νοσέοντας ἐστὶ τόπους. 1 Ἡ δὲ μετὰ ταῦτα ἀφαίρεσις τούτων, ἀνάψυξίς τε, καὶ περικάθαρσις, καὶ τῶν ὑδάτων καταντλήσεις, ὀλίγου τινὸς ἐστι χρόνου. Καὶ τί ποιητέον ἐστι χρὴ, 2 μᾶλλόν τε καὶ ἧσσον ἐπισκέπτεσθαι δεῖ. Τούτων γὰρ ἀμφοτέρων ἡ χρῆσις εὔκαιρός τε καὶ οὐ γινομένη, μεγάλην ἔχει διαφορήν. 3 Ἔστι δὲ ἐκ τῶν ἐπιδέσεων τῆς ἰητρικῆς, ἀφ' ἧς ὠφελεῖσθαι τὸν θεραπεύοντα. Μέγιστα δὲ ὠφελεῖ ἐπιδέσματα, ὅσα δεῖ 4 χρηστέον, πιέσαι ἑκοῦ δεῖ, καὶ ἀνειμένως ἐπιδέειν.

Talia ſunt ligamenta, pharmaca, lineamenta, vlceri dicata,& cataplaſmata. Hæc enim diu hærent in partibus morbo afflictis. 1 At verò econtra, horum ablatio, refrigeratio, & mundificatio, & aquarum affuſio exiguo tempore peraguntur. Quineiam vbi quid agere oportet, 2 validiuſne an languidius facere expediat diligenter notandum eſt. Vtrorumque enim vſus eſt opportunus; & viciſſim horum neglectus damni non parum adferre poterit. Eſt autem 3 peculiaris Medicina deligatio, ex qua æger opem ſentit. Plurimum autem conferunt duo hæc, quibus 4 vtendum,ſtringere vbi oportet, & remiſsè deligare.

COMMENTARIVS.

1 Non diu ſtabulantur in ægra parte, ſed eo tantùm ſpacio, quo peraguntur, vt dum fit abſterſio. Hic, fruſtra ſi quid admouetur, non eam iniuriam infert.

2 Quantitas remedij capeanda, quod vt aliàs monſtraui,vt difficillimum,ita & vtiliſſimum:vt hic teſtatur etiam præceptor medendi.

3 Adhibendi organa modus: Exemplum ponit faſciarum vſum laxum, arctum, rectim factum.

4 Loco & tempore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Πρὸς δὲ τὰς χρόνους τῆς ὥρας, ποτὲ δεῖ σκεπαστικῶς, καὶ μὴ· συμφέρει 1 ὅλως μὴ δὲ λαθεῖν· 2 λεληθὼς ποτέρῳ τρόπῳ ἐστὶ χρηστέον. Εὐρυθμίας δὲ ἐπιδέσιας καὶ θεατρικὰς, μηδὲν ὠφελούσας, ἀπογινώσκειν· φορτικὸν γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ παντελῶς ἀλαζονικὸν, πολλάκις τὸ βλάβην φέρον τῷ θεραπευομένῳ. ζητεῖται ὁ νοσέων οὐ καλλωπισμὸν, ἀλλὰ τὸ συμφέρον. Ἐπὶ δὲ τῶν χειρουργιῶν ὅσαι διὰ τομῆς εἰσὶν ἢ 3 καύσιος, τὸ ταχέως ἢ βραδέως ὁμοίως ἐπαινεῖται. χρῆσις γάρ ἐστιν ἀμφοτέρων. * Ἐν οἷς μὲν γὰρ ἐστι δι' ἁμιῆς τομῆς ἡ χειρουργία, χρὴ ποιέεσθαι ταχεῖαν τὴν διαίρεσιν. Ἐπεὶ γὰρ συμβαίνει τοὺς τεμνομένους πονέειν, τὸ 4 λυπέον μὲν ὡς ἐλάχιστον χρόνον δεῖ παρεῖναι· τοῦτο δὲ ἔσται, ταχείης τῆς τομῆς γινομένης. * αὐτῶν

At verò ſecundùm conſtitutionem temporis anni quando tegere oporteat, & non, conſiderandum; videndum præterea 1 vt neque leuiore, quàm par ſit, vtare: 2 ignarus atque dubius, vtro horum ſit vtendum. Concinnas autem deligationes,ad ſpectaculum comparatas,& nihil iuuantes, reprobare oportet: illiberales enim ſunt, & omnino effœminatæ, præter id quòd damnis ſæpe ægros auxere. Quærit enim æger non ornatum, ſed remedium. Cæterùm in Chirurgiis, quæ fiunt per ſectionem aut 3 vſtionem, velocitas aut tarditas æqualem laudem merentur. Nam in quibus per vnam ſectionem Chirurgia abſoluitur, velocem ſectionem facere oportet. Cùm enim ita comparatum

ratum ſit, vt hi qui ſecantur doleant, 4 dolorificam cauſam quàm minimo tempore perſeuerare conuenit: quodipſum à veloci ſectione obtinebimus.

COMMENTARIVS.

5 Id eſt, cumaliqua ligatura vtendum, videndum erit an parcè vel multùm ea ſit vtendum: vt arctâ & laxa ligatione vel validè vel parcè vtimur: ita tectâ.

2 Αὐλαδὸς ἐοικὼς, ignorans hæſitantet, inquit Zuing. à verbo ἐνέχω inhærere. An potius d. ἐνίοτε, interdum?

3 Cauteriis vbi vtendum.

4 Quod ſoluit continuum, citò amoliendum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὅτε δὲ πολλὰς ἀναγκαῖον γίνεσθαι τὰς τομὰς, 1 βραδείῃ χρηστέον τῇ χειρουργίῃ· ὁ μὲν γὰρ ταχὺς, ξυνεχῆ 2 ποιέει τὸν πόνον καὶ πλεῖστον. ὁ δὲ διαλείπων ἀνάπαυσιν 3 ἔχει τινὰ τοῦ πόνου τοῖς θεραπευομένοις. τὸ δ᾽ αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὀργάνων λέγοιτ᾽ ἄν. 4 τοῖς * δὲ μαχαιρίοις ἔξεστι. † δεῖ χρῆσθαι καὶ πλατέσι, οὐκ ἐπὶ πάντων ὁμοίως παραγγέλλομεν· μέρη γάρ τινά ἐστι τοῦ σώματος, ἃ ἐν τάχει μὲν ἔχει τὴν ῥύμην 5 τοῦ αἵματος, καὶ κατασχεῖν ἐστιν οὐ ῥᾴδιον. ταῦτα δὲ ἐστιν, οἵ τε κιρσοὶ, καί τινες ἄλλαι φλέβες. τὰς μὲν τομὰς χρὴ εἶναι τῶν τοιούτων στενάς. Οὐ γὰρ οἷόν τε τὴν ῥύσιν γίνεσθαι καταφορόν· 6 ξυμφέρει δέ ποτε ἀπὸ τῶν τοιούτων αἷμα ἀφαιρεῖσθαι. Πρὸς δὲ τοὺς ἀκινδύνους τόπους, καὶ περὶ οὓς μὴ λεπτόν ἐστι τὸ αἷμα, πλατυτέροισι χρῆσθαι τοῖς μαχαιρίοις. ῥεύσεται γὰρ αἷμα τοιοῦτον ἄν· ἄλλως δὲ οὐδαμῶς. πάνυ δ᾽ ἐστὶν αἰσχρὸν, μὴ ξυμβαίνειν ἀπὸ τῆς χειρουργίης ὅ τι θέλει.

* ξ
† δεῖν.
* μηδ᾽ ὅλως Regiæ cod.

Vbi verò multiplici ſectione opus eſt, lentâ 1 chirurgiâ vtendum erit. Velox enim actio, continuum & 2 multum dolorem inducit. Tarda econtra & intermittens, 3 quietem aliquam concedit his qui curantur. Idem de inſtrumentis pronunciari poteſt. 4 Gladiolis autem acutis ac latis vti non in omnibus æquè conſulimus. Sunt enim nonnullæ partes corporis, quæ præcipitem ſanguinis 5 fluxum habẽt, quem ſiſtere haut facile eſt; tales ſunt varices, & aliæ quædam venæ. quare in talibus tenues ſectiones facere oportet. Et ſi enim per has fluxus, quantum ſatis eſt, fieri nequit: conferre 6 tamen nonnunquam à talibus ſanguinẽ abduceret. Ad loca verò vbi periculi nullus metus, & circa quæ 7 tomis non ſtabulatur ſanguis, latioribus gladiolis vtendum eſt. ſic enim ſanguis prodierit: aliter nequaquam. Valde autem turpe eſt non obtinere à Chirurgia quod velis.

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, non ſimul acconfertim eodem tempore plures ſectiones faciendæ, ſed quies ſingulas excipiat: cautio tamen adſit, vt quæque ſectio celeriter peragatur.

2 Ne proſternatur æger ſæui cruciatus afflictione, induciarum neſcij.

3 Vt corpus habeat locum reficiendi ſe, quò æger doloribus multiplicibus par ſit.

4 Dixerat primùm inſtrumentis aptis vtendum eſſe; iam ex ſuo more exemplum ponit gladiolos, quibus, quamuis acutis & latis, non vbique vtendum, ob ſitum varium partium.

5 Vt arteriæ, quæ ſectæ non æquè facilè conſociantur: tenui igitur ſectione feriendæ.

6 Ita pulſatiles quidam dolores capitis, nullis aliis pharmacis placari potuere: vt doctè ſcribit A. Pareus.

7 Vbi abſunt arteriæ: monendi chirurgi vt latas plagas inferant, vbi vena pertundenda, quæ craſſum gerit ſanguinem: alioqui, vt ſæpe videmus, & vt hîc præceptor ait, ſanguis non profluit: id turpe, inquit, in conſpicua re. idem de aliis intelligendum, vt vbi abſceſſus ſecandus &c.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Σικύων δὲ δύο τρόποι εἰσὶ χρησίμων. Ὅτε μὲν γὰρ ῥεῦμα 2 ξυνεστηκὸς πόρρω τῆς ἐπιπολαιοτάτης σαρκὸς, τὸν μὲν κύκλον αὐτῆς

1

εἶναι δεῖ βραχὺν, αὐτὴν δὲ * μὴ γαστρώδεα, προμήκεα τὸ πρὸς τὴν χεῖρα μέρος, μὴ βαρεῖαν· τοιαύτην γὰρ οὖσαν, ἐς ἰθὺ ἕλκειν ξυμβαίνει, καὶ τοὺς ἀφεστῶτας ἰχῶρας καλῶς ἀνάγεσθαι πρὸς 3 τὴν σάρκα. Τοῦ δὲ πόνου πλείονος κατεσκεδασμένου τῆς σαρκὸς, τὰ μὲν ἄλλα 4 παραπλησίην, τὸν δὲ κύκλον μέγαν· οὕτω γὰρ ἐκ πλείστων 5 μερῶν ἀφεστῶτας ἄγουσαν ἐς ὃ δεῖ τὸ λυποῦν τόπον. Οὐ γὰρ ἔστι μέγαν εἶναι τὸν κύκλον, μὴ συναγομένης τῆς σαρκὸς ἐκ πλείονος τόπου. Βαρεῖα δ᾽ οὖσα, ῥέπει 6 καὶ ἐς τοὺς ἄνω τόπους, κάτω δὲ μᾶλλον τὴν ἀφαίρεσιν, καὶ πολλάκις ὑπολείπεσθαι τὰς νόσους. Τοῖσι μὲν οὖν ἑστῶσι 7 ῥεύμασιν, κἂν μακρὰν ἀπέχωσιν ἀπὸ τῆς ἄνω τόπου, οἱ πλατεῖς, 8 κύκλοι πολλὰ ξυνεπισπῶνται παρὰ τῆς ἄλλης σαρκός. Ἐπισπασθέντων οὖν ξυμβαίνει τὴν ἐπισπασθεῖσαν ἰκμάδα τῷ ξυναγομένῳ κάτωθεν ἰχῶρι, καὶ τὰ μὲν ὀχλοῦντα ὑπολείπεσθαι, τὰ δ᾽ οὐδὲν λυποῦντα 9 ἀφαιρεῖσθαι.

* γαστρώδεα μὴ Reg. Cod.

1 Cucurbitarum porrò duo modi commodi exiſtunt. Quando enim 3 rheuma iam conſiſtens, longè ab extima carne abierit, circulum cucurbita paruum eſſe oportet, ipſámque minimè ventricoſam, ſed oblongam qua parte ad manum vergit, neque ponderoſam: Quæ enim eiuſmodi eſt, in directum trahet, & ichores longè diſtantes, commodè ad 3 carnes trahet. Fuſo autem dolore per multam carnem, in reliquis quidem 4 conſimilem cucurbitam eſſe oportet, ſed circulum magnum: Ita enim ex plurimis partibus 5 id, quod dolorificum eſt, educi comperies ad locum decentem. Neque enim magnum circulum eſſe putam, ſi non ex pluribus locis caro conſocietur. At ſi ponderoſa fuerit & fortis, premet 6 ac prægrauabit partes carnis ſuperiores, & maximè ex ſubiectis partibus ſiue profundis detractionem faciet, vt ſæpè morbi relinquantur intacti. At ſi non conſiſtens fuerit rheuma, ſed 7 incumbens, in his, ſi longè abierint à carnis ſuperficie, ampli magnique 8 circuli multa ſimul attrahunt ex vicina carne ſana. Vnde euenit detractam inde humiditatem coniungi collecto in profundo humori, & ea quidem quæ infecta ſunt relinqui, quæ verò minimè dolorifica ſunt 9 detrahi.

COMMENTARIVS.

1 Hactenus de parte in qua chirurgicum opus exercetur: iam de humoris morbifici excluſione, & tranſpoſitione: & qua cautione inſtrumentis euellentibus vtendum. Cucurbitæ ſine ſcarificatu à centro ad peripheriam extrahunt, vel quod fuſum eſt in arctum contrahunt. Primum de his quæ ſine ſcarificatione; quæ variæ ſint, vt materiæ, & partes.

2 Vbi humor non ampliùs affluit, ſed vbi iam impactus eſt parti quæ ad interiora receſſit: v. g. in doloribus coxariis: breui circulo præditâ hic vtetur cucurbitâ; & formâ oblonga ſit, leuis.

3 Humorem qui firmiùs inſedit in cutis peripheriam adducet: nam arctum os in ventrem oblongum deſinens tractioni aptum eſſe monſtrauit, De vet. Med. oris trahentis, vel per fiſtulam ſugentis argumento.

4 Cæteris ſit ſimilis, ore ſit diſſimilis: ſit ore amplo.

5 Nam conſociat carnis amplam peripheriam: & in vnum ita locum illicit diſperſos ſuccos.

6 Ῥέπει, id eſt, βαρεῖ, inquit Heſychius, prægrauat. nã ita premit grauis cucurbita ſine ſcarificatione ſuperas partes, vt nil inde (cùm tamen harũ partium ſuperficiei inſideat cauſa, de qua hîc agimus, morbifica) eliciat. Imò potius, cùm ex imis ad peripheriam morbo afflictam prolectet, damno eſt.

7 Rheuma Hippocrates omne, i. fluxum, diſtinguit εἰς τὸ ὁρμώμενον, καὶ τὸ συνεστηκὸς, i. in cõcitatum & conſiſtentem. Concitati triplex cauſa; humoris feritas & orgaſmus, excluſio partis potentis, & dolentis attractio. Et ex harum cauſarum notitiâ indicationes in promptu ſunt in retrahendo, reuellendo & deriuando: quemadmodum ex perſpicientia rheumatis conſiſtentis vbi & cuiuſmodi ſit, in vacuando & detrahendo.

8 Id

8 Id eſt, ſi cucurbita amplo & lato fuerit ore, plurimum ſubditæ carnis in ſe capiet: & ἰκμάδα, i. vaporem ſalubrem, quem πνεῦμα vocat libro de Arte, i. humorem partibus contentum attrahet, & ichori morbifico adiunget.

9 A ſuo loco mouebuntur quæ minimè motu indigebant, quales ſucci ſanæ carnis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Μέγεθος δὲ σικύας τὸ χρήσιμον, στοχάζεσθαι χρὴ πρὸς τὰ μέρη τοῦ σώματος, οἷς ἂν δέῃ προσβάλλειν. 2 Ὅταν δὲ κατασχάσῃ, κάτωθεν δύεσθαι, (τὸ γὰρ αἷμα 3 φανερὸν εἶναι δεῖ τῷ χειρουργουμένῳ τόπῳ.) ἄλλως δὲ 4 ἤδη τὸ κύκλον τὸ ἑλκυσθέντα χρὴ κατασχάζειν: 5 ἀδυνατωτέρη γάρ ἐστιν ἡ σὰρξ τοῦ πεπονηκότος. 6 Μαχαιρίοις δὲ τοῖς καμπύλοις, ἐξ 7 ἄκρου μὴ λίαν στενοῖς. Ἐνίοτε γὰρ ἰχῶρες ἔρχονται γλισχροὶ, καὶ παχεῖς. κίνδυνος οὖν ἐστιν 8 ὑποστῆναι τῇσι τομῇσιν, ὅταν στεναὶ τμηθῶσιν.

1 *Commodam verò Cucurbitæ magnitudinem colligere oportet, iuxta corporis partes quibus admouere oportet.* 2 *Vbi verò ſacrificare opus fuerit, plagas profundas facies (oportet enim ſanguinem in ſacrificatis 3 locis ſe in conſpectum dare) aut ſi id non 4 licet, circulum attractum ſacrificare noli. Caro enim afflicti loci ſolidior 5 eſt & compactior.* 6 *Gladiolis incuruis in ſummo 7 non valdè acutis vtendum. Aliquando enim ichores viſcoſi & craſſi veniunt: vt metus ſit, ne, ſi ſectiones arctæ fuerint incuſſæ, ſub illis ſubſiſtant & 8 colligantur.*

COMMENTARIVS.

1 Ex conformatione partis afflictæ character & moles cucurbitæ æſtimanda.

2 De euacuanobus cucurbitis. Cautio, d. adſit, vt altæ plagæ infligantur, non ſine cautione tamen ſubditarum partium: alioqui titubabit ſanguinis effluuium: nam d. denſior eſt morboſa pars.

3 Hoc eſt, oportet ſanguinem ex ſcarificatis locis effluere.

4 Si non licet profundas infligere plagas (vt vbi nerui ibi non erit ſuperficietenus ſcarificandum) & cucurbitis appoſitis attrahere.

5 Humoris ob influxi tenſionem, & à cucurbitæ adducentis carnem conſociatione: vnde ſuccus attrahetur nec euacuabitur: quod ad dolorem & fluxum faciet.

6 Quibus coniuncta diuiduntur, vomicæ aperiuntur: & ſcalpris quibus ad ſacrificandum vtimur.

7 Sint acumine aliquantulum latiore, quò via fiat liberior educendis ſuccis.

8 Vnde inflammationis & ſuppurationis metus. Regis exemplar legit, ἐπὶ κίνδυνος ὑφιστάσθαι ταῖς τομαῖς, ὅταν στενῶς τμηθῶσι.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τὰς δὲ ἐπὶ τῶν βραχιόνων φλέβας τῇσι καταλήψεσι χρὴ φυλάσσειν· ἡ γὰρ 2 σὰρξ ἐπικειμένη οὐκ ἐν πολλοῖς καλῶς συνήρμοσται τῇ φλεβί. ἡ γὰρ σαρκὸς ὀλισθηρῆς οὔσης, οὐ καθ' ἑαυτὰς ξυμβαίνει τὰς τομὰς ἀμφοτέρων γίνεσθαι· τὴν γὰρ φλέβα 3 * ἐμφυσᾶσθαι ξυμβαίνει καλυφθεῖσαν, καὶ τὴν ῥύσιν τοῦ αἵματος κωλύεσθαι, πολλοῖσι δὲ καὶ πῦος διὰ τοῦτο ξυνίστασθαι. Δοκεῖ δὴ βλάβας φέρειν ἡ τοιαύτη χειρουργίη, τῷ μὲν τμηθέντι πόνον, τῷ δὲ τέμνοντι πολλὴν ἀδοξίην· τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ πασῶν παράγγελμα γίνεσθαι. Τὰ μὲν οὖν κατ' ἰητρεῖον ἀναγκαῖα, καὶ περὶ ἃ δεῖ τεχνικὸν εἶναι τὸν μανθάνοντα, ταῦτ' ἐστίν.

* ἐμφυσᾶσθαι Corn. inſufflari.

2 *Porrò venas in brachiis funiculorum apprehenſionibus conſtringere oportet.* 2 *Caro enim quæ tegitur vena, in multis non probè copulata eſt vena: vbi enim lubrica laxáque fuerit caro, ſectiones ſimul vtriuſque directa fieri nequeunt: quandoquidem venam carne contectam euenit 3 flatu diſtendi, & ſanguinis effluuium impediri, & plurimis propter id ipſum pus colligi. Ita gemina damna talis infert chirurgia, ſecto quidem dolorem, ſecanti verò grauem ignominiam. Idem ſit preceptum in omnibus venis ſecandis. Et hæc quidem neceſſaria ſunt in officina medica inſtrumenta, in quorum vſu ingenioſum eſſe diſcentem aquum eſt.*

COMMENTARIVS.

1 Firmare oportet, antequam ſectio fiat, fluctuantem & phlebotomum fugientem alioqui venam.

2 Sed eſt quibuſdam fluxa & lubrica caro adeò, vt dum eam pertundit chirurgus, ſubiecta vena, percuſſa à phlebotomo, loco ſuo abeat. vnde facta ſectione, cùm extra lineam facti vulnuſculi vena abit, ita vt ſectio quæ facta eſt in vena, ſectioni carnis non adamuſſim reſpondeat (cùm educto phlebotomo vena quæ illi ceſſerat, ad priſtinum locum redeat) euenit vt ſecta quidem vena ſanguinem ſub cutem effundat.

3 Id eſt, tumefieri. Doctiſ. Zuing. vertit, vena cute obtecta exudante, & velut expuente.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὀδοντάγρησι γὰρ καὶ σταφυλάγρησι χρῆσθαι τὸ τυχόντα ἐστίν. ἁπλῆ γὰρ ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶναι δοκεῖ. Περὶ δὲ φυμάτων καὶ ἑλκέων, ὁκόσα μείζονα ἐστι νοσημάτων. Τὰ μὲν φύματα τεχνικώτατον 3 ὑποφθῆναι, καὶ δυνάσθαι διαλύειν, καὶ τὰς συστάσεις αὐτῶν κωλύειν. 4 Ἐχόντων δὲ τελείαν, σύνδεν εἰς τὸ ἐπιφανῆ τόπον, 5 ὡς εἰς βραχύτατον, καὶ τὴν σύστασιν 6 ὁμαλῶς διὰ παντὸς ποιεῖσθαι τοῦ φύματος· Ἀνωμάλως γὰρ ἔχοντος αὐτοῦ, ῥαγῆναί τε καὶ δυσθεράπευτον τὸ ἕλκος κίνδυνος 7 ἐστὶ γενέσθαι. Ἐξομαλίζειν τε χρὴ πέσσοντα παρομοίως· καὶ μήτε διαιρεῖν πρότερον, μήτε 8 αὐτόματον ἐᾶν ῥαγῆναι. Τὰ δὲ ἐκπέσσεσθαι δυνάμενα ὁμαλῶς, ἐν ἑτέροισιν εἴρηται.

1 *Volſellis autem tum dentium tum vuarum quilibet vti poteſt; nam ſimplex horum vſus eſſe videtur. Cæterùm in 2 tumoribus quæ carnis ſuperficiem occupant, & vlceribus, eadem, quæ in aliis grauioribus morbis, cautiones adſint. Tumores enim dum effloreſcunt 3 deprehendere 4 maximè ingenioſum habetur, eoſdémque diſcutere 5 & collectiones ipſorum impedire.* 4 *At qui eorum iam conſiſtunt, eos in conſpicuum 5 & quàm breuiſſimum locum contrahere, & collectionem ipſam 6 æqualem per totum tumorem efficere: Nam vbi inæqualiter ſe habuerit, metus erit ne rumpatur, & vlcus 7 ægrè curabile reddatur. Æquabile itaque reddere oportet 5 per totum æquabiliter concoquendo, & neque priùs aperire, neque committere vt vltrò 8 rumpatur. Quæ verò æquabiliter concoquere poſſint in aliis libris ſunt tradita.*

COMMENTARIVS.

1 Nam, abſque arte, quiuis facilè his vti poterit.

2 Qui ſtatim generantur & augentur: ducto nomine ex terra naſcentibus, quæ φύματα vocantur. Ex quocumque humore in quacumque parte orti fuerint, ex quacumque cauſa, ſiue humoris feritate concitati fuerint, vel excluſione partis potentis, aut dolentis attractione, vel congeſtione.

3 Cùm iam iam ſeſe attollent & in conſpectum dabunt, id præcognoſcere maximè ad curationem facit: dum concitatos, ne increſcant, impedire arte liceat.

4 Qui iam conſiſtunt, in rheumate συστάσει, ad pepaſmum ducendi, & ſyſtaſis molienda.

5 Ad peripheriam protectandi, vt in minimum ſpacium arctentur.

6 Æqualitas pepaſmo domitæ materiæ calidi natiui robur indicat, & materiæ bonitatem.

7 Calido natiuo ſpoliata pars, ab eruptione.

8 Exedit

8 Exedit enim morâ ſubditas partes;&c,exedendo ſuperficiem,vaſtiorem cicatricem præbet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τὰ δὲ ἕλκεα δοκεῖ πορείας ἔχειν τέσσαρας· μίαν μὲν εἰς βάθος. ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ 2 συριγγώδεα, 3 καὶ ὅσα ὕπουλά ἐστι, καὶ ἔνδοθεν κατακεκοιλασμένα. Ἡ δ' ἑτέρη, εἰς ὕψος, τὰ ὑπερσαρκέοντα. τρίτη δ' ἐστὶν εἰς πλάτος· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ καλεόμενα ἑρπυστικά. τετάρτη οὐδέ ἐστιν, αὕτη δὲ μόνη κατὰ φύσιν ἐστὶ δοκέει 4 * κινεῖν. Αὗται μὲν ἂν ξυμφοραὶ τοιαῦται σαρκός εἰσιν, 5 πάθεα δὲ † κοινὰ τῷ ξυμφέροντι. 6 Καὶ τὰ μὲν τούτων ἐν ἑτέροις σημεῖα δεδήλωται. καὶ ἣ χρηστέον ἐστὶν ἐπιμελείῃ.

* ξύμφυσιν
† κοινὰ

2 *At verò vlcera quatuor vias habere videntur: vnam in profundum: hæc autem ſunt illa 2 fiſtuloſa, 3 & quæ ſub cicatrice latentia ſanie plena ſunt, & intus excauata. Alteram in ſublime, quæ videlicet carne ſuperexcreſcunt. Tertia via eſt in latitudinem: atque hæc ſunt quæ appellantur ſerpiginoſa. Quarta via eſt quæ ſola ex lege naturæ eſſe videtur; 4 motus. Et hi quidem carnoſæ ſubſtantiæ euentus ſunt, 5 cunctis conuenientes in his, quæ ipſis debentur remediis. 9 Et ſigna quidem horum in aliis relata ſunt, itémque qua curatione & prouidentiâ vtendum ſit.*

Commentarivs.

1 Vlcera ſunt varia ex eorum viis quas legunt: vnde naturæ lege conſociata violantur, aut quæ natura ſeparauit vniuntur.

2 Κοῖλα, vt fiſtulæ, ſinus, cancri.

3 Quæ mox ὑπόκυφα vocat.

4 Coalitus ſcilicet; quo ea quæ natura ſeparauit vniuntur; aut inania replentur: manifeſtâ vlceratione prægrediente; vel non, vt euenit in fœtu: hîc κίνησιν: ibi, ξύμφυσιν trit.

5 Nam conſectanei ſunt affectus eiuſdem cauſæ; nam ſoboles ſũt efferi ac indomiti ſucci. Doct. Zuing. in eo ipſo quod afficit conueniunt. Subintellige d. δύναμ. τὸ ξυμφέρον d. vox eſt cognata τῷ ξυμφορῇ: illud cauſam morbificam: hæc, morbum, effectum, exprimere videtur.

6 D. de notis vlcerum alii libri ſunt conſulendi: nam hîc tyronem tantum ad rationalem medicinam format.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δι' ὧν δὲ τὸ ξυμφυόμενον 1 διαλύεται, καὶ 2 τὸ πληρούμενον, ὃ 3 κοῖλον γενόμενον, ὅ,τι δὲ εἰς 4 πλάτος ἕρπειν ποιούμενον, ἀποκωλύεται ἐστὶ τοῖσιν ἐν ἄλλοισιν εἴρηται. Περὶ δὲ καταπλασμάτων ὧδε. Τῶν ἐπιτιθεμένων ὀθονίων, ὅσα ἂν ὁ χρηστὸς κατὰ τὰ νοσήματα ἀκριβὴς εἶναι δοκεῖ, καὶ τοῦ ἕλκεος 5 ἁρμόζειν τὸ ἐπιτιθέμενον ὀθόνιον, τοῦ δὲ καταπλάσματι περὶ 6 κύκλῳ τόπου τοῦ ἕλκεος χρῆσθαι. Χρῆσις γὰρ αὕτη καταπλάσματος ἔντεχνός τε καὶ πλεῖστα 7 ὠφελεῖν δυναμένη. Ἔοικεν γὰρ τῷ μὲν ἕλκει βοηθεῖν ἡ τῶν περιτιθεμένων δύναμις, τὸ δ' ὀθόνιον 8 φυλάσσειν· τὰ δ' ἔξω μὲν 9 τοῦ ἕλκεος τὸ κατάπλασμα ὠφελεῖ. τὴν μὲν οὖν χρῆσιν αὐτέων ἐστὶ δεῖ τοιαύτην.

Per quæ autem id, quod coaluit; 1 ſoluatur, vel quod à carne enaſcente 2 repletum eſt, aut 3 cauum euaſit; quodve in latitudinem 4 iter fecit; de his aliâs dictum eſt. De Cataplaſmatis verò ſic ſe res habet. vbicumque lineamentorum, quæ imponuntur ac induũtur, vſus in morbis exquiſitus eſſe debet, ipſi quidem 5 vlceri lineamentum quod imponitur accommodato, cataplaſmate verò in 6 ambitu vlceris vtitor. Etenim hic cataplaſmatis vſus, & artificialis eſt, & plurimum 7 auxiliare poteſt. Videtur enim vlceri opitulari vis eorum quæ circumponuntur: ſed cautio adſit ne hæc 8 lineamentum feriant: nam partibus potiùs extra 9 vulnus poſitis opitulatur cataplaſma. Talem proinde eorum vſum eſſe oportet.

DE CATAPLASMATIS.

Commentarivs.

1 Ferro, cauſticis, vel ἐμπλάστοις.

2 Abſtergendo, exedendo τὸ ὑπερσαρκέον.

3 Sarcoticis redintegrandum.

4 His quæ ſerpiginem ſiſtunt, & peripheriam tegunt.

5 Ad influxi ichoris abſumptionem & eductionem.

6 Ad carnis intemperie affectæ, vel incurſui expoſitæ redintegrationem.

7 Exhauriendo inquinamenta, & ab influxu vindicando.

8 Ne madeſcat à cataplaſmate vlcus, ne ſtupea exuantur ſuis remediis.

9 Vt aditus ſuccis intercludantur ad partẽ ægram.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Περὶ δὲ 1 καιροῦ, ὅκότε τούτων ἑκάστῳ χρηστέον ἐστί, καὶ τὰς 2 δυνάμιας ὡς χρὴ τῶν γεγραμμένων καταμανθάνειν. παραλείπεσθαι δὲ τὰ τοιαῦτα * ἐπεὶ πολλῆς ἀκριβείας τῆς κατ' ἐπιστήμην ἐπιμελείας, καὶ πόῤῥω τῆς τέχνης 3 ἤδη προεληλυθότος ἐστίν. Ἐχόμενον δὲ τούτων ἐστὶ καὶ κατὰ στρατιὴν γινομένων τρωμάτων χειρουργίη, περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν βελέων. Ἐν τῇσι κατὰ πόλιν διατριβῇσι, βραχεῖά τις ἐστὶν τούτων ἡ χρῆσις. ὀλιγάκις γὰρ ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ γίνονται πολιτικαὶ στάσιαι ἢ πολεμικαί. ξυμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα πλειστάκις καὶ ξυνεχέστατα περὶ τὰς 4 ξενικὰς στρατιὰς γίνεσθαι.

δεῖ
ἀρχῆς

*Iam 1 verò de occaſione, qua vſus horum ſingulorum iniri debeat, & quo modo præſcriptorum 2 vires diſcere oporteat, in præſens relinquimus: maiorem namque in arte induſtriam requirunt, & eius tantùm, qui magnum iam in arte 3 progreſſum fecerit, propria ſunt. His deinceps eſt Chirurgia vulnerum in militia acceptorum, in extractione telorum. In oppidanis conuerſationibus rarior horum vſus eſt: Raro enim vel totâ hominis ætate, in eadem vrbe vel ciuilia diſſidia, vel oppugnationes hoſtiles oriuntur. Sæpè autem ac frequentiſſime * in externa militia euenire ſolent.*

CHIRVRGVS militet.

Commentarivs.

1 In quo morbi momentò horum ſingulorum vſus eſſe debeat, & qua ratione effectus illorum cognoſcendus, ad Tyronem non pertinet.

2 Ex naturæ humanæ cognitione, totiuſque eius œconomiæ gubernatione. quæ monſtrabit quo modo caro gignenda, vel luxurians abſtergenda, &c.

3 Qui cauſas iam omnium mutationum in corpore quæ fiunt peruestigat. Ita ſuaui in philoſophia verſantur ſemper medici, dum peruestigant cauſas diſſoluentes, erigentes, & enecantes corpus humanum: & hanc cottidie apud ægros agi naturæ comœdiam vident.

4 Ita in ſcloperorum iam vulneribus; quæ primò, dum ſuppurato nimium ſtoderent chirurgi, funeſta; iam balſamis ſanabilia habentur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὸν 1 μὲν μέλλοντα χειρουργεῖν, στρατεύεσθαι δεῖ, καὶ παρακολουθεῖν ταῖς στρατιῇσι ξενικαῖς· οὕτω γὰρ ἂν εἴη γεγυμνασμένος πρὸς 2 ταύτην τὴν χρείαν. ὃ δὲ εἶναι δοκεῖ περὶ ταῦτα τεχνικώτερον, ἐρέω. Τῶν γὰρ ὅπλων ἐνόντων 3 καὶ σημεῖα ἀνευρεῖν, τέχνης ἐστὶ πλεῖστον μέρος καὶ τῆς περὶ ταῦτα χειρουργίης. Τότε γὰρ ὑπάρξαντος 4 ἐκ δὲ ἀδήλου τοῦ ἐπιφανεῖς ἀγνοεῖν, ὅταν χειρουργῇ μὴ ἐπισταμένου. Μόνος δ' ἂν ὁ τῶν σημείων ἔμπειρος εἰκότως ἐπιτυγχάνειν. Περὶ δὲ τούτων ἁπάντων ἐν ἑτέροις γεγραμμένον ἐστί.

Qui itaque 1 hac chirurgia vti volet, eum militare oportet, & externas militias ſequi. Ita vſu ſe exercebit ad huiuſmodi 2 neceſſitatem. Quod vero in his omnium maximè ingenioſum eſſe videtur, referam. Telorum & armorum in corpore hærentium 3 ſigna indagare

Commentarius.

1 Id eſt, cunctas externas cauſas earumque vires, quid contra naturæ legem inferant corpori compertum habere debet.

2 Nam intemperatæ naturæ, modico contrariorum vſu gaudent.

3 Id eſt, temperamentis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VII. Καὶ τὰ συντείνοντα λύειν· καὶ τὰ λελυμένα συντείνειν. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τὸ ἀλγέον ἀναπαύοιτο. ἥτε ἴησις τοῦτό μοι δοκέει εἶναι. VIII. Αἱ δὲ νοῦσοι γίνονται, αἱ μὲν ἀπὸ τῶν διαιτημάτων, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ 3 πνεύματος, ὃ ἐσαγόμενοι ζῶμεν.

VII. *Tendentia laxet: laxata tendat. Ita enim maximè dolor placabitur: hæc mihi videtur curatio eſſe.*
VIII. 2 *Morbi partim naſcuntur à diatâ, partim à 3 ſpiritu, cuius attractione viuimus.*

Commentarius.

Cauſas nimirum auferat quæ continuum ſoluunt, & quæ tonum partibus adimunt. Hæc balneis fotibusque fieri poſſunt in artubus: intùs verò remediis quæ influxam materiam adimunt: vt in obſtructis, induratis, inflammatis.

2 Vt cunctæ res agendæ, admouendæ.

3 Vt id manifeſtè appâret in locis Charoneis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IX. Τὴν δὲ διάγνωσιν χρὴ ἑκατέρων ὧδε ποιέεσθαι. ὁκόταν μὲν ὑπὸ νοσήματος ἑνὸς πολλοὶ ἄνθρωποι ἁλίσκωνται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, τὴν αἰτίην χρὴ ἀνατιθέναι τούτῳ, ὅ, τι ἂν κοινότατον ἐστὶ, καὶ μάλιστα αὐτῷ πάντες χρεώμεθα. Ἔστι δὲ τοῦτο ὃ ἀναπνέομεν. Φανερὸν γὰρ δὴ, ὅτι τὰ διαιτήματα ἑκάστου ἡμῶν οὐκ αἴτιά ἐστιν, ὅτε ἅπτεται πάντων ἡ νοῦσος ἑξῆς, καὶ τῶν νεωτέρων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν ὁμοίως. Καὶ τῶν θωρησσομένων καὶ τῶν ὑδροποτεόντων, καὶ τῶν μάζαν ἐσθιόντων, καὶ τῶν ἄρτον σιτευμένων, καὶ τῶν πολλὰ ταλαιπωρεόντων, καὶ τῶν ὀλίγα. οὐκ ἂν οὖν τά γε διαιτήματα αἴτια εἴη, ὁκόταν διαιτώμενοι πάντας τρόπους οἱ ἄνθρωποι ἁλίσκωνται ὑπὸ τῆς αὐτῆς νούσου. ὁκόταν δὲ αἱ νοῦσοι γίνωνται παντοδαπαὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, δῆλον ὅτι τὰ διαιτήματα ἐστὶν αἴτια ἕκαστα ἑκάστοισι.

Aër quando iure morborum cauſa putetur.

IX. *Diagnoſin autem vtriuſque huius morbi ita inibis. cùm plurimi homines eidem morbo inuoluuntur eodem tempore, tunc eius cauſa aſcribenda erit ei quod cunctis maximè commune eſt, quoque omnes maximè fruimur. Hoc autem illud eſt quod omnes inſpiramus. Quare liquet cuiuſque hominis victus rationem huius morbi cauſam eſſe non poſſe, etenim hic morbus cunctos inuadit tam iuuenes quàm ſenes, tam maſculos quàm fœminas, æquè hos qui vinum bibunt ac qui aquam, iuxta eos qui maza quàm qui pane victitant, tam qui exercent ſe quàm qui in ocio degunt. Quare diæta non eſt cauſa; cùm homines diuerſo victu vtentes eidem morbo inuoluantur. Verùm vbi varia morborum genera eodem tempore vagantur, non dubium eſt quin peculiaris cuiuſque victus in cauſa ſit.*

Commentarius.

Hæc omnia verba recitat Galenus ex hoc libro, 1. Epid. in proœmio. Igitur hæc ſunt Hippocratis. Ita ratiocinatur: Quod plurimis commune eſt, hoc communem habet cauſam. Aër omnibus communis neceſſariò eſt. Si cibus communis eſſet, idem faceret. vt in Æno cùm leguminibus veſcebantur, crura his laborabant: qui verò eruis veſcebantur, genuum dolore affligebantur. Ita qui in inopia omnium rerum, vtuntur frumento muccido, vel aqua putrefacta, vel carnibus putridis, vt argonautis interdum euenit, eodem malo affliguntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. Καὶ τὴν θεραπείην χρὴ ποιέεσθαι ἐναντιούμενον τῇ προφάσει τῆς νούσου, ὥσπερ μοι πέφρασται καὶ ἑτέρωθι, ἐκ τῶν διαιτημάτων μεταβάλλειν. Δῆλον γὰρ ὅτι οἷσί γε χρῆσθαι εἴωθεν ὁ ἄνθρωπος διαιτήμασιν, οὐκ ἐπιτήδειά οἱ ἐστὶν, ἢ πάντα, ἢ τὰ πλείω, ἢ ἕν γέ τι αὐτῶν, ἃ δεῖ καταμαθόντα μεταβάλλειν, καὶ σκεψάμενον τοῦ ἀνθρώπου τὴν φύσιν, τήν τε ἡλικίην, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὴν ὥρην τοῦ ἔτεος, καὶ τῆς νούσου τὸν τρόπον, τὴν θεραπείην ποιέεσθαι, ποτὲ μὲν ἀφαιρέοντα, ποτὲ προστιθέντα, ὥσπερ μοι καὶ πάλαι εἴρηται πρὸς ἑκάστας τῶν ἡλικιέων, καὶ τῶν ὡρέων, καὶ τῶν εἰδέων, καὶ τῶν νόσων, ἔν τε τῇσι φαρμακείῃσι προστρέπεσθαι καὶ ἐν τοῖσι διαιτήμασιν. ὁκόταν δὲ νοσήματος ἑνὸς ἐπιδημίη καθεστήκῃ, δῆλον ὅτι οὐ τὰ διαιτήματα αἴτιά ἐστιν, ἀλλ᾽ ὃ ἀναπνέομεν, τοῦτο αἴτιόν ἐστι. καὶ δῆλον ὅτι τοῦτο νοσηρήν τινα ἀπόκρισιν ἔχον ἂν εἴη. τοῦτον οὖν τὸν χρόνον τὰς παραινέσιας ποιέεσθαι τοῖσιν ἀνθρώποισι τοιάσδε, τὰ μὲν διαιτήματα μὴ μεταβάλλειν, ὅτι γε οὐκ αἴτιά ἐστι τῆς νούσου. τὸ δὲ σῶμα ὁρᾶν, ὅκως ἔσται ὡς ἀογκότατον καὶ ἀσθενέστατον. Τῶν σιτίων τε ἀφαιρέοντα, καὶ τῶν ποτῶν οἷσιν εἰώθει χρῆσθαι κατ᾽ ὀλίγον. ἢν γὰρ μεταβάλλῃ ταχέως τὴν δίαιταν, κίνδυνος καὶ ἀπὸ τῆς μεταβολῆς νεώτερόν τι γίνεσθαι ἐν τῷ σώματι. ἀλλὰ χρὴ τοῖσι μὲν διαιτήμασιν οὕτως χρέεσθαι, ὅτε φαίνεται μηδὲν ἀδικέοντα τὸν ἄνθρωπον. τοῦ δὲ πνεύματος, ὅκως ἐλαχίστη ἡ ῥύσις ἐς τὸ * στόμα ἴῃ, καὶ ὡς ξενωτάτη ἔσται προμηθέεσθαι. τῶν δὲ χωρίων τοὺς τόπους μεταβάλλοντα ἐς δύναμιν, ἐν οἷσιν ἂν ἡ νοῦσος καθεστήκῃ, καὶ τὰ σώματα λεπτύνοντα· οὕτω γὰρ ἂν ἥκιστα πολλοῦ τε καὶ πυκνοῦ τοῦ πνεύματος χρῄζοιεν οἱ ἄνθρωποι.

X. *Curationem hoc nimirum modo inibis, vt, ſcilicet, cauſam morbificam (etiam externam) oppugnes, quemadmodum aliàs docui, ac diætam vt mutes. Nam manifeſtum ilicò iſtud erit, eam diætam qua frui ſolet, ei noxiam eſſe totam, vel partem eius maximam, vel ſaltem aliquam. Quod cùm exploratum fuerit, mutetur. Ac perſpectâ hominis naturâ, ætate, temperie, ac tempore anni, morbique more ac ſpecie, Curationem aggredieris, nunc detrahendo, nunc adiiciendo, vt olim docui, collineando ad cuiuſque ætatem, tempus anni, temperiem, & morbum, tam in pharmacis præſcribendis, quàm in diæta. At verò vbi vnus endemius morbus vagatur, nullo modo diæta in cauſa eſt, ſed id quod ſpirando ducimus. Nec dubium quin id morbificam quandam excretionem habeat. Hoc tempore hominibus hæc præſcribes, diætam, vt quæ vitium hoc non attulit, ne mutent: Cæterùm cura eis adſit vt minimè copiâ cibi turgeat corpus, ac ſit debiliſſimum: ſenſimque conſueti cibi ac potus accidant copiam. Subitanea enim diæte mutatio metum facit, ne quid in corpore grauius ab immutatione innouetur. Sed ea cautione diætâ vtendum, vt nullâ iniuriâ hominem afficiat. Eaque cautio adſit, vt aëris quam parciſſima copia corpus ſubeat, vtque is ſit alieniſſimus ab infecto aëre. Ac ſi fieri poterit, locum mutabis morbo obſeſſum, ac corpora extenuabis: ita enim parcè minimeque frequenter homines aerem attrahent.*

Commentarius.

Epidemios morbos pariunt ὡραῖα, cùm minimè ὡραῖοι ſunt; & loca cœnoſa, vnde halitus qui in vitio ſunt proprietate totius eſſentiæ. Propterea locum mutari vult contaminatum, ac parum aëris attrahi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XI. Ὁκόσα δὲ τῶν νοσημάτων τῶν ἀπὸ τοῦ σώματος γίνεται τῶν μελέων τοῦ ἰσχυροτάτου, ταῦτα δεινότατά ἐστι. 1 Καὶ γὰρ ἢν αὐτοῦ μένῃ ἔνθα ἂν ἄρξηται, ἀνάγκη τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν μελέων πονεομένου, ἅπαν τὸ σῶμα πονέεσθαι. 2 Κἢν ἐπί τι τῶν ἀσθενεστέρων ἀφίκηται ἀπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου, χαλεπαὶ αἱ ἀπολύσιες γίνονται. ὁκόσα δὲ ἀπὸ τῶν ἀσθενεστέρων ἐπὶ τὰ ἰσχυρότερα ἔλθῃ, εὐλυτώτερά ἐστιν· ὑπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος ἀπαλλάσσονται ῥηιδίως 3 τὰ ἐπιρρέοντα.

XI. *Quicumque morbi ex corporis partibus robuſtiſſimis naſcuntur, grauiſſimi ſunt. 1 Nam ſi quo loco innaſcerunt*

runt illîc pedem fixerint, eſt neceſſarium (afflicto potentiſſimo membro) totum corpus ægrotare. 2 *Quod ſi excludatur à validiſſimo membro in partem imbecilliorem, ægrè ſoluuntur. Quæcunque verò ab infirmis partibus ad robuſtas fluunt, faciliùs ſoluuntur: à robore enim facilè ea quæ* 3 *influunt arcebuntur.*

COMMENTARIVS.

Nullus tam benè natus, quin aliquod membrum alio imbellius ſortitus ſit: huic pedes, illi caput in querela eſt: aliis lien, nonnullis oculi. Quin morbo pars olim preſſa, imbecillis manet diu.

1 Hoc eſt, ſi pedem ibi in parte principe fixerint, vt ſi peſtilens venenum ibi conſederit.

2 Nam partis imbecillis potentiam ferè opprimit: quamuis ſe liberet excluſione ea pars princeps.

3 Coquent & digerent facilè, ſi non magna copia aut prauitate opprimantur ſubitò.

Adducit hunc Hippocratis locum Fernelius lib. 2. De Abditis rerum cauſis, vbi de morbis totius ſubſtantiæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Venæ quæ ſecandæ in quibus morbis.

XII. Αἱ παχύταται δὲ τῶν φλεβῶν, ὧδε πεφύκασι. τέσσαρα ζεύγεά ἐστιν ἐν τῷ σώματι· καὶ ἓν μὲν αὐτέων, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὄπισθεν διὰ τοῦ αὐχένος, ἔξωθεν ἐπὶ τὴν ῥάχιν, ἔνθεν τε καὶ ἔνθεν παρὰ τὰ ἰσχία ἀφικνέεται, καὶ ἐς τὰ σκέλεα. Ἔπειτα διὰ τῶν κνημέων καὶ τῶν σφυρῶν τὰ ἔξω καὶ ἐς τοὺς πόδας διήκει. Δεῖ οὖν τὰς φλεβοτομίας τὰς ἐπὶ τῶν ἀλγημάτων τῶν ἐν τῷ νώτῳ καὶ τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἀπὸ τῶν ἰγνύων ποιέεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν σφυρῶν ἔξωθεν. Αἱ δὲ ἕτεραι φλέβες ἔχουσιν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς κεφαλῆς παρὰ τὰ ὦτα, διὰ τοῦ αὐχένος, αἱ σφαγίτιδες καλεόμεναι, εἴσωθεν παρὰ τὴν ῥάχιν ἑκατέρωθεν φέρονται παρὰ τὰς ψόας ἐς αὐτοὺς ὄρχεις καὶ ἐς τοὺς μηρούς· καὶ διὰ τῶν ἰγνύων, ἐκ τοῦ εἴσωθεν μέρεος. Ἔπειτα διὰ τῶν κνημέων παρὰ τὰ σφυρὰ εἴσωθεν, καὶ ἐς τοὺς πόδας. Δεῖ οὖν τὰς φλεβοτομίας πρὸς τὰς ὀδύνας ποιέεσθαι τὰς ἀπὸ τῶν ψοῶν καὶ τῶν ὄρχεων, ἀπὸ ἰγνύων καὶ ἀπὸ τῶν σφυρῶν εἴσωθεν. Αἱ δὲ τρίται φλέβες ἐκ τῶν κροτάφων διὰ τοῦ αὐχένος ὑπὸ τὰς ὠμοπλάτας. Ἔπειτα ξυμφέρονται ἐς τὸν πλεύμονα, καὶ ἀφικνέονται ἡ μὲν ἀπὸ τῶν δεξιῶν, ἐς τὰ ἀριστερά· ἡ δὲ, ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν, ἐς τὰ δεξιά. Καὶ ἡ μὲν δεξιὴ, ἀφικνέεται ἐκ τοῦ πλεύμονος ὑπὸ τὸν μαζὸν, καὶ ἐς τὸν σπλῆνα, καὶ ἐς τὸν νεφρόν· ἡ δὲ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐς τὰ δεξιὰ, ἐκ τοῦ πλεύμονος, ὑπὸ τὸν μαζὸν καὶ ἐς τὸ ἧπαρ, καὶ ἐς τὸν νεφρόν. τελευτῶσι δὲ ἐς τὸν ἀρχὸν, αὗται ἑκάτεραι. Αἱ δὲ τέταρται φλέβες ἀπὸ τοῦ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ὑπὸ τὸν αὐχένα καὶ τὰς κληῖδας. Ἔπειτα ὑπὲρ τῶν βραχιόνων, ἄνωθεν εἰς τὰς ξυγκαμπὰς, ἔπειτα δὲ διὰ τῶν πηχέων καὶ τῶν χειρῶν ἄνωθεν, καὶ ἐπὶ τοὺς καρποὺς καὶ δακτύλους. Ἔπειτα ἀπὸ τῶν δακτύλων πάλιν διὰ τῶν πηχέων καὶ τῶν χειρῶν ἄνωθεν εἰς τὰς ξυγκαμπὰς, καὶ διὰ τῶν βραχιόνων τοῦ κάτωθεν μέρεος, εἰς τὰς μασχάλας. Καὶ ἀπὸ τῶν πλευρέων ἄνωθεν, ἡ μὲν, εἰς τὸν σπλῆνα ἀφικνέεται· ἡ δὲ, εἰς τὸ ἧπαρ. Ἔπειτα ὑπὲρ τῆς γαστρὸς ἐς τὸ αἰδοῖον τελευτῶσιν ἀμφότεραι. Καὶ αἱ μὲν παχύταται τῶν φλεβῶν ὧδε ἔχουσιν. Εἰσὶ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς κοιλίης φλέβες ἀνὰ τὸ σῶμα παμπολλαί τε καὶ παντοῖαι, καὶ δι' ὧν ἡ τροφὴ ἐν τῷ σώματι ἔρχεται.

Nouit aliquis Prometheus hæc finxiſſe omnia.

XII. *Maxima venarum hac ſerie enata ſunt. Quaterna ſunt in corpore paria. Vnum earum par, ab occipite retrò per ceruicem foris ſuper ſpinam, ab vtraque parte ad coxendicem & crura progreditur. Hinc per ſuras ad malleolos foris ad pedes venit. Quare in doloribus dorſi & coxendicum venam pertundes ſurarum ac malleolorum foris. Alterum venarum par ex capite fertur prope aures per ceruicem & iugulares; quæ Sphagitides dicuntur; deferunturque intrò vtrinque iuxta ſpinam ad lumbos & ipſos teſtes ac femora, & per poplitum internam regionem; deinde per ſuras ad malleolos intrò & in pedes. Quare phlebotomia vſus erit in dolore lumborum ac teſtium, ſecando venas poplitum ac malleolorum internas. Tertium par venarum ex temporibus per ceruicem ſubter ſcapulas labitur, mox ad pulmonem feruntur: altera à dextro latere in ſiniſtrum, altera à ſiniſtro in dextrum. Ipſaque dextra etiam ex pulmone ſubit mammam, atque inſinuat ſe in lienem & renem: altera illa quæ in dextram partem ex ſiniſtra proficiſcitur, ex pulmone ſub mammam, & in iecur ac renem penetrat, ambæ in longanonem deſinunt. Quartum par ab antica capitis parte & oculis ſub ceruicem & clauiculas, ab his ex brachiis supernè ad flexuras, poſtea per cubitos in carpum ac digitos. Rurſus à digitis per cubitos ac manus supernè ad flexuras & per brachiorum infernam partem ad alas, vnde supernè à lateribus orta perque ſũmas coſtas, altera ad lienẽ defertur, altera ad iecur; hinc ſupra ventrem in pudenda terminantur ambæ. Et maxima quidem venæ hoc modo feruntur. Diſtribuuntur etiam à ventriculo per corpus multæ ac variæ, à quibus corpori alimentum venit.*

COMMENTARIVS.

Hîc videas prima incunabula anatomices: quæ non à rationis demonſtratione petenda, ſed ab vſu.

Vna vena eſt grandiſſima, caua dicta, per gibbam partem iecoris, excurrens in totum corpus. Diaphragma ſubter, altiora petit, cordi inſeritur à latere: infrà alia ſui parte ſe fundit. Iecorariam hanc cauam venam vocat Hippocrates lib. 2. Epid. Supernè ad clauiculas in iugulares venas funditur: infernè, ad os ſacrum, in eas quæ ad crura abeunt. Prætereà hepar habet venam portam: vt in magna vrbe portæ ſunt: ita agro comparare licet inteſtina & ventrem, ex quibus multæ venæ, inſtar viarum, frumenta in ciuitatis portas deuehunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. Φέρονται ἀπὸ τῶν παχέων φλεβῶν εἰς τὴν κοιλίην καὶ εἰς τὸ ἄλλο σῶμα, καὶ ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ ἀπὸ τῶν εἴσω. καὶ εἰς ἀλλήλας διδόασιν, αἵ τε εἴσωθεν ἔξω, καὶ αἱ ἔξωθεν εἴσω. *Falſa ſunt*

XIII. *Quin etiam ex maximis venis rami quidam ſe inferunt in ventriculum ac in reliquum corpus, & ab externis, & ab internis; & mutuo ſibi diſtribuunt ac impertiunt; interna iis quæ foris ſunt; & quæ foris ſunt, internis.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIV. Τὰς οὖν φλεβοτομίας δεῖ ποιέεσθαι, 1 κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. XV. Ἐπιτηδεύειν δὲ χρὴ τὰς τομὰς, 2 ὡς προσωτάτω τάμνειν ἀπὸ τῶν χωρίων, ἔνθα ἂν αἱ ὀδύναι μεμαθήκωσι γίνεσθαι, καὶ τὸ αἷμα συλλέγεσθαι. Οὕτως γὰρ ἂν ἥκιστα μεταβολὴ φύσιος μεγάλη γίνοιτο ἐξαπίνης. Καὶ τὸ ἔθος μεταστήσειας ἂν, ὥστε μηκέτι ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον ξυλλέγεσθαι.

XIV. *Phlebotomia itaque ineunda erit;* 1 *eâ ratione quâ dixi.* XV. *Studendum autem vt venarum ſectio inſtituatur* 2 *quàm longiſſimè ab illis locis qui dolore affligi ſolebant, ac vbi ſanguis colligi ſolet. Ita non ſubitò magna mutatio eueniet corpori. Ac conſuetum vò fluendi morem vertes, ne iterum in eandem ſe colligat ſedem.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, in dorſi ac lumborum & iſchiæ doloribus venas ſecandas eſſe poplitis & malleoli externas.

2 Cùm nimirum per ſanitatem ſæpe pars aliqua morbifica materia incutitur; aliò reuellenda.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVI. Ὁκόσοι πτύουσι πολλὸν πύον, ἄτερ πυρετοῦ ἐόντες, καὶ ὁκόσοισιν ὑπὸ τὸ οὖρον πύον ὑφίσταται πολλὸν, ἄτερ ὀδύνης ἐοῦσιν, καὶ ὁκόσοισι τὰ ὑποχωρήματα αἱματώδεα, ὥσπερ ἐν τῇσι δυσεντερίῃσι καὶ χρόνια, ἃ νέμεται ἐόντων πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων, καὶ γεραιτέροισι, τουτέοισι πᾶσιν ἀπὸ τοῦ αὐτέου τὰ νοσήματα γίνεται. Ἀνάγκη γὰρ τούτους ταλαιπώρους τε γενέσθαι καὶ φιλοπόνους τῷ σώματι, καὶ ἐργάτας νεηνίσκους ἐόντας

ἔπειτα

ἔπειτα δὲ ἐξανεθῶσι τῶν πόνων, σαρκωθῆναι, μαλθακῇ σαρκὶ, καὶ πολὺ διαφερούσῃ τῆς προτέρης. Καὶ πολλὸν διακεκριμένον ἔχειν τὸ σῶμα, τό, τι προϋπάρχον, καὶ τὸ ἐπιτραφὲν, ὥστε μὴ ὁμονοεῖν. Ὁκόταν οὖν νόσημά τι καταλάβῃ τοὺς οὕτω διακειμένους, τὸ μὲν παραχρῆμα διαφεύγουσιν. ὕστερον δὲ μετὰ τὴν νοῦσον, χρόνῳ τήκεται τὸ σῶμα, καὶ ῥέει διὰ τῶν φλεβῶν, ᾗ ἂν εὐρυχωρίη μάλιστα τύχῃ, ἰχωροειδές. Ἢν μὲν οὖν ὁρμήσῃ ἐς τὴν κοιλίην τὴν κάτω, σχεδὸν οἷόν περ ἐν τῷ σώματι ἐνέῃ, τοιοῦτον καὶ τὸ διαχώρημα γίνεται. ἅτε γὰρ τῆς ὁδοῦ κατάντεος ἐούσης, οὐχ ἵσταται πολλὸν χρόνον ἐν τῷ ἐντέρῳ. Ὁκόσοισι δ᾽ ἂν ἐς τὸ στῆθος ἐσρυῇ, ὑπόπυοι γίνονται. Ἅτε γὰρ τῆς καθάρσιος ἀνάντεος ἐούσης, καὶ χρόνον ἐναυλιζόμενον πολλὸν ἐν τῷ στήθει, κατασήπεται, καὶ γίνεται πυοειδές. Ὁκόσοισι δ᾽ ἂν ἐς τὴν κύστιν ἐξερεύγηται, ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ χωρίου, τοῦτο καὶ θερμὸν καὶ λευκὸν γίνεται, καὶ διακρίνεται. καὶ τὸ μὲν ἀραιότατον ἐφίσταται ἄνω· τὸ δὲ παχύτατον κάτω, ὃ δὴ πύον καλέεται.

XVI. *Qui febris expertes plurimum 1 pus expectorant, quibusque plurimum puris in vrinis ſubſidit abſque dolore, & quibus deiectiones cruenta ſunt vt in dyſenteria & diuturna, qua iuuenes natos triginta quinque annos fatigant, atque etiam ſeniores, his cunctis ex eadem cauſa morbi fiunt. Quare hos in adoleſcentia in exercitiis, laboribus corporis ac operibus vixiſſe neceſſe eſt: Deinde laboribus depoſitis, molli carne multum à priore differente concorporatos eſſe: & corpus multum diſcrepans habere; vt id quod prius extitit, cum eo quod inde adepti ſunt, nulla parte conueniat. Quare ſi, qui hoc in ſtatu ſunt, in morbum incidant, in præſenti quidem euadunt; ſed poſt morbum, die, liquatur corpus, perfluitque venas, qua maximè patent, ſanioſum ac ichoroſum Quod ſi imum ventrem petat, quale continebat corpus, tale euadit ferè quod deiicitur. 2 Quia enim decliuis eſt via, non ſubſiſtit in inteſtino diu. Quibus influit in pectus, fiunt ſuppurati: quippe cùm accliuis purgatio ſit, & longo tempore commorans in pectore putreſcit, & fit purulentum. Quibus in veſicam eructatur, ab huius loci calore albeſcit excerniturque, atque quod eſt rariſſimum innatat: craſſiſſimum, quod quidem pus vocatur, ſubſidit.*

COMMENTARIVS.

1 Cruenta ac muccoſa exercitiis fraudati periodis deiiciunt; non ita pus. Cætera experientiæ ſunt.

2 Celerem excretionem ponit in decliui via, vbi dyſenteria adeſt: at in pectore, accliuem viam tardæ excretionis cauſam ponit. In vrinis, loci calorem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVII. Γίνονται καὶ οἱ λίθοι τοῖσι παιδίοισι διὰ τὴν θερμότητα τοῦ 1 χωρίου τούτου, καὶ τοῦ ὅλου σώματος. τοῖσι ἀνδράσιν οὐ γίνονται λίθοι, διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ σώματος.

XVII. *Pueris etiam calculi innaſcuntur ob 1 loci huius calorem, totiusque corporis. Viris verò calculi ob algioſum corpus non innaſcuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Veſicæ: ibi albeſcit, dixit, ob loci calorem. Eſt calculus glutinoſi & craſſi humoris coagmentatio lapidoſa. Hæc duplicem habet matricem in veſica, quam προϋπάρχον veteres nominarunt: vnam in rene: alteram in ipſa veſica. In rene quidem, cùm ante cœptam duci vrinam, (quod πρὸ οὐρήσιος dicitur Hippocrati) coagmentatum illîc ſabulum in veſicam illabitur, nec inde excluſum, corticatim creſcit. In veſica verò matrix eſt, perfecto vrinæ ductu, quod eſt μετ᾽ οὔρησιν Hippocrati, cùm per ſe fit coagmentatio lapidoſa, id eſt σύμπηγμα Hipp. à craſſo humore ſtabulante in veſica debili puerorum ac ſenum calculus non fit μετ᾽ οὔρησιν, id eſt, perfecto vrinæ ductu à XIIII ad LXIII ætatis annum. Cætera ætas, ob vitæ genus voluptuariæ quod ſectatur, veſicam habet obnoxiam: & pueris ob edacitatem id euenit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. Εὖ γὰρ χρὴ εἰδέναι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερέων, 1 θερμότατός ἐστιν αὐτὸς ἑωυτοῦ. τῇ δὲ ὑστάτῃ ψυχρότατος. XIX. Ἀνάγκη γὰρ 2 αὐξανόμενον καὶ χωρέον τὸ σῶμα πρὸς βίην, θερμὸν εἶναι.

XVIII. *Hoc enim plane ſciendum eſt, primo die hominem in omni vita 1 calidiſſimum eſſe: poſtremo, frigidiſſimum.* XIX. *Quod enim corpus 2 adoleſcit, atque ad vim progreditur, caleat neceſſe eſt.*

COMMENTARIVS.

1. Nimirum, Calido natiuo: non ſimpliciter.

2. In tres diſtenduntur corpora creſcentia dimenſiones à calore natiuo. Eſt enim calor natiuus humidus; proptereaque facilè extenditur. Pueri naturâ voraces ſunt; vnde cruditas; & cùm caleant, facilè hinc calculus fabricatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XX. Ὁκόταν δὲ ἄρχηται μαραίνεσθαι τὸ σῶμα, καταρρέον πρὸς εὐπετείας, ψυχρότερον γίνεται κατὰ τοῦτον τὸν λόγον.

XX. *At vbi marceſcere corpus cœperit, delabens in ocium, fit frigidius.*

COMMENTARIVS.

Inclinata ætate corpus non augetur: quare ex eo ocio fit frigidius. Conuerte, inquit Galenus, rectius cauſam aſſequeris. Quia acciditur calor natiuus, non amplius creſcunt. 1

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. 1 Ὁκόσον πλεῖστον τῶν ἡμερέων τὴν πρώτην πλεῖστον αὔξεται ὁ ἄνθρωπος, τοσούτῳ θερμότερος γίνεται κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. Καὶ τῇ ὑστάτῃ τῶν ἡμερέων ὅσον πλεῖστον καταμαραίνεται, τοσοῦτον ἀνάγκη ψυχρότερον εἶναι. XXII. Ὑγιέες δὲ 2 γίγνονται αὐτόματοι οἱ οὕτω 3 διακείμενοι, πλεῖστοι μὲν ἐν τῇ ὥρῃ, ἐν 4 ᾗ ἄρχονται τήκεσθαι πέντε καὶ τεσσαράκονθ᾽ ἡμέρῃσι. ὁκόσοι δ᾽ ἂν τὴν ὥρην ταύτην ὑπερβάλλωσιν, ἐνιαυτῷ 5 αὐτόματοι ὑγιέες γίνονται, ἢν μή τι ἄλλο κακουργῆται ὁ ἄνθρωπος.

XXI. 1 *Et ex ductu huius rationis fit vt Homo quanto plus primis diebus incrementi ſumat, tanto calidior exſiſtat; & quanto plus poſtremis diebus marceſcit, tanto frigidior neceſſariò euadat.* XII. *Qui hoc prædicto 2 modo affecti ſunt, 3 ſani vltrò euadunt, plurimi quidem ab eo tempore quo 4 liqueſcere incipiunt quadragintaquinque diebus. Qui verò hoc tempus ſuperant, annuo 5 ſpacio conualeſcunt vltrò, niſi alio malo infeſtetur homo.*

COMMENTARIVS.

1 Vertenda oratio.

2 Qui nimirum ab negocio ad ocium ſe contulerunt, qui pus ore ac lotio reddunt, quique dyſenteriæ inuoluuntur. De dyſenteria quod dixit, verum eſt: at pus vix vnquam ab ocio viſum: ſed lentam pituitam fortè ita appellat cùm cocta eſt: Ita Eraſiſtratus appellabat hypoſtaſin pus, in febribus; nam illi ſimilis eſt.

3 Nam ſatis purgantur naturâ.

4 Id eſt, quo euacuationes illæ his incepere.

5 Sæpè erumpente purgatione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. Ὁκόσα 1 τῶν νοσημάτων ἐξ ὀλίγου γίνεται, καὶ ὧν τὰ αἴτια εὐπρόφασα γινώσκεσθαι, ταῦτα δὲ ἀσφαλέστατά ἐστι προαγορεύεσθαι. Τὴν δὲ ἴησιν χρὴ ποιέεσθαι αὐτὸν ἐναντιούμενον τῇ προφάσει τῆς νόσου. οὕτω γὰρ ἂν λύοιτο τὸ τὴν νοῦσον παρασχὸν ἐν τῷ σώματι.

XXIII. *Qui 1 morbi breui gignuntur, quorumque cauſa facilè cognoſcuntur, ſecuriſſimos fore prædici poteſt.*

Curationem horum aggrediemur morbi cauſa nos opponendo. Ita enim quod morbum in corpore facit ſoluitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIV. Ὁκόσοισι 1 ψαμμώδεα ὑφίσταται, ἢ πῶροι ἐν οὔροισι, τουτέοισι τὴν ἀρχὴν φύματα ἐγένετο πρὸς τῇ φλεβὶ τῇ παχείῃ, καὶ διεπύησεν. Ἔπειτα δὲ ἅτε οὐ ταχέως ἐκραγέντων τῶν φυμάτων, πῶροι συνεστράφησαν ἐκ τοῦ πύου, οἵ τινες ἐξωθέονται διὰ τῆς φλεβὸς, σὺν τῷ οὔρῳ ἐς τὴν κύστιν.

XXIV. *Quibus in vrina ſubſident 1 ſabuloſa vel tophi, his tubercula ad craſſam venam enaſcuntur, vbi illa initium habet, & ſuppurant. Quæ tubercula quando ſeriùs erumpunt, qui tophi concreuerunt ex pure, vnà cum vrina protruduntur per venam in veſicam.*

COMMENTARIVS.

1 Vel citra venæ afflictionem craſſus ſuccus renes occupans, à calore ſiccatus cogitur. Atque ita coactus calculus affligit renes, & vlcus facit, vnde meiunt pus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. 1 Ὁκόσοισι δὲ αἱματώδεα μόνον τὰ οὐρήματα, τουτέοισιν αἱ φλέβες πεπονήκασιν. XXVI. 2 Ὁκόσοισι δὲ ἐν τῷ οὐρήματι παχεῖ ἐόντι, σαρκία μικρὰ τριχοειδέα συνέρχεται, ταῦτα δὲ ἀπὸ τῶν νεφρῶν εἰδέναι χρὴ ἰόντα καὶ ἀπὸ ἀρθριτικῶν. XXVII. 3 Ὁκόσοισι δὲ καθαρὸν τὸ οὖρον, ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε, οἷον πίτυρα ἐπιφέρεται ἐν τῷ οὐρήματι, τουτέων ἡ κύστις ψωριᾷ.

XXV. 1 *Quibus cruentæ vrinæ ſunt, his venæ ægrotant.* XXVI. 2 *Quibus cum vrina craſſâ paruæ carunculæ piliformes funduntur, hæ ex renibus ſunt, & ex articulari morbo obſeſſis.* XXVII. 3 *Quibus vrina eſt pura; ita vt aliàs atque aliàs furfuracea innatant, his ex ſcabie laborat veſica.*

COMMENTARIVS.

1. Quaſi dicat, extra renum querelam: ſolæ venæ ſanguinem effundunt in veſicam. οὔρημα Hippocrati ignota vox.

2. Nam ſi à colliquatione totius corporis id eueniret, febris vehemens vreret: & vrina tunc tenuis mingeretur.

3 Ex libris Aphoriſmorum huc tranſlatus eſt Aphoriſmus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. Οἱ πλεῖστοι τῶν πυρετῶν γίνονται ἀπὸ χολῆς. Εἴδεα δὲ σφίσιν ἐστὶ τέσσαρα, χωρὶς τῶν ἐν τῇσιν ὀδύνῃσι γινομένων τῇσιν ἀποκεκριμένῃσιν. Ὀνόματα δὲ αὐτέοισίν ἐστι, ξύνοχος, ἀμφημερινὸς, τριταῖος, τεταρταῖος. Ὁ μὲν οὖν ξύνοχος καλεόμενος γίνεται ἀπὸ πλείστης χολῆς καὶ ἀκρητεστάτης, καὶ τὰς κρίσιας ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ ποιέεται. Τὸ γὰρ σῶμα οὐ διαψυχόμενον οὐδένα χρόνον συντήκεται ταχέως, ἅτε ὑπὸ πολλοῦ τοῦ θερμοῦ θερμαινόμενον. Ὁ δὲ ἀμφημερινὸς μετὰ τὸν ξύνοχον ἀπὸ πλείστης χολῆς γίνεται, καὶ ἀπαλλάσσεται τάχιστα τῶν ἄλλων. Μακρότερος δὲ ἐστι τοῦ ξυνόχου, ὁκόσῳ ἀπὸ ἐλάσσονος γίνεται χολῆς, καὶ ὅτι ἔχει ἀνάπαυσιν τὸ σῶμα, ἐν δὲ τῷ ξυνόχῳ οὐκ ἀναπαύεται οὐδένα χρόνον. Ὁ δὲ τριταῖος μακρότερος τοῦ ἀμφημερινοῦ, καὶ ἀπὸ χολῆς ἐλάσσονος γίνεται. Ὁκόσῳ δὲ πλείονα χρόνον ἐν τῷ τριταίῳ, ἢ ἐν τῷ ἀμφημερινῷ τὸ σῶμα διαναπαύεται, τοσούτῳ χρονιώτερος οὗτος ὁ πυρετὸς τοῦ ἀμφημερινοῦ ἐστιν. Οἱ δὲ τεταρταῖοι, τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Χρονιώτεροι δὲ μᾶλλον τῶν τριταίων εἰσὶν, ὁκόσῳ ἔλαττόν τι μέρος μετέχουσι χολῆς, τῆς τὴν θερμασίην παρεχούσης, ἔν τε δὲ ἀναψύχεσθαι τὸ σῶμα πλεῖον μετέχουσι. Προσγίνεται δὲ αὐτέοισιν ἀπὸ μελαίνης χολῆς, τὸ περισσὸν τοῦτο καὶ δυσαπάλλακτον. Μέλαινα γὰρ χολὴ τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων χυμῶν γλισχρότατον, καὶ τὰς ἕδρας χρονιωτάτας ποιέεται. Γνώσῃ δὲ ἐν τῷδε, ὅτι οἱ τεταρταῖοι πυρετοὶ μετέχουσι τοῦ μελαγχολικοῦ. Φθινοπώρου γὰρ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι ἁλίσκονται ὑπὸ τῶν τεταρταίων. Καὶ ἐν τῇ ἡλικίῃ ἀπὸ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων, ἕως τῶν πέντε καὶ τεσσαράκοντα. Ὅτι καὶ ἡ ἡλικίη αὕτη ὑπὸ μελαίνης χολῆς κατέχεται μάλιστα πασέων τῶν ἡλικιῶν, ἥ τε φθινοπωρινὴ ὥρη μάλιστα πασέων τῶν ὡρέων. Ὁκόσοι δ' ἂν ἁλῶσιν ἔξω τῆς ὥρης ταύτης, καὶ τῆς ἡλικίης, ὑπὸ τεταρταίου, εὖ χρὴ εἰδέναι μὴ χρόνιον ἐσόμενον τὸν πυρετὸν, ἢν μὴ ἄλλο τι κακοῤῥυπῇ ὁ ἄνθρωπος.

XXVIII. 1 *Febrium maxima pars bilis ſoboles eſt, quarum ſpecies, extra eas quæ dolores occultos comitantur, quatuor ſunt. Harum nomina ſunt continua, cottidiana, tertiana, & quartana. Continuam vocant, quæ à copioſiſſima bile fit, eaque meraciſſima, criſeſque facit breuiſſimo ſpacio. Corpus enim quia nunquam refrigeratur, ilicò colliqueſcit, vtpote multo æſtu conflagrans. Cottidiana à plurima, ſecundum continuam, bile naſcitur. Hæc præ aliis ociſſimè diſcedit, ſed continuâ eſt productior, quia ex parciore naſcitur bile, ac corpus quietem habet: at in continua, nullo requieſcit momento. Terciana quàm quotidiana longior eſt, ortumque habet ex parciore bile. Quo diutiùs in tertiana corpus quàm in cottidiana quieſcit, hoc febris hæc prolixior eſt quàm cottidiana. Quartana alia habent ſimilia, niſi hoc, quòd tertianis ſint longiores, quo bilis, quæ calorem incendit, magis ſunt expertes, & corpus liberaliùs refrigeratur. Hunc cumulum illa, & difficilem diſceſſum frigoris, atræ bili referunt acceptum. Atra enim bilis omnium quæ in corpore ſunt & eſt viſcoſiſſima & diuturniores ſtationes facit. Nam eſſe melancholici humoris quartanas febres participes, hoc argumento ſit. Autumno potiſſimùm homines tentantur quartanis, & à vigeſima quinto ætatis anno, ad quadrageſimumquintum. Hæc autem ætas maximè præ omnibus aliis atræ bili obnoxia eſt, ſupraque omnia alia tempora, autumnale. Quòd ſi qui extra hoc anni tempus quartana corripiantur, hanc febrem ſcito, niſi quid aliud homini efficiat, non fore diuturnam.*

COMMENTARIVS.

1 Antiqui, inter quos etiam Plato, exiſtimarunt febres continuas ex ignis copia pronaſci; ex aëris copia cottidianas, ex aquæ tertianas, ex terræ quartanas. Qui igni omnium febrium cauſas aſcripſere, quia eæ ſunt morbi calidi, veritati conſona dicere videntur: vt nimirùm ex magno igne magna flammet febris, &c. Συνόχον vocem ignorauit antiquitas, dicit Galenus.

HIPPOCRATIS PROLEGOMENA, *ET* PROGNOSTICORVM LIBRI TRES:

Cum Paraphraſtica verſione & breuibus Commentariis.

Nobiliſsimis, Ampliſsimis ac Prudentiſsimis

CONSILIARIIS STATVS PROVINCIÆ BELGICÆ

IOANNES HEVRNIVS *dedicat conſecrátque.*

MOS eſt, Nobiliſſimi ac Ampliſſimi viri, vt ſcriptores lucubrationes ſuas Maximis Viris nuncupent, vel obſeruantiæ causâ, vel vt eas à dente Ligurinorum Momorum vindicent. Illa vt vos, Dominos meos, compellem iubet: hi, vt debeam ſuadent. Quos enim potiùs appellem, niſi eos, per quos Opulentiſſimæ Potentiſſimæque parti Belgicæ tranquillitas Muſarumque deliciæ, & rebus humanis iuſtitia reſtituta eſt? quis enim iam toto terrarum orbe tam rerum geſtarum ignarus, qui prudentiſſimo Conſilio veſtro exercita imperia, omnium populorum applauſu, omnique fama maiora non audierit? Quis eſt cui non comperta ſint eæ laudes exercitatiſſimæ Prudentiæ veſtræ propriæ? aperto certare Marte ac vincere: victos clementiſſimo Conſilio veſtro beare victoria? fatentur cuncti ita triumphari prudentiſſimo à Conſilio veſtro hoſtes; vt mox ipſi videant (quod antea illos latebat) ſe de ſuis triumphare malis. Ea enim imperij prudentiſſimi veſtri Conſilij maieſtas ac laus, ea in regendis populis ac vera religione propaganda prudentia atque æquanimitas: ea denique Conſiliorum veſtrorum integritas, iſque veſter in Chriſto dicatum populum amor; vt qui vel horum vnum celebrare velit, Solis ſplendorem ineptè extollere velle videatur. Vobis itaque, Viri Illuſtres, hæc dedico, vel ſaltem ea cauſa, quòd vix ab ingrati animi crimine me vindicare poſſe exiſtimauerim (qui iam ſedecim annos in hac Academia Medicinam doceo, vbi poſt S. Deum vos otia Muſis, nobiſque facitis, noſque ab hoſtili vi protegitis) niſi aliquod mea erga Nobiliſſimam veſtram Amplitudinem voluntatis indicium hac ſaltem dedicatione feciſſem. Vos itaque, Viri Ampliſſimi, ac Potentiſſimi oro, vt ea, qua alij Illuſtres Viri hilaritate ſibi dedicata excipere ſolent, hocce qualecumque plurima venerentia vobis oblatum munus accipiatis. Id ſi, quod voueo, feceritis, non ſolùm me maximo deuincietis beneficio, (nam inde mihi non parum decoris acceſſurum ſcio,) verùm etiam mihi calcar addetis, alacriùs ſurgendi ad maiora opera: cunctique bonarum artium ſtudioſi intelligent, ſuam ipſos opinionem non fefelliſſe, qui tantam de Nobiliſſimâ veſtrâ Amplitudine opinionem de iuuandis ſtudiis ſuſcepere. DEVS *Opt. Max. Illuſtrem veſtram Amplitudinem diu ad veræ religionis tutelam,* STATVSQVE *Belgicæ incrementum tueatur incolumem.*

Ex Academia Leyda in Batauis ANNO cIɔ. Iɔ. IIIc.

PRÆFATIO.

EXISTIMAVI ſemper, amice Lector, laudabile illud eſſe, vt quis eas quas didicit artes excolat, ac nitidiores eas redditas in publicum proferat: vel, quod præſtantius, noua quædam in Reipublicæ commoda inueniat. Vituperabile verò putaui ſemper, ſi ita ignaueſcat animus, vt non ſolùm nihil ad hominum vitam aut tuendam, aut ornandam proferret, verùm etiam vt nec aliorum etiam laboribus vti vellet: ſed aut contemneret, aut rideret. Nam cui quæſo Reipublicæ parti vtiles illi erunt? Horum voces in aurem tacitè mihi dicere videntur, Fruſtra hic poſt tot Enarratores ac interpretes ſuſcepit inutilem hunc laborem, mitius hoc. Sed nec defuturos auguror, qui reprehendent cauillis lacerabunt ac mordebunt: arridebunt his alij, quibus elegans nihil quod non dentatum. Si tam parum pro impenſa opera gloriæ reportauero, id tamen bonorum cauſa feci; vt lucidè ac contractis Commentariolis (prolixos enim odi) abdita obſcuraque Hippocratis dictio ac ſententia, in perſpicuam lucem euaderet. Hoc enim ſummè ſtudui, vt Hippocraticè, hoc eſt, breuiter ac fidè Hippocratem per ipſum Hippocratem ferè explicarem,

plicarem. qua fidelior ratio nulla. Breuiter, dico, id agere volui: etenim non aliæ re magis extingui ardorem ſciendi in Lectore ſcio, quàm prolixè ductis rationibus; quæ plerumque aliò abire etiam ſolent. Satis ſuo officio fecit is Commentator, qui abditam auctoris à ſe explicandi mentem aperuit. Si quis his vberiora velit, accedat Doctiſſimi Theodori Zuingeri tabulas Hippocraticas, ac celeberrimi Ludouici Dureti Coacarum Prænotionum commentaria: nam vt illius tabulis ad priores libellos, ita huius ad Coacas commentariis vſus ſum ad expolienda Prognoſtica. At quantum laboris hæc res habeat, commodè, hoc eſt, loco, hæc in ſuum vſum vertere, experietur is, qui periculum facere velit. Si fecerit, non dubito quin æquior futurus ſit ſtudus noſtris: Nam nullorum conatibus adeò ego obſto, vt vehementer gauiſurus ſim, ſi quis noſtram obſcurat operam. Vale quiſquis es amice lector, ac candidè faue laboribus pro te ſuſceptis.

HIPPOCRATIS IVSIVRANDVM.

ARGVMENTVM.

HIPPOCRATES Sacramento Medicinæ ſtudioſis ſilentium indicebat, & ne à pietate abirent iuramento illos ſtringebat. Ita ille ſapientiſſimus ſenex à ſuis, omnium ſcelerum auctorem Impietatem auertebat: hæc enim eſt ἀσέβεια, vt ait Theologus, κακῶν, καὶ λίαν τολμηρὸν εἰς ἐγχείρησιν: malorum inuentrix, & ad aggrediendum longè audaciſſima. Nam Æſculapidum ſacra gens ſapientes petebat auditores. quinam iſti? Iobus ille heros tragicus hoc monſtrat, ἰδοὺ, inquit, ἡ θεοσέβεια, ἐστὶ σοφία: pietas eſt ſapientia. Propterea Hippocrates pietati aſtrictis, & iuratis fidebat. Scitum & tunc illud erat, appoſito à iuramento cautiorem fieri animum: teſtis Sophocles in Hippodam. [illegible] φίλων τι ἁμαρτεῖν καὶ εἰς θεοὺς ἁμαρτάνειν: à duobus ſibi tunc cauet, & ne lædat amicos, & ne peccet in deos. Magna enim pœna violati iuſiurandi. Non tam necat enſis, inquit Chryſoſtomus, quàm iuſiurandi natura, nec tam machæra, quam iuſiurandi plaga. Hoc ante Hippocratem cecinerat etiam Heſiodus, cùm ait, periurium lædit terreſtres homines. Ita ſemper Iuſiurandum, affirmante id Demoſthene, maximum, & potentiſſimum apud omnes homines cenſetur. Eſt enim Iuſiurandum affirmatio relligioſa, qua nullum eſt ad conſtringendam fidem vinculum arctius. Nam eſt inuocatio dei, qua petimus vt deus ſcelerum vindex & verax ſit teſtis de noſtro animo, quo aſſeueramus nos fallere nolle. Omitto quæ hîc adducere potuiſſem ex Euripide, Herodoti ſexto, vbi de periuro Glauco Chryſippo, Cleanthe, &c. Sed ſummi præceptoris violare prolixitate manes nolo, qui ſe breuitati conſecrauerat. Hic libellus, quòd nec à Galeno, nec ab alio claſſico citetur, quibuſdam ſpurius habetur. Sed clariſſimus medicus Opſopœus hanc iniuriam arcet: nam, inquit, Suidas ei primum locum tribuit. teſtis & Soranus, ab Hippocrate medicæ artis tirones iuramento aſtrictos fuiſſe idem & Hieronimus: & longè antè Galenum Scribonius Largus ſcribit Hippocratem, initia diſciplinæ à iureiurando tradidiſſe: & Erotianus τοῦ ὅρκου meminit in Catalogo librorum Hippocratis. Hippocrates ideam Medici explicat pragmatici in hoc Iureiurando; quemadmodum agit etiam libello περὶ νόμου, vbi eius ideam explicat generatim reſpectu praxeos. Vt commentario De medico, ſpeciatim tranſigit de Tirone medico. Commentario verò De Elegantia & Præceptis, agit de Profeſſore artis.

Ingratus cuculus nutricem deuorat ore,
Et miſera pietas officioſa manet:
Heu mihi quam ſcelus hoc imitantur ſæpe volucres,
Pectora queis Cygno candidiora putes!

Mirum eſt Ixiona πιστὰ κολληδὸν ὁμοῦ hos ſua cantilena non mouere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*Opſop. παραινέσιος †ποιήσασθαι *Opſop. χρήσομαι, retento εἴρξειν: vel χρήσομαι retento εἴρξω: nam ita ſibi mutuo reſpondent.

1 * Παραγγελίης τε καὶ 2 ἀκροήσιος, καὶ τῆς λοιπῆς 3 ἁπάσης μαθήσιος μετάδοσιν † ποιήσασθαι υἱοῖσι 4 τε ἐμοῖσι, καὶ τοῖσι τοῦ ἐμὲ διδάξαντος, καὶ μαθητῇσι 5 συγγεγραμμένοισί τε καὶ ὡρκισμένοις νόμῳ ἰητρικῷ, ἄλλῳ δὲ οὐδενί. 6 Διαιτήμασί τε * χρήσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμήν, ἐπὶ 7 δηλήσει δὲ καὶ 8 ἀδικίῃ εἴρξειν. Οὐ δώσω δὲ οὐδὲ 9 φάρμακον οὐδενὶ αἰτηθεὶς θανάσιμον, οὐδὲ ὑφηγήσομαι 10 ξυμβουλίην τοιήνδε.

1 *Preceptorum & 2 narrationum, & reliqua 3 vniuerſa artis benignè & fideliter partitipes facturum 4 meos, & preceptoris mei liberos, imò & reliquos qui ſcripto ſtipulati fuere, ac ex lege medica iuſiurandum interpoſuere: alium præter hos nullum. Ceterùm in tractandis ægris, 6 diætâ, quantùm viribus & ingenio aſſequar, ex ægrorum commodo vtar: à 7 veneno autem imbutâ, & ſanitati 8 iniuriâ illos arcebo. Nec vnquam, aut prece aut præmio victus, 9 pharmacum calamitoſum propinabo cuiquam, nec nefarij huius 10 conſilij auctor ero vnquam.*

COMMENTARIVS.

1 Quæ conciſa breuitate & obſcura, Aphoriſmorum nomine, Aſclepiadæ tradebant: quemadmodum Cnidij medici gnomis ſuis.

2 Quæ fuſè explicabant ſententiarum contractam breuitatem. Hinc Ariſtoteles duplex ſcribendi genus ſumſit, coactum illud & difficile: & aliud laxum & planum.

3 Quæ exercitatione exemplorum, & propria ἐγχειρήσει conſtat.

4 Nam liberalem medicinam patres per manus filiis tradebant, quare παῖδες ἰατρῶν appellabantur. nam ſerui medicinam ſeruilem diſcebant: Plato 1. & 9. de legibus.

5 Non vagis, ſed firmis, non vulgo quod experimenta captat, quæ profuiſſe vident, ſine notatione cauſæ morbificæ, & curſus morbi. Abſint igitur à ſacra Æſculapidum geote qui (χυλὸν γ. μα) idioris remedium prodüt. Rectè illud Ennius, Benefacta malè locata, malefacta arbitror.

6 Nullum enim tam potens eſt remedium quod præſtare eam quam pollicetur opem queat, ſi ratione victus aut conturbetur, aut non adiuuetur Quare ſummo ſtudio atque fide ea inſtituenda ex ægri & morbi conditione. vt lib. 3. Meth. 16. ſcripſimus.

7 Veneficium nullibi aſtutiùs fallit quàm in cibis. Ita boletis Claudium necauit Nero. Apud Philoſtratum 6. Apollonius Tyanæus rogatus à Tito, reſpondit, vt patre viuente, à ſe inimiciſſimis ſibi caueret: eo autem mortuo, ab iis qui ſibi eſſent propinquiſſimi. Quot ſuſtolit hac arte Caligula? videat medicus ne quid monſtri gerat victus: & philtra abſint.

8 Nam enecare poteſt optimus cibus, ſi non loco & iure præſcribatur: vt in vigore ſi detur morbi acuti, & pleuriticis dum nondum os madet à ptyalo vt ſummus præceptor docuit libris De victu acut. vbi tot euangeliis celebrat hordeum: quod tamen calamitoſum dari (ſi non loco & iure exhibeatur) ægris conuincit. Idem dictum ſit de narcoticis.

9 Non piabile ſcelus eſt, mortem pro medicina propinare. Cùm id lædit vnde plurimum auxilij expectatur, in anguſto res eſt: quod à pharmacis euenit, niſi dextrè adhibeantur. Sed hæc calumnia ſæpe aulicos Medicos immerentes affligit. Cogitent illi quid Philippo medico Alexandri fido, apud Q. Curtium libro III. euenerit: & quo modo cum laude euaſerit. Et remedium in loco non propinare, calamitoſum interdum eſt. legite apud Iouium in Elogiis doctorum, de Petro Leonio, quid illi euenerit.

10 Ita Vlyſſi negatur venenum apud Homerum. [οὐδὲ ὑφηγήσομαι] i. ἐπιχειρῶ ἢ εἰσηγήσομαι.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* Opſop. φθορίης Gerra. id eſt, fraude, errore. d. Heſych. v. 3. quidem φθορίης legiſſe, ſed aliud melius. † ἀνδρῴων Zuing. & in marg. ἀρσένων.

Ὁμοίως δὲ οὐδὲ γυναικὶ πεσσὸν φθόριον 1 δώσω. 2 Ἁγνῶς δὲ καὶ ὁσίως διατηρήσω βίον τὸν ἐμὸν καὶ τέχνην τὴν ἐμήν. 3 Οὐ τεμέω δὲ οὐδὲ μὴν λιθιῶντας, ἐκχωρήσω δὲ ἐργάτῃσιν ἀνδράσι πρήξιος τῆσδε. Ἐς οἰκίας δὲ ὁκόσας ἂν ἐσίω, ἐσελεύσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, ἐκτὸς ἐὼν πάσης ἀδικίης 4 ἑκουσίης, καὶ 5 * φθορίης τῆς τε ἄλλης, καὶ 6 ἀφροδισίων ἔργων, ἐπί τε γυναικείων σωμάτων καὶ † ἀνδρῴων, ἐλευθέρων τε καὶ δούλων.

Ita nuſquam ingrauidatæ mulieri peſſum 1 abortiferum porrigam. 2 Vitam artemque meam caſtè & ſanctè ducam. 3 Nec vnquam ex calculo laborantes ipſe ſecabo: ſed his qui ſectores huic operi dicârunt, hoc officium permittam. Quaſcumque ingredior ædes, in his ægrorum commodis ſtudebo, ſtudioſéque vlla 4 iniuria à me neprudenter eueniat caueb o, & ab omni 5 corruptelâ, cum aliâ, tum maximè 6 venereâ me continebo; ſiue corporibus fœmineis, maſculis, liberis aut ſeruilibus medicinam fecero.

COMMENTARIVS.

1 In ſemine eſt fatalis portio corporis effingendi & procreandi. Nam ſemen fit actu animal, perficiendo: non autem corruptione. Et animal factum ex ſemine, eſt ens quod erat: ſed non quo modo erat: quia ſeminis eſſentia eſt eſſe quod eſt, vt aliud ſit, nempe animal. Cooſcelerant itaque ſe immani barbarie, qui illud præcipitant ex illo naturæ horto, vtero: d.q. Quare Hippocrates igitur libr. de na. pueri pſaltriæ abortiferum ſaltum præſcribit? Reſpondet huic argumento Doct. D. Zuingerus 59. fol. ex Doct. D. Mercurialis 4. Var. 10. & Merc. ad Iuſiurandum d. Hip. de ſeptim. fœtu, id præſcripſit, quò ſemen in vitam non conformaretur; & exiſtimabant ſe fœtum tantum ne fieret impedire. Ariſt. 7. Polit. prius quam ſenſû & animam induat interſtingui concedit. Sed Tertullianus in Apologetico dicit eſſe feſtinationem homicidij, prohibere non naſci. Φθόρια propriè ſunt medicamenta quæ abigunt ex vtero fœtus, ſeu viuos ſeu mortuos: dicuntur & ἐκβόλια, ὑπὸ τοῦ ἐκβάλλειν, ab eiiciendo.

2 Q.d. malignè nulli morbum differam, abreptus plutophilia 1 aut remediis falsò gemmatis & iniquè appretiatis (quæ iam veræ noctuæ ad aucupia crumenarum) degraſſabor in alienas opes: ſed Innocentia & Iuſtitia duce medicinam faciam.

3 In atrociſſima calculi tyrannide ipſa curationis celeritas mora eſt: & atroci crudelitati hoc adiicitur, quod ipſa curatio crudeliſſima ſit, nec temerè præcipitanda. Cautio adſit virium, ætatis, morbi, temporis, in eius euulſione. Sed hæc euulſio ſæpe eſt mutatio, non declinatio periculi: nam anceps omnino eſt ſectionis euentus. Attamen dubia ſalus certâ deſperatione eſt potior. Nec aliud proponit remedium Hippocrates: quod tamen ipſe adhibere noluit, ſed aliis adhibeodū reliquit. Nam veteres, vt ſcribit Plato, 1 & 9. de legibus, quaſdā medicinæ functiones ſeruis permiſerunt. Non eſt huius loci cauſas adferre cur calculo nulli intus remedio ſit locus. Agyrtæ ſuo more fremant, inania teſcurria. Quinto Epid. Lariſſæ Theophorbi puer refert carnificinam quam temeraria eorum medicina exercet. Calamitoſa eſt omnis medicina quæ frāgēdo veſicæ calculo adfertur. Poſt natum Galenum omniū

medicorum Doctiſſimus Ludouicus Duretus dicere ſolebat, Cui profuerit vidi adhuc neminem: permultos autem, quibus exitio illa fuit Hæc Hipp. ſententia ita placuit Auenzoari, vt dicat medicum ne alios quidem extrahentes debere videre, 2, 5, 1.

4 Quod nihil per iniuriam faciam, nec momentum illud occaſionis cutandi; in quo caput ſanationis, malignè negligam.

5 Furti & auaritiæ crimen vitabo.

6 Hoc eſt, alienus ab omni libidine, nullis philtris matronarum, aut aliarum pudicitiam obpugnabo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἃ δ' ἂν ἐν θεραπείῃ ἢ ἴδω ἢ ἀκούσω, ἢ καὶ ἄνευ θεραπείης κατὰ βίον ἀνθρώπων, ἃ μὴ χρή ποτε ἐκλαλέεσθαι ἔξω, σιγήσομαι, ἄρρητα ἡγεύμενος εἶναι τὰ τοιαῦτα. 2 Ὅρκον μὲν οὖν μοι τόνδε ἐπιτελέα ποιέοντι, καὶ μὴ ξυγχέοντι, εἴη ἐπαύρασθαι καὶ βίου καὶ τέχνης, δοξαζομένῳ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποισιν εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον. 3 Παραβαίνοντι δὲ καὶ ἐπιορκοῦντι τἀναντία τουτέων.

1 *Quæ autem inter curandum viſu aut auditu notauero, vel extra medendi arenam in communi hominum vitâ percepero, quæ non decet enunciare, ſilentio inuoluam, & tanquam arcana illa æſtimabo. 2 Itaque inuiolatâ integritate, ſanctè ſi hoc iuſiurandum præſtitero, nec fallo, eueniat mihi fœliciter vita & hæc ars, atque perpetuò gloria mea toto ſplendeat orbe. 3 Sin periurus fefellero fidem, his votis aduerſa eueniant omnia.*

COMMENTARIVS.

1 Nam, vt ait Cicero in Officiis, vir bonus eſt qui prodeſt quibus poteſt, nocet autem nemini. Medici, qui thalamos & tecta aliena ſubeunt, multa tegere debent, etiam læſi: quamuis difficile eſt tacere cùm doleas; irati enim efferimur.

2 Et eius coætaneus Herodotus 5 hoc oraculum protulit, ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων; hoc eſt, viri veracis & ſeruantis iuramentum poſteritas fœlicior erit.

3 Dira ſibi imprecatur, ſi ſuas leges non ſeruârit. Pauſanias, in Arcadicis, refert Philippi regis Macedonici liberos ideo in tantas calamitates incidiſſe, quia pater omnia promiſſa, pacta, & iuramenta conculcauerat pedibus. Quod præclarè Iobus, cap. 21. φῶς ἀσεβῶν σβεσθήσεται.

Hæc de iuſiurando. Exiſtimo tamen cum Euſebio qui d. τρόπων καλοκαγαθίαν ὅρκου δεῖ πιστοτέραν ἔχειν. hoc eſt; morum probitatem iureiurando firmiorem habere oportere: quòd, vt ait Philo, qui iam iurauit etiam verè, eius fides in ſuſpicionem venit.

BREVITER quædam repeto, vt lucem dem Græcæ literaturæ. Hæc mihi communicauit Nobiliſſimus clariſſimusque vir Ioſephus Scaliger, Excepta ab eo ex antiquiſſimis Reginæ Galliæ codicibus, vbi ait Hipp. ἵστορας, intellige μάρτυρας. ἐπιτελέα hoc eſt, ἐν τελῶ, ἀψευδῶ. ξυγγραφὴν, hoc eſt, ζυγγραφὴν. [illegible] i. κοινωνίαν. [illegible], hoc eſt, [illegible]. ξυγχέοντι, hoc eſt, παραβαίνοντι. [illegible]. vbi ait, [illegible], hoc eſt, [illegible] vel [illegible]. [illegible]

HIPPOCRATIS DE MEDICO.

ARGVMENTVM.

HIPPOCRATES hic ſe demittit ad tyrocinia prima; quæ διὰ τὸν futuri Medici, immò plebei Chirurgi, cùm veteres externa in medicina diſcipulos primùm exercerent. Mores & inſtrumenta docet. Mores animi & corporis. Inſtrumenta vt vſui ſint opportuna, & qua forma quáque tecmarſi in vſum flecti debeant.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΙΗΤΡΟΥ.

Τὸ δὲ χρῆμα τοῦ ἰητροῦ ἡ προστασίη, καὶ παράγγελμα, πῶς χρὴ [illegible]. Ἰητροῦ μὲν ἡ προστασίη ὁρῆν εὔχρως τε καὶ εὔσαρκος πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ φύσιν. Ἀξιοῦνται γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν, οἱ μὴ εὖ διακείμενοι τὸ σῶμα, οὕτως οὐδ' ἂν ἑτέρων ἐπιμεληθῆναι καλῶς. Ἔπειτα δὲ τὰ περὶ αὐτὸν καθαρίως ἔχειν, ἐσθῆτι χρηστῇ καὶ χρίσμασιν εὐόδμοις, ὀδμὴν ἔχουσιν ἀνύποπτον πρὸς ἅπαντα. Τοῦτο γὰρ ἡδέως ἔχει ξυμβαίνειν τοὺς νοσέοντας. Δεῖ δὲ τοῦτον σκοπεῖν τὰ περὶ τὴν ψυχὴν σώφρονα, μὴ μόνον τὸ σιγᾶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν βίον πάνυ εὔτακτον. Μέγιστα γὰρ ἔχει πρὸς δόξαν ἀγαθά.

HIPPOCRATIS DE MEDICO.

HVIVS libri inſcriptio eſt medici 1 auctoritas, & admonitio conſiliúmque quomodo officina 2 medica inſtrui debeat. Ex dignitate Medici eſſe exiſtimamus, vt aſpectus eius viuido colore fulgeat, ac habitu corporis ſit ſucci pleno, 3 quantum peculiaris natura eius id feret. Putant enim plerique hominum, ſi qui minus feliciter corpus diſpoſitum habeant, 4 eos neque aliis rectè conſulere poſſe. Præterea ſtudeat externa 5 munditiei: veſtitu 6 vtatur decoro, & vnguentis odoratis, ſecurum 7 odorem ad omnia gerentibus. Inde enim ægros recreari

recreari continget. Dein animi cultus ita illi cura ſit, vt omnia 8 ad modeſtiam comparata ſint, non ſolùm in ſilentio: ſed etiam in toto vitæ curriculo vt rectè compoſitus ſit. Præclarè enim id facit ad veram auctoritatem.

COMMENTARIVS.

1 Hoc eſt, quo coltu à tenera ætate ſe ornare debeat, vt ſuam dignitatem & auctoritatem tueatur, quam εὐσχημοσύνην vocat. προεστῶτα vocat medicum qui præeſt ægro: at ὑπηρέτην, qui iungitur medico: νοσούντων ἐπιστάτην, ægris præfici.

2 Inſtrumeota quo modo comparata eſſe debeant, hoc ad παραγγέλματα pertinet, quæ ſunt præcepta ad officinam inſtruendam.

3 In colore, mole, charactere, & habitu præſeferat ſanitatem: nam ſpem faciet ægris huius tutelam eſſe in eius manu.

4 Nam aiunt, Curet primùm ſe, tunc me illi dabo. eſt itaque, vt ait Plutarchus, optimum condimentum ſanitas; hanc ſui ſtudioſis promittit medicina.

5 Sit lotus & mundus, capilli compoſiti, non cincinnati: acciſi vngues, ptyaliſmus nullus adſit.

6 Nam decus addit honeſta veſtis & pulchritudinem: quam Ariſtoteles dicebat quauis epiſtolâ efficaciorem ad commendationem: & Theophraſtus ſilentem fraudem, quòd abſque verbis perſuadeat: & Carneades ἀδορυφόρητον βασιλείαν, id eſt, regnum abſque ſatellitio; quod nulla vi admota imperet.

7 Ne ad morbum faciat odor: vt muſcum redolentes hyſtericas mulieres enecant: ita baryodmis carybarian iocendunt. ſint igitur temperata.

8 In dictis apud idiotas ſobrius: & factis modeſtus, aſpectu, inceſſu, quiete, alloquio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὸ δὲ ἦθος εἶναι 1 καλὸν καὶ ἀγαθόν. τοιοῦτον δ' ἐόντα, πᾶσι δὲ 2 σεμνὸν καὶ φιλάνθρωπον. τὸ γὰρ 3 προπετὲς καὶ τὸ πρόχειρον 4 καταφρονεῖται. 5 κἢν πάνυ χρήσιμον ᾖ. Σκοπεῖν δὲ ἐπὶ 6 τῆς ἐξουσίης. τὰ γὰρ αὐτὰ παρὰ τοῖς αὐτέοις 7 σπανίως ἔχοντα, ἀγαπᾶται. Σχήματι δὲ ἀπὸ μὲν προσώπου 8 σύννουν, μὴ πικρῶς· αὐθάδης 9 γὰρ δοκέει εἶναι καὶ μισάνθρωπος. Ὁ δὲ ἐς γέλωτα ἀνιέμενος, καὶ λίην ἱλαρὸς, 10 φορτικὸς ὑπολαμβάνεται. Φυλακτέον δὲ τὸ τοιοῦτον οὐχ ἥκιστα. Δίκαιον 11 δὲ πρὸς πᾶσαν ὁμιλίην εἶναι. χρὴ γὰρ πολλὰ ἐπικουρέειν δικαιοσύνην.

Decet etiam moribus 1 honeſtis elegantem eſſe. Et cùm talem ſe præſtiterit, erga omnes inſuper 2 & grauis & humanus eſto. 3 Promptitudo enim & facilitas 4 medendi effuſè oblata, ab ægris 5 contemnitur, quamuis alioqui ſummæ benignitatis officium illud ſit. Metam itaque officium oblatum habeat, in 6 auctoritate. Nam eadem officia ab eiſdem 7 parciùs reddita; boni conſuluntur. Figuram faciei habeat 8 meditabundam, citra amarulentiam, ne 9 intractabilis videatur, & miſantropos. Qui autem in riſum ſe ſoluit; ac nimium eſt hilaris; 10 illepidus habetur. Quare magna cautione illud vitandum. Iuſtum 11 autem ad omnem conuerſationem eſſo conuenit. Opus enim eſt ſummopere in omni vita iuſtitiâ, quæ plurimum præſidij adferre ſolet.

COMMENTARIVS.

1 Minimè obſecundans ſuis copiditatibus. Hippocrates gazas Artaxerxis poſtpoſuit patriæ nobilitati.

2 Q.d. in ipſa vrbanitate moribus ſit grauis in porrigendis remediis, quiete, inceſſu.

3 Suum officium offerre ſponte curandi. opponitur βωμόλοχον præpropera effuſio in remediis adhibendis, niſi grauitate condiatur.

4 Vt in congreſſibus & compitis, ex tempore remedia dicere.

5 Niſi grauitate & humanitate condiantur.

6 Vel tua, vel aliena: tua, oe nimia facilitas tua & oblatum medendi munus, violet tuam auctoritatem: aliena, vt ſi priocipi viro medicina facienda, effuſa obuiaque officij promptitudo nihil abiecti aut adulatorij habet, cum eorum auctoritas hæc flagitet; ſuperbi eſſet hanc cootemnere. In templo Delphico ſcriptum erat, μηδὲν ἄγαν: addit Alphæus, ἄγαν με τέρπει id eſt, Illud, Nihil nimis, nimis mihi placet. Itaque rectè Ariſtoteles putat virtutes eſſe mediocritates.

7 Nam, vt ait Pindarus, ne flores quidem Veneris, oec mel exuberans ſuaue. noo ſint itaque immoderata officia.

7 Facies, mentis ſpeculum, ſit placida, vt ratio exigit, & decurſos morbi quem curat.

9 Cui nihil placet præterquam quod ſuum eſt.

10 Scurræ in more eſt riſus: cui à σκώψ oomen. Imitetur Chironem in riſu, de quo Pindarus Πυθ.Θ. χλαρὸν γελάσσαις ὀφρύϊ, placido blandè ridens ſupercilio.

11 Ad vitæ decus & auctoritatem. Ita Phocion dicebat Antipatro, cùm rem inhoneſtam peteret, oon poteris Phociooe amico & adolatore vti. Idem, legato Perſarum regis reſpondit, ſe amicitiam ſuam venalem non habere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Πρὸς δὲ ἰητρὸν, οὐ μικρὰ συναλλάγματα τοῖσι νοσέουσιν ἐστί. Καὶ γὰρ αὐτοὺς ὑποχειρίους ποιέουσι τοῖς ἰητροῖς· καὶ πᾶσαν ὥρην ἐντυγχάνουσι 1 γυναιξὶν, παρθένοις, καὶ τοῖς ἀξίοις πλείστου κτήμασιν. 2 Ἐγκρατέως οὖν δεῖ πρὸς ἅπαντα ἔχειν ταῦτα. Τὴν μὲν οὖν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα οὕτω διακέεσθαι. 3 Τὰ δὲ εἰς τὴν ἰητρικὴν τέχνην παραγγέλματα, (δι' ὧν ἔστιν εἶναι τεχνίτην,) ἀπ' ἀρχῆς συνοπτέον, ἀφ' ὧν καὶ μανθάνειν ἄνθρωπος ἄρξαιτο. Τὰ τοίνυν ἐν ἰητρείῳ θεραπευόμενα, σχεδὸν 4 μανθανόντων ἐστίν. Δεῖ δὲ πρῶτον μὲν τόπον ἔχειν τὸν ἐκεῖνον· 5 Ἔσται δὲ τοῦτο, ἐὰν μήτε 6 πνεῦμα εἰς αὐτὸν παραγενόμενον ἐνοχλῇ, μήθ' ἥλιος 7 ἢ αὐγὴ λυπῇ. Φῶς δὲ πολαυγὲς τοῖσι μὲν θεραπεύουσιν ἄλυπον, οὐχ ὁμοίως δὲ τοῖς 8 θεραπευομένοις ὑπάρχει. Πάντως μὲν οὖν τοιαύτην τὴν αὐγὴν μάλιστα φευκτέον, δι' ἣν ξυμβαίνει τοὺς ὀφθαλμοὺς νοσέειν. Τὸ μὲν οὖν φῶς τοιοῦτον εἶναι παρήγγελται. Τοῦτο 9 δὲ ὅπως μηδαμῶς ἐναντίως ἔχει τὸ πρόσωπον ταῖς αὐγαῖς· προστυγχάνει γὰρ τὴν ὄψιν ἀσθενέως ἔχουσαν. Πᾶσα δ' ἰσχυρὰ πρόφασις, ἀσθενέοντας ὀφθαλμοὺς ἐπιταράξαι. Τῷ μὲν οὖν φωτὶ, τοῦτον τὸν τρόπον χρηστέον ἐστίν.

Non minima etenim commercia ægris cùm Medico ſunt. Nam ſe in poteſtatem Medicorum tradunt. Et omni tempore, quo medicinam faciunt, occurrunt vxoribus, 1 virginibus, & ſupellectili precioſa. Temperanter 2 itaque ad hæc omnia ſe gerere debent. Et animo quidem & corpore ſic comparatum eſſe oportet. 3 Hoc itaque conſilium & has admonitiones medicas, (quæ ſi obſeruet, artifex eſſe videbitur) ab iis initiis conſiderabimus, à quibus primùm diſcere homo incipit exorſi. Quæ itaque in officina Medica curantur, ferè ad diſcentem 4 pertinent. Itaque primum quidem locum domus habere oportet: 5 qui ſanè talis ſit, vt neque 6 ventus ad ipſum accedens moleſtiam exhibeat, neque ſol 7 vel ſplendor infeſtet; lux enim ſplendida vt medentibus minimè moleſta, ita 8 ægris grauis eſſe ſolet. Omni itaque ſtudio vitandus erit ille ſplendor, quo oculi affliguntur. Et hocce quidem præceptum eſto de luce. 9 Alterum vt nequaquam faciem ſplendori aduerſam habeat; turbat enim viſum titubantem. Omnis enim occaſio, vel leuiſſima, prompta eſt in oculi turbationem. Hoc itaque modo luce vtendum.

COMMENTARIVS.

1 Nota Scipionis temperantia. & Draconi tertio calamitoſa fuit Roxanæ Alexandri Magni notitia,

tia, cum qua carceri incluſus & enecatus fuit à Caſſandro.

2 Nulli malignè morbum differat. & abſit illud Neronis, ſcis quid mihi opus ſit;& hoc agamus, ne quis quicquam habeat. Intactæ ſint tibi fæminæ, & opes ægrorum: potior ſit ſententia D. Pauli 1. Tim.6. ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετ᾽ αὐταρκείας: quæſtus eſt magnus, animus ſua ſorte contentus. ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία. multi, d. ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. transfixerunt, d. nam curæ animum perfodere videntur.

3 Veteres exercitationem iungebant doctrinæ à prima ætate: nam illa ſola ſcientia eſt certa, quæ ex ſenſibus perceptis in generalia axiomata ſe colligit.

4 Veteres externa mala domi ſuæ curabant, & inſtrumenta tyrones ibi curabant, quos iam docet. Alia pars Medicinæ κλινική vocabatur, quod non in tabernis, i. ἰατρείῳ, ſed ἐν τῇ κλίνῃ ægrorum pharmaca propinaret. Imò refert 249. ſer. veteres Medicos vt chirurgiæ variæ operationes publicè fierent ſtatuiſſe.

5 Ædes Græcorum cortinis & tapetis variè lucem admittebant. Curæ itaque ſit ventus tyroni, ne is moleſtus eſſe pergat.

6 Turbat ſpiritus.

7 Diſſipat viſum.

8 Ophthalmiis, cephalalgiæ obnoxiis, doloribus, & vigiliis bellum indixit ſplendor: hinc ruunt ſucci, & opthalmia augetur. 6. Aphor. 31.

9 Medicus luci oculos ne obuertat, ſed aduerſus ſtet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τοὺς δὲ δίφρους ὁμαλοὺς εἶναι τοῖς ὕψεσιν ὅτι μάλιστα, ὅπως κατ' αὐτοὺς ὦσιν. 2 χαλκώματι δὲ πλὴν τῶν ὀργάνων, μηδενὶ χρῆσθαι. 3 Καλλωπισμὸς γάρ τις εἶναί μοι δοκεῖ φορτικὸς, 4 σκευέων τοιουτέων χρῆσθαι. 5 Τὸ δὲ ὕδωρ παρέχειν δεῖ πότιμον τοῖς θεραπευομένοις, καὶ καθαρόν. Τοῖς δὲ ἀπομάγμασι, καθαροῖς καὶ μαλθακοῖς χρῆσθαι. Πρὸς μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὀθονίοις, πρὸς δὲ τὰ τραύματα σπόγγοις. 6 Αὐτόματα γὰρ ταῦτα βοηθεῖν δοκεῖ καλῶς. 7 Τὰ δ' ὄργανα πάντα εὔχρηστα πρὸς τὴν χρείαν ὑπάρχειν δεῖ, τῷ μεγέθει καὶ βάρει, καὶ λεπτότητι. τὰ δὲ προσφερόμενα ἅπαντα μὲν χρὴ συμφέρειν, ὅπως συμφέρῃ, μάλιστα δὲ, πλεῖστον εἰ ὁμιλεῖν μέλλει τῷ νοσέοντι μέρει.

1 Sellæ æquales altitudine ſint, quantum fieri poteſt, vt in ipſis ægri collocentur. 2 Æramento, exceptis inſtrumentis, nullo vtatur. 3 Lepos enim illepidus mihi eſſe videtur, tali 4 ſupellectile vti. 5 Aqua exhibenda eſt his qui curantur potabilis, & pura. Abſtergmentis vtendum puris & mollibus: ad oculos quidem linteis, ad vulnera verò ſpongiis. Vltrò 6 enim hæc egregiè auxiliari videntur. Omnia autem inſtrumenta 7 commoda ad vſum eſſe oportet mole, grauitate & tenuitate. Cuncta verò quæ admouentur, vtilia 8 vt ſint ſtudendum eſt, maximè ſi ægræ parti diuinhærere debeant.

COMMENTARIVS.

1 Ne vacillantes ſint, ſed firmè accipiant ægros: vt medici ſeſe ægris dextrè accommodare queant.

2 Dioſc. ſiccat, tenuat, reprimit, trahit. Gal. acre eſt.

3 Fucus, elegantia, ornatus hîc illiberalis, oneroſus, & luxus: nam æger non ornatum, ſed quod eſt vtile poſtulat.

4 Vt hauſtra, capſæ, &c. thecæ remediorum: ſymbola vera non veræ artis, externo ſplendore ignorantiam obſurare. in cenſu tunc erat æs.

5 Nam voluit ſordities fugari in admouendis etiam. Quæ aqua bona? fontana, pluuia.

6 Nam abſtergent & ſiccant, à ſorde & ichore.

7 Vt ſpathæ, volſellæ, ſcalpra, acus: & cætera.

omnia ſint ad vſum medicum rectè comparata, quò dextrè Medicus his vtatur, & vt æger commodè ea admittat: ſint igitur, eiuſdem generis varia magnitudine &c. & ſubſtantiâ eburnea, argentea, lignea, ferrea, lapidea. Qualitate acutâ, obtuſâ, vt ſtyli, forcipes, nouaculæ: &c. Nitida, vncta oleo.

8 Non igitur conſocientur, vt hodie fit, quæ non proſunt: nec calida pugnent frigidis, humentia ſiccis; & ſine pondere habentia pondus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ταῦτα δὲ ἐστὶν ἐπιδέσματα καὶ φάρμακα, καὶ τὰ περὶ τὸ ἕλκος ὀθόνια, καὶ καταπλάσματα· πλεῖστον γὰρ χρόνον ταῦτα περὶ τοὺς νοσέοντας ἐστὶ τόπους. 1 Ἡ δὲ μετὰ ταῦτα ἀφαίρεσις τούτων, ἀνάψυξις τε, καὶ περικάθαρσις, καὶ τῶν ὑδάτων καταντλήσεις, ὀλίγου τινὸς ἐστὶ χρόνου. Καὶ τί ποιέουσιν ὅτι χρὴ, 2 μᾶλλον τε καὶ ἧσσον ἐπιστῆσαι δεῖ. Τούτων γὰρ ἀμφοτέρων ἡ χρῆσις εὔκαιρός τε καὶ μὴ γενομένη, μεγάλην ἔχει διαφορήν. 3 Ἔστι δὲ οἰκεῖον ἐπίδεσις τῆς ἰήσιος, ἀφ' ἧς ὠφελεῦνται τὸν θεραπευόμενα. Μέγιστα δὲ ὠφελεῖ δύο ταῦτα, οἷς δεῖ 4 χρῆσθαι, πιέσαι ὅκου δεῖ, καὶ ἀνειμένως ἐπιδῆσαι.

Talia ſunt ligamenta, pharmaca, lineamenta, vlceri dicata, & cataplaſmata. Hæc enim diu hærent in partibus morbo affictis. 1 At verò econtra, horum ablatio, refrigeratio, & mundificatio, & aquarum affuſio exiguo tempore peraguntur. Quinetiam vbi quid agere oportet, 2 validiuſne an languidius facere expediat diligenter notandum eſt. Vtrorumque enim vſus eſt opportunus; & viciſſim horum neglectus damni non parum adferre poterit. Eſt autem 3 peculiaris Medicinæ deligatio, ex qua æger opem ſentit. Plurimum autem conferunt duo hæc, quibus 4 vtendum, ſtringere vbi oportet, & remiſsè deligare.

COMMENTARIVS.

1 Non diu ſtabulantur in ægra parte, ſed eo tantùm ſpacio, quo peraguntur, vt dum fit abſterſio. Hîc, fruſtra ſiquid admouetur, non eam iniuriam infert.

2 Quantitas remedij captanda, quod vt aliâs monſtraui, vt difficillimum, ita & vtiliſſimum: vt hîc teſtatur etiam præceptor medendi.

3 Adhibendi organa modus: Exemplum ponit faſciarum vſum laxum, arctum, tectum factum.

4 Loco & tempore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Πρὸς δὲ τὰς χρήσιας τῆς ὥρης, περὶ δὲ σκεπαστικῶν, καὶ μὴ σκεπάζειν 1 ὅκως μὴ δὲ ἀδυνατεῖν 2 λεπτοῖς ποτέροις τούτων ἐπιχειρεῖν χρῆσθαι. Εὐρυθμίας δὲ ἐπιδέσιας καὶ θεωρητικὰς, μηδὲν ὠφελούσας, ἀπογινώσκειν· φορτικὸν γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ παντελῶς ἀλαζονικὸν, πολλάκις τὸ βλάβην φέρειν τῷ θεραπευομένῳ. ζητεῖ γὰρ ὁ νοσέων οὐ καλλωπισμὸν, ἀλλὰ τὸ ὠφελέον. Ἐπὶ δὲ τῶν χειρουργιῶν ὅσαι διὰ τομῆς εἰσὶν ἢ 3 καύσιος, τὸ ταχέως ἢ βραδέως ὁμοίως ἐπαινεῖται. χρῆσις γάρ ἐστιν ἀμφοτέρων.* Ἐν οἷς μὲν γὰρ ἐστὶ διὰ μιῆς τομῆς ἡ χειρουργίη, χρὴ ποιεῖσθαι ταχεῖαν τὴν διαίρεσιν. Ἐπεὶ γὰρ συμβαίνει τοὺς τεμνομένους πονέειν, τὸ 4 λυπέον μὲν ὡς ἐλάχιστον χρόνον δεῖ παρεῖναι. τοῦτο δὲ ἔσται, ταχείης τῆς τομῆς γινομένης. * αὐτῆς

At verè ſecundùm conſtitutionem temporis anni quando tegere oporteat, & non, conſiderandum; videndum præterea 1 vt neque leuiore, quàm par ſit, vtare: 2 ignarus atque dubius, vtro horum ſit vtendum. Concinnas autem deligationes, ad ſpectaculum comparatas, & nihil iuuantes, reprobare oportet: illiberales enim ſunt, & omnino effœminata, præter id quòd damnis ſæpe ægros auxere. Quærit enim æger non ornatum, ſed remedium. Cæterùm in Chirurgiis, quæ fiunt per ſectionem aut 3 vſtionem, velocitas aut tarditas æqualem laudem merentur. Nam in quibus per vnam ſectionem Chirurgia abſoluitur, velocem ſectionem facere oportet. Cùm enim ita comparatum

varum ſit, vt hi qui ſecantur doleant, 4 dolorificam cauſam quàm minimo tempore perſeuerare conuenit: quod ipſum à veloci ſectione obtinebimus.

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, cum aliqua ligatura vtendum, videndum erit an parcè vel multùm ea ſit vtendum: vt arcta & laxa ligatione vel validè vel parcè vtimur: ita ſectâ.

2 Ἀδελεῶς ἐνεχεῖ, ignorans hæſitanter, inquit Zuing. à verbo ἐνέχειν inhærere. An potius d. ἐνίοτε, interdum?

3 Cauteriis vbi vtendum.

4 Quod ſoluit continuum, citò amoliendum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὅτε δὲ πολλὰς ἀναγκαῖον γίνεσθαι τὰς τομὰς, 1 βραδείῃ χρηστέον τῇ χειρουργίῃ· ὁ μὲν γὰρ ταχὺς, ξυνεχῆ 2 ποιέει τὸν πόνον καὶ πλείω. ὁ δὲ διαλείπων, ἀνάπαυσιν 3 ἔχει τινὰ τοῖς θεραπευομένοις. τὸ δ' αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὀργάνων λέγοιτ' ἄν. 4 τοῖς * δὲ μαχαιρίοις ὀξέσι. † δεῖ χρῆσθαι καὶ πλατέσι, οὐκ ἐπὶ πάντων ὁμοίως παραινέομεν· μέρη γάρ τινα ἐστι τοῦ σώματος, ἃ ἐν τάχει μὲν ἔχει τὴν ῥύμην 5 τοῦ αἵματος, καὶ κατασχεῖν ἐστιν οὐ * ῥᾴδιον. ταῦτα δ' ἐστὶν, οἵ τε κίρσοι, καί τινες ἄλλαι φλέβες. τὰς μὲν τομὰς χρὴ εἶναι τῶν τοιούτων στενάς. Οὐ γὰρ οἷόν τε τὴν ῥύσιν γίνεσθαι καταφορῷ. 6 ξυμφέρει δ' ἐνίοτε ἀπὸ τῶν τοιούτων αἵματος ἀφαίρεσιν ποιέεσθαι. Πρὸς δὲ τοὺς ἀκινδύνους τόπους, καὶ περὶ οὓς μὴ λεπτόν ἐστι τὸ αἷμα, πλατυτέροις χρῆσθαι τοῖς μαχαιρίοισι. τὸ γὰρ αἷμα πορεύοιτ' ἄν· ἄλλως δ' οὐδαμῶς. πάνυ δ' ἐστὶν αἰσχρὸν, μὴ ξυμβαίνειν ἀπὸ τῆς χειρουργίης ὅ τι δεῖ.

* ὀξ
† δεῖ.
* ῥᾴδιον Regio cod.

Vbi verò multiplici ſectione opus eſt, lentâ 1 chirurgiâ vtendum erit. Velox enim actio, continuum & 2 multum dolorem inducit. Tarda econtra & intermittens, 3 quietem aliquam concedit his qui curantur. Idem de inſtrumentis pronunciari poteſt. 4 Gladiolis autem acutis ac latis vti non in omnibus æquè conſulimus. Sunt enim nonnullæ partes corporis, quæ præcipitem ſanguinis 5 fluxum habēt, quem ſiſtere haut facile eſt; tales ſunt varices, & aliæ quædam venæ. quare in talibus tenues ſectiones facere oportet. Et ſi enim per has fluxus, quantum ſatis eſt, fieri nequit: confert 6 tamen nonnunquam à talibus ſanguinē abducere. Ad loca verò vbi periculi nullus metus, & circa quæ 7 tenuis non ſtabulatur ſanguis, latioribus gladiolis vtendum eſt. ſic enim ſanguis prodierit: aliter nequaquam. Valde autem turpe eſt non obtinere à Chirurgia quod velis.

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, non ſimul ac confertim eodem tempore plures ſectiones faciendæ, ſed quies ſingulas excipiat: cautio tamen adſit, vt quæque ſectio celeriter peragatur.

2 Ne proſternatur æger ſæui cruciatus afflictione, indociarum neſcij.

3 Vt corpus habeat locum reficiendi ſe, quò æger doloribus multiplicibus par ſit.

4 Dixerat primùm inſtrumentis aptis vtendum eſſe; iam ex ſuo more exemplum ponit gladiolos, quibus, quamuis acutis & latis, non vbique vtendum, ob ſitum varium partium.

5 Vt arteriæ, quæ ſectæ non æquè facilè conſociantur: tenui igitur ſectione feriendæ.

6 Ita pulſatiles quidam dolores capitis, nullis aliis pharmacis placari potuere: vt doctè ſcribit A. Pareus.

7 Vbi abſunt arteriæ: monendi chirurgi vt latas plagas inferant, vbi vena pertundenda, quæ craſſum gerit ſanguinem: alioqui, vt ſæpe videmus, & vt hîc præceptor ſit, ſanguis non profluit: id turpe, inquit, in conſpicua re. idem de aliis intelligendum, vt vbi abſceſſus ſecandus &c.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Σικυῶν δὲ δύο τρόποι εἰσὶ χρησίμων. Ὅτι μὲν γὰρ ῥεῦμα 2 ξυνεστηκὸς πόρρω τῆς ἐπιπολαιοτάτης σαρκὸς, τὸν μὲν κύκλον αὐτῆς εἶναι δεῖ σμικρὸν, αὐτὴν δὲ * μὴ γαστρώδεα, προμήκεα τὸ πρὸς τὴν χεῖρα μέρος, μὴ βαρεῖαν· τοιαύτη γὰρ ἐοῦσα, ἕλκει ἐς ἰθὺ, καὶ τοὺς ἀφεστῶτας ἰχῶρας καλῶς ἀνασπᾶσθαι πρὸς 3 τὴν σάρκα. Τοῦ δὲ πόνου πλείονος κατεσκεδασμένου τῆς σαρκὸς, τὰ μὲν ἄλλα 4 παραπλησίην, τὸν δὲ κύκλον μέγαν· οὕτω γὰρ ἐκ πλείστων 5 μερέων εὑρήσεις ἄγουσαν ἐς τὸ δέον τὸ λυποῦν τόπον. Οὐ γὰρ ἔστι μέγαν εἶναι τὸν κύκλον, μὴ συναγομένης τῆς σαρκὸς ἐκ πλείονος τόπου. Βαρεῖα δ' οὖσα, ῥέπει 6 καὶ ἐς τοὺς ἄνω τόπους, κάτω δὲ μᾶλλον τὴν ἀφαίρεσιν, καὶ πολλάκις ὑπολείπεσθαι τὰς νόσους. Τοῖσι μὲν οὖν ἐφεστῶσι 7 ῥεύμασιν, καὶ μακρὰν ἀπέχουσιν ἀπὸ τῆς ἄνω τόπου, οἱ πλατεῖς, 8 κύκλοι πολλὰ ξυνσπαστῶσι παρὰ τῆς ἄλλης σαρκός. Ἐπισπᾶσθαι οὖν ξυμβαίνει τὴν ἐντεῦθεν ἑλκομένην ἰκμάδα τῇ ξυναγομένῃ κάτωθεν ἰχῶρι, καὶ τὰ μὲν ἐνοχλοῦντα ὑπολείπεσθαι, τὰ δ' οὐδὲν λυποῦντα 9 ἀφαιρεῖσθαι.

* γαστρώδεα Reg. Cod.

1 Cucurbitarum porrò duo modi commodi exiſtunt. Quando enim 2 rheuma iam conſiſtens, longè ab extima carne abierit, circulum cucurbitæ paruum eſſe oportet, ipſámque minimè ventricoſam, ſed oblongam quæ parte ad manum vergit, neque ponderoſam: Quæ enim eiuſmodi eſt, in directum trahet, & ichores longè diſtantes, commodè ad 3 carnes trahet. Fuſo autem dolore per multam carnem, in reliquis quidem 4 conſimilem cucurbitam eſſe oportet, ſed circulum magnum: Ita enim ex plurimis partibus 5 id, quod dolorificum eſt, educi comperies ad locum decentem. Neque enim magnum circulum eſſe putant, ſi non ex pluribus locis caro conſocietur. At ſi ponderoſa fuerit & fortis, premet 6 ac prægrauabit partes carnis ſuperiores, & maximè ex ſubiectis partibus ſiue profundis detractionem faciet, vt ſæpè morbi relinquantur intacti. At ſi non conſiſtens fuerit rheuma, ſed 7 incumbens, in his, ſi longè abierint à carnis ſuperficie, ampli magnique 8 circuli multa ſimul attrahunt ex vicina carne ſana. Vnde euenit detractam inde humiditatem coniungi collecto in profundo humori, & ea quidem quæ infecta ſunt relinqui, quæ verò minimè dolorifica ſunt 9 detrahi.

COMMENTARIVS.

1 Hactenus de parte in qua chirurgicum opus exercetur: iam de humoris morbifici excluſione, & tranſpoſitione: & qua cautione inſtrumentis euellentibus vtendum. Cucurbitæ ſine ſcarificatu à centro ad peripheriam extrahunt, vel quod fuſum eſt in arctum contrahunt. Primum de his quæ ſine ſcarificatione; quæ variæ ſint, vt materiæ, & partes.

2 Vbi humor non ampliùs affluit, ſed vbi iam impactus eſt parti quæ ad interiora receſſit: v. g. in doloribus coxariis: breui circulo præditâ hic vtetur cucurbitâ; & formâ oblonga ſit, leuis.

3 Humorem qui firmiùs inſedit in cutis peripheriam adducet: nam arctum os in ventrem oblongum deſinens tractioni aptum eſſe monſtrauit, De ver. Med. oris trahentis, vel per fiſtulam ſugentis argumento.

4 Cæteris ſit ſimilis, ore ſit diſſimilis: ſit ore amplo.

5 Nam conſociat carnis amplam peripheriam: & in vnum ita locum illicit diſperſos ſuccos.

6 Ῥέπει, id eſt, βαρεῖ, inquit Heſychius, prægrauat. nã ita premit grauis cucurbita ſine ſcarificatione ſuperas partes, vt nil inde (cùm tamen harũ partium ſuperficiei inſideat cauſa, de qua hîc agimus, morbifica) eliciat. Imò potius, cùm ex imis ad peripheriam morbo afflictam prolectet, damno eſt.

7 Rheuma Hippocrates omne, i. fluxum, diſtinguit εἰς τὸ ὁρμώμενον, καὶ τὸ συνεστεῶτα, i. in cõcitatum & conſiſtentem. Concitati triplex cauſa; humoris feritas & orgaſmus, excluſio partis potentis, & dolentis attractio. Et ex harum cauſarum notitiâ indicationes in promptu ſunt in retrahendo, reuellendo & deriuando: quemadmodum ex perſpicientia rheumatis conſiſtentis vbi & cuiuſmodi ſit, in vacuando & detrahendo.

8 Id eſt, ſi cucurbita ampla & lato fuerit ore, plurimum ſubditæ carnis in ſe capiet: & πνεῦμα, i. vaporem ſalubrem, quem πνεῦμα vocat libro de Arte, i. humorem partibus contentum attrahet, & ichori morbifico adiunget.

9 A ſuo loco mouebuntur quæ minimè motu indigebant, quales ſucci ſanæ carnis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Μέγεθος δὲ σικύας τι χρὴ εἶναι, στοχάζεσθαι χρὴ πρὸς τὰ μέρεα τοῦ σώματος, οἷς ἂν δέῃ προσβάλλειν. 2 Ὅταν δὲ κατακρούσῃς, κάτωθεν δέχεσθαι, (τὸ γὰρ αἷμα 3 φανερὸν ἔσται) δεῖ τὸν χειρουργούμενον τόπον.) ἄλλως δὲ 4 εἰ δεῖ τὸν κύκλον τὸν ἑλκυσθέντα χρὴ κατακρούειν: 5 ἀντιτυπωτέρη γάρ ἐστιν ἡ σὰρξ τοῦ πονήσαντος. 6 Μαχαιρίοις δὲ τοῖς καμπύλοις, ἐξ 7 ἄκρου μὴ λίην στενοῖς. Ἐνίοτε γὰρ ἰχῶρες ἔρχονται γλισχροὶ, καὶ παχεῖς. κίνδυνος οὖν ἐστὶν 8 ἐναποστῆναι τῇσι τομῇσιν, ὅταν στενὰ τμηθῶσιν.

1 *Commodam verò Cucurbitæ magnitudinem colligere oportet, iuxta corporis partes quibus admouere oportet.* 2 *Vbi verò ſacrificare opus fuerit, plagas profundas facies (oportet enim ſanguinem in ſacrificatis 3 locis ſe in conſpectum dare) aut ſi id non 4 licet, circulum attractum ſacrificare noli. Caro enim afflicti loci ſolidior 5 eſt & compactior.* 6 *Gladiolis incuruis in ſummo 7 non valdè acutis vtendum. Aliquando enim ichores viſcoſi & craſſi veniunt: vt metus ſit, ne, ſi ſectiones arctæ fuerint incuſſæ, ſub illis ſubſiſtant & 8 colligantur.*

COMMENTARIVS.

1 Ex conformatione partis afflictæ character & moles cucurbitæ æſtimanda.

2 De euacuantibus cucurbitis. Cautio, d. adſit, vt altæ plagæ infligantur, non ſine cautione tamen ſubditarum partium: alioqui titubabit ſanguinis effluuium: nam d. denſior eſt morboſa pars.

3 Hoc eſt, oportet ſanguinem ex ſcarificatis locis effluere.

4 Si non licet profundas infligere plagas (vt vbi nerui ibi non erit ſuperficietenus ſcarificandum) & cucurbitis appoſitis attrahere.

5 Humoris ob influxi renſionem, & à cucurbitæ adducentis eamem conſociatione: vnde ſuccus attrahetur nec euacuabitur: quod ad dolorem & fluxum faciet.

6 Quibus coniuncta diuiduntur, vomicæ aperiuntur: & ſcalpris quibus ad ſacrificandum vtimur.

7 Sint acumine aliquantulum latiore, quò via fiat liberior educendis ſuccis.

8 Vnde inflammationis & ſuppurationis metus. Regis exemplar legit, ἐπικίνδυνος ὀφρύωσις τῇ τομαῖς, ὅταν στενοὶ τμηθῶσι.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τὰς δὲ ἐπὶ τῶν βραχιόνων φλέβας τοῖσι καταλήψεσι χρὴ φυλάσσειν· ἡ γὰρ 2 καλυπτομένη σὰρξ πολλοῖσιν οὐ καλῶς συναρμόζει τῇ φλεβί. Τῆς γὰρ σαρκὸς ὀλισθηρῆς οὔσης, οὐ καθ' ἑωυτὰς ξυμβαίνει τὰς τομὰς ἀμφοτέρων γίνεσθαι· τὴν γὰρ φλέβα 3 * ἐκφυσᾶσθαι ξυμβαίνει καλυφθεῖσαν, καὶ τὴν ῥύσιν τοῦ αἵματος κωλύεσθαι, πολλοῖσι δὲ καὶ πῦον διὰ τοῦτο ξυνίστασθαι. Δοκεῖ δισσὰς βλάβας φέρειν ἡ τοιαύτη χειρουργίη, τῷ μὲν τμηθέντι πόνον, τῷ δὲ τέμνοντι πολλὴν ἀδοξίην· τὸ δ' αὐτὸ κατὰ πασῶν παρήγγελται γίνεσθαι. Τὰ μὲν οὖν κατ' ἰητρεῖον ἀναγκαῖα, ἃ δεῖ εἶναι τεχνικοῦ εἶναι τοῦ μανθάνοντα, ταῦτ' ἐστίν.

* ἐμφυσᾶσθαι Corn. inſufflari.

1 *Porrò venas in brachiis funiculorum apprehenſionibus conſtringere oportet.* 2 *Caro enim quà tegitur vena, in multis non probè copulata eſt venæ: vbi enim lubrica laxaque fuerit caro, ſectiones ſimul vtriuſque directæ fieri nequeunt: quandoquidem venam carne contectam euenit 3 flatu diſtendi, & ſanguinis effluuium impediri, & plurimis propter id ipſum pus colligi. Ita gemina damna talis infert chirurgia, ſecto quidem dolorem, ſecanti verò grauem ignominiam. Idem ſit præceptum in omnibus venis ſecandis. Et hæc quidem neceſſaria ſunt in officina medica inſtrumenta, in quorum vſu ingenioſum eſſe diſcentem æquum eſt.*

COMMENTARIVS.

1 Firmare oportet, antequam ſectio fiat, fluctuantem & phlebotomum fugientem alioqui venam.

2 Sed eſt quibuſdam fluxa & lubrica caro adeò, vt dum eam pertundit chirurgus, ſubiecta vena, percuſſa à phlebotomo, loco ſuo abeat. vnde facta ſectione, cùm extra lineam facti vulnuſculi vena abit, ita vt ſectio quæ facta eſt in vena, ſectioni carnis non adamuſſim reſpondeat (cùm educto phlebotomo vena quæ illi ceſſerat, ad priſtinum locum redeat) euenit vt ſecta quidem vena ſanguinem ſub cutem effundat.

3 Id eſt, tumefieri. Doctiſ. Zuing. vertit, vena cute obtecta exudante, & velut expuente.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὀδοντάγρῃσι δὲ καὶ σταφυλάγρῃσι χρῆσθαι τὸ τυχόντα ἐστίν. ἁπλῆ γὰρ ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶναι δοκεῖ. Περὶ δὲ φυμάτων ἢ ἑλκέων, ὁκόσα μείζονα ἐστὶ νοσημάτων. Τὰ μὲν φύματα τεχνικώτατον 3 ὑποληφθῆναι, καὶ δυνάσθαι διαλύειν, καὶ τὰς συστάσεις αὐτῶν κωλύειν. 4 Ἐχόμενον δὲ τελέως, σύλλεγε εἰς τὸν ὀλίγιστον τόπον, 5 ὡς ἐς βραχύτατον, καὶ τὴν σύστασιν 6 ὁμαλῶς διὰ παντὸς ποιεῖσθαι τοῦ φύματος· Ἀνωμάλως γὰρ ἔχοντος αὐτοῦ, ῥαγῆναί τε ἢ δυσθεράπευτον τὸ ἕλκος κίνδυνος 7 ἐστι γενέσθαι. Ἐξομαλίζειν τε χρὴ πέσσοντα ὁμαλῶς· καὶ μήτε διαιρεῖν πρότερον, μήτε 8 αὐτόματον ἐᾶν ῥαγῆναι. Τὰ δὲ ἐκπέψαι δυνάμενα ὁμαλῶς, ἐν ἑτέροις εἴρηται.

1 *Volſellis autem tum dentium tum vuarum, quilibet vti poteſt, nam ſimplex horum vſus eſſe videtur. Cæterùm in 2 tumoribus qua carnis ſuperficiem occupant, & vlceribus, eadem, quæ in aliis grauioribus morbis, cautiones adſint. Tumores enim dum efloreſcunt 3 deprehendere, maximè ingenioſum habetur, eoſdemque diſcutere 4 & collectiones ipſorum impedire.* 4 *At qui eorum iam conſiſtunt, eos in conſpicuum 5 & quàm breuiſſimum locum contrahere, & collectionem ipſam 6 æqualem per totum tumorem efficere: Nam vbi inæqualiter ſe habuerit, metus erit ne rumpatur, & vlcus 7 ægrè curabile reddatur. Æquabile itaque reddere oportet 4 per totum æquabiliter concoquendo, & neque priùs aperire, neque committere vt vltrò 8 rumpatur. Quæ verò æquabiliter concoquere poſſint in aliis libris ſunt tradita.*

COMMENTARIVS.

1 Nam, abſque arte, quiuis facilè his vti poterit.

2 Qui ſtatim generantur & augentur: ducto nomine ex terra naſcentibus, quæ φύματα vocantur. Ex quocumque humore in quacumque parte orti fuerint, ex quacumque cauſa, ſiue humoris feritate concitati fuerint, vel exclusione partis potentis, aut dolentis attractione, vel congeſtione.

3 Cùm iam iam ſeſe attollent & in conſpectum dabunt, id præcognoſcere maximè ad curationem facit: dum concitatos, ne increſcant, impedire arte liceat.

4 Qui iam conſiſtunt, in theumate πεπασμῷ, ad pepaſmum ducendi, & ſyſtaſis molienda.

5 Ad peripheriam profectandi, vt in minimum ſpacium arctentur.

6 Æqualitas pepaſmo domitæ materiæ calidi natiui robur indicat, & materiæ bonitatem.

7 Calido natiuo ſpoliata pars, ab eruptione.

8 Exedit

8 Exedit enim morâ ſubditas partes;&, exedendo ſuperficiem, vaſtiorem cicatricem præbet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τὰ δὲ ἕλκεα δοκεῖ τέσσαρας ἔχειν πορείας· μίαν μὲν εἰς βάθος. ταῦτα δ' ἐστὶ τά τε 2 συριγγώδεα, 3 καὶ ὅσα ὕπουλά ἐστι, καὶ ἔνδοθεν κεκοιλασμένα. Ἡ δ' ἑτέρη, εἰς ὕψος, τὰ ὑπερσαρκέοντα. τρίτη δὲ ἐστὶν εἰς πλάτος· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ καλεύμενα ἑρπυστικά. τετάρτη οὐκ ἔστιν, αὕτη δὲ μόνη κατὰ φύσιν ἐστὶ δοκέει 4 * κίνησις. Αὗται μὲν οὖν ξυμφοραὶ τοιαῦται σαρκὸς εἰσὶν, 5 πᾶσαι δὲ † κοιναὶ τῇσι ξυμφέρουσι. 6 Καὶ τὰ μὲν τούτων ἐν ἑτέροις σημεῖα δεδήλωται, καὶ ᾗ χρεὼν ἐστιν ἐπιμελείᾳ.

* ξύμφωνα
† κοιναὶ

1 *At verè vlcera quatuor vias habere videntur: vnam in profundum: hæc autem ſunt illa 2 fiſtuloſa, 3 & quæ ſub cicatrice latentia ſanie plena ſunt, & intus excauata. Alteram in ſublime, quæ videlicet carne ſuperexcreſcunt. Tertia via eſt in latitudinem atque hæc ſunt quæ appellantur ſerpiginoſa. Quarta via eſt quæ ſola ex lege naturæ eſſe videtur, 4 motus. Et hi quidem carnoſæ ſubſtantiæ euentus ſunt, 5 cunctis conuenientes in his, quæ ipſis debentur remediis. 9 Et ſigna quidem horum in aliis relata ſunt, itémque qua curatione & prouidentiâ vtendum ſit.*

COMMENTARIVS.

1 Vlcera ſunt varia ex eorum viis quas legunt: vnde naturæ lege conſociata violantur, aut quæ natura ſeparauit vniuntur.

2 Κοῖλα, vt fiſtulæ, ſinus, cancri.

3 Quæ mox ὑπούλα vocat.

4 Coalitus ſcilicet; quo ea quæ natura ſeparauit vniuntur; aut inania replentur: manifeſtâ vlceratione prægrediente; vel non, vt euenit in fœtu: hîc κίνησις: ibi, ξύμφωνα erit.

5 Nam conſectanei ſunt affectus eiuſdem cauſæ; nam ſoboles ſût efferi ac indomiti ſucci. Doct. Zuing. in eo ipſo quod afficit conueniunt. Subintellige d. ὄντα. τὸ ξυμφέρον d. vox eſt cognata τῷ ξυμφορᾷ: illud cauſam morbificam: hæc, morbum, effectum, exprimere videtur.

6 De de notis vlcerum alii libri ſunt conſulendi: nam hîc tyronem tantum ad rationalem medicinam format.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Αἱ ἂν δὲ τὸ ξυμπεφυκὸς 1 διαλύηται, καὶ 2 τὸ πληρούμενον, ἢ 3 κοῖλον φυόμενον, ἢ τὴν εἰς 4 πλάτος πορείαν ποιούμενον, προσηκόντως περὶ τούτων ἐν ἄλλοις εἴρηται. Περὶ δὲ καταπλασμάτων ὧδε. Τῶν ἐπιτιθεμένων ὀθονίων, ὅσα ἂν ἐν χρείῃ κατὰ τὰ νοσήματα ἀκριβέας εἶναι δοκεῖ, καὶ τῷ ἕλκει 5 ἁρμόζειν τὸ ἐπιτιθέμενον ὀθόνιον, τῷ δὲ καταπλάσματι περὶ τὸν 6 κύκλον τόπον τοῦ ἕλκεος χρῆσθαι. Χρείην γὰρ αὐτὴν καταπλάσματος ἔντεχνόν τε καὶ πλείστην 7 ὠφελεῖν δύναμιν. Ἔοικε γὰρ τῷ μὲν ἕλκει βοηθεῖν ἡ τῶν περιτιθεμένων δύναμις, τὸ δ' ὀθόνιον 8 φυλάσσειν· τὰ δ' ἔξω μὲν 9 τοῦ ἕλκεος τὸ κατάπλασμα ὠφελεῖ. τὴν μὲν οὖν χρῆσιν αὐτῶν εἶναι δεῖ τοιαύτην.

DE CATAPLASMATIS.

Per quæ autem id, quod coaluit, 1 ſoluatur; vel quod à carne enaſcente 2 repletum eſt, aut 3 cauum enaſit, quodve in latitudinem 4 iter fecit; de his aliâs dictum eſt. De Cataplaſmatis verò ſic ſe res habet. vbicumque lineamentorum, quæ imponuntur ac induũtur, vſus in morbis exquiſitus eſſe debet, ipſi quidem 5 vlceri lineamentum quod imponitur accommodato, cataplaſmate verò in 6 ambitu vlceris vtitor. Etenim hic cataplaſmatis vſus, & artificialis eſt, & plurimum 7 auxiliare poteſt. Videtur enim vlceri opitulari vis eorum quæ circumponuntur: ſed cautio adſit ne hæc 8 lineamentum feriant: nam partibus potiùs extra 9 vulnus poſitis opitulatur cataplaſma. Talem proinde eorum vſum eſſe oportet.

COMMENTARIVS.

1 Ferro, cauſticis, vel ἐμπλάστροις.

2 Abſtergendo, exedendo τὸ ὑπερσαρκέον.

3 Sarcoticis redintegrandum.

4 His quæ ſerpiginem ſiſtunt, & peripheriam tegunt.

5 Ad influxi ichoris abſumptionem & eductionem.

6 Ad carnis intemperie affectæ, vel incurſui expoſitæ redintegrationem.

7 Exhauriendo inquinamenta, & ab influxu vindicando.

8 Ne madeſcat à cataplaſmate vlcus, ne ſtrepea exuantur ſuis remediis.

9 Vt aditus ſuccis intercludantur ad partẽ ægram.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Περὶ δὲ 1 καιρῶν, εἰδότα τούτων ἑκάστου χρῆσθαι δεῖ, καὶ τὰς 2 δυνάμιας ὡς χρὴ τῶν γεγραμμένων καταμανθάνειν. παραλείπεται δὲ τὰ τοιαῦτα * ἐπὶ πλεῖον αὔξοντα τὴν κατ' ἰητρικὴν ἐπιμέλειαν, καὶ πόῤῥω τῆς τέχνης 3 ἤδη προεληλυθότος ἐστί. Ἐχόμενον δὲ τούτων ἐστὶ καὶ κατὰ στρατιὴν γινομένων τραυμάτων χειρουργίη, περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν βελέων. Ἐν τῇσι κατὰ πόλιν διατριβῇσι, βραχεῖα τις ἐστὶ τούτων ἡ χρῆσις. ὀλιγάκις γὰρ ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ γίνονται πολιτικαὶ στρατιαὶ καὶ πολεμικαί. ξυμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα πλειστάκις καὶ ξυνεχέστατα περὶ τὰς 4 ξενικὰς στρατιὰς γίνεσθαι.

* ἐπὶ [illegible]

*Iam 1 verò de occaſione, qua vſus horum ſingulorum iniri debeat, & quo modo præſcriptorum 2 vires diſcere oporteat, in præſens relinquimus: maiorem namque in arte induſtriam requirunt, & eius tantùm, qui magnum iam in arte 3 progreſſum fecerit, propria ſunt. His deinceps eſt Chirurgia vulnerum in militia acceptorum, in extractione telorum. In oppidanis conuerſationibus rarior horum vſus eſt: Rarè enim vel tetâ hominis ætate, in eadem vrbe vel ciuilia diſſidia, vel oppugnationes hoſtiles oriuntur. Sæpè autem ac frequentiſſime * in externa militia euenire ſolent.*

CHIRVRGVS milites.

COMMENTARIVS.

1 In quo morbi momentò horum ſingulorum vſus eſſe debeat, & qua ratione effectus illorum cognoſcendus, ad Tyronem non pertinet.

2 Ex naturæ humanæ cognitione, totiuſque eius œconomiæ gubernatione. quæ monſtrabit quo modo caro gignenda, vel luxurians abſtergenda, &c.

3 Qui cauſas iam omnium mutationum in corpore quæ fiunt perueſtigat. Ita ſuaui in philoſophia verſantur ſemper medici, dum perueſtigant cauſas diſſoluentes, erigentes, & enecantes corpus humanum: & hanc cottidie apud ægros agi naturæ comœdiam vident.

4 Ita in ſcloperorum iam vulnctibus; quæ primò, dum ſuppurato nimium ſtuderent chirurgi, funeſta; iam balſamis ſanabilia habentur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὸν 1 μὲν μέλλοντα χειρουργεῖν, στρατιαῖς ἀκολουθεῖν δεῖ, καὶ παρηκολουθηκέναι στρατεύμασι ξενικοῖς· οὕτω γὰρ ἂν εἴη γεγυμνασμένος πρὸς 2 ταύτην τὴν χρείαν. ὃ δὲ εἶναι δοκεῖ περὶ ταῦτα τεχνικώτερον, ἐρέω. Τῶν γὰρ ὅπλων ἐνδύντων 3 καὶ σημεῖα ποιεῖσθαι, τέχνης ἐστὶ πλεῖστον μέρος καὶ τῆς πρὸς ταῦτα χειρουργίης. Τοῦτο γὰρ ὑπάρξαντος 4 ἐν τῷ σώματι λάθοιτο 5 ἀφαιρεῖν ἀγνοούμενα, ὅταν χειρουργῆται μὴ ἐπιστάμενος. Μόνος δ' ἂν ὁ τῶν σημείων ἔμπειρος εἰκότως ἐγχειρέοι. Περὶ δὲ τούτων ἁπάντων ἐν ἑτέροις γεγραμμένον ἐστί.

Qui itaque 1 hac chirurgia vti volet, eum militare oportet, & externas militias ſequi. Ita vſu ſe exercebit ad huiuſmodi 2 neceſſitatem. Quod vero in his omnium maximè ingenioſum eſſe videtur, referam. Telorum & armorum in corpore hærentium 3 ſigna indagare

dagare ac inuenire, maxima artis & chirurgiæ huc pertinentis pars exiſtit. Vbi autem hoc innotuerit, 4 non relinquetur 5 vulneratus ex ignorantia neglectus, ſi quando aliter quàm decet curari cœperit. Solus autem is, qui ſignorum peritus eſt, dextrè hanc chirurgiæ partem tractabit. Verùm de his omnibus alio loco ſcripſimus.

COMMENTARIVS.

1 Nam barbari maximè ſagittis ſe armabant, Traces, Scythæ, Perſæ. Iubet medicum bella externa ſequi, & in quouis armorum ſeu telorum genere dignoſcendo exercitatum eſſe, quò faciliùs naturam vulneris agnoſcat, & ita opituletur.

2 Ná nil rectè ſine vſu; vt nil vſu benè ſine iudicio. Nam vt d. Salluſtius, vtrumque per ſe indigens, & alterum alterius auxilio eget. nam Iudicium difficile diſtioctione corporum, cauſarum, ſignorum & remed. ad cognoſcendum, prædicendum, & curandum: quòd ſimilitudines ſæpe bonis Medicis imponunt. Et multa ſæpe ſolitaria ratio ſuadet, quæ vſus coarguit.

3 Id eſt, perſpicientia vulneris ab armis ſeu telis inflicti, medelâ longè ingenioſior eſt.

4 Nam qui ſignis exploratam habet naturam vulneris, iudicare poterit, num rectè ab aliis habeatur: & is ſolus, qui ſignis dignoſcit vulnerum naturam, dextrè medicinam adferet.

5 Τρωματίης aut τρωματίης dicitur Hippocrati qui vulnus accepit.

HIPPOCRATIS LEX.

ARGVMENTVM.

ELEGANTIA huius ſcripti Hippocratem eius auctorem eſſe demonſtrat: Significantia hic verba, & accurata ſapientia in rebus. Hæc lex, in Rep. medica, canon eſt, quo dignoſcuntur docti ab his, qui non verâ arte medicinam faciunt. Ac deplorat Medicinam, artem omnium nobiliſſimam, iam viliſſimam, (ob quorundam improbitatem, qui hanc faciunt; ac aliorum ignaua iudicia, qui prauè de medicis iudicant,) euaſiſſe. Eſt autem Hippocrati Lex, recepta in quaque regione vitæ traductio: quam & victum & educationem & vernaculam conſuetudinem nominamus, inquit Galenus libri, Quod animi mores corporis temperaturas ſequantur, octauo.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΝΟΜΟΣ.

ΙΗΤΡΙΚΗ τεχνέων μὲν πασέων ἐστὶν 1 ἐπιφανεστάτη. Διὰ δὲ ἀμαθίην 2 τῶν τε χρεωμένων αὐτῇ, καὶ τῶν εἰκῇ τοὺς * τοιούσδε κρινόντων, πολύ τι πασέων ἤδη τῶν τεχνέων ἀπολείπεται). Ἡ δὲ τῆς δὲ ἁμαρτάδος, τὰ μάλιστά μοι δοκεῖ ἔχειν αἰτίην τοιήνδε. 3 Πρόστιμον γὰρ ἰητρικῆς μούνης ἐν τῇσι πόλεσιν οὐδὲν ὥρισται, πλὴν ἀδοξίης. Αὐτὴ δ' οὐ τιτρώσκει τοὺς ἐξ αὐτέων συγκειμένους. ὁμοιότατοι γὰρ εἰσιν οἱ τοιοίδε τοῖσι παρεισαγομένοισι προσώποισιν ἐν τῇσι τραγῳδίῃσιν. Ὡς γὰρ ἐκεῖνοι σχῆμα μὲν, καὶ στολὴν καὶ πρόσωπον ὑποκριτοῦ ἔχουσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ὑποκριταί, οὕτω καὶ οἱ ἰητροὶ φήμῃ μὲν πολλοί, 4 ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοί. χρὴ γὰρ ὅς τις μέλλει ἰητρικῆς ξύνεσιν ἀτρεκέως ἁρμόζεσθαι, τῶνδέ μιν * ἐπήβολον γενέσθαι, 5 φύσιος, 6 διδασκαλίης, τόπου εὐφυέος, παιδομαθίης, 2 φιλοπονίης, χρόνου. Πρῶτον μὲν οὖν πάντων δεῖ φύσιος· φύσιος γὰρ ἀντιπρησσούσης, κενεὰ πάντα.

* τούτους

* καὶ ἐπίβολο

HIPPOCRATIS LEX.

MEDICINA cunctarum Artium eſt 1 præcellentiſſima. Attamen tum ob 2 inſcitiam eorum qui medicinam faciunt, tum (ob ignorantiam) eorum qui temerè hos (bonos eſſe medicos) iudicant, plerumque cæteris artibus poſtponitur. Cauſam verò huius erroris, talem maximè eſſe puto. 3 Quòd ſoli Medicinæ nulla mulcta in Republica ſit conſtituta, quàm infamia. Verùm hæc minimè eos affligit, (cùm hæc eis adeò ſit familiaris,) vt ex ea conflati ac facti eſſe videantur. Hi ſanè Medici ſimillimi ſunt perſonis quæ in tragœdiis introducuntur: vt enim hi ludiones figuram, ſtolam & faciem referunt eius cuius perſonam agunt, ipſi autem verè non ſunt illi: ita & Medici famâ ſunt quamplurimi, 4 opere verò rariſſimi. Quicunque enim exactè velis Medicam ſcientiam ſibi iungere, is horum ſubſidiorum neceſſariò compos factus, hoc obtinere poterit, n. 5 natura, 6 doctrina, loci ſtudiis apti, inſtitutionis à puero, alacris diligentia, temporis. Omnium autem primùm naturâ opus eſt: Natura enim reluctante, irrita ſunt omnia.

COMMENTARIVS.

1 Per ſe ob ſubiectũ, quod tractat, nobilitatẽ quod immortalis animæ ac diuini ſpiritus eſt habitaculũ: deinde quòd omnium artium vtiliſſima: nihil enim vitâ ac ſanitate homini neceſſarium magis, ſine qua ſanitate, nulla fortunæ bona, bona eſſe poſſunt.

2 Nam qui prauè Medicinam faciunt, huic infamiam inferunt: qui verò prauè iudicant, eam derident. ſolent enim homines vel odiſſe, vel ſuperbè contemnere ea quæ non intelligunt.

3 Cauſa eſt, quòd nullam pœnam ſtatuant, qui de hac tam malè iudicant. Nec illi medici verentur admodùm de infamia, quòd quæſtui ſolùm Medicinam habeant. & proſcriptio ab vrbibus his familiaris eſt. Queritur de his Cato apud Plinium 29. lib. 1.

4 Eſt enim difficilis Medicina ob iudicij difficultatem, & ob experientiam. Eſt autem difficile iudicium, diſtinctione corporum, cauſarum, ac ſignorum, & remediorum: ad cognoſcendum, prædicendum, & curandum. & ſimilitudine bonis Medicis ſæpè imponunt. Et ſolitaria ratio ſæpè multa ſuadet, quæ vſus coarguit. Et experientia periculosè fallax eſt, & fallaciter periculoſa.

5 Vt illi adſit ingeniũ, & veritatis amor. hæc à Deo ſunt. & naturæ quadam indole feratur ad Medicinã.

6 Quô certa Methodo diſcat.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Φύσιος δὲ εἰς 1 τὸ ἄριστον ὁδηγεούσης, διδασκαλίη τέχνης γίνεται. Ην μετὰ φρονήσιος δεῖ περιποιήσασθαι, 2 παιδομαθέα γενόμενον, ἐν 3 τόπῳ, ὁκοῖος εὐφυὴς πρὸς μάθησιν ἔσται. Ἔτι δὲ 4 φιλοπονίην προσενέγκασθαι εἰς 5 χρόνον πουλὺν, ὅκως ἡ μάθησις ἐμφυσιωθεῖσα δεξιῶς τε καὶ εὐαλδέως τοὺς καρποὺς ἐξενέγκηται. Οκοίη γὰρ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων θεωρίη, τοιήδε καὶ τῆς ἰητρικῆς ἡ μάθησις. Η μὲν γὰρ φύσις ἡμέων, ὁκοῖον ἡ χώρη· Τὰ δὲ δόγματα τῶν διδασκόντων, ὁκοῖον τὰ σπέρματα· ἡ δὲ παιδομαθίη, τὸ, καθ' ὥρην 6 αὐτὰ πεσεῖν εἰς τὴν ἄρουραν. Ο δὲ τόπος ἐν ᾧ ἡ μάθησις, ὁκοῖον ἡ ἐκ τοῦ περιέχοντος ἠέρος τροφὴ γινομένη τοῖσι φυομένοισιν. Η δὲ 7 φιλοπονίη, ἐργασίη. Ο δὲ χρόνος 8 ταῦτα * ἐνισχύει πάντα, ὡς τραφῆναι τελέως.

* ἰσχύει

*Naturâ verò ad 1 optima viam affectante, artis * perceptio euenit. Quam ipſam cum prudentia aſſequi oportet, ita vt inſtituatur à 2 puero, idque 3 in loco qui doctrinæ dicatus eſt. 4 Præterea alacrem diligentiam ad hanc rem adferat, eamque diu 5 præſtet, quò doctrina firmè radices agens ac quaſi ingenerata, feliciter, & cum profectu, fructus benè maturos proferat. Qualis enim in terra naſcentium obſeruatio, talis etiam Medicinæ cognitio. Natura enim noſtra veluti ager eſt; dogmata verò docentium, veluti ſemina ſunt: inſtitutio à puero reſpondet 6 oportuno tempori, quo ſemina terræ committi debent. Locus verò in quo docetur, eſt veluti nutricatus, quo plantæ fruuntur ex ambiente aere. 7 Studium autem, cultura eſt. 8 Tempus tandem hæc cuncta firmat, quò perfectè enutriantur.*

* doctrina

Commentarivs.

1 Et promptitudo quædam adſit ad Medicinam. & veritatis amore flagret; non ſectæ alicuius amore feroeat.

2 Educatio. laudatur Medicos παιδομαθεῖς non ὀψιμαθεῖς vnde honorificè veteres παῖδες ἰατρῶν dicti: à teneris quaſi vnguiculis eò enutriri.

3 Vbi præceptores iudicio & vſu edocti. & vbi frequentes ægri. Ita qui chirurgiæ vacant, ſequantur militiam. Præceptores habeant beneuolos ac faciles, cum quibus ſæpè conferant, quo filo ſtudia ſint ducenda, ſint dico illi fidi ac amici. Ageſilaus olim interrogatus, Cur non ſibi adiungeret præceptorem Philophanem ſophiſtam, cum eſſet diſcendi auidus? Reſpondit, horum eſſe volo diſcipulus, quorum ſum & filius. ſignificans plurimum intereſſe qualem nactus ſis præceptorem.

4 Diligentiâ opus eſt.

5 Diu multumque diſcat, & exerceat ſe. In omni vita opus eſt diligentia. Cùm formicas grana conuehentes contendentéſque in commune ſpectamus, exiſtimare debemus hanc tanquam Dei vocem eſſe, quæ iubet ocium, nocentiſſimam peſtem, fugere, & ſuſcipere honeſtos labores, quibus ea nobis, quæ in omni vita neceſſaria ſunt, comparemus, & ſocietatem communem hominum iuuemus. Et nihil tam difficile, quod non facile reddat diligentia: Perrupit Acheronta Herculeus labor. Minus ingenio potes? ſobſidio tibi diligentiam compara: poteris. Quod olim Simonides de virtute, id nos de ſcientia medica dictum putemus. ait οὐδὲ πάντων βλεφάροις ἔσοπτος, ᾧ μὴ δακέθυμος ἱδρὼς ἔνδοθεν μόλῃ, ἵκητ' ἐς ἄκρον ἀνδρείας. Id eſt, Nec verò omnium mortalium oculis aſpectabilis eſt, cui non ſudor animum mordens intus venerit, non peruenire poſſit ad ſummitatem fortitudinis. Et eleganter Pindarus, Πρὸς ἀκρὸν ἀρετᾶς ἦλθον, ὅσοι πόνων ἐγεύσαντο, σὺν θεοῦ δὲ τύχᾳ. hoc eſt, Ad ſummum virtutis peruenerunt, qui labores experti ſunt, cum Dei fauore.

6 Tempus ſementis eſt tempus iuuenile. Sed multa ſunt quæ agrum hunc ſterilem reddunt, inopia indicij, curioſitas, inconſtantia, præcipitantia, & peculiare hoc iuuenibus vitium ambitio & philautia. Exiſtimant enim ſe iam illa ſcire quæ neſciunt; putantque iam ſe eò deueniſſe quò pergere debebant. Quare nunquam eò deueniunt: non enim is qui ſe Romæ eſſe putat, ad eam vnquam iter inſtituet.

7 Et mox inde honor: nam vt ſcribit Pindarus, ἔχοντι δ' ἀδὺ κλέος κόραι Πιερίδες Διός. Id eſt, Præbent quoque amplum decus Pierides, filiæ Iouis.

8 Ita Cæſar. libro ſexto auctor eſt, Druidas annis vicenis in diſciplina permanſiſſe. Et antiquus Medicus Euryphoo interrogatus quonam præceptore vſus eſſet? Reſpondit, tempore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ταῦτα * οὖν εἰς τὴν ἰητρικὴν ἐσενεγκαμένους, καὶ ἀτρεκέως αὐτῆς γνῶσιν λαβόντας, οὕτως ἀνὰ τὰς πόλιας φοιτέοντας, μὴ λόγῳ 1 μοῦνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἰητροὺς νομίζεσθαι. 2 Η δὲ ἀπειρίη, κακὸς θησαυρὸς, καὶ κακὸν κειμήλιον τοῖσιν ἔχουσιν αὐτὴν, καὶ ὄναρ, καὶ 3 ὕπαρ, εὐθυμίης 4 τε καὶ εὐφροσύνης ἄμοιρος, δειλίης 5 τε καὶ 6 θρασύτητος τιθήνη. Δειλίη μὲν γὰρ ἀδυναμίην σημαίνει· θρασύτης δὲ ἀτεχνίην. 7 Δύο γὰρ, ἐπιστήμη 8 τε, καὶ 9 δόξα ὧν τὸ μὲν ἐπίστασθαι ποιέει, τὸ δὲ ἀγνοεῖν. Τὰ 10 δὲ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα, ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται· βεβήλοισι 11 δὲ οὐ θέμις, πρὶν ἢ τελεσθῶσιν ὀργίοισιν ἐπιστήμης.

*His ergo ad artem medicam allatis, & exactè cognitione eius comparatâ, atque ſic denique per vrbes ambulando, 1 non verbis ſolum, verùm & opere medicos cenſeri conuenit. 2 Imperitia verò, malus theſaurus eſt & infœlix opulentia his, qui eam poſſident, tum 3 opinione ipſa, tum 4 reuera conſiderantiæ ac lætitiæ expers, 5 timiditatis ac * temeritatis 6 nutrix. Siquidem timiditas impotentiam ſignificat: temeritas verò artis ignorantiam arguit. 7 Sunt enim duo 8 ſcientia, & 9 opinio; quorum illa ſcire facit, hæc verò ignorare. 10 Cæterùm res ſacræ, ſacris hominibus * aperiuntur: 11 prophanis id fas non eſt, priuſquam ſcientiæ orgiis initientur.*

* audacia

* Demonſtrantur.

Commentarivs.

1 Nam παγγλωσσίᾳ multi Medici laborant: ſed elegãter Pindarus, ἔςε παγγλωσσίᾳ κόρακες ὡς ἄκραντα γαρύετον, i. vehementes garrulitate, velut corui irrita clamant. verè tibiæ Demadis; ex quibus ſi linguam detrahas, reliquum inutile erit.

2 Nam hi nunquam lingua in neruum intincta loquuntur.

3 Nam perſuadent ſibi falsò ſe aliquid ſcire, ac veluti ſomniant. Homer. v. ἐμὸν κῆρ χαῖρ', ἐπεὶ οὐκ ἐφάμην ὄναρ ἔμμεναι, ἀλλ' ὕπαρ ἤδη.

4 Hoc vocat ſomnium. nam nihil certa ratione agunt.

5 Quia ipſi ſentiunt ſuam impotentiam.

6 Nam promittunt ſuperbè in calamitoſis etiam morbis ſalutem. quia non norunt morborum indolem, ac euentum. Rectè Antiqui, ἀμαθία θράσος ἐργάζεται. Ac indocti in pronunciando audaciſſimi ſunt. Proprium eſt Temeritati, accerſere pericula non neceſſaria: vt Audaciæ, nulla ad pericula exhorreſcere.

7 Imaginariam enim ſolùm artem norunt, non artem: nam illa ab opinione; hæc, à ſcientia venit.

8 Quando animi conceptus cum rebus conſentiunt, dicitur ſcientia & ars.

9 Cùm diſſentiunt conceptus à rebus. Inde ſurgunt falſi artifices.

10 Deorum & Nobilium genus, Aſclepiadæ inſtituuntur. Vel quibus natura & ſtudium indefeſſum adeſt.

11 Ἐκ τῶν ἀδύτων ἀνακτόρων.

HIPPO

HIPPOCRATIS DE ARTE.

ARGVMENTVM.

MEDICINAM vniuerſim contra imperitos & plebeios ab iniuriis vindicat incertitudinis: ac tandem eius certitudinem peculiariter demonſtrat. Vt libro De veteri Medicina contra Sophiſtas, ita iam contra idiotas artem Æſculapidum defendit. Dignus Hippocrate liber, ſiue quis τὸ πρᾶγμα, ita λέξιν ἢ τὴν τάξιν inſpiciat. Inſcribitur, De Arte κατ' ἐξοχήν. Nec malè pro inſcriberetur, Περὶ ἀπάρξεως ἰητρικῆς.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ.

ΕΙΣΙ 1 τινὲς οἱ τέχνην πεποίηνται, τὸ τὰς τέχνας αἰσχροεπεῖν. ὡς μὲν οἴονται, οὐ τοῦτο διαπρησσόμενοι, *ὃ ἐγὼ λέγω, ἀλλ' *ἱστορίης ἐπίδειξιν ποιεύμενοι. 2 Ἐμοὶ δὲ τὸ μέν τι τῶν μὴ εὑρημένων ἐξευρίσκειν, ὅ,τι καὶ εὑρεθὲν κρέσσον ἢ ἀνεξεύρετον, ξυνέσιος δοκέει ἐπιθύμημά τε καὶ ἔργον εἶναι· καὶ τὸ τὰ ἡμίεργα ἐς τέλος ἐξεργάζεσθαι ὡσαύτως. 3 Τὸ δὲ λόγων οὐ καλῶν τέχνῃ τὰ τοῖς ἄλλοις εὑρημένα αἰσχύνειν προθυμέεσθαι, ἐπανορθοῦντα μὲν μηδὲν, διαβάλλοντα δὲ τὰ τῶν εἰδότων πρὸς τοὺς μὴ εἰδότας ἐξευρήματα, οὐκέτι δοκέει ξυνέσιος ἐπιθύμημά τε καὶ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ 4 κατηγγελίη μᾶλλον φύσιος, ἢ ἀτεχνίη. Μούνοισι γὰρ τοῖσιν ἀτέχνοισιν, ἡ ἐργασίη αὕτη ἁρμόζει, φιλοτιμευμένων μὲν, (*οὐδαμὰ δὲ δυναμένων 5 κακίῃ ὑπουργέειν) ἐς τὸ τὰ τῶν πέλας ἔργα, ἢ ὀρθὰ ἐόντα διαβάλλειν, ἢ οὐκ ὀρθὰ μωμέεσθαι.

* εὐχολέ. *hoc eſt * γνώσιος * οὐπῶς

HIPPOCRATIS
DE ARTE.

SVNT 1 quidam qui artem profitentur hanc, quæ cæteras artes dehoneſtare docet. Attamen id, vt illi ſperabant, non conficiunt, ſed tamen id, vt mihi videtur, faciunt [non aliam ob cauſam, quàm] vt variam ſuam eruditionem oſtentent. 2 Mihi verò inueſtigare aliquid eorum quæ nondum inuenta ſunt, quod ipſum notum quàm ignotum eſſe præſtat, * ſcientiæ, omnium votis optabilis, negocium videtur eſſe: ſimilitérque ea quæ dimidium perueſtigationis habent, plenè abſoluere. 3 [Contra] maledicentia arte, ea quæ ab aliis inuenta ſunt turpiter inceſſere velle, nullo quidem caſtigandi, ſed ea quæ à peritis perueſtigata ſunt apud imperitos calumniandi ſtudio, id profectò non ſcientiæ optabilis negocium videtur eſſe, ſed aut [malignæ] 4 naturæ, aut ignorantiæ argumentum. Solos enim imperitos artis hoc factum decet, qui * ambitioſè quidem contendunt, (5 quamuis maliciei non reſpondeant eorum vires) vt aliorum præclara opera calumnientur; vel ſi illa vitioſa fuerint, ad reprehendendum ſe conuertant.

* intelligentia,

* ambitioſè inuident.

COMMENTARIVS.

1 Prooemium: in quo beneuolos & attentos reddit lectores. dicit, contra calumniatores ſcripturus ſum, qui veritatem violant; & à ſcientia, bona ingenia auertunt, non ratione, ſed calumniis. Praua quædam ingenia ſemper, iudicio vſuque formata deformare, nouáque importare conantur: argumento ſit Aſclepiades. Hæc olim: quid nunc? quid nunc non? calumniæ nulla nunc via clauditur. Reprehendit hoc Plato in Euthydemo. αἰσχροεπεῖν, eſt διαβάλλειν ἢ κακῶς λέγειν.

2 Diſcriminat artificem bonum à calumniatore & perſonatis impoſtoribus. Nam vetus artifex exercitationem ſuam cunctam omnemque ſcientiam refert ad honeſtamentum & abſolutam conſtitutionem artis.

3 Q.d. calumniatores ornatum artis contemnunt, ſed gloriolam ſibi captant & lucellum calumniâ.

4 Hoc eſt, inſectando, indolis ſuæ petulantiam produnt, κατηγγελίη, i. κατηγορία, πονηρίας.

5 Doctiſſimus Zuing.d. οὐ δυνάμενοι ὑπουργέειν: meliora præſtare nequeunt. κακίῃ ſubintellige διὰ, propter imperitiam & improbitatem.

6 Q.d. propter imperitiam meliora edere nequeunt, hinc eſt quòd ex calumniis laudem captent: quod vir bonus nunquam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τοὺς μὲν οὖν ἐς τὰς ἄλλας τέχνας τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐμπίπτοντας, οἷσι μέλει τὸ, *καὶ ὧν οἷσι μέλει, οἱ δυνάμενοι κωλυόντων. 2 Ὁ δὲ παρεὼν λόγος, τοῖς ἐς ἰητρικὴν οὕτως ἐμπορευομένοις ἐναντιώσεται, θρασυνόμενος μὲν, διὰ τούτους οὓς ψέγει, εὐπορέων δὲ διὰ τὴν τέχνην 3 ᾗ βοηθεῖ, δυνάμενος δὲ διὰ 4 σοφίην ᾗ πεπαίδευται. 5 Δοκέει δή μοι τὸ μὲν ξύμπαν, τέχνη εἶναι οὐδεμία οὐκ ἐοῦσα. καὶ γὰρ ἄλογον τῶν ἐόντων τι ἡγεῖσθαι μὴ ἐόν. 6 Ἐπεὶ τῶν γε μὴ ἐόντων, τίνα ἄν τις οὐσίην θεησάμενος, 7 ἀπαγγείλειεν ὡς ἔστιν; 8 Εἰ γὰρ *δὴ ἔστι γ' ἰδεῖν τὰ μὴ ἐόντα, ὥσπερ τὰ ἐόντα, οὐκ οἶδ' ὅπως ἄν τις αὐτὰ νομίσειε μὴ ἐόντα, ὥσπερ τὰ ἐόντα, (ἅ γε εἴη *καὶ ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν, καὶ *γνώμῃ νοῆσαι ὡς ἔστιν) ἀλλ' ὅπως μὴ οὐκ ᾖ τοῦτο τοιοῦτον.

* καὶ ἂν ᾖ * μὴ * νῷ, * γνώμῃ, hoc eſt διανοίᾳ. Poſteà, ἀλλ' ὅπως οὐκ ἔστιν.

Cæteros verò qui alias artes [petulanter] hoc modo inuadunt, hi apud quos harum tutela eſt, quibuſque ea cura incumbit, ſiquidem poſſunt, coerceant. 2 Hæc enim iam ſuſcepta diſputatio, illis qui medicinam hoc modo inuadunt aduerſabitur, confidens quidem propter eos quos inſectatur; vtilis verò ob artem 3 cui opitulatur; potens denique ob 4 ſapientiam quæ eſt eruditè culta. 5 Videtur ſanè mihi in vniuerſum nulla ars eſſe, quæ non exiſtat: nam abſurdum eſt aliquid eſſe exiſtimare, quod nuſquam ſit. 6 Deinde eorum quæ non ſunt, quamnam quis eſſentiam animo complectens affirmare 7 poſſit quòd ſint? 8 Si enim ea quæ non ſunt non potis eſt videre, quemadmodum ea quæ ſunt, haud equidem ſcio quo modo quis mente complectetur ea quæ non ſunt, vti complectitur eaque ſunt, (quæ oculis cernuntur, menteque intelliguntur quòd ſint) niſi complectatur eatenus, quòd nimirum non ſint.

COMMENTA

COMMENTARIVS.

1 Beneuolentiam captat à ſuo officio: verorum artificum eſt ſycophantas hos eiicere in omni arte. Ita debellauit Galenus Methodicos.

2 Opponere ſe velle, medicinæ calumniatoribus ait, armis his quibus eorum inſania profligetur: n. poſſe, ſcire, velle. Nam ambitioni, & lucri eorum captationi opponit ſuam integritatem:& eorum petulantiæ, ſuam alacritatem. illud προθυμίηθαι ad voluntatem pertinet, propter horum ambitionem Quin ſuam ἐγχείρησιν medicam; eorum ruditati committere nititur, ſiue velint practicam ſiue theoricam. Practicam hîc τέχνην vocat; quæ, vt poſtea dicit, id quod pollicetur efficit: hæc eſt ἐυπορία διὰ τὴν τέχνην. ἐμπορευομένους, id eſt, κερδοθηρεύοντας κέρδεος χάριν. Homerus ἔμπορος ἦ γὰρ νηὸς ἐπίσκοπος ἧσιν ὁδαίων.

3 N. medicinam, quam defendere vult: quam vſu certam eſſe deprehendit.

4 Ita Theoriam innuit ob certitudinem præceptorum.

5 in Regio codice Titulus hic erat, ὅτι ὑπάρχουσιν αἱ τέχναι. Δοκεῖ δέ μοι. &c. Demonſtrat artes non imaginatione vana exiſtere, ſed re. Equidem Ars eſt axiomatum ad vnum finem facientium collectio: quæ à rebus ſub ſenſum cadentibus dimanarunt: Ita vniuerſim ſub intellectum cadit. Syllogiſmus: Non ens, non intelligitur. At omnis ars intelligitur: Ergo nulla ars eſt non ens. Maior clara eſt ex natura non entis: Nam Non ens putare ens, abſurdum eſt: at dicere, non ens intelligi, abſurdum eſt.

6 Et humanus intellectus id etiam arguit: Nam cuius ſubſtantia nequit conſpici, illud, quod ſit, intelligi nequit: At non entis ſubſtantia nequit conſpici. Igitur non ens intelligi nequit.

7 Ἀπαγγέλλειν, τὸ φράζειν ἢ διδάσκειν.

8 Eſt minoris confirmatio: Si non entia ſub ſenſum non cadunt, ne ratione quidem cognoſci poterunt, vt ea quæ ſub ſenſum cadunt: niſi priuatiuè tantùm, n. quod non cadant ſub rationem. Nam nihil eſt in intellectu, quod non in ſenſu fuit priùs: vel immediatè, vt ignis: vel mediatè, vt deus, n. per ſuos effectus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐόντα αἰεὶ ὁρᾶται καὶ γινώσκεται· τὰ δὲ μὴ ἐόντα, οὔτε ὁρᾶται, οὔτε γινώσκεται. 2 Γινώσκεται τοίνυν δεδιδαγμένων ἤδη τῶν τεχνέων, καὶ οὐδεμία ἐστὶν ἥ γε ἔκ τινος εἴδεος οὐχ ὁρᾶται. 3 Οἶμαι δ' ἔγωγε καὶ τὰ ὀνόματα * αὐτὰς, διὰ τὰ εἴδεα λαβεῖν. 4 Ἄλογον γὰρ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τὰ εἴδεα ἡγεῖσθαι βλαστάνειν, καὶ ἀδύνατον. 5 Τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα, 6 φύσεως νομοθετήματά ἐστι· τὰ δὲ εἴδεα, οὐ νομοθετήματα, ἀλλὰ 7 βλαστήματα. 8 Περὶ μὲν οὖν τούτων εἴ τις μὴ ἱκανῶς ἐκ τῶν εἰρημένων συνίει, ἐν ἄλλοισιν ἂν λόγοις σαφέστερον διδαχθείη.

* αὐτὰς

1 *Sed ea quæ ſunt ſemper quidem videntur & intelliguntur: quæ verò non ſunt, nec videntur nec intelliguntur.* 2 *Intelliguntur itaque demonſtratis iam artibus; quin nulla eſt ars, quæ non ex idea quadam verum videatur.* 3 *Puto ſanè ego etiam nomina artibus ex ideis accipi & imponi.* 4 *Abſurdum enim eſt putare ex nominibus ideas rerum germinare, quin imò impoſſibile.* 5 *Nomina enim* 6 *natura decreta ſunt. Idea autem, rerum non decreta, ſed* 7 *germina exiſtunt.* 8 *Quin ſi quis hæc ex prædictis non ſatis intelligit, in aliis ſermonibus clariùs edocebitur.*

COMMENTARIVS.

1 Eſt præmiſſæ aſſumptio: ſed non entia ſub ſenſum non cadunt; at entia ſub ſenſum cadunt.

2 Concludit: Itaque non entia ratione nequeunt agnoſci: At entia ratione poſſunt deprehendi. Cauſa huius rationis eſt Ars, non enim ea vlla eſt, quæ non in aliquo certo genere eorum occupetur.

3 Id eſt, lege quadam naturæ indita.

4 Ducit argumentum à materia ſubiecta circa quam ars verſatur. Subiectum facit vt ſit ars: non contrà. In eo ſubiecto ars imitatur naturam agentem. Hinc φύσει opponit νόμον Hip. Vt natura ſit in rebus: lex in humano intellectu. Ita ducit rationem.

5 Nomina rerum, naturâ exiſtentium, ſimulachra ſunt: cùm ab ipſis naſcantur rebus, non autem res à nominibus. At Ars nihil aliud eſt quàm nominum collectio: i. conceptuum & enunciationum, & axiomatum. Ergo ars eſt rerum naturâ exiſtentium ſimulachrum: quæ ars nomina conceptibus; conceptus verò rebus aptat.

6 Id eſt, nomina ſunt notæ rebus impoſitæ ab hominibus: media q. inter res, & conceptus de rebus qui ſunt in mente. τῶν ἰδεῶν quæ elucent in rebus ὁμοιώματα, ſunt τὰ νοήματα intellectus. & τῶν νοημάτων notæ ſunt nomina. Igitur nominibus conceptus de rebus complectimur. Itaque nomina ſunt naturalia, non ratione originis, ſed ratione ſubiecti ſui, cuius ſunt notæ.

Q. d. vt in frutice roſa, roſa demonſtratur, quæ eſt blaſtema: ita medicina nequit plebeis demonſtrari: quia non eſt βλάστημα ſed νομοθέτημα: i. concepta decretum, i. nomen.

7 Τὰ εἴδεα, à natura originem ducunt. Res itaque naturales dicuntur collatæ ad ſui ortum.

8 In logicis: & vt Plato in Cratylo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Περὶ δὲ * ἰητρικῆς, ἐς ταύτην γὰρ ὁ λόγος, ταύτης οὖν τὴν ἀπόδειξιν ποιήσομαι. 2 Καὶ πρῶτόν γε δὴ διοριεῦμαι, ὃ νομίζω ἰητρικὴν εἶναι· 3 τὸ δὴ πάμπαν ἀπαλλάσσειν τῶν νοσεόντων τοὺς καμάτους, 4 καὶ τῶν νοσημάτων τὰς σφοδρότητας ἀμβλύνειν. 5 καὶ τὸ μὴ ἐγχειρέειν τοῖσι κεκρατημένοισιν ὑπὸ τῶν νοσημάτων, εἰδότας ὅτι ταῦτα οὐ δύναται ἰητρική. 6 Ὡς οὖν ποιεῖ τε ταῦτα, καὶ οἵη τέ ἐστι διὰ παντὸς ποιέειν, περὶ τούτου μοι δὴ ὁ λοιπὸς ἔσται λόγος. 7 Ἐν δὲ τῇ τῆς τέχνης ἀποδείξει, ἅμα καὶ τοὺς λόγους τῶν αἰσχύνειν αὐτὴν οἰομένων ἀναιρήσω, ᾗ ἂν ἕκαστος αὐτῶν οἴηταί τι διαπρήσσεσθαι.

* ὑπάρξιος

1 *De medica verò arte, nam de hac diſputatio hæc ſuſcepta eſt, demonſtrationem inſtituam.* 2 *Et primùm definitione, quid medicinam eſſe putem explicabo: nimirum nihil aliud, quàm* 3 *morbos ab ægris omnino auferre,* 4 *& morborum vehementias obtundere;* 5 *& eorum qui à morbis deuicti ſunt curationem non aggredi, cùm certò ſciat hæc à medicina perfici non poſſe.* 6 *Verùm quomodo hæc talia medicina efficiat, quidque vniuerſim præſtare poſſit, de hoc iam reliquum ſermonem inſtituam.* 7 *Simul etiam in arte ſtabilienda demonſtrationibus, rationes eorum, qui eam dehoneſtare contendunt, quatenus hi momenti aliquid attuliſſe videntur, conuellam.*

COMMENTARIVS.

1 Contra hos qui calumniis vexant medicinam.

2 Definitio ex effectis conceſſis, quæ arti medicæ reſpondere demonſtrat.

3 Vt morbum totum extinguat.

4 Vt morborum ſymptomata mitiget.

5 Qui morbi excuti nequeunt, prognoſticis relinquendi, nec magnis remediis tentandi. ne lædas, vel irrites ſilentem morbum.

6 Ac d. hæc cuncta perficit Medicina q. d. modum hunc tenebo in ſcribendo, vt monſtrem medicinam hæc efficere poſſe: & vna calumnias diluam.

7 Confutabo calumnias

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἔστιν * οὖν μοι ἀρχὴ τοῦ λόγου, ὃ καὶ ὁμολογηθήσεται παρὰ πᾶσιν· Ὅτι μὲν εἰσὶν ἐξυγιαινόμενοι τῶν θεραπευομένων ὑπὸ ἰητρικῆς, ὁμολογέεται. Ὅτι δὲ οὐ πάντες, ἐν τούτῳ ἤδη ψέγεται ἡ τέχνη. 2 Καί φασιν οἱ τὰ χείρω λέγοντες, διὰ τοὺς ἁλισκομένους ὑπὸ τῶν νοσημάτων, καὶ τοὺς ἀποφεύγοντας αὐτὰ, τύχῃ ἀποφεύγειν, καὶ οὐ διὰ τὴν τέχνην. 3 Ἐγὼ δὲ οὐκ ἀποστερέω μὲν οὐδ' αὐτὸς τὴν τύχην, ἔργου οὐδενός· 4 Ἡγεῦμαι δὲ, τοῖσι μὲν κακῶς θεραπευομένοισι νοσήμασι, τὰ πολλὰ τὴν ἀτυχίην ἕπεσθαι. 5 Τοῖσι δὲ εὖ, τὴν εὐτυχίην.

* αὖ

1 *Exordium itaque diſputationis hoc erit, cui cuncti aſſentiuntur. Quòd aliqui ſanantur eorum qui à medicina curandi ſuſpiciuntur, hoc in confeſſo eſt. Quòd verò non cuncti, in eo ſaltem culpatur ars. 2 Quia hi, qui quàm peſſimè de ea loquuntur, aiunt, eos qui morbo inuoluti, euadunt, fortunæ ope euadere, non autem artis auxilio. 3 Verùm neque ego fortunam fraudo vlla efficacia: 4 quin potiùs exiſtimo, morbis male curatis, plerúmque conſectarium eſſe infortunium: 5 at benè habitis, bonam fortunam.*

COMMENTARIVS.

1 Aggreditur diſputationem. confeſſum eſt quoſdam curari. Reſpondet calumniator, hoc fieri non artis, ſed beneficio fortunæ.

2 Dicunt, Si medicina eſt ars, curabit omnes: At hoc non facit: Igitur non eſt ars; ſed quid fortunæ.

3 Concedit vniuerſim, in rebus quæ aguntur & fiunt fortunam eſſe: ſed tamen ſpecie & particulariter fortunam potiſſimùm ab arte pendere.

4 D. malam fortunam naſci ab his quæ citra artem fiunt.

5 D. bonam fortunam oriri ex his quæ arte fiunt. Fortunam & caſum ita diſtinguit Ariſtoteles ſecundo Phyſicorum, vt Fortuna ex propoſito fiat alicuius rei gratiâ, ſed tamen præter propoſitum. Vt ſi quis lapidem ſecans, Muſarum chorum fortè ibi delineatum reperiat. Caſus eſt rerum quæ conſilio non vtuntur, vt ſi vitrum cadens, latus non illidat ſolo; ſed in baſin procumbat. Naturæ opera ſunt, in quibus motus initium internum eſt: artis, in quibus externum, ſed per ſe tamen: fortunæ, in quibus externum, ſed per aliud, nullo propoſito fine. Ita quæ fortuna fiunt, ſæpè non eueniunt. Nam finis artis ſemper ratione diſtinguitur. Nullo fine ducitur Fortuna. Quò plus ad artificium quid accedit, eò plus à fortuna abit. Nam ars rectam viam inſiſtit cum ordine & ratione. Sed quo quid magis temerè euenit & abſque conſilio, eò magis fortunam refert. μηδὲν εἶναι dicit Hippocrates. Fortunam finxit antiquitas rotunditati mobili adhæreſcentem, ventiſque agitatam ferri in diuerſa & præcipitia. Mercurium verò, artium dominum, quadratæ figuræ innixum ſtabilemque, loci eiuſdem ſitum prementem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἔπειτα δὲ καὶ πῶς οἷόν τε τοὺς ὑγιανθέντας ἄλλό τι αἰτιήσασθαι ἢ τὴν τέχνην, εἴπερ χρώμενοι αὐτῇ ὑπηρετέοντες, ὑγιάσθησαν; 2 Τὸ μὲν γὰρ τῆς τύχης εἶδος ψιλὸν, οὐκ ἐβουλήθησαν θεήσασθαι, οἱ τῇ τέχνῃ ἐπιτρέψαντες σφᾶς αὐτούς. 3 ὥστε τῆς μὲν ἐς τὴν τύχην ἀναφορῆς, ἀπηλλαγμένοι εἰσί· τῆς μέντοι ἐς τὴν τέχνην οὐκ ἀπηλλαγμένοι. Ἐν ᾧ γὰρ ἐπιτρέψαντες, καὶ ἐπίστευσαν αὐτῇ σφᾶς αὐτοὺς, ἐν τούτῳ αὐτῆς καὶ τὸ εἶδος 4 ἐσιδόντες, καὶ τὴν δύναμιν περανθέντος τοῦ ἔργου ἔγνωσαν. 5 Ἐρεῖ δὴ ὁ τἀναντία λέγων, ὅτι πολλοὶ ἤδη καὶ οὐ χρησάμενοι ἰητρῷ νοσέοντες * ὑγιάσθησαν. 6 Καὶ ἐγὼ τῷ λόγῳ οὐκ ἀπιστέω. 7 Δοκεῖ δέ μοι οἷόν τε εἶναι, καὶ ἰητρῷ μὴ † χρεώμενοι, ἰητρικῇ περιτυχεῖν. 8 Οὐ μὴν * ὡς εἰδέναι ὅτι ὀρθὸν ἐν αὐτῇ ἐστιν, καὶ ὅτι μὴ ὀρθόν. † Ἀλλ' ὡς ἂν ἐπιτύχοιεν τοιαῦτα θεραπεύοντες ἑωυτούς, ὁποῖα περ ἂν ἐθεραπεύθησαν, εἰ καὶ ἰητροῖσιν ἐχρῶντο. Καὶ 9 τοῦτό γε τίνος τεκμήριον μέγα τῇ

* ὑγιάσθησαν
† χρεόμενος
* ὅτε
† ἄλλων τι

οὐσίῃ τῆς τέχνης, ὅτι ἐοῦσα τί ἐστι καὶ μεγάλη, ἐπειδὴ φαίνονται καὶ οἱ μὴ νομίζοντες αὐτὴν εἶναι, σωζόμενοι δι' αὐτήν.

1 *Deinde quo modo poteſt vt hi qui ſanati ſunt aliud quàm artem eius auctorem agnoſcant, cùm hac vſi eaque operam nauante ſanati ſint? 2 Nudam enim fortunæ ſpeciem eos reſpicere ac ſequi noluiſſe, hinc elucet, quòd ſeipſos arti concrediderunt. 3 Itaque remedio quod à fortuna petitur nihil omnino debent; at ei quod ab arte petitur, debitores ſunt. Hoc ipſo etenim, quòd arti ſe commiſerunt & concrediderunt, palam eſt ipſos 4 formam eius in oculis habuiſſe, cuius efficaciam confecto iam negotio agnouere. Verùm dicet hîc aduerſarius, plurimos iam ægros citra medicorum vſum conualuiſſe. 6 Quin & ego id dicentibus credo. 7 Videtur enim mihi euenire poſſe, vt is qui medico non vtitur in medicinam incidat. 8 Non quidem vt ſciant quid in ea rectum ſit, & quid prauum: Sed quia fortuitò genus illud curationis, quo ſe curant, offertur; quo vſi fuiſſent, ſi medicos adhibuiſſent. 9 Quod ſanè magnum argumentum eſt eſſentia ipſius artis, nimirum artem eſſe & quidem magnam; cùm etiam hi qui exiſtimant eam minimè eſſe, huius beneficio ſeruati appareant.*

COMMENTARIVS.

1 Hactenus conceſſione vſus fuit; iam refellit: Si artem non eſſe putarent, arti ſe non committerent.

2 At nunc arti, non autem fortunæ ſe committunt.

3 Itaque vel inuiti fatentur artem eſſe: nam ei ſe crediderunt.

4 Igitur, q. d. νομοθέτημα eſt medicinæ nomen in mente: ex ὀνομάτων, quæ à rebus accipiuntur, ideis. Igitur, verè eſt.

5 Si medicina eſt ars, nulli abſque medico ſanarentur. At iam multi ſine medico ſanantur. Ergo medicina non eſt ars, ſed quid fortuitum.

6 Soluit argumentum, concedendo multos abſque medico curari, ſed non abſque medicina.

7 Demonſtrat medicinam eſſe. Quæ ars ſine artifice plurimis profuit, illa reuera eſt. Talis eſt medicina.

8 Oſtendit medicinam multis profuiſſe ſine artifice: qui caſu eis vſi fuerunt, quæ, ſi medicus adfuiſſet, iure præſcribere debuiſſet.

9 Q. d. igitur medicina eſt ars.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Πολλὴ γὰρ ἀνάγκη καὶ τοὺς μὴ χρεωμένους ἰητροῖσι, νοσήσαντας δὲ καὶ ὑγιασθέντας, εἰδέναι, ὅτι ἢ δρῶντές τι, ἢ μὴ δρῶντες, ὑγιάσθησαν. 2 Ἢ γὰρ ἀσιτίῃ, ἢ πολυφαγίῃ, ἢ ποτῷ πλείονι, ἢ δίψῃ, ἢ λουτροῖσιν, ἢ ἀλουσίῃ, ἢ πόνοισιν, ἢ ἡσυχίῃ, ἢ ὕπνοισιν, ἢ ἀγρυπνίῃ, ἢ τῇ ἁπάντων τούτων ταραχῇ χρεώμενοι ὑγιάσθησαν. Καὶ τῷ ὠφελῆσθαι, πολλὴ ἀνάγκη αὐτούς ἐστιν ἐγνωκέναι, ὅ, τι ἦν τὸ ὠφελῆσαν· καὶ εἴ τι ἐβλάβησαν, * καὶ τὸ βλαβῆναι, καὶ ὅ, τι ἦν τὸ βλάψαν. Τὰ γὰρ τῷ ὠφεληθῆναι, καὶ τὰ τῷ βεβλάφθαι ἀφωρισμένα, οὐ πᾶς ἱκανὸς γνῶναι. Εἰ τοίνυν ἐπιστήσεται, ἢ ἐπαινεῖν, ἢ ψέγειν ἑκάστου τῶν διαιτημάτων τι, οἷσιν ὑγιάνθη, πάντα ταῦτα τῆς ἰητρικῆς ἐστιν. Ὀρθῶς καὶ ἔστιν οὐδὲν ἧσσον τὰ ἁμαρτηθέντα τῶν ὠφελησάντων μαρτύρια τῇ τέχνῃ, εἰς τὸ εἶναι. Τὰ μὲν γὰρ ὠφελήσαντα, τῷ ὀρθῶς προσενεχθῆναι ὠφέλησεν· τὰ δὲ βλάψαντα, τῷ μηκέτι ὀρθῶς προσενεχθῆναι ἔβλαψαν. Καίτοι ὅπου τό τε ὀρθὸν, καὶ τὸ μὴ ὀρθὸν ὅρον ἔχει ἑκάτερον, πῶς τοῦτο οὐκ ἂν τέχνη εἴη; τοῦτο γὰρ ἔγωγέ φημι ἀτεχνίην εἶναι, ὅπου μήτε ὀρθὸν ἔνι μηδὲν, μήτε οὐκ ὀρθόν. Ὅπου δὲ τούτων ἔνεστιν ἑκάτερον, πῶς τοῦτο οὐκ ἂν τέχνης ἔργον, ἀλλ' ἀτεχνίης εἴη.

* ἢ, ὅ, τι ἂν τὸ βλάψαν ἢ τοῦ βλαβῆναι. Τὰ γὰρ τοῦ

1 *Quin illud neceſſarium omnino, ægros qui minimè vſi medicis conualuere, noſſe & fateri, quòd aut agentes quid, vel quid omittentes redintegrati fuerint. 2 Aut enim inedia, aut voracitate, aut liberaliori potu, vel*

ſiti

ſiti, vel balneis, aut ſorditie, aut exercitiis, vel ocio, vel ſomniis, vel vigiliis, vel omnium horum munere vtentes ſanitatem recuperârunt. Itaque eo ipſo quòd opem ſenſere, magna adeſt neceſſitas ipſos agnoſcere quidnam fuerit hoc, quod opem tulit: & ſi quid damni acceperint, conſentaneum eſt damnum agnoſcere: & quidnam fuerit hoc quod damnum attulit. Non enim quiuis poteſt rectè interſtinguere differentias iuuantium & lædentium. Si igitur is qui ægrotauit nouerit vel laudare vel vituperare hoc vel illud ex diæta, cuius beneficio conualuit, cuncta h[illegible] medicina eſſe deprehendet. Neque minus ea quæ damno fuere, quàm ea quæ opem tulere argumento arti erunt quòd ars ipſa ſit. Quæ enim opem attulerunt, ob rectum vſum profuerunt: quæ verò damno fuerunt, inde quòd non ritè in vſum fuere ducta, damnis ægros auxere. Verùm vbi rectum & prauum definitis certiſque metis continetur vtrumque, quomodo quaſi hoc ſine arte eueniet? Id enim ego artis expers eſſe affirmo, vbi neque rectum, neque prauum aliquid eſt. At cui vtrumque horum ineſt, qua ratione quis hoc non artis, ſed opus artis expers eſſe dixerit?*

* Vel: quomodo hæc artem quis eſſe negarit. Zuing.

COMMENTARIVS.

1 Talis eſt hæc ratiocinatio:

Vbi non rectum & rectum ſuos fines certos habent, ibi ars ſubeſt: Quæ non habent, ibi ἀτεχνία, i. inertia ſubeſt. At in fortuita iſta ſanatione rectum & prauum in medicamentorum adhibitione ſuum finem habent. nam illud profuiſſe, hoc obſuiſſe, ſenſu notamus. Ergo &c.

2 Quaſi inutilis ſemper à quibuſdam medicina habita fuit. Plin 29 lib. 1. Sed per morbos ſe lubenter cuncti medicinæ concredunt: &, quod neſciunt, reſpuendo medicinam, medicinâ vtuntur: dum inediæ, vel cibis indulgent morbo contrariis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἔτι τοίνυν εἰ μὲν * ὑπὸ φαρμάκων τῶν τε καθαιρόντων καὶ τῶν ἱστάντων ὁ ἰώμενος, τῇ τε ἰητρικῇ καὶ τοῖς ἰητροῖσι μούνοις ἐσῴζετο, ἀσθενὴς ἦν ἂν ὁ ἐμὸς λόγος. 2 Νῦν δὲ οἱ φαίνονται τῶν ἰητρῶν οἱ μάλιστα ἐπαινεόμενοι, καὶ διαιτήμασιν ἰώμενοι καὶ ἄλλοισί τε εἴδεσιν, ἃ οὐκ ἄν τις φαίη, μὴ ὅτι ἰητρὸς, ἀλλ' οὐδὲ ἰδιώτης ἀνεπιστήμων ἀκούσας, μὴ οὐ τῆς τέχνης εἶναι. 3 Ὅπου οὖν οὐδὲν οὔτε ἐν τοῖς ἀγαθοῖσι τῶν ἰητρῶν, οὔτε ἐν τῇ ἰητρικῇ αὐτῇ ἀχρεῖόν ἐστιν, ἀλλ' ἐν τοῖς πλείστοισι τῶν τε φυομένων, καὶ τῶν ποιευμένων ἔνεστι τὰ εἴδεα τῶν θεραπειῶν καὶ τῶν φαρμάκων, οὐκ ἔστιν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἄνευ ἰητροῦ ὑγιαζομένων, τὸ αὐτόματον αἰτιάσαιτο ὀρθῷ λόγῳ.

* ὑπὸ

1 *Prætereà ſi pharmacis purgantibus, & aluum ſtringentibus ſolùm tum medicina, tum medici ſuas curationes abſoluerent, meritò inefficax his meus ſermo haberi poſſit. 2 Nunc verò celebratiſſimi medici, & diætâ & aliis remediorum modis ſanant; quæ, ſi audias, neque medicus, & ne quidem idiota artis penitùs expers, artis eſſe negare queat. 3 Vbi itaque nec in ipſis doctis medicis, nec in ipſa arte medica quicquam inutile, ſed in pleriſque terra naſcentibus, quæque parantur, ſpecies & forma inſunt medelarum & pharmacorum; nemo profectò eorum qui abſque medico reualuere, in cauſam caſu obortam, ſuam ſanationem referre poterit.*

COMMENTARIVS.

1 Fortunæ non eſſe opus hoc demonſtrat. Temerè, licet adhibitis remediis, ſi idem efficitur, quod medicorum opera ſi admota fuiſſent perfeciſſent, hoc fortunæ non aſcribendum, ſed arti. Hoc autem ita eſſe elucet ex remediis naturalibus, & arte factis. Naturalibus, vt ſunt ea quæ aluum effundunt, vel retinent. Nam hæc naturæ, non autem artis, munera videntur eſſe: Quare ſi quis caſu in ea incidat, naturæ & non artis, inſtrumentis ſe conualuiſſe putabit. Et hæc ex remedij idea fortè parum conuincetur.

2 Arte ex factis remediis elucet fortunæ ſanationem non aſcribendam: vt ex Chirurgia & diæta. Hæc cùm abſque medico interdum profuerint; fatebitur æger ſe artis opera curatum.

3 Abſque medico facta ſanatio, à temerè admotis, attamen certis remediis, quæ certum effectum præſtant, tunc non aliis curantur hi quàm iis quæ medicus adhibuiſſet: Igitur hæc curatio non fortunæ, ſed artis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τὸ μὲν γὰρ αὐτόματον, οὐδὲν φαίνεται ἐὸν ἐλεγχόμενον· πᾶν 2 γὰρ τὸ γινόμενον, διά τι εὑρίσκοιτ' ἂν γινόμενον· καὶ ἐν τῷ διά τι. 3 Τὸ δὲ αὐτόματον οὐ φαίνεται οὐσίαν, ἔχον οὐδεμίαν, ἀλλ' ἢ οὔνομα μοῦνον. 4 Ἡ δὲ ἰητρικὴ, καὶ ἐν τοῖς διά τι καὶ προνοουμένοισι φαίνεταί τε, καὶ φανεῖται ἐπὶ οὐσίαν ἔχουσα. 5 Τοῖσι μὲν οὖν τῇ τύχῃ τὴν ὑγιείαν προστιθεῖσι, τὰς δὲ τέχνας ἀφαιρέουσι, τοιαῦτ' ἄν τις λέγοι. 6 Τοὺς δὲ ἐν τοῖσι τῶν ἀποθνησκόντων συμφορῇσι τὴν τέχνην ἀφανίζοντας θαυμάζω, ὅτῳ ἐπαρθέντες ἀξιοχρέῳ λόγῳ, 7 τὴν δὲ μὲν τῶν ἀποθνησκόντων ἀκρασίην ἀναίτιον καθιστᾶσι· τὴν δὲ τῶν ἰητρικὴν μελετησάντων σύνεσιν, αἰτίην. ὡς τοῖσι μὲν ἰητροῖσιν ἔνεστι τὰ μὴ δέοντα ἐπιτάξαι, τοῖσι δὲ νοσέουσιν οὐκ ἔστι τὰ προσταχθέντα παραβῆναι. 8 Καὶ μὴν πολύ γε εὐλογώτερον, τοῖσι κάμνουσιν ἀδυνατεῖν τὰ προστασσόμενα ὑπουργεῖν, ἢ τοῖσιν ἰητροῖσι τὰ μὴ δέοντα ἐπιτάσσειν.

1 *Fortuitum enim nihil eſſe certis argumentis deprehenditur. 2 Etenim omne quod fit, propter aliquid fieri deprehenditur: & in ipſo etiam fine hoc ipſum comperitur. 3 At verò fortuitum videtur nullam eſſentiam obtinere, ſed nudum tantùm nomen. 4 At medicina eſt ex eorum numero quæ propter quid & de induſtriâ excogitata ſunt, & inſuper eſſentiam habere conſpicitur. Et hæc 5 quidem his, qui fortunæ ſanitatem aſcribunt, arti verò detrahunt, quis reſponderit. 6 Hos autem qui ob morientium calamitatem artem è medio auferre contendunt, vehementer miror; quanam memorabili ratione perſuaſi, 7 intemperantiam ægrorum cauſam mortis non ſtatuant, ſed ſcientiam tantum eorum qui medicinam exercent: quaſi medici tantùm quæ non oportet præſcribere poſſint, ægri verè ea quæ imperata ſunt violare nequeant. 8 Quin longè probabilius eſt, ægros non poſſe facere quæ imperantur, quàm medicos ea quæ non decet imperare.*

COMMENTARIVS.

1 Quod non eſt, nullius cauſa eſſe poteſt vt ſit, nec etiam ſanitatis. At verò Ars medica eſt, τὸ αὐτόματον verò non eſt. Quod elucet ex eius fine, & cognitione.

2 Fine: nam quod fit vel eſt, finem habet certum, propter quem fit, vel effectum eſt. Nam natura & eius æmula ars nihil fruſtrà faciunt. At αὐτόματον finem non habet certum.

3 Q. d. Cognitione: Quod reuera eſt, eius ſubſtantia aliqua ratione ſub ſenſum cadit. At αὐτόματον ſub ſenſum non cadit ſua ſubſtantia, ſed ſolo nomine. Ergo.

4 Oſtendit medicam artem eſſe, à fine, quem habet certum; & à ſenſu, quo eſſe deprehenditur.

5 Si talia caſu adhibet qualia medicus ad ſanationem adferret: ergo fortuita curatio hæc dici non debebit; ſed ex arte, quæ ad certum finem cuncta refert.

6 Dicunt, ſi medicina ars eſſet, ſemper curaret, nec morerentur quidam. Sed multi moriuntur. Ergo medicina non eſt ars, vel ſaltem dubia & fallax.

7 Reſpondet, in culpa eſſe poſſe ægros, æquè ac artificem: malè calumniantur igitur ſolos artifices.

8 Peccatur incommodis ægri, vel ſuâ propriâ culpâ vel medentis: certè qui plures cauſas peccandi habet, potius & promptiùs peccabit. is eſt æger.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Οἱ μὲν γὰρ ὑγιαινούσῃ γνώμῃ, μεθ' ὑγιαίνοντος σώματος ἐγχειρέουσι, λογισάμενοι τά τε παρεόντα, τῶν τε παρῳχημένων τὰ ὁμοίως διατεθέντα τοῖσι παρεοῦσιν, ὥστε ποτὲ θεραπευθέντα εἰπεῖν, ὡς ἀπηλλάγησαν. 2 Οἱ δ' οὔτε ἃ κάμνουσιν, οὔτε δι' ἃ κάμνουσιν, οὐδ' ὅ τι ἐκ τῶν παρεόντων ἔσται, οὐδ' ὅ τι ἐκ τῶν τούτοισιν ὁμοίων γίνεται εἰδότες ἐπιτάσσονται, ἀλγέοντες μὲν τῷ παρεόντι, φοβεύμενοι δὲ τὸ μέλλον, καὶ πλήρεις μὲν τῆς νούσου, κενεοὶ δὲ σιτίων, 3 ἐθέλοντες δὲ τὰ πρὸς τὴν νοῦσον ἡδέα μᾶλλον, ἢ τὰ πρὸς ὑγιείην προσδέχεσθαι, οὐκ ἀποθανεῖν ἐρῶντες, ἀλλὰ καρτερεῖν ἀδυνατέοντες. 4 Οὕτω δὲ διακειμένους πότερον εἰκὸς τούτους τὰ ὑπὸ τῶν ἰητρῶν ἐπιτασσόμενα ποιέειν, ἢ ἄλλα ποιέειν, ἃ οὐκ ἐπετάχθησαν, ἢ τοὺς ἰητροὺς (τοὺς ἐκείνως διακειμένους, ὡς ὁ πρόσθεν λόγος ἡρμήνευσεν,) ἐπιτάσσειν τὰ μὴ δέοντα; ἆρ' οὐ πολὺ μᾶλλον, τοὺς μὲν εἰκότως ἐπιτάσσειν· τοὺς δὲ εἰκότως ἀδυνατεῖν πείθεσθαι, μὴ πειθομένους δὲ περιπίπτειν τοῖσι θανάτοισι; ὧν οἱ μὴ ὀρθῶς λογιζόμενοι, τὰς αἰτίας τοῖς οὐδὲν αἰτίοις ἀνατιθέασι· τοὺς αἰτίους ἐλευθεροῦντες.

1 *Medici namque ſana mente ſanóque corpore curationem aggredientes, & præſentia perueſtigant, & de præteritis ſimul, collatione eorum habita ad præſentia, ratiocinantur: Adeò vt nonnunquam æger fateatur, ſe eorum operâ euaſiſſe. 2 Ægri verò neque ex qua parte ægrotent, neque ob quam cauſam ægrotent, neque quid ex præſentibus eueniet, neque quid ex horum ſimilibus futurum ſit agnoſcentes; medici imperio ſubiacent: afflicti quidem ob ea quæ præſto ſunt, in metu autem ob futura: pleni morbo, vacui ciborum: 3 ea quæ ad morbum faciunt potiùs quàm quæ ad ſanitatem admittere cupidi: mori quidem renuunt, neque tamen contra morbum pugnare fortiter ſuſtinent. 4 Hos autem eo modo affectos vtrum quæſo veriſimilius eſt à medicis imperata facere; an diuerſa, quæ medici non iuſſerunt? an potiùs medicos (maximè tales, quales ſuperiore ſermone declaraui) non qualia decet imperare? An non multò probabilius eſt, hos quidem quæ conueniant præſcribere: illos autem ritè obedire impotenter nolle? & propterea minimè obedientes in mortem incidere. quæ ſanè qui non rectè animaduertunt, cauſam [mortis] in hos, qui extra culpam ſunt, referunt: eos verò qui maximè accuſandi ſunt, à crimine abſoluunt.*

Commentarivs.

1 Medici cauſas magnas peccandi non habent. nam artē callent, & nullis iactantur dolorum procellis.

2 Æger magnas occaſiones delinquendi habet, qui medendi imperitus, dolore & deſiderio ſanitatis non rectè ratiocinetur. & quod vehementer deſiderat, facillimè credat, omniúmque pollicitationibus aures præbeat.

3 Vt in Hydrope videmus, cuius tanta eſt calamitas, vt ad illius nomen exterriti homines toto corpore perhorreſcant, ac ſubindè exclament, Deus meliora. Et tamen perpaucos videas qui ſeruent leges ipſum arcendi quando in metu eſt; ac ne abigendi quando aduenit, naturam certò expugnaturus. Quemdam, nobilis medicus apud Antigonum regem, negauit ſanari poſſe. Cùmque alter medicus ſe ſanaturum polliceretur, reſpondit: illum ad ægri morbum reſpicere; ſe verò ad animum: quòd homo eſſet notæ intemperanciæ. Nec eum res fefellit. Ille enim dum ſumma diligentia regis cuſtodiretur, tamen malagmata ſua deuorando, bibendóque ſuam vrinam exitium ſibi quæſiuit. Nullæ ſunt igitur leges curandi pro iis, qui vitam ſequuntur voluptuariam: ſed pro iis tantùm qui frugi ſunt, atque obedienter ſe gerunt in medicos benè monentes.

4 Igitur ſalubres morbos incurabiles ſibi ipſi faciunt ægri. & calumniantes hoc modo inſanire videntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Εἰσὶ δέ τινες, οἳ καὶ διὰ τοὺς μὴ ἐθέλοντας ἐγχειρέειν τοῖσι κεκρατημένοισιν ὑπὸ τῶν νουσημάτων, μέμφονται τὴν ἰητρικὴν λέγοντες, ὡς ταῦτα μὲν καὶ αὐτὰ ὑφ' αὑτῶν ἂν ἐξυγιάζοιτο, ἃ ἐγχειρέουσιν ἰᾶσθαι. ἃ δ' ἐπικουρίης δεῖται, οὐχ ἅπτονται. Δεῖν δὲ, εἴπερ ἦν ἡ τέχνη, πάνθ' ὁμοίως ἰᾶσθαι. 2 Οἱ μὲν οὖν τ' αὐτὰ λέγοντες, εἰ ἐμέμφοντο τοῖς ἰητροῖς, ὅτι αὐτέων τοιαῦτα λεγόντων, οὐκ ἐπιμελοῦνται ὡς παραφρονεόντων, εἰκότως ἂν ἐμέμφοντο μᾶλλον, ἢ ἐκεῖνα μεμφόμενοι. 3 Εἰ γάρ τις τέχνην, ἐς ἃ μὴ τέχνη, ἢ φύσιν, ἐς ἃ μὴ πέφυκεν ἀξιώσει δύνασθαι, ἀγνοεῖ * μανίην ἁρμόζ[illegible] ἀγνοίῃ μᾶλλον, ἢ ἀμαθίῃ. 4 Ὧν γάρ ἐστιν ἡμῖν, τοῖσί τε τῶν φυσίων, τοῖσί τε τῶν τεχνέων ὀργάνοις ἐπικρατεῖν, τούτων ἔστιν ἡμῖν δημιουργοῖς εἶναι· ἄλλων δὲ οὐκ ἔστιν. * ἄγνοιαν ἁρμόζουσαν μανίῃ μ.ἢ.

1 *Quin & alij quidam ſunt, qui ob hos, qui his qui triumphati a morbo ac iam victi ſunt curationem adhibere nolunt, medicinam accuſant; aſſerentes vitia quæ medici ſanare aggrediuntur, vltrò natura vi euinci potuiſſe. Quæ verò auxilium flagitant, ab illis non attingi. Decere autem, ſi ars vera ſit, omnibus ex æquo mederi. Qui itaque hæc aiunt, ſi medicis ſuccenſent propterea, quod nullam ipſorum, huiuſmodi deliria proferentium, curam ſuſcipiant, multò ſanè iuſtius ſuccenſuerint, quàm * propter illa. 3 Si enim quis potentiam ac vim artis in iis, ad quæ apta non eſt, exigat, is inſana laborat ignorantia, quæ amentiæ potius quàm imperitiæ aſcribenda. 2 Quorum enim natura vel artis inſtrumentorum imperium atque vim obtinemus, per ea * Artifices eſſe poſſumus, per alia verò nequaquam.*

De his Cardanus de Methodo c.x.

* illa reprehendentes.

* opifices operari poſſumus, Zuing.

Commentarivs.

1 Culpant alij medicos, quod quoſdam prognoſticis relinquant. Aiunt, ſi medicina eſt ars, ergo contumaciſſimos etiam morbos, & non ſolùm naturæ vi edomandos vinceret.

2 Confutatio: nam eſt contra artem quoſdam morbos curare velle, cum nihil laude dignum in illis efficias, Ironicè hos itaque excipit: fortè, dicit, qui hæc obiiciunt medicis ſuccenſent, quòd cùm elleboro egeant, hoc propinare illis medicos nolle, tanquam deploratis. Medici quamuis ſciant curare mala quædam non poſſe, tamen his, quæ in culpam venire non poſſunt, humaniter & pleno beneuolentiæ exemplo difficultatem affectionis compeſcunt.

3 Qui aliena petit ab arte, demens eſt; æquè ac is qui à natura quid non naturale exigit, mania laborat. quæ potius ad ſtultitiam, quàm amathiam referri debet. At qui incurabiles ſanari morbos à medicis volunt, quod ab arte alienum eſt exigunt.

4 Demonſtrat minorem præcedentem: Quod tranſigi poteſt inſtrumentis artis, id ab arte exigi poteſt, vt naturale exigi poteſt à Natura. Hoc magia excluditur etiam; nam eius inſtrumentum diabolus, non eſt in noſtra poteſtate.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὅταν οὖν τι πάθῃ ἄνθρωπος κακὸν, ὃ κρέσσον ἐστὶ τῶν ἐν τῇ ἰητρικῇ ὀργάνων, οὐδὲ προσδοκᾶσθαι δεῖ ὑπὸ ἰητρικῆς κρατηθῆναι ἄν. 2 Αὐτίκα γὰρ τῶν ἐν ἰητρικῇ καιόντων, τὸ πῦρ ἐσχάτως καίει. Τούτου δὲ ἧσσον, καὶ ἄλλα πολλά. Τῶν μὲν οὖν ἡσσόνων, τὰ κρέσσω ἔτι δῆλον ὅτι οὐκ ἀνίητα. Τῶν δὲ κρατίστου, τὰ κρεσσούμενα πῶς οὐ δῆλον ὅτι ἀνίητα; ἃ γὰρ πῦρ οὐ δημιουργέει, πῶς οὐ τὰ (τούτῳ μὴ ἁλισκόμενα) δηλοῖ, ὅτι ἄλλης δεῖται τέχνης καὶ οὐ ταύτης, ἐν ᾗ τὸ πῦρ ὄργανον. 3 Ωὑτὸς δή μοι λόγος καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ὅσα τῇ ἰητρικῇ ξυνεργεῖ, ὧν ἁπάντων φημὶ δεῖν ἑκάστου μὴ κατατυχόντα τὸν ἰητρὸν, τὴν δύναμιν αἰτιᾶσθαι τοῦ πάθεος, καὶ μὴ τὴν τέχνην. 4 Οἱ μὲν οὖν μεμφόμενοι τοὺς τοῖσι κεκρατημένοισι μὴ ἐγχειρέοντας, παρακελεύονται καὶ ὧν μὴ προσήκει ἅπτεσθαι οὐδὲν ἧσσον, ἢ ὧν προσήκει. Παρακελευόμενοι δὲ ταῦτα ὑπὸ μὲν τῶν οὐνόματι ἰητρῶν θαυμάζονται, ὑπὸ δὲ τῶν καὶ τέχνῃ καταγελῶνται. Οὐ μὴν οὕτως ἄφρονες οἱ ταύτης τῆς δημιουργίης ἔμπειροι,

Google

ἐμπίπτει, ὅτι μιμητῶν, οὔτ' ἀνευρεῖν δύνανται. Ἀλλὰ 5 κολοβωθέντων, περὶ ὅ, τι ἂν αἱ ἐργασίαι τῶν δημιουργῶν τελεσθῶσι, πλήρεις εἰσί· Καὶ ὅτε δὲ ἀπολειπόμεναι κολοβαί.

1 *Quum itaque morbo affligitur homo, qui validior eſt quàm ſint inſtrumenta medica, ne ſperare quidem oportet, vt à medicina eiuncatur. 2 Exempli gratia: Inter ea quæ in medicina vrendi vi prædita ſunt, ignis extremè vrit. Eo verò imbellius alia plurima. * Nec adhuc conſtat vtrum à lenioribus inſtrumentis validiores morbi tolli poſſint. Quis autem dubitet, quin validiſſimis [interdum remediis] validiſſimi morbi curari nequeant? Proinde quæ ignis efficere nequit, (eo ipſo quòd ab eo non edomantur,) ſatis arguunt, alia opus eſſe arte [ad ſui depulſionem] * diuerſa ab ea, quæ igne ceu inſtrumento vtitur. 3 Idem iudicium meum de reliquis cunctis [inſtrumentis] quæ artis medicæ vſum præſtant; quorum ſingillatim euentus ſi non medico reſpondeat, vim paſſionis cauſare oportet, meâ quidem ſententiâ, non ipſam artem. Qui itaque eos reprehendunt qui triumphatis à morbo manum adhibere recuſant, hortari videntur, vt non minùs ea quæ non decet attingantur, quàm ea quæ decet. Quod cùm perſuaſi faciunt, ab iis quidem qui nomine tenùs medici ſunt, admirationi ſunt: ab his verò, qui arte inſuper excellunt, deridentur. Nec verò artis huius periti, tam inſipientes vituperatores vel laudatores morantur: Sed prudentes tantùm, & accuratè noſcente, quidnam ſit illud, ad quod 5 directæ actiones artificum perfectæ euadunt: & à quo deficientes, mancæ ſint & imperfectæ.*

*Dubium eſt.

* non ea in qua ignis inſtrumentum exiſtit. Cornar.

COMMENTARIVS.

1 At morbi quidam ſuperari nequeunt inſtrumentis artis.

2 Oſtendit id exemplis, vt qui morbi cauſtica petunt, ſi illi igni inuicti fuerint, nulla amplius ſperabilis ſalus.

3 Ita & cuncti reliqui morbi, qui ſi non vincantur debitis ſibique dicatis medelis methodo præſcriptis, non medicus crimen habet, ſed morbi natura. Itaque omnes morbos curare velle, non eſt medicinæ.

4 Ergo qui omnium morborum curationem aggrediuntur, vti laudantur à ſtultis, ita à prudentibus nec artis imperitis irridentur.

5 Ait rationales ad rationem dirigere actiones: & ex ea actiones has, num benè agantur, examinate.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἔστι δ' ἐν τῶν ἐνδείων, ἅς τε τῶν δημιουργῶν ἀναθετέον, ἅς τε τοῖσι δημιουργουμένοισι. 2 Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὰς ἄλλας τέχνας, ἄλλος χρόνος μετ' ἄλλου λόγου δείξει. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἰητρικὴν, οἷά τέ ἐστιν, ὥς τε κριτέα, τὰ μὲν, ὁ παρῳχημένος· τὰ δὲ, ὁ παρεὼν διδάξει λόγος. 3 Ἔστι γὰρ τοῖσι ταύτην τὴν τέχνην ἱκανῶς εἰδόσι, τὰ μὲν τῶν νοσημάτων, 4 οὐκ ἐν δυσόπτῳ κείμενα, καὶ οὐ πολλά. τὰ δ' οὐκ 5 ἐν εὐδήλῳ, καὶ πολλά ἐστι. τὰ μὲν γὰρ πρὸς τὰ ἔνδον τετραμμένα, ἐν δυσόπτῳ· καὶ δι' ἐξανθεῦντα εἰς 6 τὴν χροιὴν, ἢ 7 οἰδαίνοντα, ἐν εὐδήλῳ. Παρέχει γὰρ ἑωυτῶν τῇ τε ὄψει, τοῦ τε ψαῦσαι, τὴν στερεότητα, καὶ τὴν ὑγρότητα αἰσθάνεσθαι· Καὶ ἅ τε αὐτῶν θερμά, ἅ τε ψυχρά· ὧν τε ἑκάστου ἢ παρουσίη, τοιαῦτά ἐστι.

1 *Sed præter iam dicta alios defectus ipſis artificibus aſcribere oportet, alios ipſis operibus. 2 Quæ verò ad alias artes ſpectant, aliud tempus, aliumque ſermonem poſtulant. Quæ verò ad medicinam, qualia ſint & quo modo diiudicanda, partim quidem ſuperiori ſermone oſtendimus, partim præſenti oratione docebimus. 3 Itaque qui accuratè hanc artem nouerunt, [morborum duo genera faciunt:] alios in 4 non abdito loco poſitos, nec eos permultos: alios 5 in non manifeſto loco ſtabulantes, & multos. Qui enim ad interna vertuntur, in abdito ſiti ſunt: at qui 6 ad ſuperficiem efflorefcunt, vel intumeſcunt, 7 manifeſti ſunt. Præbent enim ſeſe, vt tum vſu tum tactu ſoliditas & humiditas eorum percipiatur. Calidi etiam an frigidi ſint: cuius denique ſingillatim præſentiâ vel abſentiâ tales exiſtant.*

COMMENTARIVS.

1 Demonſtrat morbos quoſdam curabiles eſſe: attamen magnas cauſas interdum medicos habere cur renuant curationem, ob ægri intemperantiam, vel morbi contumaciam quæ lentius ſe aperit. Nam omnis ars vel vitium artificis vel ſubiecti defectum patitur. At medicina eſt ars, Ergo.

2 In cæteris artibus id verum eſſe ait. quod non eſt huius loci oſtendere: ſed quantum ad medicinam ſolum.

3 Morborum itaque diuiſionem inſtituit.

4 Qui cognitu faciles, externi.

5 Vocat poſtea talia ἐν εὐδήλῳ. quòd effectus medelarum ſoli rationi compertus ſit. Quidam incurabiles, alij curabiles.

6 Colore tantùm vel aſperitate quæ vitium oſtendunt.

7 Vt vulnera, vlcera, tumores, fracturæ. Metaphoricè, ab arboribus. Hæc poſtea ἐξηνθηκότα appellat: quòd ſuccidi facilè poſſint ſenſibus operatione notata. quare vocat etiam ſubiectum ἀκαταίρθωτον mechanicum, quod ſenſu ipſo noſcatur, & citra periculum tractetur, vt notat Doctiſſimus Zuingerus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τῶν μὲν δὴ τοιούτων πάντων, ἐν ἅπασι, τὰς ἰήσιας ἀναμαρτήτους δεῖ εἶναι· οὐχ 2 ὅτι ῥηιδίας, ἀλλ' ὅτι ἐξευρημένας. 3 Ἐξευρημένας γε μὴν οὐ τοῖσι βουλομένοισιν, ἀλλὰ τούτων τοῖσι δυναμένοισι. 4 Δύνανται δὲ, οἷσι τά τε τῆς παιδείας μὴ ἐμποδὼν, τά τε τῆς φύσιος μὴ ταλαίπωρα. 5 Πρὸς μὲν οὖν τὰ φανερὰ τῶν νοσημάτων, οὕτω δεῖ εὔπορον τὴν τέχνην εἶναι. Δεῖ γε μὴν αὐτὴν, καὶ δὲ πρὸς τὰ ἧσσον φανερὰ ἀπορέειν. 6 Ἔστι δὲ ταῦτα, ἃ πρός τε τὰ ὀστέα τέτραπται, καὶ 7 τὴν νηδύν. Ἔχει δὲ τὸ σῶμα, οὐ μίαν, ἀλλὰ πλείους. 8 Δύο μὲν γὰρ αἱ τὸν σῖτον δεχόμεναί τε καὶ ἀφιεῖσαι· 9 ἄλλαι δὲ τουτέων πλείους, ἃς ἴσασιν, οἷσι τουτέων ἐμέλησεν.

1 *Et horum quidem cunctorum, in omnibus, certas medelas eſſe oportet: non 2 quia faciles, ſed quòd certa ratione inuenta ſint. 3 Inuenta autem, non à quibuſuis volentibus, ſed ab his qui ſimul etiam poſſunt. 4 Poſſunt verò ij, quibus & liberalis diſciplina non deeſt, & natura non infœlix contingit. 5 In manifeſtis itaque morbis, ſic artem diuitem eſſe oportet. Nec interim in minùs manifeſtis eam inopem ac dubiam herere conuenit. Sunt 6 autem morbi [minus manifeſti] qui ad oſſa & 7 ad venerem ſe conuertere. Habet autem ter non vnum, ſed plures ventres. Duo 8 enim ſunt qui cibum accipiunt, & reddunt: 9 aliique præter hos plures, quos nouerunt hi, quibus haec res curæ fuit.*

COMMENTARIVS.

1 Nam in tali malo ſe illicò æger medico dat. Medicus integra in re, occaſiones medendi captabit.

2 Medicus ἀναμάρτητος erit, non quod faciles ſe præbeant hi morbi notatu aut ſanatu: ſed quid agendum, quando & quantum, modúmque medendi ſenſu & ratione deprehendit.

3 Non enim ita faciles hi morbi ſunt, vt, ſi velit, ſanationem inueniat, ſed quia doctrinâ valent, hoc poteſt.

4 Natura & doctrina inſtructi poſſunt.

5 Ergo criminis expers erit medicus, qui doctus eſt; & qui iudicio à natura valet.

6 Quæ internis partibus, vt oſſibus, & quæ ibi ſtabulantur hærent. Iam enarrat partes in quibus

ſtabolantur morbi non manifeſti, & propterea cognitu difficiles.

7 Nam ventricoſæ partes illæ, & aliena & naturæ familiaria accipiunt.

8 Vt coquentia familiaria, & expellentia: oon familiaria: vt ventriculus, & inteſtina.

9 Vt muſculorum tori.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὅσα γὰρ τῶν μελέων ἔχει σάρκα περιφερέα, ἣν μῦν καλέουσι, πάντα κοιλίην ἔχει. Πᾶν γὰρ 2 τὸ ἀσύμφυτον, ἤν τε δέρματι, ἤν τε σαρκὶ καλύπτηται, κοῖλόν ἐστι. 3 Πληροῦταί τε ὑγιαῖνον μὲν πνεύματος, ἀλγῆσαν δὲ, ἰχῶρος. Ἔχουσι μὲν τοίνυν οἱ βραχίονες, σάρκα τοιαύτην· ἔχουσι δ' οἱ μηροί· ἔχουσι δ' αἱ κνῆμαι. Ἔτι δὲ καὶ ἐν 4 τοῖς ἀσάρκοισι, τοιαύτη ἔνεστιν, οἵη καὶ ἐν τοῖσιν εὐσάρκοισιν ἐστὶ δεδειγμένη. Ὅ, τε γὰρ 5 θώρηξ καλεόμενος, ἐν ᾧ τὸ ἧπαρ στεγάζεται· ὅ, τε τῆς κεφαλῆς κύκλος, ἐν ᾧ 6 ὁ ἐγκέφαλος· τό, τε νῶτον, πρὸς ὃ ὁ πνεύμων τέταται, οὐδὲν * ὅ, τι οὐ καὶ αὐτὸ κενεόν ἐστι, πολλῶν διαφυσίων μεστόν, † ᾗσιν οὐδὲν ἀπέχει * πολλῶν ἀγγεῖα εἶναι, τῶν 7 μέντοι βλαπτόντων, τῶν κεκτημένων τε δὲ, καὶ ὠφελεόντων. 8 Ἔτι δὲ πρὸς τούτοισι, καὶ φλέβες πολλαὶ, καὶ νεῦρα, οὐκ ἐν τῇ σαρκὶ μετέωρα, ἀλλὰ πρὸς τοῖσι ὀστέοισι * προστεταμένα, σύνδεσμός ἐστι τῶν ἄρθρων.

* ἔτι. † ὅσον * προστεταμένα.

1 *Quæcumque enim membra circumiectam habent carnem, quam muſculum appellant, ea cuncta ventrem habent. Quicquid enim 2 non concreuit, ſiue pellicula ſiue carne tegatur, cauum eſt. 3 Impletur autem dum ſanum eſt flatu, dum ægrotat ichore. Habent itaque brachia talem carnem; habent & femora, habent & tibiæ. Quin & in 4 carnis expertibus, eiuſmodi ineſt, ſimiliter ac in carnoſis eſſe deprehenditur. Nam & 5 thorax dictus in quo hepar ſtabulatur, & capitis circulus, in quo 6 cerebrum concluditur: ipſumque adeò dorſum, ad quod pulmo conſedit; horum membrorum nullum eſt, quod non & ipſum vacuum ſit, ac plurimis poris plenum, qui vaſorum penè vſum adferunt, continendo partim ea, quæ habentem 7 lædunt, partim ea quæ proſunt. 8 Præter hæc autem & venæ multæ, & nerui non in carne ſublimes extantes, ſed [intus] ad ipſa oſſa protenti, ligamentum ſunt articulorum.*

COMMENTARIVS.

1 Q. d. igitur multi ſunt morbi interni.

2 Ἀσύμφυτα appellat partes, ex ſimilaribus in organum conſociatas, quòd, vt d. D. Zuingerus συμβολὴν tantùm, non autem σύμφυσιν habeant. Similaris enim quæque ſibi eſt ſymphytos, nam eſt ὁμοιομερής. Et quamuis hæ etiam tangantur iniuriâ, tamen longè promptiùs diſſimilares, in quibus multæ μόρια concurrunt, vt ſi ligamenta, caro, membranæ ſe iungant.

3 Igitur in materia eorum cauſa.

4 Quæ non muniuntur muſculis; ſed quæ propria carne conſtant, vt viſcera: vt cerebrum, pulmo, cor, iecur, lien, renes.

5 θώρηκα vocat ἀπὸ τοῦ θωρήσσεσθαι, d. Zuing. quòd perpetuò cibo & potu quaſi inebrietur & quaſi pectus vino incaleſcat', & armetur ac loricari videatur. Veteres alioqui, d. thoracem vocauere quod à capite ad pudenda terminatur ſpacium; quòd hanc partem milites maximè armis tegerent. Poſteriores regionem cordis & pulmonis ita appellant. Galenus ad Glauconem.

6 Igitur principes partes obſcuris morbis obnoxiæ, vnde difficilè redintegrantur.

7 Vt familiaria, & non familiaria.

8 Vt in ſpermaticis etiam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Καὶ αὐτὰ τὰ ἄρθρα, ἐν οἷσιν αἱ συμβολαὶ τῶν κινευμένων ὀστέων ἐνειλεῖται. Καὶ τούτων οὐδὲν, ὅ, τι οὐχ * ὑπόαφρόν ἐστι, καὶ ἔχον περὶ αὐτὸ διαλάμπας, ἃς ἀναπτυσσόμενος ἰχὼρ, ὃς ἐν † διοιγομένων αὐτέων, πολύς τε, καὶ πολλὰ λυπήσας ἐξέρχεται. 2 Οὐ γὰρ δὴ ὀφθαλμοῖσί γε ἰδόντι τούτων τῶν εἰρημένων, οὐδενὶ οὐδὲν ἔστιν εἰδέναι. Διὸ * καὶ ἄδηλα ἐμοί τε ὠνόμασται, καὶ τῇ τέχνῃ κέκριται εἶναι· 3 οὐ μὴν ὅτι ἄδηλα κεκράτηκεν, ἀλλ' † ᾗ δυνατὸν κεκράτηται. 4 Δυνατὸν δὲ, † ὅσον αἵ τε τῶν νοσεόντων φύσιες ἐς τὸ σκεφθῆναι παρέχουσιν 5 αἵ τε τῶν ἐρευνησόντων ἐς τὴν ἔρευναν πεφύκασι. 6 Μετὰ πλείονος μὲν γὰρ πόνου, καὶ οὐ μετ' ἐλάσσονος χρόνου ἢ εἰ τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν * ὁρᾶταί τε καὶ γινώσκεται.

* ἐπίφορον, id eſt, cauernoſum. † διοιγομέναις * δὲ καὶ † ὅσα * ἑωρᾶτο

1 *Ipſi etiam articuli, in quibus oſſium, quæ mouentur, commiſſura vertuntur. Quorum ſanè nullum eſt, quod non ſubſpumoſum ſit, & circa ſe * ſtabula habeat, quà ichor prodit, qui his recluſis multus & grandi cum multorum dolore egreditur. 2 Cùm itaque nullum ex prædictis oculis intuenti conſpicere pote ſit, idcirco & à me obſcuri morbi appellati ſunt, & ab arte etiam obſcuri eſſe iudicantur: 3 non quòd obſcuri permaneant, & cognitionem noſtram ſuperent, ſed quantum poſſibile eſt, cognoſcantur & ſuperentur. 4 Poſſibile autem eſt, quantum & ægrorum natura ad inueſtigandum * conferunt, 5 & ingenia perſcrutantium ad perſcrutandum apta ſunt. 6 Cùm multo enim labore, nec non minore tempore oculis videntur & cognoſcuntur.*

* forulos, cauitates. * præbent ſe, ac dedunt ſe.

COMMENTARIVS.

1 Cauæ etiam partes ſuos ventres cauos habent muccore plenos. Is dimanat per vulnera. ἰχῶρα vel μύξας vocat aliâs. Igitur q d. & hîc morbi occulti.

2 Occulti morbi, id eſt, qui ſub oculos non cadunt.

3 Hoc eſt, obſcuros dico morbos rationi ſobiectos; quòd oculis comperti non ſint: Non quòd rationi Medici ſint obſcuri; qui quantum licet cognoſcuntur, & curantur. Nam tantum patent curationi, quantum admittit ægri natura, & artis.

4 Ratione ægri, nam occultum ſuum malum negligit, vel indicare medico nequit.

5 Medici ratione, qui vſu & ratione valere debet.

6 Quòd vſus requiratur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὅσα γὰρ τὴν τῶν * ὀμμάτων ὄψιν ἐκφεύγει, ταῦτα τῇ τῆς γνώμης ὄψει κεκράτηται. 2 † Ὅσα δὲ ἐν τῷ μὴ ταχὺ ὀφθῆναι οἱ νοσέοντες πάσχουσιν, οὐχ οἱ θεραπεύοντες αὐτοὺς αἴτιοι, ἀλλ' ἡ φύσις, ἥ τε τοῦ νοσέοντος, ἥ τε τοῦ νοσήματος. Ὁ μὲν γὰρ ἐπεὶ οὐκ ἦν αὐτῷ ὄψει ἰδεῖν τὸ μοχθέον, οὐδ' ἀκοῇ πυθέσθαι, 4 λογισμῷ μετῄει. 5 Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἃ πειρῶνται (οἱ τὰ ἀφανέα νοσέοντες) ἀπαγγέλλειν περὶ τῶν νοσημάτων τοῖσι θεραπεύουσι, δοξάζοντες μᾶλλον ἢ εἰδότες ἀπαγγέλλουσιν. Εἰ γὰρ ἠπίσταντο, οὐκ ἂν περιέπιπτον αὐτοῖσι· 6 τῆς γὰρ αὐτῆς ξυνέσιός ἐστιν, ἧσπερ τὸ εἰδέναι τῶν νούσων τὰ αἴτια, καὶ τὸ θεραπεύειν αὐτὰς ἐπίστασθαι πάσῃσι θεραπείῃσιν, αἳ κωλύουσι τὰ νοσήματα μεγαλύνεσθαι. 7 Ὅτε οὖν οὐδ' ἐκ τῆς ἀπαγγελλομένης ἔστι τὴν ἀναμαρτησίην σαφηνείην ἀκοῦσαι, προσοπτέον τι καὶ ἄλλο τῷ θεραπεύοντι. 8 Ταύτης οὖν τῆς βραδυτῆτος οὐχ ἡ τέχνη, ἀλλ' ἡ φύσις αἰτίη ἡ τῶν σωμάτων.

* ὀμμάτων † Καὶ ὅσα

1 *At quæ oculorum conſpectum fugiunt, ea profectò mentis oculis obtinentur & ſuperantur. 2 Quæcunque verò mala ægri patiuntur ob id quòd non illicò agnoſcantur, eorum culpa non in medicos qui curant, ſed in naturam tum ægri, tum ægritudinis referenda eſt. 3 Æger enim cùm malum neque viſu nec auditu aſſequi poſſit, 4 ratiocinatione perſequitur ipſum. 5 Etenim (qui abdito ex morbo laborant) vt maximè conentur medicis ſuos morbos indicare, ex opinione tamen magis quàm ex ſcientia narrant. Nam ſi certò ſcirent, medicis ſe non crederent: 6 Cùm eiuſdem ſcientiæ ſit morborum cauſas noſſe, & morbos ipſos omnibus medicamentis, quæ augeſcere morbum prohibent,*

prohibent, curare poſſe. 7 *Quando igitur nec exægri relatu ad infallibilem certitudinem perueniri poteſt, aliò medico eſt reſpiciendum.* 8 *Itaque huius tarditatis non ars ipſa, verùm corporis natura, cauſa eſt.*

COMMENTARIVS.

1 Ratione & ſcientia, id eſt, iudicio.

2 Demonſtrat morbi naturam latere, culpâ ægri naturæ, vel ipſius morbi: Ergo & operationem.

3 Imperitiâ ægri medicus non rectè morbum accipit; nam æger dolore confectus morbum ſuum ſenſu non rectè ſcrutatur; nec ſi alius explicet eum intelligit.

4 Ratione intelligere morbum velit, ſed nequit.

5 Id eſt, ſuam ignorantiam ipſe æger detegit verbis, & opere. Verbis, cùm ipſe conatur medico explicare naturam ſui mali, ſimilitudinibus vtitur, & ſe opinari ait.

6 Opere: Nam ſi morbum agnoſceret, medicum non accerſeret; Nam eiuſdem eſt noſſe, & curare. Hoc eleganter docet Galenus libro primo De alimentorum facultatibus, in fine Capitis ſeptimi.

7 Ergo medicus cunctantiùs in cognitionem veniet ægritudinis, ob ægri inſcitiam. Nam nec ſenſu viſionis nec tactus in his vti poteſt: reſtat ergo ratio, obſcuris rebus dicata.

8 Non culpanda eſt medicina quòd nolit id quod potis non eſt, ſed natura ægri.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἡ μὲν γὰρ αἰσθανομένη, ἀξιοῖ θεραπεύειν, σκοπεῦσα ὅπως μὴ τόλμῃ μᾶλλον ἢ γνώμῃ, καὶ ῥᾳστώνῃ μᾶλλον ἢ βίῃ θεραπεύῃ. 2 Ὁ δ' ἢν μὲν ἀρκέσῃ πρὸς τὸ ὀφθῆναι, ἐξαρκέσει καὶ πρὸς τὸ ἰηθῆναι. Ἢν δ' ἐν ᾧ τοῦτο ὁρᾶται, κρατηθῇ, διὰ τὸ βραδέως αὐτὸν ἐπὶ τὴν θεραπεύοντα ἐλθεῖν, ἢ διὰ τὸ τοῦ νοσήματος τάχος, οἰχήσεται. Ἐξ ἴσου μὲν γὰρ ὁρμώμενον τῇ θεραπείῃ, οὐκ ἔστι θᾶσσον· προλαβὸν δὲ, θᾶσσον. 3 Προλαμβάνει δὲ, διά τε τὴν τῶν σωμάτων * στενότητα, ἐν ᾗ οὐκ ἐν εὐόπτῳ οἰκέουσιν αἱ νοῦσοι διά τε τὴν 4 τῶν καμνόντων ὀλιγωρίην. Ἐπεὶ δὲ γὰρ, * λαμβανόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν νοσημάτων, ἐθέλουσι θεραπεύεσθαι. 5 Ἐπεὶ τῆς γε τέχνης τὴν δύναμιν, ὁκόταν τινὰ τῶν τὰ ἄδηλα νοσεόντων ἀναστήσῃ θαυμάζειν ἀξιώτερον, ἢ ὁκόταν ἐγχειρέῃ τοῖς ἀδυνάτοις.

* στενότητα
* συλλαμβανόμενοι

1 *Ars enim malum cognoſcens, mederi magnopere geſtit, id vnum ſtudens ac conſiderans, ne potius temeritate, quàm conſilio, & vt * facilitate potius quàm vi medeatur.* 2 *Medicus verò ſiquidè ſuffecerit ad * cognoſcendū, ſuffecerit etiam ad ſanandum. Si verò is in quo morbus cognoſcitur [dū morbus inueſtigatur] vi morbi vincatur, vel hinc quòd ſeriùs medicū acceſſit, vel ob morbi celeritatem peribit. Si enim pari paſſu proceſſerit morbus cum curatione, velocior non eſt. Sin præoccupauerit, velocior eſt.* 3 *Præoccupat verò tum propter corporum anguſtiam, in qua non in conſpicuo inhabitant morbi: tum* 4 *propter ægrorum negligentiam. Cunctantur enim, atque cùm iam morbis inuoluti ſunt, tum demum curari volunt.* 5 *Proinde artis potentiam multò iuſtiùs admirabimur, ſi quem ex abdito morbo ægrum reſtituat, quàm ſi deploratis opem ferre moliatur.*

* facultate, ſolatio
* n. ægrum

COMMENTARIVS.

1 Si velit medicus auxiliari, morbum cognoſcere debet: ita nec temerè, nec vi medicabitur. Sed morbum vt noſcat tempore opus eſt, ſi æger eum aperire nequit. ῥαστώνῃ, id eſt, εὐχερῶς, ῥᾳδίως, ἀπόνως. vt n. iucundè medicetur.

2 Interim dum medicus cognitioni incumbit, vel euadit, vel peſſundatur vi morbi æger. Peſſundatur, vel negligentiâ ſuâ æger: vel motu morbi: ita vt interim non poſſit peruestigari.

3 Quia latens in imis partibus non deprehenditur; interim tamen celeriter mouetur: & dum in ſummum ventum eſt, medica manus in auxilium vocatur.

4 Ergo occulti morbi inſanabiles fiunt ægri neglectu, vel ob morbi vim, & celerem motum Scribit Celſus, In longis morbis, vbi deliberationi & remediorum mutationi locus patet, rarò obſequens medico æger perit: In acutis verò, vbi nec conſilio, nec remediorum mutationi locus, ignoſcendum medico.

5 Laudandi itaque medici, ſi tot iniurias occulti morbi, & ægri ſuperârint & deploratos ſi non attigerint.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Οὐκοῦν ἐν ἄλλῃ δημιουργίῃ τῶν ἤδη εὑρημένων οὐδεμιῇ ἔνεστιν οὐδὲν τοιοῦτον. 3 Ἀλλ' αὐτέων ὅσαι πυρὶ δημιουργέονται, τούτου μὴ παρεόντος ἀργοί εἰσι· μετὰ δὲ τοῦ τούτου * ἀρθείσας εὐεργοί. 4 καὶ ὅσαι καὶ τοῖσιν εὐεπανορθώτοισι σώμασι δημιουργεῦνται, αἱ μὲν μετὰ ξύλων, αἱ δὲ μετὰ σκυτέων, αἱ δὲ γραφῇ, χαλκῷ τε καὶ σιδήρῳ, καὶ τοῖσι τούτων ὁμοίοισιν αἱ πλεῖσται. 5 Τὰ δὲ ἐκ τούτων καὶ μετὰ τούτων δημιουργεύμενα, καὶ εὐεπανόρθωτα, ὅμως οὐ τῷ τάχει μᾶλλον, ἢ τῷ ὡς δεῖ δημιουργεῦνται, οὐδ' ὑπερβατῶς, ἀλλ' ἢν ἀπῇ τι τῶν ὀργάνων, ἐλινύει. 6 Καίτοι κἀκείνοισι τὸ βραδὺ πρὸς τὸ λυσιτελέστερον ἀσύμφορον, ἀλλ' ὅμως * προτιμᾶται.

* ὀφθεῖσαι
n. τὸ τάχος

1 *Nequaquam verò in vlla aliqua iam inuentarum artium* 2 *tale quid ineſt. Nam* 3 *quæcunque ignis operâ ſuum opus faciunt, eo non præſente, ocioſæ ſunt: eundem verò nactæ, operoſæ euadunt.* 4 *Similiter quæcunque in correctione, qua debetur tractabili rerum materia,* * *artem ſuam exercent, veluti alia in ſculpendo, ære, ferro, ſimilibuſque rebus aliis quamplurimæ.* 5 *Opera verò quæ ex hac materia, & cum huiuſmodi inſtrumentis fiunt, etſi facilè* * *corrigi poſſunt, non tamen celeritatem magis requirunt, quàm vt, ſicuti decet, tractentur, neutiquam perfunctoriè, eùm ſi vel vnum inſtrumentum deſit, opus intermittere cogantur.* 6 *Etſi verò cunctatio & tarditas in hiſce interdum perfectioni operis nihil incommodat: laude tamen maiore digna eſt prôptitudo & celeritas.*

* exercentur
* tractari

COMMENTARIVS.

1 Q. d. ex morbi natura curationis prouenit cunctatio, quamuis nec medici nec ægri vitium adſit. Non enim medicus mederi poteſt, ni cognoſcat: hoc autem multæ operæ. Quod oſtendit ex mechanicis artibus. Quæ ſanè faciles ſunt ſi committantur medicinæ. q. d. Ne mechanica quidem facilis, abſq; cognitione materiæ circa quam, & cum qua operatur: & abſque actione & encheireſi.

2 Vt ſemper ſuum finem attingant.

3 Cognitione materiæ μεθ' ἧς & ἐφ' ἧς operatur; id eſt, circa quam, & cum qua operatur: Vt inſtrumentum operandi, veluti ignis, malleus.

4 Subiectum, d. Zuing. eſt εὐεπανόρθωτον, quod ab artifice ipſo ſenſu agnoſci poteſt, quale ſit tractabile nec ne: atque etiam citra periculum tractari poteſt.

5 Videretur facilis ars: vt mechanicæ reliquæ propter operationem. Sed vt in his facilè qualia decet in vſum adferuntur; ita in hac ægrè, qualia decet, & quando, & quantum, & ordo adhibetur.

6 A tempore, feſtinatio laudem in opere habet. Sed cognitu eſt difficile quid ilicò agendum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὑπὸ βραγχῶν δὲ, τοῦτο τῶν ἐμπυϊκῶν· τοῦτο δὲ, τὸ ἧπαρ, ἢ τοὺς νεφρούς. Τοῦτο δὲ, τῶν ξυμπιπτόντων ἐν τῇ νηδύϊ ἐόντων, ἀποστερεομένη τῆς ἀναπνοῆς (τὰ πάντα * πάντες ἱκανωτάτως † ὁρῶσιν) ὅμως ἄλλας εὐπορίας 2 εὕρηκε. 3 Φωνῆς τε γὰρ λαμπρότητι καὶ βραδυτῆτι, καὶ 4 ῥεύμασιν ἃ διαρρεῖν ἑκάστοισιν ἔθος ἐστὶν, δι' ὧν ἐξόδους δίδοται. ὧν τὰ μὲν, ὀδμῇσι, τὰ δὲ, χροιῇσι, τὰ δὲ λεπτότητι καὶ παχύτητι διασταθμωμένη τεκμαίρεται. ὧν τε 5 σημεῖα ταῦτα, ἅ τε πεπονθότων, ἅ τε παθεῖν δυναμένων.

* πάντως
† ὁρῶσι.

Ὅσα δὲ ταῦτα μηνύοντα, μὴ δ' αὐτὴ ἡ φύσις ἑκοῦσα ἀφίῃ, 6 ἀνάγκας * εὕρηκεν, ᾗσιν ἡ φύσις ἀζήμιος βιασθεῖσα μεθίησιν. Ἀνεθεῖσα δὲ δηλοῖ τοῖσι τὰ τῆς τέχνης εἰδόσιν, ἃ ποιητέα.

* ἀφεῖται

1 *Iam verò medicina, aliis ægrotantibus ex empyemate, aliis ſecundùm hepar, vel renes, aliis ſecundùm omnes partes in ventre quæ ſunt, etſi [omnium horum] inſpectione ſenſata priuata ſit (quod ipſum apud omnes in confeſſo eſt) alias tamen facultates 2 coadiutrices adinuenit. [Puta] 3 vocis claritatem & tarditatem, 4 fluxiones item quæ peculiaribus partibus per quas patet exitus, effundi ſolebant; quarum modo quaſdam odore, alias colore, quaſdam tenuitate ac craſſitie trutinando quaſi ſignis ſyllogiſticis deprehendit: indeque colligit 5 ſigna eorum quæ ægri iam patiuntur, tum quæ perpeti poterunt. Cùm autem hæc ſigna elucent, ſi natura vltrò non * liberauerit, 6 neceſſaria [remedia] natura inuenit, quibus coacta vel ſtimulata, citra noxam tamen, ad excluſionem *. ſecrigas: vel repreſſa & cohibita artis peritis demonſtrat quo facto opus ſit.*

* remiſſionẽ attulerit.
* id eſt, concedas illis ſtimulatibus.

COMMENTARIVS.

1 Demonſtrat iudicij difficultatem in cognoſcendo. d. quia ſubiectum non eſt ἀδιαγνώσιμον: nam abditus morbus τῇ ὄψει est incompertus.

2 Id eſt, cognitionis ſubſidia ad actionem conferentia.

3 Ex actionibus facultatum læſis.

4 Excrementa, quæ ſubſtantia, qualitate, copia & excernendi modo in vitio ſunt.

5 Præſentium, futurarum, & præteritarum rerum notæ.

6 Ἀνάγκας vocat remedia quibus neceſſariò natura extimulatur, vt agat id quod neceſſarium eſt. Sed cùm polydædala ſint inſtrumenta, & remedia talia, quæ variè ex methodi lege in vſum duci debent; hoc difficultatem mouebit. Itaque ſi natura ἑκοῦσα vltrò, medicina ad τὸ μεθιέναι extimulanda eſt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Βιάζεται δὲ τοῦτο μὲν πῦρ τὸ σύμφυτον, φλέγμα διαχέειν, σιτίων δριμύτητι, καὶ πομάτων, ὅπως τεκμαρτόν τι ὀφθὲν περὶ ἐκείνων, ὧν αὐτῇ ἀμήχανον ἦν ὀφθῆναι. 2 Τοῦτο δ' αὖ πνεῦμα ὧν 3 κατήγορον, * ὁδοῖσί τε προσάντεσι, καὶ δρόμοις ἐκβιᾶται κατηγορεῖν. 4 Ἱδρῶτάς τε τούτοισι τοῖσι προειρημένοισιν ἄγουσα, ὑδάτων θερμῶν ἀποπνοίῃσι τεκμαίρεται.

* ἰδοῦσι.

1 *Cogitur autem congenitum nobis calidum, ciborum ac potuum acrimonia, pituitam diffundere, quaſi coniectura accepta à certo quodam ſigno, ex iis quæ natura conſpici voluit. 2 Partim verò ſi anhelus ſpiritus index verbi fuerit, aſcenſu accliui tum curſibus eum 3 accuſare ac prodere cogitur. Quin & 4 ſudores per prædictas ciendos eſſe, ex vaporum calidorum expiratione certò colligit.*

COMMENTARIVS.

1 Si itaque elucet notis pituitæ craſſities, ita ratio dictabit, & monſtrabit remedium. Incidenda lenta: inciſio à calore eſt, calor à nutricationi dicatis rebus excitatur, ſi in illis is niteat: Ergo parandus eſt humor is incidendo.

2 Si elucet ſymptoma, hoc etiam rectè perceptum medelam indicabit. Anhelоſus homo fit, quod ſpiritus non ſit liber: non liber à pituitæ incurſu in thoracem: Incidatur hæc: à ſpiratione excludatur: ſpiratio curſu & aſcenſu excitetur. Ergo anheloſus ſpiritus curſu curabitur. Metaphorica locuto à iudiciis: anheloſus ſpiritus reum arguit pectus, de interno morbo: Ars medelis extorquet ἐκ κατηγορεῖν, conſumere totam accuſationem, cogitque in ſilentium accuſatorem. nam excuſſo morbo, etiam ſymptomata tolluntur.

3 Attenuato humore à motu.

4 Si natura medicinam non expectans ipſa agat, ſed acciſè, quod eſt ἀνέσῃ, id eſt, languere. Hoc ſymbolis deprehendet medicus, & iuuabit, vt ſudores promouendo, & vrinas fundendo remediis propriis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔστι δὲ ἃ καὶ διὰ τῆς κύστιος διελθόντα, ἱκανώτερα τὴν νοῦσον δηλῶσαί ἐστιν, ἢ διὰ τῆς σαρκὸς ἐξιόντα. Ἐξεύρηκεν οὖν καὶ τοιαῦτα πόματα καὶ βρώματα, * ἃ τῶν 1 θερμαινόντων θερμότερα γινόμενα, τήκει τε ἐκεῖνα, καὶ διαρρεῖν ποιέει. ἃ οὐκ ἂν διέρρει, μὴ τοῦτο παθόντα. 2 Ἕτερα μὲν οὖν πρὸς 3 ἑτέρων, καὶ ἄλλα 4 δι' ἄλλων ἐστὶ, τά τε * διιόντα, τά τ' ἐξαγγέλλοντα. ὥστ' οὐ θαυμάσιον αὐτῶν τάς τε 5 πίστιας χρονιωτέρας γίνεσθαι, τάς τ' ἐγχειρήσιας βραδυτέρας, οὕτω δι' ἀλλοτρίων ἑρμηνειῶν πρὸς τὴν θεραπεύουσαν σύνεσιν ἑρμηνευομένων. §

*Sunt præterea & quæ per veſicam egreſſa magis morbum oſtendere poſſunt, quàm quæ per carnem egrediuntur. Inuenit itaque tales potiones & cibos, * quibus, vtpote 1 calidioribus, ea, quæ calorem febrilem in corpore fouent & eliquari, & ad effluxum cogi poſſint: quæ ſanè nunquam effluerent, ſi non hoc modo parata fuiſſent. 2 Alia itaque † ad 3 alia, & alia 4 per alia ſunt [vel prodeunt,] tum quæ corpus peruadunt, tum quæ indicant. Vt proinde non mirum ſit & horum certam exploratamque ſcientiam, quæ 5 fide digna, longi temporis eſſe, & exercitationibus medicis multum temporis accidi, quandoquidem tam remotis atque externis probationibus ad medendi ſcientiam medici perueniunt.*

* Corn. qui calefacientibus alia calidiores exiſtentes.
† Corn. ex aliis.

COMMENTARIVS.

1 Quorum calore, ea, quibus exardeſcit in febrem corpus, fundantur in vrinam. q.d. abditos etiam morbos curat: vbi à natura didicit, quò viam affectet humor & eius inclinatio.

2 Medicina itaque ob iudicium difficilis eſt, & longo tempore ad eam itur. ob ſigna, id eſt, τὰ ἐξαγγέλλοντα, & remedia quæ peruadunt corpus, id eſt, τὰ διιόντα. Nam variant pro ratione corporis cui admouentur, i. ἕτερα πρὸς ἑτέρων. & ſua vi agendi, vt enata, vel fabricata fuerint.

3 Vt melicratum aliis eſt diaphoreticum, aliis diureticum, aliis aluum turbat. Ita ſigna: vt ſomnus in pueris eſt criticus; aliis prolixior ſi ſit, eſt ſymptomaticus.

4 Vt nores ex quibus in quæ fiat mutatio.

5 Ob actionem etiam difficilis. nam quo plus temporis cognitioni datur morbi, eo fidelior curatio. etenim ni cognoſcas, non curabis. Sed à longè remotis rebus à morbis, morbum intelligimus: vt ex ſymptomatis, cibo, potu, &c.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὅτι μὲν οὖν καὶ λόγους ἐν ἑωυτῇ εὐπόρους εἰς τὰς ἐπικουρίας ἔχει ἡ ἰητρικὴ, 2 καὶ τοῖσιν οὐκ εὐθεραπεύτοισι δικαίως οὐκ ἂν ἐγχειρέοι τῇσι νούσοισιν, ἢ ἐγχειρεομένας 3 ἀναμαρτήτους ἂν παρέχοι, οἵ τε 4 νῦν λεγόμενοι λόγοι δηλοῦσιν, 5 αἵ τε τῶν εἰδότων τὴν τέχνην ἐπιδείξιες, ἃς ἐκ τῶν ἔργων ἥδιον, ἢ ἐκ τῶν λόγων ἐπιδεικνύουσιν, οὐ τὸ λέγειν * καταμελετήσαντες, ἀλλὰ τὴν πίστιν τῷ 6 πλήθει ἐξ ὧν ἂν ἴδωσιν οἰκειοτέρην ἡγεύμενοι, ἢ ἐξ ὧν ἂν ἀκούσωσι.

* καταμελετήσαντες,

1 *Quod itaque & rationes in ſeipſa ad remediandum copioſas habeat medicina, & 2 morbos, qui corrigi nequeunt, meritò non aggrediatur, 3 inculpatam verò ſeſe præbeat in iis quos aggreditur, id tum 4 præcedens ſermo manifeſtum facit; tum 5 artis peritorum demonſtrationes, quas multò libentiùs ipſo opere quàm verbis præſtant: Cùm in dicendo non æquè exercitati, interim eam fidem ſinceriorem putantes, quæ 6 copia exemplorum oculis compertorum,*

compertorum, quàm quæ ex auditarum rerum copia conſtat.

Commentarivs.

1 Claudit diſputationem; & anacephalæoſin addit prædictorum. Medicinam o. certam eſſe reſpectu morborum δυσιήτων & ægrè curabilium. ὅσοι ῥᾴδιοι, qui etſi facilè cedant, non tamen temerè, ſed ex lege methodi debent curari; & non minor in his ars eſt (λόγος ἀπόρος εἰς ὑπηρεσίαν) quàm in ægrè redintegrabilibus.

2 Certam eſſe artem etiam ratione ægrè curabilium. 2. aph. 29. Celſus 11. lib. 9. qui ſeruari nequit, non attingendus: hoc prudentiam medici, & artis certitudinem arguit. Sed humanitatis & occultæ naturæ potentiæ nos memores eſſe vult Auicenna.

3 Nullum errorem committit in curabilibus. id etiam certam artem declarabit.

4 Πίστις ſeu probatio quòd medicina ſit ars, ratione & ſenſu deprehenditur. Ratione oſtendet artem veram eſſe.

5 Exemplis veritatem oſtendit: hoc ἐπιδείξιας vocat hîc Hippocrates. Ita Idiotis facto, artis certitudinem perſuadeor.

6 Id eſt, quæ exemplis potiùs quæ videntur, quàm ſermonibus qui audiuntur, fidem arti faciunt, ſui officij eſſe putant.

HIPPOCRATIS
DE
VETERI MEDICINA,
Quam DIÆTETICAM vocare videtur.

ARGVMENTVM.

De vetuſtate Medicinæ, ab Æſculapio Græcis illata, & per manus poſterorum Hippocrati tradita: & de eius inuentione, quam veram & conſtantem defendit contra ſophiſmata Gorgiæ Leontini, & diſcipulorum Peli, qui noua methodi auctores: artis huius nobilitatem celebrat. Probat eius veteris artis certitudinem ex Diætæ inſtituto, & cauſarum morbificarum inuentione, quæ captantur non ex inani hypotheſi, ſed ex obiecto medicinæ; nimirum corpore humano.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ
ΑΡΧΑΙΗΣ ΙΗΤΡΙΚΗΣ.

ΟΚΟΣΟΙ 1 ἐπεχείρησαν περὶ ἰητρικῆς λέγειν ἢ γράφειν, ὑπόθεσιν σφίσιν αὐτέοισιν ὑποθέμενοι τῷ λόγῳ, θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ὑγρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ἄλλ' ὅ, τι ἂν ἐθέλωσιν, * ἐς βραχὺ ἄγοντες, τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτίης τοῖσιν ἀνθρώποισι τῶν νούσων τε καὶ τοῦ θανάτου, καὶ πᾶσι τὴν αὐτὴν, ἓν ἢ δύο προθέμενοι· ἐν πολλοῖσι μὲν καὶ οἷσι λέγουσι καταφανέες εἰσὶν ἁμαρτάνοντες· μᾶλλον δ' ἄξιον μέμψασθαι, ἀμφὶ τέχνης ἐούσης, ᾗ χρέονταί τε πάντες ἐπὶ τοῖσι μεγίστοισι, καὶ τιμῶσι μάλιστα τοὺς ἀγαθοὺς χειροτέχνας. 2 Εἰσὶ δὲ δημιουργοὶ οἱ μὲν φλαῦροι, οἱ δὲ πολὺ διαφέροντες. Ὅπερ, εἰ μὴ ἦν ἰητρικὴ ὅλως, 3 μηδ' ἐν αὐτῇ ἐσκέπτο, μηδ' εὕρητο μηδὲν, οὐκ ἂν ἦν. ἀλλὰ πάντες * ἂν ὁμοίως αὐτῆς ἄπειροί τε καὶ † ἀνεπιστήμονες ἦσαν, καὶ τύχῃ πάντα τὰ τῶν καμνόντων διῳκεῖτο.

* ἐς βραχὺ

* ὁμοίως ἂν

† ἀνεπιστήμοντες

HIPPOCRATIS
DE
VETERI MEDICINA.

QVOTQVOT 1 de arte medica docere aut ſcribere animum adiecerunt, hypotheſin ſuæ diſputationis aut calidum, aut frigidum, aut ſiccum, aut quodcumque tandem aliud ſuppoſuerunt: adeóque rem in compendium contrahentes, propoſuere principium cauſæ morbificæ ac mortis hominibus euenire vnum aut duo; & omnibus principium ad idem conſtituerunt: vt in multis quæ docent manifeſtò erraſſe deprehendantur: iuſtiſſima tamen de illis querela eſt, artis, quæ reuera exiſtit, nomine; quâ omnes præ maximis vtuntur, cuiúſque peritos artifices ſummoperè colunt. 2 Sunt autem opifices alij viles, alij longè præſtantes. Quòd ſanè, ſi nulla eſſet omnino medica ars; 3 neque in ipſa vel obſeruationes vel inuenta aliqua extarent; neutiquam [id] contingeret: ſed cuncti æquè eius imperiti & ignari forent, ac fortunâ cuncta ægrorum res gubernarentur.

Commentarivs.

1 Ne odio alicuius hæc effuſa quis putet, addit exordium, quo promittit falſæ medicinæ confutationem, & veræ vindicias: ita attentos & beneuolos lectores reddit. Nam boni viri eſt coërcere falſa, & vera defendere: At neotericorum medicina, quam ex hypotheſi fabricantur, non eſt vera. ſed Aſclepiadarum vetus medicina, quæ hypotheſi caret, & artem ſuam (nempe ſenſu compertas demonſtrationes) naturæ ſubiecti accommodat, eſt vera. nam verè eſt ars. &, quidnam ſit τὸ ἐγχώριον arti, id eſt, indoles, oſtendit.

2 Q. d. medicina igitur eſt ars: id confirmat ſimilitudine aliarum artium, in quibus encheireſi, & doctrinâ longè differunt artifices. ita in medicina.

3 Si non eſſet medicina ars, proaui noſtri in ea nihil obſeruaſſent; ſed æquè cuncti ignari eſſent,

qui

qui aliquid inueniſſent, & illi qui nihil: ſed caſu cuncta in ea euenirent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Νῦν δ᾽ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ᾽ ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων τεχνέων πασέων οἱ δημιουργοὶ πολλὸν ἀλλήλων διαφέρουσι 2 κατὰ χεῖρα καὶ κατὰ γνώμην, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ ἰητρικῆς. Διὸ οὐκ ἠξίουν ἔγωγε 3 κενῆς αὐτὴν ὑποθέσιος δεῖσθαι, ὥσπερ τὰ 4 ἀφανέα τε καὶ ἀπορεόμενα, περὶ ὧν ἀνάγκη, ἤν τις * ἐπιχειρέῃ λέγειν, ὑποθέσει χρῆσθαι. Οἷον περὶ τῶν μετεώρων 5 ἢ τῶν ὑπὸ γῆν, ἃ εἰ λέγοι τις καὶ γινώσκοι ὡς ἔχει, οὔτ᾽ ἂν αὐτῷ τῷ λέγοντι, οὔτε τοῖς ἀκούουσι δῆλα εἴη, εἴτε ἀληθέα ἐστὶν, εἴτε μή. Οὐ γὰρ ἔστι πρὸς ὅ, τι χρὴ ἐπανενέγκαντα εἰδέναι τὸ σαφές.

π ἐπιχειρίῃ

1 *At verò nunc aliter hæc res ſe habet: vt enim aliarum artium cunctarum opifices plurimùm inter ſe differunt, 2 tum manu, tum mente; ſic etiam in medica euenit arte. Quapropter cenſeo ego, ipſam 3 non egere imbelli hypotheſi, velut ea quæ ſunt 4 obſcura & dubia, de quibus ſi quis diſſerere velit, eum neceſſe eſt hypotheſi vti. Velut ſi quis de meteoris 5 aut de ſubterraneis dicat, & ſe ſcire quomodo ea ſe habeant profiteatur, tamen neque profitenti ipſi, neque auditoribus manifeſtum ſatis fuerit, veráne ſint, necne. Neque enim datur aliquid, ad quod rationes cunctas referendo, certa ſcientia haberi queat.*

Commentarivs.

1 Vt in aliis artibus quidam manu vel mente excellunt, ita & in medicina: igitur ea eſt ars.

2 Artifices in cæteris artibus, cognitione & exercitatione ſe inter ſe ſuperant: ita & medici: igitur ars.

3 Nam ſenſata demonſtratione vtitur hæc antiqua medicina, cùm ſenſuom iudicium vbique admittat: igitur hypotheſi non vtitur, cùm eius ſubiectum ſub ſenſum cadat.

4 Quod ſenſui expoſitum non eſt, ſed ſoli rationi, eius natura hypotheſi indaganda, vt in metallis, & meteoris: nam talia ſubiecta à ſenſu abſunt. Igitur medicina neotericorum, quam ex hipotheſi ducunt, non reſpondet naturæ ſobiecti. Sillogiſmus: Medicinæ vetæ doctrina, naturæ ſubiecti reſpondere debet. At doctrina neotericorum, quæ hypotheſi vtitur, non reſpondet naturæ ſubiecti: ſed veterum, quæ nulla hypotheſi vtitur, ſed ſenſu comperta demonſtratione. Ig. Vera doctrina veterum, quæ inuenta ſua habet, & inueniri ab illâ reliqua poſſunt: Neotericorum falſa, qua nec inuentum quicquam: nec inueniri quid poterit. Probat maiorem. Omnis ars ſuam doctrinam, naturæ ſubiecti accommodare debet. At medicina eſt ars, nam inuenta habet, & artificum varietatem. Probat minorem. Quod ſubiectum ſub ſenſum cadit, eius doctrina hypotheſi carere debet: iudicium ſenſui deferendum: nam ex priori nota. At medicinæ ſubiectum ſub ſenſum cadit.

5 His opus eſt hypotheſi, nam hæc ſubiecta tantùm rationi ſunt peruia, non ſenſui.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἰητρικῇ δὲ πάντα πάλαι ὑπάρχει, καὶ ἀρχὴ καὶ 2 ὁδὸς εὑρημένη, καθ᾽ ἣν καὶ τὰ εὑρημένα πολλά τε καὶ καλῶς ἔχοντα εὕρηται, 3 ἐν πολλῷ χρόνῳ, καὶ τὰ λοιπὰ εὑρεθήσεται, ἤν τις ἱκανός τε ὢν, καὶ τὰ εὑρημένα εἰδὼς, ἐκ τούτων ὁρμώμενος ζητέῃ. 4 Ὅστις δὲ ταῦτα ἀποβαλὼν καὶ ἀποδοκιμάσας πάντα, 5 ἑτέρῃ ὁδῷ καὶ ἑτέρῳ σχήματι ἐπιχειρέει ζητεῖν, καί φησί τι ἐξευρηκέναι, ἐξηπάτηται, καὶ ἐξαπατᾶται. Ἀδύνατον γάρ. Δι᾽ ἃς δὲ ἀνάγκας ἀδύνατον, ἐγὼ πειρήσομαι ἐπιδεῖξαι, λέγων καὶ δεικνὺς τὴν τέχνην ὅ, τι ἐστίν· ἐκ δὲ τούτου καταφανὲς ἔσται, ἀδύνατα ἐόντα ἄλλως πῶς εὑρίσκεσθαι.

1 *Medicina autem iam cuncta ab antiquo inſunt, & 2 via inuenta eſt, per quam & multa & vtilissima 3 longâ die deprehenſa ſunt, & reliqua deinceps inuenientur, ſi modò quis aptus fuerit, & iam inuentorum gnarus, hinc ad reliqua peruestiganda proſiliat. 4 Quicumque verò omnibus his reiectis ac reprobatis, alia via 5 aliáque forma inueſtigare conatur, & quod inueniſſe ſe gloriatur, fallit, & fallitur. Fieri enim id nequit. Verùm ob quas cauſas id fieri non poſſit, ego demonſtrare conabor, docens ac demonſtrans artem exiſtere: ex hoc autem palam fiet, impoſſibile eſſe aliquo alio modo inueniri.*

Commentarivs.

1 Olim medicinæ ſubiectum tale erat quale nunc eſt, ſenſui expoſitum, & eiſdem cauſis obnoxium.

2 Q.d. Æſculapidum igitur medicina vera eſt, cùm multa medendi præclara præcepta inuenerit: & porrò, quæ deſiderantur, peruestigabit. Non itaque Hippocratis tandem tempore ex incunabulis nuper q. nata medicina egreſſa eſt, ſed pulchrè tunc adoleuerat in ſacra Æſculapidûm gente, cui adhæſerat ferè annos mille. Vanum itaque quod Varro, Strabo & Plinius ſcribunt, Hippocratem ex tabulis ægrorum, ab Æſculapij templis incendio ſurreptis, artem fabricaſſe.

3 Illi quid naturæ noſtræ inſit, & quo modo afficiatur, vſu & iudicio deprehenderunt.

4 Dicit falſam eſſe neotericorum medicinam, qua nec inuentum eſt quicquam; nec inuenietur: ſed ſe & alios fallunt.

5 Nam certis vtitur indicationibus ex rei natura enatis antiqua medicina.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Μάλιστα 1 δέ μοι δοκεῖ, περὶ ταύτης δεῖν λέγοντα τῆς τέχνης, γνωστὰ λέγειν τοῖσι δημότῃσιν. Οὐ γὰρ περὶ 2 ἄλλων τινῶν οὔτε ζητεῖν προσήκει, οὔτε λέγειν, ἢ περὶ τῶν παθημάτων, ὧν αὐτοὶ οὗτοι νοσέουσι. Αὐτοὺς μὲν οὖν 3 τὰ σφέων αὐτῶν παθήματα καταμαθεῖν, ὥς τε γίνεται καὶ παύεται, καὶ δι᾽ οἵας προφάσιας αὔξεταί τε καὶ φθίνει, ἰδιώτας ἐόντας, οὐ ῥᾴδιον· ὑπ᾽ ἄλλου δ᾽ εὑρημένα καὶ λεγόμενα, εὐπετές. 4 Οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἢ ἀναμιμνήσκεται ἕκαστος, ἀκούων τῶν ἑωυτῷ ξυμβαινόντων. Εἰ δέ τις τῆς 5 τῶν ἰδιωτέων γνώμης ἀποτεύξεται, καὶ μὴ διαθήσει τοὺς ἀκούοντας, οὕτως τοῦ ἐόντος ἀποτεύξεται. Καὶ διὰ ταῦτα οὖν 6 οὐδὲν δεῖται ὑποθέσιος.

Maximè autem 1 mihi conſentaneum eſſe videtur eum, qui de hac arte docturus ſit, oportere vulgo ac plebeis nota dicere. Non enim decet 2 de alio quopiam inquirere, vel dicere, quàm de paſſionibus ex quibus illi ipſi ægrotant. Ipſos ſiquidem 3 proprias ſuas affectiones intelligere, quomodo naſcantur ac mitescant, & ex quibus cauſis effloreſcant ac tabeſcant, quum idiotæ ſint, haud facile eſt: verùm ab alio inuentas ac proditas, facile factu eſt. 4 Nullius enim rei alterius facilius quiſque recordatur, quàm quam ſibi ipſi eueniſſe audit. Si verò quis 5 ab idiotarum cognitione remota docuerit, neque in præſens audientes perſuaſerit, ille etiam deinceps in eo, quod maximè verum eſt perſuadendo periclitabitur. Hinc eſt quòd 6 alia hypotheſi nobis opus non ſit.

Commentarivs.

1 D. oportere ſeorſum notas eſſe demonſtrationes, etiam idiotis, vnde medicina principia ducet: nam tale eſt ſubiectum quod morbis affligitur: quare τὸ ὂν ſenſu percipiunt, & ſenſus iudicio de iis ſententiam ſuam ferent. Propterea lib. de principiis iubet ποιεῖν ἀρχὴν ὑποθέσθαι γνώμην περὶ ἰητρικῆς: hinc eſt quòd ſimilitudine ſæpè medici illuſtrent idiotis obſcura: quare in præcep. d. eos λόγον ἐκ μεταφορῆς διαζωθῆναι.

2 Nam τὸ ὂν ſolùm aſſequuntur.

3 αὐτὸ medico præceptore diſcunt. Nam facilè

ſanitatem

ſanitatem & morbum in ſuo corpore ſgnoſcunt idiotæ: de his autem agit medicus, & ita agere debet vt omnia quæ proponit ſenſibus reſpondeant,& iis adaptet ea: & hinc ad vniuerſalia & abſtruſa eos abducunt. ita fama Dea eſt, cùm id plerumque verum ſit quod in omnium eſt ore.

4 Si itaque medicus ea quæ reſpondent eorum ſenſui dixerit,facilè & auidè id percipiunt.

5 Si ſenſui minimè conſentanea afferat, id reſpuunt: nec poſtea vera dicenti credunt. hoc mendacij lucrum eſt; vt quidam dixit. itaque hîc hypotheſis damno erit illis medicis.

6 Nam hypotheſes ignotæ ſunt idiotis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τὴν γὰρ ἀρχὴν οὔτ' ἂν εὑρέθη τέχνη ἡ ἰητρικὴ, οὔτ' ἂν ἐζητήθη (οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἔδει) τοῖσι κάμνουσι τῶν ἀνθρώπων τὰ αὐτὰ διαιτωμένοισί τε καὶ προσφερομένοισιν, ἅπερ ὑγιαίνοντες 2 ἐσθίουσί καὶ πίνουσι καὶ τἄλλα διαιτῶνται ξυνέφερε, καὶ μὴ ἦν ἕτερα τουτέων βελτίω. Νῦν δ' αὐτὴ 3 ἡ ἀνάγκη ἰητρικὴν ἐποίησε ζητηθῆναί τε καὶ εὑρεθῆναι ἀνθρώποισιν, ὅτι τοῖσι κάμνουσι ταὐτὰ προσφερομένοισιν, ἅπερ οἱ ὑγιαίνοντες, 4 οὐξυνέφερεν, ὡς οὐδὲ νῦν ξυμφέρει.

1 *Medic na enim ab initio non fuiſſet inuenta, neque peruestigata (nihil enim eâ opus fuiſſet) ſi ægroti homines citra noxam. eâdem diætâ vti & eadem aſſumere potuiſſent, quæ ſani 2 edunt ac bibunt: imò qualibet alia victus ratio eis profuiſſet, ſi his non alia fuiſſet ægris commodior. Nunc verò 3 neceſſitas ipſa, homines coëgit ad Medicinæ peruestigationem ac inuentionem. Etenim ægris eo modo paſtis & iis nutritis, quibus fruuntur ſani, 4 nec olim profuit, nec nunc prodeſt.*

Commentarivs.

1 Q.d. firma eſt veterum medicina, nam ea quæ ſanitati conſecrata ſunt, inuenit: vt elucet in diæta, quam loco & iure præſcribit ægris. Nam ſi quæuis diæta cuiuis conferret, ars præſcribendi victum, nec inueſtihata nec comperta fuiſſet. At non eadem diæta dicata eſt cunctis. Igitur à priſcis illa quæſita & inuenta fuit. vt eleganter oſtendit aureis illis libris de victu in morbis acutis, vbi monſtrat quibus melicratum, quibus vinum vel oxymel conferat.

2 Sed diæta, vnde ſanis robur, ægris eſt infirmitas.

3 Q.d. conſtat iam, non ab eadem diæta firmari ſanos & ægros: quod ſi ita foret, priſci victus rationem non inſtituiſſent, nec eam perueſtigaſſent, cùm id fruſtrà feciſſent. Igitur olim nata fuit hæc medicinæ pars. At quo doctore? ἀνάγκη, inquit, id eſt, neceſſitate, quæ, vt ait Cicero, cogit, quod non habeas, aliunde ſumere.

4 Igitur idem iam ſubiectum quod tunc, eadem alimenta & remedia: & inde profectæ obſeruationum regulæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἔτι δὲ ἄνωθεν, ἔγωγε ἀξιῶ οὐδ' ἂν τὴν τῶν ὑγιαινόντων δίαιτάν τε καὶ τροφὴν, ᾗ νῦν χρέονται, εὑρεθῆναι, εἰ 2 ἐξήρκει τῷ ἀνθρώπῳ ταὐτὰ ἐσθίοντι καὶ πίνοντι βοΐ τε καὶ ἵππῳ, καὶ πᾶσιν ἐκτὸς ἀνθρώπου· οἷον τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα, καρπούς τε, καὶ ὕλην, καὶ χόρτον, (* οἱ ἀπὸ τούτων καὶ τρέφονται, καὶ αὔξονται), καὶ ἄπονοι διάγουσιν οὐδὲν προσδεόμενοι ἄλλης διαίτης. 3 Καίτοι τήν γε ἀρχὴν ἔγωγε ἀξιῶ καὶ τὸν ἄνθρωπον τοιαύτῃ τροφῇ κεχρῆσθαι. 4 Τὰ δὲ γε νῦν διαιτήματα εὑρημένα, τετεχνημένα, ἐν πολλῷ χρόνῳ γεγενῆσθαί μοι δοκεῖ.

1 *Quin, vt rem altius arceſſamus, ego cenſeo, ad ipſam ſanorum diætam & paſtum, cui nunc indulgent, inueniendum, nunquam priſcos illos animum adiecturos fuiſſe, ſi 2 ſuffeciſſet homini idem cibus & potus, qui boui ac equo, & cunctis reliquis animalibus præter hominem: in quo cenſu ſunt terrâ naſcentia, fructus nempe, herba, & fœnum, quibus nutriuntur & incrementis augeſcunt, & illæſa degunt non indiga alterius diætæ. 3 Quanquam ego ſanè exiſtimem hominem ab initio talem viuendi rationem iniiſſe. 4 Quæ autem nunc inuenta ſunt edulia, prolixa arte excogitata, & longâ die enata eſſe mihi videntur.*

Commentarivs.

1 Q.d. ars eſt Diætetica; id elucet ex ſanorum hominum victu, qui à priſcis inſtitutus fuit: qui ſi idem foret cum belluino, nunquam eum inueniſſent qui eſt manſuetior. Sed teneriores olim læſit rudis illa Diæta: hinc mitior hæc noſtra quæſita & inuenta eſt.

2 A medicina quæque gens ſuam diætam habet, vt illa robuſta vel imbellis natio. aliter Americani, aliter nos.

3 Oſtendit ex ſanorum Diæta, medicinam veram inuentam eſſe. nam durior illa priſca diæta vel manifeſtò teneros lædebat, vel obſcurè firmiores.

4 Itaque in morbos tracti, cùm facere ad morbum talem diætam ſentirent, eam mutârunt, ac valentibus etiam eam accommodârunt: cupedia tamen morboſa aberat, quæ iam adeſt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὡς γὰρ ἔπασχον πολλά τε καὶ δεινὰ ὑπὸ ἰσχυρῆς τε καὶ θηριώδεος διαίτης ὠμά τε, καὶ ἄκρητα, καὶ μεγάλας δυνάμιας ἔχοντα ἐσφερόμενοι, οἷάπερ ἂν 2 καὶ νῦν ὑπ' αὐτῶν πάσχοιεν, πόνοισί τε ἰσχυροῖσι καὶ 3 νούσοισι περιπίπτοντες, καὶ διὰ τάχεος θανάτοισιν. Ἧσσον μὲν οὖν ταῦτα τότε εἰκὸς ἦν πάσχειν, διὰ τὴν 4 συνήθειαν· ἰσχυρῶς δὲ καὶ τότε, καὶ τοὺς μὲν πλείστους τε καὶ 5 ἀσθενεστέρην φύσιν ἔχοντας ἀπόλλυσθαι εἰκός· τοὺς δὲ τουτέων ὑπερέχοντας, πλείω χρόνον ἀντέχειν.

1 *Vt enim varia & acerba patiebantur corpora ex validâ & efferâ diætâ, quæ immoderata & validas vires gerens ingerebatur; quemadmodum ſanè 2 etiam nunc ex illis paterentur, acerbis doloribus, 3 morbis, quin ſubitaneæ etiam morti impingentes. Conſentaneum autem eſt eos hæc incommoda parciùs paſſos fuiſſe, 4 ob aſſuetudinem: etiamſi tunc quoque acerbè eos afflictos fuiſſe veriſimile ſit, & plurimos quidem 5 tenellulam naturam ſortitos interiiſſe: qui verò (robuſtiores) illam diætam ſuperare poterant, longiori tempore duraſſe ac reſtitiſſe.*

Commentarivs.

1 Cùm ei paria ad mitigationem non eſſent.

2 Itaque Hippocrati olim æquè languit natura, atque nunc: natura enim infatigata ſuum munus agit, & in eo perennat. niſi materia, noſtrâ ab intemperantiâ, morborum contumacior, & corporis materia ſolutioni aptior reddita quòd ſit.

3 A cruditate maximorum morborum parente, fœtâ in orgaſmum ac venenatam vim.

4 Conſuetudinis maxima vis eſt.

5 Cùm non rectè conficerent duram illam diætam (homines etiam mediocriter robuſti.)

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὥσπερ καὶ νῦν ἐκ τῶν ἰσχυρῶν βρωμάτων· οἱ μὲν γὰρ ῥηϊδίως ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ μετὰ πολλῶν πόνων τε καὶ κακῶν. 1 Διὰ δὴ ταύτην τὴν χρείην, καὶ οὗτοί μοι δοκέουσι ζητῆσαι τροφὴν ἁρμόζουσαν τῇ φύσει, καὶ εὑρεῖν ταύτην, ᾗ νῦν χρεόμεθα. Ἐκ μὲν οὖν 2 τῶν πυρῶν βρέξαντες, καὶ πτίσαντες, καὶ καταλέσαντες, καὶ διασήσαντες, καὶ * φορύξαντες, καὶ ὀπτήσαντες, ἀπετέλεσαν ἄρτον. Ἐκ δέ γε τῶν κριθέων 3 μάζαν, ἄλλα τε συχνὰ περὶ ταύτην πραγματευσάμενοι, ἧψησάν τε, * φύξαντες

καὶ

Diætetica, prima medicinæ pars.

inueſtigaturus quidem fuiſſe Medicinam videtur, ſi idem victus & ſanis & ægris dicatus foret. Itaque qui vſque in hanc diem medicinaſ non vtuntur Barbari, tum etiam 6 Græcis confines, ſi quando ægrotârint, ſanorum more victitant ad voluptatem & à nulla re, quam appetunt, genium ſuum defraudant, neque quicquam vitant. At vero qui medicinam inueſtigarunt ac deprehenderunt, 7 eandem cum his de quibus ſuperiori ſermone dictum eſt, ſententiam habuere. primùm itaque vt exiſtimo, ex his 8 ipſis cibis copiam acciderunt, & quæ primum plenâ manu, parca tandem exhibuerunt.

COMMENTARIVS.

1 Hippocr. de arte d. ὀνόματα φύσιος νομοθετήματα, nomina naturæ decreta, & lege quadam naturæ rebus indita, aut pro rerum natura legitimè impoſita, cùm ſint rerum naturâ exiſtentium ſimulachra: & à fine nomen totaaccipit ars.

2 Et à ſubiecto ducit rationem: vt ſunt medici. igitur, & medicina.

3 Nam nomina ſunt rerum natura exiſtentium ſimulachra, non inane nomen, ſed quod artem & artifices habet.

4 Probat Diætæ artem eſſe; hac ratione; ſi eadem diæta ſanis & ægris dicata eſſet, antiqui Diæteticen non inueſtigaſſent: argumento ſunt Barbari alieni à medicina, nam ex iucunditate temperant victum ſanorum & ægrorum. Verùm non iiſdem ſani ac ægri fouentur: id vſus loquitur. Igitur ægris peculiaris Diæta inuenta eſt; copia & qualitate à ſanorum diſcrepante.

5 Explicat ſe exemplo: nam Barbari qui iucunditate metiuntur ſanorum ac ægrorum diætam, non agnoſcunt medicinam.

6 Ita Græci etiam agerent, niſi medicina eſſet inuenta.

7 Sed diuerſo ſcopo: nam hi medicinę præcepta peruestigabant; alii tantùm ad ſua commoda feram illam diætam vitabant: ex eiſdem igitur vterque ſumpſit à ſenſui obnoxiis rebus.

8 Longo vſu viderunt à cruditate obnaſci fœdas morborum calamitates. igitur certa ars ſtabili & ſenſibili à ſubiecto inuenta.

9 Ablatione medicina inuenta eſt, & non ex hypotheſi, ſed ſenſata à demõſtratione, quæ ex ſingularibus eodem modo euenientibus axiomata arti intulere; ex iis principiis nata, ex quibus illi primi homines agreſtem in mitiorem tranſtulerunt. q. d. hæc igitur vera eſt medicina, quæ vetus Æſculapidûm; quam ex ſenſata demonſtratione enata fuit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐπεὶ δ᾽ αὐτοῖσι τοῦτό γε ἦν ἱκανὸν ὅτι περί τινας τῶν καμνόντων ἥρμοσε, καὶ φανερὸν ἐγένετο ὠφελῆσαν, οὐ μέντοι πᾶσί γε, ἀλλ᾽ ἦσάν τινες οὕτως ἔχοντες, ὡς μηδ᾽ 1 ὀλίγων σιτίων δύνασθαι ἐπικρατέειν· 2 ἀσθενεστέρου δή τινος ἔδοξαν οἱ τοιοῦτοι δεῖσθαι. εὗρον ῥοφήματα, μίξαντες ὀλίγα τῶν ἰσχυρῶν 3 πολλῷ τῷ ὕδατι, καὶ ἀφαιρεόμενοι τὸ ἰσχυρὸν τῇ 4 κρήσει τε καὶ 5 ἑψήσει. 6 Ὁκόσοι δὲ μηδὲ τῶν 7 ῥοφημάτων ἐδύναντο * ἐπικρατέειν, ἀφεῖλον καὶ ταῦτα, καὶ ἀφίκοντο ἐς 8 πόματα, καὶ ταῦτα ὅπως τῇ † κρήσει, καὶ τῷ 9 πλήθει διαρκέσωσιν ὡς μετρίως ἔχῃ, μήτε πλείω τῶν δεόντων μήτε ἀκρητέστερα προσφερόμενοι, μήτε ἐνδεέστερα.

* ἀπικρατέειν

† τηχύσεσι

Vnde nã inuenta Diætetica.

Oſtēdit Diæteticam artē eſſe: nam non eadem Diæta debetur ſanis & ægris.

Quum verò ipſis nonnunquam iſtud ſatisfaceret in quibuſdam ægris, palámque fieret quòd profuiſſet, quamuis non cunctis, attamen eſſe quoſdam ita comparatos, vt ne quidem 1 parcâ manu oblatis cibis pares ſint; viſi ſunt illis 2 imbelliore quodam victu indigere. Itaque ſorbitiones inuenerunt, paucam valentioris cibi copiam 3 plurimâ aquâ diluentes, eique vim 4 mixturâ & 5 coctione detrahentes. 6 Iam ſi qui neque 7 ſorbitiones euincere poſſent, his ſubduxerunt & illas, & 8 potiones ſubſtituerunt, eâ cautione adhibitâ, vt hæ tum vſu ac 9 copiâ moderatâ forent, neque vberiores quàm oportet, neque meraciores offerrentur.

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, qui copioſum cibum in parciorem mutârunt artifices, viderunt in nonnullis adhuc parciore opus eſſe: ob coctricis languorem.

2 Cibo itaque robuſtiori, & ob id ipſum immitigabili à languente calore, ſuccedaneam fecere ſorbitionem & potum. ſorbitio ex ſucco pleniore; potus ex tenuiore conſtat.

3 Vt iam fiunt colata.

4 Aquâ mixtâ ſaccharo.

5 Vt miteſcant.

6 Vbi tenuiſſimam viuendi rationem inire debebant ægri, potiones dabant, vt aquam, melicratum: cùm paulò pleniorem, ſorbitiones offerebant, qualis ſuccus ptiſanæ. ſorbitiones febribus, vt ſolidior cibus apyrexiæ, dicatus fuit.

7 Ῥόφημα eſt Hippocrati ſorbitiuncula ex hordei cremore. Cælius Aurel. vertit ſorbilem cibum. hîc Hippocrates ita vocat ſorbilem cibum, cùm paucus ſolidus plurimo humido diluitur.

8 Frequentia ne læderent etiam potus.

9 Poſt ῥοφήματα inter debiliores cibos πόματα ponuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εὖ δὲ χρὴ εἰδέναι τοῦτο, 1 ὅτι τὰ ῥοφήματα ἔν τισι νούσοισιν οὐ ξυμφέρει, ἀλλ᾽ ἄντικρυς, 2 ὅταν ταῦτα προσφέρωνται, παροξύνονται σφίσιν οἵ τε πυρετοὶ καὶ τὰ ἀλγήματα· καὶ 3 δῆλον τὸ προσενεχθὲν τῇ μὲν νούσῳ τροφή τε καὶ αὔξησις γινόμενον, τῷ δὲ σώματι φθίσις τε καὶ ἀρρωστίη. 4 Ὁκόσοι δ᾽ ἂν τῶν ἀνθρώπων, ἐν ταύτῃ τῇ διαθέσει ἐόντες, προσενέγκωνται ξηρὸν σιτίον, ἢ μᾶζαν, ἢ ἄρτον, καὶ ἢν πάνυ σμικρόν, δεκαπλασίως ἂν μᾶλλον καὶ ἐπιφανέστερον κακωθεῖεν, ἢ ῥοφέοντες· δι᾽ οὐδὲν ἄλλο, 5 ἢ διὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ βρώματος πρὸς τὴν διάθεσιν, καὶ ᾧ γε ῥοφεῖν συμφέρει, ἐσθίειν δ᾽ οὔ, εἰ γὰρ πλείω φάγοι, πολὺ ἂν ἔτι κακωθείη, καὶ εἰ ὀλίγα, πονέσειεν ἄν.

Illud enim perſpectum eſſe debet 1 iis ipſis quibus per morbi decurſum non ſorbere, ſed alius diuerſus victus confert, ilico 2 poſtquam vſum ſorbitionum iniêre, febres ac dolores exſplendeſcere: vt ſic 3 manifeſtum fiat, id quod ingeſtum eſt morbo quidem alimentum ac incrementum præbuiſſe, corpori verò decrementum ac infirmitatem attuliſſe. 4 Eadem ratione qui huic affectioni implicitiſ ſicco cibo indulgent, aut ſi mazam, vel panem aſſumant, etiamſi parcâ manu, decuplo grauius & manifeſtius damnis augentur, quàm ſi ſorbitioni indulſiſſent: non aliunde quàm 5 ex robore edulij ad paſſionem, quòd nec homini conuenit, cui ſorbere, non autem edere, ſatius eſt: ita quidem, vt ſi liberalius indulſerit genio, grauius etiam affligatur; ſi parcius, doleat ſaltem.

COMMENTARIVS.

1 Itaque non eadem debetur diæta ſanis & ægris: nam non æquè ad vires caloris natiui accommodata eſt in vtriſque. q. d. etiamſi copia & frequentia rectè dentur, tamen ſi loco & iure non exhibeantur, damno ſunt.

2 Vt cùm iam iam in procinctu vigor morbi eſt: ne potus quidem tunc dandus. d. Hippocrates lib. de ac.

3 Q. d. Igitur hinc inuenta medicina vera eſt: talis eſt autta noſtra, n. ex ſenſibus compertis enata.

4 Victus humidos, 1. aph. 16. qualis ille qui meabilis, coctu facilis, adipſos, qualitate vel conſiſtentia liquida vt ptiſana, & ſolida vt crus vituli, gallina, hædina caro: in omni febre, eſſentiali ſimplici. Confert, quia naturæ ſtudet, & cum morbo pugnat:

nam nec aluum ſuperat, quæ eſt aphthodes io omoi rali febre, & acrimoniam caloris infringit, ac materiam præparat, oec naturæ negocium faceſcit. Et hic rationem addit, nam ſqualida non poſſunt ſuperari ab affectione: nam vt d. Ariſt. coctio abſoluitur calido & humido: nec quicquam in nutricatum ac vires abit, quod vi natiui calidi antè mitigatum oon eſt.

5 Id eſt, quòd cibus iſte robuſtior ſit, quàm affectioni conueniat, & homini.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Πάντα δὴ τὰ αἴτια τοῦ πόνου 1 εἰς τὸ αὐτὸ ἄγεται· τὰ ἰσχυρότατα μάλιστά γε καὶ ἀκρητέστατα λυμαίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν ὑγιέα ἐόντα, καὶ τὸν νοσέοντα. 2 Τί οὖν φαίνεται ἑτεροῖον διανοηθεὶς ὁ καλεόμενος ἰητρὸς, καὶ ὁμολογημένως χειροτέχνης, ὃς ἐξεῦρε τὴν ἀμφὶ τοὺς κάμνοντας δίαιταν καὶ τροφὴν, ἢ κεῖνος ὁ ἀπ' ἀρχῆς τοῖσι πᾶσιν ἀνθρώποισι τροφὴν, ᾗ νῦν χρεόμεθα, ἐξ ἐκείνης τῆς ἀγρίης καὶ θηριώδεος εὑρών τε καὶ παρασκευάσας διαίτης; 3 ἐμοὶ μὲν γὰρ φαίνεται ωὐτὸς τρόπος, καὶ ἕν τι καὶ ὅμοιον τὸ εὕρημα. 4 ὁ μὲν, ὅσων μὴ ἐδύνατο ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη ἐπικρατεῖν 5 ὑγιαίνουσα ἐμπιπτόντων διὰ τὴν ἀγριότητά τε καὶ ἀκρησίην. 6 Ὁ δὲ ὅσων ἡ διάθεσις. (ἐν ᾗ ἂν ἑκάστοτε ἕκαστος τύχῃ διακείμενος,) μὴ* ἦν δυνατὸς ἐπικρατεῖν, ταῦτα ἐζήτησεν ἀφελεῖν.

* ἦ δυνατό

Cuncta proinde doloris cauſa 1 eundem auctorem agnoſcunt: nimirum robuſtiſſima edulia maximè & conſpicuò hominem affligere, ſeu ſanus ſeu æger fuerit. 2 Quid itaque aliud quæſo in animo habuiſſe videtur hic, quem medicum appellamus, vnoque ore artificem celebramus, in ægrorum diæta ac victu inueniendo, quàm prior ille, qui ab initio omnibus hominibus victum, quo nunc vtimur, ex agreſti illo ac ferino adinuenit ac parauit? 3 Mihi ſanè videtur idem modus, & vnum quoddam ac ſimile commentum eſſe: 4 hic enim ea, quæ ſi ingeſta forent, natura humana, 5 etiamſi ſana, propter efferam eorum vim ac immoderationem edomare non poterat: 6 Ille verò ea, quæ ob qualemcumque tandem paſſionem (cui implicitus iacebat) mitigare non poterat, auferre inſtituit.

Commentarivs.

1 Q. d. id rectè ab auita arte deprehenſum: quæ vera; nam à ſenſibus orta: eſt enim eadem ars quæ ſanorum & ægrorum diætam moderatur.

2 Primùm oſtendit quòd ſit διαιτητικὴ ars: ex eo, quòd non eadem ægris & ſanis dicata ſunt. Iam monſtrat quænam illa ſit; ac oſtendit hanc, eandem eſſe quæ prior illa, quæ ſanos ad mitiorem diætam tranſtulit ex eiſdem manans initiis: nam analogia eſt inter ſanorum & ægrorum diætam; cùm vtraque talem præſcribat, coi par ſit calidum natiuum: itaque plenus vt ſanis, ita facilis ægris debetur.

3 Itaque ars hæc noſtra auita, ab eiſdem initiis orta, ex quibus priſci agreſtem diætam in mitiorem tranſtulerunt, à ſenſibili re orta, & vſu deprehenſa, tota vera eſt.

4 Qui ſcilicet ſanorum diætam rectè inſtituit, ac artem fecit.

5 Q. d. eſt igitur eadem ars quæ moderatur ſanorum ac ægrorum diætā: Sed iā monſtrauimus ſanorum diætam ſenſibus compertam & certam eſſe.

6 Qui ægris victum præſcripſit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τί δὴ τοῦτο ἐκείνου διαφέρει; ἀλλ' ἢ πλεῖόν τε, τὸ εἶδος, καὶ ὅτι ποικιλώτερον, καὶ πλείονος πραγματείης. Ἀρχὴ δὲ 2 κείνη, ἡ πρότερον γενομένη. Εἰ δέ 3 τις σκέπτοιτο, τὴν τῶν καμνόντων δίαιταν πρὸς τὴν τῶν ὑγιαινόντων, 4 εὕροι ἂν βλαβερωτέρην, *οὐ γὰρ πλὴν ἢ τὴν τῶν καμνόντων θηρίων τε καὶ τῶν ἄλλων ζώων. 5 Ἀνὴρ γὰρ κάμνων νοσήματι, μήτε τῶν χαλεπῶν τε καὶ ἀπόρων, μήτ' αὖ παντάπασιν εὐηθέων, 6 ἀλλ' ᾗ ὑπὸ αὐτὸ ἁμαρτάνοντι μέλλει 7 ἐπίδηλος ἔσεσθαι, εἰ ἐθέλει καταφαγεῖν ἄρτον, κρέα, ἢ ἄλλο τι ὧν ὑγιαίνοντες ἐσθίοντες ὠφελεῦνται, μὴ πολλὸν, ἀλλὰ πολλῷ ἂν ἔλασσον 8 ἢ ὑγιαίνων ἐδύνατο. Ἄλλος τε τῶν ὑγιαινόντων, φύσιν ἔχων, μήτε παντάπασιν ἀσθενέα, μήτ' αὖ ἰσχυρὴν, φαγὼν τι ὧν βοῦς ἢ ἵππος φαγὼν ὠφελοῖτό τε, καὶ ἰσχύοι, ὀρόβους, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιουτέων, μὴ πολὺ, ἀλλὰ πολλῷ μεῖον ἢ δύναιτο· κἂν ποιήσας ὑγιαίνων τοῦτο πονέσει τε καὶ κινδυνεύσει, κείνου τοῦ νοσέοντος, ὃς τὸν ἄρτον ἢ τὴν μάζαν ἀκαίρως προσηνέγκατο. 9 Ταῦτα δὴ πάντα τεκμήρια, ὅτι αὕτη ἡ τέχνη ἡ ἰητρικὴ τῇ ὁδῷ ζητεομένη 10 εὑρεθείη ἄν.

* ἢ τ. τῶν θηρίων τε καὶ τ.

ἀ. ζ.
† ὅπη μάζη

1 Verùm quid amabo hoc ab illo differt? præterquam quòd multiplicior & variegatior ac maioris negocij eſt hæc ſpecies. Cuius tamen initium fuit 2 illa, quæ priùs eſt enata. Iam ſi 3 quis animaduertat, quænam ſit ægrorum diæta, collatione ad ſanorum damnoſiorem, quàm ſit ea quæ ferarum eſt & aliorum animalium, ipſis hominibus ſanis. 5 Etenim vir diætam habitâ, 4 is deprehendet hanc ægris laborans ex morbo neque admodùm ſæuo nec intolerabili malique moris, neque rurſus deſpicabili optimique moris, 6 qui ne ipſi quidem in victu delinquenti 7 manifeſtus ſit, ſi indulgere velit pani, carni, aliiſve quibus ſani gaudent ac recreantur, non multum, imò longè minus, quàm 8 ſanus ſi foret, ex his recreari poterit. Alius contrà ſanus titubantem fortitus naturam, adeò vt non omnino langueat, nec rurſus fortem, ſi vſum inierit rerum earum, quibus ſuauiter perfruuntur boues & equi, vtpote ſi eruum, aut hordeum comedat, aut quid huiuſmodi; nec tamen id copioſè fecerit, ſed longè minùs quàm poterat: ſanus vtique qui hoc fecerit, minùs & dolebit & periclitabitur, quàm æger ille qui panem aut mazam non iure & loco ingeſſerit. 9 Hæc itaque cuncta argumenta ſunt ſyllogiſtica, quòd ars ipſa medica inueſtigata methodo 10 inueniri poſſit.

Commentarivs.

1 Non alio differunt ſanorum & ægrorum diætæ, quam quòd ſanorum victus latè pateat; at ægrorum arctus, attamen varius victus.

2 Ex eiſdem deducta fontibus ſanorum ex diæta, enata fuit ægrorum.

3 Id eſt, plus incommodi accedit ægris ex ſanorum victu humano, quàm ſanis ex efferο illo belluarum cibo.

4 Q. d. igitur conſtat hinc, ex eiſdem principiis enatam vtramque, quòd analogiam vnice obſeruent quæ eſt alimento cum calido natiuo. at id plus analogiæ gerit cùm ſanus eſt homo, cum ferino victu, quàm cùm ægrotat homo, cum mitiore ſanorum diæta gerat. res magoæ artis, ob varietatem quam habere debet.

5 Committit inter ſe, laborantem tenui morbo, & hominem mediocri valetudine fruentem: & dicit huoc ex ferino victo minus damni ſentire, quàm ægrum ex ſolida ſanorum diæta. vt oſtendat ooo ſolùm diætam humanam ab efferata illa abire: verùm etiam peculiariter ægris aliis aliam diætam blandiri, vel iniuriam eſſe.

6 In ea maior varietas & ars. ſed ex eodem principio ortę vtræque.

7 Ita tenuis morbus, vt ægri nulla ferè pars conſpicuò in querelam veniat; ſed ſolis medicis hæc oeulta conſtitutio, ſignis deprehenſa. D. Zuingerus legit ἀλλ' ᾗ μὴ αὐτίκα τῷ νοσοῦντι μέλλει ἐπίδηλος ἔσεσθαι, id eſt, laborans morbo occulto, quem ne ipſe quidem ſentiat.

8 Q. d. igitur inuenta vtraque ex eodem principio: n. anologiā quæ eſt inter natiuum calidum & alimentum.

9 Igitur ex eiſdem diducta eſt hæc ars fontibus, ex

ex quibus prior diætandi: nam quantum mitigari à natura poſſit, collineat & ſanorum hominum quicunque habet, & qui ægrotum. Neceſſaria Diæta ægris, quia plus damni hi capiunt ex ſanorum victu, quàm ſani ex belluino.

10 Et ita à ſenſibus & iudicio ſit inuenta.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἦν ἁπλῶς 1 Καὶ εἰ * μὲν ἦν ἁπλοῦν, ὥσπερ ὑφηγεῖται, ὅσα μὲν ἦν ἰσχυρότερα ἔβλαπτεν, ὅσα δ' ἦν ἀσθενέστερα ὠφέλει τε καὶ ἔτρεφε τὸν κάμνοντα καὶ τὸν ὑγιαίνοντα, εὐπετὲς ἂν ἦν τὸ χρῆμα· 2 πολλὸν γὰρ τοῦ ἀσφαλέος ἂν ἔδει περιλαμβάνοντας, ἄγειν 3 ἐπὶ τὸ ἀσθενέστατον. 4 Νῦν δὲ οὐκ ἔλασσον ἁμάρτημα, 5 οὐδὲ ἧσσον λυμαίνεται τὸν ἄνθρωπον, ἢν ἐλάσσονα καὶ ἐνδεέστερα τῶν ἱκανῶν προσφέρηται. 6 τὸ γὰρ τοῦ λιμοῦ μένος, δύναται ἰσχυρῶς ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου, καὶ γυιῶσαι, καὶ ἀσθενέα ποιῆσαι, καὶ ἀποκτεῖναι. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα, ἑτεροῖα μὲν τῶν ἀπὸ πληρώσιος, οὐχ ἧσσον δὲ ἅμα δεινὰ κακὰ ἀπὸ κενώσιος· διὸ πολλὸν 7 ποικιλώτερά τε καὶ διὰ πλείονος ἀκριβείης ἐστί. Δεῖ γὰρ μέτρου τινὸς στοχάσασθαι. Μέτρον δὲ, οὐδὲ σταθμὸν, οὐδὲ ἀριθμὸν οὐδένα ἄλλον, πρὸς ὃ ἀναφέρων εἴσῃ τὸ ἀκριβὲς, οὐκ ἂν * εὕροις ἄλλο, ἢ τοῦ σώματος τὴν αἴσθησιν. Διὸ 8 ἔργον, οὕτω καταμαθεῖν ἀκριβέως, ὥστε μικρὰ ἁμαρτάνειν ἔνθα ἢ ἔνθα. † Κἂν ἐγὼ τοῦτον 9 ἰσχυρῶς ἐπαινέοιμι, τὸν σμικρὰ ἁμαρτάνοντα. 10 Τὸ δ' ἀτρεκὲς ὀλιγάκις ἐστὶ κατιδεῖν.

* εὕροις

† ἢ

1 *Porrò ſi ſimpliciter, vt quidam exiſtimant, alimenta robuſtiora damno eſſent, quæ verò debiliora prodeſſent ac nutrirent tum ægrum tum ſanum, facile ſanè negocium foret: 2 oportebat enim, magnâ non errandi fiduciâ conceptâ, 3 ad debiliſſimum alimentum ægrum abducere. 4 Nunc autem non minùs peccatur in commoda ægrorum, 5 nec minùs damnis augentur ægri, ſi pauciora & debiliora, quàm decet, aſſumant. 6 Fames enim magnam vim in hominum naturam exercet, & ſanandi, & naturæ vim frangendi, & peſſumdandi. Quin & multa alia mala, diuerſa quidem ab his quæ ex repletione fiunt, non minùs autem grauia, vacuationi inſunt: vt 7 proinde longè magis euariet, & maiorem diligentiam requirat. Decet enim dimenſionem aliquam collineare. Dimenſionem autem nullam aliam reperies, neque menſuram, cuius intuitu in exacta diæta inſtituenda ſcientia haberi queat, quàm corporis ſenſum. Quapropter 8 negocioſum eſt, id ita accuratè cognoſcere, vt tantùm tenuiter in alterutram partem delinquas. Certè cum ego, medicum vehementer laudârim, qui leuiter delinquat. 10 Quod enim exactè abſolutum eſt, rarò videre contingit.*

Commentarivs.

1 Demonſtrat variam multæque artis eſſe ægris dicatam Diæteticam. Nectit Syllogiſmum: Si vno modo tantùm peccarent ægri, quòd pleniùs paſtum ineant, vnica & facilis foret methodus, & ſecura erroris. Verùm inediâ æquè ac copiâ peccari poteſt: Itaque nec facilis nec ſimplex methodus. Quamuis fœcunda in incommoda ſit intempeſtiua repletio, grauiùs tamen ferit immodeſta inanitio. Nam faciliùs eſt inanire quàm replere, 1. aph. 5.

2 Certò ſibi perſuadens ſe errare non poſſe. Ἀσφαλῶς d. D. D. Zuing. caſui & errato non obnoxium, ὑπὸ τοῦ μὴ σφάλλειν. Cuius pediſſequa eſt ſecuritas, ſed non perpetua.

3 N. Vt deuitet vbique exceſſum, & vt per cuncta amplectatur defectum. vt poſtea apparuit in diatriton.

4 Probat quòd non leuiùs accidendo quàm replendo peccari poteſt: nam d. decenti quadam copiâ opus eſt, vt rectè victus inſtituatur.

5 Q. d. igitur varia hæc ars diætetica, quæ ægris dicata.

6 Iræ Dei argumentum dira fames, cùm terra, animantium mater, paſtum denegat: vnde inediæ graues calamitates, & tantæ, vt rectè Homerus ſcripſerit Odyſſ. 12.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,
Λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν, καὶ πότμον ἐπισπεῖν.

Ioſeph. 9. Antiq. Samaria à Benedado Syriæ Rege obſeſſa, caput aſinæ venit octingentis argenteis. matres fœtus deuorârunt. Plutarch. in Sylla; Athenis obſeſſis tritici medimnus 1000. drachmis venit; calceos & cadauera humana vorabant. Nauclerus d. Dictatore Quintio Cincinnato, quidam vi famis ſe in flumen præcipitarunt. Ioſep. 6. de bello Iud. 6. mira refert. Procop. de geſtis Gotthorum, Belizarij tempore in Piceno agro duæ fœminæ 17. viros fame preſſæ vorarunt. Naucl. Honorio Vandalo regnante in Africa Sepulchra rimabantur, & abdita ſyluarum, ob arborum radices. Lerius mira refert in ſua peregrinatione Americana.

7 Q. d. igitur non leuiùs accidendo quàm replendo in victu peccari poteſt. ſed vbiq. μέτρῳ opus eſt, qui ſumitur ex afflicti corporis ſenſu. Eſt itaque multæ artis Diætetica.

8 Q. d. Hæc itaque ſcientia, quæ ex ſenſu cuiuſque corporis afflicti Diætam præſcribere docet, cognitu eſt difficilis.

9 Q. d. Si vna tantùm erroris ratio foret in ægris, vt copiâ ſolùm Diæta peccaret, facilis eſſet eius inſtituendæ ratio: ſed varij & in defectu ſunt errores. nam & doctiſſimi falluntur, quamuis exiles illi ſint errores, nec propterea reprehendendi, quin potiùs laudandi, propter plurima quæ commodo ægrorum faciunt.

10 Rationem dixit: nam ſenſus corporis afflicti metrum ponit: at hic ſenſus peculiaris cuiuſque, ægrè accuratè percipi poteſt à medico.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐπεὶ οἱ 1 πολλοί γε τῶν ἰητρῶν ταὐτά μοι δοκέουσι τοῖσι κακοῖσι κυβερνήτῃσι πάσχειν. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ὅταν ἐν γαλήνῃ κυβερνῶντες ἁμαρτάνωσιν, οὐ καταφανέες εἰσίν· ὅταν δὲ αὐτοὺς κατάσχῃ ἄνεμός τε μέγας, καὶ χειμὼν, φανερῶς ἤδη πᾶσιν ἀνθρώποισι δι' ἀγνωσίην καὶ ἁμαρτίην 2 δῆλοί εἰσιν, ἀπολέσαντες τὴν ναῦν. Οὕτω δὴ καὶ οἱ κακοί τε καὶ πλεῖστοι ἰητροὶ, ὅταν μὲν θεραπεύωσιν ἀνθρώπους 3 μηδὲν δεινὸν ἔχοντας, ἐς οὓς ἄν τις καὶ τὰ μέγιστα ἁμαρτάνων οὐδὲν δεινὸν ἐργάσαιτο (πολλὰ δὲ τὰ τοιαῦτα νοσήματα, καὶ πολὺ πλείω τῶν δεινῶν ἀνθρώποισι συμβαίνει) ἐν μὲν δὴ τοῖσι τοιούτοισιν ἁμαρτάνοντες οὐ καταφανέες εἰσὶ τοῖσιν ἰδιώτῃσιν. Ὁκόταν δὲ τύχωσι μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ καὶ ἐπισφαλεῖ νοσήματι, 4 τότε σφέων τά τε ἁμαρτήματα καὶ ἡ ἀτεχνίη πᾶσι καταφανής ἐστι. Οὐ γὰρ ἐς * μακρὸν αὐτέων ἑκατέρου αἱ τιμωρίαι, ἀλλὰ διὰ τάχεος πάρεισιν. * μακρὰν

Proinde 1 plerique medicorum eadem, quæ mali gubernatores, in ſe admittere mihi videntur. Hi enim dum in tranquillitate gubernacula tenentes errant, non omnibus deprehenſa eorum ignorantia eſt: dum autem eos inuaſerit validus ventus, & vehemens procella maris, 2 conſpicuum tunc eſt cunctis hominibus, quod ignorantia & eorum errore naufragium euenerit. Sic profectò & mali plurimique medici, dum medicinam 3 leuiculis malis implicitis hominibus faciunt, in quorum commodo ſi vel quis grauiter peccauerit, non magnum tamen incommodum adferat (ſunt enim plurimi tales morbi, & multò frequentiores quàm hi qui cum periculo inuadunt) in talibus, inquam, peccantes in commoda ægrorum, non deprehenduntur ab idiotis. Vbi verò euenerit hominem implicari magno, valido, ac periculi pleno morbo, tunc 4 cunctis horum delicta & ars conſpicua redditur. Neque enim horum pœnæ longè abſunt, ſed ilicò præſto adſunt.

Commentarivs.

1 Q. d. igitur non facilis eſt ſcientia quæ Diætam præſcribit cuique. Id inductione probat: ſerenum dum cœlum eſt non deprehenduntur naueleri mali; ſed eo procelloſo: ita indocti medici in chronicis; ar in acutis nudi fiunt.

2 D. q. non elucet ſemper vis artis diæteticæ. Reſp. non aliter ac in gubernatore nauigandi ſcientia.

3 Vt qui eſſentiam morborum non diſtinguunt ex eius ſpecie, magnitudine, more, motu, humorum dominatu, & parte affecta.

4 Qui vident inediam non rectè, ineunte morbo præſcriptam fuiſſe; cùm n. à pleniore manu ad parciorem eundum eſſet: at iam ſub vigorem in cibum funeſtè coguntur ægri, vel alioqui fatiſcunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὅτι δὲ 1 οὐκ ἐλάσσονες ἀπὸ κενώσιος ἀκαίρου κακοπάθειαι γίνονται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ καὶ ἀπὸ πληρώσιος, καταμανθάνειν καλῶς ἔχει, ἐπαναφέροντας ἐπὶ τοὺς ὑγιαίνοντας. Ἔστι γὰρ οἷσιν αὐτέων ξυμφέρει 2 μονοσιτεῖν, καὶ τοῦτο διὰ τὸ 3 ξυμφέρον τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐτάξαντο· ἄλλοισι δέ τι 4 ἀριστᾶν, διὰ τὴν αὐτὴν ἀνάγκην, οὕτω γὰρ αὐτοῖσι ξυμφέρει. καὶ μὴν τούτοισιν, οἱ δὲ δι' ἡδονὴν ἢ δι' 5 ἄλλην τινὰ συγκυρίην 6 ἐπιτηδεύουσιν ὁπότερον αὐτέων. Τοῖσι μὲν γὰρ πλείστοισι τῶν ἀνθρώπων 7 οὐδὲν διαφέρει πότερον ἂν ἐπιτηδεύσωσιν, εἴτε μονοσιτεῖν, εἴτε ἀριστᾶν, τούτῳ 8 τῷ ἔθει χρῆσθαι.

Quòd autem 1 non minores afflictiones ab intempeſtiua euacuatione quàm à repletione hominibus eueniant, probè diſcemus, ſi in ſanis rem expendamus. Sunt enim quibus ſemel 2 de die paſtum inire confert, & hanc, quia id 3 ſibi conferre obſeruant, legem ſibi poſuere. Alij etiam 4 prandent, ob tandem legem, quoniam ſic illis confert: Nam vt eos hic excipio, qui vel voluptate, vel 5 aliâ quauis occaſione adducti 6 alterutrum faciunt: ſic pleriſque hominibus 7 nihil intereſt vtrum tandem faciant, ſiue ſemel tantum paſtum ineant ſiue etiam prandeant, nam conſuetudinem receptam abſque diſcrimine ſequuntur.

Commentarivs.

1 Ex erroribus oſtendit non minùs peccari poſſe inediâ quàm copiâ. Nam ſani inſolita à diæta affliguntur acciſâ, vel pleniore: itaque magis vexabuntur ægri.

2 In cæna, more antiquo.

3 Nam valetudo eorum hos cogit vt ſemel; vel, alij, vt bis paſtum ineant.

4 Ἀριστᾶν prandere τῷ μονοσιτεῖν opponitur, vni n. cibationi, id eſt, cænæ.

5 Ita caſtrenſi conſuetudine ἄριστον, δεῖπνον, δορπὸν introducta: agricolario prandium expreſſit.

6 Ἐπιτηδεύματα, ſunt vitæ inſtituta, id eſt, cuique dicatum vitæ genus. Celſo vitæ propoſita.

7 Vt modò cænent, modò prandeant, modò vtrumque faciant.

8 Id eſt, non valetudine coacti hoc faciunt, vt priores, ſcilicet vt ſemel tantùm, vel tantùm bis illis venter à cibo tumeſcat, ſed vtriuis generi diætæ ſeſe aſſueſecerem. vt vel ſemel tantùm, vel bis cibis indulgeant cottidie. Sed poſtquam alterutri aſſueuere, illud citra iacturam valetudinis omittere nequeunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εἰσὶ δὲ τινὲς οἳ οὐκ 1 ἂν δύναιντο, ἔξω τοῦ συμφέροντος ποιέοντες, ῥηϊδίως ἀπαλλάσσειν· ἀλλὰ * ξυμβαίνει αὐτέων 2 ἑκατέροισι, παρὰ ἡμέρην μίαν, καὶ ταύτην 3 οὐχ ὅλην μεταβάλλουσιν, ὑπερφυέως κακοπαθεῖν. Οἱ μὲν γὰρ ἢν 4 ἀριστήσωσι, μὴ ξυμφέροντος αὐτέοισιν, εὐθὺς 5 βαρέες, καὶ νωθροὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν γνώμην, χάσμης τε καὶ 6 νυσταγμοῦ καὶ δίψης πλήρεες. 7 Ἢν δὲ ἐπιδειπνήσωσι, καὶ φῦσα, καὶ στρόφος, καὶ ἡ κοιλίη καταῤῥήγνυται· καὶ πολλοῖσιν ἀρχὴ 8 νούσου αὕτη μεγάλης ἐγένετο, ἢν τὰ αὐτὰ σιτία, ἃ μεμαθήκασιν ἅπαξ ἀναλίσκειν, δὶς προσενέγκωνται, καὶ μηδὲν ἔτι πλέον.

* συμφέρει

Sunt autem quidam ab his diuerſi, qui 1 ſi quid ex eorum quod non fuerit in prandio vel in cæna commiſerint, ægrè ab errore illo ſine incommodo euadunt; ſed euenit 2 vtrique ipſorum, per diem vnum, atque eum 3 non ocioſè tranſigentibus, immenſa afflictio. Nam 4 ſi pranſi fuerint, quibus prandere non confert, hi ſtatim 5 graues, & corpore menteque ſegnes fiunt, oſcitatione & 6 nictatione & ſiti pleni. 7 Quodſi & cænam adiecerint, & flatus & tormina ſuperueniunt, aluúſque in fluxum effunditur: adeòque plurimis origo 8 validi morbi hoc fuit, ſi cibos, quos ſemel ſumere conſueuerant, bis ingeſſiſſent, etſi nihil his amplius.

Commentarivs.

1 Valetudine titubante infirmi homines, qui coguntur filo quodam certo diætam ſibi inſtituere, ſuſque deque viuendi rationem non ferunt: nec enim repletionem, nec inediam ferunt.

2 His qui præter morem ſe replent, & illis qui ſe fraudant cibo præter conſuetudinem. De primis eleganter agit Hipp. 2. ac. 22. 23. & ibi horum ratio eſt 18. apho.

3 Nam d. Hip. 2. ac. 23. eos breue ſpacium frequenter deambulando conficere oportere.

4 Demonſtrat quòd repletio his inimica ſit. nam ſi ſemel paſtum inire conſueuerint in cæna; ſi prandeant etiam, affliguntur. Hoc eleganter dicto iam loco Hippocrates.

5 2. ac. 22. dicit illos effici ἀργόνς, καὶ βαρέας, καὶ ἀσθενέας, ὑπνώδεις.

6 Νυστάζω eſt capite nutante dormitare, nictare.

7 Vt ſi liberaliùs cænæ incubuerint. Tota hiſtoria huc redit, quòd monſtrare velit variæ artis eſſe rectè diætam ægris præſcribere, nec ſolùm repletione, ſed inedia etiam peccari: Quod monſtrat in ſanis: q. d. quantò igitur magis locum habebit in ægris?

8 2. ac. 22. d. ἐξυγρασμένας aliis, aliis ἀπεπίλεια fit, id eſt, lienteria Ionicè.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τοῦτο δὲ 1 εἰ ἀριστᾶν μεμαθηκώς τις, καὶ οὕτως αὐτέῳ ξυμφέρον, 2 μὴ ἀριστήσῃ, 3 ὅταν τάχιστα παρέλθῃ ἡ ὥρη, εὐθὺς 4 ἀδυναμίη δεινὴ, τρόμος, 5 ἀψυχίη, ἐπὶ τούτοισιν 6 ὀφθαλμοὶ χλωρότεροι, οὖρον παχὺ καὶ θερμὸν, στόμα πικρὸν, καὶ τὰ 7 σπλάγχνα οἱ δοκεῖ κρέμασθαι, 8 σκοτόδινη, δυσοργίη, δυσθυμίη. 9 Ταῦτα δὲ πάντα, ὅταν δειπνεῖν ἐπιχειρέῃ, ἀναλίσκειν δὲ ὁ δυνατὸς, ὁ ἀριστιζόμενος, ἃ πρότερον ἐδείπνει. ταῦτα δὲ αὐτὰ μετὰ στρόφου τε καὶ ψόφου καταβαίνοντα συγκαίει τὴν κοιλίην· 10 δυσκοιτέουσί τε καὶ ἐνυπνιάζονται τεταραγμένα καὶ θορυβώδεα· Πολλοῖσι δὲ καὶ τουτέων αὕτη ἀρχὴ νούσου ἐγένετο.

E contra, 1 ſibi, quibus prandium conducebat, 2 impranſi fuerint, 3 quamprimùm elapſum id tempus fuerit, inuadit illos 4 maxima imbecillitas, tremor, 5 animi defectus, præterea 6 oculi ſolito pallidiores, vrina craſſa & calida: amareſcit os, ac 7 ſuſpenſa videntur ei viſcera, 8 vertigo, iracundia, triſtitia. Quæ ſimiliter cuncta his eueniunt, qui præter morem ac 9 inſtitutum ſuum cænantes, poſtero die rurſus prandium inierint antequam ea,

*-ta, quæ in cœna priore aſſumpſerant, *edomita fuerint. Atque hæc ipſa cum tormine ac ſtrepitu deſcendentia aluum intercipiunt: ipſi verò 10 ægrè ſomnum ineunt, inſomnia perturbata ac tumultuoſa habent: quin plurimis adeò hoc ipſum morbi initium fuit.*

COMMENTARIVS.

1 Inediam etiam ferre nequeunt, vt qui bis genio indulgere aſſueuere, ſi prandio eum defraudarint. Vide 2. ac. 24.

2 Nulla naturæ neceſſitate coacti: natura enim ocioſa eſſe non poteſt; ſi non inuenit ſubiectum cibum, in viſcera agit.

3 His eo modo inanitis, d. Hipp. 2. ac. 28. oportet ἀντιπηκῶσαι, id eſt, iacturam reſarcire, ἀῤῥίγεας καὶ ἀθαλπέας, καὶ ἀταλαιπώρους, &c. id eſt, ſine frigoris, caloris, & laboris animi & corporis expertes.

4 2. ac 24. καὶ ἄῤῥωστοι εἰσὶ, καὶ δειλοὶ εἰς πᾶν ἔργον, καὶ καρδιαλγέες, &c. infirmi ab exhauſtu ſpirituum & humorum.

5 Hoc d. 2. ac. in agendo timidi, coactione ſpirituum ad cor, ob viſcerum afflictionem, ſuo genio defraudatorum.

6 Ὀφθαλμοὶ κοιλαίνονται 2. ac. 24. &c. diſſipatis humoribus & ſpiritibus.

7 Collapſo ventriculi habitu, qui cibis fulciri ſolet.

8 Sunt bilis ſymptomata: ab æſtuante bile. inde etiam amareſcit os. nam ob inediam ad ſtomachum affluit quæ æſtu incanduit ab inedia.

9 Dicit illos lædi, qui quidem bis die cibum capiunt ex more, ſi tamen liberaliùs cœnæ incubuerint non pranſi: & iterum in prandio poſtridie plena manu paſtum iniecerint, lædentur. q. d. Sani ex diæta neglectim habita, quam aliâs, ob fractam valetudinem, in morem duxerunt, læduntur. Ergo repletio nocet. Vide 2. ac. 25.

10 Propter iactationem nauſeabundam: affecta aluo, ab oppreſſione ventriculi: δυσανιᾶν eſt moleſtè & implacidè lecto decumbere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐπιλέγεσθαι δὲ χρὴ 1 διὰ τινας προφάσιας αὐτέοισι ταῦτα ξυμβαίνει. 2 Τῷ μὲν, οἶμαι, 3 μεμαθηκότι μονοσιτεῖν, ὅτι οὐκ ἀνέμεινε τὸν χρόνον τὸν ἱκανὸν, μέχρις αὐτοῦ ἡ κοιλίη τῶν τῇ προτεραίῃ προσενηνεγμένων σιτίων *ἀπολαύσῃ τελέως, καὶ ἐπικρατήσῃ καὶ λαπαχθῇ τε, καὶ 4 ἡσυχάσῃ. ἀλλ' †ἐπιζέουσάν τε καὶ ἐζυμωμένην, καινὰ ἐπεσενέγκατο. Αἱ δὲ τοιαῦται κοιλίαι πολλῷ τε βραδύτερον πέσσουσι, καὶ πλέονος δέονται *ἀναπαύσιός τε καὶ ἡσυχίης. 5 Ὁ δὲ μεμαθηκὼς ἀριστίζεσθαι, ὅτι οὐκ ἐπειδὴ τάχιστα ἐδεήθη τροφῆς τὸ σῶμα, καὶ τὰ πρότερα κατανάλωτο, καὶ οὐκ εἶχεν οὐδεμίαν ἀπόλαυσιν, οὐ θᾶσσον αὐτῷ προσηνέχθη καινὴ τροφή, 6 φθίνει †δὲ καὶ συντήκεται ὑπὸ λιμοῦ. Πάντα γὰρ, ἃ λέγω 7 πάσχειν τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, λιμῷ ἀνατίθημι. Φημὶ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἅπαντας, οἵτινες ἂν 8 ἄσιτοι δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας γένωνται, ταὐτὰ πείσεσθαι, οἷά περ ἐπὶ τῶν ἀναρίστων γενομένων εἴρηκα. Τὰς δὲ τοιαύτας φύσιας ἔγωγε φημὶ, 9 ταχέως τε καὶ ἰσχυρῶς τῶν ἁμαρτημάτων *ἀπολαυούσας, ἀσθενεστέρας εἶναι τῶν ἑτέρων. Ἐγγύτατα δὲ 10 τοῦ ἀσθενέοντός ἐστιν ὁ ἀσθενής· ἔστι δὲ ἀσθενέστερος 11 ὁ ἀσθενέων. καὶ μᾶλλον αὐτῷ προσήκει, ὅ, τι ἂν τοῦ καιροῦ ἀποτυγχάνῃ, πονεῖν.

* ἀπολαύσῃ
† ἐπιζέουσαν
* ἀναπαύσιος

*ἀπολαυούσας,
ἀσθενεστέρας

Notare autem oportet 1 ob quas cauſas hæc ipſis eueniant. Nimirum ei qui 2 ſemel paſtum inire 3 conſueuit, quòd non expectauit ſtatum tempus, donec venter ipſius pridie ingeſtos cibos perfectè in commodum ſuũ verterit, & euicerit, & laxauerit, ac 4 quieuerit: ſed in feruentem adhuc & infermentatum nouos ingeſſerit: Etenim eiuſmodi ventres longè tardius coquunt, ac maiore egent ocio ac quiete: 5 Ei verò qui prandere aſſueuit, quòd non, quàm primùm corpus alimenti indigens erat, & iam priora abſumpta erant, nec habebat vnde nutritionem ampliùs hauriret, illicò ipſi recens nutricatum ſuppeditârit, vt proinde 6 deficiat & contabeſcat præ fame. Cuncta autem 7 hæc tædia quæ tales homines pati dixi, fami aſcribo. Aſſero quin etiam quoſuis alios homines, qui 8 per duos aut tres dies genium ſuum fraudârunt, eadem paſſuros eſſe, quæ de impranſis dixi. Cæterum eiuſmodi naturas affirmo, quæ 9 illicò ac validè eiuſmodi aberratis affliguntur, imbelliores aliis eſſe. Proximus autem ægro eſt 10 imbecillus: verùm debilior eſt is 11 qui iam ægrotat, & atrociùs affligitur, ſi iuſtum tempus non obſeruetur.

COMMENTARIVS.

1 Iam harum querelarum cauſas inueſtigat, cur à copia præter morem ingeſta lædantur. nam nondum mitigato cibo alium addit.

2 Eleganter τὸν καιρὸν definit cibandi, cùm iam euictus eſt heſternus cibus.

3 Μεμαθηκότι, & μεμαθηκὼς voces propriæ Hippocrati, in more ſignificando & conſuetudine, quòd ſit illa quædam dexteritas & diſciplina ſæpiùs exercita: nam conſuetudo eſt ex longo vſu docta.

4 Id eſt, fame tentari inceperit iterum, à negocio coquendi expeditus.

5 Cauſam reddit cur ſani, per diætam violatam Inanitione, affligantur.

6 Cùm cibo fraudatur calidum, agit in ſubiectum corpus.

7 infirmitas, tremor, oculi concaui, vrina calida, os amarum, viſcera ſuſpenſa, vertigo, iracundia.

8 Inanitio ſanos lædit, maximè ſi vallidior fuerit.

9 Vires conſiſtunt in ſolidis partibus, humoribus, & ſpiritibus.

10 Nequeunt enim generosè arcere illata damna, fractionibus ſpiritibus, humidis, ac ſolidis.

11 Q. d. ſi ſanos diætæ iniuria percellit tot tædiis; quid igitur fiet de ægris? & vides in his tantam amplitudinem ex variè affectis viribus: igitur non eſt facilis ars Diætetica.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Χαλεπὸν δὲ, 2 τοιαύτης ἀκριβείης ἐούσης περὶ τὴν τέχνην, τυγχάνειν 3 αἰεὶ τοῦ ἀτρεκεστάτου. Πολλὰ δὲ εἴδεα κατ' ἰητρικὴν ἐς τοσαύτην ἀκριβείην ἥκει, περὶ ὧν εἰρήσεται. Οὔ φημι δὲ διὰ τοῦτο δεῖν τὴν τέχνην, ὡς οὐκ ἐοῦσαν, οὐδὲ καλῶς ζητεομένην, τὴν ἀρχαίην ἀποβαλέσθαι, εἰ μὴ ἔχει περὶ πάντα 4 ἀκριβείην· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ ἀτρεκεστάτου, οἶμαι δύνασθαι ἥκειν λογισμῷ, ἐκ πολλῆς ἀγνωσίης, θαυμάζειν τὰ ἐξευρημένα, ὡς καλῶς καὶ ὀρθῶς ἐξεύρηται, καὶ οὐκ 5 ἀπὸ τύχης.

1 Cùm itaque à eiuſmodi accurata certitudo in arte exiſtat, difficile fuerit 3 ſemper aſſequi quod rectiſſimum eſt. Multæ autem ſpecies in Medicina tantam certitudinem petunt, de quibus dicetur. Non puto itaque propterea artem veterem, velut nulla foret, nec prudenter inueſtigata, reiiciendam eſſe, quod non 4 exquiſitam illam certitudinem vndique præſeferat: quin potiùs quòd recto vicinum ſit, ſi quis ex ignorantiæ tenebris ductu rationis aliquouſque progrediatur, admiranda exiſtimo artis inuenta, quòd ſcilicet prudenter & rectè inuenta ſunt, minimeque 5 à fortuna pendeant.

COMMENTARIVS.

1 Q. d. Diætæ ſcientia nec eſt facilis, nec ſimplex: nec tamen dicendum nullam eſſe: nec veterem medicinam planè repudiare debemus.

2 Erotianus legit μὴ τοιαύτης ἀκριβείης ἐούσης, contra omnium codicum fidem: quæ tamen lectio non mala videtur.

3 Quòd medicina conſtet vſu & iudicio: in vtroque difficultas: in vſu, quia multa putantur fieri

lege naturæ, quæ ſunt omninò ſymptomatica: quòd nullus morbus ſit idem omnibus; nec vllum remedij genus habet eandem vim in ſingulis. Iudicium autem difficile, diſtinctione corporum, cauſarum, ſignorum, remediorum: ad cognoſcendum, prædicendum, & curandum, & quòd ſimilitudines ſæpe bonis medicis imponant. Et quòd multa plerumque ſolitaria ratio ſuadet, quæ vſus coarguit. Vt in criſi per aluum, in morbis ſubſtantiæ totius, & qui fiunt per metaſtaſin.

4 Nam tecmiriis ſignis, id eſt, ſyllogiſticis ad tecmarſin medendi procedit: & iudicio & experientia firmatis: quæ ſola ſi fuerint, nihil poſſunt: Quare eleganter Saluſtius, vtrumque per ſe indigens, alterum alterius auxilio eget.

5 Ab experientia temeraria, cuius finis certa mors. Aliud eſt πεῖρα τετριμμένη, id eſt, trita exp. hoc eſt experimentalis diſciplina; quæ eſt memoria eorum quæ eodem modo viſa ſunt. Eleganter Philo, τὰ μὲν σωμάτων, πάντα διεχῆ ὥσπερ τὰ ἀπὸ λόγου, κόσμια.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἐπὶ δὲ τὸν καινὸν τρόπον τὴν τέχνην ἐξ ὑποθέσιος ζητεύντων, τὸν λόγον ἐπανελθεῖν βούλομαι. Εἰ γὰρ ἐστὶ θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ὑγρὸν, τὸ λυμαινόμενον τὸν ἄνθρωπον, καὶ δεῖ τὸν ὀρθῶς ἰητρεύοντα βοηθεῖν, τῷ μὲν θερμῷ ἐπὶ τὸ ψυχρὸν· τῷ δὲ ψυχρῷ ἐπὶ τὸ θερμὸν, τῷ δὲ ξηρῷ ἐπὶ τὸ ὑγρόν· τῷ δ' ὑγρῷ ἐπὶ τὸ ξηρόν. 3 ἔστω μοι ἄνθρωπος, μὴ τῶν ἰσχυρῶν φύσει, ἀλλὰ τῶν ἀσθενεστέρων· οὗτος δὲ πυροὺς ἐσθιέτω, οὓς ἂν ἀπὸ τῆς ἅλω ἀνέλῃ, ὠμοὺς καὶ ἀργοὺς, καὶ κρέα ὠμὰ, καὶ πινέτω ὕδωρ. Ταύτῃ χρεώμενος τῇ διαίτῃ, εὖ οἶδ' ὅτι πείσεται πολλὰ καὶ δεινά. Καὶ γὰρ πόνους πονήσει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ἔσται, καὶ ἡ κοιλίη φθαρήσεται, καὶ ζῆν πολὺν χρόνον οὐ δυνήσεται. 4 Τί δεῖ γοῦν βοήθημα παρεσκευάσθαι ὧδ' ἔχοντι; θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ὑγρόν; 5 δῆλον γὰρ ὅτι τουτέων τι. Εἰ γὰρ τὸ λυμαινόμενον* αὐτῶν ἐστὶ τοῦτο τὸ ἕτερον, τῷ 6 ὑπεναντίῳ προσήκει λύειν, ὡς ὁ ἐκείνων λόγος ἔχει. Τὸ μὲν γὰρ βεβαιότατόν τε καὶ προφανέστατον φάρμακον. 7 ἀφελόντα τὰ διαιτήματα, οἷσιν ἐχρῆτο, ἀντὶ μὲν 8 τῶν πυρῶν ἄρτον διδόναι, ἀντὶ δὲ τῶν ὠμῶν κρεῶν ἑφθὰ, πίνειν τε ἐπὶ τούτοισιν οἶνον. Ταῦτα μεταβάλλοντα οὐχ οἷόν τε μὴ ὑγιέα γενέσθαι, ἤν γε μὴ παντάπασιν ᾖ διεφθαρμένος ὑπὸ χρόνου τε καὶ τῆς διαίτης.

* αὐτῶ

1 *Verumenimuerò nunc ad eos qui nouo modo artem ex hypotheſibus quærunt, ſermonem conuertere volo. Si itaque calidum eſt, aut frigidum, aut ſiccum aut humidum, 2 quod hominem affligit, & neceſſe ſit rectè medicinam facientem auxiliari, calido quidem in frigidum permutato, frigido verò in calidum, ſicco in humidum, humido in ſiccum: 3 detur mihi homo non vegete natura, ſed fractioris; qui indulgeat tritico, quod ex area ſuſtulit, crudo nec præparato, carnes item crudas voret, & aquam bibat. Hanc viuendi rationem ſi ceperit, ſat ſcio quòd acerba multa perpetietur. Nam & doloribus affligetur, & corpus labefactabitur, & aluina œconomia corrumpetur, nec diu viuere poterit. 4 Quid itaque remedij adſerre poterit ita habenti? calidùmne, frigidum, ſiccum, aut humidum? nam vnumquodque horum 5 ſimplex eſſe exiſtimant. Si enim id quodipſum affligit ex horum numero eſt, certè æquum foret 6 contrario ſolui, vt eorum præſefert ratio. Atqui certiſſimum manifeſtiſſimumque remedium eſt, 7 victum, quo vtebatur, auferre, & 8 pro tritico panem dare, pro crudis verò carnibus coctas, inſuperque vinum propinare. His permutatis fieri nequit quin ſanus euadat, niſi penitus fuerit tempore & diæta corruptus.*

COMMENTARIVS.

1 Refutat eos qui ex hypotheſi artem fabricabantur, n. hominem conflatum eſſe ex primis qualitatibus, & ex illis rectè & malè valere. Hæc fuit tunc neotericorum praua ſententia, quam ex vſu medendi, & ratione refutat.

2 Nec enim inde admodùm magni morbi, nec difficiles curatu, nec cauſæ mortiferæ adferuntur.

3 Vſu medendi falſam eſſe hanc neotericorum ſententiam oſtendit, nec vſui eſſe in medendo harum qualitatum conſiderationem. Nam primariò nec recreant nec labefactant corpus. Nam ſi id fieret, contrariæ qualitatis appulſu homo curaretur: At hoc non fieri argumento eſt homo fractioris naturæ, qui incurrat morbum ex victu ſuſque deque habito.

4 Q. d. non curatur nuda à qualitate oppoſitâ, ſed victu contrario, vt is ita temperetur, quò analogus ſit calido natiuo, quod edomare eum debet.

5 Id eſt, putant ex aliqua illarum qualitatum omnes morbos naſci.

6 Nam cuncta pereunt à contrario: & vnicuique rei vnum tantùm eſt contrarium.

7 Q. d. Igitur à qualitatibus cùm non curentur; non etiam ab eis lædentur. nam in cibis arte paratis hæ qualitates non elucent: nec in naturâ editis.

8 Nam, vt d. Gal. de alimentis, triticum niſi in panem rectè fermentatum abeat, hepar obſtruit, & calculos gignit: & d. panis ipſe olim interdum elui ſolebat, vt craſſamentum & lentorem exſueret: nam vt d. 7. ſimpl. habet quiddam viſcoſum & obſtruens in ſe triticum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τί δὴ φήσομεν; πότερον αὐτῷ ὑπὸ ψυχροῦ κακοπαθέοντι θερμὰ ταῦτα προσενέγκαντες ὠφέλησαν, ἢ τἀναντία; 2 οἶμαι γὰρ ἔγωγε πολλὴν ἀπορίην ἐρωτηθέντι παρέχειν. ὁ γὰρ τὸν ἄρτον σκευάζων τῶν πυρῶν, τὸ θερμὸν, ἢ τὸ ψυχρὸν, ἢ τὸ ξηρὸν, ἢ τὸ ὑγρὸν ἀφείλετο; 3 ὁ γὰρ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι δέδοται, καὶ πολλοῖσιν ἄλλοισιν εἴργασται, ὧν ἕκαστον ἰδίην δύναμιν καὶ φύσιν ἔχει, καὶ τὰ μὲν τῶν ὑπαρχόντων ἀπέβαλλεν, ἄλλοισι δὲ κέκρηταί καὶ μέμικται.

1 *Quid itaque dicemus? num quòd ipſi à frigidis afflicto, calida hæc oblata auxilio fuerint, aut contrà? Equidem opinor plurimùm hæſitaturum, qui ad interrogata reſpondere debeat: num, ſcilicet, is qui panem ex tritico parauit, calidum, aut frigidum, aut ſiccum, aut humidum abſtulerit? 2 quandoquidem panis in ignem & aquam datur, quin plurimis aliis elaboratur, quorum 3 quæque peculiarem facultatem ac naturam habent, 4 cùm quædam illorum excutiant quæ illi à natura inſita erant, alia verò ad temperiem & commixtionem conferant.*

COMMENTARIVS.

1 Q. d. quo modo igitur contrariam diætam præſcribemus? Id ex perſpicientia qualitatum primarum vel ſecundarum tranſigere debebunt. At abſurdum eſt, in cibis & vltrò natis, & paratis arte, rationem harum qualitatum primarum adferre: nam illam adferre nequeunt in vltrò natis nam, vt illi volunt, formas ſequuntur elementorum.

2 Q. d. Igitur etiam nec in arte paratis ratio dari poterit qualitatis primæ.

3 vt aqua, ſal, fermentum, ignis, fermentatio ipſa.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Οἶδα μὲν γὰρ καὶ τάδε δήπου, ὅτι διαφέρει εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καθαρὸς ἄρτος, ἢ 2 συγκομιστὸς· ἢ ἀπτίστων πυρῶν, ἢ ἐπτισμένων· ἢ πολλῷ ὕδατι πεφυρημένος, ἢ ἀφύρητος· 3 ἢ ἔξοπτος, ἢ ὠμός· ἀλλά τε πρὸς τουτέοισι μυρία. Ὡς δ' αὕτως καὶ περὶ μάζης. Καὶ αἱ δυνάμιες δὲ μεγάλαι τε ἑκάστου, καὶ 4 οὐδὲν ἡ ἑτέρη τῇ ἑτέρῃ ἐοικυῖα. Ὅστις δὲ ταῦτα 5 μὴ σκεπτόμενος ἐν οἶδε, πῶς ἄν τι οὗτος δύναιτο τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον παθημάτων εἰδέναι; ὑπὸ γὰρ ἑνὸς ἑκάστου τουτέων 6 πάσχει τε καὶ ἑτεροιοῦται ὁ ἄνθρωπος, ἢ τοῖον, ἢ τοῖον, καὶ διὰ τουτέων πᾶς ὁ βίος καὶ ὑγιαίνοντι, καὶ ἐκ νόσου ἀνατρεφομένῳ,

καὶ

ἢ γέγραπται. Οὐκ ἂν ἦν ἕτερα τουτέων 7 χρησιμώτερα οὐδ' ἀναγκαιότερα ἢν εἰδέναι δήπου.

1 *Quin & hoc ſcio plurimum referre, vtrum purus & putuspanis in corpus hominis ingeratur, an 2 cibarius: an ex tritico non decorticato, an decorticato: multâ aquâ ſubactus, vel nullo modo ſubactus: an 3 retorridus, an crudior: aliáque præterea innumera. Eodem modo de maza. Adeò ſingulorum vires magnæ, & 4 inter ſe penitùs diuerſa. Quicumque verò hæc, 5 non animaduertens, neſcit, haut ſcio quo modo paſſiones in homine rectè perſpectas habere poterit; nam ex horum ſingulis 6 afficitur & alteratur homo, vel hoc, vel alio modo, & ex his omnis vita & ſano, & ex morbo conualeſcenti, & ægro pendet. Nihil itaque vtilius aut æquè 7 neceſſarium quàm hæc percepiſſe.*

COMMENTARIVS.

1 Igitur ſecundis à qualitatibus Diæta inſtituenda, quæ à primis qual. tanquam formis effectus quidam ſunt materiales. ſenſus itaque fide lædit hic victus, cuius ſenſus ductum ſequitur ratio. argumento eſt panis, qui vt diuerſus eſt, ita variam coctionem adfert.

2 Hoc eſt, cui nihil furfurum diſceſſit, cibarium vocat Cicero. medius inter furfuraceum & ſimilagineum: q. confuſaneus Dioſ. 2. lib. 150. dicitur & *αὐτόπυρος*, in quo totum triticum ſit, vnde nihil, cribro excuſſum ſit.

3 Id eſt, qui panes vt varij ſunt, ita facilè vel difficilè coquentur: & facient ad ſanitatem, & ad morbos: Igitur non primæ qualitates quæ in hac varia præparatione obſcuræ ſunt: ſed ſecundæ primam auctoritatem ad ſanandum & affligendum habebunt.

4 Vt nulla certa qualitas prima maneat.

5 Qui ſenſus ductum non ſequuntur, neſciunt hanc diætam in vitio eſſe. Quid igitur rationis inuenient? nam ſenſu deſtituti. nil habebit ratio quod ſequatur.

6 Ex ſecundis qualitatibus.

7 Nam paſſiones in homine d. ſine his rectè perſpicere nequeunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Οἱ δὲ καλῶς καὶ λογισμῷ προσήκοντι ζητήσαντες, 1 πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν εὗρον αὐτὰ οἱ πρῶτοι εὑρόντες, καὶ ᾠήθησαν ἀξίην 2 τὴν τέχνην θεῷ * προσθεῖναι, ὡς καὶ νομίζεται. οὐ γὰρ τὸ ξηρὸν, οὐδὲ τὸ ὑγρὸν, οὐδὲ τὸ θερμὸν, οὐδὲ τὸ ψυχρὸν, οὐδ' ἄλλο τουτέων οὐδὲν ἡγησάμενοι οὔτε 3 λυμαίνεσθαι, οὔτε προσδεῖσθαι οὐδενὸς τουτέων τὸν ἄνθρωπον. Ἀλλ' ὅ, τι 4 ἰσχυρὸν ἑκάστου, καὶ τὸ κρέσσον τῆς φύσιος τῆς ἀνθρωπίνης, οὗ μὴ ἠδύνατο κρατέειν, τοῦτο βλάπτειν ἡγήσαντο, καὶ τοῦτο ἐζήτησαν ἀφελέειν. 5 Ἰσχυρότατον δέ ἐστι τοῦ μὲν γλυκέος τὸ γλυκύτατον, τοῦ δὲ πικροῦ τὸ πικρότατον, τοῦ δὲ ὀξέος τὸ ὀξύτατον, ἑκάστου δὲ πάντων τῶν ἐόντων ἡ ἀκμή. Ταῦτα γὰρ ἑώρων καὶ 6 τῷ ἀνθρώπῳ ἐνεόντα, καὶ λυμαινόμενα τὸν ἄνθρωπον. Ἔνι γὰρ ἐν 7 ἀνθρώπῳ καὶ 8 πικρὸν, καὶ 9 ἁλμυρὸν, καὶ 10 γλυκὺ καὶ 11 ὀξὺ, καὶ 12 στρυφνὸν, καὶ 13 πλαδαρὸν, καὶ ἄλλα μυρία, παντοίας δυνάμιας ἔχοντα, πλῆθός τε καὶ ἰσχύν. Ταῦτα 14 μὲν 15 μεμιγμένα καὶ κεκρημένα ἀλλήλοισιν, οὔτε φανερά ἐστιν, οὔτε λυπέει τὸν ἄνθρωπον. Ὅταν δέ τι τουτέων 16 ἀποκριθῇ, καὶ αὐτὸ ἐφ' ἑωυτοῦ γένηται, τότε καὶ φανερόν ἐστι, καὶ λυπέει τὸν ἄνθρωπον.

*ἀφθῆναι

Quàm eleganter igitur & quàm congruenti ratiocinatione hæc inueſtigantes, 1 iuxta hominis naturam hæc inuenerunt primi indagatores, ac æſtimauere 2 artem Deo dignam, quemadmodum etiam à poſteris receptum eſt! Etenim nec ſiccum, nec humidum, neque calidum, neque frigidum, nec quicquam ex his exiſtimarunt 3 homini damno eſſe, neque quoquam horum opus fore homini putauere. Sed quod in vnoquoque 4 forte, & naturâ humanâ potentius eſt, vt ab ea edomari nequeat, hoc ipſum eſſe quod damnis augeret corpus opinati ſunt, atque id exigere quæſiuerunt: 5 Robuſtiſſimum eſt inter dulcia dulciſſimum, inter amara amariſſimum, inter acida aciſſimum: & in omnibus adeò rebus vigor ipſe ac ſummum. Hæc enim 6 homini ineſſe viderunt, & hominem affligere. Homini enim 7 ineſt & 8 amarum, & 9 ſalſum, & 10 dulce, & 11 acidum, & 12 acerbum, & 13 inſipidum, & reliqua infinita, omnigenas facultates habentia, copiamque & robur. Atque 14 hæc quidem 15 mixta contemperata inter ſe, nec ſenſibus conſpicua ſunt, nec hominem affligunt. Vbi verò quid horum 16 à cæteris ſeceſſionem fecerit, atque ipſum per ſe ſolum conſtiterit, tunc & ſenſui conſpicuum fit, ac hominem fatigat.

COMMENTARIVS.

1 Non ex vana hypotheſi.

2 Ideſt, quæ in Deum auctorem referretur: ad Apollinem & Æſculapium.

3 Sed ea ratione quòd mitigari nequeant lædunt: 1 & non ratione primarum qualitatum. Agnoſcit hîc Hippocrates Diæteticen primam eluxiſſe.

4 Sed lædunt ſecundarum qualitatum vi ac exuberantia: vt quæ inter acetoſa micant ab acore.

5 Oſtendit iam cur damnum inferat: & d. à veteribus id notatum fuiſſe, hoc damno eſſe, quod edomari à natura nequit, at id ad robur fore, cui par erit natura nutricatui. Itaque non à primis ciborum qualitatibus affligitur natura. Erat antiqua opinio alimenta non admodùm primarum qualitatum infeſta eſſe, ſed potiùs à tota eorum ſubſtantia, ac materiæ conditione, quæ ſaporibus maximè elucent, quæ dum vehementiora ſunt, pepſeos expertia ſunt: nam non ſola ciborum mitigatione opus eſt, ſed & aſſimilatione. Contemnens, in languidis ab æſtu viribus, vini æſtum, ita cecinit Alcæus, *τέγγε πνεύμονας οἴνῳ· τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. ἁ δ' ὥρα χαλεπά, πάντα δὲ δίψαισ' ὑπὸ καύματος.* id eſt, Irriga pulmones vino: Sirius enim exoritur. Tempus enim anni graue, cunctaque ſitiunt præ æſtu.

6 Cùm ea hominem ſuperant; vt eis par non ſit, quæ homini inſunt, vt ſucci qui ſuis ſaporibus teſtantur ſui præſentiam.

7 Id eſt, ſalſa & inſipida pituita, amara bilis, acida & acerba melancholia, dulcis ſanguis.

8 Amarum, ab vredine fit: & eſt q. calx humidi & calidi, id eſt, dulcis. Itaque incidunt &c.

9 Salſa à propriæ ſubſtantiæ corruptione, vel ichoroſæ ſubſtantiæ mixtione.

10 Dulcedo conſtat calido & humido aqueo: vnde lenit.

11 Acida omnia frigida ſunt.

12 Acria mordent, rodunt, exaſperant, incidunt,

13 Fluidum, nam *πλάδος* excrementitium madorem denotat. vnde partes flacceſcunt, *ἀτονία*.

14 Humores illi acerbi, ſalſi, &c. confuſanei non affligunt: nam moderatione quadam ſeſe frenant.

15 Miſta enim duplici ratione pereunt, contrario & diſſolutione. Contrario, ſub quo non conſiſtit eorum forma: Diſſolutione, vt in putidis. fit enim Putrefactio miſtionis, calido innato euaporante, atque humido.

16 Lædunt diuulſi inuicem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τοῦτο δὲ πάντα 1 βρωμάτων ὅσα ἡμῖν ἀνεπιτήδειά ἐστι, καὶ λυμαίνεται τὸν ἄνθρωπον ἐμπεσόντα, τουτέων ἕκαστον ἢ πικρόν τι, καὶ ἄκρητόν ἐστι, ἢ ἁλμυρὸν, ἢ ὀξὺ, ἢ 2 ἄλλο τι ἄκρητόν τε καὶ

ἰσχυρὸν ᾖ, διὰ τοῦτο ταρασσόμεθα ὑπ' αὐτέων, ὥσπερ καὶ ὑπὸ τῶν * ἐκ τῶ σώματος ἀποκρινομένων. Πάντα δὲ ὅσα ἄνθρωπος ἐσθίει ἢ πίνει, τὰ τοιαῦτα βρώματα ἥκιστα τοιούτου χυμοῦ ἀκρήτου τε καὶ 4 διαφέροντος δῆλά ἐστι μετέχοντα, οἷον 5 ἄρτος τε καὶ μᾶζα, καὶ τὰ ἑπόμενα τουτέοισιν, 6 οἷσιν εἴθισται ἄνθρωπος 7 πλείστοισί τε καὶ αἰεὶ χρῆσθαι (ἔξω τῶν πρὸς ἡδονήν τε καὶ κόρον ἠρτυμένων τε καὶ ἐσκευασμένων) καὶ ἀπὸ τουτέων πλείστων εἰσιόντων ἐς τὸν ἄνθρωπον, 8 ταραχή τε καὶ ἀπόκρισις τῶν ἀμφὶ τὸ σῶμα δυναμίων ἥκιστα γίνεται· ἰσχύς τε καὶ αὔξησις καὶ τροφὴ μάλιστα, δι' οὐδὲν ἕτερον γίνεται, ἢ ὅτι εὖ συγκέκρηται), καὶ οὐδὲν ἔχει ἄκρατον, οὐδὲ ἰσχυρὸν, ἀλλ' ὅλον 9 ἕν τε γέγονε, καὶ * ἁπλόον, καὶ ἰσχυρόν.

* ἐν τῷ σώματι

* ἁπλοῦν

*Quin & ex 1 cibis quicumque nobis incommodi ſunt, & 2 ingeſti hominem lædunt, horum quilibet aut amarus eſt, & 3 eatenus intemperatus, aut ſalſus, aut acidus, aut quouis alio modo intemperatus & fortis, vt ab his turbetur corpus, æquè ac ex his quæ excernuntur à * corpore. Contrà, quæ edit ac bibit homo, ea palam eſt minimè eo intemperato & 4 à reliquis diſſidente ac excedente ſucco ſuperfuſos eſſe, cuiuſmodi eſt 5 panis & maza, & his ſimilia, 6 quibus aſſueuit homo & 7 copioſis & aſſiduò vti: (exceptis his quæ ad cupediam ac delicias condiuntur ac præparantur) neque ab his, licet plurima ingerantur, 8 commotio ac ſeceſſio fit ſtimulatis corporis facultatibus: quin potius robur & incrementum & nutricatus nullâ æquè ex causâ efflorescit, quàm inde quòd commixtum eſt, quodque nihil intemperati gerat, neque vehementiâ emicat, ſed totum vnum factum eſt & ſimplex, & eatenus robori ſtudens.*

* in corpore

COMMENTARIVS.

1 Et hæc etiam quæ non natura nobis inſunt, vt cibus & potus (εἰσιόντα, vel ἐμπεσόντα) aliqua qualitate ſecunda lædunt.

2 Q. d. Si itaque & ea quæ natura inſunt corpori, & ea quæ ingeruntur à ſecunda qualitate lædunt; igitur primæ qualitates non id facient.

3 Nam proferunt talem ſuccum, vt is eſſet qui ſecederet à miſto: ſed tota naturæ hyparxis in ſymmetro conſiſtit.

4 Id eſt, quod bellum indixit naturæ eius à quo aſſumitur: quod ſcilicet in ſuo genere eſt amariſſimum vel acidiſſ. &c. tale eſt τὸ ἄκρατον, id eſt, non moderatum aliorum conſociatione; id eſt, quod iam in vigorem ſuum, ac ſummum venit.

5 His homo par eſt, nec ab eis ſuperatur, nam naturæ ſunt conſentanea humanæ, copiâ ac qualitate, eo tracta artificio. Debent nutricatui dicata alimenta peculiari dote conſentanea eſſe nutriendis, 13. probl. 2. ſed & Theoph. 4. cauſ. Plant. d. triticum homini, non pecori conuenire: ceruis ſerpentes, gallinis ſcorpiones & cannabis fœlix nutricatus. Vnde Lucretius:

Quippe videre licet, pingueſcere ſæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ eſt acre venenum.

6 Vltimò, ex more ſint cibi: nam naturam, ob aſſuetudinem, non affligunt. Etiamſi vt d. Hippocrates, paulò deteriores fuerint.

7 Σύμμετρα καὶ ἴσα eſſe debent, dicit Ariſt. Dein moderata debent eſſe vi, & ſapore: Ariſt. 21. Pol. 13.

8 Quia τὰ ἄκρατα non ſurgunt ſucci: ſed in mixto ſub vna forma remanent.

9 In vnam quandam temperiem, reſedit alimentum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἀπορέω δ' ἔγωγε, οἱ τὸν λόγον ἐκεῖνον λέγοντες, καὶ ἀπάγοντες ἐκ ταύτης τῆς ὁδοῦ ἐπὶ ὑπόθεσιν τὴν τέχνην, τίνα ποτὲ τρόπον θεραπεύσουσι τοὺς ἀνθρώπους, ὥσπερ ὑποτίθενται. Οὐ γάρ ἐστιν αὐτέοισιν, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ἐξευρημένον αὐτό τι ἐφ' ἑωυτοῦ θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ὑγρὸν, μηδενὶ ἄλλῳ εἴδει κοινωνέον. Ἀλλ' οἶμαι ἔγωγε * ταὐτὰ 2 πόματα καὶ βρώματα αὐτέοισιν ὑπάρχειν, οἷσι πάντες χρεόμεθα. Προστιθέασι δὲ τῷ μὲν εἶναι θερμῷ, τῷ δὲ ψυχρῷ, τῷ δὲ ξηρῷ, τῷ δὲ ὑγρῷ. Ἐπεὶ ἐκεῖνό γε ἄπορον, 3 προστάξαι τῷ κάμνοντι θερμόν τι προσενέγκασθαι· εὐθὺς γὰρ ἐρωτήσει τί ἐστιν; ὥστε ληρεῖν ἀνάγκη, ἢ ἐς τουτέων τι τῶν γινωσκομένων καταφυγεῖν. Εἰ δὲ δὴ 4 τυγχάνει τὸ μὲν θερμὸν ἐὸν στρυφνὸν, ἄλλο δὲ θερμὸν 5 πλαδαρὸν, ἄλλο δὲ θερμὸν ἄραδον ἔχον (ἔστι γὰρ καὶ ἄλλα τε θερμὰ, καὶ ἄλλας δυνάμιας 6 ὑπεναντίας ἑωυτοῖσιν ἔχοντα) δεήσει δὲ 7 τι αὐτέων προσενέγκειν, ἢ τὸ θερμὸν καὶ στρυφνὸν, ἢ τὸ θερμὸν καὶ πλαδαρὸν, ἢ ἅμα τὸ ψυχρὸν καὶ στρυφνὸν; (ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο, καὶ τὸ ψυχρόν τε καὶ πλαδαρόν.) Ὡς μὲν γὰρ ἔγωγε οἶδα, πᾶν τοὐναντίον * ἐφ' 8 ἑκατέρου αὐτέων ἀποβαίνει, καὶ οὐ μόνον ἐν ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν σκύτει, καὶ ἐν ξύλῳ, καὶ ἐν ἄλλοισι πολλοῖσιν, ἅ ἐστιν ἀνθρώπου ἀναισθητότερα.

* ταὐτὰ

* ἀφ'

1 *Quin ego valdè dubito, quonam ductu auctores huius ſententiæ, quique artem ex hac via ad hypotheſin abducunt, medicinam facturi ſint hominibus ex ſua hypotheſi. Non enim exiſtimo illis compertum quid eſſe quod ipſum per ſe aut calidum, aut frigidum, aut ſiccum, aut humidum ſit, nullaque alia idea ſe participem faciat. Sed exiſtimo eoſdem 2 potus & cibos ipſis in vſu eſſe, quibus omnes indulgemus: Quorum alij aſcribunt calorem, alij frigus, alij ſiccitatem, alij madorem. Et ſi interim dubij plenum ſit, 3 imperare ægro vt calidum quid aſſumat: cùm ſi illico interrogetur quid ſit illud; aut nugas dicere cogatur, aut ad aliquid eorum quæ parari conſueuerunt, confugere. Iam 4 cùm detur calidum quoddam acerbum, aliud autem quod eſt, inſipidum & lubricum, quoddam cum turbatione ac morſu coniunctum (ſunt enim & multa alia calidi ideæ, vires 6 ſubcontrarias ſibi ipſis habentes) quodnam 7 quæſo ipſorum aſſumere oportebit? calidúmne acerbum, an calidum lubricum, an quod vnà & frigidum eſt & acerbum? (nam & hoc tale exiſtit, vt & datur frigidum lubricum.) Quandoquidem hoc mihi compertum eſt, planè contraria 8 ab vtroque ipſorum euenire, non ſolùm in homine, ſed etiam in corio ac ligno, & in aliis multis rebus, quæ minùs quàm homo ſentiunt.*

COMMENTARIVS.

1 Iam concludit qualitates primas non facere ad medicinam faciendam. Talis eſt Syllog. Si nudæ qualitates ad curationem facerent, id efficerent vel per ſe, vel iunctæ ſecundis. Non per ſe; nam nulla exiſtunt ita abſolutè calida, &c. id elucet in nutricatu & pharmaciis, non enim abſolutè frigent, &c. ſed emicat in illis amarum, dulce, acre, ſalſum, auſterum, acerbum, inſipidum. ſapores enim in tota ſubſtantia conſedere.

2 Id eſt, eorum nutricatus, noſtro reſpondet: ſed noſter nullus abſolutè eſt calidus &c. Igitur nec eorum nutricatus abſolutè calet, &c.

3 Q. d. calidum vel frigid. &c. alimentum nec ratione monſtrare poſſunt, ſed ex ſua opinione id ſumunt: nec ſenſu, cùm ſi talia ægris præſcriberent, ſeſe riſui propinarent.

4 Q. d. etiam ſi qualitates primæ iungantur ſecundis, actio hæc in curatione aſcribenda tamen non eſt primis qualitatibus: nam ſenſus indicat calidum aliud eſſe acerbum, aliud molle. Hæc autem diuerſis valent potentiis: itaque non ratione caloris, ſed ſecundæ qualitatis vi efficacia erunt: etſi enim calor vtriſque iungatur, tamen in ſecundis qualitatibus longè differunt: hoc elucet etiam in coriis & lignis, in quæ contrarios euentus præbent, non ratione frigoris aut caloris, ſed quòd ſint acerba, vel mollia & laxa. igitur ſecundæ qualitates ius agendi gerunt.

5 Ita his vocibus vtitur 1. acut. 18. vbi ptiſanæ vim laudat.

6 Ita Rhabarbarum & roſa ſtringunt, & purgant.

7 Si, nimirum, illi qui hypotheſin ponunt, dixerint calido vel frigido vtendum eſſe.

8 N. à frigido acerbo, & à frigido lubrico: & à calido acerbo; & calido lubrico. igitur non eſt calor aut frigus quæ hoc agunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Οὐ γὰρ τὸ θερμόν ἐστι τὸ τὴν μεγάλην δύναμιν ἔχον, ἀλλὰ τὸ στρυφνὸν, καὶ πλαδαρὸν, καὶ 1 τ' ἄλλα ὅσα μοι εἴρηται, καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ 2 ἔξω τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐσθιόμενα, καὶ πινόμενα, καὶ ἔξωθεν ἐπιχριόμενά τε, καὶ προσπλασσόμενα. 3 Ψυχρότητα δ' ἔγωγε καὶ θερμότητα πασέων ἥκιστα τῶν δυναμίων νομίζω δυναστεύειν ἐν τῷ σώματι, διὰ τάσδε τὰς προφάσιας. Ὃν μὲν ἂν χρόνον μεμιγμένα αὐτὰ αὐτοῖσιν ἅμα τὸ ψυχρὸν καὶ θερμὸν ᾖ, οὐ λυπεῖ (κρῆσις γὰρ καὶ μετριότης τῷ μὲν ψυχρῷ γίνεται ἀπὸ τοῦ θερμοῦ, τῷ δὲ θερμῷ ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ) ὅταν δὲ ἀποκριθῇ χωρὶς ἑκάτερον, τότε λυπεῖ. Ἐν δὲ δὴ τούτῳ τῷ καιρῷ, ὅταν τὸ ψυχρὸν ἐπιγένηται, καὶ λυπήσῃ τὸν ἄνθρωπον, διὰ τάχεος πρῶτον, δι' αὐτὸ τοῦτο, 4 πάρεστι τὸ θερμὸν αὐτόθεν ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, οὐδεμιῆς βοηθείης οὐδὲ παρασκευῆς δεόμενον. Καὶ ταῦτα καὶ ἐν ὑγιαίνουσι τοῖσιν ἀνθρώποισιν ἀπεργάζεται, καὶ ἐν 5 κάμνουσιν. Τοῦτο μὲν, 6 εἴ τις θέλει ὑγιαίνων χειμῶνος διαψύξαι τὸ σῶμα, ἢ λουσάμενος ψυχρῷ, ἢ ἄλλῳ τῷ τρόπῳ, ὅσῳ ἂν αὐτὸ ἐπὶ πλέον ποιήσῃ, καὶ ἢν γε 8 μὴ παντάπασι παγῇ τὸ σῶμα, ὅταν εἵματα λάβῃ, καὶ ἔλθῃ ἐς τὴν σκέπην, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπὶ πλέον 9 θερμαίνεται τὸ σῶμα. Τοῦτο δὲ εἰ ἐθέλοι ἐκθερμανθῆναι * σφόδρα, ἢ λουτρῷ θερμῷ ἢ πολλῷ πυρὶ, ἐκ τούτου τὸ αὐτὸ † εἷμα ἔχων 9 ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ τὴν διατριβὴν ποιέεσθαι * ὥσπερ ὁ διεψυγμένος, πολὺ φανεῖται καὶ ψυχρότερος, καὶ ἄλλως φρικαλεώτερος.

* ἰσχυρῶς
† εἶδος
* ἐν ᾧ δὲ

Non enim calidum eſt quod eximiam per ſe vim habet, ſed ſi iunctum fuerit vel acerbum, vel lubricum, 1 vel aliis, quas iam retuli, qualitatibus imbutum, tum in homine, tum quæ 2 extra hominem, in omnibus eduliis ac potulentis, vel foris illinuntur, vel adhibentur. 3 Inter cunctas autem facultates, languidiſſimam eſſe exiſtimo frigiditatem & caliditatem, ob has ſanè cauſas. Dum enim conſociata inter ſe fuerint frigidum ac calidum, nequaquam affligunt (temperamentum enim & moderatio naſcitur frigido à calido, & viciſſim calido à frigido) vbi verò ſeceſſionem vtrumque fecerit, tunc affligit. Eo itaque tempore, ſi quando frigidum intus ſurgat, propter hoc ipſum, 4 illicò præſto eſt calidum ex ipſomet homine, nullius egens alterius auxilij aut præparationis. Atque hoc in ſanis & 5 ægris hominibus ita euenit. Exempli cauſa, 6 ſi quis proſpera in valitudine corpus hyeme perfrigeret, vel à frigida perfuſus, aut alio aliquo modo, & vt id vehementer faciat, dummodo 7 ne corpus omnino gelu ſtringatur, ſimulatque ſe veſtierit, & ſub tectum venerit, fortius ac plenius eius corpus 8 incaleſcet. Rurſus ſi quis validè incaleſcere velit, aut calido lauacro, vel valido ab igne, mox verò eadem veſte induens, 9 in eodem loco, in quo alter, qui perfrixit, verſetur, multo videbitur frigidior, & longè magis horroribus concuti.

COMMENTARIVS.

1 Vt acri, amara, ſalſa &c.

2 Nam in his quod ἀκραιφνὲς ſuam habet, eſt potentiſſimum: vt quod acerrimum &c.

3 Iam monſtrat cur primis qualitatibus negari debeat hæc auctoritas: habemus ὅτι. Conſectaneæ ſibi vltrò qualitates medicam manum ad ſe non euocant, cùm morborum auctores primarij non ſint. Tales ſunt calor & frigiditas. q. à materia expeditæ. Nam dum inuicem ſunt mixtæ, iniuriæ corpori non ſunt, ſed temperiem faciunt. At ſeparatæ quidem affligunt, ſed vltrò ſibi ſuccedaneæ ſunt promptiſſimè ſine artificioſa etiam molitione, vnius naturæ ductu. hoc ſanorum & ægrorum mox aperit hiſtoriâ.

4 Cùm à centro erumpens, peripheriam perfundit.

5 Vt conuulſioni infuſa frigida.

6 Qualitates ſimplices ſibi ſuccedunt vltrò (cum ſeparatæ ſunt ac lædere poſſunt: nam mixtæ non lædunt.) id iam exemplo monſtrat: Hyeme frigeſcat, poſt indutus domi ſe contineat, validiùs exardeſcet, quàm ſi non iniiſſet frigus.

7 Adductis imis poris, & fugato calido natiuo inſito.

8 Contrà: incaleſcat, mox eadem veſte indutus, qua priùs, ſub idem tectum ſe conferat, liberaliùs frigeſcet quàm priùs, id eſt, quàm ſi non incaluiſſet.

9 Ita olim aquæ frigora captabant: dum caldam niui immitterent, phiala exceptam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

† Ἢ ῥιπιζόμενός τις 1 ὑπὸ πνίγεος, καὶ παρασκευάζων αὐτὸς ἑωυτῷ ψῦχος ἐκ τούτου τοῦ τρόπου * διαπαύσαιτο, τῷ τοιούτῳ δεκαπλάσιον πάρεστι τὸ καῦμα καὶ τὸ πνῖγος, ἢ τῷ μηδὲν τοιοῦτον ποιέοντι. Τὸ δὲ δὴ καὶ πολὺ μεῖζον, ὅσοι ἂν 2 διὰ χιόνος ἢ ἄλλου ψύχεος βαδίσαντες, ῥιγώσωσι διαφερόντως πόδας, ἢ χεῖρας, ἢ κεφαλὴν, οἷα πάσχουσιν ἐς τὴν νύκτα, ὅταν περισταλέωσί τε καὶ ἐν ἀλέῃ γένωνται, ὑπὸ καύματος καὶ κνησμοῦ, καὶ ἔστιν οἷσι 3 φλυκταῖναι ἀνίστανται 4 ὡς ὑπὸ πυρὸς κατακεκαυμένοισι, καὶ οὐ πρότερον τοῦτο πάσχουσιν, πρὶν ἢ θερμανθῶσιν. Οὕτως ἑτοίμως ἑκάτερον αὐτῶν ἐπὶ θάτερα παραγίνεται. Μυρία δ' ἂν καὶ ἕτερα ἔχοιμι εἰπεῖν.

† εἰ
* ψυχθεὶς παύσηται

Eodem modo ſi quis 1 præ æſtu ventilationi indulgeat, vt hac ratione frigus ſibi conciliet, decuplo grauiorem æſtum ac ardorem percipiet, quàm is qui horum nihil efficit. Quin euidentiſſimè huic rei argumento ſunt qui 2 per niuem aut aliud frigus iter facientes, vel pedibus, vel manibus, vel capite vehementer perfrixere, qualia experiuntur noctu, vbi tecti & in tepore fuerint, ab æſtu & prurien; quibuſdam certè 3 phlyctænæ exurgunt, 4 velut ambuſtis ab igne; nec tamen antè hoc experiuntur quàm dum incaluerint. Adeò promptè vtrumque horum ſibi mutuò conſectarium eſt. Poſſem & alia innumera recenſere.

COMMENTARIVS.

1 Æſtu anhelus, ventilet ſe, magis ab æſtu incandeſcet, quàm ſi ventilationis vſum non iniiſſet.

2 Hyeme per niues ambulans refrigeratus, à fotu ſibi pruritum dabit, & interdum phlyctænas.

3 Bullæ, q. ab igne ambuſtis quæ exſurgunt.

4 Ita in ſummo corpore fiunt à tenui ſanie cuti ſubtenta; quæ pungit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ κατὰ τοὺς 1 νοσέοντας, οὐχ ὅσοισιν ἂν ῥῖγος γένηται, τουτέοισιν ὀξύτατος ὁ πυρετὸς ἐκλάμπει; καὶ * οὐχ οὕτως ἰσχυρὸς, ἀλλὰ καὶ παυόμενος 2 δι' ὀλίγου, καὶ ἄλλως τὰ 3 πολλὰ ἀσινὴς, καὶ ὅσον ἂν χρόνον 4 παρῇ διάθερμος, καὶ διεξιὼν διὰ παντὸς, τελευτῶν ἐς 5 τοὺς πόδας μάλιστα, οὗπερ τὸ ῥῖγος καὶ ἡ ψῦξις νεηνικωτάτη καὶ ἐπὶ πλεῖον ἐχρόνισε; πάλιν δὲ ὅταν ἱδρώσῃ καὶ ἀπαλλαγῇ ὁ πυρετὸς, πολὺ μᾶλλον ἔψυξεν, ἢ εἰ μὴ ἔλαβε τὴν ἀρχήν; ᾧ οὖν διὰ ταχέος οὕτω παραγίνεται τὸ ἐναντιώτατόν τε, καὶ ἀφαιρεόμενον τὴν δύναμιν ἀπὸ ταὐτομάτου, 6 τί ἂν ἀπὸ τούτου μέγα ἢ δεινὸν γένοιτο; ἢ τίνος δεῖ πολλῆς ἐπὶ τοῦτο βοηθείης;

* οἷσι

Quod ſi nunc 1 ægrotorum res examinauerimus, an non quibus rigor euenit, his acutiſſima febris exardeſcit? aut ſi quibus non ita validè exſplenduerit, ſed 2 breui ſpacio quieſcens, & aliàs 3 ferè innoxia, tamen quo tempore affuerit 4 percalida, & totum corpus peruadens, annon deſinit quam maximè 5 in pedes vbi rigor & frigus validiſſimum durauerant? Rurſus poſtquam ſudor manauit, ac febris abierit, nónne multò magis frigeſcit æger, quàm ſi ne à principio quidem febri implicitus fuiſſet? Cui itaque breui adeò

contrarium

contrarium ſuccedit, cuique vltrò vis adimitur, 6 quidnam ab hoc eximium aut terribile expectes? aut quid opus eſt polydædalo ab hoc auxilio?

COMMENTARIVS.

1 Sanorum exemplo probauit ſuam rationem, iam ægrotorum.

2 Cum paroxyſmis accedit.

3 Vt in intermittentibus.

4 Dum paroxyſmi vigor adeſt.

5 Id probat paroxyſmo, & apyrexia: paroxyſmo, vide vt ſuccedaneum ſit frigus calori; vt quo vehementior fuerit calor, eo ſuccedaneum frigus ſit validius: & qua in parte frigus maximè, vt in pedibus, emicuit, in eandem partem excurrit tandem omnis calor, ſub declinationem. Igitur calidum & frigidum principatum non occupant inter morbificas cauſas, nec medicam manum validè implorant.

6 Iam concludit: Igitur non valent præcipua quadam vi calidum nec frigidum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εἴποιεν ἄν τις· ἀλλ' οἱ πυρεταίνοντες τοῖσι καύσοισί τε, καὶ 1 περιπνευμονίῃσι, καὶ ἄλλῃσιν ἰσχυρῇσι νούσοισιν, 2 οὐ ταχέως ἐκ τῆς θέρμης ἀπαλλάσσονται, οὐδὲ πάρεστιν ἐνταῦθα τὸ θερμὸν ἐπὶ τὸ ψυχρόν. Ἐγὼ δὲ τοῦτό μοι μέγιστον τεκμήριον ἡγεῦμαι εἶναι, 3 ὅτι οὐ διὰ τὸ θερμὸν ἁπλῶς πυρεταίνουσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐδὲ τοῦτο εἴη τὸ αἴτιον τῆς κακώσιος μοῦνον· ἀλλ' ἔστι καὶ πικρὸν καὶ θερμὸν τὸ αὐτὸ, καὶ θερμὸν καὶ ὀξὺ, καὶ ἁλμυρὸν καὶ θερμόν· καὶ 4 ἄλλα μυρία. καὶ πάλιν γε ψυχρὸν μετὰ δυναμίων ἑτέρων.

Sed dixerit aliquis; qui à cauſo febricitant, vel qui 1 peripneumoniis inuoluuntur, aut aliis validis morbis, 2 non facilè caloribus liberantur, nec hîc frigidum aduerſus calidum ſe erigit. Atqui ego hoc ſignum ſyllogiſticum eſſe exiſtimo, 3 quòd non à ſolo calido abſolutè homines febricitent; neque hoc ſit vnica afflictiones cauſa: verùm idem eſt vnà amarum & calidum, aut calidum & acidum, & ſalſum & calidum, & alia 4 innumera; eadémque ratione frigidum cum aliis facultatibus conſociatum.

COMMENTARIVS.

1 Symptomaticam trahunt febrem.

2 Quia tenuis rigor præceſſit, ſed perennat æſtus, qui medicam flagitat manum.

3 Imò d. hoc conuincitur, modo rectiùs modò apertiùs ſuccedere hæc ſibi. Sed quia non ſemper æquo filo id fiat, ex eo conuinci, ſecundas qualitates potiùs in vitio eſſe, nam corporeæ illæ non ita cedunt, ſed firmiùs adhærent: hæ verò vt ſecundis motum præbent & incrementa, ita ſi perſeuerare videantur contumacius, id non ſua vi, ſed conſociatione ſecundatum euenit.

4 Quæ ſurgunt ex polydædala illa quatuor humorum mixtione; vnde, motoribus calore & frigore, varij morbi efflореſcunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἡγεῦμαι, duco. † ἔχει.

Τὰ μὲν οὖν λυμαινόμενα ταῦτά ἐστι· συμπάρεστι δὲ καὶ τὸ 1 θερμὸν, ῥώμης μετέχον (ὡς ἂν τὸ * ἡγεύμενον, καὶ παροξυνόμενον, καὶ αὐξανόμενον) ἅμα 3 κείνῳ 4 δύναμιν δὲ οὐδεμίαν πλείω 5 τῆς προσηκούσης δηλαδή. ταῦτ' ὧδε † ἔχει, ἐπὶ τῶνδε τῶν σημείων πρῶτον μὲν ἐπὶ φανερωτάτων, ὧν πάντες ἔμπειροι πολλάκις ἤδη ἐσμέν τε καὶ ἐσόμεθα. 6 Τοῦτο μὲν ὁκόσοισιν ἂν ἡμέων κόρυζα ἐγγένηται, καὶ ῥεῦμα κινηθῇ διὰ τῶν ῥινῶν, τοῦτο ὡς τὸ πολὺ 7 δριμύτερον τοῦ πρότερον γινομένου τε καὶ ἰόντος ἐκ τῶν ῥινῶν καθ' ἑκάστην ἡμέρην, καὶ οἰδέειν μὲν ποιέει τὴν ῥῖνα, καὶ συγκαίει θερμήν τε καὶ διάπυρον ἐσχάτως ἢν † δὲ τὴν χεῖρα προσφέρῃς * καὶ πλείω χρόνον παρῇ, καὶ † ἐξελκοῦται τὸ χωρίον, ἄσαρκόν τε καὶ σκληρὸν ἐόν.

† Delet Zuing. δὲ
* ἢν δὲ καὶ πλείω Z.
* ἐξογκοῦ

Hæc itaque ſunt quæ lædunt: quibus cunctis iunctum eſt 1 calidum, robore præditum (in 2 deducendo, & irritando, & augendo) communi 3 cum illis: peculiarem verò aliam vim maiorem nullam, 5 quàm conueniat videlicet, habens. Atque hæc quidẽ eo modo ſe habere ex hiſce notis primum elucebit, quas iam vſu ſæpò cõpertas habemus. 6 Etenim quibuſcũque noſtrûm coryza naſcitur, ac fluxus per nares præcipitatur, hic cùm longè 7 acrior ſit quàm prior ille, qui quottidie ex naribus dimanabat, non ſolùm in tumorem attollit naſum, verùm eundem etiam æſtu incandeſcentem ad manus tactum torret: quodſi diutiùs perſeueret, etiam exulceratur locus, quamuis minimè carnoſus & durus exiſtat.

COMMENTARIVS.

1 Quæ motum præbent & incrementa.

2 Agentes qualitates ſunt caliditas, & frigiditas (quibus famulantur humiditas, & ſiccitas) quæ mouent, incitant, & refrenant cæteras, vnde ἡγεύμενα καὶ παροξυνόμενα dicuntur; quæ etiam in ſe mutuò agunt. Aliæ ſunt qualitates patientes πάσχοντα, quæ à primis illis concitatæ vi ſua corporea vehementer affligunt.

3 Cum ſalſo, amaro, cum quibus perſeuerat cùm motum præbuit.

4 Hippocrates ſexto Epidemiõn ita ſcribit, Febres hæ quidem manu ſunt mordaces, illæ verò mites, quædam verò non mordaces. Sed increſcentes nonnullæ acutæ, ſed ipſa manu deuictæ: quædam ſtatim ardentes, aliæ ſemper mites, ſiccæ, aliæ ſalſæ, aliæ inflatæ, aſpectu graues, aliæ ad manum humidæ, rubicundæ aliæ valdè, atque aliæ liuidæ, & aliæ præpallidæ. Hîc, inquit Galenus, ab ipſa rei eſſentia, in proprias differentias facit diuiſionem; nam ſuperante immani æſtu febre, non πυρετὸν, ſed πῦρ febrem huiuſmodi vocat ſenex. vbi πεμφιγώδεις interpretatur Galenus ἤτοι τοιούτους μεστοὺς ἢ ὑγρότητος ἢ πνευματώδεις.

5 Id eſt, qualitates primæ tantùm motum præbent & incrementa.

6 Igitur ex ſecundis qualitatibus vitium eſt: id elucet ex pituitæ effluuio à capite, quod ſenſus etiam notat.

7 Cùm ſeparatus ad ἡμέρην venit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Παύεται δέ κως τὸ καῦμα ἐκ τῆς ῥινὸς, οὐχ ὅταν τὸ ῥεῦμα γίνηται, καὶ ἡ φλεγμονὴ ᾖ, ἀλλ' ἐπειδὰν παχύτερόν τε καὶ ἧσσον δριμὺ 1 * πέπον τε καὶ μεμιγμένον μᾶλλον τῷ προτέρῳ γινόμενον, τότ' ἤδη καὶ καῦμα πέπαυται. Ἀλλ' οἷσι δὲ ὑπὸ ψύχεος φανερῶς αὐτοῦ μόνου γίνεται, μηδενὸς ἄλλου ξυμπαραγενομένου. Πᾶσι δὲ αὕτη ἡ ἀπαλλαγὴ, ἐκ μὲν τῆς 2 ψύξιος διαθερμανθεῖσιν, ἐκ δὲ τοῦ καύματος, διαψυχθεῖσι· καὶ ταῦτα ταχέως παραγίνεται, καὶ πέψιος οὐδεμιῆς προσδεῖται. 3 Τὰ δ' ἄλλα πάντα, ὅσα διὰ χυμῶν δριμύτητας καὶ ἀκρησίας φημὶ ἔγωγε γίνεσθαι, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποκαθίσταται 4 * κρηθέντα καὶ πεφθέντα. Ὅσα τ' αὖ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τρέπεται τῶν ῥευμάτων, ὡς ἰσχυρὰς καὶ παντοίας δριμύτητας ἔχοντα, 5 ἑλκοῖ μὲν βλέφαρα, κατεσθίει δὲ ἐνίων γνάθους τε, καὶ τὰ ὑπὸ τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἐφ' ὅ τι ἂν ἐπιρρυῇ, ῥήγνυσί τε καὶ διεσθίει τὸν 6 ἀμφὶ τὴν ὄψιν χιτῶνα· ὀδύναι δὲ καὶ καῦμα καὶ φλογμὸς ἔσχατος κατέχει μέχρι τινὸς, μέχρις ἂν τὰ ῥεύματα πεφθῇ, καὶ 7 γένηται παχύτερα, καὶ 8 λήμη ἀπ' αὐτῶν εἴη· τὸ δὲ πεφθῆναι γίνεται ἐκ τοῦ μιχθῆναι, κρηθῆναί τε ἀλλήλοισι, καὶ συνεψηθῆναι.

* πεπαμμένον
* κρηθέντα

Sedatur autem aliquo modo ardor in naribus, non cùm fluxus prodit, & inflammatio conſiſtit, ſed poſtquam fluxus craſſior & minùs acris, & 1 iam coctus ac rectiùs permixtus priore fuerit, tunc ſanè æſtus placatur. Sunt alij quibus ex ſola frigiditate nulli alij conſociata manifeſtè coryza naſcitur. Cunctis verò ſalus hæc eſt, vt 2 à frigore afflicti incaleſcant; at qui à calore, inalgeſcant: quæ vtraque exiguo temporis ſpacio peraguntur, cùm nulla coctione egeant. 2 Caro-

ta

ra verò cuncta, quæ ex ſuccorum acrimonia & intemperantia oriri aſſero, reſtituuntur ac redintegrantur, vbi 4 temperata fuerint & concocta. Similiter rheumata quæ curſum ſuum flectunt in oculos, cùm validis veriiſque prædita ſint acrimoniis, 6 exulcerant palpebras, exedunt nonnunquam genas, & oculis ſubditas partes, ad quaſcumque tandem fluxerint; quin frangunt etiam ac erodunt eam, 6 quæ oculum cingit tunicam. Dolor præterea, æſtus, ac ſummus ardor aliquandiu fatigat, donec ſcilicet rheumata coctione edomita fuerint, ac 7 craſſamentum nacta fuerint, ac 8 lema ab ipſis gignantur. Fit autem coctio ex mixtione, & temperatura mutua, mutuáque veluti elixatione. Coctio vnde.

COMMENTARSVS.

5 Pepaſmo mitigatá materiâ.

2 Vbi materia in vitio non eſt, ſed nuda qualitas, contraria qualitate euincitur.

3 Materia vbi in querela eſt, pepaſmo vinci debet.

4 Ad ſubſtantiæ mediocritatem redacta vbi fuerint.

5 Ineunte morbo ac rheumate ὁρμωμένῳ.

6 Id eſt, annatam & corneam.

7 Tunc finit ſe rheuma ζωννύμενον.

8 Id eſt, Latinis gramiæ. Plin. 25. lib. 53. gramioſi oculi. pituitam vertit Celſus 6. lib. 6. Sunt ſordes lippientium oculorum ſemicoctæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τοῦτο δ' ὅσα ἐς τὴν φάρυγγα, ἀφ' ὧν βράγχοι γίνονται, 1 κυνάγχαι, ἐρυσιπέλατα, περιπνευμονίαι. πάντα ταῦτα τὸ μὲν πρῶτον ἁλμυρά τε, καὶ ὑγρὰ, καὶ δριμέα ἀφίει, καὶ ἐν τοῖσι τοιουτέοισιν ἔρρωται τὰ νοσήματα. Ὅταν δὲ παχύτερα καὶ πεπαίτερα γίνεται, καὶ πάσης δριμύτητος ἀπαλλαγμένα, τότ' ἤδη καὶ οἱ πυρετοὶ λύονται, καὶ τ' ἄλλα τὰ 2 λυπέοντα τὸν ἄνθρωπον. 3 Δεῖ δὲ δήπου ταῦτα αἴτια ἑκάστου ἡγεῖσθαι, ὧν παρεόντων μὲν τοιουτότροπον ἀνάγκη γίνεσθαι, μεταβαλλόντων δὲ ἐς ἄλλην κρῆσιν, παύεσθαι. Ὁπόσα οὖν ἀπ' αὐτῆς τῆς θέρμης εἰλικρινέος ἢ ψύξιος γίνεται καὶ μὴ μετέχει 4 ἄλλης δυνάμιος μηδεμιῆς, οὕτω παύοιτ' ἂν, ὅταν μεταβάλλῃ ἐκ τοῦ ψυχροῦ ἐς τὸ θερμὸν, καὶ ἐκ τοῦ θερμοῦ ἐς τὸ ψυχρόν. Μεταβάλλει δ' ὃν μοι προείρηται τρόπον.

Quin etiam quæ in fauces delabuntur, ex quibus raucedines, 1 angina, eryſipelata, peripneumonia, animaduertamus: cuncta hæc ineunte fluxu ſalſa, & humida, acriáque affluunt, & in talibus incrementis morbi augeſcunt. Vbi verò craſſa euaſerint, ac pepaſmo mitigata fuerint, & ab omni acrimonia aliena euaſerint, tunc ilicò tum febres ſoluuntur, tum cætera quæ 2 hominem affligebant miteſcunt. 3 Oportet autem cauſas cuiuſque affectionis has putare, quarum præſentia talem affectionis ideam naſci neceſſarium eſt: quibuſque in aliud temperamentum ſe flectentibus affectio ceſſat. Quandocumque igitur ab ipſa nuda caliditate, aut frigiditate hæc euenirent, nec 4 vllius alterius facultatis participes forent, certè illa miteſcerent ſi ex frigido in calidum verterentur, & ex calido in frigidum. At ſolùm eo quo dixi modo permutantur.

COMMENTARIVS.

5 Cælius Aurel. d. à ſuſpendij ſimilitudine ductum nomen, anchonas Græcis ſuſpendia: vel quod ſpiritum neget, nam συνέχειν continere eſt.

2 Vt dolores.

3 Eius ſententia eſt à vi ſecundarũ qualitatũ maximè ægrotare corpus: quod oſtendit vi ſucci fluentis: hactenus ſenſu cõprehẽſis notis id oſtendit: iã ratione. Si à nuda qualitate hi morbi effloreſcerent, ea temperata cederent: nam conſectanei ſunt morbi ſuis cauſis: hac itaque præſente aderit morbus; & contra. Verùm hæ affectiones non domantur vi alterante, ſed pepaſmo. Igitur non ex primis, ſed ex ſecundis naſcuntur qualitatibus.

4 Vt ſalſedinis, acoris, acredinis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔτι τοίνυν τ' ἄλλα, ὅσα κακοπαθεῖ ὁ ἄνθρωπος, πάντα ἀπὸ 1 δυναμίων γίνεται· τοῦτο μὲν, ὅταν πικρότης τις ἀποχυθῇ, ἣν δὴ χολὴν ξανθὴν καλέομεν, οἷαι ἄσαι καὶ καῦμα καὶ ἀδυναμίαι κατέχουσι! 2 ἀπαλλασσόμενοί τε τούτου ἐνίοτε, καθαιρόμενοι ἢ αὐτόματοι, ἢ ὑπὸ φαρμάκου, ἢν ἐν καιρῷ τι αὐτέων γένηται, φανερῶς καὶ 3 τῶν πόνων καὶ τῆς θέρμης ἀπαλλάσσονται. Ὅσον δ' αὖ χρόνον ταῦτα 4 μετέωρα ᾖ, καὶ ἄπεπτα καὶ ἄκρητα, μηχανὴ οὐδεμία οὔτε τῶν πόνων παύσασθαι, οὔτε τῶν πυρετῶν. Καὶ ὅσοι μὲν ὀξύτητες προσίστανται δριμεῖαί τε καὶ ἰώδεες, οἷαι λύσσαι, καὶ δήξιες σπλάγχνων, καὶ θώρηκος, καὶ 6 ἀπορίη! Οὐ παύεται τουτέου πρότερον, πρὶν 7 ἀποκαθαρθῇ τε, καὶ 8 καταστορεσθῇ, καὶ μιχθῇ τοῖσιν ἄλλοισι. 9 Πέσσεσθαι δὲ, καὶ μεταβάλλειν, καὶ λεπτύνεσθαι, καὶ παχύνεσθαι ἐς χυμῶν εἶδος διὰ πολλῶν εἰδέων καὶ παντοίων (διὸ καὶ αἱ κρίσιες καὶ οἱ ἀριθμοὶ τῶν χρόνων ἐν τοῖσι τοιούτοισι μέγα δύνανται) πάντων δὴ τουτέων ἥκιστα προσήκει θερμῷ ἢ ψυχρῷ πάσχειν· Οὔτε γὰρ ἂν τοῦτό γε σαπείη, οὔτε παχυνθείη.

Præterea cuncta alia mala quibus affligitur homo, ea omnia ex 1 ſuccorum potentiis proficiſcuntur: verbi causâ ſi amaror quidam ſecernatur, quam bilem flauam appellamus, quales ilico iactationes & æſtus incandeſdeſcentia & proſternatio virium inuoluunt! 2 verùm liberati ab illa nonnunquam, aut vltrò aut pharmaco purgati, modò loco & tempori quid horum factum fuerit, liquidò & 3 doloribus & ardoribus defunguntur. Quamdiu autem 4 eadem mole turgida, & pepaſmi expertia, & immoderata fuerint, nullâ arte nec dolores nec febres placari poterunt. Item quibus 5 acuti, & acerrimi, & æruginoſi ſucci moleſti ſunt, quali mox rabiei, ac viſcerum thoraciſque morſibus, & 6 anxietati inuoluuntur! Neque horum finis priuſquam iidem 7 excludantur & 8 ſedentur, & aliis remiſceantur. 9 Concoqui autem, & mutari, attenuarique ac craſſeſcere in aliam humorum ideam oportet (quapropter & criſes & numeri temporum in his talibus plurimum valent) verùm hæc cuncta euenire calido aut frigido minimè omnium conſentaneum eſt: cùm nec putreſcere, nec craſſeſcere queant.

COMMENTARSVS.

5 Lædens ſua δυνάμει quam gerunt ſecundarum ex qualitatum vi.

2 Senſu animaduerſa hiſtoria.

3 Igitur in ſuccis illa erant.

4 Cum à benigno illo ſanguinis freno abeunt tunc quaſi pendent, eleuantur, ferociunt, ac feruent, necdum repreſſi ſunt, aut ſedati, ſed adhuc exagitati.

5 A bile retorrida, quæ à reliquorum ſuccorum moderatione abiit.

6 Æſtuant deſperatione.

7 Cùm excluditur; vel intra corpus manens conſopitur.

8 Καταστορεσθῇ, quod priùs erat μετέωρον vt paulo ante, & ebullitio eius cohibetur, aut certè mixtione reliquorum attemperatur; vt Doctiſſ. Zuingerus annotat. καταστορέννυμι eſt humi ſternere, proſternere: & metaphoricè componere, ſedare, demulcere: ita καταστορεσθῆναι dicitur de humoribus euictis coctione, aut cæterorum mixtione dilutis, aut iam ſedatis & compoſitis, depoſitis qualitatibus exuberantibus, vt hic.

9 Iam ratione oſtendit in morbis quorum hyparxis à materia pendet, calidum & frigidum non multum poſſe. hoc pacto: Morbificæ cauſæ abactione fit curatio, vt illa pepaſmo mitigetur & excludatur apparata: ita diebus criticis excluduntur variis. At calidum & frigidum non abigitur maximè, nec patitur validè: nam nec coqui, nec putreſcere poteſt.

poteſt. Igitur calidum nec frigidum horum morborum auctor erit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τί δ' ἂν 1 αὐτὸ φαίνοιτο εἶναι; κρῆσις τε αὐτέων ἐστὶ, * πολλὰ 2 πρὸς ἄλληλα ἔχοντα δύναμιν· Ἐπεὶ ἄλλῳ γε οὐδενὶ τὸ θερμὸν μιχθὲν, 3 παύεται τῆς θέρμης, ἢ τῷ ψυχρῷ· οὐδέ γε πάλιν τὸ ψυχρὸν ἢ τῷ θερμῷ. 4 Τὰ δ' ἄλλα † περὶ τὸν ἄνθρωπον, ὅσῳ ἂν πλείοσι μίσγηται, τοσούτῳ ἠπιώτερα καὶ βελτίονα. Πάντων δὲ ἄριστα διάκειται ἄνθρωπος, ὅταν πέσσηται, καὶ ἐν ἡσυχίῃ ᾖ, μηδεμίην δύναμιν ἰδίην ἀποδεικνύμενος. Περὶ μὲν οὖν τουτέων ἱκανῶς μοι ἡγεῦμαι ἐπιδεδεῖχθαι.

* πολλὰ
† πάντα

Quod itaque 1 efficium vtriuſque dicemus? Attemperatio ipſorum propria eſt, tum verò etiam 2 in ſe mutue agendi facultatem habent: quando quidem nulli alii remixtum calidum 3 feruore ſpoliatur, quàm vnico frigido: nec alii cedit frigidum, quàm ſoli calido. 4 Reliqua cuncta in homine, quanto pluribus remixta fuerint, tanto mitiora & meliora euadunt. Quin tunc optima valetudine fruitur homo, cùm cibos rectè coquit, ac cùm in ocio eſt, nec vllus in corpore ſuccus præ cæteris peculiari vi explendeſcit. Et de his quidem videor mihi abundè ſatis demonſtraſſe.

COMMENTARIVS.

1 Quas vires gerant calidum & frigidum, iam proponit: nam agunt in alias humorum qualitates, eóſque miſcent, vnde temperamentum fit: igitur κρῆσις αὐτέων ἐστί

2 Et in ſe agunt] ſe mutuò inhibent ac domant: cùm id officium ſit contrariorum, vt in temperiem ſe mutuò flectant, πρὸς ἄλληλα ἔχοντα δύναμιν.

3 Mutua mixtione frenant ſe.

4 Succos miſcent qualitates primæ. Hæc itaque remixtio dum optima eſt & æqualis, ita vt nihil luxuriet mixtorum, validus eſt homo. Sin copia aut vi quid eluceſcat, id ſecernere nititur natura à maſſa, & excludere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Λέγουσι δέ τινες καὶ ἰητροὶ, καὶ σοφισταὶ, ὡς οὐκ ἔνι δυνατὸν ἰητρικὴν εἰδέναι, ὅστις μὴ οἶδεν ὅ, τί ἐστιν 2 ἄνθρωπος, καὶ ὅπως ἐγένετο πρῶτον, καὶ ὅπως συνεπάγη. Ἐγὼ δὲ τουτέων μὲν ὅσα τινὶ εἴρηται σοφιστῇ, ἢ ἰητρῷ, ἢ γέγραπται περὶ φύσιος, 3 ἧσσον νομίζω τῇ ἰητρικῇ τέχνῃ προσήκειν, ἢ τῇ γραφικῇ. Νομίζω δὲ, ὅτι 4 περὶ φύσιος γνῶναί τι σαφὲς, οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἐστὶν, ἢ 5 ἐξ ἰητρικῆς· τοῦτο δὲ οἷόν τε καταμαθεῖν, ὅταν 6 αὐτέην τις τὴν ἰητρικὴν ὀρθῶς πᾶσαν περιλάβῃ. Μέχρι δὲ τουτέου 7 πολλοῦ μοι δοκέει δεῖν, λέγω δὲ 8 τὴν ἱστορίην ταύτην εἰδέναι, ἄνθρωπος τί ἐστι, καὶ 9 δι' οἵας αἰτίας γίνεται, καὶ τἄλλα ἀκριβέως. Ἐπεί τοί γέ μοι δοκέει ἀναγκαῖον εἶναι 10 παντὶ ἰητρῷ περὶ φύσιος εἰδέναι, καὶ πάνυ σπουδάσαι, ὡς εἴσεται (εἴπερ τι μέλλει τῶν δεόντων ποιήσειν) ὅ, τι ἐστὶν ἄνθρωπος 11 πρὸς τὰ ἐσθιόμενα, καὶ πινόμενα, καὶ ὅ, τι ἀφ' ἑκάστου ἑκάστῳ συμβήσεται· καὶ μὴ ἁπλῶς οὕτω δοκέειν, ὅτι 12 πονηρὸν βρῶμα τυρός (πόνον γὰρ φέρει τῷ πληρωθέντι αὐτοῦ) ἀλλὰ τίνα τε πόνον, καὶ διὰ τί, καὶ τίνι τῶν ἐν ἀνθρώπῳ ἐνεόντων ἀνεπιτήδειον.

1 Cæterùm & medici ſophiſtæ quidam aiunt, quòd non poteſt ſit medicinam cognoſcere eum, cui exploratum non ſit quid ſit 2 homo, & quo modo primùm factus & conſociatus ſit. Ego verò hæc quæ ita de naturâ dicuntur aut ſcribuntur ſiue à ſophiſta, ſiue à medico, 3 minùs conſentanea medicæ arti exiſtimo quàm pictoriæ. Mea autem hæc ſententia eſt, de 4 natura aliquid certum exploratum habere, non aliunde euenire, quàm 5 ex medicina: atque id ipſum tunc demum diſci poſſe, vbi quis 6 totam medicinam rectè perceperit. Enimuerò 7 quamplurimi eò cognitionis progreſſum fecere, vt 8 veluti ſenſu comperta narrare poſſint, quid ſit homo, & 9 è quibus cauſis enatus, & cætera exactè. Verùm mihi maximè è re 10 medicorum esse videtur, vt is in natura rebus exercitatus ſit, vtque omni ſtudio annitatur, vt percipiat (ſi quid quod facto opus eſt præſtabit) quid ſit homo 11 collatione facta ad ea quæ eduntur & bibuntur, & quid à ſingulis cuique euenturum ſit: nec ita abſolute putare, 12 quod malum edulium ſit caſeus (damnis enim affligit liberaliùs eo indulgentem) verùm etiam explorandum, quodnam incommodum, & quamobrem, & cui humani corporis parti incommodus habeatur.

COMMENTARIVS.

1 Oſtenſurus veterum theoriam meliorem eſſe recentium medicorum, narrat neotericorum ſententiam: qui aiunt, corpus humanum, medici ſubiectum, & quibus fabricatum ſit exploratum eſſe debet. Hanc impugnat, ſi fusè homo accipiatur. Ante Hippocratis & Democriti ætatem Græci nil de natura ſcripſere; vel ſi quid, ieiunè admodùm.

2 Si ita latè accipiatur homo, qua ſub naturæ œconomia continetur: nam pictor etiam humanam naturam noſcere debet, vt membrorum analogiam rectè fingat: ita calceario pedis dimenſione opus eſt, quo rectè aptet calceos.

3 Q. d. tam ieiunè hactenus de natura ſcripſere & docuere.

4 Dicit, ſi propriè humani corporis natura ſumatur, hoc eſt, quatenus ad medicinæ finem pertinet, Medici peculiaris eſt, adeoque propria, vt nulla ex alia arte quàm ex medicina percipi poſſit.

5 Nam res cognoſcitur talis, qualis ea eſt: Cognoſcitur autem vario fine. Varij fines varias pepetere artes. Itaque natura hominis Medicè (id eſt, quatenus ad Medicum pertinet) à ſolo cognoſcitur Medico.

6 Id quod ei clarum eſt, qui & in theoria & in facienda Medicina tritus eſt.

7 At qui hactenus ſcripſere ἐξ ἰητρικῆς non ea ſumpſere; non enim à noſtra familia didicere theoricam, nec ipſi medicinam fecere: Igitur ieiunè de his agunt.

8 Non admitti eorum aſſumptum: nam philoſophi veri hoc ſciunt.

9 Hæc antiqua & Hippocratis eſt ſententia. quòd natura hominis communis, ex phyſicis rationibus indagari debet, quid ſit, & ex quibus fabricatus homo: & hoc non vt medici, ſed vt phyſici callent.

10 Sine qua tamen ſcientia, eius ſententiâ, non in magnum euadet quis medicum, vt qui medicum Philoſophum Deo æqualem fecerit. Plato exiſtimat philoſophia nihil maius à ſummo Deo hominibus tributum fuiſſe.

11 Sed in medicinam vertere debent hanc phyſicam cognitionem, vt vſibus ſanationum accommodent hæc. quemadmodum picrocholis mel inimicum, quia choleram procreat &c.

12 Ita natura noſcenda humana, vt noſcat à quibus quomodo afficiatur: vt à caſeo quòd affligatur: deinde cur ita à caſeo percellatur: cùm interim plurima reliqua ſint eſculenta mala, quæ alio tamen modo lædunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔστι γὰρ καὶ 1 ἄλλα πολλὰ βρώματα καὶ πόματα 2 φύσει πονηρὰ, καὶ 3 διατιθέντα τὸν ἄνθρωπον οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον. Οὕτως οὖν μοι ἔστω ὁ λόγος, οἷον 4 οἶνος ἄκρητος πολὺς ποθεὶς, διατίθησί πως τὸν ἄνθρωπον ἀσθενέα, καὶ ἅπαντες ἂν ἰδόντες τοῦτο γνοίησαν, ὅτι 5 αὕτη ἡ δύναμις οἴνου, καὶ αὐτὸς ἐστὶν αἴτιος· καὶ οἷσί γε τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦτο μάλιστά γε δύναται, οἴδαμεν. 6 Τοιαύτην δὴ βούλομαι ἀληθείην καὶ περὶ τῶν ἄλλων φανῆναι. 7 Τυρὸς γὰρ (ἐπειδὴ τούτῳ σημείῳ ἐχρησάμην) οὐ πάντας ἀνθρώπους λυμαίνεται· ἀλλ' εἰσὶν οἵτινες αὐτοῦ πληρεύμενοι, οὐδ' ὁτιοῦν βλάπτονται· ἀλλὰ καὶ τὴν 8 ἰσχὺν οἷσιν ἂν ξυμφέρῃ θαυμασίως παρέχεται· εἰσὶ δὲ οἳ χαλεπῶς ἀπαλλάσσουσι. Διαφέρουσι δὲ τουτέων αἱ φύσιες.

Sunt

Sunt enim & 1 plurima alia edulia ac potulenta 2 naturâ maligna, 3 nec tamen eodem modo hominem affligunt. Exempli cauſa, 4 vinum merum plenâ manu ſumptum, hominem aliquo modo debilem reddit; & cuncti qui viderunt hoc fatentur, & agnoſcunt quòd 5 hæc ſit vini vis, & à vino id proficiſci: & quas in homine partes maximè percellat nouimus. 6 Quare & talem veritatem certitudinemque & in aliis explendeſcere volo. Itaque 7 caſeus (cùm hoc argumento vti cœpi) non omnibus iniurius eſt: ſed ſunt qui eo pleni, nihil & ne tantillum quidem incommodi ſentiunt: imo 8 tenuibus mirum in modum conferre animaduerſum eſt: ſunt iterum alij qui ægrè eius defunguntur moleſtiis. Horum itaque natura diuerſa ſunt.

COMMENTARIVS.

1 Gal. 1. diff. 4. in medio.

2 Ea idioſyncraſia naturæ humanæ lædi oſtendit ab alimentis naturam humanam: vt vinum cur & quas partes affligat, omnes norunt.

3 Q. d. igitur noſcendum cui bellicoſa ſint.

4 Ita & alimenta & pharmaca vim ſuam retinent, amittunt, vel mutant, pro varia ratione naturarum quibus exhibentur.

5 Vt vinum dulce picrocholis ſitiferum, aliis mouet ptyelon. giluum vrinale eſt quibuſdam vinum: aliis ſiniſtrum.

6 Ita alimenta cuncta, non ſolùm quòd lædant, ſed cur, & quo modo id faciant exploratum eſſe debet.

7 Q. d. quod de caſeo, idem de reliquis explorandum, cur & quo modo lædant. cauſa erit cur lædat, quod naturæ bellum indixit vel communi, vel peculiari. vt elucet in caſeo. Si enim caſeus communi naturæ humanæ iniurius eſſet, nullus eius vſum ferret. At cuncti non læduntur eius ab vſu, vt tenues: alij læduntur. Igitur communi naturæ humanæ non eſt inimicus: ſed peculiari. quatenus eæ inter ſe diſcriminantur: cuius cauſa eſt ſuccus qui in corpore luxuriat pituitoſus.

8 Morbo vel naturâ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Διαφέρουσι δὲ κατὰ τοῦτο· 1 ὅτῳ ἐν τῷ σώματι ἔνεστι πολέμιον τυρῷ, ὑπὸ τοιούτου ἐγείρεταί τε καὶ κινεῖται, ὧν ὁ τοιοῦτος χυμὸς τυγχάνει πλείων ἐνεὼν καὶ μᾶλλον ἐνδυναστεύων ἐν τῷ σώματι, τούτους μᾶλλον καὶ κακοπαθεῖν εἰκός. Εἰ δὲ πάσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἦν κακὸν, 2 πάντας ἂν ἐλυμαίνετο. Ταῦτα δὲ εἴ τις εἰδείη, οὐκ ἂν πάσχοι. 3 Τὰ δ' ἐν τῇσιν ἀνακομιδῇσι, τῇσιν 4 ἐκ τῶν νούσων, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇσι νούσοισι τῇσι μακρῇσι, γίνονται πολλαὶ 5 συμπαρατάξιες, αἱ μὲν ἀπὸ ταὐτομάτου, αἱ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν προσενεχθέντων τῶν τυχόντων.

Diuerſa autem ſunt hac ratione: quòd 1 id quod in corpore caſeo bellum indixit, à caſeo excitetur ac agitetur, his quibus eiuſmodi ſucco circumfluit corpus; qui quanto efficacior redditus fuerit in corpore, tantò vehementiùs eos affligi conſentaneum eſt. Quodſi toti naturæ humanæ is iniurius eſſet, 2 omnes vtique affligeret. Has itaque differentias ſi quis nouiſſet, non incurreret hæc nec ea pateretur. In 3 refectionibus verò, dum ſe à morbo colligunt 4 conualeſcentes, præterea in his qui morbis diuturnis conflictantur, multi velut inſtructa acie 5 conflictus fiunt, partim vltrò, partim ex iis quæ ſine delectu adhibentur.

COMMENTARIVS.

1 Differentiæ itaque cauſa pendet à ſucco quo rigatur œconomia humani corporis, cui bellum indixit caſeus, & quem mouet ac ſeparari facit, augmentum ducente pituitâ bili contrariâ. Itaque inquit D. Zuingerus; primò eſt αὔξησις ὑγρῶν: deinde κίνησις αἰωροῖς, cùm natura, inæqualitatem hanc ægrè ferens, conturbetur. Cuius ſi copiam noſſet homo, à caſeo non læderetur, quia vel eo penitùs abſtineret, vel certè non vltra modum eo vteretur. Hæc Doct. Zuingerus.

2 Q. d. igitur non eſt caſeus ſimpliciter malus; ſed vel nocet, vel iuuat pro varia ratione naturarum quibus exhibetur.

3 Quod alimenta ex peculiari cuiuſque natura lædunt homines, iam oſtendit ex conualeſcentibus & ægris. nam varij conflictus ſunt inter naturam, alimenta, & morbos.

4 Dicit Hippocrates, in iis qui conualeſcunt, at nondum eualuere, aut qui longis impliciti ſunt malis, multa ſimul concurrere vno eodémque tempore, à quibus vel recreari vel affligi hominem vſu venit: idque naturæ ductu euenire, tentantis noxia excludere. vel ab aſſumptis, vt cibis naturæ diſſentaneis, vel amicis & propugnantibus naturæ in alimentis aduerſus morbum. Quare damnat medicos qui hæc ex ægrotorum vel conualeſcentium naturis non dignoſcunt.

5 Zuing. συμπαράταξις, voa militaris eſt, conflictus qui fit inſtructa acie. ita natura noxia excutere nititur; ſi iuuetur nutricatu, validiùs inſurget in acie: ſin prematur à diæta, peſſundatur, aut ſe colligens obſidionem patitur; & interdum erumpit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Οἶδα δὲ τοὺς ἰητροὺς τοὺς πολλοὺς, ὡς τοὺς ἰδιώτας, ἢν 1 τύχωσι περὶ τὴν ἡμέρην ταύτην τι κεκαινουργηκότες, ὡς λουσάμενοι, ἢ περιπατήσαντες, ἢ φαγόντες τι ἑτεροῖον, ταῦτα δὲ πάντα βέλτιον προσενηνεγμένα ἢ μὴ, οὐδὲν ἧσσον 2 τὴν αἰτίην τουτέων τινὶ ἀνατιθέντας, τὸ μὲν αἴτιον ἀγνοοῦντας, τὸ δὲ συμφορώτατον ἢν οὕτως τύχῃ, ἀφανίσαντας. Δεῖ δὲ οὐ, ἀλλ' εἰδέναι, τί 3 λουτρὸν ἀκαίρως προσγενόμενον ἐργάζεται, ἢ τί κόπος. Οὐδέποτε γὰρ ἡ αὐτὴ κακοπάθεια τουτέων, οὐδ' ἑτέρη, οὐδέ γε ἀπὸ πληρώσιος, οὐδέ γε ἀπὸ βρώματος τοίου ἢ τοίου. Ὅστις οὖν ταῦτα μὴ εἴσεται, ὡς ἕκαστα ἔχει πρὸς τὸν ἄνθρωπον, οὔτε γινώσκειν τὰ γινόμενα ἀπ' αὐτῶν δυνήσεται, οὔτε χρῆσθαι ὀρθῶς.

Noui autem medicos & idiotas multos, qui 1 ſi quid fortè ea die ægri nouaſſent, puta ſi lauiſſent, aut deambulaſſent, aut quid alienum à præſcriptis comediſſent, etſi hæc cunctà adhibuiſſe quàm neglexiſſe præſtaret, nihilominus tamen 2 cauſam nouæ afflictionis prædictorum alicui aſcribebant, veram quidem cauſam ignorantes, & nonnunquam id quod maximè recreabat ſuis beneficiis defraudantes. Verùm hoc modo tranſigere non licet, ſed illud compertum potiùs eſſe debet 3 quidnam balneum, nec loco nec iure adhibitum, adferre ſoleat, & quid ſit afflictio. Numquam enim eiuſdem ideæ afflictio, vel ab his, vel à quouis alio proficiſcitur, & neque ex ſatietate, neque ex hoc vel illo edulio. 4 Si quis hæc explorata non habet, quomodo horum quæque ad hominem comparata ſe habeant, is neque horum euenta percipere poterit, nec iis commodè vti.

COMMENTARIVS.

1 Vt omnia ad talem hominem comparata ſe habeant exploratum eſſe medico debet.

2 Cauſam iam adfert: qui ignorat eam quæ peculiari hominum naturæ eſt ſyntimoria cum alimentis, etiam effectus ignorabit, nec vſum eorum rectè inibit: Hæc autem noui medici neſciunt. Itaque & effectus neſcient.

3 Horum vires noui hi medici ignorant.

4 Qui facultates alimentorum neſcit, etiam effectus ignorabit, nec vſum rectè horum poterit præſcribere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δεῖν δέ μοι δοκέει καὶ ταῦτ' εἰδέναι, ὅσα τῷ ἀνθρώπῳ παθήματα ἀπὸ 1 δυνάμιων ἔρχε͂ται. καὶ ὅσα ἀπὸ 2 σχημάτων. Λέγω δὲ τί τοῦτο, δύναμιν μὲν εἶναι, τῶν χυμῶν εἰδέναι τὰς ἀκρότητάς τε καὶ ἰσχύν. σχήματα δὲ λέγω, ὅσα ἔνεστιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Τὰ μὲν γὰρ κοῖλά τε καὶ ἐξ εὐρέος 3 ἐς στενὸν ξυνηγμένα. Τὰ δὲ καὶ 4 ἐκπεπταμένα, τὰ δὲ 5 στερεά τε καὶ 6 στρογγύλα, τὰ δὲ 7 * πλατέα καὶ ἐπικρεμάμενα, τὰ δὲ 8 διατεταμένα, τὰ δὲ 9 μακρά, τὰ δὲ 10 πυκνά, τὰ δὲ 11 μανά τε καὶ τεθηλότα, τὰ δὲ 12 σπογγοειδέα καὶ * ἀραιά.

Cæterum præter hæc neceſſe fuerit vt rectè dignoſcat, quænam paſſiones dimanent ex 1 ſuccorum exuperantibus qualitatibus & viribus, quæ item ex 2 figuris eueniant. Hoc volo; ac facultatem quidem appello, humorum excellentes qualitates viréſque. figuras autem dico ea quæ inſunt in homine. Alia enim partes cauæ ſunt, & ex ampliſſimo ſpacio 3 in arctum coacta, aliæ 4 expaſſa, aliæ 5 ſolidæ & 6 rotundæ, aliæ 7 latæ & penſa, aliæ 8 extenta, aliæ 9 longæ, aliæ 10 denſa, 11 raræ & ſucculenta, aliæ 12 ſpongiformes & molles.

Docet variã partium conformationem.

COMMENTARIVS.

1 Δύναμις eſt facultas & potencia, à qua actio procedit; quæ ineſt ſuccis à temperamento: quare hîc ſig. humorum exuperantes qualitates & vires, id eſt, cùm impermixti fuerint humores, tunc enim excellenti qualitate exuperant.

2 Σχῆμα hîc refertur ad partium variam compoſitionem naturalem, qua duræ ſunt, raræ, denſæ, rotundæ, latæ, cauæ, preſſæ.

3 Anguſtæ & in amplum deſinentes: expaſſæ ſeſe fundentes & in latum pandentes, & contrahentes; vt vterus, veſica.

4 Expanſa, explicata, aperta, hiantia.

5 Suſtantia & ſubſtantiæ modo.

6 Vt inteſtina: vt colon.

7 Vt diaphragma & membranæ.

8 Vt rectum inteſtinum breue eſt.

9 Hepar, diaphragma.

10 Hepar.

11 Vacuæ vel plenæ à concepta materia. μανά τεθηλότα ſeu florida, d. Zning. quæ inſtar θήλει ſiue mammæ continent ſuccum vtilem, veluti efflorecentem, vt quæ venulis plurimis rigantur, vt hepar; quamuis etiam ſenſui ſit id πυκνὸν, μανὸν cùm ſpaciis intermediis non conſociatur pars ob humores, vel ſpiritus. Ita μανὸν erit duplex: τεθηλὸς, cùm ſuccis abundat, quos aliis communicet ſuo tempore, vt hepar, mammæ, teſtes, paraſtatæ oleagineam materiam habent. μὴ τεθηλὸς, ſpiritus continens, vel nihil ſenſu continens.

12 Cedentes inſtar ſpongiæ fungoſæ, vt ſplen, mammæ, pulmo rara ſunt & ſpongioſa: vel non, vt oſſa quædam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τοῦτο μὲν ἑλκῦσαι ἐφ' ἑαυτὸ καὶ ἐπισπάσασθαι ὑγρότητα ἐκ τοῦ ἄλλου σώματος; 1 πότερα τὰ κοῖλά τε καὶ ἐκπεπταμένα, ἢ τὰ στερεά τε καὶ στρογγύλα, ἢ τὰ κοῖλά τε, καὶ ἐς στενὸν ἐξ εὐρέος συνηγμένα, δύναιτ' ἂν μάλιστα; οἶμαι μὲν τὰ τοιαῦτα 2 ἐς στενὸν συνηγμένα ἐκ κοίλου τε καὶ εὐρέος. Καταμανθάνειν δὲ δεῖ αὐτὰ ἔξωθεν ἐκ τῶν φανερῶν. Τοῦτο μὲν γὰρ τῷ στόματι κεχηνὼς, ὑγρὸν οὐδὲν * ἀνασπάσεις. † προμυλλήνας δὲ καὶ συστείλας, πιέσας τε τὰ χείλεα, ἔτι τε αὐλὸν προσθέμενος, ῥηϊδίως ἀνασπάσεις ὅ τι ἂν θέλῃς. 3 Τοῦτο δὲ, αἱ σικύαι * προβαλλόμεναι ἐξ εὐρέος εἰς στενότερον ἐστενωμέναι πρὸς τοῦτο τετεχνέαται, πρὸς τὸ ἕλκειν ἀπὸ τῆς σαρκὸς καὶ ἐπισπᾶσθαι· ἄλλά τε πολλὰ τοιουτότροπα. Τῶν δ' ἔσω τοῦ ἀνθρώπου, φύσις καὶ σχῆμα τοιοῦτον, 4 κύστις τε καὶ κεφαλὴ, καὶ ὑστέραι γυναιξί. Καὶ φανερῶς ταῦτα μάλιστα ἕλκει, καὶ πλήρεά ἐστιν ἐπάκτου ὑγρότητος αἰεί. Τὰ δὲ κοῖλα καὶ ἐκπεπταμένα, ἐπιρρυεῖσαν μὲν ἂν ὑγρότητα μάλιστα 5 δέξαιτο πάντων, ἐπισπάσαιτο δ' ἂν οὐχ ὁμοίως.

* ἀνασπάσεις
† προμυλλήνας, προσδιαστείλας.
* προσβάλλ.

Quæ itaque quæſo ex his in ſeſe trahere ac prolectare humiditatem ex reliquo corpore optimè poterunt? 1 num caua & expaſſa, an ſolida & rotunda, aut caua & in arctum ex fuſa amplitudine coacta? Equidem exiſtimo hæc 2 quæ ex cauitate & amplitudine in arctum ſunt coacta. Quod colligere licet ex his quæ foris conſpicua ſunt. Partim quidem quòd hiante ore nihil liquoris attraxeris: vbi verò labra foras produxeris, contraxeriſque ac compreſſeris, inſuperque fiſtulam admoueris, facillimè ſanè attrahes ea quæ volueris. 3 Partim verò quòd cucurbita ex anguſto ſpacio in anguſtum arctata in hunc vſum fabricata ſunt, ad trahendum ac prolectandum ex carne: vt & multa inueniuntur alia quæ huic non abſimilia ſunt. Tales autem naturâ ac figurâ partes ſunt in corpore, 4 veſica & caput, & vterus in mulieribus. Atque hæ partes manifeſtiſſimè trahunt, ac perpetuò plena ſunt attracta humiditate. Caua econtrà & latè fuſa partes, affluentem maximè ſuccum 5 accipiunt, non tamen ſimiliter attrahunt.

COMMENTARIVS.

1 Vt varia partium conformatio, ita vel agit vel patitur faciliùs. vnde συμπάθεια partium, quæ vel humoribus vel à ſpiritibus affliguntur. Ita Plato 3. de Rep. imitatione Hip. duas ſtatuit cauſas internas morbificas, ῥεύματα πνεύματα.

2 Quædam igitur trahendo affliguntur, quales ſunt cauæ, ex amplo ventre in ceruicem deſinentia: argumento eſt os, & fiſtula, & cucurbita.

3 Sententia ſummi præceptoris hæc eſt: non qualitates primæ, ſed ſecundæ morbos magnos faciunt. Hoc eſt, δυνάμεις, id eſt, præcellentes illæ ſeparatorum iam ſuccorum facultates (vt acrimonia, lentor &c.) morbos magnos pariunt. Has autem excipiunt fluentes materias partes, modò ægriùs, modò faciliùs, vt ſunt varia partium σχήματα, id eſt, conformationes (vt raritas, denſitas, &c.) Cùm enim omnis fluxus δυνάμεων ex triplici fiat cauſa; nimirum orgaſmo, tractione, & excluſione: quædam σχήματα partium, excluſioni ſuccorum, aliæ tractioni expoſita & accommodata erunt. & ita δυνάμεις accipient.

4 Hæ igitur partes maximè morbis ex fluxibus ortis obnoxiæ ſunt.

5 Non attractione, ſed tranſlatione in vitio ſunt, & excluſione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ 1 στερεὰ καὶ στρογγύλα οὔτ' ἂν ἐπισπάσαιτο, οὔτ' ἂν 2 ἐπιρρυεῖσαν δέξαιτο· * περιολισθάνοι τε γὰρ ἂν, καὶ οὐκ ἔχοι ἕδρην, ἐφ' ἧς μένοι. Τὰ δὲ 3 σπογγοειδέα τε καὶ ἀραιά, οἷον σπλὴν, πνεύμων, καὶ 4 μαζοὶ, προσκαθεζόμενα μάλιστα 5 ἀναπίνει, καὶ σκληρύνεται καὶ αὔξεται ὑγρότητος προσγενομένης ταῦτα μάλιστα. Οὐ γὰρ ἂν, ὥσπερ ἐν 6 κοιλίῃ ἐνῇ τὸ ὑγρὸν, ἔξω τε περιέχει, αὐτή ἡ κοιλίη * τὸ ὑγρὸν καὶ † ἐξαντλίζοιτ' ἂν καθ' ἑκάστην ἡμέρην· ἀλλ' 7 ὅταν πίῃ καὶ δέξηται αὐτὸς ἐς ἑαυτὸν τὸ ὑγρὸν, τὰ κενὰ καὶ ἀραιὰ, καὶ τὰ σμικρὰ πάντη· καὶ ἀντὶ ἀραιοῦ τε καὶ μαλθακοῦ σκληρός τε καὶ πυκνὸς ἐγένετο, καὶ οὔτ' ἐκπέσσει, οὔτ' ἀφίησι. Ταῦτα δὲ πάσχει διὰ τὴν φύσιν τοῦ σχήματος.

* ὀλισθεῖν lubricum
* ἐν ᾗ
† ἐξαντλίζει

Solida 1 autem & rotunda, neque trahunt, nec 2 ſuſcipiunt: quandoquidem dilabitur humor, & non ſtabilem inuenit ſedem. Spongiformes verò & molles, velut ſplen, pulmones & 4 mamma, quæ in procinctu ſunt maximè 5 ebibunt, duraque ſiunt ac turgeſcunt hæ partes illabente humore. Neque enim ſi 6 ventre conceptus ſit humor, & foris etiam humor contineatur, ipſe venter humorem illum ſingulis diebus euacuare poterit: ſed 7 cùm imbiberit viſcus ſuccũ & in ſe receperit, cuncta loca vacua & rara, quantumlibet parua adimplentur: & viſcus quod rarum & molle erat, durum ac denſum redditur, & nec concoquit, nec excernit: Hæc autem patitur ob figuræ indolem.

Commentarivs.

1 Non cauæ,nec latæ : vt muſculi, non imbuuntur ob ſoliditatem : & ob rotunditatem effluit humor,nec hæret.

2 Non imbuuntur à proximis.

3 Hæ partes διαιδίμενα iniurias experiuntur, ob σχῆμα quod habent,earum tractioni & excluſioni aptum.

4 Notandum hîc ex Hip. Mammas trahere ex vicinis partibus, id eſt, vteruinis venis; vnde dureſcunt, obſtructis menſibus in fœtis quemadmodum lien ex meſenterio & hepate;pulmo,vt ait Aretæus de Peripneumonia, ex gula & ventriculo:adde & caput.

5 Hæ partes ἰδίην quidem habent, (n. poros illos) ſed κοιλίην non habent, (n.cauitatem magnam, vt veſica) quare hæ partes ob σχῆμα accipient quidem ſuccos,ſed eos ægrè excutient iterum : vnde putredini vel duritiei obnoxiæ ſunt.

6 Aph. 20. κοιλίην abſque articulo ſignificare d. omnem cauitatem corporis.

7 Id eſt, ſi in interna parte, verb. grat. pulmonum vel lienis,multum materiæ conceptum ſit,& externi circumiecti poti etiam repleti ſi fuerint, non poterit interna illa materia euacuare ſe ; propter σχῆμα.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὅσα δὲ 2 φύσας τε καὶ 3 στρόφους ἐν τῷ σώματι ἐργάζεται, ἐν μὲν τοῖσι κοίλοισι τε καὶ εὐρυχωρίοισιν, οἷον κοιλίῃ τε καὶ θώρηκι ψόφον τε καὶ πάταγον ἐμποιέει. 4 ὅτι γὰρ ἂν μὴ ἀποπληρώσῃ οὕτως ὥστε στῆναι, ἀλλ' ἔχῃ μεταβολάς τε καὶ κινήσιας, ἀνάγκη ὑπ' αὐτέων καὶ 5 ψόφον καὶ καταφανέας κινήσιας γίνεσθαι. Ὅσα δὲ 6 σαρκώδεά τε καὶ μαλθακὰ, ἐν τοῖσι τοιούτοισι νάρκαι τε καὶ πληρώματα, * οἷα ἐν τοῖσιν 7 ἀποπλη- ✶ δ.
ξεσι, γίνεται.

1 *Quæcunque verò 2 flatum & 3 torſiones excitant in corpore, eâ in cauis ac amplis partibus, veluti ventre ac pectore,ſonum ac ſtrepitum efficere ſolent. 4 Nam cùm non ita repleant vt ſtent,ſed tranſmutationes & motus habeant, neceſſariò ab his & 5 ſtrepitus & manifeſtæ motiones fiunt. At quæ 6 carnea ſunt & molles partes, in his torpores & repletiones eueniunt, vt in 7 iugularis apparet.*

Commentarivs.

1 Quemadmodum primùm monſtrauit affligi partes ob conformationem ab humoribus, ita iam à flatibus.vt thorax, venter,veterus.

2 Eſt flatus,humorum vel ciborum quidam vapor craſſus & turbidus, qui in cauis gignitur, (vt nebula in aëre) à debili calore : nam frigus non attenuat nec diſſoluit:& calor diſcutit validus. Fiunt in omnibus cauitatibus,vt cerebri,cordis,pulmonum, veſicæ,vteri,renum,ſcroti,arteriarum,venarum,& neruorum.

3 Ἀπολιθώδης ſurſum volui ſig. Hippocrati, & recondi.Hinc hæc vox,id eſt, torſiones & conuolutiones in cauis ampliſque partibus, vt ventre & thorace:Et d. στρόφους 3.Epid.

4 Quo modo ob varia σχήματα, partes flatibus obnoxiæ ſint.

5 Tanti momenti ſunt flatus, vt Stoici affirmatent crepitus æquè ac ructus liberos eſſe opoptere. Claudius impunitatem dedit in menſa crepitum emittentibus : quòd quendam periculum pudore deprehendiſſet.

6 Cedentes,vt muſculoſæ, flatibus diſtentæ repletionem ſentiunt,& torporem:vt palpitatio.

7 Ἀποσφαγῆσι, Mercurialis, id eſt, glandulis : quæ ſunt ἐν τῇ σφαγῇ id eſt, iugulo ; à fluxibus his paſſionibus obnoxiæ:qualis n. repletio & ſtupor iugularis euenit.Quid hoc ? inquit Zuingerus:an laqueo ? ἀποσφαγὴ mactatio vbi iugulum ſecatur. Hic ἀποσφαγαὶ vbi laqueo iugulum intercipitur. Imò hîc ἀποσφαγῆσι, dici videntur quibus ſpiritus vitalis aditus ad cerebrum intercipitur à plurimo in iugulatibus venis concepto ſanguine, vnde apoplexia partua oritur : &ſtupent ab illa repletione homines: Eſt enim σφαγὴ iugulum, & illud canum quo diſtant claniculæ. Ita d partes molles carnſæ flatibus tenduntur & replentur ; vnde, intercepus ſpiritibus, ſtupent.Vel potiùs ἀποφλέβι legendum, ab ἀποφλέξω, quod eſt venam ſecare ; nam iniecto loro,in membro fit repletio & torpor in muſculis : nam interclußs ſanguis in halitum abit,& intercipitur ſpiritus animalis; hinc πλήρωμα & νάρκη. An legendum ἀποσφίγξεσι ? eſt enim ἀπόσφιγξις Hippocrati conſtrictio, vbi faſciæ ligatam partem comprimunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὅταν δ' ἐγκύρσῃ πλατεῖ τε καὶ 1 ἀντικειμένῳ, καὶ τι πρὸς αὐτὸ ἀντιτείνῃ, * τοῦτο τύχῃ μήτε ἐσχυρὸν ἐὸν, ὥστε δύνασθαι ἀντέχειν τὴν βίην, καὶ μηδὲν κακὸν παθεῖν· μήτε μαλθακόν τε καὶ ἀραιὸν, ὡς ἐκδέξασθαί τε καὶ ὑπεῖξαι, ἁπαλόν τε καὶ πολλὸς, καὶ ἔναιμον καὶ πυκνὸν, ὥσπερ 2 ἧπαρ· διὰ μὲν τὴν πυκνότητα καὶ πλατὺ ἐὸν, ἀνθίσταταί τε καὶ οὐχ ὑπείκει. Φῦσα δὲ ὑποδεχομένη, 3 αὔξεταί τε, καὶ ἰσχυροτέρη γίνεται, καὶ * ὁρμᾷ μάλιστα πρὸς 4 τὸ ἀντιτεῖνον· διὰ δὲ τὴν 5 ἁπαλότητα καὶ τὴν ἐναιμότητα οὐ δύναται ἄνευ πόνων εἶναι. Καὶ διὰ ταύτας τὰς προφάσιας 6 ὀδύναι τε ὀξύταται καὶ πυκνόταται πρὸς * τοῦτο χωρίον γίνονται, ἐμπυήματά τε καὶ φύματα πλεῖστα.

* καὶ φύσει τοῦτο

* ὁρμᾷ

* χωρ. τ. γὰρ

Cùm verò inciderit flatus in latum corpus & 1 renitens, & aliquid ipſi contra nitatur, idque fuerit nec natura ita forte, vt violentiam eius ſuſtinere, nihilque offenſa accipere queat ; neque ita molle & rarum, vt excipere & cedere queat,ſed tenerum & ſucculentum, & ſanguineum, & denſum, velut 2 hepar : propter denſitatem quidem ac latitudinem renititur nec cedit loco. Flatus verò ſubiens 3 increſcit validiórque euadit, & maximo impetu fertur aduerſum id, quod 4 renititur ac refertir:propter 5 teneritudinem autem & ſanguineitatem expers doloris eſſe nequit. Hinc eſt quod 6 acuti dolores ac creberrimi hoc loco eueniunt, & ſuppurata ac tubercula quàm plurima.

Commentarivs.

1 Partes renitentes, aliæ ſunt anguſtæ,aliæ latæ. latæ,natura facilè patiuntur, vel ægrè. Facilè,vt calidæ & humidæ. ἁπαλὰ, & hæ vel ſunt non efflorescentes,id eſt, nullum humorem in ſe conceptum gerentes, quem cæteris partibus, inſtar mammarum communicent. Aliæ efflorescentes τεθηλότα ; quæ ſucci plenæ aliis communicant eum ſuccum.Et ſunt vel exangues, aliâ tamen materiâ plenæ, vt teſtes, mammæ : vel ſang. vt hepar ; quod quia denſum, renititur, neque cedit : & quia tenerum & ſanguine præditum,prompte patitur.

2 Deſcribere videtur naturam hepatis, collatione aliarum partium:vt σχῆμα eius pateat.

3 Ob focum calidi hepatis.

4 Vnde id tum dolet,tum attrahit.

5 Eſt enim παρέγχυμα.

6 Cùm enim ſanguineum viſcus ſit,vix alio tumore quàm phlegmone affligetur : quæ iactationes plurimáque tædia adfert : Gal. 4. lib. 4. de præſ. pulſ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Γίνονται δὲ καὶ ὑπὸ φρένας ἰσχυραὶ, ἧσσον δὲ πολλόν. * διάτασις μὲν γὰρ φρενῶν πλατεῖα καὶ ἀντικειμένη, φύσις δὲ * νευρωδεστέρη τε καὶ ἰσχυροτέρη, διὸ ἧσσον ἐπιπόνως ἐστι. Γίνονται δὲ περὶ ταῦτα καὶ πόνοι, καὶ φύματα. 2 Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα καὶ ἔσω καὶ ἔξω τοῦ σώματος εἴδεα σχημάτων, ἃ μέγα ἀλλήλων

* διάστασις

* νευρώδης γὰρ

λον διαφέρει, πρὸς τὰ παθήματα καὶ νοσέοντι καὶ ὑγιαίνοντι. Οἷον κεφαλαὶ σμικραὶ ἢ μεγάλαι, τράχηλοι λεπτοὶ ἢ παχέες, * μακροὶ ἢ βραχέες, 3 κοιλίαι μακραὶ ἢ στρογγύλαι, 4 θώρηκος καὶ πλευρέων πλατύτητες ἢ 5 στενότητες, καὶ ἄλλα μυρία· ἃ δεῖ πάντα εἰδέναι ᾗ διαφέρει, ὅκως τὰ αἴτια ἑκάστων εἰδὼς, 6 ὀρθῶς τηρῇ.

* γῦ τοι

1 Surgunt etiam ſub diaphragmate acerbi dolores, verum longè minus. Expanſio enim Diaphragmatis ampla eſt, & renitens, & natura eius neruoſior & robuſtior, propterea minùs doloribus inuoluitur. Attamen doloribus & tuberculis etiam hic locus eſt. Quin & 2 plurima alia intus & foris figurarum idea ſunt, quæ plurimum inter ſe differunt, ſecundum affectiones quas inferunt tum agro tum ſano. Cuiuſmodi ſunt capita exigua aut magna, colla tenuia aut craſſa, longa aut breuia, ventres 3 longi aut rotundi, 4 thoracis & coſtarum latitudines aut 5 anguſtia, & alia infinita: quæ cuncta explorata eſſe debent, quâ differant; quo cauſas ſingulorum callens, has 6 rectè obſerues.

Commentarivs.

1 Hactenus monſtrauit morbis obnoxias eſſe partes, à forma qua efficta ſunt: nam vel ſuccorum attractione, vel metaſtaſi affliguntur. ita à flatibus carnoſæ & membranoſæ; quæ autem denſæ & laxæ, renituntur & patiuntur: neruoſæ & robuſtæ, non æquè facilè affliguntur, vt diaphragma.

2 Materia', id eſt, partium natura nota eſſe debet medico: illæ conſtant figura & humorum potentia. vnde morbi intemperiei, & conformationis. Inueſtiganda igitur natura partium conſiſtentium, & fluentium. Conſiſtentium quæ σχῆμα μελῶν vocatur: aliquid differunt interdum, vt caput magnum, paruum &c.

3 Vt megaloſplanchni: & partes infra vmbilicum craſſas eſſe bonum eſt, d Hippocrates.

4 4. Aph. τοὺς ἰσχνοὺς &c. id eſt, qui amplo ſunt pectore, capite firmo, nec cephalalgiæ, hæmorrhagiæ, aut faucium pulmonisve vitiis obnoxii, vel ophthalmiæ, veterno.

5 Hip. 4. Aph. 8. Tabidorum ea tibi ſit cautio vt nunquam ſurſum purgandos putes, id eſt, qui collo exili, ne vlcus pulmonum maius fiat, ne vas rumpatur etiam in pulmone.

6 Nimirum humorum influxibus vt ſint expoſitæ partes, ob varia ſchemata.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Περὶ δὲ 1 δυναμίων χυμῶν, αὐτέων τε ἕκαστος ὅ, τι δύναται ποιέειν τὸν ἄνθρωπον, ἐσκέφθαι, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται τὰς ξυγγενείας ὡς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους. Λέγω δὲ τὸ τοιοῦτον· 2 εἰ γλυκὺς 3 χυμὸς 4 μεταβάλλοι ἐς ἄλλο εἶδος, μὴ ἀπὸ ξυγκρήσιος, ἀλλ' αὐτὸς ἐξιστάμενος, 5 ποῖός τις πρῶτος γένοιτο; πικρὸς, ἢ ἁλμυρὸς, ἢ στρυφνὸς, ἢ 6 ὀξύς; * ἄρα ὀξὺς χυμὸς 7 ἀνεπιτήδειος, † προσφέρειν ἂν εἴη τῶν λοιπῶν, μάλιστα εἴη, εἴπερ ὁ γλυκὺς γε πάντων ἐπιτηδειότατος. 8 Οὕτως εἴ τις δύναιτο, ζητέων, 9 ἔξωθεν ἐπιτυγχάνειν, δύναιτ' ἂν πάντων 10 ἐκλέγεσθαι αἰεὶ τὸ βέλτιστον. 11 βέλτιστον δέ ἐστι, τὸ προσωτάτω τοῦ ἀνεπιτηδείου ἀπέχον.

* ?
† προσφέρειν

De vi autem 1 ſuccorum, quam potentiam ſinguli in hominem exercere poſſint, compertum eſſe debet, vt etiam primùm diximus, quáſque cognationes inter ſe habeant. Quod dico tale eſt: 2 Si dulcis 3 humor aliam in ideam 4 mutetur, non quidem propterea quòd aliis remixtus, ſed ipſe abiens à priſtina ſua indole, 5 qualiſnam primùm fiat? amarus, an ſalſus, an acerbus, an 6 acidus? Sanè acidus ſuccus omnium maximè erit 7 incommodus, reliquis aliquantum commodis exiſtentibus, etenim dulcis omnium vtiliſſimus eſt. 8 Hoc modo ſi quis, inueſtigatione diligenti ea, quæ 9 foris admittenda veniunt, percipere poſſit, poterit perpetuò ex cunctis quod 10 optimum eſt eligere. Id autem 11 optimum, quod quàm longiſſimè ab incommodo receſſit.

Commentarivs.

1 Fluentium, id eſt, δυνάμιας χυμῶν. hi notandi ſinguli, quid quiſque poſſit. Et reſpectu mutuo, qualis ſit humorum inter ſe comparatorum συγγένεια: nam quiſque in alium ſuccum abit, vel naturaliter, & dicitur σύγκρισις, aliorum profuſione: vel extra naturæ leges, & dicitur ἔκστασις, cùm per ἀπόκρισιν ſeiunctus, in alios degenerat ſuccos, in amarum, ſalſum, acerbum, acidum.

2 Iam perueſtigat quid quiſque humor poſſit.

3 Per ἔκστασιν à ſua natura abiens.

4 Mutantur humores, vel quia à cibis, aut remediis contemperantur, vt ex ſalſis fiant dulces, ac ex amaris acidi: vel vltrò caloris interni vi qualitates variant, ita vt in aliam ideam abeant. Bona mutatio cùm in dulcedinem transferuntur ex aliis qualitatibus; at in acorem vel ſalſedinem tranſitus malus.

5 Hinc ſurgit tecmarſis temperandi, coquendi, præparandi, & euacuandi. nam ſyncreſi labefactatæ debetur temperatio: & ecſtaſi, purgatio.

6 Nam ſeparatus dulcis ſuccus ſi vratur, amareſcit: ſi putreſcat, ſalſus fit, à frigore autem aceſcit, & acerbus euadit.

7 Nam vt dulcis calidum natiuum validum; ita acidus fractum denotat, vt cauſa & vt ſignum malus.

8 Vſus ſeu finis eur humorum vires inueſtigandæ: vt foris nutricatus corpori adferri poſſit. Conueniunt optima: talia ſunt, quæ à lædentibus procul recedunt.

9 Talia ſunt quæ alios perfundunt ſuccos & temperant, vt ex ſalſis fiant dulces, &c. hoc faciet optimè is, qui cognationes humorum & mutuos tranſitus norit; ex quibus in quos facilis mutatio.

10 Quod ſuprà exemplo caſei conſpicuum fecit.

11 Id eſt, id optimum in cuiuſque peculiari natura, cuius acceſſione σύγκρισις ſuccorum firmatur: ne in ἔκστασιν fiat ſeiunctio, & ἀκμαὶ humorum ſecedentium.

HIPPOCRA

HIPPOCRATIS
DE
ELEGANTIA.

ARGVMENTVM.

DIGNVS liber eruditione & virtute viri, inquit D. Zuingerus. Scaliger Moderationem vertit. Agit hîc de perſona decôra: & primùm de ea quam induere debet quilibet artifex: mox de medico vt venuſtus ſit morum honeſtate, & philoſophia cognitione, ita acceptior erit & celebrior, & liberali arte excellentior, & χαρίεις ἀσκληπιάδης, *ſcitus elegánſque Aclepiada, vt d. Plato 3. de Rep. vt ſit* εὐσχήμων, *decorus, elegans, ornatus moribus.* ἀπὸ τοῦ σχήματος, *id eſt, indole, à natura vel arte. vt* ἰδὲν *Ariſt.* τρόπος *Iſocr. vt lætitia, truculentia, blanditia &c. & horum notæ in facie & moribus elucéſcentes; vt taciturnitas, grauitas inceſſus &c. Et eruditio. Omnis ars quæ theoremata in vſum flectit, & experientiâ nititur, inſuper ornatu oportet decoretur: nam artificem commendat ac gratum facit.*

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ
ΕΥΣΧΗΜΟΣΥΝΗΣ.

ΟΥΚ ἀλόγως, οἱ 1 προβαλλόμενοι τὴν σοφίην πρὸς πολλὰ εἶναι χρησίμην, ἡ ταύτην δὲ τὴν ἐν τῷ βίῳ. Αἱ γὰρ πολλαί, περὶ περιεργίην φαίνονται γεγενημέναι. Λέγω 3 δὲ αὐτέας, αἳ μηδὲν χρεῖος ἔχουσι περὶ ὧν διαλέγονται. 4 Ἀπρεπέως δ' ἂν τουτέων μέρεα 5 ἐς ἐκεῖνα. 6 Η * ὅτι οὐκ ἀργόν, † οὐδὲ μὴν κακόν; 7 τὸ γὰρ σχολάζον καὶ ἄπρηκτον; ζητέει ἐς κακίην καὶ ἀφέλκεται. Τὸ δὲ 8 ἐχηγορὸς, καὶ πρός τι τὴν διάνοιαν ἐντεταμένον, ἐφελκύσαιτο * τι τῶν πρὸς καλλονὴν βίου τεινόντων ἑωυτοῦ, τουτέων τῶν μηδὲν ἐς χρέος περαινουσῶν διαλέξιας.

* ὅτι
† οὐδὲ μὴν
* τι

HIPPOCRATIS
DE
ELEGANTIA.

NON 1 ſine ſumma ratione faciunt, qui eruditionem artéſque aſſerunt multis rebus vtiles eſſe, eas videlicet 2 quæ in communi vita verſantur. Plurima enim ad ambitioſam curioſitatem comparata eſſe videntur. 3 Eas dico quæ nullam vtilitatem oſtendant earum rerum de quibus diſſerunt. 4 Harum autem partes 5 ad illas referri debent. An 6 quod vbi ceſſatio non eſt, neque improbitas erit? 7 ocium enim & ignauia improbitatem quærunt, & ad eam abſtrahuntur. 8 Vigilantia verò & cebus intenta mens, trahunt ad ſe quid eorum quæ ad vitæ honeſtatem pertinent, etiam ex inutilibus nihilque commodi adferentibus diſputationibus.

COMMENTARIVS.

1 Hoc ſumit ex aliorum ſententia: n. non in theoria, ſed exercitatione poſitam ſapientiam eſſe, vt quæ ad publicam vtilitatem omnia flectat.

2 Diſtinguit; non ocioſam eruditionem, ſed negocioſam intelligimus, quæ attem vſibus humanis commodam profert.

3 Generalis cognitio per ſe inutilis eſt, cùm non flectitur in vſum vitæ. & ſic ocioſa & ſuperflua videtur, & nugacitas quædam ſophiſtica eſſe, quàm ſapientia.

4 Per euentum vtilis euadit generalis illa cognitio, cùm in vſum vertitur, particularim. ſapientia per ſe inutilis: vtilis ſi in vſum flectatur. vt Geometria Socrati apud Xen. eatenus vtilis, qua vicinum agrum à ſuo diſtinguat.

5 Inutiles diſputationes philoſophiæ, artium exercitationi iungendas eſſe. Vulcani arte Pallas è Iouis cerebro proſiliit.

6 Artibus aptata ſophia non eſt ocioſa, igitur nec inutilis.

7 Oſtendit hoc, nam otioſa eruditio ad vitium ſe flectit: ratione ocii parentis libidinum. & errat in multis quæſtionibus non experientiâ firmata.

8 Negocioſa eruditio ad vſum vitæ properans, diſputationes per ſe inutiles, ornatus cauſa artibus addit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Χαριεστέρη γὰρ καὶ πρὸς ἑτέρων * μοῦσα ἐς τέχνην † πεποιημένη. 2 τέχνη δὲ πρὸς εὐσχημοσύνην καὶ δόξαν· 3 Πᾶσαι γὰρ αἱ μὴ μετ' αἰσχροκερδείης καὶ ἀσχημοσύνης, καλαί εἰσι 4 μεθόδῳ τινὶ ἐοῦσαι τεχνικῇ ἐργάζεται. Ἀλλ' 5 εἴ γε μὴ πρὸς ἐναντίως * δημεύεται. Νέοι τε γὰρ αὐτέοισιν ἐμπίπλουσιν ἀνακύζοντες δὲ † εὐζητίην ἰδόντες πίθονται βλέποντες· πρεσβῦται δὲ, διὰ πικρίην, νομοθεσίην τίθενται, 6 ἀναίρεσιν ἐκ τῆς πόλεων.

* μοῦσα
† πεποιημένη
* δημεύεται
† εὐζητίην

1 Venuſtior enim eruditio etiam tunc apparet aliis, quando ad artem traducitur: ad 2 artem, inquam, elegantiâ & gloriâ inſtructam. 3 Cuncta etenim artes quæ non ſordido quæſtui inhiant, nec inelegantes ſunt, 4 illa methodo quadam arti accommodatâ conſtant & expoliuntur. 5 Ni enim ars innoxiè exerceatur, proſcribitur. Adoleſcentes enim eos inuadunt, ac in eos irruunt: iuuenes autem eos intuentes ob eorum mutabilitatem, quam ſalſis iocis excipiunt, ſudoribus perfundunt: at ſenes, præ amarore decretum in eos ſtatuunt, vt 6 ex vrbibus pellantur.

COMMENTARIVS.

1 Gratus euadit artifex, ſi peculiari arti vniuerſalis iungatur eruditio. πρὸς ἑτέρων aliorum vtilitatis cauſa. ἐς τέχνην πεποιημένη, ſub artis habitu in mediam hominum vitam introducta.

2 Habitus non quiuis accedere debet, ſed elegans & honeſtus. Ornamentum enim eſt, vt dixit Crates, inquit Plutarchus de præceptis connub.

quod ornat : ornat autem quod honeſtum facit.

3 Quæ ars ἀσχημοσύνην haber, id eſt, quæ gratioſa & accepta eſt, liberalis, ingenua, non ſordida, non plutophiliæ dicata illa habet & methodum artificioſam, id eſt, vniuerſalem rationem à philoſophia acceptam, & vſui certo dicatam : propter quam non gratioſa, ſed erudita vocari tantùm meretur. Μέθοδος τεχνικὴ, vniuerſalis ars, ad actionem omnia referens. Μέθοδος ἄτεχνος, vniuerſalis ars, ad actionem nihil conferens. Ita docti quidam, quod ἀσχημοσύνῃ fraudentur, fructu eruditionis ſpoliantur.

4 Ad verbum : *his artificialis methodus eſt, qua expolit eas.*

5 De ipſo iam artifice, quem non ſat eſt externa illa ornamenta & ſcientiam habere : ſed vitæ innocentiâ ſacroſanctam reddere debet artem ſuam : alioqui proſcribitur : adoleſcentes libidine fœdans rubore quodam preſſus hoc vitium indicat.

6 In lege conqueritur malis medicis ſolam ἀδοξίην pœnam eſſe.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Καὶ γὰρ ἀγυρτείην 2 ἐργαζόμενοι οὗτοι, μετὰ 3 βαναυσίης ἀπατέοντες, καὶ ἐν πόλεσιν 4 ἀνακυκλέοντες οἱ αὐτοί. 5 Ἴδοι δ' ἄν τις ἂν καὶ ἐπ' ἐσθῆτος, καὶ τῇσιν ἄλλῃσι περιγραφῇσι. Κἢν γὰρ ἔωσιν ὑπερφανέως κεκοσμημένοι, πολὺ μᾶλλον φευκτέοι, καὶ μισητέοι τοῖσι θεωμένοισίν εἰσι. Τὴν δὲ ἐναντίην, 6 χρεώδεα σκέψιν, ἐς ἣν 7 διδακτὴ κατασκευὴ, οὐδὲ περιεργίη. Ἔκ τε γὰρ 8 ἐπιβολῆς, καὶ τῆς ἐν ταύτῃ εὐσχημοσύνης καὶ ἀφελείης, οὐ πρὸς 9 περιεργίην πεφυκυίης, ἀλλὰ μᾶλλον 10 πρὸς εὐδοξίην, τό, τε 11 σκῆνος, καὶ τὸ ἐν νῷ 12 πρὸς ἑαυτοὺς διασκεπτικὸν, πρός τε 13 τὴν πορείην.

Hi 1 enim ſunt qui 2 fora venalitia ornant, 3 garrulitate ſua decipientes, iidémque per vrbes 4 circumuagantur. 5 Agnouerit quis eos ex veſtitu, alióque, qui foris eſt, fraudulento habitu. Nam quanto cultiore ornatu explendeſcunt, tanto magis fugiendi ſunt, & ab intuentibus odio proſequendi. Qui verò contrario modo vitam inſtituunt, 6 cum his verſari vtile eſt, quibus non eſt 7 ſtudioſè affectatus cultus, nec ſuperflua curioſitas. Ex 8 veſtitu enim cognoſces, eiuſdémque elegantiâ & frugalitate, non ad 9 ſuperfluam curioſitatem comparata, ſed potiùs 10 ad honeſtam exiſtimationem, tum 11 eruditionis, tum 12 virtutis, & ad 13 peregrinationem.*

* *animi intra ſe compoſiti.* 6.

COMMENTARIVS.

1 Cùm ἀσχημοσύνην monſtrare conetur, primùm ἀσχημοσύνην narrat ſophiſtarum in exceſſu, & defectu.

2 Actoaſes faciunt foro venalitio : quod in Præceptis d. ἀκροάσιν ποιούμενοι.

3 Βάναυσοι, qui abſque eruditione ſplendidè dicunt fucoſa oratione. Σοφιστικοὶ Ariſt. dicti, qui aliud ſciunt quàm dicunt : vt hîc ἀπατέοντες. Rectè apud Plutarchum, in Politicis, Menander : mores dicentis ſunt qui perſuadent, non oratio.

4 Ἀνακυκλέοντες, vt quidam hodie : Plato in ſophiſta, venatorem ait ſophiſtam ſtultorum & opulentorum adoleſcentum. lege Eraſmi Chymicum dialogum. Rectè Euripideum illud, quod à Plutarcho in Politicis recitatur : vtinam miſerum mortalium genus elingue & infans ſit, réſque ipſæ pro voce hominibus ſint ; quò qui facundè dicunt, pro nihilo habeantur. Rectè alter ille ac ſcientia præcellens architectus, at dicendi imperitus ; Viri, inquit, Athenienſes, quæ iſte pulchrè diſſeruit, equidem re efficiam.

5 Cum eruditione & innocentia auctoritatem tueri nequeant, eam ſplendore auri, cultúque veſtium, ac famulorum grege ſibi comparant. ridet hos Ariſtophanes in Neb. qui hos vocat medicos σφραγιδονυχαργοκομήτας, quòd digitos ad vngues vſque annulis ornent. Plato adoleſcentes monendos dicit, nefas eſſe ei qui aurum intus habet, illud foris geſtare, cum animo ipſi immixtum naturâ habeant.

6 Frugi homines iudicandi ſunt.

7 Philoſophi non habent διδακτὴν κατασκευὴν, οὐδὲ περιεργίην in veſtitu & moribus.

8 Veſte eleganti, ſed ſimplici & frugali vtuntur.

9 Nam non eſt ſuperflua aut ſumptuoſa.

10 Sed honeſta & expedita. πρὸς εὐδοξίην, id eſt, virilis, viro docto & prudenti conueniens.

11 Veſtis & cultus qui aptus eſt docto viro. vtpote qui potiùs ſtudeat animi quàm corporis cultui. σκῆνος, contemplationi incumbentem.

12 Cultus qui bono & prudenti viro conuenit huic adeſt, qui non domat affectuum impotentiam ratione, depingit virtutem in actione verſantem. Nam ex veſtitu animi elucent mores.

13 Expeditus veſtitus ac frugalis adeò vt peregrinationi aptus ſit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Οἵ τε ἰητροὶ 1 φιλοκαλέουσι, 2 ἀδιάχυτοι, 3 ἀπερίεργοι πικροὶ πρὸς τὰς συναντήσιας· ἥσυχοι 4 πρὸς τὰς ἀπαντήσιας, 5 χαλεποὶ πρὸς τὰς ἀντιπτώσιας, πρὸς τὰς 6 ὁμοιότητας εὔστοχοι, καὶ ὁμιλητικοί· 7 εὔκρατοι πρὸς ἅπαντας· πρὸς τὰς 8 στασίσιας σιγητικοί· πρὸς τὰς 9 ἀποτυχίας ὀξυθυμικοί καὶ 10 καρτερικοί· πρὸς τὸν 11 καιρὸν ὀξέες, καὶ * λιμματικοί πρὸς τὰς τροφὰς 12 ἀρκέοντες, 13 καὶ αὐταρκέες· 14 ὑπομενητικοί πρὸς καιρὸν πρὸς † ὑπομονήν· πρὸς 15 λόγον ἀνυστοί, πᾶν 16 τὸ ὑποδειχθὲν ἐκφέροντες, 17 εὐεπείῃ χρώμενοι, 18 χάρισι διαλειπόμενοι, 19 δόξῃ τῇ ἐκ τουτέων διισχυριζόμενοι ἐς 20 ἀλήθειαν πρὸς τὸ ὑποδειχθὲν ἀποτελμαλιζόμενοι.

* λημματικοί

† π. ὑπομονῇ

*Imò in quouis reliquo 1 vitæ cultu, hi 2 minimè diffluentes ſunt, 3 neccurioſi, difficiles ad obuiam itiones, placidi 4 ad reſponſiones, 5 graues erga reſiſtentes, ad 6 ſui ſimiles ſolertes & familiares, ac affabiles, 7 moderati erga cunctos, ad 8 ſeditioſas contentiones * taciturni, 9 in reſpondendo acuti & 10 tolerantes, in 11 occaſione captanda & noſcenda prudentes, in victu 12 frugales, & 13 paucis contenti, 14 patientes in occaſione expectanda, ad 15 ſermones expediti, nihil 16 ſine demonſtratione proferentes, 17 ſuauiloquentia vtentes, 18 gratiis delibuti, 19 pro gloria † ex his orta contendentes dicendo, 20 veritatis * ſtudio veritatem certa ratione ſtabilitam, libenter admittentes.*

* *C. ad tacendum animo confirmato & continenti.*

† ad verbū *gloria horum omnium corroborati ac fortificati : C.*

* ad verbū *ad veritatem ac demōſtrationem audētes ac confiſ.*

COMMENTARIVS.

1 Vbique honeſtati ſtudentes.

2 Qui nec dicto nec facto ſua iactant vltra quàm decet : ſed cum veritate, candore, integritate, poſita omni diſſimulatione φιλαλήθειαν colunt.

3 Non curioſi in cenſendis aliorum factis ac dictis : non φιλοπράγμονες.

4 In conuerſatione, ſi docendum, faciles ſint, & appoſitè reſpondeant.

5 Sint ſeueri aduerſus eos qui deliquerunt.

6 Facilè amicitiam conſeruent.

7 Humani, populares, affabiles.

8 Audiant aduerſarios patienter, & modeſti ſint.

9 Prudenter reſpondeant, & cogitabundi ſint.

10 Fortiter contra ſophiſtas, veritatis propugnandæ causâ alacritatem oſtendant.

11 Prudentiam deſiderat, cuius effloreſcit vſus occaſionis agendi & dicendi præſentis cognitione.

12 Moderetur brutos animi affectus. Veneris non meminit, rubore tactus.

13 Liberales ſint, non audaces petendo. Philippus Macedo vulnerata clauiculâ, cùm medicus quotidie quid peteret : clauem habes, inquit, ſume quantum vis.

14 Pruden

14 Prudentia ductus præſentem arripiet occaſionem dicendo vel agendo: abſentem patienter & vigilanter expectabit. expectent occaſionem opportunam, nec importuni ſint expectando.

15 Validi in ſermone tum dicendo, tum ratiocinando, id eſt, dialectici.

16 Nil ſine ratione dicant vel faciant: nam Naturæ principi ratio danda erit.

17 Non barbarè vel laïcè loquantur. id ad doctrinæ perſuaſionem facit.

18 Oratione & ratione potentes reddit χειρῶνας artifices. Rhetorica præditus ſit, quam Plato 1. de legibus, vult vt primùm doceat medicus & perſuadeat quid ſit ægro faciendum, & non priùs imperet: ita promptiùs parebit, nam non docet vt doctos reddat ægros. Quare Ariſt. dicebat, parebo lubens, ſi vera hæc, quæ dicis, eſſe demonſtraueris.

19 Honores per ſe contemnat artifex: ſed propter virtutem, cui conſociat ſe Gloria, pro ipſo Honore etiam certet. Auita gloria nitebantur Aſclepiadæ, ἐκ τουτων id eſt, ex rectè dictis & factis.

20 Ex iis quæ ſenſu & ratione demonſtrantur; paucis philoſophiæ finem, id eſt, veritatem: & formam, hoc eſt, demonſtrationem quæ fit ratione, ſenſu, & effectu expreſſit. Scientiæ n. acquiſitionem, & ignorantiæ fugam. D. Zuing. reddit ἐκπαλμεπίζειν, πλμιδα ſiue ſordes & inquinamenta purgare: nam τέλμα locus eſt paluſtris & cœnoſos. Reddit Zuing. *animorum purgationem ex certa demonſtratione prouenientem, veritatis ſtudio, libenter admittentes.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἡγεμονικώτατον μὲν οὖν τουτέων ἁπάντων προειρημένων, ἡ 1 φύσις. Καὶ γὰρ οἱ ἐν 2 τέχνῃσιν, ἢν προσῇ αὐτοῖσι τοῦτο, διὰ πάντων τουτέων ἐμπεριπορεύονται τῶν προειρημένων. Ἀδίδακτον γὰρ τὸ 3 χρεῖος ἔν τε σοφίῃ καὶ ἐν τῇ τέχνῃ προσθεμένη, διδαχθὲν εἰς τὸ 4 ἀρχὴν λαβεῖν. Ἡ δὲ 5 φύσις καταῤῥεῖ καὶ κέχυται τῇ δὲ σοφίῃ, ἐς τὸ εἰδῆσαι τὰ ἀπ' αὐτῆς τῆς φύσιος ποιεύμενα. 6 Καὶ γὰρ ἐν ἀμφοτέροισι λόγοισι πολλοὶ κρατηθέντες, οὐδαμῇ σὺν ἀμφοτέροισιν ἐχρήσαντο τοῖσι 7 πρήγμασιν ἐς * δεῖξιν.

*ἔνδειξιν.

Precipuus autem dux cunctorum dictorum 1 natura eſt. Nam ſi his, 2 qui animum artibus applicant, hæc affuerit, omnia prædicta peruadere poterunt. 3 Vſus enim [qui] doceri per ſe nequit in ſapientia & eidem adiuncta arte, docebitur [per naturam;] vt [artis] 4 principium haberi queat. Quin etiam 5 natura effluit & remiſcetur cum ſapientia, ad cognoſcendum ea quæ ab ipſa natura fabricata ſunt. 6 Cum [è contra] plurimi in ambabus his rationibus, eo ipſo vincantur & aberrent, quòd non vtrauis, [ſed alterutra tantùm] vtentes, demonſtrationem facere ſunt aggreſſi.

COMMENTARIVS.

1 Tria ſunt præſidia omnium artium & ſcientiarum comparandarum, natura, doctrina, id eſt, σοφίη, & τὸ χρέος, id eſt, vſus & exercitatio: his εὐσχημοσύνη comparatur. Princeps horum natura eſt, vt acumen ingenij in inueſtigando, iudicando, docendo, diſcendo. & ſanitas, pulchritudo, robur, ſocij εὐσχημοσύνης.

2 Id eſt, natura ſagax hominis ſi fuerit, facilè ſcientiam diſcet, & elegantiam motum & vſum.

3 Natura enim circa ſingula dux eſt: nam τὸ χρέος per ſe doceri nequit in philoſophia & arte. Mutuas ſophia & χρέος ſibi dant operas: ſophia reddit vſum elegantem: vſus fructuoſam ſophiam, ſed natura ſagax percipit vt id agendum, & quo modo coniungenda. hoc eſt quod d. ἔν τε σοφίῃ, &c. Doceri enim nequit ob particularium infinitum numerum, quorum quæque peculiarem habent rationem, ab aliis diuerſam. quod ergo doctrina nequit, natura facit hominis prudentis.

4 Ex euentu doceri poteſt, à natura ſagaciore; quatenus vſu, in natura, exempla eodem modo habentia obſeruat, vnam eandémque rationem circa ſingularia verſandi deprehendit, quatenus communi natura participant. Quæ naturæ obſeruatio principium artis euadit, κατὰ τὸ ὅτι ſcilicet. Vti alterum principium eſt κατὰ τὸ διότι: hoc eſt quod ait διδαχθὲν εἰς τὸ ἀρχὴν λαβεῖν: inquit Zuingerus.

5 Igitur natura eſt fundamentum artis circa vniuerſalia occupatæ: vt è contra ars naturæ perfectio & explementum. Nam ex multis particularibus naturæ operibus, eodem modo ſe habentibus vſu deprehenſis, generale colligitur ab intellectu, quod artis initium euadit. an καταῤῥεῖ, an κατα ῥίζοι confirmatur à ſapientia: καὶ κέχυται τῇ σοφίῃ miſcetur ipſi ſapientiæ, eiúſque axiomata & placita aſſumit: εἰς τὸ εἰδῆσαι &c. non nugacitatis cauſa, ſed vt naturæ opera ſingula, ex vniuerſalibus ſcientiæ præceptis rectiùs noſcantur. Manifeſtum id facit exemplo hominum, qui cùm duo habeant κριτήρια, rationem vniuerſalium, & ſenſum ſingularium indagatorem, hæc vel inuicem iungunt, vniuerſali n. arti vſum, & viciſſim vſui artem vniuerſalem. hæc Zuingerus.

6 Qui hæc iungunt, ſe fallunt, & ineptos reddunt ἐν ἀμφοτέροισι λόγοισι, n. artifices qui experientia fraudantur, tum empirici qui arte vacant.

7 Πράγματα vocat res ipſas quæ ſub ſenſum cadunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἐπὴν γάρ τις αὐτέων ἐξετάζῃ τι πρὸς ἀλήθειαν τῶν ἐν ῥήσει πεπραγμένων, 2 οὐδαμῶς τὰ πρὸς φύσιν αὐτέοισι χωρήσει. Εὑρίσκονται γοῦν οὗτοι * ἀδιαπονήτως οὐδὲν ἐκείνοισι πεπορευμένοι. Διὸ δὲ ἀπογυμνούμενοι, τὴν πᾶσαν ἀμαθίην κακίην καὶ ἀτιμίην. 3 Καλὸν γὰρ ἐκ τοῦ διδαχθέντος ἔργου λόγος. 4 Πᾶν γὰρ τὸ ποιηθὲν τεχνικῶς, ἐκ λόγου ἀνελήλυθεν. Τὸ δὲ 5 ῥηθὲν τεχνικῶς, μὴ ποιηθὲν δὲ, μεθόδου ἀτέχνου δεικτικὸν ἐγένετο. Τὸ γὰρ 6 οἴεσθαι μὲν, μὴ πρῆξαι δὲ, ἀμαθίης καὶ ἀτεχνίης σημεῖόν ἐστιν. 7 Οἴησις γάρ, * μάλιστα ἐν ἰητρικῇ, αἰτίην μὲν τοῖσι κεχρημένοισιν, ὄλεθρον δὲ τοῖσι χρεωμένοισιν ἐπιφέρει. Καὶ γὰρ ἢν ἑωυτοὺς 8 ἐν λόγοισι πείσαντες, ἐνδώσειν εἰδέναι ἔργον τὸ ἐκ μαθήσιος, καθάπερ χρυσὸς φαῦλος ἐν πυρὶ κριθεὶς, τοιοῦτοι αὐτοὺς ἀπέδειξαν.

*1 Si enim quiſpiam ſolùm ſecundum orationis veritatem expendat aliquid, 2 nequaquam natura veritas illi reſpondebit. Deprehenduntur itaque hi non conſimili via cum illis progredi. Quapropter veritate exuti, cunctam induunt improbitatem ac ignominiam. 3 Pulchra enim ac decora eſt ex opere, quod quis vſu didicit, manans oratio. 4 Quicquid enim artificiosè dictum eſt, at non ita factum, methodi ab arte alienæ ſymbolum exiſtit. Nam 6 putare quidem; non autem facere, ignorantiæ & imperitiæ argumentum eſt. 7 Opinio enim, maximè in medicina; in crimen vertitur his, qui ea vtuntur; in calamitatem verò his, qui eius opera fruuntur. Nam cùm 8 ob ſcientiam ſermonum vniuerſalium ſibi ipſis perſuadeant, ſeſe ipſum etiam artis opus ſingulare nouiſſe; non aliter ac aurum adulterinum ab igne examinatur, ita eorum ignorantia * hac profeſſione arguitur.*

* ad verbū *tales ſeipſos demonſtrant.*

COMMENTARIVS.

1 Monſtrat ignauiam eorum qui nullum vſum iunxere artis theorematis. Quare tunc veritate ſpoliatus, improbitatem induit loco veritatis; & gloriæ loco infamiam. Næ itaque experientiâ opus eſt, vt naturali methodo diſcatur ars: alioqui veritate exuitur.

3 Oſtendit veritatis neglectum originem eſſe infamiæ: nam veritas laudem parat. Veritas eſt cùm theoremata vſui, id eſt, arti particulari reſpondent. Nam duo conueniunt ad artem, πολλων ſingulorum

exemplorum,& ῥύσις generalium axiomatum.

4 Id eſt,ab vniuerſali artis ratione proficiſcitur, vt ſcilicet, adſit ῥύσις artificioſa, imitatione naturæ parentis.

5 Id eſt,theorema vniuerſale, μὴ ποιεῖν δὲ quod vſu in ſingulis demonſtrari nequit, Methodum ἄτεχνον ſubeſſe denotat,hoc eſt, artem futilem, mendacem,nugacem,cauſam addit.

6 Hoc eſt,multa excogitare & axiomata fabricari quæ ab vſu non ſunt enata:vana ſunt.

7 Cauſam reddit: nam in artibus non ſatis eſt vniuerſalem cognitionem habere;ſed agere oportet, & in ſingulis exerceri.opinio ſine actione,theoremata ſuſpecta facit: & inutilis eſt ſine vſu. igitur reiicienda. & infra ἀμηχανίη & βλάβη, illa quo ad artificem; hæc quo ad ægrum.

8 Adhuc oſtendit quòd veritatis neglectus, ſit cauſa improbitatis: nam opinatio damnoſa eſt ,etiam in ſingulari exercitatione, vbi deprehenduntur: ἐν λόγοισι ποιεῦντες: opinando potiùs quàm experiendo, veritatem aſſequi ſtudent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Καὶ γὰρ τοιαύτη ἡ 2 περίφρασις ἀπαρυγομένη ὡς συνίσταται 3 ἐμφαίνεται· ὡς * οὐκ ἔνι ἄλλο τι πρῆγμα, ἰδίως ἐν 4 γνώσει. 5 Τῶν δ' οὖν χρόνος καὶ τὴν τέχνην † διδάξαι 6 κατέστησε, * ἐς 7 τοῖσιν ἐς τὴν ὁμοίην ὁδὸν ἐμπίπτουσι τὰς ἀφορμὰς δήλας ἐποίησε.

* ἀλ'
† ἐλεῦξαι
* ἐς

Neque enim tale 2 preceptum alicuius eſt vſus ad intelligentiam 3 cognata natura: cùm quàm recta ſit ſcientia,ipſe 4 finis aperiat. 5 E contra, tempus aliorum artem facilem & 6 peruiam facit,& 7 aliis item in conſimilem viam incidentibus occaſiones manifeſtas exhibet.

Commentarius.

1 Nam generalis ſcientia à peculiaribus pendet ſenſu perceptis: quibus deſtitutus, nec generalem ritè callebit.

2 Generalis ῥύσις.

3 Nam ῥύσις & ποίησις conuenire debent: vt ſint cognata natura. conſiderat hic vtraſque res quæ noſcuntur, vniuerſales & particulares, quarum d. Zuing. hæ naturæ ſunt:illæ, mentis humanæ: vtriuſque auctor Deus, tum noſcendi modum. ſenſu quidem ſingulares, ratione verò vniuerſales. Effectus harum ῥύσις, ſiue methodus generalis, quæ τέχνην conſtituit: illarum ποίησις, quæ experientiam parit,d. Zuing.

4 Cognitio generalis vſu fraudata, non ſolida eſt:hoc arguit finis: nam nihil conatibus eorum reſpondet cùm ad opus & exercitationem ventum eſt.

5 Iungunt vſum arti vniuerſali, & è diuerſo. & commoda eſt hæc conſociatio, per ſe,& ex euentu. per ſe,ad artis, quam tractant,integram perfectamque abſolutionem; tempus his artem & vſum expeditum reddit: nam ex perpetua ſingularum hiſtoriæ elucet veritas vniuerſalium.

6 Εὔοδιν, cui opponitur ἄνοδιν.

7 Ex euentu,vt alii etiam artifices diſcant vſum arti generali conſociare.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Διὸ 1 δεῖ ἀναλαμβάνοντα τούτων τῶν προειρημένων ἕκαστα, μετάγειν τὴν σοφίην ἐς τὴν ἰητρικὴν, καὶ τὴν ἰητρικὴν ἐς τὴν σοφίην. 2 Ἰητρὸς γὰρ φιλόσοφος, ἰσόθεος. 3 Οὐ πολλὴ γὰρ διαφορὴ ἐπ' ἀμφότερα. Καὶ γὰρ ἔνι 4 τὰ πρὸς σοφίην ἐν ἰητρικῇ πάντα. 5 Ἀφιλαργυρίη, ἐντροπὴ, ἐρυθρίησις, * 6 καταστολὴ, 7 δόξα, 8 κρίσις, 9 ἡσυχίη, 10 ἀπάντησις, 11 καθαριότης, 12 γνωμολογίη, εἴδησις τῶν πρὸς βίον 13 χρηστῶν καὶ ἀναγκαίων, 14 ῥυπαρίης ἀπάλλαξις, 15 ἀδεισιδαιμονίη, 16 ὑπεροχὴ θείη.

*Vide Oeconom. Hip.

Quare 1 ſingula iam dicta reuocare oportet, & ſapientiam transferre ad medicinam, & medicinam viciſſim ad ſapientiam. 2 Medicus enim philoſophus, eſt deo ſimilis. 3 Non enim magnum diſcrimen inter ipſas eſt. Etenim 4 cuncta quibus ad ſapientiam opus eſt, medicinæ inſunt. 5 Pecuniæ ſcilicet contemptus, turpitudinis fuga, erubeſcentia, 6 modeſtia in veſte & habitu, 7 auctoritas, 8 iudicium, 9 quies, 10 obuiam itio, 11 puritas, 12 ſententiarum elocutio 13 cognitio luſtrationum ad vitam vtilium & neceſſariarum, 14 fuga mercimoniorum, & 15 ſuperſtitionis, 16 dignitas diuina.

Commentarius.

1 Vnde naſcatur εὐσχημοσύνη narrat: eius incunabula philoſophia, quæ conſociari (nim. ſapientia & medicina) debent,&, vt Zuing d. altera in alterius agros quaſdã veluti colonias ducere. nam hoc reddit medicos deo ſimiles; & philoſophia, d. Zuing. perſonam prope diuinam medicinæ circumponit.

2 Plato 1. & 9. leg empirica ſeruis ἄνευ λόγου, μετὰ λόγου philoſophica, quæ liberis dicata fuit, Aſclepiadis conuenit.

3 Demonſtrat affinitatem philoſophiæ & medicinæ; itaque eandem elegantiam petunt. Quæcumque artes philoſophiæ quid gerunt, videntur peculiares quædam philoſophiæ eſſe; At talis medicina eſt. erg.

4 Hoc oſtendit ſerie enumerationum, o. medicinam eiſdem ornari quibus philoſophia.

5 Liberales ſunt, non plutophiliæ addicti.

6 Humilis ita ſit, vt nullius artis operis eum pudeat.

7 Erga ægros autoritas; & magnanimitas in honoribus contemnendis & aſſerendis.

8 Acre iudicium.

9 Fortitudo,in tranquillo animo: ne efferamur bonis,aut terreamur malis.

10 Vide OEcon. Hipp.

11 Mundicies,cibo,veſtitu, venere.

12 Prudentia in loquendo; ſententioſus ſit ſermo.

13 Philoſophica cognitio neceſſaria medico: nam, vt d. Plato, officium philoſophiæ eſt animum purgare ab ignorantia & improbitate.

14 Non pecuniæ inhiat: non paciſcitur lucri cauſa cum ægro; ſed ſalutis cauſa paciſcitur cum ægro,in præceptis.

15 Non timeat deorum iram, nam Deus rectè agenti fauet.vt d M.Sacro.

16 Magno pectore contemnat humana infra ſe poſita.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔχουσι γὰρ 1 ἃ ἔχουσι πρὸς ἀκολασίην, πρὸς 2 βαναυσίην, πρὸς 3 ἀπληστίην, πρὸς ἐπιθυμίην, πρὸς 4 ἀφαίρεσιν, πρὸς 5 ἀναιδείην ἐνδεῖν. Αὕτη γὰρ * γνῶσις τῶν 6 προσιόντων, καὶ 7 χρῆσις τῶν πρὸς φιλίην, καὶ ὡς καὶ ὅκως τὰ πρὸς τέκνα, πρὸς 8 χρήματα. 9 Ταύτῃ μὲν οὖν ἐπιπαιστική, ξυνετή τις, ἔτι καὶ ταῦτα τὰ πλεῖστα ὁ ἰητρὸς ἔχει. Καὶ γὰρ μάλιστα ἡ 10 περὶ θεῶν εἴδησις ἐν νόῳ αὐτῇ ἐμπλέκεται. Ἐν γὰρ τοῖσι 11 ἄλλοισι πάθεσι καὶ ἐν συμπτώμασιν εὑρίσκεται τὰ πολλὰ πρὸς θεῶν ἐντίμως κειμένη ἡ ἰητρική. Οἱ δὲ 12 ἰητροὶ θεοῖσι παρακεχωρήκασιν. 13 Οὐ γάρ ἐστι περισσὸν ἐν αὐτῇ τὸ δυναστεῦον. Καὶ γὰρ οὗτοι πολλὰ μὲν 14 μεταχειρίζονται, πολλὰ δὲ καὶ κατεργάζονται αὐτόματα 15 δι' ἑωυτῶν. 16 Ἃ δὲ κεκαλλιέργηται νῦν ὁ ἰητρὸς ἐντεῦθεν περιέξει.

Habent enim 1 quæcumque requiruntur ad coërcendam intemperantiam, 2 deceptionem ex ambitioſa & ſordida profeſſione, 3 inſatiabilitatem, concupiſcentiam, 4 rapinas, ac 5 impudentiam. Eius enim 6 peculiaris cognitio eſt adeuntium, & vſus 7 eorum quæ ad amici-

ciam

tiam pertinent, & quo modo erga liberos, ac 8 diuitias ſe gerere oporteat. 9 Quatenus itaque cum his ſocietatem habet medicina, ſapientia quædam eſt: nam & plurima horum medicus in ſe habet. Etenim 10 ſcientia de Diis penitùs animo eius implexa eſt. Tum verò 11 in cæteris affectibus & ſymptomatis medicina erga deos valdè reuerenter ſe gerere comperitur: tum verò 12 medici Diis locum dant. 13 Numen enim cuncta gubernans in medicina minimè ocioſum eſſe animaduerterunt, & in iis morbis quos ipſimet 14 curare nituntur, & in iis quos 15 vltrò, abſque ſua opera ſuperari vident. 16 Quotquot enim vincit medicina, hinc [deorum nim. ope] vincit.

COMMENTARIVS.

1 Vitia fugit.

2 Eſt opificium quæſtuarium, ars illiberalis & quæſtuoſa, ſordida & turpis profeſſio, ſophiſtarum noctuæ ad aucupia crumenarum adoleſcentum: nam fucis & verborum lenociniis iuuentutem captabant, ſine ſolida doctrina.

3 In diuitiis & honoribus: quibus præſentibus ἀπληστία: abſentibus, ἐπιθυμία, fugienda.

4 Fugiat iniuſtitiam, quæ in diuitiarum ablatione eluceſcit.

5 Sophiſticam impudentiam fugiat.

6 Nouit quantum cuique tribuendũ ſit homini.

7 Nouit quid debeat amicis.

8 Quomodo ſe geret ad alienas opes.

9 Igitur, concludit iam, philoſophia quædam eſt particularis in medicina. Nam abdita plurima explicat notatione particulari. Qualia multa in naturæ cognitione, ipſis etiam phyſicis incomperta, ob vſum circa humanum corpus. Quare περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς d. non certiùs aliunde rerum naturalium cognitionem hauriri, quàm ex medicina. Ita metaphyſicis dubia nudat, & prouidentiam dei & eius curam in rebus humanis apertè aperit.

10 Deum humana gubernare, compertum, præ cæteris, eſt medicis, ex morborum cognitione, & curatione.

11 In hiſtoriis morborum numen videt medicus, dum morbos & ſymptomata cernit: nam naturæ principem in cauſis morbiferis notant.

12 Inter curandum dei curam de rebus humanis intuentur.

13 Quamuis naturales agnoſcat cauſas morbus, non propterea fraudatur ſua vi Deus, ſed in morbis eſt dei potentia: & propterea cauſæ notandæ per quas agit Deus, vt in Epilepſia.

14 Aſſcribit omnia Deo.

15 Quia incurabiles, eos non attingit: vel abſente medico vltrò curantur, non tamen ſine medicina, vt d. de arte. nam hac vſi inconſultò, euaſere, id eſt, fortunà euaſere, id eſt, Dei benigni prouidentia, qui miſeris remedium ad manus dedit. ſi non curentur, hoc etiam à Deo.

16 In his morbis quos domat medicus, videt ſe, ſine numine, eos non ſuperare, à quo habet methodum & remedia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὴν 1 γὰρ ἰδέην τὴν ἐν σοφίῃ, οὐδ'· 2 Καὶ γὰρ 3 αὐτέοισιν ἐκείνοισιν. Οὕτω δὲ 4 ἐς οἶκον, ὁμολογέουσιν οὐδὲ τὰ περὶ σώματα ἐγχειρούμενα, ἃ δὲ 5 διὰ πάσης αὐτέης πεπόρευται, 6 μετασχηματιζόμενα, ἢ μαλασσόμενα· ἃ δὲ μετὰ 7 χειρουργίας ἰώμενα· ἃ δὲ 8 βοηθεύμενα, θεραπευόμενα, ἢ διαιτώμενα. Τὸ δὲ κεφάλαιον ἔστω, εἰς τὴν τουτέων εἴδησιν. Οὕτως οὖν τουτέων τῶν προειρημένων ἁπάντων, χρὴ τὸν ἰητρὸν ἔχειν τινὰ 10 εὐτραπελίην περικειμένην. Τὸ γὰρ αὐστηρὸν, 11 δυσπρόσιτον καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι, καὶ τοῖσι νοσέουσι.

Quin & 1 medicina via ſecundum ſapientiam, 2 [Deorum munus eſt: & remediorum efficacia] 3 ab iiſdem pendet. Verùm hæc 4 alij non credunt, cùm in confeſſo ſint, ſenſúque percipiantur, ea quæ circa corpora fiunt, 5 partim per omne remediorũ genus, 6 trãsformando, aut transmutando: Partim per 7 chirurgiam auxiliando, partim 8 remediãdo medicamẽtis, aut Diæta. Et tamen ſumma horum eò redit, vt Deus eſſe cognoſcatur. 9 His itaque cunctis ita ſe habentibus quæ iam retulimus, oportet vt medicus 10 comitatem quandam ſibi ſociam habeat. Auſteritas enim & ſanis & ægris 11 inacceſſa eſt.

COMMENTARIVS.

1 Methodum medendi ex natura rei profectam agnoſcit, & veram, non opinione tantùm firmatam. Nam Deus in ſingulis naturæ operibus exempla ædit methodi, vnde homo vniuerſalem illam, tanquam expreſſum Naturæ ſimulachrum, conſtituit; An οὐδὲ legendum? d. Zuingerus, vide, d. lib. 1. de diæta, de φύσει & νόμῳ deorum, & hominum.

2 Vel: ſi quæ via & methodus culta à doctrina ſit, inde erit [à deo] vel [à diis] & ab eiſdem pendebit.

3 Nam ipſiſmet Diis auxiliantibus, & remedia felicitantibus, nec hebetantibus, curabiles morbos curandos ſuſcipit medicus. At ſophiſta euentum felicem ſibi; infelicem; Deo aſcribit.

4 Illi qui ſenſibus tantùm fidunt, hi tantùm credunt cùm vident medicos remediis incumbentes, nim. diætæ, pharmaciæ, chirurgiæ.

5 Qui ſenſibus tantùm fidunt, cùm vident effecta, credunt his: vt cùm vacuat medicus ſuperuacua; & d. Zuing, μετασχηματίζειν, id eſt, de membro in membrum, è corpore extra corpus educere.

6 Alterando qualitates.

7 Externa illa cùm vident medica auxilia; non naturæ.

8 Vt cùm dantur alimenta, aut pharmaca.

9 Elegantiam iam accommodat vſui medico.

10 Beneuolentiam ſibi comparet, cum iis, cum quibus ſolet viuere; humanitate, popularitate, affabilitate. εὐτραπελία q. εὐτρεπία, quòd moribus cunctis ſe aptet, vrbanitas, comitas: humanitas hîc & facilitas.

11 *Difficilem ſucceſſum prabet. C. conuerſationi inimica eſt.* Zuing.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τηρεῖν δὲ χρὴ ἑαυτὸν ὅτι μάλιστα, μὴ πολλὰ φαίνειν τῶν τοῦ σώματος μερέων, 2 μηδὲ πολλὰ 3 λεσχηνευόμενον τοῖσιν ἰδιώτῃσιν, ἀλλὰ τ' ἀναγκαῖα. 4 Νομίζει γὰρ τοῦτο βίην εἶναι ἐς * προσκλησιν θεραπείης. Ποιέειν δὲ τούτων μηδὲν 5 περιέργως αὐτέων, μηδὲ 6 κατὰ φαντασίην. Ἐσκέφθω δὲ 7 ταῦτα πάντα, ὅκως σοι προκατηρτισμένα ἐς τὴν ἀπόθεσιν, ὡς δεῖ. 8 Εἰ δὲ μὴ, ἐπὶ τοῦ χρείους ἀπορεῖν αἰεὶ δεῖ. Μελετᾷν δὲ χρὴ ἐν ἰητρικῇ ταῦτα, 9 κατὰ πάσης καταστολῆς, περὶ ψηλαφήσιος, καὶ ἐγχύσιος καὶ ἐγκαταντλήσιος, περὶ τὴν 10 εὐρυθμίην τῶν χειρῶν. * πρόσκλισιν

1 Maximè autem cauendum; ne in ipſo opere plurimas corporis partes oſtendat, neque 2 cum idiotis plurimum 3 fabuletur, præterquam quibus opus eſt. 4 Alioqui vi [ignorantiæ] tè abripi videbitur, vt [hac loquacitate] patrocinetur [ſiniſtræ] ſuæ curationi: Quæcumque autem aget; nec 5 perfunctoriè nimis, nec 6 curiosè agat. 7 Compara cuncta ſubſidia & organa; vt cùm opus fuerit parata tibi ſint in vſum. 8 Sin minus cùm exiget vſus, inopia horum erit. Procurare autem oportet in medicina hæc omnia 9 ſine elate, aut arrogante habitu, vt quæ ſpectant ad frictionem, illitionem, irrigationem, cum 10 manuum concinnitate.

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Quo ſuam auctoritatem tueatur pudore; ſolis partibus quibus ad agendum tunc vtitur nudet ſe.

2 Ne verbis potiùs quàm re videatur medicinam facere.

3 *Λεσχηνεύειν* & *λεσχεῦσαι* eſt otioſus & diutius confabulari, & conferre cum aliquo. Nam *λέσχη* longam otioſorum confabulationem ſignificat. vt apud Callimachum, in Epigrammate ex Diogene Laërtio in in vita Heracliti: *Ἐμνήσθην δ' ὁσσάκις ἀμφότεροι ἥλιον ἐν λέσχῃ κατεδύσαμεν.* Quæ ita reddidit Virgilius.

—— *Sæpe ego longos*
Cantando puerum memini me condere ſoles.

4 Et propterea contemnunt familiaria.

5 *περιέργως*, neglectim; cuius cauſam dicere nequeat.

6 Nihil agat nimis ſtudioſè, ne hinc diffidentis animi notæ explendeſcant adſtantibus.

7 Inſtrumentorum ornamenta: id eſt, inſtrumentorum *εὐπορίη* abundare oportet.

8 Nam *ἀπορίη* illum in opere fatigabit, vt quò ſe vertat neſciat.

9 Quia medica hæc ſunt, ideò non ſunt ſordida. in his omnibus ſit decens habitu medicus.

10 Agilitate, promptitudine.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Περὶ 2 τιλμάτων, περὶ 3 σπληνῶν, περὶ ἐπιδέσμων, περὶ τῶν ἐν 4 καταστάσει, περὶ φαρμάκων, ἐς 5 τραύματα, καὶ ὀφθαλμικά, καὶ τουτέων 6 τὰ περὶ τὰ γένεα, ἵν' ᾖ σοι προκατηρτισμένα ὄργανά τε καὶ μηχαναὶ, καὶ σίδηρος ὁ ἑξῆς. Ἡ γὰρ ἐν τουτέοισιν ἀπορίη, 7 ἀμηχανίη καὶ βλάβη ἐστίν. Ἔστω δέ σοι ἑτέρη παρέξοδος ἡ λιτοτέρη περὶ τὰς ἐπιδημίας, ἡ διὰ χειρῶν. 8 Ἡ δὲ * εὐχρηστοτάτη διὰ μεθόδων. 9 Οὐ γὰρ οἷόν τε διέρχεσθαι πάντα τὸν ἰητρόν. Ἔστω δέ σοι διαμεμνημονευμένα φάρμακά τε καὶ 10 δυνάμιες ἁπλαῖ, καὶ ἀναγεγραμμέναι (εἴπερ ἄρα ἐστὶν ἐν νόῳ, καὶ τὰ περὶ νούσων ἰήσιος) καὶ οἱ * τουτέων τρόποι, ὁσαχῶς, καὶ ὃν τρόπον περὶ ἑκάστων ἔχουσιν. Αὕτη γὰρ ἀρχὴ ἐν ἰητρικῇ, καὶ μέσον, καὶ τέλος. 11 Προκατεσκευάσθω δέ σοι καὶ 12 μαλαγμάτων γένεα, πρὸς τὰς ἑκάστων χρείας· πόματα τμητικὴν δυνάμενα, 13 ἐξ ἀναγραφῆς ἐσκευασμένα πρὸς τὰ γένεα.

* ἀθηνεστάτη, ἀδοσιάτη.
* τούτων

1 *Item 2 lineamenta vulſa, 3 ſplenia, vincula, ea quæ pro 4 mẽbrorũ in ſuã ſedẽ repoſitione requiruntur, medicamenta tum 5 vulneraria, & ophthalmica, tũ ea 6 quæ ad ſingula genera pertinent, vt tibi parata ſint: ita organa & machinæ, & denique ferrum. Nam horum inopia & 7 impedimento & damno eſt. Sit autem tibi alter apparatus * ſimplicior & expeditior ad peregrinationes, & ad manus promptus. 8 Expeditiſſimus autem per methodi rationem fabricatus. 9 Neque enim fieri poteſt vt medicus omnia [præparando] percurrat. Sint itaque tibi pharmaca memoratu facilia, & 10 ſimplicium facultates notæ tibi ſint, tum compoſitorum deſcriptorum vires (ſimodò tibi cura eſt morborum curatio) & horum exempla, quotuplicitèr & quomodo in ſingulis ſe habeant. Hoc enim eſt in medicina initium, medium, & finis. 11 Præparata etiam ſint tibi 12 malagmatum genera, ad ſingulos vſus; Potiones etiam quæ incidendi vi valent, 13 ex deſcriptione præparata iuxta genera.*

* vilior

COMMENTARIVS.

1 *Παρέξοδος ἰητρικὴ*, apparatus medicus, manuum, & mentis. iam manuum.

2 *Τιλμάτια* vel *τιλία*, penicilli.

3 Plagulæ, panni & puluini ad fracturas, & linteola oblonga fronti.

4 Ita OEconom. fol. 323.

5 Vlceribus ſpongias, oculis lintea: De medico.

6 Vt ad pus terſoriis opus eſt, ad continendum vinculis, ad irrigandum aquâ.

7 Nam, vt priùs d. horum inopia medico *ἀτιμίη*, ægro *ὄλεθρον*.

8 Iam mentis. nam fieri nequit, vt cùm tot eſſe debeant remediorum genera, quot morborum ideæ, vt ſemper in promptu ſit remedium; itaque ratione ac methodo, ſuccedaneum inuenit aliquid.

habeat igitur omnia in certas claſſes digeſta.

9 Simplicium vires memoriæ mandandæ, & compoſitorum deſcriptiones, vt nôrit quid hæc agant in corpora.

10 Simplicia, inquit Dioſcorides, ſunt *εὐπαρασκεύαστα, καὶ εὐπόριστα*, id eſt, ex quibus imitatio in aliis corporibus & affectibus facilis eſt, & experientia certa: & paratu ſuot facilia.

11 *Προπαρασκευὴν* intelligit mechanicam præparationem remediorum: quam dirigit methodus poſteà.

12 Mollientia: reliqua etiam intelligit.

13 *Ἀναγραφὰς* vocat præparantia: ex ſuis deſcriptionibus paranda: ne fallat memoria.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Περιεσκευάσθω δὲ καὶ τὰ 1 περὶ φαρμακείην ἐς τὰς καθάρσιας, εἰλημμένα ἀπὸ τόπων τῶν καθηκόντων, 2 ἐσκευασμένα εἰς ὃν δεῖ τρόπον, πρὸς τὰ γένεα, καὶ τὰ μεγέθεα, ἐς παλαίωσιν μεμελετημένα· τὰ δὲ πρόσφατα ὑπὸ τὸν καιρὸν καὶ 3 τἄλλα κατὰ λόγον. Ἐπὴν δὲ εἴσῃς πρὸς τὸν νοσέοντα, τουτέων σοι ἐκτεθειμένων, ἵνα 4 μὴ ἀπορῇς, εὐθέτως ἔχων ἕκαστα πρὸς τὸ ποιεόμενον. 5 Ἴσθι δὲ γινώσκων, ὃ χρὴ πρήσσειν, πρὶν ἐσελθεῖν. Πολλοὶ γὰρ 6 οὐ συλλογισμοῦ ἀλλὰ βοηθείης δέονται τῶν πρηγμάτων. Προδιαστέλλεσθαι οὖν χρὴ 7 τὸ ἐκβησόμενον ἐκ τῆς ἐμπειρίης. Ἔνδοξον γὰρ καὶ εὐμαθές. Ἐν δὲ 8 τῇ εἰσόδῳ μεμνῆσθαι καὶ καθέδρης, καὶ 9 καταστολῆς, 10 περιστολῆς, 11 ἀνακυριώτητος, 12 βραχυλογίης, 13 ἀταρακτοποιήσιος, 14 προσεδρίης, ἐπιμελείης, 15 ἀντιλέξιος πρὸς τὰ ἀπαντώμενα, πρὸς 16 τοὺς ὄχλους τοὺς ἐπιγιγνομένους εὐσταθείης τῆς ἐν ἑωυτῷ, πρὸς τοὺς 17 θορύβους ἐπιπλήξιος, πρὸς τὰς 18 ὑπουργίας ἑτοιμασίης.

In promptu etiam ſint quæ ad 1 pharmaca purgantia ſpectant, petita ex locis congruis, 2 & eo, quo decet, paratu modo, iuxta genera & magnitudines, quo vetuſtatem ferre poſſint: recentia verò quantùm occaſio admittit: 3 cæteráque iuxta eandem rationem. Ex his rectè præparatis hoc commodi aſſequeris, vt ad ægrum ingreſſus, 4 animo minimè fluctues, quum in promptu ſint ſingula, ad id, quod agendum eſt, accommodata. 5 Antequam verò ægrum acceſſeris, quidnam agendum ſit tibi compertum ſit. Plurimi enim 6 non deliberatione prolixâ, ſed prompto auxilio egent. Itaque 7 euentum, ex experientia cognitum, priùs aperire oportet. Eſt enim illud glorioſum, & ingenioſum. 8 In acceſſu verò meminiſſe conuenit & ſeſſionis, & 9 habitus demiſſi; 10 amictus compoſiti, 11 auctoritatis, 12 breuiloquentiæ, vt nihil 13 perturbatè agas: 14 aſſeſſus, diligentiæ, 15 contradictionis ad ea quæ occurrunt, ad 16 tumultus ſupernenientes conſtantiæ in ſeipſo, 17 in turbis caſtigandis ſeueritatis; denique 18 promptitudinis ad miniſteria.

COMMENTARIVS.

1 Euacuantia locis oportunis legenda, nam in his graue erratum eſt: vide quæ ad Crateuam. tempore conuenienti legantur.

2 Succus vt is qui in vitio eſt excludatur: vt ſi pituita, vel melancholia. eius itaque qualitas, copia, exploranda. id eſt, *γένος* & *μέγεθος*.

3 Nam quædam recentia in vſum tantùm veniunt, aliqua tempus aliquod ferunt.

4 Vt *εὐπορίη* adſit.

5 Mores fingit medico. Primò ante ingreſſum ab aſtantibus inueſtiget ſymptomata: quò methodo ſe componat ad agendum.

6 Vt

6 Vt peracuti morbi præſens remedium flagitant, nec deliberationem admittunt: ſint his itaque ſemper dicata remedia in mente.

7 Num funeſtus vel ſalutaris eueniet ægro; hoc vſu noſcitur, inquit, & aſtantibus hæc aperienda; nam hoc etiam ad laudem.

8 Hoc enim grauitatis eſt.

9 Vt cuncta etiam medica opera ſubeat, etiam ſeruilia: dummodo medica.

01 Vt tegat corpus.

11 Vt, quod ab aliis fieri debet, iubeat: *ἀναμείωσις* hæc eſt.

12 Ne garrulus ſit & loquax: nam primò iubebat *γνωμολογίην*, & cum idiotis alloquium interdicit.

13 Vt nil trepidè tentare videatur, *ἀταραχοποιήσις*.

14 Vt neque fœtorem, neque contagium vitet.

15 Vt arceat errores.

16 Qui excitantur ab ægris & aſtantibus.

17 Aſſiſtentium, vt metum, fletum, cachinnum, diſcurſum.

18 Vt manu promptus ſit ad particularia opera.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐπὶ τουτέοισι μέμνησο 1 παρασκευῆς τῆς πρώτης. Εἰ δὲ μὴ, τὰ κατ' ἄλλα εὐθετέοντα, ἐξ ὧν παραγγέλλονται εἰς ἐπιτέλεσιν. 2 Εἰσόδῳ χρέο πυκνῶς, 3 ἐπισκέπτεο ἐπιμελέστερον, τοῖσιν ἐπιτηρεύουσιν ἐπὶ τὰς 4 μεταβολὰς ἀπαντέων. ῥᾷον γὰρ 5 γνώσῃ, ἅμα δὲ καὶ 6 εὐμαρέστερος ἔσῃ. Ἄστατα γὰρ τὰ ἐν 7 ὑγροῖσι· διὸ καὶ εὐμετακίνητα ὑπὸ φύσιος καὶ ὑπὸ τύχης. 8 Ἀφυλαχθέντα γὰρ τὰ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ὑπουργίης, ἔφθασεν ὁρμήσαντα καὶ ἀνελόντα· οὐ γὰρ ἦν τὸ ἐπικουρῆσον. Πολλὰ γὰρ ἅμα, τὰ ποιεῦντα τὸ χαλεπόν. Τὸ γὰρ 9 καθ' ἓν κατ' ἐπακολούθησιν εὐθετώτερον καὶ ἐμπειρότερον. 10 Ἐπιτήρει δὲ δεῖ καὶ τὰς ἁμαρτίας τῶν καμνόντων, δι' ὧν πολλοὶ πολλάκις διεψεύσαντο, ἐν τῇσι προσφορῇσι τῶν προσφερομένων. Ἐπεὶ τὰ 11 μισητὰ πόματα μὴ λαμβάνοντες, ἢ φαρμακευόμενοι, ἢ θεραπευόμενοι, ἀπερρίφησαν. Καὶ αὐτῶν μὲν ἐς αἰσχρολογίαν τρέπεται τὸ ποιηθὲν, τῷ δὲ ἰητρῷ τὴν αἰτίαν προσῆψαν.

Et inter hæc, ne immemor ſis 1 primi apparatus. Alioqui etiamſi quàm maximè cætera citra errorem adminiſtrentur, quæ ad promptitudinem comparandam præcipiuntur, irrita tamen euadent cuncta. 2 Ingreſſu ad ægrum crebrò vtitor, 3 explora diligenter; peccatis ob 4 morbi mutationes obortis occurre. 5 Faciliùs enim cognoſces, ſimulque 6 promptior eris. Inſtabilia enim ſunt quæ in 7 humidis conſiſtunt: hinc etiã quòd facilè à natura & fortuna mutentur. 8 Neglecta enim eã quæ in ipſa occaſione adminiſtrare oportebat, impetu ſuo progreſſa, intercurandum ſæpe præoccupant & interimunt, cùm praſto non ſit medico auxilium. Multa enim conſpirant, quæ ſimul damnum inferunt. Verùm quod 9 ſingillatim ſecundum conſequentiam ſit, illud & obſeruatu & curatu facilius eſt, ad experientiam quinetiam accommodatius. 10 Obſeruare quinetiam oportet ægrorum peccata, per quæ plurimi ſæpe decepti ſunt in aſſumendis his quæ exhibentur. Etenim 11 exoſas potiones accipientes, aut purgationibus, aut alia curatione vſi, pereunt. Quod factum non ad ægrorum confeſſionem examinatur, ſed ſoli medico culpa imputatur.

COMMENTARIVS.

1 Εὐπορίη, de qua priùs: nam ſi adſit inopia inſtrumentorum, reliqua cuncta etiamſi forent optimè comparata ad ſalutem, nil iuuabunt.

2 Monſtrat iam quo modo cognitio haberi poſſit: adeat ſæpe.

3 Cuncta ſigna obſeruet.

4 Nam ex morbi decurſu, errore quodam, malè vſum plurimarum rerum ineunt ægri; itaque ne occaſio pereat, flectat hunc errorem medicus.

5 Si nim. ingrediaris ſæpè, & exploraueris ſigna.

6 Meliùs ſuccurres.

7 Nam morbi quorum hyparxis in materia cõſiſtit, propter humorum motum inconſtantes ſunt: quare facilè à natura vel rebus externis mutari poſſunt: & in motum abripi.

8 Cùm ſcilicet non obſeruantur futuræ mutationes. nam medico abſente tranſlatio fieri poterit in principem partem.

9 Dum frequenti ingreſſu humorum motum obſeruat, eum arte & citra damnum excipere poterit: nam quod ſingulari obſeruatione conſequenter factum deprehenditur, tantò faciliùs in integrum reſtitui poteſt, quò meliùs per experientiam fuerit cognitum, d. Zuingerus.

10 Ægrorum peccata in aſſumendis noſci debent à medico: nam & medicos ludunt, & ſe lædunt: nam diætæ & pharmaciæ errores ægris periculum creant: dum exoſa pocula non tota hauriunt & medico infamiam acceſſunt, nam plebs ægri culpam medico aſcribit. Aliter D. Mercurialis, codex Aldinus d. *ἐμπειρίας* habet, loco *αὐτῶν*. Ego d. Aldinum ſequor: vt hæc ſit ſententia, medicum obſeruate debere quod ægrotus in ſe aliàs expertus ſit; vt ſi aliàs à pharmacis talibus expertus ſit ſe afflictum fuiſſe, vt ea non adminiſtret medicus.

11 Venena.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐπιβλέπειν δὲ χρὴ καὶ 1 τὰ περὶ ἀνακλίσιας. Ἃ μὲν αὐτέων πρὸς 2 τὰς ὥρας, ἃ δὲ καὶ πρὸς 3 τὰ γένεα. Οἱ μὲν γὰρ αὐτέων 4 ἐς θρόνους, οἱ δὲ ἐς καταγείους καὶ σκοτεινοὺς τόπους. Τὰς ὑπὸ 5 ψόφων, καὶ 6 ὀσμῶν, μάλιστα δ' ὑπὸ οἴνου (χείριστον γὰρ αὐτὴ) φεύγειν δεῖ καὶ μετατιθέναι. Πρῆσσε δ' ἅπαντα ταῦτα 7 ἡσύχως, 8 εὐσταλέως, μεθ' ὑπουργίης, 9 τὰ πολλὰ δὲ προσέοντα ὑποκρυπτόμενον. * ἀλλὰ χρὴ, παρακαλεῦντα ἱλαρῶς καὶ εὐδιεινῶς· 10 τρέποντα δὲ ἀποστρεφόμενον, ὅμως γε 11 ἐπιπλήσσοντα μετὰ σπουδῆς καὶ * ἀντιτόνως, ἅμα δὲ 12 παραμυθεόμενον μετ' ἐπιστροφῆς καὶ ὑποδέξιος, μηδὲν 13 ὑποδεικνύντα τῶν ἐσομένων ἢ ἐνεστώτων αὐτέων. Πολλοὶ γὰρ δι' αἰτίην ταύτην 14 ἐς ἑκάτερα ἐπεώσθησαν, διὰ τὴν προῤῥησιν τὴν προειρημένην ἐνεστώτων, ἢ ἐσομένων. * ὡς * ἐντόνως

Animaduertere etiam oportet 1 ea quæ ad decubitum ſpectant, & ſecundum 2 anni tempus, & 3 ſecundum genera. Quidam enim in 4 altis, quidam in ſubterraneis & tenebroſis locis decumbunt. Peccata etiam quæ in 5 ſtrepitu fiunt, & in 6 odoribus, maximè vini, (qui omnium peſſimus eſt) fugere ac caſtigare oportet. Porrò cuncta hæc 7 placidè, & 8 expeditè à medico adminiſtranda; nimirum vt in 9 ipſa actione pleraque ægrum celet; quæ verò oportet hilari & ſereno vultu iubeat: 10 à propriis quinetiam cupiditatibus illum auertat, partim 11 cum ſeueritate & vehementia increpando, partim cum conuerſione & ſuſceptione 12 conſolando: non tamen vt quicquam 13 eorum quæ euentura ſunt, aut eorum quæ praſto ſunt ipſi indicet. Plurimi enim ob hanc cauſam 14 in vtramque partem abrepti ſunt, propter prædictionem ſcilicet præſentium aut imminentium.

COMMENTARIVS.

1. Vt etiam ea quæ à foris ſunt ritè comparata ſint. vt quæ damna euenire poſſint ratione loci in quo degunt, vt ea viterit ægri.

2 Incommoda habitatio ſecundum anni tempus, & aëris habitum, in calore, frigore, ventis.

3 Quæ incommoda ſit habitatio cuique loco peculiaris, ex ſitu locorum.

4 Nam loca quædam ſunt ſublimia, alta, lucida. Θρόνους vocat d. Zuing. ἀπὸ τοῦ θορεῖν, q. θορίους, Ap. d. iidem cum thoris Latinorum; quæ vt ſtudent melancho

melancholicis, ita phreniticis inimica ſunt.

5 Hominum, brutorum, molarum, curruum, tympanorum.

6 Aromatum, vel fœtorum.

7 Tranquillitati ægri ſtudeat; & eum ratione imperet, hoc enim regii eſt medici: alioqui tyranni.

8 Manuum operatione, maximè in chirurgia.

9 Iostrumeota abdat pleraque; vt citiùs abſoluat, quam æger aggreſſum expectat.

01 Vt ſint bono animo, nec præcipitanter ſanitatem deſiderent.

11 Obiurgando eius aoimi fractionem, timiditatem, ingluuiem. & niſi pareat, mortem vel calamitatem minitando.

12 Blandè viciſſim conſolando, erigendo, pollicendo fœlicem * euentum, modo pareat.

13 Ne in faſtidium, vel metum trahatur: ſi, quæ patienda ſint, ſciuerit.

14 Ne metu, vel animi deiectione medicinam reiiciat, & mori malit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τῶν δὲ 1 μανθανόντων ἔστω τις ὁ ἐφεστὼς, ὅκως τοῖσι παραγγέλμασι μὴ πικρῶς χρέωνται, ποιέῃ δὲ ὑπουργίην τὸ 2 προσταχθέν. Ἐκλέγεσθαι δὲ ἀπ' αὐτέων ἤδη τοὺς εἰς τὰ τῆς τέχνης εἰλημμένους, 3 προσδοῦναί τι τῶν ἐς τὸ χρέος, ἢ ἀσφαλέως προσενεγκεῖν. Ὅκως τέ 4 διαστήματι μηδὲν λανθάνῃ σε. Ἐπιτρέπειν δὲ 5 τοῖσιν ἰδιώτῃσι μηδέποτε μηδὲν ἐς ἀεὶ μηδέν· Εἰ δὲ μὴ, τὸ κακῶς πρηχθὲν εἰς σὲ χωρήσει τοῦ ψόγου. Ἐὰν δὲ μήποτ' 6 ἀμφιβόλως ἔχῃ, ἐξ ὧν 7 τὸ μεθοδευθὲν χωρήσῃ, καὶ οὐ σοὶ 8 τῶν ψόγων προσάψεται, καὶ τευχθὲν δὲ πρὸς τὸ φρόνημα ἔσται. Πρόλεγε οὖν ταῦτα πάντα δεῖ 9 τῶν ποιευμένων, οἷς καὶ τὸ 10 ἐπιγνῶναι προσήκει.

*Sit autem ex 1 diſcipulis aliquis præſens, vt æger præſcriptis ſuauiter vtatur, & quod 2 mandatum eſt, * euentum habeat. Eligere autem ex iis oportet, qui iam in arte progreſſum fecerunt, vt vel ea, 3 quæ vtilia ſunt, ipſi addant, aut ſecurè cibum offerant. Néve interea, 4 dum abes, quippiam te lateat. 5 Idiotis ne vnquam quicquam curandum mandes. alioqui eius, quod malè factum eſt, culpa in te referetur. E diuerſo, ſi 6 non ſit ambiguum, ex quibuſnam 7 id, quod rectè tamen methodo tractatum eſt, proficiſcatur, [doce] & tu 8 ab omni calumnia liber eris, & id quod ægro præter ſententiam euenerit, 9 morbi ideæ aſcribetur. Proinde hæc cuncta prædicito in ipſo opere iis, 10 quorum hæc noniſſe intereſt.*

* ἀποβαίνειν

COMMENTARIVS.

1 Vt diſcipuli præſentiâ motus, vtatur rebus præſcriptis, & pareat. hæc vocari videtur παραγγελίη.

2 Πρόσταξις, vt aſtantes officium ſuum faciant.

3 Vt ea quæ adſtantes nequeunt, faciat diſcipulus; ne alij in paroxyſmis cibum dent.

4 Vt in mutationes, & ægri errores agnoſcat. διάστημα, abſentia medici ab ægro, vel in interualla, intelligit Zuingerus.

5 Alioqui idiotæ & diſcipuli qui nondum progreſſum fecerunt, quæ inferunt damna, medico aſcribentur.

6 N. quod euenturum eſt. Videat ne ipſe in culpam trahatur, propter hæc quæ præter ſpem aſtantium eueniunt. Quod faciet prædictione, apud aſtantes, non quoſvis, ſed quorum refert: vt coniuges, parentes, amicos,

7 Quod periculum indicat in procinctu eſſe.

8 Si fallat prædictio, negligentiæ crimen incurret: vel veneni.

9 Q. d. certitudo medendi, medicum liberat à calumnia: & naturæ morbi maligni aſcribetur.

10 Ἐπίγνωσις eſt aſtantium, qui à medico docentur, quid eueoturum ſit. Ad medicum pertinet πρόγνωσις. hanc ſequitur πρόρρησις. hanc excipit ἐπίγνωσις.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τοιούτων οὖν ἐόντων, τῶν περὶ εὐδοξίην καὶ εὐσχημοσύνην, τῶν ἐν τῇ σοφίῃ καὶ ἰητρικῇ, καὶ ἐν τῇσιν ἄλλῃσι τέχνῃσι, χρὴ τὸν ἰητρὸν 2 διῃρημένα τὰ μέρεα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν, 3 περιειλημμένον πάντοτε τὴν * ἑτέρην 4 διατηρέοντα φυλάσσειν, καὶ 5 παραδιδόντα ποιέειν. 6 Εὔκλεια γὰρ ἡ τοιαύτη παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποισι διαφυλάσσεται. Οἱ τε δι' αὐτέων ἰόντες, 7 δοξαστοὶ παρὰ γονέων καὶ τέκνων. Κἢν τινες αὐτέων 8 μὴ πολλὰ γινώσκωσιν, ἐπ' αἰτίην τῶν πρηγμάτων ἐς ξύνεσιν ἀγέονται.

* ἑταίρην

1 Cùm itaque cuncta prædicta, ad famam & elegantiam, cum in Sapientia, tum in Medicina, tum in quacumque alia arte faciant: oportet medicum 2 mutuari partes eas quas diximus, & vbique [elegantiâ] 3 amictum ſibi ipſi quidem 4 eas conſeruando obſeruare, 5 aliis verò communicando operari. Hæc enim [ob ſui ſplendorem] cùm 6 inclyta ſint, à cunctis mortalibus coluntur. Et qui in his veſtigia ponunt, acceptam à maioribus gloriam poſteris tradunt. Et ſi quidem ipſorum 8 non magna eruditione excellant, ipſarum tamen rerum aſſiduo vſu intelligentes fiunt.

COMMENTARIVS.

1 Epilogus ex dictis conſtat variis opus eſſe; ad exiſtimationem & ornatum tum philoſophicum, tum medicum.

2 Materiam à philoſophia mutuatur medicus, theoricam, & practicam.

3 Hanc q. externam elegantiam morum ſibi induit, vt in ſcenis hiſtriones: propterea verbo περιέννυσθαι vtitur; id eſt, ſuperueſtiri. Vt formoſa puella, ſi formæ artem cultúmque iungat, venuſtior euadit. Ita medicus, ſi arti ſuæ quam didicit theorematis, & vſu firmauit, addiderit cultum morum & eruditionis, εὐσχημονέστερος erit, ornatus, & maior euader. & χαριέστερος, d. euadet, id eſt, acceptior, atque εὐδοξότερος, id eſt, celebrior, & vt d. 1. & 9. de leg. ἀνελεύθερος, (id eſt, à ſeruili medicinâ alienus) &, inquit 3. de Rep. Plato; τῷ φιλοσοφεῖν ἐγγὺς, philoſopho ſimillimus, philoſophice, nim. perſuadendo, oon autem empiricè imperando κομψὸς Ἀσκληπιάδης, elegans Aſclepiada. vt breuiter dicam, rationi & experientiæ addat elegantiam.

4 Ἑτέρην nim. εὐσχημοσύνην cuius germana eſt εὐδοξίη, eâ vtatur vt ſuæ perſonæ decôrem conſeruet: διατηρέοντα φυλάσσειν, pro φυλάσσοντα διατηρέειν, d. Zuingerus.

5 Tum etiam eâ vtatur ad decôrum aliorum, cum quibus medicinam exercet: operam ſuam, eis officioſè & decorè dando, & eis ſuam elegantiam aſpergat.

6 Hæc ſocia elegantiæ eſt ſemper.

7 Innuit ſuam nobilitatem, nim. Æſculapidum.

8 Actoritatem illis dabit εὐσχημοσύνη etiam non ita doctis, & experientiâ explebunt eruditionis inopiam.

HIPPOCRATIS PRÆCEPTIONES.

ARGVMENTVM.

IMO in ſenio hæc ab Hippocrate ſcripta eſſe iudicatum fuit. Quin, ſtudio quodam, vocum abditâ obſcuritate, tum conciſâ ſententiarum breuitate, videtur oracularem quandam maieſtatem ſectari voluiſſe.

Inſcriptio eſt Παραγγελίαι. *Erat ſchola Coæ duplex docendi ratio: vnam vocabat* παραγγελίην, *aliam ἀφορισμῶν: hæc fuſa, illa conciſa erat. Hîc itaque medicum docet, quâ ratione artem acquiret, tum quâ ratione eam in vſum flectet, & ſua ratione, & aſtantium, & ægrorum: vt quæ ex euentu ad medicum pertineant. Antea, vbi de elegantia, ibi tantùm de decoro foris euocato, vt ex philoſophia, agit: at hîc præcepta dat & quæ aliunde, & quæ ex arte ipſa ad medicum pertinent. Et vbi de medico ſcribit, ibi tyrones ſolùm inſtruit, non autem doctiores. Hîc in prima parte vniuerſim præcepta præſcribit, quo modo ars ſit acquirenda, & exercenda. In ſecunda parte peculiaria quædam tradit, quæ ad cognitionem & exercitationem pertinent medicam: vt de ægrorum victu, ætate, vociferatione, exercitiis, morbo, & loco. Doctiſſimè ad hunc librum tabulas iunxit D. Zuingerus, ex quibus interpretationem ducere conſilium noſtrum fuit, nec ab illo abire.*

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΙ.

ΧΡΟΝΟΣ ἐστὶν, ἐν ᾧ καιρὸς· καὶ καιρὸς, ἐν ᾧ χρόνος οὐ πολύς. Ἄκεσις χρόνῳ, ἔστι δὲ ὅτε καὶ καιρῷ. Δεῖ γε μὴν ταῦτα εἰδότα, μὴ λογισμῷ πρότερον 2 πιθανῷ προσέχοντα ἰητρεύειν, ἀλλὰ τριβῇ μετὰ λόγου. 3 Ὁ γὰρ λογισμὸς μνήμη τίς ἐστι ξυνθετικὴ τῶν μετ' αἰσθήσιος ληφθέντων. 4 Ἐφαντασιώθη γὰρ ἐναργέως ἡ αἴσθησις προπαθὴς καὶ ἀναπομπὸς ἐοῦσα εἰς διάνοιαν τῶν ὑποκειμένων. Ἡ δὲ παραδεξαμένη πολλάκις, οἷς, ὅτε, καὶ ὅκως, ταῦτα τηρήσασα, καὶ ἐς ἑωυτὴν καταθεμένη, ἀπεμνημόνευσεν.

HIPPOCRATIS

PRÆCEPTIONES.

TEMPVS eſt in quo occaſio eſt: Occaſio verò in qua tempus paucum. Medela tempore, nonnunquam etiam occaſione euenit. Decet itaque eum, qui hæc perſpecta habet, non magis ratiocinationi 2 probabili inniti in medendo, quam vſui rationi iuncto. 3 Ratiocinatio enim memoria quædam eſt, componens ea quæ ſenſu ſunt percepta. 4 Hic enim ſenſus ab Imaginatione euidenter comprehenditur, cùm primam perpeſſionem externam ſuſtineat, vt deinde, veluti delegator, ſpecies rerum, quæ ſenſui ſubiiciuntur, ad intellectum tranſmittat. 5 Hic verò cùm illa ſæpiùs ſuſcipiat ab imaginatione, quibus, quando, qualiter, eadémque obſeruans, & in ſeipſam recondens, meminit.

COMMENTARIVS.

1 Talis hîc eſt ratiocinatio: officium medicinæ eſt medicatio. Medicatio autem eget die nonnunquam, vt in chronicis morbis: nonnunquam καιρῷ, vt in acutis. At temporis & occaſionis cognitio, ratione & vſu perficitur. Igitur medicina nec ſola ratiocinatione, nec ſolo vſu: ſed his conſociatis acquiritur. Alterum enim alterius eget: per ſe vtrumque eſt impotens. Tempus, inquit, intelligo, in quo eſt καιρὸς: καιρὸς viciſſim, in quo ineſt tempus breue.

2 Declarat aſſumptionem: At Temporis & occaſionis, &c. idque monſtrat per cauſas, & per effectum. Per cauſas hoc modo:

Quorum conſociata eſt natura, eorum etiam cognitio iuncta eſſe debet. At ratio & vſus naturas habent iunctas. Igitur ratio & vſus ſimul iungi debent, & ſimul operam dare veritati noſcendæ, & exercendæ. Ita vt ratio ab experientia incipiat, & deſinat in eam: experientia autem incipiat à ratione, & in eam deſinat.

3 Probat minorem, ex definitione Ratiocinationis: quæ eſt quædam recordatio componens ea quæ ſenſibus percepta fuere.

4 Aperit minorem. Nam duo habet homo κριτήρια rationem & ſenſum: in quorum vtroque & λῆψις, id eſt, acquiſitio, & φυλακὴ, id eſt, conſeruatio ſpeciei quæ cognoſcitur, perpendi debet. Quare cognitio altera, αἰσθητικὴ: altera διανοητικὴ. Αἰσθητικῇ duæ famulantur, ſenſus & phantaſia. ſenſus ideas ſenſoriis impreſſas ſenſibiles accipit; at Phanthaſia eaſdem cuſtodit. Quatenus itaque idea vel ſpecies recipitur, ſic προπαθὴς ſenſus eſt, primam impreſſionem ſpecierum ſenſibilium percipiens, cùm ſentire ſit quoddam pati. Sed quatenus ſpecies conſeruatur, ſic ἀναπομπὸς euadit ſenſus: quia ſpecies ſenſibilis in phantaſia veluti in theſauro conſeruatur, & ad διάνοιαν tranſmittitur. Ita αἴσθησις erit q. ἀναπομπὴ quædam, ſiue Tranſmiſſio ad διάνοιαν. Hic ordo Hippocr. ſenſus ideas ſenſilium patiendo in ſe accipit, quas ad διάνοιαν perfert: hæc verò eas quo modo, quando, & quorſum decet accipiens, conſeruat, & ita memoria naſcitur; quæ nihil aliud eſt, quàm potentia cogitatiua vel diſcurſiua, ideas à ſenſibus ſibi allatas retinens. Peripatetici diſcurſiuam & memoratiuam diſtinguunt. Hæc Diſcurſiua rectè officium ſuum facit, cùm principia & apoteleſmata à rebus ſenſibilibus & manifeſtis ſumit, alioqui ſi aliunde illa petat, à veritate Ratio abibit. Hac ratione artium principia dicuntur indemonſtrabilia & omnium certiſſima, quia à ſenſibus ſumpta ſunt. Igitur medicus, vt doctus fiat, ſenſibus hærere debet; id eſt, in rebus quæ fiunt, vel factæ ſunt, ſe exercere debet.

5 Altera cognitio eſt Διανοητικὴ. huic etiam binæ famulæ, cognitio, & memoria. hæc theca eſt idearum iotelligibilium; at cogitatio ideas accipit. Quamuis itaque accipitur idea iotelligibilis, ſic Διάνοια dicitur παραδέχεσθαι axioma, fabricatum ex multis ſingularibus à ſenſibus oblatis, & per phantaſiam notatis. E. hæc, inquit Zuingerus, ſi confeſatur cum ſenſua προπαθεῖς, iure Αἰσθητοπαθὴς appellari poterit: quoniam ſpecies intelligibilis, quæ mouet Διάνοιαν, eius ſpeciei ſenſibilis, quæ ſenſum mouit, veloti ſimulachrum eſt. Iam quia ex plurimis ſingularibus per Inductioocm colligitur, ξυνθέτως dicitur: & Διάνοια ipſa ξυνθετικὴ erit, & opus ipſum ξύνθεσις. Sed quatenos intelligibilis ſpecies conſeruatur, ſic Διάνοια dicitur τηρεῖν & κατέχειν, & μνημονεύειν, conſeruare, & in theſauro memoriæ reponere. Quæ conſeruatio μνήμη propriè dicitur. Sic igitur διάνοια erit κατεχετική, ſiue μνημονευτική, & opus ipſum κατάθεσις, ſiue μνήμη.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Συγκαταινέω μὲν ὧν καὶ τὸν λογισμὸν, ἤν περ ἐκ 2 περιπτώσιος ποιέηται τὴν ἀρχὴν, καὶ τὴν 3 καταφορὴν ἐκ τῶν φαινομένων μεθοδεύῃ. Ἐκ γὰρ τῆς ἐναργέως ἐπιτελεομένων ἢν τὴν 4 ἀρχὴν ποιέηται ὁ λογισμὸς, ἐν 5 διανοίης δυνάμει ὑπάρχων εὑρίσκεται, παραδεχομένης αὐτῆς ἕκαστα παρ᾽ ἄλλων. 6 Ὑπολαπτέον ὦν, τὴν φύσιν ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ παντοίων πρηγμάτων κινηθῆναί τε καὶ διδαχθῆναι, ὑπὸ ἀνάγκης. Ἡ δὲ 7 διάνοια παρ᾽ αὐτῆς λαβοῦσα ὡς προεῖπον, ὕστερον εἰς ἀλήθειαν ἤγαγεν.

1 *Collaudo equidem & Ratiocinationem, ſi quidem ex 2 ſenſui expoſita hiſtoria principium ducat, & 3 deductionem ex apparentibus methodo quadam abſoluat. Si enim, ex his, quæ palam perficiuntur, 4 ratiocinatio initium duxeris, in 5 cognitionis poteſtate ineſſe deprehendetur, ab ipſis ſenſibus ſingula mutuantis. Proinde 6 ſtatuendum eſt, naturam à plurimis ac omnigenis rebus moueri ac doceri, neceſſitate quadam. 7 Cogitatio autem à natura ſumens, vt dixi, poſteriùs ad veritatem perducit.*

COMMENTARIVS.

1 Probat vſui iunctam Rationem, quò mutuâ operâ eluceat veritas, in vſu, & ratiooe.

2 Περίπτωσις eſt Empiricis recentioribus peculiaris, qua notabant occaſionem fortuitam (q. d. caſus.) ex qua remedium accipiebatur. Quid autem hîc ſignificet, mox aperit ipſe Hip. cùm d. τὰ ἐναργέως ἐπιτελέομενα, quæ ipſo ſenſu vera eſſe percipiuntur, & per inductionem colliguntur, atque ideam characte re communem quandam induunt.

3 Id eſt, ex his quæ ſenſibus notantur, ratiocinationem, quæ methodo vtitur, ſtabiliat. hîc καταφορὰ, eſt ex apparentibus deductio, hoc eſt, eorum quæ ſenſibus noſcuntur delatio, cùm ea quæ ſenſu percipiuntur in Cogitationem deducuntur; vnde Ratiocinatio colligitur & methodice conſtabilitur.

4 Igitur officium primum Ratiocinationis eſt, è ſingularibus ideam commuoem abducere. vnde de flatibus, d. τὰ μαθήματα καὶ τὰ ἀναστρέφομαι eſſe ἐθισμένα.

5 Ita, d. Ratiocinatio in poteſtate erit ipſius cogitationis, vt pro libitu poſſit methodo vti, vniuerſalia ſingularibus applicando. Ita doctiſſimus Zuingerus. Itaque, inquit, ſecundum munus eſt λογισμοῦ, ratiocinationis. methodus, iudicare vniuerſalia per inductionem in ſiogularibus.

6 Dixit Ratinni ſocium eſſe debere vſum. Singularium vſus incipiat à Ratiocinatione, & in eadem finiat; nam Ratin (famulante ſenſu) in plurimis rebus notat naturæ motum: & ex hoc motu, tanquam per manum, ad naturæ cognitionem prouehitur: cùm his quæ vno eodemque modo fiunt, cauſam communem ineſſe ſit veriſimile. Dicit hic, naturam ab omnigenis rebus moueri, id eſt, naturæ motum in plurimis ſingularibus notari. Ita etiam lib. de elegantia d. τὸ χεῖρος ἀδίδακτον per ſe, doceri per naturæ ſpectacula poſſe.

7 Vſus finiat in Ratiocinationem; Nam cùm cogitatio ex natura ſingularium rerum, colligit vniuerſalem naturam; tunc quod in plurimis ſingularibus verum eſſe notat, etiam in cunctis verum eſſe colligit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εἰ δὲ μὴ ἐξ * ἐναργέος 1 ἐφόδου, ἀλλ᾽ ἐκ πιθανῆς ἀναπλάσιος λόγου, * ἐναργέως πολλάκις 2 βαρεῖαν καὶ ἀνιηρὴν ἐπηνέγκε διάθεσιν. οὗτοι δὲ 3 ἀδιέξοδον χωρέουσι. 4 Τί γὰρ ἂν ἦν κακὸν, εἰ τοὺς 5 ἐπιχείρους ἐκομίζοντο, οἱ τὰ τῆς ἰητρικῆς ἔργα κακῶς 6 δημιουργέοντες. Νῦν δὲ τοῖσιν ἀναιτίοισιν ἰοῦσι τῶν καμνόντων, ὁκόσοισιν οὐχ ἱκανὴ ἐφαίνετο εἶναι 7 ἡ τῆς νούσου βίη, εἰ μὴ ξυνέλθοι τῇ τε ἰητροῦ ἀπειρίῃ. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἅλις ἔστω διειλεγμένα· τῶν δὲ ὡς 8 λόγῳ μόνῳ ξυμπεραινομένων μὴ ἐπιτρέπειν, τῶν δὲ ὡς ἔργῳ ἐνδεικνυμένων. 9 Σφαλερὴ γὰρ καὶ ὀλισθηρὴ ἡ μετ᾽ ἀδολεσχίης ἰσχυρισις.

Sin verò non ex ſenſibus comperta 1 obſeruatione, ſed ſolùm ex probabili Rationis figmento proficiſcatur, frequenter 2 grauem & triſtem diatheſin adfert: hi enim 3 viam inuiam ingrediuntur. 4 Tenue profectò malum videretur, ſi ſolam 5 mercedem auferrent hi, qui 6 ſiniſtrè medicinam faciunt. Nunc verò ægris, qui etiam extra culpam ſunt, quibus calamitoſa 7 vis morbi non ſatis violenta eſſe videbatur, niſi & medici imperitia ſe illi conſociaret. Sed de his quidem hæc ſufficiant diſſeruiſſe: nimirum quòd 8 neque his ſolùm, quæ ſola Ratione colliguntur fidere oportet, nec etiam his quæ ſola operis oſtenſione. 9 Periculi enim plena & ad errorem præceps eſt aſſertio quæ fit cum nugacitate.

COMMENTARIVS.

1 Ἔφοδον opponit methodo. Ephodus particularis præceſſit ſemper methodum vniuerſalem: nam vſui nititur Ephodus; at methodus ratiocinationi. Ergo, dicit hîc Hippocrates, methodica ſcientia quæ ab ἐναργεῖ ἐφόδῳ non proficiſcitur, nec in eandem definit, eſt inartificialis, & calamitatis auctor; hanc hîc vocat λογισμὸν ἐκ πιθανῆς ἀναπλάσιος λόγου: id eſt, non vſu ſtabilita ratio. Ratio huius ſententiæ hæc eſt; medicatio temporis vel occaſionis obſeruatione perficitur. Sed cognitio temporis & occaſionis per morbos captandæ, ratione & vſu acquiritur. Igitur opus eſt methodo artificioſa, quæ ab ἐναργεῖ ἐφόδῳ incepit, & in eandem finit.

2 Ægro calamitatem adfert ſæpe. βλάβην adfert, id eſt, damnis auget ægros.

3 Medico adfert ἀπορίην: nam errorem & perturbationem illis conciliat, id eſt, ἀπορίην illis adfert.

4 Hoc tenue d. loquacitate & magnis promiſſis aucupari pecunias.

5 Ἐπιχείρια munera quæ medicis dantur: parum iacturæ, ſi cum vita conferatur.

6 Intellige quod ſuprà dicit ἀνιηρὴν ἐπιφέρει διάθεσιν.

7 Ambo cùm in perniciem conſpirant ægri, medicus, & morbus: hic ferocia, ille imperitia & occaſionum ignorantiâ.

8 Nec ratione nec vſu ſeorſim aucupari poteſt. Nam empirica periclitatio eſt periculoſa: etenim remedia vim ſuam amittunt ac retinent, aut nouam acquirunt, pro varia eorum quibus exhibeant natura, ac ex morbi motu. Exemplo ſit pleuritis: Huic ptiſana debetur iam à mitigato expectorato. Oxymel pleuriticis hyſtericis nocet: reliquis prodeſt. In iudiciis etiam valdè fallit hæc experientia:

vt

vt ſi quis viderit hæmorrhagiâ finem imponi cauſo: idem ſi viderit ſubſtillum ſanguinis cauſo ſuperuenire, non putabit illud calamitoſum eſſe. Et Iudicium eſt difficile: nam multa ſolitaria ratio ſuadet, quæ vſus coarguit. Quare accedat Iudicio experientia. Alioqui, vt ait Saluſtius, vtrumque per ſe indigens: alterum alterius auxilio eget. Et experientia ſine iudicio vana eſt; quod eleganter Philo, τὰ μὴ σὺν λόγῳ, πάντα αἰσχρά· ὥσπερ τὰ σὺν λόγῳ, κόσμια: Et præclarè Nazianzenus, Ἀτελὴς ἄλογος πρᾶξις καὶ λόγος ἄπρακτος, hoc eſt, æquè imperfecta ſunt, cum actio ſine ratione; tum ratio ſine actione.

9 Præceps enim in errorem eſt aſſertio non vſu compertæ veritati nitens, ſed nugaci tantùm imaginatione conſtans; & contrà, experientia temeraria, rationis egens.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Διὸ καὶ 1 καθόλου δεῖ ἔχεσθαι τῶν γινομένων, καὶ περὶ ταῦτα μὴ ἐλαχίστως γίγνεσθαι, ἢν μέλλῃ ἕξειν ῥηΐδιον καὶ ἀναμάρτητον ἕξιν, ἣν δὴ ἰητρικὴν προσαγορεύομεν. Κάρτα γὰρ μεγάλην ὠφελίην 2 προσποιέουσι τοῖσί τε νοσέουσι, καὶ τοῖσι τουτέων δημιουργοῖσι. Μὴ ὀκνέειν δὲ καὶ 3 παρὰ ἰδιωτέων ἱστορέειν, ἤν τι δοκέῃ ξυμφέρειν, ἐς καιρὸν θεραπείης. 4 Οὕτω γὰρ δοκέω τὴν ξύμπασαν τέχνην ἀναδειχθῆναι, διὰ τὸ ἐξ ἑκάστου τὸ τέλος τηρηθῆναι, καὶ ἐς * ταῦτα 5 ξυναλισθῆναι. Προσέχειν οὖν 6 περιπτώσει τῇ ἐς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ 7 μετ' ὠφελείης καὶ ἠρεμαιότητος μᾶλλον, ἢ 8 ἐπαγγελίης καὶ ἀπολογίης τῆς μετ' ὀρέξιος.

* ταυτὸ

Quare & 1 vniuerſa ea, quæ fiunt, explorata & comperta eſſe debent, & circa eadem ſingillatim non tenuiter exerceri, ſi quis facilem & inculpatum habitum, quem medicinam vocamus, ſibi iungere volet. Inſignem enim vtilitatem, tum ægris, tum horum artificibus 2 adferet. Nec tamen cuncteris 3 etiam ab idiotis inquirere & diſcere, ſi quid ad medendi occaſionem facere videatur. 4 Ita enim puto totam artem conſtitutam fuiſſe, eò quod in vnoquoque ſingulari perfecta obſeruatio facta, ad vniuerſalem 5 reuocata fuerit rationem. Animum itaque ad 6 obſeruationem vertere decet, quæ plerumque obuia eſt, & ei potius quæ 7 cum commodo & lenitate fit, quàm 8 cum pollicitatione aut excuſatione ſiniſtri euentus.

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, vniuerſalia illa ratiocinio complectatur; & vſu ſingularia.

2 Conſociatio nim. vniuerſalium cum particularibus.

3 Nam, vt ait Plato in Alcibiade, qui artem acquirit (vel ſuo ingenio, vel operâ alterius) duobus illi opus κριτηρίοις, ratione, & vſu vel exercitatione. A quibus autem diſcimus, illi ſunt vel idiotæ artis expertes, vel artifices. Idiotæ, qui cùm habeant eadem κριτήρια cum artificibus, licet non culta methodo, tamen obſeruationes interdum excellentes adferunt; & licet dextrè his vti nequeant, medicus tamen id poterit. Igitur d. ſi præſens non fueris, ab idiotis inquirere hiſtoriam morbi. Itaque d. Hippocrates, quæ ſolo ſenſu comprehendi poſſunt, ne diuinare coneris, vt faciunt ἱερομάντεις.

4 Oſtendi id ratione; ars ab vſo idiotarum orta videtur. quæ obſeruata erant in multis, cùm eodem ſe modo haberent, ſenſu iudice, (id eſt, ἔχοντος τέλος, vel, vt ſuprà ἐναργείης ἐπιτελεύμενον cuius certus eſt euentus) viri inſignes iudicio ad generalia præcepta traduxere, initiaque artis condidere.

5 Ξυναλισθῆναι d. Zuiogerus, in vnum veluti ſtabulum eiuſdem generis greges compellere.

6 Iam dicit, à medicis arte peritis etiam diſcere oportet peculiaria exempla in medica exercitatione. Vt ſcilicet maximè notent eos morbos, eorumque περίπτωσιν, id eſt, experientiam, qui ἐπὶ τὸ πολὺ, homines inuadere ſolent: nam omnium euentum notare impoſſibile; igitur eorum ſaltem quæ in vſum incurrunt aſſiduò, explorata illi ſit hiſtoria.

7 Q. d. aſſeclæ ſitis eorum medicorum qui modeſtè & ſine iactantia medicinam faciunt: eorum περίπτωσιν notate. in his elucet ἠρεμαιότης inter curandum, & ὠφελίη poſt curam.

8 Q. d. Sophiſtarum περίπτωσιν, id eſt, experientiam ne ſectemini, vt qui omnia immodeſtè, ſuperbéque pollicendo, & garrulitate ſuam excuſantes ignorantiam. hæc eſt ἐπαγγελίη, id eſt, pollicitatio ante curationem: & ἀπολογίη, id eſt, excuſatio poſt curam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Χρήσιμον δὲ καὶ ποικίλον τῶν προσφερομένων προσυποτιθέναι τὰ ἃ προσφέρονται. Ὅτι 2 μὴ ἕν τι προσενεχθὲν ὠφελήσει, οὐ γὰρ ἰσχυρίσασθαι δεῖ. 3 Πάντα γὰρ τὰ πάθη διὰ πολλὰς περιστάσιας καὶ μεταβολὰς μονῇ τινὶ προσπαθίζει. Παραινέσιος δ' ἂν καὶ τοῦτο ἐπιδεῖσθαι τῆς θεραπείης. Εἰ γὰρ 4 ἄρξαιο * περὶ μισθαρίου (ξυμβάλλει γάρ τι ἐς τὸ ξύμπαν) τῷ μὲν ἀλγέοντι τοιαύτην διανόησιν ἐμποιήσεις, τὴν ὅτι 5 ἢν ἀπολείπῃς αὐτὸν πορεύσῃ. Μὴ ξυνθέμενος δὲ, καὶ 6 ὅτι ἀμελήσεις, καὶ οὐχ 7 ὑποθήσεις τινὰ τοῦ παρεόντος.

5 Commodum quinetiam eorum, quæ ægro offerenda ſunt, varietatem prædefinire. Non enim polliceri oportet 2 quod vnum aliquid ſolum exhibitum proderit: cùm 3 omnes affectus ob plurimas circumſtantias ac mutationes, morâ quadam firmiore inhæreant. Quin & ſequens animaduerſio digna eſt de qua admonearе. Si 4 à mercede paciſcenda initium feceris (quod patrocinari toti hiſtoriæ poterit) ægro cogitationem præbebis, quod ipſum 5 non ſis deſerturus: Sin non 6 paciſcaris, quod ipſum negliges, & 7 quæ præſentem in rem commoda ſunt non præſtaturus.

COMMENTARIVS.

1 Iam varias regulas ad medicinam faciendam docet. variis rebus cùm opus ſit ad ſanationem, imperitiâ abducti ægri, exiſtimant vno remedio reuocari poſſe ſanitatem. Nam ægri ægrè remedio vni inhærent, & variis fatigantur. Igitur, inquit Hippocrates, oportet iam ſtatim ab initio declarare pluribus remediis opus eſſe.

2 Non polliceri oportet ab vno remedio ſanitatem: etiamſi euentum res interdum habeat.

3 Iam ſubnectit rationem. nam chronici ob ſtabilitatem (μονὴν vocat) & ductum temporis, variis pelli debent. acuti etiam vni remedio interdum non cedunt.

4 Quia, d. opinionem de medico concipit ex pacta mercede: igitur de hac etiam præcipiendum in Chronicis morbis.

5 Nam exiſtimabit quòd quamocyſſimè eum liberabit. igitur ob ægri commodum vult Hippocrates paciſcendum eſſe, vt eam opinionem concipiat de medico, vt nil præ curandi ſtudio facturus ſit quam quod ad ægri ſalutem ſpectat. Ariſtoteles 6. probl. 12. d. certaminibus reliquis, excepto certamine virtutis & ſapientiæ, præmia propoſita fuiſſe: quòd virtute nullum ſit maius præmium. Ita medicationi nullum ſtatuendum præmium, quòd nulla merces huic officio par ſit.

6 Ita diffidet medico: quod officit curæ. igitur animus primò curandus: Plato in Charmide id docet: vbi d. Socrates ſe à Zamolxidis ſacerdote didiciſſe, omnes morbos ex animo increſcere. vult doctrinâ flecti animos in virtutem.

7 ὑποθήσειν, proprium eſt debitoris; oppignoro, quòd morbum ducet malignè ſuſpicionem captet, quódque nec remedia fideliter ad fugam morbi com-

parata præſcribet ; atque ita tractum morbum quæſtui habere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐπιμελὲς δ' ὦν καὶ σκέψιος μισθοῦ. Ἀχρεῖον γὰρ ἡγεύμεθα ἐνθύμησιν ὀχλεομένῳ τὴν τοιαύτην· πολὺ γὰρ μᾶλλον, * ἐν 1 ὀξεῖ νοσήματι. Νούσου γὰρ 2 ταχύτης καιρὸν μὴ διδοῦσα ἐς ἀναστροφὴν, οὐκ ἐποτρύνει τὸν καλῶς ἰητρεύοντα ζητεῖν τὸ λυσιτελὲς, ἔχεσθαι δὲ δόξης μᾶλλον. Κρέσσον οὖν 3 σωζομένοισιν ὀνειδίζειν, ἢ ὀλεθρίως ἔχοντας προμύσσειν.

*ὡς

Studium itaque adeſſe debet de conſtituenda mercede. Damnoſam enim putamus eſſe hanc cogitationem morbo implicitis ægri, maximè 1 in morbo acuto. Morbi enim 2 celeritas cùm occaſionem excludat à regreſſu, impellit eum qui medicinam eleganter facit, vt minimè quod ex re ſua eſt ſectetur, ſed potiùs id ad Gloriam ſpectat. Itaque melius eſt à morbo 3 conualeſcentibus exprobrare, quàm calamitosè afflictos emungere.

COMMENTARIVS.

1 In acutis, d. qui nim. raptim peragunt ſuam hiſtoriam, de mercede paciſci non licet. Nec enim id admittit munus medicum, nec ægri periclitatio. præceps enim adeſt periculum, vbi morbis ineſt τὸ ὀξὺ, vel τὸ θεῖον.

2 Non medici munus admitit pactionem, ne occaſio medendi interim euolet dum deliberat de mercede æger; ſed potius ſui officij & exiſtimationis rationem habeat, quàm mercedis. Nam opportunitas medendi eſt momentoſa & magni momenti. Propterea ſtatim arripi debet : quia perit & fugit illicò, quòd materia noſtri corporis ſit fluxa à cauſis internis, & ab his quæ ſunt à foris. Huius oportunitatis momenta redire nequeunt, vt præclarè dicebat Procopius. Hac elapſa inclinatio fit ad mortem vel ad deterius: nam aliam ideam, motum, ac morem illicò ſumunt cauſæ morbificæ, & corpus noſtrum ſubitò mutatur à ſuo ſtatu. Propterea prudenter laudat ſapiens Poëta Pindarus ἰατρὸν ὀπιπευρότατον. Præclarè etiam Saluſtius dixit, Prolatando magnas corrumpi opportunitates : facto & non conſulto opus eſſe in periculo. Et rectè Cæſar : Quæ celerem & inſtabilem habent motum, ad nutum adminiſtrari debent.

3 Ingratos futuros humanitate ſeruare ſatius eſt, quàm inhumaniter ob ingratitudinis metum deſerere. nam medicus non ſine gloria ei ſuam ingratitudinem obiicere poterit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*ἰσ. ἀδηλ.

Καὶ τοὺς 1 ἔνιοι νοσέοντες ἀξιοῦσι, τὸ ξενοπρεπὲς καὶ τὸ * ἔνδηλον προκείμενον ἀξίως μὴ ἀμελέειν, ὁ ἐόντος 2 κολάσιος περιεόντες. Διὸ τουτέοισιν 3 ἀντιτάξει οἰκότως, μεταβολῆς ἐπὶ σάλου πορευομένοισιν. 4 Τίς γὰρ 5 ὢν περὶ δὴ ἀδελφιζομένων ἰητρὸς ἰητρεύοι 6 πίστει ἢ ἀποτροπῇ· ὡς ἐν ἀρχῇ 7 ἀνακρίνοντας τὸ πάθος, δεῖ ὑποδιδόναι τινὰ ξυμφέροντα ἐς θεραπείην, ὑποθεραπεύσαί τε τὸν νοσέοντα, καὶ μὴ παριδεῖν. Τὸ δὲ 8 ἐπικαρπίης, μὴ δόντι τὸ ἐπιδιδάξιος περὶ μαθήσιν ἐπιθυμίης.

Quin verò 1 ægri quidam medicorum operam petunt, hoſpitij ius & leuis mali debellationem cauſantes: neglectu propterea digni, nec tamen 2 pœnâ. Proinde his , 3 vti decet, occurre , in mari inconſtantia fluctuantibus. 4 Qui enim verus eſt medicus, 5 per Iouem 6 fide potius quàm duritie in medendo vtetur. Propterea ineunte medela totam 7 affectus hiſtoriam indagantes, oportet curationis quadam capita (ad qua collinees) proponere, & ægro ad finem vſque adeſſe, nec neglectui habere. At verò 8 remunerationem ne exigito, abſque cupiditate præparante ad diſciplinam.

COMMENTARIVS.

1 Ratione ægri medicus vel paciſcitur interdum de mercede; interdum, non.

2 Non tamen digni, qui morte afficiantur, neglecta à medendi occaſione.

3 Q.d. medicus non euadet improbus aliorum vitio; ſed potiùs ægris ἐπὶ σάλου μεταβολῆς πορευομένοις, iactatis in mari inconſtantiæ (à cupiditate & auri amore ; dum, quæ morbis impliciti promiſerant, eualeſcentes non præſtent) ſuam conſtantiam opponat, quæ nititur tanquam anchoræ arti ſuæ, contemptui pecuniæ, & humanitati. ἀντιτάττεσθαι voce caſtrenſi vtitur, aduerſa acie conſiſtere. q. d. ne tenuis pecuniæ cauſâ medicus ſuam exiſtimationem frangat : ſed magnificentiam ſuam ægrorum auaritiæ opponat.

4 Id eſt, in curando magis fidem & officium ſequetur, vt ægrum ſeruet, quàm vt ingratum & inofficioſum ægrum, etſi indignum cui operâ commodet, derelinquat aut duriter tractet. Ἀτεραμνίη enim idē quod ἀτεραμνότης notat: & ab his quæ coqui niſi ægrè nequent; transfertur ad implacabilem animi duritiem, inhumanitatem, aſperitatem, rigiditatem, ferreum & præfractum animum.

4 Relligioſa obteſtatio. Aſclepiades iurabant fratrum loco habituros præceptorum filios; vnde q. ab vno orti genere παῖδες ἰατρῶν (à Platone dicti) fratres inter ſe videbantur eſſe.

6 In medendo ſit ſacra ei fides, vt ægrum ſeruet: & à duritie abeat, vt ne quidem ingratum, & indignum cui bene fiat, relinquat. ἀτεραμνίη tyranni eſt, qui imperat ex ſententia ; ſed boni medici eſt, perſuadere liberalium more: nam πίστις, ἀπὸ τοῦ πείθειν deducitur.

7 Mores itaque horum & morbus ſit exploratus à principio, & fide ac diligentiâ ad finem adſit his medicus. Indicationes curatiuæ limam addant remedio, quod ab affectu morbifero decernitur.

8 Volente ægro paciſcitur interdum : hic itaque modeſtè ſe gerat medicus, & non opum cauſâ medicinam ſe facere oſtendat, quòd his gaudeat : ſed propter medicinam, cuius diſcendæ & exercendæ organa ſunt opes. Ita referunt Iſocratem cum lachrymis mercedem à diſcipulis accipere ſolitum, & ſeriò conqueri, quòd Egeſtas arti liberaliſſimæ, & ab omni quæſtu alienæ, hanc neceſſitatem adferret.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Παρακελεύομαι δὲ μὴ λίην 1 ἀπανθρωπίην ἐσάγειν, ἀλλ' ἀποβλέπειν ἔς τε περιουσίην, καὶ οὐσίην, ὅτε δὲ προῖκα· ἀναφέρων 2 μνήμην εὐχαριστίης προτέρην, ἢ 3 παρεοῦσαν εὐδοκιμίην. Ἢν δὲ καιρὸς εἴη 4 χορηγίης, ξένῳ τε ἐόντι καὶ ἀπορέοντι, μάλιστα ἐπαρκέειν τοῖσι τοιουτέοισιν. Ἢν γὰρ παρῇ 5 φιλανθρωπίη, πάρεστι καὶ 6 φιλοτεχνίη. Ἔνιοι γάρ 7 νοσέοντες, ᾐσθημένοι τὸ περὶ ἑωυτοὺς πάθος μὴ ἐὸν ἐν ἀσφαλείῃ, καὶ τῇ τοῦ ἰητροῦ ἐπιεικείῃ εὐδοκιμέοντι μεταλλάσσουσιν ἐς ὑγιείην.

Quin hortor etiam ne 1 inhumana quadam ſeueritate vtaris, ſed vt collinees ad ægri copias, & opes. Nonnunquam & gratis cures, vel ob 2 gratitudinis memoriam, vel ob 3 præſentem exiſtimationem. Quod ſi occaſio 4 exercendæ liberalitatis ſe obtulerit, vel peregrino vel egeno, hiſce talibus maximè ſuccurras. Si enim adfuerit 5 benignitas, aderit etiam artificio 6 comparatus arti amor. Adeò vt quidam 7 ægri, etiamſi ſentiant morbum ſuum calamitoſum eſſe, tamen propter medici benignitatem, ſibi perſuadent, ſe ad ſanitatem redire poſſe.

COMMENTARIVS.

1 Non ſit ἀπάνθρωπος in paciſcendo vel accipiendo: nihil auarè, nihil iniquè agat. vt enim arti præclariſſimæ nullis officiis ſatiſfieri poteſt, ita tamen

ad

ad ſuam medicus neceſſitatem collineat, vt aliquid accipiat; ita tamen vt etiam collimet ad ægrotorum opes, & quibus æger egeat ad ſuæ familiæ tutelam. Vult Hippocrates, vt interdum ſit medicus petax, cùm videt hoc facere ad ægri in eum fiduciam: ſed ſeorſim adſtantibus ſuum conſilium aperit hac de re. Itaque non importunè ea exigat.

2 Vt amicis hanc beneuolentiam debemus.

3 Ne auaritiæ notam incurrat. d. q. ſi eget? Reſp. Zuingerus doctiſſ. quòd nunquam egebit medicus philoſophus, cùm αὐτάρκης ſit, paucisque contentus in victu & amictu: nec alias opes liberis quàm virtutem & eruditionem relinquere velit: quòd aliæ ſint irritamenta malorum.

4 Egenti peregrino χορηγίη tua, id eſt, apparatu tuo medico, id eſt, ope & medicamentis ex facili opiculeris. Metaphora à theatrico apparatu ducta: q. d. cuncta quibus egent ad curationem, nutricatus, tegumenta, remedia à te gratis ferat. hoc lex naturæ dictitat Ethnicis: quid nos Chriſtiani? videamus ne hi nobis iudices eueniant. Vide Syracidem 38. lin. cap. 7.

5 Stabilit ſuam dictam ſententiam ex honeſto, & vtili. Honeſto: nam cùm lucrum nullum expectet, ſi æquè beneuolè pauperes ac diuites exceperit, inſignis humanitatis ſignum edet, cùm φιλανθρωπίη pauperes & extorres etiam amplectatur.

6 Nim. aliorum: qui ob medici humanitatem eius artem amplectentur, & amabunt eam.

7 Iam vtile ſubdit. nam ſpem ex illius ſumma humanitate concipiunt, ſe eius ſollicitudine euadere poſſe: ſi euaſerint, eius fidem celebrant apud locupletes; qui ſe lubentiùs ei committent, ſi nouerint eius diligentiâ etiam in illos, vnde nihil lucri cepit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Εὖ δ' ἔχει νοσεόντων μὲν ἐπιμελεῖσθαι, εἵνεκεν ὑγιείης· ὑγιαινόντων δὲ φροντίζειν, εἵνεκεν ἀνοσίης· φροντίζειν καὶ ὑγιαινόντων, εἵνεκεν 2 εὐσχημοσύνης. Οἱ μὲν οὖν ἐόντες 3 ἐν βυθῷ ἀτεχνίης, τῶν προλελεγμένων οὐκ ἂν αἰσθάνοιντο. Καὶ γὰρ οὗτοι 4 ἀνίητροι ἐόντες, 5 εὐέλεγχοι, ἐκ τοῦ δὲ ὑψούμενοι, 6 τύχης γε μὴν δεόμενοι, ὑπό τινων 7 εὐπόρων καὶ * σινέων ἔνδοσιν ἀναλαμβάνονται. 8 Εὐτυχέοντες δὲ τὸ χεῖρον ἀφιστάμενοι, καὶ 9 διαπταίοντες ἐπὶ τὸ χεῖρον κατάγονται, καταμεμεληκότες 10 τὰ τῆς τέχνης αὐτοπάθεια, ἐφ' οἷς ἂν 11 ἰητρὸς ἀγαθὸς ἀναπαύσαιτο, ὁμότεχνος καλεόμενος.

*ἐν.' ἐν ἀδωρείαν d. Zuing. ego ἀδωρείαν

1 *Rectè autem & conuenienter ægrorum cura ſuſcipitur ſanitatis causâ: at ſanorum, vt ſine morbis viuant: quin etiam 2 elegantiæ ergo. Cæterùm qui 3 in profundo ignorantiæ artis verſantur, prædicta non capiunt. Hi enim 4 medicorum nomine cùm ſint indigni, 5 artis probra, ex imis ad ſumma ſubitò elati, 6 ii fortuna pendentes, 7 ii locupletibus quibuſdam naturæ robore præditis, auctoritatem accipiunt. 8 Vtrique ob fœlicem ſucceſſum gloriantes, & 9 in deterius dilabentes deliciantur, & 10 ea quæ, in arte, medicum inculpabilem reddunt, negligentes: ex quibus tamen 11 bonus medicus excellit, & collega artis appellatur.*

COMMENTARIVS.

1 Ad medicum ſe vertit: Cui finem ſuum ob oculos ponit: vt ægri excuſſo morbo euadant: & vt ſani intacti à morbis, præſenti ſanitate firmâ fruantur.

2 Ratione ſui: ipſa εὐσχημοσύνη, exiſtimatio atque gloria viro bono digna, ob virtutem & doctrinam. gloria eſt finis εὐσχημοσύνης. Itaque primus artis finis ab Hippocrate conſtituitur ægri redintegratio: Secundus, gloria, non lucrum, ſed virtutis gloria præmium. Opes minùs nobiles ſunt, quàm vt arti nobiliſſimæ præmia reddere poſſint.

3 Opinione tantùm medici; vt qui neſciant ſcarè

ignorare, & vna ſeipſos ignorant. hâc ignorantiâ vocat Ariſt. καθ' ἕξιν ἄγνοιαν, & Plato 9. de legibus διπλῆν. ac cùm rem tantùm ignorant, non ſeipſos, vt qui ſciant ſe nil ſcire, hanc Plato ἁπλῆν nominat, Ariſt. verò ἄγνοιαν κατ' ἀπόφασιν, inquit Zuingerus.

4 Medicum finem aſſequi nequeunt: nam carent præſidiis quæ ad eum ferunt. Nam medicina ars eſt, recta ratione conſtans, ex multorum ſingularium obſeruatione vniuerſalis ratiocinatio. opinione vulgi famam artis gerunt, nullo ſuo merito.

5 Arti notam inurunt, ſua inſcitia; perſonati venefici, vt ait Plinius.

6 Vbi nulla ars, ibi & fortunæ inopia. nam artis comes plerumque fortuna.

7 Ab potentibus imperitis, qui fortè fortuna naturæ vi euaſere ab aliquo morbo, illorum auctoritatem ſtabiliunt. Referri etiam hæc poterunt in morbos; vt dicamus εὐπόρων morbos curatu faciles: στενοὺς morbos anguſti temporis, id eſt, celeriter ſuam abſoluentes hiſtoriam, at cum ſecuritate, leui remedio, & ne vixdum remedio, at naturæ bonitati cedentes, quem euentum medici ſibi aſcribunt illi: vel στενοὺς reddi morbos eos à medicis, id eſt, anguſtos, vt magnis à periculis ſua opera euaſiſſe videantur ægri.

8 Tam ægri ſtolidi, quàm medici illi, efferunt ſe hoc ſecundo euentu, & Aſclepiadis ſe præferunt.

9 Hac re ſecunda fruentes, luxu ſeſe perdunt, ab Æſculapidum præceptis alieni.

10 Reſpuunt veram medicinam, & caſui aſcribunt medelam: αὐτοπάθεια eſſe putant artis opera, ad rationis cenſuram non venire.

11 Probi medici deſcriptio, qui nihil ſine ratione facit, ὁμότεχνος, ἀδελφιζόμενος, φιλότεχνος. contrà ἀΐατρος.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁ δὲ τὰς ἀκέσιας ἀνεμποδίστως ἐπιδεικνύων ἐπιτελέειν, οὐδὲν τούτων παραβαίη, 1 ἐν παντὶ ἀπορίῃ τῇ δυνάμει. 2 Οὐ γὰρ ἄπιστός ἐστιν ὡς ἐν ἀδικίῃ. Πρὸς γὰρ θεραπείην 3 οὗτοι γίνονται, ἀνακαλέοντες διάδοσιν φθεγγόμενοι, 4 φυλασσόμενοι ἑτέρων ἰητρῶν ἐπισυναγωγήν, 5 ἀεὶ δοκέοντες ἐν μισοπονηρίῃ ἀνδρεῖοι. 6 Οἱ τε νοσέοντες ἀναιωρεύμενοι, νήχονται ἐπ' ἀμφοτέρῃ μοχθηρίῃ, καὶ 7 ἐγκεχειρικότες ἑωυτοὺς ἕως τέλεος τοῦ ἐν τῇ τέχνῃ πλείονι θεραπείῃ. (ἄνεσις γὰρ νούσου πρὸς χαμαιτέην παρέχει μεγάλην ἀλεωρήν· διὸ δεόμενοι τῆς ὑγιείης διάδοσιν, οὐκ ἐθέλουσι τὴν αὐτὴν χρῆσιν αἰεὶ προσδέχεσθαι, ὁμονοέοντες ἰητρῷ ποικίλῃ) 8 παντελέως γὰρ ὑπορέουσι 9 οἱ νοσέοντες, κακοτεχνίῃ προσκυνέοντες καὶ ἀχαριστέοντες. 10 Ξυντυχεῖν δυνατοὶ δ' ἐόντες εὐπορίην, διαπτυλίζονται περὶ μισθαρνίων, ἀτεχνέως ἐθέλοντες ὑγιέες εἶναι, εἵνεκεν ἐργασίης τόκου, ἢ γεωργίης, ἀπερισκέπτως περὶ αὐτέων λαμβάνειν. * Παρασημασίης τοιαύτης ἅλις ἔστω. *περὶ συμ.
11 Ἄνεσις γὰρ καὶ ἐπίτασις νοσέοντος ἐπιμέλειαν ἰητρικὴν κέκτηται.

Hic enim medelas ſine ægrorum damno facilè perficiens, in nullo horum peccârit, 1 ne in ſummâ quidem facultatis inopiâ. 2 Non enim fraudulentus eſt vt improbi. 3 Hi quidem ad medelam accedunt, morbum famâ celebrem captantes, 4 cauentes aliorum medicorum introductionem, 5 celebrantes ſuam curationem, cum inſectatione alienæ in medendo imperitiæ. 6 At ægri morbo impliciti, natant in vtraque improbitate, tum quòd 7 ſeipſos accuratæ arti medendi non dederint ad morbi vſque finem. (morbi enim lenitio magnum interdum ægro ſolatium adfert: adeò vt quamuis ſanitatis indigi ſint, 8 vſum tamen eorundem remediorum inire nolint, medicum ſuæ cupiditati in variandis remediis ſubſcribere petentes), tum quòd 9 diuitiis carentes, nefariis moribus primò medico blandientes & adorantes, mox ingrati euadunt. Et quamuis 10 diuitiis ſuis optimè medicos ſibi deuincire queant, circa mercedem tamen difficiles ſeſe præbent;

prætextu ſe ad integram ſanitatem reduci velle, & quæſtus ex fœnore aut agricultura ceſſantis, cùm ipſi interea, ſine metu iacturæ, fructum inde percipere negligant. At de tali admonitione hæc ſatis ſint. 11 Quoniam morbi mitigatio & acerbatio, medicam adminiſtrationem moderantur.

COMMENTARIVS.

1 Ne in maxima inſtrumentorum inopia: ſed officium ſuum faciet ἀναμαλήτως, ſine errore, non damnis augebit ægrum: & ῥηιδίως, expeditè & ex facili: nam & methodo vtitur.

2 Nam & vir bonus eſt, & eruditione excellens: bonus, nam Iuſtitiam colit apud ægros & fidem. non, ὡς (οἱ) ἐν ἀδικίᾳ, vt iniuſti medici.

3 Vitat talia probus medicus, nec vult. vt hi, dolo famam venari; improbi enim tantùm φιλεγγύδεα morbum curant, id eſt, principum, diuitum, de quorum morbis celebris fama eſt, etiamſi tenue malum ſit, quod illos vexat, validum videtur. Sed verus medicus nullo hominum reſpectu, quoſvis morbos curat, non quibus, ſed quantum opis adferre poſſit collineans: qui & peregrinis & inopia preſſis lubenter officium ſuum præſtat.

4 Ne ſuam ruditatem in conciliis aperire cogantur: nam docti lubenter & modeſtè conferunt conſilium.

5 Suas curas extollit, aliorum deprimit. At bonus medicus modeſtè ſemper de ſe, de aliis magnifice prædicat, ſi quid rectè geſtum; redarguit ſi quid prauè: ita vult eius εὐσχημοσύνη.

6 Fraus ægrotum, maiorem reddit & clariorem medicorum humanitatem. nam implicant ſe Stultitiæ & perfidiæ: contrà medici boni prudentiæ & Iuſtitiæ ſe dicarunt. Hi niſi humanitate medici liberentur, mergentur medio mari, deſerti ab omni ope.

7 Quod maximæ fatuitatis fuit: vt qui ad morbi vigorem vſque tardant: vel maturiùs medici operam reiiciunt, cùm morbi remiſſionem infidam, nulli criſi conſectaneam, pro fida habent.

8 Faſtidio remediorum tenetur.

9 Pauperum perfidia: qui ſuis ſumptibus curantem venerantur, at curati beneficij immemores fiunt, & ingrati. Videtur, inquit Zuingerus, enallage verborum eſſe: pro, πλουτελέως γὰρ ἰατρεύοντες οἱ νοσέοντες, κακοτροπίῃ προσχώνται ἢ ἀχαριστίῃ.

10 Diuites auari (δυνατοὶ ἐόντες ξυντυχεῖν τοῦ ἐντιμίου) fraudant mercede medicos, queruli de iactura fœnoris aut redituum, cùm tamen vt maximè poſſint, negligant, ad tempus, acceptionem ſui quæſtus, ne medicis numerent.

11 Humanitatem medici, immanitati ægrotum opponit. ſint hæc, d. ſatis: nam morbi ferocia, vel placatio medicam actionem moderantur, non ægri perfidia aut moroſitas. q. d. indignus eſt medicus qui illos vt digni ſunt puniat, opis indigi qui ſunt. In chronicis paciſci licet, & auaritiam excludere, & reprehendere eius impatientiam & importunitatem: at in acutis vitæ potiùs ratio habenda quàm morum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Οὐκ ἀσχῆμον δὲ, οὐδ᾽ ἢν τις ἰητρὸς, 1 στενοχωρίην τῷ παρεόντι ἐπί τινι νοσέοντι, καὶ ἐπισκοτεόμενος τῇ ἀπειρίῃ, κελεύῃ καὶ ἑτέρους εἰσάγειν, εἵνεκα τοῦ ἐκ κοινολογίης ἱστορῆσαι τὰ περὶ τὸν νοσέοντα, καὶ συνέργους γενέσθαι ἐς εὐπορίην βοηθείης. Ἐν γὰρ παραμονῇσι 2 παρεδρίη, ἐπιτείνοντος τοῦ πάθεος, δι᾽ ἀπορίην τὰ πλεῖστα ἐκκλίνουσι τοῦ παρεόντος. Θαρσητέον οὖν ἐν 3 καιρῷ τοιούτῳ. Οὐδέποτε γὰρ ἐγὼ 4 τὸ τοιοῦτο ὁρίσομαι, 5 ὅ, τι * ἡ τέχνη κέκριται. περὶ τούτου μηδέποτε 6 φιλονεικέειν, 7 προσαιρέοντας ἑωυτοῖσι κατασιλλαίνειν.

*τῷ

Nec verò indecorè ſe ille geret medicus, qui, 1 cùm in anguſto eſſe illi videantur apud ægrum res præſentes, maximè imperitia illi tenebras offundente, alios inſuper accerſiri iuſſerit, vt collatis amicè rationibus hiſtoria ægri rectè perueſtigetur, & illi mutuam operam conferant in auxiliorum copiam. Nam in afflictionis 2 vehementia & aſſiduitate, incrementa ducente affectu, ob conſilij inopiam, plurima ad rem præſentem commoda effugiunt. In tali itaque 3 momento temporis, actioni oportuno, animo ſibi conſtet. Nunquam enim ego 4 id exterminio dignum duxero, 5 quod artis eſſe indicatur. Verumtamen neque de hoc ipſo 6 contentiosè decertandum, 7 ne deriſui ſeſe propinent.

COMMENTARIVS.

1 Seniores id agant, ſi inſtrumenta commoda non habeant ad manum: iuniores, vbi imperitia adhuc adeſt, nec morbum rectè agnoſcunt Hæc eſt eius ratiocinatio: Quod fini artis confert, id artifice indignum cenſeri non debet. At de morbo cum aliis conſilia conferre, ad finem artis facit: igitur id non indignum. Minorem ita firmat: cum morbus maximè remediis reluctatur, tum maximè mente conſtare, & omnes occaſiones captare oportet, vel propriâ induſtriâ, vel aliunde etiam conquiſitis conſiliis & auxiliis. At in vigore, & cùm is in procinctu eſt, ſe confidenter exerit morbus ac vrget: Igitur in vigore & cùm is in procinctu eſt, medicus ſe fortiter & propriis & alienâ induſtriâ conquiſitis conſiliis & auxiliis opponet.

2 Παρεδρίη, aſſeſſio, aſſociatio, vehementia, id eſt, cùm morbus maximè viget, & medicamentis renititur.

3 Εὐκαιρίη tempus actioni opportunum, Latinè appellatur occaſio. momentum vertit Suetonius, in Iulio 65.

4 Id eſt, quod artis ad finem confert, id artifice indignum cenſeri non debet.

5 Id eſt, quod ars eſſe iudicatur: ad artem pertinens, id eſt, ad ipſam medelam, quod attinet. nam bonorum medicorum conſilia proſunt ægris.

6 Id eſt, conſilia proſunt, modo abſque contentione ineantur.

7 Ne altercatio ea idiotis riſum moueat, & arti infamiam. Ad verbum, nactos vt illis illudatur. Σιλλαίνειν eſt Scommate excipere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὁ γὰρ ἂν μεθ᾽ ὅρκου ὁρίσω οὐδέποτε ἰητρικὸς λογισμὸς φθονήσειεν ἂν ἑτέρῳ· ἀνάλκιδος γὰρ ἂν φανείη. Ἀλλὰ μᾶλλον αἰεὶ ἀλλήλων ἐχόμενοι 2 ἀγοραίης ἐργασίης, πρόσεισι ταῦτα εὐμαρέως. 3 Καίτοι γε οὐδὲ ψευδέως κατανοέονται πάσῃ γὰρ εὐπορίῃ, ἀπορίη ἔνεστι.

*1 Hoc enim ſanctè affirmare auſim, veram ratiocinationem medicam nihil allaturam, quod alium in inuidiam trahere poſſit: id enim imbellem doctrinam eius argueret. Sed 2 qui forenſem quæſtum ſectantur, * felicius hæc facere ſolent. 3 Nec tamen falsò aut malè hoc inſtitutum eſt; cùm omni copiæ, inopia inſit.*

*Zuing. in ferè morbus eſſe ſolent.

COMMENTARIVS.

1 A probis medicis debere alienam eſſe altercationem, iuramento affirmat: Nam is nunquam alterius ratiocinationi inuiderit, ne videatur inferior: nam inuidia comitatur præcellentes: igitur qui inuidet minor erit. Vt qui ſucceſſibus aliorum inuideat, quibus vota ſua iungere deberet; & non calumniari quos eruditione aſſequi nequit: & tales aliorum conſilia malignè reprehendere ſolent, & facta ſugillare.

2 Falſis medicis & circumforaneis ſolemne id eſſe ait, vt aliorum inſectatione creſcant, cùm per ſe tabeſcant.

3 Q. d.

3 Q. d. neceſſariæ ſunt medicorum conſultationes: nam omni copiæ inopia ineſt: id eſt; etſi iudicio & vſu excellat doctus medicus, attamen homo eſt, & ab eo non alienus error; fallíque poteſt, ob ſingularium, circa quæ verſatur, varietatem infinitam. Ita non pudet Hippocratem fateri, libro De articulis, ſe nunquam vidiſſe humeri luxationem ad antica, & ſuum prodit irritum conatum in reſtituendo femore. Plato Porum, Deum abundantiæ, filium facit Pluti & Peniæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Μετὰ τουτέων δὲ πάντων, μέγα ἂν τεκμήριον ἐὸν σὺν τῇ οὐσίῃ τῆς τέχνης, εἴ τις καλῶς ἰητρεύων, 1 προσαγορεύοιτο τοιαύτης μὴ ἀποστῆναι, κελεύων τοὺς νοσέοντας, μηδὲν ὀχλεῖσθαι κατὰ διάνοιαν, ἐν τῷ σπεύδειν ἀφικέσθαι εἰς καιρὸν σωτηρίης. Ἡγεύμεθα γὰρ 2 ἀγχωρήματα καὶ 3 προστασσόμενοί γε οὐ διαμαρτήσει. Αὐτοὶ μὲν γὰρ οἱ νοσέοντες διὰ τὴν ἀλγεινὴν διάθεσιν ἀπαυδέοντες, ἑωυτέων τε μεταλλάσσουσι τῆς ζωῆς· Ὁ δ' ἐγκεχειρισμένος τὸν νοσέοντα, ἐὰν 4 ἀποδείξῃ τὰ τῆς τέχνης ἐξευρήματα, σώζων οὐκ * ἀλλοίην φύσιν ἀποίσει τὴν παρεοῦσαν ἐπιφορήν, ἢ τὴν παραυτίκα ἀπορίην. Ἡ γὰρ 5 τοῦ ἀνθρώπου εὐεξίη, φύσις τίς ἐστι 6 φύσει περιεχομένη, κίνησιν οὐκ ἀλλοτρίην, ἀλλὰ λίην τι συναρμοσμένην, πνεύματί τε, καὶ θερμασίῃ, καὶ χυμῶν κατεργασίῃ, πάντῃ τε καὶ πάσῃ διαίτῃ, καὶ τοῖσι ξύμπασι διευθετημένην, ἢν μή τις 7 ἐκ γενετῆς ἢ ἀπ' ἀρχῆς ἔλλειμμα ᾖ. Ἢν δ' ἄρα 8 γένηταί τι, ἐξίτηλον ἐόν, πειρᾶσθαι ἐξομοιοῦν τῇ ὑποκειμένῃ. 9 Παρὰ γὰρ φύσιν τὸ μινύθημα, καὶ διὰ χρόνου.

* ἀλλοιῶν

Cæterùm preter iam dicta omnia, inſigne ſignum ſyllogiſticum ſolidæ artis fuerit, ſi quis rectè medicinam faciens, 1 ægros hortari non deſinat, ne nimium angantur animis, dum ad bona valetudinis tempus peruenire feſtinant. Putamus enim 2 hanc cogitationem anxiam, damnoſam eſſe: & 3 hoc vetans non errabit. Cùm etenim ægri ex triſti affectione deſperantes, ſeipſos vitâ interdũ exuant: ſi is qui ægro medicinã facit, 4 artis inuenta demõſtrauerit, ſui nempe muneris eſſe, tueri, non autẽ mutare naturã, præſentẽ potiùs fiduciæ fructũ, quàm diffidentiæ damnũ ab ægro feret. 5 Habitiſſima enim hominis conſtitutio natura quædam eſt, 6 natura circumpoſita, motu non alieno, ſed apprimè conueniens ſpiritu, calido & humorum concoctione, & vniuerſim tum diætâ, tum cæteris omnibus ficta ac fabricata: niſi 7 cuipiam ex natiuitate, aut ab initio defectus aliquis obtigerit. Quodſi quis 8 adnatus fuerit, iſque exilis fuerit, ſubiectæ naturæ aſſimilare conandum erit. 9 Præter naturam enim eſt defectus: & temporis eget.

COMMENTARIVS.

1 Ægri, moræ neſcij, captant ſanitatem, & ſe fatigant votis ad eam, & medicos in vſum pharmacorum ſæpè nolentes abducunt: hoc conſolando vitium auferat medicus ab ægro: & doceat naturam morborum victorem eſſe, & obſeruandum eſſe eius motum.

2 His commotionibus animi ſibi adferunt certam calamitatem.

3 Conſolari debet ægros medicus.

4 Si doceat ægrum, ex arte medica naturam non abripi à ſua moderatione; nec mutari, ſed potiùs firmari & conſeruari; ita fidet ei æger, & parebit, ſpe redintegrandæ valetudinis.

5 Quod præceperat iam formulâ quadam illuſtrat conſolatoriâ: monſtrabit n. medicus ſe reuocare velle ægrum in antiquam εὐεξίαν, eámque ſanitatem quæ illi optima eſt, modo pareat.

6 Quod φύσιν φύσει περιεχομένην, id eſt, naturalẽ quandam indolem, naturæ humanæ additam, eum arte adiectu tum: non in temperamento, habitu, humoribus, caloribus: idque opera probæ diætæ, vt d. Gal. 2. de ſanit. tuenda.

7 Morbus eſt abigendus à toto vel parte, ſi non fuerit inuictus, vt qui radices in naturâ non egerit, nec viſcera vitalia corrupeit.

8 Labefactatis, non corruptis naturæ principiis, natiua ſanitas introducatur.

8 Igitur exigi debet; quamuis longâ morâ multiſque remediis opus ſit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Φευκτέη δὲ καὶ τρυφὴ 2 ἐπικρατίδων, διὰ προσκύρησιν ἀξίης. 3 Ὀδμή τε περίεργος. 4 Διὰ γὰρ ἰνηθὴν ἀξενεσίην, διαβολὴν κτήσῃ· διὰ δὲ τὴν ὀλίγην, εὐσχημοσύνην. Ἐν γὰρ 5 μέρει, πόνος ὀλίγος· ἐν * πᾶσι, ἱκανός. 6 Εὐχαριστίην δὲ οὐ περιαιρέω· ἀξίη γὰρ ἰητρικῆς 7 προστασίης. 8 Περὶ δὲ ἐργαλείων, καὶ 9 σημαντικῶν ἐπιδείξιος, καὶ περὶ 10 τοιουτοτρόπων, μνήμην περιβάλλειν.

* ὅλῳ

1 Fugienda porrò eſt frictio quæ fit 2 ſudariis, propter auctoritatem medicam. ita & 3 odor affectatus. 4 Vt enim propter id quod ab vſu hominum alienum eſt, calumniam tibi acerſes; ita ex modica elegantiam tibi comparabis. Non aliter ac dolor 5 in parte ſtabulans, modicus eſt: in toto, validus. 6 Comitatem autem non tollo: digna enim eſt 7 auctoritate medicâ. 8 Applicationis etiam organorum, & 9 indicationis eorum quæ ſignificant; atque 10 rerum eiuſmodi memoriam adeſſe decet.

COMMENTARIVS.

1 Cultus medicus.

2 Ἐπικρατίδες, d. Zuingerus, ſunt tegumenta capitis muliebria, ex ſindone.

3 Nimius cultus ſignificatur.

4 Veſtitus inſolens & peregrinus, ſi modicus, elegantem efficit medicum: ſi immodicus, vel ſuperbiæ vel ſtultitiæ crimen trahet.

5 Q. d. ita in paucis vitium habere medicum tolerabile eſt: in multis, non ferendum.

6 Id eſt, gratiam qua hominibus complaceas, non reiicio. nam perſonam medici commendat. nam morum elegantia, qua ſeſe χαρίεντα, id eſt, gratioſum facit, eum commendat.

7 Humanitatem vt cum ſeueritate miſceat, ad eius προστασίην pertinet.

8 Id eſt, adminiſtrationis inſtrumentorum, vt commode admoueantur, in modo vtendi, & eorum delectu, quæ, & qualia.

9 Ἐπίδειξις σημαντικῶν, demonſtratio, d. Zuing. quæ fit per ea, quæ ſignificant: σημεῖον ſignum, eſt accidens quod denotat. τὸ σημαινόμενον, ſignatum, id quod denotatur: τὸ σημαντικὸν, pars ipſa cui ſignum inhæret.

10 Naturæ corporum, morborum naturæ, & cæterarum indicationum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἢν δὲ καὶ εἵνεκα ὁμίλου θέλῃς 1 ἀκρόασιν ποιήσασθαι, 2 οὐκ ἀγλαϊῶν ἐπιθυμέεις, μὴ μέντοι γε μετὰ 3 μαρτυρίης ποιητικῆς. 4 Ἀδυναμίην γὰρ ἐμφαίνει φιλοπονίης. Ἀπαγορεύω γὰρ 5 χρῆσιν, ἑτέρην φιλοπονίην, μετὰ πόνου * ἐπιτεταμένην, διότι ἐν ἑαυτῇ μούνῃ ἄρεσιν ἔχουσαν χαρίεσσαν. Περιτεύξῃ γὰρ 6 κηφῆνος μετὰ ἐπιδεικτικῆς ἐπιμελίης. 7 Ἐκτέον δὲ καὶ διάθεσιν, ἐκτὸς ἐοῦσαν 8 ὀψιμαθίης. 9 Παρεόντων μὲν, οὐδὲν 10 ἐπιτελεῖ· ἀπεόντων δὲ μνήμην αἰτεῖ.

* ἐπιτεχνημένην

Quod ſi adſtantiũ cauſâ tibi velis 1 audientiã cõparare, vt 2 rẽ minimè preclarã captas, ita cautio adeſſe debet, ne id 3 cũ poëtica ſignificatione fiat. 4 Inopiam enim induſtriæ oſtẽdis. Reiicio enim 5 ab vſu eius artis (quæ in ſe ſola gratioſam habet electionem) induſtriã quamuis aliam, multo maximè labore conſtantem. aſſequeris enim 6 fuci in morem, cum oſtentatione, inanem laborem. 7 Optanda eſt & eiuſmodi diſpoſitio quæ aliena ſit à 8 tardidiſcentia. 9 Quam diſpo-

illis agerem, cuius ſunt ignari.

2 Id eſt, ad eorum experientiam prouocarem, & vt pollicitationes ſuas re præſtarent peterem. βιῶλω, d. Zuingerus, an βοηθεῖν? Caluus βίαν, id eſt, vehementiam; Mercurialis βούλευ legendum ſuſpicatur. cùm quidam architectus non admodùm peritus agendi, de inſigni ſtructuræ ductu eleganter diceret: alter agendi peritus, Qualem, inquit, ô auditores, ille dixit, fabricari ego noui.

3 Ex hiſtoria empiricorum, ſuam methodum fabricatam eſſe agnoſcit dogmaticus.

4 Q. d. quamuis empiricorum τεχνὴ indocta ſit, tamen moneo dogmaticos, vt in contumacibus morbis eorum experientiæ locum dent.

5 Obſeruandum, d. Zuing. δόγματα, quæ lib. de Arte vocat ὀνόματα, & φύσιος νομοθετήματα, methodo ſubiici; τὰ πρήγματα ſubiiciuntur experientiæ: ita εἴδεα vocat, & τῆς φύσιος βλαστήματα.

6 Q. d. commoda eſt experientia Dogmatico. ratio ſine vſu, non dextrè medicam ægro adfert manum: quare Empirici etiam quid poſſunt, q. d. nemo methodi ἀτρέκειαν percipiet, niſi vſus ἀτρεμέτητα, id eſt, certitudinem firmam iungat rationi.

7 Διὸ, id eſt, διὰ τὸ αὐτὸ, d. Zuing. quia methodus vſu firmari debet, ideò empiricos non omnes contemnat: ſed ea cautione hos admittat, vt quid moliantur rectè aut prauè diiudicet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ξυνεσταλμένης διαίτης μὴ μακρὴν ἐγχείρει. Τοῦ κάμνοντος χρονίην ἐπιθυμίην αὔξησον· καὶ 2 ξυγχωρείειν ἐξηγήσασθαι. Ην τις 3 φροντίζη τυφλῶ* τὸ δέον, ὡς μέγας φόβος φυλακτέος· 4 καὶ 5 χάριν, δι' ἧς ἐνότης. 6 Ηέρος αἰφνιδίη ταραχὴ φυλακτέη. 7 Ακμὴ ἡλικίης πάντα ἔχει χαρίεντα· ἀπόληξις δὲ τἀναντία. 8 Ασαφίη δὲ γλώσσης γίνεται, ἢ διὰ πάθος, ἢ 9 διὰ τὰ ὦτα· πρὶν τὰ πρότερα ἐξαγγεῖλαι, ἕτερα ἐπιβαλεῖν ἢ πρὶν τὸ διανοηθὲν εἰπεῖν, ἕτερα ἐπιδιανοεῖσθαι. τὸ δὲ ἄνευ πάθους ὁρατοῦ* λαλεομένη, μάλιστα ξυμβαίνει φιλοτεχνοῦσιν. Ηλικίη, 10 σμικροῦ ἐόντος τοῦ ὑποκειμένου, δύναμιν οὐποτε πάμπολυν.

* ἀθρὸν

* λαλεομένη

1 *Acciſa diæta ne diu vtaris. Ægri enim auiditatem diuturnam erigit. 2 Indulgentia è contra morbum trahit. Si quis 3 cæco obſecundet vltra quàm decet; velut res horribilis caueri debet; 4 & 5 gratia fugienda per quam concordia perit. 6 Aeris ſubitaria turbatio vitanda eſt. 7 Vigor ætatis cuncta habet venuſta: decreſcens verò ætas, omnia contra. 8 Obſcuritas linguæ fit aut propter affectum; aut 9 propter aures: quemadmodum ſi, antequam priora enunciârit, alia adiiciat; aut ſi priùs, quàm id quod mente conceperit eloquatur, alia inſuper cogitet. Quæ autem linguæ obſcuritas euenit citra affectum conſpicuum appellatum; hæc maximè his contingit, qui artium ſtudio tenentur. Ætas; etiam 10 in exili ſubiecto, nonnunquam validam vim habet.*

Commentarivs.

1 Exempla quædam adfert, ab experientia profecta. in diæta mediocritate vtendum eſſe. Diætæ ζυστολὴ contractio, tenuitas, non diu protrahenda. vt in acuto morbo à pleniore manu ad morbi vigorem eatur, vbi in ineditam deſinat: Sed in longis tædiis, tenuis diæta, inflammat in cibos ægrum.

2 Quæ diæta in vitio eſt copia vel qualitate.

3 Vt ſi quis obſecundet potiùs cæco, quàm vt credat ſuis oculis, in periculum ſe præcipitat; ita qui ſubſcribit, in diæta, ægri cupiditati.

4 Politica ſententia, mala indulgentia quæ pacem abigit; ita quæ ad morbum faciunt ægro concedere, ſeditionem in corpore excitanti contraria ſunt, inquit Zuing. χάρις & ἀχαριστία. & qui gratam rem ægro facit in cupedia, ingratam facit ſanitati.

5 Καὶ χάριν.] nim. φεύγειν δεῖ. Vbi dicit, δι' ἧς ἐνότης: nim. ἀπόλλυται).

6 Et ſanis & ægris.

7 Omnia illi faciliora, quàm ſeneſcenti.

8 Confuſaneus ſermo, à mente & lingua integris, propter πάθος loquentis ἀεργὸν, vt itâ eùm verba mentem præcurrunt: ἐκ ἀεργὸν, ratioci, non ſenſu compertum: vt celeritas cogitationis, aliam cogitationem præcipitans, ita vt lingua his par non ſit, vnde ἀσαφίη fit: quod doctis euenit.

9 Id eſt. Eius, qui auſcultat vitio.

10 *In exili ſub.*] id eſt, in corpore infirmo, vel in paruo morbo: nam ætate flectitur temperies in contrariam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Νόσου ἀταραξίη, μῆκος σημαίνει. 2 κρίσις δὲ ἀπόλυσις νόσου. 3 Μικρὸν αἴτιον, ἄκεσιν λύεται, ἢν 4 μή τι περὶ τόπον* χαίειν εἴη. 5 Διότι ξυμπαθήσεις ὑπὸ λύπης ὅσον ὀχλεῖ. ἐξ ἑτέρου ξυμπαθείης τοῖς ὀχλέουσι). 6 Καταυδήσιες λυπέουσι. 7 Φιλοπονίης κρατεροῦ ὑπο, παρηγόρησις. 8 Αλυπίης τόπος ὑγιειοφόρος.

* κύεσθαι

1 *Si morbo nulla euenerit perturbatio, eius diuturnitatem notat. 2 Criſis verò eſt morbi ſolutio. Minima cauſa curationem peruertit, 4 ſi quid circa locum affectum intempeſtiuè euenerit. 5 Nam affectio per concordiam illata à mærore implicat & affligit: ſanè quædam partes contagione alterius implicantur, & vexantur. 6 Vociferatio affligit. Propter 7 vehementem laborem indulgentia. Locus 8 amœnus ſanitati dicatur.*

Commentarivs.

1 Si nulla euenerit perturbatio quæ vel eſt critica ad ſalutem: vel ſymptomatica ad mortem.

2 Id eſt, critica perturbatio indicium eſt, morbum ſoluendum iam iam eſſe: modò pepaſmi notæ præceſſerint.

3 Maximè principe parte affecta, cuius officio indigent cæteræ partes.

4 Id eſt, ſi quid ſiniſtre loco afflicto adminiſtretur.

5 Id eſt, doloris illa indoles eſt, vt cæteras partes rapiat in contagionem: (vt voluptas in blandimentum.) itaque princeps pars dolens cæteras in ſuum mærorem & tædium abducet. & hæc afflictio per Sympathiam vocatur. q. d. triſtitia corde & mente concepta, vel quælibet perturbatio principum partium, vt ira, metus, mœror, vel quodlibet quod extra ſuam indolem abripit has principes partes, ad cæterarum partium morbo obſeſſarum afflictionem facit. Itaque exilis cauſa curationem interuertit, etiamſi ipſi parti affectæ rectè medicinam facias: tamen eo conſenſo affligitur.

6 Q. d. exilis cauſa curationem interturbat: argumento eſt vociferatio, ab ægro, vel aliis edita.

7 Id eſt, ratione doloris interdum aliquid concedendum, ad eius placationem, quamuis id non ſtudeat debellationi cauſæ morbificæ.

8 Ad feliciter curandum facit loci amœnitas. αἰνῶ gaudeo, exulto. nam ſpiritus puros & lætos reddit amœnitas, & alienat animum à perturbatione. ἡλιώδης legit Caluus, apricus: quòd Phœbus pythona, id eſt, putredinem arceat.

HIPPOCRA-

HIPPOCRATIS DE CARNIBVS, SIVE DE PRINCIPIIS.

ARGVMENTVM.

HIC liber à ſeneſcente Hippocrate ſcriptus videtur, nam vſu compertis & maieſtate rerùmque pondere ſplendeſcentibus ſententiis fulget, citra vllam de ſe iactantiam. Agit de peculiarium partium Primordiis, generatione, & formatione. Quare περὶ Σαρκῶν, *id eſt, de carnibus à quibuſdam inſcriptus fuit: nam hæc, oculis patens, cæteris partibus, arteriis, neruis, oſſibus circumpoſita eſt, ac earum omnium ideam præſefert: quin viſcera hoc etiam nomen denotat. Ab aliis* περὶ ἀρχῶν *inſcribitur, hoc eſt, de principiis; intellige propriis, non autem communibus: nam d. communia principia* ἰδίαις γνώμαις *ſubiicienda ſunt. Principia autem communia partium corporis ſtatuuntur, materiale quidem humidum, formale verò calidum. Facultates etiam partium formatarum docet, aurium, naſi, oculorum. Liber hic primus eſt inter phyſiologicos, quem ſeriatim ſequuntur populariter magis ſcripti De ſemine vtero concepto: De natura Pueri, vti geſtetur: De Septimeſtri & Octimeſtri, vti in lucem editur: De Natura humana, quatenus iam per ſe extra vterum viuit. Galenus libro de elementis & de ſemine quædam ex hoc libro mutuatus eſt: argumento hunc verè Hippocratis eſſe. Qui plura de ratione huius libri cognoſcere velit, doctiſſimas tabulas D. Zuingeri conſulat fol. 125.*

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΣΑΡΚΩΝ, Η ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ.

ΕΓΩ τὰ μὲν μέχρι τοῦ λόγου τούτου κοινῇσι γνώμῃσι χρέομαι, ἑτέρων τε τῶν ἔμπροσθεν, ἀτὰρ καὶ ἐμεωυτοῦ. 2 Ἀναγκαίως γὰρ ἔχει, κοινὴν ἀρχὴν ὑποθέσθαι τῇσι γνώμῃσι, βουλόμενον ξυνθεῖναι τὸν λόγον τόνδε περὶ τῆς τέχνης τῆς ἰητρικῆς. Περὶ δὲ τῶν 3 μετεώρων οὐδὲν δέομαι λέγειν, ἢν μὴ τοσοῦτον ἐς ἄνθρωπον ἀποδείξω, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, ὁκόσα ἔφυ καὶ ἐγένετο, καὶ ὅτι ψυχή ἐστι, καὶ ὅτι τὸ ὑγιαίνειν, καὶ ὅτι τὸ κάμνειν, καὶ ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώπῳ κακὸν καὶ ἀγαθὸν, καὶ ὅθεν ἀποθνήσκει. 4 Νῦν δὲ ἀποφαίνομαι αὐτὸς ἐμεωυτοῦ γνώμας.

HIPPOCRATIS DE CARNIBVS, SIVE DE PRINCIPIIS.

EGO[1] hactenus publicis ac vulgaribus ſententiis vtor, tum aliorum qui ante me fuerunt, tum etiam meis. 2 Eſt enim neceſſe publicum ac vulgare initium pro hypotheſi ſumat, ſuis ſententiis (quas omnium conſenſu comprobari velit) qui de arte medica commentari velit. De 3 ſublimibus autem altiùſque petitis mihi dicendũ nõ eſt, niſi quatenus commoda fuerint ad demonſtrandum de homine, & cæteris animantibus, quæcumque in lucem edita & nata ſunt, quòd animæ ſint prædita, quid ſit ſanitas, quid ſit morbus, quid boni malive homini inſit, & cur denique moriatur. 4 Nunc autem ipſe meas ſententias proferam.

COMMENTARIVS.

1 Exordio attentos reddit lectores, à nouitate dogmatis: & dociles, quòd medicus de medicis rebus ſcribat: beneuolos, à ſua modeſtia, quòd ea quæ longo ſtudio adeptus ſit benignè enunciet. Confert ea quæ olim ſcripſerat, cum hoc commentario. Primùm ex vulgaris ſententiis ſcripſi, inquit, partim ex aliorum traditione, partim acceptis ex mea inuentione ſententiis.

Κοινὴ γνώμη, ſententia quam omnes comprobant: Ἰδία γνώμη, quam vnus, aut pauci amplectuntur. hæc enim habet ἰδίαν ἀρχὴν: illa, κοινήν. Quare ait primùm, vulgaribus communibuſque ſententiis ſibi primùm vtendum fuiſſe. Quod ita demonſtrat: vt doctè notat Zuingerus. De communi arte, ex principiis communibus agendum eſt: Nam quæſtio, & ea per quæ probatur quæſtio, eiuſdem debent eſſe naturæ: vt ſi quæſtio ſit communis, & ad cunctos ſpectans, (vt ſi de ſalubribus, de iuſtis quæratur, quæ ad omnes pertinet quæſtio) communibus etiam argumentis è medio petitis vtendum. Sin quæſtio philoſophis peculiaris fuerit, vel dialecticorum, aut grammaticorum, ex principiis peculiaribus dirimenda. At medicina communis ars eſt, non ſolùm hominibus, qui ſenſu, ſalubria quæ ſint obſeruando, artem fecere: verùm & ipſis brutis, quæ indole natiua ſua habent remedia, à quibus homines etiam quædam accepere.

2 Igitur de medicina vulgaribus communibuſque ſententiis tranſigendum fuit. Quia commune principium habent, nim. rationem: & propterea à cunctis ratione præditis admittuntur. ita de vet. med. d. oportere diſſerentem de arte γνωστὰ λέγειν τοῖσι δημότῃσιν, id eſt, vulgo nota.

3 Nam ex ea arte in qua hæret quæſtio, duci debent argumenta; de medicis rebus medicè, de phyſicis phyſicè diſputetur: & ex antegreſſis artibus tantum admittendum, quantum rei ſubiectæ natura petit vt indagetur: ſumendo ſcilicet, non proban-

do

do: hîc phyſicam meteora appellat; partem pro tota ſcientia. Hinc, ioquit, demonſtrationes non petam, niſi quæ naturæ humanæ (vt ſanitati & morbo expoſita eſt) commoda ſit.

4 Id eſt, hunc librum ex mea ſententia, & ἰδίῃ ἀρχῇ ſcribam: & medicinæ ſubiecto, id eſt, corpori humano, principia generalia phyſica, ex mea opinione accommodabo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δοκέει δέ μοι 1 ὃ καλέομεν θερμὸν, ἀθάνατόν τε εἶναι, καὶ νοέειν πάντα, καὶ ὁρῆν, καὶ ἀκούειν, καὶ εἰδέναι πάντα, καὶ τὰ ὄντα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. 2 Τοῦτο οὖν τὸ πλεῖστον, ὅτε ἐταράχθη * πάντα, ἐξεχώρησεν εἰς τὴν ἀνωτάτω περιφορὴν, καὶ ὀνομῆναί μοι αὐτὸ δοκέουσι † παλαιοὶ αἰθέρα.

* ἅπαντα
† οἱ παλαιοὶ

Calidum natiuum & eius vis. Primordia corporum.

Videtur ſanè mihi 1 id quod calidum vocamus, immortale eſſe, & cuncta intelligere, & videre, & audire, & ſcire omnia tum præſentia, tum futura. 2 Huius itaque plurima pars, cùm conturbata eſſent cuncta, receſſit in ſupremam peripheriam, atque id ipſum videntur mihi veteres nominaſſe æthera.

Commentarivs.

1 Cauſæ ortus corporum, efficiens, calidum. Nam id, d. videtur mihi ortu immortale: ab æterno nim. Deo veluti riuus è fonte, veluti radius à ſole dimanans, Dei & creatæ ab eo naturæ organon. Eſt enim humidum ſpermaticum ſpiritu vitali ac calore genuino perfuſum. Hoc cunctæ functionis auctor, vegetat omnia, brutis ac ratione præditis (quæ futura intelligunt etiam) commune. Vti itaque anima, d. D. Zuing. propriè videt, oculus is eſt quo videt: ita etiam calor, tanquam Dei inſtrumentum (qui prima cauſa eſt) dicitur hæc cuncta facere, quorum Deus cauſa eſt prima. Primo libro de Diæta geminum agnoſcit calidum. Poſito agente, conſectaneum erit neceſſariò patiens: quod eſt Humidum.

2 Generandi facultas quæ in ſemine preſſa iacet, erigitur proprietate ac calore vtero inſito. Tunc architectrix præclara illa vis officinam fabricatur ſuis edendis actionibus conuenientem. Id cùm efficere nequeat ſine apto inſtrumento, ſpermatico ſpiritu ſingulatum partium delineatore vtitur. Spiritus hic quoquouerſum per ſemen ſe pandit. Hic homogeneas partes fingit ac format, ſeriem præbet, perpolitque. Hic itaque corporum primordia deſcribit, id eſt, calidum & humidum: horum τάραξις, id eſt, q d. chaos, id eſt, perturbatio & confuſio horum primordiorum: nam calidum in ocio eſt nunquam, cuius cuncta eſt mouere, vt humidi omnia nutrire. Humidum variè excipit caloris actionem, & ad varia loca tetedit. Poſt turbationem conſectanea ſeparatio, homogenea conſociat: vt Empedoclis amica quadam diſcordiâ cuncta fabricata videantur, & elementa producta. Aridior enim e uadit Mador, caloris energiâ. Et ita cùm calor verſat materiam tenuiſſimam & puriſſimam, eam euehit, ob leuitatem, in ſuperam plagam. Ita Æther prodit: ἀπὸ τοῦ αἴθειν; quòd vrat, vel ab ἀεὶ θεῖν, quòd gyretur perpetuò à cæli raptu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἡ δευτέρη μοῖρα * κάτωθεν, αὐτὴ καλέεται μὲν γῆ, ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, καὶ 2 πολὺ κινέον, καὶ ἐν τούτῳ ἔνι δὴ 3 πολὺ τοῦ θερμοῦ. 4 Ἡ δὲ τρίτη μοῖρα, καὶ τοῦ ἠέρος μέσον † χωρίον εἴληφε, θερμόν τι ἐόν. 5 Ἡ δὲ τετάρτη τοῦ ἐγγυτάτω πρὸς τὴν γῆν ὑγρότατόν τε καὶ παχύτατον.

* κάτωθεν αὐτὴ vel κατ. ἐν αὐ. κυλίεται τῇ γῇ, id eſt, voluitur.
† χωρίον

1 Altera pars infernè ſubſidens, appellatur terra, frigidum quid & ſiccum, & 2 multas motiones habens, 3 multum quinetiam calidi in ſe continens. 4 Tertia verò pars aeris mediam regionem cepit, calidum quid exiſtens. At quarta pars, terra proximam ſedem occupanis, humidiſſimum quid ac craſſiſſimum.

Commentarivs.

1 Craſſior verò pars quæ à calore erigi nequit, terra appellatur; nam euehi nequiuit, ob craſſamentum. Ἠλάττιον μοῖρα] Nim. τοῦ θερμοῦ.

2 Plurimas ex gremio ſuo proferens rerum eſſentias.

3 Inde antiqua mater dicta: quòd fixi caloris copiâ (quamuis naturâ frigeat & areat) ortu plurima proferat turrita hæc Cybele, combinatæ materiæ inſedit hic calor, nec, ita ſenſibus expoſitus: tamen generationi rerum dicatus. Eſt enim calidum quid diuini & viuens, omnium vitalis auctor. Hic ſe pandit toto clementario theatro, ac vitali ſemine aſpergit cuncta elementa, & maximè terram. Quæ vt friget ac ſqualet cæterorum comparatione, ita plurimo calido fœta, madoreque prægnans, vndique per uia aliorum vires bibit, attamen copiâ variâ: ita vt modò eam terream, aqueam, aëream, igneam rectè voces. Ita Proteus ille ludit, ac polydædalâ varietate, in ortu rerum, vniuerſitatem ornat. Hic calor terræ incluſus, quem Vulcani nomine deſcripſere poetæ, qui ſua, id eſt, naturæ officinâ, quàm elegantiſſima & amœnitatis plena opera è terra promit; quæ tamen preſſa, materiæ mole, in illud decus erigere ſe nequeunt, in quod naturæ calido anniti videbantur, quare claudus dicebatur riſum mouere Diis, dum hoc nectar Iouis crateri infundit. quis enim amœna illa, attamen ceſpitantia, à terra producta opera non amœno riſu excipiat? illi vnam Gratiarum illius in officina illi aſtare fabulantur, imo Venerem connubiis illi iunxere.

4 Primum narrauit quæ proferat actior calor iam quid exiguus, d. à modeſto calore non potuit mador ſiccari: inde progenuit humida elementa duo, quæ, (vt illorum priorum alterum manifeſtum, alterum obſcurum calorem habet) ita humida elementa duo, quorum vtrumque non æquè calet. Dum enim agit in tenuem materiam, mediam regionem ei dedit inter æſtuoſam & nubilam, éſtque elementum θερμόν τι ἐὸν, id eſt, non abſolutè, ſed aliqua parte calidum: attamen inter humida elementa calidiſſimum.

5 Humidam hanc tertiâ leniorem materiam terræ proximam fecit, actu humidiſſimam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Κυκλεομένων 1 δὲ τούτων, ὅτε συνεταράχθη, * ἀπελείφθη τοῦ θερμοῦ πολὺ ἐν τῇ γῇ, ἄλλοθι τὰ μὲν μεγάλα, τὰ δὲ ἐλάσσω, τὰ δὲ καὶ πάνυ σμικρὰ πλῆθος πολλά. Καὶ 2 τῷ χρόνῳ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ξηραινομένης τῆς γῆς, ταῦτα καταλειφθέντα περὶ αὐτὰ, σηπεδόνας ποιέει, οἷον περὶ χιτῶνας. Καὶ 3 πολλῷ χρόνῳ θερμαινόμενα, ὁκόσον μὲν ἐτύγχανεν ἐκ τῆς γῆς σηπεδόνος λιπαρόν τε ἐὸν, καὶ ἐλάχιστον τοῦ ὑγροῦ ἔχον, τάχιστα ἐξεκαύθη, καὶ ἐγένετο ὀστέα.

* ἀπεκλείσθη vel ἀπελείφθη

Humanorũ corporum ortus. Effectus caloris natiui in generatione corporis.

Hæc itaque 1 in orbem gyrata ac circumacta, cùm turbari cepiſſent, multa calidi portio in terra relicta eſt, alibi magna, alibi parua, alibi exigua mole; ſed in particulas innumeras diſperſa. 2 Temporis autem progreſſu terrâ à calido areſactâ, hæ partes concluſæ in ipſa terra, veluti in tunicis quibuſdam putredines pariunt. 3 Longo itaque tempore calorem trahens, quantum quidem ex putredine terræ pingue fuit, & quàm minimum madoris habuit, celerrimè exuſtum fuit, & in os mutatum.

Commentarivs.

1 Abit iam à reliquis elementis, & ad terreſtria ſe vertit mixta, & ad hominem, qui caput omnium, abit. & humanorum corporum ortum depingit. Et primùm omnium terreſtrium mixtorum ponit

cauſas

cauſas, & effectus. Cauſas corporum eaſdem poſſit, quas elementis aſcripſerat. calor efficiens: humidum, materia. Calor duplex; inſitus, & peregrinus. hic de inſito terræ, cui plenius ille euenit quàm cæteris elementis, quamuis, mole materiæ preſſus, non æque effloreſcat. Et, dicit, variis terræ partibus, varius euenit calor: nam quibuſdam in partibus is explendeſcit: nam conſociatus eſt ibi: alibi parcior, nam diſiectus eſt ibi; alibi minimus, quod in ſegmenta, & quaſi ſcintillas, attamen copia q. innumeras, ſeminatus ſit. Aduentitius calor à ſphæris dimanans cælitus, inſitum in energiam animat. Caloris inſiti materies eſt humidum terreum, caloris vi ſiccatum.

2 Effectus deſcribit calidi, cùm ad corporis terreſtris generationem ſe accingit: inter quæ, corpora humana cætera antecellunt nobilitate. In horum itaque fabrica terreſtris calor in humidum terreum agens, homogenea conſociat. Vt itaque elementorum διαχώρησις, id eſt, ſeparatio conſectanea fuit perturbationi: ita turbationi eorum quæ in terreſtri ſunt elemento conſectanea eſt διάκρισις, id eſt, ſeparatio homogeneorum ab iis quæ diuerſi generis ſunt: inde varia mixta terrea ortum ſumpſere. & hic quatuor communiſſimas receſſer partes, materiæ quadruplici reſpondentes. modus generationis hic fuit, terra naturâ frigida & ſicca, attamen calido & humido perfuſa, cæli calore longâ die ſicca euaſit, emicante in ea calore, qui poris patentibus eam pertuſerat, ac eorum retinaculis diu retentus fuerat, vnde validius madorem exhauſit, & acrior euaſit in terræ vaginis thecis immiſſus calor. quare validius agit in reſtibile humidum, & (externi caloris conſociatione) putredines profert; illæ enim terræ craſſiores partes, vtribuſque concluſæ, (cùm expirare nequeant,) materiam vnà concluſam putrefaciunt. Ita die putreſcente materiâ, in hanc, ætheri reſpondens calidum agens, materiam proximam corporum profert. ex qua, variâ coctione, fluida glutinoſa, pinguia fabricantur, naturâ ſuo agente calido. cùm agit in materiam tenuem & putam, eam miſcendo accuratè, parum humidi reſtibilis relinquit, quod oleoſum euadit, quod tamen ab algore terræ innato denſius eſt: id igni reſpondet, & ab eo facilè capitur ac includitur. Itaque hic docet, vndenam partes corporis enatæ fuerint & formatæ.

3 Calor primigenius agens in materiam, vnde partes formari debent, calidam pinguem, non multum fluxi humoris gerentem, ilico eam vrit, ac in os coquit. Plato in Timæo oſſis & nerui generationem ex hoc Hippocratis ſumit loco: Oſſa, inquit, ex medullaterâque coactis, ignéque & aqua ſæpiùs irrigatis facta: neruos verò ex carne calore nimis indurata & ſiccata, id eſt medij inter carnem & oſſa.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁκόσα δὲ ἐτύγχανε 1 κολλωδέστερα ἐόντα, καὶ τοῦ ψυχροῦ μετέχοντα, ταῦτα * δὲ θερμαινόμενα οὐκ ἠδύνατο 1 ἐκλιπανθῆναι, * οὐδὲ μὴν τοῦ † ψυχροῦ ξηρά. διὰ τοῦτο εἶδος ἀλλοιότερον ἔλαβε τῶν ἄλλων, καὶ ἐγένετο νεῦρα στερεά. οὐ γὰρ ἦν πολὺ τοῦ ψυχροῦ * αὐτοῖς. 2 Αἱ δὲ φλέβες τοῦ ψυχροῦ εἶχον πολύ. Καὶ τούτου τοῦ ψυχροῦ 3 τὸ μὲν περιέξ, ὅσον κολλωδέστατον ἦν, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἐξοπτηθὲν μήνιγξ ἐγένετο. τὸ δὲ 4 ψυχρὸν † ἐπικρατηθὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, διελύθη, καὶ ἐγένετο ὑγρὸν διὰ τοῦτο.

* δύο. † ἐκλιπανθῆναι * οὐδὲ ξηρὰ γενέσθαι. Οὐ γὰρ ἦν τὸ λιπαρὸν, ὡς ἐκλιπανθῆναι. † ὑγρὰ * nim. πολὺ * ἐν ἑαυτῷ

Nerui. Venæ. Membrana & cutis. Humores vitij.

Quæ verò 1 viſcoſiora fuerunt, & frigore imbuta, ea neque calefacta exuri poterere, [neque ſicca reddi: neque enim inerat pingue, vt exuri poſſent] neque etiam humida fieri; propterea ideam longè diſcrepantem ab aliis acceperunt, & nerui ſolidi facti ſunt: cùm ſcilicet plurimum frigoris ipſis non ineſſet. 2 At venæ frigoris plurimum habebant. Itaque huius frigidi 3 extima pars, vt pote viſcoſa maximè, vi calidi. retorrida facta, membrana extitit. Frigoris verò 4 interior pars, vi caloris edomita, diſſoluta eſt, & ob id liquida facta eſt.

COMMENTARIVS.

1 Cùm craſſior & impurior eſt materia & calori contumax, quòd frigidior & humidior & quàm prior illa: quare non poteſt idem calor niſi κολλῶδες corpus proferre, & reſpondebit aëri. & id glutinoſum in neruum mutabit. Rationem addit, cur non potuerit fluxum id in madorem abire: nam etiamſi (vt antè dixit) frigidum his adſit, non tamen adeò id copioſum, vt fluidum perſeuerare poſſet, ſed à calore exhauſtum, glutinoſum euadit, & in neruum vertitur. media igitur euadit materia inter fluxam & pinguem: inde media natura præditum corpus enatum fuit. cùm pinguis non foret illa materia, in os exuri nequiuit: quare mitius induruit. Dici enim videntur nerui ἀπὸ τοῦ νεύω quod eſt nutare ſeu flectere: & etiam τόνοι appellantur ἀπὸ τοῦ τείνω, hoc eſt tendere. De his Hippocrates libro De locis in homine ſcripſit, τὸ μὲν σῶμα πᾶν ἔμπλεον νεύρων, corpus omne neruorum eſt plenum.

2 Iam cùm calidum in frigidam materiam agit, id eſt, in non ita calidam, & meabilem, venas & arterias ſuccis plenas protulit: nam, dicit, venoſum genus frigoris plenum eſt.

3 Τὸ περιέξ peripheria huius maſſæ frigidæ, à calore conſociata, viſcoſa euadit, non tamen ſummè viſcoſa fit, & in membranam mitigatur.

4 Centrum maſſæ frigidæ, à calore eliquatur, & in humores nutritios abit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ ἡ 1 φάρυγξ καὶ ὁ στόμαχος καὶ ἡ γαστὴρ καὶ τὰ ἔντερα ἐς τὸν ἀρχὸν, κοῖλα ἐγένετο. 2 τοῦ γὰρ ψυχροῦ αἰεὶ θερμαινομένου, τὸ μὲν περιέξ ἐξεπτήθη, ὅσον αὐτοῦ κολλῶδες ἦν, καὶ ἐγένετο χιτὼν ὁ περὶ αὐτὸν μήνιγξ. τὸ δὲ 3 ἐντὸς τοῦ ψυχροῦ, οὐ γὰρ ἦν ἐν αὐτῷ ἔτι κολλῶδες πολύ, διετάκη, καὶ ἐγένετο ὑγρόν. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ 4 κύστις. Πολὺ γὰρ ψυχρὸν ἀπολειφθὲν 6 τὸ περιέξ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ θερμαινόμενον, διελύθη, καὶ ἐγένετο ὑγρόν. Οὐ γὰρ ἦν ἐν αὐτῷ ἔτι τὸ λιπαρὸν, οὔτε τὸ κολλῶδες. Ὅσον δὲ περιέξ, 7 χιτὼν ἐγένετο.

Ex eiſdem cauſis etiam 1 fauces, & ſtomachus, & venter, & inteſtina in longanonem vſque caua facta ſunt. 2 Dum enim perenni ductu frigidum in calorem abripiatur, id quod in eius peripheria viſcoſum habebat, retorridum euaſit, & in tunicam abiit ambiens membrana. Quæ verò 3 frigida pars intus erat, cùm in ipſa neque pingue, neque viſcoſum plurimum foret, colliquatum eſt, & liquidum fluxilimque euaſit. Eadem etiam ratio fuit 4 veſicæ. Copioſum 5 frigidum reſtibile 6 ad eius peripheriam, vi caloris in æſtum abreptum, ſolutum fuit, liquidúmque euaſit; nam nec pingue, neque viſcoſum in ſe habebat. Quod verò reſtibile manſit 7 in tunicam euaſit.

Ventriculus & inteſtina cauæque partes.

Veſica.

COMMENTARIVS.

1 Exemplis rem illuſtrat, in illis partibus quæ etiam, vt venæ, cauitatem habent, & ex eiſdem cauſis enatæ. id differentes, quòd venæ frigidum fuſum pro corporis prædio continnere: at cæteræ cauæ partes illud depoſuere. q. d. gulæ, ventris &c. materia frigidum fuit, tum liquidum, tum gelidum.

2 Itaque peripheria fluxa viſcoſior caloris vi euaſit, ita vt membrana in tunicam euaſerit.

3 Sed centrum frigidum cùm à pingui & viſcoſo abeſſet, caloris vi meabile euaſit, & (cùm inutilis eſſet) exacta à corpore fuit.

4 Frigidum etiam huius materia eſt.

5 Eius

5 Eius veſicæ intima pars, frigida, & copioſa, à calido fuſa, effuſa eſt.

6 Τὸ σῶξ αὐτῦ in textum irrepſiſſe aliunde exiſtimat D. Zuingerus; aut loco illius legendum τὸ ἔντὸς αὐτῦ.

7 Id eſt, exterior frigidi pars in tunicam verſa eſt; cùm fluida eſſet & à calore edomita.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 *Αὐτὰρ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα κοῖλα τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον. 2 Ὅκου μὲν πλεῖον τοῦ κολλώδεος πλεῖον ἢ τοῦ λιπαροῦ, χιτὼν μῆνιγξ ἐγένετο. 3 Ὅκου δὲ τοῦ λιπαροῦ πλεῖον ἢ τοῦ κολλώδεος, ὀστέα ἐγένετο. 4 αὐτὸς δὲ λόγος καὶ τῶν ὀστέων. 5 Ὅκου μὲν μὴ ἐνῆν τοῦ κολλώδεος, τοῦ δὲ λιπαροῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, ἐξεκαίετο θᾶσσον διὰ τὸ λιπαρὸν, καὶ ταῦτα τῶν ὀστέων σκληρότατα καὶ στερεώτατα. 6 Ὅκου δὲ λιπαρὸν καὶ κολλῶδες παραπλήσια, ταῦτα δὲ τῶν ὀστέων σπογγοειδέα. 7 Περὶ μὲν τουτέων οὕτως. Τὸ μὲν ψυχρὸν, πήγνυσι· τὸ δὲ θερμὸν διαχέει, ἐν δὲ τῷ πολλῷ καὶ 8 ξηραίνει χρόνῳ. Ὅκου δὲ τοῦ 9 λιπαροῦ ξυνῆν τι τουτέοισι θᾶσσον ἐκκαίει καὶ ξηραίνει. Ὅκου δὲ ἂν τὸ 10 κολλῶδες ξυνῇ τῷ ψυχρῷ, ἄνευ τοῦ λιπαροῦ, οὐκ ἐθέλει ἐκκαίεσθαι, ἀλλὰ τῷ χρόνῳ θερμαινόμενον πήγνυται.

1 Et etiam de aliis, quæ caua ſunt, eodem modo res ſe habet. 2 Vbi enim plus viſcoſi erat quàm pinguis, membrana tunica facta eſt. 3 Vbi verò pinguis plus quàm glutinoſi, oſſa facta ſunt. 4 Eadem & ratio oſſium eſt. 5 Quotquot ex illis non ita glutinoſo imbuta fuere, ſed potiùs pingui & frigido, citiùs exuſta ſunt ob pinguedinem, atque hæc oſſa duriſſima & rigidiſſima facta. 6 Quotquot verò pingue & viſcidum ex æquo habuere, ea oſſa ſpongioſa euaſere. 7 Horum autem omnium hæc videtur ratio: frigidum cogit; calidum verò fundit, quin etiam 8 longâ die exſiccat. Sin 9 pinguedinis quid affuerit, citiùs exurit & ſiccat. Quodſi 10 viſcoſum acceſſerit frigido abſque pinguedine, exuri nequit, ſed tempore incaleſcens cogitur.* Oſſa.

COMMENTARIVS.

1 Similis ortus fuit reliquis cauis partibus, vt cyſtis, cerebrum, renes. nam cauitas oritur ex frigido fuſo.

2 Quæ partes ſunt mixtæ naturæ, prædominantis ideam ſequuntur, ſi viſcoſa materia pinguem excelluerit, tunica vel membrana gignitur.

3 Exhauſtis partibus aquoſis. ſunt enim oſſa partes duriſſimæ, ſicciſſimæ, & frigidiſſimæ, à craſſa ſeminis parte per aduſtionem genitæ, ſed euanuit humidi defectu calidum. Remanſere tamen aliquantulum humida, ſed non glutinoſa: nam ex ea nerui ligamentaque & membranæ fabricatæ ſunt: ſed pinguis materia eſt. Effectrix cauſa eſt oſſium, facultas formatrix, quæ calido vtitur inſtar architecti. Calidum illud pingue exurit ſiccatque, vnde duities & ſoliditas. Os igitur ab exuſtione generatur. Et libro De natura pueli, inquit, oſſa à calore denſata induteſcunt & reſiccantur. Sunt enim ſtabilimentum totius corporis.

4 Quæ vario charactere ſunt prædita, ob materiæ ex qua orta ſunt variam mixtionem.

5 Si non fuerit viſcoſa materia, ſed mixtim frigida & pinguis, torretida citò fit à calido, ob pinguedinem: & quia fluida facilè exuritur, vnde fit os duriſſimum & rigidiſſimum.

6 Viſcida ſi fuerit materia & pinguis, pinguedo exuritur, non tamen æquali filo, nec ita ſubitò, nam reſiſtunt viſcidæ partes, poris traiicitur & antroſum euadit.

7 Cauſam horum redditt: nam frigoris eſt ſtringere, quæ à calore fluxa ſunt.

8 Viſcida & fluxa longo tempore ſiccat.

9 Pingue ſi adſit, efficit vt promptius materia, cum qua conſociatur, vratur & ſiccetur.

10 Materia viſcida frigida ſine pinguedine vri nequit, ſed caloris vi euaneſcente madore cogitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁ δὲ 1 ἐγκέφαλος ἐστι μητρόπολις τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ κολλώδεος· τὸ δὲ 2 θερμὸν τοῦ λιπαροῦ μητρόπολις. 3 Θερμαινόμενον γὰρ τὸ πρῶτον πάντων διαχεόμενον, λιπαρὸν γίνεται. Καὶ διὰ τοῦτο ἐγκέφαλος, ὅτι ὀλίγιστον ἔχει τοῦ λιπαροῦ, τοῦ δὲ κολλώδεος πλεῖστον, οὐ δύναται ἐκκαυθῆναι ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, ἀλλ' 5 ἐν τῷ χρόνῳ χιτῶνα μήνιγγα παχεῖαν ἔλαβεν. Περὶ δὲ 6 τὴν μήνιγγα ἐστέα, ὁκόσον τὸ θερμὸν ἐκράτησεν, καὶ ἐν ὅσοισι τοῦ λιπαροῦ ἐνεόν.

At 1 cerebrum domicilium atque metropolis eſt frigidi & viſcidi. 2 At calidum, ipſius pinguis metropolis eſt. Id enim; quod calore perfunditur, primùm omnium cùm diffunditur, pingue euadit. 4 Hinc eſt quòd cerebrum, cùm minimum habeat pinguis, plurimum verò viſcoſi, à calido torreri nequeat, ſed 5 ductu temporis, membranam meningem craſſam accepit. Circum 6 membranam verò oſſa extitere, ex ea parte quantum calidum euicit, cùm in ea pingue ineſſet. Cerebrum. Meninx. Cranium.

COMMENTARIVS.

1 Cerebri ergo origo ex viſcida frigidaque maximè parte, viſcoſi frigidi ſedes. Frigidum eſſe oportuit cerebrum, ne accenderetur membrum perpetuæ cogitationis, néve tenues in auras abirent euanidi ſpiritus animales, & ne temerario auſu mouerentur, aut phanaricæ eſſent perceptiones. Et viſcidum eſt, inquit Hippocrates: Eſt enim in actiuis qualitatibus frigidum, in paſſiuis humidum, molle enim tangenti occurrit. Humidum dico eſt naturà cerebrum, tum ad perfectiorem ſenſionem, fit enim ſenſio paſſione, & humida rerum impreſſarum veſtigia facilè admittunt: & quia viſcoſum, tenioet impreſſa. Quin etiam illi opus fuit viſcoſitate ad effictionem, & propagationem neruorum, qui ob duritiem rigidi euaſiſſent, nimiâve humiditate diffluxiſſent, nulla flexibilitate præditi.

2 Calidum, vt cor & venæ, ſedes eſt pinguis.

3 Cum alimentum ſuperat calidum, quod pingue eſt primùm liquatur: nam impatiens eſt caloris.

4 Vegeta genitaliſque caloris vis, cerebrum conformauit, ex viſcida materia maximè, quæ torreri nequiuit. viſcoſum vocat hîc cerebrum: libro De glandulis hoc vocat glandulosum, quia, inquit, album & friabile. Album eſt, quia eſt pars ſpermatica, eoque fine, vt ſpiritus animales iucunda quadam imagine, inſculpta illis ſimulachra meoti offerrent: & non ſub miſti imagine ac tenebricoſa, quod melancholicis euenit.

5 Quæ foris fuit glutinoſa materiæ pars, in membranam, ſenſim induruit.

6 Pinguior eius pars in os abiit, vi calidâ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Καὶ 1 μυελὸς ὁ καλεόμενος νωτιαῖος καθήκει ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ 2 οὐκ ἔνι ἐν αὐτῷ τοῦ λιπαροῦ οὐ τοῦ κολλώδεος * πολλὸν, ὥσπερ καὶ τῷ ἐγκεφάλῳ· 3 Διὰ τοῦτο οὐκ ἂν δικαίως καὶ αὐτῷ εἴη μυελὸς ὄνομα· οὐ γὰρ ὅμοιος τῷ ἄλλῳ μυελῷ ὡς ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν ὀστέοισιν. μοῦνος γὰρ μήνιγγας ἔχει, οἱ δὲ ἄλλοι οὐκ ἔχει. 4 Τεκμήρια δὲ τουτέων ... ὥστε ἐθέλει ὀπτᾶν νευρώδεά τε καὶ κολλώδεα, καὶ τὰ ἄλλα. † δὲ τὰ μὲν ἄλλα ταχὺ ὀπτᾶται, τὰ δὲ νευρώδεά τε καὶ κολλώδεα οὐκ ἐθέλει ὀπτᾶσθαι, ὀλίγιστον γὰρ ἔχει τοῦ λιπαροῦ· τὸ δὲ μάλιστα καὶ λιπαρὸν τάχιστα ὀπτᾶται. * pro πολλόν. † καὶ.

Sed & 1 medulla ſpinalis appellata à cerebro dimanat, cui 2 neque pinguis neque viſcoſi plurimum ineſt, vt etiam nec cerebro. 3 Et propterea neque nomen medulla ei meritò datum fuit: cùm nulli alteri reliquorum oſſium medulla ſimilis ſit: ſola enim membranas Medulla.

branas habet, quas alia medulla non habet. 4 Signa horum ac argumenta lucida erunt, ſi quis neruoſa & viſcoſa cremare velit: cum cætera cuncta citò aſſentur, neruoſa tamen & viſcoſa aſſari nequeunt, quia parum pinguedinis habent: E contra, pinguiſſimum & vnguinoſum celerrimè aſſatur.

COMMENTARIVS.

2 Spinalis medulla reſpondet ſubſtantiâ cerebro. Nec eius obſcura eſt dignitas, eſt enim cerebri πιευωδε & vicaria. Hanc quidam cerebrum oblongum vocarunt. Salomon, in Eccleſiaſte, funem argenteum vocat. Sollicitè hæc à ſummo Deo vallata eſt duabus tunicis, nam tenui & dura meninge tegitur. Huius in neruis procreandis mira eſt fœcunditas, & ex his cunctæ habitus corporis partes ſurculus ducit.

2 Non ei eſt plus pinguis quàm viſcoſi: ſed potiùs contrà: vt etiam cerebro. Quare & eius ſimilis ortus: ex pingui retorrido, & glutinoſa parte externa, membranam fecit, reſtibilis medullam.

3 Ideam non refert reliquæ medullæ quæ in oſſibus. Spinalis enim medulla, quaſi cerebrum exporrectum eſſe videtur, & quò longiùs à cerebro abit, eò validiùs neruescit, vt ita dicam, & ſcinditur tandem quaſi in lora, vbi ad vltimas venit vertebras.

4 Argumento d. ſunt cerebrum & medulla ſi aſſentur, nam potiùs ſiccantur & indurantur, quia viſcoſa: at pinguia citò aſſantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ 1 σπλάγχνα ὧδέ μοι δοκέει ξυστῆναι. Περὶ μὲν οὖν τῶν 2 φλεβῶν εἴρηταί μοι πρότερον. Ἡ δὲ 3 καρδίη πολὺ τοῦ κολλώδεος καὶ τοῦ ψυχροῦ ἔχει. Καὶ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ θερμαινόμενον, 4 κρέας ἐγένετο σκληρὸν καὶ γλισχρόν, καὶ 5 ὑμὴν περὶ αὐτήν, καὶ 6 ἐκοιλώθη, οὐχ ὥσπερ φλέψ. Καὶ κεῖται 7 ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς φλεβὸς τῆς κοιλοτάτης.

At 1 viſcera hoc modo fabricata eſſe videntur. Et de 2 venis quidem iam diximus. 3 Cor autem plurimum viſcidi & frigidi habet: & à calido calfactum, 4 caro euaſit dura & viſcoſa, & 5 membrana circum ipſum, & 6 cauum factum eſt, ſed alio modo quàm vena: & 7 ſitum eſt in capite venæ cauæ.

COMMENTARIVS.

1 De viſceribus iam agit, id eſt de internis continentibus partibus, vt venis, corde, pulmone, hepate, liene, renibus.

2 Id eſt, primùm de venis egimus, vt etiam de inteſtinis, ſtomacho, gula, &c.

3 Cordis materia viſcida & frigida. Hac ratione Auerrhoës putaſſe videtur cor frigidum eſſe: quia, inquit, maiore ſui parte conſtat frigida, fibris innumeris, vaſis quatuor inſignibus, vena caua, arteria aorta, vena arterioſa, & arteria venoſa, quæ partes ſunt exangues & frigidæ. Calidum autem eſſe per aliud, ob ſanguinis arterioſi & ſpiritus vitalis calidiſſimi contenti copiam, nec non ob perennem motum. Adde quòd cordis caro denſa ſit, ſolida & grauis: quin nobiliſſimæ eius parti, quæ baſis eſt, pinguedo adnaſcitur. Sed quia in eo viſcere lares & foci ſunt ſpiritus vitalis, membrorum omnium calidiſſimum apparet, eiſque calidiſſimis ſpiritibus circumfluū, micat ac fons euadit viuifici caloris, ſanguinemque attenuat in purpureum roſeumque colorem; quo vitali blandimento cunctas partes recreat. In eo eſt ἀρχὴ τῆς ζωῆς, vitæ principium: quo vigente vigent omnia, languente langueſcunt. Hîc artificioſus ille Zenonis ignis continetur: hîc regitur ille cæleſtis calor quem Prometheū è cælo furatum fingunt, vt hominem vita donaret; hinc fugax cuiuſque partis viuacitas recreatur. Græci cor καρδίαν καὶ κραδίαν dixerunt, à κραδαίνειν quod eſt vibrare.

4 Ex idea materiæ formam duxit: internis carne viſcoſum & durum euaſit.

5 Foris membrana cinctum eſt.

6 A frigida materia vi caloris fuſa, ſolidior caro huic fuſæ materiæ receptaculum manſit, quare cauum euaſit: non tamen vt venarum membranoſa eſt cauitas, ſed carnea eſt cordis membrana.

7 De venarum & arteriarum propagatione, quatenus famulantur cordi, ad caloris & ſpirituū deductionē, & propterea cordi nexis. ſitus itaque cordis eſt ad caput cauæ venæ, & caua vena ad cor ſita eſt. Hinc itaque arteriarum ῥίζωμα & ſcaturigo. Vena quoque hîc eſt, quam κοίλην καὶ μεγάλην appellarunt, hoc eſt, cauam & magnam, ob inſignem cauitatem. Hippocrates ſecundo Epidemiôn ἡπατῖτιν iecorariam appellat. Hic fons eſt humanæ naturæ, hoc microcoſmi flumen ampliſſimum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δύο γάρ εἰσι κοῖλαι φλέβες ἀπὸ τῆς καρδίας· τῇ μὲν οὔνομα ἀρτηρίη, τῇ δὲ 1 κοίλη φλέψ, πρὸς ᾗ ἡ καρδίη κεῖται. Καὶ 2 πλεῖστον ἔχει τοῦ θερμοῦ ἡ ἀρτηρίη ἢ ἡ κοίλη φλέψ, καὶ ταμιεύει τὸ πνεῦμα. Πρὸς δὲ τούτοισι τῇσι φλεψὶν 3 ἄλλαι κατὰ τὸ σῶμα. Ἡ δὲ 4 κοιλοτάτη φλέψ, πρὸς ᾗ ἡ καρδίη, διὰ τῆς κοιλίης ἁπάσης διέχει, καὶ διὰ τῶν φρενῶν, καὶ σχίζεται 5 ἐς ἑκάτερον τῶν νεφρῶν. Καὶ ἐπὶ τῇ ὀσφύϊ σχίζεται, καὶ 6 ἀΐσσει ἐπί τε τὰ ἄλλα, καὶ ἐς ἑκάτερον σκέλος. Ἀτὰρ καὶ 7 ἄνωθεν τῆς καρδίης πρὸς τὸν αὐχένα, τὰ μὲν ἐπὶ δεξιά, τὰ δ' ἐπ' ἀριστερά. Καὶ τότε 8 ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἄγει, καὶ ἐν τοῖσι κροτάφοισι σχίζεται ἑκατέρη.

Duæ enim ſunt cauæ venæ à corde: alteri enim nomen eſt arteria, alteri vena 1 caua, ad quam cor ſitum eſt. Et 2 plus calidi in ſe continet arteria quàm vena caua, & ſpiritum alternatim condit atque promit. Præter has duas autem venas etiam 3 aliæ corpori inſunt. 4 Cauiſſima autem vena, ad quam ſtabulatur cor, per totum ventrem tranſit, & per diaphragma, & in 5 vtrumque renem finditur: & in lumbis finditur, & 6 peruadit tum in alias partes, tum in vtrumque crus. Sed etiam 7 ſupra cor ad ceruicem, partim dextra partim ſiniſtra. Mox in 8 caput aſcendit, & in tempora finditur vtraque.

Arteria caua & vena caua.

Diſtributio venarum & arteriarum per corpus.

COMMENTARIVS.

1 Κατ' ἐξοχήν.

2 Plus ſpiritus & calidi huic ineſt: nam eius veluti promus & condus eſt, inquit Zuingerus. Sed vena plus ſucci habet. Hæc aorta arteria vitalem ſpiritum è ſiniſtro cordis ſpecu ex ſanguinis aërisque permiſtione elaboratum excipit, & per tubos & quaſi aquæ ductus ramorum quoquouerſum diſtribuit cum multo ſpiritu viuifico. Vnde ſuo motu partium calorem conſeruat, refrigerat, expurgat: & arteriarum beneficio, intrò & foras ſpirabile eſt totum corpus.

3 Aliæ partes ſuas habent venas.

4 Venæ deductionem explicat id cùm agit, & de arteriis & neruis tranſigit, nam hæc ſe mutuò vbique comitantur.

5 In Emulgentes diuiditur. Ita etiam arteria ibi ſcinditur in arterias emulgentes.

6 Infra ad lumbos prorepit in partes vicinas, & in crus vtrumque.

7 Ad iugulum in dextrum & ſiniſtrum ramum abit. Et facit ibi vena iugulares venas; arteria verò, carotidas arterias: & has geminas, internas vel externas. per latera ceruicis inter cutem & membranam carnoſam externa iugularis fertur. Iugularis interna maior eſt in homine quàm externa: hæc quoque per latera ceruicis ad cerebrum effertur, & per cranij foramina, in duram meningem aſcendit. Carotis interna (quæ etiam apoplectica dicitur, quòd apoplexiam procreet, ſi ita intercipiatur vt vitalibus ſpiritibus

aditus

aditus negetur ad cerebrum) cum ioterna iugulari aſcendit per latera aſperæ arteriæ : & vbi fauces attingit , ſubit per foramen lacerum choanæ propinquum.

6 Ad tempora rurſus diuiditur in internos & externos ramos.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εἰσὶ δὲ καὶ ἀριθμῷ εἰπεῖν τὰς φλέβας τὰς μεγίστας. Εἰσὶ δὲ λόγῳ ἀπὸ τῆς κοίλης φλεβὸς, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρτηρίης ἄλλαι φλέβες ἐσχισμέναι εἰσὶ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα. Κοιλόταται δὲ αἱ 1 πρὸς τῇ καρδίῃ, καὶ τῷ αὐχένι, καὶ τῇ κεφαλῇ, καὶ κάτωθεν τῆς καρδίης μέχρι τῶν ἰσχίων. Καὶ τὸ 2 θερμὸν πλεῖστον ἐστὶ * τῇσι φλεψὶ καὶ τῇ καρδίῃ. Καὶ διὰ τοῦτο 3 πνεῦμα ἡ καρδίη ἔχει, θερμὴ ἐοῦσα μάλιστα τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ῥηΐδιον δὲ τοῦτο καταμαθεῖν, 4 ὅτι θερμόν ἐστι τὸ πνεῦμα. Ἡ καρδίη καὶ αἱ κοῖλαι φλέβες κινέονται αἰεὶ, καὶ τὸ θερμότατον πλεῖστόν ἐστιν ἐν τῇσι φλεψί. Καὶ διὰ τοῦτο 5 πνεῦμα ἡ καρδίη ἕλκει, θερμὴ ἐοῦσα μάλιστα τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

*ἐσ

Poſſunt autem numero recenſeri venæ inſigniores. Vt breuiter dicam, à vena caua , & ab arteria reliquæ venæ toto corpore fuſæ ſunt. Cauiſſimæ autem ſunt 1 prope cor , & ceruicem , & caput , & infra cor ad coxendices vſque. 2 Calidum autem vberrimum venis & cordi ineſt. Et propterea 3 ſpiritum còr habet , vtpote quod omnium membrorum intra hominem calidiſſimum ſit. Facile autem eſt intelligere , 4 quòd ſpiritus caleat. Cor & caua vena perenni feruntur motu, vberrimoque calore circumfluunt venæ. Et propterea 5 ſpiritum cor trahit, cum omnium quæ in homine ſunt calidiſſimum ſit.

Vbi ſtabuletur calidum.

Cor cur omnium calidiſſimum videatur.

COMMENTARIVS.

1 Ad cor, ad iugulum , quæ in capite : & quæ ioſtà vſque ad coxam.

2 Materiæ ratione friget cor, quò minus à calore damni ſentiret, vtque arctiùs acceptum ſpiritum cuſtodiret , qui vi animæ vitalis , eiuſque conſectario gignitur à motu.

3 Qui fabricatur ab aëre attracto. Cor , inquit, ob feruentem quem continet ſpiritum , æſtuat. Eſt enim ſpiritus , omnium quæ in corpore ſunt calidiſſimus.

4 Demonſtrat ſpiritum feruidum cordi inſediſſe, hoc modo motus eſt à ſpiritu feruido. Id oſtendit exemplo corporum quibus naturâ motus ineſt ; vt ignis qui etiam abſque ventorum incurſu mouetur, vt in candelis elucet , quarum flamma abſque vento ventilatur. Et id etiam aperit exemplo rerum quibus voluntarius adeſt motus , nam hæ calore fraudatæ , immobiles fiunt. At cordi arteriiſque adeſt motus naturalis , ipſo ſenſu teſte. Itaque cordi arteriiſque ineſt ſpiritus calidus. Spiritus , vt ex prædictis Hippocratis verbis colligimus , duobus modis conſideratur , aut quatenus phyſicum eſt corpus, & propria forma naturali regitur ; aut quatenus eſt nobilioris formæ inſtrumentum; nimirum animæ. Si à propria forma moueatur ſpiritus, ſurſum , & foras mouebitur ſemper, nam igneæ & aëreæ naturæ eſt: at dum nobiliori formæ ſubſeruit, nunc deorſum nunc ſurſum, nunc foras nunc intrò mouetur , nunc cogitur nunc dilatatur , vt animæ ad neceſſarios vſus viſum fuerit. At caloris eſt mouere ; quare calidiſſimus ſpiritus , qui ſeipſum mouet.

5 Oſtendit iam cor calore vberrimo circumfluere, ex ipſius aëris attractione. hoc argumento. Calor quo maior, eò plus refrigerationis petit. nam frigidum calidi pabulum eſt. At cor plurimum refrigerationis petit , vt elucet in embryone. Igitur cor plurimum habet caloris, vt etiam venæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως γνῶναι· 1 Πῦρ εἴ τις θέλει καίειν ἐν οἰκήματι, ὅκου ἂν ἄνεμος μὴ ἐσπνέῃ, φλὸξ κινέεται, τοτὲ μὲν μᾶλλον, τοτὲ δὲ ἧσσον. Καὶ λύχνος καιόμενος τὸν αὐτὸν τρόπον κινέεται, τοτὲ μὲν μᾶλλον, τοτὲ δὲ ἧσσον, ἀνέμου οὐδενὸς κινέοντος, ὅντινα καὶ ἡμεῖς οἴοιτε ἐσμὲν γνῶναι πνέοντα. Καὶ 2 τροφὴ ἐστὶ τῷ θερμῷ τὸ ψυχρόν. Τὸ δὲ 3 παιδίον ἐν τῇ γαστρὶ συνέχον τὰ χείλεα μύζει ἐκ τῶν μητρέων τῆς μητρὸς, καὶ ἕλκει τήν τε τροφὴν, καὶ τὸ πνεῦμα τῇ καρδίῃ εἴσω (τοῦτο γὰρ θερμότατόν ἐστιν ἐν τῷ παιδίῳ) ὅταν περ ἡ μήτηρ ἀναπνέῃ. 4 Τοῦτο δὲ καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι τὴν κίνησιν παρέχει τὸ θερμὸν, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν.

Quod aliter etiam innoteſcere poteſt. 1 Si quis ignem accendat in occluſa domo, vt nullus ventus afflare queat, flāma tamē interim mouebitur nunc vberius, nunc minùs. Sed & lucerna accenſa eodē modo mouetur , nunc vberiùs, nunc minùs, à nullo licet agitatæ vēto, quē ſanè nos ſpirantē animaduertere poſſimus. Cæterùm 2 frigidū calido alimentū eſt. At nunc 3 puer in vtero adductis labris ex vtero matris ſugit, & nutricatum, & ſpiritum cordi (quod in puero feruentiſſimum eſt) attrahit, matre reſpirante. Quin 4 calidum & reliquo corpori , & cunctis aliis motum præbet.

Probat id ex puero dū in vtero eſt.

COMMENTARIVS.

1 Oſtendit motum à ſpiritu calido dimanare : nam , inquit, argumento ſunt corpora naturalia quibus ineſt motus , vt ignis & lucerna. Ignis enim omnis extinguitur cùm fraudatur euentatione.

2 Demonſtrat vberrimum cordi ineſſe calorem: quia, inquit, aërem frigiduin prolectat omnis calor; & quo is vberior , eò prolixiore opus eſt refrigerio: nam frigidum eſt calori pabulum.

3 At cor vberrima euentatione eget, & rapit interdum aërem frigidum. argumento eſt embryo: qui fugit humidum alimentum , & trahit ſpiritum frigidum reſpirante matre , vt cor refocilletur calidiſſimū.

4 Cordi d. ineſt ſpiritus calidus. id oſtendit motus : nam ne reliquæ quidem partes calore ſpoliatæ moueri poterunt κατὰ προαίρεσιν : vt elucet in paralyſi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εἰ δέ τις ἐρωτήσει, πῶς τοῦτο οἶδέ τις, ὅτι ἐν τῇ μήτρῃ τὸ παιδίον ἕλκει καὶ 2 μύζει; τάδε αὐτῷ ἔστιν ἀποκρίνασθαι. 3 Κόπρον ἔχοντα ἐν τοῖσιν ἐντέροισιν γίνεται· καὶ ἀποπατεῖ ἐπειδὰν γένηται τάχιστα καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πρόβατα. Καίτοι 4 οὐκ ἂν εἶχε κόπρον, εἰ μὴ ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἐμύζεν. Οὐδ᾽ ἂν 5 θηλάζειν τὸν μαζὸν ἠπίστατο γενόμενον αὐτίκα, εἰ μὴ καὶ ἐν τῇ μήτρῃ ἐμύζε. Καὶ περὶ μὲν 6 κινήσιος τῆς καρδίης καὶ τῶν φλεβῶν οὕτως ἔχει.

Si verò quis interroget , vnde quis hoc ſciat, 1 quòd puer in vtero trahit & 2 ſugit: huic ita reſpondendum. 3 Pueri naſcuntur ſtercus in inteſtinis habentes ; & quamprimum nati fuerint tum homines tum pecora ilicò aluum deponunt. Atqui 4 nullum habgrent ſtercus, niſi in vtero ſuxiſſent. Imò neque 5 mammam ilicó vt natum eſt animal ſugere noſſet, ſi non in vtero ſuxiſſet. Et de 6 motu cordis & venarum hoc modo ſe res habet.

COMMENTARIVS.

1 Q. d. d. q. embryo non trahit nutricatum : igitur nec ſpiritum. Igitur vmbilico & ore alimentum ab embryone trahitur: Attamen libro de octimeſtri partu, apertè dicit, ante partum cunctos ductus tum alimentorum tum ſpiritus , tum excrementorum clauſos eſſe, præter vmbilicum; qui à partu ſiccatur, reliquis iam tom patentibus. Attamen Galenus in libro, quòd animal ſit id quod eſt in vtero, cap. 3. vbi fœtum opera animæ, ac naturæ in vtero obire demonſtrat, hoc loco Hippocratis vti videtur.

2 Multi immeritò hîc reprehendunt Hippocratem. non, quod malè putant, ipſe ex ſua ſententia dicit fœtum in vtero ſugere ore: ſed conceſſione quadam vtitur ex recepta tunc ſententia. q. d. vos pro rato habetis infantem ſugere in vtero, quia natus mox aluum deponit: igitur mihi illud etiam concedetis quod longè facilius eſt, eum ſpiritum trahere; ſaltem à matre: ſine quo calor cordis viuere nequit.

3 Probat ſuam ſententiam: ſpiritum nimi, ab embryone trahi (hoc enim vult) quia d. alimentum trahitur, quod ægriùs fit. hoc d. agni & homines fæcibus teſtantur, iam naſcentes.

4 Si labris non prolectaret ex vtero, fætum expers eſſet: hoc enim primæ, & non ſecundæ coctionis excrementum eſſet: hæc coctio non fit in hepate, ſed in ventriculo: nec enim ex vmbilicali vena in ventriculum abire poteſt alimentum. Igitur embryo trahit alimentum labris: igitur magis ſpiritum, qui meabilior eſt alimento. Sed vmbilicalis vena inſeritur hepati, in ea fiſſura vbi vena porta eſt: & ex vena porta infinitæ venæ ad inteſtina funduntur. Ergo etiamſi per os nutricatum non ſumat fœtus, attamen quædam fæces inteſtina concipient. Sed, quamuis ſciuerit hæc Hippocrates, concedit, vt ſuum argumentum ducat. Fuit enim Democriti & Epicuri opinio, vt refert Plutarchus libro quinto De Placitis philoſophorum, fœtum in vtero per os alimentum trahere. Hippocrates, (quamuis, vt dixi, iam aliud agens, hoc illis concedat) libro De alimento, vt apparet, rem ipſam tenuit, vbi ait, ἡ δὲ ἀρχαιοτέρη τροφὴ, διὰ τοῦ ὑπογαστρίου ὀμφαλός. Hoc eſt, antiquius alimentum per abdomen vmbilicus. Quaſi dicat, primum animalis alimentum, per vmbilicum trahitur, qui in medio abdomine ſitum habet. Et libro De natura pueri, fœtum trahere & alimentum per vmbilicum ſcribit.

5 Nim. d. ſuxiſſet embryo, neſciret puer. Conſequentiæ dicit D. Zuing. nulla neceſſitas. Nam quod illic Menander, de porcellis in euripum proiectis, Quis illos docuit natare? Númne in vtero matris? Rectè Hippocratis ſexto Epidemion, ſugit puer doctus à natura indocta. Natura enim indocta, quod non didicit, tamen id rectè facit. Et libro De alimentis, φύσιες πάντων ἀδίδακτοι.

6 Id eſt, ita demonſtratum ſit, ex motu cordis & arteriarum, cordi inhabitare ſpiritum & calorem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁ δὲ 1 πλεύμων πρὸς τῇ καρδίῃ ἐγένετο ὧδε· Τοῦ ὑγροῦ ὁκόσον ἦν κολλωδέστατον ἡ καρδίη θερμαίνουσα, ταχὺ ἐξήρανεν, ὥσπερ ἀφρὸν, καὶ ἐποίησε σηραγγῶδες, καὶ φλέβια πολλὰ ἐν αὐτῷ. Διὰ δὲ τοῦτο ἐποίησε τὰ φλέβια· 2 ὁκόσον ἐν τῷ κολλώδει ἐνῆν ψυχρὸν, τοῦτο μὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἐτήκετο, καὶ ἐγένετο ὑγρόν· Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ κολλώδεος, αὐτὸς ὁ χιτών.

Pulmo. *Porrò 1 pulmo iuxta cor ita natus eſt. Cor, humidum quod viſcoſum maximè erat calfaciens, promptè exſiccauit, velut ſpumam, fecitque fiſtuloſum, & venulas multas in ipſo. Hac autem auctore cauſâ venulas fecit: 2 quantum in glutinoſo inerat frigidi, idipſum à calido colliquatum eſt, & in liquorum abiit: à glutinoſo autem tunica facta eſt.*

COMMENTARIVS.

1 Ex glotinoſa materia enatus: huius viſcoſiſſima materia à vicino corde retorrida facta, ſpumæ in morem cauernoſa euaſit, multis venis vel potiùs bronchiis pertuſa. Eſt enim pulmo inſtrumentum ſpirabile & vocale, ſpiritus ἐργαστήριον, ad cordis commoditatem factus, eius enim flabellum eſt. Siccus eſt pulmo, nam nunquam concidunt eius foramina; & bilioſo alitur ſanguine, & focus ſitis in pulmone vnus eſt, vt alter in ventriculo, teſte Hippocrate in Epidemiis.

2 Frigida & glutinoſa pars minùs cocta, ex qua frigida à calido fuſa in ſuccum ſoluta eſt: glutinoſa in venæ tunicam mitigata eſt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὸ δὲ 1 ἧπαρ ὧδε ξυνέστη· ξὺν τῷ θερμῷ πολὺ τοῦ ὑγροῦ ἐγκαταληφθὲν, ἄνευ τοῦ κολλώδεος καὶ τοῦ λιπαροῦ, ἐκράτησε τὸ ψυχρὸν τοῦ θερμοῦ, καὶ ἐπάγη. 2 Τεκμήριον δέ μοι τόδε. Ὁπόταν σφάξῃ τις ἱερεῖον, τέως μὲν ἂν θερμὸν ᾖ, ὑγρόν ἐστι τὸ αἷμα· 3 ἐπὴν δὲ ψυχθῇ, ἐπάγη. Ἢν δέ τις αὐτὸ ταράσσῃ, οὐ πήγνυται. αἱ γὰρ ἶνές εἰσι ψυχραὶ καὶ κολλώδεες.

At 1 Hepar ſic compactum eſt 1 Cùm vnà cum calido multum humidi concluſum eſſet, abſque viſcoſo & pingui, frigidum ſuperauit calidum, & congelatum eſt. 2 Signum ſyllogiſticum hoc huius rei eſt: Si quis victimam mactet, quamdiu calidus manet, liquidus etiam ſanguis eſt: 3 quamprimùm verò perfrixit, congelaſcit. Quod ſi quis ipſum conquaſſet, non congelaſcet: fibra enim frigida ſunt & glutinoſa. Hepar.

COMMENTARIVS.

1 Hepatis ortus, eius parenchyma ſanguis eſt meabilis & calidus, abſque viſcoſo & pingui. efficiens eius eſt calor & frigus. nam caloris vi rubedo impreſſa fuit: ſed frigido natiuo vincente calidum natiuum concreuit in molle viſcus. Eſt hepar τῶν φλεβῶν ῥίζωμα, officina hæmatoſeos, totam corporis œconomiam ſuccis rigat, fons & origo gratioſi humoris nutricij. Platoni ſedes amoris & concupiſcentiæ. In huius viſceris ἐνεργείᾳ principatus facultatum ſitus eſt. Peculiari ſibi carne conſtat; & venarum cauæ portæ, & vmbilicalis radicibus, arteriolis, ac neruulis, & tunicula.

2 Exemplo id demonſtrat: dum calet ſanguis, meabilis eſt: algidus conſiſtit: niſi quaſſu rupris viſcoſis frigidiſque fibris à coalitu arceatur. At hepar eſt parenchyma & conglobatio quædam ſanguinis: quare, cùm fibris plenum ſit, à frigore coaluit. Ratione ergo plurimarum fibrarum, ex quibus, vnà cum ſanguine coaluit, frigidum eſt; quamuis ratione puri ſanguinis caleat; eoque coctionem fœlicitat. Coaluit tamen ratione fibrarum.

3 Ariſt. 2. de part. an. 4. d. ſanguinem humidiorem, quòd ſit frigidus, minimè denſari: at contrà dicit libro de breu. & long. vitæ, ob id εὔπηκτον eſſe: niſi legit εὔτηκτον.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁ δὲ 1 σπλὴν συνέστη ὧδε· σὺν τῷ θερμῷ καὶ κολλῶδες, καὶ * τοῦ θερμοῦ πλεῖστον, τοῦ δὲ ψυχροῦ ἐλάχιστον, τοσοῦτον μόνον, ὁκόσον πῆξαι τὸ κολλῶδες αὐτό· ὅ εἰσιν αἱ ἶνες αἱ ἐνεοῦσαι ἐν τῷ σπληνί· καὶ διὰ τὰς ἶνας ταύτας μαλακός ἐστιν ὁ σπλὴν καὶ ἰνώδης. Οἱ δὲ 2 νεφροὶ ξυνέστησαν ὧδε. ὀλίγον τοῦ κολλώδεος, τοῦ θερμοῦ † ὀλίγον, τοῦ ψυχροῦ πλεῖστον, καὶ ἐπάγη ὑπὸ τούτου, καὶ ἐγένετο σκληρότατον τὸ σπλάγχνον, καὶ ἥκιστα ἐρυθρὸν, ὅτι οὐ πολὺ τοῦ θερμοῦ ξυνέστη. * τὸ θερμὸν † πλεῖστον

Splen 1 autem hoc modo formatus eſt: cum calido & viſcoſo concluſum fuit calidi plurimum, at frigidi minimum, tantum ſaltem, quantum ad viſcoſi coagulationem ſat erat: ſunt autem id fibræ quæ ſpleni inſunt: propter quas mollis eſt ſplen, & fibroſus. 2 Renes verò hoc modo producti ſunt. Parum viſcoſi, parum calidi, plurimum frigidi concluſum fuit, & ab hoc coagulatum eſt, & duriſſimum viſcus euaſit, & minimè rubrum, quod non plurimum calidi ad eius generationem conuenit. Lien. Renes.

COMMENTARIVS.

1 Splenis materia calida & viſcoſa fuit: teſtes ſunt fibræ, Vberrimo calore agente, minimoque frigore, tanto, ſcilicet, quanto ſatis erat ad coagulationem fibrarum, quarum beneficio ſplen molleſcit, & fibroſus

fuſe euaſit. Stratonicus citharœdus dicebat in Caria ambulare mortuos, quòd lienoſi eſſent omnes. A ſano ſplene hepar, inquit Plato, ſpeculi modo nitens redditur; vnde lucidi ſpiritus ac ſanguis. Peculiari carne, vt hic docet Hippocrates, fabricatus eſt, tum venis ac arteriis plurimis rigatus, & etiam neruulis. Rara & fungoſa eſt eius caro, pumicis ferè more.

2 Renum materia exiguum viſcoſi & calidi: eorum efficiens frigus congelauit materiam, vnde eorum duritics & decolor color, ab inopiâ calidi. Duri ſunt facti, ne immodica laxitate temerè ſinerent elabi vrinam, quæ nihil aliud eſt quàm materia potulenta remixta cum venoſi & arterioſi ſanguinis ſero.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ 1 τῶν σαρκῶν. Τὸ μὲν ψυχρὸν ἔπηξε καὶ ξυνέπηξε, καὶ ἐποίησε σάρκα· τὸ δὲ κολλῶδες, τρωγλαῖ ἐγένετο. Ἐν δὲ τῇσι τρώγλῃσι ταύτῃσι τὸ ὑγρὸν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇσι φλεψὶ τῇσι μεγάλῃσιν. Τὸ δὲ 2 θερμὸν ἐν παντὶ τῷ σώματι, * πλεῖστον δὲ τοῦ σώματος, καὶ 3 τοῦ ψυχροῦ ἐν τῷ ὑγρῷ. Τοσοῦτο δὲ ὅσον τοῦ ψυχροῦ, ὅσον † δύναται πῆξαι τὸ ὑγρὸν, ἀλλὰ νενικημένον ὥστε διαχεῖσθαι ὑπὸ τοῦ θερμοῦ.

* πλ. δὲ καὶ τὸ ὑγρὸν ἐν τῷ σώμα.
† ἐδύν.

Caro.

Habitus corporis.

Eadem de 1 carnibus ratio eſt. Frigidum quidem coëgit & coagulauit ac fecit carnem: viſcoſum verò in foramina abiit. In his autem foraminibus humidum ineſt, velut in venis magnis. 2 Calidum autem in toto corpore eſt; plurimum verò & humidi in corpore eſt, & 3 frigidi multum in humido. tantum ſcilicet adeſt frigoris, quod congelare ipſum humidum poſſit, niſi triumpharetur à calido, à quo etiam diffunditur.

COMMENTARIVS.

1 In carne eſt materia frigida, & glutinoſa. Frigida partim coagulata fuit in carnem: partim fuſa in ſuccum. qui carnem rigat, hic analogiâ reſpondet venarum ſuccis. per vulnera, illæſis venis, hic manare ſolet. Vt è ſemine ſpermaticæ, ita ex ſanguine carnoſæ partes effinguntur. Delineatis ſpermaticis partibus in vtero materno, affluit ſanguis per vmbilicalem venam, ac ſpacia inter ſtamina vacua explet. Quæ muſculorum fibris adhæret, abſolutè caro appellatur.

2 De totius corporis habitu; quem calido & humido ait maximè circumfluere. agente calido, & patiente humido. calorem ſequitur pediſſequa ſiccum, frenum humidi: At frigus comes eſt humidi, frenumque caloris.

3 Non tamen tantum vt queat coagulare humidum: ſed calido liquanti cedit. Vide Ariſt. 2. part. animal. q. d. aquoſus ſanguis, quia frigidior, non coagulatur. quare alia lectio, quæ habet ἐδύν. melior eſſet hîc. ſanguinis coagulatio à frigido terreo naſcitur; non à frigido aqueo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἡ δὲ 1 ἀπόδειξις τοῦ ὑγροῦ ὅτι θερμόν ἐστιν· Εἴ τις ἐθέλοι τάμνειν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ σώματος, ὅπη ἐθέλοι, ῥεύσεται αἷμα θερμόν· καὶ τέως μὲν ἂν θερμὸν ᾖ, ὑγρὸν ἔσται. 2 ἐπειδὰν δὲ ψυχθῇ, ὑπό τε τοῦ ἐόντος ψυχροῦ, καὶ τοῦ ἐκτὸς, ἐγένετο δέρμα καὶ ὑμήν. Καὶ εἴ τις ἀφελὼν τοῦτο τὸ δέρμα, ἐάσειεν ὀλίγον χρόνον, ὄψεται ἄλλο δέρμα γενόμενον. Εἰ δέ τις τοῦτο αἰεὶ ἀφαιρεῖ, ἄλλο δέρμα γένοιτ' ἂν πρὸς τοῦ ψυχροῦ. Τοῦτο δὲ εἵνεκα τοίνυν ἔλεξα, τήνδε ἀπόδειξιν, ὅτι τὸ ἔσχατον τοῦ σώματος πρὸς τὸ ἠέρος, ἀναγκαίως ἔχει δέρμα γίνεσθαι ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ καὶ τῶν πνευμάτων προσβαλλόντων.

*Quod verò 1 humidum calidum ſit, hoc argumento eſt. Si * quis vulnus humano corpori inflixerit, vbicumque velit, effluet ſanguis calidus: qui quamdiu calidus fuerit, liquidus erit. 2 Poſteaquam verò refrixit, tum à frigore quod intus eſt, tum ab eo qui à foris eſt, pellicula & membrana obtegitur. Quam ſi auferat, & modico tempore ſinat in quiete eſſe, aliam pelliculam factam videbit. Quam ſi rurſus repetitis vicibus auferat, ſemper recentem membranam à frigore generari animaduertet. 3 Sed ea cauſa prolixius hæc dixi, vt oſtendam, quòd corporis ſuperficies aeri expoſita, neceſſariò pelliculam contrahit occurſu frigidi & ventorum.*

* vel; ſi quis ſecet. corpus hominis.

Cutis & corporis vnde.

COMMENTARIVS.

1 Ponit humidum ſubiectum caloris & frigoris: caloris actu, eſt humidum ſubiectum, quod humidum fuſum eſt toto corpore. Hoc oſtendit hæmorrhagia facta ex quauis parte: dum calet ſanguis, is erit meabilis.

2 Humidum eſt etiam ſubiectum frigoris, quod frigus potentia ineſt; quod externo frigore validius emicans in pelliculam ducit ſanguinem.

3 Iam concludit, peripheriam corporis cute cludi; ex frigore indito humori toto corpore ſparſo, tum ab ambientis aeris frigore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ 1 ἄρθρα ὧδε ἐγένετο. ὅτε τὰ ὀστέα ξυνίστατο, ὁκόσα μὲν αὐτέων λιπαρὰ ἦν, τάχιστα ἐξεκαύθη, ὥσπερ πρότερον λέλεκται ἐν τῷ προτέρῳ λόγῳ. 2 Ὁκόσον δ' αὐτέων κολλῶδες ἦν, τοῦτο δὲ οὐκ ἠδύνατο ἐκκαυθῆναι, ἀλλὰ μεταξὺ ἀποληφθὲν τοῦ κεκαυμένου * ξηραινομένου ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, νεῦρα καὶ σίαλον ἐγένετο. Τὸ δὲ σίαλον, ὁκόσον τοῦ κολλώδεος ὑγρότατον ἦν, τοῦτο θερμαινόμενον, παχύτερον ἐγένετο ὑγρὸν ἐὸν, καὶ ἀπὸ τούτου σίαλον ἐγένετο. Οἱ δὲ ὄνυχες ἀπὸ τούτου ἐγένοντο τοῦ κολλώδεος. Ἀπὸ γὰρ τῶν ὀστέων καὶ ἄρθρων αἰεὶ τὸ ὑγρότατον αὐτέων ἀπὸ κολλώδεος γίνεται, ἀπὸ τοῦ θερμοῦ ξηραινόμενον, καὶ ἐξαναινόμενον θύραζε εἰς ὄνυχας.

Verùm 1 articuli ita generati ſunt: cùm oſſa fierent, quæcumque partes pingues erant, celerrimè torrefacta ſunt, vt primùm ſuperiore ſermone enarrauimus. 2 Quod verò in illis viſcoſum erat, torreri non potuit, ſed id medio loco inter retorridum & calfactum reſtibile relictum, & à calido comprehenſum, in neruos & muccum abiit. Muccus autem hoc modo natus fuit: quantum ex viſcoſo liquidiſſimum erat, id, ardere concepto, craſſius euaſit, cùm liquidum eſſet, & inde muccus genitus fuit. Ex hoc ipſo autem glutinoſo vngues procreati ſunt. Ab oſſibus enim & articulis perpetuò id quod eis peculiare eſt madidiſſimum abiens, viſcoſum euadit, & à calido ſiccatum & areſfactum, foras in vngues excluditur.

Artus.

Ligamenta & muccus.

Vngues.

COMMENTARIVS.

1 Artus ita geniti: materia pinguis torrefacta, oſſa protulit.

2 Viſcoſa materia torreri non potuit, ſed medio loco reſtibilis inter exuſtum (os ſcilicet) & inter areſfactum caloris vi (cutem nempe) in ligamenta & muccum abiit. Siccior pars in ligamentum induruit; per νεῦρα ligamentum hîc intelligit, d. Zuingerus. Humidiſſima pars in muccum excocta fuit à calore. hic muccus lubricos reddit articulos, & in motum promptos. id σίαλον vocat. Errant chirurgi qui putant hunc muccum tantâ copiâ effundi in vulneribus articulorum cùm phlegmone occupantur. Ac malè ſtringentia phlegmonemque augentia imponunt. Sedandus potiùs eſſet dolor reſtituta parti temperie, laxataque eius tenſione. Inde enim, ob immanitatem doloris, ſerum ſanguinis à toto corpore his partibus influit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Οἱ δὲ 1 ὀδόντες 2 ὕστερον γίνονται, διὰ τόδε. 3 Τῶν ὀστέων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῶν γνάθων ἡ αὔξησις γίνεται τοῦ κολλώδεος, * τοῦ λιπαροῦ τὸ ὀλίγον ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ξηραινόμενον ἐκκαίεται, καὶ γίνονται ὀδόντες σκληρότεροι τῶν ἄλλων ὀστέων, ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ ψυχροῦ. Καὶ οἱ μὲν 4 πρῶτοι ὀδόντες φύονται ὑπὸ

τὴν δίαιταν ἐν τῇ μήτρῃ καὶ ἐπὴν γένηται, ἀπὸ τοῦ γάλακτος θηλάζοντι τῷ παιδίῳ. Ἐπειδὰν δὲ ἔτος ἐκπίπτουσιν, ἀπὸ τῶν σιτίων καὶ τῶν ποτῶν. 6 Ἐκπίπτουσι δὲ ἐπειδὰν ἑπτὰ ἔτεα τῆς πρώτης τροφῆς. Ἔστι δὲ καὶ οἷς πρότερον, ἢν ἀπὸ νοσηρῆς τροφῆς φύσωσι· τοῖς δὲ πλείστοισιν, ἐπειδὰν ἑπτὰ ἔτεα γένηται. Οἱ δὲ μεταφύοντες 7 συγκαταγηράσκουσι, ἢν μὴ ὑπὸ νούσου διαφθαρῶσι. 8 Διὰ δὲ τοῦτο φύονται οἱ ὀδόντες ὕστερον τῶν ἄλλων.

Dentes.

1 Dentes verò 2 postea gignuntur, ob hanc cauſam. 3 Ex oſſibus capitis & maxillarum incrementis augeſcit viſcoſum, & quicquid ex pingui ineſt, à calido ſiccatum torretur, & fiunt dentes reliquis oſſibus duriores, quia nihil frigidi ineſt. 4 Et primi quidem dentes puero pullulant tum ex victu in vtero; tum poſtquam natus fuerit ex lacte, iam lactanti puero. Vbi verò his exciderint, tum demum ex cibo & potu. 5 Excidunt autem poſtquam ad annos primi alimenti peruenerint: Quibuſdam etiam prius, ſi à nutricatu morbido nati fuerint: pleriſque verò poſt ſeptimum ætatis annum. Qui verò poſteà enaſcuntur 7 vnà conſeneſcunt, niſi vi morbi corrumpantur. 8 Propterea autem dentes ſerius aliis partibus enaſcuntur.

Dentes cur ſerius appareant.

COMMENTARIVS.

1 DENTES Latini quaſi edentes vocant. ſunt oſſa omnium duriſſima, intus caua, neruis, venis, arteriolisque prædita. Deſcribit hîc Hippocrates triplicem eorum generationem: Prima in vtero: ſecunda à lacte: tertia à ſolidioribus alimentis. Quare cum cæteris oſſibus vnà in vtero hi delineati videntur, quamuis non ſimul erumpant, nec gingiuas perforent. Anteriores priùs prodeunt, quia magis acuti, & os ea parte non ita firmum eſt. Duriores eſſe dicit cæteris oſſibus, quia cætera comminuunt, nec igne cremantur, ſolique inuicti à ſarcophago manent.

2 Omnium poſtremi naſcuntur dentes ædito iam fœtu. Reddit cauſam cur dentes ſeriùs oriantur quàm cæteræ partes; non ex ſemine, dicit, hoc fit, ſed ex nutricatu.

3 Materia eorum eſt oſſea: nam viſcoſum pingueque alimentum trahunt oſſa capitis: teſtibile id vritur, nam pingue: viſcoſum illud non calidum in os abit.

4 Ex materia ſui nutricatus vanant dentes, vt ex lacte in vtero: & foris extra vterum: & ex ſolidiore nutricatu qui fiunt.

5 Cùm ſolidis cibis iam indulgent, excidunt alij à lacte geniti.

6 Fraudati genio à lacte, vnde nati, excidunt: corrupto lacte, vel iam tranſlati ad ſolidius alimentum. Vel ſi tali nutricatu fruatur puer, qui tota vi bellum indixit dentibus. Vt ſi calidum cibum cùm ſumſerint, mox algidus offeratur.

7 Niſi morbo vel ſenio excidant.

8 Seri ortus dentium cauſas proponit: nim. nutricatus vberiorem affluxum. Nam ſolæ maxillæ ex cunctis oſſibus venas in ſuam ſubſtantiam admittunt, ex ventre inferiore alimentum vberius quàm ſuæ nutritioni conueniat attrahunt. Perpetuò incrementa ducunt dentes, quia mutuo attritu, dum cibos mandunt, attenuantur: nam materia nouo incremento præſtò eſt. Etenim habent dentes alimentum copioſiſſimum, quod vtraque, medulloſa cùm ſit, maxilla adfert. Habent etiam maxillæ & dentes peculiares venas ſparſim per eos diſcurrentes, quod in reliquis oſſibus non euenit. Quare copioſius alimentum in ipſas, quàm in alia oſſa trahitur. Et quia vberius alimentum & frequentiorem affluxum excipiunt, augmentum ipſæ à ſeipſis tale pariunt, quales ipſæ exiſtunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐν τῇ γνάθῳ φλέβες εἰσὶ, καὶ * ἐν τῇ κάτω κοιλίῃ, μοῦναι τῶν ὀστέων, αὗται τὴν τροφὴν παρέχουσι τῷ ὀστέῳ. 1 Τὰ δὲ ὀστέα, τοιαύτην αὔξησιν, ὁποῖα ἀφ' ὧν· Καὶ τὰ ἄλλα δὲ πάντα τοιαύτην ἀποδίδωσιν, ὁποῖα ἀπ' ὧν. Καὶ γὰρ αἱ 2 φλέβες ἐκ τῆς νηδύος † τῶν ἐντέρων εἰς ἃ συλλέγεται τὰ σιτία καὶ τὰ ποτὰ, ἐπειδὰν θερμανθῇ ταῦτα, ἕλκουσι τὸ λεπτότατον καὶ τὸ ὑγρότατον. Τὸ δὲ 3 παχύτατον αὐτέου καταλείπεται, καὶ γίνεται κόπρος ἐν τοῖσιν ἐντέροισι τοῖσι κάτω. Τὸ δὲ λεπτότατον αἱ φλέβες ἕλκουσιν ἐκ τῆς νηδύος καὶ τῶν ἄνωθεν τῆς νήστιος, θερμαινομένων τῶν σιτίων. Ἐπὴν δὲ περήσῃ τὴν νῆστιν, ἐς τὰ κάτω ἔντερα ξυναθροισθὲν, καὶ κόπρος ἐγένετο.

* ἐκ τῆς κάτω κοιλίης legit Cornarius: & rectè Z.
† καὶ

In maxilla venæ ſunt, & hæ huic oſſi ſoli, inter omnia oſſa, ex inferno ventre alimenta præbent. Oſſa verò 1 talem materiam augmento idoneam exhibent, qualia exiſtunt: Vt etiam reliqua cuncta tale augmentum præbent, qualia ipſa exiſtunt. Etenim 2 venæ ex ventre ac inteſtinis in quibus ſtabulantur cibi & potus, qui poſtquam incaluerunt, id quod tenuiſſimum eſt trahunt. Quod autem in eo 3 craſſiſſimum eſt reſtibile, ibi in fæces abit in inferioribus inteſtinis. Tenuiſſimum, inquam, trahunt venæ ex ventre ac inteſtinis, ſupra ieiunum inteſtinum exiſtentibus, poſteaquam cibi incaluerint. Vbi verò ieiunum inteſtinum tranſierint, & in inferioribus inteſtinis conſociati fuerint, fæces fiunt.

COMMENTARIVS.

1 Nutricatus aſſimilatio etiam cauſa eſt ſeri ortus dentium. oſſi quidem nutricatus aſſimilatur, ſed non agglutinatur, ſed os circumfluens, in dentes effingitur. Os enim oſſeam materiam profert; vt cæteræ partes cuoctæ ſibi ſimilem materiam efficiunt, vnde nutriuntur & augentur. Ea ſi vberior fuerit, aſſimilatur quidem, ſed non apponitur, ita vt non nutriat: ſed vt ſuperflua abiicitur, vel in aliam transfertur ideam: vt in maxillis in dentes, in mammis in lac, in teſtibus in ſemen.

2 Declarat iam cauſas ſeri ortus dentium; nim. ex cauſa affluxus alimenti, & aſſimilationis. Affluxus: cùm enim quæ ventri ingeruntur, ab eius vi edomita ſunt, id quod liquidiſſimum & tenuiſſimum illi ineſt, abripitur à meſaraicis venis, quæ ſupra ieiunum ſunt.

3 Hærens anfractibus coli.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἡ δὲ 1 τροφὴ ἐπειδὰν ἀφίκηται, ἕκαστον τοιαύτην ἀποδίδωσι τὴν εἰδέην ἑκάστου, ὁκοῖά περ ἦν. 2 Ἀρδόμενα γὰρ ὑπὸ τῆς τροφῆς αὔξεται ἕκαστα, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, καὶ τὸ κολλῶδες, καὶ τὸ λιπαρὸν, καὶ τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν, καὶ τὰ ὀστέα, καὶ τὰ ἄλλα ξύμπαντα, ὁκόσα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐστί. 3 Διὰ τοῦτο ὕστερον οἱ ὀδόντες φύονται (εἴρηται δέ μοι καὶ πρότερον) ὅτι μοῦναι τῶν ὀστέων αἱ γνάθοι φλέβας ἔχουσιν αὐταὶ ἐν ἑωυτῇσι· Καὶ 4 διὰ τοῦτο τροφὴ ἕλκεται πλείων ἢ ἐς τὰ ἄλλα ὀστέα. Καὶ 5 πλέονα τὴν τροφὴν ἔχοντα, καὶ ἀθροωτέρην τὴν ἐπιρροὴν, ἀποτίκτει αὔξησιν αὐτὰ ἐφ' ἑωυτέων τοιαύτην, ὁκοῖά περ ἐστὶν αὐτά· 6 τέως ἂν ἂρ καὶ ἄνθρωπος ὅλος αὔξεται.

1 Nutrimentum verò poſtquam partes nutriendas attigerit, talem vnumquodque ideam vnicuique imprimit, quale ipſum fuerit. 2 Irrigata enim ſingula à nutricatu incrementis augeſcunt, & calidum, & frigidum, & viſcoſum, & pingue, & dulce, & amarum, & tum oſſa, tum quæcumque homini inſunt. 3 Hinc itaque eſt, quòd dentes poſteriùs etiam naſcuntur (quod priùs etiam dixi) quia ſola ex oſſibus maxilla ipſa in ſeipſis venas habent: vt 4 proinde alimentum vberius in ipſas quàm in alia oſſa trahatur. Cumque 5 vberiorem nutricatum, & pleniorem affluxum habeant, materiam incrementis opportunam ipſa à ſeipſis talem exhibent, quales ipſa exiſtunt: 6 tamdiu,

quamdiu

quamdiu homo ad integritatem ſuam creſcit.

COMMENTARIVS.

1 Declarat cauſam ſeri etiam ortus dentium, quoad materiæ aſſimilationem, quæ euenit ab inſita parti vi: pars enim quæuis nutritur prolectatione ſimilis nutricatus: nim. aſſimilando & apponendo. Sed longa opus eſt alteratione vt in tam duram ſubſtantiam, qualis os eſt, abeat.

2 Cùm ſimilis & connaturalis ſubſtantiæ fit appoſitio, augetur pars. ſi vberius illa affluat: energiâ ſimilis tunc redditur ea, quæ priùs δυνάμει ſimilis erat, vi calidi innati coquentis partis. irrigatur ita id calidum, & id quod exhauſtum erat reponit, & auget id, quod incrementis augeri natum eſt. Ita molem trahunt oſſa, nerui, carnes, &c. & quatuor humores: id eſt, amarum &c.

3 Cur dentes, poſteriùs etiam, aliter atque reliqua oſſa naſcantur: & cur aliis præcociores ſint: Poſteriùs dixit dentes etiam pullulant, quia maxillæ ſolæ venas habent.

4 Maxillæ perfuſæ venis, vberiùs nutricatum prolectant.

5 Circumfluis vbertate nutricatus maxillis, materiam incrementis opportunam fabricantur.

6 Id eſt, materia incrementis opportuna tam diu elaboratur, dum homo ad ſui actus finem venerit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Αὔξεται δὲ ἕως ἂν γένηται δῆλος. 2 Ἐπίδηλος δὲ μάλιστα γίνεται ἀπὸ ἑπτὰ ἐτέων μέχρι τεσσαρεσκαιδεκαετέος. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἔτι 3 οἱ μέγιστοι τῶν ὀδόντων φύονται, καὶ ἄλλοι πάντες ἐπὴν ἐκπέσωσιν, οἳ ἐγένοντο ἀπὸ τῆς τροφῆς τῆς ἐν τῇ μήτρῃ. Αὔξεται δὲ καὶ ἐς τὴν 4 τρίτην ἑβδομάδα, ἐν ᾗ νεηνίσκος γίνεται, μέχρι τεσσάρων καὶ πέντε ἑβδομάδων. Καὶ ἐν τῇ 5 τετάρτῃ ἑβδομάδι ὀδόντες φύονται δύο τοῖσι πλείστοισι τῶν ἀνθρώπων, οἳ καλέονται σωφρονιστῆρες.

1 *Creſcit autem, quamdiu ſenſu creſcere deprehenditur.* 2 *Senſu autem creſcere potiſſimùm deprehenditur à ſeptimo vſque ad decimum quartum annum. Quo tempore 3 maximi dentium, tum cæteri cuncti naſcuntur, poſteaquam exciderint hi qui ab alimento vterino ſunt nati. Creſcit autem & in 4 tertium annorum ſeptenarium, in quo adoleſcens fit, vſque ad quartum & quintum ſeptenarium. Quin & in 5 quarto ſeptenario dentes pullulant pleriſque hominibus duo, qui ſapientiæ dentes appellantur.*

Sapientiæ dentes.

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, tam diu creſcit, dum ſenſu creſcere deprehenditur.

2 Conſpicuè creſcit à primo ſeptenario ad ſecundum vſque:

3 Plurimi erumpunt dentes à primo ſeptenario, ad ſecundum.

4 Minùs ſenſu deprehenduntur tunc creſcere; à ſecundo nim. in tertium ſeptenarium. Hoc eſt, à vigeſimo anno, vſque ad trigeſimum annum ferè.

5 Pauciſſimi dentes in quarta hebdomade annorum proferuntur; duo nim. σωφρονιστῆρες. tunc enim mens ſe erigere incipit. Ariſtoteles libro ſecundo De Hiſtoria animalium, capite quarto, circa viceſimum annum hos naſci ait. quibuſdam verò anno octogeſimo exiuiſſe ſcribit Plinius libri vndecimi trigeſimo ſeptimo. Plerumque naſcuntur hominibus dentes triginta, aut triginta duo. Sedecim in vtraque maxilla. Priores, qui & inciſores appellantur, ſunt quaterni in vtraque maxilla. Canini duo. Dein molares decem, φραστῆρες dicti, quòd his eminentibus fari pueri incipiant. Poſteriores Molarium duos, dentes ſapientiæ hîc vocat Hippocrates, quòd ferè trigeſimo ætatis anno eniteſcant, quo tempore ſapere incipimus. Latini eos geminos vocant, Ariſtoteles κραντῆρας.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Αἱ δὲ 1 τρίχες φύονται ὧδε. ὀστέα εἰσὶ καὶ ἐγκέφαλος, ἀφ' ὅτου ἡ τοιαύτη αὔξησις, ὅτι τὸ πλεῖστον κολλῶδες (ὥσπερ ἐν τοῖσι νεύροισιν) καὶ 2 τὸ λιπαρὸν οὐκ ἔνεστιν. Εἰ γὰρ ἐνῆν τὸ λιπαρόν, ἐξεκαίετο ἂν ἐκ τοῦ θερμοῦ. Τάχα δὲ θαυμάσειεν ἄν τις, 3 ὅτι καὶ ἐν τῇσι μασχάλῃσι καὶ ἐν τῷ ἐφηβαίῳ τρίχες πολλαί, καὶ ἐν τῷ σώματι παντὶ εἰσίν. Οὗτος αὐτὸς λόγος περὶ τούτου· ὅπου ἂν τοῦ σώματος τὸ κολλῶδες ᾖ, ἐνταῦθα αἱ τρίχες γίνονται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ.

Verùm 1 capilli ita naſcuntur. Ab oſſibus & cerebro tale incrementum oritur, nimirum à glutinoſa circumflua materia (vt iam de neruis etiam diximus) & 2 pinguedine omni fraudata. Si enim pinguedo affuiſſet, à calido certè exuſta fuiſſet. Fortaſſis quis admirabitur, 3 cur ſub alis & in pube pili multi, quin & toto corpore quibuſdam efflореſcant. Quibus ita reſpondemus: Vbicumque in corpore glutinoſum eſt, ibi pili à calore effinguntur.

COMMENTARIVS.

1 Capilli ex materia naſcuntur viſcoſa; vt capitis pili, à vicino cerebro & oſſibus: horum idea eadem cum materia ligamentorum de qua iam egimus: Plurimi & maximi naſcuntur pili, qua corporis parte cutis rariſſima eſt. Et vbi tardiùs rareſcit cutis, ibi tardiùs exiliunt pili, vt in mento & pube.

2 Nam ſi pilorum materia foret pinguis, in os abiret, vſta caloris vi.

3 Quamuis paſſim non adſint tot oſſa, quot in capite, attamen vbi viſcoſum adfuerit, pili fiunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἀκούει δὲ διὰ τόδε. Τὰ 2 τρήματα τῶν ὤτων ἀποτείνει πρὸς ὀστέον σκληρόν τε καὶ ξηρὸν ὅμοιον λίθῳ. Τοῦτο δὲ πέφυκε πρὸς ὀστέον κοίλωσις σηραγγώδης. Οἱ δὲ ψόφοι ἀπερείδονται πρὸς τὸ σκληρόν· τὸ δὲ ὀστέον τὸ κοῖλον ἐπηχεῖ διὰ τοῦ σκληροῦ. Τὸ δέρμα τὸ πρὸς τῇ ἀκοῇ πρὸς τῷ ὀστέῳ τῷ σκληρῷ λεπτόν ἐστιν ὥσπερ ἀράχνιον, ξηρότατον τοῦ ἄλλου δέρματος. Τεκμήρια δὲ πολλά, ὅτι ξηρότατον ἠχεῖ μάλιστα. Ὅταν δὲ μέγιστον ἠχήσῃ, μάλιστα ἀκούομεν. Καὶ εἰσὶ 3 τινες οἳ ἔλεξαν, φύσιν ξυγγράφοντες, ὅτι ὁ ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ ἠχέων· τοῦτο δὲ οὐκ ἂν γένοιτο. Αὐτός τε γὰρ ὁ ἐγκέφαλος ὑγρός ἐστι, καὶ μῆνιγξ περὶ αὐτόν ἐστιν ὑγρὴ καὶ παχεῖα, καὶ περὶ τὴν μήνιγγα ὀστέα. Οὐδὲν οὖν τῶν ὑγρῶν ἠχεῖ ἀλλὰ ξηρά. Τὰ δὲ ἠχέοντα, ἀκοὴν ποιεῖ.

1 *Auditus autem hoc modo fit. 2 Foramina aurium ad os durum & ſiccum, lapidi æmulum, peruadunt. Ad ipſum autem os eſt cauitas antroſa. Soni autem ad id quod durum eſt alliduntur: os verò cauum, per ipſum durum, ſonum concipit. Pellicula etiam in aure iuxta os durum tenuis eſt, velut aranei tela, omniumque pelliculаrum ſicciſſima. Syllogiſtica ſunt plurima ſigna, quibus comprobari poſſet, ſicciſſima eſſe maximè ſonora. Quum itaque plurimum ſonuit, tunc maximè audimus. Etſi ſint 3 quidam qui de Natura ſcribentes prodiderunt, quòd cerebrum eſt quod ſonum edit: Hoc tamen fieri nequit. Ipſum enim cerebrum humidum eſt, & membrana cui inuoluitur humida eſt & craſſa, & membranam cingunt oſſa. Et nullum humidum ſonum edit, ſed ſolùm arida. Sonora autem, auditum efficiunt.*

Auditus vt fiat.

COMMENTARIVS.

1 Senſus ab anima ſentiente dimanat per peculiaria inſtrumenta. Lapidoſum os intùs occurrit, cui ſicciſſima membrana obtenditur, qua nulla ſiccior: quam, in ipſo oſſe, cauerna excipit. Oſſiculis, inquit Zuingerus, quatuor, admirabili magis quàm perſcrutabili naturæ conſilio referta, in cæcos labyrinthos dehiſcent, hoc eſt auditus organon. Actio autem fit: cùm ſonus foramen intrat, ad os durum allidit, membranam mouet: quæ, mota ſonat. Hæc re-

ſonantia cauernis recepta ſenſum auditionis facit. hæc doctiſſimus Zuingerus.

2 Variæ opiniones fuere veterum philoſophorum de audiendi modo, nullus præclariora attulit hac ſententia Hippocratica. Alcmæon ideò nos audire putabat, quod aures ſint vacuæ, nam talia reſonant. Diogenes aëtem in cerebro ſtabulari exiſtimabat, eumque feriri à vocibus. Sed hanc opinionem hic refutat Hippocrates. Plato auditum fieri ſcripſit aëris ictum pulſatione. Vt breuiter rem accipias, Tribus opus eſt ad ſenſum, obiecto, medio, & organo. Obiectum auditus eſt ſonus: qui eſt qualitas nata ex aëris fractione, orta ex colliſis corporibus duris ac renitentibus. Medium auditus eſt aër externus. Organum auditus, dicit hîc Hippocrates, eſt membrana illa interna in aure, quam tympanum vocamus. Cùm itaque percellitur aër qui foris eſt à ſolidis corporibus, & ſoni qualitate imbutus, vicinum aërem alterat, hic feriatim proximum, illéque alium, donec ad aurem perueniatur, ibi membranam ſonoram quatit. Hanc quaſſationem inquilinus aër, auri ingenitus, illicò excipit, quem in labyrinthum defert, mox in cochleam, vbi aër habitat innatus, dein in neruum auditorium, & ab eo ad communem ſenſum, tanquam iudicem de paſſionibus ſenſoriis organis impreſſis traducit.

3 Membranæ illæ teguntur ab oſſibus non ſolidis, ſed intùs ſpongioſis. Hanc opinionem poſt Hippocratem amplectebatur Diogenes, iam natam tempore Hippocratis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὀσφραίνεται δ' ὁ ἐγκέφαλος ὑγρὸς ἐὼν, αὐτὸς τῶν ξηρῶν ἕλκων τὴν ὀδμὴν ξὺν τῷ ἠέρι διὰ τῶν βρογχέων ξηρῶν ἐόντων. 2 Προήκει γὰρ ὁ ἐγκέφαλος τῆς ῥινὸς ἐς τὰ κοῖλα· καὶ ταύτῃ αὐτῷ οὐκ ἔστιν ἐπίπροσθεν ὀστέον οὐδὲν, ἀλλὰ χόνδριον μαλακὸν ὥσπερ σπόγγος, οὔτε κρέας οὔτε ὀστέον. Καὶ ὅταν μὲν 3 ξηρὰ ᾖ τὰ κοῖλα τῆς ῥινὸς, ὀσμᾶται τῶν ξηροτέρων αὐτὸς ἑωυτοῦ ἀκριβεστέρως ἐών. 4 Ὕδατος γὰρ οὐκ ὀδμᾶται, ὑγρότερον γάρ ἐστι τοῦ ἐγκεφάλου, ἐὰν μὴ σαπῇ. Σηπόμενον γὰρ τὸ ὕδωρ παχύτερον γίνεται, καὶ τὰ ἄλλα πάντα. Ὁκόταν δὲ 5 ὑγρανθῶσιν αἱ ῥῖνες, οὐ δύνανται ὀσφραίνεσθαι· οὐ γὰρ τὸν ἠέρα ἕλκει αὐτὸς πρὸς ἑωυτόν. Ταύτῃ δὲ καὶ 6 ὅταν ὑποτήκῃ ὁ ἐγκέφαλος πολὺ ξὺν αὐτὸς ἀφ' ἑωυτοῦ ἐς τὴν ὑπερῴην, καὶ τὴν φάρυγγα, καὶ τὸν πνεύμονα, καὶ ἐς τὴν ἄλλην κοιλίην, γινώσκουσιν οἱ ἄνθρωποι, καί φασι καταῤῥεῖν ἐκ τῆς 7 κεφαλῆς· καταῤῥεῖ δὲ καὶ ἐς τὸ ἄλλο σῶμα· 8 καὶ ἔστι * τρόπος τοῦ θερμοῦ.

* τρόπῳ

Olfactus.

*Vel per cartilaginoſa corpuſcula.

1 *Olfacit verò cerebrum humidum exiſtens, aridorum odorem vnà cum aere * per cartilagines attrahens. Cerebrum enim 2 in cauitatem naſi pertingit: atque hac parte nullum ei opponitur os, ſed cartilago mollis veluti ſpongia, quam neque carnem, neque os rectè appelles. Vbi itaque 3 ſicca fuerit cauitas naſi, ipſum ſeipſo exactius arida olfacit. 4 Aquam enim non olfacit, cùm madidior ſit cerebro, niſi fortè putruerit. Putrefacta enim aqua craſſior euadit, vt & reliqua cuncta. Ex aduerſo 5 ſi nares madidæ fuerint, olfacere nequeunt: non enim aera trahit cerebrum in ſeipſum. Nec etiam 6 cùm cerebrum ipſum de ſeipſo colliquatam materiam multam, in palatum & fauces, & pulmonem & reliquum ventrem dimiſerit: quod ipſum facilè cognoſcunt homines, & aiunt deſtillare ex 7 capite: quamuis & in reliquum corpus deſtillare poteſt. & tunc 8 ferè fit caloris commutatio.*

COMMENTARIVS.

1 Quamuis cerebrum ſit humidum, attamen per βρόγχια ξηρὰ attrahens olfacit.

2 Spongoidea oſſa ibi obiecta habet cerebrum, nam cerebri mamillares proceſſus eo ſe porrigunt.

3 Cùm ſicca ſunt inſtrumenta, tunc ad ſe ſicciorem odorem trahit cerebrum, & olfacit.

4 Cerebrum ſe humidiora non olfacit: vt aqua, quæ etiam, quia tenuis, odoris materiam non habet: niſi putredine craſſeſcat.

5 Cùm madent olfactus inſtrumenta odorari nequit cerebrum: vt ſi foris madeſcant nares, non olfacies, quia cerebrum aëra externum non trahet. Ita cùm illabente coryza, nares humeſcunt.

6 Cùm interna nimis madent, non olfacit: id exemplo declarat catarrhi. Liquata enim cerebro pituita excurrit in alias partes, quæ irrigatæ, vt cùm febris inuadit, vel obſtructæ olfactu exuunt.

7 Id eſt, cuncti norunt à madefactione cerebri olfactum intercipi, ob copiam humoris à calore eliquati.

8 Calor etiam febrilis ſimul abit. Coro. legit καὶ ἐπὶ τοῦ τρόπου θερμὸς, & catharri modus calidus eſt, nim. cum febre & calore capitis, & narium pruritu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὁρῇ δὲ διὰ τοῦτο. Ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου τῆς μήνιγγος, φλὲψ καθήκει ἐς τὸν ὀφθαλμὸν διὰ τοῦ ὀστέου ἑκάτερον. 2 Διὰ τούτων τῶν φλεβῶν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου διηθεῖται τὸ λεπτότατον τοῦ κολλώδεος. Καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸ περὶ αὐτὸ δέρμα ποιέει, 3 τοιοῦτον οἷόν περ αὐτό ἐστι τὸ διαφανὲς τοῦ ὀφθαλμοῦ, τὸ πρὸς τὸν ἠέρα, πρὸς ὃ προσβάλλει τὰ πνεύματα· κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὥσπερ περὶ τοῦ ἄλλου δέρματος ἔλεξα. 6 Πολλὰ δὲ ταῦτ' ἐστὶ τὰ δέρματα, πρὸ τοῦ ὁρέοντος διαφανέος, ὅκοῖον περ αὐτό ἐστι. Τούτῳ γὰρ 7 τῷ διαφανεῖ ἀνταυγέει τὸ φῶς καὶ τὰ λαμπρὰ πάντα. Τούτῳ οὖν ὁρᾷ 8 τῷ ἀνταυγέοντι. Ὅ, τι δὲ μὴ λαμπρόν ἐστι, μηδὲ ἀνταυγεῖ, τούτῳ οὐχ ὁρᾷ. 9 Τὸ δὲ ἄλλο τὸ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς λευκὸν, κρέας ἐστίν.

1 *Viſus autem ob has fit cauſas: A cerebri membrana, vena in vtrumque oculum per os deſcendit.* 2 *Per has binas venas, quod eſt viſcoſiſſimi tenuiſſimum, de cerebro percolatur. Hinc* 3 *ipſam circa ſe tunicam* 4 *talem efficit,* 5 *quale eſt ipſum oculi pellucidum, qua ad aerem vergit, ad quam venti & aer irruunt: eadem prorſus ratione, vt de aliis tuniceis & membranis dixi. Sunt autem* 6 *plurimæ tunicæ oculi prælucido prapoſita, eidemque ſimiles. In hocce enim* 7 *pellucido, lumen & cuncta ſplendida relucent. Et per hoc* 8 *relucens fit viſio. Quod verò lucidum non eſt, neque reſplendet, per illud non videt.* 9 *Aliud autem illud, quod circa oculos eſt, album, caro eſt.* Viſus.

COMMENTARIVS.

1 Videtur per φλέβας neruos opticos intelligere: per δέρμα tunicam corneam: per τὸ πρὸς τὸν ἠέρα musculos oculos ambientes: per πόρον foramen pupillæ: per τὸ διαφανὲς ἀνταυγέον, cryſtallinum humorem, cui vitreus ſubſternitur, vt imagines reflectantur: & per τὸ ὑγρὸν κολλῶδες humorem albugineum; qui læſo oculo effluit.

2 Anima videt: oculus eſt inſtrumentum quo videt: actio oculi ergo eſt, vt inſtrumenti. Primarium autem eius inſtrumentum eſt cryſtallinus humor, qui medio oculo conſedit, qui accipit ideas cunctas viſibiles foris illatas. Nam, dicit, à meninge in vtrumque oculum neruus peruadit.

3 In luciſſimam membranam abit pars tenuiſſima, ad peripheriam oculi propulſa; ſimilis pellucido oculi interno: nam, vt dixit, viſcidus humor frigidoaëri fons occurrens, in membranam abit.

4 Ita in ea cornu pellucidam, vnde cornea dicta.

5 Id eſt, quia glutinoſa pars percolatur. διὰ τοῦτο αὐτὸ, nim. κολλῶδες.

6 D. io corneam verti, quæ in plures laminas diuidi poteſt, humori cryſtallino ſimiles, tegumenta ad frigus.

7 In

7 In humore cryſtallino omnia à foris lucida relucent. Obiectum viſus eſt αὐγὴ, lux, qualitatum omnium diuiniſſima. Hinc eſt quod Stoici viſum appellaſſe videntur Deum, Theophraſtus verò hominis formam.

8 Eò quod relucet, videt homo: & eò quòd non relucet, non videt. Cryſtallinus humor oculi pellucidus eſt: vt vernaculo luminis fulgore externo ſit ἰσοφόρωντος & conſocialis: tenuis, vt celerrimè vtrumque lumen admittat. Coloris eſt omnis expers, quò colorum omnium ſpecies excipiat. Princeps hoc eſt viſionis organum: huius enim eſt ἀλλοιωθῆναι πρὸς τινὰς τῶν ἔξωθεν χρωμάτων. Solus hic à coloribus alteratur; vtroque lumine interno à cerebro, & externo fruitur.

9 Non relucentes oculi partes: album oculi, ab humore fit albugineo, qui per corneam tranſlucet. & quia carne veſtitur oculus foris, carneum eum conſtituit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἡ δὲ 1 κόρη καλεομένη τοῦ ὀφθαλμοῦ μέλαν φαίνεται διὰ τοῦτο, ὅτι ἐν βάθει ἐστὶ, καὶ χιτῶνες περὶ αὐτὸ εἰσὶ μέλανες. Χιτῶνα δὲ καλέομεν, τὸ ἐπιὸν ὥσπερ δέρμα. ἔστι δὲ 2 ὁ μέλαν οὐ φαῦλον, ἀλλὰ λευκὸν διαφανές. Τὸ δὲ 3 ὑγρὸν κολλῶδες. Πολλάκις γὰρ ἑωράκαμεν ἐκ ῥαγέντος ὀφθαλμοῦ ἐξιὸν ὑγρὸν κολλῶδες· καὶ ἕως μὲν ἂν ᾖ ἔτι θερμὸν, ὑγρόν ἐστιν. Ἐπειδὰν δὲ ψυχθῇ, ἐγένετο ξηρὸν, ὥσπερ λιβανωτὸς διαφανής. καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θηρίων ὅμοιόν ἐστι. Τὸν δὲ ὀφθαλμὸν ἀνιᾷ 4 πᾶν ὅτι ἂν ἐμπίπτῃ, καὶ τὰ πνεύματα προσβάλλοντα, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα λαμπρότερα ἢ κατ' αὐτόν ἐστι. Καὶ ἐάν τις * ἐρωτᾷ, διὰ τόδε, ὅτι ὁμόχροά ἐστιν. 5 Ὥσπερ τὸ στόμα, καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ ἡ ἄλλη κοιλίη, ὑγρά ἐστιν.

* ἐρωτᾷ

Iam quæ 1 pupilla oculi dicitur, hanc ob cauſam nigra apparet, quia in profundo conſedit, & tunica nigra circa ipſam ſunt. Tunicam autem vocamus id, quod velut pellicula ineſt, 2 neutiquam nigra, ſi quis ſeorſim inſpiciat, ſed 3 alba & pellucida. Humidum verò oculi viſcoſum eſt. Sæpe enim conſpicimus oculo rupto elabi viſcoſum humorem: qui, dum calet, liquidus eſt: dum verò refrixit, ſiccus euadit, inſtar thuris pellucidus: quod ipſum in hominibus, & in brutis ſimiliter ſe habet. Oculum autem affligit 4 quicquid in eum inciderit, & venti irruentes, & cætera quæ validiore ſplendore ipſo micant. Et ſi quis cauſam roget, reſpondere licet, quod conſimilis coloris ſunt. 5 Quemadmodum os & lingua, & reliquus venter, humida ſunt.

COMMENTARIVS.

1 Per hoc foramen ingrediuntur ſimulachra.

2 In oculi profundo videntur nigreſcere. Nigreſcit propterea in omnibus pupilla. Quamuis alioqui in ſolo homine variegati ſint oculi diuerſique coloris: cæteris verò animantibus vniuſmodi ſunt oculi. Sic boum omnium nigri, ouium aquini, felium cæſij.

3 Albugineus effluit. Natura tota oculi ferè aquea eſt, mollis, lubrica, ſplendens, pellucida, vt celeriùs rerum omnium imagines concipiat.

4 Quæ fulgore quaſi cryſtallinum extinguunt. Oculi temperie frigent ac hument: atque à ſimilibus ſuæ naturæ cauſis facilè offenduntur: iuuantur autem modico cōtrariorū vſu. Eſt oculus acerrimi ſenſus: vnde fit vt citò affligatur: ſenſus enim in animalibus breuioris vitæ cauſa eſt Ariſtoteli ſecundo De anima.

5 Q. d. vt lingua, ventriculus, qui cùm coctioni ciborum dicatus ſit, etiam ad guſtum confert, cùm madore quodam à natura rigata ſint, cuius merito humidiora ſentiunt obiecta: at quæ nimis madent non ſentiuntur. Ita lux cryſtallino indita ſplendida videt foris quæ veniunt, cùm veluti patiens, venienti agenti ſplendori reſpondet analogiâ. At magis ſplendida, vel æquè, illa non videt, quia ὁμόχροα ſunt: nam actio nulla æqualibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Διαλέγεται δὲ διὰ τὸ πνεῦμα * ἕλκον εἴσω πᾶν τὸ σῶμα, τὸ πλεῖστον δὲ ἐς τὰ κοῖλα αὐτὸ ἑωυτοῦ. Αὐτὸ δὲ 2 θύραζε ὠθεόμενον διὰ τὸ κενὸν ψόφον ποιέει. 3 Ἡ κεφαλὴ γὰρ ἐπηχεῖ· ἡ δὲ 4 γλῶσσα, ἀρθροῖ προσβάλλουσα, ἐν τῷ φάρυγγι ἀποφράσσουσα, καὶ προσβάλλουσα πρὸς τὴν ὑπερῴην, καὶ πρὸς τοὺς ὀδόντας, ποιέει σαφηνίζειν. 5 Ἢν δὲ μὴ ἡ γλῶσσα ἀρθροῖ προσβάλλουσα ἑκάστοτε, οὐκ ἂν σαφέως διαλέγοιτο, ἀλλ' ἢ ἕκαστα φύσει τὰ μονόφωνα. 6 Τεκμήριον δὲ ἐστι τούτου, οἱ κωφοὶ οἱ ἐκ γενεῆς οὐκ ἐπίστανται διαλέγεσθαι, ἀλλὰ τὰ μονόφωνα μοῦνον φωνέουσιν. Οὐδ' 7 εἴ τις τὸ πνεῦμα ἐκπνεύσας πειρῷτο διαλέγεσθαι.

* ἕλκον

1 Loquendi autem vis hinc oritur: vniuerſum corpus dum abripit intus ſpiritum, plurimum in cauitates ſibi ipſi abducit. Is autem 2 qui foras pellitur per inane, ſtrepitum edit. 3 Caput enim reſonat: 4 lingua verò occurrens articulat, & in faucibus obſtruens, & impingens ad palatum & dentes, claritatem eius facit. 5 Quòd niſi lingua vndiquaque allidens & impingens articularet, non poſſet homo diſtinctè diſſerere, ſed ſingula à natura vnam vocem haberent. 6 Argumento ſunt huic rei muti à primo natali, qui diſſerere nequeunt, ſed vnam tantùm vocem efferunt. Tum etiam 7 ſi quis ſpiritum tantùm efflando loqui conetur.

Sermonis inſtrumēta.

COMMENTARIVS.

1 Sermonis, id eſt, vocis articulatæ inſtrumenta docet. Huius materia eſt aër, foras pulſus expiratione, vnde fit ſonus. dicit itaque, corpus totum aërem tapit in ſe per arterias; ſed maximè per os & aſperam arteriam thoracem implet.

2 Denuò ex pectore eliditur per loca inania, hinc ſonus.

3 Sonus ille in capitis concauo reſonat.

4 Articulat illam reſonantiam lingua, ſeſe inſinuans omnibus oris partibus, miro flexu, palato ac dentibus allidendo, vnde polydædali vocum luſus. Quare Euripides eam ἄγγελον λόγων appellat, ſermonis nunciam. Hæc animi cunctos conceptus exprimit: propterea multis cuſtodiis, dentibus, labiis, freno hanc coërcuit Deus opt. Max. vt tot claſtris detenta, mens priùs diſcernat, quàm proferat. Mirandum eſt tot motibus ſe poſſe voluere vnam linguam humanam: nulla murena, nulla anguilla hac eſt promptior in motum.

5 Linguæ, vi ſermo fit, dum variis partibus variè appellens ſonum articulat.

6 Qui muti nati, linguæ vitio, ſonum vnum tantùm efferunt.

7 Niſi linguam adhibeant, loqui non poſſunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δῆλον δὲ τόδε. Οἱ ἄνθρωποι 1 ὁκόταν βούλωνται μέγα φωνῆσαι, ἑλκύσαντες τὸ πνεῦμα τὸ ἔξω, ὠθέουσι θύραζε, καὶ φθέγγονται μέγα, ἕως ἀντέχῃ τὸ πνεῦμα, ἔπειτα δὲ καταμαραίνεται τὸ φθέγμα. Καὶ οἱ κιθαρῳδοὶ, ὁκόταν δέῃ αὐτοὺς μακροφωνέειν, ἐπὶ ἄκρον ἑλκύσαντες τὸ πνεῦμα ἔσω, πολὺ ἐκτείνουσι τὴν ἐκφορὰν, καὶ φωνέουσι, καὶ φθέγγονται μέγα, ἕως ἀντέχωσιν τῷ πνεύματι. Ἐπειδὰν δὲ τὸ πνεῦμα ἐκλείπῃ, καταπαύονται. Τεκμήριον δῆλον, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ φθεγγόμενον. Εἶδον δὲ ἤδη, 2 οἳ σφάξαντες ἑωυτοὺς, ἀπέταμον τὸν * φάρυγγα παντάπασιν. Οὗτοι ζῶσι μὲν, φθέγγονται δὲ οὐδὲν, εἰ μή τις συλλάβῃ τὸν φάρυγγα, 3 οὕτω δὲ φθέγγονται. Δῆλον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ πνεῦμα οὐ δύναται διατετμημένου τοῦ λάρυγγος ἕλκειν ἔσω ἐς τὰ κοῖλα, ἀλλὰ κατὰ τὸ διατετμημένον ἐκπνέει. Οὕτως ἔχει περὶ φωνῆς ἴσως καὶ διαλέξιος.

* λάρυγγα

Exemplo illuſtremus. Homines 1 dum ſtudent altam vocem edere, attrahentes ſpiritum qui foris eſt, eum foras

Digitized by Google

foras propellunt, & magnam vocem proferunt, quo vſque ſpiritus durat. poſteà verò vox contabeſcit. Etiam citharœdi cùm vocem intendere coguntur, ſpiritum quàm plurimum intrò ducentes pronunciationem extendunt, & vociferantur, ac vocem magnam edunt, quantum ſpiritus duràrit. Poſtquam verò ſpiritus defecit, ſilent. His patet, quòd ſpiritus eſt qui vocem edit. Vidi prætereà 2 quoſdam, qui ſibi ipſis manus inferentes, poſtquam guttur penitùs præſecuiſſent, viuentes quidem, ſed nullam vocem edentes, niſi quis guttur conſtrinxiſſet: 3 nam tum demum ſermonem proferre poterant. Manifeſtum enim hoc eſt, quòd præfectò gutture ſpiritum attrahere nequit intrò in cauitates, ſed per vulneratam partem exit. Et ſanè hoc modo res ſe habet de voce ac ſermone.

COMMENTARIVS.

1 Quod vox informis, ſermonis q. materia, fiat ex aëre eliſo: nam magno conatu effundunt aërem quem conſociarant confertim hi qui clamori ſe accingunt &c. ita & citharœdi.

2 Monſtrat adhuc ex corrupta voce, quod vox non articulata, ſermonis veluti materia, fiat ab aëre expulſo. præfecti, d. illi, loqui non poſſunt, quòd ſermonis materia, aër, os non ferit, ſed erumpit per vulnus: ſed ſi labra vulneris iungantur, vocem edunt.

3 Hoc docet Pareus; quo modo ſuenda ſint vulnera illa, quò ad ſermonem redeat, in illa hiſtoria quam ita refert libri noni capite vigeſimo nono: breuiter referam. Duo ad Vincenarum ſylvam obambulabant. Sed vnus alterius nummis & torqui aureo inhians, eum iugulauit ac ſpoliauit. Trachea arteria & œſophagus pugione confoſſa erant. Sicarius hunc ſe interemiſſe ratus, in illis quæ ob iter ſunt vites demiſit, ac ipſe in vrbem rediit. Alter ſemianimis à ruſticis in vrbem perductus fuit, ac mihi curandus venit. Ego ilicò exciſam tracheam arteriam ſutura iunxi, ac faſciis obduxi vulnus. Hoc modo habitus loqui cœpit, ac ſicarium indicauit; qui comprehenſus, rotæ affixus fuit. Aliud etiam exemplum adfert de homine phanatico, qui ſe iugulârat; eadémque arte vocalis euaſit.

HIPPOCRATIS

DE

PVRGATORIIS REMEDIIS.

ARGVMENTVM.

EXISTIMO hunc librum De elleboro olim inſcriptum fuiſſe, ac totum interiiſſe, excepto hoc tim initio. Nec hoc mirum videri debet, cùm tot calamitatibus hactenus attrita fuerint Hippocratica ſcripta. Poſteaquam enim conflagraſſet bibliotheca Alexandrina, & quæ ex Hippocraticis ſcriptis reſtibilia erant collegiſſent Artemidorus Capito & cognatus eius Dioſcorides Alexandrini, Adriani Imperatoris temporibus, plurimum ipſi intulere damni deprauando. Accedunt hinc Barbara tempora, cùm labente Romano imperio, tota litteratura ad Arabas in Marocho tranſlata fuit ab Almanſore eorum Rege, extincto Græca ac Latina lingua nitere. Hæ tenebræ perennârunt vſque ad Gratiani, Decretalium auctoris tempora, cùm Salernitana ſchola Hippocratis Aphoriſmos ex Arabica in Latinam fœdè tranſlatos agnoſcere cœpit. Quare minimè mirum ſi quædam interciderint, quædam mutila ac lacera ad nos deuenerint. Nec enim dubito, quin Veteres ſapientiſſimi viri exactiſſimè De præparatione ellebori ſcripſerint. Scribit Dioſcorides libro quarto, Præparationem humani corporis & ellebori, ac victus rationem ad vſum ellebori, diligenter olim deſcriptam fuiſſe à Philonide Siculo Ennenſi. Et hanc rationem eſſe puto, Cur veteres elleboro, elaterio, reliquiſque ſtrenuiſſimis remediis perpetuò ferè vterentur, quòd tutiſſimas eorum præparationes compertas haberent, vt innuit Galenus in libris De articulis. Hinc noſtra ſæpè eluditur curatio, quòd, dum mitiora ſæpè ſectamur, occaſio curandi effluat, malúmque curabile incurabile euadat. Attamen in vſu validorum pharmacorum nullus temeritati locus eſſe debet. Cautè ergo tranſigendum, & certis legibus ea in vſum vertenda: quas hîc ſummus medendi præceptor ponit.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙ

ΦΑΡΜΑΚΩΝ.

I. Τὰ περὶ φαρμάκων ὁρμήματα οὐχ 1 οἷα νομίζεται, ἐστί. II. Τῷ γὰρ αὐτῷ 2 φαρμάκῳ καθαίρονται καὶ οὐ 3 καθαίρονται. ἐσθ' ὅτε δὲ 4 ἄλλα καθαίρει, ἢ οἷα εἴωθε καθαίρειν, ἐνίοτε δὲ 5 ὑπερκαθαίρει. ἐστὶ δ' ὅτε καὶ 6 τὰ δέοντα ἐποίησεν.

HIPPOCRATIS

DE

PVRGATORIIS REMEDIIS.

I. *PHARMACORVM purgantium actiones, non vt vulgò exiſtimatur, 1 ita ſe habent. II. Ab eodem enim 2 pharmaco quidam nunc purgantur, modò 3 non purgantur: quandoque verò 4 alia excludit, quàm quæ efferre ſolebat: interdum 5 nimiùm purgat: nonnunquam 6 qualia oportet facit.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Vulgus enim putabat, ſuſque déque quemcumque humorem excludi, non à peculiari remedio peculiariter ſibi dicatum ſuccum. Nam κατ' ſυμβεβηκὸς id vſu interdum venit. q.d. non ſatis eſt vt laxet ſe aluus; ſed morbi cauſa excludenda dicato ſibi remedio, quod propria dote illum elidit ſuccum. Quare veteres ignoraſſe videntur, ante Hippocratem, ſimilitudine ſubſtantiæ allici purgandos ſuccos à pharmacis. Hæc ſententia poſtea à Galeno firmata fuit libro De ſimplicibus, & ab Auerrhoide libro 5. collectaneorum 25. Vt animaduertimus in pharmacia mochlica, pharmaco vectiario, cuiuſmodi eſt elleboriſmus, quo vitioſus humor, tanquam à machina vectis, attrahitur in ventriculum, excluditurque vomendo, priuſquam ipſum pharmacum ad inteſtinorum anfractus peruenerit. Quod enim aliena à ſua dote interdum excludantur à dato pharmaco, id fit non à ſimile trahente vi, ſed quia oppreſſa, reſoluta, aut ſtimulata vaſorum vis acrimoniâ remedii illa demittit. Veteres pedes ſuos decocto ellebori lauantes ſe purgabant: vi purgatoria inſtar lucis ſeſe fundente per corpus. ita & integræ redduntur pilulæ à purganone. Vera itaque purgatio fit ſimilitudine, qua trahitur humor ſimilis ad ſimile pharmacum, vt ad magnetem ferrum, &, vt ait Auicenna libro De viribus cordis, vt electrum feſtucas trahit. Vt enim cuncta terræ naſcentia congenerem ſuccum in nutricatum attrahunt, vi attractice qua à ſummo Deo Opt. Max. prædita ſunt, ita & aliæ res, cognatione quadam, in rem ſimilem abripiuntur. Eſt autem in natura triplex cauſa attractionis, fuga vacui, caloris vis, & concordia formarum Succi morbifici purgatio peragitur à pharmaci ſpecifica vi. Hæc vis imbuit ventriculum ſua facultate trahendi, facitque vt ventriculus attrahat, nunquamque deſiſtat, quoad pharmaci vis reſoluta fuerit, & à natiuo calido deuicta.

2 Q.d. igitur magna cautione pharmacia erit ineunda: nam idem pharmacum vt commodè propinatur vel non, ita commoda & incommoda pariet. Itaque non ſatis eſt effundi aluum, ſed talia qualia decet efferri debent. Igitur eodem remedio non benè tranſigetur, vi & copia; nam his purgatorium erit, aliis minimè: & in quibus mouet, id faciet commodè vel incommodè, vt dextrè vel non benè in vſum vertitur.

3 Si detur non conueniens ſucco: vel in indomito humore, vel febrili in incendio, vel corpore non primùm meabili reddito, nec liberatis obſtructis: aut cruda ſi ſit materia. Vel ſi nulla cacochymia adſit, vt in ictero febre defuncto, & in exanthematis puerorum lædit pharmacia.

4 Vt ſi phlegmaphygum detur, vbi cholagogum oportuit. Vel ſi corpus circumfluat peculiari ſucco, vt pituita; huic ſi cholagogum propinetur, quàm minimum bilis abducet.

5 Si non ſatis preſsâ copiâ vel vi videtur Hoc ſanè terribile eſt: inde nonnunquam conuulſio: at Σπάσμος ἐξ ἐλλεβόρου, inquit Hippocrates, θανάσιμον. Hippocrati ἐξ vacuitatem denotat eius rei quæ in quæſtionem venit. Quaſi dicat, ſi ille ſpaſmus non ſit ex acrimonia ellebori aut ſucci attracti, ſed ex hypercatharſi; cum nim. conuulſio fit cùm iam elleborum excidit è corpore.

6 Hanc excluſionem ſequitur euphoria: cùm nim. excrementa excluduntur quæ in vitio ſunt qualitate.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Ὥστε οὐχ οἷόν τε μὴ πεπαιδευμένον τοῖσι φαρμάκοισι, εἰκῆ διδόναι. IV. Ὑπολαμβάνειν γὰρ χρὴ καὶ τὰ σιτία τὰ τρέφοντα ἡμᾶς, φάρμακα εἶναι, ἧσσον δὲ ἐκείνων. V. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τούτοισι ὀρθῶς μὲν σιτευόμενοι, ὑγιαίνουσι· μὴ ὀρθῶς δὲ, νοσέουσι.

III. *Quare non decet, vt quis, pharmac[illegible]ſas, temerè ea exhibeat.* IV. *Quin & cibos, quorum nutricatu fruimur, pharmaca eſſe putandum eſt: non æquè tamen ac antedicta.* V. *Homines enim qui commodè horum vſum ineunt, ſalubriter degunt: qui verò ſúſque dèque, ægritudinibus implicantur.*

COMMENTARIVS.

1 Sine vlla medendi tecmarſi. nam materia præparanda, meatus aperiendi, methodus ſeruanda in omni occaſione reuulſionum & euacuationum. nam & vina non data apto tempore, nocent. Pharmaca, dicebat Herophilus, nihil ſunt; & pharmaca manus Dei ſunt: vt nim. in vſum flectuntur dextrè vel ſiniſtrè. Plurimi hodie falluntur, exiſtimantes in remediis ipſis ſanitatem habitare. Verùm pharmaca ſunt Medicæ artis inſtrumenta. At inſtrumenta nullius artificis opus per ſe abſoluunt, niſi doctè in vſum flectantur. Nec enim ſi mihi affabrè facta inſtrumenta pictorum dentur, pictor ero. Non enim αὐτομάτως illa feruntur in opus, vt Vulcani in officina. Nec etiam vllum remedij genus eſt, quod habet eandem vim in ſingulis. imò ne morbus quidem vllus eſt omnibus idem.

2 Id eſt, vt pharmaca incommodè exhibita turbant corpus, nec purgant ſua peculiari trahendi dote; idem agunt & cibi, quamuis id modeſtiùs. Nam virtus retentrix vaſorum copiâ fatigata ſuccos dimittit, vel acrimoniâ irritata excretrix eos excernit. q.d. itaque aluum ſoluere non eſt purgare.

3 Q.d. ita etiam qui ſine cautione ac tecmarſi pharmacis vtuntur, malè cedit eorum vſus. Vt enim cibus, ſi ex genij nutu offeratur, finem ſuum, id eſt, robur corpori adfert: ſin irato genio offeratur, turbat, à nutricatu excidens: Ita pharmacum cùm non eâ ideâ propinatur qua commodè ſua trahendi vi elidat ſibi peculiares ſuccos, turbat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Τῶν δὲ βαλλόντων δὲ, καθαίρονται μὲν ὥσπερ ὑπὸ τῶν εἰλικρινέων φαρμάκων, ἧσσον δὲ καὶ βραδύτερον τῶν εἰλικρινέων φαρμάκων. VII. Δῆλον δὲ ὅτι δεῖ καὶ τὰ σιτία φάρμακα.
VIII. Ὅμως δὲ ταῦτα βραδύτερα καὶ ξυνήθη ἐόντα ἡμῖν, ὅμως ... ἐόντα ἐς τὸ σῶμα, εἰκῆ καὶ ἀμελῶς διδόμενα, εἰκῆ ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νοσοποιεῖ πως. IX. Καὶ τὰ ... καὶ τὰ ὀξέα, ἢν ... καὶ ἀπερισκέπτως διδῷ τις, οὐ μὴ διαπρήξεσθαι τὸ εὐμαρεῖν.

VI. *Qui verò paſtum liberiori manu ineunt, hi purgantur quidem veluti à meris pharmacis: verùm parciùs & cunctantiùs.* VII. *Quare elucet & alimenta eſſe pharmaca purgantia.* VIII. *Verùm hæc tardiora ſunt, nobíſque familiaria, vtpote quæ cottidie corpus ingrediuntur: ſi tamen temerè exhibeantur, homines turbant, ac morbos acceſſunt.* IX. *Quare, [vt breuiter tranſigam] qui ſine delectu & temerè cibos dederit, acidos acréſve impermixtos, nihil commodi adferet.*

COMMENTARIVS.

1 Seipſum iam explicat: bifariam dici nim purgationem. vnam quæ à peculiari dote pharmaci, quæ vera eſt purgatio: alteram quæ fit ab oppreſſa vel irritata natura, quæ & bona & mala effundit, quò ſe à mole & onere vindicet.

2 Nim. ſi copioſiùs ingerantur, vel in occaſione dandi erretur. hinc ſtimulantur inteſtina, ventriculus, venæ, putredine cõtaminatis rebus ingeſtis, vel onere bellum naturæ mouentibus. q.d. aliud quid requiritur ad fœlicem ſucci morbiferi exhauſtionem, nim. vt is ſolùm abducatur vi peculiaris pharmaci. Sed illud

ipſum

ipſum pharmacum ſi non dextrè in vſum vertatur, noo pandet ſuam illam dotem tractoriam peculiarem:ſ[illegible]urbabit, vt hic cibus, ſua acrimonia.

3 [illegible]quid igitur pharmaca inſueta agent, quæ eâ potentia [illegible]micaor, ſi temerè inducantur? Refert ſummus Medendi præceptor, in libris de morbis acutis, mira grauiáque ſymptomata quæ incurrere ſolebant homines ſanos, qui ſe temerè fraudant ſuo genio. Vt ſi quis bis de die paſtum inire ſolet, ſi iam ter vel quater cibum ceperit. Ita ſi quis picrocholos aut megaloſplachos vtatur melicrato.

4 Imò magno damno id fiet: itaque & maximo incommodo eſſe poterit & pharmacia temerè præſcripta, oon edomitâ materiâ morbificâ, nec ὑγρῷ corpore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. *Χρὴ οὖν πρῶτον διδόναι τοῖσι μὲν 1 χολώδεσιν, ὅ, τι χολὴν καθαίρῃ. τοῖσι δὲ φλεγματώδεσιν, ὅ, τι φλέγμα· τοῖσι δὲ ὑδρωπιώδεσιν, ὅ, τι ὕδωρ· τοῖσι δὲ μελαγχολώδεσιν, ὅ, τι μέλαιναν χολήν.* XI. *Ἢν δὲ τούτων ἔξω καθαίρῃς, τὰ μὲν 2 δέοντα οὐ καθαιρεῖς. τὰ δὲ μὴ δέοντα κινέων· ὥστ' ἐς ἀμφότερα ἁμαρτάνεις.* XII. *3 Ὅταν οὖν μέλλῃς τινὶ φάρμακον διδόναι, ἢ τὸ κάτω, ἢ τὸ ἄνω, ἐπερωτᾶν αὐτὸν χρὴ, εἰ ἤδη ποτὲ φάρμακον.* XIII. *Καὶ πότερον ἡ 4 κοιλίη ἐν τοῖσι κατωτερικοῖσι φαρμάκοισι ὀξεῖα καὶ ὑπακούει ταχέως, ἢ σκληρή.* XIV. *Καὶ ἢν μὲν ὀξεῖαν καὶ εὔλυτον φῇ, 5 μαλακωτέρων τε καὶ ἐλασσόνων τῶν φαρμάκων δεῖται.*

X. *Itaque ante omnia 1 bilioſis oportet propinare cholagogum pharmacum: pituitoſis phlegmagogum: hydropicis hydragogum: melancholicis melanagogum.* XI. *Si vero alia quàm hæc purgaueris, 2 quæ quidem excludi debent non purgabis, quæ verò minimè conuenit euacuabis. Quare bis peccabis.* XII. *3 Præſcripturus itaque pharmacum quod vel ſurſum vel deorſum purgat, primùm rogandum, num aliâs pharmacum purgans hauſerit.* XIII. *Et num 4 aluus ex purgatoriis deorſum facilè ſe ſoluat, ac citò obediat: vel non dura.* XIV. *Quod ſi facilem eſſe aluum lubricamque dixerit, 5 mollioribus pauciorib[?]ſque pharmacis opus erit.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, Pharmaca pro natura cuiuſque præſcribenda ſunt. q.d. in cibo demonſtrauimus nocua etiam optima eſſe, adeò vt naturæ ſacer cibus affligat, ſi temerè eius vſus ineatur: vt clarum ſit quantis damnis augeant eos ægros qui pharmaca, quæ longè ab alimentorum bonitate abeunt, ſine tecmarſi propinant: ſe ſatisfeciſſe putantes ſi aluus feratur: quod etiam cibi faciunt temerè ingeſti. Sed diceret quis, quo modo igitur, & ob quas vires pharmaca erunt in vſum euocanda? Reſpoodet, vt ita dentur vt ſuis peculiaribus trahendi potentiis agant, loco, hoc eſt vbi oportet. id eſt, vt quæ bilem trahunt, bilioſis in ſuccis affligentibus exhibeantur, &c.

2 Id eſt, ſi non ſua purgandi vi ducant ſuccum qui in vitio eſt, ſed bonum & naturæ non moleſtum. vt ſi in pituitoſo morbo cholagogon detur pharmacum, quæ non decet educes, nam eius vi rigorem ſuum ponit pituita. & quæ pituita elidi deberet retinebitur.

3 Cautio purgatoria, in metu hypercatharſeos: vt peculiaris natura eluceſcat, vt ea ratione copiam pharmaci capes. Nullis enim notis idioſyncraſia dignoſci poteſt. Galenus exiſtimabat ſe Æſculapii medendi fœlicitatem aſſequi potuiſſe, ſi idioſyncraſiæ argumenta certa deprehendere potuiſſet. Vt hanc noſcas, rogandi ſunt ægri, vt pharmaca ferre ſoliti ſint, &c.

4 Nam adeo tenera ſunt quædam corpora, vt primo pharmacorum odore trepident, & ſe in fluxum ſoluant. Alia tam ægrè ſoluuntur, vt vix vllis remediis aluus reſpondeat. Noui puellam quæ vix ſemel tribus menſibus ad hoc naturæ munus inuitatur.

5 Metu hypercatharſeos. Hi non facilè elleboro aut ſcammoneatis remediis tententur: ſuffecerit enim manna, caſſia, ſyrupus vel mel roſatum ſolutiuum, ſena, epithymum, polypodium, Rhabarbarum, & talia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XV. *Ἢν δὲ σκληρὴ ᾖ, 1 ἰσχυροτέρων δεῖται.* XVI. *Ὁ αὐτὸς δὲ τρόπος 2 καὶ περὶ τὰ ἀνωτερικά.* XVII. *Ἢν δὲ 3 μηδέποτε φῇ μήτε ἄνω, μήτε κάτω κεκαθάρθαι, ἢ πεπωκέναι φάρμακον, ὑγιαίνων δὲ χρὴ, εἰ περὶ τὰ ἐσιόντα 4 ὑγιαίνοντι εὔλυτος ἡ κοιλίη περὶ τὰ κάτω, ἢ 5 δυσέμετος περὶ τὰ ἄνω, καὶ εἰ περὶ πλησμονήν τινα γενόμενος, ἢ 6 διάρροια ἐπιγίνεταί αὐτῷ.*

XV. *Sin aluus dura ſolutúque contumax fuerit, 1 potentiora pharmaca poſtulat.* XVI *Eadem cautio in 2 ſurſum purgantibus eſt obſeruanda.* XVII. *At 3 ſi nunquam pharmacorum ſurſum ducentium, aut aluum ſubducentium vſum ſe iniiſſe affirmet, tum demum exquirendum, num 4 dum ſanus eſſet, officij memor fuerit aluus pro conditione rerum aſſumptarum, & num 5 à rebus quæ in vomitum faciles ſunt, ventriculus facilè ſe in vomitum laxaret; & an à pleniore cibo ſe 6 in fluxum effundere ſoleat.*

COMMENTARIVS.

1 Alioqui in alimentum, aut ſucum morbificum ſe transferet: vel operam ludet combinatione in corpore, eiúſque duricie cooniuentibus meatibus vaſorum.

2 Vt tenerè habeantur tenella corpora. quare nullum remedij genus idem omnibus.

3 Nam quædam idioſyncraſiæ ad cuncta nauſeant pharmaca.

4 Nam his exolutionem adfert omnium vitium, grauius pharmacum per cibos: nam ne ſani quidem ferrent.

5 Id eſt, ſi fractiore fuerint vi ventriculi præditi: nam alioqui εὐεμέας ἄνω φαρμακεύειν, inquit Hippocrates 4. aphoriſmorum, hoc eſt, qui quidem non ſunt nauſeabundi à cibis flaccidis & variis: ſed qui facilè vomunt, idque facilè ferunt ſi irritauerint vomitum. Eſt enim duplex vomitus: particularis, & vniuerſalis. Particularis hyeme etiam admittitur, quo ſoli ventriculo imbelli eximitur pituita: & his valida non debentur remedia: de hoc hîc loquitur alter generalis, quo totum euacuatur corpus, elleboro albo: is tantùm æſtate admittitur ab Hippocrate: & is non eſt præſcribendus vbi languet ventriculus: ſed tamen opus eſt vt ij qui vſum eius inibunt, vomant ex facili.

6 Id enim languidi reſolutique ſtomachi ſignificationem adfert.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. *Ταῦτα πάντα ἀνερωτᾶν χρὴ, ὡς ἂν ἀσφαλέως ὀρθῶς βουλεύσῃ. 1 αἰσχρὰ γὰρ ξυμφορὴ, φάρμακον δόντα ἄνθρωπον ἀποκτεῖναι.* XIX. *Ὁκόσοι μὲν ὑπὸ 2 τῶν πυρετῶν ἰσχυρῶν λαμβάνονται, οὐ χρὴ τούτοισι φάρμακα διδόναι καθαρτήρια, ἐς τ' ἂν παύσηται ὁ πυρετός.* XX. *Εἰ δὲ μὴ, μὴ 3 ἐντὸς τεσσάρων καὶ δέκα ἡμερῶν.*

XVIII. *Cuncta hæc interrogare oportet, quò tutò ei conſulere poſſis: 1 fœda eſt enim calamitas, à pharmaco purgatorio hominem interiiſſe.* XIX. *Qui 2 validis febribus impliciti iacent, his non ante febris remiſſionem pharmaca dare oportet.* XX. *Sin minùs, cunctandum, ſaltem, 3 ne citra decimum quartum diē.*

COMMENTARIVS.

1 Q.d. idem medicamen & ſeruat, & occidit homines: vt vel temerè vel bona tecmarſi in vſū ducitur

a Iocunte

2 Ioeunte itaque morbo interdum licet, ſi inflammatorius non ſit affectus. nam per phlegmonem crudam nihil à cauſa morbifica abduci poteſt, ſed ſana liquantur ma è. Sed tamen ἰκανῶς ὀργῶν promouere licet bilioſam, mannâ, caſſià, & ſyrupo roſato. 1. aph. 24.

3 Id eſt, ſi aſtantium importunitate in pharmaca cogaris: ſaltem aliqua coctionis ſigna appareant: & omnis metus intercipiendæ criſis abſit. criſes autem intra quatuordecim dies præcipites euenire maximè ſolent. Scripſit Hippocrates, rarò initio purgandum eſſe: nam rarò orgaſmo concita fertur materia morbifica.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. Θερμαὶ γὰρ αὐτέων 1 σάρκες ἐοῦσαι αὐτέων, καὶ αἱ κοιλίαι, ἀνθέλκουσι τὸ φάρμακον καὶ ἀποκαθαίρεται οὐδέν. XXII. Καὶ τότε 2 πυρετὸς γίνεται πλείων, καὶ τὸ χρῶμα ἐκβάλλεται, καὶ ἰκτερώδεις γίνονται. XXIII. Κινδυνεύουσι 3 γὰρ τῆς χολῆς, καὶ μὴ καθαιρεθείσης, οὔτε φαγεῖν δύναται, οὔτε πίνειν, ἀλλὰ πάντα βδελύσσεται, καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἀπόλλυνται. XXIV. Ἢν δὲ 4 κατέχῃ τὸ φάρμακον, τὸ μὲν πρὸ μέσου ἡμέρας, οὐδὲν καθαίρεται, ἐκ μέσου δὲ ἡμέρας καθαιρόμενος, ὑπερκαθαρθεὶς γίνεται, καὶ ἀπόλλυται.

XXI. *Carnes 1 enim ipſorum & ventres cùm incendio flagrent, pharmaca retrahunt, nihilque purgatur.* XXII. *Tunc 2 magis incandeſcit febris, coloremque auriginoſum ducunt.* XXIII. *Agitatà 3 perturbatáque bile & non eductà, neque ſorbere poteſt neque bibere, ſed auerſatur omnia, & plerumque moritur.* XXIV. *Cæterùm ſi 4 pharmacum ſuperârit, ante meridiem nulla fiet purgatio: à meridie verò ex hypercatharſi perit.*

Commentarivs.

1 Q.d. igitur ante diem decimum quartum non purga; nam tam diu valida vi ſe vibrat flamma febrilis: & pharmaca eo ſe abducit. Nam etiamſi alioqui commodum pharmacum propinetur, non habebit naturam adiutricem: non enim ſatis eſt ad moliendam purgationem vt pharmacum trahat, ſed etiam oportet vt partes à ſe expellant irritatæ vi pharmaci: at calidiores à febre partes non expellunt ſuccos, ſed potiùs in ſe capiunt. Ita enim comparatum eſt in natura vt inter ea quæ ſeſe mutuò trahunt, illa quæ calidiora ſunt trahant; quæ verò minùs calent, trahantur.

2 Nam in paroxyſmis etiam quieſcendum. Non igitur purgatio eſt perturbatio. Turbat autem crudos ſuccos pharmacum, nec purgat, vnde maior calor: & cùm in bilem pharmacum vnà abeat, quod trahitur à calidis partibus, icteri imaginem facit vt induat corpus.

3 Nihil natura ægriùs ferre poteſt quàm duos contrarios motus, eodem qui mouentur tempore. pharmacum ad centrum trahit hos; at calfactæ partes ad peripheriam, vnde confuſio naſcitur ſuccorum; calidique natiui extinctio. Hinc maiora incendia ſumit febris, & œconomiam aluinam labefactat.

4 Id eſt, ſi naturam ſoluerit. Hoc eſt, ſi reſoluta retentrice facultate eáque extincta effluant humores.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. Ἢν ταύτην τὴν ἡμέραν ὑπερβάλλῃ, καὶ 1 ἅμα τῇ καθάρσει μαλθακὸς ὁ πυρετὸς, ὑγιὴς γίνεται. XXVI. Οὐκ οὖν χρὴ 2 τοῖς ἰσχυροῖς τῶν πυρετῶν φάρμακα καθαρτήρια προσφέρειν. XXVII. Ἀλλὰ ἢν που δέῃ, 3 ὑποκλύζειν χρὴ, ὁπόσας ἂν βούλῃ· ἀκινδυνότερον γάρ. XXVIII. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ ἐν τῇ θερινῇ ὥρᾳ, 4 ἀπὸ κυνὸς ἀνατολῆς ἡμέρας πεντήκοντα, φυλάσσεσθαι χρὴ μὴ διδόναι φάρμακον, ἀλλὰ 5 κλύσμασι χρῆσθαι· ὁ γὰρ αὐτὸς κίνδυνος.

XXV. *Quodſi hunc diem ſuperauerit, vnáque 1 cum purgatione miteſcat febris, conualeſcit.* XXVI. *Quare per 2 validas febres de pharmacis purgantibus vereri oportet.* XXVII. *Sed tamen 3 vbi res alui ſubductionem poſtulat, enematum vſus, quotieſcumque viſum fuerit, tutò initur magis.* XXVIII. *Eadem hac ratione, æſtate 4 à canis ortu, quinquaginta dierum ſpacio à pharmacia cauendum: ſed 5 clyſmis potiùs indulgendum, vbi opus eſt: alioqui idem diſcrimen inde imminebit.*

Commentarivs.

1 Nam vnâ abripitur cauſa febrilis, vbi vires tam validæ, vt hanc agitationem & iniquam etiam vnà purgationem ferant.

2 Nondum coctionis ſignis apparentibus: vt tenſis hypochondriis, flammea vrina ac tenui, contumaci in obſtructione, aut viſcerum in phlegmone. In eſſentialibus etiam febribus, dum æſtus adhuc plena ſunt omnia; ne rapidi potentia pharmaci conflagrantia viſcera phlegmonem concipiant, parteſque ſanæ colliqueſcant.

3 Ex malacticis & leniter ſubducentibus: ita enim ſubducitur fuliginibus, ex inteſtinis, focus: & ſqualor aluinus madeſcit. & conſequio ſuccorum εὔπνους redditur æger, bonis ſuis rebus: nam à mole aluina premi ſolebat diaphragma.

4 A decimo die ante ortum Sirij. Nam rapidi potentia Solis viſcera incendio conflagrantia, facilè à cathartico febrem concipiunt. Deinde quòd vis naturæ effœta, neque carthartico, neque humori vacuando par eſſe poſſit, vnde cholera ſicca. Cum calore ambientis humor foras fertur, & cathartico reuocatus naturæ negocium faceſcit, quæ contrarios motus preferre nequit. accedit & opora, vnde ex mala victus ratione facilè ſoluuntur.

5 Vt paulatim εὔπορον fiat corpus, & vt fœditas aluina deponatur, vnde vberrimæ cauſæ morbificæ pullulare ſolent.

Alia quædam acceſſere, quæ ad librum περὶ τέχνης pertinent. inde, qui vult, ea petat: de calumniatoribus medicorum enim agit, nihil verò de pharmacis purgantibus.

HIPPOCRATIS PROGNOSTICON.

ARGVMENTVM.

Mos Hippocratis.

HIS tribus libris præcellentiſſimam totius Medicinæ partem ſummus Medicinæ dictator Hippocrates Magnus abſoluit. qui,vt ait Celſus, vir arte & facundia clarus fuit; quique, vt inquit Macrobius, tam fallere quàm falli neſcit. In hoc verborum preſſa proprietas, ſententiarum conciſa ſubtilitas, ſermonis veneranda antiquitas, artificij ſplendida dignitas, quam naturæ lepôres & charites vbique comitantur. Hos ille ſcripſit libros conciſis, vt ſuus eſt mos, attamen grauiſſimis ac ſumma ſcientia, & robuſta illa ſtrictáque eloquentia plenos ſententiis: in quibus omnia breuitate quadam arguta ita rotunda ſunt & ſignificantia, vt vbertas & amplitudo

Nomen. Cur inſcripſerit Prognoſtica. Signa vnde eluceant futuræ.

rerum, verborum numerum longè vincat. Inſcribit Prognoſticum, hoc eſt, liber in quo præſentiendi prædicendique ſcientia, quid in acutis periculiſque ſubiti plenis morbis euenturum ſit, continetur, ex ſignis Tecmeriis, hoc eſt ſyllogiſticis, quibus poſitis ac ſenſibus expoſitis, neceſſariò quædam his conſectaria intelliguntur: vnde in cognitionem venimus, rei futuræ & ſenſui nondum compertæ. Hæc autem triplici idea elucent: nam aut ſunt ſigna coctionis ac cruditatis, ſalutis, & mortis, vel futuræ criſis. Signa coctionis enarrat vbi agit de vrinis, deiectionibus, & de expectorato: Quæ autem ſigna apparent ad ſalutem vel mortem, vt, vbi cadaueroſam illam depingit faciem, & vbi de accubitu agit, & etiam cùm de reſpiratione: Signa autem iamiam futuræ criſis, vbi de vomitu, & cùm futuræ hæmorrhagiæ notas aperit. Hæc autem, vt breuiter dicam, tecmeria ſigna ducuntur vel ab eſſentia morbi & corporis, cauſſis morbificis, aut effectis, vel ex vtriſque conſociatis. Quæ ab eſſentia corporis, conſiderantur in corporis temperamento, habitu, vel in vtriuſque horum conſectariis. ita temperamentum ſequitur color, habitus, character & moles corporis: vtrique conſectaria ſunt excrementum, & actio facultatum animalium, vitalium, & naturalium. ad quas actiones etiam pertinent imaginationes, ſermo, taciturnitas, ſomnia, vigiliæ, vellicationes, paroxyſmi, rigores, frigora, tuſſis, ſternutatio, ſingultus, reſpiratio. Ad excrementa autem pertinent lachrymæ, deiectiones, vrinæ, expectorata, vomitus, ſudores, ructus, flatus ſilentes

Vtilitas horum Librorum.

& ſtrepentes, ſanguinis effuſio vel ſubſtillum, hæmorrhoides. Quid hæc notent, aperit his tribus libris Hippocrates, quocumque modo appareant, ad ſalutem vel ad mortem, ad melius vel ad deterius: eóque id agit fine, quò rectè à nobis cum morborum cauſarumque morbificarum viribus (quæ ex his notis explendeſcunt) conferatur cuiuſque naturæ communis, & cuique peculiaris, in temperamento, habitu, diæta, conſuetudine, humorúmque dominatu: vt ea comparatione intelligamus num de ſalute conclamatum ſit ægri, vel num erigi in ſanitatem poſſit, & quo euentu. Propterea morborum cauſarúmque morbificarum tranſlationes quid denotent hîc aperit: quæ ex quibus,

De quibus hîc agatur.

& in quas ſucceſſiones: & quæ in abſceſſum vel criſin ſubitam ſe ſint effuſura. Non autem agit hîc de omnium morborum præſagiis, ſed tantùm acutorum, in quibus ſubita pericula adſunt: nam hi celeriter, continenter, & ſumma cædiorum vi ſuam abſoluunt hiſtoriam. Et tamen hi morbi nonnunquam blandi apparent, cùm in procinctu ſint pericula & mors. at docti Medici Hippocraticis præceptis inſtructi, in illis halcioniis calamitoſæ tempeſtatum ſigna quædam vident, & ſibi & ægris cauent.

Argumentum primi libri. Horum librorum œconomia. Gal. 3. Epid. in hiſtoria Hermocratis: & 3. de diff. reſp. 2. 6. 13. & 6. epid. 2. 44. Horum librorũ nobilitas. Iliad. α.

PRIMO autem hoc libro enarrat notas quæ efflorеſcunt in mutatione eſſentiæ, temperamenti, & habitus: in colore, mole, actionibus, & excrementis tum totius corporis, tum partibus propriis. Sunt autem hi libri Hippocratis Magni, quos ipſe manu fictos edidit. Sunt ab eo ſcripti poſt libros Epidemiôn: cùm iam ſpeculationes experimentis explorаſſet, & iam generatim ſententiam proferre audebat. Tamen prognoſtici libri ante Epidemiôn legi debent: cùm docendi filum ducatur rectè ab vniuerſis, & naturâ notioribus. Hos autem libros nunquam, tanquam abſolutiſſimos & diuinis refertos oraculis, Ligurini Momi tentare auſi fuere: imò ne ipſa quidem calumnia tanto ſeculorum ductu dentem in hos figere potuit. Ea enim horum eſt diuinitas iſque ſplendor, vt non ſine ſummo ſui amore, ſi intelligantur, abire lectorem ſinant. Profectò ſi quid eſt ſcripti, quod nobilem illam famam ſummo præceptori peperit, Prognoſis fuit. quam cùm obnixè veteres ſapientiâ celebres viri, tum diuino quodam euentu Hippocrates excoluit: vt rectè de eo dicas, quod de Chalcante Homerus;

ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

vel id quod de Proteo Virgilius;

——— Nouit namque omnia vates,
Quæ ſunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

Id eſt, qui ſciebat & præſentia, & futura, & præterita. 4. Georgic. Vtilitas horum. 2. Lib. in principio. Hippocratis ars perpetua.

Sed cur veteres tanto ſtudio hæc? hæc certè affligentium morborum, ac cauſarum morbificarum vim, & corporum robur vel languorem nobis aperiunt, & quantum hæc triumphentur vel triumphent oſtendunt: vnde intelligimus num ſpes adſit ſalutis, & num confertim, vel lentè ſoluendus ſit morbus, qua via, die, hora: & quando iure locóque nutricatui vel pharmaciæ ſtudendum. Hinc Celſus ait, ſe velle Hippocratem imitari, cuius curationem licet recentiores mutauerint, tamen, inquit, hæc ipſum optimè præſagiſſe fatentur. Ita profectò eſt, nunquam mutandorum & inueniendorum remediorum finis erit: polydædala natura, hominúmque ingenia in his ludunt. at inſtrumentorum varietas artificem non facit: nec, ſi mihi ſelectiſſima aurifabrorum organa forent, aurifaber eſſem, ſed dexter eorum vſus artem probaret. At totam eam encheireſin nobis reliquit Hippocrates in Prognoſticis his ſuis. Nobis enim tractandum eſt idem illud corpus humanum, quod olim tam benè à ſapientiſſimis illis ingeniis exploratum fuit: quod eiſdem iam ac tunc conſtat principiis, eodémque victu fruitur, iiſdémque ſuccis quod rigatur. In quo illa Æſculapidum gens ea ſymptomata, eoſque eorum euentus obſeruauit non ſolùm in Græcia, ſed etiam in Scythia, & Libya, hoc eſt, regione moderata, algidiſſima, & ferventiſſima, quæ eiſdem euentibus nos, in noſtris corporibus & regionibus obſeruamus cottidie

tidie, & haſtenus ab eo æuo notata fuere. Sed quos latent natura morborum ac eorum euentus (quæ ex ſolo Hippocrate venari licet) numquam opportunè & cautè in vſum remedia flectent. propterea rectè olim Herophilus dixit, medicinam, hoc eſt remedia, nihil eſſe, & manum Dei eſſe: nam nullus morbus eſt idem omnibus, nec vllum remedij genus eandem vim habet in ſingulis: & ſimilitudines ſæpè imponunt, quòd multa putantur fieri lege naturæ, quæ ſunt ſymptomatica. Quid itaque dicam? queror ob inſtrumentorum cultam nouámque faciem, veterem illam grauem Hygeam Panaceámque, apud quas habitat medica encheireſis, quæ medica ſcientia eſt, à medicina relegari? quid querar?

Ceſſere magiſtri,
Phyllirides Chiron, Amithaoniuſque Melampus.

Ex quibus autem præſentiendi prouidentiam nobis parare debeamus, præclarè docuit Galenus initio De præſagitione ex pulſibus. Signis autem triplicibus omnis præſentio aperitur: quædam enim morbi ſpeciem ſignificant & magnitudinem, vt ſunt Pathognomonica: alia morem, quæ Epigenomena dicuntur, & non perpetuò iungunt ſe, vt delirium in Pleuritide: alia motum loquuntur morbi, quæ appellantur Epiphenomena, quæ apparent ad ſalutem vel mortem, aut ad tempus & ſpeciem criſis, qualia ſunt ſigna coctionis & cruditatis, & prauitates in excrementis tum communibus, tum partium propriis. Signa quetuplici.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ Α.

I. ΤΟΝ ἰητρὸν δοκέει μοι ἄριστον εἶναι, 1 πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν. Προγινώσκων γὰρ καὶ προλέγων παρὰ τοῖσι νοσέουσι, τά τε παρεόντα, καὶ τὰ προγεγονότα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, ὁκόσα τε 2 παραλείπουσιν οἱ ἀσθενέοντες, ἐκδιηγεύμενος, πιστεύοιτ' ἂν μᾶλλον γινώσκειν τὰ τῶν νοσεόντων πρήγματα· ὥστε 3 τολμᾶν ἐπιτρέπειν τοὺς ἀνθρώπους σφέας ἑωυτοὺς τῷ ἰητρῷ. 4 Τὴν δὲ θεραπείην ἄριστα ἂν ποιέοιτο, προειδὼς τὰ ἐσόμενα * ἐκ τῶν παθημάτων. ὑγιέας μὲν γὰρ ποιέειν ἅπαντας τοὺς ἀσθενέοντας 5 ἀδύνατον· τοῦτο γὰρ τοῦ προγινώσκειν τὰ μέλλοντα ἀποβήσεσθαι, κρέσσον ἂν ἦν.

* ἐκ τῶν παρεόντων.

HIPPOCRATIS
PROGNOSTICON I.

I. *MEDICVM, arbitror operæprecium eſſe, 1 prouidentiam conſectari: Præſentiens enim atque prædicens apud ægros res præſentes, præteritas, & futuras, & etiam 2 quas ipſi ægri prætermittunt explicans, exiſtimabitur facilè percepiſſe notitiam ſingularem rerum ad ægros pertinentium: eoque fiet vt 3 confidentiùs credant homines ſeipſos medico. 4 Medicinam autem optimè faciet [medicus] ſi antè præſenſerit quid euenturum ſit cuique affectui. Sanos etenim facere cunctos ex morbo languentes ſanè 5 haut potis eſt. [quamuis] id præſtantius foret, quàm præſentire futura.*

Dociles facit. Prædictionis præſtantia: & vtilitas prima: ægri parent. Vtilitas prædictionis ſecunda: malis obuiam eundo.

COMMENTARIVS.

1 πρόνοια varia ſignificat: interdum diligentiam denotat ad aliquid conſequendum: Tali modo vſus eſt Euripides in Hecuba, de Pyrrho loquens, qui gladio Polyxenam confodit, ἡ δὲ καὶ θνήσκουσ' ὅμως πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν, id eſt, illa tamen moriens, adhuc multam diligentiam adhibuit vt honeſtè caderet. Vel idem eſt, quod curam gerere, vt cùm dicimus mundum prouidentiâ gubernari; hîc Zeno προνοίας voce vtebatur. Interdum denotat præſenſionem futuri, q. πρὸ τοῦ ϑεάσασθαι νοεῖν, quod etiam πρόγνωσις dicitur, dum notis id futurum eſſe agnoſcitur: ita hoc loco vtitur Hippocrates hac voce, loco προβλέψεως dixit πρόνοιαν, hoc eſt, loco præſenſionis dixit prouidentiam.

2 Vt quæ in diæta, & in ſymptomatis; vt ſi inflammati pulmones, ſi dicat medicus, ei interdum genas purpureo rubore ſuffundi.

3 Nam, vt ait Auicenna hîc ex commentario Galeni, is plurimos curat, cui plures fidunt.

4 Occurrens vehementiæ morbi, vt ſi metaſtaſis adſit, reuocetur ſuccus: ita in cauſo ſi albet vrina, ne fiat phrenitis cauendum, reuulſa bile.

5 Sunt enim quidam morbi omnino natura inuicti: vt qui in vaſtiſſimam immoderationem æqualem corpus abripiunt: & ii qui debellant actiones quibus vitæ genius fouetur; vt conſectaria dyſenteriæ lienteria, quæ ciborum nutricatum fatiſcere denotat, vnde hydrops & mors. & hi quorum focus longiùs receſſit à vegeta remediorum incurſione: vt lithiaſis. quin in quibus diuinum quid eſt, periculoſi ſunt; de his mox dicemus. præterea quidam morbi ex euentu ſunt calamitoſi, qui ex tranſlatione enati fuere materiæ morbificæ ad nobiliſſimam partem: vt cùm ſe transfert Pleuritis in Peripneumoniam, ardens febris cùm in Lethargum abit: quidam vehementiſſimis ſymptomatis præcipitanter occidunt: morbi etiam ex ſanabilibus inſanabiles euadunt, non cautè captata vel præcipitata medendi occaſione, cum nempe neglectum fuit, quod factum oportuit: vel cùm admotum eſt, quo minimè facto opus erat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσιν, οἱ μὲν πρὶν καλέσαι τὸν ἰητρὸν, ὑπὸ ἰσχύος τῆς νούσου, οἱ δὲ, καὶ ἐσκαλεσάμενοι, παραχρῆμα ἐτελεύτησαν, οἱ μὲν, ἡμέρην μίαν ζήσαντες, οἱ δὲ, ὀλίγῳ πλείονα χρόνον, πρὶν ἢ τὸν ἰητρὸν τῇ τέχνῃ πρὸς ἕκαστον νόσημα ἀνταγωνίσασθαι· γνῶναι οὖν χρὴ τῶν παθέων τῶν τοιουτέων τὰς φύσιας, ὁκόσον ὑπὲρ τὴν δύναμίν εἰσι τῶν σωμάτων. Ἅμα δὲ καὶ εἴ 1 τι θεῖον ἔνεστιν ἐν τῇσι νούσοισι, καὶ τουτέου τὴν πρόνοιαν ἐκμανθάνειν. Οὕτω γὰρ ἂν 2 * θαυμάζοιτό τε δικαίως, καὶ ἰητρὸς ἀγαθὸς ἂν εἴη. 3 Καὶ γὰρ οὓς οἷόν τε περιγίγνεσθαι, τούτους ἔτι μᾶλλον δύναιτ' ἂν ὀρθῶς διαφυλάσσειν, ἐκ πλείονος χρόνου προβουλευόμενος πρὸς ἕκαστα. καὶ τοὺς ἀποθανουμένους τε καὶ σωθησομένους προγινώσκων τε καὶ προαγορεύων, 4 ἀναίτιος ἂν εἴη. * πε

II. *Iamverò cùm homines moriantur: alij quidem priuſquam euocauerint medicũ, vi morbi oppreſſi: alij verò, cùm eum adhibuerint, in procinctu mortem habent: ita vt vel vnicum diem viuant: aut certè alij non ita multo plus temporis, antequam medicus morbo cuique remediari contra potuerit: [conſentaneum itaque eſt] vt perſpectas habeat huiuſmodi morborum naturas, quantum [ſcilicet] corporum vires proſternat. Tum pariter & 1 ſi quid diuinum inſit in morbis, illius quoque prouidentiam conſectari: Sic enim & 2 iure ſuſpicietur, & bonus medicus meritò habebitur. 3 Nam eos qui poſſunt euadere, multò meliùs ſeruare poterit diu antè præmeditatus ſingula. Atque ita tum eos qui morituri, tum eos qui euaſuri ſunt præſentiens & pronuncians, omninò culpa vacabit.*

Tertia vtilitas prædictionis: Inuidiæ & calumniæ declinatio.

COMMENTARIVS.

1 Quò itaque tria propoſita conſequamur commoda Prædictionis, iubet Hippocrates, vt addiſcamus morbi vim ad naturæ collatam robur; cuius morbi magnitudinem ipſe docet, tribus his libris, vt notis cognoſcatur: & diuinum num quid inſit perſcrutari vult. Hæc enim duo ſunt quæ in morbis

funeſtam calamitatem conſectariam trahunt, morbi acumen, & malignitas, hoc eſt, τὸ ὀξὺ, ϗ τὸ θεῖον. horum duorum hîc meminit. Hoc enim Diuinum, non ita eſt accipiendum, vt veteres quidam putarunt ab ira deorum immitti morbos eo modo vt canit Homerus: Iliad. α. Nec etiam eo pacto vt hodie recentiores quidam exiſtimans, eſſe quid veteribus incompertum in morbis latitans. Profectò tanta fuit ſummi præceptoris benignitas, vt nihil ſciuerit, quod nos neſcire voluerit: At hæc ignorauit? cur meminit igitur? tanta enim viri huius fuit ſolertia & ſapientia, vt nemo poſt eum ſciuerit, quod ipſe ignorauerit. Aſſerit de eo Galenus rationem dierum criticorum etiam illi notam fuiſſe. Imò negat Hippocrates, 1. acut. 35. ipſos βλητοὺς, id eſt percuſſos vel ſideratos (nam veteres fulmen ſidus eſſe putabant) diuini aliquid habere: qui tamen ea iniuria carere non poſſe putari poſſint: nam, ſubitò his interfectis vi morbi, latus liuidum plagæ ſimile apparet: ſed cauſam in natura ibi agnoſcit Hippocrates. Et ne Sacrum quidem morbum ad deos refert, nec enim ſacratior nec diuinior, ait, mihi aliis videtur hic morbus, ſed admiratio diuinitatem hîc fecit, quòd aliis morbis nulla re ſimilis ſit: Lib. De morbo ſacro: id eſt, Epilepſia. Atque ibi enumerat omnia primordia natalitia epilepſiæ, quacumque ratione eueniant per idiopathiam vel ſympathiam. quin ſubdit, Tertianam & quartanam febres plus diuinitatis gerere. Referre piè licet omnem morbum ad Deum, ſed voluit ſummus Deus hos ſuas cauſas in natura habere, quæ medicinâ arceri poſſunt, vel accidi: ita cuncta in his diuina ſunt, nihil tamen ſine natura fieri hîc vult Deus. Hippocrates itaque Diuinum hîc vocat aëri aliquid impreſſum præter morem; continentem rem pro contenta indigetans. Nam aërem diuinum iure appellare potuit politico loquendi more: cùm vulgus aëreum hoc ſpacium quod protenditur ad nubes, cælum turbidum vel ſerenum dicat: & ipſe Hippocrates ſcribit, 5. epid. 2. conſtitut. ϗ ἀὴρ λαιλαπώδης ϗ ἐπίνεφος, id eſt, cælum procelloſum & nubilum. Quare quæ aëri ineſt pernicioſa vis, ab extraordinaria aliqua temporum anni conſtitutione profecta, cùm noſtrum corpus afficit, ex Diuino laborare (hoc eſt, non à diætæ vitio contaminata cauſa morbi) dicetur. Ita Plato in Sophiſta etiam, quod naturæ vi fit, vocat Diuinum, vbi ait: (Stob. ecl. 4.) Ἀλλὰ θήσω τὰ μὲν φύσει λεγόμενα, ποιεῖσθαι θείᾳ τέχνῃ· τὰ δ' ἐκ τούτων ὑπ' ἀνθρώπων συνιστάμενα, ἀνθρωπίνῃ· ϗ κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον δύο ποιητικῆς γένη· τὸ μὲν ἀνθρώπινον, τὸ δὲ θεῖον. id eſt, Ponam verò illa, quæ naturâ gigni dicuntur, arte diuina fieri: quæ autem ex his ab hominibus componuntur, humana: atque hac ratione duo effectricis facultatis genera, humanum videlicet, & diuinum. Hippocrates itaque per Diuinum intelligit malignitatem aliquam materiæ quæ à foris in nos irruit: talis eſt aër inſolenter inquinatus, cùm in anni temporibus tempeſtates nõ tempeſtiue eueniunt, morborum epidemiorum auctor. Nam talis aër materiam morbificam, quæ eo tempore morbos committit, reddit indomitam & coctioni inuictam, & propriæ ſubſtantiæ corruptione malignam: hinc induunt vim peſtiferam, venenatam & contagioſam. Quare notandum: omnem extraordinariam aëris mutationem in temporibus integris anni, quæ epidemios morbos excitat, in illis efficere aliquid Diuini. Ita Tertiana vel quartana quæ à tali conſtitutione ortum ducunt, longè ſunt contumaciores, quàm quæ vitio diætæ, ab obſtructione enatæ fuere. Quare hoc Hippocratis Diuinum conſedit in morbifica materia naturæ inuicta, aërisque vitio in nos demiſſa. Noluit autem Hippocrates hoc Diuinum in his libris tradere, quòd hoc abunde præſtitit libro tertio Aphoriſmorum, & libris epidemiôn; & De aëribus: quare hîc, libro 3. Prog. 38. admonet, vehementiam morborum epidemiôn perluſtrandam, nec non aëris conſtitutiones.

2 Si, ſcilicet, morbi magnitudinem eiusque cauſas procatarcticas compertas habuerit, & ſi quid diuini inſit, id deprehenderit.

3. Diætâ, chirurgiâ, pharmaciâ.

4 Alioqui crimine non vacabit; vt euenit illi medico, qui hominem, erumpente iam ſudore cum animi deliquio, in balneum miſit: qui magna ſudoris copia emiſſa expirauit. Medicus primùm, in fluxum effundente ſe ſudore, lætus exiliit: nam criticum putabat, qui tota facie ſymptomaticus erat. hic tanquam occiſor accuſatus fuit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Σκέπτεσθαι δὲ χρὴ ὧδε ἐν τοῖσιν 1 ὀξέσι νοσήμασι· πρῶτον μὲν τὸ 2 πρόσωπον τοῦ νοσέοντος, εἰ 3 ὅμοιόν ἐστι τοῖσι τῶν ὑγιαινόντων· μάλιστα δὲ, εἰ αὐτὸ 4 ἑωυτῷ. 5 οὕτω γὰρ ἂν εἴη ἄριστον, τὸ δ' ἐναντιώτατον τοῦ ὁμοίου, 6 δεινότατον· εἴη δ' ἂν τὸ τοιόνδε. 7 ῥὶς ὀξεῖα, 8 ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, 9 κρόταφοι ξυμπεπτωκότες, 10 ὦτα ψυχρὰ ϗ 11 ξυνεσταλμένα, ϗ οἱ λοβοὶ τῶν ὤτων ἀπεστραμμένοι, καὶ τὸ δέρμα 12 τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρόν τε καὶ 13 περιτεταμένον, καὶ καρφαλέον ἐόν, καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου 14 χλωρόν τε, ἢ καὶ 15 μέλαν ἐόν, καὶ πελιὸν, ἢ μολιβδῶδες.

III. *Hac autem notione præſentiendi ratio in 1 acutis morbis duci debet: vt notes primùm ægri 2 faciem, an 3 ſimilis ſit benè valentium: ac potiſſimum 4 ſui ipſius. 5 ita enim optima erit. quæ verò ſimili eſt contraria, 6 periculi plena eſt. huiuſmodi ſanè hæc fuerit: 7 Nares acutæ, 8 oculi concaui, 9 tempora collapſa, 10 auricula frigida & 11 contractæ, auriumque lobi inuerſi, quin cutis 12 circa frontem dura, tum 13 circumtenta, & arida, colorque totius faciei 14 pallidus, aut eſt 15 niger, & liuidus, & plumbeus.*

COMMENTARIVS.

1 Acuti morbi ſunt qui celeriter, continenter & ſumma ſymptomatum vi mouentur. ſiue ſint febres eſſentiales, quæ conſiderantur in vitio humoris, vt cauſi: ſiue morbi cum febre, in parte cuius officio vita carere nequit. Hi ſunt vel acuti, vel peracuti: & vtrique exactè vel non exactè. Acuti exactè, 14. diebus ſuam abſoluunt hiſtoriam: acuti non exactè, 20. diebus. Exactè peracuti 4. diebus, aut citiùs finiuntur: non exactè peracuti, à quarto die, in ſeptimum excurrunt. Ex decidentia acuti dicuntur, quid ad 40. 60. 80. 120. diem prorogantur. De omnibus his agit hoc libro Hippocrates. Sed d. q. cur non ſcripſit de præſenſione longorum morborum? Reſpon. quia non faciunt ſubitas mutationes ad ſalutem vel mortem, de quibus maximè euentus expectatur. Et diuturni morbi criſi non finiuntur, ſed coctione ſenſim mireſcunt: quare non ita vtilis eſt horum prædictio. accedunt errores varii per longos morbos, qui criſes interuertunt.

2 A facie & oculis incipit, hoc eſt à maximis & facillimis, & ab iis quæ oculos medicorum primo acceſſu incurrunt partibus. Nam proponit faciem, hoc eſt ægri frontem, nares, oculos, tempora, & os.

3 Nim. in colore, charactere, mole, actionibus, & excrementis. nam vt artis medicæ pars curatiua primum principium agnoſcit hoc, contrariis contrarios morbos fugari: ita artis medicæ pars Diagnoſtica à ſimilibus & diſſimilibus ſuum initium ducit: Ita hîc d. quo æger valentibus ſimilior fuerit, eò rectiùs illi erit: quò longiùs hinc abierit, eò peiùs: idem de toto, & quaque parte dicendum.

4 Ita tamen vt vitio humoris nulla excuſatio adferri poſſit, à cauſa quæ eſt à foris, vt ignis, caloris, ictus vel lapſus in faciem, vel perturbationis criti-

cæ,

cæ, cùm iam iam in procinctu eſt criſis. Hoc docet hîc Hippocrates, cunctam præſentiendi artem poſitam eſſe in diſtinctione ſimilium & diſſimilium corporum, cauſarum, & ſignorum.

5 Nam principum facultatum corpus gubernantium, quarum potiſſimum robur in facie & oculis exſplendeſcit, vim vegetam oſtendit.

6 Et ferè calamitoſa: cùm mutata ſit colore, charactere, mole, &c. modò dictarum iam rerum nulla ſit excuſatio iuſta.

7 Id eſt, gracilis naſus in extremis, & q. compreſſus, quod fit, cùm proximè cutis tangit cartilagines, exhauſtis iis quæ interponi ſolebant, humido ſcilicet exhauſto, partéque carnoſa abſumpta. nam hæ carneæ naſi partes facilè exhauriuntur vi æſtuantis febris, labefactataque retentrice à tenuitate ſuccorum, & acredine, & patulis meatibus: dein ſignificatio fit ita preſſum eſſe calidum natiuum à calore præter naturam, vt partes, acciſo ſanguine, ſuo genio fraudentur. Hæc eſt celeberrima illa faciei deſcriptio, à Terentio cadaueroſa dicta, quæ, in prouerbium traducta, Hippocratica appellatur.

8 Vi febrili vitæ prædio exhauſto, diſſipato humido natiuo, & alimenti inopiâ, vnde muſculi oculorum tabeſcunt, ac oculorum membranæ collabuntur: vnde oculi minores redditi totam ſibi dicatam ſedem non implent. & cùm oculi circumfluant ſpiritibus animalibus ob videndi illis datum munus, illis vi etiam febrili exhauſtis, oculi tenuantur. quóque naturâ fuerint oculi humidiores, eò faciliùs gracileſcunt & caui apparent. Loquitur de cauitate quæ euenit intra tres dies.

9 Gracileſcentibus ab æſtu febrili temporum 4. muſculis, ita vt cutis os temporum feriat. Sed cur potius hæc pars extenuatur? quia ſola hæc, inter partes capitis verè muſculos habet.

10 Non fugaci frigore, ſed fixo conſectario ardori febrili, ita vt non vnquam recaleſcant, quod perindici frigoris inſigne eſſet. exterinæ auriculæ vocantur priſcis Latinis, quæ ſyſtaſin habent cartilagineam. ſic enim τὰ ὦτα diſtinxit Galenus in autem interiorem & exteriorem. hæ ſunt frigoris capaciſſimæ, vt corpus cartilagineum pauco ſanguine tigatum, nulla carne veſtitum, faciléque ab exhauſtu laborant vitalis principij, vnde frigent, nec incaleſcunt nectaris viuifici affluxu, quo præter cætera defraudantur, & emortuæ palleſcunt.

11 Quaſi reuulſæ ſpaſmi quodam charactere, verſus neruum illum vnde ſentiendi facultatem accipiunt: nam ſponte non mouentur noſtra: vt vera non ſit conuulſio, niſi iis quibus latus muſculus ſupra antium radices protepit; & ſubſidium cartilagineum non habent, propterea vertuntur.

12 Quæ cutis eſt muſculoſa, vel veriùs muſculus cutaceus: & caro tenuis hic facilè tabeſcit, cùm ea ita intenditur &c. eſt ſignum perfectæ extenuationis, exhauſto humido primigenio partium ſolidarum, & non tantùm diſiectis ſpiritibus. Videte diuini L. Dureti commentaria, ad Coac. 1. lib. 3. Cuius viri commentaria tanquam inter homines Deum aliquem lubenter vbique amplector. Dura cutis, cùm ad vltima ventum eſt maciei. Eſt duplex exhauſtum, vnum inchoatum, vt cùm corium igni admouetur primùm, laxatur: alterum perfectum, vt cùm corium tandem ſiccitate contrahitur. Pallor cutis vtriuſque eſt ſignum. ſed addita extenſio perfectam indicat extenuationem: hæc incurabilis, fractis ſolidis, pepaſmi auctoribus.

13 Ante ariditatem illam primò laxatur cutis in rugas, at cauſa humectans primò tendit, hinc in mollitiem eam laxat. 6. epi. 3. nam exhauſtis primò ſpiritibus & ſuccis laxatur; ſin diutiùs id fiat, ſolidæ liquuntur partes, vnde tenſio. At in refectionibus, congeſto ſanguine & ſpiritu tenſio fit: ſed rigatis ſolidis, laxantur cuncta, 5. aph. 71.

14 Succi nutricatui dicati inopia, & certiſſimum eius ſucci corrupti argumentum, & defraudatæ partis nectare viuifico: refrigeratur ſanguis.

15 Extincto calido innato. quo viuifico calore extincto in corde, mors eſt. Sed extinctio in parte vna, ad extinctionem futuram totius apparet, maximè ſi illa pars pallori opportuna non ſit, vt hæ, ſunt partes naturâ cutaneæ; vt ſunt, aures, nares, labia, & palpebræ, certiſſimum in illis ſignum præbent: nam difficillimè liuorem ducunt, largo ſpiritu circumfluæ. Itaque præclarè inueſtigatur vnde eueniat hæc faciei mutatio, & quorſum appareat in colore, charactere, & mole. Hæc enim primùm venit ſub aſpectum medici. Hæ quo propiùs abſunt à peculiari cuiuſque natura, eò meliùs ægri res ſunt: quò longiùs, eò peiùs, & terrifica, maximè in acutis morbis. cùm citam adferant mutationem tabificam & morticinam naturæ, cùm liquuntur vi febris ſolidæ partes: quæ ſignificatio maximè elucet in facie, quæ ita emacruit, vt ad vltima ventum eſſe teſtetur. Emacruit autem, exhauſtu humidi primigenij, vnáque fraudata nectare viuifico cordis, hoc eſt, ſpiritu, ſanguine & calore vitali, labefactatoque corde. vnde cùm illud non æquè ſanguinem haurit, nec aërem excipit quem ducimus, nec cæteris ea affundit partibus liberali, vt ſolet, manu, hæc tunc morticina elucet in facie. hanc Paulus Neruoſam vocat. Galenus cauſas huius morticinæ refert infractam facultatem, cauſam colliquantem & corrumpentem; humorum tenuitatem, & cutis raritatem. Sed cauſa vnde liquuntur & corrumpuntur, eſt eadem quæ tenuat ſuccos; vt raritas cutis fit ex febrili æſtu, eodem liquante.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. Ἢν μὲν 1 οὖν ἐν ἀρχῇ τῆς νούσου, τὸ πρόσωπον ᾖ, καὶ μήπω οἷόν τε ᾖ τοῖσιν 3 ἄλλοισι σημείοισι ξυντεκμαίρεσθαι, ἐπανερέσθαι χρὴ, * μὴ 4 ἠγρύπνηκεν ὁ ἄνθρωπος, 5 ἢ τὰ τῆς κοιλίης ἐξυγρασμένα ᾖ ἰσχυρῶς, 6 ἢ λιμῶδές τι ἔχῃ αὐτόν. Κ' ἢν μέν τι 7 τούτων ὁμολογῇ, 8 ἧσσον νομίζειν δεινὸν εἶναι. Κρίνεται 9 δὲ τὰ τοιαῦτα, ἐν 9 ἡμέρῃ τε καὶ νυκτὶ, ἢν διὰ ταύτας τὰς προφάσιας, 10 τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ. Ἢν δὲ 11 μηδὲν τούτων † φῇσιν εἶναι, μηδ' ἐν τῷ 12 χρόνῳ τῷ προειρημένῳ 13 καταστῇ, εἰδέναι χρὴ, 14 ἐγγὺς ἐόντα 15 τοῦ θανάτου. Ἢν δὲ καὶ παλαιοτέρου ἐόντος τοῦ νοσήματος 16 ἢ τριταίου, ἢ τεταρταίου, τὸ πρόσωπον 17 τοιοῦτον ᾖ, περὶ τούτων 18 ἐπανερέσθαι, περὶ ὧν καὶ πρότερον ἐκέλευσα. * εἰδῶ † φῇ

IV. *Si 1 itaque 2 ineunte morbo talis facies fuerit, nec adhuc potis ſit ex 3 aliis ſignis artificioſè & ſcienter coniecturam facere, interrogare oportet, num 4 vigilârit homo, an 5 aluus profuſè fluxerit, an 6 inedia & fame laborârit. Quodſi 7 eorum quippiam fateatur, 8 minus periculi ſubeſſe putandum erit. Indicantur autem & cognoſcuntur huiuſmodi in 9 die & nocte, ſi ob eas cauſas 10 facies talis fuerit. Sin 11 nil horum præceſſiſſe dicat, neque 12 definito hoc tempore facies 13 reſtituta fuerit, ſciendum mortem 14 in propinquo 15 eſſe. Quodſi etiam vetere 16 pluſquam triduo aut quatriduo morbo 17 huiuſmodi facies fuerit, de iis 18 quærendum de quibus antè eſt præceptum.*

COMMENTARIVS.

1 Vt cauſæ ſignorum variæ, ita eorũ variæ vires.

2 Id eſt, ſpacio trium dierum priorum, quod definitur primo quaternario.

3 Quæ peti ſolent, ex partium aliarum mutata eſſentia, actionibus & excrementis. Hæc etiam erunt perluſtranda; an faciei ſubſcribant exhauſto mutatæ modò adfuerint, vt malus accubitus, capitis dolor, ſitis, &c. ſi non adſint, toga; &c. nam ſi praua alia ſigna eluceant, non opus erit interrogatione, ſed

 maligni

malignitate morbi intelligemus, ex illis cauſam mutatæ formæ fuiſſe.

4 Non quidem à cerebri intemperie, & anathymiaſeos prauitate inducta ſomni vacuitate: ſed potius agendi aliquid cauſâ, aut mœrore ſuſceptam, id eſt, ſi vacuationum non firmiter fixæ ſint cauſæ, neque perennes à febre maligna, vnde ſolidæ partes liquuntur; ſed ſi fugaces.

5 Non quidem per κακοπραγίαν ab exolutione, cùm tædet aluum ſui officij, vt in Pleuritide inueterata; quæ perſeuerat effuſio: ſed effuſa aliquantiſper aluo, per fugacem diarrhœam aut hypercatharſin, non à liquefaciente febre illato fluxu, ſed ſi ipſe per ſe extiterit.

6 Vnde genius deſtandatur, ſyrrhoë cordis non reſtauratur, nec cerebri, vnde pallet labitúrque facies: talis a. acutorum deſcribitur in incænatis: nam qualis terra arboribus, talis aluus hominibus, d. Hip. de humoribus.

7 Id eſt, ſi in confeſſo fuerit aliquam cauſam manifeſtam vel occultam adeſſe extenuationis, vt vigilias, inedias, alui profluuium, hæmorrhagiam, ſudorem, quarum vacuationum non firmiter fixæ ſunt cauſæ, neque perennes à febre maligna, vnde ſolidæ partes liquuntur: ſed fugaces.

8 Quòd hac extenuationis cauſa ablata, reſtitui nutricatu poſſit, vel inde non tam cita & certa mors venit: cùm alioqui periculo non vacet; nam acutus morbus adeſt, & talem facies ideam non ducit ſine exhauſtione magna, quam tam breui ſpacio efficit afflictio, quàm longo chronici ſolent; & titubantis facultatis nota eſt, 2. aph. 28. meliori tamen loco res ægri eſſent, ſi tam robuſta foret facultate, vt hinc iniuriam non ſentiret: tamen minus fuerit id malum, quàm ſi à morbi vi eſſet. Nam adeſt extenuatio inchoata diſſipatis ſpiritibus & humoribus: non autem ſolidis. nam eſt laxa adhuc, & non intenta extenuatio.

9 Id eſt, 24. horarum ſpacio. Κρίνεται, id eſt, probatur ac cognoſcitur, id eſt, conſiſtit, nec vltrà procedit: ſed è diuerſo, initium habet redintegrationis, ſiquidem ex fugacibus illis dimanauit. Nam ſi ex illis orta fuerit cauſis facies hæc, vino & pane 24 horarum ſpacio recreabitur: ſin hoc non fiat, etiamſi illæ cauſæ præceſſerint, à morbi malitia erit, & deterior euadet facies.

10 Nim. ſi ita cadauerosa euaſerit, per inchoatam extenuationem, diſſipatis ſpiritibus & humoribus, non tamen à partium ſolidarum exhauſto, nec ſi fluxio à liquefaciente febre oborta fuerit; ſed ipſa per ſe extiterit. Eritque tunc facies laxa, non intenta; quod inchoatæ, & non perfectæ extenuationis ſignum eſt.

11 Vt vigiliæ, profluuium, inedia.

12 Id eſt ſpacio 24 horarum.

13 In priſtinum ni redintegretur colorem, characterem, & molem. Ita in Coacis, κρίνεται δ' ἐν ἡμέρῃ καὶ νυκτὶ τὸ διὰ ταῦτα διαφθαρέν.

14 Alij habent τοῦτο τὸ σημεῖον θανατῶδες ἐόν. quæ lectio forſan melior d. doctiſſ. D. Mercurialis. quandoquidem d. etſi facies cadauerosa citra illas occaſiones ſemper lethalis ſit, haud tamen ſemper mors proxima eſt.

15 Quod fractis viribus, morbus vires acquirat eundo: eò quòd hæc ineunte morbo appareant.

16 Periodo iam primâ exactâ: tunc non ſolùm peruestigandum de vigiliis &c. ſed & alia ſigna erunt perpendenda. quæ iam, antiquiore morbo, ſe in conſpectum dabunt. de quibus mox.

17 Id eſt, qualem depinxi, cadauerosa, pallida, collapſa, à ſe mutata in colore, charactere, & mole, vt noti vix eam noſcant.

18 Licet enim lethalis ſit hæc facies, non tamen neceſſariò eſt funeſta. nam proficiſcitur à morbi malignitate, eiúſve diuturnitate, vel à cauſa manifeſta aut occulta extenuante, vt inedia, & alui fluxu. Si itaque illam ideam induit facies aliunde quàm ex malignitate & vehementia, non neceſſariò erit funeſta. τὸ ὀξὺ facilè adfert mortem, vt in acutis morbis, quorum acerrima commotio, & citam, & ſtabilem faciei mutationem adfert, ex cauſæ mutantis & corrumpentis perennitate quare προσώπου διαφθορὴν hanc faciei ideam aliàs vocauit Hippocrates. Nam peracuti morbi cauſa eſt, impedimentum nobilis partis: inde acumen morbi: vel tranſlatio ſymptomatica, aut venenata qualitas: inde τὸ θεῖον.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. Καὶ τἄλλα σημεῖα 1 σκέπτεσθαι, τά τε ἐν τῷ 2 ξύμπαντι σώματι, τά τε ἐν 4 τοῖς ὄμμασι, 5 καὶ τὰ ἐν τοῖσιν 6 ὀφθαλμοῖσιν. Ἢν γὰρ τὴν 7 αὐγὴν φεύγωσιν, ἢ 8 δακρύωσιν ἀπροαιρέτως, ἢ 9 διαστρέφωνται, ἢ 10 ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου ἐλάσσων γίνηται, ἢ 11 τὰ λευκὰ 12 ἐρυθρὰ ἴσχωσιν, ἢ 13 πελιδνὰ βλέφαρα, ἢ 14 φλέβια μέλανα ἐν αὐτοῖσιν ἔχωσιν, ἢ 15 λῆμαι φαίνωνται περὶ 16 τὰς * ὄψιας, ἢ καὶ † 17 ἐπαιωρεύμενοι, ἢ 18 ἐξίσχοντες, ἢ 19 ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γινόμενοι, 20 ἢ αἱ 21 ὄψιες αὐχμηραὶ καὶ ἀλαμπέες, ἢ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου 22 ἠλλοιωμένον ᾖ, ταῦτα πάντα 23 κακὰ νομίζειν, καὶ ὀλέθρια εἶναι.

* ὄψιας quidam pupillas vertunt.
† ἐπαιωρεύμενα

V. *Quin & 1 alia ſigna neceſſariò 2 conſiderare oportet, tum in 3 vniuerſa facie, tum in 4 vniuerſo corpore, 5 tum in ipſis 6 oculis. Etenim ſi 7 lucem fugiant, aut non 8 ſponte illacryment, vel 9 peruertantur, aut 10 alter altero minor fiat, aut 11 eius alba partes ſint rubra, aut 12 palpebræ 13 liuida, aut 14 venulis nigris ſi obſita oculorum fuerint alba, aut 15 acies oculorum 16 lemis obducta ſit, aut etiam 17 ſublimes contremiſcant, aut 18 foras proiecti, aut ſi vehementer 19 ſubſiderint in cauitate ſua, vel etiam 20 ſqualida oculorum acies ſi ſit atque hebes, aut 21 ſi color vniuerſæ faciei 22 alienatus fuerit, cuncta hæc 23 in malis ducenda ſunt, funeſtáque putanda.*

COMMENTARIVS.

1 Enumerat alias notas ab his, quæ ſolent intra triduum elucere in oculis, facie, & toto corpore. vt oculi admodum labefactati.

2 Id eſt, diligenter perpendere. q. d. in oculis habere.

3 Si ſui ſimilis non ſit, charactere, colore, & mole.

4 Nam quò propiùs abſunt à peculiari cuiuſque natiua qualitates corporis, actiones, & excrementa; eò meliùs ægri res eunt; quò verò longiùs, eò peiùs.

5 Dicit præter cadauerosam quam deſcripſit faciem, alia etiam ſigna notari debere, idque in oculis, & toto corpore: iam agit de oculis; & mox, vbi de decubitu, de toto corpore acturus.

6 Vt enim affecti ſunt oculi, ita & totum corpus; 6 Epid. 4. 26. ſtabilimentum totius huius deſcriptionis hoc eſt; Id quod certò arguit vim erectam vel proſtratam partium trium principum, in quarum robore cuncta depellendi morbi cauſa conſiſtit, certam ſalutis ſpem, aut deſperationem eius ſignificabit. huiuſmodi autem ſunt oculi. Quod ita demonſtramus in ſingulis; & primùm in colore: Ducunt partes colores ſui nutricatus: cùm itaque ex colore ſuccorum nutriciorum decus & crimen expleſcant, profectò horum firmiſſimum argumentum in oculis eniteſcet: nam oculorum color facillimè dehoneſtari poteſt. Idem hîc docet Hippocrates, vt colligendum ex oculorum charactere, mole, actionibus, & excrementis. Enimuerò benè res eunt, cùm

puritate

puritate humorum nitent oculi, & fulgore vernaculi luminis: at horum decoloratio ſtabilis, cum aliis prauis ſignis, dicendis mox, conclamatum eſſe ſignificat.

7 Si etiam aſſuetam fugiant lucem, indicio erit, proſtratam eſſe facultatem animalem, ac ſpiritus animales exhauſtione tabeſcere. modò nulla excuſatio adferri poſſit, vitij peculiaris oculi: vt in iis qui naturâ ſunt myopes propter pupillæ mydriaſin, & ſpiritus tenuioris facilem diſſipationem; qualis ſemper in ophthalmia; conniuent ad lucis ſolitæ incurſum, vtpote à quo languidorum oculorum ſpiritus diſſoluatur, & humores oculorum liquuntur in lachrymas. Auerſantur lumen à luce impreſſum, quod facit aſpectabilem cuiuſque corporis ſuperficiem per colorationem quæ aërem pingit. Viſifica itaque facultas fracta non fert lumen, ſoluta parte cerebri vnde videndi vis manat: & tabeſcente iam vernaculo oculorum lumine, quod amplius non habet exterius lumen conſociale vt ſolet, eiuſque appulſu recreabatur.

8 Non à cauſa quæ foris eſt, fumo, cæpa, miſericordia, critica à perturbatione, vt in futura hæmorrhagia; ſed ſi fiat à reſolutis caruncul is, quibus natura canthos oculorum obduxit ad arcendas lachrymas: cuius reſolutionis auctor eſt reſolutum cerebrum. nec adſit prolapſus catarrhi in oculos: nec melancholia adſit, vt in Dealcis vxore, (4. aph. 52. & 1. epid.) quæ modò lachrymas fundebat, modò riſu os ſoluebat. ſed ſi ſit ex potentiæ retentricis effœta vi.

9 Antagoniſtis reſolutis, aut conuulſis à ſiccitate & exauſtu ſex muſculis oculi: nam ſeptimo, qui hæret poſtica parte firmiter oculo, totus oculus firmatur, & neruus opticus ab eo ſtabilitur amplexu. vnde contrahunt ſe muſculi ſurſum, deorſum, ſiniſtrorſum. ſoluuntur à labefactata motrice facultate: nam vicina primùm iniuriam ſentiunt. Si ſoli muſculi, extra cerebri crimen, in vitio eſſent, nihil monſtri eſſet.

10 Ab exhauſtu, ſpiritus animalis & nutricatus inopiâ, infirmâ redditâ vi animali ſpirituum fabricatrice; cùm cerebrum adeò languet, vt tantam ſpirituum copiam efficere nequeat, quanta vtrique oculo ſufficiat. vnde in mole mutatur oculus vel nutricatus interceptione, aut inedia; aut extinctione vniuerſalis & vernaculæ facultatis tabeſcit.

11 Inflammata dura meninge. & pericranij phlegmone eò propagata: ſed videndum num id criticum ſit & fugax, ad hæmorrhagiam: vel fit hoc à venularum repletione, & ſanguinis prauitate, aut etiam ex efferæ bilis ſuffuſione.

12 Quædam exemplaria hac voce carent: & habent ἢ τὰ λευκὰ ἐρυθρὰ ἴσχοιεν ἢ πελιδνὰ, id eſt, aut eius albæ partes ſunt rubræ aut liuidæ. Rectè: nam oculi album liuet refrigeratum, perfrigeratur emortuum, emoritur extinctione viuacitatis in vitali principio, & inopia viuifici nectaris à corde exhauſto.

13 Extincto calore viuifico; quæ extinctio in corde, eſt mors ipſa. Atqui extinctio in parte vna, ad extinctionem futurá apparet in toto: multo magis ſi hæc pars liuori opportuna non ſit: At omnium difficillimè liuorem contrahunt palpebræ, largo ſpiritu irriguæ; quare & certiſſima ſigna præ ſe ferunt.

14 Algore ſtricto ſanguine, ex calidi natiui extinctione. Cùm venæ pericranij per ναυτίωσιν vel ἐκχύμωσιν in venulas tunicæ oculi albæ ſe deplent, vbi refrigeratus ſanguis nigreſcit. hoc triduo non fit.

15 Id eſt, gramiæ, vnde gramioſi oculi: à ſanguinis crudi affluentis vitio, à fracta hepatis œconomia; & oculi proſtratione, quæ tanta, vt nequeat paucíſſimum ſuccum qui in eius nutricatum affunditur, mitigare. Quòd vero ophthalmicis id eueniat, miri nihil habet, cùm ob ſanguinis copiam ad oculum effuſi fiat. Pauco autem affundi hîc oculos ſanguine, argumento eſt oculorum cauitas. Trium facultatum hîc vitia complectitur: animalis, in lachrymis non voluntate obortis, & in oculi inuerſione, hebetudine, tremore: vitalis, in liuore palpebrarum: naturalis, in venulis nigris, & gramiis oculorum crudis. Hæ non apparent primo triduo.

16 Pupillam vocat ὄψιν, nam ſola hac parte videt oculus.

17 Qui ſtare loco neſciunt, ſed huc illúcque voluuntur. trementibúſque neruis fractiſque ab exhauſtu. nam, vt d. Galenus, talis neruorum tremor fit ab exhauſtu, vel à delirio: vtrumque lethale. tremunt à ſiccitate muſculi, id inſanabile. vel inflammata ea parte cerebri vnde nerui oculorum motores naſcuntur. Hæc cauſa, cur delirij notæ potiſſimùm luceant in oculorum feroci motu: nam facilis ἀρχῶν καὶ νευρικῶν ſympathia. Delirio ſuperueniens tremor, mortale.

18 Reſolutis oculorum muſculis (hic immutatur moles, & character) à cerebro exoluto. Hæc ita reddit Celſus, Hique aut vehementer ſubſederunt, aut facti tumidiores ſunt, 2. lib. 6. Vt cùm cerebrum inflammatur.

19 Et collapſi fuerint, immorique maneant; conuulſis æquabiliter, id eſt, cunctis muſculis; aut ſpiritus animalis inopiâ; vel vi delirij. tunc ſua orbita abditi hebeſcunt, humorum tùm, & quinque tunicarum conſumptione, cùm liquuntur à febre tabifica, & fraudantur viuifico cordis nectare. Hoc elucet in oculis mollibus, qui facilè, præ cæteris partibus ab iniuriis percelluntur. Ante tertium diem non vehementer cauantur.

20 Hactenus de oculorum actione in motu, iam de eius actione in viſu. hebes d. conſumpto humore cryſtallino, & violato tunicarum oculi pellucido: hæc affectio dicitur ἀμαύρωσις hebeſcentibus oculis, à profligato ſplendore, proprióque lumine extincto ὄμμα ἀμαυρούμενον 6. epid. id eſt, quod ſummam infirmitatem denunciat, & νέκρωσιν viuificæ facultatis & ſpiritus. Si albæ vrinæ ſpumantes, cum ceruicis refrigeratione præceſſere: à delirio hæc, & ſpaſmo.

21 Ὄψιν αὐχμῶσαν καὶ ἀλαμπῆ, vocat viſionem ſqualidam & lucis expertem, id eſt, ſine ſplendore; tunc enim hebeſcit viſus.

22 Liuidus, niger, pallidus, aut rutilus extra naturæ lineam, nam ilico hæc elucent in facie: & etiam poſt tertium diem eueniunt.

23 Nam ad vltima ventum, exhauſto humido primigenio, & liquatis partibus ſolidis à febre tabifica: & fraudato corpore nectare viuifico cordis, id eſt, ſpiritu, ſanguine & calore vitali, titubante iam corde, vnde nec ſanguinem nec aërem liberaliter haurit. notæ huius inediæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V I. 1 Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι 2 ὑποφαίνηται τοῦ λευκοῦ, τῶν βλεφάρων μὴ ξυμβαλλομένων, 3 μὴ ἐκ διαῤῥοίης, ἢ φαρμακοποσίης ἐόντι, 4 ἢ μὴ εἰθισμένῳ οὕτω καθεύδειν, 5 φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες λίην.

V I. 1 *Obſeruare quinetiam oportet oculorum obtutum in ſomnis. Etenim ſi 2 appareat quid album, haut benè commiſſis palpebris, 3 neque id Diarrhea aut pharmacum hauſtum expreſſerit, 4 nec ita quis dormire conſueuerit, 5 prauum id ſignum eſt, & funeſtum valdè.*

Commentarivs.

1 Id eſt, notandum quo modo æger in ſomnis oculos componat, id eſt, an palpebris conniuentibus vel apertis ſomnum ineat: an dormiendo nictet; an more leporum, vel limis oculis ſomnum capiat: hoc per τὴν ὑπόφασιν intelligit, ab ὑποφαίνεσθαι, id eſt, leuiter pandere.

2 Id eſt, ſi conniuentibus oculis, id eſt, altera clauſis alteraque parte apertis dormiat, 6. aph. 52. Id eſt, non exactè clauſis palpebris ſi dormiat. Quod euenit his ſiccatis vi febris, vel à motricis facultatis imbecillitate, aut oculorum conuulſis muſculis. & à cute circa frontem intenta & rigida: vel reſolutolato muſculo, qui præter cætera officia, etiam palpebras demittit. ἴλλωσιν Græci vocant: nam ἰλλαίνειν eſt diſtorquere oculos. fit etiã reſolutis, ab eadem vi, antagoniſtis, non ſitu ſed actione, muſculis. amici more antiquo, ita hæ tentes, in moribundis, claudunt palpebras. Hinc apud Homerum 24. Odyſſ. queritur Laërtes coram Vlyſſe, ſuum Vlyſſem interiiſſe, abſente Penelope quæ oculos claudere eius debuiſſet: nam inquit, τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων, id eſt, ius honorarium quod præſtatur mortuis.

3 Celſus hunc locum ita reddit, Neque id alui reſolutio, aut medicina expreſſerit, id eſt, magna alui euacuatio. Ita & mæror, vigiliæ, inedia, profuſior hæmorrhagia, omniſque valida euacuatio id poteſt.

4 Vt illius obtutus nulla inſtrumenti, vel rei quæ à foris eſt excuſatio adferri poſſit.

5 Reſoluta facultate animali, exhauſtoque cerebro, indéque conuulſis duobus muſculis palpebram mouentibus. Quare ſi euenerit à critica perturbatione, vt (3. epid.) ei qui in Dealcis horto iacebat, calamitoſum non erit. Sed ſi à collapſis naturæ præsidiis, & viuacitatis vaſtatione à febre tabifica & colliquante, id peſtiferum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VII. Ἢν δὲ 1 καμμύῃ, 2 ἢ * ῥικνὸν 3 γίνηται, ἢ 4 πελιὸν, ἢ ὠχρὸν βλέφαρον, ἢ 5 χεῖλος, ἢ 6 ῥὶς, μετά τινος τῶν 7 ἄλλων σημείων, 8 εἰδέναι χρὴ, 9 ἐγγὺς ἐόντα θανάτου. 10 Θανατῶδες δὲ καὶ 11 τὰ χείλεα † ἀπολελυμένα, καὶ 12 * κρεμάμενα, καὶ 13 ψυχρὰ, καὶ ἔκλευκα γενόμενα.

* ῥικνὸν
† ἀπολυόμενα
* κρεμάμενα legit Vega.

VII. *Si verò 1 reflexa 2 ſit atque 3 rigida, aut 4 liuida, aut pallida palpebra, aut etiam 5 labra, 6 aut nares, cum cuiuſque 7 alterius ſigni [funeſti] acceſſione, 8 ſcire oportet, 9 mortem in propinquo eſſe. Quinetiam 10 funeſtum eſt, 11 labra reſolui, & 12 pendula eſſe, tum etiam 13 frigida & prealbida videri.*

Commentarivs.

1 Id eſt, ſi peruertatur.

2 Ita vt non exactè conniueat. Hæc itaque βλεφαρίδων καμπυλότης, id eſt, extimarum palpebrarum curuatura fit, conuulſis pariter muſculis angularibus oculi, qui ad dimidium vſque tharſi ambo feruntur, eorumque vnus aperiendæ, alter claudendæ palpebræ dicatus eſt, vnde æquali vtriuſque ſpaſmo, altera tharſi pars clauditur, altera verò aperitur. Vel ob reſolutionem vnius muſculi qui claudit palpebram Gal. 10. lib. de vſu part. 10. cap. ad finem. Vel ſiccitate arent, vt cutis frontis: 6. epid. 1 βλέφαρον ἐπιτεταμένον, id eſt, tenſa palpebra: hoc, dicit ibi Galenus, fit ex ariditate, vt in cute frontis. Deſcribit iam ſigna quæ oſtendunt mortem proximam, in palpebris, labris, & naſo, 4. aph. 49.

3 Vt nullo modo committatur, iam exhauſto palpebræ humido primigenio.

4 Extincto calido natiuo.

5 Corruptione ſucci alibilis, incendio febrili conflagrante ſanguine. nam color alimenti ideam præfefert.

6 Si enim, conuelluntur, titubantibus iam viribus, nec febre ſe remittente: 4. aph. 49. ſed nares diſtorquentur & peruertuntur per ſe, quia non habent muſculos antagoniſtas: labrum verò, per ſe, & ex euentu. propterea labra peruertuntur vel conuulſione, vel reſolutione. Et etiam ſi liueſcat his labrum, aut naſus: hoc, inquit in Coacis, (& Celſus 2. lib. 6.) ξυντόμως θανάσιμον, id eſt, cita inde mors venit. extincto iam calore natiuo cordis: quod in his partibus eluceſcit, cùm hæ alienæ ſint ab omni liuore, vtpote cutaneæ. Peruertuntur etiam palpebræ, nares, labra, conuulſis à ſiccitate muſculis qui mouentur à neruis tertiæ coniugationis: quæ partes quia ſunt propinquæ atque communes, primùm & maximè trahuntur.

7 Vnde elucet ceſpitare vires, & febrem contumaciter vrere. Vt ſi vrina fuerit turbida coctionis expers: q. d. Vt nulla perturbationis criticæ, ad vomitum, excuſatio adferri poſſit, neque ſolutio expectari. nam conuulſionem febri accedere calamitoſum. Hanc ſententiam pulchre explicauit 4. aph. 49. vbi ait ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ σώματος, id eſt, fractis iam viribus, vi morbi.

8 Id eſt, perſuaſum omnino tibi ſit.

9 Quòd hæc cum febris contumacia conſociata œconomiam triplicem corporis hebeteſcere denuncient.

10 Sublato vſu reſpirationis, & motu; quia mors ipſa in extinctione caloris natiui conſiſtit.

11 Vt in Lethargicis.

12 Reſoluta facultate animali.

13 Sanguinis inopiâ, extinctóque calido natiuo. Nam naturæ ſuæ genio, roſeo rubore decora ſunt labia: itaque præalbida longè abiere extra naturæ ſuæ lineam. Sunt enim labra muſculi quidam cutacei, vel cutis muſculoſa.

Hactenvs de facie & oculis, in quibus cuncta hæc ſigna ſunt exitialia, niſi fuerint à perturbatione critica; aut peculiari natura & conſuetudine: aut à fugaci cauſa, vt vigiliarum, inediæ, & profuſioris alui. Sed ab his cauſis quæ orta fuere, vno die finiuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. 1 Κατακείμενον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἰητροῦ, ἐπὶ τὸ 2 πλευρὸν τὸ δεξιὸν, ἢ τὸ ἀριστερὸν, καὶ τὰς 3 χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχοντα, καὶ τὸ ὅλον σῶμα 4 ὑγρὸν κείμενον· οὕτω γὰρ καὶ 5 οἱ πλεῖστοι τῶν ὑγιαινόντων κατακέονται. Ἄρισται δὲ εἰσι τῶν κατακλισίων, αἱ * ὁμοιόταται τῇσι τῶν ὑγιαινόντων. * ὁμοιόταται

VIII. *1 Decumbentem quin etiam ægrotum oportet deprehendi à medico iacentem 2 in dextrum aut ſiniſtrum latus; 3 manibus, collo, & cruribus parum reductis, ac corpore vniuerſo 4 molliter decumbente: ſic enim 5 maxima pars benè valentium corpus componit. Atqui in bonis ducendi ſunt illi decubitus qui benevalentium ſimiles ſunt.*

Commentarivs.

1 Cùm enim minimè hoc expectat æger: ne de induſtria ſe cõponat, & vires colligat. Nam ſitus corporis in arbitrio eſt ægri: iam enim de notis animalis agit facultatis. Primùm enim dixerat, vbi de cadauerosa facie, & alia ſigna notari debere, quæ in oculis & toto corpore. Iã itaque de ſignis quæ in toto corpore.

2 Id enim denotat infractam naturæ vim, quæ muſculorum robur tuetur. Nam maiori vi opus eſt ad firmandam & ſtabiliendam, in decubitu, figuram ſubrotundam,

ſubrotundam, qualis eſt laterum; cùm minùs firma ſit quàm plana, qualis eſt pectoris atque dorſi. Nam dum lateri incumbit corpus, adeſt tunc functio animalis facultatis ſine motu: nam firmat animalis vis corpus in tali figura: etenim cadauer nunquàm eo modo locaueris, quin ſupinum aut pronum pondere ſuo trahatur.

3 Hæc enim artuum figura aſt naturalis, omniſque infirmitatis expers: nam laſſis & infirmis laxantur brachia & crura. Sed hæc figura naturalis, eſt omnis doloris expers, facillima; atque amabilis eſt modeſtus ille flexos. hanc figuram vocat hîc Galenus ἀνώδυνον, id eſt, doloris expertem.

4 Ὑγρὸν, id eſt, molliter decumbens, nec ſoluto nec contracto corpore. nam quæ hument, æquè contrahuntur.

5 Ita enim iubent vires animales integræ. Cauſam huius decubitus dicit Ariſtoteles ſexta ſectione, problemate tertio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IX. 1 Ὕπτιον δὲ κεῖσθαι, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἐκτεταμένα ἔχοντα, 2 ἧσσον ἀγαθόν. X. Εἰ δὲ καὶ 3 προπετὴς γίνοιτο, καὶ 4 καταρρέοι ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ τοὺς πόδας, 5 δεινότερόν ἐστιν.

IX. 1 *At verò ſupinum iacêre, manibus, collo, & cruribus valdè proiectis, 2 minùs bonum.* X. *Quodſi etiam 3 decliuus fiat æger, & 4 delabatur è lecto ad pedes, 5 pernicioſius illud eſt.*

Commentarivs.

1 Primùm deſcripſit optimum cubandi modum: iam ſenſum ad peiores deflectit, inter quos non omnino peſſimus eſt ſupinus. quare dicit, eum minùs bonum eſſe. Eſt enim medius q. Nam ſi aſſueuit ita cubare, nec medicum teueretur, bonus erit decubitus, non enim ex reſoluta vi animali proficiſcitur.

2 In dorſum iacêre.

3 Imò omnino malum, vt ſignum, & vt cauſa. Vt ſignum, nim. delirij, aut facul. animalis infirmitatis, quæ nequit corpus firmare decenti in ſitu. Vt cauſa, nim. difficilis reſpirationis, eo enim ſitu comprimitur caput muſculorum, quorum principium ducitur à vertebrarum parte poſtica: coſtæ etiam ſubſidunt, & pulmo comprimitur. at in omni acuto morbo facilè ſpirare bonum eſt.

3 Tantum intereſt inter naturalem habitum decumbendi, & hunc iacendi, quantum inter auem glande traiectam, quæ ruit, & eam quæ præpetibus pennis è ſublimi præceps in terram deuolat. Naturalis decubitus eſt in alterutrum molliter latus, modicéque ſunt illi artus reflexi. Sed miſerrima eſt iacendi conditio eius, qui ſupinus iacet membris collapſis, ſine potentia ſe conuertendi, quique ſubinde ad pedes labitur. Contra, alacritas in ægris maximè commendatur ab Hippocrate 3. Coac. 2. vt eleganter ibi explicat doctiſſimus L. Duretus.

4 Exutis muſculis ſuſtinendi corporis officio, ob reſolutam facultatem animalem, & ſpiritibus exhauſtis. ita cadauera labuntur, ſi accliuia ponantur: cùm à facultate non erigantur. Nam qui ſupina cubant erecto corpore, quodam id facultatis robore præſtant: igitur ſi hac ſpolientur, labetur corpus: vt in omni decenti decubitu, id eſt, qui fit erecto aliquantulum corpore, etiam fiet prolapſus à fractâ facultate.

5 Exauſtis ſpiritibus animalibus, fractáque facultate animali, vnde muſculi officij redduntur immemores, vnde ægri ad pedes labuntur à muſculis non ſtabiliti: id in procinctu mortem eſſe ſignificat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XI. Εἰ δὲ καὶ 1 γυμνοὺς τοὺς πόδας εὑρίσκοιτο ἔχων, 2 μὴ θερμοὺς κάρτα ἐόντας· καὶ τὰς 3 χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἀνωμάλως 4 διερριμμένα καὶ γυμνὰ, κακόν· 5 ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει.

XI. *Quodſi etiam 1 denudatis pedibus deprehendatur, 2 nec admodum calidis: 3 manibúſque collo ac cruribus negligenter 4 proiectis & nudis, malum id eſt: 5 inquietudinem enim ſignificat.*

Commentarivs.

1 Quò frigidam captet auram. d. ſi deprehendatur: nam tegunt interdum pedes præſente medico, quos alioqui, reuolutis ſtragulis, foras exponunt. Cuncta quæ eluceſcunt & fiunt contra naturam morbi & ægri, calamitoſa ſunt: ſi non ſint à perturbatione critica, nam hæc etiam vrinam albam, deliriúmque ipſum, dum itur ad criſin morbi acuti, excuſant. Itaque ſi in acuta febre, in prudente ægro, nudi deprehendantur pedes, extra humoris ad criſin commotionem, graue intus conceptum malum teſtantur.

2 Quò validè frigidam captare opus non ſit: quod denotat viſceribus cõceptam inflammationem, aut intùs concluſam putredinem, cuius à ſynatriſmo perpetuo & motu, continua excitatur febris, mali moris & periculi plena; in quibus, extimis non admodùm calentibus, interiora ipſis vruntur. Alioqui vbi graui ardore occupantur membra, nihil monſtri erit pro æſtu febrili frigora captari: vt fit in febre acuta benè morata, vbi toto corpore funditur calor. Secùs in lipyria & cauſo, vbi ardent viſcera cum artubus algidis.

3 Eſt indecora artuum huc illuc proiectio, ita nulla adeſt iacendi actio, nã animalis vis languet, non grauitate τ̃ φερομένου, id eſt, portati corporis, ſed infirmitate ac ferè ἀδυναμίᾳ τ̃ φέροντος, id eſt, impotentia facultatis portantis. Sed tædet ipſum omnis figuræ & loci, cum falſi caloris in artubus tædio; vnde illa diſiectorum nudorúmque artuum tædia.

4 Diſiectis inæqualiter.

5 Nauſeabundam, à ventriculi morſu bilioſo: vel nauſeæ expertem, quæ eſt deterior: nam eſt à virium oppreſſione, quæ pondus membrorum ſuſtinere nequeunt; vel à præcordiorum incendio, 1. prorrhet 44. & 3. epid. 2. in abortiente fœmina, ἀλυώδης. Duplex itaque alyſmus, ναυτιώδης, & ἀνίματος. vterque iactat & nudat artus. quamuis virtus oppreſſa iactandi maximè ſit cauſa: nodandi autem, cauſus, & lipyria. ἀλυσμὸς, idem quod ῥιπτασμὸς, & ἄση, 2. ac. 22. Id eſt, conflictari quauis figura, vt loco ſtare neſciant, ſed alium ex alio mutare cupiant. 4 ac. 47. 5. aph. 61. Eſt anxietudo quæ ſub ſe habet τὴν ἄσην & τὴν δυσφορίαν, id eſt, anxietatem & iactationem. dicitur enim ab ἀλύειν id eſt, multarum rerum ſatagere, nouiſque ſubinde rebus capi, vt faſtidio ducti earum quæ primùm placuerant. modò tamen in his nulla excuſatio mollitiei & deliciarum adferri nequeat: quidam enim, ne tantillam quidem febrium iniuriam æquo ferunt animo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. Θανατῶδες δὲ, καὶ τὸ 1 κεχηνότα καθεύδειν αἰεί· καὶ τὰ 2 * σκέλεα ὕπτιον κειμένου ξυγκεκαμμένα εἶναι ἰσχυρῶς, καὶ 3 διαπεπλεγμένα. 4 Ἐπὶ γαστέρα δὲ κεῖσθαι ᾧ 5 μὴ σύνηθές ἐστι καὶ ὑγιαίνοντι οὕτω κοιμᾶσθαι, παραφροσύνην τινὰ σημαίνει, ἢ 6 ὀδύνην τῶν ἀμφὶ τὴν κοιλίην τόπων.

* ἐμπεπλεγμένα, id eſt, implexa.

XII. *Funeſtum etiam eſt, 1 hiante ore dormire perpetuò: & 2 crura, ægro in dorſum iacente, plurimùm contracta eſſe, 3 multúmque complicata. Quòd ſi 4 in ventrem iaceat; cui dum benè valeret 5 inſolens ſit ita dormire,*

dormire, delirium quoddam id præſefert, aut dolorem partium abdominarum.

Commentarivs.

5 Inde enim ſignificatio fit, viſcera incendio conflagrare, ac exhauſta facultate animali, muſculos contrahere ſolitâ maſticatorios. reſolutis itaque muſculis qui à capite deſcendunt. modo nulla excuſatio ſit ab ebrietate, vel ignauia. ſæpiùs hoc euenit dormientibus: ſed, inquit Galenus, vigilans ſi ita hiârit ore; funeſtiſſimum eſt.

2 Delirij plenus eſt hic iacendi modus: nam conatum & vim habet: quod in languentibus, & in dorſum ob infirmitatem iacentibus, abſurdè fit.

3 Eſt hæc indecora artuum compoſitio contractorum, vel implexorum; contractis ac conuulſis muſculis: ſi à delirio illud eueniat, in propinquo mors erit: ſin ante delirium, diutiùs æger viuet.

4 Eſt actioois depratatæ aut deperditæ in iacendo: indecorus ſitus hic eſt.

5 Contra conſuetudinem decumbentis.

6 Excluſa billoſa materia in ventrem; inde tormina: quæ miteſcunt aliquantulum, dum cohibetur aliquo modo irruentis humoris inuaſio: quod fit ab eo decubitu: ſin à flatu fuerit, is eo modo diſcutitur: ſin à crudo frigidóque humore, is ab eo ſitu & coquitur & caleſcit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. 1 Ἀνακαθίζειν δὲ βούλεσθαι τὸν νοσέοντα, τῆς νόσου 2 ἀκμαζούσης, 3 πονηρὸν μὲν ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι· 4 κάκιστον δὲ ἐν τοῖσι περιπνευμονικοῖσιν.

Vltimum ex Decubitu ſignum.

XIII. *Iam verò crebrè 1 reſidere velle ægrum cùm iam 2 ad vigorem ſuum venit morbus, 3 calamitoſum id ſanè eſt in cunctis acutis morbis: ſed id longè 4 peſſimum eſt pulmonibus morbo obſeſſis.*

Commentarivs.

1 Tædio decubitus cùm iacere non poſſit: ſed in ſpinam ſe erigat, vt in lecto ſedere videatur.

2 Non cum iam peculiari paroxyſmo fatigatur; vel cùm iam iam primùm morbus inuadit.

3 Ob ſummam ſpirandi difficultatem: & in acutis morbis tamen pernéceſſarius adeſt reſpirationis vſus. In his deootat delirium aut iactationem, vel ſpirandi difficultatem. Delirium ſi adſit, cerebri afflictionem denunciat: iactatio autem denotat febris immanem vim, aut nauſeabundam anxietatem ſtomachi: reſpirandi difficultas ſignificationem adfert tantum viſceribus incendium eſſe conceptum, vt cogat ægrum crebrò reſidere velle, eo tempore quo maximè ocio indulgere deberet.

4 Id eſt, ſi occupentur peripneumoniâ cum orthopnœa conſociatâ: id enim funeſtum. ſignum enim eſt oppreſſi thoracis & pulmonis. Aliter hoc Prognoſticum legitur à Galeno, hoc modo: Crebrò reſidere velle ægrum vigente morbo, malum id eſt, in pulmonia, peſſimùm verò in omni acuto morbo. Ratio hæc eſt, Graue ſymptoma, attamen morbo inſolens, ſi ei ſuperueniat, calamitoſiùs ibi apparet quàm ſi in morbo cui ſe conſociare ſolebat ſuperueniret: Sed peripneumoniam inſeparabiliter ſequitur orthopnœa, non autem ita alios morbos acutos: Igitur in peripneumonia minùs calamitosè ſuperuenit, in aliis autem acutis planè calamitosè.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIV. 1 Ὀδόντας δὲ πρίειν ἐν πυρετοῖσιν, 2 ὁκόσοισι μὴ ξύνηθές ἐστιν ἀπὸ παίδων, 3 * μανικὸν καὶ θανατῶδες· ἀλλὰ προλέγειν 4 ἀμφοτέρων κίνδυνον ἐσόμενον. Ἢν δὲ καὶ παραφρονέων 5 τοῦτο ποιῇ, 6 ὀλέθριον 7 γίνεται κάρτα ἤδη.

* καὶ

XIV. *Dentes 1 ſtridere per febres, 2 quibus id ſemper inſolens fuit à puero, 3 inſaniæ præludium illud eſt, atque funeſtum: ſed prædicere oportet ab 4 vtroque periculum. Quodſi fanaticus quis iam factus 5 id faciat, 6 omnibus modis eſt funeſtum.*

Commentarivs.

1 Πρίειν τῶν ὀδόντων, id eſt, ſtridores dentium fiunt, vt in crepitaculis crebro alliſu, quod eſt tremoris argumentum: (Belgicè *clappertanden*:) ex ſententia Galeni, qui dentium πρίσιν comparat vagis oculorum coniectibus. Hîc tamen ſub verbo πρίειν complectitur etiam verbum συνερείζειν, id eſt, collidere; cùm, quodam mordendi ſtudio, mutuo attritu veluti fragoſum ſtridorem edunt: quod Belgicè dicimus *knerſlanden*. conuulſis muſculis temporalibus.

2 Nec id fiat vitio muſculorum maxillas mouentium, quod quibuſdam oatiuum eſt: vt etiam euenit pueris, quibus nerui ſunt imbecilliores, tum etiã muſculi breuiores. Propterea per acutas febres facilè ſpaſmo pueri tentantur, aluo officij immemore reddita, ſomno fraudati, ſi expaueſcant: nam hîc facultas & cerebrum firmum non agnoſcunt vitium.

3 Nam ſpaſmi ſignum eſt; qui febri calamitosè ſuperuenire ſolet. Nam maximum & immedicabile malum denotat, & multum temporis ad humiditatis redintegrationem petunt nerui, nec interim inducias præbet morbi vehementia, ſed illico viribus exuit corpus, & citam mortem adfert, 2. aph. 26. nam ab exhauſto fit hoc cerebro. Obſeruabile temporales muſculos & maſſeteras adferre colliſionem & conuulſionem cum tremore, maxillæ inferiori; vnde deotium ſtridor & colliſio ab exhauſto cerebro. Sed ea conuulſio, vt doctiſſimè admonet L. Duretus in Coacis, coniunctam non habet inſaniam, ſed τὴν κάρωσιν συνῳδήν. Tanta enim præſtantia, d. temporalium muſculorum, vt etiam ſolùm alterati & intenti contra naturam, adferant τὸ καρῶδες, vel, vt ſcripſit Hippocrates, ſint ipſi καρώδεις.

4 Nim. à mania, & ſpaſmo lethali.

5 Id eſt, ſi maniæ ſuperueniat dentium ſtridor. q.d. multum intereſt, ſitne dentium hic ſtridor inſaniæ iam iam futuræ nota, an verò ipſius iam conceptæ ſymptoma. Abutitur Hippocrates voce παραφρονέων, quæ alioqui propriè illi vox dicitur de ſymptomatico delirio, quale illud quod febricitantibus eſt ſolemne. At mania, de qua hîc agit, eſt vehemens & clamoſa inſania, quæ phrenitidi ſuperuenit: cùm nimirum humor billoſus, qui, antequam in atram bilem tranſiiſſet phrenitidem faciebat, nuoc autem in ferociorem immanitatem tranſlatus & aſſatus, maniæ eſt auctor.

6 Hîc iam in procinctu mortem eſſe denotat; nam omnis conuulſio quæ in delirium cadit, mortem in procinctu eſſe denunciat & ad vltima ventum eſſe teſtatur. q.d id ſignificat exhauſtum eſſe cerebrum, & facultatem effœtam languere, cùm muſculi cerebro vicini eius ſympathia ita afficiantur. Itaque melius eſt delirium ſuperuenire tremori, quam tremorem delirio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XV. 1 Ἕλκος δὲ ἤν τι ἔχῃ 2 προγεγονὸς τύχῃ ἔχων, ἤν τι καὶ 3 ἐν τῇ νόσῳ γένηται, 4 καταμανθάνειν δεῖ. Ἢν γὰρ μέλλῃ ἀπολεῖσθαι ὁ ἄνθρωπος, 5 πρὸ 6 τοῦ θανάτου, 7 πελιδνόν τε καὶ 8 ξηρὸν ἔσται, ἢ 9 ὠχρόν τε καὶ ξηρόν.

XV. *1 Vlcus verò, ſiue quis eo 2 ante morbum obſeſſus fuerit, ſiue 3 in morbo natum ſit, eiuſmodi ſit 4 ſcienter tenere oportet. 5 Nam ſi interiturus ſit æger, 6 paulò ante mortem 7 liuidum & 8 ſiccum, aut 9 pallidum & ſiccum euadet.*

Commen-

COMMENTARIVS.

1 Vel etiam inflictum vulnus: nam ſolùm excrementorum ratione differũt: nam vlcera ichores & ſordes, id eſt, tenue & craſſum habent excrementum; vulnus conſociationem tantùm petit, non deterſionem.

2 Ex ichorum collectione in corpore: vel à ſauciatione ſi ſaniem & ſordes collegit, vel à rupto phymate.

3 Vt cùm phlegmone obſeſſa pars, aut cutis exanthematis, carbunculo, bubone obſeſſa ſe aperit, & erumpit vredine ichoris: vel ab ictu, caſu, &c.

4 Id eſt, perdiſcendum omni cura & ſtudio q.d. non ex ſolius vrinæ aut pulſus notã rectè colligemus euentura: ſed à qualitatibus etiam motatis, & læſis aliis actionibus, vnde elucent notæ virium validarum vel effœtarum, naturæque viuidæ vel emortuæ; tum in viuacitate ipſa partium ſolidarum, tum in viuifico ceſtare quod dimanat à corde.

5 Nam id denotat nutritiam facultatem eſſe labefactatam, calidumque natiuum oppreſſum eſſe, & ſanguinem exhauſtum eſſe. modo nulla excuſatio validiſſimæ euacuationis adferri poſſit, aut temperiei labefactatæ peculiaris partis. Hoc eſt, ægro eſt moriendum ſuffocatione vel extinctione calidi natiui, quã adferunt ardor febrilis, fœda cacochymia, cum aura venenata, partiumque impeditio quarum officia ſunt omnino vitalia.

6 Nam ſigna hæc ſunt fatiſcentis ac triumphatæ naturæ: quæ elucent in actionibus, excrementis, & qualitate corporis. Ante mortem, cùm oim. ardor febrilis, venenata qualitas, ex caloris natiui extinctione fit fatalis ad interitum.

7 Liuidum erit ab extincto calido natiuo: ſiccum, alimenti ſanguiniſque inopiâ, vel corruptione. Sed d. q. nonne curatio vlceris ſiccitatem flagitat? Reſpon. hîc non damnari ſiccitatem excrementi, ſed ſubſtantiæ partis: ea nim. qua pars & labra tabida eſſe videantur, vel ſale condita quaſi foret. Voluit iungere ſiccitatem; nam color alioqui ex humorum ſanguiniſq, muta idea naſci poterit. Libro de volneribus capitis hunc locum ipſe explicat: vbi loquitur de funeſtis. ibi in pertuſo capite ſigna ſunt deſperatæ ſalutis ac mortis vicinæ: ſaueia caro ſicca & velut ſale condita, quam vocat τεταριχευμένην: os item pallidum, quod erat album; & carioſum, quod erat ſolidum & perpolitum. Liuet, quia emortuum: emoritur, quia peſtrigeratur, extincto calore.

8 Siccum, quia genio defraudatur: fraudatur à palindromo funeſta, vnde & ſocio caret molli tumore & excrementis. Nam ſiccitas illa non eſt naturæ, in parte ſolida & ſucciplena: oec à remediis ſiccantibus, ſed vitio exhauſtæ partis ab alimenti inopia, vel palindrome. Extinctionem autem caloris, vel alimenti deprauationem liuor & ſiccitas conſequuntur.

9 Pallebit corruptione ſanguineæ maſſæ à febrili ardore: ſiccum inopia nutricatus, id eſt, ſiccum ſubſtantia, non autem ſuccis. Ita eiuſmodi vlcus cauſa erit & ſignum mortis. Signum, nam denotat calidi natiui extinctionem, quod partes genio ſuo fraudantur. Cauſa verò, nam in moribundis vbi areſcunt vlcera, ſæpe ab iis vlceribus expirat aura venenoſa, quæ intus curſum flectens, ob partium internarum nim. incendium eò abrepta, ibi ſpiritus diſſipat, & calidum innatum extinguit. Talis eſt ratiocinatio: Quæcunque febris eam ferociã gerit, vt aut inopiã aut corruptionem nutricatus, quo partes fruuntur, adferat, aut calidum natiuum extinguat, funeſta eſt: Atqui febris ea, in qua huiuſmodi vlcus apparet, talis eſt, vt ſignificationem de ſe præbeat deprauationis vel defraudationis nutricatus, & calidi natiui extinctionem: Itaque lethalis. Ex Hippocratis itaque ſententia, ſemper ante mortem vlcera ſicceſcent: & tunc mortem in procinctu eſſe dicemus: colore tamen diuerſo id eueniet, ex humorum dominatu: interdum enim liueſcent, interdum palleſcent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVI. Περὶ δὲ 1 χειρῶν φορῆς, τάδε γινώσκω. Ὁκόσοισιν ἐν 2 πυρετοῖσιν ὀξέσιν, ἢ περιπλευμονίῃσιν, * ἢ 3 φρενίτισιν, ἢ ἐν * ἐν 4 κεφαλαλγίῃσι, 5 περὶ τοῦ προσώπου φερομένας καὶ θηρευούσας διὰ κενῆς, καὶ 6 καρφολογεούσας, καὶ 7 † κροκύδας ἀπὸ τῶν ἱματίων ἀποτιλλούσας, καὶ ἀπὸ τοῦ τοίχου 8 ἄχυρα ἀποσπώσας, πάσας εἶναι 9 κακὰς καὶ θανατώδεας. † κροκύδας

XVI. *Quod autem 1 ad manuum geſtus attinet, hæc me ſcire profiteor. Nam quaſcumque per 2 febres acutas aut peripneumonias, aut 3 phrenitides, aut 4 cephalagias, 5 ad faciem manus ſubinde delatas [animaduerteris,] aut fruſtrà venantes, aut 6 feſtucas legentes, aut 7 floccos è veſtimentis carpentes, aut è vicino pariete 8 paleas euellentes, eiuſmodi omnes geſtus, 9 prauos eſſe atque funeſtos.*

COMMENTARIVS.

1 A functione, & motu manuum notæ.

2 Ex vaporum copia turbatis oculis. & capite.

3 Ab acri & maligna materia, quæ orgaſmo in caput effertur, vnde inflammatur cerebrum. Hæc autem phlegmone vel eſt recens concepta, integra adhuc ſubſtantia partis: vnde grauis exurgit naturæ pugna aduerſus morbificam materiam. Vel hæc inflammatio euenit, traiecto cerebro toto ab humore bilioſo, non aliter ac lana vt coloribus imbuitur; & incurabile euadit hoc malum: nam cum tenſione conſociatur, his debetur hæc prognoſis.

4 Nam hîc etiam, vt in dicta phrenitide, afflicto capite plethoricis à cauſis, aliquis humor illabitur in oculos. magnitudinem mali denotat in his talis geſtus manuum.

5 Quo lachrymantia tergant lumina, aut muſcas captare ante oculos falsò volitantes, cùm intra oculum ſtabulentur talia ſimulachra.

6 Καρφολογεῖν, quia eminere illis videntur.

7 Κροκυδίζειν hos facit falſa concepta imago, ab humore albugineo, cui innatant peregrini humores aut vapores.

8 Nam cunctas has prædictas res putant ſe videre, & non vident: ob vapores vel humores bilioſos, quibus aqueus oculorum humor eſt imbutus.

9 Nam ſignificant febris immanitate deprauatam eſſe facultatem imaginandi, oculiſque tenebras offundi. ac manuum cùm adſit tremor in phrenitide, exhauſtas eſſe vitæ opes. 1. prorrher. aph. penultimo. alienati cerebri ſymptoma.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVII. 1 Πνεῦμα δὲ 2 πυκνὸν μὲν ἐὸν, 3 πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν 4 ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι. 5 Μέγα δὲ ἀναπνεόμενον, καὶ διὰ 6 πολλοῦ χρόνου. 7 παραφροσύνην δηλοῖ.

XVII. 1 *Reſpiratio 2 crebra ſi fuerit, 3 dolorem ſignificat, aut æſtum ſiue incendium 4 in partibus diaphragmate ſuperioribus: Quæ verò 5 magna eſt reſpiratio, & 6 longis internallis, 7 delirium ſignificat.*

COMMENTARIVS.

1 Πνεῦμα hîc accipitur pro vtraque reſpirationis parte, & pro actu reſpirandi, & non pro materia quæ inſpiratur.

2 Frequens. Reſpiratio difficilis hîc quadruplex; frequens, rara, frigida. frequens aut magna eſt aut parua: rara, magna. Tres ſunt primæ differentiæ reſpirationis; magnitudo, celeritas, crebritas. Hæc augentur aucto vſu. Et vſu diminuto, diminuuntur: & fit,

fit, parua, tarda, rara. Magnitudo etiam facultatis & inſtrumenti vitio minuitur.

Conſtat Reſpiratio duobus ex contrariis motibus, expiratiooe, & ioſpiratione: quos intercurrat quies quædam neceſſe eſt. Eſt autem Reſpiratio, motus quo aërem frigidum ducimus aut fuliginem excludimus; ad temperandum, nutriendum, & expurgandum calorem natiuum cordis. In hac animæ functione primò habenda eſt ratio materiæ quæ introducitur & expellitur. dein motus & quietis, tertiò partis quæ mouetur. ex his reſpirationum differentiæ ducuntur. Materia, vt calida, frigida reſpiratio. A motu, nam vel eſt reſpiratio celeris, media. à quiete, frequens, rara, mediocris. à parte, vt thoracis à dilatatione & contractione, dicitur magna, parua reſpiratio. Hactenus τὸ ὅτι dixi, iam διότι. Violentæ reſpirationis, de qua hîc agimus, tres ſunt cauſæ, vſus, inſtrumentum, & voluntas, id eſt, facultas. Vſus eſt triplex, ad temperandum, nutriendum, vt flãma ab aëre, & expurgandum calidum innatum cordis. Inſtrumenta item triplicia: mouentia, deducentia, & excipientia: vt explicamus Nu. 5. Voluntas autem ſimplex eſt, diſtincta tamen eſt: etenim vel eſt ab electione, vel ab inſtinctu. Ita dormientibus voluntas perit quæ ab electione; inſtinctu tamen reſpiramus: præterea tunc tanta adeſt neceſſitas reſpirandi, vt vim neruorum excitet.

3 Dolorem d. ſignificat; ab inflammato thorace, vel aſthmate pulmonum: ſi parua & frequens fuerit reſpiratio. vt etiam in pleuritide, & in diaphragmate inflammato; in his vſus adeſt: ideò cum magnitudo non adeſſe poſſit, ea compenſatur frequentiâ: vt ita addatur quod deeſt. ita in peripneumonia.

4 Id eſt, cordis vel pulmonum: ſi magna & frequens fuerit reſpiratio. nam ſola magna reſpiratio hîc non ſufficit. φλεγμονὴν d. Galenus, hîc appellat φλόγωσιν, id eſt, inflammatoriam affectionem.

5 Expanſo thorace in longum, latum & altum, id eſt, rara magna: ex cuius magnitudine ſignificatio fit integrorum organorum reſpirationi dicatorum, mouentium, deducentium, & excipientium. Mouentium quidem, quia thorax non eſt contumax: deducentium, quia larynx & aſpera arteria ſunt ab infarctu libera: excipientium, quia pulmones non ſunt obſeſſi. Sed quia rarò ſpirant in pernеceſſario reſpirationis vſu (eò quòd febris adſit) ex ea negligentia deprauatam eſſe actionem mentis qua ab inſtinctu & electione voluntas dirigitur ſignificatur. voluntas igitur tunc in vitio eſt, & ſui immemor. Vt in Philiſco 1. epid. 3. & in Sileno, & in vxore Dromeadæ. Longis ex interuallis magna reſpiratio propria eſt delirii: Non tamen ſi quis delirat, neceſſariò magnum & rarum ſpirat: nam proprium, attamen ſeparabile, deliriis hoc eſſe dicimus: vt in Pythione, 3. epid. 3. qui in Thaſo. & in vxore Dealcis; quæ breuiſpira & tardiſpira interdum erat. & in Anaxione.

6 Quòd nim. deprauata voluntas, vſus neceſſarii rationem non habeat, cùm integra ſint reſpirationi dicata organa. Altum enim ſpirat partium ſpirabilium obedientia: rarum, dementia.

7 Illud diximus Nu. 5. eſt enim ſignum ἰδιοπαθοῦς omnis dementiæ quæ primigeniam in cerebro cauſam habet. Magna enim & rara ſpiratio ideo ſignificat dementiam, quòd in ſumma ſpirandi neceſſitate, qualis eſt in ardore febrili, & partiũ ſpirabilium obedientia, quam indicat magnitudo, in vitio eſt ſola voluntas immemor & ſui negligens. Talem reſpirationem & lethalem deſcribit Hip. in Coacis. Eſt ſigno & cauſa funeſta. Signo, dementiæ idiopathicæ. Cauſa verò, incremento æſtus febrilis, & ſuffocatione aut extinctione caloris vitalis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ψυχρὸν δὲ ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος, 1 ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται. 2 Εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν 3 κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν ἐς σωτηρίην ἐν 4 ἅπασι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν, ὅσα ξὺν πυρετοῖσίν ἐστι, καὶ ἐν 5 τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται.

Frigidus autem ſpiritus qui è naribus & ore efflatur, 1 valdè eſt funeſtus. At verò 2 ſpirandi facilitatem ſcire licet 3 præclarè facere ad ſalutem 4 in cunctis acutis morbis, tum iis qui cum febribus ſunt, tum iis qui 5 intra dies quadraginta iudicantur.

COMMENTARIVS.

1 Nam, extincto natiuo calido, in corde & partibus ſpirationi dicatis, mortem in propinquo eſſe ſignificat: nam de acutis agit hîc morbis. Nam in longorum paroxyſmis nil monſtri gerit. Hæc ſpiratio eſt praua & rara. nam magna & frequens eſt calida, cùm fiat à calore in inſtrumentis reſpirationis concepto & aucto. Quare rara parua illa, iam iam moriturum ægrum ſignificat.

2 Primùm dyſpnœam, iam eupnœam explicat. Spirandi facilitas facit ad ſalutem, vt cauſa, & ſignũ. Vt ſignum, nam cùm cauſæ reſpirationis integræ ſunt, res ægri ſunt bono loco. Si nim. reſpiratio magna ſit & libera in dilatatione, mediocris in motu & quiete, & materia quæ expiratur. Spirandi facilitas eſt, cùm ducitur ſpiritus ex facili: in qua omnia mediocria ſunt, in thoracis dilatatione & contractione, motus celeritate & tarditate, quietis frequentia & raritate, in materiæ calore & frigiditate.

3 Vt cauſa: nam ſpirandi facilitate calor cordis ventilatur, temperatur, & nutritur: vt ſignum, ſignificat enim inſtrumenta ſingula, œconomiæ reſpiratoriæ dicata, integra eſſe. nec dolor erit in thorace, aut calor, aut frigus; nec in partibus à quibus in contagionem trahitur thorax, vt iecore, liene, ventriculo, peritonæo: nam ab horum æſtu ſi non verberetur thorax, etiam bonum eſt: nam inde fiet ſignificatio non adeſſe vehementem phlegmonem, febrem, aut calidi natiui extinctionem.

4 Vt in Peripneumonia, phrenitide & pleuritide, & iis qui intra dies quatuordecim iudicantur. Duo ſunt genera acutorum morborũ; alii ſunt febris participes; de iis hîc agimus: alii ſunt febris expertes, vt conuulſio ab ebrietate, cholera, apoplexia. Qui morbi acuti ſociam trahunt febrem; alii eam ſymptomaticam habent, vt pleuritis, phrenitis; alii eſſentiali febre conſtant, vt cauſi. Tamen omnes morbi acuti qui cum febre ſunt, eam continuam habent. 5. aph. 30. propterea hoc ſiluit Hippocrates.

5 Ex his quidam lento repunt motu; qui diuturni dicuntur. quidam ſine febrili remiſſione eò etiam perueniunt. Acuti morbi 14. diebus finiuntur: nam in his fiunt ſũmæ à vehementia afflictiones. ſin vehementer affligendo non integram ſubeunt criſin 14 & ſi ita effugiant 20. acuti fiunt ἐκ μεταπτώσεως, ac tunc nomen ſolùm retinent acuti, naturam verò amiſerunt. qui ad 40. aut ad 60. excurrunt. 2. prog. ſed hîc loquitur de iis qui ad 40. excurrunt: nam quidam ex acutis, ἐκ μεταπτώσεως, eum habent genium, vt non efferantur vltra 40. nam quidam alii iudicantur 60. vel 80. diebus, vt anaſarca, & maraſmus, quartana, empyema, & phthiſis, ex acutis conſectarii omnes.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. Οἱ δὲ 1 ἱδρῶτες ἄριστοι μέν εἰσιν ἐν πᾶσι τοῖς 2 ὀξέσι νοσήμασιν, ὁκόσοι ἐν 3 ἡμέρῃσί τε κρισίμοισι γίνωνται, καὶ 4 τελείως τὸν πυρετὸν ἀπαλλάσσουσιν. 5 Ἀγαθοὶ δὲ καὶ ὁκόσοι διὰ 6 παντὸς τοῦ σώματος γινόμενοι, ἀπέδειξαν τὸν ἄνθρωπον 7 ἀπονώτερον

7 εὐπετέστερον φέροντα τὸ νόσημα. Οἳ δ' ἂν 8 μηδὲν τούτων τι ἐργάσωνται, 9 οὐ λυσιτελέες. 10 Κάκιστοι δὲ, οἱ ψυχροί τε καὶ μοῦνοι περὶ τὴν κεφαλήν τε καὶ τὸν αὐχένα γινόμενοι· καὶ τὸν αὐχένα· οὗτοι γὰρ ξὺν μὲν 11 ὀξεῖ πυρετῷ θάνατον σημαίνουσι, ξὺν δὲ 12 πρηϋτέρῳ, μῆκος νούσου. Καὶ οἱ κατὰ 13 πᾶν τὸ σῶμα ὡσαύτως γινόμενοι, ὥσπερ 14 περὶ τὴν κεφαλήν.

XVIII. 1 *Sudores verò optimi illi ſunt in cunctis morbis 2 acutis, quicumque 3 diebus manant criticis, quique 4 integram febrem excludunt. Sed tamen 5 in bonis ducendi ſunt illi qui 6 toto manantes corpore, effecerunt vt deinde 7 leuius facilius ſque morbum ferrent. Qui verò 8 horum nihil efficiunt, ſunt 9 planè inutiles. Peſſimi & 10 calamitoſi ſunt frigidi, & qui ſolùm à capite manant; & facie, & etiam collo: Hi enim cum 11 acuta febre mortem oſtendunt; cum 12 mitiore autem, diuturnitatem morbi. Tum etiam quibus 13 frigidis totum eſt madens corpus. Eôdem pertinent & qui 14 ex ſolo capite manant.*

Ab exeūte mutatio.

Gal. 3. criſ. vlt. ao ſudore finiēdus ſit.

COMMENTARIVS.

- Sudor
  - Calidus ex
    - Toto corpore
      - Integrè ſedans febrem: optimos. Hic fit neceſſariò die critico.
      - non integrè ſedans febrem. vel
        - Melius fert morbum. bonus eſt. hic etiam neceſſariò fit die critico.
        - ooo meliùs fert morbum: ioutilis.
    - parte corp. ſi inde æger morbum ferat
      - faciliùs: bonum.
      - noo faciliùs: inutilis. & ſi tantum ex capite & ceruice prodeat, malus eſt.
  - frigidus
    - ex toto: peſſimus.
    - ex ceruice & capite: detertimus: nam ſyncopen præſentem denotat.

1 Aſpectabilium obſeruationum in ægris hæc eſt p roſtrema: mox de tactu compertis diſſeret. Geminas optimi ſudoris hîc conditiones exigit, vt eueniat cnticis diebus, id eſt, cocta materia: & vt apyrexiam confectariam trahat. Nam febris venis concepta, toto corpore ſparſa, totius ſudore euacuatur commodè: Sudor eſt excluſio excrementi dimanantis ex poſtremo nutricatu: vel eſt ichoris per cutem excluſio. Hic ichot ſtabulatut io habitu corporis. Eadem huins quæ vrinæ eſt materia: hoc fit, vt, cùm per fudores futura iam iam ſit criſis, fiat vrinæ interceptio.

2 Qui nim. cum febre ſociati ſunt, & intra 40. dies iudicantur. ex ardore bile concepto: quæ ſubſtantia eſt tenuis, temperamento calida, qualitate acris, eáque febris ſymptomatum vehementiâ valida eſt.

3 Id eſt, 7.9.11.14.17.20.27.34. vt in Anaxione, & 40. die: nam alioqui etſi aliis ſymbolis forent commodi, vt copiâ, qualitate prima, & ſecunda, in colore, odore, ſapore, & excernendi modo: tamen incommodi eſſent, vbi temporis apti deſideratur ratio: nam rediuiuam nunciant febrem, ſi miteſcat à tali ſudore. Hip. 4. aph. 36. alios etiam recenſet dies, inter quos, duo tantùm pares: nam bilioſi morbi imparibus mouentur diebus, & iiſdem iudicantur. negligit & 4. cùm rarò criſes præbeat; cuius tameo 3. epid. 3. in hiſt. Periclis meminit.

4 Nullo empyreumate reſtibili, nec febrili materia: hæc oris amaritudioe, illa ſitiorisque ſiccitate proditur. Qui die maniaot critico cum confectaneâ apyriâ, toto profluit corpore. id indicat igitur Hip. nã firmam reddit dies criſin, ſiue ad bonom, ſiue ad malũ.

5 Quamuis nim. perfectam febris remiſſionem non adferant, ſed fiant diebus criticis. Igitur licebit etiam purgare io febribos coctam materiam: etiamſi tota illa nondum concocta fuerit.

6 Æquali cùm ita filo diffunditur materia, partium principum integritatem naturæque vim denunciat.

7 Excluſa materia aliqua morbifica, vel qoia denotat materiam ad pepaſmum veniſſe: & naturæ vim quæ poſſet ex toto euacuare, 3. epid 1. 3. vt enim ſuot gradus coctionis, ita & purgationis. nam hi ſudores aliquid materiæ morbificæ tollunt. oam fient bi d. Galenus die critico.

8 Id eſt, quibos nec febris cadit, nec æger erigitur, id eſt, toto corpore, calidi, diéque critico ferri debent: ſi quid horum abſit, non æquè iuuant. Quare ſi extra diem criticum ita feraotur, non iuuant: quia non copioſè effluunt, nec integrè effunditur materia morbifica. vt in Anaxione die 20. & in Nicodemo. & io Cherione boni fuere, quamuis non integrè iudicârint, tamen ad bonum.

9 Ducuot enim morbum: & corpora materiæ rigari copiâ ſignificant. 4. aph. 56. exhauſta tenui parte; vnde ad naturæ infirmitatem accedit pepaſmi difficultas.

10 Per morbos acutos. inuictis humoribus ob algorem, & craſſitiem, à febris immani ardore, cùm toto corpore frigidus ſudor effunditur. 3. epid. Mulier quæ in Mendacij foro, 14. mortua. Et qui manant ita ex capite, vultu, ceruice, ſignificant ſolutam adeò facultatem, vt oequeat ex aliis partibus excludere, à copia prementis ſucci: hinc ſyncope corde oppreſſo, & interceptis ferè reſpiratioois ductibus. Et in eo qui in Dealcis horto iacebat, 3. epid. Et Silenus 1. epid. Et quæ abortiit 3. epid. 4. aph. 37. 38. ſiue calidi ſiue frigidi fuerint ex capite & collo, mali d. Gal. nam d. ibi calidi futuram ſyncopeo; frigidi verò præſentem indicant.

11 Nam breui ſuam abſoluunt hiſtoriam, & breui mitigari oequit materia talis copioſa & craſſa morbifica: quare vt cauſa malus, nam ſoluit vites: vt ſignum, nam inuictam à febre materiam denotat, adeò vt ne caleſcat quidem. & à frigeſcentibus iam ſolidis partibus ab extincto calore natiuo. Frigidus itaque ex toto, & calidus ex capite & ceruice, cum acuta febre mortem, cum mitiori diuturnitatem morbi ſignificat.

12 Nam lenta eſt febris, quæ non ita premit robur quin perduret ad ſtatum. Interpretatur hunc locum Ariſtoteles 2. probl. 35.

13 Si enim toto fluat corpore frigidus ſudor, malus: vt etiam ſi ex capite calidus.

14 Primum dixit de his qui ex capite, facie, & collo manant: iam de eo qui ex ſolo capite.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* Οἱ δὲ 1 κεγχροειδέες καὶ μοῦνοι περὶ τὸν τράχηλον γινόμενοι, 2 πονηροί. Οἱ δὲ μετὰ 3 σταγόνων καὶ ἀτμίζοντες, 4 ἀγαθοί. Κατανοεῖν δὲ χρὴ τὸ ξύμπαν τῶν ἱδρώτων· γίνονται γὰρ οἱ μὲν δι' 5 ἔκλυσιν σωμάτων· οἱ δὲ διὰ συντονίην 6 φλεγμονῆς.

* καὶ τὸ αὐχένα γινόμενοι πονηροί.

Iam verò & 1 miliares ſudores, & qui circa ceruicem erumpunt, 2 praui. At ſi 3 ſtillatim calidi manant [ac toto corpore] 4 bonum. Iam verò de ſudoribus hîc

vniuerſim complecti oportet animo, nam alij 5 reſolutione corporis, alij 6 inflammationis vi accidunt.

COMMENTARIVS.

1 Ad milij ideam ſparſi figura & colore. exiguâ ſudariunculâ ſubroſcida ceruix, exolutione partium ſolidarum, in quarum virtute vita conſiſtit.

2 Quia nihil paucumeſt criticum: & eueniunt reſoluta à facultate retentrice, accedente ſucci contumacia.

3 Qui toto manantcorpore.

4 Ἀθρόως enim, & copioſè cuncta euenit excluſio critica, 4.aph.21.& 1.prorr.47.

5 A ſyncope, nim. reſoluta retentricis vi.

6 Frequens viciſcitudo horreſcendi & ſudandi, malum: nam malignitate materiæ concuſſin fatigat, & ſudor profluit reſoluta vi retentrice. Inflammatione fiunt ſudores, cùm abeunt in ſuppuratum: vt in pleuritide, in nephritide 2. prorrhet. 43. rigores ab inflammata ſpina & eius membranis. Vide Dur. Coac.fol.8.12.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. 1 Ὑποχόνδριον δὲ 2 ἄριστον μὲν 3 ἀνώδυνόν τε ἐὸν, καὶ 4 μαλθακὸν, καὶ 5 ὁμαλὸν, 6 καὶ ἐπὶ δεξιὰ, καὶ ἐπ' ἀριστερά. 7 φλεγμαῖνον δὲ, ἢ ὀδύνην παρέχον, ἢ 8 ἐντεταμένον, ἢ 9 ἀνωμάλως διακείμενα τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερά· ταῦτα 10 πάντα φυλάσσεσθαι χρή. Εἰ δὲ καὶ 11 σφυγμὸς ἐνείη ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, 12 θόρυβον σημαίνει, ἢ παραφροσύνην. Ἀλλὰ τοὺς 13 ὀφθαλμοὺς ἐπικατιδεῖν * τῶν 14 τοιούτων· ἢν γὰρ αἱ ὄψιες πυκνὰ 15 κινέωνται, 16 μανῆναι τούτους ἐλπίς.

* χρή

XIX. 1 *Hypochondrium verò 2 optimum quidem eſt 3 doloris expers, & 4 molle, & 5 æquale, 6 dextra & ſiniſtra parte. Quodſi 7 incendio conflagret, aut doloris ſit particeps, aut 8 diſtentum ſit, aut etiam dextra 6 inæqualiter ſint affecta erga ſiniſtra: hæc 10 cuncta vereri oportet. Quodſi etiam 11 pulſus in hypochondrio inſit, 12 perturbationem ſignificat, aut delirium. Sed 13 oculos contemplari oportet 14 talium hominum: nam ſi 15 volubiles ſunt atque inſtabiles, 15 phreniticos eos fore* ſpes eſt.*

* Vel, metus eſt.

COMMENTARIVS.

1 Abdominis pars quæ nothis coſtis & illis includitur, ex cuius ſanitate totius pendet œconomia.

2 Vt ſignum, & vt cauſa. Signum integrorum viſcerum: hepatis in ſanguificando, lienis in attrahendo humorem melancholicum. Cauſa expeditæ œconomiæ naturalis: in coquendo, excernendo; & etiam liberioris reſpirationis.

3 Nulla enim phlegmones adeſt hîc ſuſpicio, aut æſtus.

4 Non durum ab inflammatione & tenſione, vel ſcirrho.

5 Id eſt, æquali mole carnoſum, & ſucci plenum.

6 Id eſt, in regione hepatis & lienis.

7 Si ægri relatu, aut medici tactu percipiatur, id æſtum viſceribus conceptum denotat, ac ibi conceptum eſſe febris focum: nam hepatis aut lienis ardore perfunditur.

8 Id eſt, dolorifica ſi adſit tenſio: ita vt nulla adſit excuſatio perturbationis criticæ, vt ſit ſignum futuræ hæmorrhagiæ, traductione ſanguinis ad τὰ ἄνω. Si ita tendatur ergo, vt imis digitis cutem carpere non liceat, & ſi inuiolata fuerit muſculorum idea, phlegmone aderit. Variè tenditur Hypochondrium; recens cum mollitie quadam & ſine murmure, ita vt inchoata ſit tenſio fit ab inflammato hepate. Alia eſt vetus, & ea cum vel ſine borborigmo, & adeſt perfecta tenſio. Vetus cum murmure, ſignificat frigidam hecticamque inteſtinorum intemperiem, quæ in Tympaniam abit. Vetus ſine murmure, ſcirrhum hepatis denotat. Nam recens cum murmure, eſt à flatibus hypochondriacis, qui febre ſoluuntur.

9 In qualitate, vt calore; mole, id eſt, tenſione; aut ſubſtantia & conſiſtentia, id eſt, in mollitie & duritie. Nam his tribus modis abeunt diſſimili facie dextra à ſiniſtris. Vult Hippocrates calorem æqualiter diffundi. nam cuncta inæqualitas mala; etiam in febri. Et præſtat ſiniſtra inæqualiter affecta eſſe, quàm dextra.

10 Q.d. in omni morbo ſalutare eſt naturalem œconomiam integram eſſe, quò rectè poſſit coquere, ſecernere, & excernere. At Hypochondrium quod talem ſignificat integritatem, præclarè ad ſalutem facit. Tale autem eſt quod qualitate nec alget nec calet: nec mole tentum, nec durum. Itaque dicit, medicus in diſtinctione harum rerum quieſcere debet; vt in ſublata duritie, & reſtituta mollitudine, redintegrato calore ad mediocritatem.

11 Symptoma incidens in hypochondrium. Si d pulſus, id eſt, ſi pulſandi finem non faciat, illéque appulſus ab ipſo percipiatur ægro, id enim ἐνεῖν. id eſt, intus denotat. A diaphragmatis pulſu, qui fit ab inſigni arteria quæ per hypochondrium porrigitur, & quæ per lumbos: vel hîc inſignis hypochondriorum pulſus referri poſſunt ad arterias quæ lieni cum renibus communes ſunt: vel ad diaphragma aut ventriculum inflammatum. hinc fit turbatio phrenitica: vel critica, 1.epid.in hiſtoria Sileni.

12 Vt illa quæ cadit in phreniticos: vt ſit epigenomenon ſignum phrenitidi. Nam ſurſum fertur ſanguis, ibique pro varia parte quam incurrit, variamque materiam, varia excitat ſymptomata. partem ſi occupauerit, vt cerebrum vel diaphragma, delirium efficit. 5.loc.aff.3. Si magna fuerit inflammatio, tunc pulſus ſentitur, & tunc delirij metus adeſt. Tangantur hypochondria ſupino ægro, cruribus modice adductis, ne muſculi tendantur abdominis.

13 In cunctis morbis, d. Gal. vbi futuri delirij metus eſt, oculos obſeruabis ſemper; nam ſi inſtabiles euaſerint, in propinquo delirium erit. ſed vbi adeſt hypochondrij pulſus, non ſimplex expectandum delirium; ſed efferum & vehemens. Nam oculorum muſculi facilè indicant (nam faciliimè percipiunt, ob vicinitatem) cerebri afflictiones. Cerebrum verò diaphragmati & ſtomacho conſentit.

14 Qui nimirum ita affecti ſunt.

15 Hos prius appellabat, ἐκπαραφρονήσεις à tremore muſculorum, vel à delirio.

16 Cùm flaua bilis à flagrante æſtu in in atram degenerauit; vnde extrema inſania, quam tremor conſequitur ab exhauſtu. Mania ſiue inſania triplici ratione accipitur ab Hippocrate, vel pro valido delirio, vt hîc, & vt d. primùm de ſtridore dentium. aut pro delirio ſine febre à calido ſucco, 3.epid. 3. vbi d. nec phreniticorum quiſquam validè inſaniuit, d. ἐξεμάνη & 3.loc.aff.5. Tertiò, pro delirio ſine febre, à ſucco frigido, dicitur melancholia propriè. 6. aph. 21. Ita apud Celſum: Inſania commune eſt vocabulum ad maniam, phrenitidem, & melancholiam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XX. 1 Οἴδημα δὲ ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ 2 σκληρόν τε ἐὸν καὶ 3 ἐπώδυνον, κάκιστον μὲν, εἰ παρ' 4 ἅπαν εἴη τὸ ὑποχόνδριον. Εἰ δὲ εἴη ἐν τῷ ἑτέρῳ * μέρει, 5 ἀκινδυνότερον ἐστὶν ἐν τῷ ἐπ' ἀριστερά.

* πλευρῷ

XX. 1 *Tumor verò in hypochondrio 2 durus & 3 dolorificus, peſſimus quidem eſt, ſi 4 totum occupet hypochondrium. Si verò alterutra tantùm pars obſeſſa fuerit, 5 minùs formidabilis erit tumor qui in regione ſiniſtra conſiſtit.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Iam agit de tumoribus, vnde, quò, quà, quamobrem erumpant, & quo euentu. Tumor, id eſt, recens inflammatio, hoc eſt, tumor cum calore, rubore, pulſu, renixu, dolore. Oedema Hippocrati eſt omnis tumor præter naturam. at œdema durum & dolorificum, illi inflammatio eſt. Iam & à Galeno etiam pro tumore accipitur, molli, candido, doloris experte. Etiam diuidunt tumorem præter naturam in apoſtema, poſtulam, & vomicam. Apoſtema eſt à cauſa antecedente non vitioſa, ſed ſolùm coniuncta. aut à materia quæ in vitio eſt permixtione ſubſtantiæ alienæ. Puſtula eſt tumor à materia praua propriæ ſubſtantiæ corruptione: vt ſi ſanguis in propria ſubſtantia vitium fecit, carbunculus erit: Si bilis fuerit propriæ ſubſtantiæ ratione in vitio, faciet herpetes, miliarem, exedentem, ſimplicem. ſin humor melancholicus, cancer Si pituita, concretione vel reſolutione, ſteatomata, meliceridas. Vomica autem eſt tumor præter naturam, in quo pus conceptum eſt. Sed Hip. per œdema intelligit apoſtemata, puſtulas, & vomicas.

2 A tenſione ab affluxu ſanguinis: cùm renititur.

3 A feruore & tenſione, id eſt, ab alienatione temperamenti, & mutatione habitus. Calor enim vrit ob putreſcentem ſanguinem in inflammatione Cauſa eius antecedens eſt fluxus; à tractione, excluſione, vel orgaſmo.

4 Dextrum & ſiniſtrum. Lethalis, ob difficultatem curandi, ſymptomatum vim, & partis principatum: hepate lienéque ſimul phlegmone obſeſſis.

5 Nam principatus eſt in dextro, at in ſiniſtro is ignobilior. ob eaſdem cauſas lethalis quas d. Num. 4. Nam dextra parte ſtabulatur hepar, quod coquit: ſiniſtra lien, qui excipit. Quamuis aput Ariſtotelem, 1. hiſt. animal. 18. & 2. hiſt. 17. lien in dextra; hepar, in ſiniſtra parte corporis prodigioſè deprehenſa fuerint. Si cauſa antecedens etiam in vitio fuerit, vt prauus ſanguis: longè calamitoſius erit malum. Gal. 5. de loc. aff. 6 ægrè, d. tactu deprehendi inflammationem hepatis, niſi magna fuerit, aut tres abdominis muſculi extenuati. & 6. loc. aff. 1. Proprium eſt hepati inflammato vt cumulatam quandam ideam præ ſeferat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*κίνδυνον θανάτου.

XXI. Σημαίνει δὲ τὰ 1 τοιαῦτα οἰδήματα ἐν ἀρχῇ μὲν * θάνατον 2 ὀλιγοχρόνιον ἐσόμενον. Ην δὲ ὑπερβάλλῃ 3 εἴκοσιν ἡμέρας ὅ, 4 τε πυρετὸς ἔχων, καὶ τὸ οἴδημα 5 μὴ καθιστάμενον, εἰς 6 διαπύησιν τρέπεται. XXII. Γίνεται δὲ 7 τουτέοισιν ἐν τῇ 8 πρώτῃ 9 περιόδῳ, καὶ αἵματος ῥῆξις ἐκ τῶν ῥινῶν, καὶ 10 κάρτα ὠφελέει.

XXI. *Significant autem 1 huiuſmodi tumores ineunte quidem morbo mortem 2 breui adfuturam. Quodſi 3 vigeſimum diem exceſſerint, tamen ipſa 4 febris duret, tum ipſe tumor 5 nihil conſederit, in 6 ſuppuratum vertitur.* XXII. *Veruntamen 7 his 8 prima morbi 9 periodo ſanguis profuſè fluit è naribus, atque 10 illud profluuium præclarè ad ſalutem facit.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, totius vel dextri hypochondrij. huiuſmodi, id eſt, cum renixu, & dolore.

2 Symptomatum vehementiâ; ob febris, caloris, perennitatem; doloris immanitatem, ſitis inexplebilis vehementiam, & ſpirandi difficultatem. ab inflammato ventriculo, diaphragmate, vel hepate, liene.

3 Qui morborum ſimpliciter acutorum eſt finis. Si ita durus, dolorificus præſeuerarit, abit in ſuppuratum; vel hæmorrhagiâ excluditur, ſi modò febris non miteſcat. igitur phlegmone ante 20. diem ſuppurati eſt expers.

4 Quæ eſt ſymptoma febris.

5 Id eſt, vt duritie & dolore ſui ſit admodum ſimilis.

6 Materiæ, ſecundùm qualitatem, mutatione à calore natiuo, in loco calidiſſimo. niſi vel exhauſta fuerit materia, vel in ſcirrhum reſederit, & tunc abeſt febris, die viceſimo incipiet ſuppurari.

7 In quibus nim. ſuppurari ſpes eſt; aut qui ſuppurato curantur. Inflammationes itaque hypochondrij præclarè prima periodo per hæmorrhagiam excluduntur. quod præſciemus d. ſi cephalalgia & amblyopia fatigant.

8 Id eſt, intra primum ſeptenarium: nam per quartarios ſuppuratur ad 20. diem. Non autem accipitur pro quarto die, qui poſſet dici prima periodus: nam omnes quartanæ ſunt hæmorrhagiâ criſi difficiles; in Coacis. Dicitur interdum Periodus remiſſionis & intenſionis tempus. In pleriſque d. Gal. funditur ſanguis ſeptem primis diebus: paucis nono, & vndecimo: rariſſimè decimoquarto. Vt vigeſimus abſceſſui, ita ſeptimus hæmorrhagiæ dicatus eſt, nam calori fluxus maximè debetur.

9 Nim. decretoriorum dierum.

10 Quòd morbo ſit profluuium hoc conſentaneum, ac inflammationis materia omnis excludatur; modò κατ' ἴξιν, quamuis rectitudinis viæ medicos interdum lateant. lienis itaque inflammatio, præclarè ſiniſtris è naribus prorupto ſanguine finitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. Ἀλλ' ἐπανερωτᾶν χρὴ, 1 εἰ τὴν κεφαλὴν ἀλγέουσιν, ἢ * ἀμβλυώσσουσιν· εἰ γάρ τι τοιοῦτον εἴη, ἐνταῦθα * ῥέπει. Μᾶλλον δὲ τοῖσι 2 νεωτέροισι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων, τὴν τοῦ 3 αἵματος ῥῆξιν προσδέχεσθαι χρή. *ἀμ.

XXIII. *Verum tum quærere licet, 1 num & illis caput doleat, an oculorum hebetudine teneantur: nam ſi quid eorum adfuerit, eò ſanguis repit. Maximè tamen 2 quinque ac triginta annis minoribus, 3 ſanguinis eruptionem è naribus expectare oportet.*

COMMENTARIVS.

1 Nam hæc ſunt ſymptomata plethorica ipſius capitis, & futuræ hæmorrhagiæ ſigna: quódque ſanguis in caput curſum ſuum flectit.

2 Id eſt, à pubertate ad 35. annum.

3 Nam quò natura viam affectat, eò maximè criſeon inclinationes fiunt. At ea eſt iuuenum à pubertate ad 35. annum conditio, vt ſanguinem copioſè è naribus profundant: cùm nim. venerem agnoſcere, ac grauiorem vocem edere incipiunt. nam hîc adſunt copia ſanguinis, calor & robur facultatis. poſtea tranſit corpus ad frigidiorem habitum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIV. Τὰ δὲ 1 μαλθακὰ τῶν οἰδημάτων καὶ 2 ἀνώδυνα, καὶ τῷ 3 δακτύλῳ * ὑπείκοντα, 4 χρονιωτέρας τὰς κρίσιας ποιέεται, καὶ 5 ἧσσον ἐκείνων δεινότερά ἐστιν. Εἰ δὲ ὑπερβάλλοι 6 ἑξήκοντα ἡμέρας ὅ, τε πυρετὸς ἔχων, καὶ τὸ οἴδημα μὴ 7 καθίσταιτο, ἔμπυον ἔσεσθαι σημαίνει καὶ 8 τοῦτο καὶ τὸ ἐν τῇ 9 ἄλλῃ κοιλίῃ 10 κατὰ τὸν αὐτόν. 11 Ὁκόσα μὲν οὖν ἐπώδυνά τε ἐστὶ καὶ σκληρὰ, καὶ μεγάλα, σημαίνει κίνδυνον θανάτου ὀλιγοχρόνιον. Ὁκόσα † δὲ μαλθακά τε καὶ τῷ δακτύλῳ πιεζόμενα ὑπείκει, χρονιώτερα ἐκείνων. *πιεζόμενα †ἔσονται

XXIV. *Ex tumoribus autem quicumque ſunt 1 molles & 2 doloris expertes, & quibus 3 impreſſa manent digitorum veſtigia, 4 tardiores illi quidem criſes efficiunt, ſed tamen 5 minùs illis verendi ſunt. Quodſi quæ detinet febris 6 vltra ſexageſimum diem procedat, nec ipſe tumor 7 ſubſidat, ſuppuratum iri ſignificat: tum 8 hunc ipſum tumorem, & eum,*

X 2 qui

qui in 9 alia parte ventris conſtituit 10 eodem modo. Ex quo efficitur, 11 eos tumores qui & dolorem faciunt & duri ſunt & magni, periculum mortis breui ſignificare. Contrà verò, quicumque & molles ſunt, & doloris expertes, & quibus impreſſa manent digiti veſtigia, illos his diuturniores eſſe.

COMMENTARIVS.

1 Non ita tenſa parte. Comparat œdema phlegmoni hypochondriorum. molle œdema veteribus eſt, quod nobis propriè iam œdema.

2 Quòd nulla acrimonia caloris temperamentum vertat, nec tenſione habitum.

3 Nam ſignificant inflammationem abeſſe: nam hæc ſemper renititur, nim. τιεζόμενα.

4 Id eſt, non tam facilè euaneſcunt, nec reſoluti, nec ſuppurati, vt priùs dicti tumores; nam cauſam agnoſcunt frigidam, quæ ægrè in maturitatem erigitur, ſine qua tamen nullæ bonæ criſes: at omnis coctio à calore eſt.

5 Materiæ corruptione, aut ſymptomatum vehementia, id eſt, doloris vi, nam horribiles tales ſunt tumores: at œdema his iniuriis vacat: at inflammatio his fœcunda eſt: & materia tenuis calénſque metaſtaſi porrò repit, & facit deliria, gangrænam, ſcirrhum. At œdema à pituita hoc crimine caret, ſed difficilè tamen mutationes ſuas obtinet.

6 Si ea febris, cuius dominatu æger tenetur, inoffenſo curſu vltra 60. diem excurrat.

7 Si non reſoluatur pars tumens; & ſi non æquetur.

8 Nimirum hypochondrij, id eſt, 60. dierum terminum habet œdema, non ſolùm ſi in hypochondriis ſit conceptum, ſed etiam in reliquis ventris partibus. Hic vltimus terminus, quamuis & 40. diebus, in calido loco hypochondriorum, finiri poſſet: ſi, d. febris detineat hominem. Nam phlegmone 20. diebus ſuppuratur: ob æſtum materiæ, & partis.

9 Vt in vmbilico. Ventrem vocat Hip. ſtomachum, inteſtina, thoracem; & hîc lienem & iecur.

10 OEdema curatur reſolutione; id ſi non aſſequatur, ſuppurato hoc obtinet, licet tardiùs.

11 Nim. in hypochondriis. Curari debent reſolutione vel ſuppurato. Quodſi neutrum fiat, gangræna ſequitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. Τὰ δὲ 1 ἀποςηματώδεα ἧσσον τὰ 2 ἐν τῇ γαςρὶ 3 οἰδήματα ποιέεται, τῶν 4 ἐν τοῖσιν 5 ὑποχονδρίοισιν. Ἥκιςα δὲ 6 τὰ ὑποκάτω τοῦ ὀμφαλοῦ εἰς ἐκπύησιν τρέπεται. 7 Αἵματος δὲ ῥῆξιν 8 ἐκ τῶν ἄνω τόπων μάλιςα προσδέχεσθαι.

XXV. *Cæterùm 1 tumores qui 2 ventre conſiſtunt 3 minùs abceſſus faciunt, quàm hi 4 qui obſident 5 hypochondria. Sed omnium minimùm partium 6 infra vmbilicum tumores in ſuppuratum vertuntur. [Nec illud prætereundum eſt] 7 narium [iam commemoratum] profluuium, ex 8 ſuperioribus [abdominis] partibus potiſſimum expectare oportere.*

COMMENTARIVS.

1 Ita habet codex D. Mercurialis: at communis textus legit ἀποςάσιας, at ἡ ἀπόςασις nomen eſt ambiguum: ad excretionem enim, & ad decubitum in abſceſſum pertinet, cùm in partem aliquam excutitur. propriè tamen de ea quæ fit in abſceſſum dicitur. Vt vbi d. Hippocrates, quibus rigores fiunt (vel periodici, vel critici) abſceſſus non oriuntur, id eſt, rigor non per abſceſſum ſed per excretionem criſin adfert. Quare ſi hoc nomine hîc vtendum; abuſiuè id fiet, & relatiuè, vt referatur ad materiam quæ coquitur, ſecernitur & excernitur: id eſt, ſignificabit hîc vomicam, ſiue inflammationem, ſiue œdema. Vide Foëſium fol. 83. Oeconomiæ.

3 Circum vmbilicum. ſumit indicationem à parte affecta. nam ſunt frigidiores & duriores illæ partes quæ infra vmbilicum ſunt: hinc difficiliùs in ſuppuratum abeunt.

4 Id eſt, non tam abſceſſus faciunt, hoc eſt, ſuppuratum & vomicas.

4 Siue doloris participes, ſiue doloris expertes; ſiue molles, ſiue duri.

5 Vt quæ cæteris partibus plus caloris habeant.

6 Nam rarò illæ partes ſunt calidiores: ſed ſunt cæteris abdominis partibus frigidiores. Itaque maximè ſuppurationi ſtudent partes quæ in hypochondrio; dein partes quæ ad vmbelicum: vltimò quæ ad pubem & ilia, quæ λαγόνες Græcis. & Hip. 6. epid. 2.40. Vide Veg. fol. 992. contra Fuchſii interpretationem. Sed rarò aut nunquam ferè infra vmbilicum in ſuppuratum abeunt tumores.

7 Id eſt, inflammationis ſedatio, quæ cùm fiat plerumque hæmorrhagiâ vel ſuppurato, ea perficitur in hypochondriis potiùs hæmorrhagia, quàm in cæteris partibus.

8 Id eſt, cùm hypochondria phlegmone ſunt obſeſſa: nam d. Hippocrates ἐκ τῶν ἄνω τόπων. ἐκ refertur ad locum vnde fluit abſceſſus, & non qua. inflammato iecore nim. vel liene.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVI. 1 Ἁπάντων δὲ χρὴ 2 τῶν οἰδημάτων 3 χρονιζόντων περὶ ταῦτα τὰ χωρία 4 ὑποσκέπτεσθαι τὰς ἐκπυήσιας. Τὰ δὲ 5 διαπυήματα ὧδε δεῖ σκέπτεσθαι τὰ ἐντεῦθεν. Ὁκόσα μὲν 6 ἔξω τρέπεται, ἄριστά ἐστι, μικρά τε ἐόντα, καὶ ὡς μάλιστα 7 ἐκκλίνοντα ἔξω, καὶ ἐς 8 ὀξὺ ἀποκορυφούμενα.

XXVI. 1 *Omnium autem 2 tumorum qui in 3 his cunctantur partibus 4 expurata conſiderare oportet. At verò 5 ſuppurata quæ hîc ſunt, indéque manant ad hanc rationem ſunt exquirenda. Nam quæcumque 6 ad exteriorem partem firmantur, optima ſunt quæ parua, & quæ maximè 7 foras viam affectant, & maximè 8 acuuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Hactenus de tumoribus; nunc de vomicis, ſuppurationibus, & earum conditionibus: quæ ſumuntur à loco, ſitu, colore, & conſiſtentia puris.

2 Et cum febri ſunt coniuncti, nec reſoluendo ſubſidunt ad vigeſimum diem, ſi calidi: vel 60. ſi frigidi: laudabilis enim in his curatio quæ fit exhauſtione: quodſi id obtinere non poſſumus, ſuppurato ſtudebimus.

3 In hypochondriis, vmbilico, & aqualiculo.

4 Loco, ſitu, colore, odore, & conſiſtentia puris.

5 Diſtinguendum inter διαπυήματα & ἐκπυήσιας, id eſt, ſuppuratum, & expuratum: Vt libro de vulneribus capitis docet partem eam quæ ſutura lambdoidi continetur, non tam citò inflammari, quàm reliquas: & inflammatam minùs periculi reliquis inferre, nec æquè citò mortem adferre: quia, inquit, minùs id os ſuppurat, & expurat. ponit enim ſuppuratum, & expuratum. In laborantibus lue venerea fit ſuppuratum in diploë: fit & expuratum. Id ſi extra vergat, tum tubercula fiunt & nodi: ſi intrò, tum epilepſia, aliáque grauia ſymptomata. Sic in muſculis rectis abdominis fit ſuppuratum: at vix expuratum, ob membranæ craſſitiem. Quare Hippocrati aliud eſt ſuppuratum, & expuratum. Galenus hæc confundit.

6 Id eſt, non alta, neque profunda: quod à materiæ fit paucitate.

7 Ex quibus fit ſignificatio validæ naturæ, & meatuum liberorum; & pepaſmi. 6. epid. 2. & 2. aph. 11.

aph. 11. docet interdum ſuppuratum excludi non poſſe ob puris craſſitiem, & membranæ denſitatem. vt iam in vomica abdominis, nam hæc non deprehenditur tactu: Quare medicus collineabit ad ſigna ſuppurationis, vt dolorem punctorium, partis horrorem ſeu inæqualem rigorem, ſudorem, grauitatem ſeu pondus loci dolentis. hæc notant ſuppuratum in muſculis abdominis. nam vt d. Hip. crebra ſudandi & horreſcendi viciſſitudo malum ſuppuratum eſſe ſignificat.

8 Symbolum tenuis & calidi ſucci hoc erit, 6. aph. 9. & robur vnà notant expellentis facultatis, & paruum hæc locum occupant. nec metus aderit de corruptela partis obſeſſæ: nam foras vergunt. 6. epi. 3. t. 4.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ 1 μεγάλα τε ἐόντα καὶ 2 πλατέα, καὶ ἥκιστα ἐς ὀξὺ * ἀποκορυφούμενα, 3 κάκιστα. 4 Ὅσα δὲ ἔσω ῥήγνυται, ἄριστά ἐστιν, ἃ 5 μηδὲν τῷ ἔξω χωρίῳ ἐπικοινωνέει· ἀλλ' ἔστι 6 συμπεπτωκότα τε καὶ 7 ἀνώδυνα· Καὶ πᾶν τὸ ἔξω χωρίον 8 ὁμόχροον φαίνεται.

* ἀποκορυ-φούμενα

Contrà quæ 1 magna ſunt ſuppurata & 2 lata, minimùmque in acutum faſtigiata, 3 peſſima. 4 Quæcumque verò intrò, ex ſuppuratis, rumpuntur, leniora ſunt, quibus 5 nulla cum externa parte communicatio eſt, ſed eſt 6 adæquata cutis, & 7 doloris expers; totáque pars exterior 8 vniuſmodi videtur.

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, profunda, à materiæ contumacia, & naturæ infirmitate.

2 Id eſt, diffuſa: membranarum & partium vicinarum eroſione: denegata meatuum libertate. A ſuccis craſſis, frigidis 6 epid. 1. t. 4.

3 Quòd & naturæ infirmitatem, materiæ contumaciam, vicinarum partium eroſionem, & meatuum obſtructionem ſignificent. accidit etiam curandi difficultas.

4 Iam agit de ſuppuratis intrò procedentibus; quæ ſunt duplicia: nam quædam ſolùm intrò procedunt; quædam foras & intrò. Quæ ſolùm intrò, in bonis ducenda, d. Celſus, ſi cum illis comparentur quæ intrò & foras procedunt; quamuis reipſa non ſint optima. Nam quæ intus & foras procedunt, mala ſunt, vt ſignum, & vt cauſa. Vt ſignum, ſignificant enim naturæ titubationem, atque ſpem ζωρκώσεως eſſe ſublatam, cùm & foris & intus conſtitit ſuppuratum: nam alimentum apponi non poterit, quo ſolo vlcera curationem recipiunt. Vt cauſa, quia ζυσάρκωσις impeditur. Natura principium ſuæ redintegrationis aliquod habere debet, vnde carnis generationem incipiat, tanquam à fundamento. Quæ autem intus procedunt, qua ratione non ſimpliciter bona ſint, eleganter explicat hîc Gal. in commentario.

5 Vt d. Celſus, quæ contra ſe, id eſt, oppoſitam cutem non afficiunt: ſi enim affecerint, ζυσαρκώσεως ratio tolleretur.

6 Non tenſa, aut tumore aliquo obſeſſa, vt ſarcoſis rectè fiat.

7 Nam dolor oſtendit intemperiem: at hæc refragatur ſarcoſi.

8 Non vnius coloris, vt voluit Celſus, 2. lib. 8. χρὼς carnem & cutem ſignificat Hippocrati, & Homero Iliad T. verſu 33. & Od. B. verſu 376. & Anacreonti: ὕδωρ θέλω φυλάξῃ, ὅπως ἂν χρῶτα λούω. Itaque vniuſmodi, omnium in colore, contractione aut tenſione, ſeu quantitate, conſiſtentia, mollitie, & duritie. 6. epid. t. 14. æqualiter d. matureſcentia: nam alioqui ægrè curantur, cùm in diſparibus affectibus, diſparibus remediis ſit pugnandum. cùm nim. pars purificis, pars ſarcoticis egeat. Hoc denotat putredinem & intemperiem abeſſe. & tunc carni ſtudebit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVII. Τὸ δὲ 1 πύον 2 ἄριστον, 3 λευκόν τε εἶναι, 4 ὁμαλόν, καὶ 5 λεῖον, καὶ 6 ὡς ἥκιστα δυσῶδες. Τὸ δὲ 7 ἐναντίον τούτου, κάκιστον.

XXVII. *At vero 1 pus ipſum 2 optimum eſt, ſi 3 album ſit, & 4 æquale, & 5 læue, 6 miniméque graueolens. Quodſi 7 contrario modo ſe habuerit, peſſimum.*

COMMENTARIVS.

1 Hactenus de conditionibus quæ ſumuntur à loco, & ſitu: nunc de his quæ à colore, odore, & conſiſtentia accipiuntur Nam primùm egit de ſuppurati & expurati inclinatione: iam puris erumpentis naturam declarat, vt noſcamus quantum bonitatis vel prauitatis gerat: nam optimum & peſſimum hîc deſcribit in colore, odore, & ſubſtantia. Vt in phlegmone, traiicit ſanguis, iam extra venas abreptus, poros omnes: & in alieno loco exardeſcens, putreſcit. idque validè vel modeſtiùs, vt fuerit calidum natiuum immaniter vel tenuiter preſſum à calore præter naturam. Si ita vt calidum natiuum coquat, & calor præter naturam putrefaciat, vter magis exuperat, eius ideam referet materia in colore, odore, conſiſtentia. Ita ex bono ſanguine qui antea non putruit, ſi optimè coquatur, fit pus bonum quamuis quid putredinis redoleat, quia ſanguis ex ſuo domicilio exilierat, vbi putreſcit.

2 Et ad ſalutem præclarè apparet.

3 Id eſt, ſi referat ideam partium ſolidarum, à quibus conficiuntur: earum enim integritatem ſignificat. quæ, quantum admiſit materiæ ratio, illud ſibi aptare ac excolere ſtuduere.

4 A materiæ, quæ eſt vniuſmodi, bonitate: vnde hæc conſiſtentia æqualis, id eſt, quaque parte ſibi ſimilis: ita vt cunctæ eius partes eundem colorem, odorem, & conſiſtentiam ſeruent.

5 Vi calidi natiui, nam eius robore ſanguis in pus abit, & fit tangenti læue, & non aſperum.

6 Quòd natura mitigationem materiæ fuerit aggreſſa, antequam corrupta materia eſſet. tantum fætoris gerit pus, quantum caloris habet præter naturam. nam, vt ſcribit hîc Galenus, ἡ ὑπερβάλλουσα δυσωδία σήψεως οὐ πέψεως σημεῖον. attamen omne pus aliquantulum fœtet, quia eſt particeps cauſæ præter naturam.

7 Id eſt, ſi fuerit nigrum, aſperum, inæquale; vel fœtidiſſimum.

Quo huius prognoſis ſententia illuſtrior fiat, altiùs aliquantulum puris generationem accerſamus. Eſt itaque πέψις Ariſtoteli 4. Meteor. τελείωσις ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ οἰκείου θερμοῦ ἐκ τῶν ἀντικειμένων παθητικῶν, id eſt, pepſis eſt perfectio à calore tum naturali tum proprio ex oppoſitis patibilibus. Quæ definitio verbis, non re à Galenica differt, quid ait, πέψις eſt ἀλλοίωσίς τις τοῦ πεττομένου, εἰς τὴν τοῦ πέττοντος οὐσίαν, id eſt; deductio quædam eius quod coquitur, in coquentis ſubſtantiam. Ariſtoteles pepſin in tres ſpecies diſtinguit, in elixationem, aſſationem, & maturationem. Quæ vltima πέπανσις eſt Ariſtoteli, at Hipp. & Galeno πεπασμός. Differt aut πέψις à πεπασμῷ materiâ (nam vtraque eandem agnoſcit cauſam, calidum natiuum) nam pepſis cibo, pepaſmus cauſæ morbificæ aſcribitur; vnde ſuppuratio, quæ fit à vi partium ſolidarum, quarum proprium munus eſt concoctio. Verùm quidem eſt, Suppuratum in ſe continere calorem præter naturam; vnde aliquis fœtor: ſed ab eo non fit coctio, ſed à ſolo naturali calore. Hi tamen calores ſpecie & eſſentia diuerſi

non ſunt, etiamſi diuerſos promant effectus. 5. ſimpl. Gal. 5. Nam dum calidum æſtuat, facit opera calidi alieni. Ab eodem itaque calore alterationes fiunt ſecundùm naturam, & etiam quæ præter naturam, & quæ inter has mediæ. Primæ illæ fiunt, cùm à ſua moderatione non abiit calor; nec contumax ſi fuerit materia ab eo edomanda Secundæ, ſi omnia quæ primæ aſſcripſimus peruertantur: vt in putreſcentibus. Tertiæ fiunt, medio ſi modo ſe habuerint ea quæ primæ & ſecundæ aſcripſimus: hinc pus nim. partim ſecundùm naturam id eſt, partim præter naturam: nam à natiuo ſolidatum colore huc venit, non tamen omnino vincente: non enim prorſus benigna aut maligna fuit materia vnde fabricatur. 2. aph. 47. itaque pus hæret inter mutata naturæ omnino vi, & inter omnino aliena, id eſt, quamuis non fiat hæc coctio ad formam & naturam (vt ad os aut ad carnem) abit tamen ad certam aliquam formam; nam triumphato omninò calore natiuo à calore alieno, fit corruptio; vt etiam ſi pepaſmi non omnino expers ſit materia coquenda, in pus. Fit itaque pus à calore nano, & præternat. calore: vt enim natiuum calidum in carnem & oſſa &c. ſanguinem vertit: ita calidum præter naturam in cadauerosam putredinem rapit: at pus fit ex his ſimul agentibus. Et vt cohibetur putrefaciens id calidum præter naturam à calido natiuo coquente, ita bonum vel prauum naſcitur pus.

HIPPOCRATIS PROGNOSTICON II.

ARGVMENTVM.

HOC ſecundo libro docet Hippocrates ſigna coctionis & prauitatis excrementorum. Et quia vltimò de abſceſſibus egit, hoc iam proſequitur.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ Β.

Οἱ δ' 1 ὕδρωπες, 2 οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νουσημάτων 3 πάντες κακοί. Οὔτε γὰρ 4 τοῦ πυρὸς ἀπαλλάσσουσιν· 5 ἐπώδυνοί τε εἰσι κάρτα θανατώδεες. Ἄρχονται δ' οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τῶν
*ἢ 97 κενεώνων 8 καὶ τῆς 9 ὀσφύος· οἱ δ' * ἀπὸ τοῦ 10 ἥπατος.

HIPPOCRATIS PROGNOSTICON II.

AT verò 1 Hydropes 2 qui ex morbis acutis eueniunt, 3 omnes mali. Nam cum 4 nullam febris remiſſionem adferant: tum verò 5 longè grauiſſimos dolores faciunt, valdéque 6 funeſti ſunt. Cauſáſque ducunt ab 7 ilibus 8 plerique; & a 9 lumbis, alij verò ab 10 hepate.

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, diſtentiones abdominis ab humore, vel flatu, aut vniuerſi corporis œdematoſus tumor. Hydrops multis dicitur modis, vt Hydrocephalos: qui fit in pueris nuper in lucem editis, inter pericranium & cranium contenta aqua. Et Hydrops vteri. De his non agit hîc: ſed de illo qui euenit vitio partium, quarum potentia totum corpus gubernatur, labefactataque naturæ ab œconomia in coquendo, diſtribuendo, & excernendo. at hydrocephalos & vteri, vnius partis vitio accidunt. Hydropis cauſa materialis eſt pituita: hæc autem vel in ſanguinis maſſa continetur, vnde ſanguis pituitoſus euadit, vel ſeroſus: vel eſt ſegregata à ſanguine. Tribus autem modis hæc ſeparata iam, in vitio eſt: aut enim Tympaniam facit, cùm ſoluitur in flatus: aut Aſciten generat, dum in aquas funditur: aut Anaſarcam efficit, dum fraudata coctione in vitream & ſalſam degenerat. Eſſentia autem hydropis conſiſtit in fracta ſanguifica potentia hepatis, ab eius mutato habitu, à ſcirrho, vel temperamenti alienatione.

2 Ab intemperie frigida & ſicca partium nutritioni inſeruientium, quæ ſuperuenit incendio.

3 Quòd eueniant fractis iam viribus, & ob id ſint naturæ impares: nam calamitosè ſuperuenit frigida intemperies incendio, in Hiſtoria Hermocratis. & propterea lethales & funeſti. Præterea, quòd ipſas partes, quarum vitio oborti ſunt, labefactent: adeò vt Hydrops ſymptomate ſit periculoſior quàm propria (id eſt, morbo) cauſa. Atque hinc pragmatici priùs incipiunt à ſymptomatis accifione, id eſt, aquæ eductione, quàm à cauſa. Quare ex hoc prognoſtico talem Syllogiſmum colligimus: Is abſceſſus eſt lethalis qui iam fractis viribus incidit, & in foco febris conſiſtit, & partem magis labefactat, & cauſa eſt inſanabilis: Huiuſmodi eſt autem Hydrops qui in morbos acutos incidit, &c. Nam Scirrhus hepatis eſt inſanabilis ita omnis inde Hydrops: vt etiam is qui eſt ab aquæ hauſtu eſt ſanabilis. Vbi C eac.

4 Quòd eorum materia in febris foco putreſcat. Languente iecore augetur ſuccorum putredo, ac congeſto humore expirat fuliginem plurima copia. Subtile illud d. nam ſi ab aqua eſſet Hydrops, quæ nimia ingeritur per cauſos, febris non perſeueraret.

5 Diſtentione & oppreſſione.

6 Ob fractas vires ex morbi acumine, ſymptomatum vehementia, & cauſam ob inſanabilem.

7 Id eſt, intemperie hectica, & vitio inteſtinorum tenuium. vt cùm lienteria (4. aph. 11. 6 aph. 43.) diuturnæ ſuperuenit diſſenteriæ; (quòd vitium, labefactatis inteſtinis, communicetur fundo ventriculi) Hydrops incidit.

8 Id eſt, partes quæ inter extremam coſtam & oſſa ilium.

9 Id eſt, intemperie frigida meſocoli, & totius meſenterij

meſenterij, quod à lumbis oritur.

10 Per μαρασμῷ φρυγῇ, id eſt, retorrido ab hepate, iam exhauſto ab humido primigenio vi febris, aut inflammationis. Alioqui ſemper in Hydrope laborat hepar: errant, inquit Galenus, qui induratо à liene eum fieri putant, intacto hepate. 6. loc. aff. 1. & 5. loc. aff. 6.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. 1 Οἷσι μὲν οὖν ἀπὸ τῶν κενεώνων καὶ τῆς ὀσφύος αἱ ἀρχαὶ γίνονται, * εἴτε 2 πόδες οἰδέουσι, καὶ 3 διαῤῥοίας πολυχρονίας ἔχουσιν, οὔτε τὰς 4 ὀδύνας λυούσας τὰς ἐκ τῶν κενεώνων καὶ τῆς 5 ὀσφύος, οὔτε τὴν γαστέρα 6 λαπάσσουσας.

* τῶν ὑδρώπων.

II. 1 *Quibus itaque Hydropes ab ilibus & lumbis cauſas ducunt, iis & 2 pedes intumeſcunt, & 3 diuturnus alui profluuius detinentur, * quæ neque 4 doloris, ex ilibus & 5 lumbis oborti remiſſionem adferunt, nec ventrem 6 reſtituunt.*

* Nim. profluuia.

Commentarivs.

1 Primùm prodidit Hydropem acutis conſectatium ferè principia ducere ex ilibus, lumbis, aut hepate: nunc cuiuſque peculiaria adfert ſigna. quò pars affecta conſpicua reddatur, & inde certa vt fiat prognoſis.

2 Vt ſit ſignum Hydropum proprium inſeparabile: quòd à caloris fonte longiſſimè abſint: naturâ etiam algent, nam membranei & neruoſi; & materia pituitoſa eò ruit. Vnde œdemate tument. nam calor non diſcutit: & alimentum confunditur cum excrementis: vnde manè aliquantulum detumeſcunt, iam quaſi quaſi coctione celebrata.

3 Lienteria, & diarrhœa vera peculiariter Hydropem notant ex lumbis & ilibus natum. Fluxus fit ex ſeroſi ſucci in ventrem vndequaque influxu. cùm in illis partibus, vt in inteſtinis tenuioribus & meſenterio &c. inflammatio oritur, quæ eſt morbus acutus, fit Hydrops: qui toto morbo profluuium ſecum trahet: Nam meſaraicis phlegmone occupatis & debilitatis, non traiicieter alimentum, vt hîc d. Galenus. Sed abiicietur per ſedem, cum ichore quodam ab inflammata parte ſudante. Si itaque intacto à phlegmone iecore, talis ſit excretio, à meſenterio erit. Et ſi inteſtina tenuia phlegmone obſeſſa fuerint, (vnde maxima venarum copia ſugit) aditu ad hepar excluditor cibus: vnde is bileſcit ardore, cùm etiam vnà hepar æſtu incandeſcens plurimum bilis affundat; quæ etiam non lentè ab inteſtinis flagrantibus euocatur: alioqui lienterica eſt. Euadit id diuturnum profluuium; nam in ſcirrhum hæc inflammatio abit: inde lentum hoc profluuium.

4 Nam eſt ſymptomaticum profluuium: nam hac excluſione cauſa non tollitur. Et cùm cauſa non euacuetur, ſociam plerumque trahit febrem. nam tumor ſcirrhodes manet, vnde corrumpitur alimentum: & inde etiam flatus ſurgunt.

5 Pars à thorace incipiens, ad os ſacrum terminatur ὀσφῦς. eadem etiam amplitudine finiuntur ilia: ſed lumbi poſticam, hæc anticam regionem occupant. tenuia autem inteſtina vtrique parti communia ſunt.

6 Id eſt, non adæquant, id eſt, non in priſtinum ſtatum mollitudinis & diſtentionis mediocris reſtituunt, d. q. 6. aph. 14. Cùm ex venis in ventrem effluit aqua, ſoluitur morbus. Igitur profluuium alui, adfert morbi remiſſionem. Reſp. ibi docet Hippocrates cauſam inſtrumentariam Hydropis: nam dicit ibi, à venis in ventrem excludi. At hoc loco profluuium non fit ab excluſa aqua in ventrem, ſed fit ſymptomaticῶs, ex κακοπραγίῃ ventriculi & inteſtinorum labefactatorum. 6. aph. 43. Hic flatus copiâ tenditur abdomen, cauſis perſeuerantibus eorum. q. d. ſi ad ſalutem faceret illa excretio, ſine dolore eueniret, & tumor ventris non ingraueſceret, ſed caderet: nam doloris vacuitas, phlegmones & morſus abſentiam, flatuumque inopiam ſignificabit: & inde etiam cruditatem in vitio non eſſe, nec labefactatam vim excretricem inteſtinorum intelligemus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁκόσοισι δὲ 1 ἀπὸ τοῦ ἥπατος ὕδρωπες γίνονται, * βῆχά τε 2 τι καὶ * βῆξ 3 θυμὸς τούτοισι ἐγγίνεται. Καὶ 4 οὐδὲν τι ἀποπτύουσιν ἄξιον λόγου, καὶ οἱ πόδες 5 οἰδέουσι, καὶ ἡ γαστὴρ οὐ διαχωρεῖ, εἰ μὴ 6 σκληρά τε καὶ 7 πρὸς ἀνάγκην. Καὶ 8 περὶ τὴν κοιλίην γίνονται οἰδήματα, τὰ μὲν ἐπὶ δεξιά, τὰ δὲ 9 ἐπ' ἀριστερά, ἱστάμενά τε 10 καὶ καταπαυόμενα.

At verò quibus 1 ab hepate Hydropes incidunt, hos 2 tuſſis, vnaque 3 tuſſiendi cupiditas inceſſit. Sed 4 nil memorabile excernunt, & pedes 5 intumeſcunt; nec ab aluo ſecedunt niſi 6 dura, & 7 ægrè. Et 8 in abdomine tumores excitantur, modo quidem dextra, modò 9 ſiniſtra conſiſtentes, 10 & conſidentes.

Commentarivs.

1 Id eſt, ab intemperie hectica, quæ vel incendio, inflammato hepate, ſuperuenit; vel primigenia eſt: vel à ſcirrho.

2 Oppreſſo diaphragmate & inſtrumentis reſpirationi inſeruientibus Nam hepar iungitur diaphragmati, & aliquid ab hepate exudat. d. q. ita pathognomonicum eſſet ſignum tuſſis: at Hippocrati 6. aph. 35. eſt epigenomenon. Reſp. in Hydrope ab hepate eſt pathognomonicon. Itaque hîc non æquè malum, nî inflammationis magnitudinem indicet.

3 Hæc tuſſis eſt pathognomonica. Sed illa tuſſis quam deſcribit 6. aph. 35. eſt epiphænomenos, id eſt, ſuperueniens, & ſemper calamitoſa: propter tranſlationem ſymptomaticam materiæ hydropicæ à ventre inferno ad thoracem. θυμὸς eſt tuſſiendi cupiditas. Nam θυμὸς Hippocrati cupiditatem ad aliquid agendum indicat: vt βῆξαι θυμὸς, 2. progn. 60. ibi προθυμίαν interpretatur. Galenus. Hîc ſignificat irritum & illicò deſinentem tuſſiendi cupiditatem, qua nihil effatu dignum excernitur. cauſam narrat hîc eleganter Gal.

4 Quòd exiguum ſit, quod ſudoris in modum exudat in aſperam arteriam, & quia comprimitur thorax, fit tuſſis quædam. Vt in Siculo medico, quem inuiſit Galenus. Penè nihil in tuſſi exſcreatur, Celſus.

5 Quòd pituitoſo ſanguine nutriatur iam eorum cutis: & procul abſunt à fonte caloris frigidi naturâ pedes.

6 Exhauſto humore qui erat fœcibus inſtar vehiculi; & quòd periſtaltico motu ſurſum inteſtina moueantur, hepate, inſtar cucurbitæ, ſurſum attrahente inteſtina. & quòd ſerum intra peritonæum effundatur: Hermocrati quod cùm non eueniret, dura non pauca eiecit.

7 Id eſt, cum magna moleſtia, ob duritiem.

8 Id eſt, abſceſſus in abdomine apparent.

9 Et modò in vtraque parte. Duplicem huius ſententiæ enarrationem adfert Galenus.

10 Id eſt, quorum alij ſuo ſtatu permanent, vt in tympania: alij verò remittunt ſe & iteratò recrudeſcunt, vt in œdematoſis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. 1 Κεφαλὴ δὲ καὶ χεῖρες καὶ πόδες, 2 ψυχρὰ ἐόντα, 3 χαλεπὸν δὲ 4 κοιλίης καὶ τῶν πλευρῶν θερμῶν ἐόντων. Ἄριστον δὲ καὶ 5 ὅλον τὸ σῶμα θερμόν τε ἐὸν καὶ μαλθακὸν 6.

III. *At verò ſi 1 caput, manus & pedes 2 refrigerentur, & contrà ſi 3 venter & coſtæ incendio conflagrent, 4 malum. Saluberrimum verò eſt 5 vniuerſum corpus calidum eſſe & molle. 6*

COMMENTARIVS.

1 A qualitate mutata.

2 Vt externæ hæ partes marmore appareant frigidiores. Non quidem vi doloris, vt in dolore colico, aut in ſyncope etiam ſtomachica: ſed ſi internarum partium incẽdio intrò auocetur externarum partium calor, inſtar cucurbitæ attrahentis Sic à prædictis doloribus diſcriminatur: nam in illis, adipſi ſunt: in hoc ſitibundi ægri. 4 aph. 48. Hæ ſi partes non vnquam recaleſcant, funeſtum: ob caloris natiui extinctionem partium extimarum. Sin adſit quædam frigoris & caloris præter naturam viciſſitudo, morbi maximam oſtendit vim.

3 Cùm enim hæc calida remanent, indicium eſt hoc frigus aut rigorem non eſſe periodica, nec critica. nam hìc remanet æſtus his partibus conceptus: quod non fit in periodicis,

4 Id funeſtum in acutis. nam in his, ſi venter æſtuet, ſignificatio adfertur inflamamati hepatis: pulmonum verò, ſi thorax in æſtum abripiatur: Itaque ſemper phlegmones magnæ nota erit hæc mutata qualitas; quæ inſtar cucurbitæ ſanguinem in ſe abducit, vnde externarum frigus: vel notabitur extinctio calidi natiui: 4. aph. 37. & 3. epid. in Adoleſcente qui iacebat in Foro mendacii.

5 Nim. æquabili filo ſparſo calore febrili toto corpore: nam ſignificatio hinc adfertur viſcera phlegmones expertia eſſe, & morbo paria eſſe. Hanc qualitatem itaque opponit peſſimæ conſtitutioni: Nam peſſima eſt, ſi intus concepto æſtu, algeant quæ foris ſunt.

6 Ὁμαλῶς addit Galenus: id eſt, æqualiter. Et d. Gal. æqualiter quidem calidum redditur corpus per ardentiſſimas febres; ſed tamen δακνῶδες καὶ ξηρὸν eſt corpus, nec æquè molle.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. 1 Εὔφορον δὲ χρὴ εὑρίσκεσθαι τὸν * ἀλγέοντα, καὶ ἐν τῇσιν 2 ἐξαναστάσεσιν ἐλαφρὸν εἶναι. Εἰ δὲ 3 βαρύ τε φαίνοιτο, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, 4 ἐπικινδυνότερον.

* νοσέοντα

IIII. 1 *Ipſum verò ægrum in omnem partem facilè verſari, & in 2 aſſurgendo alacrem eſſe decet. Quod ſi 3 grauis & torpidus videatur, cùm toto corpore tum manibus & pedibus, 4 in anguſto ſpes eſt.*

COMMENTARIVS.

1 In dextrum & ſiniſtrum latus: nec pronum nec ſupinum iacére. Nam, vt Diocles dicebat, corpora animalium conſtant ex eo quod fert ferturque. Fert facultas: fertur corpus. Ita vt baiuli infirmi premuntur ab eo onere quod facilè fortiores ferunt: ita & facultas valida facilè fert corporis onus.

2 Quòd ea eo vis cerebri, neruorum robur, & ſpiritus animalis copia ſignificatur, id eſt, qui facili negocio voluunt corpus, ac erigunt ſe ad mingendum, vel ſedendo tempus fallunt, id eſt, hæc facilè ſine aſtantium ope aſſequuntur.

3 Exhauſtis ſpiritibus tenuique ſanguine: tunc enim nec alacriter ſurgunt, ambulant, nec voluunt ſe: nec manibus facilè quid transferunt, nec ſpinam aut ceruicem commodè erigunt, fractâ iam facultate animali.

4 Si ſe conſociârint reliquæ notæ labefactatæ facultatis naturalis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. Ἢν δὲ πρὸς 1 τῷ βάρει καὶ οἱ 2 ὄνυχες καὶ δάκτυλοι 3 πελιδνοὶ γίνωνται, προσδόκιμος ὁ θάνατος παραυτίκα. 4 Μελαινόμενοι δὲ παντελῶς οἱ δάκτυλοι, καὶ οἱ πόδες, 5 ἧσσον ὀλέθριοι τῶν πελιδνῶν εἰσιν. Ἀλλὰ καὶ τὰ 6 ἄλλα σημεῖα σκέπτεσθαι χρή. Ἢν γὰρ 7 εὐπετέως φέρων φαίνηται τὸ κακὸν, καὶ 8 ἄλλο τι τῶν περιεστικῶν σημείων πρὸς τουτέοισι τοῖσι σημείοισιν ἐπιδεικνύῃ, τὸ νόσημα ἐς 9 ἀπόστασιν τραπῆναι ἐλπὶς 10 ὥστε τὸν μὲν ἄνθρωπον 11 περιγενέσθαι· τὰ δὲ μελανθέντα τοῦ σώματος 12 ἀποπεσεῖν.

V. *Quòd 1 ſi ad eam grauitatem & lentitudinem, 2 vnguium & digitorum 3 liuor acceſſerit, tum in propinquo mors eſt. Quòd ſi omnino 4 digiti ſunt nigricantes & pedes, 5 minùs tunc funeſti ſunt, quàm ſi eſſent liuidi. Sed & 6 aliorum ſignorum ratio exquirenda eſt. Nam ſi 7 ex facili morbum perferre videatur, ac 8 ſalutare quodpiam aliud ſignum ad hæc ſigna * acceſſerit, tunc ſpes eſt, morbum 9 ad abſceſſum mutatum iri, ex 10 quo homo 11 ſuperſtes ſit euaſurus: ipſæ verò partes 12 ſyderatæ ſunt caſuræ.*

* ſubindicet

COMMENTARIVS.

1 Quæ fit ab oppreſſo cerebro ab humoris copia; aut refrigerato, vt in lethargo à phrenitide; aut reſoluto cerebro à ſympathia vitalis facultatis labefactatæ, vt in comate; ineunte iam morbo.

2 Defraudatis his partibus calore vitæ; vel per extinctionem, vt in ardentibus febribus: ita vt eò ea corde pertingere nequeat: vel per interceptionem, vt in arteriarum obſtructione: vel per collectionem, vt in incendio. Vt in adoleſcente euenit qui in mendacii Foro iacebat. Vngues excipiunt plurimarum arteriarum & venarum oras, d. Hip. de natura pueri. quare & principum partium affectionem indicabunt.

3 Nam liuor titubantem notat facultatem vitalem: & grauitas ſignificat animalem facultatem ceſpitare: quò plures facultates ſunt labefactatæ, eò res ægrorum peiori ſunt loco.

4 Q. d. illius dicti liuoris cauſam continentem, non eſſe caloris natiui collectionem vel interceptionem, ſed extinctionem.

5 Nam ob interceptionem potiùs quàm ob extinctionem nigreſcunt: liueſcunt autem potiùs ab extinctione in morbis acutis, quàm ab interceptione. Nigricantibus autem interceptionis cauſa eſſe poterit materiæ febrilis decubitus in extimas partes; quæ nim. materia ex biliosa euaſit nigra. Itaque longè præſtabilius eſt has partes nigreſcere, quàm liueſcere. Quia liuor nunquam poteſt fieri ex materiæ decubitu: at nigror poteſt. Atque tum æger quidem reſtituitur, at pars nigra emortua excidet.

6 Quæ tum ab eſſentia corporis, tum ab actionibus, tum ab excrementis morbo accommodatis morboque propriis peti ſolent. Vt inde ſciamus num criticum in abſceſſum effundatur materia illa nigra.

7 Id eſt, ſi morbus ſymptomatis videatur alleuatus: & priſtinæ corporis actiones in officium ſe erigant à depoſito abſceſſu nigro.

8 Coctione, ſecretione, & excretione propriorum morbi excrementorum. περιεστικὸν νόσημα dicitur Hip. morbus qui ad ſalutarẽ terminatur, opponitur τῷ θανατώδει.

9 Nam ſi euphoriam nullam conſectariam habeat nigredo, erit illa ab extincto calore natiuo, & non à materiæ decubitu.

10 Nimirum abſceſſu.

11 Depulſa febrili materiâ, per diadoſim, in ignobilem partem: extinctoque ipſius foco, & redintegratis partibus d.q. Critonis abſceſſum, qui in magnum pedis digitum decubuit: attamen obiit. Reſp. decubuit ille abſceſſus in partem totius materiæ morbificę capacem. Ita 2. ep. in Temenii nepte rationem reddit Hip.

12 Labefactatâ naturâ partium à materię incumbentis pernicioſa vi: vnde ſphacelus; qui non niſi ſectione ſanabilis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. 1 Ὄρχιες 2 δὲ καὶ 3 αἰδοῖα ἀνεσπασμένα, 4 πόνους ἰσχυροὺς σημαίνει, καὶ κίνδυνον θανατώδεα. VII. Περὶ δὲ τῶν 5 ὕπνων, ὥσπερ 6 κατὰ φύσιν σύνηθες ἡμῖν ἐστι, τὴν μὲν 7 ἡμέρην ἐγρηγορέναι χρὴ, τὴν δὲ νύκτα, καθεύδειν. VIII. Ἢν δὲ ᾖ τοῦτο 8 μεταβεβλημένον, 9 κάκιον. 10 Ἥκιστα δ' ἂν λυπέοιτο, εἰ 11 κοιμῷτο 12 τὸ πρωῒ ἐς τὸ τρίτον μέρος τῆς ἡμέρης. IX. Οἱ δὲ 13 ἀπὸ τουτέου τοῦ χρόνου ὕπνοι 14 πονηρότεροί εἰσι.

VI. 1 *Teſticuli 2 & 3 pudenda contracta, 4 ingentium dolorum, periculíque funeſti ſigna ſunt.* VII. *Iam verò quod ad 5 ſomnos attinet, quemadmodum à 6 natura nobis ex more eſt, 7 interdiu quidem vigilare docet; de nocte verò dormire.* VIII. *Quodſi hec dormiendi ratio 8 ſit mutata, 9 deterius eſt. Sed 10 minus tamen incommodi ſentiet, ſi 11 manè ad tertiam diei partem 12 ſomnum inierit.* IX. *Qui verò 13 ab hoc tempore ſomni captantur, 14 deteriores ſunt.*

Commentarivs.

1 Hæc eueniunt à vitali potentia fracta.

2 Duobus muſculis cremaſteribus conuulſis à ſiccitate, cùm febrilis focus ſtabulatur in aluo: nam hi muſculi ſunt tenuiſſimi & infirmiſſimi. Et teſtes accipiunt cùm venas, tum arterias; harum itaque partium, vnde hæ manant, vis depopulata ex teſtibus elucebit.

3 Conuulſis 4. muſculis: quorum duo dicati motui penis, & alteri duo excretioni ſpermatis & vrinæ. Et ſanguine ſpiritúque laxari hæc membra ſolent; quibus attritis, arctant ſe pudenda. nam coles rigatur abundè orificiis arteriarum: vnde, dum vires florent, diſtenditur: oritur enim colis, id eſt, fiſtuloſæ ſubſtantiæ eſſentia ab oſſe pubis, quo rigidior fiat influentibus ſpiritibus. Quare exhauſtis arteriis, concidet.

4 Quod illa conuulſio quæ incidit in febre à ſiccitate, ſit inſanabilis. dico à ſiccitate: nam non omnis conuulſio quæ in febrem incidit, eſt inſanabilis. dicit ingentes ſignificari dolores: nam nihil eſt tam dolorificum ac ipſa conuulſio.

5 Id eſt, is ſomnus ſalubris eſt, & laudandus, qui per morbos ea ratione initur, qua per ſanitatem iniri ſolet. at homines noctu dormire ſolent. quin etiam id ex naturæ ductu fit.

6 Nobis: quibus nim. nihil aliud eſt ex more viuere, quam ex natura viuere. auctore Hip. & Galeno. id eſt, eo tempore erat in conſuetudine id quod erat ſecundùm naturam. at diuites, d. hîc Galenus, iam contrà agunt, noctem in diem mutant.

7 Nam dies digeſtioni, & nox coctioni dicata eſt: 6. epid 4. Niſi viſcerum inflammatio ſomnum de nocte prohibeat: tunc enim præſtabilius eſt interdiu quàm de nocte dormire: ne ab affluxu ſanguinis increſcat phlegmone. Alioqui, vt demonſtrat Gal. 6. epid. 4. nox ſomno conſecrata eſt, & coctioni: nam nox atra intrò cogit ſpiritum & ſanguinem; vt ſplendidus aër foras euocat.

8 Vi morbi vel culpâ ægri.

9 Res ægri in peiori erunt loco.

10 Vbi nimirum, ob nocturnas vigilias, interdiu dormire neceſſarium fuerit.

11 Id eſt, ab hora ſexta matutina, ad decimam. Diuidit enim Hippocrates diem in tres partes: Prima eſt à ſexta, ad decimam: ſecunda, à decima, ad ſecundam pomeridianam: tertia, à ſecunda, ad ſextam veſpertinam.

12 Quòd tunc nondum natura digeſtioni operam det: hæc enim prima pars nocti & veri quodammodo ſimilis eſt. nec adhuc bilis aut melancholicus humor foras viam affectant: quódque plurima ſuperſit pituitæ copia, quæ dormiendo in ſanguinem coquendo mitigatur.

13 Nim. poſt tertiam diei partem illam.

14 Quod tunc bilis vnà cum ſanguine intrò recurrat. Somno enim meridiano nihil peſtilentius, nihil naturæ magis inimicum: quòd eo motu naturam, quæ tunc ſe digeſtioni dat, ad concoctionem inuitas. bilis enim, quæ eo tempore foras moueri ſolet, huiuſmodi ſomno intrò reuocatur: vbi collecta febrim excitare poterit, vel in atrum excoqui ſuccum: tum etiam ob contrarios ſuccorum motus, ex luce foras hoc euocante, & ex ſomno intrò prolectante.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. 1 Κάκιστον δὲ 2 μὴ κοιμᾶσθαι, μήτε τῆς νυκτὸς, μήτε τῆς ἡμέρης. 3 ἢ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης τε 4 καὶ πόνου ἀγρυπνέει, * 5 παραφροσύνη ἔσται ἀπὸ τουτέου τοῦ σημείου. XI. 6 Διαχώρημα 7 δὲ ἄριστον 8 ἄριστον, τὸ 9 μαλθακόν τε καὶ 10 ξυνεστηκὸς, καὶ 11 τὴν ὥρην ἥνπερ καὶ ὑγιαίνοντι ὑποχωρέει. 12 Πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν εἰσιόντων. 13 Τοιαύτης γὰρ ἐούσης τῆς διεξόδου, ἡ κάτω κοιλίη 14 ὑγιαίνοι ἄν.

* παραφρονήσειε.

X. 1 *Sed longè peſſimum eſt, neque interdiu, neque noctu dormire. nam 3 talis vigilia, ex dolore vel 4 naturæ labore erit, quæ * cauſa ſunt vnde ab hoc ſymptomate 5 delirij ſigna ducantur.* XI. 6 *Deiectio 7 ſaluberrima 8 eſt 9 mollis, & 10 figurata, quæ 11 eodem tempore quo ſano olim ſecedit ſeu fertur. 12 Copia verò ſi iis quæ ingeſta ſunt analogiâ reſpondent: Nam cùm 13 huiuſmodi eſt deiectio, inferior venter 14 ſanus ita fuerit.*

* aut, de hoc ſigno, ſuæ non erit mentis.

Commentarivs.

1 Vt vita hominum vigilando & dormiendo exigitur inoffenſo curſu: ſic magna vitæ offenſio eſſe ſolet, quando ſomni & vigiliarum nulla eſt viciſſitudo in morbis acutis. Vt igitur nihil æquè ad ſalutem facit & apparet in morbis acutis, atque ſomni benignitas: ſic ſomni vacuitas peſſimè affligit ægrotum. d. itaque Hipp. id peſſimum; quòd maleficentiâ cæteris cunctis antecellat, nec bonitate cæterorum ſignorum ſe vinci patitur: niſi dum inſtat criſis.

2 Id eſt, nullam partem quietis habere, in ſumma dormiendi neceſſitate.

3 Vt nulla ſit curarum excuſatio; ſed ipſe dolor in cauſa ſit: nã in doloris cruciatu fit acrior phantaſia, vnde omnia ſenſoria excitantur ad vigilandum.

4 Occupatâ naturâ cauſis morbificis quæ incrementa faciunt perpetuò, vireſque acquirunt eundo, vnde alyſmus, à tetro vapore ſomnifero, & cerebri ſqualore. ita à labore & perturbatione vigilat.

5 Et etiam cauſæ delirij inde ſignificantur. Abeſt enim ſomnus, inopiâ vel prauitate anathymiaſios, ex cuius mala qualitate irritatur cerebrum, à morbi malitie, à bilioſo æſtúque flagrante ſanguine, aut à cerebri vitio, & ex metaſtaſi bilioſi ſucci ad cerebrum: ex quibus æſtuat & ſqualet cerebrum. nam perturbati animi facilis tranſitus eſt ad ipſam phrenitidem.

6 Iam agit de excrementis, ſiue verè excrementa ſint, ſiue colliquamenta. Quid autem inter hæc interſit, docet Ariſtoteles initio libri 1. de Generatione animal. Eſt enim excrementorum res quæ in triplici naturæ œconomia perfectam concoctionem ſubterfugit. Idque eſt duplex, naturale, & alterum materia morbifica. Naturalis excrementi duplex eſt ratio: vna eſt, quatenus ſuperfluum quidem, attamen naturæ conſentaneum: nam aut nutriendis partibus, aut conſtituendo fœtui inſeruit. Sic chylus excrementum eſt ventriculi, alimentum tamen hepatis. rurſus, ſanguis eſt excrementum heparis, aliarum tamen partium nutrimentum: item ſemen excremen-

tum

Google

tum vniuerſi eſt corporis, nutrimentum ſœtus. Altera ratio eſt, quatenus illud quidem qualitate non eſt inimicum naturæ, attamen ad naturam conſeruandum non eſt conſentaneum: vt fœces, vrina, ſerum, & ſordes. quæ quidem naturalia ſunt, quia ex lege naturæ ſunt neceſſaria; eò quòd impoſſibile ſit, totum alimentum in naturam abire. Alterum excrementum eſt contra naturam, morboſa nim. ipſa materia. Primùm itaque Hippocrates de excrementis naturalibus agit, quæ indicant robur aut infirmitatem naturæ in coquendo, diſtribuendo, & excernendo. dein de non naturalibus tranſigit. Hæc examinat in ſubſtantia, qualitate, quantitate, tempore, & excernendi modo.

7 Id eſt, quod deiicitur (ita loquitur etiam Celſus) non autem ipſe actus deiiciendi.

8 Nam eſt indicium benè moratæ, benéque conſtitutæ naturalis œconomiæ, in coquendo, diſtribuendo, & excernendo. præterea ſignificatio inde fit vacuitatis phlegmones vicinarum ventri partium.

9 Nam indurata fit ex internarum partium, hoc eſt, hepatis, venarum magnarum & arteriarum ardore: niſi tamen ex ciborum qualitate hæc eueniant. His adde colorem, & odorem, & ſomnum ex naturæ lege: de quibus mox.

10 Hoc addit vt declaret, non debere adeſſe tantam mollitudinem, vt ſit liquida deiectio. vult vt, ſuo, non alieno termino definiatur: hoc eſt, vult vt non ſit liquida.

11 Nam æquale & ſimile, ab eadem alteratum facultate; æqualia copiâ, ſimilia qualitate excrementa gignit, pari tempore colligit, eodémque temporis tractu excernit. Quare hinc ſignificatio affertur trium facultatum aluinarum teſtibile robur in coquendo, & expellendo. Nam ſi præuerteretur ſolennne tempus, retentricis fractam vim notabit, aut coctricis vehementiam: ſed per morbos languidior eſt coctrix: quare non eius bonitate, ſed retentricis imbecillitate id eueniet: modò qualitas cibi vel excrementi id non fecerit, vt acrimonia, lubricitas, vel copia. Sin tardior ſit deiectio, notabit coctionis tarditatem, aut expultricis languorem, aut ſenſus ſtuporem: niſi fuerit à cibi inedia, vel à ſtringentibus alimentis. his adde languorem muſculorum epigaſtriorum, & diaphragmatis: nam iuuant.

12 Id eſt, ſi enim acciſa fuerit deiectionis copia, ſignificatio fit nimis validè prolectantis iecoris, & robuſtæ ac validiſſimæ diſtributionis acciſam, ac eò ruere excrementa notabit.

13 In qualitate, copia, tempore, & excernendi modo. (nam oportet excrementum omne referre ideam rei quæ ingeſta eſt, & conditionem partis vnde excernitur) ita enim & aluus firma erit, nec ex liene aut iecore aliquid mali ſucci in eam effundetur. quare & illa integra erunt viſcera: ex toto etiam corpore nonnunquam aliquid accipit. Quare d. Galenus, deiectio naturali ſimilis aluinas res firmas eſſe notat, nec quicquam in illam effundi: ſin ex vicinis partibus aut toto ingruat ſuccus, non tamen aluus tunc laborabit.

14 In coquendo, diſtribuendo, & excernendo: nec aduenæ humoris affluxu, in ſua œconomia laborat. Ima aluus, id eſt, ventriculus & inteſtina: comparatione ad thoracem. Ita ratiocinatur: Tum demum res ægrorum benè eunt, cùm excrementa alui in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo, ſigna edunt integræ naturalis œconomiæ, in coquendo, diſtribuendo, & excernendo: At alui excrementa quæ hîc deſcribuntur, huiuſmodi ſigna edunt. Ergo, &c.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. 1 Εἰ δ' ἐὰν 2 ὑγρὸν τὸ διαχώρημα, ξυμφέρει μήτε 3 τρύζειν, 4 μήτε 5 πυκνὸν εἶναι, καὶ 6 κατ' ὀλίγον ὑποχωρέειν. 7 κοπιῷ γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ὑπὸ τοῦ 8 ξυνεχέως ἐξανίστασθαι, καὶ 9 ἄγρυπνος ἂν εἴη.

XII. 1 *Quodſi 2 liquida fuerit ipſa deiectio, conſentaneum eſt, ipſam neque 3 ſtridere, 4 neque etiam 5 crebrò & 6 paucum ſedere: [nam ad hoc 7 malum illud accedit etiam] quòd fatigatus homo, multumque laborans, 8 dum continenter exurgit, 9 ſomni expers reddi poterit.*

COMMENTARIVS.

1 Alterum iam excrementi genus deſcribit, rationemque excernendi addit. Nam eſt anceps liquida aluus; ad bonum, vel ad malum enim fertur. Nam aluus liquida fundit duplici ratione, critica & ſymptomatica. Symptomaticè iterum duobus modis: Vel enim naturalis œconomiæ vitio, aut reſolutione & colliquatione partium: quæ colliquamenta in aluum ſecedunt. Naturalis œconomiæ vitio fit, primò quidem à coctione labefactata, vt in lienteria: Secundò vitio diſtributionis, ab obſtructis meſaraicis venis: Tertiò, vitio inſtrumentorum excretioni inſeruientium: vt dum longano in querela eſt. Reſolutione autem & colliquatione partium; vt in dyſenteria hepatica, quæ fit ſymptomaticè: nam ea eſt planè præter naturæ legem, à reſoluto hepate. Critica verò ratione ſe effundit aluus, vbi naturæ vi, partibus ſe exonerantibus, humorum in aluum fit depoſitio. Signa autem pathognomonica excretionum ſymptomaticarum, hoc aphoriſmo deſcribuntur: ſumpta nimirum ab excludendi modo, vt eſt ſtridor, & frequens & pauca deiectio. Quare, ex contraria ratione, Si liquida ſit deiectio ſine ſtridore, ſitque multa & rara, ſine grauεolentia, talis apparebit ad ſalutem in morbis ventris inferioris: Proprium enim eius eſt ſignum. Quare rectè ſigna ſuis cauſis commodentur. vt ſi in capitis affectibus eadem deprehendas quæ in aluinis, non ita ſalutaria ſunt: niſi enim ſigna etiam propria ſeſe conſocient ſalutaria, nihil de ſalute inde ſperare poteris: pluris enim faciendum eſt vnum ſignum proprium malum, quàm decem communia bona.

2 Vt ſuo termino deſcribi non poſſit ab affluente humore à toto corpore, per hepar & lienem. aut cùm illæ partes lege naturæ, in ventrem ſe exonerant.

3 Nam cùm deiectio cum murmure exit, id ſpiritum flatulentum arguit, ex quo fracti caloris ſignificatio affertur, aut acerrimi indomitique humoris. Symptomatica igitur erit talis deiectio, quæ eſt cum ſtridore; nam ἀναδόσεως fruſtrationem, vel ex hepate germen malignæ διαθέσεως habente profectum excrementum notabit. ſin autem mollis illa deiectio non ſtridet, argumento erit ab hepate, totóve corpore, per hepar, vel ex ſplene, bonis naturæ rebus aliquid in aluum exonerari; & id rarò, & confertim fit.

4 Stridere aut ſuſurrum edere vox ex ſono ficta. à turturis, d. Erotianus, murmure.

5 Quod talis excretio ſit ſymptomatica, ab humore indomito; & quòd retentricis fractæ inde fiat ſignificatio, 3. aph. 22. Sed quæ pars hîc exuitur ferè retentrice? nam inteſtina retentrice carent, tranſuerſalibus ſolia donata fibris: ab his obitur excretio. Nec ſatisfacit Vega, quid. miniſtras facultates illas 4. partibus cunctis aſſidere. Reſp. illæ facultates peculiares ſunt partibus; & ita certè propria quædam retentrix inteſtinis adeſt, nutricatus cauſâ propij ſibi. ſed vt inteſtina inſtrumenta

ſunt

ſunt ad totius vicinarumque partium comparata tecrementorum exceptionem, nulla illis data eſt retentrix vis: ſed excretrix illis ineſt omnium partium gratiâ illis conceſſa. & ſpbyncterem habeot. Niſi tamen reſoluti ſphyncteris excuſatio adferri poſſit.

6 Ob eaſdem cauſas, quas Num. 5. nam nihil paucum eſt criticum; ſed omne ſymptomaticum eſt paucum, & fit crebrò. Hæc enim mala ſunt vt cauſa, & vt ſignum. vt cauſa, nam vigilias infert, & vires accidit irritus ille conatus deiiciendi. Vt ſignum, nam fractam denotat retentricem, aut irritatam excretricem. retentrix ab intemperie labefactatur: excretrix irritatur qualitate excrementi ibi congeſti, vel eò affuſi, aut à concepto vlcere.

7 Ad imbellem facultatem retentricem, & humorem pepaſmi expertem.

8 Id eſt, dum ita excretioni dat operam.

9 Quamuis adſit dormiendi neceſſitas. & fortè adſit cauſa naturalis ſomni. Vnde conſectaneum trahit delirium.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ὁ ἅπαξ † πλεῖστον δ' ὑπιέτω

XIII. Εἰ δὲ 1 ἀθρόον πολλάκις διαχωρέει, κίνδυνος λειποθυμῆσαι. 2 Ἀλλὰ χρὴ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐσιόντων * ἢ δὶς, ἢ τρὶς, τῆς ἡμέρης ὑποχωρέειν· τῆς δὲ νυκτὸς ἅπαξ. 3 † πλεῖστον 4 δ' ὑπὸ τὸ πρωῒ, 5 ὥσπερ συνήθης ἐστὶ τῷ ἀνθρώπῳ. XIV. 6 Παχύνεσθαι δὲ χρὴ τὸ 7 διαχώρημα, ἰόντος 8 πρὸς κρίσιν τῆς νόσου. 9 Ὑπόπυῤῥον δὲ ἔστω 10 καὶ μὴ λίην δυσῶδες. 11 Ἐπιτήδειον δὲ καὶ ἕλμινθας στρογγύλας διεξιέναι 12 μετὰ τοῦ διαχωρήματος, 13 πρὸς κρίσιν ἰόντος τῆς νόσου.

XIII. *Sin verò 1 ſæpè & multum aluus feratur, in delquii animi periculo erit. 2 Sed natura conſentaneum eſt, pro cibi aſſumpti modo, bis térve interdiu aluum deponere: de nocte verò ſemel: 3 Sed ita tamen vt 4 maiori copia aluus feratur diluculo, 5 quemadmodum homini ſano in more eſt.* XIIII. *6 Ceterùm alui excrementum debet 7 craſſius fieri, morbo 8 ad criſin eunte. Sed illud excrementum 9 ſubrufſum quidem ſit, 10 neque graueolens multum. 11 Eſt etiam natura conſentaneum, lumbricos teretes 12 vnà cum excrementis alui deſcendere, 13 morbo ad criſin properante.*

Commentarivs.

1 Eò quòd plurimum & repentè vacuare, replere, calfacere, refrigerare, aut quouis alio modo corpus mouere, periculi plenum ſit: nam id ſoluit vires. 2. aph. 51. & 6. aph. 27. Rara igitur, & accumulata deiectio laudabilis erit: talis enim critica eſſe ſolet.

2 Indigna Hippocrate ſententia, quam nec Galenus probat. Nam cùm olim non pranderent, ſed ſolùm cænarent, intelligi non poteſt, quo modo toties interdiu ſeceſſerint. Aliter Hippocrates libro tertio de diæta. Nam Hippocrati 4. de morbis, duplex eſt alimenti excrementum, fex, & recrementum ſuccorum qui ad venas abeunt. Primum deſcendit poſt diem, & ſecundum poſt tertium diem, quod tunc vna cum fæce remiſcetur alimenti; vt à bile tingitur fex. Quare non toties ex eius ſententia fiet deiectio.

3 Probo hanc partem, quòd veteres illi fuerint cænatores, & non pranſores. in cæna enim largâ ſe innitabant mano: ideoque Hippocrates libro de aëribus, aquis, & locis, Guloſos, contumeliæ cauſa appellat pranſores.

4 Πλεῖστον δ' ὑπιέτω, vt d. Mercurialis, πλεῖστον aduerbialiter plurimùm homines debere manè aluum exonerare, ſicut maior pars hominum aſſueuit.

5 Id eſt, ſi qui forſan ſint qui ſæpiùs de die paſtum ineunt, vt quoſdam fuiſſe notat De veteri medicina, hi toties egerere debent, quoties edunt: vt cuique coctioni ſua ſit recrementorum exactio. Nam agit hîc de numero deiectionis. d. q. in acutis tenuis præſcribitur victus, & pauci excrementi, quin & calor viſceribus æſtuans, aluum ſiccabit, vnde clyſmatum tunc vſus. Itaque nunquam conſuetudini reſpondebit, ab acuto morbo, ægrotantis aluus. Reſp. hîc non definit Hip. deiectionis numerum in omni tempore acuti morbi, ſed iam cùm, declinante morbo, vires ſuas colligit æger. Itaque dicit Hipp. euenerit, in bonis ducendum eſſe.

6 Id eſt, fæces alimenti, & materia morbifica: vnde integritas naturalis œconomiæ intelligitur. Si ſcilicet ab initio eliquata fuerit aluus: alioqui vbi illa dura fuerit, per criſes rectè interdum effunditur: indurante exurenteque cauſâ iam euicta, excluſaque in aluum materia morbifica.

7 Alimentaria nim. fex pepſi; at materia morbifica pepaſmo. Hæc ita craſſeſcere debent, vt ſit mollis ac conſtans deiectio; qualis eſt optima.

8 Inoffenſo pede æqualique progreſſu dum pergit ad criſin ſalutarem; quod pepaſmi ſecuritatem, & celeritatem criſis prænunciat. Nam quicquid concoquendo matureſcit, ex aëreo fit aqueum, & ex aqueo terreum, id eſt, ex tenui craſſum. Vide Ariſt. 4. Meteor.

9 Quod nim. ad iudicium præclarè apparet, id copia & qualitate moderatâ bilis tinctum eſſe debet: non autem à prærubra bile; quod euenit reſoluto hepate, officiique immemore in ſanguinem generando: vt euenit in dyſenteria hepatica. aut non à ſincera & multa bile, hepate incendio conflagrante. Quare robur viſcerum inde notatur. Vel ſi non tingatur ſuo colore fex, hepatis regionem ab infractu laborare, ſignificatio fiet.

10 Nam graueolentia illa à putredine eſſet. Sed cùm non admodum fœtent, ſignificant, in ea coctione qua fex fabricata fuit, calorem natiuum euincere.

11 De lumbricis agit Galenus 3. aph. 26. Demonſtratum autem eſt apud Medicos, lumbricos cauſas principiaque ducere, more imperfectorum animalium: Non enim à ſemine, ſed à putredine, vt docuit Ariſtoteles. Horum tria faciunt antiqui genera: vocant enim latos, rotundos, & aſcarides. Lati aliquando toto inteſtinorum ductu feruntur: à tenuibus inteſtinis ad podicem vſque. Quibus qui ſunt obſeſſi, continenter cibum capiunt, & famem explere nequeunt; eſtque hoc genus lumbricorum ferè inſanabile. Ascarides ideam referunt eorum vermiculorum qui in caſeis glomeratim naſcuntur: quique ferè in ano iumentorum colliguntur, qui pituita ſalſa abundant aut melancholia, huiuſmodi aſcaridibus ſunt obnoxii. Ideo Hippocrates numerat Aſcarides inter morbos qui Autumno homines inuadunt. Alii ſunt Rotvndi, longi ſemipedem, pedem, aut etiam ſeſquipedem: qui in tenuibus inteſtinis generantur, & vomitione redduntur: & miris modis ventriculum fatigant. Hos medicamento ex ſcordio & abſinthio confecto fœliciter eiicies. Quemadmodum igitur in puerulis qui bono ſucco abundant, ſi fuligo in cute capitis cunctetur, & putredinem quandam, nondum tamen perfectam, concipiat, magna pediculorum copia generatur: ſic etiam fieri poteſt, vt lumbrici à pituita putri naſcantur. Hic Hipp. locum declarat Paulus 5. lib. 57. & Aët. 3. 1. 39.

12 Nam qui ſine excrementis alui deſcendunt, vi putredinis & graueolentiæ fugantur; & ſunt funeſti: 1. epid. ſect. 3. hiſtoria antepenultima. Vide Cælium Aurelianum; & Hippocratem ſub finem libri quarti De morbis. Sed hoc modo criticè excernuntur.

13 Si enim ineunte morbo viui deſcendant, non tam putredinem quàm cruditatem ſignificabunt: Si verò ineunte morbo mortui efferantur, ſigna ſunt putredinis & cruditatis. Quodſi ineunte criſi mortui deſcendant, id euenit putredine. Sin ineunte criſi viui

deſcendant,

deſcendant, id erit à putredine, non tamen aliena, ſed eadem à qua vitam ſumpſerunt. Præſtat igitur viuos in euore criſi deſcendere: quia non moriuntur niſi à putredine & corruptione quadam inexplicabili. Et eò magis ſunt reformidandi, ſi ſine excrementis deſcenderint: quia tunc excluduntur à peſſima, & inemendabili qualitate venenata.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XV. Δεῖ δὲ 1 ἐν παντὶ τῷ νοσήματι, 2 λαπαρὴν τὴν κοιλίην ἰδ, 3 καὶ σύστασιν. XVI. 4 Ὑδαρὲς 5 δὲ κάρτα, ἢ 6 λευκὸν, ἢ 7 χλωρὸν, ἢ 8 ἐρυθρὸν ἰσχυρῶς, ἢ 9 ἀφρῶδες διαχωρέειν, πονηρὰ 10 ταῦτα πάντα. XVII. 11 Ἔτι δὲ 12 πονηρὸν, καὶ 13 σμικρόν τε ἐὸν, καὶ 14 γλίσχρον, καὶ 15 λευκὸν, καὶ 16 ὑπόχλωρον, καὶ 17 λεῖον. XVIII. Τούτων δὲ θανατωδέστερα ἂν εἴη, τὰ 18 μέλανα, ἢ 19 λιπαρὰ, ἢ 20 πελιδνὰ, ἢ ἰώδεα, ἢ κακώδεα.

XV. *At verò, 1 in quouis morbo, & 2 mollem, & 3 benehabitum ventrem eſſe oportet.* XVI. *4 At verò deiectionibus 5 præliquidis, 6 albidis, aut 7 pallidis, aut 8 prærubris, vel 9 ſpumantibus aluum ferri, 10 hæc omnia ſunt calamitoſa.* XVII. *11 Sed illud 12 calamitoſius eſt multò, 13 paucum, & 14 lentum, & 15 album, & 16 ſubflauum, & 17 æquale excerni.* XVIII. *Sed his etiam magis funeſta, 18 nigra, aut 19 pinguia, aut 20 liuida, aut æruginoſa, aut graueolentia.*

COMMENTARIVS.

1 Quòd talis conſtitutio quæ tactu & viſu percipitur, ad ſalutem præclarè appareat. Significatio enim inde fit, benè conſtitutorum viſcerum. Nec hepar inflammatum eſſe, vnde putrida reddatur aluus: nec ventrem exſuccum ac extenuatum eſſe; vnde præclarè officium ſuum facit in excernendo; & vſum pharmacorum fœlicitat, 2. aph. 35. Nam facit ad excluſionem integritas muſculorum abdominis; quibus ſuo humore exhauſtis, ac fractis iam abdominis viribus, nihil excerni poteſt.

2 Λαπαρὸν eſſe ventrem, non eſt ipſum eſſe flaccidum, ſed æqualem conſiſtentia & mole: qualitate moderatum, neque calidum, neque frigidum. Vt ὄγκος referatur ad quantitatem: quod dicit in aphoriſmis πάχος ἔχειν: id eſt, craſſitudinem habere. quod contrarium eſt tabeſcenti. At λαπαρὸς ad conſiſtentiam, id eſt, mediocris in diſtentione, & contractione: vt cùm pars non fuerit plena.

3 Q. d. ſit venter mollis, haudquaquam tamen tenuis.

4 Redit ad genera prauorum excretorum.

5 Id eſt, quæ nec progreſſo morbo craſſeſcit: quod ſignum eſt ſummæ atque indomitæ cruditatis.

6 Intercepta chyli diſtributione, ab obſtructione meſaraicarum, vel phlegmonoſo ab hepate. Albis, id eſt, referentibus ideam ſumpti cibi, (catachriſticôs) quam pro colore cibi aſſumpti, nigram eſſe licet. Vt ſi quis pulpam leporinam aſſumpſerit. Vel cùm bilis tincturæ eſt expers deiectio, obſtructâ veſiculâ bilis, vnde icterus. Vel aliò tranſlatâ bile, vnde phrenitis. Significat itaque traiici ſanguinem bile.

7 Nam pallida bilis cruda eſt, & ſeri permixtionem denotat.

8 Reſoluto hepate: vt in Dyſenteria hepatica: aut bilis ſincerioris copiâ: vt cùm flaua bile meraciùs tingitur.

9 A calore præter naturam corpus colliquante: vt dum feruet in olla pinguedo: aut à flatulento ſpiritu, ſolutu difficili, in materia ea concepto, ab inæquali perturbatione, qui materiam agitat: vt in mari excitatur ſpuma. 2. aph. 43. Hæc quo fuerit tenuior, eo deterior: nam inæqualium corporum, quo tenuiores ſunt partes, eò inæqualitas ipſa eſt deterior.

10 Ita enim vis ſignificatur cauſæ efficientis præter naturam, quæ in omnem partem agitatæ materiæ ſeſe inſinuat, ſi de ſpumante loquamur deiectione.

11 Pertinet hoc Prognoſticum ad Dyſenteriam, cuius hæ ſunt notæ. Vt ſenſus ſit, paucum, lentum, album, & æquale excerni Nam Dyſenteriâ ineunte, liquefactâ pinguedine, paucum, lentum, & album excernitur: nam talis eſt pinguedinis aëteæ color. Conſumptâ verò aëteâ pinguedine, ſæuit calor in ſeuum & adipem craſſiorem; qui cùm flauus ſit, fit colliquamentum ſubflauum. Conſumpto ſeuo, agit calor in interiorem tunicam: atque tunc ramenta excernuntur. Poſtremò in exteriorem tunicam, quæ carnea eſt; licet hoc negent plerique Anatomici; tunc excernuntur carunculæ, ac de vita ægri actum eſt.

12 Significant enim colliquationem: ſed minorem colliquationem denotat alba pinguedo.

13 Nam ſi magnæ fuerint, à ciborum copia crudorum euenire poterunt. Vel etiam à valida colliquatione: ſed fœtore diſcernuntur.

14 A retorrido æſtu. niſi tales cibi fuerint. Verùm copioſa fit deiectio, cùm à cibo lenteſcit.

15 Minoris colliquationis index; quæque fit dum nuper nata liqueſcit pinguedo.

16 Maioris colliquationis index: ex vetuſtiore firmioréque adipe: ex maiori concepta febre.

17 Vt enim in rebus naturalibus optimum ſignum eſt æqualitas: quia bonitatem materiæ, & naturæ vim ſignificat, quòd nulla materiæ pars fugerit naturæ alterationem: Sic contra, eadem in rebus non naturalibus, eſt ſignum peſſimum: quia ſignificat cauſæ contra naturam agentis, in omnem partem materiæ morboſæ æqualem actionem, & quòd toti materiæ ſe inſinuârit.

18 Sunt variæ ideæ nigrarum excretionum. Vna eſt veluti fæx & limus ſanguinis: & dicitur humor melancholicus, 4. aph. 21. Altera eſt colore nigra, 4. aph. 22. aut fuſca, pellucida, ſapore acida, aceti modo terram, in quam effunditur, ſubigens: & appellatur Atra bilis. Prioris excretio prouenit reſoluto à liene, non potente ſecernere illum humorem à ſanguine, ob copiam ſucci melancholici. Poſterioris excretio euenit, cùm febrili incendio bilis flaua abripitur in æruginoſam, & deinde in atram. 3. epid. 2. hiſt. 4. in Philiſte. Funeſta talis eſt excretio; nam atra bilis nulla parte excerni poteſt, bonis ægri rebus: omnis enim humor ſincerus, eſt malus, vredine abſumpto ſero.

19 Liquatis à retorrido calore febrili pinguedinibus. ſi non ſit à cibo. vt in Thaſo euenit Parto. Sed hæc fœtorem habet iunctum: primùm egit de non fœtidis pinguibus. Vel cùm modicè ab atra bile tingitur.

20 Extincto calido natiuo. 1. etiſ. 1 c. niſi à cibo fuerit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. 1 Τὰ δὲ 2 ποικίλα, χρονιώτερα μὲν 3 τούτων, ὀλέθρια δὲ οὐδὲν ἧσσον. Ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα, 4 ξυσματώδεα, καὶ 5 χολώδεα, * καὶ 6 πρασοειδέα, καὶ 7 μέλανα. ποτὲ μὲν 8 ὁμοῦ διεξερχόμενα ἀλλήλοισι, 9 ποτὲ δὲ 10 κατὰ μέρος. * ἢ αἱματώδεα

XIX. *1 Deiectiones 2 variæ, maiorem quàm 3 illæ diuturnitatis ſpem adferunt, ſed tamen non minùs ſunt funeſta. Sunt autem huiuſmodi 4 ſtrigmentoſa, 5 bilioſa, 6 porracea, & 7 nigra. Siue illa 8 ſecedant ſimul, ſiue 9 aliæ ab aliis 10 ſegregata.*

COMMENTARIVS.

1 Aluus varia Celſo dicitur.

2 Id eſt, diuerſarum partium ſymptomaticæ, & variæ mutationis, quæ fit à calore febrili.

3 Quàm excrementum illud ſimplex nigrum: quod

quod iam iam futuram mortem denotat. Nam ſi variis picta coloribus excernantur, veriſimile eſt, non priùs extinctum iri calorem, quàm ad prauiſſimum excrementum ſit deuentum; prauiſſimum autem eſt nigrum: ſub reliquis, licet prauis, adhuc conſiſtentibus viribus. & cùm tam varij ſint ſucci, veriſimile eſt inter illos etiam aliquem eſſe longorum morborum auctorem; vt ſi craſſior & frigidior. & longo tempore opus eſt vbi varij ſucci coqui debent, 4.aph.21.

4 Abradentes: à bile acri. Iam oſtendit quid vocet varias deiectiones.

5 Scilicet meracæ.

6 Et æruginoſæ. à calore vſtâ bile in virorem. Celſus enim vertit bilem viridem.

7 Nim. à fracta hepatis temperie, ſi lotuτæ carnis ſimilis: vel ab ardore, ſi ſplendens & craſſus: vel à bile exedente, ſi bili mixtus.

8 Vt ſi ſingulis deiectionibus varij ſeſe colores offerant: nec adeò mixti, quin diſtingui poſſint. Celſus d. modò ſimul, & in mixtura quadam, diſcreta tamen repræſentat.

9 Viciſſim, vel vt d. Celſus, diuerſis temporibus.

10 Vt ſi manè ferantur æruginoſa, veſperi nigra. Paaos adeſt hîc progreſſus, nim. qui fit ad mortem: mutatione ſymptomatum à prauis ad deteriora, naturæ nim. infirmitate, caloris præter naturam vi, & potentia, ac materiæ contumacia. d.q. Hipp. 4.aph.47. hæc ſi benè ferantur iuuare. Reſp. Vbi nigra adſunt, non benè feruntur. Quod autem hemitritæus breuior ſit quotidiana; id fit quòd ex contrariis cùm ſit facta ſuccis, illi ſeſe mutuò domant. ſed tam efferi hi ſunt ſucci vt ſeſe mutuò ſtimulent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XX. 1 Φῦσαν 2 δὲ ἄψο 3 φον καὶ τρυσμοῦ διεξιέναι, ἄριστον. 4 Κρέσσον δὲ καὶ σὺν ψόφῳ διελθεῖν, ἢ αὐτοῦ * ἀνειλεῖσθαι. καὶ 5 οὕτω 5 διελθοῦσα, σημαίνει 6 πονέειν τι τὸν ἄνθρωπον, ἢ 7 παραφρονέειν. ἢν μὴ 8 ἑκὼν ὁ ἄνθρωπος 9 οὕτω τὴν ἄφεσιν τῆς φύσης ποιῆται.

* ἐνειλεῖσθαι
1 ἢν

XX. 1 *Caeterùm* 2 *flatus, & bombi* 3 *ſtridoris expertes emittere, optimum eſt. Sed tamen* 4 *præſtabilius eſſet flatum vnà cum bombo excludi, quàm illic reuolui. Et* 5 *eum ita erumpit, aut dolere* 6 *quid hominem ſignificat, aut* 7 *delirare. Niſi fortaſſe* 8 *ſponte ſua flatum* 9 *ſic emittendum duxerit.*

COMMENTARIVS.

1 Quia de excrementis iam agit, iure etiam de flatu.

2 FLATVVM ventris tria fecerunt genera, nim. ſilentem, cum bombo, cum ſtridore. Flatus ſilens, bonus eſt: cum bombo eſt deterior, quia fit à materia craſſiore, quàm quæ à languido calore ſoluatur; vel à meatuum anguſtia: flatus cum ſtridore, ſignificat materiam flatulentam partis vnde manat, & qua manat anguſtiam.

3 Quòd ex eo ſignificatio fiat caloris vegeti, materiæque edomitæ, & meatuum ab infarctu liberorũ.

4 Quia in febribus aluo inflata, ſi flatus non erumpat, malum. 4.aph.11. Reuoluitur flatus ad ſuperiora, incendio, dolore, vel partium refrigeratione. Dicit, melius eſt excerni flatum, quàm eum reuolui: & quum excernitur, feliciùs exit ſine ſonitu.

5 Nim. flatus cum bombo.

6 Vt ventre. adeò vt nequeat flatum continere.

7 Quod ea faciat quorum ſit inſolens: neque eorum qui adſunt rationem habeat, deprauato iudicio. nam quidam alioqui mori malint, quàm flatum emittere in conſeſſu aliorum.

8 Præter ore voluntatis imperio.

9 Vt tunc omnis delirij ſuſpicio tollatur.

Tom. II.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. 1 Τὰ δὲ ἐν τῶν ὑποχονδρίων 2 πόνοι τε καὶ κυρτώματα, ἢν ᾖ νεαρὰ, καὶ μὴ ξὺν 3 φλεγμονῇ, λύει 4 βορβορυγμὸς ἐγγενόμενος ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ. Καὶ μάλιστα μὲν διεξιὼν, ξὺν κόπρῳ τε καὶ 5 οὔρῳ, καὶ φύσῃ. ἢν δὲ μὴ, καὶ 6 αὐτὸς διὰ 7 περαιωθεὶς, ὠφελέει. 8 Ὠφελέει δὲ καὶ ὑποκαταβὰς ἐς τὰ κάτω χωρία.

XXI. 1 *Hypechondriorum autem* 2 *tumores & dolores, ſiquidem recens oborti fuerint, &* 3 *inflammationis expertes, ſoluit* 4 *murmur in ipſo hypochondrio conceptum. Maximéque ſi illud murmur cum ſtercore,* 5 *vrinâ & flatu eruperit. ſin minùs, & ſi ipſum* 6 *per ſe* 7 *ſeceſſerit, iuuat.* 8 *Iuuat etiam cùm [ab hypochondriis] in imum ventrem deſcenderit.*

COMMENTARIVS.

1 Loquitur de Tumoribus à flatu cum aliqua humiditate: ex qua, nim. accedente calore, genitus eſt flatus.

2 Excitato in illius partibus flatu. per νεαρὰ recentes tumores intelligit. κύρτωμα omnem denotat tumorem, etiam à flatu. Galenus hîc dicit: Omnes tumores hypochondriorum recentes, præter naturam, à flatu ſunt, vel à phlegmone.

3 Hîc phlegmone accipitur pro tumore præter naturam, quem veram inflammationem vocamus qua ſignificatione bis tantùm accipitur apud Hippocratem: nam aliâs ſemper pro incendio ſumitur. Per phlegmonen intellige cunctos tumores præter naturam, vt inflammationem, œdema, ſcirrhum.

4 Omnis tumor hypochondrij aut eſt recens, aut vetus. Recens eſt inflammationis particeps, vel expers. Expertis ſignum pathognomonicum eſt borborygmus, id eſt, murmur. Particeps inflammationis, eſt expers murmuris, & eius loco adſunt tormina. Vetus eſt cum murmure, aut ſine murmure. Cum murmure indicat intemperiem frigidã hecticam earum partium in quibus excitatur tumor. Vetus ſine murmure ſignificat illius partis ſcirrhum, 4.aph. 37. Borborygmus itaque in hypochondriis ſoluit dolores atque tumores qui ſunt in hypochondriis, ſi phlegmone abſit, & vetus tumor. nam inde ſignificatio fit, humidum ſe mouere ad excretionem.

5 6.aph.40. 4.aph.73. & 6.epid.2. 40. narrat Hipp. criticum fuiſſe lotium ſimile genituræ: & Gal. in commentario credit talem fuiſſe diſpoſitionem in hypochondriis ipſorum, qualis in præſenti Prognoſtico. à vitrea id pituita erat in Periocho.

6 Maximè bombi experte.

7 Eſt enim περαιοῦσθαι tranſmitti, traiici, aut penetrare.

8 Id eſt, ſi à ſuperioribus partibus ventris abeat in imum ventrem, nam & ita fiet ſpiratio ex facili, quæ ab oppreſſo diaphragmate à diſtentione, impedita erat. & dolores hypochondrij remittuntur laxatis partibus à tenſione. niſi adſit phlegmone, ſchirrhus, œdema, verúſve malum, 4.aph.73.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXII. 1 Τὸ δὲ οὖρον 2 ἄριστόν ἐστιν, ὅταν ᾖ 3 λευκή τε ἡ ὑπόστασις, καὶ 4 λείη, καὶ 5 ὁμαλὴ 6 παρὰ πάντα τὸν χρόνον, ἔς τ' ἂν 7 κριθῇ ἡ νοῦσος. 8 σημαίνει γὰρ ἀσφαλέα τε καὶ νόσημα ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι.

XXII. 1 *Optima* 2 *autem eſt vrina, cùm &* 3 *alba fuerit hypoſtaſis, &* 4 *læuis, &* 5 *æqualis, inoffenſo curſu* 6 *totius morbi hiſteria, quoad* 7 *indicatus fuerit morbus:* 8 *talis enim vrina ad ſecuritatem & ad breuitatem morbi præclarè apparet.*

Y COMMEN

Commentarivs.

1 In vrina tria continentur: nebula, eneorema, & hypoſtaſis. Nebula eſt id quod in ſuperficie vrinæ natare videtur: eneorema, quod medium occupat: hypoſtaſis, quod in vrina ſubſidet, & fundum petit Deiectio & vrina naturalis facultatis robur indicant. Naturalium facultatum præcipua eſt concoctrix, cuius robur excrementis notamus, vt expectorato, & vrina. vt autem expectoratum de pectore, deiectio de ventre ſignificationem præbet, ita vrina de iecore, liene, ac toto venoſo genere ſigna profert. In vrina notatur ſubſtantia, qualitas, vt color & odor; quantitas, conſenta, vt ſpuma; tempus, & excernendi modus. Hæc pronunciat Hipp. de morbis quorum hyparxis in febre conſiſtit.

2 Id eſt, ad ſalutem præclarè apparet, in morbis acutis: nam in his proprii excrementi rationem obtinet.

3 Id eſt, ſedimentum, quod nihil aliud eſt quàm portio alimenti coctionem ſubterfugientis, quæ partium ſolidarum integritatem arguit: caloriſque natiui vim, heterogenea ſegregantis. nam cùm pepſeos ſit expers: quantum poteſt natura eam materiam ad pepaſmi ideam vertit, & partibus à ſolidis imaginem albedinis ducit.

4 Cauſæ ſalubris beneficio, ſeſe in omnes materiæ partes inſinuantis, eaſque mitigantis æqualiterque alterantis. Hoc eſt, non apparent quædam craſſæ, & quædam tenues partes, quædam magis aliis albæ; id enim non perfectæ coctionis eſſet: etſi ita manè & veſperi mingatur, & reliquis diebus d. Galenus. igitur, ex ſententia Galeni, veſperi etiam vrina inſpicienda: vbi ſuſpicio eſt nondum exactè mitigati cuiuſdam ſucci: vt in Eudemo.

5 Materiæ, quæ eſt vniuſmodi, bonitate; & ab æquali naturæ vt quæ egit in excrementum; vnde ſimplex affectio, copia & qualitate æquali.

6 Vt tota morbi hiſtoria vrina videatur pepaſmi capax, id eſt, vt non in tribus vel quatuor vrinis hæc bonitas effulgeat, ſed in cunctis, ad criſin vſque. Cleanactides ita variam fudit vrinam in ſemicocto morbo. 1. epid. 3. nam quidam ibi coquebantur ſucci, quidam crudi teſtibiles erant: & non citra periculum id erat.

7 Propria nim. cuiuſque morbo criſi: nam quò natura viam affectat, eodem criſeon inclinationes fiunt.

8 Nam concoctio excrementorum cuiuſque morbi, & celeritatem & ſecuritatem criſis pronunciat: nec recidiui metum adfert. Vt ſi talis fuerit vrina primo die, quarto ſoluetur morbus: ſi quarto, in ſeptimo. Ita Galenus inquit ſe millies aſtitiſſe dum criſes fierent, nec vllum interiſſe ex illis, qui cum ſignis coctionis criſin ſubierint. Nota, Galenum ponere ſigna pepaſmi & excretionem ſuccorum: nam quidam expultrice reſoluta moriuntur, ſignis in bonis. Ita ratiocinatur. Ea ad ſalutem apparent ex quibus fit ſignificatio integritatis partium ſolidarum bonitatis & minimùm contumacis materiæ; & roboris calidi innati: Huiuſmodi autem eſt vrina hîc deſcripta. igitur &c. Item; Quicquid in vrina continetur, ad ſalutem apparet, ſi & materiâ & loco bonum ſit: At Hypoſtaſis alba, læuis, æqualis, materiâ & loco bona eſt: nam omnis hypoſtaſis loco bona eſt: non omnis tamen eius materia: contra, omnis nubecula loco mala eſt, non materiâ omnis nubecula mala eſt. Item omne eneorema loco malum eſt, non materiâ. Nam cùm hæc tria liquore ſint craſſiora, & grauiora ipſâ vrinâ, deberent ad fundum matulæ ſidere. Si igitur ſint pendula, eiuſmodi erunt à flatu: flatus autem fit ab infirmo calore.

Hippocratis Textvs.

XXIII. 1 Εἰ δὲ διαλείποι, καὶ 2 ποτὲ μὲν καθαρὸν οὐρέοιτο, ποτὲ δὲ ὑφίσταιτο τὸ 3 λευκὸν καὶ λεῖον, 4 χρονιωτέρη γίνεται ἡ νοῦσος καὶ ἧσσον ἀσφαλής. XXIV. 5 Εἰ δὲ εἴη τὸ, τὸ οὖρον 6 ὑπέρυθρον, καὶ ἡ ὑπόστασις αὐτέου 7 ὁμοίη, καὶ 8 λείη, 9 πολυχρονιώτερον μὲν τοῦτο 10 τοῦ πρώτου γίνεται, 11 σωτήριον δὲ κάρτα.

XXIIII. 1 *Sin talis vrina intermiſſio quadam ſit, vt 2 modò pura reddatur, modò hypoſtaſis 3 alba & lænis ſubſidat, 4 diuturnior quidem eſt morbus, ac minùs res agri in tuto ſunt.* XXIIII. 5 *Sin 6 ſubrubra reddatur vrina, atque ipſius hypoſtaſis 7 æqualis, & 8 lænis, 9 diuturnioris quidem morbi ea erit, 10 quam illa iam commemorata, ſed 11 admodum ſalutaris.*

Commentarivs.

1 Secundum locum habet ea vrina, quæ non perſeuerantem bonam hypoſtaſin gerit.

2 Id eſt, pepaſmi expers, & ſine ſedimento.

3 Id eſt, pepaſmi particeps.

4 Nam cùm vrina redditur modò pepaſmi expers, modò particeps, ſignum eſt inæqualis & contumacis materiæ, & labefactatæ naturæ, & materiæ imparis. Quòd natura quidem coctionem aggrediatur & partem vincat; vnde intercalaris talis pepaſmus ſignificationem adfert, non materiam vniuerſi morbi, ſed peculiaris cuiuſdam affectionis mitigari: hoc euenit per febres interdum, vt in parte aliqua ſuſcipiatur concoctio, crudis manentibus vniuerſitatis excrementis. Talem vrinam fundebat Cleanactides aput Hippocratem, primo epidemiōn, ſectione tertia, ægro ſexto, cui à quadrageſimo die variæ fuere vrinæ, modò expertes, modò compotes hypoſtaſeos: vt euenit in errantibus paroxyſmis; nam hi ex variis morbificis ſuccis naſcuntur. Quare talis vrina ſignificat morbi longitudinem, errantes paroxyſmos, & humores varios, coctos, & non coctos.

5 Vbi vrina & hypoſtaſis ſubrubra, tertium locum habet hæc bonitati, ſecuritatis, ac breuitatis. nam ſecundo loco erat ea quæ intercapedinata eſt: optima autem prima. Peſſima eſt prærubra, id eſt, ἐξέρυθρον οὖρον. 6 epid. 1. 30. ſecundò, rubra: earum melior quæ ſubrubra: d. Galenus 2. prorrhet. 25.

6 A tinctura copioſiore ſeri ſanguinei, vel bilis modicæ in quantitate, & moderatæ in qualitate. Nam rubra euadit tinctura bilis immodicæ & immoderatæ, pepaſmi planè expertis: aut à ſumma renum infirmitate, officio ſuo non bene fungentium, id eſt, ſerum à ſanguine ſecernere non valentium: in Cleanactide.

7 Id eſt, vniuſmodi, nec alieno perfuſa humore. Aliud enim hoc loco eſt ὁμοίη, aliud ſupra ὁμαλή.

8 In fundo infirmata.

9 Id eſt, magis hæc quidem quàm illa iam commemorata ad diuturnitatem morbi apparet: præſertim ſi poſt ſeptimum diem apparere ceperit: Nam ſi quarto die, criſin fore ſeptimo ſignificat. 4. aph. 17. Nam humidus & ſeroſus ſuccus die eget, & calor imbellis eſt; vt qui nec flauam generat bilem, nec ſanguinem exactè coctum, ſed ſeroſum aliquantulum: non tamen omnino aqueum, nec acrem aut putridum.

10 Quàm in ſemicocta materia, cuius vrinam in præcedente Prognoſi deſcripſit.

11 Ob materiæ, nim. ſeri ſanguinis bonitatem: quod facilè à natura pepaſmum recipit. Ea enim cruditas facilè pepaſmum recipit, cuius materia naturæ eſt conſentanea: ſerum autem ſanguinis mite eſt & naturæ conſentaneum: quia naturam ſanguinis, cuius eſt ſerum, retinet. ſerũ verò bilis & ſucci melancholici eſt indomitum.

Digitized by Google

indomitum. Nec enim talis humor magna pericula accerſere ſolet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. 1 Κριμνώδεες 2 δὲ ἐν τοῖσιν οὔροισιν αἱ ὑποστάσιες, 3 πονηραί. τουτέων δ' ἔτι κακίους, αἱ 4 πεταλώδεες. Αἱ λευκαὶ δὲ καὶ 5 λεπταί, κάρτα 6 φλαῦραι. τουτέων δ' ἔτι κακίους εἰσίν, αἱ 7 πιτυρώδεες.

XXV. 1 *At verè quæ in vrinis farina 2 craſſioris ſpeciem hypoſtaſes referunt, 3 praue ſunt. Sed his multò peiores ſunt 4 laminea. Alba verò 5 & tenues, admodùm ſunt 6 pernicioſa. Sed his omnibus calamitoſiores & magis funeſta ſunt 7 furfuracea.*

COMMENTARIVS.

1 Omnis hypoſtaſis aut eſt cocta, aut cruda, aut praua. de primis duabus nunc egit, de tertia hîc agitur. Primò colliquatur recens pinguedo, deinde antiqua, hinc recens caro, quam ſequitur antiqua, vltimò ſolidæ partes. Nam liquitur à calore caro etiam; & ſolidæ partes inter fibras gerunt intertextam ſubſtantiam carni ſimilem, liquitur & hæc: quin tunc à fibroſis partibus ſiccatis, ſquamulæ & furfures exiliunt. Ariſt. 4. meteor. 6.

2 Quæ à molis confracta non eſt. κριμνὰ craſſior farinæ pars.

3 Id eſt, calamitoſæ. præſertim ſi vrina tenuis fuerit, & morbus acutus: tunc enim talis hypoſtaſis teneræ carnis aut adipis colliquationem ſignificat & mortem in propinquo eſſe. Carnis autem colliquato iam & conſumpto humore, hypoſtaſis colore erit fuſca vel rubra: & dicitur orobæa. Adipis verò colliquefactæ coacta parte craſſiore, colore erit alba hypoſtaſis: & dicitur genitalis, quòd humanæ genituræ ideam referat. Diuiditur enim hypoſtaſis κριμνώδης in orobæam, id eſt, ſimilem orobo excorticato vitelli colore, d. Act. 2. diff. vrin. 10. & genitalem: quæ conſiſtentia ſunt eadem; quæ ambæ ſunt grandinoſæ; ſolâ ſubſtantiâ differunt. Dixi ſi fuerit morbus acutus. 6. epid. 2. 40. alioqui in morbis imi ventris ſine febre, pituitæ ſolutionem adfert. In validioribus viribus autem ad diuturnitatem apparet, 7. aph. 31. conglomeratâ & compactâ exiſtente materiâ. 3. epid. 3. hiſt. Vt in eo qui in horto Dealcis iacebat: 7 aph. 31 qui per ſudorem integrè iudicatus, quadrageſimo die conualuit, ſed proſtratis viribus, lethale: vt in Sileno.

4 Quæ bracteolæ ideam effingunt, vt ferè in Hecticis apparent: Hæc in morbis acutis cum vrina tenui, partium ſolidarum colliquationem arguunt. cum vrina craſſa, veſicæ ipſius ſcabiem. ſquamoſæ itaque hæ deiectiones κριμνώδεες ſunt peiores: nam iam non carnem, ſed ſolidas partes exuri ſignificant. Lamineæ ſunt latiores & tenuiores, foliis ſimiles: furfureæ ſunt craſſiores, nec ita latæ.

5 Id eſt, ſpumantes. quæ inſtar niuis, omni ex parte ſunt agitatæ, ſpumant: nam nulla eſt ſpuma ſubtilior ſpumâ niuis. Quare talis fit hypoſtaſis ex ſpiritu flatuoſo, permixto tenaciùs ſemicocto humorum excremento.

6 Quia inæqualium corporum, quo partes ſunt tenuiores, eò inæqualitas ipſa eſt deterior.

7 Si talia ferantur cum vrina tenui, ſcabiem venarum, & earum vim labefactatam ſignificant. 4. aph. 77. Cum craſſa verò, veſicam in vitio eſſe. Ita hæc explicat Galenus. Sed non agit hîc Hippocrates de vrina, quatenus eſt ſignum partium afflictarum per quas fluit: ſed quatenus eſt excrementum totius, febre occupari. Significant enim vrinæ furfuraceæ, ſi fuerint tenues, ſcabie obſeſſas eſſe venas; itaque in ipſis vrinas non minſicari: alioqui enim eſſent vrinæ craſſæ. Nam vrinæ concoctio & perfectio, fit in venis, quarum beneficio, non renum aut veſicæ vrina craſſa, hoc eſt mediocris euadit. Itaque malè docent recentiores non poſſe in veſica calculum concreſcere, niſi is deſcenderit ex renibus in veſicam. Eo argumento abducti, quod multos calculos contetamus, in quorum centro inueniatur calculus ruber, & friabilis, multis bracteolis albis & duris obductus. In quibus illud rubrum vel friabile, volunt eſſe calculum renum: qui in veſicam delapſus, ibique adhæreſcens craſſa materia obducitur, tanquam bracteolis. Sed his contradicit Hip. 6. epid. 3. à mictu id eſt, poſt vrinæ procreationem in veſica concreſcere lapidem: in renibus verò, ante mictum, id eſt, ſenibus plerumque à renum fiunt calculis, at pueris plerumque non à renibus, ſed in ipſa primò veſica. Vbi cum veſicæ ſcabie crudus morbus in vaſis eſt, furfures cum vrina tenui non erunt à colliquatione vaſorum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVI. Νεφέλαι τε * ἐμφερόμεναι τοῖσιν οὔροισι, λευκαὶ μὲν ἀγαθαί 3 μέλαιναι δὲ 4 φλαῦραι. XXVII. 5 Ἔστ' ἂν δὲ 6 πυρρόν τε ᾖ τὸ οὖρον καὶ λεπτόν, 7 σημαίνει τὸ νόσημα ἄπεπτον εἶναι. ἢν δὲ καὶ 8 πολυχρόνιον ᾖ τοιοῦτον ἐόν, κίνδυνος μὴ οὐ 9 δυνήσεται ὁ ἄνθρωπος διαρκέσαι, ἔστ' ἂν πεπανθῇ * τὸ οὖρον.

* ἐναιωρεύμεναι
† ὑπόστροφον
* τὸ νόσημα, τὸ τι οὖρον.

XXVI. *Nubeculæ quæ 1 in vrinis efferuntur, 2 albæ quidem bonæ ſunt: 3 nigræ verò 4 calamitoſæ. XXVII. 5 Quamdiu autem fuerit 6 vrina rubra & tenuis, 7 morbum adhuc pepaſmi expertem ſignificat. Quod ſi 8 diu talis reddatur vrina, periculum eſt, ne 9 vires agri valere non poſſint, donec 10 vrina mitificata fuerit.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, ad ſuperficiem vſque; vel quæ pendulæ ſunt: & enæoremata dicuntur, propterea ſubdit ἐμφερόμεναι. Tres enim illæ contentorum appellationes, variè apud Hippocratem confunduntur. nam in hiſtoria Philiſci, enæorema pro hypoſtaſi accipitur.

2 Prima morbi periodo exacta, non autem ineunte morbo: Nam quæ ad criſin ſalutariter apparent, vt non ſtatim appareant neceſſe eſt: nam quæ initiis morborum cum nubecula, enæoremate, vel hypoſtaſi excernuntur vrinæ, cruditatem denotant. Nubeculæ autem hæ albæ, materia, non loco, bonæ ſunt. Nam albedine licet partium ſolidarum integritatem ſignificent, loco tamen caloris innati infirmitatem arguunt: quæ materiam vrina grauiorem ad fundum depellere nequit.

3 A refrigeratione, vel necroſi partium ſolidarum, vel à retorrida bile atra.

4 Et materia, & loco. Expendenda hîc quæſtio, Vtrum hypoſtaſis nigra, deterior ſit nubecula nigra. Id affirmat Gal. 3. criſ. 12. & Actuarius 2. lib. 13. de Iudiciis vrinarum. at Hippocrates contradicit in epi. & aſſerit nubeculas nigras peiores: neque id ſine ratione; cùm nubecula & hypoſtaſis, materia non differant, ſed tantùm loco. Tamen rectè dicit Actuarius capite citato, Si fuerint enæoremata aliis rebus bona, tum loci ratione tantùm recedunt à perfecta bonitate: quòd à ſpiritu adulterino reddantur leuia. Nubes itaque, ea ratione qua nubes, non parum recedunt à loco naturali. Si igitur nubeculæ bonæ loco tantùm peccent; quantum igitur peccant nubeculæ malæ? At hypoſtaſis nigra non loco, ſed materia peccat. Igitur hæc minùs eſt praua illis: cùm hæc tantùm vno modo, hæ autem dupliciter peccent. Vt concilientur hi, hac opus eſt diſtinctione, vt dicamus, Si nubecula nigra ſit à tabe, vel à necroſi partium ſolidarum; quò longiùs à fundo abſcedit, eò minùs eſt praua. Significat enim calidum natiuum nondum occubuiſſe: ſed adhuc aliquid vigoris obtinuiſſe, quo flatus aliquos excitare poſſit: quibus

Digitized by Google

materia illa, quę vrinâ eſt grauior,ſurſum attollatur: alioqui præcipiti lapſu in fundum rueret. Atque impoſſibile eſt, in animato ac viuente adhuc corpore perfectam adeſſe necrωſin & extinctionem calidi natiui. Si verò nigra hæc nubecula fiat ab atrabilario ſucco retorrido à flaua bile, ſuperſtite adhuc partium ſolidarum integritate: quò tunc longiùs abierit à fundo, eò erit prauior. Nam cùm bilis vſta in atrorem ſit craſſiſſima & grauiſſima, plurimum adulterini ſpiritus admiſceri debet. à quo tam graue corpus ſurſum attollatur: magnáque vis à foris imprimi debet huiuſmodi vrinæ, cuius robore in altum illa hypoſtaſis efferatur.

5 A ſubſtantia & qualitate ducit notas cruditatis. Tenuis & ruffa vrina itaque morbum in principio ſuo verſari denotat. Hoc voluit notare Hippocrates, nam exiſtimaret quis, abundè à calore ſatiſfieri, cum rubeat vrina. reſpondet, cruda tamen eſt illa, ni modeſtè craſſeſcat.

6 A ſeri torrefacti copia: non autem à tenuum infirmitate. Vide com. ad hiſtoriâ Hermocratis. Addic tenuitatem: nam alioqui ex labore & inedia rubedinem ducere poteſt, ſine tenuitate. Sed in tenui, nihil ſubſidet.

7 Quia craſſamentum non habet decens.

8 Si ruffa tenuis diu mingatur. Sed ſi 4. aut 5. die nebula adſit, id eſt, craſceſcat, breui iudicabitur. nam vigor in procinctu erit coctâ materiâ. 4. aph. 71.

9 Nam criſi terminantur: illa fit in ſtatu, cum ſignis coctionis: ſed longè à ſtatu abeſt tenuis & ruffa vrina.

10 Vnde efficitur cruditatem eſſe ſignum mortis aut ſalutis indifferens. Nam ſi breuis ſit, & materia quæ naturæ fuerit conſentanea, vireſque valeant, ſalutem pollicentur: Sin diuturna, cum virium infirmitate coniuncta, etiamſi ſit materia naturæ conſentanea, mortem minantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. 1 Θανατωδέστατα δὲ 2 τῶν οὔρων, 3 τά τε δυσώδεα καὶ 4 ὑδατώδεα, καὶ 5 μέλανα, καὶ 6 παχέα. XXIX. *Ἔστι δὲ 7 τοῖσι μὲν ἀνδράσι καὶ τῇσι γυναιξὶ, τὰ μέλανα τῶν οὔρων, κάκιστα. Τοῖσι δὲ παιδίοισι τὰ 8 ὑδατώδεα. XXX. 9 Ὁκόσοι δ' ἂν οὖρα λεπτὰ καὶ ὠμὰ οὐρέωσι πουλὺν χρόνον, ἢν τ' ἄλλα 10 ὡς περιεσομένοισι σημεῖα ᾖ, 11 τούτοισιν ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία.

* ἔστι

XXVIII. 1 *Sed 2 inter vrinas funeſtiſſimæ ſunt hæ 3 graueolẽtes & 4 aquea, & 5 nigra, & 6 craſſa.* XXIX. *Sed tum 7 viris tum mulieribus nigra vrina peſſima. Pueris verò 8 aquea.* XXX. 9 *Quicumque tenues vrinas ac crudas diu excernunt, ſi quidem alia 10 vt conualituris ſigna appareant, his quidem in partibus 11 diaphragmate inferioribus abſceſſum expectare oportet.*

COMMENTARIVS.

1 A ſubſtantia, colore & odore.

2 Theorema eſt medicum, maiorem vim habet, ad præſagiendum, ipſa conſiſtentia vrinæ, quàm contenta. Si igitur contenta, ſpecie praua, ſint lethalia, ſi ad eorum prauitatem vitium conſiſtentiæ acceſſerit, in propinquo iam mors erit. Conſiſtentiam autem appello ipſum liquorem, qui nihil aliud eſt, quàm ſerum humorum, qui in venis continentur. Quorum ſi ſubſtantia ipſa in vitio eſt, aut qualitas, quantitas, aut conſiſtentia, maius periculum adeſſe ſignificantur, quàm ſi vel nubecula, vel hypoſtaſis peccent; cæteris paribus. 3. epid. ſect. 1. hiſt. 2. de Hermocrate.

3 Et fœtidæ. modò per diadoſin non ſint huiuſmodi: nam huiuſmodi quia longinquis partibus, hoc eſt venis manant, omninò ſunt funeſtæ. quia tanta eſt vis putredinis partium & humorum vnde manant, vt tranſcolatione per tot vaſa, tam longos tranſitus, tam varios anfractus, grauecolentiam non amittant. 4. aph. Hoc enim intereſſe, d. Galenus, inter vrinas nephriticas, & eas quæ vitium veſicæ indicant, quòd à vitio veſicæ, maxima ex parte ſint graueolentes; nephriticæ, ob viæ longitudinem, per quam tranſeunt, non item.

4 Colore & conſiſtentiâ. quia hæ ſignificant ſummam cruditatem ſuccorum, & ſummam naturalis œconomiæ depravationem, & debilitatem. Atque ex tenuitate ſignificatur cruditas; ex biliosæ tincturæ defectu ſit ſignificatio materiæ indomitæ, & bilis ad ſuperiores partes raptus. Hæc intellige, modò non præceſſerint ſigna pepaſmi. nam ſi morbi totâ hiſtoriâ fuerit vrina pepaſmi expers, huiuſmodi vrinæ phrenitidem ſignificabunt: quæ fiet per metaſtaſin materiæ biliosæ ad ſuperiores partes; & mortem ſignificant. 4. aph. 72. Sin vrina fuerit antè pepaſmi particeps, appartueritque diebus indicantibus hypoſtaſis alba, læuis, & æqualis, & apperente criſi reddatur vrina aquea: in iuuenibus quidem ad hæmorrhagiam, in ſenibus verò ad Dyſenteriam ſalutarem apparet, idque in morbis acutis. Nam in mitioribus morbis, huiuſmodi aqueæ vrinæ apparent ad diuturnitatem. Sed in acutis morbis, cùm breui tam cruda materia non coquatur, calamitoſa eſt vrina talis.

5 Id eſt, conſiſtentiâ, & non contentis. nam in longis morbis criticè id fit; vt in quartana, & lienis obſtructione, vel inflammatione, & in renum morbis. & in menſtruis obſtructis, vt 3. epid. 3. in muliere in Thaſo moroſa. huiuſmodi autem eueniunt aut febris incendio, vel à tabe & necroſi partium ſolidarum euaſere tamen 3. epid. 3. Heropylus, & Nicodemus: ſed longa die. Galenus in commentario d. Vrina nigra quo fuerit craſſior, eò deterior erit.

6 Id eſt, conſiſtentiâ; vt iumentorum ſimiles: quæ diu depoſitæ non ſubſidunt. quæ ſignificant perturbationem in venis, à ſpiritu flatulento, cum calore præter naturam. Quòd enim rubræ ſunt, ſignificatur calor febrilis; quòd iumentorum ſimiles, quæ diu depoſitæ non ſubſidunt, ſignificant infirmitatem calidi natiui; quæ auocat nos à venæ ſectione, quam tamen calor præter naturam requirit. proinde hoc malum contraria medicantium viciſſitudine, pauci euadunt. Craſſum enim tribus modis dici indicat Galenus: Contentis, 4. aph. 69. conſiſtentiâ, vt 4. aph. 70 mediocritate, id eſt, coctum cùm eſt, 4. aph 77. Vide hiſtoriam de Hermocrate, & Polyphanto: 7. epid. ad finem.

7 Q. d. cùm illæ vrinarum quatuor ſpecies funeſtiſſimæ ſint, tum verò viris & mulieribus, id eſt adultis nigræ vrinæ peſſimæ. Hoc eſt, multò ſunt funeſtiores; quòd virorum ac mulierum naturæ magis ſunt diſſentaneæ. Per viros & mulieres intelligit hos qui in vegeta ætate ſunt: his tenuis vrina, cum exigua hypoſtaſi, familiaris eſt: igitur nigra his peſſima. Celſus 2. lib. 6. dicit in viris & mulieribus peſſimam vrinam, nigram, craſſam, & mali odoris.

8 Id eſt, crudæ: qui tamen pueri facultate coquendi valent: & coctione omnia craſſeſcunt tenuia. Hinc illud axioma: Vrinæ funeſtæ, magis aut minùs tales ſunt, quatenus magis aut minùs à cuiuſque natura abſunt. Pueri ſunt qui 14. annum nondum ſuperarunt: id eſt, qui infra pubertatem ſunt: his ſolenne eſt fundere vrinam craſſam, hypoſtaſi plenam. Idem intellige de aliis excrementis. vt aluinis, ophthalmicis, & cunctis catarrhis, pulmonia, pleuritide, & de vlcerum pure.

9 Cùm morborum diuturnorum tres ſint cauſæ, eam ſolã aſſignat, quæ ſolita eſt in pepaſmi difficultate: quæ conſiſtit in materiæ contumacia, meatuum anguſtia,

anguſtia, & naturæ in coquendo & excernendo infirmitate. Nam altera cauſa diuturnitatis morborum exiſtit, à vitio internæ partis, vt hepatis, pulmonum, & lienis. Sicuti tertia cauſa eſt, vitium rei externæ, id eſt, ægri, medici, & aſſidentium culpa. Probatur huius prognoſtici veritas in Pythione, lib. 3. epidemiωn in initio.

10 Si ſalus ſperatur non cum ſignis coctionis: imperfectam dabit criſin, id eſt, per abſceſſum. Vt ſi vires hîc conſtent, vbi diu cruda mingitur vrina, ſignificat crudos humores in cauſa eſſe, qui non æquè excretione finem inueniunt. nam craſſi finiuntur per abſceſſus, & tenues per excretionem. Vires autem hîc conſtare notat appetitus, mens inuiolata, ſomnus, decubitus probus, &c.

11 In iis qui 30. annis ſunt maiores, idque in febribus continuis: quæ in intermittentibus, tranſitus fit in quartanas, 4. aph. 74. Nam craſſi ſucci inferna petunt, maximè vbi calor languet. Gal. 3. criſeωn in fine demonſtrat quam in partem excurſurus ſit humor ad apoſtematis generationem. Vbi diu cruditas fatigat, ad inferna abeunt: nam craſſi ſunt illi ſucci, & vires diu labaſcunt. Vbi acutior eſt morbus, parotides fiunt: nam ibi non æquè craſſi ſucci, viuidior naturæ vis calidique natiui. Sed vbi ad inferna abſceſſus fient, id eſt, vbi de ſalute non deſperatur per diuturnas cruditates, nec morbus ſoluitur, nec vrina multa; copioſam gerẽs hypoſtaſin, ſed cruda & tenuis fertur: & ſi propriâ naturâ morbus non fuerit diuturnus, ſubita anhelitus difficultas ſuperueniens, quæ mox quieſcit, quam cephalalgia ſequitur & ſomnus ac ſurditas: hinc parotis naſcetur. ſin diu excurrerit morbus, nec vllum tale ſignum adſit, ſed ſi infernis partibus grauitas, tenſio, vel phlegmone, vel dolor enaſcatur, hinc erit abſceſſus expectandus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. Καὶ τὰς 1 λιπαρότητας δὲ τὰς ἄνω ὑφισταμένας ἀραχνοειδέας μέμφεσθαι· 2 συντήξιος γὰρ σημεῖα. XXXII. 3 Σκοπεῖν δὲ χρὴ τῶν οὔρων ἐν οἷσιν 4 αἱ νεφέλαι, ἤν τε ἄνω ἤν τε κάτω ἔωσι, καὶ τὰ χρώματα οἷα ἴσχουσι· καὶ τὰς μὲν 5 κάτω φερομένας ξὺν τοῖσι χρώμασιν, οἷσιν εἴρηται, ἀγαθὰς εἶναι νομίζειν, 6 καὶ ἐπαινεῖν, τὰς δὲ 7 ἄνω ξὺν τοῖσι χρώμασιν, 8 οἷσιν εἴρηται, κακὰς εἶναι, καὶ μέμφεσθαι ταύτας.

XXXI. *Sed 1 & pinguedines quæ in vrinis ſuperſtant, aranearum telarum ſpeciem referentes, damnare oportet: ſunt enim 2 colliquationis ſigna.* XXXII. *3 Sed vrinarum 4 nebulæ, ſiue ſuperſtent ſiue ſubſidant, ad hanc rem ſunt exquirenda, tum ipſi colores quibus ſunt prædita: Et eas quidem 5 quæ deorſum feruntur, iis quibus * dicimus coloribus præditas, eſſe ſalutares ducendas, 6 ideoque laudandas eas vero quæ 7 ſurſum feruntur, cum iis coloribus 8 iam commemoratis, prauas eſſe, ideoque damnandas.*

*oportet

COMMENTARIVS.

1 Quales in iuſculis refrigeratis apparent: γραῦς hoc dicitur Græcis. Triplici de cauſa pinguedo innatat vrinis, ex pingui ſanguine, vel à colliquatione totius, aut à renũ colliquatione. prima, manat ex ſano corpore Ex Galeno, ſexto de ſanitate tuendæ; habet quid pingue in ſe ſanguis, cuius aliquid euenit vna cum ſero percolari, vbi id pingue in ſanguine luxuriat. In cauſis id pingue in bilẽ abit: 2. de diff. feb. 9. & 2. criſeωn 12. ſecũda, ex æſtuãte febre, & ſenſim effluit: tertia, affatim effũditur, nõ ſine renibus cõcepto æſtu.

2 Tabis argumentum. nam adeps & pinguedo liqueſcunt. Vide Gal. ad hiſtoriam Patij 3. epi. 3.

3 Agit hîc de contentis vrinarum bonis & malis, materiâ, loco, & colore. Ex loco laudat quod fertur deorſum: ex colore, vt tali ſit, qualem antea deſcripſit; nim. albo: materiâ, læue & æquale. Nam bonitas vrinæ oſtenditur maximè ex contento, & loco contenti.

4 Nebulas hîc vocat ea omnia quæ in vrinis apparent: ſiue ſint nubes, ſiue enæoremata, ſiue hypoſtaſes.

5 Id eſt, vt vel ſubſiſtant, vel eò viam affectent: à flatulenti ſpiritus copia, à materia indomita, quam natura imbecillior nondum mitigare potuit: ideoque ſignum eſt nondum perfectæ coctionis.

6 Nam coctum id, & ſecretum, flatus eſt expers. & æquale ac ſimilare.

7 Ita Hippocrates enæoremata ſublimia damnare conſueuit: nam in Epidemiis, vbi eius meminit, mox ſubdit, delirauit, 3. epid. 3. in Lariſſæa virgine, Flatuum enim copiam denotant.

8 Nigris, vel bilioſis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIII. 1 Μὴ 2 ἐξαπατάτω δέ σε, ἤν * γε 3 ἡ κύστις τι νόσημα ἔχουσα, τῶν οὔρων τὰ τοιαῦτα ἀποδιδῷ· οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σώματος σημεῖον ἐστιν, ἀλλ' αὐτῆς καθ' ἑωυτήν.
XXXIV. 4 Ἔμετος δὲ ὠφελιμώτατος, ὁ 5 φλέγματός τε καὶ χολῆς ξυμμεμιγμένος, καὶ μὴ 6 παχὺς κάρτα, μηδὲ 7 πολὺς * ὡς μάλιστα· οἱ γὰρ 8 ἀκρητέστεροι, 9 κακίονες εἰσίν.

** In Codice Galeni ac μάλιστα ponitur post ξυμμεμιγμένος: vt notat Mercurialis.*

XXXIII. *1 Nec te verò 2 fallat, ſi 3 ipſa veſica morbo obſeſſa, huiuſmodi vrinas commemoratas reddiderit: non enim hæc vniuerſi corporis eſt ſignum, ſed ipſius per ſe veſicæ.* XXXIV. *4 Vomitus ad ſalutem præclarè apparet, 5 qui pituita & bile permixtus eſt, nec admodum 6 craſſus, nec ita multus: nam 8 meraciores 6 deteriores ſunt.*

COMMENTARIVS.

1 Eſt admonitio auctoris: Q. d. Diſtinctione quoque opus eſt, tum in ſubſtantia, tum colore, odore, quantitate modo excernendi, tempore profluuij vel ſuppreſſionis, in nubeculis, enæorematibus, hypoſtaſibus. Quæ omnia varietate diſtinguuntur, pro ratione partium vnde manant, quà tranſeunt, quibus excipiuntur. Subſtantia enim craſſa eſt, vt iumentorum ſit ſimilis, ob perturbationem quæ fit in venis, à ſpiritu flatulento, cum calore præter naturam; modo vrina talis non ſit ratione renum vel veſicæ. Colore: Quibus vitio hepatis flaua vrina mingeretur, eorum incendio hepar flagrat: alioqui à renum & veſicæ vitio hoc fieri poteſt, d. Galenus in commentario, quæ carnium recenter mactatarum loturam referunt, non hepatis, ſed renum vitio prouenient, ſi abſit febris. Nam ſemper ſunt benè coloratæ vrinæ beneficio venarum, cùm facultas earum eſt integra. Poſſunt tamen eſſe coloris expertes, vitio renum, vt in diabete: ita etiam tinguntur, non vitio venarum, ſed renum, vt in nephritide. Odore: Ita graueolentes eſſe poſſunt vitio renum & veſicæ. Quantitate peccant, ſi aut immoderatiùs fluant, vel ſupprimantur, aut potui non reſpondeant copiâ. Immoderatè fluunt, à colliquatione partium; vel cùm partes diaphragmate ſuperiores vel inferiores ſeſe per veſicam exonerant. Purulentæ fiunt vitio veſicæ, renum, vel partium diaphragmate ſuperiorum. Quæ veſicæ vitio ſunt purulentæ, in his pus non miſcetur ita vrinæ: quæ renum vitio, his inæqualiter remixtum eſt pus vrinæ: ſi in pulmone purulentiæ cauſa conſtiterit, æqualiter pus erit permixtum. Ita interdum quæſtio eſt, vnde manarit vrina purulenta, fœtida, furfurea, bilioſa, acris. Vide 6. loc. aff. 3.

3 Q. d. iam dixi furfureum lotium malum eſſe; & pinguedine etiam delibutum: iam moneo, me intellexiſſe, modò renum aut veſicæ excuſatio nulla adſit; nam inde dimanare poterunt.

3 Intelligit omne vitium inſtrumentorum vrinariorum.

4 Monſtrat vomitus vim oaturalis, quæ coquit humores. Vomitus eſt materiæ cuiuſuis per ventriculum excluſio. cùm nim. veotriculus qualitate aut copia alicuius materiæ malè affectæ irritatur, collectis viribus, talem per os excludit. Atque hic eſt duplex Hippocrati, vniuerſalis, & particularis. Vniuerſalis eſt materiæ quæ in toto corpore, hoc eſt, in venis ſecundæ & primæ regionis corporis, vitiom facit, æqualiter excluſio; idque criticos, vel vi medicamenti: Particularis eſt tantùm eius materiæ quæ in ventriculo contenta, ibique cunctando deprauata, aut vitio rerum aſſumptarum peccat. ita hyeme admittit vomitum Hippocrates, io libro de diæta idiotarum. nam in Aphoriſmis de vniuerſali loquitur. 4. aph.

5 Pituitoſus enim vomitus ſignificat materiam coctione in ſanguinem tranſire poſſe. Bilis autem, ſi non ſit ſincera facit ad ſalutem: quia materia, quæ febrim parit, vomitione excluditur & apparet ad ſalutem, ſi fiat die critico. Nam ab hepate bilis in ventriculum regurgitare poteſt. Et bilis pituitæ mixta nullam extremam occupat qualitatem: nec etiam pituita bili ærmixta: nam ſe mutuò temperaot: ita tenuatur pituita, & bilis craſſeſcit.

D. permixtus. nam quæ non ſunt maximè miata, non ſunt integrè cocta.

6 Eahauſto nim. iſtorum humorum ſero. ita non nimio calore retorrida erit bilis, ſi aquoſo humore perfundatur. non ſit itaque vitellina. ſincerus humor craſſeſcit, calidus ob calorem vrentem; frigidus ob algorem: nam caloris eſt exhaurire tenuia; frigoris, compingere.

7 Vt paucus & frequens ſit; aut tarus, ſed copioſus; aut copioſus & frequens. tribus enim modis aput Hippocratem accipitur, multum.

8 Id eſt, mixtionis expertes: aut alieni humoris aut ſeri ſui naturalis, hoc enim cruditatis argumeotum eſt: vel incendij vnde craſſeſcunt. ἄκρατον id exponit Galenus, in hiſtoria eius qui in Dealcis horto iacebat, cùm nim. nec calore nec ſubſtantiâ mutatus ſit humor. & io hiſtoria Philiſci, id, ἄμικτον explicat, id eſt, ſioe alio ſucco mixto colore. 7. aph. 6.

9 Quando aut incendij, aut partis alicuius vitij, vt hepatis, aut lienis ſunt ſymptomata.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXV. Εἰ δὲ εἴη τὸ ἐμεύμενον 1 πρασοειδὲς, ἢ 2 πελιὸν, ἢ 3 μέλαν, ὅ, τι ἂν ᾖ τούτων τῶν 4 χρωμάτων, νομίζειν χρὴ 5 πονηρὸν εἶναι. 6 Εἰ δὲ καὶ πάντα τὰ χρώματα ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἐμέοι, κάρτα ὀλέθριον τοῦτο γίνεται. XXXVI. Τάχιστα δὲ 7 θάνατον σημαίνει τὸ πελιὸν τῶν ἐμεσμάτων, 8 εἰ ὄζοι δυσῶδες. XXXVII. 9 Πᾶσαι δὲ αἱ ὑπόσαπροι καὶ δυσώδεις ὀσμαὶ, κακαὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἐμεομένοισιν.

XXXV. *Sin autem id quod vomitione excluditur 1 porraceum ſit, aut 2 liuidum, aut 3 nigrum, quamcumque horum colorum ſpeciem 4 referat, in 5 prauis habere oportet. 6 Quodſi omnes illos colores idem homo vomitione exhibeat, valdè quidem id lethale eſt.* XXXVI. *Sed 7 mortem in propinquo eſſe ſignificat liuidus ille vomitus, 8 qui tetrum odorem ſpirat.* XXXVII. *Nam 9 omnes ſubputridi & graueolentes odores in iis omnibus quæ vomitu reiiciuntur, mali ſunt.*

COMMENTARIVS.

1 A bile flaua peruſta, mox in atram bilem degeneratura, ob febris magnitudinem: vt io phreniticis: hiſtoria De Philiſte.

2 A mortificatione partium.

3 Ab atra bile.

4 Id eſt, quod vomitione redditur.

5 Nim. in morbis acutis nam per ſanitatem huiuſmodi ſalutariter excluduntur.

6 De vomitibus malorum variorum colorum, ſiue ſimul, ſiue ſingulatim euomantur. Planeque funeſtum; quòd plures partes in vitio ſint. Nam ab hepate bilis io ventriculum reiicitur; à liene melancholicus humor: pituita in ventriculo ardore concreſcit. Ita malus æruginoſus, pinguis, & admodum flauus, porraceus, liuidus, niger. talia vomitu elidi funeſtius adhuc eſt, quàm ſeceſſu. nam d. Celſus. 2. lib. 6. In omni morbo vomitus, qui varius & multorum colorum eſt, præcipuéque ſi malus io hoc odor eſt, ac ſanguinem quoque in febre vomuiſſe peſtiferum eſt.

7 Nam morticinam facultatis ſignificat. Itaque citiſſima venit mors, quando putredini fœtidæ adiicitur ſignificatio partium emortuarum priocipum: quod notamus ex vomitu liuido & fœdo.

8 A putredioe; extincto calido natiuo, omniaque incurrente calido morbifico. Bene iungit fœtorem oam interdum liuida ſioe peroicie excerouuntur, vbi abeſt fœtor.

9 Quia nulla putredo eſt ſalutaris: nec vlla res propiùs à morte abeſt, quàm ipſa putredo. Si fœtor ille conſociatus fuerit peſſimo colore, vt liuido, aut atro, mortem in procinctu eſſe ſignificat: cum aliis autem coloribus, malum ſimpliciter ſignificat, aut ſeipſo deterius eſſe, vt ait Vega.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVIII. 1 Πτύελον 2 χρὴ ἐπὶ 3 πᾶσι τοῖσι 4 ἀλγήμασι τοῖσι περὶ τὸν 5 πλεύμονα * καὶ τὰς πλευρὰς, 6 ταχέως τε ἀναπτύεσθαι, * τὲ καὶ 7 εὐπετέως.

XXXVIII. *1 Expectoratum 2 verò in 3 omnibus 4 morbis qui in 5 pulmones & thoracem inciderunt, 6 citò & 7 expeditè expectorari debet.*

COMMENTARIVS.

1 Ita ratiocinatur. Is ptyaliſmus ad ſalutem præclarè facit & apparet, ex quo ſignificatio fit iotegræ facultatis animalis, & libertatis meatuum qui ſunt in thorace, vegetæque oaturæ, (actionis nat.) & bonitatis materiæ: At ille qui fit intra quaternarium primum, id eſt, citò, & expeditè, eſt huiuſmodi. Igitur.

2 Id eſt, materia expectorabilis, quæ proprium polmonum & thoracis eſt excrementum: & ad illarum partium affectiones benè vel malè apparet & facit. πτύελον eſt excreta illa materia quæ peripneumoniam vel pleuritidem facit: ſiue ea ſit praua, ſiue cruda, ſiue cocta. Nam licet Hippocrati, 1. aph. 12. ſolam coctam ſignificet κατ' ἐξοχὴν, alibi tamen in ea qualitate accipitur. Huius autem efficiens cauſa eſt duplex: Vna mouens, 68. muſculi intercoſtales, qui valent ad exſufflationem, & non inſeruiunt reſpirationi. nam reſpirationi 12. muſculi inſeruiuot. Altera cauſa eſt impellens vel deducens, ipſa nimirom fuligo; quæ vi & libertate muſculorum intercoſtalium, arteriæ venoſæ, & bronchiorum pulmonis è ſioiſtro cordis ventriculo effertur, ſecum deducens quicquid in illis anguſtiis deprehenderit. Broochia enim pulmonis oon ſunt ex larynge, ſed ſunt canaliculi illi minimi arteriæ venoſæ, per corpus pulmonis diſperſi. Tertia cauſa, inſtrumenti rationem obtinet, ipſa nim. materia. vide Gal. 3. acut. de oxymelite.

3 Nam dolor hîc pro morbo ponitur. vt ibi in Cranone vetuſti dolores, 6. epid. 1 9.

4 Vbi nim. inflammatione tenditur tenuis membrana quæ cingit, hinc aliquid reſudat, vt in ophthalmia:

Digitized by Google

thalmia : tenue initio & crudum; dein cocta & craſſa. Si autem anguſti ſint pori, nihil exudat; & trahitur morbus. Vbi igitur ptyelum nec craſſius nec tenuius fuerit, commodè expuitur.

5 Id eſt, in peripneumoniá & pleuritidem. Nam coctionis & cruditatis ſigna petuntur ex vrinis, deiectionibus, & expectorato d. Gal. 1.criſ. 14. Deiectiones ventris oſtendunt diſpoſitiones, vrinæ, vaſorum, iecoris, & ſuorum ductuum : expectoratum verò partium ſpirabilium.

6 Id eſt, intra primum morbi quaternarium : id eſt, primis tribus diebus. nam tunc non vltra ſeptimum protogabitur. Non enim iſtud refertur ad modum expuendi, ſed ad totius morbi tempus. nam Anaxion, ex quo materiam expectorare incipit, non ante 34. diem morbi materiæ expectorandæ finem fecit.

7 Id eſt, inde ſignificatur quòd expectoretur ſine vlla tuſſis vi, & vllo dolore, aut vlla difficultate ſpirandi. Ex quo ſignificatur vis muſculorum intercoſtalium; ideóque integræ facultatis animalis : ac dein libertas venoſæ arteriæ, ac bronchiorum pulmonis: tum etiam naturæ in coquendo vis, cum materiæ (non tenuis non craſſæ) ipſius bonitate coniuncta. quare tuſſis non admodùm fatigat. Itaque inde fit ſignificatio quòd facultas, iſtrumentum, (dolore vacuum) & humor ſint optimè ad excluſionem parata. q. Optimum expectoratum eſt album, cum flauedine, læue, æquale, nec tenuius nec craſſius: tale autem eſt quod ταχέως & εὐπετέως expectoratur. quare hæc includit Hippocrates. At ſubflauæ, ſubpallidæ, & ſpumoſæ, & tenues expuitiones, ſolam cruditatem, & non grauius malum denunciant. At abſolutè crudum eſt, quod nullo modo expuitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIX. 1 Ξυμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν 2 ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ. XL. Εἰ γὰρ 3 πολλῷ ὕστερον μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀδύνης ἀναπτύοιτο, 4 ξανθὸν ἐὸν, ἢ 5 πυῤῥὸν, ἢ 6 πολλὴν βῆχα παρέχον, * καὶ 7 μὴ ἰσχυρῶς ξυμμεμιγμένον, 8 κάκιον γίνεται.

XXXIX. *Tum autem 1 flauum 2 exquiſitè permixtum videri illi ipſi expectorato.* XL. *Nam ſi 3 multò poſt morbi ipſius principium expectoretur aut 4 flauum quid, aut 5 ruffum, aut quod 6 multam tuſſim adferat, 7 neque exquiſitè permixtum ſit, 8 deterius eſt.*

Commentarivs.

1 Id quod, eſt exquiſitæ coctionis ſignum illius materiæ quæ morbum facit : hoc eſt, illius quod reſudat ex phlegmone thoracis, aut pulmonum: Commendat quod admodum eſt commixtum, robore naturæ coquentis & commiſcentis : non quod admodum flauet. Si quarto die tale fuerit, tunc ſeptimo erit album, læue, & æquale.

2 Q.d. itaque citò & expeditè expectoretur, & ſi quid adſit flauum, cum ſputo admodum miſceatur. quare ἰσχυρῶς non ad flauum referendum, ſed ad miſtionem.

3 Vt poſt ſeptimum; aut etiam decimum quartũ diem. Iam opponit hoc πολλῷ ὕστερον ei quod primùm dixerat ταχέως. & πολλὴν βῆχα παρέχον hîc, quod modò dixerat εὐπετέως. & μὴ ἰσχυρῶς ξυμμεμιγμένον, vel ξανθὸν ἢ πυῤῥὸν hîc, opponitur ei quod primùm ſcripſit ξυμμεμιγμένον ἰσχυρῶς. Ita ex ſuo more, ad contraria venit.

4 Simplex aut malè permixtum expectoretur.

5 Prout nim. fuerit materiæ pleuriticæ, vel peripneumonicæ conditio. Ponit enim hîc duas tantùm horum affectuum cauſas, ſanguinem nim. & bilem. Nam non nouit Hippocrates alias pleuritides quàm ſanguineas, & billoſas. Apud nos enim pituitoſas euenire indicat ſputum.

6 Cum difficili reſpiratione coniuncta. cùm nim. tanta bronchiis excrementa hærent, vnde interdum ægri redduntur anheloſi, nec poſſunt aerem conuenienter ducere, & fuliginem excludere: quia per bronchia vt aer intrò trahitur, ita fuligo per eadem excluditur. Nam quum materia citò ſinéque dolore vacuatur, tuſſi pauca opus eſt.

7 Vnde ſignificatur cruditas & contumacia materiæ pepaſmum fugientis.

8 Nam poſt 7. diem cùm tale apparet crudum aut prauum, diuturnitas ſignificatur morbi. Si autem nihil intra decimumquartum diem expectoretur, pleuritis in ſuppuratum mutatur, 5. aph. 8.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLI. 1 Τὸ δὲ γὰρ ξανθὸν ἄκρητον ἐὸν, 2 κινδυνῶδες· τὸ δὲ λευκὸν καὶ 3 γλίσχρον καὶ 4 στρογγύλον, 5 ἀλυσιτελές. XLII. Κακὸν δὲ καὶ τὸ 6 χλωρὸν ἐὸν κάρτα καὶ τὸ 7 ἀφρῶδες. XLIII. Εἰ δὲ εἴη οὕτως 8 ἄκρητον, ὥστε καὶ 9 μέλαν φαίνεσθαι, 10 δεινότερόν ἐστι τοῦτο ἐκείνων.

XLI. 1 *Tum id quod eſt flauum atque meracum, 2 periculi plenum eſt : quod verè eſt album & lentum; & rotundum, 4 prorſus eſt 5 inutile.* XLII. *Prauum eſt etiam 6 pallidum admodum & 7 ſpumans, &c.* XLII. *Quodſi expectoratum ita 8 meracum ſit, vt 9 nigrum videatur; de hoc 10 omnium maximè vereri oportet.*

Commentarivs.

1 Id eſt; mixtionis alieni humoris, aut ſeri naturalis ab incendio expers.

2 Quòd materia toto genere ſit praua.

3 Ita 1.ac.33, d. ſi aſſiduus ſit dolor lateris, qui calidis fomentis non cedit, nec expectorat, ſed καταγλισχραινόμενον ἀπέπτως, id eſt, admodum glutinoſum ſit excrementum citra coctionem; ſi quis huic, non ſoluto dolore ab aluo ſubducta, aut vena ſecta, priſanam propinauerit, præcipitem aget in mortem. Quod coquitur, modicè glutinoſum euadit; non tamen καταγλισχραίνεται, id eſt, ſummè glutinoſum fit : & ideò addit ἀπέπτως. id eſt, ἀπέπτως, id eſt, incoctibiliter: hoc vocat hîc lentum & rotundum. nam tale aſſatum eſt, non coctum. fit à materia lenta & ardore partium, vt bronchiorum vbi hæret materia hæc.

4 Ab inæquali aſſatione.

5 Quia non excluditur morbi materia continens. Nam illud quod excluditur, non eſt materia pleuritidis, ſed materia pituitoſa, & ſegregata à ſanguine 1 vel à materia pleuritidem efficiente, quæ thoracis incendio concreſcit. Id eſt mali moris ſignificat pleuritidem : nam ἀλυσιτελὲς ſignificat βλαβερόν. βλάβος autem perniciem ſignificat. Hinc nota, cùm dicit λευκὸν, quòd pituita ſegregata à ſanguine, non tranſeat in atram bilem. Q.d. flauum permixtum eſſe debet expectorato; at hoc in his non fit. vt ſi ſpumoſum fuerit expectoratum, à pituita : pallidum, à bile : nigrum, à melancholia : rubrum, à ſanguine: quæ ſinceritas ſanguinis, ſola non praua eſt d. Gal. 2. progn. 47. ita quæ hîc.

6 De pallore vide 1. progn. 10. & 2. progn. 10. & 3. prorrhet. 7. & 2. ac. 22. A retorrido æſtu admodum pallet.

7 Ex aërea & pituitoſa ſubſtantia mixta. Vide hîc Galenum de ſpumæ generatione, 2. progn. 47.

8 Id eſt, mixtionis ita expers, aut alienæ materiæ, aut ſeri proprij. Sed potiùs ſeri proprij, vt planè ſit craſſum, & retorridum; exhauſto proprio ſero, caloris vi, & incendio.

9 Mutatione humoris ſanguinei & biliosi ad ſummum progreſſa.

10 Nam hoc malum eſt vt ſignum, & vt cauſa. Vt ſignum, nam cùm omnis pepaſmi ſit expers, necroſin naturæ, & validum incendium arguit: Vt cauſa,

nam talis materia grauiorem morbum efficit;partem, vnde manat rodendo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIV. Κακὸν ϑ᾽ καὶ ἢν 1 μηδὲν ἀνακαϑαίρηται, μηδὲ πνεύμων ἀπωϑῇ, ἀλλὰ πλήρης ἐὼν, ζέῃ ἐν τῇ 2 φάρυγγι. XLV. 4 Κορύζας δὲ, καὶ 5 πταρμοὺς ἐπὶ πᾶσι τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονα νοσήμασι 6 προγεγενῆσθαι, ἢ 7 ἐπιγενέσθαι, 8 κακόν. Ἀλλ᾽ ἐν τοῖσιν νοσήμασι τοῖσι ϑανατωδεστάτοισι, οἱ 9 πταρμοὶ 10 λυσιτελέουσι.

XLIV. *Malum etiam eſt ſi 1 nihil expectoretur, nec quicquam pulmones excludunt, * ſed à materia morbifica obſiti, in 2 gutture 3 ferueant.*

* vel: ſed plenus feruet in gutture.

XLV. 4 *Grauedines & 5 ſternutamenta pulmonibus morbo obſeſſis, aut 6 præceſſiſſe, aut 7 incidiſſe, 8 malum. Sed tamen in aliis morbis, alioqui funeſtiſſimis, quæ incidunt 9 ſternutamenta 10 iuuant.*

COMMENTARIVS.

1 Nam hoc naturæ infirmitatem, materiæ contumaciam,& meatuum obſtructionem ſignificat, aut doloris magnitudinem. Atque in peripneumonia homines redduntur orthopnœici: quod neque ſpiritum ducere,neque fuliginem excludere poſſunt: in pleuritide verò purulenti redduntur. Gal.5.aph.8. vocat ἀνακαϑαίρεσιν purgationem per ſputum.

2 Hic nota quod φάρυγξ in maſculino pro laryngе ponitur: quia in fœminino fauces ſignificat.

3 Q. ebulliens aqua ſonans,coniuentibus pulmonum vaſis,vnde murmur. quod fit dum obluctatur humor exiens ſubeunti aëri: quòd ille tunc humor atteritur ab aëre qui inſpiratur. Vt etiam euenit in orthopnœa & aſthmate. & cum morbo acuto, cuius focus in pulmone, in procinctu eſſe ſtrangulationem denotat.

4 Κόρυζα nomen eſt Hippocrati,quo tenuis & ſeroſa pituita per nares euacuatur. Celſus grauedinem interpretatur. Aliàs pro omni genere catarrhi vſurpatur 6.epid.2.licet veteres ad nares præcipuè tranſtulerint. Malè igitur deſiderat Gal. hîc nomen catarrhi tanquam omiſſum.

5 Sternutamentum eſt expulſio materiæ incitato thorace,collectis magna vi muſculis intercoſtalibus, vt collecta fuliginoſi ſpiritus circa nares & anticam cerebri partem,magna copia excludatur. Cauſa eſt oppletio vel calfactio, vel humectatio partis inanis cerebri,id eſt, ventriculorum cerebri, vel cerebri circumferentiæ. Materia autem quæ excluditur,ea eſt quæ nares,vel oſſa ethmoïdæa vellicat,quæ aut cerebro,aut ex illis viis excluditur.7.aph.51.

6 Quia replent pulmones malis ſuccis.

7 Quia indicant tantam copiam pulmone conceptam,qua cerebrum etiam impleant:magnam itaque affectionem indicant.

8 Vtrumque malum,vt ſignum & vt cauſa. Catarrhus vt ſignum, nam vaporum copiam ſignificat & fuliginis, excitatæ ab incendio pulmonum, vnde oppletur cerebrum;& rurſus pulmones incendio conflagrantes à cerebro catarrhum detrahere: vt cauſa, quia vehementior redditur affectus detracto in pulmones catarrho,& reſpiratio impeditur.

9 Sternutamentum verò vt ſignum, malum eſt, ſi præceſſerit: vt cauſa,ſi ſucceſſerit. Sternutamenta quidem in cephalalgia diuturna, in catarrho diuturno, in ſecundarum ſuppreſſione, & præfocatione ab vtero quæ fit,ſublato reſpirationis vſu: hac enim ratione materia illa venenata, quæ ipſius eſt cauſa, excluditur. Omnis enim ſuffocatio ab vtero fit, aut impeditis reſpirandi inſtrumentis, aut ſublato reſpirationis vſu. Impediuntur reſpirationis inſtrumenta,mutato vteri habitu, vt cùm vteri vincula diſtenta ſunt,& vterus ſe ad partes ſuperiores(licet hoc neget Gal.) colligit, & diaphragma comprimit: Itaque difficultas ſpirandi ſequitur. Qui morbus admotis graueolentibus ad nares, ad vterum verò ſuauibus curatur. quia vterus à fœtidis fugit, & ſuaueolentia amplectitur: quemadmodum etiam ventriculus facit. Vſus autem reſpirationis tollitur, diſſipato ſpiritu,& refrigerato calore cordis ab aura venenata,cuius cauſa eſt ſeminis aut menſtrui corruptio. Atque hæc cauſa ſuffocationis cadit in viduas & virgines; & non in eas quæ amplexibus viri fruuntur. 5.aph.35. & 2.epid.2.45.

10 Vt etiam coryzæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVI. Αἷματι 1 δὲ ξυμμεμιγμένον 2 μὴ πολλῷ πτύελον ξανϑὸν ἐν τοῖσι περιπνευμονικοῖσιν, 3 ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νούσου πτυόμενον * περιεστικὸν, καὶ 4 κάρτα ὠφελεῖ. 5 Ἑβδομαίῳ δὲ ἐόντι καὶ παλαιοτέρῳ 6 ἧσσον ἀσφαλές. XLVII. Πάντα δὲ πτύελα 7 πονηρά ἐστιν, ὁκόσα ἂν τὴν 8 ὀδύνην μὴ παύῃ. Κάκιστα δὲ τὰ 9 μέλανα, ὡς διαγέγραπται. Τὰ δὲ 10 παύοντα ὀδύνην, πάντων ἀμείνω ἀναπτυόμενα.

* ἀπέπτυσεν πτύελον, ſalutare expectoratum.

XLVI. *Expectoratum 1 flauum 2 ſanguine non tam multo perfuſum, quod peripneumonicis 3 ineunte morbo expectoratur, 4 ad ſalutem apparet, mirificeque prodeſt. 5 Septimum verò diem agenti aut vlterius progreſſo, 6 minus à metu ſecurum eſt.* XLVII. *Expectorata verò omnia ſunt 7 calamitoſa quæcumque doloris & morbi 8 remiſſionem non adferunt. Sed peſſima ſunt 9 nigra, vt antè à nobis proditum eſt. Quæ verò 10 dolorem ſedant, omnium maximè ad ſalutem expectorantur.*

COMMENTARIVS.

1 In peripneumonia ſputum mixtum eſſe debet ex bili & ſanguine: nam merum Eryſipelas rarò fit. & ſi fuerit merus ſanguis, illius facilè pars in bilem vritur: vel ex ſanguine & bile mixtis erit. Hæc perfectè mixta, colorem medium gerent inter flauum & rubrum.

2 Exudante ſanguinis ſero ab inflammatione pulmonis rarefactâ & non ampliùs diſtenta pulmonis membrana. vnde ſignificatur materiæ bonitas,& partis accommodatæ ad ſalutem conditio, cum vi naturæ coniuncta. Nec plurimo ſanguine perfundi debet: quod bilis copioſè exſudare poteſt ex læuibus in aſperas arterias; ſed parum ſanguinis, ob craſſitiem. Nam copioſus ſanguis venæ ruptionem ſignificaret: ſed hîc qui eliditur ſanguis, ſimilis eſt ei, d. hîc Gal. qui reſudat ex gingiuis per diapedeſin. Non tamen hîc colorem laudare nititur, ſed mixtionem, vnde coctionis effulget vegeta vis.

3 Id eſt, intra primum quaternarium 1. aph. 12. nam celerem id coctionem & criſin præſagit. Igitur quæ ſeptimo vel poſt ſeptimum ita apparent, longiorem morbum ſignificant: & id minùs ſecurum.

4 Id eſt, bonum eſt vt ſignum & vt cauſa: quia natura alleuatur.

5 Id eſt, exactis duabus periodis.

6 Verendum enim eſt, ne ad pepaſmum diuturni & vehementis morbi natura ſufficere non poſſit: Licet huiuſmodi ſputum ſpecie ſit ſalutare.

7 Vt enim quæ cum prauis ſignis alleuantur, ita quæ cum ſalutaribus nihil concedunt, ſunt calamitoſa, 2. prorrhet. 17. Atqui in peripneumonia, exempli cauſa, ex eo ſputo non alleuante ſignificatio fit, per incendium, id eſt, intemperiem hecticam incurabilem,attrahi continenter è cerebro pituitoſum humorem, & è corde per venam arterioſam ſanguinem aëreum. quæ duæ partes principes exhauſtæ, Tabis conſequutionem adferunt, & inde mortis.

8 Non leuant, quia non excernitur morbifica materia, id eſt, non excernitur tale quale decet.

9 Liuida

9 Liuida etiam, q.d. inter ſputa non ſedantia dolorem, peſſimum eſt nigrum: nam indomitam corpore paſſionem conceptam eſſe ſignificat. rubrum autem, aut pallidum, minùs calamitoſum eſt.

10 Nam talia purgantur qualia oportet. Nam naturæ habitus ita reſtituitur, & cauſa morbi continens excluditur. Ita nigra etiam abiecta proſunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVIII. 1 Ὁκόσοι δὲ τῶν ἀλγημάτων ἐκ τουτέων τῶν χωρίων μὴ παύονται, μήτε πρὸς 2 τὰς τοῦ πτυέλου καθάρσιας, μήτε πρὸς τὴν 3 τῆς κοιλίης ἐκκόπρωσιν, μήτε πρὸς τὰς 4 φλεβοτομίας τε, καὶ 5 φαρμακείας, καὶ 6 διαίτας, εἰδέναι δεῖ 7 ἐκπυήσοντα.

XLVIII. 1 *Iam verò quorum dolorum, qui in thoracem & pulmones incidunt, remiſſio nulla adfertur, neque 2 materiæ expectorabilis purgatione, neque 3 alui deiectione, neque 4 venæ ſectione, & 5 medicamento purgante, atque etiam 6 diætâ ipsâ, 7 ſuppuratum futurum ſcire oportet.*

COMMENTARIVS.

1 Enarrat ideas cunctas purgationum, quarum vi, thoracis & pulmonis morbi miteſcere ſolent: nam his morbificus ſuccus excludi ſolet. Si itaque hic dolor ſolus moleſtus ſit d. Gal. citra alia ſigna mala.

2 Nam exſudat ſenſim in aſperas arterias.

3 Nam interdum natura materiam morbificam hac relegat: & quod reſtibile permanet, exhaurit per obſeſſam partem, vel expectorat.

4 Vt 2. ac. addit Celſus cucurbitas.

5 Vt 2. ac. 10. 11.

6 Cùm diſcutit materiam morbificam natura, præclarè ab inſtituta diæta recreata. addit Hip. 2. ac fomenta. Interdum ab his iunctim cunctis ſuperatur malum.

7 Intra decimumquartum diem. q. d. decet ab his remediis auxilium expectare, intra 14. diem: ſi nihil attulerint commodi interim, in ſuppuratum abit. 5. aph. 8. per ſuppurationem hîc non intellige exputationem: ſed ſucci collecti in parte occupata ab flammatione in pus commutationem. Sed languidiores intra 14. diem moriuntur. Vel interdum ad 20. excurrit morbus in ſuppuratum: ob materiæ contumaciam, vel caloris inopiam. 7. aph. 38. ſuppuratum d. Gal. medium quid eſt, inter morbi materiam quæ ilicò expectoratur & diſſipatur: & inter inſuperabilem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIX. Τῶν δ' 1 ἐκπυημάτων ὁκόσα μὲν ἔτι χολώδεος ἐόντος τοῦ πτυέλου ἐκπυΐσκεται, 2 ὀλέθρια κάρτα, ἤν τε 3 ἐν μέρει τὸ χολῶδες τῷ πύῳ ἀναφέρηται, 4 ἤν τε ὁμοῦ. 5 Μάλιστα δὲ ἢν ἄρξηται 6 χωρέειν τὸ ἐμπύημα ἀπὸ τούτου τοῦ πτυέλου. 7 ἑβδομαίου ἐόντος τοῦ νοσήματος. Ἐλπὶς δὲ τὸν τὰ τοιαῦτα πτύοντα ἀποθανεῖσθαι 8 τεσσαρεσκαιδεκαταῖον, ἢν 9 μή τι αὐτῷ ἐπιγένηται ἀγαθόν.

XLIX. *At 1 ſuppuratorum quæcumque bilioſo adhuc expectorato ſuppurant, 2 periculi plena ſunt, ſiue illud bilioſum 3 per ſe, ſiue puri 4 permixtum expectoretur. 5 Ac ſanè potiſſimum ſi illud ſuppuratum 6 cæperit * expectorari ab eiuſmodi ſputo, 7 morbo ad ſeptimum diem progreſſo. Atque eum qui talia expectorat, metus eſt interiturum 8 decimoquarto morbi die: niſi 9 aliquod bonum ſignum ſuperuenerit.*

* procedere

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, dum expectoratum adhuc bilioſum eſſet, proinde crudum ac prauum, atque pepaſmi expers, quod coqui nequit. Huiuſmodi ſuppuratum quia in qualitate peccat, eſt malum vt ſignum, & vt cauſa. vt ſignum, quia indicat graues partium internarum affectiones. nam ſignificatio inde adfertur, partem ſuppuratam eſſe in abſceſſu, partem autem ſub forma bilis permanere: quare calor robuſtarum partium obſeſſarum non eſt par huic materiæ bilioſæ. epid 6. 1. 14. Vt cauſa, quia plus afficit partes, quàm priùs erant affectæ.

2 Id eſt, valdè lethalia: quod illa puris inæqualitas, materiæ contumaciam, & naturæ infirmitatem ſignificet. Inde adeò omnes chirurgi vno ore affirmant, pus bile perfuſum, toto genere prauum eſſe & partem erodi, & naturam labefactatam iri, quòd bilis illa pepaſmi omnino ſit expers. At ſi ſanguine perfunderetur, minùs id malum: quòd ſanguis ille non ſit ἄπεπτος.

3 Separatim, vel viciſſim.

4 Hoc eſt, ſi ſimul bilis & pus, id eſt, mixta proueniant.

5 Scilicet tum ſpes in anguſto eſt, cùm nim. pars ſuppurat, pars bilis remanet, pars tamen ſuppurata ſeparata eſt à bile. Si talis ſeparatio incipiat apparere ſeptimo, id malum: nam firmum iudicium criticis diebus fit. Cùm enim dies ille validam naturæ vim indicet, vna ſignificatur indomita morbi materia, quæ nec viuida vi naturæ mitigari potuit.

6 Quòd tunc, in tanto progreſſu, ob materiæ contumaciam, pepaſmi difficultas oſtendatur. Et quæ toto genere praua ſunt, deteriora apparent, quæ in dies incidunt criticos, quàm quæ in alia morbi tempora.

7 Q. d. ſuppurata mala ſunt, quæ pus & bilem mixta habent. non tamen omnia, ſed quæ ſeptimo die rupta fuere; quod rarò fit.

8 Quod eſt longiſſimum. vt enim concoctio primæ ſeptimanæ ad ſalutarẽ criſin apparet, ita & prauitas ad mortem, vel ad deterius. Igitur qui bilioſum & purulentum ſpuunt, 14. moriuntur, vbi à 7. die talia expectorare cæperint. hoc eſt citiùs aut tardiùs 14. die: vt ſignorum fuerint vires: nam ſi æqualia fuerint bona malis, 14. cadet: vt abundè demonſtrat hîc Galenus: vbi etiam Hippocraticum morem indicat, in ſignificantibus vocibus, quæ ad ſalutem vel ad melius; vel ad mortem & deterius ab eo referuntur.

9 Qualia ea quæ in ſequenti prognoſi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

L. Ἔστι δὲ 1 τὰ μὲν ἀγαθὰ, τάδε. εὐπετέως φέρειν τὸ νόσημα, εὔπνοον εἶναι· τῆς ὀδύνης ἀπηλλάχθαι· τό, τε 2 πτύελον ῥηϊδίως ἀναβήσσειν· τό, τε 3 σῶμα ὁμαλῶς φαίνεσθαι θερμόν τε εἶναι καὶ μαλθακόν· καὶ δίψαν μὴ ἔχειν. οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα, καὶ ὕπνους, καὶ ἱδρῶτας, ὡς διαγέγραπται, ἕκαστα εἰδέναι ἀγαθὰ ἐόντα ἐπιγίνεσθαι· 4 οὕτω μὲν γὰρ ἁπάντων τουτέων ἐπιγενομένων, 5 οὐκ ἂν ἀποθάνοι ὁ ἄνθρωπος. LI. 6 Ἢν δὲ 7 τὰ μέν τινα αὐτέων ἐπιγίνοιτο, τὰ δὲ μὴ, 8 οὐ πλείονα χρόνον ζώσας ἢ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας, ἀποθάνοιτ' ἂν ὁ ἄνθρωπος.

L. *Sunt autẽ 1 ea quæ ſequũtur bona & ſalutaria: modicè & leniter morbum perferre: ſpirare facilè: dolorem ſedatum eſſe: tum etiam 2 expectoratum facilè tuſſiendo reiicere: tum 3 corpus videri æqualiter calidum & molle: & ſitis expertem eſſe: tum etiam vrinas & deiectiones, & ſomnos, & ſudores, vt ante à nobis eſt definitum. * hæc omnia per ſe quæque intelligere commoda natura fieri. Nam ſi hæc 4 ita ſuperueniant, 5 fieri non poteſt vt homo moriatur. LI. 6 Quod eorum 7 quædam inciderint, alia verò non; 8 non vltra decimumquartum morbi diem vitam producens, fieri non poterit, quin intra illud tempus moriatur.*

* alij: hæc ſingula noſſe conuenit, vbi accidunt bona eſſe.

COMMENTARIVS.

1 Signa pleuritidis pathognomonica & epiphænomena proponit, & dein communia. Enumerat ſalutares & calamitoſas notas, quæ variè iunctæ expectorato commemorato bilioſo & purulento, arguunt calamitatẽ aut vitã. Etſi moriturus, an in die decimoquarto; vel potiùs ante, aut poſt. vt hîc annotat Gal.

ſi

ſi cui conualeſcendum ſit, cuncta ſymbola bona adſint neceſſe eſt: ſi moriendum, vel vnicum malum ſuffecerit: reliqua citiùs aut ſeriùs moriturum tantùm arguunt.

2 Hæc ſunt epiphænomena.

3 Communia ſigna.

4 Vt commodo naturæ fieri & apparere videantur.

5 Q.d. licet illius expectorati excretio ſit calamitoſa, quatenus eſt bilioſa, tum etiam ratione materiæ contumacis: quia tamen illud expectoratum remiſſionem adfert omnium ſymptomatum pleuritidis & peripneumoniæ, credibile eſt eam materiam, ſpecie lethalem, vi naturæ potiùs, quàm ſymptomaticôs excerni: & præterea, quia conſequuntur laudabilia excrementa, & ſalutis ſigna totius corporis, credibile eſt, non amplius ſupereſſe focum morbi; ſed totam materiam collectam excluſam eſſe: neque aliunde aliam affluere. Ita vt ſpecie poſſit eſſe excretio calamitoſa, non tamen reipſa.

6 Quæ nim. modò diximus.

7 Quæ contra naturam eſſe videntur: nec vlla remiſſio ſymptomatum pathognomonicorum adfertur ab excretione ſputi bilioſi vel purulenti. quamuis alia vniuerſitatis ſigna communia ſunt è natura: quia in morbis lethalibus, plus valet ad mortem vnum ſignum funeſtum proprium, quàm infinita bona communia ad ſalutem.

8 Vt nono die, vndecimo, aut ad ſummum decimoquarto: pro ſymptomatum ipſorum vehementia aut remiſſione: præſertim ſi die ſeptimo calamitoſum illud ſputum expectorari cœperit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LII. 1 Κακὰ δὲ τὰ 2 ἐναντία τούτων, δυσφόρως φέρειν τὴν νοῦσον, 3 πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν εἶναι, τὴν ὀδύνην μὴ παύεσθαι, τὸ πτύελον 4 μόλις ἀναβήσσειν, 5 διψῆν κάρτα, τό, τε σῶμα ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀνωμάλως ἔχεσθαι, καὶ 6 τὴν μὲν κοιλίην καὶ τὰς πλευρὰς θερμὰς εἶναι ἰσχυρῶς, τὸ δὲ μέτωπον καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ψυχρούς, οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα, καὶ ἱδρῶτας ὡς διαγέγραπται ἕκαστα εἰδέναι κακὰ ἐόντα. Οὕτως γὰρ εἰ * ἐπιγένοιτό τι τῷ πτυέλῳ τούτῳ, † ἀπόλοιτο ἂν ὁ ἄνθρωπος πρὶν ἢ ἐς τὰς τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας ἀφικέσθαι, ἢ ἐναταῖος, ἢ ἑνδεκαταῖος. Οὕτως οὖν ξυμβάλλεσθαι χρὴ, ὡς τοῦ πτυέλου τούτου θανατώδεος ἐόντος μάλα, καὶ οὐ περιάγοντος ἐς τὰς τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας.

* ἐπιγένοιτό τι alia ἐπιφέροιτό τι. † ἀπόλοιτ' ἂν

LII. 1 *Sunt autem 2 contraria his mala ſigna, grauiter & cum anxietudine morbum perferre ac pati, 3 reſpirationem magnam & frequentem eſſe, dolorem nullo modo ſedari, expectoratum 4 vix tuſſiendo educi, 5 ardere ſiti, ipſumque corpus à calore inæqualiter affici, vt tamen 6 venter & thorax conflagrare incendio videantur, frons autem, manus, & pedes frigore contra naturam obrigeant; vrina etiam, deiectiones, & ſudores, vt à nobis definitum eſt, ſuo proprio quæque vitio laborare videantur. Nam ſi quid horum [ſymptomatum] vnà cum ſputo illo [ſeptimo die expectorato] inciderit, fieri non poteſt quin moriatur æger priuſquam ad decimumquartum diem peruenerit, aut nono, aut vndecimo. Atque ita hoc modo ſigna inter ſe conferre oportet, cùm hoc ſputum maximè ſit funeſtum, nec ad decimumquartum diem morbi ægrum relinquat ſuperſtitem.*

COMMENTARIVS.

1 Summa huius prognoſtici eſt: Illa ſuppurata ſunt calamitoſa, quæ bile permixta ſeptimo die rumpuntur, & nullam ſymptomatum pleuritidis vel peripneumoniæ propriorum remiſſionem adferunt. Quippe cùm ipſa ſunt ſigna magnarum, quæ corpori inſunt, affectionum: Et cùm hæc tum tempore excretionis, tum excrementi qualitate, ſymptomatica ſint & calamitoſa; tunc verò planè funeſta erunt, & in propinquo mors erit, ſi ad illam acceſſerit ſumma totius corporis infirmitas; & omnis œconomiæ naturalis, in coquendo, digerendo, & excernendo, deprauatio: quæ percipitur ſignis communibus, vrinæ, ſudorum, & deiectionum. Vt ſi vrinæ ſint prauæ, ſudores ſymptomatici, deiectiones excrementi ſpecie, & excernẽdi modo calamitoſæ.

2 Coniuncta ſcilicet cum illo ſputo bilioſo & purulento, quod ſeptimo die expectoratur.

3 In peripneumonia: vel paruam & frequentem, in pleuritide. Reſpiratio magna & frequens propriè pertinet ad incommoda cordis, non autem ad dolorem thoracis. ideóque locus non caret ſuſpicione.

4 Quia cunctatur in pulmonum bronchiis.

5 Vi febris, & morbi pulmonum.

6 Alterutrum, vel vtrumque.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LIII. Τὰ δὲ 1 ἐπιφαινόμενά τε κακὰ καὶ ἀγαθὰ ξυλλογιζόμενον ἐκ τούτων, χρὴ καὶ 2 προῤῥέειν προλέγειν· οὕτω γὰρ ἂν 3 ἀληθεύοι μάλιστα. LIV. 4 Αἱ δὲ ἄλλαι 5 ἐκπυήσιες, ῥήγνυνται αἱ πλεῖσται, αἱ μὲν εἰκοσταῖαι, αἱ δὲ τριηκοσταῖαι, αἱ δὲ 6 τεσσαρακονθήμεροι, 7 αἱ δὲ πρὸς τὰς ἑξήκοντα ἡμέρας ἀφικνέονται.

LIII. *Cum itaque 1 ex iis quæ mala bonaque incidunt, ſubducta omni ratione, collegeris, tum 2 præſentiens affari oportet. ſic enim maximè vera 3 prædixeris.* XIIII. 4 *Aliorum autem 5 ſuppuratorum vomicæ, ſæpe rumpuntur aliæ quidem vigeſimo die, aliæ vero trigeſimo, aliæ etiam 6 quadrageſimo; exiſtunt etiam 7 quæ ad ſexageſimum diem perueniunt.*

COMMENTARIVS.

1 Commemorata nim. ſi incidant in ſuppuratum bile permixtum, ſeptimo die ruptum.

2 Quàm certo appareant ad ſalutem vel mortem.

3 Nam ſi non ſymptomatica vi, ſed naturæ vi huiuſmodi ſputum excludatur. & illa excluſio remiſſionem adferat ſymptomatum pleuritidis propriorum, & accedat integritas naturalis œconomiæ in vrinis, ſudoribus, & deiectionibus, ſalutem prædices. At ſi ſymptomatica ratione eueniant, & nulla ſequatur ſymptomatum remiſſio, ſed ſimul accedat ſumma naturalis œconomiæ deprauatio, mortem prædices. Iterum ſi Dioni accidat eo die huiuſmodi ſputum, cum remiſſione ſymptomatum propriorum, ſed adſit deprauatio naturalis œconomiæ: Socrati verò id ſputum accidat ſine remiſſione propriorum ſymptomatum, ſed accedat integritas naturalis œconomiæ; periculoſiùs laborabit Socrates quàm Dion. quia plus facit ad mortem vnum ſignum proprium malum, quàm ad ſalutem decem communia bona.

4 Primùm dixit rumpi ſuppuratum interdum ſeptimo, vel decimoquarto. ſed quia raró ita citò, iam narrat in quibus diebus frequentiùs in thorace & pulmone rumpantur. Acris enim ſuccus admodum is, qui tegmen id ſeptem diebus rumpit. Sed plerumque rumpuntur 20.30.40.60. die. computando à prima die non ægrotationis, ſed qua cepit puris generatio.

5 Quæ à commemorato materiâ aut loco differunt, aut vtroque, id eſt, magna ex parte rumpuntur die 20.30.40. nonnulla 60. ſed quæ permiſtam bilem habent, de quibus priùs, citiùs rumpuntur, raró tamen 7. die rumpuntur d. Gal. calidior locus faciliùs rumpitur, & mollior, & ex humore qui eſt calidiore. his adde res naturales, & non natiuas.

6 Vt acuti ἐκ μεταπτώσεως, q. in aliam naturam migrans.

7 Nim. quæ materiâ & loco frigidiora ſunt, & quorum materia craſſior eſt, & membrana ergaſtuli denſior. Maturiùs enim conficiuntur quorum materia

eſt

eſt calidior, & locus tumore obſitus calidior, vt carto eſt:& maturiùs etiam rumpuntur pro ratione membranæ continentis rarioris.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LV. 1 Ἐπισκέπτεσθαι δὲ χρὴ 2 τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐμπυήματος ἔσεσθαι, λογιζόμενον, 3 ἀπὸ τῆς ἡμέρης ἧς τὸ πρῶτον ὁ ἄνθρωπος ἐπύρεξεν, ἢ εἴποτε αὐτὸν πρῶτον 4 ῥῖγος ἔλαβε· καὶ εἰ φαίη 5 ἀντὶ τῆς ὀδύνης αὐτῷ βάρος γεγενῆσθαι ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἤλγει. 6 Ταῦτα γὰρ ἐν ἀρχῇσι γίνεται τῶν ἐμπυημάτων.

EMPIE-MA. LV. 1 *At omni ratione ſubducta colliges, 2 initium fore cuiuſque ſuppurati, 3 ab eo die quo primum quis febricitare inceperit, aut etiam 4 cùm primùm rigor inuaſit hominem: quibus accedit illud, ſi æger fateatur ſe 5 loco doloris pondus quoddam graue ſentire, parte illa quæ ipſi dolebat. 6 Hæc autem ſunt ineuntis ſuppurati certiſſima ſigna.*

COMMENTARIVS.

1 Dixit antè quoto die, poſtquam incepit puris generatio, plerumque rumpantur ſuppurata: quare opus fuit vt notas indicaret principij eius quo pus incipit gigni: nam ita tempus ruptionis prædicemus optimè: nam ex calore loci obſeſſi, & ex humoris obſidentis vi illud principium purificum varium eſt. Hoc itaque d. principium notamus ex febri, rigore, pondere, loco doloris.

2 Natura enim ſi nihil digerendo proficiat, ſuppurato dabit operam. 5. aph. 8.

3 Id eſt, ſi vehementiùs febricitare inceperit: de nocte potiſſimùm, 2. aph. 47. Cùm primùm ſe traiicit ſuccus per venulas tenues & poros partis, fit initium phlegmones. Cùm autem is conceptus humor à calore agitatur, & putreſcit, & extenditur, eſt augmentum; cùm dein in pus abit, eſt rigor, tunc incandeſcit febris & dolor. Ita initium phlegmones eſt totius morbi initium: ſed initium ſuppurationis eſt rigor phlegmones, & tunc tandem ſumma affligitur febre; vel vnà febris cum rigore inuadit.

4 Id eſt, ſi rigor inciderit (id eſt, vniuerſi corporis concuſſio inæqualis,) qui antè non inciderat: quia pleuritica febris fuit ſymptomatica, & rigoris expers. Atqui cùm huiuſmodi rigor inciderit, accidit tunc frequens ſudandi & horreſcendi viciſſitudo, prorrhet. 32. coac. 4. 1n. Cauſa huius rigoris ſymptomatici eſt, quòd membrana puris acrimoniâ ac ſtimulis vellicetur. In morbis qui febres habent cum rigoribus, ſuppurationem indicat maior febris & rigor.

5 Cùm enim iam ſedem legit humor, magis grauat, quàm dum poris ſpargitur. at ſenſim colligit ſe pus in illud ſpacium inane: quare ſenſim abit dolor in grauedinem, iam facto pure. Maximè autem dolet, dum dolor mutatur in grauedinem: nam eroduntur tunc partes quæ pus continent: quod tam diu fit, dum in vna cauitate collectum pus fuerit.

6 Febris ſymptoma eſt inflammationis: rigor ſymptoma ſuppurati: pondus ſymptoma eſt materiæ quæ membranam opprimit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVI. 1 Ἐξ οὖν τουτέων τῶν χρόνων τὴν ῥῆξιν χρὴ προσδέχεσθαι τῶν ἐμπυημάτων ἔσεσθαι ἐς τοὺς χρόνους 2 τοὺς προειρημένους. LVII. Εἰ δὲ εἴη 3 τὸ ἐμπύημα ἐπὶ θάτερα μοῦνον, στρέφειν τε καὶ καταμανθάνειν χρὴ ἐπὶ τουτέοισι, μή τι ἔχῃ ἄλγημα ἐν τῷ ἑτέρῳ πλευρῷ. Καὶ ἢν θερμότερον ᾖ 4 τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου, κατακλινομένου ἐπὶ τὸ ὑγιαῖνον πλευρὸν, ἐρωτᾷν εἴ τι αὐτῷ δοκέει 5 βάρος ἐκκρέμασθαι ἐκ τοῦ ἄνωθεν. Εἰ γὰρ εἴη τοῦτο, ἐπὶ 6 θάτερόν ἐστι τὸ ἐμπύημα, ἐφ᾽ ὁκοῖον ἂν πλευρὸν τὸ βάρος γίνηται.

LVI. 1 *Atque ita perfecto ſuppurati tempore, vomica ipſius rupturam fore intelliges 2 illis temporibus 2 quæ definita ſunt.* LVII. *Si verò 3 ſuppuratum alteram thoracis tantùm occupat partem, in vtrumque latus ægrum conuertere, & ex ægro diſcere oportet, num quid doloris percipiat in altero latere. At ſiquidem 4 alterum altero calidius ſit, tum ex eo in latus integrum decumbente quærere oportet, an quod ipſi 5 pondus graue ex ſuperiori loco pendere videatur. Nam ſi hoc ita ſit, 6 altera eius thoracis pars ſuppurato eſt obſeſſa, qua pondus illud graue percipitur.*

COMMENTARIVS.

1 Primùm docuit tempus quo vomicæ ſe effunderent: dein, tempus principij concepti ſuppurati: iam locum quem occupat pus à rupta vomica. Vt ii quî ineunte morbo non adfuerunt, & cùm quis binis thoracicis inuoluitur morbis, & in altera parte tantùm ſuppuratum euenit, rectè iudicent: & num medius thorax (in quo duæ membranæ thoracem diſcriminant) affligatur. Hæc vſum habent in membranarum non autem pulmonum inflammatione. nam vtrimque effundi à pulmone poteſt. nam hæ membranæ non diuidunt pulmonem. 5. Adminiſt. Anatom.

2 Nam vt tardiùs vel celeriùs conficitur ſuppuratum, eo etiam tardiùs vel celeriùs rumpitur vomica.

3 Nam in thorace pus non æquè ac in peritonei regione circumferri poteſt: ſed in latere conceptum, ibi manet.

4 Ex putreſcente ibi pure; ita vna pars alterâ erit calidior. Aët. 8. lib. 65. de hac re; & Gal. 4. loc. aff. 9.

5 Quia d. Gal. Cubans in oppoſitum latus æger, onus ſublimiori inſidens parti perſentiſcit.

6 Q. d. Atque tunc thorax ſuppurato eſt obſeſſus, qui vel ſecandus erit, vel vrendus. At ſi ægro perinde ſit, in quod latus incumbat, & pus tuſſiendo expectoret, à pulmonibus huiuſmodi pus manabit; & fortè tunc ſectio erit inutilis. Ratio diuerſitatis eſt, quia inter dextram & ſiniſtram thoracis partem interſtitium eſt mediaſtinum, quo totus diuiditur thorax: & propterea non poteſt materia de parte in partem defluere. Gal. lib. 5. Adminiſtrat. anatom. nominat has membranas, qua parte coſtis reſpondent ὑποζωκότας, id eſt, ſubcingentes: qua verò coniunctæ in medio thoracis ſunt; διαφράττοντας, id eſt, interſepientes. At pulmones non ſunt vllo interſtitio diuiſi, ſed æqualiter per omnes eius cauitates huiuſmodi materia diſpergitur, & pulmones vtramque partem thoracis occupant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVIII. 1 Τοὺς δὲ ξύμπαντας ἐμπύους γινώσκειν χρὴ, 2 τοῖσιδε τοῖσι σημείοισι. Πρῶτον μὲν, εἰ ὁ πυρετὸς 3 οὐκ ἀφίησιν, ἀλλὰ τὴν μὲν 4 ἡμέρην λεπτὸς ἴσχει, τὴν δὲ 5 νύκτα πλείων. LIX. Καὶ 6 ἱδρῶτες πολλοὶ ἐγγίνονται, 7 βῆχές τε καὶ 8 θυμὸς ἐγγίνεται αὐτέοισι· καὶ 9 ἀποπτύουσιν οὐδὲν ἄξιον λόγου.

LVIII. 1 *Omnes autem ſuppuratos 2 ex his ſanè ſignis cognoſcere oportet. Primùm quidem ſi febris 3 non * depellatur, ſed quæ 4 interdiu quidem leuior eſt, 5 de 5 nocte verò grauior.* LIX. *Tum verò 6 ſudores incidunt multi; & etiam 7 tuſſes; 8 tuſſiendique cupiditas iis oboritur: ſed tamen 9 nihil tuſſiendo commemorabile expectorant.* * dimiſerit,

COMMENTARIVS.

1 Hactenus egit de ſuppurato inchoato: nunc agit de vetere & perfecto. id eſt, de iis qui pus effuſum continent in cauitatibus thoracis iam diu. hi certè proximè ad phthiſin abeunt: nam ea præſens eſt, vbi à rupta vomica non excluditur ex thorace pus intra 40. diem. 5. aph. 15. Notat hîc Galenus, empyos dici à ſuppurato, æquè ac ab expurato.

2 Id eſt, hæc ſigna demonſtrant.

3 Sed cum rigore ſymptomatico ſæpè iterato recrudeſcat: ſuperſtite nimirum putri materia in foco febris.

4 Quia eſt febris veluti quædam hectica, quæ ſolet exacerbari ſumpto à nutricatu: noctu autem fit concoctio. Collecto nimirum ſpiritu cum calore, & excrementorum ſuppreſſione: nam omnis euacuatio quæ ſponte fit naturæ, ſupprimitur de nocte per ſomnum, excepto ſudore. Vnde omnes etiam inflammationes de nocte grauiùs infeſtant ægros, quàm interdiu. Propterea rectè Peripneumonicis & Pleuriticis interdicimus ſomnum nocturnum, & permittimus diurnum. Hectica hæc eſt, cum putrida, empyicorum febris: ob vaporem putridum à pure, quæ etiam ante hecticam adfuit. C. Vega hîc refutat Auerrhoëm qui negabat eius cauſam aſcriptam, caloris à cibo, in hecticis.

5 Quia æuo illo cunctis cæna; at non omnibus familiare erat prandium.

6 Cùm frequens eſt ſudandi & horreſcendi viciſſitudo. Attamen ſudor è pectore manat principio, ſed non frequenter, ſi adhuc integra ſit naturalis œconomia: id autem quod dicit frequenter poſtea fit, partium thoracis infirmitate, quæ proprium alimentum retinere non poſſunt; ſed illud exudare ſinunt. q.d. à longo tempore ſuppuratis, iamque labefactatis ſuperuenit ſudor: natura cùm potens ita non ſit vt nutricios retinere poſſit ſuccos aut edomare, 4. aph. 41. hîc agit de multis ſudoribus non copiâ, ſed frequentiâ. ſunt enim pauci, & ſæpiùs recurrentes. propterea hîc d. Hippocrates ἱδρῶτες πολλοί: at in aph. d. ἱδρὼς πολύς.

7 Non audet tamen tuſſire.

8 Quòd materia in pulmonum bronchia rapiatur, quæ dum cordis fuligini occurrit, tuſſim cum difficultate ſpirandi excitat: ab obſtructione nimirum bronchiorum pulmonis. Multiplex eſt enim ſicca tuſſis: alia enim excitatur ab acri & ſubtili diſtillatione, ſubterfugiente anſam fuliginis: cui non eſt coniuncta difficultas ſpirandi: aliâs ab obſtructis bronchiis; huic dyſpnœa adeſt.

9 Quòd materia ſit craſſior, vis expultrix thoracis infirmior, & meatus denſiores, qui occaluerint, ſiue denſitas membranæ obuoluentis pulmones.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LX. 1 Καὶ οἱ μὲν 2 ὀφθαλμοὶ 3 ἔγκοιλοι γίνονται· αἱ δὲ 4 γνάθοι ἐρυθήματα ἔχουσι. LXI. Καὶ οἱ μὲν 5 ὄνυχες τῶν χειρῶν γρυποῦνται· οἱ δὲ 6 δάκτυλοι, θερμαίνονται· καὶ μάλιστα 7 ἄκροι· καὶ ἐν τοῖσι 8 ποσὶν οἰδήματα γίνονται.

LX. 1 *Quin etiam 2 oculi fiunt 3 concaui: ac 4 genæ rubore perfuſæ apparent.* LXI. *Et 5 manuum vngues fiunt adunci: Sed tamen 6 digiti ardore conflagrant: potiſſimùmque 7 extimi: tum etiam in 8 pedibus tumores oboriuntur.*

Commentarivs.

1 Hæc ſunt ſymptomata phthiſeos in ſuppuratum incidentis: nim. febris ſymptomatica, nocturna potiùs quàm diurna; hectica, quæ ſumpto cibo, exemplo calcis, recrudeſcit: quia non ſolùm humores, ſed & ſolidæ partes incendio conflagrant. Pulmones verò aërem attractum inficiunt, eumque reddunt tabificum. præterea pulmones euacuant cauam venã, & pituitam è capite attrahunt: atque hinc extenuatio.

2 Nimirum purulentorum, in diuturno iam ſuppurato: quia in phthiſin degenerat. vt fieri ſolet, ſi intra quadraginta dies ſuppuratum non expectoretur, 5. aph. 15. Eſtque illa phthiſis inſanabilis.

3 Conſumptis muſculis, & collapſis membranis. vnde facies & oculi ſiccantur.

4 A fuligine, & calore contra naturam pulmonum. Hoc eſt quintum ſignum. Nam plurimis fuliginibus obſeſſi ſunt pulmones, qui pituitam à capite trahunt: hinc etiam tuſſis.

5 Conſumpta digitorum molli carne, qua vngues fulciuntur: quæ non eſt muſculoſa; ſed caro proprie dicta. Atque hinc θηρίωμα ſolet appellari huiuſmodi phthiſis quæ ſuppurato ſuperuenit: quia more lupi cuiuſdam abſumit quicquid humidi eſt in corpore, cæteraſque defraudat partes: ita hoc nomen ex cauſa vt ſignum, quod tabidorum, vt & ferarum, ſint adunci vngues.

6 Vt in hectica febre cæteræ partes quæ humore abundant. nam, vt d. hîc Gal. in aliis febribus algent ſæpè; ſed in hecticis digiti calidi manent febribus.

7 Quorum nim. caro fuit temperata: & hîc maior moles carnis: quare in his ſolidorum conſpicuus fit ardor.

8 Quòd & naturâ frigidiores ſint, neruoſi, membranei, & ligamentis abundantes, & longiſſimè abſunt à fonte caloris. Vapores & cruditates concipiunt, nec abſumunt, ob languorem. Quare totius corporis extinctio inde incipit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXII. Καὶ 1 σιτίων οὐκ ἐπιθυμέουσι· καὶ 2 φλύκταιναι γίνονται ἀνὰ τὸ σῶμα. LXIII. 3 Ὁκόσοι μὲν οὖν ἐγχρονίζει τῶν ἐμπυημάτων, ἔχει τὰ σημεῖα ταῦτα, καὶ 4 πιστεύειν αὐτοῖσι χρὴ κάρτα. LXIV. Ὁκόσα δὲ 5 ὀλιγοχρόνιά ἐστι, σημαίνεται τουτέοισιν, 6 ἤν τι ἐπιφαίνηται, οἷα καὶ τοῖσιν 7 ἐν ἀρχῇσι γινομένοισιν· 8 ἅμα δὲ καὶ ἤν τι 9 δυσπνούστερος ἢ ὁ ἄνθρωπος.

LXII. *Quin etiam 1 cibos non appetunt: tum verò 2 puſtula per totum corpus erumpunt.* LXIII. *3 Igitur diuturna [pectoris & pulmonis] ſuppurata, iis maximè ſignis deprehenduntur, 4 maximéque illis fidendum eſt.* LIV. *Quæ verò 5 breui eruperunt, his * ſignis ea [ſuppurata] cognoſcuntur, ſi 6 quæ appareant, qualia [ſuppuratorum] principio 7 apparere diximus: 8 Quibus & illud [accedit,] ſi tunc 9 maiori, quàm antè, difficultate ſpirandi laboret.* * ſequentibus

Commentarivs.

1 Cùm nimirum vtraque facultas ventriculi, nim coquendi, & appetendi, phthiſis illius ſympathiâ labefactantur. vnde necroſis adeſt appetitus; non enim ſentit ſuctionem.

2 Diffuſa quadam ſanie, quæ à pulmonibus malè affectis exudat: & tunc in propinquo mors eſt: quia quod plures facultates labefactatæ fuerint, eò res ægri peiori ſunt loco. 4. ac. 43. φλυζάκια appellat. De his vide Celſum 2. lib. 7. ſed nota, vbi ille ſcribit pallent, vt reponas calent, ex Hippocratis hîc ſententia. Vide & Paulum 3. lib. 32.

3 Concludit præcedentia: d. quæ hactenus ſcripſi, denunciant ex longo tempore conceptum empyema: & his fidendum.

4 Nam cunctæ illæ ferè notæ exhauſtionem denotant, & hecticam febrem, ab æſtu thoracis & pulmonis cùm empyema habent, ruptumque cùm prorogatur.

5 Q. d. notæ quæ ſignificant puris recentem effuſionem in thoracem, non adeò elucent; nam talem ſociam febrem non ducunt.

6 Id eſt, ineunte ſuppurati effuſione in thoracem: huius d. ſigna non ſunt adeò clara: quia febrem hecticam ignorant. ſunt autem hæc, quæ apparent ſuppuratorum principio, rigor, febris, pro dolore pondus.

7 Nimirum febris iteratò recrudeſcens, & ſæpiùs horror ſuperueniens qui antè non fuit; pondus graue, doloris loco. Hoc eſt, ex eiſdem ſignis cognoſcitur

puris

puris in thoracem effuſio quæ non eſt vetus, ex quibus cognoſcitur prima collectio vomicæ; ſi quædam acceſſerint quæ deſcripta iam ſunt in effuſo empyemate iam longo tempore: vt caui oculi, defectus appetitus, ſudores plurimi, &c. (ita Galenus tertium hoc addit ſignum) præterea difficultas ſpirandi: ita his conſociatis notabitur recens empyema.

8 Nimirum, ſignis.

9 Nim. oppreſſis à ſuppurato effuſo pulmonibus: & denegato illis liberè ſe dilatandi loco. (4. loc. aff. 8.) vnde ægriùs quàm antè reſpirant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXV. 1 Τὰ δὲ ταχύτερόν τε καὶ βραδύτερον ῥηγνύμενα, τοῖσδε 2 γινώσκειν χρή. Ἢν μὲν ὁ 3 πόνος ἐν ἀρχῇ γίνηται, καὶ ἡ δύσπνοια, καὶ ἡ 3 βὴξ, καὶ ὁ 4 πτυαλισμὸς 5 διατείνῃ, ἐς τὰς 6 εἴκοσιν ἡμέρας ἔχειν προσδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν, ἢ καὶ ἔτι 7 πρόσθεν. Ἢν δὲ 8 ἡσυχαίτερος ὁ πόνος ᾖ, καὶ 9 τἄλλα πάντα κατὰ λόγον, τούτοις προσδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν 10 ἐς ὕστερον. LXVI. * 11 Προσγενέσθαι δὲ ἀνάγκη καὶ 12 πόνον, καὶ 13 δύσπνοιαν, καὶ πτυαλισμὸν πρὸ τῆς τοῦ πύου ῥήξιος.

Dolor. Suſpirioſus anhelitus. Tuſſis. Ptyeliſmus.

LXV. 1 *Quorum verò [ſuppuratorum vomica] maturius tardiùſve rumpuntur, his ſignis cognoſcere licet. Nam ſi ineunte morbo [thoracis] 2 dolor infeſtet, & cum ſuſpirioſo anhelitu, atque 3 tuſſi, & 4 expectoratum ad 5 vigeſimum vſque diem 6 differatur, tum puris eruptionem expectare oportet, aut etiam 7 celeriùs. Sin 8 dolor remiſſior fuerit, 9 omniaque reliqua pro huius ratione, 10 tardiùs ſuppurati eruptionem expectare oportet.* LXVI. 11 *Sed tamen neceſſariò 12 dolor cum 13 ſuſpirioſo anhelitu & expectorato ante puris eruptionem incidit.*

Commentarivs.

1 Nam rumpi quædam ſuppurata dixit die 30. 40. & 60. ſed nullas notas adiecit, vnde in notitiam ducemur citiùs aut ſeriùs erupturæ. Itaque hìc agit hac de re. Primò itaque notas depingit, quæ 20. die vel citiùs effuſionem ſuppurati prænunciant: vt dolor, ſuſpirioſus anhelitus, tuſſis, ſi ab initio perſeuerauerint.

2 Sine remiſſione ab initio perſeuerans, copiam aut acrimoniam morbificæ materiæ denunciat.

3 A cauſa perpetuò ſineque remiſſione irritante.

4 Acrimonia tenuis exudantiſque materiæ à membrana qua tenetur materia.

5 Διατείνῃ, id eſt, perſeueret: vt in Hiſtoria Eraſini διατελέως, id eſt, per totum morbum, id eſt, perſeueranter.

6 Vel ad 14. diem 5. aph. 8. Ita vt ante decimum quartum, aut vigeſimum diem nihil expectoretur.

7 Vt decimoquarto die: pro ratione nimirum materiæ & loci. vel 17. Non enim tranſibit viceſimum diem: nam is eſt terminus longiſſimus acutorum morborum.

8 Id eſt, tardiùs rumpentur ſuppurata, quæ habent dolorem mitiorem. Itaque quæ ſeriùs effunduntur, non habent dolorem ſine remiſſione, ſed remittit, & intermittit, nec toto perſeuerat morbo: quia mitior cauſa non ita rodit membranam.

9 Vt ſuſpirioſus anhelitus, tuſſis; ſi hæc analogiâ dolori reſpondeant.

10 Id eſt, pro ratione ſymptomatum tardiùs magis minusve, erumpet ſuppuratum.

11 Duo hi aphoriſmi ſuſpicione non carent, ſi conferas cum Coacis. Niſi intelligas de expectorato ſeroſæ cuiuſdam materiæ, quæ exudat à pure ipſo, dum continetur in vomica. Vt hoc velit Hippocrates: quæcumque pleuritis expectorati eſt expers, in ſuppuratum degenerat, intra 14. vel 20. diem. At talis pleuritidis, (deſiderato expectorato, confecto ſuppurato) ante quam rumpatur vomica, & pus effundatur in ſpacium inane thoracis, expectorabit ſeroſam materiam, continuitate membranæ ad pulmones peruenientem. Et, vt illud expectoratum eſt ſignũ vnum ſuppurati: ita eo ipſo die rumpetur vomica, quo expectorandi finem faciet. Vt illa ſputandi intermiſſio ſit ſignum ruptæ vomicæ, & excretionis puris in inane thoracis.

12 Id eſt, ruptionis imminente die pus agitabitur, & pars quædam expectorabitur; & ab eroſione puris fiet dolor. Itaque ſi intermiſerunt hæc ſymptomata, eo tempore neceſſario recrudeſcent. Si itaque fuerit dolor cæteraque ſymptomata mitiora, ad 60. diem vſque excurret malum, antequam effundatur pus. ſin minùs remiſſa fuerint ſymptomata, medium tempus incurret ruptio.

13 Propter dolorem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXVII. 1 Περιγίνονται δὲ τούτων μάλιστα μὲν, οὓς ἂν 2 ἀφῇ 3 ὁ πυρετὸς 4 αὐθημερὸν μετὰ τὴν ῥῆξιν. Καὶ σιτίων 5 ταχέως 6 ἐπιθυμέωσι, καὶ δίψης ἀπηλλαγμένοι ἔωσι. καὶ ἡ γαστὴρ 7 σμικρά τε καὶ ξυνεστηκότα ὑποχωρέῃ· καὶ τὸ 8 πῦον 9 λευκόν τε καὶ 10 λεῖον, καὶ 11 ὁμόχροον ᾖ, καὶ 12 φλέγματος ἀπηλλαγμένον, καὶ ἄτερ πόνου τε καὶ βηχὸς ἰσχυρῆς ἀνακαθαίρηται.
LXVIII. Ἄριστα μὲν 13 οὕτως καὶ 14 τάχιστα ἀπαλλάσσουσιν· 15 ἢν δὲ μὴ, οἷσιν ἂν 16 ἐγγύτατα τούτων γένηται.

LXVII. *Ex 1 his autem illi ſuperſunt maximè, quos eo ipſo die, quo rupta eſt vomica, 2 febris 3 dimiſit: 4 & 5 illicò cibos 6 appetunt: ac ſitis ſunt planè expertes: tum aluus 7 pauca & figurata reddit: tum 8 pus ipſum 9 album eſt, & 10 lene, & 11 vniuſmodi, & 12 pituitæ expers, itum & ſi abſque dolore & vehementiori tuſſi expectoretur.* LXVIII. *Itaque qui ita ſunt affecti. 13 optimè atque 14 celerrimè liberantur: 15 ſin minùs, * quo 16 propiùs ad hæc [ſigna] accedunt.*

* vel, ſi quibus proxima bis contigerint.

Commentarivs.

1 Ex purulentis. Quattuor euentus ſuppuratorum depingit; ad bonum, vel ad malum, ad melius, vel deterius: & hæc citiùs, vel ſeriùs.

2 Quæ continuò affligebat.

3 Vel ſaltem remiſſior facta eſt, perfecto nim. omni ſuppurato, & ſublatâ omnis puris generatione.

4 Vtraque ventriculi facultate, & coquendi & appetendi reſtituta: vel certè non ampliùs impedita, quæ in doloris vi impediebatur.

5 Simulatque pus eruperit.

6 Extincto pulmonum & alui ardore. Aluum enim vocat perpetuò Cicero 2. de nat. deorum, ventriculum.

7 Pauca quidem, ſuperſtite multo ſucco altili, integritate naturalis œconomiæ in coquendo & diſtribuendo. nam diffundi ſignificat nutricatum per corpus; & robuſtæ coctricis eſt nota.

8 Quod expectoratur.

9 Integritate partium ſolidarum.

10 Natiui caloris vi, ſe in omnes materiæ partes æqualiter inſinuantis.

11 Id eſt, non bile, aut pituita aut atra bile perfuſum: ſed prorſus æquale.

12 Expoſitio hæc eſt præcedentis ſententiæ, id eſt, ſine crudo ſucco remixto.

13 Sine vllis morbi reliquiis, & omninò bonis naturæ rebus.

14 Reſtituta nim. natura, expectorato iam pure morbi cauſa.

15 Id eſt, ſi non ita præclarè, nec adeò celeriter. q. d. quia rarò cuiquam elucent cunctæ notæ ſalutares.

16 Quæ alia in aliis apparent: ea quo meliora, eò melius, & celeriùs reſtituuntur. q. d. quibus cumulatè cunctæ notæ ad ſalutem apparent, citiſſimè liberantur: & etiam hi quibus plurimæ harum notarum elucent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXIX. 1 Ἀπόλλυνται δὲ οὓς ἂν ὁ, πυρετὸς 2 μὴ ἀφίῃ· * ἢ δοκέων αὐτοὺς ἀφιέναι, 3 αὖθις φαίνηται ἀναθερμαινόμενος· καὶ 4 δίψας μὲν ἔχωσι, 5 σιτίων δὲ μὴ ἐπιθυμέωσι· καὶ ἡ 6 κοιλίη ὑγρὴ ᾖ· καὶ τὸ πῦον χλωρὸν † καὶ πελιδνὸν πτύῃ, ἢ φλεγματῶδες καὶ ἀφρῶδες. * Ην ταῦτα πάντα γίγνηται, 7 ἀπόλλυνται. LXX. 8 Ὁκόσοισι δ' ἂν τουτέων τὰ μὲν ἐπιγίγνηται, τὰ δὲ μή, οἱ μὲν αὐτέων 9 ἀπόλλυνται, οἱ δὲ ἐν πολλῷ χρόνῳ 10 περιγίνονται. Ἀλλ' ἐκ πάντων τῶν τεκμηρίων, τῶν ἐόντων ἐν τουτέοισι, 11 σημαίνεσθαι, καὶ τοῖσιν 12 ἄλλοισι πᾶσιν.

*ἢ

*ἢ †οἳ

LXIX. 1 *Sed [à ſupparato] intereunt, quos [à rupta vomica] 2 febris non dimiſit: aut ſi febricitandi finem feciſſe videantur, 3 iterato incendio conflagrant: & 4 ſiti ardent, nec vllo 5 edendi amore tenentur: tum 6 aluo ſunt profuſiore; pus autem viride & liuidum expectoratur, aut pituitoſum & ſpumans. Nam ſi hæc omnia inciderint, [breui] 7 intereunt.* LXX. *Sed 8 quibus horum [ſymptomatum] alia quidem appareat, alia verò non, ex iis quidam 9 intereunt, alij verò in multo tempore tandem 10 ſuperſunt. Sed ex illis omnibus ſignis ſyllogiſticis, quæ in iis apparent, 11 ſignificatio fiet, 12 omnibuſque aliis.*

Commentarivs.

1 Si cuncta praua fuerint ſigna, morientur citiſſimè: 3. progn 2.

2 Iteratò recrudeſcente ipſo ſupputato.

3 Recrudeſcente febre.

4 Superſtite in thorace vel pulmonibus foco incendij.

5 Vel, ſi capiant cibos, edendo nihil proficiont. 7. aph. 6. nam d. Gal. qui in tali morbo euadunt, auidè paſtum ineunt.

6 Labefactata naturali œconomia.

7 Subauditur ταχέως. Quod oim. in naturæ vitute nihil ſpei ſit reliquum: Quod indicant deiecta appetentia, & alui profuſio. quòd autem morbi vis calamitoſa ſit atque funeſta, oſtendunt febris contumacia, & ſputi prauitas.

8 Q. d. ſi qui media ſortiantur ſigna, partim tardiùs moriuntur, cùm ſuperantur notæ bonæ à malis: propterea tardiùs, cùm bona reluctentur, quæ tandem tamen fatiſcunt.

9 Quia quò plures facultates læſæ fuerint, eò peiori loco ſunt ægri.

10 Coctione contumacioris materiæ morbificæ, & reſtituta paulatim natura. Ita mala ſigna triumphantur à bonis.

11 Salutis aut mortis.

12 Vt ſudoribus, vrinis, capillorum defluuiis, & ſimilibus. q. d. in cunctis per omnia ſigna coniectutam faciemus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXI. Ὁκόσοισι δὲ 1 ἀποστάσιες γίγνονται ἐκ τῶν περιπλευμονικῶν νοσημάτων, * παρὰ τὰ ὦτα, καὶ 2 ἐκπυΐσκονται, † ἐς τὰ 3 κάτω χωρία, καὶ 4 συριγγοῦνται, οὗτοι δὲ περιγίνονται.

*ἀεὶ †ἢ

LXXI. *Quibus verò ex 1 peripneumonicis morbis abſceſſus incidunt ponè aures, & 2 ſupputant, aut ad 3 infernaſ partes decumbit, & 4 fiſtula excitatur, hi ſanè ſuperſunt.*

Commentarivs.

1 Q. d. quamuis pleuritis & peripneumonia propriè curentur expectorato: & ſi expectorato non curentur, ſupputantur: exiſtunt tamen & aliæ illarum criſes. Nimirum pro materiæ ratione, & naturæ vi. Si enim materia fuerit calida, & adſit naturæ vis, cum meatuum libertate, expectorato remiſſionem accipient: Sed tamen alias habet criſes, nimirum parodites, abſceſſus crurum, & vrinam purulentam.

2 Pure nim albo, æquali, ad cuius generationē cuncta ſymptomata remittunt ſe, cum integritate naturæ coniuncta. aut ſi parotis non ſuppuret, aluus feratur, & vrina craſſa multaque hypoſtaſi prædita comulatè reddatur.

3 Vt ad crura.

4 Id eſt, vlcus ſinnoſum, & anguſtam fiſtulæ ſpeciem referens; à puris acrimonia. Aliorum morborum medela eſt fiſtula. d. Hip. 6. epid. 3.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXII. 1 * Ἐπισκέπτεσθαι δὲ χρὴ τὰ 2 τοιάδε, ὧδε. Ην ὅ, τε 3 πυρετὸς ἔχῃ, καὶ ἡ ὀδύνη 4 μὴ παύηται, καὶ τὸ πτύελον μὴ ἐκχωρέῃ κατὰ λόγον, 5 μηδὲ χολώδεες αἱ τῆς κοιλίης διαχωρέωσι, μηδὲ 6 εὔλυτοί τε καὶ ἄκρητοι γίγνωνται, καὶ μηδὲ τὸ οὖρον 7 παχύ τε † χρήτω καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον, 8 ὑπηρετέηται δὲ 9 περιεστικῶς ὑπὸ τῶν λοιπῶν πάντων τῶν * περιεστικῶν σημείων, τουτέοισι χρὴ τὰς τοιαύτας 10 ἀποστάσιας ἐλπίζειν ἔσεσθαι.

* ἐπισκέπτεσθαι. † ἢ περὶ illud χωρία ponitur poſt οὖρον. * περιεστικῶν

LXXII. 1 *Sed 2 huiuſmodi [abſceſſus] fore intelliges, hoc modo Si 3 febris detineat, nec vlla 4 doloris remiſſio adferatur, nec expectoratum conuenienter feratur, 5 nec bilioſa aluo ſecedant, nec 6 facilè aluus meracis feratur, nec verò vrina 7 profuſè reddatur cum multa hypoſtaſi, atque 8 certa ſalutis ſpes ab aliis ſignis 9 ſalutaribus affulgeat, tum commemoratos 10 abſceſſus fore ſpes eſt.*

Commentarivs.

1 Q. d. ſi morbus non calamitoſus ſit dyſpeptos, euenict abſceſſus bonus. Noſcitur autem pepaſmi difficultas in non funeſto morbo, ex febri & dolore perſeuerante: nam vbi hæc quieſcunt, paruus erit morbus: ſed magni per criſio finiuntur. 3. criſ. 4. Gal. nam parui ſoluuntur ſolùm. Et ſalutares mutationes fiunt excretione, vel abſceſſu, aut ſenſim ſoluitur. Excretiones abſolutè criſes vocamus: & nemo ſubitò ſanatur ſine criſi. Cùm itaque Peripneumonia (de qua hîc) morbus ſit magnus, & criſis in ea ſperetur, iam hîc Hippocrates docet, vnde noſcemus num per abſceſſum, vel excretione iudicabitur.

2 Iam enim dixit, infra aut ſurſum hanc finiri per abſceſſum, qui antequam eueniat, prænoncia ſigna aperiunt. Idem in aliis morbis expectandum: Gal. 3. criſ. 26. Si itaque hæc non adſint, morbus ſoluetur ſenſim, maximè per vrinas: tarius tunc per ſedem.

3 Cum ſpirandi difficultate.

4 Id quod ſignificat peripneumoniæ denegari proprium iudicium per excretionem: videlicet expectoratum. ſi crudum ſit, vel non facilè excernatur ſtatim: hoc denotat longum futurum morbum. Nam d. Gal. vbi deſinit dolor, miteſcit morbus, nec opus abſceſſu: vt etiam ſi expectoratum benè procedat.

5 Vt nulla calidioris materiæ ſuſpicio ſit: quæ per excretionem potiſſimùm iudicatur: hoc denotat morbum longum futurum, à craſſo & crudo ſucco: qui vel longo die ſoluetur, aut in abſceſſum abibit.

6 Quæ ſunt ſigna ardoris, & calidioris materiæ. quod ait, ea ratione ne criſin ſuam habeat.

7 Quæ materiam & occaſionem futuri abſceſſus præripiant: 4. aph. 74. nam ita coctione paulatim finem inueniet morbus.

8 Vel, vt alij: Paratur autem ſalubris ab omnibus aliis ſalutiferis ſignis. Vel, vt alij: Indicatur autem ſuperſtes futurus ab omnibus reliquis ſalutaribus ſignis.

9 Quæ in conualituris apparere ſolent. vt ex decubitu, ſomno, mente, pulſu &c.

10 Quandoquidem non apparuerint propria excretionis ſigna; imò potiùs illius tota ſpes ſublata eſt.

Ex his duobus aphoriſmis colliges hæc axiomata.

I Omnis

I. Omnis Parotis ſanguinea funeſta eſt, ſi ſuppurati ſit expers. 3.coac.206.

II. Fortè etiam funeſta, ſi pus non ſit album, læue & æquale. 3.210.

III. Eadem Parotis ſuppurati particeps, niſi cum eo ſuppurato, omnium ſymptomatum antecedentium remiſſionem adferat, cum naturæ integritate coniunctam, calamitoſa. Vt patet in Pictoris ancilla.

IV. Omnis Parotis ſuppurati expers, funeſta eſt: niſi aluus feratur, aut vrina profusè fluat, multa hypoſtaſi prædita.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*π 1 Γίνονται δὲ αἱ μὲν ἐς τὰ 2 κάτω χωρία, οἷσιν ἂν * περὶ τὰ 3 ὑποχόνδρια τοῦ 4 φλεγμαίνοντος ἐγγένηται· αἱ δὲ 5 ἄνω, οἷσι τὸ ὑποχόνδριον 6 λαπαρόν τε καὶ ἀνώδυνον διατελέῃ. 7 Δύσπνοοι δὲ τινα χρόνον γενόμενοι 8 παύσωνται, ἄτερ φανερῆς προφάσιος ἄλλης.

1 *Eorum verò [abſceſſuum] alij quidem 2 imis in partibus oboriuntur, nimirum quorum 3 hypochondria 4 inflammatione ſunt obſeſſa: Alij verò 5 ſuperioribus partibus erumpunt, quibus hypochondrium 6 molle eſt, & doloris expers perſeuerat. Sed tamen cùm antea 7 ſuſpirioſo anhelitu laboraret, anhelandi 8 finem fecerit, 9 ſine alia quapiam manifeſta [illius remiſſionis] cauſa.*

COMMENTARIVS.

1 Qui, denegata peripneumonicis excretione per expectoratum (nam expectoratum eſt propria peripneumoniæ & pleuritidis excretio) & omni ſpe excretionis adempta, neque materia (vt fit in deiectionibus biliuſis alui) neque occaſiune (vt fit in vrina craſſa hypoſtaſi prædita) abſceſſibus prætepra, aut ponè aures, aut imis in partibus oboriuntur. Gal.3.criſ. 11. Iam docuit vnde nuſcamus futuros abſceſſus: ſed nunc, ſi futuri, num ſupra vel infra.

2 Vt in cruribus.

3 Id eſt, quæ ſunt inæqualia. An igitur in hypochondriis ſit meatus per quem tranſit materia Peripneumoniæ & Pleuritidis in crura? cur non viciniorum partium cruribus meminit? quia lumbis magna aſſidet illa vena, quæ in crura propagines mittit. Hinc ſaltem fiet ſignificatio infra vergere naturam, & materiam.

4 Vel ardore conflagrant. Nam plurimis locis Hippocrati ſignificat φλέγμα phlogoſin: aliâs eidem dicitur pituita, per Antiphraſin.

5 Vt ponè aures.

6 Id eſt, in mediocritate poſitum diſtentionis & contractionis, hoc ſignificat λαπαρόν, opponitur enim inflammatis.

7 Q.d. ad ſuperiores partes fiet abſceſſus, ſi quæ iam enarraui adfuerint: ad quod non parum facit, ſi æger difficilè reſpirauerit, nam hoc tunc quieſcet ſine manifeſta cauſa: nam impletæ cùm eſſent venulæ thoracis & rami maiores, liberantur onere cùm fiunt parotides. Hæc itaque eius ſententia: vt notat Gal. Si hypochondria fuerint doloris & tumoris expertia, ſucci verò ſurſum curſum flectant, quod ſignificat reſpirationis difficultas, parotides expecta.

8 Tranſlata materia quæ cauſa erat anhelitus.

9 Vt expectoratu conuenienter facto, aut vrinæ purulentæ profluuio, aut alui fluore; vel hæmorrhagia, vomitu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*ἰόν LXXIII. 1 Αἱ δὲ ἀποστάσιες αἱ 2 ἐς τὰ σκέλεα, ἐν τῇσι περιπλευμονίῃσι τῇσιν ἰσχυρῇσί τε καὶ ἐπικινδύνοισι, 3 λυσιτελέες μὲν πᾶσαι· 4 ἄρισται δὲ αἱ τοῦ πτυέλου ἐν μεταβολῇ * ἐόντος γενόμεναι. Εἰ γὰρ τὸ 5 οἴδημα, καὶ ἡ ὀδύνη 6 γίγνοιτο, τοῦ πτυέλου ἀντὶ ξανθοῦ πυώδεος γινομένου, καὶ 6 ἐκχωρέοντος ἔξω, οὕτως ἂν 7 ἀσφαλέστατα ὅ, τε ἄνθρωπος περιγίγνοιτο, καὶ ἡ ἀπόστασις ἀνώδυνος 8 τάχιστα † παύσεται. † ἂν παύοιτο

LXXIII. 1 *Cæterùm qui in crura decumbunt abſceſſus, à peripneumonia vehementi & calamitoſa, 3 præclarè quidem omnes ad ſalutem faciunt. Sed illi 4 optimi qui in expectorati mutationem incidunt. Nam ſi 5 tumore contra naturam cum dolore coniuncto [obſeſſa fuerint crura,] poſtquam expectoratum è flauo purulentum eſt redditum, 6 nec non [bona illius pars] excretione iam ſeceſſit: Sic enim 7 valetudine integra [peripneumonicus] homo ipſe victor euadet, tum abſceſſus doloris expers * concedet 8 celerrimè.* *ſedabitur

COMMENTARIVS.

1 Agit de criſi per abſceſſus: qui eueniunt excluſâ materiâ ad partem remotam, & capacem, prodromo à pepaſmu. Qui ſi in peripneumonia nondum mitigatâ materiâ euenerint, boni; nam à peripneumonia liberant; periclitantibus tamen cruribus. nec ſecura tamen erit hæc criſis.

2 Ita interdum in crus vel in ſacrum os decumbit abſceſſus; cùm homines per menſem vnum aut alterum peripneumoniæ inuoluuntur.

3 Quòd materia longiſſimè abſcedat à morbo: & quod decumbat in partem materiæ capaciſſimam, quodque remiſſiunem adferat ſymptomatum peripneumouicorum: potiſſimumque ſuſpirioſi anhelitus. alleuata enim natura parte materiæ, quod reſtibile eſt facilè euincet.

4 Id eſt, qui expectorato pepaſmi participe incidit: vt enim coctionis celeritatem, ita etiam ſecuritatem criſis prænunciant. Nam quicquid excluditur ex proprio foco, ad ſalutem facit, ſi in partem capacem effundatur: nec tunc ita periclitabuntur crura. 1.epid. boni ſunt qui fiunt longè, deorſum, cocta materia.

5 Nam pulmonia cedet, artus extra diſcrimen erunt, ac ſine dolore citiſſimè finientur, vegetâ integráque naturali facultate, cuius munus eſt coquere. 1.epid. pepaſmus criſis celeritatem, & ſecuritatem arguit.

6 Vt nim. non tam materiæ vitio & corruptione, quàm copiâ, quòd multum ab expectorato ſuperſit, abſceſſus ille excitatus videatur. 6.epid. 2. 20. ſi quid à fluentibus relinquitur, promptus in abſceſſum eſt progreſſus.

7 Ac ſine morbi reliquiis, nec vllo partium obſeſſarum incommodo.

8 Propter materiæ bonitatem, pepaſmi participem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXIV. Εἰ δὲ τὸ πτύελον 1 μὴ ἐκχωρέῃ καλῶς, μηδὲ τὸ 2 οὖρον ὑπόστασιν ἀγαθὴν ἔχον φαίνοιτο, κίνδυνος 3 χωλὸν γενέσθαι τὸ ἄρθρον, ἢ πολλὰ πρήγματα παρασχεῖν. LXXV. 4 Ἢν δὲ 5 ἀφανίζωνται καὶ 6 παλινδρομέωσιν αἱ ἀποστάσιες, τοῦ πτυέλου μὴ ἐκχωρέοντος, καὶ τοῦ πυρετοῦ ἔχοντος, 7 δεινόν· κίνδυνος γὰρ μὴ 8 παραφρονήσῃ, καὶ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος.

LXXIV. *Contrà ſi expectoratum 1 non antè conuenienter ſeceſſerit, nec ipſa 2 vrina bona hypoſtaſi prædita ſit, tum ſanè membrum ipſum [tumore obſeſſum] 3 in claudicationis eſt periculo, aut multum negocij, multúmque moleſtiæ faceſſet.* LXXV. *4 Quodſi 5 euaneſcant abſceſſus, & 6 intrò recurrant, ſiquidem expectorati omnis ratio deſideretur, & febris detineat, 7 calamitoſum id eſt: tunc enim 8 delirio & morte periclitatur æger.*

COMMENTARIVS.

1 Materiæ contumacia, & naturæ infirmitate. μὴ καλῶς, id eſt, incoctum ſi expectoretur: vel ſi quidem coctum, at non expectoretur ſatis.

2 Loco nim. materiâ. loco, vt fundo matulæ

obſirmata ; materiâ, vt ſit alba, læuis, & æqualis. Vt ad calamitoſam vim morbi accedat œconomiæ naturalis infirmitas aut deprauatio.

3 Quòd materia pepaſmi expers, muſculorum ſubſtantiam labefactet ; nam ea eſt cruda & craſſa.

4 Hoc prognoſticum locum habet in omnibus eruptionibus quæ foras fiunt. Tribus notis palindromen d. animaduertemus, ſi ſubitò euaneſcat: febris ſi non miteſcat ; nec humor excernatur. nam ſi per ἄδηλον διαπνοὴν excernatur, febris cadet : nam ita interdum euenit, ob humoris tenuitatem, partis laxitatem, aëris calorem, remediorum facultatem, & virium ob robur, id eſt, calidi natiui.

5 Nec vlla digerendi, aut ſuppurandi forma appareat. 5. aph. 65. addit ἐξαίφνης maioris claritatis gratiâ : quamuis ἀφανισθῶσι idem ſignificet, vt hîc annotat Gal.

6 Materiæ vi quadam maligna, & ſuperſtite foco vnde materia illa dimanauit, ad quem ſe reuoluit : vel partem principem inuadit.

7 Et periculi plenum.

8 Quòd fractis iam viribus, iteratò morbus recrudeſcat, cuius materia ſit omnino pepaſmi expers. Et dilitij metus, quòd refluus ſit ad pulmones humor: vnde à vaporum copia delirium. Hî itaque moriuntur ὑποστρέψαντες.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* πυημάτων LXXVI. Τῶν δὲ ἐμπύων, τῶν 1 ἀπὸ τῆς περιπνευμονίης *, οἱ 2 γεραίτεροι μᾶλλον ἀπόλλυνται. Ἐκ δὲ 3 τῶν ἄλλων ἐμπυημάτων, οἱ 4 νεώτεροι μᾶλλον 5 ἀποθνήσκουσιν.

LXXVI. *Eorum verò qui 1 à peripneumonia ſunt purulenti, 2 ſeniores magis intereunt. [Contrà verò] 3 ex aliis omnibus ſuppuratis 4 iuniores [inter cæteras ætates] omnium facillimè celerrimèque 5 moriuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Quòd eorum infirma ſint latera, fuliginis vis minor, meatus anguſtiores, materia etiam ipſa ſuppurati craſſior : vnde fit, vt & cauſæ ipſius morbi, eorum naturæ diſſentanei, magnitudine, & curationis dificultate, moriendi neceſſitas in promptu ſit.

2 Γεραιτέρους appellat, qui etiam μεσοπόλιοι, & ὠμογέροντες dicuntur Gal. nam triplex ſenectus Galeno 5. de ſanitate ad finem.

I. à 50. anno τῶν ὠμογερόντων.

II. γῆρας δ' ἢ γεροντικὴ, ſenium.

III. πέμπελος ſenex dicitur, quòd ipſi funebris iam paretur pompa.

hîc vocat ſeniores, d. Gal. ratione iuniorum : q. d. maiores natu ; ratione iuuenum.

3 Et inflammationibus : vt parotidibus. q. d. doloris vehementia hi maximè intereunt : at pulmo grauem tantùm dolorem ſentit. Sed ab aliarum partium inflammatione moriuntur, propter febres, delitia, & dolores : nam hæc iuniores infeſtare maximè ſolent.

4 Qui ex ephœbis euaſere : ad trigeſimum quintum ætatis annum.

5 Symptomatum vehementiâ, in ſuppurato & febre. Mirum videri poſſit, quod hîc dicit Aphoriſmus ; ſuppuratum Peripneumoniæ funeſtum eſſe ſeni, at iuueni minùs. Contrà, ſuppuratum parotidis iuueni funeſtum, at ſeni minùs : maximè cùm dicat Aphoriſmus, in morbis minùs periclitari quorum naturæ congener eſt morbus, &c. 2. aph. 34. At parotis ſenis naturæ minùs eſt conſentanea : ergo ea magis periculoſa eſſe deberet. Reſpondeo illum Aphoriſmum intelligi debere, vbi cætera ſunt paria. Tamenim etſi parotis, magnitudine cauſæ, videatur ſeni eſſe grauior : febre tamen minore, & iuſto ſuppurati tempore curationem recipit. Sic in ſuppurato pulmonis, iuuenis habet varias cauſas præſſene: quod habeat firma latera, materiæ præparationem, & meatuum libertatem, fuliginiſque copiam. Nam mortem adfert cauſæ morbificæ magnitudo, ſymptomatum vehementia, & curandi difficultas. Similiter funeſta eſt Æthiopibus febris ardens, non cauſæ magnitudine, cùm facillimè minimôque negocio hoc malo teneantur, ſed ſymptomatum vehementiâ, quia calor in his fit incendium. Scythis verò, Scotis & Anglis eadem febris eſt funeſta, cauſæ magnitudine, cùm ipſi ſint frigidi : & curandi difficultate.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXVII. 1 Αἱ δὲ 2 ξὺν πυρετῷ γινόμεναι 3 ὀδύναι περὶ τὴν 4 ὀσφύν τε καὶ τὰ 5 κάτω χωρία, ἢν 6 τῶν φρενῶν ἅπτωνται, τὰ κάτω ἐκλείπουσαι, ὀλέθριαι κάρτα. Προσέχειν οὖν δεῖ τὸν νοῦν τοῖσιν 7 ἄλλοισι σημείοισιν, ὡς ἢν 8 τι καὶ τῶν ἄλλων σημείων πονηρὸν ἐπιφαίνηται, ἀνέλπιστος ὁ ἄνθρωπος. LXXVIII. Εἰ δὲ 9 ἀναΐσσοντος τοῦ νοσήματος ἐς τὰς φρένας, τ' ἄλλα σημεῖα μὴ πονηρὰ ἐπιγίνοιτο, ἔμπυον ἔσεσθαι τοῦτον πολλαὶ ἐλπίδες.

LXXVII. *1 Cum 2 febre 3 dolores qui 4 lumbi ſedéſque 5 inferas occupant, ſi illis relictis 6 præcordia inuadant, pernicioſi ſunt. At huius rei veritas ad 7 aliorum ſignorum rationem eſt exquirenda, vt ſi quod 8 aliud malum acceſſerit ſignum, deſperatus homo videatur.* LXXVIII. *Sin verò 9 morbi [lumborum] ad diaphragma appulſu, alia quæ apparent ſigna haut mala fuerint, ſuppuratum fore multa ſpes eſt.* Græcus codex hic tertij libri initium fecit.

COMMENTARIVS.

1 Morborum acutorum alij in febris eſſentia conſiſtunt : alij habent febrem ſymptomaticam. Hîc de metaſtaſi agit : quæ cum malis ſignis, mortem ; cum bonis, empyema futurum denunciat.

2 Vt ipſa febris ſit ſymptomatica. nam ſine febre non eſſet acutus morbus ; & fortè à flatu eſſet.

3 Id eſt, morbi, iique acuti : omnis enim morbus qui habet febrem ſymptomaticum, in acutis eſt memorandus.

4 Id eſt, aut partes illas quæ propriè lumbi dicuntur, atque oſſe ſacro & coſtis definiuntur, quæ vertebris quinque, & inſinuata illis rachitide conſtant : aut eas quæ in lumbis continentur: vt muſculos 4. duos flectentes lumbos, & duos flectentes crus, arteriam magnam, & venam cauam : aut quæ à lumbis originem ducunt, vt mezenteriom, & inteſtina.

5 Nam vt de lumbis propriè dictis loquamur; Ex lumborum recurſu oculorum peruerſio, malum: 3. prorrhet. 35. Et, quæ ex lumbis ad collum & caput recurrunt, paraplectico modo reſoluunt, 3. prorrhet. 26. Ruſum pernicioſi ſunt, vt ad eas partes quæ in lumbis continentur tranſeamus, quia excitato incendio in arteria magna & caua vena, bilinſæ materiæ ad ventriculum fit refluxus : quæ cardialgias, vomitiones, delitia etiam pariunt. 3. prorrh. 38. & 47. Poſtremò, vt ad partes quæ à lumbis originem ducunt veniamus, meſocoli, (id eſt, interſtitij craſſorum inteſtinorum, vt mezenterium eſt interſtitium gracilium inteſtinorum) affectio hectica frigida, in hydropem abit. Quæ affectio lumbis tribuitur, tranſlata ab imo ventre ad thoracem materia, ſiccam tuſſim cum difficultate ſpirandi coniunctam hydropicis adfert, vnde mors, 6. aph. 35.

6 Nam ſi occupetur à plegmone hepar, dolor attingit diaphragma, non tamen relicto hepate: nec illud calamitoſum, cùm ſit pathognomonicum ſignum: nec inde effundi poteſt pus in thoracem, etiamſi bonæ affulſerint notæ.

7 Quæ ex robore trium facultatum ducuntur: ſi ad bonum, empyema fiet : ſin ad malum hæc

præſagium

præſagium cedant, nulla ſperabilis ſalus. vt ſi ad caput curſum ſuum flexerit materia, fiet oculi peruerſio, id eſt, conuulſio, & mors. Itaque, vt aſſerit Galenus hîc, ſi mala indicia trium principum partium facultatum acceſſerint, indicium fiet, ἐυθέως ἐξαπίνης ἢ ἀπροσδόκητον, id eſt, repentè.

8 Id eſt, ſi illi refluxus omninò ſymptomaticè, non autem criticè fiant: & ſymptomatum acceſſionem, non autem remiſſionem adferant. Nam diadoſis remiſſionem, at metaſtaſis acceſſionem adfert.

9 Appulſus enim ratio eſt duplex, ſymptomatica, & critica. Critica autem eſt, cum excitato incendio, tranſlatio fit materiæ ad ſuperiores partes, & conſectariam habet hæmorrhagiam. & expectorato conuenienter facto, ſalus ſperari poteſt. ſin minùs, in propinquo mors erit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXIX. 1 Ὁκόσοι δὲ τῶν ἐμπύων 2 καίονται, ὅσοισι ἂν 3 καθαρὸν μὲν τὸ πῦον ᾖ, καὶ 4 λευκὸν, καὶ μὴ δυσῶδες 5 σώζονται. Οἷσι δὲ 6 ὕφαιμόν τι καὶ 7 βορβορῶδες, 8 ἀπόλλυνται.

LXXIX. 1 *Quicumque purulenti* 2 *vruntur, ſi* 3 *purum quidem pus fuerit, &* 4 *album, nec tetri odoris,* 5 *conualeſcunt. At quibus* 6 *ſubcruentum &* 7 *cœnoſum* [*manat pus,*] 8 *moriuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Aphoriſmus hic aut librarij, aut impreſſorum, aut interpretum ſtupiditate, id quod antè neminem admonuiſſe miror, malè collocatus eſt: quia pertinet ad curationem ſupputati, ideóque proximè ſequi debuiſſet aphoriſmum 76. hic poſitum. Imò in quibuſdam exemplaribus non legitur. Docet itaque ſuppurato perfecto, ſi expectoratum conuenienter non prodeat, ne illa materia cunctando plus detrimenti partibus adferat vnde manauit, quàm primigenia affectione, conſentaneum eſſe, vt primo quoque tempore, vel naturâ vel arte excludatur. Atque omnes Aſclepiadæ, ſi nulla ſpes abſceſſus appareat, thoracem apetiendum putauerunt: ſicut & in hydrope ventrem.

2 Adhibitis pyroticis medicamentis, vel ferro ardente inter quartam & quintam coſtam, qua parte ſuppuratum conſiſtit: Si quidem Pleuritis in 4 coſtis ſuperioribus conſiſtat: vt deinceps pyulcis inſtrumentis, pus paulatim, & non confertim educatur; ſi expectoratum denegetur. Ne ſcilicet pus ipſum plus adferat detrimenti partibus vnde dimananit, quàm ipſum à primigenia affectiooe, vt pleuritide & peripneumonia conceperit. Hæc autem pectoris apertio ob varios fibrarum ſitus valdè eſt difficilis & periculoſa: quia fibræ tranſuerſæ non ſunt diuidendæ. Libro De internis affectibus, docet hanc ſectionem Hipp.

3 Et mixtionis expers, id eſt, non bile, aut pituita, vel melancholico humore perfuſum, ſed prorſus æquale. nam quod alibi æquale, hîc καθαρὸν dicit.

4 Ab integritate partium ſolidarum, à quibus conficitur.

5 Et ſuperſtites euadunt.

6 Conſiſtentia & qualitate.

7 Βορβορῶδες fœtorem & craſſitiem oſtendit.

8 Quòd partes vnde manat ad vitam tuendam pernecеſſariæ in vitio ſint; nec poſſunt vnquam reſtitui. vnde tabis metus: quæ tabes erit prorſus inſanabilis: quia incidit fractis iam viribus: & cauſam continentem habet, materiam pepaſmi expertem. Vega d. noſtro tempore eſcharoticis tantùm & potiùs cruſtam inurendo, quàm vſtionibus penetrantibus empyos curamus. Ita Aëtius eſcharas facere præcipit, multis in locis, lib. a. ſerm. 4. cap. de Orthopnoicis & anhelofis; vnde curationem ſumi præcipit, cap. de pector. ſupputatis. Et Paulus 6. lib. 44. cruſtis vtitur, quas diu ſeruat. Verum d. Vega, qui aculeato cultello ſcalpello pertundunt ſuccingentem membranam vt ilicò pus prodeat; & illi qui vſque ad pus adurunt, vel protinus mortem conferunt, cùm vnà cum pure vitalis etiam ſpiritus vniuerſus excludatur, vel fiſtulas inſanabiles inducunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXX. 1 Κύστιες δὲ σκληραί τε καὶ ἐπώδυνοι, 2 δειναὶ μὲν παντελῶς καὶ ὀλέθριαι. 3 Ὀλεθριώταται δὲ ἑκόσαι 4 ξὺν πυρετῷ συνεχεῖ γίνονται· καὶ γὰρ οἱ 5 ἀπ' αὐτῶν τῶν κυστέων πόνοι, 6 ἱκανοὶ ἀποκτεῖναι. Καὶ αἱ κοιλίαι 7 οὐ διαχωρέουσι ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ, εἰ μὴ σκληρά τε καὶ 8 πρὸς ἀνάγκην 9.

LXXX. 1 *Veſicæ durities cum ſummo dolore coniuncta, valdè eſt* 2 *metuenda & omninò calamitoſa. Sed* 3 *planè funeſta eſt* [*illa durities cum ſummo dolore coniuncta*] *quæ* 4 *vnà cum febre continua incidit: nam veſicæ dolores* 5 *per ſe ipſi* 6 *necando ſufficiunt. Huc accedit, quòd eo morbi tempore* 7 *nihil prorſus alui ferantur, niſi duris quibuſdam, &* 8 *cum ſumma egerendi difficultate* 9.

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, veſica inflammatione obſeſſa. Quia enim aliter Hippocrates, aliter recentiores nomen phlegmones vſurpant, ideò per ſymptomatum pathognomonicorũ periphraſin explicat recẽtiorum phlegmonen. Durities enim proprium eſt ſymptoma immutati habitus: dolor, vtriuſque; & immutati habitus, & immutati temperamenti. Nominat autem ſolam duritiem, & dolorem, quia rubor & calor deprehendi nequeunt.

2 Quia veſica & generis ſimilitudine (eſt enim neruoſa & membranea) & vaſorum communione (quia accipit neruum ſextæ coniugationis) partes principes in ſui ſympathiam trahit. Deinde, quòd ab inflammatione, officium veſicæ in excernendo deſideretur, quo diu carere non poſſumus.

3 Vt nihil ſpei reliquum ſit.

4 Quòd nim. ad illam morbi vim calamitoſam, ſymptoma acceſſerit, quo vis naturæ infringitur, omniſque œconomia eius labefactatur:

5 Id eſt, ſine tali febre continua.

6 Nim. officij intermiſſione & doloris communicatione. nam veſicæ magni ſatis inſeruntur nerui ab oſſe ſacro profecti, Gal. 5. de vſu part. & venas & arterias accipit, ab his, vbi veniunt à dorſo ad crura. Idem, eodem loco.

7 Ratione incendij veſicæ, quod exhaurit ὑγρὰ ſtercorum, cum inteſtinis communicatione. Quia veſica virorum recto inteſtino incumbit; quemadmodum mulierum collo vteri.

8 Et egerendo, ob ſummos dolores, ſe vrgere non audent. nam ſoluitur continuum, deiectio cùm deſcendit: vel dum premunt muſculi epigaſtrij veſicam, nam fæcem non prement intactâ preſſione veſicâ.

9 De hoc malo Aëtius 3. lib. 3. Gemina itaque hîc Hippocrati cauſa mortis, doloris immanis atrocitas, & deiectionis ſuppreſſio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXI. Λύει δὲ 1 οὖρον 2 πυῶδες οὐρηθὲν, 3 λευκὴν καὶ λείην ἔχον τὴν ὑπόστασιν. LXXXII. Ἢν δὲ μήτε * τὸ οὖρον μηδὲν ἐνδιδῷ τι ὁ πόνος, μήτε ἡ κύστις μαλάσσηται, ὅ, τε πυρετὸς ξυνεχὴς ᾖ, ἐν 4 τῇσι πρώτῃσι περιόδοισι τοῦ νοσήματος, ἐλπὶς 5 τὸν ἀλγέοντα ἀπολέσθαι. LXXXIII. Ὁ δὲ τρόπος οὗτος ἅπτεται τῶν παιδίων μάλιστα τῶν ἀπὸ ἑπταετίων, ἕως ἂν ἐς τὰ πεντεκαίδεκα ἔτεα ἀφίκωνται. * τὸ οὖρον † πίονα

LXXXI. *Sed* [*illius* 1 *inflammationis*] *remiſſionem adfert,* 2 *purulenta vrina,* 3 *alba, & leuis hypoſtaſi prædita.* LXXXII. *Quòd ſi vrina illi purulenta*

dolor nihil conceſſerit, nec veſica mollior percipiatur, tum ipſa febris continenter infeſtat 4 primis morbi diebus, metus eſt 5 ægrum interiturum. LXXXIII. *Sed hæc morbi ſpecies vel idea 6 ſeptennes pueros potiſſimùm inuadit, donec ad decimumquintum ætatis annum peruenerint.*

COMMENTARIVS.

1 Sic à recentioribus appellatæ.

2 Quæ eſt inflammationis materia continens, in pus degenerans, quæ inflammationis remiſſionem adfert. Nam hoc pus eſt ſignum pepaſmi affectionis propriæ, veſicæ: ſuppuratio nim. confecto in veſica.

3 Vt hæc febris remiſſionem adferat. Hæc hypoſtaſis non ducitur à veſica, ſed à venis & partibus ſolidis: Et eſt vniuerſalis pepaſmus; quia fruſtra ſuſcipitur in parte aliqua coctio, ſi vniuerſitatis excrementa maneant cruda. d. hîc albam & læuem debere eſſe hypoſtaſin: nam à pure malè omnia olebunt, quòd à veſica veniant: propterea ſilet de odore. Aëtius hæc latiùs.

4 Id eſt, primo quaternario, vel ſeptenario.

5 Quòd ad calamitoſam vim morbi, ſumma naturæ infirmitas acceſſerit Magnā enim vim necandi veſica habet, ob ingentem quem læſa dolorem adfert. Quod prudenter Homerus notauit, vbi Meriones occidit Phereclum fabricatorem nauium Paridis. hic veſicam pertuſus lanceâ γνὺξ δ' ἔριπ' οἰμώξας· θάνατος δέ μιν ἀμφεκάλυψεν.

6 Quòd affectioni veſicæ & calculo obnoxij ſint. Quia pueris huiuſmodi, renes ſunt valentiores, & omne membranarum & neruorum genus infirmum, omniſque facultas in illis partibus conſiſtens languet, potiſſimùm animalis. Hinc fit vt renum vi polleant ad excluſionem fæcis in veſicam: & veſica hoc debilior eſt. Si in corpus veſicæ curſum ſuum flexerit, ſanguis qui fuſos craſſos gerit ſuccos (à puerorum voracitate) phlegmones auctor erit: ſin cum vrinâ in cauitatem illa cruditas delapſa fuerit, calculus fabricabitur.

HIPPOCRATIS PROGNOSTICON III.

ARGVMENTVM.

HOC libro docet ſigna quæ apparent ad tempus & ad ſpeciem criſis. Quòd autem citò abſoluet ſuam hiſtoriam, intelligemus ex morbi natura, quæ elucet ex magnitudine, motu, more, & ſpecie. Magnitudo ex pathognomonicis ſignis deprehenditur vel validis vel mitibus. Motus ex paroxyſmis notatur. Species ex pathognomonicis. Mos, ex epiphenomenis. Et magnitudo ex ætate, temperie, anni tempore regione, & ſignis pepaſmi. Vt ſi febris bilioſa affligat iuuenem bilioſum, æſtate, regione calida, citò finietur: vt cottidiana in ſene pituitoſo, hyeme, regione frigida, tardè. Sed num ad mortem, vel ſalutem, id ex aliis ſignis notabimus: vt ex pepaſmo cæteriſque epiphenomenis.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ Γ.

ΟἹ δὲ 1 πυρετοὶ 2 κρίνονται ἐν 3 τῇσιν αὐτῇσιν 4 ἡμέρῃσι τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν τε 5 περιγίνονται οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐξ ὧν ἀπόλλυνται. Οἵ, τε γὰρ 6 εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν, καὶ ἐπὶ σημείων 7 ἀσφαλεστάτων βεβῶτες, τεταρταῖοι 8 παύονται, ἢ πρόσθεν. Οἵ, τε 9 κακοηθέστατοι, καὶ ἐπὶ 10 σημείων δεινοτάτων γινόμενοι, 11 τεταρταῖοι κτείνουσιν, ἢ πρόσθεν.

HIPPOCRATIS PROGNOSTICON III.

*AT verò 1 febres 2 iudicantur 3 eiſdem ipſis numero 4 diebus, quibus fit vt 5 ſuperſint homines, aut moriantur. Ee-enim febres 6 mitiſſimæ, & cum ſignis * coniunctæ 7 tutiſſimis, quarto die 8 ceſſant, aut etiam celeriùs. Contra verò 9 quæ admodùm ſunt malignæ febres, & quæ cum 10 ſignis calamitoſis exiſtunt, 11 quarto die interficiunt, aut etiam priùs.*

* nitentes vel firmatæ

COMMANTARIVS.

1 Ratio criſeos hoc prognoſtico continetur.

2 Id eſt, mutationem ſuſcipiunt ad ſalutem vel mortem.

3 Pari vel impari. Nam quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicantur: quæ verò imparibus, imparibus. Paribus autem diebus ea accedit febris, quæ ſecundo die grauior eſt quàm primo, & quarto quàm ſecundo, & ita deinceps.

4 Quæſtio hîc eſt, cùm intermittentes non diebus ſed periodis iudicentur, cur Hippocrates ſolorum dierum meminerit. Ratio eſt. quia Hippocrates æquè accommodat prædicendi ſcientiam, & ad bonum & ad malum exitum. Vniuerſali enim theoremate docere vult, quando conualeſcere, & quando mori debeat æger: Interitus autem non poteſt accommodari ad intermittentes, vt pote periculi expertes: quoquo enim modo intermiſerint, ſine periculo ſunt; nam inflammatio, aut maligna qualitas eſt cauſa mortis, hæc autem abſunt in iotermittentibus: itaque quatenus talis eſt, eſt ſalutaris.

5 Quia nemo ſine criſi conualeſcit: nemo ſine criſi moritur. Non tamen diebus id aſcribendum: ſed his quæ fiunt & ſuſcipiuntur iis diebus: Nam nemo moritur, niſi victore morbo.

6 Id eſt, benè moratæ benéque conſtitutæ in ſpecie, magnitudine, more, & motu. Cuiuſmodi ſunt Synochi non putres, cum benè morata eſt anni hiſtoria; 3. aph. 8.

7 In eſſentia corporis, actionibus, & excrementis naturæ conſentaneis. Coniunxit Hippocrates illa duo

duo,mitiſſimas, cum ſignis tutiſſimis, quia habet & morbi,& ægri rationem.

8 Dicet quiſpiam,Galenus 4. aph. 62.negat vllam febrem bilioſam ante ſeptimum diem iudicari poſſe, bonis ægri rebus. nullæ autem febres celeres motus habent quàm bilioſæ.igitur nullæ quarto die iudicari poterunt.Reſpondemus: Quo materia febrilis magis fuerit naturæ conſentanea,eò citiùs pepaſmum recipit:& quò magis diſſentanea, eò tardiùs concoquitur. Synochorum autem materia ſanguis eſt, qui longè magis naturæ eſt conſentaneus quàm bilis.

9 Quarum materia pepaſmi eſt expers : vt ſunt febres peſtilentes.

10 Eſſentiæ corporis,actionum, & excrementorum.

11 Qui quartus dies referendus eſt ad initium morbi, ſi quis ab initio acutè febricitauit ; aut ad id tempus quo quis vehementer febricitare incepit: annotante hoc Gal. 1.epid.3. in hiſtoria Eraſini, qui cùm acutè febricitaret, quinto deinde die obiit.qui, inquit ibi Galenus, quamuis grauiter laboraret , ad quartum diem tamen productus eſt , cùm primo die mediocriter haberet: ita primus dies ad cenſum non venit.d.Si ineunte morbo primo die calamitoſa ſigna adſunt,4.moritur,vel etiam citiùs : nam frangitur facultas.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Η μὲν οὖν 1 πρώτη 2 ἔφοδος αὐτέων ὧδε τελευτᾷ. Η δὲ δευτέρη, ἐς τὴν 3 ἑβδόμην παράγεται. Η δὲ τρίτη, ἐς τὴν 4 ἑνδεκάτην. Η δὲ τετάρτη, ἐς τὴν 5 τεσσαρεσκαιδεκάτην. Η δὲ 6 πέμπτη, ἐς τὴν ἑπτακαιδεκάτην. Η δὲ 7 ἕκτη, ἐς τὴν εἰκοστήν. 8 Αὗται μὲν οὖν ἐκ τῶν 9 ὀξυτάτων νοσημάτων διὰ 10 τεσσάρων 11 ἐς τὰς εἴκοσιν ἐκ προσθέσιος τελευτῶσιν.

*Ergo 1 primùm naturæ & morbi 2 certamen ſic definitur. Alterum verò ad 3 ſeptimum diem producitur. Tertium verò 4 vndecimo definitur die. Quartum ad 5 decimumquartum producitur. 6 Quintum verò in decimum ſeptimum deſinit. 7 Sextum autem ad vigeſimum. Atque huiuſmodi 8 inſultus ex 9 acutiſſimis morbis 10 in vigeſimum totius hiſtoria morbi diem ex * acceſſione,per 11 quaterniones finiuntur.*

*additione

COMMENTARIVS.

1 Cùm perſpicuum ſit , homines à mitiſſimis morbis intra quartum diem conualeſcere ; & contra, à peſſimis , in quibus nim. vehementiæ & malignitatis ſumma ſuor omnia, intra illud tempus interire.

2 Primo oim. quaternione. elegans metaphora: ἔφοδος eſt incurſio hoſtilis.

3 Qui ſecundus quaternarius eſt cum primo coniunctus : quamuis ſit inter quartum & ſeptimum intercalaris quintus.

4 Qui tertius quaternio eſt à ſecundo ſeiunctus, quia octauus dies ſecundæ ſeptimanæ initium exiſtit : quamuis inter ſecundum & tertium ſit intercalaris nonus.

5 Vt nim. vndecimus initium ſit illius quaternarij quarti cum tertio coniuncti.

6 Cuius principium eſt decimus quartus.

7 Cuius principium eſt decimus ſeptimus. Hæc eſt ſententia Hippocratis:exactè peracuti , 4. diebus finiuntur ; peracuti non exactè, 7. acuti exactè , 14. acuti non exactè, 17.aut 20. Nam acuti ſimpliciter non omnes perueniunt ad 14. ſed quidam 11. finiuntur : Sic etiam acuti non exactè terminum vltimum habent 20.diem,etſi quidam 17.finiantur.

8 Seu certamina.

9 Non dicit ex luna aut aſtris , ſed notatter ex ipſis morbis,id eſt,naturæ tripliei periodo,& humoris morbifici motu.

10 Ex coniunctione quaternariorum inter ſe.

11 Nam poſt 20. ſequitur vis ſeptenariorum vſque ad 40. diem:dein 20.habentur,ad 100.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. 1 Οὐ δύναται δὲ ὅλῃσιν ἡμέρῃσιν οὐδὲν τούτων ἀριθμῆσαι ἀτρεκέως· οὐδὲ γὰρ ὁ 2 ἐνιαυτός τε καὶ οἱ 3 μῆνες ὅλῃσιν ἡμέρῃσι πεφύκασιν ἀριθμεῖσθαι. 4 Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῷ αὐτέῳ 5 τρόπῳ κατὰ 6 τὴν αὐτὴν πρόσθεσιν ἡ πρώτη περίοδος 7 τεσσάρων καὶ τριήκοντα ἡμερέων. 8 Η δὲ δευτέρη , 9 τεσσαράκοντα ἡμερέων. Η δὲ 10 τρίτη 11 ἑξήκοντα ἡμερέων.

II. *1 Sed nullus horum [quaternionum] poteſt perfectè & verè diebus integris numerari : non enim 2 annus & 3 menſes integris diebus definiri poſſunt. His 4 autem [viginti diebus] exactis in eadem 5 ſpecie morbi , 6 per eandem [dierum & ſignorum] acceſſionem prima [quæ ſequitur] periodus 7 trigeſimo quarto die definitur. 8 Secunda verò periodus 9 quadrageſimo die finitur. 10 Tertia verò periodus eſt 11 ſexaginta dierum.*

COMMENTARIVS.

1 Ob nim.diuerſam paroxyſmorum anticipationem ; id eſt, aut incipiendo, aut deſinendo. Nam licet primus ac tertius quaternio incipiendo ſint integri,non tamen deſinendo ſunt integri. Cæteri autem quatuor quaternarij , nec principio nec fine ſunt integri. Nam criticos dies per quaternarios numerat ad 20. ſed d. hi quaterniones non debent integris diebus numerari ; ſed quid detrahendum , ita vt ex duobus quaternionibus , vnus fiat ſeptenarius : & à ſeptenariis aliquid eſt accidendum, alioqui 20. dies non implerent tres ſeptimanas.Quare nunc coniunctim,nunc ſeparatim numerentur.

2 Qui conſtat 365.diebus,& quarta parte vnius diei naturalis, hoc eſt, ſex horis , & parte diei ferè centeſima (d. Galenus hîc.) Nam vt quarto quoque anno , quatuor illæ partes integrum diem nobis efficiunt , ita illa centeſima pars efficiet centeſimo anno vnum diem : ſed illa centeſima pars perit. Nam Sol cotidie conficit 59. ſc. & 8. ſecunda. Vide Vegam 1134.

3 Præſertim lunares,qui ſunt 29 dierum. & horarum 12.nam annum refert ad ſolem ,menſem verò ad lunam. Nam menſis peragrationis luoæ conſtat 27.diebus ,& 8. horis:tunc enim redit luna ad id zodiaci punctum vnde abierat. vt ſi tunc iuncta fuerit cum ſole: redit quidem luna,vt dixi 27. D. & 8. H. ad id punctum , ſed Sol interim perrexit ac confecit gradus quoſdam, quos non ante duos dies peragrabit luna, vt attingat Solem : nam ſingulis diebus luna conficit 13. gr. & ſc. 11. & in his diebus duobus per alios duos gradus ferè duobus diebus cum dimidio, vt ſit, plus vel minus , quò aſſequatur ſolem , poſt peractum iam proprium curſum.hoc eſt, 27. D.& 8. Horis. Erit que menſis coniunctionis (qui verè lunaris dicitur, oim. à coniunctione in coniunctione) 29. Dierum, H. 12. vſque in 30. nec ſemper æquale. Igitur 30.Dies,menſem efficientes , non ſunt integri numerandi.

4 Quibus diebus 20.ſeptimanæ tres continentur,& quaternarij ſex : dicit Hipp.poſt. 20. reliquos criticos per 20.reduplicationem numerari & eã vis ad 120.diem ſe extendit.

5 Atque forma,ſeu hiſtoria.

6 Qua periodo , quoue die certamen morbi & naturæ eſt in procinctu.

7 Quæ quidem periodus ordine ſeptenariorum à viceſimo eſt ſecunda : ſed prima coniunctione ſui cum tertia. vt enim 34. dies ſecundi ſeptenarij eſt finis,ita principium tertij , qui in 40. deſinit diem: quia primus ſeptenarius poſt 20.diem & incipiendo

& finiendo eſt integer, non habita ratione quaternariorum: ſecundus verò ſeptenarius incipiendo eſt integer, ſed non finiendo. Facit itaq. mentionem 34. diei, vt indigitaret, eadem ſerie eſſe numerandum à 20. vt ante 20. ſeparando nim. primas hebdomadas duas, & iungendo tertiam ſecundæ.

8 Quæ initium ducit à 34. diem

9 Nec integris definitur diebus, quod per coniunctionem ſeptenarii rationem obtineat, quemadmodum & tertia priùs exactorum 20. dierum 14. Quia comparat hîc ſeptenarios inter ſe. Tertia enim nec principio nec fine eſt integra: quia 14. eſt initium eius, & finis eſt 20. cum duodecima parte vigeſimi primi diei.

10 Non quidem, vt alibi, tempus intenſionis & remiſſionis, ſed periodum vocat poſt 10. diem ſeptimum: quemadmodum ante 14. diem vocabat periodum, diem nimirum illum quo accedit ϖερίοδ@ illa naturæ aduerſus morbum.

11 A quadrageſimo nim. quo exacto perit vis ſeptenariorum, ac tunc morbi acuti nomen amittunt, & diuturni dicuntur. Etenim poſt 40. diem, vſque ad 100. ternis aſcendimus, hoc eſt per 20.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τούτων δ' 2 ἐν ἀρχῆσι δεῖν χαλεπώτατον 3 * διαγινώσκειν, τὰ μέλλοντα ἐν πλείστῳ χρόνῳ κρίνεσθαι. 4 ὁμοιόταται γὰρ αἱ ἀρχαὶ εἰσιν αὐτέων. ἀλλὰ χρὴ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρης ἐνθυμέεσθαι. Καὶ καθ' 5 ἑκάστην τετράδα προστιθεμένην 6 σκέπτεσθαι, ἔλαθε τοι ὅπῃ τρέψεται τὸ νόσημα. 7 ἔστι δὲ καὶ ἡ τῶν 7 τεταρταίων κατάστασις, ἐκ τῦ τοιούτου 8 κόσμου.

* προγινώσκειν

1 *Sed eorum 2 ineunte quidem morbo difficillimum eſt 3 præſentire, quæ longo ſpacio veniunt indicanda: 4 horum enim principia ſui ſimillima exiſtunt. ſed tamen oportet [ante] diligenter à primo die attendere: & ex coniunctis inter ſe 5 quaternionibus, ad eam rationem [morbi exitum] 6 conſiderare. nec te latebit quorſum euaſurus ſit morbus. Quin & 7 quartanarum febrium hiſtoria* ad hanc exquirendi 8 rationem eſt reuocanda.*

*vel, ex tali concinnitate

Commentarivs.

1 Quæ eiſdem iam dictis numero diebus iudicantur, qua de cauſa, criſeos nim. homines intereunt, aut conualſcunt.

2 Qui nim. 34. 40. 60. iudicantur, in his non elucet quid certi, in primis quaternionibus, quo ſeſe vertet morbus: nam & morituris & euaſuris eadem initio adſunt. Itaque in ſequentibus quaternionibus notandum quid præſagiant. Ita elucebit num ad ſalutem ſe vertet, & quando, & quo modo. ſi interiturus, an reſolutione, oppreſſione, tabe, criſi, vel ſine ipſa. Sed hæc latent, ni conferas facultatem morbo: vt ſcias num vigorem morbi ſuſtineat facultas. id intelligimus ex 2. aph. 12. q. d. quibus futurus eſt ſtatus intra 7. D. hoc debet medicus intelligere primo quaternario. Qui enim 1. D. omnes ſalutares habet notas, 4. die aut citiùs euadet: ſin omnia mala morietur. Si nulla ſalutaria apparent ante 7. non finietur ante 14. niſi celeriter moueatur. Si itaque ante 20. non inibit morbus criſin, is ante 11. aut 14. non dabit notas pepaſmi. Sin ante 20 pepaſmi ſigna non elucent, is non ante 34. aut 40. finietur. Igitur 1. 2. 3. quaternario, fieri non poteſt in his certa præſenſio. ſufficit eum morbum diuturnum fore vt hoc ſciat, 20. tamen D. præſentiet, & ex quaternionibus intelliget num ad vigorem par ſit facultas.

3 Et ſcienter animaduertere.

4 Acceſſionum nimirum tempore, & ſymptomatum æqualitate; 1. aph. 12. quia lenta initio eſt pugna, & propterea nulla notabilis ad ſalutem vel interitum inclinatio.

5 Nimirum, dierum in acutis & continuis; periodorum in intermittentibus.

6 Collatis inter ſe morborum temporibus, incrementis, & ſignis epiphænomenis, diſtinctis ad morbi ſpeciem, & ad anni tempus accommodatis.

7 Pro exemplo omnium morborum, quorum hyparxis in materia conſiſtit. q. d. quamuis omnium febrium, hiſtoria quartanæ longiſſima ſit, tamen eius cognitio atque præſenſio, quorſum, quando, & quo modo ſit euaſura, hoc, veluti concinnitate & ordine periodorum continetur.

Crisis propriè dicitur de cauſa ſalutem aut mortem efficiente apud Hippocratem 1. epidemiôn. diebus criticis intereunt vel conualeſcunt homines: nam diebus criticis ſuſcipitur iſtud certamen naturæ & morbi. Critici dies dicuntur in quibus quædam apparent vel fiunt ad ſalutem vel mortem, ad deterius vel melius. Atque hi ſunt triplices, alii enim ſunt iudicantes, alii indicantes, alii intercalares. Iudicantes ſunt, quibus abſceſſu vel excretione morbus depellitur, vel homo interit. Indicantes, in quibus apparent ſigna quædam ad ſpeciem & tempus criſis. Intercalares, in quibus quædam fiunt aut apparent prætermiſſa à præcedentibus. Singuli autem dupliciter dicuntur, aut enim πρός τι, quæ referuntur ad πρόσθεσιν: (id eſt, ſymptomatum acceſſionē,) aut ſimpliciter, quando referuntur ad tempus totius hiſtoriæ morbi. Exempli gratia; ſiquis ab initio acutè febricitare inceperit, ſeptimus totius hiſtoriæ dies erit iudicans ſimpliciter. At ſi quis duobus diebus leniter febricitans, tertio die acutè febricitare inceperit, ſeptimus totius morbi hiſtoriæ non erit iudicans, ſed nonus, qui appellatur ſeptimus, non quidem totius hiſtoriæ, ſed proſtheſeos. Sic Lariſſæa virgo, 3. epid. hiſt. 12. indicata dicitur ſexto die. nam cùm tertio priùs die acutè febricitare inceperit, fuit is quidem ſextus totius hiſtoriæ morbi; ſed quartus proſtheſeos. Aliter exponit Gal. 3. epid in vxore Dromead.

8 Κόσμον appellat ordinem & ſeriem decretoriorum dierum: nam ἀκοσμία eſt ἀταξία: inde mundum, ob ordinem, κόσμον dixere, vt ait Galenus, κόσμ@, id eſt, concinnitas.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Τὰ δὲ ἐν 1 ἐλαχίστῳ χρόνῳ μέλλοντα κρίνεσθαι, εὐπετέστερα * γινώσκεσθαι· 2 μέγα γὰρ τὰ διαφέροντα ἀπ' ἀρχῆς αὐτέων ἐστίν. Οἱ μὲν γὰρ περιεσόμενοι, 3 εὔπνοοί τε, καὶ 4 ἀνώδυνοι εἰσι καὶ 5 κοιμῶνται τὰς νύκτας τά τε 6 ἄλλα σημεῖα ἔχουσιν ἀσφαλέστατα. Οἱ δὲ 7 ἀπολλύμενοι, δύσπνοοι γίνονται, 8 ἀλλοφάσσοντες, 9 ἀγρυπνέοντες, τά τε ἄλλα σημεῖα κάκιστα ἔχοντες.

* προγινώσκεσθαι.

III. *Qui autem morbi 1 breui temporis ſpacio indicari debent, horum præſenſio in promptu eſt: 2 nam ab ineunte morbo multum differunt. Qui autem ſuperſtites ſunt euaſuri, tum 3 ex facili ſpirant, tum 4 doloris ſunt expertes, ac de 5 nocte dormiunt: 6 omniaque ſigna poſſident ſecuriſſima. At verò 7 qui moriuntur, difficultate ſpirandi tenentur, 8 abſurda loquentes, 9 ſomni expertes, aliaq; ſigna poſſident calamitatis plena.*

Commentarivs.

1 Cuiuſmodi ſunt peracuti, & acuti. Facilè videmus in his, num ad ſalutem vel mortem incurſura ſit criſis.

2 Nam ſi cito ſit euaſurus, elucebunt extremæ bonitatis

bonitatis ſigna ταχέως, quæ maximè diſtabunt à contrariis:& ita in calamitoſis. Vt ſi facilè ſpiret, dormiat, doloris ſi adſit vacuitas.

3 Nam hoc in acutis præclarè facit & apparet ad ſalutem: facit quidem ad ſalutem, quia temperatur æſtus, & fuligo expurgatur, & calor recreatur, qui in æſtum degenerat: apparet verò præclarè, quia inde colligimus, integras eſſe reſpirationis cauſas, ipſaſque facultates animales & vitales eſſe integras.

4 Sublato humoris orgaſmo.

5 Integritate facultatis cerebri, & ſuaui anathymiaſi: qualis ſomnus multum ad ſalutem recuperandam facit: quia morbus concoquitur, & vires reſtituuntur.

6 Beneualentium ſimilia: potiſſimùm in eſſentia, actionibus, & excrementis.

7 Vſus vel aucti, vel extincti: vel inſtrumentorum, (animalium) aut facultatis (voluntatis) vitio. Recenſet trium facultatum vitia; atque hac quidem parte, vitium facultatis vitalis: reſpiratio enim vitali facultati dicata eſt. Stultè enim quidam philoſophantur de Reſpiratione, vbi diſputant, num ſit naturalis, vel voluotaria. certè vſum reſpirationis nullus cohibere poteſt, hic enim planè eſt naturalis: motus vero cohiberi poteſt, quia hic eſt voluntarius.

8 Vel ea facientes quorum olim fuere inſolentes, in corporis indecora compoſitione, morum diſſimilitudine, abſurditate verborum, & doloris ἀναισθησία. atque illud eſt vitium facultatis animalis. ἀλλοφάσσειν eſt aliàs alia loqui: q. ἄλλοτε φάσκειν ἄλλα, d. Galenus.

9 Defectu cauſarum naturalium ſomni, nim. cerebri temperatione, & ſuaui anathymiaſi ſanguinis. Atque illud vitium pertinet ad facultatem naturalem, cuius eſt ſanguinem generare; & qualis ſanguis, talis ſomnus eſt; & contra, qualis eſt ſomnus, talis eſt ſanguis, 1. aphoriſ. 15. ſomni hyeme longiſſimi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὡς ὦν τούτων ¹ οὕτω γινομένων, ξυμβάλλεσθαι χρὴ ² κατά τε τὸν ³ χρόνον, κατά τε τὴν πρόσθεσιν ἑκάστων, ⁴ ὅτι τὴν κρίσιν ἕξουσι τῶν νοσημάτων. Κατὰ δὲ αὐτὸν λόγον, καὶ τῇσι ⁵ γυναιξὶν αἱ κρίσεις ἐκ ⁶ τῶν τόκων γίνονται.

Quæ 1 cùm ita ſint, 2 ad hanc [præſcriptam 3 temporis & poſtheſeos cuiuſque rationem [futuri exitus præſenſio] eſt exquirenda, 4 morbis ad criſin cunctibus. Eadem quoque ratione, 5 puerperis à 6 partu criſes incidunt:

COMMENTARIVS.

1 Vt oim. futuri exitus præſenſio tibi in promptu ſit.

2 Id eſt, ex hac.

3 Vt χρόνος ſit naturæ, & πρόσθεσις morbi. Hæc coniuncta pertinent ad certamen, id eſt, motum morbi & naturæ. Coctio enim pertinet ad ſolam naturam; & refertur ad hiſtoriam & tempus morbi. Duobus enim modis recrudeſcit morbus, aut ſuapte vi, extincto calido natiuo, quo modo ex teſtibili fumo calor excitatur, id quod Harmocrati euenit: aut ex conflictu cum natura, vt cùm natura ſe accingit ad ſuperandum morbum, coquendo, ſeparando, & expellendo.

4 Proſequitur ſuperius prognoſticum, vbi d. quòd per quaternarios progrediendo, ad eum quaternarium perueniendum, qui monſtret quò abiturus ſit morbus: nam initio later in quibuſdam euentus, antequam pronuncies de euentu. Itaque cùm ſeriùs aut citiùs quidam iudicentur, per tempora & quaternionum additionem coniecturam inire licebit, ex ſignis id monſtrantibus.

5 Nimirum temporis & periodorum ab ineunte partu eſt facienda computatio.

6 Ante nim. primum ſeptenarium. Principium numerationis, inquit Galenus in commentario, non quo die cœperit febricitare, ſed quo peperit. Addit Vega, ex eodem Galeno, illud intelligendum eſſe, in febribus quæ ſecundo aut tertio die à partu ſequuntur. Nam ſi ſexto die à partu ſuperuenerit febris, quæ natura ſua ſeptem diebus ſit finienda, non erit à partu facienda ſupputatio: eſſet enim is ſecundus dies febris, quo morbus is non potuit natura ſua finiri. Ratio eſt, quia vbi poſt partum ſequitur febris intra ſecundum aut tertium diem, motus humorum facientium febrem, ſequitur motum factum in die partus, in reliquis verò non. Vide hiſtoriam vxoris Epicratis 1. epi. ſect. 3. hiſt. 5. & ibi Philini vxoris, & vxoris Dromeadæ. An tamen diebus criticis (hoc eſt, ſex quaternariis ante vigeſimum, vſque ad quadrageſimum: & tribus vicenariis ante centeſimum) appareant & fiant ad ſalutem aut mortem, quæ apparere & fieri debent? Prioris partis neceſſitas magna eſt: Poſterioris non item. Vtriuſque tamen neceſſitas ſic patebit. Omnis criſis ſolo efficitur pepaſmo, & humoris mitigatione, cuius motu, putredine, & coaceruatione febris excitatur. Omnis item criſis apparet pepaſmo excrementi proprij cuius vitio excitata eſt febris. Omnis autem criſis fit excretione, vel abſceſſu, hoc eſt, decubitu materiæ in aliquam partem: nam puerorum morbi, ſolo ſomno tolluntur: Sed aliarum ætatum morbi vel excretione, vel abſceſſu. Nec poteſt aliter morbus depelli, niſi altero illorum duorum modorum. Acuti enim, quorum materia eſt calida, potiſſimùm excretione, tarò abſceſſu deſinunt. Diuturni; ob pepaſmi difficultatem, omnes per abſceſſum iudicantur, imis in partibus; in quo abſceſſu nulla ratio deſideratur, nec vnde, nec quò, nec qua erupiſſe videatur. Quæcumque igitur apparent vel fiunt, abſceſſu aut excretione, ad ſalutem vel mortem, ea ſolùm diebus criticis accidunt. Atque imprimis de excretione id paret. Quia omnis excretio quæ fit die non critico, vt ineunte morbo, nullis prægreſſis pepaſmi ſignis, aut eſt calamitoſa aut funeſta: vt Philiſci hæmorragia, 1. 3. 1. epid quæ 5. die accidit, cùm morbus paribus haberet acceſſionem. Imò & quæ fruſtra fiunt, diebus criticis crebriora ſunt, quàm quæ incidunt in alia tempora, 2. prorrhet. 1. 27. Id Hippocrates docuit, in ſuppurato bile perfuſo, quod 7. die erupit, 2. progn. 45. Idem demonſtratum eſt quod ad cætera excretionum genera attinet: ſudores tantùm eſſe laudabiles, qui fiunt die critico: ſic quartanæ hæmorrhagiæ iudicatu ſunt difficiles, 6. epid. 2. 25. De abſceſſibus verò dictum eſt nuper, vbi de peripneumonia tandem per abſceſſum iudicata; qui etiamſi loco & ſpecie boni ſint, meliores tamen eſſe, ſi appareant ſigna coctionis, & peculiaris ipſius morbi, & vniuerſitatis totius corporis. Igitur in vitio ſunt, ſi non fiant in diebus criticis, & niſi præceſſerint ſigna ad ſpeciem & tempus criſis. An motui Lunæ aut Solis ratio hæc ſit aſcribenda, aut triplici naturæ periodo & humorum motui? Non nego quod Ariſtoteles, & ante eum Hippocrates, prodiderunt, hunc mundum inferiorem ſupernis lationibus eſſe contiguum, vt inde omnis eius vis deriuetur. Nec dubitabimus cum Hippocrate dicere, maiorem vim ineſſe aeri quàm cibo aut potui. Sed tamen putare, nobis & naturæ neceſſitatem quandam imponi, & peruerti ordinarios naturæ motus, aut etiam certos motus induci, id ab omni ratione eſt alienum. Nam vt d Hippocrates libro primo de Diæta, incerta & in-

Digitized by Google

conſtantia eſſe hominum dicta aut facta, naturam verò æquabiliter ſuum curſum perpetuare, triplici ſua periodo, coquendo, ſecernendo, & excernendo. In humoribus autem mutua ineſt mouendi & quieſcendi viciſſitudo, 2. lib. epid. Id quod certè inſitæ cuidam facultati cuiuſque humoris tribuendum eſt. Atque hinc Galenus 6. epidem. d. quattuor diei partes, quattuor anni partibus reſpondere; matutinum quidem tempus veri, atque tum ſanguinem moueri; meridianum æſtati, atque tum moueri bilem; pomeridianum autumno, & melancholiæ; veſpertinũ hyemi, atque tũ moueri pituitã. Hinc non ſequitur, cottidie (in meridie) mouebitur bilis, igitur quottidie redit tertiana. Nam ad febris ſubſtantiam tria requiruntur, motus, putredo, & coaceruatio: quorum nihil ſine altero ſufficit. Natura autem cuiuſque humoris ex quattuor conſtat, qualitate, quantitate, vi, & mixtione. Quicquid igitur fit vel apparet in corporibus noſtris, vel è natura, vel contra naturam, id cauſam ducit ex integris vel deprauatis naturæ periodis, in coquendo, diſtribuendo, & excernendo. Naturæ autem vis, qua tres illæ periodi efficiuntur, poſita eſt in partibus ſolidis. Humoris motos cuiuſque inſitus, pendet etiam ab illa triplici naturæ periodo. Nam ſi humor (morbifer) retineatur, concoquatur, ſecernatur, & expellatur, id certè ad ſalutem fiet ægri. Quin omnis ratio criſeos tribuenda eſt illi triplici naturæ periodo, & viciſſitudini motus & quietis, quæ humoribus ineſt. Neque eſſentiam criſis, neque tempus, hoc eſt, diuturnitatem & breuitatem criſis, tum eius etiam ſpeciem non poſſe referri ad lunæ motus, ſic docebimus. Primùm quod ad eſſentiam criſis attinet, fatemur qoidem in bene moratis temporibus, morbos effici benè moratos: contra in malè moratis. Sed vnde quæſo ſunt illa tempora benè morata? non certè à motu lunæ; ſed à tota anni partium natura; adeò vt præteritorum temporum vitio, etiam bono cæli ſtatu, morbi accidant. Criſis eſſentia, teſte Hippocrate, 6. epid. 3. 1 t. in ſolo pepaſmo poſita eſt: hoc eſt in quadam coctione & alteratione humoris; ita vt qui priùs fuerat diſſentaneus naturæ, nunc miteſcat, & naturæ dominatu teneatur. Hoc enim differt pepaſmus à pepſi, quòd hæc eſt reductio cocti in coquentis naturam, licet fiat ab eadem cauſa, teſte Galeno; nam inter alimentum & pus nihil diſcriminis præter ſolam materiam. Nam pus habet quendam calorem præter naturam coniunctum, licet ab eo non fiat concoctio. Pepaſmus poteſt à lunæ motu intercipi vel retardari; vt in muliere quæ ſeptimo die iudicata fuiſſet: ſed non faciet motus lunæ criſin, ſed ſolùm pepaſmus. Quicqoid ſuppuratur, d. Hippocrates 6. epid. recidiuam non admittit: nam ipſe pepaſmus criſis eſt; & apoſtaſis: vbi per criſin intelligit ea, quæ fiunt vel apparent ad ſalutem excretione: per apoſtaſin, quæ abſceſſu fiunt. Ipſe Hippocrates libro 1. epi. a. appellat criſin non repentinam illam mutationem, quæ eſt cauſa ſanitatis effectrix; ſed ſignum illud victricis naturæ quæ apparet in excrementis propriis, vt Bionis in hiſtoria 1. epid. a. 66. & 45. ſecuritatem criſis oſtendit coctio. Vnde ſequitur, rationem criſeos tribuendam eſſe pepaſmo. Tempus autem criſis, id eſt, breuitas & diuturnitas, pepaſmi celeritati & difficultati attribuitur. nam 1. aph. 12. rectè docet, futurum morbi ſtatum ex quattuor; ex morbi natura, anni tempore, ex acceſſionibus, & conſtitutionibus, id eſt, morbi hiſtoria, & ſignis epiphænomenis. Ex anni quidem temporibus: quia æſtiuæ quartanæ breues, autumnales verò longæ. Ex conſtitutionibus, id eſt, ab eſſentia morbi, & materiæ morbum efficientis conditione: moderatis enim temporibus, moderati etiam humores, & naturæ benè morigeri generantur: & qualis eſt morbus, ita citò vel tardè fit criſis. Ex acceſſionibus, quia morbus cuius ad vigeſimum diem æquales ſunt acceſſiones, ſeriùs iudicabitur; cuius autem ſtatim anticipant, citiùs. Ex ſignis epiphænomenis, nam d. ibi Hippocrates, ſi in pleuritide initio ſtatim ſputum appareat, breuem denunciat morbum: ſi verò poſteriùs conſpiciatur, longum. Idem igitur erit auctor criſis, qui pepaſmi. Huius autem cauſa natura eſt; igitur & illius: Criſeos inquam ſalutaris, nam malæ auctor eſt vis morbi. Atqui natura, hyparxim ſuam habet in partibus ſolidis, quia ipſa natura nihil aliud eſt, quàm partium ſolidarum virtus: Et partium ſolidarum proprium munus eſt concoctio, vt docet Gal. Quod autem ad tempus, hoc eſt, diem criſis attinet, ſciendum eſt, criſin cadere in diem paroxyſmi: Igitur eadem eſt ratio diei criticæ, quæ eſt paroxyſmi: eadem quoque paroxyſmi, quæ periodi: nam quæ paribus diebus accedunt, paribus quoque iudicantur; quæ imparibus, imparibus. Atque hæc paritas & imparitas referuntur ad hiſtoriam & proſtheſin ipſius febris, vt patet ex hiſtoria Philiſci, Pythionis, & Lariſſææ virginis. Paroxyſmus autem ex ephodo, id eſt, naturæ cum morbo certamine. Duplex enim eſt ratio paroxyſmi, quemadmodum annotat Gal. ad hiſtoriam Hermocratis: Vna, vincentis morbi, extincto nim. calore innato; qua ratione Hermocrates 24. incaluit. Altera per ephodon, id eſt, certamen naturæ & morbi. Quæ igitur eſt ratio certaminis, eadem etiam eſt ratio temporis criſis, & periodorum paroxyſmorumque criticorum. Periodorum autem vis conſiſtit in tribus, humorum motu, putredine, & coaceruatione naturæ vi excitata. Quando enim bilis copiâ inferior eſt pituitâ, cauſamque putredinis vnicam habet, nim. debiliorem quàm pituita, tertio quoque die mouet naturam. Pituita quæ & copiâ & putredinis cauſâ ſuperat bilem, cottidie naturam mouet: Atra bilis, quoniam & qualitate putredini contraria eſt, & quantitate pauca, quarto quoque die. Atque horum dierum periodos eaſdem obſeruari non eſt mirum: quandoquidem, auctore Galeno, 2. diff. feb. 16. æquale & ſimile quod ab eadem alteratur facultate, æqualia & ſimilia facit excrementa; quin etiam tempus collectionis eorum neceſſariò æquale erit. Motus lunæ igitur huiuſmodi naturæ humoris & corporis, temporis neceſſitatem ſi imponeret, id maximè efficeretur quadratis aut oppoſitis aſpectibus. Quadrati autem aſpectus non cadunt in diem ſeptimum, quo peracuti iudicantur, ſed in octauum. Similiter oppoſiti non cadunt in decimum quartum, ſed in 14. & horas 12. hoc eſt, in decimum quintum medium: Intermittentes 15. die iudicantur, quæ eſt ſeptima periodus. Reſtat ſpecies criſis: huius autem ratio conſiſtit in parte morbo obſeſſa, id eſt, foco febris, in qualitate humoris, & peculiari cuiuſque natura. Nam cùm ardentium febrium propria criſis ſit hæmorrhagia, 1. epid. quandoque tamen hæmorrhagia, ſed ſudore iudicantur: id quod euenit ratione foci, ratione materiæ, & peculiaris cuiuſque naturæ. Quidam enim ad hæmorrhagiam, alij ad ſudores ſunt promptiores: & in mulieribus ſæpè per menſtrua iudicantur. Fateor tamen hæc, oborta tempeſtate, impediri poſſe à corporibus cæleſtibus. Quare nec eſſentia criſis, nec eius tempus, aut ſpecies pendet à luna.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. Κεφαλῆς δὲ ὀδύνας 1 ἰσχυράς τε καὶ ξυνεχέας, 2 ξὺν πυρετῷ, ἢν μέν τι τῶν 3 θανατωδέων σημείων προσγίνηται, 4 ὀλέθριον κάρτα. V. 5 Εἰ δ᾽ ἄτερ τῶν τοιούτων σημείων 6 ἡ ὀδύνη ὑπερβάλλει εἴκοσιν ἡμέρας, ὅ, τι πυρετὸς ἔχει, ὑποσκέπτεσθαι χρὴ αἵματος ῥῆξιν διὰ ῥινῶν, ἢ ἄλλην τινὰ ἀπόστασιν, ἐς τὰ κάτω χωρία.

IV. *Ceterùm*

IV. *Caterùm capitis 1 immenſi dolores, & pertinaces, 2 cum febre coniunƈti, ſi quidem 3 funeſtum aliquod ſignum acceſſerit, 4 valdè pernicioſi exiſtunt.* V. *5 Si verò abſque illa [funeſtorum] ſignorum 6 acceſſione, vigeſimum [morbi] diem dolor exceſſerit, febriſque ipſa detineat, narium profluuium aut imis in partibus abſceſſum fore ſuſpicionem adfert.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, remiſſionis expertes, per idiopathiam capitis; non autem per ſympathiam.

2 Quique ob eam rem, in morborum acutorum genere continentur.

3 Vt æruginoſi vomitus, ſurditas, (reſolutæ facultatis audiendi ſymptoma, morbi acuti & turbulenti conſequens) vigiliæ, & noƈtes ſomni expertes, inflammato nim. cerebro.

4 Nam & inſaniam breui portendunt, & ab inſania, conuulſionem: coac. 172. & 174.

5 Præcedenti prognoſtico docuit, qui labores ſint funeſti, qui ad ſalutem iudicari poſſint. hoc iam prognoſtico explicat, quæ ſit ratio iudicij; & cauſas earum criſeωn attribuit, partim conditioni morbi, partim naturæ laborantis.

6 Admodum confuſa eſt ſcriptura. hoc vult dicere: Si quis ex dolore capitis pertinaci cum febre laboret, &, ineunte morbo, partibus ſuperioribus contremiſcat, flatus excitentur ſonori in auribus, rubeat facies, venarum pulſus ſint conſpicui, ſine diƈtorum ſignorum funeſtorum acceſſione, is ſi iuuenis fuerit, hæmorrhagiâ remiſſionem accipiet; ſi ſenex, dyſenteriâ, aut erumpentibus vlceribus, aut pure manante è naribus, aut ſputis nihil olentibus; ſi mulieres fuerint, menſtruorum profluuio, etſi adhuc menſtruales non fuerint.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Ἔςι ἂν δὲ καὶ 1 ἡ ὀδύνη ἡ νεαρὰ, προσδέχεσθαι χρὴ ἐμπύησις, 2 αἵματος ῥῆξιν διὰ ῥινῶν, ἢ ἐμπύησιν. 2 Ἄλλως τε κἢν ἡ ὀδύνη περὶ τοὺς κροτάφους, καὶ τὸ μέτωπον ᾖ. VII. Μᾶλλον δὲ χρὴ προσδέχεσθαι τῶν μὲν 3 αἵματος τὴν ῥῆξιν τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων· τοῖσι δὲ 4 γεραιτέροισι, τὴν 5 ἐμπύησιν.

VI. *Verùm 1 dolore adhuc recenti æquè profluuium ſanguinis [atque vigeſimo die exaƈto] aut ſuppuratum ſperari poteſt. 2 Idque cùm aliâs, tum ſi ad tempora & frontem dolor peruenerit.* VII. *Sed multò celeriùs 3 narium profluuium triginta quinque annis minoribrs expeƈtare oportet: 4 grandioribus verò 5 ſuppuratum.*

COMMENTARIVS.

1 Sed tamen faciliùs & certiùs dolore adhuc recenti hæmorrhagia; at dolore veteraſcente, ſuppuratum præſtabit.

2 Ex quo ſignificatio fit materiæ ſubtilioris & calidioris, quæ ad extremas venarum oras peruenit. Nam pituitoſior & craſſior, in venarum capitis radicibus, & veluti venarum veſtibulo, quod chirurgi paſſim vocant torcular venarum, ferè conſiſtit. & his occiput dolet; quem dolorem tollunt pilulæ cochiæ. & huiuſmodi iudicantur per abſceſſum, & per dyſenteriam: at alter dolor per hæmorrhagiam.

3 Quia quò natura viam affeƈtat, eò maximè criſeωn inclinationes fiunt. hæmorrhagia autem illis ætatibus eſt maximè familiaris, quæ finiuntur à pubertate, ad trigeſimum quintum ætatis annum.

4 Id eſt, vltra illam ætatem triginta quinque annorum proueƈtis.

5 Quòd iam frigidius ſit eorum corpus, nec tantam potentiam natura habeat ad excernendum. Suppuratum per aures & nares manando remiſſionem adfert cephalalgiæ, 6. aph. 10.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. 1 Ὠτὸς δὲ 2 ὀξεῖα ὀδύνη ξὺν 3 πυρετῷ ξυνεχεῖ τε καὶ ἰσχυρῷ, 4 δεινόν. κίνδυνος γὰρ παραφρονῆσαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ 5 ἀπολέσθαι. Ὡς οὖν τοιούτου * τρόπου σφαλεροῦ ἐόντος, ταχέως δεῖ προσέχειν τὸν νόον τοῖσι † σημείοισι πᾶσιν, ἀπὸ πρώτης ἡμέρης. * τόπου Vegs. † ἄλλοισι

VIII. *1 Aurium dolor 2 acutus, cum febri 3 continua & vehementi coniunƈtus, eſt 4 formidabilis; nam qui ſic affeƈtus eſt, delirio & 5 morte periclitatur. Cùm igitur hæc mali ſpecies periculi plena ſit, protinùs ineunte morbo, ad omnia quæ apparent 6 ſigna mentem conuertere oportet.*

COMMENTARSVS.

1 Id eſt, meatus auditorij, cum nerui quintæ coniugationis, qui audiendi facultatem tribuit, affeƈtione: traƈto etiam in ſympathiam cerebro, tranſlatione materiæ inflammationis.

2 Nam à diſtentione membranæ & cartilaginis, affeƈtione nerui quintæ coniugationis, per inflammationes grauiſſimè affici aures docet Galenus 3. κτ' τόπους 2. Imò omnium dolorum hic eſt acerrimus, eò quòd nihil à membrana exſudet.

3 Nim. ab inflammatione.

4 Idque tribus de cauſis, I. vi doloris vehementis, quæ & corpus facit infirmum, & noƈtes ſomni expertes. II. febris acceſſione, quæ & reſpirationis, & nutritionis œconomiam perturbat. III. cerebri ſympathia, materiæque morbificæ ad cerebrum tranſlatione, vnde delirium & phrenitis.

5 Quòd ad calamitoſam vim morbi accedat corporis infirmitas, & aƈtionum, videlicet reſpirationis & nutritionis, ad vitam tuendam neceſſariarum interceptio, impedimentum, & nonnunquam abolitio. prætereà tranſlata inflammationis materia ad cerebrum, facillimè concipit cerebrum incendium, vnde delirium: incendio autem exhauritur cerebrum, quo exhauſto, ſequitur mors.

6 Quæ manant ex his tribus fontibus; doloris eſſentia, febris acceſſione, & cerebri ſympathiâ.

HIPPOCRATIS TEXTVS

IX. 1 Ἀπόλλυνται δὲ οἱ μὲν 2 νεώτεροι τῶν ἀνθρώπων, ἑβδομαῖοι, καὶ 3 ἔτι θᾶσσον ὑπὸ τούτου τοῦ νοσήματος· οἱ δὲ γέροντες, 4 πολλῷ βραδύτερον. 5 Οἵ τε γὰρ πυρετοὶ, καὶ αἱ παραφροσύναι, ἧσσον αὐτοῖσιν ἐπιγίνονται· καὶ τὰ 6 ὦτα διὰ τοῦτο φθάνει ἐμπυϊσκόμενα. Ἀλλὰ ταύτῃσι μὲν τῇσιν ἡλικίῃσιν 7 ὑποστροφαὶ τοῦ νοσήματος ἐπιγινόμεναι, 8 ἀποκτείνουσι τοὺς πλείστους. Οἱ δὲ νεώτεροι πρὶν ἐκπυῆσαι τὸ οὖς, ἀπόλλυνται. * Ἐπὴν γε ῥυῇ πύον 10 λευκὸν ἐκ τοῦ ὠτὸς, ἐλπὶς τῷ νεωτέρῳ περιγενέσθαι, ἢν καὶ 11 ἄλλο τι αὐτέῳ ἐπιγένηται χρηστὸν σημεῖον. * πλὴν ἀλλ'

IX. *1 Hoc morbo 2 iuuenes ſeptimum diem agentes, aut etiam 3 celeriùs moriuntur: ſenes autem 4 multò tardiùs. 5 Nam minor vis delirij & febris in ſenes incidit: eamque ob cauſam 6 aures ſuppurate anteuertunt. Sed in his ætatibus morbi qui iteratò recrudeſcunt, plures quidem 8 interimunt. Iuuenes contrà 9 ſuppuratum auris morte preueniunt. Si verò pus 10 album ex aure manarit, tum iuueni ſalutis ſpes affulget, ſiquidem & 11 aliud bonum ſignum acceſſerit.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, huius morbi intolerabili cruciatu, & febris acceſſione, dilirioque ipſo, & aƈtionum ad vitam ipſam neceſſariarum interceptione.

2 Id eſt, poſtquam ex ephœbis exceſſere, id eſt fere à 25. ad trigeſimum quintum ætatis annum vſque.

vſque. Vocat hîc *νέοι* & *νεανίσκοι*, quos Galenus *ἀκμάζοντας*: quin etiam *νεανίσκους* Latinè iuuenes appellantur.

3 Symptomatum vehementia; quod dolores in iuuene ſunt maiores, febris maior, ſympathia etiam maiore; nam cùm ſenes frigidiore ſint corpore, minùs febricitant.

4 Nim.moriuntur: cùm tamen æquè funeſta ſit vtriuſque morbi conditio, à 35. anno ad 50.

5 Delirium reſpirationem intercipit: & febris naturalem œconomiam turbat. dolorum magnitudo hîc abeſt.

6 Quo ſuppurato confecto, omnia remiſſiora fiunt: itaque cauſa coniuncta auertit mortis neceſſitatem.

7 Recrudeſcunt in his morbi, quia pepaſmum ægrè conficit languidum iam calidum natiuum: quare ex recidiuis cadunt, cùm non ita integrè ſuppurentur parotis, vt pus album fluat ab aure.

8 Ob cauſarum magnitudinem, quæ his ætatibus ſunt magis diſſentaneæ: & ob partis affectæ, in expellendo, infirmitatem, naturæque fractam ob œconomiam, titubante calido natiuo, vnde ſuppuratum aſſequi nequeunt perfectè.

9 Ob ſymptomatum vehementiam: delirii & febris vi.

10 Læue & æquale: quod ſuo candore partis ſolidæ integritatem; læuitate, id eſt vnitate, caloris innati, in omnem partem materiæ æqualiter ſeſe inſinuantis vim; æqualitate, materiæ bonitatem arguit. fluere id debet intra 7. D.

11 Vt reſtitutio naturalis œconomiæ in actionibus & excrementis. quia fruſtra materiæ in parte aliqua ſuſcipitur concoctio, ſi vniuerſi corporis excrementa manant praua. nam adeſt febris hîc perpetua: ſit igitur vrina cocta. Vide hiſtoriam Cratiſtonactis 1. epid. 2. 25. & 2. epid. 3. in Zoilo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ὑπάρχον) X. 1 Φάρυγξ 2 δὲ ἡλκωμένη σὺν πυρετῷ, 3 δεινὸν· ἀλλ' ἤν τι καὶ ἄλλο σημεῖον * προσῇ τῶν 4 προκεκριμένων πονηρῶν εἶναι, προλέγειν ὡς ἐν 5 κινδύνῳ ἐόντος τοῦ ἀνθρώπου.

X. 1 *Faucium* 2 *exulceratio cum febre coniuncta,* 3 *formidabilis quidem eſt: ſi quod aliud acceſſerit ſignũ prauum,* 4 *cuiuſmodi iam à nobis definita ſunt, de homine ita pronunciare oportet, vt qui* 5 *in periculo ſit.*

COMMENTARIVS.

1 Paraſceue eſt futuræ diſputationis de Angina.

2 Fauces dicuntur amplum illud ſpacium oris interni, quod oſcitantibus nobis apparet: palatum nim. & pars illa in qua eſt gurgulio, ſpatium inter œſophagum, & trachæam arteriam. In faucibus ſunt quidam muſculi deglutitioni deſeruientes, alii autem inferioris maxillæ motui inſeruiunt. Quid autem inter faucium exulcerationem & anginam interſit, ſatis ex ſequentibus aphoriſmis patebit, d. cum febre; q. d. ſi ſurſum acres ſurrigantur in caput vapores, qui præcipitant ſe in fauces.

3 Seu periculi plena, idque potiùs ratione ſymptomatis, id eſt, nauſeæ, quam cauſæ ſymptomatis, in quam, ob præſentiam inflammationis ſtomachi, vel acris diſtillationis incidit. Eodem enim hic pertinere videtur aphoriſmus, quô ille in coacis: Diuturna in febre nauſea ſcreatu finiens, eſt mala. Nam ſi cui obſeſſû fuerit phlegmone ventriculi orificium, reſoluitur œſophagus. ac deinde continuitate membranæ interioris ventriculi pertinet ad palatû. Quamdiu autem laborabit ſolus ventriculus, nauſea aderit: poſt, laxata tunica illa interiori per materiæ tranſlationem, incidit exulceratio in fauces: & illa diuturna nauſea ſcreatu finitur. Dein etiam plena eſt periculi deglutiendi difficultate, quod eſt officium neceſſarium: imò formidabilis eſt, quia non cedit facilè medicamentis.

4 In immutata eſſentia, depravatis actionibus, & prauis excrementis. vbi ita loquitur Hippocrates, vt alia ſigna in examen vocari iubeat, ibi proponit ſemper ſigna quæ nec optima ſunt, nec calamitoſiſſima: itaque ex his nihil certi præſagias, niſi aliis adiunctis ſignis.

5 Et in anguſto ſpes eſt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XI. Αἱ δὲ 1 κυνάγχαι 2 δεινόταται μέν εἰσι, καὶ τάχιστα ἀναιρέουσιν, ὁκόσαι μήτε ἐν τῇ φάρυγγι μηδὲν ἔκδηλον ποιέουσι, μήτε 3 ἐν τῷ αὐχένι. 4 Πλεῖστον δὲ πόνον παρέχουσι, καὶ 5 ὀρθόπνοιαν. αὗται γὰρ καὶ αὐθημερὸν ἀποπνίγουσι, καὶ δευτεραῖαι, καὶ τεταρταῖαι, καὶ 6 τεταρταῖαι. Ὅσαι δὲ τὰ μὲν ἄλλα 7 παραπλησίως πόνον παρέχουσιν, 8 ἐπαείρονται δὲ, καὶ ἐρυθήματα ἐν τῇ φάρυγγι ποιέουσιν, ὀλέθριαι μὲν κάρτα· 9 χρονιώτεραι δὲ * μᾶλλον τῶν πρόσθεν, ἢν τὸ ἐρύθημα μέγα γίνηται. * ἢν ἡμα

XI. *At verò* 1 *angina* 2 *terribiles maximè ſunt illæ, celerrimêque hominem de medio tollunt, quæcunque in faucibus nihil, neque* 3 *in ceruicibus aſpectabile relinquunt:* 4 *Summos autem dolores excitant, &* 5 *ſuſpirioſos anhelitus: tales autem eodem ipſo die quo inuaſerant ſtrangulant, & ſecundo, & tertio, &* 6 *quarto. Quæ verò angina cætera,* 7 *parem doloris vim adferunt, ſed tamen* 8 *intumeſcunt, & fauces rubore ſuffundunt, pernicioſa quidem valdè ſunt illæ, ſed tamen* 9 *diuturniores iis quas iam deſcripſimus, præſertim ſi [fauces] inſigniter rubeant.*

COMMENTARIVS.

1 Angina generaliter ſumpta ſignificat Hippocrati quicquid ſtrangulandi vim habet. Atque eidem tres Anginæ ſunt ſpecies: prima in ſtrangulatis laqueo, 2. aph. 43. altera a luxatione vertebræ ceruicis, in anticam vel poſticam partem, vel in latus alterum: vertebræ inquam primæ & ſecundæ, quibus maximè dorſalis medulla comprimitur: 2. epid. 2. ad finem: Tertia, de qua hîc loquimur, eſt ab inflammatione, hoc eſt, tumore præter naturam cum rubore, pulſu &c. à ſanguinis ſinceri, aut biliosi affluxu. Cuius quidem ratio multiplex eſt à cauſa, eſſentia, parte, & accidentibus: quia aliquando incidit ab orgaſmo, vel attractione, vel excluſione partis quæ continet, in eam quæ continetur. Materia aliquando eſt craſſa, aliquando eſt tenuis. Si craſſior fuerit, in faucibus ea conſiſtet: hinc dicit Hippocrates libro 4 de morbis acutis, Anginas hybernas eſſe longiores: autumnales verò & æſtiuas breuiores. Quòd hæ ſuperatis faucibus in interiores venulas, materia ſuæ tenuitate penetrauerint, quæ laryngis muſculos alunt. Hæc autem quæ ab inflammatione incidit angina, Hippocrati eſt duplex: vna laryngis, quæ maiorem adfert ſpirandi difficultatem, & propriè dicitur Hippocrati *κυνάγχη*: altera faucium, quæ deglutiendi maiorem difficultatem adfert, quàm ſpirandi, & dicitur propriè Hippocrati *συνάγχη*. Alias tum Æginetæ (3. lib. 27.) tum aliorum diſtinctiones vide Galenus multis locis: vide 4. loc. aff. 5. & 4. aph. 34. & 4. acut. 20. 6. Epid. 7. 2. Epid. 2. 4. aph. 53. Vt materia tenuior vel craſſior, ita duplici idea enaſcuntur Anginæ.

2 Interceptione reſpirationis, qua vel ad punctũ temporis carere non poſſumus.

3 Nimirum inflammatis duodecim muſculis propriis laryngis internis; quorum venulas, ſuperatis faucibus, ſubtiliſſimus acerrimuſque ſubiit humor, nec aſpectu inflammatio ſentiri poteſt, ideoque curatu difficillima: nec enim inde facilè expui poteſt. Si nihil mutatum apparet in colore, calore, aut mole.

4 Quia

4 Quia iſti muſculi acerrimo ſenſu ſunt præditi; & magnitudinem phlegmones deorat talis dolor.

5 Ita vt non niſi recta ceruice ſpiritum ducere poſſit, ob ſummam laryngis anguſtiam; decumbendo enim opprimitur larynx, iam in anguſtum adacta à phlegmone.

6 Et ad ſummum quinto die, quod anginoſæ mulieri euenit, 3. Epid. 2.7. q. d. peracutum malum, vt quod primo quaternario finitur: huius tria ponit ſigna, fugiens conſpectum, doloris vis, orthopnœa.

7 Obſeſſis inflammatione muſculis fauciũ æquali ſenſu præditis: communicatur laryngi ſecunda Anginæ ſpecies: 2. Epid. 2. fauces rubent, dolor ſæuus, ſine orthopnœa, ceruix tumet.

8 Quod earum materia craſſior ſit, & conſiſtat in faucibus, nec tanta ſit difficultas ſpirandi, ſed deglutiendi maior.

9 Ex quo ſignificatio ſit craſſioris materiæ, quæ in faucibus ſubſtitit, nec laryngis venulas ſubire potuit. Rubor eſt argumentum qualitatis materiæ, quæ in venulis faucium ſubſtitit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. 1 Οἷσι δὲ * ξυνεξερευθέει ὁ φάρυγξ καὶ ὁ αὐχὴν, αὗται 2 χρονιώτεραι. Καὶ μάλιστα ἐξ αὐτέων περιφεύγουσιν, ἢν ὅ, τε 3 αὐχὴν, καὶ τὸ 4 στῆθος ἐρύθημα ἴσχῃ, καὶ μὴ παλινδρομέῃ 5 τὸ ἐρυσίπελας εἴσω.

* ξυνεξερευθῇ

XII. 1 *At quibuſcumque vnà fauces & vnà ceruices inſigniter rubent, huiuſmodi [anginæ] ſunt 2 diuturniores: Maximeque nonnulli ab eis euadunt, ſi & 3 ceruices & 4 pectus rubore perfuſa ſint, nec 5 eryſipelatis fiat intro refluxus.*

COMMENTARIVS.

1 Tertia Anginæ ſpecies; nec dolore acerbè vexantur, nec orthopnœâ. 6. aph. 37.

2 Quòd tranſlatâ materiâ in partes exteriores, nec tanta doloris acerbitas, nec tanta officij interceptio conſequatur: in promptu autem ſit curatio. Tres enim Hippocrati ſunt anginæ ſpecies ab inflammatione. Vna quæ eſt inflammatio duodecim propriorum muſculorum laryngis; & eſt inſanabilis. eius autem ſignum pathognomonicum eſt orthopnœa, cum valido dolore, ſine calore, colore, & mole præter naturam. Altera eſt inflammatio faucium interiorum, id eſt, in muſculis faucium conſiſtens. Tertia, de qua in hoc aphoriſmo, eſt inflammatio exteriorum faucium: cuius eſt ſignum rubor in ceruice & ſterno.

Quod autem d. Hippocrates in aphoriſmis, anginam tranſire in peripneumoniam, & die ſeptimo occidere, nihil repugnat ei quod dicit in epid. anginam tranſire in pleuritidem: Quia in aphoriſmis intelligit de prima ſpecie; anginæ: ſed in epidemiis, de tertia hac ſpecie; quam non ſimpliciter anginam ibi appellat, ſed ſynanchicum affectum.

3 Nimirum, muſculi ceruicis, qui per latera œſophagi ad cartilaginem ſcutiformem feruntur; quò propiùs abeſt malum à via reſpirationis, eò plus periculi habet: quo longiùs, minus.

4 Per muſculos qui à ſummo ſterno, ad baſin cartilaginis ſcutiformis feruntur.

5 Quo eriſipelate antè] fuerant obſeſſæ illæ partes: qui eſt tumor præter naturam, à ſanguinis bilioſi affluxu. Eryſipelas ſi foras feratur ab internis, bonum: contra verò, malum: 6. aph. 25. & 7. aph. 50. q. d. ſi tanta ſit naturæ vis, vt ipſa per ſe partem materiæ excludat in ſternum & ceruices, cum curandi facilitate, & materiæ bonitate (nam per eryſipelas intellexit Hippocrates cauſam continentem anginæ) ſpes quædam ſalutis erit. Adhibebit enim chirurgus non repellentia, quia talis decubitus eſt criticus: ſed materiam foras euocabit. Non enim licet in inflãmationibus, quæ ratione critica fiunt, vel quæ à materia venenata, vel quæ in glandulas decumbit, adhibere repellentia. Malum verò admodum eſt, ſi eryſipelas intrò refluxerit; eò quòd materia duplo tunc ſit malignior: vt quæ cunctando, priore multò ſit peior reddita.

Anginæ itaque pituitoſæ mites ſunt, cum febre ignaua doloreque paruo, nec ita reſpirationem vexant, & acuminis expertes.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. 1 Ἢν δὲ μήτε ἐν 2 ἡμέρῃσι κρισίμῃσι 3 ἀφανίζηται * τὸ ἐρυσίπελας, μήτε 4 φῦμα συστρεφόμενον ἐς τὸ ἔξω χωρέῃ, μήτε 5 πῦον ἀποβήσσῃ, 6 ῥηιδίως τε καὶ ἀπόνως ἔχειν δοκέῃ, 7 θάνατον σημαίνει, 8 ἢ † ὑποστροφὴν 9 τοῦ ἐρυθήματος. Ἀσφαλέστερον δὲ τὸ οἴδημα 10 καὶ τὸ ἐρύθημα ὡς μάλιστα 11 ἔξω τρέπεσθαι. Ἢν δὲ ἐς τὸν πλεύμονα τρέπηται, 12 παράνοιάν τε ποιέει, καὶ 13 ἔμπυοι ἐξ αὐτέων τινὲς ὡς τὰ πολλὰ γίνονται.

* τὸ ἐρυθρὸν
† ἀποστροφὴν

XIII. 1 *Quod ſi nec 2 diebus criticis eryſipelas 3 euaneſcat, nec 4 tumor ad externas partes prorumpat, nec 5 pus expectorârit, nec 6 leuius ac doloris expers degere videatur, 7 mortem ſignificat, aut 8 ruboris ipſius 9 recidiuam. Sed longè tum res ægri meliori ſunt loco, tùm tumor 10 rubore perfuſus maximè 11 foras prorumpit. Sin verò ad pulmones ſeſe conuerterit, & 12 delirium excitat, & 13 purulenti nonnulli maximam partem ex eo fiunt.*

COMMENTARIVS.

1 Docet indicationis, curationis, & præſenſionis rationem, quæ ab eryſipelate peti debent. Vt euaneſcat eryſipelas non critico die, nec foras erũpat tumor, nec expectoratũ ſit coctum, nec recreetur æger, mortis vel recidiuæ metus erit. ſin critico die euanidus tumor pulmones incurrerit, ſummam malitiam notabit. Itaque ſine tumore aut expectorato benè procedente, eryſipelas aut rubor ſi euaneſcat, malum.

2 Quibus omnia naturæ lege fiunt: & fidam criſin denunciant ſorte. q. d. certitudo pendet à diebus criticis.

3 Id eſt, ſi intrò recurrat. Tribus enim de cauſis contingit intrò recurrere: aut materiæ malignitate, quam contraxit primo ſoco, vel eo loco in quem decubuit: vel empyreumate ſuperſtite in partibus internis, vel foco: aut Chirurgi, adhibentis repellentia, inſcitiâ. Subitum recurſum denotat verbum ἀφανίζεσθαι: cùm ſine euacuatione euaneſcit: nam per ἄδηλον ἀπόστασιν ſubitò non exhauritur tumor.

4 Non excuſsâ materiâ morbificâ à faucibus foras.

5 Quod ſolum natura præſtare potuit.

6 In reſpiratione & deglutitione.

7 Suffocato materiâ eryſipelatis ægro.

8 Nimirum, in ſterno & ceruicibus.

9 Quæ cùm incidit, virtute naturæ & artificio medici curari poteſt.

10 Id eſt, eryſipelas, cui adeſt rubor quidam pallidus, incarnat.

11 Diadoſis bona, effuſa materia à parte cuius officio vita carere nequit, ad ignobilem.

12 Neruus ſextæ coniugationis ſe innectit pulmonis membranis.

13 Cùm calidi ſucci non excluduntur expectorando, ſuppurantur. vnde ex angina peripneumonia, ex peripneumonia empyema.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIV. 1 Οἱ δὲ 2 γαργαρεῶνες ἐπικίνδυνοι καὶ ἀποτέμνεσθαι καὶ ἀποσχάζεσθαι, ἔστ' ἂν 3 ἐρυθροί τε ἔωσι καὶ μεγάλοι· καὶ γὰρ φλεγμοναὶ ἐπιγίνονται τουτέοισι καὶ αἱμοῤῥαγίαι. Ἀλλὰ χρὴ τὰ τοιαῦτα τοῖσιν 4 ἄλλοισι μηχανήμασι 5 πειρᾶσθαι * κατισχναίνειν ἐν 6 τουτέῳ τῷ χρόνῳ.

* ἢ ἰσχναίνειν

XIV. 1 *At verò 2 gurguliones formidabiles ſunt & inciſione & ſcarificatione, quamdiu & 3 rubri & magni ſunt: nam tum inflammationes incidunt ſanguiniſque profluuia. Sed huiuſmodi 4 aliis remediis artificioſè excogitatis 5 attenuare conandum eſt 6 tunc temporis.*

COMMENTARIVS.

1 Docet rationem præſentiendi ex euentu: qui ſæpè contingit, benè vel malè adminiſtratæ rei medicæ, idque exemplo familiari curationis columellæ & vuulæ. Vbi obſeruabis (contra Gal. 14. Methodi) eas appellationes non eſſe partium nomina, ſed affectuum. Sunt autem gurgulionis affecti nomina: nam columella gurgulionis inflammatio eſt: quæ nomen accepit, quòd referat ſpeciem paruæ columnæ. Atque hic affectus poſtea, parte eadem mortificata, vuæ ideam ſumit, & à figura nomen accepit, quod colore & figura granum vuæ referat: nam inferiùs craſſamento quodam rotundo; & ſuperiùs attenuatione acinum refert. cùm autem ſolùm extenditur, κίων, id eſt, columella dicitur. ſana autem hæc pars gurgulio dicitur. 6. κατὰ τόπ.

2 Id eſt, cartilaginea ea particula, in editiore parte palati triangula, quæ vocis eſt plectrum. Nam quòd quidam putant eius vſum eſſe temperare aërem frigiorem, vt hac parte infringatur aëris intrò recipiendi frigiditas, hoc ducuntur argumento ex euentu: quòd quibus gurgulio eſt abſciſſus, aut lue venerea venenata decidit vel emoritur, vel opera medici abbreuiatur, ferè illi diſtillationibus in pulmones obnoxij ſunt, & facillimè in aſthma incidunt. Hoc certè Hippocraticis non veriſimile: Nam Hippocrates libro de carnibus d. gurgulionem propriè eſſe voci attributum, id eſt (exponente Galeno De vſibus partium lib. 2.) ad magnitudinem & pulchritudinem vocis conferre: Proin quibus lue venerea decidit, exilem & obſcuram edunt vocem. Fatetur tamen Galenus ibi, ſecundarium ipſius vſum eſſe, aëris vim refrenare: Hippocrates autem ipſius vſum dicit pertinere ad vocis inflectiones, & ad arcendos influxus à ſuperioribus in pulmones.

3 Id eſt, inflammatione obſeſſi, quæ inflammatio columella dicitur.

4 Gargariſmis: primùm quidem repellentibus, deinde relaxantibus: ex aqua hordei, decocto roſarum rubrarum, plantaginis, ex ſolo lacte bubulo tepidè, præſertim ſi non acciderit à diuturna nauſea.

5 Quia gurgulio inflammatione obſeſſus in epiglottida incumbit, & ſic deglutitionem impedit.

6 Dum adhuc cruda eſt inflammatio. Si igitur tabidus gurgulio palleat, inopiâ ſanguinis, & acini vuæ ideam gerat, purgato corpore ſecetur. Ægin. 6. lib. 31. Aët. 8. 41. cauſa ſectionis ſunt ſymptomata, quæ ob eius magnitudinem naſcuntur: vt tuſſis, ſuffocatio, vigiliæ. Nec tamen totus auferatur, ſed tantum, quantum natiuam molem ſuperat, forcipe amputetur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XV. Ὁπόταν δὲ 1 ἀποκεδαθῇ ἤδη πᾶν, ὃ δὴ σταφυλὴν καλέουσι, καὶ γένηται τὸ μὲν ἄκρον τοῦ γαργαρεῶνος μεῖζόν τε καὶ * περιφερὲς, 2 τὸ δὲ 3 ἀνώτερον 4 λεπτότερον, ἐν τουτέῳ τῷ καιρῷ ἀσφαλὲς διαχειρίζειν. Ἄμεινον δὲ καὶ τὴν κοιλίην ὑποκενώσαντα 5 χειρουργίῃσι χρῆσθαι, ἢν ὅ, τε χρόνος ξυγχωρέῃ, 6 καὶ μὴ ἀποπνίγηται ὁ ἄνθρωπος. XVI. 7 Ὁκόσοισι δ' ἂν οἱ πυρετοὶ παύωνται, μή τε 8 σημείων γενομένων λυτηρίων, μήτε 9 ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσι, 10 ὑποστροφὴν προσδέχεσθαι χρὴ τουτέοισιν.

* πλατὺ

XV. *At verè cùm iam tota [columella] 1 abſceſſerit [à palato] quem [morbum] vuam vocant, appareatque pars ima gurgulionis maior atque 2 rotunda, 3 ſuperior autem pars 4 tenuior, ibi tum tutè manus admouere poteris. Sed tamen præſtiterit ſubducta aluo 5 chirurgia vti: ſiquidem & tempus conſentiat, 6 nec ſtranguletur æger.* XVI. 7 *Quicumque vero febricitandi finem faciunt, 8 ſine ſalutaribus ſignis, [& cauſis] neque 9 diebus criticis [quicquam appareat aut factum fuerit] his 10 reciduus morbus eueniet.*

COMMENTARIVS.

1 Gangrenâ gurgulionis. Columella degenerat in vuulam.

2 Quæ & colore & figura granum vuæ referat.

3 Quæ palatum attingit.

4 In modum pediculi vuæ.

5 Incidendo aut ſcarificando.

6 Nam deſperatis non adhibenda medicina. 6. aph. 38.

7 Demonſtrat fieri non poſſe vt febres eſſentiales, & ſymptomaticæ morborum acutorum, remiſſionem conſequantur naturæ beneficio, aut medici artificio, niſi appareant cauſæ certiſſimæ & ſigna certiſſima illius remiſſionis.

8 Id eſt, vt neque ſignum ſalutis, neque cauſa idonea viſa ſit. Sunt autem ſigna ſalutaria, iudicatoria indicantia. Hæc prolixè demonſtrat Vega. Hoc igitur aphoriſmo tolluntur omnes exorciſmi, incantationes, & ſagarum carmina. 2. prorr. 17. τὰ ὀλέθρια ἀσφαλέστατα, θάνατον σημαίνει. loquitur de funeſtis morbis.

9 Nam ſi, exempli cauſa, ſudor accidat die non critico, alleuabitur quidem aliqua ex parte æger ſymptomate communi non proprio ipſius morbi: quia non expelletur cauſa propria ipſius morbi; ſed cauſa quædam extraordinaria, quæ ſparſa per totum corporis habitum, corpus reddidit infirmum. Igitur materia morbifica aut eius focus, id eſt, cauſa efficiens perſeuerat.

10 Tria hinc collige Axiomata. I. Suſpecta debet eſſe omnis remiſſio quæ ſine cauſis ſalutaribus accidit. II. Suſpecta debet eſſe omnis remiſſio, quæ etiamſi ſigna remiſſionis & cauſas ſalutares habeat, tamen non apparet die critico. III. Certa eſt remiſſio quæ cum ſignis & cauſis ſalutaribus in dies incidit criticos.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVII. 1 Ὅστις δ' ἂν τῶν πυρετῶν 2 μηκύνῃ 3 περιεσομένου τοῦ ἀνθρώπου, μήτε ὀδύνης ἐχούσης διὰ 4 φλεγμονήν τινα, μήτε διὰ πρόφασιν ἄλλην μηδεμίαν 5 ἐμφανέα, τουτέῳ προσδέχεσθαι 6 ἀπόστασιν 7 μετ' οἰδήματός τε καὶ ὀδύνης * εἴς τι τῶν ἄρθρων, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐς 8 τὰ κάτω. XVIII. Μᾶλλον δὲ γίνονται καὶ ἐλάσσονες χρόνῳ αἱ τοιαῦται ἀποστάσιες τοῖσι 9 νεωτέροισι τριήκοντα ἐτέων. * ἐπὶ

XVII. 1 *Iam verè quæcumque febris 2 diuturna eſt ægro 3 ſalutis ſecuro, nec tamen doloris aut 4 phlegmones aut rei externæ 5 vis aliqua inciderit, huic 6 abſceſſum 7 cum tumore & dolore coniunctum, in articulis, maximeque 8 imis in partibus expectare oportet.* XVIII. *Sed his potiſſimum fiunt breuiores abſceſſus, qui 9 annis triginta minores exiſtunt.*

COMMENTARIVS.

1 Agit de remiſſione morborum diuturnorum. & quod primùm de abſceſſibus ad hypochondrium dixit, iam vniuerſim pronunciat.

2 Ob pepaſmi difficultatem à materia frigida & craſſa 4. aph. 44. d. Si ſalutaris ex febri diuturna decumbat, quæ inflammationis non ſit ſoboles: (Eſt enim diuturnitatis febrilis triplex cauſa: partis grauis afflictio, materia contumax, & error commiſſus.) expecta abſceſſum dolorificum in articulis. Diuturna, id eſt, ſi viceſimum diem ſuperârit; hic enim terminus acutorum.

3 Id eſt, qui diu & tutò eſt in febri continua.

4 Id eſt, incendij. quo occupari partes frequens eſt.

5 Nam error impedit naturam à tali excluſione: ita aliæ occaſiones obſtant, vt terræ, aëris, habitationis conditio, animi ægritudo.

6 Nam craſſi ſucci auctores ſunt morbi, qui criſi non terminantur.

7 Quia laxi ſunt.

8 Ob ſucci craſſitiem & frigus eorum. Niſi fuſior aluus & vrina multa & craſſa vindicias fecerint.

9 Quòd ad humoris craſſitiem coniuncta naturæ vis, longiſſimè hunc propellat. nam loquitur de materia craſſa. Nam ſi calidi fuerint ſucci, excretione eliduntur, etiam fractioribus viribus. Sed ſi craſſi, vt hîc ait, fuerint ſucci, & vires validæ, breui fiet abſceſſus. Igitur, inquit hîc Gelenus, ſenibus minimè euenient; minùs ſenibus, longiore tempore venient. Si d. facultate languente in vitio fuerit humor frigidus, nec criſi nec abſceſſu excludetur: ſed vix die mitigabitur, aut ægrum corrumpet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* nim εν-μεια

XIX. Ὑποπτεύειν δὲ χρὴ ἀεὶ * τὰ περὶ τῶν ἀποστάσιων, ἢν 1 εἴκοσιν ἡμέρας ὁ πυρετὸς ἔχων ὑπερβάλλῃ. Τοῖσι δὲ 2 γεραιτέροισιν 3 ἧσσον γίνεται, 4 πολυχρονιωτέρου ἐόντος τοῦ πυρετοῦ. XX. Χρὴ δὲ τὴν μὲν τοιαύτην ἀπόστασιν προσδέχεσθαι, 5 συνεχέος ἐόντος τοῦ πυρετοῦ· ἐς δὲ τεταρταῖον 6 καθίστασθαι, ἢν διαλείπῃ τε καὶ καταλαμβάνῃ 7 πεπλανημένον τρόπον· καὶ ταῦτα † ποιέων 8 τῷ φθινοπώρῳ προσπελάζῃ.

† πεπτα

XIX. *Ac ſanè tum abſceſſus expectandi locus in promptu eſt, ſimulatque 1 viceſimum diem febris exceſſerit. 2 Senioribus enim 3 rarò abſceſſus fiunt; quamuis eorum febres 4 diuturnæ fuerint.* XX. *Sed huiuſmodi abſceſſus potiſſimùm expectare oportet in febre 5 continua: in quartanas verò, ſi intermittentes & 6 erratica fuerint, 7 * degeneraturas: maximeque ſi febris illa intermittens in 8 autumnum inciderit.*

* nim. ſpes eſt.

COMMENTARIVS.

1 Quia acuti morbi quatuordecim diebus iudicantur. Et cùm ſuperat diem vigeſimum, potiùs abſceſſus quam excretiones, expectandi.

2 Id eſt, vltra trigeſimum annum prouectis.

3 Infirmiore iam in depellendo natura: ideoque diuturnitate temporis, & coctione morbi ipſis iudicantur.

4 A craſſis ſuccis & frigidis: hæ ſuperant d. vigeſimum diem. hoc eſt, extremum terminum morborum acutorum ſuperabunt.

5 Diuturna, quæ vltra vigeſimum producitur.

6 Id eſt, quæ erratico modo inuadunt, atque remittunt. quæ typi ſunt expertes, & ſine ordine intenſionis & remiſſionis. quarum natura conſiſtit in inchoata putredine humoris diuerſi generis, qui in diuerſis in vitio ſunt: eò quòd humor partim moueatur, & partim quieſcat: partim putreſcat, partim computruit. ita vt febris aliquando quottidianæ, aliquando tertianæ, aliquando quartanæ typum præſeferat. Harum itaque natura conſiſtit in motu, & quiete perfecta.

7 Id eſt, ſi poſt 20. diem ex continua reddatur erratica, febris intermittat, & ad autumnum vſque peruenerit, in quartanam abibit. Sed ſi continuum manet vltra 20. diem, de abſceſſu ſuſpicio ſit. fiet hæc quartana, vt d. hîc Gal. ex melancholia, quæ ex humore genita eſt qui faciebat febrem acutam: autumno enim extinguitur is feruor quo æſtate ferociebat.

8 Triplex enim eſt Hippocrati quartana: eſſentialis, ſymptomatica à tumore lienis, & quæ febres erraticas ſequitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. 1 Ὥσπερ δὲ τοῖσι 2 νεωτέροισιν τῶν τριήκοντα ἐτέων αἱ ἀποστάσιες γίνονται, οὕτως οἱ τεταρταῖοι μᾶλλον 3 τοῖσι τριήκοντα ἐτέων καὶ γεραιτέροισι. XXII. 4 Τὰς δὲ ἀποστάσιας εἰδέναι χρὴ 5 τοῦ χειμῶνος μᾶλλον γινομένας, 6 χρονιώτερόν τε παυομένας, ἧσσον δὲ 7 παλινδρομούσας.

XXI. 1 *Quemadmodum autem 2 minoribus triginta annis fiunt abſceſſus, ſic & quartanæ 3 trigenariis potiùs, & prouectioribus ea ætate fiunt.* XXII. 4 *Iam vero illud notandum, quod commemorati abſceſſus 5 hyeme potiùs inuadunt, & 6 ſeriùs deſinunt, 7 & minùs intro reuertuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Num futurus ſit abſceſſus vel febris quartana, præcedenti prognoſtico indicationem ſumebat ex febris natura: iam ex ætate, quæ notat temperiem ægri.

2 Quibus integra naturæ vis floret.

3 Cum ad ſicciorem & frigidiorem temperiem abire incipiunt: & iam retorridum ſiccum prægreſſæ ætatis continet, nec difflare permittit denſior habitus.

4 Primum docuit, quibus in morbis expectandi ſint abſceſſus, & in quibus partibus, & qua ætate: iam quibus temporibus. Vide Gal. 3. criſ. ad fin

5 Ob pituitæ prouentum. Hîc ex natura temporis ducit indicationem, quod in craſſos ſuccos fœcundum eſt.

6 Ob difficultatem pepaſmi. & exhauriri facilè nequeunt.

7 Ob motum tardiorem. nam craſſi ſucci frigido reſtagnant tempore. Itaque calidis temporibus triplex hoc diſcrimen aderit: nim. quòd potiùs eueniene criſes quàm abſceſſus; & ſi fiant, citiùs deſinent, & faciliùs intrò recurrent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. 1 Ὅστις δ' ἂν ἐν πυρετῷ 2 μὴ θανατώδει φῇ τὴν 3 κεφαλὴν ἀλγέειν, ἢ καὶ 4 ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν γίνεσθαι, ἢν 5 καρδιωγμὸς τούτῳ προσγένηται, 6 χολώδης ἔμετος πάρεστι.

XXIII. 1 *Iam quicumque in febri 2 nullo modo funeſta dixerit ſibi 3 dolere caput, aut etiam oculorum aciem, ſeu 4 caligine quadam perſtringi, & ad eam [caliginem capitisque dolorem] 5 ſtomachi dolor acceſſerit, tum 6 biliosa vomitio aderit.*

COMMENTARIVS.

1 Agitur hîc de ſignis criticis quæ apparent ad ſpeciem criſis: Nam hactenus de euentu apoſtematum; iam de his quæ excretione peraguntur.

2 Id eſt, cùm nihil vitij percipitur in actionibus, excrementis, & eſſentia corporis.

3 Ob anathymiaſin materiæ bilioſæ, meningas vellicantem. Si quæras, num hic dolor ſit proprium ſignum futuri vomitus: Reſpondeo, eſſe quoque hæmorrhagiæ. Verùm inter dolorem & dolorem multum intereſt: Nam is dolor qui vomitum futurum ſignificat, coniunctus eſt cum acrimonia: ille verò qui hæmorrhagiam, coniungitur cum diſtentione.

4 Diffuſa per humores oculorum, naturâ puriſſimos, anathymiaſi nigrâ, à materia quæ in ventriculo bilioſa iam torrefacta: quia eadem eſt cephalalgiæ & caliginis cauſa, ſed loco differt.

5 Rectè illud addidit, ne à pulmonibus hæc

ſymptomata proficiſci videantur. Nam etiam ab anathymiaſi affecti pulmonis, capitis dolor & oculorum euenit: Ideoque non ſunt propria vomitionis ſigna, niſi acceſſerit ſtomachi dolor. Quare hoc loco pro ἢ legendum eſt καὶ: Gal. 3. criſ. 11. & 1. aphor. 56. fol. 37. epid. 20. & 4. aph. 37.

6 In Coacis aliæ notæ adduntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* παρέσται
† ψυχρὰ ᾖ
ταχύτερον,
* ἐμέεται).
† μᾶλλον δὲ

XXIV. Ην δὲ καὶ 1 ῥῖγος * προσγένηται, καὶ τὰ κάτω μέρη 3 τοῦ ὑποχονδρίου † ψυχρὰ ἔχῃ, καὶ θᾶσσον ἔτι ὁ ἔμετος * παρέσται. XXV. Ἢν δέ τι πίνῃ, ἐσθίῃ ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον, κάρτα 4 ταχέως * ἐμέεται. XXVI. 5 Τούτων δὲ οἷσιν ἂν 6 ἄρξηται ὁ πόνος τῇ πρώτῃ ἡμέρῃ γινόμενος, τεταρταῖοι πιέζονται † μάλιστα καὶ πεμπταῖοι, ἐς δὲ τὴν 7 ἑβδόμην ἀπαλλάσσονται. XXVII. Οἱ μέντοι πλείους αὐτῶν, ἄρχονται μὲν πονέειν 8 τριταῖοι· χειμάζονται δὲ μάλιστα 9 πεμπταῖοι· ἀπαλλάσσονται δὲ 10 ἐναταῖοι, ἢ ἑνδεκαταῖοι.

XXIIII. *Quodſi 1 etiam 2 rigor [eumillis ſymptomatis] coniunctus fuerit: Ac inferas partes 3 hypochondry frigidiores ſentiant, multò etiam celerrimè vomitio aderit.* XXV. *Sed ſi quid is biberit ederitve ſub hoc [perturbationis criticæ] tempus, id etiam multò 4 celerrimè vomitu reiicietur.* XXVI. *Ex 5 iis autem, quibus 6 ineunte morbo caput dolere cepit, quarto morbi die magis premuntur quàm quinto, 7 ſeptimo autem remiſſionem conſequuntur.* XXVII. *Atque plerique eorum 8 tertio morbi die laborare incipiunt; atque hi maximè vexantur die 9 quinto: morbo autem, 10 nono aut vndecimo liberantur.*

Commentarius.

1 Rigor eſt totius corporis inæqualis concuſſio.

2 A motu materiæ bilioſæ excitatus, affecto calore natiuo à contrariæ materiæ occurſu in ſuperiore ventre: Nam vt d. Hippocrates, 6. epid. 5. 31. Rigor à ſuperiore ventre, calor verò ab inferiore magis. Atque hæc eſt præcipua cauſa, cur ineunte paroxyſmo, non ſit cibandus æger: quia cibus & potus qui exhibetur in rigore, particeps redditur illius materiæ, quæ ad ſuperiorem ventrem viam affectat.

3 Ob tranſlationem materiæ calidæ ad partes ſuperiores.

4 Redditum nim. particeps corruptionis materiæ bilioſæ, ad ſuperiorem ventrem prorumpentis, vnde magis irritatur.

5 Nim. quibus caput dolet. Præcedenti prognoſtico ſigna enumerauit indicantia futuram vomitionem: iam tempus notantia ſcribit, nim. in acutis qui 14. D. iudicantur, q. d. citiùs interdum iudicabuntur, ſi ſpecie & motu eò ferantur.

6 Id eſt, primo die.

7 Totius hiſtoriæ.

8 Id eſt, ſi non inceperit dolere caput ante tertium D. finietur 9. vel 11.

9 Quia erit in augmento.

10 Vt fuerit celer motus vel tardior 9. vel 11. Sed cur non decimo, quum hic ſit ſeptimus dies per proſtheſin?

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. Οἱ δ' ἂν ἀρξάμενοι πεμπταῖοι πονέειν, καὶ τ' ἄλλα 1 κατὰ λόγον αὐτοῖσι τὰ προειρημένα γίνηται, ἐς τὴν 2 τεσσαρεσκαιδεκάτην κρίνεται ἡ νοῦσος. Γίνεται δὲ ταῦτα 2 τοῖσι μὲν ἀνδράσι, καὶ τῇσι γυναιξὶν 3 ἐν τοῖσι τριταίοισι μάλιστα, τοῖσι δὲ 3 νεωτέροισι, γίνεται μὲν καὶ ἐν 4 τούτοισι, μᾶλλον δὲ ἐν τοῖσι ξυνεχεστέροισι πυρετοῖσι, καὶ ἐν τοῖσι γνησίοισι τριταίοισι.

XXVIII. *Quicunque verò quintum diem morbi agentes laborare ceperint, cæteraque 1 conuenienter iis quæ dicta ſunt apparuerint, 2 decimoquarto die morbus indicabitur. Sed hæc potiſſimùm viris & mulieribus accidunt in tertiana febre, ſed 3 minoribus. & [hæc ſymptomata] in 4 huiuſmodi [febribus] accidunt, ſed multò potiùs in continuis, & intertianis exquiſitis.*

Commentarius.

1 Id eſt, cùm cætera eueniunt ſecundùm rationem priorum: id eſt, vbi in medio tempore inſurgit acriùs dolor, nim. 7. vel 9. die.

2 Quare non duodecimo, cùm hic quoq. ſit ſeptimus per proſtheſin? Quia quò diuturnior eſt morbus, eò etcriſes quoque ſunt tardiores: & quo tardiores ſunt morbi proſtheſes, eò tardiores ſunt criſes. At acutorum terminus eſt 14. & hîc non adeſt motus celer, nec materia calidior. indicio eſt dolor capitis, qui non ante quintum diuexauit. Quare cùm quinto inceperit, magis 7. aut 9. premet, & 14. iudicabitur.

3 Vt qui nondum ex ephœbis exceſſerunt, quorum materia mitior eſt atque ſuauior. Indicationem ducit ab ætate, quæ ob temperamenti peculiarem vim, hæc, de cephalalgiæ criſibus pronunciata, variè vertunt. Itaque ſi ætas feruida, tertianæ implicetur, ſocio dolore iam præſcripto, breui finem inueniet eum quem ſcripſit iam Hippocrates.

4 Si modò materia morbifica calida fuerit adeò, vt celerrimè moueatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIX. 1 Οἷσι δ' ἂν 2 τοιουτοτρόπῳ πυρετῷ κεφαλὴν ἀλγέουσιν, ἀντὶ μὲν τοῦ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, 3 ἀμβλυωγμὸς γίνεται, ἢ 4 μαρμαρυγαὶ προφαίνονται· ἀντὶ δὲ τοῦ καρδιώσσειν, ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ ἐπὶ δεξιὰ, ἢ ἐπ' ἀριστερὰ 5 ξυντείνεταί τι, μήτε ξὺν ὀδύνῃ, μήτε ξὺν φλεγμονῇ, αἷμα διὰ τῶν ῥινῶν τούτοισι ῥαγῆναι προσδόκιμον, ἀντὶ τοῦ ἐμέτου, μᾶλλον δὲ καὶ 6 ἐνταῦθα τοῖσι νέοισι τοῦ αἵματος τὴν ῥῆξιν προσδέχεσθαι. Τοῖσι δὲ τριηκοντούτεσι καὶ γεραιτέροισιν, 7 ἧσσον. ἀλλὰ τοὺς 8 ἐμέτους τούτοισι προσδέχεσθαι.

XXIX. 1 *At verò quibus in 2 huiuſmodi febre caput dolet, & ſuffuſionis caliginoſa loco 3 hebeſcunt oculi, aut etiam 4 ignes micant ex oculis: & cardialgiæ loco dextra aut ſiniſtra hypochondriorum parte 5 diſtentio quædam percipitur, doloris & inflammationis expers, his narium profluuium, vomitionis loco, iam iam adfuturum ſpes eſt. Sed 6 ibi tum potiùs illud profluuium iuuenibus expectare oportet. Nam iis qui triginta [quinque] annos nati ſunt, & prouectioribus, 7 minus. Sed potiùs 8 vomitiones expectare oportet.*

Commentarius.

1 Vnde hæmorrhagiæ futuræ notæ ſumantur.

2 Non funeſta: nam talis dolor cùm ſigno lethali conſociatur, eſt planè funeſtus. Alioqui vt varius eſt dolor capitis ſuæ cauſæ conſectarius; ita vel hæmorrhagiam, vel vomitum denunciant.

3 Materiæ copiâ, & ſpiritua animalis impuritate: non à nigro vapore.

4 Vel ſplendores ob oculos obuerſantur. Quæ duo ſigna ſunt ſymptomata cauſæ coniunctæ ipſius hæmorrhagiæ, quæ fit ex tranſlatione ſanguinis ad ſuperiora, ab inferioribus. Sed obiicies, eadem eſt cauſa marmangarum & caliginis, nimirum anathymiaſis nigra à bile eleuata. Quare igitur in hoc affectu pro caligine marmarigæ obuerſantur oculis? De generatione marmarigarum vide Gal. 2. acut. 4. His autem duobus ſignia adde, & vnà lachrymæ inuitis funduntur, & pulſus venarum ſunt conſpicui, eſtque ſuffuſa rubore facies. 1. epid. 2.

5 Surſum vertente curſum ſanguine.

6 Id eſt, cùm hæc adſunt. Addit Galenus, ex Hippocrate,

pocrate, ſi ἀπροαιρέτως lachrymæ obortæ fuerint.

7 Nim. expectare oportet.

8 Vel dyſenterias potius, vt Bioni 1. epid. 2.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXX. * Τοῖσι δὲ παιδίοισι σπασμοὶ γίνονται, ἢν ὁ πυρετὸς 1 ὀξὺς ᾖ, καὶ ἡ 2 γαστὴρ μὴ † διαχωρέῃ, καὶ 3 ἀγρυπνέωσί τε, καὶ 4 ἐκπλαγέωσι, καὶ 5 κλαυθμυρίζωσι, καὶ τὸ 6 χρῶμα μεταβάλλωσι, καὶ χλωρὸν, ἢ πελιδνὸν, ἢ 7 ἐρυθρὸν ἴσχωσι. Γίνεται δὲ ταῦτα ἐξ ἑτοιμοτάτου μὲν τοῖσι παιδίοισι τοῖσι νεωτάτοισιν, ἐς τὰ 8 ἑπτὰ ἔτεα. Τὰ δὲ 9 πρεσβύτερα τῶν παιδίων καὶ 10 οἱ ἄνδρες, οὐκ ἔτι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ὑπὸ τῶν σπασμῶν ἁλίσκονται, ἢν μή τι τῶν σημείων προσγένηται τῶν 11 ἰσχυροτάτων τε καὶ κακίστων, οἷά περ ἐν τῇσι 12 φρενίτισι γίνεται 13.

* χρώ. † ὑποχωρέῃ.

XXX. *At verò puerulis conuulſiones incidunt, ſi febris 1 acuta fuerit, nec 2 aluus feratur, & 3 ſomni ſint expertes, & 4 terreantur, & 5 eiularint, tum etiam ſi 6 colorem mutent, ac pallido, vel liuido, vel etiam 7 rubro ſuffundantur. Hæ autem [conuulſiones] ex facili incidunt puerulis nuper in lucem editis, ad 8 ſeptimum ætatis annum vſque. 9 Grandiores verò pueri, & 10 viri ipſi, non ita facilè per febres conuulſione tentantur, niſi quod aliud acceſſerit ſignum 11 valentiſſimum ac peſſimum, ac potiſſimum qualia 12 phreniticis eueniunt 13.*

Commentarivs.

1 Colliquatis excrementis & ſuccis.

2 Rapto in peripheriam ſucco.

3 Neruis inde fractis, labefactatoque cerebro.

4 Fraudato calore cerebro, idque repente.

5 Nam id fundit cerebro conceptam pituitam vel prauum humorem.

6 A talium ſuccorum plenitudine occupantium cerebrum.

7 Quorum ruber copiam; duo illi prauam qualitatem humoris ſignificant: quæ duo idoneæ ſunt conuulſionis cauſæ.

8 A vitio lactis craſſioris, & pleno importunoque victus alimento; quod in ventriculo cunctando putreſcit. 1. epid. 2. 24. & nerui his languent. & cùm dentire incipiunt. 3. aph. 25. nam his infirma eſt vis animalis, & excrementis circumfluunt, ſi aluus ſtricta. Et febricitant ex doloribus, vigiliis, phlegmone. Et à vino craſſo.

9 Vt verb. gr. decenoes.

10 Vt iuuenes & homines conſtantis ætatis, quibus ſunt nerui firmiſſimi.

11 Exhauſti cerebri, & neruorum deſiccatorum.

12 1. Prorrhet. aph. antepenultimo. Tremulæ, obſcuræ, blandæ, & ψηλαφώδεες, id eſt, contractabiles deſipientiæ, valde phreniticæ, vt Didymarcho in Co obuenit, metaſtaſi humorum ad cerebrum: vnde vel phrenitis, vel conuulſio. Vt ſi ſtrident dentes, oculi voluuntur. C. Sed in pueris ſufficit pauor, vel vigiliæ.

13 Ad finem iam huius libri ſunt quædam animaduerſiones: quòd nimirum, vbi ſignorum adeſt controuerſia, ád peculiarem cuiuſque naturam ſit recurrendum medico. Docet enim pleraque ſpecie quidem eſſe funeſta: quæ tamen ratione cauſarum, naturæ, vel ætatis talia non ſunt. Nam conuulſio febri ſuperueniens lethalis eſt quidem ſpecie: in pueris tamen non lethalis, eò quòd ipſis non accidunt vitio principij ſenſus & motus, aut vitio facultatis ab exhauſto cerebro, ſed vitio inſtrumentorum eò quòd nerui pueris ſint infirmiſſimi madore: qui diætâ ſuſque deque habitâ augeſcit: & ob lactis vitium craſſioris.

HIPPOCRATIS TEXTVS

XXXI. 1 Τοὺς δ' ἀπολλυμένους τε, καὶ περιεσομένους τῶν παιδίων τε, καὶ τῶν ἄλλων 2 τεκμαίρεσθαι τοῖς ξύμπασι σημείοισιν, ὡς ἐφ' ἑκάστοισιν ἕκαστα διαγέγραπται. Ταῦτα δὲ λέγω, περί τε τῶν 3 ὀξέων νουσημάτων, καὶ 4 ὅσα ἐκ τουτέων γίνεται.

XXXII. 5 Χρὴ δὲ τὸν μέλλοντα ὀρθῶς προγινώσκειν τοὺς περιεσομένους, καὶ τοὺς ἀποθανουμένους, ὅσοισί τε ἂν μέλλῃ πλείονας ἡμέρας παραμένειν τὸ νόσημα, καὶ ὅσοισιν ἂν ἐλάσσονας, τὰ σημεῖα ἐκμανθάνοντας πάντα δύνασθαι 6 κρίνειν, λογιζόμενον τὰς δυνάμιας αὐτέων πρὸς ἀλλήλας, ὥσπερ διαγέγραπται, περί τε τῶν ἄλλων, καὶ τῶν 7 οὔρων, καὶ τῶν πτυέλων ὅταν ὁμοῦ πῦόν τε ἀναβήσσῃ καὶ 8 χολήν.

XXXI. *1 Cæterùm inter pueros & cuiuſque ætatis homines ſalutis quidem & interitus rationem 2 ſignis ſyllogiſticis animo complecti oportet, vt de quibus ſingula ſunt à nobis tradita. Hæc autem à me dicuntur de 3 morbis acutis, & 4 qui à morbis acutis principia cauſaſque ducunt.* XXXII. *5 Sed tamen neceſſe eſt eum qui ſalutis aut mortis, breuitatis aut diuturnitatis morborum præſenſionem tenere ſe profitetur, omnium ſignorum rationem ſic exploratam habere, vt 6 diiudicare omnia poſſit, eorum vires inter ſe comparando; quemadmodum à nobis præſcriptum eſt, cùm de aliis omnibus, tum verò de 7 vrinis & expectoratis: cùm ſcilicet expectoratum 8 bile perfuſum (ſeptimo die) excluditur.*

Commentarivs.

1 Sequentibus deinde aphoriſmis communia aliquot præcepta tradit, vt intelligamus rationem prædicendi.

2 Admonet omnia ſigna noſcenda eſſe, & perpendendam eorum dignitatem & numerum. Quare ſæpè immeritò accuſatur Hippocrates ab his qui hæc neſciunt.

3 Nimirum, febribus eſſentialibus acutis, & iis quæ habent febrem coniunctam. Duo autem hæc ſunt vere morborum acutorum genera: nam tertium, quod ex decidentia dicitur, non eſt verè acutum. q. d. intelligendum me in his libris diſſerere de morbis acutis, qui 40 diebus iudicantur.

4 Vt hydrops qui fit ab hepate vi caloris febrilis exhauſto. cuius licet ſymptoma tolli poſſet, affectus tamen ipſius hepatis eſt incurabilis. & quartana quæ erraticas intermittentes ſequitur. etiam empyema.

5 Signorum vires eſſe potiùs metiendas; quàm eorum copiam. Vt per febres ſi pepaſmi notæ eluceant in vrinis, quamuis dolore vexetur, ac vigiliis, & cibos faſtidiat, tamen ſpes aderit ſalutis. Vt doctè in hoc commentario explicat Galenus.

6 Morbisq. & naturæ hominum accommodare.

7 Nam pro cauſarum diuerſitate, vrina alba nunc eſt ſalutaris, nunc lethalis.

8 Symptomata itaque ſpecie praua, exitu bona eſſe poſſunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS

XXXIII. 1 Χρὴ δὲ καὶ τὰς 2 φορὰς τῶν νουσημάτων αἰεὶ ἐπιδημεύντων, ταχέως ἐνθυμεῖσθαι, * τήν τε τοῦ 3 ὥρης κατάστασιν. Εὖ μέντοι χρὴ εἰδέναι περὶ τῶν τεκμηρίων καὶ τῶν ἄλλων σημείων, καὶ μὴ λανθάνειν ὅτι ἐν παντὶ ἔτει καὶ πάσῃ ὥρῃ, τά τε κακὰ 4 κακόν σημαίνει, τά τε χρηστὰ 5 ἀγαθόν. Ἐπεὶ καὶ ἐν 6 Λιβύῃ, καὶ ἐν 7 Δήλῳ, καὶ ἐν 8 Σκυθίῃ φαίνεται τὰ προγεγραμμένα 9 ἀληθεύοντα σημεῖα. † Εὖ οὖν δεῖ εἰδέναι, ὅτι ἐν τοῖσιν αὐτοῖσι χωρίοισιν, οὐδὲν δεινὸν, 10 τὰ πολλαπλάσια αὐτῶν ἐπιτυγχάνειν, ἢν ἐκμαθών τις αὐτὰ, κρίνειν τε καὶ λογίζεσθαι ὀρθῶς ἐπίστηται. 11 Ποθέειν δὲ χρὴ οὐδενὸς νουσήματος οὔνομα, 12 ὅ, τι μὴ τυγχάνει ἐνθάδε γεγραμμένον. 13 Πάντα γὰρ ὁκόσα ἐν 14 τοῖσι χρόνοισι τοῖσι προειρημένοισι κρίνεται, γνώσῃ τοῖσιν αὐτοῖσι σημείοισιν.

* ἢ μὴ λανθάνειν † δεῖ οὖν

XXXIII. 1 *Quin etiam quo fiant epidemiorum morborum 2 inclinationes, ſimul atque ingruerint animo complecti oportet, tum 3 ipſius anni hiſtoriam. Sed tamen ea ſignorum & argumentorum ratio ſic eſt tenenda, vt non te fugiat quòd omnibus annis omnibúſque anni partibus, mala quidem ſigna 4 malum, bona verò 5 bonum ſignificant. Quòd & in 6 Libya, & in 7 Delo, & in 8 Scythia, quæ tradita ſunt præſentiendi argumenta, exiſtunt 9 veracia. Eóque fit nihil mirum videri ſi iiſdem locis & regionibus quis maximam partem 10 inde præſentiendi ſcientiam conſequatur: ſi animo ea complexus didicerit ratiocinari & diiudicare. 11 Nec verò eſt quòd quiſpiam nomen alicuius morbi deſideret, 12 quod hoc loco non ſit deſcriptum. 13 Omnia enim quæ 14 definitis ante temporibus iudicantur, ex iiſdem ſignis intelliges.*

Commentarivs.

1 Ad præſenſionem duo maximè neceſſaria ait Hippocrates, morbi inclinationem, & anni hiſtoriam, in morbis epidemicis. Vt ſi ſit febris magna qua tenetur homo: & ſi tunc peſtiferæ febres graſſentur; ſi ſit æſtas: ſit tibi ſuſpicio peſtiferæ febris. & ſi terminantur tunc ſæpe per alui proluuiem; præſenſio in promptu erit: his reliqua adde quæ ex diæta & præcedenti conſtitutione, ſi κατάῤῥοων ſuccum monſtrent, & temperies, & ætas.

2 Id eſt, quò ſpectent, vergant, tendant.

3 Nam temperatis annis, temperati incidunt morbi.

4 Id eſt, ad deteriu s apparere. Hoc eſt, ſigna coctionis & cruditatis perpendenda, & quæ ex colore, mole, figura, decubitu, nigræ aut liuidæ partes: & quæ critica, quæve ſymptomatica.

5 Id eſt, ad ſalutem apparere. d. q. 2. aph. 34. d, quorum congener eſt morbus, minus periclitantur. Igitur vnus morbus in diuerſis hominibus magis vel minùs eſt calamitoſus: Nec igitur bonum in omnibus bonum notat, nec malum: Reſp. Galenus, licet notæ non ſignificent æquam in cunctis maliciam: tamen mala, in omnibus mala ſunt. d. q. d. Hip. 2. aph. 27. His quæ haut conuenienter leuant, acquieſcendum non eſt: igitur quibuſdam bonis non fidendum. Reſp. Gal. quædam ſunt ſymptomata quæ vel bona vel mala eſſe poſſunt.

6 Et in Aphrica; id eſt, calidiſſimis locis. Vt primùm aſſeruit certitudinem prognoſticorum in omni tempore, ita iam in omni regione eam prædicat, & aſſerit ex eiſdem notis ſumi.

7 Terra temperata.

8 Terra frigidiſſima.

9 Contra eos qui hæc tantùm ad Græciæ homines pertinere putant, & ad ætatem Hippocratis. Non enim natura fatiſcit: Si enim illa elangueſceret, iam ſanè diu internecione deletæ eſſent quam pluximæ rerum ſpecies, imò homines ipſi. Nec philoſophi vllum argumentum inueniſſent, quo mundi æternitatem firmaſſent. Et regius vates inquit 90. Pſalmo, vitam humanam 80. annorum eſſe: at eam viuunt & iam. Septies denos ſpacioſa in annos Vita procurrit: quibus eſt ſenecta Firmior, fermè in decimum ſuperſunt Amplius annum. & 8. Geneſeos talem vim fatalem perennem conſtituit Deus apud Noëo.

10 Id eſt, ſi cui prædicendi ratio ex ſententia reſponderit. Qui nim. rectè metiri poteſt ſignorum poteſtates.

11 Teſtatus eſt Hippocrates ſua prognoſtica certa eſſe in omni tempore, omníque regione, & iam in omni morbo aſſerit eorum firmitudinem.

12 Q. d. nihil poſſe hominibus accidere, de quo medicus non præſentiat, modò inter ſe ſingula conferat, quæ hîc tradita fuere.

13 Id eſt, acuti & diuturni morbi.

14 Id eſt, diebus criticis.

IN HIPPOCRATIS DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS LIBROS QVATVOR COMMENTARIVS.

Illuſtriſsimis, Potentiſsimis & Magnificis,

ORDINIBVS HOLLANDIÆ,

OTTHO HEVRNIVS, defuncti parentis nomine IOANNIS HEVRNII, dedicat conſecrátque.

Q*VÆ duo*, POTENTISSIMI DOMINI, *Magnanimos Heroës venerandos efficiunt*, ILLVSTRIS MAGNIFICENTIA *& inſignis* BENEFICENTIA, *eadem Parentem noſtrum* IOANNEM HEVRNIVM *iam moribundum monebant, vt ſupremis verbis nobis mandaret, hoc Opus, eius nomine*, ILLLVSTRI NOMINE VESTRO *vt conſecraremus. Tum vt Nominis Veſtri ſplendore radians innoteſceret vbi* ILLVSTRE *Nomen &* POTENTIA *Veſtra, hoc eſt, vt antiquis verbis vtar,*

Vnde venit Titan & nox vbi ſidera condit,
Quáque dies medius flagrantibus æſtuat horis.

Tum vt inſignis illius Beneficentia quam erga viuum ſemper oſtendiſtis, publicum aliquod, licet exile, gratitudinis eſſet indicium. Quare cùm nihil ſanctius in rebus humanis ſupremis Parentis mandatis iudicemus; hoc ILLVSTRI MAGNIFICENTIÆ *Veſtra offerimus munus, paruum quidem mole, at vtilitate & antiquitatis decore ingens. Nam ſine conuenienti victu (qui hîc luculenter enucleatur) in ſubſtantia, quantitate, qualitate, & vtendi tempore, nunquam fugantur Acutiſſimi morbi, hoc eſt illa ardentes febres quarum vi intra paucos dies homines conflagrant. Antiquitas veneranda in hoc ſcripto: opus enim eſt Hippocratis, Regalis ſtemmatis viri, nati in Co Ægei maris inſula, paterna ſtirpe ab Æſculapio, materna ab Hercule (à quo & Alexander Magnus & omnes Macedonum reges paternam originem ducebant) oriundi, qui vixit temporibus Perſarum Monarcha Darij Longimani Heſteris filij, quæ nupſerat Aſſuero, quem Græci Xerxem, Chaldæi Artaxerxem appellant. Hic immanem illam peſtem fugauit, quæ anno ſecundo belli Peloponneſiaci totam Græciam vaſtabat: vnde & à Dario Perſarum Monarcha prece & pretio ampliſſimo inuitatus fuit vt ſimilem Perſidem vaſtantem Peſtem comprimeret; ſed eius preces, quòd Græciæ hoſtis eſſet, deſpexit. Vos igitur* POTENTISSIMI DOMINI *patiamini hoc donarium in Veſtra Academia Leida elucubratum veſtræ ſamæ templo affigi, vt publicum ſit gratitudinis familiæ noſtræ erga* ILLVSTREM MAGNIFICENTIAM *Veſtram teſtimonium. Valete* ILLVSTRISSIMI AC POTENTISSIMI DOMINI; *& ad Religionis & Reipublicæ gloriam ac incrementum incolumes regnate æternùm.*

Ex Academia Veſtra LEIDA;
Anno cIↃ. IↃ. c. ix.

PRÆLOQVIVM.

QVIDAM titulo addunt πρὸς τὰς Κνιδίας γνώμας, ἢ περὶ πτισάνης, De Priſana; ſed malè: neque enim ſolum Priſanæ meminit,vt ea ſit in vſum vertenda, quæ eius facultates & vires; ſed etiam de vinis,mulſa,oxymelite,aqua. Sed hæc eius eſt ratiocinatio. Si priſana, qua nihil eſt ſalubrius,nihil naturæ conſentaneum magis, modò benè ſit præparata, intempeſtiuè tamen adminiſtrata, non ſolùm non iuuet, ſed mortis conſecutionem afferat: quid cenſendum eſt de illis cibis, qui nullo modo cum priſana comparandi veniunt? Continent itaque hi libri rationem medendi viritim, hoc eſt, rationem curandi ſingulos, in morbis acutis. Dico ſingulos, quia non traduntur hîc vniuerſalia præcepta; ſed ſingulorum indiuiduorum propria curatio. Nullus enim feracior eſt locus in curandis acutis, quàm hic De Diæta. Inſcribitur De acutis. Acuti morbi ſunt duplices, quidam enim ſunt febres eſſentiales, inter quas numerabat tertianas exquiſitas: vel cum febri, vt aurium dolor acerrimus, cephalalgia grauis: Pleuritis, & ſimiles. Non agit hîc de peracutis abſolutè dictis, quia hi ſunt incurabiles; vt eſt Apoplexia; neque de acutis ἐκ μεταπτώσεως: ſed de acutis. Morbus autem acutus dicitur, qui cum vehementia & magnitudine ſuam celeriter abſoluit hiſtoriam. Dicimus cum vehementia: quia febres Ephemeræ, quæ die vno, vel viginti octo horis ad ſummum, ſuam abſoluunt hiſtoriam, mites ſunt, nec vllam vehementiam coniunctam habent.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙ

ΔΙΑΙΤΗΣ ΟΞΕΩΝ.

I.

* ϗ Οἱ ξυγγράψαντες τὰς Κνιδίας καλεομένας γνώμας, ὁκοῖα μὲν πάσχουσιν οἱ κάμνοντες ἐν ἑκάστοισι τῶν νουσημάτων, ¹ ὀρθῶς ἔγραψαν, καὶ ὁκοίως ἔνια ἀπέβαινεν αὐτέων, καὶ ἄχρι μὲν τουτέων καὶ μηδὲ ἰητρὸς ἂν δύναιτο * ὀρθῶς ξυγγράψαι, εἰ εὖ παρὰ τῶν καμνόντων ἑκάστου πύθοιτο, ὁκοῖα πάσχουσιν. Ὁκόσα δὲ προκαταμαθεῖν χρὴ τὸν ἰητρὸν, ² μὴ λέγοντος τοῦ κάμνοντος, τουτέων τὰ πολλὰ παρεῖται, ἄλλα δὲ ἐν ἄλλοισι.

HIPPOCRATIS

DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS.

I.

* ironicè *QVI Cnidiorum placitorum, * ſic enim vocant, authores fuerunt, ¹ rectè quidem illi quæ quibuſque in morbis ægri perpetiantur, quæque ſit rerum earum incidentium cauſa & ratio, ſcripſere. Sed eò tantùm proceſſit omnis eorum induſtria, vt vel medicinæ inſolens vel ignarus quiſpiam, æquè atque illi benè omnia conſcribere poſſe videatur, ſi modò ab ægris accuratè didicerit, quæ cuique eueniant. At verò quæcumque neceſſe eſt medicum antè perſpecta habere, de quibus ² ægri verba non faciunt, plurima ſunt ab iis prætermiſſa, tum 3 in aliis.*

COMMENTARIVS.

Eſt Proœmium, in quo reprehendit Cnidios, qui accuratè quidem ex ægrorum relatu ſymptomata omnia conſcripſerant, ſed curationem malè adhibebant. Tres autem fuere Medicorum celebres ſcholæ, vna Coorum, altera Cnidiorum, tertia Rhodiorum. Ab Æſculapio omnes ortæ, diſſimiliter verò nominatæ, & celebratæ. Quia præ cæteris florebat ſchola Coorum, qui ſua placita appellabant prognoſeis, vel Aphoriſmos. Cnidij autem ſua vocabant γνώμας, vt hoc libro elucet ex Galeni commentario ad Aphoriſmum XVIII in initio.

1 Id eſt, Plus ſatis ea conſcripſere quæ idiotæ etiam ſcribere poſſunt: ſed hoc non eſt officium Medici, ſed vt talia ſcribat quæ curationi commoda ſunt: & plura quæ idiotas fallunt: & nota plurima omittat, ſi curationi non ſtudeant, nec prognoſi. Sed ſi talia; qualia ſunt ſigna perturbationis criticæ, quæ terrorem idiotis adſtantibus, Medicis verò ſpem adducunt. Vel quæ certò mortem prænuncians, vt, quod hoc tempore nondum medicorum ſcriptis proditum eſt, odor grauis ac indicibili quadam fœditate præditus per febres peſtiferas: (cadaueroſum dicas) certæ mortis index.

2 Vt nimirum præſentia noſcat, narret præterita, & futura præuideat. Ita à conſequentibus videmus interdum peſtiferam febrem fuiſſe, ſi totum cadauer vireſcat, quaſi porri ſucco perfuſum, vel aliis maculis fœdetur: quod fit à morte, cùm calor ſe laxat ac euaneſcit, tumque ſe laxant ad ſuperficiem ichores, reſoluta vi retentrice: vel ſi ſuffocetur vi veneni calor, maculæ ſingulatim in partibus apparent.

3 Vt in cognoſcendo, prædicendo, & rectè curando: quæ tria ſunt Medici officia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. Καὶ ὁπὶκαιρα ἔνια ἐόντα εἰς ¹ τέκμαρσιν.

II. *Tum autem nonnulla quæ ad ¹ tecmarſin.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, benè medendi viritim ratio: hoc eſt, in quibuſque & in indiuiduis regula. Tecmerium Signum eſt, ſignum ſyllogiſticum, quo poſito, neceſſario aliquid ſequitur; vt, Peperit, igitur concepit: &, vt ait Poëta, Et iam ſumma procul villarum culmina fumant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. ¹ Ὁκόταν δὲ ἐς τέκμαρσιν λέγηται ὡς χρὴ ἕκαστα ἰητρεύειν, ἐν τούτοισι πολλὰ ὑπεναντίως γινώσκω, ἢ ὡς ἐκεῖνοι ἐπεξῄεσαν.

III. *¹ Porrò autem cùm ea vox ad tecmarſin, eò, & in eum dicatur finem, vt ¹ accommodata benè medendi viritim ſeu in ſingulis, ratio ſignificetur, hic ſanè multò aliter me ſentire profiteor, quàm illi tradiderũt.*

COMMENTARIVS.

1 Dicit à Cnidiis prætermiſſa, quæ ad Tecmarſin commoda. & iam declarat quidnam vocet Tecmarſin. quæ nimirum rationem monſtrat vt acuti morbi in ſingulis hominibus ſint curandi, dignoſcendi, & prædicendi. Hæc explicat Galenus nono De dogmatibus Hippocratis & Platonis, capite decimo, & vndecimo. Triplici autem methodo curantur morbi acuti, pharmacia, chirurgia, & diæta: quæ præcipua pars eſt. & in his omnibus tecmarſi pulchrè Æſculapidum ſchola vtitur.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. Καὶ 1 οὐ μόνον διὰ τοῦτο οὐκ ἐπαινέω, ἀλλ' 2 ὅτι καὶ ὀλίγοισι τὸν ἀριθμὸν τοῖσιν ἄκεσιν ἐχρέωντο. Τὰ γὰρ πλεῖστα αὐτοῖσιν * εἴρηται) πλὴν τῶν ὀξειῶν νούσων, φάρμακα 3 ἐλατήρια διδόναι, καὶ ὀρὸν καὶ γάλα τὴν ὥρην πιπίσκειν. Εἰ μὲν οὖν ταῦτ' ἦν ἀγαθὰ καὶ ἁρμόζοντα τοῖσι νουσήμασιν, ἐφ' οἷσιν παρῄνεον διδόναι, πολὺ ἂν ἀξιώτερα ἦν ἐπαίνου, ὅτι ὀλίγα ἐόντα, αὐτάρκεά ἐστιν· 4 νῦν δὲ οὐχ οὕτως ἔχει. * ὀρίῃ)

IV. 1 *Nec verò ſolùm ob id non laudo; 2 ſed quòd pauco numero remedia vſurparunt. Nam remediorum ab illis inuentorum, vt morbos acutos omittam, hæc ferè ſumma fuit, 3 elateria pharmaca exhibere, ſerum & lac, cùm opus eſt, potui dare. Quæ ſi bona eſſent, congruenterque morbis, ad quos ea commendarunt, adhiberentur, ſanè hæc multò eſſent prædicatione hominum digniora, quòd cùm ſint perpauca, tamen abundè ſufficerent. nunc 4 autem aliter ſe res habet.*

COMMENTARIVS.

1 Quod nimirum ab iis prætermiſſa ſunt de quibus ægri verba non faciunt, & quæ ad benè medendum præclarè faciunt. hoc eſt, ob prætermiſſam tecmarſin.

2 Dicit paucis remediis illos vſos fuiſſe, niſi in acutis morbis, quaſi in his multa tradiderint: ſed id vanè & ſine vtilitate: nam pauca in acutis ſufficiunt, vt etiam in longis morbis, modò tecmarſi rectè in vſum vertantur, id eſt, ex morbi idea. Attamen cùm variæ ſint morborum ideæ, varietate quadam remediorum opus eſt, & maximè in longis.

3 Hoc eſt, pharmaca purgantia. Nam hîc accipitur pro quouis pharmaco purgante: vt pro elleboro, elaterio propriè dicto, tithymalo, peplio: quamuis propriè per elaterium intelligatur ab Hippocrate cucumeris ſylueſtris ſuccus: cui mera ineſt purgandi vis. Hippocrates VI. Epidem. V. antepenultimo Aphoriſmo dicit, Si pueri purgandi, nutriantur earum mulierum lacte, quæ tali ſucco veſci conſueuerunt. Huius præparandi rationem docet Dioſcorides libro IV.

4 Quia quot ſunt morborum ideæ, tot ſunt remediorum genera, vt author eſt Hippocrates libro primo De natura hominis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. 1 Οἱ μέντοι ὕστερον ἐπιδιασκευάσαντες, ἰητρικώτερον δή τι ἐπῆλθον περὶ τῶν 2 προσοιστέων ἑκάστοισιν.

V. *Sed tamen qui poſtea (viri Cnidij) illud argumentum ſcriptis excoluerunt, meliùs illi quidem ad regulam medicorum quæ cuique 1 conducibilia forent peruestigarunt.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, qui ſecundum librum ſcripſere, illi, quem acceperant à primo ſcriptore librum primum, digeſſerunt, quædam ademerunt, & quædam adiecerunt, alia mutarunt. hic itaque ſecundus liber, medicus, inquit, erit magis priore libro.

2 Id eſt, ad tecmarſin rectè medendi propiùs acceſſerunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Ἀτὰρ 1 οὐδὲ περὶ διαίτης οἱ ἀρχαῖοι ξυνέγραψαν 2 οὐδὲν ἄξιον λόγου, καίτοι μέγα 3 τοῦτο παρῆκαν. VII. Τὰς μέντοι πολυτροπίας τὰς ἐν ἑκάστῃ τῶν νούσων καὶ τὴν πολυσχιδίην αὐτέων, οὐκ 4 ἠγνόουν ἔνιοι.

VI. 1 *Nec de diæta commemorabile 2 veteres quicquam conſcripſere, quod erat 3 alioqui maximum.* VII. *Quamuis non defuerint qui varias morborum ſpecies, multiplicesque etiam ſingulorum diſtinctiones 4 probè tenuerint.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, de victus ratione, quæ per materiam naturæ conſuetam ſuſcipitur. Arguit veteres, quòd de hac nihil ſcitu dignum prodiderint.

2 Id prætermittendum erat.

3 Nam ex tribus medicinæ inſtrumentis, pharmaciâ, chirurgiâ, & diætâ, nullus feracior eſt locus quàm de diætâ. eſt enim hæc præſtantiſſima, in curandis morbis, cùm fiat per materiam naturæ conſuetam.

4 Quin & vltrà quàm par eſt, de ipſis ſcripſerunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. * Τοὺς δὲ 1 ἀριθμοὺς ἑκάστου τῶν νοσημάτων σάφα 2 φράζειν ἐθέλοντες, οὐκ ὀρθῶς ἔγραψαν. Μὴ γὰρ οὐκ εὐαρίθμητον * ᾖ, εἰ τούτῳ τις σημαίνεται τὴν τῶν καμνόντων νοῦσον, τῷ ἕτερον τοῦ ἑτέρου διαφέρειν τι· Καὶ μὴ τ' αὐτὸ νόσημα δοκέει, ἢν μὴ τ' αὐτὸ ὄνομα * ἔχῃ. Ἐμοὶ δ' ἀνδάνει μὲν ἐν πάσῃ τῇ τέχνῃ, προσέχειν τὸν νόον. Καὶ γὰρ ὁκόσα ἔργα * ἐστὶ καλῶς, 1 ἕκαστα χρὴ ποιέειν καὶ ὀρθῶς· καὶ ὁκόσα ταχέως ἔργα, ταχέως· καὶ ὁκόσα καθαρίως, καθαρίως· καὶ ὁκόσα ἀνωδύνως διαχειρίζεσθαι, ὡς ἀνωδυνώτατα ποιέειν. Καὶ τ' ἄλλα πάντα τοιουτότροπα, διαφερόντως τῶν πέλας, ἐπὶ τὸ βέλτιον ποιέειν χρή. Μάλιστα δ' ἂν ἐπαινέσαιμι ἰητρὸν, ὅς τις ἐν τοῖσιν ὀξέσι νουσήμασιν, ἃ τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων κτείνει, ἐν τούτοισι διαφέρων τι τῶν ἄλλων εἴη ἐπὶ τὸ βέλτιον. Ἔστι δὲ ταῦτα ὀξέα, ὁκοῖα ὠνόμασαν οἱ ἀρχαῖοι 4 πλευρῖτιν, 5 περιπλευμονίην, καὶ 6 φρενῖτιν, καὶ λήθαργον, καὶ καῦσον, καὶ τ' ἄλλα νουσήματα, 7 ὁκόσα τουτέων ἐχόμενά ἐστιν· ὧν οἱ πυρετοὶ 8 τὸ ἐπίπαν ξυνεχέες ὄντες κτείνουσιν.

* ἴσασι)
* ἦν),
* ἔχει
* ἔχει

VIII. *Sed cùm 1 vniuſcuiuſque & vniuerſorum morborum numeros propalam explicare 2 voluerint, non rectè ſcripſerunt. Id enim haud numerabile videatur, ſi morbi quo quiſque laborat, inde diſtinctio ſumeretur, quod inter ægros nonnihil interſit: proptereaque non eundem morbum poſſe videri, ſi non ſit idem eius nomen & appellatio. Mihi verò placet, in omni arte, animum ad res adiicere. 3 Etenim quæcunque ſunt rectè & accuratè tradita, ea quoque rectè & accuratè decet fieri: & quæ celeritatem deſiderant, celeriter: & quæ puritatem, purè: & quæ doloris vacuitatem, ſine vllo dolore adminiſtrentur. Denique omnia quæ ſunt eiuſmodi cum excellentia præſtantiaque noſtri ordinis hominum, ad meliorem ſtatum reuocare oportet. Ego verò eum medicum laude digniſſimum iudicauero, quicunque in morbis acutis, quos plerumque ſentiunt calamitoſos atque funeſtos eſſe, id conſequutus fuerit, vt rectè medendi via & methodo cæteris præſtare videatur. Sunt autem hi ferè quos priſci acutos nominarunt, 4 Pleuritis, 5 peripneumonia, 6 phrenitis, & lethargus, & febris ardens; ac cæteri omnes morbi, 7 qui hos conſequuntur: quorum febres 8 omnino continuæ interficiunt.*

COMMENTARIVS.

1 Hæc explicat Galenus libro X. de placitis Hippocratis & Platonis capite decimo & vndecimo.

2 Nimis prolixè Cnidij de Morbis ſcripſere, collineantes ad corporum varios habitus & temperies, & ad varia ſymptomata quæ in diuerſis corporibus, eodem tamen morbo occupatis, elucent, quæ multiplici de cauſa variant: nec æquè affectuum τὴν ταυτότητα, hoc eſt, identitatem notabant, quod Methodo fit.

3 Quaſi dicat, de nomine non eſt contendendum morbi: ſed ex methodo medendi, id eſt, ex variis Indicationibus concurrentibus, (quæ videntur varios reddere morbos) aptè medicatio in vſum duci debet, vt ſuadent illæ Indicationes.

4 Id eſt, inflammatio tunicæ coſtas ſuccingentis.

5 Id eſt, inflammatio pulmonis.

6 Eſt

6 Eſt delirium remiſſionis expers, cum febre coniunctum, ab inflammatione cerebri. Non eſt hæc inflammatio in meningibus cerebri, niſi ex euentu: nam, in quo conſiſtit hyparxis trium facultatum, in eodem etiam conſiſtit earum deprauatio. Sed hæc in meningibus non ſunt, nec in diaphragmate.

7 Nimirum febres.

8 Ob calamitoſam morbi vim, & naturæ infirmitatem. Calamitoſa vis morbi conſiſtit in exhauſto: naturæ verò debilitas conſiſtit in deprauatione naturalis œconomiæ, in coquendo, diſtribuendo, & excernendo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* κόται * πλεῖστοι

IX. * Ὅταν 1 γὰρ μὴ 2 λοιμώδης νόσου τρόπος τις κοινὸς ἐπιδημήσῃ, ἀλλὰ σποράδες ἔωσιν αἱ νόσοι, καὶ 3 μὴ παραπλήσιοι, ὑπὸ τουτέων τῶν νοσημάτων ἀποθνήσκουσι * μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν 4 ξυμπάντων.

IX. 1 *Nam ſi 2 peſtilentis morbi ſpecies nulla communis ingruerit, ſed diſperſi fuerint morbi, nec vlla re 3 ſimiles, plures ab huiuſmodi morbis* [*acutis*] *occidunt, quam ab aliis* [*diuturnis*] 4 *omnibus.*

COMMENTARIVS.

1 Iam monſtrat vnde factum, quòd de Diæta negligenter admodum ſcriptum ſit ab antiquis. Nam cùm morbi acuti incidunt; tunc & alij ſporades morbi incidunt non admodum funeſti, & in quibus vis diætæ non ita elucet. Vnde cum ab indoctis medicis paſſim illi curentur eiſdem inſtrumentis, quibus docti etiam vtuntur; idiotæ non animaduertunt, qua arte acuti tractentur.

2 Id eſt, ſi à peſtilente morbo diſceſſeris, quo nullus funeſtior cogitari poteſt. Senſus eſt, tam calamitoſa vis eſt acutorum morborum, vt nullus poſſit calamitoſior excogitari, ſi peſtilentes morbos exceperis. Duo enim apud Hippocratem funeſtam calamitatem adferunt in morbis, τὸ ὀξὺ, καὶ τὸ δεινὸν.

3 Id eſt, ob varietatem naturæ, atque diætæ, ipſorum qui laborant, id eſt acuti, & longi, euctiti, dyſcriti.

4 Symptomatis increſcentibus. Morbi vel ſunt epidemij, endemij, vel ſporades. qui multi iidemque eodem tempore fiunt Epidemij dicuntur. ſi hi fuerint perniciosi, peſtiferi dicuntur. ita peſtis eſt Epidemia perniciosa. Endemij verò vernaculi ſunt & inquilini, multis communes. Sed Sporades ſparſim inuadunt varia ſpecie; hi frequentes ſunt: & de his agit hîc. Nam de Epidemiis egit libris Epidemion; & de Endemiis, libro de Aëribus, aquis, & locis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἰητρὸν τὸ ὄντως

X. Οἱ μὲν ὦν 1 ἰδιῶται, οὐ κάρτα γινώσκουσι τοὺς ἐν τούτοισι 2 διαφέροντας τῶν πέλας. XI. * Ἐπαινέουσι 3 τε μᾶλλον ἰημάτων ἐπαινεῖται ἢ ψέγεται τινὰ.

X. *Ergo 1 imperiti & omnis doctrina expertes, non admodum norunt eos qui in 2 hoc medendi genere ſuos æquales antecellunt.* XI. [*Eoque 3 fit vt falsò & ſine iudicio*] *alia magis probent remedia, & alia damnent.*

COMMENTARIVS.

1 Nam duobus modis nomen Idiotæ apud Hippocratem vſurpatur. Vno modo. pro eo qui priuatis ſtudiis deditus eſt: vt libro de victu idiotarum. Altero, ἀδίδακτον ſignificat.

2 Ad acutorum curationem. Offundit enim his tenebras varia morborum ſporadicorum idea & euentus: cùm etiam inter ſporades ſint euctiti acuti, & diuturni morbi, qui ab indoctis & natura ſola curantur etiam, & eiſdem inſtrumentis, quibus acuti.

3 Quaſi dicat, idiotæ nec rectè laudant, nec rectè vituperant curationes; nam rectas à prauis dignoſcere nequeunt. quod ſequenti Aphoriſmo demonſtrat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. Ἔστι τοίνυν 1 μέγα σημεῖον τόδε, ὅτι οἱ μὲν δημόται ἀξυνετώτατοι αὐτοὶ ἑωυτῶν περὶ τουτέων τῶν νοσημάτων εἰσὶν, οἷς τὰ 2 μελετητέα ἐστί. Οἱ γὰρ μὴ ἰητροὶ, ἰητροὶ δοκέουσιν εἶναι, μάλιστα διὰ 3 ταύτας τὰς νόσους. Ῥηΐδιον γὰρ τὰ ὀνόματα ἐκμαθεῖν, ὁκοῖα νενόμισται προσφέρεσθαι πρὸς τοὺς τὰ τοιαῦτα κάμνοντας. Ἢν γὰρ ὀνομάσῃ τις πτισάνης χυλὸν, καὶ οἶνον τοῖον, ἢ τοῖον, ἢ καὶ μελίκρητον, ἅπαντα τοῖσι δημότῃσι δοκέουσιν ἰητροὶ ταῦτα λέγειν, οἵ τε βελτίους, καὶ οἱ χείρους. Τὰ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ἐν τουτέοισι δὴ, καὶ πάνυ μέγα διαφέρουσιν ἕτεροι ἑτέρων.

XII. 1 *Verumenimuerò ſatis magno argumento eſſe debet, quòd vulgò homines minimè horum morborum ſibi ſint conſcij; eoque 2 magis in eam curam incumbendum. Nam qui medicinæ ſunt expertes, prorſus vulgò habentur pro medicis, 3 horum morborum cauſa & nomine. Eſt enim facilè nomina earum rerum complecti & diſcere, quas conuenienter adhiberi poſſe putarunt iis, qui morbis talibus laborant. Vt enim quis ptiſanæ ſuccum, aut vinum huiuſmodi aut illiuſmodi, (colore, odore, ſapore & conſiſtentia) melicratúmve etiam nominauerit, omnia vulgò videntur communia nominari, quæ in peruagato medicorum doctorum & indoctorum ſermone verſantur. Sed longè aliter ſe res habet. quippe in hoc genere admirabile eſt, quantùm alij aliis antecellant.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, Cùm iiſdem inſtrumentis vtantur medici tum docti tum ignari, propterea idiotæ diſcernere nequeunt eorum præcellentiam. Nam illi non diſtinguunt vter fœliciùs horum encheireſin ad commoda ægrorum flectat: in eorum copia, vtendi modo, & tempore.

2 Vt nimirum non ex vulgi opinione & ptiſanam ipſam ſusque deque quouis morbi tempore exhibeamus, &c.

3 Quòd vulgus quidem euentu videat hos morbos calamitoſos eſſe, & omnes Medicos iiſdem remediis in eis vti: ſed non diſtinguunt qui commodè id agant, quive incommodè & inopportunè.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. Δοκεῖ 1 δέ μοι ἄξια γραφῆς εἶναι ταῦτα μάλιστα, 2 ὁκόσα 3 τε ἀκαταμάθητά ἐστι τοῖσιν ἰητροῖσιν ἐπίκαιρα ἐόντα εἰδέναι, καὶ ὁκόσα μεγάλας ὠφελείας φέρει, ἢ μεγάλας βλάβας. 4 Ἀκαταμάθητα μὲν οὖν καὶ τάδε ἐστί. Διὰ τί ἄρα ἐν * τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισιν, οἱ μὲν * τῶν ἰητρῶν ἅπαντα 5 τὸν αἰῶνα διατελέουσι πτισάνας διδόντες ἀδιηθήτους, καὶ νομίζουσιν ὀρθῶς ἰητρεύειν. Οἱ δέ τινες, περὶ παντὸς * ποιέονται, * ὅκως κριθὴν μηδεμίαν καταπίῃ ὁ κάμνων· μεγάλην γὰρ βλάβην * ἡγεῦνται εἶναι· * ἀλλὰ δι' ὀθονίου * διηθέοντες τὸν χυλὸν, διδόασιν. Οἱ δὲ * τινες αὐτέων, οὔτ' ἂν πτισάνην 6 παχείην δοῖεν, οὔτε χυλόν. Οἱ μὲν μέχρις ἂν ἑβδομαῖος γένηται ὁ κάμνων· οἱ δὲ καὶ διατελέως ἄχρις 7 * ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος.

* τῇσιν
* τινες
* τουτέων
* ὅπως
* ἡγέονται
* διηθέοντες Vel διηθοῦντες
* ἄλλοι
* ἄν

XIII. *Sed 1 ea quoque literis (& commendatione) digna eſſe videntur; & quæ alioqui 2 non diſciplinabilia, opera precium tamen eſt medicis ſcire, & 3 quæ magnum adferunt adiumentum aut detrimentum. Ac quidem non 4 diſciplinabilia hæc ſunt. Quæ cauſa eſt quamobrem medici in morbis acutis omne 5 tempus exigunt ptiſanam non colatam exhibendo; nec non medicinam ſe hoc modo rectè facere arbitrantur. Exiſtunt & alij, qui in medendo plurimi faciunt, ſi quis nullo hordeo ſibi vllo modo vtendum putet; calamitoſum id maximè eſſe rati. Alij verò linteo excolatum ſuccum exhibent. Rurſum nec deſunt alij,*

quot

quos nunquam adduxeris vt priſanam craſſam 6 & integram aut ſuccum exhibeant. Alij quidem non antè quàm ſeptimum morbi diem agat ægrotus. Alij verò perpetuò 7 donec iudicatus fuerit morbus.

COMMENTARIVS.

5 Vt in philoſophia quædam non ſunt diſciplinabilia, vt num mundi plures; & num vacuum extra mundum: alia verò non ſine magna indagine in rerum natura percipimus. At in medicina, ex iuuantibus & lædentibus pateſcunt cuncta, & cauſæ innoteſcunt. illa itaque amplectenda.

2 Sed ex iuuantibus & lædentibus iam comperta. quorum alioqui ratio prima in obſcuro eſt. vt, quòd in ſtatu de cibis vereri oporteat.

3 Prout conuenienter, vel inconſideranter vſurpantur.

4 Rationi impetuia per ſe, ſed ex iuuantibus & lædentibus cõperta tandẽ, longa indagine, & ratione.

5 Nam non diſtinguebant motum morbi. quibuſdã enim, vt XIV. die iudicandis debetur integra priſana: aliis, vt quarto iudicandis, ferè inedia confert.

6 Id eſt, numquam dant integram priſanam nec eius ſuccum (potu ſolo contenti) niſi iudicato iam morbo.

7 Id eſt, Tota morbi hiſtoria non vtuntur priſana: ſed ſolùm aquam, & melicratum, vel oxymel exhibent. Dicit, Sed aliqui ſolo ſucco priſanæ vtuntur, alij tota priſana, alij potu tranſigunt ad criſin vſque. Hippocrates verò quibus ex his quis opus habeat demonſtrabit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIV. 1 Μάλα μὲν νῦν οὐδὲ προβάλλεσθαι τὰ τοιαῦτα ζητήματα εἰθισμένοι εἰσὶν οἱ 2 ἰητροί. ἴσως δὲ οὐδὲ προβαλλόμενα ἀνευρίσκοιτο. XV. Καίτοι 3 διαβολήν γε ἔχει ὅλη ἡ τέχνη πρὸς τῶν δημοτέων μεγάλην, ὡς μηδὲ δοκέειν ὅλως ἰητρικὴν εἶναι.

XIV. 1 *Sed medicorum iſta conſuetudo non eſt huiuſmodi quæſtiones ad diſputandum ponere. Neque, ſi ponerentur, fortaſſe quid ſentiendum ſit inuenirent.* XV. *Quæ cauſa eſt etiam, cur vniuerſa medendi ars in 3 acerbiſſimam vulgi calumniam incurrerit, vt ne quidem medicina vlla eſſe putetur.*

COMMENTARIVS.

1 Nimirũ, quibus tecmaſis medendi continetur.

2 Itaque Hippocrates primus hanc diſceptationem propoſuit, & ſoluit.

3 Nimirum ob controuerſias medicorum, quas audit vulgus: nam concordia certam ſcientiam arguit; exemplo eſt matheſis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVI. Ὥς τε εἴ γε τοῖσιν ὀξέσι τῶν νοσημάτων, τοσόνδε 1 διοίσουσιν ἀλλήλων οἱ χειρώνακτες, ὥστε ἃ ὁ ἕτερος προσφέρει * ἡγεύμενος ἄριστα εἶναι, ταῦτα νομίζειν † τὸν ἕτερον κακὰ εἶναι. Καὶ σχεδὸν ἄν κατά γε * τὸ τοιόνδε τὴν τέχνην * φαῖεν ὁμοιοῦσθαι τῇ 2 μαντικῇ. Ὅτι οἱ μάντιες τὸν αὐτὸν ὄρνιθα, εἰ μὲν ἀριστερὸς εἴη, ἀγαθὸν νομίζουσιν εἶναι· εἰ δὲ δεξιὸς, κακόν. Καὶ ἐν ἱεροσκοπίῃ † τὰ τοιάδε ἄλλα ἐπ' ἄλλοισιν. Ἀλλ' ἔνιοι τῶν μαντίων τ' ἀναντία τουτέων. 3 Φημὶ δὲ πάγκαλον εἶναι τοῦτο τὸ σκέμμα, καὶ ἠδελφισμένον τοῖσι 4 πλείστοισι τῶν ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ ἐπικαιροτάτοισι.

* ἡγεόμενος
† ἤδη
* τοῦτο τὴν
* φαίην
† δὲ

XVI. *Nam in acutiſſimis morbis tanta eſt artificum inter ſe 1 diſſenſio, vt quæ alius medendo exhibet, conſentanea eſſe ratus, illa quidem alius in vitio eſſe putet. Eoque fit fortaſſe vt ars medendi ab 2 augurali vanitate non multum abeſſe prædicetur. Quod augures, auem eandem, parte ſiniſtra, ſecundis auſpiciis apparere iudicent: dextra verò, malis. Eodemque modo in aruſpicina huiuſmodi ferè ſunt, quæ feruntur alia ſuper aliis. Exiſtunt & alij huius generis vates qui contrà pronuncient. 3 Quamobrem ego verè hoc videor dicturus eſſe, contemplationem (ſeu diſtinctionem aut ſcientiam) quam hoc loco tradendam ſuſcipimus, pulcherrimam eſſe, maximiſque ac 4 quamplurimis in medendo rebus accommodatã eſſe.*

COMMENTARIVS.

1 Quia peculiarem cuiuſque morbi motum non benè Cnidij didicerant ex ſymptomatis; hinc illa diſſenſio.

2 Quam etiam dicunt οἰωνιστικὴν, ἱεροσκοπίαν, θυτικὴν vnde ἱεροσκόποι & θυοσκόοι. ſunt & χρησμολόγοι & χρησμῳδοί, id eſt fatidici, & θεομάντεις diuini vates, & ὀνειροπόλοι. Sed Hippocrates ſolos οἰωνιστὰς appellat μάντεις, vt etiam Homerus. De hac arte olim ſcripſere Apolletes, Athenæus, Chæremon, & Artemidorus Phoca, & plurimi alij.

3 Commendatio operis. dicit, huiuſmodi quæſtiones maximè ad medicos pertinere.

4 Id eſt, ad hanc reuocari poſſe, quæ ſunt in medendo maxima atque atque plurima. Nam in vna pleuritide oſtendet, qua ternatiſ in ſingulis acutis ſit tranſigendum: & ex cuiuſque peculiari natura.

HIPPOCRATIS TEXTVS

XVII. Καὶ γὰρ τοῖσι νοσέουσι πᾶσιν ἐς * ὑγείην μέγα τι δύναται. καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν ἐς ἀσφαλείην, καὶ τοῖσιν ἀσκέουσιν ἐς εὐεξίην, καὶ ἐς ὅ, τι ἂν ἕκαστος * ἐθέλει.

* ὑγίειαν
* ἐθέλοι

XVII. 1 *Hæc enim mirificè prodeſt ægris ad ſanitatem conquirendam; ſanis ad tuendam: palæſtricis ad firmam corporis conſtitutionem: poſtremò omnibus, ad quamcumque rem ſeſe conuerterint.*

COMMENTARIVS.

1 Elucet hîc eum de ſola priſana non agere: & ita agere de victu acutorum, vt cæteris omnibus accommodari poſſit: & non ſolùm diætæ vſum hîc docere, verùm etiam aliorum omnium remediorum tecmarſio, vt chirurgiæ & pharmaciæ, glandis, clyſteris, fotus, vini, mulſæ, oxymelitis, balnei. Itaque communem quandam rationem medendi & præſeruandi hîc docet. multis peculiaribus communem. Adeò vt hinc eluceat, quo modo quæque ars conſtitui debeat. Nam hîc eleganter diſtinguit, quibuſnam priſana ſola ſit exhibenda in acutis morbis, quibus quid aliud, in ſolum potum, vel nihil horum. Vide huius libri Aphoriſmum 58. ibi in initio hæc explicat Galenus, & eleganter argumentum horum librorum aperit, & morem in docendo Hippocratis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. 1 Πτισάνη μὲν οὖν μοι δοκεῖ ὀρθῶς προκεκρίσθαι τῶν 2 σιτηρῶν γευμάτων, ἐν τουτέοισι τοῖσι νοσήμασι. 3 καὶ ἐπαινέω γε τοὺς προκρίναντας. Τὸ γὰρ 4 γλίσχρασμα αὐτῆς 5 λεῖον, καὶ 6 ξυνεχὲς, καὶ 7 προσηνές ἐστι, καὶ 8 ὀλισθηρὸν, καὶ 9 πλαδαρὸν μετρίως, καὶ 10 ἄδιψον, καὶ εὐέκπλυτον, εἴ τι καὶ τουτέου προσδέοι, καὶ οὔτε 12 στύψιν, οὔτε ἄραδον 13 κακὸν, οὔτε 14 ἀνοιδίσκεται ἐν τῇ κοιλίῃ, * ἀνῴδηκε γὰρ ἐν τῇ ἑψήσει, ὁκόσον ἂν πλεῖστον ἐπεφύκει διογκοῦσθαι.

* ἀνῴδησε

XVIII. 1 *Priſana igitur (ex ſua natura conſiderata) meâ quidem ſententiâ, 2 cibariorum omnium cerealiorum præſtantiſſima rectè eſt habita, in huiuſmodi (acutis) 3 morbis. & laudem merentur qui hanc cæteris anteponendam ducunt. Nam ſucco eſt prædita 4 pingui ille quidem, ſed 5 leui, 6 & æquali, & 7 iucundo minimèque 8 tenaci, ſed * fluido, & moderatè 9 humido, & ſitis 10 experte, maximeque 11 ad eluendum eſt accommodata ſi quid opus ſit, quin etiam nec 12 aſtrictionis eſt particeps, nec (ſtomacho) tumultum 13 infert, neque in aluo 14 intumeſcit, nam elixando intumuit, quantum maximè intumeſcere potuit.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Hac ratiocinatione vtitur. Quicquid calorem febrilem (quia omnis morbus acutus eſt cum febre ſymptomatica, vel eſt ipſa febris eſſentialis) extinguendo, pugnat cum febre, humoris putris, (in quo eſt ipſa febris) portionem pepaſmi participem mitificando: alteramque portionem, quæ eſt pepaſmi expers, excludendo: obſtructiones, quæ ſunt cauſæ antecedentes febris, tollendo: prætereа quod ſtomacho qualitatibus primis, ſecundis, & totâ ſubſtantiâ eſt gratum, & omnis moleſtiæ expers: Id conuenienter ad morbos acutos præſcribi poteſt. Huiuſmodi autem eſt ptiſana. Ergo. Calorem enim febrilem extinguit: nam perpetuò frigidum manet hordeum, ex quo conficitur ptiſana, vt ſcribit Galenus De alimentorum facultatibus, vbi De hordeo. neque vlla arte vim calfaciendi acquirere poteſt: ſed omni præparatione adhibita, inſitam refrigerandi vim retinet: humectandi verò, vel ſiccandi vi variè, pro varia præparandi ratione engetur. Hordeum enim glumâ ſuâ caſtratum, in aqua coctum donec quàm maximè intumuerit, humectandi vim acquirit. Ptiſane ergo ex tali hordeo, victus eſt humidus, & qualitate & conſiſtentia: Victus verò humidus, febricitantibus conuenit, inquit Hippocrates primi Aphoriſmorum decimoſexto. humorum etiam putrium vim infringit: quia ptiſanæ ſuccus eſt mitis, læuis & moderatè humidus. portionem pepaſmi participem cauſæ morbificæ, læuitate adiuuat ad coctionem: alteram pepeſmi expertem, excludit per lubricitatem & per contemperationem. obſtructiones fluiditate tollit. Stomacho grata eſt omnibus qualitatibus totaque ſubſtantiâ. Sumptâ indicatione ab ægro, quia modico contteriorum vſu natura gaudet intemperata. Præterea, quia ſucci familiaritate cum noſtre natura eſt coniuncta; moleſtiæ omnis expers, nam ſitim inducere nequit, cùm nec calfaciat, nec obſtruat, nec in bilem vertatur; ſed potiùs vtraque qualitate ſitis cauſas tollit. Stomacho etiam tumultum non infert; quia ſucco eſt æquabili, omnis flatus expers. Vide Aretæum fol. 65. C.

2 Quaſi dicat: Vt hoc propoſito familiari exemplo (quod perſpicuitate & excellentia vincit res cæteras quæ ſunt eiuſdem generis,) doceam theoremata vniuerſalia tecmarſeos. Præfertu pani, thondro, & zeę: nam hęc ſolùm dantur in acutis morbis, dicis Galenus.

3 Ideſt febribus eſſentialibus, magnis, & intermiſſionis expertibus: & morbis qui febrim conſequuntur, & febribus quę morbos ſequuntur.

4 Non facilè recipit calorem pręter naturam.

5 Conſiſtentiâ & facultate, id eſt, alienę facultatis experte: conſiſtentia, vt in quo tangendo fit motus continuus. (lęue: quia calor in omnes partes ęqualiter ſeſe inſinuat.) facultate, quie opponitur exaſperanti, qualia ſunt acrie, acida, aſtringentia. ſed lęuia ſunt quę tactu & facultate lęuorem gerunt.

6 Id eſt, vniuſmodi: non craſſiore nec tenuiore: ſed vbique ſibi ſimilis, ob exactam partium vnionem.

7 Naturęque conſentaneo. ad bonitatem accedit dulcedo ptiſanę & qualitate & ſubſtantia: quia ventriculo grata, nec vllam inſuauitatem habet dum ſumitur, & citra comeſtionem, ſorberi poteſt.

8 Vt de obſtructionibus thoracicis metuendum non ſit. diſtribuitur ex facili, liberat obſtructa, & materiam pepeſmi capacem efficit.

9 Nec obſtructiones parit. oleum eſt γλαφυρὸν ſed non eſt ἄδιψον nec ptiſana ſupinat ſtomachum, vt oua.

10 Quia bilis acrimoniam temperat; nec, vt alie dulcia, in bilem mutatur. Calorem etiam & ſiccitatem, duas ſitis cauſas corrigit. nec obſtruit, ſed inoffenſo curſu fertur ad ventriculi & pulmonum ſedes, ſitis focos. Nam ſunt ſitis cauſæ duæ, calor & ſiccitas: & ſitis domicilia duo, pulmo, & ſtomachus. pugnat cum cauſa, quia refrigerat: Gal. 1. de Alimentis: & focum ſitis extinguit ptiſana.

11 Vt ſi aſtrictior ſit aluus; vel ſi bilis fluctuet in ventriculo, aut eius tunicis adhæreſcat. facit corpus εὔρουν. Ergo, dicit Galenus, ebluere non eſt febri contrarium. venter itaque ſubduci tutò poteſt.

12 Quæ vitanda eſt in morbis acutis, niſi lienteriæ, aut reſolutioni viſcerum obnoxii ſint ægri.

13 Quod ſit vniuſmodi, nec diuerſis prædita qualitatibus. quid ſit ἁπλόον explicat Gal. 4. acut. 94. quod turbat dum coquitur, vt mordentia, inflantia, & quæ diuerſis qualitatibus conſtant, vt braſſica, lenticula, ouum cum melle & ſale.

14 Nam flatus eſt expers.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. 1 Ὁκόσοισι μὲν οὖν πτισάνῃσι χρέονται 2 ἐν τοῖσι τοιούτοισι νοσήμασιν, οὐδὲ 3 μίαν ἡμέρην 4 κενεαγγητέον, ὡς ἔπος εἰρῆσθαι, ἀλλὰ χρηστέον καὶ οὐ διαλειπτέον, ἢν μή τι δέῃ ἢ διὰ 5 φαρμακίην, ἢ * κλύσιν * διαλείπειν. * χρέων * διαλείπειν.

XIX. 1 *Ergo ſi quem iuuat 2 ptiſana vti in huiuſmodi morbis, ne vnius quidem 3 diecule, vt ita dicam, 4 exhauſtum, (hoc eſt, inedia) eſt imponendum, ſed ſine intermiſſione vtendum, niſi quid 5 medicamenti purgantis aut clyſteris cauſa intermittendum ſit.*

COMMENTARIVS.

1 Non loquitur de iis qui inconſideratè hac vtuntur; ſed de eo qui & morbi ſpecie inuitatur, & virium infirmitate, cum ſucci inopia coniuncta: nec auocatur dolore aut alui aſtrictione, vel difficultate ſpirandi: celebratis etiam quæ in vacuando & dolorem leniendo pugnant cum morbo eiuſque ſymptomatis. Dixi morbi, & virium, & doloris rationem habendam. quia duo ſunt diætæ ſcopi, hiſtoria morbi, & virium robur: Addidi dolorem: quia in pleuritide non exhibebis totam ptiſanam, niſi morbo cocto, aluo ſoluta, & dolore remiſſo.

2 Hoc eſt, qui iure & loco ptiſanâ vtitur: is autem conuenienter ea vtitur, qui & morbi ſpecie inuitatur & virium infirmitate, &c. vt diximus. Sed quinam vtuntur iure ptiſana? hi quibus os humeſcere incipit: hi vti ea debent, vt fiant firma latera, vtque natura reſtituatur in priſtinum ſtatum, in eo qui iam biduo vel triduo abſtinuit, venamque ſecuit, tum aluum ſubduxit.

3 Id eſt, ne vnum diem defraudari debet ſuo genio. ægrè enim redibit ad cibum: grauiores enim ſunt mutationes ab ocio ad negocium, quàm contra.

4 Duo ſignificat κενεαγγίη: vacuationem, 1. Aphor. 2. dein ciborum abſtinentiam. nam hac obſcura fit euacuatio: lib. 2. De articulis, vbi de coſtis. tertiò, vtrumque. Abſtinentia ille incommodat æger ſuæ naturæ, & expectoratum comprimit. Illa itaque adſit, ne ſubſiſtat expectoratum, & ne alis pulmonum adhæreſcat, & ne ventriculus fiat immemor ſui officii, cum alienatione ſui habitus, vt qui turgere aſſueuit à cibi mole.

4 His, dicit Galenus, bis da, ſi opus habeant, quantumque tulerit corporis virtus.

5 Poſtea docebit quinam vacuandi ſint per ventrem, vel per venas, vel fomentis. dicet quis: Sed Hippocrates poſtea ſuperbibendam præbet ptiſanam. Reſpondemus: medicamenti eſt educere: alimenti attrahi: Galenus 2. De alim. cap de pyris. Sed non præbet alimenti cauſa, ſed vt malignam remedii vim eluat à ſtomacho.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* εἰωθόσιν * σιτέεσθαι * διδόναι * δοκῇ

XX. 1 Καὶ τοῖσι μέν γε * εἰωθόσιν 2 δὶς * σιτέεσθαι τῆς ἡμέρης, δὶς 3 δοτέον· τοῖσι δὲ μονοσιτέειν εἰωθόσιν, ἅπαξ δοτέον τὴν πρώτην· ἐκ b προσαγωγῆς δὲ, ἢν δὲ ἐνδέχηται, τούτοισι καὶ δὶς * δοτέον, ἢν * τι δοκῇ προσδεῖν.

XX. 1 *Eoque ſit vt ſi bis 2 cibum capere, æger 2 conſueuerit, bis illi ſit 3 exhibenda (priſana:) ſi autem ſuo more paſtum ineas ſemel, ſemel etiam primo (die) apponenda, ſed tamen (ſemper) acceſſio paulatim b & viciſſim adiungenda (priſana) ſi bis 4 exhibendi ſit locus: atque hinc etiam bis exhibere oportet, ſiquidem opus eſſe videbitur.*

COMMENTARIVS.

1 Eoque ſit,] id eſt, vt qui priſana vti ſuo iure poſſint.

2 Propterea que aluus eorum bis intumeſcere, bis humeſcere, bis coquere conſueuerit.

a An igitur in pleuritide licebit dare vinum, ei qui aſſueuerit vino vti? minimè. quia apud Hippocratem nulla eſt habenda conſuetudinis ratio in qualitate, ſed tantùm in quantitate. Cùm itaque perſpectum habeamus iure priſanam exhibendam eſſe, & quo loco, ex perſpicientia virium ægri, hiſtoriâ morbi, & paroxyſmi; tum illud conſiderandum eſt, quo modo ſit exhibenda.

3 Ne humores accenſi incandeſcant acrioresque reddantur, & ne ſubſidat collabaturque ventriculus, cum alienatione habitus & immutatione temperamenti, & officij vacuitate ceſſationeque fiat ignauior: & ne vires fraudatæ ſuo genio labefactentur, quod præcipuum eſt.

b Vt, inquit Galenus, ſemel quod ſufficit dabis; ſed minimum ſit quod ſecundò offeras, quod ſenſim augebis, dum ambas vices æquaueris. Sed qui mediocriter ægrotant, ita nutriri debent.

4 Quaſi dicat, Non ſolùm ad nutritionem, ſed ad thoracis robur, ſi opus videbitur. vt conſeruetur natura communis, & habitus, temperamentum, actio. & ne ſicceſcat venter, & collabatur. vide 1. Aphor. 17.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἀρχὴν * διδόναι * κεναγγείην

XXI. 1 Πλῆθος δὲ * ἀρκέει κατ' ἀρχὰς διδόναι μὴ πολὺ, 2 μὴ δὲ λίην παχὺ, ἀλλ' ὁκόσον ἕνεκα τοῦ ἔθεος * ἰέναι τι, καὶ * κενεαγγίην μὴ 3 γενέσθαι πολλήν.

XXI. 1 *Sed ineunte vſu priſanæ nec admodum craſſam 2 nec plena manu ſufficit exhiberi, ſed 3 quantum in more cuiuſque eſt ſitum, quantúmque ſuadet largioris exhauſti cautio, a tantum vt ingeratur neceſſe eſt.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, dum vſus poſtulat, & nihil ſit quod auocat; hoc eſt, dum licet exhibere, cumque quis iure ſuo vtitur priſana, & incipit ea vti. Ita enim hîc interpretatur Galenus κατ' ἀρχὰς, vt non ſignificet morbi initium: ſed illud tempus quo primùm eget priſanâ æger: tunc, inquit, confertim ne repleto.

2 Quia repentè plurimum mutare, malum: corrumpetur enim in ſtomacho priſana, ſi exhauſtis venis plurimum ſtatim in initio exhibueris. Quia ex ceſſatione officij aluus ignauior facta eſt. Detur itaque tantum vt maneat in officio, neque in boulimum incidat, néve in κενεαγγείαν incurrat. Notat qualitatem etiam & numerum.

3 Quantum ſufficit ad prohibendam largiorem κενεαγγίαν. Nam aluus ignauior nequit ſatisfacere neceſſitati totius corporis.

a Quaſi dicat, Bis dabis quotidie priſanam his qui non calamitosè laborant: vt nutricatui & conſuetudini reſpondeat, & vt inanitionis periculum vitetur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXII. 1 Περὶ δὲ τῆς * ἐπιδόσιος * εἰς 2 πλῆθος τοῦ ῥοφήματος, ἢν μὲν * 2 ξηρότερον ᾖ τὸ νόσημα, ἢ δὲ 3 ὡς ἂν τις οἴοιτο, οὐ χρὴ ἐπὶ πλέον 4 διδόναι, ἀλλὰ προπίνειν πρὸ τοῦ ῥοφήματος, ἢ 5 μελίκρητον, ἢ 6 οἶνον, ἢ 7 ὁκότερον ἂν ἁρμόζῃ. 8 τὸ δὲ * ἁρμόζον, ἐφ' ἑκάστοισι τῶν τρόπων b εἰρήσεται.

* ἐπιδόσιος * ἐς * ξηρότερον

XXII. 1 *De adiungenda autem ſorbitionis 2 acceſſione ſeu quantitate, (mea ſic ratio eſt:) nam ſi adhuc 2 ſiccior ſit morbus, quàm quis fortaſſe putet,* 3 copioſius tum exhibenda non eſt, ſed ante ſorbitionis acceſſionem propinare 4 melicratum, aut 5 vinum, prout 6 alterutrum videbitur eſſe conſentaneum. 7 Vtrum verò ſit conſentaneum, in cuiuſque morbi hiſtoria ſeu ſpecie b demonſtrabitur.*

* cumulatius

COMMENTARIVS.

1 Horum trium Aphoriſmorum hic eſt Syllogiſmus. Iis demum ſolida & de more priſana eſt exhibenda, quibus nec ſiccus adhuc, hoc eſt, crudus eſt morbus, nec aluus ſuppreſſa, nec doloris ſymptoma grauius, & vires valent cum ſucci inopia coniunctæ. Ergo Pleuriticis, madefacto ore, expectoratisque iis quæ decet, integra eſt exhibenda priſana. Vt nimirum iis confirmentur vires ad excluſionem: tum enim opus eſt firmis viribus, vbi morbus eſt concoctus. Atque hinc adeò eſt, quòd pleuritis & peripneumonia ſenibus ſit funeſta, etſi pepaſmum conſecuta ſit: quia non habent firma latera vt poſſint expectorata excludere. ἐπίδοσις, verbum politicum, à mercatura ſumptum, *ſeu incrementum*. ἐπίδοσις.

a Cùm nimirum vtendi locus eſt, & iure quis ea vtitur.

2 Siccitas venarum & arteriarum dignoſcitur ſqualore corporis, & linguæ ſcabritie, & ex vrina tenui flammea: pleuritidis verò, ſiccâ tuſſi, & ſine expectorato vllo aut pauco, aut crudo. Ineunte morbo, dum ſiccus manet, magis cum morbo pugnandum, quàm naturæ ſtudendum. quaſi dicat, nunquam cibus exhibendus morbo adhuc crudo: ne natura à ſuo opere & materiæ mitificatione auocetur: cùm partes nutritioni dicatæ adhuc ita ſint oppreſſæ, vt officio ſuo non ſufficiant. Cruda ſunt, cùm doloris ſumma ſunt omnia, & nulla pepaſmi ſigna adhuc edunt: cum ſummo lentore magnâque difficultate tunc excluduntur expectorata.

3 Nec copiâ, nec qualitate, nec numero.

4 Nimirum ad pleuritidem vel aſthma ſeu difficultatem reſpirandi, vt excitetur naturæ vis, & materia vt præparetur excluſioni: & vt meatus ampliores fiant; niſi ſit μεγαλόσπλαγχνος, aut picrocholos τὰ ἄνω.

5 Dulce, & panis, & carnes in aſthmate. dulce vinum alas pulmonum explicat, vt melicratum fecè. vt paretur materia expulſioni, & ampliores fiant meatus.

6 A morbo indicatione ſumpta, & peculiari ægri natura. Nam in picrocholis, τὰ ἄνω numquam rectè ad aſthma exhibebis melicratum: & in acceſſionibus cibum dare, malum. rurſus, crudo morbo quicquid nutrimenti exhibes, id in morbi materiam degenerat. duobus autem modis crudum accipitur apud Hippocratem: is dicitur crudus humor, qui in venis infra ſanguinem continetur, qualis eſt pituita cruda. altero modo, is qui eſt ſupra ſanguinem, qualis eſt bilis quæ mitificari non poteſt. quinetiam crudi dicuntur humores in herpete, aliisque in morbis, in quibus nondum pepaſmus apparet, ſeu concoctio illorum

prauorum humorum præter naturam, quaſi dicat, Niſi peculiaris natura auocet.

Quaſi dicat, in aſthmate & pleuritide omne cruditatis tempus ſeu ſiccitatis, exigendum in vſu melicrati : hoc eſt, medicamentorum morbo conuenientium, priuſquam ptiſanæ acceſſionem adiungas, hoc eſt robori naturæ ſtudeas. Nomine melicrati, tanquam vno exemplo, intelligi debent omnia medicamenta quibus morbum oppugnamus. Hinc collige theorema: Tamdiu incumbendum eſt in morbum, vel pugnandum cum morbo, quamdiu is ſiccus apparet: humidiore verò facto, ſtudendum naturæ, niſi vires periclitentur, vt in ſyncope: tum enim primùm virium habenda eſt ratio: aliàs, morbi: nam morbus eſt qui vires frangit. Fruſtrà igitur viribus intendes, ſi morbum negligas. Atque hoc eſt quod dicit Hippocrates, ante ſorbitionis acceſſionem propinandum eſſe melicratum. non quòd velit ante vſum ptiſanæ adhibendum melicratum: ſed quod antequam acceſſionem adiungas earum rerum quibus natura robuſtior fiat, præſcribenda ſint remedia quæ pugnent aduerſus morbum.

b Senſus hic Hippocratis eſt, dicit Galenus: excrementis madeſcere nullo modo, crudi morbi ſignum eſt: igitur, ante priſanam, dabis quid humectantium, vt hydromel, vel vinum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. Ἢν δὲ 1 ὑγρανθῇ τὸ στόμα, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ 2 πλεύμονος ἴῃ ὁκοῖα δεῖ, * ἐπιδιδόναι 3 χρὴ ὡς τὸ πλῆθος τοῦ ῥοφήματος, 4 ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι, a τὰ μὲν γὰρ θᾶσσον καὶ μᾶλλον ὑγραινόμενα, ταχυτῆτα 5 κρίσιος σημαίνει· τὰ δὲ βραδύτερον καὶ ἧσσον, βραδυτέρην 6 σημαίνει τὴν κρίσιν. XXIV. 7 Καὶ ταῦτα † μὲν καθ' αὐτὰ, τοιάδε τὸ ἐπίπαν ἐστί. 8 Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἐπίκαιρα παρεῖται, οἷσι προσημαίνεσθαι δεῖ, ἃ εἰρήσεται ὕστερον.

* ἐπιδιδόναι

† αὐτά

XXIII. *Quodſi 1 humore perfuſum ſit os, atque pulmonum excrementa 2 conuenienter excludantur, 3 adiungenda tum ptiſanæ acceſſio eſt, vt in 4 ſumma dicam. a Nam quæ celeriùs magiſque madeſcunt, 5 celeritatem iudicij arguunt: quæ b verò tardiùs minuſque madeſcunt, tardiorem 6 etiam criſim ſignificant.* XXIV. *7 Atque omnino hæc ſunt eiuſmodi ſuapte naturâ. 8 Exiſtunt & alia ſanè plurima valdè vtilia, hîc conſultò prætermiſſa, ex quibus etiam horum ſignificatio fieri debet quæ poſteà à nobis (ſuo loco) dicentur.*

COMMENTARIVS.

1 Expectorando ſcilicet, nec amplius ſiccior videatur eſſe morbus.

2 Vt nulla expectorati deſideretur ratio in qualitate, nec quantitate, neque in expectorandi modo. hoc eſt, vt ταχέως; id eſt, ſtatim, καὶ εὐπετέως excludantur. nam expectoratum procedit εὐπετέως per ἀναφύσησιν, hoc eſt, exſufflationem, quæ fit vi animalis facultatis. Hæc bonam partem abſolutæ criſis ſignificant.

3 Vt vis animalis excitetur ad materiæ excluſionem; vtque firma ſint latera ad expectorandum. Nam πέπον Hippocrati eſt ſputum æquale, læue, album; quod eſt excrementum malè affectæ partis thoracicæ. quare tunc adiiciendum: vt par ſit ratio naturæ & morbi.

4 Quaſi dicat, vt firma ſint cetera, hoc loco dicam & proponam, quod erit nobis cæterorum morborum exemplum. Vt ad eam legem de cæteris agam.

a Id eſt, Cùm perfunditur os materiâ expectorabili.

5 Quia concoctiones cuiuſque morbi ſecuritatem & celeritatem prænunciant.

b Ob difficultatē pepaſmi, & thoracis oppreſſionē.

6. 1. Aphor. 12. Sed obiicies, Sudor ineunte morbo factus mador eſt: is tamen ad morbi diuturnitatem appâret. Item alui profluuium ineunte febre ardente appâret ad mortem, vel ad diuturnitatem. Reſpondeo, præſentem Aphoriſmum intelligi de madore critico, in quo nulla deſideratur ratio, neque temporis, neque qualitatis, neque quantitatis, neque excernendi modi. Nam ſolus is ſudor eſt bonus qui toto corpore manat calidus, quique dolorem ſedat, fitque die critico, & lege naturæ victricis. At verò mador is qui ſolo capite & thorace fluit paucus, ſymptomaticus eſt & malus: quia nihil paucum eſt criticum. Præſens ergo Aphoriſmus refertur ad ſigna & cauſas criticas. Vt ſit ſenſus, Qui celeriùs madeſcunt: ſcilicet non ſymptomaticôs, ſed lege naturæ. Ac ſi diceret, vbi morbus madeſcit, ac proximè adeſt criſis, confirmare oportet naturam ad excluſionem materiæ mitificatæ. Per expectoratum humorem, intelligemus non quemnis humorem, ſed eum qui eſt materia pleuritidis. Si roges, An igitur ob virium confirmationem liceat etiam vel panem vel chondrum exhibere? Dico quod hæc duo vires quidem confirmant, ſed aduerſus morbum non ſimul pugnant quemadmodum ptiſana. Chondrus enim obſtructiones parit. eſt enim chondrus propriè Zeæ, id eſt, ſpeltæ (quæ tritici ſpecies eſt) granum piſtum & à glumis ſuis repurgatum. Rurſus oxymel incidendo & detergendo cum morbo quidem pugnat, ſed naturam non ſuſtentat.

7 Id eſt, numquam eſt impar ſibi ratio exhibendæ ptiſanæ, quæ ducitur à ſicciore aut humidiore morbo.

8. Vt virium, ætatis, anni, & conſuetudinis ratio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. 1 Καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείων 2 ἡ κάθαρσις γίγνηται, τοσῷδε 3 χρὴ * πλεῖον ἐπιδιδόναι 4 ἄχρι * κρίσιος· 5 μάλιστα δὲ κρίσιος ὑπερβάλλειν δύο ἡμέρας, οἷσί γε ἢ πεμπταῖον, ἢ ἑβδομαῖον, ἢ ἐνναταῖον δοκεῖ κρίνεσθαι· ὡς καὶ τὸ ἄρτιον καὶ 6 τὸ περισσὸν προμηθῆ ᾖ. Μετὰ δὲ b ταῦτα, τῷ μὲν ῥοφήματι ἐς τὸ πρωῒ χρηστέον, ἐς ὀψὲ δὲ ἐς 7 σιτία μεταβάλλειν.

* πλεῖον

* κρίσιος

XXV. *1 Ergo [ne longiùs abeam] 2 quo maior apparet purgatio, eò pleniùs; ptiſanam exhibebis, donec ad 4 criſin ventum ſit: 5 maximeque ſupra criſin duo vt minimum dies, quibus aut quintum, aut ſeptimum, aut nonum morbi diem agentibus * incidere videtur criſis: 6 quò ſcilicet parium & imparium dierum cautio ſit. Quibus b exactis diebus, manè ſorbitio eſt exhibenda, veſperi verò 7 conſueta cibaria.*

* fieri debet criſis:

COMMENTARIVS.

1 Senſus eſt: Id ſemper manet ratum, vt nunquam exhibeamus ptiſanam, quamdiu morbus fuerit crudus: ne natura à ſuo opere & materiæ mitificatione auocetur. Cùm præterea partes nutritioni dicatæ ſunt ita oppreſſæ, vt officio ſuo non ſufficiant. ſed morbo iam humido facto, ea eſt exhibenda.

2 Vt in pleuritide quò maior eſt copia expectorati.

3 Vt firmiora reddantur latera ad excluſionem materiæ mitificatæ.

4 Quo tempore quàm tenuiſſimo victu eſt vtendum.

5 Id eſt, edita criſi, ad duos dies ſeruabit victus rationem qua fruebatur. ſed dein ad panem &c. redi.

6 Vel, vt in paritate vel imparitate dierum, ſit conſilij capiendi ratio. Nam cùm quæ paribus diebus mouentur, paribus recrudeſcant, & quæ imparibus, imparibus, ergo ſi à criſi ſequentes duos dies obſeruaris, ſi nullam acceſſionem duobus diebus his morbus

morbus fecerit, (cùm vel par & impar habeat) erit morbus perfectè iudicatus. nam quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicantur, & recrudeſcunt ab imperfecta criſi: quæ verò imparibus iudicantur imperfectè, imparibus etiam recrudeſcunt. Criſin vocat hîc perfectam morbi ſolutionem; vel illud tempus, quo natura de morbo triumphat. in Epidemiis, præter cætera, ſignificat criſis ipſam concoctionem. vt cùm dicit, ſi cui poſt criſin appareant vrinæ albæ; id eſt, editis pepaſmi ſignis. Vult Hippocrates hîc, vſque ad criſin quàm tenuiſſimum victum obſeruari, ne natura ab inſtituto auocetur. Imò etiam editâ criſi, exigendos eſſe duos dies in ſimili victu, eò quòd neſcias an pari, an impari die morbus iudicetur. Meminit Hippocrates in Epidemiis, cuiuſdam mulieris, quæ ſeptimo die perfectè iudicata, ita vt nec vllum empyreuma ſupereſſet: & cùm eodem criſeos die veſperi ſe liberaliùs inuitaſſet, poſtridie obiit.

b Nimirum biduo à iudicatione.

7 Vt panis & carnium.

HIPPOCRATIS TEXVS.

XXVI. [illegible]

XXVI. *Sed præter cæteros [pleuriticis] maximè illa proſunt hiis, quibus 1 ſtatim à morbo ptiſana integra 2 vti b licet.*

COMMENTARIVS.

1 Primo morbi quaternario, editis pepaſmi ſignis: & morbo humidiore facto. Hordeum accipiatur integrum purum, ſolidum, non vetus, non recens. Illud in vas coniiciatur amplum, & ei affundatur aquæ ſimplicis quantum ſatis eſt, ne opus ſit ſuperinfuſione aliqua; id eſt, ſint viginti partes aquæ, ad vnam hordei. Deinde lento igne coquatur quinq. horas, donec intumeſcat quàm maximè poteſt, & cremari incipiat. Mox amoueatur ab igne, & citra colationem exhibeatur cochleari: mirificos adfert ſanitatis fructus. Aquam ſimplicem vocant eam quæ non ſapit naturam pharmacorum, cuiuſmodi eſt aqua ſulphurea & aluminoſa; ſed eam quæ eſt puta fontana, cuius motus eſt verſus orientem, per terram arenoſam & lapideam; etiam à montibus diſcoopertam, aëri & Soli expoſitam, nullius ſaporis dominantis, ſubſtantiæ ſubtilis, cuius reſidentia nulla aut pauca, tenuis pondere, quæ citò caleſit, & citò infrigidatur.

a In primo quaternario, morbo defungi æger poteſt αὐτομάτως, ſi benè expectorârit.

2 Suo iure Sæpè natura per ſe materiam pleuritidis mitificat ineunte morbo. iis integra danda priſana.

b Senſus eſt, donec ad criſin ventum eſt, ptiſanam dabis, ſi expectoratum proceſſerit, ea cautione qua diximus iam, maximè in iis qui primo morbi quaternario, iure vtuntur integra ptiſana, id eſt, quibus illicò os madeſcit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVII. [illegible]

XXVII. *1 Nam & pleuriticis vltrò punctorij dolores quieſcunt & 2 deſinunt, vbi aliquid commemorabile expectorare tum expurgare cœperint: cùm tales excluſiones ſint multò meliores a exquiſitaque magis, minuſque ita ſuppurati 3 ſeu purulenti redduntur, b quam ſi quis aliter diætam inſtituat. Quin etiam ipſa criſes & 4 vniuſmodi fiunt magis, & ſecundioris 5 iudicij, & minus 6 reuerſioni ſunt opportuna.*

COMMENTARIVS.

s Supra aut infra diaphragma, vtrobique excitari in tunica coſtas ſuccingente.

a Nullis adhibitis remediis. Quia multæ pleuritides bonitate naturæ & materiæ, per ſe curantur, aliæ autem ſunt peſtilentes.

a In qualitate, quantitate, tempore, & excernendi modo: ita vt nihil ſuperſit.

3 Nam qui pleuritici intra decimum quartum diem morbi nihil commemorabile expectorant, purulenti redduntur, 5. Aphor. 8.

b Defraudando genium ægri, reddendo latera infirma.

4 Id eſt, vnico excretionis genere, & ſignorum cauſarumque ſuſcipiuntur. vt ſit ſimplex, hoc eſt, morbi cuiuſque propria: vt in ſene cauſo occupato, diſenteria. in pleuriticis, expectorato. Vocat autem criſes ſimpliciores vniuſmodi, quæ hîc ſolo expectorato oboriuntur, non autem ſimul ſudoribus, aut aliis excretionum generibus, vt in Anaxione accidit 3. Epid. 3. Sæpe enim natura ab vno genere criſeos, ſe ad alteram conuertit. Sunt autem ſecundioris iudicij, quia nihil detrimenti adferunt neque partibus vnde fluunt, neque quò fluunt, vt ſæpè accidit. Si enim peripneumonico in crure oboriatur abſceſſus, liberabitur quidem eâ peripneumoniâ. 2. Progn. 71. At ſi materia illius abſceſſus fuerit cruda, claudicabit totâ vitâ. Reuerſionis cauſa eſt criſis imperfecta: cùm nimirum materia vel empyreuma ſupereſt, 2. Aph. 22. Materiæ ſuperſtitis ſignum eſt oris amaritudo, inappetentia, ciborum inſuauitas: Empyreumatis verò, oris ſiccitas & ſitis.

5 Ad ſalutem ægri, nullâ materiâ ſuperſtite, aut empyreumate, aut partium infirmitate; vel obſeſſarum vitio.

6 Ob cauſas iam dictas, quia hîc nihil ſupereſt. Hæc autem bona promouet priſana humectando, & abſtergendo.

HIPPOCRATIS TEXTVS

XXVIII. [illegible]

XXVIII. *1 Iam verò ptiſanam ex præſtantiſſimo confectam 2 hordeo, & quàm optimè coctam eſſe oportet. idque tum aliàs, 1 tum ſi non ſolo cremore ſit 2 vtendum.*

COMMENTARSVS.

1 In aqua coquatur ſimplici, nec de integro affuſa: amplo vaſe, vt tantum intumeſcat, quantum intumeſcere poteſt. Hordeo non veteri, non recenti, non à curculionibus depaſto vtendum: ſed ſucci pleno, & ſolido, non rugoſo.

4 Ex hordeo integro & deglumato: hac arte vim humectandi acquirit. Cùm intumuerit, crepet. Illud eſt optimum hordeum, dicit Galenus hîc, quod pluſimum intumeſcit, ac ſuccum fundit copioſum.

2 Sed priſanâ integrâ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIX. [illegible]

XXIX. *Nam præter cæteras 1 ptiſana 1 dotes [quæ multa ſunt] quæ vis in ea eſt * 2 fluida efficit ne quicquam 3 detrimenti adferat: non enim adhæreſcit 4 ad partes [ſuo lentore] neque in via quæ recta ad thoracem ſitur cunctatur.* * meabilis

COMMENTARIVS.

a Πτισάνη ἀπὸ τ̃ πτίσσειν, id eſt, à contundendo appellatur. Vt hac appellatione generaliter ſignificetur omnis puls, omnis cremor, omne edulij genus quod ex cõtuſis cerealibus ſeminibus cõparatur, vt ex frumento gluma caſtrato, ex auena, & ſecali. Sed κατ' ἐξοχὴν nomen generis ſibi adoptauit illa puls, quæ ex hordeo deglumato conficitur. Duplex autem eſt huius præparandi ratio; vna, ex hordeo integro, altera, ex hordeo deglumato. Ex integro puls deſiccandi vim habet, naturamque primigeniam hordei ſui retinet. Altera quæ ex deglumato hordeo, humectandi vim arte acquirit. Atque de hac ſola hîc loquimur: & eſt triplex, ptiſana integra, cremor ptiſanæ, & aqua ptiſanæ. Ptiſana integra dicitur, quæ ex integro hordeo, non expreſſo, & omnis colaturæ experte conficitur. Exempli gratia, accipe vncias duas hordei integri, aquæ libras quatuor: lento igne coquantur quatuor vel quinque horas, dum quam maximè intumuerit. Cùm verò cremare iam inceperit, illud hordeum ex cochleari ſaporatum detur. Si verò vbi cremare cœperit, colo transfundatur, erit cremor vel ſuccus ptiſanæ: vulgo dicitur hordeatum: cui malè addunt amygdala. Aqua verò ptiſanæ, vel aqua ex hordeo, cum vuis paſſis & glycyrrhiza, hodie nomen generis in Gallia retinet, diciturque ſimpliciter Ptiſana.

1 Quæ iam explicatæ ſunt.

2 Vniuſmodi. quaſi dicat, propterea præſtantiſſimo vtuntur hordeo, quo illum pinguem ſuccum fundat.

3 Nam obſtructiones tollit, nec ad ventriculum adhæreſcit, tum reſpirationis vias non intercludit.

4 Nec claudit viam.

5 Vbi ab æſtu retorrido cuncta flammant, illiſque facilè adhærent quæ aſſumuntur, ac ſicceſcentia infarctum adferunt: indéque nauſeam & ſitim, dicit Gal.

b Præclarè ad ſalutem facit facilis ſpiratio: Igitur non præſcribenda eclegmata ineunte morbo: nam adhæreſcunt thoraci. potiùs ſyrupus capillorum veneris & violarum in vſum ducantur: non diatragacanthum frigidum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXX. a 1 Ὀλισθηροτάτη γὰρ, καὶ 2 ἄδιψος, καὶ 3 εὐέκκριτος, καὶ 4 ἀδύνατος [illegible] 5 [illegible]

XXX. a *Vt enim 1 fluidiſſima & maximè meabilis, ita & ſitis 2 maximè expers eſt, & concoctu facillima, & 4 imbecillima, ſi optimè cocta ſit: quæ omnia 5 ſimul coniuncta [ad benè medendum] ſunt neceſſaria.*

COMMENTARIVS.

a Hic locus Hippocratis omnium eclegmatum tollit vſum, quòd adhæreſcant partibus & pneumacias faciant in peripneumonia, pleuritide, & aſthmate. Nam veteres eclegmata ſolùm adhibebant ad ſola oris exulcerati vitia, in quibus longiori adhæſione eſt opus. Vt hîc ſit huius Aphoriſmi ſyllogiſmus:

Quicquid eſt eiuſmodi vt ſuo fluore obſtructiones liberet, materiam pepaſmi participem excludat: alteram, pepaſmi expertem liberet mirificèque; & ad partes non adhæreſcat, ſpiritus iter non intercludat (quia nihil in morbis acutis tam eſt neceſſarium ac libera ſpiratio) ſitis ſit expers, concoctu facillimum, & imbecillimum: hoc mirificè in acutis iuuat. Sed huiuſmodi eſt ptiſana, Ergo, &c.

1 Hinc obſtructa liberat, quia anfractus ſuperat.

2 Expreſſio capi, tum cruris vitulini ſitifera eſt. Humida conſiſtentia victus conuenit febribus, nam, dicit hîc Galenus, eſt frigidum natura hordeum.

3 Quòd, nimirum, facilè à natura vincatur; & in omnes eius partes, quæ ſunt æquales & vniuſmodi, calor natiuus facilè ſe inſinuat: nam eſt diſſolutum iam hordeum coctura, exuitque omnẽ duritiẽ.

4 Id eſt, omnis alienæ qualitatis expers. 6. Epid. 4. t 8. dicit Galenus, imbecillæ diætæ dicuntur, quæ nullum alienæ qualitatis veſtigium relinquunt aut in ventriculo aut in venis, quemadmodum vina fortia nidorem vel ardorem relinquunt. Vitulina verò caro elixa cum oxalide, lactuca, vel portulaca: item vinum tenue, album, & benè dilutum parca manu datum, ſunt cibi imbecilles. Hinc collige theorema medicum; Nihil in febribus, nihil denique acutis conuenit morbis quod eſt tenax, quod adhæreſcit, quod non ſit concoctu facillimum, &c. quæ hîc in hoc Aphoriſmo. Vnde colligimus imbecillum Hippocrati dici cibum, qui nullum qualitatis extraordinariæ relinquit in ventriculo & venis veſtigium. contrà eſt de cibis valentibus: illi enim relinquunt ſuarum qualitatum excedens in ventriculo & venis veſtigium: vt in iis euenit qui potis & forti vtuntur vino. Duplex autem eſt δίαιτα ἀσθενὴς, quæ habet parum ſucci alibilis. cui opponitur fortis, quæ habet ἐσθιόμενα vitæ inſtitutum ἰσχυρὸν, vt neuratum. Hippoc. in Epidem. dicit imbecilli hac diæta vtentes non diu viuere. Dicitur etiam imbecillis victus qui eſt alienæ qualitatis expers, vt cucurbita. quæ non adfert tumultum ventri: ſed curat vt is teneatur in officio.

5 Si vinum deeſt, alia etiam deficiunt: alioqui oleum exhibendum eſſet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. 1 Ἢν μὴ ἄν μὴ a προσπαραρίνῃ τις ἐκείνῃ b δέοντα, [illegible] 2 [illegible] πολλαχῇ βλάπτεται.

XXXI. 1 *Verùm enimuerò niſi quis illud a adiumenti adferat, quo effici poſſit, vt in hoc ſorbitionis vſu nihil b omnino deſideretur, 2 multis damnis lædetur æger & augebitur.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, niſi eam quis prouiſionem adhibeat.

2 Id eſt, multifariam inde mox læderur. Duo enim ſunt genera eorum qui inconſideratè ptiſanâ vtuntur: quidam enim vbi non debent eâ vtuntur: vt quibus adhuc crudus eſt morbus. Alij verò non vtuntur cùm vti debeant: vt quibus, mitificato morbo, opus eſt vi ac robore ad materiæ excluſionem.

a Τιμωρῆται antiquis eſt βοηθῆται, id eſt auxiliari.

b Id eſt, quantum opus eſt adferre, vt nihil deſideretur neque in materia, nec in præparatione, tempore, & vtendi modo, qualitate, & quantitate. quaſi dicat, quamuis iure ſuo ptiſana quis vti poſſit: tamen niſi commodè vtatur, damnis augebitur, & in ſua commoda peccabit. Nam impedit fortè purgationis neceſſarius vſus, vel aluus adſtrictior: Tamdiu enim intermittendus eſt ptiſanæ vſus, quamdiu ſuppreſſa fuerit aluus, vel purgationis ſit neceſſitas

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXII. 1 Ὁκόσοισι γὰρ ἄρτι a ἀυτίκα b [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] * ἤν τις μὴ

* [illegible]

* [illegible]

* [illegible]

* [illegible]

XXXII. 1 *Etenim, a verbi gratia, ſi cui b cõcluſis adhuc in aluo fæcibus ſorbitionem dederis, nondum aluo ſubducta, [clyſteribus,] conceptũ iã dolorẽ exacuet 2 aut ſi dolore careat ſtatim [c nouũ] inducet, 3 tũ etiam* frequentior

frequentior [& ſuſpirioſus] fiet anhelitus. quod his de cauſis d malum eſt, nam & e pulmones deſiccat, & hypochondriis laborem adfert, nec non aqualiculo, & f diaphragmati.

COMMENTARIVS.

Deſcribuntur hîc incommoda, quæ conſequuntur inconſentaneum ptiſanæ vſum, ob alui aſtrictionem. Vtitur Hippocrates voce τῶ σῖτυ, quæ cum cibum, tom ſtercus antiqua Ionum voce ſignificat. hîc ſtercus. Tria enim ſunt dejectionum genera. Vnum humoris naturâ diſſentanei. alterum, alimenti. tertium colliquationis.

1 Vt oſtendam à quibus loco vſurpetur. Niſi enim præſcripto iam modo ptiſanæ ineatur vſus, damnis augebitur plerumque æger.

a Cùm exemplis aliquid demonſtrat, hac voce vtitur.

b A molto tempore, dicit Galenus.

2 Lateris, capitis, & ventris inferioris. 2. Prorrheticorum 56. alnus ſuppreſſa exacuit plethorica corporis ſymptomata, ſublatis ſurſum vaporibus craſſis, meningas cerebri diſtendentibus, & à flatibus venter dolet non pertranſeuntibus.

c A flatuoſo ſpiritu à ſcybalis exhalante ad latus; vnde & anheloſi fient ægri.

3 Diſtentione alui & diaphragmatis, ſuſpirioſus fit anhelitus. namſi cibo ingeſto diſtendatur venter, & intendantur inteſtina, comprimetur diaphragma, fient ſuſpirioſi, à partium continnitate.

d Hæc difficultas ſpirandi mala eſt vt cauſa, & vt ſignum. vt ſignum: quia indicat affectionem partium ſpirationi dicatarum. vt cauſa, quia crebro motu pulmones incaleſcunt, & aërem reddunt tabidum: ac proinde totos homines exſuccos exhauriunt. nam venam arterioſam caleſcens pulmo exhaurit, pluſque conſumit ſanguinis quàm cor ſuppeditare poſſit. Hinc totius tabes ex eueotu.

e Deſiccat pulmones, ac eos incendio conflagrare facit frequens ille motus, qui & aërem accendit, qui trahit in ſympathiam totum corpus.

f Diaphragma opprimitur diſtentione ventriculi & inteſtinorum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIII. a Τοῦτο δὲ, ἢν ἐπὶ τῇ 1 ὀδύνῃ τοῦ πλευροῦ * ξυνεχέως ἐούσης, καὶ πρὸς τὰ 2 θερμάσματα μὴ χαλώσης, καὶ τοῦ 3 πτυέλου μὴ ἀνιόντος, ἀλλὰ 4 κατεγλισχρασμένου * ἀπέπτως, 5 ἢν μὴ λύσῃ τις τὴν ὀδύνην, ἢ κοιλίην 5 μαλθάξας, ἢ φλέβα * 6 τεμὼν, ἢ ὁκότερον ἂν τουτέων b ξυμφέρῃ· τὰς 7 δὲ πτισάνας ἢν οὕτως ἔχουσι διδῷς, 8 ταχέως οἱ θάνατοι τῶν τοιούτων γίγνονται.

* ξυνεχ. ἐούσης
* τεμὼν

XXXIII. *a Illa nobis cautio adhibenda eſt, in lateralis 1 doloris aſſiduitate, qui 2 ad fotus nihil omninò conceſſerit, nec 3 expectoratum rectè procedat, ſed cum ſummo 4 lentore concoctionis expers ſit, niſi dolorem quis ſedauerit, aut aluum 5 ciendo, aut venam 6 ſecando, aut alterutrum adhibendo quod duxerit eſſe b vtile, ptiſanamque 7 cùm ita adhuc affecti ſunt dederit, 8 celerius opinione hi moriuntur.*

COMMENTARIVS.

a Id eſt, id etiam locum habet hîc cùm nimirum in vigore fuerit inflammatio pleuritica.

1 Punctorius, qui à diſtentâ membranâ ac ſtimulatâ quæ coſtas ſuccingit, excitatur à ſanguine bilioſo, qui aut per venam intercoſtalem, aut per azygos, aut per mammariam, quæ alit partes cartilagineas, eò influxit, incitatus, attractus, aut impulſus.

2 Nec fotui cedit humido nec ſicco; ſemper affluente materiâ nouâ. fotus ſunt triplices: ſicci, humidi, & mixti.

3 Id eſt, ſputum materiæ coniunctæ pleuritidis conſociatum: maneteque ſiccus omnino morbus.

4 Ita vt cum ſumma difficultate excludatur. Galenus dicit, agit hîc de altero genere eorum qui vtuntur inconſiderate ptiſana; qua nullo modo adhuc vti deberent; vtpote in quo ſiccus adhuc exiſtat morbus: malignæ & magnæ pleuritidis, dicit, nota eſt, quòd κατεγλισχρασμένον & ἀπέπτως etiam.

5 In pleuritide coſtarum inferiorum, catharctico ex elleboro. Duobus modis aluum ſubſiſtit, aut reſolutis fibris circularibus; aut motu periſtaltico, & ad ſuperiorem alunm refundit; hinc dyſpnœæ intiatiaut febrili calore qui ξηραίνει ſtercoris exhauriti, vel contumacia rei coquendæ: ſeu muſculo ani præ frigore conſtricto.

6 Ad mutationem coloris, in pleuritide coſtarum ſuperiorum, ad amotionem cauſæ coniunctæ. nam totam venam cauam faciliùs exhaurias, quàm coſtarum inferiorum dolorem phlebotomiâ lenias.

b Primo fotibus indulgendum, dein vena ſecanda, vel purgandum: dein ſoluto dolore nutriendum.

7 Id eſt, dum doloris ſumma adhuc ſunt omnia, nec vlla pepaſmi ſigna edantur in propria morbi materia.

8 Labefactatâ vtraque œconomiâ, nutricatus & reſpirationis pereunt homines. pereunt intercepta reſpiratione, & ſuffocato calore natiuo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIV. Διὰ ταύτας οὖν τὰς 1 προφάσιας καὶ ἑτέρας τοιαύτας ἔτι a μᾶλλον, οἱ b ὅλῃσι τῇσι πτισάνῃσι χρεώμενοι, 2 ἑβδομαῖοι καὶ 3 ὀλιγημερώτεροι θνήσκουσιν. οἱ μέν τοι, καὶ τὴν 3 γνώμην βλαβέντες· οἱ δὲ, ὑπὸ τῆς 4 ὀρθοπνοίης τε καὶ τοῦ 5 ῥέγχου ἀποπνιγέντες.

XXXIV. *His de cauſis igitur quæ 1 foris incidunt, aliiſque etiam multò a magis, b illi qui integra ptiſana inconſideratè vtuntur, 2 ſeptimo die aut celeriùs c moriuntur. Alij quidem mente perculſi, alij verò ab 4 orthopnœa 5 ſtertore ſtrangulati.*

COMMENTARIVS.

1 Vt vſu panis, alicæ, chondri; & aliorum quæ cum bonitate ſucci, cum ptiſana non ſunt conferenda. πρόφασις Hippocrati ſignificat cauſam externam. 3. Epid. 1. hiſtor. 3.

a Nempe quando in commoda ægri peccatur.

b Omnino autem hac vti non deberent, id eſt, cùm ſiccus eſt morbus, & doloris aſſiduitas, & reſpirationis difficultas.

2 Vt mors & ſanitas eiſdem numero diebus incidere ſolent, quibus iudicantur morbi. Iudicantur autem vel primo quaternario, vel ſecundo, tertio, quarto, vel quinto, vſque ad viceſimum diem.

c Strangulato calore ab interceptâ reſpiratione: à vitio inſtrumentorum excipientium, deducentium, & mouentium.

3 Cerebroque exhauſto ab eius inflammatione, per materiæ morbificæ metaſtaſin.

4 Id eſt, difficultate ſpirandi; qoia non niſi recta ceruice reſpirare poſſunt. vt in iis euenit qui ex angina laborant. moriuntur ſymptomatum vi, & partium vicioſarum ſympathia ab orthopnœa.

5 A materiæ contumacia, bronchiorum obſtructione, & lateris infirmitate.

Quia præcedenti Aphoriſmo dixerat eos celeriùs mori; oſtendit quæ ſit illius mortis cauſa, vel modus. Modi autem ſunt tres: Metaſtaſis materiæ in cerebrum; vbi inflammationem & phrenitidem parit, à qua fit exhauſtum: ab exhauſtu verò mors: ſecundò ſymptomatum vi & magnitudine, vt in orthopnœa: Intercluditur enim via ſpiritus, ſi in aliquam partem collum flectas: eſtque hoc ſymptoma

in quamcumque vel pulmonis vel ceruicis affectionem inciderit, funeſtum: quia neque coouenienter aërem ad temperationem ducere poſſont, neque fuliginem liberè excludere. Tertiò, naturæ infirmitate ſecundum vtramque facultatem, & vitalem, & animalem, vt in ſtertore. Nam hîc adeſt ſumma infirmitas facultatis vitalis; quia paucitas fuliginis quæ emittitur, ſignum eſt facultatis infirmæ. Deſideratur ergo etiam copia ſpirituum. Nam vbi ea ſpirandi difficultate frequentiùs ſpiramus, materia redditur ſiccior & contumacior, quæ tenaciùs bronchiapulmonis obſtruit. Adeſt verò facultatis animalis infirmitas, quia 68. muſculis denegatur ea facultas, vt non poſſint ſumma vi fuliginem excludere. Hinc ſtertor in morbis thoracis & in apoplexia ferè eſt lethalis: quia denegatur ſpiritui exitus. Atqui in hæc mala incidunt, qui auocata natura ab inſtituto, hoc eſt, à materiæ morbificæ mitificatione, ptiſanam exhibent dum ſiccus adhuc fuerit morbus.

Nulla mors ſine ſyncope.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXV. Μάλιστα δὲ τοὺς τοιούτους οἱ ἀρχαῖοι 1 βλητοὺς ἐνόμιζον εἶναι, διὰ τόδε 2 μάλιστα· ἔχει δὲ ἥκιστα 3 ὅτι καὶ ἀποθανόντων αὐτῶν ἡ 4 πλευρὴ πελιδνὴ εὑρίσκεται, ἴκελον πληγῇ.

XXXV. *Eaque fit vt iure optimo huiuſmodi homines priſci exiſtimârint quaſi 1 fulmine perculſos, tum 2 ob eas cauſas maximè: 3 tum verò non minùs, quod iis mortuis 4 latus liuidum 5 plagæ adſimile deprehendatur.*

COMMENTARIVS.

1 Α'πὸ τοῦ βάλλειν, id eſt, icere, qui nimirum moriuntur cum dyſpnœa vel ſtertore, in his liuet latus.

2 Nimirum ante ſeptimum diem, aut eo ineunte vita defuncti, quòd percuſſi; aut quòd orthopnœâ moriuntur vel cum ſtertore. hisenim qui orthopnœa vel ſtertore affecti moriuntur, latus redditur liuidum, vt dictum eſt.

3 Id eſt, maximè.

4 Vel membrana liuida, vbi, dicit Galen. tadſa erit phlegmones: nam ſanguis ob dolorem attractus fuit: hoc eſt, ob ſolutum continuum: quod autem in cute ſolutum eſt & diuiſum, id in morte refrigeratum, nigreſcit vt euenit contuſis etiam. Ex Hippocrate in Prognoſi: ex nigredine non ſemper captantur ſigna mortis: ex linore ſemper. dicet quis, Nóone fit progreſſus à materia venenatâ, vel ex effœta vi partis: linor ab oppreſſione ſpirituum & calidi natiui.

5 An autem hæc nota ſyderationis in parte externa appareat; an materia, dicit Hippocrates in Concis, externa quoque in parte appareat: quòd facilè partes internæ ſua mala in partes externas transfundant? Sine dubio, vbi collectio eſt materiæ, in morte reſoluta retentrice funduntur ſucci.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* τούτου γάρ ἐστι

XXXVI. Αἴτιον δὲ * τούτου ἐστὶν, ὅτι πρὶν 1 λυθῆναι τὴν ὀδύνην b θνήσκουσι· 2 ταχέως δὲ πνευματίαι γίνονται.

* concreſcerit.

XXXVI. *Cuius rei cauſa eſt, quod antequam 1 dolor * 1 ſoluatur, b moriantur: 2 Celeriter enim fiunt ſuſpirioſi.*

COMMENTARIVS.

1 Superſtite adhuc materia, quæ & ſtimulando & diſtendendo dolorem excitabat: quæque cunctando magis computruit, partibusque obſeſſis vitium intulit. nam in ſtertore multi etiam ſedato dolore moriuntur, vt in ſenibus contingit. Tandem in morte reſoluta retentrice fundunt ſe ſucci, tum maculæ.

a Qui arctè quaſi vinculis ſtringit partem dolentem, vnde calor natiuus foras vocatur.

b Non difficultate expectorandi, vt ſeoes: ſed cruditate & corruptione.

2 Quod nimirum neque ſpiritum liberè ducant ad temperationem caloris, neque fuliginem excludaoe ad expurgationem: vnde fit vt extinguatur calor oatiuos aut ſuffocetur. Atque hæc ſpirandi difficultas prouenit à ptiſana intempeſtiuè adhibita. vel quòd ab ipſa abhorreſcat, quamuis abhorreſcere non deberet. Cibus quoque qui morbo ineunte datur, intercludit viam ſpiritus, & degenerat in naturam materiæ morbificæ.

c Vſus reſpirationis triplici de cauſa augetur. vicio thoracis & pulmonis: vode fit reſpiratio frequens & parua. ſecundò, ex phlegmone cordis, id eſt calore partium vitalium: inde reſpiratio magna & celeris. tertiò ex delirio: nam illi tardum & magoum reſpirant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVII. 1 Ὑπὸ δὲ τοῦ πολλοῦ καὶ πυκνοῦ πνεύματος, ὡς ἤδη εἴρηται, 2 καταγλισχραινόμενον τὸ b πτύαλον 2 ἄπεπτον 3 κωλύει τὴν 4 ἐπίπνοιαν * γίγνεσθαι.

* γίνεσθαι

Quædam exemplaria hic addunt, ἀλλὰ τὴν ῥέγξιν ποιεῖ, συνεχόμενον ἐν τοῖσι βρογχίοισι τοῦ πνεύμονος, καὶ ὅκεται ἐς ταῦτα ἤδη, θανατώδεες ἤδη, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, &c.

XXXVII. 1 *Itaque frequenti & multa reſpiratione, vt à nobis dictum eſt, a expectoratum cum ſummo b lentore coniunctum 2 pepaſmique expers 3 tranſmiſſionem [ſpiritus] 4 prohibet.*

COMMENTARIVS.

1 Hoc eſt, parua & denſa. Contractum in ſympathiam pulmonum, æſtu incandeſcit. Primùm dicit à ptiſana intempeſtiuè exhibita reſpirationem paruam & denſam reddi: iam quæ mala inferat parua & denſa ſpiratio, recenſet.

a Vide quid differat à ptyſmate.

b Id eſt, valdè glutinoſum.

2 Seu minimè concoctum, ἄπεπτον iam appellat, quod priùs ἄπεπτον dixerat.

3 Foris videlicet intrò: & intus foras.

4 Id eſt, efficit ne ſpiritus eat redeatque viam. vel reſpirationem aëris, & expirationem prohibes fuliginis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVIII. Καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ πτύαλον συγχέεται, κωλύει μὲν τὸ πνεῦμα εἴσω ἰέναι, ἀναγκάζει δὲ ταχέως ἔξω φέρεσθαι.

XXXVIII. *Etenim quod [in bronchiis lentum] 1 cunctatur expectoratum, ſpiritum aditu ad cor prohibet, celeriterque foras efferri cogit.*

COMMENTARIVS.

1 Quòd ad vias adhæreſcit quà ad thoracem itur.

Calor extinguitur triplici de cauſa: inopiâ pabuli, copiâ fuliginis, & à rei contrariæ occurſu. Hîc inopia pabuli, ac fuliginis copiâ moriuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIX. Καὶ οὕτως ἐς τὸ κακὸν ἀλλήλοισι 1 συντιμωρέουσι· τό, τε γὰρ πτύαλον * ἐγχρονιζόμενον 2 πυκνὸν 3 τὸ πνεῦμα ποιεῖ, * τοῦτο δὲ πυκνὸν ἐὸν ἐπιγλισχραίνει τὸ πτύαλον, καὶ κωλύει ἀπολισθάνειν.

* ἐγχρονιζόμενον
* τό, τε πνεῦμα πυκνὸν

XXXIX. *Atque ita in agri perniciem 1 mutuas tradunt operas; expectoratum enim dum 2 cunctatur ſuppreſſum, denſam efficit 3 reſpirationem: hac autem frequentior reddita, expectoratum lentius reddit, effluereque prohibet.*

COMMAN

COMMENTARIVS.

1 Materiæ contumaciâ & difficultate ſpirandi, id eſt, expectoratum viſcidum & difficultas ſpirandi. nam hic in malam partem accipitur *ὀλιγοπνοίη*. Difficultas enim ſpirandi lentum reddit expectoratum: hoc lentum difficultatem facit maiorem: maior ſpirandi difficultas ſputum reddit magis lentum.

2 Nam ibi glutinoſum fit, & pulmonis bronchias ſpiritusque vias intercipit.

3 Et paruum crebrumque. ob inſtrumentorum contumaciam aucto reſpirationis vſu neceſſario.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XL. a Καταλαμβάνει δὲ 1 ταῦτα οὐκ αὐτὴν τὴν πτισάνην ἀχύρωτον * χρεωμένους, ἀλλὰ 2 πολὺ μᾶλλον, ἤν τι ἄλλο φάγωσιν ἢ πίωσιν ἀλυσιτελέστερον ἀνεπιτηδειότερον.

* χρεώμενοι

XL. a *Verùm enim verò 1 commemorata hæc non ſolùm in eos cadunt qui ptiſanâ * inconſideratè vtuntur, ſed 2 multò magis etiam ſi quid aliud ederint biberintve quod æquè atque ptiſana non ſit accommodatum.*

* Intempeſtiuè.

COMMENTARIVS.

a Concluſio diſputationis de ptiſana, cuius ſenſus, Vix inueniri poteſt cibus qui ſimul ſuis qualitatibus pugnet cum morbo, & naturæ ſtudeat, ſi à ptiſana diſceſſeris. Si ergo illud alimentum tot nominibus commendatum, intempeſtiuè tamen exhibitum, mortis exiſtat cauſa, quid de aliis exiſtimandum cibariis, quæ nulla in re cum ptiſana comparanda veniunt? vel breuius, quaſi dicat: Si ptiſana omnium cibariorum præſtantiſſima, malo vſu, mortis conſecutionem adfert: quid de aliis iudicandum, quæ neque ſucci alibilis bonitate, neque facultate nutriendi paria ſunt?

1 Nimirum moriendi celeritas cum delirio, orthopnœa, & lateris liuor ob cruditatem & corruptionem phlegmones.

2 Nimirum commemorata hæc in pleuriticum cadunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLI. 1 Μάλα μὲν ὧν τὰ πλεῖστα * παραπλήσιαι εἰσὶν αἱ προνοίαι, τοῖσι δὲ ὅλῃσι 2 πτισάνῃσι χρεωμένοισι, τοῖσι δὲ 3 χυλῷ αὐτίον· τοῖσι δὲ * μηδετέρῳ 4 τουτέων, ἀλλὰ 5 ποτῷ * μούνῳ, ἔστιν ὅπῃ 6 καὶ 7 διαφερόντως τιμωρητέον.

* παραπλήσιαι εἰσιν
* μηθ' ὁτέρῳ
* μοῦνον

XLI. *Maximam ergo partem planè ſimilis eſt ratio prouidendi, tum iis quos integrâ 2 ptiſana vti iuuat, tum iis qui 3 ptiſanæ ſucco tantùm vti debent: at verò 4 neutro horum, ſed potione 5 ſolâ vtendum eſt, locus eſt, 6 aliter 7 prouidendi,*

COMMENTARIVS.

1 Vel eadem planè cautio & prouiſio eſſe debet, tum in his qui integra ptiſana, & eius cremore vtuntur, id eſt diſtinctione ad benè & conuenienter vtendum ptiſana opus eſt

2 Id eſt, quibus ſedato dolore, ſymptomatiſque remiſſioribus, humidiore facto morbo, nec aluo aſtricta, aut neceſſario in pharmaci vſu, viribus tantùm opus eſt ad excluſionem morbi. Hoc eſt, quibus ineunte morbo, expectoratum naturæ beneficio feliciter procedit, criſique abſoluitur, ſimplici, ſecundi iudicij, & reciduæ experte.

3 Quaſi dicat, ſiue exhibenda ſit tota ptiſana, ſiue cremor ſolus, ſemper eſt conſiderandum vt tempeſtiuè adhibeas. quemadmodum, in ptiſana exhibenda diximus. Cùm os humeſcere cœperit, dolore ſedato forſu; ſectâ venâ, ac purgato etiam corpore.

4 Nec ptiſanâ, nec cremore.

5 Oxymelite, aquâ, aut melicrato: ad explendam ſitum, & ad temperandum febris ardorem in hiſtoria (vt in primo quaternario) corpore firmo, viribuſque conſtantibus, ſine metu infirmitatis: ſtatu hyemali; nec imminente vllo lipothymiæ periculo aut ventriculi ſubuerſione: nimirum ætate adhuc integra.

6 Vt ſcilicet perſpecta cuiuſque natura & peculiari affectione, intelligamus cui oxymel aut melicratum, calidum aut frigidum, & cui aqua ſit ex vſu. Hoc eſt, ineunte vſu ptiſanæ, etſi vires ad eius exhibitionem te inuitent, non dabis primo ptiſanam craſſam ac plenâ manu: ſed primò cremorem, deinde à cremoris vſu ad totam te conuertes ptiſanam. Si verò naturæ non ſit ſtudendum, & neutrum horum requirat, vt quorum vires inediam ferre poſſunt ad ſtatum vſque, ſolùm oxymel, melicratum, vel aqua, ad ſedandam ſitim, erit exhibenda. Sed adhibita diſtinctione peculiaris cuiuſque naturæ & morbi. Tria enim nobis hoc Aphoriſmo proponit Hippocrates, à quibus Indicationes ſint ſumendæ: medicamentum, morbi conditionem, & ægri naturam. Nam picrocholis *ὀξυ*, hypochondriis diſtentis, duris, & calidioribus, non dabis melicratum: mulieribus hyſtericis in aſthmate non dabis oxymel.

7 Cum præſtantiâ quadam iudicij. quaſi dicat, hîc acri iudicio eſt opus, vt diſcernas, quibus aqua, quibus melicrato, quibus oxymele ſit opus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLII. 1 Χρὴ δὲ τό γε σύμπαν οὕτω ποιέειν· ἢν μὲν νεωστὶ βεβρωκότι αὐτῷ ἐόντι, καὶ κοιλίης μὴ πάνυ ὑποκεχωρηκυίης, * ἄρξηται 2 ὁ πυρετός, ἤν 2 τε ξὺν ὀδύνῃ, ἤν 3 τε ἄνευ ὀδύνης, ἐπισχεῖν τὴν δόσιν τοῦ ῥοφήματος, ἐς τ' ἂν οἴηται 4 ὑποκεχωρηκέναι ἐς τὸ κάτω μέρος τοῦ ἐντέρου τὸ σιτίον.

* ἄρξηται

XLII. 5 *Omnino autem hoc eſſe faciendum ita videtur: nam * recens paſto ægro necdum ſubducta aluo ſi 2 febris inuaſerit: ſiue ea 2 cum dolore ſit, ſiue 3 doloris expers, tum ſorbitionis vſum tam diu inhibere oportet, quò ad fæces in imam alui partem 4 receſſerint.*

COMMENTARIVS.

5 De controuerſia medicorum primùm ſcripſit: Nam quidam ad criſin vſque integram ptiſanam dabant in acutis morbis: alij ſuccum eius: alij nihil. Sed, dicit, quidam ex acutis ptiſana egent, alij ſucco eius: alij neutro horum. Ergo exempli cauſa proponit pleuritidem: Si non admodum ſit quod paſtu inierit æger, ſtrictaque aluo, febris inceperit, &c.

a Id eſt, ſi homo ſanus, dum paſtum iniit, inceperit ægrotare ex febre valida.

2 Id eſt, cum alicuius partis inflammatione, vt in pleuritide: & illius partis inflammatæ ſymptomatica febre, qualis eſt pleuritica: nec ſit febris eſſentialis.

3 Vt eſſentialis febris, vt tertiana intermittens.

4 Vel, receſſiſſe videantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIII. 1 Χρέεσθαι δὲ ποτῷ, ἢν 2 ἄλγημά τι ἔχῃ, 3 ὀξυμέλιτι, * χειμῶνος μὲν 4 θερμῷ, θέρεος δὲ 5 ψυχρῷ· * ἢν δὲ πολλὴ δίψα * ᾖ, 6 μελικρήτῳ καὶ ὕδατι.

* ἢν
* ἔῃ

XLIII. 1 *Vtendum autem potione, ſi quis dolor 2 vrgeat, 3 oxymelite, hyeme 4 quidem calido, æſtate autem 5 frigido: quodſi inexplebilis ſitis fuerit, & 6 melicrato & aqua vtendum.*

COMMENTARIVS.

1 Sicco morbo, ſine virium infirmitatis metu; & ætas ſi admiſerit.

2 Id eſt, ſi febris cum dolore coniuncta ſit, vt in pleuritide.

3 Ad incidendum, attenuandum, & explicandas pulmonum alas, vt expectoratum procedat.

Quibus nimirum conuenienter melicratum exhiberi nequit, vt quibus id eſt dipſodes. 3. Acut. lib.

4 Quia quicquid eſt frigidum actu pulmonibus inimicum eſt. 5. Aphor. 24. τὰ ψυχρὰ τῷ στήθει πολέμια, βηχέων κινητικά. Cartilagineum pectus cùm ſit, id labefactant, & intercipiunt vias thoracis.

5 Ad explendam ſitim.

6 Diloriſſimo: quia mel ſitim magis augeret. Non enim oxymelitis tantum præbendum quantum poſtulat æger, quia labefactatur aluus. Sumat vna doſi, vncias tres: Nam oxymelite in magna copia non eſt vtendum: propterea ad melicratum & aquam abit. Morbus petit oxymel: ſed ſi eo ſitis non extinguitur, melicrato vtemur: ſi nec illud ſitim placuerit, ad aquam eundum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*malè hîc legitur μὴ loco μὴ. * πολὺ * cremoré ptiſanæ

XLIV. 1 Ἔπειτα μέντοι καὶ * μὴ 2 ἀλγηρά τι ἐνῇ, ἢ τῶν δυσηνιῶν 3 τι σημεῖον, διδόναι τὸ ῥόφημα μὴ τι * πολὺ, μὴ τι 4 παχύ· μετὰ δὲ 5 τὴν ἑβδόμην ἢ ἐνάτην, 6 ἢν ἰσχύῃ.

XLIV. 1 *Deinde verò ſi & dolor 2 conceſſerit, nec vllum aliud 3 ſignum calamitoſum appareat, * à ſorbitionem dare oportet non plenâ manu, 4 neque multam: ſed exacto 5 morbi ſeptimo vel nono die, ſi ad 6 illud tempus vſque vires ægri valeant (id faciendum.)* b

Commentarivs.

1 Poſt melicrati aut oxymelitis vſum.

2 Fotu, cathartico, ſponte naturæ, venæ ſectione.

3 Non ſtertor nec difficultas ſpirandi. Calamitoſum hoc ſignum referri poteſt ad ſymptomatum vim, vel ad infirmitatem naturæ. Quod ſi referas ad ſymptomatum vim, nec ptiſana nec cremor exhiberi debet, quamdiu tale ſignum apparuerit. Si referas ad peculiarem ægri naturam; quòd nimirum æger obnoxius ſit reſolutioni, vel ſit πνιγώδης τὰ ἄνω, vel lipothymiâ periclitetur, ptiſanam rectè exhibebis, maiorum periculorum metu.

a Cùm os humeſcere inceperit, & expectoratum procedere.

4 Quia diuturna officij vacuitate facta eſt aluus ignauior, habitúque collapſo, & temperamento mutato, ſatisfacere corpori non poteſt. Scilicet ineunte ſorbitionis vſu.

5 Id faciendum, id eſt, abſtinendum à multa & craſſa ptiſana vſque ad ſeptimum vel nonum diem, nimirum ſi ægri vires ſine vllo infirmitatis metu valere videantur.

6 Vide exempla quæ hîc proponit Galenus: & ait, ptiſana naturæ ſtudet, & cum morbo pugnat; nam ſecat & humectat. oxymel verò vim remedij ſolùm habet: melicratum verò pauci & imbecillis eſt alimenti. Pauci ad ſeptimum inediam ferunt: ſolo oxymelite vel melicrato contenti: illi nimirum qui corpuſculum habent, ſuccos craſſos, aëre in frigido. Plurimi verò quatuor vel quinque dierum ſpacio (ſi tunc futura criſis) potionibus illis contenti perſeuerant.

b Senſus eſt, Si doloris ſumma ſint omnia, tam diu inhibere oportet ptiſanæ vſum, donec dolor ille ſedatus fuerit, præſertim ſi ægri vires valeant, quo ad integra ptiſana exhiberi poterit iure.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ὑποκεχώρηκε * νεοβρωτὶ

XLV. Ἢν δὲ μὴ * ὑποκεχωρήκῃ ἐκ 1 παλαιὸν πρὸς σιτίον * 2 νεοβρωτῳ ἐόντι, ἢν μὲν ἰσχύῃ τε καὶ 3 ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ 4 κλύσαι· ἢν δὲ 5 ἀσθενέστερος ᾖ, 6 βαλάνῳ προσχρῆσθαι, ἢν μὴ 7 αὐτόματα διέλθῃ καλῶς.

XLV. *Quod ſi 1 ineunte ptiſana vſu, 2 pridiana feces non aluo ceſſerint, ſi quidem valeat æger & 3 ſit florenti ætate, 4 clyſtere cienda eſt aluus: ſi 5 autem infirmior ſit, 6 balano: niſi vltrò 7 conuenienter feratur.*

Commentarivs.

1 Cùm per morbum liceat ptiſanâ vti, recens paſto ægro, qui nimirum ex inedia tridui vel bidui, ad paſtum ſe recipit.

2 Recens paſto ægro.

3 Sine infirmitatis metu.

4 Emolliente.

5 Vel cum infirmitatis metu.

6 Qui ex melle cocto conficitur.

7 Metu maioris periculi. 1. Epid. hiſt. 1. Hinc redargues eorum opinionem qui dicunt Hippocratem fortioribus vſum fuiſſe; cùm hic tam anxie inter clyſterem & glandem diſtinguat ex viribus ægri. Ab affectu & viribus hîc indicationem ducit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVI. 1 Καιρὸν δὲ τῆς δόσιος τοῦ ῥοφήματος τόνδε μάλιστα φυλάττειν κατ' 2 ἀρχὰς, καὶ διὰ παντὸς τοῦ νοσήματος. 3 Ὅταν μὲν οἱ πόδες ψυχροὶ ἔωσιν, 4 ἐπισχεῖν χρὴ τοῦ ῥοφήματος τὴν δόσιν, μάλιστα δὲ τοῦ 5 ποτοῦ ἀπέχεσθαι. 6 Ὅταν δὲ ἡ θέρμη καταβῇ εἰς τοὺς πόδας, τότε 7 διδόναι. καὶ 8 νομίζειν * μέγα δύνασθαι τὸν καιρὸν * ἐν * πάσῃσι τῇσι * νούσοισι, ἥκιστα δ' ἐν τῇσιν 9 ὀξείῃσι, μάλιστα δ' ἐν τῇσι μᾶλλον πυρετώδεσι καὶ 10 * ἐπικινδυνοτάτῃσιν.

* μάλα * τούτῳ * ἁπάσῃσι * νόσοισι * ἐπικινδυνοτάτοισι.

XLVI. 1 *Sed exhibenda ptiſana occaſionem [hanc] & tempus, potiſſimùm eius 2 ineunte vſu totaque adeò morbi hiſtoria captare occaſionem oportet. 3 Nam cùm frigidi ſunt pedes, 4 ptiſanæ vſum * inhibere oportet. Sed 5 maximè potu abſtinendum. Sed cùm 6 febrilis calor ad pedes deſcenderit, tunc 7 exhibenda ptiſanæ ſorbitio eſt. 8 Itaque quiſque ſibi perſuadeat velim, occaſionem plurimum poſſe in omnibus morbis, tum præcipuè in 9 acutis, maximè in quibus febris ardentior eſt, maximéque 10 calamitoſis.*

* differre

Commentarivs.

1 Cùm quis loco & iure vtitur ptiſana. Ignis extinguitur quatuor modis, (ita & calor natiuus) obrutus ſtrue lignorum: vehementioris rei incurſu, vt candelæ flamma à ventis: inopiâ alimenti: vel à contrariæ qualitatis occurſu, vt aquæ.

2 Initio paroxyſmi: per affectionem caloris natiui, à contrariæ materiæ occurſu in ſuperiore ventre.

3 Ne in ventriculo collecta, illic febrili materia corrumpatur, fiátque morbi cauſa; & in thorace difficultatem ſpirandi adferat.

4 Quia corrumpitur facilè.

5 Reſtituris temperatiſque hypochondriis (quæ incendio conflagrabant) & thorace cùm materia febrilis iam facta eſt πεπασμένη: ſi enimuero non expectetur ſudor. Sed reſtituto iam naturali ſtatu: nam dicit, cùm calor ad pedes deſcendit: rectè Galenus, non idem eſt pedes calere à frigore, & calorem in eos tranſire. nam in ſtatu etiam calent.

6 Erant ergo qui volunt ad perfectam reſolutionem differendum eſſe cibum. Sed benè conſulunt qui in declinatione exhibent non expectata perfecta apyrexia. Nam quæ eſt ratio vniuerſalium temporum morbi, eadem & particularium. Ineunte autem morbo materia febrilis ad ventrem ſuperiorem viam affectat, & corrumpit cibum. (ſi exhibitus fuerit,) & abit in morbi materiam. 1. Aphor. 19. quaſi dicat, decipimur ſpecie infirmitatis. ſi vires vi morbi langueant, non exhibebis cibum: ſed ſi ab exhauſtu laborauerint.

7 Id eſt, Caput benè medendi in occaſione verſatur.

8 Maximè in quibus ardoris febrilis ſumma ſunt omnia.

9 Inflamma

9 Inflammatione, venenata qualitate, & tranſlatione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVII. 1 Χρᾶσθαι δὲ ἀρχόμενον μάλιστα μὲν χυλῷ, ἔπειτα δὲ πτισάνῃ, κατὰ τὰ 2 τεκμήρια ἐπιτηδεύματα ἀκριβέως θεωρέων 3.

* iam dictæ ptiſanæ

XLVII. *Cæterùm 1 ineunte vſu* * *potiſſimùm cremore eſt vtendum, deinde verò ptiſanâ, accuratè mentis aciem 2 ad regulas & argumenta præſcripta intendendo 3.*

COMMENTARIVS.

1 Vt aſſueſcat natura ignauior facta, & faciliùs vt concoquat, quia difficilior eſt mutatio ab ocio ad negocium, quàm contrà. Quoniam ventriculus eſt collapſus iam & deſes, vt qui iam à quatuor diebus officium ſuum non fecerit, negocium certè ei faceſſes.

2 Quibus argumentis definiti ſunt omnes ptiſanæ delectus, ex qualitate cibi, morbi hiſtoria, motu, viribus & peculiari natura ægri: ex his deprehendes qui ptiſana integra, qui ſucco vti debent: ita tamen vt à cremore ſenſim ad integram ptiſanam venia: vt eleganter hîc docet Galenus.

3 Redit iam ad propoſitum, & repetit ſe iam monſtraſſe, quod in initio propoſuit: nimirum ſe diſtinctionem adhibiturû, quam veteres ignorarunt, quibus ſcilicet integra ptiſana, quibus cremor, quibus denique aqua ſit exhibenda: tum quo vnumquodque tempore, & quantum exhibendum, indicatione ſumpta a morbi conditione, & ægri cuiuſque natura Pulchrè enarrat Galenus, quid ſenſim augere ſit.

HIPPOCRATIS DE VICTVS RATIONE ACVTORM

LIBER SECVNDVS.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* πειρᾶσθαι

1. 1 Ὀδύνη δὲ πλευροῦ ἤντε κατ' 2 ἀρχὰς γένηται, ἤντε 3 ὕστερον, 4 θερμάσμασι μὲν τὸ πρῶτον οὐκ 5 ἀπὸ τρόπου χρεώμενον * πειρᾶσθαι 6 b διαλύειν τὴν ὀδύνην.

Cælius Aurelianus vertit hæc Hippocratis, fol. 168. c. 19.

1. L*ateris 1 autem dolor, ſiue is 2 ineunte morbo inciderit, 3 ſiue ſuperuenerit; 4 non alienum fuerit a primùm quidem 5 fotuum vſu conari illum dolorem 6 diſſoluere.* b

COMMENTARIVS.

a Summa primi libri fuit hæc, Exempli loco ponimus Pleuritidem, inſtar omnium morborum acutorum; vt perſpecta eius hiſtoria, ægri viribus, & peculiari cuiuſque affectione & natura, remediorum (in ptiſanæ, melicrati, & vini hypotheſi contentorum) qualitatem, quantitatem, modum vtendi, & occaſionem accommodatè præſcribamus.

*Dolor.

1 * Dolor duobus modis accipitur; primò, pro dolore qui non eſt pleuritis; à materiæ nimirum decubitu in muſculos thoracis: 3. Aphor. 23. nam ibi meminit pleuritidis, & doloris lateris. Secundò accipitur dolor pro pleuritide, quæ eſt inflammatio tunicæ coſtas ſuccingentis, cum dolore punctorio, ſpirandi difficultate, tuſſi ſicca, & febre continuâ. Dolor non eſt rei triſtis ſenſus, ſed ſenſio quæ percipitur ex repentina ſolutione continni. Hoc eſt, dolor eſt ſenſio in perceptione ſolutionis continui; cùm repentè mutatur ab eo quod naturaliter eſt, in id quod præter naturam eſt. Pathos eſt in fieri, non in eſſe. Meminit tantùm huius ſymptomatis, quòd κατ' ἐξοχὴν dolor eluceat in pleuritide.

2 Id eſt primigenia affectione, per idiopathiam, per venam intercoſtalem, azygon: orgaſmo, vel attractione.

3 Id eſt, ſiue ſuccedaneus ſit alteri morbo, per diadochen, vel metaſtaſin materiæ, ſeu aliam quamuis excluſionem.

4 Nimirum à parte obſeſſa, ſpecie morbi, & cauſa coniuncta. A parte quidem, quia non eſt tam longè diſſita inflammatio, vt non poſſit percipere vim medicamenti foris admoti. A cauſa, nam facilè transfluit materia à partibus internis ad externas. id quod docet experientia, in pectoris ſectione pus facilè euocari ad exteriorem partem. A ſpecie morbi, quia eſſentia pleuritidis eſt inflammatio.

a Ante phlebotomiam aut catharſin; ſi naturæ beneficio nullum procedat expectoratum.

5 Cutem ipſam rariorem efficiendo, ſanguinémque tenuatum per halitus digerendo, vt ita minùs tendatur pars dolens. Tribus enim modis (pro ſpecierum diuerſitate) pleuritidem excludimus, venæſectione, purgatione, & fomentis. Verùm fomenta non ſunt pleuritidi adhibenda, niſi priùs inhibita, vel veluti ſuppreſſa cauſſa antecedente, quæ eſt orgaſmus. Eâ inhibitâ, cauſa coniuncta naturæ bonitate facilè vincetur, & fotu, & expectorato.

6 Cùm verò ſanguis in phlegmone non diminuitur, vel etiam vaporoſus cùm ſpiritus ex calore generatur, augeſcit tunc dolor. Sanguis non diminuitur ob totius plethoram. Nam æſtu tacta pars, plus trahit aliunde, quàm fotu exhauritur ex ipſa parte. Si ergo fomenta calida dolorem non ſolnunt, debet corpus vacuari. Hæc Galenus.

b Quia diximus eſſentiam pleuritidis eſſe inflammationem, dicendum eſt quid ſit Inflammatio.

QVID INFLAMMATIO.

Inflammatio eſt abſceſſus vel apoſtema excitatum à calidæ materiæ affluxu (ſanguinis videlicet laudabilis, vel ſanguineæ bilis) cum dolore, rubore, renixu, calore, pulſu, & tumore præter naturam coniuncto. Additur, affluxu, vt intelligatur ſanguinem in partem affectam affluere plus iuſto, eóque non nutriri. Nam ex Hippocratis ſententia attractione ſanguinis nutriuntur partes: quæ facultas ipſis inſita eſt, qua quæque pars tantum ſanguinis attrahit, quantum ad ſui nutritionem ſufficit ac conſeruationem. Cauſa verò affluxus dolor eſt. Dixi, cum tumore: Tria ſunt tumorum genera præter naturam, puſtulæ, vomicæ, & abſceſſus, id eſt, tumor præter naturam excitatus à materia calida, à concretione ſanguinis non ſegregata, vt accidit inflammatione propriè dicta, quæ fit à ſanguine ſola qualitate peccante, quod nimirum ſit calidior; vel ſola quantitate excedente, quòd nimirum maior copia in partem affluxerit, quàm partis nutritio requirat. aut à materia calida ſegregata à maſſa reliqua ſanguinis. Sic carbunculi materia eſt quidem ſanguis, ſed vitioſus propriæ ſubſtantiæ corruptione, ſegregatus à reliquo ſanguine. Igitur in inflammatione propriè dicta, ſanguis in cauſa antecedente eſt bonus; in cauſa coniuncta, corruptus. In carbunculo & in antecedente cauſa, & in coniuncta eſt in vitio & corruptus. Hippocrati Inflammatio ſemper ſignificat ſiccam Inflammationem, quam recentiores vocant φλόγωσιν, id eſt, incendium. Inflammatio autem eſt duplex, nam altera

ra eſt æſtus partis præter naturam: altera, humida, vt carbunculus, herpes, eryſipelas, phlegmone. Inter quæ hoc intereſt, quòd aliæ ſint à bile, aliæ à ſanguine. A ſanguine vel laudabili in cauſa antecedente, & in cauſa coniuncta; vel à corrupto ſanguine (nam cùm is excidit ſuo vaſe, corrumpi neceſſe eſt) & dicitur φλεγμονὴ, κατ' ἐξοχὴν, quæ nomen generis ſibi adoptat: & fit ab ictu, lapſu, vel à ſanguine, ob alienæ materiæ mixtionem, vel bilis, melancholiæ. Et hinc fiunt phlegmonæ eryſipelatodes. Et in cauſa antecedente & coniuncta corrupto ſanguine, vnde carbunculus, qui potiùs puſtula quàm apoſtema appellandus. Bilis quoque vel eſt ſanguini permixta, & eſt naturalis tenuior pars ſanguinis, & excitat eryſipelata. vel à ſanguinis concretione ſegregata, propriæ ſubſtantiæ corruptione laborans. atque hinc herpetum genera. Vel eſt bilis non naturalis, ob alienæ materiæ mixtionem, atque hinc fit eryſipelas phlegmonodes. Inflammatio ergo κατ' ἐξοχὴν eſt tumor præter naturam à ſanguinis puri vel bilioſi affluxu, (hoc eſt, laudabili in cauſa antecedente) cum rubore, calore, pulſu, renixu, & dolore. Tumor eſt, quia neceſſe eſt partem intumeſcere, vbi extrinſecus ei aliquid affluit præter naturam. quia hic tumor partis actionem impedit, præter naturam eum diximus. Diximus ab affluxu, idque tribus modis, orgaſmo, veluti quodam furore percitus, dolore, & caloris æſtuantis vehementia, attrahente plus quàm ad nutritionem parti ſit neceſſarium: qui accidit à vino generoſiore, vel nimio ab æſtu partis inflammatione obſeſſæ, vt in lapſu, caſu, ictu & excluſione, quia nimirum pars quæ continet ſeſe exonerat in eam quæ continetur. Nulla enim pars quæ continet, in vulnere phlegmone afficitur; ſed ſolùm ea quæ continetur. hinc rectè dicit Hippocrates De Fracturis, caput vulneratum inflammatione non affici, excepta fronte: quòd non contineatur. Porrò duobus modis pars continet & continetur, deriuatione vel deductione, videlicet vaſorum, & ſitu: quibus accedunt concauſæ, amplitudo meatuum, materiæ tenuitas & quantitas, ſuſcipientis partis infirmitas, & excludentis robur. Affluit autem his modis ſanguis non ad nutricationem partis. nam is qui nutriet, attrahitur. Nam ſi afflueret, quo quæſo duce veeretur? nam rationis eſt expers, nec vllam vim naturalem habet, qua dignoſcat quæ pars ſui, cui particulæ nutriendæ ſit idonea. Omnis inflammatio, vt eſt partis ſimilaris affectus, duobus modis partem lædit; alienatione temperamenti, & immutatione habitus. Ideoque quinque illius ſic ſumpræ ſunt ſigna pathognomonica, calor & rubor, ab alienatione temperamenti: renixus & pulſus, ab immutatione habitus. renixus quidem, quia res diſtenta, quodammodo eſt dura: pulſus verò percipitur, quia denegatur arteriæ libera diaſtole. Etenim dolor eſt ſymptoma vtrique cauſæ commune, & temperamenti alienationi & immutationi habitus. Quatenus autem inflammatio eſt partis inſtrumentalis affectus, nimirum pleuræ, quatuor habet ſymptomata, dolorem punctorium, ſpirandi difficultatem, tuſſim ſiccam, & febrem continuam. Pars rubet, quia ſimili colore effloreſcit. Calet à ſanguine calido & ibi concreto: quia non induit naturam partis. pulſus etiam percipitur non admotâ manu. nam alioqui ſemper pulſant arteriæ admotâ manu. * Quare ex dictis, hanc colliges Pleuritidis definitionem: *Pleuritis eſt Inflammatio tunicæ coſtas ſuccingentis, cum dolore

* DEFINITIO pleuritidis.

punctorio, ſpirandi difficultate, & tuſſi ſicca, & febre continua coniuncta. Nam hæc tunica coſtas ſuccingens reſpirationi inſeruit, eſtque ſenſu exquiſitiſſimo prædita. ab hac tunica, partes quæ reſpirationi inſeruiunt tunicam accipiunt, atque hinc facilè ab hac in pulmones humor exudat: Vicina eſt etiam cordi, hinc febris ſymptomatica. Adeſt dolor punctorius, ab acri humore ſtimulata (quæ reſpirationi inſeruit) membranâ quæ exquiſitè ſentit; dolor ille quaſi cultelli acie excitatus eſſet lancinat. Adeſt ſpirandi difficultas, quia reſpiratio eſt parua & frequens. Parua quidem, quia thorax ob tunicæ tumorem, anguſtior & contumacior redditus, non poteſt ſufficienter in omnem magnitudinem ſe dilatare. Frequens verò, vt cùm vſus reſpirationis ſit auctior, frequentiâ compenſetur quod in magnitudine deſideratur. Sed obiicies, Pleuritici ſæpè delirant, ergo in pleuritide poteſt eſſe magna & rara reſpiratio, cùm talis reſpiratio Hippocrati ſit nota delirij. Reſpondeo, quòd qui magnum & rarò reſpirant, delirant mente, vel alia in re occupata mente, vt auidè aliquid inſpicientes: ſed non contrà. Tuſſis quoque eſt ſicca ineunte pleuritide: quòd tantùm tenuis humor exudat, qui inſtar fuliginis ex ſiniſtro ſinu cordis erumpentia per pulmones, & ſecum inde quicquid occurrit efferens, ſubterfugiat. * Duplicem eſſe pleuritidem habet in initio huius Hippocrates, primigeniam & ſecundariam, vt cùm angina in pleuritidem tranſit. atque hæc longè peior eſt quàm primigenia. Cauſa antecedens poteſt fuiſſe laudabilis: & in ſecundaria, antecedens priori morbo corrupta, in poſteriori morbo magis redditur contumax & pepaſmi expers. Deinde ſecundaria superuenit viribus ægri priori morbo iam fractis. Primigenia rurſum eſt duplex, vera, & notha. vera, vel materiâ, vel loco. Vera materiâ, quæ ex ſanguine eſt vel bile. vera loco, in pleura conſiſtens. Notha materiâ, ex pituita; notha loco, in muſculis intercoſtalibus. Eius verò quæ vera eſt & materiâ & loco, tria ſunt genera loco diſtincta. quia ea tunica quæ coſtas ſuccingit, tria venarum genera ſuſcipit. Nam in octo inferioribus coſtis & parte harum coſtarum oſſea, excipit venam azygon à vena caua, à dextra parte. atque per hanc venam azygon in hanc partem affluens ſanguis, primam ſpeciem pleuritidis efficit. Eadem tunica in quatuor ſuperioribus coſtis & earum parte oſſea, excipit venam intercoſtalem, per quam affluens ſanguis, ſecundam in iis pleuritidis efficit ſpeciem. Tertiò, eadem tunica in omnium coſtarum, & verarum & notharum parte cartilaginea excipit venam mammariam, quæ fertur ad vmbilicum, & ſurculos impertitur cartilagineis coſtarum partibus, ibique in vtraque parte, dextra & ſiniſtra ſterni, conſtituit tertiam ſpeciem pleuritidis. In prima ſpecie non eſt mittendus ſanguis ad coloris mutationem. quia mittere quidem poteris ſanguinem, ſed non ad cauſæ coniunctæ euacuationem, ſed antecedentis cauſæ. citiùs enim tota m venam cauam ſanguine exhauſeris, quàm ad cauſam coniunctam peruenias, in minimis ſurculis conſiſtentem. In ſecunda ſpecie ſanguinem mittes ad coloris mutationem: quia & cauſam antecedentem & coniunctam euacuas, eò quòd vena intercoſtalis non longè abſit ab axillari. Sed in tertia ſpecie vſque ad ſanguinis mutationem ſanguinem mittes; quia & antecedentem & coniunctam cauſam ſimul euacuas: quòd mammaria non procul abſit ab axillari vena interna.

* Differentiæ.

Phlebotomia quibus conueniat.

Inflammatio eſt
- Sicca. æſtus alicuius partis præter naturam. φλεγμονὴ Hippocrati : φλόγωσις recentioribus.
- Humida ab humore calido, vt
  - Bile (contra naturam)
    - Laudabili, quæ eſt pars naturalis tenuior & calidior ſanguinis. Quæ inflammatio ab influxu fit. vnde eryſipelas.
    - Pepaſmi experte. vt vitioſa corruptione propriæ ſubſtantiæ, antequam parti influxerat, corrupta erat in hepate. inde herpetes naſcuntur. vel alienæ materiæ mixtione. vnde fit eryſipelas phlegmonodes.
  - Sanguine contra naturâ
    - Laudabili, qui primâ ſolùm qualitate & quantitate peccat in cauſa antecedente (vnde phlegmone κατ' ἐξοχὴν) & in cauſa coniuncta eſt corruptus. Fit ab ictu, lapſu.
    - Vitioſo, corruptione propriæ ſubſtantiæ, tam in cauſa antecedente, quàm coniuncta. & eſt pepaſmi expers. hinc carbunculi ſurgunt, qui potius puſtulæ quàm apoſtemata dicendi. vel ob alienæ materiæ mixtionem, vt phlegmone eryſipelatodes.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. 1 Θερμασμάτων δὲ 2 κράτιστον μὲν 3 ὕδωρ θερμὸν ἐν ἀσκῷ, ἢ ἐν κύστει, ἢ ἐν χαλκῷ ἀγγείῳ, ἢ ὀστρακίνῳ. a

II. 1 *Sed fomentorum 2 præſtantiſſimum eſt 3 aqua calida in vtre, aut in veſica, aut in æneo vaſe teſtaceóve admota.* a

COMMENTARIVS.

1 Quaſi dicat: Si non iuuet, detrimentum non adferet: & præterea ex ea faciendarum rerum ſignificatio fiet. Nam in pleuritide à bile nihil hoc fotu præſtantius: nam diſtenta relaxat vacuando, & acrimoniam humoris ſtimulantis obtundit. Sunt enim tria anodynorum genera: Primò, ſanguinis bilíſve acrimoniam frangendo. Secundò, diſtenta relaxando: quod fit micâ panis coctâ in lacte, addito vitello oui, cum modico croco: Tertiò, ſenſum tollendo. Loquitur hîc τῶν θερμασμάτων, id eſt, qui fotus corpus calfaciunt. Vide quæ hîc notaui de fotu. Nam fotus humidi, dicit hîc Galenus, inflammationibus bilioſis ſuccurrunt: ſicci, his quæ à tenui aquoſoque ſanguine naſcuntur. mordentes fotus his, quæ à craſſo ſucco. Periculi expertes ſunt humidi.

2 Simplex, vel additâ maluâ, althæâ, violis, & ſemine lini, chamæmelis.

3 Ad curandum & explorandum.

a Quoniam autem faciendorum Indicationes ſumuntur ex morbi eſſentia, natura, cauſis, ſymptomatis, & parte affecta: diſtinguemus priùs Pleuritidum diſcrimina, ab his quinque ſumpta. Primùm quidem ab eſſentia, quæ eſt tumor præter naturam. Pleuritis alia eſt magna, in qua ſymptomatum plena ſunt omnia, & penè intolerabilia. alia eſt parua. A materia, quæ eſt duplex, vna frigida, alia calida. Frigida inquam ortu, ſcilicet non corruptione, huiuſmodi eſt pituita. Calida verò, & ortu, & corruptione; vt eſt ſanguis in cauſa antecedente inter affluens, ab orgaſmo & attractione; non autem ab excluſione. vel ſanguis ſegregatus, in vtraque cauſa corruptus, ab excluſione: vt cùm angina in pleuritidem degenerat. item bilis naturalis non ſegregata, vel bilis ſegregata. Neque enim audiendi ſunt recentiores quidam, qui negant Pleuritidem fieri à pituita eò quòd omnis Pleuritis ſit inflammatio. Nam variæ ſunt inflammationis ſpecies, vt ſuprà diximus. Sed obiiciunt: Qui acidum eructant, illi raró pleuritide infeſtantur & ructus acidus fit à frigiditate. Reſp. Eo Aphoriſmo Hippocratem non negare materiam pleuritidis eſſe pituitam: cùm expreſſè doceat ibi Galenus in Commentario, ex ſputorum diuerſitate, omnẽ humorem huius materiam eſſe poſſe: nam inquit, morbus lateralis, ſi vna cum flauis & ruffis fiat ſputis, ex bilioſis humoribus ortum habet: ſi cum ſpumeis, ex pituitoſis: ſin cum nigris, ex melancholicis: ſi cum rubeis, ex ipſo ſanguine. Non igitur acidum eructantes, propterea raró infeſtantur Pleuritide, quòd in huiuſmodi corporibus deſit materia pleuritidis; cùm ſcribat ipſe Hippocrates hyeme quoque fieri pleuritides, & in corporibus frigidis. Sed quòd acidum eructantes diarrhœæ & lienteriæ ſint obnoxij; quibus profluuiis materia ita per aluum deſcendit, vt in coſtas non influat. quia duæ partes ita ſunt raró impares, vt æqualiter afficiantur. 6. epid. 3. 45. Sic hæmorrhagia cauſam peripneumoniæ præripit; ſic quartana tollit epilepſiam. Hyemales igitur quædam ſunt à materia frigida pleuritides, vt à pituita ſalſoque catarrho; quæ æſtiuis pleuritidibus dolore, febre, ſpirandíque difficultate multò ſunt inferiores. A cauſis procatarcticis & coniunctis diſcrimina, quia quædam ſunt primigeniæ, aliæ ſecundariæ. Primigeniæ non fiunt niſi ab orgaſmo, & attractione. Secundariæ non niſi ab excluſione materiæ. Omnis pleuritis ſecundaria, etiam cæteris paribus, tum curandi, tum ſpirandi difficultate calamitoſior eſt primigenia; quòd materia non ſolùm in cauſa coniuncta, ſed etiam in cauſa antecedente, per priorem morbum fuit corrupta, & nunc reddita ſit multò contumacior. Secundò, quòd hæc ſecundaria incidit in vires à priori morbo fractas. A Symptomatis differentiæ. Quædam pleuritides ſignis eueniunt cum prauis, quæ non ex eſſentia morbi, ſed ob virium infirmitatem eueniunt, aut ob materiæ malignitatem, vt eſt delirium; & quæ poſtea apparent, vt ſputum purulentum, tenue, vel ineunte morbo nigrum. A parte affecta, quædam Pleuritis dicitur vera, alia notha: quædam ſuperior, alia inferior infra diaphragma; quædam in parte coſtarum cartilaginea, alia in parte oſſea: quædam per intercoſtalem venam affluente materia, committitur alia per venam azygon, alia per mammariam. * Quoniam igitur ex his quinque ſumuntur Indicationes faciendorum: **Indicationes.* primò ratio eſt habenda eius quod eſt; ſecundò, eius quod fit. Id quod eſt, eſt ipſe tumor præter naturam, à materiæ copia. Id quod fit, eſt ille affluxus materiæ. Primò igitur materia quæ influxit ſui amotionem indicat, vt pars in priſtinum ſuum ſtatum reſtituatur. Affluxus verò inhibendus vel deriuatione, vel reuulſione, vel purgatione. Materiæ amotio fit euacuatione. Hæc autem vel eſt ſingularis, vel vniuerſalis. Si tantùm pugnandum ſit cum cauſa coniuncta particulari euacuatione, ſolo fotu cutem rarefaciemus & ſanguinem phlegmones tenuatum, per halitum digeremus. Sin non ſolùm contra cauſam coniunctam ſed & antecedentem ſit pugnandum, quemadmodum accidit in impuro & plethorico corpore; non ſolo fotu, ſed vniuerſali euacuatione eſt vtendum: videlicet vel venæ ſectione, vel purgatione.

tione. A cauſis itaque procatarcticis antecedentibus, & à peculari eius qui laborat natura hæc ſunt diſtingnenda. Quæ enim Pleuritis vltrò incidit, ſi corpus fuerit impurum, non ſolo fotu iuuari poteſt. quæ verò à foris accidit in corpore quadrato & ſano, ſolo fotu ea amoueri poterit. * Primò ergo præſcribit Hippocrates fomenta, vt cum cauſa coniuncta pugnet. Fieri enim poteſt vt abſoluta pleoritide, nihil ampliùs affluat. Fotuum igitur adhibitorum multa ſunt commoda. Primò iis medicus explorat morbum, quia ea fotu faciendorum Indicationes ſumit. Si enim fotibus nihil profecerit (quòd ipſorum calore plus attrahatur quàm digeratur, vel, vt inquit Galenus com. Aphor. 1. huius, Spiritus vaporoſus ex calore generetur, quo dolor augeatur) ad remedij certum genus ſe conuertet. Sin autem dolor iis ceſſauerit, auxilium id ſe inueniſſe ſciet quo cauſam antecedentem auferat, videlicet attractionem, à dolore placato. Etenim ſi fomenta calida dolorem non ſoluerint, corpus totum inſigni aliqua euacuatione indiget. Vacuatio autem inſignis eſt in morbis acutis, aut per ventrem, aut per venæ ſectionem, vt dicit Gal. huius aphoriſmo primo. Atque hoc eſt ſecundum fotuum commodum, leniendo nimirum dolorem, auferre vnâ cauſam antecedentem.

Fotus commoda.

* *FOTVS. Vide hic Galenum.*

* Quoniam autem in fotuum tractationem incidimus, explicanda eſt tota ipſorum natura. Fotus Hip. 6. Epid. 6. 5. eſt omnis calor qui vel ab igne, vel aliqua à re calida manat: vt affuſione aquæ, vel à ſpongia; admotione rerum calidarum, furfurum, milij, ſalis, orobi, & aliarum rerum ſiccarum, & lanæ ſuccidæ. Duabus autem vocibus expreſſit Hippocrates vim fotuum, libro De diætâ, & 6. Aphor. 31. vocat enim *πυρίαν*, hoc autem Aphoriſmo *θέρμασμα*. quæ dictio plura complectitur, quàm *πυρία*. Nam *πυρία* potiùs accommodatur fotibus ſiccis & mordacibus: *θέρμασμα*, & ſiccis & humidis; mordacibus, & morſus expertibus. Tria enim ſunt prima fotuum genera; humidi, ſicci, humiditatis & ſiccitatis participes. Humidi quidem vel ſimplices, vt aquæ calidæ: vel compoſiti, vt ex aqua participe qualitatis maluæ, chamæmeli, fœnigræci; ex vino in quo coxit abſinthium, mentha, origanum. Sicci, vt qui fiunt ex milio torrefacto, ſale retorrido, furfure torrido: Humoris & ſiccitatis participes, vt ſunt quædam cataplaſmata ad leniendum dolorem, vndecumque inciderit, accommodatiſſima: quæ fiunt ex forfure ſicco, & ſapa humida, ad conſiſtentiam cocta pultis. Rurſus fotuum alij ſunt morſus expertes, alij morſus participes, alij neutri. Morſus expertes, vt aqua calida, qui fiunt ex aqua imbuta qualitate radicis althææ, foliorum maluæ. Morſus participes, vt qui ad œdemata parantur, ex radice bryoniæ, cucumeris aſinini, inulæ, & ex herbis ſiccantibus, & detergentibus, vt calamintha, origano, lixiuio, baccis & foliis lauri, ſtœchade, cineribus ſarmentorum & ficus, & oxymelite Galeni ad parotidas pituitoſas. item furfur cum ſale & milio, & quædam cataplaſmata. Efficiunt autem generaliter cuncti fotus, 6. Epid. 6. 5. vt diſtenta relaxentur, repleta euacuentur, refrigerata vt calfiant. Addit Galenus Com. dicto, Infrigidatione nos rariùs vti in dolentibus partibus: quòd hæc ſuperficiem ipſarum externam condeſent, & ob id tranſpirationes coërceant, & diſtenta magis intendant. Solas, dicit, calidas intemperies, quæ ſine copia conſiſtunt, infrigidatio ſanabit. Rectè itaque Hipp. hoc Aphoriſmo præſcribit fotus humidos, & morſus expertes; quia calidis, vt ſanguineis, & bilioſis affectibus debentur fotus humidi ſine morſu. nam morſus participes valent ad materiam craſſam, lentam atque frigidam. Porrò ſummum ſanitatis eſt indicium, ſi adhibito fotu aquæ, pars ſuppuret; quòd, teſte Hipp. huiuſmodi ſuppuratio, valentiſſimi caloris ſit ſignum. Ne igitur morbus fiat ſpecie calamitoſus, & ad calamitoſam vim morbi accedat naturæ infirmitas, ſedandus eſt in primis dolor. Dolor enim omnia morbi ſymptomata exacuit, & naturam maxime debilitat. Dolore ſiquidem augetur attractio, atque adeò ipſe tumor; tumore aucto increſcit ſpirandi difficultas, quia pulmones incaleſcunt, & humores in bronchiis contenti, lentiores efficiuntur, & ita difficultatem ſpirandi augent: hinc duplex reſpirandi difficultas, vna in thorace, altera in pulmone. febris etiam aſſidua humidum primigenium exhaurit, & ſpiritus diſſipat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. a 1 Ὑποτιθέναι δὲ χρὴ 2 μαλθακόν τι πρὸς τὴν πλευρήν, 3 παραμυθίης εἵνεκεν. b

III. a 1 *Sed molle quippiam lateri eſt 2 ſubiiciendum, 3 ſolatii cauſa.* b

COMMENTARIVS.

a Orditus eſt Hippocrates ab eo fotu qui omnis noxæ eſt expers: nam in aqua calida non eſt tanta vis reſoluendi, vt maior fiat attractio. hoc ergo fotu reſtituitur naturæ integritas, tolliturque vnà cauſa tumoris, dolor remittitur. & dum ſtudes lenire dolorem, inquiris cauſam doloris, & indicationes captas faciendorum. Nam ſi dolor fotu ceſſet, diſces cauſam fuiſſe bilem; & iam fluxum ceſſare.

1 Vt lanam ſuccidam carptam, vel goſſypium carptum. non enim niſi carpta huiuſmodi lana eſt admouenda: alioqui, ſua inæqualitate inflammationes potiùs augebit.

2 Id eſt, ſupponendum: nempe, lateri admouendum: vt huic lanæ vas aquâ plenum inſideat. ne vaſorum inæqualitate & grauitate pars ipſa laboret: ex eoque labore dolor excitetur. Hippocrates ob laterum inæqualitatem imponebat lanam, vtpote æqualitatis ſtudioſiſſimam. Pareius fol. 829. B. teſtacea in vſum ducit, ita vt teſta goſſypio, lanâ ſuccidâ, vel ſimili re obducatur, ne parti aſperitate & duritate moleſta ſit. In teſta diu perſeuerat calor.

3 Quod lateri ſolario ſit. Fotus eſt φίλος & κύριος, igitur adhibendus. Quodſi nihil adfert adiumenti, non nocet, quia recreatur inde natura, cor, cerebrum, ſtomachus.

b Quare venæ ſectio ſtatim malè præſcribitur: vt cùm catarrhus in muſculos decumbit. Neque enim hîc phlebotomia facit ad declinationem cauſæ antecedentis, neque ad amotionem cauſæ continentis. Roga num ſuppreſſa ſit ſolemnis aliqua euacuatio: vel num fiſtula inconſideratè ſupprimatur: tunc enim per palindromen fit pleuritis.

HIPPOCRATIS TEXVS.

IV. Ἀγαθὸν 2 δὲ καὶ 1 σπόγγοι μαλθακοὶ μεγάλοι, ἐξ ὕδατος θερμοῦ ἐκπιεζόμενοι προστιθέναι. περιστέλλειν δὲ ἱματίοισι τὴν θάλψιν χρή. 1 πλείω τε γὰρ χρόνον ἂν διαρκέοι, καὶ b οὐ ... καὶ 3 ἅμα ὡς μὴ ἡ ἀτμὶς πρὸς τὸ 4 πνεῦμα τοῦ κάμνοντος φέρηται, ἢν μὴ ἄρα δοκέῃ καὶ τοῦτο χρήσιμον πρὸς τὸ εἶναι. γὰρ 5 ὅτε δεῖ πρὸς τι.

IV. *Conuenienter autem 1 ſpongia mollis & magna ex calida expreſſa aqua lateri admouetur: ſed illud ſpongia fomentum pannis ſuperintegere oportet: ſic 2 enim diutiùs (medici) voto ſatisfaciet, & b ſuo ſtatu (calida) manebit 1 eâdemque operâ 3 efficietur ne ſpongiæ vapor ad 4 ſpiritum (id eſt ægri reſpirationem) feratur, niſi fortè ad aliquid id vtile videatur, eſt 5 enim (locus) cùm illud ſit alicuius rei.*

COMMANTARIVS.

a Dicet quis, Hipp. & Gal. ad phlegmones quæ vltrò veniunt, negant in initio præſcribi debere fotus: quia

quia magis irritantur. igitur ſi ex plenitudine vel cacochymia venerit, nihil fotibus profeceris, nam materia eſt venenata vel critica. aut influit in partem emunctoriam, aut non longè abeſt à parte nobili. digeres igitur, at fruſtra, ſi corpus ſit impurum. Reſpondeo: vt dolor mitigetur: ſecundò, vt cauſam exploremus.

s Nam ſic explorabimus morbum, & captabimus faciendorum rationem. In huiuſmodi enim affectibus ſemper incipit Hippocrates à doloris alleuatione, quòd nihil adeò corporis infrigat vires quàm ipſe dolor. His igitur vtitur quibus nihil detrimenti adfertur: imò potiùs plus humoris morbum facientis egeritur, quàm attrahatur. Sit ſpongia denſis foraminibus obſita: & magna pro ratione partis. Spongia leuis & æqualis calorem conceptum diu continet, laterique impartit ſuauitatem.

a Vt iterata ſæpiùs imbuta ſpongia, deinde expreſſa, non ſit opus: quòd calore aperti meatus, frigido occurrente facilè corripiantur. Sic itaque meliùs medici voto ſatisfaciet.

b Id eſt, calorem conceptum diutiùs continebit.

3 Nimirum integendo pannis, ne vapor è calida ſpongia ſublatus ad reſpirationem ægri feratur. quod in peripneumonia & in carybaria malum eſt.

4 Id eſt, ne is vapor cum ſpiritu ab ægro ducatur. nam huiuſmodi vapor ſuo calore ſpirandi difficultatem adfert: & ſua craſſitudine (quòd aëre ſit craſſior) facilè pulmonum anguſtiam committit. quod in thoracis affectibus eſt peſſimum.

5 Id eſt, incidit tempus quo vaporem ſpongia cum ſpiritu ducere oportet: cùm nimirum pleuritis ſit ſicca, nec vllum procedit expectoratum, id eſt, in ſumma contumacia expectorari: & in aſthmate febris experte. Sed quare hic vapor ſuo calore & corpulentiâ non infert idem malum in pleuritide ſicca, quod in Aſthmate? Quia in aſthmate materiam craſſam in pectore incidere ſufficit, quippe vbi craſſities maior quam calor. In Pleuritide verò adeſt tumor cum tenſione, (à materiæ copia;) & cum dolore, à materiæ acrimonia. Ergo in Pleuritide bilioſa, præſtantiſſima eſt aqua calida: vt quæ diſtenta relaxet, vacuandoq; & acrimoniam humoris ſtimulantis obtundat & temperet. Tria enim ſunt genera anodynorum: primum quod pugnat cum cauſa doloris, ſanguinis vel bilis acrimoniam temperando. alterum, quòd diſtentam rem laxet, vt priùs diximus. tertium, ſenſum tollendo, vt narcotica, quæ non verè ſunt anodyna.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. Ἔτι δὲ καὶ αα κριθὰς ἢ τὰ ὀρόβους ἐν ὄξει 1 κεκρημένῳ σμικρῷ, b ὀξυτέρῳ ἢ ὡς ἂν * πίνοι τις διεῖσαι καὶ ἀναζέσαντα, ἐς μαρσίππια ἐμβάλλοντα 2 προστιθέναι, καὶ 3 πίτυρα δὲ αὐτὸν τρόπον.

* ὦσι

V. a *Quin etiam aa hordeum & orobum ſeu eruum macerata & cocta in 1 oxycrato paulò b acidiore quàm quis ipſum bibere poſſit, in ſacculos coacta 2 lateri admouere oportet, eodemque modo & 3 furfurem.*

Commantarivs.

a Secundum fotuum genus. Superioribus Aphoriſmis docuit, quis fotus ſit adhibendus Pleuritidi bilioſæ; hîc tradit quis fotus conueniat pleuritidi, ab humore craſſo & lento. Non enim aquam calidam conuenienter hîc exhibueris, ſed ea quæ vim exſiccandi, attenuandi, & digerendi habent. Nam aquæ calidæ imbecillitate, materia huius pleuritidis tantùm in flatus craſſos reſoluetur, à quibus maior fiet doloris acerbitas. quia à nulla materia maiores excitantur dolores, quàm à craſſis huiuſmodi flatibus. hinc vulgus frixam auenam, & vino albo aſperſam, ita vt tantùm intumeat, in ſacculis fœliciſſimè admouet. Similiter ſemen lini, ſemen anethi, albo quoque vino aſperſum, maximè in his regionibus. & flores chamæmelinos, & meliloti, ſemen cumini. Ex ſingulis partibus ſua accommodantur θερμάσματα.

aa Comminuta & conciſa: nam, dicit Galenus, addit διεῖσα, διίημι madefacio & perfundo ſignificat.

s Vel in oxymelite, ſi contumacior & craſſior viſcoſiorq; ſit pleuritidi humor, & ſi calidæ aquæ fotu in craſſiſſimos flatus reſoluatur, vnde maior doloris acerbitas: Huic fotui mixto eſt locus: digerendi, incidendi & tenuandi gratiâ. In oxycrato ſumitur pars vna aceti, cum octo partibus aquæ, & valet maximè huiuſmodi potus ad ſedandam ſitim in incendio. dicet quis, Quî ſciam viſcidos craſſoſque humores in parte phlegmone obſeſſa eſſe? Reſpondit hîc Galenus, ex antecedente * diæta, & ægri temperie, anni tempore, ætate, locis. & ſi commemorati fotus nil iuuerint blandiendo. nam ſi illi non iuuant, nec corpus plethorâ ſit graue, erit ſuccus craſſus in vitio, & is in halitus ſoluitur; tunc orobo vtendum, nam diſcutit craſſos flatus.

* Id eſt ex rebus naturalibus, non naturalibus, & præternaturam & iuuantibus.

b Ne acrius ſi ſit, mordeat, & phlegmonem exacerbet: vel ſi aquoſius, ignauescat. medium ſit ergo.

2 Ineſt huic fotui vis quædam repellendi humores, & incidendi craſſos.

3 Id eſt, madefactum & coctum ex oxycrato.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. 2 Ξηρῶν δὲ 1 θερμασμάτων, 2 ἅλες, κέγχροι πεφρυγμένοι ἐν ἐρινέοισι μαρσιππίοισιν ἐπιτηδειότατοι· καὶ γὰρ 3 κοῦφον καὶ 4 προσηνὲς ὁ κέγχρος.

VI. a *Sed 1 inter ſicca fomenta, 2 ſales miliaque frixa & in ſacculis laneis admota accommodatiſſima ſunt: Etenim, & 3 leue & 4 lateri gratum eſt milium.*

Commentarivs.

a Tertium fomenti genus. Quemadmodum in pleuritide bilioſa commendauit aquam calidam, & in pleuritide ex craſſa & lenta materia, fotus ex incidentibus, detergentibus, attenuantibus, & digerentibus; ita hoc Aphoriſmo pleuritidi ex ſanguinis copioſiſſimi, vel tenuis catarrhi affluxu præſcribit fotus ſiccos. Nam humidis hîc non eſt locus. Inter ſicca verò ſine morſu, commendat milium: cum morſu, ſalem. Hinc pragmatici excogitauere ſacculos ex libra milij, ſalis, furfurum; ſeminis aniſi, fœnigræci ſingulis vnciis quatuor. exhaurit humorem capitis.

1 Cùm iis eſt opus: vt in ſanguinis affluxu, & tenuis catarrhi vel humoris ſeroſi.

2 Præſertim communes & craſſi: non ſpuma maris.

3 Non pondere lædit aut opprimit.

4 Gratum eſt æqualitate. Ob æqualitatem & lenitatem commendatur milium. nihil enim Hippocrati magis eſt exoſum, quàm remediorum grauitas. quemadmodum libro de vulneribus capitis vetat ea, quæ grauitate ſua capiti negocium faceſſunt: ſatis namque eſſe vult ea quæ frigus arcent. In milio autem eſt vis diſcutiendi, ad pugnandum cum humore tenui. Confert in tenui & cruento ſputo. Milium morſu caret, dicit Galenus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VII. 1 Μαλθάσσει δὲ λύει ὁ τοιόσδε, καὶ τὰς πρὸς κληῖδα περαιούσας ἀλγηδόνας.

VII. 1 *Itaque fomentum huiuſmodi, dolores etiam qui ad ingulum pertingunt diſcutit.*

Commentarivs.

1 Quaſi dicat, Ad omnem Pleuritidem, quamcumque partem obſederit, dolorem diſcutiendo valet. igitur etiam ſoluit hypochondriorum dolorem. Tria ſunt pleuritidis remedia, fotus, venæ ſectio & purgatio. Quorum primum pugnat contra cauſam coniunctam, & antecedentem vnà tollit. venæ autem ſectio & purgatio tollunt vel cauſam antecedentem, vel coniunctam. Vt hoc nomine fotus conuenienter adhibitus vincat venæ ſectionem: quòd non ad omnem pleuritidem conueniat venæ ſectio: ſed ad omnem conueniat fotus. Sed non omnis fotus ad omnem: ſed nunc hic, nunc ille, pro materiæ conditione, ægri natura, & morbi hiſtoria. Vbi enim biliosa eſt materia, adhibetur aqua calida: vbi craſſa & contumax, mixtus fotus, qui incidit, tenuat, & digerit: vbi tenuis catarrhus, fotus ſiccus, morſus particeps, vel expers.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. Τομὴ μέντοι γε 1 οὐχ ὁμοίως λύει τὴν ὀδύνην, ἢν μὴ πρὸς 2 κληῖδα * πραίνῃ ἡ ὀδύνη. 2

* πραίνῃ

VIII. *Sed certè venæ ſectio 1 non æquè valet ad amouendum & diſcutiendam dolorem, niſi ad 2 iugulum dolor peruenerit.*

Commentarivs.

1 Cauſam doloris coniunctam amouendo, dicit, ſectio venæ axillaris internæ, quam baſilicam vocant. Non negat iuuare: ſed dicit non æquè iuuare.

2 Materiæ affluxu per venam intercoſtalem, quæ non procul abeſt à vena axillari interna, cuius quidem ſectio, ſanguiniſque miſſio ad mutationem coloris, non ſolùm declinandi vel deriuandi vim habet cauſam antecedentem, ſed & coniunctam amouendi. In pleuritide autem coſtarum inferiorum, à materiæ affluxu per venam azygon, venæ ſectio tantùm valet ad reuellendam materiam quæ influit, non autem ad amouendam quæ influxit: Facem his tenebris præfert Galenus huius libri Aphoriſ. 10. & eleganter demonſtrat venæ cauæ propagationem. Non valet ergo venæ ſectio ad omnem pleuritidem, pro cauſæ coniunctæ amotione. In curatione pleuritidis orditur Hippocrates ab eo quod pugnat contra cauſam coniunctam: nimirum à fotibus. ſed quia pro morborum ideis variantur quoque remedia, alios & alios fotus præſcripſit. nam cuius materia eſt biliosa, ei adhibet aquam calidam. ei verò cuius materia eſt pituitoſa, craſſa & lenta, fotum mixtum ex hordeo & orobo, in aceto mulſo decoctis: cuius materia eſt ſanguinea & tenuis, fotum ſiccum. Quidſi fotuum huiuſmodi vſu nihil profeceris, vt maior ſit ratio habenda cauſæ antecedentis quàm coniunctæ, aliò te conuertes. Sed dices, Negant Hippocrates & Galenus ad phlegmonas, quæ vltrò veniunt, in initio fotus debere præſcribi: nam tales, huiuſmodi fotibus magis irritantur. Ergo ſi vltrò venerit: (id eſt ex plethora vel cacochymia corporis) fotibus nihil profeceris. Neque hîc repercuſſione eſt opus. nam vbi materia eſt venenata, aut critica, vel vbi influit in partem emunctoriam, aut non procul abeſt à parte nobili, non eſt repercutiendum. Ita in fronte capite vulnerato, in bubonibus, in defluxu critico in tibiam, in pleuritide (quòd pleura ſit cordi vicina) negant adhibenda repercutientia. Digerea igitur: ſed fruſtra in corpore plethorico. Quare igitur præſcribit Hippocrates hoc loco fotus in initio morbi? Reſpondeo: primò vt dolor leniatur, quia ei primò eſt incumbendum, quia magis vrget. at nihil æquè in pleuritide vrget ac ipſe dolor, vt qui maximè vires labefactet, & attractionem augeat. Dolori verò incumbere non licet, niſi perſpecta cauſa & humore ipſum pariente. Atque is ſecundus eſt vſus admotorum fotuum, vt iis cauſam morbi exploremus, & deducamus in cognitionem morbi, loci affecti, & materiæ morbificæ. tertiò, vt iis cognitis & inuentis capiemus rationem faciendorum.

2 Dixit, ad iugulum dolor peruenerit, nimirum à materiæ affluxu per venam intercoſtalem, quæ non longè abeſt à vena axillari, cuius ſectio, ſanguiniſque detractio ad mutationem coloris, non ſolùm vim habet reuellendi cauſam antecedentem, id eſt, materiæ quæ fluit, ſed etiam amouendi coniunctam. In abdomine fit per venam azygon.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IX. 1 Ἢν δὲ μὴ λύηται πρὸς τὰ θερμάσματα ὁ πόνος, οὐ χρὴ 2 πολλὸν χρόνον θερμαίνειν· 3 ξηραντικὸν γὰρ τοῦ πνεύμονος τοῦτο καὶ 4 ἐμπυητικόν.

IX 1 *Sin autem ipſe dolor ad fotum non conceſſerit, 2 diu tempus, fouendo, exigere non oportet: nam hoc 3 pulmones ſiccat, & 4 ſuppuratum facit.*

Commentarivs.

1 Si ad fomenta dolor non conquieſcat ob materiæ nouæ affluxum, ab orgaſmo, attractione, vel excluſione: cùm nimirum pars vna ſe in alteram exonerat. Thermaſmata ergo ſæpè admouentur ementitæ curationi.

2 Id eſt, diu illis caldariis non eſt vtendum, & calfaciendi finem facere oportet.

3 Calfaciendo & exhauriendo: quia dum quod ſubtile eſt, reſoluitur, reliquum magis cogitur & craſſius redditur.

4 Id eſt, Vt confecto pure, rupta vomica, in thoracem erumpat, cùm non exhauritur inflammationis materia fotu. Si fluxus humorum ceſſent, poterit dolor intra duos aut tres dies ſedari. Sed quia rarò accidunt pleuritides niſi impuro corpore, rarò etiam fit, vt non aliquid morbi iam factum ſit, & aliquid fiat. ideoque vtriuſque, & eius quod iam factum ſit, & eius quod adhuc fit, eſt habenda ratio. Quodſi igitur, inquit, intra duos vel tres dies, per fomenta dolor non ceſſauerit, ab incepto deſiſtendum eſt, metu nimirum maioris mali. Maioris, vtpote affluxus, ſiccitatis, vel ſiccæ tabis pulmonum ab exhauſtu, & ſuppurari. Nam quicunque morbo laterali laborantes, in quatuordecim diebus non repurgantur, ii ad ſuppurationem vertuntur, 5. Aphoriſ. 8. Quàm verò formidabile ſit malum, ipſum ſuppuratum, docet 5. Aph. 15. & 8. Nam niſi intra quadraginta dies à ſuppurato quis purgetur, in tabem ferè incurabilem is incidet. Sed obiicies, 2. Aphor. 52. dicit, Omnia ſecundum rationem facienti, &c. Hîc autem manet quod à principio viſum eſt, quia incumbit in amotionem cauſæ doloris, & in partis reſtitutionem. Ergo in admouendis fotibus etſi dolor non ceſſauerit, à propoſito tamen non deſiſtes. Reſpondeo, dictum Aphoriſmum intelligendum eſſe, modò maioris mali periculum non immineat. Hinc patet error recentiorum, qui non ſolùm caldaria præſcribunt, ſed etiam admouent cataplaſmata inſigniter calfacientia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. Ἀλλ' * ἢν μὲν σημαίνῃ ἡ ὀδύνη ἐς 1 κληῖδα, ἢ * ἐν βραχίονι 2 βάρος, ἢ περὶ μαζὸν, ἢ ὑπὲρ τῶν φρενῶν, τάμνειν χρὴ τὴν ἐν ἀγκῶνι φλέβα 3 τὴν εἴσω, καὶ μὴ ὀκνέειν 4 συχνὸν ἀφαιρέειν b ἕως ἂν 4 ἐρυθρότερον πολλῷ ῥυῇ, ἢ ἀντὶ καθαροῦ τε καὶ 5 πελιδνόν· ἀμφότερα γὰρ γίνεται.

* ἢν μὲν σημαίνῃ
* ἐν τῷ βραχίονι

X. *Verùm ſi in iugulo 1 vel clauicula doloris ſignificatio fiat, vel in 2 brachio aut ad mammas, vel ſuper diaphragma grauitas percipiatur, tum iuuat percundere 3 venam in cubito internam, neque vereri 4 cumulatè*

Digitized by Google

a mulatè detrahere b ſanguinem donec 4 rubicundior multò effluat, aut certè loco rubentis & puri 5 liuidus; nam 6 vtrumque euenit.

COMMENTARIVS.

Galenus in hoc Aphoriſmo eleganter docet venæ cauæ propagationem.

1 Materiæ per venam intercoſtalem affluxu.

2 Diſſecto ramo ſubclauio venæ mammariæ, quæ primò ab eo ramo ducitur.

3 Id eſt, axillarem internam, quam vulgo baſilicam vocant: ducta à ramo ſubclauio. qui quidem ramus fibrarum rectitudine in vicinia eſt contiguus venæ intercoſtali & mammariæ. Baſilica ſtatim oritur à venæ cauæ ſectione. Arabes malè κατ' ἴξιν, ex oppoſito interpretantur.

a Denſum ſanguinem, id eſt, multum. Virg. denſi ab æthere nimbi. ζυχνὰ ὕδατα.

b Id eſt, Ad lipothymiam, ex Hippocratis ſententia. dicet quis, An non hoc modo etiam quis fortis concidet? Reſp. lipothymia non eſt ſyncope: quæ eſt repentinus omnium vitium lapſus. Sed lipothymia cadit in ægrum ſine infirmitatis metu. vt ſi ſit εὐσαρκοσώματος, lacertoſus, firmo ventriculi ore, εὐστόμαχος. lipothymia eſt ſubitus animalium ſpiritum lapſus.

4 Non ſolùm ad declinationem cauſæ antecedentis: ſed etiam ad coniunctæ amotionem.

5 Id eſt, vt eâdem operâ cauſam phlegmones antecedentem auertas, & coniunctam amoueas. Coniunctæ autem amotio declaratur mutatione ſanguinis rubri in liuidum. Quia quò propiùs abeſt ſanguis à phlegmone, eò deterior eſt: quò verò longiùs, eò melior. Sanguis enim is qui parti affectæ eſt proximus, eſt liuidus & ater: Quia ſanguis incendio conflagrans, colorem mutat & conſiſtentiam. Eſt igitur hic ſyllogiſmus, Quicquid eiuſmodi eſt, vt eâdem operâ cauſam antecedentem reuellat pleuritidis, & coniunctam educat, aptiſſimum id eſt remedium curandæ pleuritidi ſuperiori, id eſt, quæ fit affluxu materiæ per venam intercoſtalem & mammariam. Sed ſectio venæ axillaris internæ, vtrumque eadem opera præſtat, &c. Minor patet, quia hæc axillaris, venæ intercoſtali & mammariæ filamentorum rectitudine eſt continua, & vicinitate contigua. Sed obiicies, ea pleuritis quæ per venam mammariam in ſterno excitatur, poteſt aliquando eſſe infra diaphragma. Ergo hîc potiùs purgatio quàm venæſectio conueniet. Nam licet venæ ſectione cauſam antecedentem reuellas; cauſam tamen coniunctam nequaquam eâdem operâ euacuabis. Huic enim cauſæ præcipuè ſtudet Hippocrates; qui propterea ſequenti Aphoriſmo in inferiori pleuritide potiùs purgationem quàm venæſectionem præſcribit. Reſpondeo, primum ramum illius venæ mammariæ eſſe venam axillarem: ideoque ea ſecta, vtramque cauſam, & antecedentem & coniunctam tolli. Hippocrati ſunt quatuor cauſæ ſecandæ venæ, inflammatio, tranſlatio ſymptomatica ſanguinis, doloris acerbitas, & obſtructio. Scopi ſecandi, Reuulſio, vt in hæmorrhagia: Deriuatio, vt in phrenitide: Vacuatio ſimplex, vt in athletis, & ſuppreſſis menſtruis, & continua in febre.

6 Cùm venæ ſectione, id quod iam influxit detrahitur. Quò longiùs ab inflammatione eſt ſanguis, eſt melior.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XI. Ἢν δὲ ὑπὸ 1 τὰς φρένας ᾖ τὸ ἄλγημα, ἐς δὲ τὴν κληῗδα 2 μὴ * σημαίνῃ, * μαλθάσσειν χρὴ τὴν κοιλίην ἢ 3 μέλανι ἐλλεβόρῳ ἢ 4 πεπλίῳ. Μέλανι μὲν δαῦκον, ἢ 5 σέσελι, ἢ 6 κύμινον, ἢ * ἄνισον, ἢ 7 ἄλλο τι τῶν εὐωδέων μίσγοντα· πεπλίῳ δὲ 8 ὀπὸν σιλφίου· ἀτὰρ καὶ τὰ 9 μισγόμενα ἀλλήλοισιν, 10 ὁμοιότροπα ταῦτα ἐστιν. Ἄγει δὲ μέλας μὲν a καλλίω καὶ 11 κρισιμώτερα

* σημαίνει
* μαλάσσειν
* ἄνησον

Tom. II.

πεπλίου· πέπλιον δὲ μᾶλλον * φυσῶν καταρρηκτικώτερόν ἐστιν. 12 ἀμφότερα δὲ ταῦτα ὀδύνην 13 παύει. παύει δὲ καὶ ἄλλα 14 πολλὰ τῶν ὑπηλάτων· κράτιστα δὲ ταῦτα ὧν ἐγὼ οἶδα ἐστιν. Ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν τοῖσι ῥοφήμασι διδόμενα ὑπήλατα ἀρήγει, ὁκόσα μὴ ἄγαν ἐστὶν ἀηδέα ἢ διὰ πικρότητα, ἢ δι' ἄλλην τινὰ ἀηδίην, ἢ διὰ πλῆθος, ἢ διὰ χροιήν, ἢ b ὑποψίην τινά. aa

* φυσέων

XI. *Sin autem 1 ſub diaphragmate dolor conſtiterit, nec vlla 2 eius in iugulo ſignificatio fiat, ſubducenda eſt aluus 3 elleboro nigro, aut 4 peplio. Sed ita tamen vt nigro elleboro daucum, aut 5 ſeſeli, aut 6 cuminum, aut aniſum, aut aliud quippiam 7 grati odoris miſceas; peplio autem 8 ſuccum ſilphij: ſed 9 vtraque [medicinæ] ſi inter ſe miſceantur ſunt planè 10 affines & vniuſmodi. Sed tamen [hoc intereſt quòd] niger elleborus a agit conuenientiùs, & 11 criſeos potentiora educit, quàm peplium: peplium autem maiorem vim habet diſcutiendi flatus quam Elleborus niger. 12 vtraque hæc 13 dolorem ſedant. Exiſtunt & alia 14 multa ſubducendi vi prædita, quæ dolorem ſedant. ſed omnium quæ adhuc nouerim præſtantiſſima hæc ſunt. Quando quidem in ſorbitionibus ſeu iuſculis quæ exhibentur purgantia iuuant, quæcumque ſoluendo dolorem non ita ſunt ingrata, aut propter amaritudinem, aut aliam inſuauitatis cauſam, aut ob copiam, aut ob b colorem, aut ob ſuſpicionem aliquam. aa*

COMMENTARIVS.

Hoc Aphoriſmo docet quomodo ſit curanda pleuritis inferior. Atque huius quidem curationem præſcribit non venæ ſectionem, ſed purgationem. Non enim reſpicit tantùm cauſam antecedentem, ſed etiam coniunctam.

1 Excitata pleuritide à materiæ affluxu per venam azygon in coſtis inferioribus.

2 Vt nullius affluxus per venam intercoſtalem ſuſpicio ſit.

3 Qui humores craſſos per inferiora excludit: nam eò natura viam affectat.

4 Id eſt, portulaca ſylueſtri baccis pepli.

5 Id eſt, Maſſilienſe.

6 Æthiopicum, quod Hippocrates vocat regium.

7 Vt ſubiecto non ſit moleſtum medicamentum: & vt diſcutiantur flatus, & os ventriculi recreent. quia omnia cathartica ſunt quodã modo venenata.

8 Id eſt, laſer, quod ex laſerpitio Cyrenaico exprimitur. Nam non omne laſer ſubiecto eſt gratum: nam laſer Æthiopicum ingratum eſt ſubiecto.

9 Peplium & elleborus niger. Vide Andernacum fol. 241.

10 Cuiuſmodi eſſe debent medicamenta omnia quæ ad purgandum miſcentur. ὁμοιότροπα dicuntur, quæ æquali tempore, pari facultatum diſtinctione, parique vi ſuas exercent facultates; vt non properet & anteuertat vnum, & alterum euocetur. ſic enim perturbationes & tumultus in ventre fiunt, humores excitabuntur, & grauia ſymptomata gignent. vt ſi dederis ad craſſos ſuccos ſenæ folliculos cum aniſo & dauco (ad flatus,) & ſi adieceris expreſſioni ſyrupum roſatum: huiuſmodi enim ſirupus educit ſerum, & craſſiorem materiam relinquit, & contumaciorem reddit. hæc alibi ſcripta non memini.

a Id eſt, meliora.

11 Id eſt, talia, quorum excluſione morbus miteſcit, id eſt, coniunctam pleuritidis materiam.

12 Nimirum materiæ iudicij potentis eductio, & flatuum diſſipatio.

13 Reſtitutione habitus, & temperamenti: quæ tumor præter naturam immutauerat. Potiùs coniunctam cauſam reſpicit quàm antecedentem.

14 Vt folliculi ſenæ in decocto prunorum macerari, & Gal. hîc dat hieram.

b Vt naturæ ſtudeat, & cum morbo pugnet.

aa Itaque in ſuperiori pleuritide curanda, rectè

præſcribit venæ ſectionem, feritque axillarem internam; quia per hanc vtraque materia, & antecedens & coniuncta euacuatur. In hac pleuritide inferiori vtiliter eiuſdem venæ ſectio adhibetur ad cauſæ antecedentis euacuationem vel reuulſionem ob filamentorum rectitudinem. citiùs tamen totam cauam venam exhauſeris, quàm ad materiæ coniunctæ euacuationem, per venæ ſectionem deueneris. At purgatione cauſam ipſam coniunctam tollis. Veteres ellebori ſucco, alij ſemine, alij radicibus tantùm vtebantur: tandem experientia & ratione edocti, ſolis radicibus vtimur.

Elleborus. Ellebotus albus maxima parit ſymptomata, conuulſiones, lipothymias, hypercatharſes; adeò vt multi inconſideratè eo vtentes moriantur. Huius ſcrupulum in ſubſtantia, vel potione, aut diluto exhibebant; craſſa euacuabat vomitu. Hoc ſæculo eius vſus ſuſpectus eſt, quia ab eo plurimi in conuulſionem inciderunt. Sed eius mel commodiſſimè propinatur. Niger verò innocens eſt: valet ad quartanas, ad affectus omnes melancholicos, ad tuendam iuuenilem ætatem, ad cunctos morbos contumaces, melancholicos & pituitoſos, ad vitia cutis, ad flatus, ad tinnitus aurium. Quidam eruditus medicus ad quartanam exhibuit ſemunciam, & fœliciſſimè liberauit ægrum: nam fruſtrà & ſine purgatione primùm dederat drachmam, & binas drachmas. Propinatur ex hydromelite, vel decocto polypodij cum aniſo, cumino, laſere. Vide quid dicat fine huius Aphoriſmi; videbis perperam accuſari veteres, quòd medicamenta vehementiſſima exhibuerint. Nam quemadmodum ſuperiùs ſummo iudicio clyſteres adhibuit, ita hæc medicamenta optimis diſtinctionibus circumſcripſit. Elleboro itaque nigro educit Hippocrates cauſam coniunctam pleuritidis inferioris. quia veriſimile eſt ipſam materiam craſſam eſſe, fæculentam, lentam, viſcidam, ac melancholicam: quæ, ſi tenuior fuiſſet, potiùs in altiores fuiſſet delata partes, quàm inferiores. Hac enim materiæ diuerſitate diſtinguit Hippocrates anginas æſtiuas, id eſt veras, ab hyemalibus, id eſt nothis: quòd in angina æſtina, materia tenuior ad vltimas etiam venas capillares gutturis pertingat. Sed in hyemali, materia craſſior in faucibus hæret. Præter autem elleborum & peplium, dicit Hippocrates alia quoque exhiberi poſſe: vt folliculos ſenæ in decocto prunorum maceratos. Et Galenus hîc hieram, & medicamentum ex colocynthide præſcribit. Meminit etiam Hippocrates coloris. ita quidam attore caſſiæ offenduntur, licet alioqui ſit innocentiſſima, fœliciſſimeque aluum moueat. vt ſume caſſiæ extractæ ſemunciam: dein hauriat vncias tres decocti prunorum cum folliculis ſenæ: purgabitur ſine vllo naturæ detrimento. dicet quis, 1. Aphor. penultimo, vbi dicit Galenus, non minimum periculum eſt in acuto morbo vti pharmaco: nam ea calent, & febris frigida poſtulat. Huc accedit quòd Hippocrates libro De fracturis, in calcis fractura præſcribit quidem elleborum, modò, inquit, abſit febris. Sed in caſu præſentis Aphoriſmi impoſſibile eſt abeſſe febrem, cùm febris ſit vnum ex ſignis pathognomonicis pleuritidis. Ergo non ſolùm non præſtantiſſimum erit remedium, vt habet Hippocrates, elleborus ad inferiorem Pleuritidem, ſed planè noxium. Fortè dices, quòd Hippocrates non negat huiuſmodi conuenire purgantia in febre; nam, vt dicit Galenus in Commentario, licet ob igneam febris caliditatem non adhibeamus purgantia, adhibemus tamen propter humores ipſam facientes, vt maior ex noxiorũ humorũ euacuatione ſequatur vtilitas, quàm ſit detrimentum id, quod neceſſariò ex pharmacis purgantibus accidit. Ideoque dicere Hippocratem rarò pharmacia vtandum in acutis: idque cum magna præmeditatione. Sed contra, Galenus circa finem huius, dicit, conſiderandum eſſe medico num ſit homo idoneus ad pharmaciam. nam, dicit, qui multa ex cruditate laborant, & qui tenaces & craſſos cibos aſſumpſerunt, & quibus hypochondria ſunt tenta & inflata, vel ſupra modum calida atque ignea exiſtunt, incommodè purgantia præſcribuntur. Atque hîc aliqua eſt viſcerum inflammatio. Propter has difficultates rectè hîc dicit Galenus, potiùs phlebotomiam adhibendam eſſe. nam quamuis minùs auxilietur quàm purgatio, tamen tutius ſit, quàm purgantia dare illa, cuius naturam peculiarem exploratam non habes. Et, dicit ad finem, cùm febris vehemens non fuerit, naturamque laborantis expetens fuerit, ad medicamentum purgans te conuertes.

Videndum quibus quo tempore elleborus albus detur: nunquam ad febres dedit elleborum Hipp. & copioſiore diætâ & potu humectari antè debet corpus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. [illegible] πλευρίτιδι, ὁκόταν πίῃ τὸ φάρμακον, ἐπιρρυφεῖν αὐτίκα χρὴ διδόναι, μηδὲν ἔλασσον * ἄξιον λόγου, ἢ ὅσον εἰώθει. * [illegible]

XII. 1 *Verùm enim verò ſimulatque 2 pharmacum biberit quis, ptiſanam 3 ſorbendam exhibere oportet, nec parciore manu, quod ſanè commemorabile ſit, quàm ſumere conſueuerit.*

COMMENTARIVS.

1 Tradita curatione pleuritidis, redit ad cibi exhibitionem; eius nimirum qui pugnat eadem ratione cum morbo, & naturæ ſtudet: cuiuſmodi eſt ptiſana: Quoniam autem medicamenti vis eſt attrahere humorem peccantem; naturæ verò eundem attractum per ſuperiora, vel per inferiora excludere: medicamentum mala ſua vi ventriculum labefactat: is ergo firmetur: Vide Galen. De alimentis: vbi de pyris & malis, & hordeo. Mali vſum ibi deſcribit, vt eo bilis ardor extingueretur; & vis ventriculi collecta, ad excretionem excitaretur. Cardiogmos enim & κῶμα ventriculi, in omnibus morbis acutis ſunt funeſta. Ob eandem quoque cauſam hîc præſcribit poſt hauſtum purgantis medicamenti ptiſanam: quòd omne pharmacum deleteriæ cuiuſdam facultatis ſit particeps, ventriculoque & eius ori infeſtiſſimũ. Præſcribit, inquam, ſorbendam ptiſanam, vt reſtituatur ventriculi orificium & demulceatur. ne videlicet medicamenti acrimoniâ ſtimulatus ventriculus in ſympathiam trahat cerebrum: quod facilè fit, ob generis ſimilitudinem, & vaſorum communitatem. Sic caſſiæ bolo deuorato, exhibendum eſt iuſculum aliquod ad confirmandum os ſtomachi: eſt enim caſſia ventriculo ingrata, etenim ipſum ſubuertit, & nauſeam parit. Benè ergo caſſiæ ſubiungitur aliquod iuſculum: non vt ipſa tantùm diluatur in fundo ventriculi, ne natura famelica inde nutrimentum captet; ſed vt illud lentum caſſiæ eluatur, quod ſtomachi parietibus illinitur: Mulierculæ etiam paſſim exhibent poſt hauſtum medicamentum pomum acidum vel acerbum, ad confirmandum os ventriculi, & roborandum ventriculum; vt collectis viribus, humorem vi medicamenti attractum excludat. Hinc facilè conſtat, quàm præceptorum Hippocratis ſint ignari, qui non putant exhibendum iuſculum vllum, ante quatuor horas à ſumpto medicamento: quòd putent aliquam vim ſumpti medicamenti dilui & infringi, & iuſculum illud infici qualitate pharmaci, atque ſic in venas attractum multum detrimenti adferre. 2 Docet igitur Hippocrates hoc Aphoriſmo, A purgantis medicamenti potu ptiſanam ſuperſorbendam: ſed vbi purgatio cœpit, ab ea vult abſtineri: ne exoluatur pharmaci vis.

a Ad

2 Ad amotionem cauſæ coniunctæ pleuritidis inferioris;ex elleboro,peplióue ſumpto.

3 Ne diſſoluatur vis ſtomachi,aut conuulſio excitetur medicamenti acrimoniâ. Ideò ſorbendum 1 vt eluatur quod contumaciſſimè adhæreſcit. ſola ptiſana non ſubuertit ventriculum. Nam virus inſitum habet catharticum,quo irritatur natura. Quædam attrahendo purgant: alia purgant calore; ſed non κακὰ χρίσματα, vt piper & ammonium:hæc exaſperant. alia lubricando purgant, vt borago butyro condita, beta, braſſica, caſſia, quæ meatus ſubit,laudatum remedium. Eius cortices etiam puerperis maximè proſunt, quibus lochia ſunt ſuppreſſa. Hippocrates,quia omne catharticum quid viroſi habet, condit aniſo: ita caſſiæ, quia pinguedine quadam lædit os ventriculi, quid addimus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. Ἐπεὶ ἢ κτ' λόγον ἐν μέσῳ τῷ καθαίρεσθαι 1 μὴ διδόναι ῥοφῆν. 2 Ὅταν δὲ λήξῃ ὁ καθαρμὸς, τότε 3 ἔλασσον ῥοφείτω, ὅσον εἴωθεν. 4 Μετὰ δὲ τοῦτο ἀναγέτω * ἐπὶ τὸ πλεῖον, ἢν ἥ τε ὀδύνη πεπαυμένη † εἴη, καὶ 5 μηδὲν ἄλλο ἐναντιῶται.

* αἰεὶ
: ἦ

XIII. *Quandoquidem rationi conſentaneum eſt, medio purgationis curſu ſorbitionem 1 non exhibere. Sed cùm 2 purgandi finem fecerit, 3 tunc parciore manu ſorbeat quàm conſueuerit. 4 Poſtea verò paulatim ptiſanæ acceſſionem adiungat,ſi & dolor conquieuerit, nec aliud 5 quippiam obſtiterit.*

COMMENTARIVS.

1 Ne ſcilicet natura incepto vel à medio inſtituto deſiſtat. Cuius quidem partes ſunt humores excludere;vt medicamenti,attrahere. Quòd natura, exhibito cibo, ad eius confectionem (à primo auocata inſtituto) ſe conuertat. quæ, duo negocia ſimul obire non poteſt. & crudus ſuccus facilè in venas trahetur. Niſi tamen lipothymiæ aut alterius mali periculum incidat.

2 Id eſt, cùm purgatio medici votis reſponderit, & penſum ſuum abſoluerit.

3 Vt natura medicamento adhuc infirmior, cibi copiæ par eſſe poſſit. ac,ne crudus humor,in ea naturæ infirmitate ab exhauſtu, & purgatione, in venas præproperè rapiatur. Nihil peſtilentius aut calamitoſius, quàm abſoluto medicamenti penſo, genio indulgere. Quia pepſis in vitio eſt & anadoſis. natura enim ſuſtinuit vim medicamenti viroſi, vnde iam effœta eſt & ſegnis, quia etiam primo die ægri genium defraudaſti. Si itaque tunc cibum exhibueris, ſiſtetur aluus, ſequeturque vaſorum omnium confuſio. & prima concoctio mala non emendatur à ſecunda. A purgatione igitur minus dandum. dein plus, & id ſenſim, ſi dolor ceſſarit, & nihil prohibeat.

4 Biduum videlicet,vel triduum.

5 Vt aluus aſtrictior: aut ſi de integro inciderit neceſſarius vſus cathartici.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* οὗτος

XIV. 1 * Αὐτὸς δέ μοι λόγος ἐστὶ, καὶ ἢν χυλῷ δέῃ, πτισάνης 2 χρέεσθαι.

XIV. 1 *Eôdem etiam ſpectat hæc mea oratio, ſi ptiſanæ cremore [tantùm] vtendum 2 eſt.*

COMMENTARIVS.

1 Quaſi dicat: Eadem cautione vtendum in cremoris ptiſanæ exhibitione,ac in ptiſanæ integræ, vt monuit antè. Vtendum enim eſt tantùm cremore, cùm factus fuerit morbus humidior [a], ineunte cibi vſu. In omnis morbi acuti curatione, duæ ſunt Indicationes. vna ſumitur à viribus, altera à morbo & eius hiſtoria. Studendum eſt enim naturæ & cum morbo pugnandum. ſed ita eſt ſtudendum naturæ, ne morbus procraſtinatione vires acquirat eundem: ac rurſus ita cum morbo pugnandum, vt non negligatur vis ægri. Dum igitur ſiccus eſt morbus, priùs in curam morbi eſt incumbendum, quàm naturæ ſtudendum. Sed obiicies, In tenui victu plus delinquunt homines, quo fit vt magis lædantur, 1. Aphor. 5. Diſtinguo: Si vires valeant, nec vllum immineat infirmitatis periculum vel humoris à copia, aut corruptela, vel à peculiari ægri natura, quòd is reſolutioni non ſit obnoxius: ſi quoque videatur breuis futura morbi hiſtoria, neque fractis viribus morbus inciderit, ægrum oxymelite, potu aquæ calidæ, aut melicrato recreabis, 1. acut. 41. Si vero in ſummo infirmitatis periculo ſit æger, adhibita prouiſione, dolore ſedato, ſublata ſpirandi difficultate, ſoluta aluo, primo vel ſecundo die cibum exhibebis; nec exſpectabis illud tempus, quo naturæ & morbi certamen eſt in procinctu. Tunc enim in tenui victu delinquunt, qui, nulla adhibita diſtinctione, in initio tenuem ita præſcribunt victum, vt circa ſtatum ipſum augere cogantur. nam ſunt quidam morbi acuti (vt habet 1. Aphor. 4.) in quibus tenuis huiuſmodi victus non conuenit: quorum nimirum longior eſt hiſtoria futura, & qui fractis iam viribus accidunt. Quoniam igitur in virtute debili exhibendum eſt alimentum, nam priùs hîc naturæ eſt ſtudendum: ita oportet à pleniore manu, & qualitate & quantitate, progredi ad parciorem.

a Ineunte cibi vſu, facto humidiore morbo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XV. a Φημὶ γὰρ ἄμεινον εἶναι αὐτίκα ἄρξασθαι τὸ ῥόφημα ῥοφεῖν, μᾶλλον ἢ 1 κενεαγγήσαντα ἄρξασθαι τοῦ ῥοφήματος, ἢ 2 τριταῖον, ἢ τεταρταῖον, ἢ πεμπταῖον, ἢ ἑκταῖον, ἢ ἑβδομαῖον, ἤν γε μὴ 3 προκεκριθῇ ὁ νοῦσος ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ.

XV. a *Mea quidem hæc eſt ſententia, idque aſſero, præſtabilius eſſe ineunte morbo ſtatim omnino 1 ſorbere, quàm 2 ab exhauſtu fractis iam viribus ſorbitionis vſum inire, 3 aut tertium morbi diem agentem, aut quartum, aut quintum, aut ſextum, aut ſeptimum; niſi intra illud tempus 4 natura triumphârit de morbo.*

COMMENTARIVS.

a Studendi naturæ & cum morbo pugnandi non eſt eadem ratio in morbis omnibus acutis. Nam ſi ea ſit morbi acuti ſpecies, motus, vis, ac mos, vt priùs in ipſum ſit incumbendum, quàm naturæ ſtudendum, naturæ non ſtudebis. nullus enim morbus, vt morbus eſt, ad cibum nos inuitat: ſed à cibo potiùs auocat. Si itaque videatur breuis futura morbi hiſtoria, & ægri vires valeant, neque vllum infirmitatis periculum immineat, natura eſt tantùm potu, ſine vlla ptiſana recreanda. ſin diuturnior videatur futura morbi hiſtoria, vel ægri vires ſint infirmæ, aut infirmitatis periculum intra tempus criſis immineat; nihil priùs agendum quàm vt vires, tum cibo tum potu confirmentur. Priuſquam tamen naturæ ſtudeas, hoc agas, ne naturæ ſtudendo, dolorem ſpirandive difficultatem augeas. non enim cibus eſt exhibendus, antequam ſoluta aluo conquieſcat dolor, & ſymptomata illa grauia concidant. quibus ſedatis ineunte morbo, cibum dabis, à pleniore manu ad parciorem progrediendo: quia quo propiùs abfuerit omnis morbus à ſtatu; eò parciùs cibandum: quo verò longiùs, eò pleniùs.

1 Quantum exhauſti metus ſuadet, capiendique cibi conſuetudo.

2 Ab inedia fractis, & in infirmitatis metu, vt fit in peculiari natura, quæ facilè exoluitur, & humorum inopiâ, vel corruptelâ eorum.

3 Nam in ſtatu de cibo veteri oportet. Ergo, ſi

quinto morbi die ſtatus ſit futurus, nec ſolo potu perſiſtere poſſit, fœliciùs, dicit, ineunte morbo ptiſanam dabis, & non quarto, nec tertio die ſorbitionem inchoaueris rectè. Ita, dicit, ſi qui quinto, ſexto, vel ſeptimo ſorbere incipiunt, falluntur: modò ante hoc tempus criſis non fuerit peracta.

4 Id eſt, niſi intra illud tempus certamen naturæ & morbi ſit in procinctu. Per criſin, dicit Galenus, non perfectam criſin, ſed ἀξιόλογον μεταβολὴν intelligit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVI. Αἱ δὲ αὐταὶ παρασκευαὶ καὶ * 1 τοῖσιν ἄλλοισιν προσήκουσι, 2 ὁκοῖαι εἴρηνται. Περὶ μὲν οὖν ῥοφήματος * προσαρ-σιος * οὕτως 3 γινώσκω.

* ἐπὶ * προσαρτήσιος * οὕτω

XVI. *Sed eadem cautio vel prouiſio eſt adhibenda 1 his, qualis iam 2 aliis præſcripta eſt. Ac de ſorbitionis acceſſione [& vſu] 3 ita ſentio.*

COMMENTARIVS.

1 Qui ob vitium infirmitatem, aut infirmitatis metum, ptiſana vti debent, ineunte morbo: & qui à pleniore victu ſe ad tenuiorem conuertunt, perſeuerante morbi hiſtoria.

2 Qui integris viribus, cum ſecuritate, in breui hiſtoria, ad diem criſeos peruenire poſſunt. Quæ verò ſint hæ prouiſiones, docet Galenus in Commentariis: vbi dicit, quibus ineunte morbo ſorbitionem daturus ſis, præparationem fieri præcipit: id eſt, venæ ſectione, vel clyſmis, ſiue balanis vtendum ſit, illud priùs fiat.

3 Id eſt, de ratione ſtudeodi naturæ ſorbitioois vſu, ita ſentio. Quia προσάρματα vocant cibum & potum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVII. a Αὐτὰρ καὶ περὶ ποτοῦ, ὁκοῖον ἄν τις μέλλῃ πίνειν τῶν 1 χρησομένων * αὐτὸς μοι λόγος 2 τὸ ὅλον ὧδε.

* αὐτῆς

XVII. a *Quinetiam & de potione qualis cuique conſentanea futura ſit, 1 earum [ſcilicet quarum] præcepta trademus, eadem quoque mea 2 ratio eſt.*

COMMENTARIVS.

a Hæc genuina vbique Hippocratis eſt ſententia. Si breuis futura ſit morbi acuti hiſtoria, vt ſi quarto vel quinto die finietur, & ſi vnà ægri vires ſint firmæ, ſine infirmitatis metu, inedia vel potione (vt melicrati; vel oxymelitis, quod cuique conueniat) perduret vſque ad vigorem. Sin longior futura ſit morbi hiſtoria, vel ſi ægri vires non ſint validæ, aut ſi adſit metus infirmitatis, ſtatim ſorbeat ptiſanam, vt integris viribus veniat ad criſin; ne ſi ineunte morbo inediam præſcripſeris, poſtea cùm ad criſin ventum fuerit (vt quarto vel ſexto die) cogaris cibum dare. Sed tamen, ſiue potu, ſeu ſorbitione vti debeat æger, ſemper antè prouiſio habeatur totius corporis venæ ſectione, &c. vt dolor ac ſpirandi difficultas concedant.

1 Lib. 3. vioi, melicrati, aquæ, oxymelitis.

2 Vt nimirum, antequam exhibeatur quod cuique conſentaneum eſt, clyſtere, aut ſectione venæ, vel purgatione, vtcumque eſt opus, eam prouiſionem adhibeat, ne dolor excitetur, vel iam excitatus augeatur, difficultas ſpirandi adferatur. Si, dicit, ſolo potu, citra ptiſanæ ſorbitionem, texeris ægrum, hanc prouiſionem etiam adhibebis, nimirum vt dolor vacuando ſedetur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. 1 Οἶδα δὲ καὶ τοὺς ἰητροὺς τὰ 2 ἐναντιώτατα ἢ ὡς δεῖ ποιέοντας· βούλονται γὰρ ἅπαντες ὑπὸ τὰς ἀρχὰς τῶν νούσων * 3 προταριχεύσαντες τοὺς ἀνθρώπους, ἢ δύο 4 ἢ τρεῖς ἡμέρας * 5 ἢ καὶ πλείονας, οὕτω προσφέρειν τὰ ῥοφήματα, καὶ τὰ ποτά· καὶ ἴσως τι καὶ εἰκὸς * 6 δοκέει αὐτοῖσιν εἶναι, μεγάλης τῆς μεταβολῆς γιγνομένης τῷ σώματι, μέγα τι κάρτα καὶ ἀντιμεταβάλλειν. Τὸ 7 δὲ μεταβάλλειν μὲν, οὐκ ἔχει μὲν ὀλίγον· ὀρθῶς μέντοι μεταβιβαστέη ἡ μεταβολὴ καὶ ἐκ γε τῆς μεταβολῆς ἡ προσθήκη τῶν γευμάτων ἔτι μᾶλλον.

* ποιῦ καὶ * ὑ * δοκέει

XVIII. 1 *Sed tamen animaduerti medicos longè ſecus 2 atque factu eſt opus facere. Etenim placere illis video, ineuntibus morbis, cum ægros 3 inediâ confecerint, planeque exhauſerint, biduum, 4 triduum, aut eo plus etiam, ita ſorbitiones exhibendas eſſe, & potiones: ac fortaſſe ob eam cauſam illis 5 conſentaneum eſſe videtur, quòd incidente 6 magna in corpus mutatione, maxima quoque mutatio fortiter ſit opponenda. 7 Sanè quidem [fateor,] mutandi ratio eſt rectè comparata, quæ non eſt infra modum: ſed tamen conuenienter [cuique naturæ] mutationis progreſſus adiungere oportet: & ab ea mutatione, ciborum quoque religioſius eſt adiungenda acceſſio.*

COMMENTARIVS.

1 Redit ad medicos, qui ſine diſtinctione de ptiſanæ exhibitione dicebant. Hi ineonte morbo inediam præſcribebant: hinc illico (vt die quarto) ſorbitionem vel potum.

2 Id eſt, ſine vllo delectu hiſtoriæ morbi, virium ægri, peculiaris cuiuſque oaturæ & conſuetudinis.

3 Ducta metaphora à rebus ſale conditis.

4 Nec ante, qui in hoc certè errant, quòd non aduertant, quaſdam naturas impatientiſſimas inediæ eſſe; alias vero in ſeptimum diem inediam perferre.

5 Nimirum vt ita faciant.

6 Quaſi dicant, æquali contrariorum exceſſu, contrarius naturæ exceſſus eſt abigendus.

7 Sic argumentantur: Æquali contrariorum exceſſu, contrarius naturæ exceſſus eſt abigendus: Ergo, quibuſcumque incidit magna corporis mutatio (vt fit dum quis ex temperato fit intemperatus) iis magna eſt opponenda mutatio. Reſpondet Hippocrates, id quidem rectè fieri in aliis remediorum generibus, ſed non in diæta. nam quando de diæta agitur, omnis mutatio cuique oaturæ peculiari eſt adiungenda: quòd πυρίχελος τὰ ἄνω, aut puer diu inediam ferre non poſſunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. a Μάλιστα μὲν ἂν b βλάπτοιντο ἂν, εἰ μὴ ὀρθῶς μεταβάλλοιεν οἱ 1 ὅλῃσι τῇσι πτισάνῃσι χρεώμενοι. * 2 Βλάπτοιντο δ' ἂν καὶ οἱ μούνῳ τῷ χυλῷ χρεώμενοι. * ἥκιστα δὲ οὗτοι.

* Βλάπτοιντο δ' ἂν καὶ οἱ μ. ...ῳ τῷ πτ... χρεώμενοι. * ἥκιστα.

XIX. 1 *Ergo b maxima ſentient incommoda, niſi conuenienter mutatio iis adiungatur, qui 1 integra ptiſana vtentur. 2 Afficiuntur quoque ſeu leduntur qui ſolo cremore vtuntur: minus tamen hi.*

COMMENTARIVS.

a Periculoſa eſt omnis inconſiderata victus mutatio: periculoſior inconſiderata diætæ acceſſio; vt quoque in ſanis.

b Id eſt, maximis damnis aogeotur: vt alui profluuio, & difficultate ſpirandi. Hinc malè medici tunc ſecant venam in difficultate ſpirandi, quia hæc non eſt morbi propria, ſed ex vitio diætæ oborta. Sententia Hippocratis eſt: inedia triduana damno eſt, ſi quarto diem ptiſanam totam transferatur æger.

1 Qui nimirum ſuo iure integra vti ptiſana non poſſunt, id eſt, ſi quid in qualitate, & vtendi modo peccetur.

2 Poſt tridui inediam.

HIPPO

Digitized by Google

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XX. 1 Χρὴ δὲ καὶ τὰ μαθήματα ποιέεσθαι ἐν τῇ διαίτῃ τῶν ἀνθρώπων ἔτι ὑγιαινόντων 2 οἷα ξυμφέρει. Εἰ 3 γὰρ δὴ τοῖσί γε ὑγιαίνουσι * φαίνονται διαφέροντα μεγάλα τὰ τοῖα ἢ τοῖα διαιτήματα, καὶ ἐν 4 ἄλλοισί * γε τισι καὶ ἐν τῇσι 5 μεταβολῇσι, πῶς οὐχὶ καὶ * ἐν τῇσι * νούσοισι διαφέρει μεγάλα, καὶ τουτέων ἐν τῇσιν ὀξυτάτῃσι μάλιστα;

* φαίνεται
* τοῖα ων
* νόσοισι
* ἔν γε

XX. 1 *Sed huius rei documentum * capere oportet ex hominum benè adhuc valentium diæta quæ 2 cuique * confert. 3 Nam ſi etiam in ſanis multùm intereſſe videatur inter huiuſmodi & eiuſmodi victus rationem, idque cùm in aliis 4 rebus, tum verò in 5 mutationibus, quid ni etiam multò magis in morbis differunt; atque inter eos morbos qui 6 acutiſſimi ſunt?*

* ſtatuere
* conſentanea vel accõmodata.
* cibos.

COMMENTARIVS.

1 Vel, firmiſſimum hoc documentum adferri poteſt.

2 Qualia ſunt ex vſu.

3 Quaſi dicat, Si ſanis damno eſt ſubitaria victus tranſlatio in contrarium; multo magis ægris & maximè his, qui acutis morbis impliciti iacent.

4 Ad diætam pertinentibus, qualitate, quantitate, & vtendi modo.

5 Vt ſi incœnatus quis dormiat, qui bis die cibum capere conſueuerit; peſſimè de ſe merebitur, qui pridianam illam abſtinentiam, poſtridie dupliciquantitate compenſare ſtudet: quòd naturam ſubitò conuertat ab ocio ad negocium.

6 Et qui ſecundum peſtilentes calamitatis primas obtinent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. Ἀλλὰ μὴν εὐκαταμάθητόν ἐστιν, ὅτι φαύλη δίαιτα βρώσιος καὶ πόσιος, αὐτὴ ἑωυτῇ 1 ἐμφερὴς αἰεὶ, ἀσφαλεστέρη ἐστὶ τὸ ἐπίπαν ἐς ὑγείην, ἢ εἴ τις ἐξαπίνης μέγα μεταβάλλοι ἐς ἄλλο * κρέσσον.

* κρεῖσσον

XXI. *Verùm enimuerò facilè perſpici poteſt quòd * ſine arte diæta, vel diæta ſuſque deque habita cibi & potionis, ipſa ſibi ſemper 1 ſimilis ſibique nunquam impar, ſalubritati corporis omnino accommodatior eſt, quàm ſi quis repentè * magnam ab rerum meliorum vſum mutationem fecerit.*

* ſuſque déque habita victus ratio,
* vel, diætā in melius commutet.

COMMENTARIVS.

1 Et mutationis expers: conſentanea ſibi, atque cohærens. quaſi dicat, validæ & repentè factæ mutationes, ſanos affligunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXII. 1 Ἐπεὶ καὶ τοῖσι δὶς 1 σιτεομένοισι τῆς ἡμέρης, καὶ τοῖσι μονοσιτέουσιν, αἱ 2 ἐξαπιναῖαι μεταβολαὶ βλάβας καὶ ἀῤῥωστίην παρέχουσι. Καὶ τούς γε μὴ μεμαθηκότας ἀριστᾶν ἢν * ἀριστήσωσιν, 22 εὐθέως ἀῤῥώστους ποιέει, καὶ 3 βαρέας ὅλον τὸ σῶμα, καὶ 4 ἀσθενέας καὶ 5 ὀκνηρούς. Ἢν δὲ καὶ 5 ἐπιδειπνήσωσιν, * 6 ὀξυρεγμιώδεας, ἐνίοισι δ' ἂν καὶ 7 σπατίλη γένοιτο. 8 Ὅτι παρὰ τὸ ἔθος ἠχθοφόρηκεν ἡ κοιλίη, εἰθισμένη 9 ἐπιξηραίνεσθαι, καὶ μὴ δὶς διογκοῦσθαι, μηδὲ δὶς ἕψειν τὰ σιτία.

* ἀριστήσωσι,
* ὀξυρεγμιώδεας,

XXII. 1 *Quandoquidem & iis qui 1 bis die paſtum inire conſuerunt, & qui ſemel cibum capiunt, repentina 2 mutationes, * damna & infirmitatem adferunt. Ac ſanè qui prandere non * conſueuerunt, ſi fortè illi pranderint, 22 repentè facit infirmos, ac toto corpore 3 graues & 4 imbecillos, & pigros 5 in agendo. Quodſi & ei prandio [præter morem] 6 cœna acceſſio fiat, acidum 7 eructare facit, & nonnullis etiam crudis 8 multis cibis fertur aluus. Cùm præter inſtitutum & morem onuſta cibis redditur aluus 9 ſiccicari aſſueta, nec aſſueta bis tumeſcere, neque bis cibos coquere.*

* Incõmoda valetudinis, &c.
* didicere,

COMMENTARIVS.

a Quoties veteres in die paſtum inierint diſſerit eleganter D. Mercurialis 4. lib. 17. Variarum lectionum.

1 Suo more, quaſi dicat: Non mirum eſt ſi diæta ſuſque deque habita cui quis aſſueuerit, accuratiore & meliore præſtabilior ſit, & ſanitati corporis accommodatior. Primùm dixit ſubitaneam mutationem noxiam eſſe; iam quid noxæ inferat, ſi primò qui non aſſueti prandio, prandent.

2 In eo epularum numero.

2 Symptomatis augentur, ac ſi morbo aliquo laborarent.

3 Addit graue; vt oſtendat infirmitatis cauſam eſſe virium oppreſſionem; madefacto cerebro. Tres enim infirmitatis ſunt cauſæ, virium oppreſſio, (vnde imbecillitas & tremor) ſpirituum collectio & exhauſtum.

4 Oppreſſione.

5 Vt neque manus ſuum officium præſtet.

6 Si inſueto prandio adiunxerint cœnam.

7 Eius cauſa eſt ἀπεψία vel δυσπεψία, quæ accidit vel à cibi qualitate vel humorum (adhæreſcentium ventriculo, vel in eo fluentium) copiâ, vnde obruitur calor: vel ventris infirmitate, in quo calor naturalis languet. Et ſignum eſt iam iam futuræ lienteriæ. Debiliore enim reddito calore, primùm fit ructus fatuus: biduo poſt, calore deprauato, ſequitur ructus acidus; poſtridie calore labefactato, accidit lienteria. quæ σπατίλη Ionibus dicitur. Nam oxyregmia primigenia, ſignum eſt futuræ lienteriæ ſecundaria. ſanitatis.

8 Profuſior fit nonnullis aluus, id eſt, planè lienterica. Quotieſcumque aluus (id eſt, ventriculus) non ſuo more grauatur, quæ deſiccari ſeu exhauriri conſueuerat, nec bis intumeſcere, nec bis cibos mitificare, id eſt, ſi præter morem mutetur alui temperies, habitus, actio à cibi acceſſione, corpus hinc redderur infirmum & graue. Mutatur alui habitus, quia bis intumeſcit: mutatur temperies, quia ventriculus fit humidior: mutatur actio, quia non bis mitificauit antea cibum. Lienteria fit, vel ventre aphthodi, vel cùm catarrhi vi ſtomachus cibum amplecti nequit, aut hecticâ intemperie.

9 Id eſt, abſtinentiæ prandij aſſueta. vt cui à ſomno innatat humor ventriculo, ſiccatur prandij abſtinentiâ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIII. 1 Ἀρήγει οὖν τουτέοισιν 2 ἀνασηκῶσαι τὴν μεταβολήν· ἐγκοιμηθῆναι γὰρ χρὴ (ὥσπερ 3 νύκτα * ἀγάγοντα μετὰ τὸ δεῖπνον,) μετὰ τὸ ἄριστον τοῦ μὲν 4 χειμῶνος ἀῤῥιγέως, τοῦ δὲ θέρεος 5 ἀλεεινῶς. Ἢν δὲ καθεύδειν μὴ δύνηται, 6 βραδείην συχνὴν ὁδὸν πλανηθέντα μὴ * στάσιμον. Δειπνῆσαι μηδὲν, ἢ ὀλίγα, καὶ μὴ 7 βλαβερά· ἔτι δὲ ἔλασσον ποτῷ καὶ 8 μὴ ὑδαρεῖ. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἂν πονέοι ὁ τοιοῦτος, εἰ τρὶς σιτοῖτο τῆς ἡμέρης ἐς κόρον. ἔτι δὲ 9 μᾶλλον εἰ πλεονάκις· καίτοι γε πολλοί εἰσιν οἳ εὐφόρως φέρουσι τρὶς σιτεόμενοι τῆς ἡμέρης πλῆθος, 10 οἳ ἂν οὕτως ἐθισθῶσιν.

* ἀγάγοντα
* στάσιμον,

XXIII. 1 *Ergo iuuat hos mutationem 2 reſarcire: nam hos interdiu dormire oportet, (ac ſi de nocte à cœna ſomnus 3 ineundus eſſet,) à prandio 4 hyeme tepidè, 5 æſtate caloris expertes. Quodſi ſomnum inire non poſſint, 6 breue ſpacium frequenter deambulando conficere oportet, nec ſtare oportet, neque conquieſcere. Nihil cœnandum, aut parcà manu, & 7 quæ minimè ſunt noxia: parum bibendum, 8 nec vinum aquoſum. 9 Atque hic ſanè multis maioribus damnis augebitur, ſi ter die cibum capiendo ſaturetur abundè: multoque magis, ſi frequentiùs. quamuis non deſint qui leniter ferant epulas tres ad ſatietatem, 10 qui ita vitam inſtituerunt de more.*

Commentarivs.

1 Iam breuiter docet quo modo læſiones obortæ, à ſubita inita mutatione caſtigentur.

2 Illam nimirum repentinam temperaturæ, habitus, & actionis, hæc ad æqualitatem reducere debemus: vt natura fiat cibi & potionis potens, quibus antè obtuebatur.

3 Id eſt, non ſecus atque de nocte ſomnus iniri ſolet; vel non ſecus ac ſi noctem dormiendo exigerent, hoc eſt, diem in tenebras conuertant: vt, à prandio, ad cibi confectionem dormiant. dicet quis, Hippocrates libris Prognoſticûn præcipit, cui interdiu dormiendum eſt, vt prima diei parte. id eſt, à ſexta manè vſque ad horam decimam dormiat. Item ſomnus pomeridianus eſt omnium peſtilentiſſimus. Fateor quidem; ſed ex duobus malis, alterum quod minus eſt, eligendum eſt.

4 Id eſt, temperatè.

5 Quia calor diſſipat calorem natiuum. vt hyeme ſe nudi lecto ponant: æſtate, ſuper lectum iaceant.

6 Deambulationum tria ſunt genera Hippocrati, non quidem modo, ſed ſolo tempore diſtincta: lib. 2. De diæta ad finem: deambulatio matutina, ab exercitatione, & ſerotina. poſt prandium ſta: poſt cænam ambula. Serotina confert his qui aluum humidam habent; hi parum bibant, & lentè ambulent diſtributionis cauſâ. Matutina, ad diadoſin confert. Poſt exercitationem ὑποθερμασίῃ recreanda laſſitudo: ne ex ſuppreſſione & putredine ſeroſi humoris febricitent. Hic dicit, feſtinandum lentè. Dicet quis; Hippocrates dicit, labor cibum præcedat. Reſpondeo: ambulatio non eſt labor, quia ſpiritus non alteratur.

7 Id eſt, Omnis mali expertia: quæ difficultate coquendi, & mala qualitate ventriculo negocium non faceſſunt.

8 Sed generoſum meracius, iuuandæ coctionis gratiâ.

9 Id eſt, multò magis laborabit is, damnumque percipiet.

10 Id eſt, quibus id in more inſtitutóque poſitum eſt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIV. 1 Ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ μεμαθηκότες δὶς σιτέεσθαι τῆς ἡμέρας, ἢν 2 μὴ ἀριστήσωσιν, 3 ἀσθενέες καὶ 4 ἄῤῥωστοί εἰσι, καὶ a δειλοὶ εἰς πᾶν ἔργον, καὶ καρδιαλγέες· 5 κρεμᾶσθαι γὰρ * δοκέει τὰ 6 σπλάγχνα αὐτέοισι, καὶ 7 οὐρέουσι θερμὸν, καὶ χλωρὸν καὶ ἡ 8 ἄφοδος ξυγκαίεται. Ἔστι δ' οἷσι καὶ τὸ στόμα 9 πικραίνεται, καὶ οἱ 10 ὀφθαλμοὶ κοιλαίνονται, καὶ οἱ 11 κρόταφοι πάλλονται, καὶ τὰ 12 ἄκρα 13 διαψύχεται.

Iunio

XXIV. 1 *Quinetiam qui bis cibum capere conſueuerunt die, 2 ſi fortè illi non pranderint, 3 ſunt infirmi, 4 ægrique iacent, & in agendo a timidi, & 5 cardialgici: etenim 6 viſcera illis ſuſpenſa eſſe videntur, & 7 vrinam calidam & flauam reddunt, &* 8 *ſtercus aduritur. Exiſtunt etiam quibus 9 os amareſcit, oculique fiunt concaui, 11 tum etiam in temporibus venæ micant, parteſque 12 extimæ 13 perfrigeſcunt.*

* *fæces alui vruntur.*

Commantarivs.

1 Id eſt, quorum eſt inſtitutum bis die cibum capere: prandere nimirum & cœnare.

2 Id eſt, prandio genium defraudarint. nulla neceſſitate naturæ coacti: natura enim ocioſa eſſe nequit.

3 Id eſt, languidi & impotentes fiunt. hoc eſt, virium infirmitas cum exhauſtu coniuncta incidit, ab exhauſtu ſpirituum & humorum. ἀσθένεια enim accidit integris quidem muſculis, ſed infirmâ facultate. contrà, ἀῤῥωστία infirmis muſculis & in agendo pigris.

4 Symptomatis quibuſdam. Non dicit eos iam grauari, vt Aphor. 12. dixerat: vbi, ad lineam 20. hæc explicat.

a Collectione ſpirituum caloriſque natiui ad cor, ob viſcerum affectionem ſuo genio defraudatorum.

5 Vexari à ſtimulis bilioſi humoris. morſu ſtomachi tentantur affluxu bilis: quæ, ob inediam, ad ſtomachum affluxit, & ob eandem inediam æſtu incanduit.

6 Collapſo ventriculi habitu: qui communis eſt fulcri loco, cùm cibo intumuit: quò modicè diſtento viſcera fulciuntur. vide Hippocratem lib. 3. De Articulis, in coſtæ fractura. Viſcera intelligit Hippocrates lienem, & reliqua quæ ventriculo circumſtant. Suſpenſa viſcera ſequuntur obſtructiones, ſpirandi difficultas, & labefactatur vis eorum, & ſuſpenſio dolorem facit.

7 Febricitantium more, quòd ſerum ſanguinis igneſcat, bilis augeatur, calor in æſtum degeneret: præſertim iis qui ſuperiori ventre ſunt bilioſi. Rubent vrinæ, non à renibus, ſed à venis vnde emanant.

8 Exhauſto fæcum alui vehiculo. Sunt ſymptomata inediæ, non febris, quia bilis æſtuat.

9 Vt πικρόχολοι τὰ ἄνω, diffuſa bile in fundum ventriculi: quæ interioris tunicæ continuitate ſerpit ad linguam: quòd illa ſit linguæ & palato communis tunica. triplices ſunt πικρόχολοι, ἄνω, κάτω, & ἔξω. ἄνω, quibus bilis in fundum ventriculi influit: κάτω, quibus in inteſtina: ἔξω, quibus per totum habitum diffunditur, quemadmodum in ictericis.

10 Contractis muſculis caloris incendio, humoriſque inopiâ.

11 Aſpectabili pulſu; non admota manu: caloris contra naturam vi. dicit πάλλονται: quaſi palmos adſit. vide Hiſtor. 2. lib. 1. Epid. ſect. 3. de Sileno. In Coacis Prænot. Aphor. 143. dixit pulſum lethargicorum eſſe deficientem: propriè accipiens pulſum, quomodo recentiores de pulſu loquuntur.

12 Frons, manus & pedes.

13 Stimulato à bile ſubiecto, & reſoluta virtute. Refrigeratio eſt ſymptomatica, periodica, & critica.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν ἀνηριστηκότων, οὐ δύνανται 1 κατεσθίειν τὸ δεῖπνον. δειπνήσαντες δὲ βαρύνουσι τὴν κοιλίην, καὶ 2 δυσκοιτέουσι πολὺ μᾶλλον, ἢ εἰ καὶ 3 προηριστήκεσαν.

XXV. *Ac ſanè plurimi qui ſe prandio defraudârunt, cibum capere in 1 cœna non poſſunt. Quod ſi cœnauerint, alui aſſiciuntur grauitate, multoque difficilius 2 iacent, quàm 3 ſi prandiſſent.*

Commentarivs.

1 Labefactata vi appetendi, immutatione temperamenti, habitus, & actionis ventriculi.

2 Id eſt, quaſi ægri in lecto permanent.

3 Propter eáque aluum ſuo officio continuiſſent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVI. 1 Ὁπότ' οὖν ταῦτα τοιαῦτα γίγνεται τοῖς ὑγιαίνουσιν εἵνεκεν ἡμίσεος ἡμέρης 2 διαίτης μεταβολῆς παρὰ τὸ ἔθος, οὔτε προσθεῖναι λυσιτελέειν φαίνεται, οὔτε 3 ἀφελεῖν.

XXVI. 1 *Quando igitur huiuſmodi omnia cadunt in ſanis etiam ob mutationem 2 cibi dimidia diei præter morem & inſtitutum diæta, neque ciborum acceſſionem facere, neque ipſos deducere [inconſideratè] videtur 3 deberi.*

Commentarivs.

1 Quaſi dicat: Ergo ſi hæc eiuſmodi ſunt, vt nimirum tanta circumueniant incommoda eos, qui

cùm

cùm ſemel aut bis paſtum inire conſueuerint, inſtituto ſuo diſcedunt dum ſani ſunt: quid igitur ægris?

2 In quantitate epularum & numero.

3 Hippocrati quatuor ſunt ſcopi, quos vult ſedulò inſpici in ordinanda diæta, ægri vires robuſtæ vel infirmæ: robuſtæ, ſine infirmitatis metu, vel cum infirmitatis metu & periculo. morbi; hiſtoria longa vel breuis. peculiaris ægri (vt ſi picrocholos) ac corporis vniuerſi natura & peculiaris conſuetudo partium nutritioni dicatarum, quòd ventriculus ſemel vel bis intumeſcere vel concoquere conſueuit. Nam ex neglectu aliquo horum quatuor locorum communium, vel perperam & præter morem immutato, prouenit omnis in morbis calamitas. imò morbus qui erat ſpecie ſalutaris, fit calamitoſus & funeſtus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVII. 1 Εἰ τοίνυν ὅτος (ὁ παρὰ τὸ ἔθος μονοσιτήσας) ὅλην τὴν ἡμέραν 2 κενεαγγήσας, δειπνήσειεν ὁκόσον εἰώθει, εἰκὸς αὐτὸν, εἰ τότε ἀνάριστος ἐὼν, ἐπόνεε καὶ b ἠῤῥώστει, δειπνήσας δὲ τότε 3 βαρὺς ἦν, πολὺ μᾶλλον βαρυνέσθαι. Εἰ δὲ γε ἔτι πλείονα χρόνον κενεαγγήσας, ἐξαπίνης μεταδειπνήσειεν, ἔτι μᾶλλον ἂν βαρύνοιτο.

* πολὺ

XXVII. 1 *Ergo ſi hic (qui ſemel nec ſuo more paſtum iniuit) exhauſto 2 per totum diem corpore, *tantum in cœna cibi adhibeat quantum a conſueuit; conſentaneum eſt eum, ſi cùm impranſus * laborat languidusque b erat, cœnatus autem [eo die quo prandio defraudatus erat] 3 grauitate corporis opprimebatur; multo etiam c grauius affici. Quodſi etiam diutius abſtinentia cibi exhauſtus, repentinam cœna acceſſionem adiungat, multò etiam magis grauitate laborabit.*

* & non plus

* id eſt, laborem & exercitia inſuſcepit;

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, qui (non ſuo more) ſemel paſtum iniit; id eſt, ſi quis, non ſuo more, impranſus manens, minus conſueto cœnârit, nocte grauetur: magis grauatur qui plura ſolito eſt cœnatus. qui verò diutiùs inanitis vaſis (nam quidam impranſi præter conſuetudinem, tardiùs, alij breuiùs ad cœnam ſe vertunt) repentè cœnauerit, magis adhuc grauabitur.

a Vel integra totius diei inedia exhauſtus.

a Subintellige; & is tamen malè id ferat.

b Eóque longè magis ab exhauſtu laboret.

3 Id eſt. laborarat repentina mutatione ab ocio ad negocium, immutata tum temperatura alui, collapſoque habitu, & langueſcente actione coquendi. Quia vbi fames, laborandum non eſt; id eſt, ad exhauſtum, noua exhauſti cauſa non eſt adiungenda.

c Id eſt, grauiùs afficietur qui plus etiam comederit quàm conſueuit; & ſi tardiùs cœnarit is idem, inquit mox.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. 1 Τὸν μὲν οὖν παρὰ τὸ ἔθος κενεαγγήσαντα, συμφέρει ταύτην τὴν ἡμέρην ἀντισηκῶσαι ὧδε· 2 ἀῤῥιγέως καὶ ἀθαλπέως καὶ ἀταλαιπωρέως· ταῦτα γὰρ ἅπαντα βαρέως ἂν 3 ἐνέγκοι καὶ τὸ 4 δεῖπνον συχνῷ ἔλασσον ποιήσασθαι ἢ ὅσον εἰώθει καὶ μὴ ξηρὸν, ἀλλὰ τοῦ a πλαδαρωτέρου τρόπου. καὶ 5 μετὰ ταῦτα πιεῖν μὴ 6 ὑδαρὲς, μήτε 7 ἔλασσον ἢ κατὰ λόγον τοῦ βρώματος, καὶ τῇ ὑστεραίῃ 8 ὀλίγα ἀριστῆσαι, ὡς ἐκ προσαγωγῆς ἀφίκηται εἰς τὸ ἔθος.

XXVIII. 1 *Ergo eum qui non ſuo more abſtinentiâ cibi exhauſtus eſt, iuuat eodem die iacturam ſic reſarcire & compenſare; vt primùm 2 frigoris, caloris, atque laborum ſit expers: hæc 3 enim omnia grauiter moleſteque tulerit: 4 cœnamque parciùs multò ineat quàm conſueuerat: nec cœnam quidem ſiccam, ſed a humidiore forma & ſpecie. 5 indeque bibat non 6 aquoſum vinum, nec in minore manu 7 quàm cibo reſpondeat; & poſtridie parcè 8 prandeat, vt cibi acceſſione paulatim facta ad inſtitutum redeat.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, qui cùm bis die cibum capere conſueuit, ſemel tantùm paſtum iniuit.

Primùm de redintegratione egit eorum qui pranderunt non ex more. iam eorum qui præter conſuetudinem non pranderunt.

2 Id eſt, vacent frigore, calore, labore animi & corporis. frigore calidum fluens intrò fertur & augetur. calor naturalis cùm non inuenit ſubiectum, cibum, in quod agat, viſcera conſumit. Duplex in ventriculo eſt virtus, fixus calor, id eſt humidi primigenij & calidi natiui perfuſio: vernaculam ideam præſeferunt alui: & à calore fluente calet.

3 Nam vbi fames, laborandum non eſt: ad exhauſtum noua exhauſti cauſa non eſt adiungenda.

4 Id eſt, deducant alteram partem cibi aſſueti. Quare vbi ob longiorem abſtinentiam afflictus eſt ventriculus, parciùs cibis indulgendum: & humidis vtendum.

a Forma & ſpecie: nam humida faciliùs coquuntur. & inediâ ſiccatus eſt ventriculus & corpus.

5 Sumpto cibo.

6 Naturâ vel arte: vt iuuetur concoctio, infirmis iam ventriculi viribus.

7 Ne exhauſto ventriculo non ſit congruens.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIX. Αὐτοὶ μέν τοι σφῶν αὐτῶν δυσφορώτερον ἂν τὰ τοιαῦτα 1 φέροιεν οἱ 2 πικρόχολοι τὰ ἄνω.

XXIX. 1 *Sed ſanè multò grauiùs ferunt inſuetam cibi abſtinentiam qui parte ſuperiore a ventris ſunt bilioſi.*

COMMENTARIVS.

1 Horum Aphoriſmorum ſententiam eleganter explicat Galenus Aphoriſmo 3 a. huius. Symptomatis grauiſſimis fœta eſt hæc noxa picrocholis; maximeque laborioſa: longè enim difficiliùs & moleſtiùs inediam fert, quòd humoris inopiâ bilis accendatur, generationis perennitas foueatur. vnde cardialgia, ſcotomia, iactatio nauſeæ particeps, febris quoque ipſa: quia calor in æſtum degenerat.

a Πικρόχολοι dicuntur qui flaua bile abundant. Ea autem eſt triplex, naturalis, non naturalis, & contra naturam. Naturalis eſt, quæ ſanguini eſt permixta; & nihil aliud eſſe cenſetur quàm tenuior pars ſanguinis: non naturalis eſt; quæ in folliculo fellis conſiſtit, à ſanguinis concretione ſegregata. contra naturam eſt, quæ materia eſt febrium ardentium, tertianarum, & eryſipelarum. Πικρόχολοι, id eſt, quibus bile natura luus, alij ſunt à natura, alij inſtituto, alij vitio conformationis, alij morbo, id eſt, refluxu bilis à lumbis in ventrem. Natura ſunt à temperamento vniuerſi corporis, quibus omnes partes calidæ ſunt & ſiccæ. Inſtituto, hoc eſt, diætæ vitio, vino generoſiore, irâ, mœrore, vigiliis. Conformatione, quibus canaliculi fellis feruntur non in duodenum inteſtinum, ſed in fundum ventriculi. Porrò picrocholorum tria ſunt genera ex motu bilis ſumpta, vel πικρόχολοι τὰ ἄνω, id eſt, parte ventris ſuperiore. atque hi rurſus ſunt duplices: alij naturâ, hoc eſt conformationis vitio: alij morbo, id eſt, humorum motu atque refluxu, quemadmodum accidit in febribus bilioſis, in quibus bilis ad ſuperiora viam affectat, os amareſcit, cardialgiâ tentantur, venæ in temporibus micant 2. Prorrh. 35. oculi cauantur, &c. Quod ſi igitur talis quis ſuo defraudetur genio, calor naturalis illam bilem quæ influxit in ventriculum, vertet in atram, & febris vel

aliud

aliud malum ſequetur. Alterum genus παρεγχόλων, κάτω, quibus bilis cumulatè fertur in inteſtina, vt profuſiore fiant aluo. Tertium genus περιχόλων, ἔξω, de quibus agit Hippocrates quinti Aphoriſmorum vltimo: qui quidem non laborant ictero, ſed quibus corpus ita tinctum eſt ac ſi ictero laborarent, quia ſunt ruſi.

Vide hîc aput Galen. hiſtoriam Pauli Rhetoris, & Eudemi philoſophi.

HIPPOCRATIS TEXVS.

XXX. Τὴν δέ γε ἀσιτίην τὴν παρὰ τὸ ἔθος οἱ 1 φλεγματώδεες τὰ ἄνω, ῥηΐστως φέρουσι τὸ ἐπίπαν, ὥς τε καὶ μονοσιτίην τὴν παρὰ τὸ ἔθος, 3 εὐφορώτερον ἂν ἐνέγκαιεν.

XXX. *Sed certè qui ſunt phlegmatici parte ſuperiore ventris, quamuis inedia inſueti, tamen a eam 2 faciliùs omnino ferunt. Eoque fit vt qui præter morem ſemel paſtum ineunt faciliùs [eam cibi abſtinentiam] 3 perferre poſſe videantur.*

Commentarivs.

Aphoriſmo huius 32. pulchrè ſenſum horum explicat Galenus.

1 Naturâ aut humoris affluxu: dicit phlegmaticos vnum paſtum præter morem, faciliùs ferre.

2 Id eſt, ſine vllo temperamenti, habitus, & virium ventriculi detrimento.

a Nimirum abſtinentiam præter morem ſuſceptam.

3 Quamuis bis die cibum capere conſueuerint.

b Victus ratio pro naturæ diſtinctione eſt accommodanda. quam quidem naturæ diſtinctionem vt ſuperiori, ita & hoc Aphoriſmo proſequitur. Naturam autem diſtinguimus, quando intelligimus quarum partium & quorum humorum dominatu teneatur. Pituita vel eſt naturalis, vel non naturalis, vel contra naturam. Naturalis eſt illa dulcis concoctionis particeps, quæ adhuc in maſſa ſanguinis conſiſtit, vel in ventriculo à ſanguinis concretione eſt ſegregata. Contra naturam verò, quæ propriæ ſubſtantiæ corruptione eſt in vitio, idque vel reſolutione, vt aquea vel flatulenta: vel alterius humoris mixtione: vel concretione, vt gypſea: vel corruptione, vt ſalſa. Huiuſmodi igitur pituitoſi faciliùs ferunt inediam, quia in promptu habent materiam pepſeos participem, quam in ſanguinem vertant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. 1 Ἱκανὸν μὲν οὖν καὶ τοῦτο σημεῖον, ὅτι αἱ μέγισται μεταβολαὶ τῶν περὶ τὰς 2 φύσιας ἡμέων καὶ τὰς ἕξιας συμβαινόντων, μάλιστα 3 νοσοποιέουσι.

XXXI. 1 *Ex hoc ergo certiſſimum ſtatui poteſt hoc documentum, quòd inſignes mutationes earum rerum ex quibus hominum * ſubiectum & 2 natura eſt conſtituta, in earundem affectione contra naturam, * morbi eſſentia 3 conſiſtat.*

* id eſt habitus

* morbos efficiunt.

Commentarivs.

1 Ex iam demonſtratis.

2 Quæ in ſubiectum & naturam hominum cadunt.

3 Conſtituitur natura ex tribus, temperamento, conformatione & vnione. Habitus ſignificat Galeno, in Arte Medendi, eam deſcriptionem corporis, quæ ſub ſenſum cadit, id eſt, genus muſculoſum. hic autẽ vniuſcuiuſque partis conformationẽ, id eſt ſtructuram compoſitionemque, vt bilis folliculi quoque ad ſuperiora, vel ad inferiora insertio: & ſuſpenſa viſcera. quibuſdam totum corpus eſt pituitoſum, tamen ſunt πικρόχολοι τὰ ἄνω. Ex hoc Aphoriſmo accipe Axioma hoc medicum: Omnis affectio quæ cadit in corpus, ea ex parte nos lædit, quatenus aut temperamentum, vel habitum, vel vtrumque immutat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXII. 1 Οὐδὲ εἶναι τι παρὰ 2 καιρὸν, οὔτε σφοδροτέρας 3* κενεαγγίας ποιέειν, οὔτε 4 ἀκμαζόντων τῶν νοσημάτων καὶ ἐν φλεγμασίῃ ἐόντων προσφέρειν, οὔτ᾽ ἐξαπίνης οἷόν τε ὅλῳ τῷ πρήγματι μεταβάλλειν, οὔτ᾽ ἐπὶ τὰ, οὔτ᾽ ἐπὶ 6 τά. * κενεαγγίας

XXXII. 1 *Ex hac ergo diſputatione efficitur, 2 non potis eſſe bonis natura rebus, intempeſtiuè inſigne 3 exhauſtum [cibi abſtinentiâ] procurare; 4 nec verò cùm ad ſtatum ventum eſt, & cùm 5 morbi & incendij ſumma ſunt omnia, cibos exhibere. nec verò potis eſt toto curationis curſu mutare ſeu innouare repentè quippiam 6 in vtramuis partem.*

Commentarivs.

1 Ex perſpicientia hiſtoriæ morbi, virium ægri, conſuetudinis, & peculiaris cuiuſque naturæ. Vide hîc Galenum.

2 Si & longa ſit morbi hiſtoria; aut ſiquidem breuior, ſed vires infirmæ ſint, vel certè cum infirmitatis metu: idemque ſit πικρόχολοι τὰ ἄνω. Adhibita cautione doloris ſedandi, purgandi, aut vacuandi ſi ſit opus, progreſſus facias à pleniore cibo ad parciorem, donec ad ſtatum ventum ſit.

3 Id eſt, cùm neque neceſſarius eſt vſus nec locus vtendi.

4 Cùm etiam non neceſſarius eſt vſus, nec locus vtendi.

5 Id eſt, in ſtatu; quo tempore morbi habent extremos labores. Quamuis eiuſmodi ſint illi cibi, vt eâdem operâ pugnent cum morbo, & naturæ ſtudeant. nam in cuiuſque morbi ſtatu quàm tenuiſſimo victu eſt vtendum.

6 Nimirum deducendo, aut acceſſionem cibi adiungendo, contra naturam, & cõſuetudinem ægri.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIII. a Πολλὰ δ᾽ ἄν τις 1 ἀδελφὰ 1 τούτοισι τῶν ἐς κοιλίην ἔχει ἄλλα εἴποι, ὡς εὐφόρως μὲν φέρουσι τὰ βρώματα ἃ εἰθισμένοι εἰσὶν, ἢν καὶ μὴ 3 ἀγαθὰ ᾖ φύσει· ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ποτά· δυσφόρως δὲ φέρουσι τὰ βρώματα, ἃ μὴ εἰθισμένοι εἰσὶ, * ἢν καὶ μὴ κακὰ ᾖ. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ποτά. * εἰ καὶ κακὰ ᾖ.

XXXIII. a *Exiſtunt ſanè & alia multa 1 his affinia & quaſi fraternitate coniuncta, quæ quis adferre 2 poterit de rebus ad aluum pertinentibus, quòd nimirum alacriter & bonis naturæ rebus ferunt cibos quibus illi ſunt aſſueti, quamuis 3 naturâ boni non ſint: eodem modo & potus. Contrà verò moleſtè & grauiter ferunt cibos, quibus non aſſueuerunt, quamuis [qualitate] in vitio non ſint. eodem modo & potus.*

Commentarivs.

a Dixit priùs de conſuetudine non mutanda: nam plurimum illa poteſt, repentináque ab ea digreſſio corpora affligit. Conſuetudo autem ferè Hippocrati conſiſtit in quantitate, id eſt, copiâ & frequentiâ. hoc autem Aphoriſmo conſuetudo qualitatẽ reſpicit.

1 Quæ ſtatim diximus. quæ ſunt abundè exemplis monſtrata.

2 In temperamento, habitu, & actione.

3 Temperamento aut ſubſtantiæ craſſamenento. i. quamuis non ſint boni ſucci.

HIPPO

Digitized by Google

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIV. a Καὶ ὁκόσα μὲν κρεοφαγίη πολλὴ παρὰ τὸ ἔθος βρωθεῖσα 1 ποιέει, ἢ aa σκόροδον, ἢ σίλφιον, 2 ἢ ὀπὸς, ἢ καυλὸς, ἢ ἄλλα ὁκόσα τοιουτότροπα 3 μεγάλας δυνάμιας ἔχοντα ἰδίας, ἧσσον ἄν τις θαυμάσειεν, εἰ τὰ τοιαῦτα πόνους ἐμποιέει τῇσι κοιλίῃσι μᾶλλον τῶν ἄλλων. Ἀλλ' εἰ καταμάθοι ὁκόσον 4 μᾶζα τὸν ὄχλον καὶ ὄγκον καὶ φῦσαν καὶ στρόφον κοιλίῃ παρέχει, παρὰ τὸ ἔθος βρωθεῖσα τῷ μὴ μαζοφαγέειν εἰθισμένῳ, ἢ αὐτός γε ὁ ἄρτος θερμὸς βρωθεὶς 5 οἵην δίψαν παρέχει, καὶ ἐξαπιναίην πληθώρην, διὰ τὸ ξηραντικόν τε καὶ βραδύπορον, καὶ οἱ ἄγαν καθαροί τε καὶ 6 συγκομιστοὶ παρὰ τὸ ἔθος βρωθέντες διαφέροντα ἀλλήλων ποιέουσι, ἥ μᾶζα τε ξηρὴ παρὰ τὸ ἔθος ἢ ὑγρὴ ἢ γλίσχρη, καὶ τὰ e ἄλφιτα, οἷόν τι ποιέει τὰ ποταίνια τοῖσι μὴ εἰωθόσι. καὶ τὰ 7 ἑτεροῖα τοῖσι τὰ ποταίνια εἰωθόσι, καὶ οἰνοποσίη καὶ ὑδροποσίη παρὰ τὸ ἔθος ἐς θάτερα 8 μεταβληθέντα ἐξαπίνης, καὶ ὑδαρής γε οἶνος καὶ ἄκρητος ἐξαπίνης ποθείς. ὁ μὲν γὰρ πλάδον τε ἐν τῇ ἄνω κοιλίῃ ἐμποιέει, καὶ φῦσαν f ἐν τῇ κάτω· ὁ δὲ 9 παλμόν τε φλεβῶν καὶ καρηβαρίην καὶ δίψαν· καὶ λευκός τε καὶ 10 μέλας οἶνος παρὰ τὸ ἔθος μεταβάλλουσι, εἰ καὶ ἄμφω οἰνώδεες εἶεν, ὅμως πολλὰ ἂν ἑτεροιώσειαν g κατὰ τὸ σῶμα, ὡς δὴ γλυκύν τε καὶ οἰνώδεα, ἧσσον ἄν τις φαίη θαυμαστὸν εἶναι, μὴ ταὐτὸ δύνασθαι ἐξαπίνης h μεταβληθέντα.

XXXIV. *Iam verò [ſi quis ſecum reputet] quantum liberalior carnium eſus & inſolens 1 valeat, aut aa allium, aut laſerpitium, aut 2 laſer, aut* b *caulis, aut alia quæcumque eiuſmodi ſunt 3 inſigni facultate prædita,* bb *mirum fortaſſe videri non poterit, ſi eiuſmodi plus aliis aluo negocium faceſſant. Sed ſi * perpenderis quantam perturbationem aluo & * molem ſeu pondus & flatum, & quanta tormina * 4 maza aluo exhibet; ſi quis eam præter inſtitutum & morem ſumſerit, * aut olim maza fuerit inſolens & inſuetus, aut ipſe etiam panis calidus 5 quantam excitet ſitim, & plethoram repentinam, quod & c deſiccet tardéque meet, tum etiam* d *puriſſimi & 6 confuſanei præter morem adhibiti multum diſcrepantia inter ſe efficiunt, quinetiam maza ſicca inſolens & inſueta, vel humida vel lenta, & e polenta quid valeant quidve efficiant recentia inſuetis, & 7 alia iis qui recentibus aſſueuerunt, tum etiam vini & aquæ potio quæ præter morem in alterutram partem 8 repentè mutatur, vinumque dilutum aut etiam meracum præter morem repentè potum. illud enim [dilutum] excrementitium madorem & lentorem ſuperiori aluo conciliat, & f flatum inferiori: hoc verò [meracum] venas 9 micare facit, & capitis grauitatem ſitimque excitat. Quinetiam album & 10 nigrum vinum ſi quis præter morem adhibeat, quamuis vtrumque ſit valens, tamen alterandi vim g magnam ſanè habent, vt ſanè dulce & generoſum vinum minus admirabile quis dixerit, non idem poſſe, repentè ſi h mutentur.*

* *animaduerteris.*
* *offa*
* *qui mazo veſci non cõſueuerit,*

COMMENTARIVS.

a Propoſitâ omni cibi & potus materiâ quæ in vſu neceſſario eſt, docet quid difficultatis pariat inſueto, etiam in eadem ſpecie, repentina ſolius qualitatis mutatio. quaſi dicat, quid ergo fiet, ſi ſimul fiat quantitatis & qualitatis mutatio in corpore ægro? quaſi dicat, quin etiam atque illud commemorabile eſt, vt intelligamus quàm calamitoſa ſit ægris repentina diætæ mutatio, non ſolùm in ciborum humore, ſed & qualitate.

1 Id eſt, quantam vim habeat immutandi corpus. aluo enim negocium faceſſit, id eſt, quanta incommoda ſecum adferat liberalior carnium vſus; quo tamen nihil calori noſtro eſt gratioſius, & qualitatis alienæ expers magis.

aa quæ ſunt acerrima.

2 Id eſt, laſerpitij ſuccus, nempe ſuccus Cyrenaicus. nam ὀπὸς κατ' ἐξοχὴν τοῦ σιλφίου intelligitur.

b Id eſt, ſilphij caulis κατ' ἐξοχὴν.

3 Vel magnarum virium potentiâ prædita. vt nimirum valentes cibi, valentiáque vina, iis qui calidiore ſunt ventre perturbationem adferunt. vt & piperata condimenta.

bb Id eſt, minùs fortaſſe quis mirari poſſit, ſi huiuſmodi laborem & perturbationem alui adferet magis quàm alia, quæ non ita ſunt fortia.

4 6. Epid. 3. 2. Maza panis eſt torrefacti hordei farinâ confectus. qui ſanè parum habet ſucci altilis. Cuius materiam, polentam appellant. Subigitur polenta aquâ, vel melle, aut ſapâ, vel vino ad tertiam decocto. Hic autem accipitur maza pro quouis cibi genere, in quo eſt exigua vis nutriendi; pro exemplo imbecillis diætæ.

5 Quaſi dicat; idem ſpecie cibus ſola præparatione vel coctione diſtinctus, mutatione damnum etiam ſano corpori adfert. Plethoram adfert, quia tardè recedit.

c Id eſt, aluum ſtringat.

d Furfure caſtrati.

6 Id eſt, ſiliginei, & non caſtrati, id eſt, tales piſti quales ex piſtrina importantur. dicuntur etiam hi αὐτόπυροι.

e Hordei torrefacti farina.

7 Vt pridiana polenta. vel hoc modo: Quinetiam ſicca maza inſolens & inſueta aut lenta quid efficiat, & pridianæ, qui recentibus aſſuenere.

8 Nunc vinum bibatur, nunc aqua; id eſt, alterutrius vſum repentè conuertat.

f Silentem, ſtridentem, & cum bombo. πλάδος eſt mador & infirmitas, dicit Galenus.

9 Senſibilis arteriarum pulſus caliditatis multæ ſymptomata ſunt, quam ſæpè deliria ſequuntur.

10 Id eſt, purpureum. Vinum album eſt tenuius purpureo: quamuis hoc calidius ſit. dicit, Si album & purpureum præter morem ægri miſceantur.

g Nimirum, poterunt adferre; quamuis conſocialia alioqui hæc vina ſint: ſed inſolens vſus ſi fuerit eorum.

h Primùm hîc meminit ciborum qui vehementem habent facultatem: dein eorum qui non magna conſtant virtute, vt maza, panis calidus vel frigidus, purus, confuſaneus. Poſtea de polentis meminit: recentéſque vocat ποταίνια Ionum voce antiqua. dein de vino. Senſus eius eſt, Nemo miratur primæ ſeriei; id eſt, vehementes cibos corpora lædere: ſed iure quis mirabitur de ſecundæ ſeriei cibis, nimirum, qui non ſunt inſigni præditi virtute, ab his tamen corpora lædi: ratio verò eſt, quòd omnis ſubita conſuetudinis mutatio damnoſa ſit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXV. a Τεκμήριον aa δὲ τοῖσι τὰ δὴ μᾶλλον τοῦ ἐναντίου λόγου, ὅτι ἡ 1 μεταβολὴ τῆς διαίτης τούτοισιν ἐσῆλθε, οἷς 2 μεταβάλλοντος τοῦ σώματος οὔτε ἐπὶ τὴν ῥώμην, ὥστε 3 προσθέσθαι δεῖ σιτία· οὔτ' ἐπὶ τὴν ἀῤῥωστίην, ὡς 4 ἀφαιρεθῆναι.

XXXV. a *Sed hanc de cibi mutatione ſententiam* aa *ratione contraria confirmare oportet, quòd ea victus 1 mutatio [modò commemorata] * his incidit 2 ſine vlla corporis ad robur inclinatione, vt 3 cibi acceſſio ſit adiungenda; neque ad infirmitatem, vt cibum 4 deducere oporteat.*

* *nimirum ſanis*

COMMENTARIVS.

a Senſus eſt: Quin etiam hanc ſuſcepti operis partem adiunabimus, qua 1 inſtituendæ diætæ continetur tecmarſis; ex perſpicientia ægri virium, & naturæ communis & peculiaris, & inſtituti cuiuſque ratione; non autem ex ſolius morbi ratione eſt opponenda mutatio: id eſt, ratione aduerſariorum meorum contraria, quòd nimirum magnis motionibus, magnæ mutationes ſunt opponendæ, proptercàque abſtinentia tridui aut bidui præſcribenda. quòd nimirum diætæ mutatio his, (ſcilicet ſanis) incidit ſine vlla corporis

poris mutatione,id eſt,quamuis neque corpus ad integritatem & reſtitutionem virium viam affectat, vt acceſſione cibi opus ſit;neque mutatio fiat ad deterius (ideſt, ad ſtatum,)vt cibus deducendos ſit. tamen ægrè ferunt ſubitam mutationem. quaſi dicat, Sani ægrè ferunt non validas mutationes : quid igitur fier in ægris, ſi validæ mutationes eo modo temporéque adferantur quibus minimè decet? vt ſi dum ſiccus eſt morbus (cùm pugnandum erat cum morbo) cibi fiat acceſſio, aut cibum deducendo, cùm os humeſcit,&c.tamen iuuamus contrariam ſententiam:ſi enim hiſtoria morbi ſit futura breuis,& æger firmus ſit,ſine infirmitatis metu;magna mutatio opponatur, tranſigat per tridui.&c.inediam.

aa Τιμωρητέον, id eſt, βοηθητέον,dicit Galenus, id eſt patrocinandum.

5 In qualitate cibi & potionis, vnius einſdemque ſpeciei;& in quantitate.

2 Id eſt,vt tum, cùm iam humidior eſt morbus, neceſſe ſit robori & firmitati ſtudere : vt ſanè eſt ſtudendum humidiore iam morbo. ſenſus eſt, etiamſi non ægrotent homines,ita vt opus ſit accurata obſeruatione num cibus dari debeat,vt cùm ſit(in ægris) mutatio πρὸς τὴν ῥώμην : vel num cibus ſit deducendus,vt cùm (in ægris)ſit mutatio πρὸς ἀῤῥωστίην : tamen ægrè ferunt eorum corpora conſuetudinis violationem : ergo ſi cibus detur ſicco morbo, vel cibus deducatur cùm minimè decet,calamitoſum erit.

3 Quemadmodum adiungi debet : vt in pleuritide iam humidiore:cùm viribus tantùm eſt opus ad expectorandum,vbi magna cautione id agendum, dum mutatio ſit ab ocio ad negocium. In mutatione πρὸς τὸ ἀπὸ ῥώμης ἀῤῥωστίην.

4 Quod ſit ſicciore adhuc morbo, in neceſſario purgationis & vacuationis vſu, & cùm ad ſtatum ventum eſt.quaſi dicat,Nónne illa mutatio debet videri funeſta,quæ ſit prætermiſſa occaſione cum morbo pugnandi,dum ſiccus adhuc eſt morbus cibi acceſſionem faciendo, cùm minimè eſt opus ; aut cibum deducendo, ſecus atque fieri debet, cùm ipſa diætæ vnius eiuſdemque ſpeciei in qualitate mutatio, vel etiam ſanis grauiſſima eſt, qui tamen difficultates faciliùs ferunt quàm ægri. Difficilis valdè hic eſt Aphoriſmus : nam colligit quædam theoremata, quæ ad hunc vſque locum exemplis illuſtrauit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἑκάστοισι XXXVI. Περισκεπτέα δὲ καὶ ἡ ἰσχὺς, 1 ὁ τρόπος τοῦ 2 νοσήματος * ἑκάστου, καὶ ἡ 2 φύσιος τοῦ τ' ἀνθρώπου, καὶ τὸ ἔθος τῆς 3 διαίτης τοῦ κάμνοντος, οὐ μόνον σιτίων ἀλλὰ καὶ ποτῶν.

* ſignis XXXVI. *Sanè * argumentis ſyllogiſticis nos oportet complecti vniuſcuiuſque a morbi vim & 1 ſpeciem, & peculiarem 2 cuiuſque naturam, ac 3 diætæ inſtitutum ægri,nec ſolùm cibi,ſed etiam potionis.*

COMMENTARIVS.

Legendus eſt hîc Commentarius Galeni:præclare enim explicat,quæ ad totam victus hiſtoriam pertinent.

a Quatuor ſunt indices quibus morbi hiſtoriam docet Hippocrates 1. Aph. 12. ſpecies : quia acuti morbi quatuordecim diebus iudicantur. anni tempus: quia æſtiuæ quartanæ magna ex parte breues periodorum,id eſt, circuituum viciſſitudines; quia tritæophyi ſi in pares dies inciderint,longæ. epiphæomena.Meminit autem hoc loco tantùm duorum.

1 Vt nimirum, quàm breuis vel longa ſit futura hiſtoria videamus neceſſariò.Syllogiſtica itaque ſigna animo retinenda ſunt, vt accommodatam diætam ægris præſcribamus. &, vires ægri vt ſunt, & erunt: an valeant ſine infirmitatis metu. Tum morbi vniuſcuiuſque ratio & hiſtoria in ſpecie, magnitudine, more, motu, perluſtranda. quòd dicit, ἡ ἰσχὺς,incertum iſtum ad morbum,vel ad vires ægri referatur.

2 Id eſt, temperamentum cuiuſque & humoris dominatum & communem naturam.

3 Qua nimirum ſemel aut bis aluus humeſcere, intumeſcere & coquere conſueuit,id eſt, diæta quæ eſt in more & inſtituto ægri.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVII. 1 Πολλῷ δ' ἧσσον δεῖ τὴν * προσθέσιν ποιεῖν, ἐπεὶ τήν γε ἀφαίρεσιν ὅλως ἀφελεῖν πολλαχοῦ λυσιτελεῖ, ὅταν 2 διαρκέειν μέλλῃ ὁ κάμνων, μέχρις ἂν τῆς νόσου ἡ 3 ἀκμὴ πεπανθῇ. * πρόσθεσιν

XXXVII. *1 Sed multo minus cibi adiungenda eſt acceſſio, a quemadmodum omninò cibum deducere ſæpenumerò confert,cùm ſcilicet 2 vires ægri ſufficere poſſe videantur,donec 3 morbi vigor mitificatus fuerit.*

COMMENTARIVS.

Senſus Aphoriſmi eſt, Ita erit hæc diætæ inſtituendæ ratio tibi in vſu, vt ante morbi ſtatum non cogaris te ad cibi acceſſionem conuertere. Nam ſingulorum præſidiorum copiam aſſequi, eius eſt qui cuncta theoremata medica didicit & vſu exercuit: quales perpauci ſunt. Quare hanc cautionem propoſuit copiæ;vt, tutiùs ages ſi deducas cibum, quàm ſi pleniùs eum exhibeas:nam facilè eſt adducere ſi vires labi videantur.Sed ſi cibus vberior datus fuerit, eius noxam ægrè adimas per morbos acutos. Ergo ſubtrahe,dum ad vigorem itur:ſi vires ſine metu infirmitatis validæ ſint; tunc ſolo potu, ſine cibo perſeueret.quaſi dicat, qui ita eſt affectus vt viribus integris ad criſin peruenire non poſſit, ei dandus eſt ineunte morbo cibus,adhibita tamen diſtinctione.quaſi dicat, ſi dandus eſt cibus; adhibe tamen diſtinctionem ineunte morbo.

5 Ab ineunte morbo ad ſtatum, ſiquidem haud lõgior ſit morbi hiſtoria,aut infirmæ vires,vel cũ infirmitatis metu.Proptereáque adhibita prouiſione purgationis,vacuationis,ſedandi doloris, vt quoque opus eſt cibũ neceſſariò exhibere,oportet progreſſus faciendo à pleniore manu ad parciorem,donec ad ſtatũ ventum ſit. Metus autem erit infirmitatis, ſi à ſtomacho facilè afficiatur lipothymiâ, ſi corpus ſit rarum,adſit ſucci altilis inopia,& prauorum copia, & æger ſit περόχολος τὰ ἄνω.

a Vel, quandoquidem ſæpenumerò confert, breui morbo, & integris viribus, tunc cibum deducere, inediamque præſcribere : vt naturæ aciem in morbi ſolius profligationem conuertas.

2 Id eſt,ſi vires ſint validæ, & ſine vllo metu infirmitatis.ſi vires ſufficere poſſe videntur.

3 Id eſt,donec morbus mitificationem acceperit in vigore. tum enim cùm viribus tantum opus eſt ad excluſionem materiæ,paulatim cibi eſt adiungenda acceſſio.atque à parciore manu ad pleniorem eſt progrediendum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVIII. Ἐν * ὁκοίοισι δὲ τὸ 1 τοιόνδε ποιητέον 2 γεγράψεται. * ὁκοίοισι

XXXVIII. *Sed quibus 1 id faciendum ſit, 2 paulo poſt à nobis ſcribetur.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, quibus à paulo pleniore diæta ad tenuiorem ſit declinandum,& quibus in totum ſit deducendus cibus.

2 Libro quarto, qui deſideratur.

b Quaſi

Digitized by Google

b Quaſi dicat, iam vniuerſim ægro de victus ratione : mox cuique morbo acuto peculiariter ſuam dabn.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIX. 1 Πολλὰ δ' ἄν τις καὶ ἄλλα 2 ἀδελφιζόμενα τούτων εἰρημένοισι γράφοι.

XXXIX. 1 *Exiſtant multa & alia his 2 affinia, quæ ſcribi à quouis poſſint.*

COMMENTARIVS.

1 Vel, multa alia quis conſcribere pnſſit, his quæ modò dixi affinia. Nam ſcripſit ea quæ beneualentibus à mutata conſuetudine eueniunt, & ab illis ad ægros per ſimilitudinem tranſiit. ſed iam apertè demonſtrabit id, nimirum quòd primis diebus exhauſtum ægrum, ad ſtatum cùm ventum fuerit, teplere minimè decet; nam granes ſunt quæ ad vigorem veniunt offenſæ. Redit ad theorema qnnd exemplis illuſtrauit : conſuetudinis mutatinnem ægris damnoſam demnnſtrans.

2 Quia à ſanis in ægros tranſtulit noxam inuerſæ conſuetudinis; ob id quia ſimilia ſunt & cognationem habent inter ſe : ſed quod deinde ſcribet, non eſt cognatum, ſed id quod peruestigatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XL. Τό δέ γε μὴν πρῶτον μαρτύριον· οὐ γὰρ 1 ἀδελφιζόμενόν ἐστι τοῦ πρήγματος περὶ οὗ * πλεῖστός μοι λόγος εἴρηται· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρῆγμα ἐπικαιρότατόν ἐστι διδακτήριον. οἱ μὲν γὰρ ἀρχόμενοι τῶν ὀξέων νούσων, ἔστιν ὅτε οἱ μὲν σιτία ἔφαγον αὐθημερὸν, 2 (ἠργμένοι ἤδη,) οἱ δὲ καὶ τῇ ὑστεραίῃ, οἱ καὶ δὲ * ἐρρόφεον τὸ 3 προστυχὸν, οἱ δὲ καὶ 4 κυκεῶνα ἔπιον. 5 ἅπαντα δὲ ταῦτα κακίω μέν ἐστιν, ἢ εἰ 6 ἑτέρως τις διαιτηθείη· πολλῷ μέντοι ἐλάσσω βλάβην φέρει ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἁμαρτηθέντα, ἢ εἴ τις τὰς μὲν πρώτας ἡμέρας δύο ἢ καὶ τρεῖς κενεαγγήσειε τελείως, τεταρταῖος δὲ * ἐὼν 7 τοιάδε διαιτηθείη ἢ καὶ 8 πεμπταῖος. Ἔτι μέντοι κάκιον εἰ ταύτας πάσας τὰς ἡμέρας προκενεαγγήσας, ἐν τῇσιν ὕστερον 9 ἡμέρῃσιν οὕτω διαιτηθείη, πρὶν * πέπειρον φανῆναι τὴν νοῦσον· οὕτω μὲν γὰρ 10 θάνατον φέρει φανερῶς τοῖσι πλείστοισιν, εἰ μὴ * πάμπαν τι ὁ νοῦσος b εὐήθης εἴη. 11 Αἱ δὲ κατ' ἀρχὰς ἁμαρτάδες, οὐχ ὁμοίως ταύτῃσιν ἀνήκεστοι ἦσαν, ἀλλὰ πολλῷ ἀκεστότεραι 12.

* μοι

* ἐρρόφεον

* ἂν

* ἢ

* πεπαίνεσθαι

XL. a *At enim [rei propoſitæ] ampliſſimum hoc eſt teſtimonium : non enim 1 affinitate coniunctum eſt res de qua pluribus egi ; ſed ipſa res ſedulò diligenterque perſpecta præſtantiſſimum eſt documentum. nam ineuntibus morbis acutis, exiſtunt nonnulli quorum alij quidem eodem ipſo 2 die (ſimulatque febricitare inceperint) cibis veſcuntur 3 alij verò poſtridiè, alij etiam ſine delectu ſorpſerunt quiduis, nec defuerunt etiam 4 cyceonem qui hauſerint. 5 Sanè hæc omnia deteriora quidem quàm ſi quis 6 aliter diætam inſtituat ; ſed tamen multò leuior noxa infertur qui hoc tempore [ineuntis morbi] in vitio ſunt, quàm ſi quis biduum, triduum aut etiam quatriduum corpus exhauſerit, quintū 7 morbi diē agens talia 8 adhibuerit. Sed multò etiam deterius eſt & calamitoſius [natura,] ſi per hoſce dies omnes fame confectus poſteris 9 diebus talem diætam adhibuerit, priuſquam mitificatus fuerit morbus ſic enim 10 mortis conſecutionem apertè adferet, niſi morbus omnino b facilis & leuis admodùm fuerit. Nam 11 quæ principio morbi in vitio ſunt, eiuſmodi ſanè peccatum non æquè hoc tempore eſt inſanabile, ſed multò 12 ſanabilius.*

COMMENTARIVS.

Ab exemplis ad rem aggreditur, docetque non exemplis, ſed analyticôs, quòd difficilis ſit mutatio à cibis ad abſtinentiam : & contrà, ab abſtinentia ad cibos etiam naturæ conſentaneos, vt pote ad piſanam.

a Quòd nimirum in tenui victu ægri delinquant, quò fit vt magis lædantur : ſecundò, ratione morbi, & repentina mutatione ventriculi ab ocio ad negocium, quæ mutatio grauiſſima eſſe ſolet.

1 Vt coniuncta ſunt illi ſanorum exempla paulò antè dicta.

2 Id eſt, vixdum morbo correpti.

3 Id eſt, ſuſque déque habita ſorbitione : vt ſorbitione alicæ, piſanæ, chondri.

4 Id eſt, moretum, vel cibum ex mellis, lactis, aquæ, vini, caſei caprini, & herbarum mixtione confectum. id eſt, in neceſſitate cibum qui capit (vt qui moreto vtitur) quantumuis diſſentaneum, non ita peccat quàm is qui in initio morbi nulla adhibita diſtinctione, inedia exhauſtus, ante ſtatum ſe conuertit ad cibum (etiam ad piſanam) cùm minimè tunc cibum exhibere liceat. Cyceon naturæ quidem ſtudet; ſed non pugnat cum morbo; quod vtrumque præſtat piſana. Dicitur Cyceon à miſcendo. meminit eius Hipp. 6. Epid. 6. Aphor. 5. & lib. 2. de Diæta, his verbis, Cyceon in aqua refrigerat ac nutrit : in vino calfacit & nutrit, & aluum ſiſtit : in melle calfacit quidem minùs & nutrit; per aluum verò magis ſecedit, ſi non meracum mel fuerit; ſin minùs, non ſecedit, ſed aluum ſiſtit. In lacte verò alit.

5 Vt cyceon, & ſorbitiones aliæ ſuſque deque habitæ.

6 Id eſt, Ea adhibeat quæ æquè pugnent cum morbo ac naturæ ſtudeant.

7 Id eſt, talem diætam inſtituerit.

8 Aut etiam ſextum. id eſt, grauiores offenſæ fiunt cùm quid delinquitur eo tempore cùm morbus in vigore eſt : quàm ſi primis duobus vel tribus diebus inediæ incumbens, mox quarto vel quinto paſtum plenè ineat, id eſt antequam morbus πέπειρος, id eſt, πεπασμένος reddatur; quod maturitatem ſignificat.

9 Nimirum, non procul à ſtatu morbi.

10 Auocata natura, inualeſcente morbo.

b Id eſt, εὐήθης, id eſt, qui facilè bonum exitum inuenit.

11 Id eſt, ſi quid imminente morbo peccetur.

12 Quia omnia cùm incipiunt & deſinunt ſunt mitiora : cum conſiſtunt, vehementiora. 2. Aphor. 30. Ineunte morbo nec irritatur natura, nec pus conficitur. Dicet quis, Frangentur vires, ſi in principio tenuem præſcribis victum. Reſpondeo, In principio omnia ſunt leuiſſima.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLI. 1 Τοῦτ' οὖν ἡγεῦμαι μέγιστον διδακτήριον, ὅτι οὐ * 2 στερητέαι αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ ῥοφήματος, ἢ τοίου 3 ἢ τοίου, τοῖσι μέλλουσιν ὀλίγον ὕστερον ῥοφήμασιν ἢ τοίοισιν ἢ 4 τοίοισι χρῆσθαι. * στερητέαι

XLI. 1 *At aliud eſſe arbitror præſtantiſſimum documentum, quòd [ſcilicet] primis diebus morbi [ſeu primis quaternariis] ſorbitione defraudandi 2 non ſunt ; vt quoque eſt opus huiuſmodi aut illuſmodi, 3 aut illiuſmodi, iis ſcilicet qui paulo poſt ſorbitionibus huiuſmodi aut illiuſmodi neceſſario 4 vti debent.*

COMMENTARIVS.

1 Quo diætæ conuenienter adhibendæ tecmarſis continetur.

2 Adhibita prouiſione vacuationis, purgationis, alleuamenti doloris.

3 Ex alica, chondro, piſana.

4 Quod nimirum infirmæ ſint vires : aut validæ quidem, ſed cum infirmitatis metu : & in diuturniore morbi hiſtoria, alioqui, defraudato per inediam genio, cibum exhibere cogetis cùm minimè eſt opus; & ventriculum ab ocio ad negocium repentè conuertes : quæ mutatio naturæ ferè eſt intolerabilis.

ac ita morbum alioqui ſanabilem, ex euentu reddes inſanabilem.

a Quaſi dicat, ſi potu ad vigorem venire non poſſunt, ob vires, ab initio nutriantur ne ad vigorem cùm ventum fuerit, cogaris nutrire.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLII. 1 Πεπαιδεύαται μὲν ὅτι ὡς δοκεῖ οὐδ' οἱ τῇσι κριθώδεσι πτισάνῃσι χρεώμενοι, ὅτι αὐτῇσι κακοῦνται, ὁκόταν ῥοφεῖν ἄρξωνται, ἢν προκενεαγγήσωσι 2 δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἢ καὶ πλείους· οὔτ' αὖ οἱ τῷ χυλῷ χρεώμενοι, γινώσκουσιν ὅτι αὐτέοισι βλάπτονται ῥοφέοντες, ὁκόταν μὴ a ὀρθῶς ἄρξωνται τοῦ ῥοφήματος, aa τοῦτο μὲν φυλάσσουσι καὶ γινώσκουσιν ὅτι μεγάλην τὴν βλάβην φέρει, ἢν πρὶν πέπονα γένεσθαι τὴν νοῦσον, κριθώδεα πτισάνην ῥοφέῃ ὁ κάμνων, εἰθισμένος χυλῷ χρέεσθαι. Πάντ' οὖν ταῦτα μεγάλα μαρτύρια, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἄγουσιν ἐς τὰ διαιτήματα οἱ ἰητροὶ τοὺς κάμνοντας· ἀλλ' ἐν ᾗσί τε νούσοισιν * οὐ b χρὴ κενεαγγέειν, τοὺς μέλλοντας ῥοφήμασι διαιτᾶσθαι, * κενεαγγέουσιν· ἐν ᾗσί τε οὐ 3 χρὴ μεταβάλλειν ἐκ κενεαγγείης ἐς ῥοφήματα, ἐν ταύτῃσι 4 μεταβάλλουσι.

* quidam delebat ὀ
* quidam μὴ ponebat.
* tenere

XLII. 1 *Ex quo efficitur eos omnino non * ſcire vtendi modum, ne quidem eos qui ſibi hordeacea priſana vtendum putant; quòd illius priſana vſu lædantur cùm primum ſorbere incipiunt, ſi cibi abſtinentiâ biduum, triduum aut eo amplius exhauſti 2 iam fuerint. Nec verò quibus cremor in vſu eſt animaduertunt, ſe ab ea ſorbitione lædi cùm 1 eam non rectè inierint, ſed aa tamen tunc cauent ſedulò, & intelligunt quòd detrimentum magnum infertur, ſi priuſquam mitificatus fuerit morbus, hordeaceam priſanam hauſerit, qui tantùm cremori eſt aſſuetus. Hæc ergo ampliſſima ſunt rei propoſita teſtimonia, quòd imprudenter nec rectè medici ægros ad diætam adducunt. Sed quibus in morbis b exhaurire non decet, qui paulo poſt ſorbitionibus vti debent, abſtinentiâ cibi conficiunt: &, [contra] quibus in 3 morbis ab exhauſto per inediam ad ſorbitiones conferre non oportet, in his inconſideratè 4 conuertunt.*

COMMENTARIVS.

1 Quaſi dicat, hordeaceâ priſanâ nihil præſtantius poteſt excogitari: quòd eadem opera pugnet cum morbo, & naturæ ſtudeat: quare illi medici qui tempora exhibendi non rectè captant, mirantur ægros lædi ea, cùm cyceone tempore dato non lædantur ita. πανμελέως funditùs, prorſus. Senſus eſt: Medici ignorant quando primùm priſanâ vel cremore eius ſit vtendum: id tamen vident, ſi ante pepaſmum priſanam exhibuerint, ægros lædi.

2 Quia impeditur pepaſmus: & repentina fit mutatio ab ocio ad negocium, immutato iam ventriculi temperamento, habitu & actione.

a Si loco non vtantur.

aa Id eſt, illi qui cremore priſanæ tantùm vtuntur medici, hoc ſolùm deprehendunt, ægros lædi, ſi, qui ineunte morbo priſanæ cremore vſi fuerant, iam imminente criſi, tota vtantur priſana. quaſi dicat, ſed hoc non ſolum eſt quod lædit: verum & ipſe cremor lædet, ſi fraudato primò ægro, ad vigorem is propinetur.

b Exhaurire decet, legunt alij: vt in pleuritide ſicca, ſi vires valeant, ſine infirmitatis metu, ſecta vena, lenito dolore, cùm morbus humeſcere incipit.

3 Id eſt, quibus in morbis non oportet conuertere ægros ab inedia ad ſorbitiones, in his inconſideratè conuertunt. & ita impeditur pepaſmus.

4 At maximam partem exquiſitè id faciunt: ſcilicet inediâ corpus exhauritur cùm minimè eſt opus: aut repentè ſe ab eo exhauſto ad cibi vſum conuertunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIII. Καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ * a ἀνάρτι, ἐνίοτε δὲ ἐν τοῖσι τοιούτοισι καιροῖσι μεταβάλλουσιν εἰς τὰ ῥοφήματα, ἐκ τῆς κενεαγγείης, ὅτε ἔσθ' ὅτε πολλάκις ἀρήγει ἐκ τῶν ῥοφημάτων πλησιάζειν τῇ 1 κενεαγγείῃ, ἢν οὕτως τύχῃ 2 παροξυνομένη ἡ νοῦσος.

* ἁμαρτάνουσιν

XLIII. *Idque faciunt plerumque a exquiſitè: nonnunquam verò ægros ad ſorbitiones ab inedia & exhauſto conuertunt, quibus fortaſsè præſtiterit à ſorbitionibus 1 exhauſto operam dare, præſertim ſi morbum tunc 2 inualuiſſe contigerit.*

COMMENTARIVS.

a A'νάρτι aduerbium, dicit Galenus, Hippocrati ſignificat exquiſitè & accuratè. Senſus Aphoriſmi eſt, eo tempore ex inedia ad cibum ſe vertunt medici, quo ad inediam eſſet eundem: vt cùm ad ſtatum venitur.

1 Nimirum per abſtinentiam. hoc eſt, in his in quibus ſæpè confert à ſorbitionibus ad exhauſtum & ad inediam proximè accedere; vel in extrema eſſe inedia.

2 Id eſt, ſi morbi ſumma fuerint omnia, vt eſſe ſolent in ſtatu: quia in ſtatu nulla ratione adduci debet medicus vt cibum exhibeat. id eſt, in vniuerſali vel ſingulari acceſſione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIV. 1 Ἐνίοτε δὲ καὶ ὠμὰ ἐπισπῶνται ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρηκος τόπου χολώδεα, 2 ἀγρυπνίαι τε συμπίπτουσιν αὐτέοισι, δι' ἃς οὐ 3 πέσσεται ἡ νοῦσος· περίλυποι τε καὶ 4 πικροὶ γίνονται, καὶ 5 παραφρονέουσι, καὶ 6 μαρμαρυγώδεά σφιν τὰ ὄμματα, καὶ αἱ ἀκοαὶ ἤχου 7 μεσταί, καὶ 8 ἀκρωτήρια κατεψυγμένα, καὶ 9 οὖρα ἄπεπτα, καὶ 10 πτύσματα λεπτὰ καὶ ἁλμυρὰ καὶ κεχρωσμένα ἀκρήτῳ χρώματι σμικρά, καὶ 11 ἱδρῶτες περὶ τράχηλον, καὶ 12 διατορέμματα, καὶ πνεῦμα 13 προσπταῖον ἐν τῇ ἄνω φορῇ, πυκνὸν ἢ μέγα λίην, a ὀφρύες δεινώσιος μετέχουσαι, 14 λειποψυχώδεα πονηρά, καὶ τῶν b ἱματίων ἀπορρίψιες ἀπὸ τοῦ στήθεος, καὶ χεῖρες 15 τρομώδεες. ἐνίοτε δὲ χεῖλος τὸ κάτω σείεται.

XLIV. 1 *Nonnumquam verò biliosa cruda tum à capite tum * è regione thoracis trahuntur, 2 nec non & ſomni fiunt experſes, eoque fit vt 3 non mitificetur morbus, tum etiam 4 triſtes & amarulenti fiunt, atque 5 delirant, tum etiam 6 ex oculis crebri micant ignes, tum 7 etiam flatibus ſonoris aures replentur, parteſque 8 extima refrigerantur, 9 vrina etiam cruda, tum 10 etiam ſputa tenuia, ſalſa ſaturo colore colorata exigua, tum 11 ſudores [tantum è capite] vel ceruice manantes, tum 12 etiam & iactationes, tum etiam 13 ſpiratio in faucibus eliſa cum inſpiratur frequens aut admodum magna, a ſupercilia quoque expanſa, animi deliquia 14 praua, b & veſtimentorum ſtragulorum è pectore reiectiones, 15 manus tremulæ; tum 16 etiam inferius labrum aliquando conuellitur.*

* è thorace vicinis partibus.

COMMENTARIVS.

Hæc ſunt damna quæ fiunt quoties ægri peccant: non morbi propria.

1 Id eſt, non mitificata ſiue capacia pepaſmi: Enumerat ea ſymptomata in quæ incidunt qui bidui aut tridui abſtinentiâ exhauſti, repentè ſe ad cibum ante ſtatum conuertunt. Primùm enim ipſis venter eâ cibi abſtinentiâ collapſus, exhauſtáque aluo biliosa cruda tum à capite tum à regione thoracis rapit: (nam venulæ ſunt inaniæ.) quia materia morborum acutorum eſt humor bilioſus, cuius dominatu corpus tenetur. quaſi dicat: Non ſolùm ea mutatione ab inedia ad cibi vſum, priuſquam mitificatus fuerit morbus, inſanabilis redditur is: ſed etiam præter vim aucti morbi his ægri ſuopte vitio damnis augentur. quaſi dicat, Nonnumquam

ægri,

ægri huiuſmodi morbi temporibus ab exhauſto ſe ad ſorbitiones conuertunt, quibus fortaſſe præſtiterat a ſorbitionibus exhauſto operam dare, nimirum abſtinentiâ, cùm iam immineat ſtatus; vt ſi die tertio, quarto, quinto, vel ſexto, repentè ab inedia ad cibum venerint.

2 Somniferæ materiæ inopia, per cibi abſtinentiam, cerebrique vitio, hoc eſt intemperie calida & ſicca.

3 Quia vigiliis crudus manet morbus: ſomno verò coquitur. Intellige in illis morbis qui non accidunt ex phlegmone nobilium partium: nam in iis ſomnus malus eſt: quòd calore intrò recurrente, partes inflammatæ per ſomnum incendio conflagrent.

4 Id eſt, ex moderatis fiunt triſtes & proterui, & mœrore ſe conficiunt, malè affecto ſubiecto. Vel amarulenti fiunt hi, quibus accidit oris amaritudo, diffuſa ex ventriculo bile per continuitatem interioris tunicæ ventriculi in os. πικρὲς vocamus amarulentos. vt Zeno dicebat ſe mutari ad modum lupinorum; qui crudi, erant amari; aqua verò macerati, dulces. ita Zeno ieiunus erat triſtis; at alimento imbuto ventriculo, moribus erat gratiſſimus. Amarulenti ergo, nimirum moribus & ſapore, bile efferueſcente in aluo.

5 Affecto per ſympathiam cerebro. diſſimilitudine morum, indecora corporis compoſitione.

6 Ab anathymiaſi fuliginoſa & biliosa è ventriculo ad caput ſublata, aut tranſlato ſanguine tenui. Duplices enim ſunt marmaryges, id eſt, incerti & diſcurrentes ſplendores; quædam criticæ, quæ ſunt antesignanæ & iam iam futuræ hæmorrhagiæ ſigna: aliæ ſymptomaticæ, ab anathymiaſi fuliginoſa, & delirium ſignificant.

7 Tinnitus auribus perſonans. vitio meatus, non autem facultatis. Nomine echus illa flatuum genera intelligit, vt murmur, tinnitus, ſibilus; quæ materiæ diuerſitate, meatuum anguſtia vel amplitudine, & facultatis expellentis diſſimilitudine diſtinguuntur. Deterrimum verò horum eſt murmur; quia fit à materia contumaci, & facultate infirma: & huiuſmodi ſunt ferè mortalia: quia indicia ſunt inchoatæ intemperiei frigidæ contra naturam ſuperuenientis. Fiunt tum per idiopathiam, tum per ſympathiam: cruditatis indicia.

8 Ex labore orificij ventris, bilis acrimoniâ vellicati. Non agit hîc de refrigeratione periodica vel critica; ſed de ſymptomatica, quæ tribus de cauſis accidit; vel ab inflammatione inſtar cucurbitæ calorem ad ſe euocante; vel à pure, Aph. crebri ex dorſo rigores: vel à labore ſubiecti, bilis acrimonia ſtimulati, vt cùm ad præcordia ſe ea vertit: vel ex caloris natiui inopia & oppreſſione.

9 Id eſt, biliosæ, pepaſmi expertes: aut aqueæ & pellucidæ, per metaſtaſin bilis ad cerebrum: eæque vel craſſæ, vel tenues. Pellucidæ & albæ appârent in morbis acutis ad phrenitidem & mortem ſine pepaſmi ſignis: progreſſis autem pepaſmi ſignis, in ſenibus ad dyſenteriam, in iuuenibus appârent ad hæmorrhagiam.

10 Quæ ſunt delirij ſigna.

11 Symptomatici, virium infirmitate, & qualitatis malignitate. vel accenſo illîc foco per tranſlationem materiæ, aut laborante ſubiecto. Hic enim ſudor ſignificat dolorem ventriculi, vel laborem in mitificando cibo: vel cerebrum malè affici. per bilis crudæ metaſtaſin. ἰδρῶσις mala eſt: vbi ſudor, ibi morbus.

12 Nimirum, nauſeæ participes: quia ventriculus famelicus vndecumque attrahit humorem crudum illum biliosum qui febrim parit, 6. Epid. 12. t. & 2. Prorrh. 44. & nauſeæ expers, quia ſanguis in maioribus venis & arteriis æſtu conflagrat.

13 Hoc muſculorum quandam conuulſionem ſignificat. exhauſtis muſculis, auctoque reſpirandi vſu, & contumaci thorace. Duplex eſt πνεῦμα περιεστιαιον: εἴσω, dum intrò fertur ſpiritus, qualis eſt lachrymantium puerorum: vel extra. Prius ſignificat conuulſionem muſculorum thoracis intercoſtalium: poſterius, fuliginis copiam. Accidit autem ſpiratio frequens, quia ventriculus immutatus & ſiccior redditus, inæqualiter diſtenditur, & diaphragma comprimitur, vt non tantum quantum aëris opus eſt attrahatur.

2 Seueritatem præſeferentia, nimirum amborum conuulſione: vel alterius reſolutione. Idem quod dicit in Prognoſticis, cutis circa frontem diſtenta.

14 Quia cor trahitur in ſympathiam ſtomachi malè affecti. Vbi enim cor trahitur in ſympathiam, ſequitur lipothymia: vbi verò cerebrum, conuulſio, vel delirium. Lipothymia cum virium integritate conſiſtere poteſt.

2 Subuculæ. ab oppreſſione diaphragmatis, ob repentinum cibi vſum.

15 Auctis cauſis; ab oppreſſione cerebri, in hiſtoria Pythionis. Verùm cur manus fiant tremulæ; diſputat Galenus cum Sabino, Comment. in hiſtoria Pythionis. quo loco negat tremulas fieri manus à ſympathia ſubiecti malè affecti, contra Sabinum: quod nulla ſit ſocietas ſtomacho ad manus. Nam ſocietates fiunt triplici modo, aut ob viciniam; vel generis, aut operis ob familiaritatem. in quarum communitatum nullam manus ſubiecto affecto conſentire poteſt. Neque enim aliquod opus ipſis commune eſt: neque in neruis ſocietas. Ad ſubiectum enim perueniunt nerui ex ſexta coniugatione: ad manus verò ex medulla dorſali, circiter ſextam, ſeptimam aut octauam vertebram. Dic igitur quòd hic tremor manuum accidat per ſympathiam ventriculi, ſimul laborante corde, cerebro, & diaphragmate.

16 Concutitur. vellicato ſtomacho acrimoniâ bilis ſurſum prorepentis: quod eſt iam iam adfuturi vomitus ſignum, diffuſa bile per interiorem tunicam, quæ ventri, linguæ palato, & labro communis eſt: nam alteram exteriorem accipit à pulmonibus. de qua illo Aphoriſmo: Quibus linguæ ſunt aſperæ, his voces quoque ſunt aſperæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLV. 1 *Ταῦτα δ' ἢν 2 ἀρχομένου ἐπιφαίνηται, παραφροσύνης εἰσὶ δηλωτικὰ σφοδρῆς, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ 3 ἀποθνήσκουσιν.*

XLV. *Quæ 1 omnia [commemorata ſymptomata] 2 cùm ineunte morbo apparent, delirij ſignificationem præbent inſignis; maximamque partem homines 3 ita affecti moriuntur.*

COMMENTARIS.

1 Damna quibus augentur.

2 Nec criticorum ſignorum rationem habere poſſunt: vt marmarygæ poſſunt apparere morbo cocto ad futuram hæmorrhagiam. quaſi dicat, huiuſmodi hæc ſunt, vt ſi ineunte morbo appareant, vi morbi fieri putabimus; nec poterit excuſatio adferri perturbationis criticæ. Ineunte morbo, hoc eſt, dum nulla coctionis adſunt ſigna.

3 Quia iudicatoria non iudicantia, vel ad mortem vel ad deterius appârent. dicet quis. Pythioni & aliis talia ſigna aderant, & euaſere. Reſpondeo, Apoſtemate euaſere. Epiphænomena appârent ad ſalutem vel ad mortem, ad melius vel deterius, ad tempus & ſpeciem criſis. vt vrina in febribus eſſentialibus, in pleuritide ſputum. Horum duo ſunt genera: quædam ſunt ſigna, quædam cauſæ. Hîc accipitur pro ſignis: quæ appârent ad ſpeciem criſis, & tempus, cùm antè ſignificata ſunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVI. 1 Οἱ δὲ διαφεύγοντες, ἢ 2 μετ᾽ ἀποστήματος, ἢ 3 αἵματος ῥύσιος ἐκ τῶν ῥινῶν, ἢ 4 πύον παχὺ πτύοντες διαφεύγουσιν· ἄλλως δὲ οὔ.

XLVI. 1 *Qui verò mortis periculo defunguntur, aut 2 cum abſceſſu, aut 3 ſanguinis profuſione ex naribus, aut craſſum 4 pus expectorantes euadunt: numquam verò aliter.*

Commentarivs.

1 Id eſt, qui euadunt; tot tantiſque damnis aucti.

2 Id eſt, in articulis, vel maxillis. Cum abſceſſu ἀποσῤῥέοντι κατ᾽ ἕξιν, in parte capaci. vt Herophonti.

3 Vt in Metone.

4 Vt in Pythione in lib. Epidem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ὁρῶ

* ἀσθενοῦσι)

XLVII. Οὐδὲ γὰρ τῶν τοιούτων * ὁρέω ἐμπείρους τοὺς ἰητροὺς, 1 ὡς χρὴ διαγινώσκειν τὰς ἀσθενείας ἐν τῇσι νούσοισιν, αἵτε διὰ 2 κενεαγγείην * ἀσθενέονται, αἵτε δι᾽ 3 ἄλλον τινὰ ἐρεθισμὸν, αἵτε δι᾽ ἰδ 4 πόνον, καὶ ὑπὸ ὀξύτητος τῆς νούσου· ὁκόσα τε ἡμέων ἡ φύσις καὶ ἡ ἕξις ἑκάστοισιν ἐκτίκτει πάθεα, καὶ εἴδεα παντοῖα· καί τοι σωτηρίην ἢ θάνατον φέρει γινωσκόμενα ἢ ἀγνοούμενα τὰ τοιαῦτα.

XLVII. *Nec verò harum diſtinctionum peritos animaduerti medicos, 1 vt diſcernant quænam ſint ab 2 exhauſto virium infirmitates quæ per morbos eueniunt, ſiue ob 3 aliam irritationem, ſiue à labore 4 vel dolore, ſiue à magnitudine & vehementia morbi; tum quæcumque ſua cuiq. peculiaris natura & habitus ſingulis pariat pathemata multipliceſque ſpecies. Quamuis hæc ſi cognita aut ignorata fuerint [à medicis] ſalutem aut exitium adferunt.*

Commentarivs.

Aperit eorum errorem qui ad virium infirmitatem cibos exhibent, ſine delectu & diſtinctione cauſarum infirmitatis. Qui enim ad infirmitatem virium à morbi magnitudine ortam, ante ſtatum exhibet cibum, vel à cardiogmo aut à peculiari habitu ſi vires vacillent, morbum reddit inſanabilem. Nam cibus exhiberi non debet, niſi infirmitatis cauſa ſit exhauſtum: etenim minùs peccat qui infirmis viribus ab exhauſto cibum negat; quàm qui infirmis viribus à morbi magnitudine vel cardiogmo cibum exhibet. Quare cùm ex viribus duci debeat tecmarſis recta, ne falsâ infirmitatis ratione decipiamus, propereaque cibum exhibendum putemus.

1 Id eſt, diſtinguere nequeunt.

2 Id eſt, ab inedia, à vacuatione occulta, aut manifeſta: vt hæmorrhagia, vomitu, deiectionibus, ſudoribus; ab inedia, vigiliis, perpetuis ſurrectionibus in teneſmo. Occulta à vacuatione: vt cùm tenues ſunt humores, & febrilis calor acris.

3 Vt vſu medicamentorum.

4 Vt cardiogmo, lumbricorum morſu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* Μεῖζον

XLVIII. * Μεῖζον 1 μὲν γὰρ κακόν ἐστιν, ἢν διὰ * τὸν πόνον καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς νούσου ἀσθενέοντι προσφέρῃ τις ποτὸν, ἢ ῥόφημα πλεῖον ἢ σιτίον, δοκέων διὰ κενεαγγείην ἀσθενέειν. ἀεικὲς δὲ καὶ διὰ κενεαγγείην ἀσθενέοντα, μὴ γνῶναι καὶ πιέζειν τῇ διαίτῃ. φέρει 2 μὲν γάρ τινα κίνδυνον καὶ αὕτη ἡ ἁμαρτάς, πολλῷ δὲ ἧσσον τῆς 3 ἑτέρης. 4 Καταγελαστοτέρη δὲ πολλῷ αὕτη μᾶλλον ἡ ἁμαρτὰς τῆς ἑτέρης. Εἰ γὰρ ἄλλος ἰητρὸς, ἢ καὶ ἰδιώτης ἐσελθὼν καὶ 5 γνοὺς τὰ ξυμβεβηκότα, δοίη καὶ φαγεῖν καὶ πιεῖν ἃ ὁ ἕτερος ἐκώλυσεν, ἐπιδήλως ἂν δοκέοι ὠφεληκέναι. Τὰ δὲ τοιάδε μάλιστα 6 καθυβρίζεται τῶν χειρωνακτέων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· δοκέει γὰρ αὐτοῖσιν ὁ 7 ἐπελθὼν ἰητρὸς, ἢ ἰδιώτης, * ὥσπερ εἰ καὶ * τεθνεῶτα * ἀναστῆσαι.

ὥσπερ εἰ

* τεθνεῶτα

* ἀναστῆσαι

XLIX. 8 Γεγράψεται οὖν καὶ περὶ τούτων σημεῖα, οἷσι δεῖ ἕκαστα τουτέων διαγινώσκειν.

XLVIII. 1 *Etenim grauius multò malum infertur ægro, ſi ei qui ob * laborem morbique vim infirmior eſt, exhibueris quis potionem aut ſorbitionem largiore manu, aut cibum, ratus ab exhauſto eum infirmum eſſe. Dedecet enim, fateor, non intelligere eum qui ab exhauſto laborat, tenuique diæta proſternere. 2 Periculum enim affert & hoc peccatum, ſed multò minus quàm 3 alterum. Eſt enim 4 ridiculum magis hoc peccatum altero. Etenim ſi alter medicus vel plebeius quiſpiam acceſſerit ægrum, 5 noueritque quæ acciderunt, dederit edere bibereque quæ alter prohibuerit, ampliſſimè videtur adiumentum attuliſſe. Huiuſmodi autem potiſſimum ſi medendi artifices commiſerint, 6 maximè ab hominibus dedecore afficiuntur. Etenim videtur is qui 7 poſtremè acceſſit, ægri vitam ex faucibus fati ereptam reſtituiſſe.* XLIX. 8 *De his autem ſigna paulo poſt à nobis ſcribentur, quibus ſingula [infirmitatis cauſa] diſtingui poſſint.*

* dolorem

Commentarivs.

1 Dicet quis, Hip. 1. aph. 5. dicit, Si quid peccatur in victu, peccatur magis in tenui, quàm in paulò pleniore: At hîc contrarium docere videtur. Reſpondeo hîc agit de vigente ac vegetante morbo at in Aphoriſmis de ineunte morbo; vt qui fraudant primis morbi initiis ægros ſuo genio: quòd tunc imminente ſtatu derepentè ad negociũ conuertere debet ad ocio, defraudatum cibo ventrem. præſtitiſſet eos primo morbi veſtigio pleniùs aluiſſe, (vel etiam Cycione,) & vigorem ediâ excepiſſe. At hîc agit de illis qui cibum exhibent, dum vi ſua morbus viget, & falſam exhauſtarum virium imaginem præbet; cùm potiùs opprimantur materiæ copiâ vel morbi acumine. Quidam ob dolores ἀσφυκτοι iacent & ἀκίνητοι, vt etiam à morbi acumine. alij ob exhauſtum ſenſibus occultum aut manifeſtum; hi cibandi illi; non. nam illi ſæpe vacuatione egent. quaſi dicat, igitur turpe eſt in medico, ignorare ſi cauſam infirmitatis: num ea ſit ab oppreſſione virium, vel ab exhauſto.

2 Vel: etenim & hic error non eſt periculi expers, id eſt, aliquod infert damnum.

3 Id eſt, ſi ex falſa opinione infirmitatis cibum conceſſerit.

4 Id eſt, hic error riſu dignior videtur altero, quòd medicus exhauſto non præbeat cibum.

5 Id eſt, infirmitatis cauſas animaduerterit.

6 Id eſt, vulgus hominum pluris facit hanc medici culpam, quàm aliam commemoratam.

7 Qui cibum exhibuit.

8 Nam infirmitas nos terrere non debet, ſed infirmitatis cauſa. fit enim oppreſſione, collectione ſpirituum, & ab exhauſto, vt ab inedia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

L. 1 Παραπλήσια μέν τοι (τοῖσι κατὰ κοιλίην) ἐστὶ καὶ ταῦτα. 2 Ἤν τε γὰρ ὅλον τὸ σῶμα ἀναπαύσωνται * πολὺ παρὰ τὸ ἔθος, οὐκ αὐτίκα 3 ἔῤῥωνται μᾶλλον· ἢν δὲ δὴ καὶ * πλείονα χρόνον διελινύσαντες, ἐξαπίνης ἐς τοὺς πόνους ἔλθωσι, φλαῦρόν 4 τι πρήξειαν ἐπιδήλως. Οὕτω δὲ γὰρ 5 ἓν ἕκαστον τοῦ σώματος. Καὶ γὰρ οἱ πόδες τοιόνδε τι 6 πρήξειαν, καὶ τὰ ἄλλα ἄρθρα 7 μὴ εἰθισμένα πονέειν, ἢν διὰ χρόνου ἐξαπίνης ἐς τὸ πονέειν ἔλθῃ· ταῦτα δ᾽ ἂν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ οἱ ὀδόντες πάθοιεν καὶ πᾶν ὁτιοῦν. Ἐπεὶ καὶ κοίτη παρὰ τὸ ἔθος μαλακὴ πόνον ἐμποιέει, καὶ σκληρὴ παρὰ τὸ ἔθος, καὶ ὕπαιθρος παρὰ τὸ ἔθος ἀεὶ σκληρύνει τὸ σῶμα.

* πλείω

* πολλὸν

L. 1 *Omnino ſimilia etiã ſunt hæc iis quæ propriè ad aluũ pertinent. 2 Etenim ſi vniuerſum corpus præter vita inſtitutũ quieuerit, non ſtatim magis robuſtum 3 euaſit. quodſi etiam diutiùs feriatũ corpus ocio repentè ſe ad laborem conuerteris, perperam 4 efficiet quippiam. Eodemque modo de 5 vnaquaque parte corporis iudicandum. Etenim & pedes huiuſmodi quippiam 6 agent, cæterique omnes adeo articuli 7 qui ocio dediti*

*dediti fuerint nec laborare conſueuerint, ſi repentè ſe ad laborandum conuerterint: eadem etiam oculi ipſi denteſque patientur, & pars vnaquæque. Quod & * cubile ipſum præter conſuetudinem molle & durum moleſtum eſt ei qui vtitur, tum etiam lectus ſub dio præter morem, corpus indurat.*

*ſtratum

Commentarivs.

Senſus Aphoriſmi eſt, aluus ab ocio ad negocium ſi ſubito reducatur, læditur; ergo ſenſim redeat ad officium.

1 Vel, huiuſmodi ferè ſunt hæc quæ ſequùntur, cum iis quæ in aluum cadunt mutationibus, nimirùm ab ocio ad negocium. quaſi dicat, exemplo aliarum partium facilè quiuis intelligit, grauiſſimam eſſe mutationem aluo, quæ fit ab ocio ad negocium.

2 Ideſt, ſi quis in vmbra vixerit præter inſtitutum.

3 Quia exoluit; proprij autem officij exercitatio, robur augere ſolet, ex Platone, & Galeno ad finem lib. 6. De locis affectis.

4 Cùm officium facere volet. Ac ſi diceret, omnia perfunctoriè & negligenter faciet, & nil dignum ſuâ naturâ faciet.

5 Vt nimirum cùm aget, omnino ſui officij immemor eſſe videatur.

6 Perfunctoriè. id eſt, deprauati officij ſpeciem edent.

7 Id eſt, artus qui illorum laborum fuerint inſolentes & inſueti.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

L I.* Αὐτὰρ καὶ τῶν ¹ τοιῶνδε πάντων ἀρκέει ² παραδείγματα γράψαι. Εἰ γάρ τις ³ ἕλκος λαβὼν ἐν κνήμῃ μήτε λίην ⁴ ἐπίκαιρον, μήτε λίην ⁵ εὐήθεα, μήτε ἄγαν ⁶ δυσελκὴς ὤν, μήτε ἄγαν εὐελκὴς, αὐτίκα ἀρξάμενος ἐκ πρώτης κατακείμενος ἰητρεύοιτο, καὶ ⁷ μηδαμῇ ⁸ μετεωρίζοι τὸ σκέλος, ἀφλέγμαντος ἂν εἴη, καὶ ὑγιὴς πολλῷ θᾶσσον ἂν γένοιτο, ἢ εἰ ⁹ περιπλανώμενος ἰητρεύοιτο. Εἰ μέντοι * πεμπταῖος, ἢ ἑκταῖος, ἢ καὶ ἔτι ¹⁰ ἀνωτέρω, ἀναστὰς ἐθέλοι προβαίνειν, ¹¹ μᾶλλον ἂν πονέοι τότε, ἢ εἰ αὐτίκα ἐξ ἀρχῆς πλανώμενος ἰητρεύοιτο. Εἰ δὲ καὶ πολλὰ ταλαιπωρήσειεν ἐξαπίνης, πολλῷ ἂν μᾶλλον πονήσειεν, ἢ ἐκεῖνος ἰητρευόμενος ταύτῃ, ταλαιπωρήσειεν ταύτῃσι τῇσιν ἡμέρῃσιν.

* Ἀτὰρ
* ἐξ

L I. *Quinetiam 1 huiuſmodi affectionum ſufficiet 2 exempla ſcribere. Etenim ſi cuius tibia vlcere ſit obſeſſa, 3 eoque nec admodum 4 magno, nec 5 admodum facili, 6 atque is qui vulnus accepit, non ſit valdè contumax ad curationem, nec admodum facilis, & ſtatim ineunte morbo iam vſque à primo die decumbēs in lecto curationem adhibeat, ac nullo 7 modo pendulum 8 ſit crus, ſic inflammationis expers reddi poterit, ac ſanitati multo celeriùs reſtituetur, quàm ſi 9 oberrando curationem ſuſcipiat. Sed tamen ſi quinto aut etiam ſexto die, aut etiam ſupra 10 illud tempus ſurgens è lecto, prodire velit, 11 maius negocium tum ſibi faceſſet, multoque magis laborauerit, quàm ille qui curationem ſuſcipiendo, illis primis diebus prodierit. Quodſi confertim ſe fatigârit, grauiùs affligetur, quàm ſi curationem ſuſcipiendo, primis illis diebus defatigatus fuiſſet.*

Commentarivs.

Collatione partium docet mutationem ab ocio ad negocium calamitoſiſſimam eſſe. Vt ſi cui crus obſeſſum fuerit phlegmone, & quieſcat is quatuor diebus, tum quiete is ſibi conſulit: ſi poſt quatuor dies ſe exerceat, peccat tum ratione morbi, tum partis. Partis quidem, quia ab ocio ad negocium ſe conuertit. Hinc ſumpti ſunt Aphoriſmi quartus & quintus, libri primi.

1 Quæ cadunt in aluum à diætæ mutatione, id eſt, huiuſmodi quæ in quæſtionem propoſita ſunt.

2 Ac tandem huic libro finem imponere, qui de termarſi eſt diætæ in morbis acutis. παραδείγματα nimirum documento propoſita, quæ ſine exceptione ſunt huiuſmodi.

3 Id eſt, proprio vlcere, vel vulnere ſauciatur.

4 Amplitudine diuiſionis, aut dignitate partis vel κακοήθεια. lib. De vlcere, ἐπίκαιρον inſigne, εὐήθεις vile.

5 Nec admodum facili nec admodum curatu difficili: id eſt, aut difficultate in modo medendi, aut intemperie partis, aut materiæ vitio, aut ſanguinis affluentis vitio, aut ſymptomatum coniunctione; ſed mediocri.

6 Poteſt referri ad eum qui non facilè recipit vulnus; hîc ad curationis difficultatem.

7 Id eſt, neque ſtando, neque ſedendo, nec ambulando crus mouens.

8 Id eſt, non vſquequaque. ex omni parte ſuſtentatum.

9 Stando, ſedendo, vel ambulando, illi medicina fiat.

10 Id eſt, tertio vel quarto.

11 Subitanea illa mutatione ab ocio ad negocium.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

L II. ¹ Διὰ τέλεος οὖν μαρτυρέει ² ταῦτα πάντα ἀλλήλοισιν, ὅτι πάντα ἐξαπίνης μέζω πολλῷ τοῦ μετρίου μεταβαλλόμενα, ἐπὶ τὰ ἢ ἐπὶ τὰ βλάπτει.

L II. 1 *Omnia igitur hæc [quæ poſita ſunt] documento 2 eſſe poſſunt inter ſe, quod [ſcilicet] ea quorum à mediocritate fit inſignis exceſſus in hanc vel illam partem, detrimentum adferunt.*

Commentarivs.

1 Caput totius diſputationis eſt, vt intelligamus quàm diu manet ſuo ſtatu natura, in ea nil mutandum eſſe, omnemque eam fugiendam eſſe mutationem, quæ fit vel in diæta vel aëre. Nam omnis mutatio periculoſa. periculoſior tamen quæ fit ab ocio ad negocium, quàm contrà. Si igitur natura à ſtatu ſuo receſſerit, æqualis contrariorum exceſſu, cum naturæ exceſſu eſt pugnandum. Sed rectè ea contrarietas in vſum ducenda eſt. Omnis igitur mutatio inconſideratè facta grauis eſt; cùm ratione ſui, quòd tenuis victus ſit periculoſus in acutis; tum quòd indicatione ſumpta à natura peculiari, tenui victu ægri delinquant.

2 Vel, vt ſumma dicam, omnia hæc conſentiunt inuicem, quòd quæ in hanc vel illam partem repentina ſubitò fit mutatio (adiungendo vel deducendo) ſupra modum damnum adfert.

HIPPOCRATIS TEXVS.

L III. Πολλαπλασίη ¹ μὲν οὖν κατὰ κοιλίην ἡ βλάβη εἴη, ἢν ἐκ πολλῆς κενεαγγείης ἐξαπίνης πλεῖον τοῦ μετρίου προσάρῃ. Ἀτὰρ καὶ ² κατὰ τὸ ἄλλο σῶμα, ἢν ἐκ πολλῆς ἡσυχίης ἐξαίφνης ἐς πλείω πόνον ἔλθῃ, πολὺ πλείω * βλάψει, ἢ εἰ ἐκ πολλῆς ἐδωδῆς ἐς κενεαγγείην μεταβάλλοι. Δεῖ μέντοι ³ καὶ τὸ σῶμα τούτοισιν ἐλινύειν, ἢν ἐκ πολλῆς ταλαιπωρίης ἐξαπίνης ἐς σχολήν τε καὶ ῥᾳθυμίην ἐμπίπτῃ, δεῖ δὲ καὶ ⁴ τούτοισι τὴν κοιλίην ἐλινύειν πλήθεος βρώμης. ⁵ εἰ δὲ μή, ⁶ πόνον ἐν τῷ σώματι ἐμποιήσει, καὶ βάρος ὅλου τοῦ σώματος.

* βλαβείη

L III. *At 1 infinitis partibus eſt maior ea noxa quæ aluo infertur, ſi à diuturno exhauſto plus iuſto quid ingeratur. Quinetiam in 2 vniuerſo corpore, ſi ex diuturno ocio repentè quis ad laborem ſeſe conuerterit, multò magis lædetur, quàm ſi à liberaliore victu ad * inediam ſe conuerterit. Eſt igitur neceſſe 3 horum corpus omnino quieſcere, quamuis multo labore fractum corpus, ad ocium & ignauiam transferatur, 4 quinetiam & is [qui abſtinentiâ exercitij ſuum defraudat genium] aluum defraudare oportet cibi copiâ. 5 Sin minùs, 6 negocium faceſſet corpori, & grauitatem inferet.*

* exhauſtâ mutatio fiat,

COMMENTARIVS.

1 Quaſi dicat, Sed cùm à mediocritate (eius rei cui natura aſſueuit) inſignis exceſſus & mutatio in hanc vel illam partem naturæ ſit permoleſtus, quamdiu ſtatu ſuo manet: attamen infinitis partibus eſt maior ea noxa quæ cadit in ventrem, ſi poſt diuturnum exhauſtum repentè plus æquo cibi ingeratur.

2 Id eſt, in cæteris partibus. ſi à diuturno ocio repentè ſe ad vehementiorem laborem conuerterint: nam grauior eſt mutatio ab ocio ad negocium, quàm à negocio ad ocium.

3 Subiicit correctionem intempeſtiuæ mutationis in hanc vel illam partem. nimirùm qui ex negocio ad ocium transeunt, eos ἰλινθέειν, vult, id eſt, toto quieſcere corpore: nam vbi fames, laborandum non eſt. & faciliùs fertur à negocio in ocium tranſlatio, quàm ex aduerſo.

4 Eſt enim conſentaneum vt aluus cibi copiâ defraudetur; id eſt, vt à coctione vacet: nam vbi fames, laborandum non eſt.

5 Si quis ad ingenium redierit, ſuo antè fraudatus genio.

6 Damnum & offenſionem corpori adferet, vniuerſique corporis grauitatem ſentiet, nimirùm coctionis difficultate, digeſtioniſque inopia. quia ventris ſegnities, omnium confuſionem, & vaſorum impuritatem parit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LIV. 1 Ὁ δ᾽ ὦν πλεῖστος μοι λόγος γέγονε περὶ μεταβολῆς τῆς ἐπὶ τὰ καὶ ἐπὶ τὰ, ἐς πάντα μὲν οὖν εὔχρηστον * τ᾽ αὐτ᾽ εἰδέναι. 2 ἀτὰρ καὶ (περὶ οὗ ὁ λόγος ἦν) ὅτι ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισιν ἐς τὰ 3 ῥοφήματα μεταβάλλουσιν ἐκ τῆς κενεαγγείης 4 μεταβλητέον γὰρ ὡς ἐγὼ κελεύω ἤδη. ἔπειτα οὐ χρηστέον ῥοφήμασι, πρὶν ἢ ἡ νοῦσος 5 πεπανθῇ, ἢ 6 ἄλλο τι σημεῖον φανῇ, ἢ κατὰ 7 ἔντερον κενεαγγικὸν, ἢ ἐρεθιστικὸν, ἢ κατὰ τὰ 8 ὑποχόνδρια ὁποῖα 9 γεγράψεται σημεῖα.

* τοῦτο

LIV. 1 *Ergo de mutatione quæ in hanc vel illam partem ſit, largiùs à nobis diſceptatum eſt. Sed tamen ad bene medendum cognitio hæc perutilis eſt & neceſſaria. Quin etiam 2 (de quo inſtituta fuerat diſputatio) in morbis acutis, ab exhauſto (id eſt, inedia) ad 3 ſorbitiones ægros conuertunt: 4 & ſanè adducendi ſunt quoque ad ſorbitionis vſum: ſed tamen ſorbitione non eſt vtendum* * *priuſquam morbus 5 mitificatus fuerit, aut 6 aliud ſignum aliquod apparuerit, aut 7 inteſtini exhauſti, aut irritatæ alui, aut ab 8 hypochondriis ſigna 9 quæ poſt ſcribentur.*

* donec

COMMENTARIVS.

1 Anacephalæoſis.

2 Vel, Cæterum quod eſt noſtri inſtituti proprium.

3 Inconſideratè. facilius eſt potu refici quàm cibo. quaſi dicat, vt vitetur cacochymia ſuccreſcens efſœtâ aluo, quæ totius corporis neceſſitati ſatisfacere nequit, dentur alimenta humida conſiſtentiâ, ſitis expertia.

4 Vel tranſeundum; vel mutationem faciendam affirmo etiam ego. eo vſque quòd magnis mutationibus magna ſit opponenda mutatio.

5 Donec edita ſunt pepaſmi ſigna, nimirùm ſi ſufficit eò æger.

6 Quòd ſymptoma vires frangat. vt cardialgia à bile, vigilia, ira, mæror, lumbrici ad ventriculum repentes; pruritus irritans nocte.

7 Aut vacuatione per aluum. id eſt, profluuium aluinum. quaſi dicat, ante pepaſmi ſigna non ſorbeat, ſi ſufficit æger: alioqui ſi ſigna labefactatarum virium appareant, ineunte etiam morbo, ante pepaſmum ſorbeat: hoc eſt, ilicò, ne cogaris ad ſtatum paſtum præſcribere, cùm minimè decet.

8 Aridis, collapſis, aut ſuſpenſis; vbi ob ſiccitatem deprimitur hypochondrium, & non ob phlegmonen. nam qui phlegmonê ita concidunt, tenuiſſimè nutriendi: qui verò à ſiccitate, vt hîc, ſæpe parum priſanæ ſorbere debent.

9 Vt facies mortifera. Duæ ſunt Indicationes contrariæ; vna, à morbo: altera, à natura. Morbus ſui ablationem; natura, firmitudinem ſuadet. A morbo, Hip. 2. aph. 7. Quæ corpora longo tempore perfecta extenuatione tenuata ſunt, nimirùm humidæ & ſpirituoſæ ſubſtantiæ iacturâ non ſolâ, ſed exhauſtis partibus ſolidis, per quæ nutricatio perficiebatur. cutis diſtenta eſt, in his, & pallida, carnibus acciſis, hos lentè reficere oportet; quòd partes ſolidæ infirmæ ſint. cibis liquidis, coctu facillimis, non ſitiferis. In quibus verò breui diſſipantur ſpiritus & humores, ſuperſtite partium ſolidarum integritate, cutis laxitate cum pallore, celeriter reficiendi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LV. 1 Ἀγρυπνίη ἰσχυρὴ, πόμα καὶ σιτία 2 ὠμὰ καὶ ἀπεπτότερα ποιέει. καὶ ἡ 3 ἐπὶ τὰ ἕτερα αὖ μεταβολὴ, διαλύει τὸ σῶμα, καὶ 4 ἑφθότητα καὶ καρηβαρίην ἐμποιεῖ.

LV. 1 *Vigiliæ pertinaces, cibos & potiones efficiunt 2 crudos & coctionis expertes. & 3 quæ in contrarium fit mutatio, corpus ſoluit, ac 4 faciem turgidulam reddit, & capitis grauitatem adfert.*

COMMENTARIVS.

Senſus Aphoriſmi eſt, Ad inſueta mutatio, cruditatem facit, & roboris exolutionem.

1 Vigiliis calor vitalis & ſpiritus diffunduntur, vnde horum in ventriculo inopia: nam ad cerebrum transferuntur, vnde horum inopiâ ventriculus laborat. vnde Hippocrates, Quod cibus & potus ventriculo, id ſomnus viſceribus. Vigilia exhaurit per halitum, nec coquit quæ in imo ſunt: Somnus verò humectat, ſpiritumque & effluuia cohibet.

2 Ὠμὰ cruda ſignificant: ἄπεπτα coctionis impoſſibilitatem.

3 Id eſt, ſomni profundi, procreant halitus; vnde turgent corpora quaſi excocta.

4 Ob calidum madorem: quare hoc roboris exolutionem denotat. Tecmarſin bene medendi abſoluit in cibo æger, qui progreditur ineunte morbo à victu pleniore ad tenuiorem: & à ſtatu, à tenuiori ad pleniorem. Etenim omnis tecmarſis bene medendi in his 4 eſt poſita, hiſtoria morbi, viribus ægri, peculiari cuiuſque natura, & conſuetudine.

IN HIPPOCRATIS DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS LIBRVM TERTIVM ET QVARTVM COMMENTARIVS.

Illuſtriſsimis, Potentiſsimis & Magnificis,

ORDINIBVS ZELANDIÆ,

OTTHO HEVRNIVS, defuncti parentis nomine IOANNIS HEVRNII, dedicat conſectátque.

H*VMANO generi iuuando plurima Parens noſter* IOANNES HEVRNIVS, POTENTISSIMI ORDINES, *cùm ſcripſiſſet, tandem ad illuminanda* MAGNI HIPPOCRATIS *ſcripta ſe conuertit, qui primus Artis Medicæ fundamenta poſuit, quæ per annos bis mille certa & immota inuidioſa vetuſtas reliquit. Vltimum hoc cùm eſſet à Parente noſtro ſingulari arte & induſtria elaboratum opus, iam moriens voluit id* ILLVSTRI *Veſtro Nomine munitum in publicam lucem prodire operâ noſtrâ: tum vt antiquiſſimo huic Artis medicæ ſcripto, ante Alexandrum Magnum compoſito (quod modum & rationem docet cibum exhibendi in violentiſſimis illis morbis qui intra ſeptem aut quatuordecim dies hominem abripiunt, & qui certò necant ſi in alimento error admittatur) per ſe licet pretioſo, ſplendor accedat: tum vt Commentariorum veſtimento à Parente noſtro decoratum, antiquum ſuum contra calumniam & liuorem inuiolabile robur reſeruet. Nam is eſt,* POTENTISSIMI DOMINI, *nominis veſtri ſplendor, vt & obſcuro lucem adferat, & luce liuorem offuſcet. Vos primi vindices Patriæ Libertatis eſtis: Vos caput eius fortunæ quæ Confœderatum Belgium tot* POTENTISSIMIS REGIBVS ET PRINCIPIBVS *aſſociauit: Vos illi qui terras tentare repoſtas & alio ſub ſole iacentes auſi eſtis, quorum auſpiciis Borealis plagæ incola cœlum & ſolum Auſtrale vidit; & viciſſim, ſub flagrante ſole natus mediis in pruinis riguit, vt vos meritò veneretur & ſuſpiciat,*

Quique renaſcentem Phœbum cernitque iacentem.

Rogat igitur verbis noſtris, Parens noſter IOANNES HEVRNIVS, POTENTISSIMI DOMINI, *Veſtri nominis ſplendore munitum in publicum famæ campum hoc opus prodire vt patiamini, quo gratiùs ab omnibus excipiatur, tutiùs à liuore vigeat, & latiùs innoteſcat.* DEVS OPT. MAX. ILLVSTREM VESTRAM AMPLITVDINEM *ad Religionis & Reipublicæ gloriam & incrementum æternùm incolumem tueatur.*

Ex Academia Leida in BATAVIS,
ANNO CIↃ. C. IↃ. IX.

PRÆLOQVIVM.

HOc libro docet τεκμαρσιν benè medendi in potu. Potionum autem quatuor ſunt genera ſimpliciſſima: Vinum, aqua, melicratum, & oxymel. In harum vſu conſiderandum quid, quantum, quando, quibus, cum virium diſtinctione. Quidam dicunt vinum non nutrire, hoc argumento: Nihil nutrit quod non craſſeſcit: vinum non craſſeſcit. Sed & propoſitio & minor ſunt falſæ. Maior quidem, quia lac in pueris nutrit, non autem craſſeſcit. Minor verò, nam teſtatur Galenus lib. De Alimentorum facultatibus vinum eſſe alimentum: Ergo per ſe calfacit: per accidens refrigerat.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ
ΔΙΑΙΤΗΣ ΟΞΕΩΝ Γ.

I. Γλυκὺς 1 δὲ οἶνος καὶ 2 οἰνώδης, καὶ λευκὸς, καὶ 3 μέλας, καὶ 4 μελίκρητον, καὶ 5 ὕδωρ, καὶ 6 ὀξύμελι, τοῖσδε 7 σημαινόμενον, χρὴ 8 διορίζειν ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισιν.

HIPPOCRATIS
DE VICTVS RATIONE
IN MORBIS ACVTIS
LIB. III.

I. *AT verò vinum 1 dulce, & 2 generoſum, & album, 3 nigrum, & 4 melicratum, & 5 aqua, & 6 oxymel, iis 7 explicata notis 8 diſtinguere oportet in morbis acutis* [*quibus conueniant.*]

Commentarivs.

1 Explicata vna qualitate. cæteras differentias guſtabiles relinquit intelligendas 1 auſterum, acerbum, acidum, ſuaue, acre, amarum. Dulce vinum, id eſt, temperatum, quod naturæ gratum eſt, cum craſſa ſubſtantia: nullus eſt in eo caloris exceſſus.

2 Id eſt, magnarum virium: potens. aſſumpta differentia à facultate. Vide Hiſtoriam adoleſcentis, qui in Meliboea.

3 Id eſt, purpureum, fuluum. adde craſſum, tenue, & odoris expers. Etenim differentiæ à conſiſtentia & odore ſumendæ: quoniam forma & eſſentia vini nobis eſt incognita. Quare ſumendæ ſunt eius differentiæ ab accidentibus inſeparabilibus quæ ei inſunt, his videlicet quinque, ſapore, conſiſtentiâ, facultate, colore, & odore. Ad quas & eæ reducendæ veniunt, quæ à materia vitis (quæ quidem ignota eſt) quæque aut à loco, aut à tempore, aut à præparatione ducuntur. Agimus hîc autem de vino ſimplici, quod eſt ſuccus vuæ. Vide Platonem in Cratylo.

4 Id eſt, aqua mulſa. Meracum aut dilutum melicratum nil eſt aliud quàm mel temperatum aquâ. Eſtque melicratum ex melle vel crudo, vel cocto. Vtriuſque rurſus duæ ſunt ſpecies: meracum, quod ex octo partibus aquæ, & vna mellis, idque hyeme conficitur. & dilutum, ex duodecim partibus aquæ & vna mellis: id æſtate. Meracum fit vel in vſum præſentem; & dicitur hydromel: vel in vſum diuturnum, idque κατ' ἐξοχὴν dicitur melicratum.

5 Simplex: fluuiatilis, fontana.

6 Acetum mulſum, quod ex ſedecim partibus aquæ, vna aceti, vnáque mellis conſtat. Id duplex eſt, ſimplex, & compoſitum. Simplex, vel in præſentem, vel in diuturnum vſum paratur. Compoſitum, vt ſcilliticum, &c. Agimus hîc de ſimplici.

7 Id eſt, patefactâ harum quatuor rerum naturâ.

8 Id eſt, quæ conuenienter cuique adhibendi ſit ratio, docere. Nihil enim temerè pronunciandum de alimentis aut medicamentis: ſed indicatione ſumptâ à morbo, viribus ægri, peculiari cuiuſque natura & conſuetudine; quo modo conuenienter adhiberi poſſint in qualitate, quantitate, vtendi modo, & occaſione. Et data non apto tempore vina nocent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. Ὁ μὲν 1 γλυκὺς ἧσσόν ἐστι 2 καρηβαρικώτερος τοῦ οἰνώδεος, καὶ ἧσσον 3 φρενῶν ἁπτόμενος, καὶ 4 διαχωρητικώτερος δή τι τοῦ ἑτέρου κατ' ἔντερον, 5 μεγαλόσπλαγχνος δὲ σπληνὸς καὶ ἥπατος. οὐκ ἐπιτήδειος δὲ οὐδὲ τοῖσι 6 πικροχόλοισι. καὶ γὰρ οὖν 7 διψώδης τοῖσί γε τοιουτοισίν ἐστιν. ἀτὰρ καὶ φυσώδης 8 ἐντέρου τοῦ ἄνω. οὐ μὴν πολέμιός γε τῷ * κάτω ἐντέρῳ * κατὰ λόγον τῆς * φύσιος· καίτοι οὐ πάνυ πορίμη ἐστὶν ἡ ἀπὸ τοῦ γλυκέος οἴνου * φῦσα, ἀλλ' ἐγχρονίζει περὶ ὑποχόνδρια. * τῷ * ὡς * φύσεως. φῦσα,

II. *Enimuerò 1 dulce vinum minus generoſo 2 caput grauat, ac minus 3 arcem mentis inuadit, ſed 4 eiuſdem vſu magis, quàm ex altero, excrementa per aluum feruntur. ſed tamen lienem & 5 hepar tumeſcere facit; proptereaque 6 bilioſis conſentaneum non eſt: huiuſmodi enim naturis 7 ſitim excitat. ſed & in 8 ſuperiori inteſtino flatus excitat: nec tamen inferioribus inteſtinis moleſtum eſt ratione flatus. quanquam non admodum ſit meabilis flatus qui à dulci vino excitari ſolet, ſed in hypochondriis cunctatur.*

Commentarivs.

1 Quod nimirum eſt temperatum, cum ſubſtantia craſſa coniunctum.

2 Quod ſit minùs calidum, neque vaporibus caput oppleat nam generoſum inſitas habet duas cauſas τὴν ἄνω φορᾶς.

3 Id eſt, cerebrum minùs calfacit; & delirandi cauſam minùs ſuppeditat. vide hiſtoriam adoleſcentis qui in Mendacij inuentus foro iacebat: Ariſtot. 4. Meteorol. 9. & 3. Problem. 13. & 28. Exiſtimat D. Mercurialis ibi Ariſtotelem loqui de eo vino, quod γλεῦκος vel ἀείγλευκος appellatum prodidit Plinius lib. 14. Quod vt fieret prodidit Plutarchus in Sympoſiis, vbi ait, Vaſa Muſto plena in aqua frigida extingui, &c.

4 Commoda vini dulcis. Omne vinum dulce eſt infirmum: quia nullus eſt in eo caloris exceſſus: ſed eſt temperatum & craſſum. Omne etiam vinum dulce eſt craſſum, quia ipſius materia ob caloris infirmitatem non eſt reſoluta in tenues partes. Craſſum autem & tenue aliter in ſolidis, aliter in humidis dicuntur. tenue enim vinum dicitur, quod denſiſſimas partes facillimè ſubit. in ſolidis vero tenue dicitur, quod in tenues partes facilè comminui poteſt. Duobus autem modis vinum dulce aluum ciet. primò, quia coquitur & mitificatur in ventriculo, neque ad renes tranſit, quia eſt craſſum: omnia autem diuretica ſunt tenuia. ſecundò, iis qui ſunt πικρόχολοι in bilem vertitur: bilis autem ſua acrimoniâ inteſtina ad excretionem excitat. Dulce vinum non eſt diureticum, & facilè bileſcit; igitur aluum cit.

5 Quòd nimirum obſtructionibus ſit opportunum, craſſitudine ſubſtantiæ, cum rapiatur ab amplioribus vaſis ad anguſtiora. Dulcia omnia naturæ noſtræ ſunt conſentanea, & proinde auidiſſimè à liene & hepate etiam adhuc cruda rapiuntur. huc accedit ſubſtantiæ ratio, quæ non poteſt in tenuiſſimas partes, caloris defectu, tranſire. præterea & loci ratio, quo itur à lata via, mezaraicis ſcilicet venis, ad capillares illas in ſumma parte hepatis.

6 Quòd hepate ſint omnes calidiore, vnde cruda vini præpropera fit attractio, & ibi bileſcit, vt dulcia omnia bileſcere ſolent.

7 Quòd incendio flagret, & bileſcat.

8 Id eſt, diſtenta flatu reddit hypochondria: ac difficultatem ſpirandi parit per diaphragmatis compreſſionem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Καὶ γὰρ οὖν 1 ἧσσον διουρητικὸς γίγνεται ὅπερ τοῦ οἰνώδεος λευκοῦ.

III. *Eoq; fit, vt 1 minorem vim ciendi vrinas habeat, quàm generoſum album.*

COMMENTARIVS.

1 Vinum hoc dulce minùs eſt diureticum, id eſt, ſerum à ſanguine non ita ſegregat, vt generoſum album. nam vt habet Galenus 5. Simplicium, 13. diureticorum officium eſt, ſerum à ſanguine fundere. hinc omnia debent eſſe meabilia, tenuium partium, & calida.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. Πτυέλου δὲ μᾶλλον 1 ἀναγωγὸς ἐστι τοῦ ἑτέρου ὁ γλυκύς.

IV. *Sed certè dulce vinum maiorem vim habet 1 promouendi expectoratum, quàm aliud quoduis.*

COMMENTARIVS.

1 Primò, quia vim nutriendi habet: ſecundò, quia recreando pulmones, materiam crudam quodammodo coquit & mitificat: tertiò, quia efficit vt illa materia ab anguſtiis bronchiorum pulmonum feratur ad amplitudinem aſperæ arteriæ, modò ipſum non ſit ſitiferum, nec adeò craſſum: nec æger ſit picrocholos, aut grauiter febricitet. Promouet ergo expectoratum excitando naturæ vim, pulmonum alas explicando, & eos meabiles reddendo, crudam materiam mitificando. Quare aſthmaticis, & peripneumonicis, ſedata (à venæ ſectione) inflammatione præſcribitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. Καὶ ὅτι μὲν διψώδης ἐστὶ πινόμενος, 2 ἧσσον ἂν τὸ πτύελον ἀνάγει, ἢ ὁ 3 ἕτερος οἶνος. Οἷσι δὲ μὴ διψώδης, μᾶλλον ἀνάγοι ἂν τοῦ 4 ἑτέρου.

V. *Verùm quibus epotum vinum dulce 1 ſitiferum eſt, iis quidem 2 minùs expectoratum educit quàm 3 aliud quiduis. Quibus autem ſitiferum non eſt, promouet magis quàm 4 aliud quoduis.*

COMMENTARIVS.

1 Vt μεγαλοσπλάγχνοις, & πικροχόλοις.

2 Quia qua ratione ſitim accendit, eadem planè materiam contumacem reddit quòd ſiccet. igitur non valet promouendo expectorato.

3 Quod nimirum flammam concipiendo ac febrem accendendo, expectorati materiam contumaciorem reddit. Hinc axioma colligite: Quicquid calorem accendit, quicquid eſt ſitiferum, nihil valet promouendo expectorato: imò maximè obeſt. Itaque eclegmata, cùm ſint calida, non conueniunt promouendo expectorato. Prudentes ergo medici ſirupum de hyſſopo non audent præſcribere ſine alterius ſirupi admixtione, vt capillorum veneris, & violarum miſcentes quorum duabus partibus admiſcent vnam hyſſopi. vtimur ſirupis ad expectorandum.

4 Quòd pulmonibus gratum ſit, Omne enim viſcus dulcibus gaudet. & ſuperatis venæ portæ & cauæ anguſtiis, materiam expectorandam mitificat, blando & temperato calore; & ab anguſtiis pulmonum ad aſperæ arteriæ amplitudinem promouet materiam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Ὁ δὲ λευκὸς ἀνώδης οἶνος 1 ἐπήνηται μὲν καὶ εἴρηται τὰ πλεῖστα καὶ τὰ μέγιστα, ἤδη ἐν τῇ τοῦ γλυκέος οἴνου διηγήσει· ἐς δὲ κύστιν μᾶλλον πόριμος ἐὼν τοῦ ἑτέρου, καὶ διουρητικὸς δὲ ὢν καὶ 2 καταρρηκτικὸς * αἰεὶ, πολλὰ πρὸς 3 ὠφελέειν ἐν ταύτῃσι. Καὶ γὰρ εἰ πρὸς 4 ἄλλα ἀνεπιτηδειότερος τοῦ ἑτέρου πέφυκεν, ἀλλ' ὅμως ἡ κατὰ τὴν κύστιν κάθαρσις ὑπ' αὐτοῦ γιγνομένη, ῥύεται ἂν 5 προσφέρηται οἷον δεῖ. Καλὰ δὲ ταῦτα τεκμήρια ἐστὶ, περὶ οἴνου ὠφελείης καὶ βλάβης ὅσα ἀκατανόητα ἦν τοῖσιν ἐμεῦ γεραιτέροισιν.

* αἰεὶ πολλὰ προσωφελέει ἐν ταύτῃ

VI. *Nunc verò genereroſi vini & albi 1 maximæ ſunt dotes, & vitia plurima, vt demonſtratum eſt iam in dulcis vini enarratione: ſed cùm ad veſicam meabile ſit magis quàm aliud quoduis, magiſque vrinas cieat, 2 obſtructaque liberet, magnum in huiuſmodi morbis adfert 3 adiumentum. Etenim ſi ad 4 alia minùs valeat [vel etiam plus adferat incommodi] quàm aliud quoduis, tamen quæ ab eo perficitur per veſicam purgatio, planè ægrum liberat, 5 ſi exhibeatur vt decet. Atque hæc ſunt præclara argumenta commodi vel incommodi quod à vino infertur, quæ quidem à maioribus meis nondum comprehenſa fuere.*

COMMENTARIVS.

1 Sunt enim dotes, vt ſuo calore & tenuitate ſubſtantiæ vrinas cieat. vitia verò, quòd inteſtinorum & ventriculi vim labefactet, caput fumis oppleat: vnde cephalalgia, & delirij conſecutio.

2 Partium ſcilicet vnde vrina ducitur, qua fertur, & vbi excipitur. Eſt autem hoc loco difficillima quæſtio: An Nephriticis & calculo obnoxiis, vinum album & generoſum exhiberi debeat. Practici indifferenter id omnibus præſcribunt. mihi id minimè probatur. Sic igitur ſtatuo; Vinum huiuſmodi tunc exhibendum eſſe, quando agitur de cienda vrina, & de calculi excluſione ex vreteribus in veſicam. ſed ad præcautionem eſt inutile. Nam cùm agitur de præcauendo calculo, non ſunt danda tenuia illa diuretica; non enim eſt deriuanda materia in loca affecta. iam infirmior eſt ren, vel vlcere obſeſſus.

3 Vrina mota potenter à thorace abducit, nam per arterias emulgentes excluditur aliquid à thorace in renes.

4 Ad aliorum morborum curationes, vt febrium, inteſtinorum, capitis.

5 Quia nihil eſt ventriculo, maximè ieiuno, inimicum magis, quàm album & generoſum vinum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VII. 1 Κιρρῷ 2 δὲ οἴνῳ, καὶ μέλανι αὐστηρῷ ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισιν ἐς τάδε ἂν χρήσαιο, εἰ καρηβαρίη μὲν μὴ ἐνείη, μηδὲ φρενῶν * ἅψις, μηδὲ τὸ πτύελον κωλύοιτο τῆς ἀνόδου, μηδὲ τὸ οὖρον ἴσχοιτο. τὰ διαχωρήματα δὲ 3 πλαδαρώτερα, καὶ ξυσματωδέστερα εἴη. Ἐν δὲ τοῖσι 4 τοιούτοισι * πρέποι ἂν μάλιστα μεταβάλλειν ἐκ τοῦ λευκοῦ, καὶ ὅσα τουτέοισιν ἐμφερέα. * ἅψις * πρέπει

VII. *1 Fuluo 2 autem, nigro & auſtero vino in huiuſmodi morbis vtendum, ſiquidem neque grauatum ſit caput, neque mens perculſa, neque ſputum expectorato prohibeatur, nec vrina prohibeatur. Deiectiones 3 autem ſint liquidiores, & abradentes, & ramentoſæ. Cùm 4 hæc ita ſint, conſentaneum eſt tranſire à vino albo ad huius vſum, atque ad ea quæ huic facultate conſimilia ſunt.*

COMMENTARIVS.

1 Senſus Aphoriſmi eſt, His qui infirmo ventriculo profuſiore ſunt aluo, cõſentaneum eſt vinum fuluum: & multo magis nigrum & auſterum, ſi nihil aliunde periculi immineat. nimirum vel à peculiari ægri natura, vel à calamitoſa vi morbi superueniente: vt ſi æger infirmiore ſit cerebro, vrinæ adſit ſuppreſſio, vel mens perculſa &c. quæ enumerat Hippocrates. Nam quibus vrina ſupprimitur, nunquam debet vinum auſterum exhiberi, quacumque de cauſa ſupprimatur. Supprimitur autem vrina vel criticôs, vel ſymptomaticôs. Criticôs, quia vnicum eſt ſignum futuri ſudoris, in morbis acutis, vrinæ ſuppreſſio. 6. Epid. 1.11. Symptomaticôs, idque vel plena, vel vacua veſica. Vacua, ab obſtructione vreterum, vel inflammatione renum, vel hepatis incendio exhauriente omne ſerum, plena, ab obſtructione fiſtulæ, vel reſolutione veſicæ. De qua teſtis Gal. 1. loc. aff. Si veſicâ impletâ nihil excernatur, aut reſoluta

ſoluta erit excretoria vrinæ actio, aut vrinæ fiſtula coſtipata. Reſoluta erit à refrigeratione nerui ſextæ coniugationis: eo enim refrigerato, ſēſio rei moleſtātis qualitate aut quātitate tollitur. proinde ſi hominē ita figuraueris, vt decliuis ſit veſicæ ceruicis ſitus, manibus tumorē præter naturam preſſeris, expelletur vrina. Fiſtula verò tribus modis ſtipatur, vel enim in eam molem tumeſcit veſica ab inflammatione, ſcirrho, abſceſſu, vel alio quouis tumore, vt meatus inde occupetur. Vel aliquid præter naturam ei innaſcitur, vt caruncula; ſi præceſſerit vlcus, callus, aliàve res à longo tempore ex craſſo & lento humore ſeoſim enata: vel à re quapiam obſtruatur, vt lapide, grumo, vel craſſo lentóve humore. Hîc autem quæritur an ad omnem dyſenteriam conueniat vinum auſterum. Reſpondeo, Ad eam ſolùm valere quæ accidit ex primigenia affectione laborantibus inteſtinis; vt in coacervatione putris pituitæ conſentaneus eſt vini auſteri vſus. Præterea in lienteria, quia illud recreat ventriculum & inteſtina, & calorem excitat. Non conuenit dyſenteriæ quæ fit ex hepatis inflammatione cum febre, cuius febris focus eſt hepar. Quia vt ait Hippocrates, hæc vini & carnis abſtinentiâ curatur, ſoluque priſanæ & ſirupi violati vſu. rurſus in critica dyſenteria ſenum, non exhibebis hoc vinum. nec in diſenteria quæ eſt ex anadrome lumborum, quia in hac bilis eſt ſegregata à ſanguine.

2 Non ſunt coniungenda fuluum & auſterum: ſed nigrum & auſterum. Quia fuluum eſt calidum & tenuium partium, magnarum virium, potens; ideò caput ferit, & febrim accendit.

3 Lienterici excernunt liquida, ſed non ramentoſa.

4 Vt non adſit capitis grauitas, neque aliquid illorum quatuor: nimirum mens perculſa, expectoratum interceptum & vrina.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. 1 Περιζωννύναι δὲ δεῖ, ὅτι τὸ μὴ ἄνω πάντα, καὶ τὰ κάτω ἧσσον βλάψει, ἢν 2 ὑδαρέστερος 3 ᾖ. τὰ δὲ κάτω 4 ἔντερον καὶ μᾶλλον 5 ὠφελεῖ, ἢν * ἀκρητέστερος ᾖ.

VIII. 1 *Quod ſupereſt firmum illud ac ratum haberi debet, omnes ſuperiores partes, eaſq; quæ ad veſicā pertinent, minus offendi, ſi [naturâ vel arte] 2 dilutius 3 ſit vinum: 4 inteſtinis verò maius 5 adiumentum adſert, quo meracius eſt.*

Commentarivs.

1 Id eſt, perſuaſum omnibus velim.

2 Id eſt, quo dilutius fuerit, eò minùs caput petet, nec febrim accendet, aut membranas ſtimulando lædet.

3 In febri vinum dandum eſt dilutum; atque ei vino aqua eſt ſuperbibenda, vt prohibeantur vapores. Quando febricitantibus vini neceſſarius eſt vſus, tunc eis detur tale vinum, quod vitiorum vini & aquæ ſit expers. album tenue, aquoſum, odoris expers, vt vult Dioſcor. lib. 5.

4 Inteſtina meracum iuuat ſtringendi vi: quæ alioqui aquâ ſoluitur.

5 In ſumma ventriculi infirmitate, vel infirmitatis periculo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IX. 1 Μελίκρητον δὲ πινόμενον διὰ 2 πάσης τῆς νούσου ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισι, τὸ ὅλον μὲν τοῖσι 3 πικροχόλοισι καὶ 4 μεγαλοσπλάγχνοισι 5 ἧσσον ἐπιτήδειον, ἢ τοῖσι μὴ τοιούτοισι *.

IX. 1 *Melicratum (vel aqua mulſa) tota morbi hiſtoria ſumptum in morbis acutis, prorſus quidem tum; picrocholis, tum his 4 quibus diſtenta ſunt viſcera, 5 minus eſt accommodatum, quàm iis qui huiuſmodi non ſunt.*

Commentarivs.

Senſus Aphoriſmi eſt, Melicratum, quia ſputum promouet, 1 valet ineunte morbo; nam expectorati promotione curatur pleuritis. Sed ſi pleuriticus fuerit πικρόχολος vel μεγαλόσπλαγχνος, huic eſt ſitiferum: talibus promouendo expectorato eſt noxium. nam tales peculiares naturæ inde rapiuntur in febres ardentes, & dyſenterias calamitoſas. Vnde dicit, Melicratum conuenit quidem omni pleuritidi, ſed non omni pleuritico. nam in morbi curatione, æquè debes cum morbo pugnare, atque naturæ ſtudere. Hinc collige, neque ſirupos, electaria, decocta calidiora, apta eſſe ad ſputi promotionem.

1 Melicratum ad verbum ſonat, ac ſi dicas mel temperatum, id eſt, dilutum. Latinis dicitur aqua mulſa. Græcis alio nomine dicitur ὑδρόμελι. Sed apud Dioſcoridem differt hydromeli à melicrato: quòd illud in diuturnum vſum comparetur; melicratum verò in præſentem. Hydromeli enim adiecta portione fermenti Sole coquitur caniculari, vnde acrimoniam acquirit, & vim obtinet vini Cretici ſeu Maluatici. Alterum genus quod paratur in præſentem vſum, duplex eſt, vnum meracius, quod vocant melicratum hybernum: alterum dilutius, quod æſtiuum. hoc ex duodecim partibus aquæ, & vna mellis conſtat; illud ex octo aquæ & vna mellis. Pichrocolis conueniētius eſt dilutius: pituitoſis, meracius. iuuenibus, dilutius ſenibus, meracius: quia naturæ ſenū mel eſt conſentaneū. Vtriuſq; duo ſunt genera, vnū ex melle crudo, alterum quod fit ex melle cocto. Prius tormina ciet, qualia deſcribit Hippocr. in mulieribus de quarum ingrauidatione quæſtio eſt 5. Aphor. 42. Atque hinc eſt quòd pragmatici deſcribunt clyſteres ad detergenda inteſtina ex hydromelite benè cocto. Nam ſi vel naturâ vel pharmacopœi vitio fuerit crudum, ſæuiſſima & miſerabilis excitabit tormina. Vires habet ab his ex quibus conficitur: aqua nimirum pluuialis, melle, & ſaccharo candido. Mellis in vniuerſum duo ſunt genera, mel aëreum, & factitium. Mel aëreum Arabes vocant Mannam. licet apud Arabas, Græcos, & Hebræos variè vſurpetur Manna. nam Hebræorum manna eſt cibus ille cæleſtis qui ex admiratione nomen accepit, vt Biblia teſtantur. Mel autem aëreum Hebræi non appellant Mannam: nam illud eſt quod Ionathas deguſtauit, quod ibi tamen non nominatur Manna: Arabes autem iſtud mel aëreum vocant Mannam: Manna Græcorum eſt ſubtiliſſima thuris pars, Gal. 3. de Alim. Mel factitium eſt quo vtimur, & quod materia eſt melicrati. Mel autem iſtud eſt dulciſſimum, ideoque cùm coctione dulcius reddi nequeat, ſalſum, amarum, & acre redditur. hinc picrocholis bileſcit, & auidè rapitur ab hepate calidiore etiam crudum; quare obſtructiones parit & flatus ibi ægrè diſſipabiles, æſtum excitat, accendit viſcera, quæ accenſa bilem generant. quæ quidem bilis mala eſt tum loco vnde manat, tum vbi generatur, tum loco quo iter facit. hæc bilis quia eſt à ſanguinis concretione ſegregata, incendio hepatis, omni ſero exhauritur, ac craſſiore parte in inteſtina detruſa, dyſenteriam ibi excitat calamitoſam.

2 Nimirum quamdiu morbus manet ſiccus: & in eius curam priùs eſt incumbendum, quam naturæ ſtudendum.

3 Natura, vel conformationis vitio, bilis vel anadrome, eiúſve refluxu ad ſuperiorem partem ventris.

4 Quorum diſtentio deprehenditur hypochondriorum inæqualitate, in qualitate, mole, & conſiſtentia. Qualitate, id eſt calore; quantitate, id eſt diſtentione

diſtentione; conſiſtentia, id eſt duritie. μεγαλοσπλάγχνους vocat, quibus non ex lege naturæ, ſed affectu præter naturam viſcera intumuere, vt ſcirrho, phlegmone, œdemate. Nam dicuntur hîc μεγαλόσπλαγχνοι, quorum viſcera laborant vel obſtructione, vel tumore quodam præter naturam.

5 Vel potiùs calamitoſum; quia ſitiferum, & expectoratum reddit contumacius.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. 1 Διψῶδες γε μὴν ἧσσον τοῦ 2 γλυκέος οἴνου, πλεύμονά τε γὰρ μαλθακτικόν ἐστι, καὶ 3 πτύελον ἀνάγειν μέτριον, καὶ βηχὸς 4 παρηγορικόν. ἔχει γὰρ 5 σμηγματῶδές τι, ὃ μᾶλλον τοῦ καιροῦ καταγλισχραίνει τὸ πτύελον.

X. 1 *Sed tamen ſitiferum eſt minùs 2 dulci vino, & pulmones lenit molliſque, & medicè 3 expectoratum promouet, & 4 tuſſim ſedat. in eo enim vis quadam 5 detergendi ineſt, per quam plus æquo ſputum viſcidius fieri * ſinit.*

*poteſt.

COMMENTARIVS.

1 Tria requiruntur ad aſthmatis & pleuritidis curationem; naturæ robur, meatuum libertas, & materiæ mitificatio vel præparatio. nam hoc eſt corpus reddere fluidum: nimirum naturam excitare, meatus aperire, & materiam præparare. Hæc enim tria hîc ſignificantur. quia pulmones emollit temperamenti & ſubſtantiæ ſuæ mediocritate nutriendo; expectoratum promouet, materiam mitificando; tuſſim ſedat, obſtructiones tollendo. Notandum autem quòd tuſſis hæc ex euentu accidat, quòd videlicet exſudet humor ſeroſus inutilis, qui per tenuitatem ipſius ſubterfugit anſam & veluti manum fuliginis: ideoque accidit tuſſis ſicca. Vno itaque modo tuſſis euenit ab intemperie, de qua hîc non loquimur: altero modo ab aſperæ arteriæ aſperitate: tertiò, à tenuitate humoris; & hæc tuſſis dicitur Hippocrati ferina 6. Epid. 2. 18. quæ pulmones exulcerat: quartò, ab humorum craſſitie; ad quam tuſſim valet melicratum. vel ab humorum fit lentore, ad quam non valet melicratum, ſed oxymel potiùs, quia melicratum attenuare poteſt, ſed non incidere, lenta; ſed oxymel incidit. Si ergo viſcidus inhæſerit ſuccus, oxymelite opus erit.

2 Propterea que promouendo ſputo accommodatius, & picrocholis & megaloſplachnis innocentius. Comparat melicratum cum vino dulci. vinum dulce ex euentu eſt ſitiferum, quia picrocholis & megaloſplachnis in bilem facilè vertitur; aliis autem in bilem non conuertitur Sic quoque melicratum non eſt ita dulce vt vinum dulce, ob aquæ admixtionem. Ergo non tam facilè in bilem cedet, neque eſt tam craſſum; neque tam auidè ab hepate rapitur. Ergo non tam parit obſtructiones quàm vinum dulce.

3 Mediocriter emolliendo.

4 Materiam mitificando. oxymel tuſſim non ſedat, quia valenter deterget, vnde & vnâ exaſperat. ſed melicratum leuiter deterget.

5 Rectè corrigit hunc locum Galenus, quia melicratum non facit ſputum lentum, ſed quia non poteſt lentum ſputum parare ad excluſionem, itaque ex euentu accidit, ex ipſius crebro vſu ſputum lenteſcere, cùm inde nihil iuuetur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XI. 1 Ἔστι δὲ καὶ οὐρητικὸν τὸ μελίκρητον ἱκανῶς, ἢν μή τι τῶν ἀπὸ σπλάγχνων 2 κωλύῃ.

XI. 1 *Idem quoque magnam vim habet ciendi vrinas, niſi quid ex viſceribus 2 prohibeat.*

COMMENTARIVS.

1 Melicratum ex aqua & melle conſtat. Aqua per ſe ſola bibita pigra & inepta eſt ad ciendas vrinas, quæ cunctando in hypochondriis vitium facit. itaque picrocholis ſuſpecta eſt ex euentu, quia cunctando putreſcit. quia putredine ſitim facit. Atq. hinc eſt quòd veteres negent ad ſitim extinguendam porrigi poſſe aquam. Nam licet vtraque qualitate cum cauſa ſitis pugnet, vitio tamen conſiſtente, vtilis eſſe nequit. Opportunius ad ſitim extinguendam propinatur oxycratum, vel vinum aquâ dilutum, aut ſi id oligophorum fuerit. Mel eſt τὸ ὄχημα aquæ, quod facit vt ipſa omnes anguſtias promptè ſubeat. Ex euentu igitur melicratum eſt vreticum. picrocholis tamen non vrinas ſed potiùs aluum ciet, vt mox dicet. Galenus tamen 3. Meth. 14. in phlegmone iecoris mulſam exhibet.

2 Id eſt, niſi hepatis aut lienis incendio atque tumore obſtructiones patiat in hypochondriis, & bilis copiam gignat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. 1 Καὶ * διαχωρητικώτερον δὲ κάτω τῆς 2 χολώδεος· ἔστι μὲν ὅτε χρηστῶν, ἔστι δ' ὅτε 3 καταπυροτέρων μᾶλλον 4 τοῦ καιροῦ καὶ 5 ἀφρωδεστέρων, 6 μᾶλλον δὲ τὸ * τοιοῦτο τοῖσι 7 χολώδεσί τε καὶ 8 μεγαλοσπλάγχνοισι γίνεται.

* διαχωρητικὸν

* τοιοῦτο.

XII. 1 *Idemque facit vt 2 biliosis excrementis aluus feratur, atque iis quidem mitificatis [& ad corporis ſalubritatem facientibus,] nonnunquam vero 3 ſaturatioribus & meracioribus 4 quam opus ſit, & 5 ſpumantioribus. 6 Sed huiuſmodi exiſtit potius 7 biliosis naturâ, & 8 quibus viſcera tumore ſunt obſeſſa.*

COMMENTARIVS.

1 Summa Aphoriſmi eſt; Medicamenta quæ temperamento, facultatibus, & ſubſtantiâ ad morbos curandos præclarè faciunt, vim ſuam retinent, amittunt, vel immutant pro varia naturæ ratione eorum quibus exhibentur. Nam vt hîc docetur, Melicratum temperatis naturis eſt diureticum, aliis diaphoricum, aliis aluum deiicit, vt picrocholis, bilem; eamque vel mitificatam, vel prorſus indomitam, coloratiorem & meraciorem; id eſt, naturalis ſeri expertem, craſſam, contumacem, ſaturo colore flauo præditam. Atque huiuſmodi bilis ſemper eſt in vitio, loco vnde fluit, quo fluit, & modo excretionis. Neque enim hepar huiuſmodi excretione iuuatur, quia pars ipſa hepatis liquatur, & eius potiùs liquamento inteſtina exulcerantur. vnde dyſenteria, in qua aluus deiicit biliosa & ramentoſa. Atque hoc malum procreat mel, quia dulcia in bilem propè tranſeunt.

2 Atque iis quidem mitificatis.

3 Colore nimirum & conſiſtentiâ, id eſt, craſſioribus & coloratioribus: vt vitellinis, porraceis, æruginoſis, id eſt, naturalis ſeri ſui expertibus.

4 Id eſt, quàm naturæ conſentaneum ſit.

5 A meatuum anguſtiâ; ſeu à flatulento ſpiritu, & calore præter naturam coniuncto.

6 Hæc biliosa excrementa in vitio ſunt & ratione partis vbi generantur, & ratione partium per quas tranſeunt.

7 Conformationis vitio, vel bilis acrimoniâ & reſluxu.

8 Id eſt, phlegmone ſi obſidentur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. 1 Πτύελον μὲν οὖν ἀναγωγὸν καὶ πλεύμονος μάλθαξιν τὸ 2 ὑδαρέστερον μελίκρητον ποιέει μᾶλλον. Τὰ μέντοι 3 ἀφρώδεα διαχωρήματα, καὶ μᾶλλον τοῦ καιροῦ κατακορέα χολώδεα, καὶ μᾶλλον θερμὰ, τὸ ἄκρητον μᾶλλον τοῦ ὑδαρέος ἄγει.

XIII. 1 *Verùm expectoratum magis promouet magiſque pulmones lenit 2 dilutius melicratum quàm meracius. Sed deiectiones 3 ſpumantes, & quæ plus æquo ſaturato ſunt colore, & calidiores, meracum melicratum potiùs quàm dilutum ciet.*

COMMEN-

COMMENTARIVS.

1 Explicat diſcrimina melicrati: cuius vna ſpecies eſt dilutior, altera meracior.

2 Nam dilutius cùm minùs ſitiferum ſit quàm meracius, naturæ pulmonum gratius eſt; craſſos humores diluit, faciliusque permeat: meracius faciliùs vias obſtruit, & magis ſitiferum eſt, ob mellis copiam.

3 A flatulento ſpiritu, cum calore præter naturam. ſignificat igitur ſpuma Hippocrati caloris efficientis vitium, materiæ contumaciam, & viarum anguſtiam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIV. Τὸ δὲ * τοιοῦτο διαχώρημα, ἔχει μὲν καὶ ἄλλας 2 σίνεα μεγάλα· οὔτε γὰρ ἐξ 3 ὑποχονδρίων καῦμα * σβέννυσιν, ἀλλ' ὁρμᾷ, δυσφορίην τε καὶ 4 ῥιπτασμὸν τῶν μελέων ποιεῖ ἑλκώδεις * δ' [illegible] καὶ * ἔντερα καὶ 5 ἕδρας. XV. 6 Ἀλεξητήρια δὲ 7 τουτέων 8 γεγράψεται.

* τοιόνδε
* σβεννύει
* τι
* ἐστήριον

XIV. 1 *Huiuſmodi autem meraciora & coloratiora alui excrementa, alias etiam magnas adferunt 2 calamitates: non enim 3 hypochondriorum incendium extinguunt, ſed magis accendunt, tum etiam 4 corporis ſaltationem adferunt; tum etiam inteſtina & 5 aluum exulcerant.* XV. *Sed 6 eorum morborum [qui melicrato inconſideratè vſurpato incidunt] 7 remedia ſolemnia 8 paulo poſt ſcribentur.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, ſeri naturalis expertia, quæ & calore & conſiſtentia in vitio ſunt, atque ardorem maximum viſcerum indicant.

2 Σίνεα Ionicè, pro βλάβαι. σίνεα Hippocrati ſunt noxæ, offenſiones. & noxia σινόμωρα appellat.

3 Id eſt, hepatis & lienis.

4 Nimirum nauſeæ expertem vel participem. Deterior autem eſt quæ eſt nauſeæ expers: quia hæc maximum incendium partium internarum indicat. ἀλυσμὸς & ἀπορία.

5 Inſanabilemque dyſenteriam pariunt per ſe, & ex euentu. Nam, vt habet Hippocrates in Coacis, Dolor in morbis acutis funeſtus. quia hîc ad calamitoſam vim morbi prioris, incendium nimirum hepatis cum ſumma virium infirmitate, accedit aliud malum, dyſenteria. Deinde vlcus in inteſtinis ita excitatum cacoëthes eſt, & inſanabile. Significatione huius vlceris & eius malignitate per ſe illa dyſenteria eſt inſanabilis. accedit huc quòd ipſa dyſenteria diuturna, ob fibrarum continuationem malè affecti inteſtini, labefactet fundum ventriculi: quo reſoluto, lienteria ſequitur, hinc hydrops, ab hydrope mors, Præſtat lienteriæ ſuperuenire dyſenteriam, quàm dyſenteriæ lienteriam; 6. Aph. 16.

6 Vt dyſenteriæ, æſtus hypochondriorum, & iactationis à concepta bile in hypochondriis, quæ in æſtum degenerat, quòd exitus ei denegetur.

7 Quæ illis affectionibus proximè medentur.

8 Id eſt, ſequenti libro, qui deſideratur. quo libro ſingulorum morborum curandorum tecmarſin conſtituit. Diſtinctionem quam dant quidam inter alexiteria & alexipharmaca ridet Galenus lib. 5. Simplicium 17. Vtroque enim nomine ſignificantur ea remedia quæ peculiari ac inſita quadam vi, huic vel illi curando propria ſunt. Sic Melicratum eſt pulmonicum & thoracicum, excitando nimirum vim naturæ, meatus aperiendo, ac materiam præparando. ἀλεξητήρια exponit Galenus βοηθήματα. à verbo ἀλέξασθαι: quòd vindicet à noxa: vt Latinis amuleta, ab amoliendo, & hîc ἰάματα exponit. Sunt enim Alexiteriorum tria genera: vnum, vt iam diximus: alterum, quod deleteriis reſiſtit, qualia propriè alexipharmaca dici volunt: tertium, quod ferarum ictibus & venenis medentur, quod Alexiterium dici contendunt quidam. Sed Galenus pro eodem agnoſcit vtramque vocem. At Hippocrati ἀλεξητήριον, ſignificat ſimpliciter βοήθημα, id eſt, remedium.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVI. 1 Ἄνευ μὲν οὖν ῥοφήματος μελικρήτῳ 2 χρεόμενος, ἀντ' ἄλλου ποτοῦ 3 ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισι, 4 πολλὰ ἂν εὐτυχοίη, καὶ οὐκ ἂν πολλὰ ἀτυχοίη. οἷσι δὲ δοτέον καὶ 5 οἷσιν οὐ δοτέον, τὰ μέγιστα εἴρηται, δι' ἃ οὐ δοτέον.

XVI. 1 [*Ergo perſpicuum eſt ex illa de melicrato diſputatione*] 2 *illum qui ſine vllo ſorbitionis* [*ptiſanæ*] *vſu, melicrato ſibi vtendum putat ſolum, loco omnis alterius potus, 3 in his morbis acutis, is vt plurimum 4 compos fiet voti, nec multum fruſtrabitur aut aberrabit. Verùm quibus exhibendum ſit, & 5 quibus id negandum, & quare negandum, omnia hîc commemorata.*

COMMENTARIVS.

1 Redit vnde digreſſus erat. nimirum ad melicrati virium tractationem.

2 Si vires valeant ſine infirmitatis metu; & ſi breuis futura ſit hiſtoria morbi. adhibita euacuatione, purgatione, clyſmo, vt fuerit opus. Dum ſiccus manet morbus, hoc eſt, vſque ad ſtatum ita tranſigat, ſi vires valent ſine metu infirmitatis, & breuis ſit morbi futura hiſtoria, vt dixi. Sed ſi vires id non ferant, illico ſorbeat ptiſanam.

3 In his acutis pulmonum & thoracis morbis, quos exempli loco poſuimus, pro omnibus morbis acutis.

4 Id eſt, expetitæ ſalutis.

5 Indicatione ſumpta à peculiari cuiuſque natura, conſuetudine, & morbo coniuncto. naturâ, quia bilioſis non eſt exhibendum: morbo, quia μηκα ὀσπλάγχνοισι dari non benè poteſt.

HIPPOCRATIS TEXVS.

XVII. 1 Κατέγνωσται δὲ μελίκρητον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὡς 2 καταγυιοῖ τοὺς πίνοντας, καὶ διὰ τοῦτο 3 ταχυθάνατον εἶναι 4 νενόμισται· ἐκλήθη δὲ τοῦτο διὰ τοὺς 5 ἀποκαρτερέοντας. 6 ἔνιοι γὰρ μελικρήτῳ χρέονται ποτῷ, ὡς τοιούτου δῆθεν 7 ἐόντος. XVIII. Τὸ δ' οὐ πάνυ τοιοῦτον 8 ἐστὶ [illegible].

XVII. 1 *Cæterùm damnatum eſt vulgo ab idiotis melicratum, quòd vtentes proſternat, ſeu ad extremam 2 imbecillitatem deducat, atque ob id 3 citam adferre mortem putatum eſt. 4 * clamatum eſt autem id, vel ita vulgo dictum, quod 5 inediâ quoſdam abſumere putabatur. 6 Sunt enim quidam qui ſolo melicrato [tota morbi hiſtoria] ſibi vtendum exiſtimant, tamquam [rectè morbo dicatum atque] huiuſmodi maximè 7 exiſtat.* XVIII. *Sed longè 8 aliter euenire videmus.* * politicum

COMMENTARIVS.

1 Obiectionem hanc continet hic Aphoriſmus: Melicrati vſus corpus reddit infirmius: ergo, &c. Reſpondet Hippocrates, Id agit non ſua vi, ſed ex euentu. Nam per ſe corpus reddunt infirmum, quæ id exhauriunt aſſpectabili, vel inaſſpectabili euacuatione. Cuiuſmodi ſunt hæmorrhoides, hæmorrhagiæ, diarrhœæ, ſudor immoderatus, inediæ, vigiliæ, &c. Per accidens verò infirmum reddunt corpus, quæ vel omninò nihil vel parum nutriunt; nihil, vt aqua, quæ ſolidis pro vehiculo eſt, vt cuncta humida, dicit hîc Galenus. Parum autem nutriunt melicratum & vinum ὀλιγόφορον: ideoque per accidens reddunt corpus infirmum: quia non pari menſurâ reſarciunt triplicis ſubſtantiæ noſtræ fluorem.

2 Καταγυιοῦν, id eſt, extremè eneruare. quæ illa ſint quæ hoc agant, hîc docet Galenus, vt immoderatæ

euacuatio

euacuationes. & diſtinguit, quod idiotæ non faciunt, inter validè eneruantia, non nutrientia, & parum nutrientia. Id eſt, quòd vires vtentium labefactet.

3 Vel, Ob eamque cauſam funeſtum eſſe putatur: id eſt, repentinæ & ante diem mortis putatur cauſa.

4 Vel, Atque ita dictum eſt eorum vitio, qui inediâ corpus conſumunt.

5 Qui fame ſibi vitam adimunt.

6 Vel, nonnulli enim inconſideratè ſolo vtuntur melicrato: indeque eiuſmodi eſſe videtur; id eſt, funeſtum & calamitoſum.

7 Melicratum tenuiter nutrit. quare eam quidem vim habet, vt ſi quis per inediam quatridui fatiſceret, eum in ſextum etiam diem erigere poſſit. Sed ſi diuturnior morbi ſit futura hiſtoria, melicratum non ei ſatiſfaciet: non quidem quòd melicratum vires eneruet, ſed quod non ſatis nutriat.

Id eſt, quàm ægros vi melicrati mori. ſed quòd nimis tenuiter hebeantur, ob id cadunt. quod etiam cremor priſanæ faciet, ſi eo ſolo quis non loco vtatur. Quibuſdam etiam per ſe reddit corpus infirmum, vt μελαγχολικοῖσι, & πικροχόλοισι, quibus nimirum aluum deiicit: aliàs autem per accidens reddit ſemper infirmum, videlicet inconſideratè vtentibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. Ἀλλ' 1 ὕδατος μὲν πολλῷ ἰσχυρότερόν ἐστι πινόμενον 2 μοῦνον, εἰ μὴ 3 ἐκταράσσει τὴν κοιλίην. XX. 4 Ἀτὰρ καὶ οἴνου λευκοῦ, 5 λεπτοῦ καὶ ὀλιγοφόρου καὶ ἀνόσμου, ἔστι μὲν ἰσχυρότερόν ἐστιν, 6 ἔστι δ' ἀσθενέστερον.

XIX. *Verùm longè potentius eſt melicratum 1 ſolum hauſtum quàm 2 aqua, modò aluum non 3 turbet.*

XX 4 *Quinetiam vino albo & 5 tenui, & paucifero & inodoro, partim potentius eſt, 6 alia ratione infirmius.*

COMMENTARIVS.

1 Nam diutius viuunt hi qui aquam bibunt, quàm illi qui nihil.

2 Sine vlla ſorbititionis acceſſione.

3 Deiectis viribus à nimia vacuatione.

4 Comparauit melicratum cum aqua; docuitque melicrato plus ſucci altilis ineſſe. Comparat hoc Aphoriſmo melicratum cum vino albo, eóque plus ſucci altilis continet. atqui nemo dicit vinum album corpus reddere infirmum. multo minùs dices melicratum corpus reddere infirmum.

5 Diſtinctionem ſumit à colore, à ſubſtantia & à virtute.

6 Si id aluum turbarit, ſemper mel ad nutriendum potentius deprehendes. vt ſi cyathos tres vini oligophori ſumat cottidie æger, vel cyathos tres mellis meri vel mixti aquæ, diutiùs viuet in mellis vſu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. 1 Μέγα μὲν διαφέρει καὶ οἴνου καὶ μέλιτος ἀκρητότης ἐς ἰσχὺν ἀμφοῖν· ὅμως τοίνυν εἰ καὶ διπλάσιον μέτρον οἴνου ἀκρήτου πίνοι τις, ὃ ὁκόσον μέλι ἐκλείχοι, πολλῷ ἂν δύναιτο ἰσχυρότερος εἶναι ὑπὸ τοῦ μέλιτος μοῦνον, εἰ μὴ 2 ἐκταράσσοι τὴν κοιλίην. 3 πολλαπλάσιον γὰρ καὶ τὸ 4 κόπρον διεξίοι ἂν αὐτέῳ.

XXI. *1 Certè multum inter vini & mellis meracitatem intereſt ad robur comparandum [aut infirmitatem.] tamen ſi quis duplam vini meraci menſuram biberit * ad mel quod lambendo ſumpſerit, multò robuſtior fuerit à mellis vſu, modò id aluum non 2 turbet. ac 3 multò maior 4 ſtercoris copia aluo feretur.* *quàm

COMMENTARIVS.

1 Dicit duplum vini oligophori epotum minùs alere, quàm mellis ſimplum.

2 Dolore.

3 Quaſi dicat, etiamſi excrementum à melle modeſtè feratur, vt virtutem non exoluat, tamen ex mulſa copioſior videbitur nutritio quàm ex vino. Nam etiamſi copioſius aliquantulum excernat, tamen diutiùs ex mulſa ſufficiet. etenim vſu melicrati plus ſtercoris eò deriuatur. Ergo mel potentiùs alit vino oligophoro, niſi immodicè aluum ſubducat.

4 Dare oxymel ἀπέπτοις non eſt tutum. Vbi nullus chylus, nulla etiam eueniet hæmatoſis proba. & vbi χύλωσις, ibi κόπρωσις.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXII. 1 Εἰ μέντοι ῥοφήματι χρέοιτο* πτισάνης, 2 ἐπιπίνοι δὲ μελίκρητον, ἄγαν 3 πλησμονῶδες ἂν εἴη καὶ φυσῶδες, καὶ τοῖσι κατὰ 4 τὰ ὑποχόνδρια σπλάγχνοισιν ἀσύμφορον. Προπινόμενον μέντοι πρὸ ῥοφήματος μελίκρητον, οὐ βλάπτει ὡς ἐπιπινόμενον, ἀλλά τι καὶ 5 ὠφελεῖ. *πλείονι

XXII. *1 Verùm enimuerò ſi quis ſuo iure priſanæ ſorbitione vtatur, 2 ſuperbibat autem melicratum, multum 3 replendo & flatu diſtendendo nocebit, tum etiam 4 viſceribus quæ in hypochondriis continentur erit diſſentaneum & moleſtum. Quod ante ſorbitionem epotum fuerit, non lædit, vti quod ſuperbitur, ſed 5 iuuat.*

COMMENTARIVS.

1 De ordine quem in vſu priſanæ, & melicrati quis ſeruare debet, nunc agit. Aliud enim eſt, iure ſuo vti priſana: aliud, neceſſariò vti. Nam neceſſariò priſana vtitur, cùm vires ſunt infirmæ: vel firmæ iam quidem, ſed cum infirmitatis metu. Atque huic ab ineunte morbo (adhibita tamen prouiſione) liberaliùs danda eſt priſana: eam nimirum ſenſim diminuendo, quo nimirum ſtatui ſit vicinior morbus. Iure verò ſuo vtitur, cùm iam mitigatus eſt morbus oſque humeſcere incipit, atque ad illud tempus melicrato ſolo vſus fuerit. cùm tamen firmis lateribus eſt opus ad excludendũ expectoratum 1. Acut. 25 Quo maior appâret expectorati copia, eo pleniùs exhibendũ. Quibuſdam vires valent, ſine vllo infirmitatis metu, in breui morbi hiſtoria: his melicratum ſatisfecerit. Quibuſdã verò ſunt vires firmæ in præſenti, ſed non ſine infirmitatis metu: his (adhibita ſemper dicta prouiſione) præter melicratum etiam priſanam exhibebimus. Docet igitur hîc nunc, quo ordine hæc duo ſint exhibenda.

2 Multum.

3 Quia hordeatum alieni cibi eſt impatiens: vnde crudis repletur corpus, & flatibus diſtenditur & hordeati vis eluitur.

4 Hepati & lieni.

5 Quia abſterget, obſtructiones tollit & præparat ventriculum ad priſanæ exceptionem.

Ratio Aphoriſmi eſt, Quò res quæque mitificatu facilior, quóque facilius ſubducitur, eò magis primis epulis ſumi debet. Hoc autem in genere continentur ſorbitiones. Melicratum autem niſi ritè in ventriculo coquatur, flatus & obſtructiones excitat, & plethoram ad vires adducit. Priſana autem quàm mulſa difficiliùs corrumpitur, & tardiùs ſubducitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. 1 Ἑφθὸν δὲ μελίκρητον ἐς ἰδέην μὲν πολλῷ κάλλιον τοῦ ὠμοῦ· λαμπρὸν γὰρ λεπτὸν, καὶ λευκὸν, καὶ διαφανὲς γίγνεται. Ἀρετὴν δὲ ἥν τινα αὐτῷ προσθῶ διαφέρουσάν τι τοῦ ὠμοῦ, οὐκ ἔχω. Οὔτε γὰρ * ἥδιόν 2 ἐστι, ἢν τυγχάνῃ γε τὸ μέλι καλὸν ἐόν, 3 ἀσθενέστερον μέντοι γε τοῦ ὠμοῦ, καὶ ἀκοπρωδέστερον ἐστιν. ὧν οὐδέτερον δεῖ προσεῖναι μελικρήτῳ· ἄγχιστα δὲ χρέεσθαι αὐτῷ 4 τοιῷδε ἐόντι, ἢν τὸ μέλι τυγχάνῃ 5 πονηρὸν ἐὸν, καὶ ἀκάθαρτον καὶ μέλαν, καὶ μὴ εὐῶδες. ἀφέλοιτο γὰρ ἂν ἡ ἕψησις τῆς κακοτήτος αὐτοῦ τὰ πλεῖστα τοῦ αἴσχεος. *ἥδιον ἐόν,

XXIII. *1 Coctum verò melicratum crudo aſpectu eſt pulchrius: nam coctione clarum, tenue, album,*

& pellucidum ſit. Sed tamen quantum virtute inter ea interſit, non habeo dicere. Nec verò 2 ſuauis eſt, ſi contigerit mel laudabile quidem, ſed crudo 3 imbecillius, minuſque aluum ſubducit. quibus rebus ad opem ferendam non eget melicratum. ſed proximè vtendum 4 eo quod ſit eiuſmodi, ſi 5 prauum fuerit mel, vel impurum & nigrum, nec odorum: ſic enim coctio vitia & turpitudinem mellis abſterſerit.

COMMANTARSVS.

1 Diſtinguit hoc Aphoriſmo duo melicrati genera ab inuicem, crudum videlicet, & coctum.

2 Coctum.

3 Ad expectorandum, quia ſitiferum eſt magis coctum.

4 Nimirum cocto.

5 Vt in his regionibus frigidum & ſpumoſum & excrementitium eſt mel. Fit enim mel ex matutino rore. Optimum eſt dulce, acre, pallidum, mediocri conſiſtentiâ, pellucidum. Differentiæ eius ex plantis vnde colligitur, & ſolo ſumuntur. Eſt ἀνθηρὸν, id eſt, vernū aut floridum: θερινὸν æſtiuum ſub Sitio: eſtque rutilum: & ἐρεικαῖον, id eſt, ſilueſtre, ab erica Dioſcorides hæc vocat, vernum, æſtiuum, & hyemale.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIV. 1 Τὸ δ' ὀξύμελι καλεύμενον ποτὸν, πολλαχῇ εὑρήσεις 2 εὔχρηστον ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισιν ἐὸν· 3 ἀνάγει γὰρ πτύαλον ἀναγωγόν τε ἐστὶ καὶ 4 εὔπνοον. XXV. 5 Καιροὺς μέντοι τοιούσδε ἔχει.

XXIV. 1 *Iam verò oxymelitis potionem vulgò ſic dictam, frequenter 2 commodiſſimam his in morbis deprehendes: 3 etenim expectoratum educit, ac 4 liberam ſpirationem præſtat.* XXV. *Sed tamen has habet 5 oportunitates.*

COMMENTARIVS.

1 Seu, oxymel epotum. Oxymel potio eſt ex aceto & melle conſtās. tametſi verò aquæ portionem accipiat, tamen à duobus quæ virtute in eo excellunt habet nomen, ab aceto nimirum & melle. Nam ab aceto vis ei eſt tenuandi, eiuſque acidus ſapor guſtu percipitur. excellit etiam mellis ſapor: minus aquæ, eo quòd ipſa ſit fatua. Latinè appellatur acetum mulſum. Eius ſunt duo genera, ſimplex nimirum & compoſitum. De ſimplici agit Gal. lib. 4. De ſanitate tuenda, & vndecimo Methodi. Ægineta libro 7. Meſues lib. 3. Atque hoc dicitur ſimplex, non quòd omnino ſit immixtum, tale enim nihil eſt naturâ, neque aqua quidem ipſa, neque vinum, ſed reſpectu ſcillitici, phegmagogi, hydragogi, de 5 radicibus. Eſt autem porio quæ ex quatuor partibus aquæ, duabus mellis, & vna aceti conficitur. Atque tres habet virtutes, nam craſſos humores attenuat: lentos & viſcidos incidit, & deterget. ideoque ad diuturnas febres rectè exhibetur: quod lenta incidendo, craſſa tenuando, viſcida detergendo, vim naturæ excitet, materiam præparet, obſtructa liberet. Idem quoque ſudores mouet, quia partium tenuitate cæsera omnia antecellit. Eſtque tanquam baſis omnium medicamentorum, quæ vel purgando, vel vacuando, vel nouando, id eſt, alterando proſunt. Guſtu eſt iucundum, olfactu gratum, colore recreat ægros. Nihil ergo eo præſtantius, melle eſt gratum: aceto penetrat, quod mellis & aquæ eſt ὄχημα. atque temperat extinguitque calorem febrilem, & acrimoniam bilis infringit. Idem & acetum præſtat ratione ſuæ tenuitatis: cuius ratione etiam celerius refrigerat, quàm vllum aliud frigidum. Nam, vt docet Gal. lib. 1. Simpl. Acetum eſt frigidiſſimum, id eſt, maximè refrigerat. non tam ratione inſiti frigoris, quam ratione tenuitatis. Compoſiti multa ſunt genera: quædam enim componuntur vt alterandi vim habeant, ſiue calore, ſiue frigore pugnandum ſit cum morbo. Ex radicibus apetientibus, ſcilla, origano, mentha, pulegio, ſatureia, prout nimirum aliis & aliis partibus ſint accommodanda. fit enim pneumonicū, fit hepaticum, cephalicum, ſplenicum, cyſticum, nephriticum, pro varia conditione & natura eorum quæ admiſcentur, id eſt, omnibus partibus dicat ſuam operam, eſtque baſis omnium medicamētorum, quibus expugnamus morbum. Maiores adfert opportunitates cùm agitur de purgando humore qui in vitio eſt. Nam ſi admiſcueris cnicum vel agaricum, vel turbith, erit phlegmagogum. nam pituitam educet, ſimulque materiam præparabit, naturam excitabit, & obſtructa liberabit: quod oxymel, tanquam baſis illius medicamenti, præſtat. Idem æſtiuo cælo in tertianis præclarè bilem educit, ſi Rhabarbarum addideris. ſi elleborum nigrum, polypodium, ſi ſerum, melanogogum reddetur. ſi cortices ſambuci, ireos, ſcillam, hydragogum euadet. Simpliciter, ex eo omne genus medicamenti confici poteſt: non ſolùm ad præparandum & alterandum, ſed quoque ad omnem morbum alexiterium commodiſſimum: quòd vel morbis medeatur, vel quòd humorem qui in vitio eſt, expurget, vel partibus malè affectis ſuam dicet operam. Totidem enim modis alexiteria agunt. quare oxymel erit omnium medicamentorum vehiculum maximum, quod ſimul omnium alexiphamacorum vim in ſe contineat.

2 Vel, ſæpenumerò adferre mirificos ſanitatis fructus reperies in huiuſmodi morbis acutis. Dum nimirum ineunte morbo crudæ manent materiæ, earumque præparatione, meatuúmque libertate eſt opus. Vbi non ſolùm tenuandum, ſed etiam detergēdum ſit, & incidendum, breuiſque futura ſit morbi hiſtoria; validæ vires, ſine infirmitatis metu: vt eo ſolo contenti, integris viribus, ad ſtatum peruenire poſſint ægri. Duplex autem eſt oxymel ſimplex, meracius, & dilutius. Addit Hippocr. ποτὸν, epotum, quia hîc agitur de hac potione quatenus bibitur. Duobus enim modis oxymelite vtuntur: intrò, potu: & foris. nam incoquitur ei farina hordei, & conficitur puls, qua parotides œdematoſæ ex pituitæ ſynathriſmo curantur.

3 Porrò ad eaſdem affectiones tum oxymel tum melicratum exhiberi poteſt. Verùm melicratum tantùm attenuat modiceque abſterget: hinc eſt, quòd inde ex euentu ſputum magis lenteſcat: quare tunc ad vſum oxymelitis te cōuertes; nam expectoratum promouet, & ad facilem ſpirationem facit, quia liberam ſpirationem facit, expediendo reſpirationis inſtrumenta excipientia, deducentia, atque mouentia: quorum oppreſſione & impedimento, parua & frequens ſequitur ſpiratio. Dico paruam & frequentem: nam hanc ſolam ſpirandi difficultatem liberat, quicquid expectoratum promouet. Nam qui frequenter & magnum ſpirant, item qui magnum rarò, vel calidum vel frigidum, non liberantur ea difficultate, vſu eorum quæ expectorata promouent. Nam, vt patet ex lib. 2. & 6 Epid. & 5. Prog cùm omnis difficultatis ſpirandi differentiæ ſumantur à quatuor; nempe dilatatione thoracis, vnde magna reſpiratio, parua, vel mediocris: à motu, vnde velox, vel tarda: à quiete, vnde frequens & rara: à materia reſpirationis, vnde calida & frigida: ſola ea quæ eſt parua & frequens, indicat dolorem thoracis, & pulmonum obſtructa bronchia à lenta materia quam oxymel incidendo, & meatus liberando excludit. Quoniam ergo thoracis & pulmonum affectus expectorato curantur, mirificè valet oxymel ad morbos tum thoracis tum pulmonum. Tribus enim modis ſputum cietur, præparatione materiæ, meatuum libertate, & naturæ integritate: quæ tria præſtat oxymel.

4 Facit

4 Facit etiam oxymel, vt bilis quodammodo pituitescat. Paulum aceti accipit mulſa: quod etiam coctura exuitur ſuâ potentiâ.

5 Nimirum ſed benè conuenienterque cuique medendum: ſcilicet ratione ſui, id eſt, diuerſitate præparationis, coctionis materiæ, morbi, & ægri. quaſi dicat, Non eſt omnibus idem oxymel ratione ſui: hoc eſt ratione materiæ, præparationis, coctionis. qua ratione ſputum promouet, & ſpirationem reddit facilem: id eſt, morbi, & ægri.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVI. Τὸ μὲν τὸ κάρτα ὀξὺ οὐδὲν ἂν * μέζον ² ποιήσειε περὶ τὰ πτύελα, μὴ ῥηΐδιως ³ ἀνιόντα. Εἰ γὰρ ἀνάγοι μὲν τὰ 4 ἐγχλισχραίνοντα, ἢ ὀλισθὸν ἐμποιήσειε, καὶ ὥσπερ εἰ διαπτερώσειε τὸν 5 βρόγχον, παρηγορήσειε τὸν πλεύμονα, μαλθακτικὸν γὰρ αὐτέου· καὶ εἰ μὲν 6 ταῦτα συγχωρήσειε, μεγάλην ἂν ὠφέλειαν ἂν ποιήσειε. 7 Ἔστι δ' ὅτε τὸ κάρτα ὀξὺ οὐκ ἐκράτησε τῆς ἀναγωγῆς τοῦ πτυέλου, ἀλλὰ 8 προσγλισχρῆναί τε καὶ 9 ἔβλαψεν.

* μέζον legit Galenus.

XXVI. *Etenim quod eſt meracius, vel 1 in quo acrimonia ſumma ſunt omnia, nihil 2 medicè facit ad expectorata quæ expeditè non 3 expectorantur. Nam ſi educeret ea quæ intùs 4 exaſperant, & lubricum redderet: &, vt ita dicam, alas explicaret 5 bronchiorum, ſanè pulmones leniret, eſt enim naturâ lenimen ipſius: atque ſi 6 hæc [tria] efficeret, magnum ſanè adferret adiumentum. 7 Fit tamen vt quod (in ſuo genere) oxymel acerrimum eſt, ad expectoratum ciendum non ſufficiat, ſed lentoris 8 acceſſionem adiungat, propterea que 9 noxam inferat.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, quod in ſuo genere acerrimum eſt, ſeu ſubtiliſſimum & acutiſſimum.

2 Id eſt, aut ea præclarè contumaciora reddit, cùm ea ſiccet dum educere nequit incidendo & detergendo.

3 Sed quæ in via ſubſiſtunt, vult dicere Hippocrates; nam ſi difficultas ſpirandi in lateris infirmitate conſiſtat, ipſam auget, non liberat oxymel: nam ſiccat ſputum, vnde ſtertor augetur; ſin autem firmis lateribus, conſiſtat hæc difficultas in materiæ contumacia, aut meatuum anguſtia, liberat; quia naturæ vim excitat, materiam præparat, & meatuum anguſtias aperit. Nam aut mirificè prodeſt oxymel quod in ſuo genere acerrimum eſt, ſputum optimè mouendo: aut maximè nocet, ſputum contumacius & lentius reddendo. quare nihil prodeſt ad reſpirationem, niſi fortè paruam & frequentem ratione ſui, tria enim prædicta difficultatem ſpirandi inducunt. Tribus enim de cauſis ſputa ægrè expectorantur: aut ob laterum infirmitatem; aut materiæ lentorem & contumaciam; aut ob meatuum anguſtiam & bronchiorum obſtructionem; aut ob has omnes cauſas ſimul.

4 Quæque ſtertorem inducunt in ſpirandi difficultate, id eſt, vel præclarè iuuat expectoratum mouendo. Duobus modis euenit ſtertor, materiæ contumaciâ, vel laterum infirmitate. prior oxymelite curatur; poſterior eſt incurabilis: hinc apoplexia funeſta eſt, quæ eſt cum ſtertore, ab infirmitate laterum: denegata nimirum thoraci facultate animali.

5 Fiſtularum pulmonis. lenit pulmones propter mel admixtum, ſed non æquè ac melicratum.

6 Nimirum pulmonem leniret, bronchiorum alas explicaret, & materiam fluxilem lubricamque redderet. Quicquid enim ſtertorem tollet, tria hæc efficiat oportet, nimirum partem affectam leuet; meatus aperiat, materiam ad excluſionem præparet.

7 Quaſi dicat, Sed tamen illud tempus eſt.

8 Id eſt, lentum ſputum lentius reddat.

9 Dicat quis, Oxymel incidit: ergo expectoratum reddet fluidum. Reſp. Verum eſt, vbi adeſt laterum firmitas. Nam ſi expectorandi difficultas proueniat ob materiæ contumaciam, commodiſſimè exhibetur oxymel. At ſi prouenerit ob laterum infirmitatem, lenteſcet mox. Nam vbi inciſum fuerit, niſi ſtatim expectoretur, lentius reddetur, exhauſta tenuiore eius parte. Nam oxymel habet maiorem vim explicandi obſtructa, quam expectorandi, eo quòd ſit ſiccum. Ideoque id ad parotidas œdematoſas conuenientiſſimum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVII. 1 Μάλιστα δὲ τοῦτο πάσχουσιν οἵπερ καὶ ἄλλως 2 ὀλέθριοί εἰσι, καὶ ἀδύνατοι βήσσειν τε καὶ ἀποχρέμπτεσθαι τὰ 3 ἐνεχόμενα.

XXVII. 1 *Sed hæc calamitas in eos potiſſimum incidit, qui cùm aliàs 2 pernicioſe ægrotant, tum verò expuendi ſunt impotentes, & excreandi quæ [in bronchiis] 3 concepta ſunt & conciſa.*

COMMENTARIVS.

1 Vt nimirum oxymelite, quod in ſuo genere acerrimum eſt, lentoris acceſſio fiat: proptereaque maior expectorandi difficultas conſequatur.

2 Magnitudine morbi, & ſymptomatum vehementia, vbi craſſiſſima ſputa, quæ ægrè procedunt, & cruda. Senſus eſt, iis qui calamitosè ægrotant, nimirum qui nihil ob cruditatem expectorant, his ab acri oxymelite magis lenteſcunt ſputa.

3 Quæ nimirum adhæreſcant. Quibus ob calamitoſam vim morbi, ſtertor ex infirmitate acceſſerit. vt ſi ſputum fuerit viride, vrinæ exeant prauæ, crudæ ſimpliciter, labefactata ſit naturalis œconomia. quemadmodum vbi ad perfectam & abſolutam pleuritidem acceſſerit alui profluuium, labefactatur naturalis œconomia. Si his quoque acceſſerit expectorandi difficultas, ob ſummam laterum infirmitatem, nequaquam exhibendum eſt oxymel. Prouenit autem laterum difficultas, ex reſolutione facultatis animalis, quæ muſculis intercoſtalibus thoracis ad expectorationem vtitur. Vel inopia fuliginoſæ materiæ, extincto nimirum calore cordis; nam hi muſculi dum ſe colligunt, cum impetu expellunt illam fuliginem ex ſiniſtro cordis ventriculo, quæ excutitur per arteriam venoſam in bronchia. quæ fuligo ita excluſa ſecum rapit quicquid in via repperit, modò illud non ſit contumax, nec ſua tenuitate anſam fuliginis eludat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. Εἰς μὲν οὖν 1 τόδε, σταθμώμενον χρὴ τὴν ῥώμην τοῦ ἀνθρώπου, κ' ἢν ἐλπίδα ἔχῃ, 2 διδόναι.

XXVIII. *Ergo 1 in hunc finem, ſignis ſyllogiſticis (antequam exhibeas) ægri vires animo complecti oportet & perſpectas habere; quodſi futuræ ſalutis bona ſpes affulſerit, 2 tunc exhibere.*

COMMENTARIVS.

1 Vt ſcilicet oxymelite benè conuenienterque medicina fiat.

2 Vt eo leniantur pulmones, obſtructa liberentur, materia præparetur. Nam deſperatis non eſt adhibenda medicina. ſtertentes autem ex laterum infirmitate ſunt deſperati. Hæc ſigna ſyllogiſtica, quorum hic Aphoriſmus meminit, deſumuntur ab vniuerſa corporis eſſentia, actionibus, & excrementis. Eſſentia inquam, id eſt habitu, temperamento, mole, & charactere, & colore: actionibus naturalibus, vitalibus, animalibus. iiſque integris, infirmis, vel deprauatis. Excrementis tum propriis, tum communibus, in qualitate, quantitate, tempore, & excernendi modo. Tunc, dicit, dabis acre oxymel. vt nimirum incidendo

ſputum reddat meabile, ſi nimirum omnia ſigna eò ſpectent, vt in virtute naturæ ſpem colloces. Vide ergo num mortis cauſa adſit firma: hæc eſt triplex, inflammatio, quæ facit maraſmum, μετοχετευσις: venenata qualitas, vt in peſte, cùm abſumuntur ſpiritus vitales: adferetque impedimentum partis, cuius officio vita carere nequit, & tranſlatio ſymptomatica ad caput.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIX. 1 Διδόναι δὲ, ἢν διδῷς, 2 ἀπεχλιαρον, ἢ καὶ ὀλίγον τὸ τοιόνδε, 3 καὶ μὴ λάβρως.

XXIX. 1 *Atque ſi exhibendi ſit locus, 2 egelidum dare oportet, & paulatim, 3 nec plena manu.*

Commentarius.

1 Senſus eſt, acre oxymel da, ſi virtute æger ſit validâ, craſſa viſcidaque ſit materia, da tunc ſenſim & egelidum. Docet ergo hoc Aphoriſmo, quæ ſit exhibendi ratio. Nihil frigidum actu, mitificationem adfert; ita haphs fouetur latus calidis, & omnis potus egelidus pleuriticis offertur.

2 Id eſt, ſuperficietenùs tepidùm, non omnino tepidum: nam tepida nauſeam pariunt & vomitionem, omnia verò frigida naturæ ſunt conſentanea: ſed actu frigida, ſunt pulmonibus inimica, quia meatus obſtruunt & materiam teddunt contumacem. Egelidum verò naturæ pulmonum & laryngis eſt conſentaneum: quare nihil pulmonicum niſi egelidum.

3 Ne tuſſim excitet, ventriculi vim labefactet: eoque fiat, vt ad calamitoſam vim morbi, accedat naturalis œconomiæ infirmitas.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXX. 1 Τὸ μέντοι 2 ὀλίγον * ἀξύμενον, ὑγραίνει μὲν τὸ στόμα καὶ 3 φάρυγγα. 4 ἀναγωγὸν δὲ πτυέλου ἐστὶ, καὶ 5 ἄδιψον. 6 Υποχονδρίῳ δὲ καὶ σπλάγχνοισι * τοῖσι ταύτῃ 7 ξυμφόρον, καὶ τὰς ἀπὸ μέλιτος 8 βλάβας * ταύτῃ κωλύει. τὸ γὰρ ἐν μέλιτι χολῶδες 9 κολάζεται. 10

* ἐπάξυ
* καὶ τῆσι ταύτηισι
* ταύτας

XXX. 1 *At verò quod 2 parum eſt oxymel, corpus & 3 fauces humectat, tum etiam expectorati 4 promouendi vim habet, & 5 ſitis expers eſt. Tum etiam hypochondrio viſceribuſque 6 hypochondriacis 7 conſentaneum eſt, hiſque partibus 8 incommoda mellis prohibet: nam quod in melle bilioſum ineſt, 9 infringitur & caſtigatur.* 10

Commentarius.

1 Cuius acrimonia remiſſior eſt, id eſt, dilutius oxymel opponitur illi quod antè poſuerat. Superius egit de oxymelite meraco: hic verò nunc de diluto.

2 Hoc ad qualitatem pertinet: non ad quantitatem.

3 Os & fauces humectat refrigerando, & aquam in penitiores partes vehendo.

4 Quia ſputum contumax meabile facit.

5 Et hac ratione melicrato præſtantius eſt. Quia quicquid eſt ſitiferum, pulmonum & thoracis vitia auget. quibuſdam autem natura melicratum eſt ſitiferum. oxymel verò, nullis naturis eſt ſitiferum.

6 Id eſt, quæ in hypochondriis continentur.

7 Vel gratum, vel acceptum.

8 Vt æſtum, inflammationes, ſitim.

9 Nimirum ab aceto, efficitque ne oxymel in anguſtiis cunctetur, aut in bilem mutetur, aut ſitim efficiat.

10 Summo ſtudio hoc agit Hippocrates, vt expuatur expectoratum, & vt ſint gradus coctionis, tales purgationis eſſe decet. vt, ni ex vomica ducatur pus coctum, in aliud genus degeneret. Oxymel dilutius μελαγχολικοῖς & πικροχόλοις propinandum, quibus melicratum exhiberi non debet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. Ἔτι δὲ καὶ 1 φυσῶν καταῤῥηκτικὸν, καὶ ἐς 2 οὔρων προτρεπτικόν.

XXXI. *Quinetiam 1 flatus diſcutit, & ad 2 meiendum viam affectat.*

Commentarius.

1 Radicitùs euellit flatuum materiam. Eos nimirum flatus, qui hypochondrio concepti, exitum non habent. modo non ſint melancholici humoris ſoboles.

2 Vel, ſe ad vrinas ciendas conuertit partium tenuitate, & excrementi ſeroſi & bilioſi ſecretione. Flatuū materia craſſa eſt & lenta, copioſaque, quæ caloris inopiâ ſoluitur in ſpiritus. Si ergo ventriculus flatibus diſtendatur ab humore craſſo & pituitoſo, in ſumma caloris infirmitate & pituitæ ad mébranas ipſius ventriculi adhæreſcentis copia, adhibenda ſunt ea, quæ excitando vim partis, materiam flatuum incidendo & alterando euellant. Per accidens ergo, & non ſui ratione oxymel flatus diſcutit: per ſe vero vrinas mouet ob partium tenuitatem; ita & ſuccus limonum, quamuis frigidus ſit, vrinas ciet. οὔρησις ſumitur interdum pro ipſo actu meiendi; & pro ſecretione humoris ſeroſi à venis ad veſicam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXII. 1 Ἐντέρῳ μέντοι τῷ 2 κάτω 3 μέρει 4 πλαδαρότητας, καὶ 5 ξύσματα ἐμποιέει.

XXXII. 1 *Sed tamen 2 inferiori 3 inteſtino nimiam ſæpè adfert 4 humoris abundantiam, tum etiam 5 ramenta inducit.*

Commentarivs.

1 Senſus eſt: Quibus humentior eſt podex, aut inteſtina infima: quibus ventriculus & inteſtina infirma: item quibus ventriculus & inteſtina ſuperficiariæ exulcerationis ſenſum exhibent, iis ab oxymelite & omnibus acidis eſt abſtinendum; quod iis ſint membranæ tenuiores & infirmiores: licet conditio morbi ad eius exhibitionem inuitare poſſe videatur: quòd peculiaris conditio nocet.

2 Id eſt, excrementi copiam ſuppeditat: inteſtináque humentiora reddit ea euentu: detruſa illic excrementi copia.

3 Vocat Hippocrates hîc imas partes inteſtinorum, eas quæ excretioni dicatæ ſunt, non autem diſtributioni, tenuia enim diſtributioni inſeruiunt: at craſſa, excretioni. Ergo κατ' ἐξοχὴν rectum inteſtinum hac parte intelligit, quod perpetuo humoris affluxu madet. Quibuſdam enim podex eſt perpetuò humentior: qui decocto roſarum, mali punici, abſinthij cum vino auſtero eum abluunt.

4 Corpus effeminatum, molle & vliginoſum dicitur Hippocrati 5. Epid. 2. 11. πλαδαρόν. Inteſtina & veſica ſentina ſunt totius corporis: ideò ſemel exulcerata ægrè curantur: quòd perpetuo humoris affluxu madeant. Vlcus verò omne, ſiccitate curatur. Quia quod ſiccum eſt, propius abeſt à ſtatu naturali; quod molle, longius; & quo mollius, eò longiùs.

5 Ratione ſui: quòd acrimonia ſua ſit inteſtinis moleſtum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIII. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ 1 φλαῦρον τοῦτο ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισι γίνεται. Μάλιστα μὲν, ὅτι φύσας κατὰ ἔξω περαιοῦσθαι, ἀλλὰ 2 παλινδρομέειν ποιέει. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλως 3 γυιοῖ καὶ ἀκρωτήρια 4 ψύχει.

XXXIII. *Itaque nonnunquam fit, vt hoc in morbis acutis 1 calamitoſum ſit. Maximéque eo nomine quòd flatus * foras efferri non ſinat, ſed contrà, 2 ſurſum recurrere facit. Accedit huc quòd faciat 3 corpus infirmum, extimáſque partes 4 refrigerat.* * exire

Commentarius.

1 Nimirum abradi inteſtina, & humentiores fieri imas inteſtinorum partes.

2 Contrario inteſtinorum motu atque naturali: infernè ſurſum. Motu periſtaltico docet Galenus moueri inteſtina, paulatim exprimendo excrementa ſupernè deorſum. Eſt autem motus periſtalticus cùm inteſtina circum circa amplectuntur fæces; & amplectendo exprimunt, dum videlicet naturaliter ſe habent. Reſoluta autem illa vi obuolutrice, ſi moleſtiæ ſenſus excitetur in inteſtinis, ſurſum infernè fiet ille inteſtinorum motus, à calore partium ſuperiorum. Ideoque multi iniecto clyſtere per acutos morbos, moriuntur: quibus nimirum is clyſter eiici non potuit: eaque materia clyſteris ad ſupernas partes tranſlata, ibique ob diaphragmatis compreſſionem excitata magna difficultate ſpirandi, moriuntur. Neque vſu balanorum acerrimorum, poterunt ad excretionem huius materiæ excitari inteſtina. Galenus 6. Epid. 5. 27. eleganter docet, quomodo perfrigerato ſphinctere muſculo, colligant ſe inteſtina atque infernè ſurſum ferantur: quemadmodum ſæpiùs accidit iis, qui ſubligaculis non vtuntur. Rectè igitur quidam dubitant, quid in cauſa eſſe poſſit, cur in dyſenteria nullæ excludantur fæces, potiſſimum cùm vis ventriculi non ſit reſoluta: cibum etenim is capit, eumque perbellè concoquit. Dico quòd in dyſenteria cum teneſmo, ſphincter muſculus diſtenditur, qui inteſtina quoque ipſa diſtendit, ita vt labefactetur vis illa motus periſtaltici. quo motu amiſſo, nullæ fæces supernè deorſum feruntur: raptâ videlicet materiâ ſurſum, calore viſcerum ſuperiorum, vt eleganter hîc exponit Galenus.

3 Vellicatis ac ſtimulatis acrimoniâ inteſtinis & ventriculo. diuturnus oxymelitis vſus labefactat.

4 Doloris vi: tum ab acrimonia oxymelitis, tum ab inteſtini diſtentione: vt in dolore colico. Tribus modis contingit extimas partes refrigerari; primò, inopiâ caloris natiui, non delati ad partes extimas, quemadmodum in ſyncope accidit. ſecundò, raptu caloris intrò: idque vel à dolore vel à calore viſcerum. Si fiat à calore, & adſit ſitis, erit ea refrigeratio funeſta; vt fit in phlegmone hepatis. internis partibus calore exuſtis, & extimis marmore frigidioribus. At ſi fiat à dolore, & non adſit ſitis, vt fit in dolore colico refrigeratio, ea non erit funeſta. Tertiò fit, ex coaceruatione bilis in ſuperioribus partibus ventris.

Hippocratis Textus.

XXXIV. 1 Ταύτην καὶ οἶδα μούνην 2 βλάβην τοῦ δὲ ὀξυμέλιτος γενομένην, ἥ τις καὶ ἀξίη γραφῆς.

XXXIV. 1 *Ac illud vnicum eſt 2 damnum quod quidem ipſe nouerim commemoratione dignum, quod ab oxymelite importatur.*

Commentarius.

1 Senſus aphoriſmi eſt, oxymel dilutius non ea incommoda adfert quæ vinum, aqua, melicratum: ſed ſi nocet, ea ratione id ſolùm fit, quòd tenerrima inteſtina abradat.

2 Quòd nimirum quibus infirmior eſt tunica interior ventriculi & inteſtinorum, iis accidit vt cum acrimoniâ, tum excrementitij humoris excretione laxentur illæ fibræ circulares inteſtinorum: quibus laxatis, contrario motu, infernè ſurſum, vi caloris viſcerum ſuperiorum, mouentur inteſtina: atque ita ſurſum expreſſis fæcibus, ſequitur difficultas ſpirandi, per oppreſſionem diaphragmatis, & plethorica capitis ſymptomata, & alia quæ in morbis acutis ſunt calamitoſa.

Hippocratis Textus.

XXXV. 1 Ὀλίγον δὲ τὸ 2 τοιοῦδε ποτὸν, 3 νυκτὸς μὲν ἢ 4 νῆστιν πρὸ ῥοφήματος 5 ἐπιτήδειον πιπίσκ. ἀτὰρ καὶ ὀλίγῳ πρὸ * ῥοφήματος, 6 οὐδὲν κωλύει πίνειν. * ῥόφημα

XXXV. 1 *Huiuſmodi 2 autem potio parca manu, 3 noctu, vel 4 ante paſtum 5 anteque ſorbitionem, conſentaneum eſt vt bibatur. atque interiecto multo tempore à ſorbitionis vſu, 6 nihil vetat quò minùs exhibeatur.*

Commentarius.

1 Primùm vires oxymelitis deſcripſit; iam vtendi tempus docet, cùm quis non ſolo oxymelite, ſed & priſana vti debet, ratione virium. Ergo coctâ à priſanâ, propinetur oxymel.

2 Ex diluto oxymelite, modò deſcripto.

3 Vel diluculo: primâ luce. Agit de vtendi modo & occaſione. Aut oxymelite vtetur totâ morbi hiſtoriâ: aut vnâ priſanâ, ad imbut vinum.

4 Quatuor horis ante paſtum, ieiuna aluo.

5 Quia omnem alienæ materiæ mixtionem reſpuit hordeatum: conſentaneum, id eſt, commodum, hoc eſt, potui accommodatum, id eſt, ne oxymelitis vis infringatur.

6 Vel, ſi nihil prohibet: vt cremoris cruditas, vel ventriculi infirmitas.

Hippocratis Textus.

XXXVI. 1 Τοῖσι δὲ ποτῷ * μούνῳ διαιτωμένοισιν 2 ἄνευ ῥοφημάτων, διὰ τόδε 3 οὐκ ἐπιτήδειόν ἐστιν αἰεὶ διὰ 4 παντὸς χρέεσθαι τούτῳ, 5 μάλιστα μὲν διὰ ξύσιν ἢ τρηχυσμὸν τοῦ ἐντέρου. ἀπόσιτοι γὰρ ἐόντες, μᾶλλον ἂν 6 ἐμποιοίη ταῦτα 7 κενεαγγείης παρεούσης, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ μελίκρητον τὸ ἰσχὺν 8 ἀφαιρέοιτ' ἄν. * μούνῳ

XXXVI. 1 *Quibus verò oxymelitis ſolo potu neceſſariò eſt victitandum 2 ſine ſorbitionibus, ob hanc ſanè cauſam 3 conſentaneum non eſt ſemper 4 toto morbi curſu oxymelite vti, 5 maximeque quòd aſperando & abradendo inteſtinis eſt permoleſtum. atque hæc 6 ſymptomata adfert potiſſimùm in 7 fæcum vacuitate, præſente inedia. Adde quòd ipſum melicratum 8 non nihil virium aufert.*

Commentarius.

Oxymel ineunte morbo ſucceſſione quadam exhiberi ſolet. Sed quamuis te inuitet morbi ſpecies, materiæ contumacia, & peculiaris hominis natura, indicatione tamen ſumpta à communi omnium hominum natura, videlicet ab inteſtinis, nunquam induci debes, vt ſolo oxymelite vtaris: quia labefactaret vim inteſtinorum, & induceret motum naturali contrarium in exprimendis fæcibus, ſcilicet infernè ſurſum.

1 Id eſt, qui ſola victitant potione. vel, qui ſic diætam inſtituunt, vt ſolâ potione vtantur, & non priſana, hi oxymelite toto morbo vti non debent.

2 Sine iunctis ſorbitionibus, id eſt, ſine vſu priſanæ: quòd ea nec iure nec loco vti poſſit. vt cùm ſiccus eſt morbus, cuius futura eſt breuis hiſtoria, vt ſeptem dierum, cum validis ægri viribus, ſine metu infirmitatis. & quibus melicratum poſſit ſitiferum eſſe, vt πικρόχολοι τὰ ἄνω, & lenta morbi materia, nec ſolùm craſſa.

3 Id eſt, non tamen tota morbi hiſtoria, iis licet vti oxymelite: quia diuturnus eius vſus eſt planè calamitoſus; quòd membranas & neruorum vim labefactet: ſed donec mitificatus fuerit morbus. & rectè dicit ſine ſorbitionis vſu: nam vbi morbus mitificatus fuerit, priſana eſt exhibenda: quia tunc laterum viribus eſt opus ad excluſionem expectorati. Nulla autem ratione meliùs conciliari poteſt virium robur, quàm ſorbitionis vſu: nam hæc, eâdem operâ pugnat cum morbo, & naturæ ſtudet: ob hanc, dicit, ſanè

cauſam conſentaneum non eſt, ſemper omnino eo vti.

4 Id eſt, ſed ſaltem eo vtemur, donec mitificatus fuerit morbus quia mitificato morbo adiungenda eſt ſorbitio. διανεκές, id eſt, à principio.

5 Non ob peculiarem naturæ conditionem: ſed vniuerſalem naturam, videlicet inteſtinorum, quibus acetum, ratione tenuium partium, eſt inimicum maximè ſi nudum fuerit, nec ſucco aliquo obductum, nam in iis qui priſana vtuntur, humore quodam obducitur.

6. Quaſi dicat, huc accedit quòd inteſtino ſtercore vacuo magis exaſperando & abradendo nocet; hoc eſt, abſtinentia cibi exhauſto; quia nihil cibi exhibetur.

7 Quando interdicitur priſana.

8 Id eſt, inſuper & hoc facit, quòd melicrato imminutæ ſunt vires.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVII. 1 Ἢν μέν τοι 2 ἀρήγειν φαίνηται 3 ἐς τὴν ξύμπασαν νοῦσον, 4 πολλοῦ ποτοῦ τούτου χρῆσθαι, ὀλίγον χρὴ τὸ ὄξος 5 παραχέειν, ὅσον 6 μοῦνον γινώσκεσθαι. 7 οὕτω γὰρ καὶ ἃ φιλεῖ βλάπτειν, ἥκιστα ἂν βλάπτοι· 8 καὶ ἃ δεῖται συνωφελέειν, 9 συνωφελέοι ἄν.

XXXVII. 1 *Verùm enimuerò ſi 2 toto morbi curſu quis optimè 3 ferre poſſe videatur, vt 4 larga manu hac potione vtatur, paucum acetum [aquæ & mellis] 5 infundere oportet, [tantum, inquam, acetum ſufficit adhibere] 6 quantum ad guſtu percipiendum eſt ſatis. 7 Sic enim quibus incommodare ſolet, nihil incommodabit; 8 & quæ opis huius ſunt indigentia, 9 plus adiumenti percipient.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, quod ſi collatis cunctis argumentis & indicationibus quæ ſumi poſſunt à morbi hiſtoria, viribus, & natura cuiuſque communi & peculiari. vt ſi à mulſa ſitis metus, vel glutinoſum ſi ſit expectoratum: tunc ab vſu oxymelitis ſpes erit commodi: ſi ergo ſolo potu tranſigere debet æger, ita temperetur aceti aſperitas, vt eius commodo hoc aceti noxa fruamur. coque ergo vnà acetum.

2 Id eſt, à principio ad ſtatum.

3 Id eſt, commodo ægri fieri poſſe videatur: & multum adiumenti adferri poſſe videatur expectorato, incidendo, tenuando, detergendo.

4 Potu nimirum hoc multo & ſæpe vti, vel cum priſanæ acceſſione, vel eiuſdem vacuitate.

5 Id eſt, affundendum.

6 Id eſt, tantum vt agnoſci poſſit guſto.

7 Vel: ſic enim quibus partibus bellum indixit, minimum detrimenti adfert; & quibus adiumentum adferri debet, vel quæ adiumentum expoſcunt, idipſum quoque adferet. Vt ſi incidendum, tenuandum, & detergendum, quo expectoratum promoueatur. vel quibus incommodare ſolet: vt hyſtericis, melancholicis, aluinis.

8 Vel, quibus commodare ſolet, commodabit.

9 Quare in febribus magnis, vbi aphthodes etiam eſt aluus, licebit vti ſirupo limonum, & talibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVIII. 1 Ἐν κεφαλαίῳ δ' ἂν εἰρῆσθαι, αἱ ὑπ' ὄξεος ὀξύτητες πικροχόλοισι μᾶλλον, ἢ 2 μελαγχολικοῖσι συμφέρουσι. τὰ μὲν γὰρ 3 πικρὰ διαλύεται καὶ ἐκφλεγματοῦται, 4 μετεωριζόμενα ὑπ' αὐτοῦ· τὰ δὲ 5 μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται. ἀναγωγὸν γὰρ 6 μελάνων ὄξος.

XXXVIII. 1 *Verùm, ſi licet, vt vno verbo, vel in ſummâ dicam, omnis quæ ab aceto vis & acrimonia in oxymelite micat bilioſis potiùs quàm 2 melancholicis prodeſt: etenim 3 amara reſoluuntur & pituiteſcunt veluti ab aceto 4 ſubacta. 5 Nigra verò fermentantur, & maiorem acquirunt molem, & acceſſione & quaſi incrementis augeſcunt. nam 6 nigra acetum mouet.*

COMMENTARIVS.

1 Oxymelitis exhibendi ratio à peculiari cuiuſque naturâ ſumpta. Nam conuenit picrocholis: quia bilem amaram diluit. Ac ſi diceret, bilem alioqui naturâ pepaſmi expertem, reddit pepaſmi participem. Quia bilis ſegregata à concretione ſanguinis, quo acrior quóque craſſior, eo pepaſmum magis reſpuit: quò verò dilutior quóque minùs amara; eo faciliùs pepaſmum recipit. Hoc rectè Arabes docent, ſirupis alterantibus materiam alterari & concoqui, licet concoctio præcipuè naturæ ſit opus. Nam ſirupus acetoſus, de limonibus, de bizantiis bilem ſegregatam quæ in hypochondriis conflagrat in febribus bilioſis, vbi ἀλυσμὸν facit, diluit. Et ita euenentu eiuſmodi ſirupi coquunt: quòd materiam reddant mitificationis capacem. Melancholicis verò ſummè oxymel contrariatur, quòd acidus ſit humor melancholicus, ideoque ab aceto fermenti inſtar ebullit.

2 Nam melancholicum humorem fermenti modo ſubigit.

3 Id eſt, bilis. Non quòd bilis ad naturam pituitæ redeat, & fiat pituita. hoc enim impoſſibile eſt: ſed eſt modus loquendi: id eſt, dilutiora redduntur.

4 Sublatâ.

5 Vt melancholicus humor & atra bilis, quaſi fermento efferueſcunt, nam in ſublime feruntur, & his acceſſio fit. ζυμοῦται eſt quaſi fermenti vi acri attolli & efferueſcere. nam ζύμωσις Platoni fermentatio dicitur ἡ γεώδους ἐούσας ὁμοῦ κίνησις καὶ ἄρωσις, id eſt, terreni corporis motio, & ab aëre intùs concepto ſublatio, ac velut quædam ebullitio.

6 Vel acetum nigra educendi vim habet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIX. 1 Γυναιξὶ δὲ τὸ ξύμπαν πολεμιώτερον ἢ ἀνδράσιν ὄξος· ὑστεραλγὲς γάρ ἐστιν.

XXXIX. 1 *Sed mulieribus omninò magis bellum indixit acetum quàm viris: nam vtero dolorificum eſt.*

COMMENTARIVS.

Oxymelitis exhibendi ratio: indicatione ſumpta à morbo obſeſſa parte. Ratio Aphoriſmi eſt, quòd acetum neruis ſit inimicum, & neruoſis corporibus: idque duabus de cauſis. primò quòd ſit frigidum, 5. Aphor. 18. ſecundò quòd tenuiſſimarum ſit partium, ideoque ſubit corpora neruea omni ex parte. & illâ leptomeriâ aceti vterus omnes nobiles partes in ſympathiam trahit. Vterus enim nerueus eſt: & lubenter hoc admittit Galenus hoc Aphoriſmo, & 6. Epid. 1. 2. Et ocularis inſpectio id declarat; & ratione id euadit probabilius. Quia vterus ſe colligit in anguſtiſſimum ſinum ac craſſam ſubſtantiam, ſeque dilatat ampliſſimè. quòd nerueis corporibus peculiare. Nam ventriculo conueniſſet magis carnea ſubſtantia ratione ſui officij: ſed dilatationis & conſtrictionis neceſſitate, debuit eſſe nerueus. Ergo multò magis vterus. Hæc autem affectio dilatandi & contrahendi ſe, tantùm cadit in corpora neruea. Eleganter hæc explicat Galenus.

1 Id eſt, mulieribus eſt infeſtiſſimum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XL. 1 Ὕδατι δὲ ποτῷ ἐν τῇσιν 2 ὀξείῃσι νούσοισιν, ἄλλο μὲν 3 οὐδὲν ἔχω ἔργον ὅ, τι προσθέω. Οὔτε γὰρ βηχὸς ἐν περιπνευμονίῃ * ἀκεστικὸν, 4 ὅτι ἀναγωγὸν· ἀλλ' 5 ἧσσον τῶν ἄλλων, εἴ τις 6 διὰ παντὸς ὕδατι ποτῷ χρῷτο. 7 Μεσηγὺ μέντοι ὀξυμέλιτος καὶ μελικρήτου, 8 ὕδωρ ἐπιρροφεόμενον ὀλίγον, * περιπνευμονίῃσι. πίνειν

πλείονα ἀνάγειν ἐν τῇσι, διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς 9 ποιότητος τοῦ ποτοῦ. 10 ἐπιμυρμυρίζει γάρ τινα ἰκμάδα. ἄλλως δὲ οὐδὲ 11 δίψαν παύει, ἀλλ' 12 ἐπιπικραίνει· 13 χολῶδες γὰρ φύσει χολώδει, καὶ 14 ὑποχονδρίῳ κακόν. Καὶ 15 κάκιστον ἑωυτοῦ, καὶ χολωδέστατον, καὶ 16 φιλαδυναμικώτατον, ὅταν εἰς * 17 κενεὰ ἐσέλθῃ. Καὶ σπληνὸς δὲ 18 αὐξητικὸν καὶ ἥπατος ὁκόταν 19 πεπυρωμένον ᾖ, 20 καὶ 21 ἐγκλυδαστικόν τι καὶ 22 ἐπιπολαστικόν· 23 βραδύπορόν 24 τε γὰρ *διὰ τὸ ὑπόψυχρόν τε καὶ ἄπεπτον εἶναι, καὶ 25 οὔτε διαχωρητικὸν, οὔτε οὐρητικόν. Προσβλάπτει δέ τι καὶ διὰ τόδε, ὅτι 26 ἄκοπρόν ἐστι φύσει· ἢν δὲ καὶ 27 ψυχρῶν ποδῶν ἐόντων ποτὲ ποθῇ, ταῦτα πάντα 28 πολλαπλασίως βλάπτει, 29 ἐς ὅ, τι ἂν αὐτέων ὁρμήσῃ.

* κατέταλα

* ἐστι

XLI. 1 *Aquæ verò quæ potui datur in 2 morbis acutis, 3 nullam in promptu habeo facultatem quam illi tribuendam putem. Non enim tuſſim ſedat iis qui ex pulmonibus laborant, 4 neque expectoratum promouet: ſed 5 minùs omnibus cæteris, ſi quis 6 omnino aquæ * potione vtatur. Sed 7 interiecto oxymelitis & melicrati internallo, 8 aqua ſorbendo pota nonnullam vim habet promouendi ſputum * ob mutationem quæ incidit 9 potionis qualitatis. Nam 10 roſcidi cuiuſdam humoris copiam adfert ſeu madorem. Alioqui neque 11 ſitim ſedat, ſed ad ſe acceſſionem adiungit, 12 amaritudine ipſa quam concipit. eſt enim 13 bilioſa bilioſis naturis, & 14 hypochondriis * calamitoſa. Quinetiam 15 longè deterrima eſt, & bilioſiſſima eſt [bilioſis,] & 16 labefactandis viribus maximè ſtudet, in 17 vacuitate cæterorum ciborum. Nec non & hepar & ſplenem 18 diſtendit cùm 19 incendio conflagrat, 20 quinetiam 21 fluctuationes & 22 inflationes 23 creat. necnon 24 cunctatur, quòd ſubfrigida ſit & coctionis expers; eoque fit vt neque 25 ſubducendi aluum, neque vrinas ciendi vim habeat. Sed ad hæc mala illud etiam accedit, quòd natura ſua 26 ſtercoris ſit expers. Quodſi 27 refrigeratis pedibus aliquando bibatur, 28 infinitis partibus quæ commemorata ſunt incommoda magis adferet, 29 in quodcumque vitium tandem inciderit.*

* toto morbi curſu

* ob qualitatis mutationem quæ fit in bis potionum generibus.

* moleſta.

COMMENTARIVS.

1 Vt fluuiali, pluuiali, & fontanæ. vt excludantur cæteræ aquæ, quibus vti non decet: ſed vt ſit omnis alienæ qualitatis expers.

2 Maximè in morbis acutis eſſentialibus cum febre coniunctis & iam commemoratis.

3 Q. d. nihil video in aqua commemorabile, quod ad benè medendum conueniat, vt cæteris potus generibus.

4 Quia non nutrit, proptereaque naturæ vim non excitat; nihilque habet quo pulmones leniat, bronchiorum alas explicet, cùm ob frigiditatem potiùs conſtringat: ſed obſtruat. nec materiam præparat; quia nullam vim habet incidendi, attenuandi, detergendi: ſed contrà contumaciorem reddit. Nec tuſſim ſedādi vim habet: Tuſſis fit influxu, tum affluxu, tum humoris contumacis manſione.

5 Minimè omnium ad eſt, quàm vinum, melicratum, oxymel.

6 Id eſt, tota morbi hiſtoria, & crudo adhuc morbo, validis ægri viribus, ſine infirmitatis metu, & breui futura morbi hiſtoria. Indicatione ſumpta à morbo. Oſtendit aquam in morbis acutis, nihil iuuare: quia illi morbi acuti quos præ omnibus hîc loco exempli poſuit, ptyaliſmo curantur, quem aqua potiùs impedit quàm promouet. Tuſſim ſiccam & humidam non niſi ex euentu poteſt ſedare aqua; eam nimirùm quæ fit à frigore arteriæ aſperæ, catarrhi ſubtilitate. Hinc veteres aquam gargarizandam à cœna vna hora, catarrhis obnoxiis exhibebant. & ita ex euentu fuit tuſſis ſedata, quòd aqua orificium ventriculi claudat, vapores deturbet, & humores à cerebro in aſperam arteriam decumbentes incraſſet. Hoc in cauſa antecedente quæ tuſſim præbet, dum deorſum mouetur. Verùm eam tuſſim quæ fit infernè ſurſum, nimirùm ab expectorato, non poteſt ſedare aqua; quæ nimirum cum difficultate ſpirandi accidit ab obſtructione bronchiorum.

7 Vt quibus melicratum eſt ſitiferum, aut oxymel abradendo moleſtum.

8 Parca nimirùm manu, ſi ratione morbi ſit opus oxymelite.

9 Aſſuetæ ſcilicet, quibus melicratum erat ſitiferum, aut oxymel abradendo moleſtum, aut in difficultate expectorandi ob laterum infirmitatem noxium. Nam mulieribus hyſtericis, & quibus abradit inteſtina, atque etiam quibus eſt ſumma expectorandi difficultas ob laterum infirmitatem, non debet exhiberi oxymel: quemadmodum nec melicratum picrocholis, [illegible]. quaſi dicat, Si melicratum fuerit ſitiferum, miſce aquam. nam omne ſiniferum expectorato moleſtum eſt.

10 Partes humore quodam imbuit, ſed non humectat. inania videlicet illa ſpatia inter venas, & interſtitia muſculorum & carnis. Idem enim propriè humectat quod ipſis partibus aſſimilatur & nutrire poteſt. Aqua autem non nutrit Vel, madoris abundantiam quandam induerit; & bilem pituiteſcere facit. Excrementitio quodam humore humectat: quia non nutrit.

11 Neque ſitim pulmonicorum ſedat. Nam, teſte Galeno libro De arte Medica, cùm duo ſint ſitis foci, ventriculus & pulmones, ea quæ in pulmonibus accenditur, hauſto aëre frigidiore tollitur: & arte refrigeratus aër æſtum pulmonum mitigat, febrem arcet, & putredinem tollit. Sed eam ſitim quæ à ventriculi calore vel ſiccitate excitatur, aqua ſedat, 6. Epid. 3. 33. de foco ſitis in pulmone loquitur. Vide 1. Simplic. 35. Sitim non ſedat, quòd non ſit meabilis: nam vehiculo opus habet aceto.

12 Cunctando putreſcit; & ſeipſa bilioſior redditur.

13 In bilem degenerat homini bilioſo.

14 Quòd ea obſtruat, cunctando vitium faciat, eorumque vim labefactet. Sed obiicies: Hippocrates ad ſitim præſcribit aquam leuiſſimam: quia quo ea fuerit leuior, eo ad ſitim explendam eſt accommodatior. Leuitatis autem ſigna ex eo demonſtrat, quòd citò caleſcit & citò refrigeratur. 5. aph. 26. Dic quòd non ſedat ſitim bilioſis naturis, quibus fit anadrome bilis in fundum ventriculi: quia ipſa craſſitie ſua cunctando putreſcit, & in bilem mutatur. Aqua enim cùm qualitatis ſit expers, minimo negocio bilis acrimoniam excipit.

15 Dicitur quoque hypochondriis eſſe calamitoſa: quia quemadmodum in hydrope initium curationis ducitur à ſymptomatis ablatione, nimirum aquæ ipſius exclusione, eò quòd aqua plus adfert detrimenti viſceribus vnde manauit, quàm priùs habuerint.

16 Quòd humectando putreſcat, hepat labefactet, & meſenterium in affectum trahat: ſic & hoc loco, aqua viſcera obſtruit, & cunctando putreſcit, hepat & pulmones afficit. hinc multi hydropici cum viſcerum putredine interierunt.

17 Cùm bibitur ſcilicet.

18 Molem adauget.

19 Vbi phlegmone obſidentur. Vt in febre ardente qui aquam haurit, à liene æſtuante in epiploum deponitur, hinc dicuntur lienoſi; quamuis non ſint.

20 Summa Aphoriſmi eſt: Cùm multis nominibus aqua pulmonicis, hypochondriacis, & picrocholis ſit inimica: tum maximè ſi frigidis pedibus ipſa exhibeatur, quoquo modo illi ſint frigidi, ſiue

periodicè, criticè, ſiue ſymptomaticè; à motu morbi, vel vitio partium internarum incendio conflagrantium, quæ inſtar cucurbitæ ad ſe omnem calorem attrahant ab externis partibus. Quia in illis frigoribus aqua, vitio materiæ febrilis, quæ ineunte paroxyſmo ad ſuperiorem ventrem viam affectat, corrumpitur: vnde in materiam febrilem tranſit. Hæc igitur mala cùm in principium paroxyſmi incidunt, periculoſa magis quàm ſi in alia tempora inciderent. Aqua eſt humor ex elementorum concretione compoſitus, qui per antonomaſiam nomen obtinuit, quaſi dicas à qua omnia: ab eo quòd copiâ & viribus in cæteris antecellit: Nam non intelligimus hîc aquam elementarem, vt quæ nuſquam reperiatur. Huius autem genera ſunt multa. De ſola ſimplici hæc loquimur, non autem de ea quæ alienæ qualitatis eſt particeps, vt eſt ſalſa, amara, aluminoſa, &c. Simplicem autem voco, quæ ſapore & odore eſt dulcis, colore inexplicabili, vniuſmodi. Cuius quidem ſimplicis Hippocrati duo ſunt genera, artificioſa 1, & artificij expers, 6. Epid. 4. 16. quo loco Galenus dicit, artificij expertes eſſe eas, quas aut ex lacu aut præterlabente flumine excepimus, aut pluuialem, adde & fontanam. Pluuiæ autem Hippocrates facit diſcrimina: pluuiam ὡραίαν, quæ illo tempore decidit, quod æſtiuo ſolſtitio, & ortu Caniculæ definitur, quod vocant ὥρας anni. vnde horæi fructus nomen habent. Alteram pluuiam quæ cum tonitru decidit. Tertiam, procelloſam. hæc poſtrema Hippocrati mala eſt & calamitoſa: ſecunda, in medio: prima, ſalubritati accommodatiſſima. quòd huiuſmodi, vt dicit ibi Galenus, extenuata eſt ab aëris caliditate: deinde quòd pura ſit, & elaborata; &, vt alibi dicit Hippocrates, leuiſſima. Nam omnis aqua alienæ qualitatis expers, quo tenuior & quo leuior 2, eò ſalubritati eſt accommodatior, quòd facilè permeet hypochondria, ibique non cunctetur, non bileſcat, non cruditates pariat. atque huiuſmodi aqua naturâ eſt leuiſſima. Altera autem arte eſt leuiſſima, quæ igne excocta, deinde in puteo, ſemipede ab aqua, vt eam non attingat, ſuſpenſa refrigeretur: quia ita refrigerata, non euadit tam craſſa quàm alias: 6. Epid. 4. 8. & 10. Nam & hac ratione fontes, qui modico ſolis calore coquuntur, ſunt ſaluberrimi: qui ad aquilonem ſpectant, mali. Artificioſæ autem aquæ dicuntur, quæ hominum artificio & induſtriâ tubulis fictilibus & plumbeis è vicinis locis in oppidum inducuntur. è quibus illæ quæ plumbeis tubis deducuntur, omnium ſunt inſaluberrimæ: quia ventriculo nihil eſt plumbo inimicum magis. Sic puteales dicuntur artificioſæ, quòd huiuſmodi arte acquirantur. de quibus vide Columellam, 1. De re ruſtica 3. & Dioſcoridem 5. lib. 9. & Gal. hîc. Peſſima, quæ pigro lapſu fluit. Stagnans autem eſt peſtilens. In aqua marina noctes agunt nautæ facilè: in fluuiatili ægrè: nam illa calida eſt & ſicca. Ita piſcatores vlcera ſicca ferunt in mari. Aqua non tenuat nec deterget; tardè meat, ægrè coquitur, fluctuat in ventriculo, bileſcit bilioſis, non diuretica, nec pectoralis eſt, nec ſudorifica, nec ſitim mulcet, nam reſtagnat in aluo, nec humectat verè, nec aluum ſubducit. Et hæc dicit de optima aqua.

21 In aluo. & ſtagnat.

22 Et innatat. vt Cicero, natabant vino pauimenta.

23 Melicratum. non ratione ſui ſed per accidens vires infringit: non enim quia vacuat, ſed quia non nutrit, vt etiam aqua. tum quoque à collectione bilis & obſtructione vires labefactat, cùm nimirùm in aluum cibo vacuam incidit: hoc eſt, cùm per ſe exhibetur, ſine alicuius cibi acceſſione.

24 Id eſt, pigro lapſu meat: quòd ſit frigida, & coctionis expers.

25 Id eſt, ipſa humoris abundantiâ aluum ſtagnantem reddit; eſt enim pigra in meando.

26 Quòd ſtercoris vacuitatem adferat.

27 A rigore, horrore, frigore periodico, ſymptomatico, aut critico, aut à dolore periodico.

28 Quòd nimirum, frigidis pedibus materia ad ſuperiores partes feratur, & vitio illius materiæ aqua ſit deterior. Vel, admirabile eſt, infinitis partibus quantum ſecum ferat incommodi.

29 Vel, quocumque tandem illa ſe conuerterit, id eſt, ſi de hepate, aut liene, aut alio malè mereatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLI. Ὑποπτεύοντι μὲν τοι ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισιν, ἢ 1 καρηβαρίην ἰσχυρὴν, ἢ φρενῶν ἅψιν, παντάπασιν οἴνου ἀποσχετέον. ὕδατι δὲ ἐν τῷ 2 τοιῷδε 3 χρηστέον, ἢ 4 ὑδαρέα καὶ 5 λευκὸν παντελῶς οἶνον δοτέον, καὶ 6 ἄοδμον παντάπασι. καὶ μετὰ τὴν πόσιν αὐτοῦ ὕδωρ 7 μεταπιπίσκειν ὀλίγον. οὕτω γὰρ ἂν ἧσσον τὸ ἀπὸ τοῦ οἴνου μένος ἅπτοιτο τῆς κεφαλῆς καὶ γνώμης.

XLI. *At enim cùm in huiuſmodi morbis acutis ſuſpicioſit 1 caput vehementer aut mentem percalſum iri, in totum vino abſtinere oportet. 2 ibi tum aqua 3 eſt locus; aut certè 4 vinum aquoſum & 5 omninò album & 6 odoris expers exhibendum. quo exhauſto & epoto, pauca 7 ſuper bibenda eſt aqua. Sic enim vini potentia & vis caput & mentem minùs inuadet.*

COMMANTARIVS.

1 Si futuræ cephalalgiæ & delirij ſigna appareant. Nam cephalalgicis & phreniticis inimicum eſt vinum acre ſapore, præſtans odore, ſubſtantia tenue, & facultate generoſum. Vide 3. Epid. Com. x. hiſt. 5. adoleſcentis qui in medio foro iacebat: & eodem libro hiſtoriam primam de Philiſ.

2 Id eſt, in huiuſmodi affectione.

3 Id eſt, aqua vtendum ad ſitim explendam, & ad declinanda ſymptomata cephalalgiæ & delirij, quæ imminere videntur.

4 Si per vitium infirmitatem, aut propriam ſtomachi conditionem, aut hypochondriacam affectionem, id eſt, obſtructionem hypochondriorum, aqua vti non poſſis.

5 Sine alia ſaporis, facultatis, caloris, conſiſtentiæ & odoris acceſſione.

6 Quia odorata omnia quæ talia ſunt, caloris vi ſunt talia. ſic cicuta ad 4. gradum frigida eſt, tamen graueolens: quia ſunt diuerſæ partes eiuſdem rei: ſic roſa frigida eſt odora.

7 Vt nimirum ventriculi orificium colligendo, vaporeſque in initio coctionis excitatos deturbando, plethorica capitis arceat ſymptomata: cephalalgiam nimirum & delirium. Hinc Celſus multis in locis monet, eſſe gargariſandum quibus ventriculus eſt laxior, & cerebrum infirmius, & qui vino vtuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLII. 1 Ἐν οἷσι δὲ μάλιστα αὐτῶν, ὕδατι ποτῷ χρηστέον, καὶ ὁκότε πολλῷ κάρτα, καὶ ὅτε μετρίῳ, καὶ ὅτε ψυχρῷ, καὶ ὅτε θερμῷ, τὰ μέν που καὶ πρόσθεν εἴρηται, τὰ δὲ ἐν αὐτοῖσι 2 τοῖσι καιροῖσι ῥηθήσεται.

XLII. *1 Sed quibus potiſſimùm aqua vtendum ſit, & quando pleniore manu, & vbi modicè, quando item frigida, & quando calida, alia quidem ad eam rem pertinentia partim ſunt à nobis antea explicata, alia verò 2 ſuo quoque loco dicentur.*

COMMANTARIVS.

1 Præbet ergo Hippocrates interdum aquam copioſè;

copioſè: nam, vt priùs ſcripſit, πλημμυρίδα, id eſt, madoris copiam præbet. Vt, vbi opus eſt, acerrima bilis pituiteſcat.

2 Nimirum in praxi, accommodatè & conuenienter cuique præſcribenda, libro quarto, qui deſideratur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIII. 1 Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ποτῶν, οἷον τὸ κρίθινον, καὶ τὰ ἀπὸ χλόης ποιεύμενα, καὶ τὰ ἀπὸ σταφίδος καὶ στεμφύλων καὶ πυρῶν καὶ κνήκου καὶ μύρτων καὶ ῥοιῆς, καὶ τῶν ἄλλων, ὅταν ἐν ἄν τινος αὐτέων καιρὸς ᾖ χρῆσθαι, γεγράψεται παρ' αὐτῷ νοσήματι, 2 ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα τῶν συνθέτων φαρμάκων.

XLIII. 1 *De aliis autem potionum generibus, qualis eſt potio hordeacea, & quæ ex herbis conficiuntur, & quæ ex vuis & vinaceis, frumentis, & cneco, & myrto, & malo punico, & aliis, cùm ſcilicet earum rerum vſus inciderit, paulo poſt ſcribetur, 2 quo loco etiam medicamenta omnia compoſita explicabuntur.*

Commentarivs.

1 Summa eorum quæ de aqua dicenda ſunt, hæc eſt. Aqua nullius eſt momenti ad bene medendum in morbis acutis: quia alas pulmonum non explicat, neque materiam præparat: imò biliosis, pneumonicis, & hypochondriacis nocentiſſima eſt: tum verò longè maximè cùm frigidi fuerint pedes. Quodſi tamen neceſſarius fuerit aquæ vſus iis qui neque oxymelite neque melicrato vti poſſunt, interiecto oxymelitis & melicrati interuallo, aquæ vſus neceſſarius erit. Quod ſi ne tum quidem aquâ vti poſſunt ob ſummam ventriculi imbecillitatem & hypochondriorum obſtructionem, vtendum eſt vino albo aqueo, tenui & oligophoro, & ab eius vſu exhibenda eſt aqua. Quibus ergo ratione morbi exhibenda eſt aqua? nimirùm quibus oxymel inteſtina radit, & melicratum eſt ſitiferum, his aqua, vel vinum oligophorum exhiberi debet: & dein aqua ſuperpotanda. Cùm ergo aquâ eſt vtendum in morbis acutis, ea non exhibeatur, niſi edita ſint pepaſmi ſigna victricis naturæ. Atque tum ea dabitur largo hauſtu, hoc eſt, quantum vno ſpiritu quis bibere poteſt. Sic enim febris multorum fuit extincta, vt docet Galenus 9. Methodi in ſynochis. quia aqua frigida febricitantibus tempore & loco exhibita febrium curationem adfert. Sed addidi, editis pepaſmi ſignis: quia ſi quis ſicco adhuc morbo largiter aquam bibat, morbum in cruditate continebit. Rationem refrigerandi aquam docet Hippocrates 6. Epid. 4. 8. & 10. Errant igitur, & periculoſiſſimè, qui ſinunt ægros ſiti enecari; nihil enim pernicioſius ſiti inexplebili; vt quæ ſola poſſit ardentium febrium exiſtere cauſa, imò quæ morbum curabilem poſſit reddere incurabilem. Hinc rectè admonet Hippocrates 5. aph. 27. vt ſi quis ad ſomnum ſe compoſiturus ſitiat leuiter, non bibat; ſed ſuperdormiat, quia eam ſitim facilè ſomnus, vtpote humectans, tollet. Verùm ſi ea ſitis videatur eſſe inexplebilis, ſitim extinguat aqua leuiſſima. Ineunte ergo paroxyſmo præſtat à potu abſtinere, quia ea ſitis non fit aut à ſiccitate; aut à calore, vel ab vtroque ſimul, cui potio debetur: ſed ab anadrome humoris aeris ad ventrem ſuperiorem. In ſtatu autem paroxyſmi bibat æger aquam egelidam larga manu: item in ſtatu vniuerſali morbi, id eſt, cocto iam morbo: quia ſi in ſummo febris æſtu, cùm ſymptomatum ſumma ſunt omnia, ægrum potione defraudes, ipſum peſſundabis. Item iiſdem temporibus peripneumonicus egelidam ſic bibat, interiecto oxymelitis & melicrati interuallo. 6. Epid. 4. 15.

2 Quem librum Hippocratis ſi haberemus, facilè Arabum compoſitionibus potuiſſemus carere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIV. 1 Λουτρὸν δὲ συχνοῖσι τῶν νοσημάτων ἁρμόζει ἂν χρεομένοισιν, ἐς τὰ μὲν 2 ξυνεχέως, ἐς 3 τὰ δ' οὔ. Ἔστι δ' ὅτε 4 ἧσσον χρηστέον διὰ τὴν ἀπαρασκευασίην τῶν ἀνθρώπων. Ἐν ὀλίγῃσι γὰρ οἰκίῃσι παρεσκεύασται τὰ ἄρμενα, καὶ οἱ θεραπεύοντες ὡς δεῖ. Εἰ δὲ 5 μὴ παγκάλως λούοιτο, βλάπτοιτ' ἂν οὐ σμικρά. Καὶ γὰρ 6 σκέπης ἀκάπνου δεῖ, καὶ ὕδατος δαψιλέος, καὶ λουτροῦ συχνοῦ, καὶ 7 μὴ λίην * λαύρου, 8 ἢν γὰρ μὴ οὕτω * δέῃ. * λάβρου * δέῃ

XLIV. *At verò 1 balneum [in] denſis morbis confert, [his] qui [rectè] eo vtuntur: atque in his morbis aliàs 2 continenter hoc vtendum; 3 aliâs verò non. Sed & ea incidunt tempora vt 4 minus vtendum ſit balneo, ob inſuetam parandi rationem, [vel minimè accommodatam parandi conſuetudinem.] Nam paucis in domibus balneorum inſtrumenta ſunt in promptu, atque balneorum miniſtri quales eſſe decet. Quodſi 5 non conuenienter adhibeatur balneum, non parum detrimenti adferet. 6 Tecto enim eſt opus fumi experte, & aquâ liberaliter, 7 nec admodum largâ effuſâ: 8 niſi fortè ſit opus.*

Commentarivs.

Hactenus dixit de potione aquæ, nunc ad alterum aquæ vſum tranſit: nam & vtimur ipſâ ad balnea. Balneum eſt multiplex, materiâ, vtendi modo, & partibus quibus adhibetur. Nam quoddam eſt vniuerſale, quo totum corpus lauatur: Alterum particulare, quod partibus quibuſdam adhibetur. Sic fotus lateris, ventriculi, hepatis, capitis, balneum illius partis dicere poſſumus. Item inſeſſus ex ſemine lini & althææ, radice liliorum, eſt balneum renum & lumborum. Fotus capitis perfuſi aquâ calidâ, oculorum fotus calidus, tepidus: nam decocto fœnugræci, ſeminum cydoniorum, & maluæ, fouentur oculi in ophthalmia: ſic collutiones, gargariſmi ex lacte, ex aqua, oris ſunt balnea. Hic autem de balneo vniuerſali agimus; non de thermis, de laconico, de caldariis, ſed de balneis ex aqua confectis. Horum autem quædam balnea ſunt aquæ dulcis, alia aquæ mixtæ. De aquæ mixtæ balneis, vt aluminoſa, ſulphurea, &c. de eorum virtute quid ſit ſentiendum ſic accipe; Ea nihil aliud habere poſſe, quàm facultatem ab alumine, ſulphure, &c. aliis. An autem Hydropicus ab hepate ſicco & frigido, hoc eſt, ab exhauſtu, ab his aquis curationem recipere poſſit? Exhaurietur quidem aqua, ſed focus iſte hydropicia hepar non reſtituitur, exhauſto ſuo humido primigenio.

1 Id eſt, aqua dulcis, quæ lauando præſcribitur frigida, calida; qua vtimur pro vniuerſali vel particulari balneo.

2 Vt in hecticis vniuerſali vtimur: & in nephriticis inſeſſu: æſtate.

3 Vt crudâ adhuc materiâ, infirmâ aluo, in catarrho, hæmorrhagia, aut viſcerum effœta vi. Ruptâ vomicâ in pulmonibus & renibus, multi intereunt in balneis: & qui ſanguinem profundunt, & plethoricis, & qui lienteriæ ſunt obnoxii, his non conuenit balneum.

4 Non ſolùm ratione morbi & ægri.

5 Miniſtrorum culpa, vel inſtrumentorum penuriâ, non rectè balnea adhibeantur in qualitate, quantitate, loco, & vtendi modo.

6 Ne capiti graue ſit, & ne fumi ab ægro cum aëre ducantur.

7 Sed æqualiter & continenter: ne viciſſitudine caloris & frigoris offendatur. non affatim.

8 Si iuuenis quadratus æſtate media correptus fuerit tetano, aquâ frigidâ affatim perfundatur.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLV. Καὶ 1 μᾶλλον μὲν 2 μὴ σμήχεσθαι· ἢν δὲ 3 σμήχηται, θερμῷ χρέεσθαι αὐτῷ, καὶ 4 πολλαπλασίῳ, ἢ 5 ὡς νομίζεται, σμήγματι. καὶ προσκαταχεῖσθαι μὴ ὀλίγῳ, καὶ 6 ταχέως μεταμείβεσθαι.

XLV. *At 1 multò magis 2 non detergendum; quòd ſi 3 deterſione opus ſit neceſſariò, calido vtendum ſmegmate, 4 multáque aqua diluto 5 quàm fieri conſueuit; atque ſubinde perfundenda eſt multa aqua [tepida] & 6 frequenter.*

Commentarivs.

1 Vt reſiccata corpora humectentur. nam morbis acutis laborantes, deterſionis moleſtiam non facilè ferunt. quaſi dicat, laboris omnis ſit expers.

2 Vt humor acerrimus exudet, non vt ſordes detergeantur.

3 Ad pruriginem. Detergentia mordent & ſiccant. Smegmata apud veteres pulueres dicuntur: ſin pi ſulphur, betonica, hyſſopum, maiorana, iris.

4 Id eſt, ſi æger ob ſordes vel pruritum detergendus ſit, exolue vim remedij deterſorij aquæ multæ affuſione, vel etiam olei.

5 Id eſt, quàm ſanis in more ſit.

6 Id eſt, noua ſubinde aqua eſt affundenda ταχέως, id eſt, πυκνῶς. nam ita copia aquæ, abſterſorij acciſi loco erit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVI. 1 Δεῖ δὲ καὶ τὴν ὁδὸν βραχεῖαν ἐς τὴν πύελον.
XLVII. Καὶ ἐς εὐέμβατον καὶ * εὐέκβατον. XLVIII. Εἶναι δὲ τὸν λουόμενον 3 κόσμιον καὶ 4 σιγηλόν, καὶ 5 μηδὲν αὐτὸν * ἐργάζεσθαι, 6 ἀλλ' ἄλλους καὶ καταχέειν καὶ σμήχειν.

* ἐς
* προσεργάζεσθαι

XLVI. 1 *Sed & via breuis ad vas balnearium eſſe debet.* XLVII. 2 *Facilisque vaſis ſit aſcenſus, & egreſſus.* XLVIII. *Quinetiam eum qui balneo vtitur 3 modeſtum eſſe decet, & 4 taciturnum, 5 tum autem ipſum omnino 6 feriari, ſed alios ſordes abluere & detergere.*

Commentarivs.

1 Nec repentina aëris mutatione offendatur. id eſt, aſſueſcat priùs aëri calido.

2 Nam multi lipothymia laborant; quare fatigari minimè debent. depreſſa videtur ſolia commendare, id eſt, humilia.

3 Bene à natura moratum.

4 Ne accenſo calore cordis, plus ſpiritus ducat.

5 Quia mutatio quæ modò fit foras aut intrò, calamitoſa eſt: quia hoc modo refrigerantur qui ſeroſum humorem profundere debebant; & prodit inutilis humor.

6 Quia dum diſtenduntur muſculi, plus humoris attrahunt, quàm diſſipari poſſit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIX. Καὶ 1 μετακέρασμα * πολὺ ἑτοιμάσθαι. L. 2 Καὶ τὰς ἐπιχύσιας ταχείας ποιέεσθαι.

* πολλὸν

XLIX. *Praterea 1 in promptu habere oportet temperationis varietatem.* L. 2 *Tum autem ſine intermiſſione perfundendum eſt corpus.*

Commentarivs.

Nullam vitæ partem patitur eſſe ſui indigam balneum: imò nullum gratius remedium inueniri potuit tribus temporibus calculi. ſenibus effœtis ſolatium, vt Laërti apud Homerum. Sic capitis ſubſtantia vt tiſpuit ſuâ naturâ humida omnia, imò vinum refocillatur tamen balneo, excluſa humoris acrimoniâ. Sub finem paroxyſmi, nunquam in principio balneo vtemur.

1 Vt à calida ad egelidam, hinc ad frigidiuſculam fiat progreſſus in exeundo. Sunt enim 4. partes balnei, aër, aqua calida, frigida, ſudoris deterſio. illud eſt μετακέρασμα, id eſt, mutatio temperiei; quæ ædium mutatione fieri ſolet olim. Nihil enim pernicioſius quàm cum horrore in balneum deſcendere. Paulatim à calida aqua ad frigidam procedat. Tepeat bene prima, ſecunda minùs, tertia ita tepeat vt ad frigidam nutet. hoc hîc eſt μετακέρασμα.

2 In lipothimiæ metu, qui immerſionem ferre non poſſunt Nam duobus modis corpus lauatur, immerſione, vel perfuſione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LI. 1 Καὶ σπόγγοισι χρέεσθαι ἀντὶ 2 στλεγγίδος. LII. 3 Καὶ μὴ ἄγαν ξηρὸν χρίεσθαι τὸ σῶμα.

LI. 1 *Praterea ſpongiis pro 2 ſtrigili vtendum.* LII. 3 *Prætereà nec valdè ſiccum corpus oleo illinendum.*

Commentarivs.

1 Spongia primum locum obtinet, quia æqualis eſt: hæc enim grata eſt & amica partibus effœtis; & partes recreat principes; facit vt ſuffuſa bilis euaneſcat. Non enim ſemper à balneo ſudores manare debent tectis ægris: ſed abſterſio ſola ſufficit his, qui humectandi ſunt à ſqualore languentes.

2 Reprehendit veteres, qui ſtrigili vtebantur.

3 Tertio tempore balnei eſt vtile oleum calfactũ. id enim emollit corpus, ac fundit, nec vllum horrorem adfert.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LIII. Κεφαλὴν μέντοι ἀνεξηραίνεσθαι χρὴ ὡς οἷόν τε μάλιστα, ὑπὸ σπόγγου 1 ἐκμασσομένην. LIV. Καὶ μὴ διαψύχεσθαι τὰ 2 ἀκρέα, μήτε τὴν κεφαλήν, μήτε τὸ ἄλλο σῶμα. LV. 3 Καὶ μήτε νεορρόφητον μήτε νεόποτον λούεσθαι.

LIII. *Sed certè ſummo ſtudio caput eſt ſiccandum, ſpongiâ detergendo & 1 fricando.* LIV. *Atque ne 2 caput frigoris appulſum excipiat, neque extera partes, adeoque nec vniuerſi corporis partes, [cautio ſit.]* LV. 3 *Adde quòd neque potu neque cibo ſaturatum lauare eſt æquum.*

Commentarivs.

1 Occiput verſus: eſt enim capiti mador inutilis. Hic Aphoriſmus explicat præcedentem: id eſt, non opus eſt oleo iungi. Primò ſpongâ, deinde linteo optimè ſiccatur caput: & facit ne aqua refrigerata, capiti noceat.

2 Et cùm capiti mador ſit noxius, frigus etiam non minùs capiti quàm cæteris partibus nocet.

3 Ne cruda materia ex aluo in venas & habitum corporis rapiatur. Igitur medici qui modo lac aſininum exhauſtis propinant, ſtatimque in balnea immittunt, peccant. Dicat quis, id agunt vt rapiatur in habitum corporis; Reſp. non aſſimilabitur, cùm non mitificatum fuerit. longè rectiùs id fiet quarta vel quinta hora à lactis vſu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVI. 1 Μήτε * ῥοφεῖν, μήτε πίνειν ταχὺ μετὰ τὸ λουτρόν.
LVII. 2 Μέγα μὲν δὴ μέρος χρὴ νέμειν τοῦ κάμνοντος, ἢν ὑγιαίνων * ᾖ φιλόλουτρος ἄγαν, καὶ εἰθισμένος λούεσθαι. Καὶ γὰρ ποθέουσι μᾶλλον οἱ τοιοῦτοι, καὶ ὠφελέονται λουσάμενοι, καὶ βλάπτονται μὴ λουσάμενοι.

* ῥοφέειν
* ᾖ

LVI. 1 *Neque ſorbendum neque bibendum ilicò à balneo:* LVII. 2 *Enimuerò illud maximè faciendum, ſi, cùm ſanus eſſet is, balnei eſſet cupidus, eique diu & multum aſſueuerit. Huiuſmodi enim natura ſunt maximè balnei appetentes, & plus adiumenti percipiunt; & damnis augentur, ſi non lauentur.*

Commentarivs.

1 Ne vis attractrix, excitato calore, eripiat occaſionem

Digitized by Google

ſionem mitificandi. vnde caput plethoricis cau ſis replet: nec ventriculus ſæpe amplecti poteſt cibum. Idem intellige de exercitio, quod iam iam corpus turbauit, ſedetur primùm omnis turbatio.

2 Conſuetudinis vim etiam in balneis exprimit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVIII. 1 Ἁρμόζει δ' ἐν 2 περιπνευμονικοῖσι μᾶλλον 3 ἢ ἐν καύσοισι τὸ λουτρόν. Καὶ γὰρ ὀδύνης τῆς κατὰ 4 πλευρὸν καὶ 5 στήθεος καὶ 6 μεταφρένου 7 παρηγορικόν ἐστι τὸ λουτρὸν, καὶ πτυάλου 8 πεπαντικὸν καὶ 9 ἀναγωγὸν, καὶ 10 εὔπνοον, καὶ 11 ἄκοπον. Μαλθακτικὸν γὰρ καὶ ἄρθρων, καὶ τοῦ ἐπιπολαίου 12 δέρματος, καὶ οὐρητικὸν δὲ, καὶ καρηβαρίην 13 λύει, καὶ ῥῖνας ὑγραίνει. Ἀγαθὰ μὲν οὖν λουτρῷ τοσαῦτα πάρεστι, ὧν πάντων δεῖ. Εἰ μέντοι τῆς παρασκευῆς ἐνδεής τις ἔσται ἑνὸς ἢ 14 πλειόνων, κίνδυνος μὴ λυσιτελέειν τὸ λουτρὸν· ἀλλὰ μᾶλλον βλάπτειν. Ἓν γὰρ ἕκαστον αὐτέων μεγάλην φέρει βλάβην μὴ προετοιμασθὲν ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν ὡς δεῖ.

LVIII. 1 *Conuenienter* [*hoc balneum*] *adhibetur* 2 *thoracis atque pulmonis morbis, & potiùs* 3 *quàm in febribus ardentibus. Nam dolorem* 4 *coſtalem &* 5 *ſterni &* 6 *dorſi* 7 *ſedandi vim habet balneum, tum expectorabilem* 8 *materiam concoquit &* 9 *educit, propter eaque facit vt* 10 *ſpiritus ducatur ex facili, quin* 11 *laſſitudinem tollit. Etenim articulos emollit, ipſamque adeò ſuperiorem* 12 *cutem, vrinam ciet, & capitis grauitatem* 13 *ſedat, & nares humectat. Sunt igitur hæc balnei commoda & opportunitates ad benè medendum. Sed ſi præparationis vna deſideretur ratio, vel* 14 *plures, verendum ne nihil opis adferat, ſed contra maioribus damnis augeat. Etenim eorum quæ ad balneum rectè adminiſtrandum neceſſaria ſunt vnumquodque, non benè compoſitum ſi fuerit à miniſtris, maximè incommoda adfert.*

COMMENTARIVS.

1 Nimirum balneum in quo nulla ratio præſcriptæ præparationis deſideratur.

2 Quaſi dicat, in morbis acutis, qui ſuam hypatxin habent in impedimento partis, cuius officio vita carere non poteſt.

3 Mox ſubdit rationem, nam thoraci ſolatio eſt, &c. nam his ſubſidiis ſanantur thoracis morbi. Et hîc dicit, ardentibus febribus quibuſdam balneum conuenire.

4 In pleuritide: ab inflammatione membranæ, quæ coſtas ſuccingit, ex ſanguinis affluxu per venam azygon.

5 Per inflammationem eiuſdem tunicæ, à ſanguinis affluxu per venam mammariam.

6 Per venas thoracicas.

7 Materiæ acrimoniam infringendo; digerendo, & immutatum partis habitum reſtituendo.

8 Maturationem promouet.

9 Naturam excitans, & meatus liberans.

10 Tota enim difficultas conſiſtit in ſpirandi difficultate.

11 Id eſt, partes recreat laſſitudine fractas. Vide hiſtoriam adoleſcentis qui in mendacio.

12 Tres ſunt cutis ſpecies: epidermis, cutis vera, & panniculus carnoſus: nec mouetur in homine, niſi in fronte.

13 Diaphoreticum ergo eſt, exhauſtis acribus fuliginibus Αὐτ politica vox: in malam & bonam partem accipitur, vt 6. Aph 26.

14 Vt in aqua, in ſolio, in vaſe balneario, in ſermone, cibo, potu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LIX. 1 Ἥκιστα δὲ λούειν καιρὸς τούτοισιν, ὅσοισιν ἡ κοιλίη ὑγροτέρη τοῦ καιροῦ ἐν τῇσι νούσοισιν. Ἀτὰρ οὐδ' οἷσιν 2 ἕστηκε μᾶλλον τοῦ καιροῦ, (καὶ μὴ προδιελήλυθε,) οὔτε τοὺς 3 λελυμένους χρὴ λούειν, οὔτε τοὺς 4 ἀσώδεας, ἢ ἐμετικοὺς, οὔτε τοὺς ἐπανερευγομένους χολῶδες, οὔτε 5 τοὺς αἱμορραγέοντας ἐκ ῥινῶν, 6 εἰ μὴ ἔλασσον τοῦ καιροῦ ῥέοι. 7 Τοὺς δὲ καιροὺς οἶδας. Ἢν δὲ ἔλασσον τοῦ καιροῦ ῥέοι, λούειν. Ἤν τε ὅλον 8 τὸ σῶμα πρὸς τὰ 9 ἄλλα ἀρήγῃ, ἤν τε τὴν 10 κεφαλὴν μούνην. Ἢν οὖν αἱ παρασκευαὶ * ἐπιτήδειαι, καὶ ὁ κάμνων μέλλει 11 δέξασθαι τὸ λουτρὸν, λούειν χρὴ ἑκάστης ἡμέρης. LX. 12 Τοὺς δὲ φιλολουτρέοντας, οὐδ' εἰ δὶς τῆς ἡμέρης * λούσῃς, οὐδὲν ἂν ἁμαρτάνοις.

* ἵκοιν

* λούσαι

LIX. 1 *Minimè verò opportunum his balneum, quibus profuſior iuſto eſt aluus in his morbis. Nec iis quibus illa iuſto eſt* 2 *ſtrictior, (dum primùm non affatim profluxerit) nec illos lauabis quibus* 3 *proſtrata iam ſunt vires,* 4 *nec faſtidu plenos, aut vomibundos, neque ructantes bilioſum, nec* 5 *narium haimorrhagia obnoxios,* 6 *modò non parciùs quàm opportunũ ſit ſanguis effluxerit.* 7 *Quid verò opportunum ſit, tibi notum eſſe debet. Nam ſi parciùs iuſto ille fluat, balneo fruatur.*] *Balneo itaque vtendum*] *tum ad ſolatium totius* 8 *corporis,* 9 *plurimarumque eius partium, tum ad ſolius* 10 *capitis. Si itaque præparationis ad balneum nulla ratio deſideretur, nihilque eorum adſit agro, quod illum iure à balneo* 11 *arceat,* [*ſed ſi is opportunè commodéque id inire poſſe videatur*] *cotidie lauet.* LX. 12 *Hos verò, qui balneis gaudent, minimè læſeris, ſi vel bis die laueris.*

COMMENTARIVS.

1 Ne exhauſtis vel exhauriendis mox à fluxu aluino nouum exhauſtum accedat: vel, ſi criticòs fe- ratur, reuulſione reſiſtat.

2 Ne cacochymia aluina, ad vaſa & habitum corporis effundatur.

3 Id eſt, τοὺς ἐκλελυμένους: quia afflictis non danda afflictio his potiùs triplicis naturæ, vel ſubſtantiæ, effluxio te ſarcienda, quàm in fluorem impellenda.

4 Nam præcipiti omnium virium lapſu hi periclitantur, 3 cardialgia, enata à bilioſa colluuie, irrepente in os ventriculi.

5 Ne tepore aquæ fuſus tenuatúſque ſanguis exiliat.

6 Vt in imperfecta criſi. caput tunc fouendum aqua tepida, quò fuſus ſanguis, apertique meatus commodè fluxum promoueant: vt Hippocrates in Metone fecit.

7 Nam quid eueniat criticôs, vel ſymptomaticôs, quid vtile, quid non, tibi compertum eſſe debet; quò id vel ſiſtas, vel promoueas.

8 Vt in ſqualidis corporibus.

9 Vt in pleuriticis, thoracicíſque malis.

10 Nam congeſti eò vapores, iucundè balneo capitis diſſipantur.

11 Id eſt, ſi dictis incommodis non ſit opportunus, vt alui profluuio, &c. Vide Actuarium 3. lib. Meth. cap. 10.

12 Id eſt, qui auidè dum ſani erant, balnea inibant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXI. 1 Χρέεσθαι δὲ λουτροῖσι τοῖσιν, ὅλῃσι πτισάνῃσι χρεομένοισι * πολὺ μᾶλλον ἐνδέχεται, ἢ τοῖσι 2 χυλῷ μούνῳ χρεομένοισιν. Ἐνδέχεται δὲ καὶ τούτοισιν ἐνίοτε. Ἥκιστα δὲ καὶ τοῖσι 3 ποτῷ μούνῳ χρεομένοισιν. * πολὺ πλ.

LXI. 1 *Qui verò* [*iure*] *integrâ ptiſanâ fruuntur, maiori ſuo commodo his balneis vtuntur, quàm hi, qui* 2 *ſolo cremore ptiſana iure vti poſſunt: quamuis alioqui hi nonnunquam balneis indulgere poſſint. Minimè verò hi,* 3 *qui ſolo potu viuere debent.*

COMMENTARIVS.

1 Quonam tempore, per morbos acutos, balneorum commodus vſus incidat, docet. Nam integrâ ptiſana fruuntur hi, quibus longior futura eſt morbi hiſtoria

hiſtoria; & adeò in his magnitudine ſymptomatum vires non premuntur. vel etiam hi iure priſanæ indulgent, quibus iam mitificatur materia morbifica. Si igitur eò prouectus ſit morbus, vt quis iure integra vtatur priſana, is tunc morbi decurſus, inquit Hippocrates, balneum admittit. nam tunc eo expectoratum promouebitur. maximèque ſi aſſueuerint balneis, id agendum.

2 Nam hi cremore vtuntur, in quibus ea integritas œconomiæ naturalis, eàque mitificatio expectorati nondum adeſt, quâ integris naturæ viribus liceat in coctionem alimenti incumbere, ſed potiùs adhuc cum cauſis morbificis pugnandum: quamuis hæ iam inceperint domari. quare iure cremorem priſanæ acceſſere.

3 Nam qui ſolo potu, vt oxymelite vel hydromelite, vtuntur, hi ſymptomatum adhuc vehementiâ premuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXII. 1 Εἰσὶ δ' οἷσι καὶ τούτων τῶν ἐν τοῖσιν ... Τεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ τοῖσι 2 προγεγραμμένοισιν ὅσοι τε μᾶλλον λουτρὸν ... ἑκάστοισι τῶν τρόπων τῆς διαίτης· ὅσοι τε μή. οἷσι μὲν γὰρ προσδεῖ 4 τινὸς τούτων, ὅσοισι λουτρὸν ἀγαθὰ ποιέει, λούειν, ... ὅσοι ἐν λουτρῷ ὠφελέονται. Οἷσι δὲ τούτων μηδενὸς προσδεῖ, καὶ ... αὐτέοισι τῶν σημείων ἐφ' οἷσι λούειν ξυμφέρει, οὐ δεῖ λούειν.

LXII. *Sunt verò 1 inter hos, quibus commodus balneorum inuidit vſus. Sed antea ſcienter colligere oportet 2 ex his quæ modò tradidimus, quibuſnam opitulaturum ſit balneum in ſingulis diætæ differentiis, 3 quibus verò minimè. Nam quibus nihil 4 eorum adeſt, in quibus balneum ſolatio eſſe ſolet, hi balneo arcendi, etiamſi alioqui balneum quid commodi allaturum videatur. Quibus verò nihil horum abeſt, verùm ſi potius adeſt aliquod ſignum quod balneum ſine vtilitate ſuadet, lauare oportet.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, inter eos qui ſolo potu vtuntur: vt ſi iam pepaſmi ſigna edita ſint; tunc enim acumen morbi cadit. In his balneum placabit dolorem, & expectorata mitigabit. Et iam euacuato toto corpore, ne quid balnei vi affluat phlegmoni, lauandum. Ita in cauſo vbi nulla ſuſpicio adeſt inflammari viſceris, balnea exhibemus, vt toto corpore fuſa bilis exhauriatur. ſed ſi pepaſmi ſigna tunc apparuerint, plus adferet commodi. Sed ſi illa à ſalsâ viſcidâque pituitâ enata fuerit, balneo damnis ſe augeri ſentiet æger, motâ nec tamen exhauſtâ materiâ morbi.

2 Id eſt, vt coctionis in expectorato fuerint gradus, ita & victus forma varianda; vbi enim cruditatis & doloris fuerint plena omnia adhuc, ſolo vino vel melicrato, vel oxymelite tranſigat. Sed ſi cocta iam ſint, ad ſorbitiones veniendum; & tunc lauandum.

3 Vt qui ſolo poto vtuntur: nam hi cum morbi acumine adhuc confliĉtantur, cum virium robore.

4 Vt robur virium, & mitificata materia.

HIPPOCRATIS
DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS
LIBER QVARTVS.

PRÆLOQVIVM.

Galen. 2. ac.38. *PROMISERAT Hippocrates librum in quo peculiarem cuiuſque morbi acuti curationem proſequeretur. Sed ſanè ille liber deſideratur. Attamen ſuſpicio eſt, hunc quartum librum Hippocraticum eſſe, cùm quamplurima genuinam eius phraſin, & ſententiarum grauitatem ei conſentaneam referant. Sed cùm non pauca, ex aduerſo, occurrant indigna Hippocrate, ſiue dictionem ſeu ſententiam interdum ſpectes,* Gal. 4. acu.5. *meritò ſuſpicamur hæc veluti in typo ab Hippocrate memoriæ cauſſa conſcripta fuiſſe: nec ante mortem ab eo ad incudem reduſſe. Sanè liber hic legitimo operi temporibus Eraſiſtrati acceſſit.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

I. 1 Καῦσος δὲ γίνεται ὁκόταν ἀναξηρανθέντα τὰ φλεβία ἐν 2 θέρει ... 3 ἐπισπάσηται 4 δριμέας καὶ χολώδεας 5 ἰχῶρας ἐς * ἑαυτά. (* ἑωυτά.)

I. 1 *CAuſus, id eſt febris ardens, naſcitur cùm 2 æſtiuo tempore areſacta venulæ 3 rapiunt in ſe acres 4 & biliosos 5 ichores [vel humores.]*

COMMENTARIVS.

1 Dicitur Καῦσος quibuſdam, quòd totum eius nocumentum dependeat à calore: non autem à putredine. Thucydides appellat καῦμα. Cœlius Aurelianus 2. ac. 32. & Gal. de rigore 13. & 2. diff. feb. 2. & 1. loc. aff. 2. pro qualibet febre valida hoc nomine vtuntur. Colligimus ex huius libri Aphoriſmo 13. & 3. Epid. 3. 34. duplicem eſſe cauſum: nothum; & propriè dictum, qui calore & ſiti noſcitur. Propriè verò dictus, duplex eſt, legitimus à pituita ſalſa, vt hîc Aphoriſmo 13. Eſt autem Cauſus vel febris ardens, febris continua, biliosa à bile puta vel ichoroſa putreſcente circa cor. Dixi à bile. intelligo hic cum Hippocrate bilem etiam ichoroſam & humorem conſiſtentem in maioribus venis & arteriis, ſanguini reliquo infuſum. Nam eadem ſegregata à ſanguinis concretione, facit tertianam exquiſitam. Igitur eadem eſt materia Cauſi & Tertianæ; ſed hoc intereſt, quod inter herpetem & eryſipelas. nam materia cauſi eſt ſanguini affuſa: at tertiana fit à bile ſegregata à concretione ſanguinis per affectionem inſitam. hoc eſt, per inexplicabilem quandam proprietatem partis, illud excrementum recipientis. 1. Epid 2. 19. Differunt tamen ſucci hi, quòd acrior copioſiorque ſit bilis 2. Criſ.

in

in cauſo, vt quæ calentiſſimo hepate fiat. Dixi circa cor, nam nullam acceſſionem agnoſcit hæc febris, niſi vnam, quæ ad finem perennat. Et ita abit à tertiana continua: nam hæc tertio die recrudeſcit.

2 Id eſt, cùm æſtu incanduit cœlum: ſiue id fiat Vere, vel etiam autumno, aut ipſa æſtate. Si venæ omnium totius corporis ita ſe geſſerint, totum etiam corpus æſtuabit. Hyeme fit ex euentu: quòd intercipiat exhauſtionem bilis.

3 A proximis partibus.

4 Siccos & calidos, corpus inflammantes: vt ſi quis vinum generoſum hauriat vel marinam, æſtuabit inde. Nam venæ ex vicinis ſine conſilio hauriunt.

5 Ἰχῶρας appellat tenues ſuccos, dicit Galenus. * Et bilis alimentalis poteſt putreſcere in excrementitiam; vel corrumpi in propria natura. Et vtcumque putreſcat, inde febris naſci poteſt. Sic ex bile excrementitia, cùm per ſeceſſum non expellitur: ſed per venas cùm ſpargitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. Καὶ 1 πυρετὸς πολὺς ἔχει τό τε σῶμα, ὥσπερ ὑπὸ 2 ὀστεοκόπου ἐχόμενον κοπιᾷ, ἀλγεῖ.

II. *Et 1 valida febris corpus occupat; atque non aliter corpus laborat & affligitur, quàm ſi ab 2 oſſearia laſſitudine occupatum eſſet.*

COMMENTARIVS.

1 Ob flagrantes incendio ichores bilioſos, qui in æſtum ardentiſſimũ & acerrimum corpus abripiunt.

2 Ab ichorum acerrima vi, quæ vlceroſam laſſitudinem adfert. ὀστεοκόπος laſſitudo eſt, in qua partes imæ ad oſſa poſitæ, vt tendones, nerui, muſculi phlegmonoſo contuſiuoque dolore tenentur. nomen inditum eſt, quòd per fatigationes nimias calfactæ hæ partes, in ſe prolectant quid, vnde talis dolor. Ita hîc fit à bilioſis ichoribus totum corpus in vlceroſam laſſitudinem abripientibus. Eſt laſſitudo talis corporis affectio, in qua ſi vel minimum homo ſe mouet, ſenſio quædam excitatur phlegmonoſa, vlceroſa, vel tenſiua. Et hæ laſſitudines ſunt duplices, laborioſæ, & vltrò obortæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Γίγνεται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἐκ 1 * πόνου μακροῦ, καὶ 2 δίψεος μακρῆς, ὁκόταν ἀναξηρανθέντα τὰ φλέβια, δριμέα καὶ θερμὰ ῥεύματα ἐπισπάσωνται πρὸς ἑωυτά.

III. *Oboritur autem plerumque 1 ex longo itinere, diuturnaque 2 ſiti, cùm areſacta venula, rapiunt in ſe acria ac bilioſa rheumata.*

COMMENTARIVS.

1 Cauſæ procatarcticæ. ita ex meri vel aquæ marinæ potu; vel ex ſalſæ carnis eſu nimio, ita, vigilia.

2 Ardor enim & ſitis cauſo ſunt peculiaria. Siti enim tenentur inextinguibili. Sitis duo foci ſunt, aluus, & pulmo. In aluo cum hæret ille focus, maximè in ore ventriculi, deinde in ipſo ventriculo, tertiò in ſtomacho, & ſubinde in ieiuno inteſtino. Hic focus poculis extinguitur. at qui in pulmonibus flagrat, aëris frigori cedit.

* πορείης

4. acut. t.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. Γίνεται δὲ ἡ γλῶσσα 1 τρηχεῖα καὶ ξηρὴ, καὶ 2 μέλαινα κάρτα. Καὶ τὰ περὶ τὴν νηδὺν 3 δακνώδεας ἀλγεῖ. Τὰ δ᾽ ὑποχωρήματα 4 ἔξυγρα καὶ 5 ὠχρὰ γίνεται, καὶ 6 δίψαι σφοδραὶ ἴσχει, καὶ 7 ἀγρυπνίαι, ἐνίοτε δὲ καὶ 8 παραφρονέειν.

IV. *Quin & lingua 1 aſpera redditur & ſicca, valdeque 2 nigra: & 3 morſibus tentatur aluinis non ſine dolore. Deiectiones verò 4 valdè liquidæ 5 flauaque feruntur, ac 6 vehemens ſitis occupat; & 7 vigiliæ, quin nonnunquam 8 mentis aberratio.*

COMMENTARIVS.

1 Caloris vi, ac vaporum acerrimâ potentiâ exſiccata tunica, quæ ab aſpera arteria linguam veſtit. qua exulcerata, mox aphthæ apparent.

2 Vredine fuliginum. maximè ſi febris focus in thorace conſederit: vt cùm intenditur morbus, & bilis acuitur.

3 Anadrome bilioſi ichoris acerrimi ad ventrem. vnde δακνώδεα ταυτὶ ὄντα.

4 Ἐξυγρα ſoboles, vel ſymptomaticæ excretionis: cùm cruditatis ſumma adhuc ſint omnia: nam coctionis munus eſt ſubſtantiæ mediocritas. Maximè hæ deiectiones fatigant hos, quibus in hypochondriis cauſi focus ſtabulatur.

5 A ſummo incendio venis humoribuſque concepto.

6 Vi ardoris exhauſto ventriculo, ſuo à nidore: ac ad eum anadrome bilis. Præter hæc, notæ ducuntur ex aliis ſymptomatis, vt ex actione læſa, malè ferunt morbum: pulſus durus, velox, frequens, quia bilis ſiccat. Initiò eſt maximus pulſus, quia natura cor tuetur: poſteà redditur paruus, labefactato corde. Ex excretis, expiratio calet, vomitus bilioſus, lotium rubrum, ſubtile, cum quadam liuiditate; niſi quid prohibeat, vt ſi ſe pituitoſis cibis repleuerit antequam febris veniret, tunc enim non bilem eiicet vomitus. Ex qualitate mutata, nam mordax calor ferit manum tangentem. æſtus præcordiorum maximus.

7 Anathymiaſeos inopia, ſiccatoque cerebro, ac doloris iactationiſque moleſtiâ dum fatigatur.

8 A metaſtaſi bilis in caput; præter cerebro illatam intemperiem ſqualidam & calidam. Id ferè euenit, dum cauſus ſuum focum habet in thorace. Addit Galenus ſpirandi cum difficultate ſpirationem magnam & frequentem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. 1 Τῷ τοιούτῳ δὲ 2 ὕδωρ τε καὶ 3 μελίκρητον ἑφθὸν διδόναι ὑδαρὲς, ὁκόσον ἐθέλῃ.

V. *1 Huic verò propinabis 2 aquam 3 coctumque melicratum aquoſum quantum velit.*

COMMENTARIVS.

Videtur aquam iungere melicrato, ea lege, quam ſanciuit libro tertio, vbi docuit, aquam commodè exhiberi, ſi ſitim præbeat, alioqui melicratum: tunc enim intercisis ſpaciis aquam propinandam eſſe ſcripſit, quo à melicrato ſitis compeſcatur, in illis ægris qui loco & iure, ſolo melicrato vtuntur. hoc eſt, in quibus breuis futura ſit morbi hiſtoria, validis ægri in viribus.

1 Arcet Cauſo laborantes ab aquæ meræ vſu, & melicrati etiam. Cùm enim aqua tardè meet, putreſcit in hypochondriis incendio conflagrantibus reſtagnans, melicratum etiam, in quo mellis micat vis, nam in bilem tranſit calentibus hypochondriis: quare ὑδαρὲς præſcribit.

2 Coctam intellige, attamen frigidam: quæ in puteum demiſſa calens, ſemipede ab aqua puteali frigus bibit.

3 Tale enim meabile eſt, flatuſque expers, ac vrinale eſt, & acrimonia mellis coctura perit, dicit hic Galenus. & traiicit ſe fœliciter per habitum corporis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Καὶ ἢν 1 πικρὸν τὸ στόμα γίνηται, ἔμετος συμφέρει, καὶ τὴν κοιλίην 2 ὑποκλύζειν.

VI. *Quodſi etiam os 1 amareſcat, vtilis tunc erit vomitus, ac aluum 2 clyſtere ſubluere.*

COMMENTARIVS.

1 Irrepeote bile in os, qua, interna ventriculi tunica madet, quæ os totum rigat. Si itaque vomat ex facili æger, irritetur. Propina aquam tepidam cum oxymelle & butyro : mox digito concita

2 Si non vomat ex facili æger: vt ſi ſcapulas habeat alarum more prominentes, id eſt, ſi anguſto ſit pectore, aut hemicraniæ vel hæmorrhagiæ obnoxius. Fiat clyſter ex priſana colata. vel accipe iuſculi pinguis carnis, vel aquæ hordei libram; olei violacei vncias tres: mellis violati vncias duas: oua duo: ſalis ſcriptulum: miſce, fiat clyſma. Talis ſit primus clyſter. in ſequentibus, abſit ſal: nam etiamſi corpore hæreat quattuor horas, nil nocet. nam ita refrigeratis inteſtinis, per contagionem hepar frigeſcet. Fiat æſtate ex herbis quattuor emollientibus. foliis lactucæ, cucurbitæ: omnium ſingulorum manipulo, & prunis x: colaturæ adiice caſſiæ vnciam: olei violati quattuor vncias: Iungi poſſunt ſemina frigida, & flores nenuphraris & violacei. Si glandem malit; accipe mellis violati vncias binas: ſaliſtrii ſeſquidrachmam: fiant balani.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VII. 1 Ἢν δὲ πρὸς ταῦτα μὴ λύηται, 2 γάλα ὄνου ἑφθὸν κάθαιρε.

VII. 1 *Sin his [alvus] non laxetur, 2 cocto aſinino lacte purga.*

COMMENTARIVS.

1 Vt bilis ſine offenſa excludatur à miti madentique pharmaco; quod ſolo madore ventrem laxat. Galenus: Sero etiam ſolo vti licet. paratur ſi oxymellis quid remiſceatur: aut vas æneum aquâ plenum frigidâ in lac demittatur. Ita olim leniſſimè aluum ducebat Hippocrates: nos iam ita; accipimus tamarindorum ſemunciam: hanc ex aqua coquimus: adiicimus colatæ expreſſioni, mannæ ſeſcunciam: & binas vncias ſirupi roſati laxatiui. vel vnciæ caſſiæ remiſcemus pulpæ tamarindorum drachmas tres, cum ſaccharo fiat bolus.

2 Quò flatus exhauriantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. 1 Ἁλμυρὸν δὲ μηδὲν μήτε δριμὺ προσφέρειν, οὐ γὰρ ἐάσει.

VIII. 1 *Neque prabendum eſt quicquam quod ſalſum aut acre eſt: non enim permittet vt [aluus] feratur.*

COMMENTARIVS.

1 Calore enim hæc valent, quo, incrementa ducens febris, ſiccitatem adferet aluo. Nam in hac febre feruor eſt inſignis, & acerrima bilis cauſam præbet. Da ergo ſirupum acetoſum, lactucæ, nymphææ, endiuiæ, cicereorum, cum aqua melonis Indi ſeu anguriæ: quam hanc ait Auerrhoës proprietate quadam hìc conuenire. Ita temperabitur materia, & feruor febrilis & vigiliæ cedent; & ſitis extinguetur. Accipe ſirupi de ſucco acetoſæ, & de ſucco endiuiæ, & nymphææ, cuiuſq; drachmas ſex: decocti acetoſæ, lactucæ, vncias ſex.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ῥοφήματα
* ἕως ἂν
* κρισίμων

IX. 1 Ῥόφημα * δὲ * ἐς τ᾽ ἂν 2 λύσιν τῶν * κρισίων ἡμερῶν, μὴ δίδου.

IX. *Sorbitionem autem minimè praſcribes, 2 priuſquam criſin ſuperârit æger.*

COMMENTARIVS.

1. Nimirùm ſi in breui morbi futura hiſtoria, vires fuerint firmæ, ſine infirmitatis metu à peculiari communique ægri natura. ne vertat ſe natura à pepaſmo ad pepſin.

2 A criſi, cùm nimirùm perfectæ coctionis ſigna apparent, ſorbeat priſanam: vt vis naturæ excitetur ad excluſionem exhauſtionémque materiæ morbificæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. Καὶ ἢν 1 αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν * ῥυῇ, 2 λύεται τὸ πάθος· καὶ ἢν 3 * ἱδρῶτες * ἐπιγένωνται κρίσιμοι 4 γνήσιοι, μεθ᾽ 5 οὔρων λευκῶν ἐπιγίνονται καὶ παχέων καὶ 6 λείων 7 ὑφισταμένων. XI. Ἢν 8 ἀπόστημά * τι * γένηται.

X. *Et ſi 1 naribus ſanguis fundatur, id 2 morbum ſoluit. Et ſi 3 ſudores 4 verè critici ferantur, non ſine 5 vrinis albis, craſſis, ac 6 laui 7 hypoſtaſi.* XI. *Et ſi 8 apoſtema aliquod gignatur.*

COMMENTARIVS

1 protruſa parte bilioſi acerrimique ſanguinis ad caput, quæ apertis venis, vnà cum vapore acri eliditur.

2 Nam onere ita liberata natura, quod reſtibile eſt facilè edomat.

3 Ita exhauſtis acerrimis ſuccis tenuioribus 1. Progo. 16. qui integram febrem excludunt, nullo ſuperſtite empyreumate, neque febris materia.

4 Euictâ materiâ morbificâ. quòd tales ſint, indicat vrina mitigata, quam mox ſubdit.

5 Pepaſmi cùm fuerint participes.

6 Indicio quòd calidum natiuum ſe in omnes materiæ partes inſinuârit: quare naturæ agentis integritatem, ac materiæ in quam agit bonitatem ſignificat. Idem cenſendum ſi enæorema ſubſtantia & colore bonum appâret.

7 Prognoſis hæc hìc obſeruabilis, ſi adfuerit ſubſtillum ſanguinis; atrum, peſſimum: nam eſt ſignũ lethargi à reſoluto cerebro. Si non ſit ab atro ſanguine, ſed arterioſo, ſæpe profuiſſe vidi. Si ſine tuſſi leui, non ſitiat, nigrâ linguâ, ſiccoque corpore, id eſt lethale: facultatis extinctæ documentum. Si rigor crudo morbo contingat, & ſi pulſus ſit paruus, erit lethale ſignum, nam maximè affligitur ſolida cordis ſubſtantia: ſi ſit frequentia pulſus, ſine reſiſtentia, cuncti ferè cadunt.

8 Epidemiωn 6 ſcribit, abſceſſus tardò gigni his, qui rigent. quaſi dicat, morbi tardò iudicantur per abſceſſum, vt cauſus, tertiana nam natura ab excretione ad abſceſſum ſe conuertit materiæ contumaciâ, naturæ infirmitate, & meatuum anguſtiâ; vt ſi hæmorrhagia non liberè feratur, fit parotis. Benè ergo interdum parotide iudicatur: ſed longè meliùs excretione, quod in legitimo cauſo ferè euenit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. Ἢν δ᾽ 1 ἄνευ τούτων λυθῇ, 2 ὑποστροφὴ αὐτῷ ἔσται, ἢ ἀρθρῶν, ἢ 3 ἰσχίου, ἢ σκελέων ἄλγημα συμβήσεται, καὶ 4 πτύσει παχέα, ἢν μέλλῃ 5 ὑγιὴς ἔσεσθαι.

XII *Quodſi verò (Cauſus) his 1 non apparentibus ſoluatur, 2 iterum ille recurret, vel ſaltem 3 coxarum crurúmve dolores incumbent, ac 4 craſſa quadam expuet, modò 5 ſanitas illi redintegrabilis fuerit.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, ſine hæmorrhagia critica, vel ſudoribus, aut apoſtemate: nam his criſis peragitur hæc, id eſt, huius morbi.

2 Quæ enim in morbis relinquuntur à criſi imperfecta & inchoata, recidiuam faciunt, 2. Aph. 12; Cùm autem hìc nihil emanârit reliquiæ multæ aderunt. Excretio verò quòd nulla fiat, in cauſa eſt materiæ contumacia, meatuum obſtructio, & naturæ infirmitas. Huius ergo difficultas in pepaſmi difficultate conſiſtit; pepaſmi verò difficultas, in materiæ contumacia, quæ ad pepaſmum prouehi nequit. Recurrunt autem primo critico die, quod ferè fit exactis iam morbi 20 diebus.

3 Quòd eò natura deponat humores, copiâ vel craſſitie qui ſunt in vitio; quòd longa die mitigari debeant.

Digitized by Google

debeant. horum difficultas in pepaſmi difficultate conſiſtit, non in viſceris vitio. 4. Aph. 44.

4 Si focus cauſi in thorace ſtabulârit.

5 Cùm enim nullam criſim ſubit, moriuntur triumphatâ naturâ à materia morbifica.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. 1 Καῦσος ἄλλος. Κοιλίη 2 ὑγρὴ, 3 δίψας * μεστὸ γλῶσσα τρηχεῖα, ξηρὴ, 4 ἁλμυρώδης.

XIII. 1 *Cauſi aliud genus. Aluus 2 fluxa, 3 ſitis plena, lingua aſpera, ſicca, 4 ſalſedine imbuta.*

COMMENTARIVS.

1 Nimirùm notbus Cauſus, qui habet quædam veri ſymptomata, ſed non cuncta: hîc enim nigricantis linguæ non meminit.

2 A cibis in corruptelam tractis ab aluo, vbi ſtabulatur cauſa febrilis: nam pleniùs habentur quàm vero cauſo impliciti. nam cùm 9 die, vel 14. vel 20 criſim ſubeat, ineunte morbo, ſucco ptiſanæ indulgent. nam craſſior pituita ilicò edomari non poteſt: vnde ex corruptela ciborum, bis liquida feruntur. nam cùm cauſa mali in pulmone hæret, non fertur aluus. Nec ſi hepate conſtiterit focus cauſi, neceſſariò ferentur liquida, ſed modò etiam ſicca erit, modò liquida. ſero exhauſtis fæcibus. vnde σκύβαλα. hoc eueniet phlegmone tentato iecore: ſed ſi conſociet ſe imbecillitas, liqueſcet aluus.

3 Non tamen adeò inexplebili vt in priori cauſo.

4 Nam in vero cauſo amareſcit lingua à bile: hîc à ſalſa pituita, ſalſugine perfunditur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIV. Οὔρων 1 ἀπόληψις. XV. 2 Ἀγρυπνίη. XV. 3 Ἀκρέων ἐμψυξία.

XIV. 1 *Vrinarum interceptio.* XV. 2 *Somni vacuitas.* XVI. 3 *Artuum algor.*

COMMENTARIVS.

1 Ita vt non liberè fluant vrinæ, ob interceptos meatus ex materiæ pituitoſæ craſſitie. vel ab anadoche fieri ad inteſtina, vel in cerebrum.

2 Anathymiaſi non mitti quòd incurratur cerebrum. nam vt quis placidè dormiat, opus eſt ſuaui vapore vt rigetur cerebrum: cerebrique nulla ab intemperie querela, ac animi tranquillitate.

3 Maximè ſi cauſus calamitoſus fuerit: extincto calore natiuo; vel à Phlegmone calamitoſa ad ſe proſectante (non aliter ac cucurbitæ) totum ſanguinem. Eſt enim frigus varium: criticum, periodicum, & ſymptomaticum. Symptomaticum, duplex: cum ſiti, vel abſque ſiti. Cum ſiti, funeſtum: nam inuictam phlegmonem viſceribus conceptam denunciat: & tunc non fugaci frigore occupantur artus, ſed marmore frigidiores perſeuerant, nec vnquam recurrit calor. Sine ſiti, fit à doloris vi ad ſe proliciente ſpiritus & ſanguinem, vt in colico: hoc non ita funeſtum: vel ab extincto calore natiuo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVII. Τῷ τοιούτῳ ἢν μὴ 1 αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυῇ, ἢ 2 ἀπόστημα περὶ τὸν τράχηλον γένηται, ἢ 3 σκελέων ἄλγημα, καὶ 4 πτύσματα παχέα πτύσῃ (ταῦτα δὲ ξυμβαίνει τῆς κοιλίης γινομένης) ἢ 5 ἰσχίων ὀδύνη, ἢ αἰδοίου πελίωμα, οὐ κρίνεται. ἢν 6 ὄρχις ἐνταθῇ, κρίσιμον.

XVII. 1 *Huiuſmodi febri niſi 1 hæmorrhagia ſuperuenerit, vel 2 apoſtema circa collum effloreſcat, aut dolor 3 crurum, & 4 expectorata craſſa procedant (talia autem ſuppreſſa aluo eueniunt) 5 aut coxarum dolor, vel pudendi liuor, ad [altam] criſin non ſurget. Criticum etiam illud eſt, ſi 6 teſticulus [intumeſcat] quaſi tenſus.*

COMMENTARIVS.

1 Hæmorrhagia ergo larga, hæc cuncta mala aufert, ac ne eueniant prohibet. attamen rariùs illa euenit pituiteſcentibus febribus, nam potiùs in abſceſſum finiuntur. niſi focus febrilis in pulmone conſederit, vnde plethoricis cauſis caput afficitur, in calorem abreptum ex vaporibus ſurſum elatis, attractoque ſanguine.

2 Et etiam parotides: pituitoſo ſanguine circumfluo capite, à pulmonum febrili foco.

3 Si focus febrilis hepate vel ventre cóceptus ſit.

4 Vbi mali fomes pulmonibus latet: craſſa dicitur iam enim pepaſmi participia.

5 Per diadoſin materiæ febrilis.

6 Nam ita pulmonum cognatio quædam eſſe dicitur cum teſtibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. 1 Ῥοφήματα ὑποσπαστικὰ δίδου.

XVIII. 1 *Et ſorbitiones propinato attractorias.*

COMMENTARIVS.

1 Variè illud ὑποσπαστικὸν intelligi poteſt. vt ſorbitiones tenues, quæ inſpiratione aëris ore attrahuntur. nam ὑποσπασμὸς eſt aëris inſpiratione quæ fit attractio. vel accipi poteſt pro pharmaco quod aluum deiiciendi potentia quadam tenui præditum ſit. vt quod ſorbitiunculis includitur, & ferè medicamentoſa ſunt alimenta. Vel pro p[...] ar[...]ibus remediis, vt ſi inter ptiſanæ alimentum, oxymelitis medicamentum interponatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. 1 Τῶν δ' ὀξέων νοσημάτων φλεβοτομήσεις, ἢν 2 ἰσχυρὸν φαίνηται τὸ νόσημα, καὶ οἱ ἔχοντες 3 ἀκμάζωσι τῇ ἡλικίῃ, καὶ 4 ῥώμη παρῇ 5 αὐτοῖσιν.

XIX. 1 *In acutis morbis phlebotomiæ locus erit, modò 2 validus fuerit morbus, ægrique fuerint 3 florentis ætate; necnon 4 robur eis fuerit 5 integrum.*

COMMENTARIVS.

1 Axioma Hippocrate dignum, quod locum, dicit Galenus, inter Aphoriſmos meretur dicit, In acutis, non quòd longi morbi non egeant venæ ſectione: ſed quia iam de acutis agit.

2 Ducta indicatione à magnitudine morbi. validus, id eſt, fortis, magnus.

3 Nam pueris diſſipabile eſt humidum calidumque primigenium; ſenibus, iam id effœtum eſt: quare illis non ſecatur vena, quòd facile exhauriantur; his, quòd exhauſti ſint.

4 Vitalis facultas ſi fuerit integra.

5 Errauit ergo Menodotus (dicit Galenus) empiricus, qui in ſola plethora venam ſecandam aſſerebat. Nos autem & eâ non præſente venam ſoluimus; vt ſi pars repentè validè indoluerit, vel fractum luxatumve os fuerit. Quin plethoræ non ſemper debetur phlebotomia; ſed & frictione, & balneo . & inedia exhauritur, dicit Galenus. Addit his Galenus, ſi aër non calidus validéque ſiccus fuerit, nec habitus corporis, qui facilè exhauriatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XX. Ἢν μὲν ἦν 1 συνάγχη ἔῃ, * ἐκλυσίη ἀναγκάσῃ, ἢν τ' ἄλλο τι ᾖ 3 πλευριτικόν. Ἢν δὲ ἀδυνατώτεροι φαίνωνται, ἢν καὶ 4 * πλέον τοῦ αἵματος ἀφέλῃς, 5 κλυσμῷ κατὰ * κοιλίην χρέεσθαι, διὰ τρίτης ἡμέρης, ἕως ἂν 6 ἐν ἀσφαλείῃ γένηται ὁ νοσέων, ἢ καὶ 7 λιμοῦ χρήζει. * ἢ, ἐκλυσίη * εἰ τ' * πλεῖον * πλεῖν

XX. *Quod ſi 1 angina adfuerit, vel quis alius 2 thoracicus morbus 3 linctu repurgato. Quod ſi infirmitatis*

mitatis virium metus adſit, quòd 4 copioſius ſanguinem abſtraxeris, 5 clyſmum tertio die repetes, donec 6 extra periculum æger fuerit, & famem 7 ferre poterit non ſine ſuo commodo.

COMMENTARIVS.

1 Synanche, dicit Cælius Aurelianus, nomen à ſuſpendij ſimilitudioe habet, quòd non aliter quàm laquens præfocans interficiat. Ἀγχόνη, dicit Suida, cũ accentu in penultima, teſtis, id eſt, laqueus eſt. ſed ἀγχονὴ, ipſum actum denotat, id eſt, ſtrangulationem præfocationem. Præceps malum, quod quaſi laqueo iniecto enecat, dicit Alexander. Quare vera angina, nihil ferè aliud eſt, quàm ſtrangulano. eſt enim afflicta reſpitatio, orta à laryngis oppreſſione, facta à phlegmone muſculorom ceruicis.

2 Vt in pleoritide.

3 Id eſt, tebus quæ alas pulmonum pandunt, meatus pulmonum liberant ab infarctu, materiam præparant, & naturæ vim excitant, vt oxymel, ſicupus capillorum venetis, violatus. nam hæc expectoratum promouent ad os. In angina tamen diamorum & dianucum vtilia ſunt.

4 Vel ob aliquam aliam exhauſtionem. Sanguis copioſè èuacuatur; nam eſt affectus cum phlegmone, & vehemens, vt ſctibitur hoc libro, Aphoriſmo 30.

5 Loco pharmaci. vel caſſiam cum manna & ſirupo roſato laxatiuo. Heraclides Tarentinus, dicit Aurelianus, eos qui perfrictione ſynanchici euaſere, phlebotomari prohibebat, atque clyſteribus depurgari. Id reprehendens Aureliaous, factorum cauſa, inquit, inquiri debet.

6 Id eſt, dum coctionis documenta proferuntur.

7 Vel, & ſi fame indigeat. Nam Hippocrates 2. Aphoriſmorum 16. ſcripſit, corpore inedia confecto non laborandum. quaſi dicat, quemadmodum per ſanitatem non eſt laborandum in inedia, ne vires ab exhauſto laborantes, accedeore labore labefactentur: ita cùm certa de cauſa inedia futura eſt, aut anteceſſit, nunquam euacuandum. In vigore autem adeſt fames. Si igitur ille tranſiit, tunc famem ſuſtinere poterit, hoc eſt, vacuationem. imò eâ (ſi quæ cacochymia à phlebotomia reſtibilis ſit) eget. alioqui recidiuæ metus erit.

HIPPOCRATIS TETVS.

XXI. 1 Φλεγμαίνοντα ὑποχόνδρια (μὴ 2 πνευμάτων ἀπολήψει) 3 φρενῶν ἐντάσιες, ἢ πνευμάτων 4 περιπνοίαι· 5 ὀρθοπνοίαις ξηραῖς, οἷσι μὴ 6 πῦον ὕπεστιν, ἀλλὰ 7 ὑπὸ πνευμάτων ἀπολήψιος τὰ παθήματα ταῦτα ἐγγίνεται. Μάλιστα δὲ καὶ ἥπατος ἀλγήδονες, καὶ σπληνὸς βάρεα, 8 καὶ ἄλλαι φλεγμασίαι τε, καὶ ὑπὲρ φρενῶν ἀλγήδονες τε, καὶ 9 ξυστροφαὶ νοσημάτων, ἀδύνατοι λύεσθαι, ἤν τις πρότερον ἐπιχειρῇ φαρμακεύειν, ἀλλὰ * φλεβοτομίη ἐστὶ τοιούτων ἡγεμονικὸν ἔστι. Ἔπειτα δὲ ἐπὶ κλυσμὸν, ἢν * μὴ μέγα, καὶ ἰσχυρὸν τὸ νόσημα ᾖ. εἰ δὲ μὴ, καὶ ὕστερον φαρμακείης δεῖ· δεῖ δὲ ἀσφαλείης καὶ μετριότητος μετὰ φλεβοτομίην φαρμακεύειν.

* φλεβοτομίη
* quidam delent μὴ

XXI. *1 Phlegmones tumore obſeſſa hypochondria, (non ex 2 flatuum interceptione) 3 diaphragmatis tenſio, vel ſpiritus duplex 4 intrò reuocatio: 5 orthopnœa ſicca affecti, quibus 6 ſuppuratum adhuc factum non eſt: ſed quibus 7 à reſpirationis intercluſione hæc pathemata eueniunt [phlebotomiâ recreabis.] Maximè verò hepatis dolores, & lienis grauitas, 8 tum cuncta alia inflammationes, & dolores partium diaphragmate ſuperiorum, & 9 collectiones morborum, (hæc) ſolui nequeunt, ſi quis primùm purgationem inſtituerit: nam phlebotomia ad hæc curanda principatum obtinet. Deinde clyſmis vtendum, ſi magnus ac vehemens fuerit morbus: ſin minus, & poſteà pharmacia opus ſit; tunc ſanè à phlebotomia, ſecuro ac mediocri pharmace vtemur.*

COMMENTARIVS.

1 Cenſus morborum quorum curatio in phlebotomia & pharmacia, mox celebranda, conſiſtit. Φλεγμονὴν Hippocrates quodlibet incendium appellare ſolebat: hîc inflammationem.

2 Qui interdom opprimunt viſcera.

3 Ab inflammatione.

4 Nam tenſa ſpiratio videtur, cùm ita intertumpitur: propterea hunc ſpirandi modum hîc tenſum vocat à phlegmone partium ſpirabilium.

5 Cùm os non madeſcit ptyaliſmo: ſed cruditatis adhuc plena cùm ſunt omnia.

6 Cùm inflãmatio nondum in ſoppuratum aut exputatum abiit: alioqui puris expectoratione ſolùm opus erit.

7 A tumore phlegmoode in anguſtum actis bronchiis.

8 Phlebotomia nimirùm ſolatio erit hîc.

9 Hippocrates omne ῥεῦμα, id eſt, fluxum, diſtinxit εἰς τὸ ὁρμώμενον, καὶ τὸ ξυνεστηκὸς, id eſt, in concitatum & conſiſtentem. Multa enim (ξυνίσταται), quæ non συστρέφονται, id eſt, conſiſtunt, quæ non colliguntur ab influxu. Qui enim humores praui fluunt in partem, ibique cumulantur fixi, propriè dicuntur συστρέφεσθαι. Ex eo verbo συστροφαὶ dicuntur, quæ ſuo ambitu continent tumores præter naturam, à fluxione natos: quorum ἡγεμονικὸν eſt ad ſanationem ſolùm, phlebotomia. Omnium enim morborum ſyſtrophæ, alioqui ſanabiles: niſi earum curatio initium ducat à ſanguinis detractione; maximéque ſi pro phlebotomia præſcribatur pharmacia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXII. 1 Ὁκόσοι δὲ τὰ φλεγμαίνοντα ἐν ἀρχῇ τῆς νούσου εὐθέως ἐπιχειρέουσι λύειν φαρμακείῃ, τοῦ μὲν ξυντεταμένου καὶ φλεγμαίνοντος, οὐδὲν ἀφαιρέουσιν. Οὐ γὰρ * διαδιδοῖ, ὠμὸν ἐὸν τὸ πάθος. 2 Τὰ δ' ἀντέχοντα τῷ νοσήματι, καὶ ὑγιεᾶ συντήκουσι. 3 Ἀσθενέος δὲ τοῦ σώματος γεγενημένου, τὸ 4 νόσημα * ἐπικρατέει. Ὁκόταν δὲ τὸ νόσημα * ἐπικρατήσῃ τοῦ σώματος, τὸ τοιοῦτο ἀνίητον ἐστί.

* διαδιδοῖ, τῷ, ταῦτα.

XXII. *1 Quotquot enim inflammata, ineunte morbo, ilicò propinato pharmaco ſoluere aggreſſi ſunt, hi à tenta inflammataque parte nihil auferunt. Non enim obſequitur quæ adhuc pepaſmi expers eſt affectio: 2 Illa verò quæ morbo reſiſtunt, eliquantur. 3 Vnde fracto corpore, 4 morbus inualeſcit. Qui vbi ſuperior euaſit, illud tunc [malum] irremediabile eſt.*

COMMENTARIVS.

1 Cùm rheuma ὁρμώμενον adhuc viget: id eſt, dum συστρέφεται, id eſt, dum acetuatur in parte ac colligitur. vnde à pharmaco, concitis ſuccis maior acceſſio fluxionis.

2 Nam pharmacum in ocio non perſeuerat, aliquid agit, ſanguinem & carnes liquat.

3 Vnde reſoluuntur partes, & vires frãguntur.

4 Succi alibilis hypercatharſi, vnde in ſyncopen abeunt, & reſolutione partium ſolidarum fractis viribus, fatiſcunt; 2. Aph. 37. Rectè veteres: κακὸν εὖ κείμενον μὴ κινεῖν.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. 1 Τὸ δὲ ἄφωνον * ἐξαίφνης γίνεσθαι, φλεβῶν ἀπολήψιες ποιέουσιν, ἢν 2 ὑγιαίνοντι τοῦτο ξυμβῇ ἄνευ 3 προφάσιος, ἢ ἄλλης 4 αἰτίης ἰσχυρῆς. XXIV. 5 Φλεβοτομίην ἐν χειρὶ τὴν βραχίονα τῆς δεξιῆς τὴν ἔσω φλέβα. XXV. Καὶ ἀφαιρέειν τοῦ αἵματος κατὰ τὴν 6 ἕξιν, καὶ τὴν 7 ἡλικίην, * διαλογιζόμενος τὸ πλεῖον καὶ τὸ ἔλασσον.

* τινὰ
* μᾶλλον

XXVIII. *1 Quod quis ſubitò obmuteſcit, id venarum interceptiones faciũt, ſi id homini 2 ſano ſine data 3 occaſione*

3 occaſione aliáve 4 graui de cauſa euenerit. XXIV. *5 Venam itaque brachij dextri internam ſecare oportet.* XXV. *Sanguinemque auferre copioſius vel parcius, 6 prout fuerit habitus corporis, ac (ægri) 7 ætas.*

COMMENTARIVS.

1 Parua apoplexia oppreſſus. quæ fit quòd ſpiritus vitales à cerebro aditu arceantur, ob copiam ſanguinis quæ iugulares venas in collo, & carotidas arterias occludat. nam magna apoplexia ea eſt, in qua ſpiritus animales exitu prohibentur a cerebro iam reſoluto.

2 Nam ægris id euenire poteſt læſis ſpirandi inſtrumentis mouentibus, excipientibus, vel deferentibus: vel voci dicatis. vel ἀδυναμίῃ.

3 Vt ſi ὁ ἐγκέφαλος σφακελίσῃ, vt ait Hippocrates 7. Aph. 58.

4 Vt terrore, mœrore.

5 Nam copioſè & citiſſimè hæc vena ſanguinis copiam abducit, & ex ipſo ſanguinis fonte proximè haurit.

6 Vt facilè vel ægrè diſſipabilis fuerit: id eſt, durus aut mollis.

7 Nam pueris difflabile corpus; ſenibus, exhauſtum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVI. 1 Συμπίπτει δὲ τοῖσι πλείστοισιν αὐτῶν τοιάδε, ἐρυθήματα 2 προσώπου, καὶ 3 ὀμμάτων στάσιες, καὶ διατάσιες 4 χειρῶν τρισμοὶ 5 ὀδόντων, 6 σφυγμοὶ, 7 σιαγόνων συναγωγὴ, καὶ 8 καταψύξιες ἀκρωτηρίων, 9 πνευμάτων ἀπολήψιες ἀνὰ τὰς φλέβας.

XXVI. *1 Plurimis autem horum talia (ſigna) eueniunt: rubor 2 faciei, 3 oculorum ſtationes, 4 manuum extenſiones, dentium 5 ſtridores, 6 pulſus, 7 maxillarum contractiones, & 8 extremitatum perfrictiones, & 9 ſpirituum in arteriis interceptiones.*

COMMENTARIVS.

1 Quibus nimirùm in Aphonia pertundi vena debet.

2 A plethora.

3 Id eſt, immobilitas. à diminuta actione animali torpentibus neruis.

4 Ob motum animalem deprauatum.

5 A conuulſione tentatis muſculis maſticatoriis.

6 Arteriarum in temporibus micantium vehemens motus.

7 A conuulſione.

8 Copiâ ſuccorum obruto calido natiuo.

9 A'σφυξία. & ocium ſpirituum indicat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVII. Ὁκόταν ἀλγήματα 1 προσγίνωνται, 2 μελαίνης χολῆς καὶ δριμέων ῥευμάτων ἀπορρύσιες γίνονται· ἀλγέει δὲ τὰ ἐντὸς δακνόμενα 3 διψηθεῖσαι δὲ καὶ λίην ξηραὶ γενόμεναι αἱ φλέβες ἐντείνονταί τε, καὶ φλεγμαίνουσαι 4 ἐπισπῶνται τὰ * ἐπιρρέοντα. ὅθεν 5 διαφθαρέντος τοῦ αἵματος, καὶ τῶν 6 πνευμάτων οὐ δυναμένων ἐν αὐτῷ τὰς κατὰ φύσιν 7 ὁδοὺς βαδίζειν, 8 καταψύξιες γίνονται ὑπὸ τῆς στάσιος, καὶ 9 σκοτώσιες, καὶ ἀφωνίη, καὶ καρηβαρίη, καὶ 10 σπασμοὶ, ἢν ἤδη ἐπὶ τὴν 11 καρδίην, ἢ τὸ ἧπαρ, ἢ ἐπὶ τὴν φλέβα * ἔλθῃ. ὅθεν 12 ἐπίληπτοι γίνονται, ἢ 13 παραπλῆγες, ἢν ἐς τοὺς 14 περιέχοντας τόπους ἐμπέσῃ τὰ ῥεύματα, καὶ ὑπὸ τῶν πνευμάτων 15 οὐ δυναμένων διεξιέναι 16 καταξηρανθῇ.

* ῥέοντα.

* ἐνέλθῃ.

XXVII. *Quodſi dolores (his) 1 acceſſerint, 2 bilis atra acriumque effluxuum effuſiones [tunc] fiunt [in dolentem partem.] [Vnde grauiùs] dolent intima partes: 3 Commorſa verò valideque areſacta vena (quæ rigant dolentem partem) tenduntur, ac æſtu incandeſcentes 4 attrahunt ea quæ affluunt. Vnde 5 corrupto ſanguine, 6 nequeuntibuſque ſpiritibus in ipſo 7 vias à natura factas permeare, 8 perfrigeria naſcuntur ab illa ſtatione; & 9 vertigines, aphonia, capitis grauitas, 10 ſpaſmi, ſi iam 11 ad cor, vel hepar, vel ad venam peruenerint: deinde 12 epileptici & 13 paraplectici fiunt; ſi in 14 ambientes partes ſe rheumata effuderint, atque à ſpiritibus 15 exire nequeuntibus 16 exaruerint.*

COMMENTARIVS.

1 Quorum hiſtoriam iam deſcripſit. Cauſas adfert iam ſanguinis obſiſtentis, cur minùs ad cerebrum aditum habeant ſpiritus vitales.

2 Id eſt, dolor humores abripit in partem dolentem, vbi cacochimiâ fœdum eſt corpus: vnde acrior ſurgit dolor.

3 Ab his acribus ſuccis in partem effuſis.

4 Repleta parte à tali rheumate.

5 Nam ita oppreſſis venis ac parte dolente ab humoribus prementibus (intercepta perſpiratione) corrumpitur ſanguis.

6 Perfrigerio aditu, à repleta parte negato; ac etiam vitalibus ſpiritibus via interceptis.

7 Poros, ac arterias.

8 Nam mobili naturæ quies, mors eius eſt: extinguitur igitur ibi ſpiritus: & cùm diuino nectare à corde non alitur inſitum fixumque calidum, emoritur, quin ſanguini difflatio negata, illi, micanti calori, mortem adfert.

9 Præludia mox futuræ apoplexiæ.

10 Muſculis neruiſque repletis.

11 Quia parua hæc apoplexia fit à ſanguine infarciente carotidas & iugulares, vnde aditu ſpiritus vitales prohibentur à cerebro.

12 Id eſt, his ſuccedunt.

13 Vbi indiſſolubiliter impactum fuit: nec ità leuiter vt in ſpaſmo;

14 Id eſt, in partes corporis quas iam dixit, id eſt, in cor, hepar, & venam cauam. Caua vena, has partes iungens, ſi repleta fuerit, nec à ſpiritibus peruadatur, denſatur, vel concreſcit ſanguis. hoc eſt, quod dicit, ſi exaruerit.

15 Ob venarũ repletionẽ, ſpiritus penetrare nequit.

16 Id eſt, Coaluerint vel concreuerint & conniueant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. Ἀλλὰ χρὴ τοὺς τοιούτους 1 προσπυριῶντας, 2 φλεβοτομέειν 3 ἐν ἀρχῇσιν εὐθέως, 4 μετεώρων ὄντων πάντων τῶν λυπεόντων πνευμάτων καὶ ῥευμάτων· 5 εὐβοηθητότερα γάρ ἐστι.

XXVIII. *Sed talibus, à 1 formentatione, 2 vena eſt ſecanda; idque ilicò, 3 ineunte morbo, cùm adhuc 4 incrementis augeſcunt, qui affligunt humores & ſpiritus: 5 magis enim remediabilia ſunt.*

COMMENTARIVS.

1 Quia ſanguis in his quaſi coaluit. vt is fluxus fiat; frica.

2. Axillaris.

3 Nam non perpetuò ita conglaciatus eſt ſanguis, quin effluat: fricetur, dicit Galenus, totum corpus à pluribus hominibus. Si non fluit, frica & foue, donec fluat.

4 Nondum fixi, ſtabiles, aut congelati, velut in apoplexia & καταψύξεσι fit.

5 Id eſt, huiuſmodi ſpiritus & humores κενωθῆναι μὴ δυνάμενα ait, id eſt, euacuationi minimè contumaces. His paulo pòſt τὸ πεπηγὸς αἷμα καὶ ἀκίνητον καὶ στάσιμον opponit Hippocrates.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIX. 1 Καὶ 2 ἀναλαμβάνοντα, καὶ τοὺς 3 ἐπιθεωρέοντα φαρμακεύειν, ἢν μὴ πυρεταίνωσι, ἄνω, τὴν δὲ κάτω κοιλίην, ἢν μὴ ὑποχωρέῃ, κλυσμοῖσι. 4 ὀνήλατον γάλα διδόναι, καὶ πίνειν μὴ ἔλασσον ἑπτὰ 5 κοτύλας. ἢν δὲ ῥώμη ὑπάρχῃ, πλέον ὀξυμέλιτι. * ῥέοντα

Digitized by Google

XXIX. *Et* 1 *(deinde) recreatò,* 2 *reſectoque ægro,* & 3 *criſibus obſeruatis, ſi non remmittat ſe morbus leuiuſque eum toleret, ſurſum erit purgandum. Ac inferna aluus, ſi non deiicit, clyſmo irritetur. vel* 4 *lac propina aſininum coctum; nec minùs bibat cotylis duodecim. quodſi robore corporis inſigni ſit, ſuperet etiam decimam ſextam cotylam.*

COMMENTARIVS.

1 A phlebotomia. vt firmis viribus elleboriſmum accipiat.

2 A Ἀνακαμῳᾶσθαι, eſt vires reſumere, ſe ex morbo recolligere, quaſi teſtaurari.

3 Num abſolutè iudicatus ſit: vel num teſtibilis materia morbifica metum recidiui adferat.

4 Nam humidum id eſt, nec coagulatur, maximè ſi quid ſalis & mellis addatur.

5 Cotyla continet nouem vncias.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXX. 1 Συνάγχος δὲ γίνεται ὁκόταν ἐκ τῆς κεφαλῆς ῥεῦμα πολὺ καὶ χολῶδες ὥρῃ χειμερινῇ ἢ ἐαρινῇ ἐς τὰς σφαγίτιδας φλέβας ἐσῤῥυῇ, καὶ τὸ * πνεῦμα 2 πλεῖον διὰ τὴν συρίγγα ἑλκύσηται. Ὅταν δὲ ψυχρόν τι ἐὸν καὶ κολλῶδες, ἐμφράξῃ τῷ τε πνεύματι τὰς 3 διεξόδους, καὶ τοῦ αἵματος ἀποφράσσον, πήγνυσι τὰ συστάσεις τοῦ αἵματος, καὶ ἀκίνητον, καὶ στάσιμον ποιεῖ, φύσει 4 ψυχρὸν ἐὸν καὶ ἐμφρακτικόν. Διὰ τοῦτο 5 πνίγονται, τῆς γλώσσης ἀποπλεομένης, καὶ στρογγυλουμένης, καὶ ἀνακαμπτομένης διὰ τὰς φλέβας, τὰς ὑπὸ τὴν γλῶσσαν. Τῆς γὰρ ὑποτεμνομένης σταφυλῆς, αἳ δὴ κιονίδα καλέουσιν, ἑκατέρωθεν φλὲψ παχεῖα. Ὁκόταν οὖν πλήρεις αὗται ἐοῦσαι ἐς τὴν γλῶσσαν ἐναπερείδωνται, ἀραιὴ ἐοῦσα καὶ * σπογγώδεα διά γε τὴν ξηρασίην ἣν ὑπὸ βίης τὸ ἐκ τῶν φλεβῶν δεχομένη ὑγρὸν, ἐκ πλατείης μὲν στρογγύλη γίνεται· ἐξ ἐρυθρῆς δὲ πελιδνή· ἐκ μαλθακῆς δὲ σκληρή· ἐξ εὐκάμπτου δὲ ἄκαμπτος· ὥστε ταχέως ἀποπνίγηται, ἢν μή τις 6 ταχέως βοηθῇ, 7 φλεβοτομίῃ τε ποιεόμενος ἀπὸ βραχιόνων, καὶ τὰς 8 ὑπὸ τὴν γλῶσσαν φλέβας * ὑποτεμνὼν, καὶ φαρμακεύων τοῖσιν * ἐλκτοῖσι, καὶ 9 ἀναγαργαρίζων θερμοῖσι, καὶ κεφαλὴν ἀποξυρῶν, 10 καὶ κήρωμα τραχήλῳ καὶ κεφαλῇ περιτιθέναι, καὶ ἐρίοισι περιελίσσειν, καὶ σπόγγοισι μαλθακοῖσι, ἐν ὕδατι θερμῷ ἐκπιέζοντα πυριῆν, πίνειν τε ὕδωρ καὶ μελίκρητον μὴ ψυχρά. χυλὸν δὲ ῥοφεῖν ὁκόταν ἐκ κρίσιος ἐν ἀπαλλαγῇ ἤδη ᾖ.

* ῥεῦμα

* κιονίδα

* ὑποτέμνων,

* ἑλκυστικοῖσι,

XXX. 1 *Angina naſcitur cùm tempore hyberno vel verno rheuma copioſum bilioſumque ad iugulares venas affluxerit, & ha* 2 *copioſum rheuma ob amplitudinem attraxerint. Cum verò frigidum & glutinoſum fuerit, ſpiritus infarciet* 3 *permeationes, & ſanguinis tranſitus obturans, vicinumque ſanguinem ſtringit, ipſumque minimè meabilem ſed ſtabilem efficit, cùm* 4 *natura frigidum ſit & obſtructorium. Propterea* 5 *ſuffocantur linente lingua, ac in rotunditatem acta, flexaque ob venas quæ eſ ſubduntur. Acciſa enim vna, quam quidam columellam appellant, vena vtrinque craſſa apparet. Cùm itaque hæ repleta, linguæ innituntur, quæ ob ariditatem rara & ſpongioſa exiſtit; euenit vt ipſa, vi ex venis humorem excipiat, atque ex lata, rotunda fiat; & ex venuſtè colorata, liuida; ex molli, dura; ex flexili, inflexibilis. Eam ob cauſam promptè ſuffocat, niſi quis* 6 *illicò ſuccurrat* 7 *phlebotomia, pertundendo brachiorum ac* 8 *lingua venas, & pharmacis attractoriis vtens, ac* 9 *calidos gargariſmos imperans, caputque radens,* 10 *ac capiti colloque circumponet ceratum; laniſque circumoluat: & mollibus ſpongiis ex aqua calida expreſſis fouebis bibet verò aquam & melicratum, non frigida. Cremorem verò hordei ſorbebit, vbi celebrata criſi iam in tuto fuerit.*

COMMENTARIVS.

1 Depingit geminas Anginæ cauſas, vnam ex tenui acrique ſucco ex capite dilabente ad fauces: aliam ex lento ſucco. Tenues, etiam faucium veoulas anguſtas ſubeunt omnes: non ita craſſi ſucci. Gutturis autem venæ ſunt ſtrictiores venis faucium. Sæpiùs fit à bile. 3. Progn. 18.

2 Nam vbi rheuma ibi coſtitit, dolores fiunt, vt priùs docuit, atque cù m id concitatum adhuc peſtoner, maior fit incubitus ſuccorum ad dolentem partem. dicit has teoues bilioſaſque fluxiones io renuiores ſe effundere etiam venulas. Gal. 3. Aph. 16. dicit ad gulæ vaſa vſque piruitoſa materia effunditur: ſed bilioſa materia ad gulæ & ad gutturis vaſa: nam ſunt anguſtæ venæ gutturis, latæ autem gulæ. Ita Nonus Medicus ait, Veram angioam eſſe internorum muſculorum τ̃ φάρυγος) id eſt oris aſperæ arteriæ) phlegmonem. Nam, dicit, cùm externi muſculi ioflammantur, dicitur paracynanche. In vera igitur, opprimitur aſperæ arteriæ initium.

3 Decurſus. tranſitus. cùm ad epiglottidis tegionem iofluxerit humor qui eam claudit. Clauditur enim laryngis os aliquando ab epiglottide depreſſa ob phlegmonen, conuulſionemque propriorum muſculorum laryngis, aut ob tumorem qui obſidet partes epiglottidi vicinas.

4 Cùm ita ſtricto frigore congelarit.

5 Eò quòd ſummæ gulæ gutturiſque partes occludantur, ſpiritus & alimeoti vias intercludens.

6 Nam præceps anceps que hoc vitium eſt: nam quaſi laqueo iniecto homines enecat. Id, dicit hîc Hippocrates, interdum euenit oſcitantiâ medicorum.

7 Quò, à plethora liberum corpus, reliqua retundentia & exhaurientia remedia admittat.

8 Nam ſunt linguæ venæ rami iugularium internarum, quæ etiam laryngi ſunt communes. vide Galeni De Sect. venarum & art. cap. 8.

9 Primò adſtingentibus, quò retrudi poſſint ſucci qui noo admodum lenti inſedere laryogi & faucibus, tandem calidis & acribus exhauriri & attenuari craſſi ſucci debent: qui nimirùm linguæ venis ſectis effluere noo potuete.

10 Ad peripheriam: reuulſionis gratiâ. ſint igitur tractoria.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. 1 Ὁκόταν ἐν θερινῇ, ἢ μετοπωρινῇ ὥρῃ ἐκ κεφαλῆς θερμὸν τὸ ῥεῦμα καταῤῥυῇ καὶ νιτρῶδες, ἅτε ὑπὸ τῆς ὥρης δριμὺ, καὶ θερμὸν γεγενημένον, δάκνει δὲ τὸ τοιόνδε ἐὸν, καὶ ἑλκοῖ, καὶ πνεύματος ἐμπιπλῆσι, καὶ 2 ὀρθόπνοια ἐπιγίνεται, καὶ 3 ξηρασίη πολλὴ, καὶ τὰ 4 θεωρεύμενα ἰσχνὰ φαίνεται.

XXXI. 1 *Cùm verò æſtiuo aut autumnali tempore rheuma calidum & nitroſum effluxerit, vt quod ex tempore acre calidùmque euaſit, cùmque eiuſmodi ſit, mordet & vlcerat, ſpirationemque conſtringit, &* 2 *orthopnœam parit, & ſiccitatem validam, nec* 4 *intuenti tumere quicquam videtur.*

COMMENTARIVS.

1 Rheumatis coocitati tædia hactenus deſcribit, cùm ſe effundit ad fauces ſpirabiliaque inſtrumenta. Primóque vbi cum ſanguine iungitur, qui cùm ad iugulares & carotidas ſe vertit, Aphoniam adfert: cùm ad vicinas iugularibus venas, Synanchen. Iam cùm ὁ ἰχῶρ, id eſt, ſucci ſeparati à ſanguine rheuma ad fauces concitant, quantum mali adferat docet.

2 Intercluſo aëri aditu, ex anguſtia ſpirabilis inſtrumenti.

3 Os non madeſcit expectorato. nam acerrimus tenuiſque humor omnem anſam excluſionis fugit. & quo modo exclndi poſſit, ex propriis laryogis muſculis.

4 Quòd, depreſſa linguâ, non videatur quod in faucibus phlegmone tenetur. nam muſculi proprij laryngis inflammantur.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ὁ XXXII. 1 Καὶ τοὺς ὄπισθεν τένοντας ἐν τῷ 2 τραχήλῳ ξυντείνονται, καὶ δοκεῖ * εἶναι τετανώδης. XXXIII. Καὶ ἡ 3 φωνὴ ἀποφράσσεται, καὶ 4 τὸ πνεῦμα σμικρόν. XXXIV. Καὶ ἡ 5 ἀντίσπασις τοῦ πνεύματος πυκνὴ καὶ βιαίως γίνεται.

XXXII. 1 *Quin tendines quoque poſteriores 2 colli intenduntur, adeò vt quis putet tetani modo intendi.* XXXIII. 3 *Vox quoque abrumpitur, & 4 reſpiratio parua euadit.* XXXIV. *Et 5 ſpirationis reciproca tractio frequens & violenta accedit.*

COMMENTARIVS.

1 Pulchra eſt hæc obſeruatio ad diagnoſin validiſſimæ anginæ. Sæpe medicos fefellit hæc tenſio colli, adeò vt pro opiſthotono plerumq; curetur. Vide Foreſti 10. lib. Obſeruat. de Morbis cap. obſer. 112.

2 Luxantur vertebræ colli.

3 Oppreſſa larynge à concepta in eius propriis muſculis phlegmone.

4 Meatuum ſpirabilium anguſtiâ.

5 Id eſt, inſpirationis & exſpirationis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* πίμπρανται) XXXV. Οἱ τοιοῦτοι τὴν ἀρτηρίαν 1 ἑλκοῦνται, καὶ τὸν πνεύμονα * πιμπρέαται, οὐ δυνάμενοι τὸ ἔξωθεν πνεῦμα ἐπάγεσθαι. τούτοισι δὲ ἢν μὴ εἰς τὰ ἔξω μέρεα τοῦ τραχήλου ἑκούσιον ἀποφέρηται δεινότερα καὶ ἀφυκτότερα ἔσται διὰ τὴν 3 ὥρην, καὶ ὅτι ἀπὸ θερμῶν καὶ δριμέων.

XXXV. *His talibus arteria 1 vlceratur, & 2 pulmo incendio conflagrat, cùm nequeant externum aërem admittere. quibus, ni ad partes quæ foris ſunt in collo, vlterò malum deferatur, hi grauius ineuitabiliúſque laborabunt & ob 3 anni tempus, & quòd ex calidis acerrimiſque id ſit profectum humoribus.*

COMMENTARIVS.

1 Succorum acerrima vi.

2 Vnde fraudatus calor cordis ſua euentatione, tabeſcit.

3 Accedit ad prædicta mala hoc etiam, quod æſtiuum autumnaléque ſit: conſociat ſe ſucci acrimonia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἰκ XXXVI. Ἢν πυρετὸς λάβῃ 1 παλαιῆς κόπρου * ὑπεούσης, ἢ 2 νεοβρῶτι, (ἤν τε σὺν ἰδύῃ πλευροῦ, ἤν τε μή,) ἡσυχίην 3 ἄγειν μέχρις ἂν καταβῇ τὰ σιτία πρῶτον εἰς τὴν 4 κάτω κοιλίην.

XXXVI. *Si febris inuaſerit 1 vetere ſtercore non ſubeunte, vel illum 2 qui recenter paſtum iniit, (ſiue cum lateris dolore, ſiue non,) hic 3 in ocio eſſe debet, donec ſtercora 4 ad imam aluum deſcenderint.*

COMMENTARIVS.

1 Nam impura corpora affligit cibus.

2 Id eſt, qui iure & loco iam paſcitur: mitigatâ materiâ morbificâ.

3 Id eſt, à cibo abſtinere debet.

4 Ne mole opprimatur diaphragma: indéque calor febrilis, oppreſſa reſpiratione, augeatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVII. Πόματι δὲ 1 χρήσθω ὀξυμέλιτι. ὁπόταν δὲ 2 ἐς τὴν ὀσφὺν βάρος ἴῃ, κάτω κλύσαι κλυσμῷ, ἢ 3 καθῆραι φαρμάκῳ. Ὁπόταν δὲ καθαρθῇ, διαιτᾶν 4 ῥοφήματι πρῶτον, καὶ πόματι μελικρήτῳ· ἔπειτα 5 σιτίοισι καὶ ἰχθύσιν ἑφθοῖσι, καὶ 6 οἴνῳ ὑδαρεῖ εἰς νύκτα ὀλίγῳ, 7 ἡμέρῃ δὲ ὑδαρεῖ μελικρήτῳ. Ὁπόταν δὲ αἱ 8 φῦσαι δυσώδεες ἔωσιν οὕτως, ἢ βαλάνῳ, ἢ κλυσμῷ. εἰ δὲ 9 μή, ὀλίγον ὀξύμελι πίνοντα, ἕως ἂν καταβῇ ἐς τὴν κάτω κοιλίαν, εἶθ' οὕτως κλύσματι * ὑπαγαγεῖν. * ὑπαλαξεῖν.

XXXVII. 1 *In potu ſumat oxymel. At cùm dolor 2 ad lumbos vſque venerit, tum vel clyſmo aluum eluere, vel pharmaco 3 purgare oportet. Et à purgatione, primùm nutriatur 4 ſorbitione, & potu melicrati. Deinde 5 paſtum ineat triticei panis, ac piſcium coctorum, 6 vinóque pauco & paucifero vtatur ad noctem, 7 interdiu verò melicrato diluto. Cùm verò 8 flatus fuerint fœdi, vel glande vel clyſmo vtemur. Quodſi 9 non, eum, qui oxymelite vtitur, tantiſper [ab his cibariis] arcere decet, dum ad infernam aluum deuenerit, ac tunc clyſmate ſubducere.*

COMMENTARIVS.

1 Si vehemens malum ſit.

2 A craſſa materia.

3 Quò natura vergit eò abducenda.

4 Vt ſenſim ad inſtitutum redeat.

5 Iam ſedato dolore, triumphataque ac excluſâ materiâ morbificâ.

6 Vt ad officium redeat ventriculus, cuius iam habitus ac temperies actinque mutata ſunt.

7 Vt alæ pulmonum ac ſpirabilia inſtrumenta ſe expandant, ac recreent.

8 A languente coctione enati, cùm nec ita promptè coquat ventriculus, nec alimenta æquè diſtribuantur, titubante œconomiâ naturali à conflictu quem antè cum morbo ſubiit.

9 Si non deiecerit aluus, cibo abſtineat: ne in molem ſuperior aluus elata, opprimat diaphragma, vnde ſpirationis difficultas.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVIII. Ἢν δὲ 1 λαπαρῷ ἐόντι καῦσος ἐπιγένηται, ἤν σοι δοκῇ φαρμακεύειν ἐπιτήδειος ἔχειν, 2 ἐντὸς τριῶν ἡμερέων μὴ φαρμακεύειν, ἀλλ' ἢ 3 τεταρταῖον.

XXXVIII. *Quodſi 1 molli [hypochondrio] exiſtenti cauſus oboriatur, ſi ex re putaueris pharmaco vti, id 2 intra tres dies ne agas, ſed potiùs 3 quarto.*

COMMENTARIVS.

1 Vt omnis phlegmones metus abſit: nam vbi λαπαρὸν, id eſt, molle eſt hypochondrium, à phlegmone libera eſſe viſcera denunciat. Si enim his inflammatis, pharmacum propinetur, febrilis ardor augebitur, ac partes ſanæ à pharmaco liqueſcent.

2 Cocta purganda: initio nihil coctum. Niſi tamen materia turgeat. Ratio ab Ægyptiis petita, quibus ſolemniter decretum erat, ne quis intra quartum diem pharmacum propinaret, vt ſcripſit Herodotus in Euterpe, & Ariſtoteles in politicis.

3 Vel poſt quartum. Niſi materia turgeat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIX. 1 Ὁκόσοισι δὲ φαρμακεύσαις, τοῖσι ῥοφήμασι χρῶ, διαφυλάσσων τοὺς παροξυσμοὺς τῶν πυρετῶν, ὅκως 2 μηδέποτε παροξυσμῶν ἐόντων, μηδὲ μελλόντων ἔσεσθαι, ἀλλὰ ληγόντων, ἢ πεπαυμένων, καὶ ὡς 3 πορρωτάτω ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. 4 Ποδῶν δὲ ψυχρῶν ἐόντων, μήτε ποτόν, μήτε ῥόφημα, μήτε ἄλλο μηδὲν δίδου τοιόνδε, ἀλλὰ μέγιστον ἡγοῦ τοῦτ' εἶναι, διαφυλάσσειν ἕως ἂν * διαθερμανθῶσι σφόδρα, ἔπειθ' οὕτως τὸ 5 ξυμφέρον προσφέρειν· ὡς γὰρ δὴ τὸ πολὺ σημεῖόν ἐστι 6 μέλλοντος παροξύνεσθαι τοῦ πυρετοῦ ψύξις ποδῶν. Εἰ δὲ ἐν 7 τοιούτῳ καιρῷ προσοίσεις ἅπαντα, τὰ μέγιστα ἐξαμαρτήσεις. τὸ γὰρ νόσημα αὐξήσεις οὐ μικρῶς. Ὁκόταν δὲ ὁ 8 πυρετὸς λήγει, τοὐναντίον δὲ πόδες θερμότεροι γίνονται τοῦ ἄλλου σώματος. Αὔξεται μὲν γὰρ ψύχων τοὺς πόδας, ἐξαπτόμενος ἐν τῷ 9 θώρακι εἰς τὴν κεφαλὴν ἀναπέμπων τὴν φλόγα. Συνδεδραμηκότος δὲ ἅλεος τοῦ θερμοῦ ἅπαντος ἄνω, καὶ ἀναθυμιωμένου ἐς τὴν κεφαλήν, εἰκότως οἱ πόδες ψυχροὶ γίνονται, ἄσαρκοι νευρώδεες φύσει ἐόντες. Ἔτι δὲ καὶ πολὺ ἀπέχοντες τῶν 10 θερμοτάτων τόπων ψύχονται, συναθροιζομένου τοῦ θερμοῦ εἰς τὸν θώρακα. Καὶ πάλιν ἀνάλογον λυομένου τοῦ πυρετοῦ, καὶ κατακερματιζομένου, ἐς τοὺς πόδας καταβαίνει. Κατὰ τὸν αὐτὸν οὖν χρόνον ἡ κε- * διαθερμαν θῶσιν

φλὲψ καὶ ὁ θώραξ κατέψυνται. Τούτων εἵνεκεν τοῦτον τὸν καιρὸν φυλάσσειν, ὅτε ψύχονται οἱ πόδες ψυχροὶ ἐόντες, θερμὴν 11 ἀνάγκη τὴν κοιλίην εἶναι, καὶ 12 πολλῆς ἄσης μεστὴν, καὶ 13 ὑποχόνδριον ἐντεταμένον, καὶ ῥιπτασμὸν τοῦ σώματος διὰ τὴν ἔνδον ταραχὴν, καὶ 14 μετεωρισμὸν γνώμης καὶ ἀλγήματα, καὶ ἕλκεται καὶ ἐμέειν * θέλει, καὶ ἢν πονηρὰ ἐμέῃ, 15 ὀδυνᾶται. Θέρμης δὲ καταβάσης ἐς τοὺς πόδας, καὶ οὔρου διελθόντος, καὶ ἢν 16 μὴ ἱδρώσῃ, πάντα κοπᾶ. Καὶ ἐν τῷδε τῷ καιρῷ δεῖ τὸ 17 ῥόφημα διδόναι· τότε * τὸ ὄλεθρος.

* ἐδεῖ

* 3

XXXIX. 1 *Poſtquam verò pharmacum propinaſti, 2 ſorbitionibus vtitor, cautione habita de febrium paroxyſmis ita, vt 2 nunquam ſorbitionem offeras cùm vel adſunt, vel mox cùm aderunt, ſed cùm miteſcunt, vel cùm quieuerunt, 3 longiſſiméque ab inuaſione receſſerunt. Quare dum 4 pedes frigent, nec potum, nec ſorbitionem, nec quicquam huiuſmodi offeres, ſed potiſſimum illud eſſe exiſtimabis, ſi tantiſper caueris à cibo, donec totum calorem pedes acceperint, ac tunc quod 5 iure præberi debet, exhibe. Nam plerumque pedum frigus argumentum eſſe ſolet 6 inuaſura febris. In 7 quo tempore ſi quid porrigas, maxime incommodo ægrorum delinques. nam vt morbus incrementa ducat efficies. Cùm verò 8 febris ſe remittit, contrario quodam modo pedes reliquo corpore magis calent. Nam cùm incrementis augeſcit [febris] pedes refrigerat, incenſaque ex 9 thorace in caput flammam emittit. Vniuerſo itaque calore ſuum curſum ſurſum flectente, ac in caput exhalante, iure pedes refrigerantur, vtpote qui naturâ carnis ferè expertes ſunt, & vndique nerVoſi. Accedit & illud, quòd cùm longè receſſerint à regionibus [corporis] 10 in quibus ſtabulatur calor, facilè refrigerantur, collecto [omni] calere ad thoracem. Rurſuſque cùm febris ſoluitur & diſſipatur, ex proportione ſenſim calor ad pedes deſcendit. Hoc ergo tempore caput ac thorax horum à calore liberantur: propter eàque eo tempore paſtum inire debebunt. Quandoquidem eo tempore quo pedes frigent, 11 neceſſario aluus incendio conflagrat, 12 plena nauſeæ, ac 13 hypochondrium tenditur, ac corpus ſe iactat ob commotionem intùs conceptam, 14 mentiſque alienationem & dolores, & æger vellicatur, ac vomere cupit, & ſi praua euomuerit, 15 affligitur. Poſtquam ergo calor ad pedes deſcendit, & vrina exierit, modò 16 non ſudet, cunctaquieſcunt. quo tempore ſorbitionem 17 propinare vtile erit; quod alioqui perniciosum erit.*

COMMENTARIVS.

1 Quando cibus ſit dandus febricitantibus. Primò pugnandum cum cauſis morbificis, quàm ſtudendum naturæ, dum nimirum opprimitur illa materiæ mole.

2 Ne auertas naturam à ſuo inſtituto, nimirùm à pepaſmo ad pepſin.

3 Vel, à principio dum abſunt longiſſimè: id eſt, dum tempus longè iam abeſt ab inuaſione, vel à recrudeſcentia in illis, quæ ſolùm remittunt ſe.

4 Ob anadromen caloris ad ventrem, qui impuius redditur colluuie fœda eò vnà effuſa: hæc fœdat cibum, ac in putredinem rapit.

5 Iure, vt potum oxymeliris &c. his qui acerrimè laborant ſymptomatum oppreſſione: vel integram ptiſanam his, qui non æquè premuntur.

6 Intro ſeſe vertente calore.

7 Nam, dicit Hippocrates, nulla ratione induci debes, vt eo tempore exhibendum quid exiſtimes.

8 Id eſt, eo tempore commodè cibus datur, non quo pedes ſimpliciter tam calent, ſed cùm iam magis calent cætero corpore. Hoc eſt, dum calor præcordia deſerunt, ac ad pedes deſcendit.

9 Id eſt, ex corde.

10 A corde & hepate.

11 Rapto calore foras, intùs.

12 Colluuie fœda in os ventris irrepente.

13 Reſſus à ſuccis. & ibi ab incendio flagrantibus; vnde iactatio vehemens, & nauſeæ expers.

14 Praua anathymiaſi ferieute cerebrum.

15 Non enim euphorium conſectariam trahunt. non criticas eliſa.

16 Ne criſis peruertatur.

17 Quare integra apyrexia non expectanda ſemper, ex Hippocratis ſententia: ſufficit enim liberatis calore præcordiis eum ad pedes deſcendiſſe. id eſt, dum pedes magis calent quàm præcordia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XL. Ὁκόσοισι δὲ διὰ τέλεος ἡ κοιλίη 1 ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ὑγρὴ 2 τουτέοισι διαφερόντως τοὺς πόδας θερμαίνειν, καὶ περιστέλλειν, 3 κηρώμασι, καὶ τελαμῶσι περιελίσσοντα φυλάσσειν, ὡς μὴ ἔσονται ψυχρότεροι τοῦ ἄλλου σώματος. θερμοὺς δ' ἐόντας, 4 θερμάσματα μηδὲν προσφέρειν, ἀλλὰ φυλάσσειν ὅπως μὴ ψυχθήσονται. Πόματι δὲ χρέεσθαι 5 ὡς ἐλαχίστῳ 6 ὕδατι ψυχρῷ ἢ μελικρήτῳ.

XL. *Quibus verò 1 per febres perpetuò fluxa eſt aluus, his 2 maximo ſtudio pedes calfaciens, 3 ceromateque contegens, ac faſciis obuoluens, caue, ne cætero corpore validiùs algeant. Quodſi incaluerint, fomentis 4 abſtine calorificis, ſolúmque illud tibi ſtudium adſit, ne refrigeſcant. Potu verò 5 quàm pauciſſimo vtatur 6 aqua frigida vel melicrato.*

COMMENTARIVS.

1 Febri cum fluxu, affligeote, quo modo tranſigendum. Sunt difficiles ſæpe curatu tales, ex ſyntexi interdum ſuccorum ac carnium potius, quàm ex eccriſi prauorum.

2 Nimirum antequam cibum exhibeas. alioqui, impurâ aluo, cum fœdetur cibus, maiorem fluxum inducet; ac prauitatem addet materiæ morbificæ, dum natura ab eius edomatione, ad ciborum mitigationem cogitur.

3 Vel oleis, aut liquoribus calidioribus fricans.

4 Ne febrilis calor incendia capeſſat; ac ne aluus liberiorem in fluxum ſe effundat.

5 Ne aluus in fluxum nimirum abripiatur.

6 Aqua frigida; ſed priùs cocta, ſi ſtatuum plena fuerit. vel melicrato: ſi hyems fuerit, vel pituiteſcat ægri ſi corpus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLI. Ὁκόσοισι δὲ ἐν 1 πυρετοῖς κοιλίη ὑγρὴ, καὶ 2 γνώμη τεταραγμένη, καὶ οἱ πολλοὶ τῶν * τοιούτων τὰς 3 κροκύδας ἀφαιρέουσι, καὶ τὰς 4 ῥῖνας σκάλλουσι, καὶ κατὰ βραχὺ μὲν ἀποκρίνονται τὸ ἐρωτώμενον· αὐτοὶ δὲ ἀφ' ἑωυτῶν οὐδὲν λέγουσι καταστηματικόν. δοκέει οὖν μοι τὰ τοιάδε μελαγχολικὰ εἶναι. * Ἢν δὲ τῶν τοιῶνδε, * ἡ κοιλίη ὑγρὴ ᾖ καὶ συντήκη, δοκέει μοι τὰ ῥοφήματα ψυχρότερα καὶ 5 παχύτερα προσφέρειν, καὶ τὰ πόματα στάσιμα καὶ οἰνωδέστερα, καὶ στυπτικώτερα.

* τουτέων

* ἐόντων τοιῶνδε ἐόντων

* ᾖ

XLI. *Quibus per 1 febres profuſior eſt aluus, ac 2 mens turbata, atque plurimi horum 3 floccos carpunt, 4 nareſque fodiunt, & non plene interrogatis reſpondent: ſed ipſi ex ſe nihil quod rectè dictum ſit loquuntur: videntur talia mihi alienata eſſe mentis. His ita habentibus, ſi aluus liquida ac colliquans fuerit, ſorbitiones frigidiores ac 5 craſſiores propinandas eſſe puto, potuſque qui ſiſtant, & vinoſiores, vel etiam ſtringentiores.*

COMMENTARIVS.

1 Vt quibuſdam in morbis acutis euenit, à oimio æſtu febrili incandeſcente ſanguine, ac inde turbato cerebro, dum caput vaporibus occupatur, aluúſque fœda vtáque colliquatione turbatur.

2 Ab acri & maligna materia, quæ orgaſmo in caput effertur, vnde inflammatur cerebrum. Hæc autem phlegmone vel eſt recens concepta, integrâ adhuc ſubſtantiâ partis, vnde grauis exurgit naturæ

pugna

pugna aduerſus morbificam materiam. Vel hæc inflammatio euenit, traiecto cerebro toto ab humore biliοſo, non aliter ac lana vt coloribus imbuitur, & incurabile euadit hoc malum: nam cum tenſione conſociatur hoc malum.

3 Primo Prognoſticon dixi, καὶ κροκίδας ἀπὸ τῶν ἱματίων ἀποτιλλόντας, id eſt, floccos è veſtimentis carpentes. Nam φρενοδίζει hos facit, falſa concepta imago, ab humore albugineo, cui innatant peregrini vapores vel humores.

4 Acerrimis dum hæ feriuntur fuliginibus.

5 Ad reſarciendum triplicis ſubſtantiæ noſtræ fluorem, ab aluino fluxu in exhauſtum impulſæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLII. Ὁκόσοισι δὲ τῶν πυρετῶν 1 δῖνοι ἀπ᾽ ἀρχῆς, καὶ 2 σφυγμοὶ κεφαλῆς εἰσὶ καὶ οὖρον 3 λεπτὸν, τούτοισι δεῖ προσδέχεσθαι 4 περὶ τὰς κρίσιας 5 παροξυνόμενον τὸν πυρετόν· οὐ θαυμάσιον μηδ᾽ ἂν, οὐδ᾽ εἰ παραφρονήσειαν.

XLII. *Quæcunque febres ab initio 1 vertiginem ſociam habent, cum 2 capitis pulſu, & vrina 3 tenui, in his 4 ad criſin vſque 5 febris incrementa expecta; quodſi etiam mente exciderint, nihil miri erit.*

COMMENTARIVS.

1 Remixtis flatibus, his qui in capite ſunt ſpiritibus. qui ſpiritus non in gyrum, ſed rectâ ſe mouent lineâ. at vapores in gyrum abeunt, ac vnà ſpiritus gyrant. Hi vapores vel in capite gignuntur, vel aliunde importantur. Aliunde, ex turbatione, humorumque confuſione, enati efferuntur in caput.

2 Aſpectabili, à nimio feruore, micante arteria, & flatuoſo à ſpiritu, turbato à ſanguine, vt muſto euenit.

3 Ob materiæ cruditatem; vel biliοſæ metaſtaſin ad caput.

4 Id eſt, quamuis initio febres remiſſæ videantur, tamen vbi talia adſunt præludia, indomitæ adhuc materiæ ſymbola ſunt, quæ cùm agitatur à natura, grauiora ſymptomata & calamitoſa eueniunt ab vſtis ſuccis, ac eorum fuliginibus caput ferientibus.

5 Si ſine febre aſſoret capitis calor, lauare æquum eſſet: ſed vbi calidus ſpiritus flatuſque ex prauis ſuccis curſum in caput flectit, balneo abſtinendum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIII. Οἷσι δὲ ἐν ἀρχῇ τὰ οὖρα 1 νεφελώδεα, ἢ καὶ 2 παχέα, τοὺς τοιούσδε ὑποκαθαίρειν, ἢν 3 καὶ τ᾽ ἄλλα συμφέρῃ. Ὁκόσοισι δὲ ἐν ἀρχῇ τὰ οὖρα 4 λεπτὰ, μὴ φαρμακεύειν τοὺς τοιούσδε. ἀλλ᾽ ἢν δοκέῃ κλύσαι. τούτοις συμφέρει οὕτως θεραπεύεσθαι.

XLIII. *Quibuſcumque ineunte morbo lotia funduntur 1 nebuloſa & etiam 2 craſſa, hos purgabis, ſi 3 reliqua reſpondent. Quibus verò ineuntibus morbis vrina 4 tenues feruntur, hos ne purgato. Sed ſi ita videatur, clyſma infunde. Hoc modo his curatio inſtituenda eſt.*

COMMENTARSVS.

1 Albas habentia nebulas à cocta materia.

2 Coctæ materiæ morbificæ ſignum.

3 Vt anni conſtitutio, robur.

4 A cruditate nondum euicta. Si enim pharmaca dederis, ex crudis nihil educes, confundes ſuccos, & febris à pharmaco vires ducet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIV. 1 Τὸ σῶμα δὲ ἡσυχίην ἄγοντα 2 ἀλείφοντά τε καὶ σκεπάζοντα ἐμπαλῶς· 3 ποτῷ δὲ χρῆσθαι 4 μελικρήτῳ ὑδαρεῖ, καὶ ῥοφήματι χυλῷ πτισάνης 5 ἐς ἑσπέρας. Κοιλίην δ᾽ ὑπάγειν κατ᾽ ἀρχὰς κλυσμῷ· 6 φάρμακα δὲ μὴ προσφέρειν τούτοισιν. ἢν γάρ τι κινήσῃς κατὰ κοιλίην, 7 τὸ οὖρον οὐ πεπαίνεται, ἀλλ᾽ ἀνιδρός τε καὶ ἄκριτος ὁ πυρετὸς ἔσται πουλὺν χρόνον ἐών.

XLIV. *1 Corpori ocium permittere, 2 illinire, & æqualiter corpus tegere oportet. 3 Potu vtatur diluto 4 melicrato, ſorbeatque ſuccum ptiſanæ 5 veſpera. Aluum verò ineunte morbo clyſmate ſubduces. 6 nec his propinabis pharmaca. Nam ſi aluum moueris, 7 vrina pepaſmi expers manabit, & febris ſudoris expers ac longiſſimi iudicij reddetur.*

COMMENTARIVS

1 Crudo adhuc morbo, tunc modeſtè & mulcebro tepore incaleat corpus. vt rectè coctio procedat.

2 Ne febris nimia vredine corpus exhauriat.

3 Iungit ineunte morbo melicrato ptiſanam, quò corpus inoffenſo curſu ad vigorem veniat.

4 Ne aqua cunctando putreſcat ſi potetur, & ne meracius ſi detur melicratum, bileſcat.

5 Interpoſito ſpacio à melicrati vſu: eſt enim ptiſana conſortij neſcia: alioqui ſi ſimul dederis & melicratum, turbabis.

6 Nam quieti docuit corpus dandum eſſe, vt miteſcat morbi materia: at phamaca validè agitant corpus.

7 Ne naturam auocemus à ſuo inſtituto coquendi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLV. 1 Τὰ δὲ ῥοφήματα ἐπὶ τὰς τῶν κρίσιων ἐξόδους μὴ 2 διδόναι ἢν θορυβῶνται ἐπὶ τὰς δ᾽ ἀρχὰς, καὶ 3 ὅταν ἐπιδῷ ἐπὶ τὸ βέλτιον. Φυλάσσεσθαι δὲ χρὴ καὶ πάντων τῶν πυρετῶν τὰς 4 κρίσιας, καὶ ἀφαιρέειν τὰ ῥοφήματα κατὰ τοῦτον τὸν καιρόν.

XLV. *1 Imminente verò criſi ſorbitiones 2 ne dederis, ſi [ſcilicet] iam perturbatio critica adſit: verum cùm illa ſedata fuerit, 3 ac in melius & in tranquillum euaſerit. Obſeruare autem oportet cunctarum febrium 4 criſes, ac ſorbitiones eo tempore auferre.*

COMMENTARIVS.

1 Si ineunte morbo dabis mulſam & ptiſanam: at cùm ad criſin ventum eſt, accîdes ptiſanam.

2 Ne auertas naturam à pepaſmo ad pepſin.

3 Et ſenſim tunc transferes diætam in conſuetum cibum.

4 Id eſt, paroxyſmos. nam ſuperior aluus tunc impura eſt, ab occurſu materiæ morbificæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVI. Μηκύνονται δὲ μακροὶ οἱ πυρετοὶ, 1 οἷσι δὲ γίγνεται, καὶ 2 ἀποστήματα ἴσχει, ἢν μὴ τὰ * κάτω ψυχρὰ ᾖ, περὶ 3 ὦτα καὶ τράχηλον. ἢν δὲ μὴ ψυχρὰ ᾖ, * ἀλλὰ 4 ἐκμεταβολάς. ῥέει δὲ αἷμα ἐκ ῥινῶν, καὶ κοιλίαι τοῖσι τοιούτοισι ἐκταράσσονται.

* ἀποστήματα
* ἄλλας

XLVI. *Aſſuenere 1 hæ febres protrahi, at 2 apoſtemata conſectaria trahere, modò inferna partes frigidæ fuerint, circa 3 aures & collum; ſin frigoris expertes fuerint, alio 4 habent tranſlationes. nam effluit è naribus ſanguis, & aluus his commouetur.*

COMMENTARIVS.

1 Quibus tenuis eſt vrina, à ſuccorum indomita vi. à pepaſmi ergo difficultate hæc protractio eſt.

2 Quòd ephodon illam excretoriam non æquè habeant craſſi illi ſucci.

3 Vide Prognoſtica .3. lib. 34.

4 Sed rarò id euenit per diuturnas febres.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* κειλημένοι

XLVII. Ὁκόσοισι δὲ πυρετοὶ 1 ἀσώδεες εἰσι, καὶ 2 ὑποχόνδρια συντείνονται, καὶ * 3 κατακλιθέντες ἀνέχεσθαι ἐν τῷ αὐτέῳ, καὶ τὰ 4 ἄκρεα ψύχεσθαι πάντα, πλείστης 5 ἐπιμελείης καὶ φυλακῆς δέονται. Διαχεῖν δὲ τούτοισι προσφέρειν μηδὲν ἄλλο ἢ 6 ὀξύμελι ὑδαρές. 7 ῥόφημα δὲ μὴ προσφέρειν, ἕως ἂν λύσηται, καὶ οὖρον πεπανθῇ.

XLVII. *Quibus febres adſunt 1 inquieta iactationis plena, cum hypochondriorum tenſione, ac 3 decumbentes loco eodem hærere nequeunt, cunctaque partes 4 extrema ſi frigeant, ſummo 5 ſtudio ac cautione his opus eſt. Nam cum his ita tranſigendum, vt nihil his præter 6 oxymel dilutum exhibeas. Nec ad 7 ſorbitionem venies, antequam malum remiſerit, & vrina pepaſmo mitigata fuerit.*

COMMENTARIVS.

1 A valido incendio febrili, venâ cauâ concepto.

2 A craſſis ſuccis enata phlegmone.

3 Indicium grauiter eum à febre affligi.

4 A phlegmone viſceribus cócepta. à craſſis ſuccis, dicit Galenus. vel ſi marmore frigidiora appareant, id erit ab extincto calido ionato. à ſtabili nimiéque fugaci frigore.

5 Ne à pepaſmo ad pepſin auocando naturam, dimidiata ope ſpolies; & febrem augeas.

6 Vt craſſa tenuentur, lenta incidantur.

7 Si breuis futura ſit morbi hiſtoria, & ægri vires fuerint integræ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVIII. 1 Κατακλίνειν δὲ εἰς ζοφερὰ οἰκήματα, καὶ κατακλιδὰς ὡς ἐπὶ μαλθακωτάτοις στρώμασι, πολλὸν χρόνον ἐπὶ τὰ αὐτὰ καρτερέοντα, καὶ 2 ὡς ἥκιστα ῥιπτάζεσθαι. μάλιστα γὰρ τοῦτο τοὺς τοιούσδε ὠφελεῖ. XLIX. Ἐπὶ δὲ τὸ 3 ὑποχόνδριον 4 λίνου σπέρμα ἴσχειν ἐπιθεὶς, 5 φυλασσόμενος ὅκως μὴ ψυχρὸν προστιθέμενον ἔσται· δὲ 6 ἀπεψυγμένον, ἐφθὸν ὕδατι καὶ ἐλαίῳ. L. Τεκμαίρεσθαι δὲ ἐκ τῶν 7 οὔρων τὸ μέλλον ἔσεσθαι· ἢν μὲν γὰρ 8 παχύτερα καὶ χλωρότερα ᾖ, βελτίω· ἢν δὲ 9 λεπτότερα καὶ 10 μελάντερα, πονηρότερα.

XLVIII. 1 *Iacere autem debent cubili obſcuro; ac decumbere lecto, quammolliſſimo, ita vt diu eundem poſitum ſuſtineat, ac 2 minimè ſe iactare: hoc enim potiſſimum hoc recreare ſolebat.* XLIX 3 *Hipochondrio autem 4 lini ſemen cataplaſmatis modo impones, eâ 5 cautione adhibita, ne appoſitum frigeſcat: ſed ſit 6 bene tepidum ex aqua oleoque coctum.* L. *Signis verò ſyllogiſticis colligere oportet ex vrinis, quænam 7 mox ſint futura. Cùm enim vrinæ 8 craſſiores ac pallidiores funduntur, meliores habendæ: 9 tenuiores vero & 10 nigriores, calamitoſæ magis.*

COMMENTARIVS.

1 Vt vitet iactionis fatigationem.

2 Quò otio dometur materiæ cruditas: ac vires ne exhauriantur.

3 Vt miteſcat inde phlegmone.

4 Mollit ſine calore: nam primo ordine calet, & madore & ſiccitate mediocri præditum eſt. mollit & diſcutit. coquitur cum melle, oleo, & exigua aqua.

5 Ne arceatur materiæ exhauſtio: ac ne crudior euadat.

6 Id mollit mitigatque: nam temperie quadam adblanditur: talia exhauriunt atque maturant.

7 Ad ſalutem, vel ad mortem.

8 Ad conſiſtentiæ mediocritatem redactæ.

9 Pepaſmi expertes.

10 A ſummo incendio: vel ab extincto calido natiuo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LI. 1 Ἢν δὲ μεταβολὰς ἔχῃ, 2 χρόνον τι σημαίνει, καὶ ἀνάγκη τὸ νόσημα μεταβάλλειν, καὶ ἐπὶ τὰ χείρω, 3 καὶ ἐπὶ τὰ βελτίω τῶν νοσημάτων.

LI. 1 *Quodſi varias mutationes [vrina] ſubeat, [morbi] 2 diuturnitatem indicat, neceſſarioque morbus modò ad melius, modo ad deterius vertet baſe inæqualitatem.*

COMMENTARIVS.

1 Vide Prognoſtica, lib. 2. aph. 26. Nam cùm vrina redditur modò pepaſmi expers, modò particeps, ſignum eſt inæqualis ac contumacis materiæ, & labefactatæ naturæ, & materiæ imparis. Quòd natura quidem coctionem aggrediatur, & partem vincat, vnde intercalaris talis pepaſmus ſignificationem adfert, non materiam vniuerſi morbi, ſed peculiaris cuiuſdam affectionis mitigari. Hoc euenit interdum in febribus; dum in parte aliqua ſuſcipitur concoctio, crudis manentibus vniuerſis excrementis. Talem vrinam fundebat Cleanactides, cuià 40 die variæ erant vrinæ, modò expertes, modò compotes hypoſtaſeos; vt euenit in errantibus paroxyſmis, à variis natis ſuccis coctis & crudis.

2 Ob variorum ſuccorum minimè mitigatorum copiam.

3 Vt varij illi ſucci ad pepaſmum vel cruditatem variè abeunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LII. Τοὺς δὲ 1 πλανήτας τῶν πυρετῶν 2 ἕως ἂν στῶσιν ἐᾶν· στάντων δὲ, ἀντιτείνειν 3 διαίτῃ καὶ 4 θεραπείῃ τῇ προσηκούσῃ, κατὰ 5 φύσιν θεωρεῖν.

LII. 1 *Inſtabiles febres permittes, 2 donec conſtiterint: vbi autem conſtiterint, 3 diæta & congrua 4 curatione contraibis, non ſine 5 natura animaduerſione.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, inconſtantes, ſine certa typorum idea; & in variis vrinarum, eodem die, effuſionibus, modò pallida, modò rubra, tenuis iam, iterumque craſſa, &c. Quare non vnam faciem hæc febris gerit.

2 Id eſt, donec vnam formam ſeruet in periodis, & vrinis.

3 Nam vt eius motus fuerit, ita tenuior vel plenior victus porrigetur.

4 Si enim natura acumine morbi & ſymptomatum vi opprimatur, potiùs cum morbo erit pugnandum, quàm naturæ ſtudendum.

5 Peculiaris cuiuſque: num picrocholos: vel num megaloſplachnos.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LIII. Εἰσὶ δὲ 1 ἰδέαι πολλαὶ τῶν 2 καμνόντων. LIV. Διὸ προσεκτέον τὸν ἰητρὸν, ὅκως μὴ διαλήσεταί τις τῶν προφάσεων. LV. 3 Μήτε τῶν κατὰ λογισμὸν, μήτε ὅκόσαι εἰς ἀριθμοὺς 4 ἄρτιον, ἢ περισσὸν δεῖ φανῆναι.

L'III. *Sunt autem 1 variæ formæ & ſpecies 2 ægrorū.*

LIV. *Quo fit vt cautio adeſſe debeat medico, ne quid eum lateat cauſarum manifeſtarum.* LV. 3 *Nec earum quæ ſoli rationi patent, neque quæ in numerum 4 parem vel imparem apparere debent.*

COMMENTARIVS.

1 Aſpectus, facies, modi, differentiæ, id eſt ἰδέαι: id eſt, morborum genera varia ſunt & ſpecies, quæ affligunt.

2 Id eſt, morborum ægros affligentium. tranſlatione à pathemate ad patientem.

3 Quaſi dicat, iunge iudicium cunctis.

4 Nam quæ paribus diebus mouentur, paribus iudicantur; quæ imparibus, imparibus.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

L V I. Μάλιστα μὲν οὖν δεῖ τὸν 1 περιττὸν ἀριθμὸν ἀναλίσκεσθαι, ὡς αὗται αἱ ἡμέραι ῥοπὴν ποιέουσι τοὺς κάμνοντας.

L V I. *Maximè verò 1 impar numerus eſt obſeruabilis, vtpote qui dies in hanc vel illam partem [res ægrorum vel ægros] inclinant.*

COMMENTARIVS.

1 Nam morbi acuti, quia bilem agnoſcunt ſui authorem, maximè imparibus mouentur: & in his morbis plerumque criſes eueniunt per excretionem. Quæ ſi impediatur, calamitatem ſecum trahere conſueuit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

L V I I. Φυλάττεσθαι οὖν δεῖ τὴν πρώτην ἡμέραν ὅ ἤρξατο ἀσθενεῖν ὁ κάμνων, εἰδέναι τὴν 1 ἀρχὴν ἐξ ὅτου καὶ 2 ὅτε. Ἡγεῖται γὰρ τοῦτο τὸ πρῶτον εἰδέναι. Ὁκόταν δὲ 3 ἐρῇ αὐτὸν καὶ διαπύθῃ πάντα, πρῶτον μὲν 4 κεφαλὴν ὅπως ἔχει, εἰ ἀνάλγητος καὶ μὴ 5 βάρος ἔχει ἐν ἑαυτῇ· ἔπειτα ὑποχόνδρια καὶ τὰ πλευρά, εἰ ἀνάλγητα. ὑποχόνδριον μὲν γὰρ εἰ ἐπίπονόν ἐστιν, ἢ ἐπηρμένον, ἢ ἔχει τινὰ 6 σκολιότητα ἢ κόρυν, ἢ πλευρᾶς ἀλγηδὼν ἐνείη, ἢ ἅμα τῷ ἀλγήματι ὁ βὴξ ἔχῃ, ἢ στρόφος, ἢ πόνος κοιλίης. Ὁκόταν δέ τι τούτων περὶ ἐν ὑποχονδρίῳ, μάλιστα 7 λύειν τὴν κοιλίην κλυσμοῖσι· πίνειν δὲ μελίκρητον θερμὸν 8 ἀφεψηθέν. Καταμανθάνειν δὲ καὶ ἐν τῇσιν ἐξαναστάσεσιν, εἰ 9 λειποθυμέει, καὶ εἰ τὸ 10 πνεῦμα ἀφελὲς αὐτὸν ἔχει. * 11 Ἰδεῖν δὲ διαχώρησιν μὴ τι μέλαν ἰσχυρῶς διαχώρησιν χρῶμα, ἢ 12 καθαρόν, 13 ὁποῖα ὑγιαίνοντος ἂν εἴη διαχωρήματα. Καὶ ὁ πυρετὸς εἰς τὴν 14 τρίτην ἐπιπαροξυνόμενος. Κατιδεῖν δὲ εὖ μάλα τοὺς τοιούσδε ἐν τοῖσιν τῆσι νούσοισι τριταίοις. σκέψαι ταῦτα ὅδε καὶ τὰ ἄλλα συμφέρει· καὶ ἢν ἡ τετάρτη τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ 15 ὅμοιον ἔχῃ τι τῶν αὐτῶν τούτων, κινδυνώδης ὁ κάμνων γίνεται. Τὰ δὲ σημεῖα, ἢ μὲν 16 μελαίνη διαχώρησις, θάνατον σημαίνει· ἢ δὲ ὁμοίη τῇ ὑγιαίνοντος, ὁκόταν 17 ἀνὰ πάσας τὰς ἡμέρας φαίνηται, σωτήριον.

* Ἰδεῖν τι

L V I I. *Obſeruatione autem dignus eſt primus dies, quo æger laborare incepit, 1 initiúmque perueſtigare vnde & 2 quando. Id enim cognouiſſe plurimi momenti eſſe exiſtimatur. Poſtquam verò ægrum 3 interrogaueris ipſum, ac cuncta perceperis, nimirùm in primis 4 vt valeat caput, num id doloris expers fuerit, minimèque 5 graue in ſe habeat; deinde num hypochondria & latera ſine dolore ſint. Nam ſi hypochondrion dolore affligatur, vel ſi intumuerit, aut ſi id 6 obliquum vel impletum videatur, aut lateri dolor inſit, ſimúlque cum dolore vel tuſſis, aut tormina ventriſve dolor adfuerit. Cùm quid horum hypochondrio euenerit, potiſſimùm 7 clyſmis ventrem laxare ex re fuerit. bibátque calidum 8 coctúmque melicratum. Obſeruandum etiam, num, dum ſurgit, 9 animi deliquium incurrat, & num ex facili 10 ſpiritum ducat. 11 Inſpiciendum quoque, num alui deiectio nigerrima colore fuerit, vel 12 malignitatis expers, 13 qualis dum ſanus erat ſecedere ſolebat. & num febris 14 tertio quoque die exacerbetur. nam in huiuſmodi morbis tertianæ exacerbationes accuratè ſunt obſeruandæ. Obſeruabilia ſunt & alia: vt ſi quarta dies 15 ſimile quid tertiæ habuerit, æger in periculo erit. Quantum verò ad ſigna attinet, 16 nigra alui deiectio, mortem ſignificat; quæ verò ſanæ ſimilis, cùm 17 quotidie talis apparuerit, ſalutem denunciat.*

COMMENTARIVS.

1 Nam nulla eſt curatio morbi incogniti.

2 Nam ſi primo die validiſſimè incubuit malum: argumento eſt imparibus diebus id motum inijtûrum, ſi ſecundo, paribus. poſteà ſi ſe vertat, vt & pari & impari die affligat, ſi reliqua praua ſigna acceſſerint, vt deiectio nigra; in anguſto ſpes erit. Notat enim multifariam opprimi naturam, à cauſis morbificis.

3 Nam arte quadam interrogandi ſunt ægri.

4 Id eſt, examinari ſingulæ functiones corporis debent: animales, quæ in capite naturales, quæ in hypochondriis; vitales, quæ ex deliquio animi innoteſcunt. excrementa, & corporis accidentia.

5 Materiæ refluxu.

6 Vt inæquale videatur dextrum à ſiniſtro vide Prognoſtica, vbi ait, Tumor in hypochondrio durus & dolorificus (tenſione & feruore ab affluxu ſanguinis) peſſimus quidem eſt, ſi totum occupet hypochondrium (nam ob difficultatem curandi, & ſymptomatum vim, & partis principatum incurabile) alioqui dextræ partes inflammatæ ſiniſtris formidabiliores. lethalis ob eaſdem cauſas. nam ibi hepar ſtabulatur. Et anteà dixerat: Hypochondrium optimum eſt doloris expers. (nam integra viſcera denotat & vacuitatem phlegmones) & dicit, molle (id enim non ſcirrho nec phlegmone tentatur.) & dicit, æquale (id eſt, carnoſum æquali mole & ſucciplenum.) Quodſi (dicit) incendio conflagrârit, aut doleat, aut diſtentum ſit, aut dextra inæqualiter ſint affecta erga ſiniſtra (vt duritie, calore.) Hæc cuncta, dicit, vereri oportet.

7 Per os enim, vbi corpus non eſt meabile, cum moleſtiâ pharmaca dantur. Nam ſucci nec pharmaco trahenti, nec naturæ expellenti cedent. Tria enim ad felicem purgationem neceſſaria: meatuum libertas; naturæ integritas; ac ſuccorum habilitas.

8 Vt ſit flatus expers. ſitque ὑπερὸς, vt peruadat. dixit primùm. videndum an caput βάρος habeat: quod ſi à pituita, melicratum à melle iuuat.

9 Exhauſtis ſpiritibus vitalibus.

10 Quod in omnibus acutis ſalutare eſt.

11 Argumentum exhauſti ſeri ſuccorum corporis, à flagranti æſtu. niſi à victu (vt prunis, granatiſve, aut à leporina carne) id fuerit.

12 Vt ſi non ſit præliquida, ita vt nec progreſſo morbo craſſeſcat; quod indomitæ cruditatis argumentum eſt. aut albida (ab obſtructis mezaraicis intercepta diſtributione, vel phlegmonoſo ab hepate: vel obſtructo folliculo fellis: aut aliò tranſlata bile) aut pallida (cruditate) aut prærubra (reſoluto hepate, vel bilis ſinceræ copia) vel ſpumans, à calore, aut flatulento ſpiritu: vt notauit Hippocrates 2. Prognoſticon. vt & alia ibi.

13 Ex peculiari cuiuſque natura.

14 Quia imparibus cùm mouentur diebus, imparibus iudicantur.

15 Nam ſeptimi index eſt quartus. & iam tertia die paroxyſmus incubuit; (non ſecunda.) ergo par fuit vt quintus dies, non autem quartus. hanc paroxyſmi incurſionem excipiat. vnde irritari premive maximo malo naturam, indicat hæc quarti diei exacerbatio, ſique acceſſerit nigra deiectio, calamitatem denunciat.

16 Sunt variæ ideæ nigrarum excretionum. Vna eſt veluti fæx & limus ſanguinis: & dicitur humor melancholicus. Altera eſt colore nigra aut fuſca, pellucida, ſapore acida; in terram effuſa eam ſubigit; dicitur atra bilis. Prioris excretio prouenit reſoluto à liene, non potente ſecernere illum humorem à ſanguine, ob copiam ſucci melancholici: Poſterioris excretio euenit; cùm incendio febrili bilis abripitur in æruginoſam, & deinde in atram, vt in Philiſte. Funeſta talis eſt excretio: nam atra bilis nulla parte excerni poteſt, bonis ægri rebus. Omnis enim humor ſincerus eſt malus, vredine abſumpto ſero.

17 Vt non ſit modò fuſa, modò figurata: ſed eadem idea perſeueret. Et vt loquitur 2. Prognoſt. Quæ eodem tempore, quo ſano olim ſecedit ſeu fertur. Nam æquale & ſimile, ab eadem alteratum facultate; æqualia copia, ſimilia qualitate excrementa

gignit,

Digitized by Google

gignit, pari tempore colligit, eodemque temporis tractu excernit. Quare hinc ſignificatio adfertur, trium facultatum aluinarum reſtibile robur in coquendo, retinendo, & expellendo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVIII. [illegible Greek text]

LVIII. *Cùm verò balano ¹ aluus non ceſſerit, ² reſpiratioque quieta fuerit, ſurgenſque æger ad ſedem, vel dum in lecto eſt, ³ animi deliquio affligatur: ſi hæc ægro vel ægræ ineunte morbo adfuerint, delirium adfore expecta.*

COMMENTARIVS.

1 Quòd metaſtaſi bilis feratur aliò.

2 Ita nimirum vt magnum & rarò reſpiret in maxima febre: nota erat delirij: nam eſt ſui immemor. Qui ab aliqua parte dolent, & dolorem non ſentiunt, his mens ægrotat.

3 A prauis ſuccis ad viſcera tranſlatus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LIX. [illegible Greek text]

LIX. *Obſeruare quinetiam oportet manus: quæ ſi tremebundæ fuerint, hæc ² ſubſtillam ſanguinis nariam futuram expecta.*

COMMENTARIVS.

1 Si ita contremiſcant morborum initiis, ſine vlla cauſa exolutarum virium, ſanguinis copioſa detractione non rarò curantur. tametſi omnis tremoris natura in virium imbecillitate conſiſtit. Sed imbecillitatis cauſa tum indicatur oppreſſio, à ſuppreſſione nata, cuius proprium eſt remedium euacuatio. Sicut notauit Galenus in Pythione, qui febris initio manibus contremiſcebat. Idem qui faciet affecto iam morbo, fractiſque iam viribus, ægrum exitio dabit. Tenenda igitur imbecillitatis cauſa, priuſquam de ope ferenda ſtatuas.

2 A raptu ſanguinis ſurſum, vnde delirium: ſi tremor acceſſerit manuum, conatum naturæ denotat aliquid molientis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LX. [illegible Greek text]

LX. ¹ *Nares etiam contemplari oportet. nam ſi per vtraſque ſpiritus æquali filo trahatur, & ſi plurimus ſpiritus ex ipſis efferatur, conuulſionem adferre ſolet: quæ ſi fiat, hunc expectanda ² mors eſt: quam prædicere pulchrum fuerit.*

COMMENTARIVS.

1 Conuulſio itaque in muſculis mouentibus pinnas narium, lethalis eſt; imo cymbam is Charontis premit. ſignificat enim hæc conuulſio ſummam neceſſitatem euentandi calorem: ſummamque imbecillitatem in morbis acutis.

2 Nam cùm plurimus ſpiritus naribus hauriatur, ſummum incendium corde conceptum denotat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXI. [illegible Greek text]

LXI. *Quodſi ¹ hyemali in febre lingua aſpera reddatur, prehenderitque animi deliquium, hæc etſi ² febris remiſſio eſſe conſueuerit, tamen hunc in ³ abſoluta inedia ſeruari dices, & aqua melicratique potione ac ſucco ptiſanæ: neque fidendum remittenti febri; quod quibus talia adſunt ⁴ ſigna, mortis in ⁵ diſcrimine verſentur. Cùm autem hæc benè animaduerteris, optimeque noueris; ita euenturum eſſe, ſi tibi placuerit, prædicere poteris.*

COMMENTARIVS.

1 Ex magna cauſa enata, vel bile: vel putreſcente pituita.

2 Remiſſionibus enim cum ſignis prauis nulla fides eſſe debet. nam à triumphato calido natiuo hæc falſa alcionia.

3 Si vires ferant: alioqui etiam qui plurimis diebus oxymelite & talibus vtuntur, in abſoluta inedia teneri videntur.

4 Lingua enim aſpera, validum incendium denunciat viſceribus conceptum: & hyeme, id eſt, non ex leui cauſa.

5 Nam ſpaſmus ab exhauſto, lethalis eſt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXII. [illegible Greek text]

LXII. ¹ *Quum autem per febres ² quinto die terrificum quid euenerit, vel venter ³ ſubitò liquida deiecerit, ac ⁴ animi deliquium inciderit, vel ⁵ vocis expers reddatur æger, vel ⁶ conuulſionibus tentetur, aut ⁷ ſingultus, ab his ⁸ moleſtè iactari ſolebat: & ⁹ ſudores circa myſtacem tum frontem, tum ceruicem ponè caput apparere ſolent. Qui ita affliguntur, anheloſi non multo poſt moriuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Quaſi dicat, ſi ſyndrome cunctorum ſignorum mala, nec vllum bonum ſignum appareat, mortiferum: proſtratis omnibus prædiis vitæ. vnde hæc ſymptomatica excreta.

2 Nam quinto die rarò ſalutaris excretio euenit.

3 Cùm antè nulla ſigna ad tempus vel ſpeciem criſis præceſſerint: vnde addit ἐξαίφνης Nihil enim rectè fit, quod ante ſignificatum non fuit.

4 Quod dyſphoria confectaria euacuationis, eius bonitati non ſubſcribat.

5 Proſtrata exolutáque vi ſpirituum animalium.

6 Ab exhauſtu in perennitate febrili.

7 Ab acerrimo ſucco & fœdo, ventriculo concepto, vel à prauis vaporibus ventriculum (qui aphthodes per graues febres redditur,) irritantibus. Remediari huic calamitoſo tædio ſolet puppa ex ſcripulo ſeminis anethi, & papaueris potui immiſſa.

8 Id eſt, ad mortem vſque vexari ab his ſolebat, nec vllam quietem inuenire poſſunt.

9 Miliares ac frigidi: extincto calido natiuo, ac reſoluta vi corporis retentrice. vnde alimentalis mador ex carnibus manat teneribus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXIII. [illegible Greek text] * [illegible]

χείρεσιν ἢ μύκος. 6 εἰ δὲ τ' ἄλλα ῥηΐω γίνοιτο, προσδέχεσθαι τῷ τοιῷδε, ἐς 7 πόδας ἀλγήματα. ἢν δ' ἀφίκηται ἐς πόδας, ἢ 8 ἐμπόδιον χρόνον φλεγμαίνῃ, πυρετολόγος γένηται, καὶ μὴ λυθῇ, κατὰ ζευγνῦσι τάχα καὶ ἐς 9 αὐχένα ἀλγήματα, καὶ ἐς κληῖδα, ἢ ἐς ὦμον, ἢ στῆθος καὶ ἐς ἄρθρον. 10 Καὶ τούτῳ δέοι φυματώδεα γενέσθαι. Σβεννυμένων δὲ τούτων, ἢν αἱ χεῖρες 11 ἀφελκόμεναι, τρομώδεες γένωνται, σπασμὸς δὲ τὸν τοιόνδε ἐπιλαμβάνει, καὶ 12 παραφροσύνη. 13 Ἀτὰρ καὶ 14 φλυζάκια ἐπὶ τὰς ὀφρῦς, καὶ ἐρυθήματα ἴσχει, καὶ βλέφαρα τὸ ἕτερον ἐπὶ τὸ ἕτερον ἐπαναβαίνει, καὶ σκληρὴ φλεγμονὴ κατέχει. Καὶ οἱ ἤδη ὀφθαλμὸς, καὶ παραφροσύνη μέγα ἐπιδιδοῖ. αἱ δὲ 15 νύκτες μᾶλλον ἐπιφαίνονται, ἢ αἱ ἡμέραι, τὰ περὶ τὴν παραφροσύνην. τὰ δὲ σημεῖα μᾶλλον γίνεται πολλὰ ἐπὶ τῶν 16 περισσῶν ἀριθμῶν, ἢ ἐπὶ τῶν ἀρτίων. Ὁκοτέρῳ δ' ἂν τούτων τῶν ἀριθμῶν γίνηται, 17 θανάσιμα ἐπιγίνεται.

LXIII. *Quibus per febres crura 1 phymatibus obſidentur, & his cunctantibus, 2 febre etiamnum implicitos, pepaſmum non aſſequantur, faucibuſque 3 minimè tumentibus ſuffocatio obrepſerit, nec maturuerint, verum euanuerint [phymata] his 4 profluuium narium euenire aſſueuit: quod ſi liberali manu effundatur, morbi ſolutionem denotat: ſi non copioſe fluxerit, morbi prolixitatem: quo autem acciſius parciuſque effluxerit, eo deterius prolixiuſque euadet malum. 6 Sin autem & alia mitia fuerint, 7 pedum dolores huic ſunt expectandi. qui ſi pedes inuaſerit, & 8 perennet in pede dolor, phlegmonéque occupetur, nec ſoluatur, paulo poſt ceruicem dolores peruadent, 9 clauiculamque & humerum, & pectus, articulúmque. 10 Atque huic phymatoſum eſſe longè præſtaret. His autem extinctis ac euanidis, ſi manus 11 contrahantur vel tremulæ euadant, ſpaſmus & 12 delirium hunc prehenſit. 13 Præterea 14 phlyctena & rubores ſupercilia occupant, & palpebrarum altera ad alteram abit, duraque prehendit phlegmone. oculus etiam in tumorem validè attollitur, ac delirium creſcit eundo, 15 noctéſque potius quàm dies delirium proferunt. Maximè verò ſigna ſe produnt 16 imparibus diebus; magiſque quàm paribus. Verùm vtrolibet horum numerorum appareant, 17 lethalia ſuperueniunt.*

COMMENTARIVS.

1 A cacochymia praua.

2 Ita vt nullam ideam criticam præſe ferant phymatoſa cruta; cum nullam febris remiſſionem adferant.

3 Tranſlatione ſymptomatica eò, ad muſculos proprios laryngis: qui cùm ſynanchen faciunt, ita laryngem opprimunt, vt nec aërem illa, nec œſophagus cibum admitere poſſit.

4 Rapto ſanguine in cerebrum.

5 Nihil enim paucum criticum eſſe poteſt.

6 Si ſynanche illa abſit, & ſigna criticæ hæmorrhagiæ.

7 Abſceſſus ſpes euceſcet.

8 Si in partem non capacem amotionem moliatur malum, palindromen experiri ſolet, ad primarias partes.

9 Parte non capaci, ruit aliò materia.

10 Cùm enim ſerum ſanguinis maximè contaminetur in praua illa cacochymia; ad cutem ſpontè naturæ excludi ſolet: eáque reuulſione, à viſceribus pernicies auertitur.

11 Rapta fœditate in cerebrum; vnde iniuſſa fit muſculorum tractio, afflictis neruis.

12 Abalienato cerebro, materiæ prauæ peruaſione.

13 Et facies etiam argumenta trahit, deounciatque afflictum cerebrum: propiùs enim ab eo abeſt.

14 φλυζάκιον eſt puſtula, bullæ io modum ab igne excitata.

15 Nam iotùs tunc coguntur ſpiritus & vapores,

hos de nocte vigilare præſtat, & interdiu dormire, reuulſionis ſanguinis cauſâ ad peripheriam. nam lucem vt ſequuntur, ita fugiunt tenebras ſpiritus.

16 Nam plerumque morbi acuti imparibus mouentur diebus.

17 Quia iudicatoria non iudicantia, ad mortem vel ad deterius apparent. ſpaſmus, delirium hîc ſymptomata ſunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXIV. Τοὺς τοιούτους δὲ, ἢν μὲν ἐξ ἀρχῆς φαρμακεύειν μέλλῃς, 1 πρὸ τῆς πεμπταίης, ἢν 2 βορβορύζῃ ἡ κοιλίη· ἢν δὲ μὴ, ἐᾶν 3 ἀφαρμακεύτους εἶναι. ἢν δὲ διαβορβορύζῃ, καὶ τὰ ὑποχωρήματα 4 χολώδεα ᾖ, * 5 σκαμμωνίῃ ὑποκαθαίρειν μετρίως· τὴν δὲ ἄλλην θεραπείην ὡς ἐλάχιστα προσφέρειν, ποτὰ καὶ ῥοφήματα, ἵνα 6 βελτίονες ἔχῃ, ἢν μὴ ὑπερβάλῃ τὴν 7 τεσσαρεσκαιδεκάτην ἡμέρην. * σκαμμωνίῃ

LXIV. *Hos ſi ab initio purgandos eſſe exiſtimaueris, id 1 ante quintum peragas, ſi 2 borborygmis venter tentetur; ſin minùs, 3 à pharmacis liberi ſint. Si verò borborygmus adſit, & deiectiones fuerint 4 bilioſa 5 ſcammoniâ modicè purgato. Quantum verò ad reliquam [qui aliis diebus fiet] curationem attinet, quamminimè porriges tum potus, tum ſorbitiones, quò 6 melius æger tranſigat, niſi 7 decimum quartum diem fuerit egreſſus.*

COMMENTARIVS.

1 Si quid mouendum, initiò moue.

2 Quod natura & humor viam affectant, per loca lege naturæ conſentanea, cò ducendus: & ſi turgeat initio, excludatur.

3 Vt cocta materia excernatur.

4 Dum enim talia ſunt, etiam in dyſenteria, excludenda.

5 Quo natura & humor viam affectat, per loca conuenientia, duci debet.

6 Ne à coquendi munere auertatur natura. & ea quæ cruda adhuc ſunt, non commodè educuntur.

7 Iam decimoquarto celebrata criſi: quo id quod reſtibile eſt fœditatis excludatur, ne rediuiua vi recrudeſcat malum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXV. 1 Ὁκόταν πυριάσαντι τεσσαρεσκαιδεκαταίῳ ἐοῦσι ἀφωνίη προσγένηται, οὐ φιλεῖ * λύεσθαι ταχέως, οὐδ' ἀπαλλαγὴν τοῦ νοσήματος γίνεσθαι, ἀλλὰ 2 χρόνου τῷ τοιῷδε σημαίνει. ἐπὴν δὲ φανῇ ἐπὶ τῇ ἡμέρῃ ταύτῃ, 3 μακρότερα σημαίνει. * ταχὺ

LXV. *1 Cùm febre detento, die decimoquarto obmuteſcentia oborta fuerit, tantum abeſt vt morbus ſubitò ſolui tum diſcedere ſoleat; vt etiam 2 diuturnitatis indicium præbeat. Cùm ergo eo die aphonia inuaſerit, 3 morbus protrahitur.*

COMMENTARIVS.

1 Quia indicatoria non iudicantia ad deterius apparent: dies 14 eſt iudicatorius. quare ad malum ſi fiat eo die ſignificatio, certæ malitiei & difficultatis ſymbolum erit ab oppreſſione partium ſpirabilium, & motuum authorum ſpirituum.

2 Si quæ bona ſigna ſe remiſcuerint: nam ſi mala, illicò morietur.

3 Nam nihil peius naturam deprimit, quàm niſus ad victoriam irritus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXVI. Ὁκόταν δὲ πυριάσαντι 1 τεταρταίῳ 2 γλώσσῃ ἐκτεταραγμένῃ διαλέγηται, καὶ ἡ κοιλίη 3 χολώδεα ὑποχωρέῃ ὑγρά, 4 φιλεῖ παραληρεῖν ὁ τοιόσδε· ἀλλὰ χρὴ προσφυλάσσειν παρατηρέοντα 5 τοὺς ἀποβαίνοντας.

LXVI. *Cùm febrientis lingua 1 quarto die 2 turbata loquitur, venterque liquidis & 3 bilioſis fertur, talis 4 delirare conſueuit. ſed cautè obſeruandum [ſem-*

per] quid, 5 quibus [ſignis] euenientibus conſectarium eſſe ſoleat.

COMMENTARIVS.

1 In acutis quartus, eſt index ſeptimi: quare tunc periculum fore denotat.

2 Delirij nota.

3 Eliquatis ſuccis.

4 Quòd cerebrum nimio æſtu percellitur.

5 Id eſt, quid ſymptomaticè eueniat: num ſigna pepaſmi præceſſerint.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXVII. 1 Θερινῆς καὶ μετοπωρινῆς ὥρης ἐπὶ τῇσιν ὀξείῃσιν, αἷμα 2 ἀποστάζον ἐξαπίνης, 3 πυκνότητα καὶ παλαιὴν φλεγμασίην κατὰ τὰς φλέβας δηλοῖ, καὶ ἐς τὴν ὑστεραίην 4 λεπτῶν ἐπιφανέντων· καὶ ἢν ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τὸ σῶμα * ἐν γυμνασίῳ, ἢ εὔσαρκος ἔῃ ἢ μελαγχολικὸς, ἢ ἐκ πότου χεῖρες 5 τρεμώδεις, χρὴ παραφροσύνην ἢ σπασμὸν προειπεῖν.

* ἐν γυμνασίοις,

LXVII. *In acutis morbis quod ſubito incidit ſanguinis 1 ſubſtillum, æſtate & 2 autumno. 3 denſitatem ac craſſitiem tunicarum venarum, ac earum inflammationem ſignificat, & quòd mox poſtridie 4 tenue lotium apparebit: & ſi æger ætate florida fuerit, corpuſq; exercitiis aſſuetum; vel ſucci plenus ſi ſit, vel ſi melancholeſcat; vel ſi ex potatione manus 5 tremulæ fuerint; prudenter delirium vel ſpaſmum prædices.*

COMMENTARIVS.

1 Nihil enim paucum eſt criticum. fractæ naturæ indicium, aut denſitatis vaſorum, vel craſſioris ſanguinis.

2 Fluxo meabilique ſanguine, ob bilis copiam, & aëris calorem.

3 Συστασις, id eſt, denſitas vaſorum vel ſubſtilli ſanguinis cauſarum multitudinem, cócurſum ac inter ſe contentionem ſignificat, vel firmitatem & intenſionem. Cùm hæc ita inter ſe coaleſcunt, vt ſanguinis curſum remorentur & impediant. Talia ſunt, vt naturæ imbecillitas, ſanguinis craſſitudo & vaſorum denſitas.

4 Cruditatis ab oppreſſione calidi natiui, aut metaſtaſis ſoboles.

5 Rapto ſanguine in caput.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXVIII. Καὶ ἢν μὲν ἐν ἀρτίῃσι ἐπισημήνῃ, 1 βέλτιον· ἐν κρίσει δὲ ἐόντων, ἢν μὴ πολὺ ἀλις * ἀποστάζῃ αἷμα ἐξοδεῖ ποιήσηται τὰς πλησμονὰς κατὰ ῥῖνας, ἢ κατὰ ἕδρην * ἐμπυήματα, ἢ 2 μεταστάσιες, ἢ ἀποστάσιες, ἢ πόνοι ὑποχονδρίων, ἢ ἐς ὄρχεις, ἢ ἐς σκέλεα. 3 παυθέντων δὲ τούτων, ἐξοδοι γίγνονται πτυελισμῶν, ἐπιχέουσι 4 οὖρον, ὃ λεῖον, λευκόν.

* ἀποστάζη
* ἢ ἐμπυήματα

LXVIII. *Si tamen hæc imparibus diebus euenerint, 1 melius. Attamen in criſi calamitoſum id, niſi copioſus confertim ſanguis exiliens, plethora exitum fecerit per nares, vel per ſedem, vel 2 tranſlationes, vel abſceſſus, aut hypochondriorum dolores, aut ad teſtes, vel ad crura fecerit. His 3 mitigatis fit via ſputis; 4 vrinæque fluunt craſſæ, læues, & albæ.*

COMMENTARIVS.

1 Ita vt indicatoriis appareant.

2 Ad hypochondria, teſtes, crura. μετάστασις fœcunda eſt nouis paroxyſmis & doloribus: nouóque pepaſmo opus eſt.

3 A plena criſi: in qua dolores & paroxyſmi cadunt: omniaque tædia euaneſcere conſueuerunt.

4 Quia cùm nouo iteratoque pepaſmo opus ſit in metaſtaſi: hunc indicat vrina, cum iam hac idea appâret; vt & expectoratum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXIX. Πυρετῷ 1 λυγγώδει 2 ὀπὸν σιλφίου, 3 ὀξύμελι, δαῦκον τρίψας, πῖν δίδου, καὶ χαλβάνην ἐν μέλιτι, καὶ κύμινον ἐκλεικτὸν, καὶ χυλὸν πτισάνης ἐπὶ τούτοισι 4 ῥοφέειν. Κρυπτός δὲ ὁ τοιοῦτος, ἢν μὴ ἱδρῶτες κρίσιμοι, καὶ ὕπνοι 5 ὁμαλοὶ ἐπιγένωνται. Καὶ οὖρα 6 παχέα καὶ δριμέα κατὰ τὰ δρόμενα, ἢ ἐς ἀπόστασιν στηρίζῃ.

LXIX. *Febricitanti ex febre 1 ſingultuoſa 2 laſer, 3 oxymel, daucum tritum, propina. & galbanum ex melle, & cyminum in linctu, & ab his ptiſanæ ſuccum 4 ſorbendum. Talis autem nequit euadere, niſi critici effundantur ſudores, & ſomni 5 non interrupti obrepſerint: Vrinæque effluxerint 6 craſſæ & acres, aut in abſceſſum firmetur morbus.*

COMMENTARIVS.

5 Ex ſtomachi motu conuulſifico. ex praua flatulentaque materia ventriculo concepta.

2 Ὀπὸς, καὶ ὀξυχδὸς dicitur, Latinè laſer, id eſt, laſerpitii, id eſt, ſilphii ſuccus, dicitur & ſuccus Cyrenaïcos, ex Cyrene.

3 Id eſt, quæ abſtergunt immiſſa ventriculo.

4 Hîc ad ſingultuoſum hoc ſymptoma maximè collineat. nam hoc acerba vi calamitoſum eſſe ſolet.

5 Maximam calamitatem auertit ſomnus; mitigatque omnem fœditatem crudam.

6 Quæ cauſam morbificam excludant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXX. 1 Κόκκαλος καὶ σμύρνα ἐκλεικτὸν τοῖς δὲ πᾶσι τουτέοισι ὀξύμελι δίδου 2 ἐς ἔκλειγμα. 3. LXXI. Ἢν δὲ διψώδεες σφόδρα ἔωσι, τὸ * κρίθινον ὕδωρ. * κρίθινον

LXX. *1 Nucis pineæ nucleus & myrrha in eclegmate exhibentur. bibantque oxymeliti 2 perquam exiguum 3. LXXI. Quodſi validâ ſiti premantur, 4 aquam bibant hordei.*

COMMENTARIVS.

1 Hi nucis pineæ nuclei dicuntur Dioſcoridi, πιτυΐδες, 1. lib. 88. & à Mneſitheo apud Athenæum lib. · στροβιλίδες: Sic etiam πιτύινοι κῶνοι, & πιτύινα κάρυα ex Alexandro Myndio & Diocle Caryſtio. Κόκκαλος etiam ipſam nucem pineam ſignificat, quæ & κῶνος & στρόβιλος dicitur, vt dicit hîc Galenus.

2 Nam figulcui acetum inimicum eſt.

3 In apoſtematibus thoracis, dicit hîc Galenus, hoc vtuntur eclegmate: accipiunt nucem reſinâ pinguem pineam, coquunt cum recenti marrubio. Mox decocto mellis modicum miſcent, [illegible]quuntque iterum, donec mellis accipiat craſſitudinem. immittunt interdum myrrham, & cætera talia remedia.

4 Id eſt, ptiſanam Gallorum: vel tenuem Belgarum ceruiſiam dare licet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXII. Τὰ δὲ περιπνευμονικὰ καὶ πλευριτικὰ ὧδε χρὴ σκοπεῖσθαι. Ἢν 1 ὀξύς τε ὁ πυρετὸς ᾖ, καὶ τὰ ὀδυνήματα τοῦ πλευροῦ τοῦ ἑτέρου ἢ καὶ ἀμφοῖν, καὶ τοῦ πνεύματος ἄνω φερομένου 2 πονῇ, καὶ βῆχες ἐνέωσι, καὶ πτύσματα ἀνίῃ πυῤῥὰ ἢ πελιδνὰ, ἢ καὶ λεπτὰ καὶ ἀφρώδεα καὶ 3 ἀνθηρὰ, καὶ εἴ τι ἄλλο διαφέρον ἔχῃ παρὰ τὰ μετανενομένα τούτοισιν, οὕτω χρὴ διάγειν.
LXXIII. Ἢν δὲ ἡ ὀδύνη ἄνω τείνῃ πρὸς κληῖδα, ἢ περὶ μαζὸν, ἢ βραχίονα, τάμνειν χρὴ τὴν 4 ἐν τῷ βραχίονι φλέβα τὴν εἴσω, ἐφ' ὁκότερα ἂν ᾖ τῶν μερέων, κατὰ τόδε.

LXXII. *Peripneumonica & pleuritica mala ita obſeruanda. Si 1 febris acuta adfuerit, & ſi dolores lateris alterius vel vtriuſque adfuerint, ſique æger in ea quæ ſurſum fit animæ elatione 2 affligatur, & tuſſes adſint, & expectorata procedant ruffa aut liuida, vel & tenuia & ſpumoſa & 3 florida: & ſi quippiam eximium præter hæc quæ eis conſueta ſunt habeat; Hunc ita tranſigere oportet. LXXIII. Quodſi dolor, ſupra vrgens ad iugulum peruenerit, vel circa mammam vel brachium, 4 venam brachij internam ſecare oportet, qua dolor affligit parte.*

COMMENTARIVS.

1 Vt à flatibus & catarrhis diſtinguat; quæ lateris etiam dolorem, fotibus placandum, adferre ſolent.

2 Punctili dolore fatigetur, à membrana tenſa pleuritica, & pulmonica.

3 Id eſt, valdè cruenta & rubra.

4 Ad declinationem cauſæ antecedentis, & ad amotionem coniunctæ axillarem, internam, id eſt, baſilicam ſecabimus: quæ ſtatim oritur à cauæ venæ ſectione. vide 2. ac. 10.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXIV. Ἀφαιρέειν δὲ κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ 1 χροιὴν, 2 πλέον, καὶ θαρσέων, ἢν ὀξὺ τὸ ἄλγημα ᾖ, ἀγαγεῖν πρὸς λειποψυχίην. LXXV. 3 Ἔπειτα ὑποκλύζειν μετὰ τοῦτο.

LXXIV. *Sanguinemque auferes prout fuerit corporis habitus, anni tempus, ætas & 1 color: 2 copioſè & audacter, imò ad animi vſque deliquium, ſi dolor acutus adſit.* LXXV. *3 Clyſma poſteà inicies.*

COMMENTARIVS.

1 Si virtus par fuerit, fluat ſanguis dum colorem vertat. ex 1. ac. 10.

2 Acumen doloris quidem ſuadet validam euacuationem: vt ea accidat ut cauſa doloris, quæ eſt ſanguis qui membranam tendit: ſed videndum num eam copiam admittat virtus, ætas, plethora, communis ægri natura in habitu duro denſoque adeò, vt non facilè exhauriatur perſpiratione. adde anni tempus, & aëris conſtitutionem moderatam, & regionem.

3 Id eſt à phlebotomia id ages: ignaueſcente aluo. Non ergo ſemper aluus tentanda ante euacuationem aliam. nam acumen mali, præcepſque fluxus moram nonnunquam negat ſectioni venæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXVI. Ἢν δὲ ὑπὸ κάτω τοῦ θώρακος τὸ ἄλγημα ᾖ, καὶ συντείνῃ λίην, τὸ πλεῦν ἐστιν τὴν 1 κοιλίην ὑποκαθαίρειν. μεσηγὺ δὲ τῆς καθάρσιος, 2 μηδὲν διδόναι. μετὰ κάθαρσιν δὲ 3 ὀξύμελι. Φαρμακεύειν δὲ 4 τεταρταῖον· τὰς δὲ ἐξ ἀρχῆς τρεῖς ὑποκλύζειν. κἢν 5 μὴ ῥηΐζῃ, ὕστερον ὑποκαθαίρειν. φυλάσσειν δὲ ἔστ' ἂν 6 ἀπύρετος γένηται καὶ ἑβδόμη. ἔπειτα ἢν ἀσφαλὴς ἐὼν φαίνηται, χυλῷ ὀλίγῳ, καὶ λεπτῷ τὸ πρῶτον, καὶ 7 μέλιτι μίσγων διδόναι. Ἢν δὲ ἀνάγηται 8 ῥηϊδίως, καὶ εὔπνοος ᾖ, καὶ ἀνώδυνος ᾖ τὰ πλευρὰ, κατὰ σμικρὸν παχυτέρῳ τι καὶ πλείονι καὶ δὶς τῆς ἡμέρης.

LXXV. *Quodſi dolor ſub thorace fuerit, atque validè vrſerit, pleuritico 1 ventrem infra purga, medioq; purgationis curſu 2 nihil offeras. A purgatione autem 3 oxymel: & 4 quarto die purgabis: tres priores dies clyſmis viteris, quibus ſi 5 non recreatur, tunc purgabis. Cautéque ægrum habebis dum 6 febris expers fuerit, dumque ad ſeptimum perueniatur: Qui ſi tunc extra periculum poſitus videatur, primò parum tenuiſque ſucci priſanæ 7 melle conditum dabis. Si verò 8 ex facili expectoratum proceſſerit, ſpiritumque ducat ex facili, lateráque doloris expertia fuerint, ſenſim facta acceſſione craſſiorem & copioſiorem; idque bis die, propinabis.*

COMMENTARIVS.

1 Nam à craſſa frigidaque materia obnaſcitur; quæ eſt κατάῤῥοος.

2 Ne auertas naturam ab excluſione, ad pepſin.

3 Loco potus & cibi, ſi vehemens malum: & vnà attenuat craſſa.

4 Niſi reuulſionis gratiâ id antè agendũ putes.

5 Si hac ratione cauſa antecedens exigi nequeat.

6 Nam facilè recrudeſcit, ſuperſtite materiâ: vel ſi temerè alimentum detur, nec iure nec loco, ante criſin, lædes.

7 Incîdit, abſterget.

8 Εὔπνοος

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXVII. 1 Ἢν δὲ μὴ ῥηϊδίως * ἀπαλλαγῇ, ἔλασσον τὸ ποτὸν καὶ τὸ ῥόφημα ὀλίγον, χυλὸν λεπτὸν, καὶ ἅπαξ. Ἐν ** ἑκατέρῃ ἂν ὥρῃ 2 βέλτιον διάγῃ, γνώσῃ δὲ ἐκ τῶν οὔρων. δεῖ δὲ ῥόφημα προσφέρειν τοῖσιν ἐκ τῶν τοιουτέων μὴ ἀνισταμένοισιν, ἢ πέπονα τὰ οὖρα, ἢ 3 πτύσματα ἴδῃς χαλάσαντα. Ἢν δὲ φαρμακευθεὶς συχνὰ καθαρθῇ, 4 ὑποδιδόναι, ἔλασσον δὲ καὶ λεπτότερον. Οὐ γὰρ δυνήσεται 5 ὑπὸ κενεαγγείης ὑπνώσσειν, οὐδὲ 6 πέσσειν ὁμοίως, οὐδὲ τὰς κρίσιας ὑπομένειν. Ἀλλ' ἐπειδὰν ξυντήξιες ὠμῶν γίνωνται, καὶ τὰ ἀντέχοντα ἀποβάλλῃ, 7 ἂν δέξαι οὐδέν.

* ἀπαλλάσσῃ
** ὁκοτέρῃ

LXXVII. *1 Si verò ægrè à ſputo liberatur, parcè potum exhibebis, parumque ſorbitionis, atque ſuccum tenuem ſemel tantùm propinabis: idque tunc, 2 cùm meliuſculè degit æger; quod ex vrinis comperies. Neque in huiuſmodi morbis ſorbitionis vſum æger inire debet, priuſquam lotium vel 3 expectorata pepaſmi benignitate mitigata conſpexeris. Quodſi à pharmaco frequenter deiecerit, 4 parum quid ac tenuius exhibebis. Non enim 5 poterit præ vacuatione ſomnum inire, nec ritè 6 cibum mitigare, nec criſes ſuſtinere. Sed vbi cruda colliquata fuerint, & quæ reſiſtunt abiecerit, 7 nihil erit quod ampliùs reniti poterit.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, ſi expectoratum non commodè procedat, parca manu paſtum ineat: ne vertatur natura à pepaſmo ad pepſin.

2 Ne impurum in ventriculum infundamus quid puri alimenti; nam corrumpetur: in morborum autem inſultibus circa præcordia reflui omnes ſunt ſucci. Sed cùm calor in pedes deſcendit, tunc dabimus cibum.

3 Tunc enim robore opus eſt: quo natura iam triumphatam materiam excludat.

4 Metu fractarum virium.

5 Anathymiaſeos inopiâ.

6 Itaque parum dabimus: exhauſtis ſpiritibus vi pharmaci.

7 Opibus ſuis ſpoliata natura.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXVIII. 1 Πέπονα δὲ ἐστὶ τὰ μὲν πτύσματα, ὁκόταν γένηται ὅμοια πύῳ. τὰ δὲ οὖρα τὰς ὑποστάσιας ἔχοντα 2 ὑπερύθρους, οἷον ὀρόβων. Οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἀλγήματα τῶν πλευρέων 3 χλιάσματα προστιθέναι καὶ κηρώματα. 4 Ἀλείφειν δὲ τὰ σκέλεα καὶ ὀσφὺν θερμῷ, καὶ λίπει καταλείφειν. ἐπὶ ὑποχόνδρια 5 λίνου σπέρμα καταπλάσσειν ἕως μαζῶν. Ἀκμαζούσης δὲ 6 περιπνευμονίης, ἀβοήθητον μὴ ἀνακαθαιρομένου, καὶ 6 πονηρὸν ἢν δύσπνοος ᾖ, καὶ οὖρα 7 λεπτὰ καὶ δριμέα, καὶ 8 ἱδρῶτες περὶ τράχηλον καὶ κεφαλὴν γίνωνται. Οἱ τοιοίδε ἱδρῶτες 9 πονηροὶ, ὑπὸ πνιγμοῦ, καὶ ῥέγχεος, καὶ βίης ἐπικρατεόντων τοῦ νοσήματος. Ἢν μὴ οὖρα 10 πολλὰ καὶ παχέα ὁρμήσῃ, καὶ πτύσματα πέπονα ἔλθῃ. Ὅ, τι δ' ἂν τούτων αὐτοματίσῃ, λύει τὸ νόσημα.

LXXVIII. *1 Pepaſmo mitigata ſunt expectorata dum puri ſimilia euaſere; tota vero cum hypoſtaſes ſortiuntur 2 ſubrubrae inſtar oroborum. Nec quicquam obſtat, quin ad alios laterinos dolores 3 tepefactoria remedia ac ceromata adferas. Quin crura ac lumbos 4 illinere conferet calido, ac pinguedine. Hypochondriis verò vſque ad mammas cataplaſma impones 5 ex ſemine lini. Vbi verò peripneumoniæ vigor adfuerit, auxilij expers eſt, ſi non [expectorato] repurgetur; & 6 calamitoſum eſt, ſi æger ſpiritum ægrè duxerit, fuerintque vrinæ 7 tenues & acres, atque 8 ſudatiuncula in collo & capite apparuerint. Qui ita naſcuntur*

ſcuntur ſudores,9 calamitoſi habendi, triumphante morbo ob ſuffocationem, impetumque & violentiam: Niſi vrina 10 copioſa ac craſſa erumperit, ac expectorata mitigata expectorentur. Vtrum enim horum ſuperueneris, ſoluit morbum.

COMMENTARIVS.

1 Nam per membranam apoſtematis tranſſudat ille ichor craſſus tunc.

2 Vel potiùs albas, læues, & æquales.

3 Vt docuit in prioribus libris.

4 Laxatâ vt membranâ, cedat dolor. ita oleo amygdalino cum adipe anſeris illinimus pectus; & dicit, crura, ſi ad apoſtema vergat malum.

5 Linum diſcutir & emollit omnem foris & imtus inflammationem, dicit Dioſc. nam, dicit Galenus, humore & ſiccitate medium eſt, calet primo ordine.

6 Id enim denotat meatuum anguſtiam, vel materiæ expectorandæ contumaciam; vel naturæ infirmitatem: vel horum aliqua.

7 Cruditatis ſoboles, ac inuictæ materiæ argumentum.

8 Symptomatico ſudore: reſoluta vi retentrice carnium.

9 Nam anxiè dum premitur æger à morbo, exprimuntur.

10 Diadoſi & euacuatione materiæ morbificæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXIX. 1 Περιπνευμονίης ἐκλεικτόν· κόκκαλον, 2 χαλβάνην ἐν μέλιτι Ἀττικῷ, ἀβρότονον ἐν ὀξυμέλιτι· πέπερι, 3 ἐλλέβορον μέλανα ἐπιξύσας, καὶ πλευριτικῷ ἐν ἀρχῇσι περιωδυνέοντι πίνειν δίδου. ἀγαθὸν δὲ καὶ 4 * πάνακα ἐν ὀξυμέλιτι ἀφεψήσαντα καὶ διηθέοντα διδόναι πίνειν, καὶ 5 ἡπατικοῖσι, καὶ τοῖσιν ἀπὸ τῶν φρενῶν περιωδυνέουσι, καὶ ὅκοσα δεῖ ἐς κοιλίην, ἢ ἐς οὔρησιν ἐν οἴνῳ καὶ μέλιτι. Τὰ δὲ ἐς 6 κοιλίην, ξὺν ὑδαρεῖ μελικρήτῳ πολλῷ πλεῖον δίδου.

* τὸ πάνακος

LXXIX. 1 *Peripneumoniæ linctus: nucleum pineum & 2 galbanum ex melle Attico exhibebis, abrotanum ex oxymelite; piper & 3 elleborum nigrum, ubi fernefeceris, pleuritico ineunte morbo dolenti propinabis. Commode etiam dabitur 4 panaces ex oxymelite feruefactum & percolatum. proderit & 5 hepaticis, vel diaphragmatis dolore fatigatis, atque amonet illa quæ per aluum aut per vrinas effundi debent, ex vino & melle. Verùm quæ 6 ventres ducendo praeſcribes, ea cum diluto melicrato eòque copioſo propinabis.*

COMMENTARIVS.

1 Cùm iam eò ventum eſt, vt liberis meatibus, materia cocta ac purulenta excerni poſſit.

2 Mollit & digerit.

3 Si infra diaphragma repat dolor. vel aniſum aut cuminum addimus.

4 Excalfacit, mollit, tenuat. ex panace funditur opopanax.

5 Ad robur hepatis, ita Cypheos medicamen præbemus etiam his, quod terebinthinam habet:

6 Id eſt, purgantia medicamenta.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXX. Δυσεντερίη, 1 ὑπόστημα ἢ φῦμά τι 2 παυσαμένη ποιήσει, ἢν μὴ ἐς 3 πυρετοὺς, ἢ ἱδρῶτας, ἢ οὖρα 4 παχέα καὶ λευκὰ καὶ λίαν διαφανῆ, ἢ ἐς τριταίους, ἢ ἐς 5 κιρσὸν, ἢ ἐς ὄρχιν, ἢ ἐς σκέλεα ἀλγήματα, ἢ ἐς ἰσχίον * στηρίζῃ ὀδύνην.

* στηρίζῃ

LXXX. *Dyſenteria 1 ſuppreſſa dabit 2 apoſtema vel tuberculum aliquod, niſi: deſierit vel in febres, vel in ſudores, vel apparuerint que lotia 4 craſſa, alba & * lauta, vel in tertianas, vel in 5 varices, vel dolor in teſtem aut crura coxamve firmetur.*

* & validè perſpicua

COMMENTARIVS.

1 Inconſideratè.

2 In viſcere aliquo; ſuppreſſa illa fœditate.

3 Rapta materia in venas.

4 Euacuatâ materiâ morbificâ, ſi ſupprimatur aluus, bonum.

5 Diadoſi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXI. Ἐν πυρετῷ χολώδει πρὸ τῆς 1 ἑβδόμης ἡμέρας μετὰ ῥίγεος ἴκτερος ἐπιγενόμενος, * λύει τὸν 2 πυρετόν. ἄνευ δὲ 3 ῥίγεος ἢν ἐπιγένηται ἔξω τῶν καιρῶν, ὀλέθριον.

* λύει

LXXXI. *Icterus ſi cum rigore ſuperuenerit febri biliosæ ante 1 ſeptimum diem, febrim 2 ſoluit: ſi verò 3 rigoris expers non oportuno tempore, lethale.*

COMMENTARIVS.

1 Vel ſeptimo die: in febri biliosâ, id eſt, acuta & continua. nam quartus eſt index ſeptimi. Ita aliis criticis diebus præclarè appâret icterus per tales febres, vt 7. 9. 11. 14. niſi tamen dextrum hypochondrium indurueric ſcirrho vel phlegmone.

2 Aliis enim diebus funeſtus appâret; niſi haimorrhagiâ, vrinæ aut alui profluuio, calamitas illa tollatur, vt Heraclidæ ſed domeſtico Phanagteonis & Hermocrati funeſtus.

3 Rigores ſolent cauſotum criſes præcedere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXII. Τέτανος δὲ ὀσφύος, καὶ ἐπὶ μελαγχολικῶν, διὰ φλεβῶν, πνευμάτων ἀπολήψιες ὅταν ὦσι, φλεβοτομίη 1 λύει.

LXXXII. *Tetanus lumborum, & in melancholicis, venarum viſio obortus, vt ſi interceptiones ſpirituum affuerint, plebotomiâ 1 ſoluitur.*

COMMENTARIVS.

1 A lento craſſoque, ac copioſo ſanguine, venas & arterias intercipiente. Paruam quaſi apoplexiam conglaciatus ille ſanguis inferre ſolet cum idea quadam rigiditatis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXIII. Ὁκόταν δὲ ἀπὸ τῶν 1 τενόντων σφοδρῶς ἔμπροσθεν ἀνθέλκωνται, καὶ περὶ τὸν τράχηλον καὶ πρόσωπον 2 ἱδρῶτες ὑπὸ τοῦ πόνου δακνομένων καὶ 3 ξηραινομένων τῶν τενόντων, τῶν ὀπισθίων, οἳ παχύτατοι ῥάχιν συνέχουσιν, ἢ οἱ μέγιστοι συνδεσμοὶ κατατεταμένοι πεφυκότες, ἄχρις εἰς πόδας ὑποτελευτῶσι. Τῷ τοιῷδε ἢν μὴ 4 πυρετὸς καὶ ὕπνος ἐπιγένωνται, καὶ ἐπιόντα 5 οὖρα πέψιν ἔχοντα ἔλθῃ, καὶ ἱδρῶτες κρίσιμοι, πίνειν 6 οἶνον Κρητικὸν οἰνώδεα, καὶ ἄλητον ἑφθὸν ἐσθίειν, καὶ κηρωτῇ 7 ἀλείφειν καὶ ἀνατρίβειν, τότε σκέλεα περιελίσσειν ἕως τῶν ποδῶν, θερμῷ * βρέχων ἐν σκάφῃ. Καὶ βραχίονας ἕως δακτύλων κατειλίσσειν· καὶ ὀσφὺν ἀπὸ τοῦ τραχήλου ἕως τῶν ἰσχίων, σπλῆνα ἐγκηρώσας μαλακῷ δέρματι, ὅκως καὶ τὸ ἔμπροσθεν περιέξῃ, καὶ διαλείπων πυελίᾳ τοῖσιν ἀσκίοισι· θερμὸν δὲ ὕδωρ ἐγχέων καὶ περιτείνων σινδόνιον, 8 ἐπικατακλίνειν αὐτόν. Κοιλίην δὲ 9 μὴ λύειν ἢν μὴ βαλάνῳ, ἢ μὴ πολλῷ χρόνῳ ᾖ ἀδιαχώρητος ἐοῦσα· καὶ ἢν ῥέψῃ τις ἐπιδιδῷ ἐπὶ τὸ βέλτιον· εἰ δὲ μὴ, τῆς 10 ῥίζης τῆς θαψίης ὀλίγον ἐν οἴνῳ λεάνας καὶ 11 ... πίνειν δίδου πρωῒ νήστει πρὸ τοῦ βρέχειν. Καὶ ταχὺ ἐπὶ τούτοισι τὸ ἄλευρον ἑφθὸν, χλιαρὸν ἐσθιέτω ὡς πλεῖστον. Καὶ οἶνον ἱκανῶς βέλτιον ἄκρητον ἐπιπινέτω. Καὶ ἢν μὲν σοι ἐπιδιδῷ ἐπὶ τὸ βέλτιον, βέλτιον· ἢν δὲ μὴ, προλέγειν.

* περιβρέχων

LXXXIII. *Quando verò 1 à tendonibus validè in anticam partem abripiuntur tractione, ac per ceruicem faciemque 2 ſudores erumpunt ex dolore demorſorum ac 3 areſcentium tendonum qui ad caudam vergunt, quique craſſiſſimi ſpinam continuant, qua parte maxima ligamenta nata, ad pedes vſque ſiniuntur. Huic ſi nec 4 febris nec ſomnus ſuperuenerit, & 5 lotia mox ſequuta fundantur cocta, & ſudores critici, 6 bibendum vinum Creticum, vinoſum; & edenda farina*

*farina cocta, ceratôque 7 perungenda crura, & velamine tegantur ad pedes vſque, aquaque calida in pelui madefacta, foueantur. Brachia item ad digitos vſque inuoluantur: & ſpinam à collo ad coxam vſque molli pelle, quæ pinguedine & quaſi cerâ illita ſit, velabis, ita vt etiam anticas partes contineat. &, intermiſſis quæ per vires ſit fomentis, calidam effundes aquam, linteoque obuolues, & 8 conclaui cubare ægrum facies. Ventrem 9 non laxè ſolueris niſi balano, niſi iam diu reſtagnârit: idque ſatis fuerit, ſi res tibi ex ſententia ſucceſſerit: ſin minùs, 10 * modi radicem ex vino odorato tritam & 11 daucum manè ieiuno * priuſquam madefeceris propina. Ac illicò poſt farinam coctam tepidam comedat plena manu, vinumque cùm voluerit optimè temperatum ſuperpotet. Idque ſi tibi feliciter ſucceſſerit, ac ad melius proceſſerit, bene eſt: ſi non, prædicendum.*

* mel, Cornar.
* ante calidæ perfuſionem Cornar.

COMMENTARIVS.

1 Vbi emproſthotono affliguntur.

2 Sympromatici.

3 Vnde opiſthotonos: ita vt in tetanum non ſine grauiſſimis doloribus abripiantur, dum vtrinque tendantur tendines: ex qua tenſione morderi & frangi videntur.

4 Vnde exhauſtis ſuccis morbificis, laxentur nerui: nam ſi febris vel ſomnus acceſſerint, vix aliis remediis opus erit.

5 Liberalis enim vrinarum fuſio cauſam morbificam accidit.

6 A purgato corpore, quò eo calore exhauriri mador poſſit neruorum, & febris excitari.

7 Vt ligamenta contracta laxentur, dolorque placetur.

8 Molli lecto cubet, nam rigent duritie quadam nerui & muſculi.

9 Ne irritamento & ſurgendi conatu frequenti, validior conuulſio incumbat.

10 Cœlius Aurelianus 8. lib. 3 Acut. Bryoniæ radicem vertit.

11 Ad flatuum eiectionem, ac vrinæ promotionem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXIV. Τὰ δὲ 1 νουσήματα πάντα λύεται, ἢ 2 κατὰ στόμα, ἢ κατὰ κοιλίην, ἢ κατὰ κύστιν, ἢ ἄλλου τινὸς 3 τοιοῦδε ἄρθρου. ὁ δὲ τοῦ ἱδρῶτος εἶδος, 4 κοινὸν ἁπάντων. LXXXV. 5 Ἐλλεβορίζειν δὲ χρὴ, οἷσιν ἀπὸ κεφαλῆς φέρεται ῥεῦμα.

LXXXIV. *1 Morbi cuncti ſoluuntur vel 2 per os, vel per aluum, vel per veſicam, vel per 3 aliam aliquam quæ huiuſmodi ſit partem. Sudore autem quæ ſit criſeos idea, 4 cunctis communis eſt morbis.* LXXXV. *5 Elleboro opus eſt quibus à capite præcipitatur rheuma.*

COMMENTARIVS.

1 Quidam ex hoc axiomate compendioſiſſimam effingunt medicinam.

2 Vomitu: vt natura quò viam affectat, & humorum quò ſit inclinatio, eò criſium effuſio celebratur; ita etiam à medicis eductio humorum fieri oportet. Eſt vomitus criticus, ſymptomaticus, & qui fit artificio Medici. Particularis, & generalis.

3 Vt per vterum, per nares.

4 Excrementum totius corporis.

5 Vt materia craſſa melancholeſcens reuulſione quadam euacuetur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXVI. Ὁκόσοι δ' ἐξ 1 ἀποστημάτων, ἢ φλεβορραγίης, ἢ δι' ἀκρασίην, ἢ διὰ ἄλλην τινὰ ἰσχυρὰν αἰτίαν 2 ἔμπυοι γίνονται, μὴ διδόναι ἐλλέβορον τούτοισιν· 3 οὐδὲν γὰρ ὠφελήσει. Καὶ ἢν 4 τι πάθῃ, αἴτιον δόξειεν εἶναι ὁ ἐλλέβορος. ἢν δὲ 5 διαλύηται τὸ σῶμα, ἢ 6 πόνος ἐν κεφαλῇ, ἢ 7 ἐμπιπλῶνται ὦτα ἢ ῥῖνες, ἢ πτυαλιζῃ, ἢ τὸ γουνάτων βάρος, ἢ σῶμα ἐξογκέῃ παρὰ τὸ ἔθος, ὅ,τι ἂν συμβαίνῃ μήθ' ὑπὸ 8 πότου, μήθ' ὑπὸ ἀφροδισίων, μήθ' ὑπὸ λύπης, μήθ' ὑπὸ φροντίδων, μήθ' ὑπὸ ἀγρυπνιῶν· κἢν μὲν τι τουτέων ἔχῃ αἰτίην, πρὸς τοῦτο ποιέεσθαι τὴν θεραπείαν.

LXXXVI. *Quicumque ex 1 apoſtemate, vel phleborrhagia, vel ex incontinentia, vel alia aliqua à magna cauſa 2 empyi fiunt, his elleborum ne propinato: 3 nil enim id iuuerit. Quin ſi 4 grauius quid euenerit ægro, feciſſe id videbitur elleborus. Quodſi corpus 5 diſſoluatur, vel caput 6 doleat, aut oppleantur aures vel nares, vel expectoratum [ſubſiſtat] vel genuum grauitas affligat, vel ſi corpus præter morem intumeſcat, quicquid horum euenerit, [dabis elleborũ;] modò hæc neque ob 8 potum eueniant, nec ob vſum Veneris, neque à triſtitia, nec à ſollicitudine, neque à vigiliis. Et ſi quippiam horum cauſa rationem habuerit, ad id curationem dirigere oportet.*

COMMENTARIVS.

1 Vbi ab exhauſtu infirmitatis metus adeſt.

2 Purulenti.

3 Nec ad cauſam antecedentem, nec ad coniunctam.

4 Cauſæ, non cauſæ ſæpe affectus aſcribuntur: vnde in medicos calumniæ frequentes.

5 Infirmo corpore, ſi manifeſta cauſa, vt ſi adſit laſſitudo ſponte enata.

6 Perenni dolore, & contumaci.

7 A contumaci materia.

8 Crapulâ, vnde vires opprimuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXVII. Τὰ ἐκ 1 πορείης ἀλγήματα πλευρέων, νώτου, ὀσφύος, ἰσχίων, καὶ ὅσοι ἀναπνέοντες ἀλγέουσι 2 προφάσιν ἔχοντες. Πολλάκις γὰρ μετὰ δὴ κραιπάλην 3 ἐκ κραιπάλης καὶ βρωμάτων φυσωδέων ἀλγήματα, καὶ εἰς ὀσφὺν καὶ εἰς ἰσχίον ἔστιν δ' ἂν αὐτῶν ἢ τοιάδε, 4 δυσουρέουσι. τούτων δὲ 5 πορεῖα αἰτίη, καὶ κορύζων καὶ βράγχων.

LXXXVII. *Dolores ex 1 itinere concepti laterum, dorſi, lumborum, coxarum, & qui inter reſpirandum dolore, à cauſa 2 aliqua manifeſta oborto, tenentur. crebrò enim dolores ex 3 crapula cibiſque flatuum plenis, lumbos ac coxam incurrere ſolent: quibus talia fuerint, 4 dyſuria accedit: horum 5 iter in cauſa eſt grauedinis & raucedinis.*

COMMENTARIVS.

1 Quaſi dicat, his etiam elleborum non dabis.

2 Vt ſpirante aquilone thorax, qui oſſeus & neruoſus eſt, affligitur.

3 Tenſis partibus ſenſificis à flatu.

4 Reſoluto à frigore neruo ſextæ coniungationis qui rigat veſicæ corpus: vel eo qui ex ſpinali medulla allabitur.

5 In his nota vnde, quà, quò, feratur humor.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXVIII. * Ὅσοι δὲ ὑπὸ 1 διαιτημάτων, τὰ μὲν πολλὰ ἰκανῶς ὡς ἂν παρὰ τὸ ἔθος διαιτηθῇ μάλιστα ἐπιτημαίνῃ. 2 Καὶ γὰρ ὁκόσοι ἂν μὴ μεμαθηκότες ἀριστᾶν, ἢν ἀριστήσωσι, 3 ἐμπιπλῶσιν αὐτοῖσι τὴν γαστέρα, καὶ 4 νυσταγμός, καὶ πληθώρη. Ἢν δὲ 5 ἐπιδειπνήσωσι, κοιλίη 6 ἐκταράσσεται. Ξυμφέρει δὲ τουτέοισιν ἐκλουσαμένοισι 7 καθεύδειν· κοιμηθέντας δὲ 8 περιπατῆσαι βραδέως συχνὸν περίοδον. Καὶ ἢν μὲν κατασχῇ, 9 δειπνῆσαι, καὶ πιεῖν οἶνον ἐλάσσονα 10 ἀκρητέστερον. Ἢν δὲ 11 μὴ κατασχῇ, ὑποχρίσασθαι τὸ σῶμα 12 θερμῷ. κἢν 13 διψῇ, ὑδαρέα οἶνον λευκὸν ἢ γλυκὺν ἐπιπίνειν 14 ἀναπαύεσθαι. Ἢν δὲ μὴ ἐγκοιμηθῇ, πλείω 15 ἀναπαύεσθαι. Τὰ δὲ ἄλλα ὁμοίως τοῖσιν ἐκ κραιπάλης διαιτάσθω. Τὰ δὲ ἀπὸ πομάτων, ὁκόσα μὲν ὑδαρέα, ἢ βραδυπορώτερά ἐστι, καὶ 16 ἱδρωπικά ἐστι, καὶ ἐπιπολάζει περὶ ὑποχόνδρια, καὶ εἰς οὖρα οὐ κατατρέχει. τοιούτου δὲ πεπλησμένος πορευθεὶς, μηδὲν 17 ἔργον ὀξέως διαπράξῃ, ὁκόσα τοῦ

* Ὁκόσοι

* ἴως ἂν καταπιφθῶσι
* ἥδιστος
* φυε

Σώματος ξυμπαντος ὅτι βαρὺ ἢ τοῖσι τοιούτοισι ξυμβαίνει. ὡς μάλιστα δὲ ὑπναζέτω, * μήγε καταπιπτέτω μετὰ τὴν σιτίην. Ὁκόσοι δὲ τῶν πομάτων ἀκρητέστερα ἢ αὐστηρότερα, 18 παλμὸν ἐν τῷ σώματι καὶ τῇ 19 σφυγμὸν ἐν τῇ κεφαλῇ ἐμποιέει. Τούτοισι καλῶς ἔχει 20 ἐπικοιμηθῆναι, καὶ θερμόν τι ῥοφῆσαι πρὸς ὅ τι μάλιστα * ἥδιστα ἔχουσι. 21 Νηστείη δὲ πονηρὸν πρὸς τὴν κεφαλαλγίην, καὶ κραιπάλην. Ὁκόσοι δὲ 22 μονοσιτέουσι, κενεοὶ καὶ ἀδύνατοί εἰσι, καὶ 23 οὐρέουσι θερμὸν, παρὰ τὸ ἔθος κενεαγγέοντες. Γίνεται δὲ καὶ στόμα 24 ἁλυκὸν καὶ πικρὸν, καὶ τρέμουσιν ἐν παντὶ ἔργῳ, καὶ * κροτάφους ἐπιξυνδέεσθαι, καὶ τὸ δεῖπνον οὐ δύνανται 25 πέσσειν ὁκοῖον ἂν 26 ἠριστηκότες ἔωσι. Τούτους δὲ χρὴ ποιεῖν 27 ἔλασσον, ἢ μεμαθήκασι, καὶ ὑγροτέρην 28 μάζαν ἀντὶ ἄρτου, καὶ λαχάνων λάπαθα, ἢ μαλάχην, ἢ πτισάνην, καὶ σεῦτλα· οἶνον δὲ κατὰ τὸ σιτίον εἶναι ὁκόσον σύμμετρον καὶ 29 ὑδαρέστερον· καὶ ἀπὸ δείπνου περιπατῆσαι ὀλίγον, ἕως ἂν οὖρον καταβῇ, καὶ οὐρήσῃ· χρήσθω δὲ καὶ 30 ἰχθύσιν ἑφθοῖσι. LXXXIX. Βρώματα δὲ μάλιστα 31 ἐπισημαίνει.

LXXVIII. *Quæ à 1 victus ratione eueniunt, horum pleraque quiſque, (dum quo modo præter morem diætam inierit enarrat,) declarare ſolet. 2 Qui enim prandere non conſueuere, ſi pranſi fuerint, his grauiter venter 3 intumeſcit, magnaque 4 dormiendi accedit cupiditas, & plethora. Quodſi 5 cœnam adiunxerint, venter his 6 commouetur perturbatione. His, poſtquam lauerint, 7 ſomno ſe dare confert. Expergefacti vero, plurimas periodos lenta 8 ambulatione peragant. & ſi aluum depoſuerint, 9 cœnent, bibantque vinum parcè & 10 meracum. Sin 11 aluus ſubſtiterit, corpus 12 calido oleo perungant. & ſi 13 ſitis fatigat, aquoſum album vinum aut dulce ſuperpotet, ac 14 quietem captet. Si verò ſomnum inire nequeat, ſaltem prolixius 15 quieſcat. Cæterum talis diæta ineatur, qualis debetur ex crapula laborantibus. Quod ad potus attinet; pocula aquoſiora tardè meant, ac veluti 16 in orbem aguntur, & circa hypochondria fluctuant, nec ad vrinas viam affectant. Quibus poculis impletus, nullum 17 opus alacriter perages, qualia corpori robore (excellenti) ac quaſi ſenſo, vt ac celeritate perficere in more eſt. Quare maximè quietem captet, dum vnà cum cibo mitigata fuerint. Meraciora verò aut auſteriora pocula 18 palpitationem in corpore, ac in capite 19 pulſum efficiunt. His bene fuerit ſi 20 ſuperdormiant, calidumque quid ſorbeant, ex his, quæ illis inter ſuauiſſima habentur: 21 Inedia enim aduerſus dolorem capitis & crapulam mala eſt. Qui verò 22 ſemel die paſtum ineunt, hi imbecilles ſunt, at 23 calidum meiunt, vt pote præter morem exhauſti. Os etiam 24 ſalſum his & amarum euadit, ac in quouis opere contremiſcunt, temporaque contenduntur, nec æquè feliciter 25 cœnā mitigant ac ſi 26 prāſi fuiſſent. 27 Parcius hos potare æquū eſt, quàm illis in more ſit; madidioremque 28 mazam panis loco ſumant, & ex oleribus lappathū, aut maluā, vel ptiſanam, & betam: & cum paſtum ineunt, vinum modicè bibant, quodque 29 aquoſius ſit: finitâ cœna parum deambulent, donec excurrat vrina, minxerintque. vtantur etiam 30 piſcibus elixis. LXXXIX. Edulia verò maximè 31 notas ac indicia edunt.*

COMMENTARIVS.

1 Ab ocio ad negocium, quaſi dicat, grauis mutatio eſt ſanis etiam hominibus: quare, ne ſubitò fraudatum genio ægrum in cibum cogas. cùm iam ad criſim ventum erit, cautio ſit.

2 Quaſi dicat, quamdiu manet ſuo ſtatu natura, in ea nihil mutandum eſſet: omnemque fugiendam eſſe eam mutationem quæ fit in diæta. Nam omnis mutatio eſt periculoſa: periculoſior tamen quæ fit ab ocio ad negotium; quàm contrà. Si igitur natura à ſtatu ſuo receſſerit; æquali contrariorum exceſſu eſt pugnandum. Sed rectè ea contrarietas in vſum ducenda eſt. Nam omnis mutatio inconſideratè facta, grauis eſt. Quoties veteres in die paſtum inierint, diſſerit D. Mercurialis 4. Variarum 17.

3 Symptomatis augentur, ac ſi morbo aliquo laborarent. Nam ſubita fit mutatio habitus, temperamenti & actionis ventriculi.

4 Ο᾽κνηρὰς tales vocauit lib. 2. 22. vt neque pes neque manus ſuum officium præſtet.

5 Id eſt, ſi inſueto prandio iunxerint cœnam.

6 Nam acidum eructant propter dyſpepſiam, quæ accidit vel à cibi qualitate; vel humorum adhæreſcentium ventriculo, vel in eo fluctuantium copia (vnde obruitur calor) vel ventris infirmitate, in quo calor naturalis languet. Et ſignum eſt, iam iam futuræ lienteriæ cuius hîc meminit; debiliore enim reddito calore, primùm fit ructus fatuus: biduo pòſt, calore deprauato, ſequitur ructus acidus: poſtridie, calore labefactato, accidit lienteria, quæ ἀπεψίη Hippocrati 2. ac. dicitur. Quare quibuſdam fit aluus profuſior, id eſt, planè lienterica. Nam quotieſcumque aluus (id eſt, ventriculus) non ſuo more grauatur, quæ deſiccari ſeu exhauriri conſueuerat, nec bis intumeſcere, nec bis cibos mitificare; id eſt, ſi præter morem mutetur alui temperies, habitus, actio à cibi acceſſione, corpus hinc reddetur graue & infirmum. Lienteria fit vel ventre aphodi, vel cùm catarrhi vi ſtomachus cibum amplecti nequit, aut hectica ab intemperie.

7 Nimirùm ἀῤῥιγέες καὶ ἀθαλπέες, καὶ ἀταλαίπωροι, id eſt, frigoris, caloris, atque laborum ſint expertes, vt ait 2. acut. Dicit, non ſecus atque de nocte ſomnum iniri debere: id eſt, diem in tenebras conuertant; vt à prandio, ad cibi confectionem dormiant.

8 Hippocrati tria ſunt genera Deambulationum, non quidem modo, ſed ſolo tempore diſtincta. Vide 2. acut. 23.

9 Parca tamen manu, vt docuit libro 2. & quæ minimè ſunt noxia ſumat; vtpote quæ difficultate coquendi, aut mala qualitate ventriculo negocium non faceſſant.

10 Iuuandæ coctionis gratia.

11 A mutata actione.

12 Vt ἀῤῥιγίως fotum, œconomiam naturalem, iuuet.

13 Sitis cauſa ventriculus, hepar, vel pulmo. cùm ſolita aura roſcida non mulcetur ventriculus ſitit, etiam in potu vberrimo.

14 Somnus humectat, ac ſitim ſedat.

15 Sic nihil exhauritur.

16 Non dentur megaloſplachnis.

17 Diſtentis hypochondriis.

18 A materia craſſa halituoſa copiâ circumfluente; cùm ſpiritus liberum exitum non habent. Cauitate opus eſt & motu in palmo.

19 Surſum raptis vaporibus, à vino, acerrimis: vnde intolerabilis dolor temporum & frontis: quòd earum partium craſſiſſimæ ſunt venæ: hinc omnis acrioris cephalalgiæ notæ, efflореſcunt primùm in fronte & temporibus. Etenim cephalalgicæ cauſæ impetus non antè quieſcit, quàm ad extremas venarum oras peruenerit, necdum feritas eius domatur, donec venarum oſcula recluſerit exitumque habuerit.

20 Vt vapores exhauriantur; ita anethum ſomnum mouet, & ſerpillum.

21 Nam acriores reddit halitus, vt ſomnus eos anathymiaſi placat.

22 Qui ſæpiùs alioqui paſtum inire conſueuerunt.

23 Accenſa bile, quæ tingit vrinas.

24 Ab inedia, eſt enim pellicula ori communis ventriculi, quæ bilem ſentit ventriculo conceptam.

25 Temperie

25 Temperie, habitu, ac ventriculi actione verſis.

26 Cùm nimirùm anteà prandere conſueuerint.

27 Ob ſolutam ventriculi vim, à violata conſuetudine.

28 Farinam hordei toſti. Vt facilè mitigari ac diſtribui poſſit, ſit humidior.

29 Ne cerebrum feriat.

30 Olim per ſanitatem piſcibus plerique homines indulgebant, vt ſcribit in Sympoſ. Plutarchus: ea ratione & Medici in morbis eos præſcribunt: & non quòd carnibus ſint ſalubriores.

31 Quid nimirum mali cauſa ſit. nam mox enarrat, quid cibus quilibet agat, & quas vires habeat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XC. Σκόροδον, 1 φῦσαν καὶ 2 θέρμην περὶ τὸν θώρηκα, καὶ κεφαλῆς 3 βάρος, καὶ 4 ἄσην ποιεῖ· καὶ εἴ τι 5 ἄλλο ἄλγημα ἦν, παρωξυνθὲν ἄν. οὐρητικὸν δὲ, καὶ τοῦτο ἔχει ἀγαθόν· ἄριστον δ' αὐτὸ φαγεῖν, ἢ μέλλοντι ἐς 6 πότον ἰέναι, ἢ μεθύοντι.

XC. *Allium 1 flatum & 2 feruorem circa thoracem procreat, & capitis 3 grauitatem facit, & 4 faſtidium: quin ſi 5 alius quis dolor affligere ſolet, is irritabitur. Cæterùm vrinale id eſt, eſtque eo præditum bono. Cumque quis 6 potaturus liberaliùs eſt, vorare allium optimum eſt, vt etiam iam ebrium.*

COMMENTARIVS.

Primùm docuit mutata conſuetudo, ſani hominis, In quantitate ciborum, quantum adferat detrimenti: iam de qualitate cibi mutata.

1 Si materia inſit corpori, quæ in flatus verti facilè poſſit.

2 Si ſuccis circumfluat corpus: nam ſi prouiſio euacuatoria anteceſſerit, potiùs ſiccatur ab his corpus.

3 Si cacochymum corpus fuerit. & è ventriculo erigit acres vapores.

4 Æſtuante ſtomacho.

5 Ab acri materia vel vaporibus mordacibus.

6 Quia vrinale eſt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XCI. 1 Τυρὸς δὲ φῦσαν καὶ 2 στέγνωσιν, καὶ σιτίων 3 ἔξαψιν ποιεῖ. * ὠμὸν καὶ 4 ἄπεπτον. 5 κάκιστον δ' ἐν τῷ ποτῷ φαγεῖν, πεπληρωμένον.

XCI. 1 *Caſeus flatum, 2 obſtructionem, & ciborum 3 æſtuationem efficit. nam 4 crudum eſt ac pepſeos expers edulium. & eſus eius, inter pocula, repletis eſt 5 deterrimus.*

COMMENTARIVS.

1 Recens & mollis ſicco flatuoſior eſt. nam craſſum ſuccum, & coctu difficilem parit.

2 Siccus caſeus ventrem ſtringit.

3 Siccus caſeus: hinc cibi ex corruptela accenduntur, ſitimque excitant. quaſi dicat, caſeus æſtuoſus eſt, & ſitim facit, propter facilem corruptelam.

4 Nam flatum parit, aluumque cohibet, propterea crudum eſt edulium, taleſque ſuccos gignit.

5 Stomachum enim grauat: facilè corrumpitur, ac cætera vnà in corruptelam rapit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἑτέρως

XCII. 1 Ὄσπρια δὲ πάντα 2 φυσώδεα, καὶ ὠμὰ, καὶ 3 ἑφθὰ, καὶ 4 πεφρυγμένα. ἥκιστα δὲ βεβρεγμένα, ἢ 5 χλωρά. Τούτοισι δὲ 6 μὴ χρέεσθαι, εἰ μὴ μετ' * σιτίων. ἔχει καὶ ἰδίας μοχθηρίας ἕκαστα αὐτέων.

XCII. 1 *Legumina cuncta 2 flatibus plena ſunt. & cruda, & 3 elixata, & 4 fricta: minus verò ſi vel macerata vel 5 viridia fuerint. His 6 non eſt vtendum niſi cum alimentis. Sed horum ſingula, ſuum peculiare vitium habent.*

COMMENTARIVS.

1 Ὄσπρια dicuntur ea cerealia ſemina, ex quibus panis non fit vt fabæ, piſa, cicera, lentes, lupini, oryza, eruum, phaſeli, fœnugræcum, lens.

2 Implent ventrem, & diaphragma opprimunt, ac coctu difficilia ſunt: maximè cruda.

3 Quæ plurimùm elixata ſunt, omnium moderatiora euadunt. hoc tamen dicit, quacumque ratione exhibeatur, noxia ſunt.

4 Coctu difficilia ſunt, quamuis non æquè flatuoſa.

5 Nondum perfecta: vtpote tenellula, coctioneque mitigabilia.

6 Imò nec panificiis, dicit Galenus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XCIII. Ἐρέβινθος φῦσαν μὲν ὠμὸς καὶ πεφρυγμένος, καὶ 1 πόνον ἐμποιεῖ.

XCIII. *Cicer flatum parit crudum ac coctũ, & 1 dolorẽ.*

COMMENTARIVS.

1 Diſtendendo. attamen decoctum eorum præclarè aperit, incidit, abſterget, ac vrinas promouet, ſabulera excludit coctum cum iuſculo pulli, & menſes euocat id ius cum melle, vel ſaccharo: maximè arietinum cicer. amarorem gerit quendam; quo viſcera purgat. Icterum curat ſi cum roſmarino coquatur, dicit Dioſcorides.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XCIV. 1 Φακὸς δὲ στύφει, καὶ 2 ἄραδον ἐμποιεῖ, ἢν 3 μετὰ τοῦ ἐλύτρου ᾖ.

XCIV. 1 *Lens 2 ſtringit & turbat; ſi 3 non deglumetur.*

COMMENTARIVS.

1 Lens, dicit Galenus, craſſum & prauum ſuccum gignit; frequenſque nimium eius vſus, elephantiaſim gignit & cancrum.

2 Ἄραδον dicit ſignificare pugnam & turbationem aluinam, ex diſcrepantibus alimentorum facultatibus. Ægrè coquitur, dicit Dioſcorides, & inteſtina inflat: & valenter adſtringit, dicit Galenus.

3 Cortex mitigatur ægrè: & aluum ſtringit, dicit Dioſcorides.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XCV. 1 Θέρμος δὲ ἥκιστα τουτέων κακὰ ἔχει.

XCV. 1 *Lupinus inter hæc minima mala habet.*

COMMENTARIVS.

1 Eius dura & terreſtris ſubſtantia eſt: vnde crudum ſuccum ac craſſum gignit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XCVI. 1 Σιλφίου δὲ καυλὸς καὶ ὀπὸς, ἔστι μὲν οἷσι μάλιστα, τοῖσι δὲ ἀπειράτοισι 2 ὑδέρχεται τῇ κοιλίῃ, ἀλλὰ καλέεται 3 ξηρὴ χολερή. XCVII. Μάλιστα δὲ 4 γίγνεται ἢν μετὰ πολλοῦ τυροῦ μιχθείη, ἢ κρεωφαγίης βοείων κρεῶν.

XCVI. 1 *Silphij & caulis & ſuccus quibuſdam maximè, quibus verò inſolens eſt eius vſus, his 2 roſtagnat in aluo, diciturq; id malum 3 Sicca cholera.* XCVII. *Maximè autem 4 id euenit, ſi cum copioſo caſeo remiſceatur, vel cum edulio bubularum carnium.*

COMMENTARIVS

1 Silphium Latinis dicitur laſerpitium: eius ſuccus laſer dicitur, vel ſuccus Cyrenaicus: nam is apud Græcos ſolus meruit ὀπὸς vocari κατ' ἐξοχὴν. Ignotus hodie, niſi Benioinum is fuerit. Cibis

Digitized by Google

antiquorum pro condimento fuiſſe videtur hic ſuccus. vt iam piper.

2 Inde enim flatus gignuntur acres & æſtuoſi. nam Silphium eſt acre & æſtuoſum.

3 In qua venter inflatur ac ſtrepit. Sæuis torminibus fœta illa inteſtinorum afflictio: pertinet ad inteſtinorum εἰλεὸν contra naturam, motu ſibratum infernè ſurſum: nam naturaliter fit ſupernè deorſum. Huius vitio cibus & fæces non permeant, ſed remeant ſurſum, dum inteſtinum obſtruitur pituita & cibo.

4 Id eſt, cholera ſicca naſcitur, ſi ſilphio acceſſerit caſeus, vel bubula. eſt enim flatibus plenum ſilphium: qui cùm replentibus tardéque meantibus edulis miſcentur; ibi reſtagnant, nec efflantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XCVIII. Τὰ μὲν γὰρ μελαγχολικὰ καὶ παροξυνθείη ἂν πεδίμελα, ὑπὸ 1 βοείων κρεῶν ἐδωδῆς· ἀνυπόβλητος γὰρ ἡ φύσις αὐτῶν, καὶ οὐ τῆς τυχούσης κοιλίης κατεργάσασθαι. XCIX. Βέλτιστα δὲ ἂν ἀπαλλάσσοιεν, εἰ ἑψήσοιτό τε χρόνου, καὶ εἰ 2 παλαιότεροι.

XCVIII. *Nam melancholicæ paſſiones 1 irritantur ab vſu bubularum carnium: immitigabilis eſt enim harum natura, nec quæuis aluus has coquere poteſt.* XCIX. *Præclarè verò iſtas mitigauerint, ac moleſtiis defungentur, quæ ab illis, qui elixit & 2 vetuſtis vtetur.*

COMMENTARIVS.

1 Ægrè enim coquitur. nã eſt craſſi ſucci illa caro.

2 Id eſt, vitulina non iam iam editi vituli, ſed vetuſteſcentis. vel ſi de bobus antiquis intellgas, vbi βέλτιστα, lege ἥκιστα, dicit Galenus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

C. 1 Αἴγεια δὲ κρέα, * ἔστι τι ἐν βοείοισιν ἴσα κακά, ἅπερ ἔχει, * πλείω τε ἀπεψίαν, καὶ φυσωδέστερα, καὶ * ἐρευγματωδέστερα, καὶ χολερικὰ ποιεῖ. Ἔστι δὲ τὰ εὐωδέστατα, στερεά, καὶ ἥδιστα, * μὲν ταῦτ' ἄριστα ἑφθὰ καὶ ψυχρά· τὰ δὲ ἀηδέστατα, καὶ δυσώδεα καὶ σκληρά, ταῦτα κάκιστα, * ἢν τὰ πρόσφατα. CI. 2 Βέλτιστα δ' ἐπὶ τῷ θέρει· μετοπώρῳ δὲ κάκιστα.

* συμφορώτερα πολύ
* ἔχουσι
* πάλιν
* ταῦτα
* ἀλλὰ δὴ

C. *1 Caprillæ carnes cuncta vitia habent illa quæ bubula: & ſunt immitigabiles, & longè flatuoſiores, & ructibus fœcundæ, & choleram procreant. Verum quæ odoratiſſimæ, ſolidæ, ac ſuauiſſimæ, ne hæ quidem optimæ, tum coctæ tum frigidæ: quæ verò inſuaues ſunt grauéque olent, & duræ quæ ſunt, peſſima habendæ, etiamſi recentes fuerint.* C I. *Sunt autem 2 optimæ æſtate, autumno verò peſſimæ.*

COMMENTARIVS.

1 Suot bubulis acriores: vnde, ſi non edomantur, choleram faciunt. ergo frigidæ comeſtæ minùs noxiæ. nam capræ, dicit Galenus De alimentis præter ſuccum vitioſum, acrimoniam etiam habent. Sunt enim capræ mitum in modum ſiccæ: atque has perpetuò febrire Varro & Plinius tradiderunt: adeò vt Lucretius ſcripſerit, has cicuta ali.

2 Non aliis, ſed ſibi comparatæ. æſtate optimæ: quòd ſucculentas tunc depaſcantur herbas. nam qualis edulium, talis caro: ita, dicit Galenus, vulpes autumno probatiſſimas habent carnes, vt & paſſer, & ficedula. Capris autem caro gracileſcit autumno, fraudatis ſuo nutricatu ſucci pleno. Hyeme verò cùm acerrimus illarum calor caſtigatur à frigore, ſanguinem moderatiorem obtinent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CII. 1 Χοίρεα δὲ πονηρά, ἢν ἔτι ὠμότερα ᾖ, 2 περικαῆ χολώδεα δ' ἂν εἴη καὶ * ταρακτικά. 3 Ὕεια δὲ βέλτιστα τῶν κρεῶν πάντων. κράτιστα δὲ τὰ μὴ ἰσχυρῶς 4 πίονα, μήτε λεπτά, μηθ' ἡλικίην ἱερείου παλαιοῦ. ἐσθίειν δὲ ἄνευ 5 δέρματος, καὶ 6 ὑπόψυχρα.

* ἐκταρακτικά.

CII. 1 *Porcelli carnes prauæ ſunt, ſiue crudiuſculæ, ſiue 2 ambuſtæ fuerint: ſunt enim biloſæ, tum turbatoria. 3 Suilla verò inter cunctas carnes præſtantiſſima ſunt: optimè verò quæ nec copioſa 4 pinguedine circumfluunt, nec nimis graciles ſunt, nec ad victimæ veteris ætatem venerint. edendæ verò ſunt detracta 5 pelle, & 6 frigidiuſcule.*

COMMENTARIVS.

1 Nam, dicit Galenus, optima caro eſt mediæ ætatis. porcelli autem omnium terreſtrium animalium obtinent humidiſſimam carnem, dicit; vnde fœcundæ in pituitam, maximè ſi non ritè mitigatæ fuerint ab igne.

2 Aſſatione nimia redduntur immitigabiles, & praui alimenti: nam biloſæ ita redduntur. Humida enim & acria, dicit Galenus, edulia, facilè corrumpuntur; & acerrima vi mordent ora vaſorum aluinorum, ac fluxus adferunt, eò, ex toto præcipitatos corpore.

3 Maxima huic ſimilitudo eſt cum humana: nam, dicit Galenus 3. De Alim. improbi hoſpites, humanas loco ſuillarum, ſine vllo diſcrimine ſaporis vel odoris, appoſuere.

4 Nam quæ nimis pinguis, humiditate luxuriat. omnis pinguedo nec æque concoquitur, nec æquè nutrit ac eius caro.

5 Nam ea eſt admodum frigida & pituitoſa.

6 Sunt enim minùs æſtuoſæ, minuſque flatulentæ. Quod verum eſt, dicit Galenus, de acribus, vt capellis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CIII. 1 Χολερῆς δὲ ξηρῆς 2 ἡ γαστὴρ πεφύσηται, καὶ ψόφοι ἔνεισι, καὶ 3 ὀδύνη πλευρέων καὶ 4 ὀσφύος· διαχωρέει δὲ οὐδὲν κάτω, ἀλλ' 5 ἀποστέγνωται.

CIII. *Ab 1 arida cholera 2 venter inflatur, & murmura ibi fiunt, 3 & dolor tum laterum tum 4 lumborum fatigat; nec quicquam infernè ſecedit, ſed 5 aluus aſtringitur.*

COMMENTARIVS.

1 Cholera eſt inteſtini ſurſum reductio, qua nec aluus nec ſpiritus infra tranſmittitur, ſed contrà, cibus & fæces per os redduntur, cum ſæui doloris cruciatu. Eius reuolutionis cauſa eſt inteſtinorum inflammatio, vel craſſioris fimi ter fixa oppilatio, cùm perluſtæ fæcis copia conſiſtit in inteſtino, & pituita ei inuoluitur, eaque congerie clauſum inteſtinum circumtenditur & intumeſcit.

2 Quæ à flatibus pronaſcitur acerrimis: quemadmodum cholera humida, ex alimentorum corruptela.

3 Qui à morbo acuto conualeſcunt, necdum eualuere, ſi præſcriptis cibis indulſerint, in choleram ſiccam trahuntur. Propterea hîc indicat, quo modo illis ſuccurrendum ſit.

4 Tenſis ac commorſis partibus neruoſis.

5 Flatibus diſtenta; ita nec fibræ in officium conniuere poſſunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CIV. Τὸν τοιόνδε διαφυλάξειν ὅπως 1 μὴ ἐμέῃ, ἀλλὰ κοιλίη ὑποχωρήσει. Κλύσον οὖν ὅτι τάχιστα 2 θερμῷ καὶ ὡς 3 λιπαρωτάτῳ· καὶ ἐς ὕδωρ ἀλείψας ὡς πλεῖστον καθίζε θερμόν, ἐν 4 σκάφῃ κατακεκλιμένον, καὶ τῷ θερμῷ κατὰ μικρὸν ἐπάγειν· καὶ ἢν θερμαινομένῳ αὐτῷ ἡ κοιλίη * ὑπίῃ, ἀπήλλακται. * ὑπίῃ

CIV. *Hunc ita affectum, relligiosè 1 ne vomat ſeruato; ſed aluus ſubducatur: Clyſterem itaque mox ex 2 calido & 3 pinguiſſimo exhibebis. atque peruntum in aquam plurimam calidam dimittes, in 4 ſcapha reclinans, & ſenſim calidâ perfundes; quòdſi calfacto venter ſubducitur, [euaſit] nam 5 ſolutus eſt morbus.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Ne ſurſum fæces ſe efferant, peruerſo inteſtinorum motu periſtaltico, quo inferne ſurſum mouentur. Vomunt maximè cùm in propinquo mors eſt, vt mulier apud Hippocratem quæ apud Tiſamenum decumbebat. 3. Epid. 2. hiſt. 9

2 Nam frigus ſurſum repelleret.

3 Vt tenſio laxetur, acriorque materia miteſcat, & ariditas madeſcat.

4 Aquâ vel oleo, vt dolor placetur.

5 Eſt enim choleræ ſignum proprium & inſeparabile, οὐδὲν κάτω διέρχεται, nihil infra tranſire.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CV. Συμφέρει δὲ καὶ 1 ἐγκοιμηθῆναι τῷ τοιούτῳ. CVI. Καὶ 2 πίνειν οἶνον 3 λεπτὸν, καὶ παλαιὸν, καὶ 4 ἀκρητέστερον. CVII. Καὶ 5 ἔλαιον δίδου, ὥστε ἡσυχάζειν, καὶ ἡ 6 κοιλίη * ὑπίῃ, καὶ λέλυται. CVIII. 7 Σιτίων δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀπεχέσθωσαν.

* ὑπίῃ

CV. *Quin & 1 ſomnum iniiſſe huic profuerit.* CVI. *Ac vinum 2 bibat 3 tenue, antiquum, & 4 meracius.* CVII. *Et propina 5 oleum, vt quieſcat, & vt 6 venter ſubducatur; & ſoluitur morbus.* CVIII. *7 A cibis & reliquis abſtineat.*

COMMENTARIVS.

1 Pepaſmo ita optimè vincetur materia morbifica.

2 Ad euictionem cruditatum.

3 Quo peruadat.

4 Calore enim opus eſt.

5 Nam acerrimam vim ſuccorum placat: & ſqualorem mulcet. Iam exhibemus oleum amygdalinum recenter extractum, cum manna, & vino maluatico.

6 Nam, dicit Galenus, hoc oleum moderatè agit.

7 Si ab exhauſtu non laborat æger, circumfluus cruditatibus. His mitigatis, ad cibum redeat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CIX. Ην δὲ 1 μὴ ἀνῇ ὁ πόνος, ὄνου 2 γάλα δίδου πίνειν ἕως 3 καθαρθῇ. CX. Ην δὲ ὑγρὴ ἡ κοιλίη ᾖ, καὶ 4 χολώδεα ὑποχωρέῃ, καὶ στρόφοι, καὶ ἔμετοι, καὶ πνιγμοὶ, τούτοισι κράτιστον 5 ἀτρεμίζειν· πίνειν δὲ 6 μελίκρητον, καὶ μὴ ἐξεμέειν.

CIX. *Quodſi 1 non miteſcat dolor, 2 lac aſinæ propina, donec 3 purgetur.* CX. *Si verò fuſa aluus fuerit, ac 4 bilis efferatur, & tormina adfuerint & vomitus & ſuffocatio, ſalutaris his eſt 5 quies; & vt bibat 6 melicratum, minimeque euomat.*

COMMENTARIVS.

1 His iam præſcriptis.

2 Nam acerrimam acrimoniam ſubeſſe denotat contumax malum: quare purgatione eget. Hoc lac, inter cuncta cathartica, miriſſimum eſt: vt pote humidiſſimum inter omnia lactis genera: & maximè aluum mouens.

3 Lactis ſerum ita facies purgatorium, quod iucundè bibitur. accipe lac, huic incoque carthamum, vel epithymum, vel fumariam, agaricum, ſenæ folia, vel quiduis: cùm ebullit, affunde parum aceti: ſero vtaris.

4 Acris, quæ ægrè euellitur.

5 Vt miteſcat materia cocta.

6 Vt modeſtè bilis acrior efferatur. & vt cruda coquantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXI. 1 Ὑδρώπων δύο φύσιες· ὧν ὁ μὲν 2 ὑποσαρκίδιος, ἐγχρονίζων γίνεται, 3 ἄφυκτος. 4 Ὁ δὲ μετ' ἐμφυσημάτων, πολλῆς εὐτυχίης δεόμενος, μάλιστα δὲ ὑπὸ ταλαιπωρίης, καὶ πυρίης, καὶ ἐγκρατείης. 5 Ξηρὰ δὲ καὶ δριμέα ἐσθιέτω· οὕτω γὰρ ἂν οὐρητικώτατος εἴη, καὶ ἰσχύοι μάλιστα. Ην δὲ δύσπνοος ᾖ, καὶ ἡ ὥρη 6 ἐκείνη ἐοῦσα τύχῃ, καὶ ἡ ἡλικίη ἀκμάζῃ, καὶ ῥώμη ᾖ, ἀπὸ τοῦ βραχίονος 7 αἷμα ἀφαιρέειν, εἶτα θερμοὺς ἄρτους ἐξ 8 οἴνου μέλανος, καὶ 9 ἐλαίου ἀποβάπτων ἐσθιέτω, καὶ ὡς ἐλάχιστα πινέτω, ὡς πλεῖστα 10 πονείτω, καὶ 11 κρέα ὕεια σαρκώδεα ἐσθιέτω ἐξ ὄξεος ἑφθὰ, ὅκως πρὸς τοὺς περιπάτους ἀνάντεας ἀντέχῃ.

CXI. *1 Hydropum duæ ſunt naturæ: quorum 2 Hypoſarcidios ſi inuaſerit, 3 ineuitabilis eſt. 4 Alter verò qui cum flatibus, fortuna eget plurima fœlici; curaturque labore, fotu, & ſobrietate. 5 Sicca, acriaque edat, ita enim plurimum minget, ac robuſtior euadet. Si verò anheloſus fuerit, fueritque 6 vernum anni tempus, ac ætate florida, integriſque viribus, 7 ſanguinem è brachio tolles, dein feruidos panes ex 8 vino nigro & 9 oleo cinctos edat, parciſſimeque potet, & quamplurimum ſe 10 exerceat, & 11 ſuillam edat carnoſam ex aceto coctam, quò aduerſus accliues potens ſit deambulationes.*

COMMENTARIVS.

1 Hydrops eſt tumor præter naturam totius corporis, vel ventris inferioris: ortus ab intemperie frigida hepatis. Nam ſanguificatrix hepatis afficitur.

2 Iniucundum aſpectu vitium eſt, dicit Aretæus & toleratu difficile: ab ipſo enim perpauci liberantur, idque Dei potius, quàm artis auxilio: nam viſcera mutata ſunt. Anaſarca fit, cùm non fit appoſitio, à frigore partium, vel à calore ſucci allabentis: qui liquatur.

3 Cùm omninò factus fuerit. Nam fit reſolutione, vel extinctione calidi natiui. extinguitur, vt ſi quis, ab inedia, confertim frigidam bibat: reſoluitur, vt in putredine & combuſtione; vt à febribus magnis. Anaſarca à pituitoſa materia gignitur ſæpe.

4 Cùm ſanguis redditur tenuis, humidus, ichorodes, aſcites naſcitur, humor nec expellitur; quod fit ratione virtutis, materiæ, viarum. virtutis, non ſeparantis in hepate; vel non trahentis in renibus. materiæ, cùm non expellitur, quia copioſa, vel cruda. viæ, quia infarctæ. Flatus fiunt ratione materiæ vel agentis: materiæ, quæ facilè eò abit: agentis, vt calido à ſtupente.

5 Anaſarcæ hoc conuenit, inquit Galenus.

6 Id eſt, copioſius & tutius tunc educet.

7 In anaſarca iam primùm inuadente, cùm à plethora, quæ ex ſuppreſſa ſolemni euacuatione primordia ducit, obnata fuit. Nullus, dicit Galenus, Aſcitem vel tympaniam curauerit per ſanguinis emiſſionem.

8 Virium ratione.

9 Hepar id roborat: nam ſcribit Auerrhoës, ſuam gentem ſolere piſces ex oleo coquere: id enim hepar roborat.

10 Id ſiccat & calfacit.

11 Si coqui poſſint ab homine.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXII. Ὁκόσοισι 1 κοιλίας τὰς κάτω 2 θερμὰς ἔχουσι, καὶ δριμέα τὰ ὑποχωρήματα καὶ 3 ἀνώμαλα διεξέρχεται, ὑπὸ συντήξιος αὐτέοισιν. Ην μὲν 4 δυνατοὶ ἔωσιν, ἐλλεβόρῳ τῷ λευκῷ 5 ἀνακαθᾶραι, 6 ἢν δὲ μὴ, ὁ 7 χυλὸς τῶν 8 σιταρίων πυρῶν παχὺς, ψυχρὸς, καὶ τὸ φάκινον 9 ἔτνος, ἄρτοι ἐσχαρῖται, καὶ ἰχθύες πυρέσσοντι μὲν ἑφθοὶ, ἀπυρέτῳ δὲ ὀπτοί· καὶ οἶνος μέλας ἀπυρέτῳ· ἢν δὲ μὴ, ὕδωρ ἀπὸ μεσπίλων, ἢ μύρτων, ἢ μήλων, ἢ οὔων, ἢ φοινικοβαλάνων, ἢ 10 οἰνάνθης ἀμπέλου.

CXII. *Qui 1 infernam aluum 2 calidam habent, ſubeuntque acres ac 3 inæquales deiectiones, hoc illis à colliquatione euenit. Quibus, ſi viribus 4 valeant, elleboro albo 5 reuulſiones fiant. Sin 6 minus, 7 ſuccum tritici 8 ſitanij craſſum frigidumque propinabis*

&

Digitized by Google

& ex lente 9 fracta decoctum, & panem ſubcinericium; & piſces febricitantibus quidem elixos, febris verò expertibus aſſos. Vinum nigrum dabis in vacuitate febris, alioqui aquam ex meſpilis, vel ex myrto, vel ex pomis, aut ex ſorbis, aut ex palmulis, vel ex 10 œnanthe vitium.

COMMENTARIVS.

1 De teneſmo verba facere videtur: in quo colliquata quædam ſubeunt ex inteſtinis: quæ abraduntur ex acri ſuccorum vi. Quare eos ſuccos reuellere nititur ellebori propinatione, & vomitu inde.

2 Obſeſſam calidis ſuccis. Hi ſalutariter ſacculo incumbunt, qui fit ex furfuribus: & coquitur in aceto & vino rubro.

3 A calore præter naturam varias partes occupante.

4 In febris vacuitate magnæ; & non adeò progreſſo malo, vt iam ad vltima ferè ventum ſit.

5 Per vomitum. modo vomat ex facili, & æſtate.

6 Si æger non ſit par elleboro, vel ſi febris acrimonia obſtiterit.

7 Id eſt, adſtringentia & frigida.

8 Ita apud Dioſc. 2. lib. 107. commendantur οἱ πυροὶ διμηνιαῖοι, λεγόμενοι σιτάνιοι: hoc eſt, genera tritici trimeſtria, quæ nonnullis ſitania nominantur.

9 Ἔτνος eſt omne leguminis freſi fractique decoctum. vel & inde puls quoque facta. Ita nos iubemus farinam hordei furno inferri vna cum coquendis panibus: inde cum lacte acido fit pulticula.

10 Eſt vitis ſilueſtris labruſcæ, vua: colligitur cum flore, quando optimè olet, ſiccatur, ac in cibos conditur, refrigerat & ſtringit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXIII. Ἢν δὲ 1 πυρὸς μὴ * ἔχῃ, καὶ στρόφοι ἐνῶσι, γάλα 2 ὄνου δοῦναι, ὀλίγον τὸ πρῶτον, ἔπειτα ἐκ προσαγωγῆς πλεῖον, καὶ 3 λινόσπερμον, καὶ 4 πύρινα ἄλφιτα, καὶ τῶν 5 Αἰγυπτίων κυάμων (ἐξελὼν τὸ πικρὸν) καταλεπίσας ὕδατι πινέτω· ὠὰ 6 ἡμιπαγέα ἐσθιέτω ὀπτά, καὶ σεμίδαλιν καὶ 7 κέγχρον, καὶ 8 χόνδρον ἑφθὸν ἐν γάλακτι, ἑφθὰ 9 ψυχρὰ ἐσθιέτω· καὶ τὰ τούτοις ὅμοια καὶ ποτὰ καὶ ἐδέσματα προσφερέσθω.

*ἔχει.

CXIII. *Si in 1 febris vacuitate tormina adſint, initio pauca manu lac 2 aſininum, ſenſimque eius copiâ auctâ propinetur, & 3 lini ſemen; ac 4 triticeam farinam dabis, & 5 farinam aſperſam fabarum Ægyptiarum decorticatarum, (quibus primum id quod amarum eſt ademeris) bibat: aut oua 6 * tremula comedat aſſa, & ſimilam, & 7 milium, & 8 chondrum lacte coctum, elixa 9 frigida edat, atque his ſimilia tum pocula tum edulia ingerat.*

* ſemiconcreta.

COMMENTARIVS.

1 Purgatâ tenuiter fœditate, frenent medicinæ, temperatione quadam, acrimoniam ſucci, & inteſtinorum temperiem redintegrent: nonnumquam etiam ſiccent & refrigerent. dicit in febris vacuitate: quaſi dicat, ſi non ita praua materia fuerit, vt febrem excitet, poterit ſtringi modeſtè.

2 Purgat & temperat.

3 Siccat & refrigerat, & placat acrimoniam. dicit Dioſc. diſcutit & emollit. eius decoctum interaneorum eroſionibus immittitur. primo ordine calet, dicit Galenus, cæteris eſt temperatum.

4 Temperat: vt & hordeacea, quæ (dicit Galenus) ſiccat & refrigerat.

5 Mediocriter refrigerat, dicit Galenus. ſtringit, dicit Dioſc. & ſtomacho eſt vtilis, dyſentericis prodeſt, lomento inſperſo poleotæ vice: datur quoque in pulte, inquit.

6 Hæc ſunt craſſi & boni ſucci, & ſuccorum acrimoniam frangunt: nec nimium calent oua, ſed temperie moderata excellunt.

7 Siccat & refrigerat.

8 Χόνδρος granum dicitur: quod in grana cogitur, dum ex zea (tritici ſpecie) paratur. cum iuſculis coctum editur: Latinis Alica ab alendo dicitur. Quo modo paretur, Conſtantinus in Geoponicis tradidit.

9 Hæc prædicta omnia: nimirum ob materiæ morbificæ acrimoniam & calorem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXIV. 1 Τῆς διαιτητικῆς ἐστὶ μέγιστον, ἀκριβῶς τηρεῖν καὶ φυλάσσειν, ὥσπερ ἐν τοῖς ὀξέσι καὶ ἐν τοῖς 2 μακροῖσιν ἀρρωστήμασι, καὶ τὰς 3 ἐπιτάσιας τῶν πυρετῶν, καὶ τὰς ἀνέσιας, ὥς τε τοὺς καιροὺς διαφυλάσσειν, ὁπότε μὲν δεῖ τὰ σιτία προσφέρειν, ὁπότε δὲ ἀσφαλέως, ὁπότε δὲ ἐν προσφέρειν, εἰδέναι. ὅτι δὲ ὁκόταν πλεῖστον ἀπέχωσι τ' ἐπιτάσιος.

CXIV. 1 *Non minimum id eſt in ea parte Medicinæ, quæ victu medetur, relligioſè & cum cautione obſeruare febrium tum 3 intenſiones, tum remiſſiones, non modo in acutis morbis, verùm etiam in longis vt noſcas tempora & occaſiones quibus iure à cibis arceatur æger, & quibus tutò offerantur. præterea vt offeras tunc, cum longè ab inſultu abſunt.*

COMMENTARIVS.

1 Noſſe peculiare tempus quo iure cibus offeratur, præclarum eſſe affirmat.

2 In illis, cùm longiſſimè abeſt paroxyſmus, genio indulgendum: at in acutis, cùm calor in pedes abiit.

3 Id eſt, acceſſionum initia. 1. Aph. 11. dicit: In paroxyſmis, (cùm nimirùm æger perfrigerari incipit) de cibo veteri oportet, (donec nimirùm calor ad pedes deſcenderit) Nam cibi exhibitio damno eſt, dicit, (impurâ aluo, cùm humor ad thoracem affluit.) Quinetiam in his hoc cauendum, nimirùm, quæcumque per circuitus ingraueſcunt (vt febres recurrentes, aſthma, cephalalgia, colicus dolor. Paroxyſmi ſunt à plenitudine, putredine, inflammatione, obſtructione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXV. 1 Εἰδέναι δὲ τὰς κεφαλαλγικὰς ἐκ γυμνασίων, ἢ δρόμων, ἢ πορειῶν, ἢ κυνηγεσίων, ἢ ἄλλης τινὸς ἀκαίρου, ἢ ἐξ ἀφροδισίων· τοὺς ἀχρόους, τοὺς 2 βραγχαλέους, τοὺς 3 σπληνώδεας, τοὺς 4 λεπταίμους, τοὺς πνευματώδεας, καὶ ξηρὰ 5 βήσσοντας, καὶ διψώδεας, τοὺς 6 φυσώδεας, καὶ φλεβῶν ἀπολήψιας, 7 ἐντεταμένους ὑποχόνδρια καὶ πλευρὰ καὶ μετάφρενον, καὶ τοὺς ὑποναρκώδεας, καὶ 8 ἀμαυρὰ βλέποντας, καὶ οἷς 9 ἦχος τῶν ὤτων ἐμπίπτει, καὶ τὰ 10 * οὐρητῆρας ἀκρατέως διακειμένους, τοὺς 11 ἰκτερώδεας, καὶ ὧν αἱ 12 κοιλίαι ὠμὰ ὑποβάλλουσιν, αἱμορραγήσαντας ἐκ ῥινῶν ἢ καθ' ἕδρην 13 σφοδρῶς, ἢ ἐν ἐμφυσήματι ἐοῦσι, ὁ πόνος αὐτοῖσι ἐπιτείνει σφοδρῶς, καὶ μὴ ἐπικρατέωσι, τῶν τοιούτων μηδενὶ φαρμακεύειν· κινδυνεύσεις γὰρ ἕξεις, καὶ οὐδὲν ὀνήσεις, τάς τε 14 ἀπὸ * ταυτομάτου ἀπαλλάξιας καὶ κρίσιας ἀφαιρήσεις.

* ἐμβρυ.

* τοῦ αὐτομάτου

CXV. 1 *Perſpectos verò eos habere oportet qui ex capite dolent vel ab exercitia, vel curſum, vel iter, aut venationem, ſeu aliam importunam fatigationem, vel ex venereis. Decolores etiam, 2 raucos, 3 lienoſos, 4 exangues, anheloſos, & aridè 5 tuſſientes, ſitibundos, 6 flatuoſos, & venarum interceptiones. His iunge quibus 7 tenſa ſunt hypochondria, tum dorſum, tum latera, & torpidos, 8 obſcurè cernẽtes, atque his quibus 9 tinnitus aurium incidit, & his quibus 10 vrinales partes imbelles ſunt, 11 ictericis, & quorũ 12 alnus cruda reddit, quique hæmorrhagiâ ex naribus aut ſede 13 validè tentantur, inflatis, quibuſq; * fatigatio vehemens moleſta eſt; horum nulli, niſi hæc primum ſuperauerint, pharmacum propinabis, nam in periculum ægrum trahes, nec quicquam iuuabis; ac quæ 14 ſponte naturæ fierent permutationes, tum criſes, auertes.*

* dolor

COMMEN

Digitized by Google

COMMENTARIVS.

1 Dicit, non purgandos eſſe, qui ex intempeſtiuis laboribus laborant ex capite.& cæteros etiam tales, ſi nimirum hæc, primariæ fuerint cauſſæ febris. nam diariam commouere ſolent, ſpiritibus perturbatis. Verùm ſi hæc, occaſiones tantùm fuerint, quibus, qui erant in corpore praui ſucci commoti, morbum adſetant, euacuatione opus erit.

2 Siccis in his vtendum: & ratio habenda partis mittentis etiam vt ſiccetur.

3 Vbi in ſcirrhum abiit lien.

4 Hi calfactoriis recreandi: vt vino, cibis, exercitiis.

5 Criticis vbi omnia plena.

6 Ex ſola intemperie ab aëre contracta.

7 A contumaci cruditate, vel ſcirrho.

8 Cùm ſpiritus animalis vi morbi fatiſcit.

9 A venéis incurrentibus. Nam qui fiunt à venerea lue, obſeruatum eſt lotio aſinino deſtillato excludi.quod quibuſdam in ſecretis eſt.

10 Vt calculis obnoxiis.

11 Icterus eſt color præter naturam totius corporis, à bile excrementitia. fit interdum à cutis denſitate.

12 Lientericis.

13 Fractis viribus. iuuenibus anarrhopos eſt ſanguis, ac ad nares fertur: ſenioribus catarrhopos, ac ad hæmorrhoidas præcipitatur.

14 Nam pharmaca, cùm ex corporibus quæ praua ſunt educere nequeant; ea quæ optima ſunt, colliqueſcere faciunt: inde vires deiiciuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXVI. Ἢν δὲ 1 αἷμα τινὶ ξυμφέρῃ ἀφαιρέειν, 2 στερεὴν ποιέειν τὴν κοιλίην, καὶ οὕτως ἀφαιρέειν, καὶ 3 λιμοκτονέειν, καὶ οἶνον ἀφαιρέειν αὐτοῦ. Ἔπειτα διαίτῃ τῇ προσηκούσῃ, τὸ ὑπόλοιπον αὐτοῖσι χρὴ ποιέεσθαι 4 εἰκότως θεραπεύειν.

CXVI. *Si alicui 1 ſanguinis ablatio vtilis futura videatur, aluus huic 2 firma reddatur, ac tum demum commodè auferes; mox 3 inediam imperare, ac vino interdicere. Tandem decenti diæta ac fotu 4 humecto reliquam curationem abſolue.*

COMMENTARIVS.

1 Vena ſecatur ad euacuationem & reuulſionem cauſæ antecedentis, amotionem coniunctæ, temperamenti reſtitutionem, & ſuperſtitis materiæ præparationem. Apud Hippocratem 4 ſunt cauſæ emittendi ſanguinis, inflammatio, tranſlatio ſymptomatica, dolor, & obſtructio: omnes grauium morborum authores.

2 Metu infirmitatis futuræ, ſi perennet aluinus fluxus.maximè ſuperſedendum ſi colliquatio adſit, alioqui cùm magna tenentur febre homines, ita vt inteſtina incendio tacta videantur attrahere materias, ineunte morbo, ſeca venam.

3 Ne rediua vi, ilicò ſuccreſcat ſanguis.

4 Si adſit ſqualor.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXVII. Ἢν δοκέῃ 1 σκληροτέρη ἡ κοιλίη εἶναι, μαλθακῷ κλύσματι ὑποκλύζειν. CXVIII. Ἢν δὲ φαρμακεύειν, ἐλλεβόρῳ ἄνω ἀσφαλέως κάθαιρε, κάτω δὲ μηδενὶ τῶν τοιούτων.

CXVII. *Sin 1 aluus tibi aſtrictior videatur, molli hanc lyſmate elue.* CXVIII. *Sin purgatione opus ſit, elleboro tutò ſurſum purga. deorſum verò neminem 2 talium.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, ſi ſanguis auferendus, ſtrictiore aluo, illa primùm ſoluatur: modò nimirùm ab tumen mali admittat hanc moram: alioqui primùm ſeca, dein duc aluum.

2 Qui nimirùm elleboro egent. non phthiſici, non hyeme, qui vomunt ex facili.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXIX. 1 Κράτιστον δὲ ἐς 2 οὖρον καὶ ἐς 3 ἱδρῶτας καὶ ἐς περιπάτους ἄγειν, καὶ τρίψει 4 ἀμφιχέειν, ἵνα 4 μὴ πυκνώσῃς τὴν ἕξιν. Ἢν δὲ κλινοπετὴς ᾖ, ἄλλοι 5 τριβέτωσαν αὐτόν.

CXIX. *1 Optimum etiam fuerit ſi 2 vrina cieantur, 3 ſudores prouocentur, vtque inambulent, ac blanda frictione vtantur, 4 ne denſeſcat habitus corporis. Quod ſi lecto affixi haereant, 5 perficient eos alij.*

COMMENTARIVS.

1 Poſtquam iam vetuſteſcere incipit malum.

2 Nam ita infarctus omnis expeditur, nec nouæ putredini anſa relinquitur.

3 Vt corpus liberetur à denſitate; ac euentatione, extra febriles cauſas vindicetur.

4 Omne ſtudium illi eſt in conualeſcentibus, vt redintegretur corpus & humores, qui extra temperiem aberrant, ac in æſtum abrepti fuerant, non ſine putredine.

5 Vt firmior reddatur corporis habitus: & vt euacuetur à fuliginibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXX. Καὶ ἢν μὲν ἐν τῷ θώρακι 1 ὑπὲρ τῶν φρενῶν λυπέῃ τὸ πάθος αὐτόν, * ἀνακαθιζέσθω ὡς πολλάκις, καὶ ἥκιστα κατακλινέσθω, ὁκόσον ἂν δυνατὸς εἴη, καὶ καθιζέσθω, * ἀνατριβέσθω πολλῷ χρόνῳ πολλῷ θερμῷ. Ἢν δὲ 2 ἐν τῇ κάτω κοιλίῃ ὑπὸ φρένας ἔχῃ τὰ ἀλγήματα, ἀνακλίνεσθαι ξυμφέρει, καὶ μηδεμίαν κίνησιν κινέεσθαι τοῦ τοιούτου σώματος ξυμφέρει, ἔξω τῆς ἀνατρίψεως. * ἀνακαθιζέσθω * ἀνατριβέσθω

CXX. *Et ſi in thorace 1 ſupra diaphragma affixerit eum affectus, ſedeat frequenter æger, ac quàm rariſſimè decumbat, dum ad id ſatis virium illi fuerit, & ſedentem fricent calido multo. Quod ſi 2 dolor inferiori aluo, ſub diaphragmate, inſederit, huic decumbere proderit, ac nullis motibus percelli, ſi frictionis exceperis motum.*

COMMENTARIVS.

1 Vt in orthopnoia: comprimitur enim pectus cùm quis iacet.

2 Ve ſi phlegmone adſit: ne eò præcipitent ſucci. vel ſi apoſtema, ne id ſubitò rumpatur, & effundatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXXI. Τὰ δὲ ἐκ τῆς κάτω κοιλίης 1 λυόμενα δι' οὔρων καὶ ἱδρώτων, ἢν ὀλίγα 2 μετρίως ὑπὸ αὐτοματισμοῦ λύηται τὰ μικρά, τὰ 3 σφόδρα δὲ πονηρά. αἱ πολλαὶ γάρ, ἃ 4 ὑπολλυῶνται, ἢ ἀνάγκαιον ἄλλοτε γίνονται ὑγιέες. ἀλλ' ἀποστηρίζει, καὶ τὰ τοιουτότροπα.

CXXI. *Quæ autem ex inferno aluo per vrinas ac ſudores 1 ſoluuntur; ſi vltrò 2 moderatè ferantur, quæ exigua ſunt ſoluuntur; 3 vehementia verò in malis habenda. Nam tales vel 4 intereunt, aut non ſine aliis tædiis conualeſcunt: ſed in apoſtema firmantur, & recidiuam faciunt.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

Agit de his, qui ex acutis, io longos abeunt morbos.

1 Id eſt, quorum criſis eſt peculiaris per has euacuationes.

2 Id eſt, ſi non magnum malum morbificum preſſerit, indicatio etiam erit non copioſam materiam in vitio eſſe. Ergo moderata excretione criticâ, euadent.

3 Id eſt, vehementia mala non cedunt mediocri excluſioni humorum: ſed conſertim & liberaliter ferri excrementa debent: vt totam cauſam morbificam exhauriant.

4 Triumphata natura à materiæ vi: ſi enim tentârit excluſionem materiæ natura, quam peragere non potuit, id validè eam deprimere ſolet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXXII. 1 Πόμα ὑδρωπιῶντι. κανθαρίδας τρεῖς, ἀφελὼν τὴν κεφαλὴν ἑκάστης, καὶ πόδας καὶ πτερὰ, τρίψας ἐν τρισὶ κυάθοισιν ὕδατος τὰ σώματα· ὅταν δὲ πονῇ ὁ πιὼν, 2 θερμῷ βρεχέσθω, ἀλειφέσθω δὲ πρότερον, νῆστις δὲ πινέτω, ἐσθιέτω δὲ ἄρτους θερμοὺς ἐξ ἀλείφατος.

CXXII. *1 Poculum Hydropi. Cantharides tres, abſtracto ſingularum tum capite, tum pedibus, tum alis. in cyathis tribus aqua terantur. Atque cùm is qui bibit laborauerit, 2 calida perfundatur, vngaturque prius. Ieiunus bibat, & panes calidos ex oleo vel pinguedine edat.*

COMMENTARIVS.

1 Hydrops interdum ſequitur morbus acutos; quòd, cùm auidè aquâ ſe impleant ægri, ea à liene in omentum effundatur: nam alius Hydrops, qui ſequitur hos morbos, ab exhauſto calido natiuo hepatis, eſt inſanabilis. Quidam olim, dicit Galenus, dederunt ſola corpora cantharidum: quidam ſolas extremitates: ſed, dicit, malè: nam commodè datur, dicit, medicamentum ex cantharidibus nimirum integris confectum. Cùm enim intùs dantur, integræ dandæ: quòd leptomeriâ quadam præditæ extremitates earum, faciunt vt peruadant totæ cantharides, ne morâ hærentes, partes vrant. Sed cùm foris admouentur, corpora, abiectis extremitatibus, imponantur.

2 Ne in conuulſionem, vel exulcerationem intestaneorum & veſicæ trahantur. Dicet quis: Gal. 2. de Antid. 6. improbare harum vſum videtur: & Dioſcorides has recenſet inter venena: & Auicenna dicit; magno errore eas propinari. Reſp. cautione quadam propinari debent: primò vt ſit ſuppreſſum lotium, ita vt nec aliis effluere poſſit diureticis. Secundò, vt dentur integræ, ex 11. Simpl. Tertiò, vt exiguâ copiâ dentur, mixtæ mitioribus. Da integram; non ſupeta ſecundam, da eum pinguibus iuſculis, quibus incoxit malua, althæa.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXXIII. 1 [illegible] [illegible Greek text] 2 [illegible] 3 χαλκίτιδος [illegible] 4 [illegible] 5 Σησαμοειδὲς [illegible] 6 ἐλλεβόρου [illegible] 7 Τειχιάσιν [illegible] 8 [illegible]

[illegible Greek text] 9 [illegible] 10 [illegible] 11 ἐλλεβορίσαι. εἶτα 12 γυμναζέσθω καὶ * ἀφιδρούτω. [illegible] 13 δρόμου [illegible] 14 μέθης, [illegible] 15 ὀριγάνου 16 ἐμείτω [illegible] 17 [illegible] 18 σκίλλας [illegible] 19 [illegible] 20 [illegible] 21 [illegible] 22 [illegible] 23 [illegible] 24 [illegible] 25 [illegible] 26 [illegible] 27 [illegible] 28 [illegible] 29 [illegible] 30 [illegible] 31 [illegible] 32 [illegible] 33 [illegible] 34 [illegible] 35 [illegible] 36 [illegible] 37 [illegible] 38 [illegible]

CXXIII. *1 Sanguinem ſupprimens. Succum fici lanâ exceptum, intus 2 vena appone. vel coagulum inuolutum naribus immitte. vel 3 chalcitide, digito, adacta preme; cartilagineſque vtrinque foris comprime. & ventrem 4 lacte aſinæ cocto ſolue; caputque rade; & aſtringentia; ſi calidum anni tempus fuerit, exhibe. 5 Seſamoides ſurſum purgat, ſeſquidrachma pondere ex oxymelite tritum & potui datum. miſcetur autem cum 6 elleboris, ita vt tertiam efficiat partem. nam id hoc modo minus ſuffocat. Ad 7 Trichiaſin vbi filum acui foramen habenti immiſeris, in extremo * ſuperna tenſa palpebræ margine, † deorſum verſus punctione facta tranſmitte, & aliud itidem ſub hoc infernè traiice: & extenta fila conſue ac * deliga, donec [pilus] excidat. &, ſi ſatis quidem fuerit, benè cedat: ſi non deficit que aliquid, idem agas. 8 Hæmorrhoidas ſimili modo perſequeris: nam acui craſſiſſimum lanæ ſuccidæ filum indes, & quammaximè deligabis. nam talis curatio periculi eſt expers. Deinde comprimes, & contabeſaciente veteris medicamento, nec priuſquam exciderit 9 madefacias. cautioque adſit, vt 10 vnam relinquas: ac poſtea recreatis viribus, 11 elleboro vteris. Deinde 12 exercitia ſubeat, & ſudet, & antè quàm ad exercitium ineris, manè multum perfricetur. à 13 curſu & 14 ebrietate arceatur, & ab acribus excepto 15 origano. 16 Vomat ſingulis ſeptimanis, aut ter in menſe. ita enim 17 recreabitur corpus. Vinum giluum, auſterum, aquoſumque ſed parcâ bibat manu. Empyemate detentis diſſectos 18 ſcillæ * trochiſcos in aqua excoquet, aquamque valdè feruidam effunde,*

alíamque

Marginal notes: * διιδρούτω. * πλύματι * ἐρυθροδάνου videtur legiſſe Corn. nam vertit rubræ. * οὖστα * ἐλλείχειν † id eſt, internæ, vel celſioris & acuminatæ. † internè foras. * cum pilo. * inciſum in orbiculos ſcillam.

*incíſam in orbiculus ſcillam

alıámque infunde, & coque ita vt tangenti coctum & molle appareat; poſtea vbi ad lauorem triueris, remiſce 19 cuminum frictum, 20 ſeſamáque alba, & recentes tritas 21 amygdalas, atque ex melle in eclegmatis formam cùm elegeris, dato. His actis vinum prepina dulce, & ſorbitiones 22 papaueris albi triti: huius inquam, 23 lecıſcium aqua perfuſum; & cum 24 ſetanij farina melléque coctum, melle affuſo, tepidum ſorbeat: ſicque diem tranſigat. Deinde ad 5 ea quæ eueniunt reſpiciens, cœnam offeras. Ad Dyſenteriam: Accipe 26 fabarum purgatarum quadrantem, & ſurculos duodecim 27 dauci rubri tritos immiſce: & excoque, atque delingendum porrige.

Ad oculos: 28 Spodium leſam ac probè maceratam vt pinguedinem non liquidam, in lauorem tere, acerbéque vuæ acerba ſucce humectabis, ac in Sole deſiccabis; humectare cum oportet, vt inunctioni facilis ſit. Cum verè ſiccata fuerit, in lauorem trita ſiccatáque oculos perunge, & canthos oculorum conſperge. Ad eoſdem madentes: 29 ebeni drachmam, 30 æris vſti 31 obolos nouem, croci obolos tres, in cote tere. tritiſque vini dulcis 32 cotylam Atticam affunde, deinde Soli expone: contege: atque vbi coctum fuerit, eo vtere. Aduerſus eorum dolores: 33 chalcitidis drachmam, vuæ expreſſa partes duas, myrrham crocúmque tere, muſtum remiſce, in Sole excoque, & eo dolentes oculos perunge, fit autem id in vaſo æneo. Quo modo præfecata abvtere cognoſcantur. duobus digitis comprime: ſi ſentit præfocata eſt; ſi non, ſpaſmo tentur. Hydropi potio conueniens: 34 mecony rotundum

* acetabulum paruũ Cornar.

* ſpetilla Corn.

** lecıſcium Atticum: 35 Squamæ æris * 36 melas tres auerſas, cũ pura farina adglutinatas tere, & in catapotia conuolue, exhibe. deorſum enim aquam purgat, & ſtercore aluum liberat. In 37 caricas ſingulas, ſucci tithymalli ſeptem guttas inſtilla: dein in vaſe nouo compone, concinnáque & aſſerua, & ante paſtum exhibe. * Meconium tere, aquam affunde, & cola, farinam [in ea colatura] matera, [& in] 38 itrium coque, mel coctum infunde, & edendum hydropicis exhibe: & ſuperpotes vinum dulce aquoſum, vel dilutum melicratum. Quod à recrementis colliges meteniam adſerua & cura.*

*quod & Peplus, dicit Cornarius.

Commentarivs.

A morbis acutis interdum quædam ſymptomata fatigant: iam docet quo modo his occurrendum ſit.

1 Sanguinem reprimunt quæ reuellunt, vt, quæ aluum profundunt: vel quæ partes per quas fluit denſant: aut quæ caput ſtringunt, vt frigida. Nam effluit ſanguis per diapedeſin, diæreſin, vel anoſtomoſin: idque vitio vaſorum, ſanguinis. vaſorum tenuium, quæ facilè rumpuntur vel aperiuntur: ſanguinis, vt copioſi, vel acrioris. Sed in critico fluore videndum, ne temerè is ſtringatur. vt ſi ſignis, quæ apparent ad ſpeciem & tempus criſeos, præcedentibus, mox critico die confertim eruperit ſanguis.

2 Vredine quadam tenera oſcula conſtringunt

3 Stringit vehementer, & cruſtam firmam inurit: maximè colcothar: hoc eſt, calcinatum vitriolum, vnde oleum extractum eſt. hoc etiam euaſit illuſtriſſ. Princeps Auraicus Gulielmus, cùm plumbo iugularia vaſa illi traiecta eſſent.

4 Vt acriore ab ichore ſanguis liberetur: ille enim venas interdum exedit.

5 Eſt Seſamoïdes magnum & paruum. Magnum Antycirenſes elleborum appellarunt: quòd albo elleboro in purgationibus remiſceretur. planta eſt Seſamæ ſimilis. Imò ſemen ellebori nigri Seſamoïdes dictum fuit ab Anticyrenſibus, vt author eſt Dioſcorides. Sed Theophraſtus ipſum elleborum ab ipſis ſic vocatum fuiſſe prodidit.

6 Sunt enim ὁμολότροπα, id eſt, quæ celeritate purgandi ſe mutuo non anteuertunt.

7 Trichoſis, id eſt, pili pungentes, in palpebra enati. Senſus eſſe videtur: palpebræ partem celſiorem atque in acumen eleuatam, vbi extenderis, acu traiicies supernè deorſum: iterumque ex aduerſo, ac colliga, & ad externa detrahe. Hanc exercitationem vocant ἀναβροχισμὸν chirurgicam, dicit Galenus; cùm nimirùm pili oculum infeſtant. Acus ab integra palpebræ parte tranſmittatur ad externam, immiſſo priùs in acus foramen, vtroque extremo tenuiſſimi alicuius fili. Tum demum palpebræ pilo infeſtante & noxio immiſſo in reliquam mediamque fili partem quæ hiat diductaque eſt, veluti laqueus quidam infeſtum palpebræ pilum comprehendat. Apprehenſo autem eo, traiicienda eſt penitus acus per palpebram, ſimúlque palpebræ pilus adducendus, vt per extimam palpebræ ſuperficiem exeat, vlceréque poſtea conſolidato, non ampliùs in oculum feratur. Hæc curatio Latinis dici poteſt Infibulatio per acum, vel illaqueatio: dicitur enim ἀπὸ τ̃ βρόχου, ideſt, à laqueo. Hoc curandi genere non euellitur pilus: malè apud Paulum vertunt euulſionem.

8 Ægrè euocantur haimorrhoïdes: ſed ægriùs ſiſtuntur.

9 Ne, recluſo vulnere, haimorrhagiam adferat.

10 Ne palindrome fiat ſanguinis eò, vnde anadrome. inde enim anginæ, inſaniæ, pleuritides, ac viſcerum phlegmones.

11 Eſt enim melancholeſcens hic ſanguis.

12 Vt corpus tranſpirabile reddatur: nam hi maximè haimorroïdibus tentantur, quibus denſiore reddito habitu corporis, intus in craſſitiem vritur ſanguis: Hoc euenit quadragenariis. Purgato ergo corpore, exerceant ſe.

13 Quòd deorſum ſanguinem inuitet.

14 Calor vini vrit ſanguinem in craſſitiem: ita omnia acria.

5 Nam incidit, extenuat ſuccos craſſos in liene.

16 Veteres, vt ſcribit in Euterpe Herodotus, ſingulis menſibus ſe purgabant vomendo & aluum clyſtere eluendo: Syrmaïan vocabant hanc medicinam. Sed eſt hæc particularis, ſolius ventriculi porgatio. exiſtit etiam alia vomitus ſpecies, quâ totus habitus corporis euacuatur; vt elleboro: hæc grauis eſt, ſi ſub cane vel media ſi fiat hyeme.

17 Vt qui ſanguis eſt catarrhopos, fiat anarrhopos.

18 Incidit ſine magno calore: & coctione, eius vis exoluitur. Galeni ex conſilio ſcilla teritur, ac vaſi mellagine obducto æſtiuis ſolibus exponitur: liquamen optimum viſcidis ſuccis remedium eſt.

19 Calfacit, vrinam mouet, flatus diſcutit.

20 Seſamum emollit & modicè calfacit.

21 Amara tenuant, craſſos & lentos humores atterunt in pectore: extergent enim. Dulcia etiam ſemper quid amari continent.

22 Si adfuerit materia acrior & tenuis, quæ anſam tuſſis ſubterfugit.

23 Cornar. acetabuli parui menſuram.

24 Apud Dioſcoridem 2. lib. 107. commendantur οἱ πυροὶ τριμηνιαῖοι λεγόμενοι σιτάνιοι. hoc eſt, genera tritici trimeſtria: quæ nonnullis Sitania nominantur.

25 Num, ſcilicet, criſis adſit: rigor, horror, &c.

26 Dyſenterias ſiſtit, dicit Dioſc. Caro fabarum abſterget aliquantulum, & cortex ſtringit: quare, dicit Galenus. quidam eam coctam ex oxycrato, dyſentericis dederunt.

27 Vrinam mouet.

28 Recrementum vſtorum metallorum, cineris ideam & nomen referens. Cinerula dicitur Latinis. à materia, diuerſa ſortitur nomina, ſpodos Cypria, Illyrica. Dicitur etiam σποδιον. Diſtat à pompholyge ſpecie, non genere, dicit Dioſc. Tutiam vocant Arabes: Barbaris noſtris Nil dicitur.

29 Caliginem oculorum abſterget, dicit Dioſc. ad veteres deſtillationes, puſtulaſque mirum in modum pollet, & dicit, ad oculorum vitia medicamentum efficax. Theophraſtus in India ſolùm Ebenum naſci ſcribit lib. 4. hiſt. 5. & Virgil. 2. Georg. *Sola India nigrum*

Fert Ebenum, ſolis eſt thurea virga Sabæis.

Idem affirmat Plin. 12. libro 4. Herodotus ſolam Æthiopiam hanc ferre videtur dicere. Dioſcorides, vtramque hanc regionem ebeniferam ait. Ebenus, dicit Galenus 6. Simpl. ex iis lignis eſt, quæ trita cum aqua in ſuccum ſoluuntur, vt lapidum nonnulli. Excalfacit, terget, & eſt tenuium partium, Quare quæ pupillas offuſcant exterget: miſcetur collyriis ad vlcera vetera, fluxiones, & bullas ſiue puſtulas. hæc Galenus.

30 Probatur vſtum æs rubrum, & quod tritum colore cinabarim imitetur. nam nigrum plus quàm deceat exuſtum eſt, dicit Dioſc. vitia oculorum, dicit, emendat. ſed exactè ablui debet: etenim abſtergendi vim habet, & acrimoniam. & præclarè hîc ab Hippocrate paratur.

31 Id eſt, ℈ quatuor: nam obolus ℈ß eſt.

32 Id eſt, ℥ ſeptem ß

33 Abſterget, purgat quæ oculis & eorum angulis hærent, dicit Dioſc. ſed bene parari debet, nam inter leuiter erodentia eſt, dicit idem Dioſcorides.

34 Id eſt, pepli.

35 Excutitur ex clauis, officinarum ærariorum fabrorum. pota ex aqua mulſa aquam trahit: hanc aliqui farina ſubactam dant in catapotio, dicit Dioſc. qui etiam docet vt lauanda ſit.

36 Μήλη ſpecillum. Eſt Hippocrati ſpecillum latum, tenue, & auerſum. Inter cætera huius genera in Exegeſi vocum Hippocratis ſit mentio μήλης τῷ πλάτει, τῷ κυαθίσκῳ τῷ ὀφθαλμικῆς μήλης: ſpecilli ocularis concauo, & cyatho. Hippocratis (hîc) his verbis, menſuræ genus & cyathiſcum in ſpecilli extremitate cauatum continens deſignatur, quo vtebantur ad ocularia medicamenta.

37 Idem remedium præſcribit Dioſcorides. Talis ſuccus per ſe non datur: nam, vt ſcribit Meſue, cordi, ventriculo & iecinori officit: vaſa rumpit, inteſtina abradit, calfacit vniuerſum corpus, ac febres excitat. caſtigatur etiam benè ſucco portulacæ. Aquam intercutem validè extrahit hoc ruſticorum medicamentum: hæc Meſue.

38 Itria ſunt dulciaria liba, dulciarij panes, quales hodie Marcipanes corruptâ fortè ex μάζα voce: placentulæ.

HIPPOCRA

HIPPOCRATIS APHORISMI.

Breui Enarratione, fidáque Interpretatione ita illuſtrati, vt ab omnibus facilè intelligi poſſint;

Cum hiſtoriis, obſeruationibus, cautionibus, & remediis ſelectis.

Nobiliſsimis ac Ampliſsimis

ZELANDIÆ ORDINIBVS,

IOANNES HEVRNIVS dedicat, conſecrátque.

VIRI Nobiliſſimi, ORDINES *Ampliſſimi, hoc inditum à natura genio noſtro videmus, vt nullus lubenter etiam infelix artifex videat à ſe profecta opera intercidere. Quare & ego hoc communi ſtimulo concitatus, obnixè laboro vt vitalem auram meis operibus inferam. Hinc eſt quòd ſtudioſè hoc egi, vt à ſucci plena breuitate in longiſſimum æuum excurrere poſſint. Verùm cùm iam illa ad typum parata inſpicerem, in iiſque viderem quàm tenui ingenij filo hæc contexta forent, & quàm implicata & manca illa claudicarent: nouo quodam ſtabilimento illa erigenda eſſe iudicaui. Nec quicquam deprehendi ad fulciendum ſtabilius, quàm ſi in publicum proderent veſtro,* ORDINES *Ampliſſimi, nomine, qui illa vitali aura perfundere, meamque obſcuritatem in ſplendidam lucem euocare poteſtis. Et cur hanc ego fiduciam de vobis non concipiam? quinam fidi magis patroni & fautores fuerint vobis, Viri Illuſtriſſimi? omnia enim vobis adſunt quæ ad tutelarem vim quis ſibi vouere poſſit. Quis enim non fatetur vos principem locum in defendenda Republica marino robore obtinere? loquor iam non de cæteris bonis quæ cum aliis communia habetis, ſed de iis quæ ita veſtra ſunt, vt non ſint peculiaria aliorum: quid enim pulchrius quàm propriis bonis florere? Marina certè gloria veſtra eſt: quis vnquam fortiùs prælia illa iniuit? quis auſis maioribus maria occupauit? ſileo iam de ſingulari veſtra pietate, prudentia, fortitudine, liberalitate, magnificentia, quæ immortali gloria vos ornant decorantque. Quare meritò vobis hoc opus,* ORDINES *potentiſſimi, conſecrandum duxi; certò ſciens Magnitudine illuſtris nominis veſtri non parum fulgoris ipſi acceſſurum, vtque obſeruantia in vos mea monumentum aliquod extaret, quod certò ſcio ad honorem meum faciet, & ad hæc Commentaria tuenda atque exornanda plurimum proderit. Valete, ex Academia Leyda in Batauis. Anno* clↃ.IↃ.cL.

AMICO LECTORI.

AMICE Lector, ſemper in ea ſententia fui, Commentatorem egregiè ſuo functum eſſe munere, dummentem authoris quem illuſtrandum ſuſcepit, aperuit: optimoſque illos interpretes eſſe, qui paucis ſineque diuerticulis id agant. Neſcio enim quo modo quorundam prolixitas, dum quæſtiuncularum malè feriatarum mole lectorem grauant aciem mentis retundere ſolent, alacremque lectoris curſum ſpinoſis ſentibus retardare, ac mentem lectoris in diuerſum ab authoris quem interpretandum ceperunt, inſtituto ac meta rapere: quorum ſanè ſcholæ χολαὶ, ϗ διατριβαὶ κατατριβαὶ rectè dici poſſunt. Quare ne & ego veſtrum tempus inutiliter tererem, ſolùm diuini Galeni ac doctiſſimi Holerij illique additarum ſcholarum Duretianarum morem ſequi volui. Hi enim inter cunctos quos hactenus vidi, hanc laudem aſſecuti fuere. Quare in his commentariis imitari hos decreui; hiſque, apertè dico, plurimum debeo; nam in meum vſum ex illis plurima tranſtuli. Nam, vt benè Flauius Albinus dicebat, fructus legendi is eſt, vt æmuleris quæ in aliis probes: & quæ maximè in aliorum dictis mireris, in aliquem vſum tuum opportuna deriuatione conuertas. Aphranius quoque inſignis poëta, cùm reſponſum offerret his qui eum inſimulabant, quòd plura ſumſiſſet à Menandro: fateor, inquit, accepi non modò ab illo, ſed vt quiſque habuit quod conueniret mihi, & à Latino quoque quodcumque me non poſſe facere melius credidi. Non puduit Virgilium millia verſuum ab Homero transferre, & affectus omnes imitari: qui etiam à Theocrito, Apollonio & ab Heſiodo plurima accepit. An non ipſe Cicero à Platone & Demoſthene magna ex parte decurrit? quin teſtatur Clearchus ſe vidiſſe eum Iudæum à quo didicit ipſe Ariſtoteles. An non principes Medici, Aëtius, Oribaſius, Paulus Ægineta, Alexander Trallianus, ad verbum eadem plerumque ſcribunt? an illi propterea ex omnibus theatris conſentientibus manibus exploſi fuere? Stat itaque apud me firma ſententia, omnium æmulorum σκώμματα infracto animo ferre, modò aliquis ex meis ſcri-

pris vſus ad homines perueniat. Ad gloriam ſi hæc edere voluiſſem, potuiſſem ſanè omnia ſplendidiora & ab aliorum ſcribendi charactere aliena omninò reddere; ad vſum verò veſtrum, Lector amice, meliora facere non potui: Mihi enim diſcipuliſque meis illa conſarcinàram, non aliis. Dicta ſunt quædam eodem modo, ab aliis? qui eadem de re ſcribunt, an omnino diuerſa prodere debent? éſtne ſcapha vocanda ſcapha? an veritas non vna & eadem? Quo modo quæſo hi Auicennam, Paulum, Aetium, Oribaſium, plurimóſque veteres Medicos doctiſſimos, ſi viuerent, exciperent? qui verbotenus ferè ex Galeno & veteribus aliis Medicis cuncta ſua exſcribunt. Potuiſſent ſanè Doctiſſimi hi viri, ſi voluiſſent, aliter: ſed rerum vtilitati, non propriæ gloriæ cuncta dedere. An non omnes dogmatici ex Oceano illo medendi, Galeno, hauriunt? quid quæſo quod ab aliis bene dicitur ferè apud illum non deprehendas? Cur quæſo aliîs licet ab eo fonte haurire magis quàm mihi? prodis inſcitiam tuam, cùm apud alios plurima quæ legis exiſtimas eſſe ab eorum ingenio, cùm à Galeno & Hippocrate fluxerint: mox ſi aliis ſcriptis ea inſerta vides, inde abducta putas: ſanè tuam imperitiam prodis, qui nunquam Galeni ſcripta perluſtraſti: ne neſcias, hi & nos inde deriuamus riuulos noſtros. Methodi medendi libros tres (iam ter impreſſos) ante tredecim annos edidi: quid deprehendas libro primo & ſecundo commune cum aliis qui de Methodo ſcripſere? at tertio libro, dices, vbi agis de prima Indicatione, plurima ex aliis traducta in vſum tuum. an quæſo turpe imitari ac optima quæque in vſum Reipublicæ prodere commodiore forma ac elegantia? Confer methodum doctiſſimi Fernelij, Ferrerij, Pemumiæ ac aliorum cum noſtra, clariſſimæ illorum doctrinæ cedam lubenter & meritò; at vſu, ad vtilitatem tuam, ne his quidem cedam. Ita iam in hoc opere ingreſſus ſum gurgitem vaſtum, ſperans à bonis viris patrocinium, ne inuidorum maledictis obruar. Nam in ſtudioſorum gratiam atque vtilitatem malui periculum detrectantium ſubire, quàm fructu, ſi quis à Deo Optimo Maximo per meos labores paratus, eos defraudare. Tuo itaque tempori, Lector amice, vt conſulerem, paucis mentem Hippocratis, & lucidè aperui, quod, abſit inuidia dicto, Momus μωμήσεται θᾶσσον ἢ μιμήσεται. Velim qui hæc tingunt, ac ita qui liuent in aliena ſcripta, tentare velint vt hæc meliora faciant: nulli enim ad gloriam clauſa ianua. Quid enim potiùs optem, quàm vt breuiter apertam Hippocratis ſententiam videam? ſed ſat ſcio, difficiliorem iam dicent quàm vnquam putarant. Quare, an non, Lector amice, tu ita mecum?

Mome fauere decet prodeſſe volentibus: ergo,
Carpere vel noli noſtra, vel ede tua.

Decreueram nuper totum Hippocratem ita breuibus commentariolis noſtris illuſtrare; ſi ſententiam muto, ringenti Momo, lector amice, hanc culpam, non mihi, dabis. Vale optime ac amice lector, & his quæ commodis veſtris dicantur, benignè ac fœliciter fruere.

HIPPOCRATIS
APHORISMORVM
LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM, AC INSCRIPTIONIS RATIO.

Mos antiquus in ſcribendis libris.

*INSCRIBITVR hic liber à Cælio Aureliano, Liber explanatorius Aphoriſmorum. Poſſit non incommodè etiam inſcribi Liber Definitionum, ſiue Placitorum veterum, aut Liber Determinatorum. Nam priſcorum mos erat multa notare, de quibus per otium iudicarent. Erant rerum ob ſeruationes, & nonnullæ rationes nondum digeſta, necdum conſtituta, nec definita. talia ſunt quædam in libris Epidemiôn. In aliis ſcribebant maturè excogitatas, certas ac determinatas ſententias. tales ſunt hi Aphoriſmi. Ita Democritus, poſt varias determinationes, librum ſcripſit Electorum, χειροτονητῶν: ita Ariſtoteles ſcripſit exotericos & acroamaticos. Sed hi aphoriſmi tanto ingenio conſcripti ſunt, vt antiquitas exiſtimârit hoc ſcriptum omnem vim ingenij humani ſuperare. Eſt autem Aphoriſmus ſententia generalis ac grauis, breuis, ac vera. His in Aphoriſmis præcepta traduntur cognoſcendi, prædicendi, atque curandi. Primo hoc libro continentur præcepta benè ac conuenienter cuique medendi, cautione quadam remediorum, in diæta & pharmacia. Quo modo ſcilicet his ſit vtendum in qualitate, copiâ, tempore, modo, & occaſione: indicationibus ductis à morbi ſpecie, more, ac motu: deinde à viribus, & à peculiari cuiuſque natura & conſuetudine. Docet enim hoc primo libro modum reficiendi eos qui adhuc morbo tenentur. Quin hæc omnia, Aphoriſtica quadam breuitate: Cui præcipua apud veteres gloria erat. vnde Pindarus, * βαιὰ δ' ἐν μακροῖσι ποικίλλειν, ἀκοὰ σοφοῖς.*

Laus Aphoriſmis propria.

Quid Aphoriſmus.

Libri argumẽtum.

Breuitatis laus.

* hoc eſt, at pauca in prolixis argumentis, vario ſermonis artificio ediſſerere, auditio eſt pro ſapiẽtibus.

EOs verò, ne ab Hippocratica indole abiremus, omninò breuiter & neruosè explicauimus. In his ſecutus ſum Galenum ſolum & Holerium, & a, & ta illi Schola Duretiana; Hoc triumuiratu, vt breuiter in his ſim (prolixa enim odi) contentus. Satis ſupérque enim is commentator officium fecit, qui Authoris ſui obſcuram ſententiam illuſtrem fecit. Vbi tamen res, ac tua, Lector, vtilitas ſuaſit, ſelectiſſima quæ iam publica feci remedia; & non rarò ex autopſia fidem Aphoriſmi (quamuis nec hac ij egeant) firmaui. ne quis putet in effœta hac mundi ſenecta, humanam naturam hanc, ab illa veterum degeneraſſe. his benignè vtere.

Heurny in hic conſilium.

I.

Ὁ 1 βίος 2 βραχὺς, ἡ δὲ 3 τέχνη 4 μακρὴ, ὁ δὲ 5 καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ 6 πεῖρα 7 σφαλερὴ, ἡ δὲ 8 κρίσις 9 χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον 10 ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα * ποιοῦντα, ἀλλὰ καὶ τὸν 11 νοσέοντα, καὶ τοὺς 12 παρεόντας, καὶ τὰ 13 ἔξωθεν.

Præfatio Hippocratica.

* *ποιοῦντα,*

* *opportunitas*

I. 1 Vita 2 breuis, 3 ars verò 4 longa: Sed * 5 occaſio

ſio momentoſa [& magni momenti;] 6 empiricà periclitatio 7 periculoſa, 8 iudicium 9 difficile. Neque verò 10 Medicus modò ſic comparare ſe debet, vt faciat quod factò opus eſt: Sed & 11 æger, & qui præſto 12 ſunt, & quæ foris 13 incidunt.

Hortatur nos hoc Proœmio, vt tempus & diligentiam ac habeamus ad hanc artem.

Vita quid ſignificet Hippocrati.

1 Vita duobus modis accipitur apud Hippocratem; nam Aphoriſmo quadrageſimo quinto libri ſecundi, ſignificat diætam, vel vitæ & victus rationem. hoc verò loco denotat curriculum tempúſque noſtræ vitæ.

Vita cur breuis.

2 Vita qua fruimur breuis eſt, inquit Saluſtius. quia anima vegetatrix non diu remanet in calore natiuo, fato, & caſu. fato, ob perennem effluxum triplicis ſubſtantiæ eius, vnde corpus noſtrum conſiſtit Dum enim flammat ac micat calidum natiuum noſtri corporis in humido primigenio, eius humidi ſubſtantia abſumitur. Non aliter ac in lampade oleum à flamma exhauritur; quod ni abſumeretur, flamma non micaret. Ita & in nobis, niſi calidum natiuum ſplenderet, non viueremus. at dum id ſplendet, abſumit oleum ſuum in quo viuit ac micat eius flamma: hoc eſt, humidum primigenium exhauritur. Adeò vt viuere noſtrum, nihil aliud ſit quàm mori. Neca victus ratione eadem analogia reſarcitur: quò enim quid propius abeſt ab ortu ſuo, eò vberrimo ac benigniſſimo rigatur calido humidóque natiuo. Caſu etiam anima vegetatrix non diu remanet in calore natiuo: nam facilè is rerum aduerſarum appulſu extinguitur, vt diuino afflatus elogio monuit nos Diuus

Iacob. c. 4.

Iacobus, cùm interrogat ita nos: ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστιν, ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα ἀφανιζομένη. hoc eſt, Quæ enim eſt vita veſtra? vapor enim eſt, qui ad exiguum tempus apparet, & deinde euaneſcit. Hic vapor euaneſcit, ac opprimitur facilè hæc micans vitæ flammula, à diætæ vitio, loci infamia, cœli morbo, venenata qualitate, vel impedimento partis principis, cuius officio vita carere nequit, à phlegmone, aliave noxa quæ maraſmum infert. Rectè Sophocles,

** hoc eſt, ô mortale miſerumque genus hominum, Quàm nihil ſumus, ſed vmbræ ſimiles.*

* Ὦ θνητὸν ἀνδρῶν καὶ ταλαίπωρον γένος,
ὡς οὐδὲν ἐσμὲν, πλὴν σκιαῖς ἐοικότες.

Ita quod non inconcinnè ludio ille Lucianus, in Charonte reddidit, cùm hominis vitam bullis ſimilem dicit, quæ ſimul atque natæ ſunt, euaneſcunt: aliæ paulo durant. per ſe vita noſtra breuis eſt. Quin etiam breuis eſt ea dici poteſt, ſi cum arte Medica committatur, quæ ſanè longa eſt. Quaſi dicat Hippocrates, propterea ſumma breuitate tradi hæc ars debet: talis autem eſt hæc ratio, quæ per apoteleſmata, Aphoriſmis incluſa traditur.

Ars quid apud Hipp.

3 Vocat Hippocrates Medicinam plerumque artem. Ne longior ſim, quo modo rectè artem illam aut ſcientiam appelles, breuiter demonſtraui, libro primo noſtrarum Inſtitutionum Medicarum, capite ſecundo. Hìc ſanè ab Hippocrate artis nomen latiùs ſumitur, nimirum pro hiſtoria omnium quæ ad Medicinam attinent, vt ſic hanc liceat deſcribere artem, Ars medica eſt naturæ affectionum ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum, item ſignorum, cauſarum, & diætæ, chirurgiæ, & medicamentorum hiſtoria, ſiue deſcriptio & cognitio.

Medicina cur longa.

4 Hæc autem ars eſt longa, ob difficultatem, & rerum diſcendarum copiam. Ardua eſt naturæ noſtræ contemplatio: ac corporis œconomia laborioſè cognoſcitur. quin cauſæ morbificæ diſtinguuntur non facilè, vt tandem ad ſanitatem tuendam, aut reuocandam inde remedia doctè in vſum ducas; quæ ipſa etiam tempore egent, vt ea internoſcas, quaque vi excellant. Adeo vt Medicinâ nihil ſit prolixius, nihil arduum magis. nam hæc iam dicta, vel vſu, vel iudicio noſcuntur: hoc difficile eſt, & longi temporis: ille, periculi plenus. Si itaque vita eſt breuis, & ars hæc longa; breuiter illa & per Aphoriſmos doceri debet. hoc eſt, exactè, breuiter, & apertè, vt ait hìc Galenus. nam artis prolixitas, ſuperat hominis vitam.

5 Hoc eſt, tempus actioni opportunum; ὀξυῤῥοπία, momentum, vertit Suetonius in vita Iulij. propterea ſtatim arripi debet: quia perit & fugit ilicò, quòd materia noſtri corporis ſit fluxa à cauſis internis & ab his quæ ſunt à foris. Sed nemo præſentem agnoſcit occaſionem, niſi ille qui iudicio & experientià excellit. Huius opportunitatis momomenta redire nequeunt, vt præclarè dicebat Procopius. Eo non fruſtrà Portius Latro L. Catilinam ita compellat: Num in negotiis agendis ignotas ſequendas temporum opportunitates, & in occaſione rerum deſidiam ac tarditatem omnem quàm diligentiſſimè fugiendam? Mirabiliſſimæ quidem ſunt Deorum voluntates, & fortunam cùm abire permiſeris, fruſtra poſtmodum diſcedentem ac fugientem ſis imploraturus, & reliqua. Et vt rectè medicinam facias, rectè medendi momentanea interdum eſt occaſio, & captu difficilis: quâ elapsâ, inclinatio fit ad mortem, vel ad deterius. Vt ſi quis laborârit ex pleuritide, primo ferè die niſi ſecetur vena, conclamatum erit: nam iam influxit ſanguis in coſtarum membranam; nec ita, vt prius, dum influebat, auerti poteſt phlebotomiâ. Ita occaſio medendi, dici poteſt curationis anima. Hæc occaſio præceps eſt, & acuta adeò vt nullam amplitudinem habeat, quâ reuocari poſſit. nam aliam ideam, motum ac morem, ilicò ſumunt cauſæ morbificæ, & corpus noſtrum ſubitò mutatur à ſuo ſtatu. Propterea ſapienter Pindarus laudat ἰατὴρ ἐπικαιρότατος. Rectè etiam Saluſtius dixit, prolatando magnas opportunitates corrumpi: facto & non conſulto opus eſſe in periculo. Quare in præcipiti morbo, debent Medico omnia comperta eſſe, quæ ad tecmarſin pertinent: quò ilicò reſiſtat morbo, nec medendi occaſio elabatur. Cautiones ergo medendi in promptu ſint, vt quæ celerem & inſtabilem habent motum, (vt ita cum Cæſare loquamur) ad nutum adminiſtrentur. Hac difficultate motus Hippocrates, ſcripto teſtatus eſt apud Democritum, ſe nondum ad finem medicinæ perueniſſe. Quid igitur eſt occaſio? Reſpondet Hippocrates, in qua tempus non multum. Tempus verò, in quo occaſio eſt. Occaſio eſt, * ὁ ἁρμόδιος χρόνος. vnde Heſiodus:

* καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.

Puto καιρὸν ὀξὺν non malè verti poſſe, citam occaſionem. nam ita Homerus,

Εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε Διὸς θυγάτηρ Ἀφροδίτη.

Occaſio quæ, & eius neceſſitas.

Pind. A. 17.

** opportunũ tempus.*

** occaſio omnium rerum prima eſt.*

Iliad. γ. verſo 364.

Experientia quintuplex, & quid.

6 Πεῖρα triplici ratione accipitur. Primò ſignificat eam experientiam, quæ rerum ſenſibus perceptarum obſeruationi nititur: vt, cùm dicimus hoc album, illud nigrum. Secundò, eſt experientia, quæ naturam imitatur: vt, totum maius eſſe ſua parte. Tertiò, capitur in malam partem, & ſignificat periclitationem: vt, ſi quis viderit pleuritico conuenienter exhibitum fuiſſe hydromel, omnibus indifferenter pleuriticis, abſque peculiaris naturæ diſtinctione exhibere velit. At Hippocrates ſcripſit, illud calamitoſum eſſe biliosis & megaloſplachnis. Quin ipſa priſana, qua nihil ſalutarius in pleuritide ad nutricatum dari poteſt, calamitoſa eſt pleuriticis, ſi non legitimè & iure exhibeatur. Quare eleganter ſcripſit Galenus primo libro De alimentorum facultatibus, capite ſeptimo, vbi ait, vt id

3. lib. Acu.

vniuerſim

vniuerſim dicam, potis non eſt vt alicuius rei facultates experientiâ commodè explores, ſi non priùs exactè compertum habueris affectum cui adhibetur id quod exploratur, ſiue id ſit potus, ſiue cibus, ſiue pharmacum. ὕλη γὰρ τῶν βοηθημάτων, ἡ τῶν παθῶν γνῶσις, οὐκ αὐτὰ τὰ βοηθήματα, id eſt: quippe affectuum cognitio eſt materia remediorum, non ipſorum remediorum cognitio. Quod etiam eleganter olim Herophilus dicebat, Remedia ipſa nihil eſſe; & remedia, eſſe manum Dei. vt nimirum in vſum flectuntur.

7 Nam remedia vim ſuam amittunt, ac retinent, aut nouam acquirunt, pro varia eorum quibus exhibentur natura, ac ex morbi motu: vt priſana integra debetur pleuritidi, iam à mitigato expectorato. Oxymel pleuriticis, hyſtericis nocet: reliquis prodeſt. In iudiciis etiam hæc experientia valde fallit: vt ſi quis viderit haimorrhagiâ finem imponi cauſo, (quæ propria eius criſis eſt) idem ſi viderit ſubſtillum ſanguinis cauſo ſuperuenire, non exiſtimabit illud calamitoſum eſſe. ita vrina alba diuerſas affectiones indicat: phrenitidem, & interdum frigus. Colicus à frigidis ſuccis, rebus calidis ferè fugatur: colicus à bile natus, à rerum calidarum acerrima vi naſcitur. qua fronte hîc Empiria ab his, medicinam faciet? Certò ſcio me his non me velle curandum dare, qui quoties raphanum vel piper comedi, ilicò in atrociſſimum colicum dolorem trahor. Abſint à nobis illi: nam, vt monet ſapiens Pindarus,

In remediis non eſt ſanitas.

Ὀλ. Εἰδ. 2.

* κουφότεραι γὰρ ἀπειράτων φρένες.

** leuiores enim inexpertorum mentes.*

Eſt ſanè periculosè fallax experientia, & fallaciter periculoſa, dum ea tentat in fabrica humana, quæ longa die non ſunt probata: temerariæ enim experientiæ finis, eſt certa mors. Atrociſſimum ſanè facinus temerare humanum corpus, domicilium perpetuæ animæ, ac ſpiritus ſancti habitaculum. Alia eſt experientia quæ iudicium iungit, obſeruatio vt in affectionis modo quæ verſatur, & in eius conſecutione, non ſine iudicio. De hac reſpondebat olim Laſus, interrogatus quidnam eſſet ſapientiſſimum? Experientia, reſpondit. Sed temeraria experientia, periculi eſt plena, niſi Deus ipſe interdum ſuccurrat: ſæpe enim ita periclitanti euenire videmus quod Mario apud Saluſtium, vbi ait: hîc forte correcta Marij temeritas gloriam ex culpa inuenit. Naſcitur enim hæc temeritas ex infœlici imprudentia, quæ pleraque & ſe præcipitat.

Stobæus fol. 705.

8 Quod iudicium verſatur in diſtinctione ſimilium ac diſſimilium morborum, cauſarum, corporum, ſignorum, & remediorum: ex qua diſtinctione optimè perſpecta, cognoſcendi, prædicendi, ac medendi ratio comparatur. Præclarè celſus: Eſt perpetuum in Medicina quod fieri debeat, non tamen perpetuum eſt quod ſequi conueniat. Siquidem multa latent in corpore ignota medico, multa intercidunt propter peccata ægrotorum & miniſtrorum.

9 Hoc ſanè difficile: nam illa ſimilia & diſſimilia non facilè dignoſcuntur: adeò vt in his ſæpe iudicium fallatur. Ita quædam, quæ ſymptomaticôs eueniunt in ſignis, putamus criticôs ſuperuenire morbis. Et quoties cauſæ ſimiles illudunt! imò interdum contrariæ. taceo de corporum temperiebus. Quare Saluſtius ſcripſit, Magis naturæ induſtriam hominum, quam vim, aut tempus deeſſe. Multa plerumque ſolitaria ratio ſuadet, quæ vſus coarguit. Quare accedat iudicio experientia: alioqui, vt ait Saluſtius, vtrumque per ſe indigens; alterum alterius auxilio eget. Potius tamen iudicio, quàm ſolitariæ experientiæ ſtandum, vt aſſeruit, præter Galenum, ſapientiſſimus Philo, vbi ait, * Τὰ μὴ σὺν λόγῳ, πάντα ἀσχήμονα, ὥσπερ τὰ σὺν λόγῳ, εὐσχήμονα. Criſis autem apud Hippocratem ſumitur duobus modis, pro morbi ſolutione, & cùm mutantur res ægrotum in melius, vel in deterius. hîc autem accipitur pro dioriſmo trium illarum rerum, quibus Galeno abſoluitur definitio medicinæ. Eſt itaque magni temporis hæc diſcere, & difficilè in vſum ducuntur, ni vſus maturè accedat. & inutilis eſt vſus, niſi præceptis firmetur. quare præclarè hoc Nazianzenus:

Iudicium cur difficile.

Initio Iugurt.

Iudicio potius ſtandum quam experientiæ.

** Quæ abſque ratione fiunt, omnia ſunt turpia; quæ verò cum ratione, omnia decora.*

In initio Artis Medicæ.

* ἀτελὴς ἄλογος πρᾶξις καὶ λόγος ἄπρακτος,

Quare vetus poëta Aotanius ita in Sapientiam ſcripſit, Vſus me genuit, mater peperit memoria.

** hoc eſt, æquè imperfecta ſunt, tum actio ſine ratione: tum ratio ſine actione.*

10 Captando medendi occaſionem, doctus vſu & ratione. In Medico requiritur ſcientia medendi ſingularis: virtus ſumma, authoritas, & fœlicitas propè diuina.

11 Parendo, & fideliter referendo: quæ duo ægri officia ſunt.

12 Vt pharmacopœi, clinicæ mulieres, & chirurgi.

13 Aër, lintea, ſtragula, lectus, odores, nuncium, ſtrepitus, & quæ ſunt eiuſmodi.

q. d. Paciſcor vobiſcum hac lege, meos Aphoriſmos veros fore, ſi nihil delinquatur ab his tribus. Experientiam tamen, iudicio ſtabilitam, vehementer commendamus. Nam vſus efficaciſſimus rerum omnium magiſter. quin talibus experimentis, inquit Plinius, optimè creditur. Imò, inquit Cicero, vſus omnium magiſtrorum præcepta ſuperat. meritoque hæc exclamat apud Homerum:

Digreſſio & Experientiæ bona laus.

De Orat.

—— νοέω καὶ οἶδα ἕκαστα

Ἐσθλά τε καὶ τὰ χέρεια.

—— *Noui & ſcio ſingillatim*

Quæ bona, quæ mala ſunt.

Hæc ſanè omnes artes protulit, vt ait Manilius,

Per varios vſus artem experientia fecit,

Exemplo monſtrante viam. *lib. 1.*

Sed quis eius parens? ætas.

—— *ſerus venit vſus ab annis.* *Ouid. 6. Metam.*

Γηράσκω, (dicebat Solon,) δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

Aſſiduè addiſcens, ad ſenium propero.

II.

*Ἐν τῇσι 1 ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι 2 τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν 3 οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε, καὶ εὐφόρως φέρουσιν. 4 ἢν δὲ μή, 5 τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ 6 κενεαγγείη, ἢν 7 μὲν οἷα δεῖ γίνεσθαι γίνηται, 8 ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως * φέρουσιν· ἢν δὲ μή †, τοὐναντίον. 9 Ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ 10 χώρην, καὶ 11 ὥρην, καὶ 12 ἡλικίην, καὶ 13 νούσους, ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.*

Purgationis tecmarſis.

* ἔχουσι *Mer.*

11. In 1 commotione & profluuio alui non mediocri, & 2 vomitibus vltrò obortis, ſiquidem 3 qualia purgari oportet excludantur, confert, perferuntque alacriter. Sin 4 minùs [conuenienter ferantur] 5 contra, [damnis etenim augentur.] Sic etiam vaſorum 6 euacuatio, ſi 7 qualem moliri neceſſe eſt fiat, confert, 8 feruntque ex facili, [& alleuantur;] ſin minùs *, contrarium illis euenit. 9 Deſpicere ergo oportet 10 regionem, 11 tempus, 12 ætatem, & 13 morbos in quibus opus eſt, aut non.

Theorema hoc ab experientia eſt profectum. Laborauit admodum antiqua ætas hac in re, & ipſe Eraſiſtratus difficillimum eſſe dicebat, diſcernere inter κενεαγγείας & σύντηξιν. Sed hoc theoremate Hippocrates deciſionem adferens, nos prudentiſſimè ablegat ad euphoriam & dyſphoriam.

Gal. ad Thraſyb. 21.

3. acut. 18.

1 Nam latiùs patet verbum Græcorum, quàm vt perturbatio

perturbatio eius vim explicet, ſignificat enim exuperantiam validam. Et accommodatur deiectionibus criticis & ſymptomaticis. Hoc autem libro agit Hippocrates maximè de euacuationibus, ſiue vi naturæ, aut morbi, vel artificioſa molitione vſui venerint. Nam definierat Medicinam eſſe ablationem & adiectionem. De ablatione, Aphoriſticæ diſtinctiones inchoantur. & quo euentu hæc eueniant, & quibus cautionibus in vſum ducantur: & qua relligione pharmaciâ, phlebotomiâ, & diætâ ad hanc rem ſit vtendum. Hic maximè de Purgatione agere videtur. Sed purgatio aliquando accommodatur menſtruorum profluuiis, & lochiorum à partu excretionibus: Propriè autem eſt eorum humorum qui qualitate in vitio ſunt euacuatio. Humores enim quatuor modis in vitio ſunt, qualitate, copia, mixtione, & vitibus, & propriæ ſubſtantiæ corruptione. Duplex eſt purgatio, vniuerſalis, & particularis. & vtraque triplex; critica, ſymptomatica, & artificialis. Critica fit vomitu, ſudoribus, vrinæ profluuio, haimorrhagiâ, deiectionibus. Vniuerſalis purgatio eſt, cùm humor vnus aut plures, æquabiliter toto educitur corpore. Particularis eſt, cùm pars corporis ſua deponit excrementa: vt cerebrum per nares, palatum, & aures. Artificioſa purgatio eſt, quæ fit artificioſa inditione. Hæc artificioſa præſcribitur ad quatuor, ad euacuationem circumflui humoris, ad reuulſionem, cùm eò reuocamus humorem, vnde excurrit: vel ad deriuationem, vt cùm fertur humor per loca ex euentu incommoda, vt ſi nares vlcere fuerint obſeſſæ, materiam eò fluentem ducemus in os tandem ad coëffuſionem, vt ſi ab imperfecta criſi reſtibilis fuerit materia morbifica, cui natura par non eſt, ei auxiliatores porrigimus manus, hoc eſt, quod illa incepit peragimus, aluum ducendo: vel ſi vtero rentârit illa euacuationem, menſes prouocando. idem de ſudoribus, narium profluuio, vrinarumque ductu intellige.

Argumentum huius libri.

Dictio purgatio quid ſignificet.

2 Quibus excluditur humor, qui in toto corpore in vitio erat, ſiue criticôs, ſiue ſymptomaticôs ferantur. Nam quicquid fit ſine artificioſa molitione, dicitur vltrò fieri.

3 Hoc eſt, ſi humor excludatur qui in vitio eſt. ita vt nulla ratio deſideretur in humore qualitatis, quantitatis, excernendi temporis (vt ſi die critico) & modi. Tunc enim ea excluſio reſtituet œconomiam naturalem, quæ eius humoris præſentiâ impediebatur; & partes nutritioni dicatas ab omni iniuria vindicabit. Hæc accommodari debent ad omnia vacuationum genera. Vt humor fertur ananthopos vel catarrhupos, per loca lege naturæ commoda vel incommoda, intrò, foras, aliò quàm oportet, κατ' ἔξιν. Vt in cauſo, per haimorrhagiam morbifera materia iuueni καλῶς excluditur: ſenis, per dyſenteriam, ita enim conuenienter naturæ fertur. Quæ etiam toto genere calamitoſam ideam gerunt, ſæpe vidi excrementa ſalutariter excluſa fuiſſe, ſed cum euphoria abibant. Ita in mulieribus ſæpe aterrima per febres deiici vidi & euomi cum euphoria ſalutari. his lien antè in vitio fuerat. Hoc euenit Principi Auraicæ in potenti febri: terrebatur ipſa admodùm: iuſſimus eam bono animo eſſe.

Hiſtoria.

4 Si talis non critica, ſed ſymptomatica fuerit purgatio: ita vt vi morbi fiat, labefactâ naturæ vi.

5 Non iuuat, ſed ægrum labefactat.

6 Quæ artificioſa fit molitione, ad imitationem naturæ. κενεαγγείη Hippocrati ferè eſt, cibi abſtinentia. hi autem, κατ' ἐξοχὴν, ea euacuatio, quæ medicamentis purgantibus ſuſcipitur. Natura vacuat ea quæ ex vaſis in aluum influxere, propterea ταραχὴν appellat, ſed Medicus euocat eos ſuccos qui adhuc ſunt in vaſis: hinc eſt quòd hanc vocet κενεαγγείαν.

7 Si in hac nulla ratio deſideretur qualitatis, nec quantitatis, nec vſus, nec temporis.

8 Expulſa morbi cauſa, vel reuulsâ causâ antecedente, aut deriuatâ causâ coniunctâ. damnis augentur: nam æſtu incandeſcunt, iactatione fatigantur, quia materia cunctando putreſcit: tum in ſympathiam trahit partes nutritioni dicatas, nam metaſtaſi affligit. vnde etiam ſpaſmus.

9 Præcedens theorema fuit experientiæ: ſed hoc quod iam ponit eſt iudicij. Sententia Hippocratis hæc eſt: Naturæ molitio, in purgatione molienda, eſt imitanda: quia Natura eſt ſui diligens conſeruatrix. Sed videndum, num illa purgatio ſit critica editaque naturæ vi, vel an Symptomatica: Prior enim eſt imitanda, non poſterior. Diſtinctio autem horum ab experientia pendet, quò Medicus hanc naturalem agnoſcet; illam verò ſymptomaticam. Docet enim hoc Aphoriſmo rationem experientiæ & iudicij, vt demonſtret, quod primo Aphoriſmo ſcripſerat, iudicium difficile eſſe, & experientiam periculoſam, propoſito exemplo admodum perſpicuo. Diſtinctio autem num purgatio ſit illa critica vel ſymptomatica, conſiſtit in effectionis modo.

Cur iudicium difficile.

10 Vt intelligas quid, quantum, quo modo, & quamobrem euacuandum ſit, collineandum ad ea, quæ denunciant humorum in corpore dominatum. Inter hæc eſt Regio: nam vt ea fuerit calida, frigida, humida, aut ſicca vel ventoſa, & vt communis in ea victus ratio initur bilioſa vel pituitoſa, aut alterius facultatis; ita variis ſuccis circumfluent corpora.

Circumſtantiarum ratio habenda eſt in euacuationibus moliendis.

11 Adde graues aëris mutationes. Nam mutationes inſignes, quæ in ipſa tempora incidunt, & temporum defectiones, maximè pariunt morbos. Ventres nimirum in modum mutat aër. Et æſtate bilis, autumno melancholia fatigat corpora. Sed tamen ſtricto in frigore, ac ardenti in cœli æſtu, ægrè ferunt purgationes validas ægri. Quare pharmaca his rationibus moderabimur.

3. Aph. 1.

12 Nam ſenes & pueri pituitæ, iuuenes bilis dominatu tenentur; alia ætas in ſanguinem, alia eſt prompta in melancholiam: Senes & pueri, non grauibus pharmacis tentandi: quòd hi facilè exhauriantur: illi, quòd exhauſti ſint.

13 Num cauſam agnoſcat venenatam vim; aut ſuccum pepaſmi capacem, quique remediis naturæ vim augentibus ſecreti, καλῶς excludi poſſunt. Et ipſi ferè morbi loquuntur ſuas cauſas. ardentes febres à bile, vt & tertiana, quartana à melancholia naſcuntur. Intemperies ſine materia, purgationem non admittit. Addite, partem morbo obſeſſam, & periodorum viciſſitudines: & paroxyſmorum ideas, ac morbos. Tandem ſymptomata loquentur qui humores abundent. Ducuntur illa, ex corporis mutata qualitate, in colore, charactere, & mole. ita flauedine ſi fœdetur corpus, indicio erit bilem laſciuire: ſi plumbeo turget liuore, frigidum ſuccum in vitio eſſe denunciabit. Secundò, ducuntur ab excrementis, quæ examinantur in ſubſtantia, qualitate; vt ſi lenta & viſcida prodeant ex corpore: pituita ibi moleſta erit. Tertiò, ex actionibus læſis. vt ſi pulſus celerrimè ac frequentiſſimè mouetur, contractioque ſi eius raptim fiat, calida à materia id ferè euenire iudicabimus. Qui ergo ſuccus corpus fatigat, is purgari debet; vt ſi ſerum ſanguinis, inquit hîc Galenus, modum exceſſerit, vacuetur. ſi flauus, excorientur: ſi pituita, hæc, & non ſanguis, educatur.

Morbi indicant vacuationis rationem & ſymptomata.

Iudicium & vſus Axiomata pariunt. Firmiſsima Axiomata, demonſtrauit Hippocrates, in libro De Veteri Medicina, (vbi contra Gorgiam Leontinum, & diſcipulos Poli vindicat medicinam Æſculapidum ab iniuria nouæ illorum inuentionis, quæ ſoli iudicio abſque vſu nitebatur) proficiſci ex vſu obſeruatis rebus in corpore humano, & ex iudicio vſibus illis confirmato. Quaſi dicat, per varios morbos ex diuerſis cauſis ortos, notatum eſt alios aliis excretionibus finitos fuiſſe præclarè ad ſalutem: tu itaque cùm arte inſtituis abductionem humorum, talia educas, quæ in tali morbo niſu naturæ cum euphoria excludi ſolebant. *Num de copia hic agat educendi humoris.* Sed agitne etiam Hippocrates hic de copia educendi humoris? Reſpondemus, cùm Medici dicant copiâ peccare humores, plerumque intelligunt ſuccos probos, cùm ſolâ copiâ in vitio ſunt. Qualitate verò eos in vitio eſſe aſſerunt, etſi id non fiat abſque quantitate, attamen cùm potiſſimùm qualitate in vitio ſunt. nam eorum copia minimè preſſiſſet naturam, niſi qualitas praua fatigaret. Quale itaque eſt purgandum: quantum autem vacuandum alio modo.

III.

Phlebotomia tecmarſit. 1 Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον 2 εὐεξίαι σφαλεραί, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν, 3 οὐ γὰρ δύνανται 4 μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. 5 Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδέ τι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, 6 λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. Τουτέων οὖν εἵνεκα, τὴν εὐεξίην λύειν 7 ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα. 8 Μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν, 9 σφαλερὸν γάρ. ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ 10 φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς 11 τοῦτο ἄγειν. 12 ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες, αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραί· καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

III. Athletarum 1 Euexia quæ 2 ad ſummum (diſtentionis) euaſit, 3 periculoſa: [natura] enim 4 ſuo ſtatu manere non poteſt, neque ocioſa quieſcere. 5 Poſtquam ergo in ocio non ſit, nec iam tum ad eius bonitatem quicquam adiungi cùm poſſit, 6 reſtat vt labatur in deterius. Quo fit, vt talem euexiam ſine cunctatione 7 ſoluere oporteat, vt corpus, [redintegratâ nutritione,] iterum augeſcat. Nec 8 tamen extrema inanitio eſt molienda, qua vaſa omnino concidant, illud enim periculi 9 plenum: ſed cuiuſmodi natura 10 fuerit eius qui perferet, eò vſque 11 educendum. Porrò 12 autem vt vacuationes ad ſummum ductæ periculi plenæ ſunt: Sic rurſus ſummæ refectiones, periculoſæ.

Et alibi ait, athletæ, quos ab exercitatione gymnaſticos appellamus, bonam habitudinem non habent. Et *Athletica plenitudo cur periculoſa. De euexia cap. 3. De Repub. 2. lib. 2. c. 2.* *Plato inutilem athleticam molem dicit. Huic ſane conſtitutioni quanto plus accedit, eò plus periculi accedit, & ſecuritatis decedit. Quicquid enim ad ſummum peruenit, inquit Seneca, ad exitum properat. Ignis quò clarior fulſit, eò citiùs extinguitur. Hinc dicebat Cornelius Celſus, ſi plenior quis & ſpecioſior, & coloratior ſe ipſo factus videatur, ſuſpecta habere ſua bona debet. Sed cauſam iam videamus, cur habitiſſima hæc conſtitutio, tanti periculi ſit. Imprimis metus eſt, ne tenellula illa vaſa (in quibus feruet ſanguis) partium ſpirabilium, ac hepatis dehiſcant: vel ne extincto calido natiuo, nimia ſanguinis ab vbertate, præcipiti virium lapſu rapiantur homines: vel ne interceptis carotidum viis, ſpiritus vitalis aditu ad cerebrum prohibeatur: vnde parua apoplexia, ſi conferatur cum ea, quæ fit ab interceptis ſpiritibus animalibus: dum hi exitu prohibentur à cerebro.*

Euexia quid. 1 Euexia eſt ſani habitus perfectio. Quando abſolutè euexia, & citra adiectionem ponitur, ſemper in bonam partem accipitur; cum addito verò, in malam; vt hîc additur athletarum. Non docet hîc Hippocrates ex propoſito, rationem curandi athletas: ſed rationem curandi per venæ ſectionem. Mos eſt Hippocratis, vt propoſito familiari exemplo, rem quam docere velit euidentiſſimè oſtendat. *Hippocratis mos.*

2 Quibus turgent vaſa totaque corporis moles à circumfluo ſanguine. Quod vt athletæ vaſta corporis gaudeant mole: propter eaque larga manu paſtum cùm ineant, ventriculus bene concoquat (quia partes quæ circumſtant validæ & ſolidæ ſunt,) digeſtio fiat ex facili, per tenuia inteſtina ac venas meſaraïcas: Sanguinis autem generatio, appoſitio, & agglutinatio ſi hæc conſequantur, metus erit ne habitus ille nimium impleatur, vt locum non habeat tandem, quo appoſitum contineat. Quod Athilæ regi Hunnorum perhibent euenisse: qui vnâ animam cum ſanguine euomuit inter pocula. *Gal. De Bona habitudine cap. 3. Athletarum corpora.*

3 Propterea magnus ille Græciæ dux Philopœmen athletas deriſioni habuit cum ignominia & probris. Vtpote qui vaſta corporis gauderent mole, quæ ad res gerendas & ad ſanitatem tuendam eſt incommoda. Quamuis enim, vt præclarè Liuius ait, præualida corpora ab externis cauſis tuta videntur: attamen ſuis ipſa viribus onerantur. Quare rectè Quinctilianus, Pirator omni fame ſagina. Gladiatoriam hanc Saginam exagitat admodum Galenus. *Athletæ ridiculi. Plutarchus in vita Philopœm.*

4 Propter affluxus & effluxus perennitatem. Nam ea naturæ ſiue animæ vis eſt corpori conceſſa à ſummo Deo, vt id conſeruet quod habet: nimirum corpus, ea ratione qua habet nutriendo; quod fit coquendo & aſſimilando ſuccos nutricios. In hac officina occupata eſt perpetuò natura. vnde cuncta gyrat & voluit. Hoc dicebat etiam Euripides, τοιαῦτα τὰ βροτῶν ἄθλ' ἐν τ' αὐτῷ μένει. Eleganter etiam propugnator ille Chriſtianæ pietatis Arnobius: Quicquid fulcitur rebus extraneis; neceſſe eſt eſſe mortale, & habere ad periculum viam pronam, vbi aliquid cœperit deeſſe quo viuitur. *In περὶ [illegible] λόγῳ fol. 2. & præcedentibus cap. 7. c. Initio libri ſeptimi aduerſus Gentes.*

5 Nihil enim in hoc mundo, ſuo ſtatu permanet. luna, & quicquid ſub ipſa, varia idea ludit. Vnde Lucanus, *1. lib.*

In ſe magna ruunt. Lætis hunc numina rebus
Creſcendi poſuere modum.

Ita fato placuit, inquit Seneca, nullius rei eodem ſemper loco ſtare fortunam. Nihil enim mutationis periculo exceptum, non terra, non cælum, non totus hic omnium rerum contextus. Certis eunt cuncta temporibus: naſci debent, creſcere, extingui.

6 Omnis enim calor perit triplici de cauſa, vbertate nutricatus, vel nutricatus ab inopia, vel euentatione cùm priuatur: adde contrariæ vel violentæ rei occurſu. Id conſpicuum eſt in flamma ellychnij. Si enim oleo fraudetur, vel ab eo ſi obruatur, vel ſi cucurbita ei iniiciatur, vel aqua affundatur ei copioſa, extinguitur. *Calor perit triplici de cauſa.*

7 Laxabimus talem habitum copioſa euacuatione, maximeque Phlebotomia, hoc eſt, larga ſanguinis emiſſione. Videmus ex corporibus benè habitis, per vulnera, incredibilem interdum ſanguinis copiam efferri ſine noxa. Illuſtriſſimus Aurantiæ Princeps Guilielmus Naſſouiuus Antuerpiæ à latrone læſus ſclopeto in collo, ità vt iugularis vena magna illa maximam copiam ſanguinis funderet per plurimos dico dies, cùm quotidie plurimas libras ſanguinis emitteret, ſaluis viribus euaſit. Non enim potuit ſiſti illa fluxio. tandem quidam ſtrepto digeſtiuo illito ac inuoluto colcothare id perfecit. *Hiſtoria.*

8 Non tamen eo vſque id agendum, dum præceps *Sanguis*

quouſque abduci non poſſit. ceps omnium virium incidat lapſus: vel dum ſanguis ex tota œconomia corporis abducatur: noo enim is ex habitu corporis duci debet.

9 Inde enim metus erit apoplexiæ, ſyncopes, ac exhauſtionis calidi natiui, vnde atrophia, & decoloratio.

10 Qualis intemperies fuerit corporis: & qualibus humoribus ſit circumfluum corpus. qoalis habitus textura. nam denſa duraque corpora ferunt ex facili venæ ſectionem.

Scopi omittendi ſanguinis. 11 Hoc eſt, indicatio copiæ educendi ſanguinis non ſolùm eſt accipienda ex affectus præter naturam magnitudioe, ſed ex inſpecta ægri natura communi & propria: eaque inſita vel aduentitia, in temperamento, habitu, humorum dominatu, conſuetudine, atque diæta. Hoc eſt, quaorum vires ferant, eſt perpendendum. vt in Synochis, eum ad lipothymiam vſque effluere ſinimus, ſi vires id admiſerint. Ita veteres ſex libras eduxere: hoc eſt, vncias ſeptuaginta duas Nos idem egimus aliquando: ſed in ſumma ſymptomatum pleuriticorum vehementia, cum virium robore.

Exercitatio. 12 Summa enim ac præceps illa immutatio œconomiæ nutritiæ, vires polſundare ſolet. Hactenus de tutela ſanorum in circumfluo ſanguine, qua o. cautione ille abduci debeat. Iam de ægris agit. q.d. Vt hi qui habitiſſima corporis conſtitutione ſunt prædití, non extrema inanitione ſunt exhauriendi: ita multo minùs cæteri homines vacuationis indigi.

IV.

Αἱ 1 λεπταὶ καὶ 2 ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι 3 μακροῖσιν ἀεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν 4 ὀξέσιν, οὗ 5 μὴ ἐπιδέχεται, 6 σφαλεραί. Καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ 7 ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί. Καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ 8 ἔσχατον ἀφιγμέναι, 9 χαλεπαί.

IV. Diætæ 1 tennes & 2 accuratæ cum in morbis 3 diuturnis in totum 4 periculoſæ, tum etiam in 5 acutis morbis, maximè ſi 6 loco & iure non præſcribantur. Iterum 7 extremè tenues diætæ 8 periculi plenæ. Nam & renutritiones quæ ad ſummam peruenere, 9 periculo plenæ.

Hippocrates, qui medicinam definierat, eſſe ablationem & adiectionem, ab ablatione, (qua occaſione ea in vſum ſit ducenda) auſpicatus eſt hos Aphoriſmos. Nam acuti morbi pendent à materia auferenda: Ea autem aufertur purgando, ſanguinem educendo, ac criſim promouendo coctione ac virium tutelâ: quod obtinemus à diæta rectè inſtituta ad ideamque morbi comparata. Ac demonſtrat tenuem accuratamque diætam, decantatam ac ſummè etiam probandam per morbos acutos, in illis tamen periculoſam eſſe, ſi loco non adhibeatur. Scopus Hippocratis eſt, vt Diætam præſcribat in qualitate, quantitate, & occaſione. Significat Diæta victus rationem qua ſuſcipitur edendo, bibendo, & vita inſtituto. Diæta autem vel victus ratio multiplex erat antiquis φαύλη, ὑποφαύλη, & ἀκριβὴς, quæ etiam ἀκριβὴς dicebatur. Diæta φαύλη, opponebatur τῷ ἀκριβεῖ, hoc eſt, accuratæ. Erat enim hæc qualibet, facilis ac vulgaris, nec magni negocij diæta, ſimplex, ſuſque dèque habita: dum modò ſalſis, modò aſſis vtimur: modò ſaturi, modò ſemiſaturi. Diætam verò ὑποφαύλην vocat Hippocrates ſubuulgarem, mediam inter accuratam & vulgarem, eſtque μετρίη, hoc eſt, mediocris. quæ ptiſana, oleribus, piſcibus mollibus, cucurbita, obſoniis liquidis conſtat; non valida natura, ſed vulgaris, attamen cum delectu; vt ſi tantùm bis die cibum capiamus: & ſi ſemiſaturi de menſa decedamus. ἀκριβὴς ſucco ptiſanæ vel melicrato conſtabat. Diæta autem tenuis eſt triplex, tenuis ſimpliciter, tenuiſſima, & exquiſitè tenuiſſima. Exquiſitè tenuiſſima debetur his morbis qui quarto die finiuntur, & hæc eſt abſtinentia in totũ: modò æger ferat. Tenuiſſima diæta præſcribitur in his morbis, qui ſeptimo die ſuam abſoluunt hiſtoriã. hac vtitur melicrato, oxymelite, ſucco ptiſanæ. Tenuis ſimpliciter diæta, debetur illis morbis qui in decimumquartum diem excurrunt: ptiſana integra his dicata eſt. Si longius excurrat morbus, appellatur is, acutus ἐκ μεταπτώσεως, hoc eſt, ex degeneratione. hic ita dicitur dum quadrageſimum diem attigerit. huic præbetur ptiſana integra. Qui vltra hos repunt, longi vocantur.

Diæta multiplex antiquis: Vulgaris diæta.

Subuulgaris diæta.

Diæta tenua triplex.

1 Vt ſi ptiſanæ colatæ porrigatur exigua copia, ſemel in die. vt fit dum vigor io procinctu eſt, & etiam mox à criſi. Nam vt fuerit motus morbi, ita tenuari diæta debet: nam ſemper medicus ad vigorem morbi futurum collimare debet. Si ita anxiè morbus premit naturam, vt mox vigor futurus videatur (vt tertio, vel quarto die ad ſummum veniat:) ilicò inedia præſcribatur. Attamen ea cautione vt æger illi par ſit. Quare collinea etiam ad vires. Quodſi vires non ferant tantam inediam: ilicò, hoc eſt primo die da ſorbitionem: oe cogaris cùm ad vigorem ventum eſt, cibum dare ob fractas vires. Hoc eſt igitur quod dicit, periculoſas eſſe tenues diætas in morbis acutis.

2 Scilicet morbo & eius cauſæ dicatæ. vt hydromel accuratè conuenit pleuritidi. nam meabiles facit pulmones, expectorata promouet.

3 Scilicet vltra decimumquartum diem protenſis. crudos morbos hîc conſiderat, non acutos ἐκ μεταπτώσεως. Ea enim lex teneri debet hiſtoriæ præſcribendæ diætæ in hiſtoria morbi, dum perſeuerat, vt ineunte morbo à pleniore manu veniatur ad parciorem, vſque ad ſtatum. A ſtatu contra, à parciore ad pleniorem. Ne poſteà, appetente criſi, cogare alere, cùm iam hoc non decet.

4 Qui cum magnitudine & vehementia celeriter ſua percurrunt tempora vniuerſalia, ſiue hi morbi acuti ſint febres eſſentiales, ſiue cum febre coniuncti, vt phlegmones.

5 Quia progreſſus fieri debet, à pleniore manu, ad tenuiorem: quò integris viribus, per inediam, morbi vigorem ſummum tranſigat. In vigore enim de cibo vereri oportet. ergo ante vigorem plenius ægri habeantur. Quare ſi prolixius aliquantulum excurrerit morbus, vt in ſeptimo vel decimoquarto die ad vigorem veniat; & ſi primis diebus æger fraudatus fuerit ſuo genio, quo quæſo modo vigorem per inediam tranſiget?

6 Quamois, inquit, morbo dicatæ ſint illæ tenues diætæ, tamen periculom habeot, niſi commodè & opportunè in vſum ducantor. Nam accurata, inquit, diæta ſi non conuenienter præſcribatur, nocua erit: vt hydromel eſt tale, vt ad acuratam pleuritidis diætam ſpectet. Nam alas pulmonum expandit, expectoratum attenuat, vires firmat, adeoque omni hac efficacia pleuritidi conuenit: non tamen conuenit omni pleuritico. Si enim is fuerit picrocholos aut megaloſplachnos, noxium ac perniciosum erit melicratum: quamuis alioqui foco morbi & ipſi morbo ſit dicatum. Nam ita non adhibebitur conuenienter cuiuſque naturæ nec maioris affectionis habita ratione. Natura enim iodicat ſui conſeruationem, vt morbus ſui depulſionẽ. De naturæ autem conſeruatione nunc agit. Is enim nobis eſſe debet ſcopus, vt æquè cum morbo pugnemus, atque naturæ ſtudeamus. Illud autem obſeruabile eſt, Accuratam diætam duplicem *Accurata diæta.* eſſe; voam quæ ſanis adhibetur: vt ſi quis certa menſurâ & oumero cibos capiat, nec latum vnguem ab ea regula diſcedat: huius meminit proximè ſequenti Aphoriſmo. Alter eſt accuratus victus, qui præſcribitur accurata copia & ſpecie, qui morbo & eius foco dicatus eſt, atque naturæ communi tuendæ. Sic, vt

iam

Digitized by Google

iam dixi, melicratum eſt pleuriticis accurata diæta, quia nutrit, & materiam parat ad excluſionem, & pulmonum lobos expandit. Tenuis itaque diæta iure non adhibetur, quando non habetur ratio peculiaris naturæ, & maioris, vt modo dixi, affectus. Tenuis victus loco non adhibetur nec tempore, per morbos acutos. primò, ſi morbus acutus ſit cum virium infirmitate. ſecundò, ſi quidem morbus acutus ſit cum virium robore, ſed cum infirmitatis metu. tertiò, ſi ex ſicco, factus ſit humidus. Nam ſi integræ ſint vires, ſine infirmitatis metu, & morbus peracutus, inediam præſcribemus. ſin vires proſtratæ quidem, ſed cum infirmitatis metu, hoc eſt, ſi homo ſit obnoxius ſyncopi, in initio ſtatim genio fruatur, habita primùm prouiſione totius enemate aut phlebotomia. Si iam humidus ſit factus morbus (en enim ſicco exiſtente curationi potiùs operam dabimus) cibum offeremus ad latentum robur. ſi hic tenuem præſcripſeris, lædes.

7 Vt omnimoda alimenti abſtinentia.

8 Si præſcribatur ineunte morbo, qui non citò venturus eſt ad vigorem. vel in picrocholis, hi enim non ferunt inediam: vel ſi qua ex cauſa adſit infirmitatis metus. Nam ita, ad criſin, poſt tridui inediam, cogentur ad cibum.

9 Repentina œconomiæ naturalis immutatione, in temperamento, habitu & actione: vnde cruditates ab oppreſſione. Et ſane natura repentinam mutationem ab ocio ad negocium ægerrimè ferre ſolet.

q. d. Quid igitur fiet, ſi primùm in morbo acuto fraudaueris ægri genium, mox, cum ad vigorem ventum fuerit, ſi tunc ſubitò cibum dare cogaris? Si quis ſubſultim legat hunc Aphoriſmum, exſtimet Hippocratem reiicere aut accuſare diætam tenuem & tenuiſſimam. Minimè: hanc enim ſummè laudat vbique. hac enim nihil fœlicius præſcribi poteſt in morbis acutis & acutiſſimis: imo neceſſario his debetur talis victus. Sed iure & loco præſcribi debet: quòd ſi id non fiat, erit periculi plenus talis victus. Quaſi dicat, Diſcipuli, audiuiſtis me in ſchola hac Æſculapidum, ſemper celebrantem & decantantem ſummam vim, & neceſſitatem diætæ tenuis & tenuiſſimæ per morbos acutos: tamen cauete ne eam præſcribatis, niſi iure & loco. Quia quamuis accurata ea ſit, tamen periculum inueniet, niſi iure & loco in vſum ducatur. Nec alia diæta tamen præſcribi debet in morbis acutis, quàm illa tenuis. ſed, vt dixi, tunc ſalutariter præſcribetur, cùm iure & loco imperatur.

Tenuis diæta vtiliſſima eſt.

V.

Tenuis diæta importunè præſcripta damnoſa eſt.

ἐν τοῖσι λεπτῇσι,

Ἐν τῇσι 1 λεπτῇσι διαίτῃσιν 2 ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον 3 βλάπτονται. 4 Πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα, ὃ ἂν γίνηται, μέγα γίνεται μᾶλλον ἐν τῇσι λεπτῇσι, ὃ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι. Διὰ 5 τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. 6 Διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται 7 σφαλεραὶ ἐς τὰ 8 πλεῖστα τῆς 9 σμικρὸν ἁδροτέρης.

V. Quinetiam in diæta tenui in 2 vitio ſui ſunt ægri, propterea damnis augentur. 3 Omnino enim magis tenui diætâ, [loco non adhibitâ] 4 quàm paulo pleniore peccatur. 5 Quæ cauſa etiam eſt cur tenuis admodùm ſtata & accurata diæta, ſanis etiam ſit periculoſa, quòd eius delicta grauiùs illi ferant. 6 Ergo tenuis accuratáque diæta 7 paulo pleniore, in 8 plura, eſt periculoſa 9 magis.

Non excludit hoc Aphoriſmo diætam tenuem ſimpliciter: (eſt enim hæc ſummè neceſſaria morbis in acutis) ſed tenuem non ſuo loco præſcriptam. Locum autem habet ante morbi ſtatum: dum enim ſenſim eo venitur, ſenſim à pleniore victu ad tenuiorem progreſſus fieri debet. Quare ſi morbus aliquantulum longiùs excurrerit, vel ſi æger inediæ impatiens fuerit (vt ſi picrocholos fuerit) & imbellis, ſi ineunte morbo tenuem præſcripſeris diætã, non poterit integris viribus ad vigorẽ venire, nec, vt decet, vigorem ſine cibo ſuſtinere. Vult paulatim diætam mutari.

Indicatio à viribus.

1 Si inconſideratè præſcribatur, non rectè perſpecta morbi ſpecie eiúſque motu, ita vt neſciant vigoris tempus: neglectaque ægri natura ac robur ſi fuerit. Ita enim, ad vigorem dum ventum fuerit, in cibum cogimur graui cum noxa. indeque calamitoſi euadunt morbi, qui ſua naturâ pepaſmi capaces erant: idque non aliunde, quàm quòd non ſuo loco æger tenuiter habitus fuit. q. d Si morbus fuerit acutus, & imbecilles vires, cui ſuccurrendum? viribus. Nam tenuis victus vires aliquo modo minuit.

2 Mutatione communis & peculiaris cuiuſque naturæ & conſuetudinis. Cùm enim à diæta tenui inconſideratè præſcripta, ad pleniorem ſe conferunt ante pepaſmum ſeu criſin. Ac ſi diceret, diæta tenuis loco non adhibita, hoc eſt, cùm neſcias quando vigor morbi in procinctu erit, nec de robore ægri ſi tibi conſtat, periculoſa eſt: Quod cùm progreſſus fieri debeat à pleniore victu ad parciorem; nimirùm cùm vigor in procinctu eſt; hîc contrà tu agas, & malè. Nam poſt biduum vel quatriduum dum ad criſin ventum fuerit, pleniùs nutrire debebis, ob titubantes vires. Propterea ſummus medendi præceptor in libris De morbis acutis ſcripſit, minus damni illos inferre, qui ineunte morbo Cyciona (hoc eſt peſſimum cibũ ex variis rebus coactũ) ægris præſcribunt: quàm hi, qui ad vigorem dum ventum eſt, ptiſanam (hoc eſt optimum cibum) ægris offerunt. Vehementer enim hi, (non loco præſcriptâ diætâ pleniore) percellunt etiam ventriculi actionem, habitum & temperamentum. Deinde ratione etiam conſuetudinis in vitio ſunt, quòd nimirum venter iam biduum aut triduum feriatus, ſubitò ab ocio ad negocium, nempe ciborum coctionem, cogatur.

3 Ratione ſui. nam, præter vim morbi plurima ſibi acceſſunt funeſta ſymptomata, cùm ab inopportuna inedia, ſubitò in cibos coguntur. hinc etiam vigiliæ, morbi pepaſmo contrariæ, crebri micantes ex oculis ignes: aurium flatus ſonori, manuum tremor, ſudatiunculæ.

4 Ineunte videlicet morbo. quia defraudatum ventrem cibo & potu, ad criſin (vbi minimè cibus deberet dari: ſed iam ob præcedentem inediam neceſſariò datur) dum venitur, exercet: cùm id minimè deberet fieri. Exempli cauſa; Qui ineunte morbo veſcuntur cibo ſuſque déque habito, peccant: meliùs enim ſibi conſulerent, ſi optima diæta vterentur. Non tamen tam peccant, qui ea ineunte morbo, pleniore manu vtantur, quàm qui poſt tenuem diætam inconſideratè præſcriptam, tertio vel quarto die cogitur, ob genium fraudatum, cibum ſumere optimum, qualis eſt ptiſana.

5 q. d. Si ſanis quoque corporibus inutile eſt, iuxta inediam, edulle, vbi aliqua neceſſitas famem fecit: quanto inutilius eſt in corpore quoque ægro? Tenuis diæta ſanorum hominum eſt, vt eſt, ſi quis ſemiſatur è menſa diſcedat. Stata diæta eſt, ſi quis ſemel die cibum capiat. Accurata diæta, ſi naturæ conſentaneis vtatur. Mutatio ergo tenuis diætæ erit, ſi quis ſolitus ſemiſatur ſurgere, nunc ſe ad ſatietatem expleat. Statæ mutatio erit, ſi ſemel edere conſuetus, bis cibum capiat. Accuratæ mutatio erit, ſi naturæ conſentaneis & ſimilibus veſci ſolitus, vt imbecillibus, nunc fortibus veſcatur. Et quia tales ſani homines qui ſtata & accurata illa diæta vtuntur, eam iam pro lege naturæ habent: ſi eam violârint, læduntur. Affliguntur à tali diæta ægri, nam vires inde fatiſcunt, & homines non ferunt ſubitariam illam ciborum mutationem.

Tenuis diæta quid ſit.

Stata diæta quid.

Accurata diæta quid.

6 In quibus ſit progreſſus à parciore manu, ad pleniorem: cùm contrarium fieri deberet.

7 In quibus ſit progreſſus è pleniore manu, ad tenuiorem.

8 Scilicet incommoda impingens vel peccans. vel,io plura incommoda ſunt. Quare cùm tari morbi ſint,in quibus citra periculum tenuiſſimum victum inſtituas: eritſanè vt plurimùm periculoſior.

9 Quia grauis ſemper mutatio eſt ab ocio ad negocium,ratione morbi,& ægri.nam cùm ventriculus iam per biduum vel tridoum non coxit, nec turguit à cibo, neque maduit, iam ſubitò hæc cuncta ſubit natura: cum enim ad criſin venitur auertitur à mitigatione ac excluſionemateriæ morbificæ, ad coctionem ciborum. Sed in mediocribus morbis, vbi mediocri victu vtendum,vbi exactam illam diætæ inſtituendæ regulam non ſatis compertā habet,inparcitatē inclinare præſtare: facilè eoim quid adieceris.

VI.

Inedia vbi locus Ἐν δὲ τοῖσιν ἐσχάτοισι νοσήμασι, αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην, κράτισται.

VI. Sed tamen ad morbos 1 extremos, 2 extrema ad vnguem curatio præclarè facit.

Quaſi dicat, Ne quis exiſtimet à nobis damnari tenuem victum in morbis acutis. hæc enim, & nulla alia his dicata eſt. Correctio hîc eſt quodāmodo præcedentis Aphoriſmi. Docet enim nonnunquam cibi abſtinentiam præſcribendam eſſe.n.in illis morbis, quorum hiſtoria breuis eſt futura, vt ſi tertio vel quarto die, robuſto ægro, ſit finienda. Galenus de hoc themate con- *1. Meth. 16.* *tra Eraſiſtratum diſputat. Ille enim hoc euertere conabatur, volens à leuioribus inchoandam curationem. Verum quidem id eſſe in iis morbis, qui dant inducias fatetur Galenus; vt ſi ſit pugnandum cum quartana, cum hydrope. Sed cum morbus non dat inducias, & ægri ſi ſint in mortis periculo, vſum habeat hoc theorema, Extremis morbis extrema debentur remedia. Dicuntur autē extremi morbi, qui ſummè naturam oppugnant. non autem expugnant; quia deſperatis non ſunt adhibenda remedia. Coniungatur hic Aphoriſmus cum ſequente.*

1 Io quibus ſymptomatum plena ſunt omnia. Vt qui oriuntur à Symptomatica tranſlatione, dum effuoditur praua materia à parte igoobili, in partem principem, cuius partis officio vita carere nequit. vel qualitate venenata calamitatem qui minantur. aut impedimento nobilis partis funeſti ſunt: vel cauſarum magnitudine, aut ſymptomatum vehementia terribiles.

2 Vt diæteticæ, pharmaceuticæ, & chirurgicæ. Contrariorum enim æquali exceſſu pugnandum eſt cum morbo. Ita aliquando vſu erit diæta quàm tenuiſſima, pharmacia exquiſita, & crudelis chirurgia.

VII.

Tenuiſſimam diætā poſtulat acumen morbi. Ὅκου μὲν οὖν κατοξὺ τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι· ὅκου δὲ μή, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾷν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

VII. Ergo ſi morbus ſit 1 peracutus, in promptu 2 laborum ſunt ſumma omnia, ac tum quàm 3 tenuiſſima diæta eſt vtendum. 4 Quod ſi non eſt (morbus peracutus) vt pleniori diætæ locus ſit; Pro eò [à tenui diæta] diſcedendum; vt morbus extremis fuerit leuior.

Quaſi dicat, Sed ne quis putet diætam pleniorem tenui anteponendam, proferam quod pro conceſſo habetur à Cnidiorum magiſtris medendi, qui dicebant magnam mutationem, magna mutationi eſſe opponendam. Ita ratiocinatur, vbicumque laborum ſumma ſunt omnia; inedia eſt vtendum. Sed hoc euenit in peracutis.

1 Vt ſi actionem tollat per quam eſt vita: vt Syncope, phrenitis ardentiſſima, parotis in iuuene, pleuritis io ſene.

2 Nam celerrimè ſuam abſoluunt hiſtoriam, celerriméque veniuot ad ſuum ſtatum, in quo Symptomatum, incidentium & iudicantium ſunt omnia ſumma.

3 Nimirum tota morbi hiſtoria, ad tempus vſqoe ipſius criſis, & ad diem pepaſmi. Nam eſt eadem cauſa pepaſmi & pepſeos, nimirum natura. Cumque vtrumque eodem tempore efficere oon poſſit, potiùs ad pepaſmum quàm ad pepſio conuertenda hîc ea natura videtur. Quia potiùs pugnandum hîc eſt cum morbo, quàm naturæ ſtudendum. Huc accedit, quod ſi exhibeatur cibus cum ſymptomatum æſto, id eſt, vehementia, mutuas illa duo, cibus & ſymptomata, operas præſtabunt, idque in ægri perniciem. Vt ptiſana in Pleuritide ſicca. Nam cùm cogitur ad cibum coquendum, cùm cauſam morbificam domare atque excludere deberet, dimidiatis quaſi opibus ita deſtituitur natura. Quare etiam à cibi auerſione ſymptomata ingraueſcunt.

4 Hoc eſt, progreſſus facere oportet à pleniore diæta, ad tenuiorem, pro hiſtoria morbi, & viribus ægri: quo integris viribus æger ad vigorem veniat, vt tunc, cùm iure debet, loco abſtineat à cibo: alioqui fractis viribus cadet, in longiore morbo: vel cibum cogeris dare in vigore; quod minimè decet. Virium maximè ratio habenda. ita Galenus hîc, in exquiſitè peracutis, concedit aliquid ſucci ptiſanæ, vel melicrati & hanc tenuiſſimam diætam vocat.

VIII.

Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. *Io ſtatu non nutriendum.*

VIII. At verò cùm efflореſcit morbi ſtatus, cùmque ille viget maximè, 1 tum pertenuiſſima diæta vti fuerit perutile.

1 Ne cibo ad pepſio natura cooverſa, à pepaſmo & criſi auocetur. Vt enim ex perſpicientia hiſtoriæ morbi, modò teouis, modò alius exhibetur victus; ſic in omni morbo, ſiue longo, ſiue breui, quàm tenuiſſima diæta in ſtatu eſt vtendom. Ac ſi diceret, in peracuto morbo, vt tota morbi hiſtoria quàm tenoiſſima diæta eſt neceſſaria: ita in aliis, cùm ad vigorem ventum fuerit; progreſſu conuenienter facto ex perſpicientia hiſtoriæ morbi, & virium ægri. Quia, qua ratione peracutis totâ hiſtoriâ ſit ea tenois diæta neceſſaria, eadem ratione vtilis hæc eſt in ſtatu aliorum non acutorum. quòd natura potiùs ſit conuertenda ad pepaſmum, quam ad pepſio. Vis enim morbi affligit magis naturam, quàm exhauſti ratio: ideóque ad expellendum morbum potius conuertenda eſt natura. Eo etiam tempore ſunt maximæ phlegmaſiæ. eſt enim vigor nihil, quàm morbi maximum ſymptoma. Progrediendum itaque à victu pleniore ad parciorem: paulatim deducendo. Agit enim hîc de diæta teoui. Dicet quis, Hippocrates tamen io pleuritide, vbi ante vigorem expectoratum procedit commodè, auget cibum; & quo pleniùs id expectoratur, eo liberaliùs vult vt quis paſtum ineat. At ad vigorem maximè procedit expectoratum: Igitur tunc pleoiùs nutriendum eſſet; quod huic Aphoriſmo repugnat. Reſpondemus: In vigore abſtinendum à cibo eſſe; vbi *Vigor quid.* *1. Aph. 7.* *Dubitatio. 1. Acut. 26.*

vbi vires materiæ copia & agitatione opprimuntur: non autem vbi vires ab exhauſtu premuntur. Nam tunc etiam in vigore ipſo præſcribit cibum Galenus. *Io. Methodi.* Non enim infirmitas doctum Medicum terrere debet, ſed cauſa infirmitatis. Cauſa autem infirmarum virium eſt oppreſſio, vel exhauſtus. Cùm itaque iam in pleuritide expectorata appârent, metus eſt ne vires cadant ab exhauſtu: itaque quo plus expectoratur, eò plus cibo adiiciatur.

I X.

A viribus indicatio. retundatur. 1 Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ 2 ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νούσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος 3 ἀπαυδήσει πρότερον, καὶ οὐκ 4 ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει 5 καὶ ἀμβλυνεῖται.

I X. Sed 1 vnà ſcienter colligere oportet, an æger 2 tali diætâ ad morbi vigorem ſufficiat, ac 3 num prius ille deficiat, nec ei 4 ſatis fiat diætâ: an verò morbus antè frangendus 5 atque conſidat.

1 Vnà ſcilicet cum morbi hiſtoria: cuius diſtinctio ex ſpeciei & indiuidui ratione peti debet. Colligitur ex ſymptomatibus, vt ex corporis mutata qualitate, in colore, charactere, & mole: & ex mutatis actionibus cerebri, cordis, hepatis: tum ex iis quæ excernuntur: in quibus examinatur ſubſtantia, qualitas, quantitas, modus tempusque excernendi; adhibita diligenti diſtinctione ſignorum, cauſarum, corporum, ſimilium vel diſſimilium. *τεκμαίρεσθαι* eſt ex ſignis tecmeriis aliquid colligere. Tecmerium autem ſignum eſt ſignum ſyllogiſticum, quo poſito, neceſſariò aliquid ſequitur; vt, Peperit, igitur concepit: & vt ait Poëta,

Et iam ſumma procul villarum culmina fumant.

Tecmarſis quid. Ex his ſignis Tecmarſis abſoluitur. Eſt autem Tecmarſis, bene atque vtiliter medendi ratio: hoc eſt, in quibuſque & in indiuiduis regula.

2 Hoc eſt, tecmeriis ex ſignis colligere debemus, num æger tenui aut tenuiſſima diæta, illabefactatis viribus, ad vigorem morbi perueniat. Propterea perluſtrabimus an vires ægri cum ſecuritate ac ſine metu infirmitatis ſint validæ: Vnde id noſcemus? ex *Natura ægri in quibus.* communi propriaque ægri natura. Communis natura, eſt inſita & aduentitia: ſpectataque in temperamento, habitu, humorum dominatu, conſuetudine, atque diætâ. Propria natura, vt ſi homo ſit picrocholos, aut phlegmatias. Hi enim inediam facilè ferunt: illi, nequaquam. Specta igitur num corpori adſit ſucci alibilis copia, ex victu liberaliùs antè inſtituto: ex ætate, tempore hyberno, vel alio, regione frigida. Nec non vide num aliquid præceſſerit quod vires labefactare potuit, vt ſunt mœror, immoderata venus, & ſimilia. Vis autem communis naturæ & propriæ, eſt vt ſit ſolidiore, non muccoſo habitu corporis: non ſit obnoxius Syncopi, non habeat ſtomachum exquiſitiori ſenſu præditum.

3 Si virium infirmitas adſit ab exhauſtu. Nam hæc ſola virium infirmitas ad cibum exhibendum cogere poteſt. Putet fortè aliquis ſatis fuiſſe ſi tantùm *† deficiat* dixiſſet, an † *ἀπαυδήσει*: rectè tamen addit, & non * ** par ſit.* *ἐξαρκέσει*. vt ſi ex cacochymia iniquis rigetur corpus ſuccis, à prauiore victu antè inſtituto: vel ſi ætas hoc non ferat. hoc eſt num adſit etiam metus mox futuræ infirmitatis.

4 q. d. Cùm multis de cauſis vires videri poſſint infirmæ, oppreſſione, & ſpirituum collectione, à peculiari natura, partis alicuius affectione, ab exhauſtu ob morbi magnitudinem, cibi abſtinentia: non ſolùm tum infirmitatem, ſed eius cauſam animaduertes. nam pro varia infirmitatis cauſa, varia quoque prouiſio eſt adhibenda. Ab exhauſtu quidem ſi labaſcant vires, cibo & potu hanc infirmitatem vincemus: Non autem pariter ſi ob alias cauſas illæ ceſpitârint. Nec enim ſpectanda eſt virium infirmitas, ſed eius cauſa. nam plures egent euacuatione, quibus tamen vires ſunt infirmæ. Ridiculus autem eſt, inquit Hippocrates, qui ægro ab inedia exhauſto cibum non exhibet: attamen grauiùs peccat is, qui ægrum ex morbi vehementia deficientem cibat.

5 In tres Scopos intendere debet, qui victum rectè præſcribet; in vires ægri, hiſtoriam morbi, & ſingulos morbi paroxyſmos. de quibus mox Aphoriſmo decimo. Docet hoc Aphoriſmo quantum ſit adiiciendum, à viribus id indicatur. Nam his labentibus, etiam in vigore, dicit hic Galenus, alimus. Primò ergo examina vires: quæ ſi imbecilles videntur, cauſam indagabis imbecillitatis, num ea ſit oppreſſio vel exhauſtio. Dein ſpeciem, morem, atque motum morbi. poſtea morbi tempora. Hæc cum viribus confer.

X.

1 Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμή, αὐτίκα 2 λεπτῶς διαιτᾷν. ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἡ ἀκμή, ἐς 3 ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν, ἀφαιρετέον. ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾷν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων. *Senſim deducendum à victu pleniore.*

X. Quibuſcunque 1 igitur morbi ſummus vigor in procinctu eſt, extemplo 2 tenuem diætam victitent. Quibus verò ſeriùs futurus eſt morbi vigor, & eo 3 ipſo tempore [vigoris,] & paulo antè eſt deducendum. Antea verò liberaliùs indulgendum, vt æger par eſſe poſſit.

1 Hoc euenit morbis peracutis.

2 Credito naturæ pepaſmo, à prouiſione habita totius corporis & partis morbo obſeſſæ, phlebotomiâ, pharmaciâ, ac redintegratione temperiei.

3 Cùm vi morbi opprimitur natura: non autem ab exhauſto ſui. De cunctis morbis iam pronunciat. *Senſim deducendum.* Senſim fiat ſemper deductio. In cunctantiore criſi, tribus vel quatuor diebus antè ſenſim incipies deducere; ita eoque filo, vt criſis tempus inediam excipiat. Nam in criſi ita decertat natura, vt nullum aliud tempus ad curandum, pepaſmumque perficiendum habitura ſit. Cumque illa, eadem vi pepaſmum molitur quâ pepſin; ad hanc non abducatur. Sed dices, *Obiectio.* Hippocrates libro primo De victus ratione, huic *Aph. 23.* Aphoriſmo contradicere videtur, vbi ait, Cibum augendum eſſe vſque ad morbi vigorem. Ergo, inquit Hippocrates, quò maior appâret purgatio, eò pleniùs ptiſanam exhibebis, donec ad criſin ventum ſit: Reſpondeo, Senſus ibi Hippocratis eſt, Nunquam exhibendam eſſe ptiſanam, quamdiu morbus fuerit crudus: ne natura à ſuo opere & materiæ mitificatione auocetur: ſed morbo iam humido facto, ea eſt exhibenda; vt ita firmior reddita natura, excludat materiam mitificatam. Criſin ibi vocat perfectam morbi ſolutionem. Cùm eò venitur, vult tenuiſſimum victum obſeruari, ne natura ab inſtituto auocetur. Nec ea mens eſt Hippocratis, vt plena manu paſtum quis ineat cùm procedere ante pleuritidis criſin abſolutam expectoratum cæpit: ſed tenui victu, vt ptiſanæ ſucco vel melicrato, vt firmemus vires parteſq. ſpirabiles robuſtiores reddamus, quo præclarè excludant expectoratum. Quare tenui diæta id agendum eſt tunc, vt ſi talis pleuritis excurrerit aliquantulum longiùs. Propterea etiam Galenus ibi in commentario dicit, Hippocratem iubere ne hi ad plenam diætam ſe conuertant ante biduum à criſi, ſed vt in tenui diæta perſiſtant. Quare in his morbis vbi tota materia morbifica nõ continetur in corpore vſque ad criſin, vt in pleuritide, ibi auge ptiſanæ copiam, ad analo-

giam

giam expectorari quod iam commodè procedit. Ea tamen cautione, vt ante criſin abſtineas à cibo, cùm ea iam in procinctu eſt. Augemus autem cibum tenuem vbi procedit expectoratum, quò firma reddantur latera ad excluſionem materiæ morbificæ. Dicet quis, vbi ſymptomata ſunt vehementiſſima, ibine coctio perfectiſſima? Reſpondemus, De morbis frigidis ac de ſolis intemperiebus id non rectè aſſeri: ſed bene de morbis acutis qui febrem habent acutam. Adéſtne in vigore ſumma putrefactio? non videtur, nam ibi coctrix vis triumphat: id indicant excreta cocta. Si itaque in vigore, eſt materia morbifica edomita, vnde tam grauia ibi ſymptomata? Quia ibi materia maximè coquitur, ac valdè attenuata iam eſt, ac agitatur, calorque ſe erigit altiùs, ac totam iam materiam mouet, cùm prius ſolùm ea quæ computruerat moueretur pars. Tempus autem non ſimpliciter, quatenus tempus, indicat quantum cibi dandum ſit, ſed facultas affecta: coindicat enim.

XI.

Ἐν τοῖσι 2 παροξυσμοῖσιν 1 ὑποστέλλεσθαι χρή· τὸ προστιθέναι γὰρ βλάπτει, καὶ ὁκόσοι κατὰ περιόδους παροξύνονται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

XI. In 2 paroxyſmis à cibo abſtinendum eſt, nam eius 1 acceſſio damno eſt. Quin etiam quæ periodis 2 quibuſdam ingraueſcunt, in horum paroxyſmis abſtinere oportet.

a Paroxyſmus eſt deterius periodi tempus. Periodus eſt reditus ab vno paroxyſmo ad alium.

1 Nam eo tempore reſtui ſunt cuncti ſucci ad centrum corporis, vnde opprimitur anxiaque euadit reſpiratio, ac aluina regio ab impuris ſuccis incurritur. Si cibum tunc dederis in impuritatem ille abit, ac diſtento hypochondrio opprimitur pectus: vnde anxia reſpiratio, ac calor cordis maior. his adde, quod à pepaſmo ad pepſin malè auocas naturam. in ſe incrementa ducit morbus, ſiue ille ſit phlegmone, obſtructio; vel à plenitudine, aut à putredine natus. Opprimitur enim horum mole. Hoc ita Celſus, Initia morborum famem, ſitimque deſiderant. Si verò fracta fuerit natura ab exhauſto; vt ſi acerrimi ſucci immodeſtis exercitiis torridóve à Sole & inedia exardeſcant, genio ilicò indulgeat. Alioqui non antè cibum dabimus, quàm ad pedes deſcenderit calor.

Cur non dandi in Paroxyſmis agri.

2 Vt in aſthmate, arthritide, colico, dolore capitis, cardialgia. Quemadmodum ſuperioribus Aphoriſmis agit de vniuerſalibus morbi temporibus, ita & hîc de particularibus: quæ nihil aliud ſunt quàm paroxyſmorum diſtinctiones. Paroxyſmus eſt autem id tempus, in quo ægriùs habet æger: vel grauius periodi tempus, hoc eſt, tempus id, quo æger febricitat. Periodus autem eſt tempus intenſionis & remiſſionis, hoc eſt, interuallum inter vnum inſultum & alterum. Sic cottidianæ periodus eſt viginti quattuor horarum: in tertianis, quadraginta octo: in quartanis, ſeptuaginta duarum. Paroxyſmus eſt vel intermittentium vel continuarum. Continuarum paroxyſmus tria tantùm habet tempora, nimirùm principium, augmentum, & ſtatum. nam declinatio non continetur in paroxyſmo. Ideoque in declinatione continuarum, cibum exhibemus. In intermittentibus verò expectanda eſt perfecta apyrexia; ſi vires ægri id patiantur, nec peculiaris naturæ conditio obſtet. Paroxyſmus intermittentium quattuor habet tempora, quæ in tertiana, exempli gratiâ, ſic deſignes. Anteſignani paroxyſmi gratiâ, ſic deſignes. Anteſignani paroxyſmi dicuntur epiſemaſiæ, vt cùm quis oſcitationibus vel pandiculationibus prehenditur. Deinde ſi rigeat, illud tempus dicitur principium. Cùm æger modò rigore afficitur, modò incaleſcit, dicitur anomalia vel inæqualitas paroxyſmi. Ita tunc afficiuntur, quòd humor morbificus feratur ad ventriculum, vnde ſæpe vomitus. Periodicus enim rigor maximè excitari ſolet, vitio ſuperioris ventris. Cùm flamma erumpit in totum corpus æqualiter, dicitur auxeſis vel augmentum. cùm iam ſymptomatum ſumma ſunt omnia, & febris eſt in æſtu, dicitur ſtatus & ἀκμή. Vbi demum calor ad pedes deſcendit, παρακμὴ dicitur & declinatio cuius quidem duæ ſunt partes, vna quæ ſtatui proxima, & dicitur παρακμή. altera eſt ἄνεσις, hoc eſt intermiſſio. Hanc ſequitur ἀπυρεξία, cùm calor vniuerſus euanuit. & tunc datur tutò cibus. Hanc ſequitur διάλειμμα, in quo perfecta intermiſſio. In paroxyſmo ſtimulis bilis agitatur ventriculus ac vellicatur. hinc falsò creditur infirmitas, quæ non eſt ab exhauſtu: ideoque nec cibum requirit.

Quid ſit Paroxyſmus & Periodus.

Paroxyſmus continuarum.

Paroxyſmorum intermittentium tempora.

6. Epid. 3. 55.

XII.

*Τοὺς δὲ 1 παροξυσμοὺς καὶ 2 καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ 3 νοῦσοι, 4 καὶ αἱ ὧραι 5 τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν 6 περιόδων πρὸς ἀλλήλας * ἀνταποδόσιες, ἤν τε καθ' 7 ἡμέρην ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίγνωνται. Ἀτὰρ καὶ τοῖσιν 8 ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν 9 αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένου, 10 βραχύνει, ἢν δ' 11 ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ 12 οὖρα καὶ 13 ὑποχωρήματα, καὶ 14 ἱδρῶτες, καὶ 14 εὔκριτα καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.*

** ἀνταποδόσιες,*

XII. Iam verò 1 paroxyſmos & 2 ſtatus morborum ipſi pro 3 ſe 4 quique morbi aperient, & anni 5 tempora, & ſtatæ 6 periodorum vices interque ſe reciprocationes, 7 ſi cottidianæ illæ fuerint, tum ſi alternis diebus repetant, tum ſi maioribus interuallis. Eò quoque pertinent 8 epiphænomena: vt ſi ineunte pleuritide expectoratum 9 ilicò appareat, breuis 10 eſt morbus: ſi autem 11 ſeriùs, diuturni. Quin & 12 vrinæ & 13 deiectiones, & ſudores, vt 14 apparuerint, 15 ſecundi aut ſiniſtri morbos iudicij, breues aut diuturnos fore ſignificant.

1 Hoc eſt, deteriora periodorum tempora, tam in continuis, quàm in intermittentibus. Vt ex eorum perſpicientia, loco diæta exhibeatur, cùm iure debet exhiberi. Nam iure exhibetur, ab eduis pepaſmi ſignis: cùm iam excernitur materia morbifica: vel cùm iam vires laborant ab exhauſto. Loco exhibetur, ſilente paroxyſmo. Paroxyſmi & ſtatus morborum indagandi, quo cibus rectè inſtituatur. Dixerat antè, in vigore & paroxyſmis à cibo eſſe abſtinendum: iam docet vnde noſcas futurum vigorem & paroxyſmos.

2 Hoc eſt, quatuor morborum tempora: vnde prouiſio copiæ ciborum ducitur. Statum conſtitutionemq. morbi is exploratum habet qui compertum habet an morbus is ſit acutus, peracutus aut longus futurus, quóque tempore in vigorem ſeſe ſit elaturus. Et à morbi vigore futuro, ægriq. viribus, tota generaliſque lex inſtituendi victus pendet. vt ſingillatim offerendi cibi occaſio ex ſingulis captatur paroxyſmis.

3 Vt peracuti ferè intra quartum diem ad ſummum vigorem veniunt: tertianæ, ſeptem periodis: quartanæ, diuturnæ, bilioſi, imparibus: mixti, paribus: cottidianæ, cottidie mouentur. Pleuritis & phrenitis tertio ferè die: morbi ventris, hepatis, empyema, & tabes cottidie ſe mouent, magiſque ſub noctem: melancholici quarto die.

4 Hoc eſt pro morbi cuiuſque ſpecie, magnitudine, more, & motu. quæ quatuor variantur, pro morbi eſſentiâ, materiâ morbificâ, parte obſeſsâ, ſymptomatis comitantibus morbum, & prout fuerint cauſæ morbificæ. A ſpecie morbi, nam ſi quartana affligit, tarda veniet criſis. Deinde magnitudo & vehementia morbi: vt ſi ſit cauſus vehementiſſima, iam iam

criſin dabit. præterea mos morbi, hoc eſt clementia & prauitas, ſi peſtifer ſit. Id notamus ex epiphænomenis. tandem motus morbi ſi ſit celox, in propinquo criſin eſſe denotat: vt ſi anticipârint protracti paroxyſmi.

5 Nimirùm præſens tempus & præteritum. Præſens, vt Vere & autumno maniæ eueniunt, æſtate cauſi. Præteritum, vt ſi hyemem aquiloniam, pluuioſum Ver exceperit, æſtate dyſenteriæ mulieres fatigabunt. Plenus eſt his exemplis tertius Liber Aphoriſmorum. Nam hinc euadunt morbi longi aut breues, eucriti & dyſcriti; febres Autumnales longæ ſunt, vel calamitoſæ. tardat hyems morbos: æſtas, maturat. Hæc nouiſſe, profuerit ad diætam loco præſcribendam. Ita ſcimus æſtiuos morbos bilioſos eſſe, triduanóque impetu ferri: alio modo ferri, qui aliis temporibus naſcuntur. His adde conſimili ratione, res non naturales, & naturales. quæ ad calorem & ſqualorem, corpus nutare faciunt, tertianarios: quæ ad madorem, cottidianarios: quæ ad frigus ſiccum, quartenarios motus præbent.

6 Vt ſi paroxyſmi anteuertant, ſi ſin vehementiores & longiores. Nam breuem aut diuturnum fore morbum, intelligimus ex paroxyſmorum incrementis. Incrementorum verò ratio ex periodis peti ſolet. Nam quò hæc tria conſociata fuerint vehementiora, eò criſis citiùs edetur. Prior ergo paroxyſmus cum ſequenti conferatur. Etenim vbicumque incitatæ naturæ, & inchoati pepaſmi ſignificatio fit, ibi exacti principij & ſigna iam iam futuri vigoris eduntur. Nam paroxyſmi anticipatio, ſignum eſt irritatæ naturæ: diuturnitas abſolutæ putredinis, vehementia inchoati pepaſmi ſignum eſt.

7 Vt cottidiana, tertiana, quartana, quintana, ſeptana, nonana. Dicuntur autem ſtatæ periodorum reciprocationes, cùm pro rata portione periodi ſibi ſuccedunt.

8 Hæc enim pepaſmum & cruditatem denunciant indeque tempus criſis ſubindicant. res diætetica vtiliſſima. Hic ſubauditur τεκμαίρεσθαι χρή, hoc eſt ratiocinari oportet.

9 Hoc eſt, ſi primo die vel poſtridie. Si nimirum ita appareat, vt apparere debet, nullaque ratio deſideretur in eius qualitate, copia, & excernendi modo. Signa epiphænomena ducuntur ex corporis eſſentia, actionibus, & excrementis. Ne principij homonyma vox fallat. id denotat hoc præſens temporis punctum diuiſionis expers: alioqui, vt hîc, ſignificat vniuerſale morbi principium. Nam ſi intra quatriduum id apparet coctum, ſeptimo die liberabitur. Hæc Galenus hîc in Anaxionis hiſtoria eleganter demonſtrat.

10 Eſt ſignum breuitatis, & cauſa. ſi nimirum illud ſputum nec ſit tenuius nec viſcoſius. Sed dices, Hippocrates ſectione prima, libri ſecundi Epidemiôn ſcripſit, τὰ δὲ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον μὴ αὐτίκα ἐπιφαίνεσθαι, hoc eſt, quæ in melius decernunt & iudicant, non ſtatim apparere debent. quo modo ergo dicit hîc ptyelon præclarè ilicò apparere? Reſpondemus, Quædam ſigna critica eſſe quæ apparent ad ſpeciem criſis futuræ: alia ad tempus criſeos apparent. Ad tempus, vt coctionis ſigna: hæc quouis tempore apparentia, bona ſunt. vt ſi nubecula quarto die in vrina appareat, ſeptimo die fiet criſis. Sed quæ ad ſpeciem criſis apparent, non ſunt bona, niſi primùm ſigna quæ ad tempus apparent præceſſerint. Vt ſi ineunte morbo facies rubore ſuffundatur, & marmarygæ adſint, malum. Sin poſt coctionis ſigna hæc euenerint, haimorrhagia iam iam adferet criſin.

11 Non prima vel ſecunda ſeptimana. vt in Anaxione.

12 In morbis venoſi generis. in quibus & ſignorum, & cauſarum criticarum rationem obtinent.

13 In morbis ventris inferioris. aut cùm per deiectiones fit è toto corpore aut è vicinis partibus humoris excretio.

14 Quantitate, qualitate, tempore, & excernendi modo.

15 Quia omne excrementum propriam conditionem & ſpeciem refert eius partis vnde emanat. Hoc Aphoriſmo illud agitur, vt cautionem cibandi obſeruemus religioſè. Hoc eſt, an iure quis cibum capere debeat, an non: tum eius copiam ac qualitatem. Docent hoc nos morbi hiſtoria, & ægri vires. Occaſionem verò ineundi paſtus, hoc eſt, vt loco & tempore exhibeatur cibus illis qui ſuo iure eum capere debent, oſtendunt paroxyſmi particulares. Nam quinque vel ſex horis ante paroxyſmum exhiberi debet cibus, ſi quis ſit exhibendus. Porrò quattuor notæ deducunt nos ad ſcientiam hiſtoriæ morbi & paroxyſmorum: primò, morbi ſpecies: ſecundò, anni tempora: tertiò, periodorum ſtatæ vices: quartò, ſigna epiphænomena. Vt generalem autem totius hiſtoriæ morbi victum conſtituas, noſcas oportet, quando ad ſtatum ſummúmque ſuum vigorem venturus ſit morbus: Hoc indicant paroxyſmorum anticipationes, durationes, & vehementiæ: adde & cætera quæ hîc Hippocrates. At futuri mox paroxyſmi indicant, ſingula cibo congrua tempora. Vt breuiter dicam, Duo ſunt ex quorum cognitione rectè inſtituitur diæta, nimirum hiſtoria morbi, & ægri vires: Hiſtoriam morbi, hoc eſt, quando morbus ad vigorem ſummum venturus ſit, agnoſcimus: ex his quatuor, ex ſpecie affligentis morbi; ex anni tempore, ſtatis ex periodorum viciſſitudinibus, & ex epiphænomenis ſignis. Secundum, quod notare debebamus, erat robur virium, de quo ſequenti Aphoriſmo agit.

Occaſio nutriendi vt captanda, vis nutriendum eſt.

Vnde Paroxyſmi futuri naſcantur.

Vnde vigor innoteſcat.

Anatephalæoſis in praxi vtiliſſima.

XIII.

*Γέροντες 1 εὐφορώτατα * νηστείην φέρουσι, 2 δεύτεροι οἱ καθεστηκότες. 3 ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα 4 παιδία. τουτέων δὲ αὐτέων ἃ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν 5 προθυμότερα ἐόντα.*

** νηστείας*

XIII. Senes (1 quibus eſt cruda viridiſque ſenectus) inediæ patientiſſimi ſunt: mox homines 2 conſtantis ætatis: nequaquam 3 adoleſcentes: maximéque omnium 4 pueri: atque omnino qui id ætatis fuerint 5 alacriores.

In victu inſtituendo ſpectanda eſt ætas.

Superiùs docuit artificioſè colligendum eſſe morbi vigorem & paroxyſmos, quò tutò ægrum ad ſtatum ducamus diætâ, loco & iure præſcriptâ. Hîc iam alteram partem explicat inſtituendæ diætæ, quæ ducitur à viribus, cum ſecuritate, vel cum metu infirmitatis. Nam vt antea diximus, vt rectè inſtituatur, ſcire debemus num ſit morbus perperacutus, peracutus, acutus, vel longus: deinde vires ægri quales ſint. Iam de viribus. Explicatur enim virium robur ex communi & propria cuiuſque natura, & humorũ ex dominatu, hoc modo: Puerorum vires valent quidem, ſed cum infirmitatis metu; ſenum vires valent, ſecuritate quadam: ergo hi peruenire poſſunt ad ſtatum morbi, in omnimoda cibi abſtinentia. Nam ſi etiam in his alimenti inopia genius defraudetur, habet ipſorum calor in promptu fomentum, nempe pituitam, quæ in ſanguinem verti poteſt.

Secunda Indicatio à viribus.

1 Etenim hi non admodum laborant ab exhauſto: nam denſeſcit iam eorum corpus, humoréſque craſſeſcunt, & iam dominatu melancholici humoris tenentur, & habitus denſitate. Ac flos caloris natiui his iam ſopitur. Accedit & illud, quòd ſint ἀλεγματίας τὰ ἄνω, adeò vt ſuctionis ſenſu non æquè titillet ventriculum. Porrò νηστείην vertimus inediam,

Senes cur inediam non ferant, & qui.

inediam quia vocabulum ieiunium & abſtinentia eſt ambiguum. Quod autem Galenus intelligit hac voce paucum quodammodo cibum: bene id quidem, ſi generaliter intelligas ſenes, vt etiam ἐσχατογήροντας, id eſt, decrepitos includas, quos ſæpe & pauco cibo fouere oportet. Sed ſi ſolùm intelligas virides ſenes, intelligi poteſt inedia: nã illi ſenes bonis ſuis rebus, inediæ ſunt patientiſſimi, nimirum à 50. ad 67. annum, hoc eſt ὠμογέροντας, quos crudos appellamus. nam proximè ab his ponit τοὺς καθεστηκότας.

2 Iiſdem de cauſis, ſed non tam validis, à 35. ad 50. annum.

3 Nam diſſipabile eſt horum corpus: & facilè ſuctum ſentiunt: à 15. ferè, ad 25.

Pueri non ferunt inediam. 4 Nam exhauritur horum corpus creſcendo ac augendo in omnem dimenſionem: & quia ſemini ſanguinique parentum proximum, proptereaque tenellulum, facilè exhaurietur. ad decimum annum vſque.

5. Ob vim calidi natiui, qua circumfluunt: id quo maius fuerit, eò maiori egent nutricatu. & hi in perenni ferè motu verſantur corporis & animi, vnde validè exhauriuntur. Pueri itaque atque adoleſcentes nequaquam ferunt inediam, tum ratione naturæ communis; laborant enim ab exhauſto ob caloris robur, & materiæ ſubtilitatem, tum ob meatuum libertatem, ſeu corporis laxitatem raritatémque, quæ tres ſunt in nobis effluxionum cauſæ. Tum etiam ratione peculiaris naturæ, quia ſunt picrocholi τὰ ἄνω. Sed obiicies, multi ſenes ſunt abnatâ etiam naturâ

s. De victu acut. picrocholi τὰ ἄνω. Reſpondet Hippocrates, quòd ea quæ in ſenibus ſurſum fertur φλεγματοῦται, hoc eſt, pituiteſcit. quod fieri etiam ibidem docet, iis qui vtuntur oxymelite diluto. Atque hinc adeò eſt, Quòd quibus iuuenibus, ob caliditatem & raritatem, alio delatâ bile, aluus fuerit ſiccior, iis, ſenibus laxetur.

XIV.

Τὰ 1 αὐξανόμενα, 2 πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. 3 πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς· εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα 4 ἀναλίσκεται. Γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν. Διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων 5 ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυνται. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ 6 σῶμα.

XIV. Quæ 1 corpora incrementis augeſcunt, 2 plurimum habent calidi natiui, proptereaque 3 pluſimo egent alimento, alioqui horum corpus 4 tabeſcit. Senibus verò parum caloris ſupereſt: quò fit vt paucis 5 fomitibus contenti ſint, nam copiâ extingueretur facilè. Quæ cauſa eſt cur ſenibus non ita febres acutæ, frigidum enim eſt eorum 6 corpus.

Ratio ſuperioris Aphoriſmi.

Calidum natiuum quid. 1 Calidum natiuum eſt humidum primigenium, ſpiritu & calore perfuſum, cuius hyparxis eſt ſemen. Hoc enim materiam & cauſam efficientem corporis continet. Id calidum innatum appellat Hippocrates, animam Aphoriſmo quinto, ſectionis quintæ, libri ſexti Epidemiôn. Alimentum autem beneficio caloris natiui eiuſque ratione, noſtræ naturæ eſt familiare. Igitur quo propiùs abſunt alimenta à vita, eo plus habent ſucci altilis. quia nihil nos alit, niſi & ipſum alatur & viuat. alimur enim ſimilibus. Aurum igitur potabile, ſi tale reddi poſſit. nullam habet vim nos alendi, quia inter aurum ſolidum & potabile nihil intereſt præter concretionem fuſionem Homo nec purioribus elementis viuere poteſt tantum abeſt, vt deſtillatis inanimatarum rerum viuat alaturve.

2 Quibus promotio fiat ad viretiorem terminum, ſeruata priſtina continuitate, & forma; quod nulli arti datum eſt. vbi & quibus tanta vis naturæ eſt, vt agat in partem abditam, ita vt, dum additur, totum augeatur. Ab anima enim illud habent omnia quæ viuunt, quòd auctionem & diminutionem accipiunt κατὰ τοὺς ἐναντίους τόπους, dicit Ariſt. οὐ μὲν ἄνω μὲν αὔξεται, κάτω δέ. ἀλλ' ὁμοίως ἐπ' ἄμφω καὶ πάντοτε τρέφεται. Hoc eſt, Secundum locos contrarios: non enim ſurſum quidem augentur, deorſum verò minimè; ſed æquè in ambas partes. hæc Ariſtoteles 2. lib. De anima a. Quaſi dicat, tale corpus duobus ſimul contrariis motibus mouetur, ſcilicet ſuperiùs & inferiùs. Verùm naturale corpus ſiue fuerit ſimplex, ſiue compoſitum, ſurſum tantum, vel deorſum ſolùm mouetur, ex vi dominantis elementi. Igitur quod contrariis ſimul motibus fertur, id illi erit ab alio principio, ſcilicet ab anima.

2 Cuius actio eſt nutritio atque augmentum, cùm ſcilicet tale quippiam quale eſt id quod ipſum habet generatur.

3 Nam vbi ita vegetat atque viget calidum natiuum, exhauritur corpus incrementum ducendo, vnde ſequitur connaturalis materiæ ſuccique nutritij exhauſtio.

4 Effluxus copiâ, & affluxus inopiâ. Diffluit facile eorum calidum natiuum, quia eſt aëreum & humidum,

5 Ducta Metaphora ab oleo & lignis aridiſſimis, quibus exigua flamma conſeruatur.

6 Nec inflammationes iam ſunt calamitoſæ ſenibus, exceptâ peripneumoniâ & pleuritide. Idque non ratione inflammationis, ſed defectus virium, quæ ad expectoratum promouendum neceſſariæ. Si tamen valida corripiantur febre periculi plenum. nam cauſæ immanitatem denunciant, quæ frigidum hoc corpus in flammam abripit. accedunt effœtæ vires, ac extra naturæ lineam longè abducta temperies. *Senes inimares ſunt inflammationibus partium ſpirabilium.*

XV.

Αἱ 1 κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος 2 θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι 3 μακρότατοι. ἐν 4 ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πολὺ † ἔχουσι· τροφῆς οὖν 5 πλείονος δέονται. 6 σημεῖον αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί. † ἔχει *&* ἔχ.

XV. Inſignes 1 capacitates internæ hyeme & Vere ſunt naturâ 2 calidiſſimæ, & ſomni 3 longiſſimi: iis 4 igitur temporibus cibi acceſſio eſt adiungenda, nam cùm calidi innati plus habeant, eò fit, vt iis 5 maiore nutricatu ſit opus: cuius 6 rei documento nobis ſunt ætates & athletæ.

Copiam cibi indicat etiam anni tempus. Quo enim tempore vires ab exhauſto & ſubſtantia triplicis effluxu magis laborant, eo magis imminet periculum infirmitatis, eóque plus refectioni ſtudendum: Sed Vere & hyeme magis laborant. Vnde & hyeme plus tribuendum eſſe refectioni quàm aliis anni temporibus. *Anni tempus copiam cibi indicat. Senſus Aphoriſmi.*

1 κοιλίας vox ſignificat inſignes capacitates internas, præſertim partium nutritioni dicatarum. Interdum indifferenter ſignificat omnem capacitatem, vt ſunt etiam interſtitia muſculorum, in quæ ſi ſanguis delabatur; vel gangrænat, vel ſuppurat, vel expirat. Inſignes ergo capacitates internæ; hyeme & Vere ſunt calidiſſimæ, paruæ autem nequaquam. *κοιλίας quid.*

2 Calore fluente (qui conſiſtit in ſanguinis ſpiritu arteriarum & venarum) non fixo. hoc euenit per aliud frigus à foris; colligit in internis calorem illum. Ita regio frigida hoc etiam facit. frigus colligit ac impedit ne diſſipetur ſubſtantia calidi natiui.

3 Beneficio illius caloris qui ventres occu- *Somni cur longi.*

Digitized by Google

par: quia quo ventres calidiores, eo ſanguis abſoluitur perfectiùs. Quóque maior copia bene confecti ſanguinis, eo anathymiaſis ſuauis maior. Hac autem fruitur cerebrum de nocte ad inſtaurationem ſpiritus animalis & ſui, quo hæc maior, eò ſomnus longior. Noctium autem prolixitas ſuis tenebris intrò concludit calorem; lux verò foràs euocat: & nox eſt die frigidior.

4 Quibus calidiores ſunt ventres, & ſomni longiſſimi.

a quaſi dicat, quacumque ratione augetur calor, maiorem nutricatum requirit. pueri enim calore natiuo circumfluunt: & etiam athletæ, qui excitant exercitio calidum natiuum.

5 Naminterò actus calor ſi prædio ſuo non fruatur, extinguitur. Docet hoc Aphoriſmo Hippocrates hyeme à calore natiuo interna maximè calere. Vnde fortè quis exiſtimet æſtiuo tempore calidis cibis ac generoſis vinis vtendum eſſe. Reſpondemus hos falli: Nam Hippocrates non aſſerit calere hyeme ſimpliciter interna: ſed dicit ea circumfluere calore natiuo: hoc eſt blando illo ac naturæ conſentaneo. Quare quacumque de cauſa exuitur id ſuo blandimento, degenerè natalitia illa vi cuadit. Siue enim nimium frigeat, ſiue nimium æſtuet, deſinet hac ptte natiuum dici. Æſtate autem æſtuat nimium, quare eius natiua vis acciditur ab illa quam tunc concipit flamma: & exiguum tunc eſt calidum natiuum. Si tunc aromata vináve generoſa propinaueris, validiùs extra naturæ lineam abripietur, & fiet hoc modo calor natiuus proſtratiſſimus. Quod verò interdum flagrante ita æſtu per æſtatem, à pauco vino recreentur aromatico vires, id fit quòd cruditates interdum ventriculum occupent, quodque ſpiritus exhauſti ſint. Hinc ſolemnis per Italiam inualuit mos, vt primo Auguſti die maluaticum propinetur. Sed largior vſus vini tunc nocuus eſt ſemper.

Quæſtio.

XVI.

1 Ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖσι πυρεταίνουσι 2 ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ 3 παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι, τοῖσιν οὕτως 4 εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

XVI. Diætæ 1 humidæ febricitantibus omnibus 2 accommodatæ ſunt, maximè verò 3 pueris, atque aliis qui ſic diætam 4 inſtituerunt.

De ciborum qualitate. 1. Lib. De Diæta.

Hactenus de copia; iam de qualitate ciborum. Quo enim genere ciborum vtendum ſit ei cui per febres neceſſarius eſt diætæ vſus, docet hoc Aphoriſmo; videlicet cibo humido. Scribit alibi Hippocrates, Cibus humidus imbecillis, ſitis expers, coctu facilis, & liquidus. Hæc enim quattuor requirit Hippocrates ad diætam humidam: imbecillitatem, ſitis carentiam, concoctu facilitatem, vtque ſit liquidus. Quæ quattuor in ptiſana potiſſimum conſiderare docet. Dicitur autem cibus imbecillis, qui eſt alienæ qualitatis expers: qui eſt fortis, neque acrimoniam aliquam relinquit in ſtomacho, neque vapores attollit ad caput. Huiuſmodi quoque cibum frigidum eſſe docet Hippocrates, vbi ait, αἱ ἀσθενέες δίαιται, ψυχραί. Quare fruſtrà quidam cauillantur, Hippocratis ſententiæ adiicientes, & frigidæ: vt quod humido cibo neceſſario includatur. Huiuſmodi ergo victus imbecillis optimè conuenit febricitantibus, quia extinguit calorem febrilem ventriculi æſtuantis, ac ſpirabilium partium. Debet is quoque eſſe ſitis expers, hoc eſt, frigidus & humidus: quia alioqui febricitantibus febrem augeret. Hac enim ratione interdicit Hippocrates pleuriticis melicrati vſum, ſi ſint τι χολώδεα ἄνω: quòd iis ſit ſitiferum. Huc accedit quòd & concoctu facilis debeat eſſe: tanto faciliùs à calore languido conficiatur. Poſtremo liquidus, nam cùm calor natiuus effœtus quodammodo langueat, hac potiſſimum ratione calori natiuo reſpondebit, atque ſimul naturæ ſtudebit, & morbi pepaſmum iuuabit. Scribit itaque hic Hippocrates, Victum humidum febricitantibus conuenire: Intellige cùm iure & loco adhibetur: quaſi tale inſtituat ratiocinium: Quicquid eſt huiuſmodi vt æquè natura ſtudeat atque cum morbo pugnet, id conuenienter cuique febricitanti poteſt exhiberi. Huiuſmodi autem eſt ptiſana, vtpote quæ inter cerealia cibaria ita reliqua ſuperet, vt nullum ſit quod omnes eius vires obtineat. Nam ſtomacho tumultum non infert, nec fluctuationes aut flatus parit, ſi modò bene coquendo intumuerit, & ita omnes depoſuerit flatus, tota eſt æqualis, & facilè eam ventriculus amplectitur: quia ventriculus calore febrili æſtuans, modico gaudet contrariorum vſu. Cùm ergo à ventriculo conficiatur, egregiè ſtudet naturæ. Eadem quoque pugnat cum morbo, quia frigiditate & humiditate ſua calorem febrilem, ſi fuerit pepaſmi capax, leniendo præparat ad pepaſmum. Si verò fuerit is pepaſmi expers, ipſum excludit & deturbat, obſtructioneſque tollit. Sed obiicies, Hydropicis, quorum affectio febrem habet coniunctam, non conuenit victus humidus. Reſpondent, Hippocratem hoc intellexiſſe de his, qui laborant ex febre eſſentiali: ſed hydropicorum febris eſt ſymptomatica. Verùm hæc ſolutio eſt nulla: nam & de ſymptomaticis & de eſſentialibus agit febribus. Hic enim Aphoriſmus ex eo loco ſumptus eſt, vbi agit Hippocrates de pleuritide, ad quam præſcribit ptiſanam. Dicemus ergo, quòd ineunte febre ſi immineat periculum hydropis, venam ſecabimus, interdicemus vſum vini, exhibimus diæta refrigerante & humectante. Nam ſi maior ratio habenda ſit cauſæ quàm ſymptomatis, pugnandum eſt cum febre. Perfecto autem hydrope, potiùs pugnandum eſt cum ſymptomate, quàm cum cauſa, quòd aqua ibi hærendo putreſcat, & in ſui contagionem viſcera cuncta trahat.

Cibus imbecillis quis.

6. Epid. 4. 27. Defenditur Hippocrates.

Cibus ſitis expers.

Eupeptos. Liquidus.

Vt in vſum vertendus ſit hic Aphoriſmus.

Ptiſanæ laus.

Obiectio.

1. Qualitate & conſiſtentia liquidæ, ſitis expertes.

2 Quòd acrimoniam caloris infringant, obſtructa liberent, materiam pepaſmi capacem concoquant, expertem verò excludant, nec naturæ negocium faciunt, nec aluum ſuperant, quæ eſt apthodes in omni febre valida.

3 Qui natura ſunt humidi, & qui ſimilium vſu gaudent. & natura ſuo ſtatu conſeruatur ſimilitudine ſubſtantiæ.

4 Nam ſtudendum eſt naturæ inſitæ & aſcititiæ, atque vnà pugnandum cum morbo.

XVII.

Καὶ οἷσιν 1 ἅπαξ, ἢ 2 δὶς, καὶ 3 πλείω καὶ 4 ἐλάσσω, καὶ κατὰ 5 μέρος. Δοτέον δέ τι καὶ τῇ 6 ὥρῃ, καὶ τῇ 7 χώρῃ, καὶ τῇ 8 ἡλικίῃ, καὶ τῷ 9 ἔθει.

XVII. Quinetiam quibus conſentaneum eſt 1 ſemel aut bis die [2 paſtum inire] quibúſque 3 pleniore aut 4 parciore manu & quo 5 progreſſu fieri oporteat. Sed concedendum eſt aliquid 6 tempori, & 7 regioni, & 8 ætati, & 9 conſuetudini.

Cum iam perſpectum nobis fuerit iure ptiſanam exhibendam eſſe, & quo loco (quod animaduertimus ex perſpicientia virium ægri, hiſtoria morbi, & paroxyſmi) tum verò illud conſiderandum eſt, quo modo ſit exhibenda, quod ex eiſdem elucet: vt in pleuritide cùm os humeſcit, num bis vel ſemel exhibere de die, & num larga manu vel aliter, & num ſemper vt inſtituiſti.

Quo modo.

1. Vt ſi expectorato nondum madeſcat os, vireſque id ferant, vt ſemel tantum comedat in productiore aliquantulum morbo.

2. Si os à ptyalo madeſcere cœperit.

3. Quoque vberius procedit expectoratum, eò pleniore manu dandum: quò inde firmiora reddita latera, fœliciùs expectorent.

4 Si

4 Si nondum expectoratum procedit, nec homo ſit picrocholos ſed phlegmatias, nec vires proſtratæ langueant.

5 Scilicet qua ratione, vel viciſſim & paulatim: númque id eodem ductu agendum vt inſtituiſti: quid aliter agendum.

6 Quo nimirùm tempore vires ab exhauſto laborant.

7 Nam in frigidis regionibus multum dandum.

8 Nam pueri alacriores, inediæ ſunt impatientes.

τὸ κατὰ μέρος quid ſit.

9 Ne œconomia naturalis ſoluatur ac immemor officij ſui reddatur, immutatione temperamenti, habitus, & actionis. Vt κατὰ μέρος rectè intelligamus, ſcire debemus hoc referri ad occaſionem mutandi cibi in qualitate, copia, & numero. Vt num integra priſana vel eius cremor ſit exhibendus, quæ ratio ducitur ex morbi & ægri natura, quibus nimirum modò inuitamur ad cibum exhibendum, modò auocamur. Examinatur enim hoc aphoriſmo an, ineunte priſanæ vſu, mitificato ſcilicet iam morbo, integram priſanam ſumere debeat, vel num potiùs ſolum cremorem priſanæ: & num eam parca manu Et num ita præbendum, non tam ratione morbi, quàm ægri: quia reuocat ventriculum ab ocio ad negocium. Dein poſtridie, vbi priſanæ iam ventriculus aſſueuit, & quò certiora pepaſmi indicia morbus dederit, eo pleniore manu tum in qualitate, tum in frequentia & quantitate priſanam ſumet. In quantitate, quia magna copia: in qualitate, quia priſanam integram: in frequentia, quia bis die ſumet; idque ratione morbi, naturæ tum communis tum ægri. Neque ab hoc priſanæ vſu ceſſabit (quia ſine intermiſſione viribus eſt opus) vſque ad morbi ſolutionem. niſi aſtrictior fuerit aluus, qua venter diſtenditur, difficultas ſpirandi augetur, & caput ſymptomatis plethoricis affligitur: hoc ſolùm caſu ſemel die tantùm præbenda eſt priſana: & altera pars diei inſumenda eſt in prouocanda alui deiectione. Dicit autem Aphoriſmus, aliquid dandum eſſe conſuetudini: quia quorum ventriculus ſemel aut bis humeſcere, intumeſcere, concoquere conſueuit; ſi defraudetur, mutata conſuetudine; temperamentum, habitum, & actionem immutat. Addit concedendum aliquid eſſe regioni & ætati: nam iis aut ex inopia laborant vires, aut augetur calidum natiuum.

Aluo conſtricta quo modo tranſigendum.

XVIII.

Cibi quando benè & malè feruntur.

1 Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία 2 δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος 3 ῥᾷστα, ἦρος 4 δεύτερον.

XVII. Æſtate 1 & Autumno cibos 2 ægerrimè ferunt, Hyeme 3 facillimè, mox 4 Vere.

κατὰ μέρος explicatur, hoc eſt, quo progreſſu cibus augeri debeat in copia & frequentia.

1 Hic explicatur ſuperius κατὰ μέρος. Cùm ſcilicet iure & neceſſariò bis de die, & pleniore manu cibos capere debent iam mitificato morbo. Iam itaque quo progreſſu id fieri debeat docet. Nam officij vacuitate aluus reddita eſt ignauior, cùm ſiccus eſſet morbus: accedit iam quòd æſtate languet calor natiuus, quodque natura ægrè ſe conuertit ab ocio ad negocium.

2 Quòd eo tempore calor natiuus quaſi effœtus langueſcat. & autumno denſentur corpora.

3 Quod ventres tunc ſint calidiſſimi, & ſomni longiſſimi.

4 Magis enim euaporat quàm hyeme calidum natiuum. Ad conſtituendam itaque victus τάξιν valet plurimum temporum diſtinctio. Ac ſi diceret, is qui iure genio indulget iam, (editis pepaſmi notis) poſt bidui vel quatridui inediam à dato cibo affligitur; proptereáque ſumma prouiſione eſt opus in cibi qualitate, copiâ & frequentiâ: tum vero pluribus damnis augetur æſtate quàm hyeme: autumno quàm Vere, ſi quod peccatum fuerit in cibi qualitate, copiâ, vel frequentiâ. Si quis dixerit, Nutritio eſt vacuati repletio: ſed æſtate plus vacuatur, hyeme minus: Quare æſtate plus exhibendum quàm hyeme. Reſpondet Galenus: Vtroque tempore magnam fieri euacuationem: æſtate quidem quia calor natiuus, (cuius hyparxis conſiſtit in blandiſſimo calore) eſt languidior, & pori patentiores, vnde ſudores fluunt craſſiores. In hyeme vero quia pori magis ſunt aſtricti, & calor natiuus maior, magis per inſenſibilem effluxum vacuantur homines. Quia quò calor eſt vehementior, eò magis effluxus fugit ſenſum.

Hyeme cur plus dandū.

XIX.

Τοῖσιν ἐν τῇσι 1 περιόδοισι παροξυνομένοισι 2 μηδὲν διδόναι, μηδ᾽ 4 ἀναγκάζειν, ἀλλ᾽ 3 ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

XIX. In morbis qui 1 per circuitus recrudeſcunt, nihil eſt 2 exhibendum, neque vlla ratione 3 adduci quis debet vt aliquid exhibendum putet; ſed contrà demenda 4 cibi acceſſio ante criſes

In paroxyſmis abſtinēdum.

Ordo Aphoriſticus Hippocratis.

q.d. Decipimur ſpecie infirmitatis. Si enim vires vi morbi langueant, non exhibebis cibum: ſed ſi ab exhauſto laborant. Hippocrates hic loquitur de progreſſu ad infirmitatem: ſuperius egit de progreſſu ad ῥώμην. Finitur hoc Aphoriſmo tractatus decimuſſextus à diæta. nam ſequentibus Aphoriſmis redit ad euacuationes & purgationes vnde hunc librū auſpicatus fuit. Definiuerat enim Hippocrates medicinam additionē & ablationē. Ab ablatione inchoans, primis Aphoriſmis egit de ablatione materiæ morbificæ (nam inde pendent morbi acuti) vena ſectione & purgatione. Sed quia cibo opus eſt ſēper: quo modo is inſtitui debeat, ne augeatur materia morbifica ex ſiniſtro eius vſu, hactenus egit. Videtur autem prima fronte idem eſſe hic Aphoriſmus cum vndecimo ſuperiore: nequaquam tamen eſt. Nam licet demonſtratio huius ex illo ſumenda eſt, alius tamen eſt vtriuſque ſcopus. In illo enim agit de occaſione cibi exhibendi: hic agit de vtendi modo; vt hic Aphoriſmus vſus diſtinctionem contineat. Ac ſi diceret: Ventum eſt ad id tempus, vt qui ieiunauit triduum, biduum, aut quatriduum, cibos iure debeat capere, (mitificato nimirum iam morbo) ad comparandam corporis firmitatem, larga manu vel parciore, bis vel ſemel, prout morbus id exigit. Quæſtio itaque nunc eſt, ex quo cœperit vti priſana, an ea ſemper, ſine intermiſſione vti debeat. Reſpondet libro ſecundo De victu eorum qui ex acutis morbis laborant, Quod ſic modò aluus aſtrictior ab ea non auocet. Nam hoc caſu priùs iniiciendus eſt clyſter. Addit Hippocrates adhuc aliam exceptionem, hoc modo: Ex quo priſana vti cœpiſtis prò viribus comparandis, ea ſine intermiſſione vti debetis, modò non laborarit ex eo morbo qui per circuitus ingraueſcit. Quia in eiuſmodi eo ipſo die, quo circuitum faciet morbus debebis abſtinere in totum, & perfectam intermiſſionem in iis expectabis: In continuis verò remiſſionem obſeruabis.

Senſus Aphoriſmi.

1 Periodus eſt duplex, Vniuerſalis & ſingularis. Vniuerſalis dicitur Hippocrati ἔφοδος, hoc eſt appulſus morborum, vt diximus quaternarium primum eſſe, primam periodum. Singularis periodus eſt totum illud tempus acceſſionis & remiſſionis. Hoc igitur Aphoriſmo videtur circuitus & pro vniuerſali & pro particulari periodo accipi poſſe.

Periodus duplex.

2 Ne auocetur natura à pepaſmo ad pepſin. & eo tempore aluus impura eſt, affluxu materiæ morbificæ.

3 Id eſt, nulla neceſſitate coactus quis exhibere *3 Prognoſt.*

ἀναγκάζειν quid. bere tunc cibum debet. accipitur enim τὸ ἀναγκάζειν paſſiuè : nec ſatis commodè id quidam reddunt (neque cogere) iam quando coges ægrum, cui iudicas non eſſe exhibendum cibum ? Quaſi dicat, decipimur infirmitatis ſpecie : dum non rectè nobis perſpecta eſt cauſa infirmitatis, vt propter illam cibum exhibendum potemus. Non enim ad omnem infirmitatem cibus eſt exibendus. nam cùm ad varias cauſas vires deficiant, ſi illæ vi morbi langueant, non exhibebis cibum: ſi ab exhauſto fiat vitium infirmitas, iam ſolùm vires cibum requirent.

4 Antequam nimirùm adiungendam putes cibi acceſſionem, iam deducas.

XX.

Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ 2 κεκριμένα ἀρτίως, μὴ 3 κινέειν, μηδὲ 4 νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτε ἄλλοισιν 5 ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ᾽ ἐᾷν.

Cautio. XX. Quæ 1 iudicantur perfectè, quæque 2 iudicata ſunt exquiſitè, nullo modo 3 mouenda, neque 4 nouanda, neque medicamentis purgantibus, neque aliis 5 irritamentis; ſed miſſa facienda.

5 Cautio pharmaceutica. Superioribus Aphoriſmis egit de qualitate & quantitate euacuationis, nunc docet tempus & modum euacuandi, & qua cautione vſus eorum initi debeat. Quæ itaque, dicit, iudicantur, omnium propriâ criſi. quia quot ſunt morborum ideæ, tot ſunt & *κρίσεων* differentiæ. tamen quò natura viam affectat, eò maximè criſeos inclinationes fiunt. Ex quibus duobus principiis,
Criſis quid. hac colligas definitionem : Propria Criſis eſt quæ ſecundùm morbi ideam, pro loco ipſius, & pro natura eius qui iudicatur, inclinationes facit. Dixi in hac Definitione , Pro natura eius qui iudicatur : Quia febris ardens in iuuene, per hæmorrhagiam: in ſene, per dyſenteriam iudicatur. Talia autem per-
Perfectè quæ iudicentur. fectè iudicantur, quæ antè ſignificata fuere ſignis apparentibus ad ſpeciem & tempus futuræ criſis : quæque commodè effunduntur in qualitate, quantitate,
Criſis imperfecta. tempore, & excernendi loco & modo. Huiuſmodi autem criſin dicimus non perfectam, ſi in illa deſideretur vlla harum rationum. Vt, non eſt perfecta criſis Phrenitici, ſi quarto die profundit ſtillatim paucum & ſincerum ſanguinem. Etenim deſideratur ratio temporis : nam quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicari debent : quæ imparibus, imparibus. Deſideratur etiam ratio in modo excernendi : nam ſtillatim illi manat ſanguis, qui debebat ferri *ἀθρόως* hoc eſt, confertim. Peccat etiam hæc excretio in quantitate : nam paucum emanat : etenim nihil paucum eſt criticum. Poſtremò in qualitate, ſyncerus ſanguis ſtillat: etenim nihil ſincerum eſt bonum. Nihil rectè fit, quod antè ſignificatum non fuit, ſignis apparentibus ad tempus criſeos : id eſt, ſigna pepaſmi præcedere debent criſin. Quare ſigna apparentia ad ſpeciem criſis, incerta & calamitoſa ſunt, niſi præceſſerint ſigna ad tempus. Nam illæ excretiones ſunt ſymptomaticæ. Quare, Fœlicem criſin ſigna pepaſmi præcedere debent, & ſymptomata perturbationis criticæ. quæ duplicia ſunt; quædam enim apparent ad tempus, alia ad ſpeciem futuræ criſis. Quæ ſigna niſi præceſſerint, excretionem talem nequaquam criticã, ſed ſymptomaticam vocabis. Signa quoque ea ad ſpeciem criſeos incerta ſunt & calamitoſa, niſi præceſſerint ſigna ad tempus criſis. Exempli cauſa, Laboret aliquis iuuenis ex febre ardente. Si apparuerint illi die quarto in lotio ſigna pepaſmi, dices hunc iudi-
Exemplum practicum. candum die ſeptimo. Si verò ante ſeptimum diem appareat facies rutila, micantes oculi & reliqua talia ſigna, dices eum per hæmorrhagiam iudicandum. Vt ſi ſigna pepaſmi non præceſſere, nam ea ad tempus criſis apparent, erit ſymptomatica excretio. Si verò illa hæmorrhagia ita fiat, vt in illa nulla ratio deſi-
Abſceſſu qui iudicantur. deretur, dices illam criſin perfectam fuiſſe. Atque vt acuti morbi excretione, ita diuturni morbi abſceſſu iudicantur. Hoc eſt tranſlatione materiæ ab vna parte in aliam : Niſi tamen eum ab abſceſſu liberârit vrina copioſa , quemadmodum euenit ſeruo Archigenis. Abſceſſus autem perfecti hæ ſunt conditiones, vt fiant die critico , longiſſiméque à parte affecta , & *κατ᾽ ἴξιν*, id eſt, è directo , & in partem totius materiæ capacem, vt liberet ægrum. Vno verbo, Neque morbo ſit impar , neque naturæ ſit impar. Morbo par eſt & naturæ, bubo ponè aures. exanthemata morbo ſunt imparia , & naturæ paria. hydrops in febrem, naturæ impar, ſed morbo par.

Empyreumatis, & materiæ morbificæ superſtitis notæ. 2 Ita vt nulla ſuperſit mala empyreumatis qualitas ignea : cuius ſigna ſunt ſitis , & oris ſiccitas: nec etiam teſtibilis ſit materia morbifica , cuius ſigna ſunt amaritudo oris, cibi inſuauitas, & deiecta appetentia. Sed vt ſit integra redintegrataque œconomia naturalis in aſſumendis & excernendis : & vis vitalis ac animalis memores ſint ſui officij. Siue ſit *ἐν ταραχῇ* critica, ſiue in vacuatione critica.

6. Epid. 2. in initio. 3 Quatuor complectitur , vacuationem, coëffuſionem, quod *συνεκχυμοῦν* dicit Hippocrates , reuulſionem , & deriuationem. Quæ quatuor ita dicuntur, quòd euacuare dicimus, quoties ſine diſtentione partis aliquid educimus. Effundimus , cùm
Coëffuſio quid. quod deeſt euacuationi excitamus : reuellimus hu-
Reuulſionis & deriuationis diſcrimen. morem qui fertur per loca lege naturæ non conſentanea : deriuamus eum , qui fertur quidem per loca lege naturæ conſentanea , ſed ex euentu diſſentanea.

4 Eſt verbum agricolarum : & ſignificat hoc loco alterationem caloris vel frigoris. q.d. non eſt locus alterantibus : quemadmodum pragmatici id moliuntur ſæpe ſyrupis & ſimilibus imprudenter. Nouare cùm dicit, collineat ad empyreuma : cùm ait Mouere, ad materiam Morbificam reſpicit.

Simonis exãthemata. 5 Vt lenientibus, balneis, clyſmis, &c. Et tamen modum reficiendi præſcribemus. Scribit Hippocrates, malè Simoni ad exanthematum curationem à Medicis præſcriptam fuiſſe medicamenta vomitoria. Quia illa Simonis exanthemata , nihil aliud erant quàm criſis quædam in cute veſtigia. Puto, inquit, ſi quis calida fouiſſet , iuuari ægrum potuiſſe. q. d. cum huiuſmodi perfectæ criſis veſtigiis, eſt pugnandum Topicis. Atqui hoc eſt quod præcipit Hippocrates , vbi ait , Vbi fauces ægrotant , aut tubercula naſcuntur in corpore , excretiones inſpiciendas eſſe. Nam ſi excretiones fuerint laudabiles , corpus erit
Medicus ſit ſpectator, nõ actor. Cautio. integrum. Quare in his abſtinendum : Si enim rectè mouet natura , excitabis tu importunâ pharmaciâ hypercatharſin : ſi tu *κάτω*, illa fortaſsè *ἄνω*. Suadeo ne quis in ipſa criſi pharmacum ad coëffuſionem propinet : ſuperſede diem vnum aut alterum. Id enim longè tutius : neſcis enim quò nam abeat natura: quæ enim ſegneſcere videtur iam , ac languidè excrementa excludere, hanc mox viuida quadam vi maximam ſuccorum copiam depoſuiſſe vidimus Quod ſi quid irritamenti à pharmaco acceſſiſſet, in fluxum calamitoſum facilè ſe laxaſſet.

XXI.

Ἃ 1 δεῖ ἄγειν , ὅκη 2 ἂν μάλιστα ῥέπῃ, 3 ταύτῃ ἄγειν , διὰ τῶν 4 ξυμφερόντων χωρίων.

XXI. Quæ ducenda 1 ſunt , eò 2 ducenda quò 3 maximè natura viam affectat , per loca 4 lege naturæ commoda.

Præcedenti aphoriſmo de perfecto naturæ motu egit:

iam

ium de imperfecto, cùm nimirùm natura languidè mouet, adeò vt medica manu opus ſit. Hæc ſit natura adiutrix. Agit enim hoc primo libro De purgatione, cùm mutatio fit ſiue ad robur ſiue ad infirmitatem virium.

1 Eſt illud neceſſitatis verbum, recidiuæ metum ſubindicans. Cùm nimirùm ſupereſt materia morbifica à præcedente morbo, quæ non integrè criſi excluſa fuit. Vel ſi turgeat iniqua materia.

2 Intus, foras, ſurſum, deorſum. nam quot ſunt morborum ideæ, tot ſunt differentiæ motuum humorum.

3 Morbi grauioris metu. & ne ruat materia in partem, cuius officio vita carere non poteſt.

4 Quaſi dicat, ægri vires valeant, nec ſint loca ex euentu incommoda. Quare non ſatis eſt vt moliamur purgationem eò quò natura & humor viam affectat. Vt ſi quis polypo obſeſſus etiam catarrhis obnoxius ſit narium: abducet medicus doctus eum fluxum apophlegmatiſmis ad palatum & os. Ita in dyſenteria minimè totum corpus per afflicta inteſtina euacuamus: licet ſæpiùs ſcriptulo vno aut altero rhabarbari & corticum myrobalanorum ea, quæ inteſtinorum inuolucris concepta ſunt excludamus. Ex hoc

Purgatio quid. Aphoriſmo ſumitur Definitio purgationis; Quæ eſt humoris qui in vitio eſt, quò natura vergit, per commoda loca excluſio.

XXII.

1 Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινεῖν, μὴ 2 ὠμά, μηδὲ ἐν 3 ἀρχῇσιν, ἢν μὴ 4 ὀργᾷ· τὰ δὲ 5 πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

XXII. Concocta 1 medicamento purgare ac mouere oportet, non 2 cruda, neque 3 ineunte morbo, niſi materia 4 turgeat: plurimum 5 verò non turget.

Purgatoria occaſio, & quibus opus ſit ad purgandum. *2. Alim. facult.*

Aphoriſmo hoc agitur de occaſione purgationis Vbi obſerua quòd natura expellat: medicamentum verò attrahat: Quia naturæ officium eſt concoquere, ſegregare, & expellere. Naturæ autem deberi expulſionem, docet Galenus, vbi agit de pyris, vbi dicit, Naturam vſu pyrorum roboratam, malum excluſiſſe. Quod ſi igitur nec Naturæ expellenti, neque medicamento attrahenti cedit humor, id fiet quod alibi dicit Hippocrates, Quod medicamentum fruſtrà exhibitum liquefaciat & conſumat ea quæ morbo reſiſtunt. Hoc eſt, partes ſolidas & harum virtutem atteret; adeò vt morbus fiat ex euentu

Purgatoria remedia cur lædant.

lethalis. Hinc ſequitur, quod ſi eo tempore quo neque naturæ expellenti, neque medicamento attrahenti humor cedet, medicamentum porrexeris, illud nihil aliud præſtabit quàm calorem febrilem augere. Quare ſint concocta, hoc eſt, vi naturæ mitificata, & ad temperiei

Quæſtio.

mediocritatem reducta. Sed dices, ſi natura perferre poteſt vt ea quæ turgent ineunte morbo excludantur, quare non feret vt etiam cruda extrahantur? Reſpondemus, quæ orgaſmo feruntur, facili remedio abduci poſſunt, nam ſponte concitantur: quod crudis negatur, nam violentia hic opus eſſet, & fruſtra.

Purgationi bonæ tribus opus eſt.

1 Quia ad legitimam purgationem, quæ artificioſè præſcribitur, tria ſunt neceſſaria, naturæ vi, meatuum libertate, & materiæ præparatione. Quamuis igitur ineunte morbo naturæ vis ſit robuſta, plus tamen valet materiæ contumacia ad auocandum nos ab exhibitione medicamenti purgatorij, quàm naturæ robur valeat & inuitet ad huiuſmodi exhibitionem. Porrò concoctionis duo ſunt genera, vna eſt

Coctio duplex.

rei naturalis, id eſt, rei coquendæ, in coquentis naturam commutatio: & dicitur pepſis. Altera rei præter naturam, quæ vt cauſa morbifica, à natura vincitur, & mitificata naturæ vi, ad excretionem præparata iam eſt: & coctionis particeps dicitur. Quamuis enim partibus ſolidis non aſſimilatur; attamen ideam gerit partis eius vbi ſuppurat. Vtriuſque autem coctionis ſola natura eſt cauſa, hoc eſt, virtus partium ſolidarum. Nam calor præter naturam nullam vim mitificandi habet: ideoque quæ coquuntur & quæ mitificantur non cauſis efficientibus, vel ſolâ materiâ differunt. Nam res quæ ſuppuratur concepit quidem in ſe calorem præter naturam: verùm is nihil præſtat ad mitificationem. Ideoque refert tantùm quoddam veſtigium partis alterantis: ſed planè ipſi aſſimilari nequit. Rectè dicebat ex hoc Aphoriſmo Seneca: In morbis nihil eſt magis periculoſum, quàm immatura medicina. Et Liuius, Medici plus interdum quiete, quàm mouendo & agendo proficiunt. *Conſ. ad Hein. Lib. 22.*

2 Sunt variæ cruditates: quot enim ſunt genera coctionum, tot genera ſunt cruditatum. Quædam enim cruditas pepſi corrigitur, quædam pepaſmo. Sic pituitam dulcem dicimus eſſe crudam, quæ cocta abit in ſanguinem, & partibus noſtri corporis tandem aſſimilatur. Hanc quoque cruditatem habere dicitur bilis in ſuo genere, cùm redditur copioſior, & dum conſiſtentia in vitio eſt. Rurſus cruditatis quæ ſub pepaſmum cadit duo ſunt genera; nam quædam cruda tantùm ſunt, ſed pepaſmi capacia, vt eſt ſanguis in phlegmone. Alia verò cruda pepaſmi ſunt expertia: qualis erat illa bilis, in peſtilenti conſtitutione, ſegregata à ſanguinis maſſa. Dicuntur igitur hoc Aphoriſmo cocta, quæ vi partium ſolidarum ſunt mitificata. Hæc talia pharmaco trahenti, & naturæ expellenti cedent, ac inoffenſo curſu effundentur. Cruda ſi valido pharmaco irritaueris, liquefacies ea quæ morbo reſiſtunt. fietque inde morbus lethalis. Sit itaque pharmacum analogum materiæ coctæ, ne; ſi fortius id fuerit, cruda moueas vnà, tunc per ὑπερκάθαρσιν abduces, cum partim cruda partim cocta illa fuerit. Et abſtinebis tunc ab elateriis, id eſt, agitatoriis; vt eſt agaricum, elleborum, p. pluuio. *Cruditates quot.* *3. Epid. 3.*

3 Quo tempore ſymptomatum mutatio potiſſimum incidit q.d. Quamuis principium morbi videatur aptiſſimum tempus eſſe ad purgandum: quod videlicet Natura nondum vi morbi fracta, cum adhuc ſit robuſta, tum ſymptomata leuiſſima, tamen maior eſt vis auocandi à purgatione, in materiæ hoc tempore contumaciâ, quàm inuitandi ad Purgationem in naturæ robore. Vocat hoc loco principium id tempus, in quo cruda ſunt omnia, hoc eſt quatuor primos dies. Sed obiicies, Incipientibus morbis; ſi quid mouendum videtur moue. Reſpondemus, non eſſe mouenda in principio ea cruda, quæ morbi ſunt propria: ſed ventriculi & inteſtinorum impuritas excludi poteſt. *3. Aph. 29.* *Principium morbi quid.*

4 Hoc eſt, niſi materia pepaſmi expers quaſi furore percita, modò huc, modò illuc feratur, ob copiam & malignã qualitatem, crebramque ſymptomatum mutationem adferat quod ineunte morbo, ſi vſu i venerit, fieri ſolet, non autem prouecto. Varia autem ſymptomata profert turgens materia, vt varia fuerit pars, quam incurrit, temperamento, actione, vſu, & eſſentia. Quemadmodum in phreniticis mirabilem ſymptomatum mutationem experimur, vt modò viſu ſolo, modò auditu ſolo, modò linguâ ſolà, modò aliis delirent partibus. At cùm fixus eſt humor, ferè fit vt ſymptomata humoris morbifici vim & partis obſeſſæ naturam ſequantur. Alioqui, cùm is fixus non eſt, idem dico, humor in diuerſis partibus, diuerſa mouet ſymptomata. Ratio autem, Quare hæc materia ita vagè in partes ruat locúmque commutet, eſt, quod noſtræ naturæ ſit diſſentanea vſque adeo, vt nulla pars ne ad punctum quidem temporis eam perferre queat. Et omnis pepaſmus tempore oboritur à vi partium ſolidarum: quare cùm eam nulla pars ferat, coqui hæc iniqua etiam materia nequit. Primo *Symptomata varia vnde.* *Phrenitici cur varian.*

ergo tempore molienda eſt eius euacuatio. In eo antem humore qui pepaſmum recipit, vt ſunt ipſius pepaſmi gradus, ſic quoque purgationis eſſe debent. Nam vt primùm concoctum aliquid fuerit, ita id thabarbato purgabis, vt natura ea parte humoris coƈti exonerata, reliquum concoquat faciliùs, ſi copia naturam videas opprimi. Vox orgaſmi tranſlata eſt

1 *Coſ. 9.* ad ægritudines quæ properant & celeriter mouentur, & præcipuè cùm laborantis ſenſus ab inconcinno motu ſpirituum & humorum irritatur. Perſius Satyra 3.

Turgeſcit vitrea bilis.

Virgil.

Turgent in palmite vites.

5 q. d. Plures morbi acuti ſequuntur materiam ſtabilitam.

XXIII.

Non ſatis eſt plurima euacuari.

Τὰ χωρέοντα μὴ 1 τῷ πλήθει 2 τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα 3 δεῖ, καὶ φέρει εὐφόρως· καὶ ὅκου δεῖ, μέχρι 4 λειποθυμίης ἄγειν· καὶ 5 τοῦτο ποιέειν, ἢν 6 ἐξαρκέῃ ὁ νοσέων.

XXIII. Quare excretiones non à 1 copiâ aut numero 2 metiri oportet, ſed prout qualia 3 decet feruntur, & ægri ferunt ex facili. Nam ſi vel ad 4 lipothymiam vſque mouendum ſit, faciendum 5 id ſanè, modò æger 6 par eſſe poſſit.

1 Non enim ſatis eſt plurima euacuaſſe, ſed quæ in vitio ſunt. quantitate itaque opus eſt, ſed non quauis; verùm tali qua excluditur morbifica materia, ita vt euphoria ſequatur. Intelligit per excretiones, quaſlibet effuſiones. vt in pleutitide trahet ſanguinem, dum color mutatur.

2 Hoc eſt, ſcienter colligendæ ſunt ex euphoria & excrementi prauitate, ſiue illæ arte vel ſponte fiant.

Duo vacuationis indicia ſigna. Hiſtorica obſeruatio. 3 q. d. Duo ſunt iuſtæ vacuationis tecmeria in omni vacuatione; ægri alacritas, & humoris qui in vitio eſt excretio. Obſeruaui interdum quædam excreta mole parua, attamen vi magna, fuiſſe, ac ægros liberaſſe. Id euenit quamplurimis dum peſtilens illa febris, quam Hungaricam appellabant, graſſabatur Anno ſeptuageſimo ſecundo ſupra milleſimum quingenteſimum. Manabat tunc quibuſdam hac in febre ſanguinis ſubſtillum è naribus exiguum, verùm illud erat purpureum roſeoque fulgore micans: merus namque is ſanguis erat arterialis, nimiâ flammâ incandeſcens. Ita illi euadebant. Vnde ſæpe mecum cogitaui, Num ſalutariter in his arteria aperiri potuiſſet. Sed quis audet? Doctiores quæſo hac de re cogitent.

Problema practicum.

Symptomata quæ indicent euacuationem. 4 Vt in ſymptomatibus quæ aut magnitudine aut malignitate ſuas cauſas vincunt, in tristi dolore cynanche, vt nimirum inflammatio extinguatur, & vt orgaſmus reuocetur.

5 Vt fuerit ſpecies & eſſentia morborum, periodorum, cauſarum, ſymptomatum, foci, & criſeos, ita debet eſſe qualitatis cuiuſque rei vacuandæ ratio. Nam ex iis quanta eſſe debeat vacuatio diſcendum eſt: adhibita tamen ratione naturæ tum cõmunis, tum propriæ ægri, quæ ſæpe auocat. Nã Melancholici larga manu, idque medicamentis valentioribus, purgari poſſunt: bilioſi parcè, & clementioribus. illi per inferiora, hi per ſuperiora, modò non ſint tabidi. Habenda quoque eſt ratio temporis, præſentis & anteactæ vitæ. Signum autem iuſtæ purgationis eſt ſitis, excitata non quidem à qualitate medicamenti, ſed ab euacuatione. Sed pugnare videtur hic Aphoriſmus cum

Quæſtio. tertio ſuperiore, vbi ait Hippocrates, Ne quis ad extremum euacuet etiam habitum athleticum. Nam ſi hic qui maximè euacuationis eſt indigens minimè eam perfert, multominùs eam perferet, qui ea minus eget. Certè vbi ſymptomata cauſas ſui effectrices vincunt, tum maioris emolumenti gratia ad lipothymiam eſt euacuandum. Hæc lipothymia fit exhauſto vel irritato ſtomacho, non autem corde. Non enim hîc loquimur de ſyncope cardiaca, ſed de ea quæ fit malè affecto ventriculo. *Syncope quid.* Eſt enim cardiaca Syncope, præceps omnium virium lapſus, corruptis ſpiritibus & partibus ſolidis à mixtione alienæ qualitatis, vel vi caloris, maraſmo, repletione, aut inopia alimenti. Ita Diagoras lætitia periit. Fit itaque ex ſubito ſpiritus motu aut vacuatione, alteratione, vel interceptione. Lipothymia itaque eſt cum virium integritate; ſyncope non. Quare hîc non eò ducitur euacuatio, vt vaſa concidant. Neque rurſum hic loquimur de ea ſyncope, quæ quibuſdam in initio venæ ſectionis euenit ex metu, a collectione ſpirituum: neque de ea, quæ fit ab acri humore vellicante ſuperius os ventriculi: (in talibus, qui huic lipothymiæ obnoxij ſunt, inquit Galenus, reſupinis venam aperire ſolemus.) Sed de ea ſola quæ fit ratione euacuationis. Sed dices, Quando poterit æger par eſſe ſi animo deficiat? Certè lipothymia quidem eſt infirmitas: ſed huius infirmitatis reſtituendæ ratio eſt conſideranda. Quædam enim facilè reſtituitur: idcoque in virtute naturæ multum ſpei eſt collocandum, ſi partes ſolidæ fuerint integræ.

6 Parem hîc vocat Hippocrates eum, qui ſine infirmitatis metu, ad tempus poteſt illam lipothymiam ferre: vt cui corpus non ſit rarum, ſed ſolidum, ſucci plenum, ab anno viceſimo quinto ad quadrageſimum vſque, cum partium ſolidarum integritate, aëre temperato. Sed cùm rarò illa adſint, rarò ita euacuandum. Animaduerſione dignum quod ſcribit hic Galenus: vſu, inquit, nobis compertum eſt, euacuationes ad lipothymiam ductas ſæpe profuiſſe. Ineuntibus cauſis phlebotomia ad lipothymiam, ducta refrigerat totum corpus illicò, febremque extinguit: ac vſque ſolui ab hac & ſudores manare ſolent, non ſine maximo commodo. In maximis verò doloribus, inquit, non maius noui remedium, quàm phlebotomiam vel pharmaciam, vbi opus eſt, ad lipothymiam ductam. *Euacuatio ad lipothymiam vis neceſſaria.*

XXIV.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν 1 ὀλιγάκις, καὶ ἐν 2 ἀρχῇσι τῇσι 3 φαρμακείῃσι χρέεσθαι· τοῦτο 4 προεξευκρινήσαντας ποιέειν. *In acutis morbis quando purgandum.*

XXIV. In morbis acutis 1 tarò, ac ineunte 2 morbo (ſi id faciendum) 3 pharmaciæ eſt locus. Atque id, adhibito antè 4 ſingulari iudicio, faciendum.

1 Quod morbi acuti pharmacorum calidorum vi ingraueſcant: & quòd illi ferè excretione critica finiantur. quos autem in morbos perfecta incidit criſis, rarò locus eſt purgationi. Et ſæpe orgaſmo non concitantur ſucci: vel ſi id euenerit, corpus non eſt εὔφορ.

2 Si nimirùm materia turgeat, vt ſolet turgere morborum principiis: tunc enim mutatio ſymptomatum fieri ſolet, non autem cùm iam prouecta ſunt. Non vltra ſecundum diem, dicit Galenus hîc, illud agendum, nam his diebus turgent humores, vires firmæ ſunt, necdum febris incanduit ab æſtu.

3 Ne vires frangantur, febrilis calor augeatur, efferaque materia in nobilem partem ruat.

4 id eſt auget. i. Adhibita cautione & prouiſione virium ægri & peculiaris naturæ, ſymptomatum concomitantium, & anteactæ vitæ vel diætæ. Quia qui prauo victu vſi ſunt, non ferunt pharmaca. Sit corpus εὔφορ, nec vlla phlegmone ſit in hypochondriis. Morbos acutos ferè omnes Naturæ beneficio iudicari docet

6.Epid.2.9. docet Hippocrates. Raro itaque eos purgatione curamus. Si tamen aliqua purgatio neceſſaria fuerit, ea ineunte morbo eſt ineunda. Quia omnis mutatio ſymptomatum fit ineunte morbo. Atque hac purgatione excludimus, aut cacochymiam, aut materiam morbi effectricem. Si itaque plus commodi quàm incommodi attulerit pharmacia, illius ineatur vſus. Dicit Hippocrates ſingulari quodam iudicio hæc agenda eſſe. q. d. ſit paratum corpus ad pharmaciam; & obſerua quonam tempore criſis ſit futura. Paratum minimè erit corpus ad pharmaciam, ſi circumfluat crudis, lentis, craſſis ſuccis; ſiue flatibus diſtenta fuerint hypochondria. Et ſi vrina (index acutiſſimæ febris) flammea fuerit, aut ſi phlegmones internæ adſit ſuſpicio, ac meatuum obſtructio. Age itaque medendi Methodo, ac primùm videnum ſit purgandum. Deinde num quid obſtet: de quibus antè iam diximus. Veruntamen clyſmis, ac aluiducis medicamentis, vbi opus eſt, laxabimus aluum. Hæc enim non venoſum genus tentant: ſed ſolùm eam prauitatem ſuccorum prolectantia, qui in inteſtinis ac præcordiis à ſanguinis maſſa ſeparatæ hærent, effundunt. Ego tali vtor, Accipe Caſſiæ recenter extractæ, vnciam cum ſemiſſe, mannæ electæ vnciam: ſyrupi roſati laxatiui vncias tres: pulpæ tamarindorum, ſi velis, ſemunciam: miſce; fiat electarium liquidum; Vtatur vno cochleario alternis diebus. Magno excipiatur vaſe hoc pharmacum; nam turget fermentaturque.

Laxans medicina vtiliſſima in acutis.

XXV.

Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι, τὰ δ' ἐναντία, δυσχερῶς.

XXV. Si qualia purgare oportet excludantur, confert, perferuntque alacriter. Sin contrà, difficulter ferūt.

Hic Aphoriſmus apotelesma eſt præcedentium quattuor Aphoriſmorum. Nomen enim illa complectitur quinque conditiones cuiuſque laudabilis purgationis. Vt fiat in morbis in quibus conuenit: vt humor morbificus educatur: eâ copiâ quâ decet: cocta materia: per loca commoda. Differt hic Aphoriſmus à ſecundo huius libri Aphoriſmo, quòd ibi de vltrò obortis fluxibus agat: hîc de iis qui fiunt artificioſa molitione, ad naturæ imitationem comparata.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM LIBER SECVNDVS.

I.

Ἐν ᾧ 1 νουσήματι 2 ὕπνος πόνον 3 ποιέει, 4 θανάσιμον· ἢν δὲ 5 ὠφελέῃ, 6 οὐ 7 θανάσιμον.

1 Quo in 1 morbo 2 ſomnus 3 laborem parit, 4 funeſtum: Sin autem 6 iuuat, nihil 7 funeſtum.

De corpore & eius variis affectionibus hoc ſecundo libro agit Hippocrates: & de purgatione cacochymiæ ſiue ſuccreſcentis, ſiue ſuperſtitis in morbis acutis. In initio huius tradit refectionis præcepta victo iam morbo, abſolutáque criſi. Hoc eſt, vt habendi ſint illi, qui iam à morbo conualuere. Nam hi aliter nutriri debēt, quàm eo tempore cùm ad vigorem ibant. Et quia in his imbecillitas quædam remanet, proptereáque quia cacochymia quædam ſuccreſcit, ea purganda eſt: propterea etiam agit de purgantibus. Nam primo libro tradit modum reficiendi eos, qui adhuc morbo detinentur. Antequam autem eò veniat, (videlicet ad Aphoriſmum octauum,) initio proponit quædam generalia præcepta Rerum non naturalium. Quæ præcepta ſunt veluti quidam loci communes, ad rerum futurarum demonſtrationem. Ac primum quidem agit de ſomno, quem docet non minùs pernicioſum eſſe, ſi in aliquo delinquat, quàm victum. Senſus itaque huius Primi Aphoriſmi eſt: Si vnde plurimum opis & auxilij expectatur, inde periculi acceſſio adiungatur, planè id fuerit funeſtum: Atqui à ſomno in morbis acutis, multum expectatur præſidij. Cuius quidem Propoſitionis Minoris veritas hac ratione perſpicitur. Nam vt calor natiuus intus vel foras viam affectat, ita ſomni & vigiliarum inclinationes fiunt. Quod ſi itaque calori natiui ita ſit conſtituta hyparxis, vt ſanguinis, ſpirituum & arteriarum humiditatis (in quibus tribus calor ille natiuus reſidet) ſit optima conſtitutio in qualitate, quantitate, & conſiſtentia; nulla quoque ſomni vel vigiliarum deſiderabitur ratio. Nam cùm illorum trium effluxus ac vapor ſimilis ſit ipſis ſubiectis bene conſtitutis, ſomnus conciliabitur dulcis & ſuauis. Eſt enim ſomni materia vapor quidam benignus ſanguinis, ſpiritus, & humidioris arteriæ, qui per venas iugulares & carotidas per arterias fertur ad cerebrum, & ſenſum communem vincit. Dixi ſomni materiam eſſe vaporem benignum. Nam Ariſtoteles quidem bene definiuit ſomnum, ſed rationem malè reddidit, vt qui in duobus peccauerit: primò, quòd primum ſenſorium nominauit cor: Secundò, quòd putauerit primum ſenſorium vinciri à multo vapore frigido. Huiuſmodi enim vapor non ſomni, ſed ſoporis potiùs cauſa eſt. Eſt enim triplex cauſa comatis; vt refrigeratio, qualis in Hermocrate; oppreſſio à materia frigida; & reſolutio. Somnus ergo naturalis cibos feliciùs concoquit, materiam morbificam mitificat, & ſymptomata omnia minuit. Nam ſomno vindicantur pueri à calamitoſiſſimis morbis. Vigilia contrà: nam relinquunt materiam crudam ac indomitam. Quales autem fuerint vapores ad cerebrum eleuati, talis erit & ſomni conditio. Si enim vapor fuerit acrior, ſomnus erit vel paucus, vel tumultuoſior. Si materia ſomnifera copioſior vel craſſior, pro vero ſomno tumultuoſus erit, qui laborem adiunget. Porrò hîc non agit de ſomno qui euenit ineunte paroxyſmo, ſed qui fit in eius fine: nec de eo qui imperatur interdiu iis qui laborant ex phlegmone viſceris alicuius. Sed agit de eo ſomno hîc qui loco præſcribitur, & qui loco conciliatur, hoc eſt, in declinatione paroxyſmi. Tribus opus eſt vt quis placidè dormiat; cerebro temperato, vapore benigno, & animo quieto. Vnde Virgilius: At non, infœlix animi Phœniſſa, nec vnquam Soluitur in ſomnos oculis, nec pectore noctem Accipit. Nam amore Æneæ inquieta mens erat.

Somni cauſa. *6.Epid.4.14. & Com.ad hunc Aphoriſmum.* *Somnus quid.* *Somni effectus.* *Tribus ad ſomnum opus.*

1 Hoc

Digitized by Google

1 Hoc eſt, in cuius morbi paroxyſmi declinatione, extra tempus criſeos.

2 Somnus fit cùm (quamuis non quieſcat) ſeſe relaxat primum ſenſificum, quò ſpiritus animales redintegrentur. Hoc autem euenit à blandioribus vaporibus ſublatis ſanguine ac ſuaui pituita in cerebrum: quibus refrigeratis ac in roſcidum madorem coactis, neruorum meatus oblinuntur, & quaſi obligantur. Propterea Galenus Aphoriſmo huius tertio dicit, ſomnum fieri, primo ſenſifico, hoc eſt cerebro refrigerato: vt vigiliæ ob primi ſenſifici calorem.

Somnus vt fiat.

3 A vapore, qui qualitate, copiâ, & conſiſtentiâ in vitio eſt, & à cerebro malè affecto.

4 Nam inde ingraueſcunt ſymptomata: ſomni vitio autem, manet inuicta cauſa morbifica, cuius coctio expectatur à ſomno.

5 Si in ſomno æger alleuetur, mitificato etiam morbo.

6 Nam ſuperſtitem vim naturæ denunciat: cuius vi ſuperatur morbus: eamque eſſe potentem materiæ morbificæ.

II.

Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύῃ, ἀγαθόν.

II. Vbi (enim) ſomnus delirij vacuitatem adfert, 1 bonum.

Confirmatio præcedentis Aphoriſmi. Hoc enim argumento eſt, naturam de morbo, id eſt, de materia morbi triumphare, eóque magis, quòd eam depellat affectionem (nimirũ deliriũ) quæ magis ingraueſcit cùm aut ſõni materia, aut cerebrum in vitio eſt. Intelligendus eſt hîc Aphoriſmus de eo delirio, non quod ſit propria affectione cerebri, qualis eſt primigenia, vt phrenitis, cuius ſymptoma eſt febris, ſed de eo quod fit per metaſtaſin materia à febre, cuius ſymptoma eſt delirium. Nam illud primigenium delirium à ſomno magis accenditur. Vbi vero in hoc delirio ſymptomatis humor tranſlatus mitificatur ſomno, ſignificatio fit bonitatis materiæ, & vigoris caloris innati: & quòd vapores benigni rigant cerebrum (vnde ſqualor contractus cerebri miteſcit) profecti à ſanguine benigno viſceribúſque integris. Quaſi dicat, Vt calamitoſum, ſi vnde plurimum opis expectatur (vt à ſomno) inde plurimum mali proueniat: ſic contrà, Si à ſomno, vnde in morbis viſcerum, plurimum metuitur: viſcera ea ſomno recreentur, & morbi viſcerum mitiſcentur, ſomnus ille erit maximè ſalutaris & neceſſarius. Delirij, grauiſſimi mali, meminit: ſub eo reliqua complectens.

Delirium quale à ſomno miteſcat.

1 Eſt enim ſignum iam iam adfuturæ ſalutis. Nam nulla res magis delirium auget quàm ſomnus, ſi cauſa in cerebro ſit concepta.

III.

1 Ὕπνος, 2 ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ 3 μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν.

III. Somnus 1 & 2 vigilia, vtraque ſi 3 immoderata ſint, malum.

Eſt enim ſomnus, authore Ariſtotele, Δεσμὸς τοῦ πρώτου αἰσθητηρίου, id eſt, Vinculum primi ſenſifici. Eſt ergo ſomnus non tam quies quàm relaxatio quædam primi ſenſifici ab aſſiduo opere: dum nimirum occupatur cerebrum in ſpirituum animalium inſtaurationem, quibus fuerat penè exhauſtum ſentiendi, cogitandi, & mouendi aſſiduitate. Mulcebra autem cerebri eſt ſuauis anathymiaſis: quæ ſi vitium traxerit, profundiorem illum facit, vel eum ſerpere grata quiete non patitur. Vt enim quis placidè dormiat tribus opus eſt, cerebro temperato, anathymiaſi benigna, ac animo quieto.

Somnus.

1 Quare immoderatus ſomnus metaſtaſin morbificæ materiæ ad caput ſignificat, vnde excoctum redditur corpus ac languidum.

2 Nam cerebrum exhauriunt ſpiritibus, parentes cruditatum omnium vigiliæ. Et inde ſignificatio adfertur ſqualidioris cerebri, ac iniquæ anathymiaſeos, aut metaſtaſeos in cerebrum.

3 Hæc mediocritas reuocanda eſt ad naturam propriam & communem eius cui ſomnum adhibemus. Nam alia eſt mediocritas ſomni in puero, alia in ſene. Ruſus alia eſt mediocritas ſomni in eo qui ſeptem diebus vigilauit continuis. Nam ſi is poſtea ſomno correptus, duos integros dormiat dies, hic ſomnus non erit immoderatus. Expendendæ enim ſunt cauſæ naturales ſomni & vigiliarum: & in vtroque neceſſitas naturæ. Cauſa enim ſomni naturalis eſt vapor benignus in cerebrum illatus. Non neglecta interim & ipſius cerebri conſiſtentia: ita pueri ſunt humido cerebro: ac proinde longiorem ſomnum requirunt: Contrà ſenes, quia ſicciori & minùs calido, breuiorem. Cauſæ verò naturales vigiliarum ſunt, caloris natiui explicatio. Neceſſitas naturæ in ſomno, eſt attendenda ex ratione copiæ caloris natiui eius cui ſomnum adhibemus, & ratione vigiliarum quæ ſomnum præceſſerunt. Neceſſitas verò naturæ in vigiliis eſt expendenda, ad actiones animæ & corporis præclarè obeundas. Erit ergo ſomnus immoderatior, ſi has cauſas & neceſſitatem exceſſerit: Vigiliæ immoderatæ erunt, ſi ſupra quàm actiones requirunt, fuerint longiores. Vt autem ſanitas in ſymmetria conſeruetur, oportet omnia eſſe moderata.

Somnus mediocris quis dicatur.

Somni et vigiliarum neceſſitas vnde.

IV.

Οὐ 1 πλησμονὴ, οὐ 2 λιμὸς, οὐδ' 3 ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν ὅ, τι ἂν μᾶλλον τῆς 4 φύσιος ᾖ.

Mediocritas optima.

IV. Neque 1 ſatietas, neque nimia cibi 2 abſtinentia, 3 neque aliud quippiam ſalutare quod ſupra 4 naturam fuerit.

Nam naturæ integritas in moderatione conſiſtit.

1 Id eſt, ſucci altilis & alimenti copia.

2 Id eſt, genij defraudatio.

3 Eleganter hoc idem dixit Phocylides, vbi ait:

* Μέτρῳ καὶ φαγέειν καὶ πιέειν καὶ μυθολογεύειν.
Πάντων μέτρον ἄριστον. ὑπερβασίη δ' ἀλεγεινή.

* Moderatè cibum potumque ſumas, & loquaris. Modus omnium optimus: exceſſus autem vitandus eſt.

4 Supra naturam omnium inſitam, aſcititiam, communem & particularem eius cui adhibentur. Accedente etiam particulari corporis conformatione. Ratio huius Aphoriſmi eſt: Quia noxia ſunt illa quæ immutant ægri temperamentum, habitum, actionem ventriculi & partium nutritioni dicatarum. Fame enim tollitur ventriculi habitus, hypochondria ſuſpenduntur, nidorulenta eructantur, biliosa ad caput attrahuntur. Quaſi dicat, ante vigorem & poſt eum caue; ne cogaris ſubitò tale quid in vſum vocare. Prudenter igitur inſtitue, ne vnquam immodicè inanias aut repleas.

V.

1 Κόποι 2 αὐτόματοι φράζουσι 3 νούσους.

V. Laſſitudines 1 vltrò 2 obortæ arguunt [futuros] 3 morbos.

Laſſitudines variæ.

1 Laſſitudo eſt duplex, laborioſa, & vltrò oborta.

Laborioſa.

Digitized by Google

Laborioſa dicitur illa, quæ fit à labore: vt cùm quis immoderato exercitio etiam conſueto ſe fatigat, vel cùm ſe ab ocio ad exercitationem transfert. Ab im-
4. De victus rat. acut. moderato exercitio fieri morbus docet Hippocrates, vbi ait, Hac ratione fiunt cauſi cùm venulæ arefactæ ad ſe attrahunt biliosos & acres humores, ex
4. Aph. 31. quorum putredine, coaceruatione, & motu in maioribus venis & arteriis excitatur ardens febris. aut
3 Epid. 2. hiſt. 8. cùm in ſimis partibus hepatis ij coaceruantur. Atque huiuſmodi fuit laſſitudo Adoleſcentis qui in Mendacij iuuentus foro latebat. Laſſitudo verò vltrò oborta eſt triplex, inter quas vna vlceroſa dicitur, io qua vlceris ſenſio quædam excitatur. Cuius cauſa eſt cacochymia, & cruditas pepaſmi expers. Altera eſt laſſitudo tenſiua, qua corpus diſtenditur: huius cauſa eſt plethora. Tertia laſſitudo dicitur phlegmonoſa: cuius cauſa eſt cacochymia, vnà cum plethora, atque io hac videntur partes tenſæ quaſi æſtu quodam conflagrare. Ratiocinatio huius Aphoriſmi talis eſt: Quicquid eſt hu-
Cauſa omnium ferè morborum. iuſmodi vt cacochymiam, plethoram vel vtramque hanc affectionem ſignificet, id morbum arguit. At huiuſmodi eſt laſſitudo vltrò oborta. Nam ſi humor alieno in loco continetur, is ei parti cui noo aſſimilatur eſt moleſtus. Ibi ergo cunctando putreſcit, carnem erodit, atque hinc ſenſio vlceris. Si verò ſanguine, ſupra vires vel vaſa, corpus diſtendatur, in huiuſmodi laſſitudine tremor ſequetur ab oppreſſiooe
3. Epid. 2. Laſſitudo quid. virium: vt in Pythione accidit. Laſſitudo eſt affectio corporis, io qua ſi vel minimum quis moueatur; ſenſio quædam excitatur phlegmonoſa, aut vlceroſa, aut tenſiua.

2 Id eſt ſine exercitio corporis, nulláque cauſa manifeſta.

3 Quoniam vlceroſa cacochymiam, tenſiua plenitudinem, phlegmonoſa vtramque affectionem ſignificat. Nam ex his plerique naſcuntur morbi.

VI.

Ὁκόσοι 1 πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ 2 πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ 3 γνώμη 4 νοσεῖ.

V I. Quicumque 1 ex parte aliqua corporis laborant, & nullo 2 modo eam læſionem percipiunt, iis 3 mens 4 laborat.

1 Quibus nimirùm adeſt impactio rei naturam lædentis, ſiue impreſſio rei in ſenſum delatæ. Nam, vt
7. De placitis Hip. & Plat. 14. ait Galenus, πόνος non leuem cauſam ſignificat, ſed magnam: non enim omnis alteratio doloris ſenſum excitat. Nam proxima doloris cauſa eſt ſolutio con-
πόνος quid. tinui. Porrò reddidi [laborat] & non [dolet] quia latius patet laborare quàm dolere: nam pulmones laborant, ſed non dolent, cùm ſint ſenſus expertes.

2 Id eſt ὡς ἐπίπαν, vt nos cum Philotheo reddidimus: vel ſi placet, verte Magna ex parte, ſiue longis ex interuallis, aut plerumque: nihil enim intereſt; nam ad viciſſitudinem ſymptomatum referri debet. Si, dicit, cauſas dolorificas noo apprehendunt. Nam dolor non percipitur ſeoſo; ſed cauſa dolorifica.

Dolor vt fiat.
3 Non per ſe, ſed ex euentu. Quooiam ad locum dolentem, ſubſidij ergo, diſtracti ſpiritus, qualitatem rei dolorificæ impreſſam ſenſoriis inſtrumentis non communicant aut repræſentant ſenſui communi, qui alioqui indicat paſſiones factas in ſenſoriis. Dicuntur autem partes corporis laborare, quando iuſtam doloris cauſam in ſe concipiunt. Ita phreoitici neſciunt ſe ſitire; at rarò & magnum ſpirant. Hoc eſt; vt pariter laborent ex rebus naturæ neceſſariis. Cùm ſcilicet abſentia doloris adeſt, præſente doloris cauſa, eáque vigeote.

4 Sigoificat hîc ſenſum communem & imaginationem: eſt enim politicus quidam loquendi modus. Qui philoſophicè hunc aphoriſmum explicare velet, cōſulat Doctiſſimi philoſophi Zabatellæ caput penultimū libri de ſenſu agente. Vbi propriā ſententiā ſuam proponit. Quādo, dicit, mens laborat vel ægrotat; hoc eſt, corrupta eſt, alio impedita eſt, aut debilitata eſt. vide Galenū 7. Methodi 6. fol. 179. & ſeqq. Dicere vult Hippocrates, Cùm tales homines rerum neceſſariarum ad ſuam vitam obliti, has non admittunt, cogendi ſunt. Vt phreniticis etiam nolentibus venam pertundimus frontis tandem. Cùm talis quidam pota-
Hiſtoria. re nullo modo volebat; quidam ex aſtantibus corpori illius inſiluit, ac vi os eius aperuit, ac aquæ plenas amphoras infundebat. Hic quamuis eam aquam ad trabes vſque ferè expueret maximo impetu, plurimam tamen aquam nolens bibebat. Victus frigore aquæ algidiſſimæ, dormire incepit. Mox ſudor erupit: ita vi vitam retinuit.

VII.

Τὰ ἐν 1 πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, 2 νωθρῶς ἐπαναφέρειν δεῖ. Τὰ δ' ἐν 3 ὀλίγῳ, 4 ὀλίγως.

Renutritionis cautio.
V I I. Quæ 1 longo tempore extenuata ſunt corpora, 2 lentè reficere oportet: quæ verò 3 breui, 4 celeriter.

Cautio in renutritione eorum qui conualeſcunt, nondùmque eualuere. Cōplectitur hoc vno Aphoriſmo, exacto iam morbo, refectionis tecmarſin. Vt enim eſt extenuationis vel perfecta, vel inchoata, vel momentanea, vel diuturna ratio: ita quoque refectionis ratio eſſe debet. Nam quidam primo quaternario extenuantur, exhauſtis ſolis ſpiritibus & ſuccis.

Extenuatio varia.
1 Quæ iam ad maraſmum deuenere, cuius indicium eſt cutis diſtentio cum pallore. Omnis autem extenuatio euenit cùm imminuitur diſtributio, & augetur fluor. In extenuatione inchoata cutem laxari: & eádem in perfecta extenuatione diſtendi docet Hippocrates exemplo ocrearum, quæ admotæ igni primùm quidem fiunt laxiores, deinde verò contrahuntur. Hanc extenuationem ſolet Hippocrates in Coacis vocare duritiem. In acutis morbis fit perfecta extenuatio breui tempore, vt primo interdum quaternario; & hæc eſt lethalis. Noo dicit quæ perfectè ſunt extenuata, ſed quæ longo tempore, quia conſiderauit & rationem partium ſolidarum, & rationem alimenti ad naturam aliti. Conſiderauit etiam rationem œconomiæ naturalis in coquendo, digerendo, & excernendo multùm immutatam. Quo enim diutiùs vacauit pars nutritioni dicata à ſuo officio, eo difficilius ad ſuum inſtitutum redit.

2 Vt ptiſanâ, & colatitiis iuſculis. Hoc eſt eupeptis, ac meabilibus, ſiriſque expertibus. Sunt enim iam ſolidæ partes immemores officij ſui, aluuſque officij vacuitate reddita eſt ignaua. νωθρῶς, id eſt, paulo negligentiùs, id eſt, minùs in nutritionem corporis oportet incumbere. Conniuent enim ſiccitate partes ſolidæ: quare tenuia quæ permeare poſſunt dari debent, vt lac muliebre, aſininum quoque.

3 Cùm non adeò mutata eſt naturæ œconomia: hoc eſt, ventriculi, hepatis, venarum meſaraïcarum. Cuius extenuationis ſignum eſt, cutis laxitas cum pallore. Nec enim iamdum ſolidæ partes excidêre officio.

4 Cibis naturæ communi & peculiari conſentaneis: vt reſarciatur id quod exhauſtum eſt. Benè igitur illi adminiſtrentur in qualitate, copia, & in frequentia. Celeriter, dicit, quia aut eſt inchoata extenuatio, vel quia hîc vis partium ſolidarum plurimùm valet: & ideò debet exhiberi alimentum ſucci

alibilis

Digitized by Google

alibilis plenum. Aut enim eſt perfecta extenuatio, non quidem ab exhauſtu, ſed à cauſa morbifica quæ adhuc manet, vt ab ingenti calore attenuatio, quia tam pauco tempore non eſt adeò immutata naturæ œconomia, quin ſimile alimentum ſit exhibendum. Vide ſexti Epidemiôn 3.29. Vnde hic Aphoriſmus eſt ſumptus.

VIII.

Refectionis modus. Vide Hippoc. 6. Epid. 2. 20.21.

Ἢν ἐκ 1 νούσου τροφὴν 2 λαμβάνων τις, μὴ 3 ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι 4 πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρῆται. Ἢν δὲ 5 τροφὴν μὴ λαμβάνοντος, τοῦτο γίγνηται, χρὴ εἰδέναι, ὅτι 6 κενώσιος δεῖται.

VIII. Si quis à 1 morbo cibum 2 capiens 3 non confirmatur, 4 pleniore id arguit corpus nutricatu vti. Quodſi nec 5 capienti idem contingat, 6 vacuatione tum opus eſſe pro certo habendum.

Senſus Aphoriſmi huius eſt: Qui perfectè morbum depulit, in eam curam debet incumbere ne copioſiore diæta grauatus in morbum incidat. Qui verò imperfectè conualuit, non poterit diæta recidiuam euadere, niſi plenè euacuatus fuerit. Imperfectè autem conualuerit, cui poſt vigeſimum diem criſis euenerit.

1 Abſoluta morbi hiſtoria, & eo naturæ ſtatu qui deſcribitur à declinatione ad priſtinam valetudinem.

2 Cibum appetens & ſe naturaliter inuitans; cùm naturali ab exhauſto laboret. Cumque ab his aluina abſit impuritas, appetunt.

3 Si non recuperat vires, à deſiderata nutritione ob cibi vitium, aut naturæ infirmitatem, quæ non admittit aſſimulationem.

4 Nam longo tempore extenuata corpora lentè reficere oportet. fatiſcunt enim partes nutritioni dicatæ, nimia cibi ſatietate ita, vt nec rectè coquere, diſtribuere, aſſimilare, nec excernere queant. Quare hi fraudare aliquantulum genium ſuum deberent.

5 Id eſt, non appetenti. reſolutâ facultate appetitrice ab intemperie ac materia ſuperſtite à febre per ventriculum diffuſa: non autem à reſolutione aluina quæ fit à nimia ſatietate. Appetentiam horum deiicit aluina fœditas. Et venoſa impuritas facit quòd edendo nihil proficiunt in mole & colore. Hoc eſt quod dicebat Hippocrates in Epidemiorum libro: Qui ventres habent calidos, carnes habent frigidas; Hoc eſt, quibus fœda quadam putredine vel inquinato ſanguine viſcera ac venæ ſcatent, his non prolectatur ab habitu corporis talis ſanguis. tantum autem caloris habent partes, quantum habent ſanguinis. Vnde friget his caro, quòd illum calidum & quaſi putreſcentem ſanguinem non admittant.

6 Ad excluſionem reſtibilis materiæ morbificæ quæ impuram reddit œconomiam naturalem. Hæc materia vacuabitur per ea loca quò natura viam affectat: vtque fuerint ipſius morbi ideæ, cauſæ, foci, criſeos, periodorum, vel paroxyſmorum ratio, ita præſcribendum erit pharmacum. Appetentia illa cibi ſignum eſt morbi perfectè iudicati, ſuperſtite ſolâ naturæ infirmitate, ſed nulla ſuperſtite morbi materiâ, ſia vt vacuatione opus non ſit. Vt eſt quædam analogia ſenſus ſuctionis ad ſuctionem; ita & ſuctionis ad exhauſtum. Quia autem à valido exhauſto excitatur vehemens appetentia, periculum eſt vt proportione non poſſit reſpondere affluxus effluxui: fractis iam partibus ſolidis, quarum munus eſt concoctio. Nam licet appetendi officium non deſideretur; tamen coquendi ob collapſum ventriculi habitum & temperamentum. & ſimiliter partium nutritioni dicatarum vis languet. Hincque adeò accidit, vt hoc cibo non corroboretur corpus, ſed ipſum etiam debilius fiat: eò quòd vires à cibi copia opprimantur. Sed quare non dicit, Huiuſmodi corpus quod appetendo

Obiectio.

& cibum ſumendo nihil proficit, purgatione indigere? Reſpondemus. Quia hîc loquitur de ſtatu naturæ à morbo, non de ſtatu naturæ qui eſt tempore morbi. Nam qui ex boulimiâ laborant, purgatione indigent. Sed hîc non loquitur de ea vehementi appetentia quæ ſolum ſenſum ſuctionis ſequitur, (vt euenit in boulimia à materia frigida) ſed de ea vbi ſenſum ſuctionis præceſſerit ſuctio: & ſuctionem exhauſtum, quod haud euenit in boulimia. Subitaria cibi ſatietas eſt admodum periculoſa ab inedia. Meminit Hippocrates mulieris, quæ ſeptimo die perfectiſſimè iudicata fuerat excretione critica, in qua nulla deſiderabatur circumſtantia, nullo ſuperſtite empyreumate, nullaque materiâ morbificâ. Hæc cum ſe liberaliùs cibo inuitaſſet, poſtridie obiit. *3. Epid.*

I X.

Τὰ 1 μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον 2 βλάψεις.

IX. Corpora 1 impura quo plus alimenti aſſumunt, eò 2 pluribus damnis augentur.

1 A criſi non perfecta, abſoluta iam morbi hiſtoria, eâque cacochymia inde, vel ex congeſtione (à fracta œconomia corporis) corpus fœdare quæ in triplici corporis regione conſiſtit. Omnis enim cacochymia à morbo ſuperſtes pepaſmi eſt expers. Igitur ante refectionem priùs hæc auferenda. Cacochymiæ autem ſuperſtitis ab imperfecta criſi ſignum eſt, appetitus proſtratio, (vt docuit præcedenti Aphoriſmo) vbi tamen iuſtæ appetentiæ cauſa adfuerit, nimirùm exhauſtum, & ſuctio venarum, cùm tamen deſiterit ſuctionis ſenſus: reſolutâ à cachochymia, ventriculi virtute appetitrice. Sed dices, Quid ſi poſt criſin ſolum empireuma relinquatur? Reſpondemus, id vix fieri poſſe, vt hoc ſolitarium relinquatur: quandoquidem illius empyreumatis focus eſt cacochymia. *Dubium.*

2 Cacochymiæ acceſſionem adiungens in omni regione corporis: ex alimenti corruptione. dicat quis, Celſus ait, vbi multum eſt materiæ vitioſæ, optimum eſt multum materiæ optimæ miſcere. Reſpondemus: Illum hoc dicere ex Hippocrate, qui in Epidemiis ait, Illos à peſte euaſiſſe, qui ſe liberaliter, inuitabant. Id etiam Arabes detorſere ad cibi copiam: Sed Hippocrates loquitur de illis, qui aliquo modo aliquid aſſumebant: nam plerique moriebantur quòd cibum capere non poterant. Quare pharmaco excludi is ſuccus debet; vel ſenſim is exigatur, ac nouo nutricatu redintegrentur labefactari atque ſuperſtites adhuc ſucci. Ita copiam ſuccorum prauorum accides, ac temperabitur prauitas humoris. Appellant hoc per epicraſin curare. Quaſi dicat Hippocrates, purga corpus impurum. Sed hæc impuritas occupat aluinam regionem, venoſam, & habitus corporis. Si aluinam, id indicat deiecta appetentia, faſtidium & oris amaror: Si venoſam; id ſignificatur quòd edendo nihil proficiunt: ſi habitus corporis ſit, phymata & pruritus hoc denunciant. Præſcribe ergo leuia, mediocria, vel valida, prout remotior vel propior ab aluo, regio corporis occupata fuerit à cacochymia. Pharmaco ego hoc vtor ferè in omni tali cacochymia: nam variè flecti poteſt ad naturam ægrotum, & ad variam materiam morbificam. Accipe rhabarbari optimi drachmam vel drachmas duas, aut ſeſquidrachmam: agarici recentet trochiſcati ſemidrachmam vel drachmam: aut eius loco foliorum ſenæ drachmas duas vel tres: Cinnamomi, ſcripulum: Zinziberis ſemiſcripulum: vel aniſi ſemidrachmam: macera hæc tota nocte in vini albi & aquæ endiuiæ cuiuſque ſeſcuncia; colaturæ adde mannæ drachmas ſex; vel vnciam: & ſyrupi roſati laxatiui vnciam.

Dubium ex nutritione.

Epicraſis quid.

Ex ſitu humoris purgandi: & nota contaminatæ regionis corporis.

Remedium purgans valdè ſecurum.

X. Tà

X.

Purgationis tecmarſis.

Τὰ σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

X. Atqui ſi quiſpiam corpora purgare voluerit, meabilia vt reddat eſt neceſſe.

Perſeuerat in cantionibus refectionis à morborum imperfecta criſi. Quaſi dicat, in impuro corpore quid agendum? purgandum. Quo modo? reddendo corpus εὔροον. *Reddetur corpus meabile, ſi præſtemus vt medicamento atrahenti & natura expellenti materia cedat. Id quod fiet excitata natura vi, liberatis obſtructis, præparata materia, poſtremò comparata corporis, humoris educendi, & medicamenti analogia. Vbicumque enim hæc fuerint, ibi fœliciter ſuſcipitur purgatio, authore Galeno: eo libro quo eleganter hic Aphoriſmus à Galeno enarratur. Porrò naturæ vis excitanda eſt cibo & quiete, vt docuit Hippocrates quarti huius decimotertio: denique fotu. Secundum erat, vt materia præparetur, vt ſi tenacius adhæreſcat materia in partibus nutritioni dicatis, præparetur medicamentis attenuantibus & incidentibus: vt oxymelite, mulſa, origano, tragorigano, ſirupo capillorum veneris. Liberantur obſtructa lenioribus frictionibus, potu incidendi vi prædito; & ſi materia ſurſum viam affectat, irritamentis vacuatoriis & clyſmis. Analogia verò corporis humoris purgandi & medicamenti, in eo conſiſtat, vt medicamentum & qualitate & quantitate ſit conſentaneum naturæ communi & propriæ eius, cui adhibetur, ratione ſpeciei & generis cauſarum, paroxyſmorum, periodorum, & loci affecti. Vt enim hæc variant, ita & medicamentum debet eſſe aliud & aliud, etiam in eodem genere morbi. Nam non omnibus naturis eſt exhibendus elleborus: nec ſemper decoctum guaiaci conuenit laborantibus ex venerea lue. Aliquando enim hoc malum in ſolis ſpiritibus, aliquando in tenuiſſima parte ſanguinis, aliquando in humoribus, aliquando in partibus ſolidis ſe immergit. Debent præterea pharmaca eſſe ἐμβρεπῆ, vt docet Hippocrates in libris de victu acutorum. Verùm difficilis hic mouetur Quæſtio, An quotieſcunque purgandum eſt, ibi tum præparatione ſit opus. Reſpondemus, quòd non, vt cùm materia turget: nam eodem die ea eſt educenda, ne vis naturæ labefactetur. In talibus cunctari eſt periculoſum vbi materia non dat inducias. Hippocrates quoque in fractura calcis, eodem quoque die, ſi abſit febris, ad elleborum venit, non præparato etiam corpore. Verùm id facit maiorum ſymptomatum metu. Neceſſariò enim fracturam calcis ſequitur putredo tendinis illius maximi trium muſculorum ſuræ, qui calci inſeritur, vnde validè in tali fractura contunditur, vnde conuulſio: inſigneſque nerui afficiuntur, & arteriæ, vnde delirium & febris. Etſi materia à ſanguine ſit ſegregata, vt in colico & hydrope, non ea eſt præparanda: ſed corpus ſit meabile; id fit aperientibus. Cacochymia debetur purgatio. Hæc autem concipit corpus aut ab imperfecta criſi; vel ſuccreſcit à pleniore victu poſt criſin. Hæc autem ſuccreſcens triplex eſt, aut alui, aut generis venoſi, aut habitus corporis. Prima cognoſcitur ἀνορεξίᾳ: ſecunda, quòd edendo nihil proficiant, quia caro non attrahit, & propterea non fit ſuctio; nam qui ventres habent calidos, carnes habent frigidas, inquit Hippocrates. Cùm enim cacochymia ſanguis feruet, hunc abnuit caro, nec eum prolectat: Cùm verò caro ſuo genio non fruatur, friget: tantum enim caloris habent partes, quantum ſanguinis. Cùm pharmacia graui vtendum eſt, qua triplex regio corporis purgetur, libera reddatur aluus clyſmis aut lenientibus electariis, aperiantur viæ venarum, atteratur lenteſcens materia. In ellebori vſu balneo & fotu fundat ſe humor: cibis liquidis madefacientibus fruatur; & hauſto pharmaco corpus moue. His modis emolleſcent quaſi meatus, & laxiores euadent. Quo modo parari elleborum debeat, quo tutò propinetur, ſcripſimus prolixè libro ſecundo Methodi noſtræ ad Praxin.*

Vt fiat corpus εὔροον

Lib. quos & quando purgare oportet.

Lib. 2. De fracturis.

Varia cacochymiæ ſpecies, & notæ earum.

XI.

Ῥᾷον a πληροῦσθαι 1 ποτοῦ, ἢ 2 σιτίου.

Refectio.

XI. Facilius eſt refici 1 potu, quàm cibo.

Pertinet hic Aphoriſmus ad cautionem eius, qui à morbo perfectè conualuit.

a πληροῦσθαι figuratè accipitur, nempe non pro repleri, ſed pro recreari ac refici. namque iis facilius eſt refici potu.

1 Id eſt, alimento liquido, ſitis & alienæ qualitatis experte, & concoctu facili. Iis præſertim qui à diuturno morbo conualuerunt, aut alioqui ab exhauſto qui multùm laborant. Ita tabidis lac aſininum præſcribimus. quod vt tenue, ita facilè venas attenuatas & nimia macilentia conniuentes ſubit, abſtergetque vnà, & nutrit.

2 Cùm enim aluus effœta iam, illis ſit impar, quòd ægrè talia coquantur, tardè diſtribuantur, infœliciterque apponantur corpori fractis partibus ſolidis diuturnitate morbi, metus erit ne fiat congeſtio nouæ cacochymiæ, vnde reuiuiſcit morbus. Nos tale præbemus: Accipimus pullum, coquimus in magna aquæ copia dum exoſſetur: totum contundimus, ac reddimus decocto, adiecta pauca mace, tandem totum ſuccum fortiter exprimimus cum pullo. Eo ſucco vtimur.

Reſtaurans.

XII.

Τὰ 1 ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι 2 μετὰ κρίσιν, 3 ὑποστροφὰς ποιεῖν εἴωθεν.

XII. Morborum 1 reliquiæ quæ à 2 criſi ſuperſunt, recidiuos 3 morbos parere conſueuerunt.

Cautio in renutritione.

Quaſi dicat, His opus eſt purgatione. Alioqui quicquid puri in impurum infunderis corpus, contaminabitur, ac nouus recrudeſcet morbus.

1 Id eſt, materia morbifica, aut empyreuma. Horum notæ ſunt ſiccitas oris, in appetentia, agrypnia, languor.

2 Quòd tota materia morbifica non fuerit excluſa, vel ob fractam naturæ vim, aut meatuum anguſtiam, vel materiæ contumaciam.

3 Die critico, vel periodo critica ſequenti proxima. Niſi purgando, vacuando occurras, vel alterando. Quare plerumque iubemus vt quinto vel ſexto die, cùm iam conualeſcunt, aſſumant tres vel quatuor pilulas de hiera cum agarico, vel maſtichinas, vel ſyrupum laxatiuum, aut pilulas Ruffi. vel aliquid Rhabarbari, vel paſſularum purgantium.

XIII.

Ὁκόσοισι 1 κρίσις γίνεται, τούτοισιν ἡ νὺξ 2 δύσφορος, ἡ 3 πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ, ἡ δὲ 4 ἐπιοῦσα 5 εὐφορωτέρη ὡς 6 ἐπὶ τὸ πολύ.

Signa criſis antecedentia, & conſequentia.

XIII. Quibuſcunque 1 propinqua eſt criſis, nox eo 2 paroxyſmo ſuperior 3 grauis eſt: quæ verò nox 4 ſuccedit [criſi,] 5 maximam partem 6 facilis eſt.

Tradit hoc Aphoriſmo ſigna Antecedentia & conſequentia ſpeciem criſis: quæ nos deducunt in cognitionem criſeos perfectæ & imperfectæ. Nam à Criſi eſt nutriendum. verùm vt tutò id agas, noſcas oportet num ſit purgandum; vel ſi hoc non eſt, num materia ſit ſuperſtes morbifica: Verum id noſces ex ſpecie criſis. Duplicia enim ſunt ſigna critica: quædam apparent ad tempus, quædam ad ſpeciem Criſis, ſuntq; ſymptomata perturbationis criticæ: de illis agit Aphoriſmo vigeſimo quarto; de his hic

Signa critica duplicia.

iam. Symptomata autem perturbationis critica vel ſunt argumenta cauſa antecedentis, vt diſtentio mollis hypochondrij, argumentum eſt materiæ ad caput viam affectantis. Vel ſunt argumenta cauſæ comitantis, vt marmaryge. Hæc autem ſymptomata quæ præcedentem noctem reddunt grauem, non ſunt ſymptomata morbi propria, ſed ſuperuenientia. Hæc autem ſigna diligenter ſunt Medico obſeruanda, vt ſciat num perfecta ſit criſis, vt vel in refectionem vel in purgationem incumbat. Si enim imperfecta fuit, iuſſit præcedens Aphoriſmus tunc purgandum eſſe. Sed quo modo id deprehendam: hoc iam hîc docet.

1 Quibus certamen naturæ & morbi eſt in procinctu.

2 In quam nimirùm incidit criſis. Nam omnis criſis fit in paroxyſmo. Quare quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicantur: quæ imparibus, imparibus.

3 Nam grauia ſymptomata præludunt: vt iactationes, diſtentum hypochondrium torquet, grauitas colli & capitis, delira, micant venæ & arteriæ in collo & temporibus. hæc cùm eueniunt, iam iam ſuperueniet haimorrhagia. Dyſphoria illa ex velitatione illa eſt quam init morbifica materia cum natura, dum illa bonos ſuccos à malis ſecernit, vt mox eos excernat: tunc vapores huc illuc mouentur.

4 Quæ paroxyſmo critico ſuccedit.

5 Quòd triumphata ſit materia morbifica, ac à naturâ eliſa.

6 Quòd ferè morborum acutorum perfecta ſit criſis. Quæ ſi ſolùm inchoata fuit, non ita facilis eſt nox, quæ critico paroxyſmo ſuccedit. In omni criſi parium & imparium ratio conſideretur.

XIV.

Ἐν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν, αἱ 1 μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ 2 πονηρὰ μεταβάλλῃ.

XIV. In alui profluuiis [vltrò obortis] 1 excrementorum varietates iuuant, niſi excrementa in 2 praua mutentur.

Vt notetur num ſit criſis perfecta vel imperfecta.

Dat ſigna adiuncta criſis, poſita in excretione critica propria cuiaſque morbi; vt cognoſcimus, dum criſis adhuc fit, an ſit futura perfecta an imperfecta, vt abſoluta criſi, intelligamus quid ſit opus facto. Et quia duobus modis fit criſis, vel per excretionem, vel per abſceſſum; in hoc Aphoriſmo meminit excretionis: in ſequenti verò abſceſſus. Meminit tamen, more ſuo, vnius tantùm excretionis, vt quod de vna dixit, de omnibus dixiſſe cenſeamus: Vt enim eſt naturæ inclinatio & morbi idea, ita quoque criſium ſiunt inclinationes. Quodſi igitur in ipſa excretione critica aliqua deſideretur ratio, (etiam dum ipſa criſis ſit) vel reuulſione, vel deriuatione, vel aliquo ſimili naturæ eſt occurrendum. Tenenda enim eſt optima ratio cuiaſque excretionis criticæ, quò facilè defectus obſerues. Eleganter Hippocrates in Philiſco omnia ſiniſtræ criſis vitia ſimul perſtrinxit, in ipſius haimorrhagia.

Meraca excrementa mala.

1 Quaſi dicat, Ea demùm excretio critica expetenda venit, quæ qualitate non eſt ſincera, hoc eſt, non ſui ſeri naturalis expers. Porrò damnantur excrementa meraca, quia huiuſmodi arguunt, aut colliquationem à putredine, vel à reſolutione partium ſolidarum, vel exhauſtum ab extremo calore, ſerum naturale exugentis. Varietate verò excrementorum variæ partes ſe exonerant, vnde robur partium, ac excrementorum domabilis qualitas ſignificatur.

Ab excrementis indicium vt incundum.

2 Hoc eſt, niſi in peius mutatio fiat, & illa excretio validæ putredinis aut colliquamenti ſoboles ſit. Exemplum, vt, ſi quis hodie pituitam ſalſam in tertio excernat: Cras verò ſi leuia & alba, quia colliquatur adipis tenuioris inteſtini aliquid, argumentum caloris præter naturam: Si denique tertio die excernat colliquamentum flauum, læue, & paucum, fit tranſitus à tenuiore adipe ad craſſiorem: & quarto die excludat ramentoſa, quinto carunculas; iam actum eſt. Contra, Si primo die putria excernat, deinde meliora, poſt optima: bona illa erit mutatio. Hippocrates de his agit libro ſecundo Prognoſticôn.

XV.

Ὅκου 1 φάρυγξ νοσεῖ, ἢ 2 φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς 3 ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι. Ἢν γὰρ 4 χολώδεες ἔωσι, τὸ 5 σῶμα ξυννοσεῖ· ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίγνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα 6 τρέφειν.

XV. At verò 1 vbi fauces ægrotant aut 2 tubercula è corpore pullulant, 3 excretiones conſiderare oportet. Nam ſi bilioſæ 4 fuerint, interna viſcera 5 vnà ægrotant: Quodſi ſanorum excretionem præ ſe ferunt, corpus alere tutum eſt.

De criſi per abſceſſum.

Hic Aphoriſmus alteram ſpeciem perfectæ criſis, quæ fit per abſceſſum, continet: vt intelligamus, oborto abſceſſu, num reficiendum ſit, an purgandum. Morbus omnis acutus excretione indicatur, niſi aut materiæ contumacia, aut naturæ infirmitate, aut meatuum anguſtia, natura ab excretione ad abſceſſus ſeſe conuertat. Nam ſi in haimorrhagia non ſatis efflaat, parotides fiant. Abſceſſus eſt Hippocrati decubitus humoris in aliam partem. Sunt autem abſceſſuum duo genera apud Hippocratem: vnum fit per excretionem, quo in genere continentur omnes excretiones criticæ: aliud fit per repoſitionem, vt cùm materia decumbit ab vna parte in aliam. Atque hoc poſterius genus, propriè & κατ' ἐξοχὴν dicitur. Abſceſſus raro fit his, qui rigent, vt febri ardenti. Omnis abſceſſus ſanitatis conſequutionem adfert, ſi materia procul à morbo abſcedat, vt in peripneumonia ſi in crura depellatur materia: Sin peripneumonia abeat in parotidas, abſceſſus ille ſpecie eſt lethalis. Bene etiam abſceſſus eueniunt poſtquam materia morbifica fuerit mitigata, ſi die critico eliditur. Nam ſi materia cruda deferatur in partem, ea ibi pepaſmum non recipiet; ſed illius partis ſubſtantiam labefactabit: cuiuſmodi illi Herpetes erant qui crura occupabant. Item expectati veniunt abſceſſus à partibus ſuperioribus ad inferiores; & ab interioribus ad exteriores; & à partibus nobilioribus ad ignobiles. Nam pleuritides malè degenerant in peripneumoniam; bene ex aduerſo eueniit. Item ſi effluat in partem totius materiæ capacem. vide hiſtoriam Critonis & neptis Temeni. Præterea fiat κατ' ἶξιν. Porrò tot ſunt abſceſſuum, quot & tumorum genera. Quædam enim ſunt apoſtemata, quædam puſtulæ, quædam vomicæ. Apoſtematum materia non eſt ſegregata à concretione ſanguinis, neque propriæ ſubſtantiæ vitio laborat, ſed tantùm qualitate, vel mixtione. Puſtulæ fiunt ex omni genere materiæ, quæ à concretione ſanguinis eſt ſegregata, & ſubſtantiæ corruptione in vitio eſt, vt herpes à bile carbunculus à ſanguine, cancer ab atra bile, ſtruma à pituita. Vomicæ ſunt in quibus pus conceptum eſt. Sic furunculus degenerans in ſuppuratum, eſt vomica. Vomicæ aliæ ſunt naturales, in quibus continetur pus album, leue, & æquale. Aliæ ſunt contra naturã, vt meliceridès, atheromata. Icterus eſt veluti quædam puſtula totius, quæ fit à bile ſegregata à ſanguinis concretione. In Aphoriſmo per morbum faucium intelligit parotidas, non quidẽ omnes, ſed tantùm pituitoſas. Per phymata intelligit omnem tumorẽ corporis exterioris, vel omnẽ affectionem partium externarum quæ intrinſecus venit, vt ſunt tumores, puſtulæ, vlcera, vomicæ, exanthemata. Hic eſt Hippocratis. Sic per τρώματα intelligit omnes eas affectiones quæ extrinſecus accidunt, vt contuſiones, fracturæ, luxationes & ſimilia. Bonus abſceſſus dicitur is, qui cùm ortus ſit die critico, neque natura eſt impar.

6. Epid. 2. 12.

5 lib. Epid.
6. Aph. 25.

2. Epid.
Abſceſſuum genera.

Apoſtema quid.

Puſtula quid.

Vomica quid.

Phymata.
6. Epid 1. 3.
Τρώματα.

par: neque morbo. Nam parua exanthemata ſunt morbo imparia. Parotides & morbo & naturæ ſunt impares: morbo quidem, quia ſiunt in parte quæ non eſt totius materiæ capax. naturæ, quia in parte in qua decumbit materia, grauiora excitat ſymptomata. Bubones verò naturæ quidem ſunt impares, ſed morbo pares.

1 Vt in Parotidibus etiam pituitoſis: & cùm phlegmone fauces obſidentur, vel aphthis. Dixi, in Parotid. pituitoſ. omnis enim parotis rubra; cum inflammatione, ſuppurationis expers, recidiuæ metum adfert: & aliquando, quamuis particeps ſit coctionis, niſi vrinæ conuenienter ferantur, eſt lethalis, vt famulæ Archigenis.

2 Vt 6. Epid. 2. 33. in hiſtoria Simonis. Etenim Natura nonnunquam in peripheriam corporis ſuccos deponit craſſiores, quàm vt per ἄδηλον διαπνοὴν excludi poſſint.

3 Vt deiectiones alui, & vrinas.

4 Quia agitur hîc de morbis acutis. Si nimirum adſint empyreumatis & materiæ morbificæ ſuperſtitis argumenta, vt amaritudo in ore & ſiccitas, ſitis, nauſea. Nam interdum dum criſin molitur natura, & flauæ & nigræ redduntur vrinæ: hîc nihil agas.

5 Ideóque Purgatione eſt opus: nam corpus prauis occupatur ſuccis in internis partibus. Si natura ipſa id commodè agit, ſpectatores erimus, non actores. Quin ſi dyſpnæa adfuerit cum exanthematibus, interdum ad phlebotomiam venimus. Ita nobiliſſimæ comitiſſæ Egmondanæ Franciſcæ, Admiralij filiæ, venam pertundi iuſſi, cùm exanthemata non ſatis prodirent, idque fœlici ſucceſſu. Hiſtoria.

9 Quia corpus eſt putum, quod non facilè fert purgationes. Sic in ictetico febre defuncto, & exanthematibus puerorum, lædit pharmacia, balnëa conferunt.

X V I.

Ὅκου 1 λιμὸς, οὐ δεῖ 2 πονέειν.

X V I. Corpore 1 inedia confecto, non 2 laborandum.

Cautio reſtaurandi.

1 Id eſt, vbi fraudauit quis genium ſuum: vt à criſi, cùm morbo defunctus iam conualeſcere incipit, nondum autem eualuit. Ita exhauſtis non eſt præſcribenda purgatio, nec venæſectio, nec ſudoris euocatio, nec quicquam tale. Ineunte verò morbo aliter agendum, integris viribus: tunc enim non adeſt fames: at in ſtatu morbi adeſt fames.

2 Ne calor accenſus in æſtum degeneret, néve etiam ad infirmitatem à famè & inedia contractam, maioris infirmitatis accenſio adiungatur. λιμὸς, id eſt, fames, apud Hippocratem duobus modis accipitur: vno modo pro annonæ caritate, altero modo pro inedia, & fame non ſolùm animali, ſed etiam naturali: vt hîc ſumitur. Ac ſi diceret, Quicumque perſeuerante morbi hiſtoriâ ſuo genio defraudatur, maioris emolumenti cauſa (ne videlicet auocetur natura à pepaſmo ad pepſin) coi ea ratione imperatur fames, quòd nimirùm ſicco adhuc morbo, prius in eius curam ſit incumbendam, quàm naturæ ſtudendum: huiuſmodi, inquam, laborare non debet. Secundò, quicumque abſoluta morbi hiſtoria longo tempore exhauſtus fuerit, ob infirmitatem partium ſolidarum, hic quoque laborare non debet. Et grauis eſt mutatio ab ocio ad negocium. In inedia fuit æger, non ilicò ad coquendi laborem veniat ventriculus. Ita etiam ſi peripneumonia anginæ tandem ſuperueniat, vena non eſt ſecanda, nam vires languent. Tertiò quoque, cænare conſuetus ſuum defraudans genium vnius diei ſpacio, ob negocia domeſtica, neque hic quoque tum laborare debet. Nam cùm huiuſmodi corpus laboret in fame affluxus inopiâ, ſi addatur effluxus copia, malum malo cumulabitur, & fiet malũ incurabile, quòd ad magnitudinẽ cauſæ accedat virium defectus.

6. Epid. 4. 3.

X V I I.

Ὅκου ἂν τροφὴ 1 παρὰ φύσιν πλείων ἐσέλθῃ, τοῦτο 2 νοῦσον ποιέει· δηλοῖ δὲ ἡ ἴησις.

X V I I. Vbi nutrimentum vltra 1 naturam capitur 2 morbum facit: argumento eſt & ipſa ſanatio.

Conualeſcens nec labore nec nimia ciborum copia ſunt fatigandi. Superiori Aphoriſmo quaſi vniuerſali theoremate ſummam præſentis Aphoriſmi complexus eſt: hoc ergo vtemur ad præſentem Aphoriſmi demonſtrationem. Vult autem Hippocrates præſentem Aphoriſmũ illis accommodare, qui cum à morbo conualuerint, liberalius ſe cibo & potu inuitant. Huiuſmodi enim iteratò laborant, & periculoſiſſimè. Hoc docuit Hippocrates exemplo mulieris, quę ſeptimo die plenè iudicata cùm ſe eodem die liberalius inuitaſſet, poſtridie obiit. non ſine ratione. Nam calor naturalis partium ſolidarum infirmitate laborans ſtrangulatur, ſi multo cibo prematur. Etenim cõualeſcentes vt labor frangit, ita etiam repletio.

1 Cùm naturæ vires opprimit copia & frequentia vel qualitate, aut cùm non certa occaſione, ſed inopportunè præbetur. Referenda eſt autem ſemper cibi ſumpti mediocritas, ad naturam eius cui exhibetur. Nam panis ſiligineus huiuſmodi cibus ſtudioſo erit, foſſori verò non erit; habita etiam ratione conſuetudinis, quæ eſt altera natura. Ita qui conſuetus eſt non cœnare, ſi etiam parùm in cœna ſumat, ſupra naturam cibum cupit. nam licet ex Hippocratis mente dixerimus hunc Aphoriſmum applicandum eſſe conualeſcentibus, generaliter tamen etiam ad ſanos referri poteſt.

2 A cacochymia, nam in putredinem trahentur ſucci. Attamen diuerſum pro natura hominis & humoris conditione procreabit morbum. Cuius quidem morbi diagnõſis, vt dicebat Herophilus, tritemporea eſt, hoc eſt, ex tribus ſignis, tẽpore diſtinctis, deprehẽditur antecedentibus, vt ex mali cibi vſu vltra naturam: & ex laſſitudine vltrò oborta. ex coniunctis, vt ex ſymptomatibus propriis humori morbifico, & parti afflictæ, & ex conſequentibus, hoc eſt, ex curatione: ita Hippocrates vaſculo ad pectus admoto, explorat an ſit pleuritis vera, an ſolius coſtæ dolor. Sic in propoſito huius Aphoriſmi exemplo, ſi purgationem vel venæſectionem adhibeas ei, qui ſemultro cibo ingurgitauit, euentus docebit mali cauſam, à iuuantibus & lædentibus ducta indicatione. Cùm itaque vltra naturam quis paſtum init, grauis calamitas toti corpori imminet. Totum corpus diuidimus in triplicem regionem, nimirum aluinam, venoſam, & in habitum corporis. Quid negotij adferat his vltra naturam cibus? Sanè cùm eius coctioni par non ſit aluus, crudos ſuccos profert, vnde venti qui opprimunt diaphragma ac reſpirationem anxiam faciunt: vel in putredinem degenerant, vnde ab acri ichore exeduntur inteſtina, hinc teneſmi ac diarrhœa. Venoſum etiam genus fatigat infarctu, vnde putreſcunt ſucci nutritij; hinc cauſi. Habitum etiam corporis fœdat macie ac vlceribus.

Σημείωσις τρίχρονος quid.

X X V I I I.

Τῶν τρεφόντων 1 ἀθρόως καὶ 2 ταχέως, ταχεῖαι 3 καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται.

Alimenta.

XVIII. Eorum quæ 1 affatim & 2 celeriter nutriunt, celeres etiam 3 exiſtunt excretiones.

Continet hic Aphoriſmus ſignum conſequens iuſtæ & legitimæ refectionis. Ratio itaque Aphoriſmi eſt, Æqualis eſt in corporibus bene conſtitutis ratio concoctionis, diſtributionis, & excretionis. Vt ſi celeriter fit coctio, celeris tum quoque fiat diſtributio, tum ſuperfluitatum excretio. Nam vulgò dicitur, qui bene digerit, bene egerit. Impropriè hîc vtitur voce τῶν τρεφόντων, pro cibis; qui propriè non nutriunt, ſed quibus fit nutritio. Conualeſcentes durioribus cibis non ſunt fatigandi: ne nimia mora opprimant naturam, ac cacochymiam accerſant. quaſi dicat, quos plenior victus grauat, refici debent potu, nam, vt antea dixit, facilius eſt refici potu quam cibo.

1 Affatim refertur ad ſubſtantiam alimenti, quia affatim id nutrit, quod alioqui conuenienter exhibitum, ventriculus æqualiter conficit, totúſque in eius mitificationem incumbit. Talis eſt ſuccus carnis, priſana pulticulæ quæ habent ſubſtantiam aëream, humidam, ſpirituoſam.

2 Vt ſunt alimenta εὔπεπτα, quæque nullam alienam qualitatem in ventriculo relinquunt, nec vllam ſtomacho quæ perturbationem adferunt, ſed ſunt vnicuique naturæ conſentanea: quoniam nullum alimentum, vt etiam nullum medicamentum, omnibus eſt idem. Cuncta enim hæc dicuntur πρὸς τὸ τάχιον referturad tempus vt ilicò alant, cum quis eorum vſum iniit.

3 Cùm enim hi cibi ſunt eupepti & meabiles; facilè coquuntur, diſtribuuntur, & excernuntur ex facili. Et reciprocè, quia facilè excernuntur mitigata, indicio eſt ex facili cocta ac diſtributa fuiſſe. Excernuntur aluo, vrina, ſudore, vapore. Qui verò per ſanitatem vſum ineunt eorum quæ facile mitigantur, inde ducunt ſuccum qui facillimè exhauritur; nec ita longæui ſunt. At qui denſioribus fruuntur, prolectant inde ſuccum nutricium minimè diſſipabilem: ſuntque longæui. vt qui porcina & bubula carne ſe ſaturant, vires bouinas inde hauriunt. Sed ſi quis mitigare nequit illa duriora, ſi illa fæta illi erunt in omnem calamitatem: reſpondat cibus calori natiuo.

XIX.

Prognoſis difficilis.

Τῶν 1 ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες οὔτε τοῦ θανάτου, 3 οὔτε τῆς ὑγιείης.

XIX. Acutorum 1 morborum non omnino, & ſine 2 dubio interitus aut 3 ſaluris ſunt prædictiones.

Prædictio non ſit temeraria; ne quidem in acutis morbis, quamuis eorum ſit propria criſis: ita vt hac ratione certiſſimi euentus eſſe deberent. nam acuti etiam morbi aliquando, quamuis rarò, fallunt. Attamen intra quartum decimum diem cuncti iudicantur.

1 Hoc eſt, febrium eſſentialium & ſymptomaticarum, quæ cum vehementia ſua percurrunt tempora vniuerſalia, non ſine ſumma celeritate.

2 Quòd ſignorum, cauſarum, & corporum diſtinctiones difficillimæ ſint; ac ſæpe euenit, vt ſimilitudine decipiatur optimus quiſque medicus.

3 Multominùs temporis & ſpeciei criſis eiuſq; perfectæ aut imperfectæ. Sed quid hoc eſt, quòd non omnino certæ & ſine dubio in acutis ſunt prædictiones? an in alios etiam morbos cadit criſis quàm in acutos? Certè criſis propriè dicta cadit in hos ſolos. Hoc vult, Quamuis eorum propria ſit fere criſis, à pepaſmo materiæ morbificæ, & ab erethiſmo naturæ. (vnde certa deberent duci præſagia) in admodum paucis tamen morbis acutis ſunt certæ

Acuti morb. etiam fallunt.

prædictiones: nam non cuncti illi ſunt bene morati & eucriti. Sequuntur enim hi efficientis cauſæ naturam, cuius maxima eſt inconſtantia. Vt cùm tempeſtates non tempeſtiuè fiunt. quemadmodum apud Hippocratem in illis morbis, in quibus ad generationem acerrimè bilis per tempus caniculæ, accelerat eiuſdem corruptio & ſuppreſſio, vt tempeſtatis auſtrinæ & pluuioſæ. vnde metaſtaſi redduntur interdum lethales ſubitò, qui primò leuiuſculi apparebant, vt nonnunquam, ex aduerſo, calamitoſiſſimi qui videbantur, deferbeſcunt diadoſi. Vt rectè dixerit Celſus, monſtra in Medicina euenire. Quare vt rectè præſagias, nota naturæ triumphantis vel triumphatæ argumenta conſtantia & firma: conſterque tibi de morbi ſpecie, parte affecta, humorum motu ac quiete, trium facultatum robore, & de diebus criticis.

1. Epidem.

Prædictio vt prudenter inſtituatur, regula.

XX.

Conditiones varia corporum.

Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσιν, αἱ κοιλίαι 1 ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσι 2 ξηραίνονται. Ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν, αἱ κοιλίαι 3 ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισιν 4 ὑγραίνονται.

XX. Quibus iuuenibus profuſior 1 eſt aluus, iis ſeneſcentibus 2 contrahitur. Et quibus in adoleſcentia fuit 3 aſtricta, affecta ætate 4 ſoluitur.

Cauſa vna cur morborum acutorum non indubiæ ſint prædictiones, nimirum ob varias corporum conditiones, quas diſtinguere difficile eſt. Hunc locum interpretatur Celſus libri primi capite tertio. Quaſi dicat Hippocrates: Natura hominis eiuſdem non eſt ſemper vna & eadem. Atqui varia corporis conditio, diuerſas etiam excitat criſes, & in eadem ſpecie morbi: quia quò natura vergit, eò maximè criſium inclinationes fiunt. Imò varia corporis conditio facit eundem morbum nunc ſalubrem, nunc lethalem: Nam ſenex facillimè euaſit. Item varia conditio morbos ex euentu, facit incurabiles.

1 Ob bilis acerrimæ prouentum, expultricem extimulantis: & ob alui infirmitatem à nimio æſtu.

2 Quòd tunc bilis mitior reddita pituiteſcat, ſitque dilutior, craſſior, minúſque acris. Intellige, modò cetera ſint paria, hoc eſt, modo eadem ſit diætæ conditio. Accedit, quòd etiam temperamenti immutatione, ſanetur vetus ille alui æſtus, qui imbecillitatem aluo adferebat.

3 Corporis raritate, hepatis calore, & bilis ad ſuperiora tranſlatione.

4 Corporis denſitate, & ob hepatis remiſſum calorem, & ob contrarium motum bilis. & hoc eſt quòd cauſi plerumque in ſenibus iudicentur cruentâ dyſenteriâ, quod Bioni euenit. Galenus ſequenti Aphoriſmo quadrageſimo tertio, vltimis verbis commentarij ſui, addit huic ſententiæ, plerumque. Intelligenda hæc, vt ſemper ſeruetur in vtraque ætate eadem victus ratio. Sunt hîc enumeratæ quinque cauſæ à Galeno quæ ſtringunt aut laxant aluum. bilis excluſio ex folliculo fellis in inteſtina, & facultatis appetentis, retentricis, coctricis, expultricis robur aut languor: vt hæ facultates in ventriculo, inteſtinis, & hepate fuerint validæ & infirmæ.

Alui laxe vel ſtrictæ cauſa.

XX.

1 Λιμὸν 2 θώρηξις λύει.

XX. Famem 1 caninam 2 thorexis eximit.

Vini generoſi vis.

Cautio reſtaurandi. Si quis à morbo conualeſcens, præter inſtitutum ab exhauſtu laborârit, ob inediam vnius diei quam imprudenter ſubiit, contineat ſe frigoris, caloris,

caloris, ac laboris vt ſit expers. cibum capiat parciore manu quàm conſueuit, nec eum quidem ſiccum, ſed humidum & pinguem, bibatque vinum non aqueum ſed generoſum, κιῤῥὸν vocant Græci, hoc eſt, giluum.

1 Fàmes eſt genij defraudatio. Ea autem duplex eſt, naturalis, & non naturalis. naturalis fit ab exhauſtu & ſuctione. non naturalis naſcitur à ſuctionis ſolo excitato ſenſu, nullo præcedente exhauſtu: Hanc exuit thorexis. Nam eius cauſa eſt ſtomachi intemperies frigida & ſicca, vel acidus ſuccus qui ſtricto quodam frigore cogit ſanguinem venarum ventriculi. Verùm laxat ventriculum eumque calefacit thorexis.

Thorexis quid. 2 Id eſt, vini generoſi potio dulcis & pinguis: Thorexis vocabulum eſt politicum. idem enim eſt ac ſi dicas armaturam quandam thoracis. nam vini generoſi potio thoracem armare ac calfacere videtur. Ita à vini largiore vſu quidam iactant, ſe contra frigora ſumſiſſe armaturam.

XXII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γένηται, 1 κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, πλησμονή. καὶ τῶν ἄλλων ἡ 2 ὑπεναντίωσις.

XXII. Quemadmodum enim qui à ſatietate eueniunt morbi, 1 vacuatione curantur, ita qui à vacuatione proficiſcuntur, ſatietate: Ac pari ratione aliorum adhibita mediocri 2 contrarietate.

Hic Aphoriſmus cauſam continet, cur famem caninam thorexis ſoluat. Non agit hic Aphoriſmus de omnibus in vniuerſum morbis; ſed de iis tantùm ſymptomatibus & malis, quibus vrgentur ij, qui à morbo vltra naturam cibum capiunt, vel genium ſuum qui defraudant. Huiuſmodi autem ſymptomata deſcribuntur libro ſecundo De victus ratione in morbis acutis, vt diſtentio ventriculi, corporis infirmitas, ructus acidus, oris amaritudo, cardiogmos. Ideò dum dicit Morbos incidere à ſatietate, καταχρηστικῶς huiuſmodi ſimptomata intelligit. Illa enim ſola affectiones curantur refectione vel vacuatione, quæ ſunt ἐν γενέσει. nam cauſam adimunt pepaſmo materiæ morbificæ, & partis reſtitutione.

1 Quaſi dicat, quicquid rectum eſt, id moderatum eſt, omniſque exceſſus expers: ergo ſi quid deeſt, adiice: & ex aduerſo.

2 Id eſt, paulatim & non repentè ſi in vſum veniant, cum æquali contrariorum vſu fruendum eſt. ὑπεναντίωσις eſt moderatus contrariorum vſus. Et naturæ intemperatæ, modico contrariorum vſu gaudent.

XXIII.

Τὰ ὀξέα 1 τῶν νοσημάτων 2 κρίνεται ἐν 3 τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

XXIII. Acuti 1 morbi intra dies 2 quatuordecim 3 iudicantur.

1 Enati ab humore calido & tenui cum febre continua eſſentiali. Nam qui acumen habent ob partem principem quam occupant, in criſin non veniunt, vt appoplexia. Loquitur ergo de acutis qui febrem eſſentialem habent, quique ſimpliciter Acuti dicuntur.

2 Tunc enim incidit ſubita mutatio ad ſalutem vel mortem, ad melius vel deterius. Hæc mutatio celeritate & vehementiâ motus perficitur, qui certamine naturæ & morbi ſuſcipitur; motu, putredine & ſynathriſmo perficitur. Hinc longa eſt quartana ab indomita materia. Et quantum vlteriùs morbi proceſſerint, tantum ea perturbatio, quæ præcipitem immutationem fecerat, langueſcit. *Criſis.*

3 Quod longiſſimum eſt. Nam quos in morbos frequentes & magnæ cadunt mutationes, breui iudicentur neceſſe eſt, ſi non impediatur eius curſus diætâ aut pharmaciâ. Numerus hic quatuordecim dierum vel ad hiſtoriam morbi, vel ad proſtheſin eſt referendus. Ad proſteſin, cùm primùm qui languebat morbus poſt paucos dies in acumen & vehementiam exploudeſcit, hoc enim non feret natura vltra quatuordecim dies. Hæc vehementia interdum primo die exilit, nonnunquam quarto die, aliquando ſeptimo. Hinc eſt, quòd quidam decimoſeptimo die ad criſin veniant, alij vigeſimo. Quare ſi morbus perperacutus fuerit, tertio vel quarto die iudicatur. Si fuerit peracutus, quinto vel ſeptimo criſin ſubibit. Quodſi acutus ſimpliciter ſit, & ineunte morbo vehementia quædam adſit, is decimoquarto iudicabitur. ſed ſi is vſque ad quartum diem modeſtè afflixerit, ac dein acerbiùs, is decimoſeptimo finem inueniet. ſin repſerit ſine acumine ad ſeptimum vſque diem, ac tunc ſi emicare vis eius inceperit, is ad vigeſimum prouehetur. Si verò acerbior aliquantulum preſſerit acutus ab initio morbus, vndecimo die iudicari poterit, vel etiam nono. Quare comperta tibi ſit ſemper magnitudo morbi, & motus eius. Concludit hîc eleganter Galenus, vbi ait, Nullus morbus, qui cùm primùm inuaſit celeriter mouetur, decimũquartũ diem ſuperauit. Quare cùm ad eã vehementiam erigit ſe, ab eo tempore etiam decimum quartum non prætergreditur: nam vltra illum diem natura illam vexationem acerbam pati nequit. Si ſe remiſerit, tunc excurrit longiùs: nam, inquit Galenus, ſunt quidam morbi qui inæquali mouentur filo, qui diebus quibuſdam vehementer premunt, ſed mox eam vehementiam exuunt. *Quæ ratione acuti morbi omnes 14. diebus iudicentur. Tardioris cauſa criſis.*

XXIV.

Τῶν ἑπτὰ ἡ 1 τετάρτη ἐπίδηλος· 2 ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ 3 ἑνδεκάτη· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη 4 τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς 5 τεσσαρεσκαιδεκάτης· ἑβδόμη δὲ, ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης. *De ſeptimanis quæ per quaternarios digeſta ſunt.*

XXIV. Septenorum 1 quarta eſt index: octaua 2 ſecundæ ſeptimanæ initium. Obſeruabilis & ipſa 3 vndecima: 4 alterius enim (ſecundæ ſeptimanæ) quarta exiſtit. Iterúmque dies decimuſſeptimus obſeruabilis: is enim à quartodecimo 5 quartus eſt: & ab vndecimo ſeptimus.

Docuit nos ad criſin excurrere morbos acutos intra dies quatuordecim. Cùm verò ſigna quæ ad ſpeciem criſis apparent, (vt anteà docuimus) calamitoſa ſint, niſi præceſſerint ſigna apparentia ad tempus criſis; iam docet quibus diebus illa (quæ ad tempus apparent) elucere ſoleant. quaſi dicat: Si decimuſquartus dies eſt criticus, qui ergo dies ſunt indices dierum criticorum?

1 In acutis; vel periodi in intermittentibus: In acutis autem vehementibus, ille ſeptenarius numerus referri debet ad hiſtoriam morbi: in acutis verò qui primùm mitiores, ad proſtheſin, id eſt, ſymptomatum acceſſionem. Eſt autem quaternarius index ſeptenarij, quòd ea periodo ephodos fiat naturæ & morbi. Eſt quartus diei index ſeptimi, quia nihil fit ſeptimo die criticũ, niſi illius ſignũ edatur die quarto.

2 Altera hæc ſecunda ſeptimana finitur decimoquarto die, eodemq; die illo decimoquarto incipit tertia ſeptimana. Ita tres ſeptimanę terminantur vigeſimo die. Ita etiã tres ſequentes quadrageſimo. Primi illi duo ſeptenarij ſunt disiuncti. Primus autem ſeptenarius ex duobus quaternariis eſt cõſtitutus. Quod autẽ in acutis morbis dies eſt, hoc in intermittẽtibus eſt periodus: Quare ineptè rogãt Medici in intermittentibus, quot dies æger laborauerit. Synapheia eſt iunctura & contio

Digitized by Google

dierum ; vt cùm idem dies finis eſt ſecundæ hebdomadis, initium tertiæ. Diezeuxis verò eſt ſeparatio.

3 Si ad hiſtoriam morbi referatur. Nam critici ſeptenarij rationem obtinere poteſt, ſi referatur ad proſtheſin (hoc eſt, ſymptomatum efflorescentiam) quæ incidit die quarto.

4 Cuius initium eſt octauus dies. Sunt itaque duæ primæ hebdomadæ ſecretæ à ſe inuicem : vndecima hæc dies, ſecundæ hebdomadæ quarta eſt.

5 Vnde fit, vt iudicis quoque rationem obtineat, ſi referatur ad proſtheſin quæ in vndecimum diem cadit : indicandi verò rationem obtinet, ſi referatur ad viceſimum diem. Criticorum dierum tria ſunt genera : quidam ſunt indicantes ἐπίδηλοι, & quidam iudices, alij verò intercalares. Indicantes ſunt in quibus apparent ſigna ad tempus vel ad ſpeciem criſis. Iudices ſunt, in quibus fit critica excretio vel abſceſſus. Intercalares, quibus abſoluitur id quod in die iudice deſiderabatur. Ad vigeſimum vſque diem per quaternarios aſcendimus, quorum vis poſt vigeſimum diem perit. Et nunc demum ad quadrageſimum vſque diem aſcendimus per tres ſeptimanas. Iterumque prima ſeptimana harum eſt integra, ſecundæ autem finis erit initium tertiæ, vt 27. 34. 40. Horum quoque vis poſt quadrageſimum perit nam à quadrageſimo (ibi enim omne acumen deſinit) aſcendimus per vicinarios, vſque ad centeſimum. Sed obijcies, Hermocrati recruduit febris viceſimoquarto die Ergo vis quaternariorum durat vltra vigeſimum diem. Reſpondemus, eam recruduiſſe eo die, non ex conflictu naturæ & morbi, ſed, quemadmodum ibi commentatur Galenus, ex putredinis vi ſparſa per totum corporis habitum ; extincto penè calore natiuo : nam vndecimo die factus fuit comatoſus.

3 Epid. 2. Hiſtoria.

XXV.

Criſi etiam opus eſt quartanæ.

Οἱ θερινοὶ 1 τεταρταῖοι τὰ 2 πολλὰ γίνονται 3 βραχέες. οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ 4 μακροί, καὶ μάλιστα οἱ 5 πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

XXV. Æſtiuæ 1 quartanæ 2 maximam partem ſunt 3 breues, autumnales verò ſunt 4 longæ, maximeq. quæ 5 proximè abſunt ab hyeme.

Eſt ætiologia ſuperioris: vt acuti diebus, ita longi menſibus iudicantur. quaſi dicat, In eſſentia dierum criticorum continentur quartanæ, quamuis ſint difficilis iudicij: quaſi dicat, nemo defungitur quartana ſine criſi.

1 Quæ diætæ vitio in æſtatem incidunt, indeque primigeniæ naſcantur quaternæ, non erraticæ, non ſymptomaticæ. Æſtiuas vocat quartanas, quemadmodum alibi carbunculos æſtiuos: non temporis ſed diætæ vitio enatos. Loquitur enim hîc de æſtate quæ naturalem ſuam ſeruat conditionem. Limitatus eſt hic Aphoriſmus ad ſolas quartanas eſſentiales & primigenias : quia hæ ſolæ periculi ſunt expertes.

2. Epid. 1. Epid. 3. 4.

2 Si enim non à diæta, ſed ab inclementia aëris naſcantur, vbi feroſus humor æſtu abſumptus eſt, longæ euadunt.

3 Quod cæli beneficio facilior appareat pepaſmi & excretionis ratio. Aëris enim calidi conditio pepaſmum iuuat: & meatuum eo tempore libertas excretionem promouet. Intelligo tamen hîc, modò vires ſint validæ, vt ad naturæ vim accedat peculiaris cæli conditio.

4 Magnitudine cauſæ, difficultate curandi, & ſymptomatum acceſſione. Magnitudinem cauſæ facit aëris quod præceſſit vitium, ac improba victus quæ præceſſit ratio. exhauſto enim corpore per æſtatem, ſi acceſſerit diætæ vitium, ſuperſtite empyteumate ab æſtate, vnde contracta fuit hectica quædam intemperies, difficiles accendunt quartanæ. Difficultatem curandi facit materiæ contumacia, & meatuum eo tempore anguſtia.

5 Quia nihil exudat, & materia eſt contumax. quaſi dicat, vt concedam hyeme ventres eſſe calidos, tamen propter materiæ contumaciam & libertatem meatibus negatam, qua fundi nequit, longa fit. Quoniam dixerat ſuperius acutos morbos quatuordecim diebus iudicari, rectè docuit quidem, quandoquidem id obtinent morbi ratione ſui, & ſubſtantiæ ſuæ, vel ſpeciei, fiunt tamen criſes celeriùs vel tardiùs, vt temporum anni acceſſerit ratio varia. Hoc ex quartanarum hiſtoria hoc Aphoriſmo docet. Quia temporibus bene moratis morbi qui incidunt bene quoque ſunt morati : qui verò incidunt temporibus malè conſtitutis, inconſtantis ſunt & incerti iudicij. Meminit autem Hippocrates quartanarum, quaſi dicat ; Ea quæ tradita ſunt de criſibus & de diebus criticis, non ſolùm accommodari debent ad morbos acutos, ſed etiam ad diuturnos. Vt oſtendat Medicum nunquam falli poſſe, ſi modò probè tenuerit regulam dierum criticorum. Naſcuntur etiam quartanæ ſymptomaticæ ab infarctu iecoris vel ſplenis : hæ tertio menſe excretione morbificæ materiæ excluduntur per vrinas nigras aut per hæmorrhoïdas. Alij ſemeſtri tempore ad nouam æſtatem, quibuſdam nono menſe, vt Iunio, quo, inquit doctiſſimus Holerius, ceraſia ſunt matura. vnde, inquit, vulgo perſuaſum eſt, ea ſanare quartanas : quod tamen Anni calor facit. Quod hîc ſcribit de longiſſimo morbo, id eſt, quartana, idem de omnibus intelligendum eſſe aſſerit hîc Galenus. Vbi emicuit natura, & cùm vrina non ſit inflammata, purgetur electario Indo, & confectione hamech. Et altero die ſumat ex aceto vel vino drachmam huius pulueris. Accipe zedoariæ, galangæ, zinziberis, cuiuſque drachmam : ſumat ante paroxyſmum. Quidam ipſa hora nouilunij ſcindunt venam ſiniſtram ſaluatellam. Sed id non agatur die paroxyſmi. Thaddæus ter ante ternos paroxyſmos drachmam dabat radicis gentianæ recentis ex maluatico vino, frigide.

Senſus Aphoriſmi.

Remedium.

XXVI.

1 Πυρετὸν ἐπὶ 2 σπασμῷ βέλτιον 3 γενέσθαι, ἢ 4 σπασμὸν ἐπὶ 5 πυρετῷ.

XXVI. Etenim 1 febrem 2 conuulſioni ſuperuenire ſatius 3 eſt, quàm 4 conuulſionem 5 febri.

Quaſi dicat ; non ſolùm ordinaria naturæ & morbi ephodo & criſi curationem recipiunt morbi, ſed etiam accedente à foris beneficio, ope deſtituti, diutius protrahuntur, vel celerius curantur. Nam hac ratione in puerorum epilepſia non expectatur ætatis mutatio, ſi ſuperuenerit quartana. Sic hoc loco, ante conuulſionis ordinariam pepaſmi diem, ſoluit conuulſionem ſuperueniens febris. Demonſtratio autem Aphoriſmi hæc eſt, Omnis affectio hectica partium ſolidarum eſt inſanabilis: Conuulſio autem ab inanitione ſymptoma eſt partium ſolidarum exhauſtarum. Febris autem exhaurit partium ſolidarum humidum primigenium : Ergo conuulſio febri ſuperueniens, eſt ab inanitione. Contra, febris materiam conuulſionis mitificat, diſſoluit & excernit, neruos ſiccitate ſolidat. Ergo bonum eſt conuulſioni ſuperuenire febrem. Sic ſingultus dyſenteriæ ſuperueniens, ſic tremor pleuritidi, & conuulſio iis quibus caput eſt ſauciatum ſuperueniens eſt funeſta. Sed dices ex Hippocratis ſententia, Conuulſio febri ſuperueniens in pueris non eſt lethalis. Reſpondemus, conſiderandum eſſe, an ea conuulſio quæ febri ſuperuenit, inſtrumenti ſolius vitio accidat, an principis facultatis vitio ; vt dentium ſtridore per ſomnum : hoc enim eſt calamitoſum, niſi ita dormire conſueuerit, inquit Galenus : vt accidit in his, quibus muſculi maſſeteres

Beneficio quodam non ordinario ſolui morbos.

Quæſtio. 3. Progn.

maſſeceres ſunt breuiores. Niſi id vitium erga inſtrumentorum vitio euenit: quemadmodum in pueris febricitantibus incidit conuulſio ob genus neruorum imbecille: nam muſculi his facilè velluntur. Secundò dicet quis, Scribit Hippocrates in Coacis, ſi vnà cum febre conuulſio incidit, eodemq. die remiſit, bonum: & febri finem imponit. Reſpondemus, quòd conuulſio quæ ineunte febre incidit, ſi nihil præceſſit quod vires labefactârit, necdum infirmitatis adfuerit metus: periculi eſt expers. nam ea conuulſio fit à repletione, à materiæ motu, à venis ad muſculos. Ideóque euacuatur veneſectione vel purgatione: Sedatur, quod longiſſimum eſt, tertio die. Ab inanitione cùm nobilis vir acerbiſſimis doloribus, à conuulſionis vi natis, ferè necaretur, D. Guillandinus eum iuſſit totum cado olei immergi; vnde præclarè recreatus fuit.

Remedium cum hiſtoria.

1 Si analogia fuerit materiæ morbificæ, non minor nec maior. Quare ſi vltrò obnaſcatur, erit fœlicior euentus. quidam quò febrem accerſant propinant caſtoreum, vel aſſam fœtidam ex vino cum melle.

2 A repletione, quæ fit à materia frigida, & ſubitò inuadere ſolet.

3 Nam diſcutit materiam craſſam. dicit id ſatius eſſe: nam non ſemper iuuat.

Coralli proprietas.

4 Ob inanitionem. Corallum proprietate iuuat.

5 Ardenti ac exhaurienti, ob curandi difficultatem: longâ enim die opus eſt vt reſarciatur exhauſtum: interim febris, incendium, & conuulſio vrgent ac proſternunt.

XXVII.

Contra præſtigia Magorum.

Τοῖσι μὴ κατὰ 1 λόγον 2 κουφίζουσιν, οὐ 3 δεῖ πιστεύειν· οὐδὲ φοβέεσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα 4 παραλόγως. Τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

XXVII. His quæ ſine 1 certa ratione deprehenſaque cauſa 2 leuant, acquieſcendum 3; non eſt neque vereri admodum de iis, quæ abs re 4 & ſine cauſa prauaappârent. Horum enim plura ſunt inſtabilia, nec diutiùs cunctari poſſunt.

Hoc Aphoriſmo excluduntur omnes vetularum & veneficarum præſtigiæ & impoſturæ, quæ carminibus colloque appenſis ſubitò morbos leuant, ſed qui poſtea recrudeſcant. Pericles dux prudentiſſimus Athenienſis, paſſus eſt in magna illa peſte quædam carmina ſibi è collo ſuſpendi. Quod factum ita prudentibus diſplicuit, vt poſtea ſine honore vixerit, autore Plutarcho

1 Sine cauſis & ſignis criticis, morbo & naturæ conſentaneis, iiſdemque iuſtis. Vt ſi in cauſo, ſine vllis præambulonibus notis ad tempus futuræ criſis, ſubſtillum oboriatur ſanguinis puri, guttia paucis manans; infida alleuatio erit, ſi quæ ſequatur. nihil enim paucum eſt criticum. vel ſi per morbos acutos, qui ſumma ſymptomatum feruntur vi, ſine vlla excreta materia, alleuari videantur ægri; infida illa ſpes eſt. Nam morbi acuti habent ſuam hyparxin in materià, qualitate & copià vitioſâ, quam ſecerni & excerni oportet.

2 Hoc interdum euenit à titubante naturæ vi, qua de cauſa nulla ſuſcipitur naturæ cum morbo ephodos. Vt etiam cùm maximus ardor in hexin migrat: ſua mala non æquè ſentiunt ægri. Ita pleuritis in phthiſin, colicus dolor in paralyſin: pertinaces vigiliæ per febres acutas, in ſoporem calamitosè commigrant.

3 Vt appâret in Hermocrate, qui vndecimo die apprimè leuatus fuit; ſed fruſtrà: nulla enim excluſio critica præceſſerat. Veritas huius Aphoriſmi oſtendi poteſt exemplo eorum qui à rabido cane demorſi fuere: nam quo diutiùs hi mali expertes eſſe videntur, eo grauius ægrotabunt. Nam virus illud intùs vires colligens, tandem ſubſtantiam partium ſolidam labefactabit. Quo verò celeriùs ſe produnt eius ſymptomata, eo facilior erit morbus.

Canis rabidi morſus.

4 Cuiuſmodi ſunt perturbationum criticarum ſymptomata, & notæ iam iam futuræ excretionis per deiectiones, haimorrhagias, ſudores, & quæ ſunt eiuſmodi; vt validus rigor, vel febris excandeſcens, ſubitaria ſpirandi difficultas. Cùm enim ſigna pepaſmi illuxerint perfecti, ſi quid grauius incubuerit abs re, non malè vereri oportet: triumphalem enim manum mox natura efferet. Cùm enim iam ſigna appareant, quæ notant ſpeciem mox futuræ criſis, nos conſolantur ſigna quæ præceſſere ad tempus criſis. Hæc ergo vulgo metum, Medicis ſpem adferunt.

XXVIII.

Virium dignotio, & num excurſurus ſit morbus in longum tempus.

Τῶν πυρεσσόντων μὴ πάνυ ἐπιπολαίως, τὸ διαμένειν καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν· τὸ μὲν γὰρ μῆκος νούσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθένειαν.

XXVIII. Si febricanti nec omnino 1 leuiter, ſuo ſtatu maneat corpus, nihilque concedat, morbo, aut hoc etiam plus 4 æquo gracileſcat, calamitoſum: hoc enim diuturnitatem 5 morbi, hoc verò 6 infirmitatem ſignificat.

In morbis acutis diagnoſis prolixi morbi ac effœtarum virium vnde ſit petenda. Hoc enim Aphoriſmo conſiderat peculiarem ægri naturam; vt inde cognoſcatur quàm breuis ſit futura morbi hiſtoria. Magna eius vis poſita eſt in habitu corporis: hoc eſt, in denſitate vel raritate; & humorum congenitorum conditione, ad celerem vel tardam morbi ſolutionem. Superiore enim Aphoriſmo oſtendit externo beneficio morbum longiorem vel breuiorem fieri: hîc autem, vt dixi, peculiarem ægri naturam conſiderat.

1 Non dicit ſimpliciter febricitantium, ſed non leuiter febricitantium. nam qui non leuiter febricitant, iuſtam habent extenuationis cauſam, vim caloris, genij defraudationem; ac per patulos poros exhauſtum. Sed ſi mediocris, dicit, febris fuerit, non grauiſſima, non leuiſſima.

2 Id eſt, ſi nihil à ſtatu ſuo immutetur priſtino, in corporis mole. modò vberioris alimenti oblati iam excuſatio adferri non poſſit.

3 Acuto.

4 Dicit μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον. Id eſt, plus æquo, relatione facta ad vim febris; ita vt nulla excuſatio adferri poſſit, ætatis puerilis vel ſenectutis, neque regionis, neque temporis anni, neque peculiaris ægri corporis: nam corporum raritas & humorum tenuitas ad macredinem via eſt, per ἄδηλον διαπνοὴν, vigiliarum, curarum; inediæ, maximæ febris, diuturni morbi, motus. Et ſi appareat facies illa cadaueroſa.

5 Ob corporis denſitatem & plurimam crudam materiam morbificam: quæ duo ſequuntur pepaſmi & excretionis difficultatem.

6 Quæ mala vt ſignum, & vt cauſa. vt ſignum, quia arguit vim caloris præter naturam cuncta diſſipantis. vt cauſa verò, quia non ſolùm in hoc caſu ſunt diſſipati ſpiritus & humores, ſed etiam ſunt exhauſtæ partes ſolidæ. Exhauſtis autem partibus ſolidis, omnis ratio pepaſmi deſideratur. Hinc eſt quòd in effœto ſenio, per morbos non bene ſit ſperandum.

XXIX.

Euacuationis quando locus.

Ἀρχομένων 1 τῶν νούσων ἤν τι δοκῇ 2 κινεῖν, 3 κίνει· 4 ἀκμαζουσῶν δὲ ἡσυχίην 5 ἔχειν βέλτιόν ἐστιν.

XXIX. Ineuntibus 1 morbis ſi quid 2 mouen-

dum videatur, 3 moue: nam iis 4 vigentibus 5 quieſcere ſatius eſt.

Abſolutis his quæ ad diætam acutorum morborum pertinent, redit ad purgationes. Spectat enim hic Aphoriſmus ad explicationem aphoriſmi vigeſimi ſecundi & vigeſimi quarti libri primi.

1 Quo tempore mutatio ſymptomatum fit potiſſimum. Ineuntibus itaque morbis: Id eſt in initio vniuerſalis temporis morbi, vel periodi aut paroxyſmi ſingularis. Hoc eſt, in prima incurſione, vel intra primum quaternarium, cùm adhuc cruda ſunt omnia: videtur incrementum etiam complecti, nam illicò τῆς ἀκμῆς loquitur. Vbi materia ſegregata eſt à materia morbifica, vt quæ in ventriculo & meſaraïcis conſiſtit. Hæc ſine dubio in initio eſt educenda, quæ ſæpe obtinet propria ſymptomata. Sed febrilis materia non eſt tentanda pharmaco, niſi cocta ſit tota in morbis acutis, imitatione naturæ: vel in longioribus morbis aliquo modo ſit cocta.

Vbi initio purgandum.

2 Vt ſi humor vitium faciat in prima corporis regione, aut ſi materia morbifica turgeat, quod ferè fit ineunte morbo, non autem cùm iam prouectus fuerit: quia omnis orgaſmus cadit in principium morbi.

3 Vt ſi quis initio paroxyſmi vomituriat, exhibebis oxymel, vt euomat, ineunte paroxyſmo, per ſuperiora: in declinatione aut intermiſſione, per inferiora abduc: Liberior ab hac ſarcina reddita natura, quod reliquum eſt mitigabit faciliùs. In initiis enim morborum vires ab exhauſtu plerumque non laborant. Nam hic Aphoriſmus non collineat ad tempora morborum, ſed ad vires, auctore Galeno, libri ad Thraſybulum capite trigeſimo octauo. Phlebotomiâ vel pharmaciâ materia educatur; & orgaſmus reuellatur, quo morbi acerbitas minuatur.

Gal. lib. Quos & quando purgare oportet.

4 Cùm nimirum incendij & ſymptomatum plena ſunt omnia. Eo tempore, dicit hîc Galenus, animalis fatiſcit facultas: quamuis alioqui vitalis & naturalis eo tempore maximè vigeant.

5 Ne à pepaſmo, cui incumbit, natura auocetur, nec ab inclinatione ſua auertatur, materiaque nec cedat medicamento attrahenti, nec naturæ excludenti: tum, antequam corpus incendio maximè conflagret.

XXX.

Περὶ τὰς 1 ἀρχὰς καὶ τὰ 2 τέλη, πάντα ἀσθενέστερα· περὶ δὲ τὰς ἀκμάς, 3 ἰσχυρότερα.

Cur initio purgandum.

XXX. Nam 1 principio & fine 2 morborum imbecillia ſunt omnia: in vigore verò 3 vehementiſſima.

Ætiologia præcedentis Aphoriſmi.

1 Quaſi dicat, ad vires validas, ineunte morbo (quamuis premantur à cauſis morbificis) accedit infima ſymptomatum via, ſine vllo incendij maioris metu: quo fit, vt ſi quid eo tempore mouendum ſit, conuenienter moueri poſſit. Nam licet materia quidem in initio contumacior ſit, tamen eam contumaciam in initio corrigere poteſt naturæ vis integra adhuc, necdum ſymptomatum vi languida. In initio ergo inuitat materia, ſuadet naturæ vis, non auocat ſymptomatum grauitas. Nam ineuntibus morbis, nondum irritata eſt natura à perfecta putredine.

2 In declinatione, materiæ præparatio, & effœta ſymptomatum vis occaſionem purgandi ſuppeditabit, ſi quid à morbo relictum ſit. Tametſi enim eo tempore natura languida ſit, & morbi vehementia fracta, ob materiæ tamen præparationem purgare licebit. Nam edita iam pepaſmi ſigna, & phlegmaſia eſt ſublata.

In declinatione cur purgandum.

3 In perfectâ putredine & irritatâ naturâ.

XXXI.

Τῷ ἐξ ἀῤῥωστίης 1 εὐσιτέοντι, μηδὲν 2 ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, 3 μοχθηρόν.

Vbi purgandum & à cibo demendum.

XXXI. Cui à morbo cibum optimè 1 capienti non 2 confirmatur corpus, 3 malum.

Conuenit hic Aphoriſmus cum octauo.

1 Si plena manu paſtum ineat, cibique appetentia adſit.

2 Si corpus non proficiat mole & colore.

3 Vt ſignum labefactatæ naturalis œconomiæ, & exhauſtarum partium ſolidarum: vt cauſa recidiui morbi, præſertim ſi quis liberaliùs ſe inuitet. Deme itaque ex copia alimenti, & pharmaciâ exige cacochymiam: abonit enim corpus tale alimentum. Dicebat enim Hippocrates: Qui aluos habent calidas, hoc eſt, cacochymiâ fœdatas, carnes habent frigidas, hoc eſt, non attrahentes ſuum nutricatum ex illo ſanguine cacochymiâ fœdato. Purga rhabarbaro, vel agarico & foliis ſenæ: deinde vſum pilularum de hiera cum agarico, adiecto pauco rhabarbaro, ineat.

Vſus huius Aphoriſmi.

XXXII.

Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ 1 φαύλως ἔχοντες, κατ' 2 ἀρχὰς μὲν 3 εὐσιτέοντες, καὶ μηδὲν 4 ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν 5 ἀσιτέουσιν. Οἱ δὲ 6 κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, 7 ὕστερον δὲ εὐσιτέοντες, βέλτιον 8 ἀπαλλάσσουσιν.

Nota perfecta vel inchoata criſi.

XXXII. Ferè fit vt qui malè 1 affecti ſi 2 ineunte cibi vſu auidè cibos 3 capiunt, ac nihil 4 edendo proficiunt, ad extremum 5 inappetentes fiunt. Contrà, 6 qui ineunte cibi vſu, nihil omnino appetunt, paulo pòſt 7 edendi appetentes, 8 meliore ſunt loco.

1 Id eſt, qui nondum conualuere, ſed conualeſcunt iam à morbo; ita vt adhuc ambigua fruantur valetudine.

2 Illud principium non refertur ad tempus vel principium morbi, ſed ad principium vſus ciborum. Hoc eſt, cùm iam primùm neceſſariò, vel iure aut loco cibum capere debent. Neceſſariò capit cibum cui vires ſunt infirmæ; vel robuſtæ quidem, ſed cum infirmitatis metu. Iure capit, cùm ſigna coctionis elucent: vt in pleuritide cùm os ægri humeſcit ab expectorato. Loco verò, cui clyſmate ſubducta fuerit aluus.

Quid ſit cibum neceſſario, iure & loco capere.

3 Excitata non quidem ventriculi appetentia à ſuctione: ſed ſenſus ſuctionis excitatur à prauo & acido quodam humore, qui fortè excidit à liene, vel vicinis partibus: hinc falſa excitatur appetentia, ſine vlla ſuctione, propter corporis impuritatem.

Falſæ famis cauſa.

4 Nam venter conficere non poteſt quantum appetit. Ita etiam in præſente morbo, ſi quis appetat & comedat liberaliùs, auocatur natura à pepaſmo.

5 Quòd tandem facultas reſoluatur quæ eſt cibi appetens, adiuncto cacochymiæ vitio: quia ventris impuritas, omnium confuſio. Quaſi dicat, Itaque purga aluinam regionem à tali prauo ſucco qui falſam appetentiam excitat. Da caſſiæ vnciam, cum ſpecierum hieræ ſimplicis ſcrupulo, vel duobus cum ſcrupulis.

Vſus Aphoriſmi.

6 Ab immutato ventriculi temperamento, habitu, & actione, ſcilicet ſine vlla humoris deprauatione.

7 Reſtituto ventriculo.

8 Et reſtituantur: nam recreatur aluus quæ aſitiam pepererat. Ergo præſtat abeſſe appetitum, quàm adeſſe appetitum cum abſentia ſuctionis. Nam fit interdum, vt humor putris circa os ventriculi oberrans, aut calor febrilis ciborum faſtidium adferat, citra vllum

lum vitæ diſcrimen. Et quia illa imputitas adeſt, in ventriculo, propterea ſuctionis ſenſus non adeſt, quãuis alioqui naturalis adſit cauſa ſuctionis, nimirum exhauſtio.

XXXIII.

Ab animoſis facultatis robore notæ prædictionũ.

Ἐν πάσῃ νούσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι 1 τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς 2 τὰς προσφοράς, 3 ἀγαθόν· τὸ δὲ 4 ἐναντίον, 5 κακόν.

** mente*

XXXIII. In quouis morbo* animo bene 1 valere, ac rebus conuenienter 2 datis gaudere, 3 bonum. 4 Contrarium verò 3 malum.

Quaſi dicat, quamuis acutorum omnium morborum non indubitata ſint prænotiones, tamen qui iuncti ſunt cum actionum integritate, tandem vi naturæ domantur.

1 Hoc eſt, ſine vlla verborum abſurditate, ſineque indecora corporis compoſitione, & motuum diſſimilitudine, ſineque præſentis laboris indolentia: ſique poteſt imaginando, ratiocinando, in memoriam reuocando ſuum officium facere. Hinc ſignificatio fit cerebrum, meningas, diaphragma integra eſſe. *Διάνοια, γνώμη, νοῦς* idem Hippocrati.

2 Hoc eſt, bene coquere, diſtribuere, & excernere. Gaudere, id eſt, proficere vſu. Aluinæ œconomiæ integritatem hæc denunciant, ventriculum, iecur, correctè agere.

3 Salutare. nam bonis fit & appâret ægri rebus, eò quòd contra materiam morbificam pugnet integræ naturæ virtus. Bonitate naturæ ſi morbi ſuperantur tandem: quod Cleonactidæ euenit.

5. Epid.

4 Delirium ſemper malum: vt in Cydis filio, & in vxore Hermoptolemi.

5 Nam ex iis, facultatum, quarum potentiâ corpus adminiſtratur, virtus aut infirmitas ſignificatur. Malè autem ad morbi vim accedit naturalium virium imbecillitas.

XXXIV.

Diſſentaneus morbus periculoſior conſentaneo.

Ἐν τῇσι 1 νούσοισιν ἧσσον 2 κινδυνεύουσιν, οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς 3 φύσιος καὶ τῆς 4 ἡλικίης, καὶ τῆς 5 ἕξιος, καὶ τῆς 6 ὥρης, ἡ 7 νοῦσος ᾖ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν 8 μὴ οἰκείη κατά τι τουτέων.

XXXIV. In 1 morbis minùs 2 periclitantur quorum 3 naturæ & 4 ætati, & 5 habitui & 6 tempori congener eſt magis morbus, quàm quibus 8 nulla ex parte eſt conſentaneus.

Diſputatio exigit vt agat de difficultate curationis, eò quòd quidam morbi ratione naturæ & ſimilium, ſunt calamitoſi vel ſalutares. Adeóque horum ratione euenit, vt qui ſpecie ſint morbi ſalutares, quibuſdam tamen ſint funeſti. Videtur autem prima fronte abſurdiſſimus hic Aphoriſmus. & qui minimè omnium demonſtrari poſſit.

Abſurditas Aphoriſmi refellitur.

nam quoties ad exitioſam vim morbi, acceſſerit naturæ conſenſio, periculoſiſſimè ſe habere debet æger. Vt ſi tabidi naturâ (quales hi quibus alarum more ſcapulæ in dorſo prominent: nam pectus his anguſtum eſt) in tabem inciderint, maxima ex parte moriuntur, ex Hippocratis ſententia; vbi ait; Moriebantur quorum natura vergebat ad phthiſin. Item adoleſcens calidiſſimus ſi in calidiſſimam febrem inciderit, quomodo non poteſt periculoſiſſimè laborare? cum malum malo cumulatur, & quòd ad intemperiem ipſam calidam acceſſerit morboſa intemperies calida. Hæc omnia ſaluo vnica ratione. Eo quòd morbi partes magnitudine, cauſâ, ſymptomatis & curandi opportunitate facilius curantur in iis quibus ſunt congeneres, quàm in aliis: Abitum enim extra naturæ lineam non grandem ſignificant.

1 Epid.

Solutio.

1 Magnitudine cauſæ, ſymptomatum vehementia, & curandi opportunitate paribus. Committite talem morbum cum duobus corporibus, quibus eſt diuerſa contrariaque conditio.

2 De vita, aut de actione corporis. nam immanis cauſa morbifica non facit illum morbum, proptereaque non tanta ſymptomata vrgent: & hæc cauſa eſt, quòd facilè curentur.

3 Id eſt, temperamento vniuerſi corporis. Sed obiicies ex Aphrodiſæo: Æthiopes moriuntur ex febribus ardentibus: quæ illis ſunt congeneres. Reſpondeo: Hoc illis euenit quòd pauca quæ illis eſt natura aërea, hîc extinguatur facilè magnitudine ſymptomatum, non magnitudine cauſæ. Scoti verò ſua in patria magnitudine cauſæ magis opprimuntur: nam bilem hyeme procreant.

Quæſtio, 1. P. obl. 79.

4 Ætas enim vertit corporis temperiem: & in ea ſunt humorum variæ conditiones, qui modo ſurſum, modò deorſum viam affectant. Infanti lumbrici; iuueni tertiana, euenit.

5 Conformationi corporis vniuerſi; & ſingularum partium.

6 Nam eucriti fiunt morbi, qui commodis ſibi temporibus eueniunt.

7 Eſſentiâ, materiâ, periodo, paroxyſmis, & ſymptomatis.

8 Cauſæ enim immenſam denotat potentiam; vt ſi ſenex ex cauſo laborârit media hyeme. Difficultatem adfert Galenus, & ex eo Auicenna. nam Galenus author eſt Peripneumoniam minus periculi habere quàm bilioſam. Pulmonum autem temperies eſt calida, minimeque frigida. Quare pituitoſa pulmonis phlegmone parti non erit analoga: ergo & periculoſior. Quidam reſpondent temperiem eſſe diſtinguendam, in naturalem & aſcititiam: nugæ. Intellectus Aphoriſmus accuratè pro ſe reſpondebit. Dicit Hippocrates eos morbos minùs calamitoſos eſſe, qui analogiâ reſpondent temperiei, & talibus. Ex qua ſententia malè inferas, Hic morbus eſt analogus temperiei ægri: ergo minùs periclitatur. Nam vix fieri poteſt, vt aliquis morbus reperiatur, quin ratione alicuius rei non ſit analogus; & ratione alicuius rei ſit analogus. Vt cauſus iuuenem implicans humidum, frigidum & pituitoſum, illi eſt analogos ratione ætatis; non analogos à temperie. Eſt tamen minùs huic periculoſa, quàm ſeni calido & ſicco, cui analogos erit ratione temperiei, at non illi erit analogos ratione ætatis. Attamen huic periculoſior euenit. Itaque non ad vnam ſolam temperiem debemus collimare, ſed cuncta intueri debent. Ita inflammatio bilioſa pulmonis, analoga eius compagini & ſtructuræ & habitui. Nam habitus eſſe poteſt mollis vel durus, rarus vel denſus. Pulmones ſunt molles, non duri; ſunt rari, non denſi: ſunt laxi. ſi habitum inſpexerimus, facilè animaduertemus bilioſam inflammationem minimè eſſe analogam ſubſtantiæ pulmonum: attamen temperiei pulmonum analoga eſt hæc inflammatio bilioſa. Quare Auicenna ex Galeno bene dixit eryſipelatodem phlegmonem pulmonis periculoſiorem eſſe, pituitoſa. Nam licet bilioſa ſit analoga ratione temperiei: attamen eſt maximè diſſentanea ratione habitus & compaginis. Idem dicendum de raucedine ſenum: nam vires illorum ſtupent.

Quæſtio.

1. Prog. 41.

XXXV.

Ἐν πάσῃσι τῇσι νούσοισι τὰ περὶ τὸν 1 ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον 2 πάχος ἔχειν, 3 βέλτιόν ἐστι· τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν 4 καὶ ἐκτετηκὸς, 5 μοχθηρόν. Ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς 6 τὰς κάτω καθάρσιας.

XXXV. In omnibus morbis ſi 1 craſſum 2 abdomen fuerit, meliùs 3 eſt. Contrà, quando valdè eſt tenue 4 valdeque conſumptum, 5 calamitoſum. Eſt enim, ita affectum eſſe, periculoſum 6 ad infernas purgationes.

Hoc Aphoriſmo ſpecialiter docet; quam vim habeat in omnibus morbis naturæ œconomia. Vt enim ſunt affecta hypochon

hypochondria, ita ſalutis ſpes affulget, aut à morbis periculum imminet. Vnde ſummam Aphoriſmi hac ratiocinatione complectamur: Quicquid eſt eiuſmodi, vt ex eo ſignificatio fiat bene affectorum viſcerum, & eius beneficio melior ſit naturalis œconomia, id præclarè tum facit tum apparet ad ſalutem. Sed hypochondria bene affecta, bene affecta eſſe ſignificant viſcera: & eorum beneficio naturalis œconomia eſt melior in coquendo, diſtribuendo, & excernendo. ergo.

Abdominis partes, & nomina eorum. 1 Per ἦτρον intelligit eam partem abdominis quæ pube & vmbilico definitur; Latinis hæc pars dicitur ſumen & aqualiculus, & alio etiam nomine Græcis dicitur hypogaſtrium. Hoc loco Hippocrates per τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν, καὶ τὸ ἦτρον, duobus extremis notatis, omnes partes abdominis complexus eſt. Porrò abdomen, epigaſtrium Græcis, definitur cartilagine xiphoïde, coſtis nothis & pube. Abdomen anteriore parte diſtribuitur nominibus duobus, nimirum ſtomachi, & hypogaſtrij. Stomachus definitur cartilagine xiphoïde, & vmbilico. hypogaſtrium vel ἦτρον ab vmbilico ad pubem. Abdomen verò è lateribus diſtinguitur: equidem partes à nothis coſtis ad vmbilicum hypochondria appellantur: quæ deinde ſunt partes, vſque ad os iſchij, dicuntur lagones vel ilia. Has itaque cunctas partes hîc intelligit.

2 Τὸ πάχος ἔχειν, eſt abdomen bene habitum eſſe, hoc eſt, æquale eſſe, vt nulla tumoris interni ſuſpicio adſit. Sed vt in omnibus partibus æqualiter ſit affectum calore: vtque nulla parte quàm alterâ ſit durius. Nam ſi durius fuerit, hæc durities erit recens vel vetus. & vtraque cum borborigmo, vel ſine. Durities recens (vel propriùs diſtentio) cum borborigmo, flatum ſignificat. Vetus cum borborigmo, hecticam intemperiem inteſtinorum notat, & hydropem minatur. Recens ſine borborigmo cum torminibus, phlegmonem viſcerum, ex quo materia quædam exudat, quæ tormina mouet. Vetus ſine borborigmo, ſcirrhum ſignificat. Sit æqualiter affectum: Nam ſi ſuperiore parte ſit calidius, dices ibi focum febris eſſe. Sit σύμμετρον & κατωρθὸν, æquatum, in mediocritate contractionis & diſtenſionis poſitum. Abdomen itaque ſit craſſum, nam conſtituitur id ex cute, adipe, panniculo carnoſo, octo muſculis: accedit peritonæum, omentum: His fouetur calidum natiuum, maximè in frigidis illis partibus vmbilici ac aqualiculi. Vide hiſtoriam eius qui in Dealcis horto iacebat, & Hermocratis. Ex abdomine itaq. bene vel malè habito facilè iudicari poteſt hepatis conditio, ob vicinam operis ſocietatem, & ob valorum communionem.

3 Nam inde ſignificatio fit, focum febrilem abeſſe à partibus nutritioni dicatis. & cauſa eſt quòd œconomia naturalis, abdomine bene habito, meliore ſit loco.

4 Si ſit inæquale calore, tumore, mollitie, vel tenue, id indicat ſpoliari ſubditas partes, naturâ frigidas, ſuo tegumento ac ſtragulo: vnde coctio in his deterior redditur, maximè ad vmbilicum, & aqualiculum.

Abdominis præſtantia in ſignificando. 5 Quòd ex eo partes nobiles incendio conflagrare ſignificetur. quaſi dicat, alias partes exui per febres ſua mole, non ita malum: at ſemper hoc malum in abdomine: nam in promptu nutricatus prædia ſunt aluo, vnde pingueſcat: alijs non æquè, niſi hinc petant. Indicium eſt hæmatoſeôs ac aluinæ coctionis fractæ.

6 Quia beneficio abdominis, huiuſmodi fiunt excretiones, ac inteſtinorum vi: quæ fomite ſuo ſpoliata, languent. Multi ob muſculorum abdominis *Medicis tangendum abdomen.* tenuitatem nullâ ope excernere poſſunt. Totum itaque abdomen medicis tentandum eſt, vt noſcant quænam eius partes vehementiùs caleant, aut tenſæ ſint, an inæqualitate præditæ. Adeò interdum extenuatam aqualiculi partem deprehendi, vt arteriarum quæ in lumbis ſunt, manifeſtiſſimè pulſum tetigerim.

XXXVI.

Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα, ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι, ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεώμενοι.

XXXVI. Qui 1 ſunt ſano corpore * dum pharmaciâ purgantur, celeriter 2 exoluuntur, atque hi qui 3 prauo vtuntur nutricatu. *Sanitate reſtitutâ abſtinendum à pharmaciâ.*

1 A perfecta abſolutaque criſi cùm his reſtituta eſt ſanitas, quamuis illi tuberculis ſcateant. Vel etiam hi, qui integra valetudine fruuntur in temperamento, conformatione, & quattuor humorum congenitorum æquabilitate. Nam ſanitas eſt vel primigenia, vel reſtituta. Reſtituta, abacto iam morbo per excretionem vel per abſceſſum. Per excretionem, vt ſudorem, hæmorrhagiam, deiectionem alui, vrinæ profluuia. Per abſceſſum, vt icterum, tubercula toto fuſa corpore, tumores tibiarum non impares morbo & naturæ. Qui ſunt in reſtituta ſanitate, ſunt in neutra conſtitutione, & ad morbum inclinant.

2 Quòd à morbo ſuperſit naturæ infirmitas. & etiam quia pharmaci vis labefactat partes ſolidas, & ſanguinem bene conſtitutum reſoluit. ἐκλύονται, hoc eſt, in ſyncopen incidunt: pharmaci acrimoniâ, ſucci alibilis hypercatharſi; reſolutione partium ſolidarum.

3 Quia cum viribus imbecillis humorum incidit corruptela. Vbi cacochymia, ibi diſtentæ manent à ſanguine venæ: quia ſanguinem illum malum reſpuunt carnes, nec ad ſe trahunt. A venis itaque à copia obſtructis, exudat putris vapor in ſtomachum, dum huiuſmodi materia vacuatione tentatur: vnde in Syncopen ſtomachicam cacochymici incidunt. In huiuſmodi itaque corporibus vtendum eſt epicraſi: hoc eſt, tali curatione quæ paulatim ſuſcipitur: id quod malum eſt euacuando, & paulatim id quod ſalutare eſt reponendo. Hoc benè fit, exhibendo ſyrupum de cichoreo cum rhabarbaro, quarto vel quinto quoque die, prout requirit ratio morbi, ægri temperies, & vires: electario ſantalorum cum rheo in tabellis, lacte aſinino. Et ſi phlebotomia opus fuerit, parcè id fiat: vt natura parum ab onere leuetur. Soluuntur ergo horum vires facilè à pharmacia ob caloris natiui infirmitatem, aut ob vapores tetros, qui humoris agitatione nobiliſſimas partes infeſtant: Accedit humoris corrupti acrimonia, qua partes ipſæ vellicantur. Senſus Aphoriſmi eſt, Æquè peccant qui medicamentum purgans exhibent ſano corpori, & perfectè vbi excluſa eſt morbifica materia, atque is qui cibum exhibet ſuperſtite materia morbifica, & impuro adhuc corpore. in his autem qui non reduce, ſed ſanitate primigenia fruuntur, pharmaca vim inferunt partibus ſanis, ac colliquant eas, & nutricios ſuccos fatigant, quia cum delectu quodam attrahunt, vnde animi vires atteruntur diſiectis ſpiritibus. Vltima pars huius Aphoriſmi etiam ad Hydropicos ſpectare videtur: victu tenuante & remedijs ὥρον debet corpus reddi; & magnis interuallis purgare conuenit. κακὸν τὸ κείμενον μὴ κινέειν. Ergo non ſecundum cacochymiam eſt exhibendum remedium, vt in puellabus fœdis coloribus præditis, & ictero nigro, cibarijs meliùs vinces mala, quæ affectioni remedio ſunt.

Cacochyma corpora vt ſint curanda.

Senſus Aphoriſmi.

Hydropici vt purgandi.

XXXVII.

Οἱ ὑγιεινῶς τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες.

XXXVII. Qui 1 ſecura ſanitate fruuntur, hos purgare 2 graue eſt. *Sanis pharmaci inutile.*

Quaſi

Digitized by Google

Quaſi dicat, non ſolùm his incumbit preceps omnium virium lapſus, verùm atrocibus alijs inuoluuntur calamitatibus, qualis eſt ſyntexeos perenne profluuium cum perenni febre: nam liquat carnem, indeque tunc delectu quodam trahit ſibi ſimile.

1 Qui benè morato ſunt corpore, à moderato omnium ſuccorum habitu, vnde nutritio fœlix. Vnde habitus bonus, ſolidus & ſucci plenus.

Vſus. 2 Quia pharmacum quidem trahit, at natura retinet. quaſi dicat, ſi in primigenia hoc fit ſanitate, quid ergo eueniet in reſtituta? vbi, quamuis integri fuerint ſucci, languent tamen vi morbi fractæ vires.

XXXVIII.

Aegris aliquid dandum. Τὸ σμικρῷ χεῖρον 1 πόμα καὶ σιτίον, 2 ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ μᾶλλον 3 αἱρετέον.

XXXVIII. Cibus & potus paulò 1 deterior, ſuauior 2 tamen, melioribus quidem, ſed inſuauioribus eſt 3 anteponendus.

1 Quamuis naturæ non ſit ita conſentaneus, nec tam benè exhauſto reſpondens, nec æquè cum morbo pugnans. Paulò deterior, dicit; nam ſi damnum maximum adferunt, non exhibebimus.

2 Vt in cauſo aquæ frigidæ potus, ſubſtantiæ proprietate, non tam in ſpecie, quàm in indiuiduo, inſitaque ſimilitudine à temperamento. Atque hæc conſiderantur in ſpecie: quia auium montanarum caro, item omnium animalium biſidorum & ruminantium, homini in ſpecie eſt conſentanea. In indiuiduo, quia quibuſdam caro etiam vetuecina non eſt grata, licet in ſpecie ſit conſentanea. Pertinet etiam hoc ad delectum earum rerum quas expetunt ægri: nam gratificandum eſſe ægris docet Hippocrates 6. Epidemiôn 4. 8. Suauius dicitur primis qualitatibus, vt calidus vel frigidus potus: ſecundis, vt ſapore.

3 Quod ventriculi complexu ex ea ſuauitate, maiorem reficiendi vim acquirat. Spes omnis bonæ coctionis conſiſtit in arcto complexu ipſius ventriculi. Pertinet hic Aphoriſmus ad rationem diætæ quæ conualeſcentibus præſcribi ſolet. Scopus eſt, vt doceat omnem cibi mutationem, tum in ægris tum in conualeſcentibus metiendam eſſe non ſolùm in quantitate & vtendi modo, ſed etiam in qualitate. Optimus itaque cibus eſt qui æquè cum morbo pugnat, atque naturæ ſtudet, qualis eſt priſana. Atque quo propius vel longius ab hoc opere abeſt cibus, eò eſt ab optimo propior vel remotior. Deterrimus enim eſt, qui nec naturæ ſtudet, nec cum morbo pugnat. Deterior itaque hoc loco dicitur is cibus, qui minùs cum morbo pugnat, quique minùs naturæ ſtudet.

Cibus optimus quis, & quis deterrimus.

XXXIX.

Οἱ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν 1 πολλὰ 2 νοσέουσιν 3 ἧσσον. ὅσα δ' ἂν 4 αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ 5 ξυναποθνήσκει.

XXXIX. Seniores, affecta ætate, 1 minùs iuuenibus: maximam partem 3 ægrotant. Sed quicumque diuturni 4 ipſis eueniunt morbi, ferè 5 commoriuntur.

1 Nam ſi non conuenienter naturæ vixerint, magnis ſemel his inuoluunt. ita ſi vita iuuenilis intemperans, tradiderit ſenectuti corpus effœtum.

2 Rariùs, & non tam acutis morbis tentantur; nam frigidum eſt ſenum corpus: propterea tam calamitoſa vehementia ſymptomatum iis non ſuperuenit. Ita parotides quæ in ſenes incidunt, non tam ſæua habent ſymptomata pathognomica vt in iuuenibus, neque tam graue ſenibus ſuperuenit delirium.

3 A morbus cauſa, loco, eſſentiâ, & motu paribus. Quia iuuenes integris viribus contra cauſas morbificas pugnant, nec niſi à validis deijciuntur. ſenes optima diæta fugant magna mala.

4 Triplex eſt cauſa diuturnioris morbi; pepaſmi difficultas, ægri & medici culpa, & partis principis inflammatio, quam ſequitur atrophia. Hoc autem Aphoriſmo vnicam pepaſmi difficultatem conſideramus. Nam qui morbi diuturni ſunt ægri vel medici culpâ, tum partis principis inflammatione, tam commoriuntur iuuenibus quàm ſenibus. Hi morbi ſunt vel ζύντροφοι, vel increſcentes: dicuntur ζύντροφοι, hoc eſt cognati & connutriti, quorum hyparxis conſiſtit in naturali vitio, vel conformationis eius qui ægrotat: Sic epilepſia puerorum eſt morbus ζύντροφος. Ita dyſenteria ſenum, increſcens morbus dicitur, qui vires acquirit eundo, increſcente auctaque mali cauſa. Vt etiam podagra, arthritis omnis, calculus.

Morborum diuturnorum cauſa.

6. Epid. 5. 6.

Qui morbi ſyntrophi, & increſcentes.

5 Vitia renum poſt quinquageſimum annum ſanata eſſe non vidi, inquit Hippocrates. Dices; morbi ſyntrophi deſinunt coctione, ſolutione, & rarefactione Reſpondeo, ſi ſint increſcentes illi, ob pepaſmi difficultatem, non ſoluuntur: ſed ad exitium protrahuntur. Tales morbi ſunt plerumque qui à frigore, nam curari debent hi πυρασμῷ, λυσει, vel ἀραιώσει. Sed effœtæ vires, corpuſque ſenilis denſitas, materiæque contumacia obſtant his. Hos ergo erige vino, ac cibo enpepto, & frictionibus. Sunt autem tria genera diuturnorum morborum. in primis ſunt morbi cognati, vt ſeni tuſſis: alij ſunt ſyntrophi, quaſi dicas, connutriti, qui diu multumque nos exercent, vt epilepſia pueros, quæ vitio diætæ alitur: increſcentes, vt podagra, calculi.

Qui incurabiles.

6. Epid. 5. 6.

Morborum diuturnorum differentia.

XL.

Senum mala. 1 Βράγχοι καὶ 2 κόρυζαι τοῖσι σφόδρα 3 πρεσβύτῃσιν 4 οὐ πεπαίνονται.

XL. 1 Raucitates & 2 grauedines ſenio 3 confectis 4 non mitificantur.

Prædicit iam qui morbi ſint inſanabiles, & ſanabiles quinam ſint: & primùm adfert exemplum diuturni morbi, quo firmat præcedentem Aphoriſmum.

1 Raucitas hoc loco non eſt vox illa clangoſa à febre ardente. ſed vitium laryngis & faucium à diſtillatione: & ſignificat omne genus catarrhi.

2 κόρυζα generaliter omnem catarrhum ſignificat. Propriè autem eſt affectio narium primigenia, vel ſuperueniens. *6. Epid. 1. 45.*

3 Ob frigus corporis.

4 Quaſi dicat, multò minùs alij morbi qui raucitates ſuperant, vt aſthma, & phthoë rancitatis ſoboles, & peripneumonia ab acerrima diſtillatione, nephritis, arthritis, dolor colicus, & ſplenicus, tuſſis. Ratò hæc illis ſanantur; nam vel rarefactione aut diſſolutione ſuperati in frigido corpore nequeunt hæc mala. reſtat vna coctio, quæ ægrè hic etiam ſuum officium facit.

XLI.

Οἱ 1 ἐκλυόμενοι 2 πολλάκις καὶ 3 ἰσχυρῶς 4 ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ἐξαπίνης 5 τελευτῶσι.

XLI. 1 Qui 2 frequenter & 3 vehementer & 4 abs te deficiunt, 5 repentè moriuntur.

Tribus ſequentibus Aphoriſmis agit de illis morbis qui toto genere ſunt lethales: hoc eſt, in quamcumque ætatem, in quamcumque regionem, quemcumque anni ſtatum, quamcumque in naturam ac temperiem inciderint. Talis vt ſit ratiocinatio: Quicquid eſt eiuſmodi vt actionem per quam eſt vita omnino tollat, (ſi accedat difficultas

tas curandi ex affectionis cauſaque morbifica magnitudine,& ſymptomatum vi repentè oborta) id eſt incurabile, in quamcumque ætatem,ſexum.fortunam, tempus anni,vel regionem inciderit.

1 Nam Syncopa cardiaca reſpirationem adimit ſæpè. Quæ hic annotat Hippocrates, ſignificationem adferunt cordis malè affecti, idque per idiopathiam. Nec leui, ſed ex graui admodum affectione cor laborare;adeò vt illa noxa calorem ſpirituſque vitales diſſipet,vt ſi Eryſipelas cor occupânt: vnde diſſipatur ſpiritus vitalis, extinguiturque calidum natiuum, vſuſque reſpirationis tollitur. Dicet quis, Hyſtericæ tamen viuunt ſine reſpiratione: Reſp. tranſpiratione recreatur exilis harum calor. Et hæc affectio manifeſtam habet cauſam. Lipothymia differt à Syncope: nam in lipothymia adeſt ſubitus ſpiritus animalis motus, & vehemens: fit ſubito motu ſpirituum ad partem affectam,attamen fons integer manet.

2 Ex magnis cauſis quæ cor affligunt. vnde diſſipatio ſpirituum, vt in peſte ab aura peſtifera, vel oppreſſio. Et quidam imbellem habent vim vitalem.

3 Corruptela ſpirituum & ſolidarum partium.i. qui non facilè reuocantur à Syncope.

4 Sine cauſa manifeſta: nulla exhauſti ratione: nec vlla incidente affectione quæ cor in ſympathiam ducat. Quamuis cauſæ manifeſtæ graues idem agant: ſed non ita ſubitò moriuntur.

Remedium. 5 Sublato omni reſpirationis vſu.per ſpiritus vitalis & caloris diſſipationem: immutato.cordis temperamento & habitu, morbi alicuius contagioſi, venenati,aut peſtilentis vi. Labefactata vis vitalis, cæteras in conſenſum rapit. Da aquam theriacalem,cum aqua cinnamomi & cum aqua boragiois.

XLII.

Λύειν ἀποπληξίην 1 ἰσχυρὴν 2 μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα 3 δὲ οὐ ῥηιδίως.

XLII. Apoplexiam 1 fortem diſcutere non 1 potis eſt:debilem 3 verò non facile.

1 Cùm reſolutum eſt cerebrum, indeque meatus conniuent, vt exitus non pateat animali ſpiritui ad neruos;vnde thorax cùm dilatari non poſſit, interceptis ſpiritibus motoribus, reſpiratio in ſtertorem abit: nec motus aut ſenſus afflatur cæteris partibus. Cumque inducias non det ſymptomatis huius vis,remedia adhiberi non poſſunt. *Stertor unde.*

Apoplexia cur lethalis. 2 Ob curandi difficultatem, quia cauſa coniuncta non facilè tolli poteſt. Nam priuſquam remedia adhibueris, æger moritur, ſublata omni reſpiratione. Nam ancto reſpirationis vſu, impuro calore natiuo à collectæ fuliginis copiâ,ſequitur ſtertor:à ſtertore, reſpirationis ſublatio,dein mors.

3 Hæc potiſſimùm venæſectione curationem ſoſcipit. Attamen ægrè ſanatur ob ſymptomatum incidentium vim repentè fuoeſtam, quæ adimit omnem ſpirandi facultatem. In hac aditu ad cerebrum prohibetur ſpiritus vitalis, interceptis carotidibus arteriis & venis iugularibus. Ita diſtinguit Auicenna magnam à parua apoplexia: nam in forti conſiſtit vitium in illis meatibus qui ſunt ex cerebro; cuiuſmodi ſunt nerui, ventriculi cerebri, & radix dorſalis medullæ. In debili verò vitium conſiſtit in meatibus qui eunt ad cerebrum, vt venæ iugulares, carotides arteriæ, rete mir. bile: quod fit à ſanguine craſſo, vel tali vapore. Curatur illa, ſi intra dies ſeptem febricula illa analoga ſuperuenerit, quæ diſcutit flatus, nec illi ita ſuperuenit paralyſis:nam frictionibus & quaſſationibus interdum euaneſcit ille flatus etiam.vel ſi hæmorrhoïdes profluxerint, quæ reuellunt craſſum ſanguinem. Apoplexia autem tollit reſpirationem ſublato motu *Quid ſit magna vel parua Apoplexia.* thoracis, ita vt vitium hoc conſiſtat in inſtrumento mouente. Debilem verò apoplexiam non comitantur tam vehementia ſymptomata; & ſolebat in paralyſim abire plerumque. Quo modo Apoplexia verè nulla parua aut debilis ſit, abundè demonſtramus Libro De Morbis Capitis, vbi De Apoplexia. Quare vbi abeſt magnitudo cauſæ cum pari Symptomatum vehementia coniuncta, nec cedit remediis, nec dat inducias vt ea adhiberi poſſint: propterea lethale. A prouiſione totius corporis, rade caput ea parte vbi ſunt ſuturæ, & impone illi emplaſtrum ex ſinapi, caſtoreo & aceto forti. Brachiaque & crura ilicò ſtringe vinculis: Iubeque fricari manus & pedes nitro, cum ſale. Sub lingua ponatur caſtoreum. Deinde ſaphaia vena vtriuſque pedis aperiatur.hinc manus vena tundatur.tandem naſi, vel iugulares. Poſtridie Clyſter repetatur. Accipe caſtorei & euphorbij cuiuſque ſcriptulum: id totum inflerur radici linguæ. id extrahet pituitæ maximam copiam per palatum horæ ſpacio. *Curatio.*

XLIII.

*Τῶν 1 ἀπαγχομένων καὶ 2 * καταλυομένων, μηδέπω δὲ 3 τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷσιν ἂν 4 ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.* ** καταλυομένων,*

XLIII. Qui 1 ſtrangulantur aut 2 reſoluuntur, necdum tamen 3 animam efflârunt, non reſtituuntur, quibus os 4 obſitum ſpumâ eſt.

Multiplices ſunt morbi toto genere lethales. Primò, per quos tollitur actio, per quam eſt vita: vt reſpiratio, nutritio. Secundò, quorum hyparxis in intemperie æquali partis alicuius, vel totius conſiſtit, vt eſt maraſmus, & ſphacelus. Quia nulla intemperies æqualis curationem recipit: eo quod tunc labefactetur omnis naturæ vis, quódque temperamentum ipſum perierit. Tertiò, quorum materia eſt pepaſmi expers, vt elephantiaſis, cancer. Palliatam quandam curationem hæc recipiunt, curationem nequaquam. Quartò, quorum focus tam longè adeſt, vt eò peruenire nequeat integris viribus medicamentum, vt euenit in calculo qui eſt in veſica. *Morbi lethales quadruplices ſunt.*

1 Hoc eſt, quibus larynx opprimitur: id fit tumore, laqueo, à vertebra colli retorta, & in angina, quæ fit ex inflammatis propriis muſculis laryngis.

2 Interceptis cerebri neruis, & carotidibus arteriis. tunc enim ſenſu & motu deſtituuntur.

3 Nondum mortui ſunt: nondum exſtincto vel ſuffocato calore vitali.

4 Vel quibus circum os ſpuma apparet. Nam in corde (ob motum acciſum thoracis) intercepta fuliginis copia tantum feruoris pulmoni infert, vt propriam illi humiditatem exprimat: vnde gignitur ſpuma illa. Quare longè aliam cauſam agnoſcit hæc ſpuma, quàm illa quæ editur in epilepſia. Ab hac ergo promptè extinguitur & ſtrangulatur calor natiuus, nam intercipiuntur omninò fuligines. Quomodo ſpuma gignatur eleganter explicat Galenus in commentario huius Aphoriſmi:& etiam libro ſecundo Prognoſticûn 47.& 7. Aphoriſmorum 30. A prouiſione habita totius corporis, ſeca venas ſub lingua:& ſi non iuuat, iugulares in collo externas. Et gulæ inſuffletur puluis hirundinum. & foris admoue emplaſtrum ex nido hirundinis cum aceto. Si ad pus abeat, vt rumpatur, Accipe myrrhæ drachmas duas: ſinapi drachmam: morſus diaboli, ſcabioſæ, cuiuſque manipulum:coque ex aqua ad libram:colaturæ adde mellis optimi, & dianuci, ſingulorum vncias duas: fiat gargariſmus. Et ad ruptionem facit hoc emplaſtrum, Accipe farinæ tritici, hordei, ſeminis fœnugræci, cuiuſque vncias duas: radicum liliorum vncias tres: ficus ſex: liuiſtici, chamæmeli, meliloti, maluæ, cuiuſque ſemimanipulum:fermenti acris drachmas duas: *Spuma generatio.* *Remedia.*

deco

decoctis vt decet ex aqua, fiat cataplaſma. Dolorem ſedans, Accipe medullæ pomorum ſub prunis coctorum vncias octo; butyri recentis vncias duas: pinguedinis gallinæ ſeſcunciam: lactis muliebris vncias tres: farinæ hordei vnciam: bulliant ad ſpiſſitudinem: in hinc adde vitellos ouorum duos: & parum croci.

XLIIII.

Graciles & obeſi.

1 Οἱ παχέες 2 σφόδρα κατὰ 3 φύσιν, ταχυθάνατοι γίγνονται μᾶλλον τῶν 4 ἰσχνῶν.

XLIIII. 1 Qui naturâ valdè ſunt 2 craſſi, celerius 3 moriuntur quàm 4 graciles.

Oſtendit Hippocrates quòd habitus & natura corporis magnas habeant opportunitates vel difficultates curandi. Nam naturâ craſſi citiùs afficiuntur, triſtiùs ægrotant, & difficiliùs curantur gracilibus.

1 Hoc eſt, primigenia conformatione; non autem à diæta, ſed à frigore natiuo.

2 Craſſorum duo ſunt genera, quidam enim craſſi ſunt ocio, ab affluxus copia, & effluxus inopiâ. de quibus hîc non loquimur, vt neque de athletis. Propterea addit Valdè. Hoc eſt, qui ſunt obeſi, venis anguſtis, corpore craſſo, ſed paruo, oſſibus quoque paruis: Ceruices quidem videntur habere craſſas, ſed tenues ſunt, nam oſſa obducta ſunt magna mole. Atque corpus hi habent inperſpirabile.

3 Quia ſpiritus calidumque natiuum non poteſt in tot annos vitam producere; & œconomiæ naturali non tam benè conſulitur, ob frigus, in craſſis, atque in gracilibus. Cùm autem in morbos inciderunt, ægrè illis defunguntur, ob caloris natiui infirmitatem, corporis denſitatem, venarumque anguſtiam. Hinc etiam obnoxij ſunt corruptioni ſuccorum.

4 Non quidem qui ſunt extenuato corpore ab exhauſtu & euacuatione; Sed qui naturâ ſunt lacertoſi & neruoſi homines. Qui pectore ſunt amplo, ſcapulis amplis, quibus ampla ſunt oſſa & venæ. Qui capite ſunt magno, & cùm inclinantur, ceruicem magnam oſtendunt. Etenim prodidit Hippocrates, Vt caput eſt & ceruix, ſic reliqua ſunt quæ ab his oriuntur tanquam à principio: oſſa enim à capite æſtimanda ſunt; ab oſſibus nerui & muſculi. Itaque graciles habent maiores opportunitates ad bene viuendum, & redeundum ad ſanitatem, ex corporis conformatione, caloris natiui copia, & meatuum libertate, denique quòd corpus habeant εὔπνουν ac perſpirabile. Euſarcum corpus optimum eſt: atque ſi inde abeas, tenue optimo fœlicius eſt. Quaſi dicat Hippocrates, per morbos itaque non tam bene ſperandum de tali corpore, ac de tenuiore. Nec æquè tutò validè purgari poterit, nec inedia macerari, nec ſanguinis abductione inaniri. Omnia itaque hîc fiant cum cautione & non violenter: cunctatio vincat præcipitium. Hîc rectè in viſum flectas illud Thucydidis, Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει: Inſcitia fiduciam, prudentia cunctationem gignit.

6. Epid. 1.3. & 6. Epid. 4.25.

Vſus Aphoriſmi bonus.

XLV.

Τῶν 1 ἐπιληπτικῶν τοῖσι 2 νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς 3 ἡλικίης, καὶ τῶν 4 τόπων, καὶ τῶν 5 βίων ποιέουσιν.

XLV. Finem 1 epilepſiæ 2 iuuenibus adferunt 3 ætatis, 4 loci & 5 victus mutatio.

Exemplis cauſa proponit morbum ſyntrophon. Vt enim acutorum morborum non omnino certa ſunt prædictiones, ob varietatem corporum, cauſarum atque ſignorum, nec pariter æqualis eſt depellendi ratio: ſic quoque morbi ſyntrophi non æqualiter in omnibus hominibus curationem accipiunt.

1 Hoc eſt conuulſioni totius corporis typicæ & periodicæ, cùm mentis & ſenſuum oblæſione. Typicæ, quæ ſtatis eueniunt temporibus. Periodicæ, hoc eſt, quæ ſtatis horis finiunt.

2 Id eſt, pueri & puberes cùm adoleſcunt, ſanantur. Cùm ſcilicet in puerili Epilepſia vocem edere aſperiorem incipiunt, atque ad Venerem excitari, non autem Veneri operam dare cœperint (quia venus hoc malum accerſit) exhauſtâ pituitâ, nonfirmatiſque neruis. Puberes verò cùm vigeſimum quintum annum acceſſerunt, hac moleſtia defunguntur, robuſtioribus neruis: & hi tunc grauem edunt vocem.

3 Ætas curat epilepſiam eam ſolam quæ euenit per idiopathiam. nam quæ per ſympathiam accedit ab ore ventriculi, vel ab aura venenata quæ effertur à partibus in cerebrum ætate non curatur.

4 Qui ad ſicciorem temperiem facit.

5 Quia vinum plethoricis cauſis replet neruorum principium, ab eo abſtineant; & etiam à venere, quod neruos imbelles reddat: ſic quæ diætâ ſiccânte nitis & cerebro ſtudeat. Curat epilepſiam acori radix contuſa, & potui indita. Fimus ciconiæ bibitus Et puluis cranij humani ſi detur cum ſucco rutæ: vel cum decocto pæoniæ, viſci quercini, tormentillæ, & cubebarum. Sumitur etiam quotidie ſcripulus caſtorei cùm decocto ſtœchados per quatuordecim id agitur dies. Puluis lumbricorum terræ cum vino potus. Contunde radices pyrethri cum melle, ita vt fiat electuarium: detur drachma. & ſuperbibat decoctum ſtœchados. Hoc agat ſemel ſeptem dierum ſpacio: ſed toto anno. Si ab vtero ſit epilepſia, quæ puellabus frequens, ſumat bis in menſe pilulas fœtidas.

Remedia quædam externa.

XLVI.

Δύο 1 πόνων ἅμα 2 γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν 3 τόπον, ὁ 3 σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

XLVI. Duobus 1 doloribus nec eadem 2 parte obortis 4 ſimul, 3 vehementior minorem obſcurat.

[illegible]

1 Hoc eſt, affectionibus vel morbis.

2 Parte ſimilari & non organica. Referenda etenim hæc ſunt ad alienationem temperamenti, vel ad immutationem habitus.

2 Eodem tempore,

3 Quòd diſtracti ſpiritus in partem vehementiùs dolentem, ſubſidij ergo, ſenſionem impediunt rei, in alterius partis ſenſum delatæ. Nam vnicuique parti ſuus eſt attributus ſenſus, vnde peculiaris ſenſio excitatur rei in ſenſum delatæ. Sic arthritici colico dolore ſuperueniente liberantur: contraque, colici incidente arthritide. Quaſi dicat, quamuis querela non adſit de parte minùs tunc dolente, attamen Medicus non minùs de ea prouiſionem habere debet. Nam plus inde imminet non rarò periculi, quàm à grauiter dolente. Vt ſi alius vel auris doluerit valdè, & tenuis in pectore vel pulmone dolor ſanguinem in os infuderit. Hic Medicam manum ilicò poſtulat.

6. Epid. 4. 3. [illegible]

LXVII.

Περὶ τὰς 1 γενέσιας τοῦ 2 πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ 3 γενομένου.

XLVII. Dum 1 pus conficitur, dolores atque febres incidunt 2 magis, quàm iam 3 confecto.

Status morbi [illegible]

1 Commutantur à calore natiuo humores tumorem efficientes, vt ait Galenus commentario in hiſtoriam Hermocratis.

2 Nam continuum ſoluitur tumente vehementer parte, exilitque fœtidus tunc vapor, qui cor in incendium rapit. Nam calor arterialis ſanguinis vehementer contendit in vigore, cum materia morbifica.

3 Quòd tum alienatio temperamenti, & habitus mutatio minor ſit. Laxatâ iam parte, & calore preſſo. Quaſi dicat, Ita etiam euenit in internis tumoribus & inflammationibus, quas noli exiſtimare euanuiſſe, cùm iam confecto pure incipiunt inducias dare doloribus. Nam ſubitò interdum rumpuntur, empyemata & maraſmos adferunt, vel etiam ſubitariam mortem. Quare caue ne his propines vibrans pharmacum, nec balneum præſcribas, aut validum exercitium: nam ſubitò moriuntur ab his, rupto apoſtemate; vt ſæpè euenit in nephritide.

XLVIII.

Laſſitudinis & laboris remedium.

Ἐν πάσῃ 1 κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν 2 ἄρχηται πονέειν, τὸ 3 διαναπαύειν αὐτὸ 4 ἄκοπον.

XLVIII. In omni corporis 1 motu, cùm 2 fatigari cœperit [immoderato motu,] 3 interquieſcere, ſeipſum laſſitudinis reddit 4 expers.

Quaſi dicat, exercitationis laborioſæ remedium eſt quies. Ita præſtat hominem ſaturum ieiunare, quàm ieiunantem ſe ſatiare. vt liberali potui indulſit quis? Sobriè canet. nam hoc eſt ἀνάπαυσις.

Vſus.

1 Hoc eſt, articulorum, carnium, atque viſcerum actione. Scripſit enim in Epidemiis 1 quod labor & exercitatio eſt artubus & carnibus, id cibus & potus eſt viſceribus.

2 Inſueta & repentina mutatione ab vno exercitationis genere ad aliud, vel ab ocio ad negocium.

3 Hoc eſt, laboris illius remiſſio quæ fit motus & quietis viciſſitudine, & figuræ mutatione, laſſitudinem contractam leuat.

4 Facilis traductio à negocio ad ocium, à ſaturitate ad inediam. Contraria contrariis curantur.

XLIX.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς 1 συνήθεας 2 πόνους φέρειν, κἢν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν 3 ἀσυνήθων, ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾷον 4 φέρουσι.

Vt exercitatio ſit ineunda, & quòd non temerè.

XLIX. Qui aſſuetis 1 indulgent 2 laboribus, quamuis infirmi fuerint aut ſenes, tamen 3 inſuetis validis atque iuuenibus 4 faciliùs ferunt.

Quaſi dicat, ergo caue ne præter rationem, per morbos, graues cibo aut ſorbitione ægros, qui minimè aſſueuerunt talibus: etiamſi robuſti ſint natura. Nec etiam cùm conualeſcunt.

Vſus.

1 Carnium, articulorum & viſcerum. Viſcerum: vt qui bis aut ter die ex inſtituto cibum capiunt 1 & quorum ventriculus bis intumeſcere, bis humeſcere, bis coquere conſueuit.

2 Vt ſi quis Cyceona comedere aſſueuerit.

3 Quare exercitatio illa ſubitaria non temerè ſuſcipiatur in ſanis, nec in ægris. Vt qui ſubitò à ieiunitate, ad ſaturitatem ſe transferunt.

4 Quòd ignauia vires exſoluat: proprij autem officij exercitatio, robur augere ſoleat. Id intellige in aluo, coquendo; & in habitu corporis, exercendo.

L.

Conſuetudo non temerè mutanda.

Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου 1 συνήθεα, κἢν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων 2 ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. Δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ 3 ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

1 Quinetiam quarum rerum inueterauit 1 conſuetudo, quamuis deteriores ſint illæ, minùs 2 tamen inſuetis malè afficiunt. Eſt ergo 3 aſſuetorum vſus ſuſcipiendus.

Cùm iam à morbo redeunt ad ſanitatem, ſenſim ad conſuetum motum redeant.

1 Vt eſt diæta ſuſque deque habita: hæc enim nunquam ſibi impar eſt In rebus ſumendis, excernendis, & admouendis & agendis.

2 Eſt enim conſuetudo vis quædam vſu aſcititia, qua eadem pari aut agere inoffenſa naturæ œconomia licet. Non temerè hæc vis eſt mutanda: quòd natura aſſuetis gaudeat; Elucet id in aluina œconomia: qui enim duris cibis aſſueuere, hos facilè ſuperant. Cauſa eius rei hæc eſt: Quia id quod coquit æquè alteratur ac id quod coquitur: quare aſſueta facilè coquuntur, nam naturam non afficiunt; ſed faciunt vt ea ſuo ſtatu conſeruetur, familiaritate ſubſtantiæ, & occurrentis qualitatis. Nam longa die inita his eſt familiaritas quædam & ſimilitudo. Et ſimilia facilè ſe alterant, & mutant.

3 Quaſi dicat, Proinde retinenda eſt ea conſuetudo. Ita habent antiqua exemplaria Romana, καὶ ἐς τὰ *συνήθεα*. Nam mutari temerè non debet, iam enim hæreditario quaſi iure eam, ſuam fecit.

LI.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης 1 κενοῦν, ἢ 2 πληροῦν, ἢ 3 θερμαίνειν, ἢ 4 ψύχειν, ἢ ἄλλως 5 ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν, 6 σφαλερόν. Καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει 7 πολέμιον. Τὸ δὲ κατ' ὀλίγον 8 ἀσφαλὲς, καὶ ἄλλως, ἢν τις ἐξ 9 ἑτέρου ἐφ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

LI. Plurimum & repentè 1 vacuare, aut 2 replete, aut 3 calfacere, vel 4 refrigerare, vel quouis alio 5 modo corpus temerè mouere, 6 periculoſum. Omne enim nimium, naturæ bellum 7 indixit. Quod autem fit ſenſim ac viciſſim, 8 periculi expers eſt, idque cùm aliâs, tum ſi quis ab 9 vno ad aliud ſe conuertat.

Natura ægrè fert ſubitas mutationes.

1 Phlebotomiâ, pharmaciâ, chirurgiâ ſectâ parte vnde plurimum effluat, vel genium fraudando cibo & potu. Inde enim vires proſternentur.

2 Vt ſi ſubitò partes nutritioni dicatæ ſeſe vertere cogantur ab ocio ad negocium: vt ſi à triduana inedia, ſubitò paſtum plenâ manu ineat. Inde enim opprimitur natura.

3 Hoc enim effœminat partes neruoſas: & inflammat partes naturâ calidiores: ſpiritus diſſipat & extinguit vitam. Ita qui iter hyeme per Alpes faciunt, naſo (niſi eum priuſquam ad focum venerint, niue ad ruborem vſque fricent & puſtulas excitent) exſuuntur. confert etiam alapam dediſſe, quo ita incendatur.

4 Refluos enim humores repellit, facitque palindromen, vnde anadrome fuit. reſtagnantes verò in inuictam duritiem conſtringit; ac partium genium natiuum extinguit.

5 Id eſt, ſi hoc non fiat paulatim & viciſſim. Ita Syracuſanus tyrannus, homines excæcabat, ſubitò protractos è tenebris in ſolarem ſplendorem.

6 Ob repentinam immutationem habitus, temperamenti, & actionum corporis: quæ mutatio non ſolùm ægris, ſed etiam ſanis calamitoſa eſt. neque id ſolùm in alteratione & vacuatione, verùm etiam in diæta.

7 Quòd ſcilicet Naturæ hyparxis, in ſymmetria conſiſtat. Ætiologia.

8 Nam hoc ita agendum eſt, vt vnâ ſtudeas naturæ, vnaque vt his morbum oppugnes. Vt ſi quis œnopota fiat hydropota; & ex aduerſo: pedetentim id fiat: Sed per media ſenſim eò veniendum erat.

Quæſtio.

9 Cui nimirum aſſueuit. Dicet quis, In Synocho plurimum & repentè vacuamus, nam ad lipothymiam vſque abducimus ſanguinem. Reſpondemus, hunc Aphoriſmum maximè cautionem hanc adhibere, vbi in ſola vacuatione vel alteratione conſiſtit ſanatio: at vbi ſimul iungitur afflictio partis principis, vt ea ab iniuria ilicò vindicetur, hic Aphoriſmus locum non habet: nam plus periculi imminet ab oppreſſa parte nobili, quàm ab euacuatione aut alteratione ſubitaria: quare repentinâ euacuatione liberanda eſt pars illa, cuius officio vita carere nequit. Nam grauiſſimi illi morbi, non ſimplicem, ſed

Vrgentiori occurrendum.

gemi

Digitized by Google

geminam curandi notam edunt, ſcilicet euacuationem, & partis principis ab iniuria vindicationem. Propterea in plenitudine hoc ita agimus. Præclarè olim ad hanc ſententiam Alphæus Mitylenæus,

* Τὸ μηδὲν ἄγαν ἀγαμαι μοι τέρπει.

& eleganter Phocylides,

* Μέτρῳ μὲν φαγέειν, καὶ πιεῖν καὶ μυθολογεύειν.
Πάντων μέτρον ἄριστον, ὑπερβασίαι δ' ἀλεγεινά.

hoc eſt, nihil nimis mihi placet.

Hoc eſt, moderate cibum potumque ſumas, & loquaris. Modus omnium optimus, exceſſus autem vitandus eſt.

XLII.

1 Πάντα κατὰ λόγον 2 ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ 3 λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος 4 τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

LII. Si quis 1 omnia conuenienter 2 exactoque iudicio faciat, nec quicquam ea 3 ratione efficiat; tamen ad aliud non ſe conuertat, modò id maneat, quod 4 in euntibus remediis viſum eſt.

Religioſè immutanda remedia: non temerè in eorum vſu perſeuerandum, nec temerè ilicóque ab eorum vſu abeundum.

1 Vacuando, alterando occultâ apertâque vi, nutriendo. κατὰ λόγον, dicit, hoc eſt tecmeriis ſignis, poſtquam morbum eiuſque cauſam exploraueris.

2 In cenſum vocatis Indicationibus curatiuis cunctis, & per eas limatis remediis. Quænam diæta præceſſerit noto, vt cauſas habeam: & quænam ſymptomata adſint dominantium humorum, vt eleganter docet Galenos 4. Aphor. 2.

3 Materiam ob morbificam contumacem, vel ob corporis peculiare vitium, vel quod τὸ θεῖον ſeſe immiſerit materiæ. Vnde Celſus, In morbis longis, quos tempus vt facit, ſic etiam tollit, non ſtatim condemnandum, ſi quid non ſtatim profuit: minùs verò remouendum, ſi quid paulum ſaltem iuuat, quia profectus tempore expletur. Si tamen aliquid non ſat citò reſpondet, licet aliud conſimile experiri.

3. lib. 8.

4 Hoc eſt, quoad huiuſmodi fuerit morbus, dum remanet eadem morbi ſpecies, par eius motus & mos. modò non adſit maioris mali metus. Ita dum tentas num vera adſit pleuritis, ſi diutiùs fotus adhibueris, pulmones omnino ſiccabis. Si itaque ſymptomata variârint, iudicium etiam alia remedia adferet in vſum. Hoc à Muſa factum in tuſſiente Auguſto narrat Tranquillus.

LIII.

Ὁκόσοισι τὰς κοιλίας ὑγρὰς 1 ἔχουσι, νέοισι μὲν ἐοῦσι, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι 2 τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων. ἐς δὲ τὸ γῆρας, 3 χεῖρον ἀπαλλάσσουσι 4 ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

LIII. Quibus iuuenibus 1 fluit aluus, meliore ſunt loco iis, 2 quibus aſtricta eſt: at ſenes facti, 3 peiore ſunt loco: nam ſeneſcentibus ferè ſemper 4 aſtringitur aluus.

Expoſitio huius Aphoriſmi petenda eſt ex Aphoriſmo vigeſimo huius libri. Dicere videtur in hoc Aphoriſmo: Natura propria cuique inſita efficere poteſt, vt qui omnia conuenienter faciat, tamen ſibi non ſatisfaciat.

1 Si feratur his facilis aluus ob inſitam temperiem: nam alioqui lubrica victus ratio id nonnumquam præſtat. Vt ſi quis oluſculis ex lactuca, malua, beta, atriplice, vel ſi prunis coctis vtatur.

2 Nam excrementa non ita congruunt: alui enim tarditas, vaſorum impuritatem adfert. Intellige de vtriſque paribus.

3 Nam ſunt eodem loco quo iuuenes quibus aſtricta eſt aluus.

4 Quòd languet proſtratus appetitus, atque concoctrix vis titubat. Sæpe fuſa aluus in ſenibus euenit ob retentricis exoletam vim: nam manifeſtum eſt illos non validè coquere, quare excretricis potentiâ his non fertur aluus effusè. Hoc volebat Celſus, vbi ait, Melior eſt fuſa aluus in iuuene, ſicca in ſene.

LIIII.

Μεγάθει δὲ σώματος ἐννεάσαι μὲν ἐλευθέριον, καὶ οὐκ ἀειδές· ἐγγηρᾶσαι δὲ 1 δύσχρηστον 2 καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

LIIII. Longâ ſtaturâ iuuentutem exigere liberale eſt nec indecorum: ſeneſcere, ferè 2 inutile, ac 3 deterius breuiore ſtatura.

Corporis conditio & mutatio per ætates, adfert opportunitates & difficultates curandi.

1 Fractis iam viribus, illi ſtaturæ imparibus.

2 Vel incommodius. nam ſenectuti δύστονον eſt. nec ita medicâ manu erigi poteſt, ob imbecillitatem. corpus eucraton in ſene, & in iuuene laudatur. Veſpaſianus Auguſtus de quodam proceræ ſtaturæ hoc ludebat, * Μακρὰ βιβὰς κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος.

** Longum incedens, quaſi ſans ingentem haſtam.*

HIPPOCRATIS
APHORISMORVM
LIBER TERTIVS.

I. Αἱ μεταβολαὶ τῶν 1 ὡρέων 2 μάλιστα τίκτουσι 3 νοσήματα, καὶ 4 ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ 5 θάλψιος, καὶ τ' 6 ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

I Mutationes defectionesque 1 temporum 2 maximè pariunt 3 morbos, & quæ in ſingula 4 anni tempora incidunt, inſignes mutationes frigoris aut 5 æſtus, 6 cunctaque alia ſic pro ſua natura.

Hoc libro tertio continentur cauſarum efficientium & affectionum naturalium momenta; ſeu opportunitates, & inclinationes ad ea quæ cuique accidunt ſuſcipienda. Nam vt eſt inſita & aduentitia cuiuſque natura, ita hoc vel illo modo afficitur. Hoc eſt, cauſarum efficientium & ſuſcipientium naturam continet. A ſpiritu enim & diæta omnia morborum genera fiunt. nam qualis aër tales ſpiritus: quales ſpiritus, tales humores: quales humores, tales partes ſolida totumque corpus.

1 Antiqui annum in ſeptem tempora diſtinxerunt, hac ſerie. Ver, ab æquinoctio verno ad ortum vergiliarum, & erat diuiſionis expers. Æſtas in tria tempora diuidebatur, quorum primum erat ab ortu vergiliarum ad ſolſtitium æſtiuum: naturæ veris. ſecundum, à ſolſtitio ad caniculæ ortum. tertium, Opora dictum, ab ortu caniculæ, ad ortum Arcturi. Autumnuſque diuiſionis erat expers,

Antiquorum Græcorum anni diuiſio.

ab ortu Arcturi ad occaſum vergiliarum finiebatur : σπορητὸν vocabant. Hyemi duæ erant partes, vna ab occaſu vergiliarum ad ſolſtitium hybernum : ſecunda, à ſolſtitio hyberno ad æquinoctium vernum : φυταλιὰν hanc vocabant, ad inſitionem apta, cùm fauonij afflant purpureaſque violas euocant. Nam quamuis ſit ἰώδια hyemalis aura, tamen non ſurget viola: ſed certis vicibus. Mutationes itaque temporum : hoc eſt, ſeptem anni temporum ſibi ſuccedentium non ex naturæ lege, vt ſi Autumnus in hyemem, hyems in autumnum degenerârit: vel ſi hyems in æſtatem verſa fuerit; in his enim neque ὡραῖα neque ἄωρα fient ; nam à naturali ſuo ſtatu declinant. ὧραι dicuntur anni tempora quattuor, & anni tempeſtates. Horas fabulatur Homerus cæli portæ præeſſe, curamque habere vt modo ſerenum, modo nubilum ſit. Vnde & Latini etiam Anni tempora, horas vocarunt. Horatius de Ioue, Variiſque mundum temperat horis, ἀπὸ τοῦ ὠρεύειν, inquit Scholiaſtes Heſiodi, quod eſt cuſtodire. Plato in Cratylo, Horæ, inquit, Attica & priſca voce dicendæ, διὰ τὸ ὁρίζειν. quòd terminent hyemem & æſtatem & flatus, & qui ſunt ex terra fructus. Macrobius verò

Vſus Aphoriſmi. Horas dictas putat quòd ſol dicatur Horus. Quaſi dicat Hippocrates. Nota igitur ad quæ mala inferenda ſit anni conſtitutio prompta, ac ſuſpicionem concipe apud ægros de tali malo, ac remedia rectè comparata ad ea habeas profliganda.

2 Quod in aëre ſit maxima vis, eo enim perpetuo veſcimur, qualis itaque aër, tales ſpiritus & humores ſunt corporis. Aër enim continentia, contenta, & impetum facientia mutat. Geoponici propterea ſuadebant vt villa non paludoſo loco ponatur, talis enim aër non ſinit doumnum ad fructus arborum venire. Et ſcimus ex antiqua hiſtoria, quo modo Acron Agrigentinus & eius imitatione Hippocrates totas prouincias vindicârint à morbifera calamitate, ſolo aëre caſtigato.

3 Simplices, vel peſtilentes, tertianas, quartanas, & corruptionem occultam infert aër.

4 Quaſi dicat, non ſolùm ſibi malè ſuccedentia tempora hæc agunt, verùm etiam vnius anni temporis mutatio hoc facit. Quaſi dicat, quamuis benè morata fuerint cætera : qualis fuit Cranonis æſtiua tempeſtas, qua rapidis continenter aquis pluebat cum dominatu Auſtri. Vnde cuti ſubnaſcebantur ichores & puſtulæ, mox carbunculi.

2. Epid. 5 Vt in Cranone apud Hippocratem carbunculi æſtiui.

6 Vt mutationes ventorum, nubium, nebularum, pluuioſi aëris; vt nimirum fuerit efficientis rei natura, & excipientis. Et cùm eodem die à calore in frigus itur, vel ex aduerſo. Idem de cæteris dictum puta.

II.

Τῶν 1 φυσίων αἱ μὲν πρὸς 2 θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ 3 κακῶς πεφύκασι.

II. Naturarum aliæ quidem ad 2 æſtatem, aliæ ad hyemem bene vel 3 malè ſunt conſtitutæ.

Varia corpora in varios morbos prompta ſunt, vt varia eorum fuerit natura, hoc eſt κράσεις.

1 Vt fuerit nata, vel vſu inducta temperies corporis. Hic Aphoriſmus non ſolum ad temperamentum attinet, ſed etiam ad habitum. vt in Thaſo.

2 Si natura intemperata fuerit, nam illa medico contrariorum vſu gaudet, læditur à ſimilibus. Ita biliosa corpora vegetantur hyeme.

3 Malè ad morborum generationem & eorum paroxyſmos. Sic enim comparatum eſt, vt temperatæ naturæ aduerſam aëris conſtitutionem ferant faciliùs; quàm intemperatæ, ſimilem. Nam conſimilis intemperies acceſſione degenerat facilè in morbum : nam concepta intemperies maior fit. Vſus ergo cùm talis aëris conſtitutio alieno euenerit tempore, hæ naturæ faciIlimè iniuriam ſentiunt hanc: caue igitur illis, purgando, alterando, euacuando, & diæta.

III.

Τῶν νόσων 1 ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ 2 ἢ κακῶς a πεφύκασι, καὶ b ἡλικίαι τινὲς πρὸς 3 ὥρας, καὶ 4 χώρας, καὶ 5 διαίτας.

III. Quin etiam morborum 1 alij & a ætates aliæ facilè 2 aut ægrè ſunt b comparatæ ad alia 3 tempora, & 4 regiones & 5 diætas.

Intelligitur hic Aphoriſmus de omnibus generibus Epidemiorum morborum, quorum alij acuti, alij diuturni : déque aliis qui dicti increſcentes, & ſyntrophi. Complexus autem eſt Hippocrates hoc Aphoriſmo, quicquid libro 1. & 3. Epidemiôn habetur. Quaſi dicat, morbi Epidemij, temporum mutatione ſub diſperſorum ſpecie in hominum vitam inuadunt : ſed varia conditione, vt fuerit cuiuſque hominis natura, ætas, ſoli & cæli conditio, tum autem diæta. Nam pro varia cuiuſque natura, ætate, tempore, regione, & diæta, morbi generantur, paroxyſmos ſuos habent atque criſes. Nam intemperata natura promptiores ſunt ad conſimilem intemperiem ſuſcipiendam, quàm temperata ad contrariam. Quare Medicus tutelares medicinas adferat, cùm periculum alicui imminet.

1 Certis anni temporibus facilè naſcuntur, exacerbantur aut propelluntur morbi. Sunt morbi dyſcraſiæ, propterea à ſimilibus augentur, aduerſis miteſcunt. Quare horum maleficiis vt gignuntur; ita horum beneficiis ſoluuntur. *Vſus.*

2 In generatione & ſolutione, euentu, paroxyſmis, in magnitudine, more, motu.

3 Exſtimulantur ſimilibus morbi temporibus, vt tertianæ æſtate : at hyeme ſopiuntur.

4 Vt Thaſii non ita capaces erant flatuum Auſtrinorum, vt Cranonij. Et bilioſi melius agunt in frigidis regionibus.

5 Thaſij vino generoſo vtebantur, eoque putredinem arcebant. Ita pituitoſi calidis fouentur.

a Vt ſenes æſtate recreantur : hyeme torpent.

b Id eſt, morbi faciliùs gignuntur quibuſdam temporibus anni, & aliis faciliùs ſoluuntur. Ita & ætates, temporibus, locis, victu, variè afficiuntur.

IV.

Ἐν τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς 1 ἡμέρας ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος γίγνηται, 2 φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

IV. In ſingulis anni partibus cùm eodem 1 die modò caloris, modò frigoris dominatu cælum tenetur, 2 Autumnales morbos expectare oportet.

Hoc Naſoni etiam compertum fuit, vbi canit :
Cùm modò frigoribus premimur, modò ſoluimur æſtu,
Tempore non certo, corpora languor habet.

Docet hic Aphoriſmus præſagia futurorum morborum ducta ab aëre.

1 Cùm id diu euenit eodem die, vel ſerie dierum longa. Explicatur enim hic altera pars Aphoriſmi primi huius libri; cùm ſcilicet aliqua pars anni à ſuo ſtatu naturali diſceſſit. vt ſit ſenſus : In quacumque anni parte cœli inæqualitas inciderit, morbi proueniunt inæquales.

2 Hoc eſt, ἀνώμαλοι καὶ ἄτακτοι, hoc eſt inæquales materiâ, ſymptomatis, paroxyſmis, periodis, criſibus. Vnde incerti & difficilis iudicij euadunt, & mali moris. Nam ſi acciderit tertiana, illa erit inæqualis : ſic quoque cottidiana, & quartana.

Eo

Eò quòd hæc temporis inæqualitas valdè perturbat illum motus & quietis viciſſitudinem, quæ ineſt *Vſus.* humoribus. Quare longe difficiliùs curantur quàm ſi à diætæ vitio oborti fuiſſent: nam quid diuini habent. Quaſi dicat, itaque remediis maioribus hi oppugnandi, & ſæpè alexipharmacis eorum prauitas caſtiganda erit.

V.

1 Νότοι 2 βαρυήκοοι, 3 ἀχλυώδεες, 4 καρηβαρικοί, 5 νωθροί, διαλυτικοί. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, 6 τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρωστίῃσι πάσχουσιν. Ἢν δὲ 7 βόρειον ᾖ, 8 βῆχες, 9 φάρυγγες, 10 κοιλίαι σκληραί, 11 δυσουρίαι φρικώδεες, 12 ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὗτος 13 δυναστεύῃ, 14 τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρωστίῃσι προσδέχεσθαι.

Auſtri vis. V. 1 Auſtri 2 auditum hebetant, illique graues ſunt, 3 caliginoſi & tenebroſi, necnon & 4 capitis grauitatem, 5 ſegniciem ſeu lentitudinem, & corporis laxitatem adferunt. Quotieſcumque itaque Auſter diu multumque dominatum tenuerit, 6 huiuſmodi ferè [ſymptomatibus] per morbos afficiuntur homines. Si *Aquilonis vis.* autem Aquilo 7 terras perflat, 8 tuſſes mouet, euenjunt faucium 9 morbi, alui 10 duræ, 11 vrinæ difficultates cum horrore coniunctæ, dolores 12 laterum atque pectoris. 13 Quotieſcumque ergo 13 diu multumque dominatum tenuerit, talia 14 ferè in morbis expectare oportet.

Senſus Aphoriſmi. *Quaſi dicat, exploratum tibi eſſe debet, quid vi morbi, & quid vi cauſarum externarum in agris eueniat, nè criſes te fallant. Probat à ventis (qui maximè aerem mutant) ad morbos maximè facere aëris mutationes. Ventus enim nihil eſt quàm motus aer.*

1 Et euronotus, libonotus, qui cum flatibus manifeſtis dominantur & aërem ad madorem immutant. Galenus diſtinguit duplicem conſtitutionem Auſtrinam, vnam cum flatibus, alteram ſine flatibus. Prior illa, non ſemper humectat, neque ſemper eſt mollis: & ideò etiam deſiccandi vim habet. *3. Epid 3 1. Duplex Auſtrina conſtitutio.* Huiuſmodi Auſter appellatur leuconotus, ab albis nubibus, quia cum violento frigore & ſiccitate aërem inuadit. Eum deſcribit Maro primo Æneïdos. Poſterior eſt mollis, caliginoſus, & humidus: de quo *Apud Diogenem Laertium.* hîc agitur. Afficiuntur autem corpora non ſolùm à ventorum qualitatibus primis, ſed etiam ab alienæ materiæ mixtione. Nam vt eſt natura loci vnde emanat anathymiaſis illa quæ ventorum eſt materia, ſic quoque eſt aëris affectio dum viget ille ventus. Hinc eſt quòd Acron Agrigentinus coleſaneman dictus fuit, cùm ventos coercuiſſet bubulis coriis interceptis montium, vnde illi flabant, anguſtiis. Ac ita Siciliam maxima à peſte vindicauit.

2 Repletione cerebri, nerui auditorij infirmitate, aëris inſiti & aduentitij impuritate: madefactoque neruorum principio. Infirmi redduntur nerui, à laxitate nimia.

3 Tenebras obducit oculis, ſpiritus animalis, cerebri & nerui optici infirmitate, tum aëris externi perturbatione. ἀχλὺν vocant aërem turbatum ἀχλυώδης oculus, qui ſua exutus eſt luce ac ſplendore, vt in cadaueroſis.

4 Vaporibus & humoribus opplendo cerebrum. quare Plethoricis cauſis auget cerebrum.

5 Madefacto neruorum principio, & reſolutione laxatis membranis & neruis, quorum vis in ſiccitatis mediocritate conſiſtit.

6 Non tam morbi ratione, quàm flatuum Auſtrinorum potentiâ.

7 Cum flatibus, & ſine flatibus.

8 Siccas, ſpirabilium partium intemperie & aſperitate, & humoris è cerebro expreſſi diſtillatione.

9 Aſperitates. pariſthmia, anginæ externæ notatâ parte, morbum ſignificat.

10 Alui ſuppreſſio à coctionis & diſtributionis bonitate, & humore exhauſto inteſtinorum, & ab inteſtini recti contracto motu, ob ſtrictionem muſculi ſphincteris.

11 Malè affectâ veſicâ à frigore.

12 Quia frigidum pectori eſt inimicum.

13 Sine vlla viciſſitudine ſi dominatû tenuerint.

14 Non tam ratione critica aut ſymptomatica, quam incidentis cauſæ procatarcticæ vi & potentiâ. Elegantiſſimè enarrat hunc Aphoriſmum doctiſſimus Holerius.

VI.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι 1 ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι 2 πολλοὺς προσδέχεσθαι. *Ex aëre ſudorum Prognoſis.*

VI. Quotieſcumque fit æſtas 1 veri ſimilis, ſudores 2 multos in febribus expectare oportet.

Ex quibus humoris excrementitij ſignificatio fit, & inclinationis criticæ illius humoris. q. d. non ſolum anni tempora materiam pariunt morbificam, ſed etiam inclinant illos ſuccos ad varias criſes, periodos & paroxyſmos: faciuntque vt criſes ſint ſiniſtri aut dextri iudicij. Sunt enim ſudorum alij critici, alij ſymptomatici, vi morbi, & excrementitij humoris copia.

1 Si æſtas calida & humida euadat: nam ver eſt temperie quadam humidum & calidum. *Vſus medicus hîc.*

2 Quia fundit materiam, poroſque aperit. Critici illi ſudores reddunt febres faciles, ſine acumine, ſine linguæ ariditate. Quare id etiam tunc per febres agant medici quo ſudor manet coposè, decoctis ſudoriferis, ac foris lateribus calidis admotis, pannoque ab aceto madenti inuolutis.

VII.

Ἐν τοῖσι 1 αὐχμοῖσι πυρετοὶ 2 ὀξέες γίνονται. Καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ᾖ τὸ ἔτος 3 τοιοῦτον ἐόν, ὁκοίην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ 4 νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

Siccæ tempeſtatis morbi. VII. Per ſqualores febres 2 acutæ incidunt. Et ſi maxima pars anni 3 talis fuerit, qualem cœpit inire hiſtoriam, magnam quoque partem huiuſmodi morbos 4 expectare oportet.

1 Cùm cœlum incendio conflagrat, nec vlla eſt madoris & ſiccitatis viciſſitudo. Αὐχμὸς duobus modis euenit, vel à pluuiarum defectu, vel à ſicca cœli conſtitutione, hoc eſt, ab æſtu vehementiſſimo. 2. Epid ſect. 1. Aph. 2. vnde hunc librum ſumſit, αὐχμὸς moderatam pluuiam ſignificat.

2 Eſſentiales & ſymptomaticæ. quòd talis conſtitutio bilis acerrimæ ſit procreatrix.

3 Vt ſi borealem, auſtrinam, inæqualem faciat conſtitutionem.

4 Specie, & indiuiduo. nam frigida ſiccaque conſtitutio ſpirabiles lædit partes. Inæqualis conſtitutio difficilis iudicij profert morbos. Hinc multum intereſt inter tertianam & tertianam: nam bilis modò efferata fit, modò pituiteſcit. ita inter parotidem & parotidem: quamuis enim hæc ſint ſpecie eadem, ideâ tamen differunt.

VIII.

Ἐν τοῖσι καθεστεῶσι 1 καιροῖσιν * καὶ 2 ὡραίως τὰ 3 ὡραῖα ἀποδιδοῦσιν, 4 εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ 5 νοῦσοι γίνονται. Ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν, 6 ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι. *Criticum theorema.* *ἢν*

VIII. 1 Conſtantibus anni partibus, 2 ſi tempeſtates 3 conuenienter ſuccedant, 4 bene morati, faciles ac ſecundi iudicij incidunt 5 morbi. At incertis malè moratis maleque conſtitutis temporibus, aduerſi 6 difficiliſque iudicij incidunt morbi.

Q. d. Morbi efficientium cauſarum naturam ſequuntur, & cauſæ ferè efficientes ſunt tales, vt anni temperies.

1 Hoc eſt, ſtatis ac definitis, ac naturalem ſtatum retinentibus: vere temperato: æſtate calida & ſicca, nimirum cum Eteſiis & pluuiarum viciſſitudine. Autumno inæquali, flante cauro: hyeme frigida & humida ſine exceſſu. latius hæc Hippocrates 2. Epid. 1.5. vide ibi Foëſij commentarium.

Holerius hic docte à ventorum annuis flatibus tempora diſtinguit.

2 Nimirum ſingularum anni partium propriæ.

3 Loco & tempore. Hoc eſt, vt mutuò ſe viciſſim excipiant ſine repentina immutatione & importunitate. hoc eſt, vt ſingulis anni partibus, tempeſtates ſingularum propriæ, loco fiant & modicè. in qualitatibus, ventis, pluuiis, ſerenitatibus. Si hæc non antevertant, nec morentur: nec continenter nec repente fiant, ſed viciſſim.

4 Malignitatis & inæqualitatis expertes, hoc eſt, cùm initio cruda ſint omnia, in augmento appâret coctio; in ſtat perfecta coctio; tales ſunt benemorati. Secundi iudicij ſunt qui & criſi cuiuſque propria, ſimplici, & reciduæ experte, ſineque vllo reciduæ metu iudicantur. Sic cauſus ὠκαθὴς patitur ſe vinci, linguam non habet præaridam.

5 Natura benè conſtituta: nec viciſſitudine motus & quietis, quæ in humoribus ineſt, mutata. Deinde etiam magnitudine, more, & motu. Nam malignitas abeſt, & metaſtaſis, ac phlegmone. Eſt enim morbifica materia benigna, & natura robuſta.

6 Cum maximis laboribus, maligna vi, metaſtaſi, & cum metu ſuperſtitis materiæ. Nam varia materia in vitio eſt: vnde inæquales naſcuntur morbi, & peſſimi iudicij.

IX.

Ἐν 1 φθινοπώρῳ 2 ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ 3 θανατωδέσταται ὡς ἐπίπαν. Ἦρ δὲ 4 ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

Opponit ver autumno.

IX. Autumno 1 morbi accidunt 2 acutiſſimi, & 3 funeſtiſſimi ferè. Ver contrà 4 ſaluberrimum eſt, minimeque funeſtum.

1 Ab ortu Arcturi, ad occaſum vergiliarum. Sed Medici metiuntur hæc tempora à qualitatibus: dum enim inæqualis euadit in Auguſto vel Septembri aër, illis incipit Autumnus.

2 Nam graui ſymptomatum vi affligunt.

3 Æſtas præcedens fregit vires, bilem procreauit contumacem ac torridam, acceſſit diætæ vitium ab opora, ac propria Autumni vi natura ſtupet, ex inæquali quo concutitur eo tempore humorum motu. Vnde hoc tempore maximè eueniunt morbi internarum partium: quòd frigore inæquali ad interna ſe vertant ſucci.

4 In morbis etiam eiuſdem generis Autumno eſt acumen longè maius. Nam Autumnales morbi omnes ſunt calamitoſi, aut diuturni. Ver autem paroxyſmo (hoc eſt, quia cacochymiam viſcerum fundit) eſt calamitoſum: non autem generatione, quia non gignit ſuccos prauos. tunc enim Sol nouo tepore blandimentum corpori adfert; gignitque corpus plena manu ſanguinem pituitamque nutriciam bonam.

Aphrodiſæus 1. Probl. 70.

X.

Τὸ 1 φθινόπωρον τοῖς 2 φθίνουσι 3 κακόν.

Autumni morbi.

X. Sed & 1 tabidis 2 Autumnus exitio 3 eſſe ſolet:

1 Dicitur φθινόπωρον à φθίνειν, hoc eſt finire, & τῆς ὀπώρας, hoc eſt vltima parte æſtatis; quòd hæc Autumnum excipiat.

2 Hoc eſt tabi & catarrhis obnoxiis, aut ex tabe laborantibus, vel atrophia confectis. Affliguntur qui pulmones habent languidos: nam diſtillationibus eſt infamis.

3 Eſt tabidis calamitoſus Autumnus generatione, & paroxyſmo. Generatione, ob materiæ acrimoniam, & ob omnium partium exhauſtum. Sua enim inæqualitate ſanguinem inquinat. Cùm folia decidunt, & germinant, moriuntur tabidi. Quare cuncta illa quæ acerrimum catarrhum obtundunt in vſum ducuntur: modeſtè purgentur rhabarbaro, agarico, ac ſirupo roſato laxatiuo: dein puluis Hali in vſum ducatur, qui puluis inſcribitur ad tabem. vtantur priſana colata cum conſerua roſata dormituri, & emulſionibus frigidorum ſeminum; & aqua diſtilata ex cancris fluuiatilibus. Abſtineant à ſalſis & acribus. lac caprillum in vſum veniat.

Vſus & Remedia.

XI.

Περὶ δὲ τῶν 1 ὡρέων, ἢν μὲν ὁ 2 χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ 3 βόρειος γένηται, τὸ δὲ 4 ἔαρ ἔπομβρον καὶ 5 νότιον, ἀνάγκη τοῦ 6 θέρεος 7 πυρετοὺς ὀξέας καὶ 8 ὀφθαλμίας, καὶ 9 δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα δὲ τῇσι 10 γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι τοῖσιν 11 ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

Singularum defectionum morbi.

XI. Iam verò quod ad temporum 1 importunitates & defectiones attinet, [huiuſmodi ferè ſunt,] ſiquidem 2 hyems ſicca & 3 aquilonia fuerit, 4 Ver autem 5 pluuioſum & auſtrinum, neceſſe eſt 6 æſtate fieri febres 7 acuta 8, & ophthalmias, & 9 dyſenterias, maximeque 10 mulieribus & viris natura 11 humidioribus.

1 Cùm nimirum ὡραῖα non fiunt ὡραῖαι. Explicat primam partem primi Aphoriſmi.

2 Pars anni quæ definitur ab occaſu Vergiliarum, ad æquinoctium vernale natura friget & humet, intermixtis quibuſdam ſiccitatibus.

3 Flatuum expers, aut particeps aquilonis, & propterea cerebro, neruis & thoraci moleſta.

4 Pars Anni ab æquinoctio verno ad ortum Vergiliarum. Sed cur tali vere non eueniunt morbi? quia præceſſit ſicca hiems, illeque ſqualor temperatur. nam Hippocrates non dicit ipſa ſolùm ſpectanda eſſe præſentia tempora, ſed ex quibus in quæ fiat mutatio.

5 Si diu multumque imbribus ac flatibus auſtrinis madeſcat; mollitie ac humiditate viſui hebetudinem, auditui & capiti grauitatem, corporique vniuerſo lentitudinem adfert: eoque magis quòd hyeme tota exhauſtum ſit corpus: & corpus denſatur ab illis madoribus, colligitque excrementa, ſi diu perſeuerârit.

6 Calidiſſima præſertim ſi fuerit, & Eteſiorum expers. nam eteſij alioqui multos morbos curant.

7 Eſſentiales, & ſymptomaticas à putredine, maximeque continentes: quòd ille mador, quem fecit Ver, hoc æſtu putreſcat ac ephodon exhibeat. Et quia dyſenteriam plerumque comitem habent, propinabimus decoctum radicum pentaphylli, tormentillæ, agrimoniæ, cum ſirupo de ribes, & de acredine citreorum: cum pauco oleo vitrioli.

8 Humoris excluſione, qui vere collectus fuerat, à cerebro in oculos; quòd Aquilonia conſtitutio infirmos reddidit oculos.

9 Exulceratis humore putri inteſtinis, qui à capite totoque corpore influit. Quaſi dicat, caue ne ſtringentibus remediis ergo corpori includas eam; ſed euacuationi ſtude. Idem cogita de cæteris affectibus à tali cauſa prognatis. Da cortices myrobalanorum cum rhabarbaro in pauca copia: ad drachmam.

10 Quòd humore abundent, quodque ſint vaſis anguſtis, putredinique obnoxiis, & corpore minimè perſpirabili, vnde dyſenterica materia pronaſcitur. Pueris tunc etiam dyſenteria moleſta eſt. verendum, inquit Galenus, ne, ſi euaſerint, in quartanam abeant, quam mox excipiet hydrops.

11 Qui ſunt nigris oculis & capillis, læui cute ac alba, aſpera voce, oxyphoni, & oxyrhyni. Quòd intemperatæ naturæ ſimilem intemperiem difficiliùs ferant, quàm temperatæ contrarium. Vt anni totius conſtitutio ſit ſalubris, oportet vt eius partes

Salub. is Anni conſtitutionis deſcriptio.

partes

partes cum temperie quadam ſuam naturam tueantur. Itaque ſub ortum Arcturi, hoc eſt ineunte Autumno madeſcat aër. Deinde ſerenitas veniat: vocant *de nae-ſomer*. Deinde occidui flant venti eaurí, vſque ad vergiliarum occaſum, quod eſt ad initium hyemis. Sub Vergiliarum occaſu aër mutatur, atque Aquilones flare debent cum madore. Sub initium Februarij Zephyri locum habent frigidi, qui mox vere in Auſtrum abeunt mollem, reciprocéque in Zephyrum ſe vertunt auſtrales venti vſque ad ortum Vergiliarum. His itaque totus Martius & Aprilis tepeſcere debent. Ab ortu Vergiliarum tepeſcere ac ſiccari debet ſenſim aër, vſque ad caniculam; tunc æſtiuare cœlum debet. Sed ortum caniculæ, aquilones antenertunt dies octo, dicti prodromi. Ab ortu caniculæ eteſij flant 40 diebus, ſed pluuiis hæc etiam tempora recreantur quibuſdam. Medio Septembris cedeunt Auſtri, ad ortum arcturi vſque.

XII.

Ἢν δὲ νότιος ὁ χειμὼν 1 καὶ ἔπομβρος, καὶ 2 εὐδιεινὸς γένηται, τὸ δὲ ἔαρ 3 αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν 4 γυναῖκες ἦσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος 5 ἐκτιτρώσκουσιν. αἳ δ' ἂν 6 τέκωσιν, 7 ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ αὐτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. Τοῖσι δὲ 9 ἄλλοισι 10 δυσεντερίαι, καὶ ὀφθαλμίαι 11 ξηραὶ γίνονται· τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάῤῥοοι συντόμως 12 ἀπολλύντες.

XII. Sin auſtrina, 1 pluuia, & 2 tepida fuerit hyems, Ver autem 3 ſiccum & aquilonium, 4 mulieres ingrauidatæ, quæ Vere parituræ ſunt, quauis de cauſa externa 5 abortiunt: quòd ſi quæ 6 pepererint, hæ infirmos 7 & valetudinarios eduût fœtus, adeò vt paulò poſt 8 moriantur, vel debiles & valetudinarij viuant. Aliis autem quibuſdam hominum naturis 10 dyſenteriæ, 11 ophthalmiæ ſiccæ naſcuntur: & ſenibus catharri breui 12 funeſti.

Superiori contraria conſtitutio.

Sume id, æſtatem ac Autumnum præcedentem ex lege natura curſum ſuum perfeciſſe.

Pituita aucta.

1 Pituitæ putris parens & cauſa effectrix. Quemadmodum frigido & aquilonio cæli ſtatu generatur acida & vitrea illa pituita: & temperatâ hieme circumfluit naturalis pituita, ita auſtrinis in temporibus gignitur pituita putrida. Huic igitur remediandum diætâ & pharmaciâ.

2 Vox hæc εὔδιος à pleriſque hîc omittitur. Sed Galenus eam non expungit. Imò omnino eſt neceſſaria ad huius loci explicationem. Ariſtoteles εὐδίας pro tepore humido accipit, ſeu cœli clementia: nec verti debet ſerenitas, quamuis propriè ſignificet dulce illud tempus, ita conſtitutum, vt iuuet eſſe ſub dio, ſi vocis etymon ſpectemus. Ariſtoteles, vbi agit de pruina & rore, tribus vtitur vocibus. χείμων, χειμερινὸς τόπος, εὐδία· ἢ εὐδιεινότερος τόπος & αἰθρία: hoc eſt hyems, hyemalis locus, cæli clementia, & clementi locus cœlo: & ſerenitas. Et aſſerit Ariſtoteles pruinam & rorem fieri ἐν τῇ αἰθρίᾳ, hoc eſt, in ſerenitate. Ergo εὐδία non eſt ſerenitas, aliòqui etiam pruina fieret in εὐδίᾳ, quod negat Ariſtoteles qualis eſt Auſtris ſpirantibus aër. Plinius εὐδίαν temperiem vertit ex Theophraſto. Quin ipſe Theophraſtus libro primo de cauſis plantarum τόπους εὐδιεινοὺς opponit ψυχροῖς. Qui de his prolixiùs agere velit, legat Ariſtotelis duodecimum caput libri primi Meteorologicôn. Si itaque fuerit aër ventis placidus, & temperatus, leuis & mollis, ita vt iuuet eſſe ſub Dio.

1. Metaphor.

17 lib 1. Theoph. 4. & 5. De cauſis plant.

3 Occluſis vi frigoris poris, vnde nihil è corporibus noſtris exhalat, ſed pituita illa putris, quæ hyeme nata fuit, introrſ fertur.

4 Quæ inuffenſo curſu, conformationis & motus hiſtoriam, ad illud vſque tempus abſoluit.

5 Nam à pituita illa intus abacta fœdatur nutricatus fœtus, iſque iam grandior factus fraudatur ſuo genio: & vterina laxantur vincula à pituitæ copiâ madentia, hinc eſt quòd tunc abortioni fiat obnixius. Subitaria etiam illa frigoris incurſio validè affugit fœtum. Si itaque mulier abortioni obnoxia fuerit natura, ex quauis cauſa crudum abi cit facilè fœtum. Cauſæ externæ, vt trepidatio, ſaltus, euacuatio aluiqua. Foueat partes infernas, vngueata roborantia adſcratur, victus ratio caſtiget pituitam. *Vſus.*

6 Si perfectum partum edident.

7 Quod ante defraudati fuerint & ſpiritu puro, & alimento ſuaui. qualis enim aër, talis ſpiritus.

8 Humorum & partium vitio. Ita etiam quorum matres fœtæ fructibus crudis ſe repleot. Nam in vtero non ita bene effundit ſuos ſudores vt deberet.

9 Pro humorum copia, qui humido cælo procreantur, vt afficiuntur variè corpora, ita morbi varij. Quaſi dicat, cum hæc deſcripta conſtitutio omnibus calamitoſa ſit, tamen iſta calamitas, pro cuiuſque varia natura variè diſtinguitur.

10 A pituita putri eueniunt mulieribus & viris natura humidioribus. Ita etiam per autum na ha frigora euenit. ſi æſtas Auſtrina præceſſit. & hyeme quoque aquilonia, quia exitum non habet ſalſa pituita. Vere etiam auſtrali, quia pituita viſcoſa colligitur in inteſtinis: & æſtate etiam ſi clyſter naturalis deficiat, nec pituitam arceat, tunc hæc putreſcit: & in fine æſtatis, ſi quæ dein ſuppreſſa, impetu affluat.

11 Biliofis, ſed ætate confectis. nam aquilo prohibet exhalationem.

12 Per apoplexiam, & paraplexiam, eadem & aſthma: nam frigus ad interna ſuccos vel retrudit, vel catarrhi pectus ſenile obruunt.

XIII.

Ἢν δὲ τὸ θέρος 1 αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον 2 καὶ νότιον, 3 κεφαλαλγίαι ἐς τὸν 4 χειμῶνα γίνονται, καὶ 5 βῆχες, καὶ 6 βράγχοι, καὶ 7 κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ 8 φθίσιες. *Æſtas frigida & ſicca.*

XIII. Sin autem 1 ſicca & aquilonia æſtas fuerit, autumnus contrà pluuioſus 2 atque auſtralis, 3 cephalalgiæ fortes in 4 hyemem incidunt, & 5 tuſſes, & 6 raucedines, & 7 grauedines, atque nonnullis 8 tabes.

His verò ipſis temporibus morbi non eueniunt, nam contraria intemperie hec ſe mutuò temperant.

1 Sicca quidem & calida ſua natura eſt æſtas, verùm temperatè; nam ille ſqualor in opora dilui debet, eum non excipiunt Eteſias.

2 Sed ventis placidus, calidus & humidus. Si duràrit illa tempeſtas vſque ad hyemem. Natura ſua autumnus alget & aret intemperanter, totum eius pluuioſum eſt, medium ſerenum, finis pluuioſus. talis eſt naturalis eius conſtitutio.

3 Madore tenſo cerebro in natura humidioribus & retentum ibi excrementum putreſcit.

4 Si hyems ſuam temperiem habuerit naturalem.

5 Exprimitur enim ex cerebro mador à frigore hyberno.

6 In larynge. Tribus modis fluit humor, ex gaſmo, doloris vi, vel cùm pars continens exonerat ſe in contentam.

7 In naribus.

8 Ex pituitæ putris in pulmones delapſu, vnde exulcerantur. Quod facile fit his, quibus ſcapulæ alarum modo prominent. Si ergo contumaces inciderint tuſſes, fontinellæ fiant in humeris, & in ceruice, vel etiam in cruribus. Sed ſemper ea lege, vt panniculus *Vſus.*

Digitized by Google

carnoſus vnà peruadatur à cauterio: alioqui fruſtrà erit.

XIV.

Autumnus.

Ἢν δὲ βόρειον ᾖ 1 καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν 2 ὑγροῖσιν ἐοῦσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι 3 γυναιξὶ 4 ξύμφορον. Τοῖσι δὲ 5 λοιποῖσιν 6 ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες 7 καὶ 8 χρόνιοι, ἐνίοισι δὲ καὶ * 9 μελαγχολίαι.

** κόρυζαι. ſed malè, quia hîc non fit mētio ſuccreſcentis cacochimiæ.*

XIV. Sin autem fuerit aquilonius 1 & pluuiarum expers Autumnus, his quidem qui . naturâ ſunt humidiores, & 3 mulieribus 4 opportunus. 5 Cæteris ophthalmiæ 6 accidunt ſiccæ, & febres 7 acutæ, & 8 diuturnæ; nonnullis etiam 9 melancholiæ.

Frigiditatis naturæ nota.

1 Cum nimirum æſtas præceſſit ſicca & frigida.

2 Qui ſunt nigro rectóque capillo, nigris oculis, cute alba & glabra, voce aſpera, venis anguſtis.

3 Pituitnſis, & mollibus. Sunt enim variæ mulieres; quædam enim, vt viragines, per ſolum biduum fuodunt menſes: aliæ ſunt mediæ, hæ per quadriduum: at mollibus ad ſeptimum diem feruntur.

4 Quia caſtigatur harum oimius mador.

5 Bilioſis & melancholicis.

6 A bile ſui ſeri experte; quod æſtas ſicciſſima exhauſit, cuique iam denegatur exitus ſtrictis membranis oculorum per hyemem, in quam incidunt. Temperat enim genuinns ichor bilem, ne nimium æſtuet ac ſqualeat. In tali ophthalmia bilis euacuetur, ac oculi rigentur aqua roſata aut lacte muliebri, quibus adde tutiæ præparatæ aliquantulum.

Vſus.

7 Symptomatum vehementia; & quia ſeri ſui expers reddita bilis ferocit in venis, ac ibi cunctandn putreſcit.

8 Difficultate curandi, quòd humor craſſior redditus ſit penè pepaſmi expers, meatus obſtructi, natura infirma. Hic à venæ ſectione apozematibus aperientibus, refrigerantibus, ac purgantibus, ſenſim dometur ac excludatur humor contumax.

Melãcholici.

9 Delitia non ſine triſtitia & metu: omnia enim tuta timent. Aut etiam inſania febris particeps Nonnullis etiam hoc euenit, qui cùm calido & ſicco temperamento fuere, iam affecta ætate, frigidiores & ſicciores redduntur, ac fœtum horum redditur corpus in prouentum atræbilis: & hæc tempeſtas eam acuit ac vberiorem reddit. Methodum miſcendarum tempeſtatum hîc docet Galenus.

XV.

Siccum & pluuium tempus.

Τῶν δὲ 1 καταστασίων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ 2 αὐχμοὶ 3 τῶν ἐπομβρίων εἰσὶν 4 ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον 5 θανατώδεες.

XV. Inter anni 1 ſtatus omoinò 2 ſiccitates 3 imbribus aſſiduis ſunt 4 ſalubriores, minuſque 5 funeſtæ.

Vſus.

Intemperies ſicca ſalubritati accommodatior eſt, quàm humida immoderatio. Si ergo ſiccitas illa fuerit cum moderato calore & frigore, ſciat Medicus naſcentes tunc morbos ſucereuiſſe, non aeris, ſed diata vitio.

1 Deſcriptinnes, hiſtorias, & conſtitutiones.

2 Abſque iocendio, cùm philomelarum copia apparet.

3 Pluuiali ſtatu, putredinis prouentu.

4 Perſpiratione, & excrementorum ioopia. Ergn facilè hi morbi curabuntur.

5 Pepaſini & excretionis facilitate; oam alta putredo in vitio noo eſt. & corpus liberè perſpirat.

XVI.

Νοσήματα δὲ, ἐν μὲν τῇσιν 1 ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ, γίνεται 2 πυρετοί τε 3 μακροὶ, καὶ κοιλίης 4 ῥύσιες, καὶ 5 σηπεδόνες, καὶ 6 ἐπίληπτοι, 7 καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ 8 κυνάγχαι. ἐν δὲ 9 τοῖσιν αὐχμοῖσι, 10 φθινώδεες, 11 ὀφθαλμίαι, 12 ἀρθρίτιδες, 13 στραγγουρίαι, καὶ 14 δυσεντερίαι.

Præcedentis Aphoriſmi confirmatio.

XVI. Namque 1 aſſiduis imbribus qui morbi incidunt, huiuſmodi ferè ſunt: 2 febres 3 diuturnæ, alui 4 profluuia, & 5 putredines, & 6 epilepſiæ, & 7 apoplexiæ, & 8 anginæ: Per 9 ſqualores verò; 10 tabes, 11 ophthalmiæ, articulorum 12 dolores, vrinæ 13 ſtillicidia, & 14 dyſenteriæ.

1 Aſſiduis ab imbribus, ſucci corporis redduntur madidiores & frigidiores.

2 A putredine per nbſtructionem nata.

3 Pepaſmi & excretionis difficultate: quia pluuio cœli ſtatu meatus redduntur anguſtiores, & natura debilitatur, ac prouentus excrementorum eſt maximus.

4 Lienteriæ, diarrhϾ, diſenteriæ atque teneſmi: copioſè enim ichores tunc prouentunt, vel aluinæ venulæ ab infarctu laborant, putredineque ſuccos contaminant. Vnde fluxus vniuerſales qui totn genere manant venoſo. A prouiſione totius, tandem cùm prauitas excrementorum ſe remiſerit, dentur talia quæ inteſtina roboreot, vt Panis biſcoctus coquatur in aceto, & ſiccetur, id ter repete, tandem pulueriſetur, ac en iuſcula incraſſentur.

Vſus.

5 Vlcera putrida malique moris, puſtnlæ, & alii tumores, qui partium, in quas materia illorum decumbit, ſubſtantiam labefactant: præſertim verò pudendi & ani: & ſphaceliſmi cancri vim redolent, ægre ad cicatricem veniunt: purgatis admoue vnguentum ex tutiâ, cui addes argentum viuum pulueriſatum. Pulueriſatur facillimè, ſi remiſceas id cum liquato plumbo, quin & auro. nam id argentum calcinat cuncta metalla.

Obſeruabile.

6 Conuulſinnes vniverſi corporis periodicæ, cum ſenſus & mentis nblæſione à madore. Detur decoctum guaiaci.

7 Id eſt, motus & ſeoſus vniuerſi corporis priuationes.

8 Pituitoſæ in faucibus phlegmonæ. ab euacuatione lingant cineres hirundinum cum dianuco.

9 Quaſi dicat, licet ſiccitas ſit ſalubrior imbribus, ſuæ tamen intemperiei congeneres morbos inuehit.

10 Siccæ, ab inopia nutricatus: ſqualoreque ſicco emaciatn corpore, vnde atrnphiæ.

11 Siccæ, ab adulto, ſero ſanguinis, conſumptoque humore aqueo, qui teſtaurari nequit ab æſtu bilis quæ in membranam affluit, ſi hanc ad φθινώδεις referas.

12 Ex articulorum attritu, exhauſta penè materia quæ ad facilem motum facit, attractoque acri ſero. Optimum mihi remedium hoc: accipe viuas ranas, has coque in butyro inſulſo. hoc illinat ſe.

Vſus.

13 Per vrinæ acrimoniam. Da lac amygdalinum papaueratum.

14 Bilis acrimoniâ, quæ inteſtina exulceret: Aliter curanda hæc, quàm quæ prouenit ex præcedente aëre humido; ibi enim putreſcit materia, teneſmum facit; deinde excludit muccoſa, putrida, & varia. Bile excluſa coquatur lac ad mediæ partis exhauſtum, id potet.

XVII.

Αἱ δὲ 1 καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τά τε σώματα 2 ξυνιστᾶσι, καὶ 3 εὔτονα, 4 εὐκίνητα, καὶ 5 εὔχροα, καὶ 6 εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς 7 κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ 8 ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρηκα 9 ἄλγημα ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσιν. Αἱ δὲ 10 νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυηκοΐας, καὶ καρηβαρίας ποιέουσι, καὶ 11 ἰλίγγους, ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

XVII.

Digitized by Google

Diariæ conſtitutione aëris quid agant; Aquilonariæ.

XVII. Iam verò quod ad tempeſtates 1 cottidianas attinet, Aquiloniæ quidem 2 ſolida reddunt corpora, tum 3 etiam firma, & ad 4 motum expedita, & benè 5 colorata, 6 auditum acuunt, ſed tamen 7 aluos deſiccant, quin & 8 oculos mordent, & ſi quis antè 9 dolor in thorace extiterit, eum acerbiorem reddunt. At verò 10 Auſtrinæ, corpora planè reſoluunt, & humidiora reddunt, tum etiam auditus grauces, & capitis grauitates, & 11 vertigines inducunt tenebricoſas, tum ipſis oculis totique corpori in mouendo difficultatem adferunt, aluumque humidam reddunt.

Auſtrinæ.

1 Quæ repente incidunt in tempora alioqui bene morata, nec perennant, ſed paucis diebus ſuum peragunt curriculum; vel vno die interdum. Tempeſtates nimirum quæ cottidie oboriuntur.

2 Serum humorum exhauriendo.

3 Modica ſtrictione ac ſiccitate partium.

4 Ex moderata ſiccitate firmatis inſtrumentis, ac robore animalis facultatis.

5 Benigni ſanguinis vitalis ac naturalis beneficio: hinc enim flos ille venuſtus qui cernitur in colore, charactere, & mole. Vnde certa documenta certæ ſanitatis principum partium, & triplicis œconomiæ facultatum.

6 Et reliquos etiam ſenſus integriores præſtat, & libertatem quandam facit meatui auditorio, externi medij, id eſt, aëris, puritas, membranamque illam in auribus facit aëreis pulſibus accommodatiorem.

7 Hoc eſt, ſupprimunt excrementi prauitate, ob felicitatem coctionis & diſtributionis, ſtrictaque vi corporis dominante, conſtricto etiam vi frigoris ſphinctere.

8 Nam aëri frigido tenelluli oculi expoſiti.

9 Vt pleuritis, aſthma, raucitas ſicca, tuſſis, tabes.

10 Quæ ſubitò inuadunt; infirma faciunt corpora ac quaſi effœminant ea, nimiâ mollitie, principio neruorum madore emollito; meatus obſtruunt, aërem impurum reddunt, mentis aciem obnubilant.

11 A fuliginum copia, cui remixti ſpiritus animales (qui alioqui ſus ex natura recto motu feruntur) in gyrum rotantur: nam vaporum ac fuliginum motus is naturalis eſt. Imagines autem rerum ſpiritus animales afferunt menti: quare cùm hi gyrantur etiam imagines vnà voluuntur.

XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς 1 ὥρας, τοῦ μὲν 2 ἦρος καὶ ἄκρου 3 τοῦ θέρεος, οἱ 4 παῖδες, οἱ τούτων 5 ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν, ἄριστά τε διάγουσι, καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τοῦ δὲ 6 θέρεος καὶ τοῦ 7 φθινοπώρου μέχρι μέν τινος, οἱ 8 γέροντες· τὸ δὲ λοιπὸν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ 9 μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

Aetates aliæ aliis temporibus gaudent.

XVIII. Iam verò per 1 tempora anni, 2 Vere quidem & 3 ineunte æſtate, 4 pueri, & his ætate 5 proximi optimo ſanè ſunt loco, valentque optimè. 6 Æſtate verò & 7 Autumno aliquantiſper 8 ſenes: quod reliquum eſt Autumni & hyemis, qui ſunt 9 ætate medij.

Intemperata natura modico gaudent contrariorum vſu: temperata verò, temperatis. nam à ſimilibus fouentur res quaque, mutantur verò à contrariis.

1 Hoc eſt, per anni ſeptem partes benè moratas beneque conſtitutas: in quibus tempeſtates ſingularum proprio fiunt loco. hoc eſt, cùm ὥρια fiunt ὡρίας.

2 Quod tempore excellit inter cætera tempora, eſtque cunctæ nimietatis expers.

3 Hoc eſt, à calendis Maij, ad Idus eiuſdem Menſis.

4 Anno à ſeptimo ad decimum quartum, ineunte æſtate, integra ſanitate fruuntur; nam ſunt humidiores.

5 Adoleſcentes: nam hi Vere valent maximè; quòd temperata huiuſmodi ætatis natura, ſimili quoque temperie ſuo ſtatu contineatur. Eſt enim moderatiſſima hæc ætas, nimirum à 14, ad 25. Reliquis autem ver neque peſſimum, ſed medium, dicit Galenus.

6 Vigente æſtate.

7 Diebus aliquot ante occaſum Vergiliarum, id eſt, parte altera Autumni.

8 Quia intemperatæ naturæ modico contrariorum vſu gaudent: nam ſunt frigidiores, & ab excrementis humeſcunt.

9 Vt conſtantis ætatis homines, & iuuenes. vt ab anno 25 ad 40.

XIX.

Νοσήματα δὲ 1 πάντα μὲν 2 ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται· μᾶλλον δὲ ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ 3 γίνεται καὶ παροξύνεται.

Præfatio, quæ verit iam ad peculiares morbos cuiuſque tempori Anni.

XIX. Enimuerò morborum genus 1 omne 2 omnibus anni temporibus exiſtit: Sed tamen eorum alij certis anni temporibus faciliùs 3 exiſtunt & ingraueſcunt.

1 Quaſi dicat, morbificæ cauſæ omnes non pendent à temporum conſtitutione: cunctæ enim res non naturales fœcundæ ſunt in morbos: plurimi tam naſcuntur vitio temporum, quàm diætæ & naturæ.

2 Efflореſcunt idem morbi, ſpecie, magnitudine, more, & motu. Propterea autem naſcuntur, quòd naturæ ſint congeneres; vel quòd diætæ vitio natura labefactetur, & omnis humorum ratio immutetur.

3 Hoc eſt, fiunt & irritantur. Ita melancholici morbi Autumno gignuntur: Vere irritantur. ſic rabidis calamitoſus eſt Autumnus procreatione morbi, & eiuſdem paroxyſmo. Ita cauſus oritur æſtate cùm cælum flammat caloribus: attamen illa etiam hyeme producitur ab aromatum vinique generoſi intemperato vſu.

XX.

Τοῦ μὲν γὰρ 1 ἦρος τὰ 2 μανικὰ καὶ τὰ 3 μελαγχολικὰ, καὶ τὰ 4 ἐπιληπτικὰ, καὶ 5 αἵματος ῥύσιες, καὶ 6 κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, 7 καὶ 8 λέπραι, καὶ 9 λειχῆνες, καὶ 10 ἀλφοὶ, καὶ 11 ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ 12 φύματα, καὶ 13 ἀρθριτικά.

Morbi temporum ſuam naturam ſeruantium. Veris.

XX. Etenim 1 Vere 2 inſaniæ, 3 melancholiæ, & epilepſiæ 4 ſumma ſunt omnia, 5 ſanguinis profluuis, 6 anginæ grauedines, raucitates, & tuſſes, 7 & 8 lepræ, 9 impetigines, 10 alphi, plurimæque 11 puſtulæ vlceroſæ purulentæque 12 & tubercula, 13 & articulorum dolores.

Enumerat hoc Aphoriſmo triplicia ſymptomata malè affecti cerebri per idiopathiam & per ſympathiam: Quædam enim ſunt ſymptomata malè affecti temperamenti cerebri: temperamento enim malè affecto accidit principis facultatis deprauatio, vt ſunt mania, & melancholia. Alia ſunt ſymptomata malè affecti cerebri in corpore vel ventriculis cerebri, vt in epilepſia. Alia denique ſunt ſymptomata excretionis malè affecti cerebri; vt ſunt hæmorragia, raucedines.

1 Vete

Digitized by Google

ditur:maximè ſi orificio ventriculi ſit infirmo, fundo autem valido.

7 Quibus bilis deorſum fertur:vt in picrocholis κάτω.

Medela. 8 Siccæ:ab acerrimo ſero bilioſo,oculos mordicante.miteſcit fotu aquæ oui,& toſtæ,ac lactis muliebris.

Aurium dolores. 9 Critici,& ſymptomatici,vel ab orgaſmo bilioſi humoris ſuperiores partes petentis, vel ab excluſione cerebri. Intelligit vel aurium inflammationes, vel parotidas.

10 Internæ,tum externæ,tum criticæ,tum ſymptomaticæ. Per continuitatem interions tunicæ ventriculi,quæ toti ori communis eſt,cùm bilis eam tentat. aut per decubitum à capite in os.Remedioeſt aqua nucum aſperſarum aceto.

11 Præſertim cælo antè pluuioſo, auſtrino, & ventis placido.

12 Sudamina propriè, toto corpore ſparſim erumpentes puſtulæ, à ſudorificæ materiæ acrimonia.Cùm enim hæc materia exire nequit, in molem quandam attollit cutem.Balneis placatur hoc malum, *Remedium.* ex aqua in qua coxit malua,lapatium acutum:& ſacculus coi inditur terra argilloſa ; cui miſceo alumen,ſulphur, vitriolum,& interdum quid præcipitari.

XXII.

Autumnales morbi. Τοῦ 1 δὲ φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ 2 πολλά, καὶ πυρετοὶ 3 τεταρταῖοι, καὶ 4 πλάνητες, καὶ 5 σπλῆνες, καὶ 6 ὕδρωπες καὶ 7 φθίσιες, καὶ 8 στραγγουρίαι, καὶ 9 λειεντερίαι, καὶ 10 δυσεντερίαι καὶ 11 ἰσχιάδες, καὶ 12 κυνάγχαι, καὶ 13 ἄσθματα, καὶ 14 εἰλεοὶ καὶ 15 ἐπιληψίαι, καὶ τὰ 16 μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικά.

XXII. 1 Autumno verò cùm 2 multi æſtiui morbi in hominum vitam inuadunt,tum etiam febres 3 quartanæ, & 4 erraticæ,& 5 lienum tumores, & 6 hydropes,& 7 tabes, & 8 ſtranguriæ, & 9 lienteriæ, & 10 dyſenteriæ, & morbi 11 coxarij, & 12 ſynanchæ, & 13 aſthmata, & 14 voluuli, & 15 epilepſiæ, 16 maniæ,& melancholiæ.

Omnes hi morbi autumnales fiunt ab humore intrò conuerſo,ac veluti in ergaſtulo concluſo ; vt hinc ferè incurabiles euadant.

Autumnus morbifer. 1 Qui eſt inæqualis, repentinâ caloris, frigoris, & humoris, & ſiccitatis mutatione ; ideoque omnis cacochymiæ patens,& vitij per æſtatem concepti conſeruator ; nam effluxum ſuccorum æſtate genitorum cohibet. Sequitur enim æſtatem calidam & ſiccam,corporaque excipit eo modo affecta,& accedente diætæ vitio per oporam.

2 Autumni inæqualitas non apta eſt mitigationi contumacis materiæ æſtiuæ.

3 Sæpè à bile torrida, quæ degenerat in atram. Curari ferè debet vt terriana exquiſita. Borago, bugloſſa,viola,nymphæa ſunt hîc vtilia : & ex pomis confecta,& cichoracea.

4 Siue incertæ,hoc eſt,incerto typo quæ feruntur, cùm aut diuerſis focis materia putreſcit, mouetur, & coaceruatur : aut eiuſdem portio mouetur *Erraticæ febres vnde.* vna,altera manet immota; altera computruit, altera tunc primùm putreſcit.Incertis horis inuadunt; modò calent, iterùmque poſt tres horas horreſcunt.bonitati naturæ relinquendæ, nam occaſio cathartici captari nequit.

Splenis tumor duplex. 5 A copia melancholici humoris, quam excludere nequit ; vel hepar ſe exonerat io lienem validè:vel à nimio potu.Cùm lien obſidetur in ſuperiore parte dicitur anacthopos.In hiſtoria Herophontis Galenus in comentario dicit,Euaſit abſceſſu antirrhopo.

6 Cùm quis per febres ſe liberaliter inuitat,nec aquam vomitione excludat vel poſt febrem.

7 Quia autumnus tabidis eſt periculoſus:à ſerina deſtillatione.

8 Ab acerrima vrinæ vi: reſtua bile à peripheria *Remedium.* ad centrum. Senibus à pituita ſalſa. Datur decoctum maluæ, & emulſio ſeminum frigidorum & papaueris albi.

9 Aluí prauæ dejectiones, à priuatione concoctionis primæ, per intemperiem frigidam ventriculi, aut ſuperficialem exulcerationem ab acri humore,qui abradendo & exaſperando moleſtus ſit. *Alui fluxus*

10 Ab acerrima vi retorridæ bilis.Illa rhabarbaro purgetur.

11 Decumbente ſucco in coxam, phœnigmi ſolatio ſunt.

12 Ab acri bile laryngem occupante.

13 Obſtructis pulmonum bronchiis.

14 Excrementorum per os excluſio, ob inteſtina intercepta,clyſmis agendum.

15 Præſertim melancholicæ, quæ melancholiæ ſuperueniunt.

16 Primariæ;& quæ phrenitidi ſuperuenit:cùm bilioſus ſuccus qui æſtuat in cerebro, tandem in atrum ſuccum abit. In Vere accidunt maniæ & melancholiæ primigeniæ, quæ ſunt febris expertes : In Autumno,& primigeniæ,& ſecundariæ.

XXIII.

Τοῦ δὲ 1 χειμῶνος, 2 πλευρίτιδες, 3 περιπνευμονίαι, 4 λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, καὶ 6 πλευρέων, καὶ 7 ὀσφύος, 8 κεφαλαλγίαι, 9 ἴλιγγοι, 10 ἀποπληξίαι. *Hyemis morbi.*

XXIII. At verò 1 hyeme 2 pleuritides, 3 peripneumoniæ, 4 lethargi grauedines, & raucitates, tuſſes, & dolores 5 pectoris, 6 & laterum, ac 7 lumborum, 8 capitis dolores, 9 tenebricoſæ vertigines, & 10 apoplexiæ.

1 Si hyems frigida & aquilonia fuerit,humidáque.

2 Phlegmone oborta in membrana quæ coſtis intexitur, muſculorumque intercoſtalium : per lateris infirmitatē,cui calamitoſa eſt hyems.Quia maior hîc eſt ratio mali in partis opportunitate, quàm in cauſæ efficientis potentia.Pleuritis autem in aliam anni partem incidit, non ratione partis, ſed ratione materiæ, Hyeme verò languent neruæ illæ partes vi frigoris; & frigus ex capite in illas exprimit ſeroſum humorem.

3 Tum primigeniæ, tum ſecundariæ.Ac primigeniæ quidem ex prolapſu catarrhi à cerebro in pulmones;ſecundariæ,ex tranſlatione pleuritidis.

4 Id eſt cerebri à pituita putrida incendium, cum delirio & febre coniunctum.

5 Fiunt ex decubitu ſubtiliſſimi catarrhi in ſternum;vel ab aſthmate & peripneumonia.

6 Hoc eſt, muſculorum ſexaginta reſpirationi aut exſufflationi dicatorum,aut motui ſcapularum & brachij inſeruientium affectione.Hic meminit Hippocrates pleuritidis & doloris lateris; quare errant illi qui exiſtimant eum loqui de pleuritide vera, libro ſecundo De victus ratione, in initio libri.

7 Tenſo cerebro à flatuum & pituitæ copia.

8 Ex catarrhi prolapſu.

9 Excitata materia, quæ in cerebro vitium fecit, ac in flatum verſa.

10 Exitu prohibitis ſpiritibus animalibus à cerebro,ob repletionem.

XXIV.

Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει· τοῖσι μὲν 1 σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν 2 ἄφθαι, 3 ἔμετοι, 4 βῆχες, 5 ἀγρυπνίαι, 6 φόβοι, ὀμφαλοῦ 7 φλεγμοναί, 8 ὤτων ὑγρότητες. *Ætatum ſingularum morbi.*

XXIV.

XXIV. Iam verò qui in ætates cadunt morbi, huiuſmodi ferè ſunt: nam 1 pueulis & nuper in lucem editis 2 aphthæ, 3 vomitiones, 4 tuſſes, 5 vigiliæ, 6 pauores, vmbilici 7 inflammationes, 8 aurium ſordes humidæ.

Deſcripſit hactenus morbos tempeſtatibus familiares: iam, ætatum. nam vt temperamentum corporis fuerit, & in eo dominatus humorum, ita facilè eiuſdem intemperiei morbi ſuſcipiantur. Nam morbi ætatibus ferè ſunt congeneres.

1 Hoc eſt à natali die, ad ſeptimum vſque menſem: vel etiam ad quartum menſem: nam & quarto menſe dentitate quidam deprehenſi ſunt. Triplex eſt infantia: prima, à natali ad perfectam dentitionem, hinc ſecunda, ad ſeptimum annum, tertia, quoad aſperiorem vocem edit. *Infantia triplex.*

2 Oris tum interni tum externi vlcuſcula, ob cutis mollitiem, lactis acrimoniam, carniſque humiditatem; vel acris catarrhus labitur in os. Qui ex lue venerea laborant, habent quoque os & labra aphthis obſita. vnde hæ aphthæ ad alios ſerpunt. Nam aphthæ quædam ſunt contagioſæ, vel etiam venenatæ: ſiunt iſtæ ex acri humore, omnem pepaſmum reſpuente. quæ à lue venerea, diffuſiore oſculo ab ore infecto, ad alios quoque ſerpunt. Sunt quidem inter ipſos pueros aphthæ contagioſæ, quando alter alterum oſculo excipit, ſed non ſunt venenatæ. Adultis interdum eueniunt ab acerrimo ſero à capite elabente in palatum & fauces: profert has auſtrina placida conſtitutio: ſunt malignæ. Abſtergentur aqua nucum, quæ cum aſperſo aceto elicitur. *Aphthæ.* *Epid 3 25.*

3 Tum lactis tum ſeri vitio; vel quòd nondum lactis vſui aſſueuit, quia in vtero, per vmbilicum, ſanguine materno vixit. Hinc fit quòd ventriculus nondum aſſuetus huic officio, ſinat lac putreſcere. Vomitionis autem puerilis duplex eſt ratio: quædam enim eſt naturalis, quædam ſymptomatica. Nam pueſuli benè nati, qui ſunt ſolidi, & ventriculo benè conſtituti, lactis copiam concretam vomitione reddunt: vt qui cibi ſunt auidiſſimi, ventriculus verò nondum poſſit neceſſitati inſitæ ſatisfacere. Alia vomitio eſt ſymptomatica. quia iis demum naturis lac eſt conſentaneum, in quibus nulla deſideratur ratio neque temperamenti in ventriculo, neque puritatis. Pueris itaque quibuſdam ex decubitu ſeri, vel parte aliqua lactis reſidente in ventriculo, huiuſmodi accidit vomitio. *Vomitus puerulis duplex.*

4 Ex frigida aura illi inſueta, & à catarrho.

5 Torminum vi, & tuſſi. Ad tormina eorum dare ſolebam ſcriptulum aniſi craſsè puluerſati cum primo pultis cochleari. Hoc purgat infantes, non aliter ac ſi ſenior rhabarbarum ſumpſiſſet. *Aniſi vis in pueris.*

6 Ex terris vaporibus, à lacte corrupto ſurſum delatis.

7 Eo nuper reſecto tertio vel quarto ætatis die: vnde dolet, & ſanguinem trahit.

8 Quòd omnia adhuc humeant, ac oſſa etiam muccoſa ſint. ſi itaque humeſcat valdè cerebrum, effundit copiam vndique.

XXV.

Πρὸς δὲ τὸ 1 ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν, 2 ὀδαξησμοὶ, 3 πυρετοὶ, 4 σπασμοὶ, 5 διάρροιαι, καὶ μάλιστα ὅταν 6 ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι 7 παχυτάτοισι τῶν παιδίων, καὶ τοῖσι 8 σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι. *De dentientibus.*

XXV. Iam verò cùm 1 dentire cœperint, gingiuarum 2 moleſti pruritus, 3 febres, 4 conuulſiones, 5 diarrhœæ, maximéque cùm 6 edunt caninos dentes, & qui inter pueros 7 craſſiſſimi ſunt, aluóque 8 aſtricta.

1 Vt ſeptimeſtres infantes, nonnunquam etiam quadrimeſtres.

2 Hoc eſt, ſtimulantes, & vellicantes: pruriunt rei vellicantis acrimoniâ: nimirum dentibus progreſſu ſuo gingiuas vellicantibus. Illinantur gingiuæ melle cum butyro, ac cerebro leporino commixto.

3 Dolore & ex vigiliis. Vnde febres acutæ hæ, vt demonſtrat Galenus huius libri tertij, viceſimo ſeptimo.

4 Quòd puerorum nerui ſint infirmi: indéque pituitâ & flatu diſtenti conuellantur. Epilepſia, inquit Aurelianus, eſt morbus puerilia, in ea præſertim pueritia, quum dentes generantur.

5 Seri pituitoſi aut bilioſi copiâ è toto corpore vel vicinis partibus in ventriculum vel inteſtina influente: ſympathiâ ventriculi ex gingiuarum dolore.

6 Quo tempore acerbiores ſunt pruritus gingiuarum; combinationes enim ſunt tunc gingiuæ, ac dentes hi acuminati ſunt: hoc fit menſe duodecimo, & ſequentibus, & communitate membranarum cæteræ partes etiam affliguntur: nam interior oris membrana eſt ventriculo communis, & dens ceteris oſſibus duplo eſt ſiccior.

7 Ægriùs enim erumpunt his.

8 Quia hoc plethoricis cauſis replet caput: vnde ſpaſmus.

XXVI.

1 Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι 2 παρίσθμια, σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον 3 εἴσω ὤσιες, 4 ἄσθματα, 5 λιθιάσιες, 6 ἕλμινθες στρογγύλαι, 7 ἀσκαρίδες, 8 ἀκροχορδόνες, 9 σατυριασμοὶ, 10 στραγγουρίαι, 11 χοιράδες, καὶ τ' ἄλλα 12 φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα. *De mediis inter eos qui dentire deſierunt, & qui pubeſcunt.*

XXVI. At vero cùm 1 ætate proceſſerunt, 2 tonſillæ, necnon vertebræ quæ eſt ad 3 occiput introrò luxationes, 4 aſthmata, 5 veſicæ calculi, 6 lumbrici rotundi, 7 aſcarides, 8 verrucæ penſiles, 9 ſatyriaſmi, 10 ſtranguriæ, 11 ſtrumæ, & alia 12 tubercula; præcipuè verò prædicta.

Symptomata hæc eueniunt puerulis ablactatis nuper, vitio diæta, vel immutatione habitus, temperamenti; & actionum ventriculi, & aliarum partium nutritioni dicatarum: quæ neque ſic humeſcere, neque ſic intumeſcere, neque ſic concoquere conſueuerunt.

1 Abſoluta dentitione: cum ad duodecimum progrediuntur annum, à quarto vel quinto computando.

2 Glandularum quæ ſunt ad linguæ radicem inflammationes. Nota vna parte oris malè affecta, cæterarum quoque oris partium affectiones intelligi: Effluit in glandulas has humor à cerebro.

3 Ab angina, quæ vertebrarum ligamenta & neruos vnà afficit: vel quòd ipſa hæc ligamenta phlegmone occupantur: vnde luxatur vertebra. Et huiuſmodi luxatio periculoſiſſima eſt, quòd opprimatur radix medullæ dorſalis, qua oppreſſa, denegatur partibus infrà collocatis ſpiritus animalis. Dens ita luxatur. *Anginæ à luxata vertebra.*

4 Ideſt, ſuſpirioſi anhelitus, vel ſpirandi difficultates, ex vitio pulmonum, obſtructis eorum bronchiis à craſſa & lenta materia: quia pueri nullum diætæ modum obſeruant.

5 Ex pituitæ copia: quæ prouenit ex intemperantia actæ vitæ; veſicæ infirmitate, & caloris vi.

6 Qui ex cruditate chyloſa gignuntur in inteſtinis, vbi calore fouentur. Sic in morbis acutis efferri hos in fecibus, & viuos, bonum eſt. quia oriuntur à re ſubterfugiente diſtributionem; mortui feruntur ex putredine. *Lumbrici.*

7 Vermiculi qui in ſphinctere conſiſtunt. ſunt ſymptomata voracitatis.

8 Anguſtæ baſis tubercula calloſa: à lentis ſuccis nata.

9 Tubercula

Digitized by Google

9 Tubercula ponè aures oborta. Syriaſes legebat Hieremias Trioerius: quem affectum Paulus numerat inter affectus pueriles. Satyriaſmus vel ſatyriaſis, primò ſignificat elephantiaſin, idque ex euentu: quòd elephantiaci more Satyrorum in Venerem ferantur. ſecundò, pudendi perpetuam erectionem. tertiò, quòd referant elephantici Satyros ; quòd habeant retortas auriculas, & labra prætumida more Satyrorum. Hîc, Satyriaſmus eſt ſpecies quædam parotidis. Hippocrates duorum tumorum qui ponè aures efflorescunt, meminit, *γογγρώνων* & *φυγέθλων* : quorum illi rotundi ac duri, ad guttur hærent; hi vero oblongi, ſub auribus: ſic dicti à *Φύγῃ* Theſſaliæ vrbe, in qua graſſabantur. goggronam noſtrates vocant *een Koyer*.

Satyriaſis. — *6 Epid. 3.*

10 Ab acri humore.

11 A pituita putri imbutis glandulis, præcipuè colli.

12 Quiuis tumores præter naturam, qui foris conſiſtunt à vitio interno corporis.

XXVII.

Adoleſcentum & puerorum morbi.

Τοῖσι δὲ ἔτι 1 πρεσβυτέροισι, καὶ περὶ τὴν ἥβην προσάγουσι, τούτων τε τὰ 2 πολλά, καὶ 3 πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν 4 αἵματος ῥύσιες.

XXVII. 1 Adultioribus autem & puberibus, commemoratorum 2 multa accidunt, & 3 febres etiam diuturniores, tum etiam 4 ſanguinis profluuia è naribus.

1 Duodecimo, decimotertio, & decimoquarto anno : cùm ad pubertatem accedunt. Id eſt, adoleſcentibus, qui iam vocem aſperiorem edere, veneremque agnoſcere ceperint, vſque ad decimum ſeptimum annum, & paulò etiam vlterius. Et hîc agit etiam de ſeptennibus & decennibus: nam hoc Aphoriſmo pueritiam & adoleſcentiam ſimul eſt complexus.

2 Vt phymata, lithiaſis, pariſthmia, vermes, & quæ ſunt eiuſmodi.

3 Ex voracitate, vnde cruditas pituitoſa: accedit & quædam acrimonia, quæ putredinis fit cauſa. Nam pituita quæ in prima ætate erat dulcis, his fit ſalſa, & difficultate pepaſmi negocium facit.

4 Naturalia (quia ſanguine abundant, denſeſcente iam habitu corporis) critica in cauſis & ſymptomatica, eaque à motu morbi, dum nimirum in excretione aliqua ratio deſideretur : vt in Philiſco, vel vitio alicuius viſceris, vt qui vitio lienis laborant, ſanguinem fundunt, quibus naſus rubro viridiq. colore miſto perfunditur. Proſequitur vnico hoc Aphoriſmo pueritiam & adoleſcentiam. Quarum prior eſt à ſeptennio, ad decimumquartum annum : adoleſcentia verò, quum vox iam aſperior redditur. Quam à iuuentute diſtinguit vox, ex aſpera reddita grauis.

Hemorrhagia 6. Epid. 5. 2.

XXVIII.

Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι 1 παιδίοισι 2 πάθεα κρίνεται 3, τὰ μὲν ἐν 3 τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ 4 μησί, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ 5 ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν 6 ἥβην προσάγουσιν. Ὅσα δ' ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι πάθεα, καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θηλείῃσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, 7 χρονίζειν εἴωθεν.

XXVIII. At verò 1 puerilium 2 affectionum [diuturnarum] finiuntur aliæ quidem 3 quadraginta diebus, aliæ ſeptem 4 menſibus, aliæ 5 ſeptem annis, nonnullæ cùm ad 6 pubertatem ventum eſt. Sed quicumque pueriles morbi perdurant, nec deſinunt cùm ex ephœbis exceſſerunt, aut fœminæ cùm menſtruales eſſe cœperint, 7 inueteraſcere conſueuerunt.

1 Intelligit recens natos, dentientes, cæteroſque accedentes ad pubertatem. Cùm nimirum hi morbi eueniunt non diætæ, ſed ætatis vitio. nam quæ à mala diæta affectiones eueniunt, bonâ diætâ ſoluuntur. necà partis alicuius ſint vitio.

2 Πάθ⊙ propriè in gignendo conſiſtit : hîc ſumitur pro morbo qui in eſſentia conſiſtit. *Πάθος.*

3 Quadrageſimo morbi die, qui finis eſt acutorum *ἐκ μεταπτώσεως*, & criticorum ſeptenariorum; vt febres diuturnæ; maximè ſi morbi materia non ſit pepaſmi expers, nec vlla pars fuerit in vitio. vt pauores, tuſſes, vmbilici phlegmone.

4 Hoc eſt, ſeptimo menſe morbi, vt inæquales quartanæ pueriles ab ingluuie, diarrhœa à dentitionis dolore.

5 Vt epilepſiæ.

6 Vt virginum fœdi colores, & epilepſia: hæc interdum ad pubertatem vſque protrahuntur : tunc eclampſi caloris natiui fugantur, nimirum ad annum decimumquartum.

7 Ad extremum vitæ diem protrahuntur, algore & madore nimio.

XXIX.

Τοῖσι δὲ 1 νεηνίσκοισιν, αἵματος 2 πτύσιες, 3 φθίσιες, 4 πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι 5 καὶ 5 τ' ἄλλα 6 νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα. *Iuuenum morbi.*

XXIX. At verò 1 iuuenibus expectorata 2 ſanguinea, 3 tabes, febres 4 acutæ, 5 epilepſiæ, aliique 6 morbi; maximè verò iam commemorati.

1 Hoc eſt, ex quo vocem grauem edere ceperunt; ad id tempus, quo naturalis hæmorrhagia ſiſtitur: quod ferè fit viceſimoquinto ætatis anno. Putat Galenus omiſſam eſſe adoleſcentiam; ſed Aphoriſmo 27. pueritiam & adoleſcentiam ſimul eſt complexus

2 Ardore ſanguinis biliosi, qui è venis pectoris aut pulmonum exudat, vel eiſdem ruptis, apertis, vel exeſis erumpit: ab ictu, ſaltu, vociferatione, vel ſub ſole & humi quòd cubârint; vel acri diæta, inde ferinâ diſtillatio.

3 Quaſi dicat, eam ob cauſam tabes fiunt, nimirum à decimo octauo ad trigeſimum quintum annum. Paronomoſiâ ludit, cùm ait *αἵματ⊙ πτύσιες, φθίσιες.*

4 Et tertianæ exquiſitæ, bilis acerrimæ copiâ; & febres ardentes.

5 Cerebro contagione ventriculi afflicto in picrocholis, vel diætæ vitio. Sed qui fit, vt cuius ætatis beneficio epilepſia curatur, eius vitio epilepſia accidat? Quòd puerilis illa epilepſia fiat à præhumido cerebro per idiopathiam affecto: hîc verò conſideratur epilepſia quæ fit cerebro per ſympathiam affecto.

6 Bilioſi, vt phrenitis, angina, dyſenteria, cholera.

XXX.

Τοῖσι δὲ ὑπὲρ 1 τὴν ἡλικίην ταύτην 2 ἄσθματα, 3 πλευρίτιδες, 4 περιπνευμονίαι, 5 λήθαργοι, 6 φρενίτιδες, 7 καῦσοι, διάρροιαι 8 χρόνιαι, 9 χολέραι, 10 δυσεντερίαι, 11 λειεντερίαι, 12 αἱμορροΐδες. *In declinante vita, & in cruda ſenecta.*

XXX. Iam verò qui hos ætate 1 ſuperant, 2 aſthmata, 3 pleuritides, 4 peripneumoniæ, 5 lethargi, 6 phrenitides, febres 7 ardentes, diuturna alui 8 profluuia, 9 choleræ, 10 dyſenteriæ, 11 lienteriæ, 12 hæmorrhoïdes.

1 Hoc eſt, homines conſtantis ætatis, ab anno trigeſimo quinto ad quinquageſimum, & crudi ſenes, hoc eſt à quinquageſimo ad ſexageſimumquartum; ſi iuueniliter adhuc viuant, corpore iam denſiore reddito, attritoque calido natiuo, humoribus non æquè tenuibus.

2 Materiæ vitio intrò coactæ, partis infirmitate, & difficultate expectorandi, vitæ intemperan- *Medela.*

tia congeritur in capite pituita;quæ labitur in imbelles iam pulmones. Moſcum cum croco ex vino hus recreat.

3 Ob eaſdem cauſas.

4 Tum primigeniæ, à putreſcente in pulmone pituitoſo ſanguine:tum ſecundariæ.

5 Hoc eſt, inexplicabilis dormiendi cupiditas, cum delirio & obliuione coniuncta. Et apoplexiam à quadrageſimo ſecundo, ad ſexageſimum ætatis annum euenire docet libro ſexto Aph. Fit autem lethargus à pituita putreſcente in cerebri ſubſtantia; vnde praua febricula.

6 Per idiopathiam cerebri.

7 Continuæ;cum ſiti inexplebili,linguæ ſcabritie, corporis iactatione & ardore, cum lumborum,ceruicis,& ventriculi dolore.

8 Ex humoris è toto corpore, aut vicinis partibus in ventrem affluxu,vel vitio pepſeos aut diſtributionis,vnde crudi ſucci permiſti cum bile

9 Fit vomitu & deiectione.Eſt itaque bilioſi humoris ſurſum & deorſum calamitoſa excretio. Confeſtim os ventriculi roboretur, vt ſucco mali punici: alioqui, refrigeratis extremis, conuulſi moriuntur. At in Diarrhœa licet quatriduum abſtinere à remediis.

Dyſenteria quadruplex. 10 Sunt illæ quadruplices, exulceratæ, hepaticæ,abradentes, & ſanguineæ. Nam omnis excretio ſanguinea cum torminibus & egerendi difficultate, dicitur dyſenteria.

11 Id eſt,præproperæ cibi deiectiones,ab intemperie ventriculi,vel inteſtinorum tenuium,vel ab humore qui abradendo & exaſperando eſt moleſtus: vel ab algida pituita.

12 Hoc eſt, venarum quæ ſunt in ſphinctere muſculo,aut muſculis inteſtini recti leuatoribus affectiones, vel ab eroſione, vel à tumore,vel apertione. *Hemorrhoïdes.* Duo autem ſunt hæmorrhoïdum genera; quoddam ſuperuenit cacochymiæ, aliud plethoræ. Ramulus venæ ſacræ, quæ originem habet à vena caua,decurrit ad muſculos leuatores inteſtini recti. hac via plethora euacuatur, fitque hac dyſenteria haimatodes: vt his qui mutili ſunt.Hæ venæ magnam cognationem habent cum venis vteri & pudendi in mulieribus: hinc eſt quod interdum hæmorrhoides officium menſium ſumant. Aliæ, cacochymiæ ſunt purgatrices: quia truncus venæ portæ diuiditur in duos ramos, quorum vnus inſeritur in lienem, alter in meſenterium,& inde producitur ad muſculum ſphincteris.Si itaque fuerit ea melancholici humoris copia in hepate, vt non poſſit à liene attrahi, decrrat illa materia in alterum illum ramum, & excernitur in anum. Quodſi exulceretur muſculus ſphincter, fiunt rhagades. Maxime verò effluunt hæmorrhoïdes quibus olim aſſuetæ fuerant, cùm his tunc ſolemnis intercepta fuerit euacuatio. Melancholia hos etiam vexat.

XXXI.

Τοῖσι δὲ 1 πρεσβύτῃσι 2 δύσπνοιαι, 3 κατάῤῥοι βηχώδεες, 4 στραγγουρίαι, 5 δυσουρίαι, 6 ἄρθρων πόνοι, 7 νεφρίτιδες, 8 ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, 9 καχεξίαι, 10 ξυσμὸς τοῦ σώματος ὅλου, 11 ἀγρυπνίαι, κοιλίης 12 καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, 13 ἀμβλυωπίαι, 14 γλαυκώσιες, 15 βαρυηκοΐαι.

XXXI. 1 Senibus autem 2 difficultates ſpirandi, 3 catarrhi tuſſienloſi, 4 vrinarum ſtillicidia, 5 difficultates mingendi, 6 articulorum dolores, 7 nephritides, 8 tenebricoſæ vertigines, apoplexiæ, 9 cachexiæ,totius corporis 10 ſtimulantes pruritus, 11 vigiliæ; alui, 12 oculorum, & narium excrementa, 13 viſus hebetudines, 14 glaucedines, auditus 15 graues. *Seniles morbi.*

1 Triplicibus: à quinquageſimo quinto ætatis anno, ad vltimum vitæ diem: nam viridis ſenectus durat ad ſexageſimum annum; media,vſque ad ſeptuageſimum;deinde decrepita.

2 Ab illabente in pulmones pituitâ.

3 Vbertate irruentis madoris,à frigore totius & capitis & pectoris. corpus perſpirabile hîc eſt.

4 Ab acriore redditâ vrinâ, à pituitâ ſalſâ,vnde veſica ſcabie aphthodi laborat: cùm enim fuligines & ichores patuli corporis pori non exhauriant, recurrit ad veſicam.vel craſſiſſima,quæ putreſcit cunctando in corpore,vel à calculo. In his vbi tenuis materia, euaporari debet per habitum corporis;ſi ſit craſſa,reuellenda.

5 Ab infima veſica.

6 Arthritide tentantur, ob ſuccorum copiam, & articulorum debilitatem.

7 A renum calculis,& exulceratione.

8 Dum in gyrum voluitur ſpiritus animalis, à remixtis vaporibus.

9 Malus corporis habitus: alteratricis functionis deprauatione, & alimenti impuritate: cùm edendo nihil proficiunt.

10 A pituita putri,cui denegatur exitus in habitu denſo ſenili.

11 Suauis anathymiaſeos inopiâ, & cerebri ſiccitate.nam ſenes ſunt quidem ſomniculoſi, ſed non dormiunt.

12 Recrementorum copiâ: nam nec fœliciter coquunt, nec diſſipantur excrementa ſatis fœliciter in denſo illo habitu corporis.

13 Spiritus animalis inopiâ & impuritate.

14 Inopia & quaſi arefactione humoris cryſtallini.

15 Facultatis & inſtrumenti vitio.

HIPPOCRA

HIPPOCRATIS APHORISMORVM LIBER QVARTVS.

I.

Τὰς κυούσας 1 φαρμακεύειν ἢν 2 ὀργᾷ, 3 τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ 4 μηνῶν, ἧσσον 5 δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα 6 εὐλαβεῖσθαι χρή.

I. Prægnantes 1 quidem purgandæ, ſi 2 humor ſit efferus, & 3 quadrimeſtris purgatio, dum 4 ſeptimeſtris fuerit; quamuis 5 hæ minùs: nam in minore & grandiore fœtu 6 cautiùs religioſiuſque agendum.

Hoc libro agit de pharmaciâ in quouis morbo, deque omni excretione, quacumque ratione illa euenerit, natura, vel morbi aut pharmacorum vi. Nam hîc præcepta adfert, quibus, quando, quo modo, quo, & quâ ducendus humor, ex conditione temporum, locorum meatuum, & cuiuſque peculiari natura, & ex diſtinctione ipſarum affectionum. Sed quia ingrauidarum periculi plena eſt purgatio, ab ea auſpicatur hunc librum.

1 φαρμακεύειν, id eſt, pharmaco ſunt purgandæ.

2 Si indomitus humor varias partes feriat, (vnde varia ſymptomata.) excludatur: ob metum metaſtaſeos ac incendij febrilis. Nam talis humor facili remedio educi poteſt: ruit enim.

3 Nam fœtus trimeſtris donec quadrimeſtris fuerit. & quadrimeſtris omnium facillimè aduerſis reſiſtit, ratione vteri & vmbilici. vrget enim orgaſmus, quamuis ingrauidatio diſſuadeat pharmaciam.

4 Quadrimeſtres vocat fœtus in ſpecie, non in ſpacio, omnes eos qui iam moueri cœperunt vteromatris. Nam ſi 35. die abſoluta fuerit typoſis, 70. die mouebitur fœtus qui ſeptimo menſe in lucem edetur. Nomine itaque fœtus quadrimeſtris intelligit id tempus quo fœtus moueri incepit. Atque hoc modo non repugnat huic Aphoriſmo Hippocrates in Epidemiorum ſcripto, vbi grauidam trimeſtri fœtu purgat. (2. Epid. 3. 13.) Quaſi hîc dicat Hippocrates, Non antea purgabis grauidam quàm fœtus moueri cœperit. Deſcribit enim hîc tecmarſio purgandi, quæ conſiſtit in diſtinctione cauſarum, ſignorum & corporum. Nam tunc demum eſt neceſſaria purgatio, cùm humor eſt efferus: & cùm peculiaris communiſque ægri natura, conſuetudo & vires, peculiaris quoque affectio, talem purgationem admittunt; nam nulla maior neceſſitas incidere poteſt purgationis, quam cum humor ſit efferus. Quaſi dicat, Si non ſit humor efferus, grauida nequaquam eſt purganda. Laborat quidem grauida ex pica & talibus: verùm ad harum curationem non eſt adhibenda purgatio: ſed ſola victus proba ratio. Ita vt vis morbi hoc loco ſit conſtituta in orgaſmo, qui ad purgandum inuitat: ſed quædam, vt diximus, interdum auocant, vt ſi abortionis periculum immineat. Nequaquam autem ſalutis alterius cauſa procuranda eſt abortio. Quòd verò quidam putant, rhabarbarum noſtram hîc non prohiberi ab Hippocrate, ſed elleborum; dico elleboriſmum vix magis noxium fuiſſe olim, quàm hodie ſit noſter rheobarbariſmus. Si verò non turgent, non ſunt purgandæ. Quia cùm moueri incepit, vincula robuſta ſunt.

5 Nam grauitate ſua fœtus facilè percipiatur à validâ agitatione.

6 Nam infirmiora ſunt. in grandiore conceptu, vteri, vmbilici, ac ſecundinarum vincula. quod enim pedonculis pomorum maturorum vel recens natorum euenit ab aliqua agitatione, vt nimirum facilè excutiantur; idem conceptui tenello & etiam iam maturescenti euenit. Quaſi dicat, tutiùs purgantur quæ propiùs à quarto menſe abſunt, quàm quæ propiùs ad ſeptimum menſem accedunt.

II.

Ἐν τῇσι 1 φαρμακείῃσι, τοιαῦτα 2 ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, οἷα καὶ 3 αὐτόματα ἰόντα 4 χρήσιμα· τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα, 5 παύειν.

II. In artificioſa 1 purgationis molitione, talia ſemper è corpore ſunt excludenda, qualia ſi 3 vltrò manarent bono 4 eſſent: nam quæ ſecus prodeunt, prohibere 5 oportet. *Purgationis legitima regula.*

Quaſi dicat, hæc prima lex in artificioſa purgationis molitione ſanciatur; Naturam imitemur, nam eſt triplex purgatio: critica, ſymptomatica, & artificioſa.

1 Nam eam inſtituimus vbi cacochymiâ circumfluit corpus, ne indè exardeſcat febris, ſi in putredinem trahatur; vel, ſi craſſi ſucci infarctum minentur vaſorum, ne nutritio frangatur, ac nobiles partes eâ fœditate impediantur.

2 Quæ nimirum apta iam eductioni euaſit materia: & viæ pateant per quas ea excludatur; quóque natura eam facilè extrudat, ſit alacris, hoc eſt, vt ſi corpus εὔφορον. Talia ergo è corpore excludantur, nimirum ſpecie, copia, tempore, & excernendi modo. vt ſudores, ſanguinis eliſiones &c.

3 Id eſt, ſine medici operâ: vt ſi non ſolùm quæ alterata, ſed ſi alienata emanarent.

4 Hoc eſt, ſymptomatum remiſſionem adferrent, & alleuarent.

5 Quòd illa ſymptomatica ſint, & ſaluis naturæ rebus non excludantur. Quare, inquit, παύειν, nimirum reuulſione, deriuatione.

III.

Ἢν μὲν οἷα 1 δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, 2 ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δ' ἐναντία, 3 δυσχερῶς.

III. Etenim ſi 1 qualia purgari debent, purgentur, 2 bono fit, & alleuatur: cõtraria 3 verò, moleſtè.

Quia hoc libro acturus eſt de euentu omnis excluſionis, critica, ſymptomatica, vel quæ fit artificioſa molitione, pulcherrimũ hoc Axioma hoc loco repetit neceſſariò.

1 Hoc eſt, ſi materia morbifica excludatur: nullaque ſi ratio excretionis deſideretur in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo.

2 Sublata morbi cauſa vtraque intereuns: vnde redintegratur œconomia naturalis. Quare dum purgatio fit, interdum quidem vexat torminibus: ſed mox, dum peracta eſt, redintegratur virtus ægri.

3 Nam opes prædiaque vitæ excluduntur: vel quæ excludi debebant, non ita vt debebant excluduntur: ſed natura preſſa vi morbi conatur quidem id, ſed perficere nequit: inde fugit hoc certamen, ac triomphata à vi contraria manus dat vincenti morbo. Quare id iam deuictæ naturæ argumentum eſt.

I V.

φαρμακεύειν 1 θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς 2 ἄνω χειμῶνος 3, τὰς κάτω.

I V. 1 Æſtate 2 ſuperiores potiùs [alui partes,] hyeme 3 inferiores medicandæ.

Agit hîc de vniuerſali euacuatione ; qualis ea eſt quæ fit per elleborum. Nam eſt particularis, hoc eſt, ventriculi etiam à pituita euacuatio per vomitum (qui hyeme etiam inſtruitur :) de hac non agit hoc loco.

1 In qua *θερεῖα ὥραιος* fiunt. Cùm vniuerſalis ineunda eſt purgatio, videndum qui humores quibus anni temporibus incrementa ducant, & quò moueantur naturæ vel aëris vi. Quæ foras feruntur intrò reuocare non decet : nec natura eſt reuocanda ab vno excretionis genere ad aliud : vt ſudor manat toto corpore, ergo vena ſecari non debet. Videndum etiamnum facilè vomat, nec ſit cephalææ obnoxius.

2 Hoc eſt, vomitio æſtate potiùs cienda, quàm hyeme : quia quò natura & humor viam affectant, eò criſium & vacuationum inclinationes fiunt. modò loca ex lege naturæ ſint conſentanea, nec ex euentu diſſentanea. Alui partes ſuperiores æſtate circumfluunt maximè bile : vt vena caua qua ſurſum repit, quæque ſupra diaphragma poſitæ ſunt partes. Adiicit ſermoni huic *μᾶλλον*, quare non abſolutè hæc pronunciat : nam pituita interdum æſtate etiam in vitio eſt.

3 Ratione humoris pituitoſi ad inferiora via affectantis. Hoc enim Aphoriſmo ex humoris euacuandi conditione ducitur accommodata euacuandi ratio. Meſue hunc locum explicat, docetque longè præſtantiores per inferiora eſſe purgationes : eò quòd ventriculus concoctioni, non autem purgationi ſit dicatus : quòd humor omnis natura grauis deorſum feratur : quodque plures ſint viæ ad inferiora quàm ad ſuperiora. Venter autem eſt duplex ; ſuperior, id eſt, thorax ; inferior, id eſt, aluus. Et hic inferior rurſum eſt duplex ; ſuperior, hoc eſt, os ventriculi vſque ad palatum ; & inferior, hoc eſt, fundus ventriculi, ad imum vſque inteſtinum. nam hinc quidam dicunt *περίχορον ἄνω* : alij *κάτω*. In noſtra regione pituiteſcunt ſucci, nec aſſueuere vomitui, vt Græci, qui cottidie vomebant ferè.

V.

Ὑπὸ 1 κύνα καὶ 2 πρὸ κυνὸς, 3 ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

In his ſequentibus aliquot Aphoriſmis agit de artificioſa purgatione. V 1 Exoriente cane & 2 ante canis exortum, perdifficiles 3 ſunt purgationes.

Continet cautionem prouiſionemque purgationis quæ æſtate fieri debet.

2. lib. 18. 1 Id eſt, ab eo tempore quo Sol Leonis ſidus ſubit, ad ortum Arcturi vſque ; hoc eſt, vſque ad Nonas Septembris, id eſt ad diem 12. Plinius ſcribit caniculam oriri die 23. poſt ſolſtitium æſtiuum : quod ſolſtitium eſt 13 die Iunij. Igitur temporibus Plinij canicula oriebatur 7 Iulij : iam oritur cum 15 gradu Leonis. Quæ diuerſitas inde prouenit, quod, licet quarto quoque Anno vnum lucremur diem ex centeſima tamen parte illa diei quæ ſingulis annis ſupereſt, lucramur centeſimo quoque anno vnum diem.

2 Cùm Sol Cancrum ingreditur. *Προκύων*, canicula. Animaduertimus apud nos Belgas ſæpè maximos æſtus euenire menſe Maio & Iunio. *ex Hollerio.*

3 Quòd exhauſtum ſit corpus ; ideoque æſtuans, facilè incendio febrili occupetur. tum etiam contrario medicamenti & ambientis raptu. Vnde metus choleræ ſiccæ. Si tamen neceſſitas vrget, poteſt etiam hac parte æſtatis purgatio præſcribi : modò ea naturæ exhauſtum non augeat. Omne tamen catharticum eſt calidum. Ambientis vis retrahit purgandum humorem. Ita Galenus, in commentario, dicit, Balneæ calidæ obſiſtunt purgationibus. Sed Hippocrates lauat eos quibus exhibuit elleborum, quò celeriùs purget. *6. Epid. 3. 29.*
Reſpondemus : Aliud eſſe corpus ad purgationem præparare, aliud inhibere hypercatharſin. Iuuant purgationes, quia corpus reddunt *ὑγρὸν*, & quia ſiſtunt hypercatharſin.

V I.

Τοὺς 1 ἰσχνοὺς καὶ 2 εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους 3 χειμῶνα. *De vomitu vniuerſali.*

V I. 1 Graciles & ex facili 2 vomentes per ſuperiora ſunt euacuandi ; 3 cauendo hyemem.

Tribus ſequentibus Aphoriſmis explicat Hippocrates quid ſit id quod ſupradixerat, Per loca conferentia. nam & aër & natura cuiuſque ſpectanda in molitione purgatoria. hoc modo rectè perpendimus & inuenimus quænam ſint loca decentia.

1 Qui, dùm inclinantur, ceruicem oſtendunt magnam, pectore ſunt amplo, ſcapulis amplis, homines bilioſi, in quibus nulla deſideratur ratio conformationis neque in thorace neque in aliis partibus. Hac enim voce temperaturam ſignificat, quemadmodum ſequenti conformationem : nam conformatione vel habitu bilioſi dicuntur, quibus fundo ventriculi inſeritur folliculi fellis ductus ; temperamento verò, qui multam procreant bilem, ob hepatis ardorē. Omnes enim natura graciles plerumque calidi ſunt, colliguntque humores bilioſos, vt qui temperaturæ ſint congeneres. Sunt enim & alij quidam ex euentu graciles, de quibus in Epidemiis loquitur, non quidem temperaturâ, neque ab exhauſtu, ſed à vaſorum impuritate. Rurſus graciles dicuntur alibi qui morbo vel fame ſunt extenuati. Graciles igitur, hoc eſt, non morbo, ſed temperamento & habitu, qui ſunt ventre calido, turgentibuſque venis, *θερμοκοίλιοι καὶ ἰσχνόφλεβοι.* *A peculiari natura.* *Graciles varij.* *6. Epid. 2. 15.*

2 Hoc eſt, qui vomunt tutò, & ſine vllo periculo aut metu hæmorrhagiæ, cephalalgiæ, aut rupturæ venæ in pectore, vnde tabes. Quibus enim magna eſt ceruix, latum quoque habent thoracem.

3 Quaſi dicat, Plus tribuendum inclinationi humoris hyberni, quàm conformationi & temperamento. Sunt enim craſſi ac *κατάρροοι* humores hyberni. *Notandum.*

V I I.

Τοὺς δὲ 1 δυσημέας καὶ μέσως 2 εὐσάρκους 3 κάτω, ὑποστελλομένους 4 θέρος.

X I I. Contrà, qui ægrè 1 vomunt, & paulò habitiores, mediocriſque habitudinis, 3 per inferiora ſunt purgandi, 4 cauendo æſtatem.

1 Quibus tutò vniuerſalis vomitio præſcribi non poteſt ; vt qui ſunt anguſto capite, ceruice, ac thorace. & qui obnoxij ſunt doloribus capitis, oculorum, vel eruptioni ſanguinis, & tabi.

2 Hoc eſt, modicè carnoſi : nota euchimiæ.

3 Quòd in craſſioribus humoribus, & denſiore corpore, humorum impulſus ad inferiora declinet.

4 Quia ferè indicatio quæ ab humore expurgando ſumitur, vincit eam, quæ ex peculiari cuiuſque natura, in habitu & temperamento ducitur. Quaſi dicat, plus valet id quod dixi, Quò natura ducit ; quàm id quod adieci, Per loca conferentia. Adipoſi homines etiam non cogantur in vomitum : lentis ſuccis enim circumfluunt, ac pondus abdominis his renititur conatibus. *Notandum.* *Adipoſi vt purgandi.*

V I I I. Τὸν

VIII.

Tabidi vt purgandi.

Τοὺς δὲ 1 φθινώδεας, ἀποστελλομένους τὰ 2 ἄνω φαρμακεύειν.

VIII. Sed 1 tabidorum ratio eſt habenda, ne purgationem iis per 2 ſuperiora vnquam moliendam putes.

1 Hoc eſt, eorum qui ex tabe laborant, vel naturâ qui eò vergunt: vt quibus alarum inſtar prominent in dorſo ſcapulæ, hi enim anguſto ſunt pectore, collo oblongo & tenui, catarrhis obnoxij ſerinis Purgentur rhabarberi infuſo. adde mannam, vel ſyrupum roſatum ſolutiuum.

Iudicatio à peculiari affectione. Notandum.

2 Quaſi dicat, Fere indicatio quæ à peculiari affectione ſumitur, vincit eam quæ ab humoris conditione ducitur. Nam quemadmodum mulieri hyſtericæ, ſi aſthmatica fuerit, nequaquam oxymel præſcribendum, quòd hyſtericis acetum ſit aduerſum, etiamſi aſthmati ſit opportuniſſimum. Quemadmodum etiam ei qui lienteriæ eſt obnoxius, nequaquam oxymel præſcribemus in aſthmate: nam grauiùs laboraret ex lienteria (quæ oxymelite exaſperatur) quàm ex aſthmate. Sic quoque in tabidis, quamdiu vincit ſymptomatum magnitudo & periculi metus, quamuis bile abundent, & ad eius euacuationem etiam æſtas inuitet, nunquam vniuerſalem euacuationem præſcribes per vomitum; nam malum inde inualeſceret. Nam augeſcet inde pulmonum vlcus, vel vas iſtîc lacerabitur.

IX

Τοὺς δὲ 1 μελαγχολικοὺς 2 ἁδροτέρως τὰ 3 κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τὰ 4 ἐναντία προστιθέντες.

Melancholici vt purgandi.

IX. Etenim 1 melancholicos liberaliùs 2 pleniúſque per 3 inferiora purgabis. eâdem ratione 4 contraria adhibebis.

1 Qui huiuſmodi ſunt naturâ, diætâ, vel morbo: & quæ olim bilioſa fuêre corpora, iam affectâ ætate, perſpiratu carentia melancholeſcunt. Vt quadragenarij iam redditi.

2 Quia hi viribus valent maximam partem, ſine infirmitatis metu: eò quòd corpus ſit ſolidum & ſucci plenum. Ita etiam hypochondriacos curabis. Vt ſcilicet, humor contumax naturæ expellenti & medicamento trahenti cedat.

3 Quòd eò craſſus omnis humor viam affectet: qui quodammodo eſt melancholicus. Adhibita ea cautione quæ adhiberi debet ad excitandam naturæ vim, liberanda obſtructa, & ad purgandam materiam. Maximè ſi nulla indicatio maioris mali nos euocet ab hac molitione; vt ſi ſit nephriticus, vel iſchiæ implicitus. Alioqui nullus locus purgationi magis eſt idoneus inteſtinis: etenim nihil, ſi Meſuæ fides, concoquunt.

4 Quæ pari exceſſu pugnant cum naturæ contrario exceſſu. Focus melancholici humoris ſæpè exhauritur clyſmis.

X.

Turgente materia purgandum. Occaſio purgandi.

Φαρμακεύειν ἐν 1 τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν 2 ὀργᾷ 3 αὐθημερόν· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι 4 κακόν.

X. Purgandum eſt quidem in 1 peracutis morbis, ſi humor ſit 2 efferus, 3 eodem ipſo die: cunctari etenim in huiuſmodi affectibus, 4 calamitoſum.

1 Qui quarto die, vel ad ſummum ſeptimo cum magnitudine & vehementia ſuam abſoluunt hiſtoriam. vt in phrenitide, in ardentiſſima etiam febre, & in cholera morbo.

2 Si nullo conſiſtat loco, nec vlla vna ſymptomatum ſpecies humoris & partis propria appareat. His regionibus rarò turget materia; quamuis bilioſi, æſtate, flammante æſtu, id interdum experiantur. vide 1 Aph. 22.

3 Vel ineunte morbo, vel ſimulatque humor ferri cœpit: non expectato paroxyſmi fine, primo vel ſecundo die purgetur; ſæpiùs primo id fiat. Rhabarbaro id agit doctiſſimus Holerius. Nos id agimus etiam commodè electario de ſucco roſarum in phrenitide.

4 Nam calor magis accenditur; vires effœtæ tandem languent; & partibus nobilibus ab orgaſmo periculum imminet. Si decumbit in ignobilem partem, vt in glandulas, vel ſi in artus effundatur, à pharmaciâ erit abſtinendum.

XI.

Non vbique purgationi locus.

Ὁκόσοισι 1 στρόφοι, καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν 2 πόνοι, καὶ 3 ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακείης, 4 μήτ᾽ ἄλλως, εἰς 5 ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

XI. Quibuſcumque tormina 1 & circum vmbilicum 2 cruciatus, 3 lumborúmque dolor adeſt, qui non diſcutitur nec purgatione, 4 nec aliter, in 5 hydropem ſiccum firmatur.

Quaſi dicat, non omnium morborum curatio in purgatione conſiſtit: quemadmodum non omnium februm hyparxis in humorum ſynathriſmo conſiſtit.

1 Præſertim è flatu in tenuibus inteſtinis, tanquam in ergaſtulo quodam concluſo: cui denegatur exitus propter materiæ craſſitudinem, viarum anguſtiam, & inteſtini deprauatum motum. Inteſtinum enim aut non mouetur, aut ſurſum mouetur. Cauſa torminum eſt acerrimus humor, vel flatus, vel ichor ab inflammata vel exulcerata parte. ſymptomata aperient morbum: ſi bilis in vitio eſt, amareſcet os, vomet: Si flatus, toga non ſederit diu in frigido, vel ventorum incurſibus num ſe expoſuerit. Strophos ſæpe ſymptoma eſt inflammati hepatis.

2 Affectis malè inteſtinis tenuibus, quæ eò loci continentur; quia inteſtina craſſa obuoluuntur tenuioribus. *6. Epidem.*

3 Lumborum, meſenterij & tenuium inteſtinorum, vel frigidæ pituitæ illapſu in lumbos. & vincula neruea ſunt quibus colon & renes lumbis alligantur.

4 Vt fotu, lotu, frictione, emplaſtris, cataplaſmate. nam ſuccreſcit noua materia à conceptâ indelebili intemperie: quare quamuis materia exhauriatur, ſoboleſcet mox recens. Propterea ſymptoma diſcutitur, ſed cauſa manet. nam ſynathriſmus non excluditur partis mittentis, trahentis, & ſuſcipientis.

5 Ab intemperie frigidâ primigeniâ, vel relicta ab hauſtu aquæ frigidiſſimæ in meſenterio & hepate, & inteſtinis, vnde tympanites. Non agit hoc Aphoriſmo ex profeſſo de hydrope, ſed hoc vtitur tanquam familiari exemplo; vt doceat quantum opis & præſidij adferat purgatio. Nimirum non omnem morbum purgatione curari poſſe: ſed tantummodo humorem qui in vitio eſt expurgari: Adeoque purgatione ſymptomatum ablationem fieri poſſe: focum tamen mali, hoc eſt, hecticam illam intemperiem, vel qualitatem quandam inexplicabilem manere. Vox ἱδρύεται pro non ſoluendo malo accipitur ab Hippocrate: vt etiam à Theocrito Idyllio 17. verſu 125. pro firmare.

XII.

Quod loco non ſit, conuenienter non fit.

Ὁκόσοισι κοιλίαι 1 λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν 2 ἄνω, κακόν.

XII. Quibuſcumque ſunt lientericæ alui, hos calamitoſum eſt hyeme per 2 ſuperiora purgare.

Hic Aphoriſmus videtur præponendus ſuperiori. Comparat hoc Aphoriſmo indicationes inter ſe, vultque indicationem ſumendam eſſe ab eo quod magis vrget. Videlicet maiorem habendam eſſe rationem cauſæ efficientis, quàm eſſentia affectionis; & auerſionis vtilitatem vinci ab humoris contumaciâ, quâ non licet vomitum ſollicitare, quò hoc totum euacuemus corpus. Pugnare autem videtur hic Aphoriſmus cum Aphoriſmo decimoquinto libri ſexti. Veriùm alia ratio eſt Diarrhœæ, alia Lienteriæ. Diarrhœa enim fit ex elapſu humoris ſegregati à concretione ſanguinis cùm illabitur, vel à partibus ſuperioribus, vel à toto corpore. at lienteria non fit ſine vitio ventriculi ab intemperie frigida: vel ab humoribus in ventriculum cõfluentibus, iiſque acidis, vel ſeroſis. Si itaque hæc lienteria æſtate accidat, vomitione curari poterit; ſi hyeme, deiectione.

Indicationes vt ſumenda.

Quid differat cauſa lienteriæ à cauſa diarrhœæ.

1 Qua ſcilicet, cibos præproperè omnes, concoctionis expertes deiicit.

2 Hoc eſt, vomitio vniuerſalis eſt his calamitoſa, quòd pituitoſus humor per inferiora viam affectat: cuius vitio hyberna lienteria potiſſimum accidit. Et bilis hyberna eſt quodammodo catarrhopos, nam humorem tunc anarrhopum fieri difficile eſt.

XIII.

Πρὸς τοὺς 1 ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηϊδίως 2 ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ τῆς πόσιος, προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι 3 τροφῇ, καὶ 4 ἀναπαύσει.

Purgationi parandum corpus.

XIII. Iam verò cùm neceſſarius inciderit 1 ellebori vſus, iis qui ægrè per 2 ſuperiora purgantur, ante ipſum pharmacum humectare 3 oportet corpora pleniore nutricatu, & 4 requie.

Hoc Aphoriſmo loquitur de artificioſa medicatione moliendа, quatenus (nimirum perſpecto humore qui in vitio eſt, habitaque ratione cuiuſque affectionis) ad eam corpus ſit præparandum. Hoc eſt, quo modo id efficiendum ſit εὔπορον: excitando videlicet naturæ vim, liberando obſtructa, & præparando materiam. Quaſi dicat, Non ſatis eſt ſcire corpus eſſe purgandum, ſed debet reddi meabile.

Quibus morbis proſit elleborum.

1 Ellebori albi: vt ad contumaces, iſchiadis, nephritidis, melancholiæ, fracturæ calcis, podagræ, & arthritidis morbos. Non enim præſcribit Hippocrates elleborum ad febrem vel acutos morbos. Ita vtitur elleboro in fractura calcis, modò febris magna abſit. Adhibita ſcilicet cautione quæ adhiberi debet, ex perſpicientia vitioſi humoris, peculiari cuiuſque naturæ affectionis, locorumque lege naturæ conſentaneorum, nec ex euentu diſſentaneorum. Nam per elleborum intelligit omne medicamentum purgans; quòd elleborum purgandi facultate cæteris omnibus antecellat. Quia priuſquam in tenuium inteſtinorum anfractus peruenerit, humorem qui toto corpore in vitio eſt, in ventriculum attraxit. Græci per elleborum, intelligunt album: Arabes, nigrum.

2 Id eſt, qui nec facilè nec tutò vniuerſali vomitione, quam cit elleborus albus, purgantur: quòd ſucci ſint catarrhopi, meatus anguſti. Nunquam ſenes & pueri elleboro ſunt purgandi: nerui enim infirmi, ſunt conuulſioni obnoxij.

3 Succo alibili, vino aut melicrato, & cibo. Integris viribus, florente ætate, Vere, & Autumno, ſique natura & humor eò viam affectat, nec reclamet metus imminentis morbi, vt cephalææ, vel rabis aut hæmorrhagiæ, & ſi adſit meatuũ libertas, tutò ellebori vſus inibitur. Vtatur vitulina pingui, agnina, ouis, iuſculis pinguibus. Deinde incidatur materia.

4 Tum animi tum corporis. Vt cibo viſcera recreentur & quiete, vnde excitatur naturæ vis, humoris contumacia frangitur: & humectum corpus non facilè in hypercatharſin, vel, ab acrimonia ellebori, in ſpaſmum abripitur. Vtatur ergo balneis quattuor aut quinque dies ante vſum ellebori, ſomno, & ocio. Balneo enim humor funditur.

XIV.

Ἐπὴν πίνῃς ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς 1 κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς 2 ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας, ἧσσον. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ 3 ναυτιλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

Ab epoto pharmaco quid agendũ.

XIV. Epoto elleboro 1 motu ciendum corpus potiùs quàm 2 ſomno & motus vacuitate compeſcendum: nam corpora motu cieri, vel ipſa indicat 3 nauigatio.

Quaſi dicat, Quòd ſi maiorem vim purgandi ab elleboro requiras, corpus moue: Sin autem inhibere volueris, ſomnum conciliato, neque moueto. Ita votis ſuis reſpondebit, & humori vacuando analogum erit. Interdum enim eius motus eſt inhibendus hypercatharſeos metu. Vt ſi finem non feceris purgandi, cùm ſitis adeſt. In hypercatharſi date hordeum, poma, ad recreandum ventrem vinũ, clyſteres ex lacte; ſemen ventrem calfacies. vide Meſuem. Date theriacam.

1 Hoc eſt, motu potiùs incitandum corpus, vt materia fluxilis reddatur, & ſurſum feratur.

2 Quòd ſomno & quiete omnes ſiſtantur euacuationes, præter ſudores, maximeque vomitio. Intelligit de iis excretionibus, quæ accidunt vitio humoris retentricem facultatem labefactantis, & expultricem impellentis. Sic lienteria & dyſenteria ſomno & quiete ſiſtuntur, niſi partes nobiles in vitio ſint. Nam in diſenteria hepatica minimè præſcribi debet ſomnus; eumque, ſi ſit neceſſarius, præſtat interdiu adhibere, quàm noctu. Dicit autem Hippocrates καὶ μὴ κινήσιας, non dicit quietem, ſed non motum. nam qui ſedet, vel etiam ſtat non quieſcit, quamuis is non moueatur.

3 Quæ nauſeam & vomitionem parit, materia motu incitatur, & fit refluxus humoris è venis in ventriculum: quiete verò omnia intrò recurrunt. Illicò moueat ambulando corpus à ſumpto elleboro, vel balneum ingrediatur. Duabus horis à ſumptione operatur. Tunc initio incaleſcit ventriculus, ſputat, vomit pituitam, dein eam cum bile permixtam, mox meram bilem.

XV.

Ἐπὴν βούλῃ 1 μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, 2 κίνει τὸ σῶμα. ἐπὴν δὲ 3 παῦσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ 4 κίνει.

Pharmacum vt ſequeſcat.

XV. Quotieſcumque maiorem 1 ciendi vacuandique vim à veratro requiris, corpus 2 moue: ſin 3 inhibendum ſit & ſiſtendum, ſomnum concilia, 4 neque moueto.

1 Hoc eſt, vt contumaciores & copioſiores educat humores.

2 Niſi peculiaris affectio, corporis motum prohibeat; vt iſchias, & fractura calcis. Moue, inquit, quia corpora motu purgantur, nam ab eo naturæ vis excitatur, humor incitatur, incitatuſque trahenti medicamento facillimè cedit.

3 Metu hypercatharſeos, & conuulſionis.

4 Hoc eſt, ſede vel ſta, vel etiam decumbe. Somnus ſiſtit euacuationes omnes ſi ſudores excipias. In principio, cùm quis non admodum forte pharmacum hauſit, ſed mediocre, dormiat: cùm purgare cœperit, vigilet, niſi metus hypercatharſeos adſit. Cùm verò leniens remedium ſumptum eſt, non indormiat, quia natura coqueret medicamentum: niſi langueat admodum ventriculus; tunc ſuperdormire tutò poteſt.

XVI. Ἐλλέβορος

X V I.

Sanit pericu-loſa medica-tio. & 2. lib. ca. & 37.

Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι. σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

X V I. Elleborus 1 calamitoſus eſt iis qui ſunt 2 integra valetudine; nam 3 conuulſionem adfert.

Euentus.

1 Vidi quos in perniciem traxit ſolum ſimplexque apozema purgatorium ex fumariâ cum ſenæ foliis temerè exhibitum. Nam corpus totum in colliquantem fluxum traxit.

2 Id eſt, Qui benè habito commoderatoque ſunt corpore: quòd ferè huiuſmodi humoribus atque viſceribus bene conſtitutis gaudeant. Nam quale partium ab humoribus alimentum eſt, talis etiam color, talis etiam habitus totius corporis, in charactere & mole.

3 Exhauſtis partibus ſolidis & membranis: cùm nihil habeat in quod exerat vires ſuas, corpus liquat, & ſtomachum mordet; vnde motus conuulſiuus potiùs quàm conuulſio. fœda eſt calamitas, dicit Hippocrates in Fragmento, De purgatoriis remediis, à pharmaco purgatorio hominem interiiſſe. Nam idem medicamentum ſeruat & occidit homines.

X V I I.

Veniente morbo vt occurrendum

Ἀπυρέτῳ ἐόντι, 1 ἀποσιτίη, καὶ 2 καρδιωγμὸς, καὶ 3 σκοτόδινος, καὶ 4 στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακείης 5 δεῖσθαι σημαίνει.

X V I I. Si cui febris experti eueniat cibi 1 faſtidium, & ſtomachi 2 morſus, & tenebricoſa 3 vertigo, & oris 4 amaritudo, huic purgatione 5 per ſuperiora eſt opus.

Perſtringit ſymptomata quæ eueniunt vi bilioſi humoris, propria ſubſtantia corruptione laborantis in ſuperiore orificio ventriculi. Dicit febris experti (ſi excrementa ſanorum ſunt ſimilia:) nam ſi in febre appareant hæc ſymptomata ad excretionem criticam, nequaquam conuenit purgatio per ſuperiora. Nam hîc loquitur de expurgandis illis humoribus, qui æquabiliter ex toto corpore excluduntur. Si vi morbi hæc ſymptomata eueniant, vniuerſalis vomitus non erit præſcribendus: ſed reuellenda materia, vel particulari vomitu elidenda, vt oxymelite, & aquâ tepente.

1 Reſoluto ſtomacho, bilis à calore & acrimoniâ, nam inde deiicitur appetentia. Si ineunte morbo hæc aderunt, erunt à tranſlatione ſymptomaticâ. Humor qui nauſeam & iactationem infert in febre tertiana, poteſt vomitu excludi: ſed hîc agit Hippocrates de vniuerſali vomitu totius corporis.

2 A bile, ſtomachum, exquiſitiſſimo ſenſu præditum, mordicante.

3 Vt cùm duplici exurgit menſa lucernâ, fuliginoſis vaporibus in cerebrum elatis, degenerante flauâ bile primùm in vitellinam & æruginoſam, & denique in nigram: ita vt huius fuligine aqueus oculorum humor inficiatur. Scotodis os ab aluo, ſemper habet cardiognum coniunctum.

4 Humoris bilioſi ad os diadoſi, per continuitatem interioris tunicæ ventriculi, quæ toti ori eſt communis.

5 Quòd eò bilioſus humor viam affectet: & purgationis loca legi naturæ ſint conſentanea: modò ex euentu non ſint diſſentanea, nec peculiaris affectio thoracis nos auocet, qualis eſt tabidorum natura.

X V I I I.

Superna purgatione quæ egeant, vel inferna.

Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν 1 ὀδυνήματα, 2 ὁκόσα καθάρσιος δέονται, ἄνω 3 φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει· ὁκόσα δὲ 4 κάτω, κάτω.

X V I I I. Dolores ſeu 1 affectiones quæ partibus ſupra diaphragma oboriuntur, quæcumque purgationis ſunt 2 indigentes, ſuperiore 3 pharmaciâ opus eſſe ſignificant: quæ verò 4 infra, purgationem infernam requirunt.

1 Vt ſtomachi morſus, & oris amaritudo, tenebricoſa vertigo: nam ſoboles ſunt acerrimæ bilis ore ventriculi conceptæ. hæc, vt cauſa continens, euacuatur.

2 Si non à flatibus obnatæ fuerint, nec ex plethora. ſed ſi tales fuerint quarum tota curatio (etiam cauſæ coniunctæ) in purgatione conſiſtit; ſic ophthalmia non curatur vomitu.

3 Nam eò humor viam affectat, ſi apyrexia adſit, nec cephalæa adſit.

4 Vt dolor vmbilici, genuum grauitas, lumborum cruciatus, pleuritis inferna. Dicet quis, melancholia, ophthalmia, mania, ſunt dolores ſupra diaphragma oborti: hi tamen ſoluuntur per inferiora, & purgantium vſu curantur. Reſpondeo, Hippocratem hîc loqui de iis tantùm doloribus quorum omnis in ſola & ſimplici purgatione curatio conſiſtit: quâ nimirum, materia coniuncta euacuatur. Iam in melancholia & ophthalmia, materia coniuncta non expurgatur deiectione, ſed antecedens cauſa reuulſione & deriuatione tollitur. Agitur hîc de materia non vaga, ſed de infixa parti.

X I X.

Non ſatisfacientis pharmaci repetitio.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι 1 μὴ διψῶσι καθαιρόμενοι, 2 οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

X I X. Quicumque pharmaco epoto purgati 1 non ſitiunt, purgationis iuſtæ metam 2 non attingunt, antequam ſitiuerint.

Theorema experientiæ continet hic Aphoriſmus. ſed adhibendum eſt iudicium, agitur hoc Aphoriſmo de iuſta purgationis copia. Sitis enim eſt iuſtæ purgationis nota: qua agnoſcimus talia ac tanta, eóque modò quòd ſint euacuata, qualia ac quanta, & quo modo euacuari debent. Sed adhibenda eſt diſtinctio. Nam cùm ſitis varias ob cauſas excitari poſſit, hîc de ea tantum ſiti loquitur, quæ eſt ſoboles purgationis. Nam cùm medicamentum exhaurit corpus humore excrementitio ſcatens, vacuationem illam ſequitur ſuctio: ſuctionem verò appetentia & ſitis. Si verò ſitiat quis, & ſui purgandi finem tamen non fecerit, ſequitur hypercatharſis, & inde conuulſio. In hoc metu det ſe quieti & ſomno.

Sitis variæ cauſa.

1 Vt tamen nulla excuſatio adferri poſſit neque inflammati pulmonis, neque æſtuantis ventriculi, neque humoris incendentis, neque medicamenti calfacientis: ſed tantùm purgationis, indeque exhauſti ratio habeatur. Quaſi dicat, Non ſitiit, ergo repeti purgatio debet: modò leui catarrho non irrigetur venter.

2 A ſiccitate. nam madoris ventriculi aliquid exhaurit. Sed per febres modum obſeruare non poſſumus, niſi ex alacritate ægri, & ex recrementorum natura. nam febricitantes omnes plerumque ſitiunt. Videtur hic Aphoriſmus poſtponi debere ſequenti.

X X.

Crudæ craſſæque materiæ ſymptomata.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γένηται 1 στρόφος, καὶ γουνάτων 2 βάρος, καὶ ὀσφύος 3 ἄλγημα, 4 κάτω 5 φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

X X. Febris expertibus ſi 1 tormina accidant, & 2 genuum grauitas, & 3 lumborum dolor, 4 inferiore 5 purgatione opus eſſe ſignificat.

1 Ab acerrimis ſuccis in inteſtinis conceptis.

2 A ſuccis in genua decumbentibus per venam cauam.

3 A craſſa materia in vena caua ſtabulante.

Digitized by Google

4 Quia dolores infra diaphragma oborti, purgationis indigentes, inferiorem poſtulant. Sed primùm paranda erit excluſioni materia, ſi ſanguior adhuc mixta ſit.

5 Modò hęc accidentia non eueniant à metaſtaſi, nec criticè.

XXI.

De excrementis vi morbi eiectis. De ſucci melancholici effuſione.

Ὑποχωρήματα 1 μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, αὐτόματα 2 ἰόντα, καὶ ξὺν πυρετῷ, καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα. Καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα ὑποχωρημάτων 4 πλείω πονηρότερα ᾖ, 5 μᾶλλον κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, 6 ἄμεινον· καὶ ὁκόσῳ ἂν 7 πλείω χρώματα, οὐ 8 πονηρά.

XXI. Deiectiones 1 nigræ, cuiuſmodi eſt ſanguis niger, quæ vltrò 2 diffluunt, tum ſi cum febre, tum ſi ſine febre, calamitoſæ. Et quò 4 plures deiectionum colores deteriores fuerint, eò calamitoſius: Sed ſi vi epoti medicamenti, [tales deiectiones nigræ feruntur,] præclarius 6 ad ſalutem & apparent & faciunt & quò plures 7 apparent colores, eò 8 minus mali.

Iam agit de purgatione ſymptomatica, in qua vel qualitatis vel excretionis modi, vel temporis, vel quantitatis ratio deſideratur. Quæ, nimirum, non accidit facultatis virtute, ſed ſolius illius reſolutione.

1 Hoc eſt, deiectiones, quibus humor melancholicus, niger & fæculentus deiicitur. Qui, quoniam propriæ ſubſtantię corruptione in vitio eſt, nunquam concreſcit, extra propria conceptacula effuſus. Eſt autem fuſus, non autem concretus, hic humor, vt eſſe ſolet fex ipſius ſanguinis, non tamen atra bilis. Quibus ſanè deiectionibus excitantur ſæpè tormina, & etiam dyſenteriæ, ſi talis humor in hepate, cui ſi par non fuerit lien, hepar ſatiſfacit, ac fient nigræ deiectiones.

2 Cùm dicit ἰόντα, modum excretionis denotat, quia naturalis excretio & critica confertim fit & repentè; ſymptomatica verò, paulatim & continenter: nam ἰόντα moram quandam denotat. Addit αὐτόματα: id eſt, vltrò; quia quæ fiunt naturæ beneficio aut vi ſymptomatica, fiunt vltrò. hic dicit ea quę non criticòs feruntur. Nam criticè vno, altero, vel tertio die abſoluuntur excretiones.

3 Quòd indomiti humoris ſpeciem, & partium ſingulare vitium præſeferant, & fractas naturę vires arguant, ac retentricis facultatis ignauiam oſtendant viſceris illius, vnde dimanant: ac prauam viſcere qualitatem conceptam denunciant: Adeo vt tollas licet humorem vitioſum, viſceris tamen generantis illud malum elui nequit: vnde perennis generatio illius humoris, vnde toto fere morbi tempore prodeunt.

4 Vt virides, liuidi, cinericei, & deiectiones ruffæ, vitellinæ; nam quo plures partes in vitio ſunt, eo res ægri peiori ſunt loco.

5 Quod plurium affectionum quę contra naturam ſunt in corpore, ſymptomata ſint. Partium vnde manant calamitatem arguunt, & partibus per quas feruntur, calamitoſæ ſunt.

6 Quòd ſaluis & integris viſceribus vitium excludatur. Significatur itaque naturæ integritas; vtpote cuius eſt excitare primùm medicamentum: deinde etiam quòd medicamento attrahenti, & naturæ expellenti humor noxius cedat.

7 Vt non ſint meraci humores.

Quæſtio. 8 Quod à colluuie humorum à concretione ſanguinis ſegregatorum, ſine vllo vitio alicuius viſceris, tales appareant. Sed dices, ille humor ſiue vltrò effluat, ſiue pharmaciâ effundatur, idem eſt ille tamen; cur ergo damnat Hippocrates, vltrò obortam excretionem eius? Reſpondeo: Qui pharmaciâ efferebatur, in vitio erat ſola ſynathriſmo: ſed is qui vltrò effertur, excernendi modo ſuo atrocius vitium denotat; nam parcâ manu effunditur, quia pars princeps vitium habet, vnde perennis nouáque extrementorum procreatio: quæ pars contuſa diuturno vitio, tandem labaſcit ac reſoluitur, ſuáque retentrice vi ſpoliatur.

XXII.

Atra bilis excretio quid denunciet.

Νουσημάτων ὁκόσων 1 ἀρχομένων, ἢν χολὴ 2 μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ὑπέλθῃ, 3 θανάσιμον.

XXII. 1 Ineuntibus morbis quibuſque, ſi bilis 2 atra ſurſum deorſúmve effluat, 3 funeſtum.

1 Hoc eſt, in morborum principiis: quo tempore nulla pepaſmi ſigna elucent, ac natiuus calor opprimitur à materiâ morbificâ. Nam tunc, cum ſecreta morbifica materia non ſit à ſanguine, excerni nequit bonis ægri rebus nam ſigna pepaſmi præcedere deberent. Cùmitaque tunc excernitur, argumento erit cauſam illam ſtimulare acerrimâ vi excretricem, vel eam premi mole materiæ; vel retentricem vim exoletam eſſe partis eius vnde effluit; & affligit partes per quas manat.

2 Id eſt, humor nigrore quodam pellucidus, ſemper fuſus & nunquam concreſcens, mordax, ac terram aceti more fermentans, atra ſcilicet bilis. Benè vtitur Hippocrates eâ voce ὑπέλθῃ: motum enim ſignificat ſymptomaticum. Quaſi dicat, ſi paulatim & continenter prodeat: quo ſignificatur, partis, vnde emanat humor, reſolutio, ab internarum partium incendio. Si enim confertim talis humor excernatur, pepaſmi notis apparentibus, bono erit. nam euphoriam conſectariam ducet. Adfui febricitanti Illuſtriſſimæ matronæ, quæ à pepaſmo vrinæ, aluo acerrima excernebat. hæc ab his viſis mirè terrebatur. à nobis in ſpem erecta, & ſummi Dei beneficio euaſit.

Ex Galeno in Commentario. Caſus.

3 Namcùm ineunte morbo pepaſmi expertia ſint omnia, ob eámque cauſam excretio nulla ſalutaris tum eſſe poſſit, hoc erit deterior atræ bilis excretio, quo & cruditate, & maligna vi cæteris antecellit humoribus. Nec ſolùm partis vnde manat arguit calamitatem, ſed quò & quà fertur calamitoſa eſt. Hinc dyſenteria ab atra bile lethalis eſt. Hinc eliciuntur duo Axiomata: Omnis excretio quæ fit ineunte morbo, ſymptoma eſt magnarum affectionum quæ corpori inſunt. Nulla excretio in initio fit naturæ beneficio: nam illa tunc oppreſſa iacet.

Axiomata ex Commentario Galeni.

XXIII.

Sãguinis vel atrorum ſuccorum excloſio.

Ὁκόσοισιν ἐκ νουσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως 1 λελεπτυσμένοισι 2 χολὴ μέλαινα, ἢ οἷον 3 αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ 4 ἀποθνήσκουσιν.

XXIII. Quibuſcumque morbo acuto, aut diuturno, aut vulnere, aut alio quovis modo 1 extenuatis 2 bilis atra, aut tale quippiam quod feculenti 3 ſanguinis ſpeciem exhibet, effluat, poſtridie 4 moriuntur.

Hiſtoria.

Vidi Ducem militum, cui cùm diu quartana affectus fuiſſet, & emaciatus, tandem concreti ſanguinis magnam copiam per ſedem depoſuit; poſtridie obijt.

1 Non inchoatâ, ſed perfectâ extenuatione: quâ non ſolùm ſpiritus & humoris diſſipatio, ſed partium ſolidarum exhauſtus ſignificatur.

2 Qualis proximo deſcripta eſt Aphoriſmo.

3 Huiuſmodi eſt ſanguis niger, deſcriptus Aphoriſmo vigeſimoprimo.

4 Reſolutis partibus nutritioni dicatis, planéque exhauſtis. Et quò plures facultates labefactatæ ſunt, eò res ægri peiore ſunt loco. Poſtridie, inquit, moriuntur, quia nihil eſt ampliùs quod vitam continere poſſit.

XXIV.

XXIV.

1 Δυσεντερίη ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης 2 ἄρξηται, 3 θανάσιμον.

Dyſenteria varia ſpecies.

XXIV. 1 Dyſenteria ſi ab atra bile 2 initium duxerit, 3 funeſta.

1 Dyſenteriæ nomine ſignificatur omnis cruenta deiectio: cuius vt variæ ſunt cauſæ, ita quoque variæ ſpecies. Nam aliquando accidit ob crus amputatum: quæ eſt ſalutaris. Aliquando euenit iis qui excernunt prætnbras alui proluuies, quæ, in Coacis, dicitur dyſenteria hepatica: reſolutâ enim hepatis ſubſtantiâ, ſanguis ſeroſus excernitur. Aliquando accidit exulceratis inteſtinis, vbi nimirum venæ eorum vel rumpuntur, vel eroduntur à pituita ſalſa, vel bile flaua aut atra. Si acciderit à pituita ſalſa, medicamento pituitam illam eluente facilè curabitur, ſimiliter ſi à bile flaua euenerit. Si verò ab atra euenerit bile, illa dyſenteria, hoc eſt, cruenta excretio cum vlcere primigenio ab illa atra bile erit inſanabilis: eò quod materia illa pepaſmi ſit expers, quódque tantam habeat erodendi vim, vt vlcus per inteſtina ſerpat. Atque hinc primo die excernuntur quædam carunculæ; vnde vtramque inteſtini partem æquabiliter *Axioma.* afficit. At omne vlcus quod cutem contra ſe afficit ſuppurando, eſt inſanabile; quia tollitur fundamentum nouæ carnis regenerandæ. hoc eſt, ſyſſarcoſin efficere nequit. Præterea inteſtino ſic laborante, continuatione tunicæ, malum ad ventriculum peruenit; vnde lienteria: id quod eſt lethale.

2 Cùm natura morbificis cauſis opprimitur: nam poteſt critico die criticòs efferri.

3 Quòd eius materia, partis (hepatis videlicet & lienis) vnde manauit, calamitatem oſtendat. Deinde quòd vlcus ſit inſanabile, inde etiam doloris vi, languidæ vires redduntur, & interceptione officij inteſtinorum naturalis œconomia labefactatur. Et hæc atræ bilis excluſio ſignificat vim hepatis & lienis eſſe reſolutam: atque incendio harum partium, exhauſtum eſſe benignum ichorem ſuccorum.

XXV.

Αἷμα 1 ἄνω μὲν, 2 ὁκοῖον ἂν ᾖ, 3 κακὸν· 4 κάτω δὲ, 5 ἀγαθὸν, 6 μέλαν ὑποχωρέον.

Sanguinis excluſio.

XXV. Si cui ſanguis per 1 ſuperiora erumpat, 2 cuiuſmodi tandem is fuerit, 3 calamitoſum: at per 4 inferiora, 5 nigra ſi recedant, 6 bonum.

Hoc dicit: Quæcumque excretio huiuſmodi eſt, vt eſſentiæ partis vnde emanat, aut rei naturalis contentæ ſpeciem referat, ea toto genere eſt præter naturam, & calamitoſa. Sed obiicies, Haimorrhagia adoleſcentum, *Obiectio.* *item hæmorrhagia critica in cauſis, ſalubriter euenit. Reſpondemus hic ἄνω ſignificare excluſionem per os. Cum verè dicit, cuiuſmodi tandem fuerint, notat qualitatem, tempus, & excernendi modum. hoc eſt, ſiue niger, ſiue purpureus, ſiue dilutus, ſiue ſeri ſit naturalis particeps, ſiue expers, ſiue fuſus, ſiue concretus: ſiue vomitione è ventriculo & vitioſis partibus, ſiue expectoretur è thorace cum tuſſi & dolore, vel ex pulmonibus ſubflauus & ſpumans, vel è larynge paucus cum tuſſi, vel è faucibus paucus ſine tuſſi, ſed cum ſcreatu. Cùm dicit κάτω, ſignificat excretionem per aluum; quia non agit hic de menſtruali profluuio; neque enim menſes mulierum nigri poſſunt eſſe boni, ſed debent eſſe purpurei, neque agit de hæmorrhoidibus.*

1 Hoc eſt, ſi vomitione reddatur, vel expectoratur. Modò nulla excuſatio neque menſtruorum ſuppreſſorum, neque pleuritidis adferri poſſit.

2 Niger, concretus, fuſus.

3 Ob difficultatem curandi: quòd vena lacera in illis partibus ægrè reſtituatur ſuæ continuitati. Et etiam, quòd res quæ ſecundum naturam continetur, excernitur.

4 Vt per aluum; ſi non ἀθρόως efferantur.

5 Si neceſſaria ſit talis excretio: vt in iis quibus amputatum eſt crus aliúdve membrum. quæ excretio dicitur dyſenteria cruenta naturalis, libro De articulis.

6 A mora ac cunctatione inducto nigrore, non à proprio colore cùm ita nigreſcit. Sed priuſquam excluditur, nigrorem induit ſanguis. Quare de ſinferna eliſione ſanguinis hîc agit, quæ tardè manat.

XXVI.

Ἢν ὑπὸ δυσεντερίης 1 ἐχομένῳ οἷον 2 σάρκες ὑποχωρήσωσι, 3 θανάσιμον. *In dyſenteria.*

XXVI. Si, 1 quando dyſenteria detinet, excernantur eiuſmodi veluti ſunt 2 carunculæ, 3 funeſtum.

1 Hoc eſt, quem diu multúmque dyſenteria exercuit: qui ineunte dyſenteria cacteuit alba æqualia, & pauca & opima: procedente verò eâ, naua, pauca, & opima, nec non ramentoſa, & tandem carunculas. ἐχόμενον vtitur in graui affectu Hippocrates.

2 Quòd vtraque inteſtini tunica abradatur. nam ramentoſa excernuntur tunc, cùm carnoſior inteſtini tunica abraditur.

3 Officii communis priuatione, & vlceris contumaciâ, quod cicatrice obduci nequit. Agitur hîc de dyſenteria illa, quæ accidit exulceratis inteſtinis à pituita ſalſa, bile flaua, vel atra. Vnde omnis ſubſtantia inteſtini abſumitur ita, vt cutem contra ſeſe afficiat.

XXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν 1 τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγέει 2 πλῆθος 3 ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι τουτέοισιν αἱ 4 κοιλίαι καθυγραίνονται. *Aluus ab hæmorrhagia fertur.*

XXVII. Si cui 1 febricitanti ſanguinis 2 copia 3 vndecumque profluat, huic, dum reficietur, 4 aluus feretur.

1 Ineunte vel vrgente morbo. Aluóque ignaua, officij vacuitate.

2 Immoderata.

3 Per nares, vterum, ſedem.

4 Labefactata caloris vi, immutatóque temperamento, habitu, & actione ventris, vnde cruditas ac intercepta diſtributio alimenti Liquidis humidis feretur aluus, donec naturæ vis redintegrata fuerit. Ergo non temerè ſiſtatur illud profluuium, ne cruda materia retenta in putredinem abeat.

XXVIII.

Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος ἐπιγενομένης 1 παύεται, καὶ ὁκόσοισι 2 κώφωσις, χολωδέων ἐπιγενομένων 3 παύεται. *Surditas.*

XXVIII. Quibus biliosis excrementis fertur aluus, oborta ſurditate 1 ſiſtitur: [& contrà,] qui 2 obſurdeſcunt, ſuperueniente alui biliosо profluuio, liberantur. 3

Præcepta quædam traduntur de humorum ſucceſſione & tranſlatione.

1 Materiæ ad ſuperiores partes tranſlatione, & auditorij meatus obſtructione fugaci cùm obſurdeſcũt ægri: non à facultatis reſolutione, quæ indicaret exhauſtum iam eſſe cerebrum; vt in Hermocrate, in quo fertur aluus, at obſtructio manet.

2 Fugaci, non fixâ ſurditate.

3 Diadoſi. Si autem non in auditoriũ meatum, ſed

in

in cerebrum tranſlata fuerit bilis, phrenitis naſcetur. quare ſolue, q.d. tunc aluum: quò fiat diadoſis.

XXIX.

Rigor in febribus continuis.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν 1 ἑκταίοισιν ἐοῦσι 2 ῥίγεα γίνεται, 3 δύσκριτα.

XXIX. Quibuſcumque 1 ſextum diem febris continuæ agentibus incidunt 2 rigores, 3 ſiniſtri iudicij ſunt.

1 Meminit diei, & non periodi: nam agit de acutis morbis. Sextus dies tyrannorum more iudicat: vel enim mortem in procinctu eſſe dicit; vel recurrentis cum morbi metu iudicat.

2 Vel excretiones quæuis; vt ſudorum. Rigor eſt motus concuſſiuus à frigore, à bile vellicante ſuperiorem ventrem. Eſt is duplex, Criticus eſt vehemens; ſupprimit vrinam, dein ſudant affatim: ſemel in continuis fit. Alius eſt ſymptomaticus, fitque motu morbi, vt hic; & vitio partis, vt pure accepto in thorace.

3 Vt cauſæ, & vt ſigna; vt cauſæ, quia fractæ vires illam quaſſationem ferre nequeunt, Dicit autem rigores, pluraliter, quibus vires frequenter quaſſantur. Vt ſigna; quòd iudicatoria non iudicantia, vel ſint ad mortem, vel ad deterius. Præterea nihil conuenienter naturæ fit, in quo temporis excretionis ratio deſideratur. Sexto die ſi ſigna apparent quæ ſpeciem criſis denunciant, ea mala ſunt: quia ante, ſignis apparentibus ad tempus criſis ſignificata non fuere.

XXX.

Diuturnæ febris nota.

Ὁκόσοισι 1 παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην 2 ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, 3 δύσκριτα.

XXX. Quibus accidunt 1 paroxyſmi, ſi, qua hora deſiit 2 febris, eâdem poſtridie repetat, 3 difficilis iudicij erit.

1 Id eſt, qui febri eſſentiali typica & periodica conflictantur.

2 Ἀφίω poſtpono, vel deſino: vt ſi febris primo die hora quarta matutina inuaſerit, & deſierit poſt vigenti quattuor horas: ſique ſequenti die iterum inuadat ea hora qua deſiit, id eſt, hora quarta matutina inuaſerit, & deſierit poſt viginti quattuor horas, ſique ſequenti die iterum inuadat ea hora qua deſiit, id eſt, hora quarta matutina: ſi hanc ſeriem ſeruat in ſuo decurſu, craſſæ materiæ argumentum erit, & principij huius morbi.

3 Ob materiæ contumaciam diuturnitatem indicat. Nam vt æger febrili calamitate defungatur, triplici auxilio opus eſt, ſcilicet vt naturæ vis fulgeat, meatuum adſit libertas, & vt præparata ſit materia ad excluſionem. Sed hîc adeſt materiæ contumacia, naturæ oppreſſæ inertia, vnde nullus conatus ad apoſtaſim: nam fixa ſtabiliſque adeſt cauſa. Docet hoc Aphoriſmo captandas eſſe purgationum occaſiones: non cruda, in febri eſſentiali periodica, purganda eſſe: & quo modo cruditatis tempus à nobis notari debet.

Vſus huius Aphoriſmi.

XXXI.

Febres cum laſſitudine.

Τοῖσι 1 κοπιώδεσιν ἐν τοῖσι 2 πυρετοῖσιν, ἐς 3 ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς 4 γνάθους μάλιστα αἱ 5 ἀποστάσιες γίνονται.

XXXI. 1 Laſſitudine fractis per 2 febres, in 3 articulis & ad 4 maxillas potiſſimùm 5 abſceſſus fiunt.

Hic Aphoriſmus agit de laſſitudinibus quæ vltrò per morbos oboriuntur, criticè vel ſymptomaticè.

1 Hoc eſt, qui ita ſunt affecti, vt vel ſi minimum moueantur, ſenſio laſſitudinis illis oboriatur.

2 Quæ inde laborioſæ dicuntur: quòd à labore, vel quòd vltrò oborta ſit laſſitudo.

3 Partibus nimirum amplioribus & materiæ febrilis capacibus: ſi quidem febris laborioſa ſit, à laſſitudine vltrò oborta.

4 Excitatis ſcilicet parotidibus phlegmonoſis: quemadmodum in febre ardente ſi quid ab hæmorrhagia relinquatur. vel excitatis parotidibus œdematoſis in febre lenta & pituitoſa.

5 Per materiæ febrilis diadoſin. Niſi vrina profluat craſſa, multa & alba, qualis Archigenis ſemo profluxit; aut aluus feratur. Rarò in cæteris morbis abſceſſus fiunt; in iis verò quæ laſſitudinem coniunctam habent vltrò à ſuccorum copiâ obnatam, interdum decubitus fit in artus. Quaſi dicat Hippocrates, per febres laborioſas periculum adeſt futuri abſceſſus: ergo, ne hoc fiat, coque crudam materiam, & purga.

6. Epid. 4. 1. & 2. Progn. 67. & 6. Epid. 2. 44.

Vſus.

XXXIII.

Laſſitudines quæ conualeſcentibus accidunt.

Ὁκόσοισι δὲ 1 ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων τι 2 πονέσει, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες 3 γίνονται.

XXXII. Et quibus à morbo 1 reſtitutis quippiam eſt 2 infirmum, ibi abſceſſus 3 fiunt.

1 Ita tamen vt ſuperſint materiæ febrilis reliquiæ: aut ſi liberaliùs ſe potu & cibo inuitent, quàm exhauſti corporis ratio poſtulet, aut quàm immutata ventriculi actio, temperamentum & habitus perferre poſſunt.

2 Vel, infirmitatis aliquid ſupereſt: Prædicit enim partis laſſitudo, eò materiam affectare viam: vt ab imperfecta criſi interdum euenit.

3 Excluſione materiæ à parte continente, in eam quæ continetur. Quaſi dicat, cùm quis à febri magna euaſit; ſæpe in diſcrimen venit homo, quia partes internæ & externæ labefactatæ ſunt: hinc, ſi non accurata diæta acceſſerit, hepatis & lienis ſcirrhi, vel cephalææ: vel foras in artus, ſi ibi imbecillitas, abſceſſus effunduntur. Quare ne quid coaceruetur, dentur pilulæ alephanginæ, maſticinæ, vel Ruffi, vel tale quid.

Vſus.

XXXIII.

De laſſitudinibus quæ præcedunt morbos.

Ἀτὰρ ἢν καὶ 1 προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τοῦ 2 νοσέειν, 3 ἐνταῦθα στηρίζει 4 ἡ νοῦσος.

XXXIII. Quinetiam ſi 1 quid antè laborauerit priuſquam 2 morbus inuaſerit, ibi 3 ſe morbus 4 obfirmat.

1 Vt cerebrum, pulmones, aluus.

2 Quemadmodum in morbis epidemiis qui ſub diſperſorum ſpecie homines inuadunt.

3 Vt ſi quæ pars antè laſſitudine fatigata fuerit, & in talibus morbis vbi ſpes eſt futuri abſceſſus.

4 Generatione, paroxyſmo, & diadoſi, vel ſucceſſione, hoc eſt, primario & ſecundario foco. Vide hiſtoriam Critonis & Hierophontis. Quaſi dicat proruſio habeatur de parte infirma, maximè ſi illa princeps fuerit: ne eò ſe conuertat materia morbifica.

2. Epid.

Vſus.

XXXIV.

Angina latens.

Ἢν ὑπὸ 1 πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ 2 ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι, πνὶξ 3 ἐξαίφνης ἐπιγένηται, 4 θανάσιμον.

XXXIIII. Si cui 1 vehementer febricitanti, nullo in faucibus 2 conſpicuo tumore, 3 repentè incidat ſtrangulatio, 4 funeſtum.

Hoc & ſequenti Aphoriſmo agit de humorum metaſtaſi ſymptomatica, quæ eſt planè funeſta: eò quòd functiones ad vitam neceſſaria labefactantur.

1 Ita

1 Ita vt validæ febri ſit implicitus, eiuſque dominatu teneatur: proptereaque maximè liberæ reſpirationis ſit indigens. Adeſt & dolor in inflammatione: nam interdum, dicit hîc Galenus, obnaſcitur ſuffocatio à pituitæ copia rigante internam tunicam laryngis: vel à reſolutis muſculis laryngem aperientibus: vel à iunctis his cauſis: vel à ſiccitate tendente internos laryngis muſculos: verùm hæ ſuffocationes ſunt doloris expertes.

2 Hoc eſt, nullo ceruicis externo tubore, aut tumore interno. οἴδημα, tumor veteribus eſt.

3 Inflammata larynge, cuius inflammationis nulla ſigna eduntur, niſi doloris & orthopnœæ. Inde aër à corde arcetur, & prohibetur fuliginum exitus. Dicit, repentè, quod laryngi proprium: nam peripneumonia id non agit repente, ſed in vigore tandem: nec, inquit in Commentario Galenus, aſperæ arteriæ inflammatio ſuffocat, ſed dyſpnœam adfert, ob amplitudinem, & tunicæ eius robuſtitatem, quæ magnum tumorem facere nequit.

4 Quòd ad calamitoſam vim morbi accedat reſpirationis interceptio, quæ etiam ſola funeſta eſt: ſed eò maior, quo maior reſpirandi adeſt neceſſitas. Nam dum pus conficitur, ſtrangulatur æger: vel ſi ad pepaſmum ventum ſit, quia excerni pus nequit, fluit in pulmones, eoſque opprimit. Quin venæ ſectio reliquaque remedia non eximunt cauſam coniunctam, cùm eò non veniat eorum vis.

XXXV

Ἢν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ 1 ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης 2 ἐπιστραφῇ, καὶ μόγις 3 καταπίνειν δύνηται, 4 οἰδήματος μὴ ἐόντος, 5 θανάσιμον.

Angina à luxata vertebra.

XXXV. Si cui 1 iô ſigolter febricitanti collum repentè 2 peruertitur, vt vix 3 deglutire poſſit, nec vllus 4 appareat tumor, 5 funeſtum.

1 Hoc eſt, ſi oborto abſceſſu non tollatur febris: imò ſi potiùs accedat difficultas tum reſpirandi, tum degluciendi.

2 Luxata vertebra quæ cum occipite conuertitur, per tuberculum illâ parte obortum, indicio eſt inde eſſe, quia ſine cauſa manifeſta peruertitur: nam à phymate membranæ & vincula vertebrarum conuelluntur.

3 Deglutitio & reſpiratio maximè requiruntur in magnis febribus. Nam hîc tum potu tum medicamentis æquè pugnare debemus, quia naturæ ſtudendum, & cum morbo pugnandum eſt.

4 Aſpectabilis ſcilicet in ceruice vel in ſterno, quia non oritur à lapſu, ictu. Sed à conuulſione fit illa luxatio. Fitque vel in anticam partem, & dicitur lordôſis, hoc eſt excauatio; vel in poſticam, & dicitur cyphôſis: aut in alterutrum latus, vocaturque ſcoliôſis, vel obliqua excauatio.

5 Potiſſimùm ſecundæ vertebræ, quæ capiti validiſſimo vinculo connectitur, quo vinculo nipro comprimitur œſophagus & larynx. Secundæ autem huius vertebræ, quæ dens dicitur, in anticam vel poſticam partem luxatio, planè eſt funeſta; in alterutrum verò latus, minimè periculoſa. Contrà, inferiorum vertebrarum in alterutrum latus periculoſior eſt quàm in anticam vel poſticam luxatio, eò quòd hæc reſolutionem membri adferat, compreſſo neruo qui hinc in membra porrigitur. De hoc malo agit 2. Epidem. 2. 1.

XXXVI.

Criſes per ſudores in febribus.

Ἱδρῶτες πυρεταίνοντι ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες 1 νούσους κρίνουσιν. Οἱ 2 δὲ μὴ οὕτω γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου, καὶ 3 ὑποτροπιασμούς.

XXXVI. Sudores febricitantibus ſi manare cœperint, ſalutares quidem ſunt qui emanant die tertio, quinto, ſeptimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoſeptimo, viceſimoprimo, viceſimoſeptimo, triceſimoprimo, & triceſimoquarto: hi enim ſudores 1 morbos iudicant. Sed qui non ita 2 eueniunt, laborem, diuturnitatem, & 3 recidiuam oſtendunt.

Dies quibus criticœ ſudores manant. Idem de cæteris excretionibus intelligo. Qui verò morbi hos dies ſuperant, rarò criſin illam veram habent, ſed vel abſceſſu vel ſenſim coctione vincuntur. Rarò tamen vltra viceſimum ſudoribus iudicantur. Nunc agit de excretionibus criticis. Quarum prima eſt in ſudoribus, deinde in ſputo poſtrema in vrinis. Sudor excretio eſt quædam critica, ſi in eundem incidat, quo morbus accedit. Materia autem morborum acutorum eſt biliosa, quæ tertio quoque die paroxyſmum facit. itaque vt ſudor ſit criticus, oportet vt die impari accedat: quia quæ diebus imparibus accedunt, imparibus indicantur, & contra. Deinde, non ſatis eſt ſudores imparibus diebus accedere, ſed debent inſuper duplici ſignorum genere oſtendi, longeque antè ſignis ad tempus criſis. Vt in febre acuta ſi vrina quarto die protulerit notam pepaſmi: deinde cùm ferè ventum fuerit ad ſeptimum diem, ſi ſigna accedunt apparētia ad ſpeciem criſis, cuiuſmodi eſt vrinæ ſuppreſſio ante rigorem, quem excipit ſudor. Huiuſmodi ſudores ſunt critici, & excipiendi, modò nulla ratio deſideretur in qualitate, copiâ, & modo excernendi. Hoc Aphoriſmo agit de ſolo excretionis tempore. An ergo die tertio, ineunte morbo, ſalubriter apparere poteſt ſudor? Maximè, per tales morbos quos Hippocrates vocat benè moratos; qualis eſt ſynochus non putris. Quartum diem omiſit, eò quòd quartanæ haimorrhagia ſunt difficiles. quartus non eſt index ſed index, ſeptimi. Scribit Galenus ſe ſemel tantùm vidiſſe criſin editam quarto die; Archigenes bis tantùm idviderat. ſynochi tamen hoc die iudicantur; quia mouentur diebus paribus. Sed morbi acuti, ſui cauſam agnoſcunt bilem: hæc imparibus mouetur. Quarè ſi quarto in his fiat excretio, calamitoſa erit: niſi criſis illa inchoata fuerit tertio die; nam interdum perennat criſis in duos vel tres dies. Quæ paribus iudicantur, excurrunt longiùs, quàm quæ imparibus. Numerantur dies impares ad triceſimum quartum in morbis acutis, qui bilioſi ſunt: proptereà imparibus indicantur, nam in paroxyſmo fit criſis.

Quæſtio.

Quartus dies.

1 In quibus nulla ratio deſideratur in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo: nam manant toto corporis habitu, ac elidūt ſerum venis conceptum.

2 Non diebus criticis: Quia iudicatoria non iudicantia, ſunt ſiniſtri indicij.

3 Quòd ſint iudicatorij non iudicantes, proptereaque ſint ſigna & cauſæ ſymptomaticæ, quodq; fiant motu morbi, ſignificatur. Humoris enim pepaſmi expertis copiam denunciant.

XXXVII.

Sudor frigidus.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν 1 ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, 1 θάνατον· ξὺν 2 πρηϋτέρῳ δὲ, 3 μῆκος νούσου σημαίνουσι.

XXXVII. Sudores frigidi, ſi cum febre acuta profluant, 1 mortem oſtendunt; cum 2 mitiore autem, 3 diuturnitatem morbi.

Hic iam agit de qualitate ſudoris critici. Debet enim ſudor criticus eſſe calidus: nam omnis ſudor omniſque rigor qui non faciliè incaleſcit, ſignificat extinctionem caloris natiui. Cautè itaque vt medicus remedia hic adhibeat, quaſi monet.

Vſus.

1 Extioctio

3 Extincto calido natiuo. Quia nulla pepaſmi ſigna præceſſere, nec die critico fluunt, nec toto corpore calidi manant, nec ſymptomatum febriſve remiſſionem adferunt. tantum ſuccorum copiam adeſſe loquitur hoc frigus, vt ardor ille ne à febrili quidem ardore caleſcat non aliter ac glacies cùm liquitur à ſole. Argumentum calidi natiui extincti, & reſolutæ facultatis retentricis.

2 Cum febre inflammationis & malignæ qualitatis experte: quales ſunt febres intermiſſionis participes; cuiuſmodi eſt tertiana.

3 Ex materiæ copia & contumacia, quæ non facilè calorem concipit. Hæc morbi diuturnitas in pepaſmi difficultate conſiſtit. Nam cum illa materia difficulter incaleſcat, difficulter quoque pepaſmum recipit. Sed quæres, Anne ſit eadem ratio frigidi ſudoris qui manat in febre acuta, & illius qui fluit in miti febre? Minimè certè: quia vnus fit per extinctionem: alter per materiæ contumaciam: eamque tandem mitigare poterit naturæ vis, ſi illa ſatis vegeta fuerit.

XXXVIII.

Καὶ [1] ὅκη ἔνι τῦ σώματ@ [2] ἱδρὼς [3] ἐνταῦθα [3] φράζει τὴν νοῦσον.

Sudor indicat partem aſſectam.

XXXVIII. Qua [1] parte corporis [2] ſudor manat, morbum [3] illius partis arguit.

Docet quid interſit inter ephidroſin & ſudorem. Quaſi dicat, calamitoſa eſt omnis ephidroſis, quocumque die etiam fiat: & ſi critico manarit die, tanto peior, quia accidit motu morbi, aut vitio partis vnde erumpit. Agit itaque nunc de excretionis modo. Vult enim vt ſudor toto erumpat corpore: quia quanto plures partes ſe ad illius materiæ excretionem accingunt, eo plus adiumenti adferunt.

1 Capite, aut thorace.

2 Ephidroſis ſymptomatica, à materiæ copia, & à fracta retentrice facultate.

3 Nam reſoluta cùm eſt vis partium vitalium, per febres eſſentiales, ſudor ſymptomaticus erumpit è thorace: in phreniticis verò, reſoluto cerebro, è capite. Quare ibi humorem morbiferum delitefcere ſignificatio fit. Et eſt ſymptomaticus qui toto fluit morbo, paucus aut tenuis; etiam toto corpore, vel capite & thorace, à cruda materia, & à partis imbecillitate. Cauendum igitur, vbi talia, ne pharmaca aut magna remedia præſcribantur.

XXXIX.

De calore & frigore.

Καὶ ὅκη ἔνι τῦ σώματος [1] θερμὸν ἢ [2] ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσ@.

XXXIX. Quemadmodum & qua parte corporis [1] calor aut [2] frigus percipitur, ibi eſt morbus.

Quaſi dicat, Non omnium tamen morborum curatio in pharmacia conſiſtit.

1 Vt ſi inæqualia hypochondria, & ſi pectus incendio conflagrat citra febrem, ibi erit morbus.

2 Stabilia hæc ſi fuerint, minimeque fugacia, ita vt inde cauſæ morbificæ ibi ſtabulantis argumenta ſint. Propterea his partibus admouemus fotus, phlebotomiam, & cucurbitulas: quin interdum cauteria. Chirurgus quidam Vltraiectinus implacabili dolore particulæ capitis laborabat: à nullis remediis iuuabatur, tandem iuſſi cauterium potentiale admoueri: curatus fuit, citra aſpectabilis mali aliquam effuſionem. Indicibili quadam qualitate vel aura, ſine dubio, fatigatus is fuerat in ea parte.

XL.

Καὶ ὅκη ἐν [1] ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα [2] καταψύχηται, ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ [3] χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, [4] μῆκος νόσου σημαίνει.

XL. Quin etiam quum in [1] vniuerſo corpore crebrò mutantur, vt ſi modò [2] caleſcat, modò frigeſcat corpus, aut calor [3] alter ex altero fiat, [4] diuturnitatem morbi oſtendunt.

Longitudo morbi vt noſcitur.

Cautionem purgatoriam ſcribit, ne quis exiſtimet ilicò purgandum eſſe, nam natura in quibuſdam illicò excernere nequit, ſed tempore in quibuſdam opus eſt, vt coquatur materia.

1 Dicit eam mutationem fieri ex materia multiplici per totum corporis habitum diffuſa. Excluditur ergo, quod ex Coacis obiici poſſit, vbi dicitur: Repentina extremarum partium in vtramque mutatio, calamitoſa. quia mutationes quæ æqualiter fiunt toto corpore, ſunt minùs periculoſæ, quàm quæ vna vel altera tantùm parte corporis. Quòd itaque dicit [quum crebrò mutantur in vniuerſo corpore] intellige, non tantùm in extimis partibus; quarum repentina in vtramque mutatio ſolet eſſe calamitoſa (talis in acuta & maligna febre euenire ſolet) ſed toto corporis habitu.

2 Ex viciſſitudine humorum calidorum & frigidorum, in motu & quiete: ita tamen vt neque incendij, neque extremi frigoris ſenſus percipiatur. Significat multiplicem materiam, & varios motus, vnde pepaſmi difficultas, & multarum etiam partium affectio ſignificatur. Refrigeratio eſt triplex, periodica, ſymptomatica (quæ notat à ſumma viſceris inflammatione calidum natiuum opprimi) & critica.

3 Qui ferè ſimilis effloreſcit humoribus.

4 Propter pepaſmi difficultatem aut multiplicem materiam, quæ ex caloris & frigoris viciſſitudine; & caloris mutatione ſignificatur. Si vires pares fuerint, tandem mitigabitur ea materia.

XLI.

Ἱδρὼς [1] πουλὺς ἐξ [2] ὕπνου ἄνευ φανερῆς [3] αἰτίης γινόμεν@ τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι πλείονι [4] τροφῇ χρῆται· ἢν δὲ [5] τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίγνηται, σημαίνει ὅτι [6] κενώσι@ δέεται.

Sudor ex ſopore.

XLI. Sudor [1] multus qui à [2] ſomno, ſine [3] cauſa quæ à foris eſt incidente, erumpit, [4] largiore cibo arguit corpus vti: Quodſi id cadat in eum qui ſuo [5] defraudatur genio, [6] neceſſariam euacuationem eſſe oſtendit.

1 Id eſt, confertim & coploſè diffluens, vt non infirmæ naturæ, ſed redundantis excrementi ſymptoma ſit. Quamuis, in ſanis, per ſomnum ſi paucus manat ſudor, nihil mali habeat is: quia rarioris corporis ac paucæ materiæ index eſt.

2 Hoc eſt, dum coctioni incumbit natura, & natura digeſtioni dat operam, abſoluta concoctionis periodo. Nam vt concoctio fit per ſomnum, ſic poſt ſomnum fit digeſtio. Si ergo eo tempore quo natura operam dare debet coctioni, appoſitioni, agglutinationi, & nutritioni, ſine cauſa manifeſta erumpant ſudores, malum id eſt; coctione verò peracta, bono naturæ fiunt: vt tempore matutino ſub finem ſomni. nam circa ſomni initium, coquit: deinde ſeparat vtilia ab inutilibus; tum demum diſtribuit in corpus, ac apponit bonum; reliquum in aurora, ſub finem ſomni in ſudorem ſoluit.

3 Vt ab aëre calido, in Auſtrino ſtatu ſine flatu, vel à tegumentis, aut à cibis ſudorificis.

4 Supra exhauſti corporis rationem, & partium nutritioni

nutritioni dicatarum conditionem & ſtatum.

5 Id eſt, in eo qui non eſt cibi appetens immoderatè.

6 Quòd ventriculi ſegnities in appetendo & coquendo, vaſorum impuritatem, & omnis aluinæ œconomiæ confuſionem afferat. Si, inquit Galenus, hæc eueniant ob recentem copiam alimenti, abſtineat: ſin euenerit ob olim ingeſtam ciborum copiam, euacuetur. Quaſi dicat Hippocrates, Per morbos acutos hi ſudores non critici, ob has cauſas interdum etiam manant: non aliter ac hypoſtaſes bonæ in vrinis apparent interdum, cùm adhuc cruditatis plena ſunt omnia, quòd liberaliùs habeatur æger. nam à cibi copia eſt illa hypoſtaſis, non à materia morbifica. Ex hoc Aphoriſmo collige has Maximas ſententias. Omnis ſudor qui citra cauſam manifeſtam apparet, eſt contra naturam. Nullus ſudor multus poteſt fieri ab infirmitate naturæ. Qui cibum non appetit, neceſſario eſt purgandus.

6. Epid. 3. 1. — *Axioma.*

XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς ἀεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

Sudor frigidus aut calidus. — *Morbus magnus qui.*

XLII. Sudor multus, frigidus aut calidus, 1 aſſiduè fluens, frigidus quidem 2 maiorem, calidus verò 3 minorem morbum oſtendit.

1 Toto corpore, vel aliqua parte: qui fluunt ſine vllo dierum criticorum delectu, ineunte morbo, creſcente, vigente.

2 Id eſt, & calamitoſiorem, & difficiliorem curatu, atque ſiniſtri iudicij. Nam ſignificat aut natiui caloris infirmitatem, aut malignitatem & contumaciam materiæ. Morbus autem tripliciter dicitur magnus: dignitate partis quæ occupatur, ſymptomatum magnitudine, & curandi difficultate.

3 Pepaſmi facilitate, ex materia quidem vniuſmodi, ſed copioſiore, quæ calorem concepit. Omnis ſudor bonus, calidus eſt: at non omnis ſudor calidus, bonus eſt.

Corollarium.

XLIII.

Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Febres intermittentes periculi ſunt expertes.

XLIII. Quæcumque febres 1 intermiſſionis expertes tertio 2 quoque die feuctiores redduntur ac ingraueſcunt, 3 magis calamitoſæ; at 4 quouis modo 5 intermiſerint, periculi 6 expertes eſſe ſignificat.

Quaſi dicat, Ago hîc de omni excretionum varietate. Si autem nihil excernatur, vnde intermittat vel remittat ſe febris, malum: argumento ſunt febres intermittentes: nam hæ periculi expertes ſunt.

1 A maligna humoris biliosi corruptione, quæ ſtabulatur circa cor in caua vena, vel in arteria aorta, vel à phlegmone nobilis partis.

2 Cardialgiam afferunt, & vigilias cum delirio coniunctas, cephalalgias, cum lumborum & colli grauitate, ob acerrimi ſucci corruptionem, vnde principes partes in incendium abripiuntur. Quare febrium perpetuâ epaſoſi fit ſymptomatum acceſſio.

3 Nam criſin funeſtam faciunt; vt ſudoribus frigidis, & ſymptomatum omnium incremento. faciunt enim metaſtaſin; vel opprimunt, pepaſmi expertes ſucci, calidum natiuum, quod etiam ſymptomatum vehementia poteſt, vnde incidunt in maraſmum, conſumpto humore primigenio.

4 Hoc eſt, ſiue intermiſſio fuerit triginta ſex horarum, ſiue vigintiquatuor, ſiue duodecim tantùm; ſiue vehemens acceſſio fuerit, ſiue longa.

5 Cuiuſmodi ſunt intermittentes febres.

6 Quod argumento eſt; metaſtaſin abeſſe, nec phlegmonen vexare partem nobilem, & venoſam vim non obſidere principem partem. Etenim inflammatio coniunctam habet febrem continuam, & incendium iſtud exhaurit humidum primigenium partis ſolidæ cordis, & efficit maraſmum. Maligna etiam qualitas ſpirituum diſſipat, & calorem extinguit.

XLIV.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τούτοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται.

Diuturnæ febres per abſceſſum iudicantur.

XLIV. Qui ex febre 1 diuturna laborant, iis 2 phymata aut dolores in articulis oboriuntur.

Diſputatum eſt hactenus de omni excretionis criticæ genere, quod in acutas febres incidit. Nunc alterum genus proſequitur, quod fit per abſceſſus in articulis: docetque in quos morbos huiuſmodi excretio incidat; nimirum diuturnos; hoc eſt, qui intra quadrageſimum diem non iudicantur. Quadrageſimus enim dies finis eſt morborum acutorum. Diuturnæ hæ febres interdum perennant ad ſemeſtre tempus: tandem ſenſim coctione ſoluuntur, vel in abſceſſum abeunt, niſi vrina profluat craſſa alba. Nam & per οὔρησιν *&* τῷ δι' οὔρων *hæ febres interdum finiuntur.*

1 Cuius diuturnitas in pepaſmi & excretionis difficultate conſiſtit, oortis visceris alicuius vitio, vel medici aut ægri culpa: vt cùm ab hauſtu aquæ frigidæ in epiploon deponitur ea. Dixi non in visceris alicuius vitio, vt eſt quartana ſymptomatica per maraſmum lienis. Porrò difficultas pepaſmi accidit ob naturæ infirmitatem, materiæ copiam & contumaciam, & meatuum anguſtiam.

2 Ob algentem craſſam materiam, nec coctioni nec excretioni facilè cedentem: vnde tandem ad infirmos artus excluditur, vnde dolorificæ laſſitudines, vel phymata: niſi abſceſſus materiam tollat vrinæ craſſæ, albæ & copioſæ profluuium. Dixit φύματα & non ἀποστάσιας, quia ſignificantiùs eo nomine abſceſſus expreſſit. Nam cùm abſceſſus fiat per excretionem vel per depoſitionem; hic loquitur de iis abſceſſibus qui per depoſitionem fiunt.

φύμα, ἀπόστασις.

XLV.

Ὁκόσοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ πυρετῶν [μακρῶν] γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Abſceſſus à febribus longis.

XLV. Quibus 1 phymata aut dolores in articulis oboriuntur poſt [diuturnas] 2 febres, hi copioſiore 3 cibo vtuntur.

Senſus Aphoriſmi eſt, Si quis in ſpem venit, (à profuſione vrinæ albæ, copioſa, & craſſæ,) ſe abſceſſus incurſum euadere poſſe, ſe liberaliùs cibo & potu irritauerit, ſuperſtite adhuc laſſitudine illa vltro oborta, quæ diuturnæ illius febris fuit anteſignana, is, comparata multa cruditate, abſceſſu & doloribus in articulis laborabit: eò, quòd ea cruditas; impetum faciet in eam partem, qua laſſitudine eſt affecta.

1 Ab integra criſi.

2 Sublata febri, & teſtimento ægro per vrinæ craſſæ & albæ profluuium.

3 Supra corporis exhauſti rationem, & partium nutritioni dicatarum conditionem. à diuturno enim morbo calidum natiuum languet, & ventriculus frigidus appetit; vnde cùm edat, non coquit tamen

XLVI. Ἱ-

XLVI.

Ἢν 1 ῥῖγος ἐμπίπτῃ 2 πυρετοῦ μὴ διαλείποντος, 3 ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, 4 θανάσιμον.

Rigor frequens.

XLVI. Frequens in 1 febris aſſiduitate 2 rigor, 3 fractis iam viribus, 4 funeſtum.

Nunc de tempore vniuerſali agit.

1 Hoc eſt, ſi febris ab initio fuit aſſidua continuaque; nec, oborto rigore, remiſerit. Naſcitur talis rigor, à fracta natura, quæ mouet quidem, ſed nil promouet excrementi; vel ſi quid excluſerit vnà, ob fractas vires, fatiſcit æger.

Sudor fluens.

2 Id eſt: Si perhorreſcendi finem non faciat die critico, quo ſudor fluit: Notanter dicit ἐμπίπτῃ, hoc eſt, incidat, nimirum, continuò; non ſemel aut bis.

3. Epid. in fine.

3 ἤδη, hoc eſt iam: hoc eſt antequam in febres inciderit. vide hiſtoriam adoleſcentis qui in Melibœa iacebat.

Iudicatorium non iudicans.

4 Quòd ſit iudicatorium non iudicans: & quòd materiam morbi intrò referri oſtendat: & attritæ iam vires ferre nequeunt nec haimorrhagiam, nec ſudorem, nec quaſſationem corporis. Eſt enim Rigor, inæqualis totius corporis concuſſio, ab affectione naturalis caloris, à materiæ contrariæ occurſu in ſuperiore ventre. Eſt autem rigor triplex: criticus, ſymptomaticus, & periodicus. Criticus eſt, vt qui in cauſo ſudorem criticum præcedit, ſemelque aut bis incidit: periodicus eſt, qui in tertiana euenit: ſymptomaticus, de quo hîc, qui à natura oppreſſa venit; ſæpè incidit, nullamque euacuationem ſuccedaneam habet.

Rigor quid. & quotuplex.

XLVII.

Crises per excluſionē quænam bonæ vel malæ.

Αἱ 1 ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι 2 μὴ διαλείπουσιν αἱ 3 πελιδναὶ, καὶ 4 αἱματώδεες, καὶ 5 δυσώδεες, καὶ 6 χολώδεες, πᾶσαι 7 κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ 8 καλῶς, 9 ἀγαθαί· καὶ 10 κατὰ τὰ διαχωρήματα, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. Ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, 11 κακόν.

Expectorata varia.

XLVII. 1 Expectorata in febribus remiſſionis 2 expertibus 3 liuida, 4 cruenta, 5 fœtida, 6 biliosa, 7 omnia calamitoſa: quæ verò eorum conuenienter 8 excluduntur, 9 ſalutaria. Eadem 10 deiectionum & vrinarum ratio eſt. Quodſi nihil quod alleuationem adferr per ea loca excludatur, 11 calamitoſum.

Egit de ſudoribus, iam de aliis excretionibus. Exemplum proponitur ſymptomaticæ excretionis in lateris difficultate, vel in materia contumacia, vel in vtriſq;.

1 Variæ ſunt ἀποχρέμψιες, hoc eſt, expectorata: nam quorundam expectoratorum difficultas conſiſtit in materiæ contumacia; aliorum in vtriſque his iunctis. Nam quædam expectorata ideò ſunt iudicatoria non iudicantia, propter modum quo excernuntur. Quia omne iudicatorium iudicans, debet fieri καλῶς, (vt teſtatur in hoc Aphoriſmo) hoc eſt, citò & ex facili. Porrò quod ad curationem attinet, magni intereſt an expectorandi difficultas pendeat ex materiæ contumacia, an ex laterum infirmitate. Nam ſi ex materiæ contumacia proueniat, commodè exhibebis oxymel, ad incidendum, vtque materia attenuetur. Si verò ex laterum infirmitate (id quod ex ſtertore diſces) iam actum eſt; neque vlla ratione oxymel tunc exhibendum. Nam ſi exhibueris, abſorbebit partes materiæ humidiores, reliquam verò partem ſicciorem contumaciorémque reddet, indéque maior difficultas reſpirandi veniet.

2 Quaſi dicat, quorum excluſio nullum febri finem aut modum imponit.

3 Extincto à calore illius partis vnde veniunt.

4 Hoc eſt, meraca, quod eſt meri ſanguinis; qui ruptâ, exesâ, vel apertâ venâ exprimitur.

Fœtoris cauſa.

5 Soboles putredinis. Quæ eſt ſignum fractæ naturæ, & victi caloris natiui. Fœtor, authore Auicenna, naſcitur à coctione imperfecta: propterea, dicit Alexander Aphrodiſæus, hominum excrementa fœtent, non verò ita ferarum excrementa; quòd illi variis à cibis ex cruditate laborent. altera cauſa fœtoris eſt putredo.

6 Meræ bilis, non ſanguine aut pituitâ perfuſa; proptereaque pepaſmi expertia: hæc facilè in atram degenerant bilem. Cùm vitellis ouorum ſimilia deiiciunt, malum.

7 Nam febri finem non imponunt; & notant fractam œconomiam partium ſpirabilium, & materiæ contumaciam.

8 Ineunte morbo: ſine moleſtia ac difficultate ſpirandi ſi excludantur citò & ex facili. etiam liuida, vel cruenta, ſi (præcedentibus pepaſmi ſignis) excernantur die critico.

9 Partium ſpirabilium integritatem denunciant: & ſunt iudicatoria iudicantia, naturæque beneficio expectorantur, modumque febri imponunt.

10 Quarum excretio ſalutaris eſt, ſi nulla in illis ratio deſideretur qualitatis, copiæ, excernendi modi & temporis.

11 Nam ſi talia purgantur qualia oportet, confert, perferúntque ex facili: ſi minus, contra.

XLVIII.

Ἐν τοῖσι μὴ 1 διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω 2 ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔσω 3 καίηται, καὶ δίψαν 4 ἔχῃ, 5 θανάσιμον.

Frigus partiū extremarum.

XLVIII. In febribus remiſſionis 1 [vel intermiſſionis] expertibus, ſi extimæ partes 2 frigidæ ſint, intimè autem præcordia 3 conflagrent ardore cum 4 ſiti coniuncto, 5 funeſtum.

Vſus Aphoriſmi.

In peſte maximâ huius Aphoriſmi vſus eſſe videtur: Si enim in hac ardor cum ſiti adeſt, extremáque frigent, non temerè theriacam aliáque calida antidota exhibueris: nam phlegmonem internam hæc denunciant. Sin frigeant extrema, nec homo vehementer ſitiat, nota erit hoc extingui calidum natiuum; tunc theriaca & cætera antidota ſunt neceſſaria.

1 Vt frigus quod ſequitur, neque criticum neque periodicum vocari poſſit. ita vt illud frigus non producat febrim ad remiſſionem vel ad criſim.

2 Si marmore frigidiores ſentiantur, ſine vlla incendij ſucceſſione, aut cum viciſſitudine, & repentina caloris & frigoris mutatione. Illud frigus indicat extinctionem caloris fixi partium ſolidarum, vel inopiam caloris fluentis; qui incendio febrili abſumuntur.

3 Hoc eſt, ventre coſtiſque calentibus. Si nulla neque doloris colici, neque ſyncopes excuſatio adferri poſſit, neque hyſtericæ affectionis Nam in dolore colico ſpiritus intrò recurrunt ſubſidij ergo: vnde extremæ partes marmore apparent frigidiores. Intimæ autem partes ſunt ipſa viſcera, quorum nimirum potentiâ totum gubernatur corpus. Harum inflammationes, inſtar cucurbitæ omnem calorem attrahunt: Inde ſitis. non à bilis aut pituitæ ſalſæ influxu in ventriculum, quod euenit in paroxyſmis intermittentium.

4 Ab exhauſtu viſcerum & caloris natiui. Nam cor opprimitur, totiuſque corporis calorem in ſe reuocat. vel ſaltem validæ partium obſtructiones aditu arcent calorem fluentem ab extimis partibus; vel à craſſa materia plurimus halitus non ferit cutem. vel phlegmone interna trahit, vnde maior ignis. vnde linguæ ſiccitas, iactatio, & hypochondrij tenſio.

Modò

Modò hæc ſymptomata non ſint futuræ criſis, nec febrium ſpeciei intermittentium propria.

5 Vel ſi ſitis cauſa adſit (vt ſi lingua ſcabra) etiamſi non ſitiant, reſolutâ aluo, accenſo in thorace vel ventre (hoc eſt hepate, vel ventriculo & inteſtino primo) foco febrilis incendij.

XLIX.

Ἐν μὴ 1 διαλείποντι πυρετῷ ἢν 2 χεῖλος, ἢ 3 ὀφρὺς, ἢ 4 ὀφθαλμὸς, ἢ 5 ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, 6 ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος 7 ἐόντος τοῦ σώματος, ὅ, τι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ 8 θάνατος.

Lethalia ſigna in debili ægro.

XLIX. Si cui in febre 1 remiſſionis & intermiſſionis experte labrum 2 diſtorquetur, aut 3 ſupercilium, aut 4 oculus, aut etiam 5 nares, tum etiam ſi audiendi 6 videndique vis perit, fractis iam 7 morbo viribus, quicquid horum acciderit, in propinquo 8 mors erit.

1 Quaſi dicat, vt nulla excuſatio perturbationis criticæ adferri poſſit. Hæc enim interdum critica ſunt & fugacia, vbi ſcilicet integra naturæ vis adeſt. Quare dum talia eueniunt, actiones examina.

Muſculi varij.

2 Conuulſis eorum muſculis, vel per ſe, à ſiccitate; vel ex euentu, cùm cognati congeneresque conuelluntur; vel ob reſolutionem andagoniſtarum muſculorum. Muſculi congeneres dicuntur, qui ſimul membrum aliquod attollunt, vel ſimul deprimunt: cuiuſmodi duo illi qui labrum ſuperius attollunt, vel ſimul deprimunt; item alij duo qui labrum inferius attollunt; item qui deprimunt id; hi andagoniſtæ ſunt.

3 Carne cuteque circa frontem diſtentá, vnde patet oculus.

4 Conuulſis, aut inæqualiter reſolutis muſculis ipſius.

5 Exhauſtis tenellulis muſculis alarum naſi.

6 Labefactatá cerebri facultate animali ab exhauſtu.

7 Naturali atque vitali vi fractâ à morbo. Ex ſuccipleno ſi exſuccos euaſit, ex valido infirmos.

8 Nam ad pertinacem vim morbi accedit labefactatio omnium facultatum, quarum potentiâ corpus adminiſtratur. Caue igitur ne his apparentibus quid magni remedij adferas.

Vſus.

L.

Ὅκου ἂν ἐν πυρετῷ μὴ 1 διαλείποντι 2 δύσπνοια γένηται καὶ παραφροσύνη, 3 θανάσιμον.

Reſpirandi difficultas cum delirio quid notet.

L. Quotieſcumque in febrem 1 remiſſionis expertem difficultas 2 ſpirandi & delirium incidit, 3 funeſtum.

Summa Aphoriſmi hæc eſt, Quotieſcumque facultatis vitalis apparet labefactatio, indeque animalis vis acciditur adeò, vt vſui reſpirandi neceſſaria denegetur facultas partibus ſpirabilibus, tunc mors eſt in propinquo. Atqui in febribus continuis ſi adſit ſpirandi difficultas cum delirio; vitalis ſimul & animalis facultas ſunt labefactata. Nam cum in omnibus febribus neceſſarius ſit liber ſpirandi vſus, certè quo maior eſt febris illa continua, eo maior eſt reſpirationis vſus. Si itaque adſit reſpirandi difficultas, ea mala erit: quia ſignificatio ſit aut labefactati vſus (nimirum calore naturali ad extinctionem properante) aut labefactata facultatis animalis. Si parua & rara fuerit, extinctionem caloris natiui ſignificat. Parua enim eſt ob contumaciam thoracis mouentis; rara, ob defectum vſus. Si difficultas illa conſtiterit in rara & magna reſpiratione, ſignificabit delirare ægrum: voluntatis enim deprauationem notat talis reſpiratio in perenni febre. Senſus itaque Aphoriſmi eſt, Quoties ad labefactationem vitalis facultatis acceſſerit cerebri deprauatio, in anguſto ſpes eſt.

1 Hoc addit, quia in perturbatione critica adeſt delirium & reſpirandi difficultas, quæ mala quidem eſt vt cauſa, non vt ſignum, cum per vaſa thoracis tranſit materia, thorax tunc premitur, ægréque ſpirant tunc homines; hoc fit imminente criſi aliquando. Loquitur hîc de febris aſſiduitate, in qua nulla ſpes eſt intermiſſionis, & vnde vitalis facultas deijcitur.

2 Ante delirium ſi euenerit, ſolet eſſe magna & rara reſpiratio: ſi poſt, parua & frequens erit. Agit hîc de dyſpnœa quæ fit poſt delirium, cùm tranſlatione bilis exareſcit cerebrum.

3 Vt ſignum, & vt cauſa. vt ſignum, quia ſignificatur ſublatio vſus reſpirationis; quodque ſit tranſlata materia in cerebrum. Vt cauſa, quia cùm vſus reſpirationis neceſſitati non reſpondet, fiunt homines pneumatici. Et labefactatâ facultate animali, reſpiratio facilè vitali denegatur.

L I.

Ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσιν 2 ἀποστήματα, μὴ λυόμενα πρὸς τὰς 3 πρώτας κρίσιας, μῆκος 4 νούσου σημαίνει.

Abſceſſus per febres.

L I. In 1 febribus abſceſſus, qui primis 3 criſibus febrem haut ſoluit, 4 diuturnum talem morbum fore oſtendit.

1 In longum tempus excurrentibus.

2 Si non tantum excernatur quantum eſt neceſſarium: vel ſi materia decumbat in partem quæ non eſt totius materiæ capax: & ſi non procul a foco morbi excludatur.

3 Quibus criſibus obueniunt illi abſceſſus: cùm iam ad ſeptenariorum vim ventum eſt; vt die vigeſimo ſeptimo, trigeſimoquarto, quadrageſimo, ſexageſimo. Quo tempore nec irritatione, nec materiæ præparatione natura ad excretionem excitatur; vt in Clazomenio, & in ancilla pictoris. Et talia tandem apoſtemata putrilaginem generant, & mortem adferunt: vel longâ die, ſi pepaſmum acceperint, morbum finiendum denotant.

4 Quia eſt indicans non iudicatorium: nam materiæ aſperrimam duritiem (vt quæ tota excludi nequit) vel fractam vim naturæ denotat. Sic ſi hæmorrhagia, vel alui profluuium euenerit die critico, & ſi ab his perennat morbus, vel diuturnus, vel calamitoſus is erit. Ita à peripneumonia vel pleuritide oborta parotis, quæ morbo finem non imponit, calamitoſa. Quaſi dicat hoc Aphoriſmo: Si iudicatorium non iudicans prauum ſit in abſceſſuum excluſione; quid igitur per veras criſes, ſi tale euenerit, fiet?

Vſus Aphoriſmi.

L II.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσι κατὰ 2 προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, οὐδὲν 3 ἄτοπον· ὁκόσοισι δὲ μὴ 4 κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

Lachrymæ quid portendant.

L II. Quibuſcumque per 1 febres, vel alios quoſuis morbos, oculi 2 ſponte ac prælectione illachrymant, nihil 3 abſurdi eſt. Quibus verò [per ſe illacrymant] non à prælectione, longiùs à ſe, abſunt.

Explicantur hoc Aphoriſmo ſigna quadam indifferentia, de quibus ſine diſtinctione cauſarum & corporum pronunciari non poteſt. In quo genere continentur lachrymæ quas ægri profundunt. Nam ſi ea inuitis nobis profluxerint, iam modò mortis adfuturæ ſigna ſunt, quod caruncula illa reſoluta in ſympathiam a cerebro tracta, cerebri ſignificent reſolutionem. Si verò lachrymæ profluxerint ex cauſa aliqua, & non inuitis nobis, ex illis nulla indicatio ſumi debet.

1 Maximè per febres ardentes, inquit Hippocrates in Epidemicis, καὶ μᾶλλον καυσώδεσιν.

2 Hoc eſt, ab inſtinctu, ſeu à præelectione ſi id faciunt. προαίρεσιν verò præelectionem: alij electionem vertunt, cùm tamen electio animalibus quoque à ratione alienis aſcribatur; præelectio verò tantùm animalibus ratione vtentibus conuenit. Alij ſtudium & inſtitutum, quod latiùs patet: alij propoſitum, quod dicitur de fine; cùm præelectio ſit eorum quæ pertinent ad finem, vt docuit Ariſtoteles: alij voluntatem, quæ tamen diſtinguitur ab Ariſtotele à præelectione: alij conſilium; quod etiam aliud eſſe dicit Ariſtoteles quàm præelectio. Eſt autem Proæreſis, actus intellectus per cognitionem promouens ſe in voluntatem. Si itaque miſericordiâ ducti homines lachrymas fuderint, vel ſi à fumo, vel à propria affectione preſſi oculi illachrymant, vt ab ophthalmia vel à lippitudine, febri minimè ſymptomatica.

Προαίρεσις quid.

3 Ethic.

3 Nullam ſignificationem edunt exitus morbi qualis ſit futurus: nihil mali præ ſe ferunt.

4 Hoc eſt, Si hoc nullo inſtinctu à præelectione, ſed à reſoluta facultate fiat, ardore à febrili; nam concaui etiam fiunt. Reſolutio canthorum, indicium eſt reſoluti cerebri.

Cautio praeſaga.

5 Multùm ſunt à ſe mutaris reſolutâ, ſcilicet, vi morbi carne, quam oculorum canthis obduxit S. Deus ad arcendas lachrymas. Intellige, modò excuſatio perturbationis criticæ adferri non poſſit; tunc enim lachrymæ apparent ad haimorrhagiam. Terrificum verò eſt ſi vi morbi interni illachryment, vt in Dealcis vxore, cui à phrenitide ichor tenuis oculos feriebat. Sed cæteræ etiam notæ obſeruentur. Semper hoc libro ob oculos habere debemus ſcopum Hippocratis quis ſit: ille agit de euentu omnium excretionum ac ſignorum criticorum per morbos acutos, ſiue criticôs ſiue ſymptomaticôs eueniant.

Scopus Hippocratis.

LIII.

Ὁκόσοισι δὲ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν 1 τοῖσι πυρετοῖσι 2 περιγλισχράσματα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

LIII. Quibuſcumque per 1 febres 2 lentores in dentibus adhæreſcunt, his 3 acerbiores febres redduntur.

1 In continuis: vbi adhuc cruditatis ſunt plena omnia. Dicit, per febres, vt nulla excuſatio adferri poſſit crapulæ, vel decumbentis catarrhi, vel vitioſi decubitus; vt hominis decumbentis in dorſum. Hoc fit in illis hominibus quorum caput vel ventriculus circumfluit crudâ pituitâ: nam accedente calore, lenteſcunt ſurrecti inde vapores.

2 Fiunt à crapula, vel à lenta ventriculi pituita, nam interior ventriculi tunica ad dentes vſque ſerpit. ab illo lentore videntur, quaſi glutino quodam, committi dentes. Huiuſmodi pituita vt difficulter flammam concipit, ita conceptam ſemel diutiùs retinet.

3 Accenſa contumaci materia, quæ ineunte morbo calorem non profert. Albo ſqualore ſi obſidentur dentes, diuturnitatem morbi; ſi nigro, mortem; ita ſi labra talia vlcuſcula habeant, inuictum incendium denunciant. Idem de aphthis iudicium: quæ præclarè abſterguntur aqua nucum cum aceto exſtillata ſi ſpongiola admoueatur.

Remedium.

LIV.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες 1 ξηραὶ, βραχέα ἐρεθίζουσαι, ἐν πυρετοῖσι 2 καυσώδεσιν, 3 οὐ πάνυ τι 4 διψώδεές εἰσιν.

LIV. Quibus 1 ſiccæ perennant tuſſes, raro & leuiter irritantes, in febribus 2 ardentibus, non 3 admodum 4 ſiticuloſi ſunt.

Tuſſes ſicc.

Exemplo familiari docet febres ſæpè deliteſcere. Et ſic ſæpè fallimur, exiſtimantes non ita grauiter homines febricitare. Sed vrina & pulſus teſtimonium fidum dabunt; ac quidnam agendum dicent.

Vſus Aphoriſmi.

1 Hippocrates alibi has vocat tuſſiculas. Siccas intelligit tuſſes, non à maligna deſtillatione aut craſſa, ſed à diſtillatione tenui & miti, vel ab intemperie frigida partium reſpirationi dicatarum. In his nihil expectoratur.

2 In febribus intermiſſionis expertibus; quæ cum ſomno ardore, iactatione, linguæ ſcabritie, & ſiti inexplebili conſociari ſolent.

3 Pro ratione febris ardentis: cuius quidem ſignum pathognomonicum eſt inexplebilis ſitis; quæ hîc latet.

4 Lingua eſt particeps membranæ œſophagi & pulmonum: quare cùm catarrho rigatur illa, has etiam partes humectat.

LV.

Οἱ ἐπὶ 1 βουβῶσι 2 πυρετοὶ, πάντες 3 κακοὶ, πλὴν τῶν 4 ἐφημέρων.

Bubonum febres.

LV. 1 Febres in 2 bubonibus, 3 calamitoſæ ſunt omnes, præter 4 ephemeras.

1 Quæ febres, bubones pariunt: ita vt febricitanti ſuperueniant bubones. Præſtat ex bubone febris, (nam illa eſt ephemera à cauſis externis;) quàm ex febre bubo. Nam quæ ex bubone fit febris, ephemera eſt, non autem putrida; quia totus humor in bubone impingitur ita, vt inde non conſurgat ea vaporis copia, qua cor feriat. Interdum tamen à bubone fit putrida febris: ſed ea fit non ratione vaporis illius qui ferit cor; ſed quia cacochymia obſitum corpus facilè in putredinem abripi patitur, à vaporibus illis, inuenis contentum ſuccum fœdum.

Vide Gal. ad Glauc. 1. lib. 2.

2 Bubo ſignificat partem & morbum. Morbum ſcilicet infeſtantem partem illam, nimirùm phlegmonem glandularum, quæ ſunt emunctoria cerebri, cordis, & hepatis. Loquitur autem Aphoriſmus de bubonibus per ſe & vltrò obortis, ſine vi rerum extrinſecus incidentium. Bubo enim per ſe ortus, ſignum eſt partis germen habentis morboſum, & non vindicantis ſe à materia iniqua; quia febris perennat etiam ab ipſa excluſione.

6. Epid. 2. 10.

3 Præſertim ſi bubones febri ſuperueniant ſymptomatici. Nam bubo ſymptomaticus nunquam erumpit ſine peculiari vel hepatis, vel cordis, vel cerebri vitio, vt non criſin vel excretionem partis obſeſſæ, ſed eius reſolutionem ſignificet. In bubonibus peſtiferis euapora madente ſtuppâ ex decocto florum chamæmeli, meliloti, foliorum maluarum, ſcabioſæ, morſus diaboli. Tandem opopanax ex aceto coquatur, vt ſoluatur, ac ſetaceo tranſmittatur, & cum oleo laterino iterum coquatur ad mellaginem: inde fiat emplaſtrum. Vel accipe conſolidam maiorem, & ſcabioſam; adde ficus detractis pelliculis externis; cum radicibus liliorum: his ex aqua coctis, ac croco adiecto, fiat emplaſtrum. Apertum vlcus purgetur ſucco nicotianæ & ſenecionis, cardui benedicti, & pimpinellæ.

Remedia.

3 Eſſentiâ quæ eſt ephemera, non periodo: quòd in his bubo rerum extrinſecus incidentium vi oboriatur; eo quòd, ſubſidij cauſa, magna copia ſanguinis in partem læſam irruat; vel dolore eò attrahatur, ſine vitio partis principis. Et ſpiritus ſolùm hîc laborant citra putredinem. Verum in criſi interdum fit ſalutariter, & virginibus tempore menſtruorum. Malignæ febris ſuſpicio abſit. & ſi febris ab illa excluſione miteſcat.

De feb. diff. 6.

LVI.

Πυρέσσοντι ἱδρῶτες ἐπιγενόμενοι, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, 1 κακόν. 2 μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ 3 ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

Sudor portentis.

LVI. Febricitanti [crebri] ſudores ſi ſuperuenerint, febre remiſſioois experte, 1 calamitoſum: protrahitur enim morbus, & 3 excrementitium multum humorem ſignificat.

1 Nullam enim criſin facit.

2 A contumaci materia, quæ exuta eſt parte ſui tenuiore, ac ſpoliata ferè ſuo ichore; & infirmior iam reddita eſt natura. Vnde ab vtroque difficultas pepaſmi.

Medela.

3 Hoc eſt, colluuiem magnam, quæ facile mitigari non poteſt; partiumque ſolidarum infirmitatem arguit. Ducatur vrina cichoraceis, & decocto aſparagi, graminis, pyrolæ: detur cornu ceruinum. olfaciat acetum roſatum. Caueat à vento & frigore. Senſim purgetur ſemine carthami, & radice mechioacan.

LVII.

Spaſmo febris ſi incidat.

Ὑπὸ 1 σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ 2 πυρετὸς ἐπιγενόμενος, λύει 3 τὸ νόσημα.

LVII. Qui 1 ſpaſmo aut tetano eſt correptus, ſi ei 2 febris incidat, morbum 3 ſoluit.

1 A replerione cùm copiâ crudorum ſuccorum aut flatuum replentur nerui.

2 Quæ ſit ſpaſmo analoga.

Remedium.

3 Diſſipatâ materiâ, & confirmatis partibus Coquit enim crudos ſuccos. Quaſi dicat, Vtiliter calida & ſicca in vſum duces: vt decoctum pæoniæ, ligni guaiaci, ſarſæ parillæ, ligni ſaſſaphras: theriacam vel mithridatium, caſtoreum, & talia cætera.

LVIII.

Ὑπὸ 1 καύσου ἐχομένῳ ἐπιγενομένου 2 ῥίγεος, λύσις 3 γίνεται.

Cauſo incidens rigor.

LVIII. Si quem febris 1 ardens detineat, ſemel incidente 2 rigore, 3 finitur.

Rigor quid.

Hoc Aphoriſmo ſpeciem criſeos docet. Eſt rigor, inæqualis concuſſio panniculi carnoſi, qui adipi ſubiacet in hominibus, ab excremento quod in peculiari cuiuſque naturâ redundare conſueuit.

Cauſus

1 Exquiſita, hoc eſt, continua, & remiſſionis expers: ſed cum ſummo ardore, iactatione, ſiti inexplebili, cum lumborum ac capitis dolore, coniunctaque linguæ ſcabritie; ex motu, concertatione, & putredine acerrimorum ichorum, quos, à ſiti & labore arefactæ venulæ, ſucci familiaris inopia preſſæ attraxerunt. Sitis illa excitatur à calore & ſiccitate ventriculi & hepatis. Linguæ ſcabrities à fulginoſo fumo ab hepate aſcendente. Dolent autem lumbi, cùm ſanguis conflagrat in maioribus venis & arteriis. Ichores ferè omnes ſunt pepaſmi expertes, vt qui ſumma vincantur difficultate. Remedium optimum eſt ad acrimoniam illam temperandam, potus aquæ anguriæ, vel melonum, vel prunorum alborum parvorum. His miſcemus interdum parum aquæ ſpermatis ranarum, vel aquæ ſolani, & parum olei vitrioli, cum ſyrupo acredinis citreorum.

Symptomatū cauſa in cauſo.

Remedium.

2 Critico (qui ſemel tantùm incidit) ſudoris aut hæmorrhagiæ anteſignano. Diffuſa bile ex foco in habitum corporis. Reddidi incidente rigore ſemel: qui ſcilicet antè non fuit: quia Hippocrates vſus eſt Præterito tempore: nam Præſens, continuitatem ſignificat.

3 Nam quibus in febribus cottidie rigores fiunt, cottidie febres ſoluuntur: ſcilicet excluſione febrilis materiæ. Atque hic rigor ſymptoma eſt perturbationis criticæ, & ſignum iam iam futuræ excretionis Bilioſi illi ichores, quos venulæ arefactæ attraxerant, quorumque incendio cauſus explenduit, ac tunc effunduntur ſudores. Sed, quid ſi non ſequatur excretio vlla? lethale erit: nam metaſtaſin in caput & diaphragma faciet, vnde delirium. Nam rigor ſalutis non eſt author, ſed conſectaria illi excretio, quæ primùm iudicata fuit in viribus conſtantibus.

LIX.

Τριταῖος 1 ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ 2 περιόδοισι, τὸ 3 μακρότατον. *Tertiana.*

LIX. Tertiana 1 exquiſita iudicatur ſeptem 2 periodis, vt 3 tardiſſimè.

Quia agit de omni excretionum varietate hoc libro, propterea notas proponit, criticas & ſymptomaticas, quò rectè diſtinguamus, quo euentu euentura ſint. Qualis eſt dierum ratio in continuis; talis eſt ratio periodorum in intermittentibus.

1 Cuius paroxiſmus ad ſummum eſt duodecim horarum. hoc eſt: cuius celerrimæ acerrimæque ſunt periodi motuſque, tum ſingularis temporis, tum vniuerſalis nam Galenus tales tertianas κακοήθεις vocat: quamuis ſint periculi expertes.

2 Iudicatur ad ſalutem. Quòd acerrimæ celerrimæque ſint mutationes, quodque materia biliosa & vniuſmodi hæc ſit pepaſmi capax, ac expers malignæ qualitatis; & corpus ab inflammatione liberum; natura verò integra humore ſtimulata, & intermiſſione recreata: nec vlla metaſtaſis humorum quòd adſit.

3 Abſoluto intra illud tempus materiæ benignæ pepaſmo. Vt ergo materia mitior vel contumacior fuerit, ita vel quinto, ſeptimo, vel nono circuitu, ad ſummum, tam tertianam iudicari ſcribitur ad Coacas. Ferè ſtatum habet quarta acceſſione, hoc eſt, nono die. interdum ſeptimo vel vndecimo die: decimotertio declinat. Nam, vt hîc inquit Galenus, vt in peracutis morbus quinto, quarto, & tertio die iudicari poteſt, ita in tertiana interdum natura non expectat ſeptimam periodum. Initio ducatur aluus: accipe electarij lenitiui drachmas ſex, diacatholici drachmas duas: cum aqua cichorei fiat hauſtus. Dein cùm apyrexia adeſt, modicè adimatur ſanguis, ſi opus eſt: ac præpara iulapiis per triduum: mox purga rhabarbaro, cum manna & ſyrupo roſato laxatiuo.

Tertiana reliſit.

Remedium.

LX.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα 1 κωφωθῇ, 2 αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ 3 κοιλίη ἐκταραχθεῖσα, λύει τὸ 4 νόσημα.

LX. Quibus in febribus 1 aures obſurduerunt; 2 ſanguinis profluuio è naribus, aut alui 3 commotione 4 morbus finitur. *Surditas per morbos acutos.*

Proponitur exemplum perturbationis criticæ, ſcilicet ſurditas.

1 A palindromia materiæ morbificæ ad aures: non à reſoluta vi cerebri, quod labefactatum eſt à vehementi morbo. Sed ſi criticôs eò feratur materia, ſolutionem adfert hæmorrhagia. Nam ſi ſymptomatica fuerit ea tranſlatio, imminet phrenitis: niſi alui ſolutione id periculum tollatur.

2 Si λάβρως feratur.

3 Cùm bilis plenâ effunditur manu. Dare ſolemus electarium de ſucco roſarum, cum ſirupo roſato laxatiuo, & manna; vel cum electario lenitiuo. *Remedium.*

4 Cùm fit refluxio vel effluxio humoris à capite, qui aurem opprimebat.

X L I.

1 Πυρέσσοντι ἢν μὴ ἐν 2 περισσῇσιν ἡμέρῃσιν 3 ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποστρέφειν 4 εἴωθεν.

Febrium intermiſſio. L X I. 1 Febricitantem niſi diebus 2 imparibus febris 3 dimiſerit, ſolet 4 reuerti.

Non ſatis commodè accipit hunc Aphoriſmum Hippocratis Galenus, cùmque in ſuſpicionem falſitatis ducit, quòd etiam decimoquarto aliiſque paribus diebus fœliciter eueniant criſes. Neque enim decimuſquartus aut vigeſimus pares ſunt dies, ſi medicam ſupputationem ineas. Agit autem Hippocrates ex profeſſo de morbis acutis, quorum cùm materia ſit biliosa, paroxyſmos etiam habere debent dies impares.

1 Si continua febre cauſode quis detineatur, quæ vltra decimumquartum excurrere non ſolet.

2 Quia illæ febres continuæ mouentur diebus imparibus: hoc eſt, paroxyſmi fiunt his diebus imparibus. quare, cùm in paroxyſmis criſes fiant, neceſſariò die impari, vt quinto, ſeptimo, nono, vndecimo, decimoquarto, finiri criticôs deberent. Quòdſi ergo die pari finitur, non fiet id criticôs, ſed ab oppreſſione naturæ, quæ materiæ fœtocià vel copià irritata aliquid excludit, ſed non ita vt deberet, in copia, qualitate, & excernendi modo, vel feſſa naturæ ſuæ reſolutionem facultatis retentricis indicat. Si enim paribus diebus motum iniiſſet, pari etiam die criticôs potuiſſet quid excludi: At morbi acuti febréſve continuæ rarò paribus diebus mouentur: nam plerumque à bile naſcuntur: quæ tertio quoque die conſurgit in naturam.

3 Cum excluſione alicuius materiæ.

4 Nam iudicatoria non iudicantia ad mortem vel ad deterius apparent: Vide hiſtoriam de Philiſco & de Philiſte.

L X I I.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσιν 2 ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερέων, 3 κακόν.

Icterus ante ſeptimum. LXII. Quibuſcumque 1 per febres 2 icterus ante ſeptimum diem incidit, 3 calamitoſum.

Quoniam præcedente Aphoriſmo cenſuit eam ſolam criſin bonam quæ editur die impari; iam exemplo hoc familiari declarat non quouis die impari ſalutariter apparere ſigna, vel fieri criſim: eo quod non omnis dies impar ſalutaris criſeos ſit capax, ſed is ſolus qui antè ſignificatus fuit ſignis apparentibus ad tempus criſeos. Ratio Aphoriſmi eſt, Cùm ante ſeptimum diem cruditatis plena ſint omnia, nulla excretio ante ſeptimum diem ſalutaris eſſe poteſt, quòd illa excretio ante ſeptimum diem facta ſignificata non fuit (non enim ſignificari potuit) ſignis ad tempus criſeos pertinentibus. Sed dices, Peracuti quarto iudicantur die. Verum id eſt, ſed non per icterum iudicantur.

1 Vt nulla inflammati hepatis, aut obſtructæ veſiculæ bilem excipientis, aut venenatæ potionis excuſatio adferri poſſit.

Icterus triplex. 2 Excluſa bile ad cutem. Eſt autem triplex icterus; criticus, naturalis, & ſymptomaticus. Vnus eſt itaque ſymptomaticus, qui fit vitio partis: vt qui ſequitur ſcirrhum hepatis vel phlegmonem, aut obſtructionem hepatis. Alter eſt, qui ſequitur motum morbi, vt qui ſexto die per febres incidit. tertius fit ex potione venenata: hic dicitur viridis icterus. Ex his poſterioribus duobus fit ille etiam icterus de quo hîc agimus, nimirum ante ſeptimum diem.

3 Nam febres quæ tranſlatâ criticôs bile ad cutè iudicantur, à tali bile naſcuntur quæ naturâ craſſior ac crudior eſt, quàm vt ante 7. diem mitigari poſſit. Propterea meritò funeſtum hoc eſſe aſſerit. Niſi aut aluī aut vrinæ profluuio, aut hæmorrhagiâ iuſtâ periculum arceatur, quod Heraclidi contigit, & reſtitutus eſt: non Hermocrati, ideóque interiit. Quaſi dicat Hippocrates, Non ſatis eſt imparibus diebus febres moueri; ſed ſtatim apparere debet quod ſignificatum fuit. Nulla ergo febris ante ſeptimum diem ſalutariter ictero iudicari poteſt. Non tamen is icterus qui poſt ſeptimum incidit, periculi expers eſt, nam perſeuerare poterit obſtructio & phlegmone. In critico ictero apparent ſigna pepaſmi in vrinis, aluus fertur laudabilibus excrementis. Meminit huius Aphoriſmi Plinius à 6. lib. [illegible]

L X I I I.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην 2 ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ 3 πυρετοὶ 4 λύονται.

L X I I I. Quibuſcumque in 1 febribus [intermittentibus] 2 rigores incidunt cottidie, febres 3 cottidie 4 ſoluuntur. *Rigores febriles.*

Eſt ætiologia ſequentis Aphoriſmi, & propterea poſtponi deberet.

1 Quales ſunt tertianæ, quartanæ.

2 Aut horrores aut frigora: nam de peculiaribus intermittentibus agit.

3 Silent enim febres diſcuſſâ febrili materiâ, cuius motu paroxyſmus fiebat. Sed cur cauſus vno rigore diſcutitur, tertiana verò vatiis paroxyſmis: Quia non ſolùm in humoris vitio conſiſtit tertiana, ſed etiam in partis gignentis & ſuſcipientis vitio.

4 Hoc eſt, eo die febris expertes agunt. Sed manet focus vnde redintegratur nouus paroxyſmus.

L X I V.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσι τῇ 2 ἑβδόμῃ, ἢ τῇ 3 ἐνάτῃ ἢ τῇ 4 ἑνδεκάτῃ, ἢ 5 τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, 6 ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν 7 ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ· ἢν δὲ 8 μὴ, οὐκ 9 ἀγαθόν. *Icterus per febres continuas.*

L X I V. Quibuſcumque per 1 febres die 2 ſeptimo, aut 3 nono, aut 4 vndecimo, aut 5 decimoquarto icterus incidit, 6 ſalutare, niſi dextrum hypochondrium 7 obduruerit: ſin 8 minùs, 9 calamitoſum.

Hîc de continuis febribus agit: anteà egit de intermittentibus.

1 Vt ſcilicet nulla venenati morſus neque inflammati viſceris, neque obſtructæ veſiculæ excuſatio adferri poſſit.

2 Totius hiſtoriæ morbi: ante quam nulla incidit ſalutaris excretio in acutis.

3 Siue ſit totius hiſtoriæ nonus, propptereaque intercalatis; ſiue nonus ἐκ προδήλου à tertio; nam is erit ſeptimus.

4 Totius hiſtoriæ, cuius index fuerat ſeptimus. aut eſt ſeptimus ἐκ προδήλου à quarto die.

5 Qui indicem habuit vndecimum.

6 Quia eſt indicatorium iudicans.

7 Aut primaria aut ſecundaria affectione. Nam quocumque die apparuerit icterus dure hypochondrio, eſt ſymptomaticus.

8 Si appareuerit ſine vllo dictum indicantium & iudicantium delectu.

9 Nam ſignificat motu morbi quòd euenerit: & eſt cauſa, quod febri, etiamnum remiſſionis expertí, acceſſio adiungatur. Modò non aluī aut vrinæ profluuio, aut hæmorrhagia calamitatis cauſa tollatur, quod Heraclidi contigit, non Phanagreout nec Hermocrati. Icterus enim ſymptomaticus cauſam non tollit: ſed potius arguit illius viſceris vitium

quod

quod eo hypochondrio continetur. Nam, vt habet Galenus, Commentario ad hiſtoriam Hermocratis, Submollis hypochondrij tenſio, phlegmonem in diaphragmate ſignificat, vel ſimarum partium hepatis. *Axioma.* Maxima verò durities, gibbarum partium hepatis phlegmonem arguit. Icterus poſt ſeptimum diem, ſi febri finem imponat, bonum. Icterum à folliculi fellis obſtructione ita vinces. *Remedium.* Accipe rhabarbari drachmas duas: cinnamomi ſcriptulum: agarici trochiſcati ſemidrachmam: zinziberis ſemiſcriptulum: infunde vinu tenui & aquæ endiuiæ: colaturæ adde mannæ electæ drachmas duodecim, fiat hauſtus. Deinde accipe lumbricorum terræ puluериſatorum ſcriptulum: diaſpolitici grana octo: cum ſirupo byzantino fiat pilulæ tres: & ſuperbibat decoctum abſinthij ex vino, ſi non febricitat: alioqui ex aqua. Et pro potu vtatur ſolo illo decocto.

LXV.

Ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην 2 καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιωγμὸς, 3 κακόν.

Aluinum incendium cum cardiogmo.

LXV. In 1 febribus ſi incendio aluus 2 conflagrat, cum ſtomachi morſu, 3 malum.

1 In febribus continuis.

2 Ardor ille ventriculi ingens, & oris amaritudo, ſymptomata ſunt anadromes materiæ biliosæ accerrimæ ad ventriculum: quæ calamitoſa eſt ventriculo: nam eius vim labefactat. De illo incendio loquitur hic Aphoriſmus, in quo manus pedeſque frigent, ventriculo coſtiſque calentibus. Nam accedit tranſlatio ſymptamatica materiæ biliosæ. Omnis autem anadrome materiæ biliosæ in partem nobilem, mala eſt; facit enim morbum funeſtum aut diuturnum.

3 Hæc enim ſymptomata biliosæ materiæ, partis eius vnde manat hæc materia (quæ eſt hepar) calamitatem arguit, & parti ad quam fertur (quæ ventriculus eſt) calamitoſa eſt: hæc enim contumaciter eius tunicis adhæreſcit: vnde ciborum deprauatio, & syncope ex ſyntimoria cordis. Hic Aphoriſmus in Coacis prænotionibus ita legitur: Quibus in febribus premitur morſu pectus, malum. τὸ ϛῆθος, hoc eſt, pectus: per pectoris dictionem intelligit hîc ſtomachum, id eſt orificium ventriculi, vſurpato per ſynecdochen ſterno, pro cartilagine enſiformi, quæ pectoris pars eſt: & per Metonymiam id quod ſub illa enſiformi cartilagine continetur, orificium nempe ventriculi. *Cur influat bilis in ventriculum per febres.* Sed quare fluit bilis ab hepate in ventriculum per febrium aſſiduitatem ardentium? Quia reſoluitur fundus ventriculi, vnde concepta bilis in ipſius tunicis fluctuat, nec exitum habet. *Remedium.* Nihil melius eſſe vſu deprehendi, cùm queruli ſunt ægri de flagrante cordis incendio, quàm ex panno rubro imponere cordi epithema ex aqua roſata cum aceto, & ſemidrachma diarrhodonis abbatis; & iulapium propinare ex aqua cichorei cum ſirupo de acredine citreorum, cum pauco oleo vitrioli. Plurimos ita redintegraui S. Dei beneficio.

LXVI.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσιν ὀξέσιν οἱ 1 σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ 2 σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, 3 κακόν.

Conuulſio & præcordiorum dolor.

LXVI. In febribus acutis 1 conuulſiones & qui in præcordiis ſentiuntur 2 dolores acerbi, calamitoſi ſunt.

1 Conuulſiones ſuccedentes febribus acutis, funeſtæ, modò non fiant ineunte morbo: quia tunc conuulſio febri finem imponit, vt ſcribitur in Coacis. Vide hiſtoriam de Pythione. Aut modò non accedat illa conuulſio vitio vel infirmitate peculiaris inſtrumenti, quemadmodum euenit in pueris, aut modò non fiat ex euentu, videlicet ob paralyſin muſculorum congenerum à tranſlatione materiæ ab interioribus ad genus muſculorum: vt non facultatis vitio, ſed ſolius inſtrumenti infirmitati imputari ea debeat.

2 Tractis intrò hypochondriis, phlegmones aut ſqualoris vi; phlegmone, ſepti tranſuerſi; ſqualore, hepatis & lienis. quæ exhauſta, in contagium abripiunt diaphragma præ ſiccitate. Diaphragma autem ad centrum trahitur.

3 Siniſtri aliquid præ ſe ferunt, ſiue viſcus trahatur in contagionem biliosæ materiæ ab anadrome, ſiue id accidat per ſyntimoriam viſceris primùm affecti. Sunt enim hæc ſigna contumacis morbi, & ſunt cauſæ labefactantes viſcera. Cùm eſſem in Italia, præceptor noſter herbarius D. Melchior Guillandinus, cùm ex inanitione quidam toto corpore conuelleretur, hominem totum cado repentis olei immergi iuſſit. euaſit. *Obſeruatio practica.*

LXVII.

Ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων 2 φόβοι ἢ σπασμοὶ, 3 κακόν.

A ſomno pauor, vel conuulſio.

LXVII. In 1 febribus à ſomno 2 pauores aut conuulſiones, 3 malum.

1 In continuis febribus.

2 Ex fuligine bilis atræ, ab incendio bilioſi humoris per ſomnum excitata. Notanter dicit, à ſomno, vt nulla excuſatio ineuntis paroxyſmi adferri poſſit: nec inflammati alicuius viſceris, aut alterius ſimilis. Nam qui ineunte paroxyſmo fiunt ſomni, ferè ſunt turbulenti: neque tamen propterea in malis ſunt ducendi. Et, ſi malè poſt ſomnum ſe habeat æger, malum quidem id certè eſt, ſed non funeſtum. Pauores autem huiuſmodi ſunt quales melancholicis & pueris eueniunt: qui quidem pueris excitantur à corruptione lactis, eleuatis inde in cerebrum vaporibus. Per ſomnos hoc euenit, quia intrò tunc materia viam affectat; ibique coctrice vi agitur materia.

3 Nam metaſtaſin praui vaporis ad cerebrum ſignificat: & quòd flaua bilis, æſtuante incendio, in atram degenerat: maximè à ſtomacho hæc materia ſurrigitur. quaſi dicat: Si inde, vnde multum præſidij expectatur, affligantur ægri, in anguſto ſpes erit. Id autem euenit, cùm à ſomno humor ſit magis efferus. Monachus quidam, quem cum meis præceptoribus Patauij inuiſebam, ardenter febricitabat: à ſomno exiliens ſeſe feneſtra præcipitauerat; cùm pulſum tangeremus, tractionem neruorum manus animaduertimus: obiit. *Hiſtoria.*

LXVIII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πνεῦμα 1 προσκόπτον, κακόν· 2 σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

LXVIII. In febribus ſpiratio 1 illiſa in faucibus, mala: conuulſionem 2 enim ſignificat.

1 Hoc eſt, duplex ſpiritus intrò reuocatio: qualis eſt puerorum eiulantium. Accidit autem hæc interciſa reſpiratio, quòd thorax vnico hauſtu nequeat tantum aëris intrò trahere, quantum ad cordis refrigerationem opus eſt. Huiuſmodi autem reſpiratio admodum frequens eſt pueris eiulantibus. Nam cùm facillimè iraſcantur, & fuligine abundent, calor ipſis augetur; at muſculi his ſunt infirmi: itaque non poſſunt vſui neceſſario ſatisfacere vnico hauſtu. Προσκόπτοντες dicuntur equi ceſpitantes; ſic offenſat ſpiritus. alibi vocat, τὸ πνεῦμα πρόσκοπτον.

2 Conuulſionem ſignificant muſculorum duodecim reſpirationi inſeruientium. Cùm in omnibus morbis acutis omnis reſpirandi difficultas pernicioſa habeatur, tum verò præcipuè calamitoſa eſt hæc reſpiratio *2. Acut.*

ſpitario intereiſa. Nam cùm adſit neceſſarius reſpirandi vſus, ob incendium videlicet caloris natiui, ſi deſideretur integritas inſtrumenti, hoc eſt thoracis, laborantibus ipſius muſculis, in anguſto ſpes eſt,

LXIX.

Ὁκόσοισιν οὖρα 1 παχέα, 2 θρομβώδεα, 3 ὀλίγα, οὐκ 4 ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ 5 τούτων 6 λεπτὸν, 7 ὠφελέει. μάλιστα δὲ τὰ 8 τοιαῦτα ἔρχεται * οἷσιν ἐξ 9 ἀρχῆς ἢ διὰ 10 * ταχέων 11 ὑπόστασιν * ἴσχει.

* τοῖσιν
* παχέων
* ἴσχει.

Vrina pauca & craſſa.

LXIX. Quibuſcunque vrinæ primùm quidem ſunt 1 craſſæ, mox 2 grumoſæ, 3 paucæ, non febris 4 expertibus, ſi 5 ab iis copioſè profluxerint 6 tenues, 7 iuuant: Maximè verò eiuſmodi fluunt 8 vrinæ, quibus ineunte 9 morbo, aut 10 breui 11 ſedimentum habent.

De febrium certiſſimis indiciis iam agit, quæ petuntur ex venoſi generis excremẽto, hoc eſt, vrina. Et docet quid hæc ſignificet ex ſui ſubſtantia, copiâ, & qualitate, in colore, odore ac remixtu. Quidã hanc vrinarum tractationem ab ea, quæ traditur libro ſecundo Prognoſticorum diſtinguunt: quod hic patefaciat Hippocrates vitia partium vrinariarum, libro verò illo Prognoſticon doceat ſigna quæ ex vrinis petuntur, quatenus videlicet appareant ad mortem vel ad ſalutem, ad deterius, vel melius; ad criſin, vel ad tempus criſeos: ſed malè; quia omnia hæc, ex vrinis docet Hippocrates. Vrinam definit Galenus: Humorum qui ſunt in venis ſerum. Plato in Timæo dicit eam eſſe ſerum mite ſanguinis.

Vrina quid? Com. ad hiſtoriã Hermocratis.

1 Ex crudæ materiæ copia; vt in febribus lentis. Craſſeſcunt ita, quòd à flatulento ſpiritu contenta confundantur.

2 Diſiectis per vrinam ſedimentis, vt quibuſdam interuallis appareat liquor ſincerus vrinæ; aliis autem partibus multæ concretiones grumoſæ. Quemadmodum quibuſdam temporibus appareat cœlum quadam parte nubibus coactum; aliis partibus quibuſdam, ſerenum; noſtra lingua dicimus *den hemel is gerapt*, quaſi dicas; gradibus nubium cœlum diſtingui. grumoſum cœlum. Indicium eſt in vrinis ſecerni partes craſſas ac crudas. quod, ineunte morbo, fit non à pepaſmo perfecto, ſed quòd craſſæ partes à flatibus & à calore agitantur. Poſtea à caloris vi mutatur hæc hypoſtaſis, in enæorema; indicium, materiæ crudæ plurimas partes mutari in flatus, à calido emicante; tandem ſidit id in hypoſtaſin bonam.

3 Quod ſecernatur pauca vrinæ materia, ob materiæ contumaciam ac craſſitiem.

4 Vt nulla excuſatio affectionis nephriticæ adferri poſſit. In non valida admodum febre: vt pote à craſſis ſuccis enata.

5 Scilicet grumoſis & paucis.

6 Hoc eſt, ſolito tenuiores: hoc eſt, mediocriter craſſæ; fuſâ iam materiâ crudâ à caloris natiui vi.

7 Quòd ab abſceſſu liberent, vel diadochen febrilis materiæ mox excludendæ ſignificent. Nam indicant mitigatam iam eſſe craſſam materiam, vias meabiles, ac naturæ vim efflorescere.

8 Tenuiores ſolito, quæ antè fuere craſſæ, grumoſæ, & paucæ.

9 Hoc eſt, primis quatuor diebus.

10 Hoc eſt, non ita multò poſt: hoc eſt, ſeptimo die.

11 Bonum loco, & materia. Vnde ſignificatio fit integræ naturæ, ac materiæ pepaſmi capacis. Tales vrinæ primo libro Epidemion iuuenibus apparebant ad haimorrhagiam: ſenibus, ad dyſenteriam cruentam. Si verò perſeuerant vrinæ craſſæ, longitudinem morbi, vel calamitatem denunciant: calamitatem, ſi ſigna praua adfuerint, cum virium infirmitate.

LXX.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν 1 πυρετοῖσι τὰ οὖρα 2 ἀναπεποιημένα, οἷον 3 ὑποζυγίου, τούτοισι 4 κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

Vrina perturbata.

LXX. At verò quibuſcumque per 1 febres [eſſentiales] vrinæ ſunt 2 perturbatæ, vt 3 iumentorum, ſanè iis 4 cephalalgiæ adſunt, aut in propinquo ſunt.

Præcedente Aphoriſmo egit de vrina ſubſtantia ſecretionis participe vel experte: fit autem id vel ex alieni humoris permixtione, vel corruptione propria ſubſtantiæ. at nunc agit de craſſis, proprij liquoris vitio: vnde ſignificatio fit perturbationis in venis à flatulento ſpiritu. Subſtantia vrinæ aut tenuis eſt, aut craſſa, aut mediocris. Craſſa aut alieni humoris permixtione, aut vitio propria ſubſtantiæ. Hic craſſæ, cruditatem humorum ſignificant, & flatulentum ſpiritum: ſeu, ab hoc ipſo, perturbationem in venis. Et hæ craſſæ tales ſunt ſine ſpe ſecretionis materiæ mixtæ. Etenim ſignificant in venis perturbationem à flatu & copia crudorum humorum. Talia ſæpè in peſtilentialibus febribus apparent. A prouiſione totius, damus conſeruam foliorum acetoſæ, cum margaritis: vt ſuperbibant dilutum ſcordij, calendula, acetoſæ, endiuiæ; cum ſirupo ex carduo benedicto & de acore citreorum: remixtis paucis guttulis olei vitrioli.

Remedium.

1 Vt nulla excuſatio affectorum renum adferri poſſit.

2 Quæ non claræ redduntur quiete.

3 Animalium veterinorum οὖρα θολερὰ vocat, & παχέα: Hoc eſt, vrinæ quæ animalium vrinas referunt ſpecie, quæ diu depoſitæ non vnquam ſubſidunt: vt in Dromeadæ vxore. Vel quæ cùm diu multúmque fuerunt perturbatæ, nunquam apparent conglomeratæ.

1.Epid.

4 A flatulento ſpiritu ſurſum elato, cum calore contra naturam: nam perturbatur in venis ſerum à flatulento ſpiritu & calore, inde caput impletur. His delirium quoque ipſum, & conuulſio à capite euenit; &, ſi cum virium infirmitate, ad mortem apparent: vt in Polyphanto, & vxore Philini. cum robore, & exigua febre, morbi diuturnitatem.

7.Epid. & 6.Epid.5 15.

LXXII.

1 Ὁκόσοισιν 2 ἑβδομαῖα κρίνεται, τούτοισιν 3 ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ 4 τετάρτῃ * ἐρυθρὸν, καὶ τ' ἄλλα κατὰ 5 λόγον.

Contenta nubecula.
* legendum ὑπέρυθρον. ex lib. 2. Prog. fol. 404. linea 18. Græco cod. Baſil.

LXXI. Quibuſcumque [ad ſalutem] 1 criſis incidit 2 ſeptimo die, his 3 nubeculam habet vrina 4 quarto die ſubrubram, aliàque 5 conuenienter.

Hactenus egit de vrinarum conſiſtentia, & de ipſis vrinis quatenus apparent vel faciunt ad ſalutem & mortem, ad ſpeciem & tempus criſis: nunc agit de contentis, quæ tria ſunt numero.

1 In morbis acutis, ſanguinis è naribus profluuio, ſudore, vel aluo.

2 Philo, libro de mundi opificio, dicit, φύσιν ἐπιλέβδομον ἦν, καὶ τῇ ἑβδομάδι χαίρειν: & τελεσφόρον, hoc eſt, perfectam vocari.

3 A ſero ſanguinis, in cuius vitio morbus ſuam habet hyparxin; qui tamen omnium humorum pepaſmi eſt capaciſſimus, maximè verò enæorema nubiloſum ſi apparuerit, vel hypoſtaſis bona: & ſi tenuis vrina, craſſa euadat; & quæ alba erat, ſi citrina reddatur.

4 Qui eſt index ſeptimi. nam nihil *ſalutariter criſin

criſin inire poteſt, quod primùm ſignificatum non ſit ſignis apparentibus ad tempus criſeos: hæc enim ſigna præcedere debent ea ſigna quæ apparent ad ſpeciem criſeos.

5 Naturæ & morbo. Hoc eſt, aliæ morborum ideæ propriis ſignis criticis indicantur quo loco ſint, & per peculiaria cuiuſque indicantur excrementa. vt ſi quarto die procedit expectoratum, die ſeptimo criſis fiet. *Axioma.* Axioma: Qui morbus initurus eſt criſin ſeptimo die bonam, edit pepaſmi ſigna quarto die. Non ex aduerſo: nam interdum ea vehementia morbi & celeritas non adeſt, vt ſeptimo veniat ad vigorem.

LXXII.

Vrina alba pellucida. 1 Ὁκόσοισιν οὖρα 2 διαφανέα 3 λευκὰ, 4 πονηρά· μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι 5 φρενιτικοῖσιν * ἐπιφαίνεται. ** ἰδὼ*

LXXII. 1 Quibus 2 pellucidæ & 3 albæ funduntur vrinæ, 4 calamitoſæ: maximè verò in 5 phreniticis tales apparent.

Deinceps proſequitur colorem & quantitatem vrinarum. & hoc Aphoriſmo de colore. Color autem vrinæ varius eſt, ex caloris totius corporis remiſſioris vel intenſioris vi, aut ex alieni humoris permixtione. Nam duobus modis in vitio ſunt vrinæ, aut propria ſubſtantiæ corruptione, aut alieni humoris permixtione. Propria ſubſtantiæ corruptione, idque tribus modis, aut reſolutione, aut putredine, aut concretione: quia reſoluitur, putreſcit. Colores vrinarum hi ſunt, albus, pallidus, ruffus, qui & naturalis, flauus, ruber, viridis, cæruleus, niger, &c. *Vrinæ vitia.* *Colores vrinarum.*

1 Vbi per continuas febres adhuc cuncta plena ſunt cruditatis.

2 Significant cruditatem, vel putritatem humorum per metaſtaſin humoris alterius: denique labefactatam vim naturalis œconomiæ, & naturæ infirmitatem, & quodcumque horum ſignificauerint, eſt contra naturam. Metaſtaſis enim, ſi ea ſignificetur, contra naturam eſt. Sunt autem hæ pellucidæ contra naturam morbi: is enim cùm ſit acutus & bilioſus, tincta bile deberet eſſe vrina: quin ægri etiam natura, quæ bilioſa eſt, hoc non admittit. *Prorrhet. 18.* Quaſi dicat, excrementa quæ contra naturam morbi & ægri, colorem præ ſe ferunt, peſſima ſunt.

3 Quales ſunt vrinæ quæ habent conſiſtentiam aqueam. Quaſi dicat, Mala ſunt excrementa cuiuſque morbi propria, ſi fuerint contra naturam morbi & ægri: Albæ, hoc eſt, crudæ, & bilioſæ tinctutæ expertes ob bilis metaſtaſin. Si autem notæ pepaſmi præceſſiſſent, potuiſſent hæ vrinæ criticòs apparere ad haimorrhagiam in iuuene, vel ad dyſenteriam cruentam in ſene, vt in Bione, Xenophane, & Critia. *1. Epid. conſtitutione tempori. 3.*

4 Si nulla excuſatio adferri poſſit, nec mitioris morbi (vbi ad abſceſſum appârent) nec antè apparentis pepaſmi. In Pythione praua talis vrina apparuit. *3 Epid. 1. Hiſtor. 2.*

5 Suntque funeſtæ: nam cerebrum inflammat eò tranſlata bilis. In Coacis ſcribitur, Albæ vrinæ à phreniticis mortiferæ. Medici tamen ſuum vt poſſunt tunc officium facient, clyſmis ac frictionibus extremarum partium reuellent, venam in pede vel brachio ſecabunt; tandem etiam frontis venam. Nuper cuidam ex frontis vena emittebam octo vncias ſanguinis, nam potentiſſimè fluebat: euaſit is. *Hiſtoria.*

LXXIII.

Hypochondriorum tenſio cum vrina copioſa. Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια 1 μετέωρα 2 διαβορβορύζοντα, ὀσφύος 3 ἀλγήματος ἐπιγενομένου, αἱ κοιλίαι τούτοισι 4 καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταρραγέωσιν, ἢ οὔρου 5 πλῆθος ἐπέλθῃ· ἐν 6 πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

LXXIII. Quibuſcunque [recens] hypochondriorum 1 tumor incidit cum 2 murmure coniunctus, ſuperueniente 3 lumborum dolore, iis 4 alui feruntur, niſi flatus erumpant, aut 5 vrinæ copia fluat. atque ea in 6 febribus locum habent.

Agit de vrinæ copia, vt appâret vel facit ad ſalutem, vel mortem. nam in duobus affectibus indicandi vim habet vrina, nimirum in febribus eſſentialibus, & in tumoribus hypochondriorum.

1 Μετέωρον dicitur id quod pendulum eſt, ſublato fulcro. Atque hypochondria debent æqualia eſſe, moderataque in calore & frigore. debent eſſe mediocris diſtentionis & contractionis, mollitiei & duritiei. Addimus recens; ex 2. Prognoſt. nam tales tumores non ſunt veteres.

2 Sine dolore & phlegmone: ex flatulenta materia, ſine peculiari partium, quæ in hypochondriis ſunt, affectione.

3 Qui continentur quinque vertebris; & eæ partes quæ in lumbis continentur, vt vena caua. arteria magna, & quæ inde naſcuntur, vt meſocolon: tranſlatâ ad eas partes materiâ.

4 Quia quò natura vergit, eò criſium & vacuationum inclinationes fiunt.

5 Diadoſi materiæ quæ borborygmum faciebat in hypochondriis, ad partes lumbis contentas.

6 Eſſentialibus; non ſymptomaticis, quales in phlegmone hepatis. Quaſi dicat, vt hypochondria illa ſint omnis inflammationis expertia, nec vllo tumore obſeſſa. In tumoribus autem viſcerum hæc locum non habent. Hæc locum habent in pituitoſis febribus, quæ focum ſuum aluum habent: nam dum pepaſmo hæc aluina materia miteſcit, naſcuntur flatus. Hypochondriorum meteoriſmus recens, cum borborygmo flatum ſignificat: hîc clyſmata flatúsq; diſcutientia conueniunt, parcus potus, & refrigerantia. *Hypochondriorum tenſio varia.* Si fuerit recens ſine borborygmo, phlegmonem denotat: hîc phlebotomia vtilis, & emanata refrigerantia: medici, quia tormina his eueniunt, calamitosè maluaticum propinant vinum. Vetus verò tumor cum borborygmo, tenuium inteſtinorum hecticam intemperiem denunciat: metúmque adfert hydropis ſicci. Vetus tumor hypochondriorum ſine borborygmo, ſcirrhum indicat. Igitur melius eſt diaphragmati lumborum dolorem ſuperuenire, quàm ex aduerſo; non enim benè, infernè ſi furſum effluat ſuccus. Hæc itaque, inquit, in febribus nimirum eſſentialibus, locum habent; quaſi dicat, Ne vlla inflammati hepatis aut ſcirrhoſi, cauſa adferatur; tunc enim hæc non iuuarent.

LXXIV.

Ὁκόσοισιν 1 ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ, καὶ παχὺ, καὶ 2 λευκὸν γενόμενον, οἷον ἐν τοῖσι 3 κοπιώδεσι πυρετοῖσι 4 τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. Ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ 5 λύεται. *Abſceſſus criticus per vrinã auertitur.*

LXXIV. Quibuſcumque abſceſſus in articulis 1 expectatur, ab abſceſſu eo vindicat vrina multa, craſſa, & 2 alba, qualis [vrina] 3 laborioſis in febribus exire ſolet 4 quartum diem [morbi] agentibus. Quod ſi narium quoque accedat profluuium, multò celeriùs 5 liberantur.

1 Vt ſi febris difficultas poſita ſit in pepaſmi difficultate: ſi vrinæ perpetuò appareant & maneant crudæ, & albæ: ſi pars corporis aliqua ſit effœminata vel dolori implicita. Non ſolùm hoc locum habet in febribus laborioſis à laſſitudine laborioſa, & vltrò obortis, ſed etiam in peripneumonia ſanabili, quæ per abſceſſum in crure, aut per parotidas curationem ſui poſſit recipere. Si venæ micent in temporibus, faciéſque

6. Epid. 2. que ſi turgidula fuerit, cum pallore, 6 abſceſſum fore ſignificant pone aures.

2 Ex materiæ pituitoſæ mixtione.

3 A laſſitudine obortis. in laborioſis, à calore, in axillis fiunt abſceſſus, & ſi quid in criticis euacuationibus relinquatur, promptus in abſceſſum morbus eſt. 6. Epid. 4. 9 laſſæ febres fiunt à materia lenta craſſaque.

4 Vel alio die critico: ſed alioqui quarto id die plerumque euenit, vt ſeruo Archigenis, & libri de humoribus in fine.

5 Vt febres quæ excretione curationem recipiunt, nonnunquam curantur abſceſſu. ſic & ij morbi qui per abſceſſum curari ſolent, excretione & per vrinas interdum ſoluuntur. Vult itaque Hippocrates *Vrinæ vim habent iudicandi.* vrinas habere vim iudicandi. Et addit, multa; quia paucum non eſt criticum. Craſſa, à vi caloris: Alba, à permixtione pituitæ: agit enim de febribus laborioſis, in quibus pituita vitiom facit. Quare in febre laborioſa abſceſſus expectatur, niſi fluxus vrinæ multæ & craſſæ, vel ſanguinis, aut fluxus alui morbificam materiam excluſerint. Natura in primis criſi elidere ſolet cauſas morborum: ſi hoc non fecerit, ſenſim mitigare eas ſolet coquendo: alioqui per abſceſſum depellit materiam: vel metatheſin facit, hoc eſt, in alium morbum vertit ſe morbus. Vt natus ſit morbus ex lenta pituita, excretionem non molietur hîc natura, ſed ſenſim coquet hanc materiam, vel abſceſſum mouebit: niſi natura vegeta excernat hanc meatibus patentibus vrinalibus. Quare naturam imitari debemus in his, ac vrinalia præſcribere. Vt decoctum ſarzæ parillæ, & radicum chinæ. Si non adſit febris, & ſi pituita vitrea in vitio ſit, ac homo robuſtus, præclarè præſcribuntur grana duodecim pilularum Iliacarum Raſis, cum ſcripulo pilularum alephanginarum. Nota quod hîc ait Hippocrates, celeriùs liberantur: quàm, ſcilicet, per vrinas qui iudicantur.

LXXV.

*ἢ Ἢν αἷμα * ἢ πῦον 1 οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστιος 2 ἕλκωσιν σημαίνει.*

Vrina cruẽta & purulenta. LXXV. Si ſanguis & pus cum vrina 1 reddatur, 2 exulceratæ veſicæ aut renum ſignificationem præbet.

Egit de vrina ſubſtantia, contentis, qualitate & colore, quatenus ad ſalutem vel ad mortem faciunt vel apparent. Nunc agit de eiſdem vt ſunt nota affectionum partium vnde manant, nimirum venarum, & per quas iter faciunt, vt renum; & quibus excipiuntur, vt veſica; nam ſerum indicat calamitatem & integritatem harum partium. Integritas partium deprehenditur ex eſſentia partis: quæ & ipſa cognoſcitur ex temperamento, *Partium eſſentia unde cognoſcatur. Excrementa quæ.* *habitu, charactere & mole. Secundò ex actionibus animalibus, naturalibus, & vitalibus. tertiò, ex excrementis: quorum ratio eſt habenda qualitatis, quantitatis, & modi excernendi. Quicquid autem excernitur, aut eſt ſubſtantia rei (ſub qua & adnata continentur, vt ſunt adeps, ſeuum) aut quid eorum quæ continentur in parte ipſa. Hæc autem contenta aut ſunt è natura, vt ſanguis, & vt vrina in renibus: aut contra naturam, vt calculus in eiſdem. Primùm agit de contentis in renibus, ſero, & ſanguine: ac primò de horum excretione, poſt de ſubſtantia colliquatione ſeu excretione* *Hiſtoria.* *colliquamenti renum. Quidam quinquagenarius effundebat ſanguinis magnam vim per vrinam liquidi, interdum etiam grumos. diu de ſiniſtro latere queſtus erat. Huic ſecuimus venam, & dedimus ſtringentia: fruſtra: tandem hecticus obiit. Hic vſum ſtringentium non admittebat libenter. Alius cum diu multumque ſanguinis minxiſſet, tandem pus cum exiguis calculis excreuit. Quare in mictu ſanguinis mihi ſemper ferè ſuſpicio eſt de calculo renum.*

1 Ita vt excernendi finis non fiat, quoties vrina redditur. Hic notandum, Quòd dum pus à partibus diaphragmate ſuperioribus manat, æqualiter id permiſcetur vrinæ: dum vero à renibus & veſica proficiſcitur, non æqualiter permiſcetur vrinæ. Præter hoc autem, quòd vomica pulmonis interdum in renum vomicam degeneret. Interdum pus à pulmonibus in epiploon deponitur. Nec hæc miranda, cùm vſu compertum ſit puerum aciculam quam deuorauerat, eandem per ſcrotum reddidiſſe: & mulierem quandam pus, in pulmonibus collectum, per coſtas excreuiſſe. Dicit hîc Hippocrates οὐρέῃ, hoc eſt, vt mingendi pus finem non faciat: vt nulla ſuſpicio indè ſit partium ſuperiorum, nec meatus vrinarij vel paraſtatarum eius malè affectarum excuſatio adferatur. nam hi non mingunt pus: ſed manat illis inuitis pus. hic fœda colluuie laborat, igitur meit, non ſequitur.

2 Maximè ſi purulentæ vrinæ cruentas excipiant. *Mictus ſanguinis varias ob cauſas.* Nam fieri poterit vt quis ſanguinem mingat à ſuppreſſis hæmorrhoïdibus, vel quòd crus aut brachium abſciſſum ſit, vel quòd patulis emulgentibus venis, natura excludat ſanguinem qui qualitate vel copiâ in vitio eſt: vel à fracta vi iecoris, aut quòd renes, exuti genio, non fruuntur ſanguine illo pro ſuo nutricatu: vel à calculo ferientе renum venulas. Quare non ſtatim in ſuſpicionem abire debemus exulceratorum renum dum ſanguis mingitur, niſi vnà pus elidatur. Pus excerni poteſt ex meatu vrinæ, pene, veſica, vreteribus, renibus, hepate, thorace, corde, pulmone, & habitu corporis: vide ergo *Puris mictus ob varias cauſas.* quænam pars in querela fuerit; & quid vnà excernatur. Pus in tranſitu interdum exulcerat vias per quas fertur. Ita, inquit doctiſſimus Holerius, in corde abſceſſus & lapides inuenti fuere, in corpore quod pus minxerat, dein vnà ſanguinem, integris renibus & veſicâ. Sæpè calculoſis exulcerantur vreteres.

LXXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ 1 παχεῖ ἐόντι, σαρκία 2 σμικρὰ, ἢ ὥσπερ 3 τρίχες συνεξέρχονται, τούτοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται. *Vrina cum caruncula vel capilla.*

LXXVI. Quibuſcumque cum vrina 1 craſſa carunculæ paruæ aut veluti 3 capilli quidam exeunt, iis è renibus excernuntur.

Iam agit de vrina, vt eſt colliquamentum, hoc eſt, vt eſt excrementum ſubſtantiæ renum, hoc eſt, eius rei quæ ſubſtantiam eorum conſtituit: Renes enim videntur ex multis carunculis conflati eſſe.

1 Integris venarum rebus, vt nulla concoctionis ratio deſideretur: quod beneficium concoctionis à venis eſt. Vult enim nullam deſiderari rationem concoctionis: ac proinde ſignificat, à vitio venarum non manare illas carunculas. Craſſæ & oleoſæ vrinæ ſignificant colliquamentum adipis renum. Nam quæ excernuntur, aut ſunt ſubſtantiæ rei, aut adnatæ ſubſtantiæ, aut contenta in re. Si craſſæ fuerint vrinæ cum membranoſis partibus, erunt ſubſtantiæ veſicæ excrementa; cum vrina verò tenui ſi excernantur carunculæ, erunt ab hepate, & venis partibusque diaphragmate ſuperioribus, vt in febribus magnis: vt albæ, bullis obſitæ, infirmitatem caloris innati ſignificant. Vrina craſſa, hoc eſt, mediocris conſiſtentiæ. Cùm à renibus prodeunt carunculæ, præceſſit dolor renum, & vrina purulenta, nec adeſt febris. Nam cùm vehemens febris vrit, interdum ſanguis in renibus & venis hepatis aſſatur, vnde quid ſimile carunculis mingitur, ſed tunc non eſt vrina mediocris.

2 Fruſtulatim diſperſæ.

3 Interdum

3 Interdum tamen hi prodeunt à craſſo venarum ſanguine; vt in his qui intemperáter viuunt, cùm prædi‑ti ſint calido hepate, ſanguine, & renibus. nam cruda lentaque pituita ſe in fila conglobare ſolet. Dum enim ventriculi vis ſtupet, talem proferre materiam viſcidam ſolet: quæ attracta ad hepar, vbi ad renes calidos venit, vritur in fila, vel ſabuleta; ſi verò putreſcat in renibus, vermes ibi generantur; quod voracibus canibus ſæpe euenit: vt & à gonorrhœa: vel ab vtero. Cùm à renibus, dolor iſtîc fuit. à paraſtatis vaſis, id eſt, à ſemine manant hæc ſæpè filamenta; nam à veſica naſci nequeunt: veſica enim in fibras reſolui nequit. τριχίασιν hanc paſſionem vocant, quaſi dicas, pilimi‑ctionem. Hippocrates hîc doctè loquitur: dicit ἀπὸ τῶν νεφρῶν, à renibus vel ex renibus; quaſi dicat, non à ſo‑lula renum ſubſtantia, ſed à contentis in renibus, nam ibi concreuere. Doctè admodum enarrat hunc Aphoriſmum Galenus. Cùm itaque capillata materia excernitur, quia homo in calculoſæ coagmentationis periculo eſt, refrigerentur renes illitu roſati vnguenti ioti aceto, & pauca adhibeatur caphura. Tenuans diæta accedat, ventriculus roboretur. & flamma hepate veniſque concepta, ſero lactis cum iulapio violato vel roſato extinguatur. Si coagmentatio facta ſit, chalybis ſuccus in vinum ſolutus propinetur manè ad ſemunciam, cum duabus vnciis aquæ alkekengi. Vel ſumat interdum hieram: & quotidie puluerem citronum, & milij ſolis, cùm melle. Illuſtris matrona diu calculoſum ſynagma maximis doloribus geſtauerat; iam dictum remedium propinauimus: illud in cretam quaſi puluериſatum ſolutum fuit; ac vnà cum vrina illud eminxit.

τριχίασις. *Cautio in metu calculi.* *Hiſtoria.*

LXXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τουτέοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

Furfuracea in vrinis.

LXXVII. Quibuſcumque vnà cum vrina [1] craſſa [2] furfuracea quædam efferuntur, iis veſica laborat [3] ex ſcabie.

Iam agit de hypoſtaſi contra naturam, ratione colliquamenti earum rerum quæ ſunt ſubſtantia rei: id eſt, quæ rem conſtituunt, aut quæ adnaſcuntur. Quattuor autem hypoſtaſes contra naturam recitantur ab Hippocrate, inter quas πιτυρώδεα ſignificat venarum aut veſicæ ſcabiem: quamcumque indicauerit, malum. Nam venarum ſcabies ratione communis officij intercepti, & ratione difficultatis curandi ſignum eſt malum, & etiam cauſa eſt mali. Veſicæ autem ſcabies, vt & reliqua veſicæ mala, lethalis eſt ratione communis officij intercepti, & etiam conſortij cum aliis partibus.

Lib. 2. Prog.

1 Hoc eſt, moderatæ conſiſtentiæ, beneficio concoctionis quam in venis accepit. Si enim cum tenui vrina prodirent, ſignificationem adferrent, per cauſos, internas venarum tunicas abradi ab acerrimo ſucco, qui validiſſima à febre torretur. Quare hîc dicit, cum vrina craſſa: vt nulla excuſatio ſit malè affectarum venarum. Vrina cruda eſt cum furfuribus, igitur venæ laborant: cocta eſt cum furfuribus, igitur veſica atteritur.

2 Id eſt, furfures tritici benè triti referentia.

3 Quòd nulla concoctionis ratio in vrinis deſideretur, proptereaque furfures ii venis aſcribi non poſſunt: nec etiam renibus, nam horum reſolutio per carunculas indicatur. Interna ſuperficies veſicæ abraditur ab acri pituita, quare dolor & pruritus eam exercent. Quæ cum vrinis feruntur, vel ex naturæ lege ſunt, vel ſunt contra naturam, vt colliquationes totius corporis: & à venis, furfures cum tenui vrina, vel furfures cum vrina craſſa, hoc eſt mediocri ac cocta, excluſi, ex veſica prodeunt. Alia in partibus continentur, vt crimnodes, grano attrito ſimilis quod ſubterfugit molam: & furfurea ex labore venarum, ſi cum tenui feratur vrina pus, multum vrinæ mixtum, à partibus diaphragmate ſuperioribus: à veſica, inæqualiter vrinæ mixtum; à renibus, æqualiter. Veſica ſuperficie tenus exulcerata, ſanari poteſt, inflammatio verò eius eſt inſanabilis, interceptione communis officij. Molli medicina tractari veſica exulcerata debet, vt emulſione ſeminum quatuor frigidorum maiorum, ſeminiſque papaueris & pſyllij: cum trochiſcis de alKeKengi, ex decocto florum maluæ & althææ in ſero lactis; vel ex aqua equiſeti.

LXXVIII.

Ὁκόσοι ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβὸς ῥῆξιν σημαίνει. *Sanguinis mictus.*

LXXVIII. Quicumque repentè [1] ac confertim ſanguinem mingunt, his ruptæ à renibus venæ ſignificatio fit.

Explicat nunc rationem excrementi quod κατὰ φύσιν in renibus continetur, παρὰ φύσιν autem quod excernitur.

1 Hic ἀπὸ ταυτομάτου non ſignificat vltrò: nam id etiam poteſt fieri ab externa cauſa, vt ab ictu, lapſu, caſu; nam ab his rumpi poteſt vena in renibus. Vel etiam vltrò reddi poſſit, vt intelligas ſanguinem illum præter expectationem emingi, quod nulla præceſſerit cauſa manifeſta quæ venam dilacerare potuit aut eam aperire, vt rerum lepromeratum vſus. nullus autem à foris impulſus. Vrinæ cruentæ ſunt ſanguineæ vel prærubræ, ſignificantque renes non fungi ſuo officio. Vt ventris prærubra proluuies, hepatis vitium indicat. Verùm non ita ſolet per dyſenteriam effundi ſanguis: hic verò multus repentè, meracus etiam, & qui in terram effuſus concreſcit, cùm à vaſe rupto exilit. Sed vnde funditur meiendo ſanguis? à renibus, vel à muſculo veſicæ, vel vretere. Qua ratione id diſcernam? Sanè ab vretere vel à veſica parca funditur manu: & à veſica cùm venit, id fit vlceris vi, vnde dolor, pus, & laminæ. Plenâ verò manu à renibus & à veſicæ muſculo. Vt noſcamnum à muſculo; vel à rene? A rene qui mingitur ſanguis vrinæ exactè miſcetur: videturque tota vrinæ conſiſtentia nihil aliud eſſe quàm tenuis ac dilutus ſanguis, mox tamen ſidit liquidus minimeque concretus & rubicundus. A muſculo verò veſicæ qui emingitur, non exactè permiſcetur vrinæ, & in fundo depoſitus grumeſcit. quin hic grumus qui interdum citra vrinam excidit, & dolor quidam circa veſicæ muſculum conſiſtit dum meit. Varias itaque vides cauſas cur quidam meiendo repentè ſanguinem fundant. hinc eſt quod veteres variè de hoc exiſtimârint. Mileſius, inquit Cælius, debilitate fieri dixit ſeminalium viarum, vel ſequi in vſu venereo pro ſemine ſanguinis emiſſionem. Sed, inquit, hoc commune eſt etiam iis qui in oſculo veſicæ, quam vrethram vocant, vlcus habuerint. Eſt harum manifeſta diſcretio In iis enim qui vlcus habuerint, cùm mictum fecerint, ſanguis fluit, atteſtante mordicatione & dolore; & aliquando egeſtione corpuſculorum quæ ἰσχνώδεις Græcis vocantur. In iis verò qui debilitate ſeminalium viarum afficiuntur, ſolo tempore veneris exercendæ ſanguis excluditur, nullis corpuſculis, & mictum faciunt nulla mordacitate vexante. Notandum quod Cælius Aurelianus annotauit libro quinto Tardarum paſſionum capite quarto: Solent, inquit, ſicut in podice, vel fœminarum ſinu, aut matricis collo, etiam in veſica hæmorrhoïdes generari, quæ fluorem ſanguinis præſtant, quibuſdam interuallis variatum, quod oportet apprehendere prudentem, cùm non coaceruata primò fuerit effuſio, ſed augmentis quibuſdam promota, interiectis defectionibus, ac ſæpè retento ſanguine doloris pube tenus admonitione

Varia cauſa mictus ſanguinis. *Primo Prog. 31.* *5. Tard. paſſ. 4.*

ceſſante

atteſtante

* ceſſante cum tenſione inguinum, & grauedine clunium, vel renum conſenſu: & cùm ſanguis eruperit, ſupradictorum releuatione ſequente. Siquidem aliquando inflatæ ac tumentes hæmorrhoïdes difficultatem vel abſtinentiam faciunt mictus, dyſuriam Græcis vocatam vel iſchuriam. Hactenus Aurelianus. Archigenes verò dicebat, vt ſtatis periodis menſes & hæmorrhoides, ita & certis viciſſitudinibus interdum plethora ſe effundit per renes & veſicam. hoc fit apertis à natura venis. Galenus cruentas ab hepate etiam proficiſci putat, vel à renum imbecillitate, aut rupta in iis vena, eroſa, vel aperta. Rupta vena effundit liberali manu ſanguinem purum, ac id repentè. Diapedeſis cruentat vrinam ita, quaſi quis lauerit recenter mactatam carnem in aquâ. Exeſum vas ab vlcere, non purum profert cruorem, nec plena manu, nec ſubitò. Holerius ſanguinem etiam mingi affirmat, ſi immoderato exercitio exardeſcant renes, vel ſucceſſu ab equitatu. Hippocrates verò hîc loquitur de eo quod plerumque euenit, quòd ſcilicet mictus ille ſanguinis prodeat à rupta vena in rene à plurimo craſſoque ſanguine tendente ac rumpente venam, vel à calculo contundente. Et propterea addit ἀπὸ ταυτομάτου, quaſi dicat, ſi inopinanter fundatur meiendo ſanguis, ita vt nullus alius qui appâreat intùs morbus vel morbi cauſa, vel dolor aliarum partium in querela fuerit, ſed inopinatò funditur, vel ictus, ſaltus, lapſus, acréve quid poculentum prægreſſum fuit.

LXXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ 1 οὔρῳ ψαμμώδεα [2 ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ 3 κύστις λιθιᾷ.

Sabuloſæ vrinæ.

LXXIX. Sicui in 1 vrina ſabuloſa 2 reſideant, huic veſica ex 3 calculo laborat.

Explicat rationem excrementi quod præter naturam in veſica & renibus continetur.

1 Tenui, aquea, & alba: nam intercipitur à renibus, calculo impeditis, vrinæ materia craſſior; vel quòd veſica frigore calculi labefactata nec vrinam mitigat, nec à renibus prolectat admodum.

2 Dicit, ὑφίσταται, hoc eſt, reſident: nam grauia ſunt & maiora hæc ſabuloſa, quàm arenulæ illæ quæ ex ardore hepatis & venarum, ſanguinem vrente, vnà cùm vrinis effunduntur, nam hæ lateribus matulæ adhærent, nec digitorum attritu eam aſpredinem & molem præ ſe ferunt, qualem edunt ſabuloſa illa ex renibus vel veſicâ profecta. Interdum & calculi & ſabuloſa fatigant. Pueris aliquando pituita ita imitatur calculum in veſicâ concepta, vt quis eum adeſſe putet. vt etiam pus. ſed & tria hæc conſociari poſſunt.

3 Addit Galenus, vel renes. nam hoc ſubintelligi. Hoc autem fit, quod ψάμμα ſabuloſum fit mora, cùm diu arenulæ illæ hærent renibus: tunc enim ſenſim parcaque manu excernuntur. Non ſequitur, non fundit ſabuloſa, igitur non laborat ex calculo. nam quibuſdam calculi impacti renibus nunquam arenulas fundunt. Secui olim Illuſtrem quendam Dominum veneno ab inimicis ſublatum, cui innati erant maximi calculi renibus. nec vnquam eorum indicium editum fuerat. niſi quòd interdum ab equitatione ſanguinem meieret. Erant autem carni renis innati. Optimum remedium, cutiones cum paruis locuſtis in puluerem redactis, adiecto ſemine milij ſolis: ac melle excepta. Vbi ren calculum habet, dolor acutus eum fatigat, ac peruadit ad teſtes, & ſtupet crus, ac vomunt.

Calculus quid, & foci, & ſigna.

His verò quos calculus in veſica affligit, tam acerbi ſunt dolores, vt nunquam his taceat dolor. Eſt autem calculus. glutinoſi & craſſi humoris coagmentatio lapidoſa. Hæc duplicem focum habet, vnum in rene, alterum in ipſa veſica. In rene quidem, cùm ante cœptam duci vrinam, quod Hippocrati eſt πρὸ οὐρήσεως, illîc coagmentatum ſabulum, in veſicam illabitur, nec inde ilicò excluſum corticatim creſcit ac in calculum aſſurgit. In veſica verò focus eſt, perfecto vrinæ ductu, quod eſt μετ' οὔρησιν Hippocrati, cùm ibi fit hæc coagmentatio lapidoſa, hoc eſt, τὸ ψάμμα quod facile fit à lento ſucco in veſica imbecilli puerorum, nam hi calent; vt etiam in ſenecta, quòd cunctando imbi dureſcat materia. Putat Hippocrates, non enaſci calculum in veſica μετ' οὔρησιν, à quadrageſimo ſecundo, ad ſexageſimum tertium ætatis annum: ob victus ſobrietatem. ſed ſi concreuerit ea ætate, id fieri πρὸ οὐρήσεως, quia in matura ætate gignendi in veſica calculi nulla eſt cauſa efficiens; nec materialis. Eſt enim vis expultrix veſicæ tunc valida, & glutinoſi humoris vacuitas. In pueris congeſtionis lapidoſæ μετ' οὔρησιν cauſa eſt, lentus à voracitate ſuccus, qui diu moram trahit in veſica imbecilli. Quare ſæpè nocte emingant pueri. Reliqua ætas ad ſexageſimum tertium ætatis annum, lapidoſæ coagmentationis focum habet in renibus. In pueris itaque calculi coagmentantur μετ' οὔρησιν, hoc eſt in veſica & corticatim augeſcunt. Et grandæui quoque focum habent in veſica coagmentationis lapidoſæ: corticatim etiam in veſica creſcit: tandem cùm regi non poteſt ampliùs imperio veſicæ, cruciatus atrociſſimos facit, cùm meiere cogitur homo: quod ſæpè fit niſu temerè compreſſæ veſicæ: attrito tamen conatu nititur moleſtum excludere calculum; & tunc pro calculo ſubſtillum vrinæ edit. Si itaque crebra meiendi adſit cupiditas, cum ſumma difficultate in mictione extrema, tum vrina lactea. crebroque diuerſis coloribus variegata; ſique acceſſerint cauſæ congeſtioni, ac partium vicinarum grauitas, ſique medio curſu intercipiatur vrina, mucculque innatet, & gutta ſanguinis interdum in mictionis fine prodeat, calculus veſicæ in vitio eſt.

LXXX.

*Ἢν αἷμα οὐρῇ καὶ 1 θρόμβους, καὶ 2 στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς 3 τὸ * ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸν κτένα, τὰ περὶ τὴν 4 κύστιν πονεῖ.*

Veſicæ affectuum diagnoſis.

** ὑπογάστριον*

LXXX. Si quis ſanguinem vnaque 1 grumos ſæpè mingat, ac 2 ſtranguriam habeat, vnaque dolor incidat in 3 aqualiculum, & in interfœmineum, huic veſicæ vicinæ 4 partes laborant.

Sanguinis in ea mictus.

1 Quòd ſanguis in amplam capacitatem delapſus grumeſcat. Nam cùm ſanguis excidit ſuis acetabulis, aut neceſſariò grumeſcit, aut putreſcit: ſi in paruâ capacitatem excludatur. tunc vel putreſcit, vel ſuppuratur. Qui ſanguis fluit liquidus à renibus, exeſis à venis renum, vel ob imbecillitatem eorundem, vel ſi per diapedeſin exudet, vel ab apertis venis renum, vel à dilatatione venarum emulgentium, ſiue à iecoris imbecillitate, vel ab vreteris vlceratis, vel à veſicæ corpore, ſi coaceruetur in veſica, grumeſcit. & grumus ibi putreſcit ac acris fit. vnde ſtranguria, vel phlegmone, vel vlcus veſicæ, vnde dolor vicinarum.

2 Hoc eſt, vrinæ ſtillicidium cum difficultate mingendi: ſtranguria comprehendit iſchuriam & dyſuriam. Fit à veſicæ imbecillitate, vel à phlegmone oſculi veſicæ, vel à grumo, pure, pituita putri lenta, vel ab acerrima bile: fit etiam ab oppreſſione veſicæ à calculo. Eſt talis in veſica affectus, qualis in aluo eſt teneſmus.

3 In pectinem & perinæum, vbi vreter veſicæ iungitur. Hîc agit de doloris proprietate: nam dolor à dolore diſtinguitur ex proprietate, deinde ex intermiſſione, aut aſſidua eius infeſtatione; ex vehementia aut leuitate, teſte Gal. 6. Aphor. 5. Hypogaſtrium vel hypocyſtrium (nam antiqui inferiorem ventem κύστιν vocârunt) eſt regio ſitus veſicæ in abdomine.

4 Ducta

Digitized by Google

4 Ducta recrnarſi ex immutatione qualitatis. Ceruicem veſicæ affectam denotat vel affici ipſam veſicam, vel vreteres, podicem, & perinæum, & longanonem, ex mictione ſanguinea, thrombodi, & ſtranguria, ac partium iam dictarum dolore in diagnoſin venimus veſicam grauiter affligi. *Hiſtoria.* Vidi ſenes qui ex veſica laborantes excernebant tam lentam pituitam, vt quis meritò dixiſſet ipſam veſicam emingi: acerbi aderant dolores: hi moriebantur. Grumos præclarè ſoluit rubia tinctorum, cum ſe- *Remedium.* mine naſturtij, & ſpermate ceti, cum mumia, vt fiat puluis.

LXXXI.

Ἢν αἷμα καὶ 1 πῦον οὐρέῃ, καὶ 2 λεπίδας, καὶ 3 ὀσμὴ βαρεῖα ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Veſica vlceratæ ſignum. LXXXI. Si quis ſanguinem aut 1 pus mingat, cum 2 ſquamulis, & cum 3 graui odore, veſicæ exulceratæ ſignificatio fit.

Aliter etiam veſica exulceratio diſtinguitur à renum exulceratione, & ab eo pure quod manat à ſuppurato pulmonum. Si enim pus vrina non permiſceatur, veſica ſignificatur exulceratio. Si inequaliter vrina permiſceatur, renum; ſi æqualiter, pulmonum ſuppuratum denunciat. Verùm Hippocrates hæc per graueolentiam diſtinguit. *Pus cur interdum non fœteat.* *Nam in pulmone ſi fiat ſuppuratum, pus id, ratione generationis, non fœtet: nam à pleno calore elaboratum fuit. Et propterea, quia per longos anfractus manat antequam excernatur, etiamſi malè oleret amitteret tetrum illum odorem. Sic etiam purulenta vrina ex renibus excreta non ita fœtent, quia in itinere graueolentiam amittit pus. Ex veſica verò exulcerata quod excernitur pus, graueolet: quia cum parum ibi ſit caloris, pus putredinem facilè concipit, & tetrum odorem longa via non amittit. Huc accedit quod pus partium membranoſarum, ſoleat eſſe graueolens.* *Renis vlcerati nota.* *Renum autem exulceratio ſignificatur, primum, ſi pus inequaliter vrina fuerit permixtum.*

Veſicæ vlcerata nota. 1 Si finem mingendi pus non faciat, & non per interualla id excernat, & ſi antè dolorem punctorium ſenſerit, nunc verò doloris pondus ſentiat, & ſequatur rigor, hoc confecti puris documentum erit.

2 Squamulæ albæ, colore & idea veſicam referentes: nam ſunt reſolutæ veſicæ particulæ. Excernuntur cum vrina non tenui.

Pus in vrina vt noſcatur. 3 Fœtet pus cunctando; & membrana facilè putreſcit, & nulla aliena prædita eſt miſtione, & ſanguinis expers eſt. Semen pendulum eſt in vrina: pituita quaſſata non ita vt pus diffluit. pituita non ita fœtet, & periodis quibuſdam manat. Lac aſininum hic ſummè prodeſt: & emulſio ſeminis pſyllij & papaueris, & quatuor ſeminum frigidorum.

LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ 1 οὐρήθρῃ φύματα 2 φύεται, τουτέων 3 διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

LXXXII. Quibuſcumque in fiſtula 1 vrinaria phyma 2 exiſtit, phymate 3 expurato liberantur.

Vrina ſuppreſſio. *Vrina ſupprimuntur variis de cauſis: interdum ab exhauſto ſero per ſudores; interdum à materia per deiectionem deriuata, vt ſequenti Aphoriſmo traditur. vel id fit criticè, vt quibus futura eſt criſis, iis vrina ſupprimuntur: interdum ſymptomaticè, idque vel vacua veſica, ob conſumptionem extremam ſeri à calore præter naturam: vel propter obſtructionem renum & meatuum vrinariorum: vel quia veſica à calculo obſtruitur: plena verò veſica, à refrigeratione veſicæ: vel collum veſicæ attollitur in molem ab inflammatione, ſcirrho & cæteris, vel ob tumorem longanonis aut vteri: vel à ſiccitate conniuente meatu, vt in cauſo: vel caro fungoſa in meatu, vel quod ibi ſit erruca aut callus: vel grumus, pus, pituita. Si glandulæ paraſtatæ exulcerentur, deficit humor oleo ſimilis, qui in fiſtulam funditur, ne acrimonia lædatur, vnde conniuet tunc vrinæ meatus.* *Vrinæ ſuppreſſæ cauſæ variæ.*

1 In eo vrinæ ductu qui eſt in pene. Quod phyma vel tuberculum, habet pepaſmi capacem materiam: vnde vrina intercipitur. Innaſcitur meatui vrinario, vel collo veſicæ.

2 Quod iſchuriam parit, plenâ veſicâ.

3 Id eſt, à ſupputato & puris eruptione: tunc enim liberè profluit vrina. Ineunte morbo fotu aquæ tepidæ, & litu oleorum diſcute phyma quod ſuppurari poteſt. Sed caruncula, quia pepaſmi expers eſt, ſi impedimentum fecerit, conſumi debet: abſtergeri vlcus & claudi. Vide Pareum & Amatum Luſ. 4. cent. 19. Ne moriatur æger, inquit Holctius, cogimur carunculam illam abſumere & rumpere, factâ excorticatione ibi. Remedio carunculis eſt oleum cucumeris aſinini, remixtum cum vnguento roſato, *Remedium.* cui pauca grana ſublimati vel præcipitati adduntur; candela cerea immittetur docta manu: vel hæc adduntur vnguento de tutia. Quidam triginta ferè annis ita laborauerat, vrinâ ſemper tenui filo fluente. *Hiſtoria.* his recreatus fuit. In omni ſuppreſſione vrinæ, ſudoris, vel diarrhœæ, fit palindrome ad venas: ſymptomaticaque tranſlatione cerebrum afficitur; ſi tres quatuórve dies ſupprimantur. In phymate non vtendum mordentibus, vt in hyperſarcoſi: in quâ candela etiam cerea obſita pompholyge, antimonio, caphura, cum quibuſdam ſuccis immittitur.

LXXXIII.

Οὔρησις 1 νύκτωρ πολλὴ γινομένη, σμικρὴν 2 τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

LXXXIII. Vrinæ mictio 1 de nocte plurima facta, paruam 2 ſignificat deiectionem.

Quaſi dicat, Deriuationi maxima vis eſt in fluxibus, vt ſcilicet auertatur ad proxima, incumbens parti affecta materia morbifica. *Deriuationes bonæ.* *Ita Galenus liberauit Boëthi vxorem; mota vrina, ab vterino profluuio.* *Senſus Aphoriſmi.* *Sic theriacam damus in diarrhœa. vrinam mouemus in nimio ſudore. in vulneribus per vulnerarias potiones abripimus materiam illam alio, quæ phlegmonem accerſeret. in vteri haimorrhagia hypochondriis vel mammis cucurbitas damus. in narium haimorrhagia venam brachij pertundimus.*

1 Quo tempore concoctioni & diſtributioni operam dat natura.

2 Si nulla immoderatæ potionis excuſatio afferri poſſit. Deriuatione materiæ, & denegato fæcibus vehiculo: vel exugente hepate calidiore humiditatem ab inteſtinis.

Digitized by Google

HIPPOCRATIS APHORISMORVM LIBER QVINTVS.

I.

Spaſmus.

1 Σπασμὸς ἐξ 2 ἐλλεβόρου, 3 θανάσιμον.

I. 1 Spaſmus ex 2 elleboro, 3 funeſtum.

Argumentum libri huius.

Hac parte hypercatharſeos & plenitudinis Symptomata, thoracis atque pulmonum morbi, vis frigidi & calidi, γυναικεῖα, hoc eſt, mulierum affectiones continentur. Quarto libro egerat de omni euacuatione, quacumque ratione eueniat: at immodicas ſequitur interdum ſpaſmus; de hoc iam agit.

Spaſmus duplex.

1 Eſt duplex ſpaſmus, alius eſt per ſe, alius ex euentu. Per ſe, cùm inſtrumentum motus, cauſam continet in ſe. hoc eſt, inanitionem, vel repletionem: ex euentu, cùm excretrix vis vindicare nititur ſe à re moleſta quæ ferit cerebrum vel neruos. Spaſmus itaque, qui non ab acredine ellebori, ſed qui ex hypercatharſi, iam humido neruorum diſſipato obortus fuerit, eſt funeſtus.

2 Multis rationibus à pharmacopoſiâ fit ſpaſmus: vel enim quòd acerrimos ſuccos adducat ventriculo, vel acri pharmaci vi quòd rodatur ventriculus; vel ab hypercatharſi, vel à trahendi vexatione: nam nerui afficiuntur ob illam ſympathiam quam habent cum ſtomacho. Hypercatharſis fit, non omnino exhauſtis vaſis, ſed quòd æquabilis humorum proportio deficiat in his: inde ſpaſmus eſt calamitoſus, interceptione communis officij, doloris acerbitate, & curandi ἀδυναμία quòd ab exhauſto fiat: quæ cauſa eſt inſanabilis, vt prudenter hîc in Scholis Lutetianis annotatum eſt. Vt etiam hoc, quod non ſcribat hîc Hippocrates ὑπ' ἐλλεβόρου, ſed ἐξ ἐλλεβόρου: ὑπὸ enim ſignificat cauſam efficientem: at ἐξ vacuitatem ſignificat rei quæ in quæſtionem venit, quòd hîc abſentia eſt ellebori, vt excluſum iam elleborum ſpaſmus ſequatur. Vide itaque quale pharmacum ſit elleborum, & quibus id ſit exhibendum, quibus in morbis, quo tempore; quoque modo antè paraodum ſit corpus ad elleborum, & quænam materia ſit edocenda.

Spaſmus quis funeſtus.

3 Vt ſignum exhauſti humidi primigenij. Quattuor autem in vniuerſum ſunt cauſæ ob quas conuulſio elleboro poſſit dici lethalis. prima eſt ab hypercatharſi: ſecunda ob affectionem nerui ſextæ coniugationis: tertia, ob prauitatem ſuccorum quos attrahit elleborus in ventriculum: quarta, ab interceptione officij partium quæ ab elleboro conuelluntur: & hanc cauſam vult hîc aſſignare. Ob morſum autem ventriculi excitatus ſpaſmus, ſanatur pharmaco vomitorio, aut alio quod ſua lenitate acrimoniam mitigat humoris. Nam ſpaſmos ab acredine ellebori eſt ſanabilis; ita à materia acri attracta ab elleboro ad ventriculum. Sed à nimia effuſione eſt lethalis: cùm, inquit Galenus, conſummata eſt ſiccitas, primùm ſuræ muſculi contrahuntur. Hiſtoriam non lethalis ſpaſmi refert hîc Galenus de adoleſcente qui elleborum biberat: & 12. Methodi vltimâ pagina fol. 311. Vltraiecti quidam in officinâ medica, me præſente, purgandi cauſa, ellebori albi radices ſiccas maſticabat. & vorabat: dicebat ſe id ſæpiùs feciſſe innoxiè: Tandem nimia profuſione aluina enecatus fuit. In nimio alui profluuio hoc maximè iuuare ſolet: Accipe theriacæ ſemidrachmam, aquæ theriacalis ſemunciam, aquæ cinnamomi vnciam: aquæ cardui benedicti vncias duas: miſce. Homo hydrelæo tepido immittatur.

Hiſtoria.

Remedium.

II.

Ἐπὶ * 1 τρώματι σπασμὸς 2 ἐπιγινόμενος, 3 θανάσιμον.

** τρώματι*

Spaſmus à plaga.

II. Conuulſio quæ in 1 plagam: incidit, 3 calamitoſa.

1 Intellige omnem grauem offenſam quæ venit à foris: vt à luxatione, ictu, caſu, vſtione: nam dolor cùm prolectet materiam in partem, vt ſi ſenſilis admodum ea fuerit, vt neruoſa. vel viſcus princeps, vbi materiæ copia, ſi exitu prohibeatur illa materia, inflammat partem ac replet. Quin ex præcipiti haimorrhagia naſci in vulnere ſpaſmus poteſt, ab exhauſtu neruorum, vel quòd ad internas partes repit humor; vel quia acerrimum pus mordet neruos, vel quod acri remedio nudus neruus incarratur; aut ſi nudus neruus ſtricto frigore percellatur.

2 Hæc vox plerumque in malam partem accipitur, vt ibi, Rigor in cauſum ſi incidat, bonum.

3 Ratione exhauſti, vel interceptione communis officij, vel tranſlatâ materiâ à parte ignobili, in nobilem: Multis autem modis conuulſio in plagam cadens eſt perniciosa: vt ſi ſauciatur caput aut finis muſculi: niſi enim tunc appâret tumor, incidet conuulſio, tranſlatâ materiâ à parte ignobili, ſcilicet carne, ad cerebrum: vel ſi ſauciatum ſit caput ipſum aut temporum muſculi: tunc enim tumor cùm vulnere aut vlcere ſalutaris, & conuulſionis expers. Si verò tumor repentè, ita vt nulla διαφορήσεως excuſatio adferri poſſit, euaneſcat; pars oppoſita futuræ mortis ſignum dabit. Siquidem poſteriores corporis partes occupauerit plaga, ſpaſmum adferet: Sin anticas & genus venoſum, maniam dabit. Præterea ſπᾶσμα in articulos cadit, eſtque calamitoſum. Hinc eſt quòd Hippocrates vlcera non, niſi vino, madefacere iubet, indicatione ſumpta ab vlcere, quod poſtulat detergentia & ſiccantia: addit, niſi ſint in articulis. Indicatio enim quæ à parte ſumitur, vincit eam quæ ab affectu: hæc verò, aqua & oleo madefacere oportet, conuulſionis metu. Præterea, vt anteà monuimus metu. Præterea, vt anteà monuimus, in vulnera temporum incidit cõuulſio: quare etiamſi tenuis foraminis vulnus in temporibus conſiſteret, vel tumor ibi conceptus eſſet, nunquam adduci debemus vt incidamus tempora, conuulſionis metu. Nam conuulſio cadens in tempora, tollit officium partis, cuius officio carere non debemus, nam cibos capere non poſſumus temporibus conuulſis. Calamitas autem conuulſionis in vulneribus percipitur ex immutatione in qualitate, nam humidum efficitur: in charactere, ex

Plaga in diuerſis partibus.

lib. De vlceribus.

Temporum vulnera.

ex ſolido tumidum; in mole, ex mutatione in excrementis; ſanies enim loco boni puris effluit: & in actione, inuoluntariè enim partes mouentur. Tandem cadit in vulnus conuulſio ob exhauſtum: nam tunc & ratione exhauſti, & ratione conuulſionis calamitas imminet. Itaque quæ vulnera ſauciant magnas arterias & venas, ab exhauſtu accerſunt ſpaſmum, qui tamen non ſemper eſt calamitoſus: quæ verò neruoſis infliguntur plagæ, ſpaſmum faciunt, ob neruoſum violatum genus: nam ſæpe cùm nerui inflammantur aut neruoſa, oritur ſpaſmus tandem, ob interceptam ſaniem in parte neruoſa, quæ mordicat. θανάσιμον, periculoſum, dicit Galenus hîc, vt ſæpe etiam alias, ſignificat. Optimum in neruis ac muſculorum extremitatibus remedium eſt oleum extuſum ex ſem. hyperici, cui immiſcentur ac immacerantur flores hyperici.

Quid ſignificet θανάσιμον.

Remedium.

III.

Spaſmus ab haimorrhagia.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.

III. Nam quæ ex nimia ſanguinis profuſione incidit conuulſio vel ſingultus, malum.

Ætiologia præcedentis Aphoriſmi. Exhauſti ratione, & interceptione officij partis quo carere non poſſumus, & tranſlatione materiæ ad partem nobilem. Singultus quidem ratione intermiſſi officij ventriculi: conuulſio autem, exhauſti ratione. Immoderati fluxus cauſæ ſunt externæ, ictus, caſus, lapſus: internæ, eroſio, ruptio, & apertio venæ. Fluit autem per os, nares, anum, pudenda. Singultus conuulſio quædam eſt ventriculi, non propriè, non enim ventriculus eſt muſculoſus. fit nonnunquam à flatu, nonnunquam à repletione, aliquando à praua cibi qualitate: interdum ab acri qualitate: nonnunquam exhauſti ratione, vt hîc, & 7. aph. 17. A reuulſione datur ſem. hyoſcyami ℈ cum haimatitidis ʒß. coralli ʒ. ſeminis papaueris ʒß. cum conſerua roſarum. Euenit hæc conuulſio, quòd vaſa ſanguinea ſymmetria ſuccorum fraudata neruos ſugant. Remedio haimorrhagiæ ex naribus maximè ſunt reuulſio, quæ fit venæſectione & cucurbitis. vt ſi ex naribus ruat, aperi tenui ictu externas brachiorum: ac repetitis vicibus elice. Vidi iuuenem qui totam domum ferè è naribus ſanguine commaculauerat vndante; dixiſſes nihil reliquum vitæ aut ſanguinis ſupereſſe: pallebat etiam natura. ſecta ei fuit in brachio vena: tres vnciæ eliſæ primò: dein bis vel ter vnciæ: euaſit. Nam quæ remedia frigida ilicò capiti admouentur, ſpaſmum adferunt, refrigerato ac repleto à ſanguine capite. vel ruit in pulmonem. Quod de haimorrhagia hîc dicit, idem dici poteſt de omnibus cauſis exhauſtus.

Singultus cauſæ.

Remedium.

Hiſtoria.

IV.

Ἐπὶ 1 ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ 2 λυγμὸς ἐπιγινόμενος, 3 κακόν.

IV. Conuulſio quæ immodicam ſequitur 1 purgationem, aut 2 ſingultus, 3 malum.

Iam vniuerſim pronunciat de omni pharmaco, quod primum de elleboro dixerat.

1 Quia non ſolùm vitioſus humor, ſed etiam ſuccus alibilis excluditur.

2 Nam, dicit hîc Galenus, ſingultus Hippocrati eſt conuulſio ſtomachi.

3 Tum ab exhauſtu irreparabili, tum priuatione actionis partium quarum officio vita carere nequit. A cauſa eſt hæc conuulſio inſanabili; Et adeſt ſymptomatum vehementia, & virium infirmitas. Quæ hîc dicuntur ita intelligi debent, vt nulla ratio deſideretur puerilis ætatis, conſuetudinis, &c. Sed quam obrem ſpaſmo nerui affliguntur in hypercatharſi? Cauſa eſt quòd pharmacum, in initio ſuæ actionis, peculiarem ſibi humorem ex vaſis prolectat, vltroque eam copiam qua maſſæ ſanguineæ mancipatus erat: (non enim totum educit: nam ſi hoc fieret, mors conuulſionem anteuerteret) deinde ſequaciorem ſuccum abducit: tandem purum ſanguinem elidit, qui tamen particeps adhuc eſt reliquiarum ſuccorum nutriciorum alioſum. hunc enim natura tutata fuit inſtar opum extremarum. Hinc tandem venit mors, non tamen ante ſpaſmum, (qui euenit, quòd venæ & arteriæ ſugant madorem ſanguineum ac ſpiritus ex neruis) & ſyncopem.

V.

Ἢν μεθύων ἐξαίφνης 1 ἄφωνός τις γένηται, 2 σπασθεὶς 3 ἀποθνήσκει, ἢν μὴ 4 πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ' ἣν αἱ 5 κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

Aphonia & conuulſio in ebrietatem cadens.

V. Si quis ebrius repentè 1 obmuteſcat, 2 conuulſus 3 moritur: niſi febris incidens eum corripiat, aut quo tempore 5 crapulæ ſolui ſolent, vocem edat.

Agit nunc de Conuulſione per ſe ex repletione, quæ fit neruis imbutis multo humore, labefactatóque cerebro à compreſſione vel ab obſtructione. Cum enim opprimitur cerebrum, conſecutio deprauationis omnium actionum ipſius adfertur naturalium (vt eſt ſomnus) ſenſificarum, motus, & actionum principum. Eſt autem ebrietas varia, pro eius natura qui bibit, & pro vini conditione, in facultate, calore, conſiſtentia, & ſapore. Si quis enim cute perſpirabili vtatur tenui vino, quod aſperando eſt neruis moleſtum, is non facilè ebrius fiet: aut ſi fiat, facilè euaneſcet ebrietas. Si verò quis non perſpirabili cute, vt mulier, ſe liberaliùs vino inuitat, vt non facilè ebria fiat, diutiſſimè tamen durat illa ebrietas: cerebrum enim in his frigidum & humidum vnà cum ventriculo; hinc inopia caloris natiui, vnde non facilè diſſipantur vapores è vino elati. II.

Ebrietas varia.

1 Vocis expers, & vnà motus: per conuulſionem enim denegatur motus ſpiritibus animalibus in partes inferiores. Interdum aphonia ſignificat labefactationem facultatis animalis & vitalis, ſublato ſimul reſpirationis vſu à nimio febrili calore. vnde ait, Aphoniam quæ in febrem ardentem cadit, eſſe funeſtam, labefactatis facultate vitali, nimirum, & animali. vitalis ab exhauſtu laborat per illas febres. Febricitat quis, fit aphonos, hoc eſt, ſine voce, nunquam ſanabitur. Si verò vocem edat, quamuis non loquatur, ſanabile malum. Hæc aphonia, de qua hîc agit, fit à craſſis vaporibus, qui carotidas arterias ac plexum choroidem intercipiunt, vnde ſenſus & motus non planè tollitur vt in Apoplexia ſed ſtuporem quendam præbet. apoplexiæ tamen æmulus affectus eſt, ſed qui non in paralyſim, ſed in ſpaſmum deſinit totius corporis.

2 Labefactata vi cerebri ab oppreſſione, & neruis multo vapore & humore imbutis, vnde actio vitæ neceſſaria intercipitur. Conuulſio interdum febri finem imponit, ſi ſoluatur eâdem quâ inuaſit horâ. Dicet quis, Quo modo cùm Aphono cerebrum reſolutum ſit, conuulſus moritur? Reſpondemus, id fieri choroïde plexu repleto, cerebroque aucto plethoricis cauſis: nec Aphonia hîc ſumitur pro vera apoplexia, in qua reſoluitur cerebrum: ſed cùm id ſuperatur à materia morbifica, pro concuſſiuo motu, reddit conuulſiuum.

3 Quia denegatur exitus ſpiritibus animalibus in partes, & calor natiuus non poteſt ſe explicare, ſed tranſlatâ materiâ in muſculos, conuulſio accidit, quæ vt ſpecie non videatur funeſta, tamen interceptione actionum ad vitam neceſſariarum, eſt lethalis. Senſus eſt: ſi tanta ſit cerebri oppreſſio, vt æger vocis expers reddatur, & non pateat exitus animali ſpiritui ad motum, vnde ſignificatur ſumma caloris infirmitas, moriuntur.

4 Quæ proportione magnitudini cauſæ reſpondeat. Crapula enim, ebrietatis ſoboles frigida, ſoluitur modico vini vſu. Ita febris hîc explicat calorem naturalem, & neruos infirmos partis confirmat.

5 Pro vini conditione, ægri peculiari naturâ, loco, & tempore ſoluitur ebrietas. Galenus dicit ſecundo vel tertio die eam ſolui, nam craſſo vtebantur vino Græci. aliis in locis ſex vel ſeptem horarum eſt ebrietas: ſed efficientis & ſuſcipientis ratio eſt habenda.

VI.

Tetanus.

Ὁκόσοι ὑπὸ 1 τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν 2 ἀπόλλυνται. ἢν δὲ ταύτας 3 διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

VI. Quos 1 tetani vis magna exercet; intra quartum diem 2 intereunt: quod ſi hos 3 effugerint, tetano leuantur, & 4 ſani euadunt.

Eo ſpectat hic Aphoriſmus, vt intelligamus quidnam commodum ſit conuulſioni, & quænam in ea ſit opportunitas medendi. Conuulſio ab exhauſtu, natura eſt incommoda vt ſignum, & vt cauſa, & vtroque modo. Vt ſignum exhauſtus, in oculis, & in facie elucet corporis interna prædia depopulari, ac madore genuino exui, vnde conuulſio tenerrimarum partium facies: vt cauſa, duobus modis, aut enim doloris vim maximam adfert, vel interceptionem communis officij: vel vtroque modo, vt in ſingultu & à dyſenteria. Conuulſio etiam à repletione, mala, vt ſignum & vt cauſa: vt ſignum, indicat enim cerebrum oppreſſum materia copia: vt cauſa, ratione doloris, qui partem maximè infirmam reddit, & ratione interceptionis officij. Quod verò natura ad infirmitatem adiungat oppreſſionem à materia copia & contumacia, calamitoſum.

5 Diſtentis ceruicis potiſſimùm muſculis. Eſt autem maxima ceruici cognatio cum ſepto tranſuerſo, quòd nerui è quarta ceruicis vertebra prodeuntes, finiantur in ſepto tranſuerſo: hinc ſpaſmo tenta ceruice, intercipitur reſpiratio. ἁλίσκονται) magnitudinem denotat mali.

2 Doloris intolerabilis vi, & actionum ad vitam neceſſariarum interceptione, & maximè thoracis: & eſt morbus acutiſſimus. tales verò primò quaternario criſin accipiunt. Intereunt hi quartum intra diem, interceptione actionis. Nam cùm duplex ſit actio per quam eſt vita, nutritio & reſpiratio, per tetanum intercipitur reſpiratio. Muſculi enim thoracem mouentes vim ſuam amittunt in tetano, vnde homines fiunt pneumatici; fuligo enim non expellitur; nam adeſt reſpirandi difficultas; & pulmones incaleſcunt, trahuntque è capite pituitam, quæ magis difficultatem ſpirandi auget.

3 Medelâ, vel analogâ à febre incidente, placato dolore, quò natura habeat locum ſe firmandi, quò ſuperet cauſam morbificam.

4 Abſumpta & excluſa materia quæ neruos tendebat. In quam rem incumbit natura contentione quadam, illius doloris, ac interceptæ actionis impatiens. Totum corpus oleo immergatur tepenti, maximeque ceruix hapſis foueatur.

VII.

Epilepſia euentus.

Τὰ 1 ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς 2 ἥβης γίνεται, 3 μετάστασιν ἴσχει· ὁκόσοισι δὲ 4 πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τὰ πολλὰ 5 ξυναποθνήσκει.

VII. Comitiales morbi, aut conuulſiones 1 epilepticæ quibus ante 2 pubertatem eueniunt, 3 curationem recipiunt: at quibus eæ eueniunt 4 vigeſimoquinto ætatis anno, 5 maximam partem commoriuntur.

Scopus authoris eſt, vt cùm docuerit quot modis fiant conuulſiones, videlicet à ſiccitate & repletione, deinde doceat vt illa finiantur & curentur.

5 Epileptici paroxyſmi. In epilepſia quibuſdam viciſſitudinibus quatitur totum corpus ſpaſmo, cum ſenſuum omnium afflictione. Fit autem epileptica conuulſio aut per idiopathiam, aut per ſympathiam. Per idiopathiam duobus modis: vno, cùm cerebrum prauâ qualitate imbutum eſt, vt lanæ imbuuntur tincturâ quæ elui non poteſt. altero, cùm in ſe continet cauſam, ea autem duplex eſt, melancholicus humor, aut pituita. Fit in pueris ob materiæ copiam, & ob neruorum infirmitatem: ſenibus, ob melancholiæ vbertatem. Per ſympathiam duplex eſt ea quæ fit epilepſia: aut enim à ventriculo fit, aut ab aura venenata. Eſt autem Epilepſia typica & periodica totius corporis conuulſio, cum mentis & ſenſuum læſione. Periodica quidem eſt ebriorum conuulſio; ſuam enim habet periodum, ſed non eſt typica. — *Epilepſia cauſa & ſpecies.* — *Epilepſia, quid.*

2 Antequam Venerem agnoſcere, vocemque aſperiorem édere incipiunt. Pubertatis tempus definit hîc Galenus à decimo quarto anno, ad viceſimum quintum. — *Ætas, pubertas.*

3 In pubertate, confirmatis neruis exhauſtâ materiâ per caloris natiui ἐκλαμψιν, hoc eſt explendeſcentiam calidi natiui. Μετάστασις ſignificat alterius morbi ſucceſſionem, quæ ſolet longè priore calamitoſior eſſe; ſed hic in bonam partem accipitur: quòd nimirum robur ſuccedat, poſt cauſæ morbificæ amotionem per eclampſin calidi natiui materiam abſumentis, & neruos confirmantis.

4 Cùm ex aſpera voce grauem edere incipiunt. Et quanto ſeriùs ab ea ætate inuaſerit, tanto erit contumacior.

5 Hoc eſt, ad vltimum vitæ ſpacium protrahuntur: quòd peculiari & inemendabili cerebri vitio curari videantur: quòd continuò materiam gignat, nec iam ampliùs, per ætatis decurſum, validam in melius mutationem corpus inibit. Addit τὰ πολλά; nam nonnunquam feriſcente ætate ſoluitur. plerumque tamen, propter vitium per idiopathiam cerebro conceptum, commoritur. Quaſi dicat Hippocrates, etiam ante decurſam hanc ætatem remediabimur puerorum madori: vt rebus calidis & ſiccis is à neruis abigatur, vtque illi robur acquirant. Quare radicem pæoniæ collo appendimus, ac in ſorbitiunculis eam coquimus. damus mel ſcillæ vi imbutum. hyſſopo ac roremarino cibos coqui iubemus. Cuidam iuueni à manu repebat quid per humeros in ceruicem & caput, mox cadebat. Poſt prouiſionem habitam totius corporis, phœnigmos adhibui manui: tunc malum incipiebat ab humeris; illis cauſtica admoui, ac vt theriaca vteretur cottidie manè ad ſcripuli copiam iuſſi. mox à labris ac linguâ inuadebat & à genis: genis phœnigmos admoui, perennique theriacæ vſu, S. DEI beneficio euaſit, ſed diurnutus perſeuerabat. at loquela redijt tandem. — *Hiſtoria.*

VIII.

Ὁκόσοι 1 πλευριτικοὶ γενόμενοι, οὐκ 2 ἀνακαθαίρονται ἐν 3 τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς 4 ἐμπύημα μεθίσταται. — *Pleuritidis ſolutio.*

VIII. Quicumque pleuritici 1 expectorabilem 2 materiam non excludunt intra dies 3 quatuordecim, iis in 4 empyema degenerat.

5 Dicit γενόμενοι, vt ſignificet ſe loqui non de inchoata, ſed de abſoluta Pleuritide, hoc eſt, de inflammatione tunicæ coſtis intextæ, ex ſanguinis biliosi allapſu per venam intercoſtalem, mammariam, vel per venam azygon: vel fit ea ex efferi humoris in latus tranſlatione; vel alterius morbi ſucceſſione, aut doloris vi. — *Pleuritidis cauſa, & quibus viis fiat.*

2 Quæ materia iam eſt pepaſmi particeps, quæque dimanat ex phlegmone obſeſſa parte. ἀνακαθαίρεται

Hippo

Hippocrati eſt expectoratio materiæ morbificæ.

Pleuritidis cuatio hîc indicatur. 3 Ob materiæ contumaciam, quæ neque phlebotomiâ, nec pharmaciâ, fotu, aut cucurbitis vinci potuit. Quatuordecim dies intelligi debent totius hiſtoriæ morbi: non autem eius temporis quo expectoratum procedere cœpit. Quodſi quid alterius mali ſuperuenerit, cadunt antequam ventum ſit ad empyema. Quaſi dicat, ineunte pleuritide multum extrahe ſanguinis, vel purga, foue, ita metum empyematis declinabis.
1. Epid. Anaxion. Notandum quòd Anaxion iudicatus fuit anacatharſi & ſudore. Dicet quis, Anaxion iudicatus fuit trigeſimo quarto die. Reſpondemus, pleuritis fuit ſecundaria, ab orgaſmo. Primùm ille febricitabat. Non ſatis commode Galenus excipere videtur Hippocratem, cùm affirmet illum octauo die venam ſecuiſſe: ſecuit quidem octauo die ab ineunte febre illi venam: ſed non octauo die ab ineunte pleuritide. Nam pleuritis ſuo ſtatu non manet vltra decimum quartum diem, ſed vt hîc docet, mutatur in empyema, ſi careat anacatharſi. Sunt autem pleuritidis & peripneumoniæ dies critici 3. 5. 7. 9. 11. 14.

Empyema quid ſignif. et. 4 Hippocrates, inquit hîc Galenus, quamlibet in pus mutationem vocat empyema: vel ita etiam vocat factam inter thoracem & pulmonem (ruptâ vomicâ) puris effuſionem. Vtrumque enim, dicit, accidit, cùm pleuritici per expectoratum non repurgantur. Quare homonyma vox eſt empyema: nam ſignificat
Hiſtoria. ſuppuratum & expuratum. Vidi iuuenem triginta annorum ſucci ſanguiniſque plenum: qui cùm rure eſſet, humi dormiuit, ac in pleuritidem incidit: tardè huic à Medicis parumque ſanguinis extractum fuit. Dolor perſeuerabat. Decimoquarto in empyema verſum fuit malum: dein in expuratum. Tandem cùm fœda multa expectoraſſet ac extabuiſſet, obiit.

IX.

Tabi obnoxia ætates. 1 Φθίσιες γίνονται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ 2 ὀκτωκαίδεκα ἐτέων, μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

IX. 1 Tabes in eas maximè ætates incidit, quæ à 2 decimo octauo ætatis anno, ad trigeſimum quintum finiuntur.

Phthiſis hæc à pulmone, aut ſicca eſt, aut humida. Sicca, vt cum quis ſub ardenti Sole iter faciens, pulmonis humiditas abſumitur. Humida verò, de qua hîc agimus. Hæc autem fit per ſe, vel ex euentu. per ſe, à rupta, aut ab eroſa vena. In pulmone ab acri diſtillatione, vel ab ictu, lapſu, caſu. Hinc fit, quòd acrem diſtillationem Hippocrates vocet θηρίωδην. *Hæc autem acris diſtillatio labens in pulmones aut expectoratur, vel non: ſi expectoratur, ibi tunc opus eſt vi magna, validáque concuſſione, vnde vaſa ſæpè lacerantur pectoris & pulmonis. Si non, tum ibi cunctando putreſcit, & exulcerat pulmones. Ex euentu verò, vt tabes anginæ ſuccedanea, eſt inſanabilis. Iuuenes verò tabi ſunt obnoxij, tum ratione ætatis perfectæ, vtpote quæ iam conſiſtat, nec amplius creſcat: propterea que ſanguine abundat, ac plethorâ laborat, tum etiam ratione diætæ in periculo tabis ſunt à vaſorum pulmonum ruptione, eroſione, apertione. Ita hi per ſe ex euentu, ſunt tabi obnoxij. Eſt verò hæc tabes, pulmonis exulceratio, vel marcor, qui pulmonum exulcerationem ſequitur.*

(Margin notes beside this paragraph: *Phthiſis, ſicca aut humida.* — *Tabes cur iuueni familiaris.* — *Tabes quid.*)

1 Quæ venit ex pulmonum vlcere, quod non à ferina diſtillatione ortum fuit; ſed à ſoluto vaſe pulmonis à plethora, nam hi ſanguinem fundere ſolent naturæ officio maximè è naribus: vel in hac ætate, præ cordis calore, efferueſcentia, acerrimaque vis ſanguinis, accedente iuuenili exercitio, in partibus ſpirabilibus vas rumpit. Vel palindromè ad has interdum partes fit ſanguinis, ſuppreſsâ ſolemni aliquâ euacuatione.

2 Minoribus enim in nutricatum faceſſit copia ſanguinis: & madore corporis acerrima vis diſtillationum obtunditur: Annoſioribus verò, iam ætate exhauſtus eſt ſanguis, totumque corpus algidum redditur, ac cautè viuunt. Si minùs rectè vixerint, etiam in tabem abeunt, ob diſtillationes efferas. Sed iuuenes ex tabe laborant ob vas ruptum: ex ea circumfluunt ſanguinis copia & acrimonia. Tabes ab vlcere pulmonis θηρίωμα veteribus appellatur: id enim exhaurit corpus ſanguine ac nutricatu. *Θηρίωμα quid.* Nec enim poteſt aliter. nectar enim illud diuinum ſanguinis, quod ex ſinu ſiniſtro cordis, toto ſe corpore vibrat, contaminatur à pulmonum fœtore; vnde habitum corporis vberrimum extenuant. Et infectione tabifica aërem quem ſpirando ducimus, inquinat. Plurimos à rupta vena *Hiſtoria.* partium ſpirabilium tractaui iuuenes: ſed maxima eorum pars interiit. Vnus ſeruabatur vſu radicis chinæ & ſarzæ: quarum decocto miſcebamus guttulas ſex vel ſeptem olei ſulphuris. Sed in alijs non ſucceſſit.

X.

Ὁκόσοι 1 κυνάγχην διαφεύγουσιν ἐς τὸν 2 πλεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ 3 ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν· ἢν δὲ ταύτας 4 διαφύγωσιν, 5 ἔμπυοι γίνονται. *Angina in peripneumoniam.*

X. Qui ex 1 anginoſis fiunt 2 peripneumonici, intra ſeptem 3 dies moriuntur: Quodſi ab illis ſuperſtites 4 euaſerint, fiunt 5 ſuppurati.

1 Hoc eſt, qui laborant ex inflammatione muſculorum laryngis propriorum: hæc ſymptoma habet orthopnœam: hæc eſt vera angina. *Anginæ cur varij ſuccedant morbi, & qui ſinguli. 6. Lib. 2.* Secunda in anginæ ſpecie rubor in ceruice apparet. eſt muſculorum communium inflammatio: hæc etiam terrifica eſt. De hac loquitur in Epidemiis, vbi ait, Rubor ſynanchicus in pleuritidem abiit: dicit non de vera, nam hæc in peripneumoniam degenerat. Vera angina ſolet eſſe funeſta, interceptione viarum qua ducitur ſpiritus, & fuligo expellitur. Cùm hæc metaſtaſis fit, videntur ilicò meliùs reſpirare ac deglutire, ſed mox cadunt vires, ac mors obrepit.

2 Ex materiæ tranſlatione, aut rupta vomica, aut euaneſcente tumore.

3 Interceptione officij ad vitam neceſſarij: & ob difficultatem curandi, quòd materia pepaſmi ſit expers: Intra ſeptem dies, ab illa metaſtaſi numerando.

4 Mitificatâ materiâ, ac vi naturæ edomitâ.

5 Ruptâ pulmonis vomicâ, & effuſo pure in ſpacium inane thoracis vtrinque. Hoc funeſtū. nam effeta reddita fuit cunctando illa materia. Pulſus fit inæqualis, cùm transfertur in pulmones materia: ſin aliò, æqualis, cum libero ſpiritu. Quidam robuſtiſſimus miles ex hac tali angina laborabat anxiè: mox in pulmoniam abiit. *Hiſtoria.* rogabat medicos quid iam ſpei concepiſſent; ſe enim defunctum eſſe illa calamitate. Reſponſum, parum id placere medicis. Iuſſit duodecim oua coqui, quæ vorabat. Eodem die obiit.

XI.

Τοῖσιν ὑπὸ τῆς φθίσιος 1 ἐνοχλουμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅ, τι ἂν ἀποβήσσωσι, 2 βαρὺ ὄζῃ, ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, 3 θανάσιμον. *Puris fœtor & capillorum fluxus.*

XI. Cùm, tabi 1 implicitis quod tuſſiendo excluditur ſputum, 2 grauiter oleat, dum carbonibus ardentibus infunditur, capillique defluant, 3 funeſtum.

Agit de excrementis ex quibus ſignificatio fit partis affectæ, ſtatus morbi, vel periculi magnitudinis, & magnitudinis morbi ob putredinem inſanabilis. Exhauſtum capitis ſequitur facultatum animalium debilitas, motus thoracis interceptio, qua reſpiratio & caloris natiui euentatio tollitur, vnde mors. Inchoatum exhauſtum ſequitur capillorum defluuium, quia illis abſumit theriωma ſuccum nutritium capillorum.

Digitized by Google

1 Apulmonis exulceratione antiqua.

2 Vnde ſignificatio fit partis emortuæ.

3 Quia quo plures facultates labefactatæ ſunt, eò res ægri peiore ſunt loco. Defluuium capillorum eſt à capitis exhauſtu. Iniucundum quid ſpirat cunctum pus, non tamen fœdum. Fœtor enim ferè ſoboles eſt putredinis. Tale pus fœtet, pallet, vireſcit, cœnoſum eſt, & ſubcruentum. Igni vitrum imponatur; huic inſtilla pus; ita exhaurietur mador ille qui obtenebrabat fœtorem genuinumque odorem: & reliqua pars halitum fundet odoris ſubiectum. Verùm hæc argumenta non ſatis ad præſagiendum firma ſunt; quædam enim excrementa per ſe fœtent: quare iungenda alia ſigna, ac videndum tum, inquit Hippocrates, num vna capilli effluant. Id enim argumento erit, fraudari partes diuino illo à corde nectare, parteſque capillatas exhauriri humido ſuo, nimiumque patére eas; & earum corrumpi nutricatum. Alibi aquæ marinæ inicit pus, vel aquæ in qua ſubduplum ſal eliquatum eſt. ſi ſubſidat, calamitoſum; ſignificat enim languorem calidi natiui, illudque ſputum exuſtum eſſe adeò vt nullum in ſe flatum habeat. grauem etiam efflant animam. Vidi quandam nobilem matronam quæ purulenta diu expuebat, euaſeratque in ſummam maciem: tandem tam fœtida exhalabat ore, vt filias etiam aſtantes tabifica vi contaminaret. Iuſſi vt hæ ore perpetuò partum theriacæ continerent: illa obiit. Altera puella nobilis à Principe ad me miſſa fuerat, vt quod tuſſiculoſa eſſet, explorarem quid mali haberet. Hæc primis nubilibus in annis vitam agebat. Sputa mihi oſtendere nolebat: ancillæ iuſſi vt clam hera quæ noctu excreuerat ad me referret factum. ſummum fœtorem carbonibus iniecta ſpirabant. Retuli ad Principem, actum eſſe de huius vita, etiam ſi non dum ægrotare videretur. Poſt paucos menſes tabida obiit; reluctaotibus etiam doctiſſimis noſtræ patriæ medicis

In Coacis.

Hiſtoria.

XII.

Phthiſicis ſi capilli fluant.

Ὁκόσοισιν ἂν 1 φθισιώσιν αἱ 2 τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, οὗτοι 3 διαῤῥοίης ἐπιγενομένης 4 ἀποθνήσκουσιν.

XII. Quibuſcumque tabidis 1 è capite vnà capilli 2 defluunt, ii 3 diarrhœa ſuperueniente, 4 moriuntur.

Hæc ſigna labefactatæ omnis facultatis ſymptomata ſunt.

1 In inueterata tabe. Tali voce vtitur vbi confirmata eſt tabes: alioqui φθινώδεις dicuntur.

2 A praua qualitate qua afficitur nutriens ſuccus: vel quòd ab exhauſtu laborant ſolidæ partes.

3 Eſt enim ſignum labefactatæ naturalis œconomiæ. Hæc enim diarrhœa conſiſtit in vitio coctionis, diſtributionis, & excretionis: quia hæc nutricium ſuccum è corpore abigit: vel ſignificat ξηρότητα partium ſolidarum à ſqualore. Interdum tamen bonis ægri rebus fluit aluus, dum materia catarrhi à capite in aluum funditur, vel ſi empyema pulmonis ſe in aluum euacuârit; modò fluat modico tempore, & à tuſſi ſi ægrum vindicauerit.

4 Nam fractas omnes vires corporis indicat, & illas diarrhæa etiam ſoluit. Itaque diarrhæa inueteratæ tabi ſuperueniens, in procinctu mortem eſſe denunciat: nam diarrhœa calamitoſam vim morbi oſtendit, ac naturam infirmam facit.

XIII.

Sanguis ſpumoſus.

Ὁκόσοι 1 αἷμα 2 ἀφρῶδες * ἀναπτύουσι, τούτοισιν ἐκ τοῦ 3 πλεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

* ἀναπτύουσι, id eſt exſpuunt.

XIII. Qui 1 ſanguinem 2 ſpumantem tuſſiendo exſcreant, iis ex 3 pulmone talis excluſio fit.

Scopus eſt, Iuuenes qui indebitè ſe exercent, intemperanterque viuunt, ex vena rupta ſæpe laborant: iam erit iudicandum num ſanguis feratur ex pulmonibus. Meminit hic vnius ſigni quo certo deducimur in cognitionem partis vnde excretum educitur. Sanguinem ſpumoſum ex multis partibus excernimus; vel enim ex thorace, vel è pulmonibus, vel è faucibus: ventriculo, hepate, liene, cerebro. Notæ diſtinctionis, qua ex parte ſunt hæ, qualitas ſanguinis, quantitas, & excernendi modus. Quia ſanguis paucus, ſincerus, dolore & tuſſi, vel ſcreatu excernitur, vel à faucibus, vel ex larynge, & non admodum ſpumæ permiſcetur. Paucus, niger, & grumoſus, cum tuſſi & dolore, ex thorace. Spumans, purpureus, multus, ſine dolore, ſed cum tuſſi, è pulmonibus. Vomitione, vel è ventriculo, ſi fuerit non conglomeratus, vel è liene, ſi quodammodo fuerit conglomeratus; exiguámque ſpumam habet. Qui verò ex pulmonis exulcerata ſubſtantia prouenit, mera eſt ſpuma ſanguinea, rotundus ſanguis, non continuatus fluens, ſed interciſus quibuſdam interuallis, ac diſſectatus, dilutus ac albidus. In pleuritide & peripneumonia leniter ſpuma permiſcetur ſanguini ſeroſo. Reliquæ partes ſua indicia etiam proferunt in qualitate & actione mutata; quare in Coacis dicitur, Si dolor non ſit ſub diaphragmate. Hic verò meminit Hippocrates ſolius ſpumæ, nec vllus illi ſermo de qualitate ſanguinis, aut eius excernendi modo. Sed an omnis ſanguis ſpumoſus ex pulmone excernatur, dubitare quis poſſit; cùm, vt iam diximus, ex aliis etiam partibus veniens, ſpumam gerat. Certè pulmones crebris meatibus peruſi, ex motu & ex calore ſæpe ſpumam excitant. Spuma enim nulla alia parte excitari poteſt quàm ea, quæ continenter mouetur. hinc eſt quòd ex ſolis pulmonibus effluat ſanguis ſpumans. In pulmonibus præterea magna ſunt vaſa: hinc copioſus effluit ſanguis. Pulmones ſunt omnis ſenſus expertes; hinc effluit ab his ſine mœre. Quia verò ſanguis ducitur per vias reſpirationis, hinc eſt quòd tuſſiendo excludatur. Sanguis itidem hic ſubſtantiæ eſt, refert enim ideam partis vnde manat. Vomitio cadit peculiariter in ventriculum: hinc vomitione redditur è ventriculo, vel per ventriculum, vt à ſupremo ramo ſplenico. Non enim aperta aliqua vena ventriculi, ſed aperta illa vena quæ fertur à liene in ventriculum, vomitione redditur ſanguis: ſed hic eſt glomeratus, ſi fuerit naturalis; liquidus verò, ſi fuerit corruptus. Quodſi ſanguis è pulmonibus fluat, emittendus eſt ſanguis, ad reuulſionem: ſi ex pectore, abſtinendum eſt a ſanguinis emiſſione. ita Hippocrates in pleuritide vbi ſanguis expectoratur, à venæſectione cauet; nam hic opus eſt firmis lateribus: venæ autem ſectione admodum franguntur vires.

Per os ſanguinis excretio vnde.

Spumoſus ſãguis vnde.

Remedium.

6. Epid. 2.44.

1 Si is ſanguis flaueſcat, liberalique ſi effundatur manu, ſine dolore, cum tuſſi. Totus ille ſanguis quaſi coagulata ſpuma eſt: quemadmodum talem ſanguinem natare videmus ſpumantem in ſanguine recens mactatorum boum; dicas potius ſpumam ſanguineam, quàm ſanguinem ſpumoſum. hic ſanè è pulmonibus venit; hoc eſt è pulmonum ſubſtantia.

2 Qui à capite in pulmones influxit, non eſt ſpumans: nam, dicit Galenus ſpumans ſãguis eſſe nequit, niſi è carne & ſubſtantia pulmonis educatur: quãuis ſpumoſus eſſe poſſit qui excluditur ex vaſis pulmonis ruptis aut exeſis, attamẽ non erit ſpumãs, hoc eſt, erit ſanguis qui ſpumã habet, ſed totus ille ſãguis non erit ſpuma (hoc eſt erit ſanguis ſpumoſus, non autem ſpuma ſanguinea) eſtque tenuis: qui verò à capite in pulmones lapſus fuit, ibi redditur craſſior & viſcoſior; proptereaque interdum non eſt ſpumoſus. Qui ſanguis è lateribus educitur, etiã raro eſt ſpumoſus: & ſæpe etiam is ſanguis qui ex vaſis pulmonis educitur, nõ eſt ſpumoſus, vt euenit in rupta vel exeſa vena pulmonis. Sed vbi exulcerata eſt caro & ſubſtãtia pulmonis,

7. Aph. Ex Holerio. nis, tunc neceſſariò educitur ſpumans ſanguis. Quòd verò aliquando ſpumā habeat ſanguis qui prodit ex rupto vel exeſo vaſe pulmonis, id, inquit Holerius, potiùs à cauſa externa eſt, vt propter agitationem illam reſpirandi: non à propria cauſa, qualis eſt ſanguis è pulmonis ſubſtantia & carne. Nam ille ſanguis ſpumoſus, tenuis, ſubtilis, qui pulmones nutrit, cùm expectoratur, ſpumoſus neceſſariò erit, plurimum enim arterioſi illi ineſt, & ideam refert partis eius vnde dimanauit, nam pulmo quaſi ſpumeſcit. Propterea falsò illud dicitur, Non eſt ſpumoſus ſanguis, ergo non ex pulmone. Nam ſanguis non eſt ſpumans ob reciprocam illam reſpirandi viciſſitudinem motumque pulmonis, inquit Holerius, nec ob calorem; quamuis ſit adiuuans cauſa; verùm ſola ea non ſufficit. Euenit tamen aliquando vt à vena pulmonis prodiens ſanguis ſit ſpumoſus: ſed id perpetuum non eſt, imò rarò hoc euenit. At ex vulneratis pulmonibus effunditur ſemper ſanguis ſpumans. Quare (inquit hîc Galenus) rectè ita enunciatur, Sanguis ſpumans pulmonis ſolius exulcerationem indicat; at non rectè dicas; Exulcerato pulmone, neceſſariò ſpumans excreatur ſanguis. Sæpè enim lapſis aut contuſis ſanguinis coloratiſſimi plurimum extuſſitur ſine dolore, quem ex rupto pulmonis vaſe quopiam prodiiſſe veriſimile eſt.

3 Quaſi dicat, ſpuma ſanguinis quæ copiosè, ſine dolore, cum tuſſi excernitur, non alibi quàm in pulmonibus gigni poteſt. hoc eſt, in pulmonum carne. Conſule Galenum libro ſexto De vſibus partium, Remedium. capite decimo, pagina 566. Præclarè hîc præbetur decoctum radicis conſolidæ maioris ex lacte: & puluis hæmatitidis, coralli, boli, ſeminis hyoſcyami, ſeminis papaueris, cum conſerua roſarum.

XIV.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ 1 διάῤῥοια ἐπιγενομένη, 2 θανατῶδες.

XIV. Tabe detento 1 profluuium alui ſuperueniens, 2 letale.

Hic Aphoriſmus ferè eiuſdem eſt argumenti cum duodecimo.

1 Nam plus à tabido colliquatur partium ſolidarum, quàm poſſit ab ingeſtis ſuppeditari in nutricatum: quia omnis ſectio labefactarunt.

2 Quaſi dicat, Dixi quum tabidis fœter pus, vnáque ſi capilli defluant, ſi interuenerit his diarrhœa, breui homo morietur: quia, vt iam ſcribit, in tabe inueterata, ipſa ſola diarrhœa ſatis eſt ad mortem: quamuis non ita citò funeſta ſit, ſi citra capillorum defluuiū euenerit. nam pedetentim exedentur Cautio ad praxim. vires. Quaſi dicat, ſumma religione in his pharmaca præſcribantur: ac caue ne validis aluum moueas. Sed da illis potiùs aquam cancrorum, cum guttulis quibuſdam olei ſulphuris.

XV.

Ὁκόσοι ἐκ 1 πλευρίτιδος 2 ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀφ' ἧς ἂν ἡ 3 ῥῆξις γένηται, παύονται. ἢν δὲ 4 μὴ, ἐς 5 φθίσιν μεθίστανται.

Empyi. XV. Quicumque à 1 pleuritide empyi (hoc eſt 2 purulenti vel ſuppurati) redduntur, quando expectorandi finem faciunt quadraginta diebus, ex 3 quo rupta fuit pleuritidis vomica, liberantur: ſin 4 minùs, in phthiſin 5 degenerant.

1 Quæ pleuritidis materia tota non excluſa fuit intra dies quatuordecim.

2 Vigeſimo, trigeſimo pleumque, vel quadrageſimo, aut ſexageſimo die quæ in empyema degenerauit pleuritis. Eoque die recrudeſcit febris, quia pus conficitur.

3 Cæpitque pus expectorari. ῥῆξις eruptio puris eſt. Vt ſi fiat ſuppuratio vigeſimo die, fiat ῥῆξις trigeſimo; ab ea ῥῆξις oportet intra quadrageſimum diem repurgetur.

4 Si tota materia purulenta excluſa non fuerit.

5 Eâ morâ corrumpitur adeò pus, vt neceſſariò vnà in exulcerationem abripiat molles pulmones. Quare hoc tempore cauendum à paracenteſi. Nam plurimi ante 40 diem in phthiſim degenerant, ob anni iniquitatem, puriſque malignitatem, ac corporis infirmitatem. Nota puris confecti in pleuritide eſt, Suppurati ſigna. pondus in latere occupato, & horror à pure vellicante membranam coſtis intextam: & modò horrent, modò Cautio practica. ſudant. Ruptæ vomicæ ſigna vide libro 2. Prognoſticôn. Quaſi dicat, Caue ergo ne latus aperias paracenteſi, poſt 40 diem.

XVI.

Τὸ 1 θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρωμένοισι· σαρκῶν 2 ἐκθήλυνσιν, νεύρων 3 ἀκράτειαν, γνώμης 4 νάρκωσιν, 5 αἱμοῤῥαγίας, 6 λειποθυμίας· ταῦτα οἷσι 7 θάνατος. Calidi vit.

XVI. 1 Calidum in hæc calamitoſum eſt, háſque adfert calamitates his, qui eo ſæpè multúmque vtuntur, 2 carnium laxationem, neruorum 3 infirmitatem, mentis 4 ſtuporem, 5 hæmorrhagias, 6 lipothymias: quæ ſunt eiuſmodi vt 7 mortis conſequutionem adferant.

Explicatis affectibus thoracis, eorumque cauſis, criſi, periodo, & paroxyſmis, quoniam ad hos curandos magnas adfert oportunitates vſus aquæ calidæ ſiue fotus calidi, propterea agit iam de calido. Nam θερμὸν hoc loco nihil aliud ſignificat quam θέρμασμα. Id autem quod inter θερμάσματα primum obtinet locum, eſt fotus aquæ calidæ & dulcis, quia hæc accommodatur ad curationem morborum quorum antè meminit. Deſumptus eſt hic Aphoriſmus ex libro De humidorum vſu. Generalior autem eſt propoſitio quam vt ſoli pleuritidi applicetur. Agit contra hos, qui ſemper pleuritidem perpetuis fomentis curare nitebantur.

1 Hoc eſt, calida: ceu fomentum aquæ dulcis calidæ, quod κατ' ἐξοχὴν nuncupatur θέρμασμα.

2 Laxatis fibris ac diſſipatis ſpiritibus.

3 Quia neruorum robur in mediocritate ſiccitatis conſiſtit: quod enim ſiccum eſt, propiùs abeſt à ſanitate; quod verò humidum, longiùs.

4 Hoc eſt, infirmitatem motus & ſenſus, actionúmque principum. γνώμη ſeu διάνοια eſt vis iudicandi & ratiocinandi: anima ſicca eſt prudentiſſima, dicebat Heraclitus, nam ſpiritus habet æthereos ſicciores, qui ſunt eius proxima inſtrumenta. Hi verò ſpiritus gignuntur in cerebro ſicciore & duriore. 3 Aph. 6. & 6. Epid. 55.

5 Patefactis meatibus, & ſanguine fuſo à calore, vnde venæ diſtenduntur, ac rumpuntur, vel aperiuntur. Id agit in corporibus haimorrhagiæ obnoxiis.

6 Exhauſtis ſpiritibus, & laxatis membranis.

7 Quia ſoluuntur vires omnium partium, vnde ſpiritus animales & vitales diſſipantur. Nam hæc ſimul iuncta intelligi debent: ita vt his ſolutis viribus, ſuperueniat haimorrhagia author lipothymiæ, quam ſequitur mors. Nimis abundè in coagmentatione lapidoſâ, vreteras ac renes contundente, fotuum vſus initur: præſtaret repetitis vicibus, ac ſeſquihora, vel duabus horis interpoſitis repetere decoctum Cautio ad praxim. ex aqua fœnigræci, ſeminum maluæ, chamæmeli; mox vngere oleo Scorpionum, Foueat ſe panno villoſo, craſſo, albo:

XVII.

Frigidi vis.

Τὸ δὲ ψυχρὸν 1 σπασμοὺς, 2 τετάνους, 3 μελασμοὺς, καὶ 4 ῥίγεα πυρετώδεα.

XVII. Frigidum verò [hæc adfert incommoda :] 1 conuulſiones adfert, 2 tetanos, liuores, quaſique partium 3 denigrationes, & 4 rigores febriles.

Vide 9. Meth. 6. fol. 223.

Si quis conuenienter frigido vtatur, in qualitate, quantitate, vtendi modo, & occaſione, pares habet curandi vires cum calido, etiam ad phlegmonem; ſi nulla ratio deſideretur neque materia, neque cauſa, neque partis, neceſſarius eſt frigidæ vſus. Ineunte enim phlegmone, ſi nulla deſideretur partis ratio, hoc eſt, ſi non fluat ſanguis in glandulas, ſique pars nobilis in ignobilem non ſe exoneret. Et ſi nulla materia deſideretur ratio, hoc eſt, vt non ſit venenata, nec impacta. Et ſi nulla deſideretur cauſæ ratio, hoc eſt, ſi illa fluxio non ſit critica. Tunc, dico, ἀποκρουστικῶν vſus omnino eſt neceſſarius. nam confirmant excipientium partium conſtringendo poros qua effluit materia, calidioris ſanguinis infringendo acrimoniam, & affluxum omnem prohibent. Propterea veteres ineunte phlegmone adhibebant oxyeratum; Arabes cataplaſmata ex vino auſtero, ſucco ſemperuiui, & cortice granatorum. Sic Hippocrates præſcribebat, ad arcendam phlegmonem, ceratum ex duabus ceræ partibus, & ex vna parte olei roſati. Si quis tamen inconſideratè vtatur plurimo frigido, ſentiet plurima incommoda, qualia Aphoriſmus explicat.

Repellentium remediorum quando vſus neceſſarius.

1 Contractis neruoſis partibus, & cohibito effluuio.

2 Congenerum muſculorum à ſpaſmo.

3 Fixo partium calore extincto, interceptóque ſpiritu vitali qui è corde affluit.

4 Qui ſpeciem febrium præſeferunt, vel febrim adferunt ex euentu, ſuppreſſo à frigore excremento quod in corpore tali circumfluere ſolet, quod tunc putreſcit, & congeneres ſuæ naturæ morbos parit. Exemplo ſit Alexander Magnus apud Q. Curtium, qui cùm exiliiſſet in algidiſſimum flumen, funeſtiſſimam in calamitatem tractus fuit; attamen S. Dei beneficio, Philippi Medici illi fideliſſimi operâ ſeruatus fuit. Vidi Pariſiis idem in Sequana eueniſſe celeberrimo natatori, qui cùm bis tranaſſet flumen; tertiò, medio in alueo periit.

Hiſtoria.

XVIII.

Frigidum quas partes lædat.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον 1 ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, 2 νεύροισιν, 3 ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν 4 ὠφέλιμον.

XVIII. Idem frigidum bellum indixit oſſibus, dentibus, 2 neruis, 3 cerebro, dorſali medullæ: calidum vero his præſtat 4 adiumentum.

1 Ob algorem iſtorum natiuum. Patiuntur quidem oſſa, ſed non ſentiunt, propterea nigreſcunt. Dentes vero patiuntur & ſentiunt.

2 Membranis, ligamentis, tendonibus, exſanguia omnia lædit frigus, vel ſenſu eximio prædita, vt vterum, veſicam, inteſtina, penem, thoracem.

3 Quia alget à propria natura.

4 Si illæ partes ad ſuæ conſimilem intemperiem abductæ fuerint. Nam intemperatæ naturæ, modico contrariorum vſu gaudent. Dicet quis, ſi calidum tantopere his prodeſt, cur igitur ſcripſit Hippocrates, vulnera & fracturas capitis, (etiam ſuâ naturâ funeſtas) minimè tamen funeſtas eſſe hyeme, ita vt æſtate; & celeriùs curari hyeme quàm æſtate: præterea, non tam facilè hyeme, culpâ, imperitiâ & errore Chirurgi, ex euentu, funeſtas fieri, quàm æſtate. Dico quod hyems, ex euentu, maiores adfert opportunitates ad benè curandum, quàm per ſe, detrimenti ſuo frigore: quia frigori facilè occurri poteſt calfacientium vſu, quo aëris frigus temperetur. Quia autem in eam curam incumbere debet Chirurgus vt omnem arceat putredinem: calor autem cauſa eſt putredinis: ergo tempus minorem quod adfert putredinis opportunitatem, id ad curationem eſt optimum; cuiuſmodi eſt hyems. Dubitabit hîc fortè quiſpiam, num dens ſit os. Cur enim meminit hîc Hippocrates dentium, ſi ſunt oſſa? Reſpondeo: Propterea quia os patitur tantùm, non ſentit: dens & ſentit, & patitur. Verùm ſenſus particeps, & expers non conſtituunt eſſentiam oſſis. magis & minùs non immutant ſpeciem.

Dubium.

Dens num ſit os.

XIX.

Contrariis curatio quæ abſoluatur, non ſemper locum habet, ob vrgentius malum.

Ὅκόσα 1 κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν 2 δεῖ, πλὴν ὁκόσα 3 αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει.

XIX. Quæ refrigerata 1 ſunt, 2 calfacere decet; modò ex iis ſanguis 3 non fluat, aut fluxurus ſit.

Innititur Aphoriſmus communi Maximæ, Contrariorum contraria ſunt remedia. Quæ quidem locum habet in affectionibus ſimplicibus; vbi enim multiplex eſt affectio, ibi ſequimur illud Galeni conſilium, horum vt trium rationem habeamus, primo, vrgentioris. Sic enim non habita ratione vlceris, adhibeo ei oleum vel aquam, conuulſionis metu, ſi nimirum vulnus fuerit in articulis. Secundò, rationem habemus cauſæ omnium ſymptomatum. Sic ei qui ex vertigine, amarore oris, & cardialgia laborat, purgationem adhibeo, ſperans fore vt excluſa bile omnia ſymptomata excludantur. Poſtremo rationẽ eius habemus ſine quo curatio obiri nequit. Sic in vlcere cum phlegmone, prius phlegmones quàm vlceris eſt habenda ratio. nã prius ſarcoſi ſtuderi nequit, nã ſarcoſis naturæ eſt opus atqui natura ex intemperie laborat dum flagrat phlegmone. Igitur phlegmones curatio præcedere debet vlceris curationem, quò temperies partis laborantis reſtituatur. Ita vidi in luxatione pedis cum tibiæ fractura, eueniſſe maximam calamitatem, cùm chirurgi & amici primùm reſtitui volebant pedem, quàm fracturam curari, vel eam extra phlegmones metum poni: nam ſuperuenit ſpaſmus, delirium, mors.

Practica methodus.

2. & 11. Meth.

Hiſtoria.

1 Quæ ex intemperie frigida laborant, caloris detractione, & frigoris acceſſione.

2 Vt illud ſymmetrum, in quo naturæ virtus conſiſtit, reſtituatur, intemperiei detractione, & eius rei, quæ deficit, additione, vt ſi ab exhauſtu perit calor.

3 Quoniam rei vehementioris maior eſt habenda ratio: eſt autem calamitoſius profluuium ſanguinis eâ intemperie, in cuius curationem incumbimus calfacientium vſu, quæ parant hæmorrhagiam. Quare ſi vi frigoris vena ſanguinem fundit, non calfaciendum.

XX.

Frigidi incommoda.

Ἕλκεσι 1 τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα 2 σκληρύνει, ὀδύνην 3 ἀνεκπύητον ποιεῖ, 4 μελασμοὺς, 5 ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

XX. Vlceribus 1 frigidum eſt acerbum & mordax; cutem 2 obdurat, dolorem 3 reddit ſuppurari expertem, [ideóque] 4 liuores, 5 rigores febriles, conuulſiones & tetanos [hoc eſt diſtentiones] inducit.

1 Detracta cute, carnéve vlcerata molli & rara, quæ frigidis non aſſueuit. vnde maior diuiſio ex compreſſione, præterea quod ichoribus & ſordibus ab

vlceribus

vlceribus exitum deneget. Vlcus eſt ſolutio continui mollia ſubſtantiæ, à cauſa interna vel externa.

2 Colligendo & contrahendo partes quas peruadere nequit. quodque ſpiritum & caloris effluxum prohibet, materiamque cogit, vnde diaphoreſis intercipitur. Quare ita ſemper tepeant admota, ne exhalatio intercipiatur.

3 Doloris cauſam non permittit ad pepſmum venire. hæc enim vi caloris mitigatur. inde ſæpè vlcus phlegmonen concipit, & ex plegmone ſcirrhum facit. inde liuores.

4 Nam vertit phlegmonem in ſcirrhum. Caueitaque ne diutiùs refrigeres.

4. Simpl. 4. 5. 5 Nam ea vlcera frigidi contactum ſentiunt, ac dolent inde, nam frigus pungit.

XXI.

Frigidi commoda.

Ἐστὶ δὲ ὅκου ἐπὶ 1 τετάνου ἄνευ 2 ἕλκεος, 3 νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος 4 μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις 5 ἐπανάκλησιν θερμῆς ποιέεται. θερμὴ δὲ ταῦτα 6 ῥύεται.

XXI. Sed tamen fieri poteſt vt in 1 tetano vlceris 2 experte, 3 iuuene bene habito, æſtate 4 media, frigidæ quam copioſa profuſio calorem natiuum 5 reuocet. huiuſmodi autem hæc 6 calor ſoluit.

Senſus Aphoriſmi eſt, Nonnumquam tamen frigidi vſus eſt.

1 Hoc eſt, in æquali andagoniſtarum muſculorum ceruicis conuulſione. Idem locum habet in aliis conuulſionibus.

2 Nam frigidum vlceribus eſt mordax, & dolorem reddit ἀνεκπύητον.

3 Quia in hoc nerui habent ἐπίζλημα carnem, quod arcet frigoris intrò penetrationem. Non ſit obeſus, non gracilis.

4 Quo tempore æſtuat externus corporis habitus à calore fluente: qui vi aquæ frigidæ affuſæ intrò cogitur: nam eius effluuium vi frigoris prohibetur. Aliis enim frigidis temporibus frigidæ affuſio ſuperaret calorem natiuum.

5 Ex euentu. nam intrò pellit frigus calorem; hic collectus, viuaciùs exilit, ac coquit excluditque crudos ſuccos ex corpore quadrato.

6 Tetanum videlicet. Videte Galenum tertij de temperamentis, vndecimo.

XXII.

Calidi fotus commoda.

Quibus per ſe calidum noceat, & quibus ex euentu proſit.

Τὸ 1 θερμὸν 2 ἐκπυητικὸν, οὐκ ἐπὶ 3 παντὶ ἕλκει, μέγιστον 4 σημεῖον ἐς ἀσφαλείην· δέρμα 5 μαλάσσει, 6 ἰσχναίνει, 7 ἀνώδυνον, 8 ῥιγέων, 9 σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν· λύει δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρίην. πλεῖστα δὲ διαφέρει ὀστέων 10 κατήγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν 11 ἐψιλωμένοισι· τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν 12 κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι· καὶ ὅσα ὑπὸ ψύχεος 13 θνήσκει ἢ ἑλκοῦται, καὶ 14 ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, 15 ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει· τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρῖνον, τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

XXII. 1 Calidum eſt 2 ſuppuratorium; non tamen 3 quouis in vlcere præclarè ad ſalutem 4 apparet & facit: cutim 5 emollit, ac craſſam 6 extenuat, 7 dolorem ſedat: idemque 8 rigorem, 9 ſpaſmum, tetanum ſeu diſtentionem mitificat: quin etiam capitis grauitatem ſoluit: ſed admirabile quantum fracturis 10 oſſium ſit adiumentum, ac præſertim ſus 11 cute nudatis: maximeque inter eas fracturas quibus 12 caput eſt vlceribus obſeſſum, & quæcumque frigoris vi ſunt 13 emortua aut exulcerata: & herpetes 14 exedentes iuuat: 15 ſedi, pudendo, vtero, veſicæ; his calidum amicum eſt, & ſecundi iudicij, frigidum verò his eſt bellicoſum ac interimens.

Docet quid iuuet per ſe vſus θερμασμάτων, & quid ex euentu noceat; deinde quibus ſalutariter adhibeatur, & quibus bellum indixerit. Quia nullum remedium omnibus eſt idem; qui eſt præcipuus huius Aphoriſmi ſcopus. *Remedium nullum omnibus idem.*

1 Θέρμασμα, quod interciſis ſpaciis, non perpetuò, admouetur.

2 Purificum eſt à calore naturæ noſtræ conſentaneo. Tribus opus eſt pepaſmo; vt pars circumfluat ſpiritu & calore natiuo, vt vlcus ſit pepaſmi capax & vt apta remedia adferantur illi.

3 Vbi integritas naturæ, & materiæ bonitas deſideratur, aut quod fit ex affluxu materiæ pepaſmi expertis, vel eius capacis, vt in vlceribus Chironiis, cancris, & phagedænicis. Solatio eſt vlceribus quæ in frigidis partibus hærent, vt oſſeis & membranoſis, vel, ſi à frigore venerint, vt pernionibus. ſed abſit putredo: nam magis putreſceret.

4 Nam omne ſuppuratum pepaſmus eſt; à pepaſmo autem certa ſalutis ſpes: quòd & naturæ integritas & materiæ bonitas ſignificatur. Quare notandum, num à fotu prodeat pus bonum. Θέρμασμα ſuppuratum promouet, calore enim ſuo excitat calorem natiuum ſopitum, cumque collectione auctiorem reddit. At in prauis illis vlceribus maximam ac immedicabilem putredinem facit: nam ibi potius ſiccandum & detergendum. Iis igitur ex euentu nocet calidum ſuppuratorium, per ſe verò prodeſt. In cancro duplex eſt venenum, putrefactiuum & rodens: ſi admoueris ſuppurantia, ſurgit eius vis putrefactoria; ſin validè ſiccantia cum morſu admoueris, ſæuiet eius rodens potentia. *5. Simplis 2. Conti; ad praxim.*

5 Siue ea ſiccitate, concretione, vel repletione induruerit.

6 Ad mediocritatem reducit; aut etiam ex euentu id facit, craſſos ſuccos exhauriendo.

7 Vacuando, rarefaciendo, & temperando humorem, & flatum, cuius qualitate & copia temperamentum & habitus partia immutata fuerant. Quicquid enim habitus & temperamenti immutationem reſtituit, eſt anodynum.

8 Digerendo excrementa quæ in corpore circumfluere ſolebant.

9 Pepaſmo acrium ſuccorum & flatuum; craſſaque, ſi adſint, attenuando; lenta incidendo: flatus diſcutiendo. Propterea fotus capitis fiunt decocto betonicæ, chamæmeli, agarica, & foliorum ſenæ.

10 Septimo die, ad pruritum mitigandum qui à vinculis incidit, tunc perfundendum vlcus aquâ calidâ.

11 Poſt ſeptimum diem ad ſedandum pruritum: poſt vigeſimum verò, ad illiciendum ſuccum alibilem, quo callus gignatur adducto à nutricatu. Oſſibus enim, & vlceri φίλιον ἐστι τὸ θερμόν. Quaſi dicat, fracturis cum vlcere coniunctis confert.

12 Aqua per ſe eſt calamitoſa capiti & eius vlceribus, quòd aqua vtraque qualitate pugnet cum iis. Ea tamen tempora incidere poſſunt, vt neceſſarius ſit illius vſus ratione ſymptomatum. Nihil eſt capiti, vt caput eſt, ipsâ aquâ inimicius; nihil vlceribus, ſuppuratorio calido. Vt igitur vlcus eſt, nullâ re madefacere oportet, authore Hippocrate, niſi vino, quod exiccat & exterget: Nonnumquam tamen indicatio quæ à parte ſumitur, affectionis indicationem vincit. Dici enim Hippocrates, niſi vlcus ſit in articulis, quia ſauciatis tendonibus facilè incidit conuulſio, eaque, funeſta: Igitur, ad tempus, illam partem, vino, aqua, vel etiam oleo profundimus, vt arceatur conuulſio quæ imminet, licet hæc vlceri ſint inimiciſſima. Succurrendum enim primò ei quod magis vrget. Sic hoc loco docet profundendas eſſe fracturas fotu aquæ calidæ morſus experte. Etenim ſi quis perfregerit brachium vel

vel tibiam, reſtituet primùm fractum membrum, ac illud continebit: continendo, inflammationem arcebit; arcendo inflammationem, generabit carnem. Primùm igitur dabit operam extenuationi, iniiciendo tres faſcias ſuper partem fractam: vnam ad prohibendam fluxionem; alteram, ad exprimendum; tertiam, ad reſtitutionem muſculorum. Atque ſeptem diebus his faſciis tenebitur pars, iuſtâ tenſione; id quod tumor durus & albus in pede apparens indicabit. Si enim durus & ruber tumor apparuerit, nimia erit faſcium tenſio. Denique vt excitentur muſculi, ſui quaſi muneris immemores, qui ad vigeſimum vſque diem, ſuo quaſi fraudati genio, iam languent: hîc fotus eſt adhibendus, ad excitandum calorem muſculorum, vt his fotibus ſuccum nutricium alliciant, atque vt id quod nutritioni ſupereſt in callum tranſeat. Sed obiicies: Vlcera capitis nulla re ſunt madefacienda: quia caput, ſi frontem excipias, non eſt capax inflammationis, quia non eſt pars contenta, in quam alia pars ſua excrementa exonerat, ſed continet. & vlcus quod denudatum habet os, eſt ſine metu inflammationis. Atque ſolâ corruptione redduntur capitis fracturæ incurabiles, communicatâ corruptione duræ meningi. Duobus enim modis corruptio hæc incidit, inflammato oſſe, & ſuppurato; aut cùm humor, qui diploë continetur, ſtillat in meningem, cunctando ibi putreſcit. Solis igitur vtendum medicamentis cephalicis. Sed dices, vinum deterget & deſiccat. Verum: ſed non ſatis eſt contrariis contraria oppugnari, verùm contrario etiam exceſſu ea oppugnari debent. Iam verò vinum non habet eam vim vt æquali exceſſu caput exciccare poſſit. Præterea os ſiccum, non poteſt admittere ſiccum, ſi ſit conſiſtentiâ humidum. Fortè dices, cur igitur Hippocrates adhibet fotum aquæ calidæ? Quia ſi os capitis, affuſione bilis fiet eryſipelatodes, tunc erit vtendum fotu huiuſmodi: qui quidem ſua qualitate & conſiſtentiâ oſſi eſt inimicus, exhauriendo tamen illam materiã, & eius qualitatem infringendo, per accidens plus prodeſt, quam noceat. Denium hic ſolus reſtituet calorem capiti, frigidorum occurſu penè extinctum. Ad herpetes verò exedentes adhibetur hic fotus, non ratione vlceris, ſed ratione materiæ: ſicuti etiam rerũ frigidarũ & humidarũ vſus prohibetur nõ ratione materiæ, ſed ratione vlceris: ſic cõtrà, calidi fotus vſus, ratione materiæ acrioris & craſſioris. qualis eſſe ſolet bilis illa craſſa, quæ in herpetibus, propriæ ſubſtãtiæ corruptione in vitio eſt. Fotus hic, dicit Hippocrates, fracturis capitis cum vlcere prodeſt: non ratione vlceris, quod oſſe conceptum eſt, nam os ſicca petit, ſed ratione coniuncti affectus, vt ſi eryſipelate obſeſſum fuerit os, ab acerrimæ bilis affluxu, tunc poterit aquâ calidâ lauari vlcus, ad domandam vim bilis. Quare calidâ fouemus, non quà vlcus aut fracturam conſociemus, ſed vt inde mitefcat dolor, nam acerrimæ bilis potior habenda ratio eſt quàm vlceris: vbi, ſcilicet, os eryſipelatoſum eſt.

13 Extinctione caloris natiui, & ſpiritus vitalis interceptione. Et hyeme perniones, & digiti, inquit Galenus, cæteræque partes externæ.

14 Ad infringendum bilis acrimoniam: hoc eſt, non ratione vlceris, ſed acerrimæ bilis, cuius maior ratio habenda quàm vlceris: & vlceri calidum blanditur, nam frigidum vlceri mordax eſt. Herpes ſuperficiem ſolam corporis inuadit: Phagedæna craſſam materiam habent, propterea ad oſſa vſque peruadunt.

15 Quia neruoſis partibus amicum eſt calidum; præterea, inquit hîc Galenus, quòd frigiditas & caliditas facilè, per communicationem ex ſede in ventrem aſcendat. Idem dictum ſit de vtero, pudendo, veſicâ. Galenus colligit hîc hæc Axiomata: Nihil poteſt mali accidere vlceri pus generanti. Præterea, malignitatis aut bonitatis vlceris argumentum eſt fotus calidus: Nam in quo vlcere non conuenit, ea à calido inſuppurabilia permanent.

Dubium.

XXIII.

Ὑποτίθεσθαι δὲ δεῖ τὸ 1 ψυχρὸν χείλεσι, ἔνθεν 2 αἱμορραγέει, ἢ μέλλει· μὴ 3 ἐπ' αὐτά, ἀλλὰ περὶ αὐτά 4 ὁκόθεν ἐπιρρεῖ· καὶ ὁκόσαι 5 φλεγμοναὶ, ἢ ἐπιφλεγίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ 6 ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι, ἐπὶ 7 ταῦτα· ἐπὶ 8 τὰ γε παλαιὰ μελαίνει. Καὶ 9 ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκούμενον 10 ὠφελεῖ, ἐπεὶ τό γε ἑλκούμενον 11 βλάπτει.

XXIII. Cæterùm ad hæc rerum 1 frigidarum valet vſus, vndecumque ſanguinis profluuium 2 eſt, aut vnde futurum: nec tamen 3 ſuper ea, ſed circum; vnde 4 ſcilicet ſanguis affluit. & quæcumque 5 inflammationes, partiúmque ardores & incendia quæ ad rubrum & ſanguineum colorem tendunt, 6 recenti effloreſcente ſanguine, 7 ſuper his adhibeto. Nam his quæ inueterârunt liuorem afferunt. Et ipſum 9 eryſipelas vlceris expers 10 curat, quandoquidem exulcerato 11 calamitoſum eſt.

Fotus frigidi commoda.

1 Vt frigidæ aquæ & ſucci frigidi.

2 Ruptâ, exesâ, vel apertâ venâ, vel ſauciatâ parte.

3 Quòd frigidum vlceri ſit mordax. Ita in haimorrhagia narium, hepati vel lieni admouemus frigida, ſi ſint robuſta nec obſtructa hæc viſcera; vel occipiti. mammis.

4 Vt meabili ſanguini & viæ intercipiatur fluxio: nam frigida arctant vias, ac reſtagnare faciunt fluxiles ſuccos.

5 Id eſt, tumores cum rubore, calore, pulſu, renixu, & dolore coniuncti. Bis tantum in hac ſignificatione reperitur hæc vox apud Hippocratem. Sed non inducatur liuor rerum refrigerantium vſu.

Phlegmone quid Hippocrati.

6 Sanguinis recentis affluxu. Extinguatur tantùm ardor: non inducatur parti liuor.

7 E directo, & ſuper ipſis. Vel ad hæc, ſcilicet valet frigidi vſus, ſi ipſis inflammatis partibus admoueatur. Modò id ferat partis natura, materiæque morbificæ conditio.

8 Opprimendo calorem vitalem.

9 Hoc eſt, tumorem præter naturam obortum ab effluxu biliosæ materiæ non corruptæ, ſed integræ.

10 Nam acerrimam vim materiæ temperat, & meatus viaſque per quas affluit bilioſus ſanguis, intercipit. Huiuſmodi eryſipelas ſæpe degenerat in herpetem, bile illa acerrima cunctando putreſcente.

11 Nam vlceri acerbum eſt frigus ac mordax. Quare non ſuper, ſed circum, hoc eſt, partibus edinoribus ea adhibent: ita enim orgaſmus impeditur conſtringendo, infringendóque ſanguinis acerrimam potentiam, corroborandóque partem. Docet Hippocrates hæmorrhagiam ſiſti immutatâ à figurâ corporis, vinculo, & immoto. Scribit etiam Hippocrates, Quòd expedit in omni vlcere, tam veteri quàm recenti, ſanguinem effluere. A recenti quidem, gratiâ arcendæ inflammationis: à vetere verò, vt ſarcoſis promoueatur. Reſponſio eſt, eum locum intelligi de vlceribus vniuique parti propriis, cùm ſanguis effluit ex venis illi parti propriis ac dicatis, ex qua effluit ſanguis. Non autem de apertione venæ communis quæ tali alicui parti eſt dicata. Dixit hîc Hippocrates recenti effloreſcente ſanguine: quaſi dicat, Omnis tumor præter naturam, cuius cauſa efficiens eſt materiæ calidæ affluxus, (non autem coaceruatio ob facultatis concoctricis & expultricis infirmitatem,) remedio eſt, ineunte & augeſcente morbo, vſus rerum frigidarum: nam acrimoniam ſanguinis frangit, & meatuum laxitatem conſtringit; nam materia calida fluxum mouet. Niſi tamen pars ipſa, vt glandu

6. Epid. lib. De vlceribus.

Dubium.

glandulæ, aut cauſa critica, aut materia venenata (vt io conſtitutione peſtilenti, in lue venerea) vel materia impacta & contumaciter ad inoſculos adhæreſceos (vbi vſu refrigerantium phlegmone in ſcirrhum incurabilem degeocrat) prohibeat. Proindè rectè adiecit Hippocrates, quæ ad rubrum; nam ſi partes liuent, non adhibebis repercutientia.

XXIV.

Τὰ 1 ψυχρὰ, οἷον χιὼν, 2 κρύσταλλος, τῷ στήθει 3 πολέμια, βηχέων κινητικὰ, 5 αἱμοῤῥοϊκά.

Extremi frigidi incommoda.

XXIV. 1 Frigida, cuiuſmodi ſunt nix, & 2 glacies pectori ſunt, inimica; tuſſes 4 mouent, 5 ſanguinis profluuia cient, catarrhos 6 excitant.

1 In quibus frigoris ſumma penè ſuot omnia.

2 Quæ, vt ait Seholiographus Holerij, aqua elementari ſunt frigidiora.

Hiſtoria.

3 Quod vitam tueatur pectus, cuius tutela calore peragitur. Hodie obiit iuuenis, cui iam 14 dies inflammatæ fuerant membranæ diaphrattondes ad pectus: quòd choreis exſudans ſe aëri frigido expoſuiſſet nudato thorace. ſecta fuit tamen illico illi vena, purgatus fuit: praua expectorabat ac flaua illicò; mox nihil, vrina primùm flammea, mox citrina: pulſus febrilis: lingua fuit nigra & arida.

4 Quia diſtillatiooe aſperitatem inducit viæ ſpiritus.

5 Venas indurando, & contumaciores reddendo: vnde fit, vt diſtenta ſanguine vaſa, cùm dilatari non poſſint, rumpantur.

6 Tuſſiferos, aluinos, arthricos. Aotiquis in deliciis erat nix & glacies: tamen populi qui his vtuntur gutturoſi ſunt, ac catharrhis affliguntur, & breuis ſunt vitæ.

XXV.

Frigidi fotus commoda. Narcoticorũ vſus.

Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν 1 οἰδήματα καὶ ἀλγήματα 2 ἄτερ ἕλκεος, καὶ 3 ποδαγρικὰ, καὶ 4 σπάσματα, τουτέων τὰ πλεῖστα τὸ ψυχρὸν 5 πολλὸν καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ 6 ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην 7 λύει. 8 νάρκη γὰρ μετρίη ὀδύνης 9 λυτική.

XXV. Verùm articulorum 1 tumores & dolores vlceris expertes, & 3 podagrica & 4 conuulſiones: horum ſanè plurima frigida, copioſè affuſa mitigat, leuat, & 6 adæquat, atque ita dolorem 7 ſedat: huc accedit quòd 8 ſtupor modicus dolorem 9 ſedat.

1 Ex ſanguinis & bilis affluxu. Igitur, authore Hippocrate, Arthritis ooo ex ſola materia frigida fit, cùm aquà frigidà ſanetur.

2 Cui frigus eſt acerbum.

3 Hoc eſt, dolores podagricos excitatos ex ichoris billioſi affluxu.

4 Scilicet reuocando calorem io iuuene quadrato.

5 Sæpè & multum.

6 Ad æqualitatem reducit partem tumore obſeſſam, ita vt ampliùs tumor nullus apparere poſſit, idque pepaſmo & reſolutione excrementorum: repreſſione verò per ſe.

7 Reſtituto habitu & temperamento partis.

8 Quem frigidi forus inducunt. Talem narcoſin hîc admittit Hippocrates.

Remedium elegans.

9 Vacuando & digerendo cauſam continentem, & reprimendo cauſam antecedentem. Stupor deſtruit dolorem: ergo ſtupor non eſt ſpecies doloris Ego maximo ſucceſſu vtor in Arthritide calida fotu aquæ ſeminis tanatum.

XXVI.

Ὕδωρ 1 τὸ 2 ταχέως θερμαινόμενον καὶ ταχέως ψυχόμενον, 3 κουφότατον.

Aqua quæ optima.

XXVI. Aqua 1 quæ 2 citò caleſit & citò refrigeſcit, 3 leuiſſima eſt.

1 Dulcis, omnis mixtioois expers.

2 Ob partium tenuitatem & raritatem facilè induit cootraria. Tam facilis itaque mutatio, eam tenuiſſimam eſſe arguit.

3 Et pondere & ſubtilitate partium. Eadémque optima eſt. Non lance æſtimanda eſt aqua, ſed ſi non grauis ſit hypochondrio, verùm ſi ea ſubitò peruadat, nec ibi cunctando putreſcat. Talis propinaoda per morbos acutos. Quâ aquâ res iniectæ citiùs elixantur, hæc leuiſſima eſt. Eſtque hæc ſaporis ac odoris expers, ac clara. Dura ac cruda eſt aqua putealis, vtpote ſole fraudata: fluuiales cœnoſæ ſunt: hæ reponendæ vt limus ſidat; illæ coquendæ. Pluuiales meliores, ſi coquantur, quòd maris ac ſolis ſoboles; at coctio diſſipat diuerſas ab ea partes Hyemalis pluuia cruditatis plena eſt; æſtiua optima eſt, cùm incendio flagrat cælum. Columella ex. Hippocratis ſenteoria duo genera aquæ arte mitigatæ proponit. Hippocrates in libro De aëribus, aquis & locis: & 6, Epid. 4.

De re ruſtica lib. 3.

XXVII.

Ὁκόσοισι δὲ πιεῖν 1 ὀρέξιες νύκτωρ, τοῖσι πάνυ διψῶσιν, 2 ἢν 2 ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

Sitis nocturna.

XXVII. Qui noctu bibendi ſuot 1 appetentes, hos admodùm ſitientes ſomnum 2 ioire iuuat.

1 Madoris inopiâ. Poſt ſomnum ſi perſeuerat ſitis, plenâ poter manu.

2 Nam ita aogeſcunt viſcera. & aſſumptorum ſqualor acriorque vis caſtigabitur. Mòdò nulla valida præceſſit euacuatio: nam tunc oulla aderit materia à ſomno minganda. & per ſomnum intro fertur ſanguis ac mador, vnde vapor qui ſitim excitabat vincitur, ac madeſcit ioternus ſqualor. Attamen, ioquit Galenus, Valdè ſitientibus à meraco vino vel ab inopiâ potus, coocedendus eſt potus.

XXVIII.

Γυναικείων 1 ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι 2 πυρίη· πολλαχοῦ δὲ καὶ εἰς 3 ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ 4 καρηβαρίας ἐνεποίει.

Mulierum affectus.

XXVIII. Suffitus 1 aromatum muliebria 2 ciet, idemque ad alia 3 non rarò valeret, niſi 4 capitis grauitatem adferret.

Quia hoc libro, vt antea monui, Hippocrates de omni euentu omnium euacuationum agit, quacumque ratione illa oborta fuerint, vel natura aut morbi vi, vel artificioſa à molitione, igitur de iis euacuationibus iam agit quæ eueniunt ab vtero. Eſt enim vterus, dum procreationi non ſtudet, receptaculum omnis fœditatis muliebris corporis non puri.

Aromata.

1 Hoc eſt rerum benè olentium, vt cyperi, calami aromatici, caſſiæ, beniouini, & eorum quæ ex iis conficiuntur.

2 Menſtrua atque lochia. Nam vim expultricem vteri excitat, atque venarum quæ vterum attinguot obſtructiones aperit: & compactiorem vterum rarefacit, ac algioſum recreat, & ioarteriam lentam incîdit. Ita tamen vt nulla anteacti morbi, neque exactæ ætatis, neque lactationis, neque inſtituti vitæ, ocque haimorrhoïdum, aut peruerſi vteri, aut vteri phlegmone vel ardore occupati, vel ingrauidationis excuſatio adferri poſſit. vox γυναικεῖα varia ſignificat: primò ſignificat partes muliebres; ſecundò, omnes mulierum affectiones, quæ propriè in eas cadunt; tertiò, molierum purgationes, quæ etiam variæ ſunt. quædam enim ſunt purgationes menſtruæ, quædam λοχεῖα: ſub his eſt etiam ſecundina & fœtus mortuus:

tertiò

tertiò τῆς γυναικείης, in quo ſcilicet deſiderstur ratio qualitatis, quantitatis, temporis, & modi excretio- tus: ſed hic non debet promoueri, ſed ſupprimi.

Hip. lib. De ſuperfœt. 3 Ad peculiares vteri affectiones. Vt ſi cui mulieri caput, coxendix aut femur doleat; & à concepto fœtu hic dolor abeat, ac rurſus edito fœtu repetat: huic odorata bibere, & ad os vteri admouere oportet. Item ad conceptionem fœlicitandam, & ad ſterilitatem auertendam. Suffocatas etiam euocat, ac dolores à partu remouet.

4 Ob leptomeriam. & cerebrum auidè prolicit in ſe aromatum vapores: vnde illud plethoram incurrit vaporum. Grauitatem capitis adfert his mulieribus quibus vterus eſt rarior: nam per venas inuadit caput, quia in venis ille vapor ſuo ardore ſanguinem turbat. Fiat peſſarium ex penna obuoluta *Remedium.* bombace & filo: illinatur oleo macis & caryophyllorum, cum beniouino & croco. Sit longitudo eius *Cautio practica.* ſex digitorum: craſſitudo medij digiti. Attamen ſuffitu aromatum non ſine cautione vtendum; tenerrima enim acetabula à ſiccitate facilè areſcunt: hinc infœcunda redditur mulier. Sed tamen in lochiorum ſuppreſſione raro euadunt. Vbi mulier defraudata fuerit ſuo genio, non euocationi menſtruorum erit illi ſtudendum. Sed illa euchymis vtatur cibis. At ſi ab obſtructione laborauerit menſtruorum, ea speriatur: fit autem tribus modis obſtructio; copiâ, materiæ craſſitie, & facultatis infirmitate. Nam ni mulier viceſimo ſexto die purgetur à ſanguine, ægrotat.

XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβεῖσθαι.

Grauidarum purgatio. XXIX. Prægnantes quidem purgandæ, ſi humor ſit efferus, & quadrimeſtris geſtatio, dum ſeptimeſtris fuerit, quamuis hæ minùs. nam in minore & grandiore fœtu cautiùs religioſiuſque agendum.

Alius eſt ſcopus huius Aphoriſmi in initio libri quarti Aphoriſmorum, alius hoc loco. Quia in quarto libro docet tecmarſin purgationis conuenienter cuique exhibendæ: quæ conſiſtit in perſpicientia humoris peccantis, affectus, & peculiaris naturæ eius cui medicina adhibetur, idque addicto familiari exemplo quod perſpicuitate vincit cætera. Hoc verò loco docet quam cautionem & prouiſionem debemus adhibere ad vterinas affectiones quæ ſunt è natura, vt ſeruetur & fœtus & fœta. Sequentibus enim Aphoriſmis agit de affectionibus è natura. cùm autem vterus inſtrumentum ſit conceptionis, certè conceptio eſt affectio. Cacochymæ mulieres, ni à fœditate illa vindicentur, abortiunt. Optimè autem defunguntur eo periculo, ſi à quarto menſe ad ſeptimum ea fœditas effundatur: vidimus enim ſæpè naturam illis menſibus validam euacuationem attuliſſe, *Obſeruatio practica.* *ſumma cum alleuatione fœtarum. quare tutò cacochymia plenitudo hoc tempore excluditur.*

XXX.

Ingrauidata temerè non abducendus ſanguis. *Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, καὶ μᾶλλον, εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.*

XXX. Mulieri ingrauidatæ ſi vena tundatur, 1 abortit: eoque 2 magis ſi fœtus grandior ſit.

1 Defraudato fœtu ſuo genio, & oborta lipothymia. item laxatis vinculis, quibus vtero fœtus alligatur, & ab exhauſtis cotyledonibus. Vt plantarum fructus nutricatu fraudati tabeſcunt, ſiccantur, ac cadunt: ita fœtus cadit fraudatis vinculis ſuo paſtu.

2 Si ſeptimum menſem attigerit. Hippocrates libro De morbis mulierum, ſanguinem emittendum ſuadet ſectâ venâ ad poplitem vel malleolos, vt liberentur à difficultate pariendi. Huic idoneæ ſunt mulieres iuuenes, robuſtæ, ac ſucci ſanguinei plenæ. Quare de his venis pertundendis hîc loquitur. Nam *Practica obſeruatio.* ſuperiores venæ, vt manus & brachij, tundi poſſunt etiam ad ſanitatis tutelam quarto & quinto menſe, ſi abortioni non ſit obnoxia mulier: Imò in quadrimeſtribus & ſeptimeſtribus ſecare tutò poteris in pleuritidis curatione: maximè ſi mulieres ſint voraces, quibuſque ante grauiditatem largiùs ac diu ſolebant fluere menſes. Verùm tempore Hippocratis, nihil aliud erat viuere, quàm è natura viuere. Vbi neceſſaria eſt phlebotomia in morbo acuto, vt infarcta expediantur, phlegmone ſedetur, metaſtaſis reuocetur, corpuſque εὐσταλέστερον reddatur, citra fœtus & fœtæ iniuriam tunditur vena brachij, vltimis etiam ingrauidationis menſibus, quòd ſubſiſtens iam ſanguis corpore adeò circumfluat, vt mammas etiam lacte impleat. Recteanda mox erit eupepſis. Si quis coëgerit nos fateri Hippocratem hîc loqui, non de venarum infernarum, ſed de ſuperiorum ſectione, reſpondebimus eum loqui de ea ſanguinis emiſſione, quæ tempore Galeni non erat libra minor quemadmodum purgationes, quæ eius tempore erant ex elateriis remediis, quale elleborum, ſcammonium, colocynthis. Hodie verò benignis non veremur purgare, nec minorem ſanguinis effuſionem auerſamur, modò vires admittant, morbuſque validus id ſuadeat. Si plura velis, vide Fernelij De venæ ſectione libri ſecundi caput duodecimum.

XXXI.

Grauidæ eſt morbo acuto. *Γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.*

XXXI. Mulierem grauidam ex vllo morbi 1 acuti genere laborare, 2 funeſtum.

1 Qui magnam agnoſcit cauſam.

2 Difficultate curandi. (nam fœtæ aut fœtus incommodo remedia adhibentur) ſymptomatum vehementia, & fœtus interitu: Præſertim ſi fœtus ſit grandior. Eò quod mulier grauida duplo maiore vtatur reſpiratione quàm non grauida. Si ergo calor maternus in æſtum degenerat, ſumma ſpirandi difficultate laborabit: inſtrumenta enim & facultas non poſſunt ſatisfacere vſui neceſſario. Difficultas autem reſpirandi in omni morbo acuto eſt lethalis. Secundo, ineunte morbo, quamdiu morbus eſt ſiccus, potiùs incumbendum eſt morbo, quàm naturæ ſtudendum. in muliere verò grauida potiùs naturæ eſt ſtudendum, quàm in morbum incumbendum. Igitur quantum hîc naturæ ſtudebis, tantum morbum augebis. Non itaque licebit hîc vti tenui diæta, qualem maximè morbus requirit. Sed obiicies, ex Hippo- *Obiectio.* crate, mulierem grauidam, quæ vehementi morbo correpta fuit, ſeruatam fuiſſe. Reſpondet Galenus, quòd *1. Epid. 3. Hiſtoria 13.* trimeſtri grauiditate in hunc morbum inciderit: trimeſtres enim & quadrimeſtres aliis magis ſeruantur: quòd maiorem habeant opportunitatem admittendorum remediorum, quàm aliæ quæ ſunt ſeptimeſtres ac ſextimeſtres. Illud meminiſſe conuenit, trimeſtres ac quadrimeſtres omnibus iniuriis præ aliis magis reſiſtere. Quare θανάσιμον, interpretandum, quòd plerumque ita eueniat.

XXXII.

Mulier ſanguinem vomens. *Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων, λύσις γίνεται.*

XXXII. Mulieri ſanguinem 1 euomenti, menſtruis 2 erumpentibus, vomendi 3 finis.

1 Apertis venis plethoræ vi, à menſtruorum ſuppreſſione. Vt nulla tamen vel rupti vel exeſi vaſis

vaſis excuſatio poſſit adſerri: ſed ſi ſit à palindrome menſtruorum ad ſuperiores partes. Quod ſi ille ſanguis non effundatur, ſolebat ſcirrhum inferre lieni vel hepati, hinc hydropem.

2 Conſertim fluentibus. Quaſi dicat: Si verò his conſertim effluentibus, vomitus tamen non ceſſauerit, certò tibi conſtet, venam ruptam vel exeſam eſſe. Quare his remediandum.

3 Auerſione & euacuatione ſanguinis, cuius copia & ſurſum refluxu cruenta excitabatur. Intelligatur hic Aphoriſmus de ea ſanguinis vomitione quæ fit apertis vaſis, (non autem ruptis aut exeſis,) vt nimirum ramuli illi qui à ſupremo ramulo ſplenico in ſtomachum mittuntur, collecta ſanguinis à copia dehiſcant, & in ventriculum, per anaſtomoſin ſanguinem effundant, citra vaſculorum aut ſtomachi vitium. Nam ſi hæc vomitio fiat à ruptis vaſis, talis non inhibebitur erumpentibus menſibus: ſed peculiarem ſui rationem requirit. Hunc Aphoriſmum explicat Galenus 5. Methodi 1. fol. 116. Nobilis puella Leydæ menſtrualis cùm eſſet, ruptum illi vas fuit in pulmone à catarrho acri. prodeuntibus menſibus nihil auxilij ſenſit. omnibus tentatis, obiit. Quinque aliis, inter quas vna matrona, palindrome ad laryngem fuit, in eaque cancri lethales: duæ exeſis carotidibus foras prodeunte ſanguine abreptæ fuere, ſuffocatæ à conniuente larynge. *Hiſtoria.*

XXXIII.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλειπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, 2 ἀγαθόν.

Sanguinis è naribus eruptione extruſi menſes.

XXXIII. Mulieri ſuppreſſis menſibus, 1 ſanguinis è naribus profluuium bono 2 eſt.

Dixit priùs de locis incommodis quibus ſanguis effunditur, nunc de commodis.

1 Talis haimorrhagia inter cæteras principatum obtinet, generiſque nomen ſibi adoptat. Suppreſſio menſtruorum plethoricam adfert affectionem. Quatuor autem ſunt viæ per quas hæc plethora auerſione amouetur: aut enim haimorrhagia, aut vomitione, aut haimorrhoïdibus, vel dyſenteria cruentâ. Auerſio autem ea quæ fit vomitione, periculo non caret: nam quamuis ſanguis non arguat calamitatem partium vnde manat; ſi tamen cunctetur in ventriculo, lipothymiam & mortem etiam ſæpè adfert. Vt ſit calamitoſa hæc auerſio, non ratione refluxus, ſed ratione partis per quam effluit. Similiter periculi plena eſt auerſio per dyſenteriam, quòd hæc materia etiam in inteſtinis interdum grauiſſima excitet ſymptomata: ſic etiam quæ fit per haimorrhoïdas. fœliciſſimè autem euenit hæc auerſio per haimorrhagiam. Profluuium vteri: hoc eſt, ſi liberaliter ſanguis fundatur.

2 Neque enim arguit calamitatem partis vnde effluit: ſignificat enim vias eius iam eſſe apertas, quæ priùs naturæ incommodo erant occluſæ. Neque vlla ratione calamitoſa eſſe poterit parti per quam fluit: eò quod fluat continenter per vaſa, neque in magnam capacitatem fluat, vbi corrumpi vel conglomerari poſſit. Sed dicet quis, Si ſcopus eſt, vt naturæ conſilium medicus ſequatur, cur igitur ſuppreſſis menſibus iubet Galenus potiùs tundi venam poplitis vel malleoli pedis, quàm venam axillarem? imò ipſe vult inhiberi fluxum menſtruorum apertâ venâ brachij. Reſponſio eſt, Si id ſtudeas vt fluant menſtrua, poplitis vena neceſſariò eſt ſecanda. ſi verò ſtudeas vt plethoram tollas, (imitando id quod hoc Aphoriſmo ſcribitur) axillaris è directo eſt pertundenda. Vt ſi à menſtruorum ſuppreſſione ardenter febricitat, quia febris maximè vrget, non in menſtruorum euocationem, ſed in febris curationem erit incumbendum, ac vena bra- *Dubium.*

chij pertundenda: vt etiam in pleuritide & peripneumoniâ. In ſanguinis effuſione vltrò obortâ, vide vnde, quò, quà, & quamobrem fluat; & num onere preſſa natura onus excutiat. Notandum, quod à me vſu obſeruatum fuit, in hac haimorrhagiâ, menſium ſuppreſſione quæ excitatur, longe aliâ ideâ ſanguinem ferri, quàm in vulgari haimorrhagia: Hîc enim prodit intermixtus thrombis ac fruſtis. *Notandum.*

XXXIV.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

XXXIV. Mulieri grauidæ ſi aluus profuſior ſit, abortionis periculum imminet.

Nam fœtus hinc fraudatur genio ſuo, infirma reddita matre, imò extinguitur fœtus tetro à vapore excrementorum quæ per inteſtina feruntur, nam inteſtinis incumbit vterus: vnde vena tetri fœtoris offenſione agitatur: Siue illud alui profluuium fuerit diarrhoeticum, ſiue liëntericum, ſiue dyſentericum. Nam in omni profluuio fit minor alimenti diſtributio, vnde vires fœtæ debilitantur, & genio fraudatur ſuo fœtus: accedunt præterea inſomnia, cum & crebra adeſt ſurgendi de nocte neceſſitas in tali profuſa aluo: & plerumque nutritioni dicata vnà cum fœdis abiiciuntur. Ob ſocietatem quæ vtero eſt cum inteſtinis, facilè horum affectio in vterum deriuatur. Ita nuper cum mulierculæ quædam parere non poterant, in ipſa parturigine iuſſi plurimis mollem clyſterem iniici inteſtinis, ac ilicò peperere. Ita vt iam apud nos id agere incipiant mulieres nobiliſſimæ. Clyſter fit ex decocto herbarum emollientium, vt maluæ, althææ, parietariæ, tapſi barbati, chamæmeli, artemiſiæ: colaturæ adde ſaccharum, oleum amygdalinum dulce: & drachmam ſalis communis. Quod verò vterus grauiter afficiatur ab inteſtinis, ſæpè à me obſeruatum, dum præfocationi obnoxiis propinatur purgans pharmacum, tunc ſanè grauiſſimè affligi ſolebant. *Hiſtoria & curatio.* *Obſeruatio practica.*

XXXV.

Γυναικὶ 1 ὑστερικῇ ἐνοχλουμένῃ ἢ 2 δυστοκούσῃ, πταρμὸς ἐπιγινόμενος 3 ἀγαθόν.

Vterina ſuffocatio, & partus difficilis.

XXXV. 1 Vterinæ mulieri, aut ægrè 2 parienti, oborta ſternutatio eſt 3 bona.

1 Quæ vteri ſymptomatis infeſtatur, hoc eſt, quæ præfocatur ab vtero: ſublato ſcilicet reſpirationis vſu à ſeminis venenata qualitate, & extincto calore, aut inde impeditis reſpirandi inſtrumentis.

2 Infirmitate fœtus aut vteri: non ab oſſium mala conformatione, vel à malè affecta ceruice vteri, vel à fœtus in dorſum aut pedes prodeuntis malo ſitu: his enim in caſibus nihil iuuat ſternutatio. *Vbi non iuuet ſternutatio.*

3 Nam inde ſignificatio fit calorem ferè extinctum redintegrari, quodque ea concuſſione expellatur materia ſeminis, quæ eius mali erat cauſa, quodque fœdus vapor, qui (natus à menſtruorum corruptione, vel à retento ſemine) caput ac diaphragma feriens, reſpirandi vim intercipiebat, excludatur. In omnibus morbis acutis præclarè facit ad ſalutem ſternutatio: ſed ſi euenerit à thoracis & pulmonum affectibus, mala eſt, vt ſignum, & vt cauſa. Vt ſignum, quia ſignificat malam anathymiaſim ad cerebrum aſcendiſſe à partibus ſpirabilibus. vt cauſa; quia hæc quaſſatio has partes magis diſrumpit. Vbi verò parturigo non ſuccedit ex ſententia, ſalutaris eſt ſternutatio, etenim ad inferna validè propellit diaphragma, compreſſo epigaſtrio, hinc ad inferna pellitur valido niſu vterus. Nos parum piperis & galangæ naribus vt ſorbeat iubemus: miſcemus interdum parum albi ellebori, maximeque quid

Remedium optimum ad difficilem partum & ad retentas ſecundinas: vſu nobis compertum. euphorbij. Sed antea propinamus hoc remedium: Accipe cinamomi electi drachmas duas cum ſemiſſe: myrrhæ optimæ ſcriptulos duos: ſuccini candidi ſeſquidrachmam: rubiæ tinctorum, caſtorei, cuiuſque ſcriptulum: boracis, ſemiſcriptulum: croci grana quinque. miſce fiat puluis ſubtiliſſimus: capiat drachmam vnam cum vino albo, & ſaccharo. Eliſo fœtu, cùm ſecundæ retinentur, hoc puluere propinato, ilicò redduntur: nam tunc, hæmorrhagiæ metu, non fouemus. *ὑστέρα* ἡ ὑστέρα, vterus: τὰ ὕστερα, ſecundinæ, hoc eſt, chorion.

XXXVI.

Mulieri vt cautè purgatio præſcribi poſſit. *Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ φερόμενα, καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.*

XXXVI. Mulieri ſi fluxerint menſes 1 decolores, qui nec eodem modo benè 2 reſpondeant, purgatione 3 opus eſſe ſignificat.

1 Si aut ſanguis menſtruus propriæ ſubſtantiæ ratione in vitio ſit, aut alieni humoris permixtione infectus.

2 Vt periodi vtriuſque (hoc eſt vt ſingulis menſibus hoc eſt 29 diebus eueniant: & tunc ſeptem diebus fluant) & excretionis modi ratio deſideretur: vt ſi non decenti fluxu ferantur, ſed liberaliori, vel parciore. In mulieribus mulieroſiſſimis tempus menſtrualis profluuij eſt dierum ſeptem: ita vt intermiſſionis dies ſint viginti duo: in mediocribus verò mulieribus, quattuor vel quinque dierum profluuij tempus eſt, & vigintiquinque dierum intermiſſionis tempus. In viragine verò vigintiſeptem intermiſſionis, & duo profluuij. Deſideratur igitur ratio periodi, ſi menſtrua cunctantur vel anteuertunt: vel ſi biduum fluunt, quæ olim triduum fluere ſolebant. Modi autem deſideratur ratio, ſi guttatim vel ἀθρόως, celeriùs vel tardiùs; copioſiùs, vel minùs copioſè fluant.

3 Vniuerſali & ſingulari corporis totius atque vteri. Sanguis menſtruus propriæ ſubſtantiæ corruptione eſt in vitio, ſi ſit melancholicus, ſi colore ſit meracus, ex reſolutione partium. Alieni autem humoris permixtione infectus, ſi admixtam habet pituitam, bilem, vel melancholiam, aut ſerum. Purgatio vniuerſalis totius corporis fit, adhibito eo pharmaco, quod reſpondet ei humori quo ſanguis eſt infectus. cuius quidem notæ percipiuntur in linteis mulieris menſtruoſæ. Particularis verò vteri purgatio adhibetur, ſi cauſa conſiſtat in vitio & infirmitate excernentis vteri, vel in materiæ contumacia, vel in meatuum anguſtia. Vniuerſalis purgatio his inſtituatur ex idea eius humoris qui in ſanguine emanante in vitio eſſe
Remedium. videtur. Si pituita in vitio eſt, agarico: ſi bilis, rhabarbaro: ſi melancholia, ſennæ folijs vacuetur. ita vel melle aut ſyrupo roſato; nam is etiam menſes euo-
Cauſa menſtruorum tardantium. cat. Sed in particulari purgatione inſtituenda rimandæ ſunt cauſæ tardantium menſium; hoc enim illis euenit conniuentibus oſculis venarum vteri, vel quòd inflectitur ad dorſum vel ad latus vteri os, vel quod duritie id obſideatur, aut quod compactior ſit ſubſtantia vteri: vel ſanguis peccet parcitate vel craſſitie. Vbi craſſities in vitio eſt, diætam ineat attenuantem ſuccos: ſuffituſque fiat aromatum, & peſſi præſcribantur. Potio inſtituatur, ex vino cui inco-
Pilulæ menſes elicientes. xit calaminthe, vel pulegium, aut abrotanum. Sed priùs purgetur corpus: quod familiaribus his pilulis ego maximo cum ſucceſſu facio. Accipe aloës vnciam vnam; myrrhæ, gentianæ, ariſtolochiæ, dictamni, croci cuiuſque ſemidrachmam: rubiæ maioris, mithridatij, cuiuſque drachmam: cum ſirupo de artemiſia. fiat maſſa. capiat pro doſi pilulas quattuor vel quinque cottidie, manè decem aut duodecim matutinis continuis, ante ſolitum tempus purgationis menſtruæ.

XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μαζοὶ ἐξαίφνης 1 ἰσχνοὶ 2 γένωνται, 3 ἐκτιτρώσκει. *Abortus nota.*

XXXVII. Mulieri ingrauidatæ ſi mammæ 1 repentè 2 extenuentur, 3 abortit.

1 Vt nulla excuſatio tabeſcentis corporis totius adferri poſſit à viſceris alicuius iniuria.

2 Quæ priùs erant ſolidæ & ſucci plenæ cùm fœtus mouetur, tunc inturgeſcunt mammæ. Hoc fit tertio, quartóve menſe.

3 Quod fœtum ſuo genio defraudari ſignificat, vt eo nutriendo ſanguis neceſſarius ſatis eſſe non poſſit: eóque fœtus defraudatus aliò tendit: vel quòd graui morbo vterus teneatur, vnde anadrome fit ſanguinis in vterum. dicat quis, cibum ſumunt fœtæ: igitur nutricatus non deeſt, & diu poſt puerperium lacte nutriunt fœtum. Igitur abortus non fit à plenitudine in vterum ruente. De ſterilibus initio pag. 387. Quæ, dicit, corrumpent fœtus, his mammæ gracileſcunt. ſi verò iterum dureſcant, dolor erit in mammis, vel coxis, aut oculis, aut in genibus, & non corruptela fœtus. Quomodo dureſcent rurſum mammæ, niſi recurrat materia ab vtero? Quòd hæ partes dolent, fit ob recurſum ſanguinis ad vterum. 1. De morbis pag. 313. Quare vtroque modo, & ab inopia alimenti, & à ſubito recurſu ad vterum in fictimemo negauit. Admonet nos hoc aphoriſmo, vt cautè me- *Cautio prognoſtica.*
dicinam faciamus, ne in calumniam trahamur. Quaſi dicat, Vbi notæ hæ in grauidâ appârent, vide ne quid remedij præſcribas, vnde quis exiſtimet te abortum promouiſſe: qui iam ſpontè naturæ eueniet.

XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαζὸς 1 ἰσχνὸς γένηται, δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει· καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ 2 ἄρσεν· ἢν δὲ ὁ ἀριστερός, τὸ θῆλυ.

XXXVIII. Quia & mulieri grauidæ ſi altera mamma 1 extenuetur, ac gemellos gerat, alterum abortit. Ac ſi dextra quidem extenuetur, 2 marem abortit; ſi autem ſiniſtra, fœminam.

Intelliguntur duo hi Aphoriſmi, modò nulla excuſatio adferri poſſit inedia. Nam loquitur Hippocrates de inchoata extenuatione. Quum verò mamma ſola in- *Mammæ ſolæ duplices habent venas.*
ter omnes partes quæ ſub ſenſum cadunt, duplices habeant venas; proprias quidem, quibus ſanguinem ad lactis generationem alliciant: ideò quoque in mammis duplex conſideratur extenuatio, propria, quæ eſt ab alimenti inopia, vel à vitio nutricatus, quo ipſarum membrana collabuntur: & communis ea eſt mammis extenuatio, cùm ſcilicet venis, quæ officium habent, copia ſanguinis denegatur, quòd fœtus validior & alacrior plurimum nutrimenti capiat per venas epigaſtrij quas veluti oſculo excipiunt venæ mamillares. Fœtus enim tantum abſumit ad ſui nutricatum, vt non ſufficiat materia generando lacti, aut ſanguini quo fœtus nutritur. Quare non eadem ratio eſt extenuationis harum partium, quæ aliarum partium: mammæ enim non ſolùm ſibi, ſed etiam fœtui alimentum conficiunt. Præterea hic loquitur de extenuatione non propria, ſed de ea quâ habitus ipſe ſubſidet. Sed rogabis, An, vt contrariarum contraria ſunt indicationes, mammarum extenuatio abortionem ſignificat, ita earundẽ diſtentio, proſperã ingrauidationẽ ſignificet. Dico quòd nõ. Æque enim diſtẽtio appâret ad abortionẽ, atque extenuatio. Si enim fuerint mammæ ſanguine

diſtentæ

diſtenta plus æquo, arguunt ſummam fœtus imbecillitatem. Ex euentu fieri poteſt vt vtrumque fœtum abortiat. Vterus duos tantùm habet ſinus: quare ex lege natura duos tantùm fœtus poteſt ſuſcipere. Plures quidem aliquando ſuſcipit, imò ſex, non quod tot ſint in vtero ſinus, vt volunt Arabes, ſed hoc fit per ſuperfœtationem: ideóque illi poſteriores fœtus non poſſunt eſſe vitales.

Fœtus quot vitales.

Cauſa maſculi vel fœminini fœtus.

1 Tranſlato ad vterum ſanguine ad fœtus nutricatum ex inopia laborantis.

2 Quia fœtus qui mares ſunt, dextra; fœminæ verò ſiniſtrâ vteri parte continentur. Vaſa ſpermatica dextrâ quidem parte ducuntur ex tunicâ venæ cauæ; ſiniſtrâ, ex vena renali: ideò ex dextra parte excernitur ſemen calidius, ſiccius & elaboratius, maribus procreandis aptiſſimum: è ſiniſtra ſemen frigidius, aquoſius, nec æquè elaboratum, fœminis procreandis aptiſſimum. Aliquando tamen contra naturam vaſa hæc dextrâ parte ducuntur à vena renali; & ſiniſtrâ à trunco venæ cauæ: in talibus corporibus fœtus mares ſiniſtra corporis parte; fœminæ, dextra parte continentur. Imò aliquando vtrinque hæc ducuntur à trunco cauæ venæ; aliquando vtrinque à vena renali. Verùm Hippocrates docet quid in natura ritè conformata eueniat, & quid plerumque accidat.

6. Epid. cum 2. Aph. 29 & comment. 3. Aph. 37. 6. Epid. 4. 27.

XXXIX.

Ἢν γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπεν.

Suppreſſorum menſium nota.

XXXIX. Si mulier neque 1 prægnans neque puerpera lac habeat, huic ſuppreſſa ſunt menſtrua.

1 Sed à partu expedita. Ex eo lacte ſignificatio eſt boni ſanguinis & integræ mammarum partis quæ lac facit. Bonus is eſt ſanguis qui eſt dulcis, purpureus, mediocriter craſſus. Hinc adeò accidit vt ſi virgines huiuſmodi ſanguine abundent, & ab ea ſanguinis copia menſes ſupprimantur, niſi eiuſmodi plethora aut ſanguinis emiſſione, vel vomitu, vel per haimorrhagiam, aut per haimorrhoïdes vel per dyſenteriam haimatoden excernatur: & ſi his mammæ calidiores fuerint, & atterantur, eò aliquando is poterit decumbere, & in lac conuerti. Quin interdum attritu papillarum viris lac etiam naſcitur, vbi ea ſanguinis ſuppellex. Nam lac ſolùm eſt elegantior pars ſanguinis, quæ (vt natura hominem à crudelitate auocet) à glandulis mammarum in alborem abit. Sed non ita copioſum id lac manat quod mulieribus extra grauiditatem ac lactationem euenit. Quod tamen rarum eſt in virginibus, nam prouidentiâ naturæ (quæ vis quædam eſt à Deo inſita) gignitur lac in mammis, fœtus cauſâ. Vnde ea prouidentia, ab animantium opifice, loquit hîc Galenus. Octauo & nono, dicit idem Galenus, grauidationis menſe, turgent venæ vtero & mammis communes.

Virgines lac fundunt aliquæ.

Viris vnde lac.

Lac quid.

XL.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς 1 αἷμα συστρέφεται, 2 μανίην σημαίνει.

** vel, conglomeratur.*

L X. Quibuſcumque mulieribus 1 ſanguis in mammis* colligitur, 2 phanaticæ fiunt.

1 Si is ibi collectus cunctando putreſcit vel exardeſcit: ſi putreſcit, inde inflammantur mammæ. ſi exardeſcit, ardore eo in atrorem vritur. Συστροφὴ eſt omnis tumor præter naturam.

2 Quia ibi permanet pepaſmi expers. Cùm fluit à ſuppreſſis menſibus ſanguis in mammas, pro ipſius ſanguinis conditione, & partis in quam fluit temperie, aut phymatis, aut furoris confecutionem affert. Si enim ſanguis is fuerit bonus, & natura partis integra, natura lac ex ea generabit. Si verò ſanguis propriæ ſubſtantiæ corruptione vel alterius humoris admixtione in vitio fuerit, eius partis in quam effluit, ſubſtantiam labefactabit: & omne genus phymatum pro varia corruptionis conditione, vel humoris mixtura, generabit. In aliis quidem phlegmonem, in aliis cancrum, in aliis aliud, vt hic in ardorem, vnde ambuſtus ſanguis, fuligines nigras in cerebrum effundit, indeque melancholeſcunt: vel fit eò metaſtaſis ſanguinis incendio conflagrantis. Vnde fit mania, hoc eſt furor febris expers. Nam ea mania quæ febris eſt particeps, phrenitidem ſequitur. De hac non loquitur in hoc Aphoriſmo. Niſi prouocentur menſes, hinc cancri naſcuntur. Lac, inquit Galenus hîc, tanto eſt ſanguine frigidius, quanto hepar eſt glandulis calidius. Si igitur in mammis ardore vratur ſanguis, in lac abire non poterit. Nobiliſſimam vidi puellam, annorum viginti, cui non ex ſententia reſpondebant menſes, huic glandula in mamma indurerat. author eram vt menſes excitarentur, ac mollia remedia imponerentur. Illa ad empiricum abiit, qui cauterium impoſuit, ac mammas cum thorace exedit, vt anima thorace prodiret. Frequentique impoſitione acrium remediorum cùm in tumorem à ſanguinis affluxu abiiſſet diu, in verum cancrum degenerauit.

Hiſtoria.

XLI.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν 1 καθεύδειν μέλλῃ 2 μελίκρητον διδόναι πιεῖν, κἢν μὲν 3 στρόφος ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει· ἢν δὲ μή, οὐ κύει.

Mulier tentanda num ſit grauida.

XLI. Si noſſe velis an mulier vtero gerat vel conceperit, iam iam 1 dormituræ melicratum 2 bibendum exhibeto: quòd ſi alui 3 torminibus infeſtetur, concepit; ſin minùs, non concepit.

1 Nec incœnatas. Eo enim tunc tempore crudum melicratum excitare poteſt tormina.

2 Crudum. fit ex vna parte mellis, & decem aquæ.

3 Nam ventos inteſtinis ingenerat crudum mel, qui retinentur turgido ab vtero preſſis inteſtinis. Sed non ſit familiaris mulieri colicus dolor, nec æſtuet corpore; id enim diſſicit ventos: nec aſſueta debet eſſe melicrato: nec ſit durâ aluo: nam vt in hac venti facilè euaneſcunt, ita in illa facilè retruduntur ac retinentur. Hæc ſanè rarò contingunt, nec inter Συγγράμματα Hippocratica agnoſcitur hic Aphoriſmus. Grauiditatis tria ſunt τεκμήρια. Primum, ſi rem habuerit cum viro. ſecundum, ſi ſeptem dies ſemen continuerit, eiusque nihil excreuerit. tertium, ſi os vteri cùm mollitudine ita ſit coactum, vt ne acus quidem aciem admittat. Præterea ſi venter & abdomen quodammodo collabitur & quodammodo deprimitur, colligente nimirum ſe vtero, vt arctiſſimè ſemen contineat. Communia ſigna ex vrina & pulſu petuntur: pulſus enim non ſunt maiores, niſi fœtu iam abſoluto. Galenus hæc tormina ad anguſtiam quæ fit ab vtero in recto inteſtino refert. Sed dicas, in initio grauiditatis (de quo ſolo tempore hîc loquitur Hippocrates) vterus, qui recto inteſtino incubat, vndique ſe colligit, minuſque illud inteſtinum premit. Igitur illud inteſtinum non fit arctius, ſed amplius. Hoc autem ampliore reddito, & reliqua inteſtina fiunt ampliora. Hic igitur Aphoriſmus non caret ſuſpicione mendi. Quid ſi legatur, quod ſi non infeſtetur alui torminibus, concepit. Nam quod omnibus commune eſt, non poteſt eſſe proprium grauidæ. Noſtræ mulieres dant baſtardicum, hoc eſt paſſum vinum cū ſaccharo,

Tria ſigna grauiditatis propria.

Communia grauiditatis ſigna.

& lac dulce, quo moueat ſe fœtus: ſed id ineunte conceptu locum non habet. Nam etiam, grandiore iam fœtu, manum calidam vmbilico imponunt: mouet ſe fœtus ad illam teporem.

XLII.

Γυνὴ ἔγκυος, ἢν μὲν ἄρσεν κύῃ, 1 εὔχροός ἐστιν· ἢν δὲ θῆλυ, 2 δύσχροος.

Num marem vel fœminam geſtet.

XLII. Mulier grauida ſi quidem marem concepit, 1 colore eſt viuido: ſin autem fœminam, 2 fœdo.

Aphoriſmus hic non ſemper habet locum, niſi cætera ſint paria, vt victus ratio, & talia. Ratio autem Aphoriſmi eſt: Qualis ſanguis fuerit, talis eſt color: quia color ſimilis effloreſcit humoribus. Mas generatur à meliore ſanguine, & elaboratiore ſemine; ab his verò mulier viuidior euadit.

1 Hoc eſt, eſt coloratior quàm cùm fœmellam geſtat eſſe ſolet. nam committit eandem mulierem ſibi ipſi.

Certa ſigna maris vel femellæ.

2 Non tam bono colore, ac cùm marem geſtat, & lentigine obſidetur facies. Mas tertio, fœmina quarto menſe mouetur. In mare aiunt fœtu oculi dextri pupillam maiorem ac nitidiorem eſſe, & dextras arterias turgidiores & commotiores, venaſque ſub lingua dextras tumidiores, vt etiam mammam dextram: vterique dextras partes.

XLIII.

Vteri eryſipelas.

Ἢν γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

XLIII. Si mulieri grauidæ in vtero ſit eryſipelas, funeſtum.

Ob febris vehementiam, ſpirandi difficultatem, & ob ſummam curandi eryſipelatis difficultatem. Eò quod, ob metum fœtus nullum medicamentum vtero adhibere audeat, quo illa materia vel diſcutiatur, vel concoquatur. Propterea quòd eryſipelas ad ſui curationem venæ ſectione indigeat huiuſmodi verò auxilium & fœtui & fœtæ eſt periculoſiſſimum. Vtero magna cognatione principes partes iunguntur. Funeſtum id maximè fœtui ob ardorem & interceptionem alimenti: conniuent enim inde ora venarum vteri vnde fœtus nutritur, in tali tumore. Iuuenculam vterum geſtantem tractaui hic nuper, cui tale quid euenit: ardentiſſimè febricitabat, ſecta fuit vena, clyſter iniectus. Die trigeſimo quarto abortiit ſemiputridum fœtum. Perpetuò febricitabat: interdum aluus liquidis ferebatur: ſuffocatio vterina ſæpè angebat. parum dormiebat: fœtorem ſentiebat ipſa. Iulapium ex cichorei aqua, cum ſirupo de acredine citreorum aſſumebat. tandem euaſit. Verùm hoc non fuit eryſipelas exactum. Seniori olim adfui mulieri grauidæ; hæc primis diebus vehementer æſtuabat ab vtero: vena fuit ſecta; lenita aluus. tertio die obiit vnà cum fœtu.

Hiſtoria.

XLIIII.

Abortus cauſa.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, 2 ἐκτιτρώσκουσι πρὶν ἢ 3 παχυνθῆναι.

XLIIII. Quibuſcumque grauidis extenuationis 1 ſumma ſunt omnia, 2 abortiuot; priuſquam habitiores fiant.

1 Hoc eſt, in quibus non inchoatæ, ſed perfectæ extenuationis ſigna apparent: qualis extenuatio eſſe ſolet ab exhauſtu partium ſolidarum, vbi nulla ſpes eſt redintegrationis. Vt ſi longo à morbo defraudatæ fuerint ſuo genio: quo tempore ad conceptionem ſunt aptiores, vtpote purgatiores.

2 Bimeſtres: hoc eſt, ſimulatque fœtui nutricatu eſt opus, vt ſolet eſſe bimeſtribus, nec antè. Nam cùm mulier ſit extenuata, ſibi ſolùm cibum capit, indeque fœtus inopiâ redditur infirmus. nam quo modo fœtum alet, ſi ſeipſam fœta non aluerit? Tres enim ſunt cauſæ abortus continentes, fœtus imbecillitas, nutricatus inopia, & vinculorum quibus fœtus vtero alligatur laxitas.

3 Vel ante illud tempus, ſcilicet trimeſtris grauiditatis.

LXV.

Abortus alia cauſa.

Ὁκόσαι μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα 1 καὶ τρίμηνα 2 ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες 3 μύξης μεσταί εἰσι, καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' 4 ἀπορρήγνυνται.

XLV. Quæcumque verò corpore benè conſtituto bimeſtres, atque etiam 1 trimeſtres abortiunt, nullâ 2 incidente abortionis cauſâ, his ſanè 3 cotyledones mucco abundant: eoque fit vt præ grauitate fœtus potentes eſſe non poſſint, ſed 4 diſrumpuntur.

Superiori Aphoriſmo abortionis cauſa conſiſtebat in alimenti inopia: hoc autem in ſecundinarum & vinculorum vteri laxitate. Fœtus enim alligatur ſecundinis, ſecundinæ verò vtero. Secundinam conſtituunt illa venarum & arteriarum oſcula, quæ cotyledones appellamus. Quæ ſecundinæ diuelluntur, ſi vaſa ac oſcula illa mucco-ris plena fuerint. Plena autem erunt, ſi mulier cœli morbo, aut diæta vitio colligat in capite copiam pituitæ vitreæ, craſſæ & gypſeæ, à ſanguinis concretione ſegregata, quæ neque per os, neque per nares, aut inteſtina, vel veſicam excludatur: ſed perenni fluxu in vterum delabatur. Vt igitur fœtus conſeruetur; exhauriendum eſt cerebrum ea pituita; vel aluo eſt deriuanda. Purgatio ergo inſtituatur ex agarico & rhabarbaro commodis menſibus, vel etiam ante ingrauidationem. Matrona quædam ſæpiùs abortierat, pituitoſa naturâ: cùm vero medicinarum vſum iniit, fœliciter geſtationem perficit.

Secundina quid.

Hipp. 1. De Mor. mul. & lib. De ſuperfœt.

Practica obſeruatio.

1 Quia quibus menſibus fiunt labores, iiſdem fiunt abortiones, ſi cotyledones mucco circumfluant. dicit, ſi fuerint corpore benè conſtituto, vt nulla excuſatio adſit extenuationis, aut obeſitatis.

2 Nulla valida ſuborta euacuatione, aut vteri affectione; non ictu, caſu, aut animi perturbatione: denique nulla re quæ aut fœtum infirmiorem faciat, aut ſuo defraudet genio, aut vteri ſecundarumque vincula laxet, vietaque faciat. nec fœtorem grauem naribus conceperit. nec vociferatio valida præceſſerit.

3 Hoc eſt, venarum & arteriarum in vteri fundo oſcula.

4 Hoc eſt, à cotyledonibus ſecundinæ diuelluntur.

XLVI.

Conceptio vt felicitetur.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ 1 ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων 2 ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ 3 κυΐσκουσιν.

XLVI. Quæcumque [non naturâ, ſed educatione] ſupra modum habitæ concipere nequeunt, iis 1 omentum os vteri 2 comprimit; nec 3 antè concipiunt, quàm graciliores fiant.

Vt concipiant hæ, author eſt Hippocrates vt phlegmagogis vacuentur, ac dein vt vterus purgetur: tandem vt illa dentur quæ flatus gignunt. hi enim expandunt contractum nimis vterum. Sagax natura id ſæpe poſtulat à muliere iam iam ingrauidata; quæ miro deſiderio iam tunc fertur in poma, ceruſſa, pruna, aliáque quæ in flatus fœcunda ſunt. Quare vteri os & collum non verti ad latus aut dorſum debent; nec præcludi debet callo aut omento, nec lentè in ſe rapere debet vterus.

Cur variis appetant ingrauidæ.

Vteri os & colli vterini os.

1 Hoc

1 Hoc Philotheus refert ad pinguedinem vtero adnatam: Galenus propriè ad dictum omentum; ita ſcilicet, vt collum vterinum quod adnexum eſt ori vteri, comprimat adeò, vt aditu ad vterum ſemen viri prohibeantur. Ita nimirum vt pudendum muliebre primo ſit loco; ſecundo, collum vteri; tertio, os vterij
Ariſt. 2. De part. animal. 5. Et 1. De generat. animal. 18. quarto, ipſe vterus. Hæc ſectio corporis humani apertè monſtrat.

2 Eoque fit vt ſemen virile os vteri rectà ſubire nequeat: ſed in via refrigeratum corrumpitur. Et his ſanguis in corporis molem abit.

Sterilitatis cauſæ. 3 Sterilitatis multæ ſunt cauſæ, aliæ ex euentu, aliæ per ſe. Hæ craſſæ, ex euentu ſunt ſteriles: quia virile ſemen excipere nequeunt ob pinguem aqualiculum, qui os vteri comprimit. Quòd ſcilicet hominibus maximum ſit omentum; ampliuſque quàm boui, pro ratione ſui corporis.

XLVII.

Ἢν ὑστέρα ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γίνεσθαι.

XLVII. Si vterus 1 coxendici incubans ſuppuret, 2 emmotum vlcus fieri neceſſe eſt.

1 Ab excitata phlegmone in vtero, ſi peruertatur vterus ad coxam.

2 Sinuoſum vlcus fit: ad cuius curationem conceptis linamentis opus eſt. Nam per emmotum ipſam affectionem denotat: alioqui ſignificat remedium quod ſinuoſis vlceribus admouetur, ad abſorbendam materiam humoremque illum qui ibi cunctatur. Hoc autem remedium varium eſt, pro varia eius figurâ & materiâ. figura, nam interdum refert ellychnij formam, interdum glandis. materiâ, alia fiunt ex argento, auro, plumbo; alia ex materia ſolida, alia ex perforata.
Ratio Aphoriſmi. Ratio Aphoriſmi eſt, quòd non ſolùm, ex ipſa parte quæ vlcus concepit, materia illa educi debet, ſed etiam ex vtero, vnde perpetuò noua materia ſuppeditatur. Quaſi dicat, euacua ergo totum corpus, ne fœdi ſucci irruant in vterum afflictum, & quæ fœda in vtero ſunt, illa peſſis prolice. hoc eſt, vt os vteri rectum fiat ſtude, vt effundere omnia contaminata poſſet, ne ad vlceris incrementa faciat. Suidas ſcribit *μοτέριον* eſſe, quod vulneri immiſſum prohibet coalitũ; vt iam ſtrepta ſunt. Falluntur medici qui pro iſchiadica affectione hunc affectum medicantur, venam malleoli incidendo. Nam & ipſæ mulieres falluntur ſæpè, exiſtimantes ſe iſchiade laborare, cùm claudicent interdum altero crure. vide Rnuſſetum de partu Cæſareo in fine capitis nnni.

XLVIII.

Ἔμβρυα τὰ μὲν ἄρρενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα, ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

XLVIII. Fœtus qui mares ſunt, 1 dextra; fœminæ, ſiniſtra 2 magis ſunt.

1 Quia dextra parte calidior eſt vterus & ſolidior, & ea parte nutricatum fœliciùs mitigatum ſuſcipit: nam ea pars eſt collocata *κατ' ἴξιν* ad hepar. Sic ait 2.
2. Epid. vltima ſect. Epidemiôn, circa naturam magnam vim habet oculus dexter. quaſi dicat: Dextrâ validior eſt homo, quàm ſiniſtrâ. Hinc quoque affectiones contra naturam potiùs eueniunt ſiniſtra parte, quàm dextra. Si tamen in dextram inciderint, longè ſunt periculoſiores, quàm ſi in ſiniſtram. Antiqua eſt hæc ſententia à Parmenide & Empedocle prodita. Attamem ea interdum vis eſt ſeminis, vt vtroque ſinu maſculos profetat.
Ariſt. 4. De gener. animal. Hippocr. 6. Epid. initio. 2 Quia hoc non eſt perpetuum: quibus enim dextrum vas ſpermaticum à renali, & ſiniſtrum à vena caua deſcendit, iis ſiniſtra mares, dextra verò vteri parte potiùs fœminæ geſtantur.

XLIX

Ἐς ὑστέρων ἐκπτώσιας, πταρμικὸν προστιθέναι, ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

Ad ſecundinarum excluſionem quid conferat. XLIX. Vt excludantur ſecundinæ, adhibito 1 ſternutatorio, comprimere 2 oportet nares & os.

Cum natalis eſt puer, vt menſe 7, 9, & ad ſummum, inquit Holerius, 10, copulationes ſecundinarum cum acetabulis ſiccantur & ſoluuntur, & ſenſim cum fœtu nato iam prodeunt. Sed interdum rumpitur vmbilicus, vt cùm inuoluitur fœtus collo. Hinc phlegmone, febris, rigor, à putridis ſecundinis: quæ niſi excludantur, vel ilicò vel ante octauam plerumque enecant.

1 Ex ellebori puluere, cum caſtoreo, maximeque euphorbio. Holerius propinat ſuccum artemiſiæ cum vino expreſſum. Ego ſummi Dei beneficio plurimas
Ad ſecundinas retentas præcellens remedium. liberaui hoc puluere, Accipe cinnamoni electi drachmas duas cum ſemiſſe: myrrhæ optimæ ſcriptulos duos: ſuccini candidi ſeſquidrachmam: rubiæ tinctorum, caſtorei, cuiuſque ſcripulum: boracis ſemiſcriptulum: croci grana quinque; miſce. fiat puluis ſubtiliſſimus. capiat drachmam ex vino, adiecto ſaccharo.

2 Quo denegato ſpiritui exitu qui à cerebro excluditur, in partes inferiores irruat. Corrupta autem vena quæ in vmbilicum inſeritur, editur fœtus ſine ſecundinis. Quæ, ſi in vtero remanſerint, ſtatim corrumpuntur, & ſubitariam mortem inferunt. Agitato autem per ſternutationem vtero, excutitur ſecundina. Admoneant Medici tunc obſtetrices ne vnquam digitum ab interno ore vteri amoueant: dum enim à digito irritatur, rectum manet id, ac ſæpe hac irritatione excludit ſecundinas laceras. digitusque ab altera manu perpetuò madeſcat oleo lilino, cum croco & myrrha, & muccagine ſeminis pſyllij. Si abſtulerit obſtetrix digitum, vertet ſeſe ilicò vteri os, ac ita conniuebit, vt nulla poſteà arte aperiri poſſit. Cautio
Cautio practica. obſtetrici adſit hæc, ne vnquam trahat validè vmbilicalia vaſa, tenerrimis enim à ſecundinis facilè auelluntur. Antiqui propterea fœtum, integro adhuc vmbilico, vteri aqua pleno imponebant, ac ſenſim effluente aqua ſidebat vter, modeſtoque lapſu ſecundinas vnà proliciebat.

L.

Γυναικὶ ἢν τὰ καταμήνια βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλλε.

L. Si mulieri immoderatiùs 1 fluentia menſtrua vis inhibere, quammaximam 2 cucurbitulam ad mammas defigito.

Haimorrhagia vt ſiſtenda. *Aphoriſmus hic accommodari poteſt ad omne immoderatum ſanguinis profluuium, cuius ſiſtendi ratio captanda eſt ex ratione cauſarum efficientium & inſtrumentariarum, vnde, quò, quia, & quamobrem ſanguis fluat. Puerperis ſæpè hoc euenit, vt confertim ab vtero ruat ſanguis.*

Sanguinei fluxus cauſæ. 1 Immoderatiùs fluunt menſtrua, cùm nulla ſeruatur ratio neque periodi vniuerſalis, aut particularis; neque quantitatis aut excernendi modi. Fluit autem ſanguis, quia ipſe acrior vel ſubtilior, vel multo ſero tum pituitoſo, tum bilioſo perfuſus, nam venas aperit, aut erodit: vel copiâ rumpit. Qui quidem fluxus
Medela. tribus modis ſiſtitur, reuulſione, repreſſione, obſtru-
Venæ vterinæ duplices. ctione. hîc ſolius reuulſionis meminit. Vterus habet quaſdã venas officiales, quaſdã miniſtras. Officiales ſũt, quibus excipiunt ſanguinẽ nõ ſibi, ſed fœtui. Vt etiam mammis euenit, quibus venæ mammanæ rectâ ferũtur ad vmbilicum, quo loco venas epigaſtrij veluti oſculo

quodam excipiunt (ſæpiùs tamen animaduertimus per ſectiones corporum humanorum, continuas vnaſque illas venas eſſe) ita à mammis in vterum fluit ſanguis per mammarias. Quare ſi mammis (inferno nimirum earum loco) cucurbitam affixeris , reuocabis eum ſanguinem qui ad vterum tunc fluit.

2 Nam venæ mammariæ non ſunt foris ſitæ , ſed in profundo corporis collocatæ; propterea cucurbitulæ his adhibentur ſine ſcarificatione. Nam ad reuulſionis conſilium, admouenda ſunt remedia iis partibus vnde ſanguis fluit. Porrò hæc reuulſio fit duobus modis, aliquando aſpectabili, vt emiſſo ſanguine, aliquando inſpectabili, vt vinculis, cucurbitis. Poſt adhibitas cucurbitas danda ſunt aſtringentia, vt pars confirmetur, meatus claudantur, & ſanguinis impetus prohibeatur. Itaq; mammis adhibebimus cucurbitam reuulſionis ergo, cùm largiore copiâ, vel longo tépore vltraque dies ſeptem effluat ſanguis. Poteſt etiam ſanguis auferri ex brachio, ſi plenitudo ſãguinis adſit: & ſuccus plantaginis admoueri. Nos hunc puluerem maximo ſucceſſu propinamus, Accipe ſeminis hyoſcyami albi , ſeminis papaueris albi , cuiuſque drachmam: hæmatitidis , coralli rubri , cuiuſque ſemidrachmam: caphuræ ſcripulum ſemis. ſumat manè & veſperi ſemidrachmam.

Puluis ad omnem ſanguinis fluxum.

L I.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων 1 ξυμμέμυκεν.

Ingrauidationis ſignum.

L I. Quæcumque ſunt grauidæ , illis os vteri 1 conniuet.

Continet hic Aphoriſmus inter tria τεκμήρια conceptionis, ſuprà Aphoriſmo 41. explicata, vnum; nimirum vteri omnimodam occluſionem. Sed quæres, Cùm conſtet ſuperfœtationes fieri , an igitur poſt conceptum vterus aliquando aperiatur? Maximè id euenit primis menſibus, cùm vterus auidiſſimè alterum ſemen excipit. Cæterùm hoc ſignum intelligitur de illis mulieribus quæ operam dant liberis. nam in virginibus etiam conniuet.

1 Ne aër ſubeat, & ſemen corrumpat, vterique ne calor euaneſcat, quo vtitur potiſſimùm ad fœtus conformationem. Si ſcilicet conniuet ſine dolore & renixu. modò quoque nulla excuſatio malæ conformationis adferri poſſit. Quibus enim ob malam conformationem conniuet os vteri , à purgatione menſtrua, his præſcribit Ariſtoteles vt ſtatim à menſtruis, hoc eſt ſub finem menſtrualis profluuij rem cum viro habeant. Quæ non excipiunt, non concipiunt.

L II.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, 1 ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει· ἢν δὲ 2 στερεοὶ οἱ μαζοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον 3 σημαίνει.

L II. Si cui mulieri grauidæ lactis copia è mammis profluat, 1 infirmum eſſe fœtum ſignificat : ſin autem 2 ſolidæ, ſuccique plenæ fuerint mammæ, ſaniorem eſſe fœtum 3 ſignificat.

1 Id ſignificat , fœtum propriâ infirmitate , quâ cibum reſpuit vel cibum capere non poteſt , in vitio eſſe. Cùm enim lac fluat , indicium eſt nutricatum ſufficere, quod cùm fœtus reſpuat, minimeque potentiam habeat fruendi alimenti , regurgitat in mammas, quæ diſtentæ copiâ, lac profundunt.

2 Non extenuatæ , nec flaccidæ , nec diſtentæ, ita nec inopiæ alimenti , nec imbecilli fœtus notas edent. Sint turgidiores, quàm erant cùm non geſtaret adhuc vtero, nec ſint flaccidiores, quàm cùm non geſtaret vtero.

3 Hoc eſt , Nec propria infirmitate , nec inopia ſucci alibilis abortioni eum obnoxium eſſe ſignificatur. Nam alimenti copiâ fruitur abunde , & tamen mammis relinquit quod ſatis eſt ad earum ſoliditatem. Mammæ, vt partes officiales, trahuntur in ſympathiam vteri vel benè vel malè affecti; idque tribus modis, generis ſimilitudine, operis ſocietate, & vaſorum communione. Sequitur vt , ſi vterus benè affectus ſit , concepto iam fœtu valido & viuido, excitetur per ſympathiam calor mammarum natiuus. Atque mammæ (aucto calore natiuo) non ſolùm nutricatus cauſa ex vena thoracica trahunt ſanguinem, ſed etiam è venis mammariis. Alia enim eſt ratio materiæ quæ per venas mammarias in mammas deducitur, alia eius quæ è vena thoracica. Nam per venam thoracicam proprij nutricatus materiam trahunt : per venas autem mammarias , lactis materiam. Extremis menſibus geſtationis prouenit lac. Si copioſè aquoſum lac marcidæ mammæ fundant , certum indicium eſt abortionis. Sanguinis palindromia ad mammas , aut ſtrumas excitat , aut carcinomata, aut furorem, aut lacteſcit.

Mammæ triplici ratione aſſignantur.

Gal.14. De uſibus partium.

L III.

Ὁκόσαι 1 διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, τουτέῃσιν οἱ 2 τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται· ἢν δὲ πάλιν 3 σκληροὶ γένωνται, 4 ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν 5 ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ 6 διαφθείρουσιν.

Abortionis ſigna è mammis.

L III. Quæcumque ſunt 1 abortionem facturæ, iis 2 mammæ extenuantur : 3 contrà ſi duræ fiant, dolor 4 erit vel in mammis, vel in 5 iſchiis, vel in genibus, nec 6 abortiunt.

Signa ſumpta ex charactere , mole , colore , operationibus & excrementis , quibus de abortione iudicare licet, hæc ferè ſunt apud Hippocratem : fœtu mortuo vel moribundo, venter & mammæ concidunt : frigeſcit pubes, ſinúſque pudendi, ac pudendo redditur grauis halitus, cauantur oculi, arteriarum motus langueſcit : facies, crura, totúmque corpus intumeſcunt: pueri nullus motus, ſed pondus ſentitur: deuoluitur cùm ſe mulier conuerterit, liuent labra: ſummæ nares & auriculæ albicant: grauitas lumborum & femorum adeſt : ſanies cruenta ex vtero manat.

Abortus fœtuſque mortui ſigna.

1 Nam διαφθορὰ & ἀποφθορὰ Hippocrati idem eſt quod ἐκτρωσμὸς, hoc eſt abortus & corruptela fœtus.

2 Concidunt alimenti inopiâ , vel ſanguinis & ſpiritus ad vterum tranſlatione , cùm vterus graui affectu , vt inflammatione vel dolore, vt ab ictu, lapſu laborat. Subitò extenuantur mammæ : nam leotè interdum ſine metu abortionis mammæ extenuantur : vt in grandiore fœtu : vel à craſſiore ſanguine, quod non ita fiat impetus & excurſus in mammas: vt etiam ab infarctu vel à tenui venarum capacitate; vel à præcedente morbo attrita ſi ſit ſanguinis quædam copia : tunc ilicò iterum turgidulæ ſororiant.

3 Si mammæ tendantur à ſanguinis benigni copia eò tranſlata : talis tenſio eſt ſignum abortionis: quia vterus & fœtus fraudantur à prauo ſanguine, eò tranſlato ab vtero malè affecto, talis diſtentio fœlicem futurum partum indicat. Quare ſucci alibilis ad mammas tranſlationem indicat lac multum è mammis effluens. At vitioſum ſanguinem indicat dolor, durities , phlegmone : ibi ſi permanſerit dolor, ita vt non fiat recurſio praui illius ſanguinis in vterum. Non caret hic locus ſuſpicione mendi : videturque legendum, Sin contrà mammæ ſint duræ , atque dolor abſit , hoc eſt inflammatio; ſed ſine lactis effluxu.

4 Eò tranſlatâ materiâ , quæ in vterum alioqui & mammas ſe effunderet.

5 Diadoſi factâ vitioſæ materiæ ab vtero in alias

partes.

partes. Atque ita fœtus & vterus morbo defunguntur. Iſchiis vterus eſt alligatus. Sed rogabis, Si igitur ab ictu, lapſu, caſu, & ex fœtore extinctæ candelæ fiat abortio, an iis quoque mammæ extenuabuntur? Reſpondeo: cùm doloris vi aliò trahitur à mammis ſanguis & ſpiritus, tunc ſine dubio gracileſcunt mammæ; & à talibus rebus vehementer affligitur vterus: quare etiam mammæ gracileſcunt: nam ea eſt cognatio iis cum vtero, vt trahantur ilicò in ſympathiam ab eo.

Vſus Aphoriſmi. 6 Quaſi dicat, multò minùs illæ abortient. Quaſi dicat, Igitur euacuate eas mulieres à talibus ſuccis.

L I V.

Exceptio ad ſigna ingrauidationis. Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων 1 σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων 2 ξυμμύειν.

L I V. Quibuſcumque os vteri 1 durum eſt, id 2 conniuere iis neceſſe eſt.

1 Diſtentione; ab inflammatione, vel ſcirrho.

2 Quia colligitur & contrahitur. Sed tamen talis contractio, quia dura & dolorifica, non poteſt eſſe conceptionis nota. vide Aphoriſmum præcedentem. *Remedia.* In conceptione dolor & durities abſunt. In duritie præter naturam, immitte hapſum ex oleo lilino, amygdalino & violaceo, remiſce adipem caponis, anſeris, vel anatis, cum muccagine ſeminis pſyllij, lini, cydoniorum. Si calor abſit, iunge quid croci. *Vſus Aphoriſmi.* Vtilitatem maximam ad curandum hic Aphoriſmus habet; nam plurima mala eueniunt mulieribus à palindrome menſium ad viſcera. Hoc cùm fit, interdum exiſtimant ſe ingrauidatas: quare nec medicinam tempeſtiuam admittunt, nec vt reuellatur ille incurſus à viſceribus admittunt. Quare obſtetrix digito exploret num molliter conniueat os vteri. Si cum duritie & dolore conniuet, non concepit: ergo Medicus tutò remedia ſolemnia ac magna admouere poterit.

L V.

Ὁκόσαι ἐν 1 γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ 2 πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ 3 ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται, ἄνευ 4 προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι 5 χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως· ἢ 6 ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

Ingrauidatis calamitoſus eſt morbus acutus. L V. Quæcumque mulieres 1 grauidæ 2 in febres [acutas] incidunt, ſi vehementer 3 extenuantur, nullâ incidente aliâ (quàm febris vi) extenuationis 4 cauſâ, 5 grauior eſt illis, & periculoſior partus, aut 6 certè calamitoſa eſt illis abortio.

1 Inſtante iam partus tempore.

2 A motu, putredine, & coaceruatione humorum in maioribus venis & arteriis, aut in viſceribus. Loquitur enim de febribus eſſentialibus, & non ſymptomaticis. Si lenta ſit febricula, difficilem partum & periculoſum experietur mulier, ſed non abortiet. Si acuta ſit febris, abortiet, non ſine periculo.

3 Ita vt non ſolùm inchoatæ, ſed etiam perfectæ extenuationis notæ appareant. Hoc eſt, cutis diſtentio cum pallore coniuncta.

4 Vt ſanguis effuſio, purgatio, inedia, &c. quæ reſarciri poſſunt.

5 Vteri, fœtus, & reſpirationis infirmitate, & muſculorum abdominis extenuatione, & aquæ conſumptione quæ in ſecundinis eſt. Partus fœlix fit à robuſta matre, fœtu ac vtero.

Axiomata. 6 Quaſi dicat, Quoties ad calamitoſam vim morbi ſeu ſummam virium infirmitatem accedit noua infirmitas, hîc ſpes in anguſto eſt. Grauidis enim extenuatis accidit abortio. Omnis morbus acutus in grauidas incidens eſt funeſtus; quia ſi in curationem morbi incumbas, ipſum fœtum perfundabis. Huc accedit, quòd cùm duplo maior ſit pulſus in grauidis quàm in non grauidis; propterea aucto iam vſu reſpirationis & tranſpirationis; ſi inſuper acceſſerit calor febrilis, vſui nec motui arteriæ nequeunt ſatisfacere: hinc fœtus & fœta ſtrangulantur. Propterea quia tum diætæ & euacuationis vtriuſque (nimirum pharmaciæ & phlebotomiæ) ratio deſideratur, fit, vt morbus vires acquirat eundo, & vt mulier vi febris extenuetur. Itaque fœtus vnà cum matre ſuo defraudatur genio: atque hinc abortio. *Hiſtoria.* Vidi robuſtam mediæque ætatis mulierem, quæ extremis menſibus febri ardenti correpta, ab abortu ilicò interiit.

L V I.

Ἐπὶ ῥῷ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ 1 λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, ῥοῦ γυναικείου κακόν.

L V I. Si ad muliebre profluuium, conuulſionis vel 1 defectionis animi acceſſio adiungatur, calamitoſum.

Imò funeſtum; quia vterus exhauritur, & in ſympatiam omnes nobiles partes trahit. Omnis autem conuulſio ab exhauſtu eſt calamitoſa, vt ſignum & vt cauſa. Vt ſignum quidem exhauſti humidi primigenij: vt cauſa, quia intercipit actionem partium, officio quarum natura ad punctum temporis carere nequit.

Mulieribus triplex genus excrementi euenit. 1 Ab exhauſtu: ſublato vſu reſpirationis. Tria autem ſunt genera excrementorum muliebrium: duo naturalia, tertium verò contra naturam. Naturalia ſunt menſtrua, & lochia. *Lochia.* Lochia pari temporis interuallo fluunt à partu, quo menſtrua ante partum. *Profluuium muliebre.* Tertium eſt contra naturam, & dicitur Profluuium muliebre, κατ' ἐξοχὴν: quod nihil eſt aliud quàm ſanguinis ſeroſi atque ſero aliorum humorum, pituitæ ſalſæ, biliſque vtriuſque imbuti perennis vel repentina excretio. Non autem eſt vna eademque in his profluuiis conditio. facit etiam hoc cœli ſtatus, vt pluuioſus auſtrinus à ventis placidus: quo cœli ſtatu ſanguis via ſuis vaſis contineri poteſt. Refert ſanguis autem ideam ac colorem eius humoris cuius ſero diluitur. Eſt etiam ob admixtam pituitam ſalſam acrior. Deſideratur etiam ratio quantitatis, cùm menſtruatis ſolæ fluant duæ heminæ ex lege naturæ. Præterea ratio temporis deſideratur, nam ſine vlla temporis diſtinctione excernitur. Poſtremò deſideratur modus excretionis, quia menſtrua paulatim fluunt, hic verò confertim. *Gonorrhæa muliebris.* Quædam fœminis eſt etiam effluxio acris ac ſalſi, à reſolutis vaſis ſpermaticis: hæ rarò curantur, nam totum corpus exhauritur, ſummoque cum fœtore tandem extinguuntur. *Hiſtoria.* Vidi nobilem matronam quæ hoc profluuio exarbuit; & tanto fœtore effundebatur, vt nullus non exiſtimaret ab aluo venire. Sed hic fœtor longè aluum ſuperabat. Exiſtimo totum eius vterum in teterrimum tabum eliquatum vnà effuſum fuiſſe. Languebat hæc mirum in modum, ac quaſi lethargo oppreſſa ſtupebat mente. Lentè obiit intolerabilibus fœtoribus. Ego ſanè nil fœdius vnquam olfeci. *Profluuium muliebre pituitoſum.* Quin his nonnunquam euenit pituitoſum profluuium, cùm pituitæ per alias partes denegatur exitus, hæc per dorſum ad vterum defluit. *Curatio.* Siccabimus in his caput, & ſiccabimus illam pituitam decocto guaiaci, & ſirupo Montagnanæ: nam fotu & ſuffumigiis curationē recipiunt, inquit Hippocrates De morbis mulierum.

L V I I.

Muliebrium morborum cauſa. Καταμηνίων γινομένων 1 πλειόνων, 2 νοῦσοι ξυμβαίνουσι, καὶ μὴ 3 γινομένων, ἀπὸ τῆς 4 ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

L V I I. Si menſtrua 1 plura fiant, eueniunt 2 morbi. & ſi 3 non fiant, vel ſiſtantur, ex 4 vtero morbi eueniunt.

1 Si copiâ eâ excernantur quâ ſuperant duas heminas Atticas vini aut aquæ, & vtriuſque periodi

ratio deſideretur. Fit hoc vteri acetabulis hiantibus, ac tenui calidoque à ſanguine, eoque abundante.

2 Cachexia, hydrops, paralyſis: ab exhauſto calore natiuo.

Cauſæ obſtructionis menſium.

3 Nec vlla ætatis, lactatus, morbi anteacti, aut grauiditatis excuſatio adferri poſſit: ſed ſi ſupprimantur ſcirrho, aut eryſipelate, aut materiæ copiâ vel contumaciâ, aut venarum anguſtiâ, vel facultatis infirmitate.

4 Quorum eſſentia in variatione humoris & partis malè affectæ conſiſtit. Inde enim pleuritides, peripneumoniæ, anginæ, furores, apoplexiæ. Si neque hæmorrhoïdibus neque ſanguinis vomitione, nec dyſenteriâ cruentâ, nec narium profluuio huiuſmodi calamitates arceantur. *1. Epid. 2. Menſtruorum commoda & incommoda.* Menſtruorum debitè fluentium quanta ſit vtilitas, alibi prodidit Hippocrates, vbi ait, Menſtruis fluentibus omne malum euaſiſſe fœminas. Cùm verò eadem ſiſterentur, plethoricis ſymptomatis reddebantur obnoxiæ totius corporis, & ſingularum partium. Quemadmodum autem viro mutilato fluit ſanguis per aluum, ita mulieri infructiferæ neceſſe eſt vt fluat ſanguis ſuperfluus per vterum; qui alioqui fructiferæ cederet in nutricatum fœtus. Dicit κατὰ τὴν ὑστέρην: vt ſignificetur tranſlatio *Menſes ſuppreſſi quando nocere incipiant, & quos morbos adferant.* materiæ, vel ſympathia vteri malè affecti. Trimeſtre per ſpatium explendeſcit vis ſuppreſſorum menſium: tunc enim morbi eueniunt ab eis: interdum tandem ſexto menſe in morbos quædam trahuntur. Cùm enim reſtagnat is ſanguis, putreſcit; vnde febres, vterique phlegmone, aut carcinoma. Quibuſdam turgent crura ac pedes: quin aliæ coxariæ redduntur. Interdum recurrit ſanguis in faciem ac caput, vnde mania: ſi ad partes ſpirabiles ſe effuderit, pleuritis, peripneumonia, phthiſis. *Cauſa menſium ſuppreſſorum. Gal. in Com.* Si in totum corpus abierit, anaſarca naſcitur. Siſtuntur autem menſes, paucique fluunt, ob anguſtiam venarum quæ ad vterum ſanguinem vehunt, vel ob oſculorum venarum ad vterum pertingentium obſtructionem, vel ob ſanguinis craſſitiem & frigus, vel ob robur vaſorum vteri ſanguinem affluentem non admittentium. Quicquid horum fuerit, tandem vterum trahi in huiuſmodi affectum, vt in phlegmonem, eryſipelas, ſcirrhum, vel cancrum eſt neceſſe; tandemque totum corpus in contagionem abduci.

LVIII.

Stranguriæ cauſæ.

Ἐπὶ 1 ἀρχῷ 2 φλεγμαίνοντι, καὶ ἐπὶ 3 ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ, καὶ νεφροῖσιν ἐμπυοῦσι, 4 στραγγουρίη ἐπιγίνεται. ἐπὶ δὲ ἥπατι 5 φλεγμαίνοντι λὺγξ ἐπιγίνεται.

LVIII. Recto 1 inteſtino vel 2 vtero 3 inflammatione obſeſſis, & ſuppurato renum, vrinæ 4 ſtillicidium ſuperuenit. Sin autem hepar ſit 5 inflammatum, ſingultus ſuccedit.

1 Vocat rectum inteſtinum ἀρχὸν, quòd videatur omnium inteſtinorum eſſe principium.

2 Per inflammationem intelligitur ardor & tumor contra naturam, à pituita putri, quæ abradendo, inteſtinis, ſenſu exquiſitiſſimo præditis, eſt moleſta. Vocamus teneſmum illam inflammationem, nam vnà ſphincteres affligit.

3 Vterus inferiore parte alligatur inteſtino, & veſicæ collo.

4 Recto inteſtino in vitiis inflammato ſuperuenit ſtillicidium, non quidem per diadoſin, ſed per ſympathiam, generis ſimilitudine & vaſorum communione, eò quòd veſica incumbit inteſtino recto, & vtraque pars ſit membranoſa. fit itaque hæc ſtranguria, reſoluta facultate retentrice veſicæ, & vrinæ acrimoniâ. Sic quoque vtero inflammato in mulieribus fit ſtranguria: quia veſica his non incumbit inteſtino, ſed ceruici vteri: non quidem vtero: nam ſi vtero incumberet, in grauiditate ne ad punctum quidem temporis vrina contineri poſſit; vterus enim dilatatur, ceruix eius nequaquam. Quaſi dicat Hippocrates: Tribus de cauſis naſcitur ſtranguria, vitio partium vnde fluit, quà fluit, & vnde excipitur. *Stranguria triplex.* Recto autem inteſtino laborante, accidit ſtranguria, vitio partium vbi excipitur vrina. Quare dabis operam vt recti illa inteſtini inflammatio curetur. At renibus purulentis ſtranguria accidit vitio partium vnde manat. Nec tamen vlla ſtranguria fit, niſi affectâ veſicâ. hæc autem hîc afficitur per διαδοσιν, per diadoſin & tranſlationem materiæ purulentæ. Vitio enim puris vellicantis vrgetur veſica ad excretionem. Porrò purulentarum vrinarum tria ſunt genera, ipſis partibus vnde pus fluit diſtincta. *Vrina purulenta tres.* Aut enim fluit pus ex veſica exulcerata, aut renibus, aut partibus diaphragmate ſuperioribus. Quod à veſica manat pus, nullo modo eſt cum vrina permiſtum: ſi verò permiſceatur inæqualiter, à renibus eſt: ſi æqualiter, à partibus diaphragmate ſuperioribus.

5 Ad inflammationem hepatis ſequitur ſingultus, vel affecto ventriculo per ἀντιπερίστασιν, idque per ſympathiam, vel per diadoſin. *Singultus variæ cauſæ.* per diadoſin quidem, quia influit bilioſus humor, qui ab inflammato hepate excidit, in os & finem ventriculi, qui vellicando conſecutionem adfert ſingultus. Per ſympathiam verò quòd hepar inflammatione obſeſſum tumidius fiat, & ita opprimat diaphragma & ventriculum à qua oppreſſione ſingultus. item vaſorum communione, nam rami nerui ſextæ coniugationis inſeruntur ſtomacho & hepati. Sequitur etiam ſingultus ab exhauſtu, quia calor febrilis hepatis exhaurit ventriculum. Quare hepati ita affecto ſuccedit ſingultus, oppreſſo ventriculo ab exhauſtu, vel à refluxu bilioſi humoris ab hepate ad ventriculum, & ob ſympathiam hepatis & ventriculi per neruos hepati & ſtomacho communes. 2. Epid. 4. τόνους appellat hos Hippocrates.

LIX.

Sterilis mulier vnde noſcatur.

Γυνὴ ἢν μὴ 1 λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ 2 λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι 3 θυμία κάτω· κἢν μὲν πορεύεσθαι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ 4 διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι' ἑωυτὴν 5 ἄγονός ἐστιν.

LIX. Si mulier non 1 concipit, ſcire autem velis num 2 conceptura ſit, circumrectam veſtibus infernè 3 ſuffito: ſi odor 4 per corpus, ad nares, & os viam affectat, ſcias velim & perſuaſum certò habeas, ipſam ſuo vitio 5 infœcundam non eſſe.

1 Ita vt ſterilis & infœcunda videatur, cùm tamen det operam liberis: nec antè concepit.

2 Vel num poſſit concipere.

3 Vt ſtyrace, caſſiâ, beniouino, metrenchyta vtero inhalet.

4 Hoc eſt, ſi odor naribus & ore percipiatur: nec vlla coacti vteri à menſtruis accuſatio poſſit adferri.

5 Quòd nimirum ex eo ſuffitu naribus & ore percepto ſignificatio fiat vteri ad concipiendum conuenienter affecti in habitu & temperamento, nec vllam materiæ ſpermaticæ & ſanguinis menſtrui rationem deſiderati. Quæro igitur, An cui anathymiaſis aromatum ab imis partibus ad os & nares tranſmittitur, fit ſignum τεκμήριον fœcunditatis? *Quæſtio.* Maximè. quia ſi vterus in vitio ſit aut mala collocatione, aut figuræ peruerſione, aut diſtortione, non tranſmittetur odor ille ad nares. item quibus frigidior fuerit atque denſior. Addo, modò nulla excuſatio adferri poſſit vteri poſt menſtruam purgationem conuenientis.

Sunt

Ar. 3. De hiſt. animal. Sunt enim quædam mulieres quibus à menſtrua purgatione ita conniuet vterus ac ſi concepiſſent. Alia quoque ſunt ſigna. Nam ſi fuerit fœcunda, allium detracto cortice immiſſum in ſinum pudoris, odorem ſuum poſtridie imprimet in pileum mulieris, atque adeò is fœtor naribus percipietur. Hæc, inquit Galenus, vt aſſerit Plato in Theætero, ars erat docta rum pronubarum.

L X.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες 1 πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον 2 ὑγιαίνειν.

L X. Si mulier grauida ſit 1 menſtrualis, non poteſt fœtus eſſe 2 ſanus.

1 Vt menſtrua benè illi reſpondeant in qualitate, quantitate, excernendi modo, & vtraque periodo. πορεύεσθαι, dicit Galenus, eſt ſæpè & multum fundi ſanguinem.

Dubia duo. 2 Quia ſuo defraudatur genio. Circa hunc Aphoriſmum duo ſunt inquirenda. vnum eſt, An mulier grauida poſſit eſſe menſtrualis. Alterum, An menſtrua fluentia grauidæ, ſint τεκμήρια fœtus non ſani. Quod ad priorem quæſtionem attinet, videtur quòd non. Quia concepto fœtu ita os vteri conniuet, vt ne acus quidem ipſum ſubire poſſit. Et ſi menſtrualis illa materia feratur per venas & arterias in ſinum vteri, ſanguis is non foras prodibit, ſed in fœtus nutricatum abibit. Nam venæ ſpermaticæ illæ & arteriæ, conſtituunt cotyledones, ex cotyledonibus fiunt ſecundinæ, ex his venæ & arteriæ coeunt per vmbilicum in fœtum. *Reſponſio.* Reſpondeo quòd ſanguis non feretur per illos ductus, ſed per crurales, quæ feruntur in ceruicem vteri, per quas etiam virgines ſunt menſtruales. Ad alterum dico eſſe τεκμήρια non ſani fœtus. *Hip. De natura infantiū & De morbis mul.* Si toto grauiditatis tempore fluant & poſt perfectam typoſin: quia ad perfectam typoſin, hoc eſt vſque ad 35, vel ad 45. grauiditatis diem poteſt mulier eſt menſtrualis, ſaluis tebns fœtus. Nam cùm ante ſecundum menſem grauiditatis (35 enim dies eſt initium ſecundi menſis, & 45: eiuſdem medium) fœtus non capeſcat nutricatum ante perfectam typoſin (quæ maribus eſt 35. die, & fœminis 45.) ſi mulier ſit benè morata benéque conſtituta, ipſa debet eſſe menſtrualis. Quare primo aut ſecundo conceptionis menſe benè fluunt menſes, id eſt ante 35. aut 45. diem. Quare poſt hos dies nec largè, nec ſtata periodo fluere debent, nam id genio fraudaret fœtum. Semel ſi fluxerit etiam copioſè, innocuè fit: nam natura onus deponit ita interdum. *lib. De natura pueri.* Scribit enim Hippocrates, ſanguinem illum qui allabitur vtero toto geſtationis tempore in fœmella affluere ad libras ferè triginta; in maſcolo, ad viginti duas. Si igitur copia vel qualitate peccârit hæc quantitas, benè ſemel excluditur: vt ſi plena manu mulier menſes fundere ſolet, & ſi fœtus fuerit imbecillior. His ſecetur vena 3. vel 4. menſe geſtationis. Nec neceſſe eſt vt in grauidis per crurales venas effluant menſtrua, vt virginibus ſingulis euenit menſibus, ſed etiam funduntur per vteri capacitatem, non enim omnes vteri venæ anoectuntur fœtus membranis: nam fit ſuperfœtatio: & copia tanta quæ grauidis interdum effluit, *Ar. 9. De hiſt. an. Contra Galenum in hoc Aphor.* ſine dubio ex capacitate vteri fluit. Hippocrates etiam ait, Menſes ſupprimi concluſo ore vteri: ergo inde fluunt. *Nota grauiditatis.* Si menſes ſiſtantur ſine rigore & febre; & ſi adſit malacia, id eſt pica, faſtidium & frequentia ſputi, cauantur oculi, mammæ deinde ſenſim turgent, & venter initio concidit: ſignum eſt conceptionis. *De morbis mulier.* Hippocrates dicit, ſi adſit oris vteri mollis occluſio, tormina ab hydromelite, & ſuppreſſio menſium ſine horrore, & à ſuppreſſis menſibus cibi faſtidium. Vt ait in ſequenti Aphoriſmo.

L XI.

Ἢν γυναικὶ καθάρσιες 1 μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένου, 2 ἆσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσι, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

Conceptionis nota. L XI. Si mulier non ſit 1 menſtrualis, nec rigor vllus, nec febres illi ſuperueniat, ipſa vero in cibi faſtidium 2 incidat, certo ſcito hanc vterum ferre, ac grauidam eſſe.

1 Cùm tamen illi antè reſponderent menſtrua, & ſi iam nulla repentinæ ſuppreſſionis cauſa poſſit adferri vel à vitio vteri, vel ſanguinis à copia acciſa, vel imbecillitatis facultatis excretricis, vel obſtructorum vaſorum, aut mœroris, quod Phaëthuſæ euenit.

2 Ex ſanguinis menſtrualis corruptione; nec enim ineunte grauiditate eo adhuc fruitur fœtus. *Pice vt curanda.* Si non ſit grauida, purgatione hoc faſtidium curabitur. Si grauida, non antequam trimeſtris fœtus fuerit, erit purganda, vel dum ſu nt quadrimeſtris; *2 Prorrhet. 44.* potiſſimùm humido cæli ſtatu, quo omnes ad abortum pronæ ſunt: eò quòd cotyledones ſunt pleni mucco & pituitâ à tali aura. Ob mœrorem aliquando ſupprimi menſtrua docet eleganter Hippocrates in Epidemiorum libro 6. hiſtoria vltima. Non poterat Phaëthuſa γυναικοῦσθαι, id eſt mulierefcere; & muliebritatem rurſus nanciſci. *Perturbationis effectus. Rigor.* Omnis enim animi perturbatio ſpiritus & ſanguinem ad pulmones trahit Rigorem tempore Hippocratis ſequebatur febris, quia tunc temporis non erat aliud viuere ex more, quàm naturæ conuenienter viuere. *Vſus Aphoriſmi.* Agimus autem de illo rigore qui agnoſcit cauſam internam ſui effectricem: non de eo qui ab externo fit frigore. Quaſi dicat, cautè medendum mulieri non menſtruali, ac perpendendum antequam eò venias, num grauida ſit.

L XII.

Ὁκόσαι 1 ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσι, οὐ κυΐσκουσι. καὶ ὁκόσαι 2 καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν· ἀποσβέννυται γὰρ αὐτῇσιν ὁ γόνος· καὶ ὁκόσαι ξηρὰς 3 μᾶλλον καὶ περικαέας· ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς 4 φθείρεται τὸ σπέρμα. Ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι 5 σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.

Sterilitatis cauſa. L XII. Quæcumque 1 frigido & denſo vel compacto ſunt vtero, non concipiunt: 2 item quæ præhumido ſunt vtero, non concipiunt; nam iis ſemen genitale extinguitur: tum etiam quæcumque 3 ardenti ſunt vtero & ſicco; nam alimenti inopiâ ſemen 4 corrumpitur. At verò quæcumque ex vtriuſque oppoſitionibus modico & 5 temperato ſunt vtero, huiuſmodi ſanè ſunt fœcundæ.

1 Quamuis excipiant, non tamen concipiunt; quòd refrigeretur ſemen virile, proptereàque vis prolifica deleatur. Deinde quòd tales mulieres ſemen non excernant, quia frigidæ: prætereà quòd ſecundinæ, ob anguſtiam, cotyledonibus adnaſci non poſſunt: deinde quòd ſuccos alibilis fœtui non ſuppeditatur: nam hæ menſtruis fraudantur.

2 Nam iis ſemen genitale obruitur humoris copiâ: vt ſemina in locis paluſtribus & cœnoſis Horis paucis retinetur ſemen, mox lubricos ob locos elabitur.

3 Qualis vterus viraginum, quæ paucos menſes fundunt. Retinetur paucis diebus ſemen, mox effluit. Sabuloſis ac arenoſis locis nihil ſoboleſcit.

4 Nam fœtus conformatio à ſemine animato, non per corruptionem, ſed motu & nutricatu perficitur. Sed ab hac intemperie omni motu & nutricatu fraudatur. & ſecundinæ gigni nequeunt, coactis vteri vaſis.

5 Temperatè humidi vteri, concipiunt ſemen paulo ſiccius virile. Prætereà ſterileſcunt, ſi vteri os

obliquetur,

Digitized by Google

obliquetur, vlceretur, vel obduretur, his prodit illicò iniectum ſemen. quibuſdam conniuet ſemper vterus, præterquam in periodo menſtrua: hæ non niſi vltimodie illius periodi concipiunt. Eleganter & doctè hunc Aphoriſmum interpretatur Galenus, & hæc magna arte etiam ad viros traducit. ipſe conſulatur.

LXIII.

Παρακολουθεῖ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων· ἢ γὰρ δι' ἀραιότητα 1 τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, ὥστε τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω· ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυροῦται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον· ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ γίνεται.

Hippocratica moteſtate indignus Aphoriſmus, & Galeno etiam ſpurius eſt. LXIII. Par eſt de maribus ratio: aut enim ob corporis raritatem ſpiritus 1 foras fertur, ita vt genituram effundere nequeat; aut propter denſitatem humor foras non exilit: aut præ frigiditate non incenditur, vt eo loci coaceruari poſſit: aut propter caliditatem id ipſum illi euenit.

Steriles vnde viri. *Sterileſcunt viri ob fractam corporis œconomiam, adeò vt prolifica inde vis ſtupeſcat: vel quòd in intemperiem deflectat ſemen primæ vel ſecundæ qualitatis, nam etiam vſus rerum frigidarum id facit, vt caphura, mandragora &c. vel quod mala conformatio occupat partes generationi dicatas: vel paralyſi harum ſi langueat vis, vel ſi teſtes indurnerint, aut morbo alio teneantur. arteriæ temporales, inquit Hippocrates, inciſa fœcunditatem adimunt.*

De aeribus, aquis & locis. 1 Id amatores iuuenes interdum experiuntur, cùm multùm amatæ puellæ copia datur, vnde toti cum feruore æſtuant ac ſudore manant, nec pote eſt vt arrigant.

LXIV.

Lactis commoda & incommoda. Γάλα διδόναι 1 κεφαλαλγέουσι, κακόν· κακὸν δὲ καὶ 2 πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα 3 διαβορβορύζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι· κακὸν δὲ καὶ οἷσι 4 χολώδεες αἱ διαχωρήσιες, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν 5 αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. Ἁρμόζει δὲ τοῖσι 6 φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ 7 ἐκτετηκόσι.

LXIV. Lac 1 cephalicis exhibere malum eſt etiam 2 febricitantibus, & quibus ſuſpenſa quaſique pendula 3 hypochondria murmurant; & etiam quibus 4 bilioſa ſecedunt cum febre acuta, & his qui ſanguinis 5 copiam profuderunt. Sed conſentaneum eſt 6 tabidis, modò non admodùm febricitent: ſed conuenienter etiam ad diuturnas febres & lentas præſcribitur, ſi nihil eorum quæ dicta ſunt adſint; & ſupra modum 7 extenuatis.

Tecmarſis in quibus conſiſtat. *Agit Hippocr. de tecmarſi conuenienter iucunda cuique medendi, propoſito familiari exemplo de lactis vſu. Hæc autem tecmarſis conſiſtit in duobus, in perſpicientia opportunitatum quas habent ſingula remedia ſingulis morbis dicata: deinde in diſtinctione vel delectu eorum remediorum, ſecundum qualitatem, quantitatem* *Lac quid.* *vtendi modum, & occaſionem. Lac itaque excrementum eſt benigni excrementi tertiæ coctionis, ex bina ſan-* *Lactis varietas vnde.* *guinis concoctione confectum in mammis mulierum. Cuius quidem multa ſunt vires, vt ſunt animalia ex quibus ſumitur; vt eſt ſanguis, vt ſunt pabula, vt eſt anni conſtitutio, ſic lactis quoque ſunt diſcrimina. Atque hæ lactis ſunt opportunitates tum ad nutricatum, tum ad morborum curationes. Ad delectum, quæ altera erat τεκμάρσεως pars, iam veniamus. Hæc autem in eo conſiſtit vt nunquam exhibeamus lac ei, cui ventriculus vel frigidior fuerit, vel calidior. Nam vt proſit lac, hæc adſint oportet: Vt coquatur ex facili, diſtribuatur ex facili, non vertatur in nidorem, non aceſcat.*

1 Siue is dolor à flatulenta materia, ſiue ab acri vapore per ſympathiam accidere videatur. Quia in omni cephalalgia, laborat quoque ventriculus, propterea his lac non conuenit. Craſſior pars lactis in flatus; butyroſa in nidorem vertitur: propterea auget capitis plethorica ſymptomata.

2 Quò butyroſa pars in nidorem vertatur, ſanguine incendio conflagrante, & impuro ventriculo: nam multa refluunt in fundum eius per febres.

3 Flatu diſtenta cum tumore hepatis recenti, ſine phlegmone. quaſi dicat, Vt qui ventre ſunt calidiore, iis nidoroſum eſt lac; ſic etiam iis qui frigidiore ſunt ventriculo, aceſcit. Si ita Meteoriſmus fuerit recens cum borborygmo, ſignificat flatus qui fiunt ab intemperie frigida: Huiuſmodi autem corporibus lac aceſcit. Si verò fuerit meteoriſmus recens ſine borborygmo, nec tunc conuenit: quia is meteoriſmus euenit à phlegmone: atqui tumorem auget lac craſsâ ſuâ ſubſtantiâ. Si verò fuerit meteoriſmus vetus cum borborygmo, hîc fortè exhiberi lac poſſit, quia fit à ſcirrho: potiſſimùm ſi benè affectus ſit ventriculus.

4 Quia butyroſa pars illis in bilem vertitur. Id eſt, non conuenit picrocholis, ἄνω, nec κάτω.

4 Coquendi & diſtribuendi difficultate: coquendi, refrigerato ventre; diſtribuendi verò, venarum collapſo habitu.

6 Exulceratis pulmonibus: tum ad ſubſtantiam triplicem reſarciendam, quòd & coquatur & diſtribuatur ex facili, acres humores temperat, naturæ noſtræ eſt conſentaneum, ideoque facilè coquitur, bonum ſuccum gignit, quod ſucci boni ſit: adeoque naturæ ſtudeat, ac pugnet cum morbo. Nam vlcus ſeroſuo deterget & ſiccat: butyroſa ſuâ ſubſtantiâ partes conglutinat (præſertim caprillum) & cicatricem inducit. Intellige ſemper, niſi phthiſicus impuro ſit ventriculo, aut capite doleat: quia tunc nec facilè lac coquitur, nec diſtribuitur. Nec, dicit, admodum febricitent: nam butyroſa pars verteretur in vapores, vnde fluxio maior in pulmones.

7 Diuturno morbo confectis, modò ventriculus poſſit coquere. vt puellis quibus ſuppreſſi ſunt menſes. Puto detur lac ventriculo: non validè quatiatur poſt corpus. Sit corpus meabile, alioqui cunctando putreſcit: non bilioſis, non frigidis ventriculo (nam alioqui exhauſtis dari poteſt, ſi frigus non terigerit ventriculum: nam in venticulo validè refrigerato aceſcit,) ſed ſiccis detur. Diocles conualeſcentes omnes lacte recreabat. Caprillum anceps eſt inter bubulum & aſininum. Sit lac tenue, ſplendidum, & dulciſſimum. Sit aſina mediæ ætatis, benè habita, vtatur fœno & hordeo. Aſina lactat pullum annis binis: Secundo anno die tantùm lactat pullum. Arthriticis confert, dicit Plinius. Venerea à lue extenuatis, ac doloribus artuum afflictis confert: nam etiam, authore Dioſcoride, argento viuo reluctatur lac. Senium tollit vſus lactis, ac rugas. Hinc Poppæa Neronis vxor 100. aſinas nutriebat in cottidiani balnei vſum, ad candorem & mollitiem cutis. Sacchato condiatur lac. *Gal.* Lac à plurimo calore in nidorem, id eſt, in aduſtionem abit. à pauco, in acorem.

LXV.

1 Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' 2 ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα 3 σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται. τουτέων δὲ 4 ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν 5 ὄπισθεν σπασμοί, τέτανοι· τοῖσι δὲ 6 ἔμπροσθεν μανίαι, ἢ ὀδύναι πλευροῦ ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ 7 δυσεντερίη, ἢν 8 ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα. *Vulnerum ac vlcerum euentus.*

LXV. Quibuſcumque 1 tumores in 2 plagis apparent, ij non facilè 3 conuulſione tentantur, nec

nec facilè his inſania ſubnaſcitur: ſin autem repentè 4 euaneſcant, iis parte 5 poſtica, conuulſiones vel tetani; antica 6 verò, inſania, aut lateris dolores acuti aut ſuppuratum, aut 7 dyſenteria; præſertim ſi furior illi tumores 8 rubri ſuffuſi.

1 Oedemata propriè dicta, id eſt tumores molles & laxi.

2 Id eſt, in vulneribus atque vlceribus: quia ἕλκος Hippocrati vtrumque ſignificat.

3 Nec parte obſeſſa vlcere, nec toto corpore: quòd tum materia feratur extra neruoſum genus, & quòd nulla fiat materiæ in cerebrum metaſtaſis.

Potio vulneraria.

4 Nimirum illi tumores: nec alons feratur, aut vrina profluat: Nam vulnerariæ potiones argumento ſunt, ob eam quæ fit per vrinas reuulſionem & euacuationem, abduci tenuem illum ichorem à ſanguine: quo is viam, tanquam vehiculo quodam, ad partem vulneratam affectare ſolet.

5 Exulceratis, aut inde tumoribus euaneſcentibus, ac ad neruos refuſis excrementis. Sunt enim poſtica neruoſa.

Hiſtoria.

6 Tumoribus euaneſcentibus, ac ad cerebrum tranſlatis excrementis. Vidi Domicellam quæ in humeri & ſcapulæ articulo vulnus acceperat: nullus tumor apparebat. leniter inſaniebat; at claudi ianuas ac feneſtras volebat, ne alicubi mors ingrederetur. obiit. Virum vidi qui lapſu humeri carnem læſerat: nullus tumor, leniter inſaniebat. edere nolebat, verebatur enim ne cochlearia ac patinæ irreperent in ventriculum. obiit. Antica ſunt venoſa, vnde repit ſanguis in caput, vel 10 latus, aut ad inferna, vnde cruenta deiectio.

7 Cruenta deiectio cum difficultate inteſtini coniuncta. cùm per venas aut arterias in inferna fertur materia.

8 Si fuerint phlegmonæ vel eryſipelata, quibus euaneſcentibus fit cruenta dyſenteria. Omne ἕλκος magnum, neceſſariò adiunctum habet tumorem: ex quo ſignificatio fit naturæ victricis. quæ procul, intus, foras, materiam propellit excrementitiam: vel quòd aliò tranſlatio materiæ tumorificæ fieri non poſſit. Quòd ſi igitur non adfuerit is tumor, ſignum erit vel aliò tranſlatæ materiæ, vel infirmæ naturæ. Quæritur an in omnibus partibus corporis locum habeat id, vt à parte poſtica fiat conuulſio; & antica, inſania, vt nimirum ſauciata parte poſtica cruris. Dico locum habere in corpore definito ab oſſe ſacro vſque ad ceruices: quia in crure non antica, ſed poſtica eſt calidior.

LXVI.

Vulnera & vlcera.

Ἢν τραυμάτων 1 ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ 2 πονηρῶν, οἴδημα μὴ φαίνηται, μέγα 3 κακόν.

LXVI. Si in vulneribus 1 magnis & 2 malis tumor non appareat, ingens 3 calamitas.

1 Vel κακοήθεια, id eſt malignitate, vel dignitate partis, vel eſſentia: id eſt, vbi eſt magna violatio continui.

2 In capitibus & caudis muſculorum, hoc eſt, ad articulos. Maligna ſunt hæc vulnera, quia caput muſculi excipit integrum neruum & ligamentum. Hippocrates lib. 2. De vlceribus initio. Finis muſculi verò, tendo eſt.

3 Nam parte poſticâ conuulſionem; anticâ inſaniam indicat. οἰδήματα dicit, hoc eſt laxi molléſque tumores. In parte neruoſa vulnerata vtendum eſt lenibus ac dolorem placantibus, ne à dolore fluxio incumbat parti. Quare pax ſit à validè refrigerantibus & ſtringentibus. potiùs calidis ſiccantibus curentur.

Remedium præcellens.

Sæpè non ſine ſucceſſu author fui chirurgis, vt 10 his vterentur oleo extuſo ex ſemine hyperici, cui immacerati fuerant flores hyperici.

LXVII.

Τὰ 1 χαῦνα 2 χρηστὰ· τὰ δὲ 3 ὠμὰ κακά.

Tumores qui boni aut mali in vulneribus & vlceribus.

LXVII. Molles 1 & rari [quod ad tumores attinet] 2 boni: 3 crudi verò mali.

1 Χαῦνα nimirum œdemata, id eſt, doloris & inflammationis expertes, vt œdomatoſi: qui cedunt preſſioni. Fungoſi ſunt tumores hi, ſiue pulſu, Quales quædam parotides erant 1. Epid. 84. quæ iuuenibus ſine noxa euanuere. vt bubones venerei molles, boni ſunt.

2 Vt ſignum, & vt cauſa. nam pepaſmi capaces erunt, ac naturæ vim indicant: nec metaſtaſin aliò faciunt.

3 Tactui non cedentes: ſed doloriſici cum phlegmone coniuncti, & ſine pepaſmo, vt parotides rubræ tenſæ & cancri in mammis. Bubones venerei duri, luem fœdam denunciant: nam materiæ contumaciam indicant. Molles enim vel ſuppurantur, vel reſoluuntur.

LXVIII.

Τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελεῖ.

Dolor capitis vt ſedandus.

LXVIII. Cui poſtica pars capitis dolet, ſecta in fronte recta vena eſt adiumento.

Vacuatione & reuulſione materiæ morbificæ. Omnis reuulſio fit reuocando humorem vnde fluere cœpit: quòd non fluat quo fluere debet, vel è ſuperis partibus ad inferas, vel contrà: vel è dextris ad ſiniſtras, vel contrà: vel ab anterioribus ad poſteriores, vel contrà. Præſcribitur igitur hæc reuulſio ad loca contraria, & ad exhauriendam cauſam antecedentem & coniunctam, quæ per ſe immutat habitum & temperamentum partis, vnde dolor. Agitur autem hoc Aphoriſmo de dolore capitis qui euenit non per ſympathiam, ſed per idiopathiam à materia; quaſi fuerit craſſioris conſiſtentiæ, in parte poſtica capitis erit; ſi tenuior ac acrior, erit in partibus anticis, ibique diſtendendo membranas, dolorem excitabit. Hunc verò dolorē curat ſecta vena in fronte recta. Hanc ſecat vt proximam, ad eductionem materiæ coniunctæ. Porrò vinculum iniiciendum eſt collo, vt ita intumeſcat hæc vena. & obliquè erit ſecanda, cauendo diligenter ne lædatur tunica pericranii. Non ſine cauſa dixit Hippocrates, Si dolet pars capitis, & non pars cerebri. Producit iugularis vena duos ramos: vnus occiput petit, alter frontem. hinc illa cognatio anticarum ac poſticarum capitis. Sed ſi plethora adeſt, primùm tundatur brachij vena: ſi ab vtero eſt, pedis vena etiam anteà aperiatur. Oculis dolentibus ita emittimus ſanguinem ex occipite.

LXIX.

Ῥίγεα 1 ἄρχεται, 2 γυναιξὶ μὲν ἐξ 3 ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλὴν· ἀνδράσι δὲ μᾶλλον 4 ὄπισθεν τοῦ σώματος, οἷον ἀπό τε 5 πηχέων καὶ μηρῶν, ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα 6 ἀραιόν· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ 7 θρίξ.

LXIX. Rigores 1 incipiunt 2 mulieribus maximè 3 ex lumbis [& per dorſum] ad caput: viris autem parte 4 poſtica potius [quàm antica] corporis, vt cubitis 5 & femoribus: argumento eſt cutis 6 raritas, quam pilus 7 oſtendit.

1 Hoc eſt, ducuntur, id eſt, principium ducunt non tamen cauſas inde ducunt.

2 Naturâ frigidioribus: propteteáque rigoribus oppotunis. Quòd intemperata natura ſimilem intemperiem faciliùs ſuſcipiat, quàm temperata contrariam.

3 Id

3 Id eſt, parte poſticâ neruoſâ, proptereaque frigidiore. Maximè ibi ſentitur vis rigoris, & per neruos ſpinæ caput afficit. Lumbis vehementer mulieres affliguntur.

4 Quòd antica pars ſit calidior, ob venas & arterias. Sed aliis etiam partibus foris quàm intùs magis rigent.

5 Quæ partes intùs, interna parte, & domeſtica, quàm foris, hoc eſt, externa parte, ſunt calidiores.

6 Ea raritas caloris ſoboles eſt.

7 Qui ex raritate cutis, caloris vi, & motu materiæ ſpermaticæ primordia ducit & generatur. Quaſi dicat, qua parte pars aliqua piloſa eſt, ea quoquè eſt calidior: antica eſt piloſior: quia in rara parte naſcitur pilus. Raritas à calore eſt. Reſtituendus eſt hic Aphoriſmus ex 6. Epid. 3. 29. vbi ita, Ῥίγεα ἄρχεται, γυναιξὶ μὲν, μᾶλλον ἀπ' ὀσφύος, καὶ διὰ νώτου καὶ τότε ἐς κεφαλήν. ἀτὰρ καὶ ἀνδράσιν ὄπισθεν μᾶλλον ἢ ἔμπροσθεν. * φρίσσουσι γὰρ μᾶλλον τὰ ἔξωθεν, ἢ τὰ ἔσωθεν τοῦ σώματος· οἷον πηχέων, μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιότερον, δηλοῖ δὲ ἡ θρίξ. &c. Hoc Aphoriſmo perſtringit primò naturam communem, dein peculiarem cuiuſque. Non agit autem de rigore critico, neque ſymptomatico, neque periodico: ſed de externa illa refrigeratione & frigoris tenſione, quam barbari horripilationem dicunt. Senſus eſt: frigidiora afficit faciliùs rigor, vt mulieres, & partes poſticas (neruoſas & membranoſas) & inter illas quæ minùs tectæ ſunt vt femora, cubitus, vbi minùs tectæ ſunt afficiuntur à rigore priùs, id eſt in externis, id eſt poſticis, vbi non ita ſunt piloſa.

* φρίσσει

LXX.

Epileptica conuulſio cum quartana.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίου ἁλισκόμενοι, ὑπὸ σπασμοῦ οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται· ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, ἔπειτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

LXX. Qui febris quartanæ dominatu tenentur, haut facilè 1 conuulſione infeſtantur: quod ſi antè laborauerint, ſuperueniente quartana, morbo illo 2 defunguntur.

Videtur propriè accommodandus hic Aphoriſmus ad epilepſiam. (a Epid. 6. 6.)

1 Quia periodica materiæ excluſio, occaſionem & cauſam conuulſioni, præripit, nam tanta melancholiæ copia nunquam congeritur, quin ita excludi poſſit. Verbo ἁλίσκονται & diuturnitatem temporis, & morbi vehementiam ſignificat: vt ſit ſenſus, Qui non leuiter eo morbo laborant, vix tentantur conuulſione, nec à repletione, nec ab exhauſtu. Quartana enim quia periodum habet 72 horarum, cumque eius ferè 12 vel 16 ſint paroxyſmi, & intermiſſiones 56 vel 60, non poteſt adferre exhauſtum, neque conuulſionem per ſe, nec ex euentu.

2 Ad pepaſmum prouehit lentum ſuccum, ac excludit. Quare hoc dicere videtur Hippocrates, moderatè calidis remediis epilepſiam fugari, quæque corpus modeſtè vacuant hîc vtilia eſſe: vt purgationes mediocres, & ſudorifica, quale eſt decoctum ligni guaiaci, & radicum chinæ. (*Vſus.*)

LXXI.

1 Ὁκόσοισι δέρματα περιτέταται 2 καρφαλέα καὶ σκληρά, ἄνευ 3 ἱδρῶτος τελευτῶσιν· ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιά, σὺν 4 ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

1 Quibus diſtenta eſt cutis, 2 rigida & ſicca, ſine ſudore; vitâ defunguntur: quibus autem laxa & rara, cum 4 ſudore intereunt. (*Cutis tenſa & aſpera in febribus.*)

1 Nimirum febre correptis.

2 Id eſt ſcabra & aſpera: quæ antea erat mollis. Scilicet ex partium ſolidarum exhauſtu ac ſpirituum.

3 Quia eſt perfecta extenuatio, humoris inopia, & corporis denſitas. Hi tremunt cum conuulſione. vt Dealcis vxor in Thaſo: & adoleſcens in Melibœa.

4 Reſoluta œconomia facultatis retentricis. Si cætera vt in morituris ſigna appareant. Die in critico non fit. Quare Medici hypochondria tentant etiam, vt cutis tenſionem notent. Crebrò hoc vidi ſudoribus ſymptomaticis illis obortis homines vita fungi. In aliis qui non ita madent, contractionem tendinum ac neruorum manus, dum pulſum tentarem pollice, frequentiſſimè notaui. (*Obſeruatio practica.*)

LXXII.

Οἱ ἰκτεριώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεές εἰσιν.

Icterici.

LXXII. Icterici non admodum ſunt flatulenti.

Hoc eſt, non infeſtantur ructibus, torminibus, vel flatibus. Intelligendus eſt Aphoriſmus de ictericis naturâ: hoc eſt de hominibus bilioſis, vel picrocholis τὰ ἔξω, hoc eſt, quibus non ſymptomaticè ſed naturali habitu bilis diffuſa eſt per totum corpus. Huiuſmodi enim homines ſunt calidi. Atque etiā de ictericis criticis hoc dicendum, maximè ſi nulla morbi reliquiæ ſuperſint. Sed nequaquam de ictericis ſymptomaticis: Nā ſiue acciderit icterus ſymptomaticè à venenata qualitate, ſiue à motu morbi, vt Hermocrati, ſiue à vitio partis, hi poſſunt eſſe flatulenti: vt euenit Apollonio, qui erat ictericus & flatulentus. (1. Epid. 3. 13.)

HIPPOCRA

HIPPOCRATIS
APHORISMORVM
LIBER SEXTVS.

I.

Ἐν τῇσι χρονίῃσι 1 λειεντερίῃσιν 2 ὀξυρεγμίη ἐπιγενομένη, μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον 3 ἀγαθόν.

Lienteria ab intemperie.

I In diuturnis 1 lienteriis 2 ructus ſi ſuperueniat accidus, qui antea non extiterat, 3 bonum.

Argumentum libri.

Hic liber περὶ τῶν ἐπιγινομένων, hoc eſt, de ſuperuenientibus morbis & ſymptomatibus, quæ in corpus incidere poſſunt. Aut enim ſuperueniunt morbi morbis, aut ſymptomata ſymptomatis, aut morbis ſymptomata, aut ſymptomatis morbi: ex quibus perſpicimus an ad ſalutem ægri, vel num ad mortem res ſit abitura. Deſumpta autem eſt omnis materia ex libro de internis affectionibus. Neque poſſunt huius libri Aphoriſmi ad certa capita deduci. Continet hic Aphoriſmus ſymptoma epigenomenon partium veneris inferioris, partiumque omnium quæ nutritioni dicatæ ſunt. Aut coctionis aut diſtributionis, aut excretionis vitium oſtenditur. Agitur de lienteria quæ primùm & per ſe venit, à ſimplici temperie ventriculi frigida, in cuius initio eſt impoſſibile vt ructus acidus eueniat. Eſt autem triplex, pro cauſarum varietate, lienteriæ differentia. vna intemperies frigida & humida ventriculi, & hectica inteſtinorum fluxio è cerebro: & cùm ventriculus & inteſtina aphthodea euadunt. In prima ſpecie commendatur ructus acidus.

1 In excretione cibi nullo modo mutati neque alterati in conſiſtentia, colore, odore: à fracta retentrice ventriculi; vnde elapſus cauſa eſt cruditatis, non ex aduerſo.

2 Vt lienteriæ cauſa retentricis facultatis infirmitati, ſine vlla pituitæ acidæ acceſſione ſit tribuenda.

3 Eſt enim ſignum incipientis reſtitui ventriculi, & cum cibo quodammodo in gratiam redeuntis, ac cibum iam auidiùs diutiuſque amplectentis. Nam ex eo complexu concoctio quædam ſequitur, quæ antea nulla erat, ſed aderat abſoluta concoctionis priuatio. inchoatam enim concoctionem ſequitur ructus acidus. In lienteria excrementa excernuntur ſine vllo dolore, nec vlla ratione à cibo & potu mutata ſunt, ſed eadem referunt in conſiſtentia, qualitate, quantitate, colore, odore. nec cholera aut cruore ſunt tincta: verùm ſubalbida. Sed in cœliaco malo ſemicocta ac ſemichyloſa deiiciuntur. eleganter hîc in Commentario lienteriæ diuerſas cauſas aperit Galenus, ac veterum ſententias de nomine lienteriæ recenſet.

I I.

Οἷσι ῥῖνες 1 ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ 2 ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι 3 νοσηρότερον· οἷσι τἀναντία, 4 ὑγιεινότερον.

Sanitatis ſecura aut non ſecura indicia ab excrementis.

I I. Quibus nares naturâ ſunt 1 humidiores, & ſemen 2 humidius, ſanitate ſunt morboſiore, 3 viuuntque valetudinarij: At qui contrà 4 ſunt affecti, ſalubriùs degunt.

Naturarum diſtinctio potiſſimùm ſumitur ex partibus principibus; ideo per has partes deſcripſit hoc Aphoriſmo vitium temperamenti humidioris & frigidioris totius corporis. Quaſi dicat, qui non ſolùm cerebro, ſed toto corpore excrementis abundant humidis & frigidis, his principes partes eadem ab intemperie laborant. Nares ſunt dicatæ expurgationi cerebri; his itaque humidioribus exiſtentibus, humidius atque infirmius erit cerebrum, humorum excrementitiorum coaceruatione, vel aliunde irruente ſuccorum copiâ. Seminis autem humiditas duobus modis euenit, aut vitio materiæ ſpermaticæ, aut vitio teſtium. Vitium materiæ ſpermaticæ conſiſtit in apepſia, primùm ventriculi, deinde hepatis, poſtremò totius habitus. Humiditate igitur ſeminis ſignificatur vitium naturalis œconomiæ in coquendo, diſtribuendo, retinendo, & excernendo. Vitium verò teſtium eſt, quia hi ſunt & frigidiores & humidiores, vt ſemen, cuius materia eſt excrementum benignum tertiæ concoctionis ob frigiditatem & humiditatem ad debitam craſſitiem & ſoliditatem peruenire non poſſit. Rectè igitur ſignificatur inde totius corporis vitium, quia declaratur habitus δυσδιαπνόητος adeò, vt ſemen à ſuo ſero ſufficienter expurgari nequeat. Valetudinarij hi viuunt, qui pituitâ excrementiciâ abundant, quæ laſſitudines, tumores, puſtulas, œdemata, nodos, flatus, aquam, ac plurima tubercula profert, vt ſunt herpetes ſalſi, chœrades, ſtrumæ, teſtudines, pro diuerſa pituitæ ratione. Nam vt eſt cœli tempeſtas, ita variè pituita ipſa mutatur atque alteratur. Atque hæc ſi in aſperam arteriam decubuerit, anginam; ſi in pulmones, aſthma & vlcera; ſi in ventriculum, vlcera aphthodea, vnde lienteria; ſi verò altiùs abraſerit, dyſenteriam parit.

Principum partium temperiei. *Seminis vitium vnde.* *Teſtes.* *Vnde hi languant.*

1 Hoc eſt, humore abundant excrementitio, ab humore cerebri. Hic narium humor in ſanis eſt calamitoſus, quia accidit ſymptomaticôs. In ægris eſt ſalutaris, quia accidit criticôs, vt ſternutatio: nam ſunt malarum cauſarum bona ſigna: in ſanis verò malarum cauſarum mala ſigna. Dicit, φύσει, ne adfectatur vitio diætæ, vt ſi quis ſub Ioue dormitat frigido, & vſum ſi ineat intempeſtiuè rerum frigidarum.

2 Ex materiæ ſpermaticæ vitio, ob cruditatem & ſeroſum humorem. vnde corporis totius, & naturalis œconomiæ vitium, ſanguiniſque mador ſignificatur: vnde putridi morbi, & apoplexiæ, ſi retineatur excrementum in cerebro; aut lethargi. nam totum horum corpus eſt excrementoſum.

Dubium.

3 Hoc eſt, leui de cauſa in morbos incidunt à diſtillatione à cerebro, quæ non ſolum partis (id eſt, cerebri) vnde dimanat, calamitatem arguit; ſed ipſis etiam partibus in quas illabitur calamitoſa eſt.

4 In morbos non ſunt tam opportuni. Hoc eſt, Quibus totus habitus ſolidus eſt & ſucci plenus. Ariſtoteles & cuncti philoſophi naturæ vitæque hyparxin conſtituunt in humido, adeò vt quò quis plus humidi obtineat, ita fœliciùs degat. Idem docet Hippocrates lib. De locis in homine, vbi docet ſiccioribus naturis morbos eſſe pertinaciores; quia curatu difficiliores, nam deterior eſt ſicciorum

ciorum hominum conditio quàm humidorum. Ad prius reſpondeo, Hyparxin vitæ naturæque conſiſtere in humido primigenio, non autem in humido excrementitio; de quo hic Aphoriſmus loquitur. Ad poſterius, hîc non agi de morbis nec morborum curatione, ſed de diatheſi; id eſt, diſpoſitione vel pronitate ad morbos. Aliud enim eſt, difficiliùs curari; aliud, morbis magis eſſe obnoxium. Fœlicius viuunt ſicca temperie præditi; his ſiccæ ſunt nares, nec ſudores fundunt, ſed ſenſui incomperta vaporatione defunguntur excrementis tenuioribus.

III.

Ἐν τῇσι ι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν 2 αἱ ἀποσιτίαι, 3 κακόν· καὶ σὺν πυρετῷ 4 κάκιον.

Dyſenteria diuturna.

Si 1 diuturnæ dyſenteriæ appetentiæ deiectæ 2 acceſſio adiungatur, 3 malum: eóque magis 4 malum, ſi febris coniuncta ſit.

1 Dicit diuturnæ dyſenteriæ: nam fieri poteſt vt ineunte dyſenteria deiiciatur appetentia, vt cùm pituita putris eſt dyſenteriæ cauſa. Deſcribit hîc dyſenteriā magnam. Porrò tribus de cauſis dicitur dyſenteria magna, aut ex eſſentia morbi, quòd ſcilicet vlcus ipſum ſecundùm trinam dimenſionem magnum ſit; vel difficultate curandi, quòd medicamenta parti ægræ admoueri nequeant, aut vitio materiæ antecedentis & perennis fluxus, quo non ſolùm affluxus excitetur, ſed etiam excitatum vlcus foueatur. Nam cùm pars illa & ſitu & officio excipiat omnia corporis excrementa, vlcus illud duobus modis fit excrementitium; primò excremento ordinario: ſecundò, extraordinario. Ordinario, videlicet ſordibus & ichoribus: hæc enim ſunt duo ordinaria excrementa, nutritiæ cuiuſque partis, craſſum videlicet & tenue. Quæ pars, ſi valet, longe à ſe depellit; ſi verò infirmior fuerit, depellere nequit. Extraordinario verò, quòd doloris vi huc ex toto corpore materia excrementitia attrahatur.

Dyſenteria quæ magna.

2 Vt nimirum ſuperueniat diuturnæ dyſenteriæ ab vlcere inteſtini. Ob colluuiem fœdorum ſuccorum non ſentit famem. Vel quia reſoluta iam eſt facultas appetitrix ciborum: hinc ſuctionis ſenſus non percipitur.

3 Quod malum ad ventriculum ſerpere videatur; diuturnitate morbi tracto in ſympathiam ventriculo ab inteſtinis: quodq; ad excretionis deprauationem, concoctionis infirmitas & ſucci alibilis inopia adiungatur. Vnde fit, vt ad calamitoſam vim morbi, accedat ſumma infirmitas virium. Optimum remedium eſt infuſum rhabarbarum, in decocto roſarum ſiccarum, radicum plantaginis, & myrobalanorum ex aqua endiuiæ, cum pauco cinnamomo: expreſſio fiat valida: præbetur cum ſirupo de ribes vel de roſis ſiccis. Sumitur bis in ſeptimana. Intermediis diebus lac à vacca calens datur, ter die, cum ſacchato roſato ſimplici. Dolor ſi viget, lac clyſmo infunditur cum butyro recenti, & vitello: coquitur in lacte tapſus barbatus & roſæ. Tandem, vt ſtringas, lactis dimidium excoque. bibat ter die.

4 Quæ cùm ipſa per ſe calamitoſa eſt & vires frangit, tum verò magni morbi ſymptoma eſt. Aut enim hæc febris eſt eſſentialis, vel ſignificat vitium materiæ quæ excitat dyſenteriam: quòd videlicet materia antecedens, quæ parit dyſenteriam, non ſolùm ſit parti in quam decumbit calamitoſa, ſed etiam illi vnde manat. Aut erit febris ſymptomatica, & ſignificabit vlcus cum phlegmone, vnde franguntur vires: vel ingentem putredinem denunciabit.

IV.

Vlcera.

Τὰ 1 ψιλὰ περιφλεγέα, 2 κακοήθεα.

IV. Vlcera 1 circumglabra, maligna.

Propoſito exemplo vlceris quod ſub conſpectum cadit; docet difficultatem curandi vlceris maligni. Atque hic eſt huius Aphoriſmi ſyllogiſmus, Morbus is dicitur malignus qui ſuccum alibilem deprauat, & partem reddit effœtam. Huiuſmodi autem ſunt vlcera circumglabra. Igitur maligna. Maior probatur. Nam vlcus non curatur niſi ſarcoſi. Sarcoſis verò non medici, ſed naturæ opus eſt: quæ ad hoc duobus vtitur inſtrumentis, nimirum partis ſolidæ integritate, & ſucci alibilis bonitate. Cum igitur curandi difficultas in duobus his, vel altero tantum, hoc eſt partis intemperie, vel ſucci deprauatione conſiſtat, ægrè ſuperantur ea mala quibus hæc eueniunt. Minori fides ita quæritur: Pili generantur ex vi caloris, motu humoris ſpermatici, & cutis raritate. Si igitur pili fuerint benè colorati, ſolidi, & denſi, indicabunt partium temperiem & ſucci alibilis bonitatem. Pilus ergo declarat partis intemperiem, & ſucci nutritij deprauationem, vel alterum tantùm.

Pili.

1 Id eſt, pilis carentia: cadunt enim.

2 A partis inſigni intemperie, & ab affluentis materiæ vitio. vnde redintegrari nequeunt facilè. Nam ſucci praui illi, corrumpunt nutricatum pilorum. Talia ſunt venerea vlcera. Vt vlcus, vel vulnus curetur, opus eſt benigno ſanguine, ac partibus illi vicinis moderatis. Abſint quoque ſalſi humores, nam inde etiam mali moris euadunt. Inde quoque, dico ex glabritie, ſciemus virulentam qualitatem inuaſiſſe partem, vnde fetinum vlcus ſoboleſcit. Propterea chirurgis illud ſtudium ſemper adſit, vt partem firment, & totius cacochimiam caſtigent: vtantur ſæpe à purgatione decocto ſarzæ & chinæ, & ligni Indici: & vlceribus talia topica adferant, quæ vnà partis calidum natiuum recreent, ac intemperiem flectant.

Obſeruatio practica.

V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν, εἰ μέγα διαφέρουσι, 1 καταμαθητέον.

Dolorum idea notanda: quæque multiplex ſit dolor.

V. Intercoſtarum pectoriſque dolores, aliarumque partium quantum interſit, accuratè 1 diſcendum.

Dolor aliquando ſignificat ipſum morbum. Hic verò ſumitur pro ipſo ſymptomate, hoc eſt, pro ipſa perceptione rei naturam lædentis. Doloris autem duæ ſunt cauſæ, nimirum mutatio habitus, hoc eſt conformationis, & temperamenti alteratio. Doloris autem ratio multiplex eſt. nam vt eſt materia dolorifica, vt pars quæ dolet, vt eſt immutatio habitus & temperamenti, ſic alia atque alia doloris proprietas. Perdiſcendum itaque quantum differant dolores: nam ex doloris ſpecie locum affectum & humoris ſpeciem, cuius vitio dolor excitatur, inuenimus. Item perdiſcendum quantum durent dolores. hoc eſt, conſiderandum vtrùm dolor ſit perpetuus, vel num ſit remiſſionis particeps; typicus, an typi expers; magnus, an paruus; vehemens, an mitis; remediis cedat, an non; vincat magnitudinem cauſæ, an vincatur; de die ſit grauior, an de nocte; ſit in parte ſimilari vel organica (nam alia ſunt ſymptomata phlegmones, vt eſt in parte ſimilari, alia, vt eſt in organica;) poſtremò an ſit in ventriculo, an in cerebro, an in hepate, an in pulmonibus, & ſic de cæteris partibus organicis. Tertiò perdiſcendum quantum dolores differant: hoc eſt, quantum alter alteri præſtet, & vtrius ſit maior vis. Quia duobus propoſitis malis, malum declinandum maius: atque permultis indicationibus permixtis, exordiendum eſt ab ea, quæ cæteras vincit, vel ſine qua nihil effici poteſt, vel a qua omnia ſymptomata pendent, authore Galeno, tertio libro methodi.

6. Epid. 1. 9. & 2. Aph. 6. & 6. Aph. 52.

2. De locis affect. 2.

Axioma therapeuticum in mixtis indicationibus.

1 Pars

1 Pars morbo obſeſſa, cauſa morbifica; morbi ſpecies, magnitudo, motus, & mos, ex doloris idea eluceſcunt. Quare ad cognoſcendum, prædicendum, & curandum, doloris natura ſcrutanda eſt. Dolor pungens membranæ eſt; pulſans, arteriæ; grauis, carnis; tendens, membranæ repletæ. Cauſam quoque denunciat: nam tenſiuus eſt à repletione ſuccorum, vel flatuum; calidus, calidam materiam ſignificat. Morbi ſpeciem oſtendit; vt ſi latus pungat, pleuritidem. Morbi magnitudinem exprimit; nam ingens dolor punctilis, magnam pleuritidem loquitur. Videndum etiam num ſit dolor continuus vel intermittens. Repeto: examina qualitatem doloris; hoc eſt, num ſit pungens, vel grauis; quales præterea à Galeno deſcribuntur. (2. loc. aff.) Deinde vehementiam doloris nota & diuturnitatem. Ita renum ſubſtantia patitur dolorem grauantem: ſed cauitas eius, vbi vreter, punctilem præbet dolorem. ita hepatis ſubſtantia grauatiuum dolorem patitur, eius verò membrana pungentem dolorem experitur. Vehemens dolor naſcitur à partis valdè ſenſilis natura, vel à materiæ vitio in qualitate vel copia. Diu etiam quòd durant dolores, id etiam à materiæ copia & qualitate eſt; vt ſi frigida illa fuerit & craſſa: quin partis proſtrata vis nonnunquam diuturni doloris cauſa fuit, vel quod exitu prohibetur materia. Dolor ſi breui deſierit ac intermittat, à tenui eſt flatu, vel ab ichore. Præterea videndum quaſnam partes ille dolor in contagionem abripiat, vt ſi colico à dolore vomat quis, ac lumbi doleant & crura, ſæpè à calculo id euenit renum: vt in cæteris etiam id euenire, doctè hîc demonſtrat Galenus.

VI.

Τὰ 1 νεφριτικὰ καὶ ὅσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα, ἐργωδῶς 2 ὑγιάζεται τοῖσι 3 πρεσβύτῃσι.

Renum & veſicæ morbi.

VI. 1 Renum & veſicæ dolores 2 vix ſanantur 3 ſenioribus.

1 Nephritici omnes morbi, & inflammationes, vlcera, infarctus, calculi. Per renum & veſicæ dolores intelligantur hîc morbi omnes earum partium quæ vrinæ aut ſecernendæ, aut tranſmittendæ, aut excipiendæ dicatæ ſunt.

2 Libro ſexto Epidemiôn dicit, nunquam ſe vidiſſe curatum vlcus renum & veſicæ, poſt quinquageſimum annum. Nam cùm veſica membranea ſit, non coaleſcit, tum ob eſſentiam morbi, tum ob excretionem ordinariam, tum ob rationem partis, quæ ſemel exulcerata, non facilè curationem recipit: & ſenes abundant pituita ſalſa, quæ impedit vlceris curationem. Omne enim excrementum in ſenibus, abradendo eſt moleſtum, eò quòd corpora ſenum non difflantur. Vix, dicit, curantur: hoc eſt, cum ſumma difficultate, in ætate prouectiore: quòd vis remediorum eò tranſmitti vix poſſit.

3 Annis quinquaginta maioribus. Nam remediorum vis eò vix peruadit: quòd expultrix vis infirmior ſit, & quòd meatus ſint anguſtiores, quódque materia morbi contumax ſit tum propria, tum aduentitia. Et hæ partes in ſenibus ægrè curantur, quia naturâ ſunt frigidiores, & excrementis abundant: at vlceri ſiccatione opus eſt & ocio. (*Remedium inſigne.*) Succo chalybis quoſdam S. Dei beneficio curaui. Lotus vino chalybs tenuatus limâ, vino dulci potentique immaceratus liqueſcit. Cochlearium ſumunt manè, remixta aqua capillorum Veneris. Lac aſininum etiam confert.

VII.

Ventris dolores.

Τὰ ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν 1 μετέωρα, κουφότερα· τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

VII. Dolores & tumores in ventre 1 ſublimes quidem minores leuioresque: non ſublimes verò grauiores.

Caput & ſcopus huius Aphoriſmi eſt, vt nos doceat non ſolum in ſpecie, ſed in indiuiduo conſiderandos eſſe morbos: eò quod iidem ſecundum eſſentiam morbi in diuerſis corporibus, vel etiam in diuerſis partibus eiuſdem corporis multùm varientur, & ægrè vel facilè curentur. Sic enim ardentis febris eadem eſt eſſentia in ſene & iuuene; faciliùs tamen curantur in iuuene quàm in ſene: ſic quoque eadem eſt eſſentia inflammationis hepatis & manus; longè tamen periculoſius hepatis malum, ob officium quo vita carere nequit, quod in hepate habitat.

1 Per μετέωρα non intelligit eos morbos qui conſiſtunt in ea abdominis parte quæ ſupra vmbilicum eſt: nam, vt ait Hippocrates in Prognoſticis, Quo propiùs abſunt à coſtis & viſceribus, eò ipſos eſſe periculoſiores. Sed intelligit affectiones muſculorum abdominis. Sæpe enim docti Medici falluntur, vt putent hepatis inflammationem eſſe eam, quæ eſt muſculorum abdominis. Verùm diſtinguit Galenus, quòd (*De locis affect.*) inflammatio illorum muſculorum retineat figuram muſculi; hepatis verò minimè, & grauia ſymptomata hepar affectum profert. Nuper vidi mulierculam cuius (*Hiſtoria rarior ac commoda.*) abdomen ſaxo durius erat, ſub muſculorum tamen idea ac charactere. Emplaſtrum iuſſi admoueri de mucaginibus: rubicundior cùm euaſiſſet locus, ac cùm cedere videretur aliquantulum, iuſſi pertundi, ſatiſque altum infligi vulnus. Erupit maxima puris copia: euaſit. Muſculi illi abdominis craſſiſſimam membranam habent: quæ niſi pertundatur, non vnquam ferè ſponte erumpere poterit pus. Vidi propterea non ſectos illos tumores in ſaxa abiiſſe, totumque meſenterium in ſaxum ferè inde commigraſſe.

VIII.

Τοῖσιν 1 ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, 2 οὐ ῥηϊδίως 3 ὑγιάζεται.

VIII. Vlcera 1 hydropicorum vix, imò ne 2 vix curantur.

1 Quæ ratione hydropis naſcuntur.

2 Nam vlceri ſiccitate opus eſt, & humido primigenio: at vtroque fraudatur corpus hydropi implicitum. Nam ichor fœdus à tali corpore ad vlcus effluit: nec ſuo fruuntur genio partes corporis; tabeſcit enim in hydropicis calidum humidumque primigenium partium ſimilarium. Hepar enim, in quo genius nutritius habitat, ſuo genio exuitur, nam nimium refrigeratur, hinc cunctæ partes ſiccantur ſimilares, cùm nullo benigno rigentur madore nutritio. Vnde ergo ſpes redintegrandæ partis vlceratæ? nec enim illi affluit benignus ſanguis (cùm hepar eum ſolummodo aquulentum proferat,) nec, ſi etiam afflueret, in ſui naturam, fracta iam pars, à corporis totius deprauata œconomia, eum mitigare poſſit. Quare in omni ſpecie hydropis inſanabilia ferè ſunt vlcera. Caue ergo tu ne cauteria inuras hydropicorum facilè (*Cautio cum hiſtoria.*) corporibus. Noui hoc eueniſſe in Doctore celeberrimoque Medico Vltraiectino: qui cùm ab aquâ fatigaretur, inuri ſuis cruribus vlcera iuſſit: at illa mox in gangrænam abibant, ac hominem abripiebant.

IX.

Τὰ 1 πλατέα ἐξανθήματα οὐ 2 πάνυ τι 3 κνησμώδεα.

IX. Puſtulæ 1 latæ 2 minùs 3 pruriunt.

Puſtulæ.

1 Quæ fiunt à pituita, in diaphoretico corporis habitu, ſi dyſdiaphoretos fuerit habitus, pituita putreſcit ac pruritum præbet. vt etiam melancholia interdum, vbi corpora cacochyma.

2 Quàm faſtigiatæ & acuminatæ: nam fiunt à bile, & ab intercepta tranſpiratione: alioqui tenuiſſima vis facilè perfluit.

Pruritus quid? Hiſtoria. 3 Pruritus eſt πάθος γλυκύπικρον, dolorifica voluptas, in cute excitata ab acri ichore. Vidi ictericos paruis puſtulis ſæpè obſitos; immenſa quadam ſcalpendi libidine proritari ab acri bile quæ ſubtercus vtebat. Purgata bile, ac diſſipata ab habitu corporis materia, quieſcebant. Quare à prouiſione totius vt expirare poſſit quæ habitu corporis concepta contaminatio eſt, rectè decoctum ſalſæ ac ligni Indici præſcribitur. Vt etiam aqua ſuauis, balnea. *Remedium.*

X.

Dolorum capitis ſolutio vnde. Κεφαλὴν 1 πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, 2 πύον, ἢ 3 ὕδωρ, ἢ 4 αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

X. Ex capite 1 dolenti, & vehementer, effuſione 2 puris, vel 3 aquæ vel 4 ſanguinis è naribus aut ore, vel auribus, ſolet morbus ſolui.

1 A ſuccorum copia vel qualitate: nam ſi à vapore: diſcuſſione ſolâ curatur.

2 Ab inflammatione conceptum ſi ſit pus, vt ſæpè euenit in longis malis capitis.

3 Id eſt, ichor pepaſmi participis ſucci bilioſi, pituitoſi, vel melancholici.

4 Sanguis ſi copiâ vel qualitate vitium fecit. Quaſi dicat, & Medicus tot modis ac rationibus dolorem capitis ſoluet: habita tamen priùs prouiſione totius. In magnis doloribus capitis Turcæ ſolent auriculas validiſſime fricare, mox nouacula ſcarificare; ac ſanguinem elicere. Noſtrates cantharidibus veſiculas pone aures excitant: & venam frontis ſecant. erthinis hoc etiam moliunt; capitis lotione ex decocto agarici & florum chamæmeli. *Noua ratio medendi.*

XI.

Melancholicorum & nephriticorum remedium. Τοῖσι μελαγχολικοῖσι καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγενόμεναι, 1 ἀγαθόν.

XI. Melancholicis & nephriticis haimorrhoides ſuperuenientes, 1 bono ſunt.

Haimorrhoides duplices. *Gemina ſunt haimorrhoides, externæ & internæ. Externæ veniunt à vena caua ramo cruralis duas enim fundit iliacas venas, & ramulum vena ſacra, hæ etiam excurrunt in veſicam, pudendum, & vterum; internæ à ſplene oriuntur. Externæ fundunt fæculentum craſſum ſanguinem: internæ tenuem & ſplendidum ſanguinem ferè eliciunt: nam ſplenicus ramus talem à ſplene (qui arteriam recipit) ſanguinem promit, lienemque exonerat. Externæ, hepar, renes, & vterum vendicant ab iniuria. Vnde cùm totum genus venoſum exonerent, liberant à metu pleuritidis, peripneumoniæ, maniæ, melancholiæ, & à tumoribus. Aduſtus ſanguis ab internis prodire ferè ſolet, & purpureus. Vidi qui cùm haimorrhoidibus tendêri ſolebant, cum vrina ſanguinem effundebant certis ſpaciis ſine noxa. Ita mulieres noui, quæ menſium vice haimorrhoides fundebant.*

6. Epid. 3. & De tumoribus.

Hiſtoria.

1 Nam tum reuellunt, tum euacuant ſanguinem qui in vitio erat: quare diadoſis illa præclarè ad ſalutem facit & apparet. Quare hoc naturæ conſilium imitari medici in his morbis debent: & etiam pedum venas aperire. *Obſeruatio practica.*

XII.

1 Αἱμοῤῥοΐδας ἰωμένῳ 2 χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος 3 ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ 4 φθίσιν.

XII. Si quis hæmorrhoïdas 1 diuturnas 2 ſiſtere velit, niſi vna fluere ſinatur, 3 hydropis vel tabis 4 metum adfert.

1 Quæ alicui conſuetæ ſunt fluere modeſto & tempeſtiuo curſu. Recentes ergo ſupprimi poſſunt, ſi caueris vt materia illa craſſior ſanguinis phlebotomiâ, vel pharmacia, vel diætâ auferatur, ac in meliorem temperiem flectatur.

2 Cùm metus adeſt nimiæ exhauſtionis.

3 Palindrome in hepar, vnde ſcirrhus & oppreſſio caloris natiui hepatis à multo fæculento ſanguine: vnde id loco ſanguinis aquam reddit.

4 Si in pectus fiat metaſtaſis, indeque vas iſtic rumpatur. vel ſi alia pars infirma eſt, eò fluet. vt hepar reiicit in pulmones, ita vel in latus, vel in caput, aut in habitum corporis protrudere poterit: vnde phagedæna, maniæ &c. Itaque vena aperta teneatur, vel vena in ea periodo ſecetur, vel fecis plenus ſanguis purgetur, vel diæta remedium adferat. Cuidam mediæ ætatis nimia præcipitatione fundebantur hæmorrhoides: cum medici & chemici cuncta tentaſſent, nec ſucceſſiſſent, iuſſi vt vnâ intactâ, reliquæ tangerentur colcothare; ita appellant craſſamentum illud ab vitrioli olei diſtillatione relictum. Ilico conſtitit. Viuit. Præſtitiſſet tamen ſenſim aliquaque die id actum fuiſſe. *Hiſtoria.*

XIII.

Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ 1 πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι, 2 λύουσι τὸν λυγμόν. *Singultus.*

XIII. Singultui 1 implicito 2 ſternutatio ſuperueniens ſingultu liberat.

1 A materiæ influxu quæ ſe inſinuauit ventriculi tunicis, vnde irritatur expultrix vis.

2 Quæ eſt motus cerebri per nares confertim acto ſpiritu: quem motum ſentiunt etiam muſculi epigaſtrij, qui ventrem vnà comprimunt: ita extunditur materia influxa. In Conuiuio Platonis ita ſedatur Ariſtophani ſingultus. Fit ſingultus à repletione, vel inanitione, aut ab acerrima materia, vel quòd contagione à neruoſis partibus in ſympathiam ventriculus trahatur; vel à vicinis, vt ab hepate. Singultuoſæ febres ſæpe fiunt ab acri flatu ventriculo concepto. Remedio eſt ſi puppa ex anethi ſemine ac papaueris potui immittatur. *Remedium.*

XIV.

Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος 1 λύσις. *Hidrops cum alui fluxu.*

XIV. Hydropicis ſi aqua è venis in ventrem influxerit, ſoluit 1 morbum.

Cum id ſit confertim & copioſè, excuſſa aqua in inteſtina, quæ inſedit cauæ hepatis parti: vel in veſicam, quæ inſedit gibbi: vel quæ in ea quæ eſt ad lienem cauitate fluctuat, ſi per venas meſarrhaicas ab omento in inteſtina excidat. Vel ſi ea quæ inter peritonæum & inteſtina natat per occultos ductus in inteſtina vel veſicam feratur. Per occultos dico ductus, nam ita videmus eam interdum in pectus vel in pedes ferri. Anaſarca naſcitur cùm malum excluditur per exiguas venas in habitum corporis. Si tamen viſcus vitioſum fuerit, non iuuat aqua abductio; ilico enim recrudeſcit. Si itaque duos menſes laboratum fuerit hoc malo, actum eſt: viſcus enim germen morboſum concepit. non propina hydragoga niſi integris ægri viribus.

1 Diadoſi. Curandi itaque viam hìc aperit medendi præceptor, ab imitatione naturæ ductam. Sed notandum id, fieri non poſſe vt inualida medicina trahatur in inteſtina humor ille, qui natat infra peritonæum & inteſtina. Qui enim ſucco ireos, vel diaturbith aut bryoniâ, vel ſoldanellâ exiſtimant ſe id efficere poſſe, falluntur. Hæc enim venis conceptam aquam facili niſu effundunt, non abdomine natantem. Quare elaterio opus eſt: huius grana aliquot *Cautio practica.*

remiſcere

remiſcere cum pilulis alephanginis: vel euphorbium remixtum in parua copia cum caſſia recenter extracta præbeo.

XV.

Diarrhœa ſuperueniens vomitui.

Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ 1 μακρῆς, ἀπὸ ταὐτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος, 2 λύει τὴν διάῤῥοιαν.

XV. In longa 1 diarrhœa, vomitus vltrò obortus diarrhœam 2 ſiſtit.

1 Cùm iam materia praua vacuata eſt: non autem ineunte morbo. Hydropi ſi ſuperueniat diuturna diarrhœa, bono eſt, ſi tandem vomitus ſuperueniat à naturæ potentia: vel etiam artificioſa à molitione ſoluit morbum.

2 Reuulſione, & motu inteſtinorum contrario priori, alioque raptâ materiâ. Imitandum igitur eſt hoc remedium.

XVI.

Diarrhœa ſuperueniens morbis.

Ὑπὸ πλευρίτιδος 1 ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης 2 ἐχομένῳ, διάῤῥοια ἐπιγενομένη, 3 κακόν.

XV. A pleuritide 1 & peripneumonia vehementi 2 afflicto ſi diarrhœa ſuperuenerit, 3 malum.

1 Quarum vi iam languet vis naturæ.

2 Ob morbi magnitudinem; & partium, inflammatione obſeſſarum, neceſſarium vſum.

3 Nam vires fractas iam ab his morbis, exhaurit ſymptomaticus hic fluxus, cùm nihil ex foco morbi adimat, crebriſque laboribus deſidendi ac petentibus vigiliis ſpiritus diſſipet. Præterea inde ſignificatio fit, vim tractricem ac coctricem ventriculi ac hepatis, in contagionem trahi à thoracis morbis; ac retentricem inteſtinorum vim ſolui. Non ita noxia eſt diarrhœa ineuntibus his morbis, vel vbi pepaſmi notæ explendeſcunt, ſi tunc euenerit. Lenibus itaque remediis ex Hippocratis ſententia tentanda eſt aluus in peripneumonia & pleuritide, vt manna, ſirupo violato & roſato laxatiuo, caſſia, diacatholico, cum pauco rhabarbaro, electario lenitino, & de pſyllio. Nam Hippocrates hîc non dicit diarrhœam cunctis pleuriticis & peripneumonicis malam eſſe, ſed ἐχομένῳ. hoc eſt vehementer ab his afflicto: ita vt ratione contagij, hepar, ventriculus ac inteſtina diarrhœam proferant ſymptomaticam. Itaque à vexatione harum inferiorum partium euenit diarrhœa, nam vexatum iniuriâ hepar non ampliùs trahit in ſe alimentum. nec ſanguinem proferre poteſt; verùm etiam ventriculum affligit. At diarrhœa illa quæ moderatæ pleuritidi vel peripneumoniæ ſuperuenit, hæc quia non naſcitur ex συμπάθεια viſcerum, bonis ægrorum rebus euenire poteſt: vt antea dixi. Obſeruabile etiam nimis ab ingeſtis nata fuerit diarrhœa, & non à vi morbi. Vidi nobilem pleuriticam: huic ad ſtatum ferè immanis fluxus alui ſuperuenit. Præſcripſi illi vſum ſirupi myrtillorum, ac Summi Dei beneficio ſeruata fuit.

Cautio practica.

Hiſtoria.

XVII.

Opthalmia remedium.

Ὀφθαλμιῶντι 1 ὑπὸ 2 διαῤῥοίης ληφθῆναι, 3 ἀγαθόν.

XVII. Oculi ex 1 inflammatione laborantem 2 diarrhœa corripi, 3 bonum.

1 Ab acri materia, & ſanguine cui mixta ſit pituita ſalſa.

2 Siue arte, ſiue vltrò erumpat.

Obſeruatio practica.

3 Nam reuellit, & vnà euacuat ab oculo. Quare ſi natura id vltrò non fecerit, pharmacia hoc agemus. Si valida phlegmone occupauerit oculum, venam ſeca, cucurbitas ceruici admoue: purga. dolorem mitiga. digere. In magnis doloribus foue oculum decocto maluarum, chamæmeli, & ſeminis fœnugræci, tandem collirio, quod alibi diſcripſimus, illine.

Lib. 2. Methodi noſtræ vbi de colliriis.

XVIII.

1 Κύστιν διακοπέντι, ἢ 2 ἐγκέφαλον, ἢ 3 καρδίην, ἢ 4 φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν 5 λεπτῶν, ἢ 6 κοιλίην, ἢ 7 ἧπαρ, θανατῶδες.

Vulnera interna.

XVIII. Veſica 1 pertuſa, aut 2 cerebro, 3 corde, 4 diaphragmate, tenui 5 inteſtino, 6 ventriculo, 7 hepate, mortiferum.

1 Valido vulnere ſi fecetur, ita vt cauitatem feriat. Id ſanè eſt calamitoſum: nam, quia exanguis, non poteſt coaleſcere. & inflammatio ſuperueniens illi funeſta eſt. Diacopas vocat grauiſſima vulnera.

2 Nam pars princeps & ſpermatica. Galenus hîc dicit ſe vidiſſe curatum cerebrum vulneratum.

3 Vſque ad ventriculum ſi peruaſerit læſio, ilicò moriuntur: alioqui ſi caro ſola læſa fuerit, nec peruaſerit vulnus in ſinum cordis, ſuperueniente phlegmone primo aut ſecundo die abripiuntur.

4 In eius parte tendinoſa & membrana, vbi eius initium.

5 Ægrè curantur ob tenuitatem, quodque perpetua bile rigentur. Si ea parte vulneratur qua meſenterium attingit, ob venarum eò venientium magnitudinem quæ plurimum ſanguinis fundunt, plerumque calamitoſum: in aliis partibus curata vidi, cùm nec phlegmone nec dolor vllus ſuperuenirent.

6 Quia neruoſæ partes dehiſcunt vulnere laceræ. In craſſis etiam inteſtinis parua & rectà inflicta, non tranſuerſim, vulnera, non ita lethalia ſunt. Ventriculi ſuperior pars maximo percutitur periculo.

7 Si parenchyma & venæ ſeruantur, ex copioſo effluxu ſanguinis moriuntur. Galenus hîc negat curari poſſe. Vulnera quattuor ex cauſſis calamitoſa ſunt; vi ſymptomatum ſuperuenientium, vt ſi luxationi cum vulnere delirium ſuperuenerit. ſecundò, quòd pars cuius officio vita carere nequit, validè afflicta ſit. tertiò, quòd malum malo ſe nectat, vt ſi loco ſit tali vulnus quo remediis non patet aditus: vel ſi ſpiritus &, ſanguis confeſtim ſe effundant; vt ſi caua vena laceretur: quartò, ex euentu cùm inſanabile ſit vulnus, quod alioqui redintegrabile erat: vt ſi toxico arma fuerint tincta, vel ſi cacochymia corporis ſit ingens, ægerve ſi ſuſque deque vixerit.

Vulnera quæ ex cauſis calamitoſa.

XIX.

Ἐπὴν 1 διακοπῇ ὀστέον, ἢ 2 χόνδρος, ἢ 3 νεῦρον, ἢ 4 γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται, οὔτε ξυμφύεται.

Partes reſciſſa quæ non redintegrantur.

XIX. Vbi præciſum eſt 1 os, aut 2 cartilago, vel 3 neruus, aut genæ 4 pars tenuis, vel præputium, neque augeſcit iterum, neque coaleſcit.

Partes ſeminales non poſſunt iterum redintegrari: verum aliquid renaſcitur loco ablatæ partis, forma & materia diſpari à primaua parte. nam tanta ſpermaticæ materiæ copia non circumfluit corpus, vt tertia dimenſione in nouam ſobolem illa fœcunda ſit. Quare ferruminantur ac coagmentantur laceræ hæ partes materia diſpari. Dicat quis, Cur ſpermaticæ partes non redintegrantur à ſemine, cùm totum tamen corpus creſcat vi ſeminis in omnem dimenſionem? Reſp. ſeminales iam partes ætate ſunt factæ ſiccæ durioreſque, & vegeta vis in vtero formatrix erat. ægrè enim forma talis iam editur partium, natura fracta potentia: adde quòd pars læſa, viribus non ita valeat vt olim in vtero: nec eâdem copiâ ac bonitate gignitur ea materia ſpermatica.

1 Magno vulnere. nam os durum eſt, nec poteſt molli ſubſtantiæ iungi.

2 Vt narium, auriū: nam ad oſſis naturam accedit.

Digitized by Google

3 Nam eſt pars ſpermatica.
4 Vt ad palpebras,& labrum.

XX.

Ἢν ἐς τὴν 1 κοιλίην αἷμα χυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη 2 ἐκπυηθῆναι.

Sanguinis grumi.

XX. Si ſanguis 1 in ventrem effuſus fuerit præter naturam,neceſſe eſt vt 2 ſuppuretur.

1 Vt in thoracem,ventriculum,& inteſtina, veſicam,vterum, & cerebrum, ita in interſtitiis muſculorum.

2 Et vt putreſcat;modò moram ibi trahat 1 vt ſi menſes in vtero ſex vel quinque retineantur. Suppuratur,inquit,hoc eſt in pus abibit, vel liueſcet, vel grumeſcet.nam hîc impropriè vtitur ea ratione Hippocrates.Familiaritas venis ingenita eſt cum ſanguine,quæ facit vt in his naturalis locus ſit ſanguinis: quæ cauſa eſt quòd iſtic nunquam congeleſcat ſanguis.Sed cùm ſubſtantia, naturæ maximè conſocialis putreſcit, eò deteriore putredine afficitur,quo naturæ erat familiarior:quod ex ſeminis putredine elucet,nam horrenda ſymptomata id proferre ſolet.

XXI.

Τοῖσι 1 μαινομένοισι 2 κιρσῶν ἢ 3 αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγινομένων, τῆς μανίης 4 λύσις.

Melancholicorũ varices & hæmorroides.

XXI. 1 Inſanientibus ſi 2 varices ſuperueniant aut 3 hæmorrhoïdes,inſaniam 4 ſoluunt.

1 Vt melancholicis, & qui ſine febre inſaniunt.

2 Id eſt, in cruribus venarum tumor & in femore,cum cutis nigrore,à craſſo & flatulento ſanguine.fiunt etiam in hypogaſtrio,ſcroto, & inguinibus, genis,mammis.

3 A craſſo & aduſto ſanguine.

4 Metaſtaſi à capite ad crura & ad haimorrhoïdes.Hîc ſecanda eſt vena ad malleolum, & multum ſanguinis detrahendum: caſtigandaque ſanguinis conſiſtentia diætâ.

XXII.

*Ὁκόσα * 1 ῥήγματα ἐκ τοῦ 2 νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, 3 φλεβοτομίη 4 λύει.*

** ῥεύματα vel ἀλγήματα*

Dorſi dolores.

XXII. 1 Ruptiones quæ à 2 dorſo ad cubitum feruntur,venæ 3 ſectio 4 ſoluit.

1 Vel dolores,vel fluxiones. In rhegmate, muſculis intextæ fibræ diuelluntur. In rheumate labitur materia à capite in dorſum& ſpinalem fiſtulam *ἀλγήματα* fiunt à plethora & flatu, vel acri à ſanguine.

2 Vt etiam ex ceruice & humeris.

3 Ex Brachio oppoſito,vel ex crure eiuſdem lateris,dum adhuc ruit humor.

4 Reuellendo & vacuando. Ad deriuandum verò propior dolori vena erit percutienda; cùm, nimirum,iam conſtitit fluxio.

XXIII.

Ἢν 1 φόβος καὶ δυσθυμίη πουλὺν 2 χρόνον διατελέῃ, 3 μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

Triſtitia & metus.

XXIII. Si 1 metus cum triſtitia perſeuerent longo 2 tempore, 3 melancholicum hoc eſt.

1 Sine cauſa manifeſta & cum nulla ratione: & propterea dicit,longo tempore.

2 Nam animæ noſtræ ſubſtantia conſtat ex ſplendido æthere: odio propterea habet obſcuros ſpiritus & tenebras, eaſque abhorret & pauet. tales autem fiunt à vapore ſucci melancholici.

3 Nam animi actiones ſequuntur temperiem corporis& humorum:eorumque ſplendorem vel obſcuritatem ſentit anima per ſpiritus. Nam ſplendidi ſpiritus animo afferunt ſpecies ſub amœna idea: at atri, horrendas triſteſque imagines animo exhibent. Si ſanguine ab vſto melancholeſcat homo, interdum ob ſplendorem, ridet. Timor, mœror, & melancholia, ſibi inuicem operam dant, nam melancholia timorem & mœrorem, hi iterum melancholiam pariunt. Præcautionis ergo ratione purgetur melancholia, venaque ſecetur,ſi ſanguine circumfluit. victum qui euincere poteſt craſſitiem ſuccorum, inſtituat. Cùm autem in corruptetam rapitur melancholia,quòd euacuata non fuit,enthuſiaſmum profert, & ſpectra miranda ab indicibili qualitate. Cùm *δυσθυμίαν* diuturnam animaduerteris, quæ zelotypiam facit, caue ne armorum illi copia fiat. Admonui aliquando amicos fruſtrà;nam id ridebant; de quodam qui poſteà ſe & vxorem interfecit cultello. *Remedium.* *Cautio & hiſtoria.*

XXIV.

Ἔντερον ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ ξυμφύεται.

XXIV. Si quod gracile inteſtinum perſectum ſit,non coaleſcit.

Delendus eſt hic Aphoriſmus,nam anteà ſcriptus.

VXX.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν μὲν ἔσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν. *Eryſipelas.*

XXV. Eryſipelas foris intrò verti,malum:intùs verò foras,bonum.

Quaſi dicat,in eryſipelate non valdè eſt refrigerandum:nam bonis ægrorum rebus fit mutatio intus foras. Laudatur enim ſemper excluſio in partes. Quare non repelle vbi morbus eſt malignus, natura debilis, materia copioſa & acris, cum phlegmone viſcerum. ita in pleuritide & peripneumonia non repercutimus materiam, nam repreſſus intrò ſanguis augeret horum viſcerum phlegmonem. Quicquid igitur ex viſceribus ad cutem abit,non debet retrudi. Excludenda tamen eſt cauſa antecedens interdum phlebotomiâ & pharmaciâ,ſeróque lactis propinato, ac iulabiis temperandus feruor. quin topica frigida & humida admouemus,non tam repreſſionis quàm temperationis gratiâ. Si cauſa antecedens non magna ſubſit, lintea ſmegmate aqua ſoluto madentia admouemus optimo ſucceſſu:maximè ſi acerrima vel maligna fuerit materia, & ſi viſcus germen morboſum habet,vel ſi ſenex fuerit,aliave de cauſa vires ritubârint. Præclarum remedium eſt ſtercus recens bubulum, ſi in ſartagine coquatur cum aceto,adiectis floribus chamæmeli & ſambuci,vt fiat cataplaſma:quod tepidè admouetur. Ex aceto roſato & ex aqua ranarum coquitur myrrha, & ea aqua admouetur. *Repercuſſioni vbi nullus locus.* *Practica admonitio.* *Remedium.*

XXVI.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνωνται, παρακοπὴ λύει. *Tremor in cauſo.*

XXVI. Quibuſcumque ex cauſo laborantibus tremores gignuntur,delirium hos ſoluit.

Hoc eſt à delirio in mortem abeunt quaſi reſoluti antè:nam neruoſum genus affligitur valdè, vbi à cauſo tremor ſuperuenit. Itaque illud λύει, pro reſolutione totius corporis interpretor. Nam ille tremor metaſtaſeos indicium eſt ad partes nobiliores: nam à venoſo genere excutitur malum in neruos, meningas, & inde in cerebrum eiuſque in ſubſtantiam,& tunc cedit tremor in delirio, quod tandem reſoluit totum corpus. Hunc ſenſum Aphoriſmi

Obſeruatio practica.

Aphoriſmi eſſe, me experientia docuit. Vndique ita illud pernicioſum eſt. Sed ſi illud νῦν propriè dictum ab Hippocrate velis, certe ironia dictioni ſuberit: minimè enim delirium ſoluit tremorem ad ſalutem, ſed ad mortem. quare non τὸ ῥίγος λύσει, ἀλλὰ μετάστασιν σημαίνει. Sæpe cùm venam tentat manus, pollice in aduerſa manus ægroti parte, ſenties ſubſultantes neruos, variéque exilientes ſub pollice, & etiam ipſis digitis quibus pulſum examinas hoc ſenties, id calamitoſam in cauſis, vbi iam principium ſuperauit morbus.

XXVII.

Euacuatio ſubitanea, vbi magna ſunt vaſa, periculoſa.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ 1 καιόμενοι ἢ τεμνόμενοι, ἐκρυέντος τοῦ πύου ἢ τοῦ ὕδατος 2 ἀθρόου, πάντως 3 ἀπόλλυνται.

XXVII. Quicumque empyi vel hydropici 1 vruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua 2 vniuerſim effluxerit, certò 4 moriuntur.

Veteres empyema vocabant puris collectionem, rupto vel non rupto tumore, & in quauis corporis parte. Alij pus contentum in thorace ſolum appellant empyema. Fit ex peripneumonia, vel angina, vel quòd seroſa materia irruat ex capite in pectus, vel à corde, aut à toto corpore, vel ex abdomine aquulento, vel ex pulmonum vaſe aperto. In inflammata autem parte colligitur pus cùm intra 14. aut 20. diem non expectoratur. Ab his diebus tum ſi ſupputes ad vigeſimum vel 27. aut 34. aut 40. vel 60. rumpitur, vt nimirum acrior vel craſſior fuerit humor, & pars vt fuerit. Hoc ita effuſum niſi intra 40. dies excludatur, à die ſuppurationis, in tabem trahit, vel ſuffocat. tabem, corruptis pulmonibus: ſuffocat, ſi copia obruat.

1 Cùm ſcilicet aliorum remediorum vis victa iacet. Maximè cùm ſumma reſpirandi difficultate tenentur, quæ naſcitur ob anguſtiam regionis thoracis interceptæ. Si reuiuiſcat aqua à decimotertio, ſenſim eliciatur.

2 Hoc eſt, per libras; cùm vncia vna, ad quatuor vſque, ſecondum vires, erat exhaurienda tantùm. Semel id fiat die, dum duodecimum ad diem ventum ſit, tunc liberè effluat ſi quid ſupereſt.

3 Syncope, à diſſipatis ſpiritibus, ob oſcula arteriarum quæ aperiuntur liberata à mole prementis aquæ: cùm iam etiam antè à cacochymia fatiſcerent vires. Eraſiſtratus dicebat ſe id vſu compertum habere, vniuerſim emiſſam materiam, febres ac mortem inuehere. Immutatur enim ſubitò omnium viſcerum habitus, quæ mole primùm turgebant; & puris acrimoniâ tenerrima vaſa reddita facilè dehiſcunt, cùm non ampliùs aquæ mole premuntur: quo tegmine ſubitò abducto, ruunt ſpiritus foras. Hoc etiam in aliis abſceſſibus locum habet, vbi magna vaſa adſunt, quæ à pure reparata, eo præſente adhuc conniuent. In hac medela valeant vires, abſit febris valida: nondum ventum ſit ad cachexiam: viſcera ac pus nondum corruptelam habeant. Sed ante ſectionem lacte vel euchymis nutriatur bene æger. Primò vtemur veſicatoriis, deinde cauteriis potentiâ: ſi hæc non ſatisfecerint, veniemus ad actu cauteria; tandem his irritis, ſeca empyum. Quæ autem cauteria ſub mento, ſub mammis & ſub ſcapulis imponuntur, faciunt ad auerſionem cauſæ antecedentis, quæ ex capite in thoracem fluit.

Eraſiſtrati ſententia.

Cautiones ad rectè curandum.

XXVIII.

Podagra & caluities.

1 Εὐνοῦχοι οὐ 2 ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ 3 γίνονται.

XXVIII. 1 Eunuchi ex 2 podagra non laborant nec fiunt 3 calui.

1 Frigidiores redditi toto corpore.

2 Fit podagra, cùm in imbecilles artus effunditur humorum copia. Illa eſt à deſidiâ, luxuriâ, helluatione, & generoſi vini potione ante cibum. Propterea etiam hac ætate, extra veneris vſum eunuchi podagrâ affliguntur. Olim ex temperantia, pura erant corpora & fortia, nec immoderata Venus ſubducebat neruis ſuum genium; ſed ſucci natiui plena erant, nec excrementis replebantur. Arthritici primùm fiunt podagrici.

3 Nam pilorum focus non reſiccatur, & à genuino madore denſam gerunt cutem.

XXIX.

Podagra mulierum.

Γυνὴ οὐ 1 ποδαγριᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτῇ 2 ἐκλίπῃ.

XXIX. Mulier ex podagra 1 non laborat, niſi menſtrua illi 2 deficiant.

1 Vera æuo Hippocratis ſententia, cùm à luxu & libidine eſſent alienæ.

2 Aut parcâ fluant manu. Nam vt pedes artuſque hoc malo affligantur, neceſſe eſt vt ſit ſentina ac ſcaturigo ſuccorum, nec enim artuum imbecillitas ſolitaria hoc malum euocat. Sentinam verò hanc exhaurit menſtrua purgatio. Quare cùm mulier laborat ex tali morbo qui à cacochymia venit, excita huic menſes.

XXX.

Παῖς οὐ 1 ποδαγριᾷ πρὸ τοῦ 2 ἀφροδισιασμοῦ.

XXX. Puer ex podagra 1 non laborat antequam 2 Venerem exercuerit.

Podagra puerorum.

1 Niſi à parentum ſemine illa podagra nata fuerit, & maximè cùm parentes lue venerea contaminati fuerunt: quod malum ignotum fuit Hippocratis æuo. Hippocrates tamen maximè Veneri aſcripſit hoc malum articulorum.

2 Tunc grauem vocem edunt, magnaque fit commutatio ſeminis & ſuccorum, qui tunc in imbecilles artus ſe effundunt.

XXXI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν 1 ἀκρητοποσίη, ἢ 2 λουτρὸν, ἢ 3 πυρίη, ἢ 4 φλεβοτομίη, ἢ 5 φαρμακείη λύει.

XXXI. Dolores oculorum 1 vini potus, vel 2 balneum, aut 3 fotus, vel 4 phlebotomia, vel 5 pharmacia ſoluit.

Cauſa docet morbifica quid ſit agendum.

Hoc eſt, vt fuerit varia cauſa morbi, ita etiam varius eius eſſe debet modus auferendi; ab amotione ſcilicet cauſa antecedentis.

1 A cauſæ antecedentis euacuatione, cùm craſſus oculos occupauit ſuccus: hunc enim vinum validum ac tenue diſcutit.

2 Cùm à fumo vel vapore concepta moleſtia eſt.

3 Cùm oculos incurrit acerrimus ſuccus. Tunc fiat fotus, qualis eſt fœnugræci decoctio cum ſpongia. Nam ſi reliquum corpus purum fuerit, ilicò curabitur, exhauſtis ſuccis qui influxerant. Quod ſi corpus irriguum humoribus fuerit, fotus hoc indicabit. nam ilicò à fotu mitteſcet aliquantulum dolor, ob exhauſtos humores qui oculo inſederant: ſed mox recrudeſcet, quòd fotus æquè nouum fluxum acceſſat, ac inſidentem diſſipet ſuccum.

4 Si fit ex ſanguine.

5 Si à ſucco prauo fuerit. Præclaras huius euentus enarrat hiſtorias Galenus ad hunc Aphoriſmum. Alij habent φαρμακοποσίη.

XXXII.

1 Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης 2 μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς. *Balbuties.*

Alui profluuium.
Τραυλότης, Ψελλότης, Ἰσχνοφωνία, μογιλαλία.

XXXII. Linguâ 1 titubantes diarrhœis 2 diuturnis plerumque implicantur.

1 Triplici vitio afficitur in ſanis hominibus lingua, vnde quidam trauli dicti, qui ſcilicet aliquam litteram pronunciare perfectè nequeunt. Pſelli qui prætermittunt litteram vel ſyllabam. Iſchnophoni, qui balbutiunt ita vt continua ſerie non nectant ſyllabas. Cuncta hæc vitia intelligere videtur hîc Hippocrates.

2 Nam his imbecillis eſt lingua ob intemperiem humidam totius corporis, vel cerebri. Et quibus lingua humeſcit, eiſdem plerumque & aluus: nam eſt eadem membrana quæ veſtit ventriculum & linguam. Hanc igitur ob cauſam cùm titubat lingua, diarrhϾ metum adferet. Quaſi dicat, talia corpora cautè purganda ſunt, ne præcipitentur in fluxum. Sed ſunt plurimæ aliæ cauſæ quæ offenſam linguæ præbere poſſunt: vt linguæ breuitas, palati aliena formatio, dentium inopia; vinculum linguæ duplicationem adferens, vnde ἀγκυλόγλωσσοι. vel quòd paralyſi feriatur lingua.

XXXIII.

Οἱ ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

Acidus ructus frigoris nota.

XXXIII. Acidum quiectuctant, non ſunt pleuritidi obnoxij.

Nam hi ſunt pituitoſi; & pituita denſior eſt quàm vt facilè ſubeat tunicam coſtis intextam. Quin etiamſmodi homines toto corpore algioſi ſunt. Nam acidi ructus ſunt à ventriculo frigido. Quin ſi ſalſa etiam fuerit pituita, aluum mouebit: at tales, pleuritidis vitant facilè inuaſionem. Quare vera pleuritis hos non fatigabit. Sæpe euenit tamen ab aquoſa tenuique pituita pleuritis in his regionibus, ſed illa non vera eſt ac exquiſita. Summâ prudentiâ hic Aphoriſmus ſcriptus fuit. Nam in his corporibus frigidis ac pituitoſis, ſæpe grauiſſimi dolores laterum à flatibus oriuntur, fotibus mitigandi. Si venam pertuderis, necabis. Vidi formoſiſſimam mulierem, quæ cum flatibus obnoxia eſſet, ac cùm cenaſſet liberaliùs, noctu in acerbum lateris dolorem coniecta fuit. Ilicò à ſecta vena periit.

Cautio practica, & hiſtoria.

XXXIV.

Varices, & caluities.

Οἱ φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται· οἷσιν δ' ἂν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγένωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

XXXIV. Qui calui fiunt, his varices magni non eueniunt: quibus verò caluis varices ſuperueniunt, ii rurſus comantur.

Cùm id fit ab humoris vitio qui deponitur ad varices vel ad hæmorrhoides. ita enim vel diadoſi auertitur, vel euacuatur, vndique reuellitur. Nam à prauis ſuccis exuitur interdum caput capillis, qui ſi in crura deponantur, reuiuiſcunt pili, cùm non amplius eorum radices inquinentur à fœdo ſucco. Eadem tradit Ariſtoteles de hiſtoria animalium. Quaſi dicat Hippocrates, ſi decidui capilli fuerint, purga corpus, quò materia fœda quæ in caput fluit abducatur. Quare euacuari debebit materia etiam à medico, quæ in caput viam affectat.

Vſus.

XXXV.

Hydropi tuſſis ſuperueniens.

Τοῖσιν ὑδρωπιῶσι 1 βὴξ ἐπιγενομένη, 2 κακόν.

XXXV. 1 Tuſſis ſi hydropicis ſuperueniat, malum.

1 Quæ primùm non adest; tranſlatâ materiâ ab imo ventre in pectus, (non autem à catarrho illabente in pectus) nam id calamitoſum. Naſci vel etiam poteſt à tumido hepate; quo deorſum pendulo, diaphragma vnà deorſum rapit, vnde ſicca tuſſis: vel diaphragma mole materiæ opprimitur.

2 Nam bronchia plurimùm implentur aquâ, vnde ſuffocantur. & ſpirandi difficultas præceſſit.

XXXVI.

1 Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει. τάμνειν δὲ τὰς 2 εἴσω.

Dyſuria.

XXXVI. Vrinæ 1 difficultatem dolorificam ſoluit phlebotomia: ſecare autem oportet 2 internas venas.

1 Ab inflammatione veſicæ. Tunc febris potens adeſt.

2 Cubiti, quæ baſilica dicitur; & malleoli, quæ ſaphæa vocatur, interna eſt: nam externa iſchiatica appellatur. hanc ad deriuationem, illam ad reuulſionem ſecamus. Acrimonia vrinæ, & veſicæ imbecillitas, huius etiam difficultatis cauſa eſt: quæ tamen aliquando à plethora naſcitur. Vbi acrimonia fatigat, vtatur emulſione ſeminum frigidorum, & papaueris albi ex ſero lactis, vel decocti iuiubarum & glycyrrhizæ. Si ſit ab imbecillitate, vino tenui vtatur cum nuce myriſtica; vel folia ribes nigri illi immacerentur. Sumat pulueris myrrhæ ſemiſcriptulum cum ſirupo violato; id ſæpe agat: vel bibat lixiuium factum ex cineribus roriſmarini ex vino albo factum.

Remedium.

XXXVII.

Ὑπὸ 1 κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Tranſlatio materiæ morbificæ feliciter ſi foras.

XXXVII. 1 Anginâ detento ſi tumor appareat in collo, 2 bonum: nam foras vertitur morbus.

1 Ab inflammatione laryngis.

2 Diadoſi ab internis ad exteriores. Quare ex Hippocratis conſilio, omnia admouebimus vt foras prodeat in collum materia. Tale eſt emplaſtrum quod coquitur ex nido hirundinis, ex decocto maluarum, meliloti, ficuum, ſambuci florum; additur theriaca & crocum. Ita litus ex adipibus, & oleo amygdalino cum croco.

Remedium nobile ad anginam.

XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ 1 καρκίνοι γίνονται, μὴ 2 θεραπεύειν βέλτιον. θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπευόμενοι δὲ, * πολὺν χρόνον διατελέουσιν.

** πολὺν*

XXXVIII. Quibus 1 cancri occulti naſcuntur, non 2 curati præſtat: curati enim ſubitò intereunt; non curati verò diutiùs viuunt.

1 Id eſt, tumor inæqualis, dolorificus, durus, liuidus, à bile atra quæ ex bile flaua nata fuit.

2 Quia eſt pepaſmi expers. Licet tamen ſedare dolorem, detergere ſordes, mouere hæmorrhoïdes, ſecare venam, & purgare. Id ſanè obſeruatum eſt, duplex in cancro venenum eſſe, vnum putrefactiuum, alterum corroſiuum. Si itaque ei admoueas calida ac humida remedia, quæ pus promouere ſolent in apoſtematibus ac vlceribus pepaſmi capacibus, inde in altam putredinem degenerabunt, cunctaque vicina putrilagine contaminabunt. Quod ſi illam fœditatem cauſticis caſtigare volueris, ſurget alterum quod in cancris venenum eſt corroſiuum, ac vicina cuncta exuret. Quare non irritandus cancer. Optimè ad ſolatium hîc facit ſuccus geranij illius quod herbam Roberti appellant, ſi miſceatur cum aqua ſeminis ranarum: ac mox emplaſtrum ex plumbo mercurialato applicetur. Vidi illuſtrem puellam ab empiricis in calamitatem tractam: dum ſcirrhoſæ illius mammæ alius

Obſeruatio practica.

Tale deſcripſimus libro primo Methodi.

noſtra ad praxin, capite De vnguentis, in vltima editione. *Hiſtoria.* alius cauterium, alius calidum ac humidum cataplaſma admouiſſet. Si in ſuperficie corporis conſtitit, benè exſcinditur, ſi radicitus anelli vnà cum venis nigricantibus poſſit. Initio itaque curabiles ſunt; cùm ſolùm propagant fibras ſuas; ſed tamen non omnes, ſed in quibus nulla reliqua in auulſione remanet fibra. quin tales interdum pharmacia & phlebotomia eluuntur. Cùm inſedit inſigni venæ, arteriæ, aut neruo, curari ſectione aut vſtione nequit. Lacte etiam tepido fœliciter placatur cancer.

XXXIX.

Spaſmus & ſingultus vnde. Σπασμὸς γίνεται, ἢ ὑπὸ [1] πληρώσιος, ἢ [2] κενώσιος, οὕτω δὲ καὶ [3] λυγμός.

XXXIX. Conuulſio naſcitur vel à [1] plenitudine, vel ab [2] inanitione: eodem etiam modo [3] ſingultus.

1 Cùm nerui implentur humore craſſo & viſcido: quod fit dum coaceruant, imbecillitate tacti, hos ſuccos: vel quòd hi aliunde affluant: vel quòd punctione violentur, à qua ſordes vellicant neruos.

2 Vt in febribus ardentibus: & ab elleboro.

Singultus quid differat, & quid commune habeat cum ſpaſmo. 3 Qui eſt motus quidam conuulſiuus, & prouenit ab eiſdem cauſis à quibus conuulſio, nimirum à plenitudine, & ab inanitione, & repente ſe reuellit ventriculus ad ſuum initium, hoc eſt ad tonos illos ſuo orificio inſertos. Differt à conuulſione tractionis ideâ, loci laborantis naturâ, & ſymptomatis ſpecie. Symptomatis ſpecie, nam ſingultus fit à naturalis facultatis vi, quæ excernit quod immiſſum tunicis ventriculi, vellicat. Neruos enim illos maximos habet non motus, ſed ſenſus cauſâ. Tractionis ideâ differunt; ſpaſmus enim ſola tractione abſoluitur: at ſingultus euenit contractione & dilatatione: nam primùm ſe pandit in maiorem niſum ventriculus, quo fortiùs ſe ſtringat. Loci laborantis naturâ etiam differunt. nam ſpaſmus muſculo proprius eſt, ſingultus ad ventriculum pertinet. Spaſmus ſymptoma eſt cauſæ morbificæ; ſingultus eſt opus naturæ, id eſt, cauſæ expultricis. *Remedium* Vbi à plethora eſt nata conuulſio, venæ ſectio ſolatio eſt; vbi ab exhauſtu, balneum tepidi olei conuenit.

XL.

Ὁκόσοισιν ἀεὶ τὸ ὑποχόνδριον [1] πόνος γίνεται [2] ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι [3] πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον.

Hypochondriorum dolor diuturnus. XL. Quibuſcumque [1] dolor [2] ſine hypochondriorum inflammatione excitatur, his [3] febris ſuperueniens dolorem ſoluit.

1 In parte non principe.

2 A craſſa & frigida pituita, & à flatu.

3 Nam calor febrilis diſcutit, & materia per vrinas & inteſtina excluditur. *Remedia.* Igitur nos, imitando vtemur fortibus tenuantibus, diſcutientibus, coquentibus: ſacculis, ſpongiis. Modò, vt admonet hîc Hippocrates, nec febris, nec inflammationis, nec mordentis materiæ, vnde dolor, excuſatio adferri poſſit.

XLI.

Abſceſſus latentes in corpore. Ὁκόσοισι διαπύον τι ἐὸν ἐν τῷ [1] σώματι μὴ ἐπισημαίνει, τουτέοισι διὰ [2] παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ [3] τόπου, οὐκ ἐπισημαίνει.

XLI. Quibus pus in [1] corpore nullam de ſe notam præbet, ob ſui [2] craſſitudinem, [3] aut loci, non ſe prodit.

1 Vt in pulmone & hepate, cùm dolores præceſſerunt.

2 Vt in tumoribus frigidis.

3 Vt vbi cutis ſolida, ſcalpello incidi debet, vel pyrotico: aut pus & cutem rarefacias. Ita abſceſſus latitant nonnumquam in imis corporis partibus, ob partis craſſitiem incomperti, vel ob puris craſſitiem. Vidi plurimos à ſato ſectos, qui perennibus querelis miſerè vixerant, quibus ingens apoſtema ſaxeæ ferè duritiei pancreas occupauerat. *Hiſtoria.* Vidi cui hepatis parenchyma, illæsâ ſolâ ſuperficie in pus verſum fuerat, ſub languidâ febre ac frequenti lipothymiâ ſolum. Ita ſæpè notaui in abdominis muſculis pus delituiſſe diu, quod tandem in ſaxoſam duritiem abiens ſubiectas partes eâdem calamitate afflabat.

XLII.

Ἐν τοῖσιν ἰκτεριώδεσι τὸ ἧπαρ [1] σκληρὸν γενέσθαι, [2] πονηρόν.

Icterus. XLII. Ex ictero laborantibus, iecur [1] durum fieri, [2] malum.

1 Nam ea durities eſt à phlegmone vel à ſcirrho: ſi cum febre, erit à phlegmone: ſi illa durities ſit febris expers, à ſcirrho erit.

2 Nam ſcirrhus in hydropem abit; inflammatio in ſcirrhum. Sine hypochondrij duritie interdum κριτικῶς natura bilem ad cutem pellit, vnde icterus ſalutaris. Fit etiam non bene à viſcerum interdum intemperie, aut à venenata ſuccorum qualitate, vt à morſu viperæ. *Hiſtoria.* Vidi quendam ſtatæ ætatis robuſtum virum, qui ſæpe genio indulgebat. hic in pleuritidem tractus fuit. A vena ſecta expuebat flaua admodum & craſſa. quarto die in icterum abiit, excrementis bilioſis, nimirum vrina, & alui: ſeptimo ſudauit vehementer. Purgabatur interdum manna cum rhabarbaro. Et quia virulenti aliquid adeſſe videbatur, conquerebatur validè ad xiphoïdem cartilaginem de dolore. iuſſimus decocto pectorali & cichoraceo incoqui ſcordium & aliquid marrubij, vtque interdum ſcriptulum vel ſemidrachmam theriacæ ſumeret. euaſit.

XLIII.

Dyſenteria ſpleneticorum Ὁκόσοι [1] σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τουτέοισιν ἐπιγενομένης [2] μακρῆς τῆς δυσεντερίης ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ [3] ἀπόλλυνται.

XLIII. Qui [1] ſplenetici à dyſenteria corripiuntur, eaque ſi longa fuerit [2], his hydrops vel lienteria ſuperuenit, & [3] moriuntur.

1 Quibus induruit ſplen à melancholia. Id eſt, quibus imbecillior lien colligit plurima inquinamenta; eaque ſi non effundat per vas ſplenicum, vel per vas breue in ventriculum.

2 Si modum non ſeruat. Id fit, quòd materia computruit, quæ, ſine dubio, longa die ſoluit inteſtinorum robur, vnde lienteria. Vel inde refrigeratur ac frangitur vis hepatis, vnde hydrops. Dicit μακρῆς: nam alioqui ſi breui peragat ſuam hiſtoriam ac criticôs, dyſenteria (à ſanguine melancholico) bono euentu ſuperuenit. Poſt quadrageſimum diem ſolet exulcerare inteſtina effluens ſanguis melancholicus: cùm æſtuare cœpit, aut cùm cunctando putreſcit, vel ſi acriore ſucco remiſceatur.

3 Fraudato corpore ſuo genio, vigiliis, ac deſidendi aſſiduo conatu. Et lienteria à dyſenteria eſt calamitoſa. *Remedium.* Si itaque lien immemor reddatur ſui officij, purgetur, aluuſque humeſcat enemate: & topica attenuantia admoueantur, & emittentia: vt emplaſtrum ex ammoniaco & hordeo. dentur myrobalanorum cortices cum rhabarbaro: vel dilutum rhabarbari, in quo craſſamentum rhabarbari expreſſione eliſum ſit.

XLIV.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης [1] εἰλεὸς γίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν [2] ἀπόλλυνται, ἢν μὴ [3] πυρετοῦ ἐπιγενομένου ἅλις τὸ [4] οὖρον ῥυῇ.

Ileos. XLIV. Quibus à ſtranguria fit ileos, [1] ſeptem diebus pereunt, niſi, ſuperueniente [3] febre, copioſa [4] vrina fluxerit.

1 A materia

1 A materia craſſa flatulenta; quæ veſicæ collum obſtruit; hinc enim turget veſica ab vrina, & inteſtinum opprimit.

2 Dolorum acerbitate, & excrementorum palindrome ad partes principes. nam vrina etiam refluit ad nobiles partes.

3 Quæ exhaurit flatus,& tenuat materiam quæ obſtruebat.

Caſus. 4 Quia ſi febris ſine vrinæ promotione acceſſerit,erit ſymptomatica inflammationis Vt vidi in quadam matrona, quæ ſeptimo die ab hoc malo obiit.

XLV.

Vlcera difficilia. *Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, 1 ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχει, ἀνάγκη ὀστέον 2 ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς 3 κοίλας γίνεσθαι.*

XLV. Vlcera quæcumque annua vel 1 inueterata ſi fuerint, os 2 abſcedere neceſſarium eſt, & cicatrices 3 cauas fieri.

1 Ab incurſu acerrimæ ſaniei, quæ membranas & os exedit.

2 Nam os reſtitui nequit. Quaſi dicat, ſi ſæpiùs à cicatrice erumpit vlcus,os erit abradendum vbi vitium habet: nam expuit ichorem os, vnde vlcus recrudeſcit. Vt ſi liuet os: & ſi vlcus copioſius & tenuius pus emittat, quàm moles eius poſtulat. Labra ægrè coaleſcentia, rubor ſubnaſcens, hæc oſſis corruptelam denunciant. Si hæc abſint, aliunde hæc ſoboleſcit calamitas, vt à praua intemperie partis & perioſtij, vel à cacochymiâ totius corporis.

Obſeruatio practica. 3 Quaſi dicat: Igitur Chirurgi ſtudeant vt plus carnis ibi gignant. De vlcerum difficilium curatione conſule chirurgiam Arcei, qui de vulneribus capitis doctè ſcripſit. In contumacibus vlceribus mirum in modum ſolatio eſſe ſolent remedia reuellentia ſuccos à parte vlcerata. Hinc eſt quòd ita iuuent vulnerariæ potiones, nam vrinas mouent, vnaque ichoroſam materiam, quæ cottidie in partem vlceratam ferri ſolebat, excludunt. Inde etiam decoctiones chinæ & ſarzæ iuuant: nam talem materiam ſudoribus & vaporibus euacuant ac reuellunt. Hoc itaque dicere velle videtur hìc Hippocrates, quia à talibus vlceribus periculum eſt vt oſſa affligantur; vos cauete ne in longum tempus trahatur eorum ſanatio, & ne inueteraſcant.

XLVI.

Gibboſi. *Ὁκόσοι 1 ὑβοὶ ἐξ 2 ἄσθματος ἢ 3 βηχὸς γίνονται, πρὸ τῆς 4 ἥβης 5 ἀπόλλυνται.*

XLVI. Qui 1 gibboſi fiunt ex 2 aſthmate vel 3 tuſſi, ante 4 pubertatem 5 moriuntur.

1 In dorſo vel ceruice luxatis vertebris ab ictu, vel ab humoris aut tumoris incurſu, in ligamenta. ὑβοὶ, κυρτοί.

2 Compreſſis pulmonibus anguſtiâ thoracis qui tuberculum iam concepit vel humorem craſſum in ligamentis. cui aſthmati ſi ſuperuenerit gibbus à luxatis vertebris,magis anxiè reſpirant pulmones.

3 Conſidentibus pulmonum bronchiis, cùm ſeſe explicare non poſſunt. tunc ex tuberculis vel humoribus liquidioribus illis qui in ſpinæ ligamenta influunt aliquid exſudat in laryngem & aſperas arterias. vel cùm moles tumorum, qui in ligamentis vertebrarum ſunt,opprimunt pulmones.

4 Priuſquam ſuam amplitudinem occupauit pectus & cor.

Obſeruatio practica. 5 Nam thorax nutriri nequit; neque coſtæ increſcunt: igitur moriuntur, cùm ſpacia ſua non habeat pulmo, ſed tabeſcat. Vnde ineunte adoleſcentiâ moriuntur. Qui autem fiunt gibbi, non ex tumoribus frigidis ligamentorum vertebrarum, non ita in aſthma aut tuſſim trahuntur;nec ita facilè moriuntur. Si itaque ita affecti homines in febres magnas trahantur, ob difficultatem ſpirandi facilè intereunt. Quare magnis remediis hæ naturæ non temerè debent tentari.

XLVII.

Ὁκόσοισι 1 φλεβοτομίη ἢ 2 φαρμακείη ξυμφέρει, τούτους προσήκει τοῦ 3 ἦρος φλεβοτομεῖν ἢ φαρμακεύειν. *Sanis quæ promiſſio vacuatoria adhibenda ſit.*

XLVII. Quibus 1 phlebotomia aut 2 pharmacia profutura eſt,his 3 Vere pertundenda vena eſt,aut corpus purgandum.

1 Si ex plethora laborat homo alioqui adhuc ſanus. Vt ne paroxyſmo ſuo faciat morbos,cùm liqueſcit ſanguis.

2 Si cacochymiâ obſitus videatur homo ſanus.

3 Nam ver eſt temperatum, vnde tunc corpora circumfluunt ſanguine cum calore natiuo vberrimo. Ita calamitas arthritica ab articulis arcetur, ac incurſus epilepſiæ, melancholiæ,& apoplexiæ intercipitur. nam craſſi viſcidique humores quos morbis dare ſolebant, hac arte auerruncamus. Ita imminentes impetus reprimimus luis venereæ antiquatæ, euacuatione ac alexipharmacis vere ac autumno præſcriptis, longaque die ac annis ſenſim eam ferociam frangimus. Nam ſuo impetu vltrò mouentur humores verno tempore:& quia autumni intemperie intrò viam affectant praui ſucci, authores morborum euadunt, ni ſuccurreris. Quibus ſpaciis annuis morbi recurrere ſoleant obſeruandum eſt:ac illud remediis anteueniendum. *Practica notatio.*

XLVIII.

Τοῖσι 1 σπληνώδεσι 2 δυσεντερίη ἐπιγενομένη, ἀγαθόν. *Dyſenteria & ſplene.*

XLVIII. 1 Splenicis 2 dyſenteria ſuperueniens, ſalutaris eſt.

1 Quibus totum corpus circumfluit melancholia.

2 Non ea ab atra bile, nec diuturna, nec illa quæ eſt cum vlcere inteſtinorū,ſed cruenta,quæ ilicò placatur: nam ſplenem euacuat. Principem vidi quæ querula fuerat antè de ſplene:in febre deiecit aluo cruentam atram materiam copioſè bis aut ter. trepidabat illa ad conſpectum excrementi. Verùm in bonam ſpem eam erigebam. euaſit. *Hiſtoria.*

XLIX.

Ὁκόσα 1 ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα 2 ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, 3 ἀποκαθίσταται.

XLIX. Qui 1 podagrici morbi eueniunt, ſedata 2 phlegmone intra quadraginta dies, 3 quieſcunt.

1 Id eſt, arthritici omnes.

2 Tenſis vinculis cingentibus articulos, ac diſtentis tendinibus & neruis ab incurſu materiæ. Eſt in illis διάθεσιν φλεγμονώδη,nam vera phlegmone occupat partes ſanguine irriguas, ac calore circumfluas.

3 Nam materia contumax non ita facilè mitigari & diſcuti poteſt, ob partium denſitatem ac debilitatem, & ob frigus materiæ, & quia corpos altum petiit in articulorum receſſibus. Vt materia fuerit craſſior vel tenuior, ita citiùs aut ſeriùs diſcutietur:attamen non durabit illa inflammatio vltra dies quadraginta, ſi medicus & æger ſuum fecerint officium: & niſi tophi fuerint iam congelati. Carnoſæ partes faciliùs ſuppurare ſolent: at tendinoſæ ſeriùs, nam ſunt denſæ partes. Quaſi dicat Hippocrates, non facili remedio cedit hoc malum. Quare decoctum ſarzæ parillæ præſcribemus, ſi homo humidus fuerit; vel ſi ſiccus, chinæ radicum: ſi frigidus, guaiaci aut ſaſſaphras *Obſeruatio practica.*

ad

Digitized by Google

ad quadraginta dies. Si phlegmone ſit valida, foris fouebimus aquâ ſpermatis tanarum.

L.

Cerebri vulnerati ſignum.

Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος 1 διακοπῇ, τουτέοισιν ἀνάγκη 2 πυρετὸν καὶ χολῆς 3 ἔμετον ἐπιγενέσθαι.

L. Quibus 1 præciditur cerebrum, his 2 febrem & biliosum 3 vomitum ſuperuenire eſt neceſſe.

1 Id eſt, infligitur altum vulnus.

2 Quia effuſus ibi ſanguis cunctando putreſcit, inde inflammatur cerebrum. Et à pure vapor ferit cor: quod pus ortum fuit à corrupto ſanguine.

3 Sympathiâ, ob neruum ſextæ coniugationis. Hi ab illato vulnere ilicò concidunt: ſanguinem nares fundunt, ac bilem vomunt. Et diebus criticis quidnam eueniat perpendendum, vſque ad viceſimum diem: Vt ſi quarto die hæc praua ſigna euenerint, morietur ſeptimo. Si vndecimo, vitam ponet 17. vel 20. Quin prauæ hæ notæ interdum deliteſcent, tandemque explendeſcunt; ac ægrum abripiunt 40. die.

Notæ vtiles praua.

LI.

Ὁκόσοισιν 1 ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ 2 κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα 3 ἄφωνοι γίνονται, καὶ 4 ῥέγχουσιν, 5 ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ 6 πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

Soporoſi affectus cum ſtertore.

LI. Quibus 1 ſanis dolores ſubitò fiunt in 2 capite, ſi ſubitò 3 obmuteſcunt, & 4 ſtertunt, intra 5 ſeptem dies moriuntur, niſi febris 6 ſuperuenerit.

1 Repentè ſi fiat ille dolor: vt ſi liberaliùs biberit.

2 Tranſlato eò craſſo vapore & ſanguine pituitoſo; qui infarcit iam iugulares venas ac arterias carotidas.

3 Interceptâ voce, quò ſpiritus vitalis aditu arceatur à cerebro: & propterea animalis non gignatur, vnde apoplexia hæc notha. Aphonia eſt vocis interceptio, vnà cum ſenſus vel motus priuatione.

Aphonia quæ.

4 Excluſis ſpiritibus animalibus à muſculis. hæc eſt fortis apoplexiæ nota: nam ab imbecilla muſculorum thoracicorum ac laryngis actione naſcitur ſtertor. Hippocrates tertio libro De morbis ſcribit ab his notis hominem tertio die fieri apoplecticum, ſanguine perfrigerato.

5 Vniuerſali paralyſi vel conuulſione correptus: Et pars princeps laborat, impar diuturno validoque modo: hinc eſt quòd 4. vel 3. die moriantur: nec excurrit malum vltra ſeptimum diem.

6 Quæ apoplexiæ ſit analoga: quia diſſipetur hæc materia vapida, vel pituitoſa, quæ aditus intercludit ſpiritibus. Non valida eſſe debet febris: nam talis exuit corpus natiuo calore, vireſque ſoluit: nec tenuiſſima, nam contumax eſt materia. Talis febris vires non peſſundabit. Dolor capitis hîc denunciat mali principium; aphonia verò, augmentum; ſtertor, ſtatum. Hæc ſenioribus ebriis eueniunt, nam his ſanguis eſt craſſior. Vidi iuuenem robuſtiſſimum poculis deditum, qui ſubitò obmutuit ac ſtertebat, mouebat aliquando ſe, iterumque quaſi reſolutus iacebat. acta omnia. obiit ante ſeptimum.

Hiſtoria.

LII.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν 1 ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι 2 ὑποφαίνηται, ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ 3 διαρροίης * ἐόντι, ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες 4 σφόδρα.

Oculi dormientium inſpiciendi.
** ἰόντι.*

LII. Quin etiam in 1 ſomnis animaduertere oportet num quid de oculis appareat: nam ſi quid 2 appâret albi, non exactè clauſis palpebris, (ſi non euenerit ex præcedente 3 diarrhœâ aut pharmaci potu) malum & 4 lethale.

1 Hoc eſt, videndum vt æger in ſomno oculos componat. Id eſt, an palpebris conniuentibus vel apertis ſomnum ineat: an dormiendo nictet: an more leporum vel limis oculis ſomnum carpat. Hoc per τὰς ὑποφάσιας intelligit, ab ὑποφαίνεσθαι, id eſt, leuiter pandere.

2 Siccatis, vi febris, palpebris, quæ naturâ ſunt ſiccæ; & motricis facultatis imbecillitate, vel conuulſis oculorum muſculis, & à cute circa frontem intenta & rigida: vel reſoluto lato muſculo, qui præter cætera officia palpebras demittit. Hoc dicit, Si conniuentibus oculis, hoc eſt, non exactè clauſis palpebris, dormiat.

3 Vel aliâ magnâ euacuatione, vnde imbecillis redditur. Celſus hunc locum ita reddidit, Neque id alui reſolutio, aut medicina expreſſerit, id eſt, magna alui euacuatio. Ita etiam mœror, inedia, vigiliæ, profuſior haimorrhagia, omniſque valida euacuatio id poteſt.

4 Reſoluta facultate animali, exhauſtóque cerebro, indeque conuulſis duobus muſculis palpebram mouentibus. Quare ſi venerit à critica perturbatione, calamitoſum non erit: vt ei euenit qui in Dealcis horto iacebat. Sed ſi à collapſis naturæ præſidiis, & à viuacitatis vaſtatione à febre colliquante, id peſtiferum. De his vide noſtra Commentaria quæ edidi ad tres libros Prognoſticorum Hippocratis: ſunt enim illa cuncta elaboratiſſima, & in incude attrita.

LIII.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ 1 γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ 2 σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

Delirij idea, quid quæque prænunciet.

LIII. Delirium cum 1 riſu obortum, minùs periculoſum: quod verò cum 2 ſtudio iungitur, minùs tutum.

1 Mitioribus vaporibus & ichoribus ſanguineis in caput peruadentibus. Nam eſt à ſanguine, qui author eſt non ferocium deliriorum.

2 Ab aduſta & feruida bile, cum agreſti ſero & vapore. Hoc, cum ſtudio delirium, medium eſt inter ridiculum & id quod audax & temerarium dicitur, quæ ab atra vredineque ſubacta bile ortum ducit. hoc eſt cùm flaua æſtu immoderato in atrorem vertitur, vnde phanatici euadunt. Si itaque cerebrum occupatur ſanguine nulla praua contaminatione infecto, ſed æſtuante, naſcentur inde ludicra delira ac ridicula: Sin degenerare inceperit à nimio æſtu in bilem, ſtudium quoddam accedet: quod ſi in atram bilem torreatur, phanatici fiunt ac turbulenti. Vidi paſtorem eccleſiæ, qui maximo ſtudio nabliis incumbebat & canebat, inſcius muſicæ: tandem obiit.

Hiſtoria.

LIV.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ 1 κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, 2 κακαί.

Suſpiria luctuoſa.

LIV. Luctuoſa 1 ſuſpiria, cum febre coniuncta, in morbis acutis, 2 mala.

1 Hoc eſt, duplex intrò ſpiritus reuocatio à fractis viribus & à ſiccitate aſperæ arteriæ, & muſculorum thoracis conuulſione. Ita eiulantibus pueris nonnunquam interrumpitur ſpiritus cunctante pectore inter reſpirandum, iterumque quod deerat adiiciente. Ita imbelle pectus medio reſpirationis curſu ſe ſiſtit, mox redit ad officium.

2 Nam

2 Nam conuulſio à ſiccitate eſt lethalis.

LV.

Τὰ ποδαγρικὰ τοῦ 1 ἦρος καὶ τοῦ 2 φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Veris & Autumni morbi.

L V. Podagrici morbi 1 verno & 2 autumnali tempore maximè excitantur.

1 Paroxyſmo: nam pandit recrementa inducta corpori ab hyeme, atque ea excutit in partes imbecilles; tales ſunt articuli.

2 Ab oporæ fœditate, & denſato iam frigore corporis habitu. & autumnalis inæqualitas etiam potenter ſuccos mouet corporis, ac turbat. His ergo anni partibus euacuationibus auertatur malum. dentur purgantia pharmaca, vena ſecetur, artus roborentur. decoctum ſudorificum præſcribatur per 40. dies.

Vt ſuccurrendum.

LVI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐς τάδε 1 ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ 2 σπασμόν, ἢ 3 μανίην, ἢ 4 τύφλωσιν σημαίνει.

L V I. Morbis ex melancholia ortis 1 malè & periculosè ad hæc membra fit metaſtaſis, vnde fit apoplexia corporis, vel 2 ſpaſmus, vel 3 mania, aut 4 cæcitas.

1 Nam grauiſſima mala adferunt, & ægrè curabilia.

2 Cùm repit materia melancholica in neruos.

3 Id eſt, melancholia morbus: effuſo per cerebri ſubſtantiam ſucco melancholico vredine vel putredine maligna.

4 Incubitu materiæ in oculos. Quare his morbis obnoxiis ſe euacuare debent vere & autumno: alterare viſcera decocto fumariæ, cichorei, acetoſæ: & theriaca pauca, & plurima conſerua violacea vel roſacea aut bulgoſſæ redintegrare ſuccos fœdatos corporis: & decocto radicum chinæ ſudores per plurimos dies euocare.

Obſeruatio practica.

LVII.

Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

Apoplexia.

L V I I. Apoplexiæ maximè fiunt à quadrageſimo ætatis anno ad ſexageſimum.

A materia melancholica craſſa, quæ cerebri poros obſtruit, nam hac ætate is humor luxuriat. Præterea carotidas ac reticularem plexum craſſus is humor infarcire poteſt. Haimorrhoides hîc egregiè ad ſalutem faciunt, excitantur vſu aloës, & hirudinum admotione. In paroxyſmo verò in his optimè pertunditur vena brachij, ſi maxima ſanguinis ſit abundantia, dein iugulares, vel frontis vena.

Prouiſio vt habenda, & curatio.

LVIII.

Ἢν ἐπίπλοον 1 ἐκπέσῃ, ἀνάγκη 2 ἀποσαπῆναι.

L V I I I. Cùm omentum 1 exciderit, neceſſariò 2 putreſcit.

1 Vt in vulneribus ventris.

2 Quaſi dicat, ilicò igitur reponatur, ne liueſcat & putreſcat. Si igitur liuet, exſcindatur, ne trahantur à repoſito omento vicina. filo excipe, ne fiat haimorrhagia; & foras propendulum ſie filum, dum ſpontè excidat.

Cure. Gal. 6. lib. Methodi.

LIX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ 1 ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης 2 ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι 3 μύξαι ἐπιγίνονται.

L I X. Quibus diuturnis coxendicis 1 doloribus implicitis caput femoris coxâ 2 excidit, rurſumque recidit, iis 3 muccus ibi congeritur.

1 A ligamentis & tendinibus, & vbi nerui illi lotarij, ab oſſe ſacro nati, ad ſummas nates repunt in femora. Iſchium eſt articulatio capitis femoris cum coxa. Iſchias, eſt morbus iſchij cum acerbo dolore.

2 Laxatis vinculis articuli coxæ à congeſtione ſuccorum in interna parte, vnde illud crus fit longius, cùm in intimam partem luxatur: ſi foras, decurtatur crus.

3 Qui coaceruatur à parte imbecilli; vel à capite illabitur aut ab vtero. Quaſi dicat, ſicca igitur totum corpus, & partes firma. Hoc optimè fit à prouiſione habita totius corporis decocto ſarzæ parillæ, & eius electario, quod alibi deſcripſimus. Sarza enim vnà dolores potenter placat.

LX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι 1 χρονίης, τὸ ἰσχίον 2 ἐξίσταται, τουτέοισι 3 τήκεται τὸ σκέλος, καὶ 4 χωλοῦνται, ἢν μὴ 5 καυθῶσι.

L X. Si dolor coxarius fuerit 1 diuturnus, ac tum his ſi caput femoris coxa 2 excidit, his crus 3 extenuatur, & 4 claudicant, niſi 5 vrantur.

1 Ab incurſu ſucci muccoſi.

2 Quod circumfluat pituita muccoſa.

3 Fracto calore partis quæ muccos genuit. & quia diſtorquetur vena ſaphæna, & arteriæ intercipiuntur.

4 Quia crus fit longius vel breuius.

5 Congeſtio vbi muccos intulit. Vrantur priuſquam fiat tabes cruris, vel claudicatio: à prouiſione tamen habita totius corporis. Vredo madorem exhauriet, & laxitatem contrahit. foras trahit materiam etiam phœnigmus. Cauteria diu aperta fluant: tribus locis admoue. caue à tendinibus & neruis. Si aliunde influit, purga, ſicca totum & partem. Ita in puerorum vacillantibus genubus ſiccaneia emplaſtra admoue.

Remedia.

HIPPOCRA

HIPPOCRATIS APHORISMORVM LIBER SEPTIMVS.

I.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις 2 ἀκρωτηρίων, κακόν.

Frigus extremarum partium.

I In 1 acutis morbis partium 2 extremarum frigus, malum.

Hic liber epigenomena ſigna enarrat.

1 In quibus viſcera interna æſtu flagrantia calidum natiuum in ſe euocant: vel vbi nimio incendio aut prauitate calidum natiuum extinguitur. Non ſit fugax illud frigus. Cùm incendij vi frigeſcunt, tunc ſitis adeſt; ſi prauitas venenoſa adfuerit, ſunt ſitis expertes, nam calor natiuus tunc extinguitur.

Obſeruatio practica.

2 Pedes, manus, nares, aures. Propterea in prauis ac magnis febribus continuis notare debemus cùm ita externè frigent, num adſit ſitis: quodſi illa vehementer vexet, à rebus calidis pax ſit. verùm ſi ſitis abſit, indicium erit proſtrati caloris natiui: tunc antidotis etiam calidis erigendus erit æger.

II.

Ἐπὶ 1 ὀξέϊ νοσήματι σὰρξ 2 πελιδνὴ, κακόν.

II. Caro 1 liuida ſi circum 2 os fuerit, malum.

1 Extincto calido natiuo ab irruente ſucco vnde putreſcit: vel à phlegmones conceptæ vehementiâ, ſi nulla excuſatio contuſionis adferri poteſt.

2 Oſſis intemperiem oſtendit caro: eius enim cariem ſenſit. Vratur igitur caro, vſque ad os: deinde abrade oſſis cariem. In lue venerea ſæpè talia eueniunt.

Hiſtoria.

Vidi cui erat totum caput tuberoſum: cauterio id ad os vſque aperuimus: quod exeſum erat ferè vſque ad diploën abraſimus ſenſim: iterumque aliam partem aperiebamus ad os: ita ſenſim totum ferè caput eius abraſimus. euaſit

III.

1 Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ, καὶ ὀφθαλμοὶ 2 ἐρυθροὶ, κακόν.

Singultus & oculi rubri in acutis.

III. 1 Singultus & oculorum 2 rubor ſi vomitui ſuperueniant, malum.

1 Si per morbos acutos id euenerit. totumq; vi: ita vt nulla excuſatio conatus vomiturientis adferri poſſit. Ita enim ab exhauſtu erit ille ſingultus, quòd vomitu nimis multa euacuata ſint, vel quòd ventriculus phlegmonem concepit. Vel à praua quadam qualitate quæ fatigat ventriculum.

Quid agendum.

Sopitur, puppa pòtui indita ex ſemine papaueris & anethi.

2 Nam indicat cerebri inflammationem, eò tranſlato ſanguine, vnde & oculorum venulæ implentur. Siue igitur cerebrum ſiue ventriculus inflammatione teneatur, hæc duo ſe conſociabunt, oculorum rubor, & ſingultus: ob communionem quæ illis eſt à neruis ſextæ coniugationis. Oculorum tamen rubor maior eſt, vbi cerebrum inflammatur.

IV.

Ἐπὶ 1 ἱδρῶτι φρίκη, οὐ 2 χρηστόν.

Horror à ſudore.

IV. Horror 1 ſudori ſuperueniens, non 2 bonum.

1. Epid. & 3.

1 Si inſida ſit criſis: vt in Epicratis vxore, & in Cherione. Crebra horreſcendi & ſudandi viciſſitudo etiam mala eſt.

2 Nullam ſpem erigit: Iudicatoria enim non iudicantiâ pernicioſa ſunt, vel ad diuturnitatem morbi apparent. Nam proſtratæ naturæ indicium hoc eſt, ac materiæ luxuriantis copiæ. Ita ſi ſubitillum ſanguinis euenerit, in magna febre.

V.

Ἐπὶ μανίῃ 1 δυσεντερίη, ἢ 2 ὕδρωψ, ἢ 3 ἔκστασις, ἀγαθόν.

Maniæ criſis vt eueniat.

V. Maniæ ſi 1 dyſenteria, vel 2 hydrops, aut 3 extaſis ſuperueniant, bonum.

1 Tranſlata nigra bile ad inteſtina: quæ tamen abradendo non ita moleſta eſt vt ea quæ ab vredine naſcitur. Vel hæmorrhoïdes ſi ſanguinem fuderint aduſtum.

2 Effuſo ichore melancholico in abdomen, nondum alienato hepate: propterea que curabilis hydrops ille.

3 Vehementer mota mente: quòd irritetur cerebrum, adeò vt mox criſin editurum ſit.

VI.

Ἐπὶ νόσῳ 1 πολυχρονίῃ 2 ἀποσιτίη καὶ 3 ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, 4 κακόν.

Morbi diuturni euentus.

VI. Morbo 1 diuturno 2 inappetentia & alui 3 meraca deiectio ſi ſuperuenerit, 4 malum.

1 Qui à frigida materia natus fuit: vnde ventriculus in cibi deſiderium ſe erigere deberet.

2 Fracta œconomia naturali ſtomachi & iecoris, à nimio algore, vel quòd prauè putreſcat frigida illa materia, cùm tamen primò cibum caperet.

3 Vt exhauſto à ſero natiuo per morbos acutos meraca edieur deiectio, ita in diuturnis meraca ſubeunt ob vim fractam calidi natiui, quòd nequeat domare ſuccum chyloſum, nec ritè permiſcere.

4 Nam vires per morbos longos fractæ, non alia re quàm fœlici nutricatu redintegrari poſſunt.

VII.

1 Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ 2 παραφροσύνη, 3 κακόν.

A vinolentia qua mala.

VII. Ex largiore 1 potu rigor & 2 delirium, 3 malum.

1 Obruitur enim nimia copia calor natiuus, qui cùm excludere eam nitatur, rigor fit, & ſuffocat copia immoderata. Vinum, inquit Plato, calefacit corpus & animam, hoc eſt, humores & ſpiritus. attamen ſi liberalior vſus eius ineatur, refrigerat ex euentu. Apollonius apud Philoſtratū ait, Vinum purum potū eſſe; ſed ipſum bono mentis ſtatui aduerſari, quòd eius diuinam partem peruerteret.

In Tim. 2. lib. 5. in fin.

2 Capite repleto feruenti ſanguine ac vapore.

Hiſtoria.

3 Nam ſignificat calidum natiuum exhauriri, aut ſuffocari. Vidi virum fortiſſimum ex largiore potu intra quartum diem abreptum fuiſſe. Non ſine delirio is obmuteſcebat, nec vnquam verbum proloqui potuit.

VIII.

Abſceſſus intus rupti nota.

Ἐπὶ 1 φύματος ἔσω ῥαγέντος 2 ἔκλυσις, 3 ἔμετος, καὶ 4 λειποψυχίη γίνεται.

VIII. A 1 tumoris intùs ruptione, 2 exolutio, 3 vomitus & animi 4 defectus gignitur.

Remedia.

Notas docet quibus noſcamus intus conceptos ac erumpentes tumores, quo remedia opportunè adferamus Talia ſunt potiones vulnerariæ, & quæ grumos ſoluunt, vt fluxile pus fiat: rubia tinctorum, ſperma ceti, nux moſcata, ſemen naſturtij & melanthij.

1 Ideſt, à vomica.

2 Maximè ſi nobilem partem obſidet abſceſſus, diſſipatis ſpiritibus.

3 Apurè irritato ventriculo.

4 Ex puris prauitate. Et ita plerumque moriuntur: quod vidi in piſtore quodam, cui hepar in pus abierat. Quo igitur modo in peripneumonia pateretur cor vt pus viam per ſe faceret?

IX.

Hæmorrhagiam quæ mala ſequuntur.

Ἐπὶ 1 αἵματος ῥύσει 2 παραφροσύνη, ἢ καὶ 3 σπασμὸς, 4 κακόν.

IX. 1 Hæmorrhagiæ ſi 2 delirium aut vnà ſi 3 conuulſio ſuperuenerit, 4 malum.

Quaſi dicat Hippocrates, Nimia ſanguinis profuſio cauenda etiam in criſibus, ne vitæ prædia exhauriantur, vnde ab inanitione conuulſio ſequi poſſet.

1 Exhauſtis ſpiritibus vnà cum ſanguine.

2 Cuncta enim ſua officia facit anima proximè ſatellitio ſpirituum: quibus exhauſtis, ſtupent eius munera, ac leuis quædam ſubnaſcitur deliratio.

3 ab inanitione ſi fuerit, maximè ſi iungantur hæc, ſcilicet delirium & conuulſio. nam illa per ſe deliratio ab exhauſtu, cibo ſedatur redintegrante, idque facilè.

4 Quòd ad virium afflictionem accedat inuictum ferè malum.

X.

Ileos.

Ἐπὶ 1 εἰλεῷ 2 ἔμετος, ἢ 3 λύγξ, ἢ 4 σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

X. Ab 1 ileo 2 vomitus, vel 3 ſingultus, vel 4 ſpaſmus, aut delirium, malum.

1 A cruditate fœda, ab infarctu inteſtinorum intercepta, vel à veneno: vel elapſis ab inteſtinis in ſcrotum: at maximè à phlegmone tentatis inteſtinis: vel cùm inteſtinum tenue inteſtino illabitur.

2 Bilis, pituitæ, fæcum.

3 Fæcibus in ventriculum raptis: vel ab exhauſtu.

Cautio curandi.

4 In contagionem tracto cerebro à ventriculi afflictione, & ob putredine conſpurcatas fuligines, delirant. Inteſtinum ſi elapſum ſit in ſcrotum, ilico reponatur; antequam febris & ſingultus ſuperuenerit: ſi enim illa ſuperuenerit, ac ſi vi reponatur, ante ſeptem ferè horas moriuntur. Si in hoc morbo fluant ſudores fœtidi, anhelitusque & ructus oleant malè, lethale. Si ſuperum inteſtinum inferiori illapſum ſit, clyſmis ac glandibus acribus deorſum fiat motio: Sin infernum ſe ſuperno intruſerit, globulo plumbi deuorati, abactio fit.

XI.

Ἐπὶ πλευρίτιδι 1 περιπνευμονίη, κακόν.

XI. Pleuritidi ſuperueniens 1 peripneumonia, 2 malum.

Pleuritis funeſta.

1 Nam eſt tranſlatio illa ſymptomatica ab oppreſſa natura. Vel enim prauior reddita materia affligit partem nobiliorem, in quam repit: vel minimè mutato foco aliam partem vnà contaminat.

3 Periculoſior enim eſt peripneumonia ob principatum partis, ſiue ſit ἐμπύημα, ſiue μετάστασις, malum

XII.

Ἐπὶ 1 περιπνευμονίῃ φρενῖτις 2 κακόν.

XII. 1 Peripneumoniæ ſi ſuperuenerit phrenitis, 2 malum.

Peripneumonia calamitoſa.

1 Hæc ſi naſcitur à ſuccis incendio æſtuantibus, fuliginibus imbuit caput, idque in ardorem abripit; tunc bilioſus ſanguis ſi fuerit, eò prolectatur.

2 Quòd ad proſtratas vires à primo morbo, accedat ſumma morbi ferocia: & pepaſmi expertis materiæ nota hæc eſt, quòd ruat in partem principem.

XIII.

Ἐπὶ * 1 καύμασιν ἰσχυροῖσι 2 σπασμὸς ἢ τέτανος, 3 κακόν.

** καύμασι*

XIII. Ingentibus 1 ardoribus ſuperueniens 2 ſpaſmus, vel tetanus, 3 malum.

Cauſi lethales.

1 Id eſt, febribus ardentibus magnis.

2 Ab exhauſtu neruoſi generis & cerebri.

3 Nam conuulſio ab inanitione lethalis. Et tetanus ſuo rigore intercipit actionem muſculorum thoracis, ac præpotente dolore enecat.

XIV.

Ἐπὶ 1 πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν 2 ἔκπληξις, ἢ 3 παραφροσύνη, 4 κακόν.

XIV. 1 Plagæ in capite acceptæ, 2 ſtupor aut 3 delirium ſi ſuperuenerit, 4 malum.

Caput quaſſatum.

1 A caſu, ictu ab obtuſo telo, vnde in vacuo illo cranij ſpacio cerebrum validè illiditur, vnde ſpiritibus aditus intercluditur ad neruos.

2 In quo ſenſus & motus percellitur. apertis oculis ſtupent, quaſi metu terrefacti; & muti ſunt. nam cerebri pori ac ventriculi turbantur, ac ſitu vitium facit: vnde in neruorum originem ſpiritus influere nequeunt.

3 In quo motuum & verborum abſurditas.

4 Nam indicant cerebrum grauiter affligi ab eo ictu. obſtructionem enim ventriculorum, vel vehementem cerebri refrigerationem hæc indicant.

XV.

Ἐπὶ 1 αἵματος πτύσει, 2 πύου πτύσις, κακόν.

Sanguinis ſputum.

XV. 1 Sanguinis ſputo ſi ſuperuenerit 2 puris expectoratio, malum.

Remedium ſanguinis fluxus.

Sanguinis ſputo, ilicò remedia admoue, quæ ſanguinem retineant, venam aſtringant, phlegmonem arceant: vaſa aperta adſtringantur, rupta glutinentur, exeſa regenerentur, nempe conſeruâ antiquâ roſarum cum caphura, ſemine hyoſcyami albi, corallo, hæmatitide, & ſemine papaueris.

1 Lacera

1 Lacera à vena pulmonum ab eroſione à ſucco acri. Nam ſi à pulmone effundatur per oratum apertionem, aut ruptionem venæ, puris conſequutionem non ita affert, niſi longa die ſuperuenerit ἀνάβρωσις, id eſt, eroſio, putredo, & febris. Criticôs ſi effundatur, interdum iuuat.

Cautio practica.

2 Ab vlcere ſinuoſo pulmonum. Imponit ſanguinis cum tuſſi valida ſputio ſæpè bonis medicis, vel à cunctis notis falſi exiſtimant eum à pulmone proficiſci, cùm ex capite illabatur vel iecore circumfluo ſanguine, ob ſolemnem aliquam vacuationem interceptam, effundit caua vena ſuam copiam in venam azygos, ac expectoratur.

XVI.

Phthiſis.

Ἐπὶ πύου 1 πτύσει 2 φθίσις καὶ 3 ῥύσις· ἐπὴν δὲ τὸ πτύαλον 4 ἴσχηται, 5 ἀποθνήσκουσιν.

XVI. A 1 puris expectorato 2 phthiſis & 3 fluxio, poſtquam verò expectoratum 4 retentum fuerit, 5 moriuntur.

Pulmonum vlcus cum febricula.

1 Cùm primum ſanguinem extuſſiunt.

2 Id eſt, phthoë, hoc eſt non redintegrabile pulmonum vlcus cum febricula, vnde tota corporis atteritur œconomia.

3 A tabe defluis capillis ab madoris genuini exhauſto: vel aluus etiam ruit, impotentia retentricis facultatis: vnde imbecillitati noua imbecillitas additur. Quaſi dicat, relligioſè igitur debetis purgare.

4 Impotentiâ expectorandi, vnde obducuntur meatus pulmonis à purulenta materia. Hac ſerie: ſputum ſanguinis, pus, phthiſis, fluor, niſi redintegretur æger à purulentia illa intra dies quadraginta.

Ductus vt fiat ad phthiſin.

Phthiſis triplex.

5 Cor in ardorem ac ſqualorem abripitur. Hippocrates triplex genus phthiſis agnoſcit: vnum, ab incurſu madidi ſucci à cerebro in pulmones, & à dulci pituita putrida, vnde corripitur pulmo. Alterum ex metaſtaſi, vt cùm pleuritis, angina vel pulmonia in vomicam abeunt. Tertium à lacero vaſe pulmonum, hîc à ſanguinis ſputo, puris euenit ſputum: in aliis, ex aduerſo.

XVII.

Singultus vbi malus.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λύγξ, κακόν.

XVII. Inflammationi hepatis ſi ſuperuenerit ſingultus, malum.

Si ab hepate, phlegmones mole occupato, opprimatur ventriculus, ac communioni neruorum in ſympathiam trahatur, vel bilis acerrima prouentu, ab æſtuante hepate genito, ventriculus incurratur ac velliceter: & aliquando inflammetur: vel nimio ab æſtu hepatis exſiccetur.

XVIII.

Conuulſio & delirium vbi mala.

Ἐπὶ 1 ἀγρυπνίῃ 2 σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

XVIII. 1 Vigiliis ſi 2 conuulſio aut delirium ſuperuenerit, malum.

1 A vi morbi ortis, non autem à foris ſi data occaſio; nam ſiccant vigiliæ, ac ſoluunt ſpiritus animales, vnde languor & tremor totius corporis.

2 A magna cauſa hæc ſymptomata naſcuntur interna: vel enim exhauſti cerebri indicium eſt, vel ſanguinem in acrem bilem iam abiiſſe. Si quis ob perennes vigilias languet ac tremit toto corpore, quia à diſiectis ſpiritibus cerebri id vitium eſt, ſtudendum erit vt corpus inſuccetur bono nutricatu, madente & refrigerante cibo, & potu ſomnus accerſatur; & modeſtè id agatur.

XIX.

Eryſipelas.

Ἐπὶ ὀστέῳ 1 ψιλωθέντι 2 ἐρυσίπελας, 3 κακόν.

XIX. Oſſi 1 nudata ſi ſuperuenerit 2 eryſipelas, 3 malum.

1 Si ſuis tegumentis nudatum fuerit, à quacumque cauſa.

2 Si circumiecta oſſi caro eryſipelas conceperit. quod fit dum ab acerrimis incurritur ſuccis.

Tecmarſis.

3 Nam à tam acri ſanguine gigni caro nequit. Purgetur ergo in primis prauus ille ſuccus: ſecundò eryſipelati remedia dentur: tertiò oſſi caro accedat.

X X.

Eryſipelas.

Ἐπὶ 1 ἐρυσιπέλατι 2 σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις, 3 κακόν.

XX. 1 Eryſipelati ſi ſuperuenerit 2 putredo, aut ſuppuratio, 3 malum.

1 Indicium praui eryſipelatis, quod foris intrò fertur, ac rodit.

2 Nam ſolui deberet per ἄδηλον διαπνοὴν ille tenuiſſimus ſuccus vnde eryſipelas.

3 Suadet in hac calamitate Celſus vſum cauteriorum.

X X I.

Vlceris hæmorrhagia.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ 1 σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν 2 αἱμοῤῥαγίη, 3 κακόν.

XXI. Forti in vlceribus 1 pulſui ſi 2 haimorrhagia ſuperuenerit, 3 malum.

1 A phlegemone preſſis arteriis; ac repletis arteriis ſpirituoſo ſanguine.

2 A valido arteriarum motu, quo ſtudet natura ſibi moleſta excludere.

Remedium.

3 Calamitoſam enim hæmorrhagiam dabit, quæ nulla arte compeſci poterit, ob recluſam arteriam. Bona quidem vlceri eſſet haimorrhagia, niſi immoderata foret. Admoue farinam tenuiſſimam molendinarum, cum bolo ſanguinéque draconis: maxima hæc copia aſpergantur.

XXII.

Dolor diuturnus aluinus.

*Ἐπὶ ὀδύνῃ 1 πολυχρονίῳ τῶν περὶ 2 τὴν κοιλίην 3 ἐκπύησις. **

* κακόν.

XXII. 1 Diuturno partium 2 aluinarum dolori 3 ſuppuratio ſuperuenit.

1 Phlegmone excitata ſi ſit à materia viſcida. Si non ſit dolor interruptus, non à flatu, nec vagus. febricula adeſt, vel adfuit.

Situs inteſtinorum.

2 Vt partium quæ ſunt ad ventriculum, omentum, inteſtina, hypochondria, lumbos. Dextro hypochondrio tegitur hepar, ſiniſtro lien, & ventriculi maxima pars: Lumbis hærent renes: Ilibus dextris inteſtinum cæcum: ſiniſtris, colon & ieiunum: ad vmbilicum, coli & ieiuni portio: Imo ventri, longano, veſica, vterus.

Remedia.

3 Circa ſexageſimum diem. Cùm iam iam in exputatum abiturum eſt ſuppuratum, ſanies exudat; hinc morſus inteſtinorum & fluxus non ſine dolore, horrore, ſudore frigido, lipothymia, frigore pedum ac manuum. Igitur tunc, quaſi dicat, ſtudendum erit ſupputato: in exputato autem danda quæ pus attenuant; qualia ſunt illa quæ præſcribuntur in grumoſo ſanguine.

XXIII.

Dyſenteria.

Ἐπὶ 1 ἀκρήτῳ ὑποχωρήματι 2 δυσεντερίη, κακόν.

XXIII. Sinceræ 1 deiectioni 2 dyſenteria ſi ſuperuenerit, malum.

 1 Ichore-

ciorum hominum conditio quàm humidorum. Ad prius reſpondeo, Hyparxin vitæ naturæ qoe conſiſtere in humido primigenio, non autem in humido excrementitio; de quo hic Aphoriſmus loquitur. Ad poſterius, hîc non agi de morbis nec morborum curatione, ſed de diatheſi, id eſt, diſpoſitione vel pronitate ad morbos. Aliud enim eſt, difficiliùs curari; aliud, morbis magis eſſe obnoxium. Fœlicius viuunt ſicca temperie p rædıti: his ſiccæ ſunt nares, nec ſudores fundunt, ſed ſenſui incomperta vaporatione defunguntur excrementis tenuioribus.

III.

Ἐν τῇσι 1 μακρῇσι δυσεντερίῃσιν 2 αἱ ἀποσιτίαι, 3 κακόν· καὶ σὺν πυρετῷ 4 κάκιον.

Dyſenteria diuturna. Si 1 diuturnæ dyſenteriæ appetentiæ deiectæ 2 acceſſio adiungatur, 3 malum: eóque magis 4 malum, ſi febris coniuncta ſit.

1 Dicit diuturnæ dyſenteriæ: nam fieri poteſt vt ineunte dyſenteria deſiciatur appetentia, vt cùm pituita putris eſt dyſenteriæ cauſa. Deſcribit hîc dyſenteriā magnam. *Dyſenteria quæ magna.* Porrò tribus de cauſis dicitur dyſenteria magna, aut ex eſſentia morbi, quod ſcilicet vlcus ipſum ſecundùm trinam dimenſionem magnum ſit; vel difficultate curandi, quòd medicamenta parti ægræ admoueri nequeant, aut vitio materiæ antecedentis & perennis fluxus, quo non ſolùm affluxus excitetur, ſed etiam excitatum vlcus foueatur. Nam cùm pars illa & ſitu & officio excipiat omnia corporis excrementa, vlcus illud duobus modis fit excrementitium; primò excremento ordinario: ſecundò, extraordinario. Ordinario, videlicet ſordibus & ichoribus: hæc enim ſunt duo ordinaria excrementa, nutritiæ cuiuſque partis, craſſum videlicet & tenue. Quæ pars, ſi valet, longe à ſe depellit; ſi vero infirmior fuerit, depellere nequit. Extraordinario verò, quòd doloris vi huc ex toto corpore materia excrementitia attrahatur.

2 Vt nimirum ſuperueniat diuturnæ dyſenteriæ ab vlcere inteſtini. Ob colluuiem fœdorum ſuccorum non ſentit famem. Vel quia reſoluta iam eſt facultas appetitrix ciborum: hinc ſuctionis ſenſus non percipitur.

3 Quod malum ad ventriculum ſerpere videatur; diuturnitate morbi tracto in ſympathiam ventriculo ab inteſtinis: quodq; ad excretionis deprauationem, concoctionis infirmitas & ſucci alibilis inopia adiungatur. Vnde fit, vt ad calamitoſam vim morbi, accedat ſumma infirmitas virium. Optimum remedium eſt infuſum rhabarbarum, in decocto roſarum ſiccarum, radicum plantaginis, & myrobalanorum ex aqua endiuiæ, cum pauco cinnamomo: expreſſio fiat valida: præbetur cum ſirupo de ribes vel de roſis ſiccis. Sumitur bis in ſeptimana. Intermediis diebus lac à vacca calens datur, ter die, cum ſaccharo roſato ſimplici. Dolor ſi vrget, lac clyſmo infunditur cum butyro recenti, & vitello: coquitur in lacte tapſus barbatus & roſæ. Tandem, vt ſtringas, lactis dimidium excoque. bibat ter die.

4 Quæ cùm ipſa per ſe calamitoſa eſt & vires frangit, tum verò magni morbi ſymptoma eſt. Aut enim hæc febris eſt eſſentialis. vel ſignificat vitium materiæ quæ excitat dyſenteriam: quòd videlicet materia antecedens, quæ parit dyſenteriam. non ſolùm ſit parti in quam decumbit calamitoſa, ſed etiam illi vnde manat. Aut erit febris ſymptomatica, & ſignificabit vlcus cum phlegmone, vnde franguntur vires: vel ingentem putredinem denunciabit.

IV.

Vlcera. *Τὰ 1 περιμάδαρα 2 ἕλκεα, 3 κακοήθεα.*

IV. Vlcera 1 circumglabra, maligna.

Propoſito exemplo vlceris quod ſub conſpectum cadit; docet difficultatem curandi vlceris maligni. Atque hic eſt huius Aphoriſmi ſyllogiſmus, Morbus is dicitur malignus qui ſuccum alibilem deprauat, & partem reddit effœtam. Huiuſmodi autem ſunt vlcera circumglabra. Igitur maligna. Maior probatur. Nam vlcus non curatur niſi ſarcoſi. Sarcoſis verò non medici, ſed naturæ opus eſt: quæ ad hoc duobus vtitur inſtrumentis, nimirum partis ſolidæ integritate, & ſucci alibilis bonitate. Cum igitur curandi difficultas in duobus his, vel altero tantum, hoc eſt partis intemperie, vel ſucci deprauatione conſiſtat, ægrè ſuperantur ea mala quibus hæc eueniunt. Minoris fides ita quæritur: Pili generantur ex vi caloris, motu humoris ſpermatici, & cutis raritate. *Pili.* *Si igitur pili fuerint benè colorati, ſolidi, & denſi, indicabunt partium temperiem & ſucci alibilis bonitatem. Pilus ergo declarat partis intemperiem, & ſucci nutritij deprauationem, vel alterum tantùm.*

1 Id eſt, pilis carentia: cadunt enim.

2 A partis inſigni intemperie, & ab affluentis materiæ vitio. vnde redintegrari nequeunt facilè. Nam ſucci praui illi, corrumpunt nutricatum pilorum. Talia ſunt venerea vlcera. Vt vlcus, vel vulnus curetur, opus eſt benigno ſanguine, ac partibus illi vicinis moderatis. abſint quoque ſalſi humores, nam inde etiam mali moris euadunt. Inde quoque, dico ex glabritie, ſciemus virulentam qualitatem inuaſiſſe partem, vnde fetinum vlcus ſoboleſcit. Propterea chirurgis illud ſtudium ſemper adſit. vt partem firment, *Obſeruatio practica.* & totius cacochimiam caſtigent: vtantur ſæpe à purgatione decocto ſarzæ & chinæ, & ligni Indici: & vlceribus talia topica adferant, quæ vnà partis calidum natiuum recreent, ac intemperiem flectant.

V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν, ἢν μέγα διαφέρωσι, 1 καταμαθητέον. *Dolorum idea notanda: quotque multiplex ſit dolor.*

V. Inter coſtarum pectoriſque dolores, aliarumque partium quantum interſit, accuratè 1 diſcendum.

Dolor aliquando ſignificat ipſum morbum. Hic verò ſumitur pro ipſo ſymptomate, hoc eſt, pro ipſa perceptione rei naturam lædentis. Doloris autem duæ ſunt cauſæ, nimirum mutatio habitus, hoc eſt conformationis, & temperamenti alteratio. Doloris autem ratio multiplex eſt. nam vt eſt materia dolorifica, vt pars quæ dolet, vt eſt immutatio habitus & temperamenti, ſic alia atque alia doloris proprietas. Perdiſcendum itaque quantum differant dolores: nam ex doloris ſpecie locum affectum & humoris ſpeciem, cuius vitio dolor excitatur, inuenimus. Item perdiſcendum quantum durent dolores. hoc eſt, conſiderandum verùm dolor ſit perpetuus, vel num ſit remiſſionis particeps; typicus, an typi expers; magnus, an paruus; vehemens, an mitis; remediis cedat, an non; vincat magnitudinem cauſæ, an vincatur; de die ſit grauior, an de nocte; ſit in parte ſimilari vel organica (nam alia ſunt ſymptomata phlegmones, vt eſt in parte ſimilari, alia, vt eſt in organica;) poſtremò an ſit in ventriculo, an in cerebro, an in hepate, an in pulmonibus, & ſic de cæteris partibus organicis. Tertiò perdiſcendum quantum dolores differant: hoc eſt, quantum alter alteri præſtet, & vtrius ſit maior vis. Quia duobus propoſitis malis, malum declinandum maius: atque permultis indicationibus permixtis, exordiendum eſt ab ea, quæ cæteras vincit, vel ſine qua nihil effici poteſt, vel à qua omnia ſymptomata pendent, authore Galeno, tertio libro methodi.

6. Epid. 2. 9. & 2. Aph. 6. & 6. Aph. 51.

2. De locis affectis 2.

Axioma therapeuticum in mixtis indicantibus.

1 Pars

1 Pars morbo obſeſſa, cauſa morbifica; morbi ſpecies, magnitudo, motus, & mos, ex doloris idea eluceſcunt. Quare ad cognoſcendum, prædicendum, & curandum, doloris natura ſcrutanda eſt. Dolor pungens membranæ eſt; pulſans, arteriæ; grauis, carnis; tendens, membranæ repletæ. Cauſam quoque denunciat: nam tenſiuus eſt à repletione ſuccorum, vel flatuum; calidus, calidam materiam ſignificat. Morbi ſpeciem oſtendit; vt ſi latus pungat, pleuritidem. Morbi magnitudinem exprimit; nam ingens dolor punctilis, magnam pleuritidem loquitur. Videndum etiam num ſit dolor continuus vel intermittens. Repeto: examina qualitatem doloris; hoc eſt, num ſit pungens, vel grauis; quales præterea à Galeno deſcribuntur. Deinde vehementiam doloris nota & diuturnitatem. Ita renum ſubſtantia patitur dolorem grauantem: ſed cauitas eius, vbi vteter, punctilem præbet dolorem. ita hepatis ſubſtantia grauatiuum dolorem patitur, eius verò membrana pungentem dolorem experitur. Vehemens dolor naſcitur à partis valdè ſenſilis natura, vel à materiæ vitio in qualitate vel copia. Diu etiam quòd durant dolores, id etiam à materiæ copia & qualitate eſt; vt ſi frigida illa fuerit & craſſa: quin partis proſtrata vis nonnunquam diuturni doloris cauſa fuit, vel quod exitu prohibetur materia. Dolor ſi breui deſierit ac intermittat, à tenui eſt flatu, vel ab ichore. Præterea videndum quaſnam partes ille dolor in contagionem abripiat, vt ſi colico à dolore vomat quis, ac lumbi doleant & crura, ſæpè à calculo id euenit renum: vt in cæteris etiam id euenire, doctè hîc demonſtrat Galenus.

2. loc. aff.

VI.

Τὰ 1 νεφριτικὰ καὶ ὅσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα, ἐργωδῶς 2 ὑγιάζεται τοῖσι 3 πρεσβύτῃσι.

Renum & veſicæ morbi.

VI. 1 Renum & veſicæ dolores 2 vix ſanantur 3 ſenioribus.

1 Nephritici omnes morbi, & inflammationes, vlcera, infarctus, calculi. Per renum & veſicæ dolores intelliguntur hîc morbi omnes earum partium quæ vrinæ aut ſecernendæ, aut tranſmittendæ, aut excipiendæ dicatæ ſunt.

2 Libro ſexto Epidemiôn dicit, nunquam ſe vidiſſe curatum vlcus renum & veſicæ, poſt quinquageſimum annum. Nam cùm veſica membranea ſit, non coaleſcit, tum ob eſſentiam morbi, tum ob excretionem ordinariam, tum ob rationem partis, quæ ſemel exulcerata, non facilè curationem recipit: & ſenes abundant pituita ſalſa, quæ impedit vlceris curationem. Omne enim excrementum in ſenibus, abradendo eſt moleſtum, eò quòd corpora ſenum non difflantur. Vix, dicit, curantur: hoc eſt, cum ſumma difficultate, in ætate prouectiore: quòd vis remediorum eò tranſmitti vix poſſit.

3 Annis quinquaginta maioribus. Nam remediorum vis eò vix peruadit: quòd expultrix vis infirmior ſit, & quòd meatus ſint anguſtiores, quódque materia morbi contumax ſit tum propria, tum aduentitia. Et hæ partes in ſenibus ægrè curantur, quia naturâ ſunt frigidiores, & excrementis abundant: at vlceri ſiccatione opus eſt & octo. Succo chalybis quoſdam S. Dei beneficio curaui. Lotus vino chalybs tenuatus limâ, vino dulci potentique immaceratus liqueſcit. Cochlearium ſumunt manè, remixta aqua capillorum Veneris. Lac aſininum etiam confert.

Remedium inſigne.

VII.

Τὰ ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν 1 μετέωρα, κουφότερα· τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

Ventris dolores.

VII. Dolores & tumores in ventre 1 ſublimes quidem minores leuioreſque: non ſublimes vero grauiores.

Caput & ſcopus huius Aphoriſmi eſt, vt nos doceat non ſolum in ſpecie, ſed in indiuiduo conſiderandos eſſe morbos: eò quòd iidem ſecundum eſſentiam morbi in diuerſis corporibus, vel etiam in diuerſis partibus eiuſdem corporis multùm varientur, & ægrè vel facilè curentur. Sic enim ardentis febris eadem eſt eſſentia in ſene & iuuene; faciliùs tamen curantur in iuuene quàm in ſene: ſic quoque eadem eſt eſſentia inflammationis hepatis & manus; longè tamen periculoſius hepatis malum, ob efficium quo vita carere nequit, quod in hepate habitat.*

1 Per μετέωρα non intelligit eos morbos qui conſiſtunt in ea abdominis parte quæ ſupra vmbilicum eſt: nam, vt ait Hippocrates in Prognoſticis, Quo propiùs abſunt à coſtis & viſceribus, eò ipſos eſſe periculoſiores. Sed intelligit affectiones muſculorum abdominis. Sæpe enim docti Medici falluntur, vt putent hepatis inflammationem eſſe eam, quæ eſt muſculorum abdominis. Verùm diſtinguit Galenus, quòd inflammatio illorum muſculorum retineat figuram muſculi; hepatis verò minimè, & grauia ſymptomata hepar affectum profert. Nuper vidi mulierculam cuius abdomen ſaxo durius erat, ſub muſculorum tamen idea ac charactere. Emplaſtrum iuſſi admoueri de mucaginibus: rubicundior cùm euaſiſſet locus, ac cùm cedere videretur aliquantulum, iuſſi pertundi, ſatiſque altum infligi vulnus. Erupit maxima puris copia: euaſit. Muſculi illi abdominis craſſiſſimam membranam habent: quæ niſi pertundatur, non vnquam ferè ſpontè erumpere poterit pus. Vidi propterea non ſectos illos tumores in ſaxa abiiſſe, totumque meſenterium in ſaxum ferè inde commigraſſe.

De locis affect.

Hiſtoria curationi accommoda.

VIII.

Τοῖσιν 1 ὑδρωπιῶσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως 2 ὑγιάζεται.

VIII. Vlcera 1 hydropicorum vix, imò ne 2 vix curantur.

1 Quæ ratione hydropis naſcuntur.

2 Nam vlceri ſiccitate opus eſt, & humido primigenio: at vtroque fraudatur corpus hydropi implicitum. Nam ichor fœdus à tali corpore ad vlcus effluit: nec ſuo fruuntur genio partes corporis; tabeſcit enim in hydropicis calidum humidumque primigenium partium ſimilarium. Hepar enim, in quo genius nutritius habitat, ſuo genio exuitur. nam nimium refrigeratur, hinc cunctæ partes ſiccantur ſimilares, cùm nullo benigno rigentur madore nutritio. Vnde ergo ſpes redintegrandæ partis vlceratæ? nec enim illi affluit benignus ſanguis (cùm hepar eum ſolummodo aquulentum proferat,) nec, ſi etiam afflueret, in ſui naturam, fracta iam pars, à corporis totius deprauata œconomia, eum mitigare poſſit. Quare in omni ſpecie hydropis inſanabilia ferè ſunt vlcera. Caue ergo tu ne cauteria inuras hydropicorum facilè corporibus. Noui hoc eueniſſe in Doctore celeberrimoque Medico Vltraiectino: qui cùm ab aquâ fatigaretur, inuri ſuis cruribus vlcera iuſſit: at illa mox in gangrænam abibant, ac hominem abripiebant.

Cautio cum hiſtoria.

IX.

Τὰ 1 πλατέα ἐξανθήματα οὐ 2 πάνυ τι 3 κνησμώδεα.

IX. Puſtulæ 1 latæ 2 minùs 3 pruriunt.

1 Quæ fiunt à pituita, in diaphoretico corporis habitu, ſi dyſdiaphoretos fuerit habitus, pituita putreſcit ac pruritum præbet, vt etiam melancholia interdum, vbi corpora cacochyma.

Puſtulæ.

Digitized by Google

2 Quàm faſtigiatæ & acuminatæ: nam fiunt à bile, & ab intercepta tranſpiratione: alioqui tenuiſſima vis facilè perfluit.

Pruritus quid? Hiſtoria. 3 Pruritus eſt πάθος γλυκύπικρον, dolorifica voluptas, in cute excitata ab acri ichore. Vidi ictericos paruis puſtulis ſæpè obſitos; immenſa quadam ſcalpendi libidine proritari ab acri bile quæ ſubtercus vrebat. Purgata bile, ac diſſipata ab habitu corporis materia, quieſcebant. Quare à prouiſione totius vt expirare poſſit quæ habitu corporis concepta *Remedium.* contaminatio eſt, rectè decoctum ſalſæ ac ligni Indici præſcribitur. Vt etiam aqua ſuauis, balnea.

X.

Dolorum capitis ſolutio vnde. Κεφαλὴν 1 πονέοντι καὶ περιωδύνως ἔχοντι, 2 πύον ἢ 3 ὕδωρ, ἢ 4 αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

X. Ex capite 1 dolenti, & vehementer, effuſione 2 puris, vel 3 aquæ vel 4 ſanguinis è naribus aut ore, vel auribus, ſolet morbus ſolui.

1 A ſuccorum copia vel qualitate: nam fit à vapore: diſcuſſione ſolâ curatur.

2 Ab inflammatione conceptum ſi ſit pus, vt ſæpè euenit in longis malis capitis.

3 Id eſt, ichor pepaſmi participis ſucci bilioſi, pituitoſi, vel melancholici.

4 Sanguis ſi copiâ vel qualitate vitium fecit. Quaſi dicat, & Medicus tot modis ac rationibus dolorem capitis ſoluet, habita tamen priùs prouiſione *Noua ratio medendi.* totius. In magnis doloribus capitis Turcæ ſolent auriculas validiſſime fricare, mox nouacula ſcarificare, ac ſanguinem elicere. Noſtrates cantharidibus veſiculas pone aures excitant; & venam frontis ſecant. errhinis hoc etiam molimur; capitis lotione ex decocto agarici & florum chamæmeli.

XI.

Melancholicorum & nephriticorum remedium. Τοῖσι μελαγχολικοῖσι καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσιν αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, 1 ἀγαθόν.

XI. Melancholicis & nephriticis haimorrhoides ſuperuenientes, 1 bono ſunt.

Hæmorrhoides duplices. *Gemina ſunt haimorrhoides, externa & interna. Externa veniunt à vena caua ramo crurali: duas enim fundit iliacas venas, & ramulum venæ ſacræ, hæ etiam excurrunt in veſicam, pudendum, & vterum; interna à splene oriuntur. Externa fundunt fæculentum craſſum ſanguinem: interna tenuem & ſplendidum ſanguinem ferè elidunt: nam ſplenicus ramus talem à ſplene (qui arteriam recipit) ſanguinem promit, lienemque exonerat. Externa, hepar, renes, & vterum vendicant ab iniuria. Vnde cùm totum genus venoſum exonerent, liberant à metu pleuritidis, peripneumoniæ, maniæ, melancholiæ, &* *6. Epid. 3. & De tumoribus. Hiſtoria.* *à tumoribus. Aduſtus ſanguis ab internis prodire ferè ſolet, & purpureus. Vidi qui cùm haimorrhoidibus tentari ſolebant, cum vrina ſanguinem effundebant certis ſpaciis ſine noxa. Ita mulieres noui, quæ menſium vice haimorrhoïdes fundebant.*

1 Nam tum reuellunt, tum euacuant ſanguinem qui in vitio erat: quare diadoſis illa præclarè ad ſalu- *Obſeruatio practica.* tem facit & apparet. Quare hoc naturæ conſilium imitari medici in his morbis debent: & etiam pedum venas aperire.

XII.

Αἱμοῤῥοΐδας 1 ἰωμένῳ 2 χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος 3 ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ 4 φθίσιν.

XII. Si quis hæmorrhoïdas 1 diuturnas 2 ſiſtere velit, niſi vna fluere ſinatur, 3 hydropis vel tabis 4 metum adfert.

1 Quæ alicui conſuetæ ſunt fluere modeſto & tempeſtiuo curſu. Recentes ergo ſupprimi poſſunt, ſi caueris vt materia illa craſſior ſanguinis phlebotomiâ, vel pharmacia, vel diætâ auferatur, ac in meliorem temperiem flectatur.

2 Cùm metus adeſt nimiæ exhauſtionis.

3 Palindromæ in hepar, vnde ſcirrhus & oppreſſio caloris natiui hepatis à multo fæculento ſanguine: vnde id loco ſanguinis aquam reddit.

4 Si in pectus fiat metaſtaſis, indeque vas iſtic rumpatur. vel ſi alia pars infirma eſt, eò fluet. vt hepar reiicit in pulmones, ita vel in latus, vel in caput, aut in habitum corporis protrudere poterit: vnde phagedæna, maniæ &c. Itaque vena aperta teneatur, vel vena in ea periodo ſecetur; vel fecis plenus ſanguis purgetur, vel diæta remedium adferat. Cui- *Hiſtoria.* dam mediæ ætatis nimia præcipitatione fundebantur hæmorrhoides: cum medici & chemici cuncta tentaſſent, nec ſucceſſiſſent, iuſſi vt vnâ intactâ, reliquæ tangerentur colcothare; ita appellant craſſamentum illud ab vitrioli olei diſtillatione relictum. Ilico conſtitit. Viuit. Præſtitiſſet tamen ſenſim aliquaque die id actum fuiſſe.

XIII.

Singultus. Ὑπὸ 1 λυγμοῦ ἐχομένῳ 2 πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι, λύουσι τὸν λυγμόν.

XIII. Singultu 1 implicito 2 ſternutatio ſuperueniens ſingultu liberat.

1 A materiæ influxo quæ ſe inſinuatit ventriculi tunicis, vnde irritatur expultrix vis.

2 Quæ eſt motus cerebri per nares confertim acto ſpiritu: quem motum ſentiunt etiam muſculi epigaſtrij, qui ventrem vnà comprimunt: ita extunditur materia influxa. In Conuiuio Platonis ita ſedatur Ariſtophani ſingultus. Fit ſingultus à repletione, vel inanitione, aut ab acerrima materia, vel quòd contagione à neruoſis partibus in ſympathiam ventriculus trahatur; vel à viciois, vt ab hepate. Singultuoſæ febres ſæpe fiunt ab acri flatu ventriculo concepto. *Remedium.* Remedio eſt ſi puppa ex anethi ſemine ac papaueris potui immittatur.

XIV.

Hidrops cum alui fluxu. Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ τῷ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος 1 λύσις.

XIV. Hydropicis ſi aqua è venis in ventrem influxerit, ſoluit 1 morbum.

Cùm id fit confertim & copiosè, excuſſa aqua in inteſtina, quæ inſedit cauæ hepatis parti: vel in veſicam, quæ inſedit gibbis: vel quæ in ea quæ eſt ad lienem cauitate fluctuat, ſi per venas meſaraicas ab omento in inteſtina excidat. Vel ſi ea quæ inter peritonæum & inteſtina natat per occultos ductus in inteſtina vel veſicam feratur. Per occultos dico ductus, nam ita videmus eam interdum in pectus vel in pedes ferri. Anaſarca naſcitur cùm malum excluditur per exiguas venas in habitum corporis. Si tamen viſcus vitioſum fuerit, non iuuat aquæ abductio; ilico enim recrudeſcit. Si itaque duos menſes laboratum fuerit hoc malo, actum eſt: viſcus enim germen morboſum concepit. non propina hydragoga niſi integris ægri viribus.

1 Diadoſi. Curandi itaque viam hîc aperit medendi præceptor, ab imitatione naturæ ductam. Sed *Cautio practica.* notandum id, fieri non poſſe vt inualida medicina trahatur in inteſtina humor ille, qui natat infra peritonæum & inteſtina. Qui enim ſucco ireos, vel diaturbith aut bryoniâ, vel ſoldanellâ exiſtimant ſe id efficere poſſe, falluntur. Hæc enim venis conceptam aquam facili niſu effundunt, non abdomine natantem. Quare elaterio opus eſt: huius grana aliquot

remiſcere

remiſcere cum pilulis alephanginis: vel euphorbium remiatum in parua copia cum caſſia recenter extracta præbeo.

XV.

Diarrhœa ſuperueniens vomitui.

Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ 1 μακρῆς, ἀπὸ ταὐτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος, 2 λύει τὴν διάῤῥοιαν.

XV. In longa 1 diarrhœa, vomitus vltrò obortus diarrhœam 2 ſiſtit.

1 Cùm iam materia praua vacuata eſt: non autem ineunte morbo. Hydropi ſi ſuperueniat diuturna diarrhœa, bono eſt, ſi tandem vomitus ſuperueniat à naturæ potentia: vel etiam artificioſa à molitione ſoluit morbum.

2 Reuulſione, & motu inteſtinorum contrario priori, alioque rapta materia. Imitandum igitur eſt hoc remedium.

XVI.

Diarrhœa ſuperueniens morbis.

Ὑπὸ πλευρίτιδος 1 ἢ περιπνευμονίης 2 ἐχομένῳ, διάῤῥοια ἐπιγενομένη, 3 κακόν.

XV. A pleuritide 1 & peripneumonia vehementi 2 afflicto ſi diarrhœa ſuperuenerit, 3 malum.

1 Quarum vi iam languet vis naturæ.

2 Ob morbi magnitudinem; & partium, inflammatione obſeſſarum neceſſarium vſum.

3 Nam vires fractas iam ab his morbis, exhaurit ſymptomaticus hic fluxus, cùm nihil ex foco morbi adimat, crebriſque laboribus deſidendi ac perennibus vigiliis ſpiritus diſſipet. Præterea inde ſignificatio fit, vim tractricem ac coctricem ventriculi ac hepatis, in contagionem trahi à thoracis morbis; ac retentricem inteſtinorum vim ſolui. Non ita noxia eſt diarrhœa ineuntibus his morbis, vel vbi pepaſmi notæ exſplendeſcunt, ſi tunc euenerit. Lenibus itaque remediis ea Hippocratis ſententia tentanda eſt aluus in peripneumonia & pleuritide, vt manna, ſirupo violato & roſato laxatiuo, caſſia, diacatholico, cum pauco rhabarbaro, electario lenitiuo, & de pſyllio. Nam Hippocrates hîc non dicit diarrhœam cunctis pleuriticis & peripneumonicis malam eſſe, ſed ἐχομένῳ. hoc eſt vehementer ab his afflicto: ita vt ratione contagij, hepar, ventriculus ac inteſtina diarrhœam proferant ſymptomaticam. Itaque à vexatione harum inferiorum partium euenit diarrhœa, nam vexatum iniuriâ hepar non ampliùs trahit in ſe alimentum, nec ſanguinem proferre poteſt; verùm etiam ventriculum affligit. At diarrhœa illa quæ moderatæ pleuritidi vel peripneumoniæ ſuperuenit, hæc quia non naſcitur ex ſυμπαθείᾳ viſcerum, bonis ægrotum rebus euenire poteſt: vt antea dixi. Obſeruabile etiam num ab ingeſtis nata fuerit diarrhœa, & non à vi morbi. Vidi nobilem pleuriticam: huic ad ſtatum ferè immanis fluxus alui ſuperuenit. Præſcripſi illi vſum ſirupi myrtillorum, ac Summi Dei beneficio ſeruata fuit.

Cautio practica.

Hiſtoria.

XVII.

Ophthalmiæ remedium.

Ὀφθαλμιῶντι 1 ὑπὸ 2 διαῤῥοίης ληφθῆναι, 3 ἀγαθόν.

XVII. Oculi ex 1 inflammatione laborantem 2 diarrhœa corripi, 3 bonum.

1 Ab acri materia, & ſanguine cui mixta ſit pituita ſalſa.

2 Siue arte, ſiue vltrò erumpat.

3 Nam tenellit, & vnà euacuat ab oculo. Quare ſi natura id vltrò non fecerit, pharmacia hoc agemus. Si valida phlegmone occupauerit oculum, venam ſeca, cucurbitas ceruici admoue: purga. dolorem mitiga. digere. In magnis doloribus foue oculum decocto maluarum, chamæmeli, & ſeminis fœnugræci. tandem collirio, quod alibi deſcripſimus, illine.

Obſeruatio practica.

Lib. 2. Methodi noſtræ vbi de collyriis.

XVIII.

1 Κύστιν διακοπέντι, ἢ 2 ἐγκέφαλον, ἢ 3 καρδίην, ἢ 4 φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν 5 λεπτῶν, ἢ 6 κοιλίην, ἢ 7 ἧπαρ, θανατῶδες.

Vulnera interna.

XVIII. Veſica 1 pertuſa, aut 2 cerebro, 3 corde, 4 diaphragmate, tenui 5 inteſtino, 6 ventriculo, 7 hepate, mortiferum.

1 Valido vulnere ſi fecetur, ita vt cauitatem feriat. Id ſanè eſt calamitoſum: nam, quia exanguis, non poteſt coaleſcere. & inflammatio ſuperueniens illi funeſta eſt. Diacopas vocat grauiſſima vulnera.

2 Nam pars princeps & ſpermatica. Galenus hîc dicit ſe vidiſſe curatum cerebrum vulneratum.

3 Vſque ad ventriculum ſi peruaſerit læſio, ilicò moriuntur: alioqui ſi caro ſola læſa fuerit, nec peruaſerit vulnus in ſinum cordis, ſuperueniente phlegmone primo aut ſecundo die abripiuntur.

4 In eius parte neruoſa & membrana, vbi eius initium.

5 Ægrè curantur ob tenuitatem, quodque perpetua bile rigentur. Si ea parte vulneratur qua meſenterium attingit, ob venarum eò venientium magnitudinem quæ plurimum ſanguinis fundunt, plerumque calamitoſum: in aliis partibus curata vidi, cùm nec phlegmone nec dolor vlles ſuperuenirent.

6 Quia neruoſæ partes dehiſcunt vulnere laceratæ. In craſſis etiam inteſtinis parua & rectà inflicta; non tranſuerſim, vulnera, non ita lethalia ſunt. Ventriculi ſuperior pars maximo percutitur periculo.

7 Si parenchyma & venæ feriantur, ex copioſo effluxu ſanguinis moriuntur. Galenus hîc negat curari poſſe. Vulnera quattuor ex cauſſis calamitoſa ſunt; vi ſymptomatum ſuperuenientium, vt ſi luxationi cum vulnere delirium ſuperuenerit. ſecundò, quòd pars cuius officio vita carere nequit, validè afflicta ſit. tertiò, quòd malum malo ſe nectat, vt ſi loco ſit tali vulnus quo remediis non pateat aditus: vel ſi ſpiritus & ſanguis confeſtim ſe effundant; vt ſi caua vena laceretur: quartò, ea euenit cùm inſanabile ſit vulnus, quod alioqui redintegrabile erat: vt ſi toxico arma fuerint tincta, vel ſi cacochymia corporis ſit ingens, æger ve ſi ſuſque deque vixerit.

Vulnera quæ ex cauſſis calamitoſa.

XIX.

Ἐπὴν 1 διακοπῇ ὀστέον, ἢ 2 χόνδρος, ἢ 3 νεῦρον, ἢ 4 γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

Partes reſciſſæ quæ non redintegrantur.

XIX. Vbi præciſum eſt 1 os, aut 2 cartilago, vel 3 neruus, aut genæ 4 pars tenuis, vel præputium, neque augeſcit iterum, neque coaleſcit.

Partes ſeminales non poſſunt iterum redintegrari: verum aliquid renaſcitur loco ablatæ partis, forma & materia diſpari à primæua parte. nam tanta ſpermaticæ materiæ copia non circumfluit corpus, vt terræ dimenſione in nouam ſobolem illa fœcunda ſit. Quare ferruminantur ac coagmentantur laceratæ partes materia diſpari. Dicat quis, Cur ſpermaticæ partes non redintegrantur à ſemine, cùm totum tamen corpus creſcat vi ſeminis in omnem dimenſionem? Reſp. ſeminales iam partes ætate ſunt factæ ſicca durioreſque, & vegeta vis in vtero formatrix erat. ægrè enim forma talis iam editur partium, natura fracta potentia: adde quod pars læſa, viribus non ita valeat vt olim in vtero: nec eâdem copiâ ac bonitate gignitur ea materia ſpermatica.

1 Magno vulnere. nam os durum eſt, nec poteſt molli ſubſtantiæ iungi.

2 Vt narium, aurium: nam ad oſſis naturam accedit.

3 Nam eſt pars ſpermatica.
4 Vt ad palpebras,& labrum.

XX.

Ἢν ἐς τὴν 1 κοιλίην αἷμα χυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη 2 ἐκπυηθῆναι.

Sanguinis grumi.

XX. Si ſanguis 1 in ventrem effuſus fuerit præter naturam,neceſſe eſt vt 2 ſuppuretur.

1 Vt in thoracem,ventriculum,& inteſtina, veſicam,vterum, & cerebrum, ita in interſtitia muſculorum.

2 Et vt putreſcat;modò moram ibi trahat : vt ſi menſes in vtero ſex vel quinque retineatur. Soppuratur,inquit,hoc eſt in pus abibit, vel liueſcet, vel grumeſcet.nam hîc impropriè vtitur ea ratione Hippocrates.Familiaritas venis ingenita eſt cum ſanguine,quæ facit vt in his naturalis locus ſit ſanguinis: quæ cauſa eſt quòd iſtic nunquam congeleſcat ſanguis.Sed cùm ſubſtantia, naturæ maximè conſocialis putreſcit, eò deteriore putredine afficitur,quo naturæ erat familiarior:quod ex ſeminis putredine elucet,nam horrenda ſymptomata id proferre ſolet.

XXI.

Μελαγχολικοῖς κιρσοί καὶ αἱμοῤῥοΐδες.

Τοῖσι 1 μαινομένοισι 2 κιρσῶν ἢ 3 αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγενομένων, τῆς μανίης 4 λύσις.

XXI. 1 Inſanientibus ſi 2 varices ſuperueniant aut 3 hæmorrhoïdes,inſaniam 4 ſoluunt.

1 Vt melancholicis , & qui ſine febre inſaniunt.

2 Id eſt, in cruribus venarum tumor & in femore,cum cutis nigrore,à craſſo & flatulento ſanguine.fiunt etiam in hypogaſtrio,ſcroto , & inguinibus, genis,mammis.

3 A craſſo & aduſto ſanguine.

4 Metaſtaſi à capite ad crura & ad haimorrhoïdes.Hîc ſecanda eſt vena ad malleolum, & multum ſanguinis detrahendum : caſtigandaque ſanguinis conſiſtentia diætâ.

XXII.

** ῥεύματα vel ἀλγήματα*

Dorſi dolores.

*Ὁκόσα * 1 ῥήγματα ἐκ τοῦ 2 νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, 3 φλεβοτομίη 4 λύει.*

XXII. 1 Ruptiones quæ à 2 dorſo ad cubitum feruntur,venæ 3 ſectio 4 ſoluit.

1 Vel dolores,vel fluxiones. In rhegmate, muſculis intextæ fibræ diuelluntur. In rheumate labitur materia à capite in dorſum & ſpinalem fiſtulam ἀλγήματα fiunt à plethora & flatu, vel acri à ſanguine.

2 Vt etiam ex ceruice & humeris.

3 Ex Brachio oppoſito,vel ex crure eiuſdem lateris,dum adhuc ruit humor.

4 Reuellendo & vacuando. Ad deriuandum verò propior dolori vena erit percundenda; cùm , nimirum,iam conſtitit fluxio.

XXIII.

Triſtitia & metus.

Ἢν 1 φόβος καὶ δυσθυμίη πολὺν 2 χρόνον διατελέῃ, 3 μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

XXIII. Si 1 metus cum triſtitia perſeuerent longo 2 tempore, 3 melancholicum hoc eſt.

1 Sine cauſa manifeſta & cum nulla ratione : & propterea dicit,longo tempore.

2 Nam animæ noſtræ ſubſtantia conſtat ex ſplendido æthere : odio propterea habet obſcuros ſpiritus & tenebras, eaſque abhorret & pauet. tales autem fiunt à vapore ſucci melancholici.

3 Nam animi actiones ſequuntur temperiem corporis & humorum:eorumque ſplendorem vel obſcuritatem ſentit anima per ſpiritus. Nam ſplendidi ſpiritus animo afferunt ſpecies ſub amœna idea : at atri, horrendas triſteſque imagines animo exhibent. Si ſanguine ab vſto melancholeſcat homo, interdum ob ſplendorem , ridet. Timor,mœror, & melancholia, ſibi inuicem operam dant, nam melancholia timorem & mœrorem, hi iterum melancholiam pariunt. Præcautionis ergo ratione purgetur melancholia, venaque ſecetur,ſi ſanguine circumfluit. victum qui euincere poteſt craſſitiem ſuccorum , inſtituat. Cùm autem in corruptelam rapitur melancholia,quòd euacuata non fuit,enthuſiaſmum profert, & ſpectra miranda ab indicibili qualitate. Cùm δυσθυμίαν diuturnam animaduerteris, quæ zelotypiam facit, caue ne armorum illi copia fiat. Admonui aliquando amicos fruſtrà;nam id ridebant; de quodam qui poſteà ſe & vxorem interfecit cultello.

Remedium.

Cautio & hiſtoria.

XXIV.

Ἐντέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ συμφύεται.

XXIV. Si quod gracile inteſtinum perſectum ſit,non coaleſcit.

Delendus eſt hic Aphoriſmus,nam anteà ſcriptus.

VXX.

Erysipelas.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν μὲν ἔσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

XXV. Eryſipelas foris intrò verti,malum:intùs verò foras,bonum.

Repercuſſioni vbi nullus locus.

Quaſi dicat,in eryſipelate non validè eſt refrigerandum:nam bonis ægrorum rebus fit mutatio intus foras. Laudatur enim ſemper excluſio in partes.Quare non repelle vbi morbus eſt malignus , natura debilis, materia copioſa & acris , cum phlegmone viſcerum. ita in pleuritide & peripneumonia non repercutimus materiam , nam repreſſus intrò ſanguis augeret horum viſcerum phlegmonem. Quicquid igitur ex viſceribus ad cutem abit,non debet retrudi. Excludenda tamen eſt cauſa antecedens interdum phlebotomiâ & pharmaciâ,ſeróque lactis propinato, ac iulabiis temperandus feruor. quin topica frigida & humida admouemus,non tam repreſſionis quàm temperationis gratiâ.Si cauſa antecedens non magna ſubſit , lintea ſmegmate aqua ſoluto madentia admouemus optimo ſucceſſu:maximè ſi acerrima vel maligna fuerit materia , & ſi viſcus germen morboſum habet,vel ſi ſenex fuerit,aliave de cauſa vires titubârint. Præclarum remedium eſt ſtercus recens bubulum ,ſi in ſartagine coquatur cum aceto,adiectis floribus chamæmeli & ſambuci,vt fiat cataplaſma:quod tepidè admouetur. Ex aceto roſato & ex aqua ranarum coquitur myrrha,& ea aqua admouetur.

Practica admonitio.

Remedium.

XXVI.

Tremor in cauſo.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γένωνται, παρακοπὴ λύει.

XXVI. Quibuſcumque ex cauſo laborantibus tremores gignuntur,delirium hos ſoluit.

Hoc eſt a delirio in mortem abeunt quaſi reſoluti antè:nam neruoſum genus affligitur valdè , vbi à cauſo tremor ſuperuenit. Itaque illud λύει , pro reſolutione totius corporis interpretor. Nam ille tremor metaſtaſeos indicium eſt ad partes nobiliores: nam à venoſo genere excutitur malum in neruos ,meningas , & inde in cerebrum eiuſque in ſubſtantiam,& tunc cedit tremor in delirio, quod tandem reſoluit totum corpus. Hunc ſenſum

Aphoriſmi

Aphoriſmi eſſe, me experientia docuit. Vndique ita illud pernicioſum eſt. Sed ſi illud νῦν propriè dictum ab Hippocrate velis, certe ironia dictioni ſuberit: minimè enim delirium ſoluit tremorem ad ſalutem, ſed ad mortem. quare non τὸ νῦν λύσει, ἀλλὰ μετάστασιν σημαίνει. Sæpe cùm venam tentat manus, pollice in aduerſa manus ægroti parte, ſenties ſubſultantes neruos, variéque exilientes ſub pollice, & etiam ipſis digitis quibus pulſum examinas hoc ſenties, id calamitoſum in cauſis, vbi iam principium ſuperauit morbus.

Obſeruatio practica.

XXVII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ 1 καιόμενοι ἢ τεμνόμενοι, ἐκρυέντος τοῦ πύου ἢ τοῦ ὕδατος 2 ἀθρόως, πάντως 3 ἀπόλλυνται.

Euacuatio ſubitanea, vbi magna ſunt vaſa, periculoſa.

XXVII. Quicumque empyi vel hydropici 1 vruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua 2 vniuerſim effluxerit, certò 4 moriuntur.

Veteres empyema vocabant puris collectionem, rupto vel non rupto tumore, & in quauis corporis parte. Alij pus contentum in thorace ſolùm appellant empyema. Fit ex peripneumonia, vel angina, vel quòd seroſa materia irruat ex capite in pectus, vel à corde, aut à toto corpore, vel ex abdomine aquulento, vel ex pulmonum vaſe aperto. In inflammata autem parte colligitur pus ei, in intra 14. aut 20. diem non expectoratur. Ab his diebus tum ſi ſuppntes ad vigeſimum vel 27. aut 34. aut 40. vel 60, rumpitur, vt nimirum acrior vel craſſior fuerit humor, & pars vt fuerit. Hoc ita effuſum niſi intra 40. dies excludatur, à die ſuppurationis, in tabem trahit, vel ſuffocat. tabem, corruptis pulmonibus: ſuffocat, ſi copia obruat.

1 Cùm ſcilicet aliorum remediorum vis victa iacet. Maximè cùm ſumma reſpirandi difficultate tenentur, quæ naſcitur ob anguſtiam regionis thoracis interceptæ. Si reuiuiſcat aqua à decimotertio, ſenſim eliciatur.

2 Hoc eſt, per libras; cùm vncia vna, ad quatuor vſque, ſecundum vires, erat exhaurienda tantùm. Semel id fiat die, dum duodecimum ad diem ventum ſit, tunc liberè effluat ſi quid ſupereſt.

3 Syncope, à diſſipatis ſpiritibus, ob oſcula arteriarum quæ aperiuntur liberata à mole prementis aquæ: cùm iam etiam antè à cacochymia fatiſcerent vires. Eraſiſtratus dicebat ſe id vſu compertum habere, vniuerſim emiſſam materiam, febres ac mortem inuehere. Immutatur enim ſubitò omnium viſcerum habitus, quæ mole primùm turgebant; & puris acrimoniâ tenerrima vaſa reddita facilè dehiſcunt, cùm non ampliùs aquæ mole premuntur: quo tegmine ſubitò abducto, ruunt ſpiritus foras. Hoc etiam in aliis abſceſſibus locum habet, vbi magna vaſa adſunt, quæ à pure reparata, eo præſente adhuc conniuent. In hac medela valeant vires, abſit febris valida: nondum ventum ſit ad cachexiam: viſcera ac pus nondum corruptelam habeant. Sed ante ſectionem lacte vel euchymis nutriatur bene æger. Primò vtemur veſicatoriis, deinde cauteriis potentiâ: ſi hæc non ſatisfecerint, veniemus ad actu cauteria; tandem his irritis, ſeca empyum. Quæ autem cauteria ſub mento, ſub mammis & ſub ſcapulis imponuntur, faciunt ad auerſionem cauſæ antecedentis, quæ ex capite in thoracem fluit.

Eraſiſtrati ſententia.

Cautiones ad rectè curandum.

XXVIII.

1 Εὐνοῦχοι οὐ 2 ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ 3 γίνονται.

Podagra & caluities.

XXVIII. 1 Eunuchi ex 2 podagra non laborant nec fiunt 3 calui.

1 Frigidiores redditi toto corpore.

2 Fit podagra, cùm in imbecilles artus effunditur humorum copia. Illa eſt à deſidiâ, luxuriâ, helluatione, & generoſi vini potione ante cibum. Propterea etiam hac ætate, extra veneris vſum eunuchi podagrâ affliguntur. Olim ex temperantia, pura erant corpora & fortia, nec immoderata Venus ſubducebat neruis ſuum genium; ſed ſucci natiui plena erant, nec excrementis replebantur. Arthritici primùm fiunt podagrici.

3 Nam pilorum focus non reſiccatur, & à genuino madore denſam gerunt cutem.

XXIX.

Γυνὴ οὐ 1 ποδαγριᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτῇ 2 ἐκλίπῃ.

Podagra mulierum.

XXIX. Mulier ex podagra 1 non laborat, niſi menſtrua illi 2 deficiant.

1 Vera æuo Hippocratis ſententia, cùm à luxu & libidine eſſent alienæ.

2 Aut parcâ fluant manu. Nam vt pedes artuſque hoc malo affligantur, neceſſe eſt vt ſit ſentina ac ſcaturigo ſuccorum, nec enim artuum imbecillitas ſolitaria hoc malum euocat. Sentinam verò hanc exhaurit menſtrua purgatio. Quare cùm mulier laborat ex tali morbo qui à cacochymia venit, excita huic menſes.

XXX.

Παῖς οὐ 1 ποδαγριᾷ πρὸ τοῦ 2 ἀφροδισιασμοῦ.

XXX. Puer ex podagra 1 non laborat antequam 2 Venerem exercuerit.

Podagra puerorum.

1 Niſi à parentum ſemine illa podagra nata fuerit, & maximè cùm parentes lue venerea contaminati fuerunt: quod malum ignotum fuit Hippocratis æuo. Hippocrates tamen maximè Veneri aſcripſit hoc malum articulorum.

2 Tunc grauem vocem edunt, magnaque fit commutatio ſeminis & ſuccorum, qui tunc in imbecilles artus ſe effundunt.

XXXI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν 1 ἀκρητοποσίη, ἢ 2 λουτρὸν, ἢ 3 πυρίη, ἢ 4 φλεβοτομίη, ἢ 5 φαρμακείη λύει.

XXXI. Dolores oculorum 1 vini potus, vel 2 balneum, aut 3 fotus, vel 4 phlebotomia, vel 5 pharmacia ſoluit.

Cauſa docet morbifica quid ſit agendum.

Hoc eſt, vt fuerit varia cauſa morbi, ita etiam varius eius eſſe debet modus auferendi; ab amotione ſcilicet cauſæ antecedentis.

1 A cauſæ antecedentis euacuatione, cùm craſſus oculos occupauit ſuccus: hunc enim vinum validum ac tenue diſcutit.

2 Cùm à fumo vel vapore concepta moleſtia eſt.

3 Cùm oculos incurrit acerrimus ſuccus. Tunc fiat fotus, qualis eſt fœnugræci decoctio cum ſpongia. Nam ſi reliquum corpus putum fuerit, ilicò curabitur, exhauſtis ſuccis qui influxerant. Quod ſi corpus irriguum humoribus fuerit, fotus hoc indicabit. nam ilicò à fotu miteſcet aliquantulum dolor, ob exhauſtos humores qui oculo inſederant: ſed mox recrudeſcet, quòd fotus æquè nouum fluxum acceſſat, ac inſidentem diſſipet ſuccum.

4 Si fit ex ſanguine.

5 Si à ſucco prauo fuerit. Præclaras huius euentus enarrat hiſtorias Galenus ad hunc Aphoriſmum. Alij habent *φαρμακοποσίην*.

XXXII.

1 Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης 2 μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

Balbuties.

Alui profluuium. *τραυλότης, ψελλότης, ἰσχνοφωνία, μογιλαλία.*

XXXII. Lingoâ 1 titubantes diarrhœis 2 diuturnis plerumque implicantur.

1 Triplici vitio afficitur in ſaois hominibus lingua, vnde quidam trauli dicti, qui ſcilicet aliquam litteram pronunciare perfectè nequeunt. Pſelli qui prætermittunt litteram vel ſyllabam. Iſchnophoni, qui balbutiunt ita vt continua ſerie non nectant ſyllabas. Cuncta hæc vitia intelligere videtur hîc Hippocrates.

2 Nam his imbecillis eſt lingua ob intemperiem humidam totius corporis, vel cerebri. Et quibus lingua humeſcit, eiſdem plerumque & aluus: nam eſt eadem membrana quæ veſtit ventriculum & linguam. Hanc igitur ob cauſam cùm titubat lingua, diarrhœæ metum adferet. Quaſi dicat, talia corpora cautè purganda ſunt, ne præcipitentur in fluxum. Sed ſunt plurimæ aliæ cauſæ quæ offenſam linguæ præbere poſſunt: vt linguæ breuitas, palati aliena formatio, dentium inopia; vinculum linguæ duplicationem adferens, vnde ἀγκύγλωσσοι. vel quòd paralyſi feriatur lingua.

XXXIII.

Acidus ructus frigoris nota.

Οἱ ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

XXXIII. Acidum qui eructant, non ſunt pleuritidi obnoxij.

Nam hi ſunt pituitoſi; & pituita denſior eſt quàm vt facilè ſubeat tunicam coſtis intextam. Quin eiuſmodi homines toto corpore algioſi ſunt. Nam acidi ructus ſunt à ventriculo frigido. Quin ſi ſalſa etiam fuerit pituita, aluum mouebit: at tales, pleuritidis vitant facilè inuaſionem. Quare vera pleuritis hos non fatigabit. Sæpe euenit tamen ab aquoſa tenuique pituita pleuritis in his regionibus. ſed illa non vera eſt ac exquiſita. Summâ prudentiâ hic Aphoriſmus ſcriptus fuit. Nam in his corporibus frigidis ac pituitoſis, ſæpe grauiſſimi dolores laterum à flatibus oriuntur, fotibus mitigandi. Si venam pertuderis, necabis. Vidi formoſiſſimam mulierem, quæ cum flatibus obnoxia eſſet, ac eam cenaſſet liberaliùs, nocte in acerbum lateris dolorem coniecta fuit. Ilico à ſecta vena periit.

Cautio practica, & historia.

XXXIV.

Varices, & caluities.

Οἱ φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται· ὁκόσοισι δὲ ἂν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγένωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

XXXIV. Qui calui fiunt, his varices magni non eueniunt: quibus verò caluis varices ſuperueniunt, ii rurſus comantur.

Cùm id fit ab humoris vitio qui deponitur ad varices vel ad hæmorrhoides. ita enim vel diadoſi auertitur, vel euacuatur, vndique reuellitur. Nam à prauis ſuccis exuitur interdum caput capillis, qui ſi in crura deponantur, reuiuiſcunt pili, cùm non amplius eorum radices inquinentur à fœdo ſucco. Eadem tradit Ariſtoteles de hiſtoria animalium. Quaſi dicat Hippocrates, ſi decidui capilli fuerint, purga corpus, quò materia fœda quæ in caput fluit abducatur. Quare euacuari debebit materia etiam à medico, quæ in caput viam affectat.

Vſus.

XXXV.

Hydrops tuſſi ſuperueniens.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι 1 βὴξ ἐπιγενομένη, 2 κακόν.

XXXV. 1 Tuſſis ſi hydropicis ſuperueniat, 2 malum.

1 Quæ primùm non aderat; tranſlatâ materiâ ab imo ventre in pectus, (non autem à catarrho illabente in pectus) nam id calamitoſum. Naſci vel etiam poteſt à tumido hepate; quo deorſum pendulo, diaphragma vnà deorſum rapit, vnde ſicca tuſſis: vel diaphragma mole materiæ opprimitur.

2 Nam bronchia plurimùm implentur aquâ, vnde ſuffocantur. & ſpirandi difficultas præceſſit.

XXXVI.

1 Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει. τάμνειν δὲ τὰς 2 ἔσω.

XXXVI. Vrinæ 1 difficultatem dolorificam ſoluit phlebotomia: ſecare autem oportet 2 interioas venas. *Dyſuria.*

1 Ab inflammatione veſicæ. Tunc febris potens adeſt.

2 Cubiti, quæ baſilica dicitur; & malleoli, quæ ſaphæa vocatur, interna eſt: nam externa iſchiatica appellatur. hanc ad deriuationem, illam ad reuulſionem ſecamus. Acrimonia vrinæ, & veſicæ imbecillitas, huius etiam difficultatis cauſa eſt: quæ tamen aliquando à plethora naſcitur. Vbi acrimonia fatigat, vtatur emulſione ſeminum frigidorum, & papaueris albi ex ſero lactis, vel decocti iuiubarum & glycyrrhizæ. Si ſit ab imbecillitate, vino tenui vtatur cum nuce myriſtica; vel folia ribes nigri illi immacerentur. Sumat puluetis myrrhæ ſemiſcriptulum cum ſirupo violato; id ſæpe agat: vel bibat lixiuium factum ex cineribus roriſmarini ex vino albo factum. *Remedium.*

XXXVII.

Ὑπὸ 1 κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ 2 ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα. *Translatio materiæ morbificæ feliciter fit foras.*

XXXVII. 1 Anginâ detento ſi tumor appareat in collo, 2 bonum: nam foras vertitur morbus.

1 Ab inflammatione laryngis.

2 Diadoſi ab internis ad exteriores. Quare ex Hippocratis conſilio, omnia admouebimus vt foras prodeat in collum materia. Tale eſt emplaſtrum quod coquitur ex nido hirundinis, ex decocto maluarum, meliloti, ficuum, ſambuci florum; additur theriaca & crocino. Ita litus ex adipibus, & oleo amygdalino cum croco. *Remedium nobile ad anginam.*

XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ 1 καρκῖνοι γίνονται, μὴ 2 θεραπεύειν βέλτιον. θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπευόμενοι δὲ, * πολὺν χρόνον διατελέουσιν. *[illegible]*

XXXVIII. Quibus 1 cancri occulti naſcuntur, non 2 curari præſtat: curati enim ſubitò intereunt; non curati verò diutiùs viuunt.

1 Id eſt, tumor inæqualis, dolorificus, durus, liuidus, à bile atra quæ ex bile flaua nata fuit.

2 Quia eſt pepaſmi expers. Licet tamen ſedare dolorem, detergere ſordes, mouere hæmorrhoïdes, ſecare venam, & purgare. Id ſanè obſeruatum eſt, duplex in cancro venenum eſſe, vnum putrefactiuum, alterum corroſiuum. Si itaque ei admoueas calida ac humida remedia, quæ pus promouere ſolent in apoſtematibus ac vlceribus pepaſmi capacibus, inde in altam putredinem degenerabunt, cunctaque vicina putrilagine contaminabunt. Quodſi illam fœditatem cauſticis caſtigare volueris, ſurget alterum quod in cancris venenum eſt corroſiuum, ac vicina cuncta exuret. Quare non irritandus cancer. Optimè ad ſolatium hîc facit ſuccus geranij illius quod herbam Roberti appellant, ſi miſceatur cum aqua ſeminis ranarum: ac mox emplaſtrum ex plumbo mercurialato applicetur. Vidi illuſtrem puellam ab empiricis in calamitatem tractam: dum ſcirrhoſæ illius mammæ alius *Obſeruatio practica.* *Tale deſcripſimus libro primo Methodi.*

noſtra ad praxin, capite De vnguentis, in vltima editione. Hiſtoria.

alius cauterium, alius calidum ac humidum cataplaſma admouiſſet. Si in ſuperficie corporis conſtitit, benè exſcinditur, ſi radicitus anelli vnà cum venis nigricantibus poſſit. Initio itaque curabiles ſunt; cùm ſolùm propagant fibras ſuas; ſed tamen non omnes, ſed in quibus nulla reliqua in anulſione remanet fibra. quin tales interdum pharmacia & phlebotomia eluuntur. Cùm inſedit inſigni venæ, arteriæ, aut neruo, curari ſectione aut vſtione nequit. Lacte etiam tepido fœliciter placatur cancer.

XXXIX.

Spaſmus & ſingultus vnde.

Σπασμὸς γίνεται, ἢ ὑπὸ 1 πληρώσιος, ἢ 2 κενώσιος, οὕτω δὲ καὶ 3 λυγμός.

XXXIX. Conuulſio naſcitur vel à 1 plenitudine vel ab 2 inanitione: eodem etiam modo 3 ſingultus.

1 Cùm nerui implentur humore craſſo & viſcido: quod fit dum coaceruant, imbecillitate racti, hos ſuccos: vel quòd hi aliunde affluant: vel quòd punctione violentur, à qua ſordes vellicant neruos.

2 Vt in febribus ardentibus: & ab elleboro.

Singultus quid differat, & quid commune habeat cum ſpaſmo.

3 Qui eſt motus quidam conuulſiuus, & prouenit ab eiſdem cauſis à quibus conuulſio, nimirum à plenitudine, & ab inanitione, & repente ſe reuellit ventriculus ad ſuum initium, hoc eſt ad tonos illos ſuo orificio inſertos. Differt à conuulſione tractionis ideâ, loci laborantis naturâ, & ſymptomatis ſpecie. Symptomatis ſpecie, nam ſingultus fit à naturalis facultatis vi, quæ excernit quod immiſſum tunicis ventriculi, vellicat. Neruos enim illos maximos habet non motus, ſed ſenſus causâ. Tractionis ideâ differunt; ſpaſmus enim ſola tractione abſoluitur: at ſingultus euenit contractione & dilatatione: nam primùm ſe pandit in maiorem niſum ventriculus, quo fortiùs ſe ſtringat. Loci laborantis naturâ etiam differunt. nam ſpaſmus muſculo proprius eſt, ſingultus ad ventriculum pertinet. Spaſmus ſymptoma eſt cauſæ morbificæ; ſingultus eſt opus naturæ, id eſt, cauſæ expultricis.

Remedium

Vbi à plethora eſt nata conuulſio, venæ ſectio ſolatio eſt: vbi ab exhauſtu, balneum tepidi olei conuenit.

XL.

Ὁκόσοισιν ἀεὶ τὸ ὑποχόνδριον 1 πόνος γίνεται 2 ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι 3 πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον.

Hypochondriorum dolor diuturnus.

XL. Quibuſcumque 1 dolor 2 ſine hypochondriorum inflammatione excitatur, his 3 febris ſuperueniens dolorem ſoluit.

1 In parte non principe.

2 A craſſa & frigida pituita, & à flatu.

3 Nam calor febrilis diſcutit, & materia per vrinas & inteſtina excluditur.

Remedia.

Igitur nos, imitando vtemur fortibus tenuantibus, diſcutientibus, coquentibus: ſacculis, ſpongiis. Modò, vt admonet hîc Hippocrates, nec febris, nec inflammationis, nec mordentis materiæ, vnde dolor, excuſatio adferri poſſit.

XLI.

Abſceſſus latentes in corpore.

Ὁκόσοισι διάπυόν τι ἐὸν ἐν τῷ 1 σώματι μὴ διασημαίνει, τουτέοισι διὰ 2 παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ 3 τόπου, οὐκ ἐπισημαίνει.

XLI. Quibus pus in 1 corpore nullam de ſe notam præbet, ob ſui 2 craſſitudinem, 3 aut loci, non ſe prodit.

1 Vt in pulmone & hepate, cùm dolores præceſſerunt.

2 Vt in tumoribus frigidis.

3 Vt vbi cutis ſolida, ſcalpello incidi debet, vel pyrotico: aut pus & cutem rarefacias. Ita abſceſſus latitant nonnumquam in imis corporis partibus, ob partis craſſitiem incomperti, vel ob puris craſſitiem.

Hiſtoria.

Vidi plurimos à ſato ſectos, qui perennibus querelis miſerè vixerant, quibus ingens apoſtema ſaxeæ ferè duritiei pancreas occupauerat. Vidi cui hepatis parenchyma, illæsâ ſolâ ſuperficie in pus verſum fuerat, ſub languidâ febre ac frequenti lipothymiâ ſolum. Ita ſæpè notaui in abdominis muſculis pus delituiſſe diu, quod tandem in ſaxoſam duritiem abiens ſubiectas partes eâdem calamitate afflabat.

XLII.

Ἐν τοῖσιν ἰκτεριῶσι τὸ ἧπαρ 1 σκληρὸν γενέσθαι, 2 πονηρόν.

Icterus.

XLII. Ex ictero laborantibus, iecur 1 durum fieri, 2 malum.

1 Nam ea durities eſt à phlegmone vel à ſcirrho: ſi cum febre, erit à phlegmone: ſi illa durities ſit febris expers, à ſcirrho erit.

2 Nam ſcirrhus in hydropem abit; inflammatio in ſcirrhum. Sine hypochondrij duritie interdum κριτικῶς natura bilem ad cutem pellit, vnde icterus ſalutaris. Fit etiam non bene à viſcerum interdum intemperie, aut à venenata ſuccorum qualitate, vt à morſu viperæ.

Hiſtoria.

Vidi quendam ſtatæ ætatis robuſtum virum, qui ſæpe genio indulgebat. hic in pleuritidem tractus fuit. A vena ſecta expuebat flaua admodum, & craſſa. quarto die in icterum abiit, excrementis bilioſis, nimirum vrina, & alui: ſeptimo ſudauit vehementer. Purgabatur interdum manna cum rhabarbaro. Et quia virulenti aliquid adeſſe videbatur, conquerebatur validè ad xiphoïdem cartilaginem de dolore. iuſſimus decocto pectorali & cichoraceo incoqui ſcordium & aliquid marrubij, vtque interdum ſcrupulum vel ſemidrachmam theriacæ ſumeret. euaſit.

XLIII.

Dyſenteria ſpleneticorum

Ὁκόσοισι 1 σπληνώδεσιν ὑπὸ δυσεντερίης ἁλισκομένοισι, τουτέοισιν ἐπιγενομένης 2 μακρῆς τῆς δυσεντερίης ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ 3 ἀπόλλυνται.

XLIII. Qui 1 ſplenetici à dyſenteria corripiuntur, eaque ſi longa fuerit 2, his hydrops vel lienteria ſuperuenit, & 3 moriuntur.

1 Quibus induruit ſplen à melancholia. Id eſt, quibus imbecillior lien colligit plurima inquinamenta; eaque ſi non effundat per vas ſplenicum, vel per vas breue in ventriculum.

2 Si modum non ſeruat Id fit, quòd materia computruit, quæ, ſine dubio, longa die ſoluit inteſtinorum robur, vnde lienteria. Vel inde refrigeratur ac frangitur vis hepatis, vnde hydrops. Dicit μακρῆς: nam alioqui ſi breui peragat ſuam hiſtoriam ac criticôs, dyſenteria (à ſanguine melancholico) bono euentu ſuperuenit. Poſt quadrageſimum diem ſolet exulcerare inteſtina effluens ſanguis melancholicus: cùm æſtuare cœpit, aut cùm cunctando putreſcit, vel ſi acriore ſucco remiſceatur.

3 Fraudato corpore ſuo genio, vigiliis, ac deſidendi aſſiduo conatu. Et lienteria à dyſenteria eſt calamitoſa.

Remedium.

Si itaque lien immemor reddatur ſui officij, purgetur, aluuſque humeſcat enemate: & topica attenuantia admoueantur, & emittentia: vt emplaſtrum ex ammoniaco & hordeo, dentur myrobalanorum cortices cum rhabarbaro: vel dilutum rhabarbari, in quo craſſamentum rhabarbari expreſſione eliſum ſit.

XLIV.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης 1 εἰλεὸς, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν 2 ἀπόλλυνται, ἢν μὴ 3 πυρετοῦ ἐπιγενομένου ἅλις τὸ 4 οὖρον ῥυῇ.

Ileos.

XLIV. Quibus à ſtranguria fit ileos, 1 ſeptem diebus pereunt, niſi, ſuperueniente 3 febre, copioſa 4 vrina fluxerit.

1 A materia

1 A materia craſſa flatulenta; quæ veſicæ collum obſtruit; hinc enim turget veſica ab vrina, & inteſtinum opprimit.

2 Dolorum acerbitate, & excrementorum palindrome ad partes principes. nam vrina etiam refluit ad nobiles partes.

3 Quæ exhaurit flatus,& tenuat materiam quæ obſtruebat.

Caſus. 4 Quia ſi febris ſine vrinæ promotione acceſſerit.erit ſymptomatica inflammationis Vt vidi in quedam matrona, quæ ſeptimo die ab hoc malo obiit.

XLV.

Vlcera difficilia. *Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, 1 ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχει, ἀνάγκη ὀστέον 2 ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς 3 κοίλας γίνεσθαι.*

XLV. Vlcera quæcumque annua vel 1 inueterata ſi fuerint, os 2 abſcedere neceſſarium eſt, & cicatrices 3 cauas fieri.

1 Ab incurſu acerrimæ ſaniei, quæ membranas & os exedit.

2 Nam os reſtitui nequit. Quaſi dicat, ſi ſæpiùs à cicatrice erumpit vlcus,os erit abradendum vbi vitium habet: nam expuit ichorem os, vnde vlcus recrudeſcit. Vt ſi liuet os: & ſi vlcus copioſius & tenuius pus emittat, quàm moles eius poſtulat. Labra ægrè coaleſcentia, rubor ſubnaſcens, hæc oſſis corruptelam denunciant. Si hæc abſint, aliunde hæc ſoboleſcit calamitas, vt à praua intemperie partis & perioſtij, vel à cacochymiâ totius corporis.

3 Quaſi dicat: Igitur Chirurgi ſtudeant vt plus carnis ibi gignant. De vlcerum difficilium curatione
Obſeruatio practica. conſule chirurgiam Arcei, qui de vulneribus capitis doctè ſcripſit. In contumacibus vlceribus mirum in modum ſolatio eſſe ſolent remedia reuellentia ſuccos à parte vlcerata. Hinc eſt quòd ita iuuent vulnerariæ potiones, nam vrinas mouent, vnaque ichoroſam materiam, quæ corridie in partem vlceratam ferri ſolebat, excludunt. Inde etiam decoctiones chinæ & ſarzæ iuuant: nam talem materiam ſudoribus & vaporibus euacuant ac reuellunt.Hoc itaque dicere velle videtur hîc Hippocrates, quia à talibus vlceribus periculum eſt vt oſſa affligantur; vos cauete ne in longum tempus trahatur eorum ſanatio, & ne inueteraſcant.

XLVI.

Gibboſi. *Ὁκόσοι 1 ὑβοὶ ἐξ 2 ἄσθματος ἢ 3 βηχὸς γίνονται, πρὸ τῆς 4 ἥβης 5 ἀπόλλυνται.*

XLVI. Qui 1 gibboſi fiunt ex 2 aſthmate vel 3 tuſſi, ante 4 pubertatem 5 moriuntur.

1 In dorſo vel ceruice luxatis vertebris ab ictu, vel ab humoris aut tumoris incurſu, in ligamenta. *ὑβοὶ, κυρτοί.*

2 Compreſſis pulmonibus anguſtiâ thoracis qui tuberculum iam concepit vel humorem craſſum in ligamentis. cui aſthmati ſi ſuperuenerit gibbus à luxatis vertebris,magis anxiè reſpirant pulmones.

3 Conſidentibus pulmonum bronchiis, cùm ſeſe explicare non poſſunt. tunc ex tuberculis vel humoribus liquidioribus illis qui in ſpinæ ligamenta influunt aliquid exſudat in laryngem & aſperas arterias. vel cùm moles tumorum, qui in ligamentis vertebrarum ſunt,opprimunt pulmones.

4 Priuſquam ſuam amplitudinem occupauit pectus & cor.

Obſeruatio practica. 5 Nam thorax nutriri nequit; neque coſtæ increſcunt: igitur moriuntur, cùm ſpacia ſua non habeat pulmo, ſed tabeſcat. Vnde ineunte adoleſcentiâ moriuntur. Qui autem fiunt gibbi, non ex tumoribus frigidis ligamentorum vertebrarum, non ita in aſthma aut tuſſim trahuntur;nec ita facilè moriuntur. Si itaque ita affecti homines in febres magnas trahantur, ob difficultatem ſpirandi facilè intereunt.Quare magnis remediis hæ naturæ non temerè debent tentari.

XLVII.

Ὁκόσοισι 1 φλεβοτομίη ἢ 2 φαρμακείη ξυμφέρει, τούτους ἀρχομένου τοῦ 3 ἦρος φλεβοτομεῖν, ἢ φαρμακεύειν. *Sanis quæ promiſio vacuatoria adhibenda ſit.*

XLVII. Quibus 1 phlebotomia aut 2 pharmacia profutura eſt,his 3 Vere pertundenda vena eſt,aut corpus purgandum.

1 Si ex plethora laborat homo alioqui adhuc ſanus. Vt ne paroxyſmo ſuo faciat morbos,cùm liqueſcit ſanguis.

2 Si cacochymiâ obſitus videatur homo ſanus.

3 Nam ver eſt temperatum, vnde tunc corpora circumfluunt ſanguine cum calore natiuo vberrimo. Ita calamitas arthritica ab articulis arcetur, ac incurſus epilepſiæ, melancholiæ,& apoplexiæ intercipitur. nam craſſi viſcidique humores quos morbis dare ſolebant, hac arte auerruncamus. Ita imminentes impetus reprimimus luis venereæ antiquatæ, euacuatione *Practica notatio.* ac alexipharmacis vere ac autumno præſcriptis, longaque die ac annis ſenſim eam ferociam frangimus. Nam ſuo impetu vltrò mouentur humores verno tempore:& quia autumni intemperie intrò viam affectant praui ſucci, authores morborum euadunt, nî ſuccurreris. Quibus ſpaciis annuis morbi recurrere ſoleant obſeruandum eſt:ac illud remediis anteueniendum.

XLVIII.

Τοῖσι 1 σπληνώδεσι 2 δυσεντερίη ἐπιγενομένη, ἀγαθόν. *Dyſenteria & ſplene.*

XLVIII. 1 Splenicis 2 dyſenteria ſuperueniens, ſalutaris eſt.

1 Quibus totum corpus circumfluit melancholia.

2 Non ea ab atra bile, nec diuturna, nec illa quæ eſt cum vlcere inteſtinorũ,ſed cruenta,quæ ilicò placatur: nam ſplenem euacuat.Principem vidi quæ querula fuerat antè de ſplene:in febre deiecit aluo cruentam atram materiam copioſè bis aut ter. trepidabat illa ad conſpectum excrementi. Verùm in bonam ſpem eam erigebam. euaſit. *Hiſtoria.*

XLIX.

Ὁκόσοι 1 ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα 2 ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, 3 ἀποκαθίσταται.

XLIX. Qui 1 podagrici morbi eueniunt, ſedata 2 phlegmone intra quadraginta dies, 3 quieſcunt.

1 Id eſt, arthritici omnes.

2 Tenſis vinculis cingentibus articulos, ac diſtentis tendinibus & neruis ab incurſu materiæ. Eſt in illis *διάθεσις φλεγμονώδεις*, nam vera phlegmone occupat partes ſanguine irriguas, ac calore circumfluas.

3 Nam materia contumax non ita facilè mitigari & diſcuti poteſt, ob partium denſitatem ac debilitatem, & ob frigus materiæ, & quia corpus altum petiit in articulorum receſſibus. Vt materia fuerit craſſior vel tenuior, ita citiùs aut ſeriùs diſcutietur:attamen non durabit illa inflammatio vltra dies quadraginta, ſi medicus & æger ſuum fecerint officium: & niſi tophi fuerint iam congelati. Carnoſæ partes faciliùs ſuppurare ſolent: at tendinoſæ ſeriùs, nam ſunt *Obſeruatio practica.* denſæ partes. Quaſi dicat Hippocrates, non facili remedio cedit hoc malum. Quare decoctum ſarzæ parillæ præſcribemus, ſi homo humidus fuerit, vel ſi ſiccus, chinæ radicum: ſi frigidus, guaiaci aut ſaſſaphras

ad

ad quadraginta dies. Si phlegmone ſit valida, foris fouebimus aquâ ſpermatis ranarum.

L.

Cerebri vulnerati ſignum.

Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος 1 διακοπῇ, τουτέοισιν ἀνάγκη 2 πυρετὸν καὶ χολῆς 3 ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

L. Quibus 1 præciditur cerebrum, his 2 febrem & bilioſum 3 vomitum ſuperuenire eſt neceſſe.

1 Id eſt, infligitur altum vulnus.

2 Quia effuſus ibi ſanguis cuoctando putreſcit, inde inflammatur cerebrum. Et à pure vapor ferit cor: quod pus ortum fuit à corrupto ſanguine.

3 Sympathiâ, ob neruum ſextæ coniugationis. Hi ab illato vulnere ilicò concidunt: ſanguinem nares fundunt, ac bilem vomont. Et diebus criticis quidnam eueniat perpendendum, vſque ad viceſimum diem: Vt ſi quarto die hæc praua ſigna euenerint, morietur ſeptimo. Si vndecimo, vitam ponet 17. vel 20. Quin prauæ hæ notæ interdum deliteſcent, tandemque explendeſcunt; ac ægrum abripiunt 40. die.

Notæ vtiles praua.

L I.

Ὁκόσοισιν ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ 2 κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα 3 ἄφωνοι γίνονται, καὶ 4 ῥέγχουσιν, 5 ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ 6 πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

Soporoſi affectus cum ſtertore.

L I. Quibus 1 ſanis dolores ſubitò fiunt in 2 capite, ſi ſubitò 3 obmuteſcunt, & 4 ſtertunt, intra 5 ſeptem dies moriuntur, niſi febris 6 ſuperuenerit.

1 Repentè ſi fiat ille dolor: vt ſi liberaliùs biberit.

2 Tranſlam eò craſſo vapore & ſanguine pituitoſo; qui infarcit iam iugulares venas ac arterias carotidas.

3 Interceptâ voce, quòd ſpiritus vitalis aditu arceatur à cerebro: & propterea animalis non gignatur, vnde apoplexia hæc notha. Aphonia eſt vocis interceptio, vnà cum ſenſus vel motus priuatione.

Aphonia quæ.

4 Excluſis ſpiritibus animalibus à muſculis. hæc eſt fortis apoplexiæ nota: nam ab imbecilla muſculorum thoracicorum ac laryngis actione naſcitur ſtertor. Hippocrates tertio libro De morbis ſcribit ab his notis hominem tertio die fieri apoplecticum, ſanguine perfrigerato.

5 Vniuerſali paralyſi vel conuulſione correptus: Et pars princeps laborat, impar diuturno validoque modo: hinc eſt quòd 4. vel 5. die moriantur: nec excurrit malum vltra ſeptimum diem.

6 Quæ apoplexiæ ſit analoga: quia diſſipetur hæc materia vapida, vel pituitoſa, quæ aditus intercludit ſpiritibus. Non valida eſſe debet febris: nam talis exuit corpus natiuo calore, vireſque ſoluit: nec tenuiſſima, nam contumax eſt materia. Talis febris vires non perſundabit. Dolor capitis hîc denunciat mali principium; aphonia verò, augmentum; ſtertor, ſtatum. Hæc ſenioribus ebriis eueniunt, nam his ſanguis eſt craſſior. Vidi iuuenem robuſtiſſimum poculis deditum, qui ſubitò obmutuit ac ſtertebat; mouebat aliquando ſe, iterumque quaſi reſolutus iacebat. acta omnia. obiit ante ſeptimum.

Hiſtoria.

L I I.

Oculi dormientium inſpiciendi.

** ἐόντι.*

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι 2 ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ 3 διαρροίης * ἐόντι, ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες 4 σφόδρα.

L I I. Quin etiam in 1 ſomnis animaduertere oportet num quid de oculis appareat: nam ſi quid 2 appâret albi, non exactè clauſis palpebris, (ſi non eueniat ex præcedente 3 diarrhœâ aut pharmaci potu) malum & 4 lethale.

1 Hoc eſt, videndum vt æger in ſomno oculos componat. Id eſt, an palpebris conniuentibus vel apertis ſomnum ineat: an dormiendo nictet: an more leporum vel limis oculis ſomnum carpat. Hoc per τὴν ὑπόφασιν intelligit, ab ὑποφαίνεσθαι, id eſt, leuiter pandere.

2 Siccatis, vi febris, palpebris, quæ naturâ ſunt ſiccæ; & motricis facultatis imbecillitate, vel conuulſis oculorum muſculis, & à cutecirca frontem intenta & rigida: vel reſoluto lato muſculo, qui præter cætera officia palpebras demittit. Hoc dicit, Si conniuentibus oculis, hoc eſt, non exactè clauſis palpebris, dormiat.

3 Vel aliâ magnâ euacuatione, vnde imbecillis redditur. Celſus hunc locum ita reddidit, Neque id alui reſolutio, aut medicina expreſſerit, id eſt, magna alui euacuatio. Ita etiam mœror, inedia, vigiliæ, profuſior haimorrhagia, omniſque valida euacuatio id poteſt.

4 Reſoluta facultate animali, exhauſtóque cerebro, indeque conuulſis duobus muſculis palpebram mouentibus. Quare ſi venerit à critica perturbatione, calamitoſum non erit: vt ei euenit qui in Dealcis horto iacebat. Sed ſi à collapſis naturæ præſidiis, & à viuacitatis vaſtatione à febre colliquante, id peſtiferum. De his vide noſtra Commentaria quæ edidi ad tres libros Prognoſticorum Hippocratis: ſunt enim illa cuncta elaboratiſſima, & in incude attrita.

L I I I.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ 1 γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ 2 σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

Delirij idea, quid quæque prænunciet.

L I I I. Delirium cum 1 riſu obortum, minùs periculoſum: quod verò cum 2 ſtudio iungitur, minùs tutum.

2 Mitioribus vapóribus & ichoribus ſanguineis in caput peruadentibus. Nam eſt à ſanguine, qui author eſt non ferocium deliriorum.

2 Ab aduſta & feruida bile, cum agreſti ſero & vapore. Hoc, cum ſtudio delirium, medium eſt inter ridiculum & id quod audax & temerarium dicitur, quæ ab atra vtedineque ſubacta bile ortum ducit. hoc eſt cùm flaua æſtu immoderato in atrorem vertitur, vnde phanatici euadunt. Si itaque cerebrum occupatur ſanguine nulla praua contaminatione infecto, ſed æſtuante, naſcentur inde ludicra deliria ac ridicula: Sin degenerare inceperit à nimio æſtu in bilem, ſtudium quoddam accedet: quodſi in atram bilem torreatur, phanatici fiunt ac turbulenti. Vidi paſtorem eccleſiæ, qui maximo ſtudio nabliis incumbebat & canebat, inſcius muſicæ: tandem obiit.

Hiſtoria.

L I V.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ 1 κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, 2 κακαί.

Suſpiria luctuoſa.

L I V. Luctuoſa 1 ſuſpiria, cum febre coniuncta, in morbis acutis, 2 mala.

1 Hoc eſt, duplex intrò ſpiritus reuocatio à fractis viribus & à ſiccitate aſperæ arteriæ, & muſculorum thoracis conuulſione. Ita eiulantibus pueris nonnunquam interrumpitur ſpiritus cunctatore pectore inter reſpirandum, iterumque quod deerat adiiciente. Ita imbelle pectus medio reſpirationis curſu ſe ſiſtit, mox redit ad officium.

a Nam

Google

2 Nam conuulſio à ſiccitate eſt lethalis.

LV.

Veris & Autumni morbi.

Τὰ ποδαγρικὰ τοῦ 1 ἦρος καὶ τοῦ 2 φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

L V. Podagrici morbi 1 verno & 2 autumnali tempore maximè excitantur.

1 Paroxyſmo: nam pandit tecrementa inducta corpori ab hyeme, atque ea excutit in partes imbecilles; tales ſuot articuli.

2 Ab oporæ fœditate, & denſato iam frigore corporis habitu. & autumnalis inæqualitas etiam potenter ſuccos mouet corporis, ac turbat. His ergo anni partibus euacuationibus auertatur malum. dentur purgantia pharmaca, vena ſecetur, artus roborentur. decoctum ſudorificum præſcribatur per 40. dies.

Vt ſuccurrendum.

LVI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐς τάδε 1 ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ 2 σπασμὸν, ἢ 3 μανίην, ἢ 4 τύφλωσιν σημαίνει.

L V I. Morbis ex melancholia ortis 1 malè & periculosè ad hæc membra fit metaſtaſis, vnde fit apoplexia corporis, vel 2 ſpaſmus, vel 3 mania, aut 4 cœcitas.

1 Nam grauiſſima mala adferunt, & ægrè curabilia.

2 Cùm repit materia melancholica in neruos.

3 Id eſt, melancholia morbus: effuſo per cerebri ſubſtantiam ſucco melancholico vredine vel putredioe maligna.

Obſeruatio practica.

4 Incubit in materiæ in oculos. Quare his morbis obnoxii ſe euacuare debent vere & autumno: alterare viſcera decocto fumariæ, cichorei, acetoſæ: & theriaca pauca, & plurima conſerua violacea vel roſacea aut bulgoſſæ redintegrare ſuccos fœdatos corporis: & decocto radicum chinæ ſudores per plurimos dies euocare.

LVII.

Apoplexia.

Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

L V I I. Apoplexiæ maximè fiunt à quadrageſimo ætatis anno ad ſexageſimum.

A materia melancholica craſſa, qua cerebri poros obſtruit, nam hac ætate is humor luxuriat. Præterea carotidas ac reticulārem plexum craſſus is humor infarcire poteſt. Haimorrhoides hic egregiè ad ſalutem faciunt. excitantur vſu aloës, & hirudinum admotione. In paroxyſmo verò in his optimè pertunditur vena brachij, ſi maxima ſanguinis ſit abundantia, dein ingulares, vel frontis vena.

Prouiſio vt habenda, & curatio.

LVIII.

Ἢν ἐπίπλοον 1 ἐκπέσῃ, ἀνάγκη 2 ἀποσαπῆναι.

L V I I I. Cùm omentum 1 exciderit, neceſſariò 2 putreſcit.

1 Vt in vulneribus ventris. *Cura.*

2 Quaſi dicat, ilicò igitur reponatur, ne liueſcat & putreſcat. Si igitur liuet, exſcindatur, ne trahantur à repoſito omento vicina. filo excipe, ne fiat haimorrhagia; & foras propendulum ſit filum, dum ſponte excidat. *Gal. 6. lib. Method.*

LIX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ 1 ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης 2 ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι 3 μύξαι ἐπιγίνονται.

L I X. Quibus diuturnis coxendicis 1 doloribus implicitis caput femoris coxâ 2 excidit, rurſumque recidit, iis 3 muccus ibi congeritur.

1 A ligamentis & tendinibus, & vbi nerui illi lorarij, ab oſſe ſacro nati, ad ſummas nates tepunt in femora. Iſchium eſt articulatio capitis femoris cum coxa. Iſchias, eſt morbus iſchij cum acerbo dolore.

2 Laxatis vinculis articuli coxæ à congeſtione ſuccorum in interna parte, vnde illud crus fit longius, cùm in intimam partem luxatur: ſi foras, decurtatur crus.

3 Qui coacervatur à parte imbecilli; vel à capite illabitur aut ab vtero. Quaſi dicat, ſicca igitur totum corpus, & partes firma. Hoc optimè fit à prouiſione habita totius corporis decocto ſarzæ pariliæ, & eius electario, quod alibi deſcripſimus. Sarza enim vnà dolores potenter placat.

LX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι 1 χρονίης, τὸ ἰσχίον 2 ἐξίσταται, τουτέοισι 3 τήκεται τὸ σκέλος, καὶ 4 χωλοῦνται, ἢν μὴ 5 καυθῶσιν.

L X. Si dolor coxarius fuerit 1 diuturnus, ac tum his ſi caput femoris coxa 2 excidit, his crus 3 extenuatur, & 4 claudicant, niſi 5 vrantur.

1 Ab incurſu ſucci muccoſi.

2 Quod circumfluat pituita muccoſa.

3 Fracto calore partis quæ muccos genuit. & quia diſtorquetur vena ſaphæna, & arteriæ intercipiuntur.

4 Quia crus fit longius vel breuius.

5 Congeſtio vbi muccos intulit. Vrantur priuſquam fiat tabes cruris, vel claudicatio: à prouiſione tamen habita totius corporis. Vredo madorem exhaurit, & laxitatem contrahit. foras trahit materiam etiam phœnigmus. Cauteria diu aperta fluant: tribus locis admoue. caue à tendinibus & neruis. Si aliunde influit, purga, ſicca totum & partem. Ita in puerorum vacillantibus genubus ſiccantia emplaſtra admoue. *Remedia.*

HIPPOCRA

Digitized by Google

HIPPOCRATIS APHORISMORVM LIBER SEPTIMVS.

I.

Ἐν τοῖσιν 1 ὀξέσι νοσήμασι ψύξις 2 ἀκρωτηρίων, κακόν.

Frigus extremarum partium. I In 1 acutis morbis partium 2 extremarum frigus, malum.

Hic liber epigenomena ſigna enarrat.

1 In quibus viſcera interna æſtu flagrantia calidum natiuum in ſe euocans: vel vbi nimio incendio aut prauitate calidum natiuum extinguitur. Non ſit fugax illud frigus. Cùm incendij vi frigeſcunt, tunc ſitis adeſt; ſi prauitas venenoſa adfuerit, ſunt ſitis expertes, nam calor natiuus tunc extinguitur.

Obſeruatio practica. 2 Pedes, manus, nares, aures. Propterea in prauis ac magnis febribus continuis notare debemus cùm ita externè frigent, num adſit ſitis: quodſi illa vehementer vexet, à rebus calidis pax ſit. verùm ſi ſitis abſit, indicium erit proſtrati caloris natiui: tunc antidotis etiam calidis erigendus erit æger.

II.

Ἐπὶ 1 ὀστέῳ νοσέοντι σὰρξ 2 πελιδνὴ, κακόν.

II. Caro 1 liuida ſi circum 2 os fuerit, malum.

1 Extincto calido natiuo ab irruente ſucco vnde putreſcit: vel à phlegmones conceptæ vehementiâ, ſi nulla excuſatio contuſionis adferri poteſt.

2 Oſſis intemperiem oſtendit caro: eius enim cariem ſenſit. Vratur igitur caro, vſque ad os: deinde abrade oſſis cariem. In lue venerea ſæpè talia eueniunt. *Hiſtoria.* Vidi cui erat totum caput tuberoſum: cauterio id ad os vſque aperuimus: quod exeſum erat ferè vſque ad diploën abraſimus ſenſim: iterumque aliam partem aperiebamus ad os: ita ſenſim totum ferè caput eius abraſimus. euaſit

III.

1 Ἐπὶ ἐμέτῳ λὺγξ, καὶ ὀφθαλμοὶ 2 ἐρυθροὶ, κακόν.

Singultus & oculi rubri in acutis. III. 1 Singultus & oculorum 2 rubor ſi vomitui ſuperueniant, malum.

1 Si per morbos acutos id euenerit, eorumq; vi: ita vt nulla excuſatio conatus vomiturientis adferri poſſit. Ita enim ab exhauſtu erit ille ſingultus, quòd vomitu nimis multa euacuata ſint, vel quòd ventriculus phlegmonem concepit. Vel à praua quadam qualitate quæ fatigat ventriculum. *Quid agendum.* Sopitur, puppa pòtui indita ex ſemine papaueris & anethi.

2 Nam indicat cerebri inflammationem, eò tranſlato ſanguine, vnde & oculorum venulæ implentur. Siue igitur cerebrum ſiue ventriculus inflammatione teneatur, hæc duo ſe conſociabunt, oculorum rubor, & ſingultus: ob communionem quæ illis eſt à neruis ſextæ coniugationis. Oculorum tamen rubor maior eſt, vbi cerebrum inflammatur.

IV.

Ἐπὶ 1 ἱδρῶτι φρίκη, οὐ 2 χρηστόν.

Horror à ſudore. IV. Horror 1 ſudori ſuperueniens, non 2 bonum.

1 Si inſida ſit criſis: vt in Epicratis vxore, & in Cherione. *2. Epid. & 3.* Crebra horreſcendi & ſudandi viciſſitudo etiam mala eſt.

2 Nullam ſpem erigit! Iudicatoria enim non iudicantiã pernicioſa ſunt, vel ad diuturnitatem morbi apparent. Nam proſtratæ naturæ indicium hoc eſt, ac materiæ luxuriantis copiæ. Ita ſi ſubſtillum ſanguinis euenerit, in magna febre,

V.

Ἐπὶ μανίῃ 1 δυσεντερίη, ἢ 2 ὕδρωψ, ἢ 3 ἔκστασις, ἀγαθόν.

Maniæ criſis vt eueniat. V. Maniæ ſi 1 dyſenteria, vel 2 hydrops, aut 3 extaſis ſuperueniant, bonum.

1 Tranſlata nigra bile ad inteſtina: quæ tamen abradendo non ita moleſta eſt vt ea quæ ab vredine naſcitur. Vel hæmorrhoïdes ſi ſanguinem fuderint aduſtum.

2 Effuſo ichore melancholico in abdomen, nondum alienato hepate: proptereaque curabilis hydrops ille.

3 Vehementer mota mente: quòd irritetur cerebrum, adeò vt mox criſin editurum ſit.

VI.

Ἐν νούσῳ 1 πολυχρονίῃ 2 ἀποσιτίη καὶ 3 ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, 4 κακόν.

Morbi diuturni euentus. VI. Morbo 1 diuturno inappetentia & alui 3 meraca deiectio ſi ſuperuenerit, malum.

1 Qui à frigida materia natus fuit: vnde ventriculus in cibi deſiderium ſe erigere deberet.

2 Fracta œconomia naturali ſtomachi & iecoris, à nimio algore, vel quòd prauè putreſcat frigida illa materia, cùm tamen primò cibum caperet.

3 Vt exhauſto à ſero natiuo per morbos acutos meraca editur deiectio, ita in diuturnis meraca ſubeunt ob vim fractam calidi natiui, quòd nequeat domare ſuccum chyloſum, nec ritè permiſcere.

4 Nam vires per morbos longos fractæ, non alia re quàm fœlici nutricatu redintegrari poſſunt.

VII.

1 Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ 2 παραφροσύνη, 3 κακόν.

A vinolentia quæ mala. VII. Ex largiore 1 potu rigor & 2 delirium, 3 malum.

1 Obruitur enim nimia copia calor natiuus, qui cùm excludere eam nitatur, rigor fit, & ſuffocat copia immoderata. *In Tim. 1. lib. 5. in fin.* Vinum, inquit Plato, calefacit corpus & animam, hoc eſt, humores & ſpiritus. attamen ſi liberalior vſus eius ineatur, refrigerat ex euentu. Apollonius apud Philoſtratū ait, Vinum purum potū eſſe; ſed ipſum bono mentis ſtatui aduerſari, quòd eius diuinam partem peruerteret.

Google

1. Lacera à vena pulmonum ab eroſione à ſucco acri. Nam ſi à pulmone effundatur per oratum apertionem, aut ruptionem venæ, puris conſequutionem non ita affert, niſi longa die ſuperuenerit αἱμόῤῥοια, id eſt, eroſio, putredo, & febris. Criticôs ſi effundatur, interdum iuuat.

Cautio practica. 2 Ab vlcere ſinuoſo pulmonum. Imponit ſanguinis cum tuſſi valida ſputio ſæpè bonis medicis, vel à cunctis notis falſi exiſtimant eum à pulmone proficiſci, cùm ex capite illabatur vel iecore circumfluo ſanguine, ob ſolemnem aliquam vacuationem interceptam, effundit caua vena ſuam copiam in venam azygos, ac expectoratur.

XVI.

Phthiſis. Ἐπὶ πύου 1 πτύσει 2 φθίσις καὶ 3 ῥύσις· ἐπὴν δὲ τὸ σίαλον 4 ἴσχηται, 5 ἀποθνήσκουσιν.

XVI. A 1 puris expectorato 2 phthiſis & 3 fluxio, poſtquam verò expectoratum 4 retentum fuerit, 5 moriuntur.

Pulmonum vlcus cum febricula. 1 Cùm primum ſanguinem extuſſiunt.

2 Id eſt, phthoë, hoc eſt non redintegrabile pulmonum vlcus cum febricula, vnde tota corporis atteritur œconomia.

3 A tabe deſluis capillis ab madoris genuini exhauſtu: vel aluus etiam ruit, impotentia retentricis facultatis: vnde imbecillitati noua imbecillitas additur. Quaſi dicat, religiosè igitur debetis purgare.

4 Impotentiâ expectorandi, vnde obducuntur meatus pulmonis à purulenta materia. Hac ſerie: ſputum ſanguinis, pus, phthiſis, fluor, niſi redintegretur æger à puruleotia illa intra dies quadraginta.

Ductus ut fiat ad phthiſin. Phthiſis triplex. 5 Cor in ardorem ac ſqualorem abripitur. Hippocrates triplex genus phthiſis agnoſcit: vnum, ab incurſu madidi ſucci à cerebro in pulmones, & à dulci pituita putrida, vnde corripitur pulmo. Alterum ex metaſtaſi, vt cùm pleuritis, angina vel pulmonia in vomicam abeunt. Tertium à lacero vaſe pulmonum, hîc à ſanguinis ſputo, puris euenit ſputum: in aliis, ex aduerſo.

XVII.

Singultus vbi malus. Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λύγξ, κακόν.

XVII. Inflammationi hepatis ſi ſuperuenerit ſingultus, malum.

Si ab hepate, phlegmones mole occupato, opprimatur ventriculus, ac communioni neruorum in ſympathiam trahatur, vel bilis acerrimæ prouentu, ab æſtuante hepate genito, ventriculus incurratur ac velliceretur: & aliquando inflammetur: vel nimio ab æſtu hepatis exſiccetur.

XVIII.

Conuulſio & delirium vbi mala. Ἐπὶ 1 ἀγρυπνίῃ 2 σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

XVIII. 1 Vigiliis ſi 2 conuulſio aut delirium ſuperuenerit, malum.

1 A vi morbi ortis, non autem à foris ſi data occaſio; nam ſiccant vigiliæ, ac ſoluunt ſpiritus animales, vnde languor & tremor totius corporis.

2 A magna cauſa hæc ſymptomata naſcuntur interna: vel enim exhauſti cerebri indicium eſt, vel ſanguinem in actem bilem iam abiiſſe. Si quis ob perennes vigilias languet ac tremit toto corpore, quia à deſectis ſpiritibus cerebri id vitium eſt, ſtudendum erit vt corpus inſuccetur bono nutricatu, madente & refrigerante cibo, & potu ſomnus acceſſatur; & modeſtè id agant.

XIX.

Eryſipelas. Ἐπὶ ὀστέῳ 1 ψιλῷ 2 ἐρυσίπελας, 3 κακόν.

XIX. Oſſi 1 nudato ſi ſuperuenerit 2 eryſipelas, 3 malum.

1 Si ſuis tegumentis nudatum fuerit, à quacumque cauſa.

2 Si circumiecta oſſi caro eryſipelas conceperit. quod fit dum ab acerrimis incuritur ſuccis.

Tecmarſis. 3 Nam à tam acri ſanguine gigni caro nequit. Purgetur ergo in primis prauus ille ſuccus: ſecundò eryſipelati remedia dentur: tertiò oſſi caro accedat.

XX.

Eryſipelas. Ἐπὶ 1 ἐρυσιπέλατι 2 σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις, 3 κακόν.

XX. 1 Eryſipelati ſi ſuperuenerit 2 putredo, aut ſuppuratio, 3 malum.

1 Indicium praui eryſipelatis, quod foris intrò fertur, ac rodit.

2 Nam ſolui deberet per ἀδήλως διαπνοὴν ille tenuiſſimus ſuccus vnde eryſipelas.

3 Suadet in hac calamitate Celſus vſum cauteriorum.

XXI.

Vlcerũ haimorrhagia. Ἐπὶ ἰσχυρῷ 1 σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν 2 αἱμοῤῥαγίη, 3 κακόν.

XXI. Forti in vlceribus 1 pulſui ſi 2 haimorrhagia ſuperuenerit, 3 malum.

1 A phlegmone preſſis arteriis; ac repletis arteriis ſpirituoſo ſanguine.

2 A valido arteriarum motu, quo ſtudet natura ſibi moleſta excludere.

3 Calamitoſam enim hæmorrhagiam dabit, quæ nulla arte compeſci poterit, ob recluſam arteriam. Bona quidem vlceri eſſet haimorrhagia, niſi immoderata foret. Admoue farinam tenuiſſimam molendinarum, cum bolo ſanguinéque draconis: maxima hæc copia aſpergantur. *Remedium.*

XXII.

Dolor diuturnus aluinus. Ἐπὶ ὀδύνῃ 1 πολυχρονίῳ τῶν περὶ 2 τὴν κοιλίην 3 ἐκπύησις. * ** κακόν.*

XXII. 1 Diuturno partium 2 aluinarum dolori 3 ſuppuratio ſuperuenit.

1 Phlegmone excitata ſi fit à materia viſcida. Si non ſit dolor interruptus, non à flatu, nec vagus. febricula adeſt, vel adfuit.

Situs inteſtinorum. 2 Vt partium quæ ſunt ad ventriculum, omentum, inteſtina, hypochondria, lumbos. Dextro hypochondrio tegitur hepar, ſiniſtro lieo, & ventriculi maxima pars: Lumbis hærent renes: Ilibus dextris inteſtinum cæcum: ſiniſtris, coloo & ieiunum: ad vmbilicum, coli & ieiuni portio: Imo ventri, longano, veſica, vterus.

Remedia. 3 Circa ſexageſimum diem. Cùm iam iam in expuratum abiturum eſt ſuppuratum, ſanies exudat; hinc morſus inteſtinorum & fluxus non ſine dolore, horrore, ſudore frigido, lipothymia, frigore pedum ac manuum. Igitur tunc, quaſi dicat, ſtudendum erit ſuppurato: in expurato autem danda quæ pus attenuant; qualia ſunt illa quæ præſcribuntur in grumoſo ſanguine.

XXIII.

Dyſenteria. Ἐπὶ 1 ἀκρήτου ὑποχωρήσει 2 δυσεντερίη, κακόν.

XXIII. Sinceræ 1 deiectioni 2 dyſenteria ſi ſuperuenerit, malum.

1 Ichore ſuo ſi fuerint ſpoliatæ deiectiones cholericæ vel melancholicæ: quo ichore eorum acrimonia temperari ſolet, ac meracus color dilui.

Remedium.

2 Acrimoniâ illabentis ſucci afflictis inteſtinis. Ilicò præſcribe iulapia, ex aqua cichorei, cum emulſione ſeminis cichorei & endiuiæ; miſce ſirupum de ribes. Et, alternis diebus propina rhabarbari & myrobalanorum ſemidrachmam, cum ſirupo de ribes.

XXIV.

Ἐπὶ ὀστέου 1 διακοπῇ 3 παραφροσύνη, ἢν 2 κενὸν λάβῃ * 3.

** κενὸν.*

XXIV. Oſſis 1 vulneri, ſi in vacuum vſque 2 ſpacium peruaſerit, 3 delirium ſuperuenit.

Hip. lib. de vulneribus capitis.

1 Διακοπὴ eſt alta caluariæ fractura. Fracturarum cranij variæ ſunt ideæ, inciſio, fiſſura, colliſio, ſedes, fiſſura in parte non colliſa.

2 Diſſipato ſpiritu animali.

3 Hoc eſt, ſi pertuſa vtraque tabula fuerit: vt facilè euaneſcat tanto in vulnere ſpiritus animalis; aut refrigeretur cerebrum illabente aurâ frigidiore.

XXV.

Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.

Spaſmus à pharmaco.

XXV. Ex pharmaci potione ſpaſmus, mortiferū.

Qualecumque fuerit id pharmacum, inaniendo; vel mala qualitate, qua tota ſubſtantia naturam opprimit, affligendo: vel quantitate pernicioſam vim importando. Vnde cerebrum neruoſaque partes in hanc calamitatem conuulſificam abripiuntur.

XXVI.

Ἐπὶ 1 ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν 2 κοιλίην, 3 ἀκρωτηρίων 4 ψύξις, 5 κακόν.

Frigus extremarum.

XXVI. 1 Si acerbiſſimo partium ad 2 ventrem pertinentium 3 dolori ſuperuenerit 4 frigus extrematum, 5 malum.

1 A phlegmone vel eryſipelate, aut alio aliquo tumore.

2 Vt, ventriculi, hepatis, lienis, inteſtinorum, veſicæ, vteri, renum.

3 Manuum, naſi, pedum, aurium, cutis.

4 Nam extremorum frigus naſcitur ex partibus internis phlegmone obſeſſis, vnde intro pellicitur ſanguis & calor: vel calorem extinctum denunciat id frigus: vel craſſior materia exitu prohibet calorem.

5 Nam copiâ ſuccorum irruentium opprimitur pars: & doloris acerrima vi trahuntur huc ſpiritus & ſanguis.

XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ 1 τεινεσμὸς ἐπιγενόμενος, ἐκτρῶσαι 2 ποιεῖ.

Teneſmus in grauida.

XXVII. Si ingrauidatæ mulieri 1 teneſmus ſuperuenerit, 2 abortire eam facit.

1 Perpetua deſidendi cupiditas quâ pauca muccoſa exprimuntur ab inteſtino longanone; irritato inteſtino ab acri ſucco, & ſalſo.

2 Trahitur enim in contagium vterus à recto inteſtino, cui nectitur ceruice: ac fœta fatiſcit crebrâ deſidendi neceſſitate. Mollibus enemaris eluatur malum; vt ex aqua hordei, cum ſaccharo, & vitello oui.

Remedium.

XXVIII.

Ὅτι ἂν ὀστέον ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

XXVIII. Si os vel cartilago, ſiue neruus ſectus fuerit in corpore, neque augetur, neque coaleſcit.

In ſexto libro, Aphoriſmo ſexto expoſitus eſt hic Aphoriſmus.

XXIX.

Ἢν ὑπὸ 1 λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ 2 διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον.

XXIX. Si 1 leucophlegmatiæ implicito valida diarrhœa 2 ſuperuenerit, morbum ſoluit.

1 Id eſt, in anaſarca, vocat λευκὸν φλέγμα, quia fit à pituita alba, quæ proficiſcitur à frigido hepate, vel ibi ſuccreuit in habitu corporis refrigerato. *Hydropi diarrhœa.*

2 Ineunte morbo, vbi vires & viſcerum robur adhuc vigent: nam in proſtratis viribus calamitosè fluit aluus. Vt hydropi fœliciter medicina fiat, adſit viſcerum integritas: non adſit hectica intemperies, nam ſignificat longa die viſcera proſtrata eſſe. deinde, ineunte morbo aqua copiosè expellatur, libereque efferatur, amota omni cruditate. Dentur ſex vel ſeptem grana optimi elaterij cum pilulis alephanginis. ruente nimium aluo propinentur duo vel tria grana opij cum theriaca & ſirupo citreorum: nam motus ſudoribus ſedatur immaniùs profluuium. *Cautio medendi. Remedium.*

XXX.

Ὁκόσοισιν 1 ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τούτοισιν ἀπὸ 2 τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥεῖ. *Diarrhœa cephalica.*

XXX. Quibuſcumque per diarrhœas 1 ſpumoſa feruntur alui excrementa, his ex 2 capite effluunt talia.

1 Motu cùm agitatur materia pituitoſa flatulenta, vt in minimas partes atteratur, vel madentes partes in flatus comminuit.

2 Si caput in vitio ſit: ſique pituita contumax deiiciatur, bullis maximis obſita. Fluit facilè in ventriculum per choanam. Quare pilulis cocciis, vel de hiera cum agarico excludatur, ſi laborante capite citra febrem, à pituita, aluus ſubſtiterit. *Remedium.*

XXXI.

Ὁκόσοισι 1 πυρεταίνουσιν ἐν τοῖσιν οὔροισι 2 κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, 3 μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνει. *Hypoſtaſis craſſa farinæ.*

XXXI. Quibus 1 febricitantibus in vrinis hypoſtaſes 2 craſſiorem farinam referunt, 3 diuturnam inualetudinem denunciant.

1 Nam vrinæ ſunt fidæ nunciæ affectionum venarum.

2 Ab ardore retorrido facto ſanguine: vel à carnibus & pinguedine liqueſcente, ſed tunc vrina præceſſit pinguis. Illæ rubræ ſunt; hæ, albæ. Vide hiſtoriam Sileni, & eius qui in Dealcis horto iacebat. Si lenta & viſcida ſit hypoſtaſis, pituitæ nota erit. κρίμνον eſt farina quæ molam ſubterfugit: hoc eſt, quæ craſſiùs molita fuit.

3 Si virium robur adfuerit: alioqui citam mortem ſignificant: nam pepaſmi difficultatem denunciant. propterea in graui ac calamitoſo morbo indicant perniciem promptam: in mitioribus, diuturnitatem.

XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ 1 χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ 2 λεπταὶ, ὀξείην 3 ἀῤῥωστίην σημαίνει. *Hypoſtaſes bilioſæ.*

XXXII. Quibus bilioſæ ſunt hypoſtaſes, ſed 2 ſuprà quidem tenues, 3 acutum morbum denunciant.

1 Nam

1 Nam morbi acuti ferè à bile ſunt.

2 Cùm in mediâ regione natet, coctionis abſentiam denunciant. coctio enim incraſſat.

3 Nam circumfluere corpus tenui bile ſignificat: vnde morbus breuis. Opponitur farinaceæ hypoſtaſi hæc.

XXXIII.

Vrina varia. Ὁκόσοισιν δὲ 1 διεσπασμένα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματι ἐστι.

XXXIII. Qui varia 1 ac diuulſa profundunt lotia, his valida perturbatio fit in corpore.

1 Si iam candidæ ac tenues, iam craſſæ ac tinctæ fundantur, multiplicem arguunt materiam in vitio eſſe morboſam. Inde premitur natura, cùm nec materia ſit vniuſmodi, nec naturæ ductus eodem filo trahatur: vbi enim natura triumphat, vniuſmodi prodeunt excrementa. Nam vbi eadem ſemper vrinæ idea apparet, materiæ benignitatem arguit, ſalutaremque ac breuem futurum morbi curſum. Quaſi dicat, vbi talis diuerſitas conſpicitur vrinarum, vt ſi pars quædam cocta, pars cruda appareat; vel ſi hoc die pepaſmi particeps videatur, at mox ſequenti die cruditatis notas adferat: talia tunc remedia in vſum duci debent quibus materia ad pepaſmum prouehi poſſit, craſſa attenuentur, &c. *Notatio Practica.*

XXXIV.

Vrina bullat. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίσταται 1 πομφόλυγες, 2 νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν 3 τὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι.

XXXIV. Quibus 1 bullæ in vrinis natant, 2 nephritica mala, 3 diuturnamque inualitudinem ſignificat.

Vſus Aphoriſmi huius. 1 Vt ſpumantes vrinæ à craſſa materia flatulenta, caloriſque inopia. Quaſi dicat, igitur auerte mala attenuando, purgando, flectendo intemperiem, ne calculus gignatur in renibus. Primùm habeatur prouiſio totius corporis, dein renum.

2 Quia craſſis ſuccis obſiti ſunt renes, qui vel ibi congeruntur, vel à capite aut hepate aliáve parte eò abducuntur per arterias, venas & neruos.

3 Ægrè quòd lentus ille ſuccus ad pepaſmum prouehatur. Spuma quæ motu gignitur externo, facillimè diſſoluitur, nec ita perſeuerat vt illa quæ intus nata fuit. Vide Fernelium. Sunt inquit hîc Galenus, qui ab vrinæ acrimonia, recluſis arteriarum ad renes pertinentium oris ſpiritus aliquid emittere dicant, qui cum vrinis illapſus bullas efficiat. *3. lib. 16. Pathologiæ.*

XXXV.

Vrinæ ſuper-natans pinguedo. Ὁκόσοισιν λιπαρὰ ἡ ἐπίστασις 1 ἀθρόη, τουτέοισι 2 νεφριτικὰ, καὶ ὀξέα σημαίνει.

XXXV. Quibus in vrina pinguis ſuperficies eſt, 1 & plurima confertim micta, his 2 nephritica & vehementia mala adeſſe denunciat.

1 Nam à renibus profluit. Nam à toto corpore ſenſim fluit, non ſine febre.

2 Phlegmone tactis renibus, vnde & febris ardens. Quia omnis febris ardens incendio ſuo renum pinguedinem fundere poteſt: ſed hoc non ita lethale per ſe.

XXXVI.

Qui longo tempore fuere nephritici. Ὁκόσοισιν δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνει σημεῖα, ... περὶ τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους γίνονται, ... τοὺς ἔξω τόπους γίνονται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω. Ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι περὶ τοὺς ἔσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον ἔσω.

XXXVI. Si autem ex renibus laborantibus adfuerint prædicta iam ſigna, & dolores excitentur circa ſpinæ muſculos, ſi ad partes quæ 1 foris ſunt percipiantur, apoſtema foras expecta. Quodſi dolores introrsum magis vergant, intus 2 potiùs expectandum apoſtema.

Si dolor diu nimirum & multum fatigaris fixus.

1 Effuſo ſucco dolorifico in muſculos externos dorſales. Quaſi dicat, tunc non repellendum; ſed potiùs erit prolectandum cataplaſmatis mollitet calentibus. *Vſus huius Aphoriſmi.*

2 Effuſo humore in muſculos internos dorſales; vel in renes, & tunc repellendum. Plerumque tamen ille humor qui renes occupauit emingi ſolet: vel euaporat interdum. Verum, inquit Galenus, renibus ipſis ſuppurantibus id fiat, an ſolis muſculis, an vtriſque, non explicat Hippocrates. Cæterùm cuncta hæc fieri poſſe oſtendit vſus.

XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ, 1 σωτήριον· ἢν δὲ ξὺν πυρετῷ, 2 κακόν. θεραπεύειν δὲ τοῖσι 3 ψυκτικοῖσι, καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι.

XXXVII. Qui ſanguinem euomunt, febris expertes, 1 ſalutare eſt: verùm ſi cum febre, malum. Remediari oportet 3 frigidis & adſtringentibus.

1 Minus malum eſt, quàm ſi cum febre excludatur. Vt in plethora, vbi ſuppreſſa ſolemnis vacuatio, & quidam periodis certis fundunt ſanguinem, bonis illorum rebus, ſine febre.

2 Afflictum enim hepar vel lienem denotat à longa febre. Vbi itaque ſanguinis inopia adeſt, non benè effunditur is. Effunditur tamen in afflictis his partibus per venæ portæ ramos, qui in ventriculum inſeruntur. Vidi nuper cùm hæc ſcriberem, quendam virum, qui copioſè ſanguinem euomuit: tandem obiit: aperto in corpore deprehendimus exſuccos pulmones, ita aridos ac ſi corium ſiccatum videres. Talem autem, quale hîc præſcribit, curationem reſpuit vlcus cum phlegmone & febre conſociatum; & incrementa ducunt die hæc vlcera, ob inflammationem. *Hiſtoria.*

3 Frenetur vt fluens ſanguis, & vt cicatrice obducatur vulnus, ſi rupta fuerit vena; vel ſi excſa illa ſit, glutinantibus. Id optimè facit puluis ex ſemine hyoſcyami albi, papauere albo, corallis rubris, terra Lemnia, cum caphura; ex conſerua roſata præbetur. *Remedium præclarum.*

XXXVIII.

Pleuritis in empyema. Κατάῤῥοι ἐς τὴν 1 ἄνω κοιλίην 2 ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

XXXVIII. Catarrhi defluentes in 1 ſuperiorem ventrem ad 2 ſuppurationem veniunt intra dies viginti.

1 In pectus.

2 Phlegmone excitatur ab illis catarrhis, id eſt ſuccis ſanguineis qui à capite, venis magnis vicinis, vel à toto corpore influunt. Cum expectorato non excluduntur, ob imbecillitatem partium, aut materiæ contumaciam, vel viarum anguſtiam. His madentibus in regionibus ſæpe in tabum abit pulmo, ex pituita illapſa eò, quæ cunctando ibi putreſcit. Quare præclarè hîc admonet Hippocrates, vt antequam putrilaginem inferat, illa excludatur ac dometur. Propterea purga, ac decocto ſaſſaphras attere eius vim. Da etiam linctus cum pauco oleo fœniculi. *Te maſtic.*

XXXIX.

Vrina labe... & renum. Ἢν οὖρον αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ 1 ὑπογάστριον, ... τὰ περὶ τὴν κύστιν 4 νοσέειν σημαίνει.

XXXIX. Si quis ſanguinem 1 & grumos mingat, non abſque ſtranguria; dolorque ſi incidat in 2 perinæum & 3 hypogaſtrium,& pectinem; ſignificatur inde ſit partes quæ ad 4 veſicam pertinent ægrotare.

Remedium.

1 Id eſt, ſanguinem liquidum & conglobatum. Quaſi dicat, da itaque talia remedia quæ grumos ac arenulas ſoluunt. Tale eſt vitrum vicies vſtum, ac in terebinthina extinctum, potui datum.

2 Interfœmineum.

3 Aqualiculum.

4 Inſtrumenta vrinæ dicata: vt meatus vrinarius, veſica ipſa, vreteræ, renes.

XL.

Stupor linguæ vel partis.

Ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης 1 ἀκρατὴς γένηται, ἢ 2 ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον γίνεται.

XL. Si ſubitò lingua 1 impotens reddatur, vel aliqua corporis pars perplexa 2 ſtupeat, planè id 3 melancholicum eſt.

Vel ſi mens aliò ſe vertat ab incurſu ſucci praui in cerebro: ita nec lingua nec partes corporis officium faciunt.

1 Impotens ita redditur lingua à ſpaſmo tentata: vel à reſolutione facultatis animalis, articulare nequit vocem: balbutiunt.

2 Paralyſi affecta aliqua parte repentina, à pituitæ incubitu.

3 Cùm à melancholico ſucco hoc euenit, à capite vel corpore toto in linguam illapſo. Hæc euenire videntur è ſucco craſſo, hoc eſt partim melancholico, partim pituitoſo. Quaſi dicat, ergo reuelle, & euacua ilicò ſuccum illum ruentem clyſmis, & pilulis.

Vſus.

XLI.

Singultus.

Ἢν ὑπερκαθαιρομένοισι τοῖσι πρεσβυτέροισι λὺγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

XLI. Si ſenibus ſuperpurgatione exhauſtis ſingultus ſuperuenerit, minimè bonum.

Res per ſe cunctis funeſta, ſi incidat in corpus in quo iam languet calidum natiuum, & vbi euchymia abeſt: & in quibus conniuent iam venæ arefacto corpore à decurſu ætatis, omnino erit calamitoſum. Etenim ſi in tali corpore natiuum calidum ob potentem aliquam cauſam atteritur, nulla arte reuocari poterit. Admonet ergo prudentiſſimus medendi artifex, cauendum eſſe in ſenili corpore à vectiaria medicina, & à medicamentis vibrantibus quæ elateria olim dicta fuere.

Admonitio practica.

XLII.

Balneum vtile non putridis febribus.

Ἢν πυρετὸς μὴ ἀπὸ 1 χολῆς ἔχῃ, 2 ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

XLII. Si febris non ex bile 1 nata fuit, plurima 2 aqua calida capiti ſuperfuſa, febris ſolutionem affert.

Lib. 2 & 4. de morbis. & 2 de natura humana.

1 Cuius hyparxis non pendet ab humore, quales ſunt hecticæ, & ephemeræ ab vredine natæ. Nam Hippocratis ſententia fuit, omnes putridas febres à bile naſci.

2 Quæ vim madefaciendi & refrigerandi habet, vnde recreat hecticos. Et in ephemera ſuccurrit, quia reſerat, refrigerat, madefacit cum tepore: Prodeſt autem ſtipatis poris à calore, vel à frigore. dicat quis, Hippocrates ſexto Epidemion, ſectione quinta, lotionem ſuadet ante vſum ellebori, vbi craſſi ſunt humores. Igitur vbi corpus humoribus occupatum eſt, vtile erit balneum. Reſpondemus, bellum indixit balneum plethoricis & cacochymicis corporibus: nam concitat ſuccos, eoſque putrefacit, ac aliò excludit. Sed Hippocrates hoc ſuadet, vbi ſucci craſſi ſunt, quo fundantur attenuati, ac naturæ expellenti & medicamento faciliùs cedant. quod iam iam exhibebitur.

Quæſtio.

XLIII.

A ſexu indicatio.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

XLIII. Mulier ambidextra non fit.

Quòd non ita ſpiritu ac calore circumfluat vt vtrumque latus æquè his abundet. Nam mollis eſt ac frigida mulier. quaſi dicat, Non ita calent fœminæ vt viri. ita ſexus imbecillitatem ſignificat; quaſi dicat, igitur magnis remediis non percellantur mulieres, maximè mulieroſæ, quæ præcipuè non ſunt ambidextræ, hoc eſt, fortes.

Vſus Aphoriſ.

XLIV.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πῦον 1 καθαρὸν ῥυῇ καὶ 2 λευκόν, περιγίνονται· ἢν δὲ 3 ὕφαιμον καὶ βορβορῶδες καὶ 4 δυσῶδες, 5 ἀπόλλυνται.

XLIV. Si empyis cùm vruntur aut ſecantur 1 purum & album 2 pus effluat, ſani euadunt. Sin 3 ſubcruentum & cœnoſum & 4 fœtidum, 5 moriuntur.

Vide Aphoriſmum 27. libri ſexti.

1 Vniuſmodi, vniforme in ſubſtantiæ modo: indicio quòd natiuum calidum ſe inſinuauit in cunctas eius partes.

2 Quo ſignificatur partium ſolidarum integritas: propterea fœtor etiam abeſt. Hoc eſt, ſecentur, ſi opus eſt, ante 40. diem. nam fieri poteſt vt ante eum diem partes nondum alienatæ ſint à ſua indole.

3 Non album, ſed pepaſmi expers. Vel cœnoſum, quaſi lutulentum & ſubuireſcens ſi fuerit.

4 Ex corruptela pulmonum & ſanguinis, vnde prauitate quadam imbuitur pus.

5 Nam illa contaminatio extinguit cordis viuacitatem. Quaſi dicat, poſt quadrageſimum diem noli te aperire pectus: nam fieri nequit, vt tam diu in loco calido & humido fluctuet materia purulenta, quin neceſſariò ſuam naturam vertat in calamitatem: vnde pulmonis alienatio ac tabes.

Vſus Aphoriſmi.

XLV.

Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ 1 διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πῦον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκόν, περιγίνονται· ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πῦον τούτοισίν ἐστιν· ἢν δὲ 2 οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

XLV. Quibus 1 purulentum iecur aduritur, ſi pus purum ac album effluxerit, ſuperſtites euadunt; his enim membranâ pus continetur: ſin verò qualis 2 amurca profluat, moriuntur.

Hepar purulentum.

1 Purulentum euadit, cùm inflammatione tentatum nec reſolutione, nec euacuatione intra diem viceſimum finitur. Si maxima copia puris hepate concepta fuerit, effunditur interdum in ventriculum, ac tetro ſuo vapore ſuffocat. At exigua eius copia benè euomitur, aut vrina vel aluo deiicitur: vel interdum erumpit in abdomen. Sin rumpi membrana nequit, pertundenda, dicit Hippocrates. Holerius mauult potentiali cauterio id agere. Quòd ſi tunc effluxerit pus album ac ſincerum, ſalua res erit: nam hepatis integritatem ſignificabit, nec parenchyma contaminatum eſſe, at ſolam membranam.

2 Si

2 Si carnoſum eſt ac viſcidum, id pernicioſum: nam id argumento eſt parenchyma in putrilaginem tractum eſſe: hic nulla ſperabilis redintegratio. Vidi piſtorem quendam, qui cùm in itinere ſe fatigaſſet, ac in gramine dormiuiſſet, querebatur de aliquo ac non valido dolore hepatis: febricitabat non ardenter: interdum lipothymia tentabatur. Cùm obiiſſet, hepatis parenchyma, intactâ ac integrâ membranâ, in pus merum degenerauerat.

Hiſtoria.

XLVI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη, ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη λύει.

XLVI. Dolores oculorum poſt meraci vini potum, & aquæ calentis balneum, venæ ſectione curato.

Aph. 31.

Indignus Hippocrate Aphoriſmus. Alludit ad illum Aphoriſmum quem explicauimus libro ſexto.

XLVII.

Ὑδρωπιῶντι ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστόν ἐστιν.

Hydropicorum tuſſis.

XLVII. Si tuſſis hydropicum inuoluerit, extra ſpem eſt.

Refuſo in thoracem humore; vel quòd hepar liénve ita propendeant vt diaphragma ſe amplius pandere nequeat. Indicium alienatorum viſcerum: quare id calamitoſum. Tunc itaque validis remediis non tententur ægri.

XLVIII.

Στραγγουρίην καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομίη λύει. τάμνειν δὲ τὰς εἴσω φλέβας.

Vrinæ difficultas.

XLVIII. 1 Stranguriam & 2 dyſuriam 3 thorexis & 4 venæ ſectio ſoluit: incidédæ autem ſunt 5 internæ.

1 Qua ſtillat vrina.

2 Qua acerbo cruciatu prodit vrina. In iſchuria eſt ablata mictio, cùm veſica lotio repletur; ob anguſtiam ceruicis ſuæ.

3 Cùm hæ affectiones proueniunt à veſicæ algore, vel à viſcida vel flatulenta materia; da quaſi diuretica, nucem moſchatam, decoctum ribes nigri.

Vſus.

4 Cùm à phlegmone natæ ſunt, vel eius metus ſi ab vrinæ acrimonia adſit.

5 Baſilica, ad auerſionem: pedis, ad deriuationem. Cùm calculus vel grumus aut viſcidus humor infarcit meatus, catheterе opus erit.

XLIX.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγενόμενα, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Angina.

XLIX. 1 Anginæ implicito ſi tumor 2 & rubor in thorace ſuperuenerit, 3 bonum: 4 foras enim ſe conuertit morbus.

1 Vbi nullus initio tumor aut rubor apparet, cum magno degluriendi ac reſpirandi labore.

2 Vt non ſolùm ruborem, ſed etiam tumorem adferat, eò depoſitâ à materiâ, quæ à priore exilijt foco, ita vt nullus reſtibilis maneat intùs.

3 Nam naturæ robur indicat, quæ foras agit morbificam materiam. Maximè ſi notæ critici adſint motus: hoc eſt, vt illud eueniat non ineunte morbo, nam à copia ac materiæ prauitate id euenire poteſt. Sed ſi à tali diadoſi dolor placatur, febris cadit, anima meliùs trahitur, cibi faciliùs admittuntur.

4 Hoc eſt, ſigna talia ſuperuenire debent, quæ teſtantur hanc materiam non rapi intrò, ſed eam exhauriri vaporatione, vel expectorato aut ſuppurato. Quaſi dicat Hippocrates, ergo omni ſtudio foras prolectetur materia. admoue igitur cataplaſma hirundinum nidi, ex decocto maluarum, chamæmeli, ſeminis fœnugræci: cum oleo amygdalino dulci, theriaca, croco. Vel ex ficubus fiat cataplaſma, cum croco, & oleo. Hæc poſt prouiſionem habitam totius corporis.

Remedia.

L.

Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος σφακελίσῃ, ἐν τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Cerebrum ſphacelatum.

L. Quibus cerebrum 1 ſphacelo afflictum eſt, intra 2 triduum pereunt. ſi verò hos ſuperuenerint, 3 ſani fiunt.

1 Cùm ab inflammatione concipi incipit gangræna & corruptio. Cauſa eſt, quòd phlegmone non digeritur ob eius magnitudinem, caliditque natiui imbecillitatem. Cùm in ſphacelum abite incipit cerebrum, dicit, nondum verò corruptum ſi ſit. Maximè ab ictu, vel caſu laceratis venis, vnde grumus & ſanies, inde phlegmone. Ita à ſanguinis influxu.

2 Quia pars laborat cuius officio vita carere nequit. & natura algoſum cerebrum non poteſt phlegmonem facilè exhaurire.

3 Maior ſpes ad ſalutem apparet tria vt aliquando euadant, alioqui in ſtuporem abeunt, ac ſudatiunculas fundunt. Σφάκελος propriè ad os pertinet, vt gangræna ad carnem: cariem iam vocant. Gangrænæ dicitur ſuperuenire ſphacelus, hoc eſt mortificatio perfecta integræ partis, ita vt oſſa etiam trahat. Gangræna itaque eſt ἐν γινέσθαι, ſphacelus γεγονὼς. In hoc malo trepano opus eſt, ne fiat cerebri ac meningum corruptela. Si aperto cranio cerebrum videris liueſcere, motuque priuari, calamitoſum; nam iam factus eſt perfectè ſphacelus. Puto Hippocratem etiam loqui de cerebri inflammatione vltro oborta: cuius interdum eſt tanta ſæuities, vt intra quaternionem primum plerumque enecet. Hoc malum ilicò incumbit ſæua cum cephalalgia, cuius dolor ſpinam ac occiput etiam occupat; ilicoque deiicit ſenſus cunctos. Ægri tamen exiliunt ac ſe iactant pedibus, manibus totoque corpore. Maximè cuncta inuolant manibus, ita vt quædam mulieres ne propriis quidem capillis parcant; imò vnguibus propriam faciem defœdant Mox productiore morbo, mouendi vis in languorem abit. In ſilentio perenni perſeuerant hi, vixque puncti reſpondent. Febris acerrima comitatur: nec cibum nec potum admittunt. Ortum ducit à tetro ac rido ſanguine in cerebrum tranſlato. Vnde ineunte morbo, facies cum tumore rubet, oculi cum rubore fixi videntur. Nam in hoc malo ipſa cerebri ſubſtantia inflammatur, vnde tandem gangræna: quæ dum abſoluta conſtitit, redintegrari cerebrum nequit. Verùm illa quæ eſt ἐν ἔσθαι, quæque in procinctu eſt, ob vim phlegmones: (præcipiti calamitate hi ſtrahũtur, ob morbi potentiam & partis occupatæ principatum) quodſi ad quartũ peruenerit diem, ſpes eſt morbum poſſe domari: nam virium id robur denunciat. Libro tertio De Morbis, huius affectionis meminit etiam Hippocrates nomine ſphaceli vel ſiderationis cerebri: vbi ſcribit his dolere ceruicem, caput, & ſpinam: ſcilicet, ineunte morbo, nam eo aliquantulum progreſſo, omni ſenſu ſpoliantur Quod ſignificauit etiam Hippocrates, dum ait, illos non audire, & ilicò obmuteſcere. His ſi αἱμορροΐς haimorrhagia oboriatur, ſalutaris eſt. At liuor ſucci in his malus, nam eſt à ſphacelo abſoluto. Morbus his originem habere videtur ex cerebri calida intemperie, cum bilioſo ſanguine; & tumor inde naſcitur in ipſo cerebro. Curatio itaque erit materiæ ex cerebro euacuatio, vtque algoſum euadat cerebrum. Habita prouiſione totius corporis, materia à capite reppellatur: dein diſcute eam: dein flectatur ad algorem cerebrum. Verùm tanta mali huius eſt calamitas, vt vix hæc perficias antequam in gangrænam cerebrum trahatur. accedit quòd vix intro remedia ac alimenta admittant. Quare viribus admittentibus ſeca internam in brachio venam à leni clyſtere: abſtine ab acri glande in tam feroci febre. Capite actu frigida deinde admoue, vt oleum roſarum completum, cum pauco aceto; Vel potiùs rigetur caput decocto actu frigido endiuiæ,

Quid ſphacelus, gangræna, & caries.

lactucæ,violarum,portulacæ,parietariæ:vel ex his fiat cataplaſma,cum oleo nymphææ,cum pauco aceto roſato:frigida admoue:æſtuantia remoue. Ita agatur ineunte morbo,ſi æſtiuum fuerit tempus. Fiant etiam reuulſiones per cucurbitulas:ac fotus fiat ex decocto ſalicis, violarum, nymphææ, lactucarum, maluarum, parietariæ,& florum meliloti. Ceruici & humeris admoue cantharides,& hirudines ponè aures. ſeca venam in fronte:narium venæ recludantur,vt copioſè ſanguis effluat. Tunc iunge oxyrrhodino oleum chamæmelinum:& foue decocto maluæ,florum chamæmeli,meliloti,ſeminis fœnigræci,& lini,radicum althææ. Inclinato malo admoue ſternutatoria. Aluus molleſcat cœmate. Si vrina detenta fuerit,illine oleo ſcorpionum pubem,& admoue parietariam coctam. Poſt quartum diem redeant ad paucam cibi copiam. ius pulli laudatum cum ſemine melonum. abſit vinum. Tandem validiùs purgentur,iam recreatis viribus.

L I.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ 1 τῆς κεφαλῆς, 2 διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διυγραινομένου τοῦ ἐν τῇ 3 κεφαλῇ κενοῦ. 4 ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἐνεὼν ἔξω· 5 ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστίν.

Sternutatio quid.

L I. Sternutamentum fit 1 ex capite, 2 calefacto cerebro, aut humectato ſpacio 3 in capite inani:aër enim intùs contentus 4 foras effunditur. 5 ſtrepit autem,quia per anguſtum ipſi eſt exitus.

1 Quia caput ſe exonerat,eæque materiæ vapidæ excluduntur,quæ conceptæ ſunt ad os ethmoïdes.

2 Vnde materia in flatus mutatur.

3 Vbi vaporoſa materia replet partes inter cerebrum & meningas,& ſinus cerebri.

4 Excluditur ab expultrice vi irritata.

5 Quia flatus erumpit è cerebro & è pulmonibus per nares,vnico impetu:ad hoc vtitur neruis in thoracem demiſſis,contrahitur enim thorax. Tunc vel ſolus vapor erumpit,vel vnà effertur ichor acrior.

L I I.

Ὁκόσοισιν ἧπαρ 1 περιωδυνᾷ, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος, 2 λύει τὴν ὀδύνην.

Hepatis dolor.

L I I. Quibus hepar admodum 1 dolet,iis febris ſuperueniens ſoluit 2 dolorem.

1 Sine febre,à flatulento vapore. Admodùm,dicit, quòd indicium eſt id non laborare ab infarctu. nam mediocres tunc dolores adeſſe ſolent. At flatus dum tendit hepatis membranam, ingentes dolores adfert.

Hiſtoria. Vidi quendam, qui cum exiguo de dolore quereretur hepatis, eius tamen totum parenchyma in pus commigrârat. hic febricitabat,ſed non validè.

Vſus. 2 Nam diſcutit flatus. Quaſi dicat,febris tandem ſi superuenerit, quæ primùm non aderat: Nam ſi primùm adfuiſſet,inflammationis ſuſpicionem attuliſſet. Soluit itaque,inquit,febris hunc dolorem. quaſi dicat, nos imitabimur naturam hac in re; & propinabimus medicamenta quæ vim habent calfaciendi, attenuandi,& diſcutiendi. Talia ſunt decocta intùs & foris admota, ex chamæmelo, anetho, aniſo, fœniculo; oleo aniſi;theriaca,mithridatio.

L I I I

Ὁκόσοισι 1 συμφέρει αἷμα ἀφαιρέεσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τουτέοισι χρὴ 2 ἦρος φλεβοτομέειν.

Vere ſanguis auferendus.

L I I I. Quibus 1 ſanguis è venis eſt auferendus, his 2 Vere pertundenda eſt vena.

1 Qui eo circumfluunt,ne craſſeſcens melancholeſcat.vel ne ruat in nobilem partem,eamque in phlegmonem abripiat. Vt ſi metus inde ſit inflammationis, obſtructionis,validi doloris,vel tranſlationis.

Vſus Aphoriſmi. 2 Tunc enim vigent vires, ac ferunt abactionem hanc,facileque iacturam hanc reſarciunt. Quaſi dicat, cùm ad ſauciatis prouiſionem magnis remediis vtemur,à quibus flacceſcunt initio vires;cumque periculum imminet ne fundant ſe humores praui vel copioſi, id eo tempore agendum,quo vires florent, ac cùm tale periculum imminet. Tale verò eſt vernum tempus.

L I V.

Ὁκόσοισι μεταξὺ τῶν 1 φρενῶν καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην 2 παρέχει, οὐκ ἔχον διέξοδον ἐς 3 οὐδετέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς 4 φλέβας ἐς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νούσου. *Hydrops.*

L I V. Quibus inter 1 diaphragma & ventriculum pituita intercluditur, & 2 dolorem adfert,in 3 alterutrum ventrem viam non habens,iis per 4 venas in veſicam verſâ pituitâ,morbi fit ſolutio. *Dolor circa diaphragma diuturnus,à*

1 Id eſt,inter peritonæum & omentum,poſt diaphragma. Pituita,dicit,intercluditur:nam eò loci magna plerumque fœditas deprehenditur, etiam à bile reſudante à folliculo,vnde ille dolor,exiguo qui ſe figit loco,ad diaphragma ferè, vel vbi enſiformis cartilago.

2 Dum in flatus abit.

3 Ad pectus vel inteſtina.

4 Extenuatâ pituitâ. Etenim vt materia ex venis quacumque effundi poteſt, ita in eaſdem remeare poteſt,vbi fuſa erit:per cæcos ac latentes ductus. Da itaque talia remedia quæ eò abducere materiam illam poſſunt quò illa viam affectat. vt ſi ad inteſtina,dabis mel roſarum:ſi ad vrinas,decoctum radicum chinæ cum diureticis:ſi ad pectus,iuſcula in quibus immaduit vogula caballina. *Vſus Aphoriſmi.*

L V.

Ὁκόσοισιν ἂν τὸ 1 ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν ἐς τὸν 2 ἐπίπλοον ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ 3 κοιλίη ὕδατος ἐμπίπλαται, καὶ 4 ἀποθνήσκουσιν. *Hydrops.*

L V. Quibus hepar 1 refertum aquâ erupit in 2 omentum, his 3 venter aquâ impletur, atque 4 moriuntur.

1 Alienati viſceris indicium : propterea que tunc in anguſto ſpes eſt.

2 In ſpacium illud quod eſt inter omentum & peritonæum.

3 Aquoſâ materiâ, natâ à fracta ſanguificatrice, cùm præ copia ampliùs retineri nequit in venis hepatis, erumpit. Ita in pedes & in ſcrotum interdum labitur,in vterum,in pectus.

4 Fatiſcente naturâ vi morbi preſſâ.

L V I.

1 Ἀλύκη, 2 χάσμη, 3 φρίκη, οἶνος ἴσος 4 ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νοῦσον. *Vini vis.*

L V I. 1 Iactatio, 2 oſcitatio, 3 horror, vinum potum pari 4 aquæ remixtum, ſoluit morbum.

1 Id eſt,haliſmus:cùm æger loco ſtare neſcit, ab acerrimo ſucco hypochondriis ac venis primis concepto,vt in cauſis. Sed hoc loco tranſtulit Hippocrates hanc vocem ad homines ſanos : vt qui ſe iactant ob cibi potuſque ingeſti copiam præter morem : vel hoc fit ob ſuccum irritantem ſtomachum ſua qualitate : vel quòd muſculoſum genus excrementa quàm plurima contraxerit. Eſt enim,dicit Galenus, *ἀλύκη* ſui diſplicentia,ſuique tædium:& qui præſentium tædio incerta mente errant,ac ad alias res ſubinde tranſeunt.

2 Ob flatus maxillaribus muſculis conceptos.

3 Cùm mouetur materia flatulenta in muſculis collecta.

4 Diſſoluit flatus, ſudores ac vrinas prouocat, hinc humidis & frigidis affectibus medetur. Examina vim, ægri naturam propriam & aſcititiam,& morbi genus ac magnitudinem,& cœli temperiem. Heſiodus tres aquæ partes quartæ parti vini in feſtis adhiberi iubet ad hilaritatem. Athenæus dicit Græcos duos vini cyathos ad quinque aquæ, vel vnum ad tres conſueuiſſe miſcere. *Vini vſus vt ſit iucundus.*

L V I I.

LVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φύματα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος.

LVII. Quibus in vrinario meatu naſcitur tuberculum, his cùm ſuppuratur, ac eruperit, dolor ſoluitur.

Libri quarti Aphoriſmo octogeſimo ſecundo idem ſcriptum fuit.

LVIII.

Mutus ex concuſſione. *Ὁκόσοισι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπό τινος προφάσιος, ἀνάγκη ἀφώνους γίνεσθαι παραχρῆμα.*

LVIII. Quibus ab externa 1 aliqua cauſa valide concuſſum fuerit cerebrum, hos protinùs 2 mutos fieri neceſſe eſt.

1 Vt à caſu, ictu obtuſo à telo, vnde in vacuo illo cranij ſpacio cerebrum validè vibratur, vnde ſpiritibus aditus intercluditur ad neruos. Si id lacero à cerebro fiat, non redeunt ad ſe ægri.

2 Senſus omnes læduntur ac motus. nam ventriculi cerebri eiuſque pori turbantur, ac in ſitu vitium facit: vnde à cerebro in neruorum originem, quæ eſt in principio ſpinalis medullæ, ſpiritus influere nequeunt. Nam, vt anatomica ſectio apertè demonſtrat, omnium neruorum, ii qui in cerebro ſunt, hoc eſt ſeptem illa paria, non in capite naſcuntur, ſed in initio ceruicis, vbi ſpinalis medulla naſcitur. Σεῖσαι eſt valida concuſſio, ea voce vtitur Theocritus Idyll. 29. folio 224, verſu 19. Noui quoſdam in occiput cum lapſi fuiſſent, tota vita ſua poſtea non rediiſſe ad guſtandi & odorandi vim.

Nerui non naſcuntur in capite.

Obſeruatio.

LIX.

Paralyſeos & Hydropis remedium. *Τοῖσι σώμασι τοῖσιν 1 ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ 2 λιμὸν ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ 3 ξηραίνει τὰ σώματα.*

LIX. Corporibus 1 præhumida carne præditis 2 fames imperanda eſt: fames enim 3 exiccat corpora.

1 Vbi luxuriat pituitæ copia: quæ cùm ſanguini mixta eſt, diu pro nutricatu corpori eſſe poteſt.

2 Dum enim exhauritur corpus, primùm id quod humidum eſt in vaporem abit. Exhaurit corpus tum calidum innatum, tum ambiens aër: Ita tenuatur corpus ac in ſudorem & vaporem abit: hinc terrâ deliteſcentia animalia non exhauriuntur facilè.

3 Per famem enim non reſarcitur id quod exhauſtum eſt: ita per aliud ſiccat fames. Fames ſenſim ac æqualiter totum corpus ſiccat: ita Galenus ait, in fame enecto animali, cor & iecur non tabeſcere. Itaque mador hac arte facilè conſumitur. Ita in hydrope imperare ſolebamus famem & potus acciſionem: ex ipſa Epidauro vix præſtantius remedium petas. Italum medicum hydropicus acceſſit agricola. imperat medicus vt toto anno temperet à potu: fecit, conualuit. poſt annum rediis ad medicum: qui hominis agilitatem ac robur admirabatur. Quare quicquid huiuſmodi eſt vt famem procreet, id præclarè in humidis intemperiebus præſcribitur: tale eſt decoctum ligni guaiaci, ſaſſaphras, & ſarzæ parillæ.

lib. De Tabe.

Hiſtoria.

Vſus Aphoriſmi.

LX.

Ὅκου ἂν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ πάλιν θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μῆκος νούσου σημαίνει.

LX. Vbi toto corpore frequens mutatio incidit; ita vt corpus modò refrigeretur, modoque incaleſcat, aut colorem alium ex alio mutet, diuturnitatem morbi arguit.

4 lib. 40. 42. *Hic Aphoriſmus antè expoſitus fuit.*

LXI.

Ἱδρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς, ῥέων αἰεὶ, σημαίνει ἔχειν πολὺ ὑγρόν. ἀπάγειν οὖν χρὴ τῷ μὲν ἰσχυρῷ ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ κάτωθεν.

LXI. 1 Sudor multus calidus frigidúsve perpetuò fluens, humiditatem in robuſto quidem 2 supernè, imbecillo verò infernè vacuandam eſſe demonſtrat.

1 A ſuccorum copia, non à ciborum vbertate. 4. Aph. 37.

2 Si eò repit, ægerque ſi vomit ex facili, & moleſtior ſemper eſt vomitus quàm ſeceſſus. 18. 42.

LXII.

Ἤν τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι, ἰσχὺς, τῷ δὲ κάμνοντι, νόσος. *Cibus febricitantium.*

LXII. Si quis febricitanti cibum dederit quem ſano exhibet, valenti robur; ægrotanti morbus fit.

Nam in ſanis robori ſtudemus, tantúmque vel plus etiam adiicimus quàm exhauſtum fuit inedia & labore. Febricitantibus verò ſatis eſt vt vires ſtent, ac vt quinque vel ſex horis pepſis peragatur in his neceſſe eſt, ne interueniens febris cibum in ventriculo deprehendat. Ita enim verteret ſe natura à pepaſmo ad pepſin, quod fieri non debet in paroxyſmis febrium. Nam in his corporis interna, à reſiduis eò ſuccis ſunt impura: ſed corpora impura quò magis nutrias, eò magis lædes: quare cibus hic morbum augebit etiam. Maxima damna ſibi adferre ſolent febricitantes, dum potant ineunte paroxyſmo. Vſu mihi compertum eſt inde plerumque ex febribus intermittentibus periculique expertibus naſci continuas ac lethales febres. *Cautio medendi.*

XLIII.

Τὰ διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρᾶν δεῖ, εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται· τὰ ἥκιστα οὖν ὅμοια τουτέοισι, ταῦτα νοσωδέστατα· τὰ δὲ ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσώδεα.

LXIII. Quæ per veſicam meant ſpectare oportet, an talia ſint, qualia ſecunda valetudine ſubeunt. Nam quæ his minimè ſunt ſimilia, inſalubriora; quæ verò ſanis ſimiliora, minimè inſalubria. *Excrementa vt ſint examinanda.*

Quo quid prolixiùs à naturali ſtatu abit, eò eſt deterius, quæ verò ſanis ſimilia, ea optima. Ita cuncta ſymptomata examinari debent, nimirum in excrementorum ſubſtantia, qualitate, quantitate, excernendi tempore & modo: & qualitate immutata, vt ex colore, corporis mole & charactere: præterea in actionibus animalibus, vitalibus, & naturalibus.

LXIV.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν 1 ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς, ὑφίσταται οἷον ξύσματα, καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολλὰ, πολλή· τουτέοισι ξυμφέρει 2 ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ μὴ καθήρας ποιέων διδῷς τὰ ῥοφήματα, ὁκόσω ἂν πλείω διδῷς, μᾶλλον βλάψεις. *Aluina excrementa.*

LXIV. Et quibus * hypochoremata, ſi 1 reſidere permiſeris, nec moueris, ſubſident velut ſtrigmenta: quæ ſi pauca ſint, paruus morbus eſt; ſi verò multa, magnus: his 2 aluum infernè purgare conducit. Alioqui ſi non repurgatâ aluo ſorbitiones exhibueris, quanto plures dederis, tanto magis offenderis. * *deiectiones.*

1 Cùm aluus duris ac liquidis ſimul fertur: etiam remixsis ramentis ac pituita: argumẽto cacochymiam adeſſe, corpuſque pituitâ crudâ circumfluere, non ſine inæquali quadam corporis intemperie. Hîc pharmacia vtilis: dein intemperies partium debellanda.

2 Craſſæ copioſæque tales deiectiones morbi contumaciam denunciant: die coqui debent, ſenſimque purgari, & præterea in his ſobriè tenuitérque victitandum.

LXV.

LXV.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ καὶ αἱματώδεες, καὶ χολώδεες, καὶ δυσώδεες, πᾶσαι κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί. καὶ κατὰ κοιλίην, καὶ κύστιν, καὶ ὅκου ἄν τι ἀποχωρέον στῇ μὴ κεκαθαρμένῳ, κακόν.

LXV. Exſcreationes in febribus non intermittentibus, liuidæ, cruentæ, biliosæ, fœtidæ, omnes malæ: commodè tamen ſi prodeunt, bonæ. Per aluum etiam & veſicam, & 1 quacumque corporis parte ſi prodeat aliquid, ſi non purgatum reſtiterit, malum.

4 lib. Aphoriſ. 47. hic expoſitus fuit.

1 Id eſt, vbi excludi debet, ſi non excluditur, malo eſt: nam recidiuam adferre ſolebat.

LXVI.

Τὰ σώματα χρὴ ὅκου τις βούλεται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν· κἢν μὲν ἄνω βούληται, στῆσαι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ κάτω, ὑγρῆναι.

LXVI. Corpora cùm quis purgare voluerit, meabilia illa reddat oportet: & ſi quidem 1 ſuprà velit, aluus ſiſtenda; ſi verò infrà, humectanda.

Secundo libro, Aphoriſmo 9. hic explicatus fuit.

1 Si exiſtimauerimus ad morbi curationem maximè neceſſariam fore vomitionem.

LXVII.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

LXVII. Somnus & vigilia, vtraque ſi præter modum fuerint, morbus.

Hunc enarrauimus libro ſecundo, Aphoriſmo tertio. Sequentes etiam duos Aphoriſmos (nempe LXVIII, & LXIX) interpretati ſumus libri quarti Aphoriſmo 30. & 40.

LXX.

Ἐπὶ λευκῷ φλέγματι ὕδρωψ ἐπιγίνεται.

Hydrops.

LXX. 1 Leucophlegmatiæ hydrops ſuperuenit.

1 Vbi totum corpus in tumorem mollem attollitur, venis habituque corporis pituita refertis: quale eſt corpus cacochymiâ obſeſſum. Cùm enim hepar alget, ſolidæque partes frigent, gignitur pituitæ copia, vnde in alborem trahitur corpus. Quaſi dicat, purga eam pituitam, ac firma viſcera, ne aſcites naſcatur. Exhibe ſæpè rhabarbarum, hoc modo: Accipe Rhabarbari ſemunciam, cinnamomi ſemidrachmam: redige in puluerem, quem remiſce cum duabus vel tribus vnciis conſeruæ florum cichorei vel abſinthij, aut tanaceti: adde ſirupum cichorei. Sumat cottidie drachmas duas: & ſuperbibat cochlearium vini chalybis.

Vſus Aphoriſmi.

LXXI.

Ἐπὶ διαῤῥοίῃ, δυσεντερίη.

Dyſenteria ubi metus.

LXXI. A diarrhœâ dyſenteria.

Senſim enim abraduntur inteſtina. Quaſi dicat, igitur remediis exclude ac tempera ſuccum illum acriorem inteſtinis immiſſum. Da rhabarbarum, myrobalanos, vel dilutum agarici, ſi pituita in vitio ſit: dein tempera decoctis ac ſirupis.

Prouiſio vt habenda.

LXXII.

Ἐπὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται.

Lienteria metus.

LXXIII. Lienteria ſuperuenit dyſenteriæ.

Cautio.

Fractis inteſtinis à materia contumaci, quam iniuriam etiam ſentit tandem ventriculus, vnde lienteria. Quare ſummum ſtudium adſit vt placetur diſenteria, ne eò prorepat malum.

LXXIII.

Ἐπὶ 1 σφακελισμῷ, 2 ἀπόστασις ὀστέου.

LXXIII. A 1 ſphacelismo, oſſis 2 abſceſſus.

1 Cùm phlegmone in gangrænam, hæcque iterum in corruptelam abit, vt cùm os liueſcens in cariem abit.

2 Os eximitur. Id patitur os, vel quia nudatum vnde refrigeratur, & nutricatu ſuo ſpoliatur; vel quòd tabe manans vicina caro os inquinat. Quare tunc abradendum eſt os, ſi ſuperficietenus à natura ſua degeneraurit: ac ireos puluis oſſi imponendus; nihil enim æquè ac ſolitarius hic puluis ſolet os ab omni putredine tueri. Remedium elegans ad oſſis tutelam.

LXXIV.

Ἐπὶ αἵματος 1 ἐμέτῳ 2 φθίσις, καὶ τοῦ πύου κάθαρσις ἄνω· 3 ἐπὶ τῇ φθίσει ῥεῦμα ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἐπὶ τῷ ῥεύματι 4 διάῤῥοια, ἐπὶ τῇ διαῤῥοίῃ 5 σχέσις τῆς ἄνω καθάρσιος, ἐπὶ τῇ σχέσει θάνατος. Phthiſis.

LXXIV. A ſanguinis 1 vomitione 2 tabes & puris ſupernè purgatio, à tabe fluxio de 3 capite; à defluxu diarrhœa, à 4 diarrhæa interceptio expectorati; ab 5 interceptione mors.

1 A largo ſanguinis expectorato ex partibus ſpirabilibus.

2 Niſi ilicò vena obturetur, phlegmone ac febris arceatur; ſiſtatur fluxio, ſuccus temperetur, antequam pus fundant.

3 Trahunt enim ac admittunt pulmones labefactati fluentes ſuccos. Caput tunc plethoricis cauſis à pulmonibus repletum eos demittit abundè: incaleſcens enim caput à fuliginibus pulmonum, trahit à toto corpore, illicque retenta materia acrimoniam induit: hanc iterum in ſe trahunt pulmones, ita conſpirant in ſui perniciem.

4 Hoc benè fit ineunte morbo, viribus adhuc firmis; nam ita caput ſe exonerat in aluum. Non autem bonis ægrotum rebus euenit in labefactatis viribus.

5 Pus enim interceptum ſtrangulat. Quare in tabidis non temerè mouenda eſt aluus: nam ita id atterit vires, vt expectoratum ampliùs excutere nequeat pectus. Vſus Aphoriſmi.

LXXV.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίην ὑποχωρήμασι, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ 1 τὰς σάρκας, καὶ ἤν 2 πη ἄλλη τῆς φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα, ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολύ, πολλή· ἢν δὲ πάνυ πολύ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

LXXV. Qualia ſint quæ per vrinas ac aluum ſubeunt, 1 & quæ per carnes abeunt, & ſi quâ aliâ 2 corpus à natura recedat, ſpectare oportet. Nam ſi paruum, paruus morbus eſt: ſi multum, magnus: ſi valdè multum, iam tale fuerit pernicioſum. Excrementa vt ſint examinanda.

Vt Medicus in cognitionem veniat morbi, cauſæ, ac partis, ſymptomatum opus eſt illi examine. Inter ſymptomata ſunt excretiones, quæ examinari debent in ſubſtantia, qualitate, quantitate, eorum copia, excernendi modo, & tempore. Nam excrementa referunt ideam illarum partium vnde dimanant. Morbi vnde deprehendantur.

1 Vt ſudores, & abſceſſus.

2 Alia etiam ſymptomata, in examen vocanda; vt actiones læſæ, qualitas mutata corporis, in colore, charactere, & mole.

INDEX

1:21 146 1130

Digitized by Google

INDEX
RERVM MEMORABILIVM
Quæ in hoc Secundo Tomo continentur.

Numeri paginæ eſt ſolum habenda ratio.

A

Abdomen.

ABDOMINIS partes, & nomina earum. pag. 594
Abdominis præſtantia in ſignificando. ibid.
quòd à Medicis tangi debet. ibid.

Abortus.

Abortus. 104
cauſæ. ibid.
ſigna. 105
Indicationes curatiuæ. ibid.
Prognoſis. 106
Medicamenta. ibid.
Doloris remedium. ibid.
cùm iam iam imminet abortus. ibid.
Cautela. ibid.
Empirica. ibid.
Abortus cauſæ. 448
Abortus futuri ſigna. 450
Abortus notæ. 446
Abortus periculum vbi. ibid.

Abſceſſus.

Abſceſſuum genera. 386
Abſceſſu qui iudicantur. 378
Abſceſſus à febribus longis. 411
Abſceſſus criticus per vrinam auertitur. 420
Abſceſſus in febribus longis. 421
Abſceſſus latens in corpore. 465
Abſceſſus per febres. 422
Abſceſſus in quibus morbis expectandus. 278. 279
Abſceſſus potius hyeme eueniunt. ibid.
Abſceſſus ad ſuprema vel ad inferna. 266. 267
Abſceſſus in peripneumonia in crura. ibid.
Abſceſſus bonus in partem qui fit capacem. 248
Abceſſum vrina ſignificat. 256
In Abſceſſum quæ febres abeant. 278
Abſceſſu iudicantur febres diuturnæ. 421
Abſceſſu vel excretione fit criſis. 273
Abſceſſum auertit vrina critica. 429

Abſtinere.

Abſtinendum à cibo vigore morbi. 371

Academici.

Academicorum ex ſententia an aliqui fuerint felices. 115. 116

Acetum.

Acetum & oximel vtile bilioſis, noxium melancholicis. 330
Acetum inimicum mulieribus ob vterum. ibid.

Acidus.

Acidus ſuccus malus eſt. 196
Acidus ructus frigoris notæ. 464

Acron.

Acron Agrigentinus. 134

Acutus morbus.

Acuti morbi duplices, & quales. 284. 330
Acutis in morbis quo modo ali debet æger. 371
Acuti morbi etiam fallunt. 388
Acutis in morbis criſi imminente non dandæ ſorbitiones. 345
Acutos morbos curandi indicationes duæ. 304
Acutis in morbis ſi aluus perpetuo fluat, quomodo habendi ægri. 344
Acutis morbis ſorbitiones quando dandæ. 343
Acutorum morborum indoles quatuor ex ſignis eluceſcit. 312
Acutos per morbos ſurditas. 425
Acutis in morbis cibus. 26. 27
Acuti morbi quibus diebus iudicentur. 132. 271
Acuti morbi cum vel ſine febri. 240
Acuti morbi ex μεταπτώσεων. ibid.
Acutorum morborum ſalutaria ſigna 272
Acutorum morborum cibus qualis. 27
Acutis in morbis quomodo diæta inſtituenda. 309. 312.
Acutis in morbis diætæ ordinandæ quatuor ſcopi Hippocrati. 399
Acuti morbi qui & quales. 132
Acumen morbi & malignitas calamitoſa. ibid.
Acutis in morbis quando vinum inutile. 332
Acutis in morbis quo modo cibus exhibendus. 377
Acumen morbi tenuiſſimam diætam poſtulat. 371
Acutorum morborum an bilis ſit cauſa. 18
Acutis in morbis phlebotomiæ locus. 341
Acuto cum morbo grauida. 444. 451

Adoleſcens.

Adoleſcentum morbi. 409

Adipoſus.

Index Rerum.

Adipoſus.

Adipoſi vt purgandi. 412

Æger.

Æger quæ vitare debet 205
Ægri alacritas in ſurgendo qoid denotet. 237. 248
Ægri torpor. ibid.
Ægri à Medicina ſanantur. 170
Ægri conſolandi ac 10 ſpem erigendi. 211
Ægri ſe lædunt ſuis animi affectibus. ibid.
Ægris non omnia concedenda. 213
Ægri ſæpe caoſæ ſunt inſanabilis morbi. 172
Ægri iam iam morituri ſigna. 425
Ægri facies; & quid in ea obſeruandum. 232. & ſeq.
In Ægro læthalia ſigna. 423
Ægris aliquid concedendum. 395

Ægyptus.

In Æygpto vt admoueantur cucurbitæ. 38
Ægypti endemius morbus Elephantiaſis. 119
Ægyptii vt hodie diætam per febres præſcribunt. 27

Aër.

Aërem Anaximenes rerum principium ſtatuit. 139
Aër quomodo morborum cauſa. 152
Aër qualis eſſe debeat ad tutelam à peſte. 48
Aër qua ratione in morbis variari debet: & quomodo purus ac temperatus dicatur morbis vtilis. 25
Ex Aëre ſudorum prognoſis. 401
Aër. 215
Aëri maior vis ineſt quam cibo aut potui. 273.274
Aëris ſubitaria turbatio fugienda. 115
Aëris violata temperies cauſa peſtis. 74
Aërem quid contaminet vt noſcas. 76
Aër & cibus vt in peſte habeodus. 84
Aër maximè parit morbos. 367

Æs.

Ærea inſtrumenta. 162

Aſclepiadæ.

Aſclepiadum doctrina à quibus corrupta. 135

Æſculapius.

Æſculapius vt quondam pingi conſueuerit. 136
Æſculapius à Chirone inſtitutus. 134
Æſculapij varia nomina. 158
de Æſculapio plura. ibid.
Æſtatis quo tempore luxuriat ſanguis. 149
Æſtatis morbi proprij & alieni. 406
Æſtate in frigida & ſicca qui fiant morbi. 403
Æſtiui & verni morbi quid differant. 406
Æſtatis quo tempore vigorem ſuum obtineat ſanguis, & quo bilis. 149
Æſtate bilis increſcit. ibid.
Æſtate quid purgandum. 412
Æſtate increſcit bilis: & quo æſtatis tempore. 149
Æſtas frigida & ſicca quos morbos proferat. 403
Æſtate oum vino generoſo vtendum. 376
Æſtate decreſcit bilis. 148
Æſtiui morbi. 406

Æſtus.

Æſtum in corpore nunquam concipit ptiſana. 288
Æſtu in maligno excellens remedium. 80
Æſtui totius potus præſtans. 85

Ætas.

Ætatis declinantis morbi. 410
Ætates obnoxiæ tabi. 437
Ætates aliæ aliis temporibus gaudent. 405
Ætatum ſingularum morbi. 6,a,b

Æther.

Æther quid veteribus. 215

Æthiops.

Æthiopibus quare febres calamitoſæ. 268

Affectus.

Affectuum veſicæ dignoſis. 433

Ager, Agricultura.

In Agricultura Deus eſt ſummè viſibilis. 118
Agriculturæ laus. 117
Agrum colens Cincinnatus Dictator renunciatur. ibid.
Agriculturam prætulit Diocleſianus Imp. Imperio. ibid.
In Agris præcipue philoſophicum otium felix. ibidem.
Ἀκρισις quid. 212.258

Albus.

Album cur cerebrum. 264
Albo pro profluuio menſium conſilium. 101

Alcmæon.

Alcmæon in auro ſummam poſuit felicitatem. 113

Alexipharmaca.

Alexipharmacorum quorundam cenſus. 91

Alexiteria.

Alexiteria triplicia. 324

Alimentum.

Alimenta vim ſuam retinent vel ſeruant vt variis offeruntur naturis. 192.193
Alimenta. 388
Alimentum & pus non differunt causâ. 274
Alimenti cognatio cum corpore cuiuſque hominis. 192. & ſeq.
Allij facultates. 355
Ἀλλοδάπον quid. 273
Alphi. 406

Alterantia.

Alterantia remedia in peſte. 53

Aluus.

Alui in fluxu vomitoria. 35
Aluum quo modo & quando moueat melicratum. 323
Aluini fluxus cauſæ, differentiæ, &c. 33. & ſequentibus.
Aluus fluens vt ſtringenda. 36.60
Aluus & excrementa peſtis tempore. 78
Aluinarum deiectionum tria genera. 293
Aluinum incendium cum cardiogmo. 427
Aluus profuſior. 464
Aluus quibus ab haimorrhagia feratur. 417
Aluum lenientia in febribus. 30.41
Aluum lenientia in peſte qualia præſcribenda. 52
Alui excrementa. 249. & ſiq.
Aluus vt mollienda hecticis. 9
Aluus humida iouenibus ſalutaris. 399
Alui deiectiones. 249.& ſeq.
Alui cum fluxu hydrops. 460.
Alui excrementa qualia eſſe debeant. 249
Alui excrementa liquida quid denotent. ibid.
Aluino fluxui. 86
ἀλυσιτελὴς quid. 259
ἀλυσμὸς doplex. 237

Amœnus.

Amœnus locus ſanitati dicatus. 213

Amor.

Amor patriæ. 209

Amygdala.

Amygdalarum lac. 43
Ἀνακάθαρσις quid. 260

Anatomia.

Anatomica primus profeſſus eſt Diocles Cariſtius. 135

Anaxagoras.

Anaxagoræ de bile ſententia. 17

Angina.

Angina quid ſit, & eius ſpecies, cauſæ & pericula. 191.266.277
Angina mutatur in pleuritidem & in peripneumoniam

niam. 176.277
Angina vnde ſit dicta, 191
Angina. 345.475
Anginæ cauſæ & curatio. ibid.& ſeq.
Angina peſtilens. 90
Angina à luxata vertebra. 469
Anginæ cur varij ſuccedant morbi,& quid ſignificent. 437
Angina in peripneumoniam. ibid.
Angina latens. 418
à luxata vertebra. 519
Angina pituitoſa num ſit periculoſior bilioſa. 393

Anglicus.

Anglicus ſudor. 60

Anhelitus

Angelitus ſuſpirioſus. 176.265

Anima, Animalis.

Anima proprie videt. 215.224
Animalis facultatis à robore prognoſis. 393
Animalium ſanguineorum & hominis quæ materialia principia. 245
Animalia contra venena. 91

Aniſum.

Aniſi vis in pueris. 408

Annus.

Anni quibus partibus qui humores moueantur. 274
Anni tempora vnde bene maleque morata. 272.& ſeq.
Anni diuiſio antiquorum Græcorum. 399
Anni ſalubris conſtitutionis deſcriptio. 402
Anni qua parte bene aut male ferantur cibi. 377

Anodyna.

Anodynorum tria genera. 299

Anomalia.

Anomalia vnde. 22
Anomaliæ cauſa. 21

Antipraxia.

Antipraxia quæ agant. 132

Antiqui, Antiquitas.

Antiquorum variæ opiniones de victu febrium putridarum. 26
Antiquitatis authoritas. 146
Antiqui plerique tantum ſemel de die cibum capiebant. 187
Antiquis diæta multiplex. 369
Antiquorum vices in edendo. 251
Antiqui cænabant. ibid.
Antiqui Philoſophi principium vnum poſuerunt. 140
Antiquorum mos in ſcribendis libris. 364
Antiqui diligentes in ellebori deſcriptione. 226

Antiſtenes.

Antiſtenes Socraticus voluptatem ſummum malum dixit. 212

Aphonia.

Aphonia vnde ſubitaria. 341
Aphonis quibus vena pertundi debeat,& quæ contingant illis ſymptomata. ibid.
Aphonia in 14.morbi diem incidens diuturnitatis ſignum. 343
Aphonia & conuulſio in ebrietatem ſi cadant. 435

Aphoriſmus.

Aphoriſmus quid. 364
Aphta. 90

Apollo.

Apollo celebratus fuit fere ab omnibus gentibus pro Deo Medico. 258
Apollinis varia nomina apud varias gentes. ib.
Apollinis nominum ratio. ib.
Apollo manu dextra gratias geſtabat, ſiniſtra ſagittas. ib.
Apollinis Cumæ ſimulachrũ auulſum Seleuciæ. 120
Απόστασις quid. 244

Apoſtema.

Apoſtema quid. 243.386

Appetitus.

Appetitus læſus;indicationes curatiuæ;cauſæ. 129
Appetentiæ caninæ cauſæ. 130
Eius cauſæ,ſigna differentiarum: ibid.
cibus,cautio,remedia. ibid.
Appetentiæ caninæ nobile remedium eſt vinum generoſum. 130

Apoplexia.

Apoplexia in parua poſt phlebotomiam quid agendum. 341
Apoplexia cur lethalis. 396
quid ſit parua & magna apoplexia. ibid.
Apoplexia qua ætate. 468
Ἀποζέματα. 195

Aqua.

Aquæ genera. 331.332
Aquæ potionem in morbis acutis vtilitatem nullam adferre. 331
Aquæ potio cur calamitatem in morbis acutis refrigeratis pedibus afferat. 332
Aquam cur non olfaciamus. 224
Aqua theriacalis optima. 82
Aquæ innatatio an Lamiarum indicium. 532
Aquæ frigidæ exhibitio in ephemera. 15
Aquæ frigidæ potus Caoſo. 41
Aqua vitæ præſtans remedium ad flatus ventriculi & vtendi modus. 526
Aqua eſt capitis vlceribus pernicioſa. 442
Aqua quæ optima. 443
Aquæ frigidæ potus. 41
Aqua frigida hecticis vt danda. 50
Aqua frigida vt propinanda in ſynocho. 15
Aqua plures morbos infert quam cibus. 49
Aquæ frigidæ vſus in peſte. 84
Aqua ptiſanæ. 290
Aqua pura vtantur Medici. 162

Aquilo.

Aquilonis conſtitutionis vis. 401.405

Arabes.

Arabum Lipyria. 66.67

Archigenes.

Archigenes De febribs ſcripſit. 1

Ardor.

Ardor ſtomachi,& eius remedia. 123

Ariphron.

Ariphronis hymnus de ſanitate. 258

Arma.

Armorum ſigna dignoſcat Chirurgus. 565
Aromata. 443

Ars.

Arti opus eſt exercitatione. 297
Artis fundamentum eſt natura : & naturæ perfectio eſt Ars. 197.& ſeq.
Artis principium quæ obſeruatio euadat. ibid.
Artis quid ſit proprium. 171
Artes non inſectandæ,ſed augendæ. 168
Artes cur quidam calumniantur. ibid.
Artes quæ vtiles,quæ inutiles. 179
Artes methodo conſtant. ibid.& ſeq.
Artibus comparandis tria opus ſunt. 221
Arti opus eſt vſu. 185.197.205.206
ad Artem eruditio omnis traduci debet. 197
Ars Hippocratis perpetua. 230
Artis,naturæ,& fortunæ opera vt differant. 170
Ars Hippocrati quid. 365
Ars quid. 167.& ſeq.
Ars non vltra ſuum inſtrumentum operatur. 172
Ars ſolis initiatis aperiebatur. 180

Index Rerum.

Arti iungenda eſt ſcientia: & contra. 221

Arteria.

Arteriæ aortæ natura. 218
Arteriarum per corpus diſtributio. ibid.
Arteriæ vt ſecandæ. 163

Articulus.

In Articulis ichor continetur. 175.241.264

Artus.

Artus vt gignantur. 221
Artuum muccus vnde. ibid.
Artuum proiectio, in morbis. 185
Ἀσκίτης quid ſignificet. 259
Ἀσκαλις quid. 283

Aſtantes.

Aſtantes non ſint idiotæ. 204.224

Aſtronomia.

Aſtronomiæ laus. 115

Aſinus.

Aſinino lacte purgandi cauſo laborantes. 337

Athenienſes.

Athenienſium decreto diuinus honor exhibitus Hippocrati. 135

Athleta.

Athletarum plenitudo perículoſa. 368
Athletæ ridiculi. 368
eorum corpora. ibid.

Atra bilis.

Atra à bile dyſenteria. 417
Atram in bilem non abit pituita. 259
Atrorum ſuccorum excretio. 416
Κυανοῦς. 16

Auaritia.

Ab Auaritia abſit Medicus. 159.198
Auaritia abſit Medico. 209

Auctio.

Auctio humani corporis eſt naturæ opus. 375

Auctor.

Auctoris peſtilentiales pilulæ. 78

Auctoritas.

Auctoritas vetuſtatis. 146

Auditus.

Auditus vt fiat. 223
De Auditu variæ opiniones. 224

Auguſtus.

Auguſti infœlicitas. 116

Aura.

Aura venenata ex antro Seleuciæ exiliens totum orbem vaſtans. 120

Aures.

Aures quibus mobiles ſint. 233
Aurium dolor acutus. 275

Aurum.

Aurum ſummum bonum poſuit Alcmæon. 113

Auſter.

Auſtrorum vis. 401.402.405

Autumnus.

Autumno melancholia copioſiſſima. 149
Autumnales morbi. 407
Autumni morbi. 402.468
Autumnus aquilonaris quibus proſit, vel noceat. 404
Autumnus tabidis noxios. 402
Autumnales morbi. 400 & ſeq.
Autumno pauciſſimus ſanguis, melancholia copioſiſſima. 149
Autumno pauciſſimus ſanguis. ibid.

Axioma.

Axiomata pariunt iudicium & vſus. 368

B

Balbuties.

Balbuties. 463

Balneum.

Balnei in morbis acutis vſus. 333
& in quibus morbis vtile. 335
ni rectè præparatum vſurpetur, valdè noxium. ibid.
quibus vtile. ibid.
quo acutorum tempore eius vſus ineundus. ibid.

Balſamum.

Balſamum Peruuianum. 56

Bilis, Bilioſus.

Bilis author febrium. 4
Bilis num ſine putredine febrim excitet. ibid.
Bilis num ſola putreſcat. 18
Bilis num cauſa ſit acutorum morborum. ibid.
Bilis vt paranda. 31
Bilis varia. 18
Bilioſi vt nutriendi. 27
Bilis increſcit æſtate. 149. & quo æſtatis tempore. ib.
Bilis hyeme decreſcit. ibid.
Bilis decreſcit æſtate. 148
Bilem, Pituitam, Melancholiam purgantia in Peſte. 81
Bilis atræ excretio quid ſignificet. 416
Bilis cur influat in ventriculum per febres. 427

Bito.

Bitonis & Cleobis fœlicitas. 116
ΒΛΑΣΤΗΜΑ quid. 169
Βλέφαρον ἀποτεταμένον. 236
Βλεφαρίδων χαμαιπετεῖς. ibid.

Bolus.

Boli lenientes. 30

Boulimos.

Boulimos & eius remedia. 130
Βραδυπνοία. 131

Bronchia.

Bronchia pulmonis quid ſint. 258

Bubo.

Bubo peſtilens vt curandus. 58.59
Bubones in febres. 424
Bubone de peſtilentiali notatu dignum. 75
Bubo peſtifer. 87
Buboni peſtifero inſigne vnguentum & emplaſtrum. 88

Bubula.

Bubulæ carnis vſus. 355

C

Cabala. 180

Cacochimia.

Cacochimia vt ſit curanda. 394
Cacochymiæ variæ regiones, & notæ earum. 385

Calculus.

Calculus vbi gignatur. 255
Calculi tyrannis, & crudelitas ſectionis. 159
Calculi ſectionis officium quibus olim datum. ibidem.
Calculi ſectioni Medicum aſtare non debere. ibidem.
Calculifraga quanta temeritate propinentur. ibid.
Calculus quid, eius foci, & ſigna. 432
Calculi vt periculum vitetur. 431
Calculoſis quibus vinum album diureticum exhiberi debeat; & quibus non. 321
Calculo. 190

Calidum,

Index Rerum.

Calidum , Calor.

Calidum illud quod eſt febris,quid ſit. 2
Calor in nobis geminus. ibid.
Calor fluens. ibid.
Calidum natiuum vbi ſtabuletur. 219
Calidum natiuum & eius vis. 215
Calor & frigus non habent magnam vim per ſe. 189. & ſeq.
Calor inſitus & peregrinus. 215.216
Caloris natiui effectus in generatione corporum. 215
Calidi fotus commoda. 441
quibus per ſe noceat, & quibus ex euentu proſit. ibid.
Calidi vis. 442.439
Calidum natiuum quid. 375
Calor & frigus partium quid indicet. 420
Calor perit triplici de cauſa. 368
Calor triplici de cauſa extinguitur. 296
Caluities. 463

Canis.

Canis rabidi morſus. 391

Capilli.

Capillorum ortus & natura. 223
Capillorum fluxus. 440.437

Caput.

Capitis immenſi dolores vt iudicentur. 275
Capitis dolor quo die ſoluetur. 280
Caput trahit,& ſemper plenum eſt. 194
Capitis dolor vt medendus. 455 460
Capitis vulnera cur æſtate periculoſa magis. 442
Capitis dolor. 86

Capra.

Capræ etiam ſanæ febricitant. 1
Caprillæ carnes. 356

Carbunculus.

Carbunculi curatio. 57.58
Carbunculis apparentibus,quæ vena ſecanda. 51
Carbunculus peſtifer. 89
Carbunculi peſtiferi differentiæ , ſigna, prognoſis. ibid.
Carbonculi peſtiferi indicatio curatiua, diæta,remedia interna, externa. ibid.
Carbunciſſus. 298
Carbonculus morbus. 120

Cardiogmus.

Cum cardiogmo aluinum incendium. 427

Carmina.

Carmina Sagarum tolluntur. 278

Caro , Carnes.

Carnes febricitantibus inutiles. 26
Carnis natura. 221

Caruncula.

Caruncula in gula obſeruabile remedium. 122

Caſeus.

Caſeus quibuſdam confert,aliis nocet. 192.193
Caſei facultates. 355

Caſtoreum.

Caſtorei vſus pro menſibus. 96
Κατὰ μῆρος quid ſit apud Hippocratem. 376

Cataplaſma.

Cataplaſmatum vſus qualis eſſe debeat. 162.165
Κακαστομίζειν quid ſit. 191

Cauſa

Cauſa morborum. 142
Cauſa morborum quomodo aër. 152
Cauſa morbi docet quid ſit agendum. 463
Cauſæ omnium ferè morborum. 383
Cauſæ internæ morborum duæ. 194
Καῦσος quid. 36

Cauſus.

Cauſus quid ſit ; eiuſque cauſa , differentiæ , ſigna. 39
Cauſi pulſus,prognoſis. ibid.
Cauſo ſubſtillum peſſimum. 40
Cauſi curatio,diæta,phlebotomia. 41
Cauſo lenientia,præparantia. ibid.
Cauſi ſitim extinguentia. ibid.
Cauſo aquæ frigidæ potus. ibid.
Cauſus qualis febris. 6.39
Cauſi varia criſis. 276
Cauſo incidens rigor. 425
Cauſus. ibid.
in cauſo quænam ſymptomatum cauſæ. ibid.
Cauſus vt generetur. 336
eius etymologia. ibid.
in cauſo quibus aqua melicrato mixta exhibenda. 337
quando vomitus & aluus monenda. 338
aſinino lacte purgandi. ibid.
hæmorrhagia & ſudor eum ſoluit. ibid.
quando recurrat. ibid.
cauſus nothus. 339
hæmorrhagia hîc incommoda. ibid.
quando hîc purgandum. 344

Cauterium.

Cauteria adhibenda in peſte. 52

Celſus.

Celſi locus emendatus , ex Hippocrate. 264

Cephalalgia.

Cephalalgiæ ſolutio vnde. 460

Cerebrum.

Cerebri natura. 217
Cerebrum cur album. ibid.

Calybs.

Calybs vt potabilis fiat. 36

Chirurgus.

Chirurgo turpe eſt,ſi ſuum ſcopum non aſſequatur. 163
Chirurgus militare debet. 165.167
Χερὸς. 245

Cibus.

Cibus duplici ratione conſideratur , ratione alimenti & remedij,& à quibus hæc indicentur. 26.27
Cibi exhibendi modus. ibid.
Cibus qua copia dandus per febres. ibid.
Cibus in acutis morbis. ibid.
Cibus quando per febres ſit exhibendus. ibid.
Cibus ratione cauſarum morbificarum & virium qualiter exhibendus. ibid.
Cibi faſtidium. 90
Cibus vt in vitio ſit. 131
Cibus vt in peſte habendus. 84
Cibi cur plus hyeme dandum. 377
Cibi dandi occaſio vnde captanda ſit,vbi is dandus. 374
Cibi qua parte anni benè aut malè ferantur. 377
Ciborum qualitas. quis cibus imbecillis. Cibus ſitis expers. 376
Cibum neceſſariò capere quid ſit,& iure,& loco. 392
Cibi familiaritate quadam naturæ ſtudere debent. 188
Cibi qui commodè nutriant : nim. qui edomari naturæ vi poſſunt. 187
Cibus cur non dandus in paroxyſmo. 280
Cibus nouus adferendus corpori cùm prandium coctus eſt. 185
Cibus optimus quis. 395
Cibus. 485
Cibus quo modo in acutis ſit exhibendus. 377
Cibus in qua infirmitate dandus. 313.344
Cibus nullus in ipsâ purgatione ſumendus,nec poſt eius abſolutionem plenâ manu ineundus. 304
Cibus quo paroxyſmi tempore exhibendus. 296
Cicer. 355

Index Rerum.

Cincinnatus.
Cincinnatus agrum colens Dictator renunciatur. 117
Cinctus.
Cinctus peſtilens. 91
Cleobes.
Cleobis & Bitonis fœlicitas. 116
Clyſter.
Clyſterum quando vſus. 229
Cnidij medici. 284
Coa.
Coæ ſcholæ duplex docendi ratio. 205
Coctio.
Coctione omnia craſſeſcunt. 250
omnes vires fælicitat coctio. 252
Coctio eſt duplex. 379
Cocta purganda. ibid.
Coeffuſio quid. 378
Cogitatio.
Cogitationis vis. 205.206
Κοιλία quid. 375
Κοιλιγράμμ. 214
Cœliaca paſſio. 131
Colicus.
Colicus dolor. 67
Collega.
Collega admittatur. 212
Columella.
Columellæ mala. 278
Columella degenerat in vuulam. ibid.
Commentator.
Commentatoris officium. 564
Compoſita.
Compoſita omnia conſtant ex quatuor elemẽtis. 144
Conceptio.
Conceptionis ſigna. 453
Conceptio vt fœliciretur. 448
Conſilium.
Conſilium pro albo menſium profluuio. 101
Conſilia ſint abſque contentione. 210
Conſolari.
Conſolandi ægri. 211
Conſuetudo.
Conſuetudinis maxima vis eſt. 179
vt lædat ſi peruertatur temerè. 184
Conſuetudini aliquid dandum. 377
Conſuetudinis in cibo habenda ratio, nnn qualitatis, ſed quantitatis. 289
Conſuetudo diætæ promiſcuæ optima ſanis. 307. & ſeq.
diætæ conſuetudinis quanta vis etiam in ſanis. ibid.
læſiones obortæ à ſubitâ conſuetudinis immutatione in ſanis, quo modo corrigendæ. 311
quæ noxa à repentinâ conſuetudinis immutatione. 310. & ſeq.
noxa immutatæ conſuetudinis in illis qui bis de die ſolent ſumere cibum, ſi iam tantùm ſemel ſumant. ibid.
quomodo ad conſuetudinem priſtinam debeat redire qui ſeipſum prandio defraudauit. 313. & ſeq.
Contagium.
Contagium quid, & quo modo fiat. 74
Contagium. 46
Continens.
Continens non putrida. 14
Continua febris.
Continuarum febrium differentiæ. 17
Continuæ febres vbi focum ſuum habeant; vtque hinc varie moueantur. ibid.
Continuarum febrium natura, cauſæ, ſigna, curatio. 39
Contraria.
Contrariorum curatio num perpetua ſit. 440.442
Conualeſcentes vt ſint habendi. 387
Conuulſio.
Conuulſio peſtilens. 90
Conuulſio à purgatione. 435
Conuulſio & præcordiorum dolor. 427
Conuulſio in ebrietatem. 435
Conuulſio in febrem incidens. 390
Cor.
Cor viſcus nobiliſſimum: per ſe micans: eius neceſſitas. 5
Cor roborantia. 49.55
Cordis dolor in peſte. 89
Cor cur omnium calidiſſimum videatur. 218.219
Cordi inſidet ſpiritus feruidus. 218
Cordis natura. ibid.
& num frigidum; eius præſtantia; & vnde dictū. ib.
& vaſa illi inſerta. ibid.
Corpus.
Corpus mixtum componentia quænam denuo ſeparentur. 144
Corporis humani plura eſſe principia à modo corruptionis probatur. ibid.
Corporum variæ conditiones. 388
Corpus vt fiat ἰυρον. 385
Corporis totius calor & mollities. 248
Corporum primordia. 215.192
ortus humanorum corporum. ibid.
Corruptio.
Corruptionis varia nomina. 56
Corruptio communis mixtis omnibus. 144
Κορύζα vbi mala. 260
& quid ſit. 190.260
Coryza vnde. 590
Cranium. 217
Craterus.
Craterus medicus. 119
Crateri ſerui nouus morbus. ibid.
Κρομμύα. 255
Criſis.
Criſis. 273
Criſis propriè dicta quid. ibid.
efficitur pepaſmo. ibid.
fit excretione vel abſceſſu. ibid.
Criſis pro ſigno à natura edito. ibid.
Criſis tempus. ibid. ſpecies. ibid.
Criſeos ratio. 270
Criſeos ratio cur non pendeat à Luna. 273
& de tota criſeos ratione. ibid.
Criſeos ratio eſt tribuenda triplici naturæ periodo. ibid.
Criſes ſubitò à morbis vindicant: nec vllus ſubitò ſanatur ſine criſi. 270
Criſes per ſudores in febribus. 419
Criſi etiam opus eſt quartanæ. 390
Criſis dum fit, ſit medicus ſpectator. 378
Criſis fit in paroxyſmo. 385
grauia ſymptomata eam antecedunt. ibid.
vnde perfecta & imperfecta notetur. 386
Quæ fit per abſceſſum. ibid.
Criſis Hippocrati ſumitur duobus modis. 365
Criſis per excluſionem quænam bona vel mala. 422
Criſis perfectæ vel inchoatæ notæ. 386.392
Criſis quid. 389
Criſis quid, criſis imperfecta & perfecta. 578.386
Criſis ſigna antecedentia, & conſequentia. 385
Criſis tardioris cauſæ. 389
Critica ſigna duplicia. 385
Criticum theorema. 401
Critici dies. 268
& num Lunæ ſint aſcribendi. 273
Criſis quàm variis modis, varioque euentu contingat. 291
Crocus.

Digitized by Google

Crocus.

Crocus efficax ad excluſionem fœtus. 107

Crœſus.

Crœſi fœlicitas. 116

Cruditas.

Cruditates quot. 379

Crudum apud Hippocratem duobus modis accipitur. 289

Crura.

Crura implexa habere quid denotet. 237

Cucurbita.

Cucurbitæ quando admouendæ in peſte. 32

Cocurbitæ vt admoueantur in Ægypto. 38

Cucurbitæ vt admoueantur in Ægypto. ibid.

Cucurbitis quibus vtendum in variis affectibus. 163

cum ſcarificatu quomodo vtendum. ibid.

Curatio.

Curationem exilis cauſa turbare poteſt. 223

Cutis.

Cutis tenſa & aſpera in febribus. 456

Cutis corporis vnde. 221

Cutis pallor. 333

& nigror cutis. ibid.

Cutis temperies & natura. 216

Cybele.

Cybele terra. 215

Cyceon.

Cyceon quid. 313

Cyrenaici.

Cyrenaici humanam fœlicitatem in voluptate poſuere. 111

Cyrus.

Cyrus Perſarum Monarcha hortos coluit. 117

D

Dæmon.

DÆmon ſine pacto nihil poteſt. 132

Darius.

Dario Perſarum Monarchæ Pythius Bithynicus donauit platanum & vitem auream, ſtipendiúmque & frumentum quinque menſium eius exercitui dedit. 113

Deambulatio.

Deambulationum apud Hippocratem tria genera. 308

Decubitus.

Decubitus quid ſignificet. 203.236

ſupinus quid ſignificet. 204.237

Deglutitio.

Deglutitio bifariam agitur. 122

Deglutitio difficilis ciborum: eius cauſa & ſigna. ib.

Deiectio aluina.

Deiectionum aluinarum tria genera. 293

Deiectio liquida alui vnde. 250

cum murmure. ibid.

prauæ deiectiones alui; æqualis. 249.& ſeq.

Deiectio nigra ſignificat varia. 252

varia deiectio. ibid.

cum flatu. ibid.

Deiectio quæ ſaluberrima. 249

Deligatio.

Deligatio commoda. 164

concinna interdum inutilis. ibid.

Delirium.

Delirij ſigna. 348

Delirij idea quid quæque prænunciet. 467

Delirium quale à ſomno miteſcat. 382

Democritus.

Democritus opes reiecit, peregrinationeſque difficillimas ſuſcepit, vt eruditionem nanciſceretur. 113

Democritus Hippocratis præceptor ab ipſo ab ellebori iniuria liberatus. ibid.

Demonſtratio.

Demonſtrationes medicæ ſint ſenſibus notæ. 178

Dentes.

Dentium ortus. 221

& tota dentium hiſtoria. ibid.

Dentium ſtridor quid denotet. 338

Dentium volſella. 164

Dentitionis tempore qui eueniant morbi. 409

Dentium lentores. 424

Dens num ſit os. 440

Deplorati.

Deploratis non eſt facienda medicina. 172

Deriuatio.

Deriuationis vis. 433

Deriuatio quid differat à reuulſione. 378

Deus.

Deus in agricultura ſummè viſibilis. 118

Deus prima eſt cauſa. 201

Deus ſumme viſibilis in agricultura. 118

Diadoſis bona. 277

Diæta.

Diæta ex quorum cognitione per morbos recte inſtituatur. 374

Diætam tenuiſſimam poſtulat acumen morbi. 371

Diæta multiplex antiquis. 369

Diæta tenuis triplex. ibid.

Diæta accurata.ibid. & quid ſit. ibid.

Diæta pleoior non anteponenda tenui. 371

Diæta ſtata quid. 370

Diæta tenuis vtiliſſima eſt. ibid.

Diæta tenuis ſanorum hominum quid ſit. ibid.

Diæta vt inſtituenda in peſte præcauenda. 48

Diæta eſt inſtituenda à peſte correptis. 50

Diæta à veteri Medicina inuenta eſt. 178

Diæta à ſecundis qualitatibus inſtituenda. 187

Diæta non eadem ſanis debetur ac ægris. 178

& quòd ex eiſdem vtraque ſit nata fontibus. ibid.

Diæta non pertinet ad coquum. 180

& cur non numeretur inter artes. ibid.

Diæta tenui non diu vtendum. 215

Diæta vnde ornatum ſuum nacta ſit, atque in artem prouecta. 179

Diætæ vis. 159

Diætam quæuis gens habet ſuam à Medicina. 179

Diæta quando & quâ copiâ in morbis acutis exhibenda. 307

quando tenuis, & quando plenior diæta conueniat. ibid.

quomodo in morbis acutis inſtituenda. 309.312

Diætæ promiſcuæ conſuetudo optima ſanis. 308

diætæ conſuetudinis quanta vis etiam in ſanis. ib.

Diætæ totam vim & effectum immutat occaſio exhibendi. 314

Diætæ inconſideratè inſtitutæ damna. 308.314

Diætæ in medicinâ vtilitas. 285

Diætæ in morbis acutis ordinandæ quatuor ſcopi Hippocrati. 309

Diætæ ſcopi duo. 288

Diætam ægrotorum cur non exactè ſint proſecuti antiqui medici ante Hippocratem. 286

Diætetica.

Diætetica verè eſt ars. 177.& ſeq.

Diætetica prima Medicinæ pars. 177.179.181

& vnde ſit inuenta, & quod ſit ars. ib.& ſeq.

Dialectica.

Dialecticæ amœnitas. 115

Diaphragma quibus in malis tentetur. 196

Diarrhæa.

Diarrhæa ſuperueniens vomitui. 461

Diarrhœa ſuperueniens morbis. ibid.

Diarrhœa. 60

Diarrhœa in hydropem incidens. 247

Dies.

Dierum criticorum recenſus. 389.390
Diei partitio. 249.274
Die quinto morbi quæ obſeruanda lethalia ſigna. 348
Die quarto iudicantur febres. 168
Dies critici. ibid.& ſeq.
Dies critici in longis morbis. 273.& ſeq.
Dies critici κατὰ πρόθεσιν. 272
ratio horum dierum. 166
Dies critici quomodo numerentur. 271.272

Diligentia.

Diligentia opus: & eius vis. 167

Digiti.

Digitoruum liuor. 248
& nigror. ibid.

Diocles.

Diocles Cariſtius primus Anatomica profeſſos. 135

Diocletianus.

Diocletianus Imperator prætulit agriculturam imperio. 117

Dionyſius.

Dionyſius Siciliæ Tyrannus quo modo Damoclem docuerit, regum vitam eſſe infœliciſſimam. 112

Diſputatio.

Diſputationes nimis ſubtiles vitu perandæ. 115

Diuinum.

Diuinum ſeu θεῖον quid Hipp. 45
Diuinum, in morbis quid. 232

Diuretica.

Diuretica in peſte. 53
Diuretica remedia. 32

Doctrina.

Doctrina opus ad ſcientiam. 199
Doctrinæ vis. 114

Dolor.

Doloris idea notanda; quodque ſit multiplex. 458
Dolor vt fiat. 383.458
Dolor dupliciter accipitur. 597
Dolores omnes placans ſecretum remedium. 106

Dorſum.

Dorſi dolor peſtilens. 90
Dorſi dolor. 462

Draco.

Draco filius Hippocratis. 155

Dracunculus.

Dracunculus qualis morbus. 119

Duretus.

Dureti prudens dictum. 160

Δυνάμεις.

Δυνάμεων mentio. 194
& quid ſint. 194
vt agant. ibid.
earum potentia. ibid.

Dyſenteria.

Dyſenteria diuturna, & quæ magna. 458
Dyſenteriæ ſpleniticorum. 465.466
Dyſenteria quando contingat. 148
Dyſenteria. 324.329.352
Dyſentericæ deiectiones quales. 252
Dyſenteria quadruplex. 417
Dyſenteria ab atra bile. ibid.
Dyſenteria cum caruncula. ibid.

Δυσκοιτεῖν.

Δυσκοιτεῖν eſt implacidè lecto decumbere. 185
Dyſuria. 464

E

Ebrietas.

Ebrietas varia. 435
In Ebrietatem ſi incidant aphonia & conuulſio. 435

Eclegma.

Eclegmata & ſyrupi calidi cur expectoratum inhibeant. 321
Eclegmata in principio pleuritidis non præſcribenda. 298

Elaterium.

Elaterium 285
Elateria pharmaca pro quibuſlibet vſurpat Hipp. 285

Elleborus.

Elleborus albus, niger. 303
niger elleborus cur vtilis in infernæ pleuritidis purgatione. ibid.
Ellebori in deſcriptione diligeotes erant antiqui. 226
Elleborum quibus morbis proſit. 414
Elleboratum vinum elegans & innoxium. 120

Electuarium.

Electuarium ex ouo pro peſte. 83

Elegantia.

de Elegantia liber dignus Hippocrate. 197

Elementum.

Elementum vnum eſſe qui aſſerunt, refutantur. 140
Elementum corporum non eſſe vnum probatur argumento à maiori ad minus. 143
Elemento ex vno hominem non conſtare. 144
Elementi & principij diſcrimen. 140
Elementa ſingula ad ſuam naturam redeunt homine mortuo. 144
Elementorum διαχώρησις & διάκρισις quid differant. 216
eorum mixtio vt fiat. ibid.

Elephantiaſis.

Elephantiaſis Endemius Ægypti morbus. 119

Embrio.

Embrio vt nutriatur. 219

Empedocles.

Empedoclis diſcordia. 215

Empirica.

Empirica in febribus. 32.56
Empirici. 53
& quomodo cum iis tranſigendum. 212
Empiricos infamia non affligit: & cur. 166
Empiricis de remediis ventriculi obſeruandum. 126

Empyema, Empyi.

Empyema quibus funeſtum. 269
Empyematis citiùs vel ſeriùs rumpendi notæ. 263
Empyematis futuri nota. 262
periculoſum quodnam ſit empyema. ibid.& ſeq.
boni moris notæ. ibid.
mali notæ. ibid.
quando erumpet, ſigna. 263
Empyematis initium iam adeſſe vt notabimus. ibid.
in qua parte thoracis ſit conceptum. ibid.
de vetere & perfecto empyemate; hoc eſt vbi effuſum eſt pus. ibid.
Empyematis in phthiſin abeuntis notæ. ibid.
eiſdem ſignis agnoſcitur recens effuſio in thoracem, & recens collectio. 265
Empyi à peripneumonia ſenes faciliùs moriũtur. 268
Empyi ſecti, quo euentu. 269
Empyicorum febris ad hecticam abit. 264
ſudor eorum qualis. ibid.
eorum tuſſis. ibid.
Empyema quid ſignificet. 437
Empyi. 439

Empyreuma.

Empyreumatis nota. 378

Endemius.

Endemij morbi. 119

Ephemera febris.

Ephemerarum febrium natura. 11
In Ephemeram qui prompti. 12

Ephemeræ

Ephemeræ differentiæ, ſigna,focus. ibid.
Ephemeræ ſigna cauſarũ,prognoſis,curatio,diæta. ib.
Ephemeræ illitus,clyſteres. 13
Ephemeræ ad vtile balneum. ibid.
Ephemeræ decocta purgantia;phlebotomia. ibid.
Ephemeræ confectiones. 14
Ephemera de febre vbi veteres agant. ibid.
Ephemera plurium dierum. ibid.
De eius cauſis,ſignis,curatione. ibid.
Ejus differentiæ, ſigna, prognoſis, curationis ſcopi. ibid.
Eidem phlebotomia, cucurbitæ,aquæ frigidæ exhibitio. 15
Eidem diæta,decocta,clyſteres,ſyrupi, purgantia. ibidem.
Eidem Balnea. ibid.
Eiuſdem mutatæ ſigna. ibid.
Ephemera peſtilens num detur. 46
Epheſiæ Dianæ templum Heroſtratus incendit. 112

Epiala febris.

Epiala febris quomodo calida & frigida 22
Epialæ febris hiſtoria. 66

Epicraſis.

Epicraſis quid. 384

Epidemicus.

Epidemici morbi. 282
Ἐπιγεγτίδες quæ. 211

Epilepſia.

Epilepſiæ euentus. 436
Epilepſiæ cauſæ & ſpecies. ibid.
Epilepſia quid ſit. ibid.
Epileptica conuulſio cum quartana. 456
Epilepſiam quid curet. 436

ἐπιστάτης.

Ἐπιστάτην quem medicum vocet. 161

Epithema.

Epithema in febribus. 32
hepati,& cordi. 42
renibus. 56
Erratica febris. 71

Eruditio.

Eruditio omnis ad artem traduci debet. 197
Eruditionis vis. 114
Eruditi hoſtium ſubactorum liberos noluere Mitilenæi. 115

Eryſipelas.

Eryſipelas euaneſcens quid ſignificet. 277
Eryſipelas. 462.471
Eryſipelas peſtilens. 90

Euacuatio.

Euacuatio inſtitui debet collineando ad varias circumſtantias. 367
Euacuatio molienda eò quò natura viam affectat. 379
Euacuationi quando ſtudeodum. 391
Euacuationis dum iuſta ſigna. 379
Euacuationis rationem indicant morbi & ſymptomata. 367
Euacuatio num extrema conueniat. 380
Euacuatio vbi ad lipothymiam vſque ducenda. ibidem.
Euacuatio ſubitanea,vbi magna ſunt vaſa, periculoſa. 463
Euacuatio quando dolorifica. 145.148
Euacuatio ſymptomatica. 32

Euexia.

Euexia quid. 468

Exanthema.

Exanthemata peſtifera. 87
Exanthemata peſtifera vt noſcenda & curanda. 59
Exanthematis apparentibus num vena ſecanda. 38
Exanthemata quid Hipp. 406

Excoriatio.

Excoriatio vteri. 109

Excrementum.

Excrementa meraca,mala. 386
Excrementa nigra quid ſignificent. 416
Excrementa alui qualia eſſe debeant. 249
liquida quid denotent. ibid.
Excrementa bona quæ. ibid.
Excrementa quarum partium ſignificationem præbeant. 259

Excretio.

Excretiones non ſunt multitudine æſtimandæ. 379
Excretione vel abſceſſu fit criſis. 273
Excretiones critico die obortæ,& alieno die. ibid.
num Lunæ ſint aſcribendæ. ibid.

Exercitatio.

Exercitatione opus eſt arti. 197
Exercitij vtilitas. 116

Exhauſtum.

Exhauſtum ſeu exhauſtio eſt duplex. 233

Exorciſmus.

Exorciſmi tolluntur. 278

Expectoratum.

Expectorata varia. 422
Expectoratum cur inhibeant eclegmata & ſirupi calidi. 321
Expectoratum laterum firmitatem requirit. 327
Expectoratum quid,& quæ eius cauſa. 258
Expectoratum cito & expeditè procedere debet. ibidem.
Expectoratum flauum quid denotet. 259.260
Expectorata praua. ibid. & ſeq.

Experientia.

Experientiæ bonæ laus. 366
Experientia quotuplex,& quid. 365
eius laus. ibid.
Experientia & ratio iungi debent. 166.186.176
Experientiâ opus eſt. ibid.
& tamen fallax eſt. 166.176.186

Extenuatio.

Extenuatio varia. 383
Extenuationis cauſa eſt indaganda. 233

Extinctio.

Extinctio violenta. 16
Εὐδία quid. 403
Ευχυμοζύνη quid. 161.198

F

Facies.

FAcies ægri; & quid in facie ſit obſeruandum. 232
& cur. ibid.
& vnde. ibid.
Facies Hippocratica non eſt neceſſariò funeſta ſemper. 234
Facies neruoſa quæ. 233
Facies ægri. 232.& ſeq.

Fames.

Famem vinum ſoluit. 388
Fames non admittit laborem. 387
Famis falſæ cauſa. 392
Fames atrox quibus euenerit. 183
Fames magnam vim habet ad ſanitatem & morbum. ibid.

Fauces.

Faucium exulceratio. 276
& quid ſint fauces. ibid.

Febris.

Febre peſtiferâ an quis mortuus vt cognoſcatur. 284
Febres quæ abeant in abſceſſum. 278
Febres diuturnæ iudicantur abſceſſu. 421
Febricitantium victus qualis eſſe debeat. 176
Febri ſingultuoſæ vt medendum. 350
Febris ardens hiemalis. 348
Febris vt fiat, tria requiruntur. 274
Febris diuturnæ cauſæ. 278
Febris remiſſio quæ fida, & quæ infida. ibid.
Febrium differentiæ Hippocraticæ. 190
Febres erraticæ vnde. 279
Febres non tolluntur niſi certis cauſis & ſignis apparentibus remiſſionis. 278
Febres quibus diebus iudicentur. 270
Febris nunquam negligenda: nam vix vllus ſine febre moritur. 1
Febris Diuæ templa. ibid.
Febris eſſentia, & quid ſit, & eius ſubiectum. ibid.
Febris vnde dicta & eius Definitio. ibid.
Febris in quo ſit ſubiecto. 2
in calore nimirum fixo, non in ſpiritibus, nec in humoribus. ibid.
Febris calor qualis ſit. ibid.
dubia de eo calore. 2.3
Febris num ſuam hyparxin habeat in ſiccitate. 3
Febrium cauſæ generales. ibid.
cauſæ ſcilicet naturales, occultæ, manifeſtæ, non naturales. ibid.
Febrem vt accendant cauſæ febriles. ibid.
Febrem accendunt ſpiritus. ibid.
Febrium differentiæ propriæ & remotæ. 5
earum diuiſio non bona. 6
Febrium diuiſio à cauſis. ibid.
ab adiunctis. ibid.
Febres quænam à ſpiritibus. ibid.
quænam ab humoribus. ibid.
quænam à ſanguine. ibid.
Febris primaria quæ. ibid.
Febres quæ exacerbentur. ibid.
Febres ſymptomaticæ. ibid.
Febres cur continuæ. 7
vnde intermittant: & vnde acriùs exardeſcant. ibidem.
Febres putridæ generali quodam modo deſcribuntur, omnibus putridis communi. ibid.
de earum cauſis, differentiis, ſignis, prognoſi, & generali curatione. 58
Febrium putridarum cauſæ, vel de putredinis cauſis. 57
variæ ſententiæ de putridis. ibid.
Febres variæ fiunt putridæ, pro varietate ſubiecti quod inuaditur à putredine. ibid.
Febres putridæ num in venis. ibid.
Febris num citra putredinem ab humoribus gigni poſſit. ibid.
Febrium putridarum differentiæ. ibid.
earum variæ formæ vnde. ibid.
Febrium intermittentium cauſæ & natura. 18
Febrium intermittentium cauſa num hæreat extra venas. 19
contra neotericos hac de re agitur. ibid.
Febres compoſitæ. ibid.
Febres quibus ſignis innoteſcant. 22
& eorum anacephalæoſis. 23
Febris putrida qualis ſit. ibid.
Febris quo ſit in tempore ſui decurſus. ibid.
Febrium intermittentium peculiaria ſigna. 18
Febrium putridarum prognoſes. 24
Febris diuturnæ ſigna. ibid.
Febris notæ ſalutares. ibid.
Febris calamitoſæ ſigna. ibid.
Febrium putridarum vniuerſalis curatio. 25
Febribus putridis qualis victus ratio conferat. 26
& variæ hac de re Antiquorum opiniones. ibidem.
Febrium remedia. 25
Febris continens. 37
eius natura, cauſæ, differentiæ, ſigna, prognoſis, curatio. 37.38
Febrium continuarum natura, cauſæ, ſigna curatio. 39
Febres intermittentes. 61
Febris Tertiana intermittens. ibid.
eiuſque tota hiſtoria & curatio. ibid.
Febres Compoſitæ. 71
Febricitantibus qualis victus præſcribendus. 477
Febris continuæ remedium. 406
Febris cum laſſitudine. 418
Febris diuturnæ notæ. ibid.
Febris diuturna terminatur in phyma. 421
Febrium motus diebus paribus. 426
Febres erraticæ vnde. 407

Fel.

Fel dulce vt dicatur. 17

Flatus.

Flatus quas partes exerceant. 195
& quid ſit flatus. ibid.
quæ patiantur à flatibus. ibid.
Flatus in vtero dolorem concitans. 99

Flores Sulphuris.

Flores ſulphuris parandi ratio. 56

Fluxus aluinus. Fluxus.

Fluxui aluino. 86
Fluxus aluini. 33
& eorum cauſæ. ibid.
differentiæ. 34
& ſigna. ibid.
Indicationes & prognoſes. ibid.
& curatio. ibid.
in primario fluxu remedium. 35
phlebotomia & pharmacia. 34.35
temperantia remedia. ibid.
ſtringentia. 36
diæta. ibid.
Fluxus ſi adſit non ſecanda vena. 29
Fluxus varius, criticus, ſymptomaticus, pérque varias vias. 30
Fluxus omnis tres ſunt cauſæ. 194

Fœlicitas.

Fœlicitas humana quid ſit. 110
ea quàm varia exiſtimata. ibid.
à Cyrenaicis in voluptate poſita. 115
vt etiam à Philoxeno, Sardanapalo: ibid.
Xerxe, Tiberio, Heliogabalo: ibid.
& Mileſiis, Sybaritis, ac Tarentinis. ibid.
Critolaus Peripateticus & Antiſthenes Socraticus voluptatem ſummum malum dixere. ibid.
An in gloria ſumma fœlicitas. ibid.
vt putauit Iulius Cæſar, Themiſtocles: 112
Alexander Magnus. ibid.
In gloria non eſt ſumma fœlicitas. ibid.
Potentia an ſit ſumma fœlicitas. ibid.
eius refutatio. ibid.
Quidam in otio fœlicitatem poſuere, vt Cyneas Pyrrhi regis Orator & Conſiliarius. 112
Num in diuitiis ſummum bonum. 113
Varia ſæcula cur in diuerſis fœlicitatem poſuerint. ibid.
In auro ſummam fœlicitatem poſuit Alcmæon. ibidem.
& Pythius Bithynicus. ibid.
In diuitiis non conſiſtere fœlicitatem. ibid.
An in eruditione aut virtute. 114

Index Rerum.

An triplici bonorum genere,nimirùm animi , corporis , & fortunæ,abſoluatur fœlicitas. 115
Num aliqui fuerint fælices ex ſententia Academicorum & Peripateticorum. 116
Nemo fœlix. 117
Philoſophicum otium fœlix. ibid.
& præcipuè in agris. ibid.

Fætor.

Fœtoris cauſa. 422.437
Fœtida cuncta num putrida. 16

Fœtus.

Fœtus maſculei vel fœminei cauſa. 447
Fœtus mortui ſigna. 450
Fœtus quadrimeſtris. 411
Fœtus quot vitales edi poſſint. 447
Fœtus ſani vel morboſi ſignum. 450
Fœtus mortui ſigna. 105
Fœtus extractio.107. remedia. ibid.
Fœtus ex vtero præcipitare homicidium eſt. 159
Fœtus in vtero an ſugat;& vnde illi atræ fœces.219
quomodo in vtero febricitetur. 220

Fortuna.

Fortunâ homines non curari demonſtrat. 170.171
Fortuna quid differat à caſu. 170
Fortuna quid poſſit in Medicina. 170.171
Fortuna. 116

Fotus.

Fotus calidi commoda. 441
Fotus frigidi commoda. 442
Fotus pro bubonibus peſtiferis, 88
Fotu quandiu ſit vtendum. ibid.
Fotus eiuſque genera. 297.300
Fotuum commoda. 299.& ſeq.

Fractura.

Fracturæ vt curandæ. 442

Frigidus. Frigus.

Frigidi extremi incommoda. 443
Frigidi fotus commoda. 441
Frigidi incommoda. 440
Frigidi commoda. ibid.
Frigidi vis. 440
Frigidum quas partes lædat. ibid.
Frigus partium extremarum. 412.472
Frigus corporis. 248
Frigoris nota tuctus acidus. 464
Frigus in febribus vnde. 25
Frigidæ aquæ vſus in peſte. 84

Frons.

Frontis cutis tenſa. 233
Frontalia. 42

Fructus.

Fructus vtiles febricitantibus. 27

G.

Ganeatum.

GAnearum obſonium cùm Sybaritæ repperiſſent, perierunt. 111

Gemurſa.

Gemurſa morbus. 120

Gladioli.

Gladiolis qualibus vtendum. 163

Gloria.

Gloria an ſummum bonum. 111
Gloria non eſt tota felicitas. 112

Γνώμη

Γνώμη quid κοινὴ & ἰδία. 214

Gonorrhea.

Gonorrhœa muliebris. 451

Gracilis

Graciles vt purgandi. 412.413
Graciles varij. ibid.
Graciles & obeſi. 413

Gratia.

Gratias geſtabat manu dextra Apollo. 258

Grauida. Grauiditas.

Grauidæ cur varia appetant. 448
Grauidæ quando purgandæ. 411.444
Grauida cum morbo acuto. 444
Grauida menſtrualis. 453
Grauidis calamitoſus eſt morbus acutus. 451
Grauidis temere non abducendus ſanguis. 444
Grauiditatis notæ. 445
Grauiditatis ſigna propria. 447.450.452

Grumi.

Grumi ſanguinis mictus. 432

Gurgulio.

Gurgulionis morbi formidabiles. 278
Gurgulionis officium. ibid.

Gymnaſtica.

Gymnaſtica exercitatio. 116.
Gymnaſtica ex medicina nata eſt. 180

H.

Habitus.

HAbitus corporis natura & origo. 221
Habitus corporis Hippocrati & Galeno. 310

Haimorrhagia.

Haimorrhagiæ remedium. 435
Haimorrhagia quid ſignificet Hippocrati. 406. 409
Haimorrhagia vterina vt ſiſtenda. 449
Haimorrhagia ſi moleſta ſit in peſtiferis, quid agendum. 60
Haimorrhagia ſignificant tenſionem hypochondriorum. 242
Haimorrhagiæ notæ vnde ſumantur. ibid.

Haimorroides.

Haimorroïdes duplices. 460
Haimorroïdes. 87.410
Haimorrhoïdes. 87

Hectica febris.

Hecticæ febres. 7
& quid ſignificet vox Hectica. ibid.
earum differentiæ. ibid.
cauſæ. ibid.
ſigna. 8
Hecticis cur calor intendatur. ibid.
Hecticam febrem adeſſe quidnam denunciet. ibid.
Hecticæ ſpeciem quæ denuncient. ibid.
quis dignoſcat num ei putrida iungatur. 9
Hecticæ prognoſes. ibid.
& eius curatio. ibid.
Hecticis vt mollienda aluus. ibid.
Hecticorum diæta. ibid.
cibus. ibid.
potus,& alterantia. 10
foris admouenda. ibid.
epithemata,vnguenta,balnea. ibid.
& num frigidis balneis vti debeant. ibid.
num lac ante balneum his propinandum. ibidem.
Hecticæ maraſmodis curatio. 11
motus ratio. ibid.
Hectica cùm iungitur putridæ vt curanda. ibid.
Hectica peſtilens num detur. 39

Hepar.

Hepar roborantia. 56
Hepar in ſiniſtra parte inuentum portentoſè. 243
Hepatis natura,& eius officia. 220

Herba.

Herba.
Herbæ contra venena. 91
Herodicus.
Herodicus gymnaſtices auctor. 180
Herodes.
Herodis magni nouus morbus. 119
Hirudines.
Hirudines admouendæ in peſte. 52
Hippocrates.
Hippocratis ſcribendi mos. 368
Hippocratis mors, & poſt mortem portentum. ibidem.
Hippocrates qualis vir fuerit. 230
Hippocratis ſcripta quid ambigua effecerit. 135
Hippocratis laus. ibid.
Hippocratis laus. 134
Hippocratis indoles, & ſtirps paterna. 134
Hippocratis tritauus Nebrus. ibid.
Hippocratis materna ſtirps. ibid.
Hippocrates vigeſimus ab Hercule. ibid.
Nobiliſſima Græciæ peſtis ab Hippocrate curata. ibidem.
Hippocrati ab Athenienſibus diuinus honor exhibitus. 135
Hippocrates Perdiccæ Macedonum Regi familiaris & charus: ibid.
ob artis excellentiam & affinitatem. ibid.
Hipp. ſcribendi mos. 230
eius ars perpetua. ibid.
Hippocrates diſcipulis ſilentium indicebat iuramento, & ne à pietate abirent, illos ſtringebat. 157
Hippocrates non eſt inuentor Medicinæ. 178
vanum eſt, cum ex Æſculapij templi ſcriptis Medicinam fabricaſſe. ibid.
Hippocratica vera eſt Medicina. 230
Hiſtoria.
Hiſtoria difficilis deglutitionis. 122
Hiſtoria de difficili partu. 107
Homo, Humanum corpus.
Hominem ex vno principio conſtare cur quidam exiſtimauerint. 147
Hominem non conſtare ex vno elemento. 144
Hominem non vnum eſſe oſtenditur ex modo generationis & corruptionis. 143
Hominem non eſſe vnum demonſtrans argumentum ab experientia. 142
Hominis & animalium ſanguineorum, quæ materialia principia. 145
Hominis de natura variæ ſententiæ. 140
Hominem ex diuerſis humoribus conſtare probat argumento à ſanitate & morbo deſumpto. 145
Homine mortuo ſingula elementa ad ſuam naturam redeunt. 144
Horror
Horroris cauſa. 18
vnde in paroxyſmo. 21
Hortus.
Hortos ad philoſophandum qui habuerint. 117.
Humanum corpus.
Humani corporis vnum eſſe principium quod nam quidam Medici dixerunt. 141
Humani corporis principium qui ſtatuont vnum, refutantur. ibid.
Humani corporis plura eſſe principia à modo corruptionis probatur. 144
Humani corporis propria materia. 139
Humana fœlicitas.
Humana fœlicitas quid ſit. 110
Humor, Humidum.
Humores in homine qua ratione dicantur calidi, frigidi, &c. 150
Humores in homine mutari. ibid.
Humores in homine creſcere & imminui, ſecundum anni tempeſtates. ibid.
quo modo id intelligendum. 151
Humores quatuor, non vnum, eſſe materialia principia hominis. 139
Humores lege & natura diſtingui. 146
Humorem quemlibet ſuam naturam & facultatem habere. ibid.
Humores cur non ſemper eadem copia in corpore humano. 148
Humidum, eſt ſubiectum caloris & frigoris. 221. 274.
Humoris natura ex quattuor conſtat. 274
Humores nutritij. 215
Humores alij alijs faciliùs putreſcunt. 274
Humoribus ineſt viciſſitudo mouendi & quieſcendi. ibid.
qui moueantur quibus anni partibus. ibid.
Humorum mutatio vnde. 196
Humiditates quæ ſint in partibus ſolidis. 7
Humor putredinis expers num febrem excitet. 4
Humores quando in febribus intermittentibus putreſcant. 23
Hydrops. Hidropici.
Hydrops cum alui fluxu. 460
Hydropici vt purgandi. 394
Hydropicorum vlcera. 459
Hydropi tuſſis ſuperueniens. 464
Hydrops cum alui fluxo. 460
Quidam compreſſo ſpiritu inſtar hydropici turgebat. 133
Hydrops peſtifer. 91
Hydropes. 172. 246. & ſeq.
Hydrops quis incurabilis. 382
Hyems.
Hyemis morbi. 407
Hyeme bilis decreſcit, pituita accreſcit. 149
Hyems quando medicis incipiat. ibid.
Hyeme cur pituita increſcat, cum tunc ventres ſint calidiſſimi. ibid.
Hyeme pituita creſcit. 148
Hygia. 162
Hypochondria.
Hypochondriorum dolor diuturnus. 465
Hypochondriorum tenſio cum vrina copioſa. 419
Hypochondriorum tenſio cum borborigmo. ibid.
Hypochondria vanè affecta, varia ſignificant. 242
Hypochondrii tumor durus. ibid.
mollis. ibid.
Hypochondriorum tenſio recens & vetus. 242
qualiter debet tenſum eſſe. ibid.
quid eius pulſus denotet. ibid.
& eius affectus. ibid.
Hypochondriorum tumores & dolores. 253
vetus & recens dolor. ibid.
Hypoſtaſis.
Hypoſtaſis quæ bona. 243
orobæa, & genitalis. 255
ſquamoſa; laminea. ibid.
furfuracea. ibid.
nigra hypoſtaſis num ſit peior nubeculâ nigrâ. 256
Ὑστέρα. 446

I.

Iacobus Carpenſis.
Iacobus Carpenſis cur plurimos à peſte ſanabat. 181
Iactatio.
Iactatio ſeu proiectio artuum in morbis 185

Ichor.

Ichor.
Ichores humorum nutriciorum. 18
Ichores qui. 337
Ichor continetur in articulis. 575.241.264
Icterus. Icterici.
Icterus ante ſeptimum. 426
Icterici an flatulenti. 456
Ict ricos quos pharmacia lædat. 387
Icterus cum hepate duro. 465
Ict rus per febres continuas. 426
Icterus tr plex. ibid.
I cterus peſtifer. 90
Icterus criticus & ſymptomaticus. 352
Idea.
Idea qui Hippocrati. 146
Ideæ ſunt rerum germina. 169
Idioſyncraſia.
Idioſyncraſia ægrè dignoſcitur. 193.228
Idiota.
Idiotæ vt in iudicium de arte ſint ducendi. 178
Idiotis non tradenda medicina. 559.201
Idiota duo ſignificat Hippocrati. 286
Iliaca paſſio. 90
Ιλεως quid. 236
Imperitia.
Imperitiæ mala. 166
& quòd temeritatis illa ſit parens. ibid.
Imperium.
Imperio præfertur agricultura. 517
Incantatio.
Incantationes tolluntur. 278
Indicatio.
Indicatio à peculiari affectione. 413
Indicatio à viribus. 370.372
Indicationes mixtæ. 458
Indicationes vt ſumendæ. 413
Indicationibus in implicitis vt agendum. 440
Indicationibus curatiuis opus eſt. 211
Inedia.
Inediæ vbi locus. 371
Inflammatio.
Inflammatio quid. 243
Inflammatio quæ conſiſtit ad vmbilicum, vt maturescat. 244
Inflammatio quid Hippocrati. 297
duplex. ibid.
cauſæ geminæ. ibid.
quomodo partem lædat. ibid.
ſigna eius pathognomonica. 298.299
Inflammationem non curat purgatio inſtituta ante venæ ſectionem, ſed irritat. 242
Inflammatio ventriculi eiuſque dolor. 127
Eius cauſæ, differentiæ, ſigna, indicationes curatiuæ. ibid.
Inflammationis ventriculi prognoſis, curatio, phlebotomia. 128
Pharmaca, & quæ intus ſumuntur doloris cauſâ. ibid.
Cautio, repercutientia. ibid.
Infœcunditas.
Infœcunditas ratione viri. 102
Infœcunditas ratione mulieris. ibid.
Infœcunditatis ſigna, indicationes curandi, prognoſis, curatio, phlebotomia. pharmaca. ibid.
Infœcunditatis empirica. 103
Infœcunditas, *vide* Sterilitas. 102
Inſania.
Inſania eſt commune vocabulum. 242
Inſtrumentum.
Inſtrumenta qualia ſint medicis. 162
non nimis culta. ibid.
ærea. ibid.
Intemperies.
Intemperies calida & ſicca. 124
Intemperies humida & calida ventriculi. 116
Inteſtina.
Inteſtinorum motus. 329
Inteſtina num retentrice vi careant. 250
Inteſtinorum temperies & natura. 216
Inuidia
Inuidia oritur à minore. 210
Iolabia. 20
Iſchias.
Iſchias & Iſchium. 469
Iſocrates.
Iſocratis panegyrica oratio bellorum cauſa. 514
Iudicium.
Iudicium cur difficile. 366
Iudicium & vſus axiomata pariunt. 368
Iudicio opus eſt. 221
Iudicium eſt difficile. ibid. & ſeq.
Iudicij difficultas. ibid & 176
Iuniores.
Iuniores ab inflammationibus faciliùs intereunt. 267
Iuniores hæmorrhagia iudicantur. 275.280
Ius.
Ius longum. 28
Iuſiurandum.
Iureiurando morum probitas eſt melior. 158
Iuriſiurandi efficacia, & quid ſit. 157
Iuuenes.
Iuuenibus aluus humida ſalutaris. 399
Iuuenum alui humidæ in ſenectute ſicceſcunt. 398
Iuuenum morbi. 409

K.

K*ενεαγγεία.* 288

L.

Labor.
Laboris vtilitas. 151
Labore opus eſt ad ſcientias. 171
Labrum.
Labra quid ſignificent. 236
Lac.
Lac amygdalatum. 45
Lac quid. 447
Lac in virginibus aliquando. ibid.
Lac in viris aliquando. ibid.
Lactis coagulati in mammis noxa. ibid.
Lactis commoda & incommoda. 454
Lactis varietas vnde. ibid.
Lacryma.
Lacrymæ quid portendant. 423
Lachryma ceruí. 54
Lamia.
Lamiarum indicium an aquæ innatatio. 132
Λαπαρόν.
Λαπαρὸν quid ſignificet. 252.267
Lapis.
Lapides contra venena. 95
Laſſitudo.
Laſſitudo oſſiaria. 337.341
Laterum difficultas vnde. 327
Laſſitudines quæ conualeſcentibus accidunt. 418
Laſſitudines quæ præcedunt morbos. ibid.
Laſſitudines variæ. 382
Laſſitudinis & laboris remedium. 398
Legumen.
Leguminum facultates. 155

Leniens,

Index Rerum.

Lens. 355
Leniens.
Lenientia aluum in febribus. 30.41
Lenientia aluum qualia ſint in peſte præſcribenda. 52.
& in pueris. 53
Lepra. 406
Λειχηνώδω qui. 102
Lethale.
Lethalia ſigna in debili ægro. 423
Leucophlegmatia.
Leucophlegmatia Deli morbus Endemius. 119
Lex.
Lex Hip. 166. & quid ſit. ibid.
Liber.
Librorum Hipp. ordo. 214
Lien. Lienterici.
Lien in dextra portentoſè. 243
Lienis natura. 210
Lienis tumor duplex. 407
Lienteria ab intemperie. 457
Lienteriæ cauſa quid differat à diarrhœæ cauſa. 415
Lienterici quando purgandi. ibid.
Ligamentum.
Ligamenta vt gignantur. 225
Λιμός. 387.388
Lingua.
Linguæ obſcuritas vnde. 213
Linguæ miranda velocitas. 125
Linguæ inflammatio. 90
Lipyria
Lipyria. 7.66
eius hiſtoria. ibid.
Lipyria Arabum. 66.67
Liuor.
Liuoris cauſa. 239.248
Lochia. 451.
Locus.
Locus amœnus ſanitati dicatus. 213
Locus in quo decumbit æger, qualis eſſe debeat. 261.
Loquela.
Loquelæ inſtrumenta. 225
Lotiones. 43
Lucretius.
Lucretij mors. 994
Lues.
Lues venerea vt curanda. 386
Lumbi.
Lumborum dolor ſi ad ſuperna vel ad inferna. ibid.
Lumbrici.
Lumbrici. 409
Lumbricorum cauſa. 251
Lubricorum ſpecies. ibid.
Lumbrici quo tempore eliſi quid ſignificent. ibid.
Luna.
Luna criſin non facit. 273
Luna pepaſmum retardare poteſt. ibid.

M.

Machaon.
Machaon, eiuſque poſteri. 134
Macula.
Macularum rubentium notæ. 59
Magia, Magi.
Magia non eſt ars. 172
Magi. 73
Magorum præſtigia. 391
Malignitas.
Malignitas morbi eſt calamitoſa. 132
Malum.
Malum mortuum quid. 406
Mamma.
Mammæ trahunt ex vicinis venis. 195
Mammæ ſolæ duplices habent venas. 446
Mammæ triplici ratione affliguntur. 450
Mania.
Mania clamoſa phrenitidi ſuperueniens. 138
Mania eſt triplex. ibid.
Mania. 406
Manna. 322
Manus.
Manus tremulæ hæmorrhagiæ indicium. 315
Manuũ geſtus quid ſignificent in morbis acutis. 237. 239
Marcor.
Μάρανσις, marcor quid. 16
Maraſmus.
Maraſmi cauſæ. 8
Marmariga. 280
Materia.
Materia propria corporis humani. 139
Materiæ crudæ & craſſæ ſymptomata. 415
Materiæ morbificæ ſuperſtitis nota. 378
Maxilla. 223
Maza quid. 180
Medicina.
Medicina præcellit cæteras artes. 166
Medicina cur vituperetur. 169
Medicinam patres liberis tradebant. 159
Medicina cur difficilis. 166. & ſeq.
Medicina quid. 365
cur ea ſit longa & difficilis. ibid.
Medicina cur à vulgo vilipendatur. 287
Medicina cur cenſeatur à vulgo incerta. ibid.
Medicina rationalis. 334
Medicinæ origo. 135
Medicinam olim principes tantum exercebant. ibid.
Medicina ad Deum refertur. 187
Medicina quid ſit. 169
Medicina ferè ſemper inutilis habita eſt. 171
Medicina fortunæ nihil debet. ibid.
Medicina vt ſit inuenta & à quibus. ibid.
Medicina orta eſt ab experientia. 206
Medicina ad ſapientiam referri debet. 200
Medicina abditam quandam philoſophiam habet. 201
Medicina iam eadem quæ olim. 177. & ſeq.
Medicina in remediis non conſiſtit. 231
Medicina quæ ſeruilis. 159.101
Medicina per ſe culta eſt ſatis. 212
Medicina vere eſt ars. 170 & ſeq.
Medicina hypotheſi non vtitur, ſed eius obiectum ſub ſenſum cadit. 178
Medicina Neotericorum falſa. 177
Medicina veterum vere eſt medicina; & cur. ibid.
Medicina vetus diætam inuenit. 179
Medicina heroibus in deliciis fuit. 180
Medicina ex diætetica nata eſt. ibid.
Medicina aſſeri debet volgo notis argumentis. 214
Medicina non eſt in ipſis pharmacis, ſed in vſu ipſorum. 217
Medicinæ ortus ex ſenſata demonſtratione. 178
Medicinæ calumniatoribus quid opponendum. 166. & ſeq.
Medicinæ calumniatores qui ſint, & quales. ibid.
Medicinæ nulla conſtituta mulcta. 166
Medicinæ ſubiectum quatenus eſt homo. 192
Medicinæ finis ſanitas ægri, & gloria medici. 209
Medicinæ demonſtrationes ſunt ſenſui notæ. 178

Digitized by Google

Index Rerum.

Medicus.

Medici S. Dei cultores. 200
Medici videns Dei opera. 201
Medici opinione qui. 209
Medici qui veri. ibid.
Medici indocti ſocium non admittunt. 210
Medici θαυματόποιοι huius æui. 212
Medici verſantur ſemper in naturæ quadam philoſophia. 168
Medici plurimi famâ, pauci re. ibid.
Medici docti imperitorum calumnias negligunt. 172
Medici ignari vt deprehendantur. 183
Medicis cur nullum ſtatutum præmium. 166. 198. 207
Medicus quantum in phyſicis ſe exercere debeat. 141
Medicorum opiniones de vno corporis humani principio. ibid.
Medicus qualis eſſe debeat. 136
Medicus debet tangere abdomen. 394
Medicorum bonorum & malorum mores. 198. 210
Medicus philoſophus eſt Deo ſimilis. 192
Medicus debet ſtudere vt ſit colore ac habitu bono, & vt cultus ſit. 161. 204
Medicus à pueritia inſtituatur, & accedat diligentia & cultus. 167
Medicus vt extra culpam ſit. ibid.
Medicus ab auaritia abſit. 159. 198
Medicus quando collegam admittet. 210
Medicus quæ non agere debet apud ægros. 199. 212
Medico num cum idiotis diſceptandum & quo modo. ibid.
Medicus ſit παιδομαθὴς. ibid.
Medicus quomodo calumniam vicet. 131
Medicus quo modo vel quatenus naturam noſcere debet. 192. & ſeq.
Medicus ſciat oportet quæ ſit cognatio alimentis cum corpore cuiuſque hominis. ibid.
Medicus ſciat facultates alimentorum; & quæ mala ex quibus ſuccis naſcantur. ibid.
Medicus imperet cum ratione. 199. 201
Medicus ab auſteritate ſit alienus. 201. 203
Medicus ſit alienus à loquacitate cum idiotis. 201.
Medicus quo habitu debet venire ad ægrum. 202
Medico apud ægrum quid maxime agendum. ibidem.
Medicus fallitur ab ægris. ibid.
Medicus hærere debet ſenſibus. 206
Medicus etiam ab idiotis inquirat. ibid.
Medicus cur paciſci & quando non paciſci debeat. 200. 207
Medicus nullum ægrum quamuis ingratum negligat. 209
Medicus interdum gratis & cum ſumma liberalitate & humanitate artem exerceat. 198
Medicus ſit memor medicamentorum. 202
Medici ornatus in quibus conſiſtat. 197. & ſeq.
Medici veri mores. 200. 201
Medici inſtrumenta. ibid.
Medico futuro quid opus. 166. & ſeq.
Medico quæ virtutes inſint à philoſophia. 192
Medicus naturæ motum ſequatur. 378
Medicos doctos & indoctos cur promiſcuè habeat vulgus. 286
Mediocritas vbique optima. 382

Medulla.

Medullæ ſpinalis natura. 217

Melancholia, Melancholici.

Melancholia autumno copioſiſſima. 149
Melancholia ſine putredine non accendit febrem. 4
Melancholia triplex. 406
Melancholici. 404
Melancholici morbi. 469
Melancholici ſucci excretio quid ſignificet. 416
Melancholici vt purgandi. 413
Melancholicorum remedium. 460
Melancholia irritatur à carne bubulâ. 355

Melicratum.

Melicratum. 320
eius acerrimi noxæ. 327
vtilitas. 323
Melicratum quibus pleuriticis vtile, & quibus non. 322
melicratum & hydromel Dioſcoridi differunt. ibid.
Melicratum diureticum. 323
quando & quo modo aluum moueat. ibid.
diluti & meraci facultates. ibid.
malè à vulgo in pleuritide damnari. 324
prout ante aut poſt ptiſanam potatur, iuuat aut nocet. 325
cocti & crudi facultates. ibid.

Meliſſus.

Meliſſi de rerum principio ſententia. 140

Mel.

Mellis genera. 322. 326
quàm potenter nutriat. 325

Membrana.

Membranarum temperies & natura. 216

Memoria

Memoria quid ſit & quo modo fiat. 205. 206

Meninx.

Meningis ortus. 217

Menſes.

Menſes leuiter, fortiter mouentia. 95
Menſibus ſyrupus, balneum, vnguentum. ibid.
Menſes cientes pilulæ. 446
Menſium commoda & incommoda. 452
Menſium obſtructorum cauſæ. 452
& quando nocere incipiant. ibid.
Menſium ſuppreſſorum notæ. 447
Menſium ſuppreſſio. 94
Menſibus peſſus, ſuffitus, empirica. 96

Menſtruus ſanguis.

Menſtruus ſanguinis an venenum. 94
Menſtruus ſanguis vnde ſupprimitur. ibid.
Menſtruales quæ. 93
Menſtrua mulieres ab omni morbo liberant. ibid.
Menſtruorum tardantium cauſa. 446

Mentagra.

Mentagra cœpit Tiberij temporibus. 120

Metalla.

Metallorum aut ſubterraneorum dubia eſt ſcientia. 178

Meteora.

Meteora pro phyſica. 215
Meteororum incerta eſt ſcientia. 178

Methodus.

Methodo conſtant artes. 179. & ſeq.
Methodo opus eſt. 198. 201. 212

Mictus.

Mictus ſanguinis. 109

Mileſiæ virgines.

Mileſiarum virginum morbus admirandus. 119

Mixtum.

Mixtum corpus componentia quænam denuo ſeparentur. 144
Mixtis omnibus communis corruptio. ibid.
Mixta partim ſimilia, partim contraria eſſe debent. 143
Mixta quædam corpora cur ſentiant. 148
Miſta duplici ratione pereunt. 187

Mola.

Mola, eius cauſæ, in virginibus cur non fiat. 103
Mola an ex ſolo menſtruo ſanguine, an ex ſemine. ibid.
Molæ ſigna, indicationes curatiuæ, prognoſis. ibid.
Molæ phlebotomia, medicamenta, victus. 104

Morbilli.

Morbillorum & variolarum notæ. 59

Morbus.

Morbi abditi qui. 173. 174
Morbi qui manifeſti. ibid.
Morbi quidam incurabiles, & cur. ibid.
Morbi inuicti qui. 231
Morbi graues fiunt à ſecundis qualitatibus. 189
Morbi quod ægre curentur, quæ ſit cauſa. 175
Morbi duobus modis recrudeſcunt. 231. 232. 272. 273
Morbi acuti qui & quales. 132
Morbi acuti & etiam diuturni quo modo iudicentur. 273.
Morbis ad criſin euntibus vt notandus euentus. ibidem.
Morbos qui poteſt cognoſcere, poteſt & curare. 175
Morbus quod breui abſoluet ſuam hiſtoriam vnde intelligamus. 271
Morbi magnitudo, motus, ſpecies & mos vnde intelligatur. ibid.
Morbi vigor vnde innoteſcat. 275
Morbi motus. 280
Morbi remiſſio quæ fida, quæ infida. 278
Morbi nomina non ſunt expetenda in prognoſi. 281
Morbi diuturni triplex cauſa. 256
Morbi congeneres morbo naturæ an ſalutares ſemper. 268
Morbi diagnoſis vnde captanda. 176
Morbi acumen & malignitas calamitoſa ſunt. 132
Morbi epidemij inclinatio eſt obſeruanda. 282
Morborum cauſæ. 142
Morborum cauſa quomodo aër. 152
Morborum mutatio ſecundum anni tempora. 150
Morbum & ſanitatem Hippocrates refert ad copiam, facultatem, & mixtionem humorum. 145
Morbo quando, & Naturæ quando ſtudendum. 290, 305
Morituri iam iam ægri ſigna. 423
Morbi æſtatis proprij & alieni. 406
Morbi autumnales. 407
Morbi autumnales quando expectandi. 400. & ſequentib.
Morbi autumni. ibid. 402
Morbi ex quibus noſcantur. 379
Morbi hyemis. 407
Morbi indicant vacuationes. 370
Morbi iuuenum. 409
Morbi lethales quotuplices ſint.
Morbilli phlebotomiam admittant. 387
Morbi longitudo vt notetur. 420
Morbi omni tempore eueniunt. 403. 404
Morbi qui eueniant tempore detentionis. 409
Morbi qui fiant in æſtate frigida & ſicca. 403
Morbi qui periculoſi, & qui non. 393. 396
Morbi qui ſyntrophi & increſcentes. 395
& qui incurabiles. ibid.
Morbi puerorum pubeſcentium. 409
Morbi ſenum & declinantis ætatis. 410
Morbi ſiccæ tempeſtatis. 401
Morbi ſingularum defectionum. 402
Morbi ſtatus quid. 371
Morbi ſtatus, vt noſcatur. 390
Morbis in acutis quo modo ali debeat æger. 371
Morbi variis temporibus variè ſe habent. 400. 401
Morbi verni. 405
Morbi verni & æſtiui quid differant. 406
Morbi verni & autumnales. 402
Morbo & naturæ par quid. 387
Morborum diagnoſis eſt tripartita. ibid.
Morborum diuturnorum cauſæ. 395
Morborum diuturnorum differentiæ. ibid.
Morbi acuti intra XIV. dies iudicantur. 389
Morbi adoleſcentium & puerorum. 409
Morbi noui & inauditi. 30
Morborum in ſtatu non nutriendum. 371
Morborum maximorum cauſæ. ibid.
Morbo venienti vt occurrendum. 415
Morbos interdum beneficio non ordinario ſolui. 390
Morbus magnus quis. 421
Morbus num in longum tempus ſit excurſurus. 391

Mors.

Mors ſumma felicitas. 117
Mortis repentinæ vbi metus. 395
Mortis certum ſignum. 284
Mortifera ſigna in ægro. 423

Morſelli.

Morſelli vel rotulæ alentes. 131

Motus.

Motus eſt à ſpiritu. 219
Motus & quies in febribus. 28

Muccus.

Muccus artuum vnde. 321

Mutus.

Muti nati. 225
Muti à conuulſione. 477

Mulier.

Mulieri ſoli cur menſtruus ſanguis. 94
Mulier num calidior viro. ibid.
Mulieribus inimicum acetum ob veterum. 330
Muliebris fluxus pituitoſus. 451
Muliebrium morborum cauſæ. ibid.
Mulieribus triplex genus excrementi euenit. ibid.
Mulieri vt cautè purgatio præſcribi poſſit. 446
Mulier num marem an fœminam geſtet. 447. 448
Mulier num ſit ingrauidata. ibid.
Mulier ſanguinem vomens. 444
è naribus eum emittens à ſuppreſſis menſibus. 445
Mulierum affectus. 443
Mulierum ingrauidatarum præſeruatio in peſte. 79

Muſculus.

Muſculi varij. 423

Mutatio.

Mutationi magnæ quo modo magna mutatio opponenda. 151
Mutationem ſubitam natura ægre fert. 399
Mutatio remediorum non temerè facienda. 400
Myrobalani. 35

N

Narcotica.

Narcoticorum vſus. 443
Narcotica. 36

Nares.

Ex naribus ſanguis. 87

Naſus.

Naſus acutus. 233

Natatrix.

Conſpicua ratio naturalis natatricum mulierum. 133

Natura.

Natura iam eadem eſt quæ olim fuit priſcis. 179
Naturæ quid ſit labefactatio. ibid.

Natura non ſatiſcit tempore. 179.282
Natura peculiaris. 228
Natura principatum habet in artium acquiſitione. 201
Natura qui ſint imbecilliores. 187
Naturæ hyparxis in ſolidis. 273
Naturæ opera quid differant ab opere artis & fortunæ. 170
Naturæ periodi. 273
Naturam humanam medicina explicat. 192
Natura ægri in quibus. 372
Naturæ & morbo par quid. 387
Naturæ hominum ad varia tempora variè afficiuntur. 440
Naturæ res voluuntur variè. 368
Natura vt conſeruet corpora. ibid.
Naturæ quando, & morbo quando ſtudendum. 290
Natura. 145

Nephriticus.

Nephriticorum remedium. 460

Neruus.

Neruorum temperies & natura. 216
Nerui vnde dicti. ibid.

Nigror.

Nigroris cauſa. 233.248

Nomen.

Nomina non ſunt ideæ rerum; & quid ſint nomina. 169.181

Νόμος.

Νόμος quid Hippocrati. 242.& 146
Νομοτίθημα quid. 167

Nonana.

Nonana febris. 71

Notatio.

Notatio neceſſaria de remediis peſtilentialibus. 82

Nubecula.

Nubecula vrinæ. 234
Nubecula nigra num ſit peior hypoſtaſi nigra. 255
Nubecula in vrina quid ſignificet. 418

Nutritio.

Nutritio eſt damnoſa impuris. 374
Νυτάζειν quid. 184

O

Occaſio.

Occaſio quid. 205.& ſeq.
Occaſio quod ſit præceps. ibid.
Occaſio quid, & eius neceſſitas. 563
Occulta remedia. 30

Oculus.

Oculi ægri quo in loco ſint medicandi. 262
Oculi ægri linteis medicandi. ibid.
Oculi concaui. 232.& ſeq.& 264
Oculi quæ præſagia præbeant. 234.& ſeq.
Oculi contemplandi per ſomnum. 236
Oculi medelæ. 463

Odor.

Odores vitandi. 261

Oedema.

Oedema quid Hippocrati. 243
Oedema ventriculi. 128

Olfactus.

Olfactus vt fiat. 224. & cur aquam non olfaciamus. ibid.

Oleum.

Oleum & oua cur non æquè ac priſana in morbis acutis apta. 288
Oleum ſcorpionum pro peſte. 83

Olus.

Olera febricitantibus vtilia. 27

Ophthalmia.

Ophthalmiæ remedium. 461

Opera Naturæ.

Opera naturæ, artis & fortunæ vt differant. 170

Opinio.

Opinio in crimen vertitur. 199
Opinio damnoſa eſt. ibid.

Opſopœus.

Opſopœus vindicat libellum de Iuſiurando Hippocratis à ſuſpicione ſuppoſitij. 157

Ordo.

Ordo in cibis in peſte. 84

Ornatus.

Ornatus honeſtum facit. 197
Ornatus nimij vituperatio. ibid.

Os, Oſſis.

Oſſium natura & ortus. 216.217

Os, Oris.

Ore hiante dormire. 237

Ὀστοκόπος.

Ὀστοκόποι, ſeu laſſitudo oſſearia. 342.337

Otium.

Otium an ſumma felicitas. 212.215
Otium parens libidinum. 197

Ouum.

Oua cur non æquè ac priſana in morbis acutis apta. 288
Ouorum laus in nutricatu. 26

Oximel.

Oximel vtile bilioſis, melancholicis noxium. 330
Oximelitis in pleuritide vtilitas. 326
quid, eiuſque facultates. ibid.
cautela in acerrimi oxymelitis vſu obſeruanda. 327
non debet frigidum in pleuritide exhiberi. 328
mitioris oximelitis commoda. ibid.
oximel mite flatus diſcutit, & eſt diureticum. ibidem.

oxymelitis noxæ. ibid.
occaſio vtendi oxymelite. 329
quomodo oxymel temperandum cùm totâ morbi hiſtoriâ eius ſolius futurus vſus. ibid.
oxymel & acetum vtile bilioſis; noxium melancholicis. 330
mulieribus inimicum, ob vterum. ibid.

P.

ΠΑΙΔΕΣ ἰατρῶν vnde dicti. 159. 167

Palindrome.

Paliodrome tribus notis animaduertitur. 268

Palpebra.

Palpebra qoas notas proferat. 236

Panis.

Panis cibarius, confuſaneus, αὐτόπυρος. 180. 187. 205
Panificij negotium hodie reſpondet vetuſtati. 180

Παραγύμνασία.

Παραγυμνασία quid Hippocrati. 159. 161. 204

Parotis.

Parotis enecat iuuenes. 275
Parotis in peripneumoniam incidit; & quo euentu. 266
Parotis ſanguinea eſt funeſta, ni coquatur, ac ſymptomata mitigarit. 266. & ſeq.
Parotis peſtilens. 90
Parotides cur olim φύγεθλα dictæ. 47
Parotidis cura. 61
Parotis. 387

Paroxiſmus.

Paroxiſmorum ratio. 274
Paroxiſmus quid. 20
Paroxiſmorum natura & cauſæ. ibid.
& cur remittant. ibid.
cur ordine vel nullo ordine redeant. ibid.
Paroxiſmo præſente, à cibo abſtinendum. 373. 377
Paroxiſmorum intermittentium tempora. 373
Paroxiſmus quid. ibid.

Pars.

Partes corporis vnde fuerint notæ & formatæ. 215
Partes diſſimilares facilius laborant quam ſimilares. 374
Partium varia conformatio. 194. & hæc facit vt pars facile vel ægri patiatur. ibid.
Partes ſectæ quæ non redintegrentur. 461
Partium principum temperies. 457

Partus.

Difficilis partus cauſæ. 106
Partus difficilis ſigna, prognoſis, curatio. 107
Partus difficilis. 445
Partu à difficili quid agendum. 107
Partu in difficili cautio. 108
πάθος num in fieri. 409

Patria.

Patriæ amor. 209

Pauper.

Pauperum remediuu pro peſte. 83

Pedes.

Pedum nigror. 248
Pedum nudatorum ſignificatio. 237

Pepaſmus.

Pepaſmus eſt criſis. 274
Pepaſmus à Luna tardari poteſt. ibid.
Pepaſmus à pepſi quid differat. ibid. 275
Pepaſmi difficultas in quibus. 420
Πέψις quid. 245
& quid pepaſmus. ibid.

Periodus.

Periodorum ratio. 271
Periodus duplex. 373. 377
Periodus quid. 20
& variæ de eis ſententiæ. ibid.
earum natura & cauſæ. ibid.

Peripneumonia.

Peripneumonia habet iunctam orthopnœam. 260
Peripneumonia abſceſſu in crura iudicatur bene. 266. & ſeq.
interdum male. ibid.
Peripneumonia iudicatur etiam parotide. 266
& abſceſſo ad infernas partes. ibid.
Peripneumonia num per criſim vel per abſceſſum iudicabitur, quomodo cognoſcemus. 266
Peripneumoniæ curatio. 352
Peripneumonia peſtifera. 89

Perturbatio.

Perturbationis effectus. 459

Peſtis.

Peſtilens hectica. 75
Peſtilens putrida. ibid.
Peſtis optima remedia. 82
Peſtifera ſyncope & lipothymia. 85
Peſtis ſecundæ ſigna. 75
Peſtis tertium genus. ibid.
Peſte num qois laboret vnde noſcatur. ibid.
Peſte num quis ſit mortuus ſigna. 76
Peſtis ſecunda cauſa aëris violata temperies. 74
Peſtis tertia cauſa. ibid.
Peſtis vino & oleo curata. 84
Peſtis elegans remedium. 83
Peſte laborantium victus ratio. ibid.
Peſtis omnium malorum grauiſſimum. 72
Quid ſit peſtis. 73
Peſtis definitio, & eius explicatio. ibid.
Peſtis cauſæ. ibid.
Peſtis cauſarum diuiſio. ibid.
Peſtis quæ ferociſſima. ibid.
Peſti dicata purgatio. 81
Peſtis cautio prophilactica. 80
Peſtilens febris vnde. 19. 20
Peſti quæ ſalutaria & calamitoſa ſint. ibid.
Peſtilentis febris Natura, cauſę, differentiæ, ſigna, præſagia, præſeruatio & curatio. 44. & ſeqq.
Peſtilens febris ſemper eſt continua. 45
in eſt illi Diuinum. ibid.
Peſtis cauſæ externæ. ibid. num ab occulta qualitate, & quomodo id probari poſſit. ibid. 46
Peſtis cur non omnes occupet. ibid.
Peſtis differentiæ. ibid.
Peſtilens ephemera num detur. ib. num hectica. ibid.
Peſtis futuræ ſigna. ibid.
vicinæ & præſentis ſigna. 47
Peſtis conceptæ certa ſigna. ibid.
Peſte tactorum pulſus. ibid.

Peſtiferæ

Digitized by Google

Index Rerum.

Peſtiferæ cuiuſque febris peculiaria ſigna. 48
Peſtis abſque febre quæ dicatur. ibid.
Peſtiferæ febres ſemper cor affligunt. 48
Peſtiferarum febrium prognoſes. ibid.
Peſtis interficere poteſt decem horarum ſpacio. 48
à Peſte præſeruandi ratio. ibid.
Peſtis muſicâ fugata fuit. 49
Peſtem num arceant portata venena. 50
Peſtis curatio. ibid.
eiúſque prognoſis. ibid.
Peſti calamitatem adferunt plurima remedia. ibid.
Peſte laborantium diæta. ibid.
Peſte tacti num plurimum comedere debeant. ibid.
Peſte correptis num ſecanda vena. 51
in Peſte quo tempore phœnigmia vtendum: & quibus partibus adhiberi debeant. 52
in Peſte purgantia qualia præſcribenda. ibid.
qualia præparantia. 53
Peſtis non eſt ſine febre. 55
Peſtiferæ febris ſymptomata maxima. 37
Peſtis indicationes curatiuæ. 76
Peſte laborans num euadet vel non prognoſis. ibid.
Peſtis quo tempore maxime ſæuiat. 77
Peſtis quo modo ſit cauenda aut auertenda. ibid.
Peſtis tempore cautio. ibid.
pro Peſte ſecretum. ibid.
Peſtis tempore veſtes quales. ibid.
Peſtis tempore exercitia. ibid.
Peſtis tempore Diæta. 78
Peſtis tempore excrementa & aluus. ibid.
Peſtilentiales Anctoria pilulæ. ibid.
Peſtis tempore balnea, venus, ſomnus, euacuatio. ibid.
Foris admouenda corpori aduerſus peſtem. ibid.
Peſtem aduerſus cur venena iuuent. ibid.
Peſtem aduerſus lapides precioſi: Olfacienda. 79
Peſtem aduerſus aſſumenda. ibid.
Peſtis præſeruatiua tria nobiliſſima remedia. ibid.
Peſtis excellens remedium. ibid.
Peſtilentialis remedij elegans modus. ibid.

Peſtigia.

Peſtigia. 60
earum prognoſis & curatio. ibid.

Pharinx.

Pharinx maſculino genere, pro laringe ſumitur. 260

Pharmacum.

Pharmacum purgans quid agat. 147
Pharmaco epoto quid agendum. 414
Pharmacum vt ſegneſcat. ibid. 415
Pharmaca nota ſint medico. 202
Pharmacia inutilis febricitanti. 228
& ineunte morbo. ibid.
Pharmacia quando lædat. 227
Pharmaca purgantia qualia eſſe debeant cùm ex pluribus concinnantur. 303

Philoſophia.

Philoſophia ad medicinam transferri debet. 192. 200
Philoſophia exercitationi iungenda. 197
Philoſophia ſi otioſa fuerit, ad vitium declinat. ibid.
Philoſophia ſine vſu errat in multis. ibid.

Philoſophus.

Philoſophi antiqui principium vnum poſuerunt. 140
Philoſophicum ocium felix. 117
Philoſophicum otium felix præcipuè in agris. ibid.

Phlebotomia.

Phlebotomia in febribus putridis. 28
vt ea fiat quibus ſit opus. ibid. & ſeq.
Qua copia. 29
Quo tempore. ibid.
Quæ venæ. ibid.
Num ſit inſtituenda vbi fluxus adeſt. ibid.
Num in exanthematibus admouenda. 38
Phlebotomia in peſte an in vſum ducenda? 80
Phlebotomiæ obſeruatio in Peſte. ibid.
Phlebotomia quibus pleuriticis conueniat. 298
Phlebotomiæ in acutis morbis quando locus. 341
Phlebotomiæ tecmarſis. 368

Phlegma.

Phlegma vnde dictum. 17
Phlegmatici quàm bilioſi inediam faciliùs perferunt. 310

Phlegmone.

Phlegmone quid Hippocrati. 442

Phœnigmus.

Phœnigmis quo tempore vtendum in peſte, & quibus partibus adhiberi debeant. 52
φρένιτες vnde dicti. 559

Phrenitis.

Phreniridis cauſa. 240
Phrenitis peſtifera. 85
Phrenitis. 285. 286
Phreniticis cur varia ſymptomata. 379

Phthiſis.

Phthiſeos empyemati ſuperuenientis notæ. 264
Pthiſis cur θηρίωμα dicatur. ibid.
Phthiſis aut ſicca aut humida. 437
Φθορά. 16
Φθόρια remedia qualia. 559

Phyma.

Phyma quid. 421
Phymata. 386

Φυόμενα.

Φυόμενα Hippocrati quæ. 548

Phyſicus.

Phyſicus quantus debeat eſſe Medicus. 141

Phyſis.

Φύσις quid Hippocrati. 542
Φύσει opponitur νόμος. 169

Phyſica.

Phyſica pro meteoris. 185

Pica.

Picæ nominis ratio. quæ vorent. hiſtoria. 530
Prognoſis. ibid.
Indicationes curatiuæ, cibus, vomitoria. 131
Pharmaca, ſitis. ibid.
Pica vt curanda. 453

Πικρόχολοι.

Πικρόχολοι triplices. 308. 309
inediam ferunt ægerrimè. ibid.
Pili. 558

Piſces.

Piſces carnibus præferendi in peſte. 84

Pituita.

Pituita cur hyeme increſcat, cum tunc ventres ſint calidiſſimi. 149
Pituita hyeme increſcit. 148
æſtate decreſcit. 149
Pituita non abit in atrambilem. 259
Pituita triplex. 310
Pituita abſque putredine non accendit febrem. 4
num ſola putreſcat. 16
vt præparanda. 38

Plenitudo, Pletora.

Plenitudo athletarum periculoſa. 368
Plethora duplex. 28

Pleuritis.

Pleuritis peſtifera. 89
Pleuritidis cauſæ & quibus viis fit. 437
curatio. ibid.
Pleuritide mortui vnde liueant. 294
Pleuritidi non ſemper ilicò phlebotomia adhibenda. 300
Pleuritidi ab humore craſſo quis fotus conueniat. 302
& à ſanguine aut catarrho cum fit. ibid.
in pleuritide venæ ſectio quando dolorem auferat, & quando non. ibid.
Cur Hippocrates in principio pleuritidis fotum præſcribat. ibid.
quando hîc fotu diu non vtendum. ibid.
Purgatio in pleuritide inferiori qualis. 303
in pleuritide inferiori venæ ſectio qualis & quando instituenda. ibid.
niger elleborus cur vtilis in purgatione infernæ pleuritidis. ibid.
Pleuritidis ad curationem tria requiruntur. 298
tribus modis opus eſt, pro triplici ipſius ſpecie. 298
Pleuritidi in principio eclegmata non præſcribenda. ibid.
in pleuritide non vtendum ſolo oxymelite, verùm & aliis ſorbitionibus. 329
eius & peripneumoniæ curatio. 352.357
Pleuritidis differentiæ. 298.& ibid.
ab eſſentiâ, materiâ calidâ aut frigidâ, cauſis procatarcticis, à ſymptomatis. ibid.
Pleuritis primogenia duplex. ibid.
Pleuritis & peripneumonia cur ſenibus quàm iuuenibus magis funeſta. 289
Pleuritis biliosâ & ſanguinea ſola nota Hipp. 259

Podagra.

Podagra. 403.466
Podagra puerorum. ibid.

Podalirius.

Podalirius eiuſque poſteri. 134

Polibus.

Polibus gener Hippocratis. 135

Poma & pira.

Poma & pira quæ vtilia febricitantibus. 27

Porcus.

Porcelli carnes. 356

Potentia.

Potentia ſumma num ſit ſummum bonum. 112

Potio.

Potio vulneraria. 455
Potio præſtantiſſima in febribus. 28

Potus.

Potus febricitantium 28
in biliosâ & pituitoſa febre. ibid.
eius qualitas & copia in febribus. ibid.

Praceptiones.

Præceptores Hippocratis. 209

Praceptor.

Præceptore vtantur docto & amico. 160.& 167
Præceptoribus multum debemus. 159.167

Pradictio.

Prædictio apud quos edenda. 214
Prædictionum quædam præcepta. 282

Praparantia.

Præparatoria remedia in febribus putridis. 30
in peſte. 53
Præparantia in peſte. 80

Praſeruatio.

Præſeruandi à peſte ratio. 48.57

Prandium.

Prandij neglecti damna. 184

Principium.

Principium vnum antiqui philoſophi poſuerunt. 140
Principium rerum quod ex ſententia Meliſſi. 140
Principia materialia quæ hominis & animalium ſanguine præditorum. 145
Principij & elementi diſcrimen. 140
Principium vnum eſſe corporis humani quodnam quidam Medici dixerunt. ibid.
Principium rerum aërem Anaximenes ſtatuit. 139
Principia plura eſſe corporis humani, à modo corruptionis probatur. 144
Principium corporis humani qui ſtatuunt vnum refutantur. 141
Principia communia corporis noſtri. 115

Profluuium.

Profluuium menſium. 97
Profluuij menſium definitio, cauſæ, ſigna, ſigna differentium cauſarum. ibid.
Profluuij menſium indicationes curatiuæ, prognoſis, curatio, phlebotomia, cucurbitæ, pharmaca. ibid.
Profluuij menſium præparantia, purgantia, corroborantia, aſtringentia, topica, victus, empirica. 98

Prognoſis.

Prognoſis cur non diuturnis morbis aſcribatur. 232
Prognoſis omnis abſoluitur tribus ſignis. 231

Prognoſtica.

Prognoſtica Hippocratis ſunt certa. 282
Prognoſticorum libri. 230
eorum vtilitas. ibid.& ſeq.
Prognoſticorum librorum argumentum. 231
Prognoſticorum nomen cur libris inſcripſerit Hipp. ibid.
Prognoſticorum librorum vtilitas, & de quibus agant. ibid.
Πρόνοια quid. 231

Proprietas.

Proprietates ſpecificæ. 21
Προσποιούμενα vocet quem medicum. 261
Ptyeliſmus. 258.265

Priſana.

Priſana ex hordeo deglamato triplex. 289.290
priſana integra. ibid.
ſuccus ſeu cremor priſanæ. ibid.
& aqua priſanæ. ibid.
Priſana pro omni pulte Hippocrati. ibid.& 292
Priſana propriè dicta quæ, & quòd duplex. ibid.
Priſana ſi inconſideratè præbeatur, quæ incommoda adferat. 292.293
Priſana quando non exhibenda. 291 292
Priſana quomodo paranda. ibid.
Priſanâ qui iure vtantur. 288.289
Priſana nunquam in corpore æſtum concipit. 288
Priſana ſolida quibus exhibenda. 289
Priſanæ ab incongruo vſu cauſæ mortis in pleuritide. 293
Priſanæ facultates. 287.292
Priſana quid, & quomodo fieri ſolita. 26
Priſanæ laus. 376
num hydropicis conueniat. ibid.

Pubertas.

Pubertatis tempus. 436

Pudenda.

Pudenda contracta. 249

Pueri.

Puerorum purgatio in peſte. 81
Pueri non ferunt inediam. 375
Pueris vomitus duplex. 408
Puerorum, & pubeſcentium morbi. 409

Puerorum

Puerorum morbi quando iudicentur. 409
Puer in vtero ſugit. 1219
. & quo modo hoc dicatur ab Hippocrate. ibid.
Pueri qui. 256
Pueri conuulſionibus tentantur. 281
Pueri cur ex veſicæ calculo laborent. 270
Pueros vexat veſicæ inflammatio. ibid.
In pueris aniſi vis. 408

Puerpera.

Puerperarum criſes vt computandæ, omnino à quo die. 273

Pulchritudo.

Pulchritudinis vis in alios. 161

Pulmo.

Pulmonis natura. 220
Pulmo trahit ex gula. 195

Pupilla.

Pupilla κόρη dicitur. 125.235

Purgatio, Purgare.

Purgantibus qualibus vſus Hippocrates; & quàm religioſus etiam in vſu lenientium. 304
Purgatio instituta ante venæ ſectionem, inflammationem non curat, ſed irritat. 357
Purgandi qui in morborum principio, & qui non. 344
Purganti pharmaco rectè ſuperingeri iuſculum aut ſorbitiunculam. 304
Purgantia quàm variis viribus agant. 305
Purgantia vt exhibenda. 31
& an diebus criticis. 32
qua tecmarſi præſcribi debeant in febribus putridis. ibid.
& quæ. 38
in cauſo. 42
in peſte. 52
Purgandi occaſio. 413
Purgandi quo modo tabidi. ibid.
Purgandi vt melancholici. ibid.
Purgandi vt fiant adipoſi. 412
Purgandi vt fiant graciles. ibid.
Purgandum non vbique. 413
Purgandum quando. 380
Purgandum quid æſtate, & quid hyeme. 412
Purgandum vbi. 413
Purgandum vbi initio. 392
quem & quando purgare oportet. ibid.
quod initio purgandum. ibid.
cur in declinatione. ibid.
Purgatio ab habitu corporis captanda. 412
Purgatio difficilis eſt ſub cane. ibid.
Purgatio eſt inſtituenda ex ſitu humoris. 384
Purgatio fœlix fit vbi ducitur humor eò, quo viam affectat. 379
Purgatio moleſta ſanis. 415
Purgatione ſuperna vel inferna quæ egeant. 412. ibid.
Purgationi bonæ tribus opus eſt. 379
Purgationi parandum corpus. 414
Purgationis legitimæ regula. 411
Purgationis tecmarſis. 366.384
quid ſignificet nomen purgationis. 367
quotuplex, quódque ſit critica & ſymptomatica; ſitque vniuerſalis & particularis. ibid.
Purgatio quæ commoda. 411
Purgatio quando repeti debeat. 415
Purgatio quid. 367.379
Purgatio ſanis periculoſa. 415
Purgatio vt mulieri cautè præſcribi poſſit. 446
Purgantium pharmacorum liber. 226
purgatio fit à trahente pharmaco. 227
Purgare licet in febre, nondum totâ materiâ coctâ. 381
Purgatio in acutis non ante XIV. diem inſtituenda. 229
Purgatio non bene inſtituta icterum facit. 226
Purgatio qualis cuiuis ſit præſcribenda. 228
Purgatio ſub Cane vitanda. 229
Purgatio vera, & non vera. 127
& malè præſcriptæ damna. ibid.
Purgatione interire hominem, medico turpe eſt. 228
Purgatoria occaſio, & quibus opus ſit ad purgandum. 379
cocta purganda. ibid.
Purgatoria remedia cur lædant. ibid.

Pus.

Pus & alimentum non differunt cauſâ. 273
Pus quodnam optimum. 245
& prauum quod. ibid.
Puris fœtor. 437
Pus cur interdum non fœtat. 430.433

Puſtula.

Puſtula quid. 243.286
Puſtulæ. 459

Putredo.

Putredo morboſa. 16
Putredo vt à Galeno ſit definita. ibid.
Putredinis cauſa & varij gradus. 17
Putredo quo modo varios effectus proferat pro ſubiecto quod occupat. ibid.
Putredo quos ſuccos maxime inuadat. ibid.
Putredo vt arcenda. 25
Putreſcentia cuncta num fœteant. ibid.
Putridarum febrium generalis deſcriptio. ibid.
Putredinis de natura, & de putridarum cauſis, ſignis, & curatione: atque earum natura vnde noſcatur. ibid. & ſeq.
Putredo quid, & quotuplex, variaque eius nomina. 16
mixti putredo. ibid.
viuentis putredo. ibid.
quæ κατὰ μέρος. ibid.
τῆς κατὰ μέρος cauſa. ibid.

Q.

Quæſtio.

QVæſtio vt probari debeat. 214. & ſeq.

Qualitas.

Qualitates contrariæ num eandem partem afficiant eodem tempore. 21
Qualitatum primarum quæ ſit vis. 190.191.194
Qualitas caloris & frigoris non magnam vim habet. 188
Qualitas prima non facit ad medicinam faciendam. 188.189
Qualitates primæ mouent ſecundas. ibid.
Qualitates primæ non habent tantam vim quantam ſecundæ ad morborum procreationem. ibid.
Qualitates ſecundæ maximè faciunt morbos. 191
Qualitates ſecundæ quæ illæ ſint, quæ morbos faciunt. 187
& quòd ſeparatione & ſeceſſione à ſanguine id agant. ibid.
Qualitates ſimplices ſibi ſuccedunt vltro, nec valent præcipua quadam vi. 189.190

Quartana.

Quartana à conuulſione eſt aliena. 456
Quartanæ. 390
Quartanæ hiſtoria. 68
Quartana num ſit expectanda ex aliis febribus. 279

Quartana quæ incurabilis,cur autumno fiat. 183 179

Quaternarij.

Quaternarij monſtrant euentum morbi. 273

Quintana.

Quintana febris. 71

Quotidiana.

Quotidianæ febris natura & curatio. 65

R

Ratio.

Ratio & experientia iungi debent. 166. 205

Ratio per ſe non ſufficit. ibid.

Rationem reddere poſſe rerum, pulchrum eſt. 599

& quid ſit vera ratio rerum. 202

Ratiocinatio.

Ratiocinatio quid. 205

& quomodo fiat. ibid.& 206

Recidiua.

Reciuiuæ metus. 415.426

Refectio.

Refectionem quæ faciant facilè. 384

cautio in renutritione. 385

Refrigeratio.

Refrigeratio extimarum partium triplex. 359

Regius morbus. 90

Remedium.

Remedium nobile in initio phreniditis peſtiferæ. 86

Remedia non ſplendida ſint, ſed iuuantia. 161

Remedia vltrò oblata fordeſcunt. ibid.

Remedio ab vno non eſt ſperabilis ſanitas. 227

Remedium ſequatur motum naturæ. 176

Remedium excelllens in maligno æſtu. 80

Nobile remedium pro peſte. 83

Remedium non omnibus eſt idem. 441

Renes.

Renum morbi. 459

Renum vlcerum notæ. 475

Renum natura. 220

Renutritio.

Renutritionis cautio. 383

Renutritionis modus. ibid.

Repellentia.

Repellentium remediorũ vſus quando neceſſarius. 440

Repellentia remedia vbi non conueniunt. 277

Repercuſſio.

Repercuſſioni vbi nullus locus. 462

Reſpiratio, Reſpirare.

Reſpirationis vſus vnde angeatur. 294

Reſpirandi difficultas cum delirio quid notet. 425

Reſpirandi libertas ſalutaris eſt. 540

quid ſit liberè reſpirare. ibid.

Reſpiratio quid ſit,& quas ſpecies habeat. 240

Reſpiratio bona ſalutaris in acutis; & num ſit actio naturalis. 240.273

Reſpiratio magna & rara in febri ardente, inſaniæ eſt. 240

Reſpiratio quæ ſigna de ſe præbeat. ibid.

Reſtaurans.

Reſtaurans ius. 26

Reſtaurans optimum. 84

Reuulſio.

Reuulſionis & Deriuationis diſcrimen. 378.385

Rheuma.

Rheuma Hippocrati duplex. 163

Rigor.

Rigoris cauſa. 18.& quotuplex ſit. ibid.

Rigor quid. 263.280

Rigor. 453

Rigores febriles. 416

Rigor frequens. 422.quid & quotuplex. ibid. & 455

Rigor incidens cauſo. 415

Rigor in febribus continuis. 418

Rigor viris & mulieribus vnde incipiat. 455

Roborans.

Roborantia in febribus putridis. 59.66

Roborans. 85

Roborantia pro calida ventriculi intemperie. 125

Roborantia pro frigida intemperie ventriculi, item pro humida,pro ſicca. ibid.

Roborantia pro ſicca & frigida intemperie, pro ſicca calida intemperie,& pro humida & frigida intemperie. ibid.

Roma.

Romæ quid actum tempore peſtis. 73

Ῥόφημα quid. 181

Ῥοῦς.

Ῥοῦς γυναικεῖος, vel ῥοῦς τῆς ὑστέρας. 501

Ῥοῦς γυναικεῖος. 455

Ructus.

Ructus acidus frigoris nota. 464

Ruſticus.

Ruſticorum in peſte remedium. 83

S.

Sacculus.

Sacculus hepati. 42

Saga.

Sagarum carmina tollantur. 278

Sagitta.

Sagittas geſtabat ſiniſtra Apollo. 558

Sanguis.

Sanguis cauſa febris.& num putreſcat. 4.37

Sanguis nomen homonymum. 58.37

Sanguinis ſubſtillum in acutis morbis. 560

Sanguis naturæ familiaris. 147

Sanguis vere creſcit. 148

Sanguis quo æſtatis tempore luxuriet. 149

Sanguis Autumno pauciſſimus. ibid.

Sanguinis expectoratio. 87

Sanguinei fluxus cauſa & medela. 449

Sanguinis excluſio. 416

Sanguinis excretio ex ore,& remedium. 478

Sanguinis grumi mictus. 143

Sanguinis mictus. 430

Sanguinis mictus ob varias cauſas. ibid.

Sanguinis mittendi ſcopi. 369

Sanguis ſpumoſus. 438

Sanitas.

Sanitatis fundamentum in quibus conſiſtat. 145

Sanitatem & morbum Hippocrates refert ad copiam, facultatem,& mixtionem humorum. ibid.

Sanitas diuitiis antefertur. 158

De ea in foribus Apollinis carmen. ibid.

de ea Hymnus Ariphronis Latinè redditus. ibid.

Sanitas vt conſeruanda ſit. 196

Sanitate quando maximè fruantur homines, & qua de cauſa. 194

Sanitatis ſecuræ vel non ſecuræ indicia ab excrementis. 457

Sanitas an ſummum bonum? 116

Sanantur homines à medicis vel à medicina. 270

Sapientia.

Sapiẽtia nõ in theoria,ſed in exercitatione cõſiſtit. 197

& inde proficiſci debet. ibid.

Soporoſus.

Soporoſis affectibus 86

Satyriaſis. 409

Σιτίοι. 16

Scarificatio.

Scarificatio ad cucurbitulas vt molienda. 165

Σχῆμα. 594

Scientia.

Scientiæ iungenda eſt ars:& contra. 200

Scientiis comparandis,tribus opus eſt. ibid.

Scientiis tempore opus eſt. 167

quæ abeſſe debent vt quis doctus euadat. ibid.

Scoti.

Scoti.
Scotis cur febres calamitoſæ. 268
Scriptores.
Scriptorum huius ſæculi vanitas. 212
Sectio.
Sectio vbi facienda celeris, vbi tarda. 163
Secundina.
Secundina quid. 448
earum excluſioni quid conferat. ibid. 449
Secundinis retentis quo modo medendum. ibid.
Sedere.
Sedere velle ægrum, malum. 238
Sella.
Sellæ medicæ. 162
Semen.
Semini ineſt vis procreandi, eſtque animal. 159
quantum ſceleris in eius eiectione. ibid.
Seminis vitium vnde. 457
Senex. Senium.
Seniores potiùs vomitu quàm hæmorrhagiâ iudicantur. 280
nec conuelluntur ita facilè vt pueri per febres. 281
Senes quarum partium inflammationes ægrè ferre poſſint. 375
Senum mala. 395
Senum morbi. 409
Senes cur inediam non ferant, & qui. 374
Senes minùs ægrotant. 415
Senium varium. 268
Senſus.
Senſui tribus opus eſt. 205. 224
Senſus breuioris vitæ cauſa eſt. 225
Septana.
Septana febris. 72
Septimana.
Septimanæ quæ per quaternarios digeſtæ ſunt. 389
Sermo.
Sermonis inſtrumenta. 225
Serum.
Serum quod pepaſmi particeps. 236
Siccitas.
Siccitas eſt ſalubrior imbribus. 404
Signum.
Signa iam iam morituri ægri. 423
Signa in morbis quomodò ſalutariter appareant. 374. 375
Signa ab eſſentia corporis: & ab excrementis. 233
Signa cauſis ſuis debent accommodari. 230
Signa propria maximam vim ſignificandi habent. 262
Signa tecmeria quæ; 231
& ex quibus eluceant futura. ibid.
de tribus ſignorum generibus, coctionis, euaſionis, & criſis. & vnde ducantur. ibid.
Signa vnde ſumantur. 238
Signorum in controuerſia, eſt recurrendum ad peculiarem naturam. 181
Signorum peritia chirurgo eſt neceſſaria. 165. & ſeq.
Σιλλαίνειν quid. 210
Silphium.
Silphij facultates. 353
Σημεῖον, σημαινόμενον, σημαντικόν. 211
Simon.
Simon. 378
Simonis exanthemata. ibid.
Simplicia.
Simplicia compoſita medicamenta ſint medico nota. 202
Σῖτα quid Hippocrati. 324
Singultus.
Singultus. 460
Singultus cauſa. 435
Singultus cum ſpaſmo collatio. 463
Singultus variæ cauſæ. 452
Singultus vnde. 465
Σκέψις. 16
Sitis.
Siti potus præſtans. 85
Ad ſitim & inde quæ fit infirmitatem. 84
Sitis. 89
Sitim extinguentia. 41
Sitis nocturna. 443
Smegma.
Smegma veterum, pulueres erant. 334
Solum.
Soli natura quædam hominibus aduerſa. 74
Somnus.
Somni ac vigiliarum neceſſitas vnde. 382
Somni cur longi. 375
Somnus: & vt fiat ſomnus. 381
à ſomno quale delirium miteſcat. 382
Somnus. 382. mediocris ſomnus quis dicatur. ibid.
Somnus finiens in pauorem vel conuulſionem. 427
Somnus qui bonus vel malus. 382
Somni cauſa. & quidnam ſomnus, & qui eius effectus. ibid.
tribus opus. ibid.
Somnifera. 42
Somnus quando præſcribendus in febribus. 37
Somnus ſi moleſtus ſit in peſtiferis, vt ſuccurrendũ. 62
Somni qui boni, & qui mali, 249
quando iucundi. ibid.
quæ cauſa ſomni violati. ibid.
Sophiſta. 197
Sorbitio.
Sorbitiones non dandæ criſi imminente in acutis morbis. 345
Sorbitiuncula purganti pharmaco rectè ſubiungitur. 304
Spaſmus.
Spaſmo febris incidat. 425
Spaſmus ad haimorrhagiam. 435
Spaſmus duplex. 434
& quis funeſtus. ibid.
à plaga. ibid.
Spaſmus vnde. 465
Spaſmus peſtilens. 90
Σπαργώματα Hippocrati quæ. 148
Spina.
Spinalis medullæ natura. 218
Spiritus.
Spiritus febrem accendunt. 63
Spiritus num putreſcant. 46
Spirituum vbertas num ſit vitioſa. 2
Spiritus duobus modis conſideratur. 219
quatenus vel propriâ formâ gubernatur: vel quatenus eſt nobilioris formæ inſtrumentum. 219
Spiritus frigidus, eſt funeſtus. 240
Splen.
Splenis natura. 220
Spongia.
Spongiarum vſus ad vulnera tergenda. 162
Spuma.
Spumæ generatio. 396
Sputum.
Sputum ſanguinis ſi moleſtum ſit in peſtiferis, quid agendum. 60
Subiectum.
Subiectum facit vt ſit ars, non contra. 168. & ſequent.
Subſtillum.
Subſtillum menſtrui ſanguinis. 98

Index Rerum.

Subſtillum menſium quid ſit,cauſæ , ſigna , curatio, chirurgia. ibid.
Subſtilli menſium topica,præparantia,purgantia, victus ratio. 99

Succus

Soccus acidus malus eſt. 196
Succorum atrorum excretio. 416

Sudor. ſudorifica.

Sudor Anglicus. 60
Sudorifica. 32.35
Sudorifica in peſte 54
Sudor copioſior. 420
Sudores critici. 419
Sudores frigidi. ibid.
Sudores frigidi vel calidi. 421
Sudor indicat partem affectam. 420
Sudor perennis. 425
Sudorum prognoſis ex aëre. 401
Sudor immoderatus peſtifer. 90
Sudorificum pro peſte, quod vires vnà roborat. 82
Sudandi tecmarſis in peſte. 83
Sudoris eliciendi modus. ibid.
Sudores qui optimi,& qui peſſimi. 241
& dies quibus manare debent. ibid.

Suffocatio.

Suffocatio à matrice. 108. eius curatio, prognoſis, curatio in paroxiſmo & extra. ibid.
Suffocatio vterina. 445

Suilla.

Suillæ carnes. 356

Suppreſſio.

Suppreſſionis menſium ſigna. 94
Suppreſſioois menſium indicationes curatiuæ, prognoſis,chirurgia. 95
Suppreſſionis menſium cucurbitæ,pharmaca, præparantia, purgantia. 95
Suppreſſionis vrinæ cauſæ. 322

Suppuratum.

Suppurationum conditiones. 244
quid differant ab expuratis. ibid.
foras erumpere eas præſtat. ibid.
Suppuratum : *vide* Empyema.
Suppurati ſigna. 439

Surditas.

Surditas. 417
Surditas per morbos acutos. 425

Suſpirium.

Suſpiria luctuoſa. 467

Statura.

Statuta corporis. 399

Sterilitas.

Sterilitas mulieris quomodo noſcatur. 452
Sterilitas vnde viris. 454

Sternutamentum.

Sternutamentum vbi malum. 260
& quid ſit, ibid.
& vbi vtile. ibid.

Stomachus.

Stomachi ardor,& eiuſdem remedia. 123
Ad flatus Stomachi. 132
Stomachi ad dolorem. ibid.
Stomachici qui? 131
Strangulati. 396

Stranguria.

Stranguriæ cauſæ. 432.452
Stranguria triplex: ibid.

Struma.

Struma & bronchocele endemij morbi. 120

Studia.

Studiorum detrimenta. 166
Sympathia. 213

Symptoma.

Symptomata maxima febris peſtiferæ. 57
Symptomatica euacuatio. 32
Symptomata in morbis varia vnde. 379
Symptomata quæ petant curationem. 380

Syncope.

Syncopes cauſa in peſte. 85
Syncope. 380.395

Syncopalis febris.

Syncopalis febris,eiuſque cauſæ. 43
Syncopalis ſigna? prognoſis,diæta,& cœtera remedia ibid.& ſeq.

Synochus.

Synochi non putridæ natura & curatio. 14
Synochus inflata. ibid.
Synochi num à ſolo ſanguine. 18
Syoochi febris natura,& curatio. 37
Synochi febris cauſæ,differentiæ,ſigna. 38
Synochi febris progooſis,curatio,diæta. ibid.
præparentia. ibid.

Syrupus.

Syrupi præparantes. 30
Syrupi ex rubi Idæi laus. 126

T.

Tabes. Tabidi.

TAbes cur iuuenti familiaris. 437
Tabes quid. ibid.
Tabidi vt purgandi. 413
Tabi obnoxiæ ætates. 437
Tabidi oon ſunt ſurſum purgandi. 195
Tamarindi. 35

Tecmarſis.

Tecmarſis qoid. 372.284
Tecmarſis in quibus conſiſtat. 454

Tecmerium.

Tecmerium ſigoum quod. 284

Telum.

Telorum ſigna inuenire maximè ingenioſum eſt. 165

Tempora.

Temporum mutationes morbos pariunt. 400
Temporum vulnera. 434
Tempora anni vnde benè maléque morata. 272.& ſeq.
Tempora collapſa. 233

Terra.

Index Rerum.

Terra.

Terra cur dicta Cybele. 215
vis terræ inſita procreatrix. ibid.
varius eius genius in rerum ortu. ibid.

Tertiana.

Tertiana intermittens, eiuſque natura & curatio. 61
Tertiana notha intermittens,eiuſque natura,& curatio. 63
Tertiana exquiſita. 415

Teſtes.

Teſtes,& vnde hi langueant. 457

Teſticuli.

Teſticuli contracti. 249

Teſtudo.

Teſtudines vt parandæ ad epulum hecticorum. 11

Tetanus.

Tetanus. 436
Θανάσιμον quid ſignificet. 435
Θαυματῶσοι. 212

Theoria.

Theoria ſola fallit. 197

Theriaca.

Theriacæ de vſu in peſte dubium. 82
Theriacæ vſus non formidabilis. ibid.
Theriacalis aqua optima. ibid.
Theriaca pauperum. 91
Theriacæ vſus in peſte,eiuſque vis. 55
Θηρίαμα quid. 437

Thorax.

Thorax vnde dictus. 134
quid & quas contineat partes. ibid.
Thorexis,quid. 389
Θυμὸς pro tuſſiendi libidine. 247

Ton.

Ton malum dictum. 119

Tranſlatio.

Tranſlatio materiæ morbi bene fit foras. 464
Τραύλωσις. ibid.

Tremor.

Tremor cordis in peſte. 89
Tremor in cauſo. 461
Τριχίασις quid. 431

Triſtitia.

Triſtitia & metus. 462

Tumor.

Tumorum ardor peſtilens. 91
Tumor à phlegmone in hypochondriis vt curandus. 343
Tumorum tria genera. 297
Tumores qui boni vel mali vulneribus & vlceribus. 455
Tumorum curatio. 164
Tumorum genera vt diuidantur. 241.243

Turgere.

Turgens materia eſt purganda. 380.413

Tuſſis.

Tuſſes ſiccæ per febres. 424
Tuſſis hydropis 475.varices. 464
Tuſſis variæ cauſæ. 323

Typus.

Typus quid. 20

V.

Valetudo.

Valetudo bona an ſummum bonum? 213

Varices.

Varices vt ſecandi. 163

Variola.

Variolarum notæ. 59

Varen.

Varen morbus Tranſiluanis peculiaris. 120

Vena.

Vena num ſecanda ſit in omni febre putrida. 28
Vena num in peſte ſecanda. 52
Vena latè eſt ſecanda,& vbi. ibid.
& quomodo debeat vinculis intercipi. 164
Venæ cauæ natura. 218
Venarum per corpus diſtributio. ibid.
Venarum temperies & natura. 216
Venæ ſectio: *vide* Phlebot.
Venæ ſternæ duplices. 449

Venenum.

Venenum potatum num arceat peſtem. 50
Venenoſis illico ſuccurrendum. ibid.
Veneni hauſti indicationes. 91
Veneficium vt fallat. 159
Venenata aura ex antro Seleuciæ exiliens totum orbem vaſtans. 110
Contra venena animalia. 91

Venter.

Ventris dolores. 459
Ventres corporis plurimi. 173.194
Ventris dolor à flatu. 128

Ventriculus.

Aqua vitæ præſtans remedium ad flatus ventriculi, & vtendi modus. 126
Ventriculi coctio læſa. 131
Ventriculo imbecillo topica. 125
Ventriculus eiuſque temperies,natura & ortus. 216
In ſicca, in humida ventriculi intemperie cibus & potus,& empirica. 126
Ventriculi imbecillitatis curationes indicatiuæ, prognoſis,chirurgia,medicamenta. 124
Ventriculi oris excoriatio, & eiuſdem inflammatio. 123 123
Ventriculi imbecillitas. ibid.
Ventriculi frigus & humiditas. ibid.
eiuſdem cauſæ. ibid.
Ventriculi flatus. ibid.
eorum ſigna. ibid.
Ventriculi flatus à bile,& eorum ſigna. 124

Ver.

Vere ſanguis creſcit. 148
Veris morbi. 468

Vermis.

Vermes non gigni in ventriculo. 10
Vermes tempore peſtis. 90

Vertebra.

Vertebrâ à luxatâ angina. 469.419

Vertigo.

Index Rerum.

Vertigo.

Vertiginoſis quid in febris principio contingat. 357.

Veſica.

Veſicæ affectuum diagnoſis. 433
Veſicæ morbi. 459
Veſicæ vlceratæ ſignum. 433
Veſica fallit prædictionem. 257
Veſica trahit,& ſemper plena eſt. 194
Veſicæ temperies,natura & ortus. 216
Veſicæ inflammatio eſt calamitoſa. 269
bona & mala in ea ſigna. ibid.
pueros vexat. 270

Veſicatoria.

Veſicatoria admouenda in peſte. 52
Veſicatoria,cucurbitæ in peſte. 80

Veſtis.

Veſtis apta docto viro. 598

Veteres.

Veteres plerique tantùm ſemel de die cibum capiebant. 587

Vetuſtas.

Vetuſtatis auctoritas. 146

Videre.

Videt propriè anima. 215.214

Vigilia.

Vigiliæ vt ſuccurrendum in peſtiferis. 61
Vigilia. 149
Vigiliarum remedium. 39
Vigiliæ. 86

Vigor.

Vigore morbi à cibo abſtinendum. 371
Vigor morbi quid. ibid.

Vinum.

Vino per febres interdum vtebatur Galenus. 28
Vinum quale conueniat febricitantibus. ibid.
Vini generoſi vis. 388.476
Vinum generoſum nobile remedium pro appetentia canina. 130
Vinum inutile quando in acutis morbis. 332
Vini dulcis vtilitas,& nocumentum. 320.& ſeq.
vinum dulce omne craſſum. ibid.
dulce vinum egregiè expectoratum promouet. ibid.
quando id faciat,& quando non. ibid.
Vini albi generoſi vires. 325
Quibus calculoſis vinum album diureticum exhiberi debeat,& quibus non. ibid.
Fuluum, nigrum & auſterum vinum quibus vtile. 321
Dilutum vinum partibus ſtudet ſuperioribus, vt capiti:at meracum infernis. 322
Vinum nutrire. 193.320.325
Vinum quando inutile in morbis acutis. 332

Vires.

Vires duplices.29.& quid ſint. 26
Vires vt indicent. 370
Virium dignotio. 393
A Viribus quomodo indicationes nutriendi deſumantur. 26

Virgines.

Virgines vt præſeruandæ in peſte. 80
Virgines quædam lac fundunt. 447

Virtus.

Virtus an ſummum bonum. 114
Virtus num diſci poſſit. ibid.

Viſus.

Viſus cauſæ. 224
& tota eius hiſtoria. ibid.

Vita.

Vita quæ optanda. 518
Vita cur breuis. 363
Vita quid ſignificet Hippocrati. ibid.

Vlcus.

Vlcera. 454.458
Vlcera hydropicorum. 459
Vlcera quæ incurabilia. 244
Vlcerum variæ viæ. 565
& eorum differentiæ. ibid.
Vlcus corporis, per morbos acutos ſua indicia præbet. 238.239
Vlcus ventriculi,eius ſigna, indicationes, prognoſis. 116
Vlcus ad ventriculi phlebotomia, pharmacia,remedia : vlcus corroſiuum,diæta. 127
Vlceri admouenda. 89

Vmbilicus.

Vmbilici regio craſſior quid indicet. 394
Vmbilicus pueri recens nati an illicò abſcindendus. 107

Vnguis.

Vngues vnde. 222
Vnguium liuor. 248

Vox.

Vocem edunt præfecti. 226

Vociferatio.

Vociferatio affligit. 223

Voluptas.

Voluptas non ſummum bonum. 111

Voluulus.

Voluulus peſtilens. 90

Vomitus.

De Vomitu in peſte cautio & dubium. 81
Vomica quid. 386
Vomitus putens duplex. 407
Vomitus vniuerſalis. 412
Vomendi libido. 90
Vomica quid. 243
Vomitus futuri ſigna in febribus. 280
Vomitus qui boni. 157
particularis & vniuerſalis. 258
mali vomitus. ibid.
Vomitus quibus ſit præſcribendus, & quotuplex ſit. 217

Vomitoria.

Vomitoria in febribus. 30.32
Vomitoria in fluxu alui. 35
Vomitoria quæ in peſte præſcribenda. 53

Vomitus

Index Rerum.

Vomitus ſi moleſtus in peſtiferis, quid agendum. 60
Vomitum mouentia vt exhibenda. 53

Vrgens.

Vrgenti eſt maximè ſuccurrendum. 497

Vrina

Vrinæ colores. 429
Vrina ſignificat abſceſſum. 256
Vrina quæ optima. 253
quid in vrina contineatur. 254
varia vrina: & ſubrubra. ibid.
farina in vrina. 255
laminæ : furfures. ibid.
nubecula alba, vel nigra. ibid.
vrina tenuis rubra. ibid.
graueolentes, aqueæ, nigræ, craſſæ, tenues & crudæ. 256
pingues. 257
contenta bona & mala. ibid.
colores. ibid.
& cætera quæ ad vrinas. ibid. & ſeq.
Vrinæ ſuppreſſæ cauſæ. 322
Vrinarum varietas arguit morbi diuturnitatem. 358
Vrinalia, ſeu vrinam mouentia remedia. 32. 35. 43. 64
Vrinæ ſuppreſſæ cauſæ variæ. 432. 433
Vrinæ vitia. 429
Vrina alba pellucida quid ſignificet in phreniticis. 429
Vrina critica auertit abſceſſum. ibid.
Vrina cruenta & purulenta. 430
Vrina cum carunculis vel capillis. ibid.
Vrina pauca & craſſa. 428
Vrina quid. ibid.
Vrina purulenta triplex. 450
Vrina perturbata. 428
Vrima ſabuloſa. 432
Vrina furfuracea. 431. Vulnera & vlcera. 454
Vrina ſuppreſſa. 109
Vrina auertit abſceſſum criticum. 420
Trepa. 446

Vſus.

Vſu opus eſt arti. 185. 197. 205. 206

Vterus.

Vteri ad intemperiem. 102
Vteri os. 448
Vteri eriſipelas. ibid.
Vterina haimorrhagia vt ſiſtenda. ibid.
Vteri profluuium. 99
Vteri profluuij cauſa, differentiæ. ibid.
Vteri profluuij ſigna. 100
Profluuium muliebre & vterinum accuratè diſtinguenda. ibid.
Vteri profluuium vt à gonorrhœa diſtinguitur. ibid.
Vteri profluuium & profluuium nothum vt dignoſcantur. ibid.
Vterini profluuij indicatio curatrix, prognoſis. ibid.
Vterus trahit, & ſemper plenus eſt. 194
eius ſuffocatio. 260

Vulcanus.

Vulcanus eſt natura. 197. 215

Vulnus.

Vulnera interna quænam læthalia. 461
Vulnera quot ex cauſis calamitoſa. ibid.
Vulneraria potio. 455
Vulnerum ac vlcerum euentus. 454
Vulnera ſpongiis tergenda. 162

Vuula.

Vuulæ mala. 278

Y.

Yπόφασις quid. 236

Z.

Zona.

ZOna peſtilens. 91

FINIS.

A01461130

Digitized by Google

846 M 30

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

H.25.

Digitized by Google

Digitized by Google